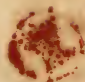

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
L
E
29



DE VITIS
SANCTORVM
AB ALOYSIO LIPOMANO,
EPISCOPO VERONAE,
VIRO DOCTISSIMO,

OLIM CONSCRIPTIS:

Nunc primùm à F. LAVRENTIO SVRIO CARTHV-*siano emendatis, & auctis,*

TOMVS SECVNDVS.

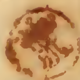
COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

Martij, & Aprilis.





VENETIIS, M D LXXXI.







REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET AMPLISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. OTTHONI S.R.E. EPISCOPO CARDINALI ALBANENSI ET AVGVSTANO,

Præposito ac Domino Eluuangensi, Germaniæ Protectori, Domino ac patrono suo colendissimo S. P. D.

PRODIT nunc in lucem Tomus secundus de probatis Sanctorum historiis, & quidem sub illustrissimæ Celsitudinis tuæ auspiciis prodit, Cardinalis amplissime, clarissime Princeps, nostræ Germaniæ decus & ornamentum: In quem sanè contuli, quotquot habere potui, duorum mensium, Martii & Aprilis, lectu dignas Sãctorum vitas, omissis illis, quæ parùm grauiter scriptę esse viderentur, ne amici nostri, atrocissimi Ecclesię hostes, pergant pro sui euangelii candore nostras Diuorum Legendas, lugendas per contumeliam appellare: & habeant Catholici, quod citra vanitatis & mendacii suspicionem possint cum ingenti animarum suarũ vtilitate lectitare. Accidit enim, nescio quo casu, vt quibusdam Sãctorum historiis, cùm ipsi eas suo stylo scribendas sumpsissent, alii nonnulla admiscuerint, quæ eruditos lectores facilè offendant, & parùm à commentitiis fabulis abesse videantur: sed ii plerunq; homines sunt incerti nominis, quos tamen ego puto non malo certe animo aut studio fingendi eiusmodi scripsisse, sed zelo quodam Sanctos, quoad eius fieri posset, egregiè illustrandi. Ità incidi ego in duas bene longas vitas, quę propter authores, quorum nomina præferebant, adeò mihi gratę fuere, vt alteram, eamq; lõgissimam, describendam curauerim, alteram mea manu describendã susceperim: sed cùm vtranq; propiùs inspexissem, inueni multa, nescio à quibus, inserta de splendore generis vtriusq;, quę mihi à vero abhorrere viderentur: eaq; causa priorem illam penitùs omisi, posteriorem

ex alio insigni manuscripto codice descripsi, vbi nihil eiusmodi admixtum habetur, sed omnia grauiter & eruditè contexta visuntur. Voluerunt igitur homines quidam prorsùs ignoti, ad ueras sanctorum uirtutes etiam stemmatis splendorem & quędam alia parùm solida adiicere; sed interim ex bonis solidisq; historiis fecerunt ipsi alias non valdè bonas, & occasionem prębuerũt importunis ingeniis Ecclesiam Dei calumniandi, quasi hęc culpa Ecclesiæ sit, & non potiùs paucorũ hominum, qui partim imperitia, partim zelo prępostero nõ perniciosos fidei errores, quod faciunt impii hęretici, sed tantùm lapsus quosdam historicos & friuola quædam in Diuorum Vitas inuexerunt: quod tamen de illis solis accipi velim, quæ ab hominibus Catholicis conscriptæ sunt: non de illis, quæ ex hæreticorum officinis prodiere, quas Gelasius Pontifex & sexta Synodus reprobarunt. Etsi autem etiã in quorundam certorum authorum libris, quos de rebus gestis Sanctorum ediderunt, eiusmodi lapsus & vitia inueniantur: non tamen est dubiũ, ab aliis eos ea descripsisse, non è suo cerebro commentos esse. Nec putandum est, historias omnes hactenùs editas, ita cõtaminatas esse, sed quibusdam id accidit ex earum genere, quæ certos & graues authores habent, quas alii vel fusiùs uel comprehensiùs scribere uoluerũt: quæ tamen ex castigatioribus & syncerioribus exemplaribus manuscriptis facile deprehenduntur, immò & seipsas produnt, dum plerunq; ii authores, quos tituli mentiuntur, in ipso contextu allegantur. In illis autem, quas nos edimus, nihil tale lector comperiet. Nam diligenter inprimis id curauimus, vt nihil eiusmodi in hos Tomos admitteremus. Atq; hac in parte plurimùm nobis contulere non pauci egregii manuscripti codices, quos etiam ex longinquis regionibus ad nos amici misere, quorum quidem suo loco faciemus honorificam mentionem: e quibus sane multas descripsimus sanctorũ insignes historias, quæ hactenùs in tenebris latuere. Et dolendum profectò est, neminem ex catholicis eam sibi ante hàc operam sumere voluisse, vt eæ historiæ typis excuderentur, cùm tamen in multis, præsertim Belgicis, Bibliothecis permultos inuenire liceat præclaros codices, in quibus extent: quã quàm plerunq; simpliciori scriptæ stylo, quàm ferat hoc sæculũ. Nam potuisset hac ratione facillimè contundi impudentia & procacitas hæreticorum, qui plerasq; historias hactenùs editas, petulãtissime sibi lacerandas, irridendas, exibilandasq; sumpserũt: quod citra summæ stul
titiæ

titiæ & impietatis notam nunquàm illi fecissent, si à Catholicis data fuisset opera, vt nō nisi id genus graues & probatę fidei historiæ euulgarentur. Nam quòd illi etiam nonnullas à D. Hieronymo, Gregorio Romano Pontifice, aliisq; celeberrimis Patribus conscriptas reiicere ausi sunt, ea re nihil consecuti sunt aliud, nisi quòd pectoris sui vesaniam & impietatem omnibus perspicue prodiderunt. Quis enim ferat perditos tenebriones in falsi suspicionem etiam illas uocare Diuorum historias, quæ sunt à uiris sanctissimis conscriptę? qui sane quiduis perpeti maluissent, quàm uel leuibus confingendis mendaciis posteritati illudere, & suo exemplo ad peiora etiam attentanda alios prouocare. Velint nolint, fateri coguntur, dum in Sanctorum probatis historiis cum eximia uitæ sanctimonia tot insignia miracula coniuncta legūt, nec ignorant eos omnes nostræ. i. Catholicæ Christi Ecclesię homines fuisse, eaq; & sensisse, & docuisse, & coluisse, quæ nos hodie sentimus, docemus, colimus, se cum Christo & eius unica Ecclesia, cuius illi præclarissima mēbra fuere, nihil habere cōmercii, sed pertinere ad synagogā satanę. Atq; hoc eis tam miserè dolet, quòd in illis uident tā multas prædicari eximias uirtutes, admirabilē mundi contēptum, uoluptatum omnium fastidium, cibi potusq; summam parsimoniam, perpetuum Deum precandi, laudandi, cōtēplandi studium, perpetuā uitæ feueritatem, multaq; id genus alia: atq; his adiuncta stupenda miracula, quæ per illos efficere uoluit Deus, ut illos sibi gratissimos declararet, se uerò ediuersò omni uera uirtute uacuos, mūdi huius oblectamētis deditos, pronos in libidinē, gulę illecebris usq; adeò addictos, ut etiam ab ipsis usq; Apostolis in Christi Ecclesia sanctissimè obseruata ieiunia prorsùs aboleuerint, sanctarum precum fastidiosos, quippe qui illos etiā solennes Deum laudandi, precandi, colendi ritus explosérint, deniq; mollis & delicatæ uitæ cumprimis studiosos, atq; proinde etiam indignos, per quos Deus ullum edat miraculum. Hoc igitur dolore, immò plusquàm satanico liuore incitati, sanctorum uitā sanctissimam impiè proscindunt, res præclarè gestas fabularum loco habēt, miracula calumniantur, eaq; ad magorum & præstigiatorum improbas artes referunt. Sed cum id faciūt etiam in iis historiis, quas dubiū non est certos & fide dignissimos habere authores, multùm profectò cōferunt hominibus catholicis, qui illorū malum dolū perspicue hinc possunt animaduertere. Nō. n. alia ratione id faciunt, nisi ut sua impia

commenta

cōmenta apud imperitam multitudinem efficiant probabiliora. Detrahunt.n.sanctis, quòd intelligant res suas diù saluas esse non posse, si illorum in pretio & admiratione sint. Oēs etiam sancti, quorum in Ecclesia historię habentur, tota sua viuendi ratione dānant illorū putidam doctrinam, eamq; ostendunt non Christi & Ecclesiæ Catholicæ esse, sed illius, qui zizania sua superseminat in medio tritici. Ab illo.n.omnis mendacii parente omnis falsa doctrina proficiscitur: sed si ad lucē illam, quę in Christi & omniū sanctorum eius purissima vita cernitur, cōferatur, repentè obscuratur. Atq; vtinam esset in hominibus Christianis cura maior cognoscēdi res à sanctis præclarè gestas, cōferrentq; inter se historias à probatis authoribus, aut alioqui grauiter cōscriptas: viderent profectò permulta, quæ eos aut nulla ratione sinerent cæca hæreticorū cōmenta vnquàm vel ad aures admittere, aut si illorū præstigiis elusi essent, citò illos in viā reuocarēt. Certissimum est.n.omnes sanctos inter se incredibili quodam summæ concordiæ & consensionis studio copulatos esse, vitamq; suā omnes cōretulisse, vt hæc concordia apud omnes coalesceret, & in omnes propagaretur: nec obscurum est, omnes eandem omnino doctrinam intrà vnius Catholicæ Ecclesiæ vnicum ouile sectatos esse, omnes ueris obtinendis uirtutibus accuratè incubuisse, mundum & omnia, quę is præstare possit, aut simpliciter à se reiecisse, & nudum Christum, spretis facultatibus, nudos esse secutos, aut rebus & opibus suis nō nisi ad misericordiæ & benignitatis opera, aut ad amplificandum Dei cultū sic usos esse, ut se non tàm possessores earum, quàm dispēsatores profiteri uiderentur. Iam si conferamus hæc ad nostrorum temporum sectarios homines eorumq; doctrinā: nisi planè in talpas mutati sumus: uidebimus facillimè, quàm lōgè ab illis sanctis Dei hominibus discrepent. Dant igitur operā, ut illorum res gestæ pessimè audiant apud imperitos, & cum impiissimis Pharisæis Spiritussancti dona & charismata Beelzebub principi dæmoniorū tribuere non uerentur. Sed ò miseros, qui sanctis quidem nihil nocent, sed seipsos in primis, deinde etiā innumeros alios secum præcipites agunt in tartarum. Nos uerò tā stolidi, Deo bene propitio, nunquàm erimus, ut relicta illa sublimi & illustri sanctorum Ecclesia, ad istorū obscuras ac putidas, mirabiliterq; & miserabiliter inter se distractas, dissipatas, & perpetuò corrixantes synagogas nos conferamus. Et quis, oro, unquàm hoc possit, nisi prorsus

ſus amens ſit, qui modò Sanctorũ hiſtorias paulo penitiùs uelit intue ri,& in tanta inter ipſos ætatum, regionum, ingeniorum, conditionũ, profeſſionum diuerſitate contemplari incredibilem quẽdam animorum conſenſum, non niſi ad unum ſcopum collimãtium, omnia ſua ſtudia, uitam omnem, deniq; ſe totos ad unum finem referentiũ, idq; intrà unam eandemq; Eccleſiam, una eademq; fide & religione profi tenda,& in diſparibus quidem uiuendi inſtitutis, non tamen niſi ad unius doctrinæ Catholicæ normam ſua omnia dirigendo, ſeſeq; mutuò, tanquàm unius capitis & corporis membra, indiuidua charitate & ſyncera beneuolentia complectendo? Quæ omnia exulãt apud hæreticos, nec poſſunt habere locum infectis, quæ acerbiſsimis odiis inter ſe diuidũtur, & cùm à Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ſeſe auulſerint, nunquàm poſſunt uera inter ſe charitate coniungi, quippe illo ſpiritu deſtituti, per quem diffunditur charitas in cordibus piorũ. Cuius ſi uelint etiam ipſi eſſe capaces & participes, neceſſe eſt, ut ad Eccleſiæ unitatẽ, à qua non ſine magno ſcelere defecerunt, ſeſe recipiãt: & quibus ueſtigiis ſanctos omnes, eius Eccleſiæ membra, inſtitiſſe uident, iiſdem ipſos pro ſuo modulo perſequantur. Sed hoc difficile illi poterunt, falſa & impia doctrina nimiùm deprauati: ſed non difficile tamen præſtare poteſt Deus, ut & uelint & poſſint. Arcta quidem uia eſt & anguſta porta, per quam ſancti omnes ingreſſi ſunt: ſed cũ ſua charitate dilatat Chriſtus corda mortalium, uiam illam mãdatorum Dei currunt alacriter, & mirabili mutatione, quod priùs delectabat, faſtidio eſt,& dulceſcit, quod paulò ante erat horrori, dicitq; cum Propheta animus cęleſtis gratiæ adſpiratione mutatus: Iniquitatem odio habui & abominatus ſum, legem autem tuam dilexi: itéq;: Mihi adhærere Deo bonum eſt. Atq; huc ſane plurimùm facit lectio ſedula ſacrarum hiſtoriarum, in quibus multa abunde ſuppeditant, quæ poſſint etiam ſaxea pectora ad pietatis ſtudia emollire. Quas quidẽ ſi, uti cœpi Deo fauente, ità poſſim etiam ad finem uſq; perducere, habebit lector, quo ſe oblectet in Deo. Et mihi quidem præter colligendi, diſponendi & rudiori ſtylo conſcripta nonnihil expoliendi laborem, nihil hic poteſt tribui,& ridiculum eſt, ex alienis ſudoribus laudem uenari: qualequale tamen.i. quod à me præſtatur, totum opto cedere in gloriam præpotentis Dei, Sanctorum omnium honorem,& lectoris utilitatem. Vtinàm verò docti uiri hanc prouinciã ſuſcipere uoluiſſent:

ii præ-

ii præsertim, quibus & librorum copia suppetit, & multa lectio admi nicula est, ut ad eiusmodi laborem paratiores & instructiores possint accedere, nec deest facultas & opportunitas insignes Bibliothecas per lustrandi, in quibus interdùm præclaræ historiæ delitescunt. Interim lector boni cōsulat, quod à me offertur, tu uerò in primis amplissime Cardinalis, patrone colendissime, cuius clarissimo nomini Tomū hūc secundum dedicatum uolui. Id. n. à me iure quodam suo reposcere ui debatur singularis in me beneuolentia illustrissimę Celsitudinis tuæ; tū etiam rara virtus & apud omnes celebrata integritas, quæ cum am plissimis honoribus coniuncta, omnibus eam efficit & charam in pri mis & multum uenerabilem. Atq; utinā omni ex parte talibus colū nis Ecclesia Dei, hoc quidem turbulentissimo seculo ualdè afflicta & calamitosa, fulciretur. Solent. n. omnes defigere oculos in uitam & mo res principum uirorū, & ut boni ex bonis mirabiliter incitantur ad stu dium uirtutis, ità mali & improbi illorum exemplis non bonis uehe menter inflammātur ad cōsectandas res flagitiosas. Putāt. n. sibi turpe nō esse nec uitio posse uerti, quod in Principe conspiciatur. Vndè fit, ut quemadmodùm apud omnipotentem Deum in præcipua gratia sunt boni Principes, quòd multis de se optima uirtutū & pietatis exē pla præbeant: ità certè grauissima illos maneat damnatio, qui suis mo ribus alios tanquàm facibus quibusdam inflammāt ad prauas & ne farias cupiditates. Itaq; gratulamur nostræ Germaniæ diuinæ prouidē tiæ magno beneficio tuam illustrissimam Celsitudinē, Cardinalis am plissime, in hac rerum omnium miseranda perturbatione obtigisse; cuius uel sola uitæ sanctitas & innocentia, & catholicos in religionis auitæ studio confirmare, & eos, qui in errores malorum dæmonum fraude inducti sunt, inuitare possit ad resipiscentiam. Et hic quidē non deesset mihi materia ingens laudum tuarum: sed ità mihi persuadeo, T.I.C. fretam testimonio conscientiæ suę, usqueadeò nō delectari aut capi laudibus, ut eas etiam planè fastidiat. Illis igitur meo more præter missis, hunc qualemcunq; laborem meum T.I.C. offero, rogans & ob secrans, ut pro sua incredibili humanitate eum gratum habere uelit. Dominus IESVS T.I.C. Ecclesiæ suæ in annos multos incolumem conseruet. Ex Carthusia Agrippinensis Coloniæ anno ab instaurata salute 1571. 5. Nonas Martii.

T.I.C. obsequentissimus clientulus,

F. Laurentius Surius Carthusianus.

INDEX GENERALIS VITARVM SS. TOMO HOC SECVNDO

Compræhenſarum.

MARTIVS.

APRILIS.

INDEX

INDEX COPIOSVS

IN SECVNDVM HVNC DE SANCTORVM VITIS, REBVS, GESTIS, AC MARTYRIIS TOMVM,

Qui recens ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Martium, ac Aprilem complectitur: in quo A primam, B secundam, C tertiam, D quartam paginam designat.

* 2 amor

apolli-

De Litera B.

De Litera C.

De Litera E.

ad

De Litera F.

in fri-

De Litera G.

De Litera H.

hæretici

De Litera I.

De Litera k.

De Litera L.

De Litera. M.

missam

mortui

De Litera N.

De Litera O.

De Litera P.

ponti-

De Litera Q.

De Litera R.

que

reli-

rom.

De Litera S.

scrip.

De Litera T.

tri-

De Litera X.

De Litera Z.

FINIS.

VITA S. ALBINI, ANDEGAVENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS,

Edita à Fortunato presbytero.

PROLOGVS.

MEMINI, uir Apoſtolice, cũ ad urbẽ, quam Chriſto præſule regitis, ueſtris me præſentaturus obtutibus occurriſſem, inter reliqua maturitatis conſulta, quæ ſenſu diuite terrentis more nit hi uilus es inundare, etiam de ſacratiſſimo uiro Domino Albino antiſtite uos feciſſe tenuiter mẽtionẽ. Sicut enim eius uita immarceſcibilibus meritis florete probatur cæleſtibus impreſſa libellis, ad ædificationem etiam plebis, humanis etiam fixa mandaſtis ut conderetur in chartis, duplici beneficio populis conſulturi, dum & in illo tenerent admiranda, quæ colerent, & in ſe reſpicerent, quod unuſquiſque ſagaciter emendaret, id eſt, dum apud unum tot prædicanda cognoſcerent apud ſe relecare ſua ſinguli non differrent, quatenus tam unica beati uiri relatio, medela publica fieret audientium. Intelligens uerò ueloci ter fugientes à ſeculo memoriæ ſubripi, timen de uita ſanctiſſimi negligenter aliqua citò lapſura literis alligare, nec facile rurſus in animum recipi, ſi ſemel inciperet, obliuione temporis inuadente, ſubduci, cuius rei impulſor quidam, mãdata ueſtræ beatitudinis exequens, à me, q annuerem, flagitauit, illud adiiciẽs, ut quæ ipſe de geſtis ſancti uiri iuxta fidem compererat, ego, ipſo iuuante, indubitabiliter propalarẽ, in hoc magis quę rimoniarum molem conficiens, eò q quæ prædictus uir occultè quidem, ſed digna relatu geſſerat pro ueritatis iudagine, ſed nec ad eius ſingula meruit peruenire, & aliqua ſe de cognitis memorauerit oblitum eſſe. In his autem, quæ meminit, ſine ambiguitate ſuo teſtimonio populum nobis attulit aſſentantem, cum certè de eius præteritis dubitare non liceat, qui operatur in ſingulis quotidiè clariora. Cõgratulatus uerò relaturo, eò q de ueſtris nutrimentis talis uir adoleuerit, qui iniuncta ſibi rem tam ſtrenuè perorare t, & de proprio aliquid cauſa uenuſtatis nec incompetẽter offerret, immò, ſi uelit ipſe, per ſe quod aliũde popoſcerat, explicaret. Siquidem quicquid de illo dicetur, ueſtris hoc præconiis reputatur, quoniã eſt meritum magiſtri, laus diſcipuli, & in miniſtri ſolertia ſunt pontifici ornamenta. Quod cum ego, meæ exiguitatis cõſcius, attingere trepidarem, reuerà qui nouerim hoc debere cõmitti expertis ingenio, facũdis eloquio, deuotis officio, probatis ſtylo, qui ſunt ſenſu diuites, linguæ rota terrentes, famulatu celeres carmine coruſcantes, cum ante peritiã ueſtram ipſa Ciceronis, ut ſuſpicor, eloquia currerent uix ſecura, & cui apud Cæſarem Romæ liberæ licuit uti, Aquitanico iudice in Gallia forſitan formidaret. Quid ergo à me, infra doctorum ueſtigio latitante, rex alta requiritur, quem ad ſcribendi ſeriem nec natura profluum, nec literatura facundum, nec ipſe uſquequaque uſus reddit expeditum, cum etſi uoto trahetur, rei magnitudine deterrerer, quia radiantem uitam ſi pigri relatoris impar lingua prædicat, obſoletat: & quod illuminare debuit, hoc nube ſermonis abſcondit, ubi ageretur rectius, ſi quæ ab aliis poſcitis, ederetis. Vnde certus intelligo, non uos huiuſmodi quopiam indigere, ſed ut de peregrinis noſtra uobis aliquid *ſatartia non negaret, & uelut inter fruges triticeas, ſterilitatis meę hordacea ſe conſerrent. Nunc itaque cauſas ambiguitatis in arbitrii ſtatera ſuſpendens eligo ruſticus agnoſci pro obedientiam magis, quàm indeuotus effici per doctrinam, ut cuius faſtidire poteritis eloquium, ſaltem approbetis affectum. Hoc autem mihi uidelicet in hoc opere præcauendum eſt, ne ad aures populi minus aliquid intelligibile proferatur. Idcirco igitur tota mediocritate contentus, etſi relator ineptus, tam beatæ uitæ cupio geſta breuiter intimare: ſupereſt qui nouit mederi magis, ipſe fluctuanti paginæ portum ſuæ dexteræ ſubminiſtret.

S. Albini geſta fideliter cõſcripta.

*for. *cſtartia, aut ſiſtarchia.*

VITA S. ALBINI.

REligioſorum uita uirorum quantum eſt meritis clarior, tantum uoce celebrior populorũ, quia dum illi uniuerſis beneficia tribuunt, in ſuam laudem linguas excitant ſingulorum. Igitur beatiſſimus Albinus Veneticæ regionis, Oceani Britannici quæ eſt confinis, indigena, non exiguis parentibus oriũdus, immò digni germinis digniſſima proles emergens, decus, quod ſumpſit ex genere, felicis uitæ meritis ampliauit, dum in illo & quod glorificaret, Chriſtus elegit, & quod uniuerſus uenerare tur mundus, effulſit. Qui inter ipſa nouellæ iuuentutis exordia tanto fidei feruore flagrauit, ut parentes, ad quorum deſideria ſolet infantia recurrere feſtinanter, pro charitate Chriſti magis ille uoluntariè reliquiſſet, & uelut hoſtes animæ carnales affectus effugeret, credens ſibi ſufficere, ſi omnem delectationem in ſolo cæleſti patre plantaret. Mox autem in Cincillacenſi monaſterio tanta animi humilitate Domino placiturus ſe ſubdidit, ut ſalua morum honeſtate, nihil ſibi de ingenuitatis priuilegio uendicaret, ubi quem origo liberum genuit, famulum uoluntas addixit: intelligens magis eſſe laudabile, ut amore Chriſti nobilitas inclinaret, quod erat, quàm faſtidiret, quod non erat. Proficiebat denique in eo exercitationis quotidianæ proceſſus, ità ultra ſe ſemper aſcendens, ut meritis non ſolum reliquos uinceret, ſed edomito corpore, de ſeipſo potius triumpharet. Quis enim expediet, quàm fuerit in ieiuniorum parcitate præcipuus, in uigiliarum delectatione propenſus, in orationis aſſiduitate laudabilis, in miſerationis opere ſingularis, ut & hoſtẽ qui ſibi repugnabat, extingueret, & unde ſe ſolus affligeret, cunctis ſpe maxima ſubueniret? Erat enim

1. Ma.

Patria S. Albini.

Petit monaſteriũ, relictis parentibus.

Catalogus uirtutum eius.

 ad obe-

ad obediendum* paruulus, ad uitia calcanda maturus ita ut in ipso iuuentutis tyrocinio iam senectutis esset exemplum, hoc solum habens cum homine commune, quod natus est, cæterum totum uoluit esse Christi, quod uixit, non oculum uoluptati, non autem ludibrio, nô aium accommodans leuitati, semper se regens ancora grauitatis. Talem itaque se intra monasterii septa tractauit, ut si quando processit in publicum, esset io fra carcerem sui cordis semper inclusus, nec aliud extra se adspiciendum prætulit, quàm Christum, quem in pectore fidelis portator baiulauit.

**promptus*

His igitur studiis occupatus, in tantam uitæ claritatem peruenit, ut eius deuotum sæcultium mundo Dominus per miracula testaretur. Denique cum adhuc puerulus per pagum in Abbatis sui proficisceretur obsequium, applicante eo apud quendam locum tanta eum detinuit uiolentia tempestatis, tantumque se pluuialis imber effudit, ut ipsam domû nec fuatecta defenderent. Cum ergo pro magnitudine pluuiæ casa pro campo constaret, madefactis omnibus, qui eodem tenebantur hospitio, solum beatum Albinum tunc imber tangere expauit, quia ubi flammam fidei sensit, ne iniuriam faceret, se gutta detorsit. Quo comperto, conscientia sanctitatis, quæ celabatur annis, in notuit meritis, eò quod in flore adolescêtiæ uirtutis odor fragraret. Dehinc cælestibus donis cum ætate crescêtibus, annorum circiter triginta & quinque, monasterii rector & pius pastor eligitur, quippe qui suo splendore ad se traxerat dignitatem. Interea sub magistri censura, congregationis disciplina uernabat, ubi seueritate districta, licêtia peccandi perierat. Feruebat autem pietatis intuitus, exultabat psallendi concentus, coruscabat inter fratres obedientiæ radius præcellebatque sanctæ charitatis ornatus, quia sicut erat ad uitia eradicanda solicitus, ita ad inferêda dona cælestia circunspectus. In quo Abbatis officio per uiginti & quinque annos congregationem sibi cômissam feliciter gubernauit. Et quia tanti meriti fama sepulta non latuit, sed felicibus pennis cuncta peruolans occupauit, contigit Andegauum ciuitatem pastoris gubernatione nudari. Tunc ab uniuersitate populi, sed humilitatis studio ipso resistente, ad pontificalem gradum, duce Christo, concorditer eligitur. Qui honorem sacerdotii debitum consecutus, ita se in alimoniis pauperum, in defensione ciuium, in uisitatione languentium, in redemptione præbuit captiuorum, ut beata unius actio, generale fieret saluamentum, quibus ex studiis cælestes in eo fructificauere uirtutes.

Imber importunus, omnibus madefactis Albini domicilium non audet attingere.

Fit abbas.

Creatur Andegauensis epûs & exhibet uerum episcopû.

Igitur in ciuitate Andegaua cum esset quædam mulier, Grata nomine, sed debilitate contractæ manus ingrata, neruis stupescentibus occurrisset, signum crucis super infirmâ dexteram fecit, Hinc præmortuæ palmæ prius se uiuax tepor infudit. Item sequenti die in ipso loco ut ab eo signaretur, se obtulit. Quo facto, cœperunt uenæ suos excursus agnoscere. Tertia uerò die, ubi super illam sigillum crucis impressit, statim se arentium digitorum fila laxarunt, & recepto ministerio, mulier in Christi nomine rediuiua dextera se signauit.

Nota uim S. Crucis

Quadam uice cum ad uicum Geginam præteriens accessisset, adolescentem Malabandum nomine, amissa uita reperit iam muoere. Audiens autem à parentibus extremam filii mortem deplorari, occurrit, ut & mortuum uiuum erigeret, se in oratione prosternit. Quò incumbens, diutius orauit, & dum pallesceret iacens sacerdos in puluere, anima uiuacitas rubelcebat in corpore, donec pulsato cælo, patefactoque tartaro, iuuenis reuocaretur à funere sacerdos à prece. Deinde cum Asiacum monasterium paterna sollicitudine uisitasset, quidam ut ei succurreret, iam fide illuminatus, cæcus exclamabat. Cui ut sanctæ crucis medicamentum imposuit, tam fuit illi lumen cito recipere, quàm quæsisse. Item Andegauis cum quidam Maurilio clausis oculis lumen sibi restitui postularet tunc pontifex ad nota arma côuertens, mox ut signû uenerabile super palpebras eius extendit, uelut balista fortissima penetratis tenebris crux post se cæco lumê inuexit. Item cum Marcellinus, circiter decem annos transfigens in nubilo cæcitatis, tractus ad beatum pontificem peruenisset, ubi signum adorandæ crucis super oculos eius ipse extendit, statim erumpente sanguine, effugatisque tenebris, lux intrauit.

Adolescentê mortuû excitat

Cæcum illuminat S. crucis signo. Itidem alium. Item alium.

Illud etiam nobis est factum memorabile recensendum. Cum illustris Aetherea, insigne regia persequente, in Dullacensi uilla militum custodia teneretur obsessa, tunc oui periclitanti succurrente sancto pastore, solus, ut à nullo cognosceretur, ad ipsam ingreditur. Quo uiso, amplectens eius uestigia, lugêa mulier inhærebat. Tunc infelicis custodis insana pro cacitas, dum uult eam quasi lupus à ueste pastoris euellere, iniuriam uir sanctus excepit. Tunc insufflauit in eius faciê, & temerator sacerdotis, celeri morte mulctatus est. Hinc terrore urgente, reliqui reuerentiam, habuere pontifici, & unius pœna fecit alios immunes à culpa. Nec prius a muliere discessit, quàm data regi precio ipse eam liberaret, sicque uno momento, & salus fuit supplici, & mors exitit præsumptori. Nec id quidem omittendum est, quod tradi memoriæ sit uotiuum. In uicum, cuius uocabulum est Albi oia, piæ deuotionis studio sanctus pater accessit. Vbi dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ postularet, cœpit idem, qua dudum captus fuerat, infestatione dæmonii, corporis uexatione torqueri. Tunc in orationem, cui semper animi sancta intentione uacabat, corpus etiam prostrauit, captum lumen pristinû reddidit oculis, & pestem immundi spiritus effugauit. O ineffabilis gratia pietatis, à qua dum substantia sola quæritur, triplex remedium obtinetur, Victu pauit egenum, muoerauit uisu cæcatum, reddidit libertati captiuum.

Liberat illustrê fœminam

Cæcus dæmoniacus curatur.

Itemque occurente eo regi Childeberto Parisiis ounciatur pontifici, regem uenatioois causa de ciuitate io crastino esse discessurum, mandatque, se dignum duceret expectandum. Sed quia beatum Albinum corporalis infirmitas præpediuit, ad eius præsentiam prædictus rex occurrere maturauit, qui donec per illam uiam, quæ ad sacerdotem ducebat, incessit, feliciter properanit. Cum uerò in quoddam triuium peruenisset, uellétque alibi deuiare, equus eius ac si metallum fusile, gressum mouere non ualuit. Suspicans igitur rex, culpam equi magis esse quâ caulæ, alterum sibi fecit sterni. Quem dum per ipsum iter gradi compelleret, acsi muro impediente, cæsus ire non ualuit. Intelligens igitur nihil profecisse, mutasse uehiculum, nisi mutaret & cursum, cœpit ab equo discere, quòd homo peccaret: & humanus intellectus haberet, quod pecus corrigeret: deflectensque eû in uiam, quæ ad sacerdotem ducebat, ea cœpit alacritate discurrere, ac si, ereptus de fouea, campi mollis planitiem recepisset.

Est operæ precium, de quodam cadauere rem uiuam proferre. Cum ad ciuitatem Venetensem ipse uir apostolicus accessisset ono de obsequentibus iam cô uerso adolescentulo, quem pro morum qualitate peculiari* dilegebat, in loco defuncto atque sepulto, post annû eius corpusculû psallendo a d prop: ia reuncabat. Tunc remorante eo pro causa, uoluerunt seruientes prius corpus mouere, quàm sacerdos occurreret, sed tanto pondere sit grauatum, ut antea potuissent gigantæa membra prensare, quàm puerile corpus sufferre

Corpus extinctum, loco moueri nô potest.

sufferre, dum adhuc cadauer insepultum, crederetur iam marmore premi, nec equi gressum poterant promouere, acsi puluis eius de se uinculű eis generasset, donec antistes rediens oratione solueret, quos tacente uoce constrixit. Hoc iterum non minus est prædicandum miraculum, cum in Cincillacensi monasterio Gennomerus monachus esset oculorum luce priuatus, & annosa tépora una essent nocte cæcitatis träscursa, petijt sibi á uiro sanctissimo fieri crucis signaculum. Quo facto, luminis uitalis splendor intrauit, & fugatis tenebris, sol pegrinus illuxit. Est & hoc inter reliqua uenerabile documentum: Cum in ciuitate Andegana turris portæ cohęrens, damnatis carcer esset effecta, prætereunte beato Albino, fiebat in solentia de uocibus inclusorum. Tunc ad iudicé precator accedit, ut eos pietatis causa de custodia relaxaret. Quod cum ille aure surda differret, mox pontifex ad Deum se fida petitione conuertens, tam familiari uoce suggessit, ut in loco, quo orationem sanctus effudit, miræ magnitudinis saxeus quadrus exiliens, portæ aditus fieret carceratis: quia ante eius precem, soliditatem suam lapis seruare nõ potuit. Hinc egressi quasi de sepulcro uiuentes, in basilica sancti Mauritionis domino Albino gratias referétes, se ad uestigia eius prostrauerunt, eò quòd suspectos de funere, redire fecerat ad salutem.

Precibus ad Deum fusis a-pit carcerem.

Item dum quædam mulier, arrepta á maligno spiritu, se beatissimo uiro Albino uociferans & einlans præsentasset, mox aduersarius ipse supra eius oculum in similitudinem uesicæ sanguineæ se collegit. Tunc pontifex faciens signum sanctæ crucis, increpauit dicens: Inimice, oculum quem non dedisti, nec possis auferre. Mox de collectione ipsa, ĩ phlebotomiæ similitudinem, subtiliter sanguis erupit. Quo fluente, sine læsione oculi, immundus hostis euanuit, & puella incolumis, imperáte signo crucis, euasit. Sed & hoc magnanimitatis exemplum oportunum ducitur explicandum, quòd pro Dei negocio apud eum non fuerit ulla regum potentumque personalis acceptio. Denique ad cumulum cœlestis gratiæ conquirendum, incestarum nuptiarum execrabilis copulationis iura condemnans, beati Iohannis irrepræhensibilis imitator, quanta sustinuerit, nullus digné poterit explicare. Siquidem martyr effici concupiuit, si non defuisset dextera percussoris. Sed proculdubio palmã martyrij meruit, qui uoti desideria non abscondit. Vnde præter labores reliquos, etiam persynodus, pro ipsa causa sæpius excitatis, excurrens, ad postremum quamplurimum episcoporum iniunctione, ut excommunicatas á se personas absolueret, ut fratrum coactus est. Et cum rogaretur, ut eulogias, quas reliqui auditores, ad personam communione suspensam diri gentes, benedixerant, ut & ipse signaret, ait ad sacerdotale concilium: Etsi ad imperium uestrum ego signare cõpellor, dum uos causam Dei recusatis defendere, ipse potens est uindicare. Quo facto, antequam eulogias excommunicata persona susciperet, expirauit: & priusquã portitor perueniret, sermo sacerdotis obtinuit. Qui etiam ad beatũ Cæsarium Arelatensem præsulem, pro eadem causa cõsulturus occurrit.

Signo crucis pellit dæmonem.

Sed quia eius singula non ualemus retexere facta, sufficiat de plurimis uel pauca dixisse. Illud quoque beatissimi testimonium, uiuentis post obitum, necessarium credimus præ cæteris explicandum. Quia licet teneretur clausum corpus eis tumulo, attamen iusti animæ merces exuberauit in fructu. Igitur cum sanctus Germanus episcopus Parisiorum, uel cõprouinciales ac pontifex successor eius & populus, uellent membra sancti Albini in nouam basilicã deuotè träsponere, & propter cellulæ angustiã, in qua conditus fuerat, non daretur sacri corporis extrahendi licentia, cunctis hæsitantibus & incertis quid agerẽt, curis popularibus se uirtus beatissimi uiri mediatrix interserit. Nam expectantibus omnibus & nihil deliberantibus, repente nutu diuino discisso pariete cellulæ, qui erat ad pedes eius, à parte orientali lapides deciderunt, scilicet dato signo per qualem locum se iuberet educi posse. Interea facto aditu, dum concentus psallentium ad sanctum sepulcrum progreditur, in loco, per quem est eductus, palam tres paralytici, iamdiu desperati, redditi sunt sanitati, ac nerui præmortui, uiuificari didicerunt meritis Dei uiri sepulti. Statimque duo cæci sunt pariter illuminati, tandem aliquando sumẽtes lumina diei ab umbrã defunctis: nimirum agnoscentes eius adminiculo se posse lumé cõsequi, cuius uirtute paries potuisset fenestrari. His & cõsequẽtibus infinitis miraculis, etsi summi põtificis membra recubãt in sepulcris, attamen per creatoris gratiam in æterna secula uiuũt merita confessoris. Hic itaque cœlesti dono uenerãdis floribus adornatus, *uiginti annis & sex mensibus põtificalem apicem Ecclesiastica regulariter cẽsura gubernans, uitæ autem octogesimo anno illud propheticum in potentatibus beatitudinis culmine feliciter explẽs, animã Deo clarissimam, ereptam de seculo, mansurã cum Christo, angelis plaudentibus Calendis Martij emisit ad cœlos, præstãte Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

De trãslatione sacri corporis eius.

Tres paralytici sanantur ad eius sepulcrum. Item 2. caci.

uiginti quinque. Ps. 89.

VITA S. SVVIBERTI, VVERdensis Ecclesiæ primi Episcopi & confessoris, Saxonum Frisiorumque Apostoli: scripta à B. Marcellino presbytero.

PROLOGVS MARCELLINI ad D. Gregoriũ Traiectensem Episcopũ.



Venerabili & dilecto in Christo domino & patri D. Gregorio, sanctæ Traiectensis Ecclesiæ episcopo, Frisonicæ gentis prædicatori eximio, Marcellinus presbyter, gẽtilium prædicator inutilis: bonum, quod præstat omni bono. Multoties dudum exhortando monuisti me uerbis & scriptis, nouissime uerò præcepisti * tua paterna authoritate, beatissime pater, quatenus conscriberem & in lucem protraherem sanctissima exordia natiuitatis, ac magnifica gesta sine uirtutes & meritorum præconia sanctissimi Suuiberti pontificis, & egregij paganorum prædicatoris: ne tam magnifica & uirtuosa opera tam gloriosi patris obliuiscantur, sed scriptis ea commendarem, ut ea agnoscat generatio altera, patribus succedens, & in perpetua permaneat momoria: eò ꝙ æterna sapiẽtia, dũ uiueret, excellẽtiã suæ singularis uitæ signis & ꝓdigijs probauit, ac nũc secũ regnare crebris miraculis quotidiè in Vuerda ad secus suæ Ecclesiæ & salutẽ suorũ fideliũ manifestat: ut tuipse benè expertus es, ut mihi literatorie insinuasti, dũ à Colonia Agrippina Traiectũ celeriter nauigãs, fere cũ tuis apud Vuerdã naufragiũ passus fuisses, eò ꝙ sine salutatione sancti Suuiberti festinãter præterire proposuisti, quia arduũ negociũ ecclesiæ Traiectensis ualde te urgebat. Moxq; memor sancti Suuiberti, emisso uoto Deo, ut ipsum uisitares periculum & naufragium protinus euasisti. Sed mirari non sufficio, gloriose antistes, quod mihi tantum onus imponis, cum tui nominis tuæque nobilitatis fama multis in locis magna dignaque

mihi

memoratu habetur: Qnippe qui literarum sciētia uiges, & præpollenti stylo, rhetorico ornatu dictitare, floresque sanctorum contexere & compilare consueuisti. Prætereà in conuentu tuo Traiectensi tecum aliquot oratores & rhetores ac diuersis scientijs præditos, me utique literatiores, magnificos habetis & regitis magistros & doctores, qui elegantiori sermone melius & ornatius componerent gesta ipsius, quàm ego: qui inueteratus dierum, cuins sensus iam hebetati & debilitati, ac uires corporis attenuatę & ferè consumptæ sunr, utpotè qui sexagintaquinque annis pro modulo meo indesinenter prædicationibus & cōuersionibus paganorum insudaui: qninque ante pontificatum sanctnrū Vuillebrordi & Suuiberti, & quadraginta tā sub sancto Vuillebrordo, qnā sub sancto Suuiberto: & decē & sex sub egregio pontifice & martyre sancto Bonifacio, prædecessore tuo, & quatuor iā sub te, qui me Dauentriam & ad paganam gentē Trāsiselanam cum dilecto confratre & patriota meo Leuino presbytero misisti, prædicaturum ipsis sanctum & terribile nomen Dnmini. Et quia pridem, ut præli baui, creberrima tua exhortatione & solerti monitione tuorum aliquorum confratrū persæpè requisitus, ut conscriberem, proculdubio non temerariè recnsaui nel dimisi, sed piè distuli propter pusillanimitatem & imbecillitatem meam, ineptum me iudicans ea cōscribere: tamen quia nuper tua pontificali authoritate & diffinitione siue coiclusinne concanonicorum dominorum meorum conuentus Traiectensis, à me specialiter eadem sanctissima gesta ipsius cōscribi decreuisti, & mihi strictè præcepisti, eò qnod à iuuentute mea in Anglia cum illo coquersatus fui, & cum ipso & sancto Vuillebrordo & cæteris cōfratribns meis ex Anglia ln Germaniam nauali euectione deueni, & sancto Suuiberto ministraui, donec optimus cōfrater noster Vuilleicus, dignus sacerdos Dei, ipsi denotè seruiuit, & cum illo ad Boructuarios proficiscens, fideliter cum eo uerbnm uitæ ipsis prædicando euangelizauit, me manente & annūciante uerbum salutis & uitæ gētibus & neohpytis tuæ diœcesis. Ideoque ne inobediens & temerarius censear, tuis uolens parere mandatis & petitionibus, tuisque & confratrum tuorum, canonicorum conuentus Traiectensis precibus, & præcipuè meritis sanctissimi confessoris & pontificis Suuiberti confisus, reiecto pndoris nelamine, licet imperitia mea dehortabatnr, suadebat tñ charitatis nirtus imperiosa, dicente Paulo: Charitas uincit omnia. Spem ergo ad illum dirigens, qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud: os meum aperui, & attraxi spiritum, quo non solum, qnæ de eodem sancto Suuiberto à ueridicis audiui, sed & quibus interfui, & quæ ocnlis meis uidi, licet rudi & incultiori ac plebeio sermone compilando, pauca dè multis, tamen uera, digna relatu, aptaque memoratu digessi de eo, ut pleriqne in conuentu Traiectensium in præsentiarum feliciter militanres, uiderunt & audieruut. Quapropter peto, ur grammaticæ me excusatum cum tuis habeas, orans ne uerborum nodositas, aut argumentosa loquacitas in præsenti Legenda à diserto lectore requirantur: quia & nemus in tēplo Domini plantari prohibetur, & ininstè me sentio, descripturum gesta tam magnifici Christi pontificis, regulis Donati subiacere, aut Aristotelteis parere argumentis, quoniam & argumentum seculare perijt, ubi uirgo Deum peperit, & sapientia huius mundi stultitia est apud Deum: qui utique errarent, si uerba potius quam res perpenderent, & non magis uirtutem rerum, & gratiam sancti spiritus spectare gauderent, quàm uerbornm phaleras pōpasque sermonum. Quoniamquidem regnum cœlornm non in eloquentia, sed in fidè constare, & salutem seculo non ab oratoribus, sed à piscatoribns nunciatam fuisse, fidelium neminem abigere aut ignorare credimus. Hæc igitnr sunt, quæ de eo conscribi, dulcissime pater & optime pontifex & sanctitati tuæ transmisi, ut tua authoritate, siquidem iudicas dignum, rata & firma permaneant, atque ad quoscunque nenerint, pōtificali tuo decreto roborata ualeant. Petens syncero corde & humiliter efflagitans, ut ea, quæ rudi stylo de eo digessi & conscripsi more euangelistarum, qui plano stylo euangelia Christi conscripserunt, sanctitas tua corrigere & urbaniori stylo cū tuis canonicis, dominis & magistris meis perlucidare dignetur, si placeat & utile sit, ne efficiar blasphemantium & detrahentium magnorum magistrorum derisio: sed ut Christus, qni est gemma pontificum & gloria sacerdotum, meritis sancti Suuiberti magnificetur & glorificetur, qui est benedictus in secula seculorum.

Marcellinus & Leuinus Christū annūciāt Transiselanis.

Ps. 80.

Deut. 16.

1. Cor. 1.

VITA.

De nobilitate Parentum S. Suuiberti, ac præsagio suæ natiuitatis. Cap. 1.



Tempore, quo sanctissimus Martinus papa & martyr, in Apostolica Romanorum sede præsidebat & uniuersalem orthodoxæ fidei Ecclesiam feliciter gubernabat, ac Constantinus siue Constans, qni auo suo felici Heraclio Imperatori in Romanorum imperium successerat, imperaret, atqne gloriosus & inclytus Osuuinus rex, frater sancti Osuualdi regis & martyris, sceptra regni Angliæ diuina prouidentia auspicabiliter gubernaret, scilicet Anno à natiuitate Domini sexcentesimo qnadragesimoseptimo, in Anglia in regno Nord Hnmbrorum, quod est ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam, ubi gens habitabat cum rege suo, erat quidam princeps, Comes de Nortingram, Sigebertus nomine, ex spectabili stemmate, natiuitate excellentissimus, miles strenuus armis & industrius, habens coniugem qnandam deuotam & ingennam fœminam, nomine Bertam, ex nobilissimis & splendidissimis Anglornm principibus propagatā, cnius mater Ostrida, cuius pater Edilredus, cnins pater Ostus, cuius pater Eugistus, à quo Britannia Anglia appellata est. Qui cœlibes coniuges, diuinis præcincti legibus, miræ uirtutis fulsere insignijs, Deum timebant, & præcepta eius obseruabant, religiosis actibus, crebris precibus, eleemosinarum actibus, siue charitatis & misericordiæ operibus quotidiè intenti insistebant. Berta uerò, pia & nobilis Comitissa, uidens multorum principum & militum filios in episcopos & abbates exaltatos, qui Anglicanum populum Domini nouiter conuersum in fide confirmabant, sinè cessatione dies assiduabat orationibus & eleemosynis, petens à Deo talem sibi filium dari, qui iugiter in templo sibi seruiret. Dominus autem, qui uelox est exauditor humilium, tali eam dignatns est gratia consolari. Nocte enim quodam, dum in strato suo cum Comite marito suo repausaret & dormiret, uidit in somnis in firmamento cœli unam stellam miræ magnitudinis, inter cæteras stellas inæstimabili claritate cælestis gloriæ fulgurantē. Cuius radius clarior & fulgētior erat sole, ex cuius orientali parte duo lucidissimi longi radij fulgnrātes procedebāt: Quorū unus uersus Germaniam, alter uersus Galliam se extendebāt. Cumque

1. Martij. Hic Pōtifex in exilio mortuus ē.

Sigeberti Comitis & Bertæ pietas.

Visio Bertæ.

diu

diu his miraretur; tandem splendor nimius eiusdem stellæ & odorificæ suauitatis fragrantia totam suam perlustrauit cameram, ac stella illa splendissima ex firmamento cadens, cecidit super stratum eius, in quo quiescendo recubabat, circundans eam. Attonita uerò ipsa & nimium turbata ac territa, subito præ timore casus illius stellæ excitata, impetuosè clamare cœpit. Sigebertus autem de tam insolita excitatione & grandi turbatione eius expergefactus, depræhendit eam ualde pauidam & trementem, & admirans aromatis raritatem & splendoris claritatem, turbatus fuit. Ipsique Comiti suo pia matrona post diutinam consolationem causam suæ turbationis sciscitanti, uisionem præfatam cum magis singultibus retulit & enucleauit. Ipse uerò in se reuersus, rem tacitus cōsiderans, ipsam benignè consolans in Domino, precibus uigiles permanserunt usque manè. Statimque aurora radiante, uenire ad se petierunt sanctum Aidanum Lindisfarnensem siue Augustaldensem episcopum, sibique tanti negocii uisionem diligenter exponunt. Qui sancti spiritus gratia inspiratus, respondit: Hæc uisio diuinitus manifestata, non solum eaultationis regni nostri materia est, uerumetiam multarum nationum gētibus gaudium erit, quoniam puer, Deo donante, nascetur uobis, qui lucerna patriæ & summus pontifex ac constantissimus propagator fidei Christi, populis Dei est futurus in uiā salutis æternæ. Quod illi audientes, diutissime Christo retulerunt laudes, & deinceps castè uiuentibus, precibus & ieiuniis ac operibus misericordiæ præstantius institerunt. Adueniente autem ueneranda hora, qua benedictus puer à clarissima genitrice nasceretur, subito totam illam regalem cameram, in qua felix Berta pareret, fulgor nimius repleuit, stupentibus & mirātibus cunctis: mansitque irreuerberatis radiis protēsus, donec peperit filium suum. Quo nato, paulatim claritas recessit. Matronæ uerò illic cum obstetricibus cōgregatæ, glorificantes Deum, ubique promulgauerunt magnalia claritatis & uisionis Bertæ piæ Comitissæ. nato uerò puero. Suuibertus à parentibus appellatur nomine aui sui Comitis de Noirtingram.

Interpretatio uisionis.

Nascē te Suuiberto, cernitur lumen mirabile.

Vt scholas uisitauerit. Cap. 2.

ITaque sanctus Suuibertus puer, aqua & spiritusancto purificatus, ab incunabulis Deo mācipatus sanctisq; pollens exordiis, sanctioribus uerò postmodum insistens studiis, sanctissimo hunc cursum uitæ consummauit. Nanque per momenta ætatum & incrementa temporum, Dei, quam suscepit, gratiam piis augmentauit actibus, atque animum suum perfectè à iuuenilibus cohibēs illecebris, omnia, quæ uirtutibus habentur, peregit, uitiorum seu uoluptatis deceptiuā mollitiem cauit, ecclesiam & diuina mysteria haud segniter frequentabat, & quæcunque ex prædicationibus audierat memoriæ firmiter commendabat, pauperes insuper in castro de Noirtingram, auidissimè ducens, excipiebat & pauit, frequētans scholas. & ex quo erat capax ingenio, omnia, quæ à magistris audierat, animo retinuit. Proceres uerò & milites sui castri, ut cuncta illius uerba & opera uirtutem fidei redolere uiderunt, admirantes, quasi spiritu prophetico adinuicē persæpè dicebant. Si puero isti Dominus cōcesserit uitā, sanctus erit. Erat enim per summæ mansuetudinis & pietatis, uitiorum fugax & contemptor.

Vt monasterium petierit. Cap. 3.

Cōplectitur uitam monasticam adolescentulus.

ET quia quotidiè, de uirtute in uirtutē proficiebat, diuini amoris igne succensus, ac sancti spiritus gratia à iuuentute illustratus, cū attigisset decimūquintū ætatis suę annū, monasticā seculari uitæ prætulit, in qua liberius cælestibus uacaret studiis, & in bonis religionis se operibus abundantius exerceret. Audierat enim, quod in prouincia Lindissæ esset monasterium Bearnense, cui præfuit Abbas Higbaldus, uir mansuetissimus & sanctissimus, in quo multi sancti patres ex Hybernia, Scotia & Anglia, regulari institutione insignes, pietatis & charitatis opera diligenter obseruantes, die noctuque indesinenter in magna pœnitentia Deo seruirēt, proposuit animo, spretis paternis diuitiis & deliciis, illuc, Deo opitulante, etiam intrare, & habitum religionis assumere. Quod ubi parentibus suis flexis genibus humiliter enarrauit, habita aliqua deliberatione, memores antedictæ uisionis, libenter eius uotis ac desideriis cælestibus annuerunt, eumque insistere cœptis salutaribus cum multis lachrymis iubent. Igitur uale dicto & osculatis parentibus, sanctus Suuibertus perspicax iuuenis perrexit, uno tantummodo puero comite, ad præfatum monasterium cum literis commendātitiis, sibi ab illustri comite patre suo traditis, ibique gratiosè receptus, monachorum famulatui se tradens, diligenter ea, quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, & discere curabat & agere, in quo scientiam sacrarum scripturarum & bonorum operum sumens exempla, tonsuræ Ecclesiasticæ coronam deuotè suscepit. Qua suscepta, ætatem moribus & uirtutibus transiens, ita se modeste & circūspectè in omnibus gessit, ut à maioribus quasi unus ex ipsis amaretur & uenerаretur. Nam cum ipse cunctos charitate perfecta diligeret, diligebatur à cunctis, quia totum se in Dei seruitutē transfudit: cumque in eodem monasterio per nouem annos in magna continentiæ & abstinentiæ castigatione uixisset, gratia compunctionis semper ad cælestia suspensus, non modicam curam sacris lectionibus simul & monasticis disciplinis sedulus impendēs, insistens ieiuniis, orationibus & indefessis uigiliis, presbyteralis ordinis dignitatem adeptus, eundem gradum condignis consecrans actibus, acceptabile sacrificium obtulit Deo. Et licet esset carne nobilis, multo tamē animo & uirtutibus nobiliorem se eahibuit. Erat enim eximiæ pietatis & religionis, ornatus decore omnium uirtutum, orationum deuotioni solertissimè intentus. Ipse tempore matutinæ laudis sæpius ad diem usque in orationibus deuotissimè persistebat, dirigens animum ad cęlestia semper amanda & petenda, & hoc alios docendo, magnam de se exteris fratribus ædificationem dabat, ita quòd ubique fama & gloria uirtutis eius in laudem Dei prædicabat.

Parentes libēter eius proposito assentiuntur.

Initiatur sacerdotio.

Matutina laudis, pro nocturna.

Vt reuocatus à monasterio per sanctum Egbertum archiepiscopum, factus sit canonicus Eboracensis. Cap. 4.

IGitur postquam in eodem monasterio decem & sex annis strenuè Christo militasset, ac inter fratres quasi refulgens Lucifer inter astra, ut dictum est, processisset, facta est fama nominis eius, diuina prouidētia pietate, per uniuersum regnum Nord Humbrorum intantùm celebris, ut non solum regis & suorum primatum stupere & mirari faceret aures, uerum etiam cunctorum prælatorum, ita ut ueluti uir apostolicus prædicaretur à cunctis. Gaudebat rea de tā nobilis uiri uirtutibus. Gaudebat & inclytus Sigebertus Comes pater eius cū felice Berta matre eius, Deo immensas referentes gratias de tā celebri filio perpēdētes præsagiū uisionis & interpretationis eius sensim adimpleri. Sed præcipuè sanctus Egbertus Archiepiscopus Eboracensis ecclesiæ, audiēs digna præconia ipsius, & ipsum multis fulgere uirtutibus, nimio repletus gaudio, ipsum accersitum cum honore

Fit Canonicus Eboracensis.

Creat Abbas Dacoren.

S. Colũbanus.

Craduualla et Offa reges, fiunt monachi.

SS. Iudocus & Vuinot⁹ reges anachoreta

sibi præsentari iussit, & in ecclesia metropolitana sanctissimi principis Apostolorum Petri In Eboraco ipsum canonicum ordinãs illic, secum manere & Christo seruire præcepit. In quo conuentu tam strictè per biennium ieiuniis, orationibus, uigiliis & monasticis disciplinis se mancipauit, ut magis angelicã, quã terrenam uideretur ducere uitam. Et cum esset sic forma & exemplar omnibus fratribus, perfectè & regulariter uiuẽtibus, electus fuit in Abbatẽ monasterii dicti Dacore: qđ monasteriũ cognomẽ accepit ab amne sup cuius ripã cõstructũ hactenus patet. Eodẽ tpe tãta erat deuotio hominum Angligenarũ, postq̃ tota insula fidei sacramẽtis erat ĩbuta, ut nõ solũ nobiles, ignobiles, clerici, laici, uerũetiã reges & filii regũ de gente Anglorũ, spretis regnis & deliciis mundi, eligerẽt ex maxima deuotione ad tps peregrinari ꝓ Christo in terris: Quidam ad docendum indoctos, ut sanctus Colũbanus Abbas, qui cum duodecim clericis Galliam perlustrauit, & in fide confirmauit: Quidam ad uisitandum loca sanctorum, utpotè Craduualla, præpotens rex Angliæ, & Offa rex Cantuariorum, qui anno ab incarnatione Domini sexcẽtesimo octuagesimonono Romam proficiscentes, relictis regnis temporalibus, ut cælestis regni introitum & æterna gaudia adipisci possent, à sancto papa Sergio in monachos attonsi, regi regum deuotè militauerunt: Quidam ad conuertendum incredulos, uel in solitudine anachoreticam uitam ducentes, ut sanctus Iudocus, sanctus Vuinotus, filii regis Angliæ, & plures alii. Et hi omnes, ut familiarius à Deo & sanctis eius recipi mererentur in cęlis. Sed sanctus Suuibertus, electus in Abbatem, occultiori cõsilio spiritus sancti edoctus non propria salute contentus, honori renuncians, magis elegit in exteris partibus amore Christi peregrinari, & populos incredulos, sedentes in tenebris, dispensante diuina gratia, ad lumen fidei conuertere, quam paucis præesse Christicolis. Rexit tamẽ idem monasterium uice Abbatis ex mandato sancti Egberti Archiepiscopi unum circiter annum.

Vt SS. Vuilfridus episcopus & Vuigbertus presbyter, primi per Frisiam & inferiorem Saxoniam Christum prædicauerint. Cap. 5.

S. Vuilfridus episcop⁹ Christũ Frisiis annũciat.

Vuigbertus Frisiis prædicat Christũ

ITaque anno ab incarnatione Dominica sexcentesimo septuagesimoseptimo, cum sanctus Vuilfridus episcopus Lindisfarnensis siue* Augustaldensis, deinde Merciorum, nouissime Eboracensis archiepiscopus, Romam iturus, nauem ascendisset, flante fauonio, pulsus est ad Frisiam, & honorificè susceptus à barbaris, simul & à rege Aldgillo, prædicabat eis ꝑ hyemem Christum, & aliquos uerbo ueritatis instruens, à peccatorum suorum sordibus fonte salutari abluit. Et sic ipse sanctus Vuilfridus primus opus Euangelicum cœpit illic exercere, quod egregii uiri & põtifices sãcti Vuillebrordus & Suuibertus postmodum cum suis sociis cum deuotione magna compleuerunt. Cumque rumore probato Frisiam & Saxoniam idolorum cultibus sordescere & longa infidelitatis cęcitate irretitos teneri, ad aures sancti Egberti peruenisset, ualde doluit, statuensque salubri deliberatione cum plerisque sacerdotibus illuc tendere, ut eos ad agnitionem fidei prædicando perduceret, diuino oraculo retentus, misit ad eos unum de canonicis suis Vuigbertum nomine, cum duobus pueris & clericis, eo q̃ ipse esset in contemptu mundi, & doctrinæ scientia insignis. Qui ascendens nauim, & in Frisiam perueniens, duobus continuis annis genti illi ac regi Radbodo uerbum salutis prædicabat. Sed obstante diabolicæ fraudis astutia, cum barbarici mo-

ris rigido popolo plerunque disputans & prædicãs, parùm profecit, infectoque negocio, Angliam uersus tristis transfretauit de cuius infructuoso reditu sanctus Egbertus, lacbrymarum imbre perfusus, multum ingemuit.

Vt SS. Vuillebrordus & Suuibertus cum aliis decem presbyteris ad Germaniam missi prædicauerint fidem Christi. Cap. 6.

Duodecim monachi mittuntur ex Anglia ad conuertendos Germanos.

Aldeuuinus 10. Coloniens. Episcopus.

Act. 4.

ATtamen magnificus præsul sanctus Egbertus sitiens & affectans salutem omnium hominũ & præcipuè paganorum Frisonum & Saxonũ eo q̃ Angli ab eis propagati sunt, non desistens à bonæ uoluntati inchoato proposito, tentauit adhuc in opus uerbi Dei mittere illuc sanctos & industrios & ad prædicandum uerbum uitæ strenuos, & idoneos uiros, utpotè actione & eruditione ꝓclaros. Elegit ergo & congregauit instar duodecim Apostolorum, 12. Apostolicos uiros, in fide constantes ex diuersis monasteriis ad prædicandum Germanis catholicam fidem. Fuerunt autem hi missi Vuillebrordus, Suuibertus, Acca, Vuigbertus, Vuillibaldus, Vuinibaldus, Lebuinus, duo Euualdi, Vuerenfridus, & ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut *& sancti Vuillebrordi conscripsi. Omnes præfati presbyteri & sacerdotes fuerunt, ac sanctissimus Adelbertus Leuita, filius regis Deirorum, qui pro Christo dimittens regale patrimonium, cũ prædictis electus à sancto Egberto, amore Christi peregrinum non recusauit exilium. Et quoniam hi sancti doctores propagati fuerunt in Anglia de stirpe Frisonica & Saxonica, ideo conuenienter prædicare potuerunt euangelium Christi in lingua Germanica. Quorũ aliqui postmodum palma martyrii coronati fuerunt. Alii prædicationibus continuis inter barbaros usque ad obitum institerunt: Alii uacantibus episcopiis subrogati fuerunt, ut infra patebit. Igitur præparatis omnibus quæ tantis uiris necessaria uidebantur, mox præfati duodecim egregii Dominici gregis arietes, salutatis amicis & parentibus, accepta benedictione tam eximii archiepiscopi, superna comitante clementia, prospero uento celeriter in Vuiltenburg siue Traiectum aduehuntur, anno scilicet ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo, pontificante Romæ Apostolico uiro sancto Sergio Papa, anno suo tertio, imperãte piissimo Imperatore Iustiniano, ac regnante in Anglia glorioso Alfrido, rege Nord Hũbrorũ; qui catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper & amare desiderabat: Episcopante in ecclesia Coloniensi Aldeuuino decimo episcopo eiusdem ecclesiæ. Qui postquàm illò aduenissent, ordinauerunt & instituerunt inter se eandem conuersationem, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit apostolis & discipulis Christi, in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia cõmunia. Intrantes ergo Traiectum & citeriorem Frisiam, ubique constanter Christum euangelizabant. Sed parùm primò profecerunt, eò q̃ Frisones essent homines indomabiles, duræ ceruicis & barbaræ mentis, magis idolis quàm Christo seruire gaudentes. Et non solum arroganter aspernabantur eos & legem Christi, sed atroci morte ipsos opprimere, nisi desisterent, minabantur. Quod attendentes sancti sacerdotes, ipsis charitatiuè condolentes, deuoto corde precabantur Deum, quatenus gentibus illis, ad quas missi erant, tantam gratiam conferre dignaretur, illuminando corda eorum, ut abominatis idolis eorumque cultu, spretis phanorum fanaticis, auguriorum fallaciosis blandimentis crederent in eum, ne tam formosas,

ſes perſonas inſatiabilis Tartarus uoraci fauce abſorberet, & in perditionem ſecum traheret.

De martyrio ſancti Vuigberti & constructione ſancta Traiectenſis eccleſia. Cap. 7.

Difficulter Frisij poſſunt duci ad Christum.

MOrabatur autem perfidus Radbodus rex Friſiæ illo tempore expulſus à Traiecto per illuſtrem & Chriſtianiſsimum principem Pipinum de Herſtallo Maiorem domus Franciæ apud inſulā Foſtilandiæ, quæ à quodam deo ſuo, dicto Foſte, tunc Foſtilandia appellabatur, quæ ualde ſolennis erat propter ſuperſtitioſam ſectam idolatriæ. In qua inſula ſacerdotes Dei ſuggeſtione ſancti Vuigberti conuenientes, prophana ſtatim delubra Iouis & Foſtę deſtruxerunt, & conſtanter prædicando, tres ſolummodo homines, ſatanæ pompis abrenunciantes, orthodoxæ iunxerunt fidei. Radbodus uerò rex, ſtrenuiſsimus idolatra, odio habens Chriſtianos, audiens idola ſua deſtructa à Chriſtianis, iratus ualde, atque iniuriam deorum ſuorum ulciſci diſponens, S. Vuigbertum, quem dudum nouerat Chriſtianum, unum ex conſociis ſanctorum, diro tormento iugulari iuſsit, qui cōtinua prece Deum exorare ſolebat pro conſequenda palma martyrii, cæteroſque eliminauit ab inſula prædicta. Sacerdotes uerò perpendentes, quoniam Radbodus rex neqaquam ab idolorum cultura deſiſteret, & quin lucrandis animabus parum proficerent propter tyrannidem regis, diuerterunt ad præfatū principem Pipinum, à quo grauanter ſunt ſuſcepti. Et qui nuper citeriorem Friſiam, expulſo Radbodo rege, ceperat, illò eos denuò ad prædicandum miſit, præcipiens paganis ſibi ſubditis authoritate regia, ne quis prædicantibus quicquam moleſtiæ inferret. Vnde factum eſt, opitulante diuina gratia, ut multos quotidiè in breui, prædicatione ſua ab idolatria, ad fidem conuerterent Chriſti. Atque conuenientes ad caſtrū Traiectenſe, quod pridem Vultæburg dicebatur, qđ in poteſtate Orientalium Francorum eo tēpore fuit & permanſit, ubi dudum imperante Heraclio Cæſare inclytus Dagobertus, ſanctus rex Franciæ, conſtrui fecit eccleſiam in honore ſancti Thomæ Apoſtoli, quam non multo poſt præ durę ceruicis Friſones ſolo tenus deſtruxerunt: In quo loco propè ruinam illius prioris eccleſiæ ſancti Thomæ, anno à natiuitate Domini ſexcenteſimo nonageſimo quinto, ſuperædificauerunt in honore ſanctæ Crucis oratorium: In quo renati, fontis conſecrarunt baptiſterium, ut Chriſti fideles, ob defenſionem caſtellani Traiectenſis, ſecurū illic haberent acceſſum ad ſuſcipiendum ſacri baptiſmatis ſacramentum.

S. Vuigberti cædes. — *Traiectum, olim Vultenburg.*

Vt S. Suuibertus miſſus in carcerem, ab angelo fuerit liberatus. Cap. 8.

DEinde præfati ſacerdotes, attendentes meſſem quidem multam, operarios uerò paucos, iuerunt more Apoſtolorum & diſcipulorū Chriſti, bini & bini trini & trini adiunctis ſibi aliquot neophytis, in diuerſis Germaniæ prouinciis fidem Chriſti gentibus denunciaturi. Inter quos ſanctus Suuibertus, glorioſus ſacerdos Chriſti, diuini amoris igne feruidus, uenit eodem tempore cum Vuerenfrido & mecum, in grandem uicum, dictum Duerſtat, qui uicus refertus fuit cæremoniis, ornatuſque diuerſis idolorum templis, duobus diſtans milliaribus à Traiecto ad Orientem. ubi dum prædicaret Chriſtum uerum Deum, qui uitam æternam in ſe credentibus daret, admonens, ut ſimulacrorum uanos & inanes contemnerent cultus, eo q idola quæ p. e diis colebāt, repleta eſſent dæmonis, & nihil ſalutis habere, nec ſuis cultoribus auxilium conferre poſſe affirmaret, ſtatim à paganis & idolorum ſacerdotibus capitur, & grauiter uerberatur, clamantibus & dicentibus: Blaſphemator iſte noſtram prophanat legem deos noſtros omnipotentes dæmonia affirmat, populum ſeducit, crucifixum ſolum Deum uerum audacter prædicat, & niſi occidatur aut effugetur, cultus deorum noſtrorum euacuabitur, & paternæ traditiones exterminabuntur; His dictis, clamore omnium tenetur, & in carcerem mittitur, ut altera die occulte trucidaretur. Non enim palam audebant ipſum occidere, quoniam uicus erat ſub ditione Chriſtianorū Francorū. Nos uerò, Vuerenfridus & ego Marcellinus, dolentes & flentes ſequebamur eū uſque ad carcerē. Quod cernens ſanctus Suuibertus, læto ore conſolando, hortabatur nos conſtanter ſtare pro fide Chriſti, nec mortem timere pati pro Chriſto. Eadem uerò nocte circa gallicantum S. Suuiberto orante, nobis autem dolentibus, ecce uenit angelus Domini cum magna claritate in carcerem, dicens ei: Noli timere ſerue Dei, quia Dominus tecum eſt: & uidentibus & ſtupentibus cuſtodibus carceris, liberauit ipſum, præcipiens, ut conſtanter Chriſtum paganis ubique euangelizaret. Quo facto, angelus Domini æthera petiit. Ipſe uerò ad nos ueniens, gaudenter flectens genua, & nos ſecum, gratias deuotiſsimè Deo retulit de angelica uiſitatione & conſolatione. Pagani uerò, & pręcipuè ſacerdotes idolōrū, altera die audientes liberationem illius, uacillare cœperunt de impotentia idolorum, laudantes uirtutem Chriſti. Ipſe uerò altera die cōſtantiſsime prædicans, multos in ſtuporem uirtutis, & ad Chriſtum conuertit, & nemo iniecit manum in eum. Quo myſterio peracto, cum Traiectum nobiſcum perueniſſet, omnia per angelum patrata ſecum in Duerſtat, confratribus enarrauit. Qui unanimi uoce, flentes præ gaudio, benedixerunt Deum.

Lu. 10. — *S. Suuibertus uerberatur.* — *Per angelum educitur è custodia.*

Vt uicum Hagenſtein ad Chriſtum conuerterit S. Suuibertus. Cap. 9.

SEceſsit deinde in diuerſos uicos & uillas per Friſiam & Hollandiam ac Teiſterbandiam, cunctis palam conſtanter Chriſtū euangelizans. Et quā uis multa contraria inter ipſos gentiles in diuerſis locis perpeſſus fuiſſet, & æquanimiter toleraſſet, tamē diuino functus auxilio, ſalutifera ſua exhortatione populum multum ad agnitionem fidei Chriſti perduxit. Eodem anno demum peruenit nobiſcum, ſcilicet cum Vuerenfrido & me Marcellino, in Orientalem partem principatus Hollandiæ, in quo erat uilla, diſtans à Traiecto ad auſtrum per unum milliare, dicta Hagenſtein. Vbi cum inſigni die quodam ſolennitatis gentilium ueniſſet, in quo multitudo copioſa gentilium deorum ſuorum cæremonias colens, funeſta ſacrificia thurificando idolis immolarent, acceſſit in medio illorum, clamans & dicens: O uiri ſapientiſsimi, accedite & audite. nuncius enim ſum Dei excelſi. dii enim iſti, quos colitis, idola ſunt dæmonibus immundis repleta, qui nos decipiunt. non ſunt dii, ſed opera manibus hominū cōpacta, & diabolica arte inuenta. Recedite ergo, chariſsimi, à cultura eorum, credētes in Ieſum Chriſtū, qui uerus eſt Deus, natus propter nos & noſtrā ſalutē ex puriſsima uirgine Maria, ut humanū genus lapſum reſtauraret, qui licet corpore, pp peccata protoplaſti Adæ, incarnatus & crucifixus fuit, tamen tertia die in eodē corpore reſurrexit, & diſcipulis ſuis cernentibus, aſcendens in cælum, ſedet ad dexteram patris omnipotentis. Inde uenturus iudicare uiuos & mortuos. Et qui hic credant in eum, renunciantes nefariis idolis, æternaliter gaudebunt in regno cælorum, qui uerò idolis ſeruiunt, perpetuò cruciabuntur cum dia-

Multos S. Suuibertus conuertit ad Christum. — *Concionatur in Hagestein.*

bolis. Credite ergò in eum, agentes pœnitentiam de ignorantia uestra, & baptizemini in nomine eius, ut saluemini. Misericors enim est, ne simul cum diis per eatis, incidentes in ignem æternum. Cumq; sic Christum constanter prædicaret, affirmans & concludēs, quanta signa miraculorum sequerentur credentes in eum, festinanter uolentes hoc experiri gentiles, illuc cum magno cœtu conglomerati, obtulerunt & adduxerūt quendam adolescentem, Gisebertum nomine, ab utero materno cæcum natum, clamantes & dicentes, ut fidem illius Dei crucifixi, ab eo tam cō stanter prolatam, ueridicis confirmaret actibus, illuminando illum cæcum in nomine eius, ut crederēt in ipsum, sin autem, ipsum tanquam inimicum deorum & destructorem paternarum traditionum, repē te eum suis trucidarent. Mox sanctus Suuibertus, iusta necessitate compulsus, flectit genua sua ad Dominum, exhortans nos ut similiter faceremus, deprecans & dicens, Exaudi preces nostras, Domine Iesu Christe, & da isti cæco uisum ad glóriam benedicti nominis tui, ut sic per istius corporalem illuminationem in istorum cordibus gentilium spiritualis

Ps. 69. lucis gratia accendatur: Et confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & gloriantur in simulacris suis, scientes quia tu es solus Deus, & nō alius præter te. Neque uero fides sua fefellit eum. Nam surgens ab oratione, fiduciam magnam habens in Christum, signum sanctæ Crucis faciens super oculos cæci, constanter sonora uoce dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi ueri Dei, quem prædico, præcipio tibi ut uideas & cōfitearis creatorem tuum, quo dicto, protinus cooperāte diuina clementia, adolescēs apetiens oculos suos clare uidit, & optato gaudens lumine Deo gratias agens, lætos cūctos effecit & stupidos prouolutusque pedibus sancti Suuiberti, clamauit dicens: Non est alius uerus Deus, quàm Iesus Christus, creator cœli & terræ, quem iste seruus eius ob salutē nostram prædicat. Perculsi admiratione & obstupefacti gentiles, hæc noua uidentes & audientes, tumultuare contra sanctum Suuibertum desierunt, & eo puncti cum flamine idolorum eiusdem uillæ, ueniā protinus ignorantiæ suæ precabantur. Quos sanctus Suuibertus, cotam Deo & hominibus magnificus sacerdos persuasionibus scripturarum in fide confirmauit. Et factum est gaudium magnum in eadem uilla & eadem die, & magnificatum est nomē Domini nostri Iesu Christi ab uniuersis. Multos insuper ex eis credentes in Christum, purgauit à perniciosissima superstitiōe idololatriæ fonte baptismatis. Altera uerò die, cōuocato omni populo cum cæco illuminato in phano idolorum, prædicauit eis piè Christum & fidem catholicam. In tantum uerò Christus aperuit corda eorum, ut omnes fere credentes in Deum uolūtariè, eliminata spurcitia idolorum, cedegerint phanum deorum in ecclesiam Dei, quam postea idem sanctus Suuibertus, me præsente, ordinatus Episcopus consecrauit in honorem Dei & gloriosæ uirginis Mariæ. Cuius miraculi fama cum petcrebuisset ueridica per ciuitatem, multi pagani cæcum illuminatum cognoscentes, sequebantur ipsum prædicantem: & audientes uerbum Dei ex ore eius, crediderunt nonnulli & baptizabantur ab eo.

Signo Crucis curat cæcum natum S. Suuibertus

Multi accedūt ad fidē.

SS. Suuibertus & Vuillebrordus Episcopi consecrantur. Cap. 10.

Denique crescente quotidie numero fidelium, prædicantibus cum magna deuotione præfatis prædicatoribus, & credentibus gratism baptismi quicunque ea eis erāt sacerdotali gradu prædiu, ministrarent, nec ecclesias consecratas haberent, ad quas populum conuersum conuocare & diuina celebrare & complere possent communi decreto omnium cōfratrum & neophytorum, duos ex eis in episcopos consecrandos elegerunt, qui populo Frisonico præessent uerbo prædicationis, & ecclesias dedicarent, & ordines sacros celebrarent, utpotè sanctum Vuillebrordum, inter omnes merito præsulgentem, uirum humilem, & totius honestatis exemplis refertum, & sanctum Suuibertum, uirum corde māsuetū, scripturis sacris & ecclesiasticis disciplinis apprime instructum. Sanctus uerò Suuibertus ad Britanniam siue Angliam petrexit cū Acca & duobus Eualdis, cæterisque nonnullis neophytis, & ego Marcellinus cum eis. Venimus autem in conuentum Eboracēsem in uigilia sancti Laurentij preciosi martyris, à quo & præcipue à parentibus & amicis gratiose recepti fuimus. Tandem recedentibus duobus Eualdis constantibus nostris de licentia sancti Suuiberti uersus Hyberniam, promissione facta, ut nos sequeretur ad Germaniam, quāto citius possent, adiuimus cum sanctis Suuibertus nobiscum ad sanctum Vuilfridum, tunc episcopum Merciorum, sancto Egberto Archiepiscopo Eboracensi, depresso graui infirmitatis incommodo, exposuitque ei causam, quatenus ex petitione fratrū in Frisia ab eo episcopus cōsecraretur. Sāctus uerò Vuilfridus gloriosus episcopus, ubi prosperatum ei opus euangelij inter Frisones cōperit, magno gaudio exultauit in Domino, eo quod scintillam orthodoxæ fidei succenderat in mentibus multorum, & numerus credentium quotidie, spretis abominandis idolis, augmentaretur, atque ipsum cum magna lætitia & solennitate consecrauit episcopum in festo sancti Bartholomæi Apostoli, anno scilicet ab incarnatiōe Domini sexcentesimo nonagesimoquinto, uocatis ad se in ministerium ordinationis aliis duobus episcopis. Quo consecrato, dum remitteret ipsum, confortans & exhortans dixit sanctus Vuilfridus: Dilecte frater, nullus te labor aut maledicorum hominum linguæ & manus barbarorum deterreant, & noli timere eos, qui corpus occidunt, animam autem occidere nō possunt, sed omni instātia omnique securitate quæ inchoasti, Deo authore, constanter perage. Scis enim, quod magnum laborem maior æternæ retributionis gloria sequetur. Et osculans, remisit ipsum cum socius in ministerium Dei, retento secum Acca, dilecto presbytero & consocio nostro, quem in episcopum Angustaldensis siue Landisfarneā ecclesiæ consecrauit. Sanctus uerò Vuillebrordus eodem anno Pipinum principem adiit, & cum illo longo tempore permanens, detentus ab eo, tandem anno sequenti Romam mittitur ad sanctū Sergium Papam, ut ibidem ab ipso episcopus cōsecraretur genti Frisonum. Quod ita, ut petierat, est completum, ab incarnatione Domini anno sexcentesimo nonagesimo sexto, anno primo Leonis Imperatoris Romanorum. Sed sanctus Suuibertus ordinatus fuit anno quarto Iustiniani piissimi Imperatoris. Ordinatus autem fuit sanctus Vuillebrordus in ecclesia sanctæ Cæciliæ uirginis & martyris archiepiscopus Frisonum, in die natalis eiusdem uirginis, scilicet Cæciliæ.

SS. Vuillebrordi & Suuiberti præstantia.

Acca fit episcopus Landisfarnē.

Hūc alij Leōtium uocant.

Vt sanctus Suuibertus Episcopus comitatum Teisterbandia conuerterit. Cap. 11.

Igitur sanctissimus Suuibertus, euāgelicus præsul, pontificali fultus authoritate & honore, ac corroboratus confirmatione sancti Vuilfridi, saluta tis parentibus & amicis, cum Christi famulis qui cū eo ecant, rediit in opus euangelij, & uerbi Dei, pe sue nitque Vuiltemburg siue Traiectum, per annū & multo amplius, antequam sanctus Vuillebrordus Roma

rediret Traiectum, ibiq; à fratribus & neophytis honorifice multo cum gaudio susceptus, gradum episcopatus condignis ornans uirtutibus, uixit deinceps in maiori humilitatis, mansuetudinis, simplicitatis & iustitiæ perfectione, cœptumque euangelicum opus constanter explens, oppida, rura, casas, uicos, castella, propter euangelizandum, non equitando, sed Apostolorum more, pedibus incedendo peragrans, etiam longe lateque Frisiam, Hollandiam, & præcipue comitatum Teisterbandiæ peragratus, multum populum ad Christum doctrinis & prædicationibus reduxit, ubique solerter idolatriam extirpauit, ita quod multitudo paganorum, maxime iam prophanam sectam refutantes, catholicæ fidei dotumentis salutaribus adhæserunt. Conuertebat uerò sua dulcissima prædicatione fere totum comitatum Teisterbandiæ, in quo construebantur ecclesiæ multis in locis, aut templa idolorum consecrabantur in ecclesias Dei & sanctorum, utpote ecclesiam sancti Vincentii martyris in Zanduuick prope Tielam, in Arkel, in honorem sanctæ Dei genitricis uirginis Mariæ, in Hoernaer, in honorē sancti Dionisij Areopagite, in Stoeureford, in Anthuesden, in Aelborch, in Vuondrichen, in Ghiesen, in Rijsduuic, in Almkerck, in Malsem, in Erkum, in Auelaet, & in pluribus alijs locis, quas cum magna deuotione ipse consecrauit. Erat enim affabilis & benignus omnibus, qui ad ipsum consolationis & edificationis gratia conueniebant: Atque conuersam plebē per ipsum, orationibus protegebat assiduis, & admonitionibus saluberrimis ad cœlestia uocabat.

Permultos Christo lucratur S. Suuibertus.

Vt sanctus Suuibertus quendam submersum à morte excitauerit, & ferè uicum Duerstat ad fidem conuerterit.

Cap. 12.

Celebris fit S. Suuiberti fama diffundi.

CVm uerò mirificauit Dominus sanctum Suuibertum prodigijs & prædicationibus, & fauor uirtutum ipsius celebri rumore Frisiam, Hollandiam & uicinas regiones illustrauit, ut non solum idolatræ & pagani, sed & sacerdotes idolorum mirarentur & stuperent in uirtutibus & actibus eius, uoluit omnipotens Deus deorum amplius in mirabilibus suis ipsum ante conspectum gentium glorificare. Diuina nanque prouidente clemētia, dum sanctus Suuibertus anno ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimosexto, octauo Kalendas Octobris dedicaret ecclesiam in Malsem, in comitatu Teisterbandiæ super amnem, Linghen dictum, contigit ut eodē die quidam generosus adolescens, dictus Spl interus de Andengyn, filius primicerij de grandi uico Dueristat, uolens curiose experiri ministerium fidei Christi, & præcipue actus sācti Suuiberti, de quo mira audierat, licet ipse incredulus & fidei ignarus esset, scapham cum tribus clientibus mane hora ferè septima intraret, uolens uidere dedicationem ecclesiæ in Malsem, eo quod uilla Malsem distet à Duerstat ad Austrum paruo milliari. Cumque in medio fluminis Rheni siue Leccæ esset, & lasciuè ioculando & nauigando se deiet super litus nauiculæ, incumbens super mucronem suum, lapsu pedum suorum ex lubricitate nauiculæ retrorsum cadens, cecidit in aquam, quem statim uorax unda absorbuit, & in profundum quasi lapis descēdit, & submersus fuit. Quod cernentes socij & serui, in eadem nauicula positi, ipsum iuuare & ei subuenire non ualentes, dolore maximo consternati, utraque litora clamoribus & fletibus repleuerunt. De cuius casu & submersione non solum parentes & cognati dolebant, sed & luctus erat omnibus, & mœrore incredibili confundebantur uniuersi. Serui uerò concito cursu fugerunt præ timore parentum & amicorum. Tandem eadem die, hora ferè duodecima, à piscatoribus sagenis cum multo dolore inuentus, lamētabiliter portatus fuit in domum parentum, & licet inflexibilis esset artubus & membris, tamen consilio flaminum idolorum, calido impositus lecto, defertur ad phanum siue templum Martis. Audierāt enim, quod Christiani aliquot submersos siue subitò defunctos, in ecclesias ipsorum portantes, uitæ pristinæ sacrificiis & precibus episcoporum restituissent. Guntherus uerò egregius miles & dominus de Andengyn, pater Splinteri submersi, properans cum familia & amicis ad templum Martis, libauit funestum sacrificium, mactando diuersa animalia magno deo Marti, ut pietate diuinæ potentiæ suæ unicus filius suus reuiuiscēs suscitaretur. Cumque lugubriter mœsto & tribulato corde usque in horam ferè secundam precibus sacrificiis incubuissent, & nihil salutis inuenissent, desperauit de uita ipsius, eo quod nunquàm audisset priscis temporibus deos ipsorum talia peregisse.

Submergitur Splinterus adolescens.

Erant autem eodem die multi Christiani in ea ciuitate, qui ut uiderent finem, sequebantur funus usq; in atrium phani Martis. Qui uidentes inenarrabilem dolorem Guntheri & aliorum amicorum, gaudentes de impotentia deorum, uocauerunt Guntherum seorsū ut Christus ibi magnificaretur, suadentes & consulētes ei, ut celeriter pro sancto Suuiberto Christianorū episcopo, existēte in Malsem, ad quem filius suus equitare proposuerat, mitteret ipse proculdubio precibus suis resuscitaret eum uirtute Domini Iesu Christi, dūmodo abrenuncians idolis, toto corde crederet in ipsum. Guntherus uerò his auditis, memor qualiter idē sanctus Suuibertus in eadem ciuitate captus, liberatus per angelum fuit, & qualiter in Hagenstle in cæco nato in nomine Iesu præstitisset uisum, statim animatus & allectus uerbis Christianorum, adiunctis sibi aliquot honestis amicis, sine dilatione Malsen usq; celerrimè properauit, uidensque sanctum Suuibertū mox de equo desiliēs, prouolutus pedibus sancti, osculando manus eius, per ægra lachrymarum suspiria aperuit ei tristissimam mortem & sumersionem unigeniti sui, deprecans ut secum dignaretur proficisci Duerstat, & in uirtute salutiferi nominis Iesu ueri Dei omnipotentis, resuscitaret filium suum, pollicēs se cum omni familia sua & cognatis crediturum, & sacrum baptisma percepturum. Sanctus uerò Suuibertus ipsū humaniter eleuans & honorificè suscipiens, benignè consolabatur, & licet condoluit lamentabilibus uocibus & gemitibus ipsius, tamen Deum tentare super huiuscemodi facto grandi formidans, se piè excusauit. Miles uerò denuo amplectens pedes eius, importunè precabatur, ut secum pergere dignaretur amore Iesu Christi Dei uiui. Sicq; uictus eiulatu eius, & præcipuè precibus Vuerenfridi & meis aliorumque neophytorum, ibidem præsentium, celeriter uectus curru, & nos cum eo, uenit circa sextam horam post completorium in uicum Duerstat. Erat autem turba magna congregata ad litus Rheni siue Leccæ, prēstolantes aduentum sancti Suuiberti, dolentibus prophania sacerdotibus phanorum. Igitur transmisso amne Lecca, cum iret ad defunctum cum discipulis suis, sequēti ipsum grandi turba paganorum, occurrit ei domina Mechtildis, mater Splinteri submersi, ut insana mulier, prouolutaque pedibus eius in publica platea, clamauit, dicens: Serue Dei uiui, succurre mihi, & resuscita filium meum in nomine Dei tui, credamque cū tota familia mea in eum, quia dii nostri, impotentes sunt ad resuscitandum eum. Quam sanctus Suuibertus eleuans & consolans, parum ingemuit. Erat autē Splinterus submersus, denuò ex templo Martis portatus in domum patris sui. ueniensq; ad præsentiam de-

Mars frustra inuocatur.

Detrectas S. Suuibertus excitationem defuncti.

funcu

functi, petiit ut flamines siue sacerdotes idolorum dignarentur sibi adesse, ut uiderent uirtutem Domini nostri Iesu Christi Dei omnipotentis. Interim præcepit nobis, deuotè orationibus uacare, Deique misericordiam implorare, ut defunctus resuscitaretur, & ipse orauit. Vniuersa igitur multitudine flente, cum aliqui phanatici sacerdotes pauidi, uocati per dominũ Guntherum, aduenissent, sanctus Suuibertus sonora uoce, flexis genibus, lachrymarum imbre perfusus, clamauit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe qui refugium factus es nobis: inclina aurem tuam ad preces nostras, ut reueletur hominibus istis gloria tua, & prædicetur & glorificetur ab incredulis nomẽ sanctum tuum, ut sciant, quia non est uana fides nostra, nec alius deus præter te, cuius pietas nõ habet finem, nec dona mensuram, & resuscita ad gloriam & honorem nominis tui hunc seruum tuum, diabolica fraude delusum, ut sciant, ꝙ omnia idola, quæ pro diis colunt, statuæ sunt dæmonibus plenæ, uidentes uirtutem pietatis tuæ, credentes in te, saluentur. His dictis, surgẽs ab oratione, fiduciam magnam habens in Christum, dixit: Domine Iesu Christe, mœstorum consolator, qui dixisti: Omnis qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet; Domine piissime Deus, qui resuscitasti ad fletum sanctarum sororum Mariæ Magdalenæ & Marthæ Lazarum quatriduanum mortuum, resuscita & hunc in nomine tuo ostendendo potentiam diuinitatis tuæ. Et accipiens dexteram submersi, dixit: In nomine Domini Iesu Christi crucifixi, Dei omnipotentis, dico tibi, ut surgas & uiuas, & confitearis creatorem tuum. Statim uerò defunctus aperiens oculos suos, & quasi de graui somno suspirans, surrexit. Amplectensque pedes sancti, cum magnis suspiriis clamauit: Non est alius Deus in cælo & in terra, quàm Dominus Iesus Christus crucifixus, quem prædicat sanctissimus seruus eius Suuibertus, qui me sua benigna misericordia ad preces eius ab inferis & à morte resuscitauit. O uita laudabilis, quæ alterius corporis mortem precibus effugauit, tartarum spoliauit, spem magnam habens in Christo. proculdubio mors ibi iura nõ tenuit, ubi sanctus Suuibertus uim orationis ingessit. Statimque omnes mirati & stupefacti, qui uiderant & audierant nouitatem tanti miraculi, diuinam pietatẽ per Dominum nostrum Iesum Christum dignis extulere præconiis, qui sanctum Suuibertum seruum suum tam insigni clarificare miraculo dignabatur. Prouolutique pedibus sancti episcopi cum sacerdotibus idolorum, credentes in Christum, baptizari petierunt, spretis uanis cultibus idolorum. Denique lætissimo accurrentes parentes & cognati, infinitas retulerunt Deo & sancto eius gratias, deuotè ipsum amplectentes & osculantes cũ discipulis suis. sed & ipse sanctus Suuibertus cum cæteris Christianis humiliter in terram prostratus, benedixit Deum, qui magna fecit in populo suo. Tantus uerò in platea erat clamor paganorum, resuscitatum uidere cupientium, ut sanctus Suuibertus necessitate compulsus, resuscitatum uestibus indutum per manus duceret cum magna deuotione ad honorem Dei, ut à cunctis uideretur. Quem uiuum & ambulantem cernentes, clamauerunt: Verè magnus est Deus Christianorum, qui talia per seruũ suum operatus est. Factum est ergo gaudium magnũ coram omnibus hæc uidentibus, & magnificatũ est nomen Domini nostri Iesu Christi. Eodem tempore baptizatus est Splinterus resuscitatus, cum parentibus & cognatis & aliis, numero centum uigintisex, demptis pueris & uirginibus. Altera denique die congregata infinita turba hominum paganorum, sanctus Suuibertus, præmissa oratione ad spiritum sanctum cũ discipulis suis, ut Deus aperiret corda illorum ad spernendum idola, & ad fidem complectendam, prædicando deduxit & declarauit eis transgressionẽ protoparentis nostri Adæ, incarnationem uerbi Dei, diabolicam idolorum inuentionem, atque infinitam misericordiam Dei. Insuper ꝙ æternaliter damnabũtur, qui spreto uero Deo, adorant idola & sculptilia, & gloriantur in simulacris suis: ita ꝙ ferè pars magna ciuitatis credidit in Christum. Erat autem ciuitas, licet pagana, sub potestate Christianorum principum, scilicet regis Franciæ & Pipini ducis, & tota ferè uicinitas & prouincia Christianæ fidei subdita, utpotè Brãbantia, Flandria, & pars Hollandiæ, sic ꝙ pagani de Duerstat sæpè cum Christianis conuersati, pridem multoties multa de Christo audierant. Mansit autem multis diebus in eadem ciuitate, uigilanti instantia prædicando fiducialiter Christum paganis, confirmãdo neophytos, ita ut non solum pagani, uerum etiam multi idolorum sacerdotes, uidentes cælestem gratiã & miraculi magnitudinem in sancto Suuiberto, abiecto perfidiæ uelamine, baptismi gratiam ab ipso deuotè susciperent.

Precatio ad Dominum Iesum S. Suuiberti.

Io. 14.

Io. 11.

Excitat uita functũ.

Eo miraculo multi reuiuiscunt in anima.

Vt S. Vuillebrodus Roma rediens, cum S. Suuiberto per Frisiam prædicauerit.

Cap. 13.

ITaq; anno à natiuitate Domini sexcentesimo nonagesimoseptimo sanctus Vuillebrordus, adepta iam Apostolicæ benedictionis authoritate, consecratusquè Archiepiscopus à sancto Sergio Papa, rediit ad Germaniam. Cui occurrens sanctus Suuibertus cum clericis & discipulis & multis Christianis usque Embricam, recepit eum cum magna honorificẽtia, & gauisi sunt in Domino. Audiensquè sanctum Suuibertum Episcopum, consecratum, & Comitatũ Teisterbandiæ cum tota ferè Batua, ac magnam partem inferioris Frisiæ prædicatione ipsius conuersam, & ecclesiam Traiecten. numero fidelium ualde multiplicatam, immensas deuotè Deo retulit laudes. Deinde pariter Traiectum pergentes, statim in fundo basilicæ sancti Thomæ Apostoli prope castrum Traiecten. canonicorum cœnobitarum construxerunt ecclesiam in honorem sancti Martini Episcopi Turonen. in qua sanctus Vuillebrordus Archiepiscopus Frisonum cathedralem ecclesiam sibi stabiliri iussit, quam per primitiuam benedictionem SS. Vuillebrordus & Suuibertus episcopi, cum cæteris confratribus, propriis manibus benedicendo consecrauerunt. Deinde mortuo Radbodo rege Frisonum, Christiani liberè permissi sunt ubique Frisiam publicè euangelium Christi prædicare. Quapropter præfati sancti Episcopi cum sacerdotibus & clericis Hollandiam & Frisiam ubique peruagantes, rudem populum documentis euangelicis informauerunt, docentes prophanum idolatriæ cultum abolendo relinquere, catechumenos baptizauerunt, neophytos confirmauerũt, sacros ordines celebrauerunt, ac in pagis singulis euãgelium pacis constanter & deuotè prędicauerunt, & per loca singula presbyteros & diaconos ordinauerunt, qui eos in uerbo fidei & ministerio baptizandi adiuuarent, maximè in magno uico Duerstat. In quo per biennium prædicantes, totum populum ad fidem perduxerunt Christi, ac phana idolorum commutantes in ecclesias Christi, quinquagintaduas dedicauerunt ecclesias parochiales in eo, adiutorio Guntheri militis & aliorum amicorum. Et non solum per Frisiam prædicauerunt & Lotharingiam, sed & usque in Daciam prædicando, populum multum, purgatum à barbarica gentilitatis idolatria, orthodoxæ iunxerũt fidei. Cumque sic per aliquot annos feruenter euangelici

S. Suuibertus Embricã usque procedit obuiã S. Vuillebrordo.

SS. Vuillebrord⁹ & Suuibert⁹ Batauis & Frisiis prædicant. Itẽ Lotharingis & Danis.

lici pontifices & uerbi Dei præcones pariter & continuè in diuersis prouinciis Christum annũciassent, redierunt & uenerunt cum exultatione Traiectũ ad confratres & cooperatores uerbi Dei, enarrantes illis, quanta Dominus per illos fecisset. Et licet sanctus Suuibertus, egregius pontifex, præcesserit sanctum Vuillebrordum tempore, tamen sanctus Vuillebrordus præcedit sanctum Suuibertum dignitate, & primus archiepiscopus Traiecteñ. reputatur, eo ꝙ à sancto Sergio Papa Archiepiscopus Frisonum specialiter consecratus, & à sede Apostolica ad eundem populum missus fuerit, atque ꝙ ab illustri principe Pipino de Herstallo, & à glorioso filio eius Carolo Martello ex regali donatione ciuitatem Traiectensem cum suis appendicibus pro se & suis successoribus Episcopis Traiecteñ. Ecclesiæ impetrauerit. Et ideo sanctus Suuibertus non episcopus Traiecteñ. appellatur, sed coepiscopus sancti Vuillebrordi.

S. Vuillebrordus primus episcop⁹ Traiecten.

Vt sancti socij & presbyteri SS. Vuillebrordi & Suuiberti in diuersas prouincias missi, Christum prædicauerint.

Cap. 14.

DEinde animaduertentes præfati sancti pontifices & egregii prædicatores, qui cum eis ex Anglia uenerunt Traiectum, ꝙ multus populus, Deo prosperante, ab infidelitatis errore ad Christũ cõuersus esset, cõuocata synodo in nouella Ecclesia Traiecteñ. decreuerunt more Apostolorũ & discipulorũ Christi, in diuersas circumiacentes barbaricas nationes præstantiores prædicatores dimittere, ad prædicandum ipsis fidem Christi. Erant autem eo tempore in eadem primitiua ecclesia Traiecteñ. apostolici pontifices, & canonici egregii prædicatores, qui sanctum Suuibertum Episcopum cum sanctis Euualdis sequentes, constanter Christum gentibus prædicauerunt, utpotè sanctus Vuinfridus sacerdos, qui postquàm tredecim annis in Ecclesia Traiectens. ut canonicus degisset, Archiepiscopus Moguntinens. consecratur, & Bonifacius appellatur, qui post obitum sancti Vuillebrordi episcopi Traiectens. rediens, secundus Archiepiscopus Traiectens. ordinatur, qui postquàm decem & sex annis per Frisiam prædicasset, martyrio in Frisia coronatur cum suis. Similiter sanctus Vuiro episcopus Deirorum, sanctus Plechelmus episcopus de Massa candida, uel, secundum Bedam, candida Casa, sanctus Othgerus Leuita, cum plerisq; aliis gloriosis sacerdotibus & prædicatoribus cui sanctæ Synodo præfuerunt sancti Vuillebrordus & Suuibertus antistites constantiores, in qua conclusum & diffinitum fuit, ut omnes primi prædicatores in exteras prouincias prædicarent uerbum Dei. Igitur sanctus Acca, ut est ante dictum, cum sancto Suuiberto in Angliam rediẽs, à sancto Vuilfrido episcopo Augustaldens. Ecclesiæ episcopus consecratus, post sanctissimam uitam ibidem in Domino quieuit. Sanctus Vuigbertus in Fostelant martyrio coronatus fuit, ut prædictum est. Sanctus Vuillibaldus Orientalem Franciam adiens, Aureatens. siue Eiltatens. episcopus effectus est. Sanctus Vuinebaldus, frater eius, Heyndelamens. Abbas est ordinatus: Quorum germana Vualburgis uirgo. *Lebuinus pontificatum adeptus, martyrio propè Gandauum coronatur. Duo quidem sancti Euualdi Nabiam introeuntes, Christum prædicando coolesfi sunt, qui ab inde ascendentes in Saxoniam, glorioso martyrio coronati sunt. Sanctus Vuerenfridus presbyter & egregius prædicator, uersus Batuam missus, nouellum Christi populũ in Elst & Vuesteruuoirt & in finibus illis feliciter rexit & infinitis clarificatus miraculis, tam in uita quã in morte, idibus Septembris apud Vuesteruuoirt spiritum creatori reddens miraculosè in Elst tumulatur. Sãctus Adelbertus Leuita, filius Edilbaldi regis Deirorum, filij sancti Osuualdi regis & martyris, in Egmonda in Hollandia oratorium construens, post multorum paganorum cõuersionem & laudabilem sanctæ uitæ suæ consummationem, multis miraculis clarus, septimo kalẽd. Iulij felici fine requieuit in Christo, sepultus in Egmonda, ubi usque in hodiernum diem claret infinitis miraculis. Is eximius confessor, primus archidiaconus Ecclesiæ Traiectens. fuit. Et ego Marcellinus presbyter inutilis, à præfatis pontificibus missus ad partes Transiselanas, locum Aldẽseel, Trentam & Tuuentam, & Couordiam, ac Dauentriam rego, & Dei Prouidentia totum fermè populum Christo prædicando lucratus sum, & purgaui à cultu idolatriæ: permansitque sanctus Vuillebrordus in diœcesi sua Traiectensi, feruenter prædicando euangelium Christi cunctis gentibus. Cæteri uerò hac illacque dispersi propter uerbum Dei, post conuersionem multorum paganorũ, salubri fine in Christo quieuerunt.

Synod⁹ Traiecten.

Catalogus egregiorum uirorum, qui fidẽ Christi Germanis prædicarũt Hist. eccl. lib. 5. c. 24

** Leuinus.*

S. Adelbertus, regis Deirorum filius prim⁹ Archidiaconus Traiectens.

Vt S. Suuibertus in Vuestphalia mulierem paralyticam sanauerit, & populum conuerterit. Cap. 15.

ITaque sacerrimus põtifex Suuibertus in osculo pacis cum multis lachrymis uale dicto sancto Vuillebrordo cæterisq; præfatis sanctis prædicatoribus alijs canonicis Traiectens. Ecclesiæ, adiunctis sibi Vuilleico, Gerardo, Theodorico & Bosone gloriosis pr̃sbyteris & prædicatoribus, alijsque duobus pueris laicis Vualtero & Ioanne, peruolauit ut nubes paganismum, tanquam fidei uexillifer de loco ad locũ per Vuestphaliam & inferiorem Saxoniam quotidie fideliter in uinea Domini tanquam miles strenuus laborans magnam quoque gentem plerisque in locis ab idolorum uesania ad Christi perduxit fidem, & quocunque diuertebat, ad execrandam diabolicæ uersutiæ supplantationem & idola confringenda summopere laborare cum suis studuit & curauit. Et ubique confluebant pagani ad ipsum ad audiendum uerbũ uitæ ab ipso. Erat enim dulcis in exhortationibus, & cunctis affabilis & eloquio mitis. Construebantur etiam aliquot ecclesiæ in confinibus Vuestphaliæ admonitione ipsius, quas etiam consecrauerat. Hocusq; ego Marcellinus, præfatus discipulus ipsius & sancti Vuillebrordi, cum sancto Suuiberto cõuersatus, quæ conscripsi uidi, & fermè omnibus prælcriptis interfui: Et deinde ipso tendente cum suis ad Minimigardum, i. Monasterium, ego redij habita benedictione ipsius Frisiam uersus, & sic, quæ sequuntur, ex relatione ueridicorum fratrum conscribo. Perueniens ergo hyeme Minimigardum, indefinenter palam omnibus prædicauit Christum clamãs & dicens: Auscultate & audite me, fratres dilectissimi, qui ad imaginem & similitudinem Dei creati estis, à quo per maledictas paternas traditiones damnabiliter alienati diuersa idola uana, dæmonibus plena, pro dijs ignoranter colitis, quæ nec proculdubio dij sunt, sed idola, nequitia diabolicæ fraudis & uersutiæ inuẽta, ex præcepto potentum regum & tyrannorum, pro dijs colenda & adorãda simplicibus hominibus tradita, sed unus est Deus omnipotens, qui secundum suam diuinitatem solo uerbo creauit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Sed propter transgressionem & præuaricationem protoplasti nostri Adæ, ne humanum genus periret, compatiens miseriæ humanæ naturæ, quia omnes homines saluos uult fieri, ex nimia charitate idem Deus, creator omnium, in fine

S. Suuibertus Vuestphalis Christũ annunciat.

Hodie dicitur Monasterium episcopatus.

seculorum

seculorum homo factus, sua benedicta passione reformauit humanam naturã lapsam, regnãs ut Deus omnipotens in cęlis. Respicite, respicite ergo dilectissimi fratres, ad uerum creatorẽ & saluatorem nostrũ Dominum nostrum Iesum Christum, uerum Deum credentes in eum, quia misericors est, saluans omnes sperantes idola uana, sibique seruientes. Nonne absurdum & miserum est, lapidem Deum credere, & lignum, arte hominum compactum, ad auxilium inuocare ac derelicto creatore, adorare miseras damnatasque creaturas pro dijs? Cum hæc & his similia euangelizasset, multi compuncti, ipsum cum suis hospitio recipientes, confirmari in fide catholica postulabant. Erat autem in eadem ciuitate quædam mulier enormiter contracta, ita ut ferè esset & appareret monstrum in natura, quæ cum multa in medicos expendisset, & nihil salutis & remedij impetrasset audiens quendam peregrinum illuc aduenisse, & quendam nouum Deum prædicare, petijt à suis, ut ad uirum Dei ueheretur. Altera uerò die, cum sanctus Suuibertus coram magna multitudine prædicaret, aduecta fuit ad eum mulier iam dicta. Quam cum in nomine Domini nostri Iesu Christi signo crucis benedixisset, statim cunctis uidentibus & mirantibus sanata fuit. Quæ post gratiarum actiones gaudens & hilaris, læta facie & alacri animo ad domum cum suis repedauit, ac deinde cũ multis rediens, credens in Christum, baptizata est. Nec immemor optatæ sospitatis, hortatu sancti Suuiberti episcopi construxit in honorem Dei & sancti Pauli apostoli oratorium siue ecclesiam circa domum suam, eo quod in festo sancti Pauli apostoli sanata fuit.

Monasterienses quidã credunt in Dominum.

Vt S. Suuibertus episcopus in Biluedia quendam sacerdotem à peste squinantia uel angina liberarit. Cap. 16.

ERat autem in Biluedia diues quidam, nomine Albertus, repente tortus dolore squinantiæ, ita ut penitus nihil deglutire posset, & omnes de uita eius desperarent, qui audiens famam sancti Suuiberti & uirtutis patratæ per ipsum in nomine Iesu ueri Dei in quadam contracta, misit celeriter duos honestos pueros ad Minimigardum, petens ut amore eiusdẽ Iesu Dei sui ipsum uisitare dignaretur, spondens si liberaret & sanaret ipsum, crediturum se procul dubio in ipsum uerum Deum. Sanctus uero Suuibertus episcopus hoc audiens, ad honorem Dei & salutem gentium cum suis presbyteris & clericis profectus Biluediam, inuenit eum in extremis agonizantem. Statimque post diutinam orationem & diuinorũ celebrationem porrigens ei coram multis agentibus ablutionem, cum bibisset parum, mox sanatus fuit, & à sancto in fide confirmatus baptizatusque cum multis benedixit Dominum. Volat fama miraculi illius per prouinciam, concurrunt uicini, cognati & amici congratulantes ei de liberatione imminentis periculi & mortis. Omnesque laudant potentiam Domini Iesu Christi. Multi insuper eorum, spretis abominandis cultibus idolorum, crediderunt in Christum, & baptizati, sequebantur & comitantur multi ex eis sanctum Dominum. Mansitque per aliquot dies ibidem prędicando cunctis Christum.

Sanat hominẽ S. Suuibertus angina laborãtem.

Vt quendam cæcum illuminarit. Cap. 17.

REdiens uerò Minimigardum, ad petitionem quorundam infirmorum gentilium, stipatus multis Christianis & paganis obuium habuit quendam cæcum in alia parte stratæ uiæ: qui intelligens sanctum Suuibertum Christianorum episcopũ adesse, petijt à suo ductore, ut ad eius præsentiam duceretur. Sed ductor, dimisso cæco, currens ad sanctũ Suuibertum, eleemosinam piè precabatur accipere. Porrò clamanti cęco nemo intendebat. Cumque magis ac magis clamaret, audiuit eum sanctus Suuibertus: qui Vuilleicum presbyterum suum uocans, dixit: Audis? quis est, qui clamat ad nos? Qui respondit: Audio, sed quid sit, ignoro. Dixitque, Accipe baculum istum, & perge ad clamantem, & da illi, præcipiens ut cum sustentaculo isto ueniat ad me in nomine Domini nostri Iesu Christi. Iuit ergo sanctus Vuilleicus presbyter, dicens cæco: Dominus Suuibertus episcopus transmisit tibi istud sustentaculum, ut uenias ad eum. Stetit uerò sanctus Suuibertus, præstolans aduentum eius. Statim ergo ut cæcus accepit baculum, uidere parum cępit, ueniensque ad sanctum Suuibertum prostratus cum gratiarũ actione pedibus eius, baptizari in nomine Iesu ab eo precabatur, affirmans se aliquid uidere. Mox sanctus Suuibertus, munijt signo crucis sanctæ oculos eius, & ille clare uidit. Pagani uerò hæc uidentes, prouoluti pedibus eius, credentes in Christum, abrenunciatis spurcitijs idolorum, baptismum susceperunt. Cum ergo Minimigardum uenisset, & pauco tempore non paucam Christo plebem prædicando acquisiisset, eamque in fide & amore Christi confirmasset, migrauit cum suis ad Saxoniam, peruenitque in grandem uicum, dictum Brunsuuick, ibique diebus aliquot prædicauit Christum, & conuertit multos.

Cæco crucis impressione redditur uisus. Brunsuicensibus prædicat S. Suuibertus.

Vt sanctus Suuibertus Brunsuuick quendam paralyticum signo sanctæ Crucis sanauerit. Cap. 18.

POstquam igitur cum suis presbyteris & clericis in Brunsuuick resedisset, nil ueritus est paganorum sæuitiam, corpus, non animam, occidẽtiũ, statimque solitum sibi opus euangelizandi exequẽs, multos & exemplo uirtutis, incitamento sermonis, semotis idolatriæ tenebris, duxit ad uerum lumen fidei. Nunquam enim uel raro à uirtutibus quieuit. Nã quoties à prædicatione & ministerio uerbi Dei uacaret, orare, studere uel legere solebat. Erat autem in eodem uico quidam adeo à sinistro latere præpeditus ut nec illius lateris manum aut pedem posset quo quo modo mouere, aut quicquam sinistro oculo uidere. Post plurimorum medicorum antidota atque collyria inuanum experta, audiens à quibusdam ipsum uisitantibus, de salutaribus monitis & insignibus miraculis in diuersis Vuestphaliæ pagis & locis per sanctũ Suuibertum in nomine Domini Iesu ueri Dei patratis, misit ad eum, efflagitans, ut ipsum uisitare dignaretur. Itaque sanctus Suuibertus cum suis presbyteris & magna sequentia incredulorum ipsum uisitando accedens, post deuotam orationem latus eius signo crucis tetigit, utroque benedixit, dicensq; in nomine Domini nostri Iesu Christi omnipotentis Dei surge. Qui statim de grabato surgens uisum recepit, & est integrè restitutus. & multi hæc uidentes, & credentes in Christum, & baptizati sunt. Cum ergo quotidie prædicando multos conuerteret, & fama miraculorum & uirtutum eius per totum uicum ad laudem Dei à plerisque promulgaretur, & ad aures sacerdotum paganorum peruenisset, irati ualde, statim collegerunt populum incredulum, cum quibus uenerunt ad satrapam uici, clamantes & dicentes: Ciuitas tota peribit, nisi temerarius & publicus inimicus deorum nostrorum occidatur aut effugetur, qui per nouas magicas artes populũ seducit & alienat, mẽtesque eorum euertit, prædicando quendam ignorum crucifixum uerum Deum, eosque separando à uenerabilibus diis. Quibus satrapa ait: Quomodo magica arte seducit homines, cum solummodo prædicet de quo-

Exercitia S. Suiberti.

Nota uim S. Crucis.

quodam Deo crucifixo nobis ignorato, cuius uirtute & potentia, non medicaminibus & ferro, curat infirmos, sed uerbo & signo illius. Et quia deos multos habemus, quos omnes non cognoscimus, licet in alijs remotis nationibus cognoscuntur, forsan hic etiã est unus deorum. Qui si non esset Deus potens in cælo & in terra, tam mira per ministros suos nullatenus faceret: Et licet dii nostri potentes sint, nunquam tamen aliqua signa sanitatis inter nos nec alibi fecerũt, sicut ille in nomine Dei crucifixi facit. Erat autem satrapa consanguineus apoplectici, sanati per sanctũ Suuibertum. Hæc audientes sacerdotes idolorum cũ suis cæteris paganis, congregata magna multitudine gentilium, non solum sanctum Suuibertum cũ suis sed etiam satrapam occidere decreuerunt. Petitione igitur satrapæ sanctus Suuibertus, ualedicto satrapę, confirmatisque nouelli Christianis, & relicto felice Bolone, glorioso presbytero & prædicatore neophytis, ne recidiuarent, secessit per diuersas prouincias, Christum ubique prædicans, donec ueniret ad Boructuarios. Impossibile est tanti uiri gesta per quotidianos uirtutum profectus & gentilium conuersionem euoluere, dignisque factorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quæ in diuersis germaniæ locis, pagis & prouincijs peregit.

Vt Boructuariorum magnam partem ad fidem perduxerit Christi. Cap. 19.

CVmque ad Boructuarios uenisset, scilicet anno ab incarnatiõe Domini septingentesimoquinto, statim salutifera uerba diuini præcepta stolidis ipsorum cordibus euangelizando tradidit, ferasque eorum mentes, tetris ignorantiæ caliginibus cæcatas, euangelicæ prædicationis lumine perlustrauit, gloriosus apparens in uerbis, & sanctus in omnibus operibus suis, ita ut à prophanis idolorum superstitionibus fidem Christi multos conuertendo in radice ueræ fidei miraculorum prodigijs solidando cõfirmari. Sed cum ubique prædicatione sanctissimi Suuiberti multi conuersi baptizatique, Christo lucrirent, & quotidie plures ad orthodoxam fidem confluerent, nefandissimus hortator scelerum, animarũ prędo, gaudens in peius abire omne genus hominũ, non posse cælos adire, satagit per suæ malignitatis fautores ipsum aut interimere, aut expellere. Cum ergo quadam die prædicaret coram multis gentibus, sacrilegi sacerdotes paganorum, calice Babylonis inebriati, insurrexerunt aduersum eum, qui ipsum uerberatum pugnis retortis baculis & lapidibus à finibus ipsorum eliminare & expellere conabantur: sed ereptus industria quorũdam fortium Christianorũ, aliquot diebus secretè latuit, (non enim palã ipsum trucidare audebant timore satrapæ ipsorum) non tamen cessauit à prædicatione, quin sparsit semina uitæ per agros multorum cordium, ita ut indies multos, despectis idolis, publicè Christum confitentes, baptizaret.

Multos Christo Lucrifacit.

Sacerdotes damonũ ual dè eum affligũt

Vt quendam dæmoniacum liberauerit, & cum multis baptizarit. Cap. 20.

ERat autem eodem tempore in quadam Boructuariorum uilla Velsenberch nomine, uir quidam diues & potens, Ethelhere dictus obsessus à dæmonio, ferro & catenis adstrictus, eò quòd omnes morsu arriperet, & uestes proprias laceraret. Erat autem idem Ethelhere incitator aliorum, & primus, qui sanctum Suuibertum baculo impetere nõ formidabat. Qui cum quotidiè dirè uexaretur, & à multis uisitaretur, tandem quadam die, præsentibus nonnullis idolorum sacerdotibus & aliis paganis ipsi condolentibus, dæmon clamare cœpit: Nisi huc ueniat seruus Dei uiui Suuibertus Christianorum episcopus, hinc non egrediar. Cumque magis ac magis hæc iterando clamaret, confusi abcesserunt idolatræ & amici dæmoniaci, perplexi & dubii, quidnam facerent. Demum communi omnium deliberatione ab ipsis sanctus Suuibertus quæritur, & inuentus, obnixè rogatur & inuitatur ad uisitandum dæmoniacũ præfatum. Igitur sanctus Suuibertus, fraterno tactus dolore, dæmoniaco compatiens, cum iret cum suis presbyteris & clericis, essetque in uia ad uisitandum eum, mox cœpit dæmoniacus spumare, dentibusq; dirè stridere, & horribiliter uociferando clamare plus solito: de quo præsentes ualde mirabantur. Sed sancto Suuiberto appropinquante domui, cessauit dæmoniacus iacens in lecto, ac si somno dulciter pressus esset. Quem sanctus cernens, præcepit suis, ut omnes orationibus deuotè uacarent, & ipse orationi incumbens, Deum deuotissimè precabatur, ut ad laudem & gloriam sanctissimi nominis sui & ad cõuersionem incredulorum, dæmoniacum expulso dæmone liberaret, surgensquè cum suis ab oratione, signa uit dæmoniacum signo salutiferæ crucis, dicens: In nomine Domini Iesu Christi præcipio tibi immunde spiritus, ut exeas ab hac Dei creatura, ut agnoscat suum uerum creatorem & Saluatorem. Statim cum fœtore spiritus malignus exiens, clamare cœpit: Nõ diu in ista pmanebis prouincia serue magni Dei. Nã sicut me ab hac mea habitatione expulisti, ita expelli te faciam ex ista terra & prouincia. Ethelhere à dæmonio liberatus, surgens palam, inhærens pedibus sancti Suuiberti, ueniam petens de commissis in eũ, baptizari in nomine Iesu Christi instantissimè poposcit, in cuius nomine liberatus fuit. Similiter multi pagani cum duobus idolorũ sacerdotibus, qui præsentes fuerunt, pedibus sancti episcopi prouoluti, mysterium fidei Christianæ discere & scire expetierunt. Quos sanctus eleuans, docebat diuinam sapientiam descendisse de cælo ad terram, ut hominem, qui mortuus fuerat peccato, suo sanguine & benedicta morte in ara crucis uiuificaret. Itaque per tres continuas hebdomadas eos docens & in fide confirmans, baptizauit ex eis quadraginta duos, exceptis paruulis utriusque sexus & mulieribus.

Ecce quã solemne fuit sanctis uiris, ad edenda miracula, crucis adhibere signũ.

Multi sacrum baptisma percipiunt

De uirtutibus & conuersatione sancti Suuiberti. Cap. 21.

ET licet Boructuarii essent gens barbara, sæua & inculta, & plures deos adorarẽt, prophanis & sacrilegis sacrificiis responsa à dæmonibus exquirentes, auguriis & diuinationibus seruientes, tamen Sanctus Suuibertus, condolens ipsorum miseriæ, sedula prædicatione, crebris deuotionibus & mirabili sanctitate, Deo auxiliante, eos ad agnitionem ueri perduxit luminis: ita ut relictis idolorum sordibus, in Christum credentes, phana, in quibus idola anteà adorare consueuerãt, propriis manibus destruentes, ecclesias construerent, in quibus presbyteros & diaconos sibi in adiutorium per diuersa ecclesiarũ loca ordinauit. Qui postquàm præfatũ errorem in magna parte, diuina præcedente gratia, miraculis & sermonibus extirpasset, frequentabatur à populis circunquaquè positis, cateruatim ad eum confluentibus, qui eximiæ conuersationis & miraculi præfati fama excitati, uidere & audire eum fitiebãt. Quibus libera uoce documenta insinuãs euangelica, multos ex eis conuertit, quos sacro baptismatis fonte abluit & purgauit, sicquè per biennium inter eos moratus, uitæ meritis & uirtutum clarens exemplis, omnibus amabilis & uenerabilis factus est. Fraterno denique amore plenus, cũctis ad salutem prodesse satagebat, ipse

Destruuntur, prophana idolorum tẽpla, et Christi ecclesia construuntur.

Ipse uerò, ut omnibus omnia fieret, cunctos egenos in necessitatibus & infirmitatibus ipsorũ uisitauit, nō solum Christianos, quos in fide uisitãdo & exhortando confirmauit, sed & feroces paganos, errore idolatriæ irretitos, ut eos à uano cultu dæmonum ereptos, ad fidem perduceret Christi. Itaque in tra biennium cunctis barbaris sanctis moribus prælucens, duos præcipuos paganos, ualida febre quartana laborantes, & unum hydropicum gentilem cum suis clericis uisitans, preçe sua sanatos & conuersos, ac in fide Christi confirmatos, baptizauit. Multas insuper alias uariasque uirtutes inter gentiles in nomine Domini nostri Iesu Christi peregit, ac populum multũ nimis mellislua sua prædicatione & benigna exhortatione solerter orthodoxæ iunxit fidei multis in locis.

Vt S. Suuibertus Coloniam ueniens, à præclara principe Plectrude honorificè susceptus, duobus miraculis coram ea claruerit. Cap. 22.

Quanuis autem diabolus sit mendax & pater mēdacij, uerumtamē sancto prædixit Suuiberto, cum per eum expulsus esset ab obsesso. nam post biennium ueniens illustris Bruno, magnus satrapa Saxonum cum nobili comitatu in prouinciam Boructuariorum, pernoctansque in uico Ratingen, ex nimia ebrietate orta dissensione magna inter ipsum & primicerium eiusdem uici de Ratingen, ex instigatione & suggestione diabolica ipsũ occidit cum duobus famulis: quibus per uicum doloter patefactis, amici & affines occisorum ad arma cōuolantes, eundem nobilem satrapam fere cum omnibus suis in uindictam trucidauerunt. Fama uerò per Saxoniam increbescente ueridica, Saxones Irati oīmis intrantes potenter Boructuariorum fines, multos in ore gladij occidentes, maxima damna ipsis intulerunt, uicumq́ne Ratingen funditus liuore pertinaci destruxerunt. Econtra Boructuarij, & præcipue amici occisorum, aggregata magna potentia armigerorum, multas uillas & munitiones Saxonum igne & ferro demoliti sunt. Sicque uicissim dum diu committerent magnæ depopulationis excidium, Boructuarij & præcipue Christiani, qui à sancto Suuiberto uerbum Dei receperunt, perpendentes quod Saxonum potentiæ & insolentiæ resistere non possent, ualedicto sancto Suuiberto, & accepta ab eo benedictione, coacti migrauerunt in exteras prouincias, ut liberius ibidem Christo seruirent. In terea attendens sanctus Suuibertus, gloriosus pontifex, gregem suum hac illacque dispersum, & quod nullum fructum nullasq; inducias inter utrasque partes cum suis propter saxea Saxonum corda facere posset, exorauit assidue Dominum, ut ei iam seni locum ostenderet, ubi habitare deberet. Tandem angelica reuelatione admonitus, præcipitur ire Coloniam Agrippinam ad Pipinum ducẽ & Plectrudem eius coniugem, qui ei aptum locũ permanendi cum suis condonarent. Igitur sanctus Suuibertus ualefaciens Boructuarijs, cum suis presbyteris & clericis ac nonnullis Christianis, per squalidã & deuia loca in magno discrimine ferocium Saxonũ Coloniam usque, Deo comitante & dirigente uias suas, peruenit. Erat autem eo tempore serenissimus Pipinus dux habitans in Ioppillia cum Alpaide pellice sua: Plectrudis uerò dux eximia & deuota princeps, moram trahit Coloniæ Agrippinæ in palatio ducum Agrippinensium & Lotharingorum, quod per eam mutatum & cōsecratum est in claustrum sanctimonialium, intitulaturque ecclesia gloriosæ uirginis Mariæ ad Capitolium. Cumque ea audiuisset aduentum sancti Suuiberti, magnifici præsulis, gauisa est gaudio magno. Audierat enim multoties à pluribus celeberrimam ipsius opinionem, depositoque fastu regalis excellẽtiæ ipsum cum uenerabili patre Aonone Archiepiscopo Coloniensi, honorificè & deuote recepit, secumque aliquot diebus detinuit, ac mito semper eum humilitatis effectu coluit, ut ab eo secretioribus colloquijs salutis uerba mereretur audire. Eodem tempore quidam illustris palatinus, Heraldas nomine, ueniẽs Coloniam missus per Pipinum ab Herstallo siue Ioppillia ad Plectrudem. cum decenti militia, statim propter borealem rigidum uentum incidit in grauem morbum inflationis gutturis, idque adeo, ut à nullo medicorum posset ei subueniri, quia nullam potionem recipere uel deglutire ualuit. Cum pcipuoės lamentarentur illum, desperantes de uita ipsius, Plectrudis memor uirtutum sancti Suuiberti episcopi, deuotissime petijt ab ut amore Iesu Christi dignaretur uisitare nobilem palatinum iam agonizantem, & ipsum pontificali sua benedictione sanctificare, ac pro eo coram omnipotenti Deo intercedere. Sanctus uerò Suuibertus, ut erat columbinæ simplicitatis & pudicæ naturæ, humiliter cum beato Vuilleico suo presbytero & ducissa ad ipsum accedens, pmissa deuota oratiōe, cum signasset guttur eius, mox apostema illud diruptum, omnibus cernentibus crepuit, & horribiliter per nares & per os effluxit tabes uenenosa putredo. Et sic expulsis illis noxijs humoribus, statim sanatus fuit. De quo oēs magnificè Deum laudabant qui meritis sui dilecti antistitis talia operari dignatus est. Erat autem in eodem palatio cocus quidam, qui obsessus à dæmonio, multum uexabatur quotidiè ab eo: qui ad instantiam aulicorum uisitatur à sancto Suuiberto, mox à graui iugo diaboli liberatus fuit. Et deinceps omnes uenerabãtur sanctũ Suuibertum, ut uirum & episcopum sanctum, uidentes gratiam Dei in ipso.

Vt sanctus Suuibertus à Pipino Vuerdam impetrans, ibidem monasterium construxerit. Cap. 23.

Igitur felix Plectrudis, religiosa ducissa, uidens sanctum Suuibertum in æternæ mentis feruore ad cœlestia suspirare, licet sublimata culmine terreni principatus esset, & secum multos egregios prædicatores haberet, tamen specialiter de cœlesti inquisitione à sancto Suuiberto uiro Dei ædificari cupiebat. Qui cum eam de futuri regni beatitudine, de iudicij metu & spe æternitatis familiari colloquio præmoneret, illa eum libenter audiebat. ucrum æstimari non potest, quanto principis illius animus exultarit gaudio, quod tanti uiri præsētia gaudere, benedictione foueri, collocutione meruisset ædificari. Et ne ingrata illis beneficijs uideretur, consensu & admissione uenerabilis patris Annonis Archiepiscopi Coloniensis, direxit sanctum Suuibertum episcopum cum præfato Geraldo nobili Palatino de Ardenna, sanato à peste anginæ per eundem sanctum Suuibertum, cũ literis commendatitijs ad illustrem Pipinum principem, petens & postulans obnixè, ut uiro Dei Suuiberto donaret uicum Vuerdam in insula siue litore Rheni, ut gentili Saxonico populo illic cum suis prodesse & præesse posset. Pipinus uerò senex prouectæque ætatis, honorificè sanctum suscipiens Suuibertum eum suis, aliquanto tempore secum detinuit, ut uerba uitæ ab eo audiret, eo quòd pridem à plerisq; multa laude digna audierat. Tandem ut hilaris dator, sitiens æstuanter conuersionem gentilium, uolensque cultum diuinum augmentare, ex regali munificentia beoigne eundem uicum ei propter profectum & firmamentum suorum principatuum donauit, addens & offerens ex copioso thesauro suo aurum & argentum multum nimis, quibus ecclesiam siue monasterium

Ebrietas mater cædium.

S. Suibertus ab angelo iubetur ire Coloniam

Palatium mutatum in

templũ & cœnobium uirginum.

Sanat Palatinum periculosè laborantẽ. Item dæmoniacũ.

Pipinus largitur S. Suuiberto Vuerdẽsem uicum.

rium ibidem ad honorem Dei ædificaret, & populum Baroaricum, fidei Christi prorsus ignarum, uerbo uitæ reficeret. Itaque ualedicto cum nimia deuotione & gratiarum actiõe Pipino principi, sanctus & benedictus Suuibertus rediјt Coloniam ad sanctam Plectrudem, cuius potentia & industria cum multis laboratoribus & cæmentarijs Vuerdam ueniens cœpit statim prope Rhenũ fundare monasterium in honore gloriosæ uirginis Mariæ: ibique cum quanta humilitate, deuotione & reuerentia rudi gentili populo euangelizauerit fidem Christi, & præcipue cum quãta puritate mentis & corporis & timore Missas celebrauerit ac diuina pegerit difficulter posset explicari.

Vt quendam in Vuerda à morte suscitauerit. Ca. 24.

ANno uerò Dominicæ incarnationis septingẽtesimo undecimo, cum sanctus Suuibertus feruenter prædicans, non solum in Vuerda, sed & in pagis & uillis uicinis enũciaret pro Phanis Saxonibus Euangelium: contigit quadam die Martis, ut ipse extra Vuerdam diuina celebraturus, iret cum uenerabili presbytero suo Vuilleico in uillam uicinam, & quidam diues gentilis, Hungerus nomine, postea conuersus & baptizatus in festo apostolorum Petri & Pauli, & à sancto Suuiberto appellatus Petrus ex feruore fidei & nimia humilitate & deuotione curru aduehi curaret arenam & lapides, reliquaque tali ædificio congrua & oportuna ad monasterium sancti Suuiberti. Procurante autem omnium bonorum æmulo diabolo, idem Petrus corruẽs sub carruca onusta lapidibus, efferebatur mortuus, quia penè suffocatus & per diuersa uulnera capitis extinctus fuit. De quo cum omnes non immerito dolerent, magnusque concursus populorum ad illud miserandum spectaculum fieret gementium & dolentium propter inopinatam illius mortem, cumque exequiæ præpararentur, ut corpus Ecclesiasticæ commendaretur sepulturæ, superuenit pius pater sanctus Suuibertus cum deuoto Vuilleico suo capellano, qui cum didicisset ex gemitu, audissetque à circunstantibus mortem illius Petri, antequam sepeliretur, ut ad cellam suam deportaretur iussit. Quod cum factum fuisset, ipse, adstante magna turba populorum, rei exitũ præstolante, largiter cum multis suspirijs lachrymas fundens, flexis genibus deuotissimè orauit ad Dominum pro resuscitatione Petri famuli monasterij. Cumque diu preces precibus continuasset, surgens tangendo cum oscularetur funus, statim mortuus non solum reuixit & surrexit, uerum etiam nullæ cicatrices uulnerum, nulla conglomeratio sanguinis per totum corpus apparuerunt: de quo omnes laudabant benignitatem Christi Saluatoris. Fama huius miraculi per totam prouinciam promulgata, neophyti in fide solidati confirmantur. Multi uerò infideles ad Christum cõuersi, fonte baptismatis Christo regenerati sunt. Vixit autem postea idem Petrus sanus & incolumis usque ad consummationem ecclesiæ Vuerdensis, etiam post migrationem sanctissimi patris Suuiberti.

Excitat mortuum mirabiliter.

Vt S. Suuibertus multos gentilium cõuerterit, & monasterium instituerit in Vuerda. Cap. 25.

SAnctus uerò Suuibertus, cuius fama & actus nõ solum per Christianismum, uerumetiam & per paganismum in laudem Dei prædicabantur, adiutorio primatum & præcipuè gloriosæ ducissæ Plectrudis, aliorumque Christi fidelium, uelocissimè cœpit monasterium suum in Vuerda construere & perficere. in quo collecto agmine famulorum Christi, cœpit euangelicis illos instruere disciplinis, non rigorosis, sed docuit & instituit disciplinam uitæ regularis, quam rudes & neophyti capere & custodire possent, iuxta uocem Domini, dicentis: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. sed & ipse cum beato Vuilleico cæterisque deuotis discipulis, sub arctiori sanctæ regulæ iugo, sanctissimam & continentissimã uitam ducebat. Qui licet gentibus, in uicino habitantibus, prædicando primo parum uel nihil profecit in conuersione earum, eò quòd essent homines duræ ceruicis & barbaræ mentis, non tamen propter hoc destitit, quin indesinenter cum feruore prædicans, multos nobilium & ignobilium conuerteret ex eis, qui repudiatis sordibus idolatriæ, sunt fide absoluti. Quibus, ut bonus pastor in populo, dispensauit, tanquam fidelis & prudens negociator, mensuram Dominici tritici. Ipse enim spreuit mundi pompas & uanitates spe supernorum præmiorũ. Et ideo maximis uirtutum donis cælitus ditatus, Deo in omnibus gratus, ut gemma fulsit in clero. Nam positus inter gentiles, illic præclarum opus inter gentes operatus est, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus diuersorum miraculorum signis. Cũq; in monasterio Vuerdensi uitæ cœlestis institutio quotidianum sumeret incrementum, cõtigit anno ab incarnatione Domini septingentesimo decimoquarto Pipinum de Herstallo, strenuum principem & Maiorem domus Francorum, dolentem super innocenti morte sanctissimi Lamberti Tongrensis episcopi, ad mortem ægrotare. Accersitusque sanctus Suuibertus egregius pontifex ad uisitandum eum per nobiles uiros perrexit prius cum Vuilleico & theodorico discipulis suis Coloniam ad Plectrudem illustrem ducissam Lotharingię siue Austrasiorum, consilium ab ea expetens, quidnam facere deberent. Quæ enim religiosè suscipiens & tractans, tandem retento Colonię pio Vuilleico presbytero sancti Suuiberti apud se causa deuotionis & consolationis, (erat enim felix Vuilleicus euangelicus sacerdos) misit sanctum Suuibertum & Agilolphum Coloniensem archiepiscopum cũ plerisque alijs prælatis ad Pipinum principem, coniugem eius, ad informandum eum, si obiret, ne illustres legitimos suos filios Drogonem, Ducem Campaniæ, Grimoaldum Maiorem domus Childeberti regis Franciæ, exhæredaret, hæredem scribendo Carolum Martellum illegitimum, ex Alpaide pellice genitum in detrimentum & damnationem animæ suæ, & in confusionem sui & totius Ecclesiæ, atque in scandalum suorum primatum & subditorum. Et quia sanctus Lambertus Episcopus eundem Pipinum de illicito connubio Alpaidis increpauerat, martyrium subiit. Venientes igitur præfati põtificis Ioppiliam ad ægrotantem principem Pipinum benigne ab eo suscepti sunt. Qui ipsum consolantes, & ad tolerantiam aduersitatum temporalium & infirmitatem corporalium confortantes, aiebãt quod Deus electis suis iter asperum facit, ne, dum delectarentur in uia, obliuiscerentur eorum quæ sunt in patria. Tandem nacto oportuno tempore & congruo, inter cætera pro salute & remedio animæ suæ, causam, pro qua uenerant, ei deuotè & salubriter pontificis exponentes, & de illicito matrimonio increpantes, statim cum indignatione repulsam patiebantur. Alpais uerò legationem sanctorum pontificum sciscitans & comperiens, irata ualde pontifices abire celeriter præcepit, & ipsa interpellãs importune pro Carolo Martello filio suo apud Pipinũ impetrauit cuncta pro eodẽ filio suo quæ petierat. Pipinus uerò eodẽ anno moriẽs, eundẽ Carolum Martellũ suorũ principatuum reliquit heredem. Quod cernẽtes prælati pontifices, inglorij & tristes Coloniam redierũt, narrantes præclaræ Plectrudi omnia, quæ gesta erant in Ioppilia à Pipino, consolantes eam, & ad tolerantiam patientiæ animantes.

Ad Vuerdẽ se monaste-

rium multi confluunt.

Math. 11.

Mar. 16.

S. Suuibertus cum alijs mittitur ad Pipinum.

SS. Põtifices dũ arguunt illicitas Pipini nuptias, repelluntur.

De

De uita sancti Vulleici Confessoris, presbyteri sancti Suuiberti Episcopi, & de miraculis per ipsum perpetratis Coloniæ. Cap. 26.

S. Vuilleicus. primus Canonicus Traiecten.

SAnctus Vuilleicus presbyter, primus Canonicus conuentus nouellæ Traiectens. ecclesiæ, uias uirtutum, pura intentione, spe supernæ retributionis derelinquens mundum, Christo syncero corde seruire studuit. Ipse enim ab adolescentia sua cum sancto Suuiberto in orationibus & continentia ac meditatione diuinarum scripturarum uitam felicem sedulus agebat. Ipse nihil huius mundi quærere uel curare & amare curabat. In diuinis scripturis sufficienter à sancto Suuiberto instructus, Latina lingua & Germana eruditus fuit. Erat enim eloquentissimus & mansuetissimus, iræ & auaritię uictor, superbiæ, simul & uanæ gloriæ contemptor, pauperum & infirmorum consolator. Ipse erga inopum prouisionem non solum pietate mentis, sed etiam studij labore solicitus fuit. Multos gentiles in diuersis prouinciis sua saluberrima prædicatione à ueneno idolatriæ ad dulcorem fidei Christi perduxit. In monasterio uerò Vuerdensi factus Præpositus sub sancto Suuiberto, abstinentiæ & cótinentiæ cæterarumque uirtutum, omnibus fratribus exemplum dabat. Plures etiam & authoritate magisterii, & exemplo suæ actionis regularem instituebat ad uitam. Nec solum ipsi, monasterio regularis uitæ monita simul & exempla præbebat, sed & uulgus circumpositum, longe lateque à stultæ idolatriæ, uitæ consuetudine, ad Christi & cœlestium gaudiorum curabat conuertere amorem. Et quidé cuius meriti fuerit, etiam miraculi signo internus arbiter, edocuit. Eodem enim tempore, quo præfati pontifices sacri ac Pipinum ægrotanté legatione fungebantur, & ipse uenerabilis pater Vuilleicus, ad instantiá gloriosæ & deuotæ Plectrudis, Coloniæ manebat: ægrotabat quidá primarius Colonień. Gotebaldus nomine, acerrima ægritudine pressus, ita ut deficiéte penitus omniú membrorú officio, iam mortuus esse uideretur. cui iam funebria iusta præparata erát, & loculus, in quo defunctus condi deberet. Maria uerò coniunx eius, precibus & lachrymis interpellans gloriosam principem Plectrudem, impetrauit ut infirmus à beato Vuilleico presbytero sancti Suuiberti, uisitari deberet. Credidit uerò, quod bonus discipulus à bono magistro educatus, si intraret domú eius, oraturus pro eo, manumque imponeret illi atq; benediceret, statim melius haberet. Intrauit ergò sanctus Vuilleicus cú deuota familia felicis Plectrudis domum ægroti post diuinorum celebrationem, uidensque eum, mœstis omnibus, iam morti proximú, ac loculú ante cubiculum, in quo sepeliendus poni deberet, prosternens se in oratione, cum orasset diu cú lachrymis, surgens dixit: Domine Iesu Christe, clementissime Deus, qui dixisti discipulis tuis: Super ægros manus imponent, & bene habebunt: ostende hic pietatem tuam, & cura infirmum hunc potenti tua uirtute, ut nomen sanctum tuum, benedictum in secula, magnificetur ab omnibus. Cumque hæc dixisset, imponens manú suá super caput, benedicens que eum ter, continuo surre ait, & ueterno infirmitatis discusso, induit se ipse uestimentis suis. Egressusque cubiculum cum sancto Vuilleico, iussit mensam præparari, cibos apponi, & conuiuium instrui, quia delectaretur cum sancto Vuilleico manducare & bibere. Cum uerò omnes multum gauderent de sospitate illius, sanctus Vuilleicus cum gratiarum actione deuote orationibus incubuit, donec potius raptus quàm uocatus, inter eos residisset. Gotebaldus uerò prope sanctum Vuilleicum assidens, uescebatur, bibebat lætabaturque quasi unus è conuiuis, ac gratias agebat, & multis post uixit annis. Plectrudis uerò religiosa Domina hæc audiens, maximo deinceps sanctum Vuilleicum habuit in honore, DEVM, qui mirabilia magna solus facit, collaudans. Præfuit autem sanctus Vuilleicus monasterio Vuerdensi annis decem post decessum sanctissimi præsulis Suuiberti, & mortuus est anno Dominicæ incarnationis septingentesimo uicesimoseptimo, sexto Nonas Martii. Ad cuius sepulcrum, ad indicium uirtutis illius, solent crebra sanitatum miracula fieri.

Itē præpositus Vuerdēsis.

Mar. 16.

Restituit sanitati hominē prope mortuum.

De obitu sancti Suuiberti Episcopi. Cap. 27.

REdeuntibus à Ioppillia & à Pipino gloriosis pótificibus Agilolpho Coloniensi & Suuiberto Vuerdēsi, sáctus Suuibertus, delectatus in Domino super salutari gratia, à Deo per Vuilleicum presbyterum suum Coloniæ patrata, salutata & licentia impetrata à pia matrona Plectrude, redijt Vuerdam cum suis discipulis: Ibique per triennium sanctissimè uiuens, perfecit opera, quæ Deus posuit prodigia super terram miraculis coruscando, atque ut uox tonitrui in rota, prophanis CHRISTVM euangelizando, idolatriam libera uoce damnando, multas gétes paganas, sacro fonte baptismatis Christo regenerauit. Tandem Deus, qui est fidorum fidelium merces magna nimis, qui & per carnis mortem uiuos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad cœleste transfert ædificium, sanctum Suuibertum, strenuum fidei pugilem, coronandum in cœlis de terrenis euocare dignatus est. Igitur anno à natiuitate Domini septingentesimo decimoseptimo sanctus Suuibertus, omnium uirtutum charismatis plenus, ea omnibus animi medullis uidendi Deum desiderio flagrans, cum iosesto principis Apostolorum sancti Petri ad Cathedram, in suo monasterio diuina celebrasset, mox languor eum inuadens lecto decumbere coegit. Langoore itaque per momenta temporum ingrauescente, conuocans fratrum suorum collegium ferè uiginti, primo admonuit eos, ut uestigia Christi sequerentur, & ut uirtutem dilectionis & pacis adinuicem & in omnes domesticos Dei seruarent. Instituta quoque disciplinæ regularis, quæ ab eo didicissent & in ipso uidissent, indefessa fide custodirent. Deinde subiunxit, diem sui obitus in proximo instare. Quod audientes fratres circumstantes, mœrore perculsi flere cęperunt. Quibus sanctus pontifex dixit: Nolite dilectissimi flere, magis autem gaudete. iam enim sancto rum laborum meorum gloriosissimum recipiam fructum & præmium. Recessui fragilitatis meæ debitum charitatis impendite, & orationibus protegite. Post dicto, ipse in Domino gaudens, informabat eos de contemptu mundi & appetitu regni cælestis, & ut exitú suum, cuius hora incerta est, uigilijs, orationibus, bonisque operibus præuenire meminerint. Cúque hæc & his similia plura loqueretur, illi accepta benedictione iussu ipsius tristes ad ecclesiam exierút. Retinuit secum sanctum Vuilleicum, cum quo diu na meditans, Deum corde deuotissimo inuocabat. Appropinquante denique die obitus siue obdormitionis suæ, quam presciuit angelico ministerio, conuocans fratrum suorum præfatorum felicem cateruam celebrari sibi sacra fecit Missarum solennia. Deinde perceptione corporis Dominici se muniens, ac sanctæ Crucis uexillo se cunctosque circústantes signás in mortis inquiete dormiens, transiit feliciter de múdo, & ab angelicis choris anima eius sancta in consortio sanctorum & felicitatis perpetuæ in perpetuum collocanda suscepta est. Statimque facies eius, ut glo

Coruscat miraculis S. Suuibertus, et multos conuertit.

Adhortatio eius extremæ ad suos.

Munit se Eucharistia, signoq; Crucis & migrat e corpore.

rificata,

tificata, lucens splenduit. Cella uerò eius ut aphoteca redoluit, omniumque ora & pectora fragantia suauitatis replenit. Defunctus est autem sanctissimus Suuibertus Vuerdensis episcopus anno, ætatis suæ sexagesimo nono, Calend. Martii, feria sexta, hora 12. qua hora Saluator mundi morte sua nos uiuificans, ianuam regni cælestis reserauit, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

De sepultura sancti Suuiberti, ac miraculis quibusdam, à Deo per ipsum factis.
Cap. 28.

TAndem sanctissimum corpus, gementibus cunctis fratribus deuotè per Vuilleicum, Theodoricum, Gerardum, aliosque principales suos discipulos portatum fuit, positumque in medio ecclesiæ, in honorato feretro, ut exequiæ ipsius sabbato celebrarentur. Confluebant autem multi homines ex diuersis pagis & uillis, flentes & dolentes, & præcipuè pauperes, frustrati decætero largis eleemosynis, quas ab ipso piè pro amore Christi receperant. Inter quos adductus fuit quidam uir dæmoniacus, grauiter obsessus, qui postquàm tetigisset feretrum, super quod sanctum corpus iacuerat, cunctis cernentibus statim à dæmone liberatus fuit, laudabatque Dominum & dilectum famulum eius sanctum Suuibertum. Reliquus uerò populus uocem eleuans, clamore magno benedicebat Dominum, qui tam magna fecit ad declarandum merita famuli sui dilecti Suuiberti, præsulis sancti. Anima uerò eius in hora exitus sui apparuit cum magna luce & gaudio sancto Vuillebrordo Episcopo Draiectensi, dilecto consocio suo, tunc redeunti de Epternaco Veronam, petens & admonens, ut suis exequiis in Vuerda cum suis interesset, & eum sepulturæ commendaret. Quod cum nobis, scilicet suis discipulis & ministris, dolens intimasset, statim celeri nauigio Vuerdam usque perrexit. Affuit & illustris spiritualis filia sua, felix Plectudris cum aliquot Prælatis ecclesiarum, benedicens Deum in meritis sui sancti confessoris & pótificis Suuiberti. Cumque sanctus Vuillebrordus & felix principissa cum fratribus sabbato uigilias defunctorum (ut moris est) decantarent ecce adducunt quendam adolescentem, cæcum ex tonitruo & fulgore coruscationum effectum, ut multis illic præsentibus constabat. Qui interrumpens immodestè canticum mœroris uigiliarum, clamando obnixè, & deuotè pro sui illuminatione sanctum innocando, cum tetigisset feretrum, statim omnibus uidentibus & stupentibus uisum recepit. Præterea furiosus quidam similiter adductus, cum deuotè oscularetur tegmen feretri, protinus sanatus fuit. Mox clamor omnium attolitur in laudem Dei, uigiliæ dimittuntur, & omnes glorificabant Deum, qui tanta mirabilia meritis sui sanctissimi confessoris & Episcopi dignatus est opperari. igitur Dominica die, expletis deuotè & solenniter exequiis, in eodem monasterio Vuerdensi, in quo degens, Christo feruenter & feliciter seruierat, honore condigno cum hymnis & laudibus deuotè & reuerenter sepeliebatur per sanctum Vuillebrordum Archiepiscopum Traiectensem, & sanctum Vuilleicum presbyterum, & gloriosam Plectudrem Austrasiorum principissam, ceterosque fratres & discipulos suos.

Dæmoniacus tactu feretri curatur.

Item cæcus uisum recuperat, & furiosus redit ad sanitatem.

De miraculis sanctissimi Suuiberti Episcopi Vuerdensis & confessoris.
Cap. 29.

VErum quia ego Marcellinus presbyter, qui hanc historiam conscripsi, dudum discipulus & cõsocius sancti Suuiberti Episcopi, exequiis eius unà cum S. Vuillebrordo intersui, & ad instantiã dilectorum, Vuilleici, Gerardi & Theodorici, cæterorumque fratrum, causa consolationis per quindenam in monasterio Vuerdensi mansimus, pauca de multis, quæ oculis meis uidi proferam miraculorum testimonia, quæ etiam multorum aliorum sunt oculis conspecta, ut merito possit, immo & debeat ueraciter credi, quòd magnus sit coram Deo, atque mirabilis sic eius gloria in cælis, quem tot fulgoris radiis elucere facit in terris. Nam post migrationem in loco sepulturæ suæ infirmos curare non desinit qui semper, dum uiueret, infirmis & pauperibus subuenire & consulere consueuerat, & egenis opem ferre non cessabat. Nam post dormitionem eius contigit feria sexta sequenti, ut quidam gentilis paterfamilias, dictus Hathagerus de Coesueldia, fidei prorsus ignarus, longo paralysi & calculi morbo grauatus, ac accerrimo dolore detentus, quotidie ualde torqueretur. Cumque familiares & domestici domus acerba & intolerabili ipsius infirmitate dolerent, superuenit quidam Christianus, natus prope Vuerdam, nomine Henricus. Qui cum huiuscemo infirmitatis tædio ineffabili ipsum torqueri cerneret, condoluit ei. Erat enim consanguineus eius. præcipiens denique idem Christianus, nullum releuamen Hathagerum sentire ex medela & cura peritorum, quanuis medici eum appositis pigmentorum fomentis & liquaminibus emollire niterentur, inspiratione diuina dixit Christianus: Hathagere dilecte cognate, audi, salubre consilium meũ. Non enim diffido, si constanti animo reiectis damnatis diis, qui nec se, nec aliquem iuuare queunt, crederes in Deum uerum, Saluatorem tuum, Dominum nostrum Iesum Christum crucifixum, permitteresq; te uehi in Vuerdam, & uisitares ibidem cum fide & deuotione locum habitationis sepulturæ sancti Suuiberti Episcopi Christianorum Dominica proxima elapsa illic sepulti, qui ex benignitate & bonitate Dei facit quotidie uaria & ualida miracula, quæ nunquã sunt audita, super egenos & infirmos, proculdubio semota omni infirmitate tua conualescens. Quo audito, quidam pagani ipsum delirare arbitrantes, spreuerunt consilium eius, alii asseruerunt, impossibile esse, mortuum uiuenti posse sanitatem præstare. Et sic uerbis illius Christiani nullatenus fidem accommodauerunt. Sed ingrauescente indies ægritudine, Hathagerus saniori usus consilio, intrinsecus compunctus ad informationem Henrici cognati sui, spopondit Deo fore se Christianum spretis idolis, modo in Vuerda consequi possit salutem. Igitur ipsum carro imponẽtes, sequente uxore cum familia, & aliquibus cognatis, ipsum Vuerdam cum oblationibus condignis duxerunt, comitante Henrico Christiano, & in fide ipsum confirmante in uia. Vuerdam itaque limitantes in die Martis, Hathagerus mox anhelans ad sanitatem, se ad sepulchrum sanctissimi pontificis Suuiberti duci petiit. Ibique ante corpus sancti se prosternens, pura fide & intentione supplex diuinam pietatem rogauit, ut meritis sancti sui, dilecti confessoris Suuiberti, pristinam recuperaret sanitatem. Itaque cũ deuotè sãctũ inuocasset Suuibertũ, cũctis adstãtibus, inter preces uelut in soporẽ solutus dormiẽs, uidit, ut postea referre solitus erat ꝙ q̃dã in habitu põtificali, gerẽs figurã crucis in manu dextra, ipsũ accersit:

Paralyticus sanatur. eaque ter ipsum benedicens, omnino sanauit. Mox euigilans, sanissimus surrexit, atque pro adepta sanitate rependit humillimè Deo & sancto eius Suuiberto gratias, & quid erga se Sanctus Suuibertus Episcopus egerit, omnibus gaudens & deuote explicando patefecit. Cunctisque gaudentibus, & Deum & sanctum Suuibertum laudantibus, ex suggestione Henrici supradicti, & præcipuè ex informatione sancti Vuillebroudi, ut spopondit, sacramenta fidei & baptismatis cum omnibus ipsum comitantibus per sanctum Vuilleicum. Vocatusque fuit, ob memoriam miraculi, Hathagerus in baptismo Suuibertus. Quo patefacto & diffamato longè lateque miraculo, multi per dies locum sepulturæ eius frequentari, & sanitatem ibi gratiam capere tum sibi, tum suis cœperunt. Optatam nanque ibi, nobis præsentibus, recepit sospitatem multitudo languentium.

De curatione cæcorum Susati. Cap. 30

Adolescens quidam natos Vuerdæ, Suuederus nomine, ueniens anno Domini septingentesimo decimooctauo in ciuitatem gentilium, Susatum nomine, hospitabatur in domo cuiusdam pessimi pagani. in qua prandebant Vuestphali multi mali tiosi, inter quos & residebat prandens idem Suuederus. Inter eos tandem orta fabulatione de generositate & potentia deorum, & impotentia Christi, Dei Christianorum, idem Suuederus placidè enarrauit paganis uirtutes & miracula, quæ Dominus meritis sancti Suuiberti declarauit, & quotidiè declarauit, in Vuerda. Gentiles uerò ebrii, comperientes Suuederũ Christianum, irati ualde & surgentes cum furore, ipsum capiunt, & inter multa uerbera & ludibria linguam ei præscindunt, arbitrantes per hoc obsequium magnũ se præstare diis suis. Quo facto, redeuntes hilariter ad prandium cum, multa probrosa conuicia in Christum & sanctum eius iactantes t. statim omnes cæci effecti sunt, panes etiam & frustra panum in lapides conuersi mutati sunt. Suuederus uerò, ut inimicus deorum, extra hospitium tractus, & in publica platea tanquã fœtidum animal proiectus, uolutatusque in proprio sanguine orauit corde beatum Suuibertũ, dicens: O sanctissime confessor Suuiberte si tantæ uirtutis es & potestatis coram Deo, ut nobis dicitur, ede tale signũ ex tua benigna misericordia & gratia in corda istorũ pessimorum paganorum, Deo & tibi detrahentium, ut à sua duritia & malitia conuertantur. Statimque pagani commoti, ad cor redeuntes, & agnoscentes, quia index manus Christianorum Dei tetigit eos cœperunt dolore & sanctum inuocare Suuibertum pro auxilio habendo: terribilibus uocibus clamantes & petẽtes præfatum Christianum, ignominiose ab eis tractatum introduci, ut ab eo ueniam de commissis peterent, & eum satisfactione condigna ad honorem Dei & sancti Suuiberti placarent. Sed nemo eis intendebat, discurrentibus familiaribus seruis & ancillis prę nimio terrore extra domum. Hospes uero, capitaneus blasphemator Dei, non solum corpore, sed & mente cæcatus, ex nimia uesania & grandi dolore insaniens, cœpit deos blasphemare & omnib' maledicere. Quo miraculo ex clamoribus cæcorum patefacto, concurrunt non solum uicini, stupentes & mirantes de tam insolito signo, sed & ferè tota ciuitas. Qui uidentes illud grande spectaculum, tam mirabile, quàm miserabile, pro diuersitate hominum diuersis quoque modis mussitabant, tandem circa crepusculum, amici prophani hospitis Suuibertum Christianum piè ex luto tollentes, ad uiros diuinitus cæcatos deportarũt. Quẽ cæci lupi, iam agni effecti, præsentem agnoscentes, protinus in terram prostrati, lachrymis uberrimis & mœstis uocibus de commissis in eum ueniam precabantur. ipse uerò eleuans eos pro uiribus suis, dolens de temeritate ipsorum, potius tamen gaudens de districta animaduersione & cæcatione ipsorum ut cognoscerent uirtutem Dei, indulsit piè eis, declarando eis signis, nutibus & scriptis, ut relictis idolis, secum omnes in Vuerdam ad sanctum Suuibertum perẽgrè properarent: ubi omnes proculdubio meritis eius pristinum uisum reciperent: Erant autem numero septem, qui cæcati fuerant. Altera uerò die omnes duobus curribus impositi, comitantibus uxore & consanguineis scriptis, Vuerdam usque properant, afferentes secum panes in lapides mutatos. Cumque omnes ad sepulcrum sancti Suuiberti starent, adolescens Suuiberus, licet uerbis non posset, corde tamẽ toto beatissimum Suuibertum Episcopum inuocauit, dicendo intra se: O beatissime Suuiberte, tu multos in tribulationibus & necessitatibus adiuuisti, tu scis, quia amore Domini nostri Iesu Christi illa pertuli. Te ergo gloriose præsul Suuiberte inuoco, & totis uisceribus cordis mei tuum auxilium humiliter lachrymando imploro, ut si merita tua accepta fuerunt coram Deo, mihi subuenire ad gloriam Dei ne differas. Qui uix talem meditationem compleuerat, & ecce sanctus Suuibertus statim pyxidem plenam ungento in manibus portans, affuit, dicens: Amice uocasti me. ecce ad sum. Deinde os illius ungens, dixit: Dominus Iesus q tetigit linguam muti, dicens: Epheta, quod est, Aperire: det tibi loquelam tuam, in cuius nomine dico tibi Loquere & da laudem Deo creatori tuo. Qui statim deuotissimè sonora uoce benedixit Deum & sanctum Suuibertum, egregium pontificem. Cæci uerò audientes adolescentẽ loquentem, & sanctum Suuibertum ꝑ recuperatione amissæ loquelæ laudantem, maiorem amplectentes fiduciam in Christum & sanctum eius, corde toto implorant eius auxilium, atque uisum omnibus amicis adstantibus recipiunt, panes uerò in signum miraculi ante eius sepulcrum obtulerunt, & ibi ibidem, per triduum perseuerantes, in fide imbuti, baptismum susceperunt. Redeuntes itaque, multos paganos Susati exemplo illius signi ad Christi fidem traxerunt.

Suuederus male mulctatur ab ethnicis.

Ethnici caci fiunt.

Resipiscũt & S. Suiberti implorant.

Mar. 7.

Mutus loquitur Caci uident.

De quatuor uiris, morbo anginæ laborantibus. Cap. 31.

Eodem anno, quatuor uiri diuersis temporibus usque ad mortem morbo anginæ laborantes, ad sepulcrum eius dolorose adducti cum oblationibus, sani & gaudentes ad propria cum gratiarum actionibus in laudem Dei redierunt.

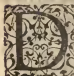
De curatione Episcopi Coloniensis. Cap. 32.

Posteà uerò tempore Pipini regis Francorum, filij Caroli Martelli principis, Hildegerus Archiepiscopus Colonien. qui imediante Renigefredo, sancto successerat Agilolpho, cum eodem Pipino in expeditione contra perfidos Saxones profectus fuisset, currens armatus de caballo suo super quandam rupem, fractis scapulis & uno brachio cum tempore capitis, semimortuus portabatur ad tentorium. nocte uerò sequenti apparens Suuibertus in uisu, præcepit ut sepulcrum eius in Vuerda uisitaret, & integram sanitatem recuperaret.

peraret. Episcopus protinus expergefactus, præcepit sine dilatione ipsum uehi ad sanctum Suuibertum in Vuerda. Illucque ueniens, cum deuotione sanctum inuocans, statim potenti medicamine sanatus est: Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui cũ patre & sancto spiritu uiuit & regnat Deus per infinita seculorum secula, Amen.

Hucusquè uita S. Suuiberti per Marcellinum presbyterũ scripta: sequuntur nunc quædã de illius in diuos relatione & miraculis post obitum, & aliis nõ nullis, authore S. Ludgero Monasteriẽsi Episcopo.

EPISTOLA RIXFRIDI TRAIECtens. Episcopi, ad S. Ludgerum Monasteriensem Episcopum.



Ilecto patri & confratri Ludgero sanctæ Monasteriensis ecclesiæ Episcopo, Rixfridus sanctæ Traiectensis ecclesiæ indignus sacerdos & Episcopus. Gratia Dei cum incremento uirtutum & profectu salutis. Cum apud nos in nostro cõuentu Frisiæ in uico Dockem, in quo beatus Bonifacius, secundus Traiectensis Ecclesiæ Archiepiscopus, ut tibi peroptimè constat, cũ quinquaginta uno fratribus martyrium pertulit, habeamus & reuerenter possideamus libellum, continẽtem gesta & Legendam sanctissimi Suuiberti Episcopi, consocii & Coepiscopi sancti Vuilebrordi, editam mandato & authoritate Apostolica sancti Patris Gregorii, Episcopi Traiectensis Ecclesiæ, à sancto Marcellino presbytero, consodali & confratre sanctorum Vuilebrordi & Suuiberti cæterarumque confratrum, quem librum gloriosus Albricus siue Albertus, quartus Traiectensis Pontifex, natione Anglicus Eboracensis diœcesis, & consanguineus sancti Suuiberti episcopi, in eodem conuentu honore debito custodiri, & seruari decreuit, uoluit & præcepit, diligenter postulans à suo successore Theodardo Episcopo Traiectensi, ut ibi catalogo sanctorum confessorum ascriberetur, impetrando procuraret ab authentica & probata persona in scripta redigi modum & ordinem eleuationis & canonizationis eius, ut insereretur & adderetur prædicto libro sanctissimæ uitæ suæ editæ & exaratæ à præfato Marcellino presbytero. Qui Teodardus quintus Traiectensis Episcopus, ipsum ab Harmacaro successore suo, desiderio magno exoptauit. Harmacarus uerò, similiter natione Anglicus ex regno Humbraoo, & Eboracensis diœcesis, à me, utpote è suo successore & à cæteris confratribus conuentus Traiectensis requisiuit & postulauit hoc ipsum. Ego uerò promissionis meæ & desideriorum meorum prædecessorum pontificum Traiectensis Ecclesiæ memor, audiens ipsum sanctum Suuibertum iam nuper, scilicet secundo Nonas Septembris solenniter à sanctissimo Papa Leone in præsentia sereníssimi Caroli Magni, Romanorum Imperatoris, cæterorũque multorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporũ, procerum & primatum, canonizatum, ossaque eius sacrosancta propter crebra miracula sua eleuata, & in arcam siue capsulam, auro & argento compte ornatam, decenter collata, cunctisque Christicolis adoranda, ueneranda exposita, ut intercessione & suffragio ipsius à malis omnibus erui & liberari mererentur. Et merito, qui omnipotens singularis uitæ eius excellentiam, non solum dum uiueret, multis magnisq; miraculis approbauit: uerumetiam post felicem transitum ipsius ipsum secum regnare in cælis, certis coruscantibus crebrisque signis & prodigiis quotidiè manifestat & declarat, quorum quædam à dignissimis probatisque testibus, fratribus nostri conuentus, qui interfuerunt & uiderunt, audiuimus, de quibus omnes laudantes bonitatem Saluatoris nostri, congratulamur in nostro conuentu. Propterea solicitus sum, ut ueraci stylo ab authentica persona conscribã tur prædicta, ne aliqua immisceantur ficta, uel apocrypha ex pietate, sed planè & debite, ut res ipsa in ueritate se habuerit. Ego uerò sciens, quòd in cõfinio tuæ parochiæ requiescit, & zelum legis Dei habes, & excellentia diuinarum scripturarum in tua anima uiget & floret: idcirco egregie pontifex Ludgere, mi dilectissime confrater, admonitione & exhortatione fratrum conuentus Traiectensis, & præcipue fratrum in Dockem, ad tuam fraternam dilectionem fidissimum habeo accessum, piè eflagitans, ut ordinem modumque eleuationis & canonizationis ipsius, & qui interfuerunt, amore Albrici Episcopi Traiectensis ecclesiæ cõsanguinei supradicti sanctissimi Suuiberti Episcopi, qui te ad Mimigardum prius, nunc uerò Monasterium dictum direxit Episcopum, ad confirmandum neophytos, in scripta probato stylo redigere digneris, ut illa addantur libro, de uita ipsius exarato & conscripto. Et non solum ordinem siue modum suæ eleuationis & canonizationis, sed & quædam miracula, quæ post felicem eius transitum Dominus noster Iesus Christus dignatus est ostendere & patrare, meritis & intercessionibus ipsius in Vuerda uel prope, & adhuc quotidiè declarat, ne ea quæ gratia Dei fiunt in tempore, simul cum tempore labantur, sed perpetuentur scriptis ad decus Ecclesiæ, ut pia eius intercessione pontificale tuum ministerium & cuncta opera tua in præsenti salubriter prosperentur, & in futuro sempiterna gaudia consequi ualeas.

Quando S. Suuibertus sit catalogo sãctorum adscriptus.

EPISTOLA S. LVDGERI AD Rixfridum Traiectensem Episcopum.



Enerabili confratri & gentilium prædicatori eximio, Rixfrido Traiectensis Ecclesiæ Episcopo, Ludgerus seruus Iesu Christi, Salutem & omne bonum. Postulas à me dilecte pater, rem quidem opere non difficilem, sed opere ueritatis præsumptuosam, dum expauesco & tremisco aliquid addere ad complementum illius libri, editi & conscripti à tam excellenti gentilium prædicatore, egregio presbytero sancto Marcellino, qui utique ultra septuaginta annos euãgelizando feruenter Christum, præfuit paganis & gẽtilibus, magnam partem Frisiæ connertendo. Qui procul dubio sacerdos erat magnarum uirtutum, propheticiquè spiritus plenus, ut in nostri, quo & Frisonibus uerba uitæ, monita uirtutum simul & exempla præbebat, ad cælestium gaudiorũ culmen connectere conaretur. Sed eo propter suam imbecillitatem, decrepitamque ætatẽ ex Frisia ad cõuentũ Traiectẽsem p præfatũ sanctũ Gregoriũ Epũ reuocato, multi ppe Aldẽseel in Frisia, & in cõfinibus eius, neglectis sacramentis fidei, q bus erãt feliciter ab ipso imbuti, ad erratica idolorũ phana & phylacteria demoniacæ artis se cõtulerũt. Ad quorũ errorẽ corrigẽdũ, ipse à quibusdã incolis Christianis eiusdem prouinciæ, ut celeriter rediret ad illos perfidos, humiliter requisitus, & ab eodem sancto Gregorio Episcopo ad illos missus & Marcellinus

Exigua laus Marcellini presbyteri.

Frisios apostatas ad fidem reuocat Marcellinus

eos sua fructifera prædicatione ad uiam ueritatis de nuo reuocauit cũ Gerardo, Onóe & Adalgero, aliisq; qui & in uico Dokrem publicè corã Haddone Thrauburgo, Henrico, Gerardo, Onone & Adalgero aliis que fratribus, prædixit & prænunciauit Episcopatus honore me sublimandum, & populis rudibus uerba uitæ ministraturum. Quæ omnia sortita sunt effectũ, ut in præsentiarum cernis. Præterea cum currum ascenderet ad eũdum in Aldenseel, omnibus fermè fratribus conuentus Traiectensis mecum ipsum ad currum comitantibus, & propter suum recessum piè mœrentibus, eccè obuiam habuit ante portas monasterii Traiectensis duos uiros, squalida lepra infectos, ligneo crepitaculo eleemosynas petentes: quos ut uidit, confisus in Domino, fusa tacitus præce ad Dominum, calicem sibi ad potandum porrectum benedicens, & illis leprosis mittens, propter confirmationem neophytorum adstantium præcepit ex eodem calice eos bibere. Qui bibentes, statim mundari sunt, nobis omnibus adstantibus & stupentibus de tã insolito miraculo. Ipse uerò Deo gratias referens, salutatisque singulatim piè fratribus mœrentibus recedens, apud Aldenseel aliquot annos degens, Christumque deuotè annuncians, ac multis aliis miraculorum signis effulgens, ibidem in Aldenseel feliciter in Domino requieuit. Attamen quia opera Dei, quæ in hominibus per sanctos Dei fiunt, non silentio tegere, sed prædicare decet, quia gloria & honor Dei est, merita & uirtutes sanctorum enarrare, easque scriptis commendare, quæ quò latius propagantur, eò boni in Domino magis gloriantur & mali erubescunt, quia omnipotens Deus, qui facit mirabilia magna solus, per intercessiones & merita sanctorum, quos in terris celebritate congrua ueneramur, mirabili dignatione imperfectum nostrum suppleri prouidit, sic quod nostris meritis implere non ualemus: eorum suffragiis assequamur. Insuper licet nihil nouæ perfectionis uel gloriæ sanctis accrescat, si honorantur & inuocantur à Christi fidelibus, ac felicia ipsorum gesta conscribantur. eò quòd humana laude (quorum laus Christus est) nullo modo egeant, tamen licet præ grandi senio lecto frequenter incumbo, sæpedictam optatam eleuationem corporis sancti Suuiberti & celeberrimam canonizationem, ut sub testimonio spiritussancti à deuoto patre Theodorico Syburch, Priore conuentus sanctissimi Suuiberti Episcopi in Vuerda, & ab illis qui uiderunt eleuationem sancti corporis eius, atque canonizationi eius corporaliter interfuerunt, qui hodieque uiuunt, in ueritate didici, & quam relatu ueracissimo mihi deuotè retulerunt, & cætera, quæ de eodem sancto Episcopo patrata constant ad gloriam Dei & decus Ecclesiæ, & ad laudem & honore sanctissimi Suuiberti Apostolici Episcopi, & ad profectum fidelium contexere scriptis exordiar, confisus patrociniis & meritis ipsius sancti Suuiberti, uictus instantia tua fratrumque tuorum. Non enim fucis uerborum ueritatem obducam, sed per uiam simplicem incedam, Et si uerò sermo rudis offendat, breuitas ad legendũ prouocat. Precor igitur orationibus tuis fratrumque tuorum, mihi subuenire studeas, ut ad honorem Dei ea quæ dixi, ita conscribere ualeam, ut salus & deuotio credentium inde augeatur. Saluta mihi in uinculo ueritatis omnes fratres conuentus tui, & præcipuè, directum consanguineum meum nobilem Lambertum de Lemgauuen.

Duos leprosos sanat. Multis claret miraculis & moritur in Aldeseel.

Pipinus dux castrum in Vuerda construxerit, & meritis sancti Suuiberti uictoriam contra paganos obtinuerit. Cap. 1.

IGitur anno tricesimotertio post celebrem transitum sanctissimi Suuiberti, gloriosi Episcopi & confessoris, anno scilicet à natiuitate Domini septingẽtesimo quadragesimooctauo, illustrissimus & Christianissimus princeps Pipinus, filius Caroli Martelli, Maior domus Franciæ, qui fuit dux Agripinensis, Austriæ, Thuringiæ & Burgundiæ prouinciæ, & totius Lotharingiæ, antequàm fuit coronatus Francorum Rex, debellans potenter perfidos Saxones & Vuestphalos, simul & Angarios: Inter cætera pietatis sua salubris opera, allectus fama sanctitatis & mirãculorum gloria sancti Suuiberti Episcopi, eò quòd ad sepulcrum ipsius infirmi sanabantur, cæci uisũm, claudi gressum, febricitantes incolumitatem impetrabant, munitionem extrui in eadem uilla Vuerda, in qua sanctum eius corpus requiescit, celeri opere prope ecclesiam eiusdem sancti Suuiberti fecit propter defensionem ecclesiæ eiusdem sancti, & deuotorum fratrum ibidem Deo militantium munitionem. Qua nobiliter constructa & firmata, contigit ut idem egregius princeps Pipinus anno sequenti, anno scilicet Domini septingentesimoquadragesimonono, Saxones & Vuestphalos debellans, potitusque uictoria cum triumpho, cum suo exercitu multum lasso ad Coloniam Agripinam reditum maturaret. Vuestphali uerò dolentes, Christianos eis dominari, licet Deo auxiliante, triumphali gladio ipsius Pipini uicti profligati & prostrati succubuissent: indignati ualdè, exercitum fortem nimis festinanter denuò congregantes, per compẽdia itinerum & deuia exercitum Christianorum præuenientes, positis insidiis, multum hostiliter & calidè prope Vuerda Pipinum cum suis Christicolis animose inuadere, & bellum rursus instaurare & committere decreuerunt. Quod inclytus princeps, per suos exploratores percipiens, primò parum doluit, tum propter lassitudinem exercitus sui tum propter defunctos & sauciatos, fiduciam tamen firmam habens in Deum, recordatusque miraculorum sanctissimi Suuiberti, descendens de caballo suo, prostratus in terram, flexis genibus sanctum Suuibertum deuota mente inuocans, & auxilium & patrocinium implorans, uouit Deo & ipsi S. Suuiberto, quòd si is pro honore nominis Christiani à Christo sibi & exercitui suo suis meritis & precibus uictoriam contra paganos impetraret, Christianum populum protegeret, ut sanum indè reduceret, in Vuerda cum suis primatibus suppliciter peregrè uisitaret. Quo emisso uoto, statim lux immensa super exercitum Christianorum splendens, non solum paganos exterruit, sed & ferè excecauit, pauorque ingens eos inuasit. Quod cernentes pagani, timore ualido perculsi, formidantes manum potentis Dei Christianorum super eos sæuire, cælumque super eos ruere, consilio celeriter inito, miserunt duos satrapas ad Pipinum petentes quæ sunt pacis, eique se subdentes, ac referentes constanti animo quæ uiderant & eis contigerant. Pipinus uerò cum hoc audisset, intelligens hoc meritis sancti Suuiberti accidisse, lætus in terram cum suis proceribus, Deum adorans & gratias deuotè referens, receptis à paganis pacis obsidibus, Vuerdam cum suo exercitu humiliter intrauit, discalceatusque cum suis inclytis primoribus & præcipuis ministris, sepulcrum S. Suuiberti regalibus muneribus & oblationibus uisitans, benedixit Deum & sanctum Suuibertum, qui absque effusione sanguinis humani uictoriã sibi contra perfidos præstitisset, & deinceps sanctũ Suuibertum

Pipinus oppugnat Saxones.

Vide priscorum Christianorum erga sanctos piã fiduciã & uenerationem. Vide effectũ.

Suuibertum in suum protectorem & patronum ac specialem elegit aduocatum.

Vt S. Suuibertus illustrem principem Hunaldum à peste angina & periculo mortis cum multis alijs liberauerit. Cap. 2.

DEinde anno à natiuitate Dñi septingétesimo quinquagesimoquinto, serenissimus Pipinus præfatus, tā per sanctum Bonifaciū, Mogun ti neñ. & Traiect. ecclesiarum Archiepiscopū, Rea Frācorum authoritate & mandato Zachariæ Papæ consecratus & coronatus, ordinauit nobilē principē armis strenuum, Hunaldum nomine, principem & comitem de Angiers, capitaneum Christianorū in munitione Vuerdensi fiue propugnaculo, ad tuendum fines Christianorum contra impetus paganorum. Accidit autem eodem anno, ut ipse Hunaldus cum plerisque sui exercitu militibus squalido squinātiæ morbo infectus, ad mortem usque ægrotaret. Cumq; de uita quorundam & præsertim principis Hunaldi desperaretur, & mœror esset ualidus propterea inter Christianos, ipse Hunaldus egregius princeps, medicis de uita ipsius desperantibus, fiduciam magnam in sanctum concipiens Suuibertum, eò quod multa miracula dudum ab ipso patrata didicerat, publicè multis coram adstantibus uouit ipsum deuotè uisitare, & sibi deinceps fideliter seruire, modò ipsum ab imminēti periculo & peste suis meritis & precibus liberaret. Voto peracto, statim absq; humano medicamine conualuit, uotumque cum suis lætus humiliter adimpleuit, & ut uouit, quandiu uixit, seruitio eius se mancipauit. Quo miraculo inter aulicos, eadem squinantiæ peste infectos, diuulgato, etiam ferè in extremis laborāte uotum similiter de uisitando sepulcro eius, ut sanarentur à languoribus suis, nouerunt, & pleriq; sanati, uotum nudis pedibus deuotè implentes, laudauerunt Deum in sancto Suuiberto, quia mirificauit ipsum tantis miraculis. Post hoc autem habitus fuit in maximo honore ab omnibus fidelibus, frequētantibus & honorantibus sepulcrum ipsius cum diuersis oblationibus & muneribus. Eodem anno idem illustris Hunaldus comes de Angiers, dispositis rebus bellicis in eodem castro de Vuerda, abiit ad Pipinum regem Parisios, & eidem omnia perpetrata per sanctum Suuibertum, potentem Dei medicum, deuoto corde patefecit. Vnde his, rea lætus effectus, benedixit Deum de tanta gratia, Hunaldo suo duci, cæterisq; clientibus exhibita per merita & intercessiones sancti Suuiberti. Deinceps uerò idem rea, in sanctum Suuibertum maiorem fiduciam cōcipiens, seruiuit ei quotidiè certis orationibus, deprecans ut ipsum & regnum populumque sibi subiectum suis meritis protegat. Hæc autem ego Ludgerus, minimus seruorum DEI, ab eodem rege Pipino Coloniæ audiui, orto sermone de miraculis sancti Suuiberti in mensa regis.

En tantus princeps uotum uouit S. Suiberto, & mox ab ipso ferè mortis aditu redit ad sanitatem corporis. Pipin° rex quotidiè certas S. Suiberto preces offere.

De prima eleuatione corporis sancti Suuiberti Episcopi. Cap. 3.

EOdem anno sanctus Stephanus Papa, eius nominis secundus, ob infestationem & oppressionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ ab Aristulpho, atroce rege Longobardorum, factam & perpessam, in Franciam ad Christianissimum regem Pipinum, defensorem Ecclesiæ & propugnatorem Catholicæ fidei, ueniens cū suis Cardinalibus, regaliter ab eodem rege receptus & ad eius est perductus palatiū. Itaq; collatione habita de oppressione Romanæ Ecclesiæ cum eodem felici rege, idem rex inter cætera exposuit sanctissimo pontifici felicissimam uitam & miracula sancti Suuiberti, petens benignè ab eo, ut catalogo sanctorum Confessorum per ipsum asscri beretur. Sanctus uerò Stephanus Papa aliquāliter apud sanctum Dionysium ægrotans, tum propter fatigationem longi itineris, tum propter senium, tum propter oppressionem Romanæ Ecclesiæ, uolēs satisfacere felici & iustæ petitioni Christianissimi regis, commisit uices suas ad exequendum actus, uirtutes & gesta ac miracula ipsius sancti Suuiberti ad canonizandum ipsum sanctum uice ipsius, uenerabilibus Patribus & Pontificibus, sancto scilicet Hildolpho Treuirorum, Bonifacio Moguntinorum archiepiscopis, Fulcario Leodieñ. episcopo & præcipuè Hildeuero Coloniensi Archiepiscopo, in cuius parochia sanctissimus Suuibertus Episcopus migrauit ad Christum. Qui uenerabiles Patres, propter incursionem Saxonum & expeditionem exercitus incly ti regis Pipini contra præfatum Aistulphum, persecutorem Ecclesiæ Romanæ, in Vuerdam non conuenientes, distulerunt canonizationem sancti Suuiberti Episcopi usque ad reditum ipsorum ab Italia, quia necessitate imminentis belli urgente, hoc facere commodè nequibant. Sicque canonizatio ipsius aliquanto tempore seprotracta fuit. Attamen uenerabilis & Dīus pater Hildegērus Colonieñ. Archiepiscopus, antequam in bello Saxonico apud Vueseram occisus, immò martyr pro fide Christi effectus fuit, Vuerdam cum suis clericis properauit, ut altera die ipsum solenniter authoritate Apostolica exaltaret. Igitur altera die, quæ fuit quarto Idus Iunij, Missarum solennijs per eundē archiepiscopum expletis, accessit deuotè in pontificalibus cum suis presbyteris, clericis & fratribus conuentus in Vuerda, ad tumulum sancti Suuiberti. Cūque deposita terra, arca, in qua sacrosanctum corpus sancti Suuiberti iacuit, aperta esset, odor mirificus omnium ora & nares perfudit. Archiepiscopus uerò reuerenter & deuotè sanctum corpus ea tumulo eleuans, in aliam pulchram capsulam ad hoc præparatam idem corpus sanctum, innolutum mundissimis pontificalibus indumentis ac ornamentis, ritè collocauit. In cuius corporis sancti eleuatione quidam ciuis Coloniensis, Robertus nomine, dictus de ueteri monte, mutus & surdus, auditum & loquelam meritis & intercessionibus sancti Suuiberti, osculando manum eius in præsentia Archiepiscopi & fratrum conuentus Vuerdensis & omnium aliorum adstantium, recuperauit. Factumque est in illo die gaudium magnum in Vuerda ab omnibus. Condidit nihilominus idem uenerabilis Archiepiscopus idem sanctum corpus in crypta subterranea propter incursionem uicinorum gentilium. Statuit insuper idem archiepiscopus eundem diem eleuationis corporis sancti Suuberti, scilicet quartum Idus Iunij, per totum uicum de Vuerda celebrari perpetuis temporibus, ut diem Dominicam, ab omnibus incolis ipsius uici in honorem sancti Suuiberti. Et deinceps frequentabatur sanctus Suuibertus ab omnibus uicinis Christianis deuotè & solenniter peregrè cum diuersis oblationibus, appellabaturque ubiquè terrarum patronus pestis squinantiæ, ità ut multi infecti tali & tam periculosa peste, uouentes deuotè ipsum peregrè uisitare & ipsi seruire, liberati sint ab eadem peste, adducti ad sacrosanctum & uenerandum corpus illius.

Stephanus Papa uenit ad Pipinū regem.

Hildegerus Episcopus Colonien. pro fide Christi cæsus.

Mutus & surdus curatur.

De crudelitate Saxonum & incrematione ecclesiæ sancti Suuiberti & destructione oppidi Vuerdensis. Cap. 4.

POstremò imperante Carolo Magno, rege Francorum, inclyto filio præfati regis Pipini, cum is, subiugatis potenter Saxonibus & Vuestphalis, decreuisset eum grandi exercitu Christianorum contra gentiles Hispanos ire in Hispaniam, & eos mittere sub iugū fidei Domini Dei nostri Iesu Christi, anno scilicet à natiuitate eiusdem Domini nostri septingentesimo septuagesimooctauo, Indictione prima ferocissimi & perfidi Saxones & Vuestphali, excitati spiritu satanæ, ac inebriati calice Babylonis, cum præfatus Carolus rex esset cum toto suo exercitu in Hispania, putantes & uidentes se habere aptum tempus ulciscendi damna, à Carolo & a Christianis ipsis sæpè illata, conglomerati in inuicem præceptis satraparum ipsorum, uenerunt cum ualidissimis & grandibus agminibus strenuorum & ferocium armigerorum, depoplātes longè lateque crudeli ferro & edaci flamma cuncta, quæ erant Christianorum. Venerunt que usque ad litora Rheni, & intantum sæuit ira & crudelitas ipsorum, ut nullatenus parcerent nec ecclesiis Dei, nec sexui, nec ætati hominū, quin oīa cōsumerent ac demolirentur usque ad internecionē, sed anno sequenti maxima uindicta subsequuta fuit, & denuo ad fidem reuocati triumphali gladio serenissimi Francorum regis Caroli, propugnatoris fidei Christianæ, fuere. Qua horrida clade sæuiente, prædictæ ferocissimæ gentes Saxonum & Vuestphalorum ad ecclesiam sanctissimi Suuiberti ad oppidum Vuerdam ferocitatis suæ direxerūt gressum. Quod oppidum liuore magno, feroci igne & ferro solotenus destruxerunt. Eadem tempestate ecclesia eum conuētu sancti Suuiberti concremata fuit, sacerdotes uerò aut trucidati, aut effugati, incolæ utriusque sexus ferè occisi, libri sacri exusti, ita usque ferè in solitudinem redactus est, dempto sacro corpore sancti Suuiberti, sagaciter subtus terram deposito & depresso, quod licet industriè per totum conuentum quæsierint minime tamen inuenire potuerunt. Et licet essent Christiani ui adacti, & hæc crudelia peragerent, oderāt tū sanctum Suuibertum, eò quòd pridem Christianis Francigenis præstitisset uictoriam contra eos, &, ut arbitrabantur, inimicus ipsorum esset, & defensor Christianorum.

Saxones populantur ditiones Christianorum.

Vuerda à Saxonibus destruitur.

Vt malè perierit, qui ecclesiam sancti Suuiberti primus incenderat. Cap. 5.

ERat autem in eodem flagitioso exercitu quidā satelles diaboli, nomine Ogellus Oesterbach de Paderborne, qui in eadem sæua depolatione oppidi de Vuerda, infinita flagitia cōmiserat, gaudens in rebus pessimis. Is tota ui conatus inflammare S. Suuiberti ecclesiam, igném primus copiosum ad fastigium iactauit ecclesiæ. Sed protinus ignis sæpè repulsus & emortuus, extinctus, uel diminutus fuit, ut enim uirtutis suæ meritis S. Suuiberti primò oblitus est ignis. At ille obstinatus in malitia, licet hæc cerneret, nullo modo desistere dignaretur, tādē permissione diuina eā incēdit, & lætus abiuit. Igitur cum hæc effera & bellicosissima gens Saxonum, infinita abominabilia ubiquè in Christianos grassando ad libitum peregisset, diuisis inter eos læ rarentur rapinis ac spoliis, sedissentque in suburbanis & uicinis pratis uiribus oppidi Vuerdensis, ouantes & gratulantes de cædibus & oppressionibus Christicolarum, ecce uenit illò sceleratissimus & sacrilegus Ogellus ad commilitones & conterraneos suos, in eodem prato prandentes, cachinnando recitans, ut ipse Ecclesiam sancti Suuiberti, protectoris Francorum incenderit, quanuis commodè eam aliquandiu incendere nullatenus potuisset. Statimque Dominus noster Iesus Christus, qui est splendor sanctorum suorum, uolens sacrilegis Saxonibus palam ostendere, cuius meriti sanctus Suuibertus nobilis pontifex apud ipsum esset in regno cælorum, illum nefandum Ogellum misera biliter puniuit, ut alii terrerentur, & à talibus desisterent. Nam cum perniciosus Ogellus hęc prædicta mala, per ipsum perpetrata, coram prādentibus sociis & complicibus suis cachinnando, immò Deum blasphemando recitaret, statim ira Dei ascendit super ipsum, cadensque retrorsum coram omnibus super planam terram, fracto colo, dignas temeritatis ac sacrilegii pęnas debita & horribili morte luit. Quod alii sacrilegi uidentes & audientes, exterriti ualde, cō puncti pęnitentia salutari, quidam ipsorum iram Dei mitigauerunt.

Vide pœnas hominis sacrilegi.

Vt satrapæ Saxonum duo diuinitus flagellati, meritis sancti Suuiberti pristinæ restituti sanitati fuerint. Cap. 6.

NEC hoc sufficiebat Deo ad laudem sancti Suuiberti, quinetiam illustrius honorare uoluit sanctum suum coram omni exercitu Saxonū & Vuestphalorum. Nam cū sacrilegus Ogellus mortuus, coopertus uelamine, sic per tres ferè horas iacuisset, & signo dato iuberentur ubiquè per totum exercitum castrametari in alio loco, statim conuenerunt consanguinei & socii malitiæ nefandi Ogelli, eūque sepelire in cœmeterio ecclesiæ sancti Suuiberti decreuerunt, sed nullo modo ualebant. Nanque cū indigestam terram effoderent, conantes facere sepulcrum in præfato cœmeterio, in quo ipsum condendo sepelirent, statim digesta terra per se defluxit in eandem foueam, ac si nō fuisset sulcata, de quo omnes ualde mirabantur. Cumquè iterum atque iterum fodiendo tētassent, & multum laboris insumpsissent, ut facerent sepulcrum, licet in aliis locis eiusdem cœmeterii, & semper terra per se omnibus stupentibus subitò decidisset in eādem foueam, permanens & apparens plana terra ut antè, desistebant à fodiendo sepulcro in eodem sacro cœmeterio, & exterriti, dicebant alterutrum, ipsum indignum ecclesiastica sepultura, & præsertim sepultura illius cœmeterii, eò ꝙ ecclesiam illam & cœmeterium cremando prophanasset. Et sic multum attoniti recedentes, cum uenissent ad cadauer mortuum, & abiecto uelamine, denudassent faciem eius, eccè tam horribilis & miserebilis apparuit facies eius, ꝙ omnes in terrorem & formidinem uertit, ita ut omnes trementes, stupidi & pauidi, citò recederent ab eo, ignorantes quidnam eum corpore facerent. Sed instante recessus tēpore, quidā alii satellites ex alia prouincia Saxonica, prædicta audientes, & ipsum mortuum inuenientes, proiecerūt indignanter cadauer in Rhenum, ut esset pabulū piscium, & sic malus malè periit. Itaque cum ex præcepto satraparum per totum facinorosum exercitum signo dato iuberentur castra mouere, domūq; discederet eccè nunciatum fuit contribulibus & cōplicibus malitiæ & commissi sacrilegii, duobus præcipuis satrapis Nothelmo & Occoni, strenuū Ogellū de Paderborne, qui primus ecclesiam sancti Suuiberti incenderat, ex uindicta Dei & sancti Suuiberti, patroni illius loci plagatum & punitū esse, fregisseq; eollū suum super planam terram, cum iocando iactitaret, quòd illud facinus sacrilegum commisisset. Quod illi audientes, indignati dicebant, hoc casu accidisse, & nō ex uindicta alicuius sancti, & præcipuè sancti Suuiberti, ꝙ sanctus Suuibertus esset impotēs & nullius

Nō possunt sacrilego fodere sepulcrum.

& nullius uirtutis ac potestatis, qui nequiuisset suum oppidum suamque ecclesiam tueri. Cumque hæc & huiuscemodi multa alia uerba blasphemiæ, superbè & indignanter protulissent, non dantes gloriã Deo & sancto eius, simulatq; recessissent illi duo satrapæ ab inuicem, Nothelinus in uia glorians de uictoria habita contra Christianos, priuatur coram omnibus lumine oculorum, factus totus cæcus, atque in cunctis membris suis grauiorem mortem pœnam tã dio sustinuit, donec rubore coopertus, & in se reuersus, ac se colligens, quanta in Deum & in sanctum Suuibertum superbè commiserat, medullitus suspirando agnouit & doluit. Itaque crescente per momenta temporum, dolore corporis, consilio proborum flexis genibus humiliter Deo, uouit deuotè uisitare sepulcrum sancti Suuiberti, & ecclesiam eius in fauillas redactam, iuxta facultatem suam restaurare, modo intercessionibus ipsius à Deo recuperaret pristinũ uisum & sanitatem corporis. Quo uoto coram multis dolẽter, & deuotè facto, protinus dolor uiscerũ cessauit, uisus redit, & ipse surgens, lachrymabili uoce Deum deuotissimè laudans, cunctis aperuit, ut meritis sancti Suuiberti liberatus sit, & Vuerdam usque properans, uotum cum multa familia deuotè adimpleuit.

Nothelinus percutitur cæcitate & durissimè torquetur.

Votum facit Deo, et mox reualescit

De altero satrapa Occone. Cap. 7.

ALter uerò satrapa, Occo nomine, opimis ditatus spoliis, cum equester cum suis uernaculis rediret ab Vuerda, ignorãs ut Nothelinus à Deo punitus esset, recitaretque in uia, quàm benè uendicassent Saxones contra Christianos contumelias & oppressiones, ipsis à Carolo pridem illatas, & ut humana pariter & diuina in finibus Christianorum perturbassent, & præsertim ut ecclesiam pontificis Suuiberti, in quo Christiani multum confidebant, incendissent, mox coram omnibus mulctatus à Deo, auditu caruit & loquela, rediensque domum mœstus & dolens, mansit longo tempore surdus & mutus. Qui similiter in se reuersus, erubescens ingemuit ualde, perpendens q Deus uindicat blasphemias sanctis suis illatas. Salutari igitur pœnitentia ductus, dolens toto corde de commissis in Deum & in seruum eius Suuibertum, eleemosynis & precibus sperabat à Deo recuperare priorem sanitatem, sed nihil proficiebat & nihil obtinuit. Cum uerò didicisset, qualiter Nothelinus satrapa cæcitate percussus, meritis sancti Suuiberti liberatus fuit, spem magnam concipiens in sanctum Suuibertum, similiter uouit peregrè uisitare ipsum sanctum Suuibertum, in Vuerda, & seruituti eius se mancipare, modo pristinæ meritis ipsius sanitati posset sospitati. Eadem hora sanatus à cælesti medico, disposita domo sua, publice accedens cũ solenni familia ad ecclesiam sancti Suuiberti in Vuerda, uotum impleuit reuerenter & deuotè, redire quoquè domum speciosos sumptibus suis & præfati satrapæ Nothelini, aliorumque multorum deuotorum hominum eandem exustam ecclesiam anno sequenti eleganter restaurauit, & dignitati sui satrapatus renuncians, in Vuerda apud sanctum Suuibertum consenuit, seruiens feruenter Deo & sancto Suuiberto omnibus diebus uitæ suæ.

Occo sacrilegus egregie flagellatur à Deo, et suũ facinus agnoscens, uotum nuncupat.

De quodam Saxone letaliter fauciato in bello, & meritis sancti Suuiberti sanato. Cap. 8.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimotertio, Indictione sexta, cũ uictoriosissimus Carolus Francorum rex præsidia & propugnacula rebellium Saxonum & Vuestphalorum uastaret, uenisserque in Vuestphaliã firmã munitionẽ, Dromi dictã, & illã expugnans destruxisset, commisissetq; eandẽ munitionẽ inclyto filio suo Carolo, eò q rex Carolus ad interiora loca Saxonũ diuertisset, ecce illo absente occurrerunt præfato principi Carolo infestissimis animis Vuestphali, cũ grandi turba armatorũ, ad expellendũ ipsũ potenter cũ suis Francigenis extra regionẽ ipsorũ & patriã, aut formidolosũ cũ illo prælium cõmittendum. Quos conserto prælio, congressuque inter eos facto iuxta munitionem Dromi, serenissimus princeps Carolus, filius Caroli Magni regis, statim uincit equitatu suo, trucidans multos, inter quos erat quidã bonus Christianus Vuestphalus, qui coactus per suum satrapam, interfuit bello, in paganismo dictus Eldack, sed Christiano nomine Bruno, uir diues & potens, fortis uiribus, audax animo, & armis strenuus. Hic bruno postquàm uiderat & perpenderat, mente sæpè reuoluens nefandũ Ogellum de Paderborne, contercaneũ suum malè periisse se præsente, qui sancti Suuiberti ecclesiã incenderat, & Occonem & Nothelinum satrapas ipsorum à Deo percussos, iterũ meritis S. Suuiberti sanitati pristinæ restitutos, honorauit deinceps sanctũ Suuibertũ, atq; dolẽs de cõmissis in Vuerda in prædicta Saxonũ expeditione, omni die deuotè legit ad honorẽ ipsius sancti unã orationẽ Dñicã & angelicã salutationẽ, efflagitans deuoto corde, ut imminente extremæ suæ necessitatis articulo dignaretur ipsi auxiliari & adesse, & Deo suis patrociniis ipsũ reconciliare. Igitur hic Bruno, cũ staret in prima terribili acie strenuè bellans, tandem oppressus grandi equitatu partis aduersæ, & inter cætera uulnera grandi lancea impetus, in pectore hasta confixus, & prostratus, corruens in terram pedibus equorum, cum multis, aliis miserabiliter conculcatur, ita ut de sua desperaret uita. Cumq; sic uolutatus in proprio sanguine penè deficeret, & in extremis ferè laboraret, deuotio ne qua ualuit inuocauit mœsto, & contrito corde sãctum Suuibertum, petens ut sibi, utpote famulo suo, iam in necessitate tanta & periculo constituto adesset, & Deo suis precibus cõmendare se dignaretur, nouẽs, q si ex inflictis uulneribus conualesceret & sanaretur, deuotè uisitaret ipsum in Vuerda, spretisq; seculi curis, seipsũ seruitio suo, quãdiu superstes esset, manciparet. Quo expleto promisso, facto illi in ecstasi, apparuit cũ magna claritate sanctus Suuibertus, ornamẽtis põtificalibus indutus, tãgẽsq; ipsũ baculo pastorali, dixit: Eccè Bruno confortare, & gaude, hac uice hic nõ morieris, quia precibus meis impetraui ab omnipotenti Deo uitam tibi, eò q deuotè in hac præsenti anxietate auxilium implorasti à me, ut tibi adessem. sed postquàm per gratiã Dei conualueris ab his plagis, non negligas uisitare sepulcrũ meũ in Vuerda, ut spopondisti cum condignis oblationibus ne æterna morte inuoluaris. His dictis, signans eũ signo sanctæ crucis disparuit, & claritas euanuit. Hæc autem facta fuerunt finito bello. Victores uerò cũ uiderent illam claritatem supra corpora occisorum, quidam ex iis Deum timentes, accurrerunt ad eundem locum, in quo illam perspexerat claritatẽ suspicantes ibidem quendam sanctum uirum occisum uel agonizantem, cuius mens Deus per illam claritatem ipsis declararet. Bruno autem inter occisorum cadauera similis mortuo ferè exanguis aliquo tempore iacens, meritis S. Suuiberti parum se erigens, cum uidisset uiros hostilis exercitus, arbitrans eos amicos, qui ipsum liberarent & curam sui agerent, cœpit flebili uoce, prout potuit, implorare auxilium ab eis, ut sui misererentur. Milites uerò uidentes ipsum tam horribilibus uulneribus grauatum, & præcipuè grandi hasta confossum, uiuere adhuc potuisse, mira-

Vuestphali infestis animis incurrũt in Carolum.

S. Suuibertus apparet Brunoni, grauiter uulnerato, & ipsũ piè inuocãti.

bantur naldè. Qni post quàm eis inter multa enarrasset, qualiter ibidem in tam horrido instantis mortis periculo sanctum inuocasset Suuibertum, gloriosum episcopum, quem omni die spaciali oratione deuotè honorare consocuisset, & ut ab eo ipsi apparente ser uatus esset, addidit ꝙ coactus per suum satrapam eidem bello interfuerit, quia urgente & stimulante con scientia, contra Christianos bellare sibi ualdè granè fuisset. Victores uerò hoc audientes, memóres claritatis ab eis uisæ, pietate moti, liberauerunt ipsum, armis sanguinæ madidis eruũt, adhibentes ei diligentẽ curam, ut conualescerer. Ponebant ipsum insuper in quodam excelso loco, postquàm ligauerunt uulnera eius, ità uulneratum, ad bonorẽ sancti Suuiberti episcopi, quem multi in exercitu Francorum honorabãt, ut omnes animaducrtent eum temporariã mortem non euasurũ, nisi meritis sancti Suniberti id fieret. Serenissimus uerò rex Carolus Magnus tunc in Saxonia apud locum, dictum Stomingi, positus, hæc audiens, & ut Pipinus rex, genitor suus, in maximo honore sanctum Suuibertũ habuerit, propter uictoriam meritis ipsius contra Saxones prope Vuerdam habitam, admirans præcepit prætatum Brunonem, quàm citò posset commodè & absque timore corporis migrare de loco ad locum, sibi adduci & præsentari. Qui cum ei præsentatus esset, & cuncta uulnera ui disset, audisserque ab eo, qnaliter sanctus Suulbertus patronus suus sibi apparens, consolatus eum, laxanic ipsum à captiuitate, restituens ipsum pristinæ libertati ad honorem sancti Suuiberti. Et deinceps idem rex Carolus Magnus semper in bonore habuit sanctũ Sonibertum omnibus diebus uitæ suæ. Et subiugatis Saxonibus & Angariis cum Vuesphalis, in gratiarũ actionem statim fratres conoentus sancti Suuiberti, in diuersis tutis locis dispersos, reuocauit, ecclesiam sancti Snuiberti dinersis preciosis ornamentis decorauit, ablata restituens & recuperans, multa dona & prædia ex regali fisco hilariter adiecit deuotis fratribus conuentus sancti Snuiberti. Bruno tandem conoaluit, & ut uouit, ipsum peregrè deuotẽ in Vnerda cum condignis oblationibus uisitauit, ibidẽ Deo & sancto Suuiberto, quandiu uixit, seruiuit. Quo miraculo cognito, multi Saxones & Vuestphali deuotè ipsum in specialem patronum eligentes, humiliter coluerunt & honorauerunt.

Carol⁹ Magn⁹ in multo honore habet S. Suuibertum & eius ecclesiã egregijs cumulat donis.

Vt S. Sunibertus solenniter à S. Leone Papa sanctorum Confessorum catalogo sit adscriptus. Cap. 9.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo sexto. Indictione quarta, defuncto Adriano Papa, sanctus Leo, illius nominis tertius concorditer à Cardinalibus in Papam electus, consecratur in ecclesia sancti Petri à uenerabili patre Bernardo Ostiensi archiepiscopo, & à cæteris episcopis. Qui posteà, scilicet anno Domini septingentesimo nonagesimonono, Indictione septima, dum in Litania maiori, in festo sancti Marci euangelistæ, ab ecclesia Lateranensi ad ecclesiam sancti Laurentii egregii martyris stipatus, ut decuit, multo clero processionẽ haberet, eccè per insidias ueniunt praui Romani, qui in processione eum ui captum oculis priuauerunt & lingua. Qui cum sic miserabiliter uolutatus proprio in sanguine iaceret, à Deo angelico ministerio sanitati restitutus, ad Carolum regem properat. Qui ipsum sua industria in Romanam sedem restituens & ante se præmittens, subsequebatur, anno scilicet octingentesimo, ad urbem Romanam cum magno exercitu, ibique cum suis principibus existens in festo Natalis Domini, ab eodem sancto Papa in Imperatorem Romanorum inuitus coronatur, acclamantibus Romanis Imperatorias laudes. Post cuius decessum à Roma ad Germaniam & Galliam, idem sanctus Leo Papa anno Dominicæ incarnationis octingentesimotertio cũ magna solennitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum & prælatorum ac primatum, ad Imperatorem Carolum in Germaniam ueniens, & ab eodem Imperatore imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantia eiusdem serenissimi Imperatoris & regis, Aquisgrani in palatio dedicauit ecclesiam perpetuæ uirginis Mariæ, donans eandem ecclesiam multis indulgentiis. Deinde humili petitione & instantia uenerabilis patris Gerbaldi episcopi Leodiẽsis consecrauit ecclesias gloriosæ uirginis Mariæ tam in Tungris, quàm in Vlieto: Et Coloniæ Agrippinæ tam ad sanctum Martinum, quàm in Capitolio altaria consecrauit. Et multa alia monasteria & altaria ac capellas per Alemaniam & Galliam consecrauit, ubique multas indulgentias conferendo. Tandem deuota instantia gloriosissimi Imperatoris Caroli, & uenerabilis patri Hildebaldi Archipræsulis Coloniensis, uenit à Colonia idem sanctus Papa Leo nauigio in Vuerdam, stipatus imperatoria maiestate, ac sacrato choro sanctorum Cardinalium & Archiepiscoporũ ac multorum procerum comitatu. Cui occurrunt usque ad Rhenum deuoti fratres conuentus sancti Suuiberti processionaliter, cũ incolis eiusdẽ oppidi de Vuerda, introducentes eum cum Imperatore & cæteris in ecclesiam sancti Suuiberti multum deuotè ac honestè. Et illo die, quo intrauit ieiunauerunt incolæ de Vuerda cum toto conuentu authoritate Apostolica. Altera uerò die, quæ fuit pridie Nonas Septembris, omnes tam Papa sanctus Leo, quàm Carolus Imperator, & alij conuenientes in ecclesia & conuentu sancti Suuiberti, ibi oratione finita omnium conuenientium in ecclesia, statim celebrante solẽniter summam Missam felice Hildebaldo Colonienfi Archiepiscopo, & santissima uita ipsius cum innumeris miraculis, conscripta per uenerabilem presbyterum Marcellinum, socium & conterraneum ipsius sancti, ibidem lecta, Papa sanctus Leo, de assensu pariter & cõsensu suorum Cardinalium cæterorumque prælatorum, illic coram adstantium, solenniter catalogo sanctorum cõfessorum ipsum adscripsit. Quo facto, pulsata campana conuentus per aliquot horas, ad honorem Dei & gloriam ipsius sancti, cum per dulcia modulamina laudum fratres deuotissimè Deo rependissent gratias cantando humiliter hymnum, Te Deum laudamus, & reliquiæ sine ossa ipsius ex monumento, in præsentia sanctissimi apostolici, Leonis & Caroli Imperatoris cæterorumque per prælatum Archiepiscopum Coloniensem tollerentur deuotè, maxima dulcissimi odoris in eodem loco cælitus effusa est fragrantia, cuius suauitas omnium ora & corda adstantium reficiebat, ita, ut nullus ambigeret, ibidẽ adesse angelorum choros. Facta sunt hæc pridiè Nonas Septembris, præsentibus ibidem uictoriosissimo Carolo, semper Augusto Romanorum Imperatore & Francorum rege, uenerabilibusque patribus Cardinalibus & Archiepiscopis, Bernardo Ostiensi, & Fortunato Treuirorum, Theodoro Sabinensium, Nicolao tituli sanctę Crucis in Hierusalem, Eustochio sanctæ Praxedis, Bonifacio tituli sanctorum Marcellini & Petri, presbyteris Cardinalibus, Gerbaldo Leodiensi, Volquino Normensium episcopis, & præsertim felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo cuius industria & pia instantia sanctus Leo Vuerdam nauigauit, & sanctum Suuibertum in diuos retulit, cum

Leo 3. à Romanis oculis priuatur.

Carolus Magnus fit Imperator Romanorum.

Leo Papa 3. uenit in Germaniã, & quæ illic gesserit.

S. Suuibertus refertur in numerum diuorum.

cum multis aliis prælatis & proceribus. Statuit insuper sanctissimus Papa Leo, illum diem canonizationis & exaltationis sancti Suuiberti egregij episcopi, perpetuis temporibus per totum oppidum à cunctis incolis Vuerdæ celebrandum ob honorem sancti Suuiberti apostolici episcopi. Obtulit autem idē sanctus Papa eidem ecclesiæ speciales indulgentias cunctis fidelibus, celebrantibus festum sancti Suuiberti episcopi, & ad diuina confluentibus. Item idem Papa contulit paruam auream crucem, refertam particula sanctæ Crucis Domini nostri Iesu Christi. Imperator uerò Carolus obtulit duos aureos calices ex auro puro, & totidem ampullas eiusdem auri, cum multis alijs ecclesiarum clenodijs preciosis: ut dum diuinū mysterium in Vuerdensi conuentu perageretur cum eisdem, ipsius Imperatoris iugis fieret memoria. Obtulerunt præterea omnes a maiori usque ad minorē iuxta deuotionem & inspirationem spiritus & pro facultate, ut fieret solennis capsula & preciosum feretrum, in quo collocarentur sacrosancta ossa sancti Suuiberti episcopi, Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate spiritussancti per infinita seculorum secula, Amen.

Pōtifex quid cō tulerit Vuerdē si eccle siæ. Quid itē Carolus Magnus.

De miraculis sancti Suuiberti, ut puerum submersum excitauerit. Cap. 10.

IGitur cum rumor aduentus sancti Leonis Papæ & Caroli serenissimi Imperatoris, cæterorumque prælatorum & principum in Vuerdam ad canonizandum sanctum Suuibertum ubiquè per uicinam prouinciam peruolasset, confluebant multi populi utriusque sexus cum filijs & filiabus suis Vuerdam, ad percipiendum à sancto Papa remissionem suorum peccatorum & apostolicam benedictionem, & ad intuendum tantæ celebritatis actum. Inter quos erat quædam nobilis domina, nomine Irmgardis, mulier honesta & proba, germana uenerabilis patris Hildebaldi Coloniensis Archiepiscopi, uxor strenui Bartoldi, domicelli de Grinbergen, habitans & residens illo tempore in Troia siue Xantis. Quæ domicella cū duabus solummodo pedissequis & primogenito suo Gocellino semiocto annorū puero, & cū multis alijs honestis personis ex Xantis Vuerdam nauigans, eidē celebritati consensu mariti sui interesse uoluit & decreuit. Et appropinquantes Vuerdæ, cum nauta propter multas alias naues ibidem cōgregatas subitò amplustre mutaret, & conuenientius litori nauim applicaret Gocellinus stans prope matrem in prora nauis, ex collisione nauium cespitans pedibus, corruit extra nauem in Rhenum, & submersus est. Quod mater eius uidens, quæ etiam cecidit ex collisione nauium in nauim, & puerum suum iuuare nō ualens, seipsam in Rhenum præcipitare conabatur: sed tenta & impedita per pedissequas & alios probos homines, scisso uelamine capitis sui, prænimio dolore inconsolabiliter flens, magno eiulatu & lamento repleuit litora Rheni. Erat autem hora ferè quinta uespertina. Archiepiscopus uerò frater eius illa audiens, ingemuit & multum tristabatur. Pedissequa quoquè cōcita denunciauit domicello Bartoldo discrimen submersi pueri sui. Domicella itaque complosis manibus, tanquàm mulier uesana, intrans ecclesiam sancti Suuiberti, cū magno ululatu & gemitu Dei exorauit pietatem, ut meritis sancti Suuiberti filium suum sibi restituere dignaretur. Consolata denique à multis honestis matronis, & præcipuè ab Archiepiscopo fratre suo, ducente eam in hospitium suum, ut eam refocillando consolaretur, sed ipsa quiescere nullatenus ualens, noctem illam totam insomnem ducens, implo-

Irmgardis, soror Hildebaldi Coloniēsis Episcopi.

Gocellin' puer in Rheno submergitur.

rauit ipsi l[illegible] deuoto & contribulato corde sanctum Suuibertum, petens, ut qui dudum multis in tribulationibus subueniebat, sibi iam desolatę solita pietate subuenire non dedignaretur: Vouensque, si ipsum sui suffragantibus meritis uiuum recipere posset, perpetuis temporibus ipsum suo ministerio assignare. Altera uerò die, cum aurora eminenti bus radiis illucesceret, quidam honesti uiri, amore Dei & petitione Archiepiscopi, amotis nauibus coeperunt submersum domicellum Gocellinum quærere sagenis & uncis & alijs oportunis instrumentis. Tandem hora ferè octaua ante Missarum solennia, quidam dictus Lambertus Dosel de Embrica, unco sentiens & tangens ipsum ueste, uocatis alijs socijs, sagaciter ex profundo Rheni per uestem sursum trahens & eleuās, defunctum matri præsentauit. Quæ ipsum defunctum uidens, exanguis effecta & in ecstasi posita stupuit. Sed ad se reuersa, puerum ulnis amplectens, sequentibus eam multis honestis utriusque sexus personis, flentibus & ei condolentibus, deposuit illum ante sepulcrū sancti Suuiberti, factaque ab omnibus deuotē oratione, spiritus in illum rediyt, oculos aperuit, & reuixit: surgensque stetit supra pedes suos, admirans multitudinem & frequentiam populorum ipsum intuentium, loquebatur matri suæ dulciter. Statimque exuentes eum madidis uestibus propter compressionem hominum, de consilio quorundam posuerunt in eminentiori loco, ut ab omnibus posset uideri. Quo uiso, factus est clamor omnium, Deum in sancto Suuiberto collaudantium de tāta tāque manifesta gratia, ibidem meritis sancti Suuiberti palam omnibus ostensa. Eademuerò hora uenit festinanter equester pater eius Bartoldus cum decem tātum uernaculis, multum nimirum tristis & gemēs de perditione dilecti filij sui. Erat enim perfectus Imperatoris Caroli in illis horis. Intrans uerò Ecclesiā, cum audisset & uidisset eum à morte resuscitatum, glorificauit Deum in sancto suo Suuiberto. Igitur sanctissimus Apostolicus & Imperator Carolus ista percipientes ab Archiepiscopo Coloniensi, auūculo Gocellini resuscitati, eundem puerum ad se accersiri & adduci præceperunt. Quem uiuum uidentes, qui per quindecim ferè horas sub aquis in profundo Rheni iacuerat, laudauerūt pietatem Dei, qui semper diuersis signis dilectos suos magnificat & honorat. Archiepiscopus uerò, consensu parentum, deposita argentea torque, quam circa collum gessit idem Gocellinus resuscitatus, ipsum clericum ordinauit, mutansque nomen eius, ipsum Suuibertum nominauit, quē intra annum monasterium sancti Suuiberti intrans, eidem sancto semper humiliter seruiuit. Assignauitque domicellus Bartoldus eidē monasterio, amore sancti Suuiberti & filij sui, certa prædia, perpetuis tēporibus possidenda.

Gocellin' puer reuiuiscit ad sepulcrum S. Suuiberti.

NOTA, quòd inter crebra miracula, quæ Dominus meritis sanctissimi Suuiberti episcopi & cōfessoris dignatur ostēdere fidelibus, ut ab eis deuotius & ardentius honoretur, duo insignia miracula, frequenti memoria digna, recitabo, quæ, ut infra patebit, Dominus operatus est & fecit ad augmentum laudis, gloriæ & honoris sancti Suuiberti dilecti sui famuli.

De tribus fratribus, capsam S. Suuiberti spoliare uolentibus. Cap. 11.

IGitur anno Dominicæ incarnationis septingentesimo septuagesimoseptimo, Indictione undecima, nocte quadam, tres petulantes adolescentes, de nobilioribus eiusdem patriæ orti, uenerunt in ecclesiam sancti Suuiberti, in qua asseruabantur ossa ipsius in capsula, splendore gemmarum aurique fulgo

In capsa magni pretij iam olim cōdita reliquia S. Suiberti. Nota miraculum.

re decorata: quę quatuor pedes habebat ex ære fusiles pedibus leonis similes, inquantum periti artificis industria formare poterat. Cum autem fures ad capsulam accessissent, ut metallum de illa tollerent, mirum dictu, arca tota super duos pedes in sublime se extollens erexit, & quasi uita in illa esset, duobus pedibus ungulis contra fures se defendit. Videntes igitur se nihil proficere, unus eorum saltum dedit, ascendésque super arcam, ut in equo super eam sedit, & duas lamīnas, in quibus duo sculpti erant apostoli, ui abstraxit. Quo facto, omnes iniere fugam. Et cum extra uicum Vuerdæ putarent se esse, iterum in atrio se inuenere. Rursumque dum conarentur exire, hoc idem eis accidit. Sic errantes per triduum, non sumpserunt cibū neque potum, neque quicquam, quod ad humanam naturam pertinet, facere potuerunt. Tandem cuidā argentario metallum monstrauerunt, & ut illud emeret, rogauerunt. Quod ut ille uidit, ait: Argētum hoc de capsula sancti Suuiberti est furtiuè ablatum, quia proprijs meis manibus illud fudi & appofui. Dum sic adinuicem loquuntur, audit populus & accurrit, ipsique fures peccatum & quid eis acciderit, manifestè confitentur. Sed quia de nobili progenie duxerant originem, ad horam mortis euaserunt dispendium, quia parentes eorum strenuè militabant Imperatori Corolo ubique terram tamen & regionem illam abiurare & uitare coacti sunt, sed restituta prius fuerunt omnia ablata sancto Suuiberto.

De clerico morbido, curato à S. Suuiberto episcopo. Cap. 12.

Fraudulenter homo morbidus fratribus Vuerdēsis cœnobij obtrudit.

PAterfamilias quidam Seuerinus de Vuesfalia inferiori, uir potēs & diues, filium habuit specio sum ualde, apprime literatum, & optimum musicum, Conradum nomine, uigintitrium semis anno rum, sed lunaticum. Cum autem huiuscemodi infirmitatis tædio pater filium laborare cerneret, & propterea à Bononiensi studio domum reuersus esset, in abditissimis pectoris sui latebris dolore fauciabatur. Et quia filius suus Conradus huic seculo inutilis erat quid de eo facere posset penitus ignorabat. Post multas uerò cogitationum peruagationes tale reperit cōsilium: Vadam, inquit, ad monasterium deuotorum fratrum in Vuerda commorantium, & illic filiū meū illorum associare cœtui curabo: sicque, salua honoris mei gratia, ab illo ero liber. Veniens itaque cū Cōrado filio suo ad monasterium sancti Suuiberti in insula, uenerabilem patrem dominum Theodoricum Priorem, cæterosque fratres talibus uerbis allocutus est: Domini mei dilecti in Christo, religionis uestræ serenitatem humi deuotionē deposco, quatenus filiū meum, cum competentis pecuniæ, pondere in consortium uestrum suscipiatis, ut uobiscū degere queat & Deo ac beato Suuiberto, quandiu præsentem lucē carpserit, sedulum præstare obsequium, quia clericus & musicus probatus est, & plurimum ualet uobiscum seruire Deo & sancto Suuiberto. Tali quidem uiri uersuti circumuentione deuotorum fratrum delusa est innocentia, & clericus in eorum contuberuium est receptus. Interiecto deinde admodum paucorum dierum curriculo, nocte quadam, cum fratres ad nocturnas uigilias surgerent, Conradus in medio ipsorum est collapsus. Fratres huiuscemodi uisione obstupefacti & perterriti, huc illucque diffugerunt, unus solus cum eo remansit, & quantum potuit, eum adiuuit. Igitur cum morbus quotidiano incremento cleri cum grauiter affligeret, tædium maximum parturiuit. Denique à collegio honorabilium fratrum est segregatus & ab ecclesia & communi mensa remotus, Conradus uerò clericus, uidens se despectum & ab alijs separatum, grauiter tulit, & ut ad seculum fugeret, aut in aquis se suffocaret, in conscientiæ suæ secretis tractauit. Cum autem ferè per unius anni spatiū huiuscemodi tentationibus uteretur, nocte quadam, dum in stratum suum dormitum issset, & sanctum Suuibertum, sicut solitus erat, semper, deuotè pro remedio suæ horribilis infirmitatis inuocasset, uidit in somnis sanctum Suuibertum, pontificalibus indutum, ad stantem sibique dicentem: Quare cor tuum multis illicitis cogitationibus dilaniare non formidas? Quarè uotum tuum frangere desideras? Quarè ad seculū fugere disponis? Quod Deo non coactus promisisti, indefesso cursu adimplere festina, non enim bona incipientibus, sed in bonis perseuerantibus meritorum præmia conferuntur. Et scias, quia ab hac hora infirmitas tua à te recedet, ita ut amplius ad te redeundi nullum omnino accessum habeat. Vade ergo & dic fratribus meis, ut decætero te permittant interesse diuinis & generali refectioni. His dictis, & bene dicens ipsum, recessit ab eo. Pandit uisionem, creditum est sibi ita factum esse, & receptus est honorificè denuo in consortium fratrum, laudantium Deum in pietatem sancti Suuiberti, dilecti patroni ipsorū. Sanatus igitur in anima & corpore, cum omni mētis uiuacitate & uirium facultate, se Deo & eius seruitio totum dedit, & in uirtutibus acquirendis tantam ab illa die deinceps obtinuit gratiā, ut inter cæteros fratres, uitæ sanctissimæ itinera sectantes haberetur probatissimus & diligentissimus, ut à sæpedicto patre Theodorico, Priore monasterij sancti suuiberti in Vuerda, sub testimonio uirtutum cœlorum audiui. Deus procul dubio est laudandus, qui facit mirabilia magna solus, qui sibi seruientes hic honorat, & post uitæ cursum in cęlo coronat, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Vota Deo persoluenda.

Morbidus curatur per uisum à S. Suuiberto.

HAEC sunt specialia, uenerabilis pater & dilecte confrater, quæ iuxta tua tuorumque fratrum petita, de exaltatione, canonizatione & miraculis sancti Suuiberti inscripta dignum duxi redigere, & tuæ sanctitati transmittere: quæ sanè ut ante dixi, à ueridicis eis didici & audiui, & probatissima ac ueríssima sūt, ut testor Deum ut omnes sanctos eius. Fiūt uerò plura alia communia miracula quotidiè in cœlis, claudis & uarijs oppressis languoribus corā sacrosanctis reliquijs eius, quæ causa breuitatis prætermitto. Peto igitur attento corde, ut ea libro sanctissimæ uitæ eium adiungere & communicare fratribus tuis, tam in Traiecto, quàm in Dockem & in Egmonda, & in cæteris tuæ diœcesis ecclesijs digneris, ut Deus, qui est super omnia benedictus, & in sanctis suis laudandus, glorificetur per omnia secula seculorū. Amē.

MARTYRIVM S. HERCVLANI episcopi Perusini, Scriptum à B. Gregorio Papa, Dialog. lib. 3. cap. 13.

1. Ma.



NVper Floridus, uenerabilis uir ultæ Episcopus narrauit quoddā memorabile ualde miraculum, dicēs. Vir sanctissimus Herculanus, nutritor meus, Perusinæ ciuitatis Episcopus fuit, ex cōuersatione monasterij ad sacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilæ autem perfidi regis temporibus, eandem urbem annis septem continuis Gotthorum exercitus obsedit, ex qua multi ciuium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno uerò septimo nondū finito obsessam urbem Gotthorum exercitus intrauit. Tunc Comes, qui eidem exercitui præerat, ad regem

Perusium obsidetur à Gotthis, & capitur

gẽ Totilam nuncios misit, exquirens quid de Episcopo uel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit, dicens: Episcopo prius à uertice capitis usque ad calcaneum corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa, omnem uero populum, qui illic inuẽtus est, gladio extingue. Tunc idem Comes uenerabilem uirum Herculanum Episcopum super urbis murum deductum, capite truncauit, eiusque cutem iam mortui à uertice usque ad calcaneum incidit, ut ex eius corpore corrigia sublata uideretur. Mox corpus illius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscissum caput ceruici apponentes, cum uno paruulo infante, qui illic extinctus inuentus est iuxta murum corpus Episcopi sepulturæ tradiderũt. Cumque post eandem cædem die quadragesima rex Totila iussisset, ut ciues urbis illius, qui quolibet dispersi essent, ad eã sine aliqua trepidatione remearent, hi, qui prius famem fugerant, uiuendi licentia accepta, reuersi sunt. Sed cuius uitæ eorum Episcopus fuerat, memores, ubi sepultum esset corpus illius, quesierunt, ut hoc iuxta honorẽ debitum in ecclesia B. Petri Apostoli humarent. Cumque itum esset ad sepulcrum, effossa terra inuenerunt corpus pueri pariter humati, utpote iam die quadragesima, tabe corruptum & uermibus plenũ: corpus uerò Episcopi, acsi die eodẽ esset sepultum. Et quod est adhuc magna admiratione uenerandum, quia ita caput eius unitum fuerat corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum, sic uidelicet, ut nulla uestigia sectionis apparerent. Cumque hoc & in terga uerterent, exiquerentes si quod signum uel de alia monstrari incisione potuisset, ita sanum atque integratum omne corpus inuentum est, ac si nulla hoc incisio ferri tetigisset.

S. Herculanus caditur.

Nota insigne in extincto corpore miraculum.

VITA S. SIVIARDI ABBATIS Anisolensis, per Quendam eius contemporaneum scripta.

Mar. Psa. 67. Ephe. 1



Ratres dilectissimi, Dominum omnipotentem qui & in suis est admirabilis semper electis, quos & præsciuit atque prædestinauit ante mundi constitutionẽ, oportet nos tota mẽtis fortitudine collaudare. Et licet unusquisque iuxta sensus sui capacitatem id conetur agere, tamen oportet, ut creatura rationalis suum assiduè glorificet atque collaudet factorẽ. Quid enim aliud retribuemus Domino pro omnibus, quæ gratis nobis & largiter ipse tribuit? nisi ut mente sagaci uniuersa considerantes eius beneficia, reddamus pro uniuersis Domino sacrificium laudis, quæ est in conspectu eius uera & acceptabilis hostia, si processerit omnino à mente deuota: Vnde & præsenti opusculo, plano uidelicet & simplici, hæc historiola, quam contexere dignum profecto putauimus ad Dei laudem, exordium sumat, à cuius pio munere tribuitur singulis, quicquid in seruis suis utiliter eruditionis inuenitur. Igitur de quodam famulo, patre nostro Siuiardo, egregio sacerdote, & de eius admirabili uita uel conuersatione sancta, quibusdam amicis flagitantibus, scribere decreuimus, unde & fraterna concordia optimo eius ædificetur pietatis exemplo, & Christi laus semper accrescat per suum fidelem famulum supradictum. Nostro etenim tempore extitit hæc nobis sancta propago, per cuius os Deus larga prædicationis pocula suæ propinauit Ecclesiæ. Et quidem ipsius sancta origo non de genere rustico, sed magis de nobili prosapia processit. Natus enim est in pago Cenomãnico, & in parochia Deableutica, Christianis ac Deum timentibus parentibus, à genitore scilicet Dei famulo Sigiranno, necnõ uenerabili ac Deum timẽte fœmina genitrice ipsius, quæ uocabatur Adda. Ab his nanque nobilibus atq; felicibus genitoribus procreatus, processit in mundũ hic optimus Christi miles Siuiardus. Cuius nos conuersationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optimè nouimus. Et quidẽ in ipsa sua adolescentia inter reliquos coætaneos suos ualde dissimilis erat in conuersatione, ætate scilicet iuuenis, sed moribus grãdæuus erat. Nõ eñ pueriliter leuis fuit, sed magis grauitate fundatus. Et illud, quod solet iuuenilis ætas literaturæ disciplinam fugere ac laborẽ, hic summo expetijt deuotionis cultu. Ex quo sacro usu comitãte Christi gratia, ita uelut esuriens fauce auida cibum diuinæ sapientiæ hauriebat, ut etiam satiatus, semper ipse plus esuriret, ut & ipsa de se loquitur Dei sapientia. Qui me, inquit, edit, adhuc esuriet: & q bibit, adhuc sitiet. Ex quo sacro cibo, hic magnus puer Dei sufficienter in breui tempore cellulam suæ memoriæ de thesauro Dei copiose repleuit. Et licet iam in eius mente spiritus sapientiæ & intellectus ex Dei munere refulgeret, tamẽ ut omnia per ordinem ageret, ad magistros, uiros doctissimos, sæpiꝰ recurrebat, & assiduè prudenter interrogabat. Prudẽs etenim lector magis docet, si prudenter interrogauerit: ita & hic famulus Dei & semetipsum ex hoc plenius id cõferendo erudiuit, & alios posteà plures ad salutem instruxit, ut uerus magister docuit. Non enim solummodo uerbis sed potius mirificum humilitatis ostendebat exemplum. Festinauit nanque ad perficiendam atque complendam perfectionẽ euangelicam, ut optimus negociator uenditis omnibus compararet preciosissimam cœlestem margaritã. Desiderabat enim clericatus religiosum officium, ut uerus & obediens monachus fieret, & ut Christi uestigia, relictis omnibus, per uiam humilitatis & obedientiæ sequeretur. Quod &, cõsolante Domino, rectè perfecit, dum palam mitis & humilis cunctis in cõuersatione apparuit. Erat sanè uir Dei adspectu gratus, uultu placidus, motibus temperatus, animo deuotissimus: uerbum semper diuino sale conditum habuit, & ad ædificationem fraternam paratum: factus uerò est non solum monachus, sed & per electionem fratrum, sacerdos & pater magnus ac doctissimus in cunctis salutaribus disciplinis. Et ualde ex gratia superna proficiebat, magis conualescens, ut lumen fieret præclarum huic mundo, & positus super Ecclesiæ sanctæ candelebrum, fulgeret coram hominibus ex bonis ac sanctis operibus, uelut lucerna optima. Et resplendebat in eo liquidè fulgor cœlestis gratiæ. Erat igitur ornatus uniuersis uirtutibus, quasi præclarissimis gẽmis. Fidei etenim uirtute robustus, & super petrã solidã, idest, Christum firmatus, prudentia mira solers, iustitia rectus, humilitate præcipuus, & eloquentia clarus. In misericordia promptus, atque in fraterna dilectione semper paratus: Honorem condignum senioribus exhibebat, & coæqualibus pietatis affectum, iunioribus uerò rigorem disciplinæ cum temperantiæ moderamine. Præcipuè quoque castitatis & pudicitiæ gratia ab infantia fuit semper mundissimus, & in locutione cautus. Assiduus insuper in oratione cum lachrymis, & in uigilijs sanctis pernoctans. In abstinentia uerò corpus suum castigabat sæpius, & ne qd nimis fieret, in oĩ actione erat omnino discretus & sobrius. Miseris ac dolentibus per pietatem cõpatiẽs, & consolans destitutos. Diligebat præterea peregrinos uelut proprios, eratque largus hospitibus, & dispensator hilaris, pauperibus cibum retribuens, & nudos

Hinc habes ætatẽ authoris historiæ huius.

Genus S. Siuiardi & patria.

Mores eius in adolescẽtia.

Est discẽdi studiosus.

Ec. 24.

Cõplectitur uitam monasticam.

Catalogus uirtutum eius.

dos indumento contegens, ac infirmos uisitatione cõ solans atque confortans. Hic certe uir Dei forma op tima & exemplum fuit ante oculos fidelium. Post ge nitoris sui sancti Sigiranni decessum, fratres ex Ani soleosi monasterio elegerunt sibi præesse optimum pastorem. Qui non solum terreno, sed multo magis cœlesti & spiritali cibo eos sæpius reficiebat, & ipsã Dei domum, ut uir prudens, tam in structura, quàm & in spiritali rigore pulcherrime ædificauit, & inibi felicem cursum uitæ suæ miro modo consummauit. Similem penè, ut apostolus Iohannes, ipse habuit uo cationis suæ finem. Neque etenim audiuit aliquis plã gere eum, aut contristari ante obitũ suum. Et in eius sanctæ animæ egressu, uni tunc ex fratribus ostensa est uisio, ita ut ostenderetur cunctis palam, quanto ip se uir Dei esset culmine sanctitatis præcipuus. Nam uisum est illi, ut dixit, lumen summæ claritatis, idque sibi uicinius appropinquare. Et dum hanc admirabi lem ipse uisionem consideraret, adstiterunt ei beatis simi apostoli Petrus & Paulus & in medio eorum ani ma illa sancta domini Siuiardi nimio fulgore cande bat. Qui utrique apostoli utranque eius manum tene re uidebantur. Et feruor ad eum ille dixisse: Frater, ego Christo ago gratias, qui me dignatus est tunc in requie sua suscipere. Vado ecce cum dominis meis præsentibus: uos uerò eulodias, quas ego paraui, ferte germanæ meæ & eius sororibus. O sacerdotem ue rum, qui nec post transitum oblitus est fraternæ dile ctionis, sed magis ac magis semper in eo flammanir feruor charitatis plenissimæ. Nam fides & spes cessant aliquando in sanctis, & sola in eis post obitum excrescit flamma charitatis. Ita & in huius sancti cla rè apparuit reuelatione. Ecce inter apostolos uisus est ille sanctus, qui per mũditiam castitatis, & opera ple nissimæ ac mortificationis continentiam, & patien tiæ perfectionem ad merita rectè creditur peruenisse apostolica, eorumque, inter quos clarus apparuit in fine, & à quibus perductus est in cœlestem patriam ad maximam gloriæ coronam. Ecce quo præmio honoratur, & supra multa constituitur bonus ille ser uus qui super pauca inuentus est fidelis. Reuera enim pater iste uenerabilis perseuerauit semper cum fratri bus, & non cessabat usque in finem exhortari eos & consolando admonere, ut iugiter in sancto ordine perseuerarent atque in Dei laudibus permanerent. Et cum cognouit proximum finem suum, non contri status est ualde, sed orauit sobriè, & positis in lectulo sanctis membris, obdormiuit quietus in pace. Et qui dem octauo anno regni Domini Theodorici regis Ca leodis Martij sarcinam suæ deposuit carnis, & rece ptus est cum sanctis angelis in sedem cœlestem, & apud Dominũ nostrum Iesum Christum requiescit, quem uerè dilexit, cui est gloria, honor & imperium in secula seculorum, Amen.

Creatur Abbas Anisolensis. *Deceßit, & uisio offertur fratri cuidã de eius gloria.* *Matt. 25.* *Ad perseuerantiã suscepti propositi semper hortabatur monachos.*

DE S. CEADDA VEL CEDDA

Episcopo, Bedæ uenerabilis Ecclesiastica historia gentis Anglorum.



Nterea rex Alchfrid misit Vilfridum presbyterum ad regem Galliarum, qui eum sibi suisq; cõ secrari faceret episcopum. At ille misit illum ordinandum ad Agil bertũ, de quo supra diximus, qui relicta Britannia, Parisiacæ ciui tatis factus erat episcopus. & con secratus est magno cum honore ab ipso, conuenienti b[...] plurimis episcopis in uice regio, qui uocatur, In Compendio. Quo adhuc in transmarinis partibus post ordinationem demorante, imitatus industriam filij regis Osuui, misit Cantiam uirum sanctum mo destum moribus, scripturarum lectione sufficienter instructum, & ea, quæ agenda in scripturis didicerat, operibus solerter exequentem, qui Eboracensis eccle siæ ordinaretur episcopus. Erat autem presbyter, uo cabulo Ceadda, frater reuerendissimi antistitis Ced di, cuius sæpius meminimos, & Abbas monasterij il lius, quod uocatur Lestiogaheu. Mihique rex cum eo presbyterum suum, uocabulo Eadhedum, qui postea regnante Egfrido, Rypensis ecclesiæ præsul factus est. Verum illi Cantiam peruenientes, inuenerunt Ar chiepiscopum Deusdedit iam migrasse de seculo, & necdum alium pro eo constitutum fuisse pontificem. Vnde diuerterũt ad prouinciam occidentalium Saxo num, ubi erat Vuini episcopus, & ab illo est uir præ fatus consecratus antistes, assumptis in societatem ordinationis duobus de Britonum gente episcopis, qui Dominicum Paschæ diem, ut sæpius dictum est, secus morem canonicum à quartadecima usque ad ui cesimamprimam Lunam celebrant. Non enim erat tunc ullus, excepto illo Vuini, in tota Britannia cano nice ordinatus epus. Consecratus ergo in episcopatũ Ceadda, maximam mox cœpit Ecclesiasticæ ueritati & castitati curam impendere, humilitati continentię lectioni operã dare, oppida, rura, domos, uicos, castel la, propter euangelizandum non equitando, sed apo stolorum more pedibus incedendo peragrare. Erat e nim discipulus Aidani, eisdẽque actibus ac moribus, iuxta exemplum eius ac fratris sui Ceddi, suos instituere curauit auditores.

Virtutes S. Ceaddæ. *Ceadda consecratur episcopus.*

Itaque Theodorus perlustrans uniuersa (fuerat is Theodorus Romæ à Vitaliano Pontifice ordinatus episcopus, & missus in Britanniam) ordinabat locis opportunis episcopos, & ea, quæ minus per lecta repe rit, his quoque iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceaddam episcopum cum argueret non fuisse ritè cõ secratum, respõdẽs ipse uoce humillima, dixit: Si me, inquit, nosti episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo, quippe qui neque me unquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientiæ causa iussus subire hoc quamuis indignus consensi. At ille audiẽs humilitatem responsionis eius, dixit non eũ episcopa tum dimittere, sed ipse ordinationem eius denuo ca tholica ratione consummauit.

Lib. 4. c. 2.

Eo tempore prouinciæ Merciorum rex Vulfhere præfuit, qui cum mortuo Iarumanno, sibi suisque à Theodoro episcopum dari peteret, nõ eis nouum uo luit ordinare episcopũ, sed postulauit à rege Osuuio ut illis episcopus Ceadda daretur, qui tunc in mona sterio suo, quod est in Lestingaheu, quietam uitã age bat, Vuilfrido administrante episcopatum Eboracen sis ecclesiæ, nec non & omnium* Nordan Humbrorũ, sed & Pictorum, quousque rex Osuui imperium pro tendere poterat. Et quia moris erat eidem reuerendis simo antistiti opus Euangelij magis ambulando per loca, quàm equitando perficere, iussit eum Theodo rus, ubicunque longius iter instare, equitare, multũ que renitentẽ studio & amore pij laboris, ipse eũ ma nu sua leuauit in equum, quia nimirum sanctum ui rum esse comperit, atque equo uehi quo esset neces se, compulit.

Lib. 4. c. 3. *Nordãhimbrorũ.*

Susceptum itaque episcopatum gentis Merciorũ simul & Lindisfarorum, Ceadda iuxta exempla patrũ antiquorum, in magna uitæ perfectione administra re curauit. Cui etiam Rex Vulfhere donauit terram quinquaginta familiarum ad construendum monaste rium in loco, qui dicitur Etbearue, id est, ad nemus, in prouincia Lindisfi: In quo usque hodie instituta

1. Ma. Lib. 3. c. 25. *Pro monasterio construendo quãtum illi rex contulerit.*

abi,

ab ipso regularis uitæ uestigia permanent. Habuit autem sedem episcopalem in loco, qui uocatur Liecidfedh, in quo & defunctus ac sepultus est, ubi usque hodie sequentium quoque prouinciæ illius episcopatum sedes est. Fecerat uerò sibi mansionem non longè ab ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem siue octo fratribus, quoties à labore & ministerio uerbi uacabat, orare ac legere solebat.

Ecc. 3.

Qui cum in illa prouincia duobus annis ac dimidio ecclesiam gloriosissime rexisset, affuit superno dispensante iudicio tempus, de quo loquitur Ecclesiastes. Qui tempus mittendi lapides & tempus colligendi. Superuenit nanque clades diuinitus missa, quę per mortem carnis uiuos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad ædificium cœleste transferret. Cumque plurimis de ecclesia eiusdem reuerendissimi Antistitis de carne subtractis, ueniret hora ipsius, ut transiret de hoc mundo, ad Dominum, contigit die quadã ut in præfata mansione forte ipse cum uno tantum fratre, cui uocabulum erat Ouuinus, commoraretur cæteris eius sociis pro causa oportuna ad ecclesiam reuersis. Erat autem idem Ouuinus magni meriti monachus, & pura intentione supernæ retributionis mũdum derelinquens, dignusque per omnia, cui Dominus specialiter sua reuelaret arcana, dignus, cui fidẽ narranti audientes accomodarent. Venerat enim cũ Regina Edildride de prouincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum, & princeps domus eius. Qui cum crescente fidei feruore, seculo abrenunciare disponeret, non hoc segniter fecit, sed adeò se mundi rebus exuit, ut relictis omnibus, quæ habebat simplici tantum habitu indutus, & securim & asciam in manu ferens, ueniret ad monasteriũ eiusdem reuerendissimi patris, quòd uocatur Lestingen. Nõ enim ad ocium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat, quod ipsum etiam facto monstrauit. Nam quò minus sufficiebat meditationi scripturarum, eò amplius operi manuum studium impendebat. Denique cum episcopo in præfata mansione pro suæ reuerentia deuotionis inter fratres habitus cum illi intus lectioni uacabant, ipse foris, quæ opus esse uidebat, operabatur.

Ouuinus egregius monachus ex præfecto aulæ regia.

Qui cum die quadam tale aliquid foris ageret digressis ad ecclesiam sociis, ut dicere cœperam, & episcopus solus in oratorio loci lectioni uel orationi operam daret, audiuit repentè, ut postea referebat, uocẽ suauissimam cantantium atque lætantium, de cœlo ad terras usque descendere. Quam uidelicet uocem ab Euroaustro, id est, ab alto brumalis exortus primò se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usque oratorij, in quo erat episcopus, perueniret, quod ingressa, totum impleuit, atque in gyro circundedit. At ille dum solicitus in ea, quæ audiebat, animum intenderet, audiuit denuo, transacto quasi dimidio horæ spatio, ascendere de tecto eiusdem oratorij idem lætitiæ canticum, & ipsa, qua uenerat, uia, ad cęlos cum ineffabili dulcedine reuerti. Qui cum aliquantulum horæ quasi attonitus maneret, & quid hæc essene, solerti animo scrutaretur, aperuit episcopus fenestram oratorii, & sonitũ manu faciens, ut sæpius consueuit, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introiuit ille concitus. Cui dixit Antistes. Vade citò ad ecclesiam, & hos septem fratres huc uenire facito, tu quoq; simul adesto. Qui cum uenissent, primò admonuit eos, ut uirtutem dilectionis & pacis adinuicem & ad omnes fideles seruarent. Instituta quoq; disciplinæ regularis, quæ uel ab ipso didicissent, & in ipso uidissent, uel in patrum præcedentium factis siue dictis inuenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subiunxit diem sui obitus iam proximè instare. Nanque hospes, inquit, ille amabilis, qui fratres nostros uisitare solebat, ad me quoque hodie uenire, hocque de seculo euocare dignatus est, propter quod reuertentes ad ecclesiam, dicitè fratribus, ut meum exitum Domino precibus cõmendent, & suum quoque exitum, cuius hora incerta est, uigiliis, orationibus, bonis operibus præuenire meminerint.

Sancti uiri exitũ suũ uigilys orationibus & bonis operibus præueniunt.

Cumque hæc & huiusmodi plura loqueretur, atque illi, percepta eius benedictione, iam multum tristes existerent, rediit ipse solus, qui carmen cœleste audierat, & prosternens se in terram, ait: Obsecro pater, licet ne aliquid íterrogare? Interroga, inquis, quæ uis. At ille: Obsecro, inquit, dicas, quod erat canticũ illud lætantium, quod audiui, uenientium de cœlis super oratorium hoc, & post tempus redeuntium ad cælos. Respondit ille: Si uoces carminis audisti, & cælestes superuenire cœtus cognouisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitũ dicas. Reuera autem angelorũ fuere spiritus, qui me ad cœlestia, quæ semper amabã ac desiderabam, præmia uocare uenerunt, & post dies septem se reduturos ad me secum adducturos esse promiserunt. Quod quidem ita, ut ei prædictum erat, opere completum est. Nam confestim languore corporis tactus est, & hoc per dies ingrauescente, septimo, ut promissum ei fuerat, die, postquam obitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus, ut credi fas est, angelis comitibus, æterna gaudia petiuit. Non autem mirum, si idem mortis, uel potius diem Domini lætus adspexit, quem semper, usq; dum uiueret, solicitus expectare curauit.

Eucharistia se munit sub mortẽ.

Nanque inter plura continentiæ, humilitatis doctrinæ, orationis, uoluntariæ paupertatis, & cæterarũ uirtutum merita, intantum erat timori Domini subditus, intantum nouissimorum suorum in omnibus operibus suis memor, ut sicut mihi quidam frater de his, qui me inscripturis erudiebant, & erat in monasterio ac magisterio illius educatus, uocabulo * Trumbrecht, referre solebat, si forte legẽte eo, uel aliud q̃d agente, repente flatus uenti maior assurgeret, continuo misericordiam Domino inuocaret, & eam generi humano propiciari rogaret. Si autem uiolẽtior aura insisteret, iam clauso codice, procideret in faciem, atque obnixius orationi incumberet. At si procella fortior aut nimbus perurgeret, uel esset coruscatio, ac tonitrua terras & aera terrerent, tunc ueniens ad ecclesiam, solicitus orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris rediret, fixa mente uacaret.

**Trũbert*

Cumque interrogaretur à suis, quare hoc faceret, respondebat: Non legistis, quia intonuit de cœlo Dominus, & altissimus dedit uocem suam: Misit sagittas suas, & dissipauit eos, fulgura multiplicauit, & coturbauit eos? Mouet enim aera Dominus, uentos excitat, iaculatur fulgura, de cœlo intonat, ut terrigenas ad timẽdum se suscitet, ut corda eorum in memoriam futuri iudicij reuocet, ut superbiam eorum dissipet, & conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo illo tempore, quãdo ipse, cœlis ac terris ardẽtibus, uenturus est in nubibus cum potestate magna ac maiestate ad iudicandos uiuos ac mortuos. Propter quod, inquit, oportet nos admonitioni eius cęlesti debito cum timore & amore respondere, ut quoties aere commoto, manum quasi ad feriendum minitans erexerit, nec adhuc tamen percutit, mox eius imploremus misericordiam, & discussis penetralibus cordis nostri atque expurgatis uitiorum ruderibus soliciti, ne unquam percuti mereamur, agamus.

Ps. 17.

Matt. 25.

Quid agẽdũ, dũ aeris grassaturẽ pestas.

Conuenit autem reuelationi & relationi præfati

fratris

fratribus de obitu huius antistitis,etiam sermo reuerendissimi patris Egberti , de quo supra diximus, qui dudum cum eadem Ceadda adolescente, & ipse adolescens in Hybernia monachicam in orationibus & continentia ac meditatione diuinarum scripturarũ uitam sedulus agebat. Sed illo postmodum in patriã reuerso ipse peregrinus pro Domino usque ad finem uitæ permansit. Cum ergo ueniret ad eum longo post tempore gratia uisitationis de Britannia uir sanctissimus & continentissimus nocabulo Higbald, qui erat Abbas in prouincia Lindisfi, &,ut sanctos decebat, de uita patrum priorum sermonem facerent , atque hanc æmulari gauderent, interuenit mentio reuerendissimi antistitis Ceadda, dixitque Egbert. Scio hominem in hac insula adhuc in carne manentem, qui , cũ uir ille de mundo transiret, uidit animam Ceddi fratris ipsius, cum agmine angelorum descendere de cœlo & assumpta secum anima eius , ad cœlestia regna redire. Quod utrum de se, an de alio aliquo diceret, nobis manet incertum.

Egbertus monachus. *Higbald Abbas.*

Obiit autem Cedda sexto die Nonarum Martiarũ, & sepultus est quidem primo iuxta ecclesiam sanctæ Mariæ: sed postmodum ibidem constructa ecclesia beatissimi principis apostolorum Petri, in eandem sunt eius ossa translata, in quo utroque loco, ad indicium uirtutis illius solent crebra sanitatũ miracula operari. Denique nuper phreneticus quidam, dum per cuncta errando discurreret, deuenit ibi uespere, nescientibus siue non curãtibus loci custodibus: & ibi tota nocte requiescens, manè sanato sensu egressus, mirantibus & gaudentibus cunctis, quòd ibi sanitatem, Domino largiente, consecutus esset, ostendit. Est autem locus sepulchri tumba lignea, in modum domunculæ facta, coopertus, habens foramen in pariete, per qđ solent hi, qui causa deuotionis illò adueniunt, manũ suam immittere, ac partem pulueris inde assumere, quam cum in aquas miserint, atque has infirmãtibus iumentis siue hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia , ad cupitæ sospitatis gaudia redeunt. In cuius locum ordinauit Theodorus Vuinfridum, uirum bonum & modestum, qui sicut prędecessores eius, prouinciis Merciorum & mediterraneorum Anglorum & Lindisfarorum episcopatus officio præesset: in quibus cunctis Vulhere qui adhuc supererat, sceptrum regni tenebat. Erat autem Vuinfridus de clero eius, cui ipse successerat, antistitis & diaconatus officio sub eo non pauco tẽpore fungebatur.

Ceadda decedit è uita. *Nota priscorum Christianorum erga reliquias deuotionem.*

MARTYRIVM SS. MARINI ET Asterij, ex historię Ecclesiasticæ Eusebij lib. 7. cap. 14. interprete Ioanne Christophorsono, Angliæ Episcopo.

Ma. 3.



IIsdem temporibus, cum pax in ecclesijs ubiq; uigeret, Marinus, unus ex his, qui in exercitu Romano magnum decus & honorem fuissent consecuti, uir & genere illustris, & diuitiis locuples, propter testimonium Christi Cæsareæ Palæstinæ tali de causa capite damnatus fuit. Est quidam honos apud Romanos, qui clima appellatur, quem qui adipiscuntur, eos Centuriones fieri aiunt. Cum locus uacaret, ordo postulabat ut Marinus eo dignitatis gradu potiretur. Marinum igitur ad hunc honorem elatum, alius pro tribunali comparens, in crimen nocat, tum quod erat Christianus, tum quòd Imperatoribus non immolasset. Ac propterea, inquit, ex ueterum legum institutis illi non licet eum dignitatis gradum apud Romanos adipisci: sed illud quicquid est muneris, mihi iure im pertiri debet. Vnde iudex commotus (Achiuus hic erat genere) primo sciscitatus est cuiusnam sententię & religionis esset Marinus. Quẽ ut animaduertit constanter se Christianũ esse cõfiteutẽ, triũ horarũ spatiũ ei ad deliberandũ dat. Hũc è iudicio egressum Theotecnus, qui illic erat episcopus ad se colloquendi causa inuitat, & præhẽsa manu, rectà deducit in ecclesiã Quem cum interius ad ipsum sanctuarium collocauisset, læua paululum in alteram partem dimota, gladium, quo cingebatur, ostendit: simulque diuinorum Euangeliorum librum afferens, ex aduerso proponit præcipitque, ut ex illis duobus , quod magis esset ex animi sententia, deligeret. Vbi uerò absque cunctatione porrecta manu dextra sacrum librũ accepit, Theotecnus sic illum affatur: Tene & adhæresce Deo. sic. n. ab eo roboratus, quod in optatis est, pro certo assequere. Abi in pace. Illum statim inde redeuntem præco pro tribunali aduocat. iam enim tempus illi præstitum ad deliberandum, erat completum. Sistit se pro tribunali, qui cum maiorem iam, quàm antea, fidei ardorem ac studium declarasset, actutum inde, ut erat, ad mortem rectà abductus, martyrio excessit è uita.

clima, dignitas apud Romanos. *Theotecnus Cæsareens. episcopus.*

Asterius etiam, uir è senatorum Romanorum numero, cum Imperatoribus in primis charus, tum omnibus & nobilitatis & facultatum gratia conspicuus, in eadem ciuitate, propter diuinam animi propensionẽ quam tam libere erga ueram pietatẽ declarasset, omnium sermone celebrabatur. Qui cum martyri ipso mortis articulo presto adesset, simulatq; è uita migrarat, cadauer tollit, splendida & preciosa obtegit ueste atque humeris impositum, inde deportat, quod cum magnifico & sumptuoso linteo inuoluisset, decẽti sepulcro condidit. Huius uiri familiares, qui usque uitam produxerunt, cum alia infinita præclara eius facta memorant, tum istud in primis, quod sequitur, qđ que plenum est admirationis. Cæsareæ Philippi. quã Phœnices Paneada uocant, fertur uictimam quandã in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorum pũt, ex quibus Iordanem profluere dicitur, in quadã dici festi gentilium celebritate mactatam, conijci: atque eam, dæmonis uí ac potestate mirandum in modũ ab eorum adspectum euanescere miraculumq; ut dẽri præsentibus ualde memorabile. Quibus, dum gerebantur, Asterium quodam tẽpore forte interfuisse, ac cum uideret tã multos illius rei admiratiõe obstupefactos eorũ erroris admodum miserũ esse. Deinde sublatis in cœlũ oculis, Deũ omniũ rerum moderatorẽ per Christũ supplicem precatũ, ut dæmoniũ illud, quod populũ tanto errore cæcauisset, cõprimeret, ipsum á fraude ac fallaciis, quas hominibus solet inten dere, coerceret. Hoc modo cũ Deum orauisset repẽti uictimam fontibus supernatasse, atque ita rẽ illã, quam tantopere mirari consueuerant, in nihilũ interiisse, usque adeò ut nullũ in posterũ in eo loco ex ea omnino ederetur miraculũ. Hactenus ex uersione doctissimi, uiri Iohãnis Christophorsoni, Angliæ Episcopi, ex qua quidem animaduerti non potest Asteriũ pro fide Christi martyrium obijsse, sed id ex Rufini uersione habent uetustissima Martyrologia Bedæ, Vsuardi, Adonis &c. Ibi enim sic legitur: Inter cæteros cunctis clarior, & meritis fidei supra cæteros insignis memoratur Asterius, uir Romanæ urbis Senator, patritius, nobilitate, facultatibus, propinquitate etiam regia & omni bonorũ fama satis clarus. Qui cũ supra dicti martyris extremis interesset exequijs, & capite cæsum cadauer subiectis humeris suis , & substracta ueste, qua induebatur, exciperet, honorem, quẽ martyri detulit, continuo ipse martyr assequitur.

Marinus capitur. *Austerius Senator Marini corpus extinctũ mandat sepultura.* *Iordanis unde profluat.* *Lib. 7. c. 13.*

VITA

Habetur in eius Peristephano.

VITA SANCTORVM MARTYRUM Emiterij & Chelidonii Calaguritanorum, per Aurelium Prudentium uirū consularem scripta.

Scripta sunt cœlo duorum Martyrū uocabula:
Aureisque Christus illic annotauit literis,
Sanguinis notis eadem scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem terra Iberastemmate.
Hic locus dignus tenendus ossibus uisus Deo:

Hospes pudicus beatorū corporum.

Qui beatorum pudicus esset hospes corporum
Hic calentes hausit undas cæde iunctus duplici,
Illitas cruore sancto nunc arenas incolæ
Confrequentant, obsecrantes uoce, uotis, munere,
Exteri nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes procurrit proditrix

Peregrinationes & conuentus ad sepulcra sanctorum.

Hic patronos esse mundi, quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando frustra congessit preces.
Lætus hinc tersit reuertis supplicator fletibus,
Omne quod iustum poposcit, impetratum sentiens.
Tanta pro nostris periclis cura suffragantium est:
Non sinunt inane ut ullus uoce murmur fuderit.
Audiunt, statimq; ad aurem regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt:

Interpellantur ab indigētibus.

Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant,
Nil suis bonus negauit Christus unquam testibus,
Testibus, quos nec catenæ, dira nec mors terruit
Vnicum Deum fateri sanguinis dispendio:
Sanguinis sed tale damnum lux rependit longior.

Prestāt beneficia poscentibus.

Hoc genus mortis decorum est: hoc probis dignum uiris,
Membra morbis exedenda texta uenis languidis
Hostico donare ferro, morte & hostem uincere.
Pulchra res ictum sub ense persecutoris pati.
Nobilis per uulnus amplum porta iustis panditur.
Lota mens in fonte rubro sede cordis exilit.

Preces fundūt pro nobis ad Deum.

Nec rudem crudi laboris ante uitam duxerant
Milites: quos ad perenne cingulū Christus uocat.

Hemiterius & Chelidonius milites

Sueta uirtus bello & armis militat sacrarijs.
Cæsaris uexilla linquunt, eligunt signum crucis.
Proq; uentosis draconum, quos gerebant, pallijs;
Præferunt insigne lignum, quod draconē subdidit.
Vile censent, expeditis ferre dextris spicula,
Machinis murum ferire, castra fossis cingere,
Impias manus cruentis inquinare stragibus.
Forte tunc atrox secundos Israelis posteros
Ductor aulæ mundialis ire ad aram iusserat,
Idolis litare nigris, esse Christi desinas,
Liberam succincta ferro pestis urgebat fidem.
Illa uirgas & secures, & bisulcas ungulas
Vltro fortis expetebat, Christi amore interrita.
Carcer illigata duris colla boiis impedit.
Barbaras forum per omne tortor exercet manus.
Veritas crimen putatur, uox fidelis plectitur.
Tunc & ense cæsa uirtus triste percussit solum,
Et rogis ingesta mæstus ore flammas sorbuit.
Dulce tunc iustis cremari, dulce ferrum perpeti.
Hic duorū chara fratrū concaluerunt pectora,
Fida quos per omne tempus iunxerat sodalitas.
Stant parati ferre, quicquid sors tulisset ultima;
Seu foret præbenda ceruix ad bipennem publicā;
Verborum post uim crepātum, post catastas igneas;
Siue pardis offerendum pectus, aut leonibus
Nos ne Christo procreati, Mammonæ dicabimur:
Et Dei formam gerentes, seruiemus seculo?
Absit, ut cælestis ignis se tenebris misceat,
Sit satis, quòd capta primo uita sub chirographo
Debitum persoluit omne, functa rebus Cæsaris.
Tempus est Deo repēdi, quicquid est propriū Dei.

Renunciant militiæ

Ite signorum magistri, & uos tribuni absistite:
Aureos auferre torques sauciorum premia.
Clara nos hinc angelorum iam uocant stipendia.
Christus illic candidatis præsidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto, damnat infames deos,
Vosq;, qui ridenda uobis monstra diuos fingitis
Hæc loquētes, obruuntur mille pœnis martyres.

Atrociter puniūtur

Nexibus manus utrasque flexus inuoluit rigor,
Et chalybs attrita colla grauibus ambit circulis.
O uetustatis silentis obsoleta obliuio.
Inuidentur ista nobis: fama & ipsa extinguitur.
Chartulas blasphemus olim nam satelles abstulit:

Nota hic causam, quarè multa sanctorum uita perierint.

Ne tenacibus libellis erudita secula,
Ordinem, tempus, modumq; passionis proditum
Dulcibus linguis per aures posterorum spargerēt.
Hoc tamen solum uetusta subtrahunt silentia,
Iugibus longum catenis an capillum pauerint,
Quo uiros dolore tortor, quā ue pœna ornauerit.
Illa laus occulta non est, nec senescit tempore,
Missa quòd sursum per auras euolarunt munera,
Quæ uiam patere cœli præmicando ostenderent.
Illius fidem figurans, nube fertur annulus:
Hic sui dat pignus oris (ut ferunt) orārium.
Quæ superno rapta flatu lucis intrant intimum:
Per polos liquentes axem fulgor auri absconditur.
Ac diu uisum sequacem textilis candor fugit.
Rubuehuntur usque in astra, nec uidētur amplius.
Vidit hoc conuentus adstans, ipse uidit carnifex,
Et manum repressit hærens ac stupore obpalluit:
Sed tamen peregit ictum, ne periret gloria.
Iam ne credis bruta quondā Vasconum gentilitas,
Quam sacrū crudelis error immolarit sanguinē?
Credis in Deum relatos hostiarum spiritus?
Cerne quam palàm feroces hic domātur dæmones,

Eccè quæ uirtutes fiant ad sepulcra sanctorum Martyrum.

Qui lupino capta ritu deuorant præcordia,
Strangulāt mentes & ipsas, seque miscēt sensibus.
Tunc suo iam plenus hoste sistitur furens homo,
Spumeus efflians saliuas, cruda torquens lumina,
Expiandus quæstione non suorum criminum.
Audias, nec tortor adstet, eiulatus flebiles.
Scinditur per flagra corpus, nec flagellū cernitur.
Crescit & suspensus ipse uinculis latentibus.
His modis spurcū latronē martyrū uirtus quatit:
Hæc coercet, torquet, urit, hæc catenas inciuit.
Prædo uexatus, relictis se medullis exuit.
Linquit illæsum rapinam, faucibus siccis fugit:
Vngue ab imo usque ad capillum salua reddit oīa,

Vide quot curatiōes fiant apud tāctorū pignora.

Confitens ardere sese, nam gehenna est incola. (ra,
Quid loquar purgata longis alba morbis corpo-
Algidus cum decolores horror artus concutit?
Hic tumor uultū relinquit, hic color uerus reddit,
Hoc bonum Saluator ipse quo fruamur præstitit.
Martyrū cùm mēbra nostro consecrauit oppido,

Sospitant

Sospitant quæ nunc colonos, quos Iberus alluit.
State nunc hymnistæ matres pro receptis paruulis.
Coniugum salute læta uox maritarum strepet:
Sit dies hæc festa nobis, sit sacratum gaudium.

Festa dies horum Martyrum.

VITA S. VVINVVALOCI ABbatis, ex uetustis MS. Codicibus, mutato stylo per F. Laurent. Surium descripta, & quidem aliquot locis paraphrasticos.

3. Mar. S. Vuinualoci patria & parentes.



FVit in Britannijs uir illustris Fracanus nomine, consobrinus Cotonij regis Britannici, idemque uir bonus & integer, Christianaque religione initiatus. Hic ex coniuge sua, cuius nomen non exprimitur, filium suscepit Vuinunalocum, qui in ipsis primæ ætatis initijs cœpit ardere desiderio rerum cęlestiũ, mũdi respuere illecebras, & soli Deo uelle uiuere. Orabat itaque oportunè, importunè parentes suos, ut literarum studiis imbuendus cuidam uiro Dei traderetur. Pater id renuebat, cupiens eum ad ea, quæ mundi huius sunt, promouere. At pius puer dolens se suo frustrari uoto, ad Deum se conuertit, eius opem attentissimis precibus implorans. Non defuit Dominus eius religiosis desiderijs. Cum enim die quodam pater eius proficisceretur ad uisendos greges suos, qui amœnis in locis pascebantur, ubi eò peruenit, subito extitere super eum horrēda cœli tonitrua, & sic eum ruentia cælitus fulgura complexa sunt, ut nimio terrore & horrore prostratus, penè exanimis in terram decideret. In has igitur de improuiso redactus angustias, animaduertit diuinitus isthuc fieri, Deũq; ab ipso reposcere filium, quem ille mundi nexibus uellet implicari. Itaque mox in has prorupit preces: Domine Deus, rex omnipotens, cuius sanctissimæ uoluntati par est neminem obluctari: scio quòd causa filii mei quem tibi deuotum, ego ijs quę mundi sunt uolui applicare, isthæc patior. Sed ecce eum tibi deuoueo, tuũ ego tibi restituo, quinetiam ambos eius germanos fratres, natu maiores, tuæ militiæ libens transcribo.

Pater eius cũ Christo consecrat.

Euoluto inde septem dierum spatio, cum filio suo Vuinuualoco ad quendam uirum Dei, qui tunc colũna Ecclesiæ uidebatur profectus est. In ipso autem itinere ingens orta tempestas, diem serenum in obscurã noctem repente mutare uisa est. Stupebat & pauebat pater, at Vuinuualocus religiosus puer securo & hilari animo dixit ei: Noli timere pater. Num censes difficile ei: qui ex nihilo omnia creauit, hanc aeris tempestatem in placidissimam tranquillitatem conuertere? Cum sint uerò omnia possibilia credenti, fidele ei preces offeramus, & restituet nobis serenam lucem. Simulatque ab illis oratum est, adeo per Dei gratiam illa repentina tempestas & horrida nox in iucundam est mutata tranquillitatem & serenitatem, ut nec tenuis nubecula cœli faciem obfuscaret. Ea res itineris comites ad agendas Deo gratias laudesque permonit. Tandem uentum est ad uirum sanctum, ad quem habebant iter, eique Vuinuualoci pater, quid in itinere euenisset, exposuit. Admiratur ille uir Dei, iubetque pium puerum suis sisti conspectibus. Adueniens autẽ Vuinuualocus puer, totũ se humi prosternit, & Deũ in sancti uiri pectore habitantem adorat. At ille uir uenerabilis, gratiam Dei in puero tacitus contēplans, patri eius dixit: Hic filius tuus ætatem moribus transcendens permultis erit causa salutis æternæ. Et tu quidem ætate eum puerum conspicis, ego uerò animo eum iam cerno uirum perfectum. Cum hæc & id genus alia in laudem pueri uir sanctus dixisset, patrem eius mirificè exhilarauit: qui accepta ab eodem benedictione, relicto sub suaui Christi iugo & sancti spiritus magisterio filio suo, lætus ad sua reuersus est. Porrò sãctus puer Vuinuualocus, pro carnali parẽte amplectens spiritalem, sub illo nõ modo literarum, sed etiam uirtutum scholam ingressus est, breuique tempore pro ingenii felicitate & uiuacitate magnos in literis progressus habuit, ita ut in ipsis adolescentiæ annis etiam in diuinarum intelligentia scripturarum non mediocriter excellere uideretur. Aderat enim illi gratia spiritus sancti, quæ eius mentem suis radijs illustraret.

Marc. 9.

Vuinuualocus puer precib. pellit tẽpestatẽ.

Vatic inium de S. Vuinualoco.

Profectus eius in literis.

Per id tempus eius pater spiritalis orandi causa locum quẽdam inuisurus, puerum Domini Vuinuualocum cum condiscipulis in monasterio reliquit, facta hortatione prius eorum confirmatis animis, ne quid ætas lubrica ipso absente peccaret. Verum illo custode remoto, Vuinoualoci condiscipuli gaudent aprici gramine campi, parumque memores paternarum admonitionum, ut solet indomita puerorum ætas, quodam die uacant lusibus, & per agros cursitantes, oblectant sese: sed ecce interim unus ex illis crus frangit, & extrema gaudii luctus ingens & mœror occupat cunctis eo casu ualde dolentibus. At uerò pius puer Vuinuualocus hortatus est eos, ne turbarẽtur, sed toto pectore in preces incumberent, salutemque læso à Domino impetrarent. Non enim difficile est, inquit, illi crus fractum reformare, qui intra matris uiscera totum hominem formauit. His uerbis cõpuncti sunt corde, & cęperunt orare clementiam Saluatoris. Porro Vuinuualocus erectis in cęlum manibus & oculis, ita precatus est: Domine Iesu Christe, qui ligni ueti ti concupiscentia prostratum mundum uitalis ligni remedio instaurasti, & in eodem æternę salutis gustum te esurientibus obtulisti: Domine omnipotēs, qui cæcis uisum, claudis gressum, mancis manuum officia, leprosis munditiã, mortuis uitam reddidisti: audi preces quas tibi supplices deferimus, & tua inuisibili medicina huic fratri nostro pristinam restitue incolumitatem. Sic orauit, & salutari crucis signo plagæ locũ undique consignãs dexteram eius appræhendit, & dixit clara uoce: In nomine Domini nostri Iesu Christi surge, & Deo gratias age. Ad hanc uerò uocem tam ille mox surrexit sanus & incolumis, ut nec uestigiũ quidem ullum fracti cruris appareret. Et Vuinuualocus quidem rogauit eos, qui aderant, ut hanc rẽ apud se tacitam haberent: sed Deo uolente producta est in publicum, & ad omnium notitiam peruenit.

Precib. & crucis signo sanat fractum crus.

Obtinebat sancti huius pueri animum ingens commiseratio erga mendicos & inopes, & cum uideret stipem publicè emendicantes, non raro, ab imo pectore ductis suspitijs, lachrymas fundebat, eumque nõ suppeteret, quo eorum posset leuare inopiam, solebat eos cælestibus souere consolationibus, & qui corporibus non posset, saltem animis aliquod adhibere leuamẽ. Quo quidem in studio cum ille esset assiduus non defuit, qui undè proficere debuit, inde sibi inuidiæ & liuoris materiam hauriret, & sanctum Dei hominem conuiciis proscindere non uereretur. Ille uerò arrepto patientiæ scuto, pro maledictis benedictionem reddidit, eique gratias egit. Interim ex Actibus Apostolorum eius animo succurrebat, quemadmodum beatissimus Petrus Apostolus mendicantem claudum non auro uel argento, sed Dei uirtute curasset, moxque de Dei benignitate & ope securus, cæcum quendam è medio hominum languidorum seorsum abduxit, & sic Dominum rogauit: Iesu fili Dauid, aperi quæso oculos cæci huius, ut tuam il-

Eius commiseratio in inopes.

Act. 3.

le

le sentiens eximiam uirtutem, te in creaturis tuis admirabilem & gloriosum prædicet, teque laudet & benedicat. Deindè pijs manibus utrunque contrectans oculum, & saliua oris sui perungens, clara uoce dixit: Apostolicis ego te uerbis compello: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Domini nostri respice. Confestim ille uidit, cunctis admirantibus, & Deo sanctũ suum mirificanti, gratias agentibus.

Cæcus uisum recipit.

Erat uerò sancto Vuinuualoco soror unica, quæ in parentum manebat domo, uirgo & puella tenerrima. Hæc die quodam cum puellis coætaneis puerili se ludo oblectans, in magnam repentè incidit calamitatem. Nam anser unus ex domesticis eius, excussit oculum & deglutiuit. Mox autem dolor ingens puellam obtinuit, ità ut ad mortem urgeri uideretur. Ea res supra modum parentes eius afflixit, ità ut nullam prorsus consolationem admitterent, sed eam perindè atque iam extinctam plorarent. Quorum misertus Deus, per angelum suum rem gestam Vuinuualoco indicauit, iussitque eum ire ad paternas ædes, & sorori oculum, parentibus uerò animi iucunditatem restituere. Eadem nocte surgit Vuinuualocus, uenit ad parentes ualdè perturbatos, iubetque, ut ab angelo edoctus erat, anseres coram se adduci, ex ijsque unum appræhendit, eiusque uentrem ferro secans, oculum sororis integrum indè extraxit, restituitque in locum pristinum non sine multa eorum, qui huic spectaculo intererant, admiratione. Porrò etiam anserem sanum iussit abscedere ad gregem suum. Posteà ualedicens parentibus, ad amici habitationis locum reuersus est.

Sorori suæ S. Vuinuualocus oculum restituit.

Cœperunt intereà quidam se in eius tradere disciplinam, quibus ille sanctarum scripturarum arcanos & mysticos sensus aperiebat. Accidit autem, cùm aliquandò quasdam illis quæstiones pro more enodasset, ut unus ex discipulis eius secedens, quæ ex magistri ore audierat, accuratè secum ipse repeteret & ruminaret. Sed huic studio intentum somnus corripuit: & eccè è suis latibulis sese serpens proripiens, dormientis pedem morsu uirulento appetit, rursusque in suas se latebras abdit. Mox se per omnes artus letiferum diffundit uirus, & intumescente corpore, iam mors subitanea adfutura uidebatur. Euigilans ille, & in tam præsenti se periculo constitutum admirans, cùm facilè sentiret, nisi diuinitus ipsi subueniretur, actum fore de uita sua: cum bona fiducia adijt Vuinuualocum magistrum suum, & cum multis lachrymis ab illo petijt, ut suis precibus à Domino salutem ipsi impetraret. Eum uerò sanctus Vuinuualocus humi iacentem erexit, & cum illo pariter abijt ad locum, ubi à serpente percussus erat: ibique fusa ad Deum prece, uoce magna iussit serpentem suo specu prodire in publicum: Mox ille è sua cauerna egreditur, squamis horridus, linguamque uibrans trisulcam, ictus mortiferos intentabat. Porrò sanctus Vuinuualocus contra illum extensa manu, crucis figuram exprimit, & signo uitali tanquàm hastæ cuspide ità eum transfixit, ut creparet medius, finemque faceret deinceps alios lædendi.

Crucis signo serpentẽ perimit, & oleo sacrato pellit uirus.

Deindè aquam oleo, ipsius benedictione sacrato, permixtam ægro bibendam dedit, eaque uirus omne profligauit. Redibant detumescentia membra ad decorem pristinum, & homini est aucta salus & incolumitas corporis. Fertur posteà uir sanctus, à patre suo & alijs fidelibus rogatus, à Deo id precibus obtinuisse, ut in illa regione serpentes uiuere non possint. Nã si qui capiendi experimenti causa eò adducantur, eos tanquàm telo ictos, mox expirare aiunt.

Opilione quodam suos pascente greges, fulgura & tonitrua subitò extitere, & cùm ijs pariter ingens aeris tempestas, adeò ut ille propemodùm exanimis redderetur. Itaque huc, illucque diffugiunt oues, & eum instar coronæ undique lupi circundant. Discussa uerò tempestate, cùm se collegisset, luposque circumsistentes esset intuitus, multùm exhorruit, magnaque uoce exclamans, Vuinuualoce, inquit, serue Dei, in tanto periculo nè desis mihi. Vix ille uerba compleuerat, & eccè uisus est adesse sanctus Vuinuualocus, & usque ad diluculum immanes bestias, hominis sanguinem sitientes, leui uirga abigere. Quibus profligatis, Opilio integras suas collegit oues, ac deindè sancti Vuinuualoci monasterium adijt, in quo uir sanctus illa nocte in Dei laudibus pernoctarat, eique rem omnem explicauit. At uir Dei, humanos uolens declinare fauores, præcepit ei nè cuiquam alii diceret, seque in cellulam abdidit. Opilio uerò indignum arbitratus diuina reticere beneficia, quid per sanctum suum Dominus ipsi præstitisset, omnibus enarrauit.

Nota uiri sancti modestiam.

Pater uiri Dei Fracanus cum duce quodam eiusdẽ regni equestris certaminis spectaculũ editurus, diem opportunum præfixit, quo equi illorum inter se cursu certarent. Aderat iam ille dies, & ad spectaculum multi confluxere mortales. Procedunt in mediũ campum egregiè instructi & equi & equites, & signo dato, laxatisq; habenis, uolant equi & fit ingens spectantiũ applausus. Interim dubia adhuc uictoria pendent animi omnium; & equus quidem patris Vuinuualoci iam omnes facilè anteuerterat; sed sessorem suum, iuuenem florenti ætate & multa nobilitate spectatissimum, eius rapidissimum cursum ferre non ualẽtem, inter saxa aspera à se ità excussit, ut is animã exhalaret. Tum uerò in luctum mutatũ est gaudium: maximè uerò flebant iuuenis parentes, eiusq; corporis miserè quassatum colligentes, exequias apparabant. Inter hæc, tanquàm à Deo missus, de improuiso adest sanctus Vuinuualocus, audit quid acciderit, alienum dolorem suum facit, & præsentia sua illos iam ad spem meliorem reuocat. Accedit ad corpus extinctum, illudque manu contingens, Adolescens, inquit, excitat te Dominus Iesus Christus, qui te & cùm non esses, creauit, & suo sanguine redemit. Ad hanc uocem ille, tanquam à graui excitatus somno, non modò rediuiuus, sed adeò surrexit incolumis & robustus, ut membra eius illo atroci casu dissipata & dissoluta, nullum prorsus sentirent dolorem. Cœperunt omnes, qui aderant, in Dei laudes & gratiarum actiones erumpere, quòd per seruum suum Vuinuualocum tam stupendo miraculo, gaudio incredibili affecisset populum suum.

Adolescẽtem extinctũ ad uitã reuocat.

Per idem tẽpus clatuit S. Patritius, Ecclesiæ Christi eximium decus, & totius Hyberniæ splendidum sidus. Cuius eximiæ uirtutis opinio adeò S. Vuinuualocum affecerat, ut modis omnibus ad eum proficisci peroptaret, ut uiuendi normam ex eius sanctissima institutione capesseret. Sed cùm in ea uersaretur cogitatione, per uisum ei S. Patritius sese exhibuit, uultu angelico, & caput aureo diademate coronatus: atque ad eum: En ego sum Patritius, quem tantoperè cupis adire. Sed nè mea causa tam lõgum iter terra mariq; susciperes, misit me Dominus, ut uoti tui compos, & aspectu & colloquio meo perfruaris. Deindè blando eum sermone consolans, admonebat, ut non se, sed Christum suis ubiquè præsentem accederet, & eum sibi uitæ præceptorem deligeret.

Nota ætatem S. Vuinuualoci.

geret. Prædixit etiam illi, futurum cum alijs militiæ spiritalis ducem, salubrique eum consilio instruxit. Porrò etiam hortabatur cũ, ut à magistro suo socios expeteret, & cum eis ad alium sese locum transferret. Vbi ea uisio disparuit, Vuinuualocus quamprimùm cellam petijt, in qua monasterij pater diuinæ meditationi & contemplationi uacabat. Cumque ei uisionem exposuisset, ille hilaritate perfusus, Diuina, inquit, uisitatione & reuelatione clarificatus es fili. nec quicquam moratus, ac si cælitùs mandatum accepisset, undecim ei attribuit discipulos, in Diuini operis exercitio promptissimos: quos cùm osculatus, eisque benè precatus esset, inter lachrymas ualedicens, ait: Valete filij charissimi, & sit Deus dux itineris uestri: cumque ad Christum perueneritis, sitis quæso memores mei. Iam cum illis capessebat iter Vuinuualocus, & tamen quò iret ignorabat: sed multa in Deum erectus fiducia, tandèm Christo duce ad insulam quandam appulit, in eaque cum socijs suis triennio mansit, uitam ducens eremiticam. Sed cùm nimiæ eum locum infestarent tempestates, essetque ob suam sterilitatem hominum habitationi ualdè incommodus, Deum rogauit, ut aptiorem illi locum ostendere dignaretur. Audiuit Dominus preces fidelis serui sui & ultra mare locum ei indicauit: sed cùm nauis deesset qua ueherentur, magna cum fiducia orauit Dominum, ac deindè ait ad fratres: Confortamini charissimi, & in fidei firmitate fundati, sicut me uideritis sequentis me fratris tenere manum, ità uos quoquè singuli præcedentis fratris appræhendite manũ, & eius uestigijs insistite. Tum uerò inuocans nomen Domini, pastorali uirga mare percussit, & renouante Deo pristinum maris rubri miraculum, illud se peruium præbuit ingredientibus: sicque consertis, ut uir Dei iusserat, manibus, ipso in fronte gradiente, per siccum transiere mare, aquis hincindè uelut in murum coalescentibus, cantabantque Domino hymnum trium puerorum. Vbi autem ad locum cælitùs monstratum peruenere, multùm uir Dei eius grata amœnitate & fructuum ubertate gauisus est. Voluit autem cum CHRISTO Domino illic famulantibus adeò esse attributum, ut nulli unquàm fœminæ ad eum pateret accessus. At uerò locus ille aquarum penuria laborabat: itaque uir sanctus sublatis in cælum oculis & manibus, Domino precem obtulit. Deindè uirga, qua mare diuiserat, terræ puluerem designans, fontẽ uberrimum produxit.

Trãsit cum socys mare pedibus.

Dan. 3

Eodem tempore nocte quadam oratorium ingressus, more suo, in sanctis precibus peruigil mansit. Ibi draco antiquus, eius in Deum deuotionem & pietatem acerbè ferens, multas ei molestias excitauit. Nã immanis cuiusdam monstri speciem induens, minas intentare & horrorem uiro Dei incutere cœpit. Transformabatur identidèm in uarias formas miser ille fuligine nigrior, nunc uolucrum, modò serpentum, mox beluarum tum terrestrium, tum marinarum. Interdùm ad nubes usque superbum tollebat uerticem, nonnunquàm in puluerem sese submittebat. Sed cùm cerneret CHRISTI militem eiusmodi phantasmatis nihil commoueri, sed magis etiã animis in suo proposito confirmari, conuicijs eum aggressus est. At beato uiro psallente, in eumque sanctæ Crucis triumphale signum cum scripturæ diuinæ sententijs uibrante, instar umbræ mollis euanuit teterrimo post se fœtore relicto, indice fœditatis suæ.

Dæmõ. spectris cũ terrere conatur.

Hactenus quidem sancti uiri non ferè nisi miracula commemorauimus: sed libet nunc etiam quædam de uitæ eius ratione & austeritate interserere, ut ex ijs lector & auditor ædificationem accipiant. Erat nimirum pater hic uenerabilis, adspectu angelicus, sermone compositus, in DEI opere strenuus & indefessus, mente & corpore integer, ingenio perspicax, consilio magnus, fide catholicus, spe patientissimus, in Dei & proximi charitate perfectus, orationi diu noctuque intentus. A uicesimo ætatis suæ anno ad supremum usque uitæ diem nunquam uisus est in templo sedere, nunquam aut inepta lætitia solutus, aut inani dolore contractus est. Omnibus semper se affabilem & beneuolum præbuit. In terra degebat corpore, sed animo in cælestibus uersabatur. Cũ psalmodiæ esset intentus, aut extensis in cælum manibus, aut flexis in terram genibus, aut uno aliquo in loco fixus & immotus psallebat. Quotidie psalterium dicere solebat: centies interdiu, & centies noctu flectebat genua. Vestis ei non lanea aut linea, sed ex caprinis erat pellibus. Lectus ei non ex plumis aut pannis mollibus seu etiam ex paleis, sed ex durissimis arborum corticibus sternebatur. Sedes eius, mollis erat arena, lapillis permixta. Panis, quem quotidiè eodem sumebat pondere, hordeaceus erat, cineribus permixtus. Pulmentum ei fiebat ex farinula hordeacea & modico olere. Sabbatis & Dominicis diebus pisce & caseo uescebatur. Quadragesimæ temporibus, bis in hebdomada sumebat cibum. Vinum & potionem omnem quæ ebrietatem adferre posset, haud aliter atquè uenenum repudiabat. Sed hæc de eius uitæ institutis pauca è pluribus commemorasse sufficiat.

Catalogus uirtutũ S. Vuinnualoci.

Confluebant sanè ad eum undiquè cæci, surdi, claudi, leprosi, paralytici, diuersisque affecti morbis & omnes ab illo se incolumes redire lætabantur. Iam nomen eius in tota Britania celebrabatur, & uelut angelus Dei cœpit ab omnibus in honore haberi. Rex quoquè quidã eius prouinciæ, auditis eius miraculis & eximiis uirtutibus, posito diademate & purpura, humili se tegens habitu, ad illum accessit, eiusque se pedibus toto corpore prosternens, precibus eius apud Dominum se petijt adiuuari. Eum autem uir sanctus è terra erigens, ad mundi contemptum & cælestis regni desiderium familiari sermone adhortatus est. Eius oratione exhilaratus rex, atque etiam sacerdotali benedictione corroboratus, quasi totus in uirum alterum mutatus, ad suum se palatium recepit. Materfamilias quædam haud procul ab eius monasterio graui languore ad mortem usque uexabatur. Eius filius à uiro Dei in monasterio instituebatur, qui multum suæ matri condolens, sua uisitatione eam leuare uoluit. Abiturus autem, à S. Vuinnualoco aquam benedictam accepit. Vbi autem ad eius uenit ædes, illa iam obierat, & ad pœnarũ loca, ut S. Vuinuualoco oranti diuinitus erat reuelatum, perducta fuit. Circunstabant exanime corpus amici lachrymantes, & funeri opportuna præparãtes, at filius eius sperans adhuc uitali eam frui halitu, aquam sanctificatam illi adspersit, dixitque clara uoce Sanet te, mater, Dñs Iesus Christus, in cuius nomine magister meus tam multos curat uariis morbis affectos. Ad hæc uerba surrexit illa, tanquàm à somno excitata sedebatque in lectulo, multum sudans, quasi multo fuisset fatigata labore. Et primò quidem omnes, qui aderant, proni in faciem corruerunt, & Deum, in sancto Vuinuualoco uirtutem suam mirificè declarantem, unanimiter collaudarunt, deinde uerò ex illa percontabantur, quo pacto esset suo restituta corpori. Tum illa, Dæmonum, inquit, turba me circundedit uinctisque manibus ac pedibus, ad loca tormentorum perduxit. Interim uerò sanctus Vuinnualocus nobis uenit obuiam, dæmonesq; his uocibus increpauit: Quænam hæc uestra est temeritas & audacia, ut hanc

Morbis uarys affecti, ab eo curãtur.

Mulier defuncta redit ad uitam.

mei

mei iuris famulam nobis uendicetis? Mox illi consternati & territi, uiro Dei me permiserunt, cuius precibus sum ad uitam reuocata.

Erant in illa prouincia tres latrones, qui nocturnis horis furta & prædas passim agerent, & hominibus eius regionis ualdè se infestos præberent: quorum audacia eò tandèm progressa est, ut etiam locum, quem sancto Vuinuualoco & socijs eius diuina prouidentia assignarat, malignis animis peterēt: cumq; intempesta nocte eò ingressi essent, ostium monasterij apertum, & multa luce perfusum offendunt. Qua re cùm illi terreri, seque colligere & ad meliorem frugem recipere debuissent, magis etiam ad scelus inflammati sunt, seque mutuò hortantes, dicebant: Videtur Deus probare facinus nostrum. Vndè enim alioqui hæc nobis lux radiaret? quonam pacto ostiū isthuc aliàs clausum & munitum, nobis ultrò patesceret? Itaque saccos illi suos ad summum usque impleuerunt: sed interim, quid illi agerent, non latebat sanctum Vuinuualocum, qui cùm diuinitùs id didicisset, fratribus indicauit. Illis uerò in preces incumbentibus, mox diuina ultio latrones illos persecuta est. Nam unus ex ijs, coxendice dissoluta, sub onere corruit: alter instar saxi immotus hæsit, nec se loco mouere potuit: tertius cæcitate percussus, nesciuit quò pergeret. Postquàm autem se sol terris reddidit, exierunt fratres cum uenerando patre, hostes suos haud aliter atquè ægrotos uel carceribus inclusos uisitaturi. Ad quos cùm peruenissent, sanctus Vuinuualocus eorum facinus primò repræhendit, deindè & animis & corporibus salutarē adhibuit curationem. Inter alia admonebat eos, ut cùm rebus necessarijs indigerent, ab ipsis peterent potiùs, quàm ob eiusmodi uilia & caduca animas suas perderent. Sunt, qui scribant, adeò illos uiri Dei sermonibus fuisse emendatos, ut ad decrepitam usque ætatem bonis operibus intenta cum illo permanserint.

Fures diuinitùs puniuntur.

Vidit quandoquè uir Dei, cælum apertum, & angelos Dei descendentes & ascendentes supra se. Vidit inter eos angelum quendam cum eximio splendore & immensa odoris suauitate ad se uenientem, & ore iucundissimo, amicissimaque familiaritate iudicantem ipsi quorundam fratrum felicissimum ex hac uita decessum, & in cælos assumptionem. Per idem tempus quædam in primis nobilis mater familiâs, repentè oculorum lumine orbata est: sed cùm esset prudentissima, non uoluit ea calamitate frangi, potiùs uerò ad agendas Deo gratias se contulit, biduanisque ac triduanis se afficiens ieiunijs, psalmis & orationibus, itemque eleemosynis & alijs pijs operibus uacauit. Nec fraudata est tanta eius animi deuotio spe & expectatione sua. Apparuit enim ei in somnis angelus Domini cum multa luce, & ait: Eleemosynæ & preces tuæ sunt corā Deo, tibique eius opem conciliant. Primo igitur diluculo abi ad patrem Vuinuualocum, & per illum recipies amissum oculorum lumen. Ijs auditis, sine mora illustris matrona oriente sole, filijs & ampla familia comitantibus, ad uirum Dei profecta est, eique quid uidisset & audisset exponens, perijt lumen sibi reformari. Ait autem ad illam uir Dei: Fides, quæ in te radiat, hanc à te excludat cæcitatem: simulque tangens utrosque oculorum orbes, sic Dominum precatus est: Iesu benignissime, qui cęlum ornasti lumine, hos oculos tua uirtute reforma. His dictis, matronæ lux reddita est. Ità nimirùm multis à sancto uiro, sed in digito Dei, præclarè patratis miraculis, & Deus in Vuinuualoco suo, & Vuinuualocus est clarificatus in Deo.

Visio sancto Vuinuualoco oblata.

Precibus sanat cæcā matronā.

At nunc quandoquè ad uiri Dei felicem exitum ueniendum est. Nocte itaque illa, quæ eius sanctissimi obitus diem antecessit, angelus Domini per uisum illi dixit: Eugè Vuinuualoce serue Dei, cælicolæ omnes te ciuem cupiunt habere suum. Hodiè migrabis ad Dominum, & iam emeritus miles nobis in regno sociaberis. Euigilans autem uir sanctus, accitis ad se fratribus angelicam retulit uisionem, exitumque suum illorum Deo dignis precibus commendauit. Cùm autem illi tristes & lachrymabundi ab eo quærerent, quis ei esset futurus in sancto regimine successor, ex ipsis pastorem eis constituit, eumque cum grege ipsi concredito pastorum principi commēdauit. Deindè ad horam tertiam cęlestis sacrificij uiuam immolauit hostiam, communicatoque eum discipulis Dominicæ pacis osculo, & agni Dei uiuifico refectus conuiuio, ità ut sacræ assistebat aræ, animam citra dolorem in manus creatoris efflauit. Et corpus quidem discipulorum ministerio honorificè terræ mandatum est: anima uerò, angelis subuehentibus, aulam illam cælestis regni penetrauit: ubi corona à Christo accepta perfruitur, & in cōspectu Dei sine fine lætatur. Obijt uir Dei 5. Nonas Martij, hebdomada prima Quadragesimalis ieiunij, quarta sabbati, hora illa, qua Christus pro mundi redemptione cruci affixus est: Cui cum patre & spiritu sancto laus, honor, uirtus, gloria, potestas & imperium per infinita seculorum secula, Amē. Floruit autem, ut habet quidā codex typis excusus, circa annum Domini. 459.

Ad altare reddit Domino spiritum.

VITA SANCTI CALVPPANI Reclusi, authore D. Gregorio Turonen. Episcopo.



Emper paupertas seculi regna reserat cœli atque utentes se non modò præparat polo, uerùetiam glorificatos miraculis, illustres esse declarat in mundo. Quo fit, ut dum illa ergastularis contritionis reuinctio paradisi ianuam patefacit, anima angelicis choris inserta, in requie sempiterna persultet: sicut nunc de beato Caluppano recluso, quod uerum cognouimus, prorsus silere nequimus.

Hic autem ab ineunte ætate semper religionis Ecclesiasticæ bonum quæsiuit & reperit, & apud monasterium Meletense termini Aruerni conuersatus, in magna humilitate se fratribus præbuit. Erat etenim summæ abstinētiæ, ità ut ab inedia nimiùm attritus, quotidianam cum reliquis fratribus operam explere nequiret. Vndè, ut mos est monachorum, magnū improperiū inferebant, dicēte sibi præsertim Præposito: Qui nō deliberat laborare, īdignè postulat mādúcare.

Vide sancti humilitatē & abstinētiam.

Dum autē ille assiduè uteretur his exprobrationū uerbis, uallem haud procul à monasterio cōspicatur, de cuius medio lapis, natura præbente, consurgens, prouehitur in excelsum, quasi quingentis, aut eò ampliùs pedibus, nullam penitus habens cum reliquis montibus circumpositis coniunctionem. Cuius uallis medium fluuius alluit, qui hunc montem placidè contingens dilabitur. In huius ergò lapidis scissuram, quod priscis quondàm propter transitum hostium receptaculum fuit, eremita sanctus ingreditur, & exciso lapide, habitacula statuit, in quæ nunc per scalam ualdè difficilem scanditur. Locus etenim ille tam difficilis est ad incedendum, ut etiā feris bestijs illuc accedere sit labor. In hoc loco oratorium paruulum fecit: cui oranti, ut ipse nobis cū lachrymis referre erat solitus, serpētes super caput eius sæpius decidebāt, & inuoluētes se circa collū eius, nō minimū, ei inferebāt horrorē. Sed quia diabolus ad spēm callidi

Nota loci situm & serpētum infestationem.

serpentis habetur, non ambigitur eius has fuisse immissionis insidias.

Nam cum ille ad hæc perstaret immobilis, nec moueretur minorum anguium ictibus, quondam die duo dracones immensæ magnitudinis ad eum ingressi, adstiterunt propè, quorum unus (ut arbitror) ipse dux tentationis ualidior altero erat, qui erecto pectore os suum contra os beati quasi aliquid mussitaturus erexit. At ille timore perterritus, tanquam æneus ualde diriguit, nullumque penitus membrũ mouere poterat, neque manum eleuare, ut signum beatæ Crucis opponeret. Cumque ambo diutissimè in silentio cõstitissent, uenit in mentem sancto per spiritum, ut orationem Dominicam, etsi labia mouere nõ poterat uel corde clamaret. Quam dum tacitus pronunciat, cœperunt paulatim membra eius, quæ inimici fuerant arte reuincta, dissolui, & sentiens se manum dexteram habere iam liberam, ori signum beatæ Crucis imponit, rursumque conuersus ad hydram, pingit iterum Crucem Christi aduersus eam, dicens: Tune ille es, qui protoplastum de paradisi habitaculo proiecisti, qui germani dexteram parricidio cruentasti, qui Pharaonem, ut populum Dei persequeretur, armasti, qui ad extremum ipsum Hebræum populum, ut inuidia succedente persequeretur Dominum, excitasti? Discede à seruis Dei, à quibus sæpius superatus discessisti confusus. Tu es enim in Cain protectus, in Esau supplãtatus, in Golia prostratus, in Iuda traditore suspensus. & in ipsa illa Dominicæ uirtutis Cruce cum potestatibus & dominationibus tuis triumphatus atque contritus es. Abde nunc, inimice, caput, & humiliare sub signaculo Crucis Diuinæ: quia non est tibi portio cum seruis Dei, quorum est hæreditas regnum Christi. Hæc & huiusmodi sancto dicente, Crucemque per singula faciente, Draco huius uexili uirtute confusus, uicissim se humilians terræ subditur. Sed dum hæc argerentur, ille alius circa pedes & tibias sancti in insidijs uoluebatur. Cumque hunc pedibus suis circunfusum sanctus Eremita uideret, orationem faciens, eum abire iussit, dicens: Vade retro, satana, nihil mihi in nomine Christi mei poteris ultra nocere. At ille usque ad limen cellulæ egressus, sonum ualidum per inferiorem partem emisit & tanto cellulã fœtore repleuit, ut nihil aliud, quàm diabolus credi posset, nec ultra coram sancto aut serpens, aut draco comparuit.

Signũ B. Crucis, potentissima arma contra oẽs diaboli tentationes.

Erat autem assiduus in opere Dei, nec uacabat ad aliud, nisi aut legeret, aut aliquid oraret. Etiam cum parumper cibi caperet, semper orabat. Sumebat interdum piscem de flumine, raro quidem, sed cum uoluisset, opitulante Domino confestim aderat. Cibum panis nõ aliunde sumebat, nisi qui de monasterio mittebatur. Si quis uero deuotorum panes detulisset, aut uinum, id in cibos deputabatur egentium, illorum tamen, qui ab eo aut signum salutare susciperent, aut refectione foueri soliti essent, illud Domini recolens, quod in Euangelio de turbis, quas à diuersorum morborum contagio sanauerat, dixit: Dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in uia.

Matth 15.

Sed nec illud beneficium occuli debere arbitror, quod ei in loco illo diuina pietas est largita. Nam cũ a profundo uallis illius quasi stadia decem aqua deferretur, orauit Dominũ, ut ei in ipso cellulæ suę habitaculo fontis uenam ostenderet. Et non defuit uirtus illa cælestis, quæ quondam sitientibus populis aquas produxit è silice. Statim igitur ad huius orationem gutta laticis à caute prorumpens, cœpit solum stillis frequentibus irrigare. At ille munere cælesti congaudens, concauum in lapide paruulum in modũ cisternæ faciens, quod tenebat quasi condia duo, lymphas diuinitus sibi indultas suscipiebat, de quibus tãtum ei ministrabatur p dies singulos, quantum ipsi pueroque sufficeret, qui ei minister fuerat datus. Accessimus autem & nos ad locũ cũ beato Auito Episcopo, & ex omnibus, quæ narrauimus, quædam ab ipso relata cognouimus, quædam oculis proprijs inspeximus. A memorato autem Pontifice diaconatus ac presbyterij sortitus est gradum, & multa populo diuersis uexato morbis, remedia contulit. Nulli tamẽ cellulam egressus se prębuit contemplandum, sed tantum per fenestellam extẽdens manum, salutare signaculũ imponebat. Et si à quoq̃, uisitatus fuisset, ad hãc accedẽs, speculã, orationem colloquiũq; prębebat. Deniq; in hac religione cursum uitę consummãs quinquagesimo, ut opinor, qui anno intrauit ad Dominũ.

Exod. 17. Nũ. 20

Signo S. crucis pellit morbos.

VITA S. CHVNEGVNDIS IMperatricis & uirginis, grauiter & fideliter conscripta, tametsi author nomen suppressit suum, aut fortassis librariorum incuria illud intercidit.



EX nobilissimo parentum Augustorum, magnorum quoque sanguine duo immarcescibilis gloriæ flores emicuerunt: Secundus uidelicet Henricus Romani Imperij gloriosissimũ decus, eiusque dignissima coniunx, piæ memoriæ Chunegundis Imperatrix. Eadem uerò beata & Deo dilecta Chunegundis terreno Imperatori corporaliter, non carnaliter, coniuncta, cælesti regi uirginitatem suam consecrauit, quam usque in finem casti coniugis consensu, Deo teste, conseruauit. Quod postmodum diuinitatis testimonium, ne lumen in tenebris lateret, ostendit, dum eam ad confundendum uirginitatis hostem, & obstruendum os mendacium, contra uirginem Christi loquentium, super ignitos uomeres incedere, & illæsam procedere dedit. In fascibus itaq; Imperij constituta, continentiæ suæ gloriam sub terreni chlamyde imperij satagebat abscondere, ut tanto propensius, quanto efficacius poterat, promoueret, quæ Deo instigante, illo quoque adiuuante, ad laudem ipsius cogitabat perficere. Denique post nouellam fœcundissimæ plãtationis suæ ecclesiam, quam cum illo suo studiosissimo cooperatore Henrico in loco Bambergensi uenustissimè sicut hactenus cernitur, fabricauit sub patrocinio principis Apostolorum beati Petri & sancti Georgii martyris: monasteriũ sub regula beati Benedicti ad aquilonarem plagam in honore sancti Michaelis archangeli extruxit, nõ minori studio, prędiorum quoque ac diuersorum donarijs ornamentorum. Tertiam demum uersus meridiẽ sub ordine canonicorũ sub titulo beati protomartyris Stephani, paruo quidẽ schemate, sed maiori opera de suo matrimonio ecclesiam dedicauit, ad quam dedicandam Benedictum Papam quem præfatus Deo dignus Imperator Hẽricus ad confirmandum Bembergensem pontificatum aduocauerat, uenire rogauit. Ipsa quoq; illud Psalmographi secum decantans: Domine, dilexi decorem domus tuę, diuersa eidem ecclesię iuxta imperialem magnificentiam munera contulit, in diuersis ecclesiæ ornamentis, quæ omnia idẽ Romanus Põtifex, ut semp memoria fundatricis ipsius illic floreat, neq̃ p fraudem uiolentiam uel furto subtraherentur inde, dira anathematis sui innodatione septuaginta quoque duorum episcoporum, qui illic aderant, authoritatę ipso die confirmauit. Item monasterium ad honorem sancti Saluatoris nostri Iesu Christi & eius uictoriosissimæ Crucis, in loco, qui Cõfugia dicit, magnificè construxit

Henricus. Imperator, dictus Claudus.

Imperatores in cõiugio uirgines.

Ecclesia extructa.

Benedictus põtifex.

Psalm. 25.

construxit, & ancillarum Dei, ibidem Deo secundum regulam beati Benedicti seruientium, congregationem decentissimè * declinauit. Porrò, cooperante ei in omnibus imperiali maiestate, idem monasterium omni ornatu decorauit, ante principale altare immaginem ex auro & lapidibus preciosissimis statuit, calices aureos & argenteos, catinos aureos, aureos urceos, pallas & casulas, uela & cortinas, cappas auro & gemmis preciosis intextas, & caetera utensilia siue uasa ad ministeria tanto studio & tam sumptuosis expensis eidem ecclesiae contulit; ut quicunque ei intueantur, regiam munificentiam & miram utriusque, Imperatoris uidelicet & Imperatricis, deuotionem in Deum, magnoperè admirari nō cessent.

** destinauit aut aliquid eiusmodi legendum.*

Liberalitas Imperatorū in monasteria & ecclesias.

Praeter has principales suae operationis primarias ecclesias, quae conuentualis ecclesia, quae monasteria illorum donatiuo non gloriantur se aut in praediis dilatata, aut decorata ornamentis? Alias enim antiquitate collapsas reaedificauerunt, quasdam etiam destructas & ad nihilum redactas, in pristinum uel etiam in meliorem statum instaurauerunt, & sicuti prudentes uirgines, oleum suae misericordiae in diuersos effuderunt, ut merito dicere possint: Christi bonus odor sumus in omni loco. O coniugium, non uoluptate, sed bona uoluntate copulatum. O sanctum matrimonium, ubi una fides inuiolatae castitatis, ubi unus spiritus misericordiae & ueritatis, ubi idem uelle in uirtutibus, & idem nolle in uitiis, ubi nec primus, nec alter discerni potuit, dum alter, quod primus, uoluit, ubi par animus, in multifariis operum effectibus, pares in duobus ostendit effectus. Quales has nuptias dixerim, nescio. Vnum scio, quia nostra nescit modò regio tales, dum propter regnum caelorum se castrantes, nec prolem terrenae foecunditatis expectantes, caelidem à Deo generationem reciperent, à quorum ore laus Dei nunquam deficiet. Haec est generatio quaerentium Dominum, qui uiuentes in Christo, & membra sua mortificantes propter Christum super terram morientium, modo regnantes cum Christo, bona Domini sui uident in regione uiuentium.

2.Cor. 2.

3.c7

Adelbodus episcopus Vltraiectē scripsit huius S. Imperatoris uitam teste Sigeberto

Quoniam de uita & miraculis pij Henrici, Imperatoris Christianissimi, & de miserationibus uarijs quas fecit in domo Domini, de signis quoque & miraculis quae post transitum eius per eum fecit Deus, satis ac dignè scripta, sancta recepit Ecclesia, nunc animum pupugit ac in mentem uenit uitam memorandae uirginis nostrae breuiter explicare, & memoriae scripto commendare, ut ad exemplum huius se intuens quęcunque uirgines, quaecunque uerae uiduae, perfectae uitae normam arbitrentur conuersationem illius. Indignum enim nobis & magis operae precium dignè duximus, ne illi officium subtrahamus oris, cuius prouidentia quotidiè alimenta percipimus corporis. Henrico itaque suo, suae castitatis patientissimo semper custode, ubi eam suis uirginem: uti trāsduxerat, in Christo resignauit, ad caelestia, quae iugiter suspirabat, gaudia translato, illa se ad Deum, ut semper, totam contulit, ipsum suae castitati, necessitati ac saluti, illum suis ecclesijs, illum filijs, quos ei in Christo aggregauerat praesentem aduocare, uigilijs orationibusque instare, die practicam cum Martha, noctu contemplatiuam cum Maria uitam agere non cessabat. Quanta uerò eleemosynarum largitate, quanta orationis instantia pro beati coniugis anima desiderauerit, in subscripta pagina, quam ipsa per se (nam literarum & artium aliarum * distinguere auro gemmisq; sacras uestes peritissima fuit) composuit & scripsit, quicunque uoluerit, agnoscere poterit. Chunegundis, diuina dispensatione solo nomine Imperatrix, specialiter dilectae cōgregationi in Consugia, quicquid iustae conuenit dilectioni: Propriae aduersitatis sarcinam (uelut aestimo) facilius tolerarē, si uestras res saluas incolumesque existere uiderem. Quamuis enim meus procellosis curarum fluctibus undique quatiatur, uestrae tamē recordationis ancora à cordis profunditate non auellitur. Et licet longè remotae ab oculis sitis, ab animo tamen nusquam recedetis. Quis nos separabit à charitate Christi? Casus doloris, an longinquitas remotionis? Quinetiam si amissae facultatis usus concederetur, uoluntas haec operis exhibitione comprobaretur. Ipsum tamen modicum, quod adhuc Deo uolente reliquum tenemus, uestrae commonitioni alienum esse nolumus, ut participatione paruitatis reueletur magnitudo deuotionis. Mater nanque, si parum habuerit, parum filijs tribuit. Eccè haec modici sumptus munuscula ad refectionem nobis mittuntur carnis, ut animam senioris patris nostri continua orationis alimonia reficiatis, quoniam tot iustorum preces unanimiter continuatae, apud Deum multum, possunt proficere, Iacobo attestante: Multum ualet deprecatio iusti assidua. Ille etiam atque etiam iustus Dominus, qui iustitias dilexit, aequitatem supplicationis exaudire non respuit: sed uobis indefessis intercessoribus, supradicti chari memoriam facientibus, salutis dabit pmium, quod ipse promittit, dicens: Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Atque bonum opus in conspectu etiam Dei placitum esse cernitis, si non solum pro illis, qui in hac uita positi, multa uobis bona, sed pro illis etiam, qui nulla fecerunt, oraueritis. Obsecro ergo, ut eum à cordibus uestris nunquam abijciatis, qui uos tanquam proprias amauit, atq; hūc locum uestra seruitute florere uoluit. Estote quoque meae necessitatis memores, semper in hilaritate cordis misericordes, secundum illud Apostoli: Dilectio sine simulatione. Nec non uestrae mentes in quandam mutuae charitatis soliditatem magis ac magis concrescant, quatenus in die tribulationis clamorem uestrū ipsius aures exaudiant, qui dicit: Vbi duo uel tres cōgregati fuerint in nomine meo, in medio eorū sum. Quod uos omni modo promereri hortor, eodem pręstante, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Exercitia S. Chunegundis

** deest perita, aut aliquid tale.*

Epistola S. Chunegundis

Vult orari p anima Henrici Imp.

Iaco. 5.

Psal. 10

Matth 10.

Ro. 12.

Matth 18.

Denique Conrado sibi succedente in regno, ipsa curis secularibus, sicut iamdiu desiderauerat, exonerata, iam in ipso anniuersario die transitus S Henrici, archiepiscopos ad dedicationem Consugiensis ecclesię conuocauit, ubi inter Missarum solennia imperiali decentissimè omni ornatu culta, ante principale altare uirgo Deo deuota processit, ibique thesaurum incomparabilem, ligni uidelicet Dominici crucem, paruam quidem in materia, sed maximam in uirtute Domini obtulit. At ibi lectio euangelij, in qua super arborem crucis ascendens, conspicientem se Iesum suscipere, & ab eo benedictionem pusillus meruit accipere, lecta fuit regalem purpuram exuens, tunicam fusciorem, quam ipsa sibi manibus suis opera fuerat, sacerdotali benedictione data, uestem religionis induit, & multis quidem pro se flentibus, pro illa autē gaudentibus, quae iam seculum damnasset in uestibus, capillis, qui huc usque in eodem monasterio pro ueneratione seruantur, praecisis, imposito sibi ab episcopo uelo, annulo fidei subarrata, gratulabunda concinuit: Posuit signum in faciem meam, & annulo suo subarrauit me Dominus meus Iesus Christus. Ita spōso Christo consecrata, dum filiarum suarum se sanctissimo contubernio applicuisset, non ut mater filiabus se praeferebat, sed omnibus inseruiens, seruilem personam se ostendebat: ita tamen, ut cum omnia faceret, ostētationē fugeret singulorū, ne reciperet in pūsenti seculo mercedē suā. Operabat manib9 suis, sciēs

Luc. 19.

S. Chunegundis monasticū induit habitū posita purpura.

Omnibus inseruit.

2. Thess 3. Eius uirtutes.

scriptum esse: Qui non operatur, non manducet. Spōso suo aut orans loquebatur, aut psallens. Ad ecclesię limina penè inuisa properabat. Nihil seueritate illi⁹ iucundius, nihil iucunditate seuerius: tristis in risu, in tristitia suauis: breue uitæ spatiū æterna memoria cōpensabat. Idē illi orationis locus fuit & quietis, idē semꝑ habitus, incultū corpus, dū sciret reiiciendas delicias corporis, quod paulopòst uermibus exarādū fuit. Sęp eā legere aut legētē audire uidisses. Multa illi circa cōtubernales deuotio, frequēs decubātiū uisitatio, solicita pauperum cōsolatio. Prætereà eā fecisse plura miracula credimus, sed q gloriā humanā & oleū adulatiōis semꝑ fugeret, illa uoluit esse suppressa: aut certe incuriæ hominū, seu reuolutioni tēporū, nō uirtutū defectui, deputādū. Vnde etiā tāta maiestate indigna, scribendi minor materia fuit: pauca tamen, quæ in scriptis reperimus, uel ueridica sāctimonialiū, ubi illa ꝓ Christo militabat, relatione cognouimus, hic inserere dignū duximus. Cū post orationis frequētiā, inter lectionis lassitudinē, ancilla Christi in lecto, nō plumis extructo, sed cilicio strato, mēbra sopore grauata remisisset, puella sacra, q̄ de more illi assidebat sacros codices legens, cū ferè ad mediū noctis lectionē extēderet, caligantes oculos clausit, lumenq; è manibus elapsum, paleas corripiens, suo fragore circuiacentes sorores excitauit. Clamore ex cōcussu facto, uirgo Christi de somno excussa, dū colluctātes inter se flāmas circa se adspexit, ad orationis arma se conuertit, & signo crucis adustionem illā absq; omni sua rū læsione uelsium auertit. Tua hæc Christe opera, q Babyloniæ regē in suo furore confudisti, & Babylonios temperasti ignes, ut pueri tui liberarētur illæsi.

Lectus eius cilicio instratus.

Precibus & signo crucis flāmas extinguit.

Aliud miraculum, tā timendū q̄ mirādū, huic placuit subiungere, ex quo animi illius cōstātiā & rigoris seueritatē discere poteris. Habuit secū sororis suæ filiā, Iuttā nomine, q̄ à primis annis educatā, omni disciplina, secularū quoque literatū scientia instruxerat. Hæc materterā, non minus religionis q̄ dilectionis amore, in monasterio secuta & cōsecrata fuit. Hāc in omnibus plenè instructā, ut eius in orationibus, uigiliis ac ieiuniis pseuerantiā, & ad omnia patientiā pspexit, omniū assensu & rogatu primā in ipso cœnobio eā abbatissam præfecit. Tū uirgo mater filiā suscipiens, iuxta commonitionē sanctā, iamdudū habitā, præcedentiū patrū repetēs alloquia, monet ob salutis affectū utilia ac Deo placita sæpe dicere, frequēter audire solitas religiōi itineris uias non deserere, magis magisq; errorū deuia ac diaboli calcare figmēta, nullā luci ac tenebris, ueritati atq; mendacio, turpitudini atq; honestati apud Dei seruos docet esse cōmunionē: solicitè cauere, ne nana sectando, desineret esse tēplū Dei, ne fieret habitatio tenebrarū, ne fieret dæmonis monumentū, lumina sua figere in Dei adspectū: Primū quoq; docet facere, ut frūctū doctrinæ suæ ipsa in illis, Deo adiuuāte, possit inuenire. Hæc & huiusmodi iterū atq; iterū materno studio ei inculcans, quasi in oībus iam perfectā, & ipsa magistrā uenerari cœpit. Illa ubi in immatura libertate posita est, paulatim à rigore suo deficere, meliorē cultū, lautiorē cibum, uitiorū alimēta desiderare: ultima in choro, prima in cōuiuio, puellarū fabulis interesse & in omnib⁹ laxius se gerere cœpit. Pro huiusmodi leuitatibus dū eā sancta Dei priuatim inter se, publicè coram omnibus argueret, sæpius obsecraret, increparet, nec illa, uelut materteræ patrocinio aut familiaritate uanè cōfisa, emendaret, quadā die, cū ipsa cum cōuentu crucē (nam dies Dominicus erat) sequitur, Abbatissa defuit. Quā illa inquirēs, & epulantē cū coæuis in cōclaui repertēs, zelo pietatis armata, cū uerbo correptionis dextrā maxillā eius percussit: quæ quasi sigillū quoddam

Optime instituit Abbatissam neptem suam.

Honores mutāt mores.

S. Chunegundis cadit dissolutā abbatissam.

formā digitorū accepit, qua oī tēpore uitę suę non caruit. De quo nimirū facto constat, q non tātū pro se, sed pro aliorū quoque emendatione hoc pertulit, ut huius rei uisio aliis proficeret, & ad meliores uitæ studium à uitiis suis reuocaret.

Fortè & illud detractoribus fabulosum, & infidelibus ridiculum uidebitur, q sanctitatē illius, quā gratiā humilitatis ipsa homines latere uoluit, elementa loquuntur. Denique cū post lectionē euangelii suo solē in more ad altare quippiam oblatura accederet, dexteræ manus suæ chirothecā detrahens, cū nullus, q reciperet, adesset, à se reiecit: quā radius solis per fenestræ rimulas intrans suscepit, & tamdiu quasi famulādo sustinuit, donec illa facta oblatione rediens, eā reciperet. Tale etiam quiddā in ueste beati Goaris aliquando diuina uirtute ostensum fuisse legitur: qui dū à sede Rustici Treuerēsis pontificis despicitur, à summa maiestate ꝑ maioris luminatis famulatū honoratur. Omniū itaq; capax erat meritorū, quæ iudicē cūctarū meruit habere uirtutū. Quindecim in sancto ꝓposito superuixit annos, tā humilitatis gratia, q̄ pro religionis reuerentia, omnibus admiranda. Tandem pro nimia ciborū abstinentia, orationis & uigiliarum incredibili perseuerantia cœpit corpore lāguescere, & ingrauescente morbo paulatim deficere, sed dū mēbra dolore cōtraherētur exterius, tñ spiritu (quia laus Dei semper in ore eius) confortabatur interius. Vocabat sanctos angelos, quorū hic uita, illic nūc cōsortio fruitur. Apostolos & cōfessores, quorū fidē semper & confessionē tenuit, interpellabat. Virginū Christi in suo exitu inuitabat chorū, quarū æmulatione in carne dū ꝑter carnē uiueret, immaculatū Christo consecrauerat torum: oīum Deo famulantiū sibi adesse, sibi occurrere orabat auxiliū. Verè, quod scriptū est, Diligētibus Deū omnia cooperantur in bonū: in obitu tantæ uirginis uidimus cōprobatū. Necdū spiritū exhalauerat, necdū Christo debitā reddiderat uitā, & iā fama uolās tanti prænuncia luctus, non tātum sacratas uirgines aut diuersi ordinis uiros, sed & totius urbis populos ad exequias cōgregabat. Sonabant psalmi, & totā domū, ubi sacrū corpusculū in medio super illo nobili suo cilicio cōpositū iacebat, in sublime resonans litania pro exeunte anima quatiebat. Interim ex more regales tāquā Imperatrici, nō ut pauperculæ debentur sorori, parantur exequiæ: aurea feretro obtendenda proferuntur uelamina, cum illa pallentes uultus, quos ante, ut sponso ueniēte, lætos uideres, ad os retorquere, manu annuere: Amictus iste, ait, non est meus: auferte hinc. Ornatus hic, alienus est: istis terreno spōso, & his cælestī sū copulata. nuda de utero matris meæ egressa sum, nuda reuertar illuc. his miseræ carnis uilē materiā inuoluite, & corpus meū iuxta tumulū fratris mei ac domini Henrici Imperatoris, quem me uocantem uideo, in proprio locello reponite. His iam dictis, in manum Domini spiritum commendans, carnis sarcina abiecta, ad suum anima reuolauit authorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit, terris matrem communem se amisisse flentibus, cælis autē conciuē in suum consortiū se suscepisse gaudentibus. Ita demū sacro illo corpore, feretro supposito, nobiliū ordine præeūte, multis hincinde cōfluētibus turmis, cum illo sibi semper familiarissimo pauperum contubernio ad locū prædestinatū sepulturæ felices reliquiæ usque delatæ sunt. Tum uerò relictas urbes, uacua rura, desolatas ciuitates, undique concurrere populos uideres, matres paruulos suos in brachiis gestantes, infirmos in grabatis iacentes, sanitatis gratiā sperare, felicem se credere, si cui aut feretro iungi, aut ab ipso contigisset obumbrari. Tandem in ecclesiam

XV. annis uixit in monasterio.

Ro. 8.

Non uult ut imperatrix, sed ut sanctimonialis sepeliri.

Moritur.

B. Petri

B. Petri corpus non sine labore deportatum, triduanis ibi, meritis suis ac beneficiis condignas habuit exequias: illi quos ipsa illuc in Christo aggregauerat, de matris pace iam securi pro se autem solliciti, in cessanter psallebant, dum eam sibi ad horam subtractam, sine timore amissionis in spe perpetuæ orationis recepisse plaudebant, mater de cælo filiorum pro spectans affectũ gaudebat, ita uelatum corpus sacrũ sacris uestibus, diademate Christi supposito, suo loculo in dextro latere, sicut hactenus ueneratur, reposi tum est. O felix Bambergensis ecclesia, recepisti thesaurũ, quẽ amiseras, pcaa & maledica lingua detracto rũ, occultorũ testimonio confutata est, uirginitas eius, rebus approbata, sanctitas clarescentibus signis testa ta uideri per Christũ Dominũ nostrũ. Christianæ re ligioni proficies Ecclesia fidelis, quæ in Euangelio, uo ce Dñi testante Dei mater & filia per gratiam nominatur, mater, quia sanctæ operationis exemplo filios Domino generat, filia, quia uirginis filio, pro salute mundi incarnato eruditione sanctorum patrum quotidie generatur, salutẽ missam à Domino, celestis archiatri effectibus medicinæ planam, tam corporis ani ribus animaduertat. Mundanæ machinæ conditor hu mano generi, per inobedientiã lapso, condolens, ut æternæ uitæ fructus facientem nouã plantationem, scilicet primitiuam Ecclesiam, insereret, patriarchas & prophetas in mundum mittere dignatus est. Qui cre ditum sibi officium, quinq; corporis sensibus, textoq; qui est spiritus prophetiæ, mysterium incarnationis Christi & omnia, quæ de ipso annuncianda erant, prædicantes, alii asperitate uitæ, alii diuersis pœnarum mortibus, ipsi quem prophetabant, famularum suum fideliter impleuerunt. Horum limes Christus, limes æterni patris consilio pro liberandis hominibus de intemeratæ uirginis utero processit, ut iam inchoatæ plantationi, missis per orbem Apostolis, atque de suo corpore fuso cruore fabricatam, nouellam superædifi caret Ecclesiam, q̃ sanctę Trinitatis fide imbuta, & mũ data baptismi gratia, martyres, confessores & infirmi sexus uirgines animo tamen constantes, primitias ob tulit. Inter quas B. Chunegundis, flos Bambergensis ecclesiæ, cum S. Henrico, qui Romanorum imperium tenuit, sub coniugii specie immortali sponso castæ uirginitatis honore deseruiunt. Vnde iam eius sancti tatis merita per orbem manifestã declaratione apparent, quia in loco, ubi sanctum eius corpus quiescit, infirmi, quacunque laborantes ægritudine, sanitatem recipiunt. Vt autem ad omnia teste cautissimi simus ueritatis amatoribus, ætati nostræ soccedentibus, de his, quæ scribimus, curiose indagantibus, scilicet quo tempore opera curationũ præfatæ Impatricis initiũ habuerint, largiente Domino, prout possumus, uolumus explicare: Anno incarnationis Domini 1189. Indictione secunda, Tremone tertiodecimo Bambergensis ecclesiæ episcopo, quarto sui pontificatus anno ad uincula S. Petri, ne de sanctitate prædictæ uirginis ambigeremus, signorum experientia certificati sumus. Nã dum solito more populus ad prædictum locum orationum & uigiliarum causa conuenisset, affuit etiam quidam dæmoniacus, qui nec pietatem agnoscẽs, nec scelus abhorrens, filium suum igne cremauerat. Hic duris funibus adstrictus, ad sepulcrum S. Chunegundis ita mansuescere cœpit, ut furiali morbo absolutus, Deum omnipotẽtem laudaret, ei que, cuius patrocinantis meritis hoc accidisse cognouit cum cætera, quæ præsens ext iterat, debitas laudes declamaret. Igitur dum hæc eũ solennitate chori & populi deuotione agerentur, quidam contractus in suburbio, de hospitali sancti Aegidii adductus sanitatem postulabat, & misericorditer exauditus, quod precabatur obtinuit. Dum signorum fama totum Bambergensem locum resperfisset, contractus de domo Conradi Præpositi maioris ecclesiæ sanitatẽ affectans, & quanuis natura in membris eius oberrasset, tñ pronę uelocius potuit reptans, sepulcro uenerabili se ingessit, ubi à Domino salutem optatam inuenit. Audiens hæc etiã contractus de domo Ottonis in eadem ecclesia canonici, uenit quantotyus ad locum sepulchri, sperans sibi ea beneficio gratię, sicut cæteris, subuenire, cui sine mora subuentum esse, in Christo testamur

Tridu ana exequiæ. *Matth 9. Ecclesia, mater & filia Christi* *Miracula ad sepulcrũ S.Chunegundis.* *Itẽ contractus*

VITA S. EQVITII ABBATIS, per D. Gregorium Papam scripta, Lib. 1. Dialog. Cap. IIII.

GRegorius. Fortunati uiri uenerabilis, Abbatis monasterii, qđ appellatur Balneũ Ciceronis, alio rũque etiã uirorũ uenerabilium didici relatione, qđ narro. Vir sãctissimus, Equitius nomine, in Valeriæ prouinciæ partibus, pro uitæ suæ merito apud omnes illic magnæ admirationis habebatur, cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirũ Equitius, pro suæ magnitudine sanctitatis, multorum in eadem prouincia monasteriorũ pater extitit. Hũc cũ iuuentutis suæ tẽpore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tẽtationis angustiæ eũ ad orationis studium soler tiorẽ fecerunt. Cũque hac in re ab omnipotẽti Deo remedium continuis precibus q̃reret, nocte quadã, assistẽte angelo, eunuchizari se uidit: eiusq; uisioni apparuit, q̃ omnẽ motũ ex genitalibus eius abscinderet, ut que ex eo tẽpore ita alienus extitit à tẽtatione, ac si sexũ nõ haberet in corpore. Qua uirtute fretus, ex ope tẽtis Dei auxilio, ut uiris ante perat, ita cępit postmodũ et fœminis pesse, nec tñ discipulos suos admonere cessabat, ne se eius exẽplo in hac re facile crederẽt, & casuri non tentarẽt donum, quod non accepissent.

7. martij. *Continuis precibus mirandã obtinet corporis castitatẽ.*

Eo aũt tẽpore, quo malefici in hac sũt Romana urbe dephensi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriã fugiẽs petiit. Qui ad uirũ reuerẽdissimũ Castoriũ, Amiterninæ ciuitatis epum, pgẽs, petiit ab eo, ut eũ Eqtio abbati cõmitteret, ac sanãdũ monasterio illius cõmẽdaret. Tunc ad monasteriũ uenit epus, secũque Basiliũ monachũ deduxit, & Eqtium Dei famulũ rogauit, ut eũdẽ monachũ in cõgregatione susciperet. Quẽ statim uir sãctus itueñs, ait: Hũc, quẽ mihi cõmẽdas pater, ego nõ uideo monachũ eẽ, sed diabolũ. Cui ille respõdit: Occasionẽ q̃ris, ne debeas pstare, qđ peto. Ad quẽ mox Dei famulus dixit: Ego qđẽ hoc eũ eẽ denũtio, qđ uideo, ne tñ nolle me obedire existimes, facio qđ iubes, susceptus itaque in monasterio ẽ. Post nõ multos uerò dies idẽ Dei famulus, p exhortãdis ad desideria supna fidelibus, paulò lõgius à cella digressus est. Quo discedente, cõtigit ut in monasterio uirginũ, in quo eiusdẽ pa tris cura uigilabat, una earum, q̃ luxata carnis huius pu tredinẽ speciosa uidebat, fabricitare inci pet, & uehemẽter anxiari, magnisque uocibus cũ stridore clamare: Modo moritura sũ, nisi Basilius monachus ueniat & ipse mihi p suæ curationis studiũ salutẽ reddat. Sed in tãti patris absentia accedere quispiã monachorum in congregationẽ uirginũ nõ audebat, quanto minus ille, qui nouus aduenerat, eiusque adhuc ui iam congregatio fratrum nesciebat? Missum repentẽ est, & Dei famulo Equitio nũciatum, q̃ sanctimonialis illa immensis febribus æstuaret, & Basilii monac hi uisitationem anxiẽ quæreret. Quo audito, uir sanctus dedignando subrisit, atque ait: Nunquidnam dixi, quod diabolus est iste, non monachus? Ite, &

Basilius magus monachũ se simulat. *Monasteriũ uirginum.*

 eum

eum de cella expellite. De ancillæ autem Dei, quæ anxietate sebrium urgetur, nolite esse soliciti: quia ex hac hora neque febribus laboratura est, neque Basiliū quæsitura. Regressus est monachus: & ea hora salu

Io. 4.

ti restitutam Dei uirginem agnouit, qua eandem salutem illius, Dei famulus Equitius longè positus nunciauit, in uirtute scilicet miraculi, exemplum tenens magistri, qui inuitatus ad filium Reguli, eum solo uerbo restituit saluti, ut reuertens pater ea hora filiū restitutum uitæ cognosceret, qua uitam illius ex ore ueritatis audisset. Omnes autem monachi, iussionē patris sui implentes, eundem Basilium ex monasterij habitatione repulerunt. Qui repulsus, dixit frequēter se cellam Equitii magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen eius quempiam lædere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana urbe, exardescēte zelo Christiani populi, igne crematus est.

Basiliᵘˢ magus: flāmis exustus

Quadam uerò die una Dei famula, ex eodem monasterio uirginum, hortum ingressa est, quæ lactucam conspiciens concupiuit, eamque signo crucis benedicere oblita, auide momordit, sed arrepta à diabolo, protinus cecidit. Cumque uexaretur, eidem patri Equitio sub celeritate nunciatum est, ut ueniret concitus, & orando succurreret. Moxque hortum idem pater ut ingressus est, cœpit ex eius ore quasi satisfaciēs ipse, qui hanc arripuerat, diabolus clamare, dicens: Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi super lactucam, uenit illa, & momordit me. Cui cum indignatione uir Dei præcepit ut discederet, & locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus abscessit, nec eam ultra contingere præualuit.

Concionari quibus interdictum.

Quidam uerò felix nomine, Nursiæ prouinciæ nobilis, pater huius Castorii, qui nunc nobiscum in Romana urbe demoratur, cum eundem uenerabilem uirum Equitium sacrum ordinem non habere conspiceret, & per singula discurrere, atque studiose prædicare, eum quadam die familiaritatis ausu adiit, dicēs: Qui sacrum ordinem non habes, atque à Romano pōtifice, sub quo degis, prædicationis licentiam non accepisti, prædicare quomodo præsumis? cui, eius inquisitione compulsus, uir sanctus indicauit, prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens: Ea, quæ mihi loqueris, ego quoque tecum ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per uisionem iuuenis adstitit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est phlebotomiam posuit, dicens: Ecce posui uerba mea in ore tuo: egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cum uoluero, de Deo tacere nō possum.

Petrus: Vellem etiam patris huius opus agnoscere, qui fertur talia dona à Deo percepisse.

Gregorius: Opus, Petre, ex dono est, non donum ex opere, alioquin gratia iam non est gratia. Omne quippe opus dona præueniunt, quamuis ex subsequenti opere ipsa etiam dona succrescunt. Ne tamen uitæ eius cognitione frauderis, benè hāc reuerendissimus uir Albinus, Reatinę antistes ecclesię, cognouit, & adhuc supersunt multi, qui scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quando concordabat uitæ mundi tia cum studio prædicationis? Tantus quippe illum feruor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasteriis præesset, quatenus per ecclesias, per castra, per uicos, per singulorum quoque fidelium domos circunquaque discurreret, & corda audientium ad amorem patriæ cælestis excitaret. Erat uerò ualdè uilis in uestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiā resalutare despiceret, & quoties alia rendebat ad loca, iumento sedere consueuerat, quod esse despicabilius omnibus iumentis in cella potuisset, in quo etiam capistro pro freno, & ueruecum pellibus pro sella utebatur. Per semet-

Vitæ munditia debent esse prædiis cōcionatores.

ipsum sacros codices, in pelliceis sacculis missos, dextro læuoque portabat latere, & quocunq; peruenisset, scripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mentium.

Adulatorum lingua exitialis.

Huius quoq; opinio prædicationis ad Romanæ urbis notitiam peruenit, atque, ut est lingua adulantiū, auditoris sui animū amplectēdo necans, eo tempore clerici huius Apostolicæ sedis antistiti adulando questi sunt, dicentes: Quis est iste uir rusticus, qui authoritatem sibi prædicationis arripuit, & officium Apostolici nostri domini sibimet indoctus usurpare præsumit? Mittatur ergo, si placet, qui huc eum exhibeat, ut quid sit Ecclesiasticus rigor agnoscat. Sicut aūt moris est, ut occupato in multis animo, adulatio ualdè subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaq̄ fuerit citius repulsa, suadentibus clericis consensum pontifex pbuit, ut ad Romanam urbem duci debuisset, & quænā sua esset mensura, cognosceret. Iulianū tñ tunc defensorē mittens, qui Sabinensi ecclesiæ postmodū in episcopatu præfuit, hoc præcepit, ut cum magno eum honore deduceret, ne quàm Dei famulus ex conuentione eadem iniuriā sentiret. Qui parere de eo clericorum uotis concitus uolens, festinè ad eius monasteriū cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit ubi Abbas esset, requisiuit. Qui dixerunt: In ualle hac quæ monasterio subiacet, fœnum secat. Idem uerò Iulianus superbū ualde atq; cōtumacem puerū habuit, cui uix poterat uel ipse dominari. Hunc ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Porrexit puer, & proteruo spiritu pratū uelociter ingressus, homines q; illic intuens fœnum secantes, requisiuit quisnā esset Equitius. Moxque ut audiuit, quis esset eū adhuc longè positus adspexit, & immenso timore correptus cœpit timere, lassescere, seq; ipsum nutāti gressu uix portare posse. Qui tremens ad Dei hominē peruenit, atque ulnis humiliter submissis, eius genua deosculās strinxit, suumque dñm ei occurrisse nunciauit. Cui resalutato Dei famulus præcepit, dicens: Leua fęnū uiride, porta pabulum iumentis, in quibus uenistis: eccè ego (quia parum superest) opere expleto te subsequor. Is autē, qui missus fuerat, Iulianus defensor mirabatur ualde, quidnam esset, q̄ redire moraretur puer. Cūque reuertentem puerum conspicit, atque in collo fœnū ex prato deferentē, uehementer iratus cępit clamare, dicens: Quid est hoc? Ego te misi hominē deducere, non fœnū portare. Cui puer respondit: Quē quæris, ecce subsequitur. Et eccè uir Dei clauatis calceatus caligis, falcem fœnariam in collo deferens ueniebat. Quē adhuc longè positum puer suo dño, quia ipse esset quē quæreret, indicauit. Idem uerò Iulianus repente ut uidit Dei famulū, ex ipso habitu despexit, eūquē qualiter deberet alloqui, proterua mente præparabat. Mox uerò ut seruus Dei cominùs affuit, eiusdem Iuliani animū intolerabilis pauor inuasit, ità ut tremeret, atq; ad insinuādū hoc ipsū, p quo uenerat, uix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu, ad eiᵘˢ genua cucurrit, orationem pro se fieri petiit, & q̄a pater eius, Apostolicus pōtifex, eū uidere uellet, indicauit. Vir aūt uenerādus Equitius cępit immēsas gratias omnipotenti Deo agere, asserens, q̄ se per summū pōtificē gratia superna uisitasset. Illicò uocauit fratres, præcepit hora eadē iumēta pparari, atque executorē suū cœpit uehementer urgere, ut cito abire debuissent. Cui Iulianus ait: Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere, hodiè non ualeo abire. Tunc ille respōdit: Contristas me fili, q̄a si hodierna die nō egredimur, iā crastina nō exiemus. Dei itaq; famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est. Sequenti uerò die sub ipso lucis crepusculo, uehementer equo in cursu fatigato,

Multis occupato facile imponit adulatio.

Vide sanctis uiri humilitatem.

tigato, ad Iulianum puer cum epistola peruenit: in qua præceptum est ei, ne seruum Dei contingere uel mouere de monasterio auderet. Quem cum ille requireret, cur sententia esset mutata: cognouit, quia nocte eadem, in qua ipse executor illuc missus est, per uisum pontifex fuerat uehementer exterritus, eur ad exhibendum Dei hominem mittere præsumpsisset. Qui protinus surrexit, seque uenerandi uiri commendans orationibus, ait: Rogat pater noster, ne fatigari debeatis. Cumque hoc Dei famulus audiret, cōtristatus ait: Nunquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim nō pergeremus, iam pergere minimè liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquantulum executorem suum in Cella detinuit, eique laboris sui commodū coacto renitentique dedit. Cognosce igitur, Petre, io quanta Dei custodia sunt, qui in hac uita seipsos despicere nouerunt: cum quibus intus ciuibus in honore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescūt: quia & contra in Dei oculis iacent, qui apud suos & proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Vnde & quibusdam ueritas dicit: Vos estis, qui

Lu. 16

iustificatis uos coram hominibus: Deus autem nouit corda uestra, quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum.

Petrus: Miror ualde, quod de tali uiro surripi pontifici tanto potuerit.

2. Reg. 16. & 19.

Gregorius: Quid miraris Petre, quia fallimur, qui homines sumus? An menti excidit, quod Dauid, qui prophetiæ spiritum habere consueuerat, contra innocentem Ionathæ filium sententiam dedit, cum uerba pueri mentientis audiuit? quod tamen quia per Dauid factum est, & occulto Dei iudicio iustū credimus & tamen humana ratione qualiter iustum fuerit, non uidemus. Quid ergo mirum, si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui prophetæ non sumus? Multum uerò est, quod uniuscuiusque præsulis mentē curarum densitas uastat. Cumque animus diuiditur ad multa, fit minor ad singula: tantoque ei in unaqua libet re surripitur, quanto latius multis occupatur.

Petrus: Vera sunt ualde, quæ dicis.

Punitur irreuerētia erga monumentū S. Equitij.

Gregorius: Silere non debeo, quod de hoc uiro, Abbate quondam meo reuerendissimo Valentino narrā te, agnoui. Aiebat nāq;, quia corpus eius, dum in beati Laurentij martyris oratorio esset humatum, super sepulcrum illius rusticus quidam arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisque uir illic iaceret, perpendere ac uereri curauit. Tunc repēte turbo cælitus factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam, quæ superposita sepulcro eius fuerat, extulit, longeque proiecit, ita ut palam cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is, cuius illic corpus iaceret.

Etiam ea, quæ subiungo, prædicti uenerabilis uiri Fortunati, qui ol dè mihi ætate, opere & simplicitate placet, relatione cognoui. Eandem Valeriæ prouinciam Longobardis intrantibus, ex monasterio reuerendissimi uiri Equitij in pdicto oratorio ad sepulcrū eius monachi fugerunt. Cumque Longobardi sæuiētes monasterium intrassent, cœperunt eosdem monachos foras trahere ut eos aut per tormenta discuterēt aut gladijs necarent, quorum unus ingemuit, atque acri dolore cōmotus, clamauit: Heu heu sancte Equiti, placet tibi qd' trahimur, & nō nos defendis? Ad cuius uocē protinus sæuientes Longobardos immūdus spiritus inuasit, qui corruentes in terram, tam diu uexati sunt, quousque hoc cuncti, etiam qui foris erant, Longobardi cognoscerent, quatenus locum sacrum temerare alterius non auderent. Sicque uir sanctus, dum discipulos defendit, etiam multis post remediū illuc fugientibus præstitit.

Nota miraculum ad sepulcrū sācti uiri

VITA S. THOMAE AQVINATIS, Sanctitate & Doctrina Clarissimi per F. Laur. Surium ex scriptis fide dignis col lecta & confecta.

7. Ma.



Ræstantissimus uir D. Thomas Aquinas, qui fuit diuinitus aucto & naturæ & gratiæ donis, ut inter præcipuas Ecclesiæ Dei colūnas non im meritò numeretur. Vita eius à diuersis conscripta habetur, sed à plerisque nimis breuiter: à nonnullis uerò prolixè satis, sed stylo, quod ad quosdam attinet rudi & impolito, ut lectorē emūctioris naris facile possit offendere. Itaque quæ ad tanti uiri laudem & gloriam facere uidebantur, aliquanto fusiùs, seruata tamen modiocritate, colligere studui, idque paulo latinius, quā ii, ex quibus ea descripsi, ut laudetur præpotens Deus in sācto suo, & uir beatissimus eo, quo par est, ab omnibus honore afficiatur. Quòd igitur ad genus eius & patriam attinet, patrem habuit ex illustri familia Comitum Aquinatum, eumque Landulphum nomine matrem uerò Theodoram, & generis & morum nobilitate insignem, patria Neapolitanam. Porrò cū adhuc mater eius Theodora eū utero gestaret, uir quidam sanctus, in campaniæ monte quodam cum plerisque aliis uitam ducens eremiticam, re & nomine Bonus, ob uitæ sāctitatem iam fama celebris, ad eam in castro suo Roccha Sicca morantem accessit, eique dixit spiritu prophetico: Lætare domina Theodora, paries enim filium Thomam, quē toto orbe ob uitæ & eruditionis præstantiam celebrabitur porrò S. Dominici institutum idem ipse cōplectetur. Cui illa respondit: Fiat Domini uoluntas. Natus deinde puer est, & Thomas uocatus, nutricique traditus: quæ cum eum aliquando in balneo aquis uellet abluere, manum extendens infantulus, chartulam è terra sustulit nullo inuente, eamque compressa cœpit retinere manu. Nutrix autem eum lauare cupiens, conata est chartulā è manu eius extrahere: at ille id non ferēs, acriter flere cœpit. Itaque nutrix pietate commota, noluit ei molesta esse: illaque cessante, ille quoque lachrymari desiit. Relicta igitur in manu eius chartula, nutrix eū abluit, abluēū; extersit & induit. Rem autem totam matri eius indicauit, quæ ægre tandem infantis manum aperuit, ex eaque chartulam euulsit, in qua scripta uisebatur angelica salutatio. Infans uero chartulam instanter repetiit, atque demum ploranti reddi tam, ille mox deglutiuit. Vila est ea res plerisque non uacare & miraculo & mysterio, quod eximius olim Ecclesiæ doctor futurus, in eam chartulam ante omnes incidisset, quæ nostræ salutis iucundissima initia contineret. Solebant postea illi lachrymanti libellū aliquem offerre, eoque appræhenso, lachrymas remittebat non sine multorū admiratione, qui inde colligerent, magnos illum in literis progressus habiturū. Quoties etiam librum aliquem conspexisset in tenera ætate, ad illū accurrebat, & uoluendo chartas, eius modi se ludo instar puerorum oblectabat.

Genus & patria S. Tho.

Eremita Bonus.

Chartulam angelica salutatione inscriptā deglutit.

Iam uerò ubi ad quintum peruenit ætatis annum, à parentibus ad amplissimum illud Casinense monasterium missus est, & pietate & literis imbuendus. Eius monasterii fratres militant Christo sub regula S. Benedicti. Factum hoc est magno diuinæ prouidentiæ consilio, ne tantilla ætas, si in prauos & mundo huic deditos magistros incidisset, aliquam ab ijs labē cōtraheret. Adhibitus autem illi est in eo monasterio præceptor, qui eum & optimis moribus, & egregie instrue-

Traditur in Casinē se monasterium.

instrueret disciplinis. Ab hoc uerò sanctus puer sæpè importunis precibus extorquere solebat, ut ipsi dicerei, quid sit Deus. Quæ autem ab illo magistro dicebatur, manebant apud puerum alta mente reposita. Erât in illo monasterio etiam aliorum nobilium uirorum pueri: in quibus si quos uidisset aut arrogantes, aut dissolutis & incompositis moribus, eorum cōsortia deuitabat. Gestare solebat manu chartulam, prima puerorum rudimenta continentem. Multa in illo uisebatur morum maturitas, nulla puerilibus annis familiaris leuitas, nulla loquendi futilitas aut garrulitas. incipiebat enim iam tum in silentio secum ipse utilia meditari, & certè in illa tam tenera ætate duabus amplius horis in precibus & Dei laudibus uersabat. Mouebât hæc eius cœnobij Abbatem, quippe cui haud obscure indicarent, nihil uulgare aut mediocre ab illo ingenio quandoque expectandum, tandemque eò permouerunt, ut puerum iam præclaræ indolis parentibus remitteret, simul hortans, ut Neapolim eum disciplinis liberalibus accuratius instituendum ablegarent.

Mores pueri.

Et ita factum est, Venit Thomas annos natus plus minus decem Neapolim, & pro admirabili ingenij uiuacitate ita profecit in literis, ut cōmilitones suos omnes antecelleret. In Grammatica, Dialectica & Rhetorica fertur quodam Martino peritissimo præceptore usus, in Physicis uerò PetriHyberuici fontes esse sectatus. Iam fama increbrescebat Neapoli esse adolescentem, qui eximiis uirtutibus ætatem uinceret. Verum ille, licet ualde adhuc puer, iam alia animo uoluebat, nec quid de ipso prædicarent homines, sed quomodo posset ipse gratam præpotenti Deo offerre seruitutem, sibi cogitandum existimabat. Per id tempus frater quidam Dominicani instituti, ingenium eius uehementer admirans, uidere sibi uisus est radios quosdam luculentos de eius uultu uibrari, qui longe lateque diffusi, cernentium oculos illustrarent.

Mittitur Neapolim

Contigit autem F. Ioannem de S. Iuliano, cuius erat admodum celebris opinio, in colloquium sancti Thomæ tunc fortassis incidere, Dei utique spiritu id agente. Is eum hortari cœpit, ut contempta mundi uanitate, ut Dominicani instituti, cuius ipse quoque ex professo erat monachus, complexum se conferret. Erat hoc nihil aliud, nisi iam currenti calcar addere, iam enim ille uenerabilis puer secum statuerat ad illud se uitæ genus transferre. Itaque quod mente deliberarat confert in opus, & annos natus tredecim, contempta tam illustri generis dignitate, posthabitis amplissimis opibus, omnique fastu & pompa mundi huius proculcata, induit habitum S. Dominici, magis eligens abiectus uideri in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, & omnibus mūdi huius falsis & commentitijs bonis circunfluere. Eius uerò sacri ordinis habitū ei contulit uir eximius & Deo deuotus F. Thomas Agni de Lentino, tunc quidem Prior Neapolitanus, sed postea ex Messanensi Archiepiscopo Hierosolymitanus Patriarcha. Permouit autem animos omnium, quòd nobilissimus puer rem iam tam esset eggressus, & ea opulento spōte elegisset fieri inops & pauper, nihilque huius mundi posidere. Solēt enim in omnibus piis & Deo deuotis id süopere admirari, nonnunquam etiam irridere & contemnere illi, qui in magna felicitate ponunt, honoribus & diuitiis, atque alijs id genus uitæ huius uanitatibus affluere. Et tamē de ipso filio Dei dicit Apostolus, Qui cum esset diues, propter uos egenus factus est. Immo uerò ipse dicit de ipso: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet.

Amplectit S. Dominici institutum.

2. Cor. 2.

Ma. 8

Exemplum igitur dedit nobis, ut si uellimus ad perfectionem adspirare, rebus omnibus nuncium remittamus. Fecerunt hoc innumeri sexus utriusque sanctissimi homines, atq; in ijs etiam Imperatores, reges & principes, fecit etiā S. Thomas, sed mater eius, ut est matronarum in filios uehemēs affectus, ualde id acceste tulit, nolens priuari filio suo. Itaque multis stipata matronis, uenit Neapolim. Et in hac quidem re cōmemoranda nonnihil uariant scripturos. Alii enim dicūt gauisam fuisse matrem, cum recordara esset olim id prædictum fuisse, fore ut Thomas se conferret ad monasticum uitæ genus, atque ea causa iuisse Neapolim, ut filium in eo proposito confirmaret, ac tandem tamen animo fuisse commotam, cum non daretur ei facultas filium alloquendi. Verebantur enim patres Dominicani, ne mater filium suis blandis colloquiis ab instituto reuocaret, dederūque operam, ut primum Romam, inde in Tusciam, mox Parisios Thomas perduceretur. Nec cessabat mater abeuntem Romam usque insequi, sed ibi eum non inueniens, perturbari cœpit, maximè quod nō crederetur ipsi affirmanti, se nō nisi cōfirmādi filij causa eius colloquium expetere. Eo tempore fratres sancti Thomæ Landulphus & Arnoldus, uiri strenui & prudentes, in castris Friderici. Imperatoris militabant. Ad illos scribit mater, dent operā, ne Thomas possit ex Italia trāsire in Gallias. Illis lectis literis, non mediocriter commoti, assentiente Imperatore locis oportunis fortissimos collocāt uiros, qui eum intercipiant. Nec defuit illorum conatibus prosper successus. Cum enim Thomas sanct[us] puer cū quatuor socijs eiusdem professionis iter capesseret, & labore fessus, ad puteum sederet, à militibus comprehensus est, qui eum habitu monastico ui spoliare uolentes, cum eum cernerent modis omnibus obniti, ne quid incōmodi acciperet, eum ad fratres illius adduxerunt. Ij porro ad matrem eum ducendum curarunt. Dolebant interea fratres Dominicani, quod ea ui conspicerent abduci tantæ spei puerum. Porrò mater uiso Thoma, ingenti gaudio affecta est, sed nin cente muliebri affectu persuadere illi conatur, ut religioni habitum deponat. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Erat eius optimi pueri mens longe firmior & robustior in Christo, quam quæ maternis posset blandimentis euerti. Cumque nihil proficeret, custodiendum illum tradit militibus in castro quodam, donec eius propinqui & cognati aduentarent. Nec sibi tamen ferendam putabant Patres Dominicani illam uim allatam suæ professionis fratri, querelasque deferebāt ad Innocentium 4. Romanæ sedis Pontificem. Pontifex non immeritò rei indignitate permotus, ad Fridericum Imperatorem nuncios cum literis misit, adhortās eum, ut eius iniuriæ administros inquiri iuberet. Fridericus Imperator non id negligendum ratus, q Pontifex admonuisset, milites comprehendi iussit & duci in custodiam, nec diu post fratres Dominicanos hortatus est, ut sua preces ipsi offerrent. Illi uerò cum in spem bonam uenissent recuperandi Thomæ, per uim & iniuriam ablati, nolebant querelas apud Imperatorem deponere, nec quid ille in milites grauius statuisset, scandalum inde nesceretur, & scrupulus quidam conscientiis iniiceretur.

Fratres S. Tomæ

Thomas cōprahēditur.

Prou. 1

Traditur custodiæ.

Mittitur in carcerē, qui Thomā cōprahēderunt

Iam fratres S. Thomæ Landulphus & Arnoldus ad matrem proficiscebantur, sed omittendum hoc loco non est, quòd cum illi ad Thomam uenissent, eiusque insuperabilem cōstantiam cognouissent sorores, suas hortari sunt, ut ad eum se conferrent, cumquè à sententia deducerent. Non recusarunt illæ, quod iusse erant, sed ubi in eius congressum colloquiumque uenerunt, ita, ab illo, iam diuinitus ualde illustrato puero instituæ sunt, ut altera eorum posthabitis mundi pompis sacris uirginibus in monasterio se coniunxerit

iunxerit, sic demum ijs præfecta, in sancta professiõe sanctè obierit. Ea res magis etiam fratrum iracundiã concitauit, ita ut ad carcerem, quo Thomas continebatur, accederent, & iniurijs atque conuicijs eum exagitarent, denique habitum monasticum discerperẽt, ut ille pudore affectus, ipsis assẽtiret. Sed tãtus puer cedens furori, & fragmenta uestium colligens, ijs se, ut potuit, rursus induit, ex iniurijs, conuicijs & contumelijs pulchras sibi contexens patientiæ coronas. Nõ

Mich. 7. Matt. 10. potuit autem irritatus furor quiescere, ad atrociora se eius fratres arma conuerterunt. Reuerà inimici hominis, domestici eius. Erat mulier uenusta specie, quę nõ ita pridem nupta, iam corpus suum omnibus prostituebat. Hanc inuitant, ut quibus posset blanditijs & lenocinijs pudicissimum adolescentem ad turpitudinem impellat. Ingreditur illa culta & animo meretricio ad S. Thomam in carcerem, uerbisque lasciuis

Tentatur eius pudicitia. & tactibus cœpit eius animum solicitare de re nefaria. Vt autem sensit castissimus adolescens se illius impuris illecebris & pestiferis suggestionibus nonnihil moueri, Ne quæso sinas, inquit, Domine Iesu & tu sanctissima Christi mater & uirgo Maria, ut tam immani me scelere obstringam: moxque à foco arrepto titione, illam procacem & impudẽtem fœminam procul à se abegit. Deinde clauso ostio, in quodam custodiæ angulo crucis figuram illo titione pinxit in pariete, seque prosternens in orationem, cum lacrymis Dominum rogauit, ut ipsi largiretur perpetuæ continentiæ & integritatis donum. Inter orandum autem cum esset somno correptus, duo ei dormienti apparuere angeli, qui ei dixerunt, preces ipsius à Domino exauditas: simulque cingulo eius strinxerunt renes, ita dicẽtes: Noxã Domino iussi, zona castitatis te cingimus, nulla post hac ratione dissoluenda. Interim ue rò ille ex ea constrictione dolorem sentiens, exclamauit. Accurrebant autem custodes, uolentes scire, qua ex causa eos clamores edidisset. At ille prorsus indicare noluit, quod soperuixit: ubi autem se sensit moriturum, indicauit fratri Reginaldo socio suo, quem etiã aliorum secretorum suorum cõscium esse uoluit. Fertur uir sanctus ab eo tempore, quo hæc illi accidit cõtactu, atque adeo uitasse fœminarum colloquia, præterquam ubi uel utilitas uel necessitas aliud postularet, ut solent homines sibi à serpentibus & scorpionibus cauere.

Tandem uerò mater eius Theodora, cum iam biẽnio fere i custodia illum detinuisset, uerita ne Dei in se iram concitaret, fratribus Dominicanis copiam fecit eum ad se reuocandi. Eo autem tempore, quo sic asseruabatur uelut in carcere quodam, crebro illum inuisebat F. Iohannes de S. Iuliano, cuius supra meminimus, quippe qui eum non mediocriter in Domino amaret, afferebatque illi uestes necessarias, idque tã occulte, ut ijs sese quidem indueret, sed rursus apud eum exuens, illi eas relinqueret. Et multa sanè admiratiõe dignum est, quod quidam annotarunt, S. Thomã in eo carcere multa in literis tam egregiè calluisse, ac si ea ab eximijs præceptoribus didicisset. Porrò autẽ matre conniuente, subtractisque custodibus, per fenestram è castro Thomas deponitur, & à fratribus Dominicanis, qui iam eo aduenerant, excipitur, & cum

E custodia dimittitur. multo gaudio Neapolim reducitur. Inde uerò Romã missus est. Id temporis Iohannes Teutonicus, Ordinis S. Dominici Magister, ut uocant, doctrina & pietate clarus habebatur. Is Thomam secum Parisios abduxit, ibi cum aliquot menses fecisset, missus est Coloniam Agrippinam, ut Alberti Magni, multiplici doctrina & uitæ sanctitate celeberrimi, prælectionibus

Mittitur Co- interesset. Quem sanè ut audiuit, mirifice lætatus est, tantum se inuenisse præceptorem. Iam ante enim cerebro Dominum precatus erat, ut quandoque liceret *loniam & audit Albertum Magnum.* ipsi ad tantum uirum peruenire. Vbi sanę obiter illorum reprehendenda est temeritas, stultitia & impudentia, qui sanctum uirum necromantiæ insimulant, & ei nescio quæ alia imperitè, ne dicam scelerate, attribuunt. sed hæc fortassis alibi fusius dicentur. Fuit ille sanè incomparabili rerum plurimarum cognitione, & egregia quoque uitæ sanctimonia prædictus, ut nõ immeritò S. Thomas illo præceptore gloriaretur. Multam sibi eruditionis materiam sub illo collegit Thomas, qui iam quasi Pythagoricum quoddam sibi silentium indixisse uidebatur, ut posset ad studia literarum maiorem animi attentionem adferre. Adeo ue

Taciturnus Thomas. rò perpetuò ferè ea taciturnitate utebatur, ut condiscipulis eo nomine propemodum in contemptum ue nirer, qui eum bouem mutum appellabant. Forte per id tempus Albertus Dionisij de diuinis Nominibus librum prælegit, & Thomas nõ segniter auscultabat. Aderat ibi inter alios quidam benè literatus, qui cum Thomam adeo silentij studiosum cerneret, eum obtuso ingenio & hebeti existimãs, Percurramus, inquit, sine repetamus, quæ ab Alberto prælecta sunt. Thomas pro sua modestia libenter annuit. Inter repetendum autem cum ille nonnihil erraret, à Thoma admonitus est, aliter Albertum sẽtire, quàm ab ipso putaretur. Cumque ille rogaret, ut Alberti sententiam explicaret, Thomas ita Dionisium interpretatus est, ut Albertum etiam uincere uideretur. Perlatum hoc fuit ad illum, quem studiosorum magistrum uocant, qui postera die ad locum etiam accessit, ubi Thomas prælectionem Alberti repetebat, diligenterque auscultans, eius ingenium & doctrinam ualde admirabatur, moxque rem totam Alberto aperuit.

Non diu post Albertus eo publica disputatiõe quæstionem difficilem tractandam suscepit. Aderat Thomas, & dicta Alberti tenaci memoria afferuans, deinde scripto compræhendit: sed eum è cubiculo fessim exiret, chartula, è qua ea descripserat, ei excidit nesciẽ ti, inuentaque ab alio quodam, ad Albertum allata est. Qui cum legisset, diuinam in eo gratiam, eamque singularem, animaduertit. Itaque iussit, ut in proxima disputatione ad quæstionem nõ cuiuis obuiã Thomas responderet. Ille principio recusauit præ uerecũdia & humilitate. sed cum Albertus instaret, cessit humiliter. Cum autem non tam suo ingenio, quàm diuina gratia niteretur, ad obsecrandum Dominum Iesum se contulit. Vbi ad disputationem uentum est, tanta in respondendo dexteritate usus est, ut Albertus ei palam diceret: Thoma tu mihi non tam respondentis, quàm doctoris locum obtinere uideris: côuer

Alberti de Thoma sententia. susque ad alios, Vos, inquit, hunc bouem mutum uocatis, sed ille certè tales quandoque docendo mugitus dabit, ut totus possit orbis audire. Nihil uerò sancti iuuenis animum hæc efferebant, sed in multa se animi humilitate & synceritate cõtinens, licet alios ingenio & eruditione superaret, neminem tamen uel leuiter præ se contempsit, neque sibi aliquid arrogan ter attribuit. Ita factum est, ut & Alberto magistro & condiscipulis admirabilis haberetur, quippe qui nõ obscure intelligerent, plenum illum esse spiritu Dei. Cum iam uerò aliquandiu Coloniæ hæsisset, & sub Alberto non mediocriter in literis & moribus profecisset, idem Albertus præclarum eius doctrinæ & sãctitati testimonium reddẽs, persuasit Magistro Ordinis, ut eum Lutetiam reuocaret, in S. Theologiæ Baccalaureum illic promouendum. Datis igitur ad eum literis, iussit Ordinis Magister, ut Parisios rediret, & se ad Sententiarum libros prælegendos compararet. Itaque Luteriam profectus, Baccalaurei titulo, licet inuitus, quod se ex multa humilitate indignum putaret,

Parisiis fit S. Theologie Baccalaureus.

ret, ornatus est. Inde se contulit ad Sententias Petri Lombardi prælegendas. In qua prælectione cum tanta gratia & dexteritate uersatus est, ut omnibus longe antecellere putaretur, omnesque eius doctrinam & sapientiam suspicerēt ac stuperent. Vtebatur enim peculiari quadam methodo, & singulares quasdam suis dictis rationes adhibebat, ut auditores eius minimè ambigerent, à patre luminum cœlesti illum lumine perfusum & egregiè illustratum.

Postquam autem Sententias cum omnium admiratione absoluit, & iam tempus aduentabat, ut Doctoris quoque nomine & titulo insigniretur, Parisiensis Academiæ Cācellarius, ut uocant, eius rei admonuit Priorem fratrum Dominicanorum, qui Lutetiæ morabantur. Prior itaque mandat Thomæ, ut ad eam capessendam dignitatem se præparet. Sed hic uir sanct⁹ & humilis, ad solita modestiæ præsidia cōfugiens, cœpit multa prætexere, se nec scientia nec ætate tanto honori parem asserere. Neque enim id temporis annum ætatis trigesimum compleuerat. At uicit tandē obedientia, & cum maiorum suorum non posset declinare imperium, cum magna humilitate illorum se se uoluntati accomodauit. rursusque ad orationis studium se conferens, petiit ab omnipotente Deo opem & auxilium. Postea illi dormienti quidam uenerādus senex apparuit, eique dixit: Quid habes, frater Thoma, quòd sic Deum lachrymabundus oras? Cui ille respondit: Cogor magisterii & nomen & munus in me recipere, cui nescio imparem esse: nec uideo, quid thematis loco sumere debeam, quemadmodum in scholis more receptum est. Tum ille senex: Noli, inquit, pusillo esse animo: uult Deus, ut Maioribus tuis hac in re obtemperes. Thematis autem loco habebis illud

Ps. 103 ex Psalmo: Rigans montes de superioribus suis &c.

His dictis, uisio ablata est, & Thomas expergefactus Deo gratias egit, quod tam clemēter ipsius preces admisisset. Promotus inde in S. Theologiæ Doctorem, nihil de studio remisit, sed multas reliquit Ecclesiæ doctissimas & utilissimas lucubrationes, quas mirantur studiosi. In iis sunt illi eruditissimi libri, quos inscripsit Summam contra Gentiles: in quibus, sicut & in cæteris sancti uiri scriptis, non debemus dictionē spectare, quæ pro illius seculi more simplex est & scholastica: sed res & sententias, quæ doctissimorum uirorū iudicio sunt in illis admirabiles. Fuit uerò etiā in sermone familiari ad persuadēdum ualde efficax, quemadmodum res subiecta docebit. Venit quandoque ad Christi natalem diem Mollariam, quod est oppidum non longe ab urbe Roma, ubi tum morabatur Cardinalis Richardus: uenerunt autem eò etiam duo prædiuites Iudæi, in rebus Iudaicis egregiè instructi. Voluit igitur Cardinalis, ut cum illis Thomas sermonem conferret, & ad Christi religionem eos traducere niteretur. Suscepta est cum illis disputatio, multisque ultrò citroque allatis rationibus tandem scripturæ diuinæ testimoniis Thomas euicit, iam Christum & Messiam aduenisse, quem infelices Iudæi adhuc uenturum somniant. Et illi quidem tunc à Thoma ea conditione dimissi sunt, ut in crastinum secum deliberarent, & si quas haberent rationes cōtrarias adferrēt:

Promouetur in Doctorē.

Duo primarii Iudæi ab illo conuertuntur.

interim uerò ille feruēti spiritu rogabat pro illis Dominum, ut eos ad se conuertere dignaretur, qui pro peccatoribus nasci uoluerit. Altero illucescente die, uerus Lucifer in eorum cordibus ortus est, reuersique ad S. Thomam, posita Iudaicæ perfidiæ obstinatione Christo nomen dedere, & sacro abluti baptismate, Christum induerunt.

Ecstases eius.

Admiranda fuit sancti uiri inter orandum animi pietas & deuotio, & cum se daret rerum diuinarū contemplationi, adeò persæpè uisus est mente in Deum sumiter excessisse, ut corpus pariter in aere suspensum uideretur. Præcipua autem deuotione afficiebatur erga illud præstantissimum Eucharistiæ Sacramentum, solebatque quotidiè Missæ offerre sacrificium, nisi aduersa ualetudine esset impeditus: nec hoc contentus, etiam alterius fratris Missam auscultabat, cui etiam ut plurimum ipse inseruiebat. Sub ipso autem sacrificio, tāti sacramenti amore ebrius, nō rarò in Deū rapiebatur, totus lachrymis infusus. Horis nocturnis, post breuem somnum, multum uocabat precibus ut a Domino posset obtinere gratiam scribendi & docendi, quæ expediret. Quicquid illi ad necessaria corporis in somno ciboque ac potu parce capiendo refectione ocij superfuit, id totum orationi, lectioni, meditationi, scriptioni impendebat, ita ut nullum temporis spatium absque fructu tra ūsmitteret. Cum hominū colloquiis interesse cogebatur, ne illud quidē, licet exiguum, tempus absque animi profectu transigebat, semper aliquid eiusmodi proponens, quod audientium saluti proficeret. Vbi autem licebat ad amica Cellulæ silentia redire, omissis omnibus, cum quibus erat locutus, qualescunque etiā illi fuissent, mox ad rerum diuinarum meditationem sese recipiebat, idque animo tam libero & ad rogandum Dominum expedito, ac si interea secum uersatus fuisset. Quod utique argumento erat cæteris quidem rebus interesse & occupari eum potuisse, sed non nisi Deo & rerū diuinarum studio & contemplatione fuisse delectatum.

Animi eius puritas.

Et est sanè hoc in sancto uiro accuratè obseruandum, quod quoties uel ad disputationē, uel ad lectionem siue studium, uel scriptionem se conferre uellet, prius ad feruenter rogandum Dominum se contulit, idque cum profusis lachrymis sciens scriptum, omnem sapientiam esse à Domino Deo. Inde factum est ut illa etiam, de quibus anteà dubitarat, post eiusmodi preces tam dilucide perspecta haberet, ac si ea lectione didicisset. Et huc facit, quod ipse socio suo fratri Riginaldo secreto aperuit, & usque ad obitū suū tacitum haberi uoluit, ipsum scientiam & eruditionē suam, non tam ingenio & studio, tametsi illa quoque ei non defuere, quam fusis ad Dominum precibus acquisiuisse. Quod quidem ille Reginaldus post eius decessum crebro in scholis & alibi referre solebat, dignū profectò, quod studiosi imitentur. Nam qui post habito Dei timore sui ingenii uiribus suaque industria nituntur, illi cum in literis nonnihil proficiunt, animis intumescunt, & quēadmodum à Leone pontifice dictum est, causa illuminationis fit eis materia cæcitatis, & tum seipsos, tum alios sæpè in absurdos præcipitant errores. Sed de hoc satis. Est autem hoc quoque in sancto uiro memorabile, quod cum ei esset integrum, libenter solitus fuerit aliquid in Patrum Collationibus lectitare, ne ex rerum subtilium speculatione affectus eius nonnihil tepesceret, possetque se rursus facilius ad diuina contemplanda colligere & erigere. Et in hoc quidē S. Dominicum sectatus est, quem eius libri lectione eo nstat magnopere fuisse delectatum, & ad magnam uitæ perfectionem incitatū atque promotum.

Ecct. 1

Occurrit quandoque S. Thomæ locus difficilis in Esaia propheta, quem tum interpretabatur: cumque ad eius sensum & mentem penetrare non posset, multis diebus in ieiunia & orationes incubuit, donec à Domino aperiretur, quod clausum & abditum uidebatur. Ita nocte quadam, cum precibus uacaret, socius eius Reginaldus audiuit quosdā cum illo miscere sermones, licet percipere non posset, quinam illi essent, uel quibus de rebus colloquerentur. Illis autem abeuntibus, Thomas ad se Reginaldum uocat, eumque iubet scribere commentaria quædam in Esaiam, perinde illi ea dictans, ac si ex li-

Diuinitus edocetur.

bro recitaret. Deinde iussus, Reginaldus quieti membra reddere, ad Thomæ pedes corruit, eum obnixè rogans,& per Christi nomen obtestans, ut diceret cũ quibus tã prolixe fuisset locutus. Recusante diu Thoma,& rem secretam pandere nolente, Reginaldus in prece perstitit. Tandem igitur, ne Christi nomen, per quod admiratus erat, negligere uideretur, cũ lachrymis ei dixit: Scis fili Reginalde, quam me hisce diebus afflixerim, ob loci huius obscuritatem, cuius tã expositionem ex ore meo scripsisti. Misit autem pius Dominus ad me apostolos Petrum & Paulum, quos mihi apud illum intercessores adhibueram,& cum illis iam dulcia habui colloquia, iique hunc mihi locũ ualdè luculenter explicarunt. Sed ego omnipotentis Dei uerbis tibi præcipio, ne hoc, quod ex me adiurato cognouisti donec ero in hac uita, cuiquam omnino reueles.

Petrus & Paulus ei apparent.

Idem Reginaldus incidit quandoq; in febrem ualde molestam & cõtinuam. Eum Thomas accessit,& optimis sermonibus hortabatur ad patientiam. Ferebat autem uir sanctus ad collum suum suspensas reliquias quasdam S. Agnetis uirginis & martyris, quam singulari amore & deuotione prosequebatur: mone, batque Reginaldum, ut ipse quoque in illam sanctissimam uirginem animi deuotionem conciperet: simul que eius pectori sacras reliquias imponens, Dominũ pro fratris salute precabatur,& ille mox è lecto surrexit incolumis. Oranti quodam tempore S. Thomæ Neapoli in templo Dominicanorum apparuit frater Romanus S. Theologiæ Doctor, Ordinis S. Dominici, quem ille sibi Parisijs in prælectionibus reliquerat successorem, qui nõ ita pridem obierat, Thoma ignorante. Vt ergo illum uidit iuxta se stantem, Gratulor, inquit, te huc aduenisse, sed quando oro, uenisti? Respondit ille: Ego iam excessi è corpore: permissum autem mihi est pro tuo merito tibi apparere. Territus eo responso nonnihil sanctus uir, cum se collegisset, ait: Adiuro te per Dominum, ut indices mihi, num placeant Deo opera mea. Respondit Romanus: Perseuera in hoc statu, nec dubites grata esse Deo, quæ facis. Et Thomas, Tecum uerò, inquit, ut agitur? Respõdit: Ego uita fruor sempiterna. Attamen ob negligẽtius curatum testamentum, à Parisiensi Episcopo mihi traditum, pœnas lui in locis Purgatorijs ad dies quindecim. Et Thomas. Scis, inquit, crebro nos in disputationem illam adduxisse quæstionem, an permaneant in animo scientiæ, in hac uita acquisitæ, quæso, ut eam mihi expedias. Respondit Romanus: Ego Deũ intueor: noli hac de re ex me sciscitari. Et Thomas: Vides ne, inquit, Deum sine medio, aut aliqua re interposita? Tum ille: Sicut audiuimus, ait sic uidemus in ciuitate Domini uirtutum, moxque disparuit, & S. Thomam multa relinquit consolatione perfusum. Alio tempore eidem sancto uiro in preces incumbenti Parisijs soror eius apparuit, seque in Purgatorijs locis cruciari dixit, orans, ut sacrificia & preces pro ipsa Domino offerret. Curauit uir sanctus, ut fratres pro ea facerent ut petierat. Interiectò inde aliquanto temporis spatio, Romæ illi rursus se ostendam obtulit, indicans se à pœnis liberatam, uiuere in beata uita. Interroganti autem S. Thomæ de duobus fratribus suis, respondit illa, Landulphum quidem teneri adhuc in locis Purgatorijs, Arnoldum uerò habitare in cœlis: addiditque: Tu quoque frater breui nobis iũgeris, sed maior te gloria expectat, quam tuos ob susceptos pro Ecclesia labores.

Reliquijs S. Agnetis curat morbũ.

Ps. 47.

Soror ei appa ret.

Inuitauit quandoque S. Thomam ad sumendũ cũ ipso cibum Diuus Ludouicus Galliæ rex. Excusabat se Thomas, ꝙ propter studiorum occupationes non esset sibi integrum uenire ad mensam regis. At compulsus tamen est iussu Prioris Parisiensis. Acriter id temporis animo incumbebat in Manichæorum oppugnationem: cumque sederet ad regis mensam ijs cogitationibus intentus, manu percutiens mensam, Definitum est, inquit, contra hæresin Manichæorum: uocansque ex nomine socium suum, perinde acsi esset in suo cubiculo, Surge, ait,& scribe. Prior uerò illi assidens, eumque manu tãgens, Domine Doctor, inquit, ad mensam regis hic sedes, non ad mensam Cellulæ tuæ. Tum ille ad se reuersus, uerecundè ait ad regem: Ignosce mihi Domine mi Rex, quia putabam me domi uersari in cubiculo meo. At sanctus Rex ualde admirans, eum inter epulas usqueadeo extra se positum prudenter acciuit librarium, iussitque ut quamprimum annotaret, quæ sancto uiro erant diuinitus inspirata. Similiter contigisse fertur, cum sanctus uir ad Cardinalis Legati Tusciæ mensam sederet, qui eius uidendi cumprimis erat cupidus, quo tempore scribebat illud opus insigne aduersus gentiles. Crebros patiebatur eiusmodi mentis excessus: sed tum præcipuè diuturnum, cum esset in castro sororis suæ Theodoræ, nõ longè ante obitum suum, ubi sanè per triduum fere permansit à corporeis sensibus abstractus, adeò ut soror eius, talium rerum imperita, non minimum turbaretur, quæreretque ex socio sancti uiri, quidnã ita subito fratri suo accidisset. Cui ille respondit, sæpe quidem illum extra se rapi, cum se daret arcanorum contemplationi: at nunquam tamen antea tam prolixe eum se uidisse in eo mentis excessu. Tandem uerò idem frater sanctum uirum fortiter traxit, eius apprehenso cucullo, sicque ad se rediit. Et suspirans ait: Tibi fili Reginalde secretum aperio, prohibeoque ne id me uiuente cuiquam reueles. Ego iam scribẽdi finem facio. sunt enim mihi talia diuinitus ostensa, ut illorum cõparatiõe ea, quæ hactenus scripsi & docui mihi exigua sanè uideantur. Spero autem in Deo meo, quòd sicut scribendi, ita & uiuendi mihi propediem finis aderit. Solebat uerò sancti uiri mens in eiusmodi raptibus nõnunquam usqueadeo abalienari à corpore, ut etiam magnos ei illatos dolores minimè sentiret. Erat illi ex medicorum consilio in tibia adhibendum cauteriũ. Ait itaque ad socium fratrem: Vbi uenerit is, qui tibiam ustulurus est, me fac quæso certiorẽ. Factum est ita, cumque uenisset, extendit quidẽ tibiam, sed adeo fuit mente abstractus, & in Deũ sublevatus,& ut ustionem illam neutiquam perciperet. Itidem alio quodam tempore in cubiculo scriptitans & manu ardentem candelam tenens, extra se raptus est, ita ut candelam, eius manum diu adurentem, prorsus nõ aduerteret: Id genus alia sæpius illi Parisijs accidisse compertum est.

Ad mẽsam regis Gallorum sedet extaticus

Pra mẽtis excessu nõ sentit ustionem tibiæ.

Fuit uerò etiam multa illi gratia in habẽdis ad populum sacris concionibus: in quibus tamen uitare solebat ea, quæ ad curiositatem potius, quàm ad auditorum utilitatem pertinere uidebantur, ad hominum illorum, quibus loquebatur, captum se accommodãs, & acutas subtilesque quæstiones ad scholas amãdãs. Tanta autem cum reuerentia auscultabat eum populus, acsi è cœlo eius uerba manarẽt. Et erat sermo ei ad persuadendum efficax, cum nihil uerbis doceret, quod factis ipse non præstaret. Ardebant uerba eius instar facularum, & auditorum animos ad Dei amorem & animi compunctionem inflammabant, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequẽtibus signis. Concionabatur quandoque Romæ in sacratissimo Paschatis die, & absoluta concione cum è suggestu descendisset, mulier quædam, quæ multo tempore sanguinis fluxum patiebatur, nec ullius medici opera curari poterat, fimbriam cuculli eius attigit, credens se sancti uiri meritis posse sanari. nec est spe

Est egregius concionator.

Miraculum.

spe frustrata sua, ilicò à tacto restituta sanitati. Sequebatur autem eum usque ad monesterium S. Sabinæ, fretrique Reginaldo, quid ipsi contigisset indicauit.

Humilitas & obedientia sancti uiri. Præter alias animi uirtutes, ingens quoquè in sancto uiro humilitas relucebat, quæ est custos uirtutũ cæterarũ, de qua dicit Dominus Iesus: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Cũ enim Bononiæ in cœnobio ambularet contemplationi intentus, frater quidem alterius cœnobii, qui sanctum uirum nõ nouerat, à Priore petiit ut liceret ipsi cum fratre, qui primus ei uenisset obuiam, ad quædam expediende *Ma. 11.* negocia egredi in urbem. Priore annuente, ante omnes incidit in S. Thomam, dixitque ei: Dilecte frater, Prior iussit te mecum ire. Mox præeuntem fretrem uir sanctus sequitur, sed cum ille iret festinentius, nõ potuit eum assequi. Itaque non raro ab illo arguebatur, sed uir sanctus humiliter se excusabat. Vt eutem ciues uiderunt tantum uirum parui momenti fratrẽ sequi, existimabãt id errore fieri. Accedũt igitur ad illum fratrem, indicant quem uirum post se ducat. Tũ ille ad S. Thomam conuersus, obnixe rogauit, ut ueniam daret suæ ignorantię. Ciues aũt cum multa reuerentia uirum Dei compellantes, sciscitabantur cur eo *Perfectio uitæ monasticæ.* se ebiicere uoluisset. Quibus ille respondit: Monastica omnis religio sanctæ obedientiæ studio perficitur, qua homo homini se subiicit propter Deũ, quemadmodum Deus ipse hominibus causa salutis humanæ submisit.

Eius ingeniũ. Præclaro inprimis ingenio eum fuisse, præter eruditaquæ extant, eius scripta, etiam illud confirmat, q aliquando in colloquio familiari ipsi dixisse ferrur, se nunquam legisse librum, quem non etiam intellexisset, quod certè paucissimorum est. *Memoria tenacissima.* Memoria uerò usqueadeò tenaci fuit, ut quod semel legisset, facilè animo retineret. Referre de illo solebat frater Reginaldus, itemque alij, quòd de diuersis rebus dicterit quandoquè tribus, interdum uerò etiam quatuor emanuensibus siue liberariis scribenda. Erge pauperes & in peccare lapsos ex infirmitate multa commisera tiorie mouebatur. Diuitias, licet uir admodum nobilis genere, plane fastidnit, lucrat aliquandò ad sanctũ Dionisium, cum Parisiis degeret, ad uilendas sacras reliquias, iamque reuerteuti ostendebat socii ciuitatem Parisiensem, eamque laudibus efferebant. Tum *Recusat Archiepiscopatum Neapolitanũ* uerò ille ait: At ego mellem mihi domo dari Chrysostomi Homilias in Matthæum, quàm Lutetiam Parisiorum. Honores etiam amplissimos, ultrò ipsi oblatos, respuit. Clemena eius nominis 4. Romanus Pontifex, qui sanctum uirum amabat, Archiepiscopatum Neapolitanum ei tradidit, sed ille non modo recusauit, uerumetiem cum multa humilitate petijt, *Forma corporis.* ne deinceps id genus dignitatũ in ipsum conferret.

Quantum quidem ed corporis eius habitudinem attinet, fuit statura procerus & rectus, colore triticeo magno cepite, eoque quedam adsperso caluitie, uiribus robustus. Cum tempestates & tonitrua aerem cõcuterent, signo crucis se muniebat, itẽ dicens: Deus carnẽ suscipere dignatus est. Deus nostra causa mortuus est & resurrexit. Eo eutem anno quo uita functus est, cum decumberet Neepoli, Iohannes Copa Neapolitanus & eius germanus freter Conua, professione Dominicanus, eum inuiserũt, amboque uiderunt p fenestram sese inserentem stellem lucidissimam, quæ cum aliquandiu hæsisset super caput sancti uiri, denuò rursus abscessit. Iam uerò tempus erat, quo Concilium generale Lugduni habebatur ad quod eum proficisci uoluit Gregorius Romenus Pontifex, eius nominis decimus. Annus tum agebetur è Christo neto 1274. Igitur Neepoli discedens uir sanctus, in ipso itinere ad castrum quoddam Franciscæ neptis suæ peruenit, ubi eum morbus corripuit, qui eius appetitum omnem ferè deiecit. Sciscitanti uerò medico Iohẽni de Guidone, num quem cibum omnino appeteret, ille respondit: Si haleces possent obtineri, quales habẽtur Perisiis, fortassis liceret iis uesci. Sed hi pisces hic non extant. Abeunti autem medico, obuiam uenit, qui pisces ferens, quos sardas uocant. Illos medicus emit, & ubi attulit domum, in halece mutati sunt Vbi uerò ed sanctum Thomam recentes haleces, quæ nunquẽm iis in locis feruntur haberi, ellatæ sunt, ille Diuinem admiratus benignitatem, noluit eas in cibũ sumere, imitatus S. Deuidem regem, qui cupitam aquam ea cisterna Bethleemitica haustam, noluit bibere, sed libauit eam Domino. Porrò miraculum illud passim diuulgatum est, & multi ex iis halecibus comederunt. Tandem tamen alio se cibo & potu non nihil refocillauit uiri Dei, diuinæ se prouidentiæ cõmittens. Cœpto autem pergens itinere, cum præteriret cęnobium Fosсæ nouæ Cistertiensis Ordinis, ab Abbate & fratribus humanissimè inuitatus est, ut ad ipsos diuerteret, donec esse reddiens sanitati. *2. Reg. 23.* Quorum ille preces contemnere noluit, sed fusa prius ante aram oratione, ed illos ingressus est. Sentiens autem ea diuina reuelatione non longè abesse supremum uitæ suæ diem, clera uoce multis audienti bus dixit ad socium suum: Fili reginalde, hæc requies mea in seculum seculi: Hic hebitebo, quoniam elegi eam. *Cõfert se in cœnobium Fossa noua. Ps. 131* Abbes autem iussit eum honesto loco recipi, ubi se quieti deret, Intereà uerò morbo ingrauescẽte, uir sanctus lecto decubuit dies non paucos: at fratres e' monasterii cum tanta reuerentia & humilitate ei ministrebant, ut etiam humeris suis è sylua ligna comportarent. erat enim hyems. Quorum officiis uir pius & humilis non sine commiseratione utens, ità dixit: Quis ego sum, ut serui Christi mea causa tantos suscipiant labores? Sed morbus in dies capiebat augmẽta, nec tamen uir sanctus à salutari doctrina se potuit continere. Rogatus enim à quibusdam eius loci capacioribus fratribus, ut doctrinæ suæ aliqd apud ipsos monimentum deponeret, breuiter eis exposuit Cantica Canticorum Salomonis, tanquàm migraturus ed sempiterna cantica spirituum beatorum. *Exponit Cãtica Cãticorũ.*

Cum autem sentiret paulatim se uiribus destitui, cum multe deuotione petiit sibi sacrosanctam Eucharistiam exhiberi. Id uerò ab Abbate & fratribus edmodum reuerenter præstitum est. Vt autem allata fuit Eucharistia tametsi fractis esset uiribus, humi se prostrauit, cum lachrymis & admirabili pietate orans Dominum. Interrogatus autem, ut habet consuetudo Ecclesiastice, num crederet in sacra illa hostia uerum esse Dei filium, qui nostræ causa salutis ea uirgine natus, & in cruce mortuus est & resurrexit, libera uoce & cum multa deuotione lachrymans dixit: Ego planè credo, immò pro certo noui hunc esse uerum Deum & hominem Iesum Christum, æterni perris & uirginis matris filium, & quod puro corde credo, etiem lebiis syncerè confiteor. *Eiusdẽ Eucharistia confessio.* Deinde illud uiuificum accepit sacramentum. Postero autem die etiam extremã sibi uoluit Vnctionem adhiberi, ubi cum ad singulas uerborum formas sane mente respondisset, iunctis & sursum ad Deum erectis manibus, spiritum suum pijssimo commendans creatori, felicissimè obdormiuit in Domino, hore quidem meturna, ipsis Nonis Mertii, Anno à Christo neto 1274. uitæ eutem suæ 50. illo decedente, è diuersis monasteriis Dominicenorum multi aderant fratres, qui ad eum uisendum confluxerant, aderant etiam non pauci Franciscani. *Excedit è uiuis.* Porrò Abbas eũ suis fratribus eiusq; permultis religiosis & nobilibus uiris sancto Doctori honorificas celebrauere exequias. Aderat inter alios etiam Episcopus Taracinensis.

cinensis. Neptis etiam sancti niri, domina Francisca eò aduolauit, sed cum Canon monasticus non admittat, ut fœminis pateat aditus in monasterium, ipsa multum deprecante, sacrum corpus ad fores monasterii exportatum est, ut posset ab illa uideri. Ibi uerò luctus ingēs obortus est, dolentium tanti uiri obitu. Fertur eodem tempoie mulus, quo sanctus uir sedere solebat, ruptis loris è stabulo accurrisse ad funus, uisoq; feretro, repente corruisse exanimis, ut etiam brutum animal extinctum illud Ecclesiæ lumen plorare uideretur. Ad extremum illatum est sacrum corpus in templum, & ante altare cum multa ueneratione tumulatum.

Preclarum F. Reginaldi de sancto uiro testimonium.

Porrò frater Reginaldus, cuius iam crebrò mentio habita est, ad eorum, qui aderant, ædificationem, sancti uiri innocentiæ & puritati insigne tum reddidit testimonium, ità dicens: Ego sancti Doctoris huius & uitam & conscientism optimè noui, quippe qui & sępè antehac, & iam etiam uitæ finem eius confessionē generalem recepi: testorque Dominum Iesum, me eā semper in illo puritatem comperisse, qua solent esse quinque annorum pueri. nec enim unquàm sensit carnis suæ corruptelam, nec ullius mortiferi peccati habuit in uoluntate consensum. Is Reginaldus fuit indiniduus S. Thomæ socius, eique officiosè, & sedulè in omnibus, baud secus ac patri filius, inseruiuit. Cum enim ad cælesti uir angelicus sæpè raperetur, socio fideli opus babebat, qui eius curam gereret, ne quid ei accideret aduersi. Paucis diebus ante, quàm è corpore uir beatus emigraret, uisus est Cometes, qui quid portenderet, re ipsa satis indicauit, quandò spiritum reddente uiro Dei, ipse pariter defecit. Ea ipsa autem hora, qua mortuus est uir sanctus, Frater Paulus Aquilinus, insigni probitste & existimatione, in cœnobio Neapolitano in nisione imaginaria uidit illū Neapoli in frequenti auditorio prælegentem, & Apostolum Paulum cum multa sanctorum frequentia ingredientem in scholas. Cum autem sanctus Thomas è Cathedra descenderet, honoris causa in eius occursum processurus, Apostolus iussit eum pergere in prælectione suscepta. Sciscitabatur uerò ex illo Thomas, num probè assecutus esset mentem Epistolarum eius. Cui Apostolus respondit: Quantum quidem assequi pōt quispiam in mortali corpore. & subdidit: At nunc tamen eò te perducturus sum, ubi longè maiori instrueris cognitione & intelligentia. Atque hæc dicens, uidebatur illum, appræhensa eius ueste, secum è scholis educere. Tum uerò Frater Paulus Aquilinus, cœpit clamare fortiter: Succurrite, fratres, succurrite, en Frater Thomas aufertur à nobis. Ad quos clamores excitati fratres, quærebant ex eo, ecquidnam uidisset ità clamitans. Illo aūt uisionē omnem ordine referēte, hora annotatur, & facta diligenti inquisitione, animaduersum est, ea ipsa Doctorem sanctum excessisse è uiuis.

Cæcus recipit lumen ad sancti corpus.

In cœnobio Fossæ nouæ monachus erat Iohannes Ferentinus, niroq; penè orbatus lumine. Is priusquā sancti uiri corpus humaretur, ad illud se duci curauit cumque eius faciē esset deosculatus, orauit Dominū, ut tanti uiri meritis amissum sibi lumen restitueretur. eoque recuperato, in has uoces erupit in præsentia fratrum cæterorum: Benedictus Deus. Eccè S. Thomæ meritis clarissimè uideo.

Transfertur sacrum corpus.

Odor suauissimus e corpore

Postquàm autem sepulturæ mandatum fuit sacrū corpus, Abbas & fratres eius cœnobii non immeritò uereri cœperunt, nè tantus thesaurus ipsis quandoq; eriperetur. Erat enim eis instar depositi illud corpus commendatum, & Frater Reginaldus eius socius ad eam rem notarium & testes adhibuit, iusseratque uir sanctus corpus suum opportuno tempore Neapolim deferri. Itaque intempesta nocte Abbas cū fratribus suis id ad sancti Stephani sacellum traostulit uerum sanctus Doctor Iacobo Florentino, qui eius monasterii Prior erat, apparens in somnis, dire eum obiurgauit, minasque intentauit, ni ad pristinum locum corpus reduceretur. Veritus autem ille diuinæ ultionis censuram, cum aliquot monachis & fratribus illis Laicis, quos Donatos uocant, ad sacellum sancti Stephani accedens, sepulcrum aperuit: unde tanta erupit odoris suauitas, ut per monasterium diffusa, mox fratres omnes ad se inuitaret, quibus præsentibus derectum sacrum corpus, omnibus membris repertum est integerrimum, & ipse quoque habitus prorsus incorruptus. Quæ res tanto magis uisa est admirabilis, ꝙ uir sanctus magno & amplo ex naturali habitudine, fuisset corpore, & locus sepulturæ humidus esset, quæ solent celeriorem adferre putrefactionem. Vbi igitur fratres illi tam insigne miraculum uiderunt, maiori erga sanctum uirum deuotinne concepta, corpus sacrum reuerenter & honorificè ad pristinum locum reportarunt. Altera uerò die, indignum arbitrati Missam defunctorum pro illo cantare, in quo tam mira Dei opera conspexissent, Missæ officium celebrarunt, quod solet de Cōfessore non pontifice dici. Hæc aūt prima sancti uiri translatio septimo plus minus mense ab eius obitu facta est.

Secundo trāsfertur & cernitur corpus integrū

Cum autem iam anni septem enoluti essent à prima hac translatione, Petrus Abbas monasterii Fossæ nouæ, sancti uiri corpus denuò exhumatum, iussit in sepulcro marmoreo supra terram reponi, & tunc itidem odor suauissimus inde manauit, corpusque & uestes illæsa fuere, nisi ꝙ parum deerat extremi pollicis dexteræ manus, atque huius sanè rei idem Abbas testis iuratus fuit. Rursus autem, ut ad omnes celebrior, & certior de sancti uiri gloria & meritis fama perferretur, eiusdem monasterii Abbas anno quartodecimo ab obitu illius, rogatus à sorore eius Theodora, ut manum eius dexteram inter sacras reliquias asseruandam ipsi daret, monumentum aperuit, & tanta inde est odoris fragrantia effusa, ut monachi omnes accurrerent, rei nouitate obstupefacti, & tunc quoque nihil neque in sacro corpore, neque in uestibus corruptionis inuentum est, præterquā ꝙ extrema sui parte nasus nonnihil imminutus cernebatur. Existimans autem Abbas leui tractu se posse manum a brachio auellere, cum id frustrà tentasset coactus est ferro eam detruncare, quam quidem sancti Doctoris piissima soror Theodora cum lachrymis admodum reuerenter ad sacellum castri sui detulit, & inter alias reliquiss collocauit. Porrò anno à morte S. Thomæ 42. Canonicus quidam Salernitanus, sacras reliquias inquirens, quas reponeret in sacello S. Crucis ab ipso constructo ubi manus S. Doctoris seruabatur, aduenit, multasque ipsi ostensas sanctorum reliquias reuerenter, ut par erat, uenerabatur. Cum autem diceret sacellanus castri, se adhuc maioris precii habere reliquias, nempe manum integram fratris Thomæ Aquinatis, ille spreuit & irrisit, dicens, illum sanctum non esse, sed unum e familia sancti Dominici. Mox uerò contemptum secuta est uindicta cælestis. Nam tremor illum ingens appræhendit totius corporis, & caput eius mirè intumuit.

Tertio aperitur sepulcrū, & corpus incorruptū conspicitur.

Tum ille ad se ad rediens, seseque temeritatis arguens, ueniam humiliter petiit a sacerdote, manumque sancti Thomæ reuerenter exosculans, & tremore & rumore se sensit liberatum. Percepit autem odorem mirificum ex sacræ manus attactu, qui etiam illius uesti diù postea inhæsit, adeo ut ualdè admirati illi, inter quos uersabatur, sciscitarentur ex eo, unde esset odor tam eximius. Quibus ille crebro

bro

bro eaponebat totius gestæ rei seriem. Multa alia sancti Doctoris meritis sunt diuinitùs edita miracula, quorum etiam quædam recitat summus Pontifex Iohannes 22. In Bulla, qua sancti uiri in Diuos relationem explicat, quæ euidentissimæ declarant, quantum possit apud præpotentem Deum. Nos breui rati studentes, ea omisimus, quoniam multa sunt, & habentur apud alios diuersos. Est autem uir beatissimus sanctorum catalogo adscriptus ab eo quem iã diximus, Romano Pontifice Iohanne 22. Anno Christi 1323. die 18. Iulii.

Octauo die Martij habent Martyrologia Philemonis & Apollonij martyriũ, sed de illis copiosè agitur in Passione Thyrsi, Lucij &c. 14. Decembris, quò Lectorem remittimus.

HOMILIA BASILII MAGNI in quadraginta Martyres, qui apud Cæsaream Cappadociæ passi sunt. Extat in primo Tomo Operum eius.

9. martyrum.



Vis modus aut quæ satietas martyrium memoriam prosequendi erit, illi præsertim, qui corũ amore ac charitate magnoperè tenetur? Nam honor in bonos à conseruis collatus beneuolentiæ significationem habet apud communẽ Dominũ habet. Palam est enim, quemadmodum, qui generosos homines ac fortes cũ honore exceperit, in simili, si forte contingat, occasione imitari non dedignabitur. Venerare igitur legitimè martyres, ut egregiè tuæ uoluntatis te testem adducas, ac demũ sine persequutione, sine igne sine uerberibus ac plagis, eodẽ cũ illis præmio dignus habearis. Nobis hodierna die non unum propositũ est celebrare, neque duos neque decem, sed uiros quadraginta, qui unam in diuersis corporibus animam retinentes, in una conspiratione & concordia fidei, eandem erga res arduas constantiam, & pro ueritate stabile propositum ostenderunt. Omnes inter se similes, pares sententia, pares certamine. Quamobrem & parẽ coronę gloriam sunt promeriti.

Martyres uenerandi.

Quæ digna laus, quæ sermonis copia his poterit adhiberi? Non enim linguæ quadraginta ad prosequẽdam talium uirorum uirtutem sat fuerint. Nec solum multitudo tanta, phalanx militaris, cuneus insuperabilis, æquè & in bellis inexpugnabilis, ac in laudibus inenarrabilis, sed horum unus tãtum, si legitimè fuerit oratione commendandus, nostram facilè uim ingenii sermonisque facũdiam superabit. Igitur in mediũ eos per commemorationem adducentes, qui commune omnium hic adstantium utilitatem constituere palamque omnibus, quemadmodum in pictura, fortia illorum facta reddere conabimur. Nam magnifica in bellis gesta, & oratores sępenumero, & pictores pulcherrimè demonstrant: Hi oratione, illi tabulis describẽtes atque ornantes, amboque plures ad fortitudinem imitandam inducentes. Quæ enim sermo historiæ per inductionem præbet, eadem & pictura tacens per imitationem ostendit. Sic & nos martyrum uirtutem commemorantes, uos adstantes excitabimus, ac uobis sub adspectum ipsorum facta reducentes, eos, qui, sunt animo aliquantulum generoso, ac ipsis uoluntate propinquiores, facilè ad imitandum accendemus. Hæc est enim martyrum uera laus, alios ad eorum uirtutem æmulandum inuitare. Non enim eocomiorum legibus, aut eorum, quæ in genere demonstratiuo reperiuntur, sermones de sanctis ullo modo seruiunt. Quoniam qui laudant cæteros, ex mũdi huius rebus materiã usurpare solent, quibus autẽ mundus crucifixus est, quo modo ex eo quicquam qđ ad laudem faciat, mutuari poterit? Non erat his sanctis una patria alius aliundè uenerat. Quid igitur? sine patria dicemus eos, aut orbis ciues? Sicut enim in symbolorum collationibus, quæ oblata sunt, communia existunt omnium conferentium, sic & in his beatis, cuiuslibet patria communis omnium erat, & omnes è diuersis terrarum locis, tanquàm ex uno, duxerant omnia commonia. Sed quid opus terrestres memorare patrias, cum liceat, quæ iam illis uera patria sit nosse? Patria igitur horum martyrum, Dei ciuitas est, cuius author atque conditor ipse Deus. Hæc est superna Hierusalem, quæ libera est quæ est mater Pauli, & omnium ei similium. Genus autem humanũ, aliud alii, genus uerò spirituale, unum omnibus omnino. Communis nanque eis pater Deus, & fratres omnes non ab uno & una descendentes, sed ex adoptione spiritus in unam concordiam inter se per charitatẽ cõuenientes. Chorus paratus, cõsentus maximus eorũ, qui ab initio Deum laudant non singulatim cõgregati, sed cumulatim dispositi.

Orationes & pictura quid cõferant.

Martyrum uera laus.

Martyrum patria. Gal. 4.

Quis autem dispositionis modus? Hi magnitudine corporis, & ætatis flore ac uirtute, cæteris omnibus præcellentes, ad militares ordines regendos promoti sunt. In tantam quoque Imperatoris dignationem uenerunt, ut ob bellorum experientiam & animi fortitudinem primas apud eum obtinerent. Vbi uerò iniquo præconiũ edictũmque omnibus denunciauit, ne quis Christum profiteretur, propositaque omnia pœnarũ genera confitentibus, multa quoque à iudicibus iniustis ira & feritas prodit, multæ tendebantur ubiquè insidię, doli, delationes, ignis insuper paratus, ensis in promptu, crux affixa, botrus, rota, flagella. In tanta igitur fidelium turbatione, nonnulli fugiebãt, alii succũbebant, alii fluctuabant, quidam ante certamen solis minis absterrebantur, alii ubi coram uidebant intentatos cruciatus, consternabantur, alii certamen ineũtes, deinde usque ad finem laborum durare nequeuntes, pugnã ac periculum detrectabant, & uelut in pelago naufragantes, quæ uirtute patientiæ parta multorum annorum secum in naui uehebant, per inipatiẽtiam amiserunt. Tunc igitur hi quadraginta inuicti & generosi Christi milites, cum præfectus Imperatoris literas ostendisset, & obedientiam requireret, libera uoce, audacter ac fortiter, nihil ex iis, quæ uiderant, exemplis expauescendos, sed minas omnes contemnẽdo, in medium procedentes, sese Christianos esse fassi sunt. O beatas linguas, quę sacram illam uocem emiserunt, quàm aer quidẽ excipiens, sacer est factus, angeli audientes plauserunt: diabolus uerò cũ dæmonibus magnam accepit plagam, Dominus postremo in cælo descripsit.

Martyrum 40. præstantia & dignitas.

Constãtia martyrum.

Igitur horum quilibet in medium procedens: En, ait, Christianus sum. Et uelut in stadiis, qui ad certamen prodeunt, dicunt sua nomina, & in locum pugnę describuntur, sic & hi tunc nobilitatis generisque, ac dignitatis proprię obliti, tantum saluatoris sui professi sunt nomen, ęo omnes ordine fecerunt. Ex quo facta est omnium una appellatio. Non enim talem ac talẽ, sed Christianos omnes se clamantes. Hoc itaque cernẽs præfectus, anxius ac dubius erat, an blandis uerbis uel potius minis eos ad obtẽperandum deduceret. Primum quidem ipsos, si quo modo à pietate obliniata posset auertere, dulci aggreditur sermone: Nolite inquit, iuuenes ætatem perdere uestram, neque intẽpestiuam mortem cum dulci hac & amœna uita commutare. Absurdum nanque eos qui in bellis suot assueti

Blanditur primum, ut alliciat.

ti fortia gerere facta, morte prauorū hominū perire. Post hæc pecuniam pollicebatur, honores ex Imperatore, dignitatesq; ac ordines militiæ primos offerebat. Cū his rebus nihil proficeret, aliud genus aliúq; modum tentauit: plagas, mortes, pœnas intolerabiles ostendit. Et hic quidē talia: Martyres uerò qualia?

Terret, ut euertat.

Quid, inquiunt, muneribus tuis nos demulcere studes Dei hostis, ut discedamus à Deo uiuente, ac dæmonibus perniciosis seruiamus? Putasne tantum te daturum, quantum eripere contendis? Tua respuo dona, quæ nocumentum mihi conciliant: non accipio honorem, undè mihi nascetur ignominia. Pecuniam da, quæ permaneat ac continuo duret: gloriam, quæ semper floreat. Me Imperatori uis facere familiarem, sed meā à uero rege alienare quæris? Quid.n. hæc minima, quæ tu uocas magna, ex mundo pollicetis, cùm mundus uniuersus à nobis despiciatur? Non sunt omnia, quæ uideri possunt, spei paria, quam continuo retinemus. Vides hoc cœlum, ut adspectu pulchrum, ut magnum, & terram, quanta est, quotue in ipsa mirabilia? Nihil horum iustorum felicitati ac beatitudini æquiparari potest. Illa omnque uelociter transeunt, hæc continuo durant. Vnam tantum iustitiæ palmam expecto, circa unam gloriam, quæ in regno est cœlorum, solicitor. Honoris superni cupidos sum, pœnas narias gehennæ metuo. Illius ignis mihi formidolosus est. Nā ignem eum, quem uos nobis intentatis, conseruus est. Nouit & ipse uereri eos, qui idola contemnunt. Sagittas infantium, uestras plagas existimamus. Corpus enim cædis, quod eò clariorem assequeretur coronam, quò magis tibi resistet. Si uerò defecerit, eò citius à radicibus uiolentis solutum abscedet: qui quoniam corporum dominium accepistis, etiam animabus dominari contenditis: & nisi Deo nostro præferamini, non secus indignamini, quàm si ad extremum usque à nobis uituperemini: & hac ratione horrenda hæc supplicia intentatis, ut pietatem nostram culpabilem reddatis.

Martyrum egregia uox.

At nacti illis non meticulosos, neque huius nitæ cupidos, nec qui facile consternantur. Pro charitate, proq; fide in Deum, & in rota poni, & cruci affigi, & flāmis uri, ac oībus demū modis torqueri parati sum⁹. Vbi uerò hæc audiuit barbarus ille ac superbia tumidus, audaciam ac loquendi libertatem minimè ferens, furore percitus, modum considerare cępit, quo mortem eis acerbissimam prolixamque pararet: inuenit tandem. Audite itaque rem quàm duram fit commentus. Animaduerso ille regionis naturam salebrosam & collibus præruptam esse, ac brumæ tempus instare: obseruauit, in qua maximè parte frigus uehemens, ac boreæ flatus horridior esset. Iussit omnes nudos sub dio in media ciuitate congelandos mori. Nostis autem fratres dilectissimi omnes, qui hyemis horroris estis experti, quod sit genus hoc pœnę. Non enim posse licet, nisi iis, qui exemplis similibus periculum fecerunt. Corpus inprimis frigore prostratum, primùm in pallorem concreto sanguine uertitur: deinde turbatur & fremit, dentes frendunt, uenæ contrahuntur, adeoque & totum corpus constringitur: Dolor insuper quidam acutus, & labor inenarrabilis per medullas penetrans, intolerabilem facit sic frigore concretis dolorem. Deindè in acutum tendit, ut ab igne cum summa cremantur. Ab extremis nanque corporis partibus consequens uapor, & ad interiora ac penitiora confugiens, quædam undè abiit, mortua relinquit: nonnulla uerò ad quæ tendit, doloribus afficit morte paulatim procedente. Igitur sancti Dei sub dio pernoctare in stagno quodam iussi sunt, quod pro mœnibus ciuitatis erat: ac per brumā ita glacie concretū apparebat, ut equis peruium &

Crudele supplicium ab immani iudice constitutum.

accolarū pedibus tritum esset: aquæ uerò solitum nō retinerent cursum, earumque natura mollior in lapidis duritiē cōcresceret. Boreæ nāque mordentis spiritus, animantia omnia iuxtà uersantia interimebat.

Hic itaq;, audito damnationis iussu, martyres considerate quāta fuere cōstantia: qui loco cū summa lætitia cōspecto, ultimū nuditatis amictū alacriter reiicientes, per frigus ad mortē properarunt: nō tanquā ad suppliciū, sed ad gloriosissima spolia rapienda, se inuicèm hortādo descēdentes. Non enim, inquiunt, amictū exuimus, sed ueterē hominem, cōcupiscentiæ deceptione corruptū, deponimus. Gratias agimus tibi Domine, q cū isto amictu simul & peccatū exuere licet: quoniā ob serpentē, eum induimus: ob Christū uerò, exuimus. Relinquamus hunc amictū propter paradisum quem perdideramus. Quas Domino, qui pro nobis est spoliatus, dignas gratias reddemus? Quid magnum seruo, si ea, quæ passus est Dominus subeat? Nos causæ sumus, ut illi uestis detraheretur: longè magis quàm militū audacia, qui eā diripuere: ac sortiti sunt. Durū profectò frigus, sed dulcis paradisus. Affligēs glacies, sed delectabilis requies. Breui tēpore durātes, sinus Abrahā nos perpetuo souebit. Vnā noctē cū æuo sempiterno cōmutabimus. Incendatur frigore pes, ut cū angelis cōtinuo saltet. Torpescat frigore manus, ut facultatē habeat in Deū attollendi. Quot.n. nostri cōmilitones ceciderūt, fidē mortali regi seruā-tes? Nos pro fide in Deū uerū seruanda hanc uitā nō proiiciemus? Quot itē malefici homines mortē tulerunt in scelere depræhensi? Nos uerò pro iustitia mortē nō subeamus? Nè obsecro cōmilitones emolliamur, ne terga diabolo demus. Quando semel mori oportet, moriamur ut uiuamus. Fiat sacrificiū nostrū corā te Domine: & uelut hostiæ uiuentes tibi placētes, nosmet hoc æruo gelu immolantes abs te recipiācur. Pulchrū quidē sacrificiū, pulchra oblatio, pulchrū holocaustū: nō quidē per ignem, sed per frigus absumptū. Hæc igitur & his similia credibile est inter se dixisse, ac cōmunē laborē i Domino cōsolatos esse. Veluti quandā in bello custodiā instruentes, eam noctē suos cruciatus sustinēdo atq; algēdo præterierunt, tantū spe certa gaudētes, & hostē cōtinuò deridentes. Vnū erat oīum uotū: Quadraginta in stadiū intrauimus, totidē Domine coronas tribue. Non deest numero nec unus quidē. Preciosum est tēpus, quod quadraginta dierū ieiunio ornasti, per quod diuina lex in orbem transiuit. Quadraginta dierum ieiunio Elias Dominum exquirens, uidere meruit. Et oratio quidem eorum talis.

Martyrum admiranda fortitudo.

Exod. 34. 3. Reg. 19.

Vnus ex eorum numero, indè per animi inconstantiam subterfugiens, mœrorem sociis maximum reliquit: nec propterea Dominus eorum uota inania permisit esse. Nam propè aderat quidam, cui eorum custodia credita est in gymnasio quodam è uicino, à frigore seruatus, & exitum rei expectans, paratusque martyres, si qui fugerent, ut eis clarè pollicitus fuerat, in lauacro quodam aquæ calidæ, quod iuxtà situm erat, excipere ac seruare. Res à Præfecto astutè excogitata, talem uidelicet inuenire certaminis locum, in quo paratum damnati haberent refugium, ut omnem cœpti propositi constantiam amitterent. Sed hoc martyrum patientiam clariorem reddidit. Non enim qui cogitur, est constans, sed qui liber & in oblectationis copia dura pati potest, is demū constans ac patiens est. Custos itaq; dum hos obseruaret, quosdā è cœlo descendentes angelos, ac coronas singulis martyribus, uno excepto, distribuētes adspexit. Is aūt, quē indonatū illi reliquerūt, ab honorib⁹ cælestib⁹ indignū iudicauerūt, ea repert⁹ est animi mollitie atq; incōstantia, ut statim laboris tolera-

Vnus deficit in tormentis.

Costās quis sit.

tiam desperans, ad hostes transfugeret, miserabile prorsus spectaculum, miles transfuga, uir fortissimus captus, Christi ouis à lupo direpta: & quod miserabilius, à uita perpetua cęlestiq; excidens, neq; hac postremò diù gaudens. Nam ubi calidam attigit aquam corpore, quod glacie torpebat, dissoluto, statim interijt. Custos uerò, qui prodigium hoc uiderat, ubi illũ fugientem conspexit, relictis omnibus, sese in eius dimisit locum, ac unam cum sanctis illis uocem emisit: Christianus & ego sum. Itaque cùm eius subita mutatione stuporem illis incuteret, & numerum impleuit, & mœstos ob socium amissum sanctos consolatus est: eos imitando, qui in acie prima, ubi fortè aliquis ceciderit, statim ordini alium restituũt ac subrogant, ne proximi incommodum patiantur. Talem igitur ipse se gessit. Vidit miracula cælestia, agnouit ueritatem, ad Dominum confugit, cum martyribus annumeratus est. Exemplum est apostolorum imitatus. Abijt Iudas, Matthias est subrogatus. Imitatus & Paulum, qui heri persecutor, hodiè factus est euangelizator. Supernè & ipse uocatus, non ab hominibus neque per homines, credidit in nomine Domini Iesu Christi. Baptismum suscepit, non ab ullo, sed à propria fide: non in aqua, sed in proprio sanguine. Cùm uerò primũ illuxit, adhuc spirantes, igni traditi sunt, ac cineres in fluuium proiecti, ut per omnem creaturam eorum transiret certamen. In terra primùm exerciti, deindè in aere ludo durauere: postremò igne crematos aqua excepit. Horum est ergò uera uox illa. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.

In apostata locum custos martyrũ succedit.

Act. 1.

Act. 9.

Psal. 65.

Hi sunt, qui nostram obtinentes regionem, quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent. Nec uno in loco, sese clauserunt, sed in multis locis hospitio recepti multorum patrias ornauerunt: nec tamen separati, sed inter se commixti: si in singulos ipsos diuiseris, proprium numerum non excedunt: si uerò in unum congregaueris, quadraginta nihilominus erũt, ac ità ut ignis natura permanent. Nam ille & ad progredientem transit, & totus est apud habentem: sic hi quadraginta sunt unà, & omnes apud singulos. Beneficium igitur hoc, fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficientem, ex Deo obtinemus. Paratum est hic Christianis auxilium, Ecclesia uidelicet martyrum, exercitus triũphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè operam dedistis, sæpè laborastis, ut unum pro uobis orãrem inueniretis: quadraginta sunt hi, orationis emittentes uocem. Vbi enim sunt duo uel tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est. Vbi uerò quadraginta fuerint, quis dubitat Deum esse præsentẽ? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus lætatur, hos oret. Hic ut à malis liberetur, ille ut duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filijs auditur: peregrinanti uiro reditum incolumẽ, ægrotanti uerò salutem implorat. Cum his ergò martyribus nostras effundamus preces. Adolescentes, suos coæuos imitentur: patres, talium esse filiorum parentes exoptent: matres, exemplum matris optimæ spectent. Nam unius illorum mater alios iam penè frigore consumptos adspiciens, suum uerò filium ob uires aliquantulum ualidiores, & aduersus dura constantiam, adhuc uiuum & permittentibus lictoribus, uitæ consulere ualentem: ipsum proprijs accepit manibus, ac currui, in quo reliqui iacentes ad pyram ferebantur, apposuit martyris uera mater. Non enim lachrymam indecoram effundere, aut aliquid humile loqui, uel indignum agere uisa est. Sed ò nate, inquit, perfice cum tuis contubernalibus iter beatum, nè à chorea deseraris, ne ve inferior alijs Domino appareas. O matrem felicem, ò bonæ radicis bonum germen. Ostendit generosa parens, quemadmodũ pietatis institutis eum magis à quàm lacte educauerat. Et hic quidẽ sic nutritus, sic elatus est à pia genitrice. Diabolus uerò his uisis, præ uerecundia discessit. Frustrà nanque omnem propè creaturam mouerat, & tamen omnia à uirtute martyrum superata uidit. Nox horrida & uentosa, tempus anni frigidissimum, corporea nuditas, patria borealis.

In sanctis patrum nobis est auxilium

Matt. 18.

Sancti innocẽdi.

Matris egregiũ facinus

O sanctum chorum, ò sacrum ordinem, ò cuneum inexpugnabilem, ò communes generis humani custodes, optimi curarum socij, precum ac uotorum inuicẽni suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores ecclesiarum: uos non terra contexit, sed cœlum excepit. Apertæ sunt uobis paradisi portæ, dignum profectò exercitibus angelorum, patriarchis, prophetis, & iustis omnibus spectaculum. Viri ætate florentes ac pares, uitam alacriter despiciẽtes, supra parentes ac filios Deum amantes, in ipso uitæ flore existentes, temporariam hanc uitam contempserũt, ut in membris suis Deum reciperent, mundo simul & angelis & hominibus spectaculum facti, mœstos erexerunt, dubios in fide confirmauerunt, pijs desiderium auxere: unum omninò pro pietate tropæum erigentes, una iustitiæ corona ornati fuere: In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & imperium nunc & in æterna secula, Amen.

Nota quæ hic dicuntur de sanctis.

MARTYRIVM EORVNDEM sanctorum quadraginta militum, ex Simeone Metaphraste.



Empore Licinij Imperatoris magna fuit in Christianos homines persecutio, & omnes, qui piè de Christo sentiebant, dijs immolare cogebantur. Ad hoc autẽ diaboli ministerium propè issimus erat Agricolaus, præfectus pernitiosus atq; sæuissimus. Christianis igitur, qui in exercitu militabant, imperabatur, ut dijs sacrificarent. Erant porrò ex Cappadociæ regione, qui uno in contubernio piè Deum colebant, milites quadraginta, uiri in bello fortissimi, atq; inuicti, quorũ nomina hæc sunt: Domitianus, Eunoicus, Sisinnius, Heraclius, Alexander, Iohannes, Claudius, Athanasius, Valens, Helianus, Meliton, Ecditius, Acacius, Viuianus, Heluius, Theodulus, Cyrillus, Flauius, Seuerianus, Cyrion, Valerius, Cludion, Sacerdon, Priscus, Euthycus, Smaragdus, Philoctimõ, Aerius, Michallius, Lysimachus, Domnus, Theophilus, Euthycius, Xantius, Angias, Leontius, Isychius, Caius, Gorgonius, Candidus. His compræhensis, Præfectus imperat, ut dæmonibus immolent: eosq; alloquitur ad hunc modum: Mutuam inter uos concordiam in bellis declarastis: qua quidem cõcordia uictoriam exercitui peperistis. Eundẽ nũc et consensum, pari uoluntate Imperatoris legibus obtẽperãtes, ostendite, dijsq; prius quã suppliciorũ ui cogamini, sacrificare.

9. martij.

Nomina 40. militũ.

Ad hæc sancti milites tyranno respondẽtes: Si pro mortali Imperatore pugnantes, inquiunt, uicimus, ut ipse testaris infelix, quantò magis pro immortali certamen subeuntes, malitiam dolosque tuos superabimus? Tunc Agricolaus Præfectus: E duobus, inquit, utrum magis libet, eligite, ut uel diis immolantes, ad maiores dignitatis gradus ascendatis: uel id recusantes, ignominia notati, honore militari spoliemini. Considerate igitur & eligite, quod uobis utilius uidetur. Sancti uerò milites: Vtilitas, inquiunt, nostra Deo

Cõstãs responsum martyrum.

Deo erit curæ. Præfectus autem: Omiſsis, inquit, nugis, craſtina die ad immolandum dijs accedite. Et eos in carcerem conijci iuſsit. Quò illi ingreſsi, flexis genibus Dominum his uerbis precabantur: Eripe nos, Domine, à tentationibus, & à ſcandalis operan-

Pſ. 90. tium iniquitatem. Cùm autem ueſpera aduenisset, cœperunt pſalmum hunc canere, atque dixerũt: Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione Dei cęli cõmorabitur: & quæ ſequuntur. Cũq; pſalmũ hunc percurriſſent, dimidium noctis inſomnes transegerunt. Præcinebat autem illis ſanctus Cyrion. Sancti

Mat. 10. 24. uerò Candidus & Domnus reſpondebant. Sed Domnus ipſis ſe perſpicuum præbens: Initia, inquit, uobis præclarè ſe habent: ſed qui perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus erit. Hanc uocem omnes audiuerũt, & perterrefacti, ad auroram uſque inſomnes permanſerunt.

Præfectus autem, amicis omnibus conuocatis, ſanctos adduci iubet, atque ità loquitur: Quæ in præſen-

Serpentina uox. tia dicam, non loquar ad gratiam, ſed ut ſeſe ueritas habet. Quotquot Imperator milites habet, nec ſapientia ſunt uobiſcum, nec fortitudine, nec pulchritudine comparandi, neque ità diliguntur à me, quemadmodùm nos. Itaque nolite beneuolentiam in odium

Contēnitur à ſanctis conuertere. In ueſtra enim eſt manu, ut uel odium à me, uel gratiam meatis. Cui ſanctus Candidus reſpondit: Cum moribus, inquiens, congruit nomẽ tibi Agricolæ: Es enim agreſtis adulator. At ille: Nõne, inquit, dixi, in ueſtra eſſe poteſtate, ut uel odium, uel gratiã ineatis? At ſanctus Candidus: Quoniam, inquit, hoc in nobis eſt, ideò te odio proſequimur: Dei autem noſtri gratiam atque beneuolentiam quærimus. Tu uerò, agreſtis & immanis homo, atque inimice Deo noſtro, noli nos diligere, cùm ſis impius atque inuidus, & ignorantiæ tenebris coopertus, feriſque moribus agreſti nomini reſpondeas tuo. His uerbis Præfectus indignatus, & dentibus frendens ut leo, iuſsit eos in uincula atque cuſtodiam trudi. Sed ſanctus Cyrion: Non habes, inquit, poteſtatem puniendi nos, ſed tantùm interrogandi. Qua territus oratione Præfectus,

Ducuntur in cuſtodiam. iuſsit illos ſolutos in carcerem duci, Aglaioque cuſtodi, ut eos diligenter ſeruaret, imperauit. Ducis enim aduentum expectabat. At illi per totam diem & noctem à ſancto Cyrione erudiebantur, qui ſic eos alloquebatur: Dei conſilio factum eſt, amici, ut in hac caduca militia coniungeremur. Quamobrem operam demus, nè ſeiungamur. Sed quemadmodum uno animo, eademque ſententia uiximus, ſic etiam martyriũ perferamus. Et quemadmodum hic grati fuimus mortali Imperatori, ità immortali Imperatori Deo chari eſſe ſtudeamus.

Diebus igitur ſeptem elapſis, cùm adhuc in carcere ſancti detinerentur, Dux à redijt Cæſaream. Cũq; Sebaſten ingreſſus eſſet, atque in tribunali unà cum Præfecto conſediſſet, octauo die ſanctos in iudicium adduci imperauit. Eos autem in uia ſanctus Cyrion ſic adhortabatur: Fratres, nè timeamus. Nonne cùm eſſemus in prælio, Deum inuocauimus, & opitulatus eſt nobis, & uicimus? Memoria repetite, cùm manus confereremus in magno prælio, & reliqui omnes ſe fugæ dediſſent, & nos in hoſtium medio ſoli quadraginta relicti eſſemus, Deo cum lachrymis ſupplicaſſe, eiuſque auxilio partem ipſorum occidiſſe, partem ità profligaſſe, ut nemo ex nobis in tanta turba uulneraretur. Nunc autem tres ſunt, qui nos oppugnant, Satanas, Dux, & Præfectus. Immò uerò nos unus tantùm hoſtis perſequitur, qui nõ perſpicitur. Vnus ergò quadraginta ſuperabit? Abſit. Id, quod ſemper fecimus, nunc etiam nobis faciendum exiſtimo, ut ad Deum confugiamus. Hoc nobis opitulante, nec carcer nos lædet, nec tormenta, nec uincula. Nonne ſemper inſtitutum hoc obſeruauimus, ut prælium ineuntes, pſalmum hunc diceremus: Deus, in *Pſ. 53.* nomine tuo ſaluũ me fac, & in uirtute tua iudica me Deus, exaudi orationem meam, auribus percipe uerba oris mei? Nunc item pſalmum hunc dicamus, & exaudiet nos Deus atque adiuuabit. Hunc igitur pſalmum, dum ad tyrannos ducerentur, pronunciabant. Omnes autem ad ſpectaculum concurrebant.

Verùm cùm ad Ducis & Præfecti præſentiã eſſent conſtituti, Dux, oculis in eos defixis: Iſti cogentur, inquit, ut ad maiores honoris gradus uelint conſcendere? Et ad illos conuerſus: Maximas, inquit, à me dignitates & plura, quàm alij munera percipietis. Vo- *Blandiuntur, ut fallat: terret, ut frangat.* bis iam datur optio, ut uel dijs ſacrificantes, maxima dona & maiorem dignitatem conſequamini: uel ſi id facere recuſabitis, honore militari priuemini, & ſupplicijs ſtatim afficiamini. Candidus: Aufer, inquit, nobis non ſolùm militiæ honorem, ſed etiam ipſa corpora. Nihil enim Chriſto præſtantius, aut magis præclarum exiſtimamus. Tunc Dux imperauit, ut ora ſanctorum lapidibus percuterentur. Candidus autem, O dux, inquit, tenebrarum, & totius magiſter iniquitatis, aggredere id facere, & uidebis ſupplicium tuum. Tunc Dux dentibus frendens, ad miniſtros ait: O ſerui peſſimi, cur celeriter non facitis imperata? At illi, ſublatis lapidibus, mutuis ſeſe ictibus percutiebant. Sancti uerò milites, re perſpecta, confirmabantur. At Dux indignatione atque ira percitus, arrepto lapide, ut unum è ſanctis militibus percuteret, eum in faciem Præfecti coniecit, & totum illi os contriuit. Tunc ſanctus Cyrion ait: Qui oppugnabant uos, afflicti ſunt ipſi, & ceciderunt. Verè gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorum confringantur. Per deos, inquit Præfectus, præſtigiæ aliquę præceſſerunt. At ſanctus Domnus: Per Chriſtum, in- *Pſ. 36.* quit, Deus præceſsit. Ora enim neſtra impudentia, quæ aduerſus filium ſuum loquuntur iniquitatem, impleuit confuſione. Nonne erubeſcis, ebrie tenebricoſeque diabole, & ab omni ueritate aliene, qui ſcandala ſeminas? Tu caput es diaboli, Agricolæ, & Dux, qui tecum eſt, furoris caudam obtinet. Ambo eſtis ſatanæ miniſtri. Nihil uos mouet primum experimentum tormentorum, alterum aggredimini. Miniſtri uerò: O dementes, inquiunt, & ab omni deorum beneuolentia remotiſsimi, cur dijs non immolatis? Nos, inquit ſanctus Cyrion, per Ieſum Chriſtũ, in ſpiritu ſancto, Deum unum colimus, & certaminis noſtri curriculum alacri animo cõficere feſtinamus ut fraude ueſtra deuicta, coronas accipiamus immortalitatis. Tunc eos Dux in carcerem iuſsit abduci, ut *Reducuntur in carcerem.* quid de illis agendum eſſet, conſideraret.

At illi, cum in carcerem eſſent concluſi, pſalmum illum canere cœperunt: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce ſicut oculi ſeruorum in manus dominorum ſuorum, ità oculi noſtri ad Do- *Pſ. 122* minum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Et quæ ſequuntur. Qua quidem precatione perſoluta, Saluatoris uocem, qui ſe illis perſpiciẽdum præbuit, exaudierunt ità dicentis: Qui credit in me, etiamſi *Ioã. 11* mortuus fuerit, uiuet. Confidite, tormenta ipſorum nolite timere. Celeriter enim prætereunt. paululùm ſuſtinete, legitimè certate, ut coronemini. Hac illi conſolatione Chriſti confirmati, noctem transegerunt. Sed cum dies illuxiſſet, tyrannorum iuſſu è carcere in eorum conſpectum adducti: Facite, inquiunt, quod uobis lubet. Nos enim Chriſtiani ſumus, nec idola uolumus adorare. Diabolus autem dextera manu gladium, ſiniſtra uerò draconem tenẽs apparuit, & in aurem Agricolao dixit: Mens ex-

pugna. Tum Præfectus imperauit, ut funibus omnes uincti in lacum traherentur. Est enim apud Sebasten lacus, in quo magna est aquæ copia. Et quo tempore sancti Martyres cruciabantur, uehemens erat frigoris *Mittũtur in stagnũ.* uis. Nudi igitur in medio lacu sunt constituti, cùm hyems esset, & diei hora acerbissima. Iam enim uesper apparebat. Porrò custodes unà cum carnifice relicti sunt, qui illos obseruarent. Erat autem in propinquo balneum, cui ignem subiecerunt, ut si quis uellet deficere, posset ad illud transfugere.

Hora noctis prima Sancti frigore cruciabantur, & corpora illorum disrumpebantur. Verùm cùm unus eorum, frigotis impatiens, ad balneum transfugisset, simulac calorem attigit, dissolutus est & animã egit. *Haba. 3.* At reliqui Sancti transfugam conspicati, uno omnes ore, atque una uoce dixerunt: Nè in fluminibus irascaris Domine, neque sit in fluminibus furor tuus, aut in mari indignatio tua. Qui enim à nobis defecit, tãquàm aqua effusus est, & discerpta sunt omnia ossa *Ps. 148* eius. Nos autem à te non deficiemus. Viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus, quem laudant omnes res procreatæ, dracones & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies & spiritus procellarum: qui ambulas super mare, tanquàm super terram, & æstuantis impetus nutu manus tuæ mitigas atque demulces. Et nũc idem es, Domine, qui precãtem Iacob, & fratris Esau minas fugientem exaudisti, qui Ioseph adiuuisti & conseruasti, qui Mosen edentem signa, atque prodigia in Aegypto aduersus Pharaonem & populum ipsius, diuidentemque mare, & populum tuum in deserto ducentem exaudisti. Qui sanctos Apostolos tuos audiuisti, nos item audi, Domine, Nè demergat nos aquæ procella, neve absorbeat nos profundum, quoniam pauperes facti sumus ualdè. Adiuua nos, Deus Salnator noster, quia stetimus in profundo maris, & tincti sunt pedes nostri in sanguine nostro. Onere nos leua, & aeris acerbitatem mitiga, Domine Deus noster. In te sperauimus, & non sumus confusi. Intelligant omnes, nos ad te clamasse, & fuisse seruatos.

Circiter tertiam noctis horam, Sol eos circunfulsit ità calidus, ut est in æstate, frigusq; dissoluit, & aquã calidam reddidit. Custodes autem somno detinebantur, & solus clauicularius uigilabat: qui cùm illos precantes audiuisset, cogitaretque, quomodò is, qui ad balneum profugerat, statim propter calorem interijsset, illi uerò tanto in rigore frigoris adhuc uiuerent: *Corona 39. cœlitus lapsa.* cumque lucem circum illos cerneret, sublatis in cœlum oculis, ut uideret, undenam illa lux proueniret, conspexit coronas numero nouem & triginta super Sanctorum capita descendentes. Cõsiderabat autem, qui fieri posset, ut cùm essent quadraginta, una corona deficeret, & intellexit, eum, qui ad balneum transfugerat, ab eorum numero excludi. Itaque custodibus excitatis, & protectis uestimentis suis, in conspectu ipsorum insilijt in lacum, magna uoce clamans, ac dicens: Ego quoquè Christianus sum. & in medio sanctorum militum consistens: Domine Deus, inquit, in te credo, in quem & hi crediderunt, me ad numerum ipsorum ascribe, & dignum effice, ut pro te cruciatus tormentaque sustineam, atque ità probatus inueniar.

Querela dæmonis. At diabolus uictus, & in hominis speciem mutatus, genua sua manibus complectens, coram omnibus uociferabatur: Væ mihi, inquiens, à sanctis uiris superatus sum, & factus sum omnibus derisui. Nõ habui socios ac ministros unanimes: neque enim *Ps. 76.* uictus fuissem. Quid reliquum est, nisi ut meorum principum animos conuertam, & Sanctorum corpora comburam, in fluuiumque proijciam, nè reliquiæ ipsorum reperiantur? Sanctus autem Cyrion: Quis, inquit, deus magnus, sicut Deus noster? Tu es Deus, qui facis mirabilia. Eos enim, qui contra nos erant, pro nobis stare fecisti, & imminutum quartæ decadis numerum explesti, & Satanam confudisti. Et canere cœperunt: Salua nos, Domine, quia defecit Sanctus.

Manè autem cùm impij Tyranni uenissent, & clauicularium cum sanctis reperissent, à militibus quæsierunt, quãnam re perspecta adductus id effecisset. Milites autem responderunt: Nos graui somno oppressi detinebamur, cùm ille, qui tota nocte uigilauerat, repentè nos excitauit. Et circùm milites ingens lumen adspeximus. Ille uerò statim, uestimentis suis abiectis, ad eos desilijt, clamans & dicens: Ego quoquè sum Christianus. Tunc Tyranni furore permoti, iusserunt eos uinctos ad ripam trahi, baculisque crura eorum confringi. Vnius autem eorum mater Sanctorum animos confirmabat. *Egregium mulieris exẽplum.* Filius enim ipsius erat omnium natu minimus. Quamobrem metuebat, nè ui tormentorum in certamine se minùs fortiter gereret. Itaque defixos in eum oculos perpetuò tenebat, manibusque protentis, dicebat: Fili dulcissime, paululùm adhuc perfer, ut perfectus sis. Nè timeas, fili: *Psalm. 123.* Eccè enim Christus adest adiutor tibi. At Sancti, dũ disrumperentur, atque animas agerent, dicebant: Anima nostra, sicut passer, erepta est de laqueo uenantiũ. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Et omnes dicentes, Amen, animas Deo reddiderunt. Sed filius ille, quem mater cohortabatur, nomine Meliton, adhuc spirabat. Iusserunt autem Tyranni, ut Sanctorum corpora plaustris imposita ad fluminis ripam ueherẽtur, relicto iuuene, quẽ adhuc niuere existimabant. Sed mater, quæ filium solum relictum cernebat, reiecta imbecillitate muliebri, uirilemque animum ac robur assumens, humeris suis filium imposuit, & strenuè plaustra sequebatur. Iuuenis autem, dum gestaretur à matre, lætus animam efflauit. Mater uerò plaustra iam consecuta, super illa filium proiecit. Constructa autem incensaque pyra, Sãctorum corpora combusta sunt.

Nota, quo in precio olim habita sanctorum reliquiæ. At Tyranni sese mutuò conspicientes, dixerunt: Si reliquias istas ità reliquerimus, eas tollent Christiani, & mundum uniuersum complebunt. Agè igitur ipsas in flumen proijciamus. Quo facto, reliquiæ nihil à flumine sunt imminutæ. Sed tertio pòst die ciuitatis Episcopo Petro per uisum Martyres aperuerunt quo in loco reliquiæ seruarentur. De nocte, dicentes, ueniens è flumine nos educito. Adhibitis igitur Episcopus clericis uiris religiosis, ad fluminis ripã accessit. Et ecce reliquiæ sanctorũ in aqua, tanq̃ stellæ, fulgebant. Et locus, ubi residebãt, ab ipso lumine indicabatur. Assumptas igitur inde sanctorũ Martyrum reliquias, in loculis asseruauerũt. Sic illi, qui decertarũt, & coronati sunt in Christo, stellarũ instar, in orbe lucent. Deo crediderunt, Christum confessi sunt, spiritum sanctum non abnegarunt, in Christo gloriam acceperunt, uitæ monimentum relinquentes ad salutem omnium, qui credunt in patrem, filium, & spiritum sanctum. Passi sunt autem sancti Martyres quadraginta, VII. Idus Martij, Licinio Imperatore, immò uerò Domino nostro Iesu Christo regnante: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

SAN-

SANCTORVM CODRATI, CYpriani Dionysij, Anecti, Pauli, Crescentijque martyrium, quo affecti sunt Corinthi. Ex Simeone Metaphraste.

10. Martij.

Mnes quidem Sanctorum celebritates, si uerum fatendum est, laudibus prosequi debentur, ut à nobis pro uiribus exornẽtur: sed hanc tamen potissimũ, quæ sanctorum Martyrum cõcursu peragitur. Deo enim ab initio consecrati, ad id, quod omnium pulcherrimũ est, peruenerunt. Nã cũ & temporis longitudine grauitatem essent assecuti, & exquisita uiuendi rõne ad pietatis fastigium peruenissent, nihil tamẽ à se præclarè gestum, nihil laude dignũ existimarũt, nisi priùs sacra certamina subijssent. Itaq; cũ magnã magnis in rebus uirtutẽ præstitissent, hac tamẽ uictoria cæteris obscurarunt: immò uerò apud eũ, qui præmia certaminibus proponit, hac reliquas etiam illustrarunt. Declarati sunt enim martyres generosi, & Dei maximi imitatores. Ad summum igitur uirtutis culmen prouecti, meritũ à Deo præmiũ, melioremq; finẽ, & quæ potest hominem cadere, immortalitatem obtinuerunt. Qui enim apud Deum uirtutis obtinet testimoniũ, is assequitur immortalitatẽ. Quamobrem Martyres ex operibus admiramur, qui uirtutes amplexi, uoluptatibus renunciarunt, & animos suos fortitudine armantes, omnẽ ignauiam repulerunt, totiq; in spem uictoriæ erecti, atq; alacriter aduersa omnia perpetientes, in ea, quam sibi ab initio proposuerant, pietatis ac religionis lege immobiles perstiterũt. Vbi enim præstat se fortiter gerere, quàm cùm se Deus ducẽ præbet? Vbi satius est dare uirtutis specimẽ, quàm unà cum Iesu Saluatore? Quæ porrò dulcior corona, quàm illa, quæ nós cum præstantioribus coniungit?

Merita obtinuerunt præmium.

Ad hoc igitur signum Martyres respicientes, & ardẽtiori quodam sanctæ gloriæ desiderio inflammati, rerum turpium cupiditates reiecerũt, & in uirtutis atq; honestatis studium incumbentes, pulcherrimum posteris exemplum ad imitandum reliquerunt. Quæ.n. tempore atque usu sunt antiquiora, nos magis ad rerum honestarum studium incendunt.

Virtutis & honestatis studiosi martyres.

Virtutum igitur inimicus, qui in multis sæpè petulanter agens, & ciuitates euertit, & falsos rumores disseminauit, & mentes hominum immutauit, & grauitatis pulchritudinem infecit, & omnia in deterius traxit, admirandis Christi pugnatoribus inuentus est imbecillior, cùm nec ab honesto illos proposito posset abducere, nec rationem ipsorum subuertere, quos Christus armabat. Itaque impetus eius aduersus Sanctos nihil naturam illorum læsit. Quinetiam quemadmodùm inuidia pulchritudinem corporis obtutu, tanquàm morbo, frustrà conatur inficere atque corrumpere, cùm decor ipsius pristino in statu conseruetur: sic etiam Martyribus accidit, quorum animi pulchritudini nec impetus inimici, nec res istæ caducæ quicquam obfuerunt. Nihil igitur metuens sanctorum Martyrum cœtus, pari consensu ad fortiter agendum se comparauit, & strenuè ad sanctam gloriam, honoremque contendens, præmium est consecutus. Vbi primùm enim ad uirtutis specimen exhibendum uocati sunt, (quod quidem fuit, cùm militiæ Christi fuerunt adscripti) uidere licuit, Christi chorum antecedentem militem Codratum, qui seipsum Deo primum dicare festinabat, illic uelle educationis gratum animum ostendere, ubi Deo placuisset. Neque enim æquum est, ut rem admiratione dignam silentio prætereamus. Nam cum educationem præter naturam habuisset, quantoperè Deo esset charus, manifestum fuit.

Hic enim iamindè ab ipsis incunabulis nutrimẽtũ incertum habuit, quippe qui matrem adhuc infans amisit, & maternis uberibus caruit. Christus autem illi signis minimè obscuris alimenta subministrauit, cùm eius iussu nubium globus è cœlo infantẽ amplecteretur, alimentumq; suppeditaret, undè ipse quantum satis esset in futurum, percipiebat. Verùm cùm adoleuisset, ætati congruentem disciplinã percepit, & in primis rudimentis didicit medendi facultatem. Vir autem effectus, pariter cum disciplina naturam diuiniorem & perfectiorem assumpsit, continuoque declarauit, quisnam esset futurus. Omnes enim labores fortitudinemque complexus, factis gloriam cõfirmauit, cùm à Christo, quò ipsi placebat, duceretur.

Codrati mirabilis educatio.

Studet medicinæ.

Iason igitur Græciæ Præfectus, post immane Decij & Valeriani Imperatorum mandatum, ad crudelitatem se instruens, insurrexit aduersus Christianos, timoremq; singulis inijciens, tormenta atque cruciatus minabatur, nisi eos dicto audientes reperisset. At primùm quidem pulcherrimi cœtus principem sic est aggressus: Codrate, quæ te uæsania ducit, ut tãtam cruciatuum acerbitatem uelis experiri? Aut quæ te spes mouet, ut intrepidè carcerem ac uincula negligas, ponereque patriam amittas, & ab amicorum consuetudine diuellaris? Cur non potiùs Imperatorum decretis obtemperans, & dijs immolans, nobiscum eligis beatus esse, & amabili uitæ præsentis iucunditate frui? His ille conabatur sanctum uirum à recta ratione deducere. Codratus uerò blãda Præfecti oratione, qua nefarius animus tegebatur, neglecta, respõdit: Nemo, inquiens, cui naturæ ratio cognita sit, iurũdam esse uitæ gratiam negabit. Sed tamen hãc Deus largitus est. Quamobrẽm necessarium est, ut tãti muneris largitorem uirtutis studio commendemus, & eius gloriam testimonio nostro propagemus. Neque uerò tanti faciendum est huius uitæ tam breue curriculum, ut illius amittendæ metu, adorationem, quæ Deo soli conuenit, idolis tribuamus. Quem porrò deum meliorem possumus appellare illo, qui summis nos ab initio, perpetuisque beneficijs cumulauit? Ex tot autem ac tantis beneficijs, quem nisi Christum possumus Saluatorem cognoscere? Aut quem Saluatorem prædicare fas est, nisi Iesum, qui pro nobis cruciatus & mortem pertulit? Illud inprimis ad uirtutem nobis propositum est, ut pio uera pietate ac religione tormenta superemus, nec ullis unquam difficultatibus ab ea deficiamus. Qui autem diuinorum mysteriorum studiosos amantesque conantur corrumpere, eorum & animus impius est, & oratio detestanda. Præstat autem, quæ meliora sunt, imitari. Illud item cogitandum est, non eos protinus sequendos esse, qui probitatis speciem præ se ferunt, sed res & facta esse perpendenda: quæ si praua sint, maior periculi timor est. Scito igitur, nos Maiorum instituta complectentes ad ea, quæ meliora sunt, tendere. Quarè nè studeas nobis inimicissimis persuadere, ut ad partes tuas transfugiamus, neque ut Christum relinquentes, aliò nos conferamus. Veritas enim nobis adest consiliaria, pietatisq; leges ad persuadendum uim habent maximam. Hæ nos genere moribusque similes Deo coniungunt. Illud prætereà consideremus, communi naturæ lege omnibus esse moriendum, & ab ea quidem necessitate liberum esse neminem: Quæ autem fortiter & ex uirtute geruntur, ea uiris bonis gloriam parere sempiternam. In hoc animi proposito permanẽtes, & in

Codrati præclara uox.

Nõ species, sed facta expendenda.

hac sententia confirmati, præclarum imitari uolentibus exemplum relinquemus. Nam qui rectè sentiunt, nihil aliud student, nisi ut ad ea, quæ præstantiora sunt habeant occasionem.

Ad hæc Præfectus: Codrate, inquit, si iam inde ab ipsa pueritia Dei beneficiis adductus, eum tibi meritò colendum putas, rectè facis, teque gratum hominem præbes. Verum uide, ne dum alterum Christum prædicas, inaniorem Dei naturam asseras. Tunc Codratus: Siuis, inquit, Præfecte, indignatione deposita, ueritatem adspicere, & animum à crudelitate ad mansuetudinem reuocare, quamuis magnis de rebus loqui difficile sit, & ego tanto oneri sustinendo impar sim tamen aliquid dicam. Admirabilem, ait præfectus, naturæ Christi orationem perspicuè declarato. Tum Codratus: Principiũ, inquit, mundi procreationis Deo quidem cognitum erat. Verbo autem perfectum fuit. Ac patris quidem uoluntas fuit, procreationis autem actio à filio habuit constitutionem opere confirmatam. Cum igitur præfinitum à Deo tempus affuit, cæteræ quidem res omnes præclarè factæ sunt, quas quidem opifici Verbo placuit in mundum inducere, initio atque fine singulis constituto. Sed cũ rerum uniuersitatem mente ac scientia immensa perfecisset, eaque ratione diuina regeret ac gubernaret, uellet autem aliquos esse, qui bonis fruerentur, & in iis, quæ fabricauerat, habitarent, opifex ipse condidit hominum genus, ut ei totam hæreditatem assignaret, & cum ratione quadam sensus dimensus esset, & genus ipsorũ corporibus uarium effecisset, animas immisit, eosque in loco deliciarum collocauit. At illi, rerum uniuersitatis perspecta uarietate, statim gauisi sunt, & plenius fruendi potestatem acceperunt.

Homo cur à Deo cõditus.

Cogitantes autem, quàm præclara conditione atque ordine constituti essent à Deo, æquum esse iudicarunt, ut sese illi gratos præstarent, atque ita uirtutis uiam ingressi sunt. Verum impostor ille callidissimus rabie furens, & oris ueneno dolos illinens, dolores, quos intus gerebat, in eos euomuit, & pro uiribus cupiditates illis iniecit, ut à diuina uitæ conditione miseros exturbaret. Dignitatem igitur ipsorum polluens, uolentibus errorem immisit. Ex quo factum est ut qui cum Deo uersabantur, in exilium eiicerentur, & qui bona mente gloriæ diuinæ participes extitissent, cupiditatibus inuoluerentur. At Deus misericordiâ motus, & imbecillitatis humanæ rationem habens, non diuinitate nuda, sed carne contectus, uoluit nobiscum uersari, ut ad nos miseros ac perditos accedẽs, à seruitutis uinculis liberaret, & mortis imperio subditos in libertatem restitueret. Itaque sanctum Verbum suum extremis temporibus in casto uirginis Dei genitricis utero sic uoluit inhabitare, ut totũ hominem indueret. Quæ quidem Virgo concipiens è Spiritusancto, Deum humana forma indutum edidit. Atque ità oculis uerè perspectus est, quem Christum esse dicimus. Hic ita se hominum cognitioni patefecit, ut cum Deus sit, corpoream è Virgine nascens formam assumpserit. Et aduersus instabilem potestatem pugnans, amplissimos sibi benemerendi terminos statuit, eos nimirum, quos illi pater præfinierat, mortis decreta abrogans, eiusque fila rescindens diuinitatis potestate. A qua quidem benignitatis cõmunione neminem repulit. Et Saluator uocatus est primus, qui populos uniuersos, & integras regiones ab interitu atque periculis liberauit, & humanitatis thesauris patefactis, munera sua uoluit omnibus esse communia. Cum igitur omnes à tyrãnica confusione liberauerit, omnem hæreditatem suam ab exitio liberam incolumemque conseruat. Nihil enim Christi præsentiam cognitionemque fugit, non ortus initiũ, non uitæ spatium, non mortis exitus, non aliud quippiam, quod in cognitionem cadat. Sed quæ Patris decreto facta sunt, hæc filio sunt ad opus perspicua. Hic est ille Christus, quem prædicamus. Hic est ille, cui generis humani salus curæ fuit. Hic est ille, qui gratiæ nobis magnitudinem elargitur, qui ad benemerendum semper & ubiquè præsto est, nè rectam uiuendi rationem negligamus.

Cur Deus homo factus.

Præfectus, etsi Codrati responsum admirabatur, tamen cùm ad ueritatis fidem uenire non posset, De rebus, inquit, sublimibus Codrate mihi uideris nugas confingere, qui perturbationibus humanis Deũ subijcias, eumq; dicas mulierculæ gremio potuisse cõprehendi, quæ uterum gerens, Christum pepererit, atq; ita Deum in terra uisum esse, corporis formam gestãtem, alibi autem esse uerum Deum. Pietatis arcana perscrutari profanis non licet, inquit Codratus, nec eius cognitio parua est, aut facilè comparatur: neque nos permittemus, ut homines impuri sacris perspiciẽdis admittantur. His se filius Dei spontè subiecit, ut Deus idem atque homo esset, & ut nos è dæmonum eriperet seruitute. Tu autem ista tua peruersa audacia impietatis indicium in te moues. Neq; enim improbitate tua studium nostrum corrumpis. Natura enim ubiquè dominatur, & actiones sei uiunt uoluntati. Præfectus autem, ut à uirtute alienus, & ueritatis rationem non intelligens, egregium Christi seruum uirgis cædi iussit. Ministri uerò homines ignauissimi, uirgis admotis, cruciatuũ immanitate sæuiebant. At Codratus tormentorum uictor, Ignoras, inquit, Præfecte, quicquid à uiolentia proficiscitur, esse contrarium libertati, nec ullam ad persuadendum uim obtinere? Qui enim cogit, se iniustum atque improbum esse significat, qui uerò suadet & hortatur, is se mansuetum humanumque declarat. Quamobrem cũ te uirtutis expertem iudices, indignum ostendis cui fides habeatur. Nè putes nos metu uirtutem atque honestatem deserturos, aut morum abiecturos grauitatem. Cum enim Christi studiosi amantesque sumus, cũ totum confessionis habebimus adiutorem. Is nobis ærumnas omnes præmiorum spe leniet ac mitigabit, docebitque nos, non esse cedendum aduersarijs. Tantùm in periculis uirtus ualet, & uiris cõstantibus præclara proposita sunt præmia.

Codratus uirgis cæditur.

Tum Præfectus primi fortitudine territus, ad alterum sese cõuertit, & blanda dulciq; oratione in sentẽtiam suam adducere conabatur. Cyprianus aũt adolescens, quãuis primo pubesceret ætatis flore, tamen libertatis dignitatẽ considerans, sese ad perferẽdos cruciatus parabat. Et Codratus hic itẽ animo ad Christũ properans, socijs generosis, recteque secum ac piè sẽtientibus cõsilia tẽpori cõuenientia suggerebat: Moneo, inquiens, uos, ò rerũ pulcherrimarũ socij, ut meminentis, quam multa uobis bona proposita sint, tum gloriæ propter religionem, tum honoris, quem à Deo consequemini, tum auxilii, quod uobis à Christo de cœlis præsens aderit, in primisque, quòd Iesu misericordia digni extitimemini. Nunc igitur uirtus exploranda est: nunc tẽpus postulat, ut uos maiore dignos admiratione præbeatis, ut alacri animo legẽ adimpleatis, ut morum uestrorum specimen detis, ut re ipsa atque factis professionem uestram comprobetis: nunc boni à malis discernent: nũc in cõseruãda pietate custodia maior adhibẽda: Cauete, nè dispari morũ ratione discrepetis: Sed eandẽ pietatis normã sequimini, ut qui à tali Deo iudicandi sitis. Virtutis uiam nè deseratis, qui iamiam cũ Christo perfecti estis futuri. Deum bonũ bona mente comprobate. Nolite propter adolescẽtiã ignauiæ succumbere. Cogitate in foribus esse certamẽ, & iuuẽtuti pro pietate, quæ nos Deo cõ

Codratis ad socios martyres oratio.

iungit

iungit, pericula iucunda esse debere, cui uires suppetunt, & nerui uigent. Vos igitur mutuò cohortamini, certatim in hoc pietatis studium incumbite, idem sentite, tormentorum formidine nolite deficere: sed cruciatibus corpora tradentes, dolores æquo animo tolerate, ut uictoriam adepti, gloriam consequamini, in martyrum ordine ac numero collocati. Hac Codrati cohortatione iuuenes alacriores & fortiores reddebantur.

Præfectus autem hortatorē & consiliariū audiens cruciabatur, quòd se ab eo, quod sperabat, depulsum intelligebat. Iracundia autem sæuiebat, quòd adolescentes decipere non posset. Quamuis enim singuli ætate essent iuuenes, uirtutis tamen proposito se uiros præbebant. Itaque cùm & Cyprianum multis uerberibus tentasset, ab eo uictus erubescebat. Primus igitur pugil ante alios confessionis coronam adeptus est. Alter autem æmulationis pulchritudine primum imitatus, magno tempestatis æstu superato, cum illo in Christo sese coniunxit. Nec tertius, nomine Dionysius, inferior fuit: sed illos spectans, socius eorum fieri festinauit, quamuis tortores eum à Christo sturderent abalienare. Quartus uerò, qui Anectus appellabatur, ductus est: qui cùm torquentium crudelitate uictoriam amissurus esse existimaretur, neglexit uim tormentorum, nec ullam cruciatuum acerbitatem recusauit. Qua re perspecta, Princeps fortitudinē hominis admiratus, atque impietate furens, quintum ad quæstionem adduci iubet, cuius præstantiam uel nomē ipsū declarabit: Paulus enim uocabatur. In hunc item crudelitatem suam tortores ut exercerent, Præfectus imperauit. At Martyr futura contemplans, propositi sui excellentiam ostendit. Neque enim Tyranni cōtumelia fractus, grauitatem abiectis præcedentes socios assequendi studio incensus, libenti animo certamen subijt. Inuidia uerò rectè factorum inimica, hunc frustrà propositis cruciatuum doloribus territans segnebatur. At Crescens cùm consideraret, semper esse difficile Principibus aliquid persuadere, in medio stans, uirtutis specimen dedit. Cùm enim ad maiora tenderet, egregium se pugilem, & sacro sociorum cœtu dignum præstitit, & firmam futuri præmij spem habēs uictoriam reportauit.

Cypria nus uerbera tur.

Dionysi cer tamen.

Item Anecti

Itēque Pauli.

Crescē tis uic.

Cæterùm dum carcere, tormentisq; constantiam Martyrum exploraret Princeps insanus, & singulis periculorum terrorem incuteret, eos salutis cursum per secturos non putabat. Verùm ubi animos ipsorū intrepidos uidit, cruciatuumq; uictores, nō dubitauit ampliùs, quin uictoriæ præmia apud Deum essent habituri. Itaq; supra, quàm decet, ira permotus, talem in uiros innocentes sententiam tulit, ut capite plecterentur, singuli singulos sequerentur carnifices. Sāctos igitur Martyres totidem numero fraudis ministri, ut facerent imperata, traxerunt ad locum, ubi in homines sceleratos solet animaduerti, ubi damnati bestiis obijciuntur, ubi gladiatores mutuis ictibus, quos pedum celeritate & saltu declinare nō possunt, sese trucidāt, ut spectantium oculi immani uoluptate delectentur. At martyres, hoc etiam in loco difficultatibus superatis, hymnum uictoriæ signum Christo canere studuerunt, ut ei precibus initiarentur: & ministros, ut studio suo obsequi uellent, obsecrabant. Qui licèt acerbi sæuique essent, tamen eorum optatis acquieuerūt.

Preces sanctorū martyrum.

Sancto igitur spiritu afflati, sic una omnes iuncti precabantur: Deus, qui diuinam harmoniam cōcordem indissolubilemque fecisti, & labentem ordinem nutu confirmas tuo: qui uarios cæli cursus ità moderaris, ut mutuò inter se coniuncti, diuersis necessitatibus seruiant, & perpetuas earum naturæ inimicitias: qui Solis ortus & occasus intueris, & cursum eius instabilem dirigis: qui cęli stellas, & sidera, & pulchritudinem Lunæ, & amplitudinem ætheris, & quicquid à diuina quiete seiunctum est, fabricatus es atque exornasti: Pater cœlestis, qui rerum terram ambientium motus perpetua celeritate confirmas, qui tēporis spatia quaternis tempestatum uarietatibus temperas, cuius mandato ea arboribus flores fructusque proueniunt: qui grauissimi hostis diaboli impietatem à nobis repulisti, qui peccati maculas nobis abstersisti, ut arcanis nos signis renouares: Christe Iesu, qui ex antiquo peccati genere nos eruisti, & meliorem spem in futurum adiecisti: qui ea, quæ Patri sunt digna tuo perficiens, in immensum potestatem tuam propagasti: qui tutam & facilem uiam proponis, & per illam iter facientes ad templum trahis: quī tuo egentibus auxilio promptus ades, maioremque gratiā tribuens, nobis, tanquam amicis, quæ commoda opportunaq; sunt, subministras: Tu nobis uitam educatione dignā dedisti, & facta professioni congruentia largitus es: Tu nobis sacrorum sermonum, & exercendæ pietatis es author: Tu nunc ordinem nobis ostendisti, & ad præbendum uirtutis specimen euocasti, ut quod honestum atque utile est, eligamus. Tu non permisisti, ut aduersarij crudelitati atq; minis succumberemus. Tu perfecisti, ut omnes tormentorum acerbitates uictoriæ præmijs inferiores iudicaremus, ut ad seruorum tuorum numerum ascribamur. Deus, qui autequam pateremur, effecisti, ut quæ futura sunt, omnē spem superantia cerneremus: qui teipsum dignis fruēdum, & sanctam personarum Trinitatē in una essentia cognoscendam studiose contemplātibus præbes, & bis trinam profectò societatem nostram una mente coniunctam tibi conciliasti, ut libero pietatis cursu confecto, & decurso uerę uictoriæ stadio, regnis cælestibus admitteremur, largire per sanctum filium tuum, ut in hoc pio proposito constantes simus, quò puris lucis radijs in cœlum sublati, apud te uictoriæ præconium concinamus.

Hac precatione absoluta, malorum operarij ceruices obtulerunt. Qui gladijs dexteras manus armantes, singulis ictibus, magna spectantium commiseratione, capita sanctorum obtruncarunt. Madebat subiecta terra sanguine passim irrigata, & locum illū ingens occupabat mœror, & tristes quædam tenebræ ciuitatis oculis, ciuium suorum cædem indignē ferētis, ostendebantur.

Plectūtur capite SS. martyres.

Rem nobis memoratu dignam diuinorum Martyrum celebritas suggerit, quæ rerum gestarum certissimum potiores testimonium afferet. Nam simulac à sacris pugnatoribus certamen peractum est, & corpora sunt exuta, Christus maximum illis remunerationis signum dedit: quod quidem omnes, qui ad spectandum accedunt, admirantur. Quemadmodum enim Deus incolis concessit, ut sancti Martyres apud eos certamen absoluerent: sic etiam dignis magnam gloriam confirmauit. Duplici igitur spectaculo, quī præsentes erant, uariè sunt affecti, tum misericordia, tum admiratione: misericordia, calamitatem humanam considerantes: admiratione, id, quod Christus incredibile ac nouum esse erat, obstupentes. Prædicabant omnes diuinum opus, quod spontè Deum cognoscentibus apparuerat. Nam ubi Martyres mirabile lucrum perceperunt, ibi Dei iussu clari fontis latices emanarunt. Ibi decliuis fluento ad eas patuit ubi sacrati Deo uiri gloriam pertulerunt. Prope sacram ædem nimirùm quæ seruando sanctarum reliquiarū pignore digna fuit.

Fons erūpit, eo loco ubi caesi sunt.

Ità Christus iustū se iudicem præbens, eos, qui mutua & pia beneuolentia iuncti sunt, qui sacra nūc certamina subeunt, lætātes accepit: sacrisq; coronis redi

 mitos,

mitos, Martyrum laudibus exornat: ultores autem ac uindices inimicis suis in futurum parat. Sic illi, qui uirtutem complexi, se uiros fortes ac strenuos in rebus arduis præstiterūt, & cum Christo coiūncti sunt, non solùm à præsentibus laudantur, sed ex ultimis terrarum finibus uisuntur: & tanquàm mundi stellæ, cętu suo coronam conficiunt. Certatim igitur homines pij & omnes, qui rectè factis dignam mercedem propositam esse conspiciebant, congredientes, corpora sanctorum sacris in loculis collocarunt, ubi sancto rum martyrum cœtus celebratur.

Peregrinationes religionis ergo.

Aequum est igitur, fratres, ut considerantes præsentia sic à Christo disponi & gubernari, ut perpetuò nobis afferant utilitatem, eos, qui lege diuina ipsi cõsecrati sunt, quique se cæteris hominibus præstantiores exhibuerunt, & Christi ærumnas delicijs prætulerunt, meritis laudibus celebremus, eosq; ad maiora contendentes, studeamus imitari: Quoniam est gloria, honor & imperium Deo patri, & filio, & spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amē.

VITA S. ATTALAE ABBATIS,
Edita ab Iona Scoto Abbate, eiusque discipulo.

10. Martij.

Genus S. Attalæ.



Vm uenerabilis pater Columbanus de hac luce migrasset, omni religione laudabilis Attala in locum eius suffectus est, cuius post magistrum uirtutes clarè fulserunt. Qui Burgundiorum ortus genere, nobilis natione, sed nobilior sanctitate, perfectè magistri uestigia secutus est. Huius autem beati uiri rudimenta, qualiter inter ipsa primordia uberem à Domino profectum inuenerint, prætermittendum non est. Igitur dū à patre nobili liberalibus literis imbutus fuisset, Arigio quondàm pontifici ab ipso genitore commendatus est. Sed bonæ indolis puer, nihil ibi utilitatis agi cernens, cępit mente ac spiritu ad potiora tendere, & ad altiora anhelare. Dedit ergò operam, ut postpositis mundi phaleramentis, monachorum iungeretur cohorti. Clàm itaque à sodalibus progressus, duobus pueris contentus, ad Lirinense cœnobium uenit. Quo in loco diù degēs, cùm cerneret monachos eiusdem cœnobij nequaquàm regularis disciplinæ habenis colla submittere, cœpit anxio animo ruminare, quà potioris consilij aditus uiam panderet. Progressus ergò indè, ad beatum Columbanum Luxouium uenit. Quem uir sanctus cùm ingenij sagacis solertem esse cerneret, suo monasterio innxit, atq; omnibus diuinis monitis erudire tentauit. Cumque beatus Attala egregiè ac strenuè post magistrum patremque suum Columbanum supradictum cœnobiū regeret, & in omni disciplina regularis tenoris fratres erudiret, cępit contra eum antiqui hostis uersutia letiferum discordiæ uirus noxijs ictibus laxare, excitans & instigans aduersus eum aliquorum corda subditorum fratrum, qui mussitando ac sacræ religioni derogando, dicebant se nimij feruoris authoritatem ferre non posse, & arduæ disciplinæ pondera portare non ualere. At ille, sagaci ut erat animo, pia fomenta præbere, & salutaris antidoti, quo sanies putrefacta amputaretur, potum dare studēs, tamentia corda mollire nitebatur. Sed cùm diù castigatos secum retinere non posset, mœrore animi turbatus, multis precibus cum pietatis officio prosequebatur eos, orās ut se non relinquerent, sed ardui itineris callem fortiter tenerent, reminiscentes, quia sancti patres per mortificationem carnis & contemptum præsentis uitæ, regna cælorum possiderunt. Tandem cum nihil se proficere cerneret, nec alio nitentes animos suæ societatis habenis continere posset, sinit eos pertinaces abire. Postquam ergo segregati sunt ab eo, alij eorū marinis finibus recepti sunt, alii locum eremi ob libertatem habendam petierunt, sed temeritatis & arrogātiæ suæ inibi positi mox damna senserunt. Nam cum in eisdem locis morarentur, & uirum Dei suis detractionibus laniarēt, unus eorum, qui Roccolenus dicebatur, qui & iurgiorum, ut credebatur incrementa ministrauerat, subitò ictu febrium igneo accensus, inter pœnarum incendia clamare cœpit, se, si ualuisset, ad beatum Attalam uenire uelle, admissa criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, uix hæc dicere licuit, statimque obmutuit, ad extremum halitum dimisit. Ast hi, qui aderant, uidentes uiri Dei iniurias diuina ultione uindicari, plurimi eorum ad uirum Dei remeant, suasque noxas confitentur, se in omnibus, si recipiantur, emendaturos pollicentur. Quos uir sanctus miro gaudio, si è luporum ore liberatas oues recipit, & suis in locis singulos eorum restituit. At uerò alii, qui uerecundia præueniente, uel temerit ate ac arrogantiæ uitio maculati, redire noluerunt, & datum pœnitentiæ locum contēpserūt, diuersis mortibus sunt direpti, ut manifestè daretur intelligi, socios eos fuisse eius ad excitanda conrumaciæ incrementa, quē ultio diuina percusserit ac propterea cum cæteris ueniam non meruisse. Nam unus eorum, Theodomundus nomine, securi percussus interiit, alius dū parui fluminis alueū trāsmearet, irretitis poplitib⁹, perparuula fluuii unda necatus est. Tertius uerò, qui Theodorius dicebatur, cū se carinæ credidisset, in mari demersus est. Vidētes hæc qui adhuc superer ant, uerecundia submota, ad beatum partē Attalam repedāt, à quo, ut alii supra memorati, benignè suscepti ac saluati sunt.

Literis institui tur.

Petit Lirinen. cœnobiū.

It Luxouiū.

Succedit S. Columbano.

Pœna grauis murmuratoris.

Pœna itē aliorum rebelliū monachorū.

Plura post hæc ab eo patrata miracula, omnium in supradicto monasterio fratrum testimonio approbātur. inter quos ego positus, & beati uiri ministerio deputatus tenebar. De quibus etiam nunc aliqua differere tētabo. Quodam tempore fluuiolus, Bobius nomine, turbidis aquarū molibus ac rapici cursu uiolenter defluens, ut solent torrentes ex alpium cacuminibus dilapsi, & imbrium effusionibus aucti, saxorū rupes & arborum congeries, nimia ui tumescens, coacer uabat, molendinumque monasterii impetu ualido suffodere, & totam iam officinam quatiens, demergere nitebatur. Quo fragore audito, custos molendini, nomine Agibodus, ad molendinum uelociter cucurrit, ut uideret, si tanti fragoris moles inibi dispendii damna generaret. Quo cum uenisset, uidit, nisi celeri auxilio subueniret, cuncta diruptum iri. Festinus igitur patri Attalæ nunciandū credidit, ut adiutores præbeat qui oportuna necessitati ex aquarū fluctibus liberarēt. Ad quem uir Dei ait: Vade, uoca mihi Sinoaldum diaconum: tu uerò stratu tuo receptus, somnum capenec metu aliquo detentus sis, aut mœrori mentē subijcias. Erat enim manè, priusquàm aurora funderet grata lumina terris. Vocatus ergò Sinoaldus, uenit ad uirum Dei. Cui beatus pater Attala ait: Appræhenso baculo, quo sustentor, uade ad Bobium, imperantique uoce dicito ei, signo Dominicę crucis pręlato, ut istas desinat perfodere ripas, nec præsumptæ audaciæ modū suppleat: sed ad alia cedens litora, ista sinat illæsa, imperijsq; Domini se agnoscat cessurū. Tunc Sinoaldus diaconus, imperio patris obediens, cū fidei adminiculo pergit: impositoq; ripæ baculo, imperat fluuio ex uiri Dei præceptis, annuente diuina potētia, ab illo loco citiùs promoueri, aliaq; collis latera uiolēro co natu

Signo crucis reijcitur rapidus fluuius in littus aduersum.

natu petere. Mox obediēs fluuius relicto alueo, collis ad latera cedēs, fluendo per ardua uelut strictis ripis latices sustētabat, quousq; côcaua aluei paterēt, quo sustinente, liquido fluerent. Iāq; prorūpens sol, mūdo ut lumē panderet, surgebat, cœpitq; Sinoaldus intra semetipsum cogitans dicere: Vadam & uidebo, si uiro Dei uiolenti fluctus obediant. Neoitque ad ripam al uei, ubi licēt prius pleno tunc fluctu, & cernens iam subitò uacuum litus, spectabat qualiter ad alterius colis latera ex imperio patris cederet, ut sibi alueum, quo fluere posset, aperiret. Festinusque ad uirum Dei uenit partæ uictoriæ trophęum nunciauit. Cui uir Dei, Nullatenus, inquit, me in hoc seculo uiuente ulli dicere præsumas, proculdubio ne fauor adulatorū corda plena uirtutibus macularet. Quod uitium, quā uis sint diuersis uirtutibus ditati, ab omnibus tamen sanctis est studiosè uitandum atque fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiosè studet, ut dum in maioribus ac certis culpis sanctus Dei maculare non ualet, saltem uel in occultis quæ minora uidentur, polluat.

Deinde cum in aliquo tēpore unus monachorum, Fraimerus nomine, ad frumenta suscipienda uomere tellure excoleret, subitò stiuæ firmitatem duræ glebæ asperitas confregit. Quam cum prædictus frater componere conaretur, inopinato ictu ferramenti pollicē de læua amputauit, soloque conditum superposita gleba uelut funus sepulturæ tradidit. Relictoque uomere, ad monasterium pergit, patrique per confessionē humi prostratus prodit. Quod uidens uir Dei, Vbi est, inquit, pars abscisi pollicis? At ille fatetur eam esse terra conditam, sulcoque sepultam. Malè, ille ait, fecisti. Cur eam ad me non detulisti? Concito ergo gradu, nulli causam indicans, perge, sumptamque eandē pollicis partem huc deporta. Egressus ille, pergit ad locum, effossamque portionem pollicis detulit ad uirum Dei. Erat autem iter quasi unius miliaris, tum propter ardui montis, tum interfluentis fluminis flexuosos circuitus. Porrò uir Dei suscipiens frustra pollicis, suisque saliuis liniens, simul coniunxit, statimq; pollex carnis glutino compactus, uelut antè fuerat, sanus sibi adhæsit. Tunc pater sanctissimus, imperato silētio, ne alicui hoc proderet, ut abiret, opusq; inceptum perficeret, iussit. O mira uirtus omnipotentis Dei, quæ sic suos in terris glorificat, ut frigida abscissaque membra eorum interuentu pristinæ sanitati atque decori reddat.

Pollicē præcisum restituit in locū suum.

Idem etiam sanctissimus uir cum quodam tempore Mediolanum uenisset, quidam ibi puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, nihil tantum expectabat exitū. Cuius parentes, audito beati Attalæ aduentu festina ad eū properāt cursu, eūq, precantur, ut illi subueniat. Quod uir Dñi cum dissimulare uoluisset, illi eum fletibus & terribilibus sacramentis compellebant, ut ante accedat ad puerum quàm eum noxius ardor uitalibus priuet auris. Anxius ergo & popularis fauoris rumores fugiens, Ite, inquit, ego ut potero, uos prosequar. Pergens ergo, basilicas ac sanctorum loca circumit, & pro infirmo puero precatur, ut protinus sospitati reddatur. Deinde ut promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus uenit, sed nè quis largitori salutis, præco existeret laudis, latenter domum ingressus, infirmum attigit, moxque uirtus diuina, sanctis fauens precibus, sanitati pristinę ægrū reddidit. Grates simul conditori parentes referunt, quę ad suorum petitiones famulorum pietatis suę aures accommodat. Erat nimirū beatus pater Attala uir gratus omnibus, singularis cuiusdam feruoris, singularis alacritatis, singularis charitatis erga pauperes & peregrinos. Nouerat & superbis resistere, & humilibus subditus esse, sapientibus condigna rependere, simplicibus mystica aperire, in soluendis ac componendis quæstionibus sagax, aduersus hæreticorum procellas urgens ac solidus, fortis in aduersis, sobrius in prosperis, temperatus in omnibus, discretus in cunctis, redundans amore & timore in subditis. Redolebat eius doctrina in discipulis, nullus iuxta eum uel mœrore deiiciebatur, uel nimia lætitia extollebatur.

Vide quàm uir sanctus declinauerit oēm ostentationem

Virtutes S. Attalę.

Cumque iam seruum suum ab ærumnis seculi rerum conditor liberare uellet, monstrare ei per uisionem uoluit, ut de mundo egressurus, paratum in omnibus iter haberet, quinquaginta dierum spatio suspē so, quo pararet iter uenturum. Verum animus uiri Dei non cognouit apertè, an istud esset exitus uitæ eius, an ad alium locum esset progressurus. Præparat autem sese ad utrūque, densat septa monasterii, tegmē ta renouat, omnia roborat, ut si abeundum sit, nihil imbecille dimittat. Vehicula ad iter agendum componit, libros ligaminibus firmat, supellectilia ablui, dissuta consui, corrupta renouari, calceamenta præparari iubet, ut ad manus præsto sint omnia. Ipse uerò corpus suum ieiuniis, uigiliis & precibus afficit, ita ut nū quàm intentius anteà in orationem uisus sit incubuisse. Et ne cuiquam incredibile uideatur, quod refero, apertè narro, quid in me idem sanctissimus pater peregerit. Cum iam nouem annorum per circulum in monasterio conuersatus fuissem, & sæpè parentes mei postulassent, ut ipsos eius permissu uisitarem, nec impetrare ualuissent, quadam postea die, nullo indè mentionem faciente, ait: Vade fili festinus, & matrem fratremq; uisita, & nulla mora præpediente, quantocyus reuertere. Cum autem ego differrem, & temporis opportunitate euenire in proximo dicerem (erat enim tempus nimii frigoris, tēpus uidelicet Februarii mensis) ille respondit: Accelera iter, quod dixi. Nā ignoras, utrum in posterum liceat illud agere tibi. Datis ergo comitibus, Blidulpho presbytero & Hermenoaldo diacono, uiris religiosis, ad destinatum peruenimus locum, à monasterio distantem centum & quadraginta millibus. Quo cùm uenimus, gratuita pietate à genitrice post tantorum interuallum annorū susceptus sum, sed nō diū genitrix optato fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus, inter incendia clamare cœpi, me uiri Dei precibus torqueri, ne inibi cō cta interdiū aliquātisper moram facerem, & si nō me citò submouens, quocunque possem conamine ad monasterium repedarem, me citò morte præueniendum. Mater ad hæc: Præstat me ibi sanum te scire, inquit, quàm hic mortuum plangere. Fateor, longū fuit diei expectare aduentū. Vix erumpente aurora, ad monasterium repedare studuimus. Nequaquàm ego cibi per triduum quicquam cepi, donec ad medii penè itineris loca pertingeremus. Festinātibus ergo & iter urgentibus nobis, sospitatem rursum recepi, uenientesque ad monasterium, patrem nostrum Attalam iam febribus detentum reperimus ac morti proximum. Qui se uero uisis gratulatus est. Sicque apertè cognouimus, uiri Dei in hoc præualuisse preces, ut me uis febrium urgeret citò ad monasterium ante eius redire. Qui cum supremas uitæ præsentis horas duceret, & adhuc urgens halitus peresset, iussit se extra cellam perduci. Surgensque è strato quo ualebat conamine sustentantibus undiquè fratribus, extra cellulam ert progressus, ibiquè adspiciens crucem, quam ipse in eodem loco poni præceperat, ut ingrediens egrediensque cellulam, eius tactu frontem suam muniret, cœpit mœstus lachrymas fundere, ac trophæum crucis commemorare: Aue, inquit, alma crux, quæ mundi precium portasti, quæ uexilla fers æterna, tu nostrorū uulne-

Obitus suus uiro Dei reuelatur.

Nō sinitur Ionas apud matrē herere contra iussum S. Attala.

Nota hæc de crucis imagine.

uulnerum medicinam attulisti, tu cruore eius illita es, qui ut humanum genus saluaret, de cælo in hanc lachrymarum uallem descendit, qui in te primi Adæ rugam extendit dudum, iam iamque secundus Adã, lauacro maculam abluens. Cum hæc oraret sanctus Attala, precatos est oēs, ut abeant, seseque cellulæ reddant, sibique paulisper locum quietum præbeant. Abeuntibus ergo omnibus, unus tantum frater, nomine Blidemundus, post tergum uiri Dei tacito anhelitu stetit, cogitans, si uiri Dei poplites labesactari uidisset, se ad suscipiendum eum paratum fore. Cum ergo nullum superesse sanctus pater putaret, cœpit conditoris clemētiā cū lachrymarum ubertate flagitare, ut largitatis suæ sibi, etsi indigno, dona largiretur, & ueteres maculas delens, omnia saluti redintegraret, ac antiquam misericordiam exercens, se à cælesti munere non abdicaret. Inter hæc mœsta suspiria & fluētes lachrymas cælos intuens, uidit sibi eos apertos, quos multarum horarum spatio affectuosè inspiciēs, uberes cordis rugitus promebat. Gratias deinde referens omnipotenti Deo, qui sibi ianuas cæli apertas demonstraret, quas post paululum corporis membris exuta anima penetratura esset, facto signo, ut fratres adueniret, præcepit, ut eum cellulæ redderent. Hæc nobis supradictus frater eadem die retulit. Hāc quippe consolationem famulo suo Christus ostendit, ut extremum halitum, securus de futura uenia, immò gloria, ouans dimitteret. Quod uir Dei libenter occultare uoluisset, si supradictus Blidemundus abditè post eius dorsum non remansisset. Altera die ualesaciens omnibus fratribus uir Domini sanctus Attala, exhortabatur eos, ut cœptum iter non relinquerent, sed ut melioribus actibus roborati, quotidie perseuerādo firmarentur. Consolatis ergò cunctis uitæ præsentis nexibus absolutus animam cælo feliciter reddidit. Meritò itaque rerū conditor, & humani generis reparator sanctos suos uirtutū copia adornat, sicut scriptū est: Spiritus eius ornauit cœlos, quia illi ad cœlestem uitam anhelantes, eius præceptis parere studēt, ut de labore obedientiæ fructus recipiant uitæ æternæ, Amen.

Oratio sancti uiri ad Dominum.

Videt apertos cælos.

Hortatur fratres ad susceptū propositi costātiam.

VITA S. GREGORII, SVMMI & incomparabilis Viri, urbis Romę Pontificis.

Suscipe Romuleos pastor uenerande triumphos:
Gregorij sancti suscipe gesta tui.
Qui nituit factis, uerbis, scriptisq; beatis,
Vt iubar auricomi solis in orbe cluit.
Norma, decus, speculum tibi sit, uia, uita per æuum,
Si cupis æternum ferre sacerdotium,
Nam qui non huius sequitur uestigia præsul,
Ante Deum præsul non erit, immò pecus.
Ps. 48. *Hinc Psalmista canit hominem similare caballis*
Ignauum stultis, qui sub honore perit.
Nocturnum dedimus sancto, cantumq; diurnum,
Carminibus clarum concinimusq; uirum.
Redde uicem scriptor, seruans cola, commata, puncta,
Ne tua mendosum pagina seruet opus.
Dissimilis cunctis uox, uultus, uita, uoluntas,
Mens sociata bonis, dissociata malis.
Ludere me libuit uariabilis ordine campi,
Postquàm prosa fugit, Musa iocosa reddit.
Hac mihi tu tribuis doctor preciose Gregori,
Qui bona das famulis, sed mala nulla tuis,
Vestitus cœpi, nudus tua numia dixi.
Indue me factis, uelleribusq; tuis.
Vt quia mortalis desunt commercia carnis,
Da mihi sub pedibus posse iacere tuis.

PROLOGVS IN VITAM S. Gregorii, editam à Iohanne diacono Romano. Claruit is Iohannes Diaconus anno Domini 872.

Ex bibliotheca Vaticana ex codice uetustissimo manuscripto



Beatissimo ac felicissimo domino Iohanni, sanctæ Catholicæ Apostolicæ Romanę Ecclesię præsuli Iohannes ultimus Leuitarum. Nuper ad uigilias beati Gregorij Romani Pontificis, Anglorum scilicet gentis Apostoli, Lectione de Paulino ciuitatis Nolanæ præsule consuetudinaliter personante, uisus es à uenerabilibus Episcopis diuino quodam instinctu commotis, requirere, cur tantus Pontifex, qui multorum sanctorum uitas texuerat, gestis propriis in propria duntaxat ecclesia caruisset, præsertim cum & apud Saxones, & apud Longobardorum sibi prorsus insensissimam gentem, gestis propriis ubique polleret. Cūq; uenerabiles episcopi has ab utriusque gentibus habere quidem, sed compendiosissimè respondetent, meā quoque paruitatem conſciscens, præcepetas ut uitā ipsius, de scrinio sanctæ sedis Apostolicæ tanto plenius, quanto & certius carpere studuissem. Sed dum ego propriæ inertiæ conscius, me meis prioribus, ac per hoc sapientioribus, qui uitam eius licet breuiter tamen pio natu, pulcherrimoque stylo descripserant, conferre penitus dubitarem, identidem iubendo uehementer hortatus ex Romanæ sedis Pontificem, eiusdem sedis præsulis authoritate describerem, cui Deus omnipotens probandorum seu repellendorum scriptorum omnium specialem dederit proculdubio potestatem. Itaque tam imperiosis authoritatibus tandem compulsus, uix primum librum Gregorianæ uitæ compleueram, quandò hunc in eiusdem uigiliis, annua uertigine, reuolutis, tua probauit pariter ac publicauit authoritas. Ergò solicitior factus ad cætera, pauca de multis, te inuentore, te præceptore, te fautore, teque iudice colligens, in libris quatuor, auxiliante Domino, coarctaui, & secundum distributionem eiusdem doctoris, qua librum regulæ pastoralis quadripartita ratione distinxerat, ego quoque illū, qualiter ad culmē regiminis uenerit, in primo huius operis libro perhibui. Et ad hoc ritè perueniens, qualiter uixerit, in secundo differui. Et benè uiuens, qualiter docuerit, in tertio designaui. Et rectè docens, in firmitatem suam quotidiè quanta consideratione cognouerit, in quarto conclusi. Neque magnoperè tempora temporibus contuli, sed rebus similibus similia coaptaui. Quoniam reuerà non tantum quando fecisset, sed quantum fecisset, solicitus deflorare curaui. In quibus quanquàm multa & uaria memoratu digna studio breuitatis omiserim, nihil posuisse me memini, quæ scriptorum ueterum nequeant authoritate defendi. Exceptis illis miraculis, quæ nostris temporibus, facta, multorum adhuc superstitum uiuis uocibus celebrantur. Si cui tamen aliter uisum fuerit, ut assolet, ad plenitudinem scrinii nostri recurrens, tot *cartacios libros epistolarum eiusdem patris, quot an nos probatur uixisse, reuoluat. Et quia quædam illarū uario tempore destinatę, uarietatē sensuum retinēt, eædemque

Vide authoritatē Romani pontificis.

Distributio huius operis.

*for. * chartaceos.*

ea demque nonnullis integræ, quibusdam uerò parte aliqua diminutæ pro personarum, locorum, siue temporum dispensatione uidentur, finetenus relegendo conspiciat, sicque demum lucidam ueritatem cognoscens, me aut cum amasiis defendat, aut cum osoribus arguat. Quanquàm in eo, quod tuo iudicio placeo, cunctis ueritatem tuentibus me perpetuo placiturum fore præsumam. Peto igitur, ut sicut tuis iussionibus humiliter parui, sic beati Gregorij precibus, & in hoc seculo ab æmulorum insidiis, & in futuro a peccatorū nexibus merear misericorditer liberari, per Dominū nostrum Iesum Christum, Amen.

CAPITA LIBRI PRIMI.

LIBER PRIMVS. CAP. I.

12 Mart.

Parentes & patria S. Gregorij.



Gregorius genere Romanus, arte philosophus, Gordiani uiri clarissimi, & beatæ Syluiæ filius, præfuit Romanæ sedi annis tredecim, mensibus sex diebus decem, temporibus Tiberii, Mauritii & Phocæ Augustorum. Iste senatoria stirpe progenitus, tam nobilissimam quàm etiam religiosissimam genealogiam duxit, ità ut quartus Felix Apostolicæ sedis pontifex, uir magnæ in Christi Ecclesia reuerentiæ, qui basilicam sanctorum Cosmæ & Damiani martyrum, nia sacra iuxta templum Romuli, sicut hactenus cernitur, uenustissime fabricauit, eius atauus fuerit, & beati Tarsilla uirgo, quæ moritura, promissionis cælestis audiuit harmoniam, & Iesum Christum ad se recipiendam uidere meruit, amita nihilominus eius extiterit.

Vide Gregorii Homi. 38. in Euāgelia, & dialog. lib. 4. cap. 16.

2 Quam Gregorius geminæ nobilitatis lineam piis moribus extulit, probis actibus exornauit, adeò ut præsagio quodam Græcè Grigoreos quod Latinè uigilantius resonat, uocaretur. Nam recta, quæ docturus erat, dum uiuis operibus adimpleuit, sibimetipsi utiquè se uigilasse perdocuit. Dum uerò recta, quæ faciebat, docendo quoque disseruit uigilasse quoquè dignoscitur, non solum sibi, sed & futuri temporis Christianis.

3 Siquidem inerant, ei in tenera ætate matura iam studia, & auditurus incognita, religiosis senibus indagator solertissimus adhærebat, sumptaque doctrinæ semina, tenaci memoria ruminanda, quæ pòst in populos mellito declamaret gutture, congerebat, Deiquè docilis adolescens, cum transmisso communiter stylo surgentis infantiæ, ad biuium Pythagoricæ literæ peruenisset, incunctanter sinistrum tramitē cū seculi uoluptate relinquere, & ad dextrum cœpit eum cælesti desiderio totis uiribus anhelare.

4 Sed dum conuersionis suæ gratiam longius protrahens, tutius se Christo famulaturum putaret, si sub prætoris urbani habitu mundo tenus deseruiret,

uiret, cœperunt multa contra eum ex eiusdem seculi cura succrescere, ità ut non iam, sicut proposuerat, specie, sed in eo ratineretur & mente.

Septē monasteria cōdidit.

5 Tandem patre orbatus, ubi liberam disponēdarū rerum suarum nactus est facultatem, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulauit. Quibus tantum prædiorum contulit, quantū posset ad uictum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari.

6 Septimum intra Romanæ urbis mœnia, sub honore sancti Andreæ Apostoli iuxta Basilicam sanctorum Iohannis & Pauli ad cliuum Scauri monasterium in proprio dogmate fabricauit. In quo, relictis sericis, auro gemmisque radiantibus togis, simulque supellectilibus reliquis in usum pauperum erogatis, ex huius mundi naufragio nudus euasit, diuque desideratum monachicū capiens indumentū, primò sub Hylario-

Fit monach°.

nis, deinde sub Maximiniani uenerabiliū patrum regimine, multis sibi sociatis fratribus, regulari tramite militauit. Pòst uerò, cum subesse mallet, fratrum uotura concordia imminente, præesse non renuit, sicut in consequentibus apparebit.

7 Erat ei abstinentia tanta ciborum, sedulitas orationum & ieiuniorum studiositas tā desiderata sacrorum librorum, ut infirmato stomacho lassescens, uix subsistere proculdubio uideretur. Nam cum quodam tempore incisionem uitalium, quam Græci dicunt sincopim, pateretur, crebrisque angustiis per horarū momenta deficeret, & ad exitum appropinquaret, ac

Notatū ieiunium sabbati sancti.

nisi eum fratres frequenter cibo reficerent, uitalis ei spiritus funditus intercipi uideretur, paschalis super uenit dies: Et dum sacratissimo sabbato, in quo omnes etiam paruuli pueri ieiunant, ipse ieiunare non posset, cœpit plus mœrore quàm infirmitate deficere.

8 Mox accersito uiro sanctissimo Eleutherio, dudū penes Spoletum multis præposito, tunc uerò eiusdē sui monasterii monacho, à quo uidelicet audierat fuisse mortuum suscitatum, oratorium petiit, seseque cū lachrymis, ut saltem die illo ad ieiunandum sibi uirtus daretur, in orationem dedit. Et post paululum cōpleta oratione digressus, tantam uirtutem suum stomachum percepisse cognouit, ut ei cibus & morbus funditus de memoria tolleretur. Cœpit secum mirari, quis esset, quis fuerit, & cum ad animum rediret infirmitas, nihil in se ex his, quæ meminerat, recognoscere præualebat. Cumque in dispositione monasterii occupata mens esset, obliuiscebatur funditus ægritudinis suæ. Si uerò rediret ægritudo ad memoriam, cū tam fortem se esse sentiret, mirabatur si non comedisset. Qui ad uesperum ueniens, cognouit sibi tantam fortitudinem permanere, ut ad diem alterum trans-

Precib° morbū pellit:

ferre potuisset ieiunium, si uoluisset. Verum quanquā penè quotidiano languore tabesceret, nullam tamen corpori suo cupiebat quietē, quo minùs aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret.

9 In huius sacri monasterii penetralibus idem uir omnipotentis Dei Gregorius à matre Syluia, tunc tē-

Ei° exercitia. Crudis uescitur legumi nibus.

poris iuxta portam beati Pauli apostoli loco, qui dicitur Cella noua, quo actenus oratorium nomini eius dedicatum, & famosum sancti Sabæ confessoris Christi monasterium, cuius laus est in sexta & septima synodo, constitutum uidetur, degente, crudis leguminibus pascebatur.

10 Vbi hunc de more quædam scribentem Angelus Dei reperiens, mifereri sibi flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, bis ternis nummatibus datis, abire præcepit. Nec multo pòst eadem idem naufragus rediit se quē multa perdidisse, pauca uerò recepisse perhibuit. A quo senis parimodo nummismatibus sumptis læ-

tabundus abscessit. Sed die tertia rediens, identidem adiutorium naufragus importunis uocibus requirebat. Cui liberalissimus pater, accersito uestiario alia sex nūmismata dari præcipiēs, cognouit in uestiario nil nummismatum, undè posset consolari naufragum, remansisse. Quid faceret, nesciebat. Aestuabat Deo deuoti pectoris pietas, non sufferēs uacuam proximi relinquisse miseriam. Rursus uestiariū suum, si fortè uas quodlibet aut uestimentum haberet interrogans, audiuit nil penitus remansisse, præter matris argenteā, quæ cum infusis leguminibus mitti solita erat, scutellam. Mox alacrior factus: Ergò, inquit, frater hanc defer, ne tristis abeat, qui consolari quærit, pauper. Itaque delatam scutellam Gregorio satis hilariter largiēte, pauper qui putabatur, lætus amplectitur, non iam ad expetenda, sed ad conferenda suffragia rediturus. A quo uidelicet Angelicæ uisitationis tempore, tantis miraculis, tantis est uirtutibus publicatus, ut omnibus secum uiuentibus & exemplo fuerit & terrori. Quippe qui non solus, sed socialiter cum beato Andrea apostolo, suo monasterio signis euidentibus sic præfuisse putatus.

11 Nam ut pauca de multis loquar, quadā die duos exinde fratres transmisit, qui aliquid emere pro eiusdem monasterii utilitate debuissent. Vnus iunior, qui prudētior uidebat, alter senior, qui custos erat iunioris. Perrexerūt utrique, & de precio, quod acceperant, ipse, qui custos iunioris missus fuerat, nesciente altero, furtum fecit. Qui mox ut in monasterium sunt re-

Pœna furis.

uersi, atque ante oratorii limen uenerunt, arreptus à dæmonio is, qui furtum fecerat, cecidit. Dimissus autem à dæmonio, concurrentibus monachis, Abbatis

Pœna furtum negantis.

iussu requisitus est, an fortè de eo, quod acceperat, furtum fecisset. Negauit, & iterum uexatus est, dimissus, atque iterum requisitus negauit, atque iterum uexatus est. Octo itaque uicibus negauit, octo uicibus uexatus est. Post octauam uero negationem, Gregorio interrogante, confessus est, quòd nummos furto abstulerat, eique prostratus, se peccasse testatus est, perceptaque pœnitentia, ulterius ad eum dæmoniū non accessit.

12 Alio quoque tempore, dum in die natalitio eiusdem apostoli, iam meridianis horis fratres requiesce-

Oba-posta meditatione quid monachus passus

rent, subitò quidam frater apertis oculis cæcatus cœpit tremere, uoces ingentes emittere quibus uocibus testabatur ferre se non posse, quod patiebatur. Cucurrerunt fratres, uiderunt cæcum oculis apertis, tremētem & clamantem, & præsentibus alienum, nihilque quod foris agi poterat, sentientem. Hunc in manibus leuauerunt, ante altare sancti Andreæ apostoli iussu Gregorii proiecerunt, ipsique pro eo in orationem prostrati sunt. Qui statim ad se reuersus, confessus est quia senex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilacerandum dimisit, dicens: Quarè fugere uoluisti de monasterio isto? Cumque euadere de canis morsibus nullo modo potuissem, uenerunt quidam

Si hac considerassent nostri temporis apostata, non tot à monasterys desecissent.

monachi, & eū̄ lenē pro me rogauerūt. Qui statim iussit canē abscedere, & ipse ad me reuersus sum. Hic et sæpè confessus est postea, dicens ꝙ eo die, quo ista pertulerat, cōsiliū habuerit de monasterio fugiendi.

13 Alius quoque monachus discedere ex eodem monasterio latenter disponens, oratorium ingredi uoluit, sed dęmone corripiente nequiuit. Relinquebatur à dæmonio, quandiu extra oratorium stabat. Si ingredi conabatur, statim maligno spiritui traditus, uexabatur. Hoc dū sæpius fieret tandem Gregorio inquirente, se de monasterio fugere uoluisse confessus est, eiusq;, per triduum simul cum fratrum precibus ità pietate diuina curatus est, ut ad eum postmodum malignus spiritus nunquam accedere tentaret.

14 Alij

14 Alii quoque duo fratres de eiusdem patris monasterio fugerunt, qui aliqua prius colloquendo fratribus signa dederant, quod per Appiam uiam descendentes Hierosolymam tenderent. Hi exeuntes, diuerterunt de itinere, & ut à sequentibus inueniri minimè possent, retrusas cryptas iuxta Flamineam portam inuenientes, in eis se occultauerunt. Cum uerò uespertinis horis iussu Gregorii requisiti, minimè in congregatione inuenti fuissent, ascensis caballis eos quidam fratres secuti sunt. Per Metrouii portam exeuntes, ut eos in Latinam uel Appiam uiam sequerentur, subito eis consilium ortum est, ut eos in Salaria uia extra ciuitatem requirere debuissent. Igitur pergentes deflexerunt iter, & in Salaria eos uetere non inuenientes, per portam Flamineam decreuerunt redire. Cumque reuerterentur, mox ut equi ante cryptas illas uenerunt, quibus se monachi absconderant, fixerunt gradum. Pulsati & compulsi, passum mouere noluerunt. Considerauerunt equites rem talem sine mysterio esse non posse. Attendentes ergo ad cryptas, uiderunt earũ aditus missa maceria prædamnatos sed caballis suis nusquam ire uolentibus descenderunt, & lapides, qui ad ora cryptarum compositi fuerant, deponentes, ingressi sunt, easque in eisdem tenebrosis latibulis, consternatos terræ inuenerunt. Qui ad monasterium reducti, tam stupore miraculi, quã exhortatione uenerabilis patris Gregorii, sic meliorati sunt, ut eis multum profuerit ad paruum tempus de monasterio recessisse.

Monachos apostatas produc eq.

Monachus proprietarius.

15 Alio quoque tẽpore quidem monachus, Iustus nomine, medicinali arte imbutus, beato Gregorio sedulè obsequi atque in assiduis ægritudinibus eius excubare consueuerat. Hic itaque corporis lãguore præuentus, ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia frater germanus, Copiosus nomine, seruiebat. Sed prædictus Iustus cum iam se ad extrema peruenisse cognosceret, eidem Copioso fratri suo quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus celari non potuit. Qui subtiliter indagantes, atque illius medicamenta omnia perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt in medicamine abscõditos. Quod mox ut Gregorio nunciatum est, tantum malum de fratre, qui secum communiter uixerat, æquaminiter ferre nõ ualuit. Quippe quod eidẽ monasterio iã dudũ regulã constituerat, ut cũcti fratres ità cõmuniter uiuerent quatenus eis singulis nulla habere, propria liceret. Tunc Gregorius nimio mœrore perculsus, cogitare cœpit, uel quid ad purgationem morientis faceret uel quid ad exemplum uiuentibus prouideret. Specioso igitur eiusdem monasterii præposito ad se accersito, dixit: Vide ut nullus ex fratribus se ad eum moriẽtem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cum in morte constitutus fratres quæsierit, ei suus frater carnalis dicat, quia pro solidis, quos occultè habuit, à cũctis fratribus abominatus sit, ut saltem in morte de culpa sua mentem illius amaritudo transuerberet, atque à peccato, quod perpetrauerat, purget. Cum uerò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quamlibet fossam in sterquilino facite, ibique super eum tres aureos, quos, reliquit, iactate simul omnes clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra cooperite. In quibus utrisque rebus solertissimus pater Gregorius unam morienti, alteram uerò uiuentibus fratribus prodesse decreuit, ut & illũ amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio misceri talibus prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum idem monachus peruenisset ad mortem, atque anxiè se quæreret fratribus commendare nullusque fratrum ei applicare, uel loqui tentaret, ei suus carnalis frater, cur ab omnibus esset abominatus, aperuit. Verum ille protinus, ut audiuit, de reatu suo uehementer ingemuit atque in ipsa tristitia de corpore exiuit. Qui ita est sepultus, ut Gregorius iusserat, sed fratres omnes eadem eius sententia perterriti, cœperunt singuli extrema quæque & uilia & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad medium proferre, uehementerque formidare, ne quid apud se esset, undè repræbendi potuissent.

Vide seueritatẽ sãcti uiri in monachũ peculium habẽtẽ.

16 Cum uerò post mortem fratris triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus Gregorii misericorditer ei compati, eiusque cum graui mœrore supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium, inquirere. Tunc euocato ad se eodem Specioso monasterii sui præposito, tristis dixit: Diu est, quod frater ille Iustus, qui defunctus est, in igne cruciatur. Debemus ei aliquid charitatis impendere, & ei inquãtum possumus, ut eripietur, adiutorium nostrum accommodare. Vade itaque, & ab hodierna die continuis triginta diebus offerre pro eo sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non mactetur. Qui, protinus abscessit & paruit. Gregorio autem alia curante, atque euolutos dies minimè numerante, isdem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo Copioso per uisum apparuit. Quem ille cum uidisset, inquisiuit, dicens: Quid est frater? Quomodo es? Cui ille respondit: Nunc usque malè fui, sed iam modo benè sum, quia hodie communionem recepi. Quod idem copiosus pergens, protinus indicauit in monasterio fratribus. Fratres uerò solicitè computauerunt dies, & ipsum diem inuenerunt fuisse, quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta, cum & Copiosus nesciret, quid pro eo fratres authore Gregorio agerẽt, & fratres ignorarẽt, quid de eo Copiosus uidisset. Vno igitur eodẽque tẽpore dum agnoscit ille oblationem, isti audiunt somnium, trigesimumque diem cognoscunt, cõcordante simul uisione & sacrificio, res apertè claruit, quia frater, quem sub animaduersionis sententia Gregorius mori permiserat, per salutarem hostiam à supplicio liberatus esset.

Iubet pro eo offerri sacrificium.

Liberatur à pœnis Purgatorii.

Habes hic originẽ 30 Missarum, quæ uulgo beati Gregorii dicũtur.

17 Sed quia idem uenerabilis pater quemadmodũ fratribus terrori fuerit, ex parte iam tetigi, qualiter eius exẽplis iidẽ profecerint, breuiter indicandum putaui. Frater quidam in eodem monasterio, Antonius nomine, beato Gregorio sedulus adhærebat, qui tanti patris uerbis exemplisque commonitus, multis quotidianisque lachrymis ad gaudia patriæ cælestis anhælabat. Cumque studiosissimè & cum magno feruore desiderii sacra eloquia, duce Gregorio, serutaretur, non in eis uerba scientiæ, sed fletum compunctionis quærebat, quatenus per hæc incitata mens eius exardesceret, & ima deserens, ad contemplationem cælestis patriæ peruolaret. Huic per nocturnam uisionem dictum est: Paratus esto, & quia Dominus iussit, migra. Cumque ille non habere se sumptus ad migrãdum diceret, responsum protinus audiuit, dicens: Si de peccatis tuis agitur dimissa sunt. Quod dum semel audisset & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoque alia in eisdem est uerbis admonitus. Post quinque uerò dies febre correptus cunctis fratribus flentibus orantibusque deffunctus est.

Antonius egregius monachus & discipulus S. Gregorii.

Visio Gerontio ostensa de fratribus morituris.

18 In eodem monasterio frater quidam, Gerontius nomine, qui dum graui molestia corporis fuisset depressus in uisione nocturna albatos uiros & clari omnimodo habitus in hoc ipsum monasterium descendere de superioribus adspexit. Qui dum coram lecto iacentis assisterent, unus eorum dixit: Ad hoc uenimus ut de monasterio Gregorij quosdam fratres in militiam

tiam mittamus. Atque alteri præcipiens dixit: Scribe Marcellum, Valentinianum, Agnellum, atque alios quorum ego cognitionem non habeo. Quibus expletis, addidit, dicens: Scribe & hunc ipsum, qui nos adspicit. Ex qua uisione Geroutius certus effectus, facto manè innotuit fratribus, quot & qui essent ex eodem monasterio morituri, seq; illos cōtinuò secuturū. Cū die altero prædicti fratres mori cœperunt, atque sub eodem ordine se in mortem secuti sunt, quo fuerant in descriptione nominati, ad extremum uerò & ipse obiit, qui eosdem fratres morituros præuidit.

Merulus, insignis discipulus S. Gregorij.

19 Alius etiam frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, uehementer lachrymis atque eleemosynis ex Gregorii uiri uenerabilis doctrina intentus. Psalmodia uerò ea ore illius penè nullo tempore cessare consueuerat, excepto cum aut alimenta corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna uisione apparuit, quia ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atque hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulcrum dum post annos quatuordecim Petrus, qui pōtificatus istius beati Gregorii tempore, monasterio eidem præfuit, sibi sepulturā facere uoluisset, tāta de eodē sepulcro fratris Meruli fragrantia suauitatis emanauit, ac si illic florū omniū fuissent adoramenta congesta. Ex qua re manifestè patuit quia uerum fuit, qđ per nocturnam uisionē tanti patris discipulus uidit.

Visio F. Iohānis adolescentis eximij.

20 Alius quoquè frater in eodem monasterio, Iohānes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatem suam intellectus & humilitatis dulcedine & grauitate morū, docente Gregorio, transcēdebat. Huic ægrotanti atque ad extremum perducto, per nocturnam uisionem sub habitu senis beatus apostolus Andreas apparuit, & hunc uirga tetigit eique dixit: Surge. Ex hac enim molestia modo minimè morieris. Sed paratus esto, quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus, repentè sanatus est atque conualuit. Rem, quam uiderat, narrauit, seque per bieunium in Dei seruitio, sicut prędixit, ultra ætatis suæ annos exhibuit. Euolutis autem duobus annis, cum quidam frater fuisset mortuus, atque in cęmeterio eiusdem monasterii à Gregorio fratribusq; sepultus, cunctis indè discendentibus, idem Iohānes, sicut postmodum pallens & tremens Gregorio & fratribus indicauit, solus inuentus ab eodem fratre, qui sepultus fuerat, de sepulcro uocatus est. Quod mox ēt subsequens finis ostendit. Nam post dies decem correptus febribus, moriendo uocantem subsecutus est. Verum quia longum est, & multa restant, quæ de huius uiri sanctimonia certis possunt attestationibus prædicari, quæ etiam ex relatione Maiorū scriptisve priorum compererim, his inserenda decreui.

Pueri è Britannia Romæ uenales.

21 Quadam die cum aduenientibus nuper negociatoribus multa uenalia in foro Romanæ urbis fuissent proposita, multique ad emendum undiquè confluxissent, contigit & Gregorium uirum Deo dignissimū præterire. Qui cernens inter alia pueros corpore candidos, forma pulcherrimos, uultu uenustos, capillorū quoque nitore perspicuos esse uenales, interrogauit mercatorem, de qua patria illos attulisset. Ille respondit: De Britannia insula, cuius incolarum omnium facies simili candore fulgescit. Gregorius dixit: Christiani sunt iidem insulani, an adhuc paganis tenentur erroribus implicati? Mercator respōdit: Non sunt Christiani, sed paganis tenentur laqueis irretiti. Tunc Gregorius grauiter ingemiscens: Heu pro dolor, inquit, quàm splendidas facies princeps tenebrarum nunc possidet, tantaque frontis species uacuam ab interna Dei gratia mentem gestat. Rursus interrogauit, quod esset uocabulum gentis illius. Mercator respondit: Angli uocantur. At ille: Benè, inquit Angli quasi angeli, quia angelicos uultus habent, & tales in cœlis angelorum decet esse conciues. Iterum ergo interrogat, quod nomen haberet ipsa prouincia. Mercator respōdit: Prouinciales illi, Deiri nocantur. Et Gregorius: Benè, inquit, Deiri quia de ira sunt eruendi, & ad gratiā Christi conuocandi. Rex (ait) illius prouinciæ quomodo nuncupatur? Mercator respōdit: Aelle uocatur. Et Gregorius alludens ad nomen, dixit: Benè, quia rex dicitur Aelle. Alleluia enim in laude creatoris oportet illis in partibus decantari.

S. Gregorius it ad cōuertendos Britānos.

22 Mox itaque accedens ad Benedictum, Apostolicæ sedis pontificem, cœpit uehementer expetere, ut in Britāniam aliquos uerbi ministros emitteret. Quò cum neminem ire uelle cognosceret, semetipsum quoque non dubitauit ingerere, dummodo Pontifex sibi licentiam commodaret. Qui licet cum magna cunctatione totius cleri ac populi, Gregoriū spontè proficisci cupientem abire permisit, imprecatus ei diuinitus prospera ministrari.

23 De cuius absentia Romani plurimum perturbati, deliberato cōsilio, trifariè per loca uiæ contigua, unde Pontifex ad beati Petri profecturus erat basilicā pertiuntur, eumque turmatim taliter alloquuntur: Petrum offendisti, Romam destruxisti, quia Gregorium dimisisti. Quibus sententiis omnino Papa perterritus misit continuo nuncios, qui uirum Dñi reuocarēt Gregorium, quod ipse sibi commeantibus iam prædixerat fore futurum.

Reuocatur ex itinere.

24 Iamquè trium dierum itinere profligato, ad quēdam locum requieturi fortè diuerterant. Quò singulis quiescentibus, Gregorius lectitabat. Quem locusta superueniens, coegit paululum à legendo quiescere & ex consideratione sui nominis docuit eum in eodē loco restare debere. Tunc fertur dixisse: Locusta, inquit, dici potest, quasi loco sta. Statimque comites adhortatus, festinantius ire certabat, sed præuenientibus Apostolicis nunciis, licet magnoperè tristaretur, redire ad proprij compulsus est monasterij curam.

Creatur Leuita.

25 Deniquè cernens Benedictus uenerabilis Pontifex ea uirtutum gradibus Gregorium ad alta conscendere, uiolenter eum à quiete sui monasterii abstrahens, Ecclesiastici ordinis officio sublimauit, Leuitamque septimum ad suum adiutorium consecrauit. In quo uenerabilis pater Gregorius tanta humilitate piguit, tāta solertia ministrauit, ut in Ecclesiasticæ hierarchiæ ministerio uideretur diuinis angelis non solum uitore habitus, uerum etiam charitate motum probabiliū ueraciter coæquari.

Agit apocrisariū Cōstātinopoli.

26 Nec multò post pro responsis Ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim à Pelagio præsule destinatur. Vbi quamuis in terreno conuersaretur palatio, uitæ cælestis non intermisit propositum. Secuti nanque sunt eum multi ex suo monasterio fratres, germana deuincti charitate, quod diuina factum dispensatione conspicitur, ut eorum uidelicet exemplo ad orationis placidum litus, quasi ancorę fune stringeretur, & dū causarum secularium continuatis uertiginibus fluctuaret, ad illorum consortiū, uelut ad tutissimi portus sinum, refugeret. Et licet illud eum ministerium à monasterio abstractum, à pristinæ quoque quietis uita mucrone suæ occupationis extingueret, inter eos tamen per studiosæ lectionis alloquium, quotidianæ adspiratio compunctionis animabat.

Nota de consortio monachorū quātū ei cōtulerit.

Scribit expositiones ī S. Iob.

27 Horum ergo consortio non solum à terrenis est munitus incursibus, uerum etiam ad uitæ cælestis exercitia magis magisque succensus. Nam ab eisdem fratribus enixè rogatus, maximeq; à Leandro Hispalensis

lensi episcopo, qui pro causis Vuisigothorum legatus eodem tempore Constantinopolim uenerat, compulsus est, ut librum beati Iob multis inuolutũ mysteriũ enodaret. Neq; ille negare potuit opus qđ sibi amor fraternus multis utile imponebat futurum. Sed eundem librum quomodo iuxta literam intelligendus, qualiter ad Christi & Ecclesiæ sacramenta referẽdus quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per trifarias intelligendi species, miranda ratione perdocuit. In quibus tamen itá de uirtutibus uitiisque disseruit, ut nõ solum uideatur eadem uerbis exponere, sed formis quodammodo uisibilibus seu palpabilibus demõstrare. Vndè non est dubium, perfectionem ipsarum eum consecutum fuisse uirtutum quarum tam efficaciter ualuit indicare profectus.

Eutychianã hæresim profligat.

28 Prætereà uenerabilis Leuita Gregorius in eodẽ Vrbe regia constitutus, nascentem nouam hæresim de statu nostræ resurrectionis, cum ipso, quo orta est initio, iuuante gratia nostri redemptoris attriuit. Siquidem Euthychius, eiusdem ciuitatis episcopus, libro de resurrectione mortuorum confecto, dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile uentis aereque subtilius esse futurum. Qđ Gregorius audiens, & ratione ueritatis, & exemplo Dominicę resurrectionis, probauit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim, inquit, fides habet, quòd corpus nostrum in illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidẽ erit per effectum spiritualis potentiæ, sed palpabile per ueritatem naturæ: Iuxta exemplum Dominici corporis de quo à mortuis resuscitato, dicit ipse discipulis suis: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Cumque hoc euangelicæ ueritatis testimonium Gregorius protulisset, Eutychius ait: Idcirco hoc Dominus fecit, ut dubitationem resurrectionis suæ de discipulorũ cordibus amoueret. Cui Gregorius dixit: Mira est res ualdè, quam adstruis, ut indè nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda fuerũt à dubitatione sanata. Quid enim deterius dici potest, quàm ut hoc nobis de eius uera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem ab omni sunt dubietate reparati? Si enim hoc non habuisse adstruitur, quod ostendit, undè fides discipulorum eius confirmata est inde nostra destruitur. Eutychius ait: Corpus palpabile habuit, quod ostendit sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino, quod palpari potuit, in subtilitatem aliquam est redactum. Ad hæc Gregorius respondit: Scriptum est: Christus resurgens à mortuis, iam nõ moritur, mors illi ultrà non dominabitur. Si quid ergo in eius corpore post resurrectionem potuit immutari, contra ueridicam Pauli sententiam, Dominus rediit in mortem post resurrectionem. Quod quis dicere uel stultus præsumat, nisi qui ueram carnis eius resurrectionem negat? Tunc Eutychius obiecit, dicens: Cum scriptum sit, Caro & sanguis regnum Dei nõ possidebunt, qua ratione credendum est resurgere ueraciter carnem? Cui Gregorius respondit: In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturã, atq; aliter iuxta culpã uel corruptionem. Caro quippe dicitur iuxta naturam, sicut scriptum est: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro uerò iuxta culpam, sicut scriptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo qđ sunt caro. Et sicut Psalmista ait: Memoratus est, quia caro sunt, spiritus uadens & non rediens. Vnde & discipulis Paulus dicebat: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas trãsmittebat: Sed quia passiones carnalium desideriorum uicerant, iam liberi per uirtutẽ spiritus, in carne non erat. Quod ergò Paulus Apostolus dicit, Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnem secundum culpam intelligi uoluit, non carnem secundum naturam. Vndè & mox, quia carnem secundum culpam diceret, ostendit subdens: Neque corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo cælestis regni gloria caro secundum naturã erit, sed secundum corruptionem uel etiam passionis desideria nõ erit; Quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis, Eutychius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem scripserat, Pauli quoque testimonium indiderat, dicentis: Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius moriatur. Et quia non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum. Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro uel palpabilis, uel ipsa non erit. Dum sanctus apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est seminari dixerit, sed nudum granum. Sed ad hæc citius Gregorius respondit: Paulus apostolus dicens, Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, hoc insinuat, quod uidemus, quia uidelicet granum cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse, qđ erat, sed adesse, quod erat. Tu autem dum uerum corpus resurgere denegas, nequaquam dicis adesse quod deerat, sed deesse quod erat.

Lu. 24 · *Rom, 6* · *1. Co. 15* · *Gen. 2.* · *Iohã. 1* · *Gen. 6.* · *P. 77.* · *Rom. 8* · *1. Co. 15* · *Ibidẽ.* · *Ibidẽ.*

Euty chii error.

29 Tunc itaque Gregorius Romanus diaconus & Eutychius Constantinopolitanus episcopus, hac de re in longa contentione perducti grauissima cœperunt ab inuicem simultate resilire. Tum piæ memoriæ Tiberius Constantinopolitanus Imperator, secreto utrunque suscipiens, quid inter eos discordiæ uersaretur, agnouit. Et utriusque partis allegationem subtiliter pensans, eundem librum, quem Eutychius de resurrectione conscripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberauit ut flammis cremari debuisset. A quo uidelicet piissimo Imperatore, ut simul egressi sunt longissimæ disputationis conflictum pariter ægrotantes, in lectulum deciderunt.

Euty chius resipiscẽs moritur.

30 Dũ ergo Gregorius ualidissimis febribus æstuaret, Eutychius cum morte confligens, pellem manus suæ tenebat, coram omnibus dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Postquã catholicæ fidei confessionem defunctus est. Quo mortuo, quia penè nullus erat, qui eius dicta sequeret, Gregorius dissimulauit cœpta persequi, ne in fauillas uideretur uerba iaculari.

31 Quanta autem authoritate ministerium sui apocrisariatus impleuerit, quantæ reuerentiæ apud Augustos extiterit quantaque solicitudine afflictæ Italiæ succurri sæpius fecerit, si quis plenius nosse desiderat, epistolas antecessoris sui Papæ Pelagii, ad eum super multimodis Ecclesiæ Dei necessitatibus destinatas, quæ hactenus in scrinio sanctæ sedis Apostolicæ studiosissimè conseruantur, percurrat. Ex quarum multitudine hic unam intersero, quatenus & illius ministerii qualitas, & reliquarum quoque consequentia cognoscatur.

Pelagij Papæ ad Gregorium Epistola.

32 Quæ itá se habet: Pelagius episcopus, dilecto filio Gregorio uenerabili diacono. Omnia quidẽ quæ necessaria fuerunt, per Honoratum notarium tibi curauimus indicare. Quem cum fratre & coepiscopo Sebastiano, ad dilectionem tuam direximus, ut quia in illis partibus ad Rauennam usque nunc cum uiro glorioso domino Decio patritio fuit, ipse sua relatio studeat te ex omnibus informare, uel si qua necessaria indicaueris, possit domino Imperatori suggere-

re: Quia tantæ calamitates ac tribulationes nobis à perfidia Longobardorum illatæ sunt, contra suũ proprium iusiurandum, ut nullus possit ad referendum sufficere. Prædictũ autem fratrem Sebastianum quomodo susceperimus, uel in quali apud nos te suggerẽte fuerit charitate, ipsius poteris relatione cognoscere. Qui etiam iam promissis nobis necessitates uel pericula totius Italiæ piissimo domino Imperatori suggerere. Loquimini ergo & tractate pariter, quomodo nostris celeriter possitis subuenire periculis. Quia ita hic coangustata est respublica, ut nisi Deus piissimi in corde principis inspirauerit, ut infitã sibi misericordiã suis famulis largiatur, & super illã diacopofim uel unũ magistrũ militũ & unum ducem dignetur concedere, in omni simus angustia destituti. Quia maximæ partes Romanæ omni præsidio uacuatæ uidentur, & Exarcbus scribit nullum nobis posse remedium facere, quippe qui nec ad illas partes custodienda se testatur posse sufficere. Imperet ergo illi Deus noster uelociter periculis subuenire, antequàm nefandissimæ gentis exercitus loca, quæ adhuc à republica detinentur, Deo sibi contrario (quod absit) præualeant occupare. Presbyterum autem ad nos transmittere Deo iuuante festina, quia & in monasterio tuo, & in opere, cui eum præposuimus, necessarius esse omnino cognoscitur. Data quarto Nonarum Octob. Ind. 3.

Infestationes Longobardorum.

33 Huic siquidem monasterio, cuius hic Papa Pelagius meminit, Siculus Maximianus, qui pòst Syracusanus episcopus extitit eodem tempore præfuit. Qui ad uenerabilem Leuitam Gregorium in eiusdem regiæ urbis palatio, pro responsis Ecclesiasticis desudantẽ, uisitationis gratia cum fratribus uenit, & dum ad monasterium eius, sibi quoque commissum, Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehensus, inæstimabili ordine atque inusitato miraculo erga se cunctosque, qui secum aderant, omnipotentis Dei & iram cognouit, & gratiam. Nam cum in eorum morte uentorum nimietatibus fluctus eleuati sæuirẽt ex naui claui perditi, arbor abscisa est, uela in undis proiecta, totumque uas nauis nimiis quassatum fluctibus, ab omni fuerat sua compage dissolutum. Rimis itaque patentibus intrauit mare, atque usque ad superiores tabulas impleuit; itá ut non magis nauis inter undas, quam undæ iam intrà nauim esse uiderentur. Tunc in eadem naui residentes, non iam ex mortis uicinia, sed ex ipsa eius præsenti uisione turbati. Omnes sibimetipsis pacem dederunt corpus & sanguinẽ redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut eorum animas benignus susciperet, quorum corpora ita pauendæ morti tradidisset. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentem mirabiliter terruit, eorum quoque uitam per meritum famuli sui Gregorii pro cuius speciali amore uenerant, mirabilius reseruauit. Nam diebus octo nauis eadem, usque ad superiores tabulas aquis plena, itec proprium peragens enatauit. Nono autem die, ad Cotronensis castri portum deducta est. Ex qua exierunt omnes incolumes, qui cũ prædicto Maximiano uiro uenerabili nauigabant. Cũque post eos ipse quoque fuisset egressus, mox in eiusdem portus profundum nauis demersa est, ac si illis egredientibus, pro pondere subleuatione caruisset, & quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat atque natauerat. Maximiano cum fratribus recedente, aquas sine hominibus in portu, nec portare ualueric nec natare: Vt hinc omnipotens Deus ostenderet, quia per meritum Gregorii, quem fratres uisitauerãt hanc onustam sua manu tenuerat, quæ ab hominibus uacua, permanere non potuit super aquas.

Asseruata in naui sacra Eucharistia.

Miraculũ insigne.

34 Igitur postquàm Romam Gregorius uenerabilis Leuita reuectus est, aliquanto interiecto tempore, tanta inundatione Tiberis fluuius alueum suum egressus est, tantumq; excreuit, ut eius undæ super muros urbis influerẽt, atque in ea regiones maximas occuparent, & antiquarum ædium plurima monimenta diruerent, ecclesiastica quoque horrea uiolenter subuecterent, in quibus nonnulla modiorum tritici millia periere.

Inũdatio Tiberis.

35 Tunc siquidem apud Veronensem urbem fluuius Athesis, ut idem Gregorius refert, excrescens, ad beati Zenonis martyris atque Pontificis ecclesiam uenit. Cuius ecclesiæ dum essent ianuę apertæ, aqua in eam minimè intrauit. Quæ paulisper crescens, usque ad fenestras ecclesiæ, quæ erant tecto proximæ, peruenit. Sicque stans aqua, ecclesiæ ianuam clausit, ac si illud elementum liquidum, in soliditatem parietis fuisset immutatum. Cumque essent multi interius inuenti, sed aquarum magnitudine circundata omni ecclesia, qua possent egredi, non haberẽt, ibique se siti ac fame deficere formidarent, ad ecclesiæ ianuam ueniebant, & ad bibendum hauriebant aquam, quæ usque ad fenestras excreuerat, & tamen intra ecclesiam, ut aqua, defluere nullo modo præualebat. Stans autem ante ianuam, ad ostendendum cunctis meritum martyris, & aqua adiutorium, & aqua non erat ad inuadendum locum. Quod nimirum miraculum, Babylonici illius ignis miraculo non dissimile poterit æstimari, qui trium puerorum & uestimenta non tetigit, & uincula incendit.

Nota miraculũ stupẽdum.

Dan. 3

36 Tunc etiam innumerabilis multitudo serpentiũ cum magno dracone in modũ trabis ualidæ, per Tiberim fluminis alueum in mare descendit. Sed suffocati bestiæ inter salsos maris turbidissimi fluctus, sine mora in litore deiecerunt, suaque putredine totum aërem corrumperunt.

Serpentes extincti corrũpũt aërem.

37 Sequuta est è uestigio clades inguinaria, quæ Romanam urbem adeò uehementer pestilentia laniauit, ut etiam corporali uisu sagittæ cælitus uenire, & singulos quosque percutere uideretur. Quæ in mense undecimo ueniens, primum omnium, iuxta illud, quod in Ezechiel prophetia legitur, A sanctuario meo incipite: Pelagium Papam percussit, & sine mora extinxit. Quo defuncto, ita in reliquum uulgus deseuit, ut subtractis habitatoribus, domus in urbe plurimas uacuas omnino relinqueret.

Pestis inguinaria.

Pelagius Papa moritur.

38 Eodem tempore in monasterio uenerabilis Leuitæ Gregorii, puer inquietus ualde, Theodorus nomine, cum fratre religioso magis necessitate quàm uoluntate degebat, cui nimium grauis erat, si quis ei pro sua quicquam salute dicebat. Bona autem non solum facere, sed etiam audire non poterat. Nunquàm se ad sanctæ conuersationis habitum uenire, iurando, irascendo ac deridendo testabatur. Qui tamen eiusdem pestilentiæ clade percussus in inguine est, & perductus ad mortem. Cumque extremum spiritum ageret, conuenerunt cum Gregorio fratres, ut egressum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuum, in solo tantummodo pectore uitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autẽ, qui aderant, tantum pro eo cœperunt enixius orare, quantum eum iam uidebant sub celeritate discedere. Cum repentè cœpit eisdem fratribus assistentibus clamare, atque cum magnis uocibus orationes eorũ interrumpere, dicens: Recedite, ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter uestram præsentiam me deuorare non potest. Caput meum in suo ore iam absorbuit. Date locum, ut me amplius nõ cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare propter uos moras patior? Tunc fratres cũ Gregorio cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? signum tibi sanctæ Crucis imprime. Respondebat

Exemplũ terribile.

debat ille cum magnis clamoribus, dicens: Volo me signare, sed non possum, quia squamis huius draconis premor. Cumque hoc fratres audirent, unà cum Leuita Dei Gregorio in terram prostrati, cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius uehementius Dominum deprecari. Et eccè subitò cępit æger cum magnis uocibus clamare, dicens: Gratias Deo: eccè Draco, qui me ad deuorandum sulceperat, fugit. Orationibus uestris expulsus est, stare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite, quia cõuerti paratus sum, & secularem uitam funditus relinquere. Homo ergò, qui, sicut dictum est, ab extrema fuerat parte pręmortuus, Gregorii precibus, & morte corporis caruit, & salutem animæ acquisiuit.

S. Gregorius plane nolens creatur Ro. Pontifex.

39 Sed pestilentia supra modum sæuiente, quia Ecclesia Dei sine rectore esse non poterat, Gregorium, licet totis uiribus renitentem, Clerus, Senatus, populusque Romanus sibi concorditer pontificem delegerunt. Quem ille apicem totis uiribus euitare decernens, sese indignum omninò tali honore clamitabat: uidelicet metuens, nè mundi gloria, quam prius abiecerat, ei sub Ecclesiastici colore regiminis aliquo modo subrepere potuisset.

40 At ubi decretum generalitatis euadere nequiuit, consensurum se tandem aliquandò simulauit, & Imperatori Mauritio, cuius filium ex lauacro sancto susceperat, latenter literas destinauit, adiurãs & multa prece depolcẽs, nè unquàm assensum populis pręberet, ut se huius honoris gloria sublimaret: sed præfectus urbis, Germanus nomine, eius nuncium anticipauit, compræhensumque ac disruptis epistolis, consensum, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia diaconi, eo quòd locum deferendi ei honoris, ut cupierat, repperisset, data præceptione, ipsum ordinari præcepit. Interim dum ab urbe regia Imperatoris præstolaretur assensus, & lues ipsa populum uehementius deuastaret, uenerabilis Leuita Gregorius uerbum ad plebem exorsus est, dicens:

Oratio eius ad populũ.

41 Oportet, fratres dilectissimi, ut flagella Dei, quæ metuere uentura debuimus, saltem præsentia & experta timeamus. Conuersionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiã ipsa, quam patimur, pœna dissoluat. Vt enim propheta teste prædictum est, Peruenit gladius usque ad animas nostras: Eccè etenim cuncta plebs celestis iræ mucrone percutitur & repentina singuli cæde uastantur. *Iere.4.* Nec languor mortem præuenit, sed languoris moras, ut cernitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quisque ante rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergò, qualis ante conspectum districti iudicis perueniat cui non licet flere, quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruũt. Domus uacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes adspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnusquisque ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem uacat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus: & quod nequiter egimus, flendo puniamus. *Thr. 3* Præueniamus faciem eius in confessione & sicut propheta admonet, Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum. Ad Dominum quippe corda cum manibus leuare, est, orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per prophetã clamat. Nolo mortem peccatoris, sed ut cõuertatur & uiuat. Nullus autem de iniquitatem suarum immanitate desperet. Veternosas nanque Niniuitarum culpas, triduana pœnitentia abstersit, & conuersus latro uitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit.

Leuare corda cũ manibus.
Ezech. 18.
Iona 3.
Lu. 23.

Moueamus igitur corda, & præsumamus nos iam præcepisse quod petimus: citius ad præcem iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animaduersionis gladio nos, importunis præcibus insistamus. Ea nanque, quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudicio ueritatis placet. Quia pius ac misericors Deus uult à se precibus ueniam exigi, qui quantum meremur, nõ uult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicit. Inuoca me in die tribulationis tuæ, eripiã te, & glorificabis me. *Ps. 49.* Ipse ergò sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui admonet ut inuocetur. Proinde fratres reuerendissimi, cum contrito corde & correctis operibus, crastina die primo diluculo ad septiformem Litaniam, iuxta distributionem inferius designatam, deuota cum lachrymis mente ueniamus. Nullus uestrũ ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotium agere præsumat, quatenus ad sanctæ genitricis Domini ecclesiam conuenientes, qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala, quæ fecimus, deploremus, ut districtus iudex dum culpas nostras nos punisse considerat, ipse à sententia propositæ damnationis parcat.

Litaniarum usus antiquissimus in ecclesia

Litania septiformis.

Litania clericorum exeat ab ecclesia sancti Iohannis Baptistę. Litania uirorum, ab ecclesia sancti martyris Marcelli. Litania monachorum, ab ecclesia sanctorum Iohannis & Pauli. Litania ancillarum Dei, ab ecclesia beatorum martyrum Cosmæ & Damiani Litania fœminarum coniugatarum, ab ecclesia beati primi martyris Stephani. Litania uiduarum, ab ecclesia beati martyris Vitalis. Litania pauperum & infantum, ab ecclesia beatæ martyris Cæciliæ.

43 Igitur dum magna multitudo diuersæ ætatis seaus atque professionis, iuxta præceptionem Leuitę Gregorii, die cõstituta Dominum rogatura uenisset, intantum lues ipsa iudicio diuino deseuiit, ut intra unius horæ spatium, dum uoces plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruentes, spiritum exhalarent. Sed nequaquã destitit facundissimus rhetor populo prædicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret.

44 Enimuero cum adhuc futurus antistes putaret se principem à consensu consecrationis suæ penitus auertisse, cognouit tandem suas literas à Germano præfecto urbis interceptas fuisse. Cuius rei gratia Imperiale responsum, quod uidelicet uoluntati suæ contrariũ uidebatur, præueniens, quia palam egredi portas ciuitatis non poterat, à negociatoribus exponendũ se dissimulato, ut fertur, habitu callidus impetrauit, syluarum saltus expetijt, cauernarum latibula requisiuit. In quibus dum ab omnibus summa solicitudine quæreretur indicio columnæ fulgidæ, super se iugiter à cœlo dependentis, agnoscitur, capitur, trahitur, & apud beati Petri apostolorum principis tẽplum summus pontifex consecratur.

Fugit mutato habitu & latitat.

45 Verum quia sunt nõnulli Longobardorum perfidi qui Gregorium appetisse magis pontificium autumẽt q̃ fugisse, operæpreciũ reor pauca ḋ multis inserere quibus eũ, inquantum sine pertinaciæ uitio potuit noluisse pontificiũ immò quasi pondus importabile penitus cauere uoluisse, luce clarius manifestũ ẽ. Ait.n. pene in ipso cõsecrationis suæ principio in epistola Paulo Scholastico. Quicquid mihi ex honore sacerdotalis officij extranei arridẽt, nõ ualde pẽso. De uobis aũt mihi hac ex re arridẽtibus nõ minimũ doleo, qui desideriũ meum plenissimè scitis, & tamẽ profecisse me creditis. Summus enim mihi profectus fuerat, si potuissem implere quod uolui, si uoluntatem meam, quam dudùm cognitam habetis,

Li. 1. epist. 3.

 perficere

perficere optatæ quietis perceptione ualuiſſent. At nonc quia honoris huius uinculis in ciuitate teneor Romana religatus, habeo aliquid, qnod etiam ueſtræ gloriæ exultem. Quia uiro eminentisſimo domino Leone exconſule ueniente, uos io Sicilia teioanere non ſuſpicor, & cùm ipſe quoque tiio honore religatus, Romæ renneri cęperis, quid mœroris, qnid amaritudinis ego patiar, agnoſces. Veniente aurem uiro magnifico domino Maurentio chartulario, ei quæſo in Romanæ urbis necesſitate concùrrite, quia hoſtilibus gladiis foris ſine ceſſatione confodimur, ſed & ſeditione militum interoo periculo grauius urgemur. Item.

Lib. 1. epiſt. 4.
Matt. 22.

46 Gregorius Iohanni patriarchæ Conſtantinopolitano: Si charitatis uirtus in proximi dilectione conſiſtit, ſi ſic diligere proximos ſicut nos iubemur, quid eſt, quòd me beatitudo neſtra non ità ut ſe diligit? Quo enim ardore, quo ſtudio epiſcopatus pondera fugere uoluerim, ſcitis. Et tamen hæc eadem epiſcopatus pondera nè mihi deberent imponi, non reſtitiſtis. Conſtat ergò, quia nõ me ſicut uos diligitis: quia illa me uoluiſtis onera ſuſcipere, quæ uobis imponi noluiſtis. Sed quia uetuſtam nauim uehementerque confractam indignus ego infirmusque ſuſcepi: (Vndiquè enim fluctus intrant, & quotidiana ac ualida tempeſtate quaſſatæ, putridæ naufragium tabulæ ſonant) per omnipotentem Dominum rogo, ut in hoc mihi periculo orationis tuæ manum porrigas: quia tanto enixius poteſtis exorare, quanto & à confuſione tribulationom, quas io hac terra patimur, loogius ſtatis. Item.

Lib. 1. epiſt. 5.

47 Gregorius Theoctiſtæ lorori Imperatoris: Mens mea ueſtræ uenerationi quanta deuotione ſubſternitur, explere uerbis nequeo. Nec tamen me prodere laboro, quia & me tacente in ueſtro corde legitis, quid de mea deuotione ſentiatis. Miror autem, quòd in me collatas dudum continentias ueſtras, ex hac moderna paſtoralis officii continẽtia diſtraxiſtis: in qua ſub colore epiſcopatus ad ſeculum ſum reductus, in qua tantis terreois curis inſeruio, quantis me in uita laica nequaquàm deſeruiſſe reminiſcor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, aſcendiſſe exterius uideor. Vndè me à conditoris mei facie longè expulſum deploro. Conabar nanque quotidie extra mundum, extra carnem fieri, cuncta phantaſmata corporis ab oculis mentis abigere, & ſuperna gaudia incorporaliter uidere: Et non ſolis uocibus, ſed totis medullis cordis ad Dei ſpeciem anhelans, dicebam: Tibi dixit cor meum, quæſiui uultum tuum, uultum tuum Domine requiram. Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimeſcens, uidebar mihi in quodã rerum uertice ſtare, ità ut in me penè impletum crederem, quod pollicitante Domino ex propheta didiciſſem: Suſtollam te ſuper altitudines terræ. Super altitudines etenim terræ ſuſtollitur, qui & ipſa, quæ alta ac glorioſa præſentis uidentur ſeculi, per mentis deſpectum calcat. Sed repentè à rerum uertice tentationis huius turbine impulſus, ad timores pauoresque corrui: Quia & ſi mihi nihil timeo, eis tamen, qui mihi commisſi ſunt, multum formido. Vndique cauſarum fluctibus quatior, ac tempeſtatibus deprimor, ità ut rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Redire poſt cauſas ad cor deſidero, ſed uanis ab eo cogitatioonum tumultibus excluſus, redire non poſſum. Et hoc ergò mihi longè factũ eſt, quod intra me eſt, ità ut obedire neqoeam propheticæ uoci, qua dicitur, Redite præuaricatores ad cor. Sed ſtultis preſſus cogitationibus, ſolummodò exclamare compellor, Et cor meum dereliqoit me. Contemplatiuæ uitæ pulchritudinem uelut Rachelem dilexi ſterilem, ſed uidentem ac pulchram. Quæ etſi per quietem ſuam minus generat, lucem tamen ſubtilius uidet. Sed quo iudicio neſciò; Lia mihi in nocte coniuncta eſt, actiua uidelicet uita, fœcunda, ſed lippa, minus uidens, quamuis amplius pariens. Sedere ad pedes Domini, cum Maria feſtinaui, uerba oris eius percipere: & eccè cum Martha compellor in exterioribus miniſtrare, atque erga multa ſatagere. Expulſa à me, ut credidi, legione dæmonũ, uolui & obliuiſci quos noui, & ad Saluatoris pedes quieſcere: & ecce mihi nolenti atque cõpulſo dicitur: Reuertere io domum tuam, & annuncia quanta tibi fecerit dominus. Sed quis inter tot terrenas curas ualeat Dei miracula prædicare, cum iam mihi difficile ſit ſaltem recolere? Preſſum nanque in hoc honore, tumultu ſecularium negociorũ, ex eis me eſſe uideo, de quibus ſcriptum eſt. Deieciſti eos dum alleuarentur. Neque enim dixit, Deieciſti eos, poſtquam alleuati ſunt: ſed, dum alleuarentur, quia praui quique dum ſeculari honore ſuffulti, foras uidentur ſurgere, intus cadunt. alleuatio ergo ipſa, ruina eſt: quia dũ gloria falſa ſub nixi ſunt, a uera gloria uacuantur. Hinc iterum dicitur: Deficientes ut fumus deficiant. Fumus quippe aſcendendo deficit, & ſe dilatando euaneſcit. Sic uidelicet fit, cum peccatoris uitam præſens felicitas comitatur. Quia unde oſtenditur, ut altus ſit: inde agitur, ut non ſit. Hinc rurſus ſcriptum eſt: Deus meus, pone illos ut rotam. Rota quippe ex poſteriori parte attollitur in anterioribus cadit. Poſteriora autẽ nobis ſunt bona præſentis mundi quæ reliquimus: Interiora uerò ſunt æterna & permanẽtia, ad quæ uocamur, Paulo atteſtante, qui ait: Quæ retro oblitus, in ea quæ ſunt priora extendens me. Peccator ergo cum in præſenti uita profecerit, ut rota ponitur: quia in anterioribus corruens, ex poſterioribus eleuatur. Nam cum in hac uita gloriam percipit, quam reliquid: ab illa cadit, quæ poſt hanc uenit. Et quidem multi ſunt, qui ſic exteriores profectus regere ſciunt ut per eos nequaquam interius corruant. Vnde ſcriptum eſt: Deus potentes oon abiicit, cùm & ipſe ſit potens. Et per Salomonem dicitur: Et intelligens gubernacula posſidebit Sed mihi hæc difficilia ſunt, quia & ualdè onerola. Et quod ens uoluntariè non recipit, congruè nõ diſponit. Eccè ſereniſsimus Dominus Imperator fieri ſimiam leonem iusſit. Et quidem pro iusſione illius uocari leo poteſt, fieri autem leo non poteſt. Vnde neceſſe eſt, ut omnes culpas ac negligeotias meas noo mihi, ſed ſuæ pietati deputet, qui uirtutis miniſterũ infirmo commiſit.

Hæc uir ſanctus ex ſumma animi modeſtia dicit.
Pſ. 26.
Pſ. 58
Nota animi ſecuritatem & fortitudinẽ.
Pſ. 6.
Eſ. 46
Pſ. 39.
Luc. 10
Mar. 5
Pſ. 72
Pſ. 67.
Pſ. 82.
Phil. 3.
Iob 36.
Prou. 1.

Lib. 1. epiſt. 6.

48 Gregorius Narſi patricio: Dum contemplationis dulcedinem altè deſcribitis, ruinæ meæ mihi gemitum renouatis. Quia audiui quod intus perdidi, dum forás ad culmen regiminis immeritus aſcendi. Tanto autem me perculſum mœrore cognoſcite, ut uix loqui ſufficiam. Oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obſident. Triſte eſt, quicquid adſpicitur. quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penſo enim, ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quàm deiectum exterioris prouectus culmen aſcendi. Et pro culpis meis in occupationis exilium à facie domioantis miſſus, quaſi deſtructæ Iudææ uocibus cùm propheta dico: Qui conſolabatur me, longè receſſit à me. Quòd uerò cauſæ & nominis ſimilitudinem facieodo per ſcripturam, clauſulas declamationesque formatis, certè frater reuerẽdisſime ſimiam leonem uocas. Qood eo modo uos agere conſpicimus, quo ſcabioſos ſæpè catulos, pardos uel tigres uocamus. Ego.n. bone uir quaſi filios perdidi, quia per terrenas curas recta opera amiſi. Nolite ergò me uocare Noemi, ideſt, pulchram, ſed uocate

Tre. 1.
Rut. 1.

cate

care me Mara, quia amaritudine plenus sum. Item.

Lib. 1. epist. 7. & 25. 49 Gregorius Anastasio Patriarchæ Antiocheno: Scripta uestræ beatitudinis ut fessus requiē, salutē æger, fontem sitiens, umbram æstuans inueni. Neque enim illa uerba per linguā carnis uidebantur expressa: quia sic spiritualem erga me amorem suum, quē gestabat, aperuit, acsi mens per semetipsam loqueretur. Sed durum ualdè fuit, quod secutū est: quia amor uester terrena me portare onera præcepit: & quem priùs spiritualiter diligebatis, pòst, ut æstimo, tēporaliter amātes, usq; ad terram me superposito onere depressistis: ità ut omnem mentis rectitudinem funditùs perdēs, contemplationisq; aciem amittens, non per prophetiæ spiritum, sed per experimentum dicam: Incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaq;. Tanta quippe

Ps. 37. me occupationum onera deprimūt, ut ad superna animus nullatenus erigatur. Multis causarum fluctibus quatior, & post illa quietis ocia, tumultuosæ uitæ tē-

Ps. 68. pestatibus affligor, ità ut rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas dimersit me. Periclitanti igitur mihi orationis uestræ manum tendite uos, qui

Nota mirabilē animi candorem & puritatem. in uirtutum litore statis. Quòd uerò me os Domini, & lucernam dicitis, quòd loquendo multis prodesse, multisq; posse lucere perhibetis, æstimationem mihi fateor in dubietatem maximam perduxistis. Considero nanque quis sum, & nihil in me ex huius boni signo deprehendo. Considero autem qui estis, & uos mentiri posse non arbitror. Cum ergò credere uolo quod dicitis, contradicit mihi infirmitas mea. Cùm discutere uolo quod in laude mea dicitur, contradicit mihi sanctitas uestra. Sed quæso uir sanctæ, nobis aliquid de hoc certamine nostro conueniat: Vt si non quod dicitis, ità est: fit ità, quia dicitis. Item.

Lib. 1. epi. 29 50 Gregorius Andreę illustri: Omnipotens Deus dulcissimo cordi uestro indicet, quia & absens corpore, à charitate uestra animo non recessi. Bona enim uestra, etiam si uolo, obliuisci non ualeo. Hoc autem quòd me ad episcopatus ordinem cognoscitis peruenisse, si me diligitis, plangite: Quia tantæ hic huius mundi occupationes sunt, ut hic per episcopatus ordinem penè ab amore Dei uideam me esse separatum. Quod incessanter desleo, atque ut pro me Dominum exorētis, rogo. Item.

Lib. 1. epi. 30 51 Gregorius Iohanni exconsuli & patricio atque Quæstori, Bona uestræ excellentiæ expertus, tanto erga uos amore cōstringor, ut uestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possit. Sed cōtra amorem non modicè contristor, quia quietem me quærere cognouistis, & ad inquietudinem perduxistis. Vnde qui dem omnipotēs Deus, quia hoc bono animo fecistis, bona æterna retribuat: sed me à tanto loci huius periculo qualiter noluerit, absoluat: Quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum. Quorum syntychiæ spathæ sunt, & gratia pœna. Eccè ubi uestra patrocinia me perduxerūt. Gemo quotidiè occupationibus pressus, & respirare non ualeo. Sed uos qui adhuc ualetis, mundi huius occupationes fugite: quia quantum in eo quisque profecerit, tātum, ut uideo, ab amore Dei ampliùs decrescit. Item.

Lib. 5. epi. 41. 52 Gregorius Leandro Hispalensi Episcopo: Respondere epistolis uestris tota intentione uoluissem, nisi pastoralis curæ ità me labor attereret, ut mihi magis flere libeat, quàm aliquid dicere. Quod uestra quoq; reuerentia in ipso literarum mearum textum uigilanter intelligit, quandò ei negligenter loquor, quem uehementer diligo. Tantis quippè in hoc loco huius mundi fluctibus quatior, ut uetustam ac putrescētem nauim, quam regendam occulta Dei dispensatione suscepi, ad portum dirigere nullatenus possim. Nunc exaduerso fluctus irruunt, nunc ex latere cumuli spumosi maris intumescunt: nunc à tergo tempestas insequitur. Inter quæ omnia turbatus, cogor modò in ipsam clauum aduersitatem dirigere, modo euruato nauis latere minas fluctuum ex obliquo declinare. Ingemisco, quia sentio quòd, negligente me, crescit sentina uitiorum, & tempestate fortiter obuiante, iam iamque putridæ naufragium tabulæ sonant. Flēs reminiscor, quòd perdidi meæ placidum litut quietis, & suspirando terram conspicio: quam tamen, rerum uentis aduersantibus, tenere non possum. Si ergò me frater reuerendissime diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende: ut quo laborantem me adiuuas, ex ipsa uice mercedis in tuis quoquè laboribus ualentior existas.

Hæc omnia ab incredibili animi humilitate profiscuntur.

53 Sed quia Gregorium non solùm declinare uoluisse, quin etiam cum magno angore animi summum sacerdotium suscepisse, satis (ut opinor) probatū est: qua discretione id fecerit, uidetur breuiter indicandum, nè scilicet tantus uir aut pertinaciæ, aut pusilla nimietatis uitio saltem leuiter succubuisse putetur. Ait enim in epistola ad Anastasium Corinthiorum Archiepiscopum. Iudicia Domini quanto sunt inuestigabilia, tanto debent humanis mentibus esse metuenda. Et quia ea ratio mortalis compræhendere nō ualet, his se necesse est humili cordis ceruice substernat: quatenus quò eam regentis uoluntas duxerit, illuc obedientibus mentis gresibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meam ad Apostolicæ sedis culmen non posse pertingere, onus hoc malui declinare, nè in pastorali regimine imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contraire non est Domini disponentis arbitrio, obedienter secutus sum, quod misericors de me regentis manus uoluit opera ri. Nam fraternitati uestræ, etsi præsens non eueniret occasio, necessariò fuerat indicandum, quòd licèt indignum, me Apostolicæ sedi Dominus præesse dignatus est. *Lib. 1. epi. 26*

54 Item idem de eadem re, Philippico comiti excubitorum: In quantum homo discutere & inuestigare iudicia superna non sufficit, in tantum sub eis debet ceruicem cordis inflectere. Et quia id, quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec ad appetendum locum procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Vndè indignus ego, ad suscipienda episcopatus onera iussioni omnipotentis Dei uestræq; ue uoluntati me subdidi, cui me præesse largitate magis gratiæ, quam iudicii æstimatione uoluit. Potens est enim Deus, propter quem me indignum diligitis, hanc uobis in perpetuum repensare mercedem, ut gratiam quam indignis famulis eius impēditis, apud eum multiplicius inuenire ualeatis. *Lib. 1. epi. 31.*

At ego hic à deflorationis opere paululum respirabo, ut quæ specialiter de pontificio eius dicenda sunt, in libello alio, suffragante Domino, referantur.

FINIS LIBRI I.

CAPITVLA LIBRI II.

LIBER SECVNDVS CAP. I.

Agè iam nunc, quoniam athletæ Christi Gregorii, uiriliter in gymnasio sanctæ ipsius Ecclesiæ desudantis, prælato libello torosa mēbra descripta sunt: qualiter in palæstra quoq; cōflixerit, adspirāte Domino proferat. Siquidē mox ut summū pontificium felicissimæ Romanæ urbis, Christo mortalibus cōsulēte, sortitus est, superstitiosum Vniuersalis uocabulū, quod Iohānes Cōstātinopolitan⁹ Episcopus insolēter sibi tunc temporis usurpabat, more antecessorū suorū pontificū, sub districtissimæ interminationis sentētia refutauit, & primus oium se i principio suarū epistolarū seruū seruorū Dei scribi satis humiliter diffiniuit, cūctisq; suis successoribus documētū suæ humilitatis, tā in hoc, q̄ in mediocribus pōtificalibus indumētis, quòd uidelicet bactea⁹ i sancta Romana Ecclesia cōseruat, hæreditariū reliquit. *Seruū seruorū Dei se scribit.*

Denique in specula sanctæ uniuersalis Ecclesiæ uir totius humanitatis & authoritatis ac orthodoxæ fidei, undè uideri & audiri clarius Euangelicus Præco ualeret, cōsistēs: oris sui diuinissimo gladio & rectā fidē muniit, & cūctas hæreses uno symbolo dissipauit. Quod uidelicet sacræ cōfessiōis symbolū ità se habet:

Credo in unū Deū omnipotentē, patrē & filium & spiritū sanctū tres personas, unā substantiā: Patrē ingenitū, filiū genitū: spiritū uerò sanctū nec genitum, nec ingenitū: sed coæternū, de patre & filio procedentē. Cōfiteor unigenitū filiū cōsubstātialē, & sine tēpore natū de pātre, oium uisibiliū & inuisibiliū cōditorē, lumē ex lumine, Deū uerū de Deo uero, splendorē gloriæ, figurā substantiæ: qui manēs uerbū ante secula, perfectus homo creatus est iuxta finē seculorū, cōceptus & natus ex spiritu sancto & Maria uirgine: qui naturā nostrā suscepit absq; peccato, & sub Pōtio Pilato crucifixus est, & sepultus, tertia die resurrexit à mortuis: die aūt quadragesimo ascendit in cœlū, sedet ad dexterā patris: indè uenturus est iudicare uiuos & mortuos, positurus ante oculos oium oia occulta singulorum, daturus iustis perpetua præmia regni cœlestis, iniquis autem supplicia ignis æterni: in nouaturus seculū per ignē, & carnis resurrectionem. Confiteor unam fidē, unū baptisma, unā Apostolicā & uniuersalē Ecclesiā, in qua sola possunt laxari peccata in nomine Patris & filii & Spiritussancti. *Symbolum S. Greg.*

3 Synodicā quoq; suā Gregorius, secundū priscam prædecessorum suorum consuetudinē, Iohanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Iohāni Hierosolymitano, & Anastasio Patriarchæ Antiochiæ destinauit. Quæ ità se habet: *Lib. i. epi. 24. Epistola Synodica ad Patriarchas.*

Cōsideranti mihi, q̄ impar meritis, ac toto animo renitēs, pastoralis curæ pōdera portare cōpulsus sim, caligo mœroris occurrit, & triste cor nihil aliud, nisi eas, quæ uidere nō finūt, tenebras uidet. Nā quid Antistes ad Dñm, nisi pro delictis populi intercessor eligitur? Qua itaq; fiducia ad eū pro peccatis alienis intercessor

tercessor uenio, apud quem de propriis securus non sum? Si fortasse quispiam apud potentem uirum, qui & sibi iratus, & mihi esset incognitus, intercessorem suum me fieri quæreret, protinus responderem: Ad intercedendum uenire nequeo, quia eius notitiam ex sedula familiaritate non habeo. Si igitur rectè homo apud hominem, de quo minimè præsumpsissem, fieri intercessor erubescerē: quantæ hoc audaciæ est, quòd apud Deum pro populo locū intercessoris obtineo, cui familiatem me per uitæ meritum non agnosco? Qua in re est mihi adhuc aliud grauius formidandū, quia sicut cuncti liquidò nouimus, cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Et ualdè pertimesco, nè commissa mihi plebs fidelium, reatus mei additamento depereat, cuius usque nunc Dominus æquanimiter delicta tolerabat. Cum uerò utcunquè hunc timorem supprimo, & consolatam mentem ad pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpendo quippe, quòd omni cura uigilandum est, ut rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, discretus in silentio, utilis in uerbo, singulis compassione proximus, præ cunctis in contemplatione suspensus, benè agētibus per humilitatē socius, cōtra delinquētiū uitia per zelū rectitudinis erectus, & cætera, quæ latius pòst in libro Pastorali prosequitur.

Rector qualis esse debeat.

Roma. 10.

4 Præterea quia corde, inquit, creditur ad iustitiā: ore autem confessio fit ad salutem: sicut sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & uenerari me fateor. Nicenum scilicet, in quo Arrii peruersum dogma destruitur: Constantinopolitanū quoque, in quo Eunomij, & Macedonii error conuincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas iudicatur: Chalcedonense uerò, in quo Eutichis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio. Quia in his, uelut in quadro lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet uitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoque Concilium pariter ueneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, errotis plena reprobatur, & Theodotus, personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiā cecidisse conuincitur. Scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu * inui dentiæ prolata refutantur. Cunctas uero, quas præfata ueneranda Concilia personas respuunt, respuo: quas uenerantur, complector. Quia dum uniuersali sunt consensu constituta, se, non illa, destruit, quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.

Concilia V. œcomenica quanti fecerit.

*Demētia.

5 Hoc modo, postquàm Gregorius fundamentum fidei suæ, secundùm pristinum prædecessorum suorū pontificum morem, luculēter Apostolicis thronis exposuit, animaduertens ideò se à Domino super gentes & regna summum pontificem constitutum, ut iuxta illud propheticum, uitiorum radices euelleret, destrueret atque disperderet: sicque demum ædificaret plantaretque uirtutes: omnes consuetudines, quas cōtra priscam traditionem Apostolicam nouiter pullulasse cognouerat, uidelicet de ministris, de cātoribus, de laicis pontifici familiariter adhærentibus, de titulandis præiudicialiter quibuslibet rebus: de contegēdo dalmaticis Apostolico feretro, de* pastillatico pro pallio uel consecratione pontificum, & de non admittendis passim laicis ad ecclesiastici iuris officiū: primò quidem à Romana Ecclesia, postmodum uerò, collectis circūquaque positarum prouinciarū episcopis, à totius sanctæ uniuersalis Ecclesiæ corpore se-

Iere. 1

Traditioni Apostolica contrarias tollit cōsuetudines.

*Pastillaco.

gregauit, eaque sub interpositione terribilis anathematis, tā generaliter quàm perpetualiter cōdēnauit.

6 Deindè in domum Domini, more sapientissimi Salomonis, propter musicæ compunctionem dulcedinis, antiphonarium centonem cantorum studiosissimus nimis utiliter compilauit, scholamque cantorū, quæ hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, constituit, eique cum nonnullis prædiis duo habitacula, scilicet alterum sub gradibus ecclesiæ sancti Petri Apostoli, alterum uero sub Lateranensis patriarchii domibus fabricauit. Vbi usque hodiè eius, quo recubans modulabatur, & flagellum ipsius, quo pueris minabatur, ueneratione congrua, cum authentico antiphonario reseruantur. Quæ uidelicet loca per præcepti seriem, sub interpositione anathematis, ob ministerii quotidiani utrobiquè gratiam subdiuisit.

Schola cantorū & Antiphonarius.

7 Huius modulationis dulcedinem, inter alias Europæ gentes Germani seu Galli discere, crebròque rediscere insigniter potuerunt: incorruptam uerò tam leuitate animi, quia nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quàm feritate quoque naturali, seruare minimè potuerunt. Alpina siquidem corpora, uocum suarum tonitruis altisonè perstrepentia, susceptæ modulationis dulcedinem propriè non resultant: quia bibuli gutturis barbara feritas, dum inflexionibus & repercussionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus confusè sonantia, rigidas uoces iactat, sicque audientium animos, quos mulcere debuerat, exasperando magis ac obstrependò conturbat.

Cātus a Gallis deprauatur.

8 Hinc est, quòd huius Gregorii tempore cum Augustino, tunc Britannias adeunte, per occidētem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi, Barbaros insigniter docuerunt. Quibus defunctis, occidentales ecclesiæ ità susceptum modulationis organum uitiarunt, ut Iohannes quidam Romanus cantor cū Theodoro, æquè ciue Romano, sed Eboraci Archiepiscopo per Gallias in Britannias à Vitaliano sit præsule destinatus: Qui circunquaque positarum ecclesiarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem reuocans, tam per se, quàm per suos discipulos, multis annis Romanæ doctrinæ regulam conseruauit.

9 Sed & Carolus noster patritius, rex aūt Francorum, dissonantia Romani & Gallicani cantus Romæ offensus, cū Gallorū procacitas cantum à nostratibus quibusdā næniis argumentaretur esse corruptum, nostri; è diuerso authenticum antiphonarium probabiliter ostentarent: interrogasse fertur, quis inter riuum & fontem limpidiorem aquam conseruare soleret? Respondentibus, fontem, prudenter adiecit: Ergò & nos, qui de riuo corruptam lympham usq; hactenus bibimus, ad perennis fontis necesse est fluenta principalia recurramus. Mox itaq; duos suorum industrios clericos Adriano tūc episcopo dereliquit. Quibus tandem satis eleganter instructis, Metensem metropolim ad suauitatem modulationis pristinæ reuocauit, per quam illam totam Galliam suam correxit.

Carolus magnus reformaritu rat cantum in Gallys.

10 Sed cū multa post tēpora defunctis his, qui Romæ fuerāt educati, cantū Gallicanarū ecclesiarum à Metensi discrepare prudētissimus regum uidisset, ac unūquēque ab alterutro uitiatū cantum iactantē aduerteret: Iterum, inquit, redeamus ad fontē. Tunc Regis precibus, sicut hodiè quidā ueridicè adstipulantur, Adrianus Papa permotus, duos in Galliā cātores emisit: quorū iudicio Rex oēs quidem corrupisse dulcedinem, Romani cantus leuitate quadam cognouit: Metēses uerò sola naturali feritate, paululū quid dissonare peruidit. Deniq; usq; hodiè quātum Romano cātui Metēsis cedit, tātū Metēsi cedere Gallicana

Ecclesi. Romana, fons perennis.

pora dici ad Missas fecit, Subdiaconos expoliatos procedere statuit, Kyrieeleison cantari præcepit, & orationem Dominicam mox post Canonem super hostiam censuit recitari.

21 De quibus cùm posteà quosdam mormurare sentiret, tanquàm qui Constantinopolitanæ ecclesiæ cõsuetudines sequeretur, pijssimus pater non dedignatus est reddere rationem, dicens: Nos in nullo horũ aliam ecclesiam secuti fumus. Nam & alleluia hic ut diceretur, de Hierosolymorum ecclesia ea beati Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damasi Papæ traditur tractum. Et ideò magis in hac sede illã consuetudinem amputauimus, quæ hic a Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem ut spoliatos procedere facerem, antiqua consuetudo Ecclesiæ fuit. Sed placuit cuidam nostro pontifici, nescio cui, qui eos uestitos procedere præcepit. Nam Siciliæ ecclesiæ nũquid à Græcis traditionem acceperunt? Vndè habent ergò hodie, ut subdiaconi in lineis tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrieeleison autẽ nos neque diximus, neq; dicimus, sicut a Græcis dicitur: quia in Græcis omnes simul dicunt: Apud nos uerò a clericis simul dicitur, à populo respondetur. Et totidem uicibus etiam Christeeleison dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis, alia, quæ dici solent, tacemus: tantummodò kyrieeleison & Christeeleison dicimus, ut in his deprecationis uocibus paulò diutiùs occupemur. Orationem uerò Dominicam idcircò mox post precem dicimus, quia mos Apostolorũ fuit, ut ad ipsam solummodò orationem, oblationis hostiam consecrarent. Et ualdè mihi inconueniens uisum est, ut precem, quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam Redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem non diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur: apud nos uerò à solo sacerdote. In quò ergo Græcorũ consuetudines secuti sumus, qui aut ueteres nostras reparauimus, aut nouas & utiles constituimus, in quibus tamen alios comprobamur imitari? Ergò uestra charitas, cùm occasio dederit, ut ad Catanensem ciuitatem pergat, uel in Syracusana ecclesia eos, quos credit aut intelligit, quia de hac re murmurare potuerunt, facta collatione doceat, & quasi alia ex occasione eos instruere non desistat. Nam de Constantinopolitana ecclesia quod dicunt, quis eã dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? Quod & pijssimus dominus Imperator, & frater noster eiusdem ciuitatis episcopus assiduè profitentur. Tamen si quid boni uel ipsa uel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primũ existimat, ut bona, quæ uiderit, discere contemnat.

Lib. 7. Ep. 63

Missa ab apostolis celebrata.

Ecclesia Cõstantinop. subiecta est Romanæ.

22 Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam patriarchio permansit, ut exceptis his, quos tam per diuersas regiones, quàm Romæ quoque, Longobardorum perfidiæ gladios fugientes, Ecclesiæ stipe misericorditer nutriebat, quotidiè ad mensam suam peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam unus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere uellet, conuersus urceum accepit: sed repẽtè eum, in cuius manibus aquã fundere uoluerat, inuenire non potuit. Cumq; hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per uisionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, hesterno autẽ die me in memetipso suscepisti.

Hospitalitas S. Gregory. Vide eius Homi. 23. in Euangelia.

23 Alio quoq; tempore idem Gregorius iuxta cõsuetudinem suam præcepit sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium inuitaret. Qui pergens, iussa cõplenit, eosq; ad mensam pariter ordinauit. Dum autem simul discumberent, intuens Papa, tredecim numerauit. Et accersito sacellario, cur contra iussionem suam tertiumdecimum inuitare præsumpserit, inquisiuit. Ille obstupefactus, conuiuantes peregrinos curiosius numerauit, & duodecim solos inueniens, uelut securus respondit: Crede mihi, honorabilis pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse iussisti. Ergo dũ connictus sæpius duodecim identidèm numeraret, ac tertiumdecimum, quẽ solus Papa uidere poterat, non uideret, animaduertens spiritualis pater Gregorius uirum propiùs discumbentem, uultus crebrò cõuertere, & nunc adolescentem, nunc uerò se uetulum uenerãda quadam canitie simulare, finito conuiuio, duodecim quidem abire permisit: tertiumdecimum uerò manu suscipiens, in cubiculum suum induxit, uehementer adiurans, ut ei se nomenque suum simpliciter prodere dignaretur. Qui respondens, dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile? Veruntamen scito memoria recognoscens, quia ego sum naufragus ille, qui quondam ueni ad te, quando scribebas in cella monasterij tui ad cliuũ Scauri, cui dedisti duodecim nummismata & argenteam scutellam, quam tibi miserat cum infusis leguminibus beata Syluia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitum, quia ab illo die quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinauit te Dominus fieri præsulẽ sanctæ suæ Ecclesiæ, pro qua & proprium sanguinem fudit, & esse te successorem atque Vicarium Apostolorum Principis Petri, cuius & uirtutem imitatus es, cùm substantias offerentiũ diuideret, prout cuique opus erat. Hæc audiens Gregorius, dixit: Et tu quomodo nosti, quòd tunc me Dominus præesse sanctæ suæ Ecclesiæ destinarit? At ille inquit: Quoniam ego Angelus eius sum, & tunc ab eo ad tuum inquirendum propositum destinatus. Tunc Gregorius, quia nondum manifestè uiderat angelum, prorsus expauit, sibique hunc taliter dicentem audiuit: Nè timeas, neque formides. Ecce enim remisit me Dominus, ut sim tibi custos quãdiu fueris in isto mortali seculo: quatenus quæcunq; rem petieris, per me apud eum fiducialiter ualeas impetrare. Ilicò Gregorius in faciem suam corruit, dicens: Si propter pusillum meæ paruitatis munusculũ tanta mihi retribuit omnipotentissimus Dominus, ut & pontificem me sanctæ suæ Ecclesiæ faceret, & custodem mihi suum angelum deputaret: quanta putẽ mihi restitui, si in præceptis eius totis uiribus permanens, plura studuero de pluribus erogare?

Act. 2 & 4.

Angelus se ostẽdit S. Gregorio.

24 Igitur incipiens tantùm largior esse de collato tẽporali commodo, quantum certior de recipiẽdo præmio sempiterno, cunctorum patrimoniorum prædiorumq; reditus, ex Gelasiano polyptycho, cuius nimirum studiosissimus uidebatur pedissequus, adærauit, eorumque pensionibus in auro argentoque collatis omnibus ordinibus Ecclesiasticis, uel palatinis, monasterijs, ecclesijs, cœmeterijs, diaconijs, xenodochijs, urbanis, uel suburbanis, quot solidi quater in anno distribuerentur, Pascha scilicet, natali Apostolorum, natali sancti Andreæ, natalitioque suo, per polyptychum, quo hactenus erogatur, indiait.

Eius admirandæ liberalitas.

25 Extra quos, primo Dominicæ Resurrectionis diluculo, in basilica quondam doctissimi Papæ Vigilij, iuxta quam consuetudinaliter habitabat, ad impertiendum pacis osculum residens, cunctis episcopis, presbyteris, diaconibus, aliisque axiom aticis, aureos erogabat. Natalitio uerò Apostolorum uel suo, mixtos solidos peregrinis nihilominus uestimentis donabat.

26 Omnibus omninò kalẽdis, pauperibus generaliter eadẽ spẽs, quæ cõpererant ex reditibus, erogabat.

Et suo tempore frumentum, suo uinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces, uel oleum, paterfamiliàs Domini, discretissimè diuidebat. Pigmenta uerò aliaq; delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat, ità ut nihil aliud, quàm communia quædam borrea, communis putaretur Ecclesia.

3000. momales alit. Lib. 6. Episto. 117.

27 Tribus millibus ancillis Dei, quas Græci Monastrias nocant, quindecim libras auri pro lectisternijs dedit, eisque pro quotidianis stipendijs octoginta libras annualiter conferebat. De quibus Theoctisto patricio scribens, Harum, inquit, talis uita est, atque intantum lachrymis & abstinentia districta, ut credamus quia si ipsæ non essent, nullus nostrum iam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.

28 Quotidianis quibusque diebus per omnium regionum uicos uel compita, infirmis seu qualibet corporis parte debilibus, cocta stipendia per constitutos ueredarios emittebat. Verecundioribus uerò, antequàm ipse cibum caperet, à mensa sua benedictionis Apostolicæ ostiatim dirigere curabat scutellam: ità ut neminem prorsus exciperet misericordissimi benevolentia prouisoris, quem ad fidem traxerat omnipotentis cognitio creatoris.

Pauperis obitu quā fuerit afflictus.

29 Horum dum quendam pauperem in angustiis andronarum recessibus à despullionibus inueniri mortuum contigisset, æstimans eum stipis inopia perijsse, ità per aliquot dies, ut dicitur, à Missarum celebratione uacando tristatus est, tanquàm si cum proprijs manibus, quod dictu nefas est, peremisset.

30 Extat usque hodie in sacratissimo Lateranensis Palatij scrinio, huius confectum temporibus chartaceum prægrande uolumen, in quo communis sexus cunctarum ætatum ac professionum nomina, tā Romæ quam per suburbana ciuitates ve uicinas, necnon longinquas maritimæ urbes degentium, cum suis cognominibus, temporibus & remunerationibus expressius continentur. Quorum summam, nè uidelicet fastidiatur, ego transferre diffugio, meique lectoris oculum ad illius uenerandi scrinij plenitudinem, cuius ipse penè in cunctis authoritatem, Papa largiente, secutus sum, transmitto.

Dedicare tēpla cū sanctorum reliquijs, antiquus mos est Ecclesiæ.

31 Præterea cùm Arrianorum Basilica in regione urbis huius, quæ Suburra dicitur, clausa usque ad Gregorii Pontificatus tempora remansisset, placuit ei, ut in fide Catholica, introductis illuc beati Sebastiani & sanctæ Agathæ martyrum reliquiis, dedicari debuisset: quod factum est. Nam cū magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perueniens, Basilicam præfatam ingressus est. Cumque uenerabilis Pontifex iam Missarum solennia celebraret, ac propter eiusdem loci angustias populi se turba comprimeret, quidam ex his, qui extra sacrarium stabant, porcum subitò inter suos pedes huc illucque discurrere senserunt. Quem dum unusquisque sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus ecclesiæ ianuas petiit, & omnes, per quos transiit, in admirationem conuertit. Sed uideri nihil potuit, quāuis sentiri potuisset. Quod idcircò diuina pietas ostendit, ut cunctis patesceret, quia ueniente cum reliquiis sanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habitator exiret.

32 Peracta igitur Missarum celebratione, Papa cum plebe recessit. Sed adhuc nocte eadē magnus in eiusdem ecclesiæ tectis strepitus factus est, acsi in ea aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte grauior sonitus excreuit, cùm subitò tantus terror insonuit, acsi omnis illa ecclesia à fundamētis fuisset euersa. Et protinus recessit, ac nulla illic ulterius inquietudo antiqui hostis apparuit. Sed per terroris sonitum, quem fecit, innotuit, à loco, quē diù tenuerat, quia per inuocationem Gregorii coactus exibat. Post paucos uerò dies in magna serenitate aeris super altare eiusdem ecclesiæ nubes cælitus descendit, suoq; illud uelamine operuit, omnemque ecclesiam tāto terrore ac suauitate odoris impleuit, ut patentibus ianuis nullus illuc præsumeret intrare. Et sacerdos atq; custodes, uel hi, qui ad celebranda Missarum solennia uenerant & rem uidebant, ingredi minimè poterāt, & suauitatem mirifici odoris trahebāt. Die uerò alia in ea lampades sine lumine sunt accensæ. Post paucos iterùm dies, cùm expletis Missarum solennibus, extinctis lampadibus custos ex eadē ecclesia egressus fuisset, post paululùm intrauit, & lampades, quas extinxerat, lucentes reperit. Quas negligenter extinxisse se credidit, atque ea iā solicitus extinxit. Qui exiēs, ecclesiam clausit: sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades, quas extinxerat, inuenit: ut uidelicet ex ipso lumine apertè clareceret, quia per beatum Gregorium locus ille de tenebris ad lucem uenisset.

Nubes calitus descēdit in templū

Lampades diuinitus accendun tur.

33 Sed cùm sanctus Gregorius pro cōuertendis Anglis Saxonibus, quemadmodū in monachatu suo proposuerat, assiduis cogitationum fluctibus urgeretur, mox ubi Ecclesiæ statu composito, quartum sui pontificatus annum intrauit, Augustinum cum aliis domus suæ monasterii monachis in Britanniam euangelizandi gratia destinauit. Qui susceptæ peregrinationis post dies aliquot inerte tædio prægrauati, redire domum potiùs, quàm barbaram, feram, incredulamque gentem, cuius nec linguam intelligerent, adire decreuerunt. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum consecrandum, si ab Anglis exciperentur, iam dixerat, Romam remittunt, summum præsulem deprecantes, ut tam laboriosam, tam incertam, tamque periculosam peregrinationem sibi nupèr impositam remoueret, & ad suos reuerti permitteret. Quibus ille rescripsit, dicens.

Mittit ad conuertendos Anglos.

34 Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi: Quia melius fuerat bona non incipere, quàm ab his, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire: summo studio, dilectissimi filii, operet ut opus bonum, quod cœpistis, auxiliante Domino compleatis. Nec labor uos ergò itineris, uec maledicorum hominum linguæ deterreant, sed omni instātia, omnique feruore, quæ incoastis, Deo authore peragite: scientes, quòd laborem magnū maior æternæ retributionis gloria consequetur. Remeanti autem Augustino Præposito uestro, quem & Abbatem uobis constituimus, in omnibus humiliter obedite: scientes hoc uestris animabus per omnia profuturum, quicquid à uobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotēs Deus sua uos gratia protegat, & uestri laboris fructum in æterna me patria uidere concedat, quatenus etsi uobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionibus inueniar, quia laborare scilicet uolo.

Literis confirmat à se missos.

35 His exhortationibus Augustinus cum fratribus roboratus, per Etherii Arelatensis uaris, perque aliorum Episcoporum Galliæ Regumq; quibus eos pissimus pater propriis literis commendarat, hospitia, Britanniam petiit, & ad Ethelbertum regem Cantuariorum ueniens, Dei cooperante gratia, nō solùm licentiam prædicandi, uerùm etiam uictus & mansiones in ciuitate Doruernensi, quæ erat regni eius metropolis, facilè impetrauit. Ad quam Augustinus cum sociis, prælata cruce, & Saluatoris imagine, appropinquans, cecinit dicens: Deprecamur te Domine i omni misericordia tua, ut auferatur furor

Humaniter accipiūtur in Anglia.

tuus

Praefe-rũt cruce & imaginẽ Xpi Multi credũt. tuus & ira tua à ciuitate ista & à domo sancta tua,quã do peccauimus.Prædicantibus autem eis, & in nomi ne Iesu miracula facientibus, crediderunt multi, & baptizati sunt, mirantes innocentis uitæ simplicitatem,complectentesque dulcedine cælestis doctrinæ.
36. Quapropter Augustinus Arelatem uenit,& secundum Gregorii iussionem, ab Eutherio Episcopus consacratus,in Britanniã remeauit.Ilicoque per Laurentium presbyterum & Petrum monachum, Papæ Gregorio conuersionem gentis Anglorum,seque consecratum innotuit, suggerens ut mitteret plurimos uerbi ministros,eò quòd messem quidem multam haberet,operarios autem paucos.
37. Quibus relationibus Gregorius in Christo lætificatus, misit Augustino plurimos uerbi ministros, in quibus præcipui erant, Mellitus, Iustus, Paulinus & Rufinianus:& per eos uniuersa, quæ ad cultum erant Ecclesiæ necessaria,uasa uidelicet sacra,& uestimenta clericalia,Apostolorum & multorum sanctorum reliquias, & codices multos. Misit ei & pallium, iubens *Pallij usus pe ratiquè* ut sub metropoli sua Cantiæ duodecim Ebiscopos ordinaret:ad Londoniam & Eboracum singulos Episcopos mitteret, qui sub se duodecim nihilominus episcopos consecrantes, pallium ab Apostolica sede perciperent.Et post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset,qui prius consecrari meruisset. *A qua sancti ficare.* Præcepit quoque,ut in Anglorum gente idolorũ fana non destrueret,sed sanctificatis aquis respersa,in basilicas dedicaret.Et quia solebant Saxones in sacrificio dæmonum boues multos occidere,iussit ut in die dedicationis uel natalitiis sanctorum martyrum,quorũ illic reliquiæ ponerentur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias,quæ ex fanis commutatæ sunt,de ramis arborũ facerent,& religiosis cõuiuiis solẽnitates debitas celebrarent. Et quia super quibusdã capitulis Augustinus eum interrogãs,qualiter episcopus cum suis conuersari deberet clericis, requisiuit,Doctor humilimus inter cætera sic rescripsit: Quia tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum uiuere non debet à clericis suis in ecclesia Anglorum,quæ nuper ad fidem perducta est,hanc debet conuersationem instituere, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris:In quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant,aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Cum una fides sit,cur super Missarum celebratione Gallicana Ecclesia à Romana discordet, Augustino requirenti,Gregorius ait:Nouit tua fraternitas Romanæ Ecclesiæ consuetudinem,in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet,ut siue in Romana siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere,solicitè eligas,& Anglorum ecclesiæ,quæ adhuc noua est ad fidem,institutione præcipua,quæ de multis ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis,res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt.Ex singulis ergo quibusq; ecclesiis quæ pia, quæ religiosa,quæ recta sunt eligas,& hæc quasi in fasciculum collecta,apud Anglorum mentes in consuetudinem uertas. Interrogatus etiam, quomodo ea,quæ fures de ecclesiis abstulerint,reddere debeant,mitissimus pater, Absit,inquit,ut ecclesia cum augmento recipiat,quod de terrenis rebus uidetur amittere,& lucra damnis quærat. Sanè requisitus ab eodem Augustino, usque ad quotam generationẽ fideles debeant copulari, Gregorius dispensatoriæ sic rescripsit:Quædam terrena lex in Romana republica permittit,ut siue frater & soror, seu duorum fratrum germanorũ,uel duarũ sororũ filius & filia misceãtur. Sed experimento dicimus, ex tali coniugio sobolẽ nõ posse succrescere,& sacra lex prohibet cognatiõis turpitudinem reuelare. Vndè necesse est,ut iam tertia uel quarta generatione, generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda,quam prædiximus,omnimodo debet abstinere.

12.q.1. Quia tua. *Act.4* *Dist.12 Nouit.* *Leu.18*

38. Verum post multum temporis à Felice Messanæ Siciliæ præsule requisitus, utrum Augustino scripsisset, ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minimè soluerẽt, humilimus pater Gregorius inter cætera talem reddidit rationem : Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo,alumno uidelicet, ut recordatus es,tuo de cõsanguinitatis coniunctione, & ipsi & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem uenerat,ne à bono,quod cœperat,metuendo austeriora recederet, specialiter,& non generaliter cæteris,me scripsisse cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit.Nec ea ĩtẽtione hæc illi scriptis mandaui, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatẽ inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam,id est,usque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existẽtes,sępissimè eos prius illicita docere uitare,& uerbis ac exẽplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet.Nam iuxta Apostolum qui ait,Lac uobis potum dedi,non escam,ista illi modo,non posteris,ut præfixum est, temporibus tenenda indulsimus,ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat,erueretur,sed cœptum firmaretur & usque ad perfectionem custodiretur. Hæc ego idcircò pertingenda curaui,ut hic,qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia cõtrahunt, erudi tissimũ Papi Gregoriũ,nõ regulariter quartæ generationis copulã cõcessisse, immò uenialiter simulq; tẽporaliter permisisse cognoscant. Cuius nimirum precibus Deus omnipotẽs tantam Augustino, eiusque sociis faciendorum signorum contulit gratiam,ut uerbum uitæ quod ore prædicabant, signorum officia cõ firmarent. Vndè factum est, ut paucis elabentibus annis,etiam cæteri Saxones ad Christi Domini fidem per discipulos eius accederent.
39. De cuius gentis conuersione simulque miraculorum prodigiis,quæ ibidem fiebant,ità Gregorius in libros Moralibus perhibet,dicens:Eccè lingua Britãniæ,quæ nihil aliud nouerat,quam barbarum frendere iamdudum in Dei laudibus Hebræa cœpit uerba sonare.Eccè quondam tumidus,iam substratus sanctorum pedibus, seruit Oceanus,eiusque barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro nequiuerãt,hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus uerbis ligant,& qui cateruas pugnantium infidelis nequaquãm metuerat,iam nunc fidelis humiliũ linguas timet.Quia enim perceptis cælestibus uerbis clarescentibus quoque miraculis, uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore refrenatur,ut prauè agere metuat,ac totis desideriis ad æternitatis gratiam uenire concupiscat. Eulogio quoque patriarchæ Alexandrino de doctrina suæ Ecclesię conuersione hæreticorum,concordiaque fideliũ plausibilia referenti, Gregorius ita rescripsit:Quoniam in bonis,quæ agitis,scio quòd & alios congaudetis, uestræ quoq; gratiæ uicẽ reddo:Quia dũ gens Anglorũ,in mũdi angulo posita,ĩ cultu lignorũ ac lapidũ perfida nũc usque remaneret, ex uestræ mihi orationis adiutorio placuit, ut ad eam monasterii mei monachum trãsmittere,Deo authore,debuissem.Qui data à me licẽtia,à Germaniarum episcopi episcopus factus, cũ eorum quoque solatiis ad prædictam gentem in fine mundi perductus est. Et iam nunc de eius salute & opere ad nos scripta peruenerunt, quia tantis miraculis uel hi,qui cum eo transmissi sunt, in gente eadem coruscant,ut Apostolorum uirtutes in signis, quæ exhibent,

Lib.12 Epi.31 *1 Cor.3* *Miracula apud anglos.* *Li.27. ca.8.* *Lib.7. Ep.30* *Germaniarũ, p Galliarũ.*

hibent, imitari uideantur. In solennitate autem Dominicæ Natiuitatis, quæ prima indictione transacta est, plusquam decem millia Angli ab eodem nunciari suot fratre & coepiscopo nostro baptizati. Quod idcircò narraui, ut cognoscatis, quid in Alexandrino populo loquendo, & quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco ubi nō estis quorum operationes sanctæ monstrantur in eo loco, ubi estis.

Lib 9. Ep. 58

49 Nihilominus eidem Augustino pro eisdem miraculis inter alia scribit, inquiens: Scio quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi uoluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est, ut de eodem dono cælesti, & timēdo gaudeas, & gaudēdo pertimescas. Gaudeas uidelicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiā pertrahuntur: Pertimescas uerò, nè inter signa, quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet, & unde foras in honore attollitur, inde per inanem gloriam intus cadat.

41 Quæ autem de Gregorii miraculis penes easdē Anglorum ecclesias uulgò leguntur, omittenda non arbitror, ne studiosi lectoris animus aut defraudatse se peruicaciter, aut negligenter præteriisse me cognitionem congruam suspicetur. Matrona quædam beato Gregorio, per stationes publicas Missarum solennia celebranti, solitas oblationes obtulerat. Cui post mysteria traditurus, cum diceretur, Corpus Domini nostri Iesu Christi conseruet animam tuam, lasciua subrisit. Ille continuo dexteram ab eius ore conuertens, partem illam Dominici corporis super altare deposuit. Expletis uerò Missarum solenniis, Matronam coram populo inquisiuit, quamobrem corpus Dominicum sumptura ridere præsumpserit. At illa diu mussitans, tandem prorupit. Quia panem, inquiens, quem proprii manibus me fecisse cognoueram, tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris cum toto plebe se in orationē prostrauit. Et post paululum surgens, particulam panis quā super altare posuerat, carnem factā reperit. Quā coram cunctis incredulæ Matronæ demonstrans, ad credulitatis gratiam tuam illam reuocare potuit, quā totū populū confirmare curauit. Rursus itaque in orationem cum eisdem prostratus, carnis frustum in panis primordia reformauit.

Nota hinc ueritatē corporis Christi in Eucharistia.

42 Alio quoque tempore uir Dei Gregorius miraculum penè huic simile perpetrauit. Nam cum, petentibus quibusdam occidentalibus, per legatos, in singulis pyxidibus, sub nominibus petitorum martyrum brandeum solito more concludens, desuper sigillasset legatis largitus est. Illi susceptas reliquias ueneratione congrua deferentes, postquā quædā itineris milliaria consumpserunt, stultè se tm̄ uiaticū cōfecisse murmurare cœperunt, si nesciāt utrum sanctorum ossa an magis carnes à Romano pontifice suscepissent. Itaq; communi consilio remoto pontificali signaculo, reseratisq; pyxidibus, particulas brandei repererunt. Mox ad urbis mœnia cum furore nimio reuertentes, per Archidiaconem à Gregorio se delusos fuisse, ut pro reliquiis uilem pannum susciperent, flebiliter querebantur, dicentes dominos suos pulcherrimi palliis abundare, ac per hoc Romanorum uilibus brandeis non egere. Fortè tunc Gregorius Missarum solēnia celebrabat. Quibus expletis, ab eisdem legatis brandeum coram cunctis recipiens, super altare composuit, seque cum omnibus in orationem dedit, ut Deus omnipotens utrum quod à liminibus Apostolorū de more transmissum est, pro reliquiis martyrum uenerari deberet, quantocyus iudicaret. Deinde ab oratione surgens, incredulos legatos propius adstare fecit, cultellum petiit, more sanctissimi papæ Leonis brandeū pupugit, de cuius punctionibus sanguis protinus emanauit. Quo miraculo tam legati confusi, quàm omnes qui aderant tremefacti, iussu Gregorii cum eo terræ prostrati sunt, nec antea ab oratione cessauerūt, quam cuncta brandeorum foramina diuinitus clauderentur.

Reliquiæ reuerēter habitæ.

Nota hanc sanguinis emanationē

43 Quidam præterea diuitum Romanorum, relicta coniuge, fuerat à pontifice communione priuatus. Quod ille molestissime ferens, & authoritatem tanti pontificis euacuare non præualens, magorum suffragia requisiuit, qui magnis muneribus persuasi, posse se suis carminibus agere, ut immisso dæmone, eā diu caballus pontificis uexaretur, quousque cum sessore suo periclitaretur, fiducialiter promiserunt. Hac incēstus iudex pollicitatione lætatus, magos iuxta uiam, per quam Pontifex ad stationem profecturus erat, in abdito & edito stare permisit, ut uidere transeuntes, non uideri à transeuntibus potuissent. Cumque magi ex planetarum mappulatorumque processionibus magnum Pontificem cognouissent, immisso dæmone tam fortiter eius equum uexari fecerunt, ut nequaquā à sessore siue à stratoribus teneri posse putaretur. Tūc Gregorius, reuelante spiritussancto, dæmoniacā immissionem cognoscens, facto crucis signaculo, tam caballum à præsenti rabie liberauit, quam maleficos ex latenti culmine iubens deponere, perpetua cæcitate mulctauit. Quos reatū suum suggestione incesti iudicis confitentes, ac postmodum ad sacri baptismatis gratiam uenientes, luminibus quidem, nè magiam relegerent, reddere noluit, eos tamen ecclesiastica stipe nutriri præcepit.

Vides S. Crucis uim admirandā.

44 Legitur etiam penès easdem Anglorum ecclesias, ꝙ Gregorius per Forum Traiani, quod ipse quondam pulcherrimis ædificiis uenustarat, procedens, iudicii eius, quo uiduam consolatus fuerat, recordatus atque memoratus sit. Quod scilicet, sicut à prioribus traditur, ità se habet. Quodam tempore Traiano ad imminenti belli procinctom uehementissimè festinanti, uidua quædā processit, flebiliter dicens: Filius meus innocens te regnante peremptus est. Obsecro, ut quia eum mihi reddere non uales, sanguinem eius digneris legaliter uindicare. Cumque Traianus, si sanus reuerteretur à prælio, hunc se uindicaturum per omnia responderet, uidua dixit: Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præstabit? Traianus respondit: Ille, qui post me imperabit. Vidua dixit: Et quid tibi proderit, si alter mihi iustitiam fecerit? Traianus respondit: Vtique nihil. Et uidua: Nonne, inquit, melius tibi est, ut tu mihi iustitiam facias, & mercedem tuam accipias, quàm alacri hanc transmittas? Tunc Traianus ratione pariter pietateque commotus equo descendit, nec antè discessit, quàm iudicium uiduę per semet imminens profligaret. Huius ergo mā suetudinem iudicis asserunt Gregorium recordatum ad sancti Petri Apostoli basilicam peruenisse, ibique tam diu super errore tam clementissimi principis defleuisse, quousque responsum sequenti nocte cepisset, se pro Traiano fuisse auditum, tantum pro nullo ulterius pagano preces effunderet. Sed cum de superioribus miraculis Romanorum sit nemo, qui dubitet, de hoc quod apud Saxones legitur, huius precibus Traiani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id uel maximè dubitari uidetur, ꝙ tantus doctor nequaquam præsumere pro pagano prorsus orare, qui quarto dialogorum suorum libro docuerit, eandem causam esse, cur non oretur à sanctis in futuro iudicio ꝓ peccatoribus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis. Nō aduertentes, quia non

De Traiani anima.

Pro ueritate huius miraculi, quod totus Oriens atq; occidēs testatur, lege Iohānem Damascenū, Defunctos nostrorum beneficijs iuuari.

non legitur pro Traiano Gregorium exoraſſe, ſed tantum fleuiſſe. Sic enim cum non orauerit, Gregorius plangendo potuit exaudiri, ſicuti cum Moyſes dolendo taceret, potuit clamaſſe uideri. Cui Dominus tacentis labiis, Quid clamas, inquit, ad me? Nimirum Deus omnipotens corda reuerique ſcrutatur, & frequenter ea miſertus concedit, quæ homo quamuis ut carnalis deſideret, ea tamen petere nõ præſumit. Vndè Pſalmiſta, Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, & de ſideria cordis eorum exaudiuit auris tua. Et notandũ, quia non legitur Gregorii precibus Traiani anima ab inferno liberata & paradiſo repoſita, quod omnino incredibile uideretur, propter illud, quod ſcriptum eſt: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum, ſeu ſimpliciter dicitur ab inferni ſolummodo cruciatibus liberata, quod uidelicet poteſt uideri credibile. Quippe cum ita ualeat anima in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicut unus gehennæ ignis ualet omnes peccatores pariter detinere, ſed per Dei iuſtitiam cunctos æqualiter non ualet exurere. Nam uniuſcuiuſque quantum meruit culpa, iuſto Dei iudicio tantum ſentietur & pœna.

Pſal. 9. *Iohã. 3.*

45 Nihilominus ex libro, qui à Græcis lymon dicitur, à Latinis uerò intelligitur campus uel pratum, præceptor meus inter alia, toto orbe diffamata iam miracula interpretatus eſt mihi, ſcribens: Enarrauit nobis presbyter nomine Petrus, de ſancto Gregorio Papa Romano. (illinc enim erat reuerendiſsimus hic presbyter.) Is, inquit, effectus Papæ, ædificauit monaſterium uirorum magnum & dedit mandatum ut nullus monachorum proprium aliquid haberet uſque ad unum obolum. Frater ergo de monaſterio habebat fratrem ſecularem, & poſtulauit eum:* Caſulam non habeo, ſed fac charitatem, eme mihi. Dicit ei ſecularis frater: Eccè tria nummiſmata, ſuſcipiens cõpara, qualis tibi placet. Acceptis itaque monachus tribus nummiſmatibus, habebat ea apud ſe. Alius autem frater uidens eum habentem tria nummiſmata, pergens nunciauit Abbati. Abbas uerò audiens, retulit beatiſſimo Papæ. Beatiſsimus autem Gregorius diſcens hoc ab Abbate, ſegregauit eum à cõmunione, tanquàm eum, qui ſoluerat regulam monaſterii. Igitur poſt modicũ temporis, moritur frater ſegregatus, neſciente Papa. Poſt duos ergo aut tres dies pergens, Abbas, nũciauit ei quia frater requieuit. In hoc itaque non mediocriter triſtatus eſt, quia antequàm exiret, de hac uita, non ſoluit eũ ab excommunicationis*epitono. Et ſcribens orationem in*pictatio, dedit uni Diaconorũ ſuorum, iubens ei ite, & ſuper fratrem eam legere. Erat autem oratio, ſoluens ab excommunicatione defunctum. Vadit ergò diaconus, ſicut præceptum ei fuerat, & ſuper tumulum fratris legit pictatium, habens orationem. Et ipſa nocte uidit Abbas fratrem illum defunctum, & dixit ei: Non es mortuus frater? Ille reſpondit, Etiam. Et iterum interrogat eum Abbas: Vbi eras uſque hodiè? Reſpondit frater: Verè Domine in cuſtodia, & uſque heri non ſum abſolutus. Notum itaque factum eſt omnibus, quia in hora, qua Diaconus orationem dixit ſuper ſepulcrum, in ea hora abſolutus eſt ab excommunicatione, & liberata à damnatione anima eius.

Eſt Prati Spiritualis capi. 192. ** Tunicam.* *Monachus proprietarius priuatur communione a S. Grego.* **uinculo* ** forma epiſtolæ.*

46 Igitur Gregorius nõ ſolum Saxones, in propriis ædibus commanentes, Chriſto Domino dedicauit: uerùm etiam pueros eorum, per exteras regiones diſfuſus ſuis preciis comparans annualiter, ad cognitionem fidei deducebat. Vndè Candidum presbyterum commonet, dicens: Pergens auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto ad patrimonium, quod eſt in Galliis, gubernãdum, uolumus ut dilectio tua ex ſolidis, quos acceperit, ueſtimenta pauperum, uel pueros Anglos, qui ſiot ab annis decem & ſeptem uel decem & octo, ut in monaſteriis dati Deo proficiant, comparet: quatenus ſolidi Galliarum, qui in terra noſtra expendi non poſſunt, apud locum proprium utiliter expendantur. Si ſquid uerò de pecuniis redituum, quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris: ex his quoque ueſtimenta pauperum comparare te uolumus, uel ſicut præfati ſumus, pueros, qui in omnipotentis Dei ſeruitio proficiant. Sed quia pagani ſunt, qui illic inueniri poſſunt, uolo ut cum eis presbyter trãſmittatur, nè quid ægritudinis contingat in uia: ut quos morituos conſpexerit, debeat baptizare.

Lib. 5. epiſ. 10 *Angl os pueros uult emi, & tradi in monaſteria.*

47 Sardiniæ quoquè ruſticos miriſſimus rector Gregorius in errore uetuſtatis adeò permanere condoluit, ut Ianuarium Caralitanum epiſcopum pro negligentiis increpando, inter cætera ſcriberet: Accidit aliud ualdè lugendum, quia ipſos ruſticos, quos habet eccleſia, nunc uſque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis ueſtræ permiſit. Et quid uos ad moneo, ut ad Dominum extraneos adducatis, qui ue ſtros corrigere ab infidelitate negligitis? Vndè neceſſe eſt uos per omnia in eorum conuerſione uigilare. Nam ſi cuiuſlibet epiſcopi in Sardinia inſula paganum ruſticum inuenire potuero, in eodem epiſcopo fortiter uindicabo. Iam uerò ſi ruſticus tantæ fuerit perfidiæ & obſtinationis inuentus, ut ad Deum uenire minimè conſentiat: tanto penſionis onere grauandus eſt, ut ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.

Lib 3. epi. 26. *Dolet ruſticos non pertrahi ad fidem.*

48 Quod cùm Gregorius fructuoſe ſimulque ſalubriter in Sardiniæ ruſticos proceſſiſſe cognoſceret, etiam in Iudæos patrimonii tum ſuorum ruſticos nõ diſſimiliter eſt conatus extendere. Vndè Cypriano diacono ſcribit, dicẽs: Peruenit ad me, eſſe Hebræos in poſſeſſionibus noſtris, qui conuerti ad Dominum nullatenus uoluut. Sed uidetur mihi, ut per omnes poſſeſſiones, in quibus Hebræi eſſe noſcuntur, epiſtolas tranſmittere debeas, eis ex me ſpecialiter promittens, quòd quicunque ad uerum Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex eis conuerſus fuerit, onus penſionis eius ex aliqua parte imminuetur. Quòd ità quoquè fieri uolo, ut ſi quis ex eis conuerſus fuerit, ſi ſolidum penſionis habet, tremiſsis ei relaxari debeat. Si tres uel quatuor, unus ſolidus relaxetur. Si quid amplius, iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri, uel certè iuxta quod dilectio tua præuiderit, ut & el, qui conuertitur, onus releuetur, & Eccleſiaſtica utilitas non graui diſpendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, ſi pro leuandis penſionis oneribus, eos ad Chriſti gratiam perducamus. Quia etſi ipſi minus fideliter ueniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipſos ergò, aut filios eorum lucrabimur. Et ideò nõ eſt graue, quicquid de pẽſione pro Chriſto dimittimus.

Lib. 4. epiſt. 6.

49 Eniuuerò tam leuigationibus dationum, quàm promiſſionibus regni cœlorum Iudæi per diuerſa loca ad Chriſtum, quem patres eorum negauerunt, uenire cœperunt. Quibus cum ſalute animæ, ueſtimenta quoquè baptizandis habilia conferebar. Vndè *Fauſtino defenſori, Domua, inquit, Abbatiſſa monaſterij ſancti Stephani, quod in Agrigentino eſt territorio conſtitutum, indicante comperimus, multos Iudæorum ad Chriſtianam fidem, diuina gratia inſpirante, uelle cõuerti: ſed eſſe neceſſarium, ut aliquis illuc ex noſtro mandato debeat proficiſci. Proindè huius tibi authoritatis tenore præcipimus, ut omni excuſatione ſemmota, ad prædictum locum pergere, & deſiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adiuuare feſtines. Quibus tamen ſi longum uel triſte

** Fauſtino Lib. 7. epi. 24.*

uidetur

Ecce quomodo baptizandi per multos dies ante pœnitentia & abstinentia præparabantur.

**cladem.*

videtur solennitatem sustinere Paschalem, & eos nūc ad baptisma festinare cognoscis, nè, quod absit, longa dilatio eorum retrò possit animos reuocare, cum episcopo loci ipsius loquere, ut pœnitentia ac abstinentia quadraginta diebus indicta, aut die Dominico aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet. Quia & temporis qualitas propter eam, quæ sibi imminet, * damnationem impellit, ut desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quoscunque uerò ex eis pauperes & ad uestem sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis uestem, quam ad baptisma habeant, comparare uolumus ac præbere, in quibus precium, quod dederis, tuis noueris rationibus imputādum. Si uerò sanctum Pascha elegerint expectare, item cum episcopo loquere, ut modò quidem catechumeni fiant, atque ad eos frequenter accedat, geratque solicitudinem, & animos eorum admonitione suæ adhortationis accendat: ut quanto quæ expectatur, elongatur festiuitas, tanto se præparare & eam desiderio feruenti debeant sustinere. Item Petro episcopo Corsicæ, inter alia, transmisimus, ait, Fraternitati tuæ quinquaginta solidos, ad uestimenta eorum, qui baptizandi sunt, comparanda.

Lib. 1. epi. 17

Lib. 2. epist. 2.

50 Nihilo minus pro Arrianorum paruulis, fidei catholicæ sociandis, Gregorius pastoralis curæ solicitudinem prorsus extendit. Quapropter vniuersis episcopis Italiæ scribens, ait: Quoniam nefandissimus Autarith in hac, quæ nuper expleta est, Paschali festiuitate, Longobardorum filios in fide catholica baptizari prohibuit: pro qua culpa eum diuina maiestas extinxit, ut solennitatem Paschæ alterius non uideret, uestram fraternitatem decet cunctos per loca uestra Lōgobardos admonere, ut quia grauis mortalitas imminet, eosdem filios suos in Arriana hæresi baptizatos, ad catholicam fidem concilient, quatenus iram super eos Dei omnipotentis placent. Itē Præiectitio episcopo Narniensi: Peruenit ad nos, peccatis imminentibus, in ciuitate uestra mortalitatem omnino grassari, quæ res nos nimis addixit. Quamobrem salutantes Fraternitatem uestram, instantissimè suademus, ut à Longobardorum siue Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, nulla ratione cessetis, & maximè à gentilium & hæreticorum, ut ad ueram rectamque fidem catholicam conuertantur. Sic enim aut diuina misericordia, pro sua forsan eis conuersione & in hac uita subueniet, aut si eos migrare contigerit, à suis, quod & magis optandum est, transient facinoribus absoluti.

Priuilegia eorū, qui præfecti erāt xenodochijs &c.

51 Igitur prudentissimus paterfamiliàs Christi Gregorius, singulis diaconiis uel xenodochiis uiros idoneos deputauit. Quos etiam, ut securius, immò sagacius in opere pietatis ac misericordiæ laborarent, huiusmodi priuilegiis muniendos esse decreuit. Licèt eos, qui pia intentione solicitudinis curam debilibus ac egenis impendunt, sua apud omnes ualeat tueri deuotio, melius tamen est, si pro quiete sua de his fuerint muniti, quæ gesserint, nè inde eis inquietudinis occasio, unde magis laudandi sunt, oriatur. Quia igitur te uirum religiosum, intentionis tuæ studio prouocati, mensis pauperum exhibendæ diaconiæ elegimus præponendum, ne qua tibi ex hac nascatur administratione dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum: Constituentes, ut de hoc, quod ad mensas pauperum uel diaconiæ exhibitione percepisti, siue subinde perceperis erogādum, nulli unquàm hominum quolibet modo seu ingenio cogaris ponere rationem, uel aliquam debeas molestiam sustinere. Sed quia humanis te ita omnibus esse uolumus rationibus absolutum, ut Deo nostro de his, quæ tibi commisimus, rationem te noueris positurum: hortamur, ut fidei in te synceritas uigeat: sit mens in rebus intētior, cura propensior, studium uigilantius, deuotio clarior, exhibitio efficacior: quatenus dū diuino intus auxilio, hoc opus solerter impleueris, & illi pro quibus solicitudinem geris, studij tui solatio utiliter consolentur, & tu mercedis tuæ bonum in æterna uita, redemptoris nostri gratia compensante, recipias.

Xenodochiū Hierosolymis extruxit.

52 Hæc quidem Gregorius intrà uel extra urbem studio pietatis exercuit. Cæterùm Probum religiosum Abbatem cum multis pecuniis Hierosolymam destinauit, cuius instantia uenerabile xenodochium constituit. Et tam ibi, quàm in monte Sina penes Arabiā, Dei famulis sub regimine Palladii constitutis, quotidiani uictus & uestimenti copiam, quandiu uiuere potuit, annualiter mittere procurauit.

Rectores patrimoniorū ab illo constituti.

53 Nihilominus per diuersas prouincias pro custodia sacræ religionis rebusque pauperum strenue gubernandis, Ecclesiæ suæ uiros industrios rectores patrimoniorum asciuit. In quibus & Cyprianum diaconum patrimonii Siculi, Pantaleonem notarium Syracusani, Fantinum defensorem Panormitani, Sergium defensorem Calabritani. Romanum notarium Apuli, Benenatū defensorem Samnitici, Anthemium subdiaconem Neapolitani, Petrum subdiaconem Campani, Candidum defensorem Tusci, Vrbicum defensorem Sabini, Optatum defensorem Nursini, Benedictum defensorem Carseolani, Felicem subdiaconem Appiæ, Castorium chartularium Rauennatis, Castorium notarium Hystriani, Antonium subdiaconem Dalmatini, Iohānem notarium Illyriaciani, Symmachum defensorem Sardiniæ, Bonifacium notarium Corsicani, Pantalaonem notarium Liguriæ, Hieronymum defensorem Alpium Cotiarum, Hilarium notarium Germaniciani, & Candidum presbyterum Gallicani. Hæc autem prudentissimus pater Gregorius non solū in Romana, sed & per diuersas ecclesias perpetualiter obseruanda censebat. Vnde Ianuario Caralitano episcopo inter cætera scribit, dicens: Indicatū nobis est, quòd laicis quibusdam curam uestri patrimonii committentes, postmodum in rusticorum uestrorum deprædationibus atque per hoc & fatigationibus fuerint deprehensi. Quod si ita est, districtè à uobis discuti conuenit, atque inter eos ecclesiæq; uestræ rusticos, causam examinari subtilius, ut quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus statuta reddere compellantur. Decætero uerò cauēdum à fraternitate uestra est, nè secularibus uiris, atq; non sub regula nostra degentibus, cuiuslibet res ecclesiæ committantur, sed probatis de uestro officio clericis: in quibus si quid reperiri poterit prauitatis, ut in subditis emendare, quod illicite gestum fuerit ualeatis. Quod uidelicet apud uos habitus sui officium magis conueniat, quàm excuset.

Lib. 7 epi. 66

Res ecclesiastica nō cōmittē da laicis.

Ro. 12.

1. Co. 12

Duo officia nō sunt uni committenda.

54 Singula quoque ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat, asserens, quia sicut in uno corpore multa habemus membra, omnia autem membra non eundem actum habent: ita in ecclesiæ corpore, secundum ueridicam Pauli sententiam, in uno eodemq; spiritu alij conferendum est hoc officium, alij committendum est illud. Neque uni quantumlibet exercitatæ personæ uno tempore duarum rerum officia committenda. Quia si totum corpus oculus, ubi auditus? Sicut enim uarietas membrorum per diuersa officia & robur corporis seruat, & pulchritudinem repræsentat: ita uarietas personarum, per diuersa nihilominus officia distributa, & fortitudinem & uenustatem sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio

officio: ita nimirum noxium simulq; turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem noo fuerint distributa. Hinc est, quòd quibusdam ambitiosis, sicut in suis literis, quas ego studio breuitatis omisi, poterit inueniri, moderationis frena frequenter imposuit. Vnde Anthemio subdiacono pro Paschasio episcopo, qui per semetipsum sibimet maior domus & uicedominus permanebat, inter cætera præcipit, dicens: Volumus autem, ut frater noster Paschasius, & uicedominum sibi ordinet, & mainrem domus: quatenus possit uel hospitibus superuenientibus, uel causis quæ ueniunt, idoneus & paratus existere. Si uerò uel negligentem eum prospicis, uel ea, quæ dicimus, implere differentem, omnis clerus eius adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, ualeant ordinari. Item Rauennatibus clericis, ad monasteriorum regimina importune tendentibus, restitit, Inbanni Rauennati episcopo scribens: Peruenit ad me, quòd in ecclesiis fraternitatis tuæ aliqua loca, dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorũ facta sint: Dumque hi, qui sunt in ecclesiis, fingunt se religiosè uiuere, monasteriis præponi appetunt, & per eorum uitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest & ecclesiasticis obsequiis deseruire, & in monachica regula ordinatè persistere, ut ipse districtionem monasterii teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum est, emendare festinet: Quia ego nullo modo patior, ut loca sacra per clericorum ambitum destruantur. Item Mariniano episcopo Rauennæ: Dudum ad nos multorum relatione peruenerat, monasteria, in Rauennatibus partibus constituta, omninò clericorum uestrorum dominio prægrauari: ita ut occasione quasi regiminis; ea, quod dici graue est, uelut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes, decessori uero literas misimus, ut hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam uitæ est termino citius præoccupatus, nè hoc onus monasterio remaneret, fraternitati uestrę eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut comperimus, in huius rei hactenus correctione cessatum est, hæc ad uos iterum præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, ut omni mora omnique excusatione submota, ita monasteria ipsa ab huiusmodi studearis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis clerici, uel hi, qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant, nisi orandi tantummodo causa, accedendi licẽtiam, aut si fortè ad peragenda sacra Missarũ fuerint inuitati mysteria. Sed nè uel pro cuiuslibet monachi aut Abbatis promotione onus aliquod fortassè sustineant, studendum uobis est, ut si quispiã Abbatum aut monachorum ex quocunque monasterio ad clericatus officium uel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat, ut diximus, ulterius potestatem, ne monasteria huius occasionis uelamine, ea, quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia uigilanti cura emendare, iam secundo commonita sanctitas uestra non differat, ne si post hoc negligentes uos esse, quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum uobis sit, qui tantæ necessitati seruorum Dei congregationem amplius subiacere non patimur. Item Maximiniano episcopo Syracusano post aliqua: Presbyteros, diaconos, cæterosq; cuiuslibet ordinis clericos, qui ecclesiis quoquo modo militant, Abbates fieri per monasteria non permittas: sed aut admissa clericatus militia, monachicis nõ prouehantur ordinibus: aut si in Abbatis loco permanere decreuerint, clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrunque iudicetur idoneus: Sicque inuicem & ecclesiasticus ordo uitæ monachicæ, & ecclesiasticis utilitatibus regula monachatus impediatur.

Lib. 4. Epi. 1.

Lib. 4. epi. 40. Monasteria non debent a Clericis occupari.

Lib. 3. epi. 11. Clerici ecclesiarũ, non debent fieri Abbates.

55 Qualiter sanè Gregorius per procuratores ecclesiasticorum patrimoniorum, uelut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem suæ pastoralis solicitudinis oculos circuntulerit, non ab re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in epistola Anthemio subdiacono: Discedenti mandauimus tibi, & postmodum præceptis discurrentibus iniunxisse me memini, ut curam pauperum gereres, & si quos illi egere cognosceres, scriptis recurrentibus indicares, & uix de paucis hæc facere curasti. Volo autem, ut domnæ *Patriarchiæ meæ mox, ut præsentem iussionem susceperis, offeras ad calceamenta puerorum solidos quadraginta, & tritici modios quadringentos: Domnæ Palatinæ relictæ Vrbici solidos uiginti, & tritici modios trecentos: Domnæ Viuianæ relictæ Felicis, solidos uiginti, & tritici modios trecentos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summam uerò pensionis sub festinatione transmitte, & ad Paschalem diem, Domino auxiliãte, occurrito. Item eidem. Insinuatum nobis est, ancillas Dei quasdam Nolanæ ciuitatis, in Aboridana domo commanentes, nimiam uictus uestitusq; penuriam sustinere. Quibus ex præcepto Dei subuenire nos conuenit, & inopiam earum, quantum possumus, donante Domino, subleuare. Propterea experiẽtiæ tuæ præsenti iussione mandamus, ut de hac præsenti nona indictione quadraginta ĩ auro eis solidos dare debeas, & deinceps succedentibus indictionibus annuatim uiginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero monasterii sancti Erasmi, quod in latere montis Soractis situ est, sed & duobus monachis, in oratione sancti archangeli seruientibus, quod in Callano castro iuxta sancti Petri basilicam esse dignoscitur, binos te in præsenti solidos dare præcipimus, qui & ipsi tuis rationibus imputentur. Ità ergò fac, ut impensæ mercedis tuæ quoquè participium sortiaris. Item eidem: Si in proximorum necessitatibus habita compassione benigna mente concurrimus, in nostris proculdubiò petitionibus clementem Dominum reperimus. Palatina siquidem illustris fœmina, continua hostilitate insinuauit se plurimis necessitatibus subiacere. Propterea experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, ut ei pro sustentatione eius annuos triginta solidos dare non differas, qui tuis possint postmodũ rationibus imputari. Ita ergo fac, ut & tu bene ministrando commodum mercedis suscipias, & nostra ad effectum præcepta perducas. Item Petro subdiacono: Insinuatum nobis est, Marcellum *Barruntitanæ ecclesię, ibidem in ciuitate Panormitana in monasterio sancti Adriani in pœnitentiam deputatum, non solũ uictus necessitatem pati, sed & nuditatis nimiam sustinere molestiam. Pro qua re necesse habemus strenuitati tuæ præsenti iussione præcipere, ut ipsi pro uictu ac uestimento stratoq; ad continentiam, pueroq; eius annonam, quantum prospexeris satis esse, constituas, ut inopia nuditasque eius tali prouidentia possint habere consultum: & ut ea, quæ eidem uiro depurateris, tuis postmodum possint rationibus imputari. Ita ergo fac, ut & nostram iussionem impleas, & tu quoque hoc ipsum bene disponendo, hac ipsa possis participari mercede. Item eidem: Monasterium sancti archangeli, quod in Tropeis est constitutum, indicante præsentium portitore, uictus habere necessitatem

Lib. 1. epi. 37.

**Patrichia.*

Lib. 1. epi. 23.

Lib. 1. epi. 57.

Lib. 1. epi. 18.

** Barubicana.*

Lib. 2. Epi. 1.

ficatem didicimus. Ideoque experientia tua diligeoter inuigilet. & si eiuidem loci monachos bene se tractare cognoueris, in quibus eos necessitatem habere manifesta ueritate patuerit, eis subuenire, hac authoritate suffultus, modis omnibus festinabis: sciturus tuis esse rationibus, quicquid nostra præceptione præbueris, imputandum. Sed & terrulam Ecclesiæ nostræ uicinam sibi, quam solidum unum & tremisses duos pensitare asseruot, si ita est, libellario nomine ad sum niam tremisis unius habere concede. Studij ergo tui sit, hæc omnia ita complere, si, sicut diximus, eius monachi io Dei seruitio, sicut decet, solerres perstiterinr.

Lib. 1. epi.44. Item eidem: Diuina præcepta nos admonent diligere proximos tanquàm nosmetipsos: & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magis debemus his in subsidiis necessitatum carnalium subuenire, ut eorum angustias, si non ex omoibus, saltem aliquibus sustentaculis subleuemus? Quoniam ergo Godelstadij digoissimi filium non solum amisione uisus, sed etiam inopia uictus egestatem pati cognoscimus, necessarium duximus, inquantum possibilitas suppetit, ei præbere consulrum. Propterea experientiæ tuæ præsenti iussione præcipimus, ut ei annis singulis uigintiquatuor modios tritici, labæ quoq; modios duodecim, & uini decimatas uiginti pro sustentatione uitæ debeat ministrare: quod tuis postmodū possit rationibus imputari. Ita ergo fac, ut præsentium lator nullas de percipiendis Domini donis moras sustineat, & tu in die Domini beoe dispensatę mercedis possis particeps inueniri. Item.

Lib. 2. epi.55. Gregorius Cypriano diacono: Cosmas ex uariis periculorum necessitatibus multis se dicit debitis obligatum, ita ut pro eis a creditoribus suis suos dicat filios detineri. Quæ res si ita est, nos omnino commouet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, ut quia de rebus pauperum dandis agitur, causam eius cum summa subtilitate perquiras: & si inueneris eum prædictis debitis ueraciter ita inuolutum, ut non sit substantia, unde possit hæc ipsa persoluere, prædictos creditores eius adeas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quātitate componas. Et quia ipse, sicut dicit, nō habet unde restituar, de rebus pauperum ex præsenti nostra authoritate persolue. Sciēs quicquid illic te prouidente datum fuerit, patrimonij nostri pensionibus esse reputandum. Item eidem:

Lib. 5. Epi. 4. Zeno frater & coepiscopus noster quosdam in ciuitate sua alimoniarum necessitatem innotuit sustinere. Quibus quoniam, ut possibile est, aliquod ferre desideramus consultum, idcircò dilectionem tuam antedicto fratri & coepiscopo nostro mille modios tritici, aut si plus leuare potuerit, usq; ad duo millia, scriptis te dare pręsentibus deputamus. Hortamur ergo, ut in his præbendis, nullam moram aut excusationē adducas, quatenus dum tempus finit, & hic cum Dei adiutorio sine periculo ad propria remeare, & citius necessitatem ualeat patientibus subuenire. Item.

Lib. 2. epi.24. Gregorius Eusebio religioso Abbati: Credat mihi charitas tua, quia ualde contristatus sum de tristitia tua, &c. Propterea centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto ut absque iniuria suscipiat. Item.

Lib. 3. epi.28. Gregorius Candido defensori: Necessitatē patientibus pontificale conuenit adesse subsidium. Fro qua re experiētiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, quatenus Albino priuato luminibus, filio quondam Martini coloni, singulis annis duos tremisses fine aliqua dilatione præstare non desinat: non dubitatura, suis hoc fine dubio rationibus imputari. Item.

Lib. 3. epi.43. Gregorius Faotino defensori: Lator præsentium Cosmas Syrus in negocio, quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit. Quod & multis aliis & lachrymis eius attestantibus, uerum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, uolui ut creditores illius cum eo aliquid pacisce rentur: quoniam & lex habet, ut homo liber nullatenus pro debito teneatur, si res defuerint, quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos, ut asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est, ut a nihil habente homine octoginta solidos petant, sexagiota tibi solidos per notarium tuum transmisimus, ut tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, & rationem reddas, quia filium eius, quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus, quàm quos dedimus, cōdescendant: & quicquid de eisdem sexagintia solidis remanserit, ipsi trade, ut cum filio suo exinde uiuere ualeat. Si autem nil remanet, uel ad eādem summam eius debitum incidere stude, ut possit sibi liberè postmodum laborare. Hoc tamen solerter age, ut accepris solidis, ei plenariam monitionē scripto conficiāt. Itē.

Lib. 4. epi.24. Gregorius Castorio diacono, & chartulario Rauennæ, inter cætera: Valerianom monachum, quem emendatum in monasterio beati Iohannis in classe posito tradidisti, in eodem eum monasterio uolumus sine dubio permanere. Prætereà ne quam necessitatē in expensis tua experientia patiatur, de reditibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui illic te prouideote aggregati sunt, omnes expensas tuas te facere uolumus. Et si quid superfuerit, nobis, cum oeneris, defer. Item.

Lib. 7. epi.38. Gregorius Romano defensori: Diuinorum nos admonent eloquia præceptorum, necessitatem patientibus ecclesiasticum præbere subsidium. Quia ergo dilectissimus filius noster Cypriaous diaconus Gaudio sum defensorem sedis nostrę, qui Syracusis degere cōprobatur, paupertatis asserit inopia constringi: idcircò experientiæ tuæ præsenti authoritate mandamus, ut à præsenti secunda Indictione sex solidos annis singulis ei dare non differas: ut & ille huius remedij solatio potiatur, & tu quod dederis, tuis sine dubio oeueris rationibus imputandum. Item.

Lib. 8. epi.31. Gregorius Libertino expræcori: Quanta uos seculi huius premat angustia, incognitum oon habemus. Sed quia in summa tribulatione positis sola est consolatio misericordia creatoris, in eū spem uestram ponite, ad ipsum tota uos mente conuertite: Qui & iustè quem uult, permittit affligi, & confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergo gratias agite, & patienter quæcunque illata sunt, sustinete. Nam rectæ mentis est, Deum oon solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. In his igitur, quæ patimini, nullum contra Deum murmur cordi uestro subrepat: quia ad quid hoc creator noster operetur, ignotum est. Forsitan enim, magnificè fili, aliquid illum in prosperis positus offendisti, unde te clementi amaritudine uult purgare. Et ideò nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum dāna discrucient: quia si io aduersis gratias referens, Deum tibi patientia feceris esse placabilem, & quæ amissa sunt, multiplicata reddentur, & super hæc gaudia æterna præstabuntur. Peto autem, oē iniuriosum ducatis, quòd uiginti annoos uestitus ad pueros uestros per Romanū defensorem scripsimus præberi: quia de beati Petri Apostoli rebus quāuis parua sint quæ offerantur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt. Quoniam & hic uobis ualebit maiora impendere, & apud omnipotentem Deum beneficia æterna præstare. Itē.

Recti animi est, in omnib' laudare Deū.

Li. 11. epi.26. Gregorius Philippo episcopo: Suscepi epistolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere curasti, quod uir uenerabilis Andreas presbyter de hac luce migrauit. De cuius ereptione gauisus sum, quia ad ea, quæ

semper

semper expetiit, gaudia æterna peruenit. De solidis uerò, qui pro faciendo xenodochio à filio nostro Probo Abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, ut fieri debuisset, immutare non potui: sed benedictionem paruulam sanctitati uestræ quinquaginta solidos transmisi.

56 Longum est nimisq; difficile, si eleemosynarum eius saltem huiusmodi prosequar actiones. Hoc breuiter assero, quia & non petentibus ultrò distribuit, & omnibus petentibus hilariter ministrauit. Vnde Eliæ presbytero & Abbati prouinciæ Isauriæ, Euangelia, inquit, sicut mandastis, transmisimus. Et post *Li 11. epi.30.* pauca: Solidos autem uobis noluistis pro necessitatibus Cellæ quinquaginta transmitti. Quod multum esse æstimantes, ex eis nobis decem donastis, ut quadraginta mitteremus. sed nè forsitan uel hoc graue esset, alids decem nobis ex eis adhuc dignati estis largiri. Sed quia uos ualde in continentia uestra benignos inuenimus, eidem benignitati uice simili respõdentes, quinquaginta transmisimus. Et nè forsitan minus esset, alios decem superaddidimus. Nè uerò & hoc adhuc minus esset, alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cognoscimus charitatem uestrã, quia de nobis ità præsumitis, sicut uos præsumere debetis.

Li.11. epi.21. 57 Item idem Iuliano: Gloriæ nostræ scripta suscipiens, legenda lætus aperui, sed tristis perlecta replicaui. In eis quippe dicebatur, quòd pudoris causa fuerit, mihi uos ea, quæ dicenda erant, tempore longo tacuisse. Et certum est, quia minus amatur, qui adhuc erubescitur. Absque modo contristatus sum, quia me à uobis comperi minus, quàm æstimaueram, amari. In hoc autem ualde me continetis, si mercedis causas mihi assiduè prouidendas studiosè requiritis. Nec debet esse uerecundiæ, ei aliquid de eleemosynis importunè dicere, quem constat non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De causis itaque mercedis apud episcopum liberè agere debuistis, etiam si meum animum, qualis in amore uestro existeret, nesciretis. Postquàm & nos omninò gloriam uestram diligimus, & dispensationis locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus, uestra fateor uerecundia ualdè accusabilis fuit. Quam ideò tot uerbis increpando insequor, ut hanc a corde uestro funditus repellã, & in mercedis causis magnum solatium uestræ prouisionis habeam. Monasterio itaque uestro, quod à uobis in Catanensi urbe constructum est, per Adrianũ notarium & rectorẽ patrimonij emissa præcepti pagina, decem annuos solidos dare deputauimus. Quos petimus sine iniuria suscipi, quia non hoc uobis nostra oblatio, sed sancti Petri Apostolorum principis benedictio offert.

58 Sanè quia sunt nonnulli, quia ea quidem quæ habent tribuunt, sed aliena, quæ non habent, rapere nõ desistunt: & dum ualde uideri munifici appetunt, uiolenter ab habentibus auferunt, quæ quasi misericorditer non habentibus largiantur, duas hic Gregorij epistolas insero, quibus liberalitatis eius innocentia mi- *Li 11. epi.39.* rabiliter doceatur. Ait enim in epistola Pantaleoni notario: Experientia tua, quod uel quale apud sacratissimum corpus beati Petri Apostoli iusiurandum præbuerit, memor est. Vnde nos quoque securi, eius discussionis causas in patrimonio partis Syracusanæ commisimus. Oportet ergo te fidem tuam, & eiusdẽ beati Petri Apostoli timorem semper ante oculos habere, atque ita agere, ut neque ab hominibus in præsenti uita, neque ab omnipotenti Deo in extremo iudicio ualeas reprehendi. Valerio siquidem chartulario nostro narrante cognouimus, quia modium, cum quo coloni ecclesiæ frumenta dare compellebantur, uigintiquinque sextariorum inueneris, quod omnimodè execrati sumus, atque eandem discussionis causam te tardè fecisse doluimus. Quia uerò eundem modium te fregisse, & iustum fecisse commemoras, gauisi sumus. Sed quia prædictus chartularius summam quoque nobis indicare studuit, quæ de fraudibus conductorum apud experientiam tuam iam de duobus territorijs est collecta, sicut te studiosè fecisse fracto iniusto modio gaudemus, quia de futuro nobis proderit: ita etiam de peccatis præteritis cogitamus: nè si ea, quæ fraudulenter conductores à rusticis abstulerunt, ad nos perueniunt, peccata, quæ ab ipsis perpetrata sunt, ad nos trahantur. Et ideò uolumus cum *Nota sanctissimi uiri integritatẽ & religionẽ.* omni fide omnique puritate, considerato timore omnipotentis Domini, reducta ad memoriam districtione beati Petri Apostoli, per unamquanque massam colonos pauperes & indigentes experientiam tuam describere, atque ex eis pecuniis, quæ in fraudibus sunt inuentæ, vaccas, oues, porcosque comparare, & singulis colonis pauperioribus ea distribuere. Quod facere tecum consilio uiri reuerendissimi Iohannis episcopi atque Adriani chartularij nostri & rectoris uolumus. Si autem necesse propter consilium fuerit, etiam filius meus dominus Iulianus debet adhiberi: ita ut nullus alius hoc cognoscat, sed omninò secretum sit. Vos igitur inter uos pertractate, utrum in auro, an certè in pecuniis eisdem colonis pauperibus dari eadem continentia debeat. Quicquid uerò communiter steterit, prius descriptionem, sicut dixi, facito, & postmodum singulis iuxta qualitatem suæ paupertatis distribuere stude. Ego enim, sicut Magister *Phil. 4* gentium testatur, habeo omnia & abundo: nec pecunias, sed mercedem quæro. Ita ergo age, ut in die iudicij de eadem causa mercedis, quæ experientiæ tuæ commissa est, mihi fructum quem feceris, ostendas. Quòd si purè ac fideliter & strenuè egeris, & hic illud in filiis tuis recipies, & postmodum retributionẽ plenariam in æterni iudicij examine habebis. Item idem Petro subdiacono: Quòd responsalem tuum tar- *Lib. 1. Epi.4.* dè dimisimus, Paschalis festiuitatis occupationibus implicati, eum relaxare citius minimè ualuimus. Causas uerò, de quibus indicandum curasti, omnes subtiliter perquirentes, qualiter disposuerimus, inferius agnosces. Cognouimus rusticos Ecclesiæ uehementer in frumentorum preciis grauari, ita ut instituta summa eis in comparatione abundantiæ tempore nõ seruetur. Et uolumus, ut iuxta precia publica omni tempore, siue minus siue amplius frumenta nascantur, in eis comparationis mensura teneatur. Frumenta autem, quæ naufragio pereunt, per omnia uolumus reputari: ità tamen, ut à te negligentia ad transmittendum minimè fiat: nè, dum transmittendi tempus negligitur, damnum ex uitio uestro generetur. Valdè autem iniustum & iniquum esse perspeximus, ut à rusticis Ecclesiæ de sextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem modium dare compellantur, quã ĩ horreis Ecclesiæ infertur. Vnde præsenti admonitione præcipimus, ut plusquam decem & octo sextariorum modio nunquam à rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi: nisi fortè si quid est, quod nautæ iuxta consuetudinem superaccipiunt, quod minui ipsi in nauibus attestantur. &c. quæ in ipso sanctissimi uiri Epistolarum opere requirantur.

59 Hactenus de Gregorianæ liberalitatis innocentia me retulisse sufficiat. Cæterum quia famis tempore, ut uidelicet haberet, unde Christi pauperibus subueniret, frumenta comparare studebat, nullo modo prætermittam. Ait enim in alia epistola eidem Petro subdiacono inter cætera: Quinquaginta auri libris noua frumenta ab extraneis compara, & in Sicilia in locis,

locis, in quibus non pereant, repone, ut mēse Februario illuc naues, quantas possumus, dirigamus, ut eadem ad nos frumenta deferantur. Sed & si nos transmittere cessamus, ipse naues prouide, & ad nos, auxiliante Domino, Februario mense hæc eadem frumenta transmitte. Exceptis duntaxat frumentis, quę nunc mense Septembrio uel Octobrio iuxta cōsuetudinem transmitti præstolamur. Ita ergò tua experientia faciat, ut sine alicuius uexatiōe coloni ecclesiastici frumenta congregentur. Quia tam hic parua natiuitas fuit, ut nisi auxiliante Domino de Sicilia frumenta congregentur, fames uehementer immineat.

Eremitæ cuiusdam oratio ad Deū

60 Huius liberalitatis multitudinem quidam eremitarum, uir magnæ uirtutis, qui nihil in mundo possidebat præter unam cattam, quam blandiens crebrò quasi cohabitatricem in suis gremiis refouebat, cognoscens, orasse fertur ad Deum, ut sibi ostendere dignaretur, quam futuræ remunerationis mansionem sperare debuisset, qui pro illius amore seculum deserēs, nil ex eius diuitiis possideret. Cumque nocte quadam dormiret, cognouit sibi reuelatum fuisse, ut cum Gregorio Romano pontifice mansionem sibi præparandam sperare debuisset. At ille fortiter ingemiscēs, parum sibi profuisse uoluntariam rerum inopiam, tātaque suæ remotionis ieiunia putabat, si cum eo mansionem reciperet, qui tantis mundialibus diuitiis redundaret. Cùm uerò Gregorianas diuitias suæ paupertati die noctuque suspirando conferret, alia nocte quiescens, audiuit sibi Dominum in somnis dicentē: Quandò diuitem non possessio faciat diuitiarum, sed cupido, cur audes paupertatem tuam Gregorii diuitiis comparare? Qui magis illam cattam, quam habes, quotidiè palpando, nullique conferendo diligere comprobaris, quàm ille, qui tantas diuitias nō amando, sed contemnendo, cunctisque liberaliter largiendo dispergit? Ità solitarius increpatus, Deo gratias retulit, & qui meritum suum decreuisse putauerat, si Gregorio conferretur, orare uehementius cœpit, ut cum eo mansionem quandoquè percipere mereretur. Sed illius iam secundi Libri finis adueniat, ut quæ sequutura sunt, auxiliante Domino, tertius prosequatur.

Diuitē nō opes sed cupiditas facit.

CAPITVLA LIBRI III.

Vbi

LIBER TERTIVS.
CAP. I.


Talibus uenerabilis Papa Gregorius commissam sibi diuinitus Ecclesiam studijs efficaciter gubernabat. Iam Ligures, Venetos, Hiberos, aliosq; à schismate sub libello confessos, Chalcedonensem synodum uenerari compellens, ad unitatem sanctæ Ecclesiæ reuocarat. Iam Barbaricinos Sardos, & Campaniæ rusticos, tam prædicationibus quàm uerberibus emendatos, à paganizandi uanitate remouerat, iam Donatistarum hæresim penès Aphricam, Manichæorum penes Siciliam, Arrianorum penes Hispaniam, Agnoitarum uerò penes Alexandriam, scriptorũ suorum ualidissimis authoritatibus importunisque legationibus, Domino suffragante, à corpore totius sanctæ matris Ecclesiæ sequestrarat. Sola penès Galliam Neophytorum hæresis, quot Simoniacis muneribus, quasi tot radicibus pullulans, longè lateque protius excreuerat, & manebat. Contra quam uenerabilis pater apud Brunichildem reginam, Theodoricum quoquè & Theodebertum Francorum reges fortiter expugnauit, donec collecta generali synodo, hanc sub anathemate damnandam penitus impetraret. Nec ante Siagrio episcopo Augustudunensi, regina & regibus pallium multis precibus flagitantibus, dedit, quam præsente Cyriaco suo Abbate ipsi, quod de propellendis hæresibus moniti fuerant, adimplerent.

Hæresis Neophytorum in Gallijs.

Vsus pallijperantiquus.

Lib. 7. Epist. 113.

2 Nam pro his Brunichildi reginæ inter cætera scribit, dicens: Sacerdotale officium in tantam illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est, ut sacerdotes subitò, ex laicis ordinentur. Sed quid illi acturi, quid populo præstaturi sunt, qui non ad utilitatem, sed fieri ad honorem episcopi concupiscunt? His igitur, qui necdùm quod docere debeant, didicerunt: quid aliud agere, nisi ut paucorum prouectus illicitus, fiat multis interitus, & in confusionem Ecclesiasticæ moderationis obseruantia deducatur? Quippe ubi nullus ordo regularis seruatur. Nam quì ad eius regimẽ improuisus uel præcipitatus accedit, qua admonitione subiectos ædificet, cuius exemplum non rationem docuit, sed errorem? Pudet profectò, pudet alijs imperare, quod ipse nescit custodire. Nec illud quidem, quod simili emẽdatione radendum est, prætermimus, sed omninò execrabile & esse grauissimũ detestamur, quod sacri illic ordines per Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, & districta maledictione damnata est, conferantur. Hinc ergò agitur, ut sacerdotalis dignitas in despectu, & sanctus sit honor in crimine. Petit utiquè reuerentia, adimitur disciplina: quia quì culpas debuit emendare, committit: & nefaria ambitione, honorabilis sacerdotij ducitur in deprauationem censura. Nam quis denuò ueneretur, quod uenditur? Aut quis non uile putet esse, quod emitur? Vndè ualdè contristor, & terræ illi condoleo: quia dum spiritum sanctum, quem per manus impositionem omnipotens Deus hominibus largiri dignatur, diuino munere habere despiciunt, sed præmijs assequuntur, sacerdotium illic subsistere diù non arbitror. Nam ubi dona supernæ gratiæ uenalia iudicantur, ad Dei seruitium non uita quæritur, sed magis contra Deum pecuniæ uenerantur. Item de eisdem, Theodorico & Theodeberto regibus Francorum, post aliqua: Fertur Simoniaca hæresis, quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, & in ipso ortu suo, telo Apostolicæ ultionis percussa atque damnata est, in regni uestri finibus dominari, cùm in sacerdotibus fides sit eligenda cum uita: quæ si deest, fides meritum non habet, beato Iacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse ualeant sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti conuincitur obtinere per præmium? Ex qua re agitur, ut ipsi quoquè, qui sacros ordines appetunt, non uitam corrigere, non mores componere studeant, sed diuitias, quibus honor sacer emitur, congregare. Hinc fit etiam, ut insontes & pauperes à sacris ordinibus prohibiti despectique resiliant: & dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quòd præmium illic delicta commendet: quia ubi aurum placet, ibi & uitium. Hinc igitur non solùm in ordinatoris & ordinati animam letale uulnus infigitur, uerùm etiam excellentiæ uestræ regnum, episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus iuuari debuerat, prægrauatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copiæ suffragantur: restat, ut nihil sibi in honores ecclesiasticos grauitas, nihil defendat industria, sed totum auri prosanus amor obtineat. Et dum uitia honore munerantur, in locum ultoris is, qui fortasse fuerat ulciscendus, adducitur: atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potiùs iudicantur. Vulnerato nanque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quandò populum orationis clypeo tuebitur, qui iaculis se hostium feriendum exponit? Aut qualem de se fructum producturus est, cuius grani pelle radix infecta est? Maior ergò metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales inter cæteros ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam prouocent, quam per semetipsos populis placare debuerant. Nec hoc quoquè malum sollicitudo nostra patitur negligenter omittere, quòd quidam, instinctu gloriæ inanis illecti, ex laico repentè habitu sacerdotij honorem arripiunt: & quod dicere pudet, & tacere graue est, regendi, Rectores: & qui docendi, sunt, doctores nec erubescunt fieri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quia nia omnis ignota doctoris est, & quò uel ipsi gradiantur, ignari sunt. Nam dum dux exercitus non nisi labore & sollicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant, qui episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione conscendere, huius saltem rei comparatione cõsiderent, & aggredi repentè inexpertos labores timeant, nè cæca honoris ambitio & ipsis in pœna sit, & alijs pestiferæ erroris semina iaciãt, quippe qui nõ didicere quod doceant. Proinde paterno salutantes affectu, petimus præcellẽtissimi filij, ut tam detestabile malũ de regni uestri studeatis finibus prohibere, & nulla apud uos excusatio, nulla cõtra animas uestras suggestio locũ inueniat:

Act. 8

Hæresis Simoniaca.

Act. 8.

Iacob. 2

Ex laicis repẽte fieri sacerdotes q̃ sit turpe.

F

ueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Item pro eisdem hæresibus Siagrio episcopo Augustudunensi: Nuncio apud nos olim discurrente uulgatū est, quòd

Lib. 7. epi. 110

in Galliarum partibus sacri ordines, per Simoniacam hæresim conferantur, & uehementi tædio mœroris afficimur, si in ecclesiasticis officijs quenquam habet locum pecunia, & fit seculare, quod sacrum est. Quicunq; ergò hoc precij studet datione percipere sacer dos non esse, sed dici tantūmodò inaniter cōcupiscit.

Sacerdos non est, qui precio uult effici.

Quid scilicet, quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla solicitudo de moribus, nulla sit de uita discussio: sed ille solūmodo dignus, qui dare preciū suffecerit, æstimetur? Ex qua re, si rectè libraminis examinatione pensetur, dum improbè ad inanem gloriam locum festinat utilitatis arripere, eo ipso magis, quò honorem quærit, indignus est. Sicut autē is, qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus: sic qui ultrò ambit, uel importunū se ingerit, est proculdubiò repellendus. Nā qui sic nititur ad altiora cōscendere, quid aliud agit, nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius in profunda descendat? Itaq; frater reuerendissime, in sacerdotibus ordinā dis synceritas uigeat: sit simplex sine uenalitate consensus, pura præleratur electio: ut ad summa sacerdotij non suffragio uenditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio. Nam quia graue omninò sit facinus, Dei donū uel precio cōparare uel uendere, euangelica et testis authoritas. Tēplū enim Dominus & redemptor noster ingressus, cathedras uēdentiū columbas euertit. Quid aliud est columbas uendere, nisi precium de manus impositione percipere, & sanctum spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit, uenundare? Quorū sacerdotiū ante Dei oculos cadere, cathedrarum ubiquè patēter euet sione signatum est. Et tamen exerit adhuc nequitiæ prauitas uires suas. Nā cogit uendere, quos decepit, ut emerent. Et dum nō attenditur, quod diuina uoce præcipitur, Gratis accepistis, gratis date: agitur ut crescat, & geminata fiat in uno eodēq; delicto conditio, ementis scilicet, & uendentis. Et cū liqueat hanc hæresim ante oēs radice pestifera surrepsisse, atq; in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus, promouetur? Plerunq; igitur aduersarius animarum, dum non potest in his, quæ ad faciem sunt praua, subrepere: callide, specie quasi pietatis iniecta, nititur supplantare: suadetq; forsitan debere ab habentibus accipi, ut fit, quod non possit non habentibus erogari, dūmodo uel sic uenena mortifera, eleemosynæ celata obumbratione, transfundat. Nam nec uenator feram, nec auem auceps deciperet, uel piscē piscator caperet, si aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum in esca absconditum non haberet. Omninò ergò metuēda & cauenda est hostis astutia, nè quos aperta nequit tentatione subuertere, latente telo sæuius ualeat trucidare. Neq; enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispēletur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione male accipit, ut quasi benè dispēset, grauatur potius quàm iuuatur. Eleemosyna redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non de illicitis & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis & benè acquisitis impenditur. Vndè etiam illud certum est, quia & si monasteria aut Xenodochia uel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construatur, mercedi non proficit: quoniam dum peruersus & emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad sui similitudinem sub commodi datione constituit, plura ma-

Matt. 21.

Columbas uendere quid sit

Matt. 10.

Virtutis specie ut fallat diabolus.

le ordinando destruit, quàm ille potest ædificare, qui ab eo pecuniam ordinationis accepit. Nè ergò sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè sacra scriptura nos prohibet, dicens: Hostiæ impiorum abominabiles Domino, quæ offeruntur ex scelere. Quicquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei iracundiam non placat, sed irritat. Hinc rursus scriptum est: Honora Dominum de tuis iustis laboribus. Qui ergò malè tollit, ut quasi benè præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: Qui offert sacrificium de substantia pauperis, ac si uictimet filium in conspectu patris. Quantus autem dolor patris sit perpendamus, si in eius cōspectu filius uictimetur, & hinc facile cognoscimus, quanto Deus omnipotens dolore exasperatur, quandò ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergò declinandum est, dilectissime frater, sub obtentu eleemosynæ peccata Simoniacæ hæresis perpetrare. Nam aliud est, propter peccata eleemosynas facere: aliud, propter eleemosynas peccata committere. Hoc quoquè ad nos peruenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflammati, defunctis episcopis tonsurantur, & fiunt repentè ex laicis sacerdotes, atque inuerecundè religiosi, prepositi ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quid isti subiectis præstaturi sint, qui antequàm discipulatus limen attingant, tenere locum magisterij non formidant? Qua de re necesse est, ut quanuis inculpati quisque sit meriti, ante tamen per distincta ordinis Ecclesiastica exerceatur officia. Videat quod imitetur, discat quod doceat, informetur quod teneat, ut posteà nō debeat errare, qui eligitur uiam errantibus demonstrare. Diū ergo religiosa meditatione poliatur, ut placeat: & sic lucerna super candelabrum posita luceat, ut aduersa uentorum uis irruens, conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed augeat. Nam cùm scriptum sit, Vt priùs quis probetur, & sic ministret: multo ampliùs antè probandus est, qui populi intercessor assumitur, nè fiant causa ruinæ populis sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio: quia cunctis liquidò notum est, quæ sit in huius rei negligentia egregij solicitudo doctoris, qui neophytum ad ordines uetat sacros accedere. Sicut autem tunc neophytus dicebatur, qui initio in sanctæ fidei erat * eruditione plantatus: sic modò neophytus habendus est, qui repentè in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinatè ergò ad ordines ascendendum est. Nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus, per abrupta quærit ascensum. Et cùm idem Apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manum non esse cuiquam citius imponendam: quid hoc celerius, quidve præcipitantius, quàm ut exoriatur à summitate principium, & antequàm esse incipiat discipulus, sit magister? Quisquis igitur sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat, priùs uires suas cum eo, quem est subiturus, honore metiatur, ut & impar abstineat, & ad id cum metu, etiam qui se sufficere existimat, accedat. Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationabile, usum rerum irrationabilium colligamus. Apta nanque ædificationibus de syluis ligna succiduntur, nec tamen adhuc uiridibus ædificij pondus imponitur, nisi eorum uiriditatem multorum dierum mora siccauerit, & apta ad necessarium usum effecerit. Quæ si obseruantia fortè negligitur, citiùs superim posita mole franguntur, & gignit ruinā ad auxiliū res prouisa.

Prouer. 21.

Prou. 3

Ecc. 34

Contra eos, qui repentè ex laicis student fieri episcopi.

1.Tim. 3.

Ibidē.

** Conuersatione,*

1.Tim. 5.

Elegās similitudo.

sa. Hinc etenim medici, qui corporum curam gerũt, quædam adiutoria, recenti adhuc confectione formata, indigenti non offerunt, sed maturanda temporibus derelinquunt. Nam si immaturè quis dederit, dubium non est, quia fit causa periculi, ex salutis. Discant itaque discant in officio suo sacerdotes, quibus animarum credita est cura, seruare quod diuersarum artium homines docente ratione custodiunt, & à præcipiti se ambitione, & si non metu, saltem pudore contineant. Sed nè forsitan ad hoc prauæ leconsuetudinis quisquam uelit obiectu defendere, fraternitatis tuæ discretio rationis eos freno coerceat, & labi in illicitis non permittat: quia quicquid ultione dignũ est, non ad imitationis, sed potius ad exemplum debet correptionis adduci. Et post pauca:

3 De ijs itaque, quæ superius dicta sunt, Fraternitatem uestram authore Deo uolumus synodum congregare, atque in ea reuerendissimo fratre nostro Aregio episcopo, & dilectissimo filio nostro Cyriaco Abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonibus, sicut prædiximus, sunt aduersa, districtè sub anathematis interpositione damnentur: Id est, ut nullus pro adipiscendis ecclesiasticis ordinibus dare aliquid cõmodum præsumat, uel pro datis accipere. Neque ex laico habitu quisquam repentè audeat ad locum sacri regiminis peruenire, neque ut aliæ mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi hæ, quæ à sacris canonibus sunt permissæ.

4 Has pestiferas hæreses cernens prudentissimus doctor Gregorius, per sacerdotum conniuentiam siue taciturnitatem magis magisque diffusis muneribus quasi pestifer cancer, non solum infirma posse corrodere, uerum etiam fortia mẽbra mucrone pulcherrimarum rerum corrumpere, diuino zelo commotus, Victori episcopo generalem sententiam protulit, dicens: Quisquis ad hoc facinus, uidelicet Simoniæ ac Neophytorum hæresim emendandum, officij sui consideratione uehementer non arserit, cum ipso se habere non dubitet portionem, à quo prius hoc piaculare flagitium sumpsit exordium.

Lib. 10 epi. 33.

5 Cùm uerò quosdam cognosceret ad cuitandæ Simoniacæ hæresis crimina, pestiferæ negociationis munera pastellaticum callidè uocitare, ac huiusmodi mutato nomine, suæ cupiditatis auaritiam uelle contegere, prudentissimus doctor Gregorius sentẽtiam, quam in primordio sui pontificatus coram synodo promulgauerat, iteratò protulit, dicens: Antiquorum patrum regulam sequens, nulli quicquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neq; ex ea, quam noua per ambitionem simulatio inuenit, appellatione pastelli. Quia enim in ordinando episcopo Pontifex manum imponit, euangelicam uerò lectionem minister legit, confirmationis autem eius epistolam notarius scribit, sicut non decet episcopum, manum, quam imponit, uendere: itá minister uel notarius non debet in ordinatione eius, uocem suam uel calamum uenundare. Pro ordinatione ergò uel usu pallij, seu chartis atque pastellis, eundem, qui ordinãdus est uel ordinat, omninò aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere uel petere fortè præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatui subiacebit. Item Iohanni episcopo Corinthiorum post multa: Nouit, inquit, fraternitas uestra, quia prius pallium nisi dato commodo non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto concilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione uetuimus. Oportet ergò, ut neque

Pastellaticũ quid.

Nihil pro sacris ordinibus accipiẽdum.

Lib. 4. epi. 55.

per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiatis uel permittatis adduci.

6 Sed astuta turpissimæ cupiditatis iniquitas non sufferens tantis se commodis licèt turpissimis, immò periculosissimis angustari, commentum satis artificiosum reperit, quò scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationem tanto subiectiores esse debuissent, quanto non diuino, quin potius humano iudicio se fuisse promotos ipsi proculdubio reputarent. Quapropter omnipotentis Dei præco Gregorius in euangeliorum tractatibus, ut scilicet frequentius legi uel audiri potuisset, disputat, inquiẽs: Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceperunt, gratis nõ tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis expetunt nummũ fauoris. Vndè benè, cùm iustum uirum describeret, Propheta ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit, Qui excutit manus suas à munere, sed adiunxit, ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebitè impensa. Munus à manu, pecunia. Munus à lingua, fauor. Qui ergò sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quandò in diuinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiã non requirit.

Hom 4 in Euãgelia.

Esa. 33 Munus uarium.

7 Hæ sunt Gregorij super simoniacis & illicitis ordinationibus doctissimi Papæ sententiæ, quas ipse summo cultu seruasse docetur in eo, quòd ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem diœcesim suam episcopos undecunque meliores inuenire potuit, studiosissimus ordinauit. Et si quandò necessitas ordinandi sacerdotis obrepsit, neque Cardinales Ecclesiæ suæ, neque monachos monasterij sui penitus excusauit, quò minus illis ecclesiam regendam committeret, qui exemplis & uerbis pariter illam ædificare melius potuissent. Nam ut pauca de multis cõtingam, ex presbyteris Cardinalibus Ecclesiæ suæ consecrauit episcopos Bonifacium Rhegij, Habentium Perusij, & Donum Messanæ Siciliæ. Ex subdiaconibus uerò Gloriosum Ostiæ, Festum Capuæ, Petrum *Trecas, & Castorium Arimini. At uerò ex monachis monasterij sui, Marinianum Rauennæ, Maximianum Syracusis, & Sabinum Callipoli præsules ordinauit. Sed & Augustinum penès Anglos à Galliarum episcopis ordinari præcepit. Post quem nihilominus ad episcopatum in eadem gente, monachi eiusdem patris tempore diuerso prouecti sunt, Mellitus, Iustus, Laurentius & Paulinus Solis diaconibus Apostolicæ sedis super hac quodammodò parte parcebat. Quorum cùm decem & nouem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium, Florentium & Epiphanium consecrauit. Nec quenquam eorum ab officio, nisi Laurentium archidiaconum pro superbia reliquisque criminibus, in basilica Lateranensi, quæ dicitur aurea, ubi mox Honoratum archidiaconum constituit, sequestrauit.

Optimos quosq; constituit episcopos.

**Trecis.*

8 Cùq; Gregorius, percepta occasione, suæ Ecclesiæ Cardinales, si tamẽ cõsentirẽt, satis uolũtariè prouehere, nemine prorsus quãtacũq; necessitate coactus uioléter promouere certabat, nè sub huiusmodi occasione quẽquã eliminando deponere uideretur. Vndè Scholastico *duci Campaniæ scribens, ait: Dũ de Neapolitanæ ciuitatis cura destitutę sacerdotis solatio uehemẽtius angeremur, superuenientes præsentiũ latores, cum decreto, in Florentium subdiaconum nostrum consenso, aliquid nobis in tanto cogitatio-

**Indicti Lib. 2. epi. 15 Indict. 11.*

nis pondere reuelationis inuenerunt. Sed dum præfatus subdiaconus noster, refugiens ciuitatem ipsam, ordinationem suam lachrymabiliter euitasset, quasi ex maiori quadam desperatione nostram cognoscite creuisse mœstitiam: Atque ideò salutátes hortamur magnitudinem uestram, ut conuocantes Priores uel populum ciuitatis, de electione alterius cogitetis, qui dignus possit cum Dei solatio ad sacerdotium promoueri. In quo decreto solenniter facto, atque ad hãc Vrbem trãsmisso, ordinatio illic tandèm, Christo auxiliante, proueniat.

Lib. 2. ep. 16 Indict. 10.

9 Ab alijs quoquè uiolenter promotos, in gradus pristinos reuocabat. Vndè Antonino subdiacono scribens, dicit: Honoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ à sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, ut ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morem nullo modo cogeretur. Hoc enim fieri sibi nõ prouebendi gratia, sed causa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri coepiscopoq; nostro interdixerat, nè prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, neve dolorem conceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cumque & à me hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solùm mandata Dei negligens, sed etiam scripta nostra contemneus, præfatum archidiaconum quasi ad fortiorem honorẽ prouehens, conatus est callidè degradare. Vndè actum est, ut eo de arcbidiaconatus loco submoto, aliũ accerfiret, qui eius obtemperare moribus posset. Quem Honoratum archidiaconum arbitramur antistiti suo aliundè displicere non potuisse, nisi q eum uasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtilit uoluimus & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego indagatione discutere. Sed ipse suorum actuum conscius, personam ad iudicium postposuit destinare. Proindè experientiam tuam præsentis præcepti authoritate duximus fulciendam, quatenus conueniens in Salonam, Natalem fratrem coepiscopumq; nostrum, saltem tot scriptis admonitũ studeat adhortari, ut suprà memoratum archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc cõtumaciter, ut consueuit, fortè distulerit, usum ei pallij, qui ab hac sede concessus est, ex authoritate sedis Apostolicæ contradicito. Quem si, etiam amisso pallio, adhuc in eadem pertinacia perseuerare perspexeris, Dominici quoque corporis ac sanguinis eundem antistitem participatione priuabis. Eum uerò, qui contra iustitiæ regulam ad locum alterius prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponi præcipimus. Qui si ulterius in loco eodem ministrare præsumpserit, communionis sacræ participatione priuamus. Aequum enim est, ut asperos de iustitia sentiat, quos erga se positos in charitate contempsit. Restituto ergò loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus antistes, re compellẽre, dirigat, qui intentionem eius esse uel fuisse iustam, suis nobis allegationibus possit ostendere. Sed & eundem archidiaconum ad nos uenire præcipimus, ut quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partiũ, decernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus, sed authore Deo, normam iustitiæ, post posita cuiuslibet acceptione personæ, seruamus. Item Honorato Salonitano, iam ex presbyterio in diaconatum reducto. Dudũ quidem decessoris nostri nostraque præceptio ad dilectionem tuam cucurrerat, in qua & de obiectis tibi calumniose capitulis fueras absolutus, & in tui gradus ordinem sine aliqua re institutimus altercatione restitui. Sed quia rursus ante non multum temporis spatium ad Romanam ciuitatem ueniens, de quibusdam illic actis incongruè, & de sacrorum es conquestus alienatione uasorum: atque, dum pro hac re, quæ tuis obiectionibus respondere potuissent, sustineremus in hac ciuitate personas. Natalis episcopus tuus de hac luce migrauit: necessarium iudicauimus, easdẽ præceptiões tam decessoris nostri quàm nostras, quas dudùm, ut dictum est, pro tua absolutione transmisimus, præsentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrem à cunctis tibi obiectis capitulis te plenius absoluentes, in tui te ordinis gradu sine aliqua uolumus altercatione permanere, ut nihil tibi penitus mota à præfato uiro quæstio qualibet occasione præiudicet.

Lib. 2. epi. 32 Indict. 11.

Lib. 11 epi. 34

10 Item cardinales, uiolenter in parochijs forensibus ordinatos, in pristinum cardinem Gregorius reuocabat. Quapropter Iohanni episcopo Syracusano scribens: ait, Quorundam ad nos relatione peruenit, Cosmam, qui ex monacho monasterij sanctæ Luciæ, à decessore tuo uenerandæ memoriæ Maximiano, in ecclesia Syracusana subdiaconus factus, atque à te postea in possessione, quæ Iuliana uocatur, presbyter dicitur ordinatus, ità nimia tristitia & loci qualitate uehementer afflictum, ut uitam sibi pœnam existimet, & cõtritioni suæ, fugæ quærat auxilium. Et ideò quia tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nos, si subiecti fuissemus, nostros uolueramus esse præpositos: magnæ benignitatis est, si eum in ecclesiam, ubi subdiaconi est functus officio, sanctitas tua reducere, atque illic presbyterum studuerit constituere cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debes, si nihil est, quod iustè contra ipsum animum tuũ exasperet: Si uerò aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis fraternitas tua, ut scire possimus insinuet.

Lib. 2. epi. 18 Indict. 10.

11 Quanta curiositate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum quæsierit plebium, breuiter indicabo, ut tantus uir non solum doctrinis, quin & operibus uerus paterfamilias fuisse gregis Dominici probabiliter colligatur. Ait enim in epistola Maximiano episcopo Syracusano: Felix uir clarissimus, præsentium lator, edocuit nos, esse quendam in illis partibus presbyterum, qui ad episcopatus ordinem prouehi probatæ uitæ merito dignus appareat. Hunc ergò fraternitas tua coram se deduci faciat, & eum, sicut certus sum, propter animæ periculum diligenter examinet. Quem si ad hunc prouehi gradum dignum esse perspexerit, ad nos studeat destinare, ut eum, Domino disponente, loco cui præuiderimus, possimus ordinare pastorem. Item Cypriano diacono: Amarissimas dilectionis tuæ epistolas de domini Maximiani obitu mense Nouembri suscepi. Et quidem ille ad præmia desiderata peruenit: sed infelix populus Syracusanæ ciuitatis lugendus est, qui pastorem talem diu habere non meruit. Proindè dilectio tua solicitudinem gerat, ut in eadẽ ecclesia talis debeat ad ordinandum eligi, qui post dominum Maximianum eiusdem regiminis locum non indignus uideatur aut immeritus sortiri. Et quidem credo, quòd Traianum presbyterum maxima pars eligat: qui, ut dicitur, bonæ mentis est, sed quantùm suspicor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen si melior inueniri non ualet, & ipse nullis criminibus tenetur inuolutus, condescendi ad eum, cogente nimia necessitate, potest. Si autem mea uoluntas ad hanc electionem quæritur, tibi secrete indico quod uolo, quia nullus mihi in eadem ecclesia post dominum Maximianum tam dignus uidetur, quàm Iohannes archidiaconus Catanensis ecclesiæ. Qui si fieri potest, ut eligatur, credo quòd apta ualdè persona inueniatur. Sed ipse

Lib. 4. epi. 19

quoquè

quoquè prius de criminibus, quæ impedire possunt, à te secretius requirendus est, à quibus si liber inuentus fuerit, eligi iure potest. Quod si factū fuerit, etiā frater & coepiscopus noster Leo ei cessionem facere debebit, ut liber ad ordinādum ualeat inueniri. Item Clementinæ patritiæ: Amandum presbyterum à Surrentinis ad episcopatum, gloriosa filia, electum esse cognoscas. Quem quia huc scripsimus debere transmitti, contristari de eius absentia non debetis, quia nec abscedere creditur, qui mēte uobiscum est. Et quo niam pastorem quærentibus, qui uobis olim placuit, gratus est, omnipotentem Deum benedicētes, Christiana magis in hac deuotione gaudete. Et ut ad nos celerius alijs profuturus uenire debeat, hilariter studet: quia syncerę charitatis est exultare, quādo is, qui diligitur, ad hoc uocatur ut crescat. Item Pasfino episcopo: Benè nouit fraternitas uestra, quàm longo tempore Aprucium pastorali sit solicitudine destitutum. Vbi diù quæsiuimus qui ordinari debuisset, & nequaquàm potuimus inuenire. Sed quia * Importunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, i amo re orationis ualdè laudatur, & religiosam uitam omnimodò agere dicitur: hunc uolumus ut fraternitas uestra ad se faciat uenire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studijs crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctantur, obuiant, tunc hortandus est, ut uel monachus, uel à nobis subdiaconus fiat, & post aliquantulùm temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoueri. Item Venantio patritio Panormitano, petenti sibi quendam presbyterum episcopum consecrari, rescribit, inter cætera dicens: Hunc presbyterū dare omnimodò nobis excellentia uestra sciat esse difficile, quia personarum nos necessitas ad ordinanda alia loca pastoribus destituta non leuis angustat.

Lib. 8. epi. 17.

Lib. 10 epi. 13.

**Oportunus.*

Lib. 11 epi. 14.

12 Sed quia necessitate ordinandarum se angustarī meminit personarum, nè indiscussè quenquam promouisse putetur, suo exemplo uidetur docendum. Ait enim in epistola Iohāni episcopo: Nè incauta eorum ordinatio, qui ad episcopatum eliguntur, ualeat prouenire, uigilanti de eorum personis est solicitudine requirendum. Indicatum siquidem uobis est, Florētinum archidiaconum ecclesiæ Anconitanæ, qui ad episcopatum electus fuerat, scripturæ quidem sacræ scientiam habere, sed ità ætatis esse senio iam confractum, ut ad regiminis officium non possit assurgere. Adijcientes etiam, ità illum tenacem existere, ut in domum eius amicus ad charitatem nunquàm introeat. Rusticus autem diaconus eiusdem ecclesię, qui similiter electus fuerat, uigilās quidem homo dicitur: sed quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentinum uerò diaconum ecclesiæ Rauennatis, qui electus ab omnibus memoratur, solicitū esse nouimus: sed qualis sit interius, omninò nescimus. Ideoq; fraternitas tua unà cum fratre & coepiscopo nostro Armenio, suprascriptæ ecclesiæ Anconitanæ uisitatore, illuc festinet accedere, & diligenter de uita ac moribus singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscij, quod eos ad hoc officium uetet accedere. Pariter etiā requirendum est, si hoc, quod de præfato archidiacono dictum est, quia nunquàm amicus domum eius ingressus est, ità se ueritas habeat. Et utrùm ex necessitare, an ex tenacia talis sit: aut si ità senex est, ut ad regendum non possit assurgere, uel si tactis sacrosanctis euangelijs (sicut nobis nunciatum est) iusiurandum præbuit, nunquàm se ad episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quātos psalmos minus tenet, scrutandum est. Florentino autē diacono Rauennati, si nullū, sicut diximus, crimen est quod obsistat, apud episcopum eius agi necesse est, ut ei debeat cessionē concedere. Non tamen ex nostro mandato uel dicto, nè contra suam eum uoluntatem cōcedere uideatur.

Lib. 12 epi. 6.

13 Et quidem Gregorius prudenter cognoscens, rorum corpus Ecclesiæ tam per bonos episcopos feliciter stare, quàm per malos infeliciter cadere: non solū diuersarum gentium diuersi ordinis clericos, uerum etiam uacantes episcopos in suæ diœcesesos episcopatus inuitabat. Vndè Sebastiano episcopo * Smyrnensi inter cætera scribit, dicens: Debitum salutationis allo quium soluens, indico, quòd ad me Bonifacio defensore referente peruenerit, quia uir sanctissimus frater noster dominus Anastasius Patriarcha in una suarum ciuitatum regendam nobis ecclesiam committere uoluit, & consentire noluistis. Quem sensum atque sapiētiam uestram, ualdè ego libenter amplexus sum, & laudaui uehemēter, & uos felices, me infelicē esse deputaui, qui tali hoc tempore regimen Ecclesiæ suscipere consensi. Si tamen animus uester fortassis fratribus condescendendo, & misericordiæ operibus intentus, ad hoc unquàm consentire decreuerit, peto ut amori meo alium minimè præponatis. Sunt enim in Sicilia insula ecclesiæ uacantes Episcopis. Et si uobis placet, authore Deo, Ecclesiam regere, iuxta beati Petri Apostoli limina cum eius adiutorio melius potestis. Si uerò non placet, feliciter state, & pro nobis infelicibus exorate.

Ecclesia per quos uel stet, uel cadat.

** Seriniensi.*

Lib. 4. epi. 35.

14 Intereà Gregorius locis munitis Episcopis constitutis, dissipatas ecclesias adunabat. Quapropter * Bagaudæ Formiensi Episcopo scribit, dicens: Et tempo ris necessitas nos perurget, & imminutio exigit personarum, ut destitutis ecclesijs salubri ac prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam ecclesiam * Minturnensem funditus tam cleri quàm ple bis destitutam desolatione cognouimus, tuamq; pro ea petitionem, quatenus Formianæ ecclesiæ, in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cuiq; fraternitas tua præsidet, adiungi debeat: piam esse ac iustissimam præuidentes, necessarium duximus, consulentes tam desolationi loci illius, quàm tuæ ecclesiæ paupertati, reditus supradictæ ecclesiæ Minturnensis, uel quicquid ei antiquo modernoque iure uel priuilegio potuit potestve qualibet ratione competere, ad tuæ ecclesiæ ius potestatemque hac præcepti nostri authoritate migrare, ut à præsenti tēpore, sicuti de propria ecclesia debeas cogitare, eique competentia tua prouisione disponere: quatenus deinceps quod perire nunc usque potuit, pauperum ecclesiæ tuæ utilitatibus clerique proficiat.

** Bacāda.*

Lib. 1. epist. 8.

** Menturiensem.*

S. Erasmi martyris corpus ubi sit.

Item Benenato episcopo: Et temporis qualitas, & uicinitas nos locorum inuitat, ut Cumanam atq; * Misenatinam unire debeamus ecclesias. Quoniam hæ nō longo à se itineris interuallo seiunctæ sunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum uitæ huius expleuit, utrasq; nos ecclesias præsentis authoritatis pagina uniisse, tibiq; commisisse cognosce, propriumq; utrarunque ecclesiarum scito te esse pontificem. Et ideò te quæcunque tibi de earum patrimonio uel cleri ordinatione promotioneve iuxta canonum statuta uisa fuerint ordinare atque disponere, habebis ut proprius te uera sacerdos, liberam ex nostræ authoritatis consensu atque permissione licentiam. Vbi uerò cōmodius ac utilius esse perspexeris, habitato: Ità sanè, ut alteram ecclesiā, à qua corporaliter ad præsens absens es, solicita prouidentiāq; cura disponas, quatenus diuina illic mysteria solēniter auxiliāte Domino peragantur. Fraternitas ergò tua tanta in adhortatio ne populi lucrā disque animabus solicitiore cura sem per inuigilet, quanto se unitarum ecclesiarum guber

Lib. 2. epi. 31. Indict. 10.

**Musitanam.*

nationis onera luſcepiſſe cognoſcit. Item Iohanoi
epiſcopo Veliterno: Poſtquàm hoſtilis impietas di-
uerſarum ciuitatum ità peccatis facientibus deſola-
uit eccleſias, ut reparandi eas ſpes nulla populo defi
ciente remanſerit, maiori ualdè cura conſtringimur,
nè defunctis earum ſacerdotibus, reliquiæ plebis, nul
lo paſtoris moderamine gubernatæ, per in uia fidei,
hoſtis callidi rapiantur, quod abſit, iouidia. Huius er-
go rei ſolicitudine ſæpè commoniri, hoc noſtro ſe-
dit cordi conſilium, ut uicinis eas mandaremus pon-
tificibus gubernandas. Ideoque fraternitati tuæ curã
gubernationemq; trium Tabernenſium eccleſiæ præ
uidimus committendam. Qnam tuæ eccleſiæ aggre-
gari uniriq; neceſſe eſt, quatenus utrarũq; eccleſiarũ
ſacerdos & rector, Chriſto adiutore, poſsis exiſtere: &
quæcũq; tibi de eius patrimonio uel cleri ordinatio-
ne ſeu promotione uigilanti ac canonica uiſa fuerint
cura diſponere, quippe ut pontifex proprius, liberã
habebis ex præſenti noſtra permiſsione licentiam.

Lib. 1 epi. 77

15 At uerò ciuitatum deſolatarum pontifices Gre-
gorius uacantibus incardinare curabat. Vndè Marti
no epiſcopo Corſicæ inter cætera ſcribens: Quoniã,
ioquit, eccleſia Tamirana, in qua dudum fuerat hono
re ſacerdotali tna fraternitas decorata, ità eſt delictis
facientibus hoſtili feritate occupata & diruta, ut il-
lic ulterius ſpes remeandi nulla remanſerit: in eccle-
ſia, te * Alirenſi, quæ iamdiu pontificis eſt auailio de-
ſtituta, Cardinalem ſecũdum petitionis tuæ modum
hac authoritate cõſtituimus ſine dubio ſacerdotem,
Ità ergò ſtudio uigilanti cum Dei amore ſecundum
canoonm præcepta cũcta diſpone & ordina, ut & fra-
ternitas tua ſuis deſiderijs ſe gaudeat fuiſſe potitam,
& eccleſia Dei alterno gaudio repleatnr, Cardinalem
te ſuſcepiſſe pontificẽ. Item Iohaooi epiſcopo Squil
laceno: Paſtoralis officij cura oos admonet, deſtitutis
eccleſijs proprios cõſtituere ſacerdotes, qui gregem
Dominicum paſtorali debeant ſolicitudine guberna-
re. Propterea te Iohannem, ab hoſtibus captiuatæ Li
ſitanæ ciuitatis epiſcopum, in Squillacena Cardinalẽ
oeceſſe duaimus conſtituere ſacerdotem, ut & ſuſce-
ptam ſemel animarum curam intuitu futuræ retribu
tionis impleas, & licèt à tua, hoſte imminente, depul
ſus ſis, aliam quæ paſtore uacat, debeas eccleſiam gu-
beroare: Ità tamen, ut ſi ciuitatem illam hoſtibus li-
beram effici, & Domino protegente, ad priorem ſta-
tum contigerit reuocari, in eam, in qua prius ordina
tus es, eccleſiam renertaris. Si autem prædicta ciuitas
continua captiuitatis calamitate premarur, in hac, in
qua à nobis ĩcardinatus es, debeas eccleſia ꝑ manere.

*Saonenſi.

Lib. 2. epi. 25. Indict. 10.

16 Sed & expulſos epiſcopos, quos tam citò Grego-
rius uel incardinare non poterat, uel quorum reditũ
ad ſedes proprias contingere poſſe ſperabat, alijs epi
ſcopis, qui tunc uidelicet in locis ſuis degebant, inte-
rim pro ſuſtentatione ac ſtipendijs præſentis uitæ iun
gebat, generaliter dicens: Fratres & coepiſcopos no-
ſtros, quos & captiuitatis diuerſarumq; neceſsitatum
anguſtiæ comprimunt, ſtudete conſolandos, conuiuã
doſq; uobiſcum in eccleſiaſticis ſuſtentationibus libẽ
ter ſuſcipere: Non quidem ut per commuoionem epi
ſcopalis throni dignitas diuidatur, ſed ut ab eccleſia
iuxta poſsibilitatem ſufficientia debeant alimẽta per
cipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deũ in pro-
ximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos
in ueſtris eccleſijs authoritatem tribuimus, ſed tan-
tum ueſtris ſolatijs eos contineri ſummopere hor-
tamur.

Lib. 2. epi. 11. Indict. 10.

17 Loca quoque ſedium prudentiſsimus põtifex, ac-
cepta iuſta occaſione, mutabat. Vndè Iohanni epiſco-
po Veliterno ſcribit, diceos: Temporis qualitas admo
net, epiſcoporum ſedes, antiquitus certis ciuitatibus
conſtitutas, ad alia, quæ ſecuriora putamus, eiuſdem
diœceſis loca tranſponere, quo & habitatores nunc
degere, & barbaricum poſsint periculum facilius de-
clinare. Propterea te Iohannẽ fratrem coepiſcopũq;
noſtrum Veliternenſis ciuitatis, ſedemq; tuam in lo-
cum, qui appellatur Arenata, ad ſanctum Andream
Apoſtolum præcipimus exindè traoſmigrare: Quate
nus & ab hoſtilitatis incurſu liberior exiſtere ualeas,
& illic conſuetudinum ſolennium feſta diſponas.

18 Et notandum quòd Gregorius licèt monaſteria
& epiſcopatus unierit, atque uacantes epiſcopos ua-
cantibus ciuitatibus incardinare ſtuduerit, nunquàm
tamen epiſcopum ab integritate ſuæ eccleſiæ, uel ipſe
in aliam commutauit, uel ſub quacunque occaſione
migrare conſenſit. Nam poſtquàm Demetrium Nea-
politanum epiſcopũ ſuper criminibus manifeſtis de-
poſuit, cùm ab eiſdem Neapolitanis incardinari ſibi
Paulum Nepeſinum epiſcopum magnopere quære-
retur, diſcretiſsimus pontifex uiſitatione ciuitatis
Nepeſinæ Iohanni epiſcopo delegata, eundem quidẽ
Paulum uiſitatorem illis tribuit, Cardinalẽ uerò con
ſtituere tam primò diſpenſatorie diſtulit, quàm po-
ſteà penitus recuſauit. Cui poſtmodum licentiam re-
uertendi ad ſuam diœceſim concedens, centum ſoli-
dos de Neapolitana eccleſia & unum puerulũ orpha-
oum, qualem ipſe de familia eiuſdem eccleſiæ uoluiſ-
ſet, dari præcepit.

19 Aliarnm parochiarum clericos ſibi, & alijs diſcre
tiſsimus pontifex diſcretiſsimè incardinare curabat.
Quapropter Eliæ presbytero & Abbati prouinciæ
Iſauriæ poſt aliqua ſcribeus: Filium, inquit, ueſtrum
Epiphanium mandaſtis, ut ad ſacrum ordinem proue
here deberemus, uobiſq; retranſmittere. ſed in uno
uos audiuimus, in altero uerò minimè potuimus.
Diaconus quidẽ factus eſt, ſed quiſquis ſemel io hac
eccleſia ſacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea
ulterius licentiam non habet. Si ergò uidere uos non
potui, hac ex re conſolationem habeo, quia in filio
ueſtro requieſco.

Lib. 4. epi. 30.

20 Item Maximiano epiſcopo Syracuſano: Præſen-
tium lator Felix diaconus, cùm nullateous io hæreti
corum dogmata lapſus ſit, nec à catholica fide diſceſ
ſerit, prauis illectus aduerſus Conſtantinopolitanam
ſynodum ſuſpicionibus, in Iſtricorum ſe ſeparatione,
remouerat. Qui cùm Romam ueniſſet, recepta à no-
bis, iuuãte Domino, ratione, exceſſum ſuum recepta
Dominici corporis & ſanguinis communione corre-
xit. Quia ergò, ut dictum eſt, uon in hæreſim incidit,
ſed à ſacris generalis Eccleſiæ myſterijs quaſi rectæ
ſtudio intentionis errauit, imbecillitati eius atque
neceſsitatibus conſulentes, maximeque ſuſtentationi
eius pietatis intuitu prouidentes, in tua Syracuſana
eccleſia eum præuidimus cardinaodum. Item Fortu
nato epiſcopo Neapolitano. Fraternitatem tuã à no-
bis petiſſe recolimus, ut Gratianum eccleſiæ Vena-
franæ diaconum tuæ concederemus eccleſiæ cardinã
dum, & quoniam nec epiſcopum, cui obſecundare,
nec propriam habet eccleſiam, hoſte ſcilicet prohi-
bente, quò ſuum debeat miniſterium exhibere, peti-
tionem tuam non præuidimns differendam, idcircò
ſcriptis tibi præſentibus eum neceſſariò duximus cõ-
cedendum, habituro licentiam diaconem illum, no-
ſtra interueniente authoritate, eccleſiæ tuæ, Deo pro
pitio, conſtituere Cardinalem. Item Cypriano dia-
cono: Sicut dilectio tua ſtudioſe laborauit pro perſo-
na fratris & coepiſcopi noſtri Iohannis, ut in Syracu-
ſana eccleſia authore Deo debuiſſet ordinari: ità nũc
oeceſſe eſt, ut per dilectionis tuæ ſtudia ei quoque
regiminis ſolatia miniſtrentur. Quendam enim
presbyterum propriom habuiſſe ſe perhibet, qui
tamen

Lib. 3. epi. 14.

Lib. 5 epi. 11

Lib. 5. epi. 20.

tamen à fratre & coepiscopo nostro Leone in Catanensi ecclesia dicitur ordinatus. Et quia in nouam ecclesiam uadit, & suos illic proprios homines habere necesse est, ut dum causarum tumultibus premitur, in secreto suo inueniat ubi requiescat: prædicto fratri & coepiscopo nostro Leoni blande & leniter persuadere debes, ne ei præfatũ presbyterum cedere debeat, nè, quem tam benignus ad ordinandum cessit, ordinatum destituere fortasse uideatur.

21 Antiquissimum Ecclesiasticæ cõsuetudinis ordinem Gregorius ab Apostolis traditum, & ad sua usque tempora solenniter conseruatum, adeò studiosissimè retinebat, ut nullum quantalibet sanctitate, sapientia, nobilitateve polleret, anterioribus clericis in conuentu, consessu, statione siue subscriptione præponeret. Vndè Ianuario Caralitano episcopo scribens: Liberatus, inquit, de quo nobis tua fraternitas indicauit, qui diaconi fungi perhibetur officio, si à decessore tuo non factus est Cardinalis, ordinatis à te diaconibus nulla debet ratione præponi: nè eos, quos cõsecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodo uidearis. Prædictum itaque Liberatum, quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia ab intentionis suæ prauitate compesce, & ultimum inter diaconos stare cõstitue: nè, dum se illicitè præferri contendit, immeritus loco, in quo nunc situs est, iudicetur. Cuius tamen si obedientia fueris inuitatus, & eum post hoc facere Cardinalem uolueris, nisi pontificis sui cessionem solẽni more meruerit, abstinendum ab omni eius incardinatione memineris. Quoniam æquitati conuenire nõ ambigis, ut alijs seruare non differas, quod ipse quoque tibi seruari desideras.

Lib. 1. epi. 81.

22 Cuius uidelicet antiquissimæ consuetudinis ordine Gregorius prouocatus, defunctorum episcoporũ ecclesias pro faciendo inuentario, & eligendo legitimæ opinionis episcopo, uicinis episcopis commendabat, hoc modo scribens: Obitum illius antistitis directa relatio patefecit. Quapropter uisitationis destitutæ ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ità te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerijsq; uel quicquid illud est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur, ecclesiæ. Et ideò fraternitas tua ad prædictã ecclesiam ire properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebemque eius admonere festinet, ut remoto studio, diuersarum partium uno eodemq; consensu, talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus ualeat reperiri, & à uenerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omniũ subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum, ad nos ueniat consecrandus: Prouisurus ante omnia, nè ad hoc cuiuslibet conuersationis uel meriti laicæ personæ adspirare præsumãt & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem, si qua sunt in ipsius parœcia constituta, sub tua cura dispositioneq;, quousq; illic proprius fuerit episcopus ordinatus, esse concedimus, ut solicitudinis tuæ uigilantia proposito suo congrua, Deo adiuuante, actione respondeat.

Lib. 2. epi. 9. & 26. Indict. 10.

Item clero, ordini & plebi: Vestri antistitis obitum cognoscentes, curæ nobis fuit destitutæ ecclesiæ uisitationem illi fratri & coepiscopo nostro solẽniter delegare. Cui dedimus in mandatis, ut nil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerijsq; à quoquam usurpari patiatur. Cui uos assiduis adhortationibus conuenit obedire, quatenus in ecclesiastico obsequio sacerdos eaquiratur, qui à uenerandis canonibus nulla discrepet ratione. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, & uisitatoris pagina prosequẽte, ad nos ueniat ordinandus. Prouisuri ante omnia, nè cuiuslibet uitæ uel meriti laicam personam præsumatis eligere. Et nõ solum ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehetur, uerum etiã uos nullis intercessionibus ueniam posse promereri cognoscite: Sed omnes, quos ea uobis de laica persona adspirare constiterit, ab officio & à communione alienos faciendos procul dubio noueritis.

Lib. 2. epi. 27. Indict. 10.

33 Nulla occasione Gregorius quicquã de donarijs siue prædijs quarũlibet ecclesiarũ patiebatur auferri. Idcirco Maximiano Syracusano episcopo inter alia scribit, dicẽs: Charitatem tuã cõmonere curauimus, ut si quispiã episcoporũ de hac luce migrauerit, uel, quod absit, pro suis fuerit motus excessibus, cõuenientibus hierarchicis cunctisq; cleri prioribus, atque in sui præsentia inuentariũ ecclesiæ rerũ faciẽtibus, oia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nè, sicut anteà fieri dicebatur, species quædã aut aliud quodlibet de rebus ecclesiæ, quasi pro faciendi inuentarij labore, tollatur. Sic uiq; ea, quæ ad munitionem facultatis pauperum pertinẽt, desideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus uenalitatis relinquatur occasio, Visitatores ecclesiarũ, clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parœcias fatigantur, aliquod laboris sui capiãt, te disponente, subsidium. Iustum nanque est, ut illic consequantur stipendium, quo pro tempore suũ commodare reperiuntur obsequium.

Lib. 3. epi. 11.

24 Consuetudines dationũ uel xeniorum à suis episcopis accipere Gregorius, quasi pondus quoddã pestiferum, toto mẽtis conamine detrectabat. Vndè Felici episcopo Messanensi: Cõsuetudines, inquit, quæ ecclesijs grauamẽ noscuntur inducere, nostra nos decet cõsideratione remittere: nè illic aliqua cogantur inferre, undè sibi referenda debent potius expectare. Clericis quidẽ tuis uel aliorũ consuetudinem te oportet illibatã seruare, eisq; annis singulis, quæ sunt consueta, trãsmittere. Nobis uerò decæterò, nè quid trãsmitti debeat, inhibemus. Et quoniã nõ delectamur xenijs, palmatianas, quas tua direxit fraternitas, cũ gratiarum actione suscepimus. Sed eas, nè quod exindè sentire potuisses dispendiũ, digno fecimus precio uenundari, & id tuæ fraternitati transmisimus sigillatum. Sed quia charitatem tuã ad nos uelle uenire cognouimus, scriptis præsentibus admonemus, ut ad ueniendũ nõ debeas laborem assumere: sed ora pro nobis, ut quanto nos itineris interualla dissociant, tãto animis nostris adinuicem, Christo adiuuante, simus in charitate cõiuncti: quatenus alterna nos obsecratione iuuantes, susceptũ officiũ uẽturo integrũ iudici resignem. Itẽ Iohãni episcopo primæ Iustinianæ, cui & palliũ mittit, & uices suas cõmittit, post multa scribit: Xenia aũt uestræ sanctitatis suscipere oino nolueramus, q̃a ualdè est incõgruũ, ut à prædatis & afflictis fratrib' munera pcepisse uideremur. Sed respõsales uestri alio me argumẽto uicerũt, ad eũ illa deferẽtes, à quo nõ possent oblationes uestræ fraternitatis repelli.

Lib. 1. epi. 64.

Nota tanti uiri mirabilẽ syncerita- tem.

Lib. 4. epi. 15.

25 Hinc est, q̃ Gregorius episcoporum neminem ad Vrbem fatigare delectãs, Maximiano Syracusano episcopo uices suas per Siciliam totam cõmisit, præcipiens, ut omnes episcopi semel in quinquennio Romã uenirent. Vndè Cypriano diacono scribẽs, ait: Nouit dilectio tua hanc olim cõsuetudinem renuisse, ut fratres & coepiscopi nostri Romani semel in triennio de Sicilia conuenirent, sed nos eorum labori consulentes, scias constituisse, ut suam hic semel in quinquennio præsentiam exhiberent, &c. Vbi notandum, quia si B. Gregorius xenia, quod credi nefas est, a uhe-

anhelaret, non episcnporum aduentus à triennio in quinquennium protelaret, immo à triennio in bienoium proculdubin festinaret.

26 Sed quandò xenia gratè susciperet, qui quanuis dispensandas alterius eleemosynas recusare timeret, eas tamē & timendo suscipiebar, & cautissimè dispēsabat? Qu ique adcò sua dare, & aliena non accipere consueuerat, ut etiam rerum quarundam precia peni *Lib. 7. epi. 29.* tns refutaret. Vndè Eulogio patriarchæ Alexandrino inrer cætera scribit, dicens: De lignis quòd scribitis, quia breuia fuerint: nauis, per quam rransmissa sunt, qualitas fecit. Quia si maior nauis uenisset, potuissem ligna etiam maiora transmittere. Quod autem dicitis, quia si maiora transmittimus, precium datis: largitari quidem gratias agimus, sed accipere precium, euangelio interdicente, prohibemur. Nos enim ea, quæ transmittimus, ligna non emimus: & quomndò possumus precium accipere, cùm scriptum sit, *Matt. 10.* Gratis accepistis, gratis date? Nunc ergò iuxta mndum nauis per nauclerum parua ligna transmisimus: sequenti uerò anno, si omnipntenti Deo placuerit, maiora præparamus.

27 Non mirum, si liberalissimus pnntifex nullas coosuetudines à suis suffraganeis, nulla xenia capiebat, quibus ipse, si qua necessaria habere uidebantur, satis hilariter ministrabat. Vndè Venantio episcopo Perusino scribit, dicens: *Lib. 10 epi. 54.* Fratrem & coepiscopum nostrum Ecclesium frigore omninò laborare cngnouimus, pro eo, quòd hyemalem uestem non habeat, & quia aliquid sibi à nobis petiit debere transmitti, fraternitati tuæ ad hoc per latorem præsentium transmisimus * Amphimachum, tunicam & pectorale, ut à te ei debeant sine mora transmitti, & ideò ad prædictum fratrem nostrum sub omni illud celeritate stnde transmittere, atque nobis hoc ipsum quia transmiseris, tuis renunciare epistolis noo omittas. Sed ita fac, ut ad transmittendum, quia uehemens frigus est, morā aliquam minimè facias. *Lib. 8. epi. 46.* Item eidem Ecclesio Elusioo episcopo: Scripta fraternitatis uestræ suscipiētes, contristati sumus, quòd uos per ea & grauiter infirmatos, & adhuc debiles esse cognouimus. Et licèt sanctitatem uestram uidendi desiderium haberemus, benè tameo fecistis isto uos illic tempore contioere, nè ueoientes huc, de ægritudinis uestræ molestia recidiuam oobis tristitiam faceretis. Er post pauca: Vnū autem caballum uobis qualem inuenire potuimus, de benedictione sancti Petri transmisimus, ut habeatis, cum quo post infirmitatem uectari possitis.

**Amphibalum.*

28 Tali patrono tunc illius temporis poorifices ampliati, tam nouas ecclesias à fundamentis construentes ornare, quàm ueteres quoque splendidissimè renouare cœperunt. *In Episcopis quid requisierit.* Nam Gregorius oihil io suis coepiscopis magis, quàm sanctitatem, sapientiam & liberalitatem, curiosissimè quæritabat. Quod ut significantius elucescat, quasdā epistolarum eius adhibeo, quarum testimonio lector meus quoruodam Episcoporū uitia repræhensa cognoscat. Ait enim in epistola Secundino seruo Dei inter cætera.

29 *Lib. 5. epi 29.* Fratrem oostrum Matinianum Episcopum uerbis quibus uales, excita, quia eum obdormisse suspicor. Nam ueoere quidam ad me, in quibus erant quidani senes mendicantes. Qui à me discussi suot, à quibus quid acceperint: & per singula retulerunt, quanta eis & à quibus in itinere data sunt. Quod dum solicite de prædicto fratre requirerem, quid eis dedisset, responderunt se eum rogasse, sed ab eo nihil accepisse: ità ut neque paoem in uia acceperint, quod dare omnibus illi ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim: Respondit nobis, dicens: Non habeo, quod uobis dem: & miror, si is qui uestes habet, argentum habet, cellaria habet: quod pauperibus debeat dare, nō habet. Dic ergò illi, ut cum loco mutet mentem. Non sibi eredat solam lectionem & oratinnem sufficere, ut remotus studeat sedere, & de manu nihil fructificare. Sed largam manum habeat, necessitatem patientibus occurrat, alienam inopiam suam credat: quia si hæc non habet, uacuum episcopi nomen tenet.

30 Item Sereno Episcopo Massiliēsi post aliqua: *Lib. 9. epist. 9.* Perlatum ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, nè adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari uetuisses, omninò laudauimus: fregisse uerò repræhendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquandò auditum est, quod fecisti? *Non sunt tollēda sacræ imagines.* Si non aliud, uel illud te debuit reuocare, nè despectis aliis fratribus solum te sanctum esse crederes & sapientē? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa ignorantes uidēt quod sequi debeāt: in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Vndè & præcipuè gentibus pro lectinne pictnra est. Quod magnopere à te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat, nè dū recto zelo incaute succenderis, ferocioribus animis scandalum generares. *Imaginū usus in Ecclesia antiquissimus.* Frangi ergò non debuit, quod non ad adnrandum in ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis uenerabilibus sanctornm depingi historias non sine ratione uetustas admisit, si zelum discretinne condiisses, sine dubin & ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, & collectum gregem non disperge re, sed dispersum potius poteras congregare: ut pastoris in te meritum nomen excellerer, non culpa dispersoris iocomberet. Hinc autem, dum in hoc animi tui incautè nimis motus exequeris, ità tuós scandalizasse filios perhiberis, ut maxima corum pars à tua se communioe suspenderet. Quando ergò ad ouile Dominicum errantes oues adduces, qui quas habes, retinere non præuales? Proindè hortamur, ot uel ounc studeas esse solicitus, atque ab hac te præsumptiooe cōpescas, & eorum animos, quos à tua disiunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni anoisu omoique studio reuocare festines.

31 Ianuario quoque Caralitano Episcopo post aliqua scribit, dicens: *Lib. 2. epi. 34. Indict. 10.* Inter querelas multiplices Isidorus, uir clarissimus, à fraternitate tua frustrà se excommunicatum anathematizatumque conqoestus est. Quod quamobrem factum fuerit, dum à clerico tuo, qui pręsens erat, uoluissemus addiscere, pro nulla alia causa, nisi pro eo, quòd te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos uehementer afflixit. Quia si ità est, nil te ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenam te conuersationem habere significas, dum pro uindicta propriæ iniuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis inuexisti. Vndè de cætero omnioo esto circunspectus atque solicitus, & talia cuiquam pro defensione iniuriæ tuæ inserre denuo non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias posteà uindicandum.

32 Item eidem: Prædicator omnipotentis Domini Paulus Apostolus præcipit, dicens: Seniorem nè increpaueris. Sed hæc eius regula in eo seruanda est, cū *Lib. 7. epist. 1. Indict. 2.* culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitū corda iuniorum. Vbi enim senior iuuenibus exemplom ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: *Es. 42.* Laqueus iuuenum omnes uos. & rursum Propheta dicit: *Es. 66.* Puer centum anoorū, maledictus erit. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, ut eam, oisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Di-

ctum m

ctum quippe mibi est, quòd domioicorum die, priusquàm Missarum solennia celebrares, ad exarandam niessem iatoris præfeotium perrexisti, & post exarationem eius, Missarum soleooia celebrasti. Post Missarum uerò solennia etiam & termioos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quę pęna debuit iosequi, omoes qui audiunt, sciunt. Dubij autem de tanta bac peruersitate fueramus: sed filius noster Cyriacus Abbas, à oobis requisitus, dum esset Caralis, ità se cognouisse perbibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, aliquando resipisce senex, atque à taota leuitate morum, & operum peruersitate compescere. Quia quanto morti uicinior effice ris, tanto fieri solicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ seotentia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute oouimus, iuterim tacemus.

33 Omnes omnino pontifices à lectiooe librorum gentilium Gregorius iohibebat. Quapropter Desiderio Galliarum episcopo, pallium postulanti scribit, inquiens: Cùm multa oobis bona de uestris fuissent studijs nunciata, ità cordi nostro est nata lætitia, ut negare ea, quæ sibi fraternitas uestra concedenda deposcerat, minimè pateremur. Sed post hoc perueoit ad nos, quod sine uerecuodia memorare non possumus, Fraternitatem tuam grammaticam quibusdam expooere. Quam rem ità moleste suscepimus, ac sumus uehementius asperoati, ut ea, quę prius dicta fuerant, in gemitum & tristitiã uerteremus: quia in uno se ore, cum Iouis laudibus, Christi laudes nõ capiunt. Et quàm graue nefandũq; sit episcopis canere, quod nec laico religioso conueoiat, ipse considera. Nam quãuis dilectissimus filius ooster Caodidus presbyter, postmodum ueniens hac de re subtilirer inquisitus oegauerit, atque uos conatus fuerit excusare, de nostris tamen adhuc animis non recessit. Quia quanto execrabile est hoc de sacerdote narrari, tanto utrũ ità necne sit, districtã & ueraci oportet satisfactione cognosci. Vndè si post hoc euidenter hæc, quæ ad nos perlata suot, falsa esse claruerint, neque uos nugis & secularibus literis studere constiterit, & Deo nostro gratias agemus, qui cor uestrũ maculari blasphemiis nefandorum laudibus non permisit, & de concedendis, quæ poscitis securi iam & sine aliqua dubitatione tractabimus.

Lib. 9. epi. 48.

34 Nibilomioos Natali Salonitano episcopo scribit, dicens: Multis ab urbe tua uenientibus, frater reuerendissime, didici, pastorali cura derelicta, solis te conuiuiis occupatum. Quæ audita oon crederem, nisi bæc actionum tuarom experimentis approbarem. Nam quia lectioni nequaquàm studeas, nequaquàm exbortatiooi inuigiles, sed ipsum quoque ulum ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimonium, quòd eis, sub quibus es positus, seruare reuerentiam nescis.

Lib. 2. epi 14. Indict. 10.

35 Sed cùm Natalis per inanem philosophiam scriptis proprijs se niteretur inculpabilem demonstrare, mitissimus doctor Gregorius irà rescripsit: In conuiuiorum defensione uestra fraternitas Abrabæ conoiuium memorat, in quo, teste sacro eloquio, tres angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo neq; oos beatitudioem uestram repræbendimus, si hanc suscipere angelos in hospitalitate cognoscimus. Rursum narrat tua fraternitas Isaac satiatum, filio benedictionem dedisse. Quæ utraque ueteris testamenti, quia ità sunt gesta per historiam, ut tamen signarent aliquid per allegoriam: utioam ualeamus sic res gestas legendo percurrere, ut possumus etiam gerendas prauidẽdo seotire. Ille quippe in tribus Aogelis unũ salutans, Trinitatis subsistentias unius substantiæ esse declarauit. Iste uerò satiatus beoedicit filium, quia qui dioinis epulis repletur, illius sensus in prophetiæ uirtutem exteodirur. Diuinæ autem epulæ, sacri eloquij uerba sunt. Si igitur assiduè legitis, si exemplum ab exterioribus trabeotes, interna penetratis, quasi de agri uenatione satiati, mentis oentrem repletis: ut ao tepo sito filio, suscepto uidelicet populo, possitis uentura nunciare. Sed iam in hoc seculo caligat, qui de Deo aliquid propherat: Quia profectò dignum est, ut hic iam per concupiscentiam minus uideat, cuius seotus per intelligentiam intus coruscat. Hæc ergò ad uolmetiplos trabite, & si uos tales agnoscitis, nihil est, quod de uestra æstimatione dubiteris. Gaudere quoque beatitudinem uestram iouenio, si uoracis nomen cum rerum authore sustineat. Quod ego bre uiter expono, quia si de uobis falsum dicitur, uomen hoc ueraciter cum rerum authore sustinetis. Si uerò de uobis uerum est, quod de illo falsum fuisse quis du bitet, absoluere uos oõ ualet par nomen, quorum dispar est causa. Nam cum eo crucem etiam periturus latro suscepit: sed quem reatus proprius teouit, par crucifixio non absoluit. Ego tameo quãtis ualeo pre cibus deposco, ut sanctissimam fraternitatem uestrã authori nostro Deo non solum oomeo, sed etiam cau sa coniungat. Conuiuia autem, quæ ex intentione impendendæ charitatis fioot, rectè uestra sanctitas in suis epistolis laudat. Sed tamen sciẽdum est, quia tũc ueraciter ex cbaritate prodeunt, cum io eis oulla absentium uita mordetur, nullus ex irrisione repræbenditur, & non in eis inanes secularium oegociorum fabulæ, sed uerba sacræ lectionis audiuntur: cũ nõ plus quàm necesse est, seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur, ut ad usus exercendæ uirtotis habeatur. Hæc itaque si uos in uestris conuiuijs agitis, abstinentium (fareor) magistri estis. Quòd ergò Pauli Apostoli ad me testimonium posuistis, Qui oon manducat, manducantem non iudicet: omnino existimo incongruum fuisse. Quia neque ego non comedo, neque ob boc à Paulo Apostolo dictũ est, ut membra Cbristi, quę in eius corpore, idest, io Ecclesia sibi cha ritatis compage connexa sunt, nullatu de se ullo modo coram gerant. Sed si neque ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me, iure tacere compellerer: ut eũ non repræhenderem, qui emendari non posset. Hæc ergò seotentia propter eos solummodò dicta est, qui illos iodicare student, quorum cura sibi commissa oõ est. At postquàm nos authore Domino unum sumus, si uobis ea, quæ corrigenda sunt, tacemus, ualdè delinquimus.

Ibidem Epi. 37

Gen. 18

Gen. 27

Epula diuinæ, scriptura sacra.

Matt. 11.

Conuiuia qua nam ex charitate proficiscantur.

Ro. 14.

36 Neminem sanè pontificom à parœcia sua saltem paromper absque ineuitabili prorsus necessitate discedere Gregorius permittebat, quos oimirũ io causis mundialibus occupari, uehementissimè prohibebat. Vndè Romano defensori scribit, dicẽs: Perlarum ad nos est, reuerendissimum fratrem nostrum Basiliũ episcopum, uelut unũ de laicis, in causis secularibus occupari, & prætorijs inutiliter obsecundare. Quæ res quoniam & ipsum uilem reddit, & reuerentiam sacerdotalem anoihilar, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ità ad reuerendum districta executione compellat, quatenus ei illic, te insisteo te, quinque diebus lub qualibet excusatione immorari non liceat: Nè, si quolibet modo eum ibidem amplius moram babere permiseris, cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

Lib. 8. epi. 11.

37 Item Anthemio subdiacooo: Peruenit adnos, Primenium, Amalphitanæ ciuitatis episcopum, in ecclesia sua residere nõ esse cootentum, sed foras diuersa per loca uagari. Quod oideotes alij, nec ipsi in castro se retinentes eius exemplum sequentes, foris magis eligunt habitare. Et quia hoc agentes, ipsi potius

Lib. 5. epi. 23

tius ad suam hostes deprædationem inuitant: idcirco hac tibi authoritate præcipimus, ut suprascripto episcopo interminari non desinas, quatenus hoc deinceps facere non præsumat, sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si forte non emendari post tuam interminationem cognoueris, in monasterio eum detrudere, & nobis curabis modis omnibus indicare, ut quid facere debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

38 Non mirum, si Gregorius ea ministerio sibi credito, curabat uitia quorumlibet præpositorum uerbis salubribus increpare, qui lapsum propriæ amitæ non dubitauerit ad instructionem populi posterorum memoriæ commendare. Siquidem euangelica sententia, qua dicitur, Multi sunt uocati, pauci uerò electi, uoleos multorum uocationem à paucorum electione formis exemplorum discernere, perhibet, dicens: Pater meus tres sorores habuit, quæ cunctæ, sacræ uirgines erant. Quarum una Tharsilla, alia Gordiana, alia Aemiliana dicebatur. Vno omnes ardore conuersæ, uno eodemque tempore sacratæ, sub districtione regulari degentes, in domo propria socialem uitam ducebant. Cumque essent diutius in eadem conuersatione, cœperunt quotidianis incrementis in amore conditoris sui Tharsilla & Aemiliana succrescere, & cum solo essent hic corpore, quotidie animo ad æterna transire. At contrà Gordianæ animus cœpit ab amore caloris intimi per quotidiana detrimenta tepescere, & paulisper ad huius seculi amorem redire. Crebro autem Tharsilla dicere Aemilianæ sorori suæ cum magno gemitu solebat: Video Gordianam sororem nostram, de nostra sorte non esse. Perpendo enim, quia foras defluit, & cor ad quod proposuit, non custodit. Quam curabant blanda quotidie redargutione corripere, atque à leuitate morum ad grauitatem sui habitus reformare. Quæ quidem resumebat uultum subitò grauitatis inter uerba correptionis, sed cum eiusdem correptionis hora transisset, transibat protinus & superducta grauitas honestatis: moxque ad leuia uerba redibat. Puellarum gaudebat societate laicarum, eique persona naldè onerosa erat, quæcunque huic mundo dedita non erat. Quadam uerò nocte huic Tharsillæ amitæ meæ, quæ inter sorores suas uirtute orationis continuæ, afflictionis studiosæ, abstinentiæ singularis, grauitate uitæ uenerabilis, in honore & culmine sanctitatis excreuerat, sicut ipsa narrauit, per uisionem atauus meus Felix, huius Romanæ Ecclesiæ Antistes, apparuit, eique mansionem perpetuæ claritatis ostendit, dicens: Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremum. Et sicut nobilibus fœminis nirisque morientibus moris est, ut conueniant, qui eorum proximos consolentur: eadem hora, eius exitum præstolantes, uiri ac fœminæ lectulum circumsteterant, inter quas mater quoque mea adfuit. Cum subito sursum illa respiciens, Iesum uenientem uidit, & cum magna animaduersione cœpit circunstantibus clamare, dicens: Recedite, recedite, Iesus uenit. Cumque in eum intenderet, quem uidebat, sancta illa anima carne soluta est. Tantaque subito fragrantia miri odoris adspersa est, ut ipsa quoque suauitas cunctis ostenderet, illic auctorem suauitatis uenisse. Cumque corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longæ orationis usu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse: & quid uiuens eius spiritus semper egerit, mortua caro restabatur. Hæc autem gesta sunt ante Dominici Natalis diem. Quo transacto, mox Aemilianæ sorori suæ per uisionem nocturnæ uisitationis apparuit, dicens: Veni, ut quia Natalem Dominicum sine te feci, sanctam Theophaniam iam tecum faciam. Cui illa protinus, de Gordianæ sororis suæ salute solicita, respondit: Et si sola uenio, Gordianam sororem nostram cui dimitto? Cui tristi uultu iterum dixit: Veni. Gordiana etenim soror nostra inter laicas deputata est. Quam uisionem mox molestia corporis est secuta, atque ita, ut dictum fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem, eadem molestia ingrauescente, defuncta est. Gordiana autem mox ut solam remansisse se reperit, eius prauitas excreuit: & quod prius latuit in desiderio cogitationis, hoc post effectu prauæ actionis exercuit. Nam oblita Dominici timoris, oblita pudoris & reuerentiæ suæ, oblita consecrationis, conductorem postmodum agrorum suorum maritum duxit. Ecce omnes tres uno prius ardore conuersæ sunt, sed non omnes in uno eodemque studio permanserunt: quia, iuxta Dominicam uocem: Multi sunt uocati, pauci uerò electi.

Matt. 22. Homi. 38. in Euangelia Tres amitæ S. Gregorij.

Felix Romæ Pontifex, atauus S. Gregorij.

Gordiana deserit professionem suam diuini timoris oblita.

39 Subditorum quoque negligentias Gregorius sobtiliter inquirebat, & districtissimis redargutionibus emendabat. Vndè Vitaliano episcopo Sipontino scribens: Si custos, inquit, religiosi habitus, aut esse nosses episcopus, filiæ gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ te illic posito, nec proiectis religiosis uestibus ad secularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia, nimioque torpore depremeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam si, ut præfati sumus, solicitus existisses, prius ad nos ultio mulieris prauissimæ, quàm culpa debuit peruenire. Quia ergò tantum hebes, tantumque es negligens, ut nisi canonicam in te fueris coërcitionem expertus, in alijs districtionem & disciplinam nescias custodire: qualiter debeas esse solicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus.

Lib. 7. epist. 9. Indict. 1.

40 Item Sergio defensori. Si homo esses, aut discretionem aliquam habuisses, ità regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea, quæ illic illicitè committuntur, ante uindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuncius perueniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solum de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendum desidiam tuam nihilominus prouocamur.

Ibidem epi. 10.

41 Item Anthemio subdiacono Campaniæ: Peruenit ad nos fratrem & coepiscopum nostrum Paschasium, ità desidem negligentemque in cunctis existere, ut in nullo quia est episcopus agnoscatur: adeò ut neque ecclesia ipsius, neque monasteria, siue filij uel oppressi pauperes, eius erga se dilectionis studium sentiant, nec aliquam supplicantibus sibi, in quibus iustum est, opem defensionis accommodet: &, quod ad hue dici est grauius, consilia sapientium & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere: ut quod ipse per se nequit attendere, ab alio saltem possit addiscere. Sed rebus, quæ ad pastoris curam pertinent, prætermissis, ad fabricandam nauim toto se studio inutiliter occupet. Vndè, sicut fertur, contigit quadringentos aut eo amplius illum iam solidos perdidisse. Hoc quoque eius culpis adiungitur, quòd ità quotidie despectus, cum uno aut duobus clericis dicitur ad mare descendere, ut apud suos in fabula sit, & extraneis sic uilis ac despicabilis uideatur, ut nihil habere episcopalis uel ingenij, uel reuerentiæ iudicetur. Quod si ità est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare atque coercere, ut dignum est, deruisisti. Quia ergò hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiam ad sacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium: uolumus, ut eum coram alijs sacerdotibus, uel quibusdam filijs suis nobilibus cooestari debeas ac hortari, ut uitio torporis excusso, deses esse non debeat, sed

Lib. 11 epi. 29.

in ecclesiæ suæ ac monasteriorum cura sit uigilans, Paternam filijs suis charitatem exhibeat; in defensione pauperum sit alacer cum discretione, in quibus iustitia suaserit, sit erectus: consilia sapientum libenter suscipiat: quatenus & ciuitas illa eius queat solicitudine consolari, & ipse desidiæ suæ culpas ualeat operire. Si uerò, quod non credimus, post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentauerit, ad nos est modis omnibus transmittendus: ut hic positus discere possit, quid uel qualiter secundum Dei timorem agere conueniat sacerdotem.

Ibidem epi. 33. 42 Item eidem: Quoties illa de fratribus coepiscopisque nostris audimus, quæ & illos repræhensibiles ostendere, & nobis tristitiam ualeāt generare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit necessitas cogitare. Quia ergò nunciatum nobis est, Campaniæ episcopos ità negligentes existere, ut immemores honoris sui, neque erga ecclesias, neque erga filios suos paternæ uigilantiæ curam exhibeant, uel monasteriorum solicitudinem gerant, seu in oppressorum se pauperum tuitionem impendant: Ideò hac tibi authoritate præcipimus, ut eis ad te conuocatis, ex nostro illos mandato districtè commoneas, quatenus desides ulterius esse non debeant, sed sacerdotalem se habere zelum & solicitudinem opere doceant: Atque ità in his, quæ eos iustè s͞m Deum agere conuenit, uigilantes existant, ut nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem uerò eorum post hæc negligentem cognoueris, ad nos eum sine aliqua excusatione transmitte: ut quàm sit graue nolle ab his, quæ repræhensibilia & ualdè uituperanda sunt, corrigi, regulari in se ualeat districtione sentire.

Lib. 4 epis 4. Item Victori episcopo Panormitano post aliqua: Cuius, inquit, iam culpæ sis intelligis, ut ego tam longè positus, quæ in ciuitate tua aguntur agnoscam, & tot curis occupatus, quæ fieri debeant, disponam.

43 Notandum sanè, quia sicut manifesta crimina discretissimus præsul Gregorius aut nix, aut nunquàm sine uindicta laxabat: ità nimirū in rebus dubijs nunquàm aliquandò certam sententiam proferebat. Quapropter Andreæ Tarentino episcopo scribit, dicens: *Lib. 2 epi. 44 Indict. 11.* Tribunal iudicis æterni securus adspiciet, quisquis reatus sui conscius, digna eum modò placare pœnitentia contendit. Habuisse te siquidem concubinam, manifesta ueritate comperimus. De qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum. Quà de te si in sacro ordine constitutus eius te permixtione esse recolis macularum, sacerdotij honore deposito, ad ministrādum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculum ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huius sceleris conscius, in eo, quo es, ordine celans ueritatem, permanere uolueris.

Notēt, qui in sacerdotio cōstituti, concubinas habent, et à se dimittere nolunt.

44 Ob hoc solicitissimus Ecclesiæ Dei custos Gregorius, unius cuiusque consiliarios arguens, quantùm in se erat, omnes omninò salutare certabat. Vndè Venātio ex monacho patritio, post aliqua scribens, ait: *Lib. 1. epi. 33.* Scio quia cùm epistola mea suscipitur, protinus amici conueniunt, literati clientes uocantur, & de causa uitæ consilium à fautoribus mortis quæritur. Qui dū non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi, nisi quæ ad tempus placeant, loquuntur. Tales etiam fuere, sicut ipse reminisceris, dudum consiliarij, qui te ad tanti facinus perduxere delicti. Et ut tibi aliquid secularis authoris loquar, cum amicis omnia tractāda sunt, sed prius de ipsis. Si uerò in causa tua hominem consiliatium quæris, consiliarium me, rogo, suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quàm qui nō tua, sed te diligit. Item Iohanni Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopo post nonnulla: *Lib. 2. epi. 52. Indict. 11.* Ego beatissimo uiro domino Iohanni rescripseram: sed credo, quia mihi familiaris uester ille iuuenculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui uiscera charitatis ueleit, qui in cœlestibus rebus ab omnibus accusatur, qui insidiari quotidie diuersorum mortibus per occulta testamenta nec Deum metuit, nec homines erubescit. Mihi crede, frater reuerendissime, si zelum ueritatis perfectè habes, ipsum prius debes corrigere: ut ex his, qui uobis uicini sunt, etiam hi, qui uicini nō sunt exemplo melius emendentur. Illius linguam noli recipere. Ille ad consilium uestræ sanctitatis debet dirigi, non autem uestra sanctitas ad uerba illius inflecti. Si enim illum audit, scio quia pacem cum suis fratribus habere non poterit.

Lib. 7. epist. 1. indict. 2. Item Ianuario Caralitano episcopo: Eos, inquit, quorum consilijs messem alterius exarasti, & eradicare terminos minimè timuisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ità ut si quid eis intrà duorum mensium spatium humanitus euenerit, benedictione uiatici non priuentur: Deinceps autem ab eorum consilijs cautus existe, teque solicite custodi, nè si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ, nec ulterius senectuti parcamus.

Item Gallinico Exarcho Italiæ post nōnulla; Illud uerò cognoscite, quia me non modicè contristauit, quòd maior domus, qui petitionem episcopi, uolentis à schismate reuerti, suscepit, eam se perdidisse professus est, & postmodum ab aduersarijs Ecclesiæ tenebatur. Quod ego non negligentia, sed uenalitate eius factum arbitror. Vndè miror, quia in eo culpam hāc minimè uestra excellentia uindicauit. Sed tamē quia hoc miratus sum, memetipsum citius repræhendi. Nam ubi dominus Iustinus consilium præbet, qui pacem cum catholica Ecclesia non habet, ibi non possunt hæretici addici. Præterea sancti Petri apostolorum principis natalitium diem in Romana ciuitate uos facere uelle perhibetis. *Natalitius dies S Petri Apostoli.* Et oramus omnipotētem Dominum, ut sua uos misericordia protegat, & uota uestra nos implere concedat. Sed prædictus uir eloquentissimus peto ut simul ueniat. Qui si non uenerit, à uestris obsequijs recedat. Vel certè si uestra excellentia fortasse emergentibus causis uenire nequiuerit, ipse tamen sanctæ Ecclesiæ unitati communicet. Bonum enim uirum audio, si pessimi nō esset erroris.

45 Item Sereno Massilitano episcopo post multa: *Lib. 9. epist. 9.* Peruenit ad nos, quòd dilectio tua libenter malos homines in societate uel consilio suo recipiat: adeò ut presbyterum quendam, qui postquàm lapsus est, & in suæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione uersari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto nō credimus, quia qui talem recipit, scelera nō corrigit, sed magis alijs talia perpetrandi uidetur dare licentiam. Sed nè forte aliqua tibi subreptione uel dissimulatione, ut à te reciperetur atque adhuc haberetur gratus suaserit, non solum hunc a te longius expellere, uerùm etiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus conuenit resecare. Alios uerò, qui praui esse memorantur, paterna adhortatione; à sua prauitate compescere, & ad uiam stude rectitudinis reuocare. Quòd si, quod absit, salubri monitu eos uideris in nullo proficere, & hos quoquè curabis à te procul abijcere, nè prauitates eorum ex eo, quòd recipiuntur, displicere minimè uideantur: & non solum ipsi inemendati remaneant, sed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et considera, quàm & hominibus execrabile, & periculosum ante Dei sit oculos, si per eum,

eum, à quo plectenda sunt crimina, nutriri uitia uideantur. Hæc igitur dilectissime frater diligenter attende, & ità agere stude, ut prauos salubriter corrigas, & scandalum de malorum societate filiorum tuorum animis non inducas.

Lib. 8. epi. 12.

46 Pro unius culpa uindicari alium rectissimus iudex Gregorius minimè permittebat. Ideoque Godescalco Duci Campaniæ scribens, ait: Illa præpositorũ solicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil uendicat. Restringenda ergò sub ratione potestas est, nec quicquam agendum, priusquàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum omne putat ira, quod fecerit. Peruenit itaque ad nos, magnitudinem tuam usque ad hoc esse impetu furoris impulsam, ut nõ solùm frangi ianuas monasterij sancti archangeli, uerùm etiam diripi exindè, quod ibi inuentum est, feceris. Insuper autem sic contra Abbatem eiusdem monasterij diceris exarsisse, ut nisi occultans se, iracundiæ quæ tempore latuisset, non leue discrimen incurreret. Denique ut metu tuo perterritus, de domo, in qua olim se receperat, exire nuncusquè non audeat. Quod nè frustrà fecisse forsitan uidereris, fugam monachi ipsius, qui ad hostes abijt, ad eius, quantùm ad nos perlatum est, crimen impingis, asserens quòd illius uolũtate fugerit. Quod si ità est, contristamur, & ualdè uestram sapientiam miramur. Nam si licitum putatis, ut aliorum culpa alij sit nocua, multi huic possunt crimini subiacere. Diuersorũ enim nobilium serui, multarum ecclesiarum clerici, diuersorum monasteriorum monachi, multorum iudicum homines, sæpè se hostibus tradiderunt. Ergò si hoc creditur, seruorum utiquè domini, clericorum episcopi, monachorum Abbates, diuersorum fugacium iudices, omnes sub culpa sunt & crimine constituti. Nunquid & diebus magnitudinis tuæ multi de ciuitate in qua consistis, ad Longobardorum milites fuga non lapsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tantæque possit stultitiæ reperiri, ut eorum iniquitatem tibi æstimet applicandam?

Lib. 8. epi. 51.

47 Libertatem uniuscuiusque hominis Gregorius contra iudicum insolentias, liberis uocibus nihilominus similiter defendebat. Vndè Leontio exconsuli post aliqua scribens, ait: Si Libertinus in ista causa cautionis culpabilis inuenitur, de alijs causis quid pro se alleget, nescio. Vnum tamen hoc benè atque constanter noui, quia & si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc, quòd liberi homines cæduntur uel includuntur, ut taceam, quòd omnipotens Deus offenditur: ut taceam, quòd uestra opinio uehementer grauatur, pijssimi tamen Imperatoris nostri omninò tempora fuscantur. Hoc enim inter Reges gentium, & Imperatorem Romanorum distat, quia Reges gẽtium, domini seruorum sunt: Imperator uerò Romanorũ, dominus liberorum. Vndè & uos quicquid agitis, prius quidem seruata iustitia, deinde custodita per omnia libertate agere debetis. Scriptum est enim: Quod tibi non uis fieri, uide nè alteri facias. Et per semetipsam ueritas dicit: Quæ uultis, ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis. In libertate ergò eorũ, qui uobis in discussione commissi sunt, uestram specialiter attendere debetis: & si ipsi à Maioribus uestris iniuriari libertatem uestram non uultis, subiectorũ uestrorum libertatẽ honorando custodite. Scimus enim qui dixit: Cœlum & terra transibunt, uerba autẽ mea non transibunt. Cuius quia uerba non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus quod iterum dicit: In qua mẽsura mensi fueritis, in ea remetietur uobis. Quid autem gloria uestra existimat, quia si superbè,

Inter reges gẽtium & Imperatores Romanorũ quid intersit.
Tob. 4.
Mat. 7
Matt. 24.
Mat. 7

si crudeliter agimus, despecto Deo, nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipse, qui despicitur, cũ contra nos, quem despecto Deo placare uolumus, irritat. Curemus ergò per omnia placare Deum, qui potens est & iratos homines ad mansuetudinem reducere. Nam, sicut dixi, etiam mansueti homines, indignãte Deo, ad iracundiam prouocantur. Si autem dicitur, quia sine uerberibus atque terroribus fraudes publicæ inueniri non possunt: hoc admittere poteram, si in ratiociniorum causa dominus Leontius non uenisset. Nam uerum etiam est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu & lingua deficiunt.

Lib. 4. epi. 18.

48 Cunctorum iudicum cupiditates uel scelera Gregorius quasi camo frenoque, pontificij sui ualidissimis authoritatibus restringebat: & si quos dulciter à prauitate corrigere non ualebat, scriptorum suorum redargutionibus publicabat. Vndè Romano exarcho Italiæ residenti Rauennæ scribit, inquiens: Apud excellentiam uestram prauorum audacia correptionis debet aculeos magis, quàm defensionis inuenire solatium. Nam satis graue est, illic habere prauam ut contingat actionẽ refugium, undè disciplinæ decet prodire censuram. Peruenit itaque ad nos, Speciosum quendam presbyterum, qui causa poscente in monasterio à Iohanne fratre & coepiscopo nostro fuerat deputatus, contra sui pastoris exindè uoluntatẽ exisse, & Ecclesiasticæ constitutionis rigore despecto, antedicto episcopo, uestra fretum tuitione, resistere. Quod quia excellentię uestræ sine dubio pulsat inuidiam, necesse est, ut ab eius uos, habita discretione, debeatis tuitione suspendere: nè si nominis uestri occasione pastori suo inobediens uel contumax fuerit, ad tempus & uestros contra uos iudices defensare, atque excellentiam uestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de uestra discordia contristari. Comperimus etiam, quod dici nefas est, quasdã mulieres, quæ nuncusque in religioso atque monachico habitu permansere, religiosam uestem deponere, & coniugibus, quod sine graui referre dolore non possumus, sociari. Sed hoc quidem ut dicere uel attentare præsumant, fauoris uestri patrocinio fulciri dicũtur. Quod nos credere, peruersitatis ipsius acerbitas nõ permittit. Petimus ergò, ut in tãto uos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Vnde iterum quæsumus, ut excellentia uestra in talium causarum se defensione non misceat, nè & Deus suam defendat iniuriam, & inter uos aliorum pariat culpa discordiam.

Nota, quàm doleat sanctissimus sanctimoniales nubere.

Lib. 1. epi. 33.

Item Venantio ex monacho patricio: Multi homines stulti putauere, quòd si ad ordinem episcopatus eueheret, te alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed non ità est: Quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, ut tacere nõ debeam. Et post pauca: Hac igitur cõsideratione compulsus, uelis nolis, locuturus sum. Quia omni uirtute, aut re cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, & supernæ districtionis animaduersione postposita, ad quid sis delapsus, agnoscis. Culpam ergò tuam pensa dum uacat. Districtionem futuri iudicis, dum uales, exhorresce: nè tunc illam amaram sentias, cùm eam iam nullis fletibus euadas. Et infrà: Teste euangelio scis, quia diuina seueritas de ocioso sermone nos arguit, & de uerbo inutili rationes subtiliter exquirit. Pensa ergò, quid facturus est de peruerso opere, si quosdã in iudicio suo reprobat de sermone. Ananias Deo pecunias uouerat, quas pòst, diabolica uictus persuasione, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Si ille igitur mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit: considera quanto periculo in diuino iudicio

Vide, quàm grauiter obijciat huic apostasiam.
Matt. 12.
Act. 5.
Attendant hæc apostatæ.

dignus

dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum omnipotenti Deo, cui te sub monachico habitu deuoueras, subtraxisti. Quapropter si correctionis meæ uerba secuturus audieris, quàm sint blanda & dulcia, tu si ne cognosces. Ecce fateor mœrens loquor, & facti tui tristitia adductus, edere uerba uix ualeo. Et tamen animus tuus actionis suæ conscius, uix sufficit ferre, quod audit, erubescit, confunditur, auersatur. Si ergo ferre non ualet uerba pulueris, quid facturus est ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia supernæ gratiæ esse misericordiam maximam credo, q̃ te effugere uitam conspicit & tamen adhuc ad uitam reseruat: Quòd superbientem te uidet, & tolerat. Cumque Venantius, in eadem apostasia permanens, obortis quibusdam simultatibus, oblationes suas à Iohanne Syracusano episcopo execratas cognosceret, contra episcopum hostili more commotus est, cumque non timuit Gregorio accusare. Cui ipse rescribit, dicens: Multum nos ea, quam direxistis, iam nos contristatos

li. epis. 42. inuenit epistola, q̃ inter uos & Iohannem fratrem & coepiscopum nostrũ, de quorum desiderabamus gaudere concordia, scandalum prodiisse cognouimus. Quæ uis enim causa fuisset, non usque ad hoc debuit furor erumpere, ut armati homines uestri, sicut audiuimus, in episcopum irruerent, & diuersa hostili more mala committerent, atque uos hęc res à paterna interim charitate diuideret. Nunquid nõ poterat, si quælibet contentio fuit, tranquillè disponi, ut nec partiũ utilitas detrimentum, nec sentiret gratia læsionem? Cuius autem grauitatis, cuius sanctitatis, cuius mansuetudinis suprascriptus frater noster sit, non habemus incognitum. Ex qua recolligimus, quia nisi uis eum doloris nimia coegisset, ad hanc rem, de qua uos contristatos asseritis, eius fraternitas nullo modo per uenisset. Nos tamen, ubi hoc eo scribente copèrimus, ilicò ei scripsimus, admonentes, ut & oblationes uestras, sicut ante, susciperet, & Missas in domo uestra non solum celebrari permitteret, sed si uelitis, eam ipse perageret, &cæt. Verum Venantius cum episcopo in concordiam rediẽs, cum per undecim annos à Gregorio multiplicibus literis exhortatus, redire ad monachicum propositum detrectaret, in grauissimã ægri

li. 9. ep. 31. tudinem cecidit. Quòd à Iohanne Syracusano episcopo Gregorius audiens, rescripsit, dicens: Fraternitatis uestræ scripta suscepi quæ mihi de dulcissimi filii mei domini Venantii ægritudine loquebantur, & cuncta erga eum qualiter acta sunt, enarrabant. Sed uno tempore audiris, & illum desperatè ac grauiter ægrotare, & in rebus orphanorum, filiorum scilicet eius, homines iniquos insistere, uix se in corde meo dolor capere poterat. Sed in hoc solatium fuit, q̃ lachrymæ mihi per gemitus erumpebat. Vestra igitur sanctitas primam, quam decet, curam negligere non debet, ut de anima eius cogitare debeat exhortando, rogando, Dei terribile iudicium proponendo, ineffabilem eius misericordiam promittendo, ut ad habitum suum redire uel in extremis debeat, ne ei reatus tantæ culpæ in æterno iudicio obsistat. Si quos tamen iudicium à suis prauitatibus inconuertibiles Gregorius aduerte bat, eos scriptis propriis penes principes denotabat.

Lib. 4. Ep. 33 Vnde Constantiæ Augustæ queritur, dicens: Dum in Sardinia insula multos esse gentilium cognouissem, eosque adhuc prauæ gentilitatis more idolorum sacrificiis deseruire, & eiusdẽ insulæ sacerdotes ad prædicandum redemptorem nostrum torpentes existerent, unum illuc ex Italiæ episcopis misi, qui multos gentilium ad fidem, Domino cooperante, perduxit. Sed quidam rem mihi sacrilegam nunciauit, quia hi, qui in ea idolis immolãt, iudici præmium persoluũt, ut hoc eis facere liceat. Quorum dum quidam bapti zati essent, etiam immolare idolis deseruissent, adhuc ab eodem insulæ iudice etiam post baptismum, illud præmium exigitur, quod dari prius pro idolorum immolatione consueuerat. Quem cum prædictus episcopus increparet, tantum se suffragium promisisse respõ dit, ut nisi de causis etiam talibus impleri non posset. Grauissimæ exactiões in Corsica. Corsica uerò insula tanta nimietate exigentium, & grauamine premitur exactionum, ut ipsi, qui in illa sunt, eadem quæ exiguntur, complere uix filios suos uendendo sufficiant. Vnde fit, ut derelicta pia republica, possessores eiusdem insulæ ad nefandissimam Longobardorum gentem cogantur effugere. Quid enim grauius, quid crudelius pati possunt a barbaris, quã ut constricti atque compressi, suos uendere filios compellantur? In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium chartularius tanta præiudicia, tantasque oppressiones operari dicitur, inuadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ac domos titulos ponendo, ut si uelim acta eius singula, q̃ ad me peruenere, dicere, magno uolumine hæc explere non possim. Quæ omnia serenissima domina solerter adspiciat, & oppressorum gemitus compescat. Et post pauca: Quæ enim mentes, qualia uiscera parentum Orat Augustã pro oppressis. esse possunt perpendite, quando filios suos distrahũt, ne torqueantur. Qualiter autem miserendum sit filiis aliorum, hoc bene sciunt, qui habẽt proprios. Vndè mihi hęc breuiter suggessisse sufficiat, ne si ea, quæ in his partibus aguntur, pietas uestra non cognosceret, me apud districtum iudicem silentii mei culpa mulctaret.

49 Hinc est, q̃ huius Gregorii tempore tot sacerdotes & laici per diuersas regiones miraculis coruscasse Dialogo teste, probantur, quot nunquàm sub posterioribus pontificibus inueniri postea potuerunt. Tanti s igitur Ecclesiæ Dei fęlicitatibus hostis humani generis inuidens, nonnullos pontificum, simulque seculariũm iudicum ad eius inuidiam conflagrauit. Sur Lib. 2. epi 32. Indict. 10. per quorum afflictione Iohanni Rauennati episcopo inter cætero queritur, dicens: Peccatis hoc meis reputo, quia iste qui nunc interest (haud dubium, quia Romanus exarchus) & pugnare contra inimicos nostros dissimulat, & nos facere pacem uetat. Quamuis iam modo, etiam si uelit, facere omnino non possumus, quia Ariulfus exercitum Auarith & Nodulfi habens eorum sibi dari precario desiderat, ut nobiscum loqui aliquid de pace dignetur. Item Sebastiano episcopo *Sirmiẽsi post aliqua: Quæ sanctissime frater de amici uestri domni Romani persona in hac terra patimur, loqui minimè ualemus. Breuiter tamen dico, *Seriniensi. Lib. 4. Ep. 35 quia eius in nos malitia gladios Longobardorum uincit, ita ut benigniores uideantur hostes, qui nos interimunt, quam reipublicæ iudices, qui nos malitia sua rapinis atque fallaciis in cogitatione consumunt, & uno tempore curam episcoporum atque clericorum, monasteriorum quoque & populi gerere, contra hostium insidias solicitum uigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cuius laboris sit, cuius doloris sit, uestra fraternitas tanto uerius pensat, quanto me, qui hæc patior, purius amat. Item Anastasio Patriarchæ post multa: Quæ mala à barbarorum gladiis, quæ à peruersitate iudicum patimur, beatitudini uestræ narrare refugio, ne eius gemi Lib. 8. epi. 45. tum augeam, quem minuere consolando debueram. Item Palladio presbytero de monte Sina post plurima: Peto ut pro me orare debeas, quatenus omnipotens Deus, & a malis me spiritibus, & peruersis hominibus custodire dignetur. Quia in hac mitæ meæ peregrinatione mala me simul & multa circũ Psa. 87 dant, ita cum Psalmista iure dicam, In me transierunt

iræ

iræ tuæ,& terrores tui conturbauerunt me. Circũde derunt me ſicut aqua tota die,circũdederũt me ſimul.

50 Porro Mauritio, tunc auariſſimo ſimulque rapacisſimo principi, ſuggeſtionibus inimicorum ſuorũ funeſtisſimam legem ferenti,ut nulli militum,qui ui delicet in manu ſignatus fuiſſet, conuerti liceret,inter cætera ſic reſpondit:Ad hoc poteſtas ſuper omnes homines pietati dominorum meorum cælitus data eſt,ut qui bona appetunt, adiuuentur, ut cælorũ uia largius pateat, ut terreſtre regnum cæleſti regno famuletur.Et eccè aperta uoce dicitur,ut ei , qui ſemel in terrena militia ſignatus fuerit , niſi ant expleta militia,aut pro debilitate corporis repulſus,Chriſto militare nõ liceat. Ad hæc eccè per me ſeruum ultimũ ſuum & ueſtrum reſpondet Chriſtus dicens : Ego te de notario comitem excubitorum, de comite Cæſarem, de Cæſare Imperatorem, & non ſolum hoc etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tuæ manui commiſi,& tu à meo ſeruitio milites tuos ſubtrahis? Reſpõde,rogo, piiſſime domine ſeruo tuo quid uenienti & hæc dicenti reſponſurus es in iudicio Domino tuo? Et poſt pauca: Requirat ergo domi nus meus,quis prior Imperator talem legem dederit & ſubtilius æſtimet, ſi dari debuerit. Item Theodoro medico poſt aliqua: Peccatis, inquit, meis facienti bus,ex quorum ſuggeſtione uel conſilio neſcio , talẽ in republica ſua legem protulit Imperator,ut nullus qui actionem publicam egit,nullus qui optio,uel manu ſignatus uel inter milites habitus eſt , ei in monaſterio conuerti liceat,niſi forte militia eius fuerit expleta.Quam legem primũ , ſicut hi dicunt, qui leges ueteres nouere , Iulianus protulit. De quo ſcimus omnes,quantum Deo aduerſus fuerit.

Lib. 2. epi 61. Indi. 11. *Ibidem Ep. 64* *Impia lex Iuliani Apoſtatæ.*

51 Confortabat inſaniam iudicum ſiue fouebat Iohannes,tunc ex monacho regiæ urbis antiſtes,qui eo tempore, quo Gregorius à Pelagio præſule deſtinatus apocriſarius , penes Conſtantinopolim morabatur,fugere ſe ſummum ſacerdotium quaſi humiliter finxit.Sed eò ſuſcepto, uſqueadeo in ſuperbiam dolo ſæ mentis excreuit, ut ex cauſa alia occaſionem quærens,ſynodum faceret,in qua ſe Vniuerſalem appellare conatus eſt . Quod mox Papa Pelagius ut agnouit directis epiſtolis ex authoritate ſancti Petri apoſtoli, eiuſdem ſynodi acta caſſauit: Diaconorum uerò,qui iuxta morem pro reſponſis Eccleſiaſticis faciendis Imperatoribus adhærebat , cum eo Miſſarum ſolennia celebrare prohibuit. Cuius ſententiam beatus quoque Gregorius ſequens prædictum Iohannem ſæpè commonitum acquieſcere differentem,ſententia pari mulctauerat,omnibuſque pontificibus ſub interminatione proprii honoris mandauerat, ne unquam Vniuerſalis profanum uocabulum aut ſcriberent, aut ſcriptum ſuſciperent,aut ubi fuiſſet ſcriptum,ſub ſcriberent.Quapropter Iohannes,multis fallaciis ad ſuam hypocriſim conſenſum auariſſimi Imperatoris redimens,obtinuit,ut Imperator Gregorio ſcriberet q̃ ſibi pacificus eſſe ſteret. Quapropter ipſe Imperatrici Conſtantiæ inter alia ſcripſit,dicẽs : Sabiniano diacono reſponſali meo ſcribente cognoui,in cauſis beati Petri apoſtolorum principis contra quoſdam ſuper bè humiles, fictè blandos,quanta ſe iuſtitia ueſtra ſerenitas impendat. Vndè adhuc peto, ut nullius præualere contrà ueritatem hypocriſim permittatis.

Lib. 4. Ep. 34

Quia ſunt quidam,qui iuxta egregii prædicatoris uocem,per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium . Qui ueſte quidem deſpecti ſunt ſed corde tument , & quaſi in hoc mundo cuncta deſpiciunt, ſed tamen ea quæ mundi ſunt ,cuncta ſimul adipiſci quærunt. Qui indignos ſe omnibus hominibus fatentur , ſed priuatis uocabulis contenti eſſe nõ poſſunt, quia illud appetunt ,undè omnibus digniores eſſe uideantur. Et poſt pauca.

Ro. 16.

52 Prætereà indico,quia piiſſimi domini ſcripta ſuſcepi, ut fratri & conſacerdoti meo Iohanni debeam eſſe pacificus. Et quidem ſic religioſum dominum decuit ut ſacerdoti iſta præciperet.Sed cum ille noua præſumptione atque ſuperbia idem frater meus Vniuerſalem epiſcopum appellet, ita ut ſanctæ memoriæ deceſſoris mei tempore adſcribi ſe in ſynodo tali hoc ſupbo uocabulo faceret q̃uis cũcta illius ſynodi, ſede Apoſtolica cõtradicẽte, ſoluta ſit,triſte mihi aliq̃d ſe ſereniſſimus dominus innuit , q̃ nõn eum corripuit qui ſuperbit,ſed me potius ab intentione mea declinare uoluit,qui in hac cã Euangeliorum & Canonũ ſtatuta humilitatis atque rectitudinis uirtute defendo. Qua in re à prædicto fratre & conſacerdote meo, contra Euangelicam ſententiam, contra beatum quoque Petrum Apoſtolum , & contra omnes Eccleſias canonumq́; ſtatuta agitur. Sed eſt omnipotens Deus, in cuius manus ſunt omnia,de quo ſcriptum eſt: Non eſt ſapientia,non eſt prudentia,non eſt conſilium cõtra Dominum.Et quidem ſæpefatus ſanctiſſimus frater ſereniſſimo domino multa ſuadere conatur , ſed bene noui,quia tantæ illæ orationes eius & lachrymæ , nil ei à quoquam contra rationem aut animam ſuam ſubripi permittunt. Triſte tamen ualdè eſt , ut patienter feratur,quatenus deſpectis omnibus, prædictus frater & coepiſcopus meus, ſolus conetur appellari epiſcopus.Sed in hac eius ſuperbia quid aliud,niſi propinqua iam Antichriſti eſſe tempora deſignantur?Quia illum uidelicet imitatur,qui ſpretis in ſociali gaudio angelorum legionibus , ad culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere, dicens:Super aſtra cæli exaltabo ſolium meum , ſedebo in monte teſtamẽti,in lateribus aquilonis: Aſcendam ſuper altitudinẽ nubium , ſimilis ero altiſſimo?Vndè per omnipotentem Dominum rogo, nẽ pietatis ueſtræ tempora permittatis unius hominis elatione maculari, neque tã peruerſo uocabulo ullum quoquo modo præbeatis aſſenſum. Atque in hac cauſa nequaquam me pietas ueſtra deſpiciat : Quia etſi peccata Gregorii tanta ſunt ut pati talia debeat, Petri Apoſtoli peccata nulla ſũt, ut ueſtris temporibus pati talia mereantur. Vndè iterum atque iterum per omnipotẽtem Dominũ rogo, ut ſicut priores principes ſancti Petri apoſtoli gratiam quæſierunt,uos quoque hanc uobis & quærere & ſeruare curetis, & propter peccata noſtra,qui ei indignè ſeruimus, eius apud nos honor nullatenus minuatur , qui & modo uobis adiutor eſſe in omnibus, & poſtmodum ueſtra ualeat peccata dimittere. Viginti autem iam & ſeptem annos ducimus,q̃ in hac Vrbe inter Longobardorũ gladios uiuimus. Quibus quàm multa ab hac eccleſia quotidianis diebus erogentur,ut inter eos uiuere poſſimus,ſuggerenda non ſunt.Sed breuiter indico, quia ſicut in Rauennæ partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ ſacellarium habet , qui cauſis ſuperuenientibus quotidianas expenſas faciat,ita & in hac Vrbe in cauſis talibus eorum ſacellarius ego ſum . Et tamen hæc Eccleſia,quæ uno eodemque tempore clericis,monaſteriis,pauperibus, populo atque inſuper Longobardis tam multa indeſinenter expendit , eccè adhuc ex omnium eccleſiarum afflictione premitur,q̃ de unius hominis ſuperbia multum gemunt, & ſi dicere nil præſumunt.

Pro. 21 *Eſa. 14* *Sedes Apoſtolica q̃ ſemper fuerit ueneralibis etiã Imperatoribus.*

53 Auariſſimo quoque principi Gregorius uoce libera contradicit, poſt aliqua ſcribens:Eccè claues regni cæleſtis haud dubium , quin Petrus accepit. Poteſtas ei ligandi atque ſoluendi tribuitur,cura ei totius Eccleſiæ & principatus committitur , & tamen Vniuerſalis

Lib. 4. epi 32. Ma. 16 Ioh. 21

uerſalis Apoſtolus non nocatur, & uir ſanctiſsimus, conſacerdos meus Iohannes, uocari Vniuerſalis Epiſcopus conatur. Exclamare compellor & dicere: O tempora, ò mores Ecce cuncta in Europæ partibus barbarorum iuri ſunt tradita, deſtructæ urbes, euerſa caſtra, depopulatæ prouinciæ. Nullus terram cultor inhabitat, ſæuiunt & dominantur quotidiè in necē fidelium cultores idolorum, & tamen ſacerdotes, qui in pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, uanitatis ſibi nomina expetunt, & nouis ac profanis uocabulis gloriantur. Nunquid ego in hac re, piiſsime domine, cauſam propriam defendo? Nunquid ſpecialem iniuriā uindico? Cauſam omnipotentis Dei ago, cauſam uniuerſalis Eccleſiæ quæro. Quis iſte eſt, qui contra ſtatuta euangelica, contra canonum decreta nouum ſibi nomen uſurpare præſumit? Vtinam uel ſine imminutione unus ſit, qui eſſe appetit uniuerſus. Et certè multos Conſtantinopolitanæ eccleſiæ in hæreſeos uoraginem cecidiſſe nouimus ſacerdotes, & non ſolum hæreticos, ſed etiam hæreſiarchas factos. Indè quippe Neſtorius, qui mediatorem Dei & hominum Chriſtum Ieſum duas eſſe perſonas exiſtimans, quia Deum hominem fieri potuiſſe non credidit, uſque ad Iudaicam perfidiam erupit. Indè Macedonius qui conſubſtātialem patri & filio ſpiritum ſanctum, Deum eſſe denegauit. Si igitur illud nomen in ea eccleſia ſibi quiſquā arripit, undè tot hæreſiarchæ prodiſſe noſcuntur, uniuerſa ergo Eccleſia, quod abſit, à ſtatu ſuo corruit, quando is, qui appellatur Vniuerſalis, cadit. Sed abſit à Chriſtianis cordibus nomē iſtud blaſphemiæ, in quo omnium ſacerdotum honor adimitur, dum ab uno ſibi dementer arrogatur. Certè pro beati Petri apoſtolorum principis honore, per uenerandam Chalcedonenſem ſynodum Romano pontifici oblatum eſt, ſed nullus eorum unquàm hoc ſingularitatis nomine uti conſenſit ne, dum priuatim aliquid daretur uni, honore debito ſacerdotes priuarentur uniuerſi. Quid eſt ergo, quod nos huius uocabuli gloriam & oblatam non quærimus, & alter ſibi hanc arripere etiam non oblatam præſumit? Ille ergò magis eſt piiſsimorum dominorum præceptione flectēdus, qui præceptis canonicis obedientiam præbere cōtemnit. Ille coercēdus eſt, qui ſanctæ uniuerſali Eccleſiæ iniuriā facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine ſingularitatis appetit, qui honori quoquè Imperii ueſtri ſe per priuatum uocabulum ſuperponit. Ecce omnes hac de re ſcandalum patimur. Ad uiam igitur rectam reuertatur author ſcādali, & omnia ſacerdotum iurgia ceſſabunt. Ego enim cunctorum ſacerdotum ſeruus ſum, inquantum ipſi ſacerdotaliter niuunt. Nam qui contra omnipotentem Deum per inanis gloriæ tumorem, atque contra ſtatuta patrum ſuā ceruicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam ſibi nec cum gladiis flectet. Quid autem nuper in hac Vrbe ex huius uocabuli auditu geſtum ſit, Sabiniano diacono ac reſponſali meo ſubtilius indicaui.

Ro. Pōtifex à ſynodo Chalcedonen. dictus eſt uniuerſalis.

45 Item Iohanni epiſcopo Conſtantinopolitano: Eo tēpore, quo fraternitas ueſtra in ſacerdotali honore prouecta eſt, quantam eccleſiarum pacem atque cōcordiam inuenerit, recolit. Sed quo auſu, quoue tumore neſcio, nouum ſibi conata eſt arripere nomen unde omnium fratrum corda potuiſſent ad ſcandalū peruenire. Qua in re uehementer admiror, quia nē ad epiſcopatum uenire potuiſſes, fugiſſe te uelle meminit, quem tamen adeptum ità exercere deſideras ac ſi ad eum ambitioſo deſiderio decurriſſes. Qui. n. indignum te eſſe fatebaris, ut epiſcopus dici debuiſſes, ad hoc quandoque perductus es, ut deſpectis fratribus, epiſcopus appetas ſolus uocari. Et paulo poſt:

Lib. 4. Ep. 38

Verè enim flens dico, atque ex intimo uiſcerum dolore peccatis meis reputo, quòd ille meus frater nūc uſque reduci ad humilitatem non ualuit, qui ad hoc in epiſcopatus gradu conſtitutus eſt, ut aliorum animas ad humilitatem reducat, quòd ille, qui ueritatē docet alios, ſemetipſum docere, nec me quoque deprecante, conſenſit. Item poſt aliqua: Quis, rogo, in hoc tam peruerſo uocabulo niſi ille ad imitandū proponitur, qui deſpectis angelorum legionibus, ſecum ſocialiter conſtitutis, ad culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere, ut nulli ſubeſſe, & ſolus præeſſe omnibus uideretur? Qui etiam dixit: In cœlum conſcendā ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum, ſedebo in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Quid enim fratres tui, omnes Eccleſiæ uniuerſalis epiſcopi, niſi aſtra cæli ſunt, quorum uita ſimul & lingua, inter peccata erroresque hominum, quaſi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis temetipſum uocabulo elato præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare quid aliud dicis, niſi in cælum cōſcendam, ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum? An non uniuerſi epiſcopi nubes ſunt, qui & uerbis pluunt, & bonorum operum luce coruſcant? Quos dum ueſtra fraternitas deſpiciens, ſub ſe premere conatur, quid aliud dicit, niſi hoc, quod ab antiquo hoſte dicitur, Aſcendam ſuper altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cum flens conſpicio, & occulta Dei iudicia pertimeſco, augentur lachrymæ, gemitus ſe in corde meo non capiunt, quòd uir ille ſanctiſsimus, dominus Iohannes, tantæ abſtinentiæ atque humilitatis, familiarium ſeductione linguatum, ad tantam ſuperbiam erupit, ut in appetitu peruerſi nominis illi eſſe conetur ſimilis qui dum ſuperbè eſſe Deo ſimilis uoluit, etiam donatæ ſimilitudinis gratiam amiſit, & ueram beatitudinem perdidit, quia falſam gloriam quæſiuit. Certè Petrus princeps apoſtolorum, membrum ſanctæ & uniuerſalis Eccleſiæ eſt. Paulus, Andreas, Iohannes quid aliud, quàm ſingularum ſunt plebium capita? Et tamen ſub uno capite omnes membra, atque ut cuncta breui cingulo locutionis adſtringam, ſancti ante legem, ſancti ſub lege, ſancti ſub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini, ſunt in membris Eccleſiæ conſtituti, & nemo ſe unquam Vniuerſalem uocari uoluit. Veſtra ergò ſanctitas agnoſcat, quantum apud ſe tumeat, quæ illo nomine uocari appetit, quo uocari nullus præſumpſit, qui ueraciter ſanctus fuit. Item poſt pauca: Certè olim clamatur per Apoſtolū: Filioli, nouiſsima hora eſt: &, ſecundum quod ueritas prædicit, peſtilentia & gladius per mundum ſæuit, gentes inſurgunt gentibus, terra concutitur, orbis cum habitatoribus ſuis, terra dehiſcente, ſorbetur, omnia quæ prædicta ſunt, fiunt. Rex ſuperbiæ propè eſt, & quod dici nefas eſt, ſacerdotum ei præparatur exercitus, quia ceruici militant elationis, qui poſiti fuerant, ut ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re etiam ſi noſtra lingua minimè contradicat, illius uirtus contra elationem in ultionem erigitur, qui ſuperbiæ uitio per ſemetipſum ſpecialiter aduerſatur. Et infrà: Cōſiderate nos conuenit, ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per illam coinquinentur multi. Quod tamen ſi nos conſiderare negligimus contra tantæ elationis tumorem iudicia ſuperna uigilabunt. Item eidem in alia epiſtola poſt multa: Sed etiam nunc dico, aut eaſdem perſonas, uidelicet Iohannem Chalcedonenſem, & Athanaſium Iſauriæ presbyteros, in ſuis ordinibus ſuſcipe, eiſque quietē præbe. Aut ſi hoc fortaſſe nolueris, omni altercatione poſtpoſita, de eorum cauſa ſtatuta maiorum aut canonum terminos cuſtodi. Si uerò neutrum feceris, nos

Eſa. 14

Epiſcopi aſtra cæli.

Epiſcopi, nubes.

1. Ioh. 2
Luc. 21

Heb. 12

Lib. 2. epi. 52 Indi. 11

nos quidem rixam inferre nolumus, sed tamen ueniẽtem à uobis non deuitamus. Quid autem de episcopis, qui uerberibus timeri uolunt canones dicant, benè fraternitas uestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius prædicator dicit: Argue obsecra, increpa, cũ omni patientia & doctrina. Noua uenerò atq; inaudita est ista prædicatio, quę uerberibus exigit fidem.

2.Ti.4

55 Item Aniano Diacono Constantinopolitano. De causa fratris nostri, uiri reuerendissimi Iohannis episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere noluerim, sed una breuiter facta est, quæ utrũq; habere uideretur admixtum, id est, & rectitudinem, & blãdimentum. Tua itaque dilectio eam epistolam, quam nunc direxi, pro uoluntate Imperatoris ei dare studeat. Nam de subsequenti talis alia transmittetur, de qua eius superbia non lætetur. Ad hoc enim usque ꝑuenit, ut sub occasione presbyteri Iohãnis gesta huc transmitteret, in quibus se penè per omnem uersum œcumenicum patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisim illius superna maiestas dissoluet. Miror autem, ꝙ dilectionem tuã fallere potuit, ut permitteres domino Imperatori ꝑsuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac causa trãsmitteret, in quibus admoneret, ut cum eo pacem habere debuissem. Qui si iustitiam tenere uult, illum debuit admonere ut se à superbo uocabulo compesceret, & protinus inter nos fieret pax. Tamen qua calliditate à prædicto fratre nostro Iohanne factum sit, ut suspicor, minimè pensasti. Idcirco enim hoc ille fecit, ut aut audiretur dominus Imperator, & ille in sua uanitate confirmatus esse uideretur, aut non à me audiretur, & eius animus contra me irritaretur. Sed nos rectam uiam tenebimus, nihil in hac causa aliud nisi omnipotentem Dominum metuentes. Vnde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia, quæ in hoc seculo uidet alta esse contra ueritatem, pro ueritate despiciat, & omnipotẽtis Dei gratia atq; beati Petri Apostoli adiutorio confidat. Vocem ueritatis recolat, dicẽtis: Maior est, qui in uobis est, quam qui ĩ mũdo, & in hac causa quicquid agendum est, cum summa authoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladiis nullo modo possumus, postquàm pro amore reipublicæ argentum aurum, mancipia uestesque ꝑdidimus, nimis ignominiosum est ut per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto uocabulo consentire, nihil est aliud quã fidem perdere. Vndè sicut iam transactis epistolis scripsi, cum eo nusquam procedere præsumas.

Lib. 4 Ep.29

1.Ioh.4

56 At uerò Iohannes, nouæ præsumptionis inuentor, ubi Mauritium Deo aduersum, Gregorio cũ suis complicibus fecit infensum, cernens Constantiam Imperatricem totis conatibus Romanæ Ecclesiæ seruanda priuilegia suadere, quantis ualoit artibus incitauit, ut propter eam, quam in honorem sancti Pauli apostoli in Palatio ædificabat ecclesiam, à Gregorio caput eiusdem Apostoli, aut aliud quid de ipsius corpore sibi dirigi postularet. Quam calliditatem beatissimus Papa cognoscens, Imperatricis animo taliter satisfecit: Dum illa mihi desiderarem imperari, de qbus facilimam obedientiam exhibens, uestram erga me potuissem gratiam amplius prouocare, maior me mœstitia tenuit, ꝙ illa præcipitis, quæ facere nec possum, nec audeo. Nam corpora sanctorũ Petri & Pauli apostolorum, tantis in ecclesiis suis coruscant miraculis atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illuc timore possit accedi. Denique dum beatæ recordationi decessor meus, quia argentum, quod supra sacratissimum corpus sancti Petri apostoli erat, lõgè tamen ab eodem corpore, ferè quindecim pedibus, mutare uoluit, signum ei non paruit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus sancti Pauli apostoli meliorare uolui, & quia necesse erat, ut iuxta sepulcrum eiusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci illius ossa aliqua, non quidem eidem sepulcro cõiuncta, reperit. Quæ quoniã leuare præsumpsit, atque in alium locum transponere apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hęc autem sanctæ memoriæ decessor meus idem ad corpus sancti Laurentii martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur ubi corpus esset uenerabile collocatum, effoditur exquirendo, & subitò sepulcrum ipsius ignoranter apertum est. Et hi qui præsentes erant atque laborabant monachi & mãsionarii, quia corpus eiusdem martyris uiderunt, quod quidem tangere minimè præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt, ita ut nullus uitæ superesse potuisset, qui semiustum corpus illius uiderat. Cognoscat autem tranquilissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dãt, ut quicquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur atque ad sacratissima sanctorũ corpora ponitur. Quod leuatũm in ecclesia, quæ est dedicanda debita cum ueneratione reconditur. Et tantæ per hoc ibidem uirtutes fiunt, ac si illic specialiter eorum corpora deferantur. Vndè contigit, ut beatæ recordationis Leonis Papæ tempore, sicut à Maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquiis dubitarent, prædictus pontifex hoc ipsum brandeum allatis forficibus incidit, & ex ipsa incisione sanguis effluxit. In Romanis nãque uel totius Occidentis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si sanctorum corpora quisquam tangere fortasse uoluerit, Quod si præsumpserit, certum est, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua de re Græcorum consuetudine, qui ossa leuare sanctorum se asserunt, uehementer miramur, & uix credimus. Nam quidam Græci monachi huc ante biennium uenientes, nocturno silentio iuxta ecclesiam sancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, seruantes sibi dum recederent. Qui cum tenti, & cur hoc facerent, diligenter fuissent discussi, confessi sunt, ꝙ illa ossa ad Greciam essent tanquàm sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exẽplo, sicut prædictum est, maior nobis dubietas nata est, utrum uerum sit, ꝙ leuari ossa sanctorum dicuntur. De corporibus uerò beatorum apostolorũ quid ego dicturus sum, dum constet, quia eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente fideles uenerunt, qui eorũ corpora sicut ciuium suorum repeterent? Quæ ducta usque ad secundum Vrbis milliarium, in loco, qui dicitur Caracumbas, collocata sunt. Sed dum ea exindè leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ita eos uis tonitrui atque fulguris terruit ac dispersit ut talia denuo nullatenus tentare præsumerẽt. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauere, & in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergo, serenissima domina, tam temerarius possit existere, ut hæc sciens, eorum corpora non dico tangere, sed uel aliquatenus præsumat inspicere? Dum igitur talia mihi à uobis præcepta sunt, de quibus parere nullatenus potuissem, quantum inuenio, non uestrum est, sed quidam homines contra me pietatem uestrã excitare uoluerunt, ut mihi, quod absit, uoluntatis uestræ gratiam subtraherent, & propterea quæsiuerunt capitulum, de quo uobis quasi inobediens inuenirer. Sed in omnipotenti Domino confido, quia nullo modo benignissimæ uoluntati subripitur, & sanctorum apostolorum

Lib.3. Ep.30

Nota, quæ hic dicuntur de corporibus apostolorũ. &c.

Nota ueuerẽtiã erga sacras reliquias

En ut ultro diuina ꝑsecuta sit tangentes sanctorũ corpora.

Iohannẽ episcopum uidetur ꝑstringere.

apostolorũ uirtutẽ, quos toto corde & mẽte diligitis, nõ ex corporali præsentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudariũ uerò, quod similiter trãsmitti iussistis, cũ corpore eius est: quod ità tãgi nõ põt, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia serenissimæ dominę tã religiosum desideriũ uacuum esse nõ debet, de catenis, quas ipse sanctus apostolus Paulus in collo & in manibus gestauit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partẽ uobis aliquã trãsmittere festinabo, si tamẽ hanc tollere limando ualuero. Quia dũ frequenter ex catenis eisdẽ multi ueniunt, & benedictionẽ petũt, ut parũ quid ex limatura percipiãt, assistit sacerdos cũ lima, & aliquibus petentibus ità cõcitè aliquid de catenis eius excutitur, ut mora nulla sit. Quibusdam uerò petentibus, diù per catenas ipsas lima ducitur, & tamẽ ut aliquid indè exeat, non obtinetur.

Nota de catenis S. Pauli.

57 In quibus Gregorij, ueracibus utiquè, uerbis apparet, quia usque ad illa tempora pro reliquijs brandeum Romanus pontifex conferebat, cùm posteriori tempore de uestibus, quæ sub altari sancti Iohannis in basilica Constantiniana seruantur, particulæ cœperunt pro sacris reliquijs petentibus dari.

Vide et hic mira de uestibus D. Iohannis Euangelistæ.

58 Quæ quidẽ uestes usq; hactenùs tantis miraculis coruscare probantur, ut siccitatis tẽpore foras excussæ, pluuiã cõferãt: inundationis uerò, serenitatẽ reducãt. Nã super hæc, q̃ p singulas ecclesias faciũt, q̃ in oratorio domus meæ in Subutra positæ, p eas Dñs oĩpotẽs fecerit, nõ celabo. Nuper Adriani põtificis tẽpore uisum mihi est, ut altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, quod extra oratoriũ sãcti Iohãnis ĩ apertissimo atrio positũ, cõgruis luminaribus honorari nõ poterat, intrà oratoriũ locari debuisset. Accersitus uerò Gaudericus Velitrnus, qui adhuc superesse uidetur, episcopus, cum hymnis & cãticis ab altari uetere pyxidulas duas sigillatas excussit. Quarũ alterã, me deprecante, nimiũ timoratus aperiẽs, de illis tunicis, quãtũ ex similitudine curiosis oculis potuit depræhẽdi, particulas reperit, quas solenniter sub nouo altari deposuit. Vbi ex tũc, sicut multi norunt, qui adhuc superstites esse probantur, diuinitus accẽsę lãpades frequẽtius solito patuerunt. Nã ista, octaua Indictione in hebdomada ante Dominici natalis diẽ, cũ ego super huiusmodi parũ quid dubitarẽ, cõpletis matutinalibus hymnis, mãsionarius candelã extinxit. Quã post uesperũ succendere cupiens, accensam reperit, eamq; se negligenter extinxisse perpẽdẽs, die altera solicitius prorsus extinxit, & obseratis ianuis, ad uesperum succensurus lampadem remeauit. Quam ubi nihilominus accensam repetit, ex conscientia seruatæ à se clauis & miraculo non diminuti olei profectò cognouit, quia lampadem ille succenderat, qui nè oleum in ea diurna succensione minui potuisset, diuinitus ampliarat.

Lampades diuinitus accensæ.

59 Harũ quidẽ uestiũ, sicut opinor, altera, q̃ strictioribus manicis cõstat, ueraciter sancti Iohãnis est tunica: quã beatus Gregorius suo tẽpore, quodã episcopo deferẽte, suscepit. Vndè Iohanni Abbati inter cætera scribit, dicẽs: De tunica sancti Iohãnis oĩoo gratè suscepi, quia solicitus fuisti mihi indicare. Sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicã, aut, quod est melius, eundẽ episcopũ, qui eã habet, cũ clericis suis & cũ ipsa ad me trãsmittere: quatenus & benedictione tunicæ pfruamur, & de eodẽ episcopo uel clericis mercedẽ habere ualeamus. Altera uerò, q̃ largioribus manicis non tunica, sed uidetur planè esse dalmatica, nisi fallor, sancti Paschasij Apostolicæ sedis diaconi constat. Qui, iuxta quod idẽ beatus Gregorius in quarto dialogorũ libro meminit, cum tẽporibus Symmachi Papæ fuisset defunctus, eius dalmaticã feretro superpositã dæmoniacus tetigit, statimq; sanatus est. Sed quãobrẽ ambæ uestes sancti Iohãnis dicantur, ideò priscã cõsuetudinẽ obtinuisse crediderim, q sub eius altari cõsuetudinaliter recõdantur. Nã q eorũ altera Iohãnis Euangelistæ, nõ aũt Baptistæ sit, nemo est qui dubitet: ꝑsertim cũ oĩs sapiẽs nouerit, Baptistã camelorũ pilis pro uestibus usum fuisse: Euãgelistã uerò, qui p tot annos post passionẽ Domini põtificiũ gerẽs, Missarũ solennia frequẽtissimè celebrabat, sine sacerdotalibus esse nequaquàm uestibus potuisse. Si aũt dicitur, q tunica & dalmatica, quia pontificalia sunt indumẽta, utraq; sancti Iohannis credi debeant, considerandũ est, quia Gregorius Iohanni Abbati non dalmaticam, sed tunicam nominarit. Qui si dalmaticã quoquè sancti Iohãnis fuisse sentiret, eius tunicam quærens, consequenter habere se ipsius dalmaticam non taceret.

Lib. 2. epist. 3. Indict. 11.

Lib. 4. cap. 40

Iohannes Apostolus Missas celebrauit.

60 Hæc de sancti Iohãnis uestibus, de quibus à quãplurimis dubitatur, me utcũq; in beati Gregorij gestis inseruisse sufficiat. Cæterũ Iohãnes Cõstãtinopolitanus hypocrita, qui ab Vniuersalis nominis ambitione conuerti multis tergiuersationibus recusabat, iuxta eiusdẽ patris prophetiã, iudicia Domini sup se uigilare cognoscẽs, post nõ multi tẽporis spatiũ, subita morte defungitur: & cuius ambitiosam superbiã totus capere mũdus uix poterat, in unius sepulcri angustia facilè collocatur. Post cuius paulatim discessum, cũ Mauritius Imperator, sacerdotũ uidelicet Christi cõtemptor, pro Cyriaco, qui Iohãni successerat, suaderet, nè pro causa tã friuoli nominis Gregorius laboraret, ipse tãdiu Pontificatus sui authoritatibus restitit, quousque pestẽ Vniuersalis nominis ab ipsis etiã subdolis adulatorũ labijs penitus abstulisset. Quapropter Eulogio patriarchæ Alexãdrino post aliqua scribẽs, ait: Indicare uestra beatitudo studuit, iã se quibusdã non scribere superba uocabula, q̃ ex uanitatis radice prodierũt: & mihi loquitur, dicẽs: Sicut iussistis. quod uerbũ iussionis, peto, à meo auditu remouete: quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim, mihi fratres estis, moribus patres. Nõ ergo iussi, sed q̃ utilia uisa sunt, indicare curaui. Nõ tamẽ inuenio uestrã beatitudinem hoc ipsum, quod memoriæ uestræ intuli, pfectè tenere uoluisse. Nã dixi, nec mihi uos, nec cuiquã alteri tale aliquid scribere debere. Et eccè in pfatione epistolę, quã ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis uerbũ. Vniuersalẽ me Papã dicẽtes, imprimere curastis. Qđ peto dulcissima mihi sanctitas uestra ultrà nõ faciat, quia uobis subtrahitur, quod alteri plusq̃ ratio exigit pbet. Ego enim nõ uerbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorẽ meũ esse deputo, ĩ quo fratres meos honorẽ suũ pdere cognosco. Meus nãq; honor est, honor Vniuersalis Ecclesiæ. Meus honor est, fratrũ meorũ solidus uigor. Tũc ego uerè honoratus sum, cũ singulis quibusque honor debitus nõ negatur. Si enim Vniuersalẽ me Papã uestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur uniuersum. Sed absit hoc. Recedãt uerba, q̃ uanitatẽ inflant, charitatẽ uulnerant. & quidem in sancta Chalcedonẽsi Synodo atque post à sequentibus patribus, hoc decessoribus meis oblatum uestra sanctitas nouit: sed tamen nullus eorum uti hoc unquàm uocabulo uoluit: ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligerẽt omniũ, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

Iohannes Episcopus subitanea morte extinguitur.

Lib. 7. epi. 30. Indi. 1.

Chalcedonen. Synodus Romã. Põtificem uocauit uniuersalem.

CAPITVLA LIBRI IIII.

LIBER QVARTVS. CAP. I.



Haec est Gregorij, de refutatione nominis Vniuersalis, plena ratio nis humilitatisq; sententia. Qui uidelicet cõtra superbos prudenter uti nouerat serpentis astutia, & à columbæ simplicitate circa humiles minimè recedebat. Quapropter suæ tẽperãtiæ conscius, Dominico Carthaginensi episcopo post cętera: De Ecclesiasticis, inquit, priuilegijs, quod uestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat, quia sicut nostra defendimus, ità singulis quibusq; ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuilibet, fauente gratia, ultrà, quàm meretur, impertior, nec ulli hoc, quod sui iuris est, ambitu stimulante derogo: sed fratres meos honorare per oĩa cupio, sicq; studeo honore singulos subuehi, dummodò non sit, quod alteri iure ab altero possit opponi. Itẽ Eulogio Alexãdrino & Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit, dicẽs: Cũ prædicator egregius dicat: Quãdiù quidẽ sum gentiũ apostolus, ministerium meum honorificabo: qui rursus alias dicit: Facti sumus paruuli in medio uestrum: exemplũ proculdubiò nobis sequentibus ostendit, ut & humilitatem teneamus in mente, & tamẽ ordinis nostri dignitatem seruemus in honore: quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba. Et cætera: Quod Gregorius, sicut ex præcedentibus ac subsequẽtibus manifestissimè colligi poterit, & fecit & dixit.

Lib. 2. epi. 39. Indict. 11.

Lib. 4. epi. 36.

Ro. 11

1. Thes. 2.

2 Nã Iohãnẽ Rauennatẽ episcopũ, typho superbiæ palliũ frequentantẽ, suosq; presbyteros ac diaconos in mappulis procedere permittentẽ, primò quidẽ per Castorium chartulariũ familiariter arguit, pòst ex cõsuetudine siue priuilegio sibi hæc cõcessa pertinaciter defendentẽ, tali sententia post nõnulla mulctauit: Vt enim, inquit, ea, quæ superius dixi, breuiter colligam, admoneo quatenus, nisi decessorũ meorũ munificẽtia tibi hæc per priuilegiũ attributa docueris, uti in plateis pallio ulterius nõ præsumas, nẽ non habere & ad Missas incipias, quod audacter & in plateis usurpas. De secretario autẽ, ꝙ fraternitas tua resedisse cũ pallio, & filios ecclesiæ suscepisse se & fecit & excusauit, nũc interim nihil quærimus: quia synodorũ sententiã sequentes, minores culpas, quæ negantur, ulcisci recusamus. Hoc tamẽ quia semel & iterũ fit factũ, cognouimus. Fraternitas aũt tua sit omninò solicita, nè hoc, quod præsumptioni inchoãti adhuc creditur, in proficiẽte deterius uindicet. Et post pauca: Illud aũt, quod pro utẽdis à clero uestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicẽtibus nulli hoc unquàm aliæ cuilibet concessum fuisse ecclesiæ, nec Rauẽnates clericos uel illic, uel in Romana ciuitate tale aliquid cũ sua cõsciẽtia præsumpsisse, nec si tẽtatũ esset, ex furtiua usurpatione sibi præiudicium generaretur. Sed etiã si in qualibet ecclesia hoc præsumptũ fuerit, asserunt emendandũ, quod nõ cõcessio ne Romani Põtificis, sed sola subreptione præsumit. Sed nos seruãtes honorẽ fraternitati tuæ, licẽt contra uoluntatem antedicti cleri nostri, tamẽ primis diaconibus uestris, quos nobis quidã testificati sunt, etiam antè eis usos fuisse, in obsequio duntaxat tuo mappulis uti permittimus: alio autem tempore, uel alias personas hoc agere uehementissimè prohibemus.

Lib. 2. epi. 54. Indict. 11.

3 Quam sententiam uir uanæ gloriæ cupidissimus, molestissimè ferẽs, per quoscũq; poterat, usum pallij sibi restitui magnoperè flagitabat. Cui Gregorius ità scripsit fraternitatem uestram ualdè inuenio cõtristatam pro eo, quòd in litanijs induere pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellentissimum Romanum patricium, & per eminẽtissimũ præfectũ, atque per alios ciuitatis suæ nobiles uiros importunè expetit, ut hoc debeat cõcedi. Nos aũt solicitè requirentes ab Adeodato, quondam diacono fraternitatis tuæ, cognouimus quia nũquã cõsuetudo fuerit decessoribus tuis, ut in litanijs pallio, nisi in solẽnitate B. Iohannis Baptistæ, B. Petri apostoli, & B. Apollinaris martyris uterent. Cui quidẽ nequaquã credere debuimus, quia multi apud ciuitatem fraternitatis uestræ respõsale sæpius fuerũt, qui se fatenẽ tale aliquid nũquã uidisse. Et hac de re melius potius credendum est, quàm uni pro sua ecclesia aliquid attestanti. Sed quia nos frater

Lib. 4. epist. 10

nitatem uestram contristari nolumus, & petitionem filiorum nostrorum apud nos minimè frustrari, usum pallij, donèc subtilius ueriusq; aliquid cognoscamus, in Litanijs solennibus, idest die natalitio B. Iohannis Baptistæ, B. Petri apostoli, & B. Apollinaris martyris, atque in ordinationis uestræ celebratione concedimus. In secretario uerò secundùm morem pristinũ, susceptis ac dimissis ecclesiæ filijs, induere uestra fraternitas pallium debeat, atque ad Missarum solennia ità proficisci, & nihil sibi ampliùs ausu temerariæ præsumptionis arrogare: nè, dum in exteriori habitu inordinatè aliquid ambitur, ordinatè etiam quæ licere poterant, amittantur.

Vide hic usum pallij & solẽnes litanias.

4 Sed iidem Iohannes ab inanis gloriæ ambitione freno apostolicæ moderationis coercitus, ad detractionem pontificis totus conuertitur. Vndè prudentissimus pontifex sic eum admonet, dicẽs: Primùm me hoc contristat, quia mihi fraternitas tua duplici corde scribit: & alia blandimenta in epistolis suis exhibet, alia in lingua sua seculariter ostendit. Deindè graue mihi est, quia irrisiones illas, quas habere notarij adhuc pueri solent, usq; hodiè frater meus Iohannes in lingua sua retinet, mordenter loquitur, & quasi de tali astutia lætatur: amicis præsentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertiò graue mihi & omninò execrabile est, quia seruis suis, qua hora fuerit cõmotus, turpia crimina imponit, ut effœminati, & adhuc grauiter hoc apertius uocentur. Post hoc accessit, quod disciplina ad uitã clericorũ custodiendam nulla est, sed tantũmodo clericis suis dominium exhibet. Vltimum uerò est, quod tamen pondere elationis primũ est: scilicet de usu pallij extra ecclesiam, quod tẽporibus decessorũ meorũ facere nunquàm quisquam præsumpsit, nunquàm à decessoribus eius præsumptũ est, sicut respõsales nostri testantur, excepto nisi reliquiæ conderentur: quod tamẽ de reliquijs uuus tantummodò potuit inueniri, qui meis diebus in despectũ meũ cum summa audacia nõ solũ faciebat, sed etiã frequẽtabat. Ex quibus oĩbus inuenio, quia honor episcopatus uestri totus foris in ostensione est, nõ in mente. Et quidẽ omnipotenti Deo gratias ago, quia eo tempore quo ad me hoc peruenit, quod ad aures decessorum meorũ nunquàm peruenerat, Lõgobardi inter me & Rauennatem ciuitatẽ positi fuere. Nã ostendere forsitan hominibus habui, quantũ scio esse districtus. Nè aũt credas, quia ego ecclesiã tuã in aliquo grauari aut minui uolo, recordare inter Missarũ Romanorum solennia, ubi Rauennas diaconus stabat, & require ubi hodiè stat, & cognosces, quia Rauennatẽ ecclesiã honorare desidero. Sed ut quicunq; quodlibet ex superbia arripiat, hoc ego tolerare non possum. Tamẽ hac de re iam diacono nostro Cõstantinopolim scripsi, ut per oẽs, qui sob se etiam tricenos & quadragenos episcopos habẽt, requirere debeat. Et sicubi iste usus est, ut in Litanijs cum pallijs ambulẽt, absit ut per me honor Rauennatis ecclesiæ in aliquo minoatur. Hæc ergò omnia, quæ superius dixi, frater charissime recogita, diem tuæ uocationis attende, quas rationes de sarcina episcopatus redditurus es considera. Emenda illos mores notarij. Vide quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus fratribus tuis. Nõ aliud loquaris, aliud in corde habeas. Nec appetas ultrà uideri, quàm es, ut possis ultrà esse, quam uideris.

Lib. 4. epi. 14.

5 Hæc quia Iohannes emendare superbiæ fastu despexit, eodẽ anno, iuxta quod Gregorius ei prædixerat, diem suæ uocationis dum nõ attendit, incurrit, & antè tumidus crepuit, quàm meruisset amictu pallij satiari. Cuius rei gratia Gregorius uisitationẽ Rauẽnatis ecclesiæ Seuero Ficulino episcopo secundũ consuetudinẽ priscã cõmittens, Marinianũ monachum familiarẽ suũ Rauennatibus episcopũ cõsecrauit, cui & palliũ dirigit, scribens: Apostolicæ sedis beneuolẽtia, & antiquæ cõsuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quã in Rauennati ecclesia gubernationis constat suscepisse officiũ, pallij usum præuidimus concedendum. Quo non aliter uti te meminieris, nisi in propriæ tuæ ciuitatis ecclesia, dimissis iam filijs ecclesiæ, procedens à salutatorio ad sacra Missarum solẽnia celebrãda. Peractis uerò Missis, id in salutatorio rursum curabis deponere. Extra ecclesiam uerò nõ aliter illo tibi, nisi quater in anno, in litanijs, quas ad decessorẽ tuum Iohannem expressimus, uti permittimus.

Iohannes episcopus Rauennas obit.

Lib. 5 epi. 33

6 Sed Marinianus clericorũ suorum suggestionibus delinitus, tã per Andreã uirũ magnificum, quàm per quoscũq; poterat, restitui suæ ecclesiæ usum pallij flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio chartulario inter cætera scribit, dicẽs: Tua experientia nullius personã, nullius uerba cõsideret. Solũ Dei timorẽ & rectitudinẽ ante oculos habeat, & seniores personas eiusdem ecclesiæ & archidiaconũ, quẽ nõ suspicor pro alterius honore peierare, & alios antiquiores, qui in sacris ordinibus ante Iohannis episcopi tẽpora fuerãt, requirat, uel si qui maturiores sunt sacros ordines, & ueniant ante corpus sancti Apollinaris, & tacto eius sepulcro iurent, quæ cõsuetudo ante Iohãnis episcopi tẽpora fuerit. (Quia, sicut scis, idẽ uir multum præsumptor extitit, & multa sibi per superbiã conabatur arrogare.) Et quicquid à fidelioribus uiris & grauibus iuratũ fuerit, secundũ indiculum, qui subter annexus est, hoc uolumus in eadẽ ecclesia conseruari. Sed uide nè neglĩgẽter agas, nè quis fidẽ aut deuotionem tuã in hac causa corrumpat. Zelũ.n. tuũ scio, age sollicitè, ità tamẽ, ut prædicta ecclesia cõtra iustitiam nõ grauetur, sed usus, qui ante Iohannis episcopi tẽpora extitit, ei cõseruetur. Personas aũt nõ duas uel tres ad satisfaciendũ tibi, sed quantas antiquiores & grauiores inueneris, require: ut neq;, quod usus fuit antiquitus eiusdẽ ecclesiæ, denegemus, neq; quod nouo ausu appetitũ est, concedamus. Sed omnia age blandè & dulciter, ut & actio tua districta sit, & lingua mitis. Iuro ego N. per patrem & filium & spiritum sanctũ, inseparabilem diuinæ potentiæ Trinitatẽ, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore personæ, neque commodo aliquo interueniẽte testari: sed hæc scio, & per memetipsum cognoui, quia ante tempora Iohannis quondam episcopi, Rauẽnas episcopus præsente apocrisario sedis Apostolicæ, illo atque illo, illis & illis diebus consuetudinem utendi pallio habuit, & non cognoui, quia hoc latenter uel absente apocrisario usurpasset.

Formula iuramenti ad corpus S. Apollinaris.

7 Hoc Gregorius per indictionẽ quartam decimam iusiurandum præceperat. Quod quia, sicut rei exitus manifestat, deficiẽtibus testimonijs per tres cõtinuos annos infectum remãserat, iterũ Martinianus, suorũ suggestione cõpulsus, usum pallij, quem ex cõsuetudine sicut cõuenerat, uindicare nõ poterat, importunitate precum se posse recipere cõfidebat. Quapropter Gregorius, in eadẽ sententia permanens, eidẽ chartulario per indictionem secundam scribit, dicens: Dum Florentius Rauennatis ecclesiæ diaconus apud nos pro reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Mariniano de usu pallij ageret, requisitus à nobis, quæ eẽt antiqua cõsuetudo, respõdit, quod in oĩbus Litanijs pallio Rauennas episcopus uteretur. Quod ità nõ esse, & ab alijs didicimus, & ex epistolis Iohannis quondam episcopi, quas ei ostẽdi fecimus, euidẽter apparuit. Sed hoc asseruit, quod dicere iussus est. Nam tẽpore, quo à te isdẽ Iohãnes quõdã episcopus est inhibitus, nè pallio inordinatè ac temerè uti præsumeret, scripsit nobis, hanc fuisse priscam consuetudinem, ut ciui-

Lib. 7 epi. 76. Indi. 2.

tatis ipsius episcopus pallio in Litaoijs soléóibus uteretur. Quarum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmisimus. Adeodatus uerò, prædictæ ecclesię diaconus, dum apud nos tẽpore, quo hic fuit, similiter de eiusdẽ pallij usu agere enixius studeret, uolentes cognoscere ueritatem, eum similiter, quæ esset consuetudo, curauimus requirendum. Qui ut credi sibimet suaderet, atque à oobis naleret, quod petebat, exigere: sub iureiurando testatus est, antiquam cõsuetodinem fuisse, ut in quatuor aut quinque solennibus litanijs pallio ciuitatis suæ episcopus uteretur. Experientia ergò tua diligẽter inuigilet, & cum omni solicitudine, quot litaniæ solennes ab antiquitate fuerint, requirat. Nec eas solennes nominaodo requirere studeat, sed maiores: ut per hoc, quod nobis præfatus Adeodatus diaconus testatus est, & prædicti Iohannis episcopi fatetur epistola, dum constiterit quã tæ litaniæ solenoes fuerint, quoties indui solebat in litanijs pallio cogooscentes, libentisimè cõcedamus. Sed hoc nõ ab illis perquirat, qui ab ecclesiasticis exhibentor, sed ab alijs, quos sine fauore partis suæ esse cognouerit: & quęque solicita indagatione repererit, nobis subtiliter indicet: ot ueritate, sicut diximus, cognita, fratris & coepiscopi nostri reuerendissimi Mariniani animos releuemus. At quia prisca consuetudo à nostratibus subtiliter inquisita, à Rauẽnatibus probari oullo modo potuit, Gregorium in sua sententia permansisse proculdubio illud ostendit, quòd neque ob hoc, quantùm ex apicibus eius dinoscitur, à quoquam solicitatus extitit, neque à semetipso commotus ulterios omnioò rescripsit.

Lib. 7. epi. 28. indic. 1

8 Non solum in magnis rebus Gregorius solicitudinis suæ oculos coouertebat: uerùm etiam nè impunè præsumerentur quandoquè maiora, hoc in rebus minimis curiosissimè præcauebat. Vndè Iohanni Syracusaoo episcopo scribit, dicens: Ecclesiastici uigoris ordo confunditor, si aut temerè illicita præsumãtur, aot impunè oon coocessa tentantur. Peruenit itaque ad nos, diaconos Ecclesiæ Catanensis, calceatos compagis procedere præsumpsisse. Quod nulli hactenus per totam Siciliam licuisse, nisi solis tãummodò diaconibus ecclesiæ Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris noo dubitatur esse concessum, benè recolitis. Quia ergò tantæ temeritatis ausus non est leuiter attẽdeodus, cum omni boc fraternitas uestra perquirat subtilitate: & si ità, sicot ad nos perueoir, inneuerit, utrùm à se uel alicuius hoc authoritate pręsumpserit, oobis subtiliter inootescat: ut cognita ueritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quæ malè usurpantur, omittimus, excessus uiã alijs aperimus.

9 Interea Natali episcopo defuncto, cũ Dalmatinorum generalitas Honoratum archidiaconum, quem ipse ex presbytero in diaconum cõuerterat, sibi præficieodum cõcorditer elegisset, eorumq; decretum pontifex approbasset, factione Malchiepiscopi, rectoris Apostolici patrimonij, manuq; militari Maximus, multis crimioibus inuolutus, episcopatum Salonitanæ ciuitatis inuasit. Quod Gregorius audiens, Dalmatinis & Iadertinis episcopis, nè illi manum imponerent, sub magna interminatione prohibuit. At uerò Maximus, qui episcopatus sedem contra canoues inuaserat, etiã sacerdotiũ cõtra Deum per Simoniacam hæresim ab episcopis duntaxat excõmunicatis corruptisque noo timuit promereri, fauente sibi occasione tẽporum ex cupiditate simul insolentiaque Augusti. Quem, dispergeodo facultates inuasæ ecclesiæ, adde defensorẽ scelerũ suorũ effecit, ut à Gregorio nõ solũ frequeoter postularet, quateous indiscussam Maximi promotione relioqueret, uerum etiã Romam, satisfa ctum pro Simoniaca hæresi alijsque crimioibus, uenientem cum honore susciperet. Gregorius uerò faciem illius contra ueritatem custodiens, ipsum Maximum primò à Missarum solennijs, pòst à communione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi quouique suam præsentiam exhiberet, priuauit. Maximus autem imperialibus militiis fultus, post excõmunicationem & Missas cecinit, & sacramenta satis indigous accepit. Quapropter Constantiæ Augustæ post multa alia scribit, dicens:

Temeritas Maximi,in uasoris sedis Salonitanæ.

Lib. 4. epis. 34.

to Salooitanæ ciuitatis episcopus, me ac responsali meo nesciente, ordinatos est, & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenir. Quod ego audiens, ad eundem præuaricatorem, qui inordinatè ordinatus est, protinus misi, ut omnino Missarum solẽnia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent. Quod ei sub excommuoicationis interpositione mandaui. Et contempto me atque despecto, in audacia quorundam secularium hominum, quibus, denudata sua ecclesia, præmia multa præbere dicitor nunc usque Missas facere præsumit, atque ad me ueni re secundũ iussionẽ dominorũ nolnit. Ego aũt præceptioni pietatis eorũ obediens, eidẽ, Maximo, qui me oesciente ordioatus est, hoc, ꝙ in ordinatione sua me uel responsalem prætermittere præsumpsit, ità ex corde laxaui, ac si me anthore fuerit ordinatus. Alia uerò peruersa illius, scilicet mala corporalia, quę cognoui, uel quia cum peconijs est electus, uel ꝙ excõmunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deũ irrequisita præterire nõ possum. Sed opto & Dominũ deprecor, quatenus nihil in eo de his, quę dicta sunt, ualeat inueniri, & sine periculo animæ meæ causa ipsius terminetur. Prius tamen quàm hæc cognoscantur, serenissimus dominus discurrente iussione præcepit, ut eum uenlẽnẽ cũ honore suscipiã. Et ualdè graue est, ut uir, de quo tãta & talia ounciaotur, cũ antè requiri & discuti debeat, hoooretur, & si episcoporum causæ mihi cõmissorũ apud pijssimos dominos aliorũ patrocinio disponunt, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut episcopi mei me despiciant, & cõtra me refugiũ ad seculares iudices habeãt, omoipotẽti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter suggero, quia aliquantulum expecto, & si ad me uenire diũ distulerir, exercere in eo districtiooem ca nonicam oollo modo cessabo. In omnipotente autem Domino confido, quia loogã pijssimis dominis uitam tribuet, & nos sub manu uestra noo secundũ peccata nostra, sed secundùm suæ gratiæ dona disponet.

11 Hæc Gregorius dissimulat rlc Augustæ: Cæterũ eodem Maximo in soa præsumptione manente, confessores atque omnes Dalmatinos & Iadertinos episcopos ab eius communione sub excommunicatione disiunxit: adeò ut nè nomen quidem Maximi inter sacra Missarum solennia memorarent. Qoo facto, ità omnes consternati sunt animo, ut sub pœnitentiæ satisfactione, relicto Maximo, ueniam postularent. Vndè misericordissimus pontifex Sabioiano Iadertino episcopo scribẽs: Sicut, inquit, perseueranti culpæ debetur iure uindicta: ità resipiscentibus est uenia cõcedenda. Nam ut res illa cootra se meritò potest iracundiam excitare, sic hæc in sua prorsus dilectione solet concordiam propagare. Et ideò quia fraternitatem toam à consortio & cõmunione Maximi, ubi te prius neglectus impulerat, in tantùm postea grauitas facer dotij ad animum reducta suspendit, ut eius sola nulla tenus patereris esse segregatione contentus, oisi & in monasterij te claustra recipiens, dudum commissa defleres, ea propter in nostra re gratia ac communione receptum esse noo dubites. Nam quanrùm oos prius

Castigat temeritatem episcopi Salontan

Lib. 7. epi. 12. indic. 1.

culpa tuæ charitatis offenderat, tantùm pœnitentia mitigauit.

12 Itaque Maaimus cernens tandèm aliquandò durum esse contra stimulum calcitrare, relictis imperialibus adminiculis, per Gallinicum exarchum satis humiliter concedi sibi pœnitentiam, simulq; ueniam à Gregorio postulauit. Quem ipse Romam fatigari nolens, causam eius discutiendam Rauennæ commisit, Constantino Mediolanensi episcopo scribens: Maximus, inquit, Salonitanæ ecclesiæ præuaricator, postquàm per potestates maiores seculi obtinere nil ualuit, ad minores se contulit, nobisque tam nimietate precum, quàm attestatione bonorum operum præualere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is, qui se quasi multùm timere me dicit, in aliquo me temperatiorem minimè inuenire potuisset. Et ideò decreui, ut reuerendiss. frater & coepiscopus noster Marinianus, eius causam debeat in Rauennati urbe cognoscere. Si autem persona eius suspecta forsitan habebitur, uolumus, ut uestra quoque fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eandem ciuitatem fatigare se debeat, & cum prædicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quicquid autem uestræ utrorunque sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum, & uestrum ego iudiciũm eũ deputo.

Lib. 7. epi. 68. Indict. 2.

13 Inter hæc præuaricator Maximus anno septimo eacommunicationis suæ, post castigationes & flagella Gregorij ad cor reuertens, Rauennam petijt, & iactauit se tensus in ciuitatem in media silice, clamans & dicens: Peccaui Deo & beatissimo Papę Gregorio. Et agente eo pœnitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus exarchus & Castorius Chartularius Ecclesiæ Romanæ cum Mariniano episcopo, & eleuauerunt eum de silice. Qui etiam cœpit ampliorem pœnitentiam agere coram eis. Quod Gregorius ut audiuit, ad misericordiam protinus redijt, Mariniano episcopo inter cætera scribens: Qualis de causa Maaimi fraternitatis uestræ uoluntas sit ac magis petitio, præsentium latore Castorio chartulario nostro renunciãte cognouimus. Ideoque si idem Maaimus coram uobis & prædicto chartulario nostro de Simoniaca hæresi præstito se sacramento purgauerit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodò requisitus, liberum se esse responderit: causam ipsius, fraternitatis uestræ de eo, quòd excommunicatus Missarũ solénia agere præsumpsit, iudicio committimus, qua debeat pœnitentia talis culpa purgari. Et ideò quicquid uobis secundùm Deum placet, securi disponite, nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quicquid à uobis hac de causa fuerit ordinatũ, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus. Hortamur tamen, ut debeatis esse soliciti, & ità quæ fienda conspicitis temperetis, quatenus & illi, si ità uidebitur, cõmunionem præstetis, & uigoris Ecclesiastici genium congrua, ut oportet, dispensatione seruetis. Suprascriptum uerò portitorem in præsenti quid uobiscum ei sit agendum, instruaimus. A quo cuncta subtiliter addiscentes, sic uos in omnibus eahibete, ut in uestra solicitudine nostram fuisse præsentiam sentiamus.

Pœnitẽtia publica episcopi Salonitani.

Lib. 7. Epi. 79 Indict. 2.

14 Item Castorio notario & chartulario Rauennæ: Quanto credi tibi à nobis, & necessarias uides causas iniungi, tanto te magis strenuum debes & solicitum exhibere. Proindè si Maximus Salonitanus, præstito sacramento, firmauerit Simoniaca se hæresi non teneri, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantummodò requisitus innoaium se esse responderit, & de inobedientia sua pœnitẽtiam, sicut deputauimus, egerit: uolumus, ut ad consolãdum illum epistolam, quam ad eum scripsimus, ubi ei & gratiam nostram & communionem nos reddidisse signauimus, experientia tua dare debeat. Quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis & pœnitentibus negare locum ueniæ non debemus.

ibidem epis. 80.

15 Cumque Maximus penès corpus beati Apollinaris secundùm iussum Gregorii de cunctis humiliter satisfecisset, Castorius chartularius consolatoriam ei epistolam præbuit, uerbis Gregorij afferentẽ: Quanuis culpabilibus ordinationis tuæ primordijs graue malum per inobedientiæ culpam addideris, nos tamen sedis Apostolicæ authoritatem eo, quo decuit, moderamine temperantes, nunquàm cõtra te usque ad hoc, quod causa poscebat, eaarsimus. Sed ut longius se ingratitudo nostra, quam tu tibi eacitasti, produceret, credita nos solicitudo uehementer angebat, ne quædam illicita, quæ de te audieramus, negligenter omitrere uideremur. Quæ si benè considetes, ipse per te satisfacere differendo firmabas, atque ex hoc aduersum te zelum nostrum acrius incitabas. At ubi salubri tandèm consilio usus, iugo te obedientiæ humiliter submisisti, & dilectio tua pœnitẽtiã agẽs, digna se, ut deputauimus, satisfactione purgauit, redditam tibi gratiam fraternæ charitatis intellige, atq; in nostro te receptum consortio gratulare. Quia sicut perseuerantibus in culpa districtos, ità resipiscẽtibus nos benignos decet esse ad ueniam. Postquàm ergò fraternitas tua Apostolicæ sedis communionem se reparasse cognoscit, personam ad nos transmittat, quæ pallium tibi deferendum ea more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur, sic ea, quæ sunt consuetudinis, non negamus. Licèt autẽ ad hæc concedenda dispensatio nos loci nostri uocauerit, multum tamen à nobis petitio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini Gallicini eaarchi, ut temperatius erga te ageremus, exegit. Cuius charissimam uoluntatem nec pertulimus, nec potuimus contristare.

ibidem epis. 81

16 Prætereà cupidissimus ac tenacissimus Imperator, qui consuetudinibus antiquissimis dationum, legionum quoquè milites frequentissimè, sicuti Romanorum narrat historia, defraudabat, cernens Gregorium contra omnes mundi strepitus Augustalibus desponsionibus, quarum suffragio ad arcem pontificatus huc se prouenisse iactabat, penitus non egere, immò canonicis authoritatibus, sanctitatis ac prudẽtiæ suæ uirtutibus, Christo propitio cunctis alta sapiẽtibus præualere: ad odium detractionemq; famæ illius magis magisq; cõuersus est, liberalitatem pontificis, quia famelicis militibus tã ecclesiastica quàm publica frumenta diuiserat, subdolis assertionibus repræhẽdens. Cui Gregorius (utpotè qui prouectionẽ suã diuino iudicio, in cuius nimirum manu corda regum consistentia, quocunquè uoluerit inclinantur, nõ caducis humanis fauoribus deputabat) uoce libera cõtradicens, his eum responsionibus fregit, deturpauit, atque nonnulla de futuro Dei iudicio differendo deterruit: In serenissimis, inquit, iussionibus suis dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minimè pepercit. Nã in eis urbanæ simplicitatis uocabulo me fatuũ appellat. In scriptura etenim sacra, cum in bona intelligentia simplicitas ponitur, uigilanter sæpè prudentiæ aut rectitudini sociatur. Vndè etiam de beato Iob scriptum est: Erat uir simplex & rectus. Et beatus Apostolus admonet, dicens: Estote simplices in malo, & prudentes in bono. Et per semetipsam ueritas in euangelio admonet, dicens: Estote prudentes sicut serpẽtes, & simplices sicut colũbæ: Esse ualdè inutile ĩdicãs, si aut simplicitati prudẽtia, aut prudẽtię simplicitas desit. Vt ergò seruos suos ad cuncta eruditos efficeret, esse eos & simplices

Tenacitas Mauritij Imperat.

Carpit S. Gregorij liberalitatem.

Prouer. 21.

Lib. 4 epi. 31

Iob. 1.

Ro. 16.

Matt. 10.

& simplices sicut columbas, & prudentes ut serpentes uoluit: quatenus in eis & columbæ simplicitatem astutia serpentis, & serpentis astutiam simplicitas columbæ temperaret. Ego igitur, qui in serenissimis dominorum iussionibus ab Arnulphi astutia deceptus, non adiuncta prudentia simplex denuncior, constat proculdubio, quia fatuus appellor. Quod i tà esse, ego quoque ipse confiteor. Nam si hoc uestra pietas taceat, causæ clamant. Ego enim si fatuus nō fuissem, ad ista toleranda, quæ inter Longobardorum gladios hoc in loco patior, minimè uenissem. In ea autem re, quam de Arnulpho perhibui, quia totocorde uenire ad Rempublicam paratus fuit, dum mihi non creditur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed etsi sacerdos non sum, scio grauem esse hanc iniuriam sacerdoti, ut ueritati seruiens fallax credatur. Et dudū noui, quoniam Arnulpho plus est creditum quàm mihi, Leoni amplius quàm mihi. Et nunc eis, qui esse ad medium uidentur, plusquàm meis asserrionibus credulitas impenditur. Et quidem si terræ meæ captiuitas per quotidiana momenta non excresceret, de despectione mea atque irrisione lætus tacerem. Sed hoc me uehementer affligit, quia undè ego crimen falsitatis tolero, indè Italia quotidiè ducitur sub Longobardorum iugo captiua: dumq; meis suggestionibus in nullo creditur, uires hostiū immaniter excrescunt. Hoc tamen pijssimo Domino suggero, ut de me mala omnia quælibet existimet: de utilitate uerò reipublicæ, & causa ereptionis Italiæ, non quibuslibet facilè pias aures præbeat, sed plus rebus quàm uerbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ità dominetur, ut etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotes aliquandò dij, aliquandò angeli uocantur. Et per Moysen de eo, qui ad iuramentum adducendus est, dicitur: Applica illū ad deos, uidelicet ad sacerdotes. Et rursum scriptum est: Dijs non detrahes, scilicet sacerdotibus. Et propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituū est. Quid ergò mirum, si illos uestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoquè testatur historia, quia cùm piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidē accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos dij estis à uero Deo constituti. Ite & inter uos causas uestras disponite: quia dignum non est, ut nos iudicemus deos. In qua tamen sententia pie domine sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. Ante eum quippe pagani in Republica principes fuerunt, qui uerum Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, si Christianus Imperator, ueri Dei cultor, sacerdotes dignetur honorare, dum, ut prædixi, pagani principes honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui dijs ligneis & lapideis seruiebant? Hæc ego pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim peccator homo sum, & quia omnipotenti Deo incessanter quotidiè delinquo, aliquod mihi apud tremendum examen ipsius esse remedium suspicor, si incessantibus quotidiè plagis ferior. Et credo, quia eundem omnipotentem Dominum tanto uobis amplius placatis, quanto me ei malè seruientē districtius affligitis. Multas enim iam plagas acceperam, de superuenientibus dominorum iussionibus, inueni consolationes, quas nō sperabam. Si possum, has celeriter plagas enumero. Primò, quòd mihi pax sub ducta est, quam cum Longobardis in Tuscia positis sine ullo Reipublicæ dispendio feceram. Deindè corrupta pace, de Romana ciuitate milites ablati sunt. Et quidem alij ab hostibus, alij uerò Namiis & Perusij positi, & ut Perusium teneretur, Roma relicta est. Post hæc plaga grauior fuit, aduentus Agilulphi, ita ut oculis meis cernerem Romanos, more canum In collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur uenales. Et quia nos, qui intra ciuitatem sumus, Deo protegente manus eius euasimus, quæsitum est, unde culpabiles esse uideremur: Videlicet, cur frumenta defuerint quæ in hac urbe diu multa seruari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicaui. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum, quia teste conscientia, fateor aduersa quælibet pati paratus sum, dummodo hæc omnia cū salute duntaxat meæ animæ euadam. Sed de gloriosis uiris, Gregorio præfecto & Castorio magistro militum, non mediocriter sum afflictus. Qui & omnia, quæ potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores uigiliarum & custodiæ ciuitatis in obsidio ne eadem uehementissimos pertulerunt. Et post hæc omnia grani dominorum indignatione percussi sunt. De quibus patenter intelligo, quia eos non sua acta, sed mea persona grauat. Cum quo quia pariter in tribulatione laborauerant, post laborem pariter tribulantur. Quòd autem dominorū pietas illud mihi pauendum & terribile omnipotentis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dominum, nè hoc ulterius faciat. Nam adhuc nescimus, quis ibi qualis sit: & Paulus egregius prædicator dicit: Nolite iudicare ante tempus, donec ueniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Hoc tamen breui rer dico, quoniam peccator & indignus plus de uenientis Iesu misericordia, quàm de uestræ pietatis iustitia præsumo. Et sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse quæ uos laudatis, ille reprehēdet: & quæ uos reprehenditis, ille laudabit. Inter ergò omnia incerta ad solas lacrymas redeo, perens ut idem omnipotens Deus pijssimum dominum nostrum & sua hic manu regat, & in illo terribili iudicio liberum ab omnibus delictis inueniat: & me ità placere, si necesse est, hominibus faciat, ut æternā eius gratiam non offendam.

Imperatores pontificibus debent reuerētiam. Exod. 22. Ibidem Mal. 2

Nota sanctissimi uiri humilitatem.

1. Cor. 4.

17 Deniq; Mauritius Imperator libertatem uocis tāti pontificis, reprehensionisq; constantiam admiratus, quia de futuro Dei iudicio se terruerat, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur: cùm protinus eodem anno uir quidam, monachicis uestimentis indutus, diuina quadam uirtute commorus, dextra spatham cepit. Quam uidelicet à foro usq; ad æneam statuam gladiatoris nudam circunferens, Imperatorem gladio cunctis moriturū prædixit. Quod Mauritius ut audiuit, à tyrannide Gregorio inferenda semet continuit, & iudicium diuinum, quod ei minatus fuerat, citò se subiturum tanto magis timuit, quanto Gregorium credidit non posse mentiri.

18 Mox itaque scripto preces compositas, tam eidē, quàm cunctis patriarchis, episcopis & monachis ciuitatum siue solitudinum pecunias multas, cereos & thymiamata destinauit: hoc potissimum deprecans, ut Domino supplicarent, quatenus in hoc seculo merita suorum malorum reciperet, tantùm ut à futuris cruciatibus redimi mereretur. Cumque hoc & ipse uehementius per multa tempora cum lachrymis postulasset, quadam nocte dormiens, uidit

Mauritius Imper. precibus S. Gregorij &c. studet sibi placare Deum

apud æneam palatij portam fecotam multo populo æneæ statuæ Saluatoris assistete. Tunc uox terribilis facta est ex ipso incarnati uetbi charactere, dicēs: Da te Mauritiū. Et capientes eum iudiciorum ministri, posuerunt iuxta purpureū umbilicum, qui illic erat. Cui eadem uox characteris ait: Vbi uis reddam tibi mala, quæ in hoc seculo perpetrasti? Ille respondit: Amator hominum Domine & iudex iuste, hic potius ea mihi, & non in seculo futuro, retribue. Statim diuina uox iussit tradi Mauritium & Constantiā uxorem eius cum filijs & filiabus, omnique cognatione ipsius, Phocæ militi. Euigilans ergò Mauritius, misit parochœnum, & uocauit ad se Philippicum generū suum, quē, dudum suspicatus fuerat Imperium si uellet, subripere. At ille pro suspicione se perdendum cōijciens, aduocatæ Cordiæ uxori suæ, tanquàm non se reuisuræ, ultimum uale dixit. Sacramentoque communionis accepto, ad palatium uenit, & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes eius procidit. Cui Imperator assurgens, ad pedes eius nihilominus corruit, dicens: Ignosce deprecor mihi, quia nunc profectò diuina reuelatione doctus cognoui, quòd nihil in me undè suspicabar, commiseris: sed si quem in agminibus nostris cognoscis, qui Phocas soleat uocitari, dicito mihi. Et Philippicus diù apud se recogitans, ait: Vnum Phocam cognosco, qui nuper procurator ab exercitu nuncupatus, cōtradicebat tuo Imperio. Cùm uerò Mauritius de qualitate eius inquireret, Philippicus ait: Est quidem iuuenis, & temerarius, ac timidus. Et Mauritius: Si timidus, inquit, profectò & homicida. Dumque super huiusmodi titubaret, in crastinum Magistrianus ab Eremitis, quibus Imperatoris preces portauerat, rediens, responsum retulit, dicens: Deus recepta pœnitentia tua, saluabit animā tuam, & cum sanctis te cum tota domo tua cōstituet: ab Imperio uerò cum ignominia & discrimine decides.

Sententia Christi in Mauritium &c.

19 Quibus auditis, Mauritius Dominum glorificās, pœnitentiam tenuit, sed à cupiditatis auaritia usqueadeò nō recessit, ut exercitus in periculosis locis hyemarent, & transito Danubio, uictum sibi de Sclauorum regione periclitabundo quærerent, nè uidelicet alimenta publica manducarent. Quod cùm Petro prætori serialibus literis imminerer, ille Taxiarchis uocatis, ait: Nimis mihi uidentur grauia Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hyemare iubētia. Nam illi non obedire, sæuum est: & rursus obedire, sæuissimum. Nullum bonum parit auaritia, quia mater omnium malorum consistit. Qui Imperator languens, horum maximorum malorum causa Romanis efficitur. Exercitus itaque hoc per Taxiarchas audito, ad seditionem connectitur, exaltatumque super clypeum Phocam centurionem, Exarchum acclamarunt. Fugatoque prætore, Theodosio filio Imperatoris & Germano socero eius dirigunt, ut alter eorū sibi imperare studeret. Illi nullo modo consenserunt: immò hoc Mauritio retulerunt. At ille Germanū perdere uoluit: qui quoniam in ecclesiam fugerat, filium tanquàm proditorem sui consilij flagellauit, multosque hunc ab eadem ecclesia extrahendum transmittens, nunquàm permittitur: immò multis conuicijs à populo laceratus, Marcionista hæreticus appellatur. Et commoto intrà Constantinopolim graui tumultu, Mauritius, dissimulato habitu, cum uxore & filijs noctu dromonem cōscendit, & fugiens, apud sanctum Antonomum uenit. At uerò Phocas cū exercitu in Septimum ueniēs, Imperator efficitur. A quo Mauritius cum filijs, uxore ac filiabus penès Chalcedonem, quemadmodum sibi denunciatum fuerat, decollatur. Et quia oratio Gregorij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum à delictis omnibus inueniri, uacua esse non poterat, idem Mauritius id recepit quod meruit, & in cunctis suis incommodis Dominum benedicens, à sempiterno supplicio meruit liberari.

Mauritius cū suis caditur.

20 Igitur septimo kalendarum Maiarum, Indictione sexta, imago Phocæ & Leontiæ Augustorum cum eorundem fauorabilibus literis Romam delata est. Et postquàm à clero & senatu acclamatum est eis in basilica Iulij, iussu Gregorij in oratorio sancti Cæsarij Lateranensi palatio constituta reponitur. Qui etiā Phocæ Imperatori ita rescripsit: Gloria in excelsis Deo, qui, iuxta quod scriptum est, mutat tempora, & trāsfert regna, & qui hoc cunctis innotuit, quod per prophetam suum loqui dignatus est, dicens: Quia dominatur excelsus in regno hominum, & cui noluerit, ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incomprehensibili dispensatione, alterna uitæ mortalis moderamina consistunt, & aliquandò cum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo subiectorum colla deprimantur. Quod nos in nostra diutius tribulatione probauim⁹. Aliquādò uerò, cùm misericors Deus mœrētia multorum corda sua decernit consolatione refouere, unū ad regiminis culmen prouehit, & per eius misericordiæ uiscera in cunctorum mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citius credimus, qui benignitatem uestræ pietatis ad Imperiale fastigiū peruenisse gaudemus. Lætentur cæli, & exultet terra, & de benignis uestris actious uniuersæ Reipublicæ populus, nunc usque uehementer afflictus, hilarescat. Comprimantur iugo uestræ dominationis superbæ mentes hostium, releuentur uestra misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus cœlestis gratiæ inimicis uos terribiles faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus uestris in uniuersa Reipublica Reipublica prolata sub causarum imagine præda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ uiolēter exactæ. Redeat cunctis in rebus proprijs secura possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt ab eis fraudibus acquisita. Reformetur iam singulis sub iugo pij Imperij libertas sua. Hoc nanque inter reges gentium & Reipublicæ Imperatores distat, quòd reges gentium domini seruorum sunt. Imperatores uerò reipublicæ, domini liberorū.

Lib. 11 epi. 16
Dan. 2
Dan. 4
Discrimen inter reges gentium & Imperatores.

21 Cumque Phocas mandati sibi Romanæ sedis diaconum cum magna humilitatis reuerentia postularet, Gregorius ità rescripsit: Considerare cum gaudijs & magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quòd remoto tristitiæ iugo, ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis uestræ pietate peruenimus. Nam quòd permanere in palatio, iuxta antiquam consuetudinem Apostolicæ sedis diaconum uestra serenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ, sed grauissimæ necessitatis fuit. Quia dum ministri omnes huius Ecclesiæ tam contrita asperaque tempora cum formidine declinarent atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, ut ad Vrbem regiam in palatio permansurus accederet. Sed postquam uestram clementiam, omnipotentis Dei gratia disponente, ad culmen Imperij peruenisse cognouere, ipsi quoque suadente lætitia ad uestra uestigia uenire festinant, qui illuc prius accedere ualdè timuerant. Sed quia eorum quidam ità senectute sunt debiles, ut laborem ferre uix possunt: quidam uerò Ecclesiasticis curis uehementer implicantur, & lator præsentinm, qui primus omnium defensor fuit bene mihi ex longa assiduitate compertus est, uita, fide ac moribus approbatus,

Lib. 11 epi. 43.

probatus, hunc aptum pietatis uestræ uestigijs esse iudicaui. Vndè eum authore Deo diaconũ feci, & sub celeritate transmittere studui, qui cũcta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tempore, ualeat clementiæ uestræ suggerere. Cui rogo ut serenitas uestra pias aures inclinare dignetur, ut tanto nobis celerius ualeat misereri, quanto afflictionem nostram uerius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladiis, & quantis Longobardorum incursionibus eccè iam per triginta & quinque annorum lõgitudinem premimur, nullis explere suggestionis uocibus ualemus. Sed in omnipotente Deo confidimus, quia ea, quæ cœpit, cõsolationis suæ nobis bona perficiet, & qui suscitauit in Republica pios dominos, extinguet crudeles inimicos.

Ibidẽ Ep. 44

22 Itẽ Leontiæ Augustæ: Quæ lingua eloqui, quis animus cogitare sufficiat, quantas de serenitate uestri Imperii omnipotenti Deo gratias debemus, quod tant dura longi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt, & Imperialis culminis leue iugum rediit quod libeat portare subiectis? Reddatur ergò creatori omnium ab hymnidicis angelorum choris gloria in cęlo, persoluatur ab hominibus gratiarum actio in terra, quia uniuersa Respublica, quæ multa mœroris pertulit uulnera, iam nunc consolationis uestræ inuenit fomenta. Vndè nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, ut cor uestræ pietatis sua semper dextera teneat, eiusque cogitationes cælestis gratiæ ope dispenset, quatenus tranquillitas uestra tanto rectius ualeat sibi seruientes regere, quãto dominatori omnium nouerit uerius deseruire. In amore Catholicæ fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in uestris mentibus zelũ simul & mãsuetudinẽ, ut pio semper feruore ualeatis & quicquid in Deo exceditur, non inultum relinquere, & si quid in uobis delinquitur, parcendo tolerare.

Zelus & mãsuetudo sectãda principibus.

23 His Gregorius laudibus aut ideo nouos principes demulcebat, ut audientes quales esse debebant, fierent mitiores, quàm Mauritius fuerat, cuius tot criminibus inuoluta tempora cognoscebant: aut quia eos sibi suæque Ecclesiæ deuotissimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet uitia liberis uocibus arguebat & contra canones priscasve consuetudines uenire neminẽ permittebat: ita quæ consuetudinis fuerant, nulli penitus denegabat. Nam mox ut episcopus Apostolicæ sedis enituit, patriarchalibus sedibus suam synodicam destinauit, & postmodum Secundino seruo Dei inclu-

Lib. 7. Ep. 53 Indi. 2.

so, inter cætera scribens, dicit: Hinc est, ut quoties in quatuor præcipuis sedibus antistites ordinantur, synodales sibi epistolas uicissim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum aliis generalibus synodis custodire fateantur. Item Athanasio presbytero de Isauria post multa: Fratri nostro Cyriaco, Constantinopolitanæ ciuitatis antistiti, qui nuper in Iohannis reuerendissimi episcopi loco ordinatus est, nostra uoluimus scripta transmittere. Sed quia nõ est consuetudo, ut priusquàm ad nos eius synodica deferatur, ei scribere debeamus, idcirco nunc distulimus, posteà autem indicabimus. Quam uidelicet consuetudinem, sicut nostri quoque qui ante biennium, ab Adriano liberalissimo Papa missi, in sancta octaua synodo præfuere, testantur, ita orientales præcipuè retinent usque hactenus sedes, ut in suis diptychis nullius pontificis nomen describant, quousque synodicam ipsius suscipiant & tandiu defunctum pontificem inter uiuentes annumerent, quandiu successor illius suas literas studuerit destinare.

li: 6. ep. 64.

24 Hinc est nimirum, quod Gregorius à consuetudine prisca non discrepans, Iohanni subdiacono, rectori patrimonii Liguriæ scribit, dicens: Quanto Apostolica sedes, Deo authore, cunctis prælata constat ecclesiis, tanto inter multiplices curas & illa uos ualde solicitat, ubi ob consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, ecclesiæ Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filii nostri Constantii diaconi sui unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem nõ fuit subscripta relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet, omittamus, idcirco huius præcepti authoritate suffultum Genuam te proficisci necesse est, & quia multi illic Mediolanensium coacti, Longobardorum barbarica feritate consistunt, eorum te uoluntates oportet, conuocatis eis, in commune perscrutari. Et si nulla eos diuersitas ab electionis unitate disterminat, si quidem in prædicto filio nostro Constantio omnium uoluntates atque consensus perdurare cognoscis, tunc eum à proprijs episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ authoritatis assensu solatiante Domino, facias consecrari: Quatenus huiusmodi seruata consuetudine, & Apostolica sedes proprium uigorem retineat, & à se concessa aliis sua iura non minuat. Sed cum post annos aliquot Constantius, functus insigniter Pontificio, dormisset in Domino, clerus & plebs Mediolanensis Deusdedit diaconum eligentes, ab Agilulpho rege terrebantur quatenus illum eligerent, quem Longobardorum barbaries uoluisset. At illi decretum suum Gregorio dirigentes, consilium & licentiam petunt. Quibus ipse inter cætera sic rescripsit: Illud, quod uobis ab Agilulpho indicastis scriptum, dilectionem uestram nõ moueat. Nam quod nos utilitati uestræ salubriter consulere uelimus, in hominem, qui non à Catholicis, & maximè à Longobardis eligitur nulla præbebimus ratione consensum: Quia Vicarius sancti Ambrosii indignus euidenter ostenditur, si electus à talibus ordinatur. Et post pauca: Vt igitur in ordinando Deusdedit diacono, qui à uobis electus est, nulla possit mora cõtingere, Pantaleonem notarium nostrum transmisimus, qui eum, ut moris est, adnitente consensus nostri authoritate, faciat consecrari.

Lib. 2. Ep. 30 Indi. 11

Nota antiquum morẽ cõsecrãdi.

Metropolitanũ per suos suffraganeos de sedis Apostolica consenn.

Lib. 9. Ep. 65

25 Ab aduersis potestatibus prægrauatos fortissimus miles Christi Gregorius uiriliter defendebat, iniusteque deiectos non solum inter depositos non habebat uerum etiam pristinis gradibus authoritatis suæ priuilegio reformabat. Nam Anastasium Antiochenum Patriarcham, qui Iohannem Constantinopolitanum præsulem uoce libera reprehendens, Imperatoris Iustini iussu detrusus in exilium, ab ipsis Iohãnis Papæ temporibus usque ad sui pontificatus tempora permanebat, mox ut summum sacerdotium meruit, inter patriarchas eum reputans, scriptis talibus animauit. Præthereà, inquit, sicuti patriarchis aliis patribus uestris, synodicam uobis epistolam direxi: quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotẽtis Dei munere accepistis esse, non quod ex uoluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post non multa scribens ait: Fraternitati tuæ indico, quia à serenissimis dominis quantis ualui precibus postulaui, ut uos honori proprio restitutos, ad sancti Petri apostolorum principis limina uenire, & quousque ita Deo placuerit, hic mecum uiuere concedant quatenus dum uos uidere meruero, peregrinationis nostræ tædium, de æterna patria inuicem loquendo, reuelemus. Deniquè studiosissimus pater Gregorius tam diu penes Mauritium imperatorem suggestionibus suis imminuit, donec post multorum annorum curricula magnus Anastasius throno proprio redderetur. Cui congratulabundus rescripsit, dicens: Glo-

Li. 1. ep. 25.

Li. 1. ep. 7.

Li. 4. epi. 37

ria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, quia magnus ille fluuius, qui quondam arcta Antiochiæ saxa reliquerat, ad propriū alueū reuersus, subiectas & iuxta positas ualles rigat, ut unum trigesimum, aliud sexagesimum, aliud uerò centesimum fructum ferat.

26 Adrianum Thebanæ ciuitatis episcopum, à Iohanne primæ Iustinianæ, atque altero Iohanne Larissæo episcopis iniuste depositum, non solum sedi propriæ reddidit, uerum etiam ipsis ecclesiam Romano iure defendens, à Larissæi episcopi potestate subduxit, inter cætera dicens: Adrianum episcopum reperimus, & tuo contra sacerdotales mores odio laborasse & nullo iure pecuniariis in causis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententia. Quia igitur & ab antefato Iohanne, primæ Iustinianæ episcopo, cōtra ius canonesq; depositus, honoris sui gradu carere non potuit, in suam eum reformari ecclesiam, atque in propriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cum oportuisset te ex eo Dominici corporis communionem priuari, quòd admonitione sanctæ memoriæ decessoris mei contempta, per quam eum ecclesiáque eius potestatis de tua iurisdictione exemit, rursus in eis aliquid tibi iuris & ditionis seruare præsumpseris tamē nos humanius decernentes, cōmunionisque tibi sacramentum interim conseruantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo ecclesiáque eius omnem antehabitam suæ potestatem iurisdictionis abstineat, sed secundum scripta decessoris nostri, si qua causa uel fidei uel criminis uel pecuniaria aduersus præfatum Adrianum consacerdotem nostrum potuerit euenire, uel per eos, qui nostri sunt uel fuerint in urbe responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur, uel hunc ad Apostolicam sedem, si est ardua, deducatur, quatenus nostræ audientiæ sentētia decidatur. Quòd si contra hæc quæ statuimus, quolibet occasione uel surreptione uenire tentaueris, sacra te communione priuatum, nec eam te, excepto ultimo uitæ tuæ tempore, nisi concessa Romani pontificis decernimus iussione recipere. Hoc enim consona sanctis patribus diffinitione sancimus, ut, qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare, uel communionem capere sit dignus altaribus.

Li. 2. epi. 7. Indi. 11

Eccè pœna statuta sacrorū Canonū cōtēptoribus.

Item Iohanni episcopo primæ Iustinianæ: Post lōgas tribulationes, quas Adrianus Thebanæ ciuitatis episcopus, consacerdotibus suis uelut ab hostibus pertulit, in Romanam ciuitatem confugit Et licet ad uersus Iohannem Larissæum episcopum eius fuisset prima suggestio, non ab eo in causis pecuniariis lege esse iudicatum, tamen post hoc magis contra personā fraternitatis tuæ, à qua non iuste se sacerdotii gradu flagitabat esse deiectum grauissimè querebatur. Et infra: Quòd uerò, inquit, ad præsens attinet, cassatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Apostolorum principis Petri authoritate decernimus, triginta dierum spatio sacrate communione priuatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus ueniam cum summa pœnitentia & lachrymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognoueris implesse remissius, non iā tantum iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis cognoscas, adiuuante Domino, seuerius puniendā. Præfatum uerò Adrianum, fratrem & coepiscopum nostrum, ex tua sententia, ut diximus, nequaquam canonibus atque legibus subsistente damnatū, in suum locum atque ordinem reuerti, Christo comitante, disponimus, ut nec illi fraternitatis tuæ noceat contra iustitiæ tramitem prolata sententia, nec charitas tua, pro placanda futuri indignatione iudicii, incorrecta remaneat.

Ibidem epi. 6.

27 Hinc est, quòd exceptis criminibus, neminem de sacerdotio Gregorius deponebat, immò pro qualitati bus delictorum, uniuersaliter cōmunione priuabat. Vnde Iohanni episcopo Calliopolitano post aliqua scribens, ait: Matriculam, quam frater & coepiscopus noster Andreas Tarentinus episcopus fecit fustibus castigari, quamuis exinde post octo menses hanc obiisse non credamus, tamen quia eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à Missarum solennitate suspende, ut uel hac eum uerecundia, qualem se decætero exhibere possit instituat.

libro 2 epist. 45. indic. 11

28 Siquando super sacerdotum criminibus erat aliquid uentilandum, cum summa districtione gradúque cautela Gregorius uniuscuiusque capituli modulos quærens, sententiam suam magis difficulter, quàm faciliter promulgabat. Vnde Natali Salonitano episcopo scribens, ait: Cum cuncta negocia indagandæ sollicitudine ueritatis indigeant, tum quæ ad deiectionem sacerdotalium pertinent graduum, sunt districtius trutinanda, in quibus non tam de humanis constitutis, quàm de diuinæ quodammodo benedictionis refragatione tractatur. Nunciatum siquidem nobis est, Florentium, Tauritanæ ciuitatis episcopum à quibusdam fuisse in causis criminalibus accusatum, & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sacerdotalis concilii præueniente iudicio, eum honoris officio non iure, sed authoritate depositum. Quia ergo non potest quēquam episcopatus gradu, nisi iustis ex causis, concors sacerdotum submouere sentētia, hortamur ut fraternitatem uestram, ut præfatum uirum ex eodem, in quo detrusus est, eiici faciatis exilio, causámque eius episcopali disceptatione perquiri. Et si in quibus accusatus est, canonica fuerit probatione conuictus, canonica proculdubio est ultione plectendus. Quòd si alias, quàm de eo estimatum est, synodali fuerit inquisitione compertum, necesse est, ut & criminatores iusti districtionem iuris exhorreant, & in criminato innocentiæ suæ seruentur illibata suffragia. Exequutionem uerò antefati negocii Antonino subdiacono nostro ex nostra præceptione mandauimus, quatenus eius instantia, & quæ sunt legibus canonicis placita decernantur, & decreta, iuuāte Domino, mancipentur effectui. Item Constantino Mediolanēsi: Relectis epistolis, quas ad nos per Maurinum latorem præsentium transmisistis, gratam nobis solicitudinem uestram fuisse rescripsimus, quòd eā, quæ ad uos de fratre & coepiscopo nostro Pompeio qui à nobis ità est nominandus, peruenit, causam dissimulare minimè pertulistis. Sed si qualis fuit in tequisitione cura, talis fuisset in discussione subtilitas nihil ex hoc, quod de eo dictum est, fuisset ambiguū, sed utrum, an esset compositum, patuisset. Quia iam contra ipsum dudum in Sicilia apud reuerendæ memoriæ fratrem nostrum Maximianum episcopum talis quæstio, ut cognouimus, mota est: Sed quia causa ipsius subtili omnino inuestigatione quæsita est, inuentus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur quoniā illa quæ contra eum dicta sunt, non sub illa, qua decuit districtione quæsita sunt, & gesta, quæ exinde apud fraternitatem uestram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque ad absolutionem eius probantur posse sufficere, non leuis res agitur, ut incantè, uel in transcursu debeat diffiniri. Nam graue est satis & indecens, ut in re dubia certe ducatur sententia. Et hæc quidem gesta, esse poterant ad diffiniendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur, si tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, & non afflictio uehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit

lib. 2. epist. 3. indi. 11.

libr. 8. ep. 30.

De dubus nō est certa ferēda sententia.

agit, ut noxios se fateri etiam cogantur, innoxii. Nã postquam præfatus episcopus, ut dicitur, custodia cruciari cremarique se fame asserit, scire debetis si ita est, utrum noceat, si fict[?] fuerit extorta confessio. Nunc quid quando sententiam tales causæ suscipiunt, & ad sedem Apostolicam appellatur, non & persona, quæ iudicatur, præsens est, ut districtissimè atque ab omni latere ueritas cequiratur, uti tunc, si debeat nec ne manere sententia, decernatur? Nec non & si prædictus episcopus ad sedem Apostolicam appellare uoluerit, causa ipsius interius, & cum omni est diligentia perscrutanda? Et ideo postquam & persona absens est, & gesta, quæ ad nos transmisistis, nobis, sicut præfati sumus, idoneè satisfacere non uidentur, temerè aliquid de episcopi persona decernere, nec debemus nec possumus: ne, quod absit, repræhẽsibiles inueniamur in nostris, quibus aliorum iure competit retractare sententias.

Libr. 11 Ep. 50 — Item Iohanni defensori post aliqua: Quia, inquit, Stephanus episcopus in odio suo quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniuste se asserit condemnatum, diligenter quærendum est, primò si iudicium ordinabiliter est habitum, si alii accusatores, alii testes fuerunt. Deindè causarum qualitas, si digna exilio uel depositione fuit, si eo præsente sub iureiurando contra eum. testimonium dictum est, si scriptis actum est, si ipse licentiam respondendi & defendendi se habuit, sed & de personis accusantium ac testificantium subtiliter quærendum est, cuius uitæ, cuius conditionis, cuiusq; opinionis, aut ne inopes sint, ne fortè aliquas contra præfatum episcopum inimicitias habuissent. Verum testimonium ex auditu dixerunt aut certè se scire specialiter testati sunt. Si scriptis iudicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si fortè hæc solennitec acta non sunt neq; causa probata est, quæ exilio uel depositione digna sit, in ecclesiã suam modis omnibus reuocetur.

29 Authoritatem quorumlibet summorum Pontificum Gregorius authoritatis suæ magnitudine nullo modo minuebat, quin potius multipliciter roborabat. Et quãuis inter culpabiles authoritatẽ sui prioratus agnosceret, tamen inter insontes episcopos se

Libr. 7 Ep. 64 Indi. 2. — præbebat prorsus æqualem. Quapropter Iohanni Syracusano episcopo inter cætera scribens, ait: Quod primas Byzacenus à suis episcopis impetitus, se sedi Apostolicæ dicit subiici, si qua culpa in episcopis inuenitur, nescio quis ei episcopus subiectus non sit. Cum uerò culpa non exigit, omnes episcopi secundũ

Pastoralis cura par. 2. cap. 6. — rationẽ humilitatis æquales sumus, &c. Item in libro regulæ pastoris. Liquet, inquit, q omnes homines natura æquales genuit, sed uariante meritorum ordine, alios aliis culpa postponit. Ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex uitio, diuino iudicio dispensatur, ut quia omnis homo æquè stare non ualet, alter regatur ab altero. Vndè cuncti, qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis: Nec præesse hominibus gaudeant, sed prodesse hominibus gaudeãt, sed prodesse. Nam et enim patres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum, fuisse memorantur, & cum Noe Dominus filiis-

Gen. 9. — que eius diceret, Crescite & multiplicamini, & replete terram, protinus adiunxit, Et terror uester ac tremor sit super cuncta animantia terræ. Quorum uidelicet terror ac tremor, quia esse super animantia terræ præcipitur, profectò esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus est. Et idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab homine timeatur: Quia contra naturam superbire est, ab æquali uelle timeri. Et tamen necesse est, ut rectores è subditis timeantur, quando ab eis Deum minimè timeri depræhendunt, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquàm tamen præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subiectorum iustitiam quærunt. In eo enim, q metum sibi à peruerse uiuentibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur. Quia uidelicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini iacere substrati. Sed plerunquè rector eo ipso quo cæteris præminet, elatione cogitationis intumescit, & dũ ad usum cuncta subiacent, dum ad uotum uelociter iussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt laudibus efferunt, malè gestis autem nulla authoritate contradicunt, dum plerunque laudant etiã quæ reprobare debuerant, seductus ab his, quæ infra suppetunt, super se animus tollitur, & dum foris immenso fauore circundatur, intus ueritatẽ uacuatur, atque oblitus sui, in uoces se spargit alienas, talemq; se credit, qualem foris audit, non qualem intus discernere debuit. Subiectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit, et quos forte potestatis excesserit, transcendisse etiam uitæ meritis credit. Cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo cæteros respicere dedignatur. Sicque usque ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum uitam despiciens, ait: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Miro ergo iudicio intus foueã deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe angelo similis efficitur dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul, post humilitatis meritum, in tumorem superbiæ, culmine potestatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus est, & per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui ait: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput te cõstitui in tribubus Israel? Paruulum se prius in suis oculis uiderat, sed fultus tẽporali potentia, iam se paruulum non uidebat. Cæterorum nanque comparationi se præferens, quia plus cunctis poterat, magnũ se præ oibus æstimabat. Miro aũt mõ cũ apud se paruulus, apud Deũ magnus, cũ uerò apud se magnus apparuit, apud Deum paruulus fuit. Plerunq; ergo dũ ex subiectorũ affluẽtia animus inflatur, in luxũ superbiæ ipso potẽtiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Quam uidelicet potentiam bene regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Benè hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum ille cæteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerunque extollitur, etiam eum nulla potestate fulcitur. Quanto magis in altum se erigit, cũ se ei etiam potestas adiungit? Quam tamen potestatẽ rectè dispensat, qui solicite nouerit, & sumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tẽtat, & æqualem se cum illa cæteris cernere, tamen se peccantibus zelo ultionis ante ferre. Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si pastoris primi exempla cernamus. Petrus nanque authore Deo, sanctæ Dei ecclesiæ principatum tenens, à benè agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, seque illi similem recognouit, dicens: Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum. Sed cum Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset ostendit. Verbo nanque eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante depræhendit.

Marginal notes (right column): Hos debent timere præpositos. — Iob. 41 — Esa. 14 — 1. Re. 15 — Potestates quis rectè utatur. — Act. 1. Ac. 5

dit. Et summum se intrà Ecclesiam contra peccata re coluit, quod honore sibi uehementer impenso, corà bene agentibus fratribus non agnouit. Illic quippe communionem æqualitatis meruit sanctitas actio-uis, hic zelus ultionis ius aperuit potestatis. Et paulò post: Sed cum delinquentes subditos præpositi corri gunt, restat necesse est, ut solicite attendat, quatenus per disciplinæ debitum, culpas quidem iure potesta-tis feriant, sed per humilitatis custodiam, æquales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscant. Quamuis plerunque etiam dignum est, ut eosdem quos corri-gimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorũ nanque per nos uitia disciplinæ uigore feriuntur, in his uerò, quæ ipsi committimus, ne uerbi quidem ab aliquo inuectione laceramur: Tanto ergo apud Domi num obligatiores sumus, quanto apud homines in-ulte peccamus. Et reliqua. *Li. 9. epi. 66*

30 Hac Gregorius æqualitate seruata, Romano de-fensori Siciliæ scribit, dicens: Peruenit ad nos, quòd si quis contra quoslibet clericos causam habeat, de-spectis eorum episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia ualde constat incongruum, hac tibi authoritate præcipimus, ut hoc denuo facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ip sius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certe ab ipso iu-dices deputentur. Aut si ob hoc fortasse ad arbitros eundum est, partes ad eligendos iudices ab ipsos exe cutio deputata compellat. Si quis uerò uel clericus uel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certe te admonente, sibi iudices eligant. Nam si sua unicuiq; episcopo iurisdictio non seruatur, quid aliud geritur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri ordo debuerat, confundatur? *li. 9. epi. 32.*

31 Sicut conuictum de crimine sine uindicta cano nice Gregorius neminem relinquebat, sic nimirum falsarium delatorem regulari tramite puniebat. Vn-de Anthemio subdiacono scribens, ait: Cum fortius puniendia sint crimina, quæ insontibus, & maximè sa cris ordinibus ingeruntur, quam sitis culpabiles om nes, qui in causa Iohannis diaconi resedistis, attendi-te, ut Hilarium, criminatorem eius, nulla ex definitio ne uestra pœna ueniens castigaret. Nec illud ad excu sationem uestram esse credatis idoeeum, ꝙ uobis qua si iudicare uolentibus, solus frater & coepiscopus no ster Paschasius dicitur distulisse. Nam si zelus in uo-bis rectitudinis uiguisset, facilius uni à multis ratio nabiliter suaderi, quam multi ab uno poterant sine causa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum non debet sine ultione transire, suprascriptum fratrem no strum Paschasium uolumus admoneri, ut eundem Hilarium prius subdiaconii, quo indignus fungitur priuet officio, atque uerberibus publice castigatum, faciat in exilium deportari, ut unius pœna, multorũ possit esse correctio. Cuius si forte lenitatem diaconij sui adhuc opinio lacerata non commonet, & in hoc, quod non credimus, torpens extiterit, experientia tua hæc, quæ diximus, faciat, & de illius nobis negle-ctu renunciet. Idcirco Gregorius non probantem, quod obiecerat, subdiaconum officio iubet priuari, quia iuxta canonicas patrum sententias, qui calum-niam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, si probasset, reus utique sustineret. Ac per hoc quia subdiaconus crimen diacono probare non po-tuit, quoniam impositionem manus, qua carere po-tuisset, non habuit, non sacerdotio, sed officio caruit, & tanquam re uera infamis, meruit uerberibus casti gari. Nam cui cum tribus testibus ueluti laico crimẽ quolibet approbatur, non est mirum, quod obiecit, dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quem admodũ laicus, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset diacono gradũ amittere, hoc fuit subdiaco no famæ plenitudine caruisse.

32 Crimina semel audita Gregorius indiscussa nul lo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusato-re suo rediisset in gratiam. Quapropter uniuersis epi scopis Corinthi scribens, ait: Desiderii nostri est ad concordiam redigere discordes, & unitos esse in gra tia eos, quos diuisos ab alterutra dilectione noluntas facit esse diuersitas. Scripta igitur fraternitatis ue stræ relegentes, agnouimus ꝙ hi, qui contra Adrianũ fratrem & coepiscopum nostrum aliqua dixerant, modo cum eodem episcopo in amicitiam conuenis-sent, & magna nobis ad præsens facta est de eorũ uni tate lætitia. Sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscus sa remanere non patimur, sedis nostræ diaconum ad ea inuestiganda dirigimus, quia nunciati nos faci-noris qualitas uehementer impellit, ut ea, quæ audi uimus, dissimulare nullatenus debeamus. Præsertim cum accusatores, & accusatum inter se fecisse gratiam indicastis, hoc nobis necesse est subtilius perscrutari, ne fortasse eorum sit comparata concordia. Quæ si, quod absit, non ex charitate, sed ex præmio facta con stiterit, maiori hoc emendatione plectendum est. Nã nos, qui canonice, reuelante Deo, mala, si quidem ue ra sunt, resecare præcedentia festinamus, commissam postmodum culpam sine uindicta nulla ratione di-mittimus. Item Iohanni episcopo Corinthiorum post aliqua: Paulum, inquit, diaconum, latorem præ sentium, quanuis culpa sua uehementer confundat atque redarguat, ꝙ deceptus promissione, ab accusa tione nuper depositi, quòdam episcopi sui destiterit, & cupiditatis studio silere animam suam potius, quã prodere uera consensit, tamen quia pios plus nos esse conuenit, quàm districtos, hanc ei culpam ignosci-mus, atque eum in ordine locoque suo recipiendum censemus. Nam ei à tempore prolatæ sententiæ affli-ctionem, quam pertulit, credimus ad uindictã huius culpæ posse sufficere. Euphemium uerò atq; Thomã qui pro deferenda accusatione sacros ordines accepe runt, eisdem ordinibus priuatos esse, atque, ita, sicuti sunt depositi, uolumus permanere, nec unquam eos sub qualibet excusationis specie ordines reuocari de cernimus. Nam nimis indignum, & contra ecclesia-sticæ regulam diciplinæ est, ut honore, quem non ex meritis, sed pro sceleris præmio percepere, funga n-tur. Quia tamen plus misericordiæ, quàm districtæ nos conuenit operam dare iustitiæ, eosdem Euphe-mium atque Thomam in ordinem locumque tantũ-modo, unde ad sacros ordines promoti fuerant, uolu mus reuocari, & cunctis diebus uitæ suæ eorundem locorum continentiam, sicut consueuerat ante, perci piant. *Clementium uerò lectorem similiter benigni tatis intuitu in ordinem locumque suum reuocandũ esse cõstituo. Quibus etiam omnibus, id est, Paulo dia cono, Euphemio, Thomæ, atque Clementio commo da sua secundum locum & ordinem, in quo quisque eorum est, sicut solitus erat accipere, à præsenti Indi-ctione fraternitas uestra sine aliqua studeat imminu tione præbere. *Lib. 2. Ep. 38 Indi. 11* *Libr. 4 Ep. 50* **Clemaũ.*

33 Consueta clericorum stipendia nullis quarunli bet ægritudinum occasionibus misericordissimus pa ter Gregorius retrahebat. Vnde Candido episcopo urbis ueteris scribens, ait: Cum percussio corporalis utrum pro purgatione an pro uindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ, quod absit, of-fensa respiciat. Et quia præsentium lator Calumnio sus pro hac percussione quam sustinet, consueta sibi commoda *Lib. 2. Epi. 5. Ind. 10*

commoda ab ecclesia uestra afferit denegari, idcirco fraternitatem tuam præsentibus hortamur epistolis quatenus nihil eũ percipienda quæ cõsueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire. Quia diuersis in Ecclesia militantibus, uaria, sicut nosti, sæpè contigit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cætero, qui Ecclesiæ milites, poterit inueniri. Sed secundum loci eius ordinem quæquè ei, si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ ecclesiæ potest accidere, fraternitas tua, diuini contemplatio ne iudicii, ægrotanti præbere non desinat.

Libr. 11 epi. 49 — 34 Episcoporum uenerabilium factas propriis clericis sponsiones, Gregorius Apostolicæ sedis authoritatibus roborabat. Vnde Iohanni Panormitano episcopo scribit, dicens: Implenda semper sunt postulantium desideria, quoties illa poscuntur, quæ à ratione non deuiant. Et ideo quia quædam capitula, quæ seruaturum te clericis tuis petentibus promisisti, nostra ab eis postulatur authoritate firmari, fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut ea, quæ præsentia scripta continent, sine aliqua debeat refragatione seruare. Primum, ut de reditibus ecclesiæ quartam in integro portionem ecclesiæ tuæ clericis, secundum meritum uel officium siue laborem suum, ut ipse unicuique dare, prospexeris, sine aliqua præbere debeas tarditate. De hoc verò, quod ex fidelium oblatione accesserit, itidem quartam partem in solidis uel cellario eis, iuxta pristinam cõsuetudinem, dare non differas. Reliqua autem mobilia omnia in tua retineas potestate, immobilia cuncta ecclesiasticis reditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate, clericorum tuorũ usibus, Deo largiente, proficiant. *Tabellarium autẽ una cum consensu seniorum & cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem, solenniter suas debeat rationes exponere. Vindemiarum uerò tempore idem clerus emendi uinum de possessionibus ecclesiæ tuæ ad iusta precia, in quantum uendendum est, remedium consequantur. Nam satis contra rationem est, ut quod potest extraneis uenũdari, clericis dato precio denegetur. Possessiones igitur, uel si qua sunt alia Ecclesiastico iuri competentia, & ab extraneis indebitè detineantur, cũ omni studio, seruata ciuilitate, in ius ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo uideri non ualeas. Si quid uerò de quocunque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iustè possit offendere, facilè non credas, nec ad uindictam te res accendat incognita, sed præsentibus ecclesiæ tuæ senioribus, diligenter est ueritas perscrutanda. Et tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquẽtis. Hæc itaque omnia sic solicitè ac mansuetè studii tui sit custodire, quatenus nec tu promissionis tuæ ni dea ris immemor extitisse, nec illi in istam contra te occasionẽ inuenire ualeãt murmurandi. Item Maximiano episcopo Syracusano post pauca: Cognouimus de reditibus ecclesiæ nouiter acquisitis, canonicam dispositionem quartarum minimè prouenire, sed episcopos locorum tantummodo distribuere quartam antiquorum redituum, nunc uerò quæsita, suis usibus retinere. Quamobrem prauam subintroductam consuetudinem fraternitas tua uiuaciter emẽdare festinet, ut sine de præteritis reditibus, siue de his, quæ nouiter obuenere, uel obuenientibus, quartæ secundũ distributionem canonicam dispensentur: Incongruum oãque est, unam eãdẽque ecclesiæ substantiam, dupliciquodammodo iure censeri, id est, usurpationis & canonum.

*Tabularius.

Lib. 3. epi. 11.

Lib. 1. Ep. 26 Ind. 11 — 35 Ab aliis episcopis communione priuatos, Gregorius cõmunioni pristinæ restituebat. Quapropter Magno presbytero Mediolanensis ecclesiæ scribens ait: Sicut exigente culpa dignè quis à sacramento cõmunionis abigitur, ita insontibus, nullo modo talis irrogari debet uindicta. Comperimus siquidem, quod Laurentius frater & coepiscopus noster, nullis te culpis exstantibus communione priuauerit. Ideoque huius præcepti nostri authoritate munitus, officiũ tuũ securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine.

36 Purgantes se à crimine cuiuslibet hæresis, Gregorius non solum recipiebat, immò etiam Catholicos declarabat. Vnde Iohanni Cõstãtinopolitano episcopo scribit, dicens: Sicut hæreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimenda, ita ueræ cõfessionis est integritas complectenda. Nam si credi fideliter confitenti despicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atque errores ex incauta districtione mortiferè generantur. Et hinc non solum errantes oues ad caulas minimè Dominicas reuocantur, sed etiam intus positæ, ferinis dentibus laniandæ crudeliter exponuntur. Hoc ergo subtiliter frater reuerendissime perpẽdamus, ut sub prætextu hæresis affligi quempiam, ueraciter profitentem fidem catholicam, non sinamus. Valde enim mirati sumus, cur hi, qui in causa fidei iudices contra Iohannẽ Chalcedonensis ecclesiæ presbyterum, à uobis fuerant deputati, negligentes ueritatem, opinioni crediderunt, & credere districtè profitenti noluerunt, maximè cũ accusatores ipsius Marcianistarum, quam memorabant, hæresim, undè eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ esset nescire se manifesta professione responderint. Ex qua re euidenter agnoscitur, quia personam ipsius sine Dei respectu non iustè, sed contra animas sola graua re uoluntate tantummodo uoluerint. Nos itaque facto concilio, sicut gestorum apud nos habitorum tenor ostendit, cuncta, quæ erant necessaria subtiliter perscrutantes atque tractantes, quoniam in nullo antedictum presbyterum reum inuenire potuimus, præcipuè quia libellus, quem delegatis à uobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia syncerìtati concordat, ea propter eorundem iudicum reprobantes sententiam, nostra eum diffinitione Catholicum, & ab omni hæreticorum crimine liberum esse, Christi Dei redemptoris nostri gratia reuelante, denunciauimus. Item Mauritio Imperatori post pauca: Relatis in cõcilio, quæ cõtra Iohannem ecclesiæ Chalcedonensis presbyterum gesta sunt, simul & serio indicata, maiorẽ illum iniustitiã sustinuisse cognouimus. Quippe quẽ clamantem se atque monstrantem esse catholicum, non reatus culpa, sed diu accusatio incerta protriuit intantum, quia accusatores Marcionistarum, quam memorabant, hæresim nescire se aperta responsione professi sunt. Et qui ilicò in ipso iudicii fuerant limine repellendi, in accusatione eius incerti permanere permissi sunt. Sed ne ficta eum saltem lacerare potuisset opinio, libellum fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectæ professorem studuit & sequacẽ. Sed hunc à sanctissimo Iohanne coepiscopo meo iudices deputati, iniustè ac irrationabiliter negligentes, dum in eius se uisi sunt occupare grauamine, se potius reprærhensibiles ostenderunt. Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem fidelibus non habere. Item Narsi comiti de eodem post alia: De Iohanne uerò presbytero cognoscite, quia causa illius per synodum decisa est, in qua aperte cognoui quia eius aduersarii eum facere hæreticum noluerunt, & diu conati sunt, sed minimè potuerunt. Item Athanasio presbytero, de Isauria: Sicut de eis, quos ab unitate Ecclesiæ hæreticæ prauitatis error abscidit, affligimur & dolemus, ita de his, quos intrà sinum suum Catholicæ fidei professio continet, congaudemus. Et ut pastorali

Lib. 5. epi. 15.

Lib. 5. epi. 16.

Lib. 5. epi. 14

Lib. 5. epi. 64.

storali solicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare, sic piis horum professionibus congruit fauorem impendere, & syncera esse, quæ sapiunt, declarare. Atque ideo, dum tibi ab Athanasio presbytero monasterii sancti Mele, cui est uocabulum Tanoo co, quod in Lycaonia est prouincia constitutum, contraria integræ fidei orta suspicio est, ut professionis tuæ potuisset integritas apparere, ad Apostolicam sedem, cui præsidemus, elegisti recurrere, asserens etiam te corporaliter uerberatum, aliqua iniuste ac uiolenter fecisse. Et quanquam ea, quæ ui impulsionis fiunt, canonum minimè censura recipiat, & iure habeantur infirma, quia ipse ea dissoluit, qui iniustum fateri compellit, sed magis illa est suscipienda & amplectenda confessio, quæ ex spontanea monstratur uoluntate prodeuere, sicut apud nos fecisse dinosceris: Ne qd tamen nobis ambiguum potuisset existere, sanctissimo Iohanni, quondã fratri nostro Constãtinopolitanæ ciuitatis antistiti, de te præuidimus scribendum ut suis nos, quid actum esset, epistolis informaret.

Extorta cõfessio, inſirma ceſeda.

Qui sæpè à nobis admonitus, rescribens innotuit, quendam codicem apud te fuisse inuentum, quo plura continebantur hæretica & ob hoc aduersus dilectionem tuam fuisse commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfatione transmittere, priores eius partes solicita lectione percurrimus. Et quoniam manifesta in eo hæreticæ infectionis uenena reperimus, eius denuo debuisset legi, uetuimus. Sed quia hunc te simpliciter legisse testatus es, & ad amputandam ambiguæ suspicionis materiam, libellum nobis manu tua porrexisti perscriptum, in quo sidem tuam exponens, omnes generaliter hæreses, uel quicquid aduersus Catholicæ professionis integritatem est, apertissime condemnasti, & cũcta, quæ sanctæ quatuor Vniuersales synodi recipiunt, te semper recepisse ac recipere, quæ condemnauerunt, condemnasse condemnareque professus es: Eã quoque synodum, quæ Imperatoris Iustini temporibus de tribus capitulis facta est, te & suscipere, & custodire promisisti, & prohibitus à nobis codicem ipsum legere, in quo pestiferæ fraudis uirus innexum est, libentissime consensisti, reprobans etiam atque condemnans omnia, quæ in eo contra Catholicæ fidei integritatem dicta uel latenter inserta sunt, nec eum te legere denuo promisisti: Hac ratione permoti, postquã etiam ex probata à te libelli pagina, & fides tua nobis catholica Deo custodiente preclaruit, ab omni te hæreticæ peruersitatis macula, iuxta professionem tuam, liberum esse decernimus & catholicũ atq; synceræ in omnibus fidei professorem ac sequacem, Iesu Christi saluatoris gratia, claruisse pronunciamus: Liberã quoque tribuendo licentiam, ad tuũ monasterium in tuo te loco uel ordine nihilominus remeare.

37 Schismaticos ad recipiendam satisfactionem uenire Gregorius inuitabat: Quibus, etiam si nunquam ad unitatem Ecclesiæ redire uoluissent, nullam se facturum uiolentia promittebat. Vnde Petro & *Prouidentio episcopis de Istria scribens, ait: Deus qui læta tur in unitate fidelium, & reuelat quærentibus ueritatem, cordi uestro dilectissimi fratres aperiat, quanto uos desiderio in gremio cupiam sanctæ uniuersalis Ecclesiæ contineri, & in eius manere unitate concordes. Quod fore non dubito, si abiecto contentionis stimulo satisfieri uobis ueraciter de his de quibus est dubietas, intendatis. Remeantis autem Castorii notarii mei relatione edoctus sum, fraternitatem uestram ad me habere desideriũ ueniendi, si promissum fuerit, quia nullam molestiam sustinebit. Hoc ego cognoscens, & opto, & succensus ardore charitatis inuito, ut ad me ueniendi debeatis laborem assumere, quatenus pariter conferentes quæ uera & redemptori nostro sunt placita, & communiter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego uerò diuinæ gratia protectionis suffragante, satisfacere uobis, de quibus dubitatis paratus sum, & confido de omnipotentis Dei nostri clementia, quia ita uobis satisfactio mea interius inhærebit, ut nihil charitati uestræ deinceps posit ambiguum remanere. Nam illa, quæ sanctissimæ quatuor Synodi sapuerunt atque diffiniere, & prædecessor noster Leo sanctissimus Papa: ita & nos sapimus, sequimur ac tenemus, nec ab eorum fide aliquo modo dissentimus. Sed quia plus persona præsens, quàm epistola satisfacit, hortor, dilectissimi fratres, ut ad me ueoire, sicut præfatus sum, debeatis, dũ modo ratione percepta, à concordia sanctæ uniuersalis Ecclesiæ dissensio uos nulla dissociet. Hoc tamen certa uestra sit charitas, quia uos & cum affectu, quo decet, suscipio, & cum gratia relaxabo. Nec aliquam uos uel quoscunque alios, qui pro hac ad me causa uenire uoluerint, afflictionem uel molestiam sustinere permitto. Sed seu ad consentiendum nihi cor uestrũ misericordia diuina compunxerit, siue, quod absit in ea uos durare dissensione contigerit, ad propria uos remeare, quando uolueritis, iuxta promissionem meam, sine læsione uel molestia relaxare curabimus.

Prudentio. Lib. 4. epi. 49.

38 Seuerum Aquileiensem episcopum, caput totius schismatis existentẽ, Romã uenire compellit, dicens: Sicut gradientem per deuia, perdentem denuo rectum tramitem, tota Dominus auiditate complectitur, ita demum de delerẽte cognitam ueritatis uiã maiori mœrore quam gaudio, quo de conuertente lætatur fuerat, contristatur. Quia minoris excessus est ueritatem non cognoscere, quàm in eadem agnita non manere, aliudque est, quod ab errante committitur, aliud, quod per scientiam perpetratur. Et nos si quidem quanto incorporatum te iampridem fuisse in unitate Ecclesiæ gauisi fueramus, tanto abundantius nunc dissociatum a Catholica societate, confundimur. Pro qua re imminente latore præsentium, iuxta Christianissimi & serenissimi rerum domini iussionem, ad beati Petri Apostoli limina cum tuis sequacibus uenire te uolumus, ut authore Deo aggregata synodo, de ea, quæ inter uos uertitur, dubietate iudicetur. At Seuerus Apostolica simul imperialique iussione coactus, imminente *Smaragdo exarcho, simulque Antonio Ecclesiæ Romanæ defensore, Rauẽnam perducitur. Vbi ueritus cum Gregorio synodalem subire cõflictum, ad unitatem sanctæ uniuersalis Ecclesiæ, mediante Iohanne Rauennati pontifice remeauit. Sed cum post anni spatium ad propria redisset, ab aliis schismaticis persuasus, non solum ad pristinum uomitum rediit, uerum etiam Mauritii, Deo semper aduersi, iussione surrepta, qua iubebatur, ut schismatici redire ad unitatem Ecclesiæ minimè cogerentur, reliquis episcopis Ecclesiæ se iungentibus, maxima seditione conflabat. Quapropter Gregorius neminem iam reuerentiam sine cautione iuratoria penitus suscipere satagebat. Qua præstita, huiusmodi literis eidem patricio exarcho commendabat. Firminus frater & coepiscopus noster, Tregestinæ ciuitatis ecclesiæ, ante aduentum uestræ excellẽtiæ salubri consilio à schismate, cui inhæserat, resipiscens, atque ad unitatem matris Ecclesiæ rediẽs, nostris est epistolis confirmatus, quatenus in ueræ, quã agnouerat, sinu matris Ecclesiæ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito, Seuerus Gradensis Episcopus, eiusdem caput schismatis, eum. diuersis primum cœpit, si posset, suasionibus à bono reuocare proposito. Quod dum perficere authore Deo

Lib. 1 Ep. 16

Seueri Episcopus resipiscit. Redit ad uomitũ.

Li. 11. epi. 38

Deo mihi me ualuisset, seditionem illi suorum ciuiū excitare non timuit. Quanta uerò prædictus frater & coepiscopus noster Firminus ea eadem immissione pertulerit, plenius illic ac ueracius è uicino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiæ uestræ iussionibus his, qui in Istriæ partibus locum uestrum agere, Deo authore, noscuntur, districtius iubere, quatenus & præpedictum fratrem nostrum ab illatis debeāt defensare molestiis, & quietem illius, multis ad imitādum profuturam, modis omnibus procurare: Vt hæc uestra prouisio, & conuersorum sit optata securitas, & occasio *oborta sequentium. Denique Seuerus quia ad unitatem sanctæ uniuersalis Ecclesiæ redire non meruit, ad scindendum quoque suæ ipsius diœcesis unitatem, Romanum pontificem sua uecordia suscitauit: adeo ut ab ipso illius obitus tempore, Aquileiēsis diœcesis in duos metropolitanos, Catholicorum uidelicet & schismaticorum, diuisa sit. Neque potuit postmodū, licet oēs generaliter ad unitatem de schismate repedauerint, ad pristinæ cōiunctionis unionē usque hactenus reformari.

* apta

39 Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quartarum subsidia Gregorius minuebat, ita nulli pontificum pro ægritudine qualibet succedendum fore docebat. Vnde Anatolio Constantinopolitano subdiacono rescribens, ait: Scripsit mihi dilectio tua, piissimum dominum nostrum reuerendissimo fratri nostro, primo Iustinianæ episcopo, pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere succedi, ne fortasse dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, quod absit, ab hostibus pereat, & quidem nusquam Canones præcipiunt, ut pro ægritudine episcopo succedatur. Et omnino iniustum est, ut si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius depositione ueniat. Sed suggerendum est, ut si is, qui est in regimine, ægrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam omnē agere, & locum illius in regimine ecclesiæ, ipso non deposito, ac in custodia ciuitatis implere, ut neque Deus omnipotens offendatur, neque ciuitas inueniatur esse neglecta. Si uerò idē reuerēdissimus Iohānes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatus honore debeat uacare, eo petitionem scripto dante concedendum est. Aliter autem nos id facere pro omnipotētis Dei timore omnimodo nō ualemus. Quòd si hoc petere ille noluerit, quod piissimo Imperatori complacet, quicquid iubet facere in eius est potestate, sicut nouit, ipse prouideat. Nos tantummodo in depositionem insontis nō faciat permisceri. Quod uerò ipse fecerit, si canonicum est, sequimur, si uerò canonicum non est, inquantum possumus sine peccato nostro, portamus. Pontificibus uoluntarie suis renunciantibus sedibus, successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de reditibus relictæ ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. Vnde Mariniano Rauennati episcopo significans, ait: Qualiter ordinati à nobis sacerdotes, corporis qua notum est impediente molestia, Ariminensis ecclesia pastorali hactenus sit regimine destituta dudum fraternitas uestra cognouit, quem dum, habitatorum loci illius precibus permoti, sæpius hortamur, ut si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Domino, reuerteretur ecclesiam, datis Induciis, in hoc ut adriennio expectatus est. Quem dum monitu clericorum uel ciuiū illinc uenientium, uosque precibus arguentium, instantius hortaremur, ut si ualeret, cum eis auxiliante Domino remearet, data in scriptis supplicatione nos petiit, ut quia ad eiusdem ecclesiæ regimē uel susceptum officium pro eadem, qua detinebatur, molestia assurgere nullatenus posset, ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde quia cunctarum ecclesiarum iniuncta nos solicitudinis cura constringit ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, huiusque ex sui impossibilitate renunciatione compulsus, uisum nobis est, eidem Ariminēsi ecclesiæ debere episcopum ordinari. Et datis ex more præceptis, clerum plebemque eiusdem ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant.

Lib. 9. epi. 41.

Nō debet ob corporis ægritudinē episcopus deponi

Lib. 7. epi. 49. Indi. 2.

Ecclesiarū omniū cura demandata Rom. Pontifici.

Item Eleutherio episcopo: Quanuis triste nobis sit ualde, quod loquimur, atque fraterna nos magis compassione urgeat, quàm de auditis aliquid diffinire permittat, suscepti tamē sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magna nos ecclesiis cura prospicere, & antequam harum possit utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo authore, disponere. Peruenit igitur ad nos, quendam episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quæ mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore, grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, uel ecclesiæ ipsius utilitates depereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo quia uiuente episcopo, quem ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen, abducit, alium loco eius, nisi recusante eo, nulla sinit ratio ordinari, si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione, nec se ulterius ad hoc ministerium subueniente infirmitate, nec ad alia officia posse fateatur assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto, omnium solenni electione alter, qui dignus fuerit, episcopus consecretur, sic tamen, ut quousque eūdem episcopum in hoc seculo uita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrentur. Enimuerò si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac uitæ est probabilis eligenda, quæ ad regimen ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinæ uindicta restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem se in omnibus exhiber. Quietiam, si episcopo qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco eius debeat consecrari.

Li. 11 epi. 7

40 Virginem stupratam Gregorius iubebat uxorē percipere, aut stupratorem eius, castigatum uerberibus, in monasterio deputare. Vnde Felici Sipontino episcopo scribit, dicens, expectabamus fraternitatē tuam sua aliquos ad Deum prædicatione conuertere, & male agentes ad rectitudinem reuocare. Qua de re nimis contristamur, quia e diuerso in nepotis tui Felicis prauitate, tua euidenter, qui talem nutristi, culpa monstrata est. Peruenit itaque ad nos, quòd suprascriptus Felix, Euangeli diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si uerum est, quanuis graui esset de lege pœna plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponendo præcipimus, ut aut quam stuprauit, uxorem habeat, aut certè si renuendum putauerit, districtus ac corporaliter castigatus excōmonicatusq;, in monasterium, in quo pœnitentiā peragat, retrudatur de quo ei nulla sit egrediendi sine nostra præceptione licentia.

Lib. 2. epi. 42 ind. 11

41 Virum sine uxoris propriæ uoluntate conuersum, etiam si fuisset iam tonsuratus, Gregorius uxori reddē iubebat. Quapropter Adriano Panormitano notario scribens, ait: Agathosa latrix præsentium questa est, maritum suum contra uoluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem Abbatis culpam & inuidiam non est dubium

Lib. c. epi 44.

dubium

dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cum eius uo luntate conuersus sit, nel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si uerò nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen, propter quod uiro licet uxorem dimittere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio, uxori relictæ in seculo, fieri possit per ditionis occasio, uolumus ut maritum suum illi, etiã si iam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatio ne cessante. Quia & si mundana lex præcipit, conuer sionis gratia utrolibet inuito, solui posse coniugium, diuina lex fieri non permittit. Nam excepta fornica-
Ma. 5. tionis causa, uirum uxorem relinquere, nulla ratione concedit. Quia postquam copulatione coniugii, uiri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo permanere.

Lib. 1. 42 Iudęorũ perfidiam rationibus magis, quàm uio
Ep. 45 lentiis excutere Gregorius decertabat. Quapropter Virgilio & Theodoro episcopis Galliarum post aliqua scribens, ait: Plurimi Iudaicæ religionis uiri, in hac prouincia commanentes ac subinde in Massiliæ partibus pro diuersis negotiis ambulantes, ad nostrã perduxere notitiam, multos consistentium in illis partibus Iudæorum, ui magis ad fontem baptismatis quàm prædicatione perductos. Nam intentionẽ qui dem huiuscemodi & laude dignã censeo, & de Domini nostri descendere dilectione profitenr. Sed hanc eandem intentionem nisi competens scripturæ sacræ comitetur effectus, timeo ne aut mercedis opus exindè non proueniat, aut iuxta aliquid animarum, quas eri pi uolumus, quod absit, dispendia subsequantur. Dũ enim quispiam ad baptismatis fontem, non prædicationis suauitate, sed necessitate peruenerit, ad pristinam superstitionem remeãs, inde deterius moritur, unde renatus esse uidebatur. Fraternitas ergo nestra huiuscemodi homines frequenti prædicatione prouocet, quatenus mutare ueterem magis uitam de do ctoris suauitate desiderent. Sic enim & intentio nostra rectè perficitur, & conuersi animus ad priorem denuo uomitum non mutatur. Adhibendus ergo illis est sermo, qui & errorum spinas in ipsis urere debeat, & prædicando, quod in his tenebrescit, illuminet, ut pro his admonitione frequenti mercedem fraternitas uestra capiat, & eorum, quantas Deus donauerit, animas ad regenerationem nouæ uitæ per-
Lib. 7. ducat. Item Victori episcopo Panormitano: Sicut
epi. 26. Iudæis non debet esse licentiæ, quicquam in synago-
Indi. 1. gis suis ultrà, quàm permissum est lege, præsumere, ita in his, quæ eis concessa sunt, nullum debent præiudicium sustinere.

*præfe 43 Quemadmodum Iudæos uiolenter baptizari
cto. Gregorius denegabat, ita Christianos eis quoquomo
Li. 2. do subiici, nullatenus permittebat. Vndè Libertino
ep. 37. *prætori Siciliæ scribens, ait: Fertur, quòd Nasas qui
Indi. 11. dam sceleratissimus Iudæorũ, sub nomine beati Eliæ oratorium punienda temeritate construxerit, multosque illic Christianorum ad adorandum sacrilega seductione deceperit. Sed & Christiana, ut dicitur, mãcipia comparauit, & suis ea obsequiis ac utilitatibus deputauit. Dum igitur seuerissime in eum pro tantis facinoribus debuisset ulcisci, gloriosus Iustinus medicamento auaritiæ, ut nobis scriptum est, delinitus, Dei distulit iniuriam uindicare. Gloria autem uestra hæc omnia districta examinatione perquirat, & si hu iuscemodi manifestum esse repererit, ita districtissime ac corporaliter in eundem sceleratum festinet uindicare Iudæum, quatenus hac ex causa, & gratiã sibi Dei nostri concilict, & his se posteris pro sua mercede imitandum mõnstret exemplis. Mancipia autem Christiana, quæcũque eum comparasse patuerit, ad libertatem iuxta legum præcepta sine ambigui tate perducite, ne quod absit, Christiana religio Iudæis quoquomodo subdita polluatur. Item Venantio episcopo Lunensi: Multorum ad nos relatione ꝑ uenit, à Iudęis in Lunensi ciuitate degentibus, in ser uitium Christiana detineri mancipia. Quæ res nobis tãto uisa est asperior, quantò fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui ac Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Iudaicæ, ne simplices animæ non tam suasionibus, quàm potestatis iure quodammodo deseruirent. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, ut secundum piissimarum legum tramitem, nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo retinere dominio, sed si qui penes eos inueniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex le gum sanctione seruetur. Lib. 3. epi. 21.

44 Si quos Christianorum pro longitudine itineris per prouincias ab Hebręorum seruitio per legalẽ uiolentiam Gregorius liberare non poterat, suis pre eiis redimendos esse censebat. Vnde candido presby tero per Gallias scribens: Dominicus, inquit, pręsentium portitor, lachrymabiliter nobis innotuit, quatuor fratres suos de captiuitate à Iudæis redemptos esse, atque eos nunc Narbonæ in eorundem Iudæorum seruitio detineri. Et quia omnino graue execrã dumque est, Christianos esse in seruitio Iudæorum, dilectionem tuam scriptis præsentibus adhortamur, ut cum omni subtilitate & solicitudine studeat perscrutari, & si ita uera ita est, atque manifesta tibi ueritate constiterit quia neque ipsi undè se redimant, neque suprascriptus portitor habet, eos studii tui sit redimere, sciens quia quicquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur. Lib. 6. epi. 21.

45 Iudæorum mancipia semel confugientia ad Ecclesiam, nunquam quibuslibet sua sionibus reddi iubebat. Vnde Ianuario Caralitano episcopo inter cæ tera scribens, ait: Peruenit ad nos seruos, aliàsque Iudæorum fidei causa ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum, ne restituantur, precium dari. Hortamur igitur, ut nullatenus tã prauã cõsuetudinem manere permittas. Sed cum qui libet Iudæorum seruus ad uenerabilia loca fidei causa confugerit, nullatenus eum patiamini præiudiciũ sustinere. Sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizandus, sine ullo Christianorum pauperum dã no, religioso Ecclesiasticæ pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur. Lib. 3. epi. 9.

46 Non solum Christiana mancipia Gregorius in libertatem pristinam legaliter reuocabat, uerum etiam pagana, ad fidem uenire uolentia, uendi nullo modo permittebat. Vnde Fortunato Neapolitano episcopo inter cætera scribens, ait: Fraternitatem ue stram oportet esse solicitam, & si de Iudęorum serui tio non solum Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri uoluerit Christianus, postquam uoluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio uel argumento cuipiam Iudæorum uenundandi facultas sit. Sed is, qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione uestra in libertatem modis om nibus uindicetur. Hi uerò, quos huiuscemodi oportet seruos amittere, ne forsitan utilitates suas irrationabiter æstimet impediri, solicita uos hoc conuenit cõ sideratione seruare. ut si paganos, quos mercimonii causa de exteris finibus emerint, intra tres menses, dum emptor, cui uendi debeant, inueniatur, fugere ad ecclesiam forte contigerit, & uelle se dixerint fieri Christiani uel etiam extra ecclesiam hanc talem Lib. 5. epi. 31.

uoluntatem

uoluntatem prodiderint, precium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiuscemodi seruorum Iudæorum uelle suum edixerit, & fieri uoluerit Christianus, nec aliquis eum postmodùm emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat uenundare, sed ad libertatis proculdubiò præmia perducatur: quia hunc non ad uendendum, sed ad seruiendum sibi intelligitur reseruasse.

47 Pagana mancipia Iudæos, uidelicet dominos suos, ad fidem præcedentia, in eorum seruitium, etiam si ipsi eos ad Christianitatem subsequebantur, nullo modo reuocabat. Vndè Iohanni Syracusano episcopo: *Lib. 7. epi. 22. Indi. 1.* Felix, inquit, præsentium portitor questus nobis est, cùm sit de Christianis natus parêtibus, à quodam Christiano, Samaræo se, quod dici scelus est, esse donatû: & dum huiuscemodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mancipia possidere, nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat, se tamê per decem & octo annos in eius asserit seruitio permansisse: sed cognoscente hoc decessore uestro sanctæ memoriæ Maximiano, ab eo se zelo, sicut decuit, sacerdotali commoto, de Samaræi nefario seruitio dicit liberatum. Sed quia eiusdem Samaræi filius post quinque annos factus dicitur Christianus, & suprascriptû Felicem in eius seruitium, quantùm ipse dicit, quidâ nituntur redigere, sanctitas uestra hæc, quæ edocti sumus, diligenter inquirat: & si ita ei esse constiterit, cum tueri studeat, & à nullo sub qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitiosæ sectæ mancipia, dominos suos ad fidem præcedêtia, seruitio eorum apertè redigi iura prohibeant, quâto magis hic de Christianis parentibus natus, & factus à paruulo Christianus, hanc non debet quæstionem aliquo modo sustinere? maximè quia nec patris esse seruus potuit, quem liquet ex praua potius præsumptione pœnam posse uenientem de legibus sustinere.

48 Circuncidi saltem paganorum neminem Gregorius permittebat. Quamobrem Leoni Catanensi episcopo: *Lib. 5 epi. 32* Res, inquit, ad nos omninò detestabilis & legibus inimica peruenit, quæ si uera est, fraternitatê tuã uehementer accusat, quia eã de minori solicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem, quòd Iudæi uel Samaræi degentes Catanæ, pagana mancipia emerint, atq; ea circuncidere ausu temerario præsumpserint. Idcircò necesse est, ut omnimodò zelum in hac causa sacerdotalem exerceas, & cum omni hoc uiuacitate ac solicitudine studeas perscrutari. Et si ita repereris, mancipia ipsa sine mora in libertatem modis omnibus uendica, & Ecclesiasticam eis tuitionem impende. Nec quicquam dominos eorum de precio quolibet modo recipere patiaris: qui non solum hoc damno mulctandi, sed etiam alia erunt pœna de legibus feriendi.

49 Sanè quia Iudæorum perfidia zelum Christianorum, datis contra se muneribus, ludificare solebat, nô solùm nil ab eis penitus capiebat, quinimmò eorum munera Gregorius execrabilia iudicabat. Vndè Recharedo regi Vuisigothorû posteà scribit, dicens: *lib. 7. epi. 126 indi. 2.* Præterea indico, quia creuit de nostro opere in laudibus Dei hoc, quod dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui: quia cùm uestra excellentia constitutionem quandam contra Iudæorum perfidiam dedisset, hi de quibus prolata fuerat, rectitudinem uestræ mentis inflectere, pecuniarum summam offerendo moliti sunt. Quam excellentia uestra contempsit, & omnipotentis Dei placere iudicio quærens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid regis factum ad memoriam uenit. Cui dum concupita aqua de cisterna Bethlehemitica, quæ inter hostiles cuneos habebatur, ab obsequentibus militibus fuisset oblata, protinus dixit: Absit à me, ut sanguinem istorum hominum bibam. *2. Reg. 23.* Quam quia fudit, & bibere noluit, scriptum est: Libauit eam Domino. Si igitur ab armato rege in sacrificiû Dei uersa est aqua contempta, pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore illius non aquam, sed aurum accipere contempsit. Itaque fili excellentissimè fidenter dicam, quia libasti aurû Domino, quod contra eum habere nullo modo uoluisti, Et cætera.

50 Hinc est, quòd, sicut à Maioribus traditur, & nos usque ad nostra tempora, dum adhuc pubesceremus, oculis nostris conspeximus, consuetudo uetus obtinuit, ut omnes superstitionis illius homines, quantacunque pulcherrima mercimonia detulissent, nunquàm pontificalibus alloquiis fruerentur, nunquàm obtutibus Apostolicis potirentur: *Roma. Pontifices quã olim auersati Iudaeos.* sed extra uelum lõgissimæ porticus, non quidem in scamnis, sed in marmoreo pauimento sedentes, suscepta precia numerabant, nè uidelicet uiderentur aliquid de manu pontificis accepisse. Nam reuerendæ memoriæ Nicolaus pontifex Arsenium quondàm, Hortanæ ciuitatis episcopum, Iudaicas tunc primum pellicias introducere molientem, adeò auersatus est, ut ei palatinam processionem uellet adimere, nisi superstitiosæ gentis * uestibus adiurando, cum sacerdotalibus infulis consuetudinaliter procedere studuisset. *Legendum ut detur, * inestes abiurãdo.*

51 Antichristi præcursores, obseruari debere sabbatum prædicantes, Gregorius comminando taliter refutauit. *Lib. 11 epi. 3.* Peruenit ad me, quosdam peruersi spiritus homines, praua inter uos aliqua & sanctæ fidei aduersa seminasse, ità ut die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui ueniens diem sabbatum atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se simul & resurgere simulat, haberi in ueneratione uult diem Dominicum. Et quia iudaizare populum compellit, ut exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, colî uult sabbatum. Hoc enim, quod per Prophetam dicitur: *Hiere 17.* Nè inferatis onera per portas uestras die sabbati: tandiu teneri potuit, quandiu legem licuit iuxta literam custodiri. At postquàm gratia omnipotentis Domini nostri Iesu Christi apparuit, præcepta legis, quæ per figuram dicta sunt, iuxta literam seruari non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato esse seruandum, dicat necesse est, etiã carnalia sacrificia persoluenda, dicat præceptum quoque de circuncisione corporis adhucusquè retinendum. *Gal.6* sed contra se Paulum Apostolum audiat dicentem: Si circundamini, Christus uobis nihil prodest. Nos itaque hoc, quod de sabbato scriptum est, spiritualiter accipimus, spiritualiter retinemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem sabbatum, ipsum redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus. *Sabbatum nostrum, Christus.* Et qui lucem fidei eius cognoscit, si peccata concupiscentiæ ad mêtem per oculos trahit, in die sabbati onera per portas introducit. Non ergò in die sabbati onera per portas introducimus, si in redemptoris nostri gratia constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos nô trahamus. Nam idem Dominus ac redemptor noster, multa in die sabbati legitur operatus, ità ut Iudæos reprehenderet, dicens: *Lu. 13.* Quis uestrum bouem aut asinum suum non soluit in die sabbati, & ducit adaquare? Si ergò ipsa per se ueritas non custodiri iuxta literam sabbatum præcepit, quisquis ociosus sabbatum secundùm legis literam custodit, cui alteri, nisi ipsi ueritati contradicit? Aliud quoque ad me perlatum est, uobis à peruersis hominibus

nibus esse prædicatum, ut Dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi atque uoluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptũ quippe est: Nemo unquàm carnem suam odio habet, sed nutrit & souet eam. Et rursum scriptum est: Carnis curam nè feceritis in concupiscentijs. Qui igitur carnis curam in concupiscentiis fieri prohibet, profectò in necessitatibus concedit. Nam si Dominico tum die corpus lauare peccatum est, lauari ergò die eodẽ nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc, exigente necessitate, toti corpori denegetur? Dominicorũ uerò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodò orationibus insistendum: ut si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem te surrectionis Dominicæ precibus expietur.

Eph. 5
Ro. 13.
Dominico die quid agendũ.

52 Tanta compassionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, ut alterius infirmitatem in suo corpore hunc sustinuisse, si uelis, aspicias. Vndè Iohanni Rauennati episcopo scribens, ait: Dominicis mandatis præcipimur proximos, sicut nosmetipsos diligere, eorumque languoribus tanquàm proprijs infirmitatibus condolere. Quorum memor uestra fraternitas, competenti sibi more Castorium fratrem coepiscopumque nostrum, & prius per compassionem studuit uisitare, & cum postmodùm pro excrescente molestia corporis, in Rauennati urbe suscipere. Vndè nõ solùm nos impensæ charitatis, sed & Deum uobis fecistis procul dubio debitorem, cui in fratris infirmitate condoluisse probamini, ipsumq; ægrum in sui mẽbri molestia, non solum uisitasse, sed etiam suscepisse. Quem quidem ipse pro sua simplicitate illic ordinare omninò renuebam, sed petentium importunitas fecit, ut nullatenus contradicere potuissem. Si autem fieri potest, multum mihi & ipsi consulitis, si cum ad me uel per Siciliam transmittatis. Item Leontio episcopo Vrbinati: Castorium fratrem coepiscopumque nostrum Romæ pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam non ualet ecclesiam remeare, propterea eo absente, ecclesiæ ipsius fraternitati tuæ uisitationis operam prævidimus delegandam. Item uniuersis habitatoribus Atimini: Si culpam uestram, filij dilectissimi, intentius uelitis attendere, assidua uos apud Deum debetis oratione purgare, quòd episcopum uestrum non deuota mente, nec ut filij suscepistis. Quem inquietudo & tribulatio à uobis illata, ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incurreret. Quanuis in eo nihil de his, quæ nobis sunt scripta, cognouimus, sed solam in esse debilitatẽ uidimus, pro qua cum hic retinete curauimus. Item Eulogio Patriarchæ Alexandrino: Ante hoc tempora Bonifacij chartularij responsalis mei, qui in urbe regia demoratur, uehementer me scripta turbauere, quæ dicebant dulcissimam mihi atque suauissimam sanctitatem uestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quibus scriptis graui mœrore perculsus sum. Sed subitò creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante, beatitudinis uestræ suscepi epistolã, & sanum de ea corporis molestia, quã audierã, agnoscens, exultaui uehementer: quia tanta lætitia cordis secura est, quanta prius tristitiæ amaritudo præcesserat. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adiutorio, multorum salus est uita uestra. Item Rusticianæ patritiæ: Quoties de urbe regia ad nos aliquis uenit, curæ nobis est, de corporis uestri sospitate requirere: sed peccatis meis facientibus, semper audio, quæ me tædet audire. Quia in tanta tenuitate ac debilitate, adhuc in uobis referunt podagræ dolores excrescere. Sed oro omnipotentem Deum, ut omnia, quæ in

Lib. 2. epi. 22. Ind. 10
Lib. 2. epi. 24. Indi. 1.
Ibidem epi. 25.
Lib. 11. epi. 47.
Lib. 11 epi. 24.

nostro corpore aguntur, ad salutem animæ dirigantur. Flagella temporalia æternam uobis præparent quietem, & per eos dolores, qui cum fine sunt, gaudia uobis sine fine concedat. Item Mariniano episcopo Rauennati: Venientes quidam Rauennates homines, grauissimo me mœrore inuenerunt perculsum, quia fraternitatem tuam retulerunt de uomitu sanguinis ægrotare. Ex qua te solicitè & singulatim eos, quos hic doctos lectione nouimus, medicos fecimus requiri: & quid singuli senserint, quidve dictauerint, sanctitati uestræ scriptum misimus. Qui tamen quietem & silentium præ omnibus dictant. Quam si tua fraternitas in sua ecclesia possit habere, ualdè sum dubius. Et ideò uidetur mihi, ut ordinata illic ecclesia, uel qui Missarum solennia explere ualeãt, uel qui episcopij curam gerere, hospitalitatem & susceptionem possit exhibere, quive monasterijs custodiendis præesse norint, tua fraternitas ad me ante æstiuum tempus debeat uenire, ut ægritudinis tuæ ego specialiter, inquãtum ualeo, curam geram, quietemque tuam custodiam. Quia huic ægritudini æstiuum tempus medici uehementer dicunt periculosum: & ualdè pertimesco, nè si curas aliquas cum aduersitate corporis ceperis, amplius ex eadem molestia periclitetis. Ego enim ipse ualdè sum debilis, & omninò est utile, ut cũ Dei gratia sanus ad tuam ecclesiam redeas: aut certè, si uocandus es, inter manus tuorum uoceris: & ego, qui me proximum morti uideo, si me omnipotens Deus antè uocare uoluerit, inter tuas manus debeam transire.

Lib. 9. epi. 27.

53 Pro barbarorum incursionibus bis in hebdomada fieri Litanias Gregorius decernebat. Quapropter uniuersis episcopis Siciliæ scribẽs, ait: Super afflictiones & gemitus, quos annosa hic continuatione de hostibus sustinemus, maior nos metus excruciat, quòd inimicos nostros omni annisu ad Siciliæ inuasionem cognoscimus festinare. Sed nè hoc illis molientibus, prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad redemptoris nostri remedia conferamus, & quibus uirtute resistere non possumus, lachrymis obuiemus. Nam quid nobis cauendum, quidve sit uehementius formidandum, ex istius prouinciæ debetis desolatione colligere. Itaque hortor, fratres reuerẽdissimi, ut omni hebdomada quarta & sexta feria Litaniam inexcusabiliter indicatis, & contra hos barbaricæ crudelitatis incursus, supernæ protectionis auxilium imploretis.

Lib. 9. epi. 45.

54 Eandẽ Siciliam Simoniaca hæresi libidineq; fœtentem, Gregorius, sicut modò cernitur, perituram prædixit, Maximiano Syracusano episcopo scribẽs: Tãta nobis subindè mala, quæ aguntur in illa prouincia, nunciantur, ut peccatis facientibus, quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus.

Lib. 3. epi. 12.

55 Sed & peiora priotibus esse futura, præsago spiritu Maximo Salonitano episcopo scribit, dicens: Ad Romanam Vrbem ueniens communis filius presbyter Veteranus, ità me podagræ doloribus debilem reperit, ut fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenus ualuissem. Et quidem de Sclauorum gẽte, quæ nobis ualdè imminet, & affligor uehementer, & turbor. Affligor in his, quæ iam in uobis patior: conturbor autem, quia per Istriæ aditum iam ad Italiam intrare cœperunt. De Iuliano autem Scribo ne quid dicam, quandò ubiquè uideo, quia nobis peccata nostra respondeant, ut & foris à gentibus, & intus à peruersis iudicibus conturbemur? Sed noli te de talibus omnimodò contristari, quia qui post nos uixerint, deteriora tempora uidebunt, ità ut in comparatione sui temporis, felices nos æstiment

Lib. 8. epi. 36
Futura predicit.

dies habuisse. Inquantùm uerò præualet fraternitas tua, opponere se pro oppressis debet. *Prou. 24.* Quæ etiam si prodesse minimè ualuerit, ipsa omnipotenti Deo mẽtis deuotio sufficit, quam dedit. Scriptum est enim: Eripe eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare oẽ cesses. Quòd si dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergò, quod agis, inspectorem cordis appete habere placatum. Quicquid est, undè illi placeas, facere non omittas. Nam humani terrores & gratiæ, fumo sunt similes, qui leni aura raptus euanescit. Hoc certissimè scito, quia placere Deo & prauis hominibus nullus potest. In tanto se ergò æstimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Ipsa tamen defensio pauperum, moderata & grauis sit, nè, si quid nimis rigidè agitis, ex iuuentute uos arbitrentur homines superbire. Sed talis necesse est ut inueniatur pro oppressis uestra defensio, quatenus & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facilè inueniant, quod ex maleuola mente reprehendãt. Attende ergò, quod ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. *Ezec. 2.* Et beatus Iob ait: Frater fui draconum, & socius struthionum. *Iob 30.* Et Paulus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo. *Phil. 2.* Tanto ergò debemus cautius ambulare, quantò nos scimus inter Dei inimicos uiuere.

Lib. 7. epi. 24. Indi. 2.

56 Huius cautelæ suæ conscius, Romano defensori Gregorius ait: Peruenit ad nos, quia quidam homines minorem omnimodò discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderent, atque ità uolunt ab Ecclesiasticis personis defendi, ut ipsæ quoq; personæ ecclesiasticæ ex eorum culpa teneantur. Idcircò præsenti te præceptione admoneo, & per te fratrem & coepiscopum nostrum dominum Iohãnem, uel cæteros, qui interesse possunt, ut patrocinia ecclesiastica, siue mea suscipiatis scripta, siue etiam ea minimè fuerint directa, sub tanto moderamine debeatis impendere, quatenus si qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non uideantur iniustè defendi, nè opinionem malè agentium ex indiscretæ defensionis ausu in nos ullo modo transferamus. Sed quantùm decet ecclesiam, admonẽdo, uerbum intercessionis adhibendo, quibus ualetis succurrite, ut & illis opem feratis, & opinionem sanctæ ecclesiæ non inquinetis.

57 Item Iohanni episcopo post aliqua: Si qui eorum, de quibus est aliqua quæstio, in ecclesiam fortasse refugerint, ità debet causa disponi, ut nec ipsi uiolentiã patiantur, nec hi, qui dicuntur oppressi, damna sustineant. Curæ ergò uestræ sit, ut eis sacramentũ ab his, quorum interest, de seruanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorũ actuum reddere rationem. Quibus etiam ecclesiæ uestræ defensorem deputare uos conuenit, cuius solicitudine ea, quæ illis fuerint promissa, seruentur.

58 Quantæ humilitatis Gregorius fuerit, cũ ex multis, tum ex his manifestissimè poterit depræhendi, ꝙ omnes quidem sacerdotes, fratres & comministros: clericos autem diuersi ordinis, dilectissimos filios: at uerò laicos uiros, dominos: & fœminas, dominas in suis literis nominabat, neque ab aliquo se summum põtificem, aut uniuersalem siue dominũ uocari æquanimiter permittebat. Nam ut ea, quæ super huiusmodi comprehensa sunt, prætermittam, Rusticianæ patritiæ scribens, ait: *Lib. 9. epi. 58.* Excellentiæ uestræ scripta suscepi, quæ me in grauissima ægritudine positum, de salute, de deuotione, ac de dulcedine sua omnino releuarũt. Vnum uerò ægrè suscepi, quia in eisdem epistolis ad me, quod semel esse poterat, sæpius dicebatur, Ancilla uestra, & Ancilla uestra. Ego enim, qui per episcopatus onera seruus sum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicis, cuius ante susceptum episcopatum proprius fui? Et ideò rogo per omnipotentem Deum, nè hoc uerbum aliquandò ad me in scriptis uestris inueniam.

59 Huius humilitatis mansuetudine Gregorius non solum Theudelindæ reginæ Longobardorum pro tribus capitulis, uerùm etiam inter alios Sauino quoq; suo subdiacono satisfacere non renuit, dicens: *Lib. 2. epi. 10. Indict. 11.* Exeuntes maligni homines, turbauere animos uestros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: Astruentes, quòd aliquid de sancta Chalcedonensi synodo piæ memoriæ Iustiniani temporibus sit imminutum; quam nos omni fide omnique deuotione ueneramur, & sic quatuor synodos sanctæ uniuersalis ecclesiæ, sicut quatuor libros sancti Euangelij recipimus. De personis uerò, de quibus post terminum synodi aliquid actum fuerat, eiusdem piæ memoriæ Iustiniani temporibus est uentilatum, ità tamen, ut nec fides in aliquo uiolaretur, nec de eisdẽ personis aliud aliquid ageretur, quàm apud eandem sanctam Chalcedonensem synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem, si quis ex definitione fidei, quæ in eadem synodo prolata est, aliquid imminuere præsumit, uel quasi corrigendo eius sensum mutare: sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus. Te ergò, fili charissime, decet ad unitatem fidei remeare, ut finem tuum ualeas in pace concludere, nè malignus spiritus, qui contra te per alia opera præualere nõ potest, ex hac causa inueniat, undè tibi in die exitus tui in aditu regni cœlestis obsistat.

60 Item Gregoriæ cubiculariæ Augustorum post cætera: *Lib. 6. epi. 22.* Quòd dulcedo tua in suis epistolis subiunxit, importunam se mihi existere, quousque scribam mibi esse reuelatum, quia peccata tua dimissa sint, rem & difficilem & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri debeat: inutilem uerò, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cùm iam in die uitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minimè ualebis. Quæ dies quousque ueniat, semper suspecta, semper trepida, metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare.

61 Item Anastasio presbytero Isauriæ post aliqua, *Lib. 6. epi. 29.* Tua itaque fraternitas quantùm in charitate perfecta sit, scio. Et quia omnipotentem Deum multùm diligit, oportet ut de proximo multùm præsumat. Non enim loca uel ordines creatori nostro nos proximos faciunt, sed ei nos aut merita bona coniungunt, aut mala disiungunt. Quia ergò adhuc incertum est, quis interius qualis sit, cur non audeas scribere, dum inter me & te quis sit superior, ignores? Et quidem bene te uiuere scio, me autem multis oneratum peccatis cognosco, sed & si ipse peccator es, me tamen multo es melior, quia tua tantummodò, ego uerò & eorum, qui mihi commissi sunt, peccata porto. In hoc ergò ego te altum, in hoc magnum adspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minimè profecisti. In quo sæpè dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Tibi autem omnipotens Deus, iuxta hoc quod scriptum est, Ascensus in corde disposuit in conualle lachrymarum. *Ps. 83.* Multo nanque mihi altior, multo sublimior uideri poteras, si neque ducatum monasterij, quod Neas dicitur suscepisses. *Lib. 6. epist. 8. Eccl. 11*

62 Itẽ Stephano episcopo inter alia: Multũ mihi &

ultrà, quàm indignus audire debui, fauorē in uestris epistolis demonstrastis. Et scriptum est: Nè laudes hominem, quandiù uiuit. Tamē etsi audire talia dignus nō fui, orationibus uestris peto ut dignus efficiar: ut si bona in me non ideò dixistis, quia sunt: ideò fint, quia dixistis.

63 Sed nè solis uerbis tanti præsulis humilitas inaudita credatur, superest ut Græcorum relationibus ad me nuper interpretatis, eadem patris humilitas uiuis operibus demonstretur. In quibus uidelicet ità refertur: Enarrauit nobis Abbas Iohannes Persa, sanctus & reuerendus uir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano, dicens: Quoniam iui Romam ad adorādum loculos sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & una dierum cùm starem in medio ciuitatis, uideo Papam Gregorium per me transiturū, & cogitaui me mittere ante eum. Cùm ergò appropinquasset mihi Papa, uidens, quia pergerem ut mitterem me ante eum, sicut corā Deo dico fratres, primus misit se ante me super terram, & non antè surrexit, quàm ego prior surgerem: & amplexatus me cum multa humilitate, tribuit mihi per manum tria nummismata, & iussit dari mihi casulam & necessitates meas omnes. Glorificaui ergò Deum, qui donauit ei talem humilitatem circa omnes, & eleemosynam, & charitatem.

64 Hinc est, quòd patientissimus pastor Gregorius penès Imperatorem Mauritiū, sibi prorsus infensum, dudum accusatus, quòd Malchum episcopum, sui patrimonij prouisorem, pro recentis pensionibus tādiù in custodijs afflixisset, quousque spiritum exhalaret, Sabiniano suo Constantinopolitano diacono scribēs, ait: Vnum est, quod breuiter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego seruus eorum in mortē Longobardorum me miscere uoluissem, hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido. Malchus autem idem episcopus neq; in custodia fuit, neque in aliqua afflictione: sed die, qua causam dixit, & addictus est, nesciente me, à Bonifacio notario in domum eius ductus est, ibiq; prandidit & honoratus est ab eo, & nocte subitò mortuus est inuentus.

Lib. 7. epi. 1. Indi. 1.

65 Igitur in omnibus suis dictis uel operibus Gregorius imminentem futuræ retributionis diem ultimū perpendebat, tantoque cautius cuncta cunctorū negocia ponderabat, quanto propinquius finem mundi insistere, ruinis eius crebrescentibus, aduertebat. Quapropter in Homilijs euangelicis perhibet, dicēs: Exurget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & erunt terræmotus magni per loca, & pestilētia, & fames. Et quibusdam interpositis, adiunxit: Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuū. Ex quibus profectò omnibus alia iam facta cernimus, alia è proximo uentura formidamus. Nam gentem super gentem exurgere, earumq; pressuram terris insistere, plus iam in nostris tribulationibus * patimur, quàm in codicibus legimus. Quod terræmotus urbes innumeras subruat, ex alijs mundi partibus, scitis, quàm frequenter audiuimus. Pestilentias sine cessatione patimur. Signa uerò in sole & luna & stellis adhuc aperte minimè uidimus. Sed quia hæc non lōgè sint, ex ipsa iam aeris immutatione colligimus. Quanquam prius, quàm Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies uidimus, ipsum, qui posteà humani generis fusus est, sanguinem coruscātes. Confusio autem maris & fluctuum necdum noua exorta est. Sed cùm multa iam prænunciata completa sint, dubium non est, quin sequantur etiam pauca, quæ restant: Quia sequentium rerum certitudo, est præteritarum exhibitio. Et paulò pòst: Eccè fratres mei iam cernimus, quod audiebamus. Nouis quotidiè & crebrescentibus malis mundus urgetur. Ex illa plebe innumera quanti remanseritis, aspicitis: & tamen quotidiè flagella urgent, repentini casus opprimunt, nouæ nos & improuisæ clades affligunt. Sicut enim in iuuētute uiget corpus, forte & incolume manet pectus, torosa ceruix, plena sunt brachia: in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exiccata deponitur, frequentibus suspirijs pectus urgetur, uirtus deficit, loquentis uerba anhelitus intercidit. Nam si languor desit, plerunquè senibus ipsa salus, ægritudo est. Ità mundus in annis prioribus uelut in iuuentute uiguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum uiridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad uicinam mortem molestijs crebrescētibus urgetur. Et iterum: Euntes prædicate, dicentes: Quia appropinquabit regnum cœlorum. Hoc iam fratres dilectissimi, etiam si euangelium taceat, mundus clamat. Ruinæ nanque illius, uoces eius sunt. Qui enim tot attritus percussionibus à gloria sua cecidit, quasi iam nobis è proximo regnum aliud, quod sequatur, ostendit. Ipsæ enim eius ruinæ prædicant, quòd amandus non est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret: & qui stantem dilexerat, recedere quantocius à cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amādo amplectimur: opprimi uolumus potius, quàm habitare. Quia nulla nos ratio à ruina illius separat, quos in eius passionibus amor ligat. Facile est ergò nunc iam cùm destructa omnia cernimus, animū nostrum ab eius dilectione disiungere. Sed hoc illo in tempore difficilimum fuit, quo tunc apost oli prædicare cœleste regnum inuisibile mittebantur, cùm longè lateque omnia cernerent florere regna terrarum.

Homi. 1. in Euange. lia.

**cernimus.*

Homi. 4. in Euangelia.

66 Quæ autem de istius Vrbis Gregorius incommoditate descripserit, indicabo, quatenus hi, qui nunc in ruinis eius habitantes, eam ordinatiorem, ac per hoc ualentiorem fuisse non autumant, contremiscant. Ait enim in expositionis Ezechielis Homilia octauadecima sic: Quid est iam, rogo, quod in hoc mundo libeat? Vbiquè luctus aspicimus, undiquè gemitus audimus. Destructæ urbes, euersa sunt castra, depopulati sunt agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, penè nullus in urbibus habitator remansit. Et tamen ipsæ paruæ generis humani reliquiæ, adhuc quotidiè & sine cessatione feriuntur, & finem non habent flagella cœlestis iustitiæ, quia nec inter flagella correctæ sunt actionis culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici uidemus. Quid est ergò, quod in hac uita libeat, fratres mei? si talem mūdum adhuc diligimus, non iam gaudia, sed uulnera amamus. Ipsa autem, quæ aliquandò mundi domina esse uidebatur, qualis remanserit Roma, conspicitis. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium, impressione hostium, frequentia ruinarum, ità ut in ea completum esse uideamus, quod contra Samariam per Ezechielem prophetam prædictum est: Pone ollam, pone, inquam, & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in ea. Et paulò pòst: Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Atque iterum, Congere ossa, quæ igne succendam. Consumentur carnes, & coquetur uniuersa compositio, & ossa tabescent. Pone quoq; eam super prunas uacuam, ut incalescat, & liquefiat æs eius. Tunc enim nobis olla

Flagella Dei non cessant, dū non cessatur a sceleribus.

Ezech. 24.

posita

posita est, cum hæc est ciuitas constituta: Tunc in ea aqua missa est, & frusta eius congesta sunt, quandò ad eam undiquè populi confluebant, qui uelut aqua calens actionibus mundi feruescerēt, & quasi frusta carnium in ipso suo feruore liquarentur. De qua bene dicitur: Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Quia prius quidem in ea uehementer incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodū ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim, potentes seculi: per carnes uerò, populi designantur. Quia sicut carnes portantur ossibus, ità per potentes seculi infirmitas regitur populorum. Sed eccè iam

Clades urbis Romæ tēpore S. Gregorij. de illa omnes huius seculi potentes ablati sunt. Ossa ergò excocta sunt. Eccè populi defecerūt: carnes eius liquefactæ sunt. Dicatur itaq;: Cōgere ossa, quæ igne succendam. Consumentur carnes, & coquetur uniuersa compositio, & ossa tabescēt. Vbi enim senatus? Vbi iam populus? contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes. Omnis in ea secularium dignitatum ordo extinctus est, excocta ergò est uniuersa cōpositio eius. Et tamen ipsos nos paucos, qui remansimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergò: Pone quoquè eam super prunas uacuam. Quia enim senatus deest, populus interijt, & tamē in paucis, qui sunt, dolores & gemitus quotidiè multiplicantur, iam ergò uacua ardet Roma. quid autem ista de hominibus dicimus, cùm ruinis crebrescentibus, ipsa quoque eius destrui ædificia uidemus? Vndè aptè de ciuitate iam uacua subditur: Incalescat & liquefiat æs eius. Iam enim & ipsa olla consumitur, in qua prius carnes consumebātur & ossa: quia postquàm defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Vbi enim sunt, qui in eius aliquando gloria lætabantur? Vbi eorum pompa? Vbi superbia? Vbi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est

Nahū. 2. in ea, quod contra destructam Niniuem per prophetam dicitur: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? An eius duces ac principes leones non erant, qui per diuersas mundi prouincias discurrentes, prædam sæuiendo & interficiendo rapiebant? Hinc leonum catuli inueniebant pascua, quia pueri, adolescentes, iuuenes, seculares & secularium filij huc undiquè concurrebant, cùm proficere in hoc mundo uoluissent. Sed eccè iam desolata, eccè contrita, eccè gemitibus oppressa est. Iam nemo ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat: iam nullus potens & uiolentus remansit, qui opprimendo prædam diripiat. Dicamus ergò: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? Contigit ei, quod de Iudæa nouimus per prophetam dictum: Dilata caluitiū

Mich. 1. tuum sicut aquila. Caluitium quippe hominis, in solo capite fieri solet: caluitium uerò aquilæ, in toto fit corpore: quia cùm ualdè senuerit, plumæ eius ac pennæ ex omnibus illius membris cadunt. Caluitium ergò suum sicut aquila Roma dilatat, quia plumas perdidit dum populos amisit. Alarum quippe pennæ ceciderunt, cum quibus uolare ad prædam consueuerat: quia omnes eius potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Item Dialogorum libro secundo: Præ-

Lib. 2. cap. 15 tereà, inquit, antistes Canusinæ ecclesiæ ad Benedictum Domini famulum uenire cōsueuerat, quem uir Dei pro uitæ suæ merito ualdè diligebat. Is itaque dū cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ urbis

Prophetia S. Benedicti de Roma. perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regē ciuitas ista destruetur, ut iam amplius non inhabitetur. Cui uir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus ac terræmotu fatigata, marcescet in semetipsa. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mœnia, euersas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusque ædificia, longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur, uidemus. Item in epistola Iohanni Episcopo Rauennati post aliqua: Si quando est aliquādo locus obtinendi, agat apud Exarchum fraternitas uestra, ut pacem cum Arnulpho, si aliquid parū possumus, faciamus: quia miles de Romana Vrbe ablatus est, sicut ipse nouit: Theodosiani uerò, qui hic emanserunt, togam non accipientes, uix ad murorū quidem custodiam se accommodant: & destituta ab omnibus ciuitas, si pacem eius non habet, quomodò subsistet? *Lib. 2. epi. 32. Ind. 10*

67 Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac ciuitatis custodia Gregorius grauabatur, ut in coli molestias corruens, non solum, sicut proposuerat, per ordinem Ezechielis mysteria minime perrractaret, uerùm etiam hostilibus incursionibus, multisque corporis debilitatibus aggrauatus, à studio expositionis omninò desisteret, & ad dies illos se peruenisse deflerer, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Iohanni episcopo queritur, dicens: Quòd multis uestræ beatitudini minimè respondi, non hoc torpori meo, sed languori deputate: quia peccatis meis facientibus eo tempore, quo Arnulphus ad Romanam Vrbem ueniens, alios occidit, alios detruncauit, tanta mœstitia affectus sum, ut in * coli molestiam caderem. *Ibidem*

** Colicam.* Itē in expositione ultimæ uisionis Ezechielis prophetæ: Quia multis curis prementibus prophetæ librum coram charitate uestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis uestris desiderijs placuit petere, ut saltem extrema eius uisio, quæ ei facta est de ædificio in monte constituto, quæ & cunctis est uisionibus obscurior, exponi debuisset. Et quidem uoluntati uestræ me parcere necesse est, sed duo sunt, quæ hac in re perturbant animum meū: Vnum, quòd hæc eadem uisio tantæ obscuritatis nebulis tegitur, ut uix in ea aliquid intellectu interlucente uideatur. Aliud, quòd iam Agilulphum Longobardorum regem ad obsidionem uestram summopere festinātem, Padum transisse cognouimus. Vndè pensate fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid ualeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata? Quanto enim circa terrena plus satagit, tāto in his, quæ sunt cælestia, minus uidet. Et pro eo quòd curis suis extra se ducit, ualde intus minor est. Quia scriptū est: Deprimit terrena inhabitatio sensum mul- *In præfatione libri 2.*

Sap. 9. ta cogitantem. Quæ enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit diuisa. Scimus omnes, quia & fluuius, qui in multis riuis diuiditur, à suo alueo siccatur. Item idem in eiusdem prophetæ tractatibus, Homilia 11. Siue, inquit, iustus in culpam, siue peccator in mortem corruat, speculatori timendum est, nè hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interim dum loquor, auertere à memetipso oculos uolo, & eccè iterum sermo diuinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam uideā, & mihi dici hæc, quæ audio, pertimescam. Sicut enim superius dixi, cuius cor innumeris curis sparsum, se ad se colligat? Quando etenim possum & ea, quæ circa me sunt, solicite omnia curare, & memetipsum adunato sensu cōspicere? Quādò possum prauorum nequitias insequēdo corrigere, bonorum actus laudando & admonēdo custodire: aliis terrorem, atque alijs dulcedinē demōstrare? Quādò ualeo, & de his, quæ sunt necessaria fratribus, cogitare, & contra hostiles gladios de Vrbis uigilijs solicitudinem gerere, nè incursione subita ciues pereant, prouidere, & inter hæc oīa pro animarū custodia plenè atque efficaciter uerbū exhortatio- *Homi. 11. in Ezechiel.*

nis impendere? Loqui etenim de Deo, quietæ ualdè & liberæ mentis est. Tunc nanque benè lingua dirigitur in sermone, cùm securè sensus quieuerit in tranquillitate. Quia nec concussa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea uultus intendentis adspicitur, cùm non mouetur. Quam ergò exhortationẽ uobis speculator uester fratres charissimi faciat, quẽ tot rerum confusio perturbat? Et paulò pòst: Sacerdos etiam post compunctionem ac lachrymas cogitur necessaria quæque filiorum suorum cognoscere, & ea, quæ refugit animo, patienter audire, atque post suspiria cœlestium, quorunlibet carnalium hominũ onera portare, & sæpè cum superuenientibus cor in diuersam qualitatem transfundere. Nam aliquandò de lucris spiritualibus gaudet, sed cùm quilibet mœrens superuenerit, nisi eius mœrorem in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquandò de damnis animarum luget, sed repentè superueniunt, qui de suis prosperitatibus lætantur. Quorum si lætitiæ sacerdos non congaudet, minus amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat, præcipuè cùm Paulus dicat: Gaudere cum gaudentibus, flere *Ro. 12.* cum flentibus. Nihil ergò tam onerosum in ordine sacerdotum uideo, quàm rigorem mentis compatiendo flectere, & cum personis superuenientibus animũ mutare. Et tamen hoc ualdè est necessarium. Nã quandò ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse, qui prædicat, uideť ingratus?

Homil. 22. Item in fine eiusdem uoluminis: Eccè hæc ut Domino largiente potuimus, coram uobis fratres charissimi rimati sumus. Nemo autem me repræhendat, si post hàc a locutione cessauero. Quia sicut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreuerunt. Vndiquè gladijs circunfusi sumus, undiquè imminens mortis periculum timemus. Alij detrũcatis ad nos manibus redeunt, alij capti, alij interempti nunciantur. Iam cor linguam ab expositione retinere, quia tædet animam meam uitæ meæ. Iam nullus in me sacri eloquij studiũ requirat, quia uersa est in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium. Iam cordis oculus in mysteriorum discussione non uigilat, quia dormitauit anima mea præ tædio. Iam minus lectio animo dulcis est, quia oblitus sum mãducare panem meum à uoce gemitus mei. Cui autem uiuere non licet, de scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidiè amara bibere, quandò possum dulcia propinare?

Item idem Italicæ patritiæ & Venantio ex mona- *Lib. 7. epist. 127. Indi. 2.* cho patricio: Quosdam de Sicilia uenientes, affectu, quo debui, de sospitate uestræ excellentiæ requirere curaui. Sed de assiduitate ægritudinum mihi tristia responderunt. Hæc autem dicens, nec ego uobis de meipso inuenio aliud, quod debeam nunciare, nisi quòd peccatis meis facientibus, eccè iam undecim menses sunt, quòd ualdè rarum est, si de lecto surgere aliquandò potui. Tantis enim podagræ doloribus tantisque molestiarum premor angoribus, ut uita mea mihi grauissima pœna sit. Quotidie enim in dolore deficio, & mortis remedium expectando suspiro. In Clero uerò huius Vrbis & populo tanti febrium languores irruerunt, ut penè nullus liber, nullus seruus remanserit, qui esse idoneus ad aliquod officium uel ministerium possit. De uicinis autem urbibus strages nobis mortalitatis quotidie nunciantur. Aphrica autẽ qualiter mortalitate & languoribus uastetur, quanto uiciniores estis, tanto credo quòd subtilius cognoscatis. De Oriente uerò qui ueniunt, grauiores desolationes nũciant. In his itaq; omnibus, quia appropinquãte fine *Lib. 8. epi. 35.* mundi generalem percussionẽ esse cognouimus, affligi nimis de proprijs molestijs non debemus. Itẽ Eulogio patriarchæ Alexandrino: Transacto anno suauissima sanctitatis uestræ scripta suscepi, quibus pro ægritudinis meæ nimietate respondere nunc usq; nõ ualui. Eccè enim iam biennium penè expletur, quo lectulo teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, ut uix in diebus festis usq; ad horarum trium spatiũ surgere ualeam, Missarum solennia celebrare. Mox autem cum graui compellor dolore decumbere, ut cruciatum meum non possim gemitu interrumpente tolerare: qui dolor interdum lentus est, interdũ nimius: sed neq; ità lentus, ut recedat: neq; ita nimius, ut interficiat. Vndè fit, ut qui quotidie in morte sum, quotidie repellar à morte: nec mirum, quia peccator grauis, talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Vndè compellor exclamare: Educ de carcere animã meã *Ps. 142* ad confitendum nomini tuo Domine. Sed quia meis adhuc precibus obtinere non mereor, rogo ut uestræ sanctitatis oratio suæ mihi intercessionis adiutorium præbeat, meque à peccati & corruptionis pondere liberum reddat in illam quam bene nostis, libertatem gloriæ filiorum Dei. Item eidem: Peto autem, ut pro *Lib. 7. epi. 78. Indi. 2.* me enixius uestra sanctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, & barbarorum gladijs, & curarũ afflictionibus incessanter premor. Sed si mihi orationis uestræ opem impẽditis, credo quod me contra omnia aduersa fortiter iuuetis. Item eidem: Rogo ergò, ut *Lib. 11 epi. 47.* pro me peccatore enixius oretis, quia & dolor corporis, & amaritudo cordis, & immensa uastitas mortalitatis, inter tot barbarorum gladios me uehementer affligit: inter quæ omnia non temporalem, sed æternam consolationem requiro. Quam per me impetrare non ualeo, sed per intercessionem uestræ beatitudinis hanc me obtinere confido. Item *Mariano episcopo Arabiæ: **Maximiano. Lib. 9. epi. 27.* Multũ iam tempus est, quo surgere de lecto non ualeo. Nam me modò podagræ dolor cruciat, modò nescio quis in toto corpore cum dolore ignis expandit: & fit plerunque, ut uno in me tempore ardor cum dolore confligat, & corpus in me animusque deficiat. Quantis autem alijs necessitatibus extra has, quas protuli, infirmitates efficiar, enumerare non ualeo. Sed breuiter dico, quia sic me infectio noxij humoris imbibit, ut uiuere mihi pœna sit, & mortem desiderãter expectem, quam gemitibus meis solam esse credo remedium. Proindè frater charissime diuinę pro me pietatis misericordiam deprecare, ut percussionis suæ erga me flagella propitius mitiget, & patientiam tolerandi cõcedat, nè nimio, quod absit, tædio in impatientiam cor erumpat, & quæ curari per plagam poterat culpa, crescat ex murmure. Itẽ Rusticianæ patritiæ: De podagræ molestia, quã uo- *Lib. 9 epi. 38* bis euenisse signastis, & contristatus uehemẽter sum, & lætatus. Lætatus, quia humor noxius inferiora petens, superiora profectò deseruit: Contristatus uerò, quia in tã tenuissimo corpore dolores uos nimios perpeti pertimesco. Vbi enim deest caro, quæ uirtus esse poterit doloribus resistens? Me etenim, quẽ qualis fuerim nostis, ità amaritudo animi, & assidua exacerbatio, atq; præter hoc podagræ molestia affecit, ut corpus meum tanq̃ in sepultura siccatum sit. Vndè fit, ut iam rarò de lecto surgere ualeam. Itẽ eidem: Ego in *Lib. 11. epi. 24* tãto gemitu & occupationibus uiuo, ut ad dies, quos ago, me peruenisse pęniteat, solaq; mihi in cõsolatione sit mortis expectatio. Vndè peto, ut pro me orare debeatis, quatenus de hoc carnis carcere citius educar, nè tantis laboribus diutius torquear. Item Ana- *Lib. 7. epi. 3. Indi. 1.* stasio Antiocheno: Rogo, ut pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam ab omnibus malis pro uestra intercessione tueatur, & citius me de tot procellis huius tẽpestatis eripiat, atq; in æternæ quietis litore perducat.

Tantis

Moritur beatissimus Pontifex

68 Tantis precibus Gregorius tandem aliquando diuinitus exauditus, postquàm sedem sanctæ catholicæ & apostolicæ Romanæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex & diebus decem, doctrinis pariter ac operibus felicissimis illustrauit, anno imperij Phocæ secundo, indictione septima, quarto Iduum Martiarum, à carnis corruptione subtractus est, incorruptionis perpetuæ gloriæ sublimandus. Qui uidelicet omni uitæ suæ tempore sicut nouas basilicas minimè fabricarat, ità nimirum fabricatarum ueterum sartatecta cum summo studio annualiter reparabat. Quas reditibus, luminaribus, officijs atque donarijs cumulans, in basilica B. Petri apostoli fastigium de argento purissimo, quod à Leone tertio pontifice in basilica Sixtiana, sanctæ Mariæ nomini dedicata, translatum est, fabricauit: & in basilica beati Pauli apostoli super altare nihilominus aliud fastigium procurauit. Huius præterea uenerabile corpus in extrema porticu basilicæ beati Petri apostoli ante secretarium tunc antiquissimum, quo uidelicet Leo, Simplicius, Gelasius atque Symmachus, Apostolicæ sedis episcopi, cum nonnullis alijs tumulati, suis hactenus epitaphijs prædicantur, sepultum tali titulo decoratur:

Epitaphiũ S. Gregorij.

Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere quod ualeas uiuificante Deo.
Spiritus astra petit: Leti nil iura ualebunt,
Cui uita alterius mors magis ipsa uia est.
Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulcro,
Qui innumeris semper uiuit ubiquè bonis.
Esuriem dapibus superauit, frigora ueste,
Atque animas monitis texit ab hoste sacris:
Implebatq; actu, quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum, mystica uerba loquens.
Anglos ad Christum conuertit mente benigna,
Sic fidei acquirens agmina gente noua
Hic labor, hoc studiũ, hæc tibi cura, hoc pastor agebas,
Vt Domino offerres plurima lucra gregis:
Hisq; Dei consul factus lætare triumphis,
Nam mercedem operum iam sine fine tenes

Calumnia in eũ post obitum.

69 Quo scilicet liberalissimo pastore defuncto, uehementissima fames eodem anno incubuit. Et quanto patrono tunc Roma caruerit, licèt rerum inopia toti penè mundo monstrauerit, inuidorum tamen feritas minimè recognouit. Nam sicut à maioribus traditur, cùm calumniarum ueterum incentores Gregorium prodigum dilapidatoremq; multiplicis patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente personali materie, ad comburendos libros eius cœperunt pariter anhelare. Quorum dum quosdam iam combussissent, & reliquos uellent exurere, Petrus diaconus familiarissimus eius, cum quo quatuor Dialogorum libros disputauerat, creditur uehementius obstitisse, dicens, ad obliterandam eius memoriam librorũ exustionem nihil proficere, quorum exemplaria diuersis petentibus mundi ambitũ penetrassent. Subiungens, immane sacrilegium esse, tanti patris tot & tales libros exurere, super cuius caput spiritum sanctum ipse in similitudine columbæ tractantis frequentissimè perspexisset. Cumq; dudũ deuotum populum Diaconus cerneret occasione temporis cum inuidis resultare, in hoc omnium sententiam dicitur prouocasse, ut si quod dixerat iureiurando confirmans, morei continuo meruisset, ipsi à librorum exustione desisterẽt. Si uero superstes sui testimonij extitisset, ipse quoque combustoribus manus daret. Itaque cum euangelijs in ambonem uenerabilis Leuita Petrus ascẽdens mox ut Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter uerba ueræ confessionis spiritum efflauit: & à dolore mortis extraneus, iuxta pyrgi basim, sicut hactenus cernitur, confessor ueritatis meruit sepelliri.

Nota rem mirabilẽ.

Scripta pleraq; S. Gregorij cur interciderint.

Lib. 10 epi. 22.

70 Hinc est, quòd consuetudinaliter spiritus sanctus in specie columbæ super scribentis Gregorij caput depingitur: & quòd expositionum illius pars maxima, quæ utiquè ab inuidis exusta recolitur, non habetur. Quarum ipse summam Iohanni subdiacono Rauennæ responsali suo significare uidetur, inter cætera sic describens: Quia charissimus quondã filius meus Claudius aliqua, me loquente, de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris quoquè Regum, & de Heptatico audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu dictauit, nè obliuione deperirent, ut apto tempore hæc eadẽ mihi inferrentur, & emendatius dictarentur. Quæ cùm mihi legisset, inueni dictorum meorum sensum ualdè in multis fuisse permutatum. Vndè necesse est, ut tua experientia omni excusatione atque mora cessante, ad eius monasterium accedat, cumq; uenire faciat, & cum omni ueritate quantascunque de diuersis scripturis chartulas detulit, ad medium deducat. Quas tu suscipe, & mihi celerrimè transmitte. Enimuero quia studiositas Gregorij, qui post hæc tribus fermè annis superfuit, falli non potuit, constat nimirũ, quia plures libros, quàm nunc habeantur, composuit. Quorum memoriam quidam in Episcopali suo perstringens, ait: Iob, Ezechiel, Euangelia & Pastoralem exposuit, & multa alia: ut subaudias, quæ iam inueniri non possunt. Quoniam reuerà antè succensa sunt, quàm edita, sicut reliqua ipsius opera, quæ nũc in sancta Romana retinentur Ecclesia adhuc sub custodia, nè penitus uulgarentur.

71 Itaque si curiosius perpendatur, omne Gregorij tractandi tempus, quo libros, qui nunc habentur, exposuit, à diaconio suo usque ad penultimum sui pontificatus annum extenditur. Et licèt Longobardorum perfidia sæuiente, post Ezechielis tractatus ab expositione librorum destiterit, ab exponendis tamen epistolis, quandiu uiuere potuit, nunquàm omnino cessauit. Quarum uidelicet tot libros in scrinio dereliquit, quot annos deuixit. Vndè tertiumdecimum epistolarum librum septimæ indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eiusdem indictionis terminum nõ pertingit. Ex quarum multitudine primi Adriani Papæ temporibus quædã epistolæ decretales per singulas indictiones excerptæ sunt, & in duobus uoluminibus, sicuti modo cernitur, congregatæ. Et Gregorius iamdudum in monasterio positus, ubi eum angelus Domini sub habitu naufragi scribẽtem repererat, nimirum quædam dictauerat, ut ad expositionem tantæ profunditatis, quã in libro Iob penetrare potuit, eò paratior, quò ex dictandi consuetudine doctior, perueniret.

S. Iob quando cœperit D. Gregorius exponere.

72 Ergò Gregorius in diaconio suo, dum illum in Constantinopolitana urbe sedis Apostolicæ responsa constringerent, & Leandrum Hispanum episcopum iniuncta pro causis fidei Vuisigothorum ibi legatio perduxisset, eodem Leandro, sicut in primo libro dixisse me recolo, cum fratribus, tunc Gregorio adhærentibus, importunissimè compellente, librum beati Iob cœpit exponere. Quibus coràm positis, priora libri sub oculis dixit: & quia tempus paulò uacantius reperit, posteriora tractando dictauit. Cumque ei spatia largiora suppeterent, multa augẽs, pauca subtrahens, atq; ità, ut inuenta sunt, nonnulla derelinquens, ea quæ se loquẽte excepta sub oculis fuerãt, in libros emendando cõposuit. Qui cum iam factus episcopus, Romæ postrema dictaret, quo stylo prima

dixerat, solicitè attēdens egit, ut ea, quæ locutus fuerat, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictantis erigeret, & ea quæ dictauerat, nō longè à colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili, res non dissimilis formaretur. Quamuis tertiam ipsius operis partem ut colloquendo protulit, penè ità dereliquit: quia dum eum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc subtilius emendari uoluerunt. Quibus multa iubentibus, dum parere modò per expositionis mysterium, modò per contēplationis ascēsum, modò per moralitatis studeret instrumentum, hoc opus per triginta & quinque libros extensum, in sex codicibus expleuit. Quorum exēplaria primò per Vrbis monasteria subdiuisit, postremò uerò eidē Leādro episcopo destinauit.

Pastoralis curæ librum quando scripserit.

In Prologo eius operis.

73 Sed in ipso sui episcopatus exordio, dum à Iobānne Rauennatis urbis episcopo humiliter repræhensus fuisset, cur pastoralis curæ delitescendo pondera fugere uir tam idoneus uoluisset, librum regulæ pastoralis composuit. Quam quadripartita ratione distinguens, ualdè pensandum esse perdocuit, cùm rerum necessitas exposcit, ad culmen regiminis quisque qualiter ueniat, atque ad hoc ritè perueniens, qualiter uiuat: & benè uiuens, qualiter doceat: & rectè docens, infirmitatem suam quotidiè quanta consideratione cognoscat, nè aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni uita contradicat, aut uitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Primū ergò appetitum timor temperet, pòst autem magisterium, quod à non quærente suscipitur, uita commendet. Deindè necesse est, ut pastoris bonum, quod uiuēdo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum uerò superest, ut perfecta quæque opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat, nè hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Et quia quosdam imperitos ad sacerdotium conspirasse cognouerat, quosdam conspiraturos esse prçuidebat, qui metiri se nescientes, quæ non didicerunt docere concupiscerent, quique pondus magisterij tanto leuius æstimarent, quāto uim illius magnitudinis ignorarent: hos in ipso libri sui repræhendit exordio: ut si quandò indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetissent, à præcipitationis suæ aufibus in ipsa Gregorianæ locutionis ianua pellerentur. Hunc librum Anatholius diaconus, eius apocrisarius, quærenti ac iubenti Imperatori quondam obtulerat, quem magnus Anastasius Antiochenus episcopus in Græcam linguam transfudit, & Orientalibus ecclesijs opus uenerabile procurauit.

Testatur id S. Gregorius. Lib. 10 epi. 22.

Opus 40. Homiliarum in Euāge.

74 Deindè sicut in secundo huius operis libro iam retuli, dum adhuc Gregorius ad loquendum uoce, flatuque sibi sufficeret, per stationes discurrens, XX. Homilias Euangelij diuerso tempore coram populo declamauit. Reliquas uero eiusdem numeri dictauit quidem, sed lassescente stomacho, languore cōtinuo, alijs pronunciare permisit. Quarum exemplaria Secundo seruo Dei petenti mandauit.

Lib. 2. epi. 30. Indi. 11

75 Cumque à suis familiaribus, ut aliqua de miraculis Patrum describeret, Gregorius enixius rogaretur, Maximiano Syracusano episcopo scripsit, dicens: Fratres mei qui mecum familiariter uiuunt, omnimodò me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quæ in Italia facta audiuimus, sub breuitate describere. Ad quam rem solatio uestræ charitatis uehementer indigeo, ut quæque uobis in memoriam redeunt, quęque cognouisse uos contigit, mihi breuiter indicetis. De Domno enim Nonnoso abbate, qui iuxta Domnum Anastasium de Pentomijs fuit aliqua retulisse te memini, quæ obliuioni mandaui. Et hæc ergò, & si qua sunt alia, tuis peto epistolis imprimi, & mihi sub celeritate transmitti, si tamen ad me ipse non proficisceris. Hinc Gregorius roboratus, sanctorum miracula Patrum cum Petro suo diacono, quæ per inquisitionem atque responsionem protulerat, expositionis altius studium interrumpens, sola nominum prænotatione distinxit, & in libros quatuor ordinauit: Vt sicut in libris expositionum suarum, quibus esset uirtutibus insudandum, docuerat; ità etiam, descriptis sanctorum miraculis, quæ uirtutum fuisset earundem claritas, luce clarius ostenderet. Quos libros Zacharias, sanctæ Ecclesiæ Romanæ episcopus, Græco Latinoque sermone doctissimus, temporibus Constantini Imperatoris, post annos fermè centum septuagintaquinque in Græcam linguam conuertens, Orientalibus ecclesijs diuulgauit. Quamuis astuta Græcorum peruersitas, in commemoratione spiritus sancti à patre procedentis, nomen filij suspiciens radens abstulerit.

Dialogus quādo scriptus.

Græci corrumpunt Dialogum S. Gregorij.

76 Primam quoque & ultimam Ezechielis prophetæ partes, quæ uidebantur obscuriores, Romanis postulantibus pertractauit, easque per Homilias uiginti & duas distinguens, quantum lucis intus habeant, demonstrauit: & in his tractandi, sicut superius patuit, finem fecit.

Homiliæ in Ezechiele.

77 Qui libri dum à doctoribus sequentis temporis tam rectissimis sententiis editi quàm luculentissimo rhetoricæ facundiæ stylo compositi ueraciter doceātur, eos beatus Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro episcopo inter cætera scribens: Quæso ut huius operis (haud dubium quin Moralium) dicta percurrens, in his uerborū solia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosæ loquacitatis leuitas studiose compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quoties in folijs malè lætæ segetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Vnde & ipsam loquendi artem, quam magisterium disciplinæ exterioris insinuat, seruare despexi. Nam sicut huius quoquè epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem deuito, situs motusque præpositionum casusque seruare contemno. Quia indignum uehementer existimo, ut uerba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab ullius temporis interpretibus in scriptura sacræ authoritate seruata sunt. Ex qua nimirū quia nostra expositio oritur, dignum profectò est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. In quibus uerbis agnoscitur Gregorius non affectasse locutionē pompaticam, sed ex pristina secularis exercitij consuetudine potius incurrisse. Cuius facundiæ consonātiam Isidorus, Hispalensis urbis episcopus, in expositione Geneseos admiratur: Sumpta, inquit, sunt hæc ab authoribus, Origene, Victorino, Ambrosio, Hieronymo, Cassiano, Augustino, Fulgentio, ac nostris tēporibus insigniter eloquente Gregorio. Sed & Beda presbyter in libro de schematibus oratores homæoteleuton facere perhibens, exemplum proposuit, dicens: Beatus Iob Deo soli sibique cognitus, in tentatione ad nostram notitiam perducendus, tactus est uulnere, ut odorem suarum uirium tanto latius spargeret, quantò more aromatum melius ex incensione flagraret. Quo schemate ipse, qui hoc dixit, beatus Papa Gregorius sæpissimè usus fuisse cognoscitur. Et huiusmodi orationes esse reor, quas Beatus Hieronymus concinnas rhetorum declamationes appellat.

In fronte expositionis in S. Iob, cap. 5.

Deut. 16.

78 At Gregorius humilitatis suæ cautela commonitus, non solum facundiæ suæ redolentiam contemnebat,

Lib. 8. epi. 37.

nebat, uerum etiam in comparatione tractatus alterius, dictatum suum, furfurem nominans, libros suo legi, quandiu uiueret, uehementissime perhibebat, Innocentio præfecto Africæ inter cætera scribens: Quod in expositione sancti Iob transmitti uobis codicem uoluistis, uestro omnino studio congaudemus quoniam illi rei eminentiam uestram studere conspicimus, quæ nec totos foras uos exire permittat, & ad cor iterum secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delicioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini patriotæ uestri opuscula legite, & ad comparationem siliginis illius, nostrum furfurem non quæratis. Item Iohanne episcopo Syracusano: Præterea audio, quod aliqua de his, quæ scripsisse me memini, fraternitas uestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi nō uidetur esse faciēdū, quia hoc qđ uos pro charitate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, uanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum authoritate ualeant, qui audiunt, informari. Item Iohanni subdiacono Rauennæ post multa: Illud, inquit, quod ad me quorundam relatione perlatum est, quia reuerendissimus frater & coepiscopus meus Marinianus legi commenta beati Iob publicè ad uigilias facit, non gratè suscepi: quia non est illud opus populare, & auditoribus rudibus impedimentum magis quàm prouectum generat. Sed dic ei, ut commenta Psalmorū legi ad uigilias faciat, quæ mentes secularium ad bonos mores præcipuè informāt. Neque enim uolo, dū in hac carne sum, si qua dixisse me cōtigit, ea facile hominibus innotesci.

Lib. 6. epi. 9. — *Lib. 10. Ep. 21.*

Scripta sua uult ne sciri.

79 Quanta sanæ consideratione Gregorius, qui ad culmē regiminis humiliter peruenisset, ad hoc opus perueniens, bene uixisse, bene uiuendo rectè docuisse laris, ut opinor, monstratus est, infirmitatem suam cognouerit, in extremo libro Moralium manifestat, cū dicit. Expleto itaque hoc opere, ad me mihi uideo esse redeundum. Multum quippe mens nostra etiam cum rectè loqui conatus, extra semetipsam spargitur. Integritatem nanque animi, dum cogitantur uerba qualiter proferantur, quia trahunt extrinsecus, minuunt. Igitur a publico locutionis redeundum est ad curiam cordis, ut quasi in quodam cōcilio consultationis ad meipsum discernendum conuocem cogitationes mentis, quatenus ibi uideam, ne aut incautè mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cum is, qui dicit, soli ei, a quo accepit, per id appetit placere quod dicit. Et quidē mala me aliqua & si dixisse non inuenio, tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona uerò quæ diuinitus accipiens dixi, meo uidelicet uitio minus me benè dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediens, postpositis uerborum foliis, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summopere placere uoluisse cognosco, sed eidem intentioni, qua Deo placere studeo, furtim se nescio quomodo intentio humanæ laudis interserit. Quod cum iam postmodum tardeque discerno, inuenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Sic enim sæpè intentionem nostram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè subiuncta & eam uelut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis assequitur. Sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu, dum furtim gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Vnde plerūque contingit, ut refectionem corporis, quā salutis causa cœpimus, causa uoluptatis expleamus. Fatendum est igitur, quòd rectam quidem intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnunquàm intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si autem de his diuinitus districtè discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra, pura mala sunt, & bona, quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquàm possunt? Sed hoc mihi operæpretium credo, quòd fraternis auribus omne, quod in me latenter ipse reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celaui quod sensi, confitendo non abscondo quod patior, per expositionem patefeci dona, per confessionem detego uulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere nec parui desunt, qui dictis meis debeant instrui, nec magni desunt, qui cognitæ meæ ualeant infirmitati misereri, per hæc utraque aliis fratribus, quantum possum, curam confero ab aliis quæro. Illis dixi exponendo, quod faciant, istis aperio confitendo, quod parcant. Illis uerborum medicamenta non subtraho, illis lacerationem uulnerum non abscondo. Igitur quæso, ut quisquis hoc legerit, apud districtum iudicē solatium mihi suæ orationis impendat, & omne, quod in me sordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis uirtute collata, Lector meus in recōpensatione me superat, si cum per me uerba accipit, pro me lachrymis reddit.

Lib. 35. Ep. 26 — *Hac uir sanctissimus ex humilitate & modestia dicit.*

80 Huius beatissimi Gregorij uenerabile corpus, à Gregorio quarto, sedis Apostolicæ præsule, post annos circiter quinquaginta translatum ante nouellū secretarium constructis absidibus, sicuti modo cernitur, sub altari sui nominis collocatur, quo eius anniuersaria solennitas, cunctis certatim pernoctantibus, ueneratione gratissima celebratur. In qua pallium eius, & phylateria, sed & balteus eius consuetudinaliter osculantur. Quæ singulatim considerata, & antiquitatem uiri, & mediocritatem habitus, & speciem regularis propositi signis perspicuis repræsentant. Nā in eo, quòd pallium eius bysso candente contextum, nullis fuisse cernitur *acubus perforatum, sic ipsum circa scapulas obuolutum fuisse, non autem confixum, dignoscitur, sicuti uetustissimis musiuis uel picturis ostenditur. Quòd autem reliquiarum phylacteria, tenui argento fabricata, utique pallio de collo suspensa fuisse uidentur, habitus eius mediocritas demonstratur. Porro in exilitate baltei, quæ unius pollicis mensuram, nunquàm excedit, speciem propositi regularis, olim à sancto Benedicto statuti, cuius ipse uitam describens in dialogo regulam quoque laudauerat, eum seruasse luce clarius manifestat, præsertim cum idem uenerabilis doctor Gregorius Græcam linguam nescierit, & sui monasterij monachos, Benedicti utique regulis mancipatos, in Saxoniam destinarit.

Anniuersaria solēnitas S. Gregorij. — **acubus* — *Lib. 2. cap. 36* — *Saxoniā, pro Anglia*

81 Siquidem quòd Græcam linguam nescierit, ipse testatur in epistola, Eusebio Thessalonicensi episcopo scribens: Lator præsentium Theodorus, ecclesiæ uestræ lector, ad sanctorum apostolorum limina ueniēs dum omnes, quippe ut homo nouus haberet incognitos, Andreæ monacho, qui ad sanctum Paulum inclusus fuerat, res & chartas, quas detulit, ut reuerà olim noto, innocenter deposuit, credens quòd mens ipsius, sicut & nos ante putaueramus, cum habitu concordaret. Sed tantæ ille prauitatis inuentus est, ut si eius stultitiæ sub inclusionis specie paulò adhuc amplius licuisset, multorum animas malitiæ suæ falsitate deciperet, & quæcunque potuisset, non leuia scandala generaret. Nā inter alia quæ isdem Andreas pessime cogitauit & fecit, eam quoque, quam ad nos misistis, dum apud ipsam à prælato lectore esset deposita, insallauit epistolam, ut quicunque eam legeret, uos nec catholica, nec recta sapere euidenter argueret. Ex qua re contigit ut dum ueritatem studiose quæreremus,

Lib. 9. epi. 69. — *Andreæ monachi inclusi peruersitas*

reremus, eius, quæ latebat, iniquitas uulgaretur, & ea etiam in eo reperta sunt, quanta nec de scelerato quocunque laico crederentur. Et quia inter diuersa mala, aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine titulauit, & inspecti sumus, ne eos alicubi transmiserit, fraternitas uestra solicitudinem gerat, & si quid tale repererit, eos excindi, & omnino faciat aboleri, ut quod imperitus literarum, & scripturæ diuinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotauit, quorundam animos non possit inficere. Nam nos nec Græcè nouimus nec aliquod opus aliquando Græcè conscripsimus.

82 Quòd uerò monachi, qui à Gregorio in Saxoniam missi sunt, sancti Benedicti regulæ fuerint mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quod ex ipsius discipulis uix potest in illis partibus monachus aliquis inueniri, à quo non obseruetur tam in proposito quàm in habitu regula Benedicti. Quapropter sicut constat Gregorianum monasterium à Latinitate in Græcitatem necessitate potius quàm uoluntate cóuersum, ita fideliter præstolatur, in Latinitatis cultú, fauente Domino, denuo reuersurum.

83 In cuius uenerabilis monasterii atrio, iussu Gregorii, iuxta nymphium duæ iconæ ueterrimæ artificialiter depictæ usque hactenus uidentur: In quarum altera beatus apostolus Petrus sedens conspicitur, itẽ tem Gordianum regionarium, uidelicet patrem Gregorii, manu dextera per dexteram nihilominus suscepisse. Cuius Gordiani habitus, castanei coloris planeta dalmatica, in pedibus caligas habens, statura longa, facies deducta, uirides oculi, barba modica, capilli condensi, uultus grauis. In altera uerò mater Gregorii sedens depicta est Syluia, candido uelamine à

Forma Gordiani, patris S. Gregorij.

dextero humero taliter contra sinistram reuoluto contecta, ut sub eo manus tanquam de planeta subducat & circa pectus sub gula inferior tunica pseudolactinei coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat, duabus zonis ad similitudinem dalmaticarum, sed latioribus omnino distincta: Statura plena, facies rotunda quidem & candida, sed senio iam rugosa, quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat: Oculis glaucis & grandibus, superciliis modicis, labellis uenustis, uultu hilaris, ferens in capite matronalem mithram, candentis brandei raritate *obumbratam, duobus dexteræ digitis signaculo crucis se munire uelle prætendens: In sinistra uestra patens psalterium retinens, in hoc scriptum est: Viuet anima mea, & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt me. A dextero uerò cubitu usque ad sinistrum circa scapulas uersus, ascendens reflectitur, qui ita se habet: Gregorius Syluiæ matri fecit.

Itẽ matris eius Syluiæ.

**umblatã fortè umbratã.*

Ps. 118

84 Sed & in absidicula *post fratrum cellarium, Gregorius eiusdem aurificis magisterio in rota gypsea pictus ostenditur. Statura iusta & bene formata, facie de paternæ faciei longitudine & maternæ rotunditate ita mediè tẽperata, cũ rotũditate quadã decẽ ipsa me uideatur esse deducta, barba paterno more subfulua & modica: Ita caluaster, ut in media fronte gemellos cincinnos rarusculos habeat, & dextrorsum reflexos. Corona rotunda & spatiosa. Capillo subnigro & decenter intorto, sub auriculæ medium propendente, fronte speciosa, elatis & longis, sed exilibus, superciliis: Oculis pupillis furuis, non quidem magnis, sed patulis, subocularibus plenis, naso à radice uergentis superciliorum subtiliter directo, circa medium latiore, deinde paulò recuruo, & in extremo patulis naribus prominente, ore rubro, crassis & subdiuiduis labiis, genis compositis, mento à confinio maxillarum decibiliter prominente. Colore aquilino & uiuido, nondum, sicut ei postea contigit, cardiaco. Vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus

**super*

Forma S. Gregorij.

ad scribendum. Præterea planeta super dalmaticam castanea, Euangelium in sinistra, modus crucis in dextera, pallio mediocri, à dextro uidelicet humero sub pectore super stomachum circulatim deducto, deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito, cuius pars altera super eundem humerum ueniẽs propria rectitudine non per medium corporis, sed ex latere pendet, circa uerticem uerò tabulæ similitudinem, quod uiuentis insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissimè declaratur, quia Gregorius, dum adhuc uiueret, suam similitudinem depingi salubriter noluit, in quo posset à suis monachis non pro elationis gloria, sed pro cognitæ districtionis cautela frequentius intueri, ubi huiusmodi distichon ipse dictauit.

Christe potens Domine, nostri largitor honoris,
Indultum officium solita pietate guberna.

85 Ibi etiam tempore iam Petri archidiaconi & Iohannis œconomi, Saturninus monachus dextra læuaque beati Gregorii, effigies sanctorum apostolorum quemadmodum modo uidentur, depinxit. Quo scilicet loco nonnunquam diuinitus candela succenditur, & in eiusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterii sæpè beatus Gregorius præsentatur.

Nota cãdelã diuinitus accẽdi.

86 Nam ut pauca de multis contingam, Leonis quarti pontificis tẽpore, cũ Megistus Ostiensis episcopus & Apostolicæ sedis bibliothecarius, eidem monasterio præesset, Iohannes presbyter eiusdem præpositus, cum quadam fœmina turpiter uiuens, uehementissimo podagræ dolore correptus est. Qui medicorum manu cauteriatus, per exustionis uulnus calcem cœpit effundere, quam restringere nullis artibus præualens, in tantam desperationem perductus est, ut ab omni illius fœminæ uisitatione desisteret, & illa sibi alterum sub eodem facinore copularet. Sed post annum presbyter ad pristinam sanitatem reuertens, quanquam propositum sibi fuisset ut ulterius nullam contineret, ad eandem tamen misso nuncio futuro die Dominico se redire professus est. Quo recepto, ubi suo desiderio uocem quoque muliérculæ conuenire gauisus est, ad balnea processit. Vnde reuertens tantum lætitiæ potionibus & cantionibus se dissoluit, ut surrepẽte somno interesse nocturnis cũ fratribus nũquàm potuisset officiis. Eadem nocte cuidam presbytero & monacho beatus Gregorius in somnis apparens, ait: Surge, & dic præposito, ut pœnitentiam agens, peculium suum, quod eum aggregare non puduit, pro peccato cõscientiæ suæ dispergat, quia die tertia funditùs extinguetur à uita. Quod præpositus uehementer, ut audiuit, expauit, & quia mandato Gregorij incredulus esse non poterat, pœnitentiam cepit, cunctaq; sua sanctis distribuens, tanto febris ardore correptus est, ut ad diluculo diei tertij usque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore proijciẽs, ultimum flatum protraheret. Quem presbyteri tam duriter laborare uidentes deputatis illic monachis, qui cum psalmodiis eius exitum commendarent, ipsi pro eo studere omnipotenti Domino solennes hostias immolare. Sed monachi psalmodiam deserentes, non timuerũt inter se morienti fratri detrahere. Cùm ecce presbyteri à Missarum solennijs circa horam septimam remeantes, Iohannem presbyterum, quem incredibiliter cum morte luctantem reliquerant, leuiùs se habere mirati sunt, eumque nominatim clamare cœperunt. Mox ille oculos subridendo concutiens, Parcat, inquit, uobis Dominus, fratres: quare me solicitare

S. Gregorius cuidã monacho apparet.

tare uoluistis? qui ab ipso huius diei principio usque nunc, coram Christo praesidenti multis millibus angelorum, cum diabolo ad iudicium steti, & adiuuantibus me sanctis Andrea & Gregorio, cunctis eius obiectionibus benè respondi. Sciatis autem, quia monasterii sextarium, modium, libram, consuetudinem eleemosynarum & luminum, omneinque mensuram curiosissime Christo quaerenti usque ad scabellū pedum eius portaui: sed de una obiectione fateor coo uictus erubui. De qua me nimium, sicut uidistis laborando uexaui, & me adhuc liberare non potui. Cumque fratres de ea requirerent, ait: Non audeo dicere, quia quando uos me clamastis, & à sancto Gregorio redire iussus sum, ut uobis etiam de mensuris & consuetudinibus monasterii ponerem rationem, diabolus conquestus est, putans q̄ me pater Gregorius ad poenitentiam remisisset. Quapropter beatum Gregorium uadem dedi, ne commoram calumniam tuilibet reuelarem. Illis magis imminentibus, & se pro eo deprecaturos Dominū promittentibus, ut causam fratribus reuelaret, defunctorum quorundam domos & uiuentium merita proferebat, dicens: Iste dignus, iste indignus est. Rursus interrogatus, ad monachos, qui pridem secum remanserant, conuersus est, dicens: Omnia, in quibus mihi detraxistis, fratres, audiui, quanquàm respondere nequiuerim, & impedimentum mihi non modicum generastis, quia tam à uobis quàm à diabolo sub uno tempore accusatus nesciebam cui calumniae primitus responderem. Sed si quando quemlibet migrantem uideritis, compatimini sorti communi, & nolite de eo iudicare, qui ad tam districti iudicis cum criminatore suo iudicium uadit: His expletis, cunctos iubet abscedere, solum presbyterum, qui sibi mortem praenunciauerat, secum tenens: qui solus remare pauescens, alterum secum tenuit, hortatus ut causam, pro qua conflixerat, saltem sibi pandere non timeret. At ille uehementer ingemuit, & conuerso ad parietem capite, clamabat dicens: O Andrea, Andrea hoc anno pereas, qui me prauo cōsilio ad periculum compulisti. Eue stigio Zacharias medicus, qui anno praeterito ad suos, uidelicet Saracenos, apostatando reuersus est, affuit, tactisq; temporibus, iurare cępit, presbyterum ex eadem aegritudine minimè moriturum. Quem languidus ut audiuit, eum ingenti animaduersione repulit, dicens: Fratres, iam omne corpus meum est mortuum, in extremis faucibus spiritum permissum retineo, continno moriturus. Tantum psallite, ut reuideam angelos quod uidebam, & innuens nobis ostendam. Quibus orantibus totus cępit tremere, pallescere, sursum desideranter adspicere. Cum subito spiritus aduentare conspiciens, reuolutis terribiliter oculis, monachis innuit, & abscessit: ensque tanto terrore perculsos dimisit, ut multis noctibus ibi iacere timuerint.

Non est obtrectādū morientibus.

Moriturus p̄positus imprecatur dira Andreae.

87 Eodem die, sicut postea deprehensum est, eodemq; momēto, quando presbyter moriens Andreae periculum fuerat imprecatus, idem Andreas fundi Barbiliani, positi scilicet in uia Ostiensi, conductor, in lectulum decidit, in quo per multum tēporis continuo languore correptus, ità totus emarcuit, ut omne corpus eius particulatim uideretur dissolui. Cūque defluentibus carnibus consumi posset, mori antem non posset, uxor, quae foetorem uulnerum uiri que cruciatus iam sustinere non poterat, intellexit tanti languoris incommoda sine diuinae ultionis sententia hūc nullatenus incurrisse: quem flendo corauit inquirere, ut quoniam à moriente praeposito frustrà uocari non poterat, quid cum ipso commiserat, ut monachis reuelaret, si forte Dominus eius confessionem reccipieos, eum à tantis cruciatibus liberaret. At ille cognoscens malum, quod fecerat, latere non posse, monasterii monachos conuocari rogauit, eisque confessus est, cum eodem praeposito quasdā monasterii chartulas rapuisse, ac receptis precus, extraneis tradidisse seque certum existere, quia pro hoc flagitio mori non posset, quousque hoc coram omnibus reuelaret. Quod uidelicet uerum fuisse rei, exitus euidenter ostendit. Nam mox ut tantum facinus cunctis innotuit, is, qui dudum mori uolens non poterat, inter uerba suae confessionis spiritum efflauit. Quem idcirco omnipotens Deus diu cruciari uoluit, mori autem, donec reatū suum confiteretur, nō posse permisit, ut exemplo sui cruciatus ostenderet, quid consumptores rerum Gregorii de semetipsis uti que sperare debuissent.

Andreas diuinitus castigatur

88 Ipsius quoque pontificis tempore eiusdem patris monasterio Athanasius praefuit, uir quidem castitate cōspicuus, & sui monasterii cautissimus exequutor. Qui cum saeuientis inopiae tempus agnosceret, ne monachis necessitas fortasis incūberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius pasci semel in anno decreuerat, refectionem subduxit. Quod impune se fecisse perpendens, etiam duodecim pauperum totidē denarios, qui die depositionis beati Gregorii pro commemoratione duodecim, ab eo quondam inuitatorum, quorum tertiusdecimus angelum se esse professus est, consuetudinaliter pascebantur, penitus intercepit. Cum eiusdem Quadragesimae tēpore beatus Gregorius eidem presbytero cui supra, & monacho in somnis apparuit, dicens: Vade, & dic oeconomo, quia diminuit consuetudinem, quam ego constitui, Dominus quoq; dies eius diminuit. Quod oeconomus ut audiuit, primo quidem contremuit, post uerò tanto minus credidit, quanto longius uitā suam cognoscebat extendi. Et ecce sub ipsis Albis paschalibus in oratorio sancti Seuerini cum fratribus uespertinis assistens officiis, ardere parietem uidit, quem fratribus extinguere imperauit. Quibus hunc uinolentum credentibus, ipse tandem ferulam, quam tenebat, proiiciens, manusque per parietem circunducens, conabatur foris flammas extinguere, quas cō stabat intima eius depascere. Denique tādem ad hospitium rediens, tantae febris ardore succensus est, ut perueniret ad diē septimum nullatenus potuisset. Quia ergo dum consuluisse putauit se monachis, pauperibus nocuisse non timuit, ac per hoc, quo se placare posse Gregorium credidit, prorsus offendit: frustrà flāmas parietis extinguere uoluit, qui tenacitatis suae flammas extinguere recusauit.

Athanasii monasterii praefectus subtrahit pauperibus

Diuinitus punitur.

89 Eodem nihilominus tempore post abfidē oratorii sanctae Mariae semper uirginis, oratorio sanctae Barbarae, ubi Gregorius laudes Domino celebrare solebat, coniuncti, daemon apparuit, sibique in antro, quod illic cernitur, hospitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, ut omnia fundamenta monasterii putaretur conuellere. Nonnunquam equos de stabulis auferens, audiebatur tota nocte discurrere, quorum duos praecipitio demersisse probatus est. Cumque pauore tanti sonitus monachos, à triclinio, in quo ad auram propter feruorem eaumatis iacere solebant, penitus auertisset, unus eorum confisus in uirtute Dei omnipotentis, ante foramen decū bens oratione facta, cœpit dormire. Cui daemon in similitudine catti apparuit, eumque unguibus et ag gressus discerpere, quo monachus oratione repulso, identidem sopori se tradidit. Cum subito daemon in similitudine cuiusdam Aethiopis lancea minando apparuit, dicens: Ego quidem hinc uado, sed te uulneratum dimitto. Quo dicto, lanceam uibrauit, monachusque

Infestatio malidaemonis.

chusque eiulauit, tanquam si reuerà percussus extiterit. Accurrentibusque monachis, licet pauidus, quod uiderat indicauit, & deinceps ibi ulterius dæmoniũ non accessit.

90 Benedicti quoque pontificis tempore, Lucido Ficulino epo eidẽ monasterio præminẽte, cũ pestilẽtia fauciũ multitudo quotidiè maxima deperiret, idẽ monachus præclusis faucibus uenit ad mortẽ. Cui desperanti beatus Gregorius in somnis apparuit, dicẽs: Vis san⁹ fieri? At ille se uelle respõdit. Et B. Gregorius: Si mihi, inquit, promiseris ea, quæ tibi dixero, fore dicturum, scito te esse sanandum: sin uero, citius moriturum. Cumque ille se dicturum tota certitudine promitteret: audiuit: Ito denuncians Sabæ, Iohanni, Benedicto, Aiartino, Palumbo, & Antonio monachis Laurentio coco, Gemmoso carpentario, Accepto pistori, Andreæ, Romano & Leoni laicis, quoniam à crastino incipiẽtes, omnes dietim se moriendo subsequantur. Post quorum decessum denuncia Lucidum episcopum, qui tenet id monasterium, die septimo moriturum. His dictis, Monachũ oscitare pręcipiens duos digitos in faucem coniecit, uulnusq; disrumpens, ut excrearet iniunxit. Ille tussiens, partem coagulati sanguinis in morem lapidis re uera proiecit, & ab ipsis penè mortis ianuis liberatus, eadem nocte contra spem omnium matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus fratribus sanitatis suæ modum innotuit, quos quandò & qualiter ex monasterij familia morituros præuiderit, indicauit. De sola interim episcopi morte dubitando, conticuit. Et euestigio in cunctorum morti deputatorũ auribus uolans fama discurrit, & dum ex relatione monachi se morituros certo die cognoscerent, dispositis suis reculis, ità se in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somno nominati.

R. Gregorius apparet ægroto, eumq; sanat.

91 Cumq; presbyter & monachus Lucido episcopo tam dirum nuncium reuelare timeret, tacere autẽ penitus non auderet, monasterio se tandem proripuit, & ad domum episcopi non longe à flumine Tiberi regione uidelicet iuxta basilicam sanctorum Cyri & Iohannis positam, somnium nunciaturus accessit. Quem scilicet ubi cum pontifice in palatio prandere cognouit, expectans redeuntem sacerdotalibus uestimentis indutum, colore fulgidum, ualetudine quoque sanissimum salutare curauit. Cui episcopus ait: Iam nũc in tota urbe pro diuino haberis, quia de eis, quos morituros pronunciasti, solus unus remansit. At ille: Vtinã sicut & ille, quẽ uiuere putas, defunctus est, sic ipse, qui hũc sequi prædictus est, exiliret. Cũq; episcopus de eo tota curiositate requireret, & monachus dicere palpitaret, tandem ubi die sexto se moriturum cognouit, expalluit atque contremuit, resumptisque uiribus, contra Monachum frenduit, quẽ redire uolentẽ retinuit, interiora cubiculi peruagus, penetrauit paulatim sibi fauces dolere persensit. Deindè tacto sibi pulsu, mox febris signa cognouit, monacho credidit, domum suam disposuit, ad monasteriũ, cui præerat, eisdem redimitus, quibus à patriarchio reuersus fuerat, uenit, secunda feria, cunctis tam subitam conuersionem mirantibus, monachicum habitũ suscepit, & paulatim ingrauescente molestia, sextæ feriæ diluculo subdormiuit. Ac denuo suscitatus, apparuisse sibi sanctum Andream Apostolum, seque circa horam tertiam uocandum esse, sibique præceptum perhibuit, ut quia suæ mortis expectatione suspensi monachi, sancti Fabiani munia solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepulturæ traderent, acceptisque à se cereis ac thymiamatibus, ad peragendis solennia festinarent. Hora itaque tertia episcopus lætus defungitur, ut in ipsa uultus eius lætitia, cõuersio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis uidentibus monstraretur.

lucidus episcop⁹ repentè mutat⁹ fit monachus & obit. Vide antiquũ ecclesia morẽ sepeliẽdi mortuos, nẽpe cũ cereis &c.

92 Eodem tempore germanus cuiusdam monachi mentis insaniam passus est, ita ut humana consortia fugiens, multo tempore peruagus per cryptas solitarias & cœnosa monumẽta discurreret. Cuius insaniæ frater nimium condolens, quotidie sanctum Gregorium profusis lachymis precabatur, ut sibi fratrem sospitem reddere dignaretur. Itaque cum nocte quadã post huiusmodi fletus quiesceret, beatus Gregorius apparuit ei, dicens: Vidẽs lachrymas tuas, suscepi orationem tuam. Et ecce germanum tuum tibi hodie reducam sanum & hoc tibi signum, quia statim ut dies illuserit, iussu pontificis presbyter qui hic inclusus est, extrahetur. Qui surgens, matutinali tempore fratribus indicauit. Forte tunc idem presbyter Campanus de loco, qui Claustrum, non longè à Terracina, uocatur à suis pro quodam crimine accusatus, in eodem monasterio tenebatur, & temporibus multis labentibus, à suis accusatoribus iam contemptus, à cunctis quoque suis fuerat in obliuionem ductus, cũ nullum propinquum, nullum in urbe cognitum habere potuisset, qui de eo pontifici suggessisset, & monachi quidem pro eo satagerent, sed perficiendi aditũ non haberent, Pontifex diuinitus recordatus eiusdem, diluculo hunc ab ergastulo iussit extrahi, liberumque dimitti. Nec multò post monachi frater iã sanus reuersus est, ut uideretur hactenus in eiusdem patris monasterio tanto fidelius deseruisse, quanto se illius adminiculo meminit ad sanitatẽ pristinam remeasse.

93 Reuerendæ quoque memoriæ Nicolai pontificis tempore regimen eiusdem monasterii Zacharia, ciuitatis Anagninæ præsule, sicut hodie superest, procurante, fundum Barbilianum, cuius superius fecerã mentionem, pro incolarum sceleribus dæmon aggressus est, & in similitudine taurelli de pratis mugiendo ad domum recurrens, inuisibiliter suis corniculis uirum sentiebatur noctu percutere, ouesque à præsepiis extrahens, p cõtiguos campos & compita cursu uelocissimo fatigare. Cumque hoc diutius faceret, crebroque rusticis noxius immineret, huiusmodi p cussionibus Saxulum quendam, eiusdem prædii conductorem, affligendo disperdidit. Deinde bubulcos aggressus, tanta cæde perdomuit, ut intra trium mensium spatium neminem, illic præter unum tantum, Vrsellium nomine, quem similiter affligebat, reliquerit. Qui Romam ueniens, dum tantæ cladis periculum fratribus indicaret, interrupto sermone, monasterii portis egressus est, & obstupescentibus monachis nõ nisi mane facto reuersus est. A quibus curiose discussus, quonam se pridem tam subita uelocitate proriperet, confessus est, dicens: Dum uobis insaniam dæmonis reuelarem, taurellus affuit, anterioribusq; pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens ante se cœpit minare, & tota nocte me subire muros coegit & arbores. Cumque nouissime per pontem me conaretur, demergere, de complexibus ipsius exiliui, eumque toto conamine fugiens, ad portas, quas Euthymius œconomus fecerat, monasterii huius perueni. Quas clausas inueniens, ambabus manibus ambos eius annulos appræhendi, & dum ab eis me luctaretur diuellere, quidam caluus pontifex obliquo latere se inter portarum rimas excutiens, ferula caput taurelli percussit, cumque in fugã cõpellens, me ab illius persecutionibus liberauit. Ergo dum incolæ deperissent, nullus ibidem habitator accederet, ac per hoc monachi pro desolatione loci satagerent, cuidã eorum Gregorius in somnis apparens, iubet, ut si dæmonem à monasterii fundo uoluissent depellere, ab oratorio sanctæ Martinæ in codẽ fundo, usque ad oratorium

Dæmõ in tauri specie multos infestat etiã inuisibiliter.

torium sanctæ Mariæ, ibidem in Dominico constitutum, fratres cum litaniis aquam spargentes exorcizatam procederent? Quo facto, ita dæmon ab omni monasterii possessione repulsus est, ut postea per confinii limites ore, naribus atque oculis flammas eiicere, porcosque cogere à subulco notatus sit, sed intra fines monasterii nunquam intrare permissus.

Litaniis, & aqua benedicta profligatur dæmō.

De Tetgaudo Treuirorum Episcopo, diuinitus punito.

94 Alio quoque tempore, Tetgaudus, quondā Treuirēsis episcopus, qui cū Gunthario, Agrippinæ Coloniæ episcopo, à reuerendæ memoriæ Nicolao fuerat sacerdotali priuatus officio, liberalitate Adriani pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit. Cui beatus Gregorius in somnis apparens, maximū terrorem, quo de suo monasterio concitus egrederetur, incussit. Ille perpendens uisum fuisse phantasticum, oratione facta, rursus dormire cœpit. Cui Gregorius pontificali habitu redimitus apparens, Nōne, inquit, dixi tibi, ut à monasterio meo, quod in rebus propriis per inuocationem sancti Andreæ Apostoli Domino dedicaui, recederes, quia diuersorium fieri nullo modo licuisset? Cumque Tetgaudus hospitandi ibi licentiam suscepisse se à pontifice respondisset, Gregorius ait: Et tu qui petisti, & ille qui dedit, utrique contra Deum fecistis, cuius uindictam citius incurres. Euigilans Tetgandus, intremuit, & facta oratione, sopori se reddere uoluit, cum repente uenientium sonitum audiens, uehementer expauit, seque dormire simulauit. Appropioquans ergò Gregorius, sanctum Andream Apostolum per dexteram tenens, præcepit subdiacono, qui se præibat cum lumine dicens: Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clausis oculis resedisset, Gregorius ait: Adspice in nos. Intuitus in eos Tetgandus, magis intremuit, eū que sibi taliter comminantem andiuit: Quia secundo commonitus, uerbis oris mei credere noluisti, & me tua inobedientia adeo prouocasti, ut hunc Apostolum Dei huc fatigare studuerim, scito cognuscens quia nisi hodie ab hoc monasterio recesseris, futura hebdomada cum tuis omnibus uita priuaberis. Si uero recesseris, ab hac quidem momentanea sententia liberaberis, sed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium suam patriam reuidebit. Mox Tetgaudus lectulo se proripuit, & primo suis, deinde monasterii monachis, postremo quibuscunque potuit, somniū reuelauit. Et quia aliud hospitium citius à pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos concedens eodē anno cum suis omnibus uita priuatus est.

Vide quanta sancti possunt post mortē.

95 Eodem quoque tempore Suppo Piceni comes ibi applicuit. Qui monachis quidē plurimam dapsilitatem ostendit, & in rebus tam uenerabilis monasterii usurpationem suorum prohibuit. Huius familiaris quidam, nomine Faraldus, existens, si quando Suppo ad palatium processisset, fornicarias illuc, detestantibus monachis, non uerebatur inducere, atque cum eis comessationes & saltationes illicitas celebrare. Is denique noctis principio secessum petens, spiritibus immundis in aere per capillos appensus est. Cumque tota nocte pendens, uocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei uidendum se præbuit, dicens: Inimice Dei, non tibi sufficiunt alia mala, quæ in meo monasterio peruicaciter perpetrasti, nisi insuper scenicas meretriculas in claustro monachico, tanquam in theatro, conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc magnis cœpit uiribus pœnitentiam supplicare, & decætero plenam correctionē promittere. Continuo Gregorius iussit eum dimitti, qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodē anno uerā fuisse Gregorii sententiā moriēdo probauit.

Faraldi improbitas.

Farraldus extinguitur.

Indulphi petulātia

96 Eiusdem Comitis homo sub alio tēpore Indulphus uocatus est. Cui dum cocus pro cōparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare sed nefario iure percepit licentiam, ut attegias & fenestras & uicini dormitorii tabulas aggressus diriperet, earumque ignibus sibi prandium præpararet. Cū sequenti nocte idē Indulphus ad secessum pergens, cur monasterii tabulas tam petulanter incendi præcepisset, à quodam sene discussus est. At ille more Gallico sanctum senem increpans follem, ab eo quidem uirga leniter percussus est, sed uir superbus tanto pōdere lapsus est, ut semiuiuus humi decumberet. Eodē momento sub eadem specie cuidam clerico foris dormienti, idem senex apparuit, dicens: Surge, & dic Comiti, ut ab hoc meo monasterio, in quo diuersorium fieri omnino non licet, antequam me ad iracundiā pronocet, saluus recedat. Ecce ego familiari eius mihi obnoxio, quem uidelicet percussum ante secessum dimisi, congruam medelam refundam. Quem cum, quis esset, clericus requirens, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura, quæ lectulo præminebat facile potuisset agnosci. Statim clericus surgens, lumen arripuit, & ex picturæ similitudine sanctum Andream Apostolum sibi apparuisse cognouit. Itaque ad Indulphum iacentem perrexit, eum semiuiuum iā reperit. Quem magnis eiulatibus clamare incipiens, tam Comitem, quam cunctos, qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili uociferatione uenire coegit. Et in faciem iacentis aquam suffundens, per inuocationem sancti Andreæ apostoli tandem aliquando loqui fecit, atque cuncta, quæ sibi reuelata fuerant, cū eo pariter Comiti reuelauit. Qui die facto, monachos conuocauit, quid contra sanctum Andream commiserit querelabundis, cœpit nocibus inquirere. At illi delectū dormitoriū cocorū manibus ostenderunt. Cūque Deo deuotus Comes eos uelle supplicio subiugare, confessi sunt, se illud ædificiū Indulphi iussionibus deleuisse. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum uoluisset tribuere, Sergius magister militum restitit, promittens illud se pro eo continuò melius refecturum. Mox Comes humiliter à monasterii claustro secedens ad domū Petri filii quondam Caroli cum omnibus suis secessit, neque ulterius in eodem monasterio hospitū sibi dari concessit. Indulphus uerò in domo eiusdem Sergii magistri militum derelictus disperiit, sibiq; sanctum apostolum præua iussisse suo ipsius detrimento monstrauit.

Diuinitus percutitur

Ex pictura D. Andreas, cognitꝰ est.

Vide S. Andreæ inuocationē & illiꝰ exauditionem.

Dominicus presbyter corrumpit uirginē Deo sacratā & abducit.

97 Nuper Dñicus quidam presbyter, Zacharia episcopo, de quo præfatus sum Gregoriani monasterii curā gerente, præpositus extitit monasterii, qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiā quandam sancti moniale à monasterio sancti Andreæ apostoli, quod appellatur Cliuus Scauri, diripuit uel subduxit, & in regione septem uiarū loco, qui dicitur Vipera, collocauit. Cui cum corrupta sanctimonialis, quia latrinā & furnū cōtiguū nō habebat, crebro uideret esse molesta, infelix presbyter peccatū peccato conectens, ut meretriculæ placere potuisset, beatū Gregoriū nō recusauit offendere. Cuius mirabilis, immò saluberrimi fontis regulas diripiens secessum & furnum prostitutæ fœminę non erubuit fabricare. Quibus peractis, cū sequēti nocte iam securior à querelis lasciuæ mulieris, in eadē domo dormiret, uidit duos quosdā terribiles cubicularios se ligatis manibus ad uenerabile monasteriū reducentes, quos interrogās, cuius ꝓcepto sibi talia facerēt, audiuit, hoc Romanū pōtificē ꝓcepisse. Fortè tunc Iohānes sanctæ sedis Apostolicæ Pōtifex cōtra Saracenorū incursu litora peragrabat. Cuius absētiæ ligatus presbyter recordatus, increpādo subiūxit: Dñs Papa pridie cōtra Saracenos perrexit, & uos quō dicitis, ꝙ ipse me ligari iusserit, qui eū postea nō uidistis? At illi dixerūt: Si Iohannes Papa hinc

Nota.

hinc

rit, cōmemorare placet, eamque lectoribus spectandā relinquere, ut inde, quæ reliquis etiam eius sodalibus contigerint, animaduerti possit. Quidā illorum in ciuitate supra cōmemorata corā Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur, qui cum iussus idolis immolare, omnino recusaret, mandarunt nudum in sublime tolli, ac flagellis eousque toto corpore dilaniari, quo ad supplicio euictus, etiam animo inuito quod erat imperatum, præstaret. Sed ubi ista perpessus, constans & immutabilis persisteret, de reliquo ossibus eius, iam carne denudatis, acetum sale permixtum, in corporis membra cruciatu attenuata & prope contabefacta, infuderunt. Atque ut istos dolores protriuerat, & ueluti pedibus conculcarat, inde craticula & ignis una in medium trahuntur, & reliquiæ eius corporis, tāquam carnes ad comedendum paratæ, ignis incendio, non reptim, ut breui è uita decedens, omni dolore liberaretur, sed paulatim absumptę fuerunt. Neque qui eum imposuerant in rogum, etiam post tot tamque grauia cruciamenta, ei ullum respirandi locum dare in animo habebant, nisi prius ipsorum imperata facturum annueret. Sed ille proposito suo mordicus adhærescens, uictor in tormentis animam efflauit. Tale unius regiorum famulorū martyrium extitit, appellatione sua (Petrus enim nominatus fuit) reuera dignum.

Nicomediā dicit.

Petrus caditur atrociter.

Asatur in craticula.

SANCTI PATRIS NOSTRI Theophanis, qui & Isaacius dictus est: Vita atque laudatio, ex Simeone Metaphraste.

Quæ mercatoribus, mundi pelagus & longinqua maria maioris lucri gratia traiicientibus, solēt accidere, dum cum inuictis fluctibus atque undis, quæ tum inter se, tum cum uentis furentibus decertant, ipsi luctantur, & tenebris obruti, ac procella iactati, prope desperata salute, naufragium expectant; si paruus stellæ salutaris splendor periclitantibus ipsis affulserint, eius luce perspecta respitant, animumq; recipiūt, ac rectorem nauis ad gubernacula sedētem hortantur; ut alacrius munere fungatur suo, ille uerò sublatis oculis, splendorem intuetur, eoque tanquam duce, procellæ impetum uitat, & ad rectum cursum nauem dirigit: Eadē ferè in hoc uitæ pelago nauigantibus, & ad totū futuri seculi portum studiose tendentibus, contingere consueuerunt. Incredibili enim tentationum æstu laborantibus, & dæmonum impetu atque insidiis, tanquam densissimis tenebris, circunfusis, res a sanctis uiris gestæ, oculis eorum propositæ, splendore suo tenebras discutiunt, diuinaque doctrina perturbationū impetum prosternentes, iucundissimā afferunt tranquillitatem, & preciosis mercibus onustos atque lætantes, ad optatam facilime prouehunt hæreditatem. Alios igitur aliis ornatos uirtutibus inuenies. Hic abstinentiæ præstat integritate. Ille temperantia splendet, & quō intēperantiæ dominatus superetur, ostendit. Alius uitā hanc docet esse cōtemnendam. Alius inanem gloriā negligendā declarat. At si uiri sanctissimi patris nostri Theophanis res gestas consideraueris tanquam in horto florido, uirtutum omnium exempla perspicies.

12. ma.

Elegās similitudo

Res gestæ sanctorum quid cōferant.

Has ego ut laudatione prosequerer, multorū precibus adductus, & eius auxilio fretus, prompto animo prouinciā suscepi, non ut uiro diuino & admirando gloriam cōciliarē: (Quæ enim illi gloria ex oratione mea, q̄ uirtutibus eius lōge est inferior, acquiri pōt?) sed cōtra potius ut rebus ab ipso gestis cōmemorādis & orationē meā exornarē, & eas imitari studētibus adiumentū afferrē. Quanq̄ in ipso statim principio anteq̄ in ipsum laudationis stadium ingrediar, tanto me oneri imparem sentio. Simul enim & patria, & genus, & natura præstantior, & quæ magnitudine naturam superat, uirtus, itá concurrunt, ut unde potissimum exordiar, dubitem. Patria enim tum laudationum legibus, cum causa ipsius armata, primas sibi uēdicat partes, oratque nos atq; obtestatur, ne propriis ornamentis spolietur. Parentes aūt hāc cubito opposito propellunt, educatione ac disciplina ipsius gloriantes. Virtutes uerò, gloriosa ceruice sublata, proposito eis ac possessione confisæ magna uoce reliquis clamant solum illius studium atque animum spectari oportere. Cui uictoria sit adscribenda, nos facile cernitis. Ego autem inter res, quæ se uinci non patiuntur, iudex cōstitutus quid faciā, Parūper in prioribus immorabor, ut ostendā, quænā ipse creatoris amore inflāmatus, cōtempserit, & pro nihilo duxerit. Deinde me totū ad eius uirtutes perpendendas conuertā.

Tulit uirum hunc admirabilem illa patria, quæ imperii dignitate decorata, cæteris omnibus tantū antecellit, quantum reginam subditis præstare par est. De qua me multa dicere uolentem impedit, tum q̄ nulla possunt oratione explicari, tum q̄ omnibus, quascunque sol adspicit, terræ partes habitantibus sunt cognita. Parentibus ortus est tali patria dignis, qui & diuitiarum copiis, & gloria militari, & uirtutibus omnibus affluebant. Hos diligebant non solum omnes illi, qui Deo sunt chari, quiq; uirtutis studio atque honestatis cōciliantur, aut qui paribus erant dignitatibus insignes, licet pessimo eēnt aīo prædití, atq; amicitiā propriis utilitatibus metirentur, sed ipsi principes atque Imperatores uirtutis eorum præstantiam uenerantes, eos inprimis diligebant. Isaacius & Theodota si quid uobis etiam nomen est curæ, uocabatur. His amplissimæ hæreditatis natus est hæres ille, qui nobis in præsentia laudandus est. Autumni tempore ex utero matris in lucem editus, eximia corporis pulchritudine, similē animi præstantiam indicabat. Neque enim mortalis hominis sed Dei filius esse uidebatur, ex uentre matris (Quod de magno illo propheta Hieremia scriptum legimus) sanctificatus, & iam inde ab ipso ortu ad extremum usque uitæ finem uirtutibus omnibus excellens.

Patria Theophanis.

Parentes.

Iere. 1.

At pater ipsius, cum exiguo temporis spatio in hoc mundo uixisset, puerum ipsum cum timulus adhuc esset, Imperatori curandum ac gubernandum relinquens, præfinitum omnibus peregrinationis terminum absoluit. Mater autem *

Obitus patris.

Desunt nonnulla.

illud cāticū expresserunt, quo tres Pueri, contempto Tyrāni iussu, in medio camini ardētis Saluatorē collaudabāt. Sed cū oēs in hilaritatē lætitiāq; profusi, nuptiarū cōuiuiū celebrarent, mens tamen illius rebus diuinis uacās & animi ꝓpositū explere cupiens, minimè obtundebatur. Nocte aūt cū in cubiculo esset cū spōsa sua, & in lectulo consideret, & toto anno res diuinas agitaret, suspirio indicās desideriū suū, sic eā alloq̄ aggressus ē: Vitæ curriculū, cōiunx, ut oībus patet, exiguum est & incertū. Nemo.n. mortaliū nouit, q̄n mors sit accessura, nosq; hinc ad futurū illud, iudiciū, qđ oibus ē cōe, dimissura, in quo rerū gestarū ratio seueris q̄stionibus reddēda erit, cū imparati non nūq̄ & magnis peccatorū cumulis onerati, illuc homines rapiātur, & rerū ꝓcreatarū pulchritudine spoliati, oīum cruciatū acerbitate, atq; igne cōficient sē pterno, &, cū bona q̄dā exigua, si tn̄ dicēda sūt bona q̄ specie tm̄ & opinione sūt eiusmodi, possederint, innumerabilibus

** Hic, prudēs Lector multa in exēplari deerāt quæ historiā hāc mācā reddere uidentur Sed tu qđ dare possumus benignus accipe In reliquis excusatos habe.*

numerabilibus torqueantur calamitatibus, quæ morte sunt ipsa lõge grauiores. Atque ut interim taceã, q̃ breuia hæc sint atque instabilia, diuitiæ, nisi recte illis utaris, uitiorũ magis q̃ uirtutũ ministræ sunt, & multorum insidiis obnoxiæ, & anteq̃ partæ sint, dilabũtur. Quid ipsa corporis pulchritudo, q̃ constat ex quadã coloris suauitate, atq; apta figura mẽbrorũ, nõne uel tempore extinguitur, uel morbo deflorescit? Iã humana gloria q̃d inanius, ò côiunx charissima, præsertim si cum æterna illa, q̃ nec oculus uidit, nec auris audiuit, cõparetur? Hanc qui mane adeptus est, ignorat, an sit usque ad uesperam permansura. Quamobrẽ nihil est, cur numeretur in bonis. Quæ cum ita sint, si uidetur, naturæ legibus renunciantes, nostri iuris simus, cælestiaque spectemus, & quæ perpetuo non pmanẽt, prõptis animis reiiciamus & aspernemur.

Hæc atque alia multa ille corpore iuuenis, sed prudentia senex loquebatur, cum pura, atque integra Christi columba & turtur solitudinis, & castitatis cupidior, q̃ nuptiarum, Christi amore succensa, & muliebrem superans infirmitatem, ac sese in omnibus, quæ honesta essent, sponso suo sociam fore promittens, ita respondit. Multo præstantius est, sponse charissime, uirginitatis pulchritudinẽ sẽper integrã conseruare, q̃ eã maxima ex parte corrũpere. Quis aũt sore sponderat, ut qui huic uitæ seruiunt, & liberis operã dant, uoti compotes sint futuri? Nonne satius est, ut, inani spe repudiata, quæ certa sunt, complectamur? Longe laudabilius est, ut leue Christi iugum ab adolescentia subeuntes, beatitudine, quæ inde sequitur, nos dignos præstemus, q̃ ut rebus istis caducis & inanibus omni studio incumbentes, pessimi reperiamur. Hæc illa cum dixisset, obstupuit adolescens, superauerat enim omnem suam expectationem. Ac primum quidẽ humi prostratus, gratias egit creatori, deinde lætiore uultu coniugem intuitus, pollicitus est, se illam honestis omnibus in rebus sociam habiturum, ut in seculo uenturo præclari muneris simul cum ipsa præmium perciperet. Ac principio quidem seiuncti, & cælestem agentes uitam in mundo coniuges sanctissimi, atque animorum sulcos scindentes, & in cælestibus horreis triticum recondentes, Christũ, bonus ipsius odor effecti, delectabant, & bonum eius unguẽtorũ odorẽ percipiẽtes, illius præsentia fruebant.

Perpetuæ uirginitatis commendatio.

Consentiunt in pp̃etuã continẽtiam.

Cum igitur noctem sic inter se transegissent, tota domus boni odoris fragrantia repleta est, quæ longo interuallo omnem modum superans, Domini præsentiam indicabat, qui bonum ipsorum propositum comprobans, aduentu suo locum ipsum gaudio, lætitiaque repleuerat. Sese igitur humi prosternentes, ut sibi misericordiæ fontes aperiret, obsecrabant. Ac diuinæ quidem præsentiæ signum id fuit, q̃ ea re transacta, inanes diuitias pauperum manibus distribuẽtes, ad uitam in solitudine degendam se parabant. Sed cõmunis hostis inuidia q̃ ipse ex rebus omnibus honestis præclarisque contrahit, aduersabatur. Nam socer eius, qui omnem in ipsis solis spem positam habebat, eam rem sic ægre tulit, ut ipsum quoque Imperatorẽ in magnam indignationem impulerit. Leo hic fuit, sordidi patris filius atque successor, qui & ipsorum adolescentiam commiseratus, & proprium amicum patrem honorans, iureiurando comminatus est adolescenti, se illi, nisi à proposito desisteret, oculos effossurum. Et Cyricum misit eum, munusque præclarũ commisit, ut rebus inanibus atque caducis administrandis, carum, quæ semper permanent, splendorem obliuisceretur. At ille, tanquam murus, in suo instituto stabilis manens libenti animo iter ingressus apud Sigrianem occurrit admirando seni, qui Gregorius appellabatur, & cum aliis donis, tum propheticæ gratia præstabat. Multis enim sudoribus animum à perturbationibus liberum, seque tum ad contemplationem rerum diuinarum, tum ad eorum, quæ essent euentura, cognitionem aptum reddiderat. Huic Theophanes animi sui propositũ aperit, sibique certum iam esse dicit, exilium eligere uoluntarium. At ille sancto spiritu, ut erat solitus illustratus: Nihil est, inquit, ò iuuenis, quamobrem de exilio cogites. Paulo post enim licebit tibi nemine prohibente, ad solitudinem te conferre. Socero enim tuo & Imperatore defunctis, ad uitam pristinam reuocaberis. Et hæc dicens, solito murmure labiis intonabat, quemadmodum ipse iuuenis tempore suo comitibus dixit, cum eius testimonium narraret.

Distribuunt suas facultates pauperibus.

Vult eos impedire satan.

Senis autem iumento usus est, eoque magis quam regio equorum ministerio, quo erat ornatus, gloriabatur. Senis igitur monitu, & aliorum patrum consilio confirmatus, reditum in patriam distulit, et una cũ sociis in loco, quẽ nactus est cũ supellectili sua cõsedit. Verum cum & magnis caloribus, & siti cruciarentur, non tamen indignatus est, nec aquæ penuria sententiam mutauit, nec proprium orauit Dominũ ut siti mederetur, sed solitas illi preces fundens, super tapete recubuit, ut somno Paulisper sitim leniret. At rerum admirabilium effector Deus, iuuenem iniquitus propter se libẽti animo labores ferentem, magno illum miraculo decorauit. Qui enim ingrato populo ex durissima petra latices effudit cur grato iuueni necessaria non subministraret? Prope igitur, ubi ille iacebat, diuino iussu fons mirabilis emanauit, tactuque suo Dei seruum excitans, sese illi patefecit, qui sociis conuocatis, sitis remedium à Deo datum ostendit. Cauis igitur manibus aquæ copiam haurientes, debitas bonorum omnium largitori Deo gratias egerunt. At ne quis posset suspicari, casu fontem illum repertum fuisse, nocte repente sic euanuit, ut ne uestigium quidem eius ullum mane relinqueretur. Hoc amoris, quo sanctus hic iaminde ab ipsa adolescentia Deum prosequebatur, signum fuit, tanto maius illis; quæ Moses Dei inspector edidit, q̃ ipse precibus ea impetrauit, hic autem ne id postulans quidem. Præterea ille murmurantium adductus necessitate, Dñm ad largiẽdum impulit, hic aũt patientia & gratiarum actione utens cum sociis suis, proprium Dominum mouit. Ad hæc Iudæi (ne dicam Mosem) munus dubitatione coinquinarunt, hic autem donum honestatis proposito commendauit.

Exo.17
Nu.20

Nondum anni tres præterierant, cum socer eius & Imperator à præsenti gloria depulsi sunt, & ad domicilium illis cõueniens missi. Irene autem mulier illa fortis atque diuina cũ filio Imperii gubernacula suscepit: Si tamen mulier dicenda est, quæ aduersus hostes atque perturbationes uirilem animum gessit, & homines, qui diuturno bello conflagrauerant, tum inter ipsos conciliauit, tũ etiã Deo. Quamobrem, discussis mundi tenebris, lætiorem omnia faciem susceperunt. Tunc sol, qui cuncta lustrat, clariorem liberioremque diem extulit, & mœrorem atque tristitiam quę diu orbem occupauerat, exuens, nitidius illuxit. Tunc igitur sponsa, Dei sese oculis ornans, & castitatis studiosa, cum iuris sui esset effecta, diuitias, quibus multum abundabat, domo procul it, & omnibus inopia laborantibus distribuit. Sic una Dei amantium domus, multis, quæ uictui erant necessaria, subministrans, & pauperum, qui se DEO dediderant, calamitates eximie subleuans, Deum ipsum qui eas sibi proprias fecerat, uehementer oblectabat.

Irene imperio potitur

Cum igitur hæc & alia multa perfecissent, illa quidem in monasterio suis facultatibus constructo uitam egit, hic autem ad magnum senem rediit,

Sponsa Theophanis petit monasterium.

redijt, qui apud Sigrianè degebat in oppidulo, quod illi ad ipso ocij quietisq; gratia donatũ fuerat. Hoc in loco manibus eius tondetur, immo uerò consecratur hostiam offerens, hostia sancti Isaac multo sacratiorẽ: siquidẽ grauius censendũ est, quod uolũtate fit quam quod præter uoluntatẽ: & id, quod perficitur, eo, quod nõ perficitur. Illic mansione proprijs sumptibus cõstructa, & multis muneribus exornata, eius permissu & uoluntate ad insulam, quam Calonymum uocant, se cõtulit, & prædiũ quod in ea paternum habebat, in monasteriũ cõmutauit, uiris in solitudine degentibus ex Theodori, quem Monacherstium appellãt, monasterio congregatis. Quantæ autem uirtutis esset uel uulgi prouerbium facile indicat. His uiris monasterij tradita gubernatione omniumque probatissimo duce declarato, obedientiæ exemplar seipsum exhibuit: tanta enim præstabat humilitate, ut aliorũ nemini compararetur. Sic autem se exercebat, atque humi cubabat, ut longo omnes post se relinqueret interuallo. Diuinorum librorum lectioni assidue incumbebat, eosque non humana disciplina, sed labore perpetuo & diuina gratia planè intelligebat. Noctem precando consumebat, & cum Christo, quem optabat, uersabatur, & beneuolentiam eius sibi conciliabat. Cumq; aduersus dæmones & cupiditates pugnaret, mitis ac mansuetus omnibus, ut alter Moses, uidebatur. Rerum terrenarum cupiditatem sic obiecerat, ut diuinis tantum uacaret. Quanta porrò fortitudine esset ac temperantia, & quantopere negligeret dignitates, extrema ipsius tẽpora potissimum indicarunt.

Theophanes fit monachus.

Eius exercitia & uirtutes.

Hoc igitur uirtutibus florente, monasterii Præfectus ab hac mortali uita discessit ad immortalẽ. Omnes aũt ad hunc cõcurrentes & lachrymãtes supplicabant, ut sibi præesse uellet, & eorum, inter quos licet extremum locum teneret, uirtutibus tamen & factis præfulgebat, saluti uellet cõsulere. Sed animum eius mouere non potuerunt, qui in rebus obiectis ac uilibus constituerat permanere: & quantò sublimior uirtute tollebatur, tantò se gerebat summissius. Res enim omnes mortales pro nihilo ducebat. Baculum igitur in manum sumẽs, & spe in Christũ, cui per omnem uitam innixus fuerat, bene armatus, ad Sigrianæ mõtem peruenit, & ab agricola quodã prędiolum emit pecunia à Dei amicis mutuata. Neque enim animo quicquam possidebat: sed uili panno corpus induerat, & sensibus silentium ac quietem indicens, carne extra mundum uersabatur. Hoc in loco sibi domicilium struit & manuum labore tãtum adiuuante Deo, profecit, ut paruo temporis spatio, & mutuo sumptam pecuniam redderet, & uictui necessaria compararet. In dies autem seipso melior euadens, & quæ retro sunt (ut Apostoli uerbis utar) obliuiscens, ad meliora contendebat. Neque enim satis esse ducebat in proposito permanere: immo non mediocre damnum existimabat, si proficiendo non progrederet. Cõmes autem & adiutrix omnibus in bonis illi erat gratia Dei, quæ in ipso adhuc puero ita conquieuerat, ut eum nunquam reliquerit.

Fugit monasterij præfecturam.

Phil. 3.

Quia eius in orationibus familiaritatẽ cum Deo, qua sic à rebus terrenis purus euadebat, ut diuinarum actionum instrumentum fieret, pro dignitate queat explicare? Quis temperantiæ decus cordis eius enarrare possit, quæ sic eum rebus incorporeis coniungebat, ut Dei purissimum esset habitaculum, & Deum contemplaretur, & quæ futura erãt tanquam præsentia cernere? Quæ nam oratio assequi ualeat incredibilem illius erga Deum & proximum charitatem licet ui sua cœlum cõscendat? Quæ fidei firmitatem, ab omni duplicitate alienam? Quæ spei constantiam, quã ille iam inde ab ipsa pueritia instructus fuit? Rebus futuris, tanquam præsentibus, fruebatur. Virtutū autem eius ardentibus gratiarum iaculis multos ad imitandum inflammabat: qui suaue Christi iugum subeuntes, hunc sibi ad uirtutem assequendam ducem proponebant. Summa enim ipsius erga proximum charitas, sic humilem eius de seipso sensum uincebat ut eorum præfectus uideretur. Quanuis enim illius animi summissio contemptum apud eos, qui erãt initiandi pareret: tanta tamen erat cum beneuolentia & & charitate coniuncta, ut eius uirtutem ueneratores, ei sese submitterent.

Ecce uirtutũ eius catalogũ.

Is diuina sanè gratia sic illustrabatur, ut facilimè posset, quæ recta & consentanea esset intueri. Quæ in Bithynia atque alibi sunt, monasteria lustrans, & in eis, tanquam in floridis pratis uersans, uirtutumque exempla, quasi rosas decerpens, demum ad suos reportabat, perfectæ charitatis & sublimis humilitatis secum circunferens documenta. Perpetua uerò abstinentia sic erat confirmatus, ut cũ amicorũ præsentia ad communionem uocaretur eius pulchritudini charitatẽ anteponeret, & unà cum magno Paulo sciret & abundare & penuriam pati atque ita inanem euitare. Pulcherrimum illius factũ me penè præterijt. Cũ enim Niceæ synodus secunda coacta esset, ad eam ipse quoque cum alijs patribus uocatus est. Cumq; omnes equis præstantibus & splendidis uestimentis ornati uenirent, ipse ueste solita indutus lacera, & asinæ insediens, læto animo iter suscepit. Sed eum omnes uiderẽt eum, qui prius omnibus diuitiarum copijs abũdauerat, sic indutum, maiorem ex illo, quam ex reliquis, utilitatem acceperunt, & ingenti tranquillitate animi repleti sunt. Ipse uerò ueritatem amplexus, & errores aspernatus, maxima uirtutum opinione insignis redijt.

Phil. 4.

Venit ad 2. Nicenam synodum.

Verum cum malitiæ auctores dæmones præclaris ipsius factis inuiderent, ei nocte parumper dormienti impudẽter illudere conati sunt. Manus enim ipsius pollicẽ tanquã sues agrestes, dentibus corripientes, acerbum dolorem intulerunt, in eaque corporis parte luxata, dentium uestigia reliquerunt. At ille Dei amore confixus, & nequitia dæmonum animum gerens superiorem, non permisit, ut ea re diutius inuidi dæmones gloriarentur: sed preciosi ligni unguento manum luxatam inungens dicto citius, quod mirabile fuit, eam curauit. Gratia enim diuina perpetuo illius laboribus, summissique animi moribus præsens, eum que munerum apostolicorum gratia illustrans, rerum admirabilium effectorẽ reddebat. Equidẽ si oĩs, quæ diuina gratia in hoc sancto uiro inhabitans elargita est, munera enumerare uoluero, & laudandi leges trãsiliam, & oratio mea instar nauigij in medio mari dissoluetur. Quod si pauca quædam, pluribus omissis, cõmemorabo, & oratio, tanquam litora legens, in tuto uersabitur, & ex ijs, quæ dicta fuerint, reliqua facile conijcientur.

Dæmones eũ mordẽt.

Cum sæui dæmonis impetu quidam opprimeretũ, repente mentis uim amisit, & carnes proprias, tanquam alienas, laniabat. Erat autem omnibus accedẽtibus grauis. Itaque uinculis & compedibus à compluribus custodibus coercebatur. Sed uir sanctus unius uespere supplicatione ad Deum fusa, liberauit hunc miserum, & uincula ex eius corpore statim exciderunt: & qui mente captus erat, atq; omnibus molestus ad sanitatẽ redijt. Vsu uenit, ut uir sanctus ad oppidum quoddam maritimum accerseretur: sed in medio cursu tempestas ingens oborta est, qua pelagus intumuit: fluctibusque sublatis iactabantur, & impediebatur nauigatio. Vt uir sanctus solita fi-

Curat furentẽ dæmoniacũ.

de fretus, proprium explenti ministerium ait: Conseruo mari denūcia, ut frenet tempestatem, & fluctus tranquillos reddat, ut iter nostrum placidè conficere ualeamus. Atque ita confestim effectum est, ut Christus & Deus noster hac item in re, quemadmodum in reliquis omnibus, uera dixisse demonstraretur, cū maiora ministros suos, quàm ipse faceret, pollicitus est effecturos. Cæterum cum omnibus uirtutibus excelleret, curandis tamen & subleuandis pauperibus maiorem diligentiam adhibebat. Cum enim amore fraterno maximè teneretur, Misericordiam ex eo pro ficiscentem in primis complectebatur. Et salutarem accedentibus manum porrigens, quatuor mensium spatio cibum, monasterij usibus comparatum effundebat. Cumque minister rem ægrè ferret, atque illum ne familiæ quidem satis esse diceret, miri orationē iubebat, ut frumentum numeraret. Quod ille cum fecisset, nullum aceruo modium deesse reperit. Verum facilius fit, undas maris enumerare, aut caua manu pelagus dimetiri, quam res ab illo gestas admirabiles oratione complecti. Quamobrem alijs cætera relinquentes commemoranda, quæ rei institutæ magis conueniunt, persequemur.

Ioā 14.

Benignitas eius in pauperes.

Ager ecclesiæ bonis omnibus abundabat. Nam & rectis institutis instructus erat, & factis congruentibus affluebat. Imperatores autem Dei amantes, pietatis studio potius, quàm Imperij amplitudine, gloriabantur. Porrò magnus Pontifex sublimem cathedrā sortitus, uirtutis lumina per uniuersum orbem terrarum accendebat. Et qui sub ipso erant sacerdotes, sine reprehensione suos singuli greges tutos in portus perducebant. Monasteriorum autem rectores, quibus tanquam sol, admirandus hic uir prælucebat, uiam in cælum ducentem, antea impeditam, discipulis suis demonstrabant. Sed inuidus serpens Ecclesiam tā multis bonis florentem uidere non poterat, & ex multitudinis peccato occasionem arripiens, ita permittente Deo, Ecclesiæ pulchritudinem peruertere aggressus est. Verum cum propriæ peruersitatis ministrū idoneū quæreret, aptiorem inuenit, quàm optabat: Leonē inquam, hominem perniciosissimum, qui ab Armenijs & Assyris genus duces, utriusque gentis dolos & feritatē immitatus, immò uerò superans & ad mentiendum promptus erat, & ad persuadendum eas quæ mentiebatur, aptissimus Fraude, loco uirtutis utebatur, eamq; aduersus coninnctissimos exercebat. Hic in blandum & præclarum Imperium cōsurgens, ornatissimum & inaccessum Ecclesiæ solem deiecit, & cum illo omnes ferè sacerdotum principes exturbauit. Et hanc ab Apostolis per manus traditam institutionem negligens atq; contemnens, diuinæ Christi carnis imaginem desodit: idemque de matris eius & sanctorum omniū imaginibus fecit, & Ecclesiam gra uioribus, quàm fuerint Aegytiæ, tenebris impleuit, Barbaræ enim uiolentiæ patriam stultitiā admiscens & ueterem illum Rapsacem superās, iniquitatem in sublimè loquebatur, & ciuitatem Dei, quæ est, Ecclesia, multis dolis perturbare studebat. Qua quidem fluctuū tempestate omnis recta institutio periclitari cœpit, cum illi ne repugnaretur quidem. Nam qui uirtutum præstantia reliquos ad cœlestia ducere debebāt, illius improbitatis fluctibus obruebantur, & socordia uinci se permittebāt. Qui uerò & rebus terrenis neglectis & uita cōtēpta, scelus industria sua superabāt, partim fame, partim uerberibus cruciabantur, nonnulli etiam noctu conijciebantur in mare.

Leo V. Imperator iconomach⁹.

Nota, quod usus imaginum est ex Apost. institutiōe per manus tradita

Tunc igitur, tūc ad certamen uocatur etiam Theophanes admirandus, non tamen manu tyrannica aut uiolenta, sed blanditijs tamen ac dolis. Aduersus hostes, dicebat impostor ille, mihi pugnandum est, sed antequam manus cum illis conferam, precibus tuis armari me oportet. Theophanei autem, cognita hominis malitia, quanuis renum & urinæ difficultate laboraret, (Instrumentis enim per naturalem cuniculum in uesicam admissis, quæ lapides infitos constringerēt, humidis excrementis exitum præbebat) maximisque molestijs uexaretur, & in lectulo ægrotus assiduè decumberet, naui tamen ad urbem se regiam contulit. Quod cum sceleratissimus ille intellexisset, sancti uiri conspectum (ut arbitror) ueritus, per nuncium hæc illi significauit: Si uenisti, ut mihi morem geras, (Aduentus enim celeritas bonam mihi spem attulit) scito tam multis te bonis fruiturū, quàm multis eos frui par est, qui propriæ uoluntati Imperatoris uoluntatem & consilium anteponunt, & monasterium tuum uarijs muneribus ornatum iri, & propinquos tuos maximis dignitatibus decorandos, teque primas apud me amicitiæ atque autoritatis partes habiturum. Sin, quod uix cogitare fas est studio tuo preces meas post habueris & consilium meum neglexeris, & quæ tibi proponuntur, præmia fueris aspernatus, inuitus facies, quæ uolens recusas, & maxime tibi ipse dedecoris atque calamitatis author existes.

Ad hęc diuinus uir, perspecta dictorum stultitia, ità nuncio respondit: Ego nec pecunias, nec possessiones: nec reliqua huius uitæ bona ullo modo curo. Quæ enim adolescens, cum ijs frui possem, amore Christi inflammatus repudiaui, ea iam senex quomodò complectar, ab institutoquè recedam: præsertim cum corpus morbis confectum sit, ut uitæ finis procul abesse non posit, & hæc inania esse cōstet? Quod autem ad monasteriū propinquosq; pertinet, id Deo erit curę, cui à me cōmendantur: & quibus ipse Deus melius, quàm Imperatores & Principes, potest consulere. Quod si, quemadmodum pueros parum generosos magistri scutica perterrefaciunt, ita tu me morbo & senectute confectum, minis territum iri speras, rogus accendatur, tormenta parentur, & omnia cruciatuum genera: ut scias planissimè, Christi uirtutem in meis infirmitatibus perfici. Ego qui per humum iter facere nequeo, ualetudinis infirmitate superata, in ignem insiliam.

Preclarū eius responsum ad Leonē impiū.

His auditis, impurissimus ille constantiam quidē animi fortis admiratus est, de uictoria tamen non desperauit, hominis facinorosissimi, quē apud se habebat, fretus astutia, qui sophistarum præstigijs, & gentium auspicijs, & iecinoris inspectionibus instructior erat: quam disciplinis: & ad impietatis barathrum infelices homines trahens, apud ipsum ualebat plurimum. Huic beatum Theophanem, tradit: sperans pręstigijs ipsius omnino deceptum iri. Sed tanquam ad lyram deprehensus est. Inuictam enim uiri sancti dicendi libertatem admiratus, antequàm congrederetur, se uictum esse confessus est: Imperatorique nunciauit, eum esse præstantiorem, quàm ut oratione aut minis superari posset, quinetiam, si ibi diutius commoraretur, fore, ut aliorum animos, quos in sententiam suam adduxerant, abalienaret. O mentem adamante firmiorem, & nullis cedentem machinis oppugnantibus ueritatem. O beneuolentiam erga creatorem incredibilem, quæ nullis uitæ tentationibus dissolui potuit. Cæterum ab impugnatione non destitit homo tyrannica plenus crudelitate: sed uirum sanctum in Eleutheri palatio includi iubet, adhibitis custodibus, ne quis humanitate ductus, ei propter Christum patienti consolationem ullam afferret. Itaque corpus eius diuturna fame confectum, paulatim tabescebat, & adacerbā mortem appropinquabat. Morbi enim medicorum auxilio destituti, grauius sæuiebant

Vincit præstigiatorem.

Includitur à tyrāno & fame cruciatur.

bant,& uitam reddebant morte ipse longe acerbiorem. Vt ipse optatissimam Dei pulchritudinem mête contemplans, ea, quæ ne auditu quidem tolerabilia sunt, patienti & æquo animo perferebat. Gaudebant angeli, cum fortitudinem, quæ longo tempore à mortalibus absuerat, ad eos rursum redeuntem conspicerent:& uiri sancti præstanti aduersus hostes uirtute lætantes, uictoriæ præconium concinebant. Horrebant dæmones, quod sanctos, quorum nomina audire nô poterât, & imagines oppugnabant, rursum factis florentes spectare cogerêtur:& satellites ac ministros suos ignauiæ coarguebant. Christus uero muneribus orationem omnem superantibus, pugilem suum decoratum, uictoriæ corona donauit.

Duos igitur annos cum acerbissimum carcerê pertulisset, in Samothracem insulam deportatur: quod ipse diuino animo prospicienr, ei, qui sibi ministrabat prænûciauerat. Cumquè tribus & uiginti diebus in insula uixisset: tanquam suauis hostia cômuni Domino oblatus est, & eius manibus sacrum atq; sanctû spiritum tradidit, ut ad diu optatam hæreditatem ad mitteretur. Neque uero corpus eius, quod uictoriæ particeps fuerat, & animo semper in omnibus bonis inseruierat:meritis muneribus caruit. Nam piorum uirorum manibus in lignea arca compositum, & conuenientibus cantibus, ut tempus ferebat, clarum, admirandis gratijs à Deo fuit illustratum. Cum enim lues in pecora illius insulæ desęuiret, adeo ut mortua repente conciderent, aquam illius areæ admouentes (neque enim corpus aud ebant attingere) pecora peste laborâtia côspergebant, & à periculo liberabâtur.

Migrat à corpore

Nota.

Haud multo post immanis ille aper Ecclesiæ Christi pro multis peccatis uno supplicio affectus est, & sacris in locis, in quę fuerat debacchatus, turpiter uitâ amisit. Quare densa caligine paulisper disiecta, quidam uelut libertatis sol, tenuissimis tamen adhuc nebulis tectus, illuxit. Tunc igitur sancti uiri discipuli fiduciam sumunt, & nauigio ad insulam accedentes, præclarum illud & splendidissimis gratijs effulgens corpus in arca sublatum, gestant in locum quê eam, Sacrum dictum, qui à monasterio abest duodecim stadiorum interuallo, & in templo sancti martyris Procopij, ibi existente deponunt.

Leo caditur.

Hic ille, qui eos, à quibus honoratur, honoribus afficit, ut futuræ gloriæ statum sancti sui declararet: incolas omnes illius regionis munerum ipsius fecit esse particepes. Confluebant enim, undarum instar, qui morbis grauissimis, nec ullam curationem admitten tibus, laborabant: & qui à dœmonibus uexabantur, illis inuitis, & dolorem suum clamore gemituque testantibus, huc trahebantur:& solo arcæ attactu liberati recedebant, Deo, per ipsum sanctum seruâti, gratias agentes. Et qui clam ea peste laborabant, inhabitantibus dœmonibus athletæ iussu necessariò patefactis & expulsis, liberi ostendebantur. Paralytici, qui uix in lectulis suis gestari poterant, sancti uirtute mê bra corroborantes, humeris lectulos suos cum diuinis laudibus reportabant, Cæci, qui omni corporis actione spoliati, aliorum manibus ducebantur, & ueros duces oculos requirebant, uoti compotes facti, sine labore ita redibant, ut alienæ manus operam mini mè requirerent. Claudi membra corporis, quæ terrâ attingere non erant solita humi fœde trahentes, aut ad iter faciendum alienas manus mutuantes, caprearum in morem rectis tibijs saliendo discedebant. Iam qui aurium, aut linguæ munere fungi non poterant, præter omnium expectationem, & aliorum sermones intelligebant, & una omnes uoce agebât gratias. Fœminæ, quæ perpetuo sanguinis fluxu laborantes, insiti caloris discessu ad mortem appropinquauerât,

Miracula ad eius sacrû corpus.

non Domini fimbriæ, sed serui arcæ contractu, mirabiliter exiccato fluxu, gratiarum fontes emittebant. Chirographum flagitiosis actionibus plenum, cum areæ obsignatum admoueretur, sic omnibus apparruit, ac si nihil unquam in eo fuisset scriptum: & Apostolicam potestatem ex huius arca manantem, admirabantur. Verum quis ea, quæ tunc ab ipso gesta sunt singulatim aut oratione, aut scriptis ualeat explicare, quamuis illi linguæ sint centum, oraque è centum, cum ne genera quidem numerari facilè queant?

Transfertur ad suû monasteriû.

Integrum igitur annum in templo sancti martyris Procopij commorati, ne preces diuinam ab ipso gratiam implorantium impedirent, sero, & uix tandem recta ad eius monasterium peruenerunt, cum ordine quadruplici circa feretrum iussi consistissent. Mediû enim inter patres locum obtinentes uiri lectissimi, humeris suis sanctissimam arcam gestabant, in qua urna erat ingrati populi cibum conseruans, non lapideæ tabulę, non uirga Aaron: sed corpus illius, qui uirtutem omni reprehensione superiorem ostenderat: Qui naturali tranquillitate inuidiæ aculeus obtusos sibi beresquè reddiderat: Qui charitatis insignijs eximiæ excelluerat: Qui fide cui nihil est difficile, in ptimis præstiterat, & eius auxilio hostium arces euerterat: Qui spe in Christum inuicta, per omnem uitâ armatus extiterat, & aduersariorum tela cunctis inania demonstrarat: Qui munerum spiritussancti tanquam fluuius erat; Qui animos omnium gratijs hilares efficiebat: Qui in Ecclesiæ firmamento, quasi nitidus quidam sol fulserat, Qui hæreticorum oculos doctrinæ splendore perstrinxerat: piorum autem animos direxerat ad rectam fidem.

Heb. 9

O ægrotantium medice, ò miserorum presugium, largire mihi celerem mearum ęgritudinum curationem, ut recuperata sanitate, rursum ad te supplex eccedam, & grati animi testimonium afferam. Libera me à periculis, quæ quotidiè imminent, ut pulcherrimis factis incumbam, & per te, illorum authorem Deum agnoscam. Peccatorum mihi ueniam à Deo in uentutis meæ delictorum obliuionem impetra, ut in star illius chartæ, quæ arcę tuæ contractu ab omni scriptione libera apparuit, ante tribunal horrendum iusti iudicis, obliterata uideantur. Pessimam contra nos incitatam inuidiam extingue, & ab inuidorum peste totus integrosque conserua: ut sine offensione salutis semitam conficientes, almi præsidij tui præconium lætis animis celebremus, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & imperium in secula seculorum.

Inuocat S. Theophanê author.

MARTIRIVM SANTI SABINI.



IMperante Diocletiano, edictum per uniuersum orbem terrarum promulgatum est, ut qui iussis eius non obtemperarent, nec dijs immolarent supplicijs excruciati necarentur. Quæ quidem fama per omnem Aegypti regionê per uagata est. Quamobrem cum magna aduersus Christianos persecutio uigeret, & tota Aegyptus ea tempestate iactaretur, Sabinus quidam Hermopoli princeps, atque illustri loco natus, Christianæq; religionis cultor egregius, in ea rerum perturbatione è ciuitate discessit, & in parua domuncula cum alijs Christianis habitabat, & nocte atque die ieiunijs & præcationibus iocumbebat. Sed cum multi Christiani essent comprehensi, omnes-

13. Mar.

Nota exercitia ueterum Christianorum.

omnesque Sabini celebre nomen detulissent, ab iniquis hominibus diligēter quęrebatur. Ad quos cum mendicus quidam post aliquot dies accessisset, qui solebat ab illis cibum accipere, (sciebat autem locū, ubi sanctus Sabinus commorabatur) Quid uultis, inquit, mihi dare, & ostendam uobis ubi Sabinus, quē quæritis, delitescit? Huic cum duos nummos dedissent, secuti sunt eum, & ad locum peruenerunt, pulsaruntque fores, tanquam aliquid uellent sibi responderi. Cū autem unus è fratribus aperuisset, ut, quid uellent, intelligeret, statim irruerunt homines scelerati, & sanctum Sabinum cum sex alijs fratribus stātem & psallentem ostenderunt, uinctosque extra domum extraxerunt. Cumque quæsissent, quis eorum esset Sabinus, & comperissent, eum separatim duabus catenis uinxerunt, iniectoque ceruici eius graui uinculo, ad Præfectum duxerunt.

Vinctus ducitur ad præfectum.

Tunc autem Hermopoli præerat quidā nomine Arianus, qui cum ad fluminis ripas egressus esset, procul adspexit multitudinem cum magna militum manu uenientem: & relicta fluminis ripa, in locum quendam floridum & amœnum animi gratia se contulit, ac duabus post horis, sublatis oculis, uidit sanctum Sabinum, qui à magna militum copia trahebatur, & ad tribunum: Quis est, inquit, ille, quem nostri ordinis milites ducunt? Respondit: Vnus aliquis, domine Princeps, ut arbitror, ex infelicibus Christianis. Et paulò post milites accedentes, per tribunum nunciarunt, eum esse Sabinum Christianorum propugnatorem, quem ipse conquirendum mandasset. Quo audito, uehementer lætus: Gratias, inquit, ago benignis & immortalibus dijs. Statimque iussit tribunal constitui. Et ipse in sella sublimi sedens: In iudicium, inquit, adducatur flagitiosus Sabinus, impiæ Christianorum sectæ studiosus. Tribunus statim adduxit, & ait: Sabinum, quem amplitudo uestra iussit compręhendi, sistimus ad tribunal uestrum. Doceat, inquit, Arianus præfectus, nomen & fortunam, & unde sit. Respondit sanctus: Sabinus uocor, & Christianus sum. Seruus es, inquit Pręfectus, an liber? Respōdit Sabinus. Liber sum, & dum per ætatem licuit, in militia Ducis locum obtinui. Cur, inquit, Præfectus militiam talem deserere maluisti, quàm diuinis Imperatoribus & legibus ipsorum parere? Quia animaduerti, respondit Sabinus decreta eorū aduersum Christi seruos iniusta, elegi magis abiectus esse in domo Dei mei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Non audisti, inquit Præfectus, ab Imperatoribus fuisse constitutum, ut, in omnibus prouincijs & regionibus nēs ubiq; dijs propitijs immolēt atq; sacrificent? Impium istud edictū, respōdit Sabinus, ut ante dixi, nos minimè latuit, neq; leges, quibus multos offenderunt & perdiderunt, Quæ quidem leges, quoniam abhorrent à natura, imprudenter ipsi Imperatores Dn̄m suū, & de ipsis optimè meritum iniuria afficiunt. Ego uerò Deo meo Christo Iesu sacrifico, & ipsum solum adoro.

Sistitur ad tribunal.

Psal. 83.

His uerbis indignatus Arianus præfectus: Malum, inquit, caput, audes in gloriosos Imperatores nostros, & leges ipsorum maledicta conijcere, quas quidem nobis pro humanitate sua ad communem salutem tulerunt? Scito, inquit Sabinus, ò Præfecte, te minis tuis nunquam effecturum, ut dijs immolem. Hæc cum audiuisset Præfectus: Ego, inquit, deorum adductus beneuolentia, benignus erga te sum. Quamobrē confitere beneficos esse ueros deos. Quod si recusas, tormenta & cruciatus, quibus afficiendus es à me, efficiēt, ut eos cognoscas esse ueros deos. Nunquā inquit Sabinus: terrebis me tormētorum minis. Diuinis inquit Præfectus, augustisq; legibus tormenta uaria præscripta sunt, quibus excruciaberis, si cōtumax permanseris. Si terrena, inquit Sabinus, tormenta & cruciatus sic extimescimus, quotquot illa sint, quæ nobis, nisi uanis dijs sacrificemus, proposita sunt, eū nec perpetua esse queant, nec sine fine hominem illis affectum cruciare, quantò magis metuendus est nobis Christus Iesus, qui supplicijs aduersus impios paratis potest eos, qui sibi nō obedierint, afficere in sempiternum? Oportet igitur potius timere Deum & Dominum nostrū Iesum Christū, quàm eos, quos deos dicitis, qui sunt uani. His auditis, Ego inquit Præfectus, admonui te, ut resipisceres, & deos esse fatereris quod si recusaueris te, uel inuitum cogam id facere. Confitere igitur, & nolli uim expectare. Tu ne me respondit Sabinus, coges fateri deos, quos asseris? Ego potius cogam te coram uniuerso hoc populo confiteri, esse Deum in cœlo, nec ullum esse alium, nisi Christum Iesum Sabini Deum.

Præclara Sabini sententia.

Tunc Præfectus uehementer commotus, iussit eū in armamentario suspendi, & dissecari. Quo quidē modo sic excruciatus est sanctus Dei martyr, ut carnes eius omnes in solum conciderent. Et Præfectus, Nondum, inquit, immolare uis dijs? Minimè uero, respōdit Sabinus. Vnus autem ex aduocatis, qui adstabant, nomine Bisambo: Domine inquit, non est amplius mentis compos, sed animam agit ac moritur. Sabinus statim magna uoce, Sum, inquit, planè mentis compos, nec ullo modo sensum amisi. Quamobrem absit, ut à Deo, qui me procreauit, abalienar. Adhuc, inquit Arianus, audax es & obstinatus? Verum ego te hic cō afficiam supplicio. Antinopolim petamus, & illic disces esse ueros deos, quibus Imperatores sacrificare nos nolunt. Sabinus igitur ante Præfectum Antinopolim ducebatur. Cumque aliquot horis prius fluuiū traiecisset, paulisper propè ripam respirabat, & à custodijs obseruabatur. Exibant autem è ciuitate multę turbæ, ut beatum Martyrem conspicerent. At Præfectus, conscensa naui, Antinopolim, quo sanctum Sabinum præmiserat, contendebat: Sed cum sanctus Dei Martyr à circunstantibus turbis intelligeret, Præfectum in nauim conscendisse, ut in ipsam urbem ingrederetur, surrexit, & stans in medio uniuersi populi orauit: Deus meus, inquiens, Christe Iesu, propter quē hos dolores pertuli, & triumphans ac nudus conspicior ab hac multitudine, exaudi me hodie, & extēde potentem manum tuam, & illustra nomen tuum, & me peccatorem atque inutilem seruum tuum exaudi in medio huius populi. Sic illustrabitur sanctum nomē tuum, si retinueris iniquum Præfectum in medio fluminis, nauimquè ipsius ita cohibueris, ut moueri non possit, sed in periculo uersetur, donec ipse honoret celeberrimum & maximum nomen tuum, id quod se facturum negauit.

Crudelissimè laniatur.

Ducitur Antinopolim.

Hæc cum à sancto Sabino dicerentur: nauis in medio fluminis cohibita est, & ualde fluctibus iactabatur. Quod ubi Præfectus animaduertit, ad eos, qui secū erāt in naui, Videtis, inquit, quid acciderit? Aliquid fortasse dixit ille magus, & præstigijs eius factū est, in medio fluminis coerceamur. Ego expauesco, dū magiæ ipsius nim cōsidero. Iussit igitur, ut aliā nauigia ferret auxiliū. Et qui cum ipso erāt in naui, magna uoce significarunt, ut nauigia ad opitulandū accederēt. Sed cū nauigia ad locū, ubi erat nauis Præfecti peruenissent, ipsa quoq; uehementer uētis & fluctibus iactabātur, cūq; regredi conaretur, summū periculū adibāt. Vnū porro nauigiū ex illis, cū ad Præfecti nauē nō posset appropiuquare, reuertebat. Clamauit aūt Præfectus ad eos, q̄ in illo erāt nauigio: Ad ripam, ingens: accedite, & quēdam ante urbem, nomine Sabinum, cōquirite, qui tormentis affectus est, & e. dicite,

Præfectus fluctibus iactatur.

cur

tur nos magia sua prohibeat cursum nostrum conficere, & ad fluminis ripam peruenire: Sed ipse tormenta omninò formidat, & idcircò nos uetat traiicere. Iussa facessunt, qui erant in nauigio, inuentoq; sancto Sabino, mandata nunciant. At ille respondens. Viuit, inquit, Dominus Deus meus Iesus Christus, propter quem ego patior, Non prius ad ripam peruenies, quam confitearis nomen Domini mei Iesu Christi. Hermeas autẽ unus ex illis, qui sanctum Sabinũ custodiebant: Quomodo inquit, intelligere poteris, utrum Præfectus confiteatur, cum procul absit? Respondit sanctus Sabinus, & ait: Quando literas exarauerit, quibus Deum meum confiteatur, easque mihi uobis omnibus præsentibus, legendas miserit, tunc ipsi licebit in urbẽ ingredi. Redeuntes igitur cum nauigio, retulerũt ea quæ sanctus Sabinus responderat. Iamq; ipse una cũ illis, qui secũ erãt, de salute desperabat. Itaq; chartam flagitauit, & scripsit hæc uerba Vnus est Deus Sabini, Christus Iesus post quem non est alius. Quæ cum essent ab illo scripta, & ad sanctũ Sabinum missa, tranquillitas confestim subsecuta est & nauis ad ripam peruenit.

Præfectus cogitur Christũ cõfiteri.

Cum igitur Præfectus in urbem ingressus esset, & in tribunali sederet, iussit ad se sanctum Sabinum adduci, & sic eum est allocutus: Tu quidem facinus & dijs & Imperatoribus inuisum & execrandum aggressus es, quippe qui magia adhibita, nos in medio fluminis cohibuisti, & uiribus tuis abusus es in me, quantũ tibi collibuit. Quare si quid ego quoque possum, in te id exercebo. Tum quaternas iussit faces accẽsas inferri, & athletam Christi quaternis funibus extensum ad quatuor palos alligari, facesq; uentri, & lateribus eius subiici, donec carnes ipsius, instar ceræ liquefactæ, defluerent. Quibus ille cruciatibus affectus nullam uocẽ emisit, sed perindè sustinuit omnem acerbitatem, ac si non ipse, sed alius pateretur. Arianus præfectus: Dic, inquit, mihi, stulte, quid sibi uult hoc, quòd nihil sentis, cum tam uehementer & acerbè torquearis? Quid expectas, aut in quem speras? Spes meas, inquit sanctus Sabinus, in Deo meo Iesu Christo positas habeo, qui potest me ab inanibus tormentis tuis liberare, & regno suo æterno dignum efficere. Vis igitur, inquit Præfectus, miserè interire? Respondit Christi pugil: Si moriar, rursum, ut dixi, uitam habebo sempiternam. Quibus uerbis Præfectus furore cõcitatus, ad milites: Eccè, inquit, Solẽ uobis & Lunã testor, me uarijs tormentis operã dedisse, ut impius iste resipisceret: uerum ipse, quemadmodum cernitis uos omnes, qui urbem incolitis, adduci non potuit, ut dijs immolaret, ac seruaretur, sed maluit cruciatibus mori. Oportet igitur in ipsum sententiam ferri. Atque ita locutus, imperauit, ut in flumen proijceretur, & in profundo periret.

Atrocissimè sæuit in martyrem.

Comprehensum igitur milites ad ripam fluminis perduxerunt, & saxũ ingens pedibus eius alligarunt, ut sic eum ea Iudicis sententia in flumen proijcerẽt. Cum autem quidam ea fratribus cibos attulissent, ut ederet: Quid, inquit ille, charissimi fratres laborem hunc suscipitis? Ego non uescar amplius cibo terreno, quippe qui propero ad illas epulas, quas nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Cupio autem uos omnes, qui me sequimini, atque conspicitis, ita certare, ut digni efficiamini uita sempiterna. Hæc illum loquentem ministri in scapha nauigij cum saxo, quod pedibus eius suspẽderãt imposuerunt. Cumq; ad fluminis medium peruenissent, ille rursum magna uoce multitudinem adstantẽ & prospicientem allocutus est ad hunc modum: Adspicite me, & mei memores estote, & cum die crastina quieueritis, tertia ab hinc die accedite à parte Boreæ, quæ respicit ciuitatem, & corpus meum in terrã subductum reperietis. Volo autem, ut saxum hoc, quod pedibus meis suspensum est, simul cum meo corpore sepeliatis. Hæc cum dixisset sanctus Dei pugil Sabinus, sublatis in cælum oculis orauit: Domine, inquiens, Iesu Christe, gloria tibi, qui per me seruum tuũ indignum res magnas & admirabiles effecisti, & homines improbos confudisti, ostendens potẽtiam eorum infirmam, & inania tormenta, seruum autem tuum fortitudinis corona decorans, & in conspectu totius multitudinis gloriosum efficiens. Ago tibi gratias, Pater, & nomen tuum sanctissimum ueneror, qui largitus es mihi, ut te confiterer, & sanctũ filium tuum Iesum Christum, & spiritum sanctum tuum authorem uitæ, & prædicarem nullum esse Deũ præter te, neque in cælo, neque in terra, neque in mari. Qui seruas omnes sperantes in te, suscipe animã meam in pace, & dignum me fac æterno regno. Hæc locutũ impij ministri in medium flumen proiecerũt.

Es. 64. 1. Co. 2

Eius precatio extrema.

Tertio autem post die factum est id, quod beatus Sabinus prædixerat. Accedentes enim ad locum, a S. Sabino præscriptum, uiri illi, qui fuerant certaminis eius spectatores, almas ipsius atque uenerandas reliquias inuenerunt. Et quidam ex ipsis zelo bono compulsi, uesperi eas suscipientes, clam propter metum præfecti in domunculam comportauerunt, & unguẽtis conditas, in arca noua prope ciuitatem reposuerunt una cum ipso lapide, quemadmodum ille præceperat. Martyrio coronatus est sanctus Christi Sabin⁹ 3. Idus martij, regnante impio Diocletiano, immò uerò Domino nostro Iesu Christo: cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. EVPHRASIAE NOBILISSIMÆ Virginis, ex uitis patrum & insigni MS. codice, mutato stylo per F. Laur. Surium descripta



Imperij habenas moderãte Theodosio piissimo principe, in urbe regia Constantinopoli Senatorij ordinis uir fuit: Antigonus nomine, ipsi Imperatori & genere & consuetudine coniunctus. Erat is non sermone duntaxat, sed etiam factis sapiens, ad bona semper adhortãs principem, ut ad pietatis præscriptũ Reip. negocia curaret. Inerat uerò etiam illi erga miseros pia commiseratio, qua fiebat, ut benignè cunctis egẽtibus res necessarias suppeditaret. Princeps Theodosius, non modo ut parentem & senatorem, sed etiam ut Christianum & pium, semperque optima consulẽtem, illum ualde charum habebat. Tantæ autem illi suppetebant opes, ut Constantinopolis neminem illi diuitijs & rectè factis parem haberet. Accepit uerò coniugem generis sui, id est, quæ Imperatorem quoque sanguine contingeret, Euphrasiam nomine, matronam cumprimis religiosam, Denique ualde timentem in templis assiduam, & Deo pias preces cũ lachrymis offerentem. Multos illa inopes fecit locupletes, multaque sacris ædibus & locis munera deferebat. Amabant illam intensè Augustus & eius coniunx, tum quod suæ esset familiæ, tum quod moribus optimis, inprimisque honesta & religiosa uidetur. Porro temporis successu nata est eis filia, quã Euphrasiã dici uoluerunt. Ea prole aucti cũ essent, dixit uxori Antigonus: Nosti soror mea Euphrasia, quàm prorsus nihil sit hæc uita præsens, quam nihil quantumuis amplæ facultates, quàm

13. martij.

Cõiugẽ ducit Eufrasiã Antigonus

Eufrasia nascitur.

nihil uanitas omnis mundi huius pręterlabentis. Aetas hominis octoginta annis peragitur cum multis calamitatibus. Opes autem in cœlo si recondantur, in infinita secula permanent Deum timentibus. Et eccè nos mundanis implicati curis & cogitationibus, illis nos æternis diuitiis priuamus, opumq; fluxarum circũscripti fallacia, tempus omne uitæ nostræ inaniter transmittimus, nulla nostris aĩabus lucra acquirẽtes.

Antigonus hortatur uxorem ad continẽtiam.

Hæc cum dixisset Antigonus, Euphrasia respondit: Quid uis igitur, mi Domine, ut faciamus? Cui Antigonus: Vnam, iam, inquit, Dei beneficio filiam habemus. Et nobis sufficiat, nec deinceps nos huius seculi miseriæ & calamitati misceamus. Tum uerò Euphrasia surgens, manibus sursum erectis, ductisque ab imo pectore suspiriis, dixit Antigono: Benedictus Deus, qui te suo timore dignatus est, ueritatisque notionẽ tibi præstitit. Equidẽ Domine mi crebro rogaui Deũ, ut suæ gratiæ lumen tibi adspiraret, sed id tibi indicare ausa non fui. Quando uerò tuipse prior hac de re uerba fecisti, liceat mihi tua pace dicere, quæ uolo. Cui Antigonus: Dic, ait, soror mea, quicquid uisum erit. Et Euphrasia: Nosti, inquit, mi Domine, iã olim dixisse Apostolum: Tempus breue est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tanquàm non habentes sint. præterit enim figura huius mundi: & mundus transit, & concupiscentia eius. Quę enim uisum habebit hæc pecunia & tam amplæ facultates? Non poterimus sanè quicquam ex eis absportare nobiscum in tartara. Quod igitur consultiuè constituisti, festina liberaliter ex his impartiri pauperibus, nè sine fructu id animo pertractasse uidearis.

1.Co.7

1.Io.2.

Antigoni benignitas in paupcres, & obitus.

His auditis, Antigonus Deo grates laudesq; agẽs, multa in egenos beneficia contulit, & admodum piè uitam suam instituens, postquàm ab uxoris abstinuit commercio, uno duntaxat anno superuixit, rebusque suis benè dispositis, in pace sepultus est. Fleuerunt uerò de morte illius Imperator & Augusta, quippe suæ stirpis uiri iusti & religiosi, uicemq; Euphrasiæ dolebant, quæ & ipsa eis esset cognata, & ætate iuuenili. Annis quippe duobus & mensibus tribus uixerat cũ marito suo. Porrò annum unum continenter exegerant pariter, matrimonij consuetudinem ultro sibiipsis interdicentes. Postquàm autem sepulturæ traditus fuit Antigonus, Imperator & eius coniunx multum incumbebant in Euphrasiæ consolationem. Porrò illa ad eorum se pedes abiiciens atq; cum lachrymis & multo gemitu filiam suam illis offerẽs: In manus, inquit, Dei & uestras hanc orphanam commẽdo. Sitis, quæso, memores Antigoni uestri, & hanc suscipite tuendam, ut non alios quàm parẽtes suos uos sibi sentiat extitisse. Ad has eius uoces multi ex iis, qui aderant, ubertim lachrymas funderunt, nec ipsi principes a lachrymis abstinuerunt.

Coniuges uiuunt cõtinẽter.

Eufrasia iunior desponsatur.

Non multo post, cum iam nonnihil de luctu remisisset Euphrasia, suasit ei Imperator, ut filiam suã Euphrasiam cuidam Senatori ditissimo traderet uxorẽ. Fit contractus inter illos, & arrhas accipit Euphrasia. Interim differebantur nuptiæ, donec puella adolesceret, cuius ætas id temporis uix quinquennij spatia expleuerat. Atqui Senator aliquanto post ad ipsius Euphrasiæ senioris matrimonium cœpit animum adiicere, persuasitque per matronas quasdam Imperatrici, ut nesciente Imperatore ea de re animum Euphrasiæ solicitaret. Euphrasia ubi id cognouit, acerbissimè fleuit, matronisque ad ipsam missis ira dixit: Væ uobis in illo futuro seculo, quæ mihi talia persuadere instituitis, mulieri non nisi secundum Dei præceptum piè uiuere cupienti. Discedite a me, quæ rem à meo instituto abhorrentem attentatis. Illæ uerò cum ignominia reiectæ, rem gestam Augustæ indicarunt.

En pius Imperator quàm dolet, Exfrasiã, post continẽtiæ propositũ, ad nuptias inuitari.

Vt autem Imperator didicit quid actum esset, grauiter inuectus est in Augustam, atque illi indignabundus: Reuerà talem rem designasti, quæ te minimè deceret. Isthuc ne Christianæ Augustæ officium est? Itane pollicita es Deo te piè repugnaturam? Hasce uices reddis Antigono, cuius in nos fidem & studium semper experti sumus? Fecisti profectò rem nostro Imperio minimè congruentem, dum fœminam iuuenculam, quæ cum marito suo uix anno uno uixit pro matrimonij consuetudine, ac deinde ex mutuo consensu propter cœleste regnum perpetuam sibi indixit continentiam, rursus ad ea, quæ sunt mundi huius, redire compellis, nec timuisti Deum, ut tantum in te facinus admitteres. Non dubium, quin omnes me authore id factum esse sint existimaturi. Absurde & præter decorũ fecisti, quod nec audiri à me oportuit propter Antigonum, amicum nostrum integerrimum. His auditis, Augusta multo affecta pudore & uerecũdia, instar lapidis per duas horas obmutuit, ortaque est in Imperatorem & ipsam perturbatio ingens propter Euphrasiam. Id postquàm resciuit Euphrasia, parum absuit quin præ mœrore è uita decederet, cogitabatque alio proficisci: Flensq; acriter, dixit Euphrasia filiæ suæ: Filia mea, sunt nobis amplæ facultates in Aegypto: eamus illuc, & paternas inuisamus possessiones: Mea omnia, tua sunt.

Abit Eufrasia in Aegyptum.

Ità ergo ab urbe regia discessit cum filia, nesciẽtẽ Principe, uenitque in Aegyptum & illuc morabatur, subinde inuisens prædia sua. Profecta autem est in interiorem Thebaidem cum procuratoribus & ministris suis, quibus cura & administratio rerum ipsius credita erat, illicque sacris locis inhærens, in utriusq; sexus monasteria multam nimis pecuniæ elargita est, multasque fecit oblationes.

Insigne fœminarum cœnobium.

Erat autem in quadam urbe monasterium fœminarum, in quo plus minus centum & triginta degebant. In eo cœnobio nemo uel uinum, uel oleũ, uel uuas, aut ficos aut poma in cibum sumebat. Erãt inter eas, quæ ab ipsa infantia se ne nouisse quidem poma afferent, eæque interdum leguminibus, alias oleribus uescebantur, sed nullo oleo conditis. Quædam earum uesperi sumebant cibum, quædam post biduum, nonnullæ post triduum. Nulla earum pedes lauabat aqua: balneas uerò, quòd eis corporum nudatio abominabilis uideretur, nec audire sustinebant. Cubabant omnes humi in cilicio, quod in latum unius, in longum trium esset cubitorum: nec erat requies diuturna. Vestes quoque habebant cilicinas, quæ in pedes usq; se porrigerent. Laboris autem tantum quæque siue operis suscipiebat, quantum uires paterentur. Si qua in morbum incidisset, nulla ei medicorum fomenta adhibebantur, sed pro maximo Dei beneficio accipiebat eam morbi molestiam, ferens ęquanimiter, donec à Domino curaretur. Nulla ex eis è monasterio egrediebatur. Ad monasterij fores ianitrix erat, quæ si quid nunciatum esset, intrò perferebat, responsaque referebat. Multæ illic curationes diuinitus fiebant.

Noluit recipere oblatas pecunias.

Harum itaque uenerabilem uiuendi consuetudinem non mediocriter amans Euphrasia, crebrò illas uisitabat, offerens thymiama & cereos. Quodam autem die ait ad Abbatissam & primas eius cœnobij, Exiguum uolo munus conferre huic monasterio, nẽpe auri libras uiginti uel triginta, ut oretis pro hac orba filiola mea, & sitis memores Antigoni patris eius. Respondit Abbatissa, Domina Euphrasia, ancillæ tuæ non habent opus reditibus, neque pecunias concupiscunt. Idcircò.n. se cunctis mundi huius facultatibus nudarunt, ut possint frui bonis sempiternis. Et hæc nobis ratio est, cur nihil in terris habere, nihil

possidere

possidere uelimus, ne scilicet ab illa cælesti beatitudine excludamur. Nec tamé ex nobis aliqua tibi mœroris offeratur materia, parum aliquid olei ad lucernas, & thymiama in usum oratorij recipere non recusabimus, quod quidem tibi iustitiæ mercedem cõciliabit. His igitur oblatis, rogabat eas Euphrasia, ut orarent pro Antigono & filia sua Euphrasia. Accidit interea, ut puellæ Euphrasiæ diceret Abbatissa, tentandi animo, Domina mea Euphrasia, diligis ne nos & monasterium nostrum? Respondit illa, Immo certe ego amo uos ò Domina. Rursus Abbatissa cum ioco. Si nos, inquit, amas, mane nobiscum & utere nostro habitu. Respondit puella, Reuerà si scirem non ægrè laturam matrem meam, non exirem è monasterio. Et Abbatissa, Plus ne nos, ait diligis, aut uerò spõsum tuum? Sed neq; ego illum noui, ait, Euphrasia, neque ille me, Vos auté & noui, & amo. Sed dicite, quæso, mihi, Vos quem diligitis, me ne, an illum potius? Abbatissa respondit, Nos te diligimus & Christum nostrum. Tum puella, Ego uerò, inquit, & uos diligo, & Christum nostrum. Sedebat interim mater eius, & cum audiret hos necdum septennis puellæ sermones, ex eius oculis lachrymarum imbres manabant, aitq; ad illam: Veni filia, eamus hinc, nã uesper instat. At illa respondit, Ego hic manebo cum Domina Abbatissa. Ait uerò illi Abbatissa, Abi hinc Domina Euphrasia. hic enim nemo manere potest, nisi se Christo deuoueat. Ad quam puella: Et ubi, inquit, est Christus? Tum Abbatissa Dominicam ei imaginem ostendit, quam cum illa esset exosculata, Reuerà, inquit, ego me Christo uoueo, nec ulterius eum domina matre recedam. Iam uesperascebat, & neque mater eius, neque Abbatissa ei persuadere poterant, ut se domũ conferret. Dicebat quidem Abbatissa: Non potes hic manere, nec est hic locus ubi maneas: at illa respõdit. Vbi uos manetis illic & ego maneho, Aliquammultis igitur diebus & Abbatissa & mater eius in id summopere incumbebant, ut eam è monasterio educerent, sed eũm frustrà se niti animaduerterent, ait ad illã Abbatissa: Si uis igitur permanere apud nos, oportebit te literas discere, psalterium mãdare memoriæ, in uesperam usque ieiunare quotidiè, quemadmodũ reliquæ omnes faciunt. Respondit puella, Ego & ieiuniis me afficiam, & dabo operam literis, tantum oro, ut liceat mihi degere uobiscum, Tum uerò Abbatissa ait ad matrem eius, Domina mea, patiaris hanc puellam apud nos morari. Video enim cælestis gratiæ lumine eius mentem perfusam. Surgẽs itaque mater Euphrasia, appræhensamque filiam ducens ad imaginem Saluatoris, sublatis in cœlum manibus cũ lachrymis, ità precata est: Domine Iesu Christe, suscipe coram infantulæ huius. te enim concupiuit, seque tibi commendauit. Conuersa autem ad filiam, dixit: Deus, qui fundauit montes immobiles, te in suo timore confirmet. His dictis, tradidit eam Abbatissæ, flensque recessit, & tundens pectus suum, omnes ad lachrymas commouit.

Visus imaginũ antiquissimus.

Eufrasia puella non põt abduci è monasterio.

Altera die Abbatissa eam adduxit in oratorium, & cum fudisset preces ad Dominum, monastico illã habitu induit, dicens: Rex seculorum & Domine Dominorum, qui in ea cœpisti opus bonum, tu illud perfice usque in finem. Præsta illi, ut uiuat conuenienter mandatis tuis, & inueniat semper fiduciam in conspectu tuo. Dixit autem illi Euphrasia mater eius: Visne filia hoc habitu uestiri? Et illa hilariter respondit: Etiam Domina mater. Vt enim ex Abbatissa & sororibus audiui, hunc habitum arrhabonis loco præbet Christus diligentibus se. Ait uerò mater: Christus igitur, cui desponsata es, ipse te seruet & dignam faciat thalamo suo. Et hæc cum dixisset, ualedixit Abbatis-

Induit habitũ monasticum penè infans.

sæ & sororibus, filiamque deosculans, egressa est, & per monasteria proficiscens, præstabat eleemosynas pauperibus. Iam ubique eius optima cõuersatio apud omnes diuulgabatur, & quàm liberaliter res suas con ferret monasteriis & sacris locis. Feruenit hic rumor etiam ad aures Imperatoris & Senatus, qui omnes eã admirabantur & glorificabant Deum. Audiebant enim illam prorsus abstinere à uino, sed neq; piscibus uesci. omnibus autem ciborum deliciis repudiatis, à uespera in uesperam protrahere ieiunium, & modò olera, modò legumina edere. Paucis inde elapsis diebus, Abbatissa illam ad se euocauit, dixitque ei secreto: Domina mea Euphrasia, habeo quod indicem tibi, sed quæso ne perturberis. Cui Euphrasia respondit: Loquere Domina mea. Tum Abbatissa, inquit, in somnis Antigonum maritum tuum in magna gloria, rogantem Christum, ut ab hac mortali uita transferaris ad illam sempiternam, liceatque tibi deinceps esse cum illo, & frui ea gloria, qua ipse fruitur ob uere uitæ optimè transactæ. Hæc ubi didicit Euphrasia, multum exhilarata est, quippe quæ optaret è rebus humanis excedere, & esse cum Christo. Mox igitur accersitæ ad se filiæ suæ dixit: Ego iam uocor à Christo, & propè adest finis uitæ meæ. Itaque tibi, filia mea, omnes patris tui & meas facultates trado in manus, quas tu ea pietate dispenses, ut possis esse consors hæreditatis sempiternæ.

Abstinentia Eufrasiæ senioris.

Hæc ut Euphrasia audiuit, ingemuit & fleuit, dicẽs: Hei mihi, quia peregrina sum & orphana. Dicit, et mater eius: Cum habeas Christum, nec peregrina es, nec orphana. Matris autem officia omnia ergate & studia exequetur domina Abbatissa. Tu iam festina implere, quod pollicita es. Deum time, & dominas sorores uenerare, seruiens eis cum omni humilitate. Caue, nè unquàm cogites in animo tuo: Regio sum prognata sanguine, nec me istis seruire par est. Sis interim pauper in terris, ut quãdoq; diues efficiaris in cœlis. Absq; intermissione roga Deum pro me & pro patre tuo, ut inueniamus misericordiam apud illum, & à gehennæ supplicijs seruemur. Hæc cum præcepisset filiæ suæ, tertio post die defuncta est, & in eodem monasterio sepulta. Postquàm autem resciuit Imperator illã migrasse ad Dominum, acciro ad se Senatori, cui eius desponsata erat filia, ait eam degere in monasterio. Ille uerò rogauit Imperatorem, ut missis ad eam literis, iuberet eam uenire Constantinopolim, & celebrare nuptias. Vbi autem Imperatoris literas accepit Euphrasia, legit ea ridens, moxque sua manu hunc in modum illã rescripsit: Domine Imperator, ità ne suades ancillæ tuæ, ut repudiato Christo, homini corruptibili & quem paulò post uermes edent, coniungar? quæ hodie pie est, cras uerò nusquàm apparet? Absit hæc tanta peruersitas ab ancilla tua. Oro igitur domine Imperator, nè tibi deinceps uir ille hac de re molestus sit. Ego enim me Christo deuoui, & fieri non põt, ut illum abnegem. Precor autem Imperium tuum, ut sis memor parentum meorum, nostrasque opes & facultates dispenses in pauperes & Christi Ecclesias. Seruos uero omnes manumittas, & patris mei actoribus præcipe, ut debitum omne remittant agricolis iamindè ab obitu patris mei usq; in præsens, ut sine sollicitudine possim seruire Christo, cui me totam commisi. Ora pro ancilla tua, oret etiam Christo amabilis domina mea Augusta pro ancilla sua. Deinde obsignans epistolam, tradidit illam ueredario. Cum autem Imperator & Augusta eam legissent, ubertim fleuerunt: conuocansq; mox Senatum omnem & patrẽ eius, cui desponsata fuerat Euphrasia, iussit Imperator, ut in præsentia omniũ epistola recitaretur. Quod

Mãdata Euphrasiæ morituræ ad filiam.

Litera Eufrasiæ ad Imper.

cum fieret, omnes lachrymati sunt dixeruntque: Reuerà hæc est Antigoni & Euphrasiæ filia, qui tibi Imperator sanguine coniuncti fuere. Reuera religiosorum parētum religiosa filia: sanctæ radicis sanctus est ramus. simulque omnes eius nomine Deum glorificarunt, & pro ea orauerunt: nec unquàm posteà uisus est importunus senator ille. Imperator autem omnia piè disponens, & res puellæ bene distribuens, & ipse uita functus est, & sepultus cum patribus suis in pace.

Euphrasia uerò se totam componebat ad uoluntatem Dei, & quidem supra uires sese affligebat. Erat enim annorum duodecim, quando pro pietate sacra suscepit certamina. Et primò quidem a uespera in uesperam ieiuna permansit: posteà biduo triduoque abstinebat a cibo. Nulla præter illam mundabat triclinium, lectulos sororibus ipsa sternebat, aquam hauriebat è puteo, & in coquinam apportabat. & hæc omnia faciebat libenti & iucundo animo. Erat illo in monasterio more receptum, ut si qua soror in somnis diabolica fuisset illusione tentata, mox id Abbatissæ aperiret. Illa uerò cum lachrymis orabat Dominum, ut maligni infestatio ab ea arceretur: iubebatque illi, ut sub strato suo lapides poneret, & cineribus adspergeret cilicium, sicque in decimum usq; diem cubaret.

Abstinentia mirabilis S. Eufrasiæ, & humilitas.

Accidit uerò, ut Euphrasia uirgo sanctissima aliquid eiusmodi pateretur. Itaque lapides suo strato supposuit, & cineres sparsit in cilicium. Id ut uidit Abbatissa, dixit uni è sororibus: Euphrasia cœpit dæmonis infestationes perpeti. Orauit igitur pro ea, dicens: Deus omnipotens, qui eam creasti, & ad hoc religiosum uitæ institutum uenire permisisti, conserua eam in timore tuo. Deinde uocauit illam ad se, & ait: Cur non exposuisti mihi malignè dæmonis tentationem? Illa uerò ad eius collapsa pedes: Ignosce mihi, ait, Domina: nam me uerecūdia terruit, ne tibi eam aperirem. Dixit autem Abbatissa: Quandoquidem iam pugnare cœpisti cum hoste, uiriliter age, ut post uictoriam coroneris. Post dies non multos iterum tentata est, & sorori Iuliæ, quæ intense illam amabat, & eam exercebat ad certamina, quid sibi accidisset, aperuit. At illa dixit: Domina mea Euphrasia, ne celes quæso isthuc dominam Abbatissam, sed explica ei, ut roget Dominum pro te. Fertur enim multas ab ineunte ætate diabolicas pertulisse tentationes, & diebus quadraginta nihil accepisse uel cibi uel potus, sed immobiliter in precibus perdurasse, sicque diaboli fraudes & insidias superasse. Omnes autem impugnamur a diabolo, sed speramus in Domino quòd illum uincemus. His cognitis, Euphrasia illi gratias egit, dicēs: Christus te adiuuet soror, quandoquidem ædificasti me, & animum meum tuis sermonibus confirmasti. Ego aūt proculdubio accedam ad dominam Abbatissam, & rem omnem illi enunciabo. Dixit illi Iulia: Itá quæso fac, ut oret pro te, & aliquid addat tuæ abstinentiæ. Dixit ergo Euphrasia Abbatissæ, quid passa esset. Cui illa respondit: Nihil filia reformides maligni illius infestationes omnes, quibus nos oppugnat: sed constanter agas, & animo immoto resistas illi, nec poterit aduersum te præualere. Multas illius tentationes passura es: sed certa uiriliter, ut Christo sponso tuo uictoriæ triumphos promerearis. Qui enim legitimè certauerit, amplissima dona & præmia consequetur. Interrogauit autē illam, quot dies ieiunaret. Cumq; illa dixisset. Tres, iussit ut quartum etiam diem huic abstinentiæ adiungeret. Quam illa iussionem cū ingenti lætitia excipiens, discessit. Postquam autem ad uicesimum ætatis annum peruenit, iā sancti spiritus eam confirmante gratia, præualebat. Erat sanè ualde speciosa, utpotè regio procreata stemmate. Cum uerò rursus illi tentatio accidisset & ad Abbatissam te-

Nota ieiunium Abbatissæ.

tulisset, illa dixit: Noli timere filia, Dominus tecum est. Erat autem in quodam monasterij loco aceruus saxorum. Itaque Abbatissa eam probare uolens, & ad obedientiæ lucra maiora prouehere, dixit: Tolle hinc saxa, & apud furnum depone. Fecit hoc illa hilariter, arreptaque in humeros, sola quò iussa erat, ea deportauit, cum in eis quædam essent tanti ponderis, ut iis ferendis duæ sorores uix sufficerent. nec interim dixit: Adiuuet me aliqua è sororibus, nec saxorum molem causabatur, nec sua proferebat longa ieiunia, nec operis difficultatem: sed eum pia fiducia obedientiæ officia impleuit. Altera uerò die rursum illi ait Abbatissa: Non par est, filia, hic iacere saxa: reporta ea in locū pristinum. Mox Euphrasia cum multa alacritate fecit, ut iussa erat. Hac ratione ad dies triginta eam occupauit, ut eius patientiam probaret. At illa iucundo animo & psallens in illo opere uersabatur, itá ut sorores omnes eius obedientiam mirarentur. Non tamen deerant, quæ eam irriderent: porrò aliæ acclamabant: Viriliter age Euphrasia. Et illa quidē rursus, diuini operis celebratione peracta, ad opus illud se accingebat, sed ait illi Abbatissa: Cessa iam filia ab hoc ministerio: porrò accipe farinam, & coque panes in clibano, ut ad uesperam parati sint. Illa studiose iussa compleuit. At rursus malignus dæmon eam nonnihil uacantem reperiens, huiusmodi ei somnium immisit, ut sibi uidere uideretur Senatorē illum, cui despōsata fuerat, cum militibus in monasterium intrantem, eamq; inde ui auferētem. Quæ humi cubans, cum eam uim & molestiam ferre non posset, exclamauit. Abbatissa uerò & quædam sorores expergefactæ, eius clamores audiunt, accurruntque ad eam, sciscitanturque cum eam excitassent, quænam tanti esset causa angoris. At illa confestim somnium enarrauit. Tum Abbatissa, sororibus omnibus excitatis, una cum illis pro Euphrasia in preces incubuit, donec dilucesceret. Deinde Euphrasia tenens manu codicē, cæteris sedentibus, stans legebat usque ad horam tertiam. Tertiæ uerò precibus absolutis, ad sororum ministeria accessit, eis præparans necessaria, uerrens tricliniū, lectulos sternens, aquam hauriens & deferens in culinam, legumina coquens, ligna secans, farinam fermentans, & panes in furno efficiens. Tot autem modis occupata, neq; nocturnis neque diurnis aberat precibus, non tertiæ, nō sextæ, non nonæ, non uesperarum: ac nihilominus solà omne ministerium, quod diximus, exequebatur. Accedebat autē ad laborem absolutis uespertinis precibus: nonnihil tamen à Iulia sorore adiuuabatur, quæ, ut ante dictum est, plurimum illam diligebat.

Abbatissa Euphrasiam exercet.

Preces Tertia Sexta, Nona, vesperarum.

Aderat autem rursus satan, & dormienti infestissimum se exhibens, maximum ei certamen attulit. Illa quamprimum Abbatissæ suas angustias detexit. Quæ cum pro illa rogasset, ait ei: Filia mea, certaminis hoc tempus est. Caue, nè ille iniquus eneruet animum tuum, & perdas omnes labores tuos. Si ad breue tempus illius impetum sustinueris, ubi se senserit uictū, cum ignominia iterum à te aufugiet. Dixit autem ei etiam soror Iulia: Domina & soror mea, si in hac ætate cum illo non confligimus, eumque profligamus, quas ad bellandū uires in senectute habituræ sumus? Cui respondit Euphrasia: Viuit Dominus, soror mea Iulia, si iusserit domina Abbatissa, tota hebdomada ne panem quidem sumam, donec eum, Domino adiuuante superem. Ad quæ Iulia: Equidē, ait, totius hebdomadæ inediam ferre non possum, tu si potes, & in terris & in cœlis beata eris. In hoc uerò monasterio nulla hactenus totam septimanam absque cibo transigere potuit, dempta domina Abbatissa. Deinde iterum ad Abbatissam ueniens Euphrasia, cōfessa est nocturnam dæmonis tentationem. rogauitque eam, ut liceret

liceret ipsi tota hebdomada ab omni cibo abstinere. Cui Abbatissa, Fac, inquit, filia quicquid te posse uideris, & Deus omnipotens, qui te creauit, robur addat tibi, & conferat tibi ex illo cruento hoste uictoriam. Itaque tota cœpit septimana se inedia conficere, nec tamen quicquam de psallendi officio remittere, nec sororum ministeria omittere, adeò ut omnes eius tolerantiam mirarentur, simulque & formæ elegantiam, & ætatis iuuentutem. Quædam etiam hoc de illa testabantur, quòd toto anno obseruassent illã, & neque noctu, neque interdiu unquàm illam sedentem conspexissent, præterquàm cum se ad quiescendum in lectulo suo humi collocasset, immò ne comedendo quidem unquàm illam sedisse.

Eufrasia hebdomadarum inedia se macerat.

Erat autem in illo monasterio soror quædam, Germana nomine, quam ignobili genere, nempe matre ancilla, ortam dicebant. Eius animum uastabat liuor & inuidentia erga Euphrasiam, insurgensq; clam, aduersus illam in culina, ait, Tu quidem Euphrasia ex præscripto dominæ Abbatissæ semel tantum cibum capis in septimana, quod nos non possumus assequi. Si igitur illa nos quoque ad id adigere uoluerit, quid faciemus? Respondit Euphrasia, Domina soror, domina Abbatissa iussit, ut unaquæque certamen suscipiat pro uiribus, nec illa mihi temere aut absque necessitate hoc iugum imposuit. Ait illi Germana, O te impostricem, omni uafricie & calliditate instructam, quis non uideat hoc animo & consilio te istbuc facere, ut decedenti Abbatissæ tu succedas? Ego uerò credo in Christum, quòd nunquàm te Deus Abbatissæ honore dignabitur. Hæc cum audiuisset Euphrasia, eius se pedibus prosternens, ait, Ignosce mihi domina mea, & ora pro me. peccaui enim in Deum & in te. Vbi autẽ res hæc ad Abbatissæ notitiam peruenit, coram omnibus iussit adesse Germanam, dixitque ei, Ancilla nequam & aliena a Deo, quid tibi nocuit Euphrasia, ut eius bona studia uelis interturbare? Itaque aliena sis a sororum congregatione, quia indigna es ministerio & earum conuictu. Euphrasia uerò multum deprecabatur Abbatissam, ut ei ueniam daret, sed flectere eã non potuit, donec exacti essent dies triginta. Tricesimo autem die uidens Euphrasia se nihil rogando proficere, assumens Iuliam & seniores eius loci sorores, orabat, ut pro Germana apud Abbatissam intercederent. Quod cum illæ fecissent, Abbatissa rursus corã omnibus eam accersiuit, aitque illi, Nonne debuisti perpendere cum animo tuo, quòd Euphrasia, cuius optimos conatus impedire uoluisti, cum esset Imperatoribus sanguine iuncta, tamen humiliauit sese, & Christi amore tibi inseruiuit? Tandem omnibus pro ea supplices preces Abbatissæ offerẽtibus, eam in gratiam recepit. Porrò diabolus odio inflammatus in Euphrasiam, quadam nocte phantasmata & errores seculares in illam immisit. At illa repentè exiliens, seseque consignans, egressa est foras, stansque sub dio, expandit manus suas in cœlum, rogauitque Deum, ut ab ipsa malignum dæmonem amoueret. Interim Abbatissæ nunciatur Euphrasiam agere sub dio. Illa quã primum eò properauit, dixitq; ei, Confirmet te Deus & det tibi tolerantiam in timore suo. Omnes quoque sorores orabant Deum pro illa, & condolebant iuuentuti eius. Erat enim annorum plus minus uiginti quinque, Cum autem in decimum vsque diem sic stetisset, orauit Abbatissa cum sororibus, eius patientiam uolens explorare. Vt autem dies triginta completi sunt, mirari cœpit Abbatissa, dixeruntque ei sorores, Reuerà Domina mater, dies quadraginta in hac statione permanere decreuit, quemadmodum tu aliquando fecisti. At illa respondit, Dominus illam suo in timore corroboret. Post dies autem quadraginta, etiã aliis

Germana inuidentia aduersus Euphrasiam.

Abbatissa Germanam castigat.

Eufrasia se longissimo ieiunio penè cõficis.

quinque ita stetit, sed tandem nimium debilitata, cecidit in terram, & instar mortuæ iacebat. Itaque sorores accurrentes, eam intulerunt in triclinium, sed neque manus, neque pedes eius flectere potuerunt, adeò instar ligni aridi tabefacta uidebatur, nec eius uox ulla audiebatur. Abbatissa uerò cibum illi offerens, ait, Filia mea Euphrasia, sume hanc escam, in nomine Domini Iesu Christi. Quod cum illa fecisset, uires recepit.

Cernens itaque diabolus tantam eius laborum tolerantiam, nequaquàm ad id genus tentationes redire uoluit, sed id magis studebat, ut eam posset citò auferre è medio. Nam cum die quodam abiisset ad hauriendam aquam, arripuit eam iniquus ille unà cum hydria, detrusitque in puteum, ita ut capite, quemadmodum illa postmodum retulit, ad fundum usq; pertingeret. In ipso autem puteo clamauit: Christe, adiuua me. Qua uoce audita, sorores accurrerunt, & cum Abbatissa pariter eam è puteo extraxerunt. Cumque inde exiisset, consignauit se, & subridens, dixit, Viuit Christus meus, non me uinces satan, neque cedam tibi. Et hactenus quidem una hydria deinceps duabus feram aquam in culinam. quod etiam itã fecit. Vidès autem hostis humani generis, quòd in puteo eã extinguere frustra tentasset, alia uice, cum ligna scinderet, colligauit manus eius, & usque ad calcaneum attraxit, dirumq; ei uulnus inflixit. Quod ut illa uidit, & multum inde sanguinem profluentem, abiiciens securim, in terram corruit. Iulia autem terrore correpta, nunciauit sororibus, Euphrasiam ictu securis exanimatam iacere.

Diabolus eam detrudit ĩ puteum.

Dirè eã sauciat.

Cũq; illæ concurrerent & clamores ederent. Abbatissa aquam benedictam in eius faciem sparsit, complectensque eam dixit: Filia mea Euphrasia. quid ita anxia es? Collige te, & loquere sororibus. At illa intuẽs in Abbatissam, ait: Noli flere Domina mea mater, anima enim mea mecum est. Tum Abbatissa crucis signum imprimens fronti eius, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, sana ancillam tuam. nam propter te multa patitur. cumque eius pedem pãno cilicino obligasset, eleuauit eã & appræhensa manu eius, duxit in monasterium. Illa autem ut uidit ligna iacentia: Viuit Dominus, nisi ligna collegero, & meas ijs vlnas compleuero, non ãscendã. Cui Iulia dixit: Noli Domina soror. nam imbecillior es quàm ut possis. At illa non acquiescens, manus suas ligna compleuit, & sic ascendit. Aderat autem illic quoquè diabolus: & cum iam summum attigisset. Euphrasia gradum, imprudens calcauit oram uestimẽti sui, & in ipsa ligna corruit: infixumq; est lignum unum in frontem eius, ità ut sorores putarẽt eius oculum planè confectum & confossum: exclamansque Iulia, An non dixi tibi, inquit, Domina soror, quòd labor hic uires excederet tuas? Ad quam Euphrasia, Noli, ait, dolere soror, mea: tantum modeste extrahe lignum. nam oculus meus sanus est. Id cum factum esset, multus indè fluxit sanguis. Abbatissa uerò adhibito sale & oleo, pro ea orauit, dixitq; illi soror Iulia: Abi, & paulispèr quiesce in lectulo tuo. Ego tuo interim fungar ministerio. Illa respondit: Viuit Dominus: non dabo me quieti, donec omne exequar officium meum. Rogabant etiam aliæ sorores, ut propter quietem apparet, sed illa non cedens, utraq; ex parte saucia, tanto animo suum erga sorores ministerium exercebat, & neque ab ullo Dei opere, neq; à monasterij seruitio sese subducebat.

Aqua benedicta.

Signũ crucis.

Nullã sibi dat requiẽ licèt saucia.

Alio quoque tempore cum Iulia ascendit in tertium solarium. Ibi tum eam corripiẽs improbus dæmon, deorsum præcipitauit. Exclamãte autem Iulia, sorores adcurrerunt, existimantes se illam exanimem

Præcipitatur à dæmone.

sceperturas.

ne, sed illæsa permanet.

repertura. At illa surgens, occurrit eis, duxeruntque illam intro ad Abbatissam. Cui sciscitanti, num aliqua parte corporis læsa esset, respondit: Viuit Dominus, Domina mater, nec quemadmodum ceciderim noui, nec ut surrexerim. Vt autem cognouit Abbatissa ab editissimo loco eam decidisse, nec tamen uel parum læsam esse, glorificauit Deum, dixitque ei: Perge filia ad opus tuum, & Dominus erit tecum. Iterū autem malignus hostis eam extingnere uolens, cum ea feruentem ollam teneret, in qua coquebat olus, ut iam coctum olus in uas effunderet: obligatis eius pedibus eam supinam præcipitauit, atque in eius faciem ebulliens olus effudit. Quod cum cernerent sorores, ualde animis consternatæ sunt. Illa uerò exiliens & ridens dixit eis: Cur sic animo turbatæ estis? At Abbatissa uidens nihil ei incommodi accidisse, inspexit in ollā cumque id quod remanserat, ebullire cerneret, multum admirans, ait ad eam: Deus te seruet filia, & tibi perpetuam suo in timore præstet tolerantiā. Euphrasia uero asserebat se non aliter sensisse, atque si frigida aqua perfusa fuisset. Ingressa porrò oratoriū Abbatissa, conuocauit primarias sorores, aitque illis: Sanè aduertistis Euphrasiæ diuinitus magnam collatā gratiam, quippe quæ nec ex præcipitio tam immani, neque ex feruenti olere aliquid passa est detrimenti. Responderunt illæ. Reuera Dei famula est Euphrasia & Dominus curam eius gerit, qui eam in huiusmodi tētationibus seruauit illæsam.

Nihil læditur olere ebulliente perfusa.

More autem comparatum erat apud incolas eius ciuitatis & regionis, ut si quos haberent infantes morbis affectos, eos ad illud monasterium adducerent curandos. Clarebāt enim illæ sorores miraculis, & Abbatissa illos infantes ad se recipiens, in oratoriū ferebat, fundebantque pro eis preces ad Dominum, & mox sanabantur. Eos autem matres illorum sanos reducentes domum glorificabant Deum. Porrò in ipso monasterio quædam erat mulier, à primis ætatis initijs à dæmone nequissimo & primario obsessa. Eam nanq; parentes eius commendauerant Abbatissæ, & erat uincta catenis, spumabatq; & stridebat dentibus tetrosq; edebat clamores, ità ut ijs auditis, omnes timore nimio corriperentur. Et frequētes quidem Abbatissa cum sororibus pro ea Domino preces obtulerat, sed curata nō fuit: nec ulla ausa erat ad eā accedere, ut, uel cibum ei offerret. Alligebant autem escam & potum uirgæ, atq; ità procul ei porrigebant: & interdùm quidem ijs uescebatur, plerunq; uerò in offerentium facies reijciebat. Contigit autem, ut ostiaria nūciaret Abbatissæ, adesse præ foribus monasterij fœminam, gestantem paruulum quendam surdum, mutum & paralyticum. Dixit itaque Abbatissa Euphrasiæ, Ito filia, & affer hūc infantem. Quod cum illa faceret, uideretq; puerum trementem & ualde miserè affectum, miserta illius, consignauit eū, & dixit: Qui te creauit fili, ipse te sanet, sicque eum adducebat ad Abbatissam. Interim salus redditur puero, & cœpit loqui & pedibus suis uelle ingredi. Id ut uidit Euphrasia, terrefacta deposuit eum in terram. At ille cucurrit ad matrem suam. Vidit id ianitrix, & currens indicauit Abbatissæ. Illa iubet acciri matrem pueri, aitque illi, Cur nos soror tētare uoluisti? Quæ dixit; Per Christum, Domina mea, neque ambulauit, neque nel loqui uel audire potuit puer usque in præsens, sed cum accepisset eum hæc domina soror, mox locutus est. Dicit ei Abbatissa: Accipe igitur eum sanum, & uade in pace. Illa abiit cum puero, dans gloriam præpotenti Deo.

Infantes morbidi curantur in monasterio.

Eufrasia sanat puerum paralyticū &c.

Deindè Abbatissa conuocans sorores primarias, ait ad illas. Ecquid uobis uidetur de Euphrasia? Illæ respondetunt, Profectò Dei famula est. Iussit igitur illam adesse Abbatissa, & dixit ei, Filia mea Euphrasia, uolo ut huic dæmoniacæ, quæ apud nos est, cibū præbeas, si tamen non times illam. Cui Euphrasia, Non timeo, inquit, Domina mea, quicquid etiam iusseris. Tulit igitur Euphrasia in uasculo quodam legumina & panem, & attulit dæmoniacæ. At illa stridēs dentibus & naldè fremens, impetu facto irruit in eā, appræhendensque uasculum, confringere illud uoluit. Euphrasia uerò eius tenens manus, dixit, Viuit Dominus, si tu id feceris, ego te humi prosternam, & tam dirè flagellabo, ut deinceps nunquam ausura sis aliquid tale attentare. Videns illa Euphrasiam superiorem quieuit. Tum uerò Euphrasia cœpit illi blandiri & dicere, Sede mea soror, & sume cibū, nec quicquam turberis. Non recusauit illa, sicque quotidie ex eius manibus cibum potumque recepit. Cum autem id uidissent sorores, orabant Dominum pro illa, si uerò illa indignari & commoueri cœpisset, dicebant ei sorores, Cessa soror, & noli malignè te gerere. Alioqui si id senserit Domina Euphrasia, acriter te uirgis cædet. Quibus auditis, illa modestè se gerebat. Rursùs autem Germanam inuidia momordit, aitque ad sorores, Ità ne præter Euphrasiam nulla alia inueniri potuit, quæ huic mulieri escam porrigat? Date mihi cibos, & ego illi offeram. Sumptum igitur cibum attulit ad eam, & dixit, Accipe soror & comede. At illa in eam repentè insiliens, uestes eius discerpsit, cumque eam humi prostrauisset, cœpit eius carnes manducare. Clamore igitur excitato, cū nulla ad eā ausa esset accedere, Iulia ad Euphrasiam properè cucurrit, inuentaque in culina dixit, Festina Domina soror, nā dæmoniaca Germanam propemodum enecauit. Currens ergò Euphrasia, appræhendit illius guttur & manus, Germanamque miserè laceratam & cruētam eripuit, dixitque, Ab hac hora si tu sororibus malignam te præbueris, non tibi parcam neque miserebor, sed Dominæ Abbatissæ uirga cædam te atrocissimè. Illa uerò sedens, ilico cessauit. Manè facto, expleto sacro ministerio, sororibusque ab oratorio egredientibus, Euphrasia abijt ad dæmoniacam. At illa suam lacerarat uestem, illique in terram proiectæ insidens, collegebat stercus & edebat. Id cernēs Euphrasia, fleuit, Abbatissæque nunciauit. Illa uero iussit ei aliam dari uestem, & ea indui. Accepit ergo Euphrasia tunicam & uasculum cum legumine & pane, dixitque illi, Cur te sic turpiter dehonestasti soror? Accipe hanc uestem, & indue te, ac deindè comede cibos hos. Sūpsit illa, & comedit ac bibit, eamq; Euphrasia induit, non cessans pro ea gemitus, lachrymas & preces fundere usque ad uesperam, ut Dominus eam sanitati restituere dignaretur. Manè autem Abbatissa ad se uocauit Euphrasiam, eique dixit, Cur me celasti filia, quòd pro hac uexata preces Deo offerre noluisti? Si mihi id communicasses, ego tecū pariter laborassem. Cui Euphrasia respondit, Ignosce mihi Domina. Vidi enim illam turpiter se nudasse, maleque affectam, & dolui uicem eius. Ait rursus Abbatissa, Habeo quippiam, quod te nosse uelim, sed caue ne fallente dæmone, animo efferaris, Eccè Christus tibi potestatem contulit hunc dæmonem eijciendi. Audiens hoc Euphrasia, caput cinere conspersit, humique se abijciens, clamabat, Quæ sum ego misera & immunda, ut hunc profligem dæmonem, quem uos tam diuturni temporis precibus ab ea depellere non potuistis? Dixit ei Abbatissa, Te filia sustinebat hoc opus. Nam in cælis amplissima tibi merces reposita est. Itaq; Euphrasia ingressa in monasterium, coram altari se prostrauit, petens diuinitus sibi præstari opem & auxilium. Deindè è pauimento surgens, iussu Abbatissæ adijt dæmoniacam, sequebāturque eam sorores omnes, ut rei exitum

Cibum offert dæmoniacæ valdè feroci.

Germanam dirè lacerat dæmoniaca.

Vide sanctæ virginis modestiā.

tum contemplarentur, Dixit igitur demoniacæ Euphrasia: Sanet te Dominus Iesus Christus, qui creauit te, moxque signum crucis in eius frontem impressit. Exclamauit autem dæmon, O impostricem & fallacem. Tot annos in hac habitans, nunquam potui ab ea excludi, & hæc impura luxuriosa me uult eijcere? Cui Euphrasia dixit, Nõ ego te expello, sed Christus omnium Dominus. Respondit dæmon, Ego hinc non emigro immunda, neque enim tibi me expellendi facultas data est. Respondit Euphrasia, Ego plane immunda sum, & omni malignitate plena, ut tu quoque asseueras, at tu nihilominus Christo iubente discede. Nam si accepero uirgam Abbatissæ, egregiè te flagellabo. Cum uerò ille obluctaretur, nec uellet egredi, corripuit Euphrasia Abbatissæ uirgam, dixitque ei: Aut exi hinc, aut certe ego te cruciabo. Ait dæmõ: Qua ratione ab illa possum discedere? Mox Euphrasia cœpit cædere, & cum tertiò percuteret, dixit: Missum fac hoc Dei plasma immunde spiritus. Increpet te Dominus Iesus Christus. Respondit dæmon: Si exiero, quò iturus sum? Illa dixit: In tenebras exteriores, in ignem æternum, in supplicia nullum finem habitura, quæ sunt parata tibi & patri tuo diabolo, & cunctis eius uoluntatem facientibus. Interim sorores omnes intendebant in eam, nec audebant propiùs accedere, eratque acre illud Euphrasiæ cum refractario & peruicace dæmone certamen. Suspiciens igitur in cœlum, dixit: Domine Iesu Christe, noli me pudore afficere in hac hora, nec me finas superari ab hoc impuro dæmone. Tum uerò spumans & stridens dæmon, cum ingenti clamore abscessit, & mulieri integra est sanitas restituta. Duxerunt autem eam in oratorium, dantes gloriam Deo pro tanto miraculo. Priùs autem illam Euphrasia aqua abluerat, & uestibus induerat, atque sic adduxerat ad Abbatissam. Nõ solùm autem nihil hinc elata est Euphrasia, sed magis etiam sese humiliauit, noctes sine somno transigens, & integris septimanis, uti consueuerat, ieiunia permanens, ac nihilo secius sine defectu & cum omni humilitate, mansuetudine & animi iucunditate sororibus cunctis officiose inseruiens.

Dæmonem ab obsessa expellit

Accidit interea Abbatissæ somnium uel uisio in somnis, unde non mediocriter fuit perturbata, nec tamen cuiquam explicare uoluit quid uidisset. Cumq; diu apud se rem tacitam haberet, tandem sorores primariæ eam obnixe rogarunt, ut uisionem ediceret causamque suorum gemituum, quibus ipsæ pariter affligerentur, non reticeret. Tum uerò illa dixit, Euphrasia nos deserit, cras hinc migratura ad Dominũ. Sed nemo id illi indicet: ne mœrore afficiatur. Cœperũt autem multis horis miserè eiulare sorores. Vna autem è sororibus ut id audiuit, accurrit ad furnum, inuenitque Euphrasiam, adiuuante illam pro consuetudine sorore Iulia, panes coquentem: aitque illi: Noueris Domina Euphrasia intus apud Abbatissam tua causa sorores in magno luctu uersari. Quo audito, Iulia & Euphrasia pariter obstupuere, cũque diu stetissent attonitæ, tandem ait Iulia: Fortassis perlatum est ad Dominam Abbatissam, spõsum illum tuũ mittere huc homines, qui ex mandato Imperatoris te extrahant è monasterio, & hac causa lamentis se afficit cum sororibus. Respõdit Euphrasia: Viuit Dominus meus Iesus Christus, etiamsi omnia mundi regna & ipsius quoque terræ fundamenta commouerentur, non mihi tamen persuadere poterunt, ut ipsum Dominum meum derelinquam. Sed quæso te Domina soror, ito percontatum, dum interim coquuntur panes, quæ sit harum causa lachrymarum, ne ægre sit animo meo. Abiit Iulia, auscultansque foris, audiuit Abbatissam somnium referentem hoc modo: Videbã quasi duos egregia forma uiros huc aduentantes, mihique dicentes, Dimitte Euphrasiam, ut eat nobiscũ. Rex enim illa opus habet, Iterum uidi etiam alios uenientes atque dicentes, Assume Euphrasiam, & adduc eam tecum ad Dominum. Ego itaque tuli eam unaque properauimus cum uiris illis, cumque uenissemus ad portam quandam, cuius splendorem enarrare non sufficio, ea nobis ultro aperta est. Porrò intro ingressæ, uidimus palatium incredibilis elegantiæ, thalamumque sublimem & solium nuptiale non manufactum. Et ego quidem non potui ad interiora penetrare, sed illam secum abducentes, Domino offerebant. Illa uerò statim eum adorauit, osculataque est pedes eius immaculatos. Vidi illic angelorum myriades, & turbas sanctorum innumerabiles, in Euphrasiam suos obtutus defigentes. Ecce autem mater Domini adueniens, tulit eam secum, ostenditque ei palatium & thalamum & nuptiale decus, coronamque illi præparatam. Audiui autem uocem dicentem: Euphrasia, hæc est merces tua. Et nunc quidem redibis ad tua, sed post dies decem reuocaberis huc, & frueris his bonis per infinita secula. Cum sit autem nona dies, posteaq̃ hæc uisio mihi oblata est, cras morietur.

Visione exponit Abbatissa.

Hæc cũ audisset clàm Iulia, pectus faciemque suã uerberans & flens amarissimè, rediit ad Euphrasiam. Quod illa cernens, dixit ei, Coniuro te per filium Dei soror Iulia, ut indices mihi, quid audieris, & quamobrem ità plangas. Illa respondit, Hodie nãque ab inuicem separabimur. Vt enim audiui, cras excedes è uita. Hoc illa audiens, angore correpta, cecidit in terram, rogabatque Dominum dicens, Cur Domine abominaris me peregrinam & orphanam? cur me despicis pie Iesu? Ecce nunc tẽpus adest, quo cõfligere me oportebat cũ improbo dæmone, & anima mea à me repetitur. Miserere mei Domine Iesu Christe, & patere me adhuc annum unum permanere in hac uita, ut plangam peccata mea. Sum enim Domine expers pœnitentiæ & omni pietate destituta. Nemo in inferno confitebitur tibi non est in sepulchro pœnitentia, non possum post mortem quicquam lachrymis proficere, sed uiuens confitebitur tibi & laudabit nomen sanctum tuum. Hæc illam dicentem quædam è sororibus audiuit, & retulit Abbatissæ, quæ iussit illam ad se adduci, dixitque ei acerbè ploranti: Quid habes filia? quid ita ingemiscis? Illa respondit: Ploro Domina mea, quia sciuisti mihi supremum impendere diẽ, nec mihi indicasti, ut lugerem peccata mea. Hæc dicens, procidit in pauimentum, tenensque pedes Abbatissæ, ait: Miserere mei Domina, & ora pro me, ut Dominus uel unius anni mihi spatia impertiatur, ne me sine pœnitentia decedentem tenebræ comprehendant. Respondit Abbatissa, Viuit Dominus, filia, quia beatorũ concilio dignam te fecit rex tuus Christus, narrauitq; ei somnium, rogabatque eam, ut pro ipsa rogaret Dominum, quo eius particeps esse mereretur.

Humilitas admiranda tanta virginis.

Es. 38.

Paulo post acris febris Euphrasiam inuasit, sororumque ministerio in * ualetudinarium perducta est ubi usque in uesperam cum illa permansere. Vesperi autem, cum hora cibi sumendi adesset, iussit omnes discedere Abbatissa, solam Iuliam secum retinens, ne Euphrasia sola relinqueretur, clausisque ostiis, usque in lucem alterius diei erant apud illam, dixitque ei Iulia, Domina soror, ne sis quæso mei immemor. Tu scis, quàm semper tibi indiuidua adhæserim in terris, ora Dominum, ne me sinat unquàm separari à te, sed ut iubeat me tecum hinc egredi cũ bona fiducia. Die illuscente, Abbatissa omnes adesse iussit, Euphrasia extremum iam trahente spiritum. Accurrunt omnes, uale dicunt Euphrasiæ, cum lachrimis dicentes: Me-

** oratorĩũ*

Eufrasia febre corripitur.

mento

mento nostri Domina soror. Postea uenit etiam illa, à qua dæmonem expulerat, & osculans manus eius, dicebat. Per Deum & hasce manus à me dæmon exclusus est. Cum autem ei multum lugenti & beneficia ipsi ab ea præstita commemoranti Euphrasia respondere non posset, dixit Abbatissa, Filia mea, non te miseret huius? Cur nihil ei loqueris tã ualde propter te afflictæ? Tum illa respiciens in eã, dixit, Quare me sic luges soror mea? Sine me iam quiescere nam plane deficio uiribus. Time Deum tuum, & ille te seruabit ab omni malo. Deinde Abbatissam intuẽs. Ora pro me, inquit. nam in magno certamine uersatur *Feliciter migrat ad Christũ* nunc anima mea. Orante igitur Abbatissa, & sororibus dicentibus, Amen, uirgo sanctissima reddidit spiritum, anno ætatis suæ tricesimo, conditaque est in sepulcro matris suæ: & sorores glorificabant Deum, quòd promeruissent sororem habere. Porrò Iulia magistra eius, triduo flens, ab eius monumento non recessit. Illa enim docuerat eam literas & psalterium, & præcipuo eam complectebatur amore. Quarto autem die exhilarata Iulia, dixit Abbatissæ: Ora pro *Iuliã eã sequitur.* me domina, quia uocat me Christus, pro me peccatrice beata Euphrasia intercedente. Et hæc dicens, osculata est sorores omnes, & die quinta obiit, atque apud Euphrasiam humata est.

Post dies triginta Abbatissa maiores natu sorores ad se euocans, ait: Eligite uobis matrem, quæ meo loco præsit uobis. Responderunt illæ: Cur id itá iubes domina mater? Dixit eis Abbatissa: Vocat me Christus, flexus precibus dominæ Euphrasiæ: qua rogante, etiam Iulia eius consors esse meruit & ingredi in illud tabernaculum non manufactum. Itaque & ego festino, ut possim digna haberi illarum in cœlis consortio. Quod cum audiuissent sorores, elegerunt Theogeniam, ut ipsis præesset. Eam uerò ad se Abbatissa accersiens, ait illi: En testimonium tibi perhibent sorores omnes, uoluntque te præfectam esse traditionum monasterij huius, in meumque locum succedere. Itaque adiuro te per intemeratam & consubstantialem Trinitatem, nè acquiras huic monasterio pecunias aut possessiones, neque curis huius mundi occupes sororum animos, ut peritura respuentes, bonis mereantur cælestibus augeri, rursumque sororibus ait: Quandoquidem probè cognitam habetis dominæ Euphrasiæ uitam & conuersationem, ad eius uos imitationem componite, ut eius possitis effici cõsortes. Hæc cũ dixisset, oẽsque respondissent, Amen: cunctis ualedicens, ingressa est oratorium, clausisque ostijs præcepit, nè qua illarum ante alterius diei ortum introiret. Itaque manè intrantes, inuenerũt eam obdormijsse in Domino: hymnumque Deo dicentes, posuerunt eam in Euphrasiæ sepulcro. Deinceps ue*Abbatissa quoque abit è uita.*rò nullam aliam illic condiderunt. Multa uerò ad illud monumentum facta sunt hodieque fiunt miracula, multæque curationes. Clamabant uerò expulsi dæmones: Etiam post obitum aduersum nos præuales Euphrasia. Festinemus igitur etiam nos huiusmodi uitam obtinere, sectari benignitatem, humilitatem, obedientiam, laborem, mãsuetudinem, longanimitatem, ut ad beatissimam supernorum spirituum sodalitatem & immensa illa gaudia pertingere mereamur: per magnum regem & Dominum nostrum Iesum Christum, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

THEOPHANIS PRESBYTERO & præpositi oratio in exilium S. Nicephori Patriarchæ Constantinopol. & in trãlationem sanctarum ipsius reliquiarum.



Lurima profectò diuersis occasionibus atque tẽporibus, in gentibus & ciuitatibus præclara facinora, ad eximias Dei maximarumq; rerum demonstrationes, facta sunt, quibus uera ipsius cognitio perspicuè fuit confirmata: quemadmodum in psalmis *13. martij.* canitur: Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat scientiam. *Ps. 18* Quibus uerbis etsi perpetua illa Dei uirtus rerum omnium, atque uniuersi orbis conseruatrix ac moderatrix indicatur: non minus tamen, immò uerò magis etiam significantur ea, quæ nostris tẽporibus in primis excellentia atque admirabilia gesta sunt ab eadem ipsa diuina uirtute, quæ eximia potentia sua cuncta gubernat ac regit. Siquidem nõ in una parte, neque in gente minima, aut contemnenda, eiusmodi bonorũ munera uiguerunt: sed publicè & passim, & in proprio atque electo Christi clero, qui Apostoli Petri uerbis meritò uocatur regale sacerdotiũ, *1. Pe. 2.* gens sancta, populus acquisitionis. Verùm quoniam rerum maximarum argumenta præstantissimos requirunt enarratores, qui dicendi ui eas ualeant explicare, nè inornata orationis tenuitate earum amplitudo imminuatur: ego, qui orationis laboro paupertate, uehementer à scribendo deterrebar: sed tamen assiduis me ad munus hoc suscipiendum adhortantium precibus non potui non obtemperare. Dei igitur, qui dicendi facultatem elargitur, benignitate cõfisus, ad scribendum accedo, adiuuante me precibus suis, orationemque moderante diuino patre Nicephoro, qui se nobis maximum ad dicendum argumentum præbuit.

Cum præclarè res nostræ sese haberent, & ex utilitate ac dignitate gererẽtur, tunc nimirum, cum unus in Ecclesia sensus uigebat, & impia cuncta ac peregrina dogmata, tanquàm scelera atque piacula detestanda reijciens, omnes hæreticorum nugas ad nihilum *Resp. quando floruit.* redigebat: Nicephorus Imperij sceptra moderabatur, & Nicephorus sacram excelsæ, atque urbium reginæ ciuitatis sedem obtinebat, qui luminis instar perpetuò fulgentis, uniuersum orbem terrarum uirtutum radiis illuminabat. Iam & in principe ac beata Trinitate una & eadem essentia, & in una Dei uerbi carnem induti persona duæ naturæ, & duæ uolun*Anno Christi 808.*tates clarissimè fuerant opportunis concilijs confectæ & declaratæ, contrarijs opinionibus reiectis atque improbatis, & utilis sacrarum imaginum usus iam indè ab initio institutus, & per manus traditus, in omnibus Ecclesijs ornatè decoreque demonstrabatur, quemadmodum proximis temporibus, sanctorum patrum concilium celebrantium suffragiis, diuinitus fuerat comprobatus. *Usus imaginũ antiquissimus in Ecclesia.*

Verum posteaquàm Nicephorus Imperator unà cum filio huius uitæ finem sortitus est, & ad Michaelem eius generum Imperij gubernatio peruenit sub *Anno 815.* Leontij nomine crudeliter frendens inuasit, hunc ualdè sæuus immanisque Leo, ex Armenia genus ducẽs; *Leo Armenus Iconomach⁹.* qui & defectionem à Deo, & aduersus Imperatorem, apud quem in honore erat, minimè obscuram aut tectam tyrannidem machinabatur. Quod quidem illi è sententia successit. Nam per uim sibi Imperium uindicauit. Cæterum haud aliter duxit, potentiam suã fore diuturnã, nisi contra nos audacter bellũ susciperet, & uene-

& uenerabilium imaginum inteti tum omni studio at que arte molixetur. Ad hunc enim furorem atque de mentiam à dæmonibus, à quibus instruebatur, & falsis uariis mendacium somnijs, & incertis tẽporũ promissis miserè cõpulsus erat. Impium autem atq; audax facinus ad optatos exitus se perdncturum nõ spe rauit, nisi præclarum Ecclesiæ ducem, & ab omni reprehensione remotum, rectæ doctrinæ regulam, Nicephorum è sacra sede exturbaret, ut propriæ malitiæ propugnaculũ Ecclesiam constitueret, & nemine conatibus suis repugnãte, omnia ex sententia sua, & eorum qui sibi fauebant, tutò moderaretur.

Et scripturarum testimonijs, & longissimi temporis cõsuetudine comprobatus imaginum usus.

Primùm igitur tempus obseruabat, ut eum artibus ac dolis sententiã suã adduceret, fingens sese in recta dogmatũ exercitatione uersari. Verũ cùm uir ille diuinarum rerum peritissimus & prudentissimus, tum multis sermonibus, tum scripturarum testimonijs, tum longissimi temporis consuetudine comprobatũ imaginum usum demonstraret, nec tamen insolenté hominem à proposito posset dimouere, tunc dolus, qui anteà latuerat, in apertum erupit. Mores enim serinos nomini congruentes gerebat. Itaque tanquàm perniciosus quidam aper, aut sæuissimus leo, immanisq; fera, salutaribus magistri documentis sic aures occludens, ut aspis incantationibus, nihil mouebatur: sed obstinatiùs insaniebat. Statim igitur & pietatis zelo, & præstantioris auxilio confirmatus uir, cui à uictoria nomen erat, & propterea Nicephorus nocabatur, strenuè aduersus impietatem, & Tyrannum impietatis defensorem instruitur, coactisq; primarijs sacerdotibus, uiris tum uita, tum doctrina probatis, qui simul pro pietate pugnare parati erant, de communi sententia iniquè se gerentem Imperatorem, licèt frustrà, coarguërunt, & tanquàm contumeliosum Dei, rerumque diuinarum hostem iudicarunt. Quam obrém arrogans & superbus ille confestim & simulationem, quam occultabat, aperire, & reconditam malitiæ rationem, tanquàm redundantem quandam corruptorum humorum ex cruditate copiam, euomere, aut deformes & imperfectos ex abortu fœtus in lucem edere coactus est. Tyrannica igitur audacia celeberrimum Patriarcham, è sede sua depulsum, in exilio uiuere compulit: ne illud quidem ueritus, si nihil aliud, quòd impositione & obsignatione manuum ipsius (quod fieri non debuit) Imperij coronam acceperat. Verùm, ut uerisimile est, defectionis & tyrãnidis lubrico lapsus, simul cum pietate prudentiam & rationem ac mentem amiserat. Itaque maiora impietatis atque audaciæ facinora aggrediebatur.

Nicephorus agitur in exilium.

Patriarcha uerò, ut pacifici magistri discipulus, ab Ecclesia discessit tristis & lachrymabundus, ut qui sponsam immaculatã, sibi à Deo traditã, discessu suo mœrentem ingemiscentemq; relinqueret. Populum autem & gregẽ suum opportunis sermonibus instruebat & cohortabatur, ut integram in uinculo pacis fidem obseruaret. At ille insaniens & furore percitus, pietatem pro uiribus pergebat insectari: nec contentus ijs, quæ in Patriarcham diuinum commiserat, ad huc malitiæ suæ spectacula lamentationibus & gemitibus digna in plures edebat. Omnes, qui recta uerita tis dogmata complexi cum magistro consenserant, primarios sacerdotes monachasque & præstantes in populo, tum uiros, tum etiam fœminas, non ferendis pœnis atque supplicijs afficiebat. Alij enim ipsorum plagis, ac tormentis crudelibus excruciabantur. Alij fame & siti in carcere diù premebantur. Multi sine ulla ueniæ spe mittebantur in exilium. Non pauci spoliabantur fortunis ob id solùm, quòd erant pietatis studiosi. Quidam etiam, ut fama est, clàm necabantur. Nonnulli igitur magistratus & in dignitate constituti, & sacerdotes, & monachi, & ea reliqua multitudine, partim imperãtis ui pertracti, illi adhærebãt: partim metu, partim ignauia, partim adulatione, partim gloriæ cupiditate corrũpebantur. Sed maxima pars stabiles & cõstantes in fide animos conseruabat. Tũc in sacra regiæ ciuitatis sede tres ueri pastoris aduersarij, ordine unus post aliũ, impiè consederũt, Theodorus, Antonius, & Iohannes: qui tanquã graues quidã lupi, passim Ecclesiã lacerauerũt ac deuorarunt. Et alijs in locis & ciuitatibus, eiusdẽ opinionis sacerdotes, ac duces imperiti, & nullius precij homines, Ecclesijs præfecti sunt: qui execrabile ac detestandum sectæ suę decretũ impiè & stultè confirmãtes, uarijs modis ita cõati sunt imaginũ usum abrogare, ut quantũ in ipsis fuit, nullũ earũ uestigiũ relinqueretur, quod uel Dei uerbi carnẽ induti, uel sanctissimæ Dei genitricis, uel cælestium Angelorum, aut totius reliqui sanctorum atque iustorum ordinis speciem præ se ferret.

Nota quales habeat hæresis ecclesiarũ præfectos.

Erat autem admodùm absurdum & graue, uidere passim sacrosancta tẽpla ab obscuris & execrãdis hominibus, pulchritudine sua & ueteribus ornamentis spoliari. Atq; ista quidẽ mali dominatio grauissimas calamitates inuexit, & cuncta permiscuit ac perturbauit, nõ exiguo aut breui tẽporis interuallo Imperatoris robore munita, sed triginta propè annorũ spatio.

Tẽpla spoliantur.

Quorũ cùm quatuordecim in exilio diuus pater Nicephorus trãsegisset, ab hac mortali uita migrauit ad immortalẽ: & sepultus est iuxta tẽplũ sancti martyris Theodori in monasterio, quod ipse à fundamẽtis cõstruxerat. In hoc enim, cùm esset mulctatus exilio, piam & sacram uitã traduxit, & uirtutum studio mẽtem suam diligenter excoluit atque expurgauit, seque purum Dei rerumque diuinarum templum exhibuit, cùm similis esset angelorum: & simul tum monasticæ, tum pontificiæ uitæ dignitatem uirtutibus suis exornauit.

S. Nicephorus moritur.

Hactenus commemorauimus, quemadmodùm beatissimus Nicephorus, ut optimus gubernator, munus ecclesiasticum sapienter administrarit: & tam uitę honestate, quàm cognitionis excellentia & sensus omnes, & animũ rectè ad pietatem instituerit: & quòd ad fidẽ pertinet, tranquillè semper cursum tenuerit: & legitimas uitæ ciuilis institutiones obseruarit: & quemadmodùm inuidia, quæ rectè facta carpere consueuit, liuore commota, cùm Christi gregem optimis quibusq; auctũ atq; ornatum institutis intueri nõ posset, Leonem Imperatorem, perniciosum animæ propriæ inimicum, impulerit: ut nouarum rerum in religione studio aduersus Deum insurgeret, & pro uiribus res sanctas atque diuinas contumelijs afficeret & contaminaret, & ad extremum è sacra sede diuinũ hunc uirum exturbaret, atque in exilium eijceret: ubi uirtutibus & contemplationibus animum excolens, & cum Deo uersans, benè beatèque uitam traduxit. Nunc autem tempus est, ut, cùm prouidentia Dei, qui mortis umbram in matutinum splendorem, & tenebras in lucẽ conuertit, mœrorẽ atq; tristitiam in gaudium lætitiamque commutauit, in reliqua orationis parte breuiter demonstremus, quemadmodùm sacrum illius corpus in regiam urbem translatum sit. Hoc enim nobis potissimùm propofueramus, licet in alijs rebus recensendis simus immorati.

Posteaquàm enim, defuncto Theophilo, Imperium ad eius uxorem Theodoram, & filium eorum Michaelem admodum adolescentem delatum est, in pietatis studium curamque maximè incubuit fœmina uerè Dei munere (ut nomen eius indicat) data, ex omnibus præclaris & magnis facinoribꝰ, quibus principes probati solent, nullum prçstantius existimãs, quo tutius

Anno Christi 482.

Catholici à Leone affligũtur.

tius sibi imperium confirmaret, aut uirilem in fœminea persona fortitudinem exerceret, quàm si pietatis & religionis cultu Deum sibi propitium redderet: Id autem nullo pacto facilius aut commodius posse contingere, quàm si perturbationem in Ecclesia tamdiu excitatam sedaret, & partem in illo morbo laborantem reduceret ad sanitatem: ut qui inter se animis essent abalienati, conciliarentur, atque idem omninò sentirent: Sic enim fore, ut cum una esset omnium sententia, atque idem sensus, uera synceraque fides, Apostolorum patrumque institutis, tanquàm solidis fundamentis inhærens, firma atque immobilis conseruaretur: & sibi deinceps Imperij gubernatio facilis ac tolerabilis permaneret. Hæc igitur cùm illa uerè animo excellens, ac mente fortis Regina ingenio suo excogitasset, & prudentia considerasset, re cum illis, qui erant in magistratu & dignitate constituti, cõmunicata, accersit cũ ipsis eos, qui inter monachos præstabant, & de imaginũ instauratione quæstionem proponit. Cumque idem omnes sentientes comperisset, diuturnoque eius rei desiderio teneri, atque animo excruciari propter religionis in ea remutationẽ, postulauit, ut se patrum etiam authoritatibus ad ueritatẽ confirmarent, quas uarijs in libris inuenissent: mandauitque quo in loco palatij præfinito cœtus ecclesiasticus uniuersus cogeretur, & ad populum ea de re quàm apertissimè uerba faceret. Tanta autem multitudo confluxit, ut numero compræhendi non posset. Conuenerunt enim non solùm illi, qui mentem sanam impietatis temporibus conseruarant, uerùm etiam complures ex ijs, qui cum pietatis hostibus cõsenserant, quique sacerdotijs & Ecclesijs regendis ab ipsis electi fuerant: è uestigioque mutata sententia, eos, qui sanctas imagines oppugnarant, anathemati subiecerunt.

Concordia & fidei synceritas, salus Reipub.

Qua quidem celeri & insperata rerum commutatione, Iohannes, qui tunc impiè munus pontificium administrabat, stupore & mentis caligine captus, parũ abfuit, quin sibi ipse manus afferret, mortemque conscisceret. Hic enim sceleris caput & summa fuerat: qui cùm impiè sentiret, & apud Imperatorem authoritate posset anteà plurimùm, eos mendacijs & dolis, imprudenter inconsiderateque cõfictis, in impietatis barathrũ impellebat. Eo igitur propter flagitia, quæ in Deum admiserat, uno omniũ cõsensu, & cunctis tũ magnorum Imperatorũ, tum uniuersi cętus Ecclesiastici suffragijs à sacra sede cum ignominia eiecto, Methodius uir & uita, & doctrina ualdè probatus, & qui pro ueritate & religione permulta certamina & longum exilium pertulerat, atque indè plagis & carcere diù cruciatus redierat, omnibus in dignitate cõstitutis approbantibus, electus est, qui sacram reginę urbium ciuitatis sedem obtineret. Tunc Nicæ secundùm diuinitus electum sanctum œcumenicum Concilium, quod Irenæ Imperatricis, uerum ab ipsa pace nomen habentis, & Tarasij maximi beatissimique Patriarchæ studio celebratum est, meritò firmam obtinuit authoritatem ac robur, cum omnes quæ, Deo adspirante, in ipso decreta fuerant, comprobarent. Tuncomnes ecclesiæ suum ubiquè decus receperũt, & uenerabilium imaginum splendore fuerunt illustratæ: eiectisque illis, qui eas nefariè insectabantur, sacerdotes in eis ac duces, recti dogmatis studiosi, sunt constituti.

Iohannes episcopus Constãtinop. Iconomachus deponitur. Methodius ei substituitur.

Restituuntur sacræ imagines.

Quadriennio igitur post sacratissimus Methodius, diuino planè spiritu impulsus, opportunè sapienterque diuinam Imperatricem Theodoram admonuit, non esse ex Imperij & Reipublicæ dignitate, quòd uenerandus & inter Patriarchas illustris Nicephorus, qui pro gloriosæ sycereque fidei defensione à sacra sede depulsus, in longissimo exilio defunctus erat, negligeretur: sed omni studio curandum esse, ut diuinũ corpus ipsius in ciuitatem reportaretur. Alioquin ingrati animi uitium, inquit, non euitabimus, si post mortem etiam ipsum in exilio, tanquàm iure damnatum reliquerimus: præsertim cum non ignoremus, eos, qui ex genere erant Ioseph, in benedictionis parte posuisse, ut patris ossa post quadringentos ferè annos ex Aegypto in Chananitidem exportarẽt. Quod cùm ità sit, nos, qui sumus pietatis filij, diutiùs priuari patiemur patris illius præsentia, à quo diuinis documentis enutriti sumus? Hæc quidem omnium, quas intuetur sol, urbium præstantissima & regia ciuitas, sacri ducis atque pastoris sui reliquias sanctas desiderat, quas piè conseruet & colat. Sponsi sui præsentia fruatur rursùm Ecclesia ipsius amantissima, & quo uiuo, iniustissima Imperatoris manu, spoliata fuit, mortui corpus, annuente studiosa pastoris Imperatrice, complectatur. Ceruis, quemadmodum hic populus, qui per te securus in uera religione conquiescit, incredibili studio post mortem etiam, spiritu uocem eius audire concupiscit? Quòd si tabernaculum eius tantùm ad se relatum adspexerit, se illum ipsum recepisse spirantem existimabit, & tanquàm thesaurum aliquem preciosissimum recondet & obseruabit. His precibus & cohortationib⁹ celerrimè ac libentissimè inclyta annuit Imperatrix. Perspicuum est enim, inquit, hoc apud oẽs posteros & mihi, & liberis meis honori futurum.

Exod. 13.

Tunc sacer ciuitatis Antistes cum sacerdotibus & monachis, uniuersoq; populo ad sancti Theodori tẽplum accedit, in quo gratia plenæ reliquiæ iacebant, easque cum ueneratione & lachrymis complectens, tanquàm sanctum ipsum uiuentem sic allocutus est: O uir beatissime, qui eisdem laboribus & ærumnis, quibus sanctus Iohannes Chrysostomus, affectus es, sicut eodem religionis studio & dicendi libertate præstabas, quique pariter & sede priuatus, & mulctatus exilio, & idem trigintatrium annorum spatium extorris tum uiuus, tum mortuus transegisti: nunc te nobis tui amantissimis restitue, atque hinc discedẽs, ad propria redi, ut te nũc, ut ipsum olim, populus tui studiosissimus cum gaudio suscipiat. Tibi iam à Deo alienus Imperator uiuenti aduersatus est, & inconsideratè ab ecclesia te depulit: sed dignas furore suo pęnas dedit, miserandoq; exitu Imperio simul & uita priuatus est, audaciæque suæ debita præmia tulit. Hodiè Imparatores, Deo propter morum pietatem charissimi, mortuo Ecclesiam reddunt, quam, uti filij per Euangelium effecti, mecum constituunt, non habentem maculam neque rugam, qualem tuis ornatam & confirmatam institutis reliquisti. Adspice & uide congregatos filios, qui ex propinquo uenerunt, cùm reliqui procul tuũ ad se reditum expectẽt: quos tu, uelut orphanos, noli tua męrentes absentia relinquere. Habeat ciuitas tua loco muneris preciosissimi tuũ beatissimum tabernaculum, quo magis quàm Imperij amplitudine, ornata glorietur & gaudeat. Hæc uoce flebili supplicãs sacratissim⁹ Patriarcha Methodius, nocturnum psalmorum cantum, & mysticum sacrificium cum populo fideli perficiens, præclarum è tumulo corpus retexit, quod unde uiginti annorum spatio integrum omninò purumque manserat: & in arca ab ipso compositum, & sacerdotum manibus sublatum, cum luminibus & frequenti psalmorum cantu in nauim ad hoc paratam illatum est.

Vniuersus clerus & populus abit ad reducẽdas Nicephori reliquias.

Corpus eius 19 annis integrũ mãsit.

Sed cum fretum traiecisset, & ad urbis litus appropinquasset, Dei cura Michael, Imperator iuuenis, & amplissimis dignitatibus præstãtes uiri, & patricij, & reliqui ciues lęti, facesq; manibus tenentes obuiam pro-

Vide huius trãslationis celebritatem.

processerunt, & arcam illam preciosam cum fide ac ueneratione humeris sui subeuntes, ad magnam usque gestarunt ecclesiam, ex qua pontificia dignitate spoliatus, eiectus fuerat. Atque indè rursum, assiduis item diurnis nocturnisque psalmorum cantibus uicissim utentes, & cum omni luminum genere per mediam urbem ipsum gestantes, in sanctorum Apostolorum templo collocarunt. Tanta autem erat concotrentis populi uirorum & fœminarum, atque aetatum omnium multitudo, ut numerari non posset. In biuijs enim & porticibus premebantur, & ubiquè per nim sibi exitum parabant: adeò, ut quanis multae pro pter Imperatores & sacerdotes uarijs temporibus celebritates extiterint, nulla tamē cū hac cōferri queat. Nonnulli ĕt in uia spiritibus immundis uexati, dum ab alijs comprimerentur, miserādas atque maledicas uoces emittebant: quorum è numero quidam ab ipso curati sunt. Populi igitur impetu uix euitato, sanctum eximij Patriarchae corpus in celeberrimo Apostolorum templo, sacris mysterijs Deo peractis, in sepulcro recens constructo, manibus ipsius Methodij compositum est, iij. Idus Martij. quo quidem die in exilium etiam eiectus fuerat, ut utraque re sit memorabilis.

Inuocat S. Nicephorū Theophanes.

Nos autem, ô patrum sanctissime, o sacrorū praeconum decus, qui digni facti sumus, ut te & terrestrē haberemus ciuem, & caelestem apud Deum intercessorem, ad arcam tuam cum desiderio accedimus, eāque cum omni ueneratione complectentes, has tibi uoces effundimus: O sublimium & arcanorum mysteriorum inspector & contemplator: ô diuini adspectus atque splendoris gloria abundè propter mentis puritatem illustrate. o Patriarcharum atque pontificum societatis particeps, qui & nomine & re simul cum illis uictoriae praeconia & praemia, aerumnis & periculis superatis, percepisti: suscipe benignè synceri cordis erga te fidem & affectionem, uicissimque tuas pro nobis ad Deum puras castasque preces exibe: ut Ecclesia sancta in tranquilitate seruetur, & fidē integra custodiatur. In perpetuum nobis Deū propitiū red de, & nos, qui iucundissima tua monumenta, qui pulcherrima ad salutē instituta uariis in libris à te relicta perlegimus, in recta dogmatum doctrina firmos immobilesque conserua, & in omni temporum uarietate constantes, ut omnem reliq̄ nam uitam exemplo tuo sanctè transigamus, ut Deo charissimus, & quae iustis promissa sunt, bona consequamur: Illius misericordia ac munere, qui propter nos homo fieri, & carne indutus perspici non est dedignatus, Christus De⁹ noster, qui colendus & orandus est cum patre, qui est ante principium, & diuino spiritu, qui est eiusdem cū illis essentiae, authorēq; uitae in secula seculorū Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET gloriosi martyris Longini Centurionis. Simeone Metephraste authore.

15. Martij.



CVm Deo uerbo propter eam, quae ex inobedientia nobis fuit importata, à bonis prolapsione, uisum esset fieri sicut nos, & noluntaria cruce & morte propter nos fuisset cōdemnatus propter suam in nos misericordiam: & chorus quidem discipulorum, timore amicitiae Christi esset oblitus: qui aūt in eū caedē spirabāt Iudaei, eū iā morte dānassent, unus erat ēt Longinus e Synagoga Iudaeorū, & constitutus fuerat Cēturio cuiusdā numeri militū. Cū aūt executioni es set mandata scelerata sententiā, & ipse Christus in ligno esset affixus, medicans sumptum ex ligno gustū, admirādns hic Lōginus habebat crucis custodiā sibi cōmissā cū suis militib⁹. Signis aūt & ꝓdigijs q̄ circa crucē facta sunt, ad ueritatē deductus, oi excusso metu liberè Christū ipsum & Deū cōfessus est in medio synagogae Iudaeorum, Verè, dicens, filius Dei est hic. *Matt 27.*

Postquam sepulturae mandatum fuit uiuificum Christi corpus, ut nos à peccati sepulcris euocaret, & ad antiquam reuocaret beatitudinem, Longino custos iussit Pilatus, uitae sepulcrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit id quod erat imperatum, & si non esset eiusdem de Christo cum Pilato sententiae, ut iam diximus. Cūm autem peractū esset magnū mysteriū resurrectionis, & milites miracula, quae erāt maiora, quàm ut ea caperet humana cogitatio, principibus sacerdotum, & presbyteris Iudaici coetus annūciassent, hoc illi ignominiā & dedecus sibi afferre existimātes, & miraculū uolētes extinguere, pecunijs persuaserant militibus, ut calūniarentur Christi resurrectionem. Illi igitur ad Pilatū accedētes, falsā dixerunt esse resurrectionem. Verùm nō sic Longinus: sed mendacij quidem fuit praeclarus confutator, ueritatis autem testis ueritatis, ut qui non sustinuerit calumniari Christum, tanquàm furto surreptum: sed lingua & mente libera eum uerum esse Deum praedicarit, & è mortuis esse excitatum affirmauerit. Quo sa ctum est, ut & ipse Pilatus, & Iudaeorū synagogae principes, inuidiam quae prius mouebatur in Christum, & quem in eum animo concipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeò irascentes, ut quicquid pateretur Longinus, existimarent eum non satis daturum esse poenarum. Hinc ea res uenit ad aures Longini, & eorum ira fuit ei significata. Quapropter magis uolens abijci cum Christo, quam habitare in tabernaculis Iudaeorum, cum ueste & cingulo dignitatis, ipsam quoque simul quamprimum exuit militiam. Et acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Christo & ueritate, declinat cum populo congressionem, & cum Deo solo & secum uersatur. *Lōgini constantia. Pilatus & Iudaei ei infensi. Deserit militiam.*

Nec multum intercessit temporis, & relictis Hierosolymis, uenit in Cappadociam, praeco simul & apostolus Christi admirabilium operum, & quae sunt praeter opinionem cum illis duobus militibus effectus. Cùm autem eorum nihil lateret Iudaeos, utpote quòd fama ad omnes Longinum transmitteret, & perindè ac alata pernicitèr omnem percurreret regionem, ij simul conuenientes persuadent Pilato, ut de Longino maledicat, & si nificet Caesari, quòd aliena sentiret ab Imperio Romanorum, & quòd neglectis armis, Christum praedicet quendam regem gentibus: & sic omnes in suam redigens potestatem, attrahat ad illius fidem. Eorum autem, aiebant, quae dicūtur signū est, quòd uniuersam Cappadociam ea impleuit doctrina. Cum his ...teris simul etiam emittūt pecunias, in aures Caesaris nolentes irrepere, ut Longini mortē facilè emerent. Quod quidem processit etiam, ut uidebatur, Iudaeis. Et Roma statim in Iudaeam ad Pilatum mittuntur literae, quae Longinum morte damnabant Pilatus ergò acceptis literis, eas statim tradit Iudaeis, & ad beati uiri caedem alacris alacres emittit. Illi aūt cùm totam, quae intercedebat, regionem maxima peruasissent celeritate, ueniunt in Cappadociā regionem: & cùm audijssent Longinum in quodam agro paterno agere uitam ab omni negocio remotā, statim ueniunt in agrum, & cū Longino sermones cā ferunt, nescientes eum esse, propter quem tam magnos labores suscepissent, & iter confecissent. Vnde etiam illum ipsum rogabant, quisnam esset Lōginus, *It in Cappadocia.*

& in quonam prædio habitaret. Longinum enim stu debant clàm aggredi, timentes nè salutem sibi fuga quæreret. Ignorabant autem eum magis studere ut caperetur, quam illi ut caperent. Imitabatur enim mortem illius uoluntariam, quem cùm uidisset in cruce, Deum fuit confessus: & quomodò Christus propter nos, ità Longinus propter Christum cædem fitiebat.

Cùm ergò spiritus sanctus illa hora ei omnia significasset, sensim ad ipsos conuersus, miti & leni uoce dicit: Sequimini, & ipse enim, quem quæritis, ostē dam. Tunc ergò ueluti apud se lætans ille beatus, & futuri gaudium præcipiens, & ante martyriū mortem martyrij amplectēos, hæc secum dicebat: Quàm speciosi pedes euangelizantium bona. Nunc uidebo cælos apertos, Nunc adspiciam gloriam patris. Nūc, sicut primus martyr Stephanus, ipse quoque dicam: Domine Iesu Christe, accipe spiritum meū: quem clarissima uoce audiui mortem ad se uocantem. Nunc supernam Hierusalem, angelorum quidem patriam, totius autem chori sanctorum metropolim, cum uictoriæ plausibus, & canticis, & gloriosis trophæis ascendam. Nunc exuo è luto confectam tunicam, & lamentabilia depono carnis uincula. Nunc liberor ab interitu & corruptione, & lætus induo incorruptionem. Egredior è uita caduca & momentanea, & ex tempestate, cuius fuot magni fluctus & grauia naufragia, & uenio ad uerum & solum portum, in quo uita est ab omni tristitia remota & æterna. Lætare anima, quæ uadis ad tuum effectorem. Ostende lætam, tempore id postulante, faciem. Eos qui tibi tot bona cōciliant, ò Longine, benignè excipe. Eos qui nos ad cœnam uocant regalem, lauto & magnifico accipiamus conuiuio.

Es. 52

Act. 7

Hæc cùm apud se locutus esset Longinus, eos, qui ad ipsum uenerant, statim ducit in domum suam, & cùm hospitio præclarè accepisset, incipit deindè rogare post cœnam cur uenissent, & quænam esset tanta Longini inquisitio. Illi autem, cùm sacramento, tanquàm aliquod pignus, ab eo accepissent, non esse publicaturum, quæ ei dicerent, neque secretum esse aperturum, dicunt quæ Pilato scripta fuerant à Cæsare, & quòd uenissent, ut Longini cum duobus militibus capita amputarent. Cùm autem sciuisset, quinā essent cū ipso morituri, illi scilicet qui Iudaicæ mercedi Christum præposuerant, significauit eis, qui non diù antè ab eo discesserant, ut primorum bonorū essent sibi socij. Cumque semèl atque iterùm eos, qui missi fuerant à Pilato, hospitio magnificè accepisset, postridiè eos ducens in agrum, expectabat eos, quos accersiuerat. Cùm autem accepisset eos iam appropinquare, statim annuociat ijs, qui missi fuerant à Pilato: Ego sum, qui à uobis quæror, Longinus. Illi autem primùm quidem non credebant. Quomodò enim existimassent eum esse, qui erat passurus, cùm eum uiderent tam lætum ad periculum? Postquàm autem rectè sciuerunt illum esse, & nulla eis fuit relicta dubitatio, ægrè ferebant, & à conscientia multas plagas accipiebant, quid non quidem dicentes, quid non autem facientes, cùm esset adhuc recens recordatio, ut qui pro bonis essent malas redditurí gratias? O infelicem, dicebant, cœnam. O graue hospitium. Cœnam, ò chare Longine, hoc tibi cœptum uenit in mentem, ut eos, qui uenerant ad tui cędem, domus tua acciperet? O miserum habitaculum, ò acerbum conuiuium. Mors tibi euadit hospitium, & teipsum mensæ appones, eos præter opinionem inuenies latrones, qui hospitio à te fuerunt accepti. Quid facies, sic molestia affecisti eos, qui te sunt occisuri? Abi ergò accepta mercede hospitij, nempe mortis remissione.

Prodit sepsū lictoribus

Non sustinemus ensem tibi inferre: eædem molientē manū tuo capiti afferre formidamus: cōmunē salutē reuetemur: nos pudore afficit mensa, ad cædem torpet manus, abhorret animus morte afficere benefactorem. Facilius est periculum, quod nobis est à Pilato paratum, quàm uulnera conscientiæ, Parati sumus omnia pati potiùs, quàm Longino tales referre gratias.

Milites reformidāt cedere hospitem suum.

Sic quidem milites dicebant Christi martyri naldè miserabiliter. Cæterùm nō poterant Longino per suadere, sed eis fortiter respōder uir uerè generosus, Cur magna mihi bona inuideris, quibus nos inuiti me estis remuneraturi? Cur meā mortē defletis tam miserabiliter? Cur tristes estis propter meam perpessionem? Non est hoc mihi mors, sed uitæ primitiæ. Mihi reuerà potiùs est mors, quæ hic est conuersatio, quoniam non assisto meo Domino, nec fruor ea, quæ est illic, beatitudine. Finis finem malorum, non etiā finem uitæ mihi conciliabit, sed ad uerā transmittet beatitudinem, & efficiet, ut sim particeps illius æterni splendoris. Habetis, ò amici, habetis apud uos solatium, propè est uobis consolatio. Quem enim propter finem lugetis, eum nos post finem beatum reputabitis. Sufficit autem hoc ad afferendam animi tranquilitatem, scire amicum fore multorum bonorum participem, quomodò est inuidorum, uel odio potiùs habentium homiū, studere eum priuare splendore. Nolite deflere eum, qui deficit, sed gratias agite ei, qui accipit. Non mihi illius gloriæ detrimentum afferatis, quam ego uidi elementa monentem. Non negauerim eum, quem Dei semel filium sum confessus. Timeo nè creatam naturam inueniam accusatricem, si ineum apparea indignus, pp cuius passionem cælum quoque ipsum est affectum tristitia, & sol coo traxit radios, & lux diei miserabiliter deducta fuit ad noctem.

Hæc adhuc dicente Longino, & eis, qui missi fuerant à Pilato persuadente, ut facerent quod eis fuerat imperatum, ueniunt milites, qui cum eo morte dam nati fuerant. Ille autem læto & alacri uultu eos intuens, & dexteram eis inijcit, & collum amplectitur, & oculos suauiter deosculatur, & Saluete, inquit, ò Christi commilitones, & hæredes regni, saluete. Iam enim aperta est porta, quæ est in cœlis, & angeli funt nostras accepturi animas, & oblaturi filio unigenito. Eccè, & lampades uideo, & apparent mihi brauia, cum quibus sistendi sumus ad Iudicis tribunal. Sed enim si quid uobis est imperatū, dicebat eis, qui missi fuerant, adimplete. Deindè etiam conuersus ad domus curatorem, iubet uestem mundam ad se deferri, ut qui iam esset uocatus ad nuptias & thalamum, & eò festinaret. Porrò autem cùm induisset uestem, & manu ostendisset tumulum, in quo uolebat poni corpus, in genua cùm ijs duobus, qui erant cum ipso, inclinatus, (ò beatum finem) peregit certamen, & amputatis eorum capitibus, illi ascribuntur in choros martyrum & Apostolorum, illorum quidem fortitudinem, horum uerò zelum pro Christo ostendentes.

Longinus cōfirmat duos milites.

Capite plectitur cū illis.

Quid uerò post hæc consecutum? Martyricum illius Lōgini caput cùm statim accepissent ij, qui eum interfecerant, ad fidem plenè faciendam, quòd Longinus esset mortuus, id portant ad Pilatum, ut qui scirent se nullo alio dono, quàm eo magis illi gratificaturos. Ipse aūt statim conuocauit Iudæos, magna secū uoluptate afficiendos, ut qui Lōgini ualdè mortē sitirent, & eam emissent pecunijs. Quod quidē cū factū fuisset, ut eis placebat, iubet rursùs indigna Pilatus, & ante portā ciuitatis p ignominiā fnit, pieciū p ciosū ei capnt. Sed is, cui uisū fuerat pati p nobis ei q pp ipsū fuerat passus, nè nūcqdē ē oblit, sed uelut perpe-

Pilati crudelitas in caput eius.

perpetuo apparentem quandã facem iis, qui aderant, cernẽdam præbebat ante ciuitatem, & in sterquilinio iacentem, tanquàm in domo regia conseruatam, tuto protegebat, non solùm non permittens, ut aliquid pa teretur à fimo: sed etiam liberãs alios, nè aliquid propter id paterentur. Quædam enim mulier uidua, quæ morte maritum amiserat, cum filio autem unico con flictabatur, & præter uiduitatem fustinuerat etiã oculorum orbitatem, malo fide superato, cum filio uadit Hierusalem, sanctorum, quæ ibi erant, locorum contactu & adoratione, quos amiserat corporis duces, sperans se recuperaturam. Cùm autem à filio deducta terram caperet & puluerem, & imponeret oculis, adiicitur uiduitati & oculorum orbitati. (Qualia sunt Dei iudicia) alia quoquè grauis calamitas. Morbus enim quidã inuadens puerũ, qui pro amissis oculis fuerat ei alius oculus, repẽtè (proh dolor) abripit à sinu matris.

Viduæ ingens calamitas. Statim ergò duplices ad eum accedunt tenebræ, & uitæ lux simul extinguitur cum luce oculorũ: eratq; omninò infelix illa immobilis, tanquàm aliquo fulmine, perculsa calamitate. Cùm autem paulopòst à malo ad se rediisset, deflebat miserabiliter, & miserãdas uoces emittebat ad Dominum: ô Domine, dicens, cur sic grauata est manus tua super me, & supra dolorem uulnerum meorum addidisti? Et nunc lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Non uires la-

Iob. 6. pidum uires meæ? Ipsa quoque dicam, quod Iob: Posuisti me parabolam Domine, & motũ capitis in omnibus: & pudore affecti sunt super me, qui sustinẽt te Domine uirtutum. Non sola sic peccaui ego? & sola sic punior, q̃ me luce & unigenito filio, quæ erat instar lucis, priuasti? Quænam mihi est deinceps spes salutis? Quænam mihi uia cõsolationis? Hei mihi, charissime, quandò mihi malum consolaberis? Quandò oculorum leuabis calamitatem, me deducens ad salutem? Nescinisti, ò fili, quòd maiori omni alio, tuo casu mihi damnum afferres maximum? Abis planta mihi iucundissima, me misera sola relicta? Sed sic quidẽ mater, & mater unigeniti, qui sic fulciebat eam, quæ se habebat tam miserabiliter.

Interim autem dum fuisset in somnum resoluta, diuinus ei apparet Longinus, & omnia dicit, quæ ad ipsum pertinebant, quæ in cruce Saluatoris nostri facta fuit, confessionem, mortẽ quæ à Cæsare & Pilato fuit cõdemnatus, capitis amputationem, & alia, quæ martyr propter Christum sustinuit magnificè. Quin etiã dicit ei: Oportet te obseruare meũ caput multo fimo tectum, ad tuorum oculorum curationẽ. Nam si illud

Longinus ei reuelat caput suum. attigeris, lux statim te sequetur. Porrò autẽ ego quoquè tibi adducam puerum cum gloria, qui, quem propter eum accipis, dolorem consoletur. His uerbis mulier animo recreata, & corpore satis corroborata, properabat ad opus. Cùm autẽ deducta iam peruenisset ad locum, in, quo sciebat caput esse repositũ, prompto & alacri animo fodiebat manibus. Et cùm ueluti quẽdam thesaurum caput inuenisset, simul cum eius inuentione, suam quoquè lucem inuenit: & adspicit solem, aut etiam ipsum caput cernit, tanquàm lucidam

Reperitur à fimo, honorifice ungitur unguẽtis caput. stellam, apparuisse. Deindè id ardenter complexa, cũ à stercore expurgasset, & unguentis unxisset honorificè, reuertitur, ad eum, qui illam hospitio exceperat, preciosam illam afferens margaritam.

Sequenti autẽ nocte diuinus rursus accedit Longinus, læto uultu subridentẽ, & quasi sponsalibus uestimentis nitentem filium suum inducens, suauiterque & paternè eum amplectens, & dicit ei: Eccè quem lugebas, filium, ò mulier, quæ lugebas: eccè quantus sit nunc eius honor & gloria, & teipsam consolare. Deus enim ipsum retulit in numerum militiæ sui regni egoque nunc eum habeo acceptum à Saluatore, nec à mea unquàm recedet dextera. Accipe ergò meum caput & corpus tui filij, & sepeli in eadẽ arca, & nè amplius lugeas filiũ tuũ unigenitũ, neque te uerberet cor tuũ. Nã magna gloria & lætitia, & magnis laudibus celebrãdæ choreæ, & festa celeberrima ei data sunt à Deo, qui eũ accepit. Hæc cum audiisset mater filij, statim surgit, & acceptũ martyris caput, reddit patriæ martyris: (Pago aũt nomẽ est Sandiale) & cũ corpus filij capitẽ martyris iubẽtet appos uisset, & in loco insigni honestẽ composuisset, hæc apud se dicebat: Nunc

Ro. 8. scio, q̃ iis, qui Deũ diligũt, oĩa ad bonũ cõferũt. Quærebã oculos carnis, ego aũt accepi etiam oculos spiritus. Me afficiebat tristitia iactura filij, sed eccè ẽũ habeo hæredẽ, Deo cũ gloria regia assistentẽ, & nũc noctũ & interdiũ mihi matri blandẽ arridet, cõglorificatus honoribus prophetarum & martyrum, & cum eis exultans, & cum Longino crucem ferens, & regni cœlorum præclarum ferens trophæum inter angelos: adeò ut Longini factus discipulus, ipse quoque factã emittat uocem, hymnicamque & mysticam, & efficacij instar habentem: Verè Dei filius erat iste, & est, &

Psal. 144 erit. Regnum eius, regnum omnium seculorũ, & eius

Dan. 7 dominatio permanebit in æternum. Ei gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI Abramij confessoris, & Mariæ Neptis eius: Authore Simeone Metaphraste, qui eam ex S. Ephræm uidetur interdum fusius, plerunquè comprehensius descripsisse. Est autem hæc historia multo eleganstius Latinè conuersa, quàm illa, cuius author fertur S. Ephræm.



Irorum uirtutis studiosorũ uita, & eorũ quæ ab eis gesta fuerũt, narratio, oibus quidem, qui piè uiuere studuerũt, tanq̃ utilis & iucunda, summo studio est expetenda: maximè aũt iis, qui uirtutẽ exercẽt, & qui beatã illam Dei mandatorũ semitã ingredi decreuerunt. Fiunt enim eis uelut quidã duces itineris, ut quod ipsi prius confecerint, & re ipsa eaperientia ostẽdere possint iis, qui sequuntur: ubi quidẽ oporteat aliquid remittere de ingressus uehementia, ubi aũt rursus gradũ accelerare & intendere. Sicq; certam uirtutis uiam & facilem illis faciunt, qui eam aggrediuntur. Quoniam autẽ ex iis maximè insignis Abramius, non solum cum esset adhuc superstes, sed nunc quoque oratione uelut quadam expressus imagine, id plenè præstare potest, res eius nunc à nobis narrãdæ sunt pro uiribus, ut sequamur, & quoad eius fieri potèrit, imitemur uestigia eius uirtutis. 16 Martij. *Historiæ sanctorum quid cõferant.*

Abramij genus. Hic ergò secũdus Abraã, & cũ primo cõferẽdus, ex nobili quidẽ radice germinauit ramus nobilis. Nam fuerunt quidẽ ei parentes clari genere, uita autẽ illustres, & qui diuitiis & gloria mũdana sibi summopere placebãt. Cũ aũt uiderẽt puerum ab ineunte ætate oẽm uirtutẽ exercentẽ, tenebantur quidẽ uehementi igne in eũ amoris & desiderij. Sunt enim talia eorũ, qui genuerunt, uiscera, & natura est eis insitũ, ut uirtus filiorũ maiorẽ in eis incitaret flãmã naturalis charitatis & affectionis. Quamobrẽ cũ esset eorũ in eum amor & insatiabilis, & lõgè ardẽtissimus, desiderabãt uidere fructus pulchri huius germinis, ut cernentes tanq̃ imagines filij nepotes, sui in eũ amoris sedarent uehementiã, & simul successioni generis hoc iacerent fundamẽtũ. Itaq; studebat, ut & filius duceret uxorẽ, & alligaret uinculis matrimonij, & ad pcipuas & maximè illustres mũdi proueheret dignitates. Abramio

autem nihil horum erat curæ: Nam ea delegerat, quæ parentum animo planè aduersabantur: & ecclesiam quidem, tanquàm sponsam quandam, sibi desponderat, ei, ut solent sponsi ardentes, noctù & interdiù assidens, & animum simul & aures demulcens iis, quæ in ipsa fiunt ad Deum, hymnis & melodiis. Vnum uerò uerum honorem, ad Deum existimabat profectũ. Magistratus autem & potestates & honorum altitudinem, & dignitatum magnitudinem, & quid aliud mũdanum & terrenum, existimabat omnia ludibriũ & scenicam actionem, quæ nihilo melius sunt affecta quam somnium & umbra.

Fastidit ea, quæ huius mũdi sunt.

Consentit in matrimoniũ.

Cùm autem parentes instarent & uehementissime urgerent, ut uxorem duceret, quinetiam mater uidẽs eum differentem, sæpè lachrymas emitteret ex oculis, quæ sunt certa signa flammæ internæ, & quæ, si quid aliud, filij ualdè possunt animum infringere: nesciret uerò egregius Abramius quid faceret, cedit matris precibus & iussis patris, & iugum accipit matrimonij, ut qui sciret hoc esse unum ex Domini præceptis, patri & matri parere. Nam ad illum quoque transire honorem pulchrè sciebat, à quo profectũ est præceptum: & qui est communis omnium & primus pater, & opifex, & præcipua causa, ut simus & uiuamus. Sed mihi arrigantur omnes aures ad audiendum: iam enim in animo Abramij incipiunt oriri radij gratiæ. Sex quidẽ prætererant dies, ex quo peragebatur conuiuium, & celebrabantur nuptiæ, & canebatur hymenæus: septimo autem, in quo erat eis soluendum matrimonium, fit res quædam admirabilis, & quæ uix credi possit. Nam sedebat quidem ad mensam cum sponsa splendidè admodùm Abramius, tanquàm spõsus reuerà in thalamo suo: tumultu autem & plausu tota domus perstrepebat, mensæque & conuiuiis erãt omnes intenti: occultus autem amator nostræ salutis, & qui intelligentia percipitur, animarum nostrarum pronubus & sponsus Christus, illarum scilicet, quæ sunt dignæ thalamis suis, dulci quodam radio cœlestis & ineffabilis splendoris sensim immisso in thalamum suaui & allicienti luce oculos illustrauit Abramij, ueluti ad se accersens, & ipsum per lucem attrahens. Illius enim animæ apertè amabat pulchritudinem, & uolebat eum collocare in longè melioribus thalamis.

Lux cælitus illabitur eius pectori.

Huius autem lucis dulcedine summè captus Abramius, ut quæ ei per oculos ad animum affluxerat, & ineffabili iucunditate & splendore cor habens repletum, neque cibum neque potum uolebat sumere: sed stabant immoti eius oculi, ad lucis illius speciem intuentes: & apud se optabat, ut citò solueretur conuiuium. Quo quidem ut desiderabat, soluto, & singulis conuiuis domum reuersis, tacitè domo egreditur, à nullo alio, nisi à solo Deo, qui eum uocabat, uisus. Et cùm circa duo stadia abesset à ciuitate, peruenit ad quandam cellam, quæ pulchrè erat posita ad quietem & silentium. Eam autem quàm iucundè est ingressus? Aliquid enim ei ostenderat, quæ apparuerat uisio, quod spectabat ad eius habitationem. Deindè, ut assolet in rebus huiusmodi, cùm domi frequentissimè nominaretur sponsus, & essent omnes occupati ad illi inseruiendum, ipse autem minimè adesset, statim recordati sunt parentes prioris filij sententiæ, & illius in Deum propositi, & magnæ aduersus nuptias constantiæ: neque eam rem poterãt aliud uocare, nisi apertum secessum. Et ideò scrutabantur, non theatra solum, & fora, & regiam, & domos amicorum, sed solitudines, & montes, & monachorum habitacula, & sicubi esset aliquis locus aptus ad secessum & silentium. Cũ multi ergò ubiq; quærerent Abramiũ, decimoseptimo die postq̃ secesserat, inuenitur in dicta cella, nullum habens, qui simul habitaret, sed ipse solus inclusus. Atq; illos quidem, qui ipsum inuenerant, inuadit stupor commixtus lætitia & tristitia: ut qui lætarentur quidẽ, ꝙ inuenissent adolescentẽ: stuperent aũt tam repentinã eius mutationẽ, & statim ab initio susceptã uitã illam solitariam, & remotã ab omni cõsuetudine & societate: dolerent uerò propter Abramij iacturam, ꝙ talis scilicet adolescẽs sic ante tẽpus se à mundo remouisset, & rebus q̃ ad mũdũ pertinẽt.

Clàm fugit, spõsam deserẽs.

Inquiritur.

Inuenitur.

Ille autem cùm eos sic uidisset affectos, placidè & benignè eos alloquens: Neque tristitia, inquit, affici oportet, nec admirari: sed Deo potius agere gratias, & eius ineffabili benignitati & clementiæ, qui me sapienti quadam & arcana prouidentia à mundi subduxit nequitia. Orate ergò, inquit, amici mei & fratres, deinceps orate, ut bonum eius iugum portem usque ad finem, & non onus eius leue abiiciam: sed semper sequar legem, & illius præcepta & uoluntatem. Deindè etiam uehementer rogauit, nè illuc assidue uenientes, suum desideratum obturbarent silentium, & impedirent profectum eius ad meliora. Illi quidem cũ hæc audiissent & uidissent, sunt reuersi. Ille uerò obstructo aditu domunculæ, & relicta parua quadam fenestra, per quam panis solùm & aqua ei præberetur, soli deceterò orationi uacabat & ieiunio. Cùm in his autem esset Abramius, & hanc philosophicam exerceret uiuendi rationẽ, de eo spargebatur fama in oẽs partes, & magna hominum multitudo confluebat ad illum spectandum, desiderans ab illo aliquam consequi benedictionem. Decimo aũt anno postq̃ secessisset, decedunt quidem eius parentes: ad eum aũt deferuntur illorum diuitiæ, & omnium paternarũ facultatũ fit hæres Abramius. Ille uerò, cùm iam olim tales curas iussisset ualere, cuidam ex suis amicis committit, ut curam gerat hæreditatis, mandans, ut pars eius maxima consumatur in egenos. Quod quidem cũ factum fuisset, ut iusserat, & pulchrè profusæ fuissent eius diuitiæ, & opẽ tulisset multis pauperibus, solutus omni cura fuit Abramius. Nam in hoc ille perpetuò incumbebat, ut eius animus occuparetur in nulla re mũdana & terrena, sed eum totum haberet ad cœlũ extensum, semperque leuem & sublimem ad spiritalia.

Vacat orationi & ieiunio.

Cùm ergò tanquàm possessionem preciosissimam desiderasset nil possidere, nihil aliud habere sustinuit præter ea sola, quæ sunt corpori necessariæ. Ea autem erant, pallium & cilicium, quibus erat indutus, & storea ad breuem corporis accubitum, & poculum, quo modicam sumebat aquam. Sed quò magis egebat iis, quæ pertinebant ad usum corporis, eò magis abundabat bonis animæ, in orbe uirtutũ, qui eum circundabat, semper resplendentẽ humilitatẽ habens, & charitatẽ, quas cuiuslibet boni matres esse definiunt. Hinc æqualem quidẽ cõmuniter in oẽs ostendebat charitatem. Proximi aũt salutẽ semper suæ præponebat. Quæ uerò ex eius labiis procedebant, quam non poterant animam demulcere, & attrahere ad uirtutem? Nam ualdè quidem doctè adhortabatur: repræhẽdebat aũt paternè & amanter: mansuetudoq; & gratia undique in eo florebat, internam animi constitutionẽ perfectè aperiens. Meritò autẽ admirabitur quilpiam eius in certaminibus fortitudinẽ & constantiã. Nam cũ ante mortem cõtinuos quinquaginta annos transegerit in exercitatione, nunq̃ molliter aut segniter aggressus est labores, neq; quicquã remisit de ei ab initio tradita regula abstinentiæ: sed perindè ac si spiritales labores recẽs attingeret, ità ad certamina accedebat quotidiè, seipsum in dies superans. Non erat aũt Dei omninò permittere ut talis lux sub modio lateret: neque fieri poterat, ut qui erat huiusmodi, & perindè ac clara quædam & illustris ciuitas, ueluti in quodam mon

Vestitus eius & supellex.

Eius fortitudo & cõstantia.

te

te rerum maximarum & pulcherrimè gestarum, positus erat, absconderetur. Nec ergò fuit absconsus. Sed quomodò nuper ipse Dominus discipulis, ità etiam nũc illorum imitatori desuper apostolicum committit ministerium, & eius honorat uirtutem chrismate sacerdotij, & sudoribus monasticæ exercitatiõis athletica etiam certamina adiungit, & laboribus abstinentiæ præter opinionem & admirabiliter annectit coronas martyrij. Quonam modo autẽ, deinceps exponã.

Tænia uicus gẽtiliũ.

Lampsaci, quod est oppidum ad Hellespontũ, erat quidam magnus uicus, & frequens populo, qui uocatur Tænia. Quoniam autem qui in eo uico habitabant, tenebãtur à graui errore gentilium, magna quidem multitudo sacerdotum & diaconorũ ab Episcopo ad eos mittebatur: plurimi quoque ex iis, qui uitã susceperant monasticã, ab eo constituti erant uici magistri. Sed nemo eos poterat cõuertere ab errore: immò piis potius illi inferebant tormenta & supplicia: neque erat ullum pœnæ genus, quod non terribiliter eis intentaretur. Cũ ergò dubitaret Episcopus, quidnam oporteret facere, ut qui errabant, errorem agnoscerent, & rem aliquandò cum suis communicaret, uenit eis interim in mentem Abramij admirabilis. Tum nõ expectans ipse aliorum de eo testimonia, eis statim ostendit, quid de illo esset sibi persuasum, dicens: Credite mihi, filij, dicturo teste ueritate, quòd in tota uita nunquàm mihi contigit uidere talem uirum, & qui in tanta uirtute uiueret & pietate. Cùm ij autem, quæ ab ipso dicta fuerant, una uoce confirmassent, ipse rursus: Venit, inquit, mihi in mentem quædam cogitatio: ea est autem, ut arbitror, diuinioris cuiusdam prouidentiæ, eum initiare Chrismate Sacerdotij, & ei tradere uicum, qui est ad Hellespontum. Fortè poterit, opem superna ei ferente gratia, & multos deducere ad agnitionem ueritatis. Hæc dixit, & è cathedra statim surgens Episcopus, uadit ad beatum Abramium cum uniuerso clero. Et iam solitis dictis precibus, postquàm eum in Christo salutasset, & osculum dedisset, de uico ei exponit omnia. Prætereà autem eum quoquè ualdè rogauit, ut illorum susciperet præfecturam. Ille uerò cùm primùm quidem Episcopum aduenisse ægrè tulisset, ut qui putaret se esse indignum, ad quem tantus uir accederet: deindè etiã quæ dixerat, grauiter accepisset, propter magnam illam cordis contritionem & moderationem, & quòd se nulla re putaret esse dignum, ea respondit, quæ & tali uitæ conueniebant, & tantæ humilitati: Quis ego sum Domine mi, dicens, ut sacerdotij tãtam subeam magnitudinem, & grauis populus mihi cõmittatur docendus? Sine per Christum, sine me acerbè mea deflere peccata.

Recusat sacerdotium.

Cui rursus Episcopus respondens: Rectè scio, rectè scio, inquit, ò chare fili Abrami, quòd gratia, quæ tibi data est à spiritu, potens es & uerbis & factis. Nè ergò dubitaueris ad munus accedere, quod erit quidem causa tantæ animarum utilitatis, magnas autem apud Deum tibi conciliabit remunerationes. Ille uerò perseuerans in prioribus: Sine, rogo, rursus dicebat, sine me mala propria deflere. Ille uerò respondens, acrioribus eum uerbis excepit: Eccè, dicens, cũ & mundum, & quæ mundi sunt omnia reliqueris, & quid non laudabile quidem exercueris, quodnã autẽ Dei præceptum non accurate seruaueris? id quod est præcipuum, nescio quomodò imprudens prætermisisti, nempe obedientiam. Hæc cũ ille audiuisset B. Abramius, oculos suffusus lachrymis, & ex imo grauiter suspirans: Quis ego sum, Domine, Domine mi, inquit (ut rursus repetam ea, quæ dicta sunt) ut de me talem susceperis cogitationem, & me, qui sum uilis & abiectus, sic tota manu cõtendas attrahere ad tantam uirtutis altitudinem? Episcopus autẽ: Quoniam, inquit, qui sibi quidẽ soli uiuit, & solùm curat, ut res suæ rectè se habeant, sibi soli parat utilitatem. Alios autem corrigere, & animarum sibi creditam curam gerere, quantum habet emolumentum, & quantum charitatis in Deum indicium? Quòd autem id sit maius quouis alio cultu creatoris & Domini, adducã tibi illius ipsius testimonium: Si enim diligis me Petre, inquit, pasce oues meas. Quamobrem Deo tantæ sunt curæ greges, ut maximum signũ in ipsum dilectionis, eorũ curam esse statuat. Talibus consiliis, monitis & sermonibus persuasus Abramius, Episcopum ad urbem est secutus. Cumque ille in ipso, quæ par erat, peregisset, & sic eum perfectum creasset sacerdotem, & deindè cum toto clero & populo eum deduxisset, propositã illinc uiam iniit, multas interim fundens lachrymas, & supernum inuocans auxilium.

Iohan. 21.

Fit sacerdos & abit ad uicũ Tæniã Rom.

Cùm aũt uenisset in uicum, & eum inuenisset iacẽtem in profundis tenebris impietatis, & ut dicit diuinus Paulus, gloriã unigeniti mutatã in similitudinem sculptilis. sic Deum precabatur in contritione cordis, Benigne & clemens Domine Christe Deus, qui es solus bonus, qui es solus patiẽs, qui es solus misericors, qui creasti hominẽ benignitate ineffabili, qui intelligis in omnia opera eius, & corda & renes examinas, & intelligis eius cogitationes, nè despicias tuũ figmẽtum, opus tuarũ manuũ, quod malè necatur à bellua, quæ percipitur intelligentia, sed libera eos à tyrãnide inimici, & da eis ueritatis tuæ agnitionem. Tu enim scis, ꝙ non propter humanã gloriam, sed propter animarũ salutẽ suscepi hanc curã & hoc ministeriũ. Cũ sic ergò esset precatus, & aliquas accepisset pecunias, quæ remanserant apud amicũ, cui curã commiserat facultatũ, ex ipsis ædem extruit oratoriã longè elegantissimã. Postquàm aũt finitum fuit ædificiũ, incruentum in eo sacrificium Deo offerebat, & similes prioribus rursus fundebat preces: Collige, Domine, dicẽs oues tuas errantes in hanc mandram recenter ædificatam, aperiens eis uiam salutis per tui agnitionẽ, ad gloriã tui gloriosi nominis. Tu es enim Deus solus misericordiæ & miserationum, qui non uis mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Cùm has ei preces obtulisset, & cor deindè uir sapiens confirmasset, & fuisset repletus zelo & desiderio, obiens statuas dæmonũ, eas omnes diruit, & humi euertit, quæ erant uerè terra dignæ, soloque cinere & puluere.

Extruit adẽ ornatissimã, & offert incruẽtũ sacrificium.

Ezec. 18.

Cũ aũt post hæc accessissent quidã ex infidelibus, ut illis sacrificarent statuis, & eas precarentur, uidissentq; graui casu corruisse, nõ ignorarũt hostem, statimq; correptis lignis & lapidibus, repentè in sanctũ irruerũt, nec prius cessarũt eũ petere & crudelissime ꝑcutere, q̃ eũ uidissent planè defecisse, & extremã iã agere animã. Recesserũt enim, existimãtes eum mox esse moriturũ. Ille aũt cũ circa mediã noctem recreatus esset ab illis intolerandis doloribus, uix tandẽ surgens, in tẽplũ est ingressus, & cũ se pronũ humi deiecisset, flens grauiter, & fronte solũ uerberans, acerrimo & maximo studio fundebat ꝓces pro illorũ salute, ut depelleret impietatis nubẽ, q̃ eos detinebat, & pure adspicerẽt ad radios ueritatis. Manè aũt cum illi ad tẽplũ accessissent, nõ gratia orationis, (Quomodò enim, cũ eorũ animi fluctuarent adhuc salo impietatis?) sed ad uidendã ædificiorũ structurã (erat enim tẽplum benè figuratum, & ea, qua par erat, symmetria cõstructum, & quod animum & oculos satis poterat lætificare) cũ, inquã, uenissent in tẽplũ, & ostẽdissent sanctum in eo precantem, priorem rursus sæuitiam & rabiem in eum ostenderunt: & cum eum rursus uariis modis & uehementer cecidissent, uinculis & funibus omni ex parte comprehensum, trahunt per medium

Dirè cæditur

Rursus cæditur atrocissime & lapidatur.

uicum,& in eum omni ex parte lapides niue cadente densiores coniecerunt,ignorãtes stulti,pro quali gratia,pro quali pro ipsis precatione, qualê redderidunt ei remunerationem.Ille ergò tunc quidem ab eis relictus est semimortuus iam à plagis dissolutus & in terram fluxionibus.Cùm autem media nocte ad se rediisset,dicebat:Domine,quousque obliuisceris mei in finem?Quousque auertis faciem tuam à me? Quousq; opera manuum tuarum despicis,quæ pereunt? Hæc Deo dicebat,& uerba miscebat lachrymis. Deindè autem uix tandem è solo surgit, perindè acsi nô esset confectus tot plagis & uulneribus,& in dictum templum rursus ingreditur.

Die autem sequenti belluæ illæ Christi inimicæ, cùm illic rursus uenissent, & eum orantem inuenissent, ne tunc quidem:potuerunt id ferre moderate: sed cùm ei plagas priores, ant etiam multo maiores imposuissent,& eum similibus uinculis alligassent & traxissent,procul à uico processerunt. In his ergò se tres annos deinceps fortiter gessit Abramius, non fractus,non cedens,nec ulli malè imprecans:sed odio charitatem adiungens,iræ mansuetudinem, maledictis benedictiones, admonens,consulens,adhortans, senes,adolescentes,omnem,ut semel dicam, ætatem, ut patres,ut filios,ut fratres, nihilq; omninò ostendens,quòd sit pusilli & abiecti animi: sed re ipsa im-
Ps. 118 pleni,quæ sunt diuini Dauidis, & inter necessitates
Ps. 131 & afflictiones meditans præcepta Domini. Propter
Ps. 93. hæc in ipsum floruit eius sanctificatio. Nam cùm repente conuenissent illi,qui nuper erant impij & infideles,(Est autem hoc Dei omninò, qui docet hominem scientiam,& illius gratiæ in Abramiũ) omnesq; qui illum uicum habitabant,congregati essent,&,ut est consentaneũ in cœtu multitudinis,sermones omni ex parte haberentur, res Abramij in medium adducebatur, & omnium animi implebantur admiratione.Itaque cùm præ stupore in magnam adducti essent dubitationem:Videtis, dicebant inter se inuicê, qualia à nobis facta sunt aduersus Abramium: ille autem quàm benignè & clementer in nos se gerit,quàq; fortiter ac generose tulit mala, quæ sunt ei illata? Omninò nisi esset uerè Deus aliquis æternus & immortalis,qui posset pro laborum meritis reddere remunerationes,non ostendisset tantam pro ipso tolerantiam.Porrò autem deorum nostrorum imagines uidetis quàm facilè & citra ullum laborem euertit, neque ullus ex iis diis potuit à se propulsare iniuriam?

Hæc illi quidem inter se dicebant:Deus autem uerbis finem imposuit conuenientem. Ii enim protinus incitati animis,dixerunt: Adeste omnes,ad huius boni uiri genua procidamus,confitentes Deo, qui ab ipso prædicatur.Quæ simulatq; dixissent,concurrunt protinus ad templum,tanquàm una lingua & anima clamantes:Gloria tibi Deo cœli, qui misisti seruum tuum Abramium,ut nos à simulacrorum liberaret caligine.Quod quidem cùm ille beatus uidisset præter omnem spem,ineffabili in corde repletus lætitia, repente tempus oportunum arripit: &, O patres in Domino,& filij & fratres, inquit,adeste, & Deo simul reddamus gloriam,qui tam admirabiliter & arcane illuminauit uestros animæ oculos: & accipite signaculũ spiritus.Accedite ad ipsum,& illuminemini:& uestri uultus pudore nequaquàm afficientur.His uerbis coniungit etiam doctrinam ueritatis.Et cùm, quomodò credere oporteat,uerbis esset persecutus, eos in filiorum adoptionem asscisit per baptismum,cùm essent numero circa mille. Et deinceps erat multus in eis quotidie admonendis & docendis. Ille autê tanquàm bona terra,& pinguis, & aquis irrigua, reddiderunt

Ethnici impy resipiscũt.

Ps. 33.

Baptizãtur.

fructus multiplicatos diuinorum seminum. Atq; annus quidem in his fuit consumptus ab Abramio.

Deindè timens,nè,dum in Vici curis uersaretur & tumultibus,sibi aliqua re indulgeret ex iis, quæ ad uictum pertinent: cumque iam uideret gregem perfectum & absolutum in diuinis mãdatis, statuit ad priorem reuerti solitudinem.Cùm noctu itaque surrexisset,dicebat: Domine,qui es solus bonus, qui solus es immemor acceptæ iniuriæ, qui hanc recês collectam multitudinem soluisti à uinculis aduersarij,& per eã, quam in te habent, fidem,tuo colligasti uinculo: conserua hunc paruum tuum gregem inuictum ab insidiis dæmonum, eos tanquàm armis muni tua protectione,& eum accinge forti tua potentia: te autê pro pitium ego quoquè miser inueniam, quãdo iudicium pones in spem & misericordiam tuam in trutinis. Ad peccati rationê nihil mihi imputetur à tua benignitate hic meus recessus. Tu enim es occultorum cognitor,& cordium examinator,& tu è longinquo cognouisti cogitationes meas, quòd propter te & tui amorem suscepi hãc peregrinatione: & eccè me subduco ab iis omnibus,quæ ad uictum pertinêt, nè si ad aliquid horum,tanquàm ad scopulum impegero., in medio mari curarum mundanarum subeam naufragium. Atque sic quidem finem acceperunt eius preces:& cùm Dominico signo uicum muniisset, & eum Deo commendasset, se clanculum proripit ad secessum. *Abramius fugit.*

Manè ergò cùm de more uenissent uicani ad têplũ Dominicum,ut benedictionem Pastoris assequerentur. cumque eum ibi non inuenissent, illos inuasit cõfusio,mœrorque & animi ægritudo. Eum igitur diligenter quærunt,non paruam terræ partem obeuntes. Sed reuersi uacuis manibus,cũ calidis lachrymis accedunt ad Episcopum,&apud eum deflent,se esse priuatos suo Pastore. Ille autem sauciatus paribus telis ægritudinis,eum quòquè quærit similiter. Postquàm uerò & ipse cognouit se ea facere,quæ erant inutilia, (totò enim propter quietis ac silentij cupiditatem latebat Abramius)tunc, sui cleri accepta parte aliqua, cùm uenisset ad uicum,primùm quidem illorum animos satis consolatur,qui ægreferebant Pastoris absentiam:Deindè cùm eos elegisset,qui erant uirtute insigniores:& alios quidem Presbyteros,alios autê Diaconos constituisset,& alios cooptasset in alios sacros gradus:& iis ueluti quandam tradidisset regulam, & formam glorificationis,quæ fit in ecclesia,& eis precatus esset uitam pacatam & à molestia liberam, recedit. Quæ quidem nec diuinum quidem latuerunt Abramium. Sed ipse quoquè,cum in eo,in quo latebat,loco hæc per spiritum cognouisset, ab illius uici curis animum liberauit. Nam etsi trahebatur amore solitudinis,curis tamen gregis rursus erat uinctus uinculis insolubilibus.

Presbyteri & diaconi &c. creantur in Tania.

Cum ergò,quòd ad hæc attinebat,quieto esset animo,& Deo,ut par erat,egisset gratias,rursus reuertitur ad uetus illud habitaculum.Et cum ei contiguam ædificasset domũculam,& obstruxisset aditum,priorrie tradit solitudini. Quænam autem sunt deindè consecuta, & quosnam ei tendit laqueos, qui rebus eiusmodi inuidet inimicus,non est prætermittêdum. Erat quidem nox media,cum consuetas preces funderet Abramius: Præses autê tenebrarum,suscepta personam luminis, & eam ipsam lucem esse simulans, ad eum emittit uocem, tãquàm ex magna multitudine, dicentem:Beatus es senex Abrami,uerè es beatus, & nemo in rebus diuinis fuit tam perfectus, sicut tu. Ille autem cum rem minime ignoraret, sed eum illum esse cognosceret, qui decepit primum hominê, ei suggerêdo, quòd futurus esset Deo similis,& sciret hanc

Fallacia demonis.

Gen. 3.

hanc lucem esse ueluti quandam escam uanæ gloriæ
Profligatur sancti uiri humilitate. Compescere, dicit: te increpat Christus Deus, ò mali gne. A me citò recede: absit enim, ut me aliquid aliud esse putem, nisi terram & cinerem. Hæc dixit, & in fu mum statim fuit dissoluta phantasia luminis, & manifestus fuit actus simulatus, & scena abiecit personam. Sic ergò pudore affectus, eum cōtraria ratione aggreditur: sicut illic per adulationem, ità hic per timorem eum conans supplantare. Non multū enim intercessit temporis, & rursus ab eo cernitur manu tenens securim: & uidebatur quidem mediam tecti trabem dissecare, grauiter autem concutere & mouere domunculam, & multitudinem in Abramium quasi magno quodam studio conuocare, & ad summam eū grauiter rursus perturbare. Ille autem hic quoque rursus idē erat, hostem minimè ignorans. Visione itaque nihil territus, Omnes gentes me circundederunt, sensim apud se dicebat, & in nomine Domini ultus sum eos.
Ps. 117 Talibus aduersus inimicum carminibus Abramius, ta libus armis est usus. Quid ille ergò? In eum rursus bellum gerit posteà, ut qui uehementi igne uideretur comburere stoream. Ille autem nihil affectus ea uisione, interrito uultu eum inuasit, dicens: Super aspidem & basiliscum ingredieris, & cōculcabis leonem
Ps. 90. & draconem. Deindè uenit tempus comedendi: & illic quidem solam sibi aquam apponit: malignus autem mutatus in adolescentem, manu tāgit poculum, illud conans euertere. Diuinus autē Abramius nihil perterritus, constanti uultu aquam accepit. Vide autem mihi maligni impudentiam. Sæpè repulsus ne sic quidem recedebat, sed rursus in unū ex iis, qui sanctò ministrabant, ueste & forma seipsum mutans, cùm sanctus tūc comederet, lucernam ei apponebat.
Ps. 118 Deindè etiam uidebatur tali canere: Beati immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini. Hic autem uerè beatus, erat planè surdus, ut qui aures ad hæc obstrueret, donec sumpsit illud modicum cibi. Post hāc autem paruam corporis curationem, crucis signo mu nitus: Si beatos, inquit, nosti eos, qui diligunt Domi num, cur non cessas assiduè eis exhibere molestiam? Ille autem respondens, uel inuitus suā confitetur ma litiam, & dicit: Quoniam eos bonum exercere uideo, nec possum pati id uidere. Hæc cùm dixisset, statim abiit.
Infesta dæmonum præstigia. Nondùm autem quinque dies intercesserant, cùm denuò eum aggreditur hic sæuus hostis cū maligna, quæ erat circa ipsum, caterua, & consuetis suis machi nis & importunitate. Videbantur autem funibus domunculam omni ea parte comprǽhendisse, & totis manibus eum trahere, & se inuicem adhortari, ut fieri solet in multitudine: Videte, dicentes, ut eū de propinquo proiiciamus præcipitio. Ille autem (O interritum animum, O generosum spiritum) ne sic quidē pertimuit importunum inuentum: sed dicebat, Circundederunt me, sicut apes fauum: & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini ultus sum eos.
Ps. 117 Hæc ille quidem apud se dicebat. Illi autem cum magno fugati sunt timore, tanquàm egregij alicuius Imperatoris, ne minas quidem solas sustinentes. Atq; sic quidem sacrosanctus Abramius, qui ad spiritalis philosophiæ tantam ascenderat altitudinem.
Vultus eius semper floridus. Porro autem in iis, quæ de illo narrantur, hæc quo què addere oportet: quæ, quòd attinet ad admirationem, nulli cedunt ea prioribus, quòd scilicet non solùm lætum radium semper è uultu emitteret, & si nō esset robusto corpore, immò à magna abstinentia uideretur consumptus, & liquefactus: sed etiam, quòd tēpore ultimæ migrationis & resolutionis is robur, quem habuit in iuuentute, suam non ignoraret natu ram, cùm adhuc uigeret, & floridus in genis insideret: & quod est his longè pulchrius, pānis, quibus erat
Vestes 50. annis nihil attritæ. indutus, toto illo tempore, quo se exercuit (in exercitatione autem uixit Abramius quinquaginta annos) non cesserunt prolixitati temporis, nec effluxerunt, sed perpetuò floridi ac recentes tegebant sancti corpus. Nunc autem tempus est transeundi ad admirabilem illam narrationem, quæ eius ea Deo zeli, & apostolicorum uiscerum, & bonæ affectionis est maximè insigne. Id autem principio quidem tristitia & do lore afficiet auditores postremò autem multa uoluptate, & animi tranquillitate animas implebit, & per suadebit ne desperent homines, etiamsi ad summam deducti fuerint improbitatem. Ità autem habet.

Mortuus est Abramij secūdùm carnem frater, mor tuus est autem, unica relicta filia. Ea uerò erat planè infans, & ambobus parentibus orba, mater enim iam antè erat mortua. Illam ergo accipientes, qui ad
Neptē suā sanctè instituit. ipsam attinebant, iam septimum annum agentem, du cunt ad patruum, nempe ad diuinum Abramium. Qui & fratris iacturam consolans, & misertus puellæ teneræ ætatis & orbitatis, ipsius eam accipit manibus, & ei attribuit domunculam, quæ erat extra cellam, eamq; decætero prospiciebat ea fenestra, & eam sacras docebat literas, optimamque uiam ei indicabat: necnon confirmabat & excitabat ad certamina spiritalia: ac in summa, puellæ erat ueluti quædā aqui la, quæ pullum alis sustinet, alleuatque, & portat & cum eo scindit aerem, sicque eam docebat uolare ad uirtutis altitudinem. Illa autem, etsi esset ætate tenera & immatura, ad hæc tamen incrementum accipiebat, & maiorem, quàm licebat pro ætate, ostendebat uirtutem. Propter quæ toto corde & uisceribus exultabat Abramius, non secus atquè pater propter suam filiam: & rogabat, ut sine offensione posset cursum perficere exercitationis. Lætabatur autem omnino, quòd in ea ætate tantum ualeret in rebus spiritalibus, & in eis esset adeò studiosa & diligens.

Cùm ea autem esset eiusmodi, & in tanta haberetur admiratione, ubi processit ætate, & iam peruenit ad annum uigesimum, uir quidam habitu quidē monachus, mente autem perditus & sceleratus, lege ami citiæ accedens ad beatum, cùm eam adspexisset oculis impudicis, turpem quoquè ei iniicit amorem cū eo congrediendi. Erat autem hoc omninò ars & astutia maligni, ut tantam uirtutem efficeret ludibrium obscœnæ libidinis, & sacrosanctam Abramij animam superaret per maximam animi ægritudinem & calamitatem. Ab impudico ergò amore coacta uirgo, seipsam educit extra domunculam, & cum scelerato illo & execrando congressa, acri expleta cupiditate, protinus fuit animo saucia, & propter ea, quæ admiserat, uehementer compuncta, seipsam de-
Maria neptis eius corrumpitur. flebat ualdè miserabiliter clamans: Hei mihi miseræ, hei mihi, quæ Dei templum uiolaui, quæ pollui illam regiam imaginem, quæ inquinaui figmentum eius manuum. Hei mihi miseræ, hei omnium infelicissimæ fœminarum, quòd uiolaui pactum cum
Valde lugit facinus suum. Deo conuentum, quòd omne præteritum tempus exercitationis breuissima uendidi uoluptate. Hei mihi, quòd omnia, quæ à me anteà fuerant ædificata, inania euaserunt & irrita. Quibus oculis ego cœlum intuebor, cum eos habeam cæcutientes impudicis adspectibus? Quanam lingua Deum precabor, uel quænam labia mouebo ad supplicationem, cum ea feram inquinata libidinosis & uerbis & osculis? Cum quanam autem fiducia accedam ad fenestram: fenestram, inquam, illam, per quam meo gutturi affluebant dulcia eloquia? Quomodo autem patruum alloquar, quæ transgressa sum illius mādata, quæ uō seruaui ei facta promissa, quæ

 sum

ſum improba,ſcelerata & execranda,corporeq; polluta & animo? Hei mihi,quid de me fiet?Quò me uertam?Cur ſum adhuc ſuperſtes? Vtinam mors ad me ueniſſet ante libidinē. Vtinam prius rapta fuiſſem ex corpore, ut mortis donum haberem puritatē corporis.Nunc autem quinam fontes lachrymarū mihi poterunt tantas ſordes abluere?Eam ſic acerbe deflentē, per eum dolorem malignus arripit ad deſperationē, ueluti timens,ut arbitror,nè per pœnitentiam fieret promptiori & alacriori animo,& longè magis & uehementius reluceret, quàm prius. Deſperans ergò ſuam ſalutem,aufugit in ciuitatem quandam Aeſum nomine,quæ aberat duorum dierum itinere: & diuerſans in quodam diuerſorio, cùm mutaſſet habitum, & ueſtem ſumpſiſſet ſecularem, erat cuiuis uolenti prompta miniſtra acerbæ uoluptatis.

Deſperans fugit,ſeq; omnibus proſtituit

Cùm illa ergò ſic ſe haberet, & ſic eſſet propoſita ad laſciuos illiciendos oculos,Abramio quieſcenti in interiore cella extitit tale ſomnium: Videbatur ei draco ingentis magnitudinis, & adſpectu horribilis, à ſua cauerna prorepſiſſe,& ueniens ad eius domunculam,quæ intus erat,columbam deuoraſſe: deinde rurſus ſuam repetiiſſe ſpeluncam.Ille ergò excitatus præ timore,triſti animo erat, & conturbato: & ſuſpicans illam uiſionem ſignificare perſecutionem aliquā aduerſus eccleſiam,decætero erat uehementius' inſtetus orationi,rogans,ut ei aperte reuelaretur uiſio. Non diù autem tardauit euentus: ſed tertio die poſteà uidebatur rurſus uidere illum draconē emerſiſſe ex eo loco,quem ſubierat:& cùm ad eū prorepſiſſet, & eius pedibus caput ſubmiſiſſet,illum quidē protinus eſſe diſruptum:columbam autem, quam fuiſſe ab eo deuoratam præcedens oſtenderat ſomnium, totam puram & immaculatam è medio eius uentre euolaſſe. Hæc cùm uidiſſet,& exiſtimaſſet uiſionem ſignificare aliquem lapſum animæ fratris ſui, conturbatus & animi ægritudine affectus,proſpiciēs è feneſtra: Maria,Maria mea,inquit,quid eſt,ò filia,quod tibi tantā attulit ſocordiam,ut totos hos duos dies non moueris os ad laudes, non reddideris conſuetas glorificationes,non petieris doctrinam, non eloquiorum illorum auditionem,quæ fuerunt melle & fauo ori meo dulciora?

Somnium Abramij

Cùm hæc dixiſſet fratris filiæ, & nihil ab ea audiuiſſet,(Quomodò enim,cū illa in diuerſorio uerſaretur in amoribus & comeſſationibus?)aperte cognouit uiſionem de ea ſignificare:& protinus grauiſſimo dolore affectus,& in uiſceribus ſupra modum cruciatus,ſuſpirio ueluti quodam fumo ex interna flamma emiſſo,Deū rogabat, ut ea reſipiſceret & exurgeret, & rediret ad priorem probæ uitæ inſtitutionē. Nam etſi tunc ignorabat,quò abſceſſiſſet,& locum,in quo Maria uerſabatur:ꝙ tamen latenter receſſiſſet, & propter uiſionem illam,quæ apparuerat, nō bonā ſpem de ea conceperat. Duos itaq; annos Deū pro ea rogauit.Somnij enim duplex uiſio,bienniū tēporis ſignificabat. Circa finē aūt ſecundi anni reuertitur quidam amicus,qui ad eam quærēdam fuerat ab ipſo miſſus, ubinam uerſaretur fratris filia,& apud quem,& quò, omnia aperte ſignificans Abramio. Ille uerò ſtatim nihil cūctatus,ſed multū ualere iubens & ſenium, & exercitationem,& ſilētium, monaſticumq; habitum & inceſſum,ut liberaret animā à laqueis diaboli, cū ueſtem induiſſet militarē,& in ſinum nummum unū immiſiſſet,(tantum enim erat ei opus)& equum conduxiſſet,& eum quamprimū cōſcendiſſet, ipſe quoq; inſtar primi Abrahæ,uiam iniit, quæ ducebat ad diuerſorium. Nam ille quidem expeditione ſuſcepta aduerſus quinque reges, Lot fratris filium ſeruauit à captiuitate. Hic autem,cùm in certamen proceſſiſſet contra aduerſarium,& eum ui expugnaſſet,reduxit ſui fratris filiam ad priorē uirtutis exercitationē.

Habitu mutato abit ad neptem ſuam.

Gen. 14

Cùm perueniſſet itaque ad diuerſorium,non ſecus ac uenator peritus huc illuc obſeruabat,ſicubi poſſet prædam parumper adſpicere. Verùm tempus ab eo terebatur,& eam,quam quærebat, non poterat adſpicere.Illa enim pudicos tantùm uitabat oculos,quantum contra accurrebat ad laſciuos & impudicos.

Cùm ergò ſic eam nō poſſet intueri,excogitat rem quādam,quæ uel ſola poteſt oſtēdere magnum illius zelum,& quemadmodum,ut ſeruaret animā, à nulla re omninò abſtinebat. Amatoris quidē ſimulat & habitum,& mores,qui eò peruenerat,ut eſſet, ſicut angeli,propè expers materiæ: & fingit ſe amare amore carnali. Itaque ſenſim accedens ad dominum diuerſorij: Audio,inquit,apud te eſſe puellam inſigni pulchritudine,quæ præeſt diuerſorio, & uolentes admittit amatores.Illius igitur ego quoque captus amore, huc acceſſi.Præfectus autem diuerſorij intuens ad canos Abramij,rem uerò ignorans,& neſciēs quidnam ſibi uolens ſe amare ſimularet,animo quidem cū abominabatur,& eum magnæ damnabat impudicitiæ & intemperantiæ, ꝙ nec in tanta quidem ſenectute & canitie ſuſtineret eſſe temperans,ſed eius mores adeo diſcreparent ab ætate. Nè autem priuaretur mercede,quam propter puellam erat habiturus, uiſum eſt illi ſenem prouocare & incitare,atque ad maiorē accendere libidinem,dicens eſſe quidem puellam elegātem & pulchram,& aliis fœminis tātùm præſtantiorem,quantùm eſt roſa lætior cæteris floribus: nomen autem ei eſſe Mariam.

Fingit ſe turpi captum amore.

Hæc cùm dixiſſet dominus diuerſorij, audito nomine,Abramius aperte cognouit hanc eſſe illam,neque dubitabat amplius.Manu igitur in ſinum immiſſa, & nummo ſoluto domino diuerſorij,iubet parari cœnam,& introduci puellam.Cœna itaque opipare parata, diuerſorij dominus ad eam educit puellam, quæ ualdè erat delicata,mollis & diſſoluta: Quam cum uidiſſet ſic meretricie ornatam Abramius, corde medio ſauciatur:& conabatur quidem cohibere lachrymas,nè actum prodentes, puellam effugarent, earum tamen minimè poterat ſiſtere fluxionem, uictus à doloris neceſſitate,undè etiā guttatim lachrymabatur,in alteram partem conuertens faciem, & à genis repellens lachrymas. Vt autem huius rei omnē auferret ſuſpicionem,amatoriis apud eam uerbis utebatur,annuebatque & ſuauiter arridebat, & alia omnia faciebat,quæ poſſunt prouocare,& ad amorē accendere. Illa autem uiciſſim Abramio offerebat oſculum,& arctè collum eius amplectebatur. Interim uerò cùm ſenſim redolentem caſtorum & exercitationi deditorum membrorum * flagrantiam ſenſiſſet, & uitæ prioris eſſet recordata,& boni caſtitatis,& à quantis bonis excidiſſe miſera,ualdè lachrymabatur & ingemiſcebat,&, Væ mihi miſeræ, dicebat, uæ mihi, quæ ſum implicata tot funibus peccatorū. Hei mihi, quid agam?Quomodò me nunc terra non deuorat? Propter quæ in magnam adductus dubitationem dominus diuerſorij,ut qui nihil ſciret eorum, quæ præceſſerant:Maria Domina mea, dicebat, hoc totū biennij tempus iam tecum degens,nunquàm te uidi ad tātam adductam triſtitiam & animi ægritudinem. Præ dubitatione itaque deficio & contremiſco, cogitans, undenam & quonam modo hæc dicere tibi uenerit in mentem: Illa autem,tanquàm ei cauſam ſignificās, Vtinam,inquit,duobus annis antè deceſſiſſem. Sic enim fuiſſem omninò inter beatas.

Non poteſt tenere lachrymas.

**Fragrātiā.*

Maria quoque plorat.

Propter hæc ueritus diuinus Abramius,nè ipſe euaderet manifeſtus,deindè aufugeret filia eius fratris, ut quam magna illa morderet pœnitētia,& ꝙ nō amplius

plius

plius ferret eũ intueri, cuius præcepta tã aperte cõtẽpsisset: & sic aufugeret prẹda ex mediis eius manibus, priusquàm totã escam deuoraret, & propterea uolẽs omnem auferre suspicionẽ, petulantiores mores amatoris suscipiens: Reprime, dicebat, ò mulier, hæc tristia uerba. Non enim ideò huc conuenimus, ut recordareris eorum, quæ fecisti. Et conuersus ad dominum diuersorij: Amice, inquit, affer nobis citò quæ parasti, ut ambo collætemur: è longinquo enim, ut uides, accessi propter ipsam. Lautè itaq; exhibito cõuiuio, qui totos quinquaginta annos ne sustinuerat quidem adspicere mulierem, & nec panẽ quidem, nec aquã, quæ sunt maximè necessaria, sumpserat ad satietatẽ: uinum bibit, & uescitur carnibus, & conuiuatur cum meretrice. Nam beatum quoq; sciebat Paulũ, ad quẽ ipse intuebatur, & cuius uiscerum & zeli contẽdebat esse imitator, se aliquando purificasse, & caput etiam rasisse, Timotheum etiam circuncidisse, & ità ne Iudaismo quidem pepercisse, ut infideles animas attraheret ad pietatem.

Act. 21.

Act. 16.

Cùm sic ergò essent conuiuati, se inuicem manu accipientes, in intimam ingrediuntur domunculam. In ea autem stabat quidam lectus, molliter stratus ad quietem. In quo cùm molliter sedisset Abramius, qui semper terra usus erat pro strato: Sine, inquit puella, ut tibi soluam calceos. Ille autem iubet prius uectem obdi foribus. Cumq; illa instaret uehementius, ut prius solueret calceos, beatus Abramius non sustinuit. Tandèm ergò persuasa, cùm ostium tutò clausisset, ad sanctũ accessit. Postquàm uerò eam per manum cepit Abramius, & uidit eam non posse amplius effugere, & iam prædam esse retibus irretitã, tũc amatoris personam deponens, & abiiciens omnem scenã & simulationem, qui intrinsecus latebat, aperit Abramium: & ablato pileo, quẽ habebat in capite, & grauiter suspirans: Cor meum, inquit, Maria, nescis quisnam ego sim? Non agnoscis cognatum? Quid est, anima mea, quod tibi accidit? Quis est, qui te traxit ad interitum? Vbi nunc est ille angelicus habitus uirginitatis? Vbi est uita cruci affixa? Vbi est lachryma compunctionis? Quomodò tantarum uirtutum altitudine descendisti ad ultimum barathrum deceptionis? Cur mihi nõ statim significasti atrocem illam pugnã inimici? Cur non de graui illo lapsu è uestigio triumphasti? Omninò ego & charissimus Ephræm lachrymis & precibus pro te apud Deum intercessissemus. Cur te tantum elongasti à nobis, & cur à te obliuioni datus sum, tanquàm mortuus à corde? Cur te adeò cepit desperatio, quæ est maligni hamus ineuitabilis, ut nec tibi quidem peperceris deinceps, sed inuerecundè feceris ea, quæ sunt turpissima, & inimici plagis tuas adieceris: cùm oportet potius exurgere, & propter ea, quæ admiseras, magnam ostendere pœnitentiam? Non nosti Dei in nos uiscera, & quemadmodũ nostri curam gerit magis quàm mater, ut qui nos uelit congregare (idq; cùm sæpè à nobis contemnatur, & despiciatur) non secus ac galina pullos suos sub alis? Propterea ergò rogo te, ini uiam, quæ ducit ad meliora. Rogo, inquã, per meos canos, per labores propter te susceptos, & illas intolerabiles animi ægritudines, & hunc mœrorẽ, & cõfusionẽ, redi ad priorem uiuendi rationẽ. Concede mihi, ut paululũ respirẽ, & nè cũ dolore meam senectutem transmittas ad inferos.

Abramius se prodit nepti suæ.

Hæc filiæ fratris dicens Abramius, uidebatur surdo canere. Deorsum enim terram inclinata facie, & præ magno illo pudore eius uoce repressa, stabat terrã intuens: ex quibus significabatur angor & animi perturbatio. Quamobrem ille eam sic confusam recreans, cũ magna lenitate & moderatione: Cur, inquit, ò filia, tu mihi non respondes? Nescis me propter te tantum iter esse ingressum? Nescis me propter te & propter tuam salutem hæc omnia simulasse, uestem militarẽ, amorem, esum carnium, quem scis nihil aliud nosse, præter cellam & silentium? Non est ullum peccatum humanum, pro quo desperare oporteat. Nullum est animæ uulnus adeò immedicabile, quod nõ curetur, ustum pulchro igne pœnitentiæ. Super me sit tua iniquitas, ò filia. Ego pro te Christo reddam rationem. Solum ueni mecum, & ad solitudinis reuertamur habitaculum. Ad hæc illa uix humile quippiam & triste, & ueluti ægritudine animi emortuum submisse loquitur: Cùm ad te & uultum tuum ne oculos quidẽ habeam, qui possint intueri, ò uenerãde pater, ut qui sint tecti propter tantum pudorem, quomodò potero ad Deum accedere, à maligno grauiter animo sauciata, & scatens tam multis peccatorum ulceribus? Ille autem uerba eius excipiens: Super me, inquit, ò filia, sit iniquitas tua, & onus collo meo erunt tuæ actiones: solùm reuertamur ad priores nostras habitationes. Eccè enim dilectissimus quoquè Ephræm, pudore propter te afficitur & animi ægritudine. Concede ergò nobis, ut respiremus, & ab hoc graui propter te liberemur mœrore. His puella ualdè animo contrita, cadit ipsa quoque, non secus ac meretrix illa, ad pedes præceptoris, acerbè deflens, & eos irrigans fluuiis lachrymarum.

Maria animo consternatur.

Luc. 7.

Cùm ij ergò ità se haberẽt, & ille quidẽ apud eam uteretur admonitionibus, & in bonam terram sic seminaret: illa autem lachrymis quodammodò irrigaret semina, ut fructus citò proferrent, & hinc pœnitẽtiam ostenderet & contritionẽ, nox iam deducta erat ad matutinum: & ipse quidem fratris filiam iubebat sequi ad montem. Cùm illa rogasset autem, quidnam de uestibus, & auro, & argento, & stragulis uestibus deinceps faceret, (erat enim splendide & sumptuose ornata) ut conuenienter diuino præcepto omnia relinquat, diuinus admonet Abramius, & eum solum sequatur, & contendat ad ueras illas uitæ futuræ diuitias. Ea ergò accepta, egreditur clàm è diuersorio: & cùm ipsam equo imposuisset, ille præcedebat pedes, equum manu trahens. Cùm autem fuissent in mõte, mutant ordinẽ domuncularum: & eam quidem, quæ erat exterius, ipse statuit habitare: filiæ autem fratris tribuit interiorem. In qua cùm se coercuisset, & fores occlusisset domunculæ, illic fuit perpetuò, precibus, ieiuniis & lachrymis delens labes peccatorũ animæ. Etenim ut quæ nuper resipuisset à uitiis corporis, sic ea semper habebat præ oculis infernè uersantia animam, & admodum acerbè pungentia conscientiam, & si Deus sæpè ei ostenderet peccatorum remissionẽ, nec hoc solùm, sed etiam eam tanta impertiret fiducia, ut & assiduè miracula, & à morbis & uitiis liberationes per eam ostenderet. Propter quæ corde lætabatur Abramius, & Deo agebat gratias, quòd spe minime esset frustratus, sed susceptorum propter ipsam laborum fructus ferret suauissimos.

Abramius neptem reducit in eremum.

Egregiam illa agit pœnitẽtiã.

Atque ille quidem cùm ad profundam peruenisset senectutem, è uita excedit, & ad æterna transit tabernacula, ad efferendum corpus magna undiquè confluente multitudine, atque eius pannorum & ciliciorum parùm quid attrahere unoquoque contendente, ad cuiusuis boni thesaurum, ad mala omnia propulsanda. Quinto autem anno post illius mortem, moritur etiam fratris filia. Quæ cùm animam desiderato Domino tradidisset, & iam esset mortua in sepultura, in eius uultu suauissima quædam florebat gratia: & illinc quidam micabat radius, apertum signũ eius animæ splendoris: In Christo Iesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, & adoratio in secula seculorum. Amen.

Abramius excedit è uita.

Maria obit.

VITA S. HEREBERTI ARCHIEpiscopi Coloniensis, authore Ruperto Abbate Tuitiensi. Porrò uetustus MS. codex hoc loco sic habet: Titulus huius castri: (Tuitiense enim monasterium, prius castrum fuit) Virtute Domini Constantini Maximi pij, felicissimi, inuicti Augusti, suppressis, domitisque Francis, in eorum terris Castrum Diuitensium sub præsentia principis sui fecerunt: deuoti numini maiestatique duodeuiginti hæc uota fecerunt.

PROLOGVS AVTHORIS.



TV mihi hoc opus in angaria, uenerande pater Marcuuarde, imposuisti quatenus sancti archipræsulis Hereberti uitam uirtutibus splendidam, sed prioris, ut tibi uidebatur, styli rubigine subobscuram, nouo rescriberē stylo pro gloria & laude Domini nostri Iesu Christi. Ibam quippe aliàs, quò me scribentem ducebat ardor studij: & idcirco tibi obtemperare, nimirùm quasi in angaria seruire existimaui. Cùm autem & te instante iugiter, & mea uoluntate ad alia tendente, diutius angerer, uenit tandē in memoriam illud, quod summus ueræ dilectionis magister, inter cætera perfectionis euangelicæ præcepta congruè, in monte locutus est: Et si quis angariauerit te (ait) mille passus, uade cum illo & alia duo. Sed & ille Simon Cyrenæus in mentem uenit, quem, sicut Euangelista testatur, prætereuntem angariauerunt, ut tolleret crucem Iesu. Deniquè exemplum eiusdē, qui crucem quidem Iesu tulit, sed non ipse crucifixus est: & hoc ipsum, quòd crucem non suam baiulauit, inuitus & in angaria fecit, uehementer Christianum hominem redarguit, quicunque ille est, qui Christi uel sanctorum eius labores ita prædicat, ut non collaboret imitando: & hoc ipsum quod prædicat, magis ex præcepti necessitate facit, quàm ex pio mentis desiderio. Acquieui igitur, & omisso interim cursu proposito, diuerti huc, non iam inuitus, sed bonā habens uoluntatem, si spiritus patris nostri Dei, quid uel qualiter loqui deberem, suggerere dignaretur. Eccè habes quod iussisti: immò ad quod agendum me magis rogando, quàm iubendo compulisti: tu ipse iudicato, utrùm id efficiendo quicquam profeceris: idest, utrū prioribus scriptis, quæ non tibi satisfaciebant, hoc posterius scriptum ad ædificationem audientium magis an minus idoneum sit. Porrò me & apud Deum conscientia testis, & apud eos, qui audire uel legere dignabuntur, præsens epistola excusare poterit: quia non quasi mihiipsi placens, prioribus me scribēdo superposui, sed postulanti tuæ charitati placere cupiēs, obediendo supposui. Dignum quippe te, cui obaudire deberem, existimaui, licet monachicam sub tuo regimine militiam professus non fuerim.

Mat. 5 *Mar. 15.* *Sectandus Christus & sancti eius.*

De ortu B. Hereberti, & qualia illo nascente signa diuinitus apparuere. Cap. I.

16. Martij. Quando fa-



ANno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi nongentesimo nonagesimo nono, Romanorum regente imperium Ottone tertio, insigni metropoli Germaniæ Coloniæ Agrippinæ pontifex à Deo datus est sanctus Herebertus, uixitque in eadem sede laudabiliter annos uigintitres, menses duos, dies fermè uigintiduos. Huic donum gratiæ, quod daturus erat ascensor cœli, de quo scriptum est: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: in ipso eius ortu præsignare dignatus est. Deniquè cùm noctù materno funderetur ex utero, lux immēsa cælitus in loco effulsit, quam & dormientes nonnulli oculis cordis: & uigilantes, oculis uiderunt corporis. Dormiens erat pater eiusdem infantuli, & cum eo quidam ex amicis, Iudæus tamen, qui tunc uenerat ad eum pro consuetudine colloquij, siue negocij familiaris. Hi ambo dormientes hora ipsa, qua in lucē prodibat felix puerperium, unum idemque uident somnium: & euigilātes, continuò loquebantur ad alterutrum, quasi proprium singuli narraturi uisum, quippe qui nescirent commune fuisse, uel unum. Narrauit prior is, qui propter familiaritatem aduenisse iam dictus est, & deindè ipse paterfamilias idipsum, & non aliud se uidisse, uehementer admirans testatus est. Erat autem huiuscemodi somnium: Cubiculum in quo mulier decumbere proximaque partui non ignorabatur, à fronte aperiri, admissumque iubar infulsisse uelut solis meridiani. Porrò uigilantes eadem hora circa parturientē de more aderant sexus illius personæ sedulæ, & ipsæ corporalibus, ut iam dictum est, oculis uiderunt miraculum cælitus infusæ claritatis. Adhuc enim loquebantur illi somnium, quod uiderant, miraculum & felicitatem partus non uanis præsagiendo coniecturis: cùm eccè una ex illis gaudio & pauore simul attonita, bonum patri nunciauit nuncium, uidelicet elegantis filij exortum, & in ortu eiusdem editum miræ suauitatis & circunfusæ magnæ lucis diuinū miraculū.

ctus sit Archiepiscopus. *Ps. 67.* *Eo nascente, lux calitus spargitur.* *Somnium patris eius.*

Quòd lucis inuisibilis, qua illuminādus erat, signum fuerit uisibilis lux, quæ illo nascente in domo refulsit. Cap. II.

HOc igitur quis dubitet conferendæ illi gratiæ fuisse signum, significans quòd copiosius illuminaret illum lux uera, quæ illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundum? Et quidem si sola illi conferenda fuisset lux gratiæ spiritualis, quam Iudaica cæcitas nescit, rectè forsitan cuinis incredibile uideretur, aut indignum, Iudæum participē extitisse eiusdem somnij luminosi, quod pater Christianus uidere meruit. At ille electus, & gloriosus filius lucis, fulgere habebat, & interiori dono luminis æterni, quod Iacob simplex maximè optauit: & exteriori prouētu gloriæ temporalis, quam uenator Esau solā quæsiuit ex benedictionibus paternis. Quis enim nesciat splendorem magnæ ecclesiæ Coloniensis, quā tum illis præcipuè temporibus splenduerit etiam in facultatibus, & honoribus seculi? Cùm ergò tantæ sedi præesse deberet, & super tale tantumque candelabrum exaltanda esset hæc lucerna Domini habendo tot facultates, habendo nomē etiam, & ius eximiū apud fastigium terræ, sicut sequens narratio declarabit: non indignum uideri debet, quòd Iudæus quoq; præsagium futuræ claritatis eius acceperit, qui & patri eiusdem dixit: Certissimè noueris, quia quod nascitur tibi, teipsum iucunditate replebit, suosq; natales magno sui nominis splendore illustrabit. Hoc dicere potuit ille, solam respiciēdo lucem, uel gloriam seculi: Christus aūt lux uera, & gloria patriæ cælestis, mirabile eius præsagiū mirabiliter adimpleuit: Nam qua nocte, illo de uirgine nato, exortū est in tenebris lumē rectis, & pastores super gregē suū uigilātes clari-

Iohā. 1 *Ge. 27.* *Ecclesia Colonien. maxime floret.* *Iudæi de Herebert praesagium.* *Ps. 111* *Luc. 2.*

tas

tas Dei circũfulſit, ipſa nocte, Immo ſub ipſo lucis ſequentis crepuſculo, inter Miſſarum ſacra ſolennia, quorum hæc prima uox eſt, Lux fulgebit hodie ſuper nos, conſecratus eſt pontifex ueri baiulus luminis, eorumque ſortitus miniſterium, quibus dictum
Ma. 5. eſt: Vos eſtis lux mundi &c. Quis dubitet hoc euenisſe per prouidentiam ſiue ordinationem Domini, ea dem cura uel gratia, qua memoratum ſignum eo naſcente præmiſit? Verum de hac re ſuo loco plenius dicendum erit.

De materno genere eius, & ut ſtirps, unde talis naſciturus erat, è captiuitate, Deo prouidente, redempta fuerit. Cap. 3.

TAli, ut dictum eſt, cum præſagio puer hic, beatæ prædeſtinationis filius, in Vuormatia Galliarum urbe ortus eſt. Porrò illuc, ſcilicet in
S. Heréberti patria. Gallicum Vuormatiæ territorium, genus eius maternum de fonte Alemannico caſibus aduerſis deriuatum fuerat. Siquidem auia eius materna nomine Emma, Regimboldi nobiliſsimi Alemannorum comitis filia extitit, ab Hunnis depredantibus è caſtro patris cum duabus ſororibus extracta, atque in prædictæ urbis territorio captiua uiolenter abducta eſt,
Emma auia eius capitur. Quam uir quidam nobilis ut uidit, protinus inſtinctu Dei, ſine quo nec paſſer unus in terram cadit, formam captiuæ liberalem miſeratus eſt, eāq; redemit. Quid multa? prouidente Deo, ut radix ſeruaretur, de qua naſciturus eſſet fructus, qui permaneret in acquiſitione ſalutis, pater eius puellæ dũ forte pergeret ad
Redimitur. curiam Imperatoris, in domo eiuſdem uiri nobilis hoſpitium habuit. Illic inter multa colloquia filiam recognouit, gratulatus eſt, eamque uiro, qui redemerat, poſtulanti coniugem, cum dote multa tradidit. Ex illis nata nuptiis ſancti huius mater eſt. Hoc idcirco non præterire libuit, quia nonnihil ſpectat ad laudem & gloriam Dei, quòd amaritudo illa tantis ſuperata eſt benedictionibus dulcedinis, ut redempta captiuitas, talem tantumque partu ederet ciuem cœli.

Vt apud Hildebaldum Vuormatiæ præſulem per Dei gratiam in ſacris diſciplina eccleſiaſtica ſtudys profecerit. Cap. 4.

Rom. 8 IGitur proſpiciente propoſito Dei, qui & ante tēpora ſeculariа ſanctos omnes præſciuit, & prædeſtinauit, conformes fieri imaginis filii ſui, & in ſuo quenque tempore uocauit, iuſtificauit, & magnificauit: hic ſanctus præſcitus, ut naſceretur, uocatus eſt, non ſolum ut per baptiſmi gratiam iuſtificaretur, uerum etiam ut honore pontificalis gratiæ magnifi-
Traditur Heribertus ſtudys literarum. caretur. Huius nimirum magnificentiæ præparatio in eo extitit, quod in eadem eccleſia Vuormatienſi ſtudiis liberalibus traditus eſt. Tāta quippe facilitate diuinæ pariter & humanæ philoſophiæ fluenta potauit, ut dubitandum non eſſet, eum intrinſecus doctorem habere illum, de quo Apoſtolus dicit: Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit:
1. Co. 3. maximè quia cum ſpiritu ſcientiæ clareſcebat in eo ſpiritus pietatis & timoris Domini, à quo ſanctus
Pſ. 110 Prou. 1 & 9. ois ad ſapiētiā aſcēdere incipit, ſicut ſcriptū eſt: Initiū ſapiētiæ timor Dñi. Hoc perpendens uir uenerabilis Hildebaldus, q tpe illo pontifex erat eiuſdem eccleſiæ Vuormatiẽ. & prudētē adoleſcentē cognoſcens ex
Eſa: 3 ſtudiis ipſius, ſicut ſcriptura dicit: Ex ſtudiis ſuis cognoſcitur puer, utrum munda ſint opera eius, gaude

bat in eo, ſpe bona reputans, q homo hic utilis foret ſanctæ eccleſiæ. Erat namque idem pontifex eius bene uolentiæ, quam in propheta ſpiritusſanctus inſinuās: Dicite, inquit, iuſto, quoniam benè, quoniam fructū adinuentionum ſuarū comedet. Et in euangelio Dominum dixiſſe nouerat: Meſsis quidem multa, opera- Lu. 16.
rii autem pauci. Rogate ergo Dominum meſsis, ut mittat operarios in meſſem. Itaque ſanctæ eccleſiæ proſperum eſſe cupiens, & in ea, cui præerat, ſede iā paratum ſibi à Deo ſperans ſucceſſorem, bene agentē Fit præcondigna laude confortare ſtudebat. Denique defuncto tunc tpis eiuſdē eccleſiæ ppoſito, protinus hunc eccleſiæ ſubrogauit. At ille ſanctus & uerus, q habet ſtellas, q Vuormati. ambulat in medio ſeptē cādelabrorum aureorum, in alio firmamenti ſui loco ſtellam iſtam figere, & ſuper alterius eccleſiæ candelabrum lucernam iſtam ponere diſpoſuit. Ap. 1.

Quomodo per bonam famam Imperatori Ottoni innotuerit, & archicancellarius effectus, ſuaſuſquè ab eo, presbyterij gradum cū ſocio Brunone aſcenderit. Cap. 5.

PRoinde ut longius innoteſceret, qui longius erat expetendus, Otto Romanorum Imperator tertius, de uiro illuſtri, quis uel qualis eſſet audiuit, & inclinante cor eius Deo, ſicue ſcriptū eſt, Cor regis in manu Dei, adeo uiri probitas illi cō- Pro. 21
placuit, ut eum ſuo lateri ſociaret, primumque cācellarium ſibi conſtitueret. A quo etiam perſuaſus hic beatus, iugum Domini, ſcilicet presbyterii honorem alacriter ſuſcepit, ſocio Brunone, qui poſtea Romani dignitate pontificii functus eſt. Attamen tunc idem Bruno, ut presbyter fieret, non cito acquieuit, humiliter excuſans ueluti maiorem ſuis meritis accipere gratiam. Sane uterq; laudabilis, & hic qui animo alacri cito acquieuit, & ille, qui primo ſtupefactus, rem arduam refugere tentauit. Nam & Centurio, qui di- Ma. 8.
centi ſibi Domino, Ego ueniam, & curabo puerum tuum iacentem in domo paralyticum, reſpondit, dicens: Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic uerbo, & ſanabitur puer meus ſtatim ab eodem Domino ſecundum fidei ſuę humilitatem laudatus eſt, & Zachæus, qui dicente illo, Za- Luc. 19
chæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere, ſtatim feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens, ſecundum charitatis ſuæ lætitiam dignus iudicatus eſt, cui diceret Dominus. Quia ſalus hodiè huic domui facta eſt. Verum hic quoque qui presbyteratus officium rogatus citò, ut iam dictum eſt, ſubiit, adhuc excellentiorem pontificii gradum poſtmodum ſibi oblatum ſuſcipere humiliter recuſauit. Defuncto namque paulò poſt Eccleſiæ Vuir- Herebertus recuſat epiſcopatum Herbipolēſē.
zeburgenſis Epiſcopo, optabat Imperator, ut illi ſub rogaretur. Recuſauit, ut iam dictum eſt, indignum ſe profitens, & in fratrem ſuum, nomine Henricum, tanquam, ſeipſo longe digniorem, mox eandem trāſferri obtinuit electionem. Factūque eſt, & frater eius eccleſiæ iam dictæ præſedit, ipſe autem in humilitate & dilectione ſua, præfinito ſibi à Deo, tempori & loco ſeruatus eſt. Intereà Romano pontifice defuncto iam dictus Bruno ſedem ſortitur Apoſtolicam, agnominatus Gregorius, uixitque in ea annos fermè Gregorius V. Roma Pontifex.
duos, & menſes nouem, undecimus ſupra Brunonem alterum, qui & nonus Leo dictus eſt. De iſto qualiter à Romanis Imperatori rebellantibus, primo expulſus, ac deinde ueneno peremptus ſit, quoniā ad

quæ ibidem agebantur. Strasburgensis Episcopi, uidelicet ne aliis lugentibus, & flentibus, ipse ridere uideretur cum suis, memor scripturæ, dicentis: *Prou. 20.* Hæreditas ad quam festinatur in principio in nouissimis suis benedictione carebit. Et tenera dolendum erat pro exitu eiusdem Episcopi, quia uidelicet terribiliter acciderat, præeunte signo nō bonæ æstimationis. Nam cum ille mitra redimitus, Missarum solen- *Episcopi argētinensis leuitas Inmissa sacrificio quā diuina ultio secuta ē.* nia celebrare ingrederetur, ubi se ad populum uertit, dicturus de more, Pax uobiscum: Imperatorem intrantem uidens, tanto risu solutus est, ut funditus oblitus esse uideretur, ad quid se conuertisset. Vt uerò ad prandium uentum est, cunctis pariter considentibus, percutitur morbo pleuretico, interq; manus ad proprium delatus hospitium, die decimo quarto reddidit spiritum. Viderat autem ante annos septem, ut solitus erat narrare, uisionem, uidelicet adstitisse sibi senem quendam, ueste purpurea pontificalique redimitum infula, qui se profitens esse Kilianū, Tale, inquit, ille mihi profudit oraculum: Age per hos septem annos, qualia Episcopum decent opera, quia non longius tibi à Domino uitæ spatium positū est. Quomodocunque ille uisionem acceperit, qualitercunque se præparauerit, qualiscunque in illa hora suæ mortis inuetus fuerit, rectè nimirū sapienti huic talis, ut prædictum est, illius exitus meditationem mortis renouauit uel auxit, magnumque fuit temperantiæ eius indicium, pro tempore flendi, differendo sibi uel suis tempus gaudendi, tristibus eacquiss priuatus interesse maluit.

Quanta cum humilitate Coloniam uenerit, & quando consecratus. Cap. 9.

ET quidem Beneuentani pontificalis ei honor datus est 7. Idus Iunii: Et exinde Romam profectus, pallium ab Apostolicæ sedis præsule accepit, sed ciuitatem Coloniam ingressus est, & in sede sua sedit die, quæ apud Christianos nō incognita est, scilicet in uigilia Domini. Quò cum accederet, iamque in uicino adesset, dignum memoria est, qualiter Apostolicæ doctrinæ recordatus est, qua dicit: Obse- *Eph. 4* cro aūt uos ego uictus in Domino, ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine. Nā uerè humilis & mansuetus, pallio missionis Apostolicæ præmisso, ipse indutus li- *Hereberti insignis humilitas.* nea, discalceatusque lento pede secutus, cum frigus hyemale pro tempore calceatis quoque permolestum esset. Attendebat etiam uocationem suam, quòd nō ad regna gentium, sed ad ministerium uocaretur sanctorum Christi discipulorum. Et quanuis ad insignē iam ueniret suam ciuitatem Coloniam, tali schemate confitebatur cum beatis patriarchis, quorum Apostolus meminit, quòd peregrinus & hospes esset super ter- *Heb. 11.* ram, patriam se quærere significans meliorem, id est, cælestem, & quam parauit illis Deus, ciuitatem. Venit itaque duce spiritu sancto, spiritu humilitatis, cū animo contrito, non tamen absque sancto & spiritualis gaudio, & sicut superius iam prælibatum est, ipsa nocte gaudii sui scilicet natalis Domini, consecratus est inter Missarum solennia, quæ ea more celebrabātur paulo ante uel circa ortum diei. Venerant quip- *Cōsecratur episcopus.* de ad hoc ipsum cum eo plures episcopi. Iam uerò in illa consecratione eius quis diuinam ordinationē non miretur? Quis non uereatur hic altitudinem cōsilii diuini, quo ita fieri complacuit? Denique totum illud officium matutinum sanctis pastoribus ouium Christi spiritus sanctus composuit, quorum nimirum mysticum exemplar pastores illi fuerunt, qui nocte illa uigilantes uigilias noctis supra gregem suum, circumfulgente se claritate Dei, nunciū bonū, gaudium magnum nati Saluatoris quod à sanctis angelis primi audierant, uidere meruerunt, sicut sanctum eiusdem Missæ narrat euangelium.

Cunctæ nimirum eiusdem officii partes, pastorum Ecclesiæ uoces sunt, quales rationabilibus curæ suæ ouibus personare debent, natum de uirgine pro salute mundi saluatorem. Plane nisi legentium uitandū *Luc. 2.* esset fastidium, promptum erat exponere partes singulas secundum eiusmodi sensum. Vnum tamen est quod iure non prætereundum sit, uidelicet propheticum capitulū, quod in eodem officio lectionē Apostolicam ex more præcedit, maximè quia huius sancti pastoris personæ locus ille mito modo sese accommodauit. Denique dum in consecrando illum, episcopi duo codicem euangeliorum super caput ceruicemq; eius tenerent, reuoluto mox eodem codice, uersiculus iste primus occurrit: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me. Propheticum nanque hic Esaiæ capitulum euangelicis literis hoc modo insertum est: Et re- *Es. 61.* gressus est Iesus, inquit Lucas, in uirtute spiritus in Galileam, & uenit Nazareth, ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est ei liber Esaię prophetæ. Et ut reuoluit librum, inuenit locum, in *Luc. 4.* quo scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me prædicare captiuis remissionem, prædicare annū Domino acceptū & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit eum ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere eius, quia hodie impleta est hæc scriptura in aurib⁹ uestris. Cōstat q̄ ergo p̄sona Christi est, quæ hæc in propheta suo de semetipso loquitur. At ille nimirum non solum unctus, sed unctus est præ omnibus, sicut alia scriptura dicit: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Omnes nanque sancti, omnes quicunque illius speciosi & gratiosi regis participes siue consortes sunt, eodem spiritu, eodem oleo lætitiæ uncti sunt, quippe qui nec sancti absque unctione hac ullo modo esse possunt. *Ps. 44.* Cum itaque uniuersos eius participes unctos esse cōstet eodem spiritu Domini, de quo ille princeps & potentissimus dicit: Spiritus Domini super me &c. contestans & dicens: Quia hodie scriptura hæc completa est in auribus uestris, sine dubio præsules ecclesia- *Sancti omnes quō ungātur oleo.* rum, quorum est pauperibus euangelizare, & prædicare captiuis remissionem, & ad hoc sacro chrismate uncti sunt, ipsi singuli scire debēt, & de semetipsis post Christū dicere possūt: Spiritus Dñi sup me p̄p q̄d unxit me &c. Igitur dum in huius beati pontificis un- *Esa. 61* ctione, aperto super caput eius euangelico uolumine primam scriptura sancta uocem hanc edidit, teuera iure omnes, qui aderant, uenerabiliter pro uero diuinitatis oraculo sententiam arripuerunt, credendo quia Dominus hunc misit, non dubitando, quia hunc spiritus Domini unxit. Cum hac lectione prophetica sicut est ordo eiusdem officii matutini, consonantibus atque alternantibus choris, concrepabant diuinæ uoces sacra præconia lucis & decoris, quem princeps pastorum Deus & Dominus noster induit, qui nocte illa illuxit nobis, de quibus non est modo explanatio continuanda, ne, sicut iam dictum est, prolixitas fastidium pariat. Hoc tantum indubitāter dixerim, quia quædam signa erant hæc persistentis in tenore suo proposito Dei; & qui & dum nasceretur hic beatus, splendorem lucis pro signo mirabiliter edidit, & dum consecraretur, sie eandem conse-

cratur,

traretur, sic eandem consecrationem disposuit, ut so lennia circa illum audirentur praeconia ueri luminis cuius nuncii debeant esse pastores cuncti animarum secundum exemplum pastorum illorum, quos nocte illa claritas Dei circumfulsit.

Vt quorundam sustinuerit inuidiam, & Henrico Imperatori caeperit esse suspectus Cap. 10.

Ioã. 14 TVum est hoc opus Christe, cuius sermo uerus est, immò qui es ipsa ueritas, cuius sententiã permanere oportet, dicentis: Non potest ciui
Ma. 5. tas abscondi super montem posita. Item: Nemo accẽ
Ibidem dit lucernam & in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Sed quae unquàm ciuitas sic super montem posita, non inuidiam passa & oppugnata est, à ciuitate Cain terrena & in ualle posita, cuius princeps
Sancti inuidia patent. est satanas? Aut quae unquam lucerna sic super candelabrum posita fuit, & nullus ei nequam oculus inuidit? Quod ut iam manifestius dicam, quis unquam sanctorum aedificatus in monte uirtutum, uerboquè & exemplo lucens ad aedificationem uidentium & audientium, nullam ab ingratis & inuidis passus est tribulationem? Quis inter supernarum gaudia gratiarũ propriam non habuit mensuram eiusmodi lachrymarum, quas faciunt filii lucis habitatores Cedar, id est, tenebrarum? Nam hoc est quod in Psalmo gementes singuli dicũt: Heu me, quia incolatus meus prolõ
Ps. 119 gatus est habitaui cum habitantibus Cedar, multũ in cola fuit anima mea. Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis. Et quanuis tribulentur, non tamen permittũtur tribulari sine mensura, id est, supra id, quod sustinere possunt. Item ipsi dicunt: Domine Deus uirtutũ
Ps. 79. cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Oportebat igitur & hũc sanctum, cuius anima, regis Dei ciuitas supra montẽ posita, qui lucerna erat super insignis ecclesiae candelabrum constituta, oportebat, inquam, & hunc pari aduersa inter prospera uirtutum, quibus intus proficiendo ardebat, & inter radios signorum, quibus foris ad gloriam Dei lucebat, sicut protinus narrationis ordo monstraturus est. Quomodo autem uel qualem per occasionem aduersitas in eo reperit aditũ? Videlicet per ingentem muri uel praecelsae turris eius ruinam, id est, per morrem Imperatoris saepedicti, cuius, dum adiuueret, amicitia pro muro illi esse poterat contra aduersarios, quos contra eum postmodum inuidia suscitauit. Qui nimirum Imperator si, ut in caeteris, ita & in causa, per quam morrem incurrit, consilium beati uiri attendisset, multo melius sapientiae appropinquasset, & non poenituisset eum, quem admodum ipsa sapientia dicit: Omnia fac cum consi
Eccl. 32. lio, & post factum non poenitebis. Quod quia non fecit, incidit insidias mulieris malae, uidelicet eius cuius uirũ Crescentiũ, sibi rebellantẽ, captum iusserat capi
Otto 3. Imper. ueneno perit. talem subire sententiam. Et ab illa non praecauens, quanuis à sancto uiro saepius esset cõmonitus ueneno intra cubiculũ dormiẽs infectus est. Obiit itaq; Romę anno post ordinationem beati uiri tertio. Ierat autem tunc quoque sanctus idem cum illo, utpote ad disponenda per necessarius maxima regni negocia. Cui cum die sequenti confessus fuisset pestem quam perceperat, seque mori persentiret, id quoque supremũ ab eo postulauit, quatenus corpus eius Aquisgrani sepeliendum transferret. Hoc agere insistens uir fidelis regalia quoque penes se habuit, & electioni non interfuit noui principis Henrici, tunc Baioariorum duci, quem secundum seculi dignitatem locupletissimũ & literarum studiis non tenuiter instructum, principes regni regem sibi elegerunt. Haec fuit occasio, quã aduersus illum rapere potuerunt aduersarii, quales in ecclesia nunquam defuerunt, ea quo sacrificia Deo,
Gen. 4. primi obtulerunt Abel & Cain, scilicet falsi fratres
Iuda. quibus & scriptura dicit, quia abierunt in uia Cain,
2. Co. 3 quorum pressuram Apostolus quoque inter caetera pericula maximè gemit. Et haec quidem regalia repetita, cito reddidit, sed quia noui, ut iam dictum est, principis electioni non interfuit, eatenus illi
Henricus Imperator Heriberto infensus. suspectus erat. Vnde & idem rex obtrectatoribus san cti pronius aurem praebebat, denique impacato sem per eum odio persecutus est? donec à Domino redargui meruit paulò ante obitum sancti, quod in suo loco praesens narratio non praeteribit. Nunc memorabilium eius ad laudem Domini miracula percurramus.

De siccitate, & quomodo per speciem columbae gratia spiritussancti super eum apparuit, atque lachrymis suis repentinam è caelo pluuiam obtinuerit. Cap. 11.

RES ipsa, quae iam nunc enarranda est, satis luci dè commendat, non casu, sed per diuinam dispensationem id, quod supra memorauimus, euenisse, ut scilicet in consecratione sancti, praesulis
Es. 61. prima se ex euangelii, codice offerret illa uox miseri cordis pontificis Christi, Spiritus Domini super me, propter quod unxit me. Subsecuta namque postmodũ
Fames & pestis grassantur. siccitas, peccata populorum uehementer arguebat, ut ferè omnis herba praemortua, omnis ager caustus, non qualemcunque famem, sed famem mortiferam iamiamque minaretur. Denique cum siccitate pestilentia quoque saeuiebat, multique moriebantur, multi adhuc aegra uix trahebant corpora. Erat ergo piissimo pontifici non parua uel qualiscunque solicitudo sed & in solicitudine cõpatientis animi tribulatio, & i tribulatiõe iugis & lachrymosa oratio. Vnde qa ser
Rom. 8 rũp trãsibat animã ei*, & in corde eius gemebat spiritussanctus, sicut dicit Apostolus: Nam quid oremus sicut oportet, nescimus. Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, meruit & populum
Ec. 44. reconciliare Deo, sicut de sacerdote magno & digno quidam sapiens dixit: Et in tempore iracundiae factus est reconciliatio. & inter reconciliandum, glorioso
Indicitur triduanum ieiunium fitque solemnis processio & litania glorificari miraculo. Indicto ieiunio triduano, luctuosus ibi populus per urbem foecundam tot sanctorum millibus & ad singulorum patrocinia locorum fideliter atque suppliciter lachrymosas fundebat preces, quatenus ab imminẽtibus, iamiamque praesentibus malis eriperetur. Erat autem publicus cleri & populi, monachorum quoque atq; sanctimonialium processus, & omni ordine utriusque sexus lingua quidem diuersa, sed una intentione & eodem sensu concrepando Kyrie eleison, altitudo coeli pulsabatur. Inter omnes & prae omnibus moestus & supplex tristium filiorum spes & pater patriae procedebat Archiepiscopus, ita uulnerato corde tantisque cum gemitibus, ut miro modo consolatione sua dignum eum iudicaret spiritussanctus paraclytus. Cũ igitur oratoriũ sancti Seuerini litania solennis egressa, beati Pantaleonis adiret oratorium, eccè liuei can
Colũba miraculum. doris columba, uidentibus multis, caput eius circũuolitabat, eademque repente disparens, iterum uisibilis comparebat. Videbant eam multi, sed nõ omnes: quia uidelicet ne terrena species, sed caelestis erat gratia

gratia, quam aliquibus uidere donatum est. Vt autē uentum est ad locum, ubi iam dictus confessor Domini Seuerinus in transitu beati Martini uoces angelorum psallentium audire meruit: uidet eminus eandem columbam caput beati uiri tertio circumuolantem, quæ & protinus in sublime eleuata, cœlos petiit, nec ultra comparuit. Vnde quis dubitet spiritus sancti gratiam, qualis in domo pectoris eius habitabat talem deforis apparuisse, præsertim in tali luctuo so tempore? Columba nanque, sicut & turtur, auis ge mituosa est, gemitumque pro cantu edere solet, & sicut illa soliuaga, sic ista auis gregatim gemere consueuit. Verissime ergo cum signo huiusmodi orantē pariter & gementem præ omnibus hunc designabat spiritus sancti gratia, & de isto quoque quodammodo idipsum dicebat, quod de alio quodam non ignoto, sed eximio propheta dictum sacra narrat pagina: Hic
8. Ma. 15. est fratrum amator & populi sui: hic est, qui multum orat pro populo & pro ciuitate ista. Nimirum & iste uir in populo suo mitissimus apparuit, secundum similitudinem columbæ mitis & simplicis, sancto redundans spiritu pietatis, atque idcirco gemitus & oratio eius perire non potuit. Nā ubi ad prandium uētum est, cum ipse appositis cibis ferè ieiunaret, ita tamen more suo, & tunc maxime, ieiunium dissimularet, quibusdam ad ipsum respicientibus, & cum dolore loquentibus, ꝙ ea die profusis tam multorum lachrymis necdum propitiato Domino cœlum aperiretur, dignum memoria uerbum respondit hic beatus, uerè mitis, uerè mansuetus, Vestri, inquit, ò charissimi, pastoris est culpa, ꝙ cœlum desuper tam ferreum est, ꝙ multitudo uiscerum Domini & miserationum eius continuerūt se super uos. Nisi enim Dominus meis irritatus esset sceleribus, qui inter ipsum & nos debebam stare medius, iam dirupisset cœlum, & beneficium eius descēdisset, & stillasset super uos.
Nota sancti uiri ingentem modestiam. Hæc co dicente, pariter quasi quidam sanguis fluebās animæ uulneratæ ex oculis lachrymæ, quas erumpētes, & cum impetu currentes coram multis uolebat quidem, sed non poterat, continere. Lachrymis ergo uictus, caput super mensam declinauit in manibus, & cum fortissimo spirituum Deo forti humilitate atque ardenti oratione luctabatur. Erat autem hora ea
Efficacia precũ eius. dem tanta cęli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret, cum ecce subito fragora magna pluuiæ uis inundando erupit, ita ut prius imbrium crepitus andire tur, quam uir sanctus caput ab oratione subleuaret. Cuncti protinus circumsedentes, à mensa sese excusserunt, & prosilire conati sunt, ut in laudem Christi tantique eius pontificis hymnis personarent, & signa ecclesiastica concrepare facerent. At ille uir pro
Non sustinet se laudari. uidus & humilitatis suæ cultos uigilantissimus, terribiliter adiurando illos, hoc fieri uetuit, uixque obtinuit, ut interim quidem à semetipso quiescerent Dei uerò laudē ac gratias Christo agendas nunꝗ tacerent. Nec uerò insufficiens pluuia tunc extitit, sed ita uberrimè terram irrigauit, ut iam præmortuas segetum radices ad fœcunditatem repararet.

Quòd communi proposito suo & Imperatoris Ottonis ipse superstes cœnobium construere deliberauerit. Cap. 12.

INtereà cum multis, & magnis misericordiæ operibus insisteret pauperum pater uiduarumque & orphanorum quotidianus prouisor, incumbebat animo eius cura continua, seruituris Deo monachis, construere cœnobium, quorum ordo uidelicet profitetur, quia pauperes sunt, pauperes uoluntarii nihil in hoc mundo habēdo ꝓpriū. Habuerat aūt Imperatorem Ottonem, dum adiuueret, huiusce rei motorem. Denique cum nouissima profectione Italiā ingrederetur rempublicam dispositurus, beatum uirum habens in comitatu, cunctis prospere succedentibus, tractans cum uiro Dei de salute animæ suæ, & quodammodo dicens: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? consilium hoc accepit, quatenus ob salutem suam cœnobium construeret monachorum in honorem sanctæ Dei genitricis, omniumque Sanctorum. Hoc inito salubri consilio, necessaria protinus ad hanc rem prædia Christo delegauit, quæ & beato uiro in manum dedit, cum pollicitatione uel sponsione huiusmodi, ut quoniam uita mortalium incerta est, si quem ex ipsis necessitas mortis præoccuparet, alter quicunque superstes existeret, uotum perficeret. Talis, Christo mediante, inter illos conditio conuenit, & ita pauperum memores extiterunt uiri summi, hæredes æternæ uiriditatis, de qualibus in psalmo spiritus propheticus dicit: Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit. Ps. 103.
Otto Imperator agit cũ illo de constituendo cœnobio. Largitur cœnobio ꝑdia Imperator
Hoc nanque præconio, sub nominibus lignorum, cāpi & cedrorum Libani, mysticè à sancto spiritu diuites & potentes seculi promissi sunt, hospitales futuri pauperibus, id est, Ecclesiæ filiis spiritualibus, de quibus ibidem continuo subiungit: Illic passeres nidificabunt: Herodii domus. dux est eorum, quia propter ipsum pauperes homi, præparando animos diuitum secularium, ut quomodo passeres in ramis lignorum campi cedrorumque Libani nidificant, ita tpū in possessionibus siue facultatibus illorum parata sibi uitæ huius necessaria percipiant. Hæc idcirco commemorare libuit, ut pariter recogitet quisque qui de talium constitutio uiuit, professus Christi seruitiū sanctamque paupertatem, quam Christus ipse docuit quia tanquam passer uolare, id est, cælestia cogitare debet, ut dignus sit hospitio uel stipendio, quod passerum, id est, pauperum siue humilium spiritu alitæ paratum est. Nam hinc est, ꝙ idem Dñs Christus, instruēs pauperes suos: Nolite, inquit, cogitare de crastino. Item: Nolite soliciti esse, dicentes: Quid man Ma. 6.
ducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Luc. 6.
Scit enim pater uester cælestis, quid uobis necesse sit. Quærite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. Quod idem est ac si dicat. Securi ò uos omnes, qui laboratis & onerati estis, uenite ad me, & ego reficiam uos, securi & cō Ma. 6. ibidem
fidentes uenite ad uitæ contemplatiuæ requiem, nihil de crastino soliciti, quia iamdudum pater noster cælestis, sciens quid nobis necesse sit, promisit & parauit nobis uictum & uestitum, dicendo in propheta Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illi passeres nidificabunt. Sed his omissis, reuer tamur ad rem. Neque enim propositum nobis fuerat docere monachos, ꝙ statuta percipere stipendia non Ps. 103
debeant, nisi per contemplationis pennam uolent, & à seruili opere peccati uacent, sed gestorum beati uiri texere narrationem.

Quòd sancta Dei genitrix illi apparuit, et quo in loco cœnobium construere deberet, indicauit. Cap. 13.

CVm beatus Herebertus propositum electo in loco construere optaret cœnobium, & nusquam locum reperiret, quem aptum putaret satis & idoneum, conuertens sese ad Dominum sanctamque eius genitricem in ieiuniis, & orationibus, postulabat sibi ipsius reuelare uoluntatem. Fecit hoc instanter, & sicut de sancta Anna prophetissa scriptum est, Vultus illius non sunt amplius in diuec

sa

sa mutari, non ante destitit, donec suis condignũ meritis responsum cælitus accepit. Denique nocte quadam, dum post uigilias fatigata sopori membra dedisset, eccè adest per uisum illa beata angelorum & omnium regina sanctorum, quæ stellato sedens solio, latum & amplum cęlorum cum filio suo posidens regnum, non paruipendebat etiam hoc paruum, quod sibi in terris fideli deuotione offerebatur domiciliũ. Et assistens, Scias, inquit, ò Hereberte, eaauditas esse orationes tuas, iam eccè uenio ad te, ut indicem tibi, uotum, quod mente geris, quo in loco perficias. Ego enim sum Maria mater Domini. Surge ergo, & Diuitense castrum petens, locum in eodem mundari præcipe, ibique monasterium Deo mihi & omnibus Sanctis constitue, ut ubi quondam abundauit peccatum & cultus dæmonum, ibi iustitia regnet in multitudine Sanctorum. His dictis, misericordiæ mater dispa-ruit, beato scilicet uiro euigilante, atque ita relabente à dulcedine tantæ uisionis. Erat autem in eodem castro sita chors, pertinens ad seruitium episcopii.

1. Re. 1. — *S. Maria regina angelorũ illi apparet.*

Surgens igitur, & gratias Deo corde & ore deuotissime agens, & ei, quæ sibi apparere dignata fuerat, salutis perpetuæ genitrici non ingratus existens, confestim prædictæ chortis ministerialem accersiuit, iussitque quaotocyus chortem illam emundari, quoniam regis cælorum & genitricis eius iam deberet curia fieri, ut exportata supellex uniuersa, tecum daret aduenienti, atque habitaturo illic nomini Domini. Factúque est, & eaportata rerum omnium, quæ multa erat, copia, citius q̃ sperari poterat, locus emundatus est. Quid multa? lactis fundamentis, alacriter atque celeriter structura speciosa surreait.

Tẽplũ corruit

De structura tẽpli ut ceciderit, & alia structura surrexerit, & cuius rei exemplum conuenienter inde possit accipi. Cap. 14.

SEd quid dicam? cum enim opus ferè peractũ est, iamque sicut propositum fuerat, seruientium Deo monachorum cœtus adunatus existeret, quadam nocte dum finitis matutinorum solenniis, omnes fuissent egressi, repentè sic tota structura concidit, ut lapis super lapidem non remaneret, præter unum parietem paruulum qui solus inter illas ruinas stans repertus est. Quid de euentu sapiens auditor arbitretur? Nisi enim cælesti authoritate structura surreaisset, nisi tali tamque sublimis personæ, quæ apparuit, sicut iam dictum est, dignitas opus tali in loco fieri iussisset, & nisi fundator operis hic pontifex notæ sanctitatis existeret, fortuito accidisse arbitraremur. Nunc autem cõsiderata rerum uel personarum qualitate, arbitrari licet, diuina & iusta hoc actum esse dispositione. Et quidem quoniam altitudinem diuini consilii perspicere non ualemus, hoc tantum dicere libet, quia cunctis loca sancta inhabitantibus, & eis maximè, qui eodem in loco sanctum deinceps subituri erant seruitium, terribile signũ datum est. Nã quod ueraciter de filio uirginis dictum est: Eccè hic positus est in ruinam & in resurrectionem multorũ: idipsum non inconuenienter de isto, & eiusdem uirginis oratorio, & de omni Sanctorum loco dici potest quia in ruinam & in resurrectionem multorum positus est. Quorũ in ruinã, nisi illorũ qui sancto i loco uitam perditam ducunt, & idcirco maius portaturi sũt iudicium? Et quorum in resurrectionem, nisi illorum qui de seculo nequam eaeuntes, & peccata præterita fugientes, ad sanctum locum, pœnitentiam acturi, cõfugiunt atque ita in statum iustitiæ resurgunt? Nimirum & illorum ruinam in iam dicta ruina lapidum, & istorum resurrectionem non absurdum est intelligi in structura iterata, quæ protinus in melius consurrexit. Nam uir Dei grauiter quidem tulit id quod accidit, sed cito resumptis uiribus sancti desiderii, totũ ipsum spatiũ ædificandi monasterii inaltitudiné mali naualis effodians, rursus fundamenta iecit, ocyusque consummatum, quinto nonas maii monasterium dedicauit. Porrò de lapidibus prioris structuræ, claustrum cum officinis construxit. Igitur dum eiusmodi rem gestam legis aut recolis, quicunque mente studiosa exempla spiritualium de quorumlibet corporalium similitudine scrutari delectaris, non curans quali sine, quam humili ea re tuæ capias instrumenta salutis, dummodo possis utiliter ædificari, opportune simul & illud ad memoriam redit, quod manifestè diuina cum authoritate scriptum est, ubi Dominus ad prophetam dicit: Surge & descende in domum figuli, & ibi audies uerba mea. Et descendi, inquit, in domũ figuli, & eccè faciebat opus super rotam. Et dissipatũ est uas, quod ipse faciebat è luto manibus suis. Et cõuersus, fecit illud uas alterũ sicut placuerat in oculis ei⁹ ut faceret. Hæc & cætera psequi uel tractare, præsentis narrationis propositum non admittit, hoc breuiter studio intendenre, quatenus hoc loco ad memoriam reuocaretur, in omni ordine & superbos pro sua duritia cedere uel dissipari, & humiles pro sua mansuetudine ad pœnitentiam conuersos, restaurari.

Illa ruina quid significasse uideatur — *Luc. 2.* — *Instauratur & dedicatur templũ* — *Iere. 18*

De cruce Dominica, quæ non de qualicunque ligno, sed de una tandem arbore formari potuit, & cuius rei etiam in hoc, eaemplum sit. Cap. 15.

ACcidit & aliud, quod similiter non prætereundum, neque ratione uacare putandum. Nam uir Domini statim ut ecclesiæ fundamenta iecit, crucem Dominicam, quæ ibidem statueretur, formari præcepit. Artifices uerò uigilanter quidem institerunt, ut præceptum perficetur, sed nullo modo diligentiam sequebatur effectus. Quotidie reiectis aliis alia ligna cædebant, & nullatenus ex quolibet ligno, quanuis electo, suæ artis officium peragere ualebant. Multo igitur labore, sed & maiore defessi tædio omnino ab eiusmodi opere desisteret decreuerunt. Quadam uerò die uir beatus in quandam deuenerat possessionem ad se pertinentem, mensaque illi iussu ipsius in pomario, quod domui suæ contiguum erat, parata est. Stabat pirus ea aduerso in altum porrecta, quæ ramis diductis, immò quasi brachiis distentis, quodammodo Domini effigiem manus in cruce eapandentis, imitari uidebatur. Cum itaq; sedens, oculos inter prãdẽdum fortuitis motibus deduceret, eccè talis effigies in arbore ille repente sese obiecit, miroque modo ad primum intuitum quendam terroiẽ diuinũ animo eius incussit. Nec mora, facto prę oculis illo familiari, sibi signo crucis, totus in se rediens, rẽ diuinitus præuisam, suisque oculis oblatã esse prudẽter intellexit. Statim igit accersito artifice, arborẽ illã succidi, & ex illa crucẽ Dñicã, & in ea Saluatoris imaginem diligenter formari imperat. Paruit ille, & compendio satisque efficaciter artem operis elegancia secuta est. Quid ea facto huiusmodi coniici potest? Nunquid de lignis aut de truncis Deo cura est, ut indicare debeat, quod uel quale lignum sibi eligat aut eligere debuerit artifea? Sed reuera est aliud, unde curat Deus, quod prudens auditor non inutiliter secundum hanc similitudinem contempletur. Nam signum Crucis uel imaginem, quam in recordationẽ Saluatoris Christianus ueneratur populus, subleuatã ante oculos, sicut Moyses in deserto serpentem æneũ pro signo eaaltauit, imitari honore secundarii debẽt pastores, quos spiritussanctus posuit regere Ecclesiam

Iubet fieri crucem Dominicam. — *Ex nullis potest ligni cõfici.* — *Signũ crucis cur uenerẽtur Christiani.* — *Nu. 21.*

fiam Dei, quã suo sanguine acquisiuit, ut uice Christi honorentur, quos uicem constat agere Christi. Ac.20 Nimirum non humana præsumptione ad dispensatione domus Dei iuuat intrudendi, sed electione Dei uocandi, ut uidelicet ille constituatur, quem Deus elegerit, quem ut præesse mereatur, Deus uelut operarium suum dignum spiritusancto demonstrare dignatus sit. Rectè ergo huius ueritatis, huius diuinæ electionis meminisse nos faciet res ipsa, quæ penè si militer accidit, dum non qualecunque lignum, nō quodcunq; uolebant homines artifices, sed quod uu tu diuino monstratum est, ad eiusmodi operis effectum perduci potuit.

Quòd faciendo signa, semper famam uel gloriam fugit: & de Elisæo, cur signa duplicia quàm Elias facere uoluerit, dicens: Oro ut fiat spiritus tuus duplex in me. Cap. 16

1.Co.12 Operandi uirtutes hic beatus à spiritusancto, diuidente singulis prout uult, gratiam habuit, sed gloriam semper fugit, quippe qui egregiè custos humilitatis, uolebat, immò fugiebat iustitiam suam ab hominibus uideri. Denique talium maxime operum luce, sanctorum uita coram hominibus innotescit. Huius rei clarum satis & euidens indicium est, quod cum gratiam hanc haberet, ut iam dictum est, nunquam tamen precem ad Dominum fudisse reperitur pro cuiuslibet operatione uirtutis, sed nihilominus per eum nonnulla facta sunt miracula eiusmodi, nonnunquam inuito, nonnunquam & nesciente ipso, sicut sequens sermo declarabit. Verum tamen in hac laudatione humilitatis huius, nihil magnorum Sanctorum authoritati uel gloriæ derogauit, qui opus huius gratiæ fusis persepè precibus impe Eccl.3 trasse leguntur. Omnia nanque tempus habent, dicit Ecclesiastes. Denique sicut de generibus linguarum, quæ ab eodem spiritu dantur, dicit Apostolus: Quia 1.Co.14 linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus, ita, & de operatione uirtutū rectè dicas, quia uirtutes ad testimoniū sūt, nō fidelibus, sed in fidelib' & ibi sūmopere sāctis optādæ sūt, ubi ignorātiā ueri Dei habens, ad fidem eruditur populus. Vnde sanctum Elisæum laudabiliter egisse animaduertimus, qui dicen te sibi Elia, Pete quod uis, antequam tollar à te, pro 2.Re.2 tinus petens, Oro, inquit, ut fiat spiritus tuus duplex in me. Videbat nanque miserabilem Israel, sequentē fornicationes impiissimæ Iezabel claudicare in duas 3.Reg. 18. partes, sequendo Baal idolum Iezabel, & hæsitando post Deum patrum suorum, qui unus & uerus Dominus Deus est, & non posse populum eundem in suum restitui gradum, nisi per multarum operationem uirtutum. Proinde rem dificilem quidem postulauit, at tamen quia non suam, sed Dei gloriam & communē quærebat populi salutem, factum est quod petiuit, & duplex spiritus Eliæ super eum requieuit. Duplum nanque donum spiritus in operatione uirtutum ille accepit. Nam si scripturam consulas, & diligenter cōputes, Elias quidem octo, Elisæus autē circiter sexdecim miracula operatus est. Igitur & illi laude digni sunt sancti, qui per charitatem uel propter ædificationem infidelium, susis ad Deum precibus, uirtutes operati sunt, & hic atque cæteri iure honorandi sunt qui cunque propter humilitatis custodiam quodammodo fugere studuerunt datam sibi cælitus & ultro pro sequentem, eandem uirtutum gratiam. Sed iam earundem uirtutum sancti huius narrationē ingrediamur.

Duplex spiritus Eliæ quid

De homine dæmoniaco, ut eo sermonem faciente liberatus sit. Cap. 17.

Die solenni hic sanctus Dei sermonem de more faciebat ad populum. Erat autem dies ille quem Christianitas appellat diem Palmarū, quo uidelicet die rex cælorum sanctam ingressus est ciuitatem Hierosolymam, sedens super pullum asinæ nimirum ob contemptum superbiæ regum terræ, de Mat.21 qualibus Psalmista dicit: Hi in curribus & hi in equis Psa.16 subiungens protinus, Nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus, in quo uidelicet nomine tūc ille passurus aduenit, clamantibus turbis: Benedictus qui uenit in nomine Domini. Erat ergo sermo in ore Mat.21 eius tempori & rei congruens, uidelicet quomodo diabolus per seductionem primi hominis, atrium huius mundi tanquam fortis armatus occupauerit, & quō superueniens fortior filius Dei, per humilitatē Luc.11 crucis & passionis suæ fortem illum uicerit, & uniuersa eius uasa, id est, nos homines ab eo iure uictoris tulerit. Eccè autem in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti & tenebrarum principe corporaliter obsessus, & ob hoc oexibus duris ob strictus. Iam anteà per multa sanctorum loca fuerat deductus, ut meritis sanctorum liberaretur, & non prouenerat, & illi optata salus, quia uidelicet liberatio eius, beatissimi huius meritis per Dei prouidentiam referuabatur. Cum igitur sermo eiusmodi a bore beati. uiri proflueret, non sustinuit uirtutem uirtutis fortitudo inimici, qui ad singula dicta, tanquam ad totidem uerbera, uehementius eiulabat, deuetibusque miserrimi hominis tanquam suis in semetipso stridebat, audiens illas, quibus à Christo uictus narrabatur, historias. Itaque qui iam notus fuerat multis homo captiuus, omnibus innotuit, dū clamoribus cunctorum silentia turbaret, atque ad audiendum Dei uerbum intentam totius regionis mul titudinem solus inquietaret. Ad clamores eius maxime, uir ille misericordiæ filius, totus intendit, & sermonem, quem habebat in ore, prosequi non præualens, quoniam magnitudine compassionis occupabatur, orabat tacita mente, ut in uno manifestaretur homine uirtus liberatoris, qui totum mundum liberauit. Hæc tacitus orans, iterum atque iterum de industria repetebat capitulum, uictoris Christi gloriā, & uicti diaboli referens ruinam, ita ut mente excessisse uideretur, unam eādemque toties iterando senten tiam, flens pariter & uberibus, quod perpulcrum est, lachrymis perornans oris eloquentiam. Non ergo sustinuit, ut iam dictum est, ille hostis antiquus, sed uirtute uerbi omnipotentis coactus effugit, libe ramque quem diu possederat, hominem reliquit. Illo namque exturbato, is, qui uinctus à multis tenebatur placido sermone: Obsecro, inquit, soluite me, ut ea, quæ beatus ille pontifex loquitur, possim & ego quie tus audire. Cum hæc primò diceret, putabatur adhuc in illo nequam hostis fallere, sed loquebatur homo constantius, iterum atque iterum se liberatum asserens beati pontificis meritis, & sana uerba proferre. Soluerunt ergo illum, & stabat sana mente, cum audientibus reliqua sermonis intentius audiens. Testes atque miratores uirtutis erga beatum uirum tanti extiterunt, quanti illum sermocinantem tali in loco circunstabant, & diligenter attenderant eius intuitum gestumque lachrymosum, cum nihil quidem la biis pro liberatione captiui diceret, & tamen libera tionem eius tacitæ orationis uirtute perficeret.

Concio Hereberti apud populū

Oratione pellit ab obsesso dæmonem

De Abbate Volberto, qualiter per uisum monitus, de aqua unde uir sanctus post Missam manus lauit, sanitatem recepit. Cap. 18.

Volbertus Abbas Tuitien.

Aliud sub eodem tempore actum est uirtutis eius indicium, in quo amplius splendorem designat fulsit humilitatis studio apud se premebatur deorsum. Tres nanque ex eis qui male habebant, ob meriti eius testimonium cælica uisio direxit ad illum, tanquam ad salutis medicum. Primus illorum cœnobii, supra iam memorati, quod idē sanctus construxerat, Abbas nomine Volbertus extitit, uir uenerabilis, qui capitis oculorumque duro ac diutino nexabatur incommodo. Huic una noctium diuinitus per uisum intimatum est, ut ex aqua, qua sanctus Dei pontifex post Missarum celebrationem manus de more lauisset, caput sibimet oculosque profundendo foueret, indubitanter credens, φ protinus sanitatem recepturus foret. Credidit ille, quippe qui præ multis aliis familiariter conscius erat uitæ illius sanctissimæ. Venit ergo, prius tamen ab eodem accersitus, ut sæpe soler accersiri & requiri de monasterii iā dicti necessarii rebus. Cumque ad celebranda Missarū solēnia pontifex de more pararetur, accedens propius ut erat familiaris, uisum retulit, aquam de manibus iussu eiusdem sibi, ut præmonstratum fuerat, dari poscit. At ille quasi uehementer commotus, & quodā modo suæ mansuetudinis oblitus, in qua ueraciter dicere poterat: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me, repulit à se hominē uelut delirum & amentem, qui nesciret aut non nidisset Rhenum, pro foribus suis præterfluentem, in quo non solum capite & oculis, sed & toto posset corpore, quantum uellet, mundari. Repulsus ille, perstitit non incredulus uisioni, & à ministris eiusdem pontificis clā sibi, quod petebat, reseruari obtinuit, moxque ut caput & oculos ex aqua illa perfudit, integrā sanitatem recepit.

Nota tāti uiri humilitatem.

Ps. 130

Aqua qua uir sanctus manus abluit in Missa, uis.

Vt mulier cæca, per uisum monita, de uino, quo post Missam digitos lauerat, oculos intinxerit, & illuminata sit. Cap. 19.

Post hunc quædam mulier, quæ multo tempore cæca fuerat, uisum penè eundem uidit. Dictū nanque illi est, φ si ex uino, quo idem sanctus Dei post Dominici corporis & sanguinis communionem digitos de more lauisset, sibimet oculos intingeret, amissum protinus lumen reciperet. Credidit illa, dansque operam, ut ostensum posset remedium consequi, protinus ut oculos uino intinxit, lumen optatum recepit.

Vinum quo digitos lauit cacā curat.

De muliere paralytica quomodo item per uisionē monita, benedictionem ab eo flagitauit, & sanata est. Cap. 20.

Alia deinde mulier, diu paralytica, p uisum cō monita est, quatenus beati uiri benedictionem expeteret, confidens de uirtute Christi, quod per meritum beati pontificis infirmitate propulsa, consestim sanitas succederet. Illa nihil dubitās uirorum manibus sese deferri postulauit, & secus uiā collocari, qua transiturus esset uir Dei. Itaque illo prætereunte clamauit benedictionem petens in nomine Domini. At ille paululum subsistens, cum ex præsentibus cognouisset φ paralytica esset, & φ benedictionem postularet, stans eminus, eleuata manu signum crucis edidit, statimque reddita sanitas, dissoluta mē bra solidauit, & quæ aliorum manibus deuecta fuerat, surgens ad propria remeauit incolumis. Ita miro modo qui apud se latere uolebat, magis ac magis ex Deo clarescebat, & uox ueritatis implebatur, dicentis: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, & nemo accendit lucernam, & in abscondito ponit, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen uideant.

Signo crucis edito, abigit paralysim.

Ma. 5.

Vt familiaris clericus ab eo uisitatus, repente de ardore febrium conualuerit. Cap. 21.

Aliquando quidam familiaris clericus, & in ministerio quotidiano necessarius, ualida febre correptus, grauissimè uexabatur, ita ut pene à cūctis uita eius desperaretur. Erat autem tunc sanctus pontifex cum Imperatore in profectione, & de Vangionum ciuitate cum illo Moguntiam proficiscebatur habens clericum iam dictum secum in itinere, ut semper foris & intus obsequio, eiusdem consuetudinaliter utebatur. Cum ergo febris illū in profectione corripuisset, & penè usque ad mortem fatigaret, patri, semper pium super afflictos habenti affectum cum eodem pietatis affectu solicitudo quoque familiaris obsequii non parua pro tempore & re suborta est. Accessit ad lectulum, suumque pronius uisitauit infirmum, paterne percontans, si quid uellet, si quid saltē gustare præualeret. Ille ut ardebat ualido æstu febrium, nihil præter aquā se posse professus est. Qua cum benedictione cōcessa, ipse de more solenni Missarum ingressus est. Nihil quod audiretur foris, pro uirtutis operatione, ut sibi ægroti concederetur salus, orauit, sicut iam superius dictum est, quia nunquam pro huiusmodi signis aut uirtutibus precem manifestam fudit. Orabat tamē, Deo quidem loquēs, sed hominibus tacitus, & maximè in eiusmodi causis euangelicum consilium obseruabat Domini, dicentis: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum, & clauso ostio, ora patrem tuum. Clauso nanque oris ostio, orabat pro talibus, ut cum peruenisset uirtutis effectus ipse nihil egisse putaretur, atque ita iustitia eius non uideretur ab hominibus. Quid multa? Peractis Missarum solennis, dum suum rursus uisitaret ægrotum, ille iam sine dubio meritis eius de magnis febrium ignibus ac suspicionibus mortis instantis ereptus, adeo conualuerat, ut auiditatem quoque ciborum adeptus, rogaret sibi transmitti pulmentum de mēsæ ipsius apparatibus. Factum est, & exinde usque ad satietatem refectus, adeo de infirmitate conualuit, ut proxima die cum aliis proposito itinere Moguntiam præiret, & episcopalis obsequii munia ex integro, ut erat solitus, adimpleret.

Piè uisitat febricitātē clericum.

Ma. 6.

Fugit ostentationē.

Febricitans ciō precib' reualescit.

Vt ipse inter tenebras noctis orans, circumfusa diuinitus luce clarificatus fuerit, & quod multoties hoc ipsum acciderit. Cap. 22.

Idem familiaris clericus, postmodum domus S. Petri præpositus, plurima de eodem patre magna & magnifica nouerat & narrare consueuerat. Quorum pleraque, cum ob breuitatis studium præterita sint, unum est, quod silentio transire non libuit, quia uerè signum magnum est & euidens, quòd oratio eius uerè ignis fuerit, & ante oculos diuinitatis uelut lampas ardēs & lucens, charitas eius extiterit. Nocte quadam, cunctis circa ipsum dormientibus, lumen, quod de more coram ipso positum fuerat, ut toto noctis spatio, luceret, extinctum est. At ille iam dictus familiaris clericus repente somno excitatus consurgens, & hac illacque sub horridulo silentio circumspiciens, dum pro recuperando lumine solicitus

solicitus trepidat, rem diuinã & memoria dignam, ut ipse cum iuramento testabatur, conspicatus est. Nam inter ipsas noctis tenebras, ecce de lectulo, in quo beatus pontifex peruigil orabat expásis manibus, lux immensa refulsit: cuius etiã magnitudine inualescente, nec manus easdẽ, ut ipse fatebatur, uidere aut discernere potuit. Hoc nimirum signo satis claruit, quòd uerè filius esset lucis, & filius diei, & quia oratio eius uerè ut ignis peccata consumit, & potestates tenebrarum uincit. Nec uerò illa tantũ uice, sed & multoties cũ post matutinales hymnos, psalmorumque continuas decantationes lumẽ materiale alicubi reconderetur, lumẽ spirituale pontificẽ sanctũ secretius orãtem ità circũfulsit, ut putaret adesse plenitũ solis meridiani.

Illo orãte, lux immensa diffunditur in tenebris.

Crebro id contigit.

De humilitate eius, qua contemptum à presbyteris omnibus, pauperis sui filium baptizauit. Cap. 23.

IAm de humilitate eius gloriosa signa pmissa sunt quia in operatione uirtutũ, & patris, qui in cœlis est, glorificatione quærebat, & sic operátẽ, sciri uel uideri se ab hominibus refugiebat. Porrò ipsa humilitatis uirtus, tunc demũ dulcis & sua perfectione laudabilis est, quandò is, qui intus plenus Deo, creatori suo sese subiicit in cõtractione cordis, foris quoque ad infimorũ cõdescensionẽ hominũ semetipsum quanto maior est, tãto amplius pro eo & tẽpore submittit. Libet igitur narrationi huic inserere rem gestã, magnæ humilitatis exẽplũ ferentẽ, & testimonio utilẽ, ut maximè in sacris rebus nulla Ecclesiastica dignitas qualẽcũque despiciat pauperẽ fidelẽ. Simul quia plerique salutariũ sacramẽtorũ ministri nimiũ peccant, dum sacra uenditant, cunctaque quæstus causa faciũt, libẽter hoc illis exẽplũ ingerendũ est: quia uidelicet peccatũ quoque illorũ uehementer hæc res gesta redarguit, in qua sanctus iste magna, ut iã dictũ est, laude refulsit. Pauperi cuidã ex his, quos pater sanctus ope quotidiana sustentabat, infantulus natus erat. Is quia pauper erat, & quia nihil quæstus in manu habebat, cõtẽnebatur à sacerdotibus, per totã urbẽ Coloniã puerulũ illũ circũferens, & eidẽ filiolo regenerationis gratiam offerri postulans. Defessus ergò & cõtemptus, ad sanctũ recurrit pontificẽ, & quòd tali in re cõtemptus esset, magna & flebili uoce cõquestus est. Ille ut uerè sapiẽs Curre os, inquit, affer illũ ad me, ego enim eum habeo baptizare. At ille: Suscipe, inquit, ergò eũ tu quoq; de sacro fonte, & cõpater meus esse dignare. Baptizauit itaque pauperculũ, nõ pro personis nostræ salutis appendẽs sacramẽtũ: suo nimirũ facto & exẽplo tãtæ ciuitatis tã multos redarguens presbyteros, quòd non sufficient fidem Domini nostri Iesu Christi habere in acceptione personarũ, iudicãtes, ut ait apostolus, apud semetipsos, & facti iudices cogitationum iniquarũ. Etenim, inquit, si introierit in cõuẽtũ uestrũ uir, annulũ aureũ habens, in ueste candida: introierit aũt & pauper in sordido habitu, & intẽdatis in eũ, qui indutus est ueste p̃clara, & dicatis ei, Tu sede hic bene: pauperi aũt dicatis, Tu sta illic: aut, Sede sub scabello pedum meorũ: nõne iudicatis apud uosmetipsos, & facti estis iudices cogitationũ iniquarũ? Quòd si in quouis iudicio iure hæc authoritas Apostolica redarguit acceptores personarũ: quãto magis in dispensatione sacramentorũ, quæ de cœlo gratis profluxerũt, uir sanctus exẽplo suo redarguere debuit paupertatis cõtẽptum? Rectè igitur gradiẽs secũdũm regulã uel cõsiliũ sapiẽtiæ dicẽtis: Si bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa: tradidit sacramentũ salutis, nõ personæ intẽdens, sed creaturæ formatæ ad imaginẽ Dei: & ipse de sacro fonte suscepit puerum, factusque cõpater, dedit patri, undè nutriret eũ. Quadã postmodum die, cùm celebrata statione apud S. Seuerinum, reuerteretur, multa cleri & populi turba comitatus, transibat exiguum iam dicti pauperis tugurium. Ille ut prætereuntem uidit, nõ parũ alacri usus cõfidentia, prorupit, frenum equi corripuit, simul clamans & adiurans per nomen Christi & per maiestatẽ diuinæ charitatis, ut paululum subsisteret, & uel modicum quid de compatris sui apparatu perciperet, memor fœderis, quod secum pepigisset in iam dicta regeneratione uel susceptione filioli. Audiãt & hoc eæ plũ, quicunque quasi iure sacerdotali de pauperibus libẽter obsonia cupiunt, immò & uiolenter exigunt: qualibus per prophetã Dominus cum dixisset: Væ qui opulenti estis in Sion: subsecutus & hoc addidit: Qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armẽti. Audiant, inquam, hoc & imitentur exemplũ, quia põtifex magnus ad huiusmodi tugurium compatris digressus, optimum sumpsit conuiuium, panis uideli cet frustum, & gallinæ pullum, necnon & tenuis ceruisiæ poculũ. Talis causa fit, talis pietatis custodia, talis charitas, ubi uel quoties sacerdotalis dignitas, pro accipiendo munere ad pauperes sese inclinat. Hæc pro humilitatis eius testimonio uel exemplo dicta sint.

Baptizat pauperis filium, ab omnibus reiectum. Iacob 2.

Eccl. 12.

Amos. 6.

Tãtus põtifex non respuit inopem mẽsam tenuis hominis.

De misericordia eius, ut damnatum pro sacrilegio clericum, de suspendio liberauerit. Cap. 42.

PОrrò de misericordia quã magnã in pectore eius domũ sibi ædificauerit, quã uerè misericors & misericordiæ filius fuerit, testes erant pauperũ multitudines, & penè innumerabiles esurientium cunei: quos non uno tantum tẽpore uel anno, sed pluribus episcopatus sui annis, fame per totũ penè orbẽ grassante, de multis regionibus confluentes, paterno affectu & materna pietate in magna benignissimi cordis sui latitudine suscipiebat, dispertiẽs illos p episcopij sui possessiones, quã cuiuscunque fundi facultatẽ sustinere posse p̃pẽdebat. Verũ p̃ter quotidiana hæc pietatis eius experimẽta, quẽdã aliquando memoria dignã rẽ gessit, in qua p abundãtiã misericordiæ, ppè mẽdacij sine simulatiõis ac duplicitatis iniquitatẽ incurrisse possit existimari. Sed nos eiusmodi rẽ gestã commemorãtes, ad memoriã reuocemur illud dictũ Sapientis: Melior est iniquitas uiri, quã benefaciens mulier. Res hoc mõ gesta est: Clericus quidã ea pauperibus, qui, ut iã dictũ est, ad beati põtificis curã & eleemosynam cõfluxerãt, uõ cõtentus stipẽdio charitatis, sui quod sibi ex illo die porrigebaẽ, usq; in Saxoniã trãsuolauerat, & ociositatẽ sectatus, quæ ut ait sapiẽtia, multã docuit malitiã, furtũ ppetrauerat. Denique tres uõ cũ effringẽr ecclesias, cũ uasis & uestibus sacris ex inde sublatis, sacrilegus Coloniã uersus repedauerat. Illic depræhẽsus, imò subsequẽtibus è uestigio his, qui dãnũ ptulerãt, iudici eiusdẽ ciuitatis reus repræsentatus fuerat. Nec erat dubia sñia, quin sicut habet forẽsis lea, cõuictus fur sacrilegus, statim suspẽdio interiret. At tũ sanctus pater in ipsa urbe p̃sens aderat. Audito ergò quod acciderat, cõfestim iudicẽ ad se euocat, iubetq; tãq furti uindex animosus, ut furẽ secũ in suã p̃sentiã deducat. Nõ, inqr, bodie quicquã cibi aut potus pcipiã, donec in cõspectu meo ille mortis reus appareat. Factũq; est, & corã addnctũ, quis toruis oculis adspiciẽs, Te, inqt, uiuere fas nõ est, cui mors tãto acquisita scelere, iã debita iãq parata est. Hæc palam cũctis minaciter elocutus, optimo illum executori. s. pauperũ p̃uisori, reũ cõmittẽs, secretius edixit, ut necessariis sumptibus ubertim reficeret. Ipse ad prãdiũ discũbẽs, q sola causa pœnã illius differre uidebatur, assidẽte omni frequẽtia, cũctisq; ad epulãdũ intẽtis, ip se propositi nõ immemor, iam dictum prouisorẽ pauperum clàm aduocãs, clamque auri insusurrãs: Educ, inquit, clericum, meumque sessuro illi sterne quãtocyus equũ, tuque pariter adequitãs, deducito ultra syluam proximã: dansque illi librã argenti, illo in salutẽ dimisso,

Benignitas eius in pauperes.

Eccl. 42.

Eccl. 33.

Reum mortis clericũ mira simulatione liberat à supplicio.

dimisso, tu quãtocyus reuertẽs, coram adstabis. Factũ est, ut imperauit. Et ministro, qui redierat corã adstãte, ipse simulata seueritate: En, inquit, ubi est reus ille? Hæc dicẽs, uidebatur, immò uideri uolebat, de pœna illius iã maturãda tractare. At ille uolũtatis ei⁹ simul & facti cõscius, tristitiã simul & pauorẽ cõfingens: Fuga, inquit, mi Domine lapsus est. Tũc & ipse discurrẽs fictumque metum uerbis atq; questibus depromens, cunctos qui aderãt, attonitos reddidit. Quem sanctus pontifex quasi uehementer increpitans & minaciter obiurgans, conuersus ad populum, spectaculi causa confluentem, Eccè, inquit, reus ille effugit, euasit. Ite, currite, quatenus retractus ex fuga, debitam quantocyus pœnam soluat. Hoc insigne pietatis egit memorandus hic fraternæ salutis artifex, simulator fidelis, &, si dici fas est, splendide mendax: de cuius tali commento si cuiquam mendacij nota non carere uidetur, iterum atque iterum decantare licet id, quod supra dictum iam est, Quia melior est iniquitas uiri, quã

Ecc. 42. benefaciens mulier. Vir nanque is est, qui ad uirtute tendit, & in omnibus, quæ agit, regno charitatis intẽtus est. Mulier autem, id est, mollis indicatur, quisquis quolibet in sexu malum intendit, & regno cupiditatis deditus est. Ergò hic in facto suo, quãquàm simulationis uitium subiisse uideatur, uir est, & hæc iniquitas melior est, quàm benefactum eius, qui dum iustitiæ zelum simulat, crudelitatem exercet.

De sancti uiri persecutionibus. Cap. 25.

INter tot ac tãta pietatis opera seruus Christi quasi malè operans, persecutionibus, ut iam superius

2.Ti. 3. prælibatum est, non carebat. Nec mirũ. Dicit enim Apostolus, immò is, qui in Apostolo suo loquit Christus: Omnes qui piè uolunt uiuere in Christo, perse-

Ps. 106 cutionem patiuntur. Et in psalmo prophetica ueritas cùm dixisset de sanctis ecclesiarum rectoribus, Qui descendunt mare in nauibus facientes operationẽ in aquis multis: ipsi uiderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo: continuo subiunxit, Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius. Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos &c. Oportebat ergò & iustũ, quonià piè in Christo uiuebat, persecutionem pati: & quia nauim in mari, id est, ecclesiam in hoc seculo regẽdam susceperat, oportebat enim fluctibus turbari & moueri. Persecutionem patiebatur ab inuidis, quorum moribus ipse minimè conueniebat. Illis nanque grauis erat etiam ad uidendum, & ubi sanctius atque reuerentius corã Domino, humilis & paruus in oculis suis, procedebat siue adstabat, ibi amplius inuidis displicebat. Erat uerò uultu ualdè reuerendus, & earum, quæ in mente illius regnabãt, uirtutum quædam maiestas forinsecus in faciem quodammodò uisibiliter sentiebatur, maximè cum sancto altari assisteret, sacris Missarum solenniis intentus. Tunc etenim tam reuerendus apparebat, ut in faciem eius intendere uolentes, quasi uelut magisterij dignitate subditos terreret, nisi quos dilectio confortabat, quæ sola Dei & sanctorum eius adspectu digna est. Hoc amplius indignantes inuidi, execrabantur, procaciter ad alterutrum loquentes, & dæmonem eum esse dicebant, quem constabat esse angelum Domini, secundùm ueritatem scripturæ, dicẽtis:

Mala. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituũ est. Videte, aiebant, dæmonem, quomodo se in effigiem transfigurat angeli, irã ut nemo nostrum faciem eius intueri possit. Et quid mirum, si ueritas uerum dixit,

Matt. 10. & secundùm dictum eius locuti sunt domestici falsitatis? Dixit enim: Si patremfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius?

Inuidos patitur infestos.

Maiestas uultus eius sacrificantis.

De S. Henrico Imperatore, qui ab inuidis male persuasus, sancto uiro infensus erat. Cap. 26.

POrrò maiores fluctus illi excitabat in Imperatoris animo uentus cõtrarius, quia uidelicet suspicionẽ, quã cõtra sanctũ uirum in initio regni sui, sicut iam supradictum est, mente cõceperat, inuidi iã dicti semper augere laborabãt detractoriis susurrationibus. Denique res eousq; processit, ut iam dictus Imperator, nimio cõtra illũ furore succẽsus, Coloniã peteret, hoc propositũ habens, ut eũ pontificatu amoueret aut certè, si hoc rationabiliter fieri nõ posset, quolibet modo iniuriose illũ & indigne tractaret. At uerò Deus, maris & fluctuũ Dominus, qui ad beatũ Iob mysticè loquẽs: Circũdedi, inquit, mare terminis meis, posuiq; uectẽ & ostiã, & dixi: Hucusq; uenies, & hic cõfringes tumẽtes fluctus tuos: nõ pmisit procellam hanc hucusque pcedere, ut pficeret Imperator, quod Iob. 38
intẽderat: sed occurrens subuenit ambobus, uidelicet & illi, qui patiebatur immeritus, & illi, qui de innocentis cõsciẽtia malè sentiens, peccabat errore deceptus. Causa, pp quã tali cũ animo Imperator Coloniã properabat, hmôi exstiterat. Imperator exercitu cõmoto comitẽ quendã Ottonẽ, seculi dignitate præpollẽtẽ, in castro, quod dicitur Hamerstein, sito supra Rheni littus, obsederat. Is nãq; Otto episcopatũ Mogũtinũ multa infestatiõe sæpius peruagãs, ferro & igne depopulabatur, odio magno cõtra eiusdẽ ciuitatis psulem uehemẽter inflãmatus. Fuerat nãque ab illo pp illicitum cõnubiũ iudicio generalis cõcilij anathematizatus. Cũ ergò querimonia eiusdẽ psulis excitatus Imperator, prædicto in castro illũ obsedisset, uenerabili huic uiro demãdauit, quatenus & ipse cũ suis ad hoc negociũ festinus adueniret. At ipse tũc immẽsis uexabatur febribus, & idcirco adimplere non ualuit, quod imperabatur. Quã impossibilitatẽ eius causam ut audiuit Imperator, nõ credidit, uidelicet antiqua suspitione pœccupatus, & putãs illũ semp exosũ sui habere tẽpora imperij. Respõdẽs igitur cũ furore, magnoq; spiritu iracũdiæ: Si, inquit, ad me dedignat uenire, ipse eũ, quia ægrotat, habeo uisitare, atque cũ hac iracũdia mox, ubi hostẽ expugnauit, Coloniã, ut iã dictũ est, pperabat, imminẽtibus nimiũque sese ingerẽtibus inuidis suprà memoratis, qui satis ardẽtẽ furoris eius ignẽ magis ac magis pflabãt, linguis maleuolis detrahẽdo innocẽti uiro Dei. Sed quia tẽpus erat iã cõsolãdi, terminũque põnedi fluctibus illis, & tẽpestati diutinæ aduersitatis, pspiciens de cœlo Dominus, statuit pcellã eius in aurã, & siluerũt fluctus eius. Nã ipsa nocte, qua Coloniã ingressus & officiosissime à uiro Dei erat susceptus, cum se sopori dedisset, uidet in somnis quẽdã quasi uenerabilẽ uirũ, põtificali ueste ornatũ, q illum sic allocutus est: Caue, inquit, ò Imperator, nẽ posthac amplius pecces in cõseruũ meũ Herebertum. Scito illũ Deo esse acceptũ: in quẽ si quid admiseris, tu sine dubio portabis iudiciũ. Nimirũ gratia miserẽtis Dei, saliter pmonẽdo Imperatorẽ, ignorãtiæ eius pepercit, quia uidelicet in eo, q uirũ eiusmodi suspectũ habebat, nõ malicia, sed ignorãtia peccabat. Siquidẽ eiusdẽ Imperatoris animã timor Domini possidebat, neq; sciẽter disponere aut iudicare quicquã in regno cupiebat, per quod cœlestis offenderet maiestas. Denique cũ aliquid de regni negociis disponere aut iudicare intenderet, dispositiones eius siue iudicia sua precibus & eleemosynis præueniebat, quatenus mẽs eius & actus cœlesti regimine gubernaretur, nẽ quando exorbitaret agẽdo uel iudicando, quod diuinis contrairet legibus. Rectè igitur secundũ intentionẽ suã diuino, ut iam dictũ est, oraculo præuẽtus & seruatus est, nẽ tantorum meritorum pontificem iniuriãdo, ut propoluerat, ipse reus iudicio diuinitatis existeret.

Vide ut etiam sanctos principes mala lingua nõ nũquã fallant

S. Imperator uirũ sanctũ, ab emulis male persuasus suspectũ habet.

S. Imperator per uisum admonetur.

Vide hic sancti Imperatoris encomion.

Vt

Vt Imperator ſanctum uirum, cernentibus æmulis, ter oſculatus ſit. *Cap. 27.*

QVid multa? Manè facto, cũ Imperator mente mutatus uirum Dei aduocaſſet, & id, quod cœlitus euenerat, quòd ſuperno reſpectu rex compunctus fuerat, uir ſanctus adhuc ignoraret, ac perindè lachrymoſis oculis apud illum querelam depromeret, cauſas requirens, propter quas ſibi tandiu Imperator infeſtus exiſteret, repente, quod non ſperabatur, idem Imperator exurrexit, & uirum Dei amplexatus eſt. Ille admirans, hæc pariter conſolationis ab eodem dicta accepit: Ex quo ad regni faſtigium, Deo donante, cõſcendi, detrahentium linguis nimiũ credulus fateor, uenerande pater, te exoſum habui, & hanc odij trabem in oculo geſtans, & ideò nihil uidens, iniquum de te iudicium habui, tuamq́; iuſtitiã, immò Dei gratiam in te fulgentem, uidere non merui. Porrò, te tacente, cœlum clamat ſuper te, tuáq; cauſam defendit apud me. Nam ipſe, qui de ſanctis ſuis curam habet ſemper & habuit, ſicut ſcriptũ eſt, Nõ reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges, dicens: Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari: ipſe me pro te corripuit, ut ſciam, ꝙ inter electos eius computatus ſis. Indulge ergo, precor te, ꝙ in te malignatus ſum, uel ꝙ te ſeruum Dei tangere deliberaui: quia peccatum meum cognoſco, nec amplius addam aduerſari tuæ ſanctitati. His dictis ſemel & iterum ac tertiò ſanctũ põtificem deoſculatus eſt, triplicem nimirum nectẽs dilectionis nodum, de quo Sapiens loquitur: Funiculus triplex difficilè rumpitur. Profectò Imperatorem dignum & eccleſiaſticum uirum, ut erat eruditus, & literarum ſcientia ad unguem perfectum arbitrari licet euangelij memorem fuiſſe, ubi primus Apoſtolorum Petrus trinæ negationis culpam, trina dilectionis deleuit confeſſione, tertiò reſpondens: Tu ſcis Domine, quia amo te. Pulchre igitur & dignè trinum dedit oſculũ dilectionis & pacis, ſub teſtimonio ſanctæ Trinitatis: atque hac dulcedine gratiæ & honoris, præteritæ infeſtationis amaritudinem ſuperauit. Nec moratus, uirum Dei, iam amicus amicum, prope ſe reſidere fecit. Hæc uidentes aduerſarij, qui quaſi tempus opportunum nacti, aduerſum illum conuenerant, ſuasque diu linguas ad accuſandum acuerant, confuſi, protinus in fugam conuerſi ſunt. At uerò cœteri benedicebant Dominum, ueritatẽ magnificantes ſcripturæ, dicentis: Quia cor regis in manu Dei eſt.

Imperator humiliter fatetur errorem ſuum.
Pſ. 104.
Oſculatur tertio ſanctum uirum.
Eccẽſ. 4.
Iohan. 21.
Prou. 21.

Vbi Imperatori, ſuppliciter denuò ueniam petenti prædixerit obitum ſuum. *Cap. 28.*

NEc contentus hac ſatisfactione rex religioſus, adhuc de iudicio diuino erat ſolicitus. Etenim is, in quem peccatũ aliquod commiſſum eſt, præceptum quidẽ uel conſilium habet euangelicum, ut peccanti in ſe ex corde ſuo dimittat: ſed adhuc timendus eſt ille, qui legem dedit, quique per prophetam dixit: Qui tangit uos, tangit pupillã oculi mei. & de quo item ſcriptum eſt: Mihi uindictã, & ego retribuam, dicit Dominus. Bene ergò ſolicitus, & præterita reconciliatione nõ cõtentus, nocte ſequenti, finitis matutinorum ſolẽnijs, aſſumpto uno ex clericis, idẽ Imperator cubiculum ſancti pontificis adiit: ſed non ibi quieſcentem, uerum in proximo S. Iohannis oratorio uigilantem, ut ſolebat, & orationibus inſiſtẽtem reperit. Protinus abiecta chlamyde, ſolo ſtratus ante pedes eius, in ſpiritu humilitatis & in animo cõtrito ſe ſuſcipi poſtulat, & ea poteſtate, quam ſacerdotibus ſuis Dominus cõtulit, ueniam ſibi dari cunctorũ, quæ in ipſum commiſerat. Nec moratus omnipotẽtis Dei famulus, Imperatorem proſtratum à terra ſubleuat, & Chriſto mediante, qui dixit: Vbi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum: ac deinde: Amen dico uobis, Quæcũque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terrã, erunt ſoluta & in cœlo: abſolutio culpæ ſecũdũ fidem regis in cœlo & in terra peracta eſt. Erat autẽ hoc ſeruo Domini initium ſempiternæ conſolationis, quippe qui de iſta ualle lachrymarum protinus aſcenſurus erat ad gaudiũ diuinæ uiſionis, ſicut Pſalmiſta dicit: Beatus uir, cuius eſt auxilium abs te: aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum. Et ſubinde: Ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorũ in Sion. Etenim hoc idem uir Domini, reuelante ſibi ſpiritu, prænoſcens, ait in illo ſecreto inter cætera ad eundẽ Imperatorẽ. Noueris certiſſimè, quia poſt diſceſſum noſtrũ, quo nunc ſeparandi ſumus, noſtras inuicem facies iam in hoc ſeculo nequaquã uidebimus. Eo magis Imperator corde cõpunctus, iterum in amplexus & in oſcula ruit, flens pariter & cũcta penè membra, manus & oculos, collũ quoq; fixis demulcens oſculis. Hoc facto, clàm ad cubiculum rediit, mœſtam reportans memoriam prophetiæ beati uiri, quam & poſtmodum, tranſitu eiuſdem ſubſequente, ueram fuiſſe comperit, & ipſe, ut audierat, ore proprio denarrauit. Nec ſui uerò tranſitus tãtummodò, ſed & obitus Imperatoris prophetico ſpiritu hic ſanctus Dei præſcius extitit, quod poſtmodum ſuo loco præſens narratio non tacebit.

Matt. 18.
Zac. 2.
Ro. 12.
Vide ſancti Imperatoris eximiã humilitatem, & ut agnoſcat põtificum authoritatem.
Matt. 18.
Pſ. 83.

Febre corripitur uir ſanctus, & Eccleſiaſticis ſacramentis munitur. *Cap. 29.*

IGitur poſt diſceſſum Imperatoris beatus Hereberꞇus, cœlorum ciuis, longa in hoc ſeculo peregrinatione fatigatus, cum ſuſpirans proſpiceret manſionem æternam patriæ cœleſtis, tandem febre corripitur, & eccè ſeruus Domini pro ipſa expectatione peruigil, ſentire ſeſe arbitratus eſt, ꝙ iam ueniret, iamq́; pulſaret Dominus, ut ſibi aperiretur. Erat autem tunc temporis in quadam ſuæ diœceſis uilla, quæ Nuſſia dicitur. Cùm igitur urgente atque ingraueſcente moleſtia uexaretur, properè Coloniam mittens, Abbatem Eliam accerſiuit. Quo ueniente, ipſe, ſecundùm præceptum Apoſtoli, ſacro eſt unctus oleo in nomine Domini, pariterque corporis & ſanguinis Dominici ſacramentis munitus, tunc demum carinæ illatus eſt, ut Coloniam deduceretur. Tunc in Apoſtolorum principis oratorium iuſſu ſuo delatus, atque coram altari ſanctæ Crucis, quod ad medium ſitum eſt, depoſitus, prout ualuit, capite oculiſque ac manibus in cœlum protenſis, prolixius orauit. Aderant nanque tam ex clero quàm ex populo quamplurimi, mirantes pariter & compuncti pro ſuauitate orationum & pietate ſupplicantis, cui ueraciter omni tempore & tunc maximè in extremis ſuis congruebat illud Dauidicum: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Oratione ergò bono cum odore ac religioſo exemplo completa, in cubiculum oratorio coniunctum delatus eſt. Prædictus Abbas ab eodem pro conſolatione retentus, continuis duabus noctibus, ubi parum quid ſomnij percepiſſet, uiſionibus clariſſimis inſtruebat, ꝙ eadẽ infirmitate ſine dubio idẽ foret è corpore migraturus.

Nouasii corripitur febre.
Iaco. 5.
Extremã unctionẽ & Euchariſtiã moriturus accipit.
Pſ. 140.

Viſiones Eliæ Abbatis de obitu ſancti uiri. *Ca. 30.*

ERat autem huiuſmodi una uiſio, quam mox hora matutina beato uiro, carnis ſuę ſolutionẽ deſideranti, hoc modo retulit, Videbã, inquit, me

Viſio Eliæ Abbatis.

beati Petri otatoriũ introiſſe, & eccè illud erat quaſi magna & ſolenni frequentia plenum, ſplendidis clericorum atque ſanctimonialium choris conſiſtentibus, & quaſi ad procedendum paratis obuiam cuidã magnæ perſonæ, ut ab ipſis honorificè ſuſciperetur: quo uidelicet honore ſacras illuſtresque perſonas in tempore præuenire, Eccleſiaſticæ conſuetudinis eſt. Neſciebam, inquit, quæ illa deberet eſſe perſona, ueruntamen magnam aliquam atque iuſigniæ reuerẽtiæ ſuſcipiendam fore perſonam, meus ſomniantis ſenſus habebat. Ergò licèt tremebundus, in gradu meo conſiſtens immotus, eum, qui primus inter eos uidebatur, acciui, & quiſuam ab ipſis ſuſcipiendus foret, percontatus ſum. Ille reſpondens: Deo, ait, ſanctiſque omnibus dilectum, uidelicet Archiepiſcopum Herebertum uenimus ſuſceptum. Ego uehementer admirans tanti tamque ſplendidi occurſus feſtiuitatẽ, hæc audiui ab eodem protinus: Si ſcires qualiter uel a quibus poſtmodùm ſuſcipiendus eſt, nequaquàm admirareris ſuper hoc proceſſu noſtro, qui re ipſa lõgè minor eſt. Huiuſmodi uiſum his, qui uiderat, beato uiro confeſtim diluculo referens, uerè tanquàm bono nuncio ſanctam lætificabat animam diſſolui, & cum Chriſto cupiẽtem eſſe. Nam expectationi deſiderioq; eius anhelanti celerem adeſſe pollicebatur effectum, & eam, de qua iam ſupradictum eſt, diſceſſus ſui confirmabant præſcientiam. Deniquè & ante uiſionem hanc aliud quiddam iam dictus uir ueuerandus Elias uiderat, quod proculdubio ad eiuſdem rei ſignificationem pertinebat. Fuerat autem huiuſmodi ſomnium, eundem pontificem, ſacris atque feſtiuis indumentis perornatum, procedere quaſi ad celebranda ſolennia Miſſarum, ſolum tamẽ atque incomitatum, clero expectãte taciturno: cuius idem pontifex, quaſi Romam peregrè profecturus, benedictionem flagitaret: qui & ſolus, ut uidebatur, declinauit, & nuſquàm repertus eſt. Talia, non dubiam interpretationem habentia, cùm ille triſtis referret, uir beatus in abundantia lætitiæ ſuſcipiebat: quippe qui iandudum finẽ ſuum habens præcognitum, præſentibus adhuc iuuabatur documẽtis, ut diceret: Diſrumpe uincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Maiora his, per quæ longè uel propè beati huius uiri tranſitus uel meritũ ſignificatum eſt, loco alio ſeruata ſunt. Nunc eundem eius cœptum ſermo proſequatur tranſitum.

Alia eius uiſio.

Pſ. 115

Vt uir ſanctus fratrem ſuum flentem conſolatus ſit. Cap. 31.

CVm ergò abſq; dubio per præſentis ægritudinis moleſtiam pulſaret Dominus, hic ſeruus fidelis aperire illi properabat, lumbis iamdudũ præcinctis, & lucernis clarè ardentibus. Diſtribuebãtur omnia, quæ ſuperfuerãt, pauperibus, ut profecturus ad æterna tabernacula, pauper ipſe grata uice reciperetur. Reſidebat autem ad caput lectuli frater eius Comes, nomine Gezemannus, profundas lachrymas atq; amatiſſimos continuãs gemitus, uelut qui in magno pelago tempeſtatem circunſpiciẽs, fractoque gubernaculo naufragus periclitaretur. Cui uir piiſſimus ualde compatiẽs: Quid, inquit, frater mi tam miſerabili temetipſum afficis eiulatu? Parce, quæſo, lachrymis & gemitibus: quia ſperantibus in ſe non deerit conſiliarius & conſolator Deus. Tu ergò iacta cogitatum tuum in illo: & quia cunctis in hoc ſeculo uiuendi tempus breue eſt, & migrare oportet, nunc interim præparare, & miſerere animæ tuę, ut dignus habearis ſeculo uenturo. Præparationis hic modus tibi pernecesſarius & optimus eſt, ut de rebus tuis quoad potes, pauperibus impertiendo, amicos tibi facias: ut cum defeceris, ſicut ait Dominus uoſter, recipiant te in æterna tabernacula. Hæc & huiuſmodi ſalubria monita danti, ille reſpõdit: Iſta, Domine mi, Deo adſpirante, libenti animo agere curabo: ſed tuus ab hac uita diſceſſus, fratris tui orphanitas & inconſolabilis animæ meæ uiduitas eſt. Noſti præterea quia maieſtas imperialis tuis omnibus propinquis aduerſa ſemper extitit, & dum aduiueres, tunc quoque nobis propter ipſum periculoſus erat ſtatus uitæ præſentis. Eccè autẽ refugium noſtrum, murus & antemurale noſtrum cadit, dum tu ab hac uita diſcedis, cuius muniebamur uirtute & gratia, magniſque apud Deum & homines meritis peruulgatis. Ad hæc uir Dei ſpiritu prophetico prædoctus: Regem, inquit, immortalẽ modis, quibus iam dixi, ſtude tibi efficere propitiũ, de iſto autem homine communis neceſſitas finem factura eſt, ut & ipſe uiam uniuerſæ carnis egrediatur. Noueris enim quia poſt obitum meum, trium non peraget annorum curriculum.

Moriturus omnia ſua largitur pauperibus.

Optimè conſulit fratri ſuo comiti.

Lu. 16.

Prædicit obitũ Imperatoris.

Vt in extremis pauperum memorem ſeſe declararit. Cap. 32.

POſt hæc, morbo inualeſcente, iamque nõ incerto eius tranſitu, ſpirituales, ipſo iubente, à fratribus exequiæ pſalmorum decãtationibus inchoãtur. Ipſe quoque pectoris anhelantis, quoad poterat, citharam extendebat, pariter pſallens & quodammodo dicens. Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis uſque ad domum Dei, in uoce exultationis & confeſſionis. Intereà pauperum procuratorem, cui curã illorum ipſe commiſerat, inter mœrẽtium cateruam cominus ſibi aſſiſtere uidit. Et quid, inquit, nũc agunt fratres mei? Num illorum ſeruitio deeſt aliquid? Dicebat autem de pauperibus. Etenim illos humili cõſciẽtia fratres ſuos, immò & dominos & patronos apud Deum æſtimare conſueuerat. Cùm ille cuncta, quæ ſibi aſſignata fuerant, ſe expendiſſe, iamque nihil ſupereſſe reſpondiſſet, protinus eccleſiæ præpoſitum, & ciuitatis acceſſiens aduocatum, his illos allocutus eſt, Audiſtis, chariſſimi, immò & uigilanter audire debetis ſcripturam dicentem, Quia fœneratur Domino, qui miſeretur pauperi, & quia ſicut ignẽ extinguit aqua, ità eleemoſyna reſiſtit peccatis. Ego ſiquid exempli boni ſecundùm uerba hæc uobis præbui, ſi quid in pauperibus ſeminaui, nunc iam repoſita compenſabitur merces, & meſſis, quã acquiſiui, nunc iam recipienda eſt, ſicut item ſcriptum eſt, Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Iam enim uobiſcum diutius non ero hic, ubi ſeminatur. Migrandum eſt, & iam hora inſtat, ut eam illuc, ubi metitur, propria corporis mei, prout geſſi, recepturus. Vos igitur tanquàm filios chariſſimos pater moriens & ultimũ ſpiritum trahens, hac nouiſſima teſtatione cõuenio, quatenus pauperum memores ſitis, atque hoc animæ meæ ſolatium impendatis, ut quoaduſque ſucceſſor epiſcopus ſubrogetur, conſtitutum à me pauperibus refrigerium, ueſtra ſuppeditante cura, non deſit. His auditis, uehementer compuncti ſunt, ſeque hoc libẽtiſſime acturos ſpoponderunt, eo magis abeuntẽ congemiſcentes, ꝙ factis præteritis perpendebant conuenire uerba nouiſſima, reſpicientes qualis erat, qualiter uixerat, quanto ſibi ſemper ſtudio miſericordiam theſaurizauerat & inſtãtis horæ neceſſitatẽ finẽque, in quo laus omnis canitur, quàm ſapiẽter prouiderat.

Pſa. 41

Pauperes uocat fratres ſuos & dominos.

Prou. 19.

Eccl. 3

2. Cor. 9.

Cõmendat pauperes primarys uiris.

Prædicit quis ipſi ſit ſucceſſurus, & moritur. Cap. 33.

ET quia de ſucceſſore mẽtionẽ fecerat, altius in planctum excitati, uelut pupilli iã deſerri, pcũtabant & quæritabãt, quiſnã tãto præſule uiduatam

atam recepturus foret matrem ipsorum ecclesiam. Ille, aiebant, uirtute uenerabilis est, & ille alius utcunque idoneus est: atque ita diuersorum qualitates perpendendo, solicitudinem suam inuicem anhelando conferebant. At ille prophetico, ut iam supra dictum est, prædoctus spiritu: Neque illum, inquit, neque hūc quem putatis: sed Pillegrinum habebitis episcopum, & hic in hac ecclesia pontificatus officium breui tempore administrabit. His dictis, carne solutus, de uitæ præsentis angustia ad æternæ patriæ sempiternā cōsolationem ascendit, fructum percipiens perpetuæ iucunditatis, Migrauit autem septimodecimo Calend. Aprilis, sepultusque est in Viuitensium castro, in oratorio sanctæ Dei genitricis, quod ipse condidit multis deinceps ibidem coruscās miraculis ad laudē Domini nostri Iesu Christi. Vbi cum sanctum corpus eius humatum fuisset, tunc demum reminiscens is, qui uillicus sancti pontificis extiterat in chorte ipsa in qua iam dictum per superius memoratam reuelationem constructum erat oratorium, admirando diuinam prouidentiam, dicebat: Locus hic, in quo corpus hoc sanctum sepultum est, tumulus erat omni tēpore herbidus, semper mundus & amœnus, omniumque oculis iugiter gratiosus. Quod nimirum laudibus proficit beatissimi uiri, cuius futuris exequiis, seruandisque reliquiis taliter sese loci facies, iubente Deo, præparauit, ut semper seruaretur uiridis ille sinus terræ, in quo requiescere haberet possessor sēpiternæ uiriditatis, cui reposita erat hæreditas incorruptibilis, incontaminata, & immarcescibilis. Proindè cū Apostolo regi seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honorem dicamus & gloriam, in secula seculorum, Amen.

Prædicit quē sit habiturus successorē.

Moritur.

Nota de loco sepulturæ eius

1.Ti.2.

Visio oblata Epponi episcopo post obitum sancti uiri. Cap. 34.

EOdem tempore uir memorabilis Eppo Babenbergensis episcopus præclaris moribus, & non contemnendis florebat uirtutibus. Hic tam lōge positus, eadem nocte, qua uir Domini Herebertus post emeritam uitæ huius militiam, supernum, ut iā dictum est, donatiuum accepit, uisionem uidit huiusmodi, Ingrediebatur quasi quoddam magnum splendidumque Capitolium, & eccè illic innumerabilis residebat concio personarum uenerabilium, episcoporum abbatum, regum atque Imperatorum, cęterorū que cuiuscunque ordinis uirorum illustrium secundum suum quique ordinem uestiti, & omnes pulchri ac reuerendi, quasi ad agendum generale concilium congregati. Porrò in medio considentium, loco euidenti sella uidebatur episcopalis, sessorem nondum habens: Veruntamen ad hoc parata, ut in illa resideret aliquis. Vt ergo tantæ amplitudinis locum, tamq; uenerande multitudinis conuentum introspiciens uidit, sicut ipse referebat, admiratione pariter & timore compressus stetit, & nequaquam introire præsumpsit. Nam uisionem hanc diluculo Imperatori Henrico festinus intimare curauit. Is enim tunc inibi degēs, Quadragesimam celebrabat. Aiebat ergo: Cum ita starem stupefactus, eccè unus de illo sancto senatu, tantoque quasi patritiorum cœtu surgens, & usque ad me pro foribus stantem procedens, quem & ego dudum noueram, appræhensum manu introduxit me, annuens ut super sedem uacantem, sicut iam dictū est, residerē. Ego ueritus, hoc facere recusaui. Sciebam enim sellā eandē positā non mihi, sed alteri, quem eatenus ignorabam, uiro maioris reuerentiæ & dignitatis amplioris. Nec mora, is, qui conuentus eiusdem primatum tenere uidebatur, duobus ex eodē consessu uenerabilibus episcopis præcepto edixit, ut foras exeuntes, eum quem primū inuenirent stantē & paratum, introduceret & in sede illa media, quā sessioni eius præparata fuisset, digne collocarēt. Fecerūt illi, ut fuerat imperatum: & ecce quem adducebāt is erat dominus Herebertus archiepiscopus Coloniēsium, sacro redimitus ornatu tanquam in die solenni ad celebranda solennia Missarum. Eum in illa sede medium, ut fuerant iussi sedere fecerunt. Veruntamē unum ad ornatum eius scilicet balteus, deesse uidedebatur. Cum ergo uidissent illum principes tanti cōsedētes balteumque illi deesse animaduertissent, quasi uehementi admiratione concitati suscitabātur quisnam ille esset qui tanti pontificis ornatum diminuere præsumpsisset. Ad hæc ipso tacente, prælocutus est unus de primoribus, dixitque, quod is esset Imperator Henricus. Hæc, ut iam dictum est uenerabilis episcopus mane facto Imperatori retulit pariterque ut erat certus de uisionis ueritate, affirmabat, quod sanctus Domini Herebertus iam separatus à terrenis, & translatus esset ad immortalem sanatum curię cœlestis. Nec uerò illum constantia sua fefellit. Nam post dies aliquot nuncius uenit, qui Imperatori sacram, ut iam dictum est, Quadragesimam celebranti, Coloniensis archiepiscopi, obitum adnunciauit. Requisitus quoque diligenter, quando obiisset, & utrum noctu, an interdiu de corpore migrasset cum sicut se res habebat, respondisset admirati sunt tam Imperator, quam is qui uisionem uiderat, episcopus, quod talia tamque longe positis Dominus fuerit reuelare dignatus. Nam ipsa nocte qua uisum episcopus uiderat sanctum Domini migrasse constabat. Sed & antequā nūcius iam dictus adueniret, Imperator non incredulus uisioni, responderat eandem episcopo narranti, Si balteo caruit, me predone, ille sanctus & uenerādus uir Domino adiuuante, meque operam dante rapina hęc restituetur illi. Recordabatur autē & nouissime eius collocutionis, qua Imperator pro reatu suo coram illo satisfecit, & hoc ab eodem audiuit quod suas inuicem alterius facies nō essent uisuri. Item & illud prudenter in hac re coniectorem non latebat, quia quod à se dicebatur uir tātus balteo suo spoliatus, hoc erat quod à se non fuisset digne pro meritis suis honoratus. Igitur Imperialem manum largius extendens, dona Christi Ecclesiis pauperibusque distribuit, sacrisq; Missarum solenniis, psalmis & orationibus transitum beati presulis edixit celebrari, cui balteum ipse sustulisset, id est, qui uiuentem longè manus, quam decuerat, honorificasset. Verè ut sapiens hoc egit, quia nimirum nullo modo melius rapinam eius poterat restituere, quam faciendo pro semetipso fructus dignos pœnitentiæ. Quapropter arbitrari licet, uisionem huiusmodi non tantū pro beati pręsulis honore, uerum etiam pro eiusdem Imperatoris melioratione celebratam fuisse, quoniam ipse superius memorata satisfactione sua promeruisset, ut sicut eum persona non accusabat, ità nec illum superstes causæ uestigium accusaret. Nam in prædicta uisione sancto percontante concilio, quis ornatum eius minuisset diligenter notandum, quod non ipse beatus præsul respōdit, neque Imperatorem accusauit: quia uidelicet uiuens, euangelici memor præcepti, totum ex corde suo dimiserat illi. Itaque uel modicum causæ uestigium quod supererat, ne accusaret eum, pulchre talis uisio iuuit, ad misericordiæ opera suscitans eius animum.

Visio Epponis episcopi.

Imperator S. Henricus celebrat Quadragesimam ieiunium.

Pius Imperator agnoscit culpam suam, & eam largissimis eleemosynis etc. expiat.

Matt. 18.

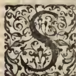
eriter tangebant tam confinia, tamque contigua patrum funera. At ille uenerabilis pater qui hunc taliter discesserat, reuera feliciter ad æternæ uitæ prandium cœnamque immortalitatis inuitatus processerat, ueram uisionem suam, uerum oraculũ illius, exitu suo comprobans, qui dixerat illi, Quia die obitus mei trigesimo mecum es pransurus. Allatum itaque defuncti corpus, prope sepulcrum eiusdem uatis sui, uidelicet sancti præsulis cum libitina depositum est. Ecce autem inter exequiarum uigilias pauper quidã, à cunabulis contractus, quem idem sanctus pontifex, dum adhuc uiueret, alebat, inter sepulcrum sancti & huius defuncti feretrum tristis procubuerat, & inter duos mortuos, suæ inopis uitæ patronos, iacens, tota nocte se illis superstitem esse deplorabat. Viderunt illum, qui coram Deo uiuebant, & eadem clementia, qua uiuentes in carne uictualem illi prebebant alimoniam, defuncti iidem mirabilem totius corporis eius operati sunt medelam. Denique circa lucis exortum, matutinos fratribus hymnos persoluentibus, repentè is, qui contractus iacuerat, uehementer exclamauit, uelut ad succurrendum sibi, uidelicet uirtute inuisibili concussus, neruisque solutis in longum extẽsus. Quo eius clamore audito, nõnulli ex fratribus seniores accurrunt, uidentque illum extensum iacere, riuumque tetri sanguinis per pauimentum: Allata protinus aqua, refocillatus est, & post pusillum sanus surrexit, ac permansit incolumis. Huius opus uirtutis rectè utriusque ascribi debet meritis. Cæterùm à beati præsulis transitu, intrà paucorum dierum decursus, uiri pariter & mulieres fermè quadragintaquinque diuersis incommodis liberati sunt ad sepulcrum eius gloriosum, laudantes nomẽ Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Contractus ad sepulcrum S. Herebarti curatur.

Multa miracula fiunt ad eius sepulcrum.

VITA S. GERTRVDIS ILLVstrissimæ Virginis, conscripta ab authore quidem anonymo, sed qui testetur ea se scribere, quæ partim ipse uiderit, partim ab idoneis testibus auditione acceperit. Porrò stylus in gratiam lectoris mutatus est per F. Laur. Saurium.

PROLOGVS.



Ancta ac indiuidua persuasi charitate credimus, & stabili atque inconcussa fide tenemus, iis, qui iter illud, quod ad cœlestẽ perducit patriam, ingredi, cunctaq; huius labentis seculi lucra & emolumenta abiicere cupiunt, ad æterna illa capessenda præmia inpendio hoc adminiculari, si res gestas Sanctorum utriusque sexus hominum, ad aliorum profectũ & ædificationem, uel breuiter, at bona tamen fide, siue scribendo, siue concionando commemoremus: uti illorum exempla pectorum nostrorum tenebras flamma feruentis amoris & ardore sanctæ compunctionis illustrent. Atque hanc ob rem, adiuuãte nos omnium opifice sancto Spiritu, de uita beatissimæ uirginis Christi Gertrudis, eiusque conuersatione, qua secundum Deum & monasticam disciplinam, dum esset in humanis, regulariter uixit: ad exemplum sanctæ familiæ Christi, ea iã scribere aggrediar, quæ uel ipse meis uidi oculis, uel à testibus idoneis & fide dignis accepi: maximè id à me poscente sacra uirgine & Abbatissa Dominicana, sanctaque * Niualensis cœnobij, cui Gertrudis beatissima præfuit, congregatione.

** Nieulensis.*

NARRATIO.



T quidem, quod ad illius genus & familiã attinet, longum est ea hic recensere: præsertim cùm in tota Europa apud omnes peruulgata sint clarissimæ stirpis huius & loca & nomina. Ad alia igitur accedamus: Cũ in paternis ædibus uersaretur sacra puella Gertrudis, ad pedes beatæ memoriæ parentis suæ * Ittæ, die ac nocte uerbi Dei sapiẽtiam meditabatur, Deoque chara & hominibus grata ac amabilis, coætaneas suas longè anteibat. Fuit uerò hoc primum illius in Christi seruitio initium, quemadmodum ab homine ueraci & iusto, qui præsens illic aderat, cognoui: Cùm pater illius Pipinus regem Dagobertum in suas ædes ad splendidas epulas inuitasset, quidam eò adolescens aduenit, filius ducis Austrasiorum, isque tum à rege, tum à parentibus S. Gertrudis eam sibi cõiugẽm dari petiit, suam illis, ut est seculi huius more comparatum, uicissim amicitiam & studium promittens. Et regi quidem iucundus fuit hic sermo, hortabaturque patrem puellæ, ut ad ipsius conspectum puella una cum matre adduceretur. Venerunt illæ, tametsi ignorarent, quam ob causam rex illas acciri noluisset: inter edẽdum autẽ cùm ex puella rex sciscitaretur, num illum adolescentẽ auro fulgentem & sericis comptum uestibus, uellet habere sponsum, illa indignabunda, etiam adhibito iureiurando, respondit: Ego neque hunc, neque quẽuis alium mortalem hominem, sed Christum Deum ac Dominum meum uolo sponsum habere. Quæ cũ audiuisset rex & proceres eius, stupebant ad tam teneræ puellæ sermonem, diuino utiq; instinctu prolatũ: porrò adolescẽs pudefactus, recessit cũ indignatione. At illo post habito, sancta Dei puella ad matrẽ se cõtulit. Ab illo aũt die animaduerterunt parentes eius, regi illam nõ mediocriter charam esse. Elapsis indè annis quatuordecim, Pipinus uita functus est. Tum uerò matri uiduæ Gertrudis sedula adhærebat, eiusque iussis officiose, sobrie & caste inseruiebat. Cùm uerò mater eius quotidianas susciperet curas & cogitationes de familia & filia orba Gertrude, uir Dei Amandus Episcopus ad eius uenit ædes, uerbum Dei prædicans: Rogauit autem eam, ut sibi & filiæ, Christiq; famulæ cœnobium construeret. Postquàm igitur a sancto Episcopo rem ad animarum salutem pertinẽtem didicit, mox sacro accepto uelamine, facultates suas oẽs, seq; Deo obtulit. Res ea malè habebat antiquum humani generis hostem diabolũ, qui ab initio semper pios oẽs stimulante inuidia, insectatus est. Itaq; incitauit quorundam animos in illã, idq; adeò, ut ab illis qui ad exequendã Dei uoluntatẽ adiutores se ei præbere debuerãt, nõ parùm molestiæ pateretur, immò multas perferret iniurias, multa afficeretur ignominia, & rebus necessariis priuaretur unà cũ sancta Gertrude filia sui. Quæ quidẽ si nos singulatim cõmemorare uelimus, nimium prolixi futuri sumus. Quãta uerò eius animi fuerit erga Deum deuotio, quàm diuinis flagrarit desideriis, sequentia declarabunt.

17 Martij.

** Itana*

Puella Gertrudis respuit nobilissimi adolescẽtis coniugium.

Pipinus pater S. Gertrudis obit

Itta mater S. Gertrudis sacrum accipit uelamẽ

Nè enim animorũ corruptores, Dei famulam Gertrudẽ ad illicebrosas huius mũdi uoluptates ui adhibita pertraherẽt, arrepta forfice, capillos eius ità abscidit, ut coronæ similitudinẽ referre uiderent. Interim lætabatur sancta Gertrudis, & gratias agebat Deo, quod in hac uita momentanea pro Christi amore coronam in capite suo repræsentare meruisset, ut in illa uita sempiterna coronã ꝑpetuã ob corporis & animæ

S. Gertrudis à matre tondetur.

 inte-

operimento se contegi ualuit, nisi cilicio, quo erat induta, & panno ueteri, quo cilicium illud tegebatur. dicebat enim, superflua nihil neque uiuentibus, neque morientibus posse conferre, quod quidem ita se habere, etiam sapientes affirmant.

Cum iam propè adesset dies migrationis eius, uni ad se accito è fratribus dixit: Abi celeriter ad illum peregrinum monachum, qui Vltanus dicitur, degitque in monasterio, quod *Fossuinse appellant, dicasq; illi: Virgo Christi Gertrudis misit me sciscitatū ex te, quo sit die ab hac luce decessura, ualde.n. se formidare dicit, pariterq; lætari. Porrò ab illo auditurus es, quæ ad me responsa referre debeas. Abi igitur nihil hæsitās. Fecit ille, quod iussus erat, respondit q; ei seruus Christi Vltanus: Crastino die intra Missarum solēnia Christi uirgo Gertrudis è corpore abscedet, dicas uerò illi, ne quicquam trepidet ad suum obitum, sed læta proficiscatur, sancto Patritio episcopo cum beatissimis angelicis spiritibus cū ingenti gloria ipsam excepturo. Interrgante fratre, num hæc diuinitus ipsi essent reuelata, ille respondit. I properè, certus illā cras Domino spiritum reddituram. Quid præterea ex me requiris? Abiit itaq; frater, & omnia ordine enarrauit sanctæ Gertrudi. Illa quasi è somno euigilans, gratias egit Deo, quod per seruum suum ipsam dignatus esset consolari, multumque illa promissione exhilarata, totam noctem cum sororibus in psalmis & precibus duxit insomnem, die autem postero qui erat Dominicus, horā circiter sextam, ut uir Dei prædixerat, sacratissimum Christi corporis & sanguinis uiaticum accepit, cumque sacerdos precem illam, quā Secretam uocant, absoluisset, anno ætatis suæ tricesimotertio, 16. Calendas Aprilis, gratias agens piissimo creatori, quòd à corporis corruptione alienam, ipsam ad suum regnum uocare dignaretur, feliciter in Domino obdormiuit.

Fossuense.

Vltanus prædicit obitum S. Gertrudis.

Sub ipsū mūnis. se Eucharistia.

Tum uerò ego unà cum fratre Richino accersitus eò sum, ob sorores eius mœrentes obitu, consolādas. Dixit autem ad me frater ille: Sētisne aliquid? Respōdi: Nihil equidem sentio, sed sorores uideo mœstissimas. Hoc cū dixissem, suauissimus erupit odor, tanquam fragrantium unguentorum, totam complens cellulā ubi sacrum uirginis corpusculum iacebat, inhæsitq; diu illa miri odoris suauitas nostris naribus, etiā postea quā è cella digressi eramus. Impletis autem funeris officiis, in cistella, quam ipsa olim sibi parauerat, à sacerdotibus & Christi ancillis cum diuinis laudibus sacrum beatissimæ uirginis corpusculum honorifice conditum est, ubi quotidie orantibus multa diuinitus præstantur beneficia. O nimium felices illos, qui in hoc seculo degentes, uitam æmulantur angelicam & licet corpore agant inter homines, at mente & animis in illa æternitate figuntur, rerumque diuinarum & cælestium contemplatione perpetuo occupantur Fecit hoc Christi famula Gertrudis, cuius uitam scribimus, nam tametsi corpore uersaretur inter homines, & famulorum famularumque Christi esset moderatria, qui eius ditione cōtinebātur, at tñ internæ & sempiternæ uitæ cogitationem & studium nunq̄ abiecit, nihilque de statu rectitudinis suæ, nihil de morū grauitate, nihil de disciplinæ regularis seueritate remisit. Itaque hoc apud omnipotentem Dominū promeruisse illam perspicuum est, ut non exiguæ per illā uirtutes fiant, ut eius uita hominibus innotescat, plurimumque fiat, quantum possit precibus efficere apud Deum, præsertim cum uirtutes, & signa, quæ Dominus, prout fides petentium exigit, ad eius monumentum dignatur operari, ueritati testimonium perhibeant, è quibus nonnulla referemus.

In Treuirensi monasterio Abbatissa fuit, Modesta nomine, ab infantia sua Deo consecrata, & sanctissimæ Gertrudi uirgini singulari amicitia deuincta. Multis quidem à se inuicem milliaribus corpore desiunctæ erant, at amor eas sibi mutuo præsentes semper exhibebat. Vnum enim Christi iugum ambæ ducebant, & synceris mentibus Domino pari studio seruiebant. Post multum uerò temporis Modesta Abbatissa, cœnobii sui templum precandi animo ingressa cum se ante aram beatissimæ Mariæ uirginis prostrauisset, atque inde, finita precatione, surrexisset subitò uidit ad dextrum altari latus sanctam Gertrudem ad stare eo in habitu, quo uti consueuerat, audiuit etiā illā sibi dicentem: Soror Modesta, nihil de huius uisionis ueritate ambigas, sed certò noueris, me hodie migrasse è uita. Ego enim sum Gertrudis, quam summopere amasti. His dictis, ab eius oculis disparuit. At illa secum tacita cogitabat, quid sibi ea uellet uisio, nihil tamen illo die cuiquam indicare noluit. Altera autem luce uenit ad monasterium eius Treuirensis episcopus Clodulphus, ex quo illa inter alia percontabatur de S. Gertrude, quo habitu uel forma corporis illa fuisset. Ille suo ordine exposuit & staturam corporis eius, & formæ elegantiam. Itaque ea eius uerbis cognouit sacra uirgo modesta uerā sibi oblatam fuisse uisionem, aitque ad Episcopum: Confiteor nunc tibi Domine Episcope, quod hactenus celaui, reuelatum mihi esse, hesterna die hora quasi sexta ex hac luce illam abiisse. Episcopus diem & horam annotauit, & rem ita se habere, ut Abbatissa dixerat, competit.

S. Gertrudis apparet Abbatissæ Treuiren.

Clodulphus Treuiren. Episcopus.

Anno ab obitu sanctissimæ uirginis Gertrudis decimo, in Niuellensi cœnobio ignem tanta ui erupisse ferunt, ut nemo non desperaret illum à quoquam extingui posse: Christique ancillæ, quæ in eo degebāt, extra murum ad loca uicina confugerāt. Ille autem, cui monasterii cura demandata erat, repentè oculos suos eleuans, uidit S. Gertrudem stantem in suprema refectorii parte, ea forma & habitu, quo fuerat uiuens, suoque uelo à domo flammas abigentem. Quod ut uidit, non solum nihil perterritus est, sed multo etiam perfusus gaudio, hortabatur socios ut constanter agerent, festinusque sursum ascendit, ut rei exitū spectaret, & ecce miro modo repentè uident omne ab illo monasterio profligatum incendium.

Ignem extinguit S. Gertrudis.

Nimium proliui erimus, si omnia commemorare uelimus, quæ ad eius sacras reliquias diuinitus declārantur miracula. Satis itaque sit compendio dixisse, quotquot cum fide eius implorant patrocinia, eos omnes Dei benignitate inde incolumes redire. Ad lectulum quoque eius, in quo post lōgas uigilias & prolixas preces fessa membra nonnihil recreare solita erat, qui postea in S. Pauli Ecclesiam trāslatus est per multa signa edita sunt. Cum autem post Vuilfetrudem Agnes, quæ etiam fuerat S. Gertrudis alumna, Abbatissæ locum obtinuisset, & in S. Gertrudis honorem templum construxisset, eiusque lectulum in illud intulissent, eadem nocte cum multa solennitate uigilias ibi celebrarunt sacræ uirgines, e apletisque nocturnis precibus, lampades omnes, demptis septē, quæ semper illic ardebant, extinxerunt, & ecce mane illuc reuersæ, lampades extinctas ardentes uiderunt Quæ res mox longe lateque diuulgata est. Begga quoque uenerabilis matrona, S. Gertrudis germana soror monasterium construxit, petiitque ab Agnete, quā diximus, Abbatissa & eius sororibus sacras uirgines & reliquias, ut cœptum posset opus absoluere. Dataeque sunt ei sacræ reliquiæ & libri sanctarum scripturarum, & eiusdem habitus aliquot religiosæ sorores, quæ illic monasticæ religionis prima iacerent fundamenta, addita est etiam pars quædam lectuli eius, in quo S. Gertrudis soror eius, supremum Christo

Hæc sūmatim sūt reddita ob uitādā prolixitatem.

Miracula ad lectulū S. Gertrudis.

Begga soror S. Gertrudis.

Christo reddiderat spiritum, quem lectulum piissima Begga curauit reponi iuxta altare S. Genouefæ uirginis, ad quem certè innumera facta sunt miracula, Christo glorificante sponsam suam, cui est cum Patre & Spiritusancto honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. CYRILLI EPISCOPI Hierosolymitani, Quam nostra ætate ex Ecclesiasticæ historiæ scriptoribus collegit D. Iohannes Grodecius Decanus Glogouiensis.

14. ma.



Cyrillus Hierosolymitanus inter ueteres Ecclesiæ patres sanctos illos uerè Catholicæ & Apostolicæ doctrinæ assertores ac propugnatores, clarissimus antistes recensetur. Nã & compluribus ex illis Ecclesiæ columnis æqualis, multis etiam antiquior fuit; doctrinam uero orthodoxam communem cum omnibus catholicis habebat. Claruit temporibus Constãtii Imperatoris & aliquot eius successorum, quod multis in locis plerique scriptores Ecclesiast. historiæ, ut Socrates, Theodoretus, Sozomenus & alii demonstrant, & honorificam semper illius faciunt mẽtionem. A quibus etiam Nicephorus id accipiens, & catalogum Patrum, qui circiter tempora Sardicensis Concilii floruerunt, quod de Constantiis & Constantis uoluntate institutũ erat, longa serie recensens, inter cæteros æquales Cyrilli, magnæ authoritatis unà cum illo & clarissimos fuisse sanioris doctrinæ defensores, commemorat Paulum Constantinopolitanum, Athanasium Alexandrinum, Antonium Aegyptium unà cum uniuerso Aegyptiorum monachorum cœtu. Deinde subdit: Multi denique spectati alii uiri eisdem annis uiguere, atque in ecclesiis Dei enituere: Inter quos præcipuè eruditione & eloquentia floruit Eusebius Emesenus episcopus, Titus Bostrensis, Serapion Tmuæus, Basilius Ancyranus, Eudoxius Germanicensis, Acacius Cæsareensis Eusebii successor, Cyrillus, qui post maximum Hierosolymitanam administrabat ecclesiam, & Theodotus Perinthius, tùm & Ephraim Syrus. Hæc & alia permulta scribit eo in loco Nicephorus de claris & catholica pietate excellentibus illius seculi uiris, inter quos cum & Cyrillus Hierosolymitanus recenseatur, quæ sit & quanta illius authoritas, facile quiuis perspicere potest.

Lib. 9. ca. 14. Eccles. hist.

Cyrillus prophetiæ spiritu præditus.

Legitur quoque de eodem Cyrillo, non modo aliis uirtutibus, uero Episcopo dignis, illum fuisse præditum, uerum etiam dono prophetiæ non caruisse. Nam cum Iulianus Imperator, ut scribit in Eccl. hi. Socr. li. 3. c. 20. (secundum quosdam 17.) Iudæis templum Hierosolymis instaurare iussisset, & de publico sumptus subministrasset, tum temporis Cyrillus Hierosolymorum episcopus, memor uaticinii Danielis prophetæ, quod & Christus in sanctis euangeliis confirmauit, ac multis futurum prædixit, quod in eo templo lapis super lapidem non maneret: Hoc, inquit, Saluatoris oraculum adimplebitur. Cum hoc dixisset Episcopus, noctu terræmotus magnus factus, lapides fundamentales ueteris templi structuræ euulsit, ac cunctos unà cum contiguis ædificii dispersit. Et cum multi ad miraculum Iudæi conuenissent, ignis cælitus delapsus, cuncta artificium instrumenta consumpsit. Sequenti uerò nocte signa crucis, instar radii solaris splendentia, uestibus illorum impressa comparuerũt, quæ extergere nullo pacto potuerunt. Hæc adeo stupenda prodigia unum illud Cyrilli uerbum diuino planeque prophetico spiritu prolatum, consecuta sunt.

Dan. 9. Matt. 24. Luc. 19

Signa Crucis inhærẽt uestibus Iudæorum.

Neque uerò his tantum in terra prodigiis prædictionem eius confirmare: uerum etiam in cœlo maiori miraculo Episcopatum illius Deus illustrare dignatus est. Nam illo præside sacrorum Hierosolymis, signum Crucis in cœlo ex lumine, super sacrum montem Caluariæ diebus Pentecostes, hora fere diei tertia apparuit, & sole tunc lucente, radios solis, illius Crucis fulgores longe præcelluerunt, ita ut lucis illius excellẽtia uniuersus populus Hierosolymitanus concitatus maxima cum admiratione signum illud filii hominis aliquandiu spectauerit. Nam & magnitudine Crux illa fuit tanta, ut quindecim stadia excelleret, ab ipsoque sacro Golgotha ad montem usque Oliueti protenderetur, & luce tanta, ut non modo Christiani omnes istic illustratos sese confirmatosque sentirent; uerùm etiam Iudæi ac gentiles aduenæ, ab erroribus tenebrarum auersi, illuminarentur: & crucifixum, uerùm esse Deum profiterentur. Quemadmodum ipse Cyrillus optime id describit in epistola sua, quam de eodem admirando signo ad Constantium Imperatorem dederat, & Nicephorus in Historia Ecclesiastica idem pluribus commemorat. Ita sane tum coruscabat Hierosolymis uerbum Dei multo amplius, quàm hisce nostris postremis temporibus apud nos, non modo prædicatione Cyrilli, uerum etiam uirtute Dei sequentibus, tam admirandis signis.

Signũ Crucis apparet in cœlo.

Lib. 9. ca. 22. Ec. hi.

Successit autem Cyrillus in Hierosolymitana sede Episcopo Maximo, & ipse quoque istic maximus fidei catholicæ defensor erat. Sic enim scribit Theodoretus: Primatum autem Hierosolymorum post Macarium illum, cuius sæpe à me facta est mentio, obtinuit Maximus, uir ob certamina pro pietate suscepta egregie nobilitatus. Cuius & oculus dexter erutus fuit, & dextri pedis flexis prorsus labefactatus. Isto ad uitam immortalem translato, Cyrillus alacris & promptus doctrinæ Apostolicæ propugnator, in episcopatus gradu locatur. Hæc ille. Qua de causa maximas etiam passus est persecutiones ab Arrianis. Nam cum animaduertissent illum uehementer hæresibus obstare, & Apostolica dogmata adeo strenue tueri, congestis quibusdam calumniis, in quodam conciliabulo suo accusare illum & deinceps, ita ut alios permultos catholicos episcopos, more suo deponere non dubitarunt, idque ex negocio pietatis illius erga egenos quæsito prætextu, ut author est Sozomenus li. 4. ca. 25. secundum Christophorsonum 24. Eccl. hist. Cæterum episcopi catholici centum quinquaginta, qui non ità multo post Seleuciam ad Synodum conuenerant, depositionem illam ratam non habuerunt, ut testatur Theodoretus in Christophorsoni uersione li. 2. ca. 27. Eccles. hist. immò ipsum potius aduersarium illius & authorem depositionis Acacium, quam Cyrillum, ab illa Synodo excludere maluerunt. Nicephorus uerò de eiusdem Seleucianæ Synodi actis & de Acacianis scribens: Neque eãdem, inquit, cũ aliis fidẽ profiteri, neque ad obiecta crimina respondere sustinuere. Quinetiam ad Cyrilli Hierosolymitani causam audiendam inuitati, quẽ ipsi Episcopatu abire insserant, non adfuere, neque enim qui eos cogeret, aderat quisquam. At alteri illi (nempe Catholici) non modo libere hæc egerunt, sed Acacium & quicunque ad eum confugissent, (quippe qui intentata eis crimina diluere timuissent) dignitate priuarunt.

Lib. 2. ca. 27. interprete Iohanne Christophorsono.

Cyrillus è sua sede pellitur.

Lib. 9. ca. 43. Ec. hi.

Ex his patet, quanta fuerit Cyrilli integritas, quẽ ne accusare quidem coram legitimis iudicibus aduersarii ueritatis audebant, sed tantum apud suos sectarios,

Cyrilli integritas.

rios:quorum adeò tum creuerat potẽtia & audacia, cum intelligerentur Imperatorem suarum esse partium, ut ipsi nihilominus quos semel iniquè deposuissent, iniquius ui & armis de suis sedibus exturbarent, & alios pro arbitrio suo substituerent. Quemadmodum accidit & Cyrillo, quo de sede Hierosolymitana deiecto, Heraclius est illi substitutus, ut ait Nicephorus: atque huic rursum successit Hilarius. Isti nanque usque ad Theodosij imperium eam ecclesiam administrasse traditi sunt. Post quos D. Cyrillus deinceps sedem suam recuperauit. Quomodo autem is denuo ad sedem suam peruenerit, & quo pacto in ea sese gesserit, ex literis Synodi Constantinopolitanæ, quæ Nectario præside sub Theodosio celebrata est, ad Damasum, Ambrosium & reliquos episcopos Romæ coactos, uidere est, cùm scribunt: In ea uerò ecclesia, quæ aliarum omnium mater est, Hierosolymis reuerendissimum & Deo amantissimum Cyrillum episcopum esse scimus, ritè iamdudum à prouincialibus episcopis electum: qui sanè diuersis in locis plurimum aduersus Arrianos decertauit.

Li. 9. cap. 49

Niceph. lib. 12. ca. 16.

Epiphanius quoque lib. 3. Tum. 1. Hæresi 73. Cyrilli huius meminit, quòd præter Acacium Arrianum, cum aliis quoque illius sectæ episcopis contendere religionis ergò non dubitauit. Et Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum de illo scribit: Cyrillus Hierosolymæ Episcopus sæpè pulsus ecclesia & receptus, ad extremum sub Theodosio principe octo annis inconcussum episcopatum tenuit.

Itaque ex his & aliis permultis Ecclesiasticorum Scriptorum testimoniis certum est, Cyrillum fortissimũ Christi athletam, & orthodoxæ fidei assertorem constantissimum, multis annis pro ueritate fidei decertasse, persecutiones uarias pertulisse, atque hoc bonum certamen certasse à primis ferè annis Constantij Imperatoris, usque ad complures annos Theodosij: cursum autem suum tum demum consummasse, cùm Theodosius, deuicto Maximo tyranno, qui Romanum Imperium in Occidente inuaserat, rebus Romanis rectè constitutis, Constantinopolim reuersus, filios suos Arsenio erudiendos traderet, ut scribit Nicephorus: Eadem tempestate Timotheus & Cyrillus, qui in Alexãdrinæ & Hierosolymitanæ ecclesiæ thronis eminuerant, uita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilum, alter autem Hierosolymis Iohannem successorem habuit, usque ad tempora Anastasij & Innocentij Pontificum Romanorum. Iohannis uerò successor erat Hierosolymis Nepos. Hactenus Nicephorus. Et Cyrillus quidem itá, ut legimus, bonum certamen certauit, cursumque uitæ suæ consummauit: de cætero autem reposita est illi corona iustitiæ, quam retribuet illi iustus iudex. Quàm præclaram autem & sanctam sui memoriam apud posteros etiam reliquerit Cyrillus, tum scripta illius, quæ extant: tum Orientalis Ecclesiæ fasti seu calendaria, in quibus preces anniuersariæ & commemorationes Sanctorum descriptæ sunt, abundè testẽtur. Nam ut aliorum Patrum, qui in Sanctorum cœtu clariores habentur, itá huius quoque Cyrilli Hierosolymitani die 18. Martij in Ecclesiis Græcis sancta celebratur memoria: ac scriptis quoque illius apud Græcos nomen sancti Patris præfixum ubique reperitur.

Li. 12. ca. 24

Festũ S. Cyrilli apud Græcos

S. EDVARDI REGIS VITA ET martyrium ut in antiquis MS. Exemplaribus habentur: sed paulò Latinius hic reddita sunt per F. Laurentium Surium.



18 Martij.

INclytus Rex Eduardus multa fuit generis claritudine, ab antiquis Britanniæ regibus originem ducens: & quod longè illustrius est, in teneris annis à Dunstano sanctissimo pontifice Cantuariensi Christi sacramento regeneratus, cœpit uirtute & probitate pollere. Patrem habuit Edgarum regem, rebus & bello & pace gestis ualde insignem: matrem uerò Elfledam, præpotentis cuiusdam Orientalium Anglorum Ducis filiam. Et quidem Edgarus postquàm non pauca sibi eius terræ loca subdiderat, & iam monarchiam obtinere uideretur, solus imperio potitus, ubi prius multi regnauerant: hortantibus eum SS. Dunstano Cantuariensi & Atheluuoldo Vuintoniensi Episcopis, permulta monasteria illarum regionũ, quas subiugarat, ab aliis uastata, suis impendijs iussit instaurari, nonnulla etiã noua à fundamentis extrui: ad quorum alia misit Abbates cum aliquot monachis, disciplinæ monasticæ conuenienter uicturis: ad alia uerò sanctimoniales, Christo seruituras. Omnibus autem prædia & uillas attribuit, unde affatim eis suppeterent, quæ ad uictum uestitumque pertinerent. Et ipse quidem pius rex cõstituerat monachorum cœnobia subinde inuisere & fratres consolari: Porrò reginam uoluit idem præstare erga fœminas Deo sacratas. Habebat autem ex altera coniuge etiam filium Ethelredum. Interim Eduardus maior natu filius, optimæ indolis puer, lasciuiam omnem & illecebrosas uitæ huius uoluptates respuens, itá se erga Deum & homines comparare studuit, ut Deo quidem ante omnia mentis & corporis integritate sectanda placeret: hominibus uerò gratum & amabilem se exhiberet. Erat uerò etiam multa industria & prudentia cõspicuus. Iis permotus pater eius Edgarus, illũ post se uoluit regni sceptra tenere: ac deinde compositis regni rebus, pijssimus rex uita functus est anno à Christo nato 977. regni uerò sui 16. mensis Iulij die octauo.

Parentes S. Eduardi.

Edgarus rex cõstruit cœnobia.

Attribuit illis prædia etc.

Eo defuncto, Eduardus ex patris uoluntate à S. Dunstano & quibusdam regni proceribus rex creatur. Ipso autem consecrationis eius tempore quidam regni optimates illi se opposuerunt. Id ut uidit S. Dunstanus, nihil à sententia sua dimotus, uexillum S. Crucis, quod pro more ante illum ferebatur, in medio statuit, & cũ cæteris regni episcopis Eduardũ regẽ cõsecrauit: eũq; quoadvixit, sanè paterno amore cõplexus est, quippe quẽ à primis ætatis annis in filiũ adoptauerat. Vbi igit ad regni gubernacula Eduardus rex peruenit, à rege regum Christo opt. max. in uiam iustitiæ & ueritatis dirigebatur, & cùm esset regia maiestate sublimis, in dies studebat animi humilitate fieri submissior. Et ut regni negocia prudenter curaret, noluit in consilium adhibere iuuenes aut minus sapientes: sed eius quem diximus, sancti pontificis Dunstani monitis obtemperabat, & ex illius aliorumque religiosorum & spectatæ integritatis uirorum consilio, in iudiciis sententiam promebat. Paternis quoque uestigiis insistens, tam rebus bellicis q̃ Ecclesiasticis negociis strenuum ac deuotum intendit animum: hostibus quidem & flagitiosis hominibus seuerum & terribilem: piis uerò, & illis præcipue, qui essent sacris initiati, quẽadmodũ à patre didicerat, benignum se præbebat, & ab omni illos infestatione tuebatur. Erat præterea hæc illi quotidiana exer-

Edgari mors.

Eduardus consecratur rex.

Eius consiliarij.

exercitatio, inopes alere, pauperes beneficiis fouere, nudos tegere, in maximis lucris ponere, quicqd in mi sferis contulisset. Magna tunc apud Anglos lætitia, in concussa & pax & tranquillitas, multa rerum opulentia existebat. Videbant enim regem suum in tenera adhuc ætate talibus studiis deditum, tum quoque cunctis affabilem, castitate uenerabilem, facie iucundum & decorũ, consilio & prudentia spectatissimũ.

Benignitas in egenos.

Torquebatur interim inuidia coluber tortuosus, totius boni æmulus, eiusque felices conatus & communia regni totius gaudia interturbare modis omnibus annitebatur. Itaque odiis inflammat animum nouercæ eius Elfridæ, quæ ægre ferebat Eduardũ suo filio Ethelredo antelatum. Conuertitur interim ad callida consilia mulier detestabilis, & tandem quod animo secum diu tractarat, quibusdam suis consiliariis, & regni primoribus exponit, communicatoque cum illis consilio, orat & obtestatur, ut ipsi faueant, cogitétque uiã, qua Eduardũ regni sede deturbare, suumque filium Ethelredum in eius locum substituere possint. Illi uerò in Eduardi necem pariter conspirant, eiusque celeriter illi afferẽdæ machinas excogitant. Iam tres annos & menses octo Eduardus regno potitus erãt, & ecce die quodam cum canibus & equitibus in syluã, cui uilla Vuerdam adiacet, uenationis cã proficiscitur. Erat id temporis ea sylua bene grandis, tametsi hodie rata tantum spineta & nucum arbores neglecto situ, campis late patentibus illic uisuntur. Cum autem in ea uenatione aliquandiu hæsisset, incessit animum illius cupido inuisendi fratrem suũ Ethelredum. Amabat enim illum syncerè & ex animo. Porrò syluæ illi adiuncta erat domus nouercæ eius, ubi Ethelredus educabatur eo in loco, quem incolæ Corph uocant, qui ad ea, quam diximus, uilla tribus abest miliaribus, ubi nunc castrum sic satis egregium constructum est. Eo igitur iter intendens Eduardus, paucos sibi comites adhibuit, qui tamen ludendi causa hac illac dispersi, regem solum reliquere. At ille cum iam eminus domum nouercæ cerneret, illuc ut agnus mitissimus solus ire perrexit nihil quicquam sibi metuens, quippe qui neminem se uel minima te læsisse uel offendisse meminisset. Nũciatur interim reginæ illum aduentare. Illa uerò plena dolo & iniqua in piissimum adolescentem cogitatione, ad complenda animi sui desideria opportunum tempus adeptam se gaudens, obuia mox cum satellitibus & suæ nequitiæ administris tanquam eius aduentu sibi gratulans, illi procedit, blandè & comiter salutat, inuitat ad hospitium. Illo recusante ingredi, tantumque fratrem se uidere & alloqui uelle affirmante, regina ad alia se transfert machinamenta, iubet absque mora potum regi offerri. Affertur potus, rex nihil mali suspicans, admouet ori poculum, & ecce unus ex reginæ administris cæteris ad audiendum promptior, & ad scelus patrandum immanior, cum prius teterrima simulatione regem osculatus esset, quemadmodum Iudas Christum, rege summis labiis potum degustante, in illum cruentissimus latro insiliit, cultelloq; eius uiscera transfixit. Ille tam atroci accepto uulnere, paulumlum inde deflexit, & mox ex equo, quo sedebat, exanimis corruit. Incidit tã barbarum facinus in annum Christi 981. & quod dictu quoque nefas est, in sacrum Quadragesimę tempus, nempe diem 15. Calendas Aprilis. Nos quidem pie credimus diuinæ prouidentiæ mirabili dispensatione id ita accidisse ad maiorem militis sui gloriam, ut qui annuo Quadragesimæ ieiunio carnem suã macerando, aliaque pietatis opera exercendo pro laudabili more & instituto Christianorum ad sacratissimũ Dominicæ resurrectionis diem sese præparabat, bono fine consummatus, cum bonorum operum fructu in cæleste illud palatium à Christo susciperetur. Vbi uerò cognouit regina illum de equo cecidisse mortuum, iubet corpus exanime proiici in uicinum domicilium, ne tantum scelus innotesceret. Obtemperant crudeles ministri sceleratæ mulieri, & sacrum corpus per pedes contemptim arreptum, eo, ubi illa iusserat, abiiciunt, & uili stramine tegunt.

Nouerca illi cum a lys quibusdã necem parat.

Rex pius crudeliter necatur.

In illa autem domuncula mulier erat à primo ortu cæca, quam regina alebat. Ea, cum proxima nocte illic apud sacrum corpus sola pernoctaret, ipsa intempesta nocte immensa lux domicilium illud compleuit, & cæca illa mulier Dominum deprecans, meritis sancti regis lumen diu desideratum obtinuit in cuius rei memoriam eodem in loco postea à Christianis tẽplum ędificatum est. Illucescente autem die, cum rẽ gestam ex fœmina didicisset crudelis regina, multũ anxia timere cœpit cædem, cuius ipsa author fuerat propalatum iri. Mox igitur præcipit tolli sacrum corpus, & in paludes deprimi, ne posset ab ullo unquam reperiri, nec hoc contenta, palam edicit, ne quis regẽ extinctum ploret, nec de illo omnino loquatur. Deinde proficiscitur ad quendam suæ ditionis locum, qui decem aberat milliariis, ne posset in ipsam patratę necis ulla cadere suspicio. Ethelredus autem adeo mœrebat ob crudelem fratris sui cædem, ut neque lachrymas cohibere, neque ullam posset consolationem admittere. Id moleste ferens atrox regina, furore correpta, cum non haberet ad manus alia, candelis tandiu uerberauit illum, donec eius ululatum compesceret. Iam annus ferè elapsus erat, & uolens præpotens Deus martyrem suum mũdo ut innotesceret, & quanti apud ipsum meriti esset, declarare, corpus eius uenerabile quibusdam fidelibus, deuote illud inquirentibus, reuelare dignatus est. Nam eo in loco, ubi in paludem depressum erant, columna ignea cæli tus demissa apparuit, & suis radiis omnia circunquaque illustrauit. Viderunt id pii quidam uiri in uicina uilla, (nam sæpe lux illa extitit) & in unum collecti, transtulerunt sacrum corpus in uillam suam. Fit magnus hominum concursus, plangentium obitum piissimi regis & fidissimi protectoris sui, deportatur que cum multo gemitu uenerabile corpus ad templum beatissimæ Mariæ uirginis, & in eius orientali parte officiosissime sepelitur Idibus Februarii, ubi lignea ædicula à uiris religiosis ædificata, hodieque cernitur & fons eo loco, ubi prius iacuerat, dulces & perspicuas iam inde ab illo tempore emanat aquas, dicitur que fons S. Eduardi, ubi sanè multa ægris quotidie præstantur beneficia in laudem & gloriam Christi.

Nocte intẽpesta lux immensa ad corpus S. Eduardi, & cæca il luminatur.

Ethelredus fratris necem plorat.

Corpus eius diuinitus undicatur.

Iam uerò fama diuulgante, per Britanniam reginæ fraus & impietas propalatur, rex innocens laudibus in cœlum tollitur, uirtutes & merita eius ubique celebrantur. Peruenit etiam ad aures comitis Alferi, sacrum corpus regis cælesti indicio repertum, isque mirifice exhilaratus, & domino suo tanquam adhuc superstiti fidelem cupiens nauare operam, ad locum insigniorem illud transferre decreuit. Itaque episcopos, abbates & regni proceres, quotquot sibi adiungere potuit, hortatur ut in eandem curam unà secum incumbant. Misit etiam nuncium ad Vuilfredam abbatissam cœnobii Vuiltoniensis, orans ut cum uirginibus suis tanti regis exequiis non desit. In eo autem monasterio erat regis Eduardi soror, uirgo admodũ uenerabilis, multa uitæ & morum integritate pollens. Conuenientibus igitur Episcopis, Abbatibus & aliis permultis cum multa ueneratione & studio, comes Alferus è Dorsata multos utriusque sexus homines collegit, & ad eum locum, ubi sanctis regis corpus humatum fuerat, cum magna deuotione peruenit.

Eduardi regis soror sanctimonialis.

nit. Ibi, cum sacrum illud corpus in tantæ multitudinis præsentia detectum, adeò ab omni corruptione repertum est alienum, ac si die illo tumulatum fuisset. Quod ut uiderunt episcopi & alii omnes, Deum hymnis & laudibus glorificarunt, qui sancti martyris innocentiam tam euidenti signo declararet. Porrò soror eius antedicta ad sacrum corpus accurrēs, illud stringit amplexibus, religiose exosculatur, largis lachrymarum imbribus rigat faciem, nec satiari potest tanta fratris sui gloria. Accedunt inde uiri uenerabiles, & cum ingenti cleri populique gratulatione illud sanctum corpus ad celeberrimum cœnobium Sceptoniam deferunt, quod olim diuæ memoriæ Elfredus est, S. Eduardi atauus, condiderat, & pro amore filiæ suæ Ailenæ, q̃ cælesti sponso desponsam, in illud monasterium tradiderat, amplissimis auxerat donis & possessionibus.

Corpus eius incorruptum.

Accurrebant interea permulti sexus utriusque homines, & in iis duo pauperes adeo contracti, ut uix manibus & cruribus per terram possent repere, Deū & S. Eduardum pro incolumitate reddenda exoraturi: cumque feretro propinquassent, & illi, qui sacrum ferebant corpus, eis feretrum imposuissent, confestim cunctis aspectantibus sanitati sunt restituti. Fit repente clamor populi, S. Eduardi merita prædicantur. Ad regiam quoque perferuntur tam præclara miracula, & illa corde compungitur ob admissum scelus, ascensoque mox equo, ueniam petitura, se accingit itineri, quod ducit ad corpus martyris. Eccè autem inter equitandum ita diuinitus retardabatur, ut equus eius retrocedere potius q̃ progredi uideretur, nec ulla ratione efficere posset, ut is procederet. Animaduertens igitur pro suo immani facinore isthuc se perpeti, ab equo descendit, pro maiori reuerentia pedib^9 suis itura ad corpus sācti martyris: sed tūc quoq; sensit se repelli retro, nec potuit uoto potiri suo. Porro sacrū corpus ad locū destinatum perductum, à uirginibus Christi honorifice exceptum, & ad summi altaris partem borealem reuerenter admodum conditum est 12. Calend. Martii, ubi deinceps multa sunt ægris diuinitus collata beneficia, multa uerò etiam miracula scriptorū negligentia non sunt literis annotata, neque nos alia de sancto Christi martyre referre uoluimus, quam quæ ab aliis bona fide conscripta inuenimus, aut fidelium hominum relatione didicimus. Tandem anno Domini. 1001. qui fuit 12. ab eo, quo ille corpus uenerabile tumulatum fuit, eleuatum est incredibili odoris suauitate inde manante, & in loculo accurate præparato repositum, atque cum aliis sanctorum reliquiis in sanctis sanctorum honorifice collocatum. Nam & ipse sanctus rex cuidam in uisione præceperat, ut eius cœnobii Abbatissa indicaret fratri ipsius regi Ethelredo, ut alio sanctum corpus transferret, & ipse sacri pignoris tumulus quotidie mirabili facilitate à terra eleuabatur, non obscuro utique argumento, sanctum regem sacras reliquias suas alibi uelle transponi.

Duo cōtracti sanant.

Nota diuinā ultionē.

Corpus sacrū eleuatur

DE S. IOSEPH, PATRE PVTAtitio Iesu Christi Domini nostri, de Quo & si sparsim apud sanctos Patres habeantur nonnulla, quæ ad eius faciant commendationem, tamen quia nos non tam encomia quædam, quam integras historias, ubi fieri potest, edere cupimus, omissis illis, pauca duntaxat ex D. Bernardo huc adscribemus, ne tantum Patriarchā neglexisse uideamur. Porro Lector non dubitet tantū fuisse hunc uirum quātum esse decuerit & patrem, licet putatitium, Saluatoris, & sponsum præstantissimæ uirginis.



Necessario fuit desponsata Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso uirginitas comprobatur, & uirginis tam uerecundiæ parcitur, & famę prouidetur. Quid sapientius, quid dininius diuina prouidentia? Vno tali cōsilio secretis cælestib^9 & admittit testis, & excludit hostis, & integra seruat fama uirginis matris. Alioqn qn perpecisset iustus adulteræ? Scriptū est autem: Ioseph autem uir eius cum esset iustus, & nollet eam traduceret, uoluit occulte dimittere eam. Bene cum esset iustus, noluit eam traducere, quia sicut nequaquā iustus esset, si cognitam ream consensisset, sic nihilominus iustus non esset, si probatam innoxiam condemnasset.

Mar ty. 19. Ex D. Bern. Ho. 2 super Missus est.

Mat. 1.

Cum ergo iustus esset, & nollet eam traducere, uoluit dimittere eam. Quare uoluit dimittere eam? Accipe & in hoc non meam, sed patrum sententiā. Propter hoc Ioseph uoluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à se repellebat, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum, propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, cum diceret: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meū. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorem se reputans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi ultra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatem. Videbat & horrebat diuinæ præsentiæ certissimum gestantem insigne, & quia mysterium penetrare non poterat, uolebat dimittere eam. Expauit Petrus potentiæ magnitudinem, expauit Centurio præsentiæ maiestatem. Exhorruit nimirum & Ioseph sicut homo, huius tanti miraculi nouitatem, mysterii profunditatem, & ideo occulte uoluit dimittere eam: Miraris, q̃ Ioseph prægnantis sese consortio uirginis iudicabat indignū cum audias & sanctam Elisabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore & reuerentia? Ait nanque: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Ideo itaque Ioseph uoluit dimittere eam.

Ioseph cur uoluerit dimittere S. Mariā Luc. 5. Mat. 8.

Luc. 1.

Sed quare occulte, & non palam? Ne uidelicet diuortii causa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enī uir iustus responderet populo duræ ceruicis, populo non credenti & contradicenti? Si diceret quod sentiebat quod de illius puritate comprobauerat, nonne mox increduli & crudeles Iudæi subsannarent illum lapidarent illam? Quando nanque ueritati crederent tacenti in utero, quam postea contempserunt clamantem templo? Quid facerent necdum apparenti, cui postmodum impias manus iniecerūt, et miraculis coruscanti? Merito ergo uir iustus, ne aut mētiri, aut diffamare

famare cogeret innoxiā, noluit occultè dimittere eā. Sin uerò aliter quis sentiat, & Ioseph sicut hominem dubitasse contendat, sed quia iustus erat, noluisse quidem habitare cum ea propter suspicionem, nec tamen (quia pius erat) traducere uoluisse suspectam, & ideo uoluit occultè dimittere eam: Breuiter respondeo, etiā sic dubitationē illam Ioseph fuisse necessariā, quæ diuino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptum est: Hæc autem eo cogitante, scilicet, q̄ occultè dimitteret eam, apparuit ei angelus in somnis, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Itaque propter istas rationes desponsata est Maria Ioseph, uel potius, sicut ponit Euangelista, uiro, cui nomen erat Ioseph. Virum nominat, non quia maritus, sed q̄ homo uirtutis erat, uel potius, quia iuxta alium Euangelistam, non uir simpliciter, sed uir eius dictus est, meritò appellatur, quod necessariè putatur. Debuit ergo uir eius appellari, quia necesse fuit & putari, sicut & pater Saluatoris non quidem esse, sed dici meruit, ut putaretur esse, dicente hoc ipso Euangelista: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Ioseph. Nec uir ergo matris, nec filii pater extitit, q̄uis certa (ut dictū est) & necessaria dispensatione utrunque ad tempus & appellatus sit & putatus.

Ma. 1. *Luc. 1.* *Luc. 3.*

Conijce tamen ex hac appellatione, qua, licet dispensatoria, meruit honorari à Deo, ut patet Dei & dictus & creditus sit: conijce & ex proprio uocabulo quod augmentum non dubitas interpretari, quis & qualis homo fuerit iste Ioseph. Simul & memēto magni illius quondam Patriarchæ uenditi in Aegypto, & scito ipsius istum non solum uocabulum fuisse sortitum, sed & castimoniam adeptum, innocentiam assequutum & gratiā. Siquidem ille Ioseph fraterna ex inuidia uenditus, & ductus in Aegyptum, Christi uēditionem præfigurauit: Iste Ioseph Herodianam inuidiam fugiens, Christum in Aegyptum portauit. Ille domino suo fidem seruans, dominæ noluit cōmisceri: Iste dominam suam Domini sui matrem uirginem agnoscens, & ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia in mysteriis somniorum. Isti datum est, conscium fieri atque participem cœlestium sacramentorum. Ille frumenta seruauit non sibi, sed omni populo: Iste panem uiuum à cęlo seruandū accepit tam sibi, q̄ toti mundo. Non est dubium, quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est Saluatoris. Fidelis, inquam, & seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilii coadiutorem fidelissimum.

Ge. 37. *Mat. 2* *Ge. 39.* *Mat. 1* *Ge. 40.*

Huc accedit, q̄ dicitur fuisse de domo Dauid. Verè enim de domo Dauid, uerè de regia stirpe descendit uir iste Ioseph, nobilis genere, mente nobilior. Planè fili Dauid, non degenerans à patre suo Dauid. Prorsus, inq̄, filius Dauid, non tm̄ carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quē tanq̄ alterū Dauid Dn̄s inuenit s̄m cor suū, cui tuto cōmitteret secretissimū sui cordis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit, & dedit illi nō ignarū esse mysterii, qd̄ nemo principum huius seculi agnouit, cui deniq; datū est, qd̄ multi reges & prophetæ cū uellēt uidere, nō uiderūt, audire & nō audierūt, nō solū uidere & audire, sed ēt portare, deducere amplecti, deosculari, nutrire & custodire. Nō tm̄ aūt Ioseph, sed & Maria descēdisse credēda est domo Dauid. Alioq̄n nō esset despōsata uiro de domo Dauid, si nō esset & ipsa de domo Dauid. Ambo igit̄ erār de domo Dauid, sed in altera completa est ueritas, quam iurauit Dominus Dauid, altero tantum conscio & teste adimpletæ promissionis.

S. Ioseph nobilitas. *Ps. 50.* *Luc. 10* *Ps. 131*

VITA B. IOANNIS SYRI CONfessoris, ab Adone episcopo conscripta in ipsius Martyrologio.



Apud Penarensem urbem natale beati Iohannis, magnæ sanctitatis uiri, qui de Syria oriundus, uenit ad Italiam: Cumque quæreret locum habitationis suæ, orationem fudit ad Dominum: Te deprecor Domine, qui lumē es uerum, si prosperum facis iter meum, hoc mihi signum fiat: Vbicunque ambulaue ro, si Psalterium meū dedero, & eadem die mihi redditū fuerit, ibi sit permansionis meæ locus. Factū est, Recepit eum hospitio matrona quædam, cui uir Dei Psalterium suum dedit, requisiuit, eique mox à muliere redditur. Hoc itaque signo, ut stationem suā ibi uir Dei fuerit, confirmatur, ac inde non longe plus minusue q̄ duarū sagittarū progressus, habuit angelum Dei obuium, qui ei dixit: Serue Dei, hic tibi locus permansionis à Domino parabitur. Erat autem hyems, & sedebat uir Dei sub arbore. Venatores uerò cum per locum transitum facerent, uiderunt eum sedentem, atque arborem illam iuxta illum foliis uestitam. Requirentes autem uirum, quis esset, ob Domini seruitium se de ultramarinis partibus locis uenisse morarique hic uelle respondit. Nunciantibus igitur illis, famaq; uitā beati uiri lōgius spargente, tāta frequentia populi Dei undequaq̄ illuc aduenit, ut monasterio facto, congregatio magna seruorum Dei simul habitantium ibi fieret. Cui præfuit multis clarus uirtutibus beatus Iohannes quadragintaquatuor annos, & requiescēs in pace, depositus est 14. Calend. Aprilis in loco, ubi præstantur beneficia Dei usque in hodiernum diem.

19. ma. E Syria uenit in Italiā. *Plurimi ad eū, accurrūt & fiūt monachi.*

VITA S. LANDOALDI, S. ROmanæ ecclesiæ archipresbyteri & confessoris, itemque translatio eius & sociorum, ab Nodgero episcopo Leodiēsi duobus libris explicata.

PRAEFATIO AVTHORIS.



Nodgerus, quem, etsi indignum sanctæ Mariæ, sanctique Lamberti mancipium, prædicant tamen episcopum, Vuomaro uenerabili in Christo patri, & fratribus Gandensibus, omnibusque fidelibus quocunque locorum positis, hęc oculo non obliquo lecturis, perpetuitatem uitæ cœlestis.

Vuomarus Abbas S. Bauonis apud Gādauū.

Postulare, immo exhortari facultatulam nostræ modicitatis, patres reuerendissimi, non dubitastis, ut ex mirabilibus seculis omnibus & gentibus prædicādis, nostris diebus, licet simus indigni, nobis quidem manifestatis, uobis insuper prærogatis, in translatione scilicet S. Landoaldi archipresbyteri & sociorum eius reuelatis, quia ex nostra elati diœcesi, uestro, preordinante Deo, cesserunt iuri, debemus, quantum ad nos usque, fama uulgante potuit perferri, omniū, immò uestræ satisfacere petitioni. Iusta quidem petitio & digna exhortatio: quæ iuxta quendam sapientem,

tem, & de præsentis honestate propositi & de futura ætatis utilitate coniuncta est. Nisi enim gesta eorum, incuria prædecessorum nostrorum deperissent, nobis hodieque sufficerent. Sed quanta audiuimus & cognouimus ea, & patres nostri narrauerunt nobis, ea uidelicet, quæ adhuc nostra tenet memoria, rogatis scripto mandanda, ne itidem, & nos damnemur à posteritate subsecutura. Positis adhæc in ancipiti, quia præsulatum apud uos omnium artium artem constat esse & credi, suspensam mentem silentium librabat, illudque poeticum animum offendens: In syluam ne ligna feras, parum quid diffidentiæ importabat. Sed quia in culpa est animus, qui se non effugit unq̃, diffidentiæ torpor cessit, expostulatio uestra inualuit, nisi quod celeritas, quæ iuxta Socratem beneficium gratius facit plus festinare, q̃ res expostularet, nos compulit. Erat nanque ante nos dictum, uites, quas imperitia denegat, charitas subministrat, & quia incepto tantũ opus est, cætera res expediet. Igitur adorsi sumus, ne uestram authoritatem defugere uideremur. Præsumẽti enim authoritas datur cum credit, quem postulat, præstare posse quod petitur, & scienti econtra parere æqualis est gloria cum imperante. Si quis autem forte futurus obtrectator, obliquo hæc oculo non timuerit limare, & odio obscuro morsuque præsumpserit uenenare, in eius satisfactionem Iesum & sanctos angelos eius, iudiciumque futurum testamur, nos parũ hic aliud potuisse, q̃ quæ aut à presbytero Saraberto id sanctè iurante, à uobisque, ut ipse retulit, fortiter & horum merita sanctorum obtestato, audiuimus, aut in scripto uestro, nobis delato fideliter mandata reperimus, exceptis duntaxat iis, quæ ex episcopatu nostro decerpta, huic schedulæ pro téporis ratione uidebantur congruenter præponenda. Valete, datum tertiodecimo Calend. Iulii, anno Dominicæ Incarnationis nonagentesimo octogesimo, Indictione octaua, Imperante domino Ottone post mortem patris anno octauo, Episcopatus nostri anno nono.

VITAE S. LANDOALDI LIBER I.

6. ma.



Lotharius rex Heraclius Augustus. Dagobertus Austrasiorum princeps. SS. Gisgius audoenus Arnulphus. Romaricus. Amandus. Historia S. Amandi.

FRancorum regnum à sui principio semper infatigabile tunc præ cæteris sibi collimitaneis uisum est florere, cum iugo Dominicæ fidei colla passum est inclinare, & quod prius adorarat, incendere, quod incenderat, uoluit deinceps adorare. Maximum autem accepit incrementum & firmum sub eo sancta Dei Ecclesia statum, cum Lotharius rex, iuxta successione hinc quartus, monachã singulariter trium regebat regnorum, & cum quadragesimum agebat annum, quẽ Heraclius Augustus, sanctæ crucis relator, quartum decimum. Hic sceptro suo nullius circumpositis sceptrũ passus est occurrere, sed quicquid penè Gallia & Germania regum & gẽtium cotinebat, suis habenis studuit coercere. Hic filiũ suũ inclytum Dagobertum Austrasiis præfecerat, eiusque dominio Germaniæ regnũ coniunxerat. Quorum fidelissimo tempore intãtum exuberauit Christianitatis titulus ubique, ut pene rara aut nulla citra finitimos inueniatur hodieque ecclesia, quæ non alicuius eius sancti temporis nobis prætendat patrocinia. Sed ut sileamus interim de innumeris, sancti uiri Eligius & Audoenus Palatinis incipiebant insudare curis, beatus Arnulphus cum Romarico iã tũc intererãt regalibus cõsiliis, sanctus aũt Amãdus Aquitaniam natiuitatis suæ illustrabat auspiciis. Qui dum puer adhuc esset, patriam parẽtesq; reliquit: Ogiamque insulã, ad Occidentẽ maris Oceani positam, expetiuit. Illic à fratribus spiritualibus cum magno recipitur gaudio, & quia sacras literas didicerat, in Dei quotidie seruitio maiori feruebat desiderio. Post hæc ætate qdẽ adultior, sed animi intẽtione feruẽtior apud Turones sãcti Martini petiit sepulcrũ. Ibi eius interuẽtionis orauit auxiliũ, ut sibi gratiæ apponi postulet Dominum, quatenus peregrinationi totius uitæ sibi concedat depẽdere cursum. Ab oratione surrexit, capitis comam sibi abscindi fecit, Clericatus adeptus honorem, omnem in clero gratiam, peregrinãdo tñ, transcendit per ordinẽ Bituricos deinceps adiit, cum beato Austrigisilo eiusque archidiacono sancto Sulpitio sanctissime conuersatus, in cella, à se ædificata, per quindecim annos arctis simæ uitę se addixit. Deinde Romam quoque regressus, & à B. Petro per uisum monitus, ut Gallias prædicationis causa repedaret, tandem Coactus, à rege & sacerdotibus, episcopus ad prædicandum, ut tunc moris erat, est ordinatus. Circũquaq; etenim pagano rũ errore adhuc impendente, necesse erat tam religiosis principibus, q̃ Dñi sacerdotibus, alios ad uerbum Dñi annunciandũ, baptizandũq; populum & confirmandum ordinare. Quod ut nemini uideatur ambiguum, testis est Taxandria, post multos hinc annos à B. Lamberto idolorum culturis stirpitus liberata. Brachbantium quoque, multis erroribus gentiliũ irretitum ab eius successore S. Huberto ex parte correctum: Germania etiam pene tota, nouiter non solum conuersa, sed etiam, nouis episcopiis & ecclesiis, illustrata pariter & ditata. Ex iis alios nouimus prædicationi usque ad obitum institisse, alios uacantibus episcopiis aut abbatiis postea subrogatos esse, alios nouis ecclesiis, episcopia noua instituisse. Beatus uerò Amandus officiũ susceptum strenue impleuit circuncirca positis, Vacceiam, id est, Vasconiã & Danubium ultra perrẽptans, uerbum Dñi annunciauit, donec uires suas ad opus tam arduum uidens non sufficere, Romam deliberauit iterato adire. Romanum uniuersalem Pontificatum Martinus Papa tũ administrabat. Cui B. Amandus notum, cuius obtentu uenerat, exprompsit, qui ut sibi ad id opus peragẽdum suppetias mitterentur, popościt. Destinati sunt ei plures, quorum nomina exciderunt, adiutores. Inter quos S. Landoaldus Archipresbyter, Amantius Diaconus, quos etiam comitatæ sunt sanctæ fœminæ Vinciana & Adeltrudis, cũ aliis uiris & mulieribus septem. Per idem ferè tempus B. Iohannes Tongrẽsiũ uel Traiecten. feliciter, regens ponrificatum, mortẽ occubuit. Dagobertus rex, qui patre defuncto rerum potitus auspicabiliter successerat, B. Amandum euocauit, Traiectensium cathedræ præsidere fecit. Qui per triennium uicos & castra, uerbum uitæ annunciando, circuiuit, sed nil se proficere cernens, sacerdotes insuper & Leuitas insultare sibi dolens, ad alia deinceps loca demigrauit. Incompertum est, deinde quanta temporis intercapedine plebs Traiectensium fuerit usque ad B. Remaclum sine pastorali benedictione nisi quia fama ad nos usque perferẽte accepimus, B. Lãdoaldum illic remansisse, & per nouem annos uices pontificis administrasse. Cui opinioni illud nos facilè facit accedere, quia refertur idem B. Landoaldus specialem patronum nostrum, sanctum scilicet Lambertum, prima pueritia nutriuisse. Propter qđ & illustris uir Aper, eiusdem pueri pater, prædiũ uocabulo Vuẽtersbouũ, super Archa fluuiũ positum, eidem ad inhabitannum & ecclesiam construendam perpetuo iure concessit, & eundem puerum, diuinis dogmatibus imbuendum, cum eo manere constituit. Vbi dum artifices operi insistunt, & aquam utpotè de paludibus turbidam, fastidiunt, B. Landoaldus cum puero Lamberto,

SS. Austrigisil l'et Sulpitius.

Amandus fit episcopus.

Marinus Papa. S. amãdus socij cum plures adiunguntur Roma abeũti. Fit traiecti Episcop.

S. Lãbertus à S Lãdoaldo nutritus.

Fōs ad eorum preces scaturit.

Lamberto, inuocato Christi nomine, cum crucis pro tensione fontem limpidissimum baculi impressione omnium usibus fecit ebullire, qui fidem dictis præbet usq; hodie. Alio idē tpe cū usui necessario ignis deesse uideret, accitus à uiro sācto puer, ignē inferre iubet. Cœpit idē imperio reniti, & cur statim iubenti non satisfecerit, palam fateri. Vas, inquit, Dñe, quo ignis opportune importetur, deesse uides, & quo hūc modo inferri iubes? Promptus quidē, tibi obtempera re, mihi est animus: sed ut uotis tuis cōtraire uidear, ipse uasis cogit defectus. At pius pater, ubi hæsitātis pueri animum persēsit. Placet ne, inquit, fili paternæ iussioni moram fieri, cum ea, qua tegeris, ueste ignis satis commode queat inferri? Qua puer motus increpatione, cum præterea obedientiæ exemplo cogeretur, imperio patris sanè obtemperat, pauloque progressus, ignem requirens properat. Quo tandem inuē to, nil adesse uidens, quo eum oportunius ferret, gremium prunis ardentibus laxat, easq; nihil cunctatus infra collocat, & ita ueste illæsa ad patrem usque deportat. Tunc uir sanctus nouitatem miraculi secum al tius considerare, felicisque pueri meritum perfecto rū et nō dubitat uirtutibus cōparare, quoqdē ardēs elemētū naturā suā uel ostēdere timuit, uel oino coa ctū est occultare. At ubi ad populares aures recēs ad huc miraculū peraccessit, tū oium ore puer extollit, tū et res diuinitus gesta cum obedientis merito, iubē tis imperio ascribitur. Itaque ex utriusque sanctitate, uirtus eadē acta creditur. Sperabatur & alia multa per eorū meritū illic Christus miracula facturus quo rū rumore Childericus rex, tunc sedē habēs apud tra iectū, tactus cōpassione, sūptus necessarios mittebat ei quotidie. Sed quadam uice Adrianus, eiusdem bea ti uiri ad regem internuncius, omnia auri & argenti pōdera deportare creditus, à latronibus est interceptus, & in medio uix loco uillari martyriū indeptus. Beatus uerò Landoaldus, cursū uitæ præsentis explēs in senectute bona repausationē indeptus, hominem exuit, brauiū coronæ perennis accepit, sepultus in ec clesia, q̄ ipse ædificauerat, & in honore B. Petri p Calendas Decēbris dedicauerat. Decessit aūt quartodecimo Calēdas Aprilis. Sed & comites peregrinationis eius, supra denominati, suis, prout Christo libuit, temporibus hac luce quique euocati, circa eū sunt in eadē ecclesia tumulati. Solus beatus nomine & meri to Amantius, in eadem cum ipso theca, quia eius, ut fama fert, in baptismate filius extiterat, sepeliri est cooteotus. Plurimis deinde elapsis annorum curricu lis, sanctus Floiebertus, tertio loco post sanctum Lā bertum regens Traiectense uel Leodiense episcopiū audita illic multitudine signorum, monitus pater re sponsis uisionum, eos illinc cum digna reuerētia tūl tulit, & eorum tumbas pro possibilitate sua decorari mandauit. Facta est aūt hæc translatio Calend. Decēbris, quo & dedicatione eiusdē ecclesiæ supradiximus memoratā. Māsit uerò honor, cultus, & reuerētia cir ca sanctorū corpora, quoadusque effera gēs Normānorum, sedibus suis non contenta, totā penè Galliam perturbauit, & timore eruptionis eorū, ne sanctorū uiolarētur busta, terræ sūt à fidelibus remādata. Huic repositioni interfuit qdā Frāgerus, homo nostra ætate senissimus, qui & ante infestationē paganorū nouē annis uillæ eiusdem extiterat procurator & uillicus. Hildebrandus quoque presbyter, quē propria ma nu ante annos tumulauit Sarabertus æquè presbyter huius notitiæ relator fidelissimus, qui & hæc, q̄ pmisimus, ab eodē Frāgero commemorat multis attestantibus se audisse, & libellū de uita eorū pariter uidisse. Quē quia antiquaria manu cōmemorat scriptū, & à stillicidio certæ penè infusū, lectorem eius non ignoramus fuisse pertarum. At uerò q̄ hactenus paucis p strinximus uerbis, illinc se delibasse, n pessimè uerò incursione Hungrorum, pp incuriam custodiæ, cum aliis rebus eundem libellum deflagrasse. Sed hæc hactenus. Post Normannicam autem repulsionem, primus quidam Thietboldus locum prælibatū, ubi corpora sanctorum erant reposita, a Comite Flandrensi, Abbatiam sancti Confessoris Christi Bauonis tenente, accepit iure beneficii, post eum Adelgaudus. Qui potius cogitantes, quæ sunt mundi, quam quæ Domi ni, aliquem reuerentiæ cultum Sanctorum paruipendentes reliquum esse honori. Quocirca paulatim ha beri cœpit contemptui. Vt uerò Aper, nostræ ætati finitimus, cū filiis locum precario fortitus est ipsum iam ipsius Dei timore postposito, ecclesia ipsa non tā tum Sancti honore condebito, uerum suo omnino uacuata est ornamento. Vuanboldus deinceps in Domino eiusdem successit uillæ, ubi & accepit locum se pulturę. Pro cui⁹ tumulatione, filius deinde eius Lābertus, cordis tactus est deuotione, ut locum hunc debe ret excolere, pariterque miraculorum, quæ illic fiebant, suspensus admonitione. Namque Domino præ dium ipsum sibi tunc uendicante, à uicinis, præcurtibus inimicitiis quibusdam, dissidente familia ipsius uillę telas & alias uestes, ad ecclesiā confugiū faciēs, super sanctorum tumbas abiecit: Presbyter econtra Saraberrus exinde ea deturbauit. Sed iis iterum à familia reportatis ibidem, & presbytero deterrito, ne ulterius resisteret eis, nox superueniens, familia ipsa dormitum se locauit. Manè expergefacti, uident inspirato & sine sua læsione telas & quæ deposuerant, ambusta esse. Est præterea phylacterium, quod uerè dicitur S. Landoaldi fuisse propriū, in quo qui periurare præsumit, non impunitus abscedit. Familia plus 12. uirorum, ac multorum Vuitgeri & Lamberti fratrū sacramento, ne aufugerent, in eo phylacterio est obstricta. Quod irritum ducens insuper & thesaurum in eadē ecclesia dñorum suorū reconditum uiolando auferens, aufugit. Sed mane circuncirca à persequentibus frustra requisita, & à reuertentibus sub arbore prope ecclesiam dormiens, saluo thesauro est reinuē ta. Alius quidam, quodam flagitio uerè impetitus, in eodem periurauit. Eadem nocte cum domo & unico filio miser deflagrauit. Et alia quoque miracula illic fieri contigit, quæ nunc dicere supersedeo. Quapropter sedem Sancti uenerabilem uirum antecessorem nostrū, dominū scilicet Euradum, supplex adiit rogās ut aut per se, aut per uicarios suos sanctorū corpora transferrentur, & unde ante Normannicam depo siti erant infestationem, releuarentur. Sæpius postula do, hæc iterans, tandem impetrauit: & Bono Archidiacono cum duobus Archipresbyteris, fidelibus utique uiris, Thietboldo & Vhodone, sed & cū aliis ex monasterii, sancti scilicet Trudonis, Belisiæ & Iungris, illuc aduenerunt, & cū litania solenni ex tumulis, quibus negligenter nimis squalebant, extulerūt. Inuenerunt aūt plures thecas, sed una erat, in qua S. Landoaldus archipresbyter & diaconus suus pariter tegebantur Amantius. Aderat & lapis ad capita eorū nominibus ipsorum insculptus. Aliæ continebat sanctas Adeltrudem & Vincianam, quod indicabat crucicula quædam argentea, pectori S. Vincianæ superin uenta. His retectis pariter & relatis, dum sanctorum corpora uno simul & aqua diluerentur, auicula quædā per fenestrā feretro sanctorū illapsa, simul & importunæ aliquoties eis q huic officio iterērāt, immer se, aliquoties in desossum deuolās, quo corpora sācto rū erāt elata, omnibus adstantibus & hæc uidentibus miraculū incussit pariter & horrorē. Nam & colore pulchritudinis erat diuersæ, sed antehac, inuiso, & stridore

S. Lābertus puer, ignem fert in ueste absque adustione.

Childericus rex alit S. Lādoaldum

Adrianus martyr.

S. Lādoaldus obit.

Trāslatio S. Landoaldi & sociorum.

Nortmanni uastāt Galliā

Sepulcra sanctorum cur aliquādiu neglecta.

Phylacteriū S. Lādoaldi.

Lātsonz, dicit, quē supra Lābertū.

Eleuātur sanctorū corpora.

Auicula rara ad feretrū circumuolitat.

ſtridere uocis quidem dulciſluæ, ſed inaudito. Quæ licet ab adſtantibus poſſet comprehendi, à nemine præſumpta, eſt temerari. Quæ quaſi quibuſdam plauſibus lætitiæ & hilaratione hac illac circunuolans, & iterum feretro ſanctorum inſidiens, non deſtitit ab incepto, donec oîa cōpetenti conſummarētur officio. Eadē die cæca quædam de uilla Hasbina, quæ erat in uicinia, uulgante fama, quod ſanctorum offerērur corpora, accurrit celeriter cum candela. Biduum deinde ſuſtinens, & ſanctorum patrocinia indeſineuter expoſcens, tertia die receſſit clarè uidens.

Cæca ad ſanctorum corpora lumē recipit.

Sequenti igitur anno uxor iam dicti Lantlonis, nomine Sigeburgis, morbo ſic intercutis laborabat, cruraque eius cum pedibus ita intumuerant, ut pene per totum annum nec ſaltem eccleſiam, niſi ſella geſtatoria eueheretur, intrauerit, nec toro uiri, nec cōuiuio participata ſit, edulium omne faſtidierit, potum, excepta aqua, uniuerſum execrata ſit. Hæc intempeſtæ cuiuſdam noctis uiſione ſubita ſemiuigilans corripitur, atque in hæc uerba mouetur:

Viſio.

Cum dominos dominaſque noſtras terra extuleris, cur & nos fideles eorum in luto delitescere finis? Ego q̃ppe ſum Lãdrada: Adrianus martyr & Iulianus, ipſi quoq; ſunt de ſocietate nr̃a. Hanc uiſionē illa uiro intimauit, & ut aut Ep̃us aut authoritas ep̃i ad ſubleuationē eorũ inuitaretur, rogauit. Ille preterito anno ita in eleuatione cæterorum quæſtus eſt obſonatũ, ut ei per manus hæc inceptare nimis uideat̃ arduũ. Poſt dies aliq̃d apparente iterũ eadē uiſione eadem, q̃ prius, ſanctimonialis ſecundum effigiem de negligentia corripitur, de contemptu cōfundirur. Et quæ, inquit, tot & tanta in medicos eapēdiſti, nec curari meruiſti, ſi nos ea luto efferres, iam ſanari meruiſſes. Et ubi, inquit illa, uos inueniemus? Sella, qua ad eccleſiam geſtaris, inquit, tua noſtra irreuerenter deprimit buſta: arca autem retro poſita, nimiũ eſt nobis oneroſa. Et ſi cauſaris, quia epiſcopum aut eius uicarios non mereris, è uicino Satabertum ſaltem preſbyterum habes & alios ad id perficiendum uiros fideles. Manè itaque, quid ſuper his facto opus eſſet deliberanti, adeſt quædam ex gyneceo eius puella, cum eadem uiſione referens ſe monitam per hæc eadē ſigna; ea nunc in uilla Guodengohouo habitat. Sigeburgis autem domina eius cui hæc demonſtrabantur, à cuiuſque ore iurantis hæc & obteſtantis nos iſta decerpſimus, adhuc uiuit: Viuit, inquam & præſenta luce ſana & incolumis ueſcitur: nobilis perſona domus ampla, rem fideliter quærentes ſcire, nō ſinit latere. Quę cum omni feſtinatione mittens presbyteros, qui hæc explerent, accerſire interim ipſa pro obtentu recuperandæ ſalutis nō paſſa quieſcere, fecit ſe ferri ad eccleſiam, & interim à loco denominato paulatim egerere terram. Et uia ſemipedem terræ eruerant: & eccè ſanctorum ciſternæ in ipſa pene ſuperficie apparebant.

Inueniuntur ſanctorũ corpora.

Aduenjunt & præsbyteri, quicunque fuerant euocati & retectis ſanctorum ſepulcris, repererũt nomina eorum ea prompta in breuiculis. Et dum quæque digna translationi adimplent pro poſſe, ipſa iam dicta matrona, quæ operi inſiſtebat attentius, ſubito cōuerſa, riuos ueneni & putredinis ſaniem ad ſextarij menſuram uider excutiſſe ſibi ex cruribus. Quæ admirata, & de recepta ſoſpitate hilarior reddita, domum pedes redijt, conuiuium hoſpitibus & domeſticis opulēter apparauit, ipſa interſedit, nec edulium aliquod faſtidiens, nec uini potionem uel alterius ſorbitionis iã abhorrens.

Sigeburgis hydropica curatur.

Fert autem fama multorum & ante nos & in præſentiarũ, hanc beatam, dum ſanctimonialibus Beliſiæ poſitis præfecta ſuauiſſimos ſupernæ contemplationis carpere fructus, ſacratiſſimam uirginē præclareque nobilitatis Amelbergam ſanctis inſtituiſſe moribus ſtudijsque. Facta eſt uerò hæc translatio tertio Nonas Martij. Illud quoq; in memorabili ſanctorum clarificatione miraculum minimè remur ſilendum, quod perinde ſtupenda ſui nouitate conſtat magnificum. Præfato quippe Lantſoni cum baſilica uel fundus ſacratiſſimè quietis prædictorum ſanctorum, poſt nonnullos ſorte ſucceſſiſſet, bene ſibi cōſcius determinato rationis tenore, (nam in eum conſtitutio chirographi finem ſtatuerat poſſidendi) ſucceſſuram ſibi ſtirpis ſuæ progeniem, prælibato fore priuandã prædio, conſultē ſibi proſpicere deliberauit, eo animo, ut rurali priuatus fundo ſanctorum ſaltè pignorum non fraudaretur ſolatio. Expetens enim eiuſdem diœceſios magnificētiã pontificis, tantæ illi ſuæ deuotionis intimauit arcanũ. Cuius ilico benedictione inſignitus & authoritate roboratus, precioſaũ gazarũ addit repoſitorũ diligens ea ſacris corporibus, quas ſtimauit, portiunculas. Eccè aũt in ipſo præcipuo paſcalis feſti gaudio ſubmiſſis baiulorũ ceruicibus, impendiolum inuadunt laborē itineris & ad fores uſq; ędis ſacratæ properãtes perueniunt. Verũ mirabile dictu ne utique ipſas tranſgredi præualentes, repentinis inopinare defixi paſſibus hæreſe. Omni tñ annisu multa diu fruſtra moliti, tãdē diuina potentia ſe intelligũt arceri: ſicq; inuiti pudoris ſui ceſſere difficultati. Porrò illuſtris Lãtſo à propoſito nequaq̃ deſtituitur.

Non poteſt Lãtſo ſacras abſportare reliquias, diuinitus impeditus

Verum diem ipſam noctemque contiguam eleemoſynarum largitionibus crebrisque precum continuans obſecrationibus, rurſus dies fruſtrat̃, ut prius, immo perendinatis totius hebdomadæ diebus, quotidiè eoſdē conatus conſimilis ſequitur liminaris obſtaculi repulſus. Hac ergo quia minus ſucceſſerat, octaua itidem lucis aurora, alia non cunctatus aggreditur uia. Licet enim tot antea fuſis nequaquam profeciſſet orationibus, tunc oĩ uirtutis conamine precordialia accumulans uota, plurimaq; ſpondens obſequia delegauit ad ipſam quietis eorum baſilicam, nouam frugum ſuarũ portionem, quia decimam alterius conſtaret eſſe eccleſiæ. Ei uerò loco cui deuotionis ſuæ inferre ſatagebat fructum, non modicam cum alijs aeniorum impēſis, hęreditatis ſuæ largitus eſt poſſeſſionem. Sicque tandem ſanctorum obtentu, benignum miſericordis Dei meruit reſpectum, uotique compos ac ſpe potitus optabili, uilipendit priſtinæ difficultatis diſpendia, magnifica Domini miſeratione adeptus deſiderij ſui lucra.

En quãtum ſibi gratulatur uir nobilis ſacrarũ impetratiõe reliquiarum.

Suebenmenha nomen eſt fundi, unde quidam, Manimius nomine, contractus omni neruorum uirtute, nec manum gratia cibi ſumendi poterat ad os ducere, nec niſi alio ſubuehente, ad neceſſaria ſaltem naturæ procedere. Is quidem carpento ad ſanctorũ patrocinia ē prouectus: ſed eis ſalutē pleniſſimã imparrientibus, domũ redijt pedes & ſanus. In uilla Lena, Huberto cuidã primario ab Leodiēſi ep̃o beneficiata, erat mulier, Geyla uocabulo, ſed legionario plena dæmonio: quod deinde patuit. Nam ducta à cognatis per diuerſa uirorum Dei cœnobia, ſcilicet ſanctorum Geruaſij, Lamberti, Trudonis, Gertrudis: cum nuſquam poſſet curari, præſentatur iam deſperata eo loci: quia ſanctos nouiter mirificãdos ſpectabat de hoſte plenior laus triumphi. Quæ in cupafonte benedicto redundante depoſita, inoa nomen B. Landoaldi terribiliter cępit inclamare, & magnũ ab ore muſcarũ examē emittere. Quæ mediante hebdomada paſchali, meruit emũdari.

Dæmoniaca liberatur.

Mulier alia S. Bauonis ancilla, Andresburgi eatenus cōmorata, p neglecto p annos celu, oculorũ uiſu ē mulctata. Quarto iã anno cęcitati succũbēs de cęterò emēdationē pollicēs cãdelã ſãctorũ luminarijs attulit, cēlum neglectũ retulit, illuminata ilicò ſana receſſit.

Cæca uidit.

Zubleua dicit̃ & alia uilla. illic quędã mulier 6. annorũ curriculo patiebat̃ hidropis morbũ. videt in uiſu nocturno ſe illuc adduci cum

Hydropica restituit.

oblatione, & recepta regredi sospitate. Quod euigilans continno expleuit in plaustro illo se deduci mandauit: & postquam sanitatem recuperauit, à domino suo Hildrado tradita Sanctorum iuri, deinde recessit. Quidã Hildico nomine, omni dissipatus actione syluam ecclesiasticam sæpius extirpans increpatus tandem quadam die per nomen sanctorum, ut saltem desisteret: cum monitores insuper suos cum Sanctis, uerbis uilibus annullaret: progressus sequenti die, ut iridem faceret, fagum cum securi ilico superbus conscẽdit, & continuo inuerso cadens collo gutiur liquidũ quod blasphemiam spirauerat, elisit, sicque pessimam

Sacrilegi horrenda mors.

uitam digna morte finiuit. Presbyter Sarabertus equũ furtim nocte quadam latronibus subripientibus, perdiderat. Manè comperto ad notum presidium cucurrit, candelam facere maturat. Quam ut sanctis attulit

Equus ablatus reddit.

& precum suarum uota deprompsit, reuersum equum foribus adstantem reperit. Sic ergo copiosa, quæ per eorum Dominus merita dignatus est operari, miracula nos signis tenacitate silentij perhorrescentes succingere, res quidem memorabiles, tamen paulo diffusa prolixitate signauimus. Præsenti uerò tempore nihilominus apud nos gesta suppetunr adhuc perplura, quæ nostra itidem mandanres roboranda aurhoritate, petistis huic quam breuiter inseri schedulæ. Nos autem respirationi legentium uel auditorum consulentes affectui, néue magni Domini magnifica in angustum cogantur beneficia, dilatis sequẽtibus, sermonem istum isto claudendum fine iudicauimus, ut uiribus interim per silentium recreatis, quæ restant quoniam proprio indigere uolumine pernoscnntur, alio rursus initio commodius & insignius prætitulerunt.

LIBER SECVNDVS.

RElaturi mira Domini cunctipotentis opera, quibus dilectum sui nominis Confessorem beatum Landoaldum sociosqne eius nostris in temporibns mirificè dignatus est propalare, dignũ rem ur nec superfluum, memorabilem translationis eorundem sanctorum præmittere iucunditatem, per qnam & ipsorum signorum enituerunt nonnulla, & locus uester uel regio dignationis eorum meruit feliciter insigniri præsentia. Igitur emenso dierum curricnlo, cum inexplicabilis æui mortalis ita exigeret determinatio, præfatus illustris Lantso determinatus uidelicet præmemorati possessor fundi, cunctis uiuentibus commune debitum soluit, proliqne suæ successionem eiusdem possessionis hæreditate destituir. Imperialis autem serenitatis moderante clementia (quæ laudabilli deuotionis uoto, suapte natura beneuolũ induxit animum, seruorum Dei impendio utilitatibus prospicere) eadem possessio, absque refragationis obstaculo, uestræ potestatis relegata cessit ditioni, prælatorum scilicet sanctornm prælecti Christi militis egtegij confessoris Bauonis. Igitur quia sapiens semper agit sapiẽter, uestro restitutam iuri sagaci perlustrantes industria, altiori intellexistis cõsilio, honorabile depositum eius ipsam præponderare omnimodo, nec tam præciosi rhesauri thecam eo loci tantillo occulendam modio. Super qua re trutinata inter uos diu mutuæ collationis deliberatione, adstipulãte prętetea archipræsulum & antistitum prudẽtiumque uirorum conniuentia, ad nestri præpollentioris uidelicet, eminentiam loci sanctorum cinerum transferri decreuistis pignora. Sed inter iteragendnm, dum uidelicet sanctæ deuotionis tandem celebraretur executio, sanctotumque preciosissimę per non modicam itineris intercapedinem transferentur reliquiæ, conti-

Transferũtur sacræ reliquiæ Gandauum.

git, ut par erat, plutimos finitimorum tam felicis opinionis occupari rumore. Inter nonnullos itaque auditorum competit hæc languida quædam, quæ ægritudinis depressa pondere, lectuli detinebatur strato, ut non diebus iam numerosis ab eo nisi baiulata exurgeret. Sed cum hac optabili auditi rumoris iucunditate, in spem bonam pariter erigitur, de destitutæ salutis recuperatione per sanctorum opitulationem fiducialiter certioratur. Vnde non cunctata, per unanimẽ sibi collateralem, apparatum candelæ munusculum, sanctorum meritis & præsentiæ precatur celeriter exhiberi. Assensit ille fideliter, sanctumque fidei aggrediens officium implere maturauit. Eccè autem, dictu mirabile, repentinum sanctorum suffragium derelicta coniux experitur infirma. Euestigio nanque dirigit, qui præmissum à sanctorum accessu remouerent maritum, utpote ipsa mox secutura, Sanctorumq; pręsentiam expetitura, & per semet quæ mittebat, oblatura. Sed inhibente loci uel temporis angustia, ne Sanctorum moraretur profectio, lator munusculi Sanctorum se misericordiæ præsentialiter submissus intulit, coramque ipsis omnium, qui aderant, notitiæ in nxore exhibita pietatis eorum opera, ad laudem & gloriã cunctipotentis Domini protestatus & professus est.

Aegra subitò reuelascit

Præterea quoniam profectionis conducebat competentia, locata nauis cum mercenarijs iucundæ Sanctorum deuectioni instituitur famulari. Eccè autẽ unus remis applicitorum, cui quoddam acciderar haud lõgè infortunium, rei familiaris dispendio stimnlatus, susceptoque labore obsaturatus, ante destinatum itineris expensum tam sancto infelix sese subripere præsumpsir officio. Sed quia non contemnenda, nec utilitati priuatæ substituenda Sanctorum feretra fuerint absque morolo persensit interstitio. Vltroneus nanque & inexorabilis electorũ Dei auulsus ministerio, non modo deliberatæ non profuit utilitati, immò dignam non spontè passus est redargutionem. Discedẽs itaque non spatiosa peragrat itinera, neque desiderata expetit spatia: uerum mentis alienatus integritate, pristino quoque membrorum frustratus uigore, uix proximæ sibique citius oblaræ sepem cum gressibns offendens commigrat uiciniæ, ibique stupidus deijcitur. Quinetiam superantem nihilominus instãtis diei particulam, totumqne sequentis noctis excursum debitæ impendens ultioni, hærebat attonitus. Attritus ergo aliquandiu tanto correptionis uerbere, tandemque pio sanctorum, quos uilipenderat, obtentu benigno miserentis Dei uisitatus respectu, ipse reatus sui medullitus itelligit offensam. Mox igitur ut fenestratum mentis penetrale, sera licet transegit pœnitentia cõsopito pariter corpori desides reuiguere uires post habitisque pristinæ intentionis mordacibus curis solo uerò sanctorum, pridem neglecto, nunc inhianter flagrans obsequio, emensa retrorsum festinis passibus remetitur itinera, nt tandem lætabundus eorum sese inferret præsentiæ. Cuius nimirum recensit castigatio uerberis, ueraqne conuersio pœnitudinis, uelocia reddiderant *. Nec requieuit, donec uoti compos optabilis, gloriosa sanctorum præsentialiter consequeretur merita, coramque ipsius & multorum frequentia expertam in se protestatus est castigationem & clemẽtiam. Ipso autem die, id est, octauo Calendas Aprilis, quo in monasterium præfatum cum reliquijs eisdem est intratum, mulier quædam, Lenekin nomine prę uenit, lumen diu amissum recepit idibus Aprilis, feria tertia scilicet hebdomadæ paschalis. Puella quædam cæca de uilla Schòl aduenit, nomine Teusmudis, Vespertinam synaxim fratribus celebrantibus sustinens, redit clarè uidens nec uiræ ducem ulterius quærens. In ipsa uilla fuit & altera intra annos

Vltio diuina in quendã se temerè subducentẽ sanctorum trãslationi

*for. * uestigia*

Cæcæ duæ lumen recipiunt

Tres paralytica sanantur.

nos infantiæ ita debilitata, ut ante annum nec pedibus incedere, nec saltem à lecto quiuerit surgere. Hãc mater supradictis uirtutibus excita, primo manè inter brachia sub dio sustulit, pro eius recuperatione notum Sanctis fecit, scilicet illo se cum sobole uenturã oblationem pariter deuotã secum delaturam. Quod ut expleuit, puella paulatim subrigens sese in pedes, stetit, conualuit, ambulare cœpit, & abiit. Ibidem extitit & alia, Leuuich uocitata itidem omni corporis uirtute inualida. Et cum iam penè desperasset de uita audita signorum, quæ illic fiebant, fama, cereum sanctorum luminarijs deuouit. Mox ut illuc destinauit, ualentia totius corporis statim reintegrari meruit. Vuentiæ nomen uillæ. Riberta erat illic mulier nuncupata, uarijs passionibus detenta, & penè omni mẽbrorum officio destituta. Ad horum memoriam deuota accessit aliquantis diebus demorari instituit, sanitatem consecuta recessit.

Cæcus idemq; gibbosus fit sanus.

Mulier præterea quædam 13. Calend. Maij pro filio rogatura uenit. Huic filius domi relictus erat, nomine Adelgerus, non solum lumine oculorum destitutus, sed & capitis & corporis rheumatis motu gibbosus totus. Mater pro eius recuperatione orauit, uotum fecit: timore filij, quem desperatum reliquit, ei tius tedijt: ut domum remeauit, filium uidentem reperit, cætera incolumitate gaudentem læta recepit.

Cæca uidet.

Post hæc sub die septimodecimo Calend. Iunij, aduenit ancilla, Egerin uocata, albedinem uel lippitudinẽ in oculis per annos multos perpessa. Quæ Sanctorum meritis sospitatem indepta, sine ductore gaudẽs & exultans remeauit ad propria. Deinceps quinto Calend. Iunij mulier de uilla Rothen, paupercula Adalmudis uocitata, dum ex infirmitate nimia facta fuisset cæca, audita Sanctorum fama, ad eorum desiderabat peruenire patrocinia: sed dum inflatis cruribus uix reperet, & à suis præ paupertate illo deduci neglecta esset & hac desperatione nimis tabescerer, nocte superueniente se sopori indulsit sanctum Landoaldum & Vincianam habitu splendidissimo incensis cereis adstantes sibi cognouit. Euigilans, reintegrationem totius corporis adesse sibi persensit, dolorem totius infirmitatis recessisse didicit.

Alia cæca uidet.

In crastinũ de illuminatione iam certa de reliqua sanitate non dubia, per se cum alijs admiratoribus multis, Sanctorum limina tentauit inuisere, gratiarum actiones pro posse non cessauit impendere. In crastinum, id est, quarto Calend. Iunij, quædam fœmina Frethunara, & ipsa cæca Sanctorum limina orationis gratia, causa salutis expetendæ, adibat. Sed in ipsa uia necdum illuc peruenerat, & ecce pristina sanitate recepta, incedẽs gaudebat.

Contractus reualescit.

Sequenti demum die sancto Pentecostes, quod est tertio Calend. Iunij, quidam Theodoricus neruis totius corporis per annos multos contractus, multis ueridicis testibus coram adstantibus, omnino sospitatem est adeptus. Deinde tertio Nonas Iulij, feria quinta eiusdẽ hebdomadæ, mulier cæca ex pago Brachbantensi, Sanctos cum auxiliatum inuocasset, & luminare deferendum eis pro posse parasset, nõ mora extitit & lumen oculorum recepit. De eodem pago extitit altera mulier, quæ nimio renum affecta dolore, per unius fermè anni spatium ad nullius, ut ipsa fatebatur officij commoditatem ualuit exurgere. Hæc ubi Sanctorum pignora delata didicit, & per ea illic mira operari cognouit, candelam pro readipiscenda salute deuouit, ut sui intãto dolore misererentur, orauit. Cõtinuo sospitati pristinæ reddita, candelam sanctis deuotè offerens, cinctorium simul protulit, pro indepta incolumitate gratias Deo per Sanctorum merita immensas retulit.

De translatione S. Landoaldi & sociorum eius ad Ganden. cœnobium.

VTilem creditur ad excitandas torpentium mẽtes, occulta sanctorum miracula ad nouam usque audientiam importare: quorum probata uirtus, cursum festinantis animæ ad superos sufficiet inflammare. Quis enim auditis beati Landoaldi præconiis, non statim meliore mente ad Deum euolat, nisi quem ad supernam Hierusalem nec spes nec uoluntas excitat? Nota eius merita, & tot miraculis celeberrima, quæ cum pre magnitudine non capit Oriens remotum usque ad Occidẽtem sunt porrecta. Nam præter ea quæ adhuc uiuus egit, quis non miretur ad sepulcrum eius tot fieri uirtutes, quot ueniunt languentes? Quæ cunctis notissimæ apud Vuintershouum tamen magis celebres habentur: ubi apud ceteros diuulgata, uisu teste, signa probantur. Cum igitur surdi & claudi, & id genus male habentium circũquaq; sancti merita faterentur incongruum putabatur, sancti reliquias humili ecclesia detineri, raro adhuc honore uenerari, officiumque diuinum paruo presbyterorum conuentu agi. Quæ omnia animos fratrum in Gandensi cœnobio eo concitauerunt, ut sui crederent esse periculi, reliquias diu neglectas, raro adhuc honore uenerari. Accito ergo Vuomaro Abbate, quid agendum putet, unanimes exorant. ipsumque ad transferendas reliquias facile exorassent, nisi quòd quædam impedimẽta sano negocio obstiterũt.

Otto iunior Francis, pro Germanis.

Nam quidam clericus Ottonis iunioris, qui Francis Imperator præfuit, prædictam S. Bauonis uillam suo iuri addicere præsumpsit eamque dimittere rogatus suam esse maluit. Cui iniustitiæ Imperator contraire monitus, ultro cõsensit, eo scilicet deuotior, quod nouiter in fraternitatem fratrum susceptus, eorum etiã orationibus communicauit. Ita exclusa clerici præsumptione, S. Bauo sua recepit. Tũc Imperator ad trãsferendas reliquias operam dare exhoratus, priuilegio sui nominis locum prius ad honorem sancti Bauonis deliberare, dein ad exequenda fratrum desideria pa-

Deliberare, Gallicè, capbrasser, pro, In manus dare seu reddere.

ti deuotior e cœpit æstuare. Ita accepto eiusdem priuilegio, data insuper à Papa Ioanne authoritate, pars fratrum non modica ad Vuintershouum usque proficiscitur, & quid opus facto sit, ex arbitrio prudentiorum pensatur. Erat in eodem procinctu presbyter quidam quo nemo præsentium rem melius nouerat, Sarabertus nomine, sanctorum ibidem miracula eo magis expertus, quo eos uenerabatur attentius. Hũc misso legato rogant adesse sanctos sibi insinuari, & quæ plurima nouerat, eorum insignia reuelare. Sarabertus econtra: Signa, inquit, hic diuinitus acta, adeo magna putantur, ut fidem excedant audientium, nisi ꝙ sana fides nihil impossibile credit apud Deum.

Luc. 1.

Nam ad corroborandam uirtutum seriem certa adsunt experimenta, infirmorum baculi, repentium scabella. Sed quia conuenistis eas quæ apud nos sunt, reliquias cognoscere, en tria i publico scrinia, quæ à me audire cupitis, uosipsi potius uisu teste perpendite. Si tamen ea, quæ ab antecessoribus comperta habeo, delectat in medium producere, illo in scrinia, quod altius eminet, beati Lãdoaldi archipresbyteri integrũ corpus cum beato Amantio diacono suo, claudi scito te. In secundo eidemque contiguo continetur soror eius beata Vinciana uirgo ab ineunte æuo integerrima, quæ blãdimẽta mũdi respuẽs, à Roma hũc usq; locũ dilecti fratris secuta ẽ uestigia.

Vinciana soror S. Landoaldi.

Illud aũt paulo remotius scrinium sanctã continet Landradã, quæ immortali spõso copulata exacto uitę suę cursu uirginitatis suæ recepit coronã. Qui ubi uerbis fecit finem fra

M a tres

tres maiori ardebāt desiderio ad scrinia accedere caute aperire, & quæ narrauerat, proprio uisu cognoscere. Et accedentes, inuenerunt Epitaphium dignissimi confessoris, ad caput ipsius in preciosissimo marmore diligenter descriptum, quod tamen per omnia perlegere nequiuerant propter incendium paganorum olim factum, quod ideo uidebatur ex parte confractum fuisse. Igitur beatum Landoaldum uitamque eius breui Epitaphio recolligunt, cæterasque Deo dilectas uirgines proprio nomine ostendunt.
Tunc consulto opus esse æstimantes, prædictum presbyterum aliosquè huic operi idoneos aduocant, & quomodo honestius sancti transferantur, eorum prudentia pertractant. Dato consilio, ordinatisquè ad trāsferendum reliquias circunfinitimus accurrit populus, humeros subijciunt, hilariquè uultu, plurimis tamen gementibus, ad uiciniam cuiusdam agelli sanctos efferunt. Quo in loco dum antiqua horum miracula in medium reuocarentur, hoc apud plerosque magis celebre putabatur, quod nunc ita, ut accidit, euoluere locus ipse adhortatur. Itaque euentum rei paucis uerbis absoluam. Erant quidam uesanæ mentis omnem circa regionem ferro igneque uastantes, incerti loco, cædis auidi suam perfidiam humano sanguine uix temperantes. Qui depopulatis aliquot ciuium ædificijs, dum nec ecclesijs sanctisque parcunt, hos secum etiam ferendos loco prædicto auferunt.

Vastatores quidā non possunt tollere sāctorum reliquias.

Dumque ad hunc locum ulterius progressuri perueniunt rigescente gressu, totoquè immobiles corpore ultra progredi nequeunt: ubi uident illicito operi nullum cedere effectum, seipsos derestātur, iniustum increpāt negocium, sanctosque loco inuiti restituūt. Deinde sanctis humiliter exoratis, maturabant discedere, alio quantocyus cēdere, ne uindicta sui commissi traherentur membra, oculi damnarentur caligine. Hæc olim ita peracta dum nunc populus in memoriā reuocat, uisum est eis, Sanctos ob similem rei euentum inclamare, ut utrum reportari mallent, quàm transferri, aliquo dignarentur indicio reuelare.

En reuerentiā erga sacras reliquias

Defixis in terram uultibus alij pectora ferire, alij lachrymas fundere: plurimi tamen, quibus grauius erat Sanctorum præsentia uiduari, altius cœperunt gemere. Exacta igitur oratione, fratres, qui iter citatum uolebant, eundi moram increpabant tolliquè reliquias, easquè efferri imperabant. Subiiciunt rursus humeros, & quia in Sanctis ferendis nullus labor cessit oneri conclamatum est: idque eis omnibus sanè creditum uoluisse eos transferri. Cumque iam procul à monasterio sancti Trudonis agerent, (ibi quippe primam mansionem elegerant) primus fratrum, qui utilitatis causa longius preierat, obuiam uenit plurimusquè senum iuuenumque concursus diuersa Sanctis donaria intulit. Nonnulli quibus metalli copia aut preciosæ uestis ornamenta defuere, cereos aut sumptum lateri cinctum obtulerunt alij, quibus nec horum copia erat, seipsos in contritionem cordis dederunt. Qui uerò opulentiores uidebantur, ex hoc, quod abundauit illis, misere: nihilominus eos æquiparantes, qui licet modicum dederint, nihil tamen sibi detinuere.
Visum est interea necessarium in agello eodem moram fieri, tum propter aduentantium donaria, tum quia res exigebat prædicari in populo uerbum Dei. Cumque ad audientiam & nomina sanctorum & merita præcesserunt, omnes, qui habebant infirmos nihil de salute eorum cunctati, adduxerunt.

Multa fiūt miracula ad sacras reliquias

Videres cōtractos erigi, illuminari cæcos, surdos tam recipere auditum quàm diuersos languentes sospitatem. Nēue hæc miraculorum insignia posteritati succedentium uiderentur abolita, eo in loco crucem erigunt ligneam, ob memoriam scilicet sanctorum posteris trāsmittēdam. Factum est autem ut unus qui cum cæteris circa locum sanctum discurrebat puerulus cupiditate seductus, candelas & alia, quæ fideles cum magna deuotione contulerant furando auferret. Qua de re sine mora ab antiquo hoste miserabiliter est possessus, ac integro sensu penitus priuatus.

Puer sacrilegus à dæmone uexatur.

Inde parentes eiusdem pueri cum fletu nimio pœnitentiam agentes, & cum puero ad locum accedentes atque furtum restituentes, integerrimam per Sanctorum merita impetrauerunt sanitatem.

Sanatur.

Sed hæc plenius describenda illis committo, qui & partes reliquiarum habere meruerunt, & in quorum agelli confinio ipsa & alia multa miracula, Domino auxiliante, facta sunt. His itaque peractis, cum reliquias susceptas ad monasterium sancti Trudonis festinarent deportare, non solum turba, uerumetiam palliata monachorum processio cum cereis & id genus ornamētis obuiam ruere, eas honeste suscipere, deinde intra monasterium summa cum deuotione properabant inferre. Conuenientibus autem in crastino turbis pauca de Sanctis ad ædificationem adstantium enarrātur: dataquè tam populo benedictione, quam ipsi ecclesiæ reliquiarum portione, ad uillam quam Andesbrucken dicunt proficiscuntur. Vbi quandam matronam, Sigeburgem nomine, quæ locum eorundem Sanctorum diu in precariam tenebat, adeunt: plurimaquè cum ea tum de Sanctis de sua utilitate conferunt.

Suprà lib. I. Andresburgū dicitur

Tum illa: Ego, inquit, quæ de istis sum experta in me, breuiter tentabo euoluere, si tamen uobis est animus breuiter dicenda attendere. Nam in priori eleuatione sancti Landoaldi, cum me minus uoluntariam exhibuissem, febribus correpta, per aliquot dies langui, morboquè indies inualescente, offensam potius Sancti, quàm periculum mortis extimui. Eo infortunio in eleuatione beatæ Landradæ cautior effecta, me totum ipsi uirgini officiosam reddidi, eiusquè suffragantibus meritis sanitatem, quam merito perdideram, recepi. Vix ea uerba finierat, cum ecce quidam ipsius matronæ miles à ripa Ihili fluminis, fratres ita alloqui properat: Ad laudem sanctorum horum idoneus testis peraccedo, eorumquè in me beneficia, quoad uiuam, tacere nequeo. Nam quodam sinistro euentu cum iram dñi mei Lantsonis, eiusquè cōiugis Sigeburgis incurrissem, quid agerem quam in partem me uerterem, ignorabam. Cumque anxius ad hoc peruenissem, ut de ipsa patria fugere deliberassem, adij die quadam presbyterum Sarabertum, nimia solicitudine eiusmodi curæ fluctuans, & cùm eo, quid mihi iam desperato esset agendum, consulendo, & adhuc semel miseriarum mearum querimoniam faciendo, pertentare curaui. Ille uerò nihil hæsitans, fidere iubet, atque precium unius cerei præparare hortatur, ut hoc sancto Landoaldo deportetur. Continuo his consiliis diligēter acquieui, & deuotissimè, sicut iusserat, expleui. Mira inde res & mihi multum profutura. Nam ut ad beatam sancti Landoaldi memoriam accessi, & hunc pro angustijs meis intercessorem esse fideliter petij, ecce dominus meus prædictus Lātso post me ueniēs, & ipse oraturus introgressus est insperatè basilicam. Cœpi ergo mox ad adspectum eius palescere, atque nimis trepidare, ne cum me uideret subito interitū irrogaret. Sed longe aliter, quàm æstimaui, sancto Lādoaldo interueniente, accidit. Etenim nihil omnino mihi locutus est mali, sed ministerium meum, sicut prius, agere præcepit. Nam pincerna illius dudum fueram. Sic ab illo die usque nunc securus de præteritā angustia consisto. Talibus ergo & his similibus indicijs & miraculis per eum ostensis, certum est apud me illum esse in numero beatorum. His ab eo dictis, fratres inter alia immani onerati lucro egrediebātur.

& ita

& ita naulm intrantes cum magna prosperitate, Domini præeunte uirtute, inde cum gaudio magno pro fecti sunt. Post hæc nautis studiosè nauigantibus cû iâ quieuissent, & in uno loco resedissent, accidit ut fere irum, in quo sancta Landrada continebatur, saltum cû ctis cernentibus daret, ac se à sancto Landoaldo remo ueret, præbens miserabiliter tanto sacerdoti reueren tiam & competentem honorem. Illud sane miraculum, quod non multo post in ipso itinere factum est de quodam nauta, nec non & illud, quod de illo homine per merita sanctorum contigit. qui cor perditû & mentem pec eorum misericordiam recepit, non est necesse isto in loco plenius perstringere, cum alias diligenter sit descriptum. His ergo miraculis, ut simpliciter propter nescientes prosecuti sumus, ita peractis in ipso sacratissimo Dominicæ Annunciationis atq; incarnationis die peruenerunt, Deo uolente, ad sancti Bauonis monasterium, quod rectissime uocatur Gandense cœnobium. Et cum fideles quique ab beatas reliquias undique cum exultatione nimia confluerent, quædam mulier aliorum manibus adducta, con tinuo est per eorum merita illuminata. Fratres uero deuotissimi, merito in aduentu Sanctorum gaudio magno præ cæteris sunt repleti, ac proinde solenni more nestiti, cum uniuerso ecclesiastico ornatu, & in finito agmine undique confluentium populorum, ob uiam de longe psallendo uenientes, easdem sanctissimas reliquias ouantes in humeros suos susceperunt, & in basilicam cum exultatione magna intraduxerunt, anno ab incarnatione Domini nongentesimo octogesimo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

S. Bauonis Gandense cœnobiũ.

Elēuatio S. Lãdoaldi archipresbyteri, sociorumque eius Idibus Iunij, à quodam Gandaue nsi, ut apparet, monacho conscripta.

GLoriosus in sanctis suis omnipotẽs Dominus, mirabilis in maiestate sua, faciens mirabilia solus, dilectum suum Landoaldum, eiusque socios glorificauit multarum uirtutũ insignibus. Ipso enim, qui futura præuidet, ordinante, ac domino Abbate Vnomaro iubente, cum omni diligentia pro possibilitate temporis positi sunt in crypta, Sanctæ Mariæ uirginis honori dedicata, quousque latius manifestarentur eorum merita, & meritorum testimonia. Intereà Dominus sanctorum non immemor cœpit reliquias nuper delatas, ac fine debito honore depositas, miraculis multis glorificare, quod ueræ reliquiæ essent, cunctis manifestare. Nam cæci ibidem recipiebant, Deo annuente, uisum, claudi gressum, manci restaurationem, atque uariis oppressi languoribus perfectissimam cælestis medicinæ recuperationem. Tunc Christianus populus, seu prope seu procul positus, cum cereis & uariis oblationibus illuc ueneruns, & coram ipsis reliquiis Deo incessanter pre necessitatibus uota uouerunt. Igitur dum hæc à Deo & per Deum agerentur in Gandauo, consurrexerunt aduersus Dominũ & aduersus Christos eius, quidam in spiritu maligno, qui signa Domini uidentes non uidebant, & miracula Sanctorum audientes non intelligebant, & in eos, tanquam in mortuos ma ligna ntes, consilium & in famiam promulgauerunt atque ad Rhemensiũ archepęcsulis audientiã. Abbas uerò & fratres sancti Bauonis excitati zelo domus Dñi, & illorum spiritualis nequitiæ mendacio & errori opponentes scutũ fidei, & gladium sancti spiritus, profecti sũt Rhemos statuta die cõcilii. Vbi lectis & relectis actib⁹ Sãctorũ, & ueritate pbata de Sãctis,

Multa declarantur miracula ad S. Landoaldi & sociorum reliquias

Sãctos quidã calumniant.

authoritate omnium episcoporum sancitũ est ab omni conuentu synodaliũ, ex altare sanctos inter sanctorium. Redeuntes igitur à concilio abbas & monachi, dominum Lindulphum Nouiomensem episcopũ adeunt, cum authoritate archiepiscopi monent, orant & impetrant illum interesse statuto die sanctorum eleuatione Gandauum inde perueni unt, Gandẽsibus de prosperitate sui itineris gaudium magnum inferunt & uenturæ festiuitati necessaria præparare non desistunt. Circunfluens itaque fidelium multitudo maxima, non cessabat in thesauros ecclesiæ, sicut olim ad arcam Dei, multa deferre: hinc uiri, hinc fœminę que praciosa offerentes pro anima sua, ita detéct ex auro argentoque construxerunt scrinia. Floruit ibi diuinæ miserationis operatio quia ad omnes male habentes cœlestis confluxit medicatio: sanatis succedũt sanandi & medicatis certatim se ingerunt medendi. Tertio igitur anno post aduentum Sanctorum in Gandanum Lindulphus Nouiomensium episcopus, sicut promiserat, ueniens, cum uniuerso clero, ab Abbate & cæteris fratribus cum ingenti susceptus est gaudio. Aderant ibi primates regni & populi, conuenerant sacerdotes & clerici, plures etiam de remotis mundi partibus, felici sanctorum rumore excitati. Et præparatis, quæ necessaria erant ad effectum solennitatis fratres solenniter accurati obseruabant chorum in ordine suo, populus expectans stabat in gradu suo, cum idem pontifex totus festiuus cum ordinibus sacris egreditur de sacrario. Stans autem in publico, monet populum & exhortatur, confidentiam cordis habere in Domino, quatenus inceptum opus, eius digne perficeretur auxilio. Et data omnibus benedictione, cryptam, ingreditur disposita monachorum & clericorum processione Ecclesiastica, cantantium & psallentium Deo cum omni reuerentia. Apertisque sanctorum loculis, cuncti primates cum pontifice cernunt desiderabilem thesaurum Domini, cœlesti nimirum dulcedine delectati, quasi in paradiso deliciarum Dei essent conuersati. Nam exhalans subito de retectis sanctorum corporibus odor perfudit ora & mentes omnium suauissimus. Vnde maxima salus tam corporis quàm animæ emanauit adstantibus. Cœlestis interim cantilenæ murmur auditur in scriniolis sanctorum. De quo certissimè creditur, congratulari concinibus suis angelicos spiritus cœlorum. O quam mirum & dulce spectaculum, dulce quidem cœlestibus mirum autem mortalibus. O beati & felices oculi, Sanctorum corpora intuẽtium, quorum procul dubio precium erit æternę salutis gaudium. Virtus enim diuina in ossibus recondita ni uificis, efflauit fragrantiam miti odoris & supernæ dulcedinis, que in hominibus operata est salutem utriusque hominis. Pontifex igitur & monachi in incepto persistentes opere & officio, Sanctorum corpora condiebant more fidelium & more debito. Eleuantesque ea de uilibus & antiquis eorum uasculis, transtulerunt in scrinia, noui ter honorifice composita. Apertis deĩde cryptæ ianuis, maximo labore pro cedunt, patens monasterium introeunt, sed nec ipse tẽpli locus sufficiebat oblationes Sanctis deferentibus. Tunc imperante episcopo fortiter clamatum est in populo, ut quantocyus ecclesiã exirent sub diuo ne forte quisq; intus cõprimeretur ab alio. Certatim ue cò prnẽtes, larã adiacẽtis prati planitiẽ petũt, si forte uel ibi liberiorẽ ad eos accessũ habere possent. Qui aũt Sanctorũ ferebãt corpora, cũ difficultate erũpẽtes exibant & trabendo magis quàm ferendo in campum perueniebant. Videres illo multitudinem concurrere populum, quasi de fumis in preceps concurrere cõgregatiões aquarũ. Vbi sacerdos ascẽdẽs in altũ annunciabat

In synodo Rhemensi confutantur.

Exod. 36

Odor suauissimus è sanctorum corporibus.

Cœlestis cantilena.

Eleuãtur sacra corpora.

nunciabat populis uerbum Domin , & recitatis quibusdam beati Landoaldi miraculis, omnes qui aderãt fecit in Domino congratulari. Finitis ergo à sacerdote uerbi Dei sermonibus, Sanctorum reportantur reliquiæ, & populus pręiens & subsequẽs psallebat: Gloria tibi Domine. Pontifex uerò præ foribus ecclesiæ expectans, excepit Sanctos Dei omni deuotione & debita neneratione, monachos & clericos monens in hymnis & confessionibus Deum benedicere. Et progressus, ubi in sancta sanctorum ascendit composuit & ordinauit in thesanros Dei thesaurum à Deo concessum coniungens. Sanctos Sanctis in unica basilica, quos in cœlesti Hierusalem cohæredes Christi collocauit Deus omnipotens in æterna gloria. Hinc pontificalibus infulis decoratus, celebrauit ad honorẽ Sanctorum Deo Missarum solenne decus: & omnibus à Deo & in Deo felici more peractis statuit & demãdauit episcopali authoritate hunc diem solennẽ agere omnibus annis ad honorẽ Dei & Domini nostri, qui sanctos suos glorificat semper, & hic & in seculum seculi. Facta est aut hæc sacratissima eleuatio Deo & hominibus placidissima atque sanctis angelis per omnia gratissima, à Lindulpho uenerabilissimo uiro Nouiomæ ciuitatis episcopo, cum inenarrabili clericorum siue monachorum gando necnon infinito cœtu fideliũ populorum, anno incarnati uerbi Nõgentesimo octogesimosecundo, indictione decima, Idibns iunii, tertio qnoque anno aduentus ad nos gloriosissimorum sanctorum.

VITA S. VVLFRANNI, SENONensis Archiepisc. Anthore Iona Abbatæ eius contemporaneo.

PROLOGVS AVTHORIS.



Euerẽdissimo atq; sãctissimo præsuli urbis Taruẽnæ, Abbatiq; cęnobii Fõtanellæ Baino, ultimus seruorum Christi sernus Ionas. Iubet apostolatus uestri celsitudo, ut almi patris Senonum archiepiscopi meo studeam stylo condere uitam. Qui tempore regiminis sancti Ansberti abbatis Fontanellensis cœnobii fnturi præsulis Rothomagẽsis ecclesiæ, hoc adiẽs cœnobium, abruptis seculi aqueis, militiam Christi perseuerandi definitione suscepit, atque ad predicandum Frisonum genti, eatenus in ignorantiæ cæcitate sedenti, euangelici ministerii opus assumẽs, animum conuertit. Nam penes nos superstes manet uenerabilis uitæ presbyter Ouo ex ipsa Frisonum natione oriundus, qui niua uoce narrat, quanta per eundem pontificem sanctum in eadem gente Christus uirtutũ miracula operari sit dignatus. Ex quibus pauca pro captu ingenii & oportunitate audientium fideli sermone inseremus. Sed tam preclaro operi pauper succunbit ingenium, tamq́ue profunde rei nõ sufficit sermo sterilis, & ab omni scientiæ fœcũditate ieiunus, Quãlibet ergo inualidis humeris impositum onus obediẽtiæ amore suscipiã, dabit Dñs oratione beata antistitis dicẽdi uires q; dinitias bonitatis suę sine ullo defectu scit effundere, & nescit, cum effuderit, euacuari.

NARRATIO.

20. *Mart.*



Eatus igitnr Vulfrannus Senonum põtifex exordium natiuitatis in territorio Vastinẽsi habuit, patrimonio nũcupato Mauriliaco. Fuit enim carnis origine nobilis, sed culmine mẽtis nobilior. Genitor quoque eius, Vulbertus nomine in aula regis Dagoberti & filii eius Clodouei militari operi æuum impendit prædictus uerò Del famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso magistris catholicis traditus est, sacrarum literarum studiis imbuẽdus Qui per omnia pueritiæ uel adolescentiæ tempus exercens, usque ad uirilem ætatem ab hac intẽtione animum non reflexit. Ex increscentibus meritis piæ intentionis, clericatus habitum sumens, parẽtum hortatu hac suffragii adminiculo fultus, in aula regũ iuniotis Lotharij & Theodorici ecclesiastici ordinis curæ delegatus, diuinis studebat attentissime inseruire edictis, terrena uidelicet transiliens, atque ad cœlestia semper amanda, petenda & querenda peruolans. Sub horum tempore regum, electione populi Senonicæ urbis, consensuque ac fauore omnium pontifex eligitur & benedicitur. Successit autem in ordine episcopatus uenerabili Lamberto pontifici. Qui susceptum episcopatus gradum ad imitationem priorum sanctorum, uirtutum ornabat operibus. Cõmissam nanque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitione pia ad cœlestia anhelanda prouocabat. Et quod maximè doctores inuare solet ea, quæ agenda dicebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Erat enim diuinæ dilectionis igne succensus, patientiæ uirtute modestus, orationnm deuotioni solertissimè intentus affabilis omnibus, qui ad se consolationis gratia neniebant. Erat abstinentię castigatione insignis, & gratia compũctionis semper ad cœlestia suspensus,

Patria S. Vulfranni

Pater.

Fit clericus.

Creat Senonẽsis antistes.

Virtutes sancti uiri.

Aliquot autem annis in presulatu administratis, superno oraculo in uisu admonitus, ut genti Frisonum uerbum Domini antea illis inauditum euangelizaret, inito opere apostolico proposuit ilico animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in urbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est cinitatum, præsul sanctissimæ religionis & Abbas monasterii Fontanellæ famnlus Domini Ansbertus, & ipse scientia literarum imbutus, sed & ecclesiasticis simul & monasterialibus disciplinis summè instructus, monachicum & nomen seruãs & habitum in predicto monasterio multorum pater extans monachorum. Hunc pontificem adiens beatus Vulfrannus, suam ei patefecit uoluntatem, nt predicto populo, in tenebris ignorantiæ sedenti uerbum uitæ immortalis annunciaret. Nam & antea possessionem suam, quæ nocatur Mauriliacus, quæ sita est in territorio Vastinensi per testamenti seriem prædicto; sacro loco & ipsi sancto patri cõtradiderat, quæ facta erar anno 15. regis Theodorici. Necdum enim idem uir Dei pontificatus conscenderat gradum. Intererat in hoc conuentu, & confirmauerat cum aliis illnstribns uiris hoc scriptũ sanctus Herebertus, episcopus urbis Tolosę & monachus einsdem cœnobii Fontanellensis, enius nunc ossa sacra in eodem monasterio uirtutum gloria pollent. Nepos quoque prædicti sancti Vulfranni pontificis nomine Mogislus, aliam largitionem edidit de patrimonio Mauiaco siue uillari, quod est situm in pago Meldunensi. Qui in predicto monasterio monachus effectus, & regularibus subditns disciplinis, spretis terrenis cœlestia sperare didicit.

Ansbertus Rothomagen. Episcopus idẽq; monach.

Herebertus monachus episcopus Tolosano.

Sed his omissis, nunc intimãdũ, qualiter dict⁹ sanctus p̃sul est præfata Frisonũ gẽte plurimã predicãdo cõuerterit partẽ ad Christũ. Siquidẽ ad præfatũ Fontanellẽse monasteriũ pueniẽs, de eodẽ loco cooperatores uerbi strennos & ad p̃dicandũ idoneos, utpote actiõe simul & eruditiõe p̃claros assumẽs pręparatis omnibns qnæ nauiganribus necessaria esse nidebantur, in portu einsdem monasterii nauim ascendit, & per fluuium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum nauigauit in Frisiam, & genti illius ac duci eius Radbodo uerbum Dei annunciabat, dicens deos non esse,

Vulfrãnus predicat Christū Frisijs.

esse qui manibus hominum facti essent: Dei materiã, lignum uel lapidem esse non posse: quorum recisuræ uel igne absumerentur, uel in uasa quælibet, humano usui necessaria formarentur & pedibus conculcata, in terrã uerterentur: Deum potius intelligendum maiestate incomprehensibilem, humanis oculis inuisibilẽ oĩpotentẽ, æternũ qui cęlũ & terrã, maria & humanũ genus creasset regeret & iudicaturus esset orbẽ in æquitate cuius sedes æterna, non in uili & caduco metallo, sed in cœlis esset credenda. Hæc & his similia prosequẽte inclyto Christi sacerdote una cũ comitibus, libenter audiebatur, multiq; quotidie nobiliũ & infirmorũ, abrenunciata sorde idolatriæ, fidei fonte abluebantur. Nec prohibuit prædictus dux uerbũ, ut si qui uellent audire, prædicaretur, inter quos & filius prædicti Radbodi ducis credens, baptizatus est, imposito sibi nomine sui genitoris à præfato pontifice, & ab eo de sacro fonte susceptus, adhucq; in albis positus, carne solutus, mundus, ut creditur, transiuit è mundo. Nec silentio est prætereũdũ q̃ diuina pietas per eundẽ sanctũ pontificẽ operari dignata est. Plurima .n. uirtutũ miracula in itinere dũ, ad eã iret, & in eadem gente, per eundem fiebant. Ex quibus nũũ memoriæ tradere & posteris intimare, commodum duximus. Denique fratres, qui eũ familiariter nouerunt, & corã quibus patratũ est, dicere solẽt, & maximè uir reuerẽdissimus Vuãdo, tũc tẽporis diaconus & cooperator in uerbo Dei eiusdẽ præsulis, postea aũt p̃sbyter, & succedẽti tpe eiusdẽ monasterij Fontanellẽsis Abbas in quo educatus fuerat.

Frisij multi dant Christo nomen & in ijs Radbodi filius.

Vuãdo Abbas

Dum enim nauigaremus, inquit, in Frisiã, positis nobis in medio mari, quod adiacet regioni Morinorum affuit hora in qua sacrificiũ Deo uictime salutaris immolandum erat. Tunc positis ancoris nauis immobilis p̃manebat. Et celebrante eodẽ sancto põtifice Missarũ solẽnia, uẽtũ est ad locũ, ubi minister, patenã præsuli porrigere debuit, extẽsaq; manu expectabat horã, qua susciperet eã. Sed dũ minister eã abluere uellet, in mare cecidit, prostratusque pedib⁹ sancti põtificis, humiliter ueniã precabatur dicẽs: q̃a dũ eã abluere uoluisset suis manib⁹, ĩ maris elapsa profunda, ima petisset. Moxque idẽ uir Dei flectẽs genua sua ad patrẽ Dñi nostri Iesu Christi, p̃cabat ei⁹ clemẽtiã, ut qui quõdã corã patrib⁹ in mari rubro fecerat mirabilia, propiti⁹ suis adesset p̃cibus. Finita uerò oratione, impat diacono, ut in eũ ĩ quẽ patena ceciderat, locũ mitteret manũ. Quo facto, mox ab imo maris eadẽ patena diuinitus reuecta, eiusdem ministri manui inhæsit. Qđ uidẽtes nautæ cæterique nauis cõites Dñm cũctipotẽtẽ totis uiscerũ p̃cordijs collaudauerũt, q̃ p seruũ suũ tale dignat⁹ ẽ op̃ari miraculũ. Sicque cõmixtionẽ corporis & sanguinis idẽ sanct⁹ presul faciẽs, nomẽq; Saluatoris glorificãs, sacrosãcta Missarũ solẽnia cõpleuit. Nec impar hic beat⁹ põtifex ĩ hoc facto fuit sancto Elisei prophetæ, & beato patri Benedicto, p quos similia Christus fecerat miracula. Ad eorũ .n. preces ferrea de profundis aquarũ remearũt instrumẽta & isto claro presule orãte, lux aurea diuinitus extẽplo rediit ad supera. Diuulgatũq; ẽ hoc miraculũ & celebre factũ apud ĩcolas Galliarũ Germmanorũ ad quos hoc factũ p̃uenire potuit, usque ĩ presentẽ diẽ. Nã & ipsa patena in eodẽ cęnobio Fontanellẽsi pro munere sacro seruata tenet, q̃ idẽ uenerandus presul cũ calice suo ibidem largitus est, dũ monachicum sponderet uotum. Altare quoque consecratum in quatuor angulorum locis & in medio reliquias continens sanctorum in modum clypei, quod secum dum iter ageret, uehere solitus erat. Vascula quoque & instrumenta largitus est, & tabernacula ecclesiastici* ministeria plurima.

Missa celebratur in mari.

Miraculũ insigne:

4. Re. 6

**ordinis.*

Aliud quoque eiusdem patris memorabile miraculum, sicut ab eis didicimus, coram quibus factum est, ob ædificationem posterorum narrare cur pigeat? Prædicante enim illo & docente prædictum populum Frisonum contigit quadam die puerum quendam ex ipsa gente Frisonum ortum, dijs immolandum duci ad laqueum. Orabat autem S. pontifex incredulum ducem, ut huius pueri sibi uitam donaret, nec hominẽ ad imaginem Dei factum, sacrificium execrabile dæmonibus immolaret. Vocabatur aũt idem puer Ouo. Respondebat autem dux patrio sermone decretum esse lege perenni olim à prædecessoribus suis, omnique Frisonum gente, ut quemcumque sors elegisset in eorum solennis diis offerẽdum sine mora. At uerò sanctus presul dum persisteret in precibus, & prelatus populi princeps eius digne petitioni satisfacere uellet, animosi gentiles, zelo uani erroris deuicti, sicut scriptum est: Zelus apprehendit populum ineruditum: unanimes frustrabant eius precem, dicentes: Si tuus Christus de tormento mortis eum eripuerit, sit tuus, eiusque ęuo perrenni seruus. Ad hæc S. põtifex: Non hominum, inquit, in hoc facto, sed Domini Christi fiat uoluntas. Appenditur denique puer in patibulo, adspicientibus Christianorum simulque gentiliũ turmis, per duarum ferè spatium horarum. Extemploq; sacerdos Domini pro salute & uita non solum illius, qui in tormento erat mortis constitutus, uerum etiã pro obcæcatione populi, qui satanæ uinculis irretitus erat, flectens genua, hanc ad Dominum fudit orationem: Deus inuisibilis, immortalis & æternę, exorabilis tuis esto supplicibus: & sicut quondam Danielem liberasti de lacu leonum, ita hunc puerum de faucibus eripe illius sæui leonis, qui circumiens quærit quem deuoret, ut de illius duplici saluatione populus hic incredulus, deposita sordę idolatriæ, ad ueritatis conuertatur agnitionem & per cunctas generationes nomen tuum benedicatur in secula. Hæc completa oratione, ilico disrupta sunt uincula, quibus semiuiui pueri guttur illigatum fuerat, sicque illæsus in terram ruit. Videbatur aũt illi, ut post ipse narrabat, quasi sopore graui teneretur oppressus, sanctique pontificis zona pectore circumligatus, subleuaretur omnis eius corporis status. Apprehensaque eius manu, pontifex sanctus ait: In nomine Domini Iesu Christi exurge concite sanus. Quo dicto, ilico incolumis surrexit nullam illatæ sibi pœnæ sentiens dolorem, atq; ex hoc facto plurima Frisonum multitudo conuersa est ad Dominum credebantque & baptizabantur, quotquot preordinati erant ad uitam æternam. Prædictus autem Ouo, lauacri salutaris unda præfusus, atque à prefato pontifice Fontanellã perductus, literisque sacris eruditus, postea diaconus consecratus deinde sequenti tempore à uenerãdo pontifice Reginaldo urbis Rothomagensis presbyter ordinatur. Et quia erat ĩ arte scriptoria eruditus, plurimos codices in predicto scripsit monasterio, sed & testamenta & largitiões fidelium plurimas, quas ipsi loco felici munere conferebant. Ibique magno confectus senio, sub Ostrulphi Abbatis tempore uitam Deo digna conuersatione terminauit, magistri & domini suo Vulfrãni sacerdotis eximij imitando uestigia.

Barbara Frisiorum lex.

Precatio S. Vulfra.

Dan. 6

Multi Frisij credũt in Christum.

Alios quoque duos adolescentes ex ipsa Frisonum gẽte, qui similiter ritu profano dęmonibus erãt immolandi, quorum unus uocabat Turious, alterique Ingomarus, deprecãte claro põtifice Vulfrãno, prælatus dux uitæ donauit & eidem gratuito munere contradidit. Qui diuinis mysteriis imbuti atque in fide confirmati, in sancteque Trinitatis nomine baptizati, & à dæmoniacæ seruitutis iugo erepti, libertate

perenni donati sunt. Sicque à prędicto ponrifice Fontanellam perducti, Hildeberto Abbati educãdi traditi sunt. Qui sacris literis & cęlesti disciplina eruditi, sub regimine & dominio eiusdem patris & successorum eius, per plurima strenuè militauerũt tempora, ibique in dirione eiusdem cœnobij usque ad uitæ suę metas permanserunt.

Mos planè barbarus ducis Frisiorũ.

Illud quoq; stupendum & anteà inauditũ, & nisi Apostolo Petro, rarissimè alicui sanctorũ concessum miraculũ, uerax scribentis stylus pãdat auribus fideliũ. Mos pessimus, diabolica fraude inuetus, prædicto incredulorũ duci inerat, ut corpora hominũ dãnatorũ in suorũ soléoijs dæmonũ & non deorum execrabiliter sæpissimè diuersis litaret modis: quosdam uidelicet gladiatorũ animaduersionibus interimẽs, alios patibulo appẽdẽs aliorũ uitã laqneis accerbissimis extorquẽs: prætereà & alios marinorũ sine aquatũ fluctibus instinctu diabolico submergebat. Erat in prædicta gẽte mulier quædã uidua, duos charissimos habẽs filios, qui ex sorte missa, dæmonibus immolandi fuerant, & gurgite maris enecandi. Docti nanq; sunt ad quendam locum, bithalassi more aqna inclusum, ut dũ rheuma maris eundem locum cooperiret, milerabiliter fluctibus absorberentur. Erat verò, ot fertur, unus ætate septẽnis, alterque qninquennis. Cumqne rheuma maris tempore malaciæ prædictum impleret locum, is, qui maior natu erat, puerulus minorem fratrem nlnis nitebatur sustollere, dum iam ingurgitarẽtur. Aderat nanque ad spectaculum infandum præfatus dux incrednlus cum innumera turba gentiliũ: sed nulla compassionis pietas uel miserãtis affectus, eius saxenm pectus, emollire quiuit. Sacer uerò Vulfrãnus pontifex eos sibi nlteque donari rogabat, dicens nõ esse iustum de hominibns ad imaginẽ Dei factis, ludũ exiberi dęmonibus. Tunc dux ĩcrednlus: Si Deus tu⁹, inquit, Christus eos de præsẽti periculo liberauerit, eius eos domino perpetim concedo, sitque eorũ De⁹, & ipsi eius perenoiter serui. Tunc S. pontifex Vulfrannus: Secundùm, inquit, tuum promissum fiat. Orante aũt eo Dominũ, cõcitè rhenma maris in altum se subrigens cumnlũ, Domino iubente, prædictum subitò reddidit locũ aridũ, in quo stabant innocentes, in proximo morituri. Sicq; S. pontifex de Dñi pietate fisus, more Apostoli Petri, ad Dñm sup aqnas oenictis sup undas maris ambulauit, adspicientibus gentilium turmis, donec ad prædictos puerulos perueniens, unum manu dextera, aliumque sinistra appræhendẽs, planris tantummodò aqua tinctis, quasi super humũ gradiens siecam, sic aquas maris calcans, pueros præfatos Deo donante, de periculo eripuit mortis, & flẽti matri reddidit incolumes, ac sacro baptismatis foote abluens, uti nomen suum imposuit, à quo apnd incolas Frisonũ hoc nomẽ enituit. Quo uiso miraculo, plurima gentilium multitudo conuersa est ad Dominum, credebant que & baprizabantur, quotquot præordinati erant ad oitam.

Præclarissimũ miraculum. Malt. 14.

Præfatus autẽ princeps Radbodus, cũ ad percipiẽdũ baptisma imbueretur, percontabatur à sancto episcopo Vulfranno, iuramentis ėum per nomen Domini adstringẽs, nbi esset maior numerus regũ & principũ seu nobiliũ gentis Frisonum, in illa uidelicet cælesti regione, quam, si crederet & baptizaretur, percepturum se promittebat: an in ea, quam dicebat tartaream regionem. Tunc B. Vulfrannus: Noli, inquit, errare inclyte princeps. Apud Deum certus est numerus suorum electorum. Nam prædecessores tuos principes gentis Frisonum, qui sine baprilmi sacramento decesserunt, certum est damnationis suscepisse sententiam. Qui uerò abhinc crediderit & baptizatus fuerit, cum Christo gaudebit in æternum. Hæc audiẽs dux incredulus, (Nam ad fontem processerat, ut ferunt) à fonte pedem retraxit, dicens non se carere posse consortio prædecessorum suorum Frisonum principum, & cum patuo pauperum numero residere in illo cœlesti tegno. Quinpotius non posse facilè nonis dicti assensum præbere: sed potius permansurum se in his, quæ multo tempore cum omoi Frisonum gente seruauerat. At B. pontifex: Heu proh dolor, inquit, deceptum te uideo à seductore, qni humanum decipit genus. Sed nisi pœnitentiam egeris, & credideris, & in nomine Trinitatis baptizatus fueris, ianuam regni perennis non intrabis, sed æternæ damnationis pœna plecteris. Hæc dicente & docenre S. pontifice, multi Frisonnm credebant & baptizabantur, prædicto rege io paganismo perseuerante. Nam à sacro fonte infeliciter recessit, & iam Vuillebrordũ, cognomento Clementem, episcopum & doctorem præfatæ gentis accersiri fecit, ut ad eius consulta simnl cum B. Vulfranno in doctrina suæ religionis cõcordaote efficererur Christianus. Sed quoniã, ut scriptum est, in maleuolam animam oon introibit sapientia: quia dubitando per omnia in fide catholica, & tentando sanctos antistites loquebatur, ideo obtinere non meruit, quod fictè quærebat. Cùm uerò eius legatum super hoc facto suscepisset, Vuillebrordus respondisse fertur: Quia prædicationem sancti fratris nostri Vulfranni pontificis dux uester audire contempsit, meis quomodò obsecundabit dictis? Nam hac nocte uidi illum in nisu catena religatum ignea. Vnde certnm fore constat, dãnationem illum iam subijsse æternam. Cumque iter carperet, quod ad domum eiusdem damnati ducis ducebat, ounciatur ei ipsum sine baptismi sacramento iam esse mortnum. Sicque cœptum deserens iter, ad propria repedauit habitacula.

Radbodi barbara uox.

Radbodus à sacro fonte retrahit pedem. Sap. 1.

Radbodus miserè obijt.

Nec prætereunda ratio est, quam de præfato duce Radbodo, uenerabili presbytero Ouone narrante, didicimus, cur in Christũ credere, ac fonte regenerationis noluit mergi. Nam in ægritudine positus, de qua & præsentis uitæ lucem clausit, perpetuasque Auerni descendit ad umbras: dum sopori deditus foret, deceptor hominum diabolus, qui etiam Dei omnipotẽtis permissu in angelum se transfigurat lucis, & apparuit diademate aureo, circunfulgentibus gemmis, capite opertus, uesteque aurea textili toto amictus corpore diuque attonitus præfatus princeps, diligenter in eum attendebat stupens ac tremebundus, admirãs cuius speciei & uirtutis esset, qui ei apparebat. Isque omnimodæ artis nocendi sæuissimus draco inquit ad eum. Dic, quæso, fortissime uirorum, quis te ita seduxit, ut à cultura deorum & à religione prædecessorũ tuorum uelis recedere? Noli ita obsecro, agere: sed in his, quæ actenus tenuisti, culturis deorum permane: ibisque ad domos aureas æternaliter mansuras, quas tibi in proximo sum daturus, ut uerborum meorum dictis adstruam fidem. Quapropter cras accersiens Vulfrannum doctorem Christianorum, inquire ab eo, ubinam sit illa mansio æternæ claritatis, quam pollicetur te, si Christianũ susceperis dogma, in cælestibus habiturũ. Quã cũ demõstrare nequiuerit, utriusque partis mittãtur legati eroq; dux itineris, & demõstrabo illis mansionẽ eximię pulchritudinis & fulgoris imẽsi, quã tibi post modicũ sũ daturus. Qui euigilãs, S. põtifici Vulfrãno cũcta p ordinẽ pãdit. Sãctus aũt pontifex ingemiscens eius dannatione, ait: Hæc illusio diaboli est, qui omnes uult perire, & neminẽ saluari: Quapropter salua temetipsum uir nobilis, credendo in Christum, & festina ad fontem baptismi, in quo est remissio omnium peccatorũ, & nullo modo fidẽ accõmodes uerbis diaboli mẽdacib⁹ Ipse

Diabolus apparet Radbodo, cũque fallit.

est

est enim seductor, qui uniuersum seducit orbem: q propter suam superbiam de alto cæli culmine prostratus ruit terram, & ex benigno, dæmon teterrimus effectus est: cuius inuidia mors introiuit in orbē terrarum, dum primum hominem concupiscentiam docuit, atque ad inobedientiæ culpam traxit. Nam qui promittit aureas largiri mansiones sibi credentibus, tartareas potiùs inferi deducit ad sedes, fœtidumque lacum Cocyti. Vnde ut ab his pœnis eripi ualeas, & bonis frui æternis, festina in Christo baptizari, in quo est remissio omnium peccatorum, & per quem uitæ cœlestis tribuitur ingressus. Hæc & huiusmodi plura prosequente S. pontifice, respondit prædictus incredulus princeps, omnia se facturum quæ iubebat, si illa non demonstraretur mansio à suo deo, quam sibi largiturum spoponderat. Cumque insuperabilem in cunctis Christi seruos animum illius cerneret, ne à gentilibus alia fingerentur pro alijs, misit continuò cum quodam Frisone suum diaconum. Qui cum paululùm ab oppido processissent, obuium sibi repererunt in humana effigie quendam itineris comitem, qui dixit eis: Properetis citò: nam ostensurus sum uobis mansionem eximiæ pulchritudinis, quæ præparata est à deo suo principi Radbodo. Qui ducem ac comitem itineris prosequentes, loca diù peragrant incognita, donèc uiam ingredientes latissimam, diuersorum generibus marmorum eam cernũt polito opere decoratam. Videntque à longè domum auream, ac perueniunt usque ad plateam, quæ ante præfatam domum sita erat, & ipsa auro gemmisque strata. Intrantesque in domum aurei splendoris & incredibilis pulchritudinis, adspiciunt thronum miræ magnitudinis. Tum ductor itineris: Hæc est, inquit, domus, & ista pulcherrima sedes, quam post eius mortem principi Radbodo Deus suus largiturum se spopondit. Et diaconus stupefactus in his, quæ uiderat, dixit: Si a Deo cunctipotẽte facta sunt ista, perpetuò maneant, si autem à diabolo, citò dispereant. Et cum uallaret se continuò S. Crucis monimine, dux itineris, qui uidebatur homo, euanescendo transijt in diabolum, & domus uersa est in lutum. Remanseruntque hi duo simul, Friso scilicet & diaconus, in medio locorum palustrium, quæ plena erant longissimis rauseis uirgultis. Triduoque immensi laboris iter conficientes, reuersi sunt ad oppidum, inuenientes præfatum ducē Radbodum sine baptismatis sacramento mortuum. Narrantque B. Antistiti, quantam à diabolo pertulissent illusionem. Friso autem credidit in Christum, & baptizatus est. Vocabatur autem Ingomarus. Qui & ipse ad Fontanellense cœnobium B. Vulfrannum secutus est: Induciasque sibi renunciandi, quas putauerat se adipisci, prædictus dux minimè ualuit impetrare: quia non erat ex ouibus Christi, neque ad uitam præordinatus æternam. Percrebuitque hoc stupendum miraculum apud incolas gentis Frisonum, atq; ex hoc facto plurima gentis multitudo conuersa est ad Dominum. Mortuus est autem infeliciter præfatus dux Radbodus, anno Domini Dei nr̃i Iesu Christi, in quem ipse credere contempsit, 719. qui erat annos septimus inclyti principis Caroli.

Apoc. 12.

Sap. 2.

Vide præstigias dæmonum, ut soleant illudere humanis sensibus.

Ad signũ S. Crucis satanica præstigia euanescunt.

Is est Carolus martellus.

Venerabilis autem præsul Vulfrãnus, cùm potuisset pontificatum Senonensis urbis, cum licentia regis Childeberti & Pipini principis, ad prædicandum pręfatæ Frisonum genti, sicutì diuinitùs sibi fuerat reuelatum, animum conuertit, qui erat annus Dominicæ incarnationis septingentesimus, Pipini quoque principis annus 13. Quod opus per annos quinque infatigabiliter peregit, ad Fontanellam monasterium sæpiùs reuertens, ubì & monachicum assumpserat habitum. In eadem uerbi Dei prædicatione occupatus & in maiori senectute iam positus (Nam & pedum dolore frequenter uexabatur) ordinato in episcopatu Senonicæ urbis Gerico uenerando pontifice, recessit ad præfatum Fontanellæ cœnobium, ibique regularibus subditus disciplinis, coronam expectabat æternam. Nam & in hoc monasterio basilicam in honore S. Stephani primi martyris fabricauit, iuxta quam mansionem eidem præparauerat fratres; ubì diuino cultui deditus, solicitus operis Dei curam exhibebat: quæ distabat à basilica S. Apostoli Pauli passibus ferè 30. Annis itaque pluribus expers erat lectuli. Cuius corpus sub monachali tunica cilicium tegebat. Nam & ęgrotis medelam ità conferebat, ut quocunque quis languore detentus fuisset, si ab eo uisitari, benedici ac contrectari meruisset, incolumitati mox pristinæ redderetur. Vir nanque uenerandus Bertgandus monachus, patruus uidelicet Vuandonis Abbatis, ex ea passione, quæ Græco eloquio paralysis dicitur, ità subita membrorum dissolutione percussus fuerat, ut & loquelam pariter & omne corporis officium amitteret. Ad quem cum B. Christi pontifex Vulfrannus uisendum uenisset, & oleo pontificali benedictione cõsecrato eum tetegisset, incolumitati mox pristinæ redditus est, fugataque est ilicò omnis molestia corporis. His & huiusmodi miraculorum signis qualis fuerit eius uita, arbiter æternus edocuit. Cuius etiam doctrinam id maximè commendabat omnibus: quia nõ aliter uiuebat, quàm docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta, quæ sibi à regibus uel diuitibus seculi donabantur, mox hilariter pauperibus erogabat. Nunquàm diuitibus, honoris siue timoris gratia, si quæ deliquissent, reticebat: sed aspera illos inuectione corrigebat, atque ad eleemosynas operumq; bonorum executionem & uerbis excitabat & actibus. Denique cùm sacrificium uictimæ salutaris Deo offerret, non elata in altum uoce, sed profusis ex imo pectore lachrymis, Domino uota cõmendabat. Cumque docendo uerbũ Dei, in prælata prouincia degeret occupatus, diuino admonitus oraculo, redijt ad uenerabile cœnobiũ Fontanellæ, quia suæ resolutionis diem iam proximè instare cognouerat: sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed uerbis obscurioribus, quæ posteà manifestè intelligerent, solita sibi benignissima dilectione pandebat. Quibusdam hoc idem etiam manifestè reuelabat. Reuerso autem eo ad cœnobium Fontanellæ, acri cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus eadē corporis laborabat molestia: in quo toto ipso tẽpore & conditori gratias agere, & fratres publicè ac priuatim non prætermittebat docere. Admonebat nanq; eos, ut uirtutem dilectionis & pacis adinuicem & ad omnes seruarent. Institutta quoque disciplinæ regularis, quæ à sanctæ recordationis patre Vuandregisilo didicerant, uel in ipso uiderant, in patrumque præcedentium factis siue dictis inuenerant, indefessa instãtia sequerentur. Denique subiunxit diem sui obitus in proximo imminere. Cumque hæc & huiusmodi plura sanctæ exhortationis uerba inter sacra Missarũ solennia eis loqueretur, atque percepta eius benedictione, de suo tam citò *responso tristes flentesque existerent, redijt ad stratum, quòd iuxta ecclesiam S. Stephani martyris in mansiuncula sua fratres ei præparauerant. Ibique languore corporis, quem diù protraxerat, per dies ingrauescente, septimo, ut sibi diuinitùs promissum fuerat, die, postquàm obitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus angelis, æternę felicitatis gaudia & consortia ciuium petijt supernorum. Obijt uerò uenerandus pontifex 13. Calend. Aprilium die, Anno domini

Pipinus, pater Caroli Martelli.

S. Vulfrãnus abdicat se pontificatu.

Vita eius ĩ monasterio

Sanat paralyticum.

Eius optima adhortatiões ad monachos.

*fortè *recessu*

Abitè uita.

cæ

ex incarnationis 720. Sepultusque est, primo quidē in ecclesia B. Pauli Apostoli iuxta sacerdotem Domini Vuandregisilum, in dextera parte in quo loco iacuit per annos 9. S. quoque pater Vuandregisilus requieuit in eadem basilica annis 40. Ansbertus annis 11. Translati quoque sunt inde in basilicam B. Petri Apostoli à S. Baino episcopo urbis Taruennæ, & rectore Fontanellen. cœnobij, sub anno regiminis sui 5. qui erat annus ab incarnatione Domini 729. Qui ita integri ab omni corruptione cum uestimentis, quibus induti fuerant, reperti sunt quasi eodem die sepulturæ fuissent traditi. Hæc ergo dies, cunctorum notis præstolata, aduenerat, sacerdotes, monachi, clericorumque chori unà cũ fidelibus aderãt plebibus. Tunc cum hymnorum laudibus tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantię odor prodijt ut mira dulcedine non solum in ecclesia circũstãtē populum uerum & in atrijs sitam repleret plebem. Illati sunt autem in ecclesiam B. Petri Apostoli, & positi in absidia eiusdem in orientali parte, ubi signis & miraculis coruscant, præsule Christo, cui est cum Deo Patre in unitate Spiritussancti omnis honor & gloria, per cuncta secula seculorum, Amen.

Translatio SS. Vulfrãni, Vuãdregisli & Ansberti.

VITA S. CVTHBERTI EPISCOPI Lindisfarnen. Authore uenerabili Beda presbytero.

PRAEFATIO.



Domino sancto ac beatissimo patri Eadfrido Episcopo, sed & omni congregationi Fratrum, qui in Lindisfarnensi insula Christo deseruiunt, Beda fidelis uester conseruus, Salutem.

Quia iussistis dilectissimi, ut libro, quem de uita beatæ memoriæ patris nostri Cuthberti uestro rogatu composui, præfationem aliquam in fronte iuxta morē præfigerem, per quam legentibus uniuersis & uestræ uoluntatis desiderium, & obedientionis nostrę pariter assensio fraterna clatesceret: placuit in capite præfationis & uobis, qui nostis, ad memoriam reuocare, & eis, qui ignorant, hæc forte legentibus, notum facere, quia nec sine certissima exquisitione rerum gestarum aliquid de tanto uiro scribere, nec tandem ea, quæ scripseram, sine subtili examinatione testium indubiorum passim trãscribenda quibusdam dare præsumpsi: quinpotius primò diligenter exordium, progressum ac terminum gloriosissimæ conuersationis ac uitæ illius ab his, qui nouerant, inuestigans, quorum etiam nomina in ipso libro aliquoties ob certũ cognitæ ueritatis indicium apponenda indicaui: & sic demum ad schedulas manum mittere incipio. At digesto opusculo, sed adhuc in schedulis retento, frequenter reuerendissimo fratri nostro Herefrido presbytero huc aduenienti, & alijs, qui diutius cum uiro Dei conuersati, uitam illius optimæ nouerãt, quę scripsi, legenda atque ex tempore præstiti retractanda, ac nonnulla ad arbitrium eorum, prout uidebantur, sedulus emendaui: sicque ablatis omnibus scrupulorum ambagibus, ad purum certam ueritatis indaginem, simplicibus explicitam sermonibus, commendare membranulis, atque ad uestræ quoque fraternitatis præsentiam absportare curaui: quatenus uestræ authoritatis iudicio uel emendarentur falsa, uel probarentur uera esse, quæ scripta sunt. Quod cum Domino addiuuante patrarem, & coram senioribus ac doctoribus uestræ congregationis libellus biduo legeretur, ac solertissimè per singula ad uestrũ pensaretur examen, nullus omnimodis inuentus est sermo, qui mutari debuisset, sed cuncta, quæ scripta erant, communi consilio decernebantur absque ulla ambiguitate legēda, & his qui religionis studio uellent, ad transcribendum esse tradenda. Sed & alia multa nec minora his, quæ scripsimus, præsentibus uobis adiuicem cõserētes de uita & uirtutibus beati uiri, superintulistis, quæ prorsus memoria digna uidebantur, si non deliberato ac perfecto operi noua interserere uel superaddere minus congruum atque indecorum esse constaret. Dehinc admonēdam uestrę almitatis coronam ratus sum, ut sicut ipse mansuetudini obedientiæ meæ, quod iubere estis dignati, prōptus soluere non distuli, ita uos quoque ad reddendum mihi uestræ intercessionis præmium, pigri nō sitis, sed cum eundem librum relegentes, pia sanctissimi patris memoria uestros animos ad desideria regni cælestis ardētius attollitis, ꝑ mea quoq; paruitate memineritis diuinã exorare clemētiam, quatenus & nunc pia mente desiderare, & in futuro perfecta beatitudine merear uidere bona Domini in terra uiuentium: sed & me defuncto, pro redemptione animæ meæ, quasi pro familiaris & uernaculi uestri, orare & Missas facere, & nomen meum inter uestra scribere dignemini. Nam & tu sanctissime antistes, hoc te mihi promisisse iam retines, in cuius etiam testimonium futuræ conscriptionis religioso fratri nostro Gudfrido Mansionario præcepisti, ut in albo uestræ sanctæ congregationis meum nunc quoque nomen apponeret. Sciat autem sanctitas uestra, quia uitam eiusdem Deo dilecti patris nostri quam uobis prosa editam dedi, aliquanto quidem breuius, sed eodem tamen ordine, rogantibus quibusdam è nostris fratribus, heroicis dudum uersibus edidi. Quos si uos habere delectat, à nobis exemplar accipere potestis. in cuius operis præfatione promisi, me alias de uita & miraculis eius latius esse scripturum, quam uidelicet promissionem in præsenti opusculo, prout Deus dederit, adimplere satago. Orantem pro nobis beatitudinem uestram Dominus omnipotens custodire dignetur incolumem, dilectissimi fratres & Domini mei, Amen.

Nota fidem huius historiæ.

Petit Beda pro se defuncto Missas & preces fieri.

Scripsit hãc uitã Beda etiã carmine.

Quomodo Cuthbertus octennis puer, per infantem sit de episcopatu præmonitus. Cap. 1



Rincipium nobis scribēdi de uita beati Cuthberti, Ieremias propheta consecrat, qui anachoreticæ perfectionis statum glorificans, ait: Bonum est uiro, cũ portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit, quia leuabit sesuper se. Huius nanque boni dulcedine accensus uir Domini Cuthbertus, ab ineunte adolescentia iugo monachicæ institutionis collum subdidit, & ubi opportunitas inuit, arrepta etiam cōuersatione anachoretica, non pauco tempore solitarius sedere, atque ob suauitatem diuinæ cōtemplationis, ab humanis tacere delectabatur alloquijs. Sed ut hęc in maiore ætate posset, superna illum gratia ad uiam ueritatis paulatim à primis iam pueritiæ incitauerat annis. Siquidem usque ad octauum ætatis annū, qui post infantiam pueritię primus est, solis paruulorum ludis & lasciuiæ mentem dare, nouerat ita ut illud beati Samuelis tunc de ipso posset testimonium dici. Porrò Cuthbertus necdum sciebat Dominum, neq; reuelatus fuerat ei sermo Domini. Quod in præconium

20 Mar.

Thren

Adolescens Cuthbertus monachũ profitetur.

1. Re. 3

ninm laudis dictum est pueritiæ illius qui ætate maior, perfectè iam cogniturus erat Dominum, ac sermonem Domini reuelata cordis aure percepturus. Oblectabatur ergo, ut diximus iocis & uagitibus, & iuxta quod ætatis ordo poscebat, paruulorum conuenticulis interesse cupiebat ludentibus colludere desiderabat. Et quia agilis natura, atque acutus erat ingenio, contendentibus ludo sæpius prçualere consneuerat, adeo ut fessis nonnunquàm cæteris, ille indefessus adhuc, si qnis ultra secum uellet certare quasi uictor lætabundus inquireret. Siue enim saltu, siue cursu, siue lactatu, seu quolibet alio membrorum sinuamine se exercerent, ille omnes æquæuos, & nonnullos etiam maiores, à se gloriabatur esse superatos. Cũ enim esset paruulus, ut paruulus sapiebat, ut paruulus agitabat, qui postmodum factus uir plenissimè ea, quæ paruuli erant, deposuit. Et quidem diuina dispensatio primitus elationem animi puerilis digno se pædagogo compescere dignata est. Nam, sicut beatæ memoriæ Trumuuine Eps ab ipso Cutbberto sibi dictum perhibebat, dum quadã die solito luctamini in campo quodam non modica puerorum turba insisteret, interesser & ipse, &, sicut ludentium leuitas solet, contra congruum naturæ statum uarijs flexibus membra plerique sinuarent, repentè nnus de paruulis triennis fermè, nt uidebatur, accurrit ad eum, & quasi se nili constantia cœpit bortari, ne iocis & ocio indulgeret, sed stabilitati potius mẽtem simul & membra subiugaret. Quo monita spernente, luget ille corruens in terram, & faciem lachrymis rigans. Accurrunt consolaturi cæteri, sed ille perstat in fletibus. Interrogant quod haberet repentinum, unde tãtis afficeretur lamentis. At ille tandem exclamans cõsolanti se Cuthberto, Quid, inquit, sanctissime antistes & presbyter Cuthberte hæc & naturæ & gradni tuo contraria geris? Ludere te inter paruulos non decet, quem Dominus etiam maioribus natu magistrũ uirtutis consecrauit. Audiẽs bæc bonæ indolis puer, fixa intentione suscepit, illo nimirum spiritu interius eius præcordia docente, qui per os infantis extrinsecus eius auribus insonuit. Nec mirandũ cuiquã, paruuli lasciniã per parnulũ potuisse, Domino agẽte, cohiberi, q ad cohibẽdã propbetæ insipiẽtiã, ore sub iugalis muti rationabilia uerba, cum uoluit, edidit: in cuius laude dictum est ueraciter: Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

Admonetur Cuthbertus puer à trimo infante.

Mirabilis Deus in sanctis suis

Nu. 22
2. Pe. 2
Psal. 8.

Quomodo genu dolente claudus sit effectus, & angelo mediante, sine mora sanatus. Cap. II.

VErum quia omni habenti dabitur, & abundabit, id est, habenti propositum amoremq́ue uirtutum, harum copia superno munere donabitur: quoniã puer Domini Cuthbertus quæ per hominem accepit bortamenta, sedulo corde retinebat, etiam angelico uisu & affatu confortari promeruit. Nam subito dolore genu correptum illius, cœpit acri tumore grossescere: ita ut neruis in poplite contractis, pedem primo à terra suspensum, claudicans portaret; dehinc ingrauescente molestia, omni pœna priuaretur incessu. Qui die quadam deportatus foras à ministris atque sub dio recumbens, uidit repente uenientem delongè equitem albis indutum uestimẽtis, & honorabilem nulte: sed & equum, cui insidebat, incomparandi decoris. Qui enm aduenięs mansueto illum salutaret alloquio, addidit quasi per iocum inquirere, si aliquod tali hospiti uellet præbere obsequium. At ille: Iã, inquit, promptissimè tuis cuperem deuotus adstare obsequijs, si non, exigentibus culpis, huius compede langnoris retineret. Diu nanque, est, quòd molestia genu tumentis oppressus,

Matt. 15.

nulla cuiuslibet medicorum industria possum sanari. Qui desiliens equo ac genu languidum diligẽtius considerans: Coque, inquit, triticeam in lacte farinã, & hac confectione calida tumorem snperunge, & sanaberis. Et his dictis, ascendens equum, abijt. Ille iussis optemperans, post dies paucos sanatus est: agnouitq́ue angelum fuisse, qni hæc sibi monita dedisset, mittente illo, qui qnondam Raphaelem archangelũ ad lauandos Tobiæ uisus destinare dignatus est. Qđ si cui uidetur incredibile, angelum in equo apparuisse, legat historiam Machabæorum, in q̀ua angeli in equis & ad Iudæ Machabæi & ad ipsius templi defensionem aduenisse memorantur.

Tob. 11
2. Mac 10. & 5.

Quomodo uentis oratione mutatis, rates in Oceanum delapsas, reuocarit ad littus. Cap. 3.

ABhoc autem tẽpore deuotus Domino puer, sicut ipse postea familiaribus suis attestari solebat, sæpe in angustijs se nallantibus orãs Dominnm, angeli meruit opitulatione defendi, nec non etiam pro alijs in periculo cõstitutis, quia benigna pietate supplicabat, exaudiebatur ab illo, qui clamantem pauperem exaudire, & ex omnibus tribulationibus eins consueuit eripere. Est denique monasterium non longe ab ostio fluminis * Tini ad meridiem situm, tunc qnidem uirorum, nunc autem mutato, ut soler, pro tempore rerum statu, uirginũ Christo seruientium nobili examine pollens: qui uidelicet famuli Christi dum ligna monasterij usibus apta per memorati alueum fluminis delonge ratibus ueherent, iamq̀ue è regione eiusdem monasterij nehendo deuenirent, ac rates ad terram educere conarentur, eccè uentus subito ab occasu intempestiuus assurgens, abripuit rates, atque ad ostium fluminis trahere cœpit. Quod nidentes è monasterio fratres, emissis in fluuio nauiculis, eos qui in ratibus laborabant, adiuuare nitebantur: sed ui fluminis ac uentorum uiolentia superati, nequaquàm ualebant. unde facta desperatione humani adiutorij, confugerunt ad diuinum. Egressi nanque de monasterio, & labẽtibus in Oceanũ ratibus, collecti in primo obice, flectebant genua, supplicantes Domino pro his, quos in tantum mortis discrimen iam iamq̀ue irruere cernebant. Sed prouisione diuina, quanuis diu precantiũ, uota sunt dilata, ut uidelicet quãta esset in Cuthberto uirtus precandi, patesceret. Stabat enim in altera amnis ripa uulgaris turba non modica, in qua stabat & ipse quæ cum, adspectantibus eum tristitia monachis, raptas porrò per mare cerneret rates, adeo ut quasi quinque aues paruulæ (quinque enim erant rates) unde insidentes apparerent, cœpit irridere uitã conuersationis eorum, quasi meritò talia paterẽtur, qui communia mortalium iura spernentes, noua & ignota darent statuta uiuendi. Prohibuit probra deridentium Cuthbertus: Quid agitis, inquiẽs, fratres, maledicentes his, quos in lætum iam trahi uidetis? Nonne melius esset & humanius, Dominum pro eorum deprecari salutè, quàm de illorum gaudere periculis? At illi rustico & animo & ore stomachantes aduersus eum; Nullus, inquiunt, hominum pro eis roget, nullius eorum misereatur Deus, qui & ueteres culturas bominibus tulere, & nouas qualiter obseruare debeant, nemo nouit. Quo accepto responso, ipse oraturus Dominum, genua flexit, caput in terrã declinauit, statimq̀ue retorta uis uentorum, rates cũ his qui ducebantur, gaudentibus integras ad terram eiecit, & iuxta ipsum monasterium in loco opportuno deposuit. Videntes autem rustici, erubuerunt de sua infidelitate, fidem uerò uenerabilis Cuthberti extunc laude digna prædicabant, & deinceps prædicare

Psalm. 33.

** Thini*

Irrisores monachorum cõpescuntur à Cuthberto.

Pudefiunt infideles monachorũ

irrisores. care nullatenus cessabant, adeo ut frater quidam nostri monasterij probatissimus, cuius ipse hæc relatione didici, sese hæc ab uno ipsorum rusticæ simplicitatis uiro, & simulandi prorsus ignaro, coram multis sæpe assistentibus audisse narrauerit.

Quomodo cum pastoribus positus, animam sancti Aidani lindisfarnensis episcopi ad cœlum ferri ab angelis adspexerit. Cap. 4.

At ubi Gubernatrix uitæ fideliū gratia Christi uoluit famulum suum arctioris propositi subire uirtutem, altioris præmij gloriam promereri, contigit remotioribus iu montibus commissorum sibi pecorum agere custodiam. Qui dum nocte quadam, dormientibus socijs, ipse iuxta morem peruigil in oratione duraret, uidit subito fusum de cœlo lumen, medias longe noctis interrupisse tenebras: in quo cœlestium choros agminum terras petisse, nec mora, rapta secum anima claritatis eximiæ, supernam redisse ad patriam. *Visio S. Cuthberti.* Compunctus est multum hoc uisu Deo dilectus adolescens ad subeundū gratiam spiritualis exercitij, ac promerendæ inter magnificos uiros uitæ felicitatisque perennis: confestimque Deo laudes, gratiarumque referens actiones, sed socios ad laudandum Dominum fraterna exhortatione prouocans, Heu miseri, inquit, qui somno & inertiæ dediti, non meremur semper uigilantium ministrorum Christi cernere lucem. En ipse cū modico noctis tempore peruigil orarem, tanta Dei magnalia cōspexi, aperta est ianua cœli, & inductus illuc angelico comitatu spiritus cuiusdam sancti, qui nunc, nobis in infima caligine uersantibus, supernæ mansionis gloriam ac regem illius Christum perpetuò beatus intuetur. Et quidem hunc uel episcopum quemlibet sanctum, uel eximium de fidelium numero uirum fuisse existimo, quem tantæ splendore lucis, tot ducentium choris angelorum cœlis illatum uidi. Hæc dicens uir Domini Cuthbertus, nō parum corda pastorum ad diuinæ laudationis reuerentiam accendit, agnouitquè mane facto antistitē Lindisfarnensis ecclesiæ Aidanū, magnæ utique uirtutis uirū per id temporis, quo uiderat, raptum de corpore cælestia regna petisse. ac statim commendans suis pecora, quæ pascebat, dominis, monasterium petere decreuit. *Aidani anima petit regna cælorum.*

Quomodo iter faciens, cibos Domino procurante, percepit. Cap. 5.

Cumquè nouū uitæ continentioris ingressum sedulo iam corde meditaretur, affuit superna gratia, quę animum eius arctius in proposito firmaret, ac manifestis edoceret indicijs, quia quærentibus regnum Dei & iustitiam eius, ea, quæ ad uictum pertinent corporis beneficio diuinæ prouisionis adijciuntur. *Mat. 6* Quadam nanque die, dum iter solus ageret, diuertit hora tertia in uillam, quam eminus fortè positam reperit, intrauitquè domum cuiusdam religiosæ matris familias, paululum ibidē quiescere desiderans, & iumento potius, cui iedebat, quàm sibi alimentum poscere curans. erat enim tempus incipientis brumæ. Suscepit ergo eū mulier benignè, rogauitquè solicitè, ut prādium parare atque illum reficere liceret. Negauit uir Domini possum, inquiens, adhuc māducare, quia dies ieiunij est. Erat nanque, sexta sabbati, qua plerique fidelium ob reuerentiam Dominicæ passionis, usque ad nonam horam solent protelare ieiunium. *Ieiunium sexta feria tantiquum.* Perstitit in rogando mulier, hospitalitatis studio deuota; Ecce inquiens, itinere quo uadis, nullum uiculum, nullahominum habitacula reperies. & quidem longum restat iter, neque ante solis occubitum ualet consummari. Vnde precor, antequam egrediaris accipias cibos ne tota die ieiunium sustinere, uel etiam procrastinare cogaris. At ille, quamuis multum rogante fœmina, rogantis instantiam religionis amore deuincens, ieiunus diem repetijt, ieiunus diem duxit ad uesperā. Cumque instante iam uespera, cerneret se iter, quod proposuerat, eodem die non posse finire, neque ulla in proximo hominum hospitia, ubi manere posset, adesse, ecce subito iter faciens, uidit iuxta pastorum tuguria, quæ æstate infirmiter posita, tunc iam deserta patebant. Huc propter manendum ingrediens equum, in quo uenerat, alligauit ad parietem, collectū què fœni fasciculum, quem tecto uentus abstulerat, edendum illi appofuit, ipse orādo horam ducere cœpit. At subito inter psallendum uidit equum, elato sursum capite, tecta casæ carpentem ore* uisumquè trahentem, atque inter cadentia fœna tecti, inuolutum pariter decidere linteum, uolensq; dinoscere certius quid esset, finita oratione, accessit, & inuenit inuolutum linteo dimidium panis calidi & carnem, quæ ad unam sibi refectionem sufficere possent, laudemque decātans beneficijs cœlestibus, Deo, inquit, gratias, qui & mihi pro eius amore ieiunanti, & meo comiti cœnam prouidere dignatus est. Diuisit ergo fragmen panis, quod inuenit, partemque eius dimidiam equo dedit, reliquum suo esui reseruauit, atque ex illo iam die promptior factus est ad ieiunandum, quia nimirum intellexit, eius dono sibi refectionem procuratam in solitudine, qui quondam Eliam solitarium, quia nullus hominum aderat qui ministraret, eiusdem cibo per uolucres non pauco tempore pauit, cuius oculi super timentes eum, sperantes autem in misericordia eius, ut eripiat à morte animas eorum, & alat eos in fame. Hæc mihi religiosus nostri monasterij, quod est ad ostium Vuiri fluminis, presbyter nomine Ingiuald, qui non longæ gratia senectutis magis corde mundo cælestia, quam terrena carnalibus contemplatur adspectibus, ab ipso Cuthberto, iam tunc episcopo, se audisse perhibuit. **ritug.* *Diuinitus S. Cuthberto esca prebetur.* *3. Reg. 17.* *Psalm. 32.*

Quod ei testimonium uenienti ad monasterium Boisilus uir sanctus in spiritu perhibuerit. Cap. 6.

Interea uenerabilis Domini seruus, relictis seculi rebus monasterialem properat subire disciplinam, utpote cœlesti uisione ad appetenda perpetuæ gaudia beatitudinis incitatus, ad tolerādam pro Domino esuriem sitimque temporalem, epulis inuitatus cælestibus. Et quidem Lindisfarnensem ecclesiam multos habere sanctos uiros, quorum doctrina & exemplis instrui posset, nouerat, sed fama præuenrus Boisili, sublimium uirtutum monachi & sacerdotis, Mailros petere maluit, casuquè contigit, ut cū illo perueniens, equo desilisset, ingressurusquè ad orandum ecclesiam ipsum pariter equum & hastam, quam tenuerat manu, ministro dedisset (nec dum enim habitum deposuerat secularem) Boisilus ipse pręforibus monasterij consistens, prior illum uiderat, præuidensquè in spiritu, quantus conuersatione esset futurus quem cernebat, hoc unum dixit adstantibus: Ecce seruus Dei, imitatus illum, qui uenientem ad se Nathanael intuitus, Ecce, inquit, uere Israelita, in quo dolus nō est. sicut religiosus ac ueteranus Dei famulus & presbyter Sigfridus solet attestari, qui eidem Boisilo hæc dicenti inter alios adstabat, tunc in ipso monasterio adolescens, primis adhuc monachicæ uitæ rudimentis institutus, nunc in nostro, id est, Giruensi monasterio perfectum in Christo agens uirum, & inter ægra spiritus extremi suspiria lætum uitæ alterius sitiens introitum. Nec plura loquens *Multi sancti uiri in ecclesia Lindisfarnēsi* *Iohā 1.*

Boisilus, perueniemtem mox ad se Cuthbertum benignè suscepit, causamque itineris exponentem, quia uidelicet monasterium seculo prætulerit, benignius secum retinuit. erat enim propositus eiusdem monasterij. Et post dies paucos aduenienite ultrò beatæ recordationis Eata, tunc presbytero & Abbate monasterij ipsius, postea Lindisfarnensis ecclesiæ simul & eiusdem loci antistite, indicauit ei de Cuthberto, & quia boni propositi animum gereret, exposuit, obtinuitque apud eum, ut accepta tonsura, fratrum iungeretur consortio. Et ingressus monasterium, confestim æqualem cæteris fratribus uitæ regularis obseruantiam tenere, uel etiam arctioris disciplinæ studijs supergredi curabat: legendi uidelicet, operandi, uigilandi, atque orandi solertior. Sed & iuxta exemplum Samsonis fortissimi quondam Nazaræi, ab omni, quod inebriare potest, sedulus abstinebat, non autem tantâ escarum ualebat subire continentiam, ne necessarijs minus idoneus efficeretur operibus. Erat enim robustus corpore & integer uiribus, atque ad quæcunque uolebat, aptus exercitia laboris.

Cuthbertus tonditur, & fit monachus

Iud. 13.

Quomodo angelum hospitio suscipiens, dum panem quærit ministrare terrenum, cælesti ab eo remunerari meruerit. Cap. 7.

Cumque post aliquot annos regi Alchfrido placeret, pro redemptione animæ suæ locū quendam regni sui, qui uocatur Inthipum, ad construendum ibidem monasterium Eatæ Abbati donare, tollens idem Abbas quosdam à fratribus secum, in quibus & Cuthbertum, condidit ibi quod petebatur monasterium, atque eisdem, quibus antea Mailros, instituerat disciplinæ regularis imbuit: ubi famulus Domini Cuthbertus suscipiendorum officio præpositus hospitum, probandæ suæ gratia deuotionis, angelum Domini suo suscepisse fertur hospitio. Exiés enim primo manè de interioribus monasterij ædibus ad hospitum cellulam, inuenit ibi quendam sedentem iuuenem: quem hominem æstimans, solito mox humanitatis more suscepit. Nam lauandis manibus aquam dedit, pedes ipse abluit, linteo extersit, souendos humiliter manibus suo in sinu composuit, atque ut horam diei tertiam etiam cibo reficiendus expectaret, rogauit: ne si ieiunus iret, same pariter & frigore lassaretur hyberno. Putabat nanque hominem nocturno itinere simul & flatibus defessum niuis, illo requiescendi gratia diluculo diuertisse. Negauit ille, & se cito iturum, quia longius esset mansio, ad quam properaret, respondit. At Cuthbertus diu multumque rogans, tādem adiuratione addita diuini nominis, ad manendū coegit: statimque ut expletis horæ tertiæ precibus, refecendi tempus aderat, apposuit mensam, superedas obtulit escas, &, Obsecro te, inquit, frater reficias, dum rediens calidum panem affero. Spero enim quia iam cocti sint. At ubi redijt, non inuenit hospitem quē edētem reliquerat. Explorat uestigia, qua ierat, sed nulla ulpiam inuenit. Recēs autem nix terram texerat, quæ facillimè uiantis iter proderet, & quò declinaret, monstraret. Stupefactus ergo uir Dei, & secum quærens de facto, reposuit mensam in conclaui. Quod ingressus, continuò obuiam habuit miri odoris fragrātiam. Circunspiciens autem, unde esset orta tanta odoris suauitas, uidit iuxta positos tres panes calidos insoliti cādoris & gratiæ, pauensque, talia secum loquitur: Cerno quòd angelus Dei erat, quem suscepi: pascere, non pasci, ueniens. En panes attulit, quales terra gignere nequit. Nam & lilia cādore, & rosas odore, & mella præcedunt sapore. Vnde constat, quia nō de nostra tellure orti, sed de paradiso uoluptatis sunt allati. Nec mirum, quòd epulas in terris sumere respuerit humanas, qui æternæ uitæ pane fruitur in cœlis. Itaque uir Domini de ostensa miraculi uirtute compunctus, maiorem ex eo uirtutum operibus curam impendebat. Crescētib' autē uirtutibus, creuit & gr̄a cælestis. Denique sæpius ea eo tempore angelos uidere & alloqui, sed & esuries, cibis, speciali munere à Domino præparatis, meruit refici. Nam quia affabilis & iucundus erat moribus plerunque dum ad exemplum uiuendi præsentibus patrum præcedentium gesta referret, etiam quid sibi doni spiritualis superna pietas contulerit, humiliter interferere solebat. Et aliquādo quidem palam, aliquando autem uelatè, quasi sub persona alterius, id facere curabat. Quod tamē qui audiere, quia de seipso diceret, intelligebant, iuxta exemplum magistri gentium, qui modo aperte suas uirtutes replicat, modo sub prætexto alterius personæ loqui tur, dicens: Scio hominem in Christo, ante annos quatuordecim, raptum usque ad tertium cœlum. & cætera illius loci.

Alchfridus rex construi cœnobiū iubet.

Angelum hospitio accipit Cuthbertus.

for. niuis.* *nimijs.*

Tres panes ab angelo relicti.

Videt crebrò angelos, & cælitus pascitur.

2. Cor. 12.

Quomodo sanato à languore Cuthberto, Boisilus moriturus, omnia quæ ei uentura erant prædixerit. Cap. 8.

Interea quia fragilis est & more freti uolubilis omnis seculi status, instante subito turbine, præfatos Abbas Eata cum Cuthberto & cæteris, quos secū adduxerat, fratribus domum repulsus est, & locus monasterij quod condiderat, alijs ad incolendum monachis datus. Nec memoratus athleta Christi mutatione loci mutauit mentem ab arrepto semel proposito militiæ cælestis, uerum diligentissimè, iuxta quod & ante facere consueuerat, beati Boisili dictis pariter auscultabat & actis. Quo tempore, sicut Herefridus familiaris eius presbyter & Abbas quondam monasterij Lindisfarnēsis, ipsum referre solitum testatur, morbo pestilentiæ, quo tunc plurimi per Britanniam longe lateque deficiebant, correptus est. At fratres monasterij illius totam, pro eius uita & salute precātes, duxere noctem peruigilem. Omnes enim, quasi hominis sancti necessariam sibi eius adhuc in carne presentiam uerebantur. Quod dū ipsi manè quidam de illis indicaret, (nā eo nesciēte fecerant) respōdens statim: Et quid iaceo, inquit? Neque enim dubitandum est, quia tot talium que uirorum preces Deus nō despexerit. Date baculum & caligas. Statimque exurgens cœpit tentare incessum, baculo innitens: & crescēte per dies uirtute, sanitatē quidem recepit, sed quia tumor qui in femore apparebat, paulatim à superficie detumescens corporis, ad uiscerum interiora prolapsus est toto penè uitæ suæ tempore aliquantulum interaneorum non cessabat sentire dolorem, uidelicet ut iuxta Apostolum, uirtus in infirmitate perficeretur. Quē cum famulus Domini Boisilus à ualetudine sanatum cerneret, ait: Vides frater, quia liberatus es à molestia, qua laborabas. Et dico tibi, quod ea ultra iam tangendus non es, neque hoc moriturus in tempore, simulque moneo, ut quia me mors uicina præstolatur, discere à me aliquid, quādiu docere ualeam, non omittas. Nō enim plus quam septem dies sunt, quibus mihi ad docendum sanitas corporis & lingua suppetat uirtus. Respondit Cuthbertus, nihil hæsitans de ueritate dictorum illius: Et quid, rogo, mihi optimū est legere, quod tamen una ualeam consummare septimana? At ille: Iohannem, inquit, euangelistam. Est autem mihi codex, habens quaterniones septē, quos singulis diebus singulos possumus, Domino adiuuante, legendo, & quantum opus est, inter nos conferēdo percurrere. Factumque est ut dixerat. Quam ideo lectionem tam citissimè colere uolebant, quia solam in ea fidei, quæ per dilectionem operatur, simplicitatē,

Cuthbertus peste corripitur.

2. Cor. 12.

Vaticiniū Boisili.

non autem quæstionum profunda, tractabanr. Completa ergo post dies septem lectione, memorato morbo arreptus uir Domini Boisilus, diem peruenit ad ultimum, & hoc magna cum exultatione transscenso, ad gaudium perpetuæ lucis intrauit. ferunt illum his septem diebus omnia Cuthberto, quæ futura restabant, eaposuisse. Propheticus nanque, ut dixi, & miræ sanctitatis erat homo. Denique præfatæ acerbitatem pestilentiæ triennio, priusquam neniret, Eatano Abbati suo prædixit fuisse futuram, nec se illa tollendum celauit, ipsum uerò Abbatem suum non ea moriturum sed illo potius morbo, quem dysenteriam medici appellant, ueridico, ut rerum exitus docuit, sermone præmonuit. Sed & Cuthberto inter alia, quia episcopus esset ordinãdus, insinuauit. Vnde idem Cuthbertus, postmodum in secessu anachoreseos positus, dicere quidem nulli uolebat, quia episcopum eum prædixerat futurum, sed tamen uisitantibus se aliquoties fratribus solebat multo cum dolore protestari, quia etiã si fieri posset, ut in caute permodicam domunculam habens deliteam, ubi circunferentes me undique fluctus Oceani tumescentes, à cunctorum mortalium uisu pariter & cognitione secludant, nec sic quidem liberum me ab insidijs mundi fallentis æstimo, sed ibi quoque, quia qualibet ex causa philargyria me tentãs abripere possit, uereor.

Boisilus migrat ad Dominum. Multa futura prædixit.

Quàm sedulus erga ministerium uerbi Cuthbertus extiterit. Cap. 9.

POst obitum uerò dilecti Deo sacerdotis Boisili memoratum Præpositi officium Cuthbertus suscepit, & per aliquot annos spirituali, ut sanctum decebat, exercens industria, non solum ipsi monasterio regularis uitæ monita simul & exemplũ præferebat, sed & uulgus circumpositum longe lateque, a uia stultæ consuetudinis, ad cælestium gaudiorum conuertere curabat amorem. Nam & multi fidẽ, quã habebant, iniquis prosonabant operibus, & aliqui etiam tempore mortalitatis, neglecto fidei, quo inbuti erant, sacramento, ad erratica idolatriæ medicamina concurrebant, quasi missam à Deo conditore plagam, per incantationes uel alligaturas, uel alia quælibet dęmoniacæ artis arcana, cohibere ualerent. At utrorunque ergo corrigendum errorem, crebro ipse de monasterio egressus aliquoties equo sedens, sed sæpius pedes incedens, circumpositas ueniebat ad uillas, & uiam ueritatis prædicabat errãtibus, quod ipsum etiã Boisilus suo tempore facere consueuerat. Erat quippe moris eo tempore populis Angelorum, ut ueniente in uillam clerico uel presbytero, cuncti ad eius imperium, uerbum audituri, confluerent, libenter ea, quæ dicerentur, audirent. libentiusq́; quæ audire & intelligere poterant, operando sequerentur. Porrò Cuthberto tanta erat docendi peritia, tantus amor persuadendi quæ cœperat, tale uultus angelici lumẽ, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret, omnes palam quæ gesserant, cõfitendo proferrẽt, (quia nimirum hæc eadem illum latere nullo modo putabant) & confessa, dignis (ut imperabat) pœnitẽtię fructibus abstergerent. Solebat autem ea maximè loca peragrare, illis prædicare in uiculis, qui in arduis asperisque montibus procul positi, aliis horrori erãt ad uisendum, & paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum prohibebant accessum: quos tamẽ ille, pio libenter mancipatus labori, tãta doctrinæ eacolebat industria, ut de monasterio egrediens, sæpe hebdomada integra, aliquando duabus uel tribus, nonnunquã etiam mense pleno domum non rediret: sed demoratus in montanis, plebem rusticam uerbo prædicationis simul & exemplo uirtutis ad cælestia uocaret.

Dat operam hominibus ad Deum conuertendis.

Anglorũ feruor ad audiendum uerbũ Dei.

Quomodo animalia maris, in quo pernox orauerat, illi egresso præbuerint obsequium, & frater; qui hæc uidebat, præ timore languescens, eius sit oratione recreatus. Cap. 10.

CVm uerò sanctus uir in eodem monasterio uirtutibus signisque succresceret, famaque operum eius circunquaque crebresceret, erat sanctimonialis fœmina & mater ancillarum Christi, nomine Ebbe, regens monasterium, quod est in loco, quẽ Coludi urbem nuncupant, religione pariter & nobilitate cunctis honorabilis: nanque erat soror uterina regis Osuuini. Hæc ad uirum Dei mittens, rogauit, ut se suumque monasterium gratia exhortationis inuisere dignaretur. Nec negare potuit, quod ab eo charitas ea ancillæ Dei corde poposcit. Venit igitur ad locum, diesque aliquot ibi permanens, uiam iustitiæ, quam precabatur omnibus, actu pariter & sermone pandebat. Qui cum more sibi solito, quiescentibus nocturnis cæteris, ad orationem solus exiret, & post longas intempestæ noctis uigilias, tandem instante hora cõmunis synaxeos domum rediret, quadam nocte unus è fratribus eiusdem monasterij, cum egredientem illum silentio cerneret, clanculo secutus eius uestigia, quo iret, quid ue agere uellet, dinoscere quærebat. At ille egressus monasterio, sequente exploratore, descẽdit ad mare, cuius ripæ monasterium idem superpositum erat, ingressusque altitudinem maris, donec ad collum usque & brachia unda tumẽs assurgeret, peruigiles undisonis in laudibus tenebras noctis exigit. Appropinquante autem dilucolo, ascendens in terrã denuò cœpit in littore flexis genibus orare. Quod cũ ageret, uenere continuo duo de profundo maris quadrupedia, quę uulgo Lutræ uocantur. Hæc ante illum strata in arena, anhelitu suo pedes eius fouere cœperunt, ac uillo satagebant extergere. Completoque ministerio, percepta ab eo benedictione, patrias sunt relapsa sub undas. Ipse quoque mox domum reuersus, canonicos cum fratribus hymnos hora competẽte cõpleuit. At frater, q eũ de speculis præstolabat, perculsus pauore ingenti, uix p̃ angustia p tremente domum nutante gressu, peruenit: primoque mane accedẽs ad eũ sese in terram strauit, ueniam de reatu stulti ausus cũ lachrymis flagitauit, nil dubitans illum nosse, quid ipse noctu egerit, quid ue pateretur. Cui ille: Quid habes frater? Quid fecisti? Nũ nostrum iter nocturnum lustrando explorare tentasti? Sed ea solum conditione tibi hoc indulgeo cõmissum, si promiseris te, quæ uidisti, nulli ante meum obitum esse dicturũ. In quo nimirum præcepto eius secutus est exemplum, qui discipulis in monte gloriam suæ maiestatis ostendens, ait: Nemini dixeritis uisionẽ, donec filius hõis à mortuis resurgat. Promittentem ergo quæ iusserat, fratrem benedixit, pariterque culpam & molestiam, quam temerarius incurrerat, abstersit: qui uirtutem, quam uiderat, ipso uiuente silentio tegens, post obitum eius plurimis indicare curabat.

Ebbe Abbatissa, soror Osuuini regis.

In mare usq; ad collum ingressus Cuthbertus Deo nocturnis laudes psoluit.

Matt. 17.

Quomodo nautis tempestate præclusis serenum mare ad certum prædixerit, & orando cibos impetrauerit. Cap. 11.

COepit interea uir Dei etiam spiritu prophetię pollere, uentura prædicere, absentia nũciare. Quodam enim tempore pergens de suo monasterio, pro necessitate causæ accidentis, ad terram Pictorum, qui Niduari uocantur, nauigando peruenit commitantibus eum duobus è fratribus, quorum unus postea presbyteri functus officio, uirtutem miraculi, quam ibidem uir Domini monstrauit, multorum notitiæ patefecit. Venerunt autem illo post nata

Iu

lis Dominici diem sperantes se, quia undarum simul & auarum arridebat temperies, citius esse redituros, ideoque nec cibaria secum tulere, tanquam ocyus reuersuri. sed longè aliter, quàm putabant, euenit. Nam mox ut terrã tetigere, tempestas sera suborta est, quæ iter eis omne remeandi præcluderet. Cumq; per dies aliquot ibidem inter famis & frigoris pericula laterent, (quo tamen tempore uir Dei non marcida luxu ocia gerere, nec somnis uacare uolebat inertibus, sed pernox in oratione perstare satagebat) aderat sacratissima Dominicæ apparitionis dies. Tum ille socios blã do, ut iucundus atque affabilis erat, sermone allo quitur: Quid, rogo, tanta ignauia torpemus, & non quacunque iter salutis inquirimus? En tellus niuibus, nebulis cœlum horrescit, aer flatibus aduersis furit, fluctibus æquor, ipsi inopia deficimus, nec adest homo qui reficiat. Pulsemus ergo Dominum precibus, qui suo quondam populo maris rubri uiam aperuit, eum que in deserto mirabiliter pauit: orãtes, ut nostri quo que misereatur in periculis. Credo, si non nostra fides titubat, nõ uult hodierna die ieiunos permanere, quã ipse per tot ac tanta suæ miracula maiestatis illustrare curauit, precorque, eamus alicubi quærentes, quid epularum nobis in gaudium suæ festiuitatis præstare dignetur. Hæc dicens, eduxit eos sub ripam, ubi ipse noctu peruigil orare consueuerat. Eò aduenientes, inuenerunt tria frusta delphininæ carnis, quasi humano ministerio secta & præparata ad coctturam, flexis que genibus, gratias egerunt Domino. Dixit autem Cuthbertus: Videtis dilectissimi, quæ sit gratia confidendi & sperandi in Domino. Ecce & cibaria famulis suis præparauit, & ternario quoque numero, quot diebus hic residendum sit, uobis ostendit. Sumite ergo munera, quæ misit nobis Christus, & abeuntes reficiamus nos, maneamusque intrepidi. Certissima enim nobis post triduum serenitas cœli & maris adueniet. Factum est, ut dixerat, manente triduo tempestate præualida, quarto demum die tranquillitas promissa secuta est, quæ illos secundis flatibus in patriam referret.

Pernox in precibus persistit.

Exod. 14. & 16.

Diuinitus illi & sociis esca prebetur.

Quomodo iter faciens, aquila ministra uiaticum & percepturum se esse prædixerit, & perceperit. Cap. 12.

Quadam quoque die, cum prædicaturus iuxta consuetudinem suam populis de monasterio exiret, uno comite puero, iamque diu gradiẽdo fatigatis non parum adhuc restaret itineris, quo usque ad uicum, quò tendebant, peruenirent, ait ad puerum tenens eum: Dic age sodalis, ubi hodiè reficei disponas: an habeas aliquem in uia, ad quem diuertere ualeas, hospitem. At ille respondens, ait: Et hæc ipsa mecum, inquit, tacito in corde tractaui, quia nec uiaticum ituri tulimus nobiscum, neque aliquem in itinere notũ habemus, qui nos suo uellit recipere hospitio, & nõ parum adhuc itineris superest, quod ieiuni sine molestia cõplere nequimus. cui uir Domini inquit: Disce filiole fidem semper & spem habere in Domino quia nunquam fame perit, qui Deo fideliter seruit. Et sursum adspectans, uidensquè aquilam in alto uolantem: Cernis, inquit, aquilam illam porrò uolãtem? Etiam per huius ministerium possibile est Domino, nos hodiè reficere. Talia confabulantes, agebãt iter iuxta fluuium quendam, & ecce subito uident aquilam in ripa residerem. dixitque uir Dei, Vides ubi nostra, quam prædixi, ministra residet? Curre, rogo, & quid nobis epularum, Domino mittere, attulerit, inspice, & citius affer. Qui accurrens, attulit piscem non modicum, quem ille nuper de fluuio prædeorat. At uir Dei, Quid, inquit, fecisti fili? Quare mi-

Piscem ab aquila accipit.

nistræ suam partem non dedisti? Seca citius medium, & illi partem, quam uobis ministrãdo mereretur, remitte. Fecit, ut iusserat, sumptaque secum parte reliqua, ubi tempus reficiendi aderat, diuerterunt ad proximũ uicum, & dato ad assandum pisce, se pariter & eos ad quos intrabant, gratissimo refecere conuiuio, prædicante Cuthberto uerbum Dei, atque eius beneficia collaudante, & quia beatus uir, cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in uanitates & insanias falsas. Ac sic resumpto itinere, ad docendũ eos, quos proposuere, profecti sunt.

Psalm. 39.

Quomodo prædicans populis, phantasticum subito ignem diaboli & præuiderit uenturum, & uenientem extinxerit. Cap. 13.

Eodem tempore, dum congregatis in quadam uillula perplurimis, uerbum uitæ prædicaret, præuidit subito in spiritu antiquum hostem, ad retardandum opus salutis, adesse, moxque eius insidias, quas futuras intellexit, docendo præoccupare curauit. Nanque inter ea, quæ disputauerat, repente huiusmodi monita inseruit, Oportet, charissimi, ut quoties uobis mysteria regni cælestis prædicantur, intento hæc corde ac sensu semper uigilantissimo audiatis, ne forte diabolus, qui mille nocendi habet artes, superuacuis uos curis ab æternæ salutis auditione præpediat. Et hæc dicens, denuo sermonis, quem intermiserat, ordinem repetijt, statimquè hostis ille nequissimus phantasticum deferens ignem, domum iuxta positam incendit, ita ut uideretur faces ignium totam uolitare per uillam, ac iuuante uento fragor aera concutere. Tum exiliens, quasi ad extinguendum ignem, turba penè tota, quam docebat (nam paucos ipse manu missa retinuit) certatim aquas iactabat, nec tamen unda uera falsas potuit restinguere flammas, donec orante uiro Dei Cuthberto, fugatus author fallaciarum, ficta secum incendia uacuas reportaret in auras. Quod uidens turba, multum salubriter erubuit, rursusque ad uirum Dei ingressa, flexis genibus, iostabilis animi ueniam precabatur, cõfitens se intellexisse, quia diabolus ad impedienda salute humana nec ad horam uacaret. At ipse confirmans inconstantiã fragilium, rursus, quæ cœperat, uitæ monita exequitur.

Diabolus igne phantastico turbã à concione auocat.

Quomodo flammas domus cuiusdam, uero igne ardentis, orando restinxerit. Cap. 14.

Nec tantum ignem phantasticum, sed etiam uerum, quem multi frigidis fontium undis minimè ualebant extinguere, ipse solis feruenti bus lachrymarum riuulis compressit. Siquidem dum more Apostolorum, gratia salutiferæ instructionis uniuersa pertransiret, deuenit die quadam in domum cuiusdam deuotæ Deo fœminæ, quam crebrius inuisere curabat, quia & bonis operibus intentam nouerat, & ipsa eum primis pueritię nutriebat ab annis, unde & mater ab eo cognominari solebat. Habebat autẽ domum in Occidentali parte uiculi. Quam cum uir Domini Cuthbertus uerbum seminaturus intraret, repente in Orientali plaga eiusdem uici per culpam incuriæ domus incensa uehementer cœpit ardere. Nam & uentus ab eodem climate assurgens non modicus, abripiebat ignitos fœnei tecti fasciculos, & totam larè iactabat per uillam. Iactantes aquam, qui aderant, fortior flamma repulit, longiusque fugauit. Tum præfata Dei famula cucurrit cõcita ad domum, in qua uirum Dei receperat, obsecrans ut orãdo succurreret, priusquam domus ipsius & tota simul uilla periret. At ille: Nè timeas, inquit, mater, animæquior esto. Nõ enim tibi tuis ue hæc quanlibet ferox flãma nocebit. Statimq; egressus, ante ostiũ sternit in terrã. Quo adhuc orante, mutatur flatus uentorum, spirans que

Act. 9.

què ab occasu, totum tanti incendii periculum ab io uasione uillulæ, quam uir Domini intrauerat, reiecit. Sicquè in duobus miraculis, duorum patrum est uir tutes imitatus, in phantasticis quidem & euacuatis in cendijs, uirtutem reuerēdissimi & sanctissimi patris Benedicti, qui simulatum ab antiquo hoste quasi ardentis coquinæ incendium, ab oculis discipulorū orā do depulit, in ueris uerò æquè uictis ac retortis igniū globis, uirtutem uiri uenerabilis Marcellini Anchonitani antistitis, qui ardente eadem ciuitate, ipse con traignem positus, orando flammas compescuit, quas tanta ciuium manus aquam proijciendo nequiuerat. Nec mirandum, perfectos & fideliter Deo seruientes uiros, tantam contra uim flammarum accipere potestatem, qui quotidiana uirtutum industria, & incenti ua suæ carnis edomare, & omnia tela nequissimi ignea norunt extinguere. Quibus aptissimè cōgruit illud propheticum, Cum transieris per ignem, non combureris, & flamma non ardebit in te. At ego & mei similes, propriç fragilitatis & inertiç conscij, certi quidem sumus, quia contra ignem materialem nil tale audemus, incerti autem an ignem illum inextin guibilē futuræ castigationis immunes euadere queamus. Sed potens est & larga pietas Saluatoris nostri, quæ indignis nobis & nunc ad extinguenda uitiorū incendia, & euadendas in futuro pœnarum flammas gratiam suæ protectionis impendat.

Sancti homines cur facilè possint flāmas extinguere. Esa. 43.

Qualiter dæmonium ab uxore præfecti, necdum adueniens eiecerit. Cap. 15.

VErum quia paulò superius, quantum idem uenerabilis Cuthbertus aduersum simulatitias diaboli frandes ualuerit, exposuimus: nunc etiam, quid aduersus uerum apertumq; eius furorem ualeat, explicemus. Erat præfectus Egfridi regis, Hildmer nomine, uir religiosus cum omni domo sua deditus piis operibus, ideoquè à B Cuthberto specialiter dilectus, & cū itineris propinquitas congrueret, crebro ab eo uisitatus. Cuius uxor cum eleemosynis & cæteris uirtutum fructibus esset intenta, subitò correpta è dæmone, acerrimè cœpit uexari, ita ut stridendo dentibus, uoces miserabiles emittendo, brachia uel cætera sui corporis membra in diuersa raptādo, non minimum cunctis intuentibus uel audientibus incuteret horrorem. Cumquè iaceret explosa, & iāiamq; uideretur esse moritura, ascendit uir eius equum, & concitus uenit ad hominem Dei, præcatusquè est eum, dicens: Obsecro, quia uxor mea malè habet, & uidetur iam proxima morti, ut mittas presbyterum, qui illam, priusquàm moriatur, uisitet, eiquè Dominici corporis & sanguinis sacramēta ministret, sed & corpus illius hic in locis sanctis sepeliri permittat. Erubescebat enim eum confiteri insanam, quam uir Domini sobriam semper uidere consueuerat. Qui cum ab eo parumper diuerteret, uisurus quem mitteret presbyterum cum illo, cognouit repentè in spiritu, quia non communi infirmitate, sed dæmonis infestatione præmeretur coniux pro qua supplicabat. Reuersusquè ad eū: Noli, inquit, aliū mittere, sed ipse ad uisitandā eam tecum pergere debeo. Cūq; agerēt iter, cœpit flere hō, & dolorē cordis ꝑfluentibus in maxillā lachrymis prodere. Timebat.n.ne cū eā dæmoniosā inueniret, arbitrari inciperet, q̄a integrā Dño, sed hde ficta seruisset. Quē uir Dñi blādè cōsolat, No li, iq̄t, plorare quasi iuētur sim cōiugē tuā, qualē ñ ue lim. Scio.n. ipse, quāuis te dicere pudeat, quia dæmonio uexatur, scio etiā, quia priusquam illo perueneri mus, fugato dæmonio, liberabitur, ac nobis aduenientibus cum gaudio occurrens, has ipsas habenas sanissima mente excipiet, nosquè intrare citius obsecrās,

Hildmer Præfectus religiosus. Eius pia coniunx obsidetur à dæmone.

Insignis prophetica cognitio in S. Cuthberto.

ministerium, quod consueuerat, nobis sedula impendet. Neque enim tali tormēto soli subiiciuntur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes in hoc seculo non tantum corpore, sed & mente captiuantur à diabolo. Dumq; hæc & huiusmodi uerba in consolationē & eruditionem illius perorāte Cuthberto, appropinquarent domui, fugit repente spiritus nequam, aduentum spiritussancti, quo plenus erat uir Dei, ferre non ualens. Cuius soluta uinculis mulier, quasi graui expergefacta de somno, surrexit cōtinuo, ac uiro Dei gratulabunda occurrens, iumentum, quo sedebat, per frenum tenuit, mox ad integrum recepto uigore mentis & corporis, eum cito descendere, atq; ad benedicendam domum suam præcabatur ingredi deuotumquè illi ministerium præbens, testabatur palam quomodo ad primum freni eius tactum, omni se molestiæ priscæ uexationis absolutam sensisset.

Pia matrona liberatur à dæmone.

Qualiter in Lindisfarnensi monasterio uixerit uel docuerit. Cap. 16.

CVm ergo uenerabilis Domini famulus, multos in Mailrosensi monasterio degens annos, multis uirtutum spiritualium claresceret signis, transtulit eum reuerendissimus Abbas ipsius Eata in monasterium quod in Lindisfarnensium insula situm est, ut ibi quoque regulam monachicæ perfectionis & Præpositi authoritate doceret, & exemplo uirtutis ostenderet. Nam & ipsum locum tunc idem reuerendissimus pater Abbatis iure regebat. Neque aliquis miretur quod in eadem insula Lindisfarnea, cum permodica sit, & supra episcopi, & nunc Abbatis & monachorum esse locum diximus, reuera enim ita est. Nāque una eademquè seruorum Dei habitatio, utrosque simul tenet, immo omnes monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus eiusdem loci episcopus fuit, monachus erat, & monachicam cum suis omnibus uitam semper agere solebat. Vnde ab illo omnes loci ipsius antistites usque hodie sic episcopale exercent officium, ut regente monasterium abbate, quem ipsi cum cōsilio fratrum elegerint, omnes presbyteri, diaconi, cantores, lectores cæterique gradus Ecclesiastici monachicam per omnia cum ipso episcopo regulam seruent. Quam uiuendi normam multum se diligere probauit beatus Papa Gregorius, cum sciscitanti per literas Augustino, quem primum genti Anglorū episcopum miserat, qualiter episcopi cum suis clericis conuersari debeant, respondit inter alia. Sed quia tua fraternitas monasterij regulis erudita seorsum fieri non debet à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ Deo authore, nuper adhuc ad fidem perducta est, hāc debet conuersationem instituere, quæ in initio nascētis Ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebāt, sed erant illis omnia communia. Igitur ad Lindisfarnensem ecclesiam siue monasterium uir Domini adueniens, mox instituta monachica fratribus uiuendo pariter & docendo tradebat. Sed & circunquaq; morantem uulgi multitudinem, more suo crebra uisitatione ad cœlestia quærenda ac promerenda succendebat. Necnō etiam signis clarior effectus, plurimos uarijs languoribus & tormentis comprehensos, orationum instantia priscæ sanitati restituit, nonnullos ab immundorum spirituum uexatione, non solū præsens orando, tangendo, imperando, exorcizando, sed & absens uel tantum orando, uel certe eorum sanatio nem prædicendo curauit. In quibus erat illa præfecti uxor, de qua supra retulimus. Erant autē quidam in monasterio fratres, qui priscæ suç cōsuetudini, quam regulari mallent optemperare custodiæ, quos tamen ille modesta patientiæ suæ uirtute superabat, & quotidiano

S Cuthberto fit Præpositus cœnobij Lindisfarnen.

Episcopi Lindisfarnen. cū toto clero suo sunt monachi.

Est lib. 12. epistolarū ad eius calcem. Act. 4.

Patientia sua frangit quorundã pertinaciã tidiano exercitio paulatim ad melioris ꝓpositi statũ cõuertebat. Deniq; sæpius in cœtu fratrũ de regula disputans, cùm acerrimis contradicentium fatigaretur iniuriis, exurgebat repente, & placido uultu atq; animo egrediens, dimittebat conuentum: ac sequente nihilominus die, quasi nil obiectionis pridie sustinuisset, eadem, quæ prius, monita eisdem dabat auditoribus, donec illos paulatim, ut diximus, ad ea, quæ uellet, converteret. Erat nanque uir patientiæ uirtute præcipuus, atque ad perferenda fortiter omnia, quæ uel animo, uel corpori aduersa ingerebantur, inuictissimus, nec minus inter tristia, quæ cõtigissent, faciem prætendens hilarem: ita ut palàm daretur intelligi, quia interna spiritussancti consolatione, pressuras cõtemneret extrinsecas. *Vigiliarum patientissimus.* Sed & uigiliarum atque orationis ita studiosus existebat, ut aliquoties tres siue quatuor noctes cõtinuas peruigil trãsegisse credatur, cùm per tantũ tẽporis nec ad lectum propriũ, nec extra dormitoriũ fratrũ, locũ aliquẽ in quo pausare posset, habebat. Siue enim locis secretioribus solus oratioui uacabat, siue inter psallendũ operabatur manibus, torporéq; dormiẽdi laborãdo propellebat, seu certe circuibat insulã, quo se singula quæque haberẽt, pius explorator inquirẽs, pariter & lõgitudinẽ sibi psalmodiæ ac uigiliarũ incedendo alleuians. Deniq; arguere solebat pusillanimitatẽ fratrũ, qui grauiter ferrent, si qui se nocturnæ uel meridianæ quietis tẽpore importuna forte inquietudine suscitaret, dicẽs: Nemo mihi molestiã facit me excitãdo de somno, sed potius lætificat me, qui excitat. Facit enim me, discusso torpore somni, utilitatis aliquid agere uel cogitare. *Gratia lachrymarum abũdãs* Tantũ aũt cõpunctioni erat deditus, tãtũ cœlestibus ardebat desideriis, ut Missarũ solẽnia celebrãs, nequaq̃ fine ꝓfusione lachrymarũ implere posset officiũ: sed congruo satis ordine, dum passionis Dominicæ mysteria celebraret, imitaretur ipse, quod ageret, seipsum uidelicet Deo in cordis cõtritione mactãdo, sed & adstantes populos sursum corda habere & gratias agere Domino Deo nostro, magis ipse cor q̃ uocem exaltãdo, potius gemendo, q̃ cantando admoneret. Erat zelo iustitiæ feruidus, ad arguendũ peccantes: erat spiritu mãsuetudinis modestus ad ignoscendũ pœnitentibus: ut nonnunq̃ sibi confitentibus peccata sua, his, qui delinquerant, prior ipse, miserãs miseros, lachrymas funderet, & quid peccatori agendũ esset, ipse iustus suo mõstraret exemplo. *Eius uestitus* Vestimentis utebatur cõmunibus, ita tẽperanter agens, ut horũ neq; munditiis, neq; sordibus esset notabilis. Vnde usque hodie in eodẽ monasterio exemplo eius obseruatur, ne quis uarij aut preciosi coloris habeat indumentum: sed ea maximè uestium specie sint contenti, quam naturalis ouiũ lana ministrat. His & huiusmodi spiritualibus exercitiis uir uenerabilis, & bonorum quorumque ad se imitandum prouocabat affectum, & improbos quosque ac rebelles ut tæ regularis, à pertinacia sui reuocabat erroris.

Qualiter sibi in insula Farne, pulsis dæmonibus, habitationem fecerit. Cap. 17.

Petit locum desertũ S. Cuthbertus. At postq̃ in eodẽ monasterio multa annorũ curricula expleuit, tandẽ diu cõcupita, quæsita ac petita solitudinis secreta, comitãte præfati Abbatis sui simul & fratrũ gratia, multũ lætabundus adiit. Gaudebat nãq; quia de longa perfectione conuersationis actiuæ, ad ociũ diuinæ speculationis iam mereretur ascendere. Lætabatur ad eorũ sortem se pertingere, de quibus canitur in Psalmo: *Ps. 83.* Ambulabũt de uirtute in uirtutẽ: uidebitur Deus deorum in Sion. Et quidẽ in primis uitæ solitariæ rudimentis secessit ad locũ quendã, qui in exterioribus eius cellæ partibus secretior appareret. At cũ ibidem aliquandiu solitarius cũ hoste inuisibili orando ac ieiunando certaret, tandẽ maiora præsumẽs, longinquiorem ac remotiorem ab hominibus locũ certaminis petiit. *Farne insula.* Farne dicitur insula, medio in mari posita: quæ nõ, sicut Lindisfarnensium incolarum regio, bis quotidie, accedente æstu Oceani, quem rheuma uocant Græci, fit insula, bis renudatis, abeunte rheumate, litoribus, contigua terræ redditur: sed aliquot millibus passuum ab hac semiinsula ad Eurum secreta, & hinc altissimo, & inde infinito clauditur oceano. Nullus hanc facile ante famulum Domini Cuthbertum solus ualebat inhabitare colonus, propter uidelicet demorantiũ ibi phantasias dæmonum: uerum intrante eam milite Christi, *Eph. 6* armato galea salutis, scuto fidei & gladio spiritus, quod est uerbũ Dei, omnia tela nequissimi ignea extincta, & ipse nequissimus cum omni satellitum suorum turba porrò fugatus est hostis. Qui uidelicet miles Christi, ut deuicta tyrannorũ acie, monarcha terræ, quam audierat, factus est, condidit ciuitatem suo aptã imperio, & domos in hac æquè ciuitati cõgruas erexit. *Ædificiũ ab Cuthberto extructum.* Est aũt ædificiũ situ penè rotundum, à muro usque ad murum mẽsura quatuor fermè siue quinque perticarum distentum. Murus ipse deforis altior longitudine stantis hominis. Nam intrinsecus uiuã cædẽdo rupem, multo illum fecit altiorem, quatenus ad cohibẽdam oculorum siue cogitationum lasciuiã, ad erigendam in superna desideria totam mentis intentionem, pius incola nil de sua mansione præter cælum posset intueri. Quem uidelicet murum nõ de secto lapide, uel latere & cæmento: sed impolitis prorsus lapidibus & cespite, quem de medio loci fodiẽdo tulerat. E quibus quidam tantæ erant granditatis, ut uix à quatuor uiris uiderentur potuisse leuari: quos tamen, angelico adiutus auxilio, illuc attulisse aliunde & muro imposuisse repertus est. Duas in mansione habebat domos, oratorium scilicet & aliud ad cõmunes usus aptum habitaculum: quorum parietes quidẽ de naturali terra multum intus forisque circumfodiẽdo siue cædendo confecit: culmina uerò de lignis informibus & fœno superposuit. Porrò ad portum insulæ maior erat domus, in qua uisitantes eum fratres suscipi & quiescere possent: nec longè ab ea fons, eorundem usibus accommodus.

Quomodò precibus aquam de arida produxerit, uel qualiter in Anachoresi uixerit. Cap. 18.

At uerò ipsa eius mãsio aquæ erat indiga, utpotè in durissima & propè saxea rupe cõdita. Accitis ergò uir Domini fratribus, (necdũ enim se ab aduenientiũ seclusérat adspectibus) Cernitis, inquit, quia fontis inops sit mansio, quã adij? *Ps. 113* Sed rogemus (obsecro) illũ, qui cõuertit solidã petrã in stagna aquæ, & rupes in fontes aquarum: ut non nobis, sed nomini suo dans gloriam, de hac quoque rupe saxosa nobis uenã fontis aperire dignetur. *Precibus in insula fontem impetrat.* Fodiamus in medio tuguriũculi mei, credo, torrẽte uoluptatis suæ potabit nos. Fecerunt ergò foueã, quã in crastinũ, emanãte ab internis unda, repletã inuenerunt. Vnde dubiũ nõ erat, hãc orationibus uiri Dei de aridissima ac durissima prius terra elicitã fuisse aquã. Quæ uidelicet aqua mirum in modum primis cõtenta ripis, nec foras ebulliendo pauimentũ inuadere, nec hauriẽdo nouit deficere: ita moderata gratia largitoris, ut nec necessitati accipientis superflueret, nec lustrandæ necessitati copia deesset. Facta ergò, iuuantibus se fratribus, mansione ac domibus præfatis, incipit habitare solus uir Domini Cuthbertus. Et primò quidẽ uenientibus ad se fratribus, de sua cella egredi, eisq; ministrare solebat: quorum dum pedes aqua calida deno-

tus lauaret, coactus est aliquoties ab eis etiā se discal ceare, suosq; pedes illis ad abluendum præbere. Nāq; intantū à cultu sui corporis animū sustulerat, atq; ad animæ solius cultum cõtulerat, ut semel calceatus tibracis, quas pelliceas habere solebat, sic menses perduraret integros. Aliquandò etiā calceatus in pascha, non nisi post annum, redeunte paschæ tempore, propter lauationē pedum, quæ in cœna Domini fieri solet, se discalceasse dicatur. Vnde ob crebras preces incuruationesq; genuum, quas calceatus exercebat, callum oblongum nec eailem in cõfinio pedum & tibiarum habuisse depræhensus est. Deinde increscēte studio perfectionis, includitur in suo monasterio, atque ab hominū remotus adspectibus, solitariā in ieiuniis orationibus & uigiliis discit agere uitā, rarū cū adueniētibus deintus habens colloquiū, & hoc p fenestrā: qua primitus aperta, & uideri à fratribus, & fratres, quos alloquebatur, ipse uidere gaudebat. Exindè procedente tempore & ipsam occlusit, nec nisi dandæ benedictionis uel alterius cuiuslibet certæ necessitatis gratia, referabat.

Viuit planè solitarius.

Qualiter à messe, quam sua manu seruerat, uerbo uolucres abegerit. Cap. 19.

ET primū quidē permodicū ab eis panē, quo uesceretur, accipiebat, ac suo bibebat è fonte: post modū uerò ,pprio manuū labore, iuxta exēpla patrū, uiuere magis aptū ducebat. Rogauit ergò afferri sibi inibi instrumenta, quibus terrā exerceret, & triticū, quod sereret. Sed seminata uerno tēpore terra nullos usque ad mediū æstatis, reddidit fructus. Vndè uisitātibus se iuxta morē fratribus, aiebat uir Dei: Forsitan aut telluris huiusce natura, aut uoluntas Dei nō est, ut hoc in loco mihi triticū nascat. Afferte (rogo) hordeū, si forte uel illud fructū facere possit. Quòd si nec illi Deus incrementū dare uoluerit, satius est me ad cœnobiū reuerti, q̄ alieno hic labore sustētari. Allatumq; hordeū, dum ultra omne tēpus serendi, ultra oēm spem fructificandi terræ cõmendaret, mox abundanter exortū fecit fructū copiosum. Quod dum maturescere cœpisset, uenere uolucres & huic depascendo certatim insistebant. Ad quos piissimus Christi famulus appropiās, (sicut pòst ipse referebat: solebat enim sæpè, quia læti uultus & affabilis erat, ad cõfirmandā fidē audiētiū, aliqua etiā de eis, quæ ipse credēdo obtinuerat, in mediū proferre) Quid tangitis, inquit, sata, quæ nō seruistis? An forte uos plus me his opus habetis? Si tamē à Deo licentiā accepistis, facite quod ipse permisit: sin aũt, recedite, neq; ulterius aliena lædatis. Dixerat, & ad primā iubentis uocē uniuersa uolucrū multitudo recessit, seq; per oīa deinceps ab eiusdem messis inuasione cõtinuit. Et hic quoq; uenerabilis Christi famulus in duobus miraculis, duorū patrū est facta sequutus: in aqua uidelicet elicita de rupe, facti B. patris Benedicti, qui idē penè & eodē modo legitur fecisse miraculū: sed idcirco uberius, quia plures erāt, qui aquæ inopia laborarēt. Porrò in arcessitis à messe uolatilibus, reuerēdissimi & sanctissimi patris Antonij sequebatur exēplum, qui à læsione hortuli, quē ipse plātauerat, uno onagros sermone cõpescuit.

Triticum nō facile in insula maturesc

Hordeum crescit abūde.

Aues il lo iubēte recedunt.

Quomodò corui iniuriam, quam uiro Dei intulerāt, precibus, & munere purgauerint. Cap. 20.

LIbet etiam quoddam beati Cuthberti, in eadem plum præfati patris Benedicti, factum narrare miraculum, in quo auium obedientia & humilitate, palàm contumacia & superbia condemnatur humana. Erant siquidem corui multo ea tempore eiusdem insulę sedibus assueti: quos cùm die quadam uir Dei nidificantes hospitiolum fratrum, de quo præfatus sum, rostro lacerare, ablatosque culmo, quibus tectum fuerat, ad fabricam nidi ore ferre cõspiceret, coercuit eos leui protensione dexteræ, ad quæ à læsura fratrum iam cessare præcepit. Sed illis imperium spernentibus: In nomine, inquit, Iesu Christi abite quantocyus, neq; in loco, quem læditis, ultra manere præsumatis. Vix uerba compleuerat, & confestim tristes abiere. Peracto autem triduo, unus è duobus rediit, & fodientem reperiens famulum Christi, sparsis lamen tabiliter pennis, & submisso ad pedes eius capite, atque humiliata uoce, quibus ualebat indiciis ueniam precabatur. Quod intelligens uenerabilis pater, dedit facultatem remeandi. At ille imperata redeundi licentia, mox sodalem adducturus abiit. Nec mora, redeunt ambo, & secum digna munera ferunt, dimidiam uidelicet axungiam porcinam. Quam uir Domini aduenientibus postea fratribus sæpius ostendere, atque ad ungendas * caligas præbere solebat, contestans eis, quanta hominibus obedientiæ, quanta sit cura humilitatis habēda, cùm auis superbissima nunciam, quam uiro Dei intulerat, precibus, lamentis & muneribus festinauit abluere. Denique ad dandum hominibus exēplum correctionis, multos deinceps annos in ipsa insula manebant & nidificabant, neque aliquid molestiæ cuiquam irrogare audebant. Nulli autem uideatur absurdum, à uolatilibus formā discere uirtutis, cùm Salomon dicat: Vade ad formicam ò piger, & considera uias eius, & disce sapientiam.

**ocreas*

Prou. 6

Qualiter eius necessitatibus etiam mare seruierit. Cap. 21.

NOn sola antem aeris, sed & maris animalia, immò & ipsum mare, sicut & aer & ignis, iuxta quod in superioribus exposuimus, uiro uenerabili præbuere obsequium. Qui enim auctori omnium creaturarum fideliter & integro corde famulatur, nō est mirandum, si eius imperiis ac uotis omnis creatura deseruiat. At nos plerunque idcirco subiectæ nobis creaturæ dominium perdimus, quia Domino & creatori omnium ipsi seruire negligimus. Et ipsum, inquam, mare promptum famulo Christi, ubi opus habuit, impendebat officium. Disponebat nanque paruulam sibi in suo monasterio, sed quotidianis necessitatibus aptam condere casulam, cui à parte maris, qua alluuione frequentium gurgitum excauata rupis altissimum, nec breuem fecerat hiatum, basis supponēda erat, & hæc, iuxta latitudinem hiatus, duodecim pedes longa. Rogauit ergò fratres, qui se uisitatori aduenerant, ut cùm redire uellent, lignum sibi longitudinis duodecim pedum, ad faciendam domunculæ basim, deferrent. Qui promiserunt se libentissime facturos, quod petiit. Sed accepta benedictione ab eo, ubi domum sunt reuersi, fugit men rem petitio patris: reuersique die debito ad eum, non attulere quod rogabantur. Quibus ille benignissime receptis, & oratione solita Deo commendatis, Vbi est, inquit, lignum, quod uos afferre rogabam? Tum illi reminiscentes petitionem eius, suamque cõ fiteotes obliuionem, ueniam de admisso precabātur. At uir mitissimus blando illos sermone consolatus, usque ad mane in insula manere & quiescere præcepit, dicens: Credo, quia Deus nō obliuiscatur meæ no uotatis & necessitatis. Fecerunt, ut dixerat, & exurgentes mane, uiderūt quia nocturnus Oceani æstus lignū memoratæ longitudinis attulit, & in ipso insuper loco deposuit, ubi in ędificiū desuper erat impoeēdū. Videntes autē, mox & uiri uenerabilis sanctitatē mirabantur, cui etiam elementa seruirent: & suæ mentis tarditatem debito cum pudore culpabāt, quos etiā insen-

Lignū ei necessariū diuinitus adducitur.

insensibile elementum, quàm sit sanctis obtemperandum, doceret.

Quomodò multis ad se uenientibus monita dans salutis, fragiles exposuerit antiqui hostis insidias. Cap. 22.

Multi ad eum consolationis reportandæ causa conueniunt.

VEniebant autẽ multi ad uirum Dei, non solum de proximis Lindisfarnēsium finibus, sed etiã de remotioribus Britanniæ partibus, fama ui mirum uirtutum eius acciti, qui uel sua, quæ commisissent errata, uel dæmonũ, quæ paterentur tentamenta profitẽtes, uel certe communia mortalium, quibus affligerentur, aduersa patefacientes, à tantæ sanctitatis uiro se consolandos sperabant. Nec eos fefellit spes. Nanque nullus ab eo sine gaudio consolationis abibat: nullum dolor animi, quem illo attulerat, redeuntem comitatus est. Nouerat quippe mœstos pia exhortatione refouere: sciebat angustiatis gaudia uitæ cœlestis ad memoriam reuocare, fragilia seculi huius & prospera simul & aduersa monstrare: didicerat tentatis multifarias antiqui hostis pandere uersutias, quibus facile caperetur animus, qui uel fraterno uel diuino amore nudatus existeret. At qui integra fide roboratus incederet, insidias aduersarij, Domino auxiliante, quasi casses transiret araneæ. Quoties, inquit, meipsum de alta rupe per præceps misere? quoties quasi ad interficiendum me lapides iactabãt? sed & aliis aliisque phantasiarum tentamentis me appetentes deterrere, ac de loco huius certaminis conabãtur eliminare: nec tamen ullatenus uel corpus meum læsura aliqua, uel mentem timore contaminare ualebant. Hoc quoque fratribus solebat crebrius intimare, nè conuersationem eius, quasi singulariter celsam, mirarentur, quia contemptis secularibus curis, secresus uiuere mallet. Sed iure, inquit, est cœnobitarum

Cœnobiticã uitã præfert suæ anachoresi causa modestia.

uita mirãda, qui Abbatis per omnia subiiciuntur imperiis, ad eius arbitrium cuncta uigilandi, orandi, ieiunandi atque operandi tempora moderantur: quorũ plurimos noui paruitatem meam longè & munditia mentis, & culmine gratiæ prophetalis anteire. E quibus est uenerabilis & cum omni honorificentia nominandus seruus Christi Boisilus, qui me in Mailrosensi monasterio quondam senex adolescentem nutriebat, & inter enutriendum cuncta, quæ mihi erant uentura, prophetica ueritate prædixit, & unũ tantummodo restat ex omnibus, ab eo mihi prædictis, quod utinàm nunquàm impleatur. Hoc autem dicebat, quia præfatus Christi famulus episcopatus eum gradu significabat esse functurum, cuius perceptionem ipse non parum desiderio uitæ secretioris horrebat.

Quomodò Elfled Abbatissa & puella eius, per Zonam ipsius sint sanata. Cap. 23.

Elfled Abbatissa, regio orta stemmate.

NEque uerò sanitatum miracula per hominem Dei, tametsi longè ab hominibus positum, fieri cessabãt. Siquidem uenerabilis ancilla Christi Elfled, quæ inter gaudia uirginitatis non paucis famularum Christi agminibus maternæ pietatis curã adhibebat, ac regalis stẽmata nobilitatis potiori nobilitate summæ uirtutis accumulabat, multo uirum Dei semper excolebat amore. Hæc eo tempore, sicut ipsa postea reuerendissimo Lindisfarnensis ecclesiæ presbytero Herefrido, & ille mihi referebat, graui percussa languore, ac diu uexata, penè uisa est peruenisse ad mortem. Cui cùm nil curationis possent adhibere medici, subito diuina intrinsecus gratia curãte paulatim morti subtracta est, nec tamẽ plenè sanata. Nam dolor quidem interaneorum abscessit, membrorum uigor rediit: sed facultas standi uel ambulandi prorsus defuit, quia nec ad standum erigi, nec nisi quadrupes ualebat ingredi. Cœpit ergò tristis æternam timere debilitatem, nam & de medicorũ auxilio iampridem facta fuerat desperatio. Cui cùm die quadam inter angustias tristium cogitationum ueniret in mẽtem beata & quieta conuersatio reuerendissimi patris Cuthberti: Vtinam, inquit, haberẽ aliquid de rebus Cuthberti mei, scio certe & credo & confido in Domino, quia cito sanarer. Et non multò pòst aduenit, qui ei zonam lineam, ab eo missam, deferret. Quæ multum gauisa de munere, & desiderium suum uiro sancto iam cœlitus patefactum intelligens, succinxit se illa, & manè mox erecta ad standum, tertia uerò die plenè est reddita sanitati: Post dies autẽ paucos cœpit ægrotare quædam de uirginibus monasterij ipsius, dolore capitis intolerabili. Quæ cum, ingrauescente morbo per dies, uideretur esse moritura, intrauit ad uisitandam eam uenerabilis Abbatissa. Cũq; eam grauiter afflictam conspiceret, tulit memoratam uiri Dei zonam, & hac illi caput circunligare curauit. Quæ eodem mox die, abeunte dolore, curata est: tollensque zonam, sua cõdidit in capsa. Quam cùm post dies aliquot Abbatissa requireret, neque in capsa eadem, neque uspiam prorsus potuit inueniri. Quod diuina dispensatione factum intelligitur, uidelicet ut & per duo sanitatis miracula Deo dilecti patris sanctitas appareret credentibus, & deinceps dubitandi de sanctitate illius occasio tolleretur incredulis. Si enim eadem zona semper adesset, semper ad hanc cõcurrere uoluissent ægroti: & dum forte ex his aliquis non mereretur à sua infirmitate curari, detogaret impotentiæ non saluantis, cùm ipse potius esset salutis indignus. Vndè prouida, ut dictum est, dispensatione supernæ pietatis postquàm fides credentium confirmata est, mox inuidiæ perfidorum materia detrahendi est prorsus ablata.

Zona S. Cuthberti pellit morbũ Abbatissæ.

Itẽ uirginis cuiusdã.

Quid sciscitanti eidem Elfleda de uita Egfridi regis & episcopatu suo prædixerit. Cap. 24.

ALio item tẽpore misit eadẽ reuerẽdissima uirgo & mater uirginũ Christi Elfled, rogauitq; uirum Dei, adiurãs in nomine Domini, ut eũ uidere & de necessariis mereretur alloqui. Qui ascensa naui, cum fratribus uenit ad insulam, quæ Coquedi fluminis ostio præiacens, ab eodem nomẽ accepit, & ipsa monachorũ cœtibus insignis. Nã præfata Abbatissa illo eũ sibi occurrere rogauerat. Cuius potita colloquiis, cũ multa ab eo, quæ sciscitabatur, audiret, ecce repente in medio sermone aduoluta pedibus eius, adiurauit eũ per nomen illud terribile ac uenerabile superni regis & angelorũ eius, ut diceret illi, q̃ longo tempore uicturus esset Egfridus frater illius, & regnũ gubernaturus Anglorũ. Scio enim, inquit, quia prophetiæ spiritu, quo polles, hoc dicere potes, si uis. At ille expauens ad iuramentũ, nec tamẽ uolens aperte, quod petebatur, reuelare secretũ: Mirum, inquit, quare sapiens fęmina & in sanctis erudita scripturis, longa uocare uelis humanæ tẽpora uitæ, dicente Psalmista, quia anni nostri sicut aranea meditabuntur: Et cũ moneat Salomon: si annis multis uixerit homo, & in his oĩbus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorũ: qui cum uenerint, uanitatis arguuntur præterita. Quanto magis is, cui unius solum anni uita superest, breui uidetur tẽpore uixisse, ubi mors adstiterit in ianuis? Hæc audiẽs illa, fusis lachrymis, præsagia dira deflebat: extersaque facie, rursus audacia fœminæ adiurauit per maiestatẽ sũmæ diuinitatis, ut diceret, quẽ habiturus eẽt hæredẽ regni, cũ

Insula Coquedi monachorum cœtibus insignis.

Ps. 89.

Ecc. 11

Futura prædicit S. Cuthbertus.

 filiis

filiis careret & fratribus. Qui parum silens, Nè dicas, inquit, quia cares. Habebis enim successorem, quẽ germana, ut ipsum Egfridum, dilectione cõplectaris. At illa: Obsecro, inquit, dicas, quibus in locis sit ille. Qui ait: Cernis hoc mare magnũ & spatiosum, quot abundet insulis? Facilè est Deo de aliqua harum sibi prouidere, quem regno præficiat Anglorũ. Intellexit ergò, quia de Aldfrido diceret, qui ferebatur filius fuisse patris illius, & tunc in insulis Scotorũ ob studiũ literarum exulabat. Sciebat aũt, quia Egfridus proponeret eũ cõstituere episcopum, uolensq; dinoscere si propositum sequeretur effectus, ità quærendo exorsa est: O q̃ uaria intentione diuiduntur corda mortaliũ. Quidã adeptis gaudent diuitiis: alij amantes diuitias, semper egent: tu gloriã mundi, quãuis offeratur, respnis: etiam si ad episcopatũ pertingere possis, quo sublimius apud mortales nihil est, tui claustra deserti huic gradui præferes: At ille: Scio me, inquit, tanto gradu dignum nõ esse, nec tamẽ indiciũ superni gubernatoris uspiam effugere queo: qui si tanto oneri me subiicien dum disposuit, credo quia post modicũ liberũ seddet, & fortasse nõ amplius, q̃ duobus annis exactis, solitã me meæ solitudinis remittet ad requiẽ. Præcipio aũt tibi in nomine Domini & Saluatoris nostri, nè cui ante obitum meũ, quæ à me audiuisti, referas. Cumque illi hæc & multa alia, quæ quærebat, exponeret, atque eam, de quibus opus habebat, instrueret, reuersus ad insulã & monasteriũ suũ, solitariam, ut cœperat, agebat sedulus uitã. Nec multò pòst, congregata synodo nõ parua sub præsentia piissimi ac Deo dilecti regis Egfridi, cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiscopus præsidebat, unanimi oium consensu ad episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis electus est. Qui, cũ multis legatariis ac literis ad se præmissis, nequaq̃ suo loco posset erui, tandem rex ipse præfatus unà cum sanctissimo antistite Trumuuino, necnon & aliis quamplurimis religiosis ac potentibus uiris ad insulam nauigauit, genu flectunt oẽs, adiurãt p Dominũ, lachrymas fundunt, obsecrant, donec ipsum quoq; lachrymis plenum dulcibus extrahũt latebris, atq; ad synodum pertrahunt. Quò dum perueniret, quãuis multum renitens, unanima oium uoluntate superaẽ, atq; ad suscipiẽdũ episcopatus officiũ collũ submittere cõpellitur. Nec tamen statim ordinatio, sed peracta hyeme, quæ imminebat, expleta est: atque ut uerbis eius propheticis per omnia satisfieret, Egfridus post annũ Pictorum gladio trucidatur, & * Aldfridus in regnũ frater eius nothus substituitur, qui non paucis ante tẽporibus in regionibus Scotorũ lectioni operã dabat, ibi ob amorem sapientiæ, spontaneum passus exiliũ.

Synodus Anglicana.

En q̃ difficulter uir sanctus trahi potest ad episcopatũ

**Alefridus.*

Quomodò electus ad episcopatum, seruum comitis languentem aqua per se benedicta curauerit. Cap. 25.

CVm ergò electus ad episcopatum uir Domini Cuthbertus, suã remeasset ad insulã, atque aliquantulũ tẽporis secretus Domino solita deuotione militaret, euocauit eum uenerabilis episcopus eius Eata, atque ad suũ colloquiũ Mailros uenire præcepit. Quo expleto colloquio, dũ domũ redire cœpisset, occurrit illi comes quidã Egfridi regis, rogauitq; obnixe, ut ad benedictionẽ dandam in uillulã suã domumq; diuerteret. Quo cum peruenisset, & gratifico oium susceptus esset officio, indicauit ei uir de infirmitate famuli sui, dicens: Deo gratias sanctissime pater, q nos uidere, nostrãq domũ intrare dignatus es. Et uerè credimus, quia maximũ nobis lucrũ & mẽtis & corporis præstet aduentus tuus. Est aũt nobis famulus, pessima diutius infirmitate cruciatus, & in tantũ doloris hodie perductus, ut morienti similior, q̃ languenti appareat. Extrema nanque corporis parte præmortua, permodicum ore & naribus flatum trahere uidet. Qui cõfestim benedixit aquã, & dedit ministro comitis nomine Baldhelmo, qui nuncusq; superest, & in ecclesia Lindisfarnensi presbyterij gradum officio tenẽs, moribus implet, uirtutesq; uiri Dei cunctis scire uolentibus referre melle dulcius haber, qui & mihi hoc ipsum, quod refero, miraculũ narrauit. Huic ergò dans aquã benedictã uir Dei: Vade, inquit, & gustandam præbe languenti. Quã ille dictis parens, attulit aquã ægrotanti. Quã dum tertiò ori eius infunderet, continuo contra morem se quietum dimisit in soporẽ. Erat enim iam uespera. Qui etiam silẽtio transegit noctẽ, & uisitanti se domino suo saluus mane apparuit.

Aqua benedicta sanat morbo penè extinctum.

Qualiter in episcopatu uixerit. Cap. 26.

SVsceptũ aũt episcopatus ordinem uenerabilis uir Domini Cuthbertus, iuxta præcepta & exempla Apostolica, uirtutũ ornabat operibus. Cõmissam nãque sibi plebem & orationibus ptegebat assiduis, & admonitionibus saluberrimis ad cœlestia uocabat. Et, quod maxime doctores iuuat, ea, quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Eripiebat inopem de manu fortiorũ eius, egenũ & pauperẽ à rapientibus eũ: tristes ac pusillanimes cõsolari: male aũt gaudentes, ad tristitiã, quæ secũdũ Deum est, reuocare curabat. Solitã sibi parsimoniam, exercere sedulus, & inter frequentiã turbarum monachicæ uitæ rigorẽ obseruare solicitus gaudebat. Esurientibus alimenta, indumenta præbebat algentibus, cæterisq; uitæ põtificalis insignibus rite decoratus incedebat. Cuius internis, i. animæ uirtutibus ea quoq;, quibus foris effulgebat, miraculorũ signa testimoniũ dabãt. Ex quibus aliqua breuiter memoriæ cõmendare curauimus.

Quomodò interitum Egfridi regis & militiæ eius, quem prædixerat, absens uiderit in spiritu. Cap. 27.

IGitur dum Egfridus rex ausu temerario exercitũ in Pictos duceret, eorũq regna atroci ac feroci sæuitia deuastaret, sciẽs uir Domini Cuthbertus adesse tẽpus, de quo anno præterito interroganti eius sorori prædixerat, nõ eum amplius q̃ uno anno esse uicturum: uenit ad Lugubaliam ciuitatẽ, quæ à populis Anglorũ corruptè Luel uocatur, ut alloqueretur reginam, quæ ibidem in monasterio suæ sororis euẽtum belli expectare disposuit. Postera aũt die deducentibus eum ciuibus, ut uideret mœnia ciuitatis, fontẽq in ea miro quodam Romanorũ opere extructũ, repente turbatus spiritu, ut stabat super baculum, mœstam faciẽ deflexit ad terram: rursumque se erigens, atque ad cœlum oculos attollens, ingemuit grauiter, & nõ grandi uoce ait: Fostè modò discrimẽ factũ est certaminis. At presbyter, qui adstabat, intelligens de quo diceret, incauta uelocitate ductus, respondit & dixit: Vnde scis? Nolens autem ille amplius de his, quæ sibi erant reuelata, patefacere, Nonne uideris, inquit, quàm mire mutatus ac turbatus sit aer? Et quis mortalium sufficit inuestigare iudicia Dei? Attamen confestim intrauit ad reginã, & secreto eam alloquẽs, (erat autem dies sabbati) Vide, inquit, mature illucescente secunda sabbati ascẽdas currum, quia die Dominico curru ire non licet: uadasque & regiam ciuitatem citissimè introeas, nè forte occisus sit rex. Ego aũt, quia crastina die ad uicinum monasterium ob dedicãdam ibi ecclesiam uenire rogatus sum, expleta dedicatione, te continuo subsequor. Veniente autem die Dominico,

Egfridus rex depopulatur Pictorũ ditiões.

nico, prædicans uerbum Dei fratribus eiusdem monasterij, finito sermone & fauentibus cunctis, qui aderant, rursus ita cœpit: Obsecro, dilectissimi, iuxta Apostoli monita, uigiletis, stetis in fide, uiriliter agatis, & confortemini: nè fortè superueniens aliqua tentatio, uos imparatos inueniat: sed memores potius semper illius Dominici præcepti, Vigilate & orate, nè intretis in tentationem. Putabant autem, quia nõ multo ante pestilentiæ clades & eos & multos circumquaque lata cæde strauerat, eum de huiusmodi plaga iam reditura fuisse locutum. At ille rursus assumpto sermone: Quondam, inquit, cùm adhuc in mea demorarer insula solitarius, uenerunt ad me quidam de fratribus die sancto Dominicæ natiuitatis, rogabantque ut de mea casula & mansione egrediens, solennem cùm eis & lætum diem tantæ uenerationis transigerem. Quorum ego deuotis precibus acquiescẽs, egrediebar, & consedimus ad epulas. At in media forte refectione dixi ad eos: Obsecro, fratres, caute agamus & uigilanter, nè per incuriam forte & securitatem inducamur in tentationem. At illi responderunt: Obsecramus, hodie lætum agamus diem, quia natale est Domini nostri Iesu Christi. Et ego: Sic, inquã, faciamus. Cumque post hæc aliquandiu epulis, exultationi ac fabulis indulgeremus, rursus admonere cœpi, ut solliciti existeremus in orationibus & uigiliis, atq; ad omnes tentationũ incursus parati. Et illi, Bene, inquiunt, & optime doces: sed tamen, quia abundant dies ieiuniorum, orationis & uigiliarum, hodie gaudeamus in Domino. Nam & angelus, nascente Domino, euangelizabat pastoribus gaudium magnum, quod esset omni populo celebrandum. Et egò: Bene, inquam, faciamus sic. Sed cùm epulantibus nobis & diem lætum ducentibus, tertiò eiusdem admonitionis uerba repeterem, intellexere illi, quia non frustra hæc tã studiose suggererem: & expauescentes, dicebant: Faciamus, ut doces, quia necessitas magna nobis incumbit, ut contra insidias diaboli & omnia tentamenta semper accincti spiritualiter uigilemus. Hæc dicens ego, nesciebam, sicut nec illi, aliquid nobis occursurum nouæ tentationis: sed tantùm instinctu mentis admonitus sum, aduersus subitas tentationum procellas statum cordis semper esse muniendum. Sed ubi reuersi à me, manè ad suum, idest, Lindisfarnense monasterium redierunt, ecce quendam de suis morbo pestilentiæ obiisse reperiunt. Et crescente ac sæuiente per dies, immò etiam per mẽses & annum totum eadem clade, nobilissimus ille patrum fratrumque cœtus spiritualium penè uniuersus migrauit ad Dominum. Et nunc ergò fratres uigilate & uos in orationibus, ut si quid uobis tribulationis ingruerit, uos iam paratos inueniat. Hæc dicente uenerabili antistite Cuthberto, rebantur, ut præfatus sum, quia de redeunte pestilentia diceret. Sed post unum diem adueniens qui lugebat è bello, occulta uiri Dei uaticinia miseris exponebat eloquiis. Probatumque est, ipsa die eademque hora, qua uiro Dei iuxta puteũ stãti reuelatũ est, cæsis circũ cotoribus, regem hostili gladio fuisse prostratum.

1. Cor. 16.

Matt. 26.

Inter epulas hortatur ad caute agẽdũ.

Luc. 2.

Semper uigilãdum contra fraudes diaboli.

Egfridi regis cædes.

Quomodò Hereberto anachoreta obitum suum prædixerit, comitatumq; illius à Domino precibus obtinuerit sine mora. Cap. 28.

NOn multo post tẽpore, idem famulus Domini Cuthbertus ad eãdẽ Lugubaliã ciuitatẽ rogatus aduenit, quatenus ibidẽ sacerdotes cõsecrare, sed & ipsam reginã, dato habitu sanctæ conuersationis, benedicere deberet. Erat aũt presbyter uitæ uenerabilis, nomine Herebertus, iãdudũ uiro Dei Cuthberto spiritualis amicitiæ fœdere copulatus, qui in insula stagni illius pergrandis, de quo Deoruuentionis fluuij primordia erumpunt, uitã solitariã ducens, annis singulis ad eũ uenire, & monita salutis perpetuæ ab eo accipere consueuerat. Hic cũ audisset eum ita in ciuitate demoratum, uenit ex more, cupiens salutaribus eius exhortationibus ad superna desideria magis magisque inflammari. Qui dum sese alterutrũ cœlestis sapiẽtiæ poculis debriarẽt, dixit inter alia Cuthbertus: Memẽto frater Hereberte, ut modo quicquid opus habes, me interroges, mecumque loquaris: quia postquàm ab inuicem digressi fuerimus, nõ ultra nos inuicem in hoc seculo carneis oculis uidebimus. Certus sum enim, quia tempus resolutionis meæ instat, & uelox est depositio tabernaculi mei. Qui hæc audiens, prouolutus eius pedibus, fusisque cum gemitu lachrymis: Obsecro, inquit, per Dominum, nè me derelinquas: sed tui sodalis memineris, rogesque supernam pietatem, ut cui pariter in terris seruiuimus, ad eius uidendam claritatem pariter transeamus ad cœlos. Nosti enim, quia ad tui oris imperium semper uiuere studui, & quicquid ignorantia uel fragilitate deliqui, æquè ad tuæ uoluntatis arbitrium castigare curaui. Incubuit precibus episcopus, statimque edoctus in spiritu impetrasse se, quod petierat à Domino: Surge, inquit, frater mi, & noli plorare: sed gaudio gaude, quia donauit nobis superna clementia, quod rogauimus eam. Cuius promissi & prophetiæ ueritatem sequens rerum finis adstruxit: quia & digredientes ab inuicem, nõ amplius se corporaliter uiderunt: & unius eiusdemque momẽto temporis egredientes è corpore spiritus eorum, mox beata inuicem uisione coniuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnũ cœleste translati. Sed Herebertus diutina prius infirmitate decoquitur: illa fortassis dispẽsatione Dominicæ pietatis, ut si quid minus haberet meriti à beato Cuthberto, suppleret dolor continuus longæ ægritudinis: quatenus æquatus gratia suo intercessori, sicut uno eodemque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis mereretur recipi.

Prædicit obitũ suũ.

En quã facile impetrat rẽ grandẽ à Domino.

Quomodò uxorem comitis per presbyterum suum aqua benedicta sanauerit. Cap. 29.

QVadã aũt die, dum parochiã suã circumiens, monita salutis oĩbus ruri casis & uiculis largiret, necnõ etiã nuper baptizatis, ad accipiẽdã spiritussancti gratiã, manũ imponeret: deuenit ad uillulã cuiusdã comitis, cuius uxor male habẽs, quasi proxima morti iacebat. Cui iam uenienti occurrẽs ipse comes, flexis genibus gratias egit Domino de aduẽtu illius. Et introducẽs eũ, benigno recepit hospitio. Cumq; lotis more hospitalitatis manibus & pedibus resedisset antistes, cœpit referre illi uir de languore cõiugis desperatæ, obsecrans, ut ad aspergendã eam, aquã benediceret. Credo, inquit, quia mox aut sanitati, Deo donante, restituatur, aut si moritura est, perpetuã de morte trãseat ad uitã, citiusq; moriẽdo, cõpendiũ tã miserabilis ac diutinæ uexationis accipiat. Annuit deprecãti uir Dei, & allatã benedicẽs aquã, dedit presbytero, pcipiens ut super languidam aspergeret. Qui ingressus cubiculum, in quo illa exanimi simillima iacebat, aspersit illam & lectulum eius: sed & os illius aperiẽs, gustum salutiferi haustus immisit. Res mira & uehementer stupenda. Mox ut eam aqua benedicta tetigit languorem, & quid erga eam ageretur prorsus ignorantem, ita plenam mẽtis & corporis sanitatem recepit, ut confestim resipiscẽs, benediceret Dominum, gratiasque referret ei, qui tales tantosq; hospites ad se uisitandam curandãq; destinare dignatus sit. Nec mora, exurgẽs ipsis suæ sanitatis ministris ministerium sana præbuit, pulchroque spectaculo ipsa

Sacramẽtum Confirmat ionis.

En quã tũ olim pij tribuerint aqua benedicta

Mirabilis sacratæ aquæ effectus

prima de tota tanti uiri familia episcopo potum refe ctionis obtulit, quæ per ipsius benedictionem poculū mortis euasit, secuta exemplum socrus apostoli Petri, *Luc. 4.* quæ curata à febribus per Dominum, continuò surge ns, ministrabat illi ac discipulis eius.

Quomodò puellam, oleo perunctam, à dolore capitis laterisq; curauerit. Cap. 30.

Neque huic dissimile sanitatis miraculum à ue nerabili antistite Cuthberto factū, multi, qui præsentes fuere, testati sunt: è quibus est religiosus presbyter Ediluualdus, tunc minister uiri Dei, nūc autem Abbas cœnobij Mailrosensis. Dum enim more suo pertransiret uniuersa docendo, deuenit in uicum quendam, in quo erant fœminæ sanctimoniales non multæ: quibus timore barbarici exercitus à monasterio suo profugis, ibidem manendi sedem uir Domini paulò ante donauerat: quarum una, quæ erat cognata præfati sacerdotis Ediluualdi, grauissimo tenebatur languore depressa. Per integrum nanque annum intolerabili capitis & totius lateris alterius dolore uexata, funditus à medicis erat desperata. Indicā tibus autem de illa uiro Dei, & pro sanatione eius ob- *Oleo benedi- cto sa- nat æ- gram.* secrantibus his, qui uenerant cum eo, miseratus ille miseram, unxit oleo benedicto. Quæ ab illa mox hora meliorari incipiens, post dies paucos plena sospitate conualuit.

Quomodò per panem ab eo benedictum infirmus sit anatus. Cap. 31.

Nec silentio prætereundum arbitramur miracu lum, quod eiusdem uiri uenerabilis uirtute, quanuis ipso absente, patratum cognouimus. Meminimus suprà Hildmeri præfecti, cuius uxorem uir Dei ab immundo spiritu liberauerit. Idem ergò præfectus posteà decidit in lectū, grauissima pressus infirmitate, adeò ut crescente molestia per dies, iamiamque uideretur esse moriturus. Aderant multi amicorum, qui ad consolandum uenerant languentem. Cumque lecto iacentis assiderent, repente unus eorum intulit, quia secum haberet panem, quem sibi nu per uir Domini Cuthbertus benedictionis gratia dedisset. Et credo, inquit, quia huius gustu posset, si tamen fidei nostræ tardiras non obsistit, medelam recipere salutis. Erant autem laici omnes, sed religiosi. Cōuersi igitur ad inuicem, cōfitebantur singuli, quia absque ulla dubietate crederent, per eiusdem benedicti panis communionem eum posse sanari. Implentesq; calicem aqua, immiserunt pauxillulum panis illius, *Mira uis pa- nis à S. Cuth- berto benedi- cti.* & dederunt ei bibere. Cuius statim ut uiscera gustus ille aquæ per panem sanctificatus attigit, fugit dolor interaneorum omnis, fugit exteriorum tabitudo mē brorum. Nec mora, expeditum à languore uirum salus subsecuta confirmauit, atque ad laudandum tam li Christi sanctitatem & admirandam fidei non fictæ uirtutem, merito & ipsum & omnes, qui celeritatem tam inopinatæ salutis uidere uel audiere, sustulit.

Qualiter oblatum sibi in itinere iuuenem moriturum, orando reuocarit ad uitam sine omni mora. Cap. 32.

Quodam quoque tempore, dum sanctissimus gregis Dominici pastor sua illustrando circumiret ouilia, deuenit in montana & agrestia loca, ubi multi erant de circum positis late uillu is, quibus manus erat imponenda. Nec tame n in mō ibus ecclesia uel locus inueniri potuit a ptus, qui pō tificem cum suo co mitatu susciperet. Tetenderūt ergò tentoria in uia, & cæsis de uicina sylua ramusculis, sibi quique tabernacula ad manendum, qualia po tuere, fixerunt. Vbi dum confluentibus ad se turbis uir Dei uerbum biduo prædicaret, ac spiritus sancti gratiam nuper regeneratis in Christo per manus impositionem ministraret, ecce subito apparuere mu lieres, ferentes in grabato iuuenem, longæ ægritudinis acerbitate tabefactum, ponentesque in exitu sylue, miserunt ad episcopum, rogantes, ut ad accipiendam benedictionem ad se hunc afferri permitteret. Quem cùm ad se perductum acerrime uexatum con *Preci- bus & benedi- ctione pellit pestem.* spiceret, iussit omnes secedere longius: & ad solita orationis arma confugiens, data benedictione, pepulit pestem, quam solicita medicorum manus pigmentorum compositione nequiuerat. Denique eadem ho ra surgens, & accepto cibo confortatus, reddita Deo gratiarum actione, regressus est ad eas, quæ se portauerant, fœminas. Sicque factum est, ut quæ eum illo tristes languidum aduexerant, cum eis indè gaudentibus & ipse sospes ac lætabundus domum redirent.

Quomodò tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum restituerit. Cap. 33.

Eodem tempore pestilentia subito exorta illis in partibus, grauissima nece incubuit, ita ut in *Sæuissi ma pe- stis.* magnis quondam refertisque habitationibus, uillis ac possessionibus, uix paruæ raræque reliquiæ, & interdum nullæ residerent. Vnde sanctissimus pater Cuthbertus diligentissime suam lustrans parochiam, eisdem minimis, quæ superfuere, reliquus ministerium uerbi & necessariæ consolationis opem ser re non desiit. Aduenieus autem in uinculum quendā, ibidemque omnibus, quos inuenerat, auxilio exhortationis adhibito, dixit ad presbyterum suum: Putasne superest quispiam his in locis, cui nostra uisitatione & allocutione opus sit, an cunctis, qui male habebant, uisis, iam ad alios transire licet? Qui circunspi ciens omnia, uidit mulierem eminus stātem, quæ extincto paulò ante filio, fratrem eius, iam morti proxi mum tenebat in manibus, lachrymisque faciem rigā tibus, prætēritam pariter & præsentem testabatur ærumnam. Quam cùm uiro Dei ostenderet, nil moratus, accessit ad eam: & benedicens dedit osculum pue *Curat infantē moribū dum.* ro, dixitque ad matrem: Nè metuas, nec mœsta sis, sal uabitur enim & uiuet infans, neque ullus ultra de domo tua hac mortalitatis peste deficiet. Cuius prophetiæ ueritati, ipsa cum filio mater, multo exinde tempore uiuens, testimonium dabat.

Vt animam cuiusdam, qui de arbore cadendo mortuus est, ad cœlum ferri conspexerit. Cap. 34.

Intereà dum præscius uicini sui obitus uir Domini Cuthbertus, iam decreuisset animo, deposita cura pastoralis officij, solitariam redire ad uitam, quatenus extera sollicitudine externa, inter libera orationum & psalmodiæ studia, diem mortis, uel po tius uitæ cœlestis præstolaretur ingressum, uoluit prius non solum sua circuita parochia, sed & aliis cir ca fidelium mansionibus uisitatis, cunctos necessario exhortationis uerbo confirmare, ac sic desideratæ solitudinis gaudio refoueri. Quod dum ageret, ro- *Inuisit sanctis- simam Abba- tissam Elflede* gatus à nobilissima & sanctissima uirgine Christi Elflede Abbatissa, cuius superius memoriam feci, ne- nit ad possessionem monasterij ipsius, quatenus ibidē & ipsam uidere atque alloqui, & ecclesiam dedicare deberet. Nam & ipsa possessio non pauco famulorū Christi examine pollebat. Vbi dum hora refectionis ad

ad mẽsam cõsedissent, subito uenerabilis pater Cuthbertus auersam à carnalibus epulis mentem ad spiritualia contemplanda contulit. Vndè lassatis ab officio suo membris corporis, mutato colore faciei, & quasi attonitis contra morẽ oculis, cultellus quoque, quem tenebat, decidit in mensam. Quod dum presbyter eius, qui adstabat & ministrabat, adspiceret, inclinatus ad Abbatissam, dixit silentio: Interroga episcopum, quid uiderit. Scio enim, quia non sine causa manus eius tremefacta, cultellũ deseruit, uultusq́; mutatur illius: sed uidit aliquid spirituale, quod nos cæteri uidere nequiuimus. At illa statim conuersa ad eũ Obsecro, inquit, Domine mi episcope, dicas quid uideris modo. Neque enim frustra lassata tua dextera cultellum quem tenebat, amisit. Qui dissimulare conatus uidisse se quippiam secreti, iocose respondit: Num tota die manducare ualebam? Iam aliquando quiescere debui. Illa autem diligentius adiurante ac flagitãte, ut exponeret uisionem: Vidi, inquit, animã cuiusdam sancti manibus angelicis ad gaudia regni cœlestis ferri. Rursus illa: De quo, inquit, loco assumpta est? Respondit: De tuo monasterio. Adiecit nomẽ inquirere. Et ille, Tu mihi, inquit, die crastino Missas celebranti nomen eius indicabis. Hæc audiens illa, confestim misit ad maius suum monasterium uidere qui nuper raptus esset è corpore. At nuncius omnes ibidem saluos incolumesq́ue reperiens, postquàm mane facto reuerti ad dominam cœpit, obuios habuit eos, qui corpus defuncti fratris sepeliendum in carro deferrent. Interrogansq́; qui esset, didicit, quia quidam de pastoribus, bonæ actionis uir, incautius in arborem ascendens, deciderat deorsum, & contrito corpore, ipsa hora spiritum exhalauit, qua hunc uir Domini ad cœlestia ductum uidebat. Quod dum ueniẽs Abbatissæ referret, statim illa ingressa ad episcopũ, iam tunc dedicantem ecclesiam, stupore fœmineo, quasi nouum aliquid incertumq́ue nunciatura, Precor, inquit, Domine mi episcope, memineris ad Missas Haduualdi mei, (hoc enim uiro erat nomen) quia heri cadendo de arbore, defunctus est. Tunc liquido omnibus patuit, quia multiformis prophetiæ spiritus uiri sancti præcordiis inerat, qui & in præsenti occultum animæ raptum uidere, & quid sibi in futuro ab aliis indicandum esset, potuit præuidere.

In mensa residens, uisum uidet.

Quomodo aquam gustando, in uini saporem converterit. Cap. 35.

INdè peragratis ex ordine superioribus locis, uenit ad monasterium uirginum, quod nõ longè ab ostio Tini fluminis situm supra docuimus, ubi à religiosa & ad seculũ quoquè nobilissima famula Christi Verca Abbatissa magnifice susceptus, postquàm de meridiana quiete surrexerunt, sitire se dicens, ut biberet, rogauit. Quærebant quid bibere uellet, rogantes, ut uinum siue ceruisiam afferri liceret. Aquã, inquit, date mihi. Qui haustam de fonte aquam, obtulerunt ei. At ille data benedictione, ubi paululum gustauit, dedit adstanti presbytero suo. Qui reddidit ministro. Et minister accepto poculo, Licet, inquit, mihi de potu bibere, de quo bibit episcopus? Respondit, Etiam. Quare non liceat? Erat autem & ille presbyter eiusdem monasterij. Bibit ergo, & uisa est ei aqua quasi in uini conuersa saporem. Tantique sibi testem uolens adhibere miraculi fratrem, qui proximè adstabat, porrexit ei poculum. Qui cùm & ipse biberet, eius quoque palato pro aqua uinum sapiebat. Aspectabant autem mirantes adinuicem. Et ubi oacuum tempus ad loquendum acceperunt, confitebantur alterutrum, quia uiderentur sibi nunquam melius

Verca Abbatissa nobilissima.

Aquã benedictione mutat in uinũ S. Cuthbertus.

uinum bibisse, sicut unus ex ipsis posteà in nostro monasterio, quod est ad ostium Vuiri fluminis, non paruo tempore moratus, ibidemque nunc placida quiete sepultus, sua mihi relatione testatus est.

Quomodo inobedientes ei quosdam fratres tempestas maris per septem dies obsederit. Cap. 36.

DVobus igitur annis in episcopatu transactis, uidens in spiritu uir Domini Cuthbertus appropinquare diem sui transitus, abiecit pondus curæ pastoralis, atque ad dilectum eremiticæ conuersationis agonem quàtocyus remeare curauit, quatenus inolita sibi solicitudinis mundanæ spineta, liberior priscæ compunctionis flamma consumeret. Quo tempore sæpius ad uisitantes se fratres de mansione sua egredi, eosq́ue præsens solebat alloqui. Libet autem referre quoddam tunc ab eo factum miraculum, quo clarius elucescat, quantum uiris sanctis obtemperandum sit etiam in his, quæ negligentius imperare uidentur. Quadam die dum uenissent quidam, egressusque ille, exhortatorio illos sermone reficeret, post admonitionem completam subiunxit, dicens, Iam hora est, ut ad mãsionem meam regrediar, uos autem quia proficisci disponitis, primò sumite cibos, & aucam illam (pendebat enim auca in pariete) coquite & comedite, & sic in nomine Domini nauẽ ascendite, ac domum redite. Dixerat hæc, & data benedictione & oratione, suam mansionem introiuit. Illi autẽ ut præceperat sumpsere cibos, sed quia abundabant cibis, quos secum attulerãt, aucam, de qua præceperat, tangere non curabant. At cum refecti nauiculam uellent ascendere, exorta subito tempestas fera, omnem eis nauigandi facultatem abstulit. Factũque est, ut septem diebus feruente unda conclusi, tristes in insula residerent, nec tamen culpam inobedientiæ, pro qua huiusmodi carcerem patiebantur, ad memoriam reuocarent. Qui cùm sedulo ad patris colloquium reuersi, ac de reditus sui dispendio conquæsti, patientiæ ab illo monita perciperent, septima tãdem die egressus ipse ad eos, uolebat mœstitiam eorum gratia suæ uisitationis & piæ consolationis uerbo lenire. Ingressus autem domum, in qua manebãt, ut uidit aucam non fuisse comestam, placido uultu & læto potius sermone redarguit eorum inobedientiam, Nonne, inquiens, incomesta adhuc pendet auca? Et quid mirum si uos mare non sinit abire? Citissimè ergò mittite eam in caldarium, coquite & comedite, ut possit mare quiescere, & uos domum remittere. Fecerunt statim ut iusserat, contigitque miro ordine, ut cùm ad præceptum uiri Dei coctura in caldario, foco agente, feruere cœpisset, eadem hora unda in mari, cessantibus uentis, suo à feruore quiesceret. Expleta itaque refectione, uidentes mare placidum, ascenderunt nauem, & secundis flatibus cum gaudio simul & pudore domum remeauerunt. Pudebat nãque eos inobedientiæ & sensus tardioris, quo terebãtur suum etiam inter flagella conditoris dinoscere & emendare reatum, Gaudebant, quia intellexere tantam fuisse Deo curam de fideli suo famulo, ut cõtemptum eius etiam per elementa uindicaret. Gaudebãt, quia uidere tantam summet curam suo fuisse creatori, ut etiam manifesto miraculo ipsorum errata corrigeret. Hoc sanè, quod retuli, miraculum, non quolibet authore, sed uno eorum, qui inter fuere, narrante cognoui, uitæ uidelicet uenerabilis monacho & presbytero eiusdem monasterij Cynemundo, qui plurimis late fidelium, longæuitatis & uitæ gratia iam notus existit.

Abdicat se episcopatu.

Viris sanctis quanta sit præstanda obedientia.

Quanta ægrotus tentamenta pertulerit, quidve de sua sepultura mandauerit. *Cap. 37.*

Repetiit autem insulam mansionemque suam uir Dei Cuthbertus, mox peracto die solenni natiuitatis Dominicæ. Cumq; eum nauem ascensurum caterua fratrum circunstaret, interrogauit unus ex eis ueteranus & uenerabilis uitæ monachus, fortis quidem fide, sed dysenteriæ morbo corpore iam factus imbecillis: Dic nobis, inquiens, Domine episcope, quandò reditum tuum sperare debeamus. At ille simpliciter interroganti, simpliciter & ipse, quod uerum nouerat, pandens: Quandò, inquit, meũ corpus huc referetis. Qui cùm duos fermè menses in magna repetitæ suæ quietis exultatione transigeret, multo consuetæ districtionis rigore corpus mentéq; constringeret, arreptus infirmitate subita, temporali igne doloris ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari. Cuius obitum libet uerbis illius, cuius relatione farnensi monasterio Abbatis iure præfuit. Tribus, inquit, hebdomadibus continuis infirmitate decoctus, sic ad extrema peruenit. Siquidẽ quarta feria cœpit ægrotare, & rursus quarta feria, finita ęgritudine, migrauit ad Dominum. At cùm manè primo inchoatæ infirmitatis uenirem, (nam & antetriduum cum fratribus insulam adieram) cupiens solitæ benedictionis & exhortationis ab eo solatia percipere, ut dato iuxta morem signo me aduenisse prodidi, processit ad fenestram, & salutanti se mihi suspirium pro responso reddidit. Cui ego dixi: Quid habes Domine mi episcope? an fortè nocte hac tuus te languor tetigit? At ille: Etiam, inquit, languor me tetigit nocte hac. Putabam, quia de ueteri sua infirmitate, cuius quotidiana penè molestia cõsueuerat excoqui, nõ autem de noua & insolita diceret. Nec plura interrogans: Da, inquam, benedictionem nobis, quia iam tẽpus nauigandi ac domum remeandi adest. Facite, inquit, ut dicis: ascendite nauem, ac domum salui redite. Cùm autem Deus susceperit animam meam, sepelite me in hac mansione iuxta oratorium meũ ad meridiem contra orientalem sanctæ Crucis plagam, quã ibidem erexi. Est autem ad Aquilonalem eiusdẽ oratorij partem sarcophagus terræ cespite abditus, quẽ olim mihi Cudda uenerabilis Abbas donauit. In hoc corpus meum reponite, inuoluẽtes in sindone, quam inuenietis istic. Nolui quidem ea uiuẽs indui, sed pro amore dilectæ Deo fœminæ, quæ hãc mihi misit, Verca uidelicet Abbatissæ, ad obuoluendum corpus meũ reseruare curaui. Hæc ego audiens: Obsecro, inquam, pater, quia infirmum & moriturum te audio, aliquos de fratribus hic ad ministrandum tibi remanere permittas. At ille ait: Ite modò: tempore autem opportuno redite. Cumque diligentius obsecrans, ut ministrum susciperet, nequaquàm impetrare ualerem, tandem interrogaui, quãdò deberemus reuerti. Qui ait: Quando Deus uoluerit, & ipse uobis ostenderit. Fecimus, ut iusserat. Cõuocatisque mox in ecclesiam fratribus cunctis, iussi orationem fieri sine intermissione pro eo: quia uidetur, inquiens, mihi ex quibusdam uerbis illius appropinquare diẽ, quo sit exiturus ad Dominum. Eram autem solicitus de reditu propter infirmitatem eius: sed quinque diebus obstitit tempestas, nè redire possemus. Quod diuinitus dispẽsatum fuisse, rei probauit euentus. Vt enim omnipotẽs Deus famulum suum ab omni labe mũdanæ fragilitatis ad purum castigaret, utque aduersariis eius, quàm nihil contra fidei uirtutem ualerent, ostẽderet, uoluit eum tanto tempore segregatum ab hominibus, & suæ carnis dolore & antiqui hostis acriori certamine probari. Vt autem reddita tranquillitate insulam repetiuimus, inuenimus eum, suo monasterio egressum, sedere in domo, in qua nos manere solebamus. Et quia necessitas quædam poscebat fratres, qui mecum uenerant, renauigare ad proximum litus, ipse remanens in insula, confestim patri ministerium præbere curaui. Siquidem calefaciens aquam, abluebam pedem eius, qui gratia diutini timoris iam tũc ulcus habebat, pro fluente sanie, cura indigebat. Sed & uinum calefaciẽs attuli, eumque gustare rogaui. Videbam nanque in facie eius, quia multùm inedia simul & languore erat defessus. Completa curatione, resedit quietus in stratu: resedi & ego iuxta eum. Cumque sileret, dixi: Video Domine episcope, quia multùm uexatus es ab infirmitate, postquàm recessimus à te. Et mirum, quarè nolueris, ut aliquos nostrum, qui tibi ministrarent, hic dimitteremus abeuntes. At ille ait: Dei prouidentia & uoluntate gestum est, ut præsentia & auxilio destitutus humano, aliqua paterer aduersa. Postquàm enim à me digressi estis, continuo cœpit languor ingrauescere: ideoque de mea mansione egrediens, huc intraui, ut quicunque uestrum mihi ministraturi aduenirent, hic me possent inuenire, nec meam mansionem necesse haberent ingredi. Ex quo autem ingrediens, hac in sede membra composui, non moui me hinc, sed quinque diebus his & noctibus hic quietus permansi. Cui ego aio: Et quomodò domine mi episcope sic uiuere potuisti? Num absque cibi perceptione tanto tempore mãsisti? Tum ille retecto lectisternio, cui supersedebat, ostendit ibi cepas quinque reconditas, & ait: Hic mihi uictus erat his quinque diebus. Quotiescunque enim os ariditate ac sitis nimia aruit & ardebat, hæc gustando me recreare ac refrigerare curaui. Videbatur autẽ una de cepis minus quam dimidia parte corrosa. Insuper ait: Et cõcertatores mei ounquàm per omne tempus, ex quo in hac insula cõuersari cœpi, tot mihi persecutiones, quot in his quinque diebus, intulere. Non audebam interrogare, quæ essent tentationes, de quibus dixerat, tantùm rogaui, ut ministros susciperet. Annuit ille, & quosdam nostrum secum retinuit, in quibus erat maior Beda presbyter, qui ministerio eius familiariter semper adesse consueuerat, ideoque donationum acceptionumque eius omnium conscius erat indubius, quem ob id maximè secum manere uoluit, ut si cuiuslibet acceptis muneribus digna recompensatione nõ respondisset, illius admonitione recoleret, & priusquàm obiret, sua cuique restitueret. Sed & aliud quendam de fratribus, ut inter ministros sibi adesset, designauit, qui longo quidem uentris fluxu grauiter ægrotabat, neque à medicis poterat curari, sed merito religionis, prudentiæ & grauitatis dignus existerat, qui testis esset uerborũ, quæ uir Dei ultima diceret, uel quo ordine ad Dominum migraret. Intereà rediens domum, narrabam fratribus, quia uenerabilis pater in sua se insula sepeliri iubebat, &, Videtur, inquam, mihi iustius esse multo & dignius impetrare ab eo, quatenus huc trãsferri corpus suum, & iuxta honorem congruum in ecclesia condi permittat. Placuerunt illis, quæ dixeram, & uenientes ad episcopum, rogabamus dicẽtes, Non ausi sumus domine episcope contemnere iussionem tuam, quà te hic tumulari mandasti, & tamẽ rogandum uidebatur nobis, ut te ad nos transferre, & nobiscum habere mereamur. At ille, Et meæ, inquit, uoluntatis erat hic requiescere corpore, ubi quantulumcunque pro Domino certamen certaui, ubi cursum cõsummare desidero, undè ad coronam iustitiæ sublenandam me à pio iudice spero. Sed & uobis quoque commodius esse arbitror, ut hic requiescam propter incursionem profugorum uel noxiorum quorũlibet. Qui cùm ad corpus meum fortè confugerint,

Herefridi narratio de obitu sancti uiri.

Virtutẽ fidei illius dicit, quã diuino fecerit amore.

Cepa se sustẽtat quinq; diebus.

Quã dæmonũ certamina tulerit ijs diebus.

quia, qualiſcunque ſim, fama tamẽ exiuit de me quia famulus Chriſti ſim, neceſſe habetis pro talibus ſæpius apud potentes ſeculi intercedere, atque ideo de præſentia corporis mei multum tolerare laborem. At nobis multum diu precantibus, laboremque huiuſmodi gratum ac leuem fore aſſeuerantibus, tandẽ cum conſilio locutus uir Domini, dixit: Si meam diſpoſitionem ſuperare, & meum corpus illo reducere uultis, uidetur mibi optimum, ut interioribus baſilicæ ueſtræ illud tumuletis, quatenus & ipſi, cum uultis, meum ſepulcrũ uiſitare poſſitis, & in poteſtate ſit ueſtra, an aliqui illò de aduenientibus accedãt. Gratias egimus permisſioni & conſilio illius, flexis in terrã genibus, ac domum redeuntes, frequentius illum exinde uiſitare non deſtitimus.

Quomodo miniſtrum ſuum à profluuio uentris ſanauerit ægrotus uir beatus. Cap. 38.

CVmque increſcente languore, uideret tẽpus ſuæ reſolutionis inſtare, præcepit ſe in ſuam manſiunculã atque oratoriũ referri. Erat aũe hora diei tertia. Portauimus ergo illum, quia præ moleſtia languoris, ipſe non ualebat ingredi. At ubi ad portam peruenimus, rogabamus, ut alicui noſtrum liceret ad miniſtrandum ei pariter intrare. Non enim per annos plurimos quiſpiam illuc, preter ipſum, intrauerat. Qui circunſpectis omnibus, uidit fratrem, cuius ſupra memini, uentris fluxu languentẽ, & ait: Vualchſtod ingrediatur mecum. Hoc enim erat nomen fratris. Qui cum ad nonam uſque horam intus cum illo maneret, ſic egrediens uocauit me: Epiſcopus te iusſit ad ſe intrare. Poſſum aũt tibi rẽ referre nouam permirabilem, quia ex quo ingrediens illuc tetigi epiſcopum, deducturus eam ad oratorium, continuo ſenſi me omni illa longæ infirmitatis moleſtia carere. Non autem dubitãdum, ſupernæ pietatis hoc diſpenſatione procuratum, ut qui multos anteà ſoſpes adhuc ualensque curauerat, hunc quoque moriturus curaret, quatenus huc quoque indicio pateret, etiam corpore infirmatus uir ſanctus quantum ſpiritu ualeret. In qua profecto curatione ſequebatur exẽplum ſanctisſimi & reuerendisſimi patris Aurelii Auguſtini epiſcopi, qui dum preſſus infirmitate, qua & mortuus eſt, decumberet, uenit quidam cũ ſuo ægroto, rogans ut eidem manum imponeret, quo ſanus eſſe poſſet. At ille ait: Si aliquid in his poſſẽ, mihi hoc utique primitus preſtitiſſem. Rurſus is qui uenerat: Te, inquit, uiſitare iuſſus ſum, ſiquidem in ſomnis dictum accepi: Vade ad Auguſtinum Epiſcopum, ut eidem manum imponas & ſaluus erit. Quo ille audito, mox ægrotanti manum benedicens impoſuit nec mora, ſanum ad propria remiſit.

Tactu epiſcopi profligatur dyſenteria.

Quæ ultima fratribus mandata dederit & percepto uiatico, inter uerba orationis ſpiritum reddiderit cœlis. 39.

INtraui autem ad eum circa horam diei nonam, inuenique eum recumbentem in angulo ſui oratorii contra altare, aſsidere cœpi & ipſe. Nec multa loquebatur, quia pondus ægritudinis facilitatem loquendi minorauerat. Verum me diligentius inquirente quem hæreditarium ſermonem, quod ultimum Vale fratribus relinqueret, cœpit diſſerere pauca, ſed fortia, de pace & humilitate, cauendisque, eis, qui his obluctari, quam oblectari mallẽt. Pacem, inquit, inter uos ſemper & charitatem cuſtodite diuinam, & cum de ueſtro ſtatu conſilium uos agere neceſſitas popoſcerit, uidete attentius, ut unanimes exiſtatis in conſiliis. Sed & cum aliis Chriſti ſeruis mutuam habetote concordiam, nec uenientes ad uos hoſpitalitatis gratia domeſticos fidei, habeatis contemptui, ſed familiariter ac benigne tales ſuſcipere, tenere ac dimittere curate, nequaquam uos meliores arbitrantes cæteris eiuſdem & fidei & uitæ conſortibus. Cum illis autem, qui ab unitate catholicæ pacis, uel paſcha non ſuo tempore celebrando, uel peruerſe uiuendo aberrant, uobis ſit nulla communio. Sciatisque & memoria retineatis, quia ſi uos unum è duobus aduerſis eligere neceſſitas coegerit, multo plus diligo, ut eruẽtes de tumulo, tollentesque uobiſcum oſſa mea, recedatis ab his locis, & ubicunque Deus prouiderit, incolæ maneatis, quàm ut ulla ratione conſentientes iniquitati, ſchiſmaticorum iugo colla ſubdatis. Catholica patrum ſtatuta diligentisſime diſcere atque obſeruare contendite. Ea quoque, quæ per meum miniſterium uobis diuina pietas inſtituta uitæ regularis dare dignata eſt, exercete ſoliciti. Scio enim, quia nec quibuſdam contemptibilis uixi: poſt meum tamẽ obitum, qualis fuerim, quam mea doctrina non ſit cõtemnenda, uidebitis. Hæc & his ſimilia uir Dei per interualle locutus, quia uis, ut diximus, infirmitatis poſſibilitatem loquendi ademerat, quietum expectatione futuræ beatitudinis diem duxit ad ueſperã. Cui etiam peruigilem quietis in precibus continuauit & noctem. At ubi conſuetum nocturnæ orationis tempus aderat, acceptis à me ſacramentis ſalutaribus exitũ ſuum, quem iam ueniſſe cognouit, Dominici corporis & ſanguinis comunione muniuit, atque eleuatis ad cœlum oculis, extenſisque, in altum manibus, intentãm ſupernis laudibus animam ad gaudia regni cœleſtis emiſit.

Schiſmatici uitãdi.

Statuta Patrũ obſeruãda.

Euchariſtiam accipit, ſubmoriẽ & it in cœlos.

Quomodo iuxta prophetiam Pſalmi, quem eo moriente cantauerãt, Landisfarnẽſes ſint impugnati, ſed Domino iuuante, iterum protecti.

Cap. 40.

AT ego ſtatim egreſſus, nunciaui obitum eius fratribus, qui & ipſi noctem uigilando atque orando tranſegerant, & tunc fortè ſub ordine nocturnæ laudis dicebant pſalmum, quinquageſimum nonũ, cuius initium eſt: Deus repuliſti nos & deſtruxiſti nos, iratus es, & miſertus es nobis. Nec mora, currens unus ex eis, accendit duas candelas, & utraque tenens manu, aſcendit eminentiorem locum, ad oſtendendum fratribus, qui in Lindisfarnẽſi monaſterio manebant, quia ſancta illa anima iam migraſſet ad Dominum. Tale nanque inter ſe ſignum ſanctiſsimi eius obitus condixerant. Quod cum uideret frater, qui in ſpecula Lindisfarnenſis inſulæ longè de contra euẽtus e iuſdem peruigil expectauerat horã, cucurrit citius ad eccleſiam ubi collectus omnis fratrum cœtus, nocturnæ pſalmodiæ ſolennia celebrabat: contigitque ut ipſi quoque intrante illum præfatum canerent pſalmum: quod ſuperna diſpenſatione procuratum, rerum exitus oſtendit. Sepulto ſiquidẽ uiro Dei, tanta eccleſiam illam tentationis aura concuſsit, ut plures è fratribus loco magis cedere, quàm talibus uellent intereſſe periculis. Attamen poſt annum, ordinato in epiſcopatu Eadberto, magnarum uirtutum uiro, & in ſcripturis nobiliter erudito, maximequè eleemoſynarum operibus dedito, fugatis perturbationum procellis, ut ſcripturæ uerbis utar, ædificauit Hieruſalem, id eſt, uiſionem pacis Domini, & diſperſiones Iſraelis congregauit. Sanauit contritos corde, & alligauit contritiones eorum, ut palã daretur intelligi, quid ſignificauerit pſalmus cum cognita beati uiri morte cantatus, quia uidelicet poſt eius obitum repellendi ac deſtruendi eſſent eius ciues, ſed poſt oſtenſionem iræ minantis, cœleſti protinus miſeratione refouendi. Cuius ſequentia quoque

Lindisfarnen eccleſia perturbatio ingens.

Pſ. 146

pſalmi

psalmi eidē sēsui cōcordare, q recte tractat, intelligit. Impositum autem naui uenerabile corpus patris, ad insulam Liudisfarnensium retulimus, quod magno occurrentium agmine, choris que canentium susceptū est, atque in ecclesia B. Apostoli Petri ad dexterā altaris petrino in sarcophago repositum.

Defertur sacrū corpus in insulā Lindisfarnensem.

Quomodo puer demoniacus sanatus sit aqua in humo missa, cui lauacrum corporis sancti infusum est. Cap. 41.

SED nec defuncto ac tumulato Christi famulo, signa sanitatum, quæ uiuens exercuerat, cessare potuerunt. Contigit nanque puerum quendam in territorio Lindisfarnensium atrocissimo dæmone uexari, ita ut sensu rationis funditus amisso, clamaret, eiularet, & uel sua membra, uel quicquid attingere posset, morsibus dilaniare niteretur. Missus est ad energumenum presbyter de monasterio, qui cum solitus fuisset per exorcismi gratiam immundos fugare spiritus, huic tamen obsesso prorsus nil prodesse ualebat. Vnde dedit consilium patri illius, ut impositum carro puerum ad monasterium deferret, atque ad reliquias beatorum martyrum, quæ ibi sunt, Dominum pro illo precaretur. Fecit, ut monuerat, sed noluere sancti Dei martyres ei petitam reddere sanitatem, ut quam celsum inter se locum Cuthbertus haberet, ostenderēt. Cum ergo insanus ululando, ingemiscendo, & frēdendo dentibus, nimio cunctorū uisus & auditus horrore concuteret, nec esset, qui aliquod remedii genus excogitare quiuisset, tum ecce quidam de presbyteris edoctus in spiritu, per opitulationem beati patris Cuthberti illum posse sanari, uenit clanculo ad locum, ubi nouerat effusam fuisse aq, qua corpus eius defunctum fuerat lotum, tollensque modicam humi particulam, immisit in aquam, quam deferens ad patientem, infudit in ore eius. Quo horribiliter hiante, uoces diras ac flebiles emittebat. Statim autem ut attigit aquam, continuit clamorē, clausit os, clausit & oculos, qui sanguinei & furibundi patebant, caput & corpus totum reclinauit in requiem. Qui etiam placido sopore noctem transegit, & manè de somno simul & uesania consurgens, liberatum se à dæmonio, quo premebatur, beati Cuthberti meritis & intercessione cognouit. Mirandum & bonis omnibus delectabile spectaculum, cum uideres filium cū patre sospitem loca sancta circumire, sanctorum auxilio gratias sanissima mente referre, qui pridie præ insania mentis nec seipsum, qui esset, uel ubi esset, poterat agnoscere. Qui ubi, tota fratrum caterua adstante, nidente, & congratulante ad reliquias martyrum genibus flexis dedit laudem Deo Domino & Saluatori nostro Iesu Christo, iam & ab hostis uerbere liberatur, & in fide firmior, q fuerat, effectus, ad propria redit. Ostenditur usque hodie fossa illa, cui memorabile insulum est lauacrum, quadrato schemate facta, ligno undique circundata, & lapillis intus impleta. Est autem iuxta ecclesiam, iu qua corpus eius requiescit, ad partem meridianam. Factumque est ex eo tēpore, ut plures sanitatum operationes per eosdem lapides uel eandem terram, Domino donante, fierent.

Mira uis terræ in quā effusa fuerat aqua, qua sacrū corpus erat ablutum.

Quomodo corpus eius post undecim annos sit sine corruptione repertum. Cap. 42.

VOlens autem latius monstrare diuina dispensatio, quanta in gloria uir sanctus post mortē uita sublimis, crebris etiam miraculorum patebat indiciis, transactis sepulturæ eius annis undecim immisit in animo fratrum ut tollerent ossa illius quæ more mortuorum, consumpto iam & in puluerem redacto corpore reliquo, sicca inuenienda rebantur, atque in leui arca recondita, in eodem quidem loco, sed supra pauimentum dignæ uenerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse, Eadberto antistiti suo medio fermè Quadragesimæ tempore referrent, annuit consilio eorum, iussitque ut die depositionis eius, quæ est tertiadecima Calendarū Aprilium, hoc facere meminissent. Fecerunt autem ita, & aperientes sepulcrum, inuenerūt corpus totum, quasi adhuc uiueret, integrum & flexibilibus artuum compagibus, multò dormienti quam mortuo similius. Sed & uestimenta omnia, quibus indutum erat, non solum intemerata, uerum etiam prisca nouitate & claritudine miranda parebant. Quod ubi uiderunt, nimio mox timore & tremore sunt perculsi, adeo ut uix aliquid loqui, uix auderent intueri miraculum, quod patebat, uix ipsi, quid agerent, nossent. Extremam aūt indumentorum eius partem pro ostendendo incorruptionis signo tollentes, (nam quæ carni illius proxima aderant, prorsus tangere timebant) festinatunt referre antistiti, quod inuenerant, qui tum forte in remotiore à monasterio loco, refluis undique maris fluctibus cincto, solitarius manebat, (in hoc etenim, sēper Quadragesimæ tempus agere, in hoc, quadraginta ante Dominicum natalem dies in magna continētiæ, orationis, & lachrymarum deuotione ducere consueuerat, in quo etiam uenerabilis prædecessor eius Cuthbertus, priusquam Farne peteret, sicut & supra docuimus, aliquandiu secretus Domino militauerat) Attulerunt autem & partem indumentorum, quæ corpus sanctum ambierant. Quæ cum ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret, (nam & ipsa indumenta, quasi patris adhuc corpori circūdata, miro deosculabatur affectu) Noua, inquit, indumenta corpori pro his, quæ tulistis, circundate, & sic reponite in thecā q parastis. Scio autem certissime, quia non diu uacuus remanebit locus, qui tanta cælestis miraculi uirtute consecratus est. Et beatus est multum, cui in eo sedem quiescendi Dominus, ueræ beatitudinis author atque largitor, concedere dignatur. Adiecitque mirando, quæ quondam uersibus dixi, & ait:

Post 11 annos corpus planè integrū itēq; uestes.

Eadberti episcopi abstinētia &c.

Quis Domini expediet cælestia munera dictis?
Vel paradisiacas quæ cadit auris opes?
Cum pius infesti dirupto pondere leti,
Viuere siderea semper in arce dabit.
Mortua nunc tanto qui membra decorat honore,
Pulchraq; perpetuæ pignora præstat opis.
Quamq; beata domus sub tanto quæ hospite fulges,
Nescia quæ neui, lumine læta micas.
Nec tibi difficile omnipotens mandare sub arua. Ion. 2.
Ne deposita uoret funera labes edax,
Qui triduo seruas ceti sub uiscera uatem,
Lucis iter pandens mortis ab ore tuo.
Qui ignibus in modijs insontia membra tueris, Da. 3.
Ne Hebræum lædat Chaldea flamma decus.
Dena quater renouas per frigora plebis amictū, De. 8.
Qua Phariam fugiens inuia seruat humum.
Qui redimuia leuem formas in membra fauillam,
Cum tremet angelicis mundus ab axe tubis.

Hæc ubi multis cum lachrymis ac magna compunctione pontifex tremente lingua compleuit, fecerunt fratres ut iusserat, & inuolutum nouo amictu corpus leuique in theca reconditum, supra pauimentum sanctuarii composuerunt.

Quomodo

Quomodo corpus Eadberti episcopi in tumulo uiri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerunt. Cap. 43.

Eadberti episcopi obitus.

INtereà Deo dilectus antistes Eadbertus morbo corripitur acerbo, & crescente per dies multum que ingrauescente ardore languoris, non multo post, id est, pridie Nonas Maias, etiam ipse migrauit ad Dominum, impetrato ab eo munere, quod diligentissime petierat, uidelicet ut non repentina morte, sed longa excoctus ægritudine, transiret è corpore. Cuius corpus in sepulcro beati patris Cuthberti ponentes, apposuerunt desuper arcam, in qua incorrupta eiusdem patris membra locauerat. Vbi nunc usq;, si petentiū fides exigat, miraculorum signa fieri non desinūt. Sed & indumenta, quæ sanctissimum corpus eius uel uiuum uel sepultum uestierant, à gratia curandi non uacant.

Miracula per uestes S. Cuthberti.

Vt quidam ægrotus ad tumbam eius orando sit sanatus. Cap. 44.

DEnique adueniens transmarinis è partibus clericus quidam reuerendissimi & sanctissimi Vuillebrordi Clementis, Frisonum gentis episcopi dum aliquot dies ibidem hospes moraretur decidit in infirmitatē, grauissimam, ita ut inualescēte p longum tempus ægritudine iam desperatus iaceret. Qui cum uictus dolore, uideretur sibi, nec mori nec uiuere posse, inuēto salubri consilio, dixit ministro suo: Obsecro, perducas me hodie post celebratas Missas adorare ad corpus sacratissimū uiri Dei, (erat enim dies Dominica) spero, ꝙ per gratiā intercessionis eius his cruciatibus eripiar, & uel sanatus in uitam redeam præsentem, uel defunctus perueniam ad æternam. Fecit ille, ut rogauerat iste, baculoque innitentem ægrotum, in ecclesiam non paruo cum labore perduxit. Qui cum ad sanctissimi ac Deo dilecti patris sepulcrum genua curuaret, caput in terram dimitteret, pro sua sospitate rogaret, tantas continuo uires suum corpus de incorrupto illius corpore accepisse persensit, ut absque labore ipse ab oratione resurgeret, absque adminiculo uel ministri ducentis uel baculi sustentantis ad hospitiū rediret. Qui post dies paucos, roborata ad integrum uirtute, uiam, quā disposuerat, peregit.

Ad sepulcrū sancti uiri orās languidus mox reualescit

Quomodo paralyticus per eius calceamenta sit sanatus. Cap. 45.

ERat in monasterio quodam, non procul inde posito, adolescens, ea quam Græci paralysim nocant infirmitate omni membrorum officio destitutus. Vnde Abbas ipsius, sciens in monasterio Lindisfarnensi medicos esse peritissimos, misit eum illò rogans, infirmanti, si quid possent curationis, conferrēt. Qui cū, suo quoq; Abbate & episcopo iubētibus diligenter illi assisterēt, & quicquid uoluissent, erga eū industriæ medicinalis impenderent, nihil omnino proficere ualebant, quinpotius crescebat morbus quotidie, & paulatim in deteriora uergebat, adeo ut excepto ore, nullum penè membrum posset loco mouere. Cumque à carnalibus medicis, diu frustra laborantibus, desperatus ac desertus iaceret, confugit ad diuinum cælestis medici auxilium, qui in ueritate potitus, propitius fit omnibus iniquitatibus nostris, quis sanat omnes languores nostros. Rogauit nanque ministrū suū ut aliq sibi portiūculā de incorruptibilibus sacri corporis afferret exuuiis quia crederet per huius se uirtutem ad gratiam sanitatis, Domino largiēte, reuersurum. Qui consulto Abbate, attulit calceamenta, quæ uiri Dei in sepulcro pedes induerant & ea pedibus dissolutis ægroti circundedit, siquidem primo à pedibus eum paralysis apprehenderat. Facie autem hoc noctis initio, cum tempus requiescendi adesset, statimque ille placidum dimissus in soporē procedēte intempestæ noctis silentio cœpit alterius palpitare pedibus, ut palam, qui uigilabant & uidebant, ministri aduerterent, quia donata per reliquias uiri sancti uiri facti uirtute medicandi, sanitas optata à planta pedum per cætera membra esset transitura. At ubi consuetum in monasterio nocturnæ orationis signum insonuit, excitatus sonitu, resedit ipse. Nec mora, solidatis interna uirtute neruis, artuūque compagibus uniuersis, & dolore fugato, sanatū se esse intelligens, surrexit, & in gratiarum actione Domino omne nocturnæ siue matutinæ psalmodiæ tempus stando persoluit. Manè autem iam facto, processit ad ecclesiam, uidentibusque & congratulantibus uniuersis, circuminit loca sancta orando, & suo Saluatori sacrificium laudis offerendo. Facto nanque est, ut pulcherrima rerum conuersione is, qui dissolutus toto corpore illuc in uehiculo perlatus fuerat, inde strictis firmatisque membris omnibus, domum per se rediret incolumis. Vnde meminisse iuuat, quia hæc est mutatio dexteræ excelsi, cuius memoranda ab initio mirabilia mundo fulgere non cessant.

Ps. 120

Si per calceamentū sancti uiri talia fiūt quid nō potest apud Dominū eius spiritus?

Qualiter anachoreta Felgildis operimento pariet eius in uultu sit mundatus. Cap. 46.

NEc prætereundum arbitror, quid miraculi cælestis etiam per reliquias sanctissimi oratorii, in quo pater uenerabilis solitarius Domino militare consueuerat, diuina pietas ostenderit, quod tamen utrum meritis eiusdem beati patris Cuthberti, an successoris eius Ediluualdi, uiri æquè Deo deditì ascribendum sit, internus arbiter nouerit. Neque aliqua ratio uetat, utriusque meritum factum credi, comitante etiam fide reuerendissimi patris Felgildi, per quem & in quo miraculum ipsum, quod refero, sanationis completum est. Ipse est qui tertius eiusdem loci & militiæ spiritualis hæres, hodie maior septuagenario, in magno nitæ futuræ desiderio, terminum præsentis expectat. Cum ergo uiro Dei Cuthberto ad cælestia translato, Ediluualdus eiusdem insulæ & monasterii colonus existere cœpisset, qui & ipse multos anteà per annos in monachica conuersatione probatus, ritè gradum anachoreticæ sublimitatis ascenderat, reperit, qa parietes præfati oratorii, qui tabulis minus diligenter coaptatis erant compositi, longe essent uetustate dissoluti, & separatis abinuicē tabulis, facilem turbinibus præbuissent ingressum. Sed uir uenerabilis, qui cælestis ædificiis magis, ꝙ terreni decorem quærebat, sumpto fœno uel argilla, uel quicquid huiusmodi materiæ reperisset, stipauerat rimulas, ne quotidianis imbriū siue uentorum iniuriis, ab orandi retardaretur instātia. Cum hæc igitur Ediluualdus, ingressus locum, uidisset, postulauit à frequētantibus se fratribus pelliculam uituli, eamque in illo angulo, & quo & ipse & prædecessor eius Cuthbertus, sæpius orans stare uel genu flectere solebat, clauis affixam, uiolentiis procellarum opposuit. At postquam ipse quoque, expletis ibi duodecim continuis annis, gaudium superne beatitudinis intrauit, ac tertius locum eundem Felgildus incolere cœpit, placuit reuerēdissimo Lindisfarnensis ecclesiæ pontifici Eadfrido, dissolutum uetustate oratorium illud à fundamentis restaurare. Quod dum esset opus expletum, & multi deuota religione à beato Christi athleta Felgildo postularent quatenus aliquam illis particulam de reliquiis sancti ac Deo dilecti patris Cuthberti, siue successoris eius

eius

eius Edilueldi dare debnisset, uisum est illi diuisam particulatim memoratam palliculam petentibus dã dam, sed daturus eam aliis, prius in se ipse, quid hæc uirtutis haberet, expertus est. Habebat nanque uultũ deformi rubore simul & tumore perfusum, cuius quidem futuri in eo languoris & prius, cum adhuc communi inter fratres uita degeret, adspicientibus in facie eius signa patebant. At cum in solitudine remotus, minorem corpori cultum, maiorem adhiberet continentiam, & quasi diutino carcere inclusus, rarius uel fotu solis, uel aeris uteretur afflatu, excreuit languor in maius, faciemque totam tumenti ardore repleuit. Timens ergo, ne forte magnitudine huiusmodi infirmitatis solitariam deserere uitam, & communem necesse esset conuersationem repeteret, fideli usus est præsumptione, sperauitque se illorum ope curandum, quorum se mansionem tenere & uitam gaudebat imitari. *Insigne miraculum.* Mittens enim præfatæ partem pelliculæ in aquam, ipsa aqua lauit faciem suam, statimque tumor omnis, qui hanc obsederat, & scabies fœda recessit, iuxta quod mihi & primo religiosus quidam presbyter huius monasterii Gyruensis indicauit qui se uultum illius & prius tumentem ac deformẽ nosse, & postea mundatum per fenestram manu palpasse referebat, & ipse postmodum Felgildus retulit, adstruens quia res ita, ut presbyter narrauerat, esset expleta, & quod ex eo tempore, cum inclusus per multa annorũ curricula maneret, ut prius immunem ab huiusmodi molestia uultum semper haberet, agente gratia Dei omnipotentis, quæ & in præsenti multos, & in futuro cordis & corporis nostri languores sanare consueuit, satiansque in bonis desiderium nostrum, sua nos in misericordia & miseratione coronat in secula seculorum, Amẽ. Hactenus uita S. Cuthberti, authore Beda uenerabili. At longo post tempore scripsit quidam satis grauiter: sancti eiusdẽ corpus etiam, post annos quadrigentos & decem & octo æquè incorruptum fuisse repertum. Mirabilis Deus in sanctis suis, apud quem etiam non est impossibile omne uerbum. *Luc. 1.*

VITA S. BENEDICTI, ABBAtis Præstantissimi, à sanctissimo pontifice Romano Gregorio conscripta. lib. 2. Dialog.

21. Martij.



Vit uir uitæ uenerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipso suæ pueritiæ tempore cor gerẽs senile. Aetatem quippe moribus transiens, nulli uoluptati animũ dedit. Sed dum in hac terra adhuc esset, quo temporaliter libere adhuc uti potuisset, despexit eam quasi aridum mundum cum flore. *Eius patria.* Qui liberiori genere ex prouincia Nursiæ exortus, Romæ liberalibus studiis traditus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta uitiorum cerneret, eum, quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia eius attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis, relicta domo rebusque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conuersationis habitum quæsiuit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter indoctus. Huius ego omnia gesta nõ didici, Sed pauca, quæ narro, quatuor discipulis illius referẽtibus, agnoui: Constantino scilicet, reuerendissimo ualde uiro, qui ei in monasterii regimine successit: Valẽtiniano quoque, qui annis multis Lateranẽsi monasterio pfuit: Simplicio, qui congregationẽ illius post eum tertius rexit. Honorato etiam, qui nunc adhuc cellæ eius, in qua prius conuersatus fuerat, præest.

Hic itaque cum iam, relictis literarum studiis, petere deserta decreuisset, nutrix, quæ hũc arctius amabat, sola secuta est. Cumque ad locum uenisset, qui dicitur Enfide, multisq; honestioribus uiris pro charitate se illic detinentibus, in beati Petri Ecclesia demorarentur: prędicta nutrix illius ad purgandum triticum a uicinis mulieribus præstari sibi capisterium petiit, quod super mensam incautè derelictum, casu accidente fractum est, sic ut in duabus partibus inuenirẽt diuisum. Quod mox rediens nutrix illius ut inuenit uehemẽtissime flere cœpit, quia uas quod præstitum acceperat, fractum uidebat. Benedictus autẽ religiosus & pius puer cum nutricem suam flere conspiceret, eius dolori compassus, ablatis secum utrisq; fracti capisterii partibus, sese cum lachrimis in orationem dedit, qui ab oratione surgens, ita iuxta se uas sanũ reperit, ut in eo inueniri fracturæ nulla uestigia potuissent: moxque nutricem suam blande consolatus ei sanum capisterium reddidit, quod fractum tulerat. Quæ res in eodem loco à cunctis est agnita, atque in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisterium eius loci incolæ in Ecclesiæ ingressu suspenderent, quatenus & præsentes & secuturi omnes agnoscerent, à quanta Benedictus puer conuersationis gratiam perfectione cœpisset. *Benedictus puer fractũ capisteriũ oratione integrũ restituit.* Quod annis multis illic ante omnium oculos fuit, & usque ad hæc Longobardorum tempora super fores Ecclesiæ perpendit. Sed Benedictus plus appetens mala mundi perpeti, quàm laudes, & pro Deo laboribus fatigari, quam uitæ huius fauor extolli, nutricẽ suam occulte fugiens, deserti loci secessum petiit, cui Sublacus uocabulum est, qui ab Romana urbe quadraginta ferè milibus distans frigidas atque perspicuas emanat aquas. Quæ illic uidelicet aquarum abũdantia in extenso prius lacu colligitur, ad extremum uerò in omnem deriuatur. Quo dum fugiens pergeret, monachus quidam, Romanus nomine, hunc euntem reperit, quò tenderet requisiuit. Cuius cum desiderium cognouisset, & secretum tenuit, & adiutoriũ impendit, eique sanctæ conuersationis habitum tradidit, & inquantum licuit, ministrauit. *Induit habitũ monasticum.* Vir autẽ Dei ad eundem locum perueniens, in arctissimum specũ se tradidit, & tribus annis, excepto Romano monacho, omnibus hominibus ibi incognitus mansit. Qui uidelicet Romanus non longe in monasterio, sub Theodati patris regula degebat, sed pie eiusdem patris sui oculis furabatur horas, & quem sibi ad manducandum surripere poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eundem uerò specum à Romani cella iter non erat, quia excelsa desuper rupes eminebat, sed ex eadem rupe longissimo fune ligatũ Romanus deponere panem consueuerat, in qua etiã resti paruum tintinnabulũ inseruit, ut ad eius sonum uir Dei cognosceret, quando sibi Romanus panem præberet, quem exiens acciperet. Sed antiquus hostis unius charitati inuidens, alterius refectioni: cum quadam die submitti panem conspiceret, iactauit lapidem, & tintinnabulum fregit. Romanus tamen horis congruentibus ministrare non desiit. Cum uero iam Deus omnipotens & Romanum uellet à labore quiescere, & Benedicti uitam in exemplum hominibus demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna clarescceret, quatenus omnibus, qui in domo Dei sunt luceret: cuidam presbytero longius manenti, *Paschalis solẽnitas.* qui refectionem in pascali festiuitate: per uisum Dominus apparere dignatus est, dicens: Tu tibi delicias prępáras, & seruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, atque in ipsa solennitate paschali

Presbyter adfert cibum S. Benedicto.

schali cùm alimentis, quæ sibi parauerat, ad locū tetendit, & uirum Dei per abrupta montium, per côcaua uallium, per defossa terrarum quæsiuit, eumque latere in specu reperit. Cumque oratione facta, benedicentes Dominum omnipotentem consedissent, post dulcia uitæ colloquia is, qui aduenerat, presbyter dixit: Surge, & sumamus cibum: quia hodie pascha est. Cui uir Dei respondit, dicens: Scio, quia pascha est, quia hodie uidere te merui. Longe quippe ab hominibus positus, quia die eodē paschalis solénitas esset, ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursus asseruit, dicens: Veraciter hodie resurrectionis Dominicæ paschalis dies est: abstinere tibi minimè congruit: quia & ego ad hoc missus sum, ut omnipotentis dona Dei pariter sumamus. Benedicentes igitur Dominum, sumpserunt cibum: expleta itaque refectione & colloquio, ad ecclesiam suam presbyter recessit.

Inuenitur in specu à pastoribus.

Eodem quoque tempore hunc in specu latitantē etiā pastores inuenerunt: quem dum uestitum pellibus inter fruteta cernerent, aliquam bestiam esse crediderunt: sed cognoscentes Dei famulum, eorum multi ad pietatis gratiam à bestiali mente mutati sunt. Nomen itaque eius per uicina loca innotuit cunctis. Factúque est, ut ex illo iam tempore à multis frequentari cœpisset: qui cùm ei cibum afferrēt corporis, ab eius ore in suo pectore alimenta referebant uitæ.

Cap. 2.

Tentatio carnis uehemēs.

Quadam uerò die dum solus esset, tentator affuit. Nam nigra paruaque auis, quæ uulgò merula nominatur, circa eius faciem uolitare cœpit, eiusque uultui importune insistere, ita ut manu capi posset, si hāc uir sanctus tenere uoluisset: sed signo crucis edito, recessit auis. Tanta autem carnis tentatio, aui eadem recedente, secuta est, quantam uir sanctus nunquàm fuerat expertus. Quandam nanque aliquando fœminam uiderat, quam malignus spiritus ante eius mētis oculos reduxit, tantoque igne serui Dei animum in specie illius accēdit, ut dum in eius pectore amoris flamma uim caperet, etiam penè deserere eremum, uoluptate uictus, deliberaret. Tunc subito superna gratia respectus, ad semetipsum reuersus est, atque urticarū & ueprium iuxta densa succrescere frutetа cōspiciēs, exutus indumēto, nudum se in illis spinarum aculeis & urticarum incendiis proiecit, ibique diu uolutatus, toto ex eis corpore uulneratus exiit, & per cutis uulnera eduxit à corpore uulnus mentis, quia uoluptatem traxit in dolorem. Cumque bene pœnaliter foris arderet, extinxit quod intus illicite ardebat. Vicit itaque peccatum, quia mutauit incendiū. Ex quo uidelicet tempore, sicut post discipulis ipse perhibebat, ita in eo est tentatio uoluptatis edomita, ut tale aliquid in se minime sentiret. Cœperunt postmodum multi iam mundum relinquere, atque ad eius magisterium festinare. Liber quippe à tentationis uitio, iure iam factus est uirtutum magister. Vnde & per Moysen in Exodo præcipitur, ut Leuitæ à uigintiquinque annis & supra, ministrare debeant, ab anno uerò quinquagesimo, custodes uasorum fiant.

Fortiter superatur.

Nu. 8.

Petrus: Iam quidē prolati testimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: sed tamen hoc plenius exponi postulo.

Gregorius: Liquet, Petre, quòd in iuuētute carnis tentatio ferueat, ab anno autem quinquagesimo calor corporis frigescat. Vasa autem sacra, sunt fideliū mentes. Electi ergò cū adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac seruire necesse est, & obsequiis laboribusque fatigari. Cùm uerò iam mentis ætate tranquilla calor recesserit tentationis, custodes uasorum sunt, quia doctores animarum fiunt.

Petrus: Fateor, placet, quod dicis: sed quia prolati testimonij clausa reserasti, quæso, ut de uita iusti debeas ea, quæ sunt inchoata, percurrere.

Cap. 3.

Gregorius: Recedente igitur tentatione, uir Dei quasi spinis erutis, exculta terra, de uirtutum segete feracius fructū dedit. Præconio itaque eximiæ conuersationis celebre nomen eius habebatur. Non autē longè monasterium fuit, cuius congregationis pater defunctus est: omnisque ex illo congregatio ad eundē uenerabilem Benedictū uenit, & magnis precibus, ut eis præesse deberet, petiit. Qui diù negando, distulit: suis illorumq; fratrum moribus se conuenire non posse prædixit: sed uictus quandoque precibus assensum dedit. Cumq; in eodem monasterio regularis uitæ custodiam teneret, nulliq; ut prius, per actus illicitos in dexteram læuamq; partem deflectere à conuersationis itinere liceret: suscepti fratres insanè sæuientes, semetipsos prius accusare cœperunt, quia hunc sibi præesse poposcerant, quorum scilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cumque sibi sub eo conspicerent illicita nō licere, & se dolerēt assueta relinquere, durumque esset, q; in mente ueterī cogebātur noua meditari, & quia grauis est semper prauis moribus uita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati sunt, qui inito consilio, uenenum uino miscuerunt. Et cùm uas uitreum, in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicendum fuisset oblatum, extensa manu Benedictus signum crucis edidit, & uas, quod longius tenebatur, eodem signo rupit, sicque confractum est, ac si in illo uase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus uir Dei, quia potū mortis habuerat, quod portare non potuit signum uitæ, atque ilico surgens, uultu placido, mente tranquilla, conuocatos fratres allocutus est, dicens: Misereatur uestri, fratres, omnipotens Deus, quare in me facere uoluistis? Nunquid non prius dixi uobis, quia uestris ac meis moribus minimè conueniret? Ite, & iuxta uestros mores patrē uobis quærite, quia post hac me habere minime potestis. Tūcq; ad locū dilectæ solitudinis rediit, & solus in superni spectatoris oculis habitauit secū.

Dissoluti fratres nō ferunt austi uiris rectitudinem.

Benedictus, signo crucis edito, uas, in quo uenenū erat, perfregit.

Petrus: Minus patenter intelligo, quidnam sit, Habitauit secum.

Gregorius: Si sanctus uir contra se unanimiter conspirantes, suæque conuersationi longè dissimiles, coactos diu sub se tenere uoluisset, fortasse suī uigoris usum & modum tranquillitatis absciνderet, atque à contemplationis lumine suæ mē tis oculum declinasset. Dumque quotidie illorum correptione fatigatus, minus curaret sua, & se forsitan relinqueret, & illos non inueniret. Nam quoties per cōtagionis motum, nimium extra, nos ducimur, & nos sumus, & nobiscū non sumus, quia nosmetipsos minime uidentes, per alia uagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abiit, portionem, quam acceperat, consumpsit, uni in ea ciuium adhæsit, porcos pauit, quos cùm manducare uideret siliquas, & esuriret, qui tamē cùm postmodum cœpit cogitare bona, quæ perdidit, scriptum de illo est: In se reuersus, dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus? Si igitur secum fuit, unde ad se rediit? Hunc ergò uenerabilem uirū secum habitasse dixerim, quia in sua semper custodia circunspectus, ante oculos cōditoris se semper adspiciens, se semper examinās, extra se mentis suæ oculum non diuulgauit.

Lu. 15

Petrus: Quid ergò, quod de Apostolo Petro scriptum est, dum de carcere ab angelo eductus fuisset: Qui ad se reuersus, dixit: Nunc scio uerè, quia misit Dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum?

Act. 12.

Gregorius: Duobus modis, Petre, extra nos ducimur: quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos

Duobus modis extra nos ducimur.

sos recidimus, aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos leuamur. Ille itaque, qui porcos pauit, ua gatione mentis & immunditiæ sub semetipsum cecidit: Iste uerò, quem angelus soluit, eius mentē in ecstasim rapuit, extra se quidem, sed super semetipsum fuit. Vterque ergò ad se redijt: quando & ille ab errore operis se collegit ad cor: & iste à contemplationis culmine ad hoc rediit, quod in intellectu communi ut prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa solitudine habitabat secum, inquantum se intra cogitationis claustra custodiuit, nam quotiescunque hunc contemplationis ardor in altum rapuit, se proculdubio sub se reliquit.

Petrus: Placet quod dicis, sed quæso respondeas, si deserere fratres debuit, quos semel suscepit?

Ministerium susceptū nū liceat deserere.

Gregorius: Vt ego Petre existimo, ibi adunati æquanimiter portandi sunt mali, ubi inueniuntur aliqui, qui adiuuentur boni. Nam ubi omnimodò de bonis fructus deest, fit aliquandò de malis labor uacuus, maximè si è uicino causæ suppetant, quæ fructum Deo ferre ualeant meliorem. Vir itaque sanctus propter quem custodiendum staret, qui omnes unanimiter se persequentes cerneret? Et sæpè agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cùm laborem suum sine fructu esse considerent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vndè ille quoque egregius prædicator, qui dissolui cupit, & cum Christo esse, cui uiuere Christus est, & mori lucrum: qui passionum certamina non solum ipse appetiit, sed ad toleranda hæc & alios accendit: Damasci persecutionem passus, ut posset euadere, murum, funem, sportamq; quæsiuit, seq; latenter deponi uoluit. Nunquid nō Paulum mortem dicimus timuisse, quā se ipse pro amore Iesu testatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem sibi fructum adesse cōspiceret, & graui labore ad laborem se alibi cum fructu seruauit. Fortis etenim prælator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsiuit. Vndè idem quoque uenerabilis Benedictus, si libenter audis, citius agnoscis, quia non tantos ipse indociles deseruit, quantos in locis aliis à morte animæ suscitauit.

Phil. 1. *Act. 9.* *2. Cor. 11.*

Petrus: Ita esse ut doces, & manifesta ratio, & prolatum congruū testimonium declarat. Sed quæso, ut de uita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius: Cùm sanctus uir diù in eadem solitudine uirtutibus signisque succresceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis Dei sunt seruitium congregati, ita ut illic duodecim monasteria cum omnipotentis Iesu Christi Domini opitulatione construeret, in quibus statutis patribus duodenos monachos deputauit, paucos uerò secum retinuit, quos adhuc in sua præsentia aptius erudiri iudicauit. Cœpere etiā tunc ad eum Romanæ urbis nobiles & religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. Tunc quoque bonæ spei suas soboles, Euicius Maurum, Tertullius uerò patritius Placidum tradidit, è quibus Maurus iunior, cùm bonis polleret moribus, magistri adiutor cœpit existere: Placidus uerò puerilis adhuc indolis gerebat annos.

S. Benedictus 12. monasteria extruit.

Cap. 4.

In uno aūt ex eis monasteriis, quæ circūquaque cōstruxerat, quidā monachus erat, qui ad orationē stare nō poterat: sed mox ut se fratres ad studium orationis inclinabāt, ipse egrediebatur foras, & mente uaga, terrena aliqua & trāsitoria agebat. Cūque ab Abbate suo sæpius fuisset admonitus, ad uirum Dei deductus est, qui ipse quoque stultitiā eius uehementer increpauit, & ad monasterium reuersus, uix duobus diebus uiri Dei admonitionē tenuit. Nā die tertia ad usum proprium reuersus, nō pari tēpore orationis cœpit. Quod cū seruo Dei ab eodē monasterij patre, quē cōstituerat, nunciatū fuisset, dixit: Ego uenio, eūq; per memetipsum emēdo. Cūque uir Dei uenisset ad idē monasteriū, & cōstituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationē dedissent, adspexit, q eundē monachum, qui in oratione manere nō potuit, quidā niger puerulus per uestimēti fimbrias foras traheret. Tunc eidē patri monasterij, Pōpeiano nomine, & Mauro Dei famulo secrete dixit: Nunquid nō adspicitis, quis est, qui istum monachū foras trahit? Qui respōdētes dixerūt: Non. Quibus ait: Oremus, ut uos etiā uideatis, quē iste monachus sequitur. Cumque per biduum esset oratum, Maurus monachus uidit: Pompeianus uerò eiusdem monasterij pater, uidere non potuit. Die igitur alia, expleta oratione, uir Dei oratorium egressus, stātem foris monachum reperit, quē pro cæcitate cordis sui uirga percussit: qui ex illo die nil psuasionis ulterius à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studiū immobilis permansit, sicque antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione, ac si ipse percussus fuisset ex uerbere.

Diabolus monachū ab oratione abstrahit.

Diabolus monachū ab oratione.

Castigatus uirga monachus, manet cōstās.

Cap. 5.

Ex his aūt monasteriis, q̄ in eodē loco cōstruxerat, tria sursum in rupibus montis erāt, & ualde erat fratribus laboriosum, q semper ad lacum oportebat descēdere, ut aquā haurire debuissent, maximè quia è deuexo montis latere erat graue descēdētibus in timore periculū. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasteriis, ad Dei famulū Benedictū uenerūt, dicētes: Laboriosum nobis est pp aquā quotidie usque ad lacū descendere, & idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blande cōsolans, dimisit, & nocte eadē cū paruo puerulo, nomine Placido, cuius superius memoriā feci, eiusdē montis rupem ascēdit, ibique diutius orauit. Et oratione cōpleta, tres petras in loco eodē pro signo posuit, atque ad suū, cunctis illis nesciētibus, monasteriū redijt. Cumque die alia ad eū pro necessitate aquæ prædicti fratres rediissent, dixit: Ite, & rupem illā, in qua tres super inuicē positas petras inueneritis, in modicū cauate, ualet enim omnipotēs Deus etiā in illo montis cacumine aquā producere, ut uobis laborē tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes, rupem montis, quā Benedictus prædixerat, iam sudantē inuenerunt. Cūque in ea cōcauum locū fecissent, statim aqua repletus est, quæ tā sufficiēter emanauit, ut nuncusque ubertim defluat, atque ab illo montis cacumine usque ad inferiora deriuetur.

Precibus è rupe fontem elicit.

Cap. 6.

Alio quoque tempore Gotthus quidā pauper spiritu, ad cōuersionē uenit, quē Dei uir Benedictus libentissime suscepit. Quadā uerò die ei dare ferramētum iussit, quod ad falcis similitudinē falcastrū uocatur, ut de loco quodā uepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet. Locus aūt ipse, quē mundandū Gotthus susceperat, super ipsam laci ripam iacebat. Cūq; Gotthus idē densitatem ueprium totius uirtutis annisu succideret, ferrum de manubrio prosiliēs, in lacū cecidit: Vbi scilicet tanta erat aquarum profunditas, ut spes requirendi ferramenti nulla iam esset. Itaque ferro perdito, tremebundus ad Maurum monachum cucurrit Gotthus, damnum fecerat, nunciauit, & reatus sui pœnitentiam egit. Quod Maurus quoque mox nachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Domini Benedictus hæc audiēs, accessit ad lacum: tulit de manu Gotthi manubrium, & misit in lacum, & mox ferrum à profundo redijt, atque in ma nubrium intrauit. Qui statim ferramentum Gottho reddidit, dicens: Ecce labora, & noli contristari.

Insigne miraculum.

Cap. 7.

Quadā uerò die dum idem uenerabilis Benedictus in cella cōsisteret, prædictus Placidus puer, sancti uiri monachus, ad hauriendā de lacu aquā egressus est, quē uas, quod tenuerat, in aquā incaute submittens, ipse quoque adēdo sequutus est. Quē mox unda tapuit,

puit,& penè ad unius sagittæ cursum,eum á terra insrorsus traxit. Vir autē Dei intra cellam positus, hoc protinus agnouis,& Maurum festine uocauit,dicens: Frates Maure,curre,quia puer ille, qui ad hauriendā aquam perrexerat,in lacum cecidit:iamq; eū longius unda trahit. Res mira, & post Petrum Apostolū inusitata. Benedictione etenim postulata atq; percepta,ad patris sui imperium concitus perrexit Maurus. Itaq; usque ad eum locum,quo ab unda deducebatur puer, per terram se ire existimans, super aquam cucursit, eumque per capillos teoens,cursu rapido redijt. Qui mox ut terrā tetigit,ad se reuersus, post tergum respexit,& quia super aquas cucurrisset,agnouit: & quod præsumere oon potuisset ut fieret,miratus extremuit factum. Reuersus itaque ad patrem, rem gestam setulit. Vir aūt uenerabilis Benedictus hoc non suis meritis,sed illius obedientiæ deputare cœpit. At contra Maurus pro solo eius imperio factū dicebat:seque cōsciū in illa oirtute nō esse,quā nescius fecisses. Io hac etaqite mutuæ humilitatis & amica cōtentione accessit arbiter puer,qui erepios est,nā dicebas: Ego cū ex aqoa traherer,super caput meū melotē Abbatis oidebam,atque ipsum me ex aquis educere cōsiderabam.

Maurus currit super aquas.

Petrus: Magna suot ualde,quę narras,& multorum ædificationi profutura:ego autem boni uiri miracula quo plus bibo,eo plus sitio.

Cap. 8.

Gregorius: Cùm iam loca eadē in amorem Domini oostri Iesu Christi,longè lateque feruescerēt,& secularem uitam molti relinquerent, & sub leui redemptoris iugo ceruicem cordis edomarent:sicut mos prauoorum est,inuidere aliis uirtutis bonū, quod ipsi habere nō appetunt:uicinæ ecclesiæ presbyter, Florentius nomine,huius nostri subdiaconi Florentij auos, antiqui hostis malitia percussus, sancti uiri studiis cępit æmulari,eiusque cōuersationi derogare, quosque etiā posset,ab illius uisitatione cōpescere. Cūque iā se cōspiceret eius profectibus oboiare nō posse,& cōuersationis illius opinionē crescere, atque multos ad statū uitæ melioris ipso quoqoe opinionis eius præconio indesinenter uocari:inuidiæ facibus magis magisque succensus,deterior fiebat: quia cooversationis illius * apparebat babere laudē, sed habere laudabilē uitā uolebat. Qui eiusdē iouidiæ tenebris cæcatus,ad hoc usque perductus est,ot seruo omoipotētis Dei infectum ueneno panē quasi pro benedictione trāsmitteret. Quē uir Dei cū gratiarum actione suscepit:sed eum,quæ pestis lateret in pane,nō latuit. Ad horā uero refectionis illius ex uicina sylua coruus uenire cōsueuerat,& panem de manu eius accipere. Qui cū more solito uenisset,panē, quem presbyter trāsmiserat, uir Dei ante coruum proiecit,eique præcepit, dicēs: in nomine Iesu Christi Domioi nostri tolle hunc panēm,& tali eum in loco proiice, ubi à nullo hominū posset inueniri. Tunc coruus aperto ore,expāsis alis, circa eundem panē cœpit discurrere, crocitare, ac si aperte diceret,& obedire se uelle, & tamē iussa implere se nō posse. Cui oir Domini præcipiebat, iterū atque iterum dicens: Leoa leua secusus, atque ibi proiice, ubi iouenire nō possit. Quem diù demoratus, quandoque coruus momordit,leuauit,& recessit. Post triū uerò horarū spatium,abiecto pane,rediit,& de manu hominis Dei anoonā,quā cōsueuerat,accepit. Venerabilis aūt pater cōtra uitam suā inardescere sacerdotis animū uidens,illi magis q̄ sibi doluit. Sed prædictus Florentius,quia magistri corpus oecare oō potuit,se ad extinguendas discipulorū animas accēdit: ita ut in borreo Cellæ,cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septē puellas mitteret:q̄ corā eis sibi inuicē manus tendeotes,& diutius ludētes, illorū mētes ad peruersitatē libidinis inflāmarent. Quod uir sanctus de cella cōspiciens,lapsusque adhuc tenerioribus discipulis pertimescens,idque pro sua solius persecutiooe fieri pertractans:inuidiæ locū dedit, atque oratoria & cuncta quæ construxerat, substitutis præpositis adiunctis fratribus ordinauit,& paucis secum monachis ablatis,habitationē mutauit loci. Sicque uir Dei eios odia humiliter declinauit, quē omnipotēs Deus terribiliter percussit. Nā cū prædictus presbyter, stās n solario,Benedictū discessisse cognosceret & exultaret,perdurante immobiliter tota domus fabrica,hoc ipsum tantū,in quo stabat,solariū cecidit, & Benedicti hostē cōterens extinxit. Quod uiri Dei discipulus, Maurus nomine, statim uenerabili patri Benedicto, qui adhuc à loco eodē uix decē millibus aberat,æstimauit esse nunciandū,dicens: Reuertere,quia presbyter,qui te persequebatur,extinctus est. Quod uir Dei Benedictus aodiens,sese in grauibus lamentatiooibus dedit,uel quia inimicus occubuit,uel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est,ut eidem quoque discipulo pœnitentiā indiceret, q̄ mādans talia,gaodere de ioimici interitu præsumpsisset.

Florentius presbyter necem machinatur sancto uiro.

**appetebat.*

Florentius nititur perdere animas discipulorum S. Benedicti.

Percutitur à Deo.

Petrus: Mira sunt & multum stupenda, quæ dicis. Nam in aqua ex petra producta,Moysen, io ferro uerò,quod ex profundo aquæ rediit,Helisæum,in aquæ itinere,Petrum,in corui obedientia, Eliam, in luctu autem mortis inimici,Dauid uideo, & perpēdo quia uir iste spiritu iustorum omnium plenus fuit.

Gregorius: Vir Dei Benedictus,Petre, unius Dei spiritū habuit,qui pes concessæ redemptionis gratiā, electorum cosda omnium impleuit,de quo Iohannes dicit,Erat lux uera,quæ illuminat omoē hominē uenientem in hunc mundum. De quo rursus scriptum est,De plenitudine eius nos oēs accepimus. Nā sancti Dei homines potuerūt à Domino uirtutes habere,nō etiā aliis tradere. Ille aūt signa uirtutis dedit subditis,qui se daturū signum Ionæ p̄misit inimicis, ut cosam superbis mori dignaretur,corā humilibus resurgere,quatenus & illi uiderēt,quod cōtemnerēt,& isti quod uenerantes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est,ut dum superbi adspiciunt despectum mortis,humiles contra mortē acciperēt gloriā potestatis.

Exod. 17. 4. Reg. 6. Matt. 14. 3. Reg. 17. 2. Reg. 1. Iohā. 1. Ibidem Matt. 12.

Petrus, Quæso te,post hæc ad quæ loca uir sanctus migrauerit,uel si aliquas io eis uirtutes postmodum ostenderit,innotesce.

Innotesce,actiue dicit

Gregorius. Sanctus uir ad alia demigrans loca,non hostem mutauit. Nam tanto pòst grauiora prælia pertulit,quantum contra se aperte pugnātem ipsum malitiæ magistrum inuenit. Castrum nanque,quod Cassinum dicitur,in excelsi mōtis latere situm est,qui uidelicet mons distenso sinu hoc idem castrum recipit, sed per tria millia in altum se subrigens,uelut ad aera cacumē tendis. Vbi uetustissimum fanum fuit,in quo ex antiquorum more gentilium,à stulto rusticorū populo Apollo colebatur. Circūquaque etiā in cultu dæmon luci succreuerāt,in quibus adhuc eodē tēpore infideliū insana multitudo sacrificiis sacrilegis insudabat. Illuc itaque uir Dei perueniēs,cōtriuit idolū,subuertit aram,succēdit lucos, atq; in ipso tēplo Apollinis,oraculū B. Martini, ubi uerò ara eiusdē Apollinis fuit,oraculū S. Iohannis cōstruxit, & cōmorantē circūquaque multitudinē,prædicatiooe cōtinua ad fidē uocabat. Sed hæc antiquus hostis tacite nō ferēs, nō occulte uel p̄ somniū,sed aperta uisione eiusdē patris oculis sese ingerebat,& magnis clamoribus uim se p̄peti cōquerebatur,ita ut uoces illius etiā fratres audirent,quāuis imaginē minime cernerent. Vt enim discipulis suis uenerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idē antiquus hostis teterrimus & succēsus apparebat, qui in eū ore oculisque flāmātibus sæuire uidebatur. Iam uerò quæ diceret,audiebāt oēs. Prius

Castrū Cassinense.

Aram Apollinis euertit.

enim

enim hũc uocabat ex nomine. Cui cũ uir Dei minimè reſpõderet, ad eius mox cõtumelias erũpebat. Nã cũ clamaret, dicẽs, Benedicte Benedicte, & eũ ſibi nullo modo reſpõdere cõſpiceret, protinus adiungebat: Maledicte, nõ Benedicte, quid mecũ habes? quid me perſequeris? Sed iã nũc expectãda ſunt cõtra Dei famulum antiqui hoſtis noua certamina cui pugnam quidẽ nolẽs intulit, ſed occaſiões uictoriæ miniſtrauit inuitus. *Fremit in eũ ſathanas*

Cap. 9. Quadam die dum fratres habitacula eiuſdem cellæ conſtruerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerũt. Cumque eum duo uel tres mouere non poſſent, plures adiuncti ſunt, ſed ita immobilis manſit, ac ſi radicitus in terra teneretur, ut palam daretur intelligi, quod ſuper eũ ipſe per ſe antiquus hoſtis ſederet, quẽ tantorum uirorum manus mouere non poſſent. Difficultate igitur facta, ad uirum Dei miſſum eſt, ut ueniret, & orando hoſtem repelleret, ut lapidem leuare poſſent. Qui mox uenit, & orationem faciens, benedictionem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus eſt, ac ſi nullum prius põdus habuiſſet.

Cap. 10 Tunc in conſpectu uiri Dei placuit, ut in eodem loco terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolũ fratres inuenerunt. Quo ad horam caſu in coquinam proiecto, exire, ignis repentè uiſus eſt, atque in cunctorum monachorum oculis, quia omne eiuſdem coquinæ ædificium conſumeretur, oſtendit. Cumque iaciendo fratres aquam ad ignem quaſi extinguendo perſtreperent, pulſatus eodem tumultu uir Dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum eſſe, in ſuis uerò non eſſe conſiderans, caput protinus in orationem flexit, & eos, quos phantaſtico reperit igne deludi, uocauit fratres, monuit ut oculos ſuos ſignarent, ut & ſanum illud coquinæ ædificium aſſiſtere cernerent, & flammas, quas antiquus hoſtis finxerat, non uiderent. *Preſtigia dæmonũ.*

Cap. 11 Rurſus dũ fratres parietem, quia res ita exigebat, paulo altius erigerent, uir Dei in orationis ſtudio intra cellæ ſuæ clauſtra morabatur. Cui antiquus hoſtis inſultans apparuit, & ei, quod ad laborantes fratres pergeret, indicauit. Quod uir Dei per nuncium celerrimè fratribus indicauit dicens: Fratres, cautè uos agite, quia ad uos hac hora malignus ſpiritus uenit. Is qui mandatum detulit, uix uerba compleuerat, & malignus ſpiritus eundẽ parietem, qui ædificabatur, euertit, atque unum puerulum monachum, cuiuſdam curialis filium opprimens ruina contriuit. Contriſtati omnes ac uehementer afflicti, non damno parietis, ſed contritione fratris, uenerabili patri Benedicto celeriter cũ graui luctu nũciarũt. Tũc idẽ pater Benedictus dilaceratum puerum ad ſe deferri iubet. Quem portare non niſi in ſacco potuerunt, quia collapſi ſaxa parietis non ſolum eius membra, ſed etiam oſſa contriuerant. Præcepitque uir Dei ſtatim eum in cella ſua in pſyatio, quo orare conſueuerat, proiici, miſſiſque foras fratribus, cellam clauſit, qui orationi inſtantius quàm ſolebat incubuit. Mira res, eadem hora hũc incolumem, atque ut prius ualentem, ad eundem iterum laborem miſit, ut ipſe quoque parietem cũ fratribus perficeret, de cuius ſe interitu antiquus hoſtis Benedicto inſultare credidiſſet. *Dæmõ euertẽs murũ, opprimit puerum.* *Eũ S. Benedictus excitat.*

Cap. 12 Cœpit uerò inter iſta uir Dei prophetiæ etiam ſpiritu pollere, uentura prædicere, præſentibus etiam abſẽtia nũciare. Mos etenim cellæ fuit, ut quoties ad reſpõſũ aliquod egrederentur fratres, cibũ potũq; extra cellã minimè ſumerẽt. Cũq; hoc de uſu regulæ ſolicitè ſeruaret, quadã die ad reſpõſũ fratres egreſſi ſunt, & in eo tardiori cõpulſi ſunt hora demorari. Qui manere iuxta religioſã fœminã nouerãt cuius ingreſſi habitaculũ, ſũpſerunt cibũ. Cũq; iã tardius ad cellã rediiſſẽt, benedictionẽ patris ex more petierũt. Quos ille protinus percontatus eſt dicens: Vbi comediſtis? Qui reſpõderũt: Nuſquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nũquid illius talis fœminæ habitaculum non intraſtis? Nunquid hos, atque illos cibos non accepiſtis? Nunquid tot calices non bibiſtis? Cumque eis uenerabilis pater & hoſpitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionum diceret, cognoſcentes cuncta, quæ egerãt, ad eius pedes tremefacti ceciderunt, & ſe deliquiſſe confeſſi ſunt. Ipſe autem protinus culpæ* pœnitentiã præcepit, perpendens quod in eius abſentia ultrà non facerent, quem præſentem ſibi eſſe in ſpiritu ſcirent. *Abſẽs, in ſpiritu uidit quid fratres agerẽt.* *culpa peperit,

Cap. 13 Frater quoque Valentiniani, eius monachi, cuius ſuperius memoriam feci, uir erat laicus, ſed religioſus. Qui ut ſerui Dei orationem perciperet, & germanũ fratrem uideret, annis ſingulis de loco ſuo ad cellam eius ieiunus uenire conſueuerat. Quadam igitur die dum iter ad monaſteriũ faceret, ſeſe illi alter uiator adiunxit, qui ſumendos cibos in itinere portabat. Cumque iam hora tardior excreuiſſet dixit: Veni frater, ſumamus cibum, ne laſſemur in uia. Cui ille reſpõdit: Abſit frater, hoc non faciam, quia ad uenerabilem patrem Benedictum ieiunus ſemper peruenire conſueui. Quo reſponſo percepto, ad horã conuiator tacuit. Sed cum poſt hoc aliquãtulũ itineris ſpatiũ egiſſent, rurſus admonuit, ut manducarent. Noluit conſentire, qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem, qui ad manducandum inuitauerat, & cum eo ieiunus adhuc pergere modicum conſenſit. Cumque iter longius agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerunt in itinere pratum & fontem. & quæque poterant ad reficiendum corpus delectabilia uideri. Tunc conuiator ait: Eccè aquam, eccè pratum, eccè amœnus locus, in quo poſſumus refici & parum quieſcere, ut ualeamus iter noſtrum poſtmodum incolumes explere. Cum igitur & uerba auribus, & loca oculis blandirentur, tertia admonitione perſuaſus conſenſit & comedit, ueſpertina uerò hora peruenit ad cellam. Præſentatus autem uenerabili Benedicto patri, ſibi orationẽ petiit, ſed mox ei uir ſanctus hoc, quod in uia egerat, improperauit, dicens: Quid eſt, frater, quod malignus hoſtis, qui tibi per conuiatorem tuũ locutus eſt, ſemel tibi perſuadere non potuit, ſecundo nõ potuit, tertio uerò perſuaſit, & te ad hoc quod uoluit, ſuperauit? Tunc ille reatum infirmæ ſuæ mentis agnoſcens, eius pedibus prouolutus, tanto magis cœpit culpã deflere & erubeſcere, quanto ſe cognouit etiã abſentem in Benedicti patris oculis deliquiſſe. *Obiicit cuidã, quod abſens cõmiſerat*

Petrus: Ego ſancti uiri præcordiis Eliſæi ſpiritum uideo ineſſe, qui abſenti diſcipulo præſens extitit. *4. Re. 5*

Cap. 14 Gregorius: Oportet, Petre, ut interim ſileas quatenus adhuc maiora cognoſcas. Gotthorum nanque tẽporibus, cum rex eorum Totila ſanctum uirum prophetiæ habere ſpiritum audiſſet, ad eius monaſteriũ pergens, paulò longius ſubſtitit, eique ſe uenturum eſſe nunciauit. Cui dum protinus mandatum de monaſterio fuiſſet ut ueniret, ipſe, ſicut perfidæ mẽtis fuit, an uir Dei prophetiæ ſpiritũ haberet, explorare conatus eſt. Quidã uerò eius ſpatharius Riggo dicebatur, cui calceamenta ſua præbuit, eumque indui ueſtibus regalibus fecit, quẽ quaſi in perſona ſua pergere ad Dei hominẽ præcepit. In cuius obſequio tres, qui ſibi præ cæteris adhærere cõſueuerãt, comites miſit, ſcilicet Vultericũ Rudericũ & Blindinum, ut ante ſerui Dei oculos ipſũ regẽ Totilã eſſe ſimulãtes, eius lateri obambularẽt, cui alia quoq; obſequia quaſi ſpatharii præberẽt, ut tam ex eiſdem obſequiis, quàm ex purpureis ueſtibus rex eſſe putaretur. Cumque idem Riggo decoratis ueſtibus, obſequentiũ frequentia comitatus, monaſteriũ fuiſſet ingreſſus, uir Dei eminus ſedebat. Quẽ uenientẽ conſpiciens, cũ iã ab eo audiri potuiſſet, clamauit, dicens: *Totilæ regis uerſutia à S. Benedicto regitur.*

dicēs, Pone fili, pone, hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terrā cecidit, & quia tanto ui ro illudere præsumpsisset, expauit, omnesque qui cum eo ad hominē Dei ueniebant, terræ consternati sunt. Surgētes aūt, ad eū minimè propinquare præsumpserunt, sed ad suū regem reuersi, nūciauerunt trepidi, in quanta uelocitate fuerant deprehensi.

Cap. 15. Ex barbari regis ergasanctū uirum reuerētia

Tunc per seidem Totila ad Dei hominem accessit quem cum longe sedentē cerneret, non ausus accedere, sese in terram dedit. Cui cum uir Dei bis ter ne diceret, Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet, Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumq; de terra leuauit, & de suis actibus increpauit, atque in paucis sermonibus cuncta, quæ illi erant uentura, prænūciauit dicens, Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate conquiesce. Equidem Romam ingressurus es mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis, rex uehementer territus, oratione petita recessit, atque ea illo iam tempore minus crudelis fuit, & non multò post Romam adiit, ad Siciliam perrexit. Anno autē regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnum cum uita perdidit. Præterea Canusinæ antistes ecclesiæ ad eundem Dei famulum uenire consueuerat, quem uir Dei pro uitæ suæ merito ualde diligebat. Is itaque dum cū illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ urbis perditione colloquium haberet, dixit, Per hunc regem ciuitas ista destruetur, ut iam amplius non inhabitetur. Cui uir Domini respondit, Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus ac terræ motu fatigata, * marcescet in semetipsa. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mœnia, euersas domus, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusque ædificia, longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur uidemus, quamuis hoc Honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquam ea ore illius audisse se perhibet, sed quia hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur.

*Episcopus Canusin. S. Benedicti uaticiniū de Roma. * marcescet.*

Cap. 16

Eodem quoque tempore quidam Aquinensis ecclesiæ clericus dæmonio uexabatur, qui à uenerabili uiro Constantio, eiusdem ecclesiæ antistite per multa fuerat martyrum loca transmissus, ut sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donū tribuere, ut quanta esset in Benedicto gratia, demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum, qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit, dicēs, Vade, & post hac carnem non comedas, ad sacrum ordinem nunquam accedere præsumas, quacunque autem die ad sacrum ordinem accedere præsumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animum pœna recens, ea, quæ uir Dei præceperat, interim custodiuit. Cum uerò post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet supponi in sacris ordinibus cerneret, uerba uiri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atque ad sacrum ordinem accessit, quem mox is, qui reliquerat, diabolus tenuit, eumque uexare quousque animam eius excuteret, non cessauit.

Curat dæmoniacū.

Petrus, Iste uir Dei diuinitatis, ut uideo, etiam secreta penetrauit, quia perspexit hunc clericum idcirco diabolo traditum, ne ad sacrum ordinem auderet accedere.

1.Co.6.

Gregorius, Quare diuinitatis secreta non nosset qui diuinitatis præcepta seruaret, cum scriptum sit, Qui adhæret Domino, unus spiritus est cum eo?

Petrus: Si unus fit cum Domino spiritus qui Domino adhæret, quid est, quod iterum idem egregius prædicator dicit: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Valde enim esse inconueniens uidetur, eius sensum, cum quo unus unum factum fuerit, ignorare.

Ro.11.

Gregorius: Sancti uiri, inquantum cum Deo unum sunt, sensum Domini nō ignorant. Nā idem quoque Apostolus dicit: Quis enim scit hominū, quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis, qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei. qui ut se ostenderet nosse, quæ Dei sunt, adiunxit: Nos autē non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est. Hinc iterum dicit: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, quę præparauit Deus diligentibus se, nobis autem reuelauit per spiritum suum.

1.Co.2.

Ibidē.

Petrus: Si ergo eidē Apostolo ea, quæ p Dei spiritū sunt reuelata, quomodo super hoc, quod propoluit, præmisit, dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius? Sed rursum mihi hæc dicenti, alia suboritur quæstio. Nam Dauid propheta Domino loquitur dicens: In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cum minus sit nosse, quàm etiam pronunciare, quid est, quòd Paulus incompræhensibilia esse Dei iudicia asserit: Dauid aūt se omnia non solum nosse, sed etiam in labiis pronunciasse testatur?

Ro. 11

Psalm. 118.

Gregorius: Ad utraque hæc tibi superius sub breuitate respondi, dicens, quòd sancti uiri, inquantum cū Domino unum sunt, sensum Domini non ignorant. Omnes enim, qui deuote Dominum sequuntur, etiā deuotione cum Deo sunt, & adhuc carnis cōrruptibilis grauati pondere, cum Deo non sunt, occultaq; Dei iudicia, inquantū coniuncti sunt, sciunt, inquantū disiuncti sunt nesciūt, quia enim secreta eius adhuc perfectè non penetrant, incompræhensibilia eius iudicia esse testantur. Qui uerò mente ei inhærent, atque inhærendo uel sacris scripturæ eloquiis, uel occultis reuelationibus, inquantum accipiunt, agnoscunt, & nouerūt hæc & pronunciant. Iudicia.n. q Deus tacet, nesciūt, q Deus loquit sciūt. Vnde & Dauid, ppheta, cū dixisset: In labiis meis, pnunciaui oia iudicia, ,ptinus addidit Oris tui, ac si aperte dicat: Illa ego iudicia & nosse & pronunciasse potui, quæ te dixisse cognoui. Nam ea, quæ ipse non loqueris, à nostra proculdubio cognitione abscondis. Cōcordat ergo prophetia Apostolicaq; sentētia, quia & incōprænhensibilia sunt Dei iudicia, & tamē quę de ore eius prolata fuerint, humanis labiis pronunciantur, quoniā sciri ab hominibus, & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

Iudicia Dei occulta ut sciāt sancti, itemq; nesciat dū sunt in terris.

Petrus: In obiectione meæ quæstiunculæ patuit causa rationis. Sed quæso te, si qua suot adhuc de uiri huius uirtute, subiunge.

Cap. 17.

Gregorius: Vir quidam nobilis, Theoprobus nomine, eiusdem Benedicti patris fuerat admonitione conuersus, qui pro uitæ suæ merito magnam apud eum familiaritatis fiduciam habebat. Hic cum quadam die eius cellam esset ingressus, hunc amarissimè flentem reperit. Cūq; diu subsisteret, eiusque nō finiri lachrymas uideret, nec tamen uir Dei consueuerat orando plangere, sed mœrēdo, quænam causa tanti luctus ei esset, inquisiuit. Cui uir Dei ilico respondit: Omne hoc monasteriū, quod cōstruxi, & cuncta, quæ fratribus præparaui, omnipotentis Dei iudicio gentibus tradita sunt. Vix autem obtinere potui, ut mihi ex hoc loco animæ concederentur. Cuius uocem tunc Theoprobus audiuit, nos autem cernimus, qui destructum modo à Longabardorum gente eius

Prædicit excidium cœnobij sui.

O mona-

monasterium scimus. Nocturno enim tẽpore & quiescentibus fratribus nuper illi Longobardi ingressi sunt, qui diripientes omnia, ne unum quidem hominem illic tenere potuerunt, sed impleuit omnipotens Deus, quod fideli famulo Benedicto promiserat, ut si res gẽtibus traderet, animas custodiret. Qua in re Paulum uicem uideo tenuisse Benedictũ, cuius dum nauis rerum omnium iacturam pertulit, ipse in consolatione uitam omnium, qui eum comitabantur, accepit.

Act. 29.

Cap. 18. Quodam quoque tempore Exhilaratus noster, quẽ ipse conuersum nosti, transmissus à Domino suo fuerat, ut Dei uiro in monasteriũ uino plena duo lignea uascula, quæ uulgo flascones uocantur, deferret, qui unum detulit, alterum uerò pergens, in itinere abscõdit. Vir autem Domini, quem facta absentia latere nõ poterant, unum cum gratiarum actione suscepit, & discedentem puerum monuit, dicens: Vide fili, ne de illo flascone, quem abscõdisti, bibas, sed inclina illum caute, & inuenies, quid intus habet. Qui cõfusus ualde, à Dei homine exiuit Et reuersus, uolẽs adhuc probare, quid audierat, cum flasconem inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc prædictus Exhilaratus puer per hoc, quod in uino reperit, expauit malum quod fecit.

Furtũ uidet in spiritu.

Cap. 19. Non longè autem à monasterio uicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidem Dei ab idolorum cultu, Benedicti fuerat exhortatione cõuersa. Ibi quoque quædam sanctimoniales fẽminæ inerãt & crebrò illuc pro exhortãdis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam uerò die misit ex more, sed is, qui missus fuerat, monachus, post admonitionem factam, à sanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, sibiq; eas abscondit in sinu. Qui mox ut reuersus est, eum uir Dei uehemẽtissima amaritudine cœpit increpare, dicẽs: Quomodò ingressa est iniquitas in sinum tuũ? At ille obstupuit, & quid egisset oblitus, unde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic præsens non eram, quãdo ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibique eas in sinu misisti? Qui mox eius uestigiis prouolutus, stulte se egisse pœnituit, & eas, quas in sinu absconderat mappulas abiecit.

Cernis absens mappulas dari monacho.

Cap. 20. Quadam quoque die, dum uenerabilis pater uespertina iam hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiusdam defensoris filius fuerat, qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumq́ue uir Dei ederet, ipse autem cum lucernæ ministerio adstaret, cœpit per superbiæ spiritum in mente sua tacitus uoluere, & per cogitationem dicere: Quis est hic, cui ego manducanti assisto, lucernam teneo, seruitium impẽdo? Quis sum ego, ut isti inseruiam? Ad quem uir Dei statim conuersus, uehementer cœpit eum increpare dicens, Signa cor tuum frater. Quid est, quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisq́ue statim fratribus, præcepit ei lucernam de manibus tolli, ipsum uerò iussit à ministerio recedere, & sibi hora eadem quietum sedere. Qui requisitus à fratribus, quid habuerit in corde, per ordinem narrauit, quanto superbiæ spiritu intumuerat, & quæ contra uirum Dei uerba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquido omnibus patuit, quòd uenerabilem Benedictum latere nil posset, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis uerba sonuissent.

Occultas uidet monachi cogitationes.

Cap. 12. Alio quoque tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaque omnes alimentorũ indigẽtia coangustabant. Iamque in Benedicti monasterio triticum deerat. Panes uerò pene omnes consumpti fuerant, ut non plusquàm quinque ad refectionis horã fratribus inuenire potuissent. Cũq; eos uenerabilis pater contristatos cerneret, eorũ pusillanimitatẽ studuit modesta increpatione corrigere, & rursum promissione subleuare, dicens: Quare de panis inopia uester animus contristatur? Hodiè quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis. Sequẽti autem die ducenti farinæ modij ante fores cellæ in saccis inuenti sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset, nunc usque manet incognitũ. Quod cũ fratres cernerẽt, Domino gratias referentes, didicerũt iam de abũdantia, nec in egestate dubitare.

Farina diuinitus allata.

Petrus: Dic, quæso te, Nunquid non credendũ est, huic Dei famulo semper prophetiæ spiritũ adesse potuisse, an per interualla temporum eius mentem prophetiæ spiritus implebat?

Gregorius: Prophetiæ spiritus, Petre, prophetarũ mentes non semper irradiat, quia sicut de sancto spiritu scriptũ est, Vbi uult spirat, ita sciendum est, quia & quando uult adspirat. Hinc est enim, quòd Nathan à rege requisitus, si construere templũ posset, prius consensit, & postmodũ prohibuit. Hinc est, quòd Elisæus cum flentem mulierem cerneret, causamque nesciret ad prohibentem eam puerum dicit: Dimitte eã, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me. Quod omnipotens Deus ex magnæ pietatis dispẽsatione disponit: quia dum prophetiæ spiritũ aliquãdo dat, & aliquando subtrahit, prophetantium mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate, ut & accipientes spiritũ, inueniant quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum non habentes, cognoscant quid sint de semetipsis.

Ioha. 3. *2. Reg. 7.* *4. Re. 4.*

Petrus: Ita hoc esse, ut asseris, magna ratio clamat, sed, quæso, de uenerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit, exequere.

Cap. 22. Gregorius, Alio quoque tempore à quodam fideli uiro fuerat rogatus, ut in eius prædio iuxta Tartanusensem urbem, missis discipulis suis, construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset, ordinauit. Quibus euntibus spopondit, dicens, Ite & die illo ego uenio, & ostendo uobis, in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitum, uel quæque sunt necessaria, ædificare debeatis. Qui benedictione percepta, ilico perrexerunt, & constitutum diem magnoperè præstolãtes, parauerunt omnia, quæ his, qui cum tanto patre uenire potuissent, uidebãtur esse necessaria. Nocte uero ea dẽ, qua promissus illucescebat dies, eidem seruo Dei, quem illic patrem constituerant, atque eius præposito, uir Domini in somnis apparuit, & loca singula, ubi quid ædificare debuissent, subtiliter designauit. Cũque utrique à somno surgerent, sibi inuicem, quid uiderant, retulerunt. Non tamen uisioni illi omnimodo fidem dantes, uirum Dei, sicut se uenire promiserat, expectabant. Cumque uir Dei constituto die minimè uenisset, ad eum cum mœrore reuersi sunt, dicentes, Expectauimus pater, ut uenires, sicut promiseras, & nobis ostẽderes, ubi quid ædificare deberemus, & nõ uenisti. Quibus ipse ait, Quare fratres, quare ista dicitis? Nunquid sicut promisi, non ueni? Cui cum ipsi dicerent, Quando uenisti? respondit, Nunquid utrisque uobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? Ite, & sicut per uisionẽ audistis, omne habitaculum monasterij ita construite. Qui hæc audientes, uehementer admirati, ad prædictum prædium sunt reuersi, & cuncta habitacula, sicut ex reuelatione didicerant, construxerunt.

In somnis apparet ad huc uiuens uir sanctus & docet q̃ promiserat.

Petrus, Doceri uelim, quo fieri ordine potuit, ut lõge iret responsum dormientibus dicere, quod ipsi per uisionem audierant, & recognoscerent.

Grego-

Gregorius: Quid est quod perscrutans rei gestæ ordinem, ambigis Petre? Liquet profectò, quia nobilioris naturæ est spiritus, quàm corpus. Et certè, scriptura teste, nouimus quod propheta ex Iudæa subleuatus

Dã. 14 repente est cum prandio in Chaldæa depositus, quo uidelicet prandio prophetã refecit, seq; repente in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tã longe Abacuc potuit sub momento corporaliter ire, & prandium deferre, quid mirum, si Benedictus pater obtinuit, quatenus iret per spiritum, & fratrũ quiescentium spiritibus necessaria narraret, ut sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit, ita iste ad institutionem spiritalis uitę spiritaliter pergeret?

Petrus: Manus tuæ locutionis tersit meæ (fateor) dubietatẽ mentis, sed uelim nosse, in communi locutione qualis iste uir fuit.

Cap. 23.

Gregorius, Vix ipsa, Petre, cõmunis eius locutio à uirtutis erat pondere uacua, quia cuius cor sese in alta suspenderat, nequaquam uerba de ore illius in cassum cadebant. Si quid uero unquam non iam decernendo, sed minando diceret, tantas uires sermo illius habebat, ac si hoc non dubie atque suspẽse, sed iam per sententiam protulisset. Nã longè ab eius monasterio duæ quædam sanctimoniales fœminæ, nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuersabantur, quibus quidã religiosus uir ad exterioris uitæ usum præbebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatem mentis, ut minus se in hoc mundo despiciãt, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerũt nec dũ prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè linguã suã sub habitus sui freno restrinxerant, & eũdẽ religiosum uirũ, qui ad exteriora necessaria eis obsequiũ pbebat, incautis sæpe sermonibus ad iracundiã prouocabãt. Qui dũ diu ista toleraret, perrexit ad Dei hominẽ, quantasque pateretur uerborũ cõtumelias, enarrauit. Vir autẽ Dei hæc de illis audiens, eis protinus mãdauit, dicẽs, Corrigite linguã uestram, quia si

Minatur ex cõmunicatione linguis procacibus.

non emendaueritis, excõmunico uos. Quam uidelicet excommunicationis sententiam nõ proferẽdo intulit sed minando. Illæ aũt à pristinis moribus nihil mutatæ, intra paucos dies defunctæ sunt, atque in ecclesia sepultæ. Cũq; in eadem ecclesia Missarũ solennia celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locũ nutrix earum, quæ pro eis oblationẽ Dño offerre cõsueuerat, eas de sepulcris suis progredi & exire uidebat. Quod dũ sæpius cerneret, quia ad uocẽ diaconi clamãtis exibãt foras, atque intra ecclesiam permanere nõ poterãt ad memoriã reduxit, quæ uir Dei illis adhuc uiuentibus mãdauit. Eas quippe se cõmunione priuare dixerat, nisi mores suos & uerba corrigerẽt. Tũc seruo Dei cum graui mœrore indicatũ est, qui manu sua ꝓtinus oblationẽ dedit, dicẽs, Ite, & hãc oblationẽ pro eis offerri Domino facite, & ulterius excõmunicatæ nõ erũt. Quæ dũ oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morẽ clamatũ est, ut nõ cõmunicantes, ab Ecclesia exirẽt, illæ exire ab ecclesia ulterius uisæ nõ sunt. Qua ex re indubitanter patuit, quia dũ inter eos qui cõmunione priuati sunt, minimè recederent, cõmunionem à Domino per seruum Domini recepissent.

Illius excommunicationis cõminatæ uis.

Petrus, Mirum ualde, quod dicis, quamuis uenerabilem & sanctissimũ uirũ, adhuc tamẽ in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas soluere in illo iã inuisibili iudicio constitutas.

Mat. 16. Ab solus possunt animæ etiã corporibus exutæ.

Gregorius, Nunquidnam, Petre, in hac adhuc carne non erat, qui audiebat, Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quæ solueris super terram, soluta erunt & in cælis? Cuius nunc uicẽ ligando & soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Sed ut tanta ualeat homo de terra, cæli & terræ conditor in terram uenit è cælo atque ut iudicare caro etiã de spiritualibus posset, hoc ei largiri dignatus est, factus pro hominibus Deus caro, quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei.

Petrus: Cum uirtute signorum concorditer loquitur ratio uerborum.

Ca. 24

Gregorius: Quadam quoque die, dum quidam eius puerulus monachus parentes suos ultra, quàm deberet, diligens, atque ad eorum habitaculum tendens, sine benedictione de monasterio exijsset, eodẽ die mox ut ad eos peruenit, defunctus est. Cumq; esset sepultus, die altero proiectũ foras corpus eius inuentũ est, qđ rursus tradere sepulturæ curauerũt. Sed sequẽti die iterũ proiectũ exterius atq; inhumatũ, sicut prius, inuenerũt. Tũc cõcitè ad Benedicti patris uestigia currentes, cum magno fletu petierunt, ut ei suam gratiã largiri dignaretur. Quibus uir Dei manu sua protinus cõmunionẽ Dominici corporis dedit, dicens: Ite, atque hoc Dominicũ corpus super pectus eius cum magna reuerentia ponite, & sic sepulturæ eũ tradite. Qđ dum factũ fuisset, susceptũ corpus eius terra tenuit, nec ultra proiecit. Perpendis Petre, apud Iesum Christũ Dominum cuius meriti iste uir fuerit, ut eius corpus etiã terra proijceret, qui Benedicti gratiam non haberet?

Pœna inobedientiæ.

Effect° corporis Christi

Petrus: Perpendo planè, & uehementer stupeo.

Cap. 25.

Gregorius: Quidam autem eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio nolebat. Cumq; eum uir Dei assiduè corriperet, & frequenter admoneret, ipse uerò nullo modo consentiret in congregatione persistere, atque importunis pręcibus, ut relaxaretur, innueret, quadã die idẽ uenerabilis pater, nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit ut discederet. Qui mox ut monasterium exiit, contra se assistere aperto ore draconẽ in itinere inuenit. Cũque eũ idẽ draco, qui apparuerat, deuorare uellet, cœpit ipse tremens & palpitans magnis uocibus clamare, dicens: Succurrite succurrite, quia draco iste me deuorare uult. Currentes autem fratres, draconẽ minimè uiderũt, sed trementẽ atque palpitantẽ monachũ ad monasteriũ reduxerunt. Qui statim promisit nunquàm se esse à monasterio recessurum, atque ex hora eadem in sua promissione permansit, quippe qui sancti uiri orationibus contra se assistere draconem uiderat, quem potius non uidendo sequebatur.

Instabilis monachus draconem uidet.

Cap. 26.

Sed neque hoc silendum puto, quod illustri uiro Antonio narrante cognoui, qui aiebat patris sui puerum morbo elephantino fuisse correptum, ita ut iam pilis cadentibus, cutis intumesceret, atque increscentem saniem occultare non posset. Qui ad uirum Dei ab eodem patre eius missus est, & saluti pristinæ sub omni celeritate restitutus.

Cap. 27.

Neque illud taceam, quod eius discipulus, Peregrinus nomine, narrare consueuerat, quia die quadã fidelis uir quidam necessitate debiti compulsus, unum fore sibi remedium credidit, si ad Dei uirum pergeret, & ei quæ urgeret debiti necessitas, indicaret. Venit itaque ad monasterium, omnipotentis Dei famulũ reperit, quia à creditore suo pro duodecim solidis grauiter affligeretur, intimauit. Cui uenerabilis pater nequaquam se habere duodecim solidos, respondit, sed tamen eius inopiam blanda locutione cõsolatus, ait: Vade, & post biduum reuertere, quia deest hodie, quod tibi debeam dare. In ipso autem biduo more suo in oratione fuit occupatus. Cumque die tertio is, qui necessitate debiti affligebatur, rediit, super arcam monasterij, quæ erat frumento plena, subito tredecim solidi sunt inuenti. Quos uir Dei deferri iussit, & afflicto petitori tribuit, dicens, ut duodecim redderet, & unum in expensis proprijs haberet. Sed

ad ea nunc redeam, quæ eius discipulis, in libri huius exordio, prædictis, referentibus agnoui. Quidam uir grauissima aduersarij sui æmulatione laborauat, cuius ad hoc usque odium prorupit, ut ei nescienti in potu uenenum daret, Qui quanuis uitam ausferre nō ualuit cutis tamen colorem mutauit, ita ur diffusa in corpore eius uarietas, lepræ morē imitari uideretur. Sed ad Dei hoiem deductus, salutē pristinā citius recepit. nā mox ut eum tetigit, oēm cutis illus uarietatē fugauit.

Sanat ueneno infectū

Cap. 28. Benignitas in egenos.

Eo quoque tempore, quo alimentorum inopia Cāpaniam grauiter affligebat, uir Dei diuersis indigentibus monasterij sui cuncta tribuerat, ut penè nihil in cellario, nisi parum quid olei in uit reo uase remanere t. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine, aduenit, magnopere postulans, ut sibi aliquātulum olei dari debuisset. Vir aūt Domini, qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in cælo omnia reseruaret, hoc ipsum parum, quod remanserat, olei iussit petenti dari. Monachus uerò, qui cellarium tenebat, audiuit quidem iubētis uerba, sed implere distulit. Cumque post paululum, si id quod iusserat, datum esset inquireret, respondit monachus se minimè dedisse, quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus, alijs præcepit, ut hoc ipsum uas uitreū, in quo parum olei remansisse uidebatur, per fenestram proijcerent ne in cella aliquid per inobedientiam remaneret. Factumque est. Sub fenestra autem eadem ingens præcipitium parebat, saxorum molibus asperum. Protectum itaque uas uitreum uenit in saxis, sed sic mansit incolume, ac si proiectum minimè fuisset, ita ut neque frangi, neque oleum effundi potuisset. Quod uir Domini pcepit leuari, atque ut erat integrū petēti tribui. Tunc collectis fratrib. inobedientē monachū de infidelitate sua & superbia coram omnib. increpauit.

Insigne miraculum.

Cap. 29. Precibus impetrat oleumā Deo.

Qua increpatione completa, sese cum eisdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco, ubi cum fratribus orabat, uacuum erat ab eo oleo dolium & coopertum. Cumque sanctus uir in oratione persisteret cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atque subleuato, oleū, quod excreuerat, ora dolij transiens, pauimentum loci, in quo incubuerat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus ut aspexit, protinus orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientemque fratrem latius admonuit, ut fidem habere disceret & humilitatem. Idem uerò frater salubriter correptus erubuit, quia uenerabilis pater uirtutem omnipotentis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis ostendebat, nec erat iā ut quisquam de eius promissionibus dubitare posset, qui in uno eodemque momento pro uitreo uase penè uacuo, plenum oleo dolium reddidisset.

*Cap. 30. *trepedicā*

Quadam die dum ad beati Iohannis oratorium, quod in ipsa montis celsitudine situm est, pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici specie obuiam factus est, cornu & * trepidicam ferens. Quem cum requisisset, dicens: Quo uadis? ille respondit: Ecce ad fratres uado, potionem eis dare. Itaque perrexit uenerabilis pater Benedictus ad orationem, qua completa, concitus rediit. Malignus uerò spiritus unum seniorem monachum inuenit aquam haurientem, in quem statim ingressus est, eumque in terram proiecit, & uehementissimè uexauit. Quem cum uir Dei ab oratione rediens, tam crudeliter uexari conspiceret, ei solummodo alapam dedit, & malignum ab eo spiritum protinus excussit, ita ut ad eum redire ulterius nō auderet.

Alapa pellit dæmonem.

Miracula ut faciant sancti. Ioha. 1. Act. 5.

Petrus: Velim nosse, si hæc tanta miracula uirtute semper orationis impetrabat, an aliquando etiam solo uoluntatis exhibebat nutu.

Gregorius: Qui deuota mente Deo adhærent, cum rerum necessitas exposcit, exhibere signa modo utroque solent, ut mira quæque aliquando ex prece faciāt aliquando ex potestate. Cum enim Iohannes dicat: Quotquot autem receperūt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui filii Dei ex potestate sunt, quid mirum, si signa facere ex potestate ualeant? Quia enim utroque modo miracula exhibeant, testatur Petrus, qui Tabitham mortuam orando suscitauit, Ananiam uerò & Saphiram mentientes, morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam, quā perpetrauerant, increpasse. Constat ergò, quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando uero exhibent ex postulatione, dum & istis uitam increpando abstulit, & illi reddidit orādo. Nam duo quoque fidelis famuli Dei Benedicti facta nūc replico, in quibus apertè clareat aliud hūc accepta diuinitus ex potestate, aliud ex orōne potuisse.

Gotthorum quidam * Galla nomine, perfidiæ fuit Arianæ, qui Totilæ regis eorum temporibus, contra catholicæ Ecclesiæ religiosos uiros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit, ita ut quisquis ei clericus monachus ue ante faciem uenisset, ab eius manibus uiuus nullo modo exiret. Quadam uerò die auaritiæ suæ æstu succensus, in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus affligeret, eumque per supplicia diuersa laniaret, uictus pœnis rusticus, sese res suas Benedicto Dei famulo commendasse professus est, ut dum hoc à torquente crederetur suspensa interim crudelitate, ad horā uita repararetur. Tunc idem Galla cessauit rusticum tormentis affligere, sed eius brachia loris fortibus adstringens, ante equum suum cœpit impellere, ut quis esset Benedictus, qui eius res susceperat, demonstraret. Quē ligatis brachiis rusticus antecedens, duxit ad sancti uiri monasteriū, eumque ante ingressum cellæ solū sedentē reperit & legentē. Eidē autē subsequenti & sæuienti Gallæ rusticus dixit, Ecce iste est, de quo dixeram tibi, Benedictus pater. Quem dum feruido spiritu cū peruersæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore, quo consueuerat, acturum se existimans, magnis cœpit uocibus clamare, dicens, Surge, surge, & res istius rustici redde, quas accepisti. Ad cuius uocē uir Dei protinus oculos leuauit à lectione, eūque intuitus, mox & rusticū, q ligatus tenebat attēdit. Ad cui* brachia dū oculos deflexisset, miro modo tāta se celeritate cœperūt illigata brachiis lora deuoluere, ut dissolui tā cōcitè nullum festinatione potuissēt. Cūque is, q ligatus uenerat, cœpisset subito adstare solut*, ad tātę potestatis uim tremefact* Galla, ad terrā corruit, ceruicē crudelitatis rigidę ad ei* uestigia inclinans, se orōnibus illius cōmēdauit. Vir aūt sanct* à lectione minimè surrexit, sed uocatis fratrib*, eū introrsus tolli, ut benedictionē acciperet, pcepit. Quē ad se reductū, ut à tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus, recedēs, nil ulterius petere à rustico psump sit, quē uir Dñi nō tāgēdo, sed respiciēdo soluerat. Ecce est, Petre, qđ dixi, quia hi qui oīpotēti Deo familiari* seruiūt, aliqñ mira facere ēt ex potesta te possunt. Qui. n. ferocitatē Gothi terribilis sedens repressit, lora uero nodosque ligaturę, q̄ innocētis brachia adstrinxerāt, oculis dissoluit, ipsa miraculi celeritate indicat, quia ex potestate acceperat habere qđ fecit. Rursum quoque quale quantumque miraculum orando ualuit obtinere subiungam.

*Cap. 31. *Zalla Ariani persequuntur clericos & monachos.*

Nota quid possint sancti uiri.

Quodam die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus. Quidam uero rusticus defuncti filij corpus in ulnis ferens, orbitatis luctu æstuans, ad monasteriū uenit Benedictum patrem quæsiuit. Cui cum dictum esset, quia idem pater cum fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterij ianuam corpus

Cap. 32.

extincti filij proiecit, & dolore turbatus, ad inueniendum uenerabilem patrem sese in cursum concitus dedit. Eadem uerò hora uir Dei ab agri opere iam cum fratribus reuertebatur. Quem mox ut orbatus rusticus adspexit, clamare cœpit: Redde filium meum, redde filium meum. Vir autem Dei in hac uoce substitit, dicens: Nunquid ego filium tuum tibi abstuli? Cui ille respondit: Mortuus est, ueni, resuscita eum. Quod ut mox Dei famulus audiuit, ualdè contristatus est, dicens: Recedite fratres, recedite, hæc nostra non sunt, sed sanctorum Apostolorum. Quid nobis onera uultis imponere, quæ non possumus portare? At ille, quem nimius cogebat dolor, in sua petitione perstitit, iurans, quòd non recederet, nisi eius filiũ resuscitaret. Quem mox Dei famulus inquisiuit, dicens: Vbi est? Cui ille respondit: Ecce corpus eius ad ianuam monasterij iacet. Vbi cum uir Dei cum fratribus peruenisset, flexit genu, & super corpusculum infantis incubuit, seseque erigens, ad cœlum palmas extendit, dicẽs: Domine, non adspicias peccata mea, sed fidem huius hominis, qui resuscitari filium suum rogat, & redire in hoc corpusculum animam, quam abstulisti. Vix in oratione uerba compleuerat, & regrediente anima, ita corpusculum pueri omne contremuit, ut sub oculis omnium, qui aderant, apparuerit concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox manũ tenuit & eũ patri uiuentẽ atque incolumem dedit. Liquet, Petre, quia hoc miraculum in potestate nõ habuit quod prostratus petiit, ut exhibere petiisset.

32.

Humilitas sãcti uiri

Restituit uita defũctum.

Petrus: Sic cuncta esse, ut asseris, constat patenter quia uerba, quæ proposueras, rebus probas. Sed quæso te, ut indices, si sancti uiri omnia quæ uolunt, possunt, & cuncta impetrant, quæ desiderant obtinere.

Cap. 33.

2.Cor. 12.

Gregorius: Quisnam erit, Petre, in hac uita Paulo sublimior, qui de carnis suæ stimulo ter Dominum rogauit, & tamen quod uoluit, obtinere non ualuit? Ex qua re necesse est ut tibi de uenerabili patre Benedicto narrem, quia fuit quiddam quod uoluit, sed nõ ualuit implere. Soror namque eius, Scholastica nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annum uenire consueuerat. Ad quam uir Dei non longè extra ianuam in possessione monasterij descendebat. Quadam uerò die ueniens ex more, atque ad eam cum discipulis uenerabilis eius descendit frater, qui totum diem in Dei laudibus sacrisque colloquiis ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris, simul acceperunt cibos. Cumq́ue adhuc ad mensam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadem sanctimonialis fœmina soror eius eum rogauit, dicens: Quæso te, ut ista nocte me non deseras, ut usque manè de cælestis uitæ gaudijs loquamur. Cui ille respondit: Quid est, quod loqueris soror? Manere extra cellam nullatenus possum. Tanta uerò erat cæli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis autem fœmina, cum uerba fratris negãtis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus, omnipotentem Dominũ rogatura, declinauit. Cumq́; de mensa leuaret caput, tanta coruscationis & tonitrui uirtus, tãtaque inundatio pluuiæ erupit, ut neque uenerabilis Benedictus, neq; fratres, qui cum eo aderãt, extra loci limen, quo consederãt, pedẽ mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fœmina caput in manibus declinans lachrymarũ fluuiũ in mensam fuderat, per quas serenitatẽ aeris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardius post orationem inundatio illa secuta est, sed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, ut de mensa caput iam cum tonitruo leuaret, quatenus unum idemque esset momentum, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc uir Dei inter coruscos & tonitruos atq;

Scholastica soror S. Benedicti, sãctimonialis

Efficacia precũ eius.

ingentis pluuiæ inundationem uidens se ad monasterium non posse remeare, cœpit conqueri contristatus dicens: Parcat tibi omnipotens Deus, soror: quid est quod fecisti? Cui illa respondit: Ecce te rogaui, & audire me noluisti: rogaui Dominum meum, & audiuit me. Modo ergo, si potes, egredere, & me dimissa, ad monasterium recede. Ipse autem exire extra tectum nõ ualens, qui a remanere sponte noluit, in loco mãsit inuitus. Sicq; factũ est, ut totã noctẽ peruigilẽ ducerẽt atq; per sacra spiritalis uitæ colloquia sese uicaria relatione satiarẽt. Qua de re dixi eũ uoluisse aliquid, sed minimè potuisse: q a si uenerabilis uiri mẽtẽ adspicimus dubiũ nõ est, quin eandẽ serenitatẽ uoluerit, in qua descẽderat, permanere: sed cõtra hoc, q uoluit, in uirtute omnipotentis Dei ex fœmine pectore miraculum inuenit. Nec mirum, quod plus illo fœmina, quæ diu fratrem uidere cupiebat, in eodem tempore ualuit. Quia .n. iuxta Iohannis uocẽ, Deus charitas est: iusto ualdè iudicio illa plus potuit, q̃ amplius amauit. 1.Io. 4.

Petrus: Fateor, multum placet quod dicis.

Gregorius: Cumque die altero eadem uenerabilis fœmina ad cellam propriã recessisset, uir Dei ad monasterium rediit. Cum ecce post triduum in cella consistens eleuatis in aera oculis, uidit eiusdem sororis suæ animam de eius corpore egressam in columbæ specie cœli secreta penetrare. Qui tantę eius gloriæ congaudens, omnipotẽti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiusque obitum fratribus denunciauit. Quos etiam protinus misit, ut eius corpus ad monasterium deferrent, atque in sepulcro, quod sibi ipse parauerat, ponerent. Quo facto contigit, ut quorum mens una semper in Deo fuerat, eorum quoque corpora nec sepultura separaret.

Cap. 34.

Anima Scholastica in columbæ speciẽ cæli secreta penetrauit.

Alio quoque tempore Seruandus diaconus atque Abbas eius monasterij, quod in Campaniæ partibus à Liberio quondam patricio fuerat constructum, ad eum uisitationis gratia ex more uenire consueuerat. Eius quippe monasterium frequentabat, ut quia idem quoque uir doctrina gratiæ cœlestis influebat, dulcia sibi inuicem uitæ uerba transfunderent, & suaue cibum cœlestis patriæ, quem adhuc perfectè gaudẽdo non poterant, saltem suspirando gustarent. Cumq́ue hora iam quieti exigeret, in cuius turris superioribus se uenerabilis Benedictus, in eius quoque inferioribus se Seruandus diaconus collocauit: quo uidelicet in loco inferiora ad superiora peruius continuabat ascensus. Ante eandem uerò turrim largius erat habitaculũ, in quo utriusque discipuli quiescebant. Cumque uir Dei Benedictus, quiescentibus adhuc fratribus, instãs uigilijs, nocturnæ orationis tempora præuenisset, ad fenestram stans & omnipotentem Deum deprecans, subitò intempesta noctis hora respiciens, uidit fusam lucem desuper, cunctas noctis tenebras effugasse, tantoque splendore clarescere, ut diem uinceret lux illa quæ in tenebris radiasset. Mira autem res ualde in hac speculatione secuta est: quia, sicut post ipse narrauit, omnis etiam mundus, uelut sub uno solis radio collectus, ante oculos eius adductus est. Qui uenerabilis pater dum intentã oculorum aciem in hoc splendore coruscę lucis infigeret, uidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab angelis in cœlum ferri. Tunc tanti sibi testem uolens adhibere miraculi, Seruãndum diaconũ, iterato bis terque eius nomine, cum clamoris magnitudine uocauit. Cumq́ue ille fuisset insolito tanti uiri clamore clamatus ascendit, respexit, partẽq; iã lucis exiguã uidit. Cui tantũ hoc obstupescẽti miraculũ, uir Dei per ordinẽ, quæ fuerãt gesta, narrauit: statimq; in Casinũ castrũ religioso uiro Theoprobo mandauit, ut ad Capuanã urbẽ sub ea dẽ nocte trãsmitteret, & q́d de Germano epõ ageret,

Cap. 35.

Seruandus diaconus & Abbas.

S. Benedictus uidet animã S. Germani ferri in cælum.

O 3 agno-

agnosceret & indicaret. Factumque est: & reuerendissimum uirum Germanum episcopum is, qui missus fuerat, iam defunctum reperit subtiliter, agnouit eodem momento fuisse illius obitum, quo uir Domini eius cognouit ascensum.

Petrus: Mira res ualde, & uehementer stupenda. Sed hoc, quod dictum est, quia ante oculos ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est sicut nunquam expertus sum, ita nec coniicere scio, quonam ordine fieri potest, ut mundus omnis ab homine uno uideatur.

Anima uidens Deum quā facile uidrat, quicquid est infra Deum.

Gregorius: Fixum tene Petre, quod loquor: quia animæ uidenti creatorem, angusta est omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce creatoris adspexerit, breue ei fit omne, qđ creatum est, quia ipsa luce uisionis intimæ mentis laxatur sinus, tantumque expanditur in Deo, ut superior existat mundo. Fit uerò ipsa uidentis anima etiam super semetipsam. Cumquè in Dei lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur, & dum sub se conspicit exaltata, comprehendit quàm breue sit, quod comprehendere humiliata nō poterat. Vir ergo Dei, qui in turri globum igneum, angelos quoque ad cælum redeuntes uidebat, hęc procul dubio cernere nō nisi in Dei lumine poterat. Quid itaque mirum, si mundum ante se collectum uidit, qui subleuatus in mentis lumine, extra mūdum fuit? Quod autem collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cœlum & terra contracta est, sed uidentis animus est dilatus, qui in Deo ratus, uidere sine difficultate potuit omne, quod infra Deum est. In illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ uidētis animum cum ad superiora rapuit, ei, quam angusta essent omnia inferiora, monstrauit.

Petrus: Videor mihi utiliter non intellexisse, quæ dixeras, quando ex tarditate mea tantum creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidè meis sensibus infudisti, quæso ut ad narrationis ordinem redeas.

Ca. 36

D. Benedictus scripsit monachorū regulā discretione pcipuam

Gregorius; Libet, Petre, adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare, sed quædam eius studiosè prætereo, quia ad aliorum gesta uoluenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quòd uir Dei inter tot miracula, quibus in mundo claruit doctrinæ quoque uerbo nō mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam. Cuius si quis uelit subtilius mores uitamquè cognoscere, potest in eadem institutione regulæ omnes magisterij illius actus inuenire, quia sanctus uir nullo modo potuit aliter docere, quam uixit.

Ca. 37

Eodem uerò anno, quo de hac uita erat exiturus, quibusdam discipulis secum conuersantibus, quibusdam longè manentibus sanctissimi sui obitus denunciauit diem præsentibus indicens, ut audita, per silentium tegerent: absentibus indicans, quod uel quale eis signum fieret, quando eius anima de corpore exiret. Ante sextum uerò sui exitus diem aperiri sibi sepulturam iubet. Qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cumquè per dies singulos languor ingrauesceret, sexta die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibique exitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, atque inter discipulorum manus imbecilla membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & ultimum spiritū inter uerba orationis efflauit. Qua s. die duobus de eo fratribus, uni in cella commoranti, alteri autem longius posito, reuelatio unius atq; indissimilis uisionis apparuit. Viderunt nanque, quia strata pallis atque innumeris corusca lāpadibus uia recto Oriētis tramite ab eius cella in cęlū usque tendebatur. Cui uenerādo habitu uir desuper clarus assistēs, cuius esset uia, quā cernerent, inquisiuit. Illi autē se nescire professi sunt.

Mortē suā muniuit Eucharistia, & feliciter obdormit

Quibus ipse ait, Hæc est uia, qua dilectus Domino cęlum Benedictus ascendit. Tunc itaque sancti uiri obitum sicut præsentes discipuli uiderūt, ita absentes ex signo, quod eis prædictum fuerat, agnouerunt. Sepultus uerò est in oratorio beati Ioannis Baptistæ, quod destructa ara Apollinis, ipse construxit. Qui & in eo specu, in quo prius habitauit, nunc usque, si petentiū fides exigat, miraculis coruscat.

Ca. 38

Nuper nanque est res gesta, quam narro. Quædam mulier mente capta, dum funditus sensum perdidisset, per montes & ualles, & syluas & campos die noctuque uagabatur, ibi tantummodo quiescebat, ubi hanc quiescere lassitudo coegisset. Quadam uerò die dum uaga nimium erraret, ad beati uiri Benedicti specum deuenit, ibique nesciens ingressa mansit. Manè autem facto, ita sanato sensu egressa est, ac si eam nunquā insania capitis ulla tenuisset, quæ omni uitæ suæ tempore in eadem, quam accepit salute permansit.

Amēs mulier redit ad sanitatem.

Petrus, Quidnam esse dicimus, quod plerunque in ipsis quoque patrocinijs martyrum sic esse sentimus, ut non tanta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendant, atque illic maiora signa faciūt, ubi minimè per semetipsos iacent?

Gregorius. Vbi in suis corporibus sancti martyres iacent, dubium Petre non est, quod multa ualeant signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrum ne ad exaudiendum ibi præsentes sint, ubi cōstat, quia in suis corporibus non sint; ibi necesse est eos maiora signa ostēdere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorum uerò mens in Deo fixa est, tanto maius habet fidei meritum, quanto illic eos nouit & non iacere corpore, & tamen non deesse ab exauditione. Vndè ipsa quoque ueritas, ut fidem discipulis augeret, dixit; Si ego non abiero, paracletus non ueniet ad uos. Cum enim constet, quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurū dicit, ut ille ueniat, qui à filio nunq̄ recedit? Sed quia discipuli Dominum in carne cernētes, corporeis hūc oculis semper uidere sitiebant, rectè eis dicitur; Nisi ego abiero, paracletus non ueniet, ac si apertè diceretur; Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritus, nō ostendo, & nisi me desieritis carnaliter cernere, nunquam me discetis spiritaliter amare. Petrus, Placet quod dicis.

Sancti utique possunt ipsis inuocantes exaudire.

FINIS.

Vitam S. Lupicini Abbatis inueniet Lector in primo Tomo, pagina 1084. ultimo Februarij die.

VITA LEAE, RELIGIOSISSImè fœminæ, & monasterij Præfectæ, authore Diuo Hieronymo Epistola 24. ad Marcellam.



22. Mart.

CVm hora fermè tertia hodiernæ diei septuagesimum secūdū Psalmum, id est, tertij libri principiū legere cœpissemus, & docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertij libri pertinere, quòd scilicet, Defecerūt hymni Dauid filij Iese, finis esset prioris, Psalmus uerò Asaph, principium sequentis, & usque ad eum locū peruenissemus, in quo iustus loquitur, Si dicebam, Narrabo sic, ecce generationē filiorū tuorū preuaricatus sum, quod in Latinis codicibus nō ita habemus expressū, repente nobis nūciatū est, sanctissimam Leam exisse

de

de corpore. Ibique ita te palluisse cõspexi, ut uerè aut pauca, aut nulla sit anima, quæ fracto uase testaceo, non tristis erumpat. Et tu quidem, non quòd futuris incerta esses, dolebas, sed quod triste funeri obsequiũ non dedisses. Denique in medijs sabulis rursum didicimus, reliquias eius iam Ostiam fuisse delatas. Quæras: Quò pertinet ista replicatio? Respondebo tibi uerbis Apostoli: Multum per omnem modum. Primum, quod uniuersorum gaudiis prosequenda sit, quæ, calcato diabolo, coronã iã securitatis accepit. Secũdo, ut eius uita breuiter explicet. Tertio ut designatũ cõsulẽ do suis seculis detrahentes, esse doceamus in tartaro.

Rom. 2

Vita Leæ sũmatim perstricta.

Et quidem conuersationem Leæ nostræ quis posit digno alleuare præconio? Ita eam totam ad Dominum fuisse conuersam, ut monasterij princeps, mater uirginum fieret, post mollitiam uestiam, sacco membra triuisse, insomnes orationibus duxisse noctes, & comites suos plus exemplo docuisse, quàm uerbis. Humilitatis fuit tantæ tamque subiectæ, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, nisi quòd eo Christi magis esset ancilla, dum domina hominũ non putatur. Inculta uestis, uilis cibus, neglectum caput, ita temen, ut, cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne reciperet in præsenti seculo mercedem suam. Nunc igitur pro breui labore æterna beatitudine fruitur, excipitur angelorum choris, Abrahæ finibus confouetur, & cum paupere quondam Lazaro, diuitem purpuratum & non palmatum consulem, sed atratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio. Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina præcedebant, qui, quasi de subiectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces, quem plausu quodam & tripudio populus Romanus excepit, ad cuius interitum urbs uniuersa commota est, nunc desolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix, sed in sordentibus tenebris continetur. Hæc uerò, quam unius cubili secreta uallabant, quæ pauper uidebatur & tenuis, cuius uita putabatur amẽtia, Christum sequitur & dicit: Quęcunque audiuimus, ita & uidimus in ciuitate Dei nostri, & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemensque contestor, ut, dum huius mundi uiam currimus, non duabus tunicis, id est, duplici uestiamur fide: non calceamentorum pellibus, mortuis uidelicet operibus prægrauemur: non diuitiatum nos pera ad terram premat, non uirgæ, id est, potentiæ secularis quæramus auxilium, non pariter & Christum uelimus habere & seculum, sed pro breuibus & caducis æterna succedãt, & cũ quotidiè (secũdũ corpus loquor) præmoriamur, in cæteris non nos perpetuos existimemus, ut posimus esse perpetui.

Eius humilitas.

Lu. 16.

Psalm. 46.

Duæ tunica.

Calceamenta.

Pera.

Virga.

VITA SANCTISSIMAE VIRginis Pariter & Viduæ Catharinæ, Filiæ S. Birgittæ, cuius ob diuinas relationes est in Christi Ecclesia celeberrimum nomẽ, authore quidem non prorsus certo, sed tamen fideliter conscripta: porrò ob uitandã prolixitatẽ, & ne stylus rudior lectorẽ eruditum offenderet, per F. Laurentiũ Surium aliquanto compræhensius reddita.

CAP. I.

22. Mar.

Eius parentes.



Enerabilis & Deo dilecta Catharina, patre Vlphone uiro nobili & matre Birgitta, quam omnis celebrat Ecclesia, in hanc lucem edita est. Quæ cum adhuc in cunis uersaretur, futuræ sanctitatis eius indicia non obscura diuinitus ostensa sunt. Nam adhibita illi nutrice, eius ubera sugere noluit, lasciuia & uitæ eius turpitudine, ut probabilis est coniectura, absterrita: Porrò sanctæ matris suæ & aliarum pudicarum mulierum ubera citra horrorem sugebat, ab incontinentibus fœminis cum lachrymis & uagitu prorsus abhorrens. Postquã autem ablectata est, sancta mater eius tradidit illam religiose instituendam Abbatissæ Risagergensi, cuius erat spectata uitæ integritas. Accidit interea, ut Abbatissa nocturnas Deo preces offerente, puellam Catharinam dormientem, malus dæmon, sumpta bouis cornupetæ specie, è lectulo cornibus excuteret, & semiuiuã prosternerent in pauimentũ. Dat illa gemitus miserabiles, & repentè accurrens Abbatissa, semimortuam in suo reponit sinu, apparet illic teterrimus dæmon, &, O quàm libens, inquit, illam iugulassem, nisi fuisset à Deo negata facultas. Cum septimũ ætatis annũ ageret, persuasa à puellis coætaneis, quadã uice cum illis cœpit puparũ ludo operã dare. Sed quia ad maiora à Domino parabatur, illam tãtillæ ætatis puerilem uanitatẽ non passus est abire impunitam, ne animũ eius tales ineptiæ ut plerunque solent, dissoluerent. Permisit igitur, ut proxima noctè ualde infestos sentiret dæmones. Videbat enim in somnis multos impuros spiritus in puparum specie ad suum uenire cubiculum. Cumque ad eam accesissent, è lectulo extractam atrociter flagellarunt, ita ut toto corpore liuida cerneretur. Mox igitur huiusmodi ludis & uanitatibus longum ualere iussis, deinceps se nullis prorsus ludentibus miscuit: immo contra illius ætatis ingenium, quandam præ se morũ ferebat maturitatẽ.

Traditur cuidã Abbatissæ instituenda.

Dæmõ ei infestus.

Caditur à dæmonibus.

CAP. II.

Vbi ad nubiles peruenit annos, uoluit pater ut nuberet. Illa, quæ multa in Deum & Christi sanctissimam matrem seruandæ integritatis fiducia niteretur, non recusauit. Nupsit ergo uiro nobili Egbardo: sed ita nupsit, ut ipsum quoque sponsũ ad nuncupandum Deo castitatis uotum, diuina faciẽte gratia, adduxerit. Ambo igitur suã pudicitiam, interposito iureiurando, Christo consecrarunt, & deinceps in Domino castisimè pariter degentes, sub pompa seculari sancta quadam calliditate hosti pudicitiæ illuserunt, cum qua nobis est bellum intestinum, posteaquàm sanctis præcibus, genuflexionibus & uigiliis noctu incubuerant, humi in cubiculo substernebant pannũ aliquem, capitique ceruicalia singula supponẽtes, ita separatim cubabãt, ne hyeme quidẽ hũc morem immutantes. Solebat sancta Catharina castissimo coniugi suo crebro referre uirtutum exercitia & asperitatem pœnitentiæ, quæ ipsa in sanctissima matre sua Birgitta partim uiderat, partim ab aliis didicerat, ut ipsi quoque his sese conformarent. Itaque uigiliis & præcibus etiam ieiunia adiungebant, ut in seruitutem caro redigeretur, Christique amore non modo à uetitis, sed à plerisque etiã licitis abstinebant escis. Nouerant enim quanta sit abstinentiæ uirtus, quippe quæ uitam producat, castitatem tueantur, Deum conciliet, profliget dæmones, illustret intellectum, animum confirmet, uitia expugnet, carnem edomet, diuini amoris gratiam in hominis pectus inuehat. Felix planè horum coniugium, quod nõ fœda carnis libido, sed syncera in Christo dilectio conflauerat, & coram Deo quidem instar liliorum suauiter redolebant fragrantia castitatis, porro apud proximos uirtutum exemplis & exercitiis & gratia bonæ famę & optimę existimationis. Erãt uerò in eorũ familia hoĩes spiritalis uitæ rudes, q̃ apud Carolum Catharinę fratrẽ, eũ superstitionis insimularẽt. Ille ductus curiositate, clã in eorũ cubiculũ ingrediẽ, uidetq; eos

Nubit uiro.

Vouent ambo continẽtiam.

Abstinentiæ effect⁹.

Carolus frater reprehendit S. Catharina institutũ.

non uoluptati deditos, sed laneis iisque asperis indutos uestibus, sprera lecti molitie, humi seiunctim cubare. Id ille moleste ferens, ut solent, qui non sapiunt ea, quæ sunt spiritus, tanquam fatuos & superstitiosos eos obiurgauit, nec effecit tamen, ut ullis uel repræhensionibus, uel obtrectationibus, uel irrisionibus à continentiæ & abstinêtiæ studijs retraherêtur.

CAP. III.

Abijcit pompasas uestes.

Sed quia carnis continentia sola, non sufficit, nisi etiam animus fit impollutus, & à superbiæ fœtore alienus: uenerabilis Christi ancilla Catharina suæ pudicitiæ firmum præsidium adhibuit, uerã & uoluntariam animi summißionem & humilitatê. Cœperat tum illa uestium simplicitas, quæ antiquitus in ea regione seruata fuerat, mutari in fastum & pompas, maximè apud nobiles: sed sancta uirgo id genus uestiũ paulatim à se remouit, nec ullis obtrectationibus & irrisionibus adduci potuit, ut ab humilitate & prisca patriæ consuetudine discederet. Eius autê exemplo permotæ multæ nobiles, consodales & cognatæ eius, uestium pompas & cultum superfluum abiecerunt. In iis fuit nobilis domina, uxor Caroli, cuius ante mentio habita est: quæ licet initio pertinaciter illi resisteret, at postea in melius uitam commutauit. Cum enim in Chalmarnensi urbe pariter orarent sancta Catharina & hæc fratris eius coniux in sacello beatissimæ Mariæ, idque coram illius imagine, paululum ipsa obdormiuit, uidebatque diuinam Virginê blando uultu Catharinam, se uerò toruis oculis iracũdè intueri. Itaque multum anxia, cum lachrymis dixit ad matrem Dei: Cur me ita terribiliter respicis Domina mea? Cui illa respondit: Et quare tu non obtemperas consilijs mihi dilectæ Catharinæ? Si tu eius exêplo & monitis habitum moresque tuos correxeris, ego te quoque blanditer respiciam. Illa ad se reuersa, non immemor quid uidisset & audiuisset, illicò repudiatis superbis uestium ornamentis, ad sanctæ Catharinæ exempla se composuit. Id ut uidit maritus eius Carolus, qui tum adhuc totus erat mundo deditus, turbato animo dixit sorori suæ Catharinæ: Non sat erat, ut te nobis monacham exhiberes, nisi meam quoque coniugem tibi adiungeres, & omnibus ridendam propinares? At sancta uirgo æquo ferebat animo opprobria & irrisiones: porrò se laudari ob rectè facta molestè ferebat, obtestans eos, qui ipsam laudabant, ne id facerent, immo familiares suos, qui secretorum eius erant conscij, & eam pro seruata in matrimonio pudicitia uirginali felicem prædicabant, cum lachrymis sæpißimè obiurgabat, ne aliquid eiusmodi deinceps dicerent.

Nõ fert se laudari.

CAP. IIII.

Obitus patris eius.

Non multum intercesit temporis ab inito coniugio, & pater eius dominus Vlpho Gudmarsson, Neritiæ princeps, in senectute bona defunctus in cœnobio Aluastra honorificè tumulatus est. Eo mortuo, sancta Birgitta coniux eius, diuinitus iussa, Romam abiit: cumquè solicita esset pro obtinẽda suæ peregrinationis fideli socia, quæ eam in negociis arduis familiarius adiuuaret, à Christo iussa est bono esse animo: ipsum enim curaturum, ut fida potiretur adiutrice, quam etiam speciali suæ benedictionis gratia esset peruenturus. Itaque cum iam quinquênium ferè præterisset, postquam S. Birgitta à Suedia Romam uenerat, incredibili Romam adeundi desiderio ardere cœpit Catharina filia eius. Nec latebant Eghardum eius suspiria immensa, causam querei infositæ ea sciscitanti, non reticuit Catharina, quid animo agitaret. Ille uerò sciens animi eius constantiam, eam diuinitus perurgeri existimabat, nec ausus fuit ei se opponere, licet tenerrimè illam diligeret. At nihilhominus ueritus, ne quid fœminæ tanti decoris & florentis ætatis, pura quæ annos duntaxat babere decem & octo, in tam longinqua perfectione ad uersi accideret, non illicò assensus est. Victus tandem & illius precibus & animi religione, sumptus in iter necessarios & honestos comites comparat. Iam nihil nisi è patria excessus expectabatur, & eccè Carolus Catharinæ frater ira percitus, minas atroces intentat Eghardo, si permittat sororem ipsius ire peregrè. Cõmodum tum domo aberat Eghardus, & literæ Caroli in manus Catharinæ uenere, quæ suspicata quod erat, literas resignans legit, minasquè fratris ad auunculum suum Israelem uirum potentem, multaque in Deum pietate & prudentia insignem retulit. Is iubet eam ob fratris minas non discedere à proposito, dicês seiram illius facile sedaturum. Addidit uerbis humanißimis etiam munera, ut maturius proficesceretur. Moa igitur sedat itineri cum D. Gorstano Tbunasson Marastello Suediæ, & aliis duabus Suediæ nobilibus matronis.

CAP. V.

Catharina Romã uenit.

Mari non sine multa difficultate emenso, per Germaniam iter habuere in Italiam, atque tandem Augusto mense Romam Catharina peruenit, agebat tum sancta mater eius Bononiæ, quo Christus eam miserat cuiusdam Abbatis & fratrum eius admonendorum causa. Erat cum illa D. Petrus Olauus, pater eius spiritalis, & pauci è familia. Porrò Catbarina nesciens quò illa abijsset, ad dies octo anxiè quæsiuit eam Romæ. Interim D. Petrus Olauus cœpit urgeri quibusdam intolerabilibus animi stimulis, ut Romam rediret. Ascensit, licet inuita S. Birgitta & ille celerrimè proficiscêns, ubi Romam uenit, in æde S. Petri Catharinã & comites eius offendit, quã sanè humanisimè salutans, nihil iam dubitabat eius causa se fuisse compulsum ire ad urbem. Sequenti die cum illa & sociis eius profectus est ad matrem, & ab Abbate monasterij pro S. Birgittæ amore, cuius sanctis exhortationibus iam ad meliorem se frugem receperat, honorificè accepti sunt. Post dies paucos hortante matre, Catharina cum suis Romam repetit, & cum multa deuotione ad stationes & limina sanctorum accesit. Deinde exactis Romæ aliquot septimanis, patriam reuisere constituit, cumquè iam ad itet accincta esset, mater ea illa percontata est, quã se offendit, quã nellet ne cum ipsa Romæ manere, & Christi causa labores & aduersa quæque perpeti. Tum illa tota inflãmata spiritu respondit se non modo patriam, cognatos, amicos, diuitias & delicias, sed ipsum quoque Eghardum quem suo corpore chariorê haberet, pro Christi uolũtate & amore libenti animo relictura. Vbi igitur consensit matri, Christus ei reuelauit, ipsam esse fidelem adiutricem quam ei promisisset. Adiecit etiam, se illã multis acturũ gratiæ muneribus. Et certè ab eo têpore, quo se uouit cũ matre permansuram, mirabilis ei à Deo collata est eloquentia, ita ut etiã apud principes & eruditos uiros de scripturis diuinis præclare diceret. Atq; ipse etiã Romanus Pontifex Vrbanus VI. cũ aliquãdo coram ipso & Cardinalibus uerba faceret, usque adeo eius miratus est sapientiam, ut ei familiariter diceret: Reuera filia, tu bibisti de lacte matris tuæ. Porrò autê nõ diu post horrere nonnihil cœpit insolitũ uiuẽdi modũ, & memor libertatis pristinæ, multũ anxia rogauit matrem, ut liceret ipsi redire in Suediã. Sensit sancta mater eius têtatione inimici id fieri, & ad Christũ se cõuertit, preces ei fundẽs. Qui ei indicauit obijsse Egbardũ, & eam admoneri uoluit ut à matre non discederet. Hoc ut illa percepit, submisit se quidẽ humiliter diuinæ uoluntati, nec tamen cessabat tortuosus serpês ei ob animi oculos repræsentare

Roma sacra inuisit loca.

Eloquẽtia & sapientia eius

Tentatur satana.

tare natalis soli delicias: & licet eas ratione & uoluntate respueret, tamen cum ei esset molestiæ & importunæ satanæ uexationes, à matre sibi petijt adhiberi remedium. Et illa quæ iam eiusmodi tentationes uictria superasset, oportunum filiæ carnali adhuc affectione laboranti, remedium apposuit, molestum sanè carni & sanguini, sed quod ipsa quoque Catharina summoperè appeteret. Curauit enim eam aliquoties uirgis cædi, donec omnis illa tētatio instar fumi euanuit. Non potuit superbus dæmon tantam ferre humilitatem, sed tāquam ipse esse flagellatus, cum ignominia aufugit.

CAP. VI.

PEr id tempus Romanus pontifex Auinione residebat. Præbuit ea res improbis multis occasionem prædas agendi Romæ, & multa cōtra fas attentandi, adeò ut peregrini & tenuiores homines, illorum audacia & importunitate absterriti, non auderent ad promerendas cōdonationes, quas indulgētias uocant, atque ad stationes accedere: maximè uerò periculū impendebat fœminis ætate & forma præstanti. Quæ res in causa fuit, ut etiam S. Birgitta Catharinæ filiæ interdiceret, ne sine multis socijs sacra loca inuiseret. Itaque matre cum suo confessario ad stationes & indulgentias abeunte, illa dies non paucos cum suis ancillis hæsit domi. Adest rursus satan, & acerbas in eius animum cœpit cogitationes immittere, tanquam alijs suarum animarum lucra captantibus, ipsa instar bruti animantis, ab omnibus spiritalibus bonis arceretur. Addebat his, eius cognatos, fratres & sorores in patria cum summa tranquillitate seruire Deo, ipsam uero miseram ducere uitam: præstare igitur, ne in lucem quidem editam fuisse, quam id genus inertem uitam uiuere. Erat hæc in animo sanctæ uirginis tentatio uehemens, adeoque eam mœrore & perturbatione oppleuerat, ut matre illius reuertente, & serio præcipiente, ut tanti mœroris causam ediceret, simpliciter responderet, se loqui non posse. Et certè iam planè instar mortuæ facies eius expalluerat, oculi transuersi erant: intantum ei molestus erat dæmon, id genus importunissimis ingerendis cogitationibus. Porrò nocte proxima in somnis uisa sibi est uidere totum mūdum quasi inflammatum, seque in medio ignis positam in parua quadam planitie, planeq; desperantem ab illis se posse flammis eripi. Tum uerò apparentem ipsi beatissimam Mariam uirginem, his se uerbis deprecantem: Adiuua me clarissima Domina mea. Illam uerò respondentem: Et qua te possum ratione iuuare, quæ tanto patriæ teneris desiderio, oblita sponsionis tuæ, & neque Deo, neque mihi, neque matri tuæ, neque patri spirituali obediens? Si uerò offerentem se ad omnia exequendaque, iuberet Dei mater: atque tum demum Dei genitricem dicētem: Obedias igitur matri tuæ & patri spirituali. Expergefacta inde Catharina, matrem cum omni humilitate celeriter adijt, ueniam suæ incōstantiæ petiit, promisitque se deinceps ad mortem usque libenter in exilio cum ipsa permansuram.

Rursus eam tētat hostis.

Visio illius.

CAP. VII.

VOlens igitur S. Birgitta eius saluti certius cōsulere, ne fortassis materna indulgentia remissius ageret, Dominum Petrum confessarium suum, uirum sanctissimum & multiplici sancti spiritus munere cumulatum, multis eo tandem precibus adigit, ut pateretur Catharinam filiam ipsius sibi obedientiam polliceri. Et fecit id tunc Catharina, adeoque præstitit, quod promiserat, ut nihil omnino absque illius permissu facere uellet. Munita igitur sanctæ obedientiæ uirtute, quam non ignorabat nihil nō posse promereri apud Deum spiritalis exercitij militiam accuratius complectitur, & corpori suo subiugando frena castitatis arctius adhibet, ne qua ratione in mortiferæ uoluptatis consensum prolabatur. Nam tametsi etiam in matrimonio uirgo integra permansisset, non poterat tamen non timere ætati lubricę, & ne quid hostis uersutus fraudis ipsius iuuentuti molliretur. Posuit igitur Deum altissimum refugium suum, illum obnixe deprecans, ut uires suggereret contra insidias inimici. Cumque sabbato quodam sacram esset sumptura Eucharistiam, ipso sacerdote audiente, ita ferè precabatur: Redemptor pijssime, qui hoc corpus de uirgine intemerata accepisti, & in cruce atrocissimè distendi uoluisti, obsecro te indigna peccatrix, ne me sinas labi in peccata. Et quia militem egregium in hac uita mortali habui custodem pudoris mei, illo iam uita functo, alium mihi asciscere uolo sanctum Sebastianum militem cumprimis strenuum, & martyrē tuum sanctissimum, eiusque oro, ut me curæ committere digneris. Hæc & alia ut dixit, sacram accepit Eucharistiam: tantaque precum eius fuit efficacia, ut deinceps à multis periculis non sine miraculo eam constet præseruatam. Vixit autem sub matris cura haud secus atque in monasterio, habuitque confessariū D. Petrum Olauum, cuius salutaribus consilijs promptè se accommodabat. Matris quoque uitam & mores ob oculos statuebat, didicitque ab ea certis temporibus tenere se intra silentium, non ignorans, quot bona ex silentio, quàm innumera mala ex loquacitate nascantur. Si interrogata fuisset, pauca & rationi cōsentanea respondebat porro de ijs, quæ pertinent ad implendā Dei uoluntatem & ad eius exequenda præcepta, omnibus, præsertim inopibus & peregrinis, humiliter loquebatur, obseruans illud sapientis cuiusdam: Omnis enarratio tua sit in præceptis altissimi. Romæ degēs, pauperes & peregrinos humaniter fouebat, permultos è patria eò aduentantes, tum eleemosynis, tū suaui & familiari sermone recreabat, hortans eos ad patientiam & Christi Iesu amorem crebro id inculcās, ut assiduè memores essent acerbissimæ passionis eius, & à præceptis nequàquam deflecterent. In ijs unus erat pauper & peregrinus, quem crebro ad se accire solebat, prælegens ei aliquid ex sacris euangeliis, siue de uitis sanctorum; diuina quoque præcepta ei exponens, & ad uitanda septem illa mortifera peccata summoperè illum inuitās. Is postea cum ea reuersus in patriam, in monasterio Vuatstena frater Conuersus, ut uocant factus, bonam Christo militiā militauit, multaque laude digna de eius sanctitate fratribus referre consueuit.

Eius pcatio.

Ec. 16.

Eius humanitas erga pauperes & peregrinos.

Promittit obedientiā confessario.

CAP. VIII.

CVm adhuc Romæ ageret, uiuēte matre, etiam in ętate iuuenili, puta annos habēs nō amplius uiginti morū fuit grauitate spectabilis, & sensus canos præ se ferens. Accedebat eo corporis elegantia, quæ omnium oculis eam amabilē reddebat, adeo ut non pauci magnates illam optarent habere coniugem, uotumque suum, tum per seipsos, tum per alios ei aperirent, multa eaque amplissima offerentes munera. At illa constanter omnibus respondit, se Christo perpetuam uouisse continentiam, nec uelle mortalis uiri subire torum. Dolebant illi nihil se potuisse blādis efficere pollicitationibus: itaque ad minas & uim inferendam conuertuntur: ponunt insidias in uijs publicis, ut eam raperent uel inuitam. Accidit tum temporis, ut, matre eius alij occupata, cum multis nobilibus Romanæ urbis matronis ad S. Sebastianū extra muros, ob condonationes siue indulgētias, promerēdas se conferret. Et eccè comes quidam cum magna hominum caterua sese in syluas abdit, & ut certo cognouit Catharinam illac transituram, iubet suos esse para-

In iuuētute moribus maturam se exhibet

Multi eam conantur sibi adsciscere coniugē

paratos ad rapiendam illam. Et illi quidem è suis prorumpunt latibulis: sed subito offert se illis ceruus, cui capiendo dum acriter intendunt, Catharina cum cæteris matronis celeriter redit ad urbem, erepta insidiis ex insidijs aucupis. Viderat eius & periculum & euasionem sancta mater eius in spiritu, reuertentique tantam felicitatem gratulabatur. Ex illo tempore nò ibat palam ad stationes, sed contenta uisitasse uicinũ templum domui suæ, raro in plateis uideri uoluit. Nõ tamen etiam extra urbis muros religionis ergo proficisci dubitauit, quoties mater eius diuinis edocta reuelationibus, id uoluisset. Ita quandoque instante solennitate S. Laurentij, mater eius dixit illi: Cras, Deo benè uolente, simul ibimus ad S. Laurentium. Cumque illa respondéret, uereri se, ne ab illo Comite ui adhibita raperetur, mater dixit: Confido in Domino Iesu, nos eius misericordia ab omni periculo immunes fore. Ipsis ergo D. Laurentij ferijs cum se S. Crucis signo muniissent, & sanctissimo martyri commendassent, abeunt ad eius ecclesiam. Porrò comes latitabat illic quidem cum suis satellitibus, sed diuinitus cæcitate percussus, tandem ad S. Laurentij ædem perductus postrauit se coram illis, ueniamq; obnixè petẽs, promisit se nihil eiusmodi deinceps attentaturum, immò eas pro uiribus defensurũ, & modis omnibus eis gratificaturum. Tum uerò illis Dominum pro eo deprecantibus, illico uisum recepit: atq; deinceps multa eas reuerentia multisque beneficijs prosecutus est: ipsumque miraculum coram Vrbano Romano pontifice & eius Cardinalibus enarrauit.

Comes eam raptu rus, fit cæcus, & recipit lumen.

CAP. IX.

Mvltis sanè modis antiquus serpẽs per sua organa eius Deo consecratam sæpè oppugnauit castitatem. Iussa quondam tempore diuinitus fuit mater eius inuisere Asisium & ecclesiam, quæ de portiuncula dicitur, una etiam proficisci Dominus uoluit filiam Catharinam, promittens quod à cunctis infesti dæmonis machinamentis ipsas eriperet, & in itinere ab omni periculo seruaret immunes. Abeunt igitur Asisium, nec desunt comites. In ipso autem itinere cum die quodam non possent hospitiũ honestum nocte impendente, attingere, ad quandam perueuerunt pauperem cauponulam, & ægrè à caupone admissæ, inter angustas eius tugurij latebras, ue ab imbribus & niue corpora, ut cunque tuerentur, se condiderunt. Ecce autem nocte media multi eò latrones accurrunt, accendunt ignem, uultus omnium inspiciunt, & capti pulchritudine Catharinæ, obscœnos sermones, eique uim afferre constituunt. Quibus cum illa pudica mens correpta fuerit angoribus, quis explicet? Iam omne aberat humanum præsidium: unũ solum supererat, ut precibus Domini misericordiam implorarent. Quod cum facerent sanè deuotè, auditur mox tanquam sonitus aduentantis magni cuiusdam exercitus, itemque armorum strepitus: tum quoque uoces clamantium, ut capiantur illi perditi latrones. Quibus illi mirabiliter consternati, aufugiunt, nec ausi fuere ea nocte reuerti. Manè uerò S. Birgitta cum filia & reliquis comitibus susceptũ prosequitur iter. Ibi rursum adsunt scelerati homines, ut q nocte efficere nequiuerant, clara luce designarent, suamque explerẽt libidinem. Et illi quidẽ uiam ab utraque parte obsederant, sed percussi cæcitate, uidere non potuerunt cum bona in Deum fiducia illac securè transeuntes. Ita ergo diuina fretę protectione, Asisium peruenerunt, ubi diuinis cum essent recreatæ consolationibus, Romam reuersæ sunt.

Patitur latrones infestos

Latrones obcæcantur.

CAP. X.

Cernens autem Catharina tam euidentia erga se diuinæ bonitatis indicia, ut præpotẽti Deo posset magis magisque placere, omnium cæterarum fundamentum, puta sanctam humilitatem, usqueadeo sectata est, ut non modo sibi ipsi uilesceret sed uellet etiam ab alijs uilis haberi, & duci pro nihilo. Et quamuis eius præclara extarent uitæ merita, nequaquam tamen ab alijs sibi sanctitatem uoluit attribui, sed potius non alio, quam peccatricis loco haberi. Ab illa uerò interna animi submissione proficiscebatur exterior illa sui abiecto, atque humiliatio in uerbis & corporis habitu, cunctisque actionibus. Nec ferre æquo poterat animo, ut à quoquam laudaret, laudem omnem suorum rectè factorum illi transcribi uolens, quem sciebat bona omnia in nobis efficere & operari. Charitate quoque in Deum fuit eximia: & ut omittamus eam ab infantia preces Horarias diuæ uirginis, septem psalmos, quos pœnitentiales uocãt, multaque alia quotidiè legisse, prius quam se ad dormiẽdum componeret, diebus singulis horas quatuor continenter impendebat flectendis genibus & tundendo pectori, multisque fundendis lachrymis in Dominicæ passionis commemoratione, ueluti totam se Domino in holocaustum offerens. Deindè & nocturnis & diurnis fessa laboribus, somno membra fatigata promisit, sed nõ ualde diuturno. Nã semper admodum manè surgens, redibat ad preces, in silentio quotidianum Deo sacrificium impendens, nec ante meridiem, nisi urgeret necessitas, à sanctis occupationibus desistens. Orauit quodam tempore Romæ ante aram S. Iohannis Euangelistæ in æde maiori D. Petri, apparuitque illi fœmina peregrina, albá induta ueste, precincta balteo, album ferens in capite uelamen, & pallio arto operta. Accessit autem celeriter ad illa, salutansque eam nominatim, supplex rogauit, ut oraret pro anima Noricæ. Sciscitante autem Catharina cuias esset, respondit se Suedam esse, uxoremque fratris eius Caroli obijsse. Tum illa rogauit, ut ueniret ad ædes matris suæ. Illa uerò ait id sibi non licere: porrò breui ipsas habituras non parum subsidij è patria. nã Noricam legasse eis auream capitis sui coronam, iterumque repetebat, ut fideliter precaretur pro anima illius: sicque dispatuit. Admirans autem Catharina, rogabat ancillas, quonam abijsset matrona illa. Responderunt illæ, se quidem audiuisse uocem cum ipsa loquentis, sed neminem uidisse. Stupens igitur indicauit matri suæ, cui oranti reuelatum fuit migrasse è corpore Cidham uxorem Caroli, eiusque animam petendæ opis causa, filiæ apparuisse. Non multo post uenit è Suedia Ingeualdus Amundisson, familiaris Catharinæ, qui ei & obitum indicauit Cidhæ, & coronã attulit auream, quam pro more patriæ in capite ferre solebat. erat enim ex nobiliori Noticorum stemmate orta. Fuit autem tanti precij corona illa, ut ad totius anni uictum S. Birgittæ & filiæ Catharinæ, totique earum familiæ suffecerit. Solebat uerò Catharina Domino preces oblatura, locum secretum expetere, ut posset liberius Domino cor suum effuodere.

S. Catharina eximia humilitas

Preci bus diu tissimè incũbit

Anima uxoris Caroli apparet ei, & petit pro se orari

CAP. XI.

Fvit sanè tanta erga proximos beneuolentia & commiseratione, ut posset ipsa quoq; sibi usurpare illud sancti Iob: Ab infantia mea creuit mecum miseratio, nempe erga inopes & morbis affectos. Solebat enim sanctissima mater eius ad huc tenellã secum ad domos hospitales & nosocomia ducere, & illic ipsa inspectante, miserorum plagas, uulnera & ulcera sine horrore suis manibus deuotè contrectare, multa quoque eis conferre beneficia, & optimis sermonibus illos consolati: ut filia eius exemplo disceret

Iob 31

S. Birgitta pietas erga morbis afflictos.

sceret per omnem ætatem eis familia impendere humanitatis officia. Erant quidem nonnulli, qui reprehenderent piam matrem, quod teneras filiolas suas ad id genus loca perduceret, ueriti ne quid eis aduersi accideret ex fœtore: at illa respondit ea causa se id facere, ut discerent filiæ seruire Christo in morbidis & egenis. Et certè filiæ eius Catharinæ materna tum dicta, tum exempla adeo pectus penetrauerant, ut erga pauperes & afflictos summa afficeretur misericordia, eosque tum sermonibus, tum beneficijs liberaliter consoneret. Solebat uerò etiam clam noctibus matri in duro pauimento cubanti tegmen capitis sui supponere, dolens uenerabilem dominam tam duriter se habere. Et quia animi deuotionem uel maximè impediunt mundi & carnis desideria, ea tanquam uirus mortiferum summopere conata est profligare, & ut posset pro modulo suo Christo se conformare, qui cũ diues esset, propter nos egenus factus est, & humiliauit semetipsum: paupertatem & abiectiorem uiuendi rationem ultro complexa est: mundique calcatis diuitijs, uoluptatibus & pompis, immò ipsa quoq; propriæ uoluntatis abdicata libertate, alteri se per obediẽtiam subiecit, & exilium posthabitis amicorum solatijs ipsa patria charius habuit, ut posset dilectissimo Domino suo & rebus cœlestibus animi intentionem liberius affigere. Hanc uerò eius uoluntariam sui obiectionem munificus ille castarum mentium sponsus Christus Iesus etiam in hac uita in gloriam commutauit. Nam cum aliquando quædam nobiliores Romanæ matronæ peterent à matre eius, ut permitteret ei cum ipsis animi causa extra muros egredi, idque ob illarum insignem probitatem mater annueret, ubi ad uinearum macerias uentum fuit, uiderentque matronæ botros ultra macerias propendere, rogabant S. Catharinam, ut illos botros ipsis decerperet. Erat enim procera corporis statura, præter alias egregias utriusque hominis dotes, quæ eam cunctis reddebant amabilem. Illa uerò studio paupertatis iam manicas habebat attritas & consutas, neque uerebatur apud tantas matronas uilis & inops uideri. Itaque extendit brachia ut uuas carperet: & ecce matronæ illæ uidere sibi uisæ sunt brachia eius purpura magni precij operta. Accedunt igitur præ multa admiratione, tanguntque singulæ, cernuntque manicas insigni purpura rutilantes, aiuntque ad eam: Quis unquam crederet, domina Catharina, tanti precij uestibus uti te uoluisse? Ignorabant enim Christum cohonestasse sponsam suam. Testabatur hæc familia, quæ his interfuerat, itẽque sanctæ memoriæ magister Petrus, eius cõfessarius.

Prauas cupiditates abominatur. 2. Cor. 8.

Viles manicæ apparẽt purpureæ.

CAP. XII.

Decubuit quandoque sancta uirgo, matre adhuc Romæ degente. Erat tum graui correpta morbo, petiitque ab eius matre eã inuisendi copiam quidam nobilis baro, Ludouicus nomine. Erubuit uerò familia, quod uir tantus ad eam in uili lectulo iacentem esset accessurus. Erat is lectulus straminеus: ad caput ceruical exiguum: porrò operimẽtum uetustum consutum, ac nullius pene precij. Sed Dominus Iesus, qui sua inopia seruorum suorum uoluntariam paupertatem maximè illustrem reddidit non defuit sponsæ suæ. Cum enim potens ille & opulentus uir multis stipatus ad eam accessisset, uidebatur ei lectulus illius aureo & purpureo tectus operimento. Stupens igitur dixit famulis suis: Hæ dominæ pauperes ab omnibus putãtur, nam sæpè ob res necessarias emendas pecuniam mutuo accipiat. Præstaret, illas tanti precij purpuram, tantumque apparatum, quem illic uidimus, distrahere, quam premi inopia. Inter alias uirtutes, quarum celebri opinione apud omnes mirificè redolebat, erga domesticos & qui eam iniu-ria afficerent, sancta uirgo egregiam semper animi patientiam declarabat. Accuratè enim secum perpendit si quid à nobis benè gestum sit, id facilè redigi in nihilum, si sit animus patientia destitutus. Vt igitur solent odores tum latius spargi cum commouentur, ita hæc sancta uirgo, iniurijs & persecutionibus infestata, præcipuam exhibebat patientiam: haud aliter quã qui eam affecissent beneficio, diligens eos, à quibus offensa fuisset. Verum autem uera quis sit humilitate præditus, tum potest intelligi, si placidè ferat iniuriã. Præclarum sanè huius uenerabilis uirginis patientiæ testimonium reddidit religiosa Deoque sacrata uirgo Margareta Caroli fratris eius filia: quæ cum quinquẽnio ei inseruijsset, affirmabat se nullam unquam impatientiæ uocem, immò ne signum quidem commoti animi in eos, qui eam læsissent, animaduertere potuisse.

Paupertas eius à Christo cohonestatur.

Eius egregia patientia.

CAP. XIII.

Annis uiginti & quinque cum sanctissima matre sua Romæ & quocunq; illa profecta fuisset, permãsit: sacra cum illa loca inuisens etiã procul in diuersis & longinquis regionibus, Domini cumq; adiens sepulcrum in Ierusalem. Feruens Christi amor tantos labores facilè superauit. Cum essent Hierosolymæ, sancta mater eius febre correpta est, quæ etiam illi inhæsit, donec Romam reuerteretur; ubi Christus obitus eius diem & pleraque alia ei reuelauit. Et illa quidem sanctissima matrona Romæ defuncta est & humata: sed post quinque septimanas inde recedens filia eius, secum eius sacras reliquias asportauit in Suediam. Interim multæ ad eam accedebant matronæ tum nobiles, tum etiam è plebe, sacras illas reliquias deuotè exosculantes, quas uirgo sancta hortabatur, ut posthabitis mundi labentis illecebris ac pompis, cœlestibus bonis ardenter inhiarent. Et multi sanè utriusque sexus nobiles, eius sermonibus permoti, ad meliorem sese frugem recepere. Venit tandem cum sacro pignore Dantiscum in Prussiam, ubi sanè seueriter repræhendit peccata Crucigerorum, proposuitque eis minas terribiles, diuinitus matri eius reuelatas. Poterat tum dicere cum propheta, Loquebar in testimonijs tuis in conspectu principum, & non confundebar. Stupebant uerò illi cum diuina sapientia coniunctam uirginis eloquentiam, nec potuit quisquam contradicere uera loquenti. Inde nauigant Suediam uersus, & stella duce, quæ solis fertur superasse splendorem, meridie perueniunt ad quendam Suediæ portum, de quo ne cogitarant quidem. Inde soluentes, appellunt ad Ostrogotthiæ portum Sudhercopẽsem. ubi eorum aduentus innotuit, quem iam multi auidè expectauerant, innumera eis occurrit multitudo nobilium, plebeiorum, clericorum & monachorum, qui illos & sacras reliquias B. Birgittæ, multorumque aliorum sanctorum, quas matri & filiæ donauerant Cardinales, regina Neapolitana, barones & nobiles matronæ Romanæ, compluresque monasticæ uitæ professores, cum præcipua deuotione & gaudio usque ad monasterium Vuatstenam deduxere. Venerat cum S. Catharina Petrus de Aluastro ordinis Cistertiensis Prior admodum uenerabilis. Is à Sudhercopia Vuatstenam usque in urbibus & pagis crebro sermonem habuit ad populum confluentem, exponens eis quam mira Deus per illam fecisset, quantisque miraculis illustrasset matrem eius sanctissimam Birgittam diuersis in regionibus.

Annis 25. peregrinatur cum matre.

Obitus S. Birgittæ.

Ps. 118

Reuerentia Suedorum erga sacras reliquias.

CAP. XIIII.

Cvm Lincopiam uenisset S. Catharina cũ sacris reliquijs, Nicolaus sanctæ memoriæ eius urbis Episcopus obuiam processit, idque ritu solenni,

ni, cum clero & monachis, populo subsequente. Pulsabantur campanæ, resonabant organa, laudes canebantur Deo, qui est mirabilis in sanctis suis, & glorificat honorificantes se. Vbi ad maiorem ædem uentum est, concione absoluta, Episcopum & canonicos seorsim conuocat Catharina, sua negocia explicat, & ipsum antistitem cum multa reuerentia de quibusdam ieiunijs immoderatis admonuit. Multo enim tempore ille se incluserat, soli Deo uacans in ieiunijs, uigilijs & precibus, posthabita cura pastorali: non quod laborem detrectaret, sed quod mala usque adeo excreuissent in regno Suediæ, ut citra cleri & ecclesiarum dispendia non posset se murum opponere pro domo Domini. Zelus domus Dei comederat eū, & opprobria eaprobrantiū priuilegiis ecclesiæ ceciderāt super cor eius. Sed audito sapienti sanctæ uirginis consilio, decreuit æquo ferre animo afflictiones: multumque deinceps ueneratus est eam. Tandem quarta feria intra octauas Petri, & Pauli ad Vuadstenense monasterium S. Catharina peruenit, & cum ingenti gaudio excepta est. Habita deinde collatione cum fratribus, ad sorores siue sanctimoniales ingressa est, cum illis intus permansura. Ab eo autem tempore cœpit illis præesse, & regulam Saluatoris, quam apud matrem tot annis didicerat, ipsis suo exemplo declarare multumq; abhorrebat ab illis ouibus, quæ essent à sancta illarum professione alienæ. In primis autem detestabatur obtrectationes, q̄ alienæ famæ morsus uenenatos infingūt. Videbant in ea omnes tum fratres tum sorores exempla totius honestatis & sanctimoniæ: feruorem in diuinis officijs in rebus duris, & aduersis patientiā: Post preces horarias solebat cum una è sororibus psalteriū relegere. Euocabat autem modo singulas, modo uniuersas sorores, & ad regulæ obseruantiam humanissimè eas incitabat.

1. Re. 2

Lincopen. antistitem ob ieiunia immoderata reueretur admonet.

Praest monasterio Vuatstenen.

CAP. XV.

Posteaquam reliquiæ beatissimè Birgittæ in Vuatstenensi cœnobio repositæ fuere, multis cœperunt coruscare miraculis, permultique ea di uersis regionibus eo confluxere, laudantes Dominum in operibus admirandis, quæ per eius merita fiebāt. Permouit ea res regem & regni proceres, miserūtque Catharinam, ut Romæ ageret cum Pontifice de S. Birgittæ in diuos relatione. Fecit illa, ut iussa fuit, & Romam ueniens, omnium in Romana curia animos negocio huic promouendo addictos comperit. Veniebant tum ad eam multi Romani nobiles eius preces expetentes, memores pristinæ eius conuersationis. Erat id temporis extra urbem uidua quædam nobilis soror Latini baronis Romani. Ea uiuebat parum honestè: admonitaque crebro à fratre suo Latino & uiris religiosis, ut caste uiueret, non solū nihil mutata fuit, sed multo etiam magis uoluptatibus dedit operam. Aegrè tandem ab ea Latinus impetrauit, ut Romæ cum ipso moraretur. Et eo quidem uenit cum multo fastu, sed in tantam incidit ægritudinē, ut eius salus à medicis desperaretur. Tū frater eius per seipsum, & alios pios homines multum admonebat illas ut peccata sua purè confiteretur. Illa animo obdurato semper respondebat, se satis esse confessam. Rogauit igitur Latinus S. Catharinam, ut uellet miseram adire, & inuitare ad ueram confessionem. plurimum enim de eius sanctitate sibi pollicebatur. Illa ut erat ad consolandos ægros semper propēsa, nihil detrectauit: uenit ad languidam: hortabatur ut integrè confiteretur, sed nihil obtinuit. Cernens ergo eius obstinatum animum, orat circumstantes, ut Deo preces offerant pro salute miseræ: mox que in genua procumbit, Deum rogatura. Et ecce ipsa è Tiberi perspicuè cernebatur emergere fumus quidam aterrimus, figura orbiculati, ingēti mole instar plaustri fœno onusti. Is sursum elatus in aera, ferebatur pendulus supra ædes, ubi illa decumbebat: tantæque illic extitere tenebræ, ut alij ab alijs uideri non possent. Magno autem impetu è cœlo ruens illa fuligine nigrior moles, solo tenus oppressit domū proximam cubiculo, in quo misera iacebat. Ad cuius terribilem, horridissimumque fragorem ægra ingenti timore correpta, Catharinam ad se uocat, promittitq; cum lachrymis se facturam, quicquid illi uisum esset. Mox accersitur confessarius, ipsa id summoperè, quæ prius tota abhorruerat, expetente: factaque diligenter confessione, altero manè sacramentis munita, spiritum efflauit. Quotquot uerò illic aderant, fatebāntur eam gratiam illi precibus S. Catharinæ obtigisse.

Miracula ad reliquias S. Birgit.

Orat pro ea mina durat & illa resipiscit.

CAP. XVI.

Romæ matrona quædam nobilis septem abortus ediderat. Cernens uerò se marito ea causa minus gratam, cum iam iterum grauida esset, supplex adijt S. Catharinam, de cuius sanctitate nihil hæsitabat, eique suam exposuit calamitatem. At illa quasdam ei sanctissimę matris suæ reliquias dedit, admonens, ut usq; ad partum illas apud se deferret, pro mittens etiam se parturienti adfuturam. Vbi parten di cœpit adesse tempus, matrona ad se illam aduocat. Illa celeriter accurrit, adest laboranti, nec cessat à precibus, donec uiuam est enixa puelam, quam etiam Birgittam uoluit nominari. Tota uerò urbe eius rei fama dispersa est, & omnes non uulgaris miraculi loco habuere. Accidit etiam quandoque, ut, Catharina Romæ manente, Tiberis tanta existeret inūdatio, ut Romani Vrbis excidium uererentur. Iam enim pontem Lateranensem, & S. Iacobi monasterium, multaque ad iacentia ædificia unda cæcesserat. Itaque habito consilio, adeolant ad S. Catharinam, orant ut ne grauetur cum ipsis descendere ad insanientem fluuium, suas preces illi oppositura. Illa cum lachrymis negat, se indignam arbitrata. At Romani eam uel inuitam tollunt, & è domo exportatam, sæuientibus undis objiciunt. Mox ut illa aquas pedibus attigit, confestim retrorsum abiere, suum alueum repetentes. Stupent omnes, laudantque immensam creatoris potentiam, qui etiā in undis mirabilia efficit per sanctos suos. Huic spectaculo aderat sanctæ memoriæ D. Petrus Prior ordinis Cistertien. cuius supra mentio habita est, diaitque familiæ S. Catharinæ: Memoria retineatis ea, quę uidistis, hodiè, hæc nanque & alia eius miracula, & uirtutes olim requirentur. Cum autem sancta uirgo profecta esset Neapolim, illicque hæreret ob colligēda & conscribenda miracula, quæ per S. Birgittam tā in uita, quam post obitum eius Dominus ibi operatus est, fama sanctitatis eius permota, quędam magna domina uenit ad eam, & cum lachrymis explicauit ei, quemadmodum filia eius, uiro orbata, grauissimè infestaretur à dæmone nocturno, quod quidem ob cōmunem uerecundiam non esset ausa apertre propinquis, sed ex opinione sanctitatis eius sumpta fiducia, ipsi indicare non dubitasse. His auditis, ualde illarum uicem dolebat Catharina, & tacitè secum legens semel salutationem angelicam, ut semper erat solita, cū de rebus spiritalibus consuleretur, saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, ut purè sua peccata confiterentur. Aicbat enim, ob peccata in confessione celata, plerunque id genus illusiones accidere. Deinde, ut nudis pedibus & absque laneis indusijs cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi, coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicam orationem & angelicam salutationem. Addebat uerò, se quoque licet indignam ex commiseratione

Matrona septies abortienti uiuam prolem impetrat

Tiberis inundatione sistit.

Demonē mulierē ab utero, saluberrimis datis cō silijs, affligat.

tione libenter pro ipsis Dominum rogaturam. Fecerunt illæ dominæ, ut iussæ erant, & ecce die octauo ueniunt ad Catharinam, ingentes Domino gratias agentes, quod iam liberatæ essent ab illo impuro dæmone Catharinæ cõsilijs obtemperando. His & id genus alijs magna sanctitatis existimatio conciliata est S.Catharinæ non modo Romæ & Neapoli, sed etiam in multis alijs Italiæ & Germaniæ regionibus: complures que afflicti ad eam confugiebant, ut eius precibus à Domino consolationem obtinerent. nec sunt spe frustrati sua.

CAP. XVII.

Expeditis Neapoli, quæ illic exequenda susceperat, Catharina Romam redit, & urgebat quidem matris suæ in diuos relationem. sed Pontifice Gregorio xj. moriẽte, non potuit ita facile rem ad effectum perducere. Itaque totum illud negocium ad Vrbanum VI. Romanum Pontificem deuolutum est. Nouerat is Pontifex Birgittam, & cupiebat, eius sanctitatis cõscius, eam sanctorum catalogo adscribere, sed schisma tum recens ortum, multaque alia eius conatus retardabant. Iam quinquennium Catharina Romæ egerat huius rei causa, non sine magnis impẽdijs: sed cum uideret ob schisma impendeos spem nullam meliorem ostendi, quæcunque ad impetrandam sanctæ matris suæ canonizationem, ut uocant, facere uidebantur, puta uitam & miracula eius, cum fide dignis testimonijs conscripta, Romæ reliquit, diuinæ prouidentiæ rem totam committens: impetrataque à summo Põtifice Regula Saluatoris & priuilegijs quibusdam monasterij Vuatstenensis, constituit redire ad suos. Erat tum Romæ Cardinalis Eleazarus, qui à ineunte ætate sua multum dilexerat S.Birgittam tam uiuentem, quam uita functam, quippe qui in uita rectè instituenda eius semper consilijs se accommodauerat. Is Catharinæ quæcunque potuit in eius promouendis negocijs beneficia & auxilia humanissimè præstitit, illius uitæ sanctitate permotus. Romanus quoque Pontifex Vrbanus VI. cum cæteris dominis Cardinalibus, singulari quadam beneuolentia eam prosequens, literas Apostolicas ei contulit ad loca omnia, ad quæ esset accessura: adiũcto etiam ei magnæ authoritatis uiro, qui per Italiam ad Alpes usque tuto eam deduceret. Ex literis effectum, ut ab Italiæ & ab Germaniæ principibus & ciuitatum magistratibus ad modum honorificè exciperetur. Vbi in Prussiam tandem peruentum est, labore & morbo ualde exausta curru uehebatur. Quidã uerò ex eius familia somno correptus, è curru decidit inter equorũ pedes: porrò succedentes mox rotæ adeo eius costas attriuerunt, ut uix anhelitum ducere uideretur. In currum autem subleuatus, animum Catharinæ multo dolore affecit. Itaque suo more dicebat angelicam salutationem, & leuiter hominis quassatum latus contrectabat. Mox à deo ille restitutus est, ut qui præ doloris acerbitate spirare uix poterat, eodem die lætus discurreret, Christum laudans & S.Catharinam, cuius meritis esset salutem tam celeriter adeptus. Porro ab eo tempore, quo ab Vrbe discessit, corpore cœpit debilitari: & licet morbus quotidiana caperet incrementa, at nihilei de animi pietate & deuotione decessit: nec medicorum uoluit uti opera, quippe quæ toto pectore cuperet dissolui & esse cũ Christo. Deinde in monasteriũ Vuatstenẽs. reuersa, ab octauis Apostolorum Petri & Paulĩ, usque ad Dominicæ annunciationis solennitatem, uarijs continenter exercebatur corporis molestijs. Sed quanto erat corpore infirmior, tanto magis animi uirtus & robur augescebat. Accidit tum, ut quidam ex familia monasterij ab alto ædificio præceps in ligna & lapides decideret, fractisque dextri lateris ossibus, uix spiritum trahere uideretur. Id ubi illa resciuit, ad monasterij ostium descendit, oratione præmissa lesa membra tetigit, doloremque omnem ita repẽte depulit, ut æger, membris cõsolidatis, statim ad laborem reuersus sit, magnificans Deum, qui talẽ potestatem dedit hominibus.

Vrbani Pontificis erga eã beneuolẽtia.

Sanat cõtactu manus sua hominem mirè cõfractũ.

Item alterum.

CAP. XVIII.

In dies autẽ morbo inualescente, beata Catharina crebro se sacramentorum usu muniuit. Ab eo autem tempore, quo cum matre peregrinationes suscœperat, quotidie solita fuit peccata sua corde contrito confiteri: interdum bis ter ue id faciebat. Sciebat enim, Confessionem esse salutem animarum, nitiorũ expultricem, uirtutum instauratricem, oppugnatricẽ dæmonum, & quæ tum os tartari obstruat, tum paradisi portas reseret. Eucharistiam uerò in hac extrema ægritudine ob stomachi passiones sumere non audebat: sed quibus poterat deuotionis signis sacrosanctũ Christi corpus uenerans, leuatis in cœlum oculis, & quia lingua non poterat, spiritu Dominum deprecãs, adstantibus sororibus, feliciter obdormiuit. Viderũt tum homines quidam religiosi supra domum, in qua corpus eius exanime iacebat, per dies & noctes stellã consistere, donec esset tradita sepulturæ. Corpore autem ad monumentum allato, stella pariter suo nisu est loco moueri, tanquam obsequium funeri præstitura. Inter Missarum autem solennia, corpore in templo reposito, stella mãsit pendula supra feretrum: deniq; corpore humato, stella euanuit. Nec deerant, qui sanctè iurarent uidisse se luminaria mirè radiantia in aere, quæ ipsum feretrum antecederent, dum ad ecclesiam deportaretur. Ad eius obitũ in Vuatstena plurimi conuenere prælati, archiepiscopi, episcopi, & abbates ex regnis Suediæ, Daniæ, Nouergiæ & Gotthiæ. Aderat etiam Ericus filius regis Suediæ cum multis principibus, magnatibus & baronibus: ut omittamus inferiorum ordinũ clericos & laicos, quorũ fuit ingẽs copia. Sacrũ sanctæ uirginis corpus exportabat Ericus iã dictus cum regni principibus & proceribus: sed turbis ad sacrum contingendum corpus certatim irruentibus, ægrè potuit ad sepulcrum deferri. Sepulturæ officium non sine lachrymis expleuit sanctæ memoriæ Nicolaus Lincopensis antistes, adstantibus illi archiepiscopis, episcopis, abbatibus & multa cleri potẽtia. Inter hos erat Tordo episcopus Strengenensis, magna tum eruditione, tum authoritate præditus. Is pro singulari erga illam etiamnum in corpore degentem familiaritate & deuotione, manum eius compræhendit, eius se precibus commendans. Et ecce sensit ille manum suam fortiter comprimi manu S.Catharinæ, ut solet fieri inter illos, qui mutuo sibi fidem dant. Et quidem non parum apud Romanum pontificem eiusque Cardinales & eos, quos curiæ officiales nocant, iã olim laborauerat Catharina pro obtinenda illi suæ electionis confirmatione, cum ea causa is Romam uenisset. Obijt multa ueneratione dignissima Catharina in monasterio Vuatstenensi anno Christi 1381. XI. Calendas Aprilis, pridiè Annunciationis Dominicæ.

Ad eius tumulum & sanctam memoriam multa piè petentibus prestantur beneficia, largiente ille, qui in sanctis suis & laudabilis & mirabilis est: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Confitetur quotidie ans plurimis.

Reddit spiritũ.

Apparet stella.

Ericus regis filius portabat eius sacrum corpus.

Nota rẽ miram.

Marty

MARTYRIVM SIMONIS INnocentissimi pueri Tridentini, à Iudæis crudeliter necati, authore Ioãne Matthia Tiberino.

24. Martij



Ohannes Matthias Tiberinus, liberalium artium & Medicinæ Doctor, magnificis Rectoribus, Senatui populoque Brixiano salutem: Rem maximam, qualem à passione Domini ad hæc usque tempora, nulla unquam ætas audiuit, ad uos scribo magnifici Rectores, ciuesque præclarissimi: quam nuper his diebus elapsis Dominus noster Iesus Christus, humano benignè mi sertus generi, tanto tamquè horribili scelere stomachatus, tandem produxit in lucem: ut catholica fides nostra, si qua in parte debilis est, fiat tanquam turris fortitudinis, & antiqua Iudæorum rabies toto ex orbe Christiano deleatur, & de terra uiuentium, eorum penitus memoria pereat. Audite, qui regitis populos inauditum scelus, & pastorum more fidelium uestris populis inuigilate. Expergiscantur habitantes terram & uideant quales in sinu proprio uiperas nutriant.

Iudæi quam Christianis perniciosi.

Crudeles Iudæi non solum Christianorum res rabiosa usurarum fame consumunt, sed in capita nostra perniciemque cõiurati, filiorum nostrorum uiuo sanguine pascuntur, quos atroci in synagogis suis: affigunt supplicio, & instar Christi crudeli funere iugulant. Nuper in ciuitate Tridentina, quæ uersus Aquilonem Italiam à Germania, Lauisio flumine interlabente, disterminat: ea in regione, quæ ab Athesis ponte recedens, uersus castellum à læua protenditur, tres Iudæorum familiæ consedebãt, quorum capite fuere Tobias, Angelus, & Samuel: apud quem senex quidam *barbatus, Moyses nomine, quem uenturi Messiæ tempus & horam prophetico spiritu scire decantabãt. Hi ca in hebdomade, quam nos Christiani sanctã appellamus, die Martis, duodecimo Calendas Aprilis, anno incarnati Verbi septuagesimoquinto supra millenum quatercentenum, conuenerunt in domum Samuelis, ubi Synagoga & eorum templum spectandi gratia uiuentem uitulum, qui ad eos ea luce de Leuigi pago delatus erat. Et dum inter se plurima uario sermone conferrẽt, Angelus hanc rabido fudit de pectore uocem: In ista Parasceue & carnes & pisces abũde nobis sunt: unum tantum nobis deest. Respondit Samuel: Et quid tibi deficit? Tunc coniectis oculis adinuicem taciti omnes intellexerunt, quod de immolãdo Christiano infante loquererur, quem in cõtemptum Domini nostri Iesu Christi mactant atrociter, & exausto sanguine uescentes in azymis suis, à fœtore, quo grauiter olent Christiano se cruore præseruant: huncque suum appellant Ioel, id est, Iubileum. Sed annuebãt cautius eloqui oportere propter seruos, qui ob instantem parasceuen, diuersis impediti ministerijs, nunc huc, nũc illuc discurrebant. Postero autem die, cum omnes in Synagoga conuenissent, consultabant quonam in loco possent illum aptius occidere. Tobias & Angelus in domibus suis earum ob angustiam fieri recusabant propterea quod exiguo in loco difficile esset à pueris tam uastum facinus abscondere: sed propter rerũ omnium commoditatem & amplitudinem loci, melius apud Samuelem fore asseuerabant. At ubi sic decreuissent, disputabant quo possent ingenio masculum infantem surripere. Dumque inter se diuersa opinione cõtenderent, Samuel ad se seruum suum Lazarum iussit accedere. Coram quo statim cum adstitisset, Lazare, inquit tibi præstat animus Christianũ puerũ furari, & nobis illum tradere, centum ilico te donabimus Philippeis. Ad quæ respõsum paucis ita reddidit ille Res hæc, patres uenerandi, maximi discriminis est: eã ego penitus tentare recuso. Et confestim exiẽs de tẽplo, collectis sarcinulis suis, ad alias terras commigrauit. Die autem Iouis omnes in Synagoga congregati, ad Tobiam dixerunt: Animaduertimus neminẽ plus uotis nostris posse satisfacere, quam te. Versaris enim quotidiè cũ Christicolis, & pene omnes tibi familiares sunt. Facile potes unũ intercipere: quia nemo, cũ per ciuitatẽ obãbulas, in te aduertit. Dabimus operã profecto, ut tibi multa bona à nobis semper accedãt. Negat Tobias, & periculũ in negocio multis assignat rationibus. At illi suis hunc execrationibus adstringunt, & nisi pareat, minantur se illi perpetuo interdicturos Synagoga.

Iudæi in parasceue mactant Christianos pueros.

Tobias se recipit puerũ Christianum suffuraturum.

Tobias ergo uidens omnes in eum conspirasse, & premium sibi iam fore propositum, auri cæca cupidine captus: Aggrediar, inquit, patres libenter prouinciam hanc. Verũ, ut nostis, pauper sum ego, & ad cõmode uiuendũ ars mea non sufficit. Sunt & plures mihi filioli: eos & me uobis unicè cõmendo. Responderunt omnes: Adfer puerum huc, nulla enim unquam erga te nos arguet ingratitudo. Tunc ad Samuelem conuersus proditor, inquit: Nulla clane postes tui cõcludantur, ut si mihi quisquam opportune contigerit, intro possim illum leuiter impellere. Et transactis uesperis egressus, cœpit totam uiciniam solus obambulare: transiensque per uiam, quam Fossatum uulgus appellat, sese usque ad plateam celeriter transtulit. At ubi commode reperit neminem, flexit iter propere, simul & uestigia retro obseruata legit. Posteaquam locum illum attigit, quem Fossatum uocitant incolæ, insignem puerum ante fores patris super ligno sedentem cõspexit, nomine Simonem, qui nondum uigintinouem menses natus, adeo formosus erat in cunctis, ut in eo nõ compræhenderetur, quod iure reprehendi posset. Et accedẽs, lustrat neminem in puerum aduertere. Porrigit digitum Tobias blandus infanti. Speciosus puer, benignus ut erat & facilis cãdida manu capit molliter indicem. Procedit, sequiturque puer non passibus æquis. Cumque genitoris sedem pertransisset proditor, rabida dextera pulcherrimã manũ prænsat infantis, & nũc illũ trahit, & nunc mollia terga pulsans genibus impellit. Tunc respiciẽs puer, cœpit cum lachrymis pios extollere uagitus, & dulce matris inuocare nomen. Exanimatus ilico proditor, denarium extraxit argenteum, & porrigens infanti, illum blãdo sermone compescuit. Posteaquam ad extremum uiæ peruenit carnifex, omnia rite collustrans, cerdonem à sinistris respicit consuentem. Ibi exanimatus, ilico gressum continuit, donec aliorsum tandem lumina flecteret artifex. Tunc occasionem nactus, celeri gradu uiam pertransiens, in domum Samuelis intrusit infantem. Hic Samuel, ueluti tigris expectãs ad sanguinẽ, corripiẽs puerũ, ocyus in suũ thalamũ sustulit. Prætereo hic quanta tunc dracones illi sunt affecti lętitia. Vlulabãt siccis faucibus super Christianum sanguinem. Et ne puer, peregrino loco deterritus, clamorem effunderet, alij porrigebant uuas, alij poma, alij res alias, quibus ut plurimum infantẽs delectantur, donec silente puero dies secum nocte coniungeret. Interea genitrix eius Maria puerũ ut uidit abesse, nec solito more apud uicinos illum offenderet, percusso pectore, una cum coniuge Andrea totam per ciuitatem explorabat infantem. Pueri & omnes, è quorũ labris sæpè spiritus sanctus eloquitur, illum apud Iudæos inquirendum asserebãt. Futurum enim, ut eũ rapuissent Iudæi, & in Christianæ fidei opprobrium in cruce suspenderent. Et nisi de medio nox repente uiæ abstulisset, ad Iudæos uertissent iter. Vnde collap

Simonẽ infantẽ Tobias abducit

*legendum puto, morabatur.

sus

sis tenebris ĩpulsi, flẽtes amare, domũ sese receperũt.

Tempus erat, quo prima quies humana reficit pectora, atque quiescebãt uoces hominumque canumque. Tunc crudelis Moyses una cum reliquis atrocissimis Iudæis benignũ illũ deportantes infantẽ, ingressi sunt uestibulum, quod cum primis Synagogæ foribus adiũgitur: ibique in scamno iuxta caminum residẽs, puerum suis super genibus excepit. Porrò circũfusi omnes, uestem ei ad umbilicum & cubitos usque uerso ordine detraxerunt, colligentes flẽtesque tunicam succinxerunt lateri, ita ut à femore usque ad talos detractis caligis nudaretur, & appræhendẽs sudariũ Samuel, quod eius pendebat à cingulo, colloque circumuolens comprimebat puerum, ne uagitus effunderet, alij uerò manus pedesque continebant. Tunc euaginato Moyses cultro, summum uirgæ perforauit infantis, correptaque forfice, cœpit maxillam dextram iuxta mentum dilaniare, & particula carnis abscissa, in parato ibi cratere reposuit. Colligebant adstantes sacrum sanguinem, & alterno ordine forfice porrecta, quilibet sibi frustulum uiuæ carnis excindebat. Sic fecerunt omnes primi, donec uulnus oui rotunditatem multum excederet. Et si quando cedente laqueo puer gutture perstrepebat, admotis crebro manibus ad os, illum crudeliter suffocabant. Hoc Moyses ita peracto dexteram tibiam confestim eleuauit infantis, eamq; suis super genibus statuens, aggreditur exteriorẽ partem, quæ inter cauillam & cruris musculum interiacet, similiter eodem ferro conuellere, & capta forfice uicissim carnem uiuam uiuo cum sanguine lacerabãt. Postmodum seuissimus senex ille, tãti sceleris caput, semimortuum erigens infantem, petiit. Samuelem à sinistris pueri secum considere, & uterque sanctissima illius brachia instar crucifixi uiolenter extendentes, hortabantur reliquos, ut sacrum illud corpus duris acubus infoderent. Collecti ergo omnes circum incipientes à uertice usque ad plantas, illum densis ictibus perforabant, dicentes, Tolle Iesse mina elle parichiel elle passusen pegmalen, quod est, Sicut Iesum Deum Christianorũ, qui nihil est, trucidemus illum, sic inimici nostri confundantur in æternum. Iam plus quam per horam miserandus puer terribili durauerat in supplicio, & interdicto spiritu collapsis uiribus deficiebat, attollens graues oculos in cœlum, superos aduocare uidebat in testes. & inclinato capite sanctũ Domino reddit spiritum, Purpureus ueluti cum flos succisus aratro, Languescit moriens, lapsoque papauera collo Demisere caput pluuia eum forte grauãtur. Tunc Moyses & omnes reliqui oculos & palmas eleuantes in cœlum egere gratias Deo, quod de Christianis uindictam simul & sacrificium obtulissent, relictoque illic corpore, cũ plausu & clamore maximo summa per tecta discurrentes ineffabilem lætitiam se percepisse demonstrarunt. Et descendẽtes ad cœnam seruis præcepit Samuel, ut sub cadis uinarijs illud occultarẽt. Timebãt enim proclamationes antistitis, & crebrescente in eos magis magisque fama, ne furore populi capti & cæsi, ad torturam subito traherentur.

Atrocissima innocẽtis paruuli excarnificatio.

Scindũt Iudæi particulas è maxilla pueri.

Acubus totũ pueri corpus perforatur.

Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis

Altero die qui passionem Domini cunctis in Christum credentibus ad memoriam reuocat, restrictis labentibus in urbem fluuijs, parentes infantis una cum cohorte prætoria ubicunque quærentes, non inuenerunt eum. Die autem sabbati conuenientes Iudæi in Synagoga, cunctis cernentibus, cadauer super almomor extenderunt. Est enim almomor mensa quædam ante altare, ubi psalmos, antiphonas, hymnosque decantant. Perfectisq; orationibus suis, rursus eodẽ in loco reposuerũt corpus. Tertio uerò diè, qui sanctum Pascha Christi fidelibus attulerat, ut præsenserunt Iudæi omniũ penè mentes in eos esse suspẽsas, inito consilio, libratisque plurimorum opinionibus, dixerunt Proijciamus corpus istud uestitum in flumẽ, quod nostra domo subterfluit: & euntes ad pontificẽ, dicamus quoniã illud in domũ nostram aqua deduxit, & crate ferrea retentum, non potuit una cum flumine delabi. Talibus enim uitis, nemo credet Iudæos puerum extinxisse. Placuit omnibus sententia: & ascendens ad pontificem proditor, rerum seriem eo, quo fuerat institutum, ordine pandit. Tunc gauisus pontifex, Iohãnem de Salis prætorem & Iacobum de Sporo præfectum suæ Tridentinæ ciuitatis illic, ubi iacebat puer, secum iussit accedere. Et descendentes statim, inuenerunt cadauer in aqua pãnis inuolutum: quo protinus extracto, illiusque uulneribus diligenter annotatis, illud in basilica S. Petri collocauerunt: ubi maxima populorum languentiumque cõfluente frequentia, multis maximisque in dies miraculis fulget. Eccè Christiane Iesum inter latrones rursus crucifixum. Eccè quid facerent Iudæi, si inter Christi fideles haberent imperium. Gloriosus Simon, uirgo, martyr & innocẽs uix ablactatus, & cuius lingua nondum humanum sonabat eloquium, in contemptum nostræ fidei à Iudæis est extensus in cruce. Audi, qui tam crudele hominũ genus tuis in urbibus pateris. Iudæi æterno statuto decreuerũt, ut diuinæ Eucharistiæ beateq; Mariæ semper uirgini quotidie maledicatur: polluta oĩa uerba peccatum afferentes, præter illa, quæ in contemptum Romanæ Ecclesiæ urgere dinoscuntur. Itẽ in tertio libro Thalmud (hunc enim codicẽ præferunt Iudæi libris Moysi & prophetarũ: & ut magis credatur Thalmud, fabulæ addunt fabulas, dicentes, quod Deus studeat Thalmud) ibi, inquam, perpetua lege sancitur, ut ter singulis diebus in oratione, quam efficaciorem cũctis precibus existimant, omnes Christi fideles deuoueantur. Hanc etiam orationem stantes iunctis manibus, ad nullam rem mundi intentionem agentes, euomũt, uiri Hebraicè, mulieres ea lingua, quam à primis annis didicerunt. Solus Leuita eam alta uoce decantat, alijs omnibus respondentibus, Amen. Verba orationis sic sonant: Conuersis non sit spes, & omnes repente dispergantur: in matricibus minorẽtur paruuli, ac amplius non resurgant: & omnes inimici tuæ gentis Israel destruantur, & regnum nequitiæ Christianorum eradicetur & confundantur. Fac Domine fac, impleas quod petimus in diebus nostris uelociter: quia tu es Deus Benedictus, fugãs inimicos & destruens impios. Et in secundo Thalmud affirmãt, quod Dominus noster Iesus Christus maxima in inferno tormenta patiatur. Non est mirum Christiani, si nos bello, fame, siti, grandine, pruina Christus affligat; si nos populum suum precioso suo sanguine redemptum, semper ad deteriora labi sustineat. Cum patiamur inter nos regnare inimicos eius, quid quæso hoc est aliud, quam sacrosancta fide despecta, eius perpetuis hostibus adhærere? Natus est Simon, de quo agimus, die ueneris 6. Calend. Decembris, anno à partu uirginis salutifero 72. supra millenum quater centenum, ex Andrea & Maria parentibus pauperrimis, D. Iohanne Hinderbach quarto pontifice & domino Tridentino imperante feliciter. Obquam rem Iudæi omnes à maiore usque ad minorem, in carceribus catenisque conclusi sunt, non inde recessuri prius, quam debitas pœnas luant. Valete. Tridenti 2. Non Aprilis. 1475.

S. Pueri corpus multis claret miraculis.

Impijssima Iudæorũ decreta

Iudæi ter quotidie Christianos execrantur

Iudæi omnes in carceres coniecti

Sancti

SANCTI PATRIS NOSTRI Andreæ Archiepiſcopi Cretæ Hieroſolymitani, in Annunciationem ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Dei genitricis Oratio.

25. Martij



Duenit hodiè omniũ gratia, quæ primam illam execrationem ſoluit. Paſſim aduenit ut omnia gaudio repleret. Quomodo autẽ aduenit? Non ſatellitibus non exercitu angelorum ſtipata, non oſtẽtans aduentum ſuum, ſed ſilẽtiũ & quietem adhibens, ut lateret principem tenebrarum, & arte ſapientiæ ſerpentem irretiret, draconemque decipiens, id eſt, mentem illã Aſſiriam, quæ in ſeruitutem ſuam omnem nobilitatẽ humanam redegerat, ſpolia ipſi detraheret. Neque .n. infinita eius erga nos miſericordia tam præclarũ manuũ ſuarũ opus nempe hominẽ, propter quẽ cęlos cõdiderat, terram firmauerat, aerem diffuderat, mare extenderat, & omnia, quæ ſub adſpectũ cadunt procrearat, afficẽ detrimento ſuſtinuit. Idcirco Deus in terra, Deus è cœlo, Deus in hominibus, Deus in Virginis utero geſtatur, qui nuſquam concluditur.

Hominis præſtantia.

Hinc hominis natura lætitiæ ducit exordium, & diuinæ conditionis initium ſumit. Hinc multiplices ſuas à peccato natura diuitias ſeparans, creatori, tanquam ſponſa, exornatur. Hinc renouationem ſuſcipit noſtra formatio, & ſenex mundus contractam ex peccato uetuſtatẽ deponit. Lætetur cœlum deſuper, & nubes pluant iuſtitiam. Stillent montes dulcedine, & colles exultent: quoniam miſertus eſt Deus populi ſui. Hodiè enim myſterium, quod ante ſecula abſconditum fuerat declaratur: & omnia in Chriſto perfectionem recipiunt. Hodie rerum omnium potentia procreatrix, conſilium, quod ſibi in illis procreandis propoſuerat, ad exitum perducit, ut malitiæ principis dolos ab initio excogitatos deſtruat. Itaque lætantur homines, gaudẽt angeli, & recreatus in ſe redit orbis uniuerſus. Quæ mens hæc concipere? Quæ lingua explicare? quę oratio aſſequi, aut auris percipere ualeat? Merito igitur diem hunc fauſtum lætumque dicimus quo noſtri generis maſſam à Deo aſſumptam celebramus. Ex quo lætitia geſtit omnis creatura, & humana natura excitatur.

Materia gaudiorum huius diei.

Hodiè lætitiæ nuncius affertur: Dei erga nos benignitatis patent indicia, mundi totius ſalus oſtẽditur. Vndénam, & à quo, & cui affertur hic nuncius? E cœlo & à Deo, & Virgini uiro deſpõſatæ. Quæ nam hęc uirgo? Ecquis iſte uir? Et quibus nominibus appellantur? Illa quidem Maria, hic autem Ioſeph. Ambo ex genere Dauidis. Quo internũcio hęc geſta ſunt? Et unde is uenit? Archangelo Gabriele, qui ab altisſimo miſſus, rem admirabilem nunciauit. Oportebat enim, ut miniſter altisſimi, ex altisſimis in terram proficiſcens, maxime omnium admirandum myſterium indicaret, Quod nam myſterium? Dei ſubmisſionem arcanam ſeruandi generis noſtri rationem abſconditũ à ſeculo Diuinæ uoluntatis prouidentiæque conſiliũ. Sed ubi hæc, & quando, & cuius gratia? In Nazareth ciuitate Galilææ, ſexto menſe, ex quo Iohannes conceptus fuerat, ut uenientem, dum adhuc in utero geſtaretur, nũciaret, Gabriel igitur ab æthereis ſedibus ad terreſtrem Dei thalamum deuolans, & ad Virginẽ accedens ſine ſtrepitu, uirginei partus arcanum ſignificauit.

Hoc inter Deum atque homines, reconciliationis myſterium Dei cum hominibus coniunctionem, aſſumptæ carnis diuinitatem, imaginis noſtræ inſtaurationem, & mutationem in melius, atque ſublimem in cœlos exaltationem hodiè celebramus. Quamobrẽ omnia incredibili gaudio exultant. Lætatur omnis cęleſtium Virtutum chorus, quibus gratum eſt, quod Deo ſimus reconciliati, & meliorem in ſtatũ perducti. Benigni enim admodum ſunt, & hominum amantes ac ſtudioſi, quippe qui in miniſterium mittuntur eorum, qui ſalutis hæreditatem ſunt accepturi.

Angeli hoĩes ualde amant.

Res igitur omnes hodiè lætẽtur & gaudeant, triũphet ipſa natura. Aperitur enim cœlum, & terra ratione inuiſibili ſuſcipit orbis regẽ. Nazareth imitatur Eden, & ipſius Eden plantatorem in ſinum ſuſcipit. Pater miſericordiarũ abiectã naturã humanã unigenito filio deſpõdet ſuo. Et Gabriel myſterio inſeruit, ac Virgini ſuccinit illud, AVE: ut lætitiam, quam prima parens Eua perdidit, filia Adam, orta ex Dauidis ſtirpe reſtituat. Hodiè gloriæ pater genus humanum commiſeratus, naturam in Adam corruptã, benignis oculis intuetur. Hodiè clementiæ largitor, clementium uiſcerum ſuorum abyſſum pateſacit, & naturæ miſericordiam effundit, ut aquæ copia maria contegat. Cõſentaneum enim erat, ut is, ex quo, & per quem, & in quo omnia conſiſtunt, antiquæ contra nos execrationis ſententiam miſericordia cõmutaret, & gloria ſua naturam, quæ in Adam fœdata fuerat, honeſtaret, & pernicioſum patris mendacij conſilium, quo primi parentes noſtri ceciderant, excluderet. Ideo magnus inter reges, ac diuin⁹ pater Dauid: Miſericordia, inquit, & ueritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Cur dixit hæc? An ut filij miſericordiã ex bona patris uoluntate, qua noſtri miſertus ipſe miſericordiæ dator, factus eſt, excepto peccato, quales nos ſumus, & ueritatem aduentus eius ad nos ſignificaret? Neque enim, ut aliquis forte ſuſpicatur, ſimulatam ex nobis humanitatem aſſumpſit, ſed ueram. Benignè .n. & humano more ex hominis eſſentia ſumpſit eſſentiam, qui omni eſt eſſentia præſtantior, & totam naturam noſtram in ſeipſo diuinam reddidit: neque diſpẽſationem finxit, ſed carnis ueritatem ſuſcepit, diuinitate ipſius aliena ab omni mutatione permanente.

Hbr. 1.

Pſ. 84.

Humana natura in Chriſto quã exaltata.

Quoniam igitur miſericordia & ueritas (ut prophetia teſtatur) obuiauerũt ſibi merito iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Iuſtitia quidem, quæ aduerſus eum, à quo primi parentes iniuria affecti fuerant, ſententiam tulit. Quando? Et apud quem? Hodiè, & apud altisſimum patrem, qui natura benignus & hominum ſtudioſus, dignum duxit, ut filius ſuus unigenitus humanam formam indutus, aduerſarium cõdemnaret. Pax autem, quam è cœlo repente chorus Angelorum in ortu pacifici filij ſecundum carnem decantauit: Gloria, inquiens, in altisſimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uolũtas. Gloria nimirum, qua humana natura per Chriſtum ſuper cœlos euecta eſt, & ſuper omnem principatum, & poteſtatem, & uirtutẽ, ut magnus inquit Apoſtolus. Pax autem, qua medius ipſe cõciliator interceſſit, terreſtribus cœleſtia coniũgens, & nouam in cœlum redeundi ſemitam mortalibus pateſaciens. Bona porrò uoluntas, qua Patri placuit dilectum filium ad nos damnatos mittere: qui ſalutem noſtram patri in ipſo approbatam, eiuſdem cum patre uoluntatis expleret. Hoc nos hodiè celebramus. Hoc Gabriel mandatum exequitur: & diuinitati atque humanitati nuncius eſt, reconciliationisque pignus affert ad uirginem.

Luc. 2.

Ephe. 1

Nam miſericordiarum pater genus noſtrum, peccati labe iam corruptum, miſeratus, meminit operũ manuum ſuarum: nec paſſus eſt, ut in perpetuum periremus. Primum legem tabulis lapideis inſcriptam Moyſis manibus impoſuit. Quæ quidem lex cum nihil ad-

Ex. 31

admodũ proficeret, uiros diuino spiritu afflatos, uerũ per Prophetas futura prospicientes ac denunciantes mittet, qui tectas Dei semitas demonstrarent. Verùm cùm ij, ad quos missi fuerant, sensibus occlusis, nihi-
1. Cor. ca. 10. lominus in peccatis iacerẽt, nõ despexit opifex opus à se conflatum: sed ex optimo sinu suo & perfectissimo, filium eiusdem potentiæ sapientiæque ac bonitatis genitum misit ad nos indiguos, ad quos fines seculorum deuenerunt. Satius enim esse duxit, ut peccatorum salutem perageret, quàm ut opus à se confectum despiceret. Vni igitur ex præstantioribus Angelis mandat, ut mysterium exequatur, & amplitudinis suę nuntiu sic illi, ut arbitror, imperat: Age Gabriel, abi in Nazareth ciuitatem Galilææ, in qua puella uirgo habitat, nomine Maria, uiro, qui uocatur Ioseph, desponsata. Abi, inquit, in Nazareth. Quid ita? Vt Deo gratissimum uirginitatis decus, tanquam suauissimam rosam, è spinosa regione decerpat Omnipo-
Iohan. 1 tens. Et prophetiam, quæ Nazaræum uocatum iri prædixit. Quem? Eum, qui à Nathanaele postea Dei filius, & rex Israel uocatus est. Solet utique Gabriel in
Dan. 8 & 9. Dei mysteriis ministerio adhiberi, ut patet in Daniele. Abi igitur in Nazareth ciuitatem Galilææ: cumque illuc perueneris, hunc primum Virgini lætitiæ nuncium affer, quem Eua iam amisit. Caue perturbes animum eius. Gaudij enim, non mœroris, hoc est indicium: Solatij, non perturbationis, hæc est salutatio. Quod enim maius humano generi gaudium esse potest, quàm ut fiat diuinæ particeps naturæ, & unum cum Deo propter coniunctionem in persona efficiatur? Quid porrò admirabilius, quàm Dei submissionem eiusmodi uidere, ut in mulieris utero gestetur?
Esa. 66 O rem maxime omnium admirandam. Deus, cui cœlum sedes est terra autem scabellum pedum eius, quẽ cœli non capiunt, qui idem, quod patet, folium habet æternitatis, in Virginis utero concluditur. Quid maiore dignum admiratione, quàm Deum sub hominis forma à propria diuinitate non deficientem intueri? Et humanam cernere naturam, totam omnino cũ suo creatore coniunctã, ut totus homo Deus euadat?

Gabriel igitur, cùm hæc audisset, mandatumque diuino nutu confirmatum, sed uiribus suis maius accepisset, inter metum atque lætitiam dubius hærebat, cùm nec sibi ipse fideret, nec iubenti repugnare tutum existimaret. Quamobrem diuina iussa facessens, ad Virginem deuolauit. Cumque Nazareth peruenisset, ad domunculam constitit, & cogitabundus atque hæsitans, hæc secum ipse, ut arbitror, uolutabat: Quomodò quæ mihi à Deo mandata sunt, perficere aggrediar? Celeriter in thalamum introeam? At animum Virginis perturbabo. Tardius ingrediar? At puella introitum abscondere me uoluisse indicabit. Foresne pulsem? Quo pacto, cùm id non sit Angelorum proprium, nec quicquam eorum, quæ cõtinet, aut continetur, impedire possit ea, quæ corporis sunt expertia? Ostium aperiam? At mihi, uel ostio clauso, licet ingredi. Vocemne Virginem nomine? At illi terrorem iniiciam. Sic igitur faciam. Ex illius, à quo missus sum, uoluntate gressum meum moderabor. Hoc enim illi propositum est, ut genus seruet humanum. Quod quidem reconciliationis consilium ut nouum est & admirabile, sic est benignitatis & clementiæ plenum. Quomodò igitur ad Virginem accedam? Gaudium illi nunciabo? An Dominum in ea dicam esse? An spiritus aduentum, aut altissimi obumbrationem significabo? Gaudium igitur illi nunciabo, indicabo mysterium admirabile, accedam, salutabo, succinam uocem hanc, Aue, Gaude, Lætare. Aptum ad fiduciam principium, est salutatio. Hoc uerbum mihi Virginem alloquendi aditum patefaciat. Nihil enim illi timoris potest iniicere: quinetiam animum eius leniet. Sic igitur exordiar, ut primum illi gaudij & lætitiæ nuncium afferam. His Maria regina. enim uerbis decet Reginam salutare. Nam hoc est gaudij negocium, tempus lætitiæ, tranquillitatis imperium, consilium salutis, initium consolationis. Hæc ipse secum Archangelus.

Tum domum petit, & ad thalamum, in quo Virgo habitabat, accedens, sensim ad fores appropinquauit. Cumque iam esset intus, miti uoce Virginem alloquens: Aue, inquit, gratia plena: Dominus tecum. Qui est ante te, hodie tecum est, & paulò pòst erit ex Angeli te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tẽ salutatio. pore. O immẽsam humanitatem, ò benignitatem incredibilem. Non fuit satis gaudium indicasse, nisi ipsum gaudij authorem inesse Virgini significaret. Illud enim, Dominus tecum, perspicue Regis præsentiam declarat: qui sic ex ipsa corpus assumit humanum, ut à propria gloria non recedat. Aue gratia ple Epitheta insi na: Dominus tecum. Gaude lætitiæ instrumentum, per gnia S. quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij Maria iudicium commutatur. Gaude, uerè benedicta. Gaude, Virgo præclarissima. Gaude, ornatissimum diuinæ gloriæ templum. Gaude, sacrosanctum regis palatium. Gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem sponsam adiunxit. Gaude, electa à Deo ante, quàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude, thesaure uitæ immortalis. Gaude cœlum, in quo Sol gloriæ splẽdet: domicilium cœlo præstantius. Gaude unicum illius, qui nusquàm capitur, amplissimum habitaculũ. Gaude sancta terra uirginea, ex qua nouus Adam formatur, qui ueterem Adam seruet. Gaude fermentum sanctum ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in unius corporis Christi panem euadit, & admirabili ratione coagmẽtatur. Aue, Gen. 1. gratia plena: Dominus tecum, qui dixit: Fiat lux, & facta est lux: Fiat firmamentum, & factum est: cuius deniq; amplitudinis opera sunt omnia, quæ facta sunt. Gaude, gaudij mater sempiterni. Gaude, noua Dei arca, in qua Dei spiritus conquiescit. Arca, in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit. Arca, in qua nouæ gloriæ sanctificatio, & qui natura sanctus est, in uirginea naturæ officina corpus sibi ratione mirabili fabricatus est: non deponens id, quod erat (est enim immutabilis) sed assumẽs id, quod non erat (est enim benignus, & hominum amantissimus.) Gaude urna Exod. aurea, quæ continet illum, qui dulce manna & mel è 16. petra ingrato populo subministrauit. Gaude, Sera- Deut. phica mystici carbonis ardentis forceps. Salue spiri- 32. tale præcognitionis perspicuæ speculum, per quod Esa. 6. Prophetæ infinitam erga nos Dei submissionem mysticè uaticinati sunt. Gaude speculum, per quod iustitiæ Solem uenientem è cœlo suscipientes ij, qui den sis in tenebris peccati uersabantur, illustrari sunt. Salue Prophetarum & Patriarcharum omnium decus, & clarissima arcanæ præcognitionis humanæ tuba.

Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus Maria uentris tui. Et meritò benedicta: benedixit enim te De- benedi us tabernaculum suum, quoniã paternę gloriæ plenũ cta. Christum Iesum, hominem eundem & Deum in iis, ex quibus & in quibus naturis consistit, admirabili ra tione in utero tuo gessisti. Benedicta tu in mulieribus Colos. 2 quę cęlestẽ thesaurũ, in quo sunt oẽs thesauri sapientiæ & sciẽtiæ Dei recõditi, in sacro uirginitatis tuę pe nu sine angustia cõprahẽdisti. Tu uerè benedicta es, cuius uterus areæ cumulus est: quia benedictionis fructũ, immortalitatis spicã Christum, sine semine, sine cultoris labore, multiplicẽ frugũ innumerabiliũ messem, nostræ salutis agricolæ pduxisti. Tu uere benedi

cta,quę sola ex omnibus matribus creatori tuo mater electa es,& quod est matrum omnium proprium, ignoras:cuius quoque excellentia uirginitatis, maternis doloribus corrupta non est:uirgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra conseruante. Tu uerè benedicta,quæ sola sine uiri coniunctione filium genuisti,qui cœlos condidit,& terram uirginitate tua cœlis exæquauit. Benedicta tu in mulieribus, quæ sola
Gen.22 benedictionem suscepisti, quam Deus per Abraham gentibus omnibus promisit. Tu uere benedicta,quæ sola benedicti filij Iesu Christi & Saluatoris nostri de
Ps.117 clarata es mater, per quam clamant gentes: Benedi-
Ps.71. ctus qui uenit in nomine Domini,& Benedictum nomen gloriæ eius in sęcula:& Implebitur gloria eius
Ps.44 omnis terra,fiat,fiat. Benedicta tu in mulieribus, quā beatam dicunt omnes generationes: quam reges honorant, principes uenerantur, diuites populi obsecrant, uirgines,quæ uel præcesserunt,uel sequuntur,
Esa.8. in templum Regis comitantur. Benedicta tu in mu-
& 7. lieribus, quam Esaias oculis propheticis adspiciens, prophetissam,& uirginem,& laterem, & locum, & caput libri obsignatum arcana ratione nominauit.
Ezech. Benedicta tu uerè, quam Ezechiel auream, & por-
44. tam conclusam,per quam solus Deus ingressus est,& rursum conclusam appellauit. Tu sola uerè bene-
Dan.2. dicta,quam uir desideriorum Daniel montem uidit,&
Haba. Abacuc admirabilis montem opacum Montem quo-
3. que Dei, montem pinguem, montem coagulatum,
Ps.67. montem,in quo placitum est Deo inhabitare, te tuus ille progenitor atque rex prophetice decantauit. Be-
Zac.4. nedicta tu in mulieribus,quam Zacharias rerum diuinarum inspector eximius,candelabrum aureum uidit,septem lucernis & septem infusoriis,idest,septem spiritus sancti muneribus,exornatum. Tu uerè benedicta,quę,tanquàm paradisus, intrate continens ipsius Eden plantatorem Christum, qui infinita uirtute ex almo utero tuo prodiens,instar fluuij, quatuor principijs per Euangelium rigat faciem uniuersæ terræ.

Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Fructus, ex quo protoplastus Adam ue-
Benedictus fructus Mari scens,euomer uererem illam potionem, per quā fraudis uenenum hausit. Fructus, ex quo ligni amaritudo dulcescit, qui expurgat humanitatem: qui uero Israeli fontes uberrimos præbet in solitudine, qui aquas amaras efficit dulces,& nouum panis ac cibi imbrem emittit. Benedictus fructus,qui ex incorrupta uirginei ureri planta maturus racemos extulit. Benedictus fructus,ex quo fontes emanant aquæ salientis in uitam æternam. Fructus,ex quo uitalis panis Dominici corporis,& salutare immortalitatis poculum conficitur. Benedictus fructus, quem omnis lingua cœlestium, terrestrium & infernorum celebrat triplici sanctitate,in una diuinitate Trinitatem indicans personarum. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui.

At illa turbata est, inquit, hoc sermone,& secum ipsa cogitabat, qualis esset ea salutatio: Non incredulitate,(absit) sed orationis potius nouitate commota. Mirabile enim uaticinium uidebatur. Neque diffidentia substitit,ut antea fecerat in adytis Zacharias.
Luc.1. Quamobrem pœna illi ex procreandi instrumentis ad ea, quæ ad loquendum pertinent,translata est, & qui prius liberis caruerat,tum loquendi caruit facultate. Sed cùm esset ab omni repræhensione remo-
Prudentia sacratissima uirginis. tissima,& ab hominum coniunctione & consuetudine aliena, cumque assidue in rerum cœlestium contemplatione uersaretur,ex ea salutatione non potuit non commoueri. Etenim cùm minime esset audax, & ad loquendum uelox, acri prius ratione indicio, quæ dicebantur,expendit,nè temere & inconsiderate responderet. Quod sapienter admodum indicauit Euangelista,Cogitabat, inquiens. Puræ mentis examine Angeli uerba perpendebat,nè illa fine indicio susciperet. Quænam,dicebat, hæc est salutatio?
Gen.3. Consentaneum enim est,eam,utpotè nobilem & Dauidis filiam,diuinarum scripturarum non fuisse ignaram,&animum statim ad primæ matris casum cooneruisse, cogitasseque quonando decepta corruisset, & mente ueteres alias ei usdem generis historias comprælendisse. Non immerito igitur eam Euangelista cogitabundam describit. Sed ut prudentiam ipsius declararet, stabilem etiam mentis constantiam adiunxit,quæ respondendo nondum assentiretur,propterea quod illi de rei æquitate consideranti nō constaret. Turbationem igitur Virgo sedare studens, orationem non adhibuit: sed gestu solo parumper dubitationem significans, animi habitum & morum probitatem demonstrauit,secum ipsa cogitans,qualis esset ea salutatio. Solane ego, dicebat, inter mulieres naturæ ordinem immutabo? Egone sola uentris fructum feram sine uiri congressu? Qualis hæc est salutatio? Quis mihi nuncium hunc attulit? Vndè ingressus est? Homone est iste, qui loquitur? At corporis expers uidetur. Angelusne? At loquitur ut homo. Quid illud, quod uideo, sit, ignoro, & de eo, quod loquitur, dubito.

Angelus confirmat uirginē Quid igitur Gabriel? Vt Virginis turbationem animaduertit, ad nihil aliud attendens, statim uocē emisit,&: Ne timeas, inquit, Maria: inuenisti enim gratiā apud Deum, quam amisit Eua. Gratiam dicens, animo dubitationem ademit,& quod fieri non posse uidebatur, adiiciens: Inuenisti gratiam apud Deum: fecit,ut credibile esset,& Virgini metum eriperet. Nè timeas, Maria, non sunt hæc fallentis uerba, non uenio,ut te decipiam,non loquitur fallax serpens: è terra tibi non loquor: sed bonum ex altissimis nuncium affero,nec bonum tantùm,sed lætitiæ plenum. Non ludicra,nec trilis hæc est salutatio. Dominus tecum, qui omnis lætitiæ largitor est,& mundi saluator uniuersi. Tecum est,qui de sinu patris non recedit, & in utero tuo concipitur. Gratia plenam te appellaui, ut mysterij gratiam in te existentis significarem. Gratia plenam te esse dixi, quoniam totam gratiam suscipis in utero tuo, & stolam uere diuinarum gratiarum splendore decoratam. Dominus tecum, adieci,ut potentiam in te præcurrentis declararem. Dominus enim est Deus potens, & Princeps pacis, & pater futuri seculi,idemque tuus, ò Virgo, filius atque omnium Saluator. Dominus tecum gratia, & ueritas tecum: Dominus quidem legis, pater autem gratiæ,& ueritatis fons. Nè timeas, Maria: Dominus tecum. Qui omnium dominationum est princeps, qui patris luminum filius est, qui sine principio ab ipso genitus est,is in tempore ex te nascitur. Qui sursum totus est in sinu patris,is deorsum totus est in utero tuo, Ipse tecum & in te est. Adueniens enim in te desiliit,& in uterum tuum ingressus est, atque in te compræhendi uoluit, qui natura compræhendi non potest. Nè timeas,Maria, inuenisti enim gratiā apud Deum. Gratiam,quam non suscepit Sara,quam Rebecca non inuenit, quam Rachel ignorauit. Inuenisti talem gratiam,qualem Anna, licet fuerit exaudita,non habuit. Tu sola ita mater es futura, ut simul etiam uirginitatis decus retineas. Nè timeas igitur: inuenisti enim gratiam apud Deum. Gratiam, quam nemo unquam accepit. Quænam talis esse queat apud Deum gratiæ præstantia? Inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero,& paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. O rem admirabilem. Primùm illi dubitationis causam ademit, deinde

deinde rem explicauit. Vide autem, quàm multa quàm paucis exequatur. Metum eripit, gratiam indicat, conceptus rationem exponit, partum prænunciat, filij nomen declarat.

Neque uerò hic cõstitit: sed ut amplitudinem eius maiestatis ostenderet, subiecit: Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur: & dabit ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Cernis quomodò Virginis metum abstulerit? Cernis quantopere animum eius confirmarit? Cùm enim altissimi filium dixisset, patrem orituri Dauidem nominauit. Statim igitur erectus est animus Virginis, ut indicãt ea, quæ sequuntur. Sed eius prudentiam considera, quæ cùm hæc audisset, & immutabilem diuinæ uoluntatis potentiam cognosceret, ad Angelum: Quomodò, inquit, fiet istud, quoniam uirum non cognosco? Noua, inquit, mihi & quæ naturam superant, nuncias. Nuptiarum sum expers. Desponsata enim sum, sed non cum uiro coniuncta. Ioseph sponsum tantum, non autem maritum agnosco. Domo, non lecto, mihi iunctus est. Fœcundus quidem est uenter, sed non cultus. Quomodò erit mihi hoc, quoniam uirum non cognosco? Mene solam natura sine uiri coniunctione matrem declarabit? Egone præter naturam sola nouum atque inauditum naturæ partũ edam? Nuptiæ non præcesserunt, uirum expertà non sum: Ioseph non maritum, sed sponsum & custodem tantum agnosco. Et quomodò erit mihi hoc?

Prudētia S. Mariæ

Respondit Gabriel, & respõsionis sublimitate Virginis diluit dubitationem: Cur hæc dicis, Virgo beatissima? Ego è cœlo ueniens, cęlestis affero nuncium conceptionis. Non de terra loquor tibi. Dixi, Dominus tecum: & tu dubitas, quomodò id tibi sit futurum? Ego eum, qui aduentum meum antecedit, in utero tuo nuncio: & tu mihi de uiro, deque terrena loqueris generatione? Et dicis: Quomodò erit mihi hoc? Quomodò hoc erit tibi? Cogita, quomodò uirga floruerit, quomodò petra copiam aquarum effuderit, quomodò ignis in rubo ardens eum non combusserit. Quæ si credis, & id, quod nuncio, crede. Is enim hoc faciet, à quo & illa facta sunt. Noua, & præter naturam ratione mater es futura. Non ut Elisabeth, non ut Anna, ex qua tu orta es. Illæ enim ex uirorum semine factæ sunt matres: tu autem sine uiri coniunctione paries eum, qui sine semine in te inhabitat. Quòd si modum requiris, eum quoque tibi declarabo. Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Non enim ex uoluntate uiri, neque ex uoluntate carnis gignetur. Nulla carnis uoluptas intercedet. Naturæ enim terminos superat. Quãuis enim naturalis conditionis omnino non sit expers futurus, quem paries: præstantiori tamen ratione concipitur, & sine ulla perturbatione, quemadmodum & ab æterno sine perturbatione genitus est. Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Considera, quomodò Trinitatis mysterium declaretur. Spiritum enim sanctum inquiens, nõ alium, quàm paracletum indicauit. Nam uirtus aperte filium significat. Vox autem illa, Altissimi, Patris personam declarat. Illud uerò, Obumbrabit tibi, mihi uidetur innuere id, quod antea propheticis oculis Abacuc uiderat, cùm montem umbrosum Virginem appellauit, quasi obumbrantem illi Patris uirtutem describens, & arcanum sibi tabernaculum efficientem in carnis assumendæ ratione, qua sibi templum corporis non manu factum, in utero Virginis, ab omnibus maculis alieno atque integerrimo ipse Dominus fabricauit. Id quod ex sequentibus patet. Ait enim: Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Qui enim ex sancto Spiritu per sanctum Patrẽ diuina ratione formatur Puer, merito sanctus erit, & filius altissimi uocabitur, cùm altissimi sit Verbum sempiternum.

Num. 17.
Exod. 17.
Exod. 3.
Haba. 3.

Dilucide igitur Virgini demonstratum est, quid, & unde, & quale id, quod in ipsa conceptum est: Nempe sanctum, & ex ipsa, & filium Dei esse, quem pariet. Verùm ut clarius adhuc & expressius ostendat Verbi uirtutem, Elisabeth exemplum adducit. Quasi diceret: Qui uentrem in uetula præter spem fœcũdum efficere potuit, uirginem etiam poterit præter naturæ rationem matrem reddere. Atque ita subiicit: Quoniam nõ erit impossibile apud Deum omne uerbum. His Virgo auditis, & inhabitantis spiritus splendore illustrata, & faustæ promissionis lætitia affecta, in tranquillitate uersabatur, & animi gratiam cum pulchritudine oculorum præ se ferebat, quemadmodum de Dauide scriptura commemorat. Re enim admirabili & salutatione gaudebat, in qua summa lætitia continebatur. Facile igitur sapienterque Gabriel Virgini persuasit, ut miraculum crederet: Non erit, inquiens, apud Deum impossibile omne uerbum.

1. Reg. 16.

Quid autem sequitur in Euangelio? Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Prudentiam Virginis animaduertis? Vides præclare cunctationis decus? Cùm enim fœtus conceptionem & filij ortum intellexisset, & quis, & cuius esset filius, & quo foret nomine appellãdus, & cuius sedis successor, & quibus imperaturus, & regni eius nullum finem futurum, statim lætissimam uocem emisit: Ecce, inquiens, ancilla Domini, illud aperte significans: Ecce parata sum, & nihil prohibet. Animus promptus est, uterus opportunus, utpote minime inquinatus, & soli seruatus creatori. Ecce ancilla Domini, ad obediendum parata, ad seruiendum idonea, ad suscipiendum prompta. Fiat mihi secundum uerbum tuum. Quoniam, inquit, quoad fieri potuit, recte nunciasti, & quod faciendum est, diuina est gloria plenum: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. O prouidentiam & gratiam admirabilem: ò consilium ab æternitate præcognitum atque institutum. Vere spiritus sanctus in Virgine inhabitabat, & uirtus altissimi obumbrabat eam ex præfinito eius consilio & præcognitione.

Obediētia sanctissima Virginis.

Et discessit ab ea Angelus. Cùm ea nimirum, quæ sibi mandata fuerant, perfecisset, discessit ab ea Angelus: sed Dominus non discessit. Angelus enim, licet sit expers corporis, loco tamen includitur. Dominus autem, quamuis in Virginis corpore atque utero capiatur, nullis tamen locorum terminis circunscribitur. Et ille quidem uenientem ad salutem hominum nunciauit ex Virginis utero orituru: Hic autem essentiam nostram à se susceptam reformauit, naturæque imaginem ac dignitatem, quam contumacia primi parentes amiserant, restituit, eamque supra omnem principatum, & potestatem, & uirtutem, atque omne nomen, quod in hoc, aut futuro seculo nominatur, prouectam, in cœlesti solio collocauit. Ipsi gloria, & imperium, & honor, & adoratio cum Patre & Spiritu sancto nunc & semper & in æterna secula, Amen.

Eph. 1.

ALOYSIVS LIPOMANVS Episcopus Veronensis, Candido Pioque Lectori.



Riusquam ad hunc, qui sequitur, Diui Ioannis Chrysostomi sermonem legendum accedas, beuigne Lector, est quòd te aliquantulum detineam, cautumq; reddam. Videbis nanque magnum Chrysostomum eiusdem hic esse sententiæ, cuius & in libro de excidio Hierosolymitano Egesippus, & Eusebius Cæsariensis lib. 2. cap. 1. Ecclesiasticæ Historiæ, multique ex Græcis patribus fuisse leguntur: nempe beatissimum Ioseph sanctissimæ Deiparæ sponsum, filios ex alia uxore suscepisse, & inter cæteros Iacobum Apostolum, cognomento fratrem Domini: Ea uerò deinde repudiata, seu, ut alij uolunt, præmortua, in castitate uixisse, & liberos in disciplina & timore Domini educasse. Huius etiam opinionis fuisse uidemus Diuum Hilarium Pictauorum Episcopum, super Matthæum capite primo, & Diuum Ambrosium Mediolanensem Antistitem, super Epistolam ad Galatas capite primo. Chrysostomum quoque secutus est compilator eius Theophylactus Bulgariæ Archiepiscopus, qui eundem Iacobum, & reliquos fratres, filios asserit fuisse Ioseph: sed alio modo, quàm Chrysostomus autumet. Cuius uerba, ut melius res percipiatur, subnectam. Ait enim is super Matthæum capite decimotertio: Fratres habuit Dominus, & sorores, Ioseph filios, quos genuit ex uxore fratris sui Clopæ. Mortuo enim absque liberis Clopa, Ioseph, iuxta legem, uxorem eius accepit, & pueros procreauit sex, quatuor mares, & duas fœminas: Mariam, quæ dicebatur Clopæ filia secũdum legem, & Salomen. Et hæc quidem ille. Vides igitur, quid magni utriusque Ecclesiæ uiri de B. Ioseph sentiant.

Ego, ut uerum fatear, & animum meum corã Deo, teque ac toto Christiano orbe testatum faciam (pace sit dictum omnium horum præexcellentium uirorũ, quos in aliis sequor plurimum, amplector, & tãquàm uenerabilissimos patres uehementer obseruo: at in hoc mihi placere nequaquàm possunt) semper contrariam tenui sententiam, tenereque profitebor usque ad mortem: nisi sancta mater Ecclesia diuersum aliquid super hoc statuat: uel nisi quis me potentioribus & efficacioribus urserit rationibus, ut à mea uictus recedam opinione. Credoque & firmiter teneo, beatissimæ Virginis sponsum, uirginem & ipsum fuisse, nec unquàm pudicitiæ suæ florem amisisse. Talem enim matrem, talem sponsum, & talem tantumque filium, talem putatiuum patrem habere par erat. Et nè ex meo cerebro hæc eruta uideatur sententia, *S. Ioseph perpetuo uirginem mãsisse.* tribus eam, si potero, enitar mediis confirmare: Sacræ primum ipsius scripturæ fontibus, iisque piè recteque, & secundum germanum sensum deductis: constanti etiam, ut credimus, & quæ uinci non possit, ratione: Tum demum sanctorum aliquorum patrum authoritate. Quod nisi effecero, tum tu me imperitiæ stultitiæque arguito: atque ego liberam tibi concedam, quicquid uolueris, credendi potestatem. Audi ergò diligenter & patienter ausculta, quæ pro hac sententia firmanda tibi affero.

Ac primùm quidem id nobis explorãdum censeo, num ex scripturis, quisnam uerus pater, & quæ uera mater fuerit Iacobi istius minoris, qui etiam dictus sit frater Domini, reperiri possit. Credoque non fore id difficile, immò ex propatulo loco satis constare. Sed assertio illa præmittenda, quam negare mihi nequaquàm possunt etiam ij, qui uel sacras literas eminus salutauerint: Scripturam nempe sacram quoties ita loquitur, Isaac Abrahæ, uel Iacob Isaac, hunc in audientium aures sensum & intelligentiam immittere, & non aliam, Isaac esse filium Abrahæ, & Iacob filium esse Isaac. Hoc Lucæ 3. capite maxime ostendere possumus, ubi genealogia Domini ex Ioseph ascẽdendo usque ad Deum describitur. Dicitur nanque *Luc. 3.* ibi: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum xxx. ut putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, subauditur filius: qui fuit Matthat, nempe filius: & sic de singulis usque ad Adam, de quo ultimo loco dicitur: Qui fuit Dei: & subintelligitur filius. Hoc idem probatur Iohannis ultimo, cùm dicit Dominus Petro: Simon Iohannis, amas me? Hoc est, Simon fili Iohannis. Quod *Iohan. 21.* ita esse ostendit Dominus ipse Matthæi xvj. ubi dicit ad eundem: Beatus es Simon bar Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Bar enim Hebraicè, Latinè filium sonat.

Vnus est duntaxat locus, in quo propositio ista nõ currit, quando uidelicet aliter interpretari scriptura ipsa te necessario compellit. Et ut me intelligas, opportunum tibi affero exemplum Lucæ sexto, ubi duodecim Apostolorum nomina recensentur: quo in loco inter cætera habetur: Et Simonem, qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui fuit proditor. Quomodò hic expones Iudam Iacobi? Filiumne? Minime quidem, quoniam te alia scriptura ita facere prohibet. Quomodò ergò? Iudam Iacobi fratrem interpretaberis, quoniam is in sua Canonica Epistola, ita de seipso loquit: Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi. Vbi autem nulla nos adigit scriptura, semper prædicta regula propositioque tenenda est.

Venio nunc ad ipsum quæstionis scopum, & patrẽ Iacobi minoris, dico nõ fuisse Ioseph, sed Alphæum. Hoc probamus ex Matthæi capite x. ubi ponens Euãgelista duodecim Apostolorum nomina, ita inquit: *Iacobi minoris pater Alphaeus.* Duodecim autem Apostolorum nomina hæc sunt: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus & Bartholomæus, Iacobus Zebedæi & Iohannes frater eius, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thadæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Marcus quoque capite tertio & Lucas capite sexto & ipsi duodecim Apostolorum catalogum recensentes, sicut primum Iacobum cum Iohanne fratre, Zebedæi, ita Iacobum alterum, Alphæi dicunt. Quòd si primum illum Zebedæi filiũ exponere cogeris (Eius enim filius fuit, ut ex Matthæo eodem capite quarto, & Marco capite primo constat) ita etiam secundum Iacobum, hunc uidelicet minorem, fratrem Domini nuncupatum, Alphæi filium exponere, uelis nolis, compelleris. Cur enim Iacobum illum ex Zebedæo natum patre asseras, hunc autem ex Alphæo natum neges? Aut ergò utrosque filios expone, aut utrosque nega: uel scripturam adducito aliquam, propter quã Zebedæum Iacobi maioris patrem dicere cogaris, Iacobi autem minoris Alphæum patrem non ita. Quam certo scio haudquaquàm inuenire poteris. Crede ergò expositioni nostræ. Et hoc quantum ad patrem pertinet.

Quæ uerò Iacobi huius Iusti mater fuerit, & ipsa scriptura se consulentibus aperit. Si enim legeris 27. Matthæi caput, inuenies profecto ita in eo scriptum: Erant autem ibi (nempe ubi crucifixus est Dominus) mulieres multæ à longe, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat Maria *Maria eius mater.* Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorũ Zebedæi. Et nè qua detur tibi dubitãdi occasio,

casio, quis iste sit Iacobus, cuius mater Maria dicitur, scrupulum tibi omnem aufert Marcus, capite decimo quinto inquiens: Erant autem & mulieres de lôgè adspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph mater, & Salome: quæ, cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei. Et quia futuros esse hæreticos prævidebat Spiritus sanctus, qui hanc Mariam, quæ Iacobi minoris & Ioseph mater dicitur, eandem esse, quæ & Saluatorê nostrum peperit, quæque ex Ioseph marito Iacobum hunc fratrem Domini, & alios fratres eius genuisset, impudentissime asserturi erant: Iohannes discipulus Domini dilectus, omnium Euangelistarum ultimus, hanc hæreticorum blasphemiam omnino sustulit, cù dixit capite 19. Stabát autem iuxta Crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Mariam Cleophæ, idest, filiam accipe, secundùm propositionem nostram primo loco positâ. Ecce ergò quam alij Euangelistæ Mariam Iacobi minoris, & Ioseph matrem nominant, Iohânes sororem matris Iesu dicit, & Cleophæ filiam. Et quia soror erat sanctæ Dei genitricis, ideò Iacobus, Ioseph, Iudas & Simon fratres Domini usitato scripturæ more, quo filij duorum fratrum, seu duarum sororum, hoc est, patrueles, uel consobrini, fratres nuncupari solêt, & ipsi fratres Domini dicti sunt, Matthæi 13. io fine.

Ex his omnibus luce, ut arbitror, clarius meridiana liquet, patrem Iacobi minoris, fratris Domini dicti, & fratrum illius fuisse Alphæum: eorum uerò matrem Mariam sororem sanctissimæ Deiparæ, filiamque Cleophæ. Quæ autem Mariæ istius mater fuerit, ad præsens intactû relinquo. (fortè in fine huius epistolæ & de hoc aliquid dicetur) Non enim ad præsentem quæstionem multum spectare uidetur. Satis namque nobis est scire, sororem illam beatissimæ Virginis extitisse. Quòd si Iacobus, & cæteri eius fratres, Alphæi, & huius Mariæ Cleophæ filiæ, filij fuerunt, uideant, obsecro, quomodò id fieri posit, ut Ioseph pater Domini putatiuus, ex alia uxore eos genuerit.

Ratio trimembris. Venio modò ad rationem urgentissimam trimembrem, cui iudicio meo nullus aptè satis, & idoneè respondere poterit: quæ est huiusmodi: Aut Ioseph aliâ uxorem, ex qua Iacobum & alios fratres suscepit, ante beatam Virginem habuit: quæ postea mortua est, uel repudiata. Aut simul cum beata Virgine & alteram illam habuit. Aut denique post mortem sanctæ Mariæ aliam uxorem superinduxit, ex qua filios illos suscepit. Nec enim quartum membrum mihi dare poteris.

Si primo modo dixeris, ut uelle uidetur Hilarius: uidelicet ex priori coniugio filios illos susceptos, hoc profectò falsum est, & à ueritate alienum. Nam ista coniunx, quam tu prætendis ante ductam, & postea mortuam, non potuit esse altera à Maria ista, sorore matris Domini, quæ ab euâgelistis mater dicitur fuisse Iacobi minoris: quæ tamen tempore mortis Christi uiua erat, & stabat iuxta crucem Iesu unà cum sorore sua sancta Deipara, quæ dudum ante, & iam annis 33. fuerat ipsi Ioseph desponsata, ut superius ex Euangeliis ostensum est. Quòd si dicas, Ea quidem uiua potuit esse, sed repudiata, ut uult Chrysostomus: uide, obsecro, quomodò id asserere posis: tum quia *Matt. 1.* non conueniret uiro iusto, cuiusmodi erat Ioseph, Euâgelio teste, sanctam mulierem, quæ continue Dominum sequebatur ministrans ei, repudiare: tum quia, ea adhuc uiuête, minime beatam uirginem sororem suam habere potuisset, ut in sequenti membro euidêter patebit.

Dices forsitan: Ambas Ioseph uno, eodemque tempore uxores habuit, Mariam scilicet Domini matrê, & Mariam alteram sororê eius. Hoc simili modo mendacium esse conuincitur, sed & insulsius prorsum dici. Nam licet Iacob Patriarcha duas simul uxores habuerit, Liam, & Rachelem, hoc tunc ex diuina permissione, aut etiam significatione factum est. Præsignificabatur enim in duabus illis sororibus Iudæorum Synagoga, & Ecclesia de gentibus congreganda, siue actiua uita & côtemplatiua. Quòd si forsitan in aliis quoque factum fuisse reperiatur, quod haud credo facile ostendi posse: id usque ad legis Mosaicæ promulgationem licuit: At ea lata, minime: immò qui id facerer, mandatum est tolli de medio populi sui. Adduco autem tibi diuinam ipsam legem, factum hoc omnino inhibentem, quæ est huiusmodi, Leuitici 18. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius, adhuc illa uiuente. uel ut alij legunt: uxorem cum sorore eius nô accipies ad æmulationem, uel ad lacessendum: Nempe sicut faciebant duæ uxores Iacob, quæ magna inter se ob uirum ardebant zelotypia. Quam legem Hesychius, Radulphus, cæterique libri illius expositores, de eo intelligunt, qui uxori simul & eius sorori iungatur, ita ut duas sorores pariter uxores habeat, illæque in unius uiri contubernio simul habitent, aut quomodocûq; una uiuête, quam cognouerit, alteram superinducat. *Gen. 29* *Leuit. 20.* *Gen. 39 &c.*

Superest ergò, ut tertium modum eligas, & dicas, post mortem sanctissimis uirginis Ioseph hanc Mariam in coniugem accepisse, ex qua Iacobum minorem, & alios filios & filias genuit. Hoc si dixeris, in eandem, & adhuc maiorem foueam te præcipitem dabis, à qua nûquam exire poteris. Nam cùm beata uirgo post mortem filij sui superuixerit, quomodò potuit Ioseph, ea mortua, sororem Mariam ducere, & Iacobum, & cæteros fratres eius ex ea generare, qui iam, adhuc uiuente Saluatore nostro, grandæui erât, & in Apostolos eius assumpti: ut patet ex Euangeliorum libris, in quibus etiam Maria hæc Iacobi minoris iam profectò nati, & non nascituri, matris titulo prænotata, iuxta crucem Domini stetisse reperitur? Impossibilia hæc sunt, & eruditis auribus indigna. Vides iam, quocunque te uertas, indissolubiles esse tricas, à quibus te explicare non posis? Non ergò uerû, Ioseph ex alia uxore Iacobum minorem, cognomine fratrem Domini, genuisse.

Tertiû erat mediû, quo nostrâ hanc assertioně nos probaturos dixeramus, sanctorû nonnullorum patrum authoritas, qui Virginê fuisse sanctum quoq; Domini patrê putatiuum manifeste adstruunt. Inter hos post Abdiam Babyloniæ Episcopum, in uita sanctorû Apostolorû Simonis & Iudæ, quâ is eorû discipulus longo sermone descripsit, primû obtinet locû Diuus Hieronymus, qui in libro de perpetua uirginitate Mariæ côtra Heluidiû hæreticû ita ait: Tu dicis Mariâ uirginê nô permansisse: ego mihi plus uendico, etiâ ipsum Ioseph uirginê fuisse p Mariâ, ut ex uirginali coniugio uirgo filius nasceret. Si enim in uirû sanctû fornicatio nô cadit, & aliam eum uxorem habuisse nô scribitur: Mariæ aût, quam putatus est habuisse, custos potius fuit, q̃ maritus: relinquitur, uirginem eum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.

Huic proxime succedit Diuus Augustinus, & ipse Ecclesiæ Doctor insignis, qui in fine Sermonis 14. de Natiuitate Domini ita dicit: Habe ergò, Ioseph, cum Maria côiuge tua cômunem uirginitatê membrorû, quia de uirgineis membris uirtus nascitur Angelorû. Sit Maria sponsa Christi, in carne sua uirginitate servata: sis aût & tu pater Christi, cura castitatis, & honorificentia uirginitatis, ut de uirgineis mêbris genitricis seculis Christianis nulla sit zelotypia. Et paulo post: Gaude itaq;, Ioseph, nimiumq; côgaude uirgini-

tati Mariæ,qui solus meruisti uirginalẽ affectũ possidere coniugij:quia per meritũ uirginitatis ita separa tus es à cõcubitu uxoris, ut pater dicaris Saluatoris.

Rupertus quoque Abbas Tuitiensis super Matthæũ capite 1.relatis Diui Hieronymi uerbis contra Heluidium,eius sententiam amplectitur & approbat.

Sequitur hanc eandem & Hugo de Sancto Victore,in Annotationibus super Epistolam ad Galatas, quæstione 5.

Demum Beda Venerabilis,quem de industria in ultimo loco reseruaui,in hanc sententiam & ipse accurrit,qui etiam super Marci caput 6. de fratribus Domini loquens,inter cætera ait:Fratres & sorores Domini,Iudæi secum esse testabantur:qui tamen non liberi Ioseph,aut Mariæ,iuxta hæreticos,putandi sunt:sed potius,iuxta morem sacræ scripturæ, cognati ipsorũ sunt intelligendi: quomodò Abraham & Lot fratres

Gen. 13 appellantur,cùm esset Lot filius fratris Abrahæ. Cuiusmodi inuenies multa. Vides ergò, si quis dixerit hos Domini fratres,uel ex beato Ioseph natos,uel ex sancta ortos Dei genitrice,nedum inhonestam assertionem,sed etiam hæreticam inuentionem esse.

Quòd si adhuc clarius,quomodò Iacobus & cæteri fuerint Domini fratres,cognoscere desideras, & per quem sanguinis gradum,uel cognationis, siue affinitatis lineam,lege Hugonem ipsum in prædicto loco, qui abundè tibi in hoc satisfaciet, idipsum ostendere satagens.Quòd si fortè nec,quæ ibi dicit,tibi placuerint,nempe Cleopham post mortem Ioachim accepisse Annam beatæ Virginis matrem in uxorem , ex qua Mariam hanc Iacobi & cæterorum fratrum matrem genuerit:quemadmodum nec mihi placere potest , tantam illam matronam post sterilitatis diuina gratia solutum impedimentum, & post dignissimæ illius plantulæ fœturam , nempe Reginæ Angelorum & Dominæ nostræ ortum , mortuo Ioachimo , unum atque alterum,ut uulgò dicunt,sibi maritos superioduxisse:& rursus atque rursus coniugales amplexus adamasse:dicito Cleopham,qui hanc Mariam Iacobi matrem genuit,fratrem germanũ sancti Ioseph fuisse,ut Theophylactus asserit,qui ex coniuge sua,quæcunque ea fuerit,Mariam hanc genuerit , quæ postea Alphæo nupta,mater horum filiorum effecta sit. Cũ ergò sanctissima Maria sponsa fuerit beati Ioseph, Cleophæ glos fuit,illeque ei leuir,atque filia eius Maria beatæ Virginis neptis,quæ eius soror , more scripturarũ,dicta fuerit,sicut Lot frater Abrahæ. Hincq; factum,ut Iacobus minor,& reliqui eius fratres, fratres etiam Domini dicti fuerint.Et hoc modo si dixeris,in nullam incides difficultatem: Quòd si nec hoc tibi placet,aliam tu excogita rationem meliorem,cui ego libens acquiescam,modò nè dixeris , sanctum & iustum uirum Ioseph,à Deo ad custodiam castissimi templi eius & Spiritus sancti tabernaculi,hoc est,beatissimæ Deiparæ,electum,& tanta dignitate decoratum,ut pater filij sui in terris dici mereretur,alterius se uxoris osculis & amplexibus miscuisse, ac suauissimum decoræ pudicitiæ florem amisisse.Non quòd, si

Hebr. 13. hoc fecisset,aliquid iustitiæ eius, aut beatissimæ Virginis , uel admirabilis filij eius sanctitati detraheret, cùm honorabiles ubique prædicentur nuptiæ , & torus immaculatus:sed quia indecẽs quodammodo Dei filio uideretur,si,dum uirginitatis gloriam,meritum ac priuilegium in sua , sanctissimæque matris persona,primùm dedicabat,eandem minimè in patre quo

Zac. 9. que suo putatiuo,tantquam non suauiter omnia dispo neret,cooptasset:Cùm ille maximè ad noui testamenti gratiam , in qua bibitur uinũ germinans uirgines, pertinuisse uideatur.

Quòd si dixeris:Et quid ad dicta sanctorum patrũ, contrariam sententiam tenentiũ,respondebis? Quid, inquis,respondebo? De duobus alterũ: uel(quod tangere uisus est Beda)ab hæreticis hæc in eorum uoluminibus fuisse interiecta, cuiusmodi plurima etiam aliis in rebus immissa quandoque cognoscere possumus: uel quæ ab eis dicta sunt, imprudentiuscule ac minus accurate(prout humana fragilitas fert, quòd grauissimi etiam & eruditissimi uiri quandoque dormirent)fuisse enunciata. Nam si maiori cum diligentia Euangelicos codices perpendissent , nequaquàm Iacobum minorem fratrem Domini , filium Ioseph, sed Alphæi proculdubio asseruissent: sicut & Iacobũ maiorem, Zebedæi filium, & Petrum Ionæ uel Iohannis,adstruere compulsi sunt.

Habes ergò meam,bone lector, hac de re sententiã: quam & te quoq;,si pius es, si calliditatis & sanctimoniæ amator,si beati Ioseph deuotus filius extitis,secuturum non ambigo. Plura autem,si Veronæ in Episcopatu meo fuissem,super hoc forsitan collegissem, ubi & librorum mihi copia suppeditat,& adsunt nonnullarum Epistolarũ schedæ ultro citroq; missarũ, dum recolendæ memoriæ Iohannes Cochlæus uir doctissimus,& de Christiana republica optimè meritus , adhuc nobiscum in humanis ageret . Nam memini hac de re inter nos multa & dicta & cõstituta fuisse. Hæc uerò,quæ per me nunc apud nobilissimum Poloniæ regnum Pontificium Legatum agentem, & libris ferè carentem , atque assidue huc illucque obequitantem,ac negocijs difficillimis implicatũ, quasi ex memoria dici potuerunt,tu & benigne suscipito,& æqui boniqueconsulito. Vale.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis Chrysostomi Archiepiscopi Cõstantinopolitani, in sanctissimæ Dei genitricis Annunciationem Oratio.



Vrsus lætitiæ nuncij, rursus libertatis indicia, rursum reuocatio, rursum reditus,rursum gaudia, rursum à seruitute liberatio. Angelus cum Virgine loquitur, quoniam serpẽs cum muliere locutus fuerat.Sexto,inquit,mẽse missus est angel' Gabriel à Deo ad Virginem desponsatam uiro. Missus est Gabriel, ut totius mundi salutem nũciaret. Missus est Gabriel, ut scriptum reuocationis Adam afferret. Missus est Gabriel ad Virginem,ut mulieris dedecus in honorẽ conuerteret.Missus est Gabriel,ut puro sponso thalamum pararet.Missus est Gabriel, ut inter creaturã & creatorem sponsalia celebraret. Missus est Gabriel ad animatum palatium regis angelorum. Missus est Gabriel ad Virginem desponsatam quidem Ioseph , sed seruatam filio Dei. Missus est seruus incorporeus ad Virginem immaculatam.Missus est à peccato integer ad corruptionis expertem. Missus est lucernæ splendor,qui iustitiæ solem nunciaret. Missus est nitor auroræ,qui diei lumen præcurreret. Missus est Gabriel, ut ostenderet eum,qui est in sinu Patris,in matris etiã ulnis gestari. Missus est Gabriel, ut indicaret,qui est in solio,in spelunca etiam iacere.Missus est miles,qui Imperatoris mysterium promulgaret. Mysterium , quod fide cognoscitur,& curiositate non inuenitur. Mysterium adorandum, non humana prudentia ponderandum. Mysterium diuinis, non humanis,rationibus explicandum.

Gen. 3. Gabriel cur missus ad Virginem.

In mense sexto missus est Gabriel ad Virginem. Quem sextum mensem dicit? Quem? Ex quo nimirũ Elisabeth

Sextus mensis.

Elisabeth bonum accepit nuncium, ex quo Iohānem
concepit. Vndè id planum fit? Ipsemet Angelus Vir-
Luc. 1. ginem alloquens, sic interpretatur: Eccè Elisabeth, in
quit, cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute
sua: & hic mensis est sextus illi, quæ uocatur sterilis.
Mense sexto: scilicet, conceptionis Iohannis. Oporte-
bat enim, ut miles anteiret: consentaneum erat, ut mi
nister antecederet: æquum erat, ut index Domini præ
sentiam significaret. * Mense sexto missus est angelus
ad Virginem desponsatam uiro. Desponsatam, nō au-
tem coniunctam. Desponsatam quidem, sed seruatā.
Cur desponsatam? Nè celerius latro mysterium intel
Esa. 7. ligeret. Nam per uirginem quidem regem esse uentu
rum improbus non ignorabat, quippe qui Esaiæ ipse
quoque uerba illa audierat: Eccè uirgo in utero habe
bit, & pariet filium. Itaque singulas uirgines obserua
bat, ut ubi mysterium impleri animaduerteret, insa-
miam pararet. Idcircò Dominus per desponsatam ue
nit. Quæ enim despōsata fuerat, deinceps in manum
sponsi tradenda erat. Mense sexto missus est Gabriel
ad Virginem desponsatam uiro, cui nomen erat Io-
Esa. 29 seph. Audi quid de hoc uiro & de Virgine dicat Pro
pheta: Dabitur hic liber obsignatus uiro scienti lite-
ras: Idest, Virgo planè immaculata. A quo dabitur? A
sacerdotibus utique. Cuinam uiro? Fabro Ioseph.
** Caute hoc lege. nā Ioseph etiā uirginem fuisse credimus, quod superius euidentissimis medijs conuicimus.* * Hic Ioseph, fratres, claro prius iunctus matrimonio
susceperat liberos: post autem, uxore repudiata, in ca
stitate uixit, & liberos in disciplina & timore Domi-
ni educauit. Cùm enim Paulus Apostolus ad Euan-
gelij promulgationem proficisceretur, & unum ex fi-
lijs eius reperisset: Alium, inquit, Apostolorum uidi
neminem, nisi Iacobum fratrem Domini, non ex Ma-
ria, sed ex Ioseph genitum.
Cùm igitur sacerdotes casto Ioseph Virginem de-
spondissent, eam illi commendarunt, nuptiarum tem
pus expectantes. Verùm eam ipse suscipiēs, integram
erat cōseruaturus. Id quod multo ante Propheta pro
nunciarat: Dabitur, inquiēs, liber obsignatus uiro sciē
ti literas, hoc est, matrimonio coniuncto, & dicet: Nō
possum legere. Cur non potes legere Ioseph? Nō pos-
sum, inquit, legere, quia liber est obsignatus. Cui ser-
uatur? Rerum omnium procreatori pro domicilio.
Sed ad propositū reuertamur. Mense sexto missus est
Gabriel ad Virginem. Qui profectò eiusmodi à Deo
mandata accepit: Ades huc, Angele, minister esto my
sterij grauis & reconditi: miraculo inserui. Misericor-
dia mea commotus, ad requirendum Adam, qui aber
rauit, descendere festino. Peccatum prostrauit eum,
qui ad imaginem meam factus est: corrupit opus ma-
nuum mearum: infecit decus à me confectum. Lupus
deuorat alumnum meum. Exulat incola Paradisi. Vi-
Gen. 3. tæ lignum à flammeo gladio custoditur. Clausus est
locus deliciarum. Errantis me miseret. Hostem capi
uolo. Placet, ut uirtutes omnes, quæ in cœlo sunt, my
Ps. 86. sterium hoc lateat, & tibi soli fit manifestum. Vade
ergò ad Mariam Virginem. Vade ad animatam ciui-
tatem, de qua loquitur Propheta: Gloriosa, inquiens,
de te dicta sunt, ciuitas Dei. Vade ad Paradisum mea
ratione præditum. Vade ad portam Orientalem. Va-
de ad habitaculum Verbo meo dignum. Vade ad alte-
rum cœlum, quod est in terra. Abi ad nebulā leuem,
& præsentiæ meæ illi nūcia integritatem. Abi ad san-
ctuarium mihi paratum. Abi ad thalamū diuinæ hu-
manitatis meæ. Abi ad purum cubiculum ortus mei
secundum carnem. Loquere in auribus arcæ meæ ra-
tione præditæ, ut paret mihi auditu ingressum. Ca-
ue ostendas aut turbes animum Virginis. Templum
illud diuinum modestè adi. Prima tua uox illi gau-
dium afferat. Dic: Aue gratia plena: ut ego miserear
afflictæ Euæ.

Audiuit hæc Angelus, & secum, ut par erat, hæc co-
gitabat: Noua res hæc est, cuius intelligentia nullis
uerbis explicari potest. Quem metuunt Cherubin,
quem Seraphin intueri non possunt, quem omnes Vir
tutes Angelicæ compræhendere nequeunt, speciali
quodam modo nunciatur cum puella Virgine con-
uersaturus, & propriæ eius personæ præsentia signifi
catur, immò uerò ingressus per auditum ei promitti-
tur. Qui Euam condemnauit, eius filiam glorificare
tantopere festinat? Ait enim: Vt paret mihi auditu
ingressum. Nunquid potest Virginis uterus eum ca-
pere, qui compræhendi non potest? Verè mysterium
magnum & uenerandum. Sic Angelo cogitāti: Quid,
inquit Dominus, turbaris, ò Gabriel, nouitate rei? *Luc. 1.*
Nonne paulò antè missus es à me ad Zachariam sacer
dotem? Nonne illi Iohannis ortum nunciasti? Nonne
incredulo sacerdoti pœnam intulisti? Nonne senem
taciturnitate mulctasti? Nonne quæ tu pronunciasti,
ego rata habui & comprobaui? Nonne nuncium tuū
res ipsa consecuta est? Nonne sterilis concepit? uterus
paruit? sterilitatis morbus discessit? naturæ fugit iner
tia? Quid est, quod ego non possim efficere? Cur igi-
tur dubitas? Tunc Angelus: Naturæ, inquit, errores,
Domine, corrigere, morborum nebulam dissoluere,
membra mortua ad uitalem uim reuocare, naturæ
præcipere, ut liberos gignat, à certis membris sterili-
tatem remouere, senescentem stipulam ad uiridem
formam reducere, terram infœcundam statim effice-
re manipulorū matrem, solitū est tuæ uirtutis opus.
Testis est Sara, tum Rebecca, pòst autem Anna: quæ *Gen. 21*
cùm graui sterilitatis morbo laborarent, abs te libe- *& 25*
ratæ sunt. Virginem uerò sine uiri congressu parere, *1. Reg.*
superat naturæ leges, & præsentiam tuam in puella *1.*
denunciat, ut quē cœli terræque termini nō capiunt,
Virginis uterus compræhendat. Quomodò, inquit Do
minus, me tabernaculum Abrahæ potuit continere?
Quoniam, inquit Angelus, hospitalitatis pelagus ha
bebat. Verùm illic, ò Domine, te conspicuū Abrahæ *Gen. 18*
præbuisti in ostio tabernaculi, & pertransisti, qui om-
nia comples. Quomodò autem feret Maria diuinita-
tis ignem? Solium tuum ardet splendore illustratum,
& uirgo te ferre poterit, ut non comburatur? Si læsit,
inquit Dominus, rubum ignis in solitudine, lædet om *Exo. 3.*
ninò Mariam quoq; præsentia mea: sin ignis ille, qui
diuini ignis mei præsentiam significabat, rubum po-
tius irrigauit, quā combussit, quid de ueritate dices,
non in igne flammæ, sed in pluuiæ specie descēdente?
Tunc Angelus Dei iussa facessens, Virginem adiit,
& clara uoce: Aue, inquit, gratia plena: Dominus te-
cum. Nō est amplius diabolus contra te. Vbi enim pri
us hostis ille uulnus inflixit, illic medicus adhibet me
dicamentum. Vnde mors ingressus principiū habuit,
indè uita sibi aditum patefacit. Per mulierem mala
fluxerunt, per mulierem emanant bona. Aue, gratia
plena. Nè te pudeat, quòd mulier causa damnationis
extiterit. Tu enim Iudicis & Redemptoris mater exi- *Epitheta illustria S. Mariæ*
stes. Aue, gratia plena, quæ mundi paries Saluatorē.
Aue, gratia plena, genitrix uitæ, quæ mortē delebit.
Aue, animatum Dei templum. Aue, cœli terræque pa
riter domicilium. Aue naturæ illius, quæ compræhen
di non potest, amplissimum habitaculum. Per hanc
adest, charissimi, ægrotantibus medicus in tenebris
considentibus: illuxit iustitiæ sol, tempestate iactatis
factus ancora, portusq; tutissimus, Deo inuisis & ini-
micis reconciliatio, captiuis redemptio, in bello uer-
santibus munitissimum propugnaculum: ille nimirū,
qui est pax nostra. Qua quidem pace utinam detur no
bis frui, per gratiam eiusdem Dei nostri Iesu Christi:
Cui gloria & imperium cum Patre & sancto spiritu,
in secula seculorum. Amen.

VITA S. HERMELANDI NOuiomagensis, primi Abbatis Antrengrauiter & bona fide conscripta, licet author suum nomen reticuerit. Sed quia sermone parum grato usus est, quisquis ille fuit, aliquanto Latinius, plerunque etiam paraphrasticos, interdum districtius eam expressit F. Laurentius Surius.

PROLOGVS.



Acrosancta mater ecclesia excellentium Patrum, quos diuinæ gratiæ fretos auxilio, ex antiquo illo serpente palmam retulisse lætatur, & post huius uitæ emēsa curricula in circunscriptæ Diuinitatis luce incomparabili in omnem æternitatem fruituros non ambigit, res præclare gestas non uerborum phaleris, comptæque dictionis lenociniis, quæ non multum ab adulatione abhorrere uidentur, sed simplici narrationis serie ad posterorum notitiam transmittē-das consulte quidem instituit atque decreuit. Nam cùm illi iam ad cœlos translati, sub hominum adspectum non cadant lectione, & recitatione eorum, quæ de illis conscripta sunt, quasi humanis obtutibus repræsentari uidentur. idque ut fortia illorum facta & præclara facinora dum mortales imitāda pro uiribus suscipiunt, uirtutibus augeantur: aut certe dum se ad illorum excellentiam pertingere non posse cōspiciūt, sibiipsis ex uera animi humilitate uilescant. Atque hinc sanè perspicuum fit omnibus, qui rectè sapiunt, eos, qui pia animi affectione ducti, sanctorum hominum uitas studiose literis commendant, præmio dignos: contrà uerò eos, qui cùm possint, siue socordia siue incuria id negligunt, à culpa abesse non posse. Quod cùm multum diuque apud me cogitassem, fratres quoque me magnopere obsecrarent, cōstitui quidem beati uiri Hermelandi (qui ab Germaniæ oris ad nos accedens, tanquàm alter quidam Benedictus fulsit uirtutibus) res gestas, quas partim uisu, partim relatione fratrū didici, in scripta referre: sed duo se mihi obiiciebant impedimenta: nè aut temeritatis argueret, si rudi stylo id attentarem, & nulla ferè eruditione præditus, tanti patris actus incondito sermone digererem: aut improbus etiam & impudens nō immeritò uiderer, si per deuia quæque erraticus uiator incedens, uiri sanctissimi, qui à recto itinere nusquā deflexit, uitam aliis uellem imitandam proponere, quam ego minimè imitarer. Hoc ego gemino timore aliquandiu retardatus, tāquàm humi prostratus, propemodum inerti me ocio dedere mihi uisus sum: at tandem fratrum precibus pulsus, opus, quod iamdiu subterfugere deliberaueram, sancta fretus obedientia & misericordia præpotentis Dei, aggressus sum, & quæ ipse donaret, stylo exaranda suscepi, obnixè rogans eos omnes, qui hanc lucubratiunculam legere non dedignabuntur, nè ex oratione impolita sanctissimi patris gesta metiantur: sed in suis precibus memores sint opusculi huius inepti authoris, ut à pio iudice peccatorum ueniam & beatitudinis coronam cōsequatur, & ipsi pro precibus benignè fusis, à Christo uitam obtineant sempiternam.

Vtilitas historiarum sacrarū.

Hinc apparet fides huius historia.

VITAE HISTORIA.



Vm iā toto orbe reges permulti Christo nomen dedissent, & fides catholica atque ueritatis Euangelicæ lux, pulsis errorum tenebris, in omni ditione Clotarij regis Francorum multa pace frueretur, Hermelandus à pud Nouiomagenses nobilissimis parentibus ortus est: nobiliterque educatus, cùm generoso, ut assolet, animo atque ingenio polleret, literis imbuendus, à parentibus scholis adhibitus est. Ibi tum ille cæteros coætaneos discendi celeritate facile antecessit, nec tamen animo inflatus est, sed puerilis ætatis leuitatem morum grauitate cōpescens, nullis uoluptatum illecebris se passus est irretiri. Nam carnis petulantiā spiritus ardore coercens, nobilitatē animi, carnis nobilitati anteferebat, ità ut in ipsis scholis, iam multa probitate cōspicuus, puer admirabilis ab oībus haberet. Porrò eius parentes, ut uiderunt eum iam literis nō mediocriter instructū, aptumq; aulicis ministeriis, à scholis reuocatū, in aulam adduxerunt, Francorūq; regi multo cū honore militaturū cōmendarūt: ut hoc militiæ perfunctus munere, ad Maiorū suorū pertingeret honores & dignitatē. At uir Dei Hermelandus oēm uitæ huius splendorē, omneq; culmē honoris caduci præ Christi amore fastidiens, longè maluit per uitæ momētaneæ labores semper mansura iustorum gaudia promereri, q̄ per inanē & lubricā mundi gloriā, sempiterna impiorū supplicia in suas accersire ceruices. Itaq; à uoluntate parentū longè eius animi sanctum discrepabat desideriū. Quod enim illi ad conciliandā ei præsentis uitæ gloriæ moliebātur, id ipse ad salutis suæ perniciē spectare arbitrabat, nō ignorans dictū ab Apostolo: Nemo militās Deo, implicat se negociis secularibus. Et ecce nisi ueritus ille esset, nè in illā eiusdē Apostoli sententiā impingeret, qua is dicit: Filij, obedite parētibus: nulla ei rōne unq̄ psuasissent terrenā cōplecti militiā, qui adeò ad cœlestia anhelaret. Cauens igitur, nè ulla ex parte salutaribus monitis desuisse uideref, simul etiā cōsiderans necdū sibi licere suo uiuere arbitratu, militarē habitū, quē animo respuebat, extrinsecus quidē, sed sanè inuitus accepit. Domino uerò illū mirificè adiuuāte in aula regia, ex tyrone ita repentè in pfectū mutatus est milite, ut cū Regi & Optimatibus eius esset gratissimus, Regis effectus sit pocillator, immò & pocillatorū princeps: sed hoc quoq; munus in se nolēs recepit. Porrò in ea functione cū summa oīum gratia & multa prudentia uersantē parentes & amici hortant, ut cuiusdā nobilissimi uiri filiā accipiat uxorē. Ibi uerò ille multum quidē ab ea re abhorrens, at tamē eam sibi passus est desponderi, diesq; nuptiis certus est pstitutus. Verùm sub hoc prætextu nō modò à cōiugio, sed etiā ab omni actione seculari sese expedire, colluq; metis nō mū di uanitatibus, sed suaui Christi iugo subdere moliebatur. Nō enim surda aure Dominū audierat dicētē, & humano generi saluberrime cōsulentē: Si quis uenit ad me, & nō odit patrem suū, & matrē, & uxorem & filios & fratres & sorores, adhuc aūt & animā suā, nō potest meus esse discipulus: & qui non baiulat crucem suam, & uenit post me, nō potest meus esse discipulus. sed fideli hæc animo cōplectens, in rem cōferre uoluit eximius pclaræ institutionis executor. Itaq; Domino illius piis conatibus adspirāte, cuncta mūdi huius oblectamenta reiicere, ipsam quoque sponsam & nuptias missas facere, terrenas à se actiones omnes abiicere, atque irā nudus & ab omnibus expeditus, nudam Saluatoris crucem, contra spiritales nequitias dimicaturus, egregius Christi athleta amplecti, regiumque

25. Martij.

Ingenij felicitas.

Cogitur esse aulicus

2. Ti. 2

Eph. 6.

Fit regi Frācorum à cyathis.

Puella ei despōdetur.

Luc. 14

giumque tenere iter, doctrinis munitus euangelicis, planè deliberauit. Veritus autem, ne eius propositum mundanorum strepitus negociorum interturbaret, si in hominum frequentia diucius moraretur, regem adiit, & ualde summisse ac deuotè ab illo petiit, ut cũ maiestatis eius bona uenia liceret ipsi, posthabita militia palatina, ad monasterium se conferre.

Petit à rege missionem.

Id ut rex audiuit, pro summa erga illum beneuolentia & amore, eius preces planè reiecit, nec illum à se passus est separari, multumque hortabatur, ne in illo ætatis flore ab ipso discederet. Et id genus persuasionibus diu quidem eius animum uexauit, at tamen sanctum eius propositum nulla potuit ratione immutare. Cũque in precibus perseueraret, tandem diuino timore pium principis animum impellente, id quod diu pernegauerat, benignè illi permisit. Itaque uir beatus cũ regis & optimatum eius fauore è palatio recedens, ad Fontanellense cœnobium, cui tum uenerandus ille Lambertus præfectus erat, celeriter aduolauit, in illorum fratrum sodalitatem se admitti petiit, nec difficulter, Abbate & fratribus eius preces libenter admittentibus, impetrauit.

Monachus fit in cœnobio Fontanellẽ.

Vbi ex more instituti monastici in Cella, ut uocant, nouitiorum probatus, ita pfectus inuentus est, ut uitæ integritate non modo recentiores & iuniores, sed illos etiam, qui ad multam iam perducti ætatem, longa uitę spatia sub perfectionis habitu transmiserant, & in uitæ contemplatiuæ studiis omnes corporis uires penè detriuerant, non solum assequi, sed etiam certissimis indiciis excellere uideretur. Expleto inde probationis tempore ut habet Regulę seu Canonis monastici consuetudo, monachum adhibita sacra promissione professus est, atque omnibus mũdi pompis planè proculcatis, tot cũ militonum fultus præsidio, bellator strenuus tã est uiriliter uirtutum omnium consectatus, iter, ut non solum nullis malorum dæmonum prauis suggestionibus cesserit unquam, sed mox à primo initio pestiferum antiqui serpentis contriuerit caput.

Profitetur monachũ.

Adhibebant illi nequam spiritus sua tentamẽta, sed omnia uiro sãcto uertebãtur in materiã triumphi. Erat ille nimirũ charitate feruidus fide deuotus obediẽtia præcipuus oratione assiduus, spe firmus, tranquillus patientia, abstinentia moderatus, strenuus in uigiliis, denique ita cunctis uirtutibus instructus, ut inter cęteros sacræ professionis commilitones tanquam quidam Lucifer illustrior appareret.

Fit p̃sbyter.

Quod ut haud obscuris indiciis uenerabilis Abbas Lambertus animaduertit quẽ regularibus institutẽdũ disciplinis susceperat, haud secus atque magistrũ pro uirtutũ splẽdore & uenerabatur, & amabat, dignumque eum censens, qui sacris aris admoueretur, ab eius loci episcopo sancto Audoeno presbyterum uoluit consecrari.

Audoenus episcopus.

Ille uerò sacerdotio initiatus, tanta erga illud sacrum ministerium animi deuotione ferebatur ut quotidianum Deo sacrificium studiose offerens, se ipsum pariter maceratione sui corporis hostiam uiuam eidem præpotenti Domino exhiberet. Per id tẽpus pię memoriæ * Pascharius episcopus Nannetensi ecclesiæ præerat.

** Pasquarius.*

Is dum quodam die ad Clerum & populum, inter quos mutua eaque haud uulgaris uigebat charitas, sermonem haberet, quidque utrisque congrueret, celebri sanè facundia explicaret, in tertii ordinis, pia monachorum, incidit mentionem, qui hactenus incognitus propè manserat illis, qui occidẽtale Oceani litus accolunt, atque ex ipsius Christi sermonibus illum cæteris perfectiorem ostendit, dicente Domino: Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus & ueni, sequere me.

Ma. 19

Mox auditores omnes, sancti spiritus incitati instinctu, orant pontificem, huius rei desiderio ante omnes incensum, ut monasticæ professionis uiros undequaquè dignaretur accire, qui apud ipsos si posset idoneus haberi locus, uitam perfectionis obtinendæ studiosam excolerent. Fatebantur enim, se de Domini pietate confidere, si eius instituti uiri apud ipsos demorarentur, etsi fortasse ad imitationem excitandam paucis, tamen ad intercedendum omnibus eius regionis incolis posse sufficere. Sentiens autem antistes se, populumque suum diuinitus eodem affici desiderio, non est cunctatus diu, nec subditorum repulit preces, sed maturè ad uenerabilem Abbatẽ Lãbertum, qui tunc Fontanellense cœnobium sub sacro uitæ monasticæ habitu moderabatur, strenuos misit nuncios, qui eius orarent sanctitatem, sua benignitate ut curaret suum, populique sui desideriũ ut posset ad effectum perduci.

Nannetẽsis episcopi ad S. Lãbertũ legatio.

Nuncii sui antistitis benedictione muniti, ad Fontanellense cœnobium iter intendunt, eoque celeriter perlati, à fratribus humaniter excipiuntur, & Abbati Lamberto offeruntur, apud quem ita ferè locuti sunt: Sanctitatis tuæ inprimis studiosus Pascharius episcopus, sancta feruens animi deuotione, totiusque ipsi creditæ plebis precibus incitatus, summoperè id expetit, ut in eius diœcesi monachi, quibus ipse locum præparabit, ad ecclesiæ suæ profectum & perennem Dei laudem, uitam sectẽtur regularem atque monasticam. Cum comperisset aũt, fama tuæ sanctitatis iam longè lateq; diffusa, isthuc cœnobium sanctæ religionis integritate cæteris antecellere, orat & obsecrat, ut tua sanctitas monachos spectata religione ad ipsum mitere ne grauetur qui monasticam uitam exacte uiuere aliisquè excolendam tradere nouerint, ut suo per eos possit uoto potiri.

His ita peroratis, ut uenerabilis Abbas didicit Domini sacerdotem cum plebe sua tali feruere deuotione, primo gratias egit benigno Deo, deinde accito ad se Hermelãdo, preces antistitis coram illo repeti iussit, atque tum demum eiusmodi responsa reddidit: Vota Paschatii episcopi eiusque sancti gregis, dubiũ non est diuinitus orta, eoque sanctissimam redolere deuotionem, quorum ut ego quoque particeps esse merear, tametsi non ignoro quanto destituar solatio quod à nostra exiguitate postularunt, per hunc mihi longe charissimum Hermelandum fratrem aliosque illi adiungendos exequi conarer, si certo mihi constaret eiusmodi apud uos cœnobium constructũ iri, in quo futuris temporibus fratres, quantum quidem caueri potest, nullius infestatione perturbentur. Nostra enim professio multam exigit, quietem nec potest non maxima sentire detrimenta, si diuinæ intenta contemplationi, improborum hominũ querelis & uexationibus inde retrahatur.

Monastica professio quid reposcat.

Et uester quidem antistes ubi cœnobium extruxerit in suæ ecclesiæ ditione, dum ipse superstes erit, non est fortassis passurus, ut fratrum illic degentium pax infestetur, at illo defuncto, si monasterium sub sui successoris dominio reliquerit, non deerunt importuni homines, qui praua cupiditate impulsi, multas fratribus excitent molestias, quæ illos etiam inde recedere tandem cõpellant, atque huc illucque incertos uagari. Quod sanè, si, ut plerisque aliis, ita huic quoque monasterio acciderit, mihi, qui fratres eo ablegarim, non parum impendebit periculi, porro uestro antistiti nihil accedet mercedis. Si igitur cælestis præmii contemplatione uult cęnobium construere, hortor ut illud regiæ authoritati tuendũ permittat, efficiatque ut rex pro sua clementia edicto sanciat, ne quis alius, ius dominiumve in illud sibi uendicans, malo instigante dæmone, fratribus infestus sit, uti sic regiæ maiestatis muniti pręsidio, pro eius totiusque regni pace perpe

tua liberis mētibus Christi misericordiam imploret. Ad hæc legati sic responderunt: Noli pater id genus retardari suspicionibus, sed certo tibi de pontificis nostri Paschasii humanitate persuadeas, eum diligēter curaturum ea, quę dixisti.

Hac Lambertus Abbas legatorum spōsione firmatus, ait ad Hermelandum: De tua ego, frater charissime, religione plurimum confidēs, tametsi scio absentiam tuam mihi iniucundam, immò & dispendiosam fore, ad Paschasium episcopum cum duodecim fratribus te uolo proficisci, meoque loco illis esse patrē, ut ad tuum præscriptum monasterium pro episcopi desiderio exædificetur. Verum enimuerò nihil præter tuam sententiam hac in re tentaturus sum, sed totum isthuc tuæ prudentiæ permitto. Cui Hermelandus, Ne, quæso, inquit, Pater meam hic requiras uolūtatem, quam propter Christum in tuum transtuli arbitrium: Ego uerò, modo Dei & tua uoluntas fiat, libens proficiscar quocunque me miseris, haud secus ac si diuinitus id imperetur. Tunc Lambertus pater perfusus gaudio, eius præclaræ congratulabatur obedientiæ, & ait: Age filmi, accingere ut miles Christi ad iter, ægregiumque hoc opus suscipe, quod & tibi & aliis multis aditum paret ad regna cœlorum. Cumq; & illum & fratres cum eo abituros optimis instrueret admonitionibus, inprimis hortans, ut accuratè & uirili constantia monastico canoni sese accommodarent, post mutuos amplexus & lachrymas, impertitā que discessuris benedictionem dimisit illos, rogans Deum cum fratribus, quos apud se retinebat, ut sua illis gratia & auxilio adesset. Abeunt igitur cum Episcopi nunciis, & Christo propitio ad Nannetensem urbem celeriter perueniunt, ubi mox ad basilicā beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum precādi causa sese contulere. Audiens autem reuerendus antistes eos adesse, incredibili affectus hilaritate, dixit: Recordatus est mei Dominus Deus, nec me uoto frustratus est meo, occurrensque fratribus ad iam dictæ basilicæ fores, ait B. Hermelando: Benedictus Deus, qui te misit huc, ad ipsum introitum tuum, quique quod per prophetam suum testatus est esse bonum & iucūdum, hodiè compleuit, faciens habitare fratres in unum. Deinde cum eos omnes haud aliter atque angelos quosdam conuiuio excepisset, uotumque suum omne eis exposuisset, B. Hermelandus ea, quę Lambertus Abbas nunciis eius proposuisset, quæque illi respondissent, coram illo retexuit, ac postremo ita subiunxit: Si tua sanctitas non uult deesse iis, quæ Abbas noster expetiit, nos pro uiribus quicquid iusseris, exequemur, sin autem aliter uisum est, nos, salua & integra charitate, ad Abbatem nostrum ita ut iussi sumus, reuertemur. Tum uerò episcopus: Non puto, inquit, esse quenquam frater charissime, qui perinde, atque ego, cupiat hoc opus esse firmū atque perpetuū. Nā cum ego eius author atque fundator esse uidear, nolim cuiquam hac in re esse secundus. Atque hac de causa pro tuo atque Abbatis tui consilio & hortatu, tuoq; orumque meorum sponsione, non modo cœnobium cum rebus omnibus, quas illi attribuero, ex Canonica authoritate regiæ dominationi commissā, eiusque uobis sanctionem impertabo, uerumetiam quicquid, quod, ad eius quietem inconcussam faciat, tecum pariter excogitare potuero, libētissimè illi impertiam. Quibus ex uerbis animaduertens Hermelandus liberalem antistitis animum, & ab auaritiæ sordibus alienum demisse admodum illi dixit: Dominus qui hoc tibi aspirauit desiderium, ipse etiam ad effectum perducat, consiliumque tuum confirmet. Ego interim in crastinum usque spatium cogitandi mihi ut largiaris, obsecro & quicquid, Domino donante, hac de re mecum pertractauero cras tuæ reuerentiæ aperiam.

Altera luce, absoluto matutinę laudis officio, uenit ad Paschasium Hermelandus, eique dixit: Iubeas nobis apparari nauiculam, qua per Ligerim ad mare usque subnecti omnia eius litora lustrare possimus ꝙ si locus cœnobio construendo opportunus non appareuerit, per omnem ditionem tuam locum idoneum inquiremus. Cui sic antistes respondit: Non ego necessarium puto ad mare usque uos fatigari. Sunt enī insulæ quædam, ab hac urbe tribus disiunctæ milliaribus, quas hic fluuius circunfluit, atque insuper mare exæstuans quotidiè ter ambiendo alluit. Quæ autē sit earum insularum fertilitas, uel quæ magnitudo, mihi hactenus per curas ecclesiasticas explorare non licuit. Sed tu, quæso, eas lustra accuratè, & ad me, quæ uideris, referto, maximè, num possit in aliqua ex iis cœnobium constitui. His dictis, actutum iussit præstò esse nauim, quam Hermelādus ingressus, rogauit Dominum, ut locū aptū ipsi indicare dignaretur. Nautæ uerò celeritate usi, ad insulam appulerunt, cæteras amplitudine superantem. Tū Hermelandus è naui exiēs, comperit eam in longum obtinere stadia quatuor & uiginti. Porrò in aliarum insularum medio sita, in sublime sustollit uerticem, montosa in medio, atque id circo immunis ab inundatione tum Ligeris fluuii, tū exæstuētis maris, tutam præbet incolis habitationē, nec desunt illi amplissima spatia, tum ponendis colēdisque uitibus, tum hortis quoque & pratis efficiendis opportuna. Nec patet ad eam accessus, nisi quis naui subuehitur. Habet uerò etiam syluas densas. Quæ sanè omnia, tum quoque nonnulla abstrusa loca uirū Dei permouerunt, ut eam Antrum uellet appellari, quemadmodum insulam ad Austrum sitam, hac quidem spatiis minorem, sed habitudine uel specie illi similimam, Antriginum uocauit. Reperit autem illic in quadam ædicula oratorium beatissimi confessoris Martini. Erant etiā illic armentarii non pauci, ꝙ eius ubertas alendis pecoribus esset ualde opportuna. Piscatoribus autem circumcirca tam ex Ligeri quam ex mari tanta suppetebat piscium diuersorum generum copia, ut illis, qui in aliis fluminibus capiendis piscibus nauant operam, res uideatur incredibilis, nisi coram inspexerint. Nec tamen uulgi perstrepentis illic audiuntur uoces, sed uarii generis auium iucundæ resonant melodiæ, & in iis olores dulci funduat modulamine cantus. Denique tantum illic silentium, tanta tranquillitas est, ut anachoreticam appetentibus uitā mirificū eremi desiderium adferre uideatur. Quæ quidem omnia postea quam uir Dei Hermelādus partim suis oculis, partim uicinorū relatione cognouit exultans in Domino ait: Benedictum sit in secula sanctissimum nomen tuum, ò summa Trinitas, quæ mihi talē demonstrare locum dignata es, quo ego nullum adhuc uiderim commodiorem in omnibus illis monasteriis, quæ unquā adierim. Deinde ocyus ad Pasharii episcopum regressus, Fateor, inquit, nunquam me neque amœniorem, neque extruendo cœnobio aptiorem uidisse locum duabus illis insulis, quas hodie perlustraui. Iis auditis, lætabatur antistes & gratiis actis præpotenti Deo, toto illo die egit cum Hermelando de cœnobii structura: cumque diu mutuis sese colloquiis spiritalibus adhortati essent, tandem cibum unà sumpserūt. Inde diuinis absolutis laudibus, cubitum iere: rursusque post breuem somnum ad preces reuersi, quicquid noctis supererat: in Dei laudibus transmisere.

Postera die Hermelandus dixit episcopo: Quando quidem locum cumprimis opportunum nobis Dominus ostendere dignatus est, nolim moras nectere, sed

Promptissima S. Hermelandi obedientia.

Ps. 132

Hermelandus lustrat insulā, eamq; Antrū uocat.

sed tua benedictione munitus, quamprimum eò me conferam, ut tua aliorumque fretus ope, cœnobii structuram aggrediar. Benedictione igitur data ab episcopo, post mutuos amplexus, Hermelandus ad insulā reuersus, locum aptissimum designauit, iactisque ędificationibus necessariarum fundamentis, tam illas, quam templa duo, alterū sancti Petri, alterū sancti Pauli Apostolorum Christi cum uniuerso cœnobio, Domino opitulante, breui exædificauit, non segnem ei nauantibus operam permultis eius regionis incolis. Deinde Episcopus Ecclesias dedicaturus aduenit cum suis Canonicis, & cum bono omnium fauore atque consensu, sicut antea promiserat, istbuc priuilegii beato Hermelando & fratribus impertiit, ut nulli successorum eius ex illo monasterio uel rebus omnibus, quas tum ipse, tum alii Dei amore fratribus contulissent, quicquam sibi sub dominii prætextu usurpare liceret. Postea beatum Hermelandum ad regis aulam secum ducens regi Childeberto eum eiusque cœnobium & fratres omnes deinceps tuendos commendauit. Scripsit uerò idem rex sanctionem, eamque beato Hermelando tradidit, de illo monasterio & rebus eius, putà ne quisquam omnino fratribus illic degentibus molestiā excitaret, sed ut regia illi freti protectione, absque alicuius infestatione, liberis animis pro regeto tiusque regni pace Dominū precarentur. Ea regis beneuolentia & amicitia cohonestatus uir Dei, ad monasterium se recepit. Ex eo tempore multi, contempto seculo, ad illud cœnobium conuersionis gratia confluxere, monasticum complexi institutum; multi suas proles illic Christo militaturas obtulerūt. Porrò uir Domini Hermelandus omnes & uerbo & exemplo ad uitæ contemplationi deditæ studia incitauit. Et ingens sanè fratrum numerus illic excreuit, qui sub tanto patre tantos in uirtutibus & uitæ sanctitate fecere progressus, ut iam fama illorum longe lateque sese diffunderet, & in eorum sanctis studiis, oēs, ad quorum notitiam perferebantur, magnificarent patrem eorum, qui in cœlis est.

Antrēse monasteriū construitur. *Regis sanctio & priuilegiū.* *Multi in Antrensi cœnobio fiunt monachi.*

Nocte quadam uir sanctus pro sua consuetudine in basilica sancti Petri Apostoli diuinæ contemplationi intentus, Abbatis Maurenti, uiri ualde uenerabilis animam è monasterio sancti Florentii, quod Glannā uocant, ab Antrensi cœnobio ad triginta distāte milliaria, ducibus angelis, relicto corpore, migrare uidit ad cœlos. Cumque in eam diu oculos difixisset, signo dato fratres conuocauit, iussitque ut Maurenti Abbatis animam Domino commendarent. Fecerunt hoc illi quidem prompta & alacri obedientia, at mirabantur tamen, cum inter utrunque monasterium tam lōga itineris spatia intercedant, quonam pacto uir Dei animam eius è corpore abeuntem uidere potuerit. Verùm ut de tota re certiores redderentur, hominem ablegare statuere, qui de obitu Maurenti Abbatis inquireret. Ecce autem adsunt fratres è sancti Florētii monasterio, suamque plorantes orbitatem, Abbatis sui excessum nunciant. Adhibebant autem illis Antrenses monachi fraternæ consolationis pia fomenta, simulque, qua hora defunctus esset Abbas, percontabātur. Quā sanè eādē omnino fuisse dixerunt, qua ab Abbate suo Hermelando eum migrasse audierant.

Visio S. Hermelandi.

Cōtigit quandoq; uirū Dei cū aliquot fratribus iter habere per Nannetensem pagum. Forte tū illis obuiā uenit Arnoldus quidā, multa dignitate multisque diuitiis insignis, magna obsequentium turba stipatus. Ad eum prolixe tū è scripturis diuinis sermonem habuit uir sanctus, optimis eū sermonibus instituens. Iis iam finitis, dixit uni è fratribus: Hactenus quidē pro ingenioli nostri tenuitate huic illustri uiro spiritalem ministrauimus potū, at nūc superest, ut hortāte nos charitate, corporalem etiam pariter sumamus. Respondente fratre, perexiguum illic uini adesse, quodque uix heminæ mēsurā excederet, hoc ipsum uir sanctus iussit adferri, in illius uirtute confidens qui quinque panibus, quinque hominum millia abundè refecit. Allato uino signum crucis expressit, porrigique iussit Arnoldo, quem diximus, cunctisque qui illum comitabantur. Distribuitur mox omnibus, singuli singulos bibunt calices plenos, nec tamen uinum unum exhauritur. In cuius sane præclari miraculi testimonium uasculum illud, unde uinum fundebatur, in sancti patris asseruatur monasterio.

Mat. 14. Ioha. 6. *Vinum edita cruce augescit.*

Sedebat aliquando beatus Hermelandus sub quadam arbore apud oratorium sancti Leodegarii martyris, legebatque solito attentius. Interim erucæ, illā arborem depascentes, in librum ipsius identidem decidebāt, legentemque interturbabant. At ille, ut erat mitissimus, patientissime id perferebat. Porrò frater quidam id animaduertens, cœpit eas conterere pedibus, sed uir Domini eum prohibebat, ne id faceret itā dicens: Noli frater, quæ diuino accidunt iudicio, uelle auertere. Verum omnipotens Deus, ut sancti uiri patientiam præclare remuneraretur, erucas omnes, quæ iamdiu arborem illam uastauerant, usqueadeo nocte illa profligauit, ut ne una quidem superesset.

Erucarū excidium.

Consueuit uir Dei Quadragesimæ diebus ob uitādam hominum frequentiam, qui illum fratresque uisitaturi, cum oblationibus ad monasterium adueniebant, Antriginum petere, atque illic cum paucis fratribus multa abstinentia corpus suum macerare, ut in Paschali solennitate posset seipsum Deo hostiam gratissimam exhibere. Accidit autem quodam die, ut uigiliarum & precum instantia defatigatus, sub dino animi causa nonnihil deambularet, & deinde in litore parumper fessum se reponeret. Aderat tum quispiam, qui diceret Nānetensem episcopum habuisse piscem, quem uulgo* nampradam uocant. Ad quem uir Dei, Et quid id huc, inquit, frater ad rem pertinet? An uerò putas imbecillam esse præpotentis Dei manum, ut non possit etiam nobis eiusmodi largiri piscem? Necdum uerba sua expleuerat uir sanctus, & ecce eius generis piscis ab ipso Ligeris fundo sese subrigens, celerrime ad illum adnatauit, & ante eius pedes in arenas prosiliuit. Ille non ignorans diuinitus hoc ipsi munus oblatum, cum gratiarum actione iussit leuari è terra, dixitque uni è fratribus: Tolle hūc piscem fili, & in tres partes seca, quarum una apud nos permaneat, reliquæ duę in monasterium ad fratres mittantur. Factum est, ut imperarat, & accidit res sanè admirabilis. Nam sancti uiri meritis ita fratres omnes, tam qui cum illo erant, quā qui in monasterio uersabantur, quorum certe erat non exiguus numerus, tantillo pisce exatiati sunt, ut magna piscīū copia usi fuisse uiderentur.

**forte, lampetrā* *Piscis miraculum.*

Magna erat in sancto uiro prudentia & moderatio, qua ita nouerat demandatum ipsi exercere ministerium, ut nec pro sui custodia fratrum curam negligeret, nec ita fratribus sustentandis, iisque necessariis procurandis esset addictus, ut sibiipsi negligenter inuigilaret. Quod ut accuratè præstare posset, interdiu res illas curabat, quę essent fratribus necessariæ: Porro nocturnis horis post somnum breuem, quem humanæ fragilitatis necessitate adactus potius, quàm uel modicæ quietis studio & amore captabat, totus in rerum cælestium contemplatione, atque in sanctis precibus & psalmodiis uersabatur. Cum autem nocte quadam precandi gratia sui monasterii basilicas lustraret, in una ex iis uidit extinctum lumen. Iussit ergo fratri, ut illud rursus accēderet. Sed cum ille frater manu gestaret lucernam,

Exemplū optimi prælati.

flante

Signo crucis expressso extinctũ accẽdit lumẽ.

flante aerius uento, extincta est. Illo propere abeunte, ut denuo accenderet, uir Domini iussit eum gradum sistere, & extenta manu signum edidit crucis; moxque lumen restitutum est: quod cum frater ad basilicam deferret, lucernam extinctam accensurus, tametsi importunior, quàm ante, uentorum procella sæuiret, non potuit tamen lumen diuinitus datum extinguere.

Non segniter in eam curam uir Dei incũbebat, ut continenter ad altiora proficeret, & quotidianis uirtutum incrementis animi puritatem cumularet. Itaque quadam nocte in Antrigino insula (ubi, sicut ante dictum est, tempore Quadragesimæ corpusculum suum rigida abstinentia conficiebat) in oratorio sancti Anniani illo ambulãte, uia, cui insistebat, reliquo pauimento candidior uisa est: atque adeo locus ille, in quo stans in oratione permanere consueuerat, tali est candore cõspicuus, ut usque in præsens quotquot ad eum accedunt, perspicue intelligant, quanta eius pectus munditia & candore nituerit.

Iam partes occiduas fama sanctitatis eius longe lateque peruagata, etiam in Aquilonis regiones sese intulit. Nam cum aliquando in pago Constantino res monasterii necessario perlustraret, quidam eius loci nobilis uir, Launus nomine illum cum discipulis eius uocauit ad prandium. Non recusauit uir sanctus, ut erat comis, affabilis & iucundus. Ingressus igitur domum eius, bene illi precatus est. In ea autem regione humus non gignit botros. Inde accidit, ut Launus non nisi parum haberet uini in uasculo quodam. Et q dem tanto ille hospite lætus, conuocauit amicos, ex eoque uino non illis duntaxat, sed etiam pauperibus & peregrinis superuenientibus iussit liberaliter distribui. Bibebant omnes hilariter, & interim Domino benedicente, non modo nihil de uino decessit, sed uasculum propemodum uino redundare uisum est.

Vinum mirifice augetur.

Et illo quidem die ea de re silentium fuit, at luce altera intantum per omnem illam regionem diuulgata est, ut incolæ omnes plane sibi persuaderent ea sanctitate esse uirum Dei, ut si quid in eum à quoquam collatum esset beneficii, non solum nihil eius facultatibus decessurum, sed multum etiam accessurum ultra illam, quæ illi in cœlis esset reposita, mercedem. Peracto prandio, uir Domini ad ædes suas in uillam Oglãdam rediit: Porrò Launus postridie ex uxore sciscitatus est, an ne uel parum aliquid uini superesset, quod ad uirũ Dei pro benedictione transmitteretur. Abiit uxor, & diligenter uase inspecto, plenum illud reperit, moxque uiro indicauit. Ille ea hilaratus, mittit inde ad uirum sanctum, simulque certiorem eum reddit, quanto ipsum Dominus ob eius merita beneficio affecisset. At uir sanctus iussit eum rem tacitam habere, rogans ne ipsius meritis adscriberet, quod in pauperum subsidium diuinitus eius liberalitati donatũ esset. Launus uerò pernegabat suæ liberalitatis causa id fecisse Dominum, sed ob sola ipsius sancti uiri merita tale miraculũ contigisse. Erat sanè inter eos pro humilitate amica contẽtio, sed nemo ambigit. B. Hermelandi meritis adscribendum esse tam insigne diuinitatis miraculum.

Humilitas sãcti uiri

Cernens autem perniciosus dæmon eximiis uirum Dei pollere uirtutibus, nec posse se ullis tentationũ machinamentis eum uel ad breue tempus in peccati consensum impellere, cœpit commouere quosdã ad infestãdum illum, creandasque illi molestias, ut si nõ posset domum eius, in firma petra fundatam, penitus euertere, hoc saltem in lucro deputaret, si uel ad momentum eius perturbasset animum. Excitat ergo rusticum quendam, isque improba cupiditate inflammatus, de ephippio sancti uiri quippiam præcidit. At mox illum diuina ultio persecuta est. Nam repentè cœpit tanquam ignibus inflammatus conflagrare, magnosque eiulatus edere, simul etiam compellare uirum Dei his uocibus: Succurre mihi sancte Hermelande. nam pro furto exiguo, quo rem tuam mihi ausus sum uendicare, pœnas luo inæstimabiles. Et hæc dicens, rem furto ablatam, è sinu protulit & abiecit; quæ hodieque in oratorio beati Petri Apostoli, quod est in Oglenda Cella, suspensa manet. At sanctus pater hominem scelere uinctum, precibus absoluit, & cibo potuque abunde refectum, admonitumque ne deinceps maligno hosti assensum præberet, incolumem à se dimisit.

Furtũ rustici diuina ultio persequitur.

Alius quoque, stimulante cupiditate, boues sancti uiri, qui onusta lignis plaustra trahere solebant, furto abstulit. Sensit uir Dei magno se cõmodo destitutum, sed tamen æquo ferens animo, ad solita orationum præsidia se recepit, rogans Dominũ ut boues abacti restituerentur. Tanta uerò fuit earum precũ uis, ut miser ille, qui boues procul abigere moliebatur, multo confectus labore, mane ad cœnobii fores eos adduxerit. Gauisus uir Dei, recepit boues suos, porro furem blande castigatum, admonuit ne posthac se ab inimico dæmone in flagitium impelli pateretur, ne & hic obnoxius crimini, pœnas daret, & postea apud inferos æternum cruciaretur.

Fur diuinitus cogitur cõstituere abactus boues.

Agatheus uir inclytus, Nannetensis, atque Rodonicæ urbis comes, utriusque loci episcopatum occupans, Antrensem insulam tum precandi, tum colloquendi cum uiro Dei causa adiit. Acceptus est autem à sancto uiro non inhumaniter. Facta oratione, uir Domini eius quædam facta reprẹhendit, hortabaturque ut resipiscere Deinde in refectorium, ut uocant, eum perducit, iussitque uini calicem illi præberi. Cuius cum partem dimidiam exhausisset, uelletque calicem reddere fratri, uir sanctus hortabatur ut ebiberet, attolensque dexteram manum, denuo crucis signum supra calicem illum expressit. Necdum manũ retraxerat, & ecce subito in tantum repletus est calix ut uinum redundans in brachia comitis efflueret. Tũ uerò ille se tanti sacerdotis consessu indignum iudicans, celerrime ad pedes eius tremebundus corruit, obsecrans ut pro ipsius peccatis Dominum deprecaretur. Ita ille externo compulsus est miraculo eius, de qua infidus dubitabat, agnoscere sanctitatem. Nec dubium est, signum hoc, diuina dispensante prouidẽtia, idcirco contigisse, ut bruta mens, quæ sanctæ exhortationis uerbis nihil mouebatur, uel timore perculsa, ad meliorem se frugem recipere cogeretur. Et ex illo quidem tempore non parum ille de pristina crudelitate remisit.

Calix prope exhaustus uino impletur.

Inuisebat quodam tempore sanctus pater utilitatis gratia possesiones monasterii sui. Venit autem ad Pauliacum uillam, ubi cum cuncta, prout res poscere uidebatur, expediuisset, iam nocte impendente, suo more peruigil in diuinarum rerum contemplatione permansit, noctemque duxit insomnem. Interim sub ipsa cælestium speculatione uidit in Aquitaniæ partibus in Creæne Cella siue monasterio suo, quod ei scripto traditum fuerat, & ab eo loco, ubi tum ipse degebat ad 80. aberat milliaria, cuiusdam uenerabilis monachi animã, qui eius fuerat institutionibus imbutus atque ea causa illic ab eo constitutus, ut tum illud, tum Coloncense quoque curaret monasteriũ siue Cellam, è corpore migrantem, atque angelicis fultã præsidiis, recta ad cęlos tendentem. Mox edito signo, fratribus uisum aperit. Non deerant tum in iis ipsis quidam ætate iuniores, qui sanctum uirum, iam multo confectum senio, delirare putarent. At ille Domino adhærens, eo spiritu quo procul uiderat animam fratris è corpore decedentem, etiam horam non solum

Videt animam fratris in cælos ferri.

dicta,

dicta, sed etiam cogitationes cognouit. Illorum enim diffidentiam arguens, certissime confirmabat iam dicti fratris animam, corpore solutam, sempiterna in cœlis requie potiri. Vera autem illum dixisse, & quidem eadem, qua diaerat, hora illum fratrem obiisse, nunciorum ab illo monasterio uenientium uerba comprobarunt.

Ita nimirum uir sanctus, inter necessaria illa ministeria, quæ curæ fratrum ipsi commissorum impendẽda erant, non neglexit ea studia, quæ ipsi quotidiana uirtutum augmenta conciliarent. Non ille uisus est, ut solent plerique ueterani, sub ætatis grãdævæ prætextu remissius sese gerere, sed cum ætate accrescente uirtutum cumulandarum desiderio, aliquid potius ad conuersationis rigorem quatenus quidem ferre potuit, adiicere curauit, non minimam se iacturam fecisse arbitratus, si non quotidiè aliquid uirtutum eius exercitiis accessisset. Itaque eum prouecta iam esset ætate, paruum oratorium in honorem S. Leodegarii martyris ad fores monasterii orientales extruxit: ubi abdicata pastorali administratione, quam non ambitione, sed necessitate diu gesserat, facta quoque fratribus potestate alium eius loco sibi patrem deligendi, sese inclusit, ut curis omnibus expeditus, libere soli diuinæ posset esse contemplationi intentus. Accessit eo etiam regis consensus & fratrum, tametsi non parum diu tanto se patre destitutos luxere. Adiũxit autem sibi quatuor fratres eiusdem propositi, quos unà secum inclusit. Porro fratres cœnobii Antrẽsis subrogarunt ei Adalfredum Abbatem, rege id approbante. Verum eius electioni B. Hermelandus interesse noluit. Et ille quidem oblitus se patrem esse, maligni dæmonis instinctu deprauatus, paternam functionem mutauit in tyrannidem. Nam tum sui, tum fratrum necessariam curam abiiciens, rebus superuacaneis se se dedidit, & ab interioris nitæ studiis iusto Dei iudicio prolapsus, sola externa sectatus est. Extruxit uerò etiam sibi aulam, non cõtentus structuris necessariis, animi quodam fastu eum impellente. Quod ut rescivit B. Hermelandus, cum ob multa eius non rectè facta illum obiurgaret inter cætera ait: Quid est hoc frater, ꝙ posthabitis animorum lucris, fratrumque necessariis negociis, in res superuacuas te totum effundis? An non satis multa hic tibi uidentur constructa ædificia? Obtempera, quæso, dictis meis, & his cõtentus esto. Alioquin hoc, in loco nihil abs te exædificabitur. Hoc autem uir sanctus prophetico dixit spiritu, sciens diuinam ei impendere ultionem, quæ illo anno tolleret eum è medio. At ille animo obcæcatus uiri Dei æquissimas admonitiones contemnens, fratribus etiam necessaria subtraxit alimenta, atque illis etiam, qui cum S. Hermelando erant, statutam iussit annonam negari. Nec hoc contentus, fratres dirissime uoluit flagellari. Accidit autem, ut ea crudelitate etiam in unum ex iis, qui apud S. Hermelandum degebãt, immaniter deſæuiret. Qui nimio dolore cõpulsus, ita dixit: Pater Hermelande, cur nos uiuos deserere uoluisti? Quod audiens miser Adalfredus, præcepit atrociores illi admoueri cruciatus, dicens: Non tibi quicquam tuus opitulabitur Hermelandus. Tandem euasit ille, & celeri cursu ad S. Hermelandi Cellam properãs, humi se abiecit, multumque eiulans dixit: Ecqua in nobis, pater Hermelande, flagitia inuenisti, ut nos sub tanta crudelitate relinqueres? Vtinã liceat excedere è uita, ne tam immanis tyranni iniuriis exagitemur. Porro fratres, qui cum illo erant, indicarunt uiro Dei, ꝗ dira fame afficerentur. Tum uerò ingemiscens uir sanctus, Silete, inquit, fratres, silete. Videbitis repentinum eius interitum. Nec enim uel unius mensis spacio licebit ei lucis huius usura perfrui. Tertio abhinc die miser ille Adalfredus in uisione se uidit pro sua inobedientia scipione beati Hermelãdi uerberari, atque eiulans cœpit uelut ignibus inflammatus dirè torreri, sicque & æterna & temporaria affectus morte, uitam pariter eum Abbatis functione repente amisit, licet autem sepultura indignus esset, at tamen, hortante uiro Dei, fratres, cum terra condiderunt.

Cum ætate accreuit illi feruor mentis.

Oratoriũ S. Leodegarij.

Abdicat se Abbatis functione.

Adalfredus Abbas inhumanus

Diuina ultio in Adalfredũ.

Illo extincto, collecti in unum fratres, S. Hermelandum ualde obnixè rogarunt, quandoquidem sua illos præsentia uoluit esse destitutos, ut ne fineret eos rursus in Abbate deligẽdo aberrare, sed ipse eis Deo dignum crearet Abbatem, qui eius uestigiis insistens uiam Domini ipsos edoceret. Flexus uir Dei fratrum precibus, iussit adesse unum è fratribus, quem ipse diuinis imbutum disciplinis, in bonis actibus educauerat. Donatus is dicebatur. Hunc propensa omnium uoluntate Abbatem cõstituit, simulque instituit, quẽ admodum & in temporariis & in spiritualibus rebus administrandis sedulum, atque solicitum sese exhiberet. Et ille quidem sancti uiri optimis institutioni bus sese accommodans, Christo iuuante, magistroq; ꝓ illo apud Deũ intercedẽte, humilitate & charitate egregie instructus, monasteriũ quoad uixit cum multa laude gubernauit. Hucusque uitam & uirtutes hominis Dei, quas per illum Dominus efficere dignatus est, utcunque digessimus, sed tamen non nisi paucis commemoratis, prætermissis uerò plurimis, nunc ad eius obitum, qui fuit illi aditus in uitam sempiternam, ueniendum est. Posteaquã igitur permultos ab improba uita ad Dominum conuertit, & ad Christi fidem traduxit, postquam in monasteriolo (cellam uocat author) dies non paucos inclusus, Deo soli uacans, precibus suis ægrotis multis, pro eius fama sanctitatis ad ipsum confluentibus, pristinas reformauit uires, cum iam ueneranda canities eius ad id usque uirtutis excreuisset, ut propemodum nihil ei perfectionis accedere posse uideretur, prophetico spiritu, quo multa iam ante præuiderat, sui etiam obitus diem quibusdam fratribus non diu post futurum prædixit. Illi autem crebrò experti, habere illum donum prophetiæ, incunctanter uerbis eius fidem commodarunt, & illo, quo se moriturum dixerat, die pariter congregati, eum ualde rogarunt, ut quemadmodum in terris eis fuisset magister institiæ, ita in cœlis perpetuus non dedignaretur esse patronus, & intercessor. Quos ille omnes singulatim, ut in sancto permanerent proposito, hortabatur, ac deinde corporis & sanguinis Domini sacramento sese præmuniens longa iam fractus ætate, inter uerba orationis feliciter spiritum in manus efflauit benignissimi creatoris, obdormienti similior quàm morienti, tamque alienus à mortis acerbitate, quàm fuerat ab omni fœda carnis libidine. Conditus autem est in basilica Pauli Apostoli iuxta oratorium Vuandregisili, in absida, quæ uergit ad Austrum. Multi uerò ad eius tumulum magna diuinitus sanitatum beneficium sunt adepti.

Donatus succedit Adalfredo.

Prædicit obitũ suũ S. Hermelandus.

Feliciter obdormit in Domino.

Cum autem iam multi fluxissent anni, quadam nocte Sadreuertus, eius cœnobii uenerabilis monachus uocem audiuit eiuscemodi: Cras, ubi surrexeris, dic Abbati tuo ut corpus sancti Hermelandi in basilicam beati Petri Apostoli trãsferat, & honorifice admodũ condat apud altare. Abbas à Sadreuerto, quem pro eius sanctitate nõ mediocriter amabat, hæc audiens, magno afficitur gaudio, sacrumque sancti uiri corpus cum sarcophago eleuans, cum hymnis, canticis & lampadibus, thurisque suffitu, fratribus eum comitantibus, quo fuerat iussus, deportauit. Cum autem ad refectorii ostium peruenissent, feretrum tanto cœpit

Transfertur eius sacrũ corpus.

pit pondere deorsum premi, ut nulla posset ratione è terra leuari. Stupebant omnes rei repentina nouitate, simulque orabant Dominum, ne fineret distineri sacri corporis ad locum destinatum translationē. Ea prece absoluta, uenerabilis Abbas Dauid ait Cum sit iam Missæ expletū ministerium, puto equidem beatissimum Patrem Hermelandū, pro solita humanitate sua, uelle nos post tantos labores in refectorio simul re uini calicē. Obtemperatum est illi, sumpserunt singuli singulos calices, & ecce mira facilitate & celeritate leuant corpus, & ad S. Petri ędem deferunt, ibiq; reuerenter condunt in monumento accurate fabrefacto. Die autem tertio tanta suauissimi odoris fragrantia ex eo monumento erupit, ut primum basilicam omnis, deinde uniuersum cœnobium illo compleretur, atque in octauū usq; diē ppetuo pduraret. Quotquot aūt tū præsentes adfuere, qui etiānū supsunt, palā testantur, nunquam se tanta suisse odoris suauitate perfusos. Longū esset referre miracula omnia quæ ad sancti uiri sacras reliquias diuinitus declarata sunt, nos ex iis pauca duntaxat commemorabimus.

Odor suauissimus ex eius sepulcro.

Eufredus quidam impia incensus cupiditate, in pago Oximensi uillam, quam Crannam uocant, sancti uiri monasterio abstulit. Et ecce in somnis paulò post uidet sanctum Albinum Confessorem omni edendi & bibendi facultate ipsum priuantē, donec ad S. Hermelandi sepulcrum accederet, & cum digna satisfactione res ei ablatas restitueret. Expergefactus ille, cū multo timore pensitabat quid uidisset, ac illucescēte die, equo conscenso, propere abiit ad aliam eius monasterii uillam Cludionē, ubi inuento monacho Emdrano, quid sibi accidisset exposuit, rogauitq; ut cū ipso ad sancti confessoris sepulcrum proficisceret. Ille quidē petenti annuit, hortabatur aūt, ut aliquid cibi & potionis acciperet. Qđ cū ille temere attentaret, panē sumptum nulla potuit ratione deglutire, immo uerò ēt unà cū sanguine eorā omnibus euomuit. Itaque maturauit susceptum iter, & ad sancti uiri sepulcrum accedens, in preces incubuit, ablatam uillā se redditurum promisit, atq; in super de suis prædiis & facultatibus monasterio quædam elargitus est. Ita bublicè suum facinus confessus, multaque ductus pœnitētia, beati confessoris meritis sanus effectus est, atque illic cibo potuque recreatus ad sua recessit.

Pœna in usurpātem uillam monasterij.

Rusticus quidam, Sicbaldus nomine, sanctæ resurrectionis dominico die flagellum arripuit, & ad excutienda frumenta accessit sanè quā temere. Nō dormitauit aūt diuina uindicta. Subito flagellum adhæret manui, & dissolutis membrorū iuncturis, caput & brahia cæterosque artus horrendum in modum agitabat. Non potuit ulla ui uel ad momentum se comprimere, quo minus horribili membrorum tremore quateretur. Proficiscitur igitur Turones ad S. Martinum, cuius quidem intercessione id obtinuit à Dño, ut flagellū ex eius manu exiliret, uerum tremor ille corporis nihilo fuit remissior. Nocte proxima in somnis uidet S. Martinum, auditque admonentē, ut si uelit ab illa mēbrorum agitatione absolui, Antrensem insulam, S. Hermelandi confessoris suffragia petiturus, accedat. Credit ille uerbis beatissimi Martini, & celeriterque se cōfert ad Antrū insulā, prostratusque coram tumulo S. Hermelandi, salutē q̄ expetiit, non difficulter impetrauit. Cum enim fratres uespertinas Dño laudes persoluerent, apparuit illi senex quidam stola candida indutus, decora canitie uenerabilis: isque dextra illi annuit ut ad ipsum accederet. Vult ille propere ire ad uocantem se, sed mox in medio fratrū psallētiū choro eorruit, ibique diu iacens, & orans, tādē manū ad fratres extendit, quorum opera è terra subleuatus, pristinæ se sensit incolumitati restitutum.

Vindicta diuina in rusticū in Paschate laborare uolētem.

Multorum Antrensis cœnobii monachorum, qui hominem illum, de quo dicturus sum, nouerunt, relatione didici sequens miraculum: Aldefredus quidā iam annos natus octoginta, ab ipso primo ortu cæcus & claudus fuit. Is sanitatis obtinendæ causa Romam profectus est oraturus ad sacrum corpus beatissimi Apostolorū Principis Petri. Apparuit autem ei cum bona fiducia aliquandiu illic hærenti beatus Petrus, atque ad illum: Abi Turones, & precibus S. Martini pedum, ac manuum accipies sanitatem. Inde proficiscere ad insulā Antrensem, & apud tumulum S. Hermelandi lumen cōsequeris. Abiit homo, orauit ad S. Martini sacras reliquias, soluūtur manus, q̄ pectori, itēq; pedes, qui natibus adhærēt. Mox properat ad S. Hermelandum, orantique se uidendum offert uir sanctus, tenet manu mētum eius, sacros pollices eius imponit oculis, dicens: In nomine sanctæ & indiuiduę Trinitatis respice. Euigilat ille, respicit, & ut ipse asseruit, sanctum uirum à tergo instar fulguris ocius tē uidet. Luce proxima abluit cruorem, qui ex palpebrarū diruptione fluxerat, & sanis oculis cum magno stupore eorum oībus ppotētia Dei, quas ante non uideret, miratur creaturas. Quòd aūt beatiss. Apostolus ad cuius umbrā olim adhuc in terra degētis curabātur ægri, hunc hominem curandum ad alios remisit, idcirco fecisse putandus est, ut oībus innotesceret, q̄ illorū sit efficax apud Deum intercessio, si cum fide eorum poscantur suffragia. Porro ille salutem tātā adeptus, in uirginitate permanens, in B. Hermelandi monasterio precibus & uigiliis præclare deditus fuit, & usque ad supremū uitæ suæ diem uitam illic egit multa laude dignā. Hæc quidē & plura alia, quæ studio breuitatis prætermisi, multorum Antrensium fratrum, qui hodieque superfunt, relatione cognoui, & certè permulti etiānū memoria retinēt beatissimi uiri sanctam conuersationem, quippe qui nō tā pridē ab hac uita decesserit. Obsecro aūt summisse eos omnes, qui hæc lecturi sunt, ut inertissimi scriptoris in precibus suis uelint esse memores, ut & ipsi, beato Hermelando intercedente, cum illo mereātur uita frui sempiterna, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorū, Amē.

Curatur claudus & cæcus.

Act. 5.

VITA S. LUDGERI PRIMI Episcopi Monasteriēsis, scripta per monachos Cœnobii Vuerthinensis siue Vuerdenensis, à sancto Ludgero extructi.

PROLOGVS.



Omnibus ubique in Christo fide libus, Dei sanctorūque eius nō fictis amatoribus, fratres in cęnobio S Saluatoris, & sancti confessoris Ludgeri, eā quæ in Christo est omniū saluatore, salutē. Quia attestāte scriptura, opera Dei reuelare magnificū ē, operæpreciū nobis uidetur, si de uirtutibus sancti ac beatissimi patris Ludgeri & de cælesti eius in terris uita aliquid cōscribamus. Dignū est. n. ut mortalibus uita eius declarerēt, cuius nomē in libro uitæ ascriptū tenetur. Sic q̄ppe illud Psalmistæ implebit: In memoria æterna erit iust⁹: dū eius merita & uirtutes nobis siue literis p traditoria & p succedētia sibi tēpora scriptura repræsentat. Ad qđ opus quis nos, q̄ pprii eius alūni sumus, & debitū trahat & uolūtas, sciētiæ tñ tenuitas, & suspecta quorūdā de narrandis uirtutibus fides repellit. More nāq; humani ingenii, quo filii, si deformiores parentibus pulchris, & parentes forte minus laudabiles, filii laudabiliores uidētur: plerosq; æstimaturos putamus sancti

Io. 12.

Psal. 111

sancti huius patris & nostri specialiter patroni actus uel supra meritum nobis placuisse, uel supra modũ esse laudatos. Qua in re quamuis libere fateamur nos eũ omnino nõ posse, quãtum uolumus, laudare, huic tñ uel cogitationi, uel obiectioni, quã distatie uidemus posse occurri. Nã qualecũq; sit qđ scribimus hoc aut sapiẽtiores lectori adi, aut insipiẽtiores. Si sapiẽtio res, dũmodo uera dicant, iuxta Apostolicũ dictũ, *(2. Cor. 11)* siuẽ rer fusse: ẽt insipientes, cũ sint ipsi sapiẽtes, si insipiẽ tiores, sui consideratione & aliorum non immerito minorem sapiẽtiã tolerabũt. Et certe si quibus aliqua de his, quæ dicturi sumus, dubietas interuenerit, fidẽ illis aut noua, quæ ad eius modu tumbam miracula fiunt, persuadere, aut sanctissimæ eius uitæ conscii, q adhuc aliquanti in corpore supersunt, inculcare uale bũt. Proinde q̃uis plura alia p eũ Dñs fecisse feratur, nos ea solũmodo in hoc opusculo ponemus, q̃ aut ab illis cognouimus q eius iugiter cõuersationi interfue runt, aut in schedulis, quis ordine cõfuso, posita inue nimus, aut certe quæ oculis nostris ad sacrosanctas sui corporis exuuias gesta esse perspeximus. Vnde & *(Partitio opusculi.)* uolumen duobus libellis distinximus, quorum prior eius uitã cõtinet atq; obitũ, posterior miracula descri bit, q̃ post eius obitũ ad eius memoriã facta esse p bantur. In quo opere ea moderatione stylum pro ingenioli facultate tẽperare curabimus, ut nec contractior breuitas intellectui obsistat, nec progressior copia fastidiũ gignat. Itaque Christo fauente, & sanctorũ meritis nobis patrocinantibus, atque potissimum nos adiuuãte, de quo scribere disponimus, ad Dei laudem & ad serui sui glorificationem, ad audientium profectum, uitam sancti & beatissimi Confessoris Christi Ludgeri, q̃ta possumus ueritate euoluamus.

EPIGRAMMA.

Mellea Ludgeri reboat primordia sancti
Iste liber, nostro scriptus amore pio.
Frisia dotticanis cuius condita loquelis
Omnis ouat stirpe sua genitum.
Haud minus hic clarus alys cluit undiq; terris.

VITAE S. LVDGERI EPISCOPI LIBER I. Cap. I.



Gĩt Ludgerus ex Frisia oriũdus fuit. *(26. Mart. Patria & parentes S. Ludgeri.)* Parentes eius non solum ad seculum nobiles, sed & in fide catholica Christianissimi erãt. Auus eius, noĩe Vuitsugus, ex illa primũ familia Christo nomẽ dedit. Is Ado cognomẽto à rege Radbodo, qui tunc Frisiæ imperitabat, ob iustitiæ defensionẽ à patria effugatus, & in Frãciã pulsus est. Sed cum post mortem Radbodi, Carolo regnante, Frisia Francorum accessisset imperio, ab ipso demum ad patriam causa fidei roborandæ remissus est.

De matre eius, q̃ pusilla, aquis necari iussa est. Cap. 2.

HVius filius iunior, uocabulo Thiadgrinus, sancti uiri pater erat, mater Liafburga dicebatur. Hæc auiam ex paterno genere habebat gentilẽ. Quæ cum doleret filio tñ filias nasci, furore *(Crudelitas auiæ S. Ludgeri.)* fœmineo succẽsa, matrẽ sancti uiri eadẽ, qua nata fuerat, hora aquis necari præcepit. Vnde cũ iuxta crudele eius mandatum, situlæ aqua plenę à mancipio, cui hoc erat iniunctum, immergeretur, puellula brachiolis extensis, utraque manu marginem situlæ appræhẽdit, & quibus potuit uiribus reniti, ne mergeretur, cę pit. Mirandum plane spectaculũ natã sub ea hora paruulã ætati pfectæ reluctari. Itaq; in hac eorum colluctatione prorsus mirabili, iuxta misericordissimã misericordis Dei dispositionem, uicina mulier superuenit & misericordia mota, infantulam de manu mergẽtis eripuit. Et q̃a, iuxta superstitionẽ gẽtiliũ, semel aliq̃d gustãtes illicitũ erat necari infantes, cum puella festina domũ regressa, ori eius de melle aliquantulum immisit, qđ cũ statim ipsa sorbuisset, ab imminentis mortis periculo liberata est. Nam cũ ipsi, quibus ad perimẽdũ paruula fuerat cõmissa, neque ea contra suæ religionis sectam perimere psumerẽt, neq; suæ crudelitatis moras dñę, quæ in toto filii domo dominabatur, p fiteri auderent, ipsi eam, quæ eripuerat, mulierculæ *(Nota morem ethnicũ rga infantes.)* furtim nutriẽdã pmiserũt, & ita demũ occulte in domo eius per nutricẽ aliquanto tẽpore educata, post auiæ mortem matri restituta est. Cuius hoc munere cuius, nisi, tua Christe, gratia actum est? Quis tantillæ infantiæ intelligentiã, quis fortitudinẽ præbuit resistendi? Tua hoc pietas Deus, tua clementia fecit. Ipsa eã meritis sancti Ludgeri, qui ex ea postea nasciturus erat, & ab imminẽti discrimine liberauit, & futuræ ei⁹ generationi reseruauit. Felix planè & oĩ laude dignissima, tãta ple, & talib⁹ sui ort⁹ auspiciis mater. Nã licet Moyse qui sicut legit, Deum facie ad faciẽ uidebat, illa longè uel meritis uel dignitate infe *(Ex. 33)* rior habeatur, quadã tñ uel mortis sententia, uel ere *(Nu. 12)* ptionis similitudine, ei comparãda uidetur. Sicut enĩ ipse olim ab impio rege aquis necari præceptus est, sic nihilominus ista ab impia & crudeli auia, eandem mortis sententiam excepit. Moysem natũ, utpotè puerũ elegãtẽ, mẽsibus tribus mater occultauit, hæc neque una saltẽ morula, quo sollerior eius esset occasus eniaæ & miseræ matri reseruata est. Ipsũ regis filia ad optauit in filiũ, hãc paupercula loco filiæ educauit. Ip *(Ex. 2.)* sa uagiẽtẽ miserata est: Hæc ẽt renitẽtẽ liberauit. Postremo Moyses populũ Hebręorũ de Aegypto eduxit illa, quod in se natura minus habuit, per sobo'ẽ adim *(Ibidẽ.)* pleuit, qui tantam de errore gentilium multitudinẽ liberauit. His indiciis uenerabilis fęminæ probitas iã in ipsa infantia commendabatur.

De lapsu & restauratione matris eius. Cap. 3.

VErũ cũ iã marito iũcta, uirũ Dei Ludgerũ in utero gestaret, casu prolapsa corruit. Cuius latus cũ palus, super quẽ ceciderat, penetrasset, mortua pene & exanimis ablata est. Immanis oẽs timor, ingẽs dolor inuasit, dũ hincinde uel p morte *(Casus acerbus matris eius.)* puerperæ uicina dolebant, uel puerperiũ iã partui uicinũ interiturum esse timebant, sed Dei, qui adiutor est in opportunitatibus in tribulatione, nõ diu abfuit *(Psal. 9.)* pietas. Nã mulier paulatim resumpto spiritu, pristinæ sanitati restituta est, & in puero post paucos dies edito, nulla læsionis macula apparuit. Quo.n. uel matrẽ tãto uiro fętã interire, uel ipsũ aliquatenus lædi, eius sanctitatis pręscius Deus pateretur? Proinde nõ ut læderetur, (qđ nõ absurde credimus) sed ut magnificentius liberaretur, hũc lapsũ uenerabilis fœmina incurrit. Plus quippe fuit de ipsis mortis faucibus euasisse, q̃ casũ euitasse. Qđ sancti pueri ex ea nascituri *(Luc. 2.)* meritis actũ fuisse qs dubitet? Sicut.n. olim sãcta Dei genitrix, & sancta mater præconis, meritis & spiritu paruulorũ pphetabãt, ita & hæc pia mulier sui liberationem meritis sanctæ eius prolis attestabatur. Denique his suæ natiuitatis exordiis quantus deinceps esset futurus præmonstrabat.

De eius scriptura. Cap. 4.

POstobi iam baptizatus, sensim puerulus ambu *(Ab infantia maturos præ se mores tulit)* lare & in uerba balbutienti adhuc lingua prorumpere cœpit, canum statim sensum & corlenile assumpsit. Moribus quidem non immaturis & uita immaculata tenerã ætulã transcendens, nullis animũ illecebris nulli dedit uoluptati. Lusũ pueris ad modũ familiarẽ, tãq̃ pestẽ fugiebat scripturas, quas nec

dum

dũ p ætatẽ discere quit, iã se animi affectu pmeditari certis quibusdã indiciis præmonstrabat. Nã aliis pueris ludentibus, ipse arborum cortices colligere, quibus uti ad lumioaria solemus, & iode quasi libellos componere coosueuit. Quos, cum forte liquorem io uenisset, festuca utiliter, ut sibi uidebatur, inscriptos outrici, acsi proficuos admodum libros, tradidit custodiẽdos. Et hæc quidẽ ille, iuxta hoc, quod Apostolus dicit, Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus sapiebam ut patuulus, cogitabam ut paruulus, seosu puerili, acsi infantulus, agebat, cæterum Deus, cuius prouidentissima dispensatione nihil in terra fit sine causa, istis eũ signis doctorem Ecclesię esse futurum, portendit. Deniq; cũ ab aliqoo interrogaretur, qd p diẽ operatus fuisset, se p totũ diẽ aut libros cõposuisse, aut scripsisse, aut legisse respondit. Qui cum ulterius ioquireretur, quis eum docuisset: Deus, inquit, me docuit. O uere Apostolica, & perfecto uiro digna & in tantillo pectore miranda omnino doctrina. Nõ oe his uerbis dixisse uidetur. Cur me ioterrogatis qs me docuerit, quasi quisq̃ alius singulos doceat, quam Deus? Quis aperit ora mutorum, & linguas infantiũ facit disertas, nisi Deus? Nisi Deus mẽtẽ intus docuerit, laborare forinsecus homo potest, proficere nõ potest. Ego, ioquit, Apostolus, plantaui, Apollo rigauit: Deos aũt iocremẽtũ dedit. Deus ergo me docuit qui me creauit nõ homo, q seipsũ nõ cognoscit. Talis erat prima uiri ætas tali eius infantia tyrocinio militabat.

1.Co.13 — *Prouidentia Dei.* — *Nota mirabile paruuli respõsum.* — *Sap.10* — *1.Co.3.*

Vt petierit se præceptori admoueri. Cap. 5.

Ro.10.

VErum ubi cũ ætatis processu oit Dei Ludgerus sciẽtia simul & meritis accreuit, literis demum imbui ardenti admodũ uoto cupiebat. Sciebat .n. plerosque, iuxta Apostolicũ dictũ, zelũ Dei habere, sed nõ sñ scieotiã. Vnde ne contra propositũ & uoluntatẽ suã ignorantia forte in aliquo laberetur patentes proprios adiit, obnixe postulans, ut eorum industria alicui erudito io scripturis uiro commendaretur. Parẽtes piæ inteotioni eius & uoluntati congratulantes, dignas iode Deo gratias egeruot, & eius quantocius uotis satisfacere curauerunt.

Vt sit in disciplinam traditus Gregorio presbytero. Cap. 6.

Gregorius pſbyter ad ministrat ecclesiã Traiectẽn.

ERat ea tempestate & literarũ scientia, & morũ probitate uir merito nõ infimus, oomine Gregorius, qui discipulus simolque successor sancti Martyris Bonifacii, Traiectinæ sedi io gradu presbyter præsidebat. Huius curæ & solicitudioi uirum Dei pareotes commeodauerunt. Qui eius sagacitate simul & deuotione cõperta, benigne susceptum & cũ honore habitum studiosissime enutrire studebat. Vbi non minimũ uel in timore Dñi & seruitio diuioo uel in scripturarũ documentis proficiẽs, & mundialibus oegociis abrenunciare cogitabat. Nouerat enim Apostolum dixisse, quod oemo militans Deo implicat se oegociis secularibus, ut placeat ei, cui se probauit. Proinde tonsura accepta, totũ se io Traiectẽsi monasterio ad Dei seruitiũ & ad instrumẽta artis spiritalis conuertit. Mira illi circa conscolasticos suos charitas, mira circa ecclesiasticũ officiũ deuotio erat. Semper aut legebat aliqd aut psallebat, aut certe orationi instabat. Secularẽ literaturã nõ multopere scire curabat assiduus meditator diuinę scripturæ, eam maxime mẽti recondebat, quæ aut laudẽ Dei sonare, aut ad fidẽ catholicã ptinere uidebat. Ipse beatus uir uno sẽp uultu, eodẽq; animo erat: læta quidem facie & admodũ iucunda oec tameo facili & prompta ad risum. Ita io omnibus actibus suis prudentiam cum temperantia complectens, non solum à magistro quasi unicus filius diligebatur, sed etiam ab omnibus conscholasticis suis & notis in maximo habebatur affectu. Necesse enim erat, ut quem Deus tanta uirtutum perfuderat gratia, ab omnibus amaretur.

2.Ti.2 — *S. Ludgerus accipit tõsurã.*

Vt sit ordinatus Diaconus, & præceptore Alcuino usus. Cap. 7.

Alubertus Anglus. — **chorepiscopũ*

HIs diebus quidam Alubertus de terra Anglorum ad Abbatem Gregorium uenit, cuius scientia uel moribus delectatus eum sibi*episcopum fieri postulauit. Quod cum ille se noo aliter facturum responderet, nisi a suo demum episcopo ordinaretur, eum denuo ad ipsum remisit. Et quia idem Gregorius noo erat ad gradum episcopalem ordinatus sed presbyter põtificali cathedræ præsidebat, Ludgerum simul cum eo, ut Diaconii ibi perciperet gradum, direxit. Eo ibi tempore Alcuinus scholam moderabatur, uir omoi scientia celeberrimus, Huius cõfestim familiaritate uir Dei Ludgerus potitus, sedulo illi per annum iungebatur, & scripturas cum eo diuinas conferebat. Vnde cum percepto diaconatus ordine, cum eodem, cui comes præstitus erat, Aluberto post anoi circulum reuerteretur, quadam die, iuxta usum officii sui, contigit eum corã Gregorio Euãgelium legere. Cui Domino, ut credimus uolente, in quodam uerbo offendenti, Gregorius coram populo emendauit. Ille publica correctione confusus acceptã uerecuodiam ad suas utilitates conuertit. Nam quia ex eo tempore, quo de Anglis uenerat, magoo Alcuioi, quem ibi magistrum esse diximus, desiderio tenebatur, optabili oocasione percepta, denuo ad eum redeundi licentiam postulauit, indignum sed dicens, percepto officio posse uideri, qui illud ex more implere nesciret, se coram eo ante non lecturum, quàm illud, Domino adiuuante, pro uiribus emendare curaret. Quod audiens Gregorius ægrè admodum se ab eo deseri ferebat, noluit tamen aperta repulsione, ne eum contristaret, eius petitionem negare, sed blanda eum cœpit dissuasione à sua intẽtione reuocare. Qua in re cum parum ipse profecisset, patrem quoq; eius sibi adiunxit, ut si uoi resisteret, duobus cederet. Sed cum post etiam eum omnino in eo, quod cœperat, fixum persistere oideret, tandem uel infatigabilitate eius uel ratione uictus, eius annuit postulationi. Denique his, quæ oecessaria itineri erant, paratis, eum Dei gratia & suæ permissionis licentia eum a se dimisit. Qui suæ sanctitatis exempla, quo accesserat, derelinquens, tandem ad Eboracum ciuitatem peruenit. Ibi quippe uir Dei Alcuinus cunctis qui ad eom hiocinde confluxerant, scripturarum documenta tradebat, à quo cũ ingenti uel honore, uel gaudio susceptus, tribus cum eo annis & sex mensibus mansit. Quo in loco quàm amabilis magistro, quàm desiderabilis condiscipulis, quàm honorabilis mooachis ibidem consistentibus, quam charus, omnibus, qui eum nosse poterant, fuerit, nequaquam digne explicare ualemus. Diligebat eum magister, morum eius probitate & literarum studio delectatus, desiderabant condiscipuli, sedulitate eius & obsequiis deuincti: Honorabant monachi, piam eius conuersationem & meritorum sanctitatem uidentes, amabãt postremo omnes eum cognoscentes, miro eius ad singulos uel amore, uel honore ꝓuocati. Quis .n. eũ nõ amaret, quis non honoraret, cum ipse omoes & uoicè diligeret, & summopere ueneraretur? Itaque quanuis

Ludgerus anno uno adhæret Alcuino — *Ludgerus redit in Angliam ad Alcuinum.* — *Est omnibus mirè gratus.*

Alcuino in primis. uis omnibus charus esset, à magistro tñ speciali dilectionis priuilegio colebatur. Quod in eo uel maximè apparet, quòd aliquoties dicere solebat, se, si ei optio daretur, suam antea uitam daturum, quàm dilecto filio suo (Sic enim eum appellare cõsueuit) aliquid mali aut aduersitatis eueniret. O uere dignum uel tali discipulo magistrum, uel tali magistro discipulum qui *Iohan. 15.* euangelica illa uicissim dilectione pleni, qua nemo maiorem habet, ut animam suam quis ponat pro amicis suis, pro se inuicem impendi & mori desiderabant. Igitur Ludgerus apud magistrum tres continuos annos & sex menses manens non solum totum cum eo uetus & nouum testamentum perlegit, & nonnullos secularis literaturæ libros, sed & monachorum, qui in illo loco erant, perfectè didicit uitam. Postea ad suos reuersus, patri Gregorio & cæteris omnibus tanto deinceps gratior & dignior erat, quanto tunc & literarũ scientia instructior, & librorum copia plenior, & monachorum regulis eruditior fuit.

De obitu Gregorij, & successione Albrici. Cap. 8.

Albricus sue cedit Gregorio. Defuncto autem Gregorio Albricus nepos suc cessit. Is unico Ludgerum affectu diligebat. Cuius prudentiæ & fidei non ignarus, ad quẽ dam cum locum in sua parochia cõstitutum qui Dauentre dicitur, prædicationis causa & fidei corroborandæ gratia pergere suasit. Ad hunc locum quidã olim de terra Anglorum Dei seruus, nomine *Liafuuinus, quem alias Lebuinũ uocant, Dauentria Christũ prædicat.* Liafuuinus, diuinæ uisionis admonitione ad prædicandũ missus, & plurimos ad fidem conuertit, & ecclesiam ibi ædificauit, in qua ipse usque ad diem dormitionis suæ permanens, in eadem post suam de hoc seculo euocationem sepultus est. Sed quia isdem locus in confinio Francorum & Saxonum positus, ab eisdem Saxonibus, dum adhuc gentilitatis erroribus inuoluti tenerentur, frequenter depopulari consueuit, eadem ab eis ecclesia incensa est. Vnde quia memorato sacerdoti illicitum uidebatur, aut eceptam ibi prædicationem deseri, aut locum cõfessoris Christi corpori dedicatum negligi, sanctum, ut diximus, Ludgerum illuc proficisci hortabatur. Cuius uoluntati cum promptissimè ipse paruisset, & ad locum uenisset, memoratum *Ludgerus tẽplum Dauentriæ restaurat* corpus quæsisset, nec inuenisset, intra ambitum spatij, quo illud esse putauit, ædificare ecclesiam cœpit. Cũque iam positis fundamentis, parietes erigere pararet, in uisione ei per noctem sanctus sacerdos Christi Liafuuinus apparuit, benè eum dicens fecisse, quòd à gẽtilibus dirutam denuo reædificaret ecclesiam, saluam sui laboris ei apud Deum mercedem manere, corpus uerò suum sub australi ædificij parte esse humatum. Quod cum manè, Domini laudibus expletis, in loco, quo dixerat, ipse inuenisset, in eadem illud ecclesia digno cum honore collocauit. Vbi per Dei gratiam ad ostendendum uel suum uel sepulti meritum, plura usque in hodiernum diem miracula fiunt, & eorum patrocinio ille deinceps locus à gentilium est incursione conseruatus.

Ludgerus Frisiis Christum annunciat. Cap. 9.

Ludgerus in Frisia demolitur fana & simulacra dæmonũ. Eo serui Dei in loco uel industria, uel successu Albricus animatus, maiora adhuc per eum & facere cogitauit, & fecit. Siquidem in Frisiam eum ad destruẽda fana deorum, & diuersa idolorum simulacra auferẽda destinauit. Plures enim adhuc ibi gentilium dediti superstitionibus erãt. Quo ille statim, nihil cunctatus, quanquàm cum sui capitis periculo, perrexit. Mira Dei gratia, mira in uiro Dei constantia, eum sine aliqua contradictione corã cultoribus suis & delubra destruxisse, & idola abstulisse. Quis hoc fecit, nisi ille, qui, ut in Euangelio legitur quasi flagellum fecit de funiculis, & solus omnes eiecit de templo? Quis tunc per uirum Dei idolorum tẽ- *Iohã. 2* plã diruit, nisi qui olim per semetipsum cathedras uẽ dentium columbas euertit? Quis immodicam tunc *Matt. 21.* per illum pecuniam de spoliis deorum Ecclesiæ usibus congregauit, nisi qui per semetipsum olim æs nummu lariorum effudit? Ipse seruo suo tantam uirtutem, ipse aduersariis tantam attulit uirium dissolutionem, ut opera sua illum destruere, aurum & argẽtum, quæ etiam mortales petunt, abripere illi uiderent, nec repugnarẽt. Eo Ludgerus tempore diaconij adhuc officio fungebatur. Verum Albrico pontificatus ordinem sortiente, ipsum quoque presbyteri secum fecit percipere gradum. Et quia Frisones adhuc rudes erant in fide, Ludgerum Albricus tam propter fidei puritatem *Ludgerus fit presbyter.* & mentis constantiam, quàm propter suos parentes, qui apud eos potentissimi habebantur, doctorem ecclesiæ cõstituit in pago Ostrache, in loco, quo sanctus Bonifacius martyrio est coronatus. Dignus plane uel tali loco sacerdos, uel tanto locus sacerdote. Nam & talis sacerdos non iniuria illum meruit locum, qui tãti martyris sanguine esset dedicatus, & locus talis tanto dignus erat sacerdote, qui ipsi, cuius martyrio locus ipse insignis habetur, non immerito adæquandus uideretur. Ita uicissim uel locus sacerdotem, uel locũ commendat sacerdos. Cui etiam testimonium perhibuit quidam Alcuini discipulus, uersibus Heroicis talia mandans.

Versus Ioseph. ut habet quidam MS. codex.

Frater amore Dei, cognato dulcior omni,
Et consanguineis merito precïosior ipsis,
Ludger amate mihi, Christi te gratia saluet,
Viue tuæ gentis Fresonum clara columna.
Presbyter occiduis laudabilis orbis in oris,
Doctus in eloquio prudens & mente profundus,
Ipse gradum meritis ornas & moribus almis.
Vt puer en sensibus humili & corde ministras,
Vt germanus agis cunctis æqualibus æuo,
Atque parens pueris uita documenta rependis.
In melius crescendo, mei memor esto sacerdos,
In precibusquè tuis commendes, quæso, Tonanti
His breuibus uatem, qui te laudauit in odis.
Si teretis baculi pro tali carmine donum
Munificus tribuas, fors hæc mercedula uati.
Concerdat modico. felix sine fine ualeto.

Igitur tribus per annum temporibus, Hyemali, uerno, æstiuo, quibus eum crebriores & celebriores festiuitates abesse non permittebant, in doctrinæ ibi custodia occupabatur: Autumno specialiter sedi Traiectensi sui antistitis iussu præsidebat. Siquidem Albri- *Albricus episc. ut Traiecten. curarit ecclesiã* cus, curans ne unquam principali sui episcopatus cathedræ doctrina deesset, quadrifaria eam uel per tempora, uel per doctores distributione ordinauit. Verè, quando sua potissimum præsentia opus erat, per se cã ipse administrabat: Aestate Adalgerum Presbyterum, Autumno sanctum, ut diximus, Ludgerum, Hyeme Thiadbertum præfecit.

Vt sanctus Ludgerus in preces & lectionem incubuerit. Cap. 10.

Sanè Ludgerus in ordine uicis suæ si quando aliquas, quæ eum in doctrina & curis commissiõis detinebant, occupationis est ferias adeptus, mox aut lectioni insudare, aut psalmodiæ insistere cœpit, præcipuè nocturnis temporibus, quibus secretius ei, qđ sẽper amauerat, orõni uacare dabatur. Erat ibi ora *Oratorium Saluatoris.* toriũ, qđ sãctus olim antistes Vuillebrord' in honore sãcti Saluatoris & cõstruxit & dedicauit. Ibi post psal modiã & speciales, quas sẽp, ut dixim' amabat orõnes

Q Lud-

Ludgerus membra dare quieti consueuit.

Vt apparuerit ei Gregorius: & de tribus aceruis. Cap. II.

NOcte igitur quadam cum se ibi post peractam ex more psalmodicam sopori dedisset, nutritorem quondam suum Gregorium sibi in somnis assistere uidit. Quem cum hilari uultu intuitus, & familiaritate, qua uiuens solebat, collocutus: Frater, inquit, Ludgere, sequere me. Quem ipse, ut uidebatur, secutus, in quendam eminentiorem cum eo locum peruenit. Ibi prolatis & coram eo iactatis quasi membra nulis & uestibus diuersis, ea ipsum Gregorius in aceruos colligere præcepit. Cumque iuxta eius mandatum tres ex eis aceruos fecisset: Bene, inquit, ista egentibus distribue, & ego tibi horum copiam præbebo. Post hæc ab eo, ut sibi uidere uidebatur, signaculo crucis signatus, à somno expergefactus euigilauit. Eo erat tempore custos Traiectensis ecclesiæ, uir miræ sanctitatis, nomine Marchelmus. Hic Anglus natione, sancti quondam Vuillebrordi discipulus fuerat. Cui cum somnium mane Ludgerus retulisset, siue ex humanæ rationis coniectura, siue (quod magis credibile est) ex diuinæ inspirationis ostensione, hoc ille ita interpretatus est, ut postea rei euentus probauit. Eminens, inquit, locus, in quem perductus es, episcopatum, quem adhuc es adepturus, ostendit. Membranulæ & uestes, quas coaceruatim collectas, fideliter distribuendas accepisti, doctrinæ sunt & exempla maiorum, quibus commissos pro captu & necessitatibus singulorum instruere & munire debebis. Tres ex eis aceruí, trium sunt gubernacula plebium, quibus te adhuc pastorali præesse solicitudine oportebit. Ad hæc Ludgerus, etsi somnium iuxta rationis consequentiam eum esse interpretatum non ignoraret, humilior tamen de se, sicut semper facere solebat, & sciens & optans: Vtinam, inquit, in loco mihi credito aliquem possem facere fructum. Hoc mihi necessarium, in hoc satis esse probaretur. Deniq; ita deinceps illis in locis prædicationi insistere cœpit, ac si antea nihil egisset. Timebat enim uir beatus, se prius à commissa plebe aliqua occasione subtrahendum, quàm eam secundum intentionis uotum, uel in fide plene instruere, uel Christianę religionis moribus assuefacere posset. Ita per septem ferè annos ibi in doctrinæ studio permansit. Interea à Saxonibus, gente & agilitate & uirtute non ignobili, Christianis, qui illis in locis erant, persecutione commota, Frisiæ pars maior à fide defecit.

Marchelmus discipulus S. Vuillebrordi. Visionem interpretatur.

Frisii deficiunt à fide.

Vt beatus Ludgerus Romam adierit. Cap. 12.

EA tempestate dux Saxonum Vindekindus erat, uir, etsi paganus, & sapientiæ fama, & eloquentiæ splendore, & bellorum exercitijs non immerito inter optimos duces numerandus. Eo duce, Frisiam aggressi Saxones, & ecclesias incenderunt, & Dei famulos expulerunt, & cuncta cædibus, incendijs & rapinis complentes, Frisones usque ad Flea fluuium fidem derelinquere, & secundum morem erroris pristini idolis immolare fecerunt. In hac perturbatione, cum S. Ludgerus neque Martyrium, quod optabat, mereretur, neque ullum suæ prædicationi locum, cum cunctis unanimiter resistentibus, dari uideret, cedendum tempori ratus, & se tranquillioribus temporibus reseruandum putauit. Quocirca quia sub idem tempus suus antistes Albericus decessit, Romam Dei dilectus pergere cogitauit. Quod quidem iam olim uotum habebat, sed non prius ei occasio & locus prouenit. Itaque assumpto secum fratre Hildigrimo, qui natu iunior, doctrina & exemplis eius instituebatur, Romam, ut disposuerat, contendit. Quo cum Christo uiæ comite prospere peruenisset, sibi cum Papa Leone, qui tunc Apostolicam sedem gubernabat, locutus, honorifice & benigne satis habitus est. Nam siue præsentis eius sanctitatis intuitu, siue insita diuinitus summi sacerdotibus gratia, tantum eum Ecclesiæ doctorem futurum prænoscens, amicissimum & familiarissimum habuit. Sanè cognito, quod in hæreditate paterna monasterium construere cogitaret, & piam eius uoluntatem comprobauit, & suæ benedictionis, ut fieret, authoritatem indulsit. Datisque dignis admodum reliquijs, sancti scilicet Saluatoris & sanctæ Dei genitricis Mariæ, & Apostolorum principis Petri, sed & aliorum quamplurimorum, in quorum honore locus ille construeretur, à se eum, Dei sanctorumque eius auctum benedictione, dimisit. Qui Roma digressus, Beneuentum ad monasterium S. Benedicti tetendit: quod ab eo institutum, regularem propensius uitam & nosse & obseruare credebatur. Et quia pater monasterij genere sibi propinquus erat, cum eo locutus, duobus ibi annis & sex mensibus mansit. Qua hospitalitatis prolixitate liquidò apparet, uel qualibus illic delectaretur exemplis, uel quantum eius conuersatio fratribus placuerit. Quomodò enim non placeret, qui nulli se onerosum, cunctis amabilem præbet, utilissimus eis factorum suorum exemplo doctor adueuit? Siquidem cuncta, quæ in S. Benedicti regula legebant, in huius uiri factis uidebant. Neque diu latitare potuit, quanuis in angulo monasterij posita, tanta lucerna. Nam non solum per Franciam, sed & per Italiam meritis eius diuulgatis, fama sanctitatis eius ad aures quoque Caroli Imperatoris, Deo uolente, peruenit.

Alberico mortuo.

S. Ludgerus uenit Romam ad Leonem Pontificem

Reliquias accipit egregias a Pontifice.

Haeret diutin cœnobio Beneuentano.

Carolus Magnus.

Vt sit euocatus ad Carolum Magnum. Cap. 13.

SVB idem tempus Alcuinus, quem superius in Eboraica ciuitate literarum magistrum esse diximus, de terra Anglorum in Franciam uenit. Qui cum à rege fauorabiliter esset susceptus, antiquum amicum non negligendum putauit. Ex primo nanque aduentus sui tempore de Ludgero solicitus, comperto ubi esset, quadam die inter familiaria cum rege colloquia, quendam se in eius regno clericum scire dixit, qui post Deum sanctosque eius nulli melius competeret, quàm sibi: eom aliquandiu secum legisse: esse illum & literis eruditum, & morum probitate sanctissimum: ipsum Ludgerum uocari, & tunc in Beneuentano monasterio sancti Benedicti consistere talem uirum, regijs utilitatibus & reipublicæ maximè profuturum: quem & prudentia & morum probitas commendaret. Quem cum missus nuncijs ad se rex Carolus uenire mandaret, ille, quanuis omnem animam potestatibus sublimioribus subdendam, iuxta Apostoli præceptum, nosset: tamen ad eum primam euocationem uenire distulit. Semel quippe prægustata monasticæ conuersationis dulcedo, aliud eum desiderare non permittebat. Vnde intelligens Imperator hoc eum modo non facile à monasterio auelli posse, literis eum magistri quondam sui Alcuini ad se euocari fecit. Quod cum iuxta uoluntatem suam processisset, & ab eo sibi esset præsentatus & commendatus: Duorum, inquit, monasteriorum optionem do tibi: Vnius maioris, in quo sanctimoniales habentur: alterius minoris, in quo canonicorum congregatio Domino famulatur. At ille satis prudenter maiori maiora quoque discrimina inhærere considerans, quanuis neutro se habilem & dignum, minori tamen se conuenientius dixit præsessurum: plura ex fœminis tentamenta uenire, plures ab alijs detractiones secuturas: uirorum sibi magis, ut potè uiro, gubernacula competere, quàm

Alcuinus uenit in Gallias

Carolus rex ad se euocat S. Ludgerum Ro. 13.

quam uirginum. Quod eius responsum cũ rex libẽter admodũ accepisset, quoddã ei in Bracbent monasteriũ, quod Lotusa uocatur, concessit. Ille hoc nõ tã ad suas utilitates, quam ad subiectorũ obsequiũ putãs datum, Dominicum illud sequi exemplũ cupiebat, quo dicitur, Filius hominis nõ uenit ministrari, sed ministrare. Et item. Qui maior est, inquit, uestrum, erit minister uester. Ita prodesse illis, nõ præesse studens, & diligi magis quam timeri gaudens, nulli unquã cõmissorũ arduũ aliquid iussit, quod ipse pri⁹ nõ implesset. Vere felix & omni laude dignissimus, qui illud Apostolicum dicere poterat, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

Bracbent, id est, Brabantia.
Matt. 20.
Phil. 3.

Vt rex Carolus præfecerit eum quinque pagis.

Cap. 14.

HIs fere diebus quinque in Frisia pagi, Huhmerki, Hunusga, Fiuilga, Emilga, Federitga, Francorum sponte ditioni accesserunt. Qui cum aliquem sibi, cuius loquelam intelligerent, docendæ Christianitatis gratia à rege concedi orarent, Ludgerum eis cũ magno omniũ gaudio præfecit, addita insuper ad prædictos pagos insula una, quæ Bant appellatur. Proinde uir Dei, iuxta euangelicum documẽtũ sciens cui plus cõmittitur, plus etiã ab eo requiri, omni uirium possibilitate circa cõmissæ plebis utilitatẽ inuigilare cœpit. Nam & idolorum fana destruxit, & pro eis ecclesias construxit, & ipsos quantũ fidei rudimenta patiebantur, perfecte in Christianitate instruxit, ita generaliter erga omnes, & ita specialiter erga singulos agẽs, ac si singulos ipse genuisset. Huius fidei uel industriæ uel charitatis testes sunt usq; hodiè populi regionis eiusdem, quos in Christo Iesu per euangelium & baptismatis gratiam generans, à prisco errore ad ueritatis agnitionẽ reuocauit. Testes quoque ecclesiæ, quas per loca singula cõstruxit, testes & Deo famulantiũ congregationes, quas aliquibus aduunauit in locis, testes etiam alij, quibus non necessitate, sed uoluntate uerbum Domini annunciauit. Quia enim nouerat scriptũ. Verbũ Domini non esse alligatũ: sed sapientiã Dei attingere à fine usq; ad finẽ fortiter, & disponere omnia suauiter, ꝓdicationis suæ documẽta intra Frisiæ terminos noluit cohibere, sed ultra quoque doctrinæ suæ fluenta deriuare.

Ludgerus præficitur Frisiis.
Lu. 12.
2. Thi. 2.
Sap. 8.

Vt diabolum ex insula depulerit. Cap. 15.

EST insula in ipso Frisonũ atq; Danorum cõfinio cõstituta, quæ, à quodam Fosete, quem deum errore gentili æstimauerunt, & à patria lingua Theodisca Fosetesland est appellata. Ad hanc ex consilio & uoluntate Dñi, prædicationis causa S. Ludgerus profectus est. Quæ cum iã in prospectu posita, nõ lõgè abesset, & uir Dei cruce in manibus sumpta dixisset: Exurgat Deus & dissipentur inimici eius & fugiant, qui oderunt eum à facie eius, sicut deficit fumus, deficiant, oẽs, qui in ipso cũ illo erant nauigio uiderunt tenebrosissimã caliginẽ instar fumi de ipsa exire, & ea paulatim pertranseunte, serenitatem denuo redire. Vnde intelligẽs præuiam Dei gratiam de illo loco effugasse diabolum: Gratias tibi, inquit, bonorum omnium author Iesu Christe refero, qui nostrum iter præueniens, antiquum humani generis hostem de hac insula nobis uidentibus effugasti. Ita Domine, parum tibi fuit ad confortandos seruos tuos, ut hoc inuisibiliter ageres, nisi etiam uisibiliter demonstrares. Iã securus, iã lætus ad euãgelizãdũ uerbũ tuũ accedo: quia hoc iã, aduersario perturbato, & laboriosum esse nequiuit, & te corda insulanorũ ad fidem præparãte, infructuosum nõ erit. Itaq; magna alacritate insulã aggressus, cũ maxima agilitate prædicare uerbũ Dñi cœpit. Tantã aũt Dei pietas eius prædicationi gratiã tribuit, ut ipse statim inter primos princeps crederet, & filiũ suũ nomine Lãdricũ, ei ad fontẽ lauãdũ offerret. Quẽ ipse postea sacris literis imbutũ, etiã presbyterũ ordinauit. Deniq; omnibus insulanis ad fidẽ Christi cõuersis, & iuxta Ecclesiasticũ morẽ baptizatis, non solum cũcta dęmonum delubra destruxit sed & Christi ecclesiam pro eis fabricauit.

Theodisca, pro Teutonica.
Psalm. 67.
Multi credũt in Christum.

Vt uoluerit Nortmannos adire, & de uisione eius.

Cap. 16.

IGitur cum huiusmodi quotidiè operibus, & apud Deum suæ sanctitatis meritũ augeretur, & apud homines fama eius magis magisq; diuulgaretur, etiam Nortmãnos euãgelizãdi gratia adire cogitauit illũ uir beatus in hac uolũtate imitatus, qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: Et ea charitate nimirũ repletus, quæ iuxta Apostolum Paulũ, nõ quærit quæ sua sunt, sed quæ alterius in dilectione. Verũ cũ rex ei suum nullo modo ad hoc præberet cõsensum, satis cõtristabatur, uel propter dilatã illorũ saluationẽ, uel ꝑꝑ mala quæ ab illis populo Christiano irrogãda diuinitus pręuidit. Siquidẽ cũ quodã tẽpore esset secus mare in loco, qui uocatur Vuerina, ubi ipse sibi in hæreditate paterna ecclesiã cõstruxit, monachorũ ibidẽ cõgregationi monasteriũ facere cogitauit. Sed hoc ibi esse nõ potuisse, ex diuina mox reuelatione cognouit. Nã cũ in his curis & in hac intẽtione ꝑmaneret, huiusmodi somniũ uidit. Vidit eñ ab Aquilonari maris parte dẽsissimas & teterrimas nubes exurgere, quę paulatim excrescẽtes, ad ipsum usq; solẽ peruenerunt. Quas dũ ille, quasi fugiẽs insequẽtes, à maritimis locis longius remoueret, ab inspiciẽtium oculis penitus abductus est. Cuius abscessione dũ nubiũ dẽsitate tenebræ ingẽtes & immẽsa caligo maritima loca abduceret, immanis habitatores pauor inuasit, dũ uel sibi singuli, uel rebus suis timere cœperũt. In qua trepidatione cũ diu ꝑmanerẽt sensim iterũ radios sol suos emittere cœpit, donec in suũ rursũ orbẽ, & licet minor, in pristinã lucẽ reuersus, exortas nubes detersa caligine trans mare effugauit. Quã uisionẽ dum manè sanctus Ludgerus sorori suæ Heriburgæ, quæ tũc fortè secũ erat, retulisset, altius ingemiscere & flere ubertim cępit. Vnde cũ ipsa uel sõnii significationẽ, uel causas lachrymarũ ab eo requisisset: Cogitaui, igt, in hoc loco monachorũ monasteriũ cõstruere, sed hoc neqnaq̃ iuxta uolũtatẽ meã fieri põt, quia peccatis nr̃is exigentib⁹, hæc maritima loca deprædãda sunt & in solitudinẽ redigẽda. Nã nubes, quas de mari exurgere uidi, ipsos prædatores significãt. Sicut.n. nubes ex maris humore cõcrescũt, sic & illi ꝑ mare ad nos uẽturi sũt. Quòd uerò ab aquilonari eius parte exurrexerũt, Nortmãnos innuit, qui in septẽtrione cõsistũt. Sicut aũt nubès paulatim excrescẽtes, ad ipsũ nouissimè solẽ ꝑuenerũt, sic & ipsi prædatores primo furtiuis incursionibus prædas acturi, postmodũ aperto bello hæc loca sunt inuasuri. Porrò ꝙ sole nubiũ accessione fugiẽte, & nostris uisib⁹ abducto, humor & caligo hęc maritima loca circũfudit, hoc designat, ꝙ inito bello cũ piratis, & nostris terga uertentibus, omne retro gaudiũ obliuiscetur, & rapinis, incẽdijs atque mortibus omnia implebũtur. Sed quia in sempiternũ nõ repellit Dominus, iterũ ad seruos suos reuersurus, & pacẽ his locis daturus est. Sicut nãque sol, & si minor, in suum denuo orbem reuersus & luci pristinæ est restitutus, sic & horum locorum habitatores, quamuis mortibus uel abductionibus hominum, destructionibus ædificiorum, damnis substantiarum minorati, in pristinum tamen statum & priorum rerum abundantiam, Domino donãte reuersuri sunt. Quod autem nubes & caligo, quę

1. Ti. 2
1. Cor. 13.
Rex Nortmannorum, quos hodiè Noruegos uocant; nõ admettit sanctum Ludgerum.
Visio sancti Ludgeri.
Heriburga, soror S. Ludgeri.
Exponit uisũ
Thr. 3

hæc prius loca pos fidebant, sole iterum reuerso, trãs mare effugata sunt: portendit mala, quæ Nortomanni prius alijs irrogabant, alijs alta pace exultantibus, in semetipsos postremo esse retorquenda. Ad hæc cum sancti uiri soror, audita genitalis soli desolatione, fleret, & se his malis non reseruari, sed antea de hac uita exire optaret: Non ita erit, inquit, beatus Ludgerus. Ego quidem ista non uidebo: quia prius uitæ cursum, consummabo: tu uerò & mihi superuictura, & superuenturæ tribulationis mala es uisura. Cuius rei uaticinium nos iam non tam ex eius dictis credimus, quam rebus ipsis cognoscimus. Siquidẽ, iuxta eius prophetiam, & soror ei superuixit, & mala quæ prædixerat uidit, & quandiu ipse in corpore fuit, nullã Frisia perturbationem passa, hæc uel unquam fieri posse, incredibile iudicabat.

De irruptione Nortomannorum. Cap. 17.

Nortmannorum populationes & crudelitas. Post eius uero obitum sequenti statim anno nauali classe illuc aduecti, plura per plures ibi annos mala & miseranda fecerunt. Nam substantia ablata, ecclesijs incensis monasterijs destructis, hominibus partim occisis, partim captiuatis, loca illa maritima pene in solitudinem sunt redacta. Sed quia ipsos Nortmannos in sua iam uiscera uidemus conuersos, pacem quoque, iuxta sancti promissum, locis quæ uastauerunt, Dei credimus miseratione reddendam, piratis, qui hactenus maria & uicina eis flumina clauseraot, uel bello, uel naufragio, uel morbo, uel quocũque alio modo consumptis. Qua in re considerare diligẽtius liber, quãrę sanctitatis & meriti uir iste apud Deum fuerit, cui & superuentura mala ostendit, & tamẽ hæc in diebus suis noluit euenire. Quia enim propter inhabitãtium peccata hæc euenire necesse erat, meritis tamen eius & precibus hæc, ipso uiuente, nõ esse superuentura ostendit, sni nimirum promissi memor Dominus, quo per prophetam repromittit, se pusillum aut grande non facturum, nisi prius reuelaret seruis suis prophetis. *Amos. 3.* Quocirca Dominus iustus & misericors, dum mala futura prædicit, quid aliud admonet, nisi ut eum precibus flectamus, aut morũ emẽdatione auertamus? Verè, ut diximus, misericors & pius, uerẽ, iuxta psalmographum, iustus in omnibus uijs suis. *Ps. 144* Pietatis nanque fuit ut declinarentur, prædictiiustitiæ uerò, declinare nolentes feriri.

Vt diuinitus illis ostensus sit locus fundandi monasterij. Cap. 18.

Igitur sanctus Ludgerus futuram maritimæ regionis desolationem recognoscens, animum quidem ab ædificando ibi monasterio reuocauit: sed ubi construere posset, sedulus tractauit: Itaque accessibilia maris uicinitate prædonibus loca omnino deuitãs persuadebat religiosis & Deum timentibus personis, ut si quid de hæreditatis suæ proprietate Dei seruitio tradere uellent, hoc in illis facerent locis, quo imperus gentilium attingere nequiret. Vnde cum ex huiusmodi locis unus in Vuithmundi iuxta fluuium Ista, alter in loco, qui ad Cruces dicitur, iuxta fluuiũ Arnapa, ad reliquias, quas ab Apostolico acceperat, traderentur, in uno eorum monasterij ædificationem inchoare pensauit. Sed ne forte iudiciũ suum in loci electione erraret, Dei super hoc uoluntatem consulendã putauit. *Diuinitus docetur, ubi struendũ sit cœnobium* Proinde cũ hui⁹ rei gratia quadã nocte ad Cruces in niue maxima pernoctaret, Diuina reuelatione monasterium ibi etiam esse nõ posse cognouit: sed locum esse in saltu quodam iuxta fluuium Rura, qui Vuidiberg uocaretur: ipsum fundando monasterio diuinitus iam esse dicatum, ibi monasticę professionis iaciendum esse fundamentum. Quapropter cum dignas inde Deo gratias ageret, qui se diutius hac illacque fluctuare non pateretur, & suæ uitæ comitibus quæ diuinitus cognoue rat, retulisset, ad promissum a Deo locum cũ summa festinatione properauit. Actũ est hoc ante datũ sibi episcopatũ nouem fermè annis. Quapropter quamuis actutum ordiri ædificationẽ uellet, locus tamen syluosissimus, & suorum necessariorũ remotio, hoc ipsum, utpotè inter externos positũ, perficere non permiserunt.

Vt Saxones sint conuersi ad fidem, & S. Ludgerus creatus episcopus. Cap. 19.

Ea fere tempestate Saxones ab idolatria conuersi, fidem Christi & baptismatis gratiam perceperunt. *Saxones dãt nomen Christo* Vnde uictoriosissimus Imperator Carolus, cuius partim beneficijs, partim districtione ad fidem sunt coacti, Ludgerum eius in parte Saxoniæ Occidentali præfecit. Ita somnium adimpletum est, quod olim de illis tribus aceruis sanctus uir uiderat, quod trium plebiũ gubernacula significare diximus. Siquidem duarum, unius in Brabant, alterius in Frisia, iam antea curam susceperat: tertiæ illi solicitudo, id est, episcopatus* Mimigernefordensis ecclesiæ cõmissus est: in qua tamen ecclesia sine ordine pontificali annis fere duodecim mansit. **Hodiè Monasteriensis dicit* Nam quia nouerat dixisse Apostolum: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: opus quidem episcopi pro uiribus agere cœpit: gradum autem recipere renuit. *1. Ti. 3* Ita quod onetis erat, suscipiens, quod honoris declinãs: quod inflare poterat, cauit: quod ædificare, subiuit proinde diœcesim sibi commissam sine episcopo esse nolens, & tamen ipse episcopus esse declinans, eorum aliquẽ quos ipse enutrierat, põtificalem pro se suscipere gradum sedulus postulauit. Quod cum Hildebaldus, qui tunc Coloniensem metropolim habebat, & sancto ui eo amicissimus erat, omnino fieri nollet: sed ipsum magis ut episcopus consecraretur, obiectaret, & esse dignum tantam dignitatem eum percipere, respõdit, se suæ indignitatis conscium, illam Apostoli sententiam uereri, qua dicit, oportere episcopum irrepræhẽsibilem esse, se in multis esse repræhensibilem, & ideo contra Apostolicam authoritatẽ ad tam altũ ordinem aspirare non audere. *Hildebaldus Colonien. episcopus. 1. Ti. 3* Cui cum Hildebaldus diceret, hoc in se non fuisse completum, neque aliquẽ epatũ iam percepturum, si illi soli, qui in nullo se reprehensibiles cognoscunt, sint percepturi: maximẽ cum principem Apostolorum Petrũ repræhensibilẽ uideri idẽ Paulus describat, tandẽ uel authoritati eius cessit uel rationi & pontificiũ suscipere consensit. *Gal. 2.* Verè utrobique mirandus, utrobiqne laudandus, qui & humanã laudẽ siue gloriam fugiens, tandiu ne ordinaretur, restitit, & cogẽtibus alijs inuitus quodãmodo postremo cõsensit. Sicut.n. qui ad oblatos nimis ardẽter inhiat honores superbiæ nestẽ nõ effugit: ita & q impositis pertinaciter resistit, diuersa licet uia, superbiæ nihilominus malũ incurrit. Bonorũ quippe propriũ est, honore quidẽ nõ appetere, sed tñ impositos nõ recusare. Sic Moyses, sic innumerabiles alij sancti patres fecerũt, qui & mittenti Dño suæ infirmitatis causa humiliter obtenderũt, & iubẽti nõ grauiter obtẽperarũt Vnde uel sancti Moysis, uel huius in re nõ dissimili factũ paulisper cõparandũ uiderur. *Exo. 3.* Moyses olim ad duræ ceruicis Hebræorũ populũ missus, eorũ incredulitatẽ questus est, sanctus Ludgerus ad durã nihilominus & adhuc semichristianam Saxonum gentem pastor est destinatus. Ille cum uirga pastorali, hic cum ferula episcopali. Ille se impedirioris & tardioris linguę, ex quo ad eũ Dominus locutus est, fuisse testatur iste postquã per Apostolum audiuit: Oportet episcopum irrepræhensibilem esse, indignum se episcopatu indicauit. Ille dixit: Obsecro Domine, mitte quẽ missurus es: et iste alium quoq; pro se ordinari sedulus postula *Ti. 1 3.*

stulauit. Postremo Moyses diuinis obtemperans iussis innumera in populo signa operatus est: Sanctus Ludgerus commissam sibi plebem suscipiens, plura in ea & ipse miracula fecit. Quanti nanque perfidiæ cæcitate solem iustitiæ & ueram lucem Christum non agnoscentes, per eum illuminati sunt? Quanti iustitiæ execratione obturatas aures habentes, auditum receperunt? Quantorum ipse ora, prius in Dei laudibus muta, ad confitendum eum reserauit? Quantis ipse in bono opere torpentibus & aridis, uel errore aliquo claudicantibus, uel manuum officium, uel pedum restituit usum? Quantos superbiæ hydrope inflatos, mundialium rerum ambitione gibbosos, auaritiæ tenacitate recuruos, inuidiæ tabe languidos, tristitia seculi ęgrotos, iræ furore insanos, ueneris ingluuie turgidos libidinis æstuatione febricitantes, uirtutum antidoto sanauit? Quantos postremo peccatorum iam enormitate defunctos quodammodo & sepultos, de ipsa morte & sepulcro resuscitauit? Proinde licet ista signa, quæ in mentium salute & animarum curis, prædicationis officio spiritaliter operantur, longe his, quæ in corporibus medendis fiunt, præferantur: quia tamen ea, quę corporaliter aguntur, mentem plerunque familiarius tangũt, & uisibiliter admota, quasi quadam manu pulsant, pauca de his quoque perstringẽda esse putamus.

Vt cæcum illuminarit. Cap. 20.

QVodam tempore cum Euangelizandi gratia uir Dei Ludgerus ad quandam in Frisia uillam, nomine Heliguuerde, accessisset, inter alios, qui illuc ad audiendum eum confluxerant, quidam etiam cæcus aduenit. Is Bernleef cognomento, uicinis suis admodum charus erat: quia antiquorum actus regumque certamina more gentis suæ, non inurbane cantare nouerat: sed per triennium ita erat cõtinua cæcitate depressus, ut nullum sibi lumen uel extremæ uisionis remaneret. Vnde qui aderãt, eum sancto uiro oblaturi, orabant, ut pro eius illuminatione Dominum precaretur. Quod ille facere distulit, non negauit. Nam quia iam ad mensam positus, secreto facere hoc nequiuit, propter humanam gloriam uitandam, in conspectu conuiuantium hoc facere noluit. Miraculorum quippe operationem magnorum dixit esse uirorum: se gratia curationum omnino indignũ esse, illi quoque mentis salutem magis esse necessariã de eius sorde, exteriores ei forte tenebras euenisse, de interna illuminatione prius studendum, sic exteriores consequenter tenebras fore pellendas. Proinde interrogauit, si peccata sua confiteri & pœnitẽtiam pro his accipere & agere uellet. Quod cum ille se uelle respondisset, Crastina, inquit, die ad me uenire matura, sponsionem tuam factus adimpleturus. Quod si feceris, nõ infructuosum tibi fore noueris. Potẽs est enim Deus & peccatis tuis ueniam tribuere, & amissam tibi denuo lucem condonare. Qua ille spe animatus, lætus diem sequentem expectauit. Vix non transierat cũ ille primo diluculo surgens, ad sanctum uirum properare cœpit. Verum quia ipse de illo iam aliquantum loco progressus erat in itinere eum consecutus est. Quem ut uidit, accepto per frenũ eius caballo, à turba, quæ eum sequebatur, seorsum duxit: & ibi confitẽti peccata sua pœnitentiam indixit. Deinde signum sanctæ crucis oculis eius imposuit, & tenens manum suam coram eo interrogauit si aliquid uideret. At ille cum magno gaudio se manum eius uidere respondit. O uere euangelicum discipulum. O uere Christi in omnibus imitatorem. Nã sicut ipse olim paralytico sibi oblato, peccata prius indulsit, & sic corporalem salutem condonauit: Ita & iste huic cæco pro peccatis suis prius pœnitentiam indixit, & ita demum exteriorẽ curã adhibẽdã esse putauit. Ita cęcus paulatim uisu resũpto, cũ illo ad uillam, quę proxima erat, peruenit. Proinde uir beatus explorare uolens, si uisum integre recepisset, interrogauit si uillam cui appropinquabãt cognoscere posset. At ille non solum eam proprio statim uocabulo nominauit, sed & arbores & singula quęque ædificia ei singulatim ostendit. Vndè beatus Ludgerus factam uirtutem ad diuinam gloriam referens: Saluatori, inquit, tuo gratias age, neque meæ in hoc facto aliquid uirtuti ascribas. Caro non prodest quicquam: spiritus est, qui uiuificat. Ipse quippe te illuminauit, qui illuminator est omnium Deus. Deinde cũ uenisset ad uillam, quæ Vuscuurd appellabatur, eum secum in ecclesia orare & Deo pro sua illuminatione gratias agere fecit. Quibus expletis, sacramento eum constriuxit, ne cui ante obitus sui diem per se fuisse illuminatũ indicaret. Paruit ille, licet inuitus, uiri Dei præceptis: & ipso quidem uiuente nulli hoc publicauit, sed post ei⁹ demũ dormitionẽ, qualiter ab eo p diuinam uirtutem esset illuminatus, confessus est. Denique ut admirationem subitaneæ illuminationis tolleret, cęcitate aliquãdiu simulata, ductu aliorum utebatur. Post quasi sensim uideret, inspiciens, pristinæ luci diuinitus restitutũ esse testatus est. In quo sancti Ludgeri facto conijcere possumus, quanta de his eius uirtutibus lateant, quas uel solus, teste Deo fecit: uel ita in alijs perpetrauit, ut eas ante suam mortem publicari uetaret. Potuit enim contingere plerosque ex illis quos sanauerat, ante suum obitum transire. Itaq; iste cæcus, ut comperimus signorum quæ per eum Dominus operatus est, fuit initium. De cuius testimonio minus hæsitabit, qui uitæ eius probitatem & pium in Domino studium recognoscit. Nam quamuis coniugali esset uinculo alligatus, post suam tamen illuminationem eruditos quosque uiros frequentare, & psalmos ab eis, uel si quid aliud ex scripturis poterat, discere consueuit. Cuius studio sanctus Ludgerus delectatus, eius industria in fidei quoque causa utendum putauit. Quia enim illis diebus Frisia à fide secũdo defecit & famulis Dei inde expulsis, ipse ad eos accessũ habere nequiuit, per illum paruulæ saltem ætati consulere uoluit, si perfectæ nequiret. Proinde quia à multis diligebatur, & de eo utpote laico, nulla huiusmodi suspicio haberi poterat per singulorum domos eũ discurrere iussit, dato præcepto, ut persuasis matronis quarum ingenium naturali conditione ad credẽdum esse facilius nouerat morituros earum infantulos benedicta simpliciter aqua in nomine Domini cum inuocatione sanctæ Trinitatis baptizaret. Cuius ille iussis libenter obtemperans, octodecim infantes baptizauit: qui omnes in albis defuncti sunt, exceptis duobus, quos sanctus sacerdos, pace reddita, sancti chrismatis inunctione & manuum impositione firmauit. Ita memoratus uir in percepta illuminatione usque ad decrepitam ætatem permansit. Cui cum iam morituro uxor suæ solitudinis causas questa, se ei superuiuere non posse cũ lachrymis testaretur: Si ego inquit, à Domino aliquid impetrare potuero, post meũ obitum non longo tẽpore in hoc seculo es uictura. Hãc eius uocem mors corporis subsecuta est, & eius nihilominus mortem uxor, quæ tum sana & incolumis erat die quintodecimo moriendo secuta est. Quod ideo, licet extraordinariè positum alicui possit uideri narrauimus, ut factæ illuminationis testimonium ea merito attestantis probetur. Igitur libet considerare in Dei & proximi dilectione, uel sancti Ludgeri feruorem, uel nostrum uicissim teporem. Ille & apostatarũ incremẽtis baptismatis sacramẽta procurauit: nos Christianorũ soboli illud in sũma mortis necessitate præbere recusamus. Ille nolentibus & omnino

Nota sancti uiri modestiam

Vide quid exigat ab cæco lumen expetente.

Audit cæci confessionẽ, & sic lumen restituit.

Luc. 5.

Iohã. 6

En sancti uiri humilitatem.

Primũ S. Ludgeri miraculũ.

Laico utitur ad baptizandũ, quia sacerdote non potuit.

Confirmationis sacramentum.

Perstringitur quorundam tepidorũ Christianorũ socordia.

repellentibus Dei gratiam ultroneus irrogauit, nos petentibus & quodammodo nos trahentibus eā retrahimus. Ille, quia per sacerdotem non ualuit, saltē per laicum protoplasti reatui obnoxiis succurrendū putauit, nos originali peccato obligatos, ante oculos sacerdotum, ut ita dixerimus, mori uidemus, nec dolemus. Proinde ille in persecutione Ecclesiæ impleuit quod nos in pace eius facere uel indignum uel laboriosum iudicamus. Quocirca pro diuersitate meritorum dispar quoque præmium accipientes, ille in singulis, quos Dei gratia saluauit, coronabitur, nos sine pœnitentia, nisi satisfecerimus in singulis, qui nostra negligentia perierunt, pœnas luemus.

De melle ei transmisso. Cap. 21.

Alio itidem tempore dum diœcesim ipse suam pastorali officio circumiret, ad ecclesiam suam in loco qui Billerbeki uocatur, uenit. Erat ibi uicina quædam mulier, genere quidem nobilis, sed illicito matrimonio incestuosa. Hęc beatum uirum illuc aduenire cognoscens, eum ab intentione qua huiusmodi copulam dissoluere parabat, muneribus auertere, & animos eius flectere tentauit. Denique uas testeum prægrande melle plenum ei quasi pro benedictione misit. Ille absynthii amaritudinē sub melle latere non ignorans, & sciens munera excæcare et oculos sapientium, omnino illud suscipere recusauit, dicens ei se participare non posse, quæ se illicito connubio alienam ab Ecclesia fecisset, indignum quoque sibi uideri, si postolata non facturus, eius eulogium suscepisset, sciret magis, se nunquam Domino uolente, cessaturum, nisi illud non tam coniugiū q̄ incestū facto diuortio dissociaret. Ita illi qui missi fuerant, à sacerdote simul cum munere repulsi, plerosque ex discipulis eius conuenerunt, ut ipsi saltem transmissum eulogium susciperent, orantes. Illi cupiditate ducti, mel ab eis, episcopo nesciente, susceperunt, & se ei p suasuros repromiserunt. Et quia repente alium, ubi reponerent, locum inuenire nequiuerunt, subtus altare linteis undique coopertum illud locauerunt. Iamq; aderat tempus, quo sacerdos Missam celebrare debebat. Cum iam coram altari stans, os ad orationem aperuisset, uas illud, quod sub altari erat, crepuit, & mel le effuso, minutatim discissum est, acsi pro oratione lapidem in illud iecisset. Ita melle foras elato, omnes in commune Dominum laudauerunt, & seruum suū Ludgerum, cuius meritum uel euangelici exēpli imitatione commendatur, uel tanti miraculi indicio declaratur. Nam si præco Domini & baptista Iohannes laudatur, q regem, qui fratris uxorē ipso uiuo habebat, increpauit quō non laudius Ludgerus omni laude dignus habebitur, qui incestum non solum corripuit, sed & terrendis aliis de patria exturbauit? Ille persecutioni Herodiadis non cessit, iste nobilis adæq; mulieris muneribus à institiæ tramite deflecti nequiuit. Vtrique à mulieribus, utrique ab inflictis, quāuis diuerso modo tētātur ille minis, iste blāditiis. Ille postremo pro ueritate in carcere trusus, ad ultimū gladio percussus est iste nihilominus, iuxta Apostolorū, qui huiusmodi homines tradere satanæ in interitum carnis præcepit illos, qui incestum commiserunt, pœnitantia mortificauit, ut spiritus uiuificaret.

Deus ob (*Deus ab* ?) — *Respuit oblatū munus ab incesta.* — *Nota in signe mi raculū.* — *Mat. 14* — *1. Co. 5*

De Sturione non sine miraculo capto. Cap. 22.

Ea ferè tempestate idem sacerdos prædicationis gratia Frisiam adiuit. Cumque ad ecclesiā suam in loco, qui dicitur Heleri, iuxta fluuiū Ladam uenisset, propter hospites, qui eum frequentabant, petiit loci illius piscatores, ut sibi aliquem sturionem comprehensum offerrent. Illi iam tēpus huius capturę præteriisse responderunt, & appropinquare byemale iam tempus, quo huiusmodi pisces capi non solerent. Sed Deus, inquit, filii, temporum conditor, cum tempore non transit. Ite ergo, facite quæ dixi, captura, Deo uolente, proueniet. Potens est enim Deus desiderata seruis suis omni tempore præstare. Proinde cum illi uoluntati eius satisfacere & mandatis obtemperare pararent, eleuatis sursum oculis, uiderunt in aere quasi alitem, qui uolatu paulatim demisso, aquis appropinquans, non longe ab eis in ipsas cecidit. Quod illi auspicium diuinitus euenire credentes, in illo loco quo auis primum incidit, rete iactauerunt. Neque ista spes, quam de uirtute & meritis sancti uiri conceperant, fefellit. Siquidem miræ magnitudinis sturionem ilico comprehenderunt, quem cū gaudio sancto uiro allatum, capturæ ei prouentum per ordinem narrauerunt. Ille more solito cū ōta ad Dei gloriam referens, & sibi nihil tribuēs: Agamus, inquit, omnipotenti Deo gratias, bonorum omnium authori, qui dat escam omni carni. Proinde ne meæ hoc uirtuti ascribatis, neque meis hoc factum meritis uel ipsi putetis, uel aliis referatis. Deus est em qui omnibus, quorum oculi in eum sperant, dat escā in tempore opportuno, aperiens manum suam, & implens omne animal benedictione, ipsi gloria in secula Amen. Ita nimirum tria in hoc sancti uiri facto uidemus uel miranda esse, uel laudanda, futurorum scilicet notitiā, miraculi operationē, miraculi non publicandi humilitatem. Nouerat enim scriptum: Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Et ideo quantum in se fuit, omnes suas latere cupiebat uirtutes, & reticere præcepit non inuidus suarum uirtutum, sed eius imitator, qui, ut in Euangelio legitur, miracula, quæ propter aliorum salutem reticenda non esse cognouit ut nobis exemplum præberet, reticeri mandauit. Sed occultorum cognitor & arbiter Deus & hanc eius uoluntatem coronauit, qua se humiliter contra iactantiæ uitiū custodire curauit, & tū ad sui nominis gloriā & audientium ædificationem, eius merita signorum ostensionibus publicauit, & in notitiam hominum adduxit.

Capiturstu rio ingēs non abq; miraculo. — *Ps. 135* — *Ps. 144* — *Ecc. 3.* — *Mat. 8*

De caco, quem non sponte sanauit. Cap. 23.

Verum Ludgerus, quanuis cuncta huiusmodi opera occultare uellet, non tamen hæc Deo reuelante usquequaque effecit. Villa est in Saxonia in pago Sudergo, quæ Alna nuncupatur. Ad hāc dum paro. h. as suas circumiens ueniret, die qua dā sedente eo ad mensam, audiebatur pauper clamare foris, anxie obsecrans, ut episcopus cæcum hominem respicere dignaretur. Festinauit diaconus, cuius id erat officii, putans unum esse de pauperibus, qui stipem peteret, sumensque panem & cibum, porrexit illi. Renuit ille accipere, aliud sibi dicens esse necessarium. Deserebatur potus, ille nec hoc se uelle respōdit, nec pp stipē petedā uenisse, sed ut ante epūm intromitteretur, ut cæco homini subueniret. At diaconus non intellecto q̄d postularet dimisso illo in domū regressus est. Porrō cum ille foris relictus, iterato diu clamore uociferaretur, tādē circūspiciēs Ludgerus: Quare, inquiēns ad diaconū, tā diu uis dissimulare q̄d audis? Qui r̄ndit: Detuli ei cibū potūq; sed ille nihil horū curat. Nūmū, ait, da ei. Q̄d cū fecisset, & hoc nihilominus sperneretur, iussit eū episcopus ad se introduci. Dum introductus esset, ait ei: Quid frater habes, quid est, q̄d expetis? Ille respondit: Fac ut uideā, obsecro, te pater, p amorē Dei. Videas, inq t Ludger⁹ p amorē Dei. Et mirum in modū, cū hoc non imperādo dixerit, sed tātū miratus petitionē, similia uerba responderit, statim ille uidit, iussusque accedere ad mensam, lætior comedit & bibit, abiitque in uiā suā.

S. Ludgerus celare se uult sed non potest.

De

De suscitato Buddone. Cap. 24.

Erebât autem ueracissimi uiri de discipulis eius quod quodam tempore, dum ad comitatū pergens, per Prouinciales, qui Hasſi dicuntur, iter ageret, per orationes eius homo mortuus reuixerit. Qui scilicet propter furtum caballorum Vuldekindi Saxonum ducis huic morti adiudicatus sit, ut in campo ad stipitem ligatus, iactatis in eum sudibus acutis & lapidibus, necaretur. Quod dū factum esset, corpus exanime in campo relictum sit. Venit autem Ludgerus secus locum, & comperto, quod Christian⁹ fuerit, mittens, ad Vuidekindum, impetrauit ad humādum corpus. Deinde discerpta totius corporis mēbra pallio colligi iussit, & inferri in tētorium suum, donec humando corpori sepulcrum pararetur. Dum ad hoc uentum esset, ut elatum de tentorio, in fossam poneretur, iuxta stans episcopus: Efferte eum, ait, ē tumulo: nanque illi spiritus inest. Qui dum eleuatus esset respirare cœpit. Et iterum illatus in tentorium, oblato potu, refocillabatur, ligarique iussit episcopus uulnera eius & in tempore pauco conualuit. Stat adhuc in eo loco lapidea crux, in monumentum miraculi huius ab incolis erecta, & ex nomine eiusdem uiri, qui Buddo uocatus est, campus ille Buddonselt usque hodie uocatur.

Hessos uocat prouinciales.
Nota genus supplicij.
Excitatur homo omnib⁹ mēbris dilaceratus.

De homine suspenso in patibulo. Cap. 25.

Oppidum est in Saxonia notum plurimis, Meppea nominatum, in cuius uicinia dum antistes sanctus Frisiam pergens deueniret, adspexit haud longe à uia uulgi concilium, die Dominica congregatum. Illuc itaque diuertit, uolens cognoscere, quæ causa huiusmodi conuenticuli esset tali die. uiditque in colle, quem circunuallauerant, reo cuidam suspendium præparari. Accedensque propius, affatus est eos blande, postulans sibi concedi hominem, aut si necesse esset eum interfici, hoc eo die non facerent, magis ipsi ad ecclesiam, Missas audituri, conuenirent. Cumque nil horum à rusticis impetrare posset, contumeliosis insuper uerbis clerico insultātibus, etenim ad suam parochiam locus ille nō pertinebat, uix obtinere potuit, ut parumper cum homine loqui super eius pœnitentia permitterent. Factum est hoc, discessit episcopus, & homo in patibulum est suspensus.

At uerò uespere illius diei, cum antistes itineris sex ab eo loco milliaria peregisset, manens in uilla, quæ uocatur Aschentorp, en ueniens homo ille, quem paulo ante suspenderant, ad pedes episcopi corruit, Mirantibus ac sciscitantibus, quomodo de eo gereretur, rem taliter pandit, Dū ego, inquiens, episcopo inde digresso sursum in patibulum traherer, uidebam duos, incredibilis decoris uiros à latere episcopi equitātes, & aliquandiu pariter cum eo loqui. Dehinc post paululum alter festine rediens, nescio quid mihi pendenti supposuit, super quod firmiter stans, cruciatum non sentiebam, donec dispersis his, qui me suspenderant, & ad occasum uergente sole, me idem ipse deponeret. Depositum itaque iussit ocyus iter uestrum sequi, & pro concessa uita sacro antistiti gratias agere, quam ipse, dum à fatuis contemneretur, a Domino impetrauit. Addiditque nullo pacto se scire posse, qualiter post uirum Dei tantum uiæ spatium in momento percucurrerit. Ferūt & alia mirāda uenerabiles uiri de discipulis eius, à B. Ludgero gesta uel dicta, quæ cuncta poneré, immoderatioris fortasse prolixitatis uidebitur.

Homo suspēsus admirabiliter liberatur.

Quid erga contumaces rusticos actum sit. Cap. 26.

Igitur res quam narraturi sumus, uiri ueracissimi aduocati quondam nostri, Botholoidi nobis relatione innotuit. Oppidum nanque est haud longe à monasterio *Vbiti nūcupato, in quo uir Dei māsum, dato precio, à quodam uiro comparauerat, quem post ea ipse, a malignis quibusdam amicis suis persuasus cœpit deinde. In eo nanq; consilio inter se, statuerunt hoc, ut si iuste & rationabiliter nequirent, saltē iniuste ac uiolenter retinerent: quippe uirum Dei contemnentes eique inuidentes. Facto itaque hac de re cōcilio, aderat episcopus, sed ea hora nihil præualuit. Iterum concilio collecto, similiter actum est. Tertio uerò concilio nihilominus facto, cum episcopus præsens adesset, eique iam multa contumeliarum uerba illata fuissent, quidam etiam rusticus admodum contēptibilis atq; omnino deformis, huiusmodi uerbis circunstantes alloquitur: Nōnne grandis est confusio, quod peregrinus hic nostram hæreditatem sibimet usurpare præsumit? Audiens ergo uenerabilis pontifex, post tergum respexit, uolēs cognoscere, quisnam esset qui talia loqueretur. Is uerò adspectum Episcopi uisus deuitare, caput post tergum uertit, quasi non hoc ab ipso, sed ab alio aliquo diceretur: statimque collum eius inflexibile factum, usque ad finem uitæ permansit. & ob hanc causam Caco est appellatus. Præfati igitur rustici huius facti uiso miraculo cōlibenter reddiderūt, quod pertinaciter negauerant.

**Vberti.*
Nota diuinā ultionē in homines cōtumeliosum.

Quàm religiose uir sanctus diuina officia peregerit. Cap. 27.

Porrò quia in superioribus sanctorū officiorum incidit mentio, prætereundum non æstimo & id, quod narrant: quia dum ad opus Dominicū uir Deī staret ineffabiliter timorata intentione fixaque mente manserit. Aliquando dum in itinere esset lectus illi ad uicinum focum construebatur. Vnde dū noctu stans iuxta lectum, matutinales laudes cum clericis caneret, tectis cinere prunis, fumus euaporās in faciem illi exhalauit. Ille quasi nihil sentiens, immotus mente stabat & corpore. At unus ex clericis auferre uolens incommodum hoc, curuato genu carbones detexit, & insufflans sopitos suscitat ignes. Manè autem uocās clericum, districte sciscitatus est, quare hu ius mentis fuerit, ut sacris hymnis dimissis, se potius incuruauerit ad construendum focum: & pœnitentia aliquot dierum illi indicens, clericos docuit, dum ad opus diuinum assistitur, omnes occurrentes cogitationes amouendas, & quantum humani cordis fugacitas patitur, & primitus diuina clementia suppetit, nil aliud cogitandum, nil agendum.

Inter precandū quā fuerit Deo intentus. Notasā ēti uiri Zelum.

Vt Vuerdinam adierit, & suis precibus nemus euerrit. Cap. 28.

Eo adhuc tempore locus, quem sanctum Ludgerum in Vuerdina comparasse diximus, incultus & inhabitabilis erat. Nam plurimæ eius occupationes, quibus in iugi prædicationis instantia, in sollicitudine ecclesiarum, in cura plebis commissæ iugiter occupatus tenebatur ad hoc eum ad illud usque tēpus uacare non permittebant. Itaque informata Christianæ religionis moribus plebe, constructis pro locorum sibi commissorum diuersitate, uel monasterijs uel ecclesijs, ad construendum in memorato loco monachorū cœnobiū animū conuertit. Assumptisque secū, quos huic operi necessarios sciuit, ad ipsū profectus est. Erat ibi nemus quoddā, arborū opacitate & arbustorū densitate undique cōclusum. ibi fixis tentorijs, mane primo arbores diruere, & locum ponendis ædificijs expurgare, si qua facultas daretur, disponebāt. Quod tamen fieri illis posse, omnino impossibile uidebatur. Vnde & beatum uirum à sua intentione penitus reuocare studentes, dixerunt incredibile prorsus uideri illum unq; locum habitabilē fieri posse: quo

qua populis incessanter scripturarum sacramenta elucidauit. Huiusmodi uirtutum prærogatiuis beatissimam illius conuersationem diuina largitio semper comitabatur.

Thuidescam id est Teutonicam.

De doctrina & ingenio eius. *Cap. 31.*

ERat enim isdem sanctus Ludgerus in scripturis sacris non mediocriter eruditus, quod in plerisque opusculis, quæ ipse fecit, liquido apparet. Nam ea, quæ in passione sancti Martyris Bonifacii de eo prætermissa nouerat, primordia scilicet uitæ eius, aduentum, atque ordinationem, pulchro sermone conscripsit. Composuit & libellum de uita suorũ quorundam doctorum, uenerabilium æque sacerdotum, Gregorii & Albrici, in quo uel ingenii eius acumen uel eloquii splendor elucet. Quodq; ne non minima admiratione eget, inter uarias occupationes, quibus in dictãdo prædicando, orando iugiter occupatus tenebatur discipulis quotidie suis diuinas scripturas semotim tradere consueuit, & profundiora quæque eis explanare. Quicquid in ipsis morale esse uidebatur, auditoribus suis sedulo commendauit, quicquid alios docuit, ipse prius impleuit. Ita suis duplici consulebat modo, durioribus & simplicioribus, uita, intelligentioribus, lingua. Illos exemplis, istos uerbis ad ueritatis uiam trahebat. Vnde non immerito tale præmium merebatur, talem eius esse doctrinam, qualem & uitam talẽ uitam, qualem doctrinam, ita eum docere, ut facere, ita facere, ut docere. Cucullam ideo non portabat, quia regularem nunquam promissionem fecit, sub canonico habitu monachorum perfectè uitam impleuit. Cilicium, quod ueste abscondi poterat, ita usque ad finem uitæ tulit, ut hoc eum nemo præter familiarissimos suos ferre sciret. Carnem spiritui repugnantem uigiliis, ieiuniis & omnibus, quibus poterat, modis domabat, moderatiorem tamen se aliorum oculis ostendere malebat, ne quis eum iuxta id, quod Apostolus ait, existimaret supra id, quod uidebat illũ, aut audiebat ab illo. Cuius rei gratia, ut probaret omnia munda mundis, & nihil reiiciendum, quod eum gratiarum actione percipitur, carnium esum certis temporibus non tenuit, saturatum tamen illum cibo aut potu nemo audiuit, nemo certè unquam uidit. Cõuiuia, utpote episcopus, nõnunquam exhibebat, ad hæc commixtim uel diuites uel pauperes inuitans, corpora eorum alimentis, animas reficiebat documentis. Inter summos & minimos ita medius incessit, ut illorum altitudinem humiliaret, istorum deiectionem sublimaret. Ita se, iuxta Apostolum, pro singulorum meritis & utilitatibus singulis conformãs & coaptãs, neque subiectos contra ius conditionis despexit, neque prælatos contra iustitiæ regulam honorauit.

Scripta S. Ludgeri.

Cilicio utitur, sed secretissimè.

2. Cor. 12.

1.Co.4.

1.Co.9.

De trina uocatione eius ad Carolum Imperatorem. *Cap. 32.*

PAruam dicturi sumus rem, sed tamen ad hoc, quod diximus, probandum necessariam, quanquam huius raritas exempli, hoc iam inter maxima iure faciat deputari. Carolus Imperator eum ad se pro quadam reipublicæ utilitate euocari fecit. Qui cum secundum præceptum eius uenisset, & iuxta palatium mansionem accepisset, primo statim mane, misso ad eum rex cubiculario, ipsum ad se uenire præcepit. Ea ipse hora persoluẽdis ex more * cursibus cum suis insistebat. Cumque his expletis se uenturum nuncio respondisset, & hoc regi ille retulisset, secũda quoque uice & tertia ad eum accersendum misit, sed ille diuinum seruitium cunctis alijs rebus anteponendũ esse non ignorans, omnino uenire distulit, donec cœptam psalmodiam consummaret. Qua finita, in conspectum regis cum uenisset, eum, cur ad imperiũ suũ uenire contempsisset, interrogauit. Ad hæc ille uultu intrepido, mente cõstantiori: Ego, Imperator, inquit, tuum semper præceptum ita in omnibus exequendũ putaui, ut tamen Deum tibi ubiquè præferendum nõ dubitarem, quem omnibus anteponendum omnes norunt, omnes fatentur. Hoc & ipse mihi præcepisti, quando pastoralis curæ solicitudinem mihi commendabas, ut Deo primum seruiendum scirem, post hæc tuis consequenter imperiis cognoscerem esse obtemperandum. Hanc tui mandati authoritatem, hanc iustissimæ discretionis regulam secutus, Deum tibi & cunctis in terra mortalibus præponendum non ambigo, neque tuũ esse credidi, quod huic iussioni & perspicacissimæ rationi contrarium esset. Ideo non regię potestatis inhonorationem & contemptum, ut maleuoli criminantur, sed potius propter tuam salutem, quæ Deo debebam, exoluere curaui, & ita consequenter ad tuum expeditior seruitiũ ueni. Hãc eius responsionem rex optimus amplexus: Gratias, inquit, habeto episcopo, quia qualem te esse credidi semper, talem te nunc esse expertus sum. Nam aliqui quidem fuerũt, qui hoc tuum factum aliter interpretandũ, & ad meã iniuriam retorquẽdum putarunt, sed hos, utpote tuæ sanctitatis inuidos, minus deinceps gratos habebo, & nullius decætero contra te accusationem auditurum, me, Deo uolente, repromitto. Tu, ut hactenus fecisti, Dei semper operare uoluntatem, & simul nobis deuotus & fidelis, pro nostri imperii statu orare memento. Ita inuidia, quã liuidi sancto uiro apud regẽ facere parabant, ad eius magis apud eũ gratiã & gloriã profecit. O quam imitabile uel in sacerdote sacerdotibus, uel in rege regibus exemplum. Discant in sacerdote sacerdotes, regibus honorem deferre, non cedere: Discant illis ita obsequi, ut diuinum seruitium non negligant. Discant reges in rege, nemini suum officium exequenti irasci. Discant sacerdotibus Dei præcepta seruantibus non contraire. Sciant sacerdotes sic regibus honorem exhibere, ut Deum semper præponant, sciant reges ita hominibus se in mũdialibus negociis esse prælatos, ut modis omnibus Deo in Christiana religione subiiciantur. Sacerdotes liberè de testimoniis Dei in conspectu regum loquantur, & non confundantur, regibus in Dei causa libertas placeat sacerdotum. Cognoscant sacerdotes uicissim & reges, sese inuicem sibi pro suæ dignitatis officio esse subiectos, in diuina religione sacerdotibus reges, in humanarum legum iure regibus sacerdotes. Quam inter utrosque discretionem cum ratio ipsa doceat, tum in uno eodemq; Deo & homine Iesu Christo aperte cõprobatur, qui utranque ueram & sacerdotis & regis in se personam gestauit, & hæreditariam ad ipsos transmisit. Itaque ut dicere cœperamus, beatus Ludgerus tumidam superborum ceruicem Christi iugo premens, & laborãtes, & oneratos reficiens, illis se superiorem, istis præbebat æqualem: illos ad bona operanda crebra admonitione hortabatur, istos uariis modis sustentabat. Diuites eleemosynis peccata sua redimere monebat, in pauperes tã largus erat, ut ipsos cum suorum plerunque nuditate uestiret. Quicqd de substãtia sua in pauperes nõ distribuit, monasteriorum & ecclesiarũ constructionibus uel impendit, uel deputauit. Paternã hęreditatem, quam satis amplã habuit, ad reliquias tradidit, quas ab Apostolico accepit, ipsas loco, quem Vuerdena appellatum, eum comparasse diximus, & fratribus in eo loco Domino seruituris, pro patrocinio delegauit. Ita tanq̃ nihil habẽs & omnia possidẽs, quotidie morum probitate & meritorum sanctitate proficiebat, quotidie de uirtute in uirtute ibat, ut aliquando uidere Deum deorum in Sion mereretur.

** Cursus, dicit preces Horarias.*

Nota p̃clarum egregij episcopi responsum.

Vox digna Carolo Magno

Quòd dignitas sacerdotũ p̃stet regia, uide Chrysost. homil. 4. & 5. in uerba Esaia, Vid Dominũ. & Ambr. lib. de Dignitat. sacerdota le, c.2.

Psalm. 83.

De

De aduersa eius ualetudine & obitu. *Cap.* 33.

CVmque iam omnipotens Deus perennem mercedem piis eius studiis reddere decreuisset, aliquanto ante obitum suum tempore, infirmitate corporis laborare cœpit. Eo ipse tempore, dirigendæ Christianitatis gratia, diœcesim suam circuiens, ad locum, qui Billurbeki uocatur, ubi ecclesiam habebat, uenit. Ibi ergo, ut diximus, corporali molestia præuentus quanto mundialibus negociis agendis inualidior, tanto in spiritali exercitio & uirtutum exercitamentis ualidior erat, iuxta illud Apostoli: Quan-
2. Cor. 12. do enim infirmor, tunc potens sum. Semper enim aut legebat aliquid, aut psallebat semper ad Deum manibus expansis, nunquam animum ab oratione feriatũ esse permittebat, nunquam cordis oculos à cælestium rerum contemplatione reflectebat. Et quia, morbo in grauescente, per se ipse legere non poterat, coram se libros diuinos legere alios faciebat. Missam tamen incredibili mentis uigore quotidie ferè in hac infirmitate celebrauit. Crescebat paulatim morbus, & sensim per membra diffundebatur, iam uirtus omnis defecerat, iam dolor uitalia pulsarat, cum tamen animo ipse inuictus duraret. Dominica siquidem, quæ dormitionis eius noctem præcessit, immensa deuotione in Deum, inæstimabili fidei feruore in duabus ecclesiis suis, sibi admodũ contiguis, publicè prædicauit. Manè primo in loco, Coesfeld appellatur, canente Missam presbytero: Hora tertia in loco, ubi eum infirmatum iacere diximus, ubi etiam tunc ipse deuotè ultima Missarum solennia celebrauit. Quibus expletis, ereditis sibi ouibus ualefaciens, & ad bona semper opera cohortans, omnipotenti Domino eas commendauit. Post hæc seorsum clericis, qui secum erant, conuocatis. Scitote, inquit, filioli, me nocte subsequenti de hoc esse mundo exiturum. Proinde nolite corpus meum in hoc loco sepelire, sed ad monasteriũ, quod in Vuerdena fundani, deferte, & extra ecclesiã in parte eius Orientali humate. Ibi quippe me diem iudicii expectaturũ iam olim, Domino reuelante, cognoui. Scio tamen omnino populum, ne illuc deferatur, cõtradicturum. Vnde interim ad *Mimigernafordensem ecclesiam deportatum, inhumatum relinquite, donec ad fratrem meum, Catalauoensis ecclesiæ episcopum Hildegrimum mittatur, & ipse cũ rege agat, quatenus eius imperio in memoratu loco sepeliatur. Quod ex hoc signo regem permissurum noueritis, quia post mortem meam aliquantulum sanguinis ex narribus meis profluxisse inuenietis. Quantus tunc luctus omnium, quantus planctus erat, audita sui destitutione, audita tanti patris dissolutione. Ipse solus quanuis de eorum tristitia doleret, de suorum tamen actuum retributione securus, gaudebat, & illos, ut Dei in hoc uoluntatem æquanimiter ferrent, admonuit. Ita quod reliquum erat diei, psalmis & orationibus cum his, qui secum erant, consummanit. Iamque nocte ingruẽte, exitus eius hora aduenit, cum inter orationes & psalmos, quæ hinc inde adstantibus dicebantur, sancta illa & Deo dilecta anima carne soluta est. Quis tunc se à lachrymis prohibere, quis à fletibus temperare quiuit, cum talem tantumq; ue sacerdotem de mũdo exeuntem uideret? Flebant qui aderant omnes, & sui potius destitutione, quàm eius morte ingemiscebant. Nouerant enim eum tunc demum laborum suorum præmia percepturum, & se iam nunquam talem esse pastorem adepturos. Vnde quanuis de eius glorificatione certissimi essent, de suo tamen detrimento dolebant. Sed Deus omnipotens ad consolandos seruos suos, ad declarãda sancti sui merita, in ipsa sui exitus hora clementiæ suæ dignatus est ostendere signũ.

Exercitia ægrotantis.

Nota in agro to mentis robur.

** id est Monasterien.*

Reddit spiritũ in manus creatris felicissimè.

Nam Gerfridus presbyter, nepos simul eius & successor eum nocte eadem cum fratribus gratia uisitandi ad illum festinus properasset, & paulukum adhuc itineris remaneret, cum omnibus pariter, qui secum erant, uidit ante se lucem magnam quasi ignem in sublime conscendere, ac cunctas terræ noctis tenebras effugasse. Et statim per hoc indicium intelligentes sancti ac uenerabilis patris obitum, quod reliquum erat uiæ, cum summa uelocitate peregit ipsumque eodem quo lumen uiderat, momento obisse comperit.

Gerfridus 2. episcopus Monasterien.

Vt eius mortem Carolus Imperator didicerit. *Cap.* 34.

EO tempore Carolus Imperator in Aquis palatio morabatur. Qui cum eadem hora progressus foras cum Alcuino, à quo Astrologiæ cognitionem percepit, stellarum inspectioni intentus maneret, hoc ipsum lumen cum omnibus, qui præsentes erant, uidit, sed quid significaret, omnino ignarus ingenti admiratione perculsus est. Verum aliquanto post tempore elapso, contigit Gerfridum, sancti uiri nepotem, ad palatium uenire. Quem cum rex de eius transitu interrogasset, & ille cuncta per ordinem retulisset, de lumine quoque, quod uiderat, narrabat, A quo cum ipse uel diem Calendarum uel noctis horã diligenter requisisset, agnouit eodem momento ueri luminis assiduum speculatorem & amatorem migrasse ad Dominum, quo ipsi lumen fuit ostensum. Proinde intelligi, datur, quàm clara sancta eius anima in cõspectu Domini uenerit, quæ tanta luce comitata iuit, quàm splendida, ubi lux indeficiens & dies est sempiternus, incedat, quę mundi quoque tenebras & noctis caliginem illuminauit. Quæ illud Psalmistæ inter angelorum tunc choros gratulabunda cantauit: Et nox illuminatio mea in deliciis meis. O uere gloriosum: O semper prædicandum per secula prædicatorem, & ipsa sui transitus excellentia sancto prophetæ Eliæ comparandum. Ille enim, ad ostendendum diuinæ charitatis feruorem, igne circumfusus est, iste, ad declarandã suæ mentis puritatem, lumine illustratus est. ille curru & equorum ministerio usus est: iste angelorum fultus auxilio ascendit. Ille turbinis impetu raptus est, iste per Dei gratiam meritorum sanctitate subleuatus est. Illi ascendenti pallium decidit, iste defunctus corporales exuuias in terra dereliquit, & animam cælo inuexit. Ita sancti Ludgeri uel transitus sese habuit, uel meritorum diuinitus declaratio prouenit.

Psalm. 138.

4. Re. 2

Vt Vuerdenam sacrum eius corpus deportatum sit. *Cap.* 35.

IGitur discipuli non immemores eum præcepisse ut in monasterio, quod Vuerdena uocitatum est, suum corpus sepeliretur, hoc populo, ut consentiret, persuadere cœperunt, sed hoc nequaquam fieri potuit, quia multitudo, quæ aduenerat, illius recolẽs sanctitatem & merita, ægrè admodum ferebat à sua diœcesi in aliam eum parochiam transportari. Proinde inter utrasque partes conuenit, ut ad Mimigenafordensem ecclesiam deferretur, & ibi usque ad aduẽtum fratris eius Hildigrimi inhumatum relinqueretur, qui Catalaunẽsis ecclesiæ episcopus, tunc ibidem morabatur. Factum est hoc, & in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ positum, & magno honore usque ad memorati antistitis præsentiam custoditum est. Cui cum primum nuncius de sancti uiri obitu uenisset, statim ad Aquis palatium, ubi tunc erat Imperator, festinus tetẽdit. A quo mandato accepto, ut ubi uiuus desiderabat sanctus Ludgerus, ibi sepeliretur, die fermè post obitum eius tricesimosecundo, ad locum, in quo frater

Amor populi erga sanctũ uirum

Corporis Incorruptio & fragrãtia.

frater eius inhumatus seruabatur, peruenit. Miram rẽ dicturi sumus, cadauer tanto post mortem tempore necdum aliqua corruptione dissolutum fuisse, sed integrum prorsus, mira fragrantia cunctos qui aderant, repleuisse. Cui miraculo illud accessit, quod secundũ eius uaticiniũ, sanguinis aliquãtulũ ex naribus eius ꝓfluxisse inuentum est. Itaq; digne, ut debitũ erat, corpore inuoluto, cũ laudibus & hymnis, eleuatũ, & extra ecclesiam elatum est. Vix portã atrij exierant, cũ siue casu, siue (quod magis credibile est) Deo uolente, quendã ex clericis, qui præcipuè huic trãslationi restitisse dicitur, feretrũ tam ualide percussit, ut ad terrã penè prosterneretur. Mirati omnes, & beati uiri meritis hoc factũ esse intelligentes, in maiores Dei laudes exurrexerunt, Personabãt hinc inde responsoria, personabãt antiphonæ & psalmi, & multitudo, quæ nimia ad exequias confluxerat, Kyrie eleison per omnem uiã alternãs, cũ summa alacritate ad locũ quem præmisimus, sancti corporis exuuias perduxere. Verũ quia beatus sacerdos adhuc uiuẽs præcepit, ne in ecclesia humaretur, ad Orientalẽ partem effosso sepulcro lapidem, quem pro signo positum diximus, texerunt. Ita ex uaticinij ueritate meritũ patuit prophetantis. Defunctus est autẽ sanctus Ludgerus anno Dominicæ incarnationis octingentesimonono, septimo Calendas Aprilis, & sexto Calendas Maij depositus. De cuius sacrosancto transitu nobis non tã dolendũ, quàm gaudendũ esse uidemus. Gratias enim agere Deo debemus, quòd talem nostris temporibus uirum concessit, qui & prioribus sanctis æquandus, & huius ætatis hominibus incõparabilis, & posteris imitandus existit Gratias agere debemus, ꝙ cũ nos ea pastore patronũ habere fecit. Nam quanuis omnes sanctos nobis patronos fore cõfidamus, ipsum tamẽ speciali nos, licet indignos, patrocinio tueri non absurde speramus, qui nostrũ primus locũ fundauit & rexit. Quantũ autẽ eius apud Deũ patrocinia ualeãt, testantur gaudia populorũ, quos interpellatus exaudit, testãtur sanitates morbidorũ, quibus in uarijs necessitatibus succurrit. Proinde nõ ut mortuũ plangimus, sed ut uerè uiuentẽ nobis suarũ precum subsidio ut subueniat, oramus. Neq; enim ille nobis mortuus est, qui toties nos & corporaliter sanat, & spiritualiter uiuificat. Non est absens, quẽ quotidie tot miracula nobis repræsentant. Nõ est ociosus, qui singulis nos momentis suorũ morum probitate & sanctissimè uitæ exemplis instruit & informat. O uerè beatũ, & omni laude dignissimũ uirum, Angelis Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus atque Virginibus non immeritò comparandum: Angelis, cordis munditia & cælestiũ contemplatione: Prophetis, futurorũ notitia: Apostolis, & pastoralis curæ successione, & prædicationis imitatione: Martyribus, carnis castigatione & martyrij desiderio: Confessoribus, diuini nominis coram regibus & gentib. confessione: Virginibus, corporis simul & mẽtis castitate. Quis talẽ tantumq; uirũ digne cogitare: qs dignè possit laudare? Quis eius sanctitatẽ nõ ueneret? Quis miraculorũ operationẽ nõ obstupescat? Quis in signis occultandis eius humilitatem nõ miretur? Maiora sunt ista, quàm ut dignè ea nostrę linguæ ariditas ualeat explicare. Nec eget ille sermonis nostri præconio & nostra laudatione, qui tantum apud mortales prodigiis clarus, qui tantum inter angelos & omnium sanctorum choros in cælo est glorificatus, ubi nunc Christo coniunctus, pro nobis eius seruis, suisque seruitoribus apud ipsum intercedat, qui cum patre & spiritu sancto unus uiuit, & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Sancti nec mortui sũt, nec absentes.

LIBER SECVNDVS.

PROLOGVS.



Vdgeri merita multifariè suo Dei pandit testimonio, & gloriæ & honoris, quo cum Deo fruitur, plurima ex signis salutaribus indicia constant. Tot etenim salutes ad eius sacri corporis locũ infirmi sæpè resumpserunt, necnon & absentes in suis necessitatibus eius opem ita frequenter experti sunt, ut hæc enumerari impossibile sit, & scribendi excedant modũ. Sed quia superiori libello uitam, atque miracula sanctissimi Ludgeri, Christi Cõfessoris, strictim percurrimus nunc ea breuiter attingamus, quæ post sanctum eius obitum diuina per eũ gratia operari dignata est. Nam sacrosancta illius merita cunctis hinc inde ad ipsum confluentibus pro singulorum fide suffragari non cessant, quibusdam quidem longe manentibus, quibusdam ad eius uenerabilem memoriam degentibus, quibusdam quoque ad eius sepulcrum meantibus, uel inde domum regressis. Vnde cursim, ut diximus, aliqua de his, quæ uel ipsi oculis nostris perspeximus, uel fidelium narratione comperimus, quanta possumus ueritate perstringamus.

Vt Irmingerus sit sanatus. Cap. 1.

FVit quidam in pago, qui Nordgoa uocatur, nomine Irmingerus, qui sancto Ludgero iuuentutis suæ tempore seruiebat. Hic lumen oculorũ amittens, tredecim annis continuis in cæcitate permãsit. Sed tanti uiri seruitorem Diuina pietas diutius sine luce noluit essẽ. Quadam siquidem nocte beatus Ludgerus per uisionem ei apparuit, & eum proprio nomine uocans, interrogauit si uigilaret. Quod se tacere cum dixisset: Vade inquit, dic domino tuo Dudoni, ut te ad ecclesiam faciat perduci, quam in Vuerdena Domino fabricaui, ubi corpus meum sepultum est. Quo cum perueneris, & coram tumulo meo Dei misericordiam imploraueris, pristinum ibi oculorũ recipies lumen. Deinde manu sua, ut ipsi uidebatur, faciem eius tangens: Ne, inquit, dubites me uerè tibi apparuisse, cognosces in loco, quo te nunc teneo, colorem cuti reliquæ dissimilem esse. Ita expergefactus domino suo uisionem per ordinem narrauit, & signũ, quod uultui eius imposuerat, ostendit. Mira res, colorem in eo loco cuti reliquæ, iuxta uerborum uiri Dei, dissimilem omnibus diebus uitæ eius permansisse. Tunc Dominus eius ex signo, quod ostenderat, somnium uerum esse cognoscens, unacũ coniuge sua ad memoratum monasterium perrexit, & ipsum secum adduxit. Et quia eo ibi tempore Gerfridus, sancti uiri nepos simul & successor, cum fratribus & monachis fuit, ipsis cuncta, quæ mandata & gesta fuerant, narrauerunt. Vnde eundem Irmingerum in præfata ecclesia nocte sequenti manere fecerunt. In qua cum uigilasset & orasset, continuo per Dei gratiam pristinum oculorum lumen ipsa nocte, secundũ uerba uiri Dei, plene recepit.

S. Ludgerus apparet cæco & iubet eũ ire ad ecclesiã suam.

Cæcus illuminatur.

De paralytica & alia quadam ægrota sanata. Cap. 2.

EAdem nocte quædam etiam paralytica, coram sepulcro sancti uiri posita, eius opem supplici uoto postulauit, nec mora, sanitati pristinæ restituta est. In pago, qui Sudergoa appellatur, matrona quædam, nomine Siburg, colonum habuit uocabulo Ricmoldum. Huius uxor longa ægritudine depressa, sine aliqua spe recuperandæ salutis iacebat. Cum igitur

Paralytica curatur.

Aegra

igitur nocte quadam inter ægra suspiria paululū mēbra defessa laberētur in somnum, uidit in somno quēdam sibi præcipientem, ut cum Ludgero episcopo loqueretur. At illa, ut postea narrare solebat, nec grauiter dormiens, nec perfectè uigilans, uidit illum stātē, ad Orientem conuersum. Cumque illum reuerentiæ eius intuitu alloqui non præsumeret, ille ad eam conuersus: Probaui inquit, patientiam tuam proinde, ut cœpisti, patientiam habeto, & Dominus curabit te. Qua uisione completa, tantum uigorem corpus eius accepit ut penè ab ea memoria prioris molestiæ tolleretur. Ita facto manè læta surrexit, & suæ restaurationis modum narrauit. Vnde uir eius & filii cum familiola, quam habebant, congratulantes & Dominum benedicentes, deinceps cum gratiarum actione uiri Dei consueuerunt uisitare sepulcrum. Nec multopost eidem mulieri reuelatum est, quòd sacro non esset baptismate abluta, & eiusdem reuelationis ueritate comperta, sancti baptismi gratiam suscepit.

Aegra subito reualescit.

De puella sanata. Cap. 3.

IN eodem pago quidam Bertticus fuit, qui colonus quondam fuerat presbyteri nostri Igonis, quem sanctus Ludgerus nutrierat. Hic filiam habuit adolescentulam, paralysis doloribus afflictam. Qui cum famam signorum, quæ ad sancti uiri tumulum fiebant, comperisset, spem restituendæ sanitatis puellæ beati confessoris uirtute & meritis concepit. Itaque eam ad sacrum eius sepulcrum perducere intendit. Cumque iam in uia positi essent, & eandem puellam frater suus coram se in sagulo equis ferret, repente dolore omni, quo prius tenebatur, discedente, sanata est. Quod cum fratri retulisset, deponi eorauit. Quo secundum suggestionem eius facto, uirtute Christi & meritis serui eius tam perfectè curata apparuit, ut non solum ambulare, sed & currere posset. Ita q̄ ad illū usq; locū mēbris oībus debilis adducta est, ad memoratā beati Ludgeri memoriā sana & incolumis peruenit. Aderāt salutis eius testes pater, & frater. Aderant nonnulli aliquos suæ uiæ comites & huius miraculi testes habuerunt. Itaque oratione ac gratiarum actione cōpleta, domū cū gaudio reuersi sunt.

Paralytica repente morbo absoluitur.

De Hilderado diacono curato. Cap. 4.

QVidam in nostro monasterio diaconus, Hilderadus uocabatur: Hic dum adhuc scholasticus esset in morbum incidit. Quo cum diu laboraret, ita neruis contractis poples est curuatus, ut tibia eius femori iungeretur. Cumque post longi temporis ægritudinis fatigationem, fugatis doloribus, conualescere cœpisset, tibia eius curuata, ut fuerat permansit. Vnde in ambulando sustentatione baculi per dies plurimos utebatur. Proinde pater eius, nomine Sigebertus, qui in eodem iamtunc monasterio monachus erat, tractare cum fratribus cœpit, si aliqua medicorum curatione contracti poplitis nerui relaxari possent. In qua æstuatione cum aliquandiu mansisset quadam nocte sanctus Domini sacerdos Ludgerus eidem scholastico Hilderado per uisionem apparuit, ac ueste sacerdotali & cidari, quam in capite gestabat coruscus: Vide, inquit, ne pro crure debilitato carnalem alicubi medicinam quærere præsumas. Quod si feceris, & meum mandatum contemnendum putaueris, non solum medicaminis ipsius nullam curationē recipies, sed etiam præuaricatorum pœnam incurres. Deinde pro animi lenitate ac puerili mobilitate eum uehementer increpans, abscessit. Manè autem facto, quæ uiderat, fratribus narrauit. Et cum die eodem per actis uespertinis laudibus domum infirmorum, in qua ei priori nocte uir sanctus apparuit, intrasset, cernentibus cunctis, Qui aderant, non casu, sed nutu diuino

extemplo ad terram corruit: Cumque in ipso lapsu neruorum sonitus audiretur, ac si illic sicca sarmenta frāgerentur, eius tibia sine aliquo dolore erecta est. Et surgens continuo sanus, non solum suæ salutis recuperatione, sed & emendatiori & maturiori deinceps uita, ut admonitus fuerat, uerè sibi sanctum Ludgerum apparuisse probauit.

Contractus subito fit sanus.

De cæca illuminata. Cap. 5

PVella quædam nomine Modsuuid, lumen oculorum amittens, anno integro tanta est cæcitate depressa, ut nec extrema quidem frui uisione ualeret. Cuius parentes cum audissent quanta Dominus per seruum suum Ludgerum in morbidis curandis fecisset, eam ad ecclesiam Vuerdeuensem perduxerunt. In qua cum accepta licentia una cum filia ante sepulcrum egregij confessoris noctem in oratione transegissent, puella illuminata est. Siquidem manè facto, cum lux paulatim per fenestras irradiare cœpisset, primum quidem se proprias posse manus uidere, deinde sensim lumine crescente clare se omnia cernere & dixit & probauit. Atque ita gratiarum actione persoluta, domum cum suis reuersa est, & in illuminationis dono, quod acceperat, tota ætate permansit.

Cæca puella uidet.

De quadam à dæmonio muto liberata. Cap. 6.

EOdem ferè tempore quædam puella ad memoratam ecclesiam perducta est, quæ à dæmonio inuasa, & sensum simul perdidit, & loquelam. Quæ ubi limen basilicæ tetigit, statim ab ea spiritus immundus abscessit. Ita post eius discessionē linguæ quoq; officio reddito, muta locuta est. Et quia tempore uexationis uix aliquid cibi percepit, primo quidē se famem pati dixit, deinde qualiter illuc aduenerit, percontari cœpit. Cui cùm mater miserabilem uexationem ipsius ex ordine retulisset, prostrata ante sepulcrum sancti Ludgeri, Saluatori omnium Christo gratias egit, qui ipsam per serui sui meritum de tā crudeli peste liberare dignatus esset. Et accepta pro actis suis pœnitentia, domum incolumis repedauit.

Dæmoniaca muta liberatur à dæmone, & loquitur.

De paralytico curato. Cap. 7.

IVuenis quidam, Helduuini nomine, paralysin incurrit. Qui cum multis diebus omnium membrorum officio destitutus, in lecto decubuisset, non solum brachium dextrum, morbo per momēta ingrauescente, incuruatum obriguit, sed & sinistra ei tibia contracta, femori adhæsit, cætera, ut diximus, mēbra omnino immobilia, ad doloris potius augmentum, quàm ad aliquē usum, licet nō contracta, habebat. Vnde & cum ingenti dolore foras, cum opus erat, efferri solebat. Linguam solam, cætero corpore præmortuo, utcunque adhuc mouere ualebat. Proinde cum diu hac molestia laboraret, quadam die sororem suam, quæ præ cæteris eius compatiebatur dolori, allocutus est, dicens: Audiui de sancto Ludgero, quantas per illum Dominus infirmantibus sanitates præstare dignatur in loco, ubi sancta eius membra tumulata quiescunt. Quocirca peto, ut me foras efferri, & contra uiā quæ illuc ducit, facias poni, ut me uoueani illi seruiturū, si forte eius meritis mihi Dominus sanitatem donare dignatus fuerit. Quod cum factum esset, in ipsa statim nocte, præstante Diuina clementia, & dolor, quem habebat, conquieuit, & præter tibiam sinistram, quæ, ut erat, contracta permansit, omnia ei corporis officia restituta sunt. Vnde eum peracta gratiarum actione indubitatam de perfecta sua saluatione spem concepisset, rogauit Dominum suum corporalem, ut ad memoratum beati confessoris Christi sepulcrum se perduci iuberet. Quod cum ille fieri probauisset, & tamen ei aliquod adiumentum, ut fieret, facere distulisset, is, quem necessitas urgebat, baculo debilem tibiam sustentante,

Votū uouet miserè paraliticus & dolor abcedit.

fleutante, ad locum praeominatum peruenit. Erat hoc quioque diebus ante annuam S. Ludgeri solenni tatem. Cumque ipsam ibi expectasset, & in ea porticu quae est ante basilicae iannam, & sancti sacerdotis ambit sepulcrum, ipsa nocte membra sopori dedisset, beatus ei Confessor, magno lumine atque clericorum obsequio comitatus, peruisum apparuit. & membra illius tangens, abscessit, in sopore ipso relicto. Post cuius discessionem dum mox signa ad nocturnas uigilias sonarent, & hisipse expergefactus esset, sanus surrexit & oblitus baculi priorisque molestiae & debilitatis, una cum aliis laetus & incolumis templum intrauit. *Sanatur ex toto*

Oratione autem expleta, recensuit uniuersa, quae erga se diuinitus per sancti Confessoris meritum gesta fuerunt. Proinde peracta operis diuini celebratione egressus, baculum suum in ingressu eiusdem basilicae, in loco, ubi sanatus fuerat, pro signo & memoria suae saluationis infixit. Nec immemor suae sponsionis, pretio se à temporali suo domino redemit, & uotum ser uitutis impleuit.

De eius annua solennitate quid diuinitus indicatum sit. Cap. 8.

Verum quia adhunc semel locum deuoluti sumus, & de annua eius festiuitate mentionem fecimus, quid de ea prianda diuinitus sit ostensum, breuiter euoluemus. Dindo, de quo supra locuti sumus, magnum ad sanctum Ludgerum amorē, miram circa nostrum locum reuerētiam habebat. Vnde annis singulis ad nostrum monasterium uenire, & beati uiri memoriam frequentare, & aliquot diebus cum nostris manere consueuit. Sed ne crebrior eius accessus fratres grauaret, suos cum annona homines, qui suis suorumque usibus necessaria pararent, praemittere solebat. Quod dum quodam etiam tempore secundum suam fecisset consuetudinem, contigit natalitium sancti confessoris Christi diem superuenire. Et quia hoc in primis dormitioois eius annis erat nec dum sacrosancta eius solennitas feriabatur. Proinde eum die eodem illi, qnos ad haec praemissos esse diximus, ceruisiae parandae instarent, ligna, quae in ignem missa fuerant, instar stipularum in momento conlumpta sunt. Deferebantur alia post alia, sed igni immissa, durare aliquandiu nequibant. Iam propè erat, ut se si oe effectu laborare uidentes, labori succumbere & opus inrei mittere cogerentur. Perstabāt tamen, donec ceruisiae utcunque cocta confectio, in alia esset uasa transponenda. Cumque ad hoc uentum esset, ut in ua se ad hoc parato aqua superspargi deberet, primo qui dem omnino nihil decurrere quiuit. Deinde cum iā non manu, ut assolet, sed situlis aqua superfunderetur raris stillis parum aliquid stillare coepit. Hoc quoque ipsum, quod ita collectum est, gustu amarum & omnino ad nihil utile foras eiectum est. Ita euidenti indicio claruit, hunc decaetero à nostris diem esse feriandum. *Nota miri quiddā*

Item de ferianda eius solennitate aliud miraculum. Cap. 9.

Alind nihilominus super eadem re miraculum diuinitus factum est. Siquidem cum annua re uolutione natalis eius celebritas superueniret nec sine episcopi iussu, ad cuius dioecesim noster locus pertinebat, feriatio praecipi posset, fratribus nostris ui sum est, ut cum nostris hominibus feriaretur, caeteris suo arbitrio, utrum facere an dimittere uellent, derelictis. Proinde cum plurimi ex uicinis, nostrorum exēplum secuti, feriandum putarent, nonnullis opus suū intermittere indignum uidebatur. Et quia uernum rē pus erat, & arandi opera instabant, iunctis bubus ad arandum processerunt. Cumquè iam operi insisterēt, ferrum, quo arari debuerat, singulis confractum est. Quod dum singuli alius, quasi sibi solis accidisset, retulissent, non casu, sed diuina uolūtate ob sancti diei uiolationem hoc gestum fuisse, generali omnium claruit damno. Erat tamen quidam Benno inter eos, qui mente obstinata adhuc operi insistendum putaret. Qui cū, aratro utcunque emendato, crebris stimulis boues ad arandum impelleret, illi insania efferati, disruptis loris & iugis cum aratro abiectis, syluas petierunt. Nec omnino ante capi potuere, quàm ipse cum reliquis ad sancti Ludgeri memoriam ueniens suae temeritatis & contemptus culpam coram fratribus confessus esset, & eorum pro se orationem supplex impetrasset.

Multa alia liber hic secundus sancti uiri habet miracula, quae ne opus excrescat in immensum, omisimus. Tandē ita concludunt historiae huius anchores.

Haec sanctus & uerè beatus Confessor Christi Ludgerus de inexhausto illo uerae salutis fonte percipiēs, per corporum curam ad animarum oos salutem quaerendam inuitat, quatenus utrobiquè eius patrocinio adiuti, utrobiquè saluati, perueniте quandoque ad aeternae beatitudinis emolumenta mereamur, praestante Domino nostro Iesu Christo, cui est cum patre & sancto spiritu gloria coaequalis, essentia consubstātialis uirtus & honor, laus & iubilatio, nunc & perpetim per infinitas omniū seculorū aeternitates, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ISAACIJ, qui fuit uir Dei, uita: Authore Simeone metaphraste.



Ost uenerandae & immaculatae ac praeciosae Crucis Domini nostri Iesu Christi inuentionem, post imperium Cōstantini Magni Imperatoris, callidus & uafer ac nequissimus serpens, qui semper piorum hominum generi inimicus & inuidus atque maleuolus aduersatur, & fidem Saluatoris nostri Iesu Christi semper impugnat, tale quiddam in Dei Ecclesias machinatus est. Regnante enim impio & iniquo Imperatore Valente, magnus aduersus orthodoxam fidem impetus factus est. Nam ipse Arianorum haeresis studiosus ac defensor, iussit ut sanctae fidelium Ecclesiae clauderentur: ueruitque, ne solita in ipsis sacrificia fierent quinetiam alias earum diruendas, alias in stabula redigendas curauit. Atque haec quidem superbia diu uiguit. Quo sanè tempore magnus erat luctus & dolor seruorum Dei. Praecabantur autem nocte ac die, ut Dominus Deus ad misericordiam moneretur, & iustitiam exerceret. Sic igitur runc agebatur, ut olim sub Herode rege pro Apostolorum principe actum est. *27. Mart.* *Persecutio Valētis* *Nota & confert cū nostra etate.* *Act. 12* *Dā. 13*

Deus ergo aliquot annis intertectis, cuiusdam serui sui monachi, qui Isaacius uocabatur, spiritum, ut pro Susanna quondam Danielem, excitauit. Qui ut Elias propheta, cum angelicam uitam instituisset, ab Oriente profectus est. Eius autem oratio lucernae instar ardebat. Diuinus enim spiritus & gratia caelestis in ipso quiescebat. Hic eum Imperatorem iniquè se gerere perspiceret, uehementer dolebat & augebatur orabatque Dominum, ut è sublimibus & sanctis sedibus suis despiceret, & misericordiam suam demōstraret. Audiuit eum Deus, quemadmodum Mosen aduersus Pharaonem, & contra Imperatorem bellum imperium concitauit. Eo enim tempore Barbari apud Danubium congregati, copias suas contraxerant, & bellum aduersus Imperatorem mouebant, ac totis uiribus in urbem ingredi conabantur. Magnus igitur tumultus

multos exortus est, & multa præda agebatur. Coegit & Imperator exercitum suum, & in hostem expeditionem parabat. Verum idem illi accidit, quod Sauli Dauidis inimico cõtigerat. Neque enim reuersus est. Nam Samuelis prophetia in ipso quoque expleta est, quòd Deum ad iracundiam incitasset.

1. Reg. 31.
1. Reg. 28.

Cum igitur ad bellum proficisceretur Imperator, occurrit ei beatus Isaacius, & sic illum est allocutus: Imperator, orthodoxorum Ecclesias aperi, & Deus iter tuum fortunabit. At ille uiro sancto ne responde re quidem dignatus est, sed eo, ut stulto, relicto, discessit. Alio die uir sanctus Imperatorem rursum assecutus: Aperi, inquit, Imperator Ecclesias orthodoxorũ, & bellum prosperè conficies, ac uictor reuerteris in pace. Imperator seipsum colligens, & cogitans, quid sibi uellent ea uerba, Reuerteris in pace, uoluit ei Ecclesias liberas dimittere. Coactoque consilio, de pace faciendis orthodoxorũ Ecclesiis consultabat. Verum qui eo tempore Præfectus erat, cum esset ex impio Arrianorum grege, persuasit Imperatori, ne beatum Isaacium audiret, sed contumelia affectum afflictũq; dimitteret. Quibus uerbis adductus Imperator, uirum pium cõtẽpsit. Sed ille iustum Dei iudiciũ expectabat.

Paucis autem diebus interiectis, Imperatorem proficiscentem rursum assequitur, arreptoque equi ipsius freno cœpit eum tum reprehendere, tum adhortari, ut sibi concederet, quod postulabat. Sed ipse noluit.

Valẽs iubet Isaacium in spinas iactari.

Erant autem prope uiam spinæ cum paliuris adeo dẽsis & asperis, ut si quod animal introisset, non posset sese inde uiuum expedire. Hunc Imperator locum tãquam laqueum conspicatus, iussit, ut uirum sanctum illuc conicerent, quo interiret. Verum cum in spinas coniectus esset, ita molliter iacebat, ut si in lectulo cõquiesceret, nec ullo modo læsus est. Cumquè Imperator cum exercitu discessisset, accesserunt tres uiri candidis uestimentis induti, quos uir beatus non agnoscebat, & eum incolumem extraxerunt, seque ab eius oculis subduxerunt, ut non posset intelligere, quinam essent. Sed cum in se reuersus fuisset, cognouit esse angelos Dei: & flexis genibus, gratias egit Domino, cui curæ sunt ii, qui timent eum. Cumque diu præcationibus incubuisset, & Deum laudasset, surrexit: & spiritu sancto corroboratus, per aliam uiam occurrit Imperatori, & constitit in eius conspectu. At Imperator eum adspiciens, admiratus est, & uiri sancti præsentia sic obstupuit, ut loqui non posset. Ipse uerò cum fiducia: Tu quidem me, inquit, interiturum in spinis existimasti, uerum me Deus per angelos suos uiuum seruauit. Quamobrem audi me, Imperator, & aperi Ecclesias orthodoxorum, & aduersarios superabis, & cũ laude & gloria reuerteris. Imperator, etsi libertatem & uultum hominis admirabatur, non tamen paruit. Erat enim cor eius excæcatum & alienum à Deo. Sed duobus Senatoribus Saturnino & Victori uirum sanctum tradidit: Hunc mihi, inquiens, custodiendum curate, donec reuertar in pace: & tunc eius arrogantiã meritis pœnis afficiam. At sanctus Isaacius Spiritu sancto plenus, ut olim aduersus Achab regem Israel Michæas Propheta, ita respondit: Si reuersus in pace fueris, scito in me nõ locutum esse Dominum Deum. Tu quidem manum conferes, sed non poteris hostibus resistere, & ab eorum conspectu fugies. Demum capieris, & uiuus igne conflagrabis.

3. Reg. 22.

Tradito igitur uiro sancto custodibus, discessit Imperator, uerbis eius commotus ac perturbatus. Et cũ esset bellum initurus, in oppidũ quoddam Danubio propinquum ingressus, exercitum lustrauit, diemq; prælio dixit. Cumquè paucis diebus quieuisset, signa contulit atque conflixit. Sed quemadmodum uir sanctus prædixerat, hostium impetum sustinere non potuit. Itaque se fugæ commisit, & in agrum, in quo stabulum erat palearum plenum, peruenit, ibique cum Præfecto, per quem corruptus fuerat, se abscondit. Barbari uerò, qui sequebantur, cum illic eum latitare comperissent, igne circumiecto stabulum incenderunt. Atque ita miser combustus, spiritum reddidit.

Valens uiuus igne concrematur.

Totus autem eius exercitus Thessalonicam se contulit, & Gratianum Imperatorem Romanum expectauit. Qui cum ad eum, Deo fauente, peruenisset, alterũ eis Imperatorem, nomine Theodosium, uirum fidelẽ gloriosumque, & orthodoxæ fidei studiosissimum cõstituit. Atque ita Romam Gratianus reuersus est. Milites autem suscepto Imperatore Theodosio, læti cũ ipso Constantinopolim profecti sunt. Saturninus uerò & Victor, quibus sanctus Isaacius custodiendus traditus fuerat, ad Imperatorem salutandum accesserũt, petieruntque à uiro sancto, ut pro se Deum precaretur. Colebant enim eum, ut prophetam, quoniã quæcunque Imperatori futura prædixerat, euenissent.

Duxerunt autem eum in ciuitatem, & inter se contendebant, uter ipsorum uiro sancto domum ædificaret. At ipse, cognita eorum cõtentione: Audite, inquit me serui Christi, nolite contendere, mihi gratum est studium uestrum: Sed quia uobis cordi est, ut humilitati meæ perfugium paretis, quid uobis faciẽdum sit, dicam. Si quis anteuerterit, ut mihi domum ædificet, illic habitabo omnibus diebus uitæ meæ. Ipsi autem, audito sancto uiro, certatim domum cœperũt extruere. Ac Saturninus quidem, cum locum extra portam, quæ Collarida dicitur, possideret, illic ædificabat. Victor autem, in palatii loco, qui Arenosus appellatur domum construebat. Cum igitur ambo, beati uiri nomine ædificium molirentur, Saturninus adhibita diligentia, ita uolente Deo, domicilium ex duplici constans contignatione perfecit, & uirum beatum adiẽs: Ecce, inquit serue Dei, habitaculum tibi construxi. Veni igitur, atque ibi habita. Accessit uir sanctus, atque illic in nomine Dei nostri permansit. Victor autẽ magno ambitu domicilium cum extruxisset, uenit & uidit se à Saturnino fuisse superatum. Itaque magno affectus dolore, supplex ad sancti uiri se pedes prostrauit: Oro te, inquiens, pater, ut meum quoque locum accipias, & in eo commoreris, quando cũ nomine tuo ædificandum curaui. Cumque multis uerbis obsecrasset, respondit ei iustus Isaacius: Fili, inquiens, quo in loco noluit me Deus habitare, in eo quiescam, donec uitæ meæ finis aduenerit. Et benedixit ei, atque dimisit. In domicilio igitur suo lætus commorabatur.

Enquãto ur precio habetur uir sanctus

Saturninus autem & Victor frequenter eum inuisebant, ducebantque secum & alios amicos, & ea, quę subleuandis pauperibus sunt necessaria, subministrabant. Domum etiam uterque suam illum uocabant, ut eis Dominus in eius ingressu & exitu benediceret. Quod si contingebat, ut, eo serius egrediente, portæ ciuitatis essent clausæ, consistebat & orabat, factoque Crucis signo, sponte sua portæ aperiebantur, atque ita exibat, gratias agẽs Deo. Saturninus autẽ cũ eum uehementer diligeret, attulit ei tabulas totius loci, ut proprius esses ipsius mansionis. Noctes igitur & dies assiduas Deo preces offerebat, nec unquam cessabat pauperibus eleemosynas distribuere. Quòd si usu ueniret, ut aliquis ab eo pauper in uia peteret eleemosynam, statim exuebat pallium suum, & pauperi dabat. Omni autem tempore uitæ suæ grauitatem seruauit, spiritu feruens, ut ait Apostolus, Domino seruiens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi instans, necessitatibus sanctorum communicans, omnibus benedicens, maledicẽs nemini, angelorum imitans uitam, uestigia sequens Apostolica, tum zelo, tũ sacrificio, tum desiderio Christi, omnem mansuetu-

Signo crucis portas aperit.

Ro. 12.
Virtutes sancti uiri

dinem

dinem erga omnes homines præ se ferens, Dei uirtutibus ornatus, minimè pugnax, ab omni maleuolentia & malitia alienus, pacem & quietem quærens, aduersarios monens & cohortans, ut confiterentur & adorarent sanctissimam Trinitatem, in quo consistit hominum salus, utque cælestem angelorum ordinem, & diuinam uitam imitarentur. Prouectus autem ad senectutem bonam, ad quam Abraham in terra promissionis, ad communem uitæ finem properauit.

Quodam igitur die conuocatis omnibus fratribus longo eos sermone instituit, & cohortatus est, ut stabiles ac firmi in fide permanerent, & procul ab omni repræhensione Dei mandatis obtemperarent: atque ita illos Christo clementissimo commendauit, & uirum fidelem atque constantem, ac disciplinæ suæ studiosum elegit, quem illis præficeret: & Deum precatus, eos dimisit. Cum autem uenisset hora, ut è corpore ad Deum migraret, in pace spiritum suum sanctis angelis tradidit. Magnus uerò inter fratres clamor & luctus exortus est, qui cum lacrymis dicebāt: Pater sis memor nostri. Et curantes eum, pro dignitate extulerunt. Ciues autem uniuersi ad obitum eius concurrerant, & ad tumulum usq; funerī eū comitati, & sanctas eius ac preciosas reliquias in æde sancti Stephani protomartyris, in sacro altari collocarunt. Ac cæteri quidem ad sua quisque loca reuersi sunt: fratres uerò ad mansionem ipsius, Deum collaudantes, redierunt. Migrauit ad Dominum sanctus pater noster Isaacius VI. Calend. Aprilis, & assiduè pro nobis apud Saluatorem Christum intercedit, fiducia utēs apud Deum & Patrem: Cui gloria & imperiū & adoratio & laus debetur, cum unigenito eius filio, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. RVPERTI PRIMO Vangionum deinde Salisburgensis Episcopi, fideliter conscripta, sed in gratiam lectoris per F. Laurentium Surium reddita ferè paraphrasticos.



27. Mart. VM rex Childebertus apud Frācos regnaret, anno secūdo regni eius, sanctissimus Christi Confessor Rupertus apud Vāgiones episcopi fungebatur officio. Is genus suum ad reges Francorum referens, tantā carnis nobilitatem & præstantiam fide & pietate in Deum eximia mirificè illustrauit. Cuius si quis uirtutes compendio nosse uelit, erat multa animi mansuetudine, integra corporis pudicitia & castitate, cū columbina simplicitate serpentis obtinens prudentiā, in laudibus Dei deuotus, consilio prouidus, in ferendis sententijs iustus, plenus, sancto spiritu, à dextris & à sinistris præclare uirtutum armis munitus, gregi suo optime uiuendi seipsum formam exhibens, quod sermone docuit, uita & factis declarans: corpus assiduis uigilijs perpetuisque ieiunijs macerans, operū misericordiæ ualde studiosus, adeoque largus & benignus in inopes, ut dum illos iuueret beneficijs, seipsum ad inopiam redigeret, atque hoc solum suum esse putaret, quod in miseros & egenos contulisset.

Catalogus uirtutū S. Rupti.

Fama autem sanctitatis eius non modo per urbes, sed etiam regiones vulgata, permulti ad eum illustres confluxere uiri, non solum è uicinis, sed etiam longinquis populis, ut eius sanctissima doctrina imbuerentur, & catholicæ religionis ex illo puram cognoscerent ueritatem, uel certè etiam ab eius sacro ore in rebus duris & asperis salutarem haurirent consolationē. Et multi sanè illius operā ab hostis antiqui laqueis sunt extracti, & in uiam salutis æternæ perducti: porro homines impij & hæretici, qui tum nō pauci apud Vangiones uilebantur, uirum sanctum non ferentes, multis eum supplicijs affectum & uirgis ignominiosè cæsum, ab oppido cum magna iniuria expulerunt. Sunt qui scribunt Beringerum regium comitē, quem alij Bercharium uocant, uiro Dei succensum, eum ita inhumaniter tractasse, maxime quòd is Beringerus Arrianis faueret. Verū hac occasione maiora pietatis lucra sancto uiro accesserunt. Nam per id tēpus Theodo, Bauarorum Dux inclytus, audiens famam hominis Dei, itemq; sanctitatem & miracula, quæ per eum Dominus efficiebat, magno eius uidendi desiderio accensus, misit quosdam ex uiris primarijs, qui eum obnixè precarentur, ut Bauarorum regiones dignaretur inuisere, & eis sanctæ fidei uiam explicare. Vt autem uir sanctus legatorum tum præstantiam tum preces didicit, non ignorans diuinæ prouidentiæ moderatione isthuc geri negocium, gratias egit præpotenti Deo, quòd sedentibus in tenebris & umbra mortis uerum uitæ lumen Christum Iesum filium suum impertire percuperet. Itaque cum legatis illis quosdam ex presbyteris suis ad Ducem præmisit, nec multo interiecto temporis spatio, ipse eos subsecutus est. Quod ubi ad Ducis notitiam perlatum est, ingenti ille perfusus gaudio, cum proceribus suis processit obuiam sancto uiro, & in oppido Ratisponensi cū summa alacritate excepit.

Multi ad eum cōfluūt.

Cæsus uirgis Vuormatiæ eycitur.

Theodo Dux Bauaria.

Porrò sanctus Rupertus in dictis ieiunijs, de cælestibus mysterijs Ducem instituit, & in uera fide cōfirmauit, effecitque ut dæmonum cultui prorsus renunciaret, & postremò in nomine sacrosanctæ Trinitatis baptizauit: neque illum duntaxat, sed cū illo pariter uiros primarios & non exiguam populi multitudinē, nobiles simul & ignobiles: qui omnes laudabāt mundi redemptorem, qui ipsos de tenebris in admirabile lumen suum uocare dignatus esset. O uerè beatū pontificem, per cuius sermone illuminata sunt peccatorū tenebris obnubilata pectora, & arētia infidelium corda uitæ fontem sitierunt. Iam uero undis salutaribus abluto Duce simul ac populo, eiusdem principis per motus precibus sanctus Rupertus, conscensa naui per Danubium descendens, uicis & castellis Euangelium Christi libera uoce prædicauit, atque ita per Noricos proficiscens, in inferiorem usque Pannoniam peruenit, lumen fidei, ipse lucerna illustris & super candelabrum posita, passim omnibus inferens. Indè uerò iam pedestri itinere reuertens, Laureacum uenit, ubi multos à dæmonum cultu abstractos baptizauit, complures etiam, uarijs oppressos morbis, in Christi nomine sanitati restituit.

Theodo Dux baptizatur cū multis.

Laureacum.

Indè laureaco digressus, ubicunque ethnicismum magis feruere cognouit, eo intrepidus accessit, dissipans idola, & accuratè omnibus exponens Christi Iesu Domini nostri diuinitatem pariter & humanitatē siue incarnationem, ut unus idemque Deus uerus & homo uerus esse crederetur, ante Luciferum à patre Deo uerus Deus genitus, in fine seculorum humanæ salutis causa ex virgine matre uerus homo natus, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mūdum. Cum autem ad preces Ducis Theodonis & populi, uir Dei locum deligere uellet, ubi sedes episcopi constitueretur, ad lacum Vuallersee, quem textus historiæ huius lacum Vualarij uocat, ędem pontificiam primò extruxit, atq; in honorem beatissimi Apostolorum principis Petri templum ædificauit & dedicauit ad Iuuauiam fluuium, ubi olim Iuuauium urbs fuit, quæ priscis temporibus extructa mirabiliter, inter Baioaricas urbes clarissima eminebat, sed tū destructa,

Psalm. 109.

Ioha. 1.

Iuuauiū instaurat S. Rupertus.

Iuua-uium instaurat S. Rupertus.

structa, raro iam habitata eiue, pene collapsa & ulrgultis operta uidebatur. Cernens autem uir Dei locū illum non importunum esse cathedræ pontificiæ, quippe inter montosa loca situm & ab uulgi strepitu remotum, eum sibi à Duce Theodone dari petiit, & summo studio instaurauit, & sancti Petri ecclesiam, quam ędificarat, clericorum ministeriis & rebus necessariis, liberalitate fretus eiusdem principis, magnificè instruxit & auxit.

Hac ferè tempestate quidam uiri boni sancto antistiti non sine multa admiratione retulerunt, in ea eremo, quæ tunc quidem certum non habuit uocabulū, nunc autem Bonguoni dicitur, cælestia quædam ardētium lucernarum rerque quaterque conspexisse prodigia & odores eximiæ suauitatis hausisse. Cum autem his auditis cuncti obstupescerent, sanctus episcopus Domingum, uenerabilem presbyterum suum, eo misit, rei huius ueritatem accuratè exploraturum: addiditque illi crucem ligneam quam sua manu benedixerat, iubens ut eam illo in loco statueret. Itaque Domingus ubi eo peruenit, in ipsis noctis initiis cum religiosis, qui ei aderant, uiris cælitus descendere uidit luculentas lucernas, totamque illam regionem instar solaris radij illustrare. Hanc autem uisionem, cum ad mirabili odoris suauitate coniunctam, tribus continuis uidit noctibus, mox que in eodem loco sacratam defixit crucem, e atructoque super illam tuguriolo, ad sanctum Rupertum regressus est. Cui cum rem totam exposuisset, ille, communicato cum principe Theodone consilio, ad eremum illam profectus est, cernensque locum posse humanæ habitationi accommodari, cœpit annosas exstirpare quercus, & densam syluam in campi planitiem redigere, templumque cum seruorum Dei domiciliis siue habitaculis exædificare.

Crux lignea, à S. Ruperto benedicta.

Monasterium in eremo.

Per id tempus Theodo princeps aduersa correptus ualetudine, cum sibi propè adesse sentiret supremum uitæ tempus uocauit ad se * Theodebertum filium suum, eumque Ducem Noricorum constituens, præcepit ut sancto Ruperto obsequentem & morigerum se præberet, atque ad propagandum Christianismum & opus diuinum sedulo illum adiuraret, sanctumque locum Iuuauensis ecclesiæ amaret, & honoribus ac donationibus perpetuo eueheret. Cumque hæc mandata dedisset filio, diem clausit extremum. Eo defuncto, Theodebertus cum proceribus suis abiit ad sanctum Rupertum, uisendi eius gratia: Morabatur is tum in ea, quam diximus, eremo. Vbi autem ad eum peruenit dux, & illum & locum, in quo degebat, pio ueneratus affectu, consuluit; se ecclesiæ quam sanctus Rupertus illic construxerat, & præsente Duce in honorem S. Maximiliani dedicabit, syluæ illius tria in circumitu miliaria, atque insuper uillam Albinam cum cæteris, ut inde sustentarentur monachi, quos sanctus episcopus Deo seruituros illic congregauerat.

**Theopertum*

Theodo moritur.

Post hæc uidens uir Dei Bauaricam gentem Christianæ quidem religioni colla submisisse, at interim tamen superesse non paucos ethnicismi erroribus & tenebris implicatos, ad patriam profectus est: assumptisque inde duodecim egregiis sociis, qui et in docendis populis suam nauarent operam, Iuuauium reuersus est. In iis autem duodecim, eximij erant Cunibaldus & Gislarius presbyteri, uiri multa sanctitate conspicui. Adduxit uerò secum etiam Erentrudam neptem suam, & cum in superiori Iuuauiensis urbis castello in honorem Domini nostri Iesu Christi & sanctissimæ matris eius Mariæ monasterium extruxisset, multas illic collegit sacras uirgines, iisque præfecit ipsam Erentrudam, ut cælesti regi & sponso Christo famularentur: porrò ad preces *Theoperti principis, qui illi monasterio plurimas attribuit possessiones, illarum

S. Erentruda neptis S. Ruperti.

Theodeberti

uirginum conuersationem per omnia rectissimè instituit.

His ita gestis, cogitabat uir beatus susceptum necbi & sanctæ prædicationis ministerium, diuinæ gratię subniaus ope, accuratè prosequi. Itaque Iuuauio egressus, Noricos populos, adiunctis sibi sociis, peragrauit & quibus necdum fidei lumen ortum didicit, eis Christum diligenter annunciauit, profligatisque ab eorum pectoribus teterrimi dæmonis imposturis & fraudibus, iis instillauit fidem, castitatem, humilitatem, misericordiam, quibus Christus, omnium bonorum largitor & fons, delectatus hospitibus, libenter eorum mentium ingreditur domicilia, quas iis præditas animaduertit. Cumque hunc in modum Baioariorum fines uir beatus circumiret, & omnes ad sacram Christi religionem traduxisset, hortabatur ut in fide constantes permanerent, relictisque apud eos presbyteris, qui populum ad diuina mysteria consuefacerent, Iuuauium se recepit, ea diuina reuelatione non ignorans propediem instare diem obitus sui, quem etiam discipulis suis indicauit. Quorum sanè animos tam triste nuncium non immerito consternauit, quòd nō se duntaxat, sed etiam tam multos, Christiana religione nuper admodum initiatos, tanto uiderent pastore destitui. At ille multa in Christum fiducia erectus, Iuuauium & Noricos populos præpotenti Deo commisit, Viralemque, uirum sanctum atque omni plebi pergratum, sibi petiit fieri successorem. Deinde cum dies Quadragesimalis obseruantiæ (sic enim loquitur author huius historiæ) agerentur, febrium ardoribus uir sanctus defatigari cœpit. Porrò illucescente Christi resurrectionis sacratissimo die, Missarum solemnia celebrauit, & sumpto sacrosancto corporis & sanguinis Christi Viatico, post dulces paternæ pietatis adhortationes, & extrema benignissimæ charitatis alloquia, quibus discipulorum animos confirmabat, inter sanctas illorum misere plorantium manus emisit spiritum. Ecce autem dum lugent discipuli, cętus angelici à quibusdam audiuntur religiosis uiris, cum canticis cælestibus animam sancti uiri ad illam beatam Hierusalem perferentes. Cumque eius sacratissimum corpus ad sepulcrum apportaretur, uisi sunt uiri splendidissimi candidissimis amicti stolis: qui peractis iis, quæ ad funeris curam pertinent, disparuerunt, quos quidem nemo dubitauit angelos fuisse, atque idcirco apparuisse, ut omnes intelligerent, qua ille beatitudine frueretur in cælis, ad cuius sepulturam etiam angeli non dedignarentur adesse.

Dies Quadragesimalis obseruantia.

O felicem Iuuauiensem urbem, tam insigni munitam patrono, quæ etsi murorum ruinis uideatur despicabilis, at illius meritorum lumine egregiè clarescit. Denique tanti uiri intercessione fulti gaudent Norici omnes, & præpotenti Deo perpetuas offerunt laudes, qui tam præclarum ipsis contulerit doctorem, cuius doctrina & prædicatione uiam ueritatis agnoscentes, erepti sint de tenebris, & perducti ad Christum lumen uerum, uiuentem & regnantem in infinita secula seculorum, Amen.

S. Rupertus doctor Noricorum.

MAR-

MARCI ARETHVSII EPISCOpi illuſtre Martyrium, Authore D. Gregorio Nazianzeno Oratione inuectiua prima in Iulianum Imperatorem, interprete uerò doctiſsimo uiro Iacobo Billio Prunæo, S. Michaelis in Eremo Abbate. Habent autem pleraque etiam Theodoretus Hiſtor. Eccleſ. lib. 3. cap. 6. & Sozomenus eiuſdem hiſtoriæ lib. 5. cap. 19. in uerſione Iohannis Chriſtophorſoni Angliæ Epiſcopi.

29. Mart.



AM nero id, quod eximio uiro Marco Aretbuſio accidit, quis tam ab orbe noſtro remotus, ut ignoret, ac commemorantem narratione non anteuertat? Hic cum, egreglo illo Conſtantio imperante, pro ea licentia, quæ tũ Chriſtianis conceſſa fuerat, domicilium quoddam dæmonum euertiſſet, ac multos Chriſtianos a gentili errore ad ſalutem non minus uitæ ſplendore, quam dicendi facultate traduxiſſet, iampridem odio atque indignationi Arethuſijs erat, uel potius Arethuſiorum impijsſimo cuique dæmonumque amantisſimo. Poſteaquam autem, mutatis Chriſtianorum rebus, gentilium res tumere cœperunt, temporis potentiam & tyrannidem non effugit. Mulriendo quippe etiam in præſens iras cupiditatesque ſuas coerceat, (quemadmodum ignis in materia latrans, aut amnis uiolenter inhibitus) occaſionem nacta, ſuccendi atque erumpere conſueuit. Quocirca cum populum aduerſum ſe incitatum, nec moderati quicquam uel cogitantem uel comminantem cerneret, primum conſciſcendæ fugæ conſilium init, non tam ignauia fractus, quam præcepto illo permotus, quo è ciuitate in ciuitatem fugere & perſecutoribus cedere iubemur. Neque enim Chriſtianos, quantumuis fortes ac ſingulari tolerantia præditos, ſuæ tantum ſalutis rationem habere oportet; ſed perſecutoribus quoque conſulere, ut ne quantum in ipſis eſt, ad hoſtile periculum ex ſeipſis aliquid conferant. At poſtquam multos propter ſe duci atque abſtrahi, multos etiam propter perſequentium crudelitatem in animæ periculo uerſari intellexiſſet, non ſuſtinuit uir eximius alios ob ſuam fugam cautionẽque periclitantes negligere: ac proinde præſtantisſimum maximeque philoſophicum conſilium capit.

De Iuliani Apoſtata Imperio dicit.

Ma. 10

Ex fuga enim redit, ſeſeque ultro plebis arbitrio tradit, atq; aduerſus temporis difficultatem inſtruitur. Hic uero quid acerbitatis aberat? quid non etiam atrocius excogitabatur? alijs aliud quippiã ad unius mali concentum afferentibus, nec tortoribus, ſi nihil aliud, at illius certe patientiam ueneratione proſequentibus, immo magis etiam excandeſcentibus: quòd illius reditũ ac præſentiã, non tam fortitudinẽ aduerſus pericula, quam contemptũ ſui interpretabantur.

Vltro ſe offert ad ſupplicia uir ſanctus.

Ducebatur ſacroſanctus ſenex, athleta ſpontaneus, per mediam ciuitatem, omnibus præter perſecutores & carnifices, tum ætate uenerandus, tum uitæ probitate uenerabilior. Ducebatur porro ab omnibus, cuiuslibet ætatis & conditionis ac fortunæ, omnibus æque urgentibus, uiris & mulieribus, adoleſcentibus & ſenibus, ijsque etiam, qui uel publica urbis negocia adminiſtrabãt, uel dignitate aliqua inſignes erãt. Atque hoc unum certamen cunctis propoſitum erat, ut furoris aduerſus ſenem immanitate ſeſe mutuo ſuperarent omnibusque pietatis pars exiſtimabatur, quamplurimis eum cruciatibus afficere, pugilemque ſenem uincere, aduerſus totam ciuitatem decertantẽ. Raptabatur per plateas, protrudebatur per cloacas, crinibus & quauis corporis parte (admixta nempe tormentis contumelia) ab ijs trahebatur, qui in Mithræ ſacris huiuſmodi ſupplicijs iuſte diuexantur. A pueris ad pueros pendulus remittebatur, culteris pennaris generoſum illud corpus ſuſcipientes, atque hãc tragœdiam pro ludicro habentes. Quibuſdam etiam tormentorum inſtrumentis tibiæ illius ad ipſa uſq; oſſa comprimebantur: lineis filis aures abſcindebantur, & quidem tenuisſimis & firmisſimis, ipſo interim ſporta in altum ſublato. Melle & iuſculo undiq; perfuſus, ab apibus & ueſpis meridie pungebatur, ardentisſimo ſole lucente: atque huic quidem carnes colliquante, illis autem beatarum illarum carniũ non enim dixerim miſerarum, eſum acriorem efficiente. Hic enimuero, ut hoc quoque literis mandẽ, ſenex ille, idemque ad certamina iuuenis, (nam ne in tormentis quidem frontis animique lætitiam relinquerat, uerum ſupplicia etiam irridebat) celebratum illud & memorabile dixiſſe fertur, Omen illud ſibi placere, quòd ſublimem ſe perſpiceret, illos contra abiectos humique depreſſos. Vſqueadeo ſuperior ijs erat, à quibus tenebatur, adeoque à doloribus & moleſtijs remotus, non aliter acſi alienis periculis intereſſet, ſuppliciumque ſuum pompam, non calamitatem, exiſtimaret. Et quidem cui non hæc uirtutis præſtantia religionem & reuerentiam iniecisſet, etiã mediocri lenitate atque humanitate præditorum?

Immaniſſima clariſſimi ſenis ſupplicia.

Foriter do eximia in tormẽtis.

Sed illis hoc non licuit per tyrannidis turbinem, Imperatoriſque cupiditatem, tum à populis, tum ab urbibus & præfectis crudelitatem expoſcentis, etiamſi pleriſque ſecus uideretur, malignitatis illius & perſitatis arcanum ignorantibus. Hęc firmus ſenex & conſtans pertulit. Si cauſam quæris, ut ne nummum unum aureum tortoribus ſuis projceret. Ex quo perſpicue intelligi poteſt, eum pietatis cauſa cruciatus toleraſſe. Nam quandiu Arethuſij, æſtimato euerſi fani precio, totam auri ſummam petebant, aut ipſum certe delubrum inſtaurare iubebant, uideri poterat idcirco potius obſiſtere atque in contrarium obniti, quòd iuſſa exequi atque explere non poſſet, quam quòd pietatis ſtudio flagraret. Poſtquam autem tolerantia ſua eos paulatim uincens, atque ex æſtimatione ſemper aliquid detrahens, eo tandẽ rẽ adduxit, ut perquã exiguum eſſet id, quod à ſe poſtulabatur idque perſoluere facilime poſſet, pariq; certamine inter ſe contẽderent: illi ut uincerẽt, hic ne uinceretur: hoc eſt, illi ut uel tantillũ pecuniæ acciperent, hic ne quid omnino numeraret: (quamuis alioqui multi eſſent, qui partim pietate adducti, partim inuicta & inexpugnabili eius fortitudine moti, ampliorẽ etiã ſummã erogare pararẽt) tum uero liquido declaratum eſt, eum non pro pecunijs, ſed pro pietate certamen iniſſe. An uero hæc lenitatis & clementiæ argumenta, an contra furoris & crudelitatis argumenta ſint, nobis exponant, qui philoſophũ Imperatorẽ ſuſpiciunt atq; admirantur. Ipſe equidem neminem fore exiſtimo, cui iuſta & uera ſit defutura ſententia. Necdum illud adieci, hunc ex ijs unum fuiſſe, qui impurum illum & nefarium, tum cum genus ipſius totum periclitaretur, ſeruarant, furtimque ſubduxerant: quo etiam ſolo nomine merito fortaſſe hæc perpetiebatur, ac plura perpeti merebatur, quòd tantum malum uniuerſo terrarum orbi imprudens ſeruaſſet. Quocirca is, qui tum Præfecti munere fungebatur, his rebus commotus (quanquam enim religione gentilis, moribus tamen gentili ſublimior erat, ac præclarisſimis & laudatisſimis tã ueteris, quã noſtræ memoriæ uiris cõparandus) multiplicem hominis excruciationem tolerantiamq; nõ ferens, illud

Iuliani in Chriſtianos ſæuitia.

Marc. Iulianum u periculis ſeruat.

ad Imperatorem magna cum animi libertate dixisse memoratur: Au non pudet nos, Imperator, usque adeò Christianis omnibus inferiores esse, ut ne lenicu lum quidem unum superare queamus, idque per omnia tormentorum genera grassatum? & quem uincere haud magnum & honorificum, an non extremæ calamitatis est, ab eo uictos discedere? Ita ijsdem rebus, ut apparet, hinc Præfecti erubescebant, hinc Imperatores gloriabantur. His porrò quidnam miserius, nō tam patientibus, quam facientibus, contingere potuit? Atque Arethusiorum quidem facinus ad hunc modum se habuit, ut iam parua fit Echeti & Phalaridis crudelitas, si cum illorum immani sæuitia conferatur, uel eius potius, quo authore & impulsore hæc committebatur: siquidem feminis fuut germania & ueuti naufragia.

SANCTORVM IONAE ET BArachisij martyrium, authore Esaia Adami filio, equite regis Saborij, auditore & spectatore eorum quæ fiebant. Habetur in Simeone Metaphraste.



29. Mart. Saborius Persarum Rex, XVIII anno regni sui aduersus Ecclesias Christi, & eos, a qbus Deus omnipotens colebatur, persecutionem exercuit. Iussit enim Magis ut sancta Christi templa diruerent, & Christianorum monasteria incenderent. Præterea

Edictū regis Persarum. imperauit, ut Christiani conquirerentur, iuueuique cogerentur dijs sacrificare: & qui parerent, magnis afficerentur honoribus: qui uero parere recusarent, uarijs tormentis & supplicijs grauissimis excruciarentur. Eo tempore erant in regione Persarum, in quodā

Ionas & Barachisij fortitudo. uico, qui uocatur Iasa, duo fratres Ionas & Barachisius, uiri instincta fideque pleni, qui magna cum reuerentia mandata Domini obseruabant. Hi sancti, audita Christianorum persecutione, mansionem suam reliquerunt, & ad eum locum, ubi impij Magi Christianos omnes acerbissime excruciabāt, profecti sunt.

Cum autem essent in uico, qui dicitur Bardiaboch, & ad carcerem, in quo Christiani inclusi tenebantur, accessissent, orarunt carceris custodē, ut sibi ad Christianos damnatos ingredi permitteret. Cumque ingressi essent, nouem iuuenerunt uiros condemnatos, qui impij Regis Saborij decretis aduersabantur. Cum igitur sancti Ionas & Barachisius uidissent eos in cruciatibus, & salutassent, cœperunt illos cohortari ac dicere: Fratres ac patres, nihil timeamus: sed in uomine Crucifixi certamen unum sustineamus, ut coronā assequamur sempiternam, quemadmodum & fratres patresque nostri martyrio ipsi quoque sunt assecuti. Hac sanctorum Ionæ Barachisijque oratione illi magis adhuc confirmati, se mutuo cohortabantur, & gratiæ, ut ita dicam, oleo se uicissim ad patiētiam & tormentorum atque martyrij perfectionem ungebant & corroborabant. Sanctorū autem martyrum, qui in carcere uincti erant, nomina hæc sunt. Zanitas Laza-

Nomina 9. martyrum. rus Marothas, Nerses, Elias, Mares, Abibu, Sebethes & Sabas. Hi pro Christi nomine cum multos cruciatus pertulissent, & in ipso martyrij certamine uitæ cursum præclare confecissent, firmam fidem seruantes, incorrupta atque immortali martyrij corona magna cum laude redimiti, in cœlum ad angelorū choros aduolarunt.

Post autem quidam Magi sanctum Ionam & Barachisium apud tres Magorum principes Masdrath, & Seroth, & Maarnesem, a quibus sancti damnati fuerant, accusarunt, quod neque immolarent, nec Regis mandatis obedirent, nec Solem, & Ignem, & Aquam adorare uellent: quodque nouem illi martyres eorū sermonibus adducti, regijs decretis non obtemperassent. Tunc Magorum principes indignatione pleni, eos ad se adduci iusserunt, atque ita allocuti sunt: Adiuramus uos per uostrum regem regum Saborium ut uere nobis ad ea, de quibus fueritis interrogati, respondeatis: Pareatis ne Regis uoluntati, & obeditis decretis eius, & adoratis Solem, & Ignem, & Aquā ut iubet ipse Rex, an non? Responderunt sancti Ionas & Barachisius: Loquemur uobis: Vos autem ita uos audite, ut Principes, & Regis Persarum Iudices decet. Vos enim delegit Iudices, & omne iudicium suum in manibus uestris collocauit, ut iuste iudicetis. Nonne debetis, præclari Iudices, magis quam terrenum regem, timere eum, qui uobis sapientiam & intelligentiam dedit, & Deum, qui cœli & terræ atque omnium spirituum imperium habet, agnoscere: quique temporum distinguit uarietates, atq; omnia moderatur, & uobis prudentiam largitus est, ut iudicetis eos, qui in carne sunt similes uobis? Adiuramus igitur uos, ut uere synecereque dicatis nobis, quē Deum abnegare debeamus: cælestem ne, an terrenū æternum, an caducum? Nos enim credimus in Deum, qui fecit cœlum & terram: non autem mortali homini credimus. Neque enim debemus homini credere, qui exiguo uiuit temporis spatio, & moritur, ac sepelitur, quemadmodum nos, & in aliorū hominum numero ponitur. *Præclara SS. Ionæ & Barachisij oratio.*

His auditis, Magorum principes uehementer indignati, atque impio furore pleni, quòd Rex ipsorum contumelia esset affectus a sanctis, qui mortalem eū afferrent, uirgas asperas è malis punicis atque spinosas afferri iusserunt, ut cæderentur. Sed imperarunt prius, ut separarētur, quo neuter posset, quid ab altero dictum esset, intelligere, atque ita in Christi certamine confirmari. Tum Masdrath, & Seroth, & Maarnesem, tres Magorum principes confidentes, ut de sanctis quæstionem haberent, iracundè iusserunt, ut sanctus Ionas solus adduceretur. Quo quidem adducto: Quid tibi, inquiunt, faciendum sit, dispice. Si deos uenereris & adoras, Solique, & Igni, & Aquæ sacrificas, & quæ à rege regum Saborio iussa sunt perficis, liber cum honore dimitteris, alioqui te acerbissimis tormentis & suplicijs grauissimis afficiemus. Neque uerò putes nos tibi esse inimicos, ipsi enim tibi nihil mali faciemus, uisi tute saluti tuæ male consulueris. Respondit sanctus Ionas: Istius, inquit, ego salutis nō egeo propter Iesu Christi uitā. Præterit enim, nec unquāpermanet. Quamobrem nunquam negabo Dominum meū Iesum Christum uiuenē in secula, quoniam ipse est spes omniū Christianorum, nec confunduntur, qui sperant in eum. Sic enim uobis pollicitus est: Amen, amen, inquiens, dico uobis, quisquis me negauerit coram filijs hominum, & ego negabo eum coram patre meo, qui in cœlis est, & coram sanctis angelis. Veniet enim in nubibus cœli, in gloria patris sui, & angelorum atq; archangelorum. Iamque paratus est, ut unicuique homini reddat secundum opera ipsius. Quæ cum ita sint facite in me, quod uobis mandatum est: neque enim putetis, nos domum Dei relicturos, aut ab eo illis terroribus defecturos, qui nobis concessit, ut fauctæ domui eius seruiremus, & nobis dixit: Vos estis lux mūdi. & rursum: Vos, inquit, estis sal terræ. Quòd si sal euanuerit, in quo salientur ea, quæ salienda sunt? Quare si, ut suadetis, uestro regi regum obtemperemus, & iussa eius faciamus, non solum negabimus *Mat. 10 Luc. 12 Ap. 22 Mat. 5 Ibid.*

bimus Dominum nostrum, sed causæ erimus, ut uos omnes illū negetis, & perniciē omnibus afferemus.

Hæc cum audiuissent Magorum principes, ira concitati, iusserunt, ut lege Persica uinciretur. Traiecta igitur uirga inter manus & crura, iners humi iacebat uir sanctus tanquam lapis. Ministri autem eum uirgis è malo punica spinosis uerberabant, nec prius desiterunt, quam eius lacerata sunt latera. Ipse uerò dū uapularet, non repugnabat, sed Deum laudans, dicebat: Gloria tibi, Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac & Iacob, qui eduxisti nos ex hoc mundo, & dignatus es nos ad amorem, & fidem sanctam tuam adducere, (Nam per fidem Abraham iusti cognouimus, fidem sanctam tuam) cum tamen pauca pro multis patiamur. Et nunc, Domine da nobis patientiam, ut perficiamus omnia, quæ nobis Spiritus sanctus tuus præcepit, qui & canticum nouum cecinit per os patris nostri Dauidis. Fac nos dignos, qui faciamus ea quæ dicit. Ait enim, unam petii à Domino, hanc requiram, id est, ut semper sim tecum, Domine. Hoc mihi, Deus, quod expecto quotidie, per martyrium elargire. Hæc S. Ionas cum dixisset, magna uoce Magorum principibus: Ego, inquit, à rege uestro peccatore, & omnibus amicis eius, quicunque sint (sunt enim omnes satanæ principes) discedo, & omnes ipsos abnego, & à sole, ac luna, & stellis atque igne, & aqua, quos esse deos asseritis, alienus sū nec ullo modo illos adoro, sed credo in patrē & Filium & Spiritum sanctum, ueram Trinitatem, quæ seruat mundum uniuersum, feciq; deos etiam uestros, quos nobis per uim adorandos censetis.

S. Ionas atrociter flagellatur.

Psa. 26

Egregia uox martyris.

Hęc audiētes Magorum principes, iusserūt ut pes eius funiculo uinciretur atque ita in pruinam & glaciem extraheretur, ibique totam noctem iaceret, (erat enim hyems) obseruareturque, quid frigoris cā faceret. Ministri fecerunt imperata, & illic eum usq; ad sequentem diem reliquerunt, cum iniqui Iudices rursum considentes in tribunali, sanctum Barachisiū adduci imperarunt. Quo adducto, & coram ipsis consistente: Quid agis, inquiunt, Barachisi? Immolasne, & Solem, atque ignem, & Aquam adoras & ueneraris, quemadmodum & frater tuus Ionas, mutato consilio, fecit, an tormentorum certamen uis in corpore tuo suscipere? Respondit sanctus Barachisius: Quem admodum frater meus adorauit, sic ego adoro, & ueneror, & colo. Vos de ipso falsum retulistis. Nam Veritas non permisit, ut id faceret. Quis enim mentem eius excæcare potuisset, ut relicto eo, à quo ipse creatus est, adoraret ea, quæ creata sunt, ut hominibus seruiant? Si adoranda essent, non seruirent hominibus, sed homines illis inseruirent. Dedecus enim esset igni si nobis seruili ordine deseruiret. Nunc autem uidemus hoīes nō solū diuites, uerūetiā pauperes, nō bonos tm, sed & malos, ignis uti seruitio. Cūigiē ignis cōstitutus sit seruus noster ab eo, q fecit illū, iniquū, ē uelle nos cogere, ut ignē adoremus, quem Deus ad humanos usus creauit, & abnegemus ipsum Deū, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Aequum est potius, ut gloria, & adoratio, atque omnis honor à Regibus & Principibus & Ducibus, & omni spiritu, tribuatur ei, à quo & sublimia & profunda facta sunt, cuius arcana consilia nemo potest compræhēdere, neque ualet ad sublimitatem gloriæ eius peruenire, cum tamen auxilio ipsius egeant omnes filii hominum. Ipse enim alit, omnes, nullius indiget, omnia moderatur. Illud tantum a nobis requirit ut nomen Dñi cognoscamus, nec sinamus nos figmētis & erroribus decipi. Sic enim iubet: Ne feceritis uobis idola, nec adoraueritis opera manuū uestrarū, nec ullā aliā rē procreatā. Qm ego sum Dñs Deus uester, qui à principio sum, & sine fine permaneo. Et nō est alius Deus præter me. Et gloriam meam alteri nō dabo, neque uirtutes meas sculptibilibus, neque honorem meum idolis. Ego occido, & uitam præbeo, & non est, qui manus meas possit effugere.

S. Barachisii responsio memorabilis.

Ex. 20

Deu. 5

Es. 42.

De. 32

Tunc irati Magorum principes, cœperunt eos admirari & ipsorum constantiam, ac dicere: Ne iudicemus illos hoc tempore, ne quis eorum, qui pii sunt, & solem, & ignem, & aquam adorant, auditis eorum sermonibus, à religione nostra, deficiant, & immolare recusent, noctu potius illos audiamus, cum omnes dormiunt & conquiescunt, ne quis cognoscat, quæ ab ipsis dicuntur, aut quæ fiunt à nobis. Tunc igitur iudicium intermiserunt. Nocte autem, cum magoa esset quies, confidentes, iusserunt sanctum Barachisium adduci, & magno cum silentio eum audiebant. Cumque multa ultro citroque dicerentur, & in ea disputatione sanctus Barachisius, diuina sapientia munitus, uictor existeret, indignati, iusserunt duas glebas æneas ardentissimas sub axillas ipsius admoueri, & dixerunt ei, Per regis regum Saborii coronā, abiice alteram è glebis in terram, ut intelligamus te abnegasse Deū tuū. Respōdit sāctus Barachisius: Ministri satanæ & principes scelerati per salutē Dei mei, & interitū satanæ patris uestri, non timeo regem uestrum, & neutram glebarum in terram abiiciam, sed utranque propter nomen Christi perferam. Quinetiā uos adiuro per uiuentem Deum, ut ad hunc cruciatū maiores alios, si quos habetis, adiungatis. Quis enim ad bellū proficiscitur, & in prælium ingreditur, qui non promptus sit mortem oppetere, ut magnam gloriam & præmia multa, & locum principis à Rege consequatur? Hæc cum à sancto Barachisio dicerētur, ingenti dementia uicti Magorum principes, iusserunt plūbum liquefieri, & in palpebras eius nares coniici. Rursumque liquefieri plumbum iusserunt, & in fauces eius & aures infundi, ne audire loqui ue posset. Post autem ministris illum tradiderunt, dicentes, Adducite eum in carcerem, ibique uno pede suspensum includite.

Cruciatur S. Barachisius.

Nota responsum admirabile.

Tunc imperarunt, ut beatus Ionas iterum ad conspectum suum adduceretur. Quo quidem adducto: Quomodo, inquiunt, se habet corpus tuum, & quomodo noctem illam totā glaciei ac frigori expositus transegisti? Respondit beatus Ionas, &, Nullam, inquit, mihi credite, regii Principes, Deus meus, inquo animus, meus conquiescit, noctem umquam mihi æquè tranquillam largitus est, ex quo me peperit mater mea, nec memini unquā, ex quo scire potui quid sensus sit, ullam omnino noctem ita mihi quiescenti suauem extitisse. Consolatio enim mihi præsto fuit ex sancto illo ligno, cui affixus fuit Dominus meus Iesus Christus. His auditis, iniqui Magorum principes dixerunt: Atqui frater tuus Barachisius Deū tuū abnegauit, & tu adhuc in sententia permanes obstinate? Respondit sanctus Ionas: Scio, inquiens, & ego, fratrem meū abnegasse diabolum & omnes angelos eius, seq; perfecte Christo Domino addixisse. Nonne, dixerunt Magorum principes, magis expedit tibi, ut à Deo tuo deficias, quam ut uitam amittas? Respondit sanctus Ionas: O cæci & stulti, quomodo nos esse prudentes iactatis? Expendite, quæso, pro uestra prudentia ueritatem. Non potest homo, qui triticum habet in horreo reconditum, & seruat illud quāuis & imbres, & niues, & fulmina, & reliquæ aeris iniuriæ uigeāt, sibi seperare, quin ipsū triticū sumat, & manibus suis in terram iaciat, seminās in nomine Domini. Sperat enim ex semine exiguo se messis tempore, Christo fauente, aream repleturum. Quòd si triticū in horreo suo reliquerit, & nō seminauerit,

S. Crucis sanctum lignum.

Elegans similitudo.

 deficiet,

deficiet, & crescere non poterit. Idem in hominibus licet considerare. Si quis in hoc mundo pro nomine Dñi nostri Iesu Christi animã suã perdiderit, in nouo mundo, cum uenerit ad eos hominum filios renouandos, qui in ipsum credunt, & uoluntatẽ eius faciunt, renouabit illos in lumine, suo quod nunquã præterit, neque dissoluitur. Eos uerò qui præcepta ipsius, mandataque negligunt, in ignem coniiciet, qui nunquam extinguitur, neque enim carbones habet ignis ipsorũ ut scriptum est, nec lucem habet eorum flamma.

Hæc ille cum dixisset, diu Magorum principes obmutuerunt, sermonem ipsius admirati. Postea uerò dixerunt ei: Ne erres, Iona, neque scripturas sequaris multos.n.scripturæ decipiunt. Respondit beatus Ionas: &, Recte, inquit, dixistis, scripturas decipere, decipiunt.n.scripturæ Græcorum. Nec aliud magis homines decipit, quam uita mundi huius. Quisquis aũt Christi gustat afflictionem, is nunq̃ fallitur. Quemadmodum .n. cũ diues aliquis amicos ad conuiuium uocat, illi relictis propriis ædibus, accedunt, sciũt.n. se ad lætitiam inuitari, cum autem discubuerint, ac uinum degustarint, si suaue sit gaudent & largius bibunt, nec postq̃ ebrii facti sunt, domum reuerti possunt, sed eorum domestici appræhendunt illos: domũque deducunt, postridie aũt manè, cũ iã uinum edormierint, & crapulam exhalarint, ualde lætantur, quod apud domesticos suos sint. Sic & Christi serui, cũ se à principibus in carcerem uocari sentiunt, se ad certamina & tormenta ire non ignorant. Cum igitur accesserint & biberint & cruciatibus atque amore Christi ebrii euaserint, nec familiæ, nec liberorũ amplius, nec sanitæ recordantur, nec aurum, aut argentum, aut quicquam aliud curant, sed reges & principes aspernantur, & Regem unum expectant magnum Christũ cuius nos milites sumus, in secula seculorum permanentes, cuiusque regnum non præterit, sed manet in æternum.

Itẽ alia

Luc. 1.

His auditis, iusserunt Magorum principes, ut sancto Ionæ, tanquã plura, q̃ opus esset, locuto, digiti manuum ac pedum præciderentur. Quod quidem ministri cum effecissent, amputatos digitos in conspectu ipsius proiicientes, dixerunt: Eccè nunc quo digitos tuos in terra disseminauimus. Expecta igitur, & cum messis tẽpus aduenerit, aderunt tibi multi digiti. Respondit sanctus Ionas: Ego digitorum & manuum nó egeo multitudine. Deus, a quo factus sum, me in ea renouatione, q̃ in nobis est effecturus, ipse renouabit. audientes hęc Magorum principes, iracundia pleni, iusserunt picẽ in magno uase liquefieri, & caput eius à ministris abradi, tum ipsum sanctum in saccũ ita cõiici, ut caput extaret. Fecerunt iniqui ministri qđ fuerat imperatum & sancti uiri cutẽ capitis ac linguã in uas pice plenum immiserunt, deinde totũ etiã ipsum sanctum, in picẽ in medio uasis uehemẽtissime æstuãtis, coniecerunt. Verum sancto Iona in uas coniecto, statim tota pix uase defluxit, ita ut eum non attingeret, nec ulla in parte læderet. Rem mirabilem ac nouam admirati homines impii, & uidentes uirũ sanctũ nullum ex tanto tormento damnũ accepisse, cochleã afferri iusserunt & in ea sanctum poni, uehementerq; comprimi ac dissecari. Fecerunt ministri imperata, ipsumquè in cochlea compresserunt & omnia illius ossa confregerunt deinde ipsum medium dissecuerunt. Cum aũt dissectus esset, imperarunt impii Magorum principes, ut corpus eius in lacũ profundissimum cõiicerent, ac diligenter obseruarẽt. Atque ita factũ est.

Præciduntur Ionæ digiti oẽs.

Immanissima supplicia.

Sancto igitur Iona martyrii coronã assecuto, iusserunt rursum ad quæstionẽ sanctũ Barachisium adduci atq; ita eũ allocuti sũt: Parce mẽbris tuis, Barachisi, & noli intẽpestiue teipsũ pdere. Respõdit eis uir sãctus; Neq; ego, inquiẽs, meipsũ formaui, neq; pdã. Dñs, à quo factus sum me uirtute sua renouabit eripietq; me è manibus uestris & è manibus Principis uestri nequissimi, qui opificem suũ Deum non agnoscit, sed diaboli uoluntatẽ defendit studetq; perficere. Hæc cum à sancto dicta essẽt, duo ex Magorũ principibus Masdrath & Seroth, ad Maarmensem conuersi: Nos, inquiunt, regem regum Saborium afficimus ignominia. Isti.n. errore suo confisi, neminem uerentur. Ita locuti, ardentes ira uultus suos ad beatũ Barachisium conuerterũt, iusseruntq; ipsum in spinas coniici, deinde arundines afferri, findique medias, & sancti uiri carni admoueri tum funiculo tenui ipsum circumuinciri atq; comprimi donec arundines in carnẽ penetrarent: post aũt imperarunt, ut arundines extraherentur, ut eius carnes dilacerarent. Sic igitur fecerunt ministri, & carnes ipsius dilaniarunt. Tunc in cochleam, in qua sanctus Ionas sectus fuerat, iniici iusserunt impii, atque ibi omnia ossa eius perfringi. Quæ cum essent confracta, Magorum principes ministris imperarunt, ut in fauces ipsius picem ardentẽ coniicerent. Atque ita beatus Barachisius animam reddidit, & sanctorum martyrũ numerum ascriptus est.

Nota plusquã belluinã crudelitatẽ.

Cum aũt uir quidam pietate insignis, nomine Abdisotas, sanctos Ionam & Barachisium martyrio coronatos intellexisset, accessit, & sanctorum tabernacula quingentis miliarisiis Daricis, & tribus uestimentis Sericis emit ab iis, à quibus seruabantur. Neq; uerò sola sanctorum Ionæ & Barachisii corpora mercatus est sed illorum etiam, qui ante ipsos martyrium pertulerant. Iurauit autem emptor, neminẽ è principibus resciturum, custodes sanctorũ corpora uendidisse, dixitque se illorũ, qui martirio essent affecti, ueterem amicum esse. Custodes.n. iusiurandum exegerant, ueriti, ne, si res ad principum aures peruenisset, in aliquod periculum inciderẽt. Sanctorum, qui martyrii palmam tulerunt, nomina hæc sunt, ut superius diximus Ionas & Barachisius, Zanitas, Lazarus, Marotas, Nerses, Elias, Mares, Abibus, Sembeethes & Sabas undecim hi pugiles, gloriosiq; Martyres, ad finẽ usq; pro Christo decertarunt, passique sunt se uariis cruciatuum generibus torqueri, ut in Christi fide constantes apparerent, & præclarum uirtutis specimen & exemplum ac formam posteris relinquerent. Hi sancti beatissimi & Christi milites inuicti strenue pro Duce suo pugnantes, & uictoriã de Christi hostibus reportantes, stolam lucis induti sunt, & incorruptã ab ipso glorię coronã obtinuerunt, & nos oẽs eorũ pcibus & supplicationibus apud Deũ adiuuamur.

Abdissotas emit corpora sãctorum admodũ caro

Interfecti sunt nouẽ ex iis Christi Martyribus VI. Cal. Aprilis, reliqui aũt duo IIII. Calend. eiusdẽ mẽsis. Hanc autem sanctorum Martyrum historiã cõscripsit Esaias Adami filius, qui cũ eques esset Regis Persarum Saborii, & cum Magorum principibus, ut auditor tantum & spectator eorum, quæ fiebant, interesset atque ita omnia quę in hoc certamine contigerunt, ab initio ad finem usque audisset ac perspexisset, ea ad omnium ædificationem atque utilitatem & salutem, literarum monumentis mandauit, ut talem pro Christo uirtutem omnes studeant imitari: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. EVSTACHII ABBAtis Luxouiensis, Quem alij Eustasium uocant, Authore Iona abbate, eius contemporaneo, sed stylus obscurior & asperior, plerisque locis in gratiam lectoris modicè mutatus est per F. Laur. Surium.

CAP. I.

29. Mart.



Enerabilis Eustachii Abbatis Luxoniensis monasterii scripturus uitam, habitatorem eius inuoco spiritum sanctum, ut qui illi uirtutes largitus est, mihi ad narrãdas eas sermonem tribuat, ut facta dictis exæquentur. Sub Mauritio & Phoca Imperatoribus, quo tempore Romanæ Ecclesiæ pontifex Gregorius clarus habebatur, necnon & Clotarius Chilperici filius, strenue Francos regebat, religiosissimi extitere uiri, discipuli almi patris Columbani, Attala & Eustachius. quorum prior in Bobiensi, alter in Luxouiensi cœnobio, eius successores fuere, & magistri instituta suis alumnis seruanda tradiderunt. In principio autẽ narrationis nostræ, exemplum bonorum omnium sumamus Eustachiũ, qui suf ficit religiosas ac Deo deuotas mentes, ad appetenda uirtutum culmina erigere, & ad perfectionis compræhendenda fastigia incitare.

Attala & Eustachius discipuli S Columbani.

Cum ergo uenerabilis pater Columbanus uicesimo ab eremi inhabitatione anno Luxouium reliquisset, in eo monasterio uenerandus pater Eustachius illi suffectus est: cuius post magistrũ uirtutes clare fulsere. Et is q̃dẽ ex Burgũdionũ gẽre ort⁹, nobilis fuit gñe sed nobilior sanctitate, sui magistri uestigiis insistẽs.

Genus S. Eustachij.

Ad eius famã undiq; confluebant non pauci, & se religionis cultui mancipabant, ita ut non parua monachorum congregatione adunata, cum sexcentis ferè monachis illic degere uideretur in Dei laudibus, qui uno regulæ siue canonis monastici spiritu superna inspiratione imbuti, laudes omnipotenti Deo pio exhibebant famulatu. Porrò ille pater uenerabilis multæ erat abstinentiæ & multarum uigiliarum quotidiano ieiunio corpus macerans, orandi etiam erat ei assiduitas magna die ac nocte. Nec aberat ab eo solicitudo omnium ecclesiarum, interueniendi etiam magna assiduitas & constantia. In rebus quoque diuinis implẽdis erat fortissimus, solicitus quoque pro pauperibus & peregrinis. Gaudebat cum gaudentibus, flebat cũ flentibus. Nam quoties illi aliquis ob recipiendã pœnitentiam lapsus suos esset confessus, ita flebat, ut & illum flere compelleret. Causas autem criminũ, quas illi confitebatur, nulli, nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquens exemplũ posteris sacerdotibus, ut intercessores apud Deũ magis sint, quam accusatores apud homines. Nam & secundum Apostolum circa huiusmodi hominem cõfirmanda charitas est, quia ipse sui accusator est, nec expectat accusatorem, sed præuenit, ut confitendo suum abluat delictum. Humiliat etiam animam suam sicut Dauid sanctus, qui postquam audiuit à Propheta, Dimissum est peccatum tuum, humilior factus est in emendatione peccati, ita ut cinerem sicut panem manducaret, & potum suum cum fletu misceret. Erat quoque uir sanctus temperatus in omnibus, discretione præcipuus, redundabat erga illum timor & amor in subditis, redolebat doctrina in discipulis, labentia cuncta eius, animo subtrerant. Nullus apud eum uel mœrore premebatur, uel immodica lætitia afferebatur. Nec operã declinabat scribendi propria mann libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus eius detineretur. Erat aũt ei usitata exhortatio ad discipulos suos, ut essent memores sanctorum patrum, qui p mortificationem carnis & contemptum præsentis uitę regna cęlorũ adepti sunt. Quapropter fratres mei, inquit, optimum iniistis certamen, magis uerò ac magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem & electionem faciatis. Monachorum autem opus illud est præcipuũ, ut orationem puram offerãt Deo nihil habentes in conscientia repræhensibile, & memores illius, quod Dominus dicit in Euangelio: Cum stabitis ad orãdum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester, qui in cœlis est, dimittat uobis peccata uestra. Quòd si uos non dimiseritis, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra.

Confessio sacramẽtalis.

2.Co.2

3

2 Reg. 12.

Psal.101

Exhortatio ad monachos.

Mat.11

CAP. II.

INtereà memoratus rex Clotarius uiri Dei Colũbani prophetiam suos in se effectus habuisse cernens, uenerabilem patrem Eustachium, qui eius loco Luxouiense monasteriũ regebat, ad se accersiuit eumque ad se uenientem piè admodum obsecrauit, ut ipsius nomine uellet ad beatum Columbanum legatione fungi, adiunctis sibi quos uellet, nobilibus uiris, & quocunque eum reperiret loco, efficaci oratione ei persuaderet, ut ad ipsum accedere dignaretur. Audito rege, uenerabilis discipulus ad iter se accingit, magistri uestigia persecutus. Cumque ad eum uenisset, Clotarii regis mandata ei exposuit. Viso Eustachio, lætatus beatus Columbanus, gratulatur sibi redeundi oblatam facultatem, retinet aliquandiu apud se Eustachium, hortatur eum memorem esse laborũ suorum, cœtum fratrum disciplinæ habenis moderari, multos in eorum sodalitatem asciscere, suisque imbuere institutis. Dimissum post hæc, ad Clotarium remeare iubet, taliaque ad regias aures perferre responsa, sibi æquum non uideri ut reuertatur, hoc solũ orare, ut sodales suos, qui Luxouiense inhabitarent monasterium, regali adiutorio & præsidio foueret, addidit etiam literas ad regem castigationis plenas. Fuere eæ regi munus gratissimum, easq; ceu pignus quoddam fœderis uiri Dei accepit lætus & ouans, nec obliuioni tradidit preces eius, sed omni præsidio iam dictum monasterium munire studuit, annuis ditare censibus, fines eius undique pro uoluntate uenerabilis Eustachij dilatare, denique ob uiri Dei amorem, eius incolas omni ope & beneuolentia prosequi.

Eustachius se legatus ad S. Columbanum

CAP. III.

POrrò uenerabilis pater Eustachius ex Italia à beato Columbano, ut iam diximus, reuersus, paterno affectu & æquo iure subditas monachorũ regebat cateruas. Cõtigit aũt eum pro communi necessitate ire ad Clotarium regem, qui eo tempore in extremis Galliæ finibus & in locis maritimis morabatur. Iter autem habuit Eustachius per saltum quendam pagumque Briegium, peruenitque ad uillã Chagnerici, ubi dudum eius magister aliquandiu moratus fuerat. Villa ea Pipimisicum dicebatur, distans ab urbe Miledorensi duobus plus minus milliaribus. Ibi tum Chagnericus cum coniuge sua Landegunda, bene Christiana & sanæ mentis fœmina degebat, cuius filium Magnoaldum apud se habebat. Viso autem Eustachio, Chagnericus eum ingenti gaudio eum excepit. Erat autem cum patre & matre filia Burgundofora, quam B. Columbanus Domino consecrauerat. Eam uerò pater inuitam & planè, recusantẽ cũ desponsasset cuidam, & nuptiis tradere uellet,

S. Burgundofora uirgo Deo sacrata

dolore oculorum correpta,& tanto febrium igne fuę censa est,ut uix iam superis reddi posse crederetur. Iā supremum illa trahente spiritum,beatus Eustachius patrem eius increpauit, dicēs suæ noxæ esse, φ ea tantis cruciaretur pœnis,quandoquidem Columbani uiri Dei interdictū uiolare attentasset. Tum ille dissimulans,Vtinam inquit,sospitati reddatur,& diuinis tradatur obsequiis, ego talibus uotis obstare non debebo. Accedit inde Eustachius pater ad lectum puellæ,sciscitatur si suo assensu contra beati Columbani interdictum, post uota cælestia rursus iterare terrena. At puella testabatur se talibus uotis nunq̄ paruisse,ut terreois cælestia commutaret, sed paratam fuisse & esse beati uiri parere præconiis, seque ait præterita nocte uidisse simili figura uirum, qua ipse esset, qui oculorum lumen ei redderet. uocemq; simul audisse dicentem:Quodcunque tibi uir iste dixerit, fac, & sanaberis. Infer ergo auribus meis, quæ mihi sunt custodienda,& tuis orationibus pelle dolorem à Domino illatum. Prostratus itaque bimi cum lachrymis uenerandus pater, Dñm postulat, ut munus promissum largiatur, surgensque, crucem supra oculos exprimit,& manu oculos palpans,Domini auxilium implorat. Protinus salus secuta est, lumen redditur, febrium ignis fugatur, redditamque sospitati marri commendat,donec à Clotario reuersus, religiosis eā uestibus induat. Cernens autem pater sospitati filiam redditam,rursus insistit ut sponso tradatur, pollicitationis pristinæ cæca obliuione immemor. Quo puella comperto, cum una è sodalibus de fuga ineunda pertractat,eaque assensum præbente, felici fuga clā elapsæ,ad beati Petri Apostolorum principis basilicā peruenerunt. Quod ut pater resciuit, post eas furibūdus,pueros dirigit, iubetque ut apprehensam filiam crudeliter perimant. Pergentes pueri,finibus ecclesię puellam receptam reperiunt. Paulisper autem morati dum parentis ira frangeretur, puellæ mortis periculum minantur. At illa: Si,inquit, morte me formidare putatis,in hoc ecclesiæ pauimento probate. Ob ta lem etenim causam ouans mortem excipio propter illum,qui pro me non dedignatus est mori. Interea peracta legatione sua Eustachius pater remeat, puellam custodia liberat,patrem terribiliter increpat, religionis uestem per pontificem urbis illius Gundoaldum nomine, induit, sacratque salutaribus sacramentis, monasterium uirginum Christi super paternum solū inter fluuios Mugram & Albam ædificat, fratres,qui structuræ curam habeant,deputat, germanum puellæ Chagnoaldū, & qui ei postea successit, Vualdebertum,ut regulam eas doceant,decernit', in quo quidē Vualdeberto quantæ uirtutes postmodum extiterint si uita comes fuerit, prosequi nitemur.

Signo crucis restituit uisum.

Burgū dofora constantia.

Habitus monastic'.

CAP. IIII.

Reuersus inde uenerabilis uir Eustachius ad Luxouium,magistri præceptum implere parat, ut gentes uicinæ pabulo fidei alerentur. Progressus ergo, Vuarascis prædicat,quorum alii idololatricis cultibus,alii Photini, alii Bonosi errore contaminati erant. His ad fidem conuersis, ad Boios,qui nunc Baioarii uocantur,tendit, eisque multo labore imbutis,ac fidei lineamento correctis,plurimos eorū ad fidem conuertit. Vbi cum aliquantisper moratus fuisset, dimisit sagaces uiros,qui io cœpti laboris studio desudarēt: ipse uerò ad Luxouium remeare studet. Cum ergo iter carperet,uenit ad quendam uirum nomine Gundoinum,qui eo tempore ad uillam, quam Mosam uocant ab amne eo in loco fluēre morabatur. Cūq; is uidisset Eustachiū, uelut gratissimū munus ouans domi recepit. Ingressus autem Eustachius in domum, præmissa benedictione, poscit ut liberos, quos habeat,repræsentet. Ille obediens, duos bonæ indolis filios præsentat At uir sanctus,Est ne,inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter unam filiam luminibus orbatam, nomine* Salebergam,se amplius non habere. Veniat,inquit,illa. Quam cum uidisset, sciscitatus est ex ea, utrum iuuenilis animus ad cultū diuini timoris adspiraret. Tum illa affatim ut tenera quiuit ætas,respondit se paratam esse sacris obrempe rare præconiis. Suscepit ergo uir sanctus laborem, biduano corpus ieiunio affecit, mentem fide armauit, super oculos benedictionis oleum effudit, meruitq; tandem per eius interuentum cæcitas obtinere lumē. Redintegrauit diuina pietas ad preces famuli sui, luminis damna,ut recepto lumine,post diuina munera uberius ad timoris Dei,cultum adspiraret. Er ea quidem nuocusque superest,& diuinis obsequiis dedita, non solum suæ utilitati, sed & aliis prouidet opportuna. Cumque uir Dei progressus inde,cœptum iter pe rageret,quendam fratrem Agilum nomine, qui modo Respacensis cœnobii præsul existit, quemque tū uehemens febrium ignis excoxit, manu tetigit,inter uentuque orationum suarum pristinæ sospitati illico restituit. Deinde peruenit ad supradictum cœnobiū, ibique tam fratres interius quam uicinos populos ad Christianum uigorem excitare studet, multosque eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit. Fuit autem hoc illi studio, ut multos sua facundia erudiret, & quidem complures ex eis postea ecclesiarum præsules extiterunt: Chagnoaldus Lugduni, Acharius Viromandorum & Nouiomensis ac Tornacensis episcopus, Rachnacarius Augustoduni & Basileæ, Audemarus Bononiæ & Taraonensis oppidi.

S. Eustachius Christū gentilibus an nūciat.

*Ades-bergā. *Sa-dalbergam.*

Caeca lumē recipit.

Febris pellitur

Ex monachis multi episcopi.

CAP. V.

CVmque iam haberetur omnibus gratus B. Eustachius ita ut nullus se beatum Columbanū perdidisse gemeret, qui eius doctrinis imbu tis fuisset,præsertim cum cernerent in discipulo magistri instituta manere:cum,inquam,iis omnibus charus esset,& omnium quoque Franciæ procerum studio & honore fulciretur , atque Clotarii regis amore & ueneratione clueret,exarsit more non liuidus aduersus sanctorum famam chelydrus , excitatque è finibus matris nouum Cain,qui fratrem uelit zelo extinguere,uel etiam nouum proditorem, qui magistri dicta scinderet,& collidendo solida, ad fragiles turbarum auras fragilem mentem accommodaret. Excitat unum è subditis , Agrestium nomine , qui quondam Theodorici regis notarius fuerat, & quadam cordis compunctione tactus,omnia, quæ possederat,relinquens,& ad Luxouium ueniens,se & sua omnia supra dicto patri tradiderat. Is ergo,ut cuncta replicem,religionis speciem in monasterio gestans, post licentiam postulat, ut gentium esse prædicator permitteretur. At uir sanctus illum diu obiurgans increpat, ait illū se non debere ad tale opus idoneum uel dignū, quippe rudem adhuc in religione,putare , omnibus ecclesiasticis ornamentis decoratum esse oportere, qui ad tantum opus satis aptus censeatur. Commemorat ei Ieremiam,qui licet Domini electione missus, ramen se dignum negauerit, dicens: A,a,a, Domine Deus, ecce nescio loqui,quia puer ego sum. Moyses quoq; , quē ducem Dominus elegit populi sui,ob linguę tarditatem se indignum fatebatur. Sed cū his rationibus nihil proficere,quem tenere nōualet, abire finit. Qui ubi ad Baioarios peruenit , ibi paululum moratus, nullum fructum attulit, sed uelut alta platanus, garrula uerborum folia tremulas quatiens ad auras, fructus copiam nesciuit. Deinde Aquileiā profectus ***

Chelydrus est genus serpētis sed hic demonē signi ficat.

Iere. 1.

Exo 3

Porrò

Porrò Aquileienses tum defciuerant à communione sedis Apostolicæ, de qua Dominus in Euangelio ad beatum Petrum Apostolorum principem loquitur: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Defciuerant autem ob trium capitulorũ dissensionem, unde discordiæ incrementa diuturna manarunt, quod præsenti operi non necesse est inserere.

Ma.16

Veniens igitur Agrestius Aquileiam, socius statim schismatis affectus, à Romanæ sedis communione seiunctus ac separatus est, totius orbis communionem, quicunque Romanæ sedi iungerentur, damnans, in sola Aquileia orthodoxam fidem retineri contendens. Hoc ergò schismate imbutus, epistolam uenenosam, increpationibus plenam, ad beatum Attalam per Aureum, Adalualdi regis Longobardorum notarium, dirigit. Quam beatus Attala perlectam & ridiculo habitam, mihi tradidit seruandam: & ego quidem per multorum annorum spatia illam abditam habui, sed postea mea negligentia perdidi: nec quiuis utiq; alius illam, sed ipse proprio stylo scripserat. Missa autem ad beatum Attalam epistola, ipse ad Luxouium properat, deinde beatum Eustachium schismaticis tentat aculeis, si sanam eius mentem sua uesania corrumpere queat. Quod ut uit uenerandus comperit, diu paternis alloquiis errantem monet: sed postquàm salutaribus monitis & salubri antidoto mẽtem peste corruptam curare nequiuit, a suo ac suorum cõtubernio eum segregauit.

Nota stultitiam chismatici

Agrestius nititur Eustachiũ euertere.

Refutatus ergò à B. Eustachio, huc illucque uagatur, ut nonnullos suæ sententiæ fautores posit efficere. Sed cùm præ imperitia nihil posset obtinere, beati Columbani regulam sibi carpendam sumpsit, multa aduersus eam liuido dente garriens, ac uelut cœnosa sus grunniens, per quoscunque potuit sui similes murmur excitauit, annuente illi Abeleno, Genuensis urbis episcopo, qui illi sanguinis cõiunctione proximus erat Et is quidem Abelenus nicinos episcopos in Agrestij subsidium omni studio sensim sibi iungere nitebatur, ita ut ipsum quoque regem Clotarium tentarent, cum ipsorũ parti esset assensum præbiturus. At ille sciens & experimento cognitã habens beati Columbani sanctitatem, & discipulorum eius doctrinam, primò suis eos studuit responsis redarguere: sed cùm nihil proficeret, statuit ut synodali examine regula probaretur, nihil ambigens de beati Eustachij authoritate & doctrina, quin omnes aduersantes sanctæ regulæ prudentia & facundia sua, adminiculãte ei spiritu sancto, facile superaret.

Calumniatur regulã S. Colũbani.

Clotarij regis prudentia.

Emanante ergò regia iussione, multi Burgundionum episcopi in suburbio Matisconensis oppidi conueniunt: inter quos Maximus residebat * Tretecus episcopus, propter quẽ præcipuè synodum fieri urgebat Vuarnacharius beati Eustachij inimicus. Sed præualuit beati Eustachij deprecatio, ut qui fautor & patronus fieri uoluit miseræ intentionis, is correptus à Domino, omnium uires frangeret. Nam præfixo & statuto die, quo aduersus Eustachium altercatio futura erat, ipse morte præuentus interiit. Fractis ergò in illo Agrestianæ partis uiribus, turbantur, sciscitantur omnes ex Agrestio, quænam aduersus regulam beati Columbani uel uenerabilem Eustachium obiiceret. Tum ille trementibus labiis, nihil authoritatis aut elucubrati eloquij habens, ait superflua quædam & a canonica constitutione aliena, ab eius regulæ professoribus pari studio obseruari. Cumque illi urgerent, ut ea expromeret, tandem crimina recitat, nempe ipsos suæ regulæ habere cochleam, quam cùm lamberent, eam crebrò signo crucis signari, & in ingressu cuiuslibet domicilij intra cœnobium, tam ab introeunte quam egrediente, benedictionem postulari. Sed cùm illi nihil dignũ synodali discussione obiici cernerent, Alia, inquiunt, si quæ habet, opponat.

*Synod. Matisconẽsis f. * Trecẽsis.*

Nota ridiculas hæretici cõtra monachos obiectiones.

Prorumpit ille, aitq; se scire Columbanum à cæterorum more discrepare, & ipsa Missarum solẽnia multiplicatione orationum uel collectarum celebrare, & multa alia superflua: quæ cum authore tanquàm hæreticas traditiones uoluit ut Synodus execraretur. Vt uerò audiuit beatus Eustachius hæreticos dici se suosque una cum magistro Columbano, dixit ad Synodum: Vos, ò decus sacerdotij probare debetis, quinam in ecclesiis ueritatis ac iustitiæ seminaria constituant, & qui à ueritate & uera religione aliena tradant. Quicquid enim à norma ueri tramitis dissentit, extra Ecclesiæ corpus haberi debet. Vestrum est discernere obiecta, an sint à scripturarũ serie aliena. Aiunt illi: Ex tuo ore nosse uolumus, qđ his, responsum reddas. At ille: Nequaquam, inquit, reor ego contrarium esse religioni cochleam, quam Christianus lambit, uel quodcunque uas aut poculũ, crucis signo muniri, cũ ꝑ aduentũ signi Dominici pellatur pestis aduersantis inimici. Introeuntẽ uerò monachum cellulam uel exeuntem benedictione Domini armari, ratum duco iuxta illam Psalmistæ uocem: Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animã tuam Dominus. Dominus custodiat introitũ tuum & exitum tuum ex hoc nunc & usque in seculum, & licet hoc ad unumquemque Christianum posit referri ut gratia baptismi per fidem in Ecclesiam intrans seruetur, & usque ad finem perseuerantiæ uigore firmetur, tamen ad quotidianum motum siue in ingressu, siue egressu uel progressu unũquẽq; nostrũ signo crucis muniri, uel benedictione sodaliũ roborari, fas duco.

Eustachij ad calumnias agrestij responsa.

Ps.120

Multiplicationẽ uerò orationũ in sacris officiis, credo ego omnibus ecclesiis proficere. Quanto enim plus Dominus quæritur tanto plus inuenitur, & cum crebrius oratione pulsatur, ad miserendum petẽtibus citius excitatur. Nihil enim magis desiderare debemus, q̃ orationi incumbere. Sic enim ipse Dñs in Apostolis nos hortatur: Vigilate & orate, ne intretis in tẽtationem. Sic & Apostolus sine intermissione orare nos docet. Denique omnis sacra scriptura ad Deũ clamare nos iubet. Qui enim clamare negligit, tanquã à Christi membris neglectus & Præcisus, abiicitur. Nihil n. tã utile tãque salutare, q̃ creatorẽ multiplicatione precum & orationum assiduitate pulsare.

Matt. 26.

1. Th. 5

His & consimilibus respõsis confusus Agrestius, addit garrulitatis noxam calumniatur capitis comam aliter tõderi, aliter charactere exprimi, & ab omnium recepto more desciscі. Cum sic ille friuola garriret, sagax Eustachius, ut erat uirtute patiẽtiæ & scientiæ insignis, respondit: In horũ præsentia sacerdotum te ego eius discipulus & successor, cuius tu disciplinam & instituta dãnas, ad diuinũ iudicium cum illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, ut iusti iudicis examẽ sentias, cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris. His dictis, metus quosdam partis Agrestianæ perculit, hortanturque oẽs, ut pacis nexu corda iungantur, & ille quidẽ à præsumptę temeritatis audacia desisteret. hic uerò paterno affectu piis correptionibus labẽtẽ foueret. Respõdet B. Eustachius, uestris ego precibus libens satisfacerẽ, si misera mens duritiam uecordiæ abiiceret, & correctis cauterio morbis, uel antidoto curatis uisceribus, redux ad sana consilia se recipere niteretur. Tum uerò cogẽtibus cunctis, Agrestius simulatam pacem postulat uti posteà factis declarauit. Eustachius miti animo, & mente uirtutum conscia suasione poscentium flexus, pacem tribuit, osculum porrigit. Agrestius interim manifestam uesaniam metu uerecundiæ continuit, non tamen à malis penitus recessit.

Agrestius fictè pacẽ petit ab Eustachio.

CAP. VI.

COEpit nanque postea tētare monasteria, & sub specie discipuli precium proditionis taxare. Venit uerò ad quendam uirum uenerabilem Romaricū, qui primæ nobilitatis fuerat apud Theodebertum regem, porrò beati Columbani exemplo & Eustachii prędicatione permotus, in Luxouiensi cœnobio monasticis institutis se subdiderat. Cū autē diu sub regulari tenore uitam ageret, post, Eustachio annuente, puellarum monasterium in fundo suo extruxit, in quo etiam regulam beati Columbani custodiendam indidit. Cumque iam multa religione polleret, ad eum Agrestius pergit, sese subditum atq; obedientem simulat, simulque Amatum, quem ibi Eustachius ob imbuendam regulam præfecerat, molli bus suggestionibus tentat. Eo nanque tempore pro quibusdam rebus neglectis tam Amatus, quā Romaricus, ab Eustachio obiurgati fuerant. Læsos ergo ut sensit, ut facilius exasperatas mentes suis assertionibus iūgeret, quibusdam adhibitis stimulis id paulatim oitebatur, ut uenenata uerba sanæ mentes recipe rent, & sic in contemptum regulæ beati Columbani propriam uesaniam propagaret. Pròh dolor, exitiabi li suasione ac letifera suggestiōe insanus ille sana ma culauit. Nam abiectis institutis pristinis, rudibus ple bem doctrinis instruere illi conati sunt, & eductoiā ante iuxta B. Iob, colubro tortuolo manu obstetricante diuina, rursum zelum inuidiæ admittere non metuunt. Deinde ad Burgundoforam dirigit iter Agrestius, ut eam quoque suis stimulationibus, si posset, macularet. At Christi uirgo eum non fœmineo more sed uirili planè responsione cōfudit. Num tu, inquit, confutator ueritatis & nouorum introductor argumentorum, ea causa, huc uenisti, ut ueneno tuo dulcia mella misceres, & uitalia alimenta letali amaritudine commutares? Illis tu detrahis, quorum ego uit tutes experta agnoui, quorum doctrinam salubrem recepi, ex quorum eruditione multos cęlestia regna penetrasse comperi? Meminisse te uelim illius Esaiæ: Væ q. dicit malū bonū, & bonū malū. Accelera, & pro fus ab hac nefania festinus recede. Cōfutatus ille his Christi famulæ respōsis, rursū ad Romaricū & Amatū repedat, ut cęptā deceptionis rugā foueat, & con trahat. Sed non defuit ultio diuina. Cū n. ad hoc iam omnes adspirarent, ut contemptui pristinorum documentorum subscriberent, & assensores se præberent, primum lupi rabie exagitati, duos ex huius assertionis fautoribus, per intempestam noctem intra septa irrūpentes, morsibus laniarunt, atque ipsos quoque rabie compræhensos, miserabiliter morti tradiderūt. Alium quendam* Plareium, qui ad hunc discordiæ lo mitem uehementer adspirabat: dæmoniacus furor p suasit, atque ignobiliter neci dedit. nam propria manu ipse se laqueo suspendit. Sed cū hæc ultio necdum corrigeret delinquentes, protinus maior secuta est. Nam subito fulgur lapsum è cœlo magno fragore p cutit, locū, ecclesiā peruagatur, tegumenta subuertit, plebem urit & examinat, scilicet ut præsens correctio illi, quæ nimia simplicitate preueniente, calliditate euersa, ignauæ persuasioni assensum præbuerat, mon straret futuram debere iram fugere. Mortui ad præsēs sunt usque ad uiginti. Deinde metu perculsos paulatim mors rapuit, ut ex ea ultione, ut aiunt, amplius q̄ quinquaginta extincti sint, authore quidem criminis ad pœnitentiam reseruato, ut si agnoscat & redeat, proculdubio sanitatem recipiat. Nullum etenim Dñs perire desiderat, sed semper quanuis granibus delictis obrutum, ut per pœnitentiæ fomenta resipiscat, expectat. Sed cum ille sæpius sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, ut B. Eustachii sententia, ad di uinum iudicium ipsum uocantis, prænaleret, ante triginta dierum circulum, priusquam uertētis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, se curi percussus, interiit. Occasio criminis dicebatur, uxoris pmixtio. Quod q̄, ais multi dixerint, & pro uero asserere uoluerint nostrum tamen affirmare nō est. Cuncta enim, iuxta Salomonē, adducet Deus in iudiciū p oi errato, siue bonū, siue malū, & fm Apostolū Vniuscuiusq; opus quale sit ignis pbabit. Hoc tñ nobis dicendum est, iustam eum sententiam diuini iudicii ferire non distulisse, ut & assentatores siue asseclas eius cessare à lacerationibus famulorum Dei admoneret, & ille per contumaciam admissa scelera meritaultione lueret. Amatus uerò & Romaricus ueoera bilis Eustachii indulgentiam postulantes, recepti sunt, & submota desidia, eius gratia fruuntur. Porrò Abelenus & cæteri Galliarum episcopi post ad robo randa Colūbani instituta adspirāt & multi iam amore beati Columbani & eius regulæ, monasteria construunt, fratres adunant, greges Christi congregant. Inter quos fuit illustris uir Eligius, qui modo Viromandensi ecclesiæ pontifex præest. Qui cum adhuc superfit, non meo iudicio fulciendus est, ne adulatio nis insimuler. Is uerò apud Lemonicensem urbē monasterium nobile super fluuium Vincennam, Solenniacum nomine, extruxit, distans ab ea urbe millibus quatuor, & alia multa iisdem locis cœnobia. Sed & Parisiis puellarum monasterium, quod regio munere acceperat ædificat, cui Christi uirginem Auream præ fecit. In Bituricensi uerò urbe puellarum monasterium secundum beati Columbani regulam * Bertuara, nobilis genere & religione fęmina, construxit. In suburbio Bituricēsi uir uenerabilis Theodulphus, cognomento Babelenus, monasteria ex regula beati Columbani, religione omni pollentia extruxit: Primum in insula super fluuium Milmandam ubi religiosorum uirorum adunauit cateruam: Aliud Gaudiacū nomine, haud procul à fluniolo Albeta: Tertium Christi uirginum in loco, dicto Carantonio, super fluuium iam dictum Milmandram. Item aliud Christi uirginum iuxta Niuernense oppidum sub eadem regula construxit. Iam uerò beatus Eustachius, has adeptus uictorias, corrigere delinquentes studet, ac suæ paci eos, qui remanserant, adunare constituit. Porrò monachorum, sub eius obedientia degentium in sæpedicto monasterio ingens creuerat multitudo, ut iam multa per uicina loca cœnobia construerentur, quæ eius successor B. Vualdebertus firmauit atque ædificauit.

Nota insidias Agrestij schismatici

Iob. 26

Burgūdoforæ egregiè cōfutat Agrestium.

Esa. 5.

En ultionem terribilē in calumniatores regulæ S. Columbani.

** Plereum.*

Agrestij interitus.

Ecc. 12

1. Co. 3.

Amatus & Romaricus conciliantur S. Eustachio. Construuntur multa cœnobia S. Columbani.

** Bertrada.*

CAP. VII.

DEnique beatum ex hac uita præstolans exitū, omni intentione ad contemplanda scripturæ diuinæ mysteria, siue, ut author loquitur, mysticorum præconiorū documenta desudat, solique Deo mente intenta preces fundens dirigit. Cumque iam per multorum circulum annorum hoc in opere intentus uacaret, aduenit tempus uocationis, fertur que sententia iusti iudicis, ut quod minus annorum circuli, diuersis afflictionibus peracti, purgauerant, paucorum corporis infirmitas dierum sanaret, inter rogatusque inter pœnæ incendia sub uisione noctu na, si quadraginta dierum spatio leniori pœna crucia ri ualit, aut triginta feruentiori incendio purgatus, uitam beatam functus, cœlos penetrare, ille respon dit, melius esse, quanuis duris breui tempore subiace re flagellis, quam pœnis leuioribus prolixius consumi. Tulit ergo promissam atque electam corporis pœnā, & die tricesimo omnibus ualedicens, triste re manentibus nuncium depromit, suum exitum cadē die

Visio oblata sācto uiro

Eucharistia munitus obiit die esse futurum. Deinde sumpto uiatico, animã coelo reddidit, ardensque desiderium superis, & paternum regimen uiuentibus religionisque exempla relinquens, ipse parta uictoria, coelorum regna penetrauit, duce Christo, cui est uirtus & honor per omnia secula seculorum, Amen.

VITA BEATI IOHANNIS CLIMACI, à Daniele monacho conscripta.

Marty 30.



Vænam hunc uirum diuinum ciuitas tulerit, atque ante coelestis militiæ gloriosam exercitationem educauerit, nô facile dixerim, cùm id mihi non satis diligenter exploratum sit. Quænã uerò modò ipsum ferat, æternisque & immortalibus deliciis pascat, longè ante nos Paulus expressit. *Hebr. 12.* Est enim & ipse penitus coelestis illius Hierusalem effectus municeps in qua ecclesia primitiuorum est: quorum, inquit, conuersatio in coelis est, ubi spiritu purgatissimo atque ab omni materia remoto, diuina insatiabiliter hauriens, pulchritudines inuisibiles contemplans, digna fudorum præmia recipit, laborumque mercedem quietissimã refert. Nã coelestis regni hæreditate potitus, cum illis iam in æternũ tripudiat, inhæretq; lętitiã eum iis, quorũ pes stetit in directo. Quonam uerò modo beatitudinẽ istam sibi comparauit, iã dicere instituã.

Hic eùm per ætatem corpoream sexdecim fermè esset annorum, seipsum obtulit Christo sacrificiũ gratum atque acceptabile, monasticæ uitæ iugo colla subiiciens in monte Sina, eo puto consilio, ut ipsa uisibilis loci commoratione admonitus, ad inuisibilem Deum facilius dirigeretur, & aptius perduceretur. *Anno ætatis 16 fit monachus.* Atque peregrinationem, ut intellectualium adolescẽtularum magistram, in primis adamauit, per quam turpi & noxia cõfidentia oĩ reiecta humilitate honestissima sumpta dęmonẽ illũ à quo nõnnunquã, ut nobi sipsis placeamus, nobisq; confidamus, inducimur, à se penitus eliminãs, ab ipso quoq; cordis aditu reiecit. Inclinans uerò ceruicẽ, & cõfidẽs in Domino, ac ei, q se susceperat, patri, ueluti optimo cuidam gubernatori, se totum permittens, altissimos atque sæuissimos uitæ præsentis fluctus sine periculo traiiciebat. *Summa eius obedientia.* Adeò uerò perfectè mundo propriisque uoluntatibus mortuus erat, ut inexperrem rationis ac uoluntatis animam quandam habere uideretur, atque proprietate naturali omnino liberatam. Idque cùm ante hanc cęlestẽ simplicitatẽ, mundanæ sapientiæ nõ fuerit imperitus, sanè mirabilius est. Philosophiæ. n. tumor à Christi humilitate, ut plurima alia, lõgè remotus est.

Decem igitur & nouem annis ita conuersatus est, ac beatæ subiectionis exemplar omnibus factus: cùm is, qui se exercuerat, senior sanctus migrasset ad Christum, & ipse ad uitæ solitariæ studium egreditur, illius orationibus, ut armis potentissimis, fretus ad destructionem munitionum satanæ. *Fit anachoreta.* Quinto autem ab ecclesia lapide palæstræ suæ domicilium constituit, loco cui Tholas nomen est. Ibique quadraginta annos summa animi magnanimitate, & alacritate transegit ardentissimo amore ac diuinæ charitatis igne semper æstuans. Iam uerò quis possit, quantos illic pertulit labores, digne aut uerbis, aut plausibus prosequi? Quomodò enim id efferri in lucem poterit, cùm omnis eius labor clàm & sine arbitro exactus sit? *Cibi parsimonia.* Veruntamen ex primitiis quibusdam & uelut præuiis occasionibus, beatissimi uiri sanctum uitæ institutum audiamus.

Edebat quidem ex omnibus, quæ sibi per professionis suæ uotum edere licebat, sed modicè omnino, ut & ex hoc fastum atque elationis cornu sapientissime deiecerit, breuitate quidem uictus insanam gulæ rabiem penitus affligens, atque illi per inediã clamans: Tace, Obmutesce: & ex omnibus modice gustando, tyrannidem inanis gloriæ sub iugum mittens. Solitudine præterea & raro hominum congressu, fornacis huius flammam, luxuriam scilicet, adeò extinxit, ut omnino obstructa sedaretur, nullasque molestias inferret. *Vitia ut in se extinxerit.* Cupiditatem uerò (quam idolorum ueneratiónem Apostolus esse diffiniuit) misericordia Dei rerumque exiguitate fortissime fortis iste superauit. *Gala. 5* Accidiam uerò, animique desidiam, (quam meritò iugem animæ mortem dixerim) mortis memoria iugique pietatis exercitatione deuitauit. Cumque nullius mortalis rei affectione teneretur, æternorumque solum sensu pasceretur, noxiæ tristitiæ liber euasit. Iracundiæ uerò tyrannidem in seipso per obedientiæ gladium occiderat. Raro præterea congressu corporis, rarioreque usu sermonis, inanis gloriæ sanguisugam, araneæ similimam, mortificauit. Quid octaui uitij supremam diligentissimamque emundationem, superbiæ scilicet, prosequar, quam cœpit quidem per obedientiæ mansuetudinem nouus hic Beseleel, perfecit uerò coelestis Hierusalem Dominus, præsentia sua adueniens, humilitatemque aduersus illam exaltans, qua fine diabolum, eiusque conformem classem destrui possibile non est.

Gratia lachrymarum. Vbi uerò in huius coronæ contextu ponam lachrymarum illius fontem, rem quidem raram, & quæ in multis non facile inuenitur, quarum hodie superest secreta officina, spelunca breuissima in extremitate quadam ad radicem montis posita, tantumque ab illius atque omni alia cellula remota, quantum ad obseruandas gloriæ inanis aures, satis esse uidebatur? Ad cœlum uerò usque gemitibus, suspiriis, singultibus, precibusque & eiusmodi reliquis, quæ ab his fieri solent, qui gladiis cauteriisque punguntur, & quibus effodiuntur oculi, pertingens: somni tantum capiebat, quantum sufficere posse arbitrabatur ad seruã dam animi intellectusque substantiam, oẽ per enormitatem uigiliarum contabesceret. *Somni parcitas.* Ante somnum uerò ut plurimum orationibus uacans, libellos etiã conscribere solitus erat, quo solo opere accidiæ languorẽ ab se fugabat. Porrò cursus eius omnis, perpetua erat oratio, amorque incomparabilis ad Deum: hũc enim die noctuque mundissimo castitatis speculo intuens, satietatem ullam capere nolebat, immò uerò, (ut magis propriè eloquar) non poterat.

Huius aliquando diuini patris uitam imitari cupiens, eiusque disciplinis imbui, atque ab eo uerę philosophiæ elementa percipere, quidam ex his, qui uitam solitariam delegerat, Moyses nomine, plerosque sanctorum patrum precatores exhibuit, per quos, ut se in discipulum susciperet, summis precibus orauit. *Moyses discipulus sancti uiri.* Igitur illorum precibus fretus, à sancto uiro, ut optauerat, susceptus est. Huic aliquando sanctus pater præceperat, ut quodam ex loco pinguis glebæ materiam conueheret, pro lætiori hortuli oleorumque cultura. Perueniens igitur Moyses ad denotatum sibi locũ, quod iussus fuerat, impigre exequebatur. Sed cũ iam meridianum tempus adesset, & solis incendio, fornacis in morem, locus ille igniesceret, (erat enim mẽsis Augustus) uictus Moyses, & ex translectione fatigatus, aliquantula requie opus sibi esse decernit, atque sub immanis saxi umbra seipsum dimittẽs, obdormire cœpit. Sed clemẽtissimus Deus fideles seruos suos in nullo cõtristari pmittens, cùm iã periclitaretur Moyses, consueta illum misericordia hoc mõ præoccupat.

Magnus hic pater Iohãnes cũ in cellula sua degerat,

rat, sibiipsi & Deo, ut consueuerat, uacans, in somnũ quendam tenuissimum incidit, uiditque per uisum uirum quendam augustiore facie & habitu se eacirantem, somnosque sibi exprobrantem ac dicentem: Tu ne Iohãnes ita secure obdormis, & Moyses periculo proaimus est? Citius itaque euigilans, oratione statim armatur, pro discipulo supplicans. Quem postmodum aduesperam reuertentem interrogat, num aliqnid sibi aduersum atque insperatum cõtigisset. Tunc ille, Saxũ, inquit, miræ magnitudinis parũ abfuit, quin me demoliretur & penitus contereret, cum sub illo profunde obdormirẽ, nisi uocẽ tuã me audire existimans, ea loco, concito saltu, timore plenus desilissem. Quo facto, continuè saanm illud è * ripa euulsum, ac terrę affiaum cõspexi. Quo audito, uir Dei uerè mẽte humilis, nihilque ex his, quæ uiderat & audierat, discipulo annuncians, occultis clamoribus & intimæ charitatis uocibus hymnum dicens, gratias uberrimas retulit Deo.

Seruatur Moyses à præsentissimo periculo.

**for. rupe.*

Erat enim uir sanctus occultorum uulnerum medicus. Monachus enim quidam, Isaac nomine, quũ aliquando graui carnis æstuaret incendio, cursu ad illũ peruenit, undique mœrore circunfusus, intestinumque bellum singultibus & lachrymis patefecit. Eius itaque fidẽ & humilitatem uir Dei admiratus, blãdè his uocibus consolatur, dicens: Stemus, inquit, ambo ad orationem fili, & omnino clemens & misericors Dñs preces non despiciet nostras. Quod quũ factum fuisset, necdum oratione cõpleta, adhuc prono in faciẽ infirmo fratre prostrato, uoluntatẽ serui sui Dñs fecit, ut ex hoc prophetã suũ uera dixisse ostenderet, serpensque carnis effugit, flagellis intẽtissimæ orationis edomitus. Porrò is, q̃ hactenus fuerat æger liberatum se ægritudine conspiciens, omnique iam huiusmodi perturbatione curatum, obstupuit ualde, Deoque & inclyto eius famulo gratias retulit.

Es. 65.

Cũ uerò præterea hic uenerandus pater uerbo gratiæ ad se uenientes affatim eaatiaret ac doctrinæ fluẽra largissime profunderet, maligni quidã homines, inuidiæ facibus inflammati, tantamq; frugẽ, quanta ex illius doctrina gignebatur, cohibere molientes, loquacem illum ac nugacẽ uocare cœperunt. Quod ille animaduertens, cunctaque in eo, qui se conforrabat, Christo posse edoctus, nec solũ per sermonis exhortationem eos qui ad se utilitatis suæ causa ueniebant, erudire uolens, sed multo potius per silẽtium, & per operum philosophiam, ut sicut scriptum est, absinderet quærentium occasiones, usque ad certum tempus tacere instituit, mellifluumque doctrinę fluuiũ cõpescere, satius esse & melius eaistimans, hoc interim detrimenro affici studiosos bonorum amatores quibus fortasse per silentiũ amplius profuturus erat, quã ingratos illo, iudices amplius irritari, ne ulterius eorum malitia & maleuolẽtia excresceret. Quocirca & illi reueriti humilitatem ac modestiam uiri, consciique quòd sibi eiusmodi utilitatis fontem obturauerant, quantique detrimenti omnibus eatiterant, ad uirũ supplices adueniũt, doctrinæq; sermonẽ cõi uoto cũ aliis eaposcunt. Cessit igitur statim, ut q̃ cõtradicere nõ norat & denuo prioris status arripuit normã.

Obtrectatores patitur uir sanctus 2. Cor. 11.

Cũ igitur ita bonis omnibus eacelleret, ut similis inueniri non posset, uno simul oẽs uoto, unoque affectu tanq̃ nouũ quendam Moysem inuitum illum ad fratrũ magisterium & regimen assumpserunt, lucernã (ut ita dixerim) sup principatus cãdelabrũ eleuãtes optimi sanè taliũ iudices nec spe sua frustrati sũt. Ascẽdit. n. & ipse ad mõtẽ, sacratãq; caliginẽ subiẽs, Dei manibus cõscriptã legem suscipit, Deiq; contemplatione fruens, & intellectualibus gradibus scandẽs uerbo Dei aperuit os suum, & spiritum attrahens, eructauit uerbum bonũ de bono thesauro cordis sui.

Creatur Abbas.

Sic igitur impleuit finẽ uisibilis uitæ in principatu Israelitarum monachorũ, in hoc solũ à Moyse differens, q̃ supremã Hierusalem summa facilitate cõscẽdit. Ille enim, nescio quo modo, etiam terrena frustratus est. Attestantur aũt his, quæ diaimus, quotquot p eum spiritus sancti eloquiis & gratia potiti sunt, plurimique ex his eius gratia saluati sunt, hodieque saluantur. Testis optimus sapientis huius salutis simulq; sapientiæ nouus Dauid. Testis item & pastor noster optimus Ioannes, à quo magnus ille eaoratus, de Sinai monte ad nos usque animæ cognitione descẽdẽs, ueluti nouus aliquis Dei speculator, suas à Deo tabulas inscripras ostendit nobis: eatrinsecus quidem actiuæ uitæ, intrinsecus uerò contemplatiuæ doctrinam continentes.

FINIS MARTII MENSIS.

APRILIS.

MARTYRIVM SANCTARVM AGAPES, CHIONIAE, ET IRENES, QVAE APVD THESSALONICAM PASSAE SVNT,

AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

1. Aprilis, ut haec testatur historia. quantū ad lerē attinet Latina Martyrologia 3. & 5. Aprilis has martyres habent.



QVANTO ex aduentu & praesentia Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi maior gratia in humanum genus collata est, quā olim fuerat, tanto & sanctorum hominum uictoria maior extitit. Pro his enim hostibus, qui corporeis oculis cernuntur, hostes illi superari iam cœpti sunt, qui oculorum sensu percipi non possunt. Nā dæmones ipsi, quorū naturæ spectabiles nō sunt, uel à purissimis atq; honestissimis fœminis, Spiritu sancto plenis, superati igni traduntur. Tales fuerunt tres illæ sanctæ mulieres, quæ ea urbe Thessalonica originem ducebant: quam urbem sapiētissimus Paulus celebrauit, cum eius fidem & charitatem laudans, sic ait: In omni loco fides uestra in Deum peruagata est. Atque alibi: De charitate, inquit, fraternitatis non necesse habuimus scribere uobis: ipsi enim uos à Deo didicistis, ut diligatis inuicem.

1. Thess. 1. & 4.

Gē. 12.

Matt. 10.

Cum igitur persecutio à Maximiano Imperatore aduersus Christianos illata esset, mulieres illę quę uirtutibus seipsas ornauerant, Euangelicis legibus obedientes, propter summam in Deum charitatem & cælestium bonorum spem, patrisquè Abraham factum imitantes, patriam, cognationem facultatesque omnes reliquerunt, ac persecutores fugiendo, quemadmodum Christus præcepit, altum quendam montem petierunt, ibique diuinis precibus operam dabant: & corpus quidem ipsum ad montis celsitatem contulerunt, eorum uero animus in cælo ipso uersabatur. Cū autem in eo loco fuissent comprehensæ, ad eum, qui persecutionis author erat Magistratum ductæ sunt, ut reliqua diuina præcepta exequentes, & ad mortem usque suam in Christum charitatem seruantes, immortalitatis coronam assequerentur. Vna quidem è tribus illi præcepti perfectionem possidens, & Deum ex toto animo diligens, & proximum sicut seipsam, sancto Apostolo dicente: Finis præcepti est charitas: meritò Agape uocabatur. Hoc enim nomine Græci charitatem appellant. Altera purum ac splendidum baptismatis niuorem seruans, ita ut de ipsa propheticum illud dici posset: Lauabis me, & super niuem dealbabor: à niue nomen accepit: Chionia enim dicebatur. Tertia Saluatoris & Dei nostri donum, hoc est, pacem in se habens, & in omnes exercens, quemadmodum Dominus dixit: Pacem meam do uobis: Irene ab omnibus uocabatur, à pace nomen accipiens. Has tres fœminas cum ad se ductas, & ita affectas Magistratus uidisset, ut dijs sacrificia offerre nollent, igne cremandas esse decreuit, ut per ignem exigui temporis, igni subiectos diabolum omnemque dęmonum cateruam ipsius diaboli exercitum, qui sub cælo est superantes, incorruptam gloriæ coronam adipisci, ac Deum ipsum, à quo gratia eis collata est, cum Angelis perpetuo collaudare possent. Quæ uero ab illis gesta sunt, ea breuiter narrabimus.

1. Ti. 1.

Ps. 50.

Io. 14.

Cum præsideret Dulcetius, Artemesius scriba dixit cognitionem de his, qui præsentes sunt, à Stationario missam, si iubes, legam. Iubeo, inquit Dulcetius præses, te legere. Tunc ait Scriba: Ordine tibi meo domino omnia, quæ scripta sunt, recitabo. Cassander beneficiarius hæc scripsit: Scito, mi domine, Agathonem Agapen, Chioniā, Irenen, Casiam, Philippam, & Eutychiam nolle his uesci, quæ dijs sunt immolata. Eas igitur ad tuam amplitudinem adducendas esse curaui. Tunc Dulcetius Præses illis dixit: Quænam est ista uestra tanta insania, ut nolitis religiosissimis nostrorū Imperatorum & Cæsarum iussis obedire? Agathoni autem: Quare, inquit, tu ad sacra proficiscēs, quemadmodum consueuerunt, qui dijs consecrati sunt, non his sacris usus es? Respondit Agatho: Quoniam Christianus ego sum. Tum Dulcetius: Num tu etiam hodierno die in eo proposito permanes? Maximè, inquit Agatho. At ille: Tu uero Agape, quid ais? Respondit: Ego Deo uiuenti credo, neque uolo rectè factorū conscientiam meam perdere. Tunc Præses: Tu autem quid ad hæc dicis Chionia? Ait illa: Cum Deo uiuo credam, ob id nolui facere, quod dicis. Ad Irenen uero conuersus Præses, ait: Quid nam tu ad hæc? Cur non pijssimo nostrorum Imperatorum & Cæsarum iussui obtēperauisti? Diuini timoris causa, inquit Irene. Dein. Præses: Tu uero Casia, quid ais? Animā meā, inquit Casia, seruare uolo. Præses autem: Nunquid sacrorum uis esse particeps? Minimè, inquit illa. Tunc Præses: Tu uero Philippa, quid dicis? Respondit illa; Idem & ego dico. Quidnam, inquit Præses, hoc idem est, quod dicis? Illi autem Philippa: Mori malo, quā uestris sacrificijs uesci. Tunc Præses: Sed tu Eutychia, quid ais? Idem inquit illa, & ego dico: malo & ipsa mori, quam facere quod iubes. Ait illi Præses: Num uirum habes? Mortuus, inquit Eutychia, ille est. Præses uero: Quampridem mortuus est? Ante menses ferè septem, inquit Eutychia. Tunc ille: Et undenam igitur grauida facta es? Ex eo, inquit illa, uiro, quē dedit mihi Deus. Præses autem: Hortor te Eutychia, ut ab ista insania desistere uelis, & ad humanas cogitationes redeas. Quid ais? uis ne regali edicto parere? Minime, inquit Eutychia, ego parere uolo. sum enim Christiana, Dei omnipotentis serua. Tum ille: Quoniam Eutychia grauida est, interea detineatur in carcere. Atque hæc addit: Tu uero Agape, quid ais? Vis ne omnia illa facere, quæ nos dominis Imperatoribus ac Cæsaribus nostris deuoti facimus? Minime, inquit Agape, decet deuotam me esse. His uerbis mens mea non abducitur: inexpugnabilis enim illa est. Tunc Præses ait: Et tu Chionia, quid ad hæc dicis? Mentem nostrā inquit Chionia, nemo potest peruertere. At Præses: Num aliqua apud uos sunt impiorum Christianorū commentaria, uel membranæ aliquæ, uel libri? Respōdit Chionia: Nulla o Præses, nobis sunt: omnia enim illa Imperatores, qui nunc sunt, à nobis abstulerunt. Præses autem: Quis nam hanc mentem uobis dedit? Omnipotens Deus, inquit illa. Dixit autem Præses: Quinam sunt, qui uobis authores fuerunt, ut ad istā stultitiam ueniretis? Deus, inquit Chionia, omnipotens, & unigenitus eius filius, Dominus noster Iesus Christus

Agathonis cōstantia &c.

Eutychia grauida traditur custodiæ.

Libri Christianis ablati.

Christus. Dulcetius ait: Manifestũ illud est quòd omnes uos deuotioni nostrorum potentium Imperatorum ac Cæsarum subiectos esse oportet. Quoniam uero post tam multum tempus, post tot admonitiones, totque edicta proposita, & tales minas iniectas, uos temeritate quadam & audacia elatæ, ipsorum Imperatorum ac Cæsarum iussa contempsistis, in Christianorum impio nomine permanentes: cumque ad hodiernum diem iussæ à stationarijs, ac primis militibus Christi negationem scriptam profiteri, facere id recusetis, propterea pœnas uobis dignas accipite. Id cum dixisset, sententiam scriptam legit: Agapen & Chioniam, quoniam iniquis mentibus & contrarijs sententijs elatæ, contra diuinum edictum dominorũ Augustorum ac Cæsarum fecerunt, & nunc etiam temerariam, uanam & pijs omnibus execrabilem Christianorum religionem colunt, igni tradendas iubeo. Hisque dictis, subiunxit: Agatho autem, Casia, Philippa & Irene, quoad mihi placuerit, seruentur in carcere.

Sententia in Agapē & Chioniam.

Posteauero quàm sanctissimæ mulieres igni consummatæ sunt, cum rursus sancta Irene ad Præsidem ducta fuisset, Dulcetius sic illam affatus est: Tuæ insaniæ propositum ex his, quæ facis manifesto apparet, quę tot membranas, libros, tabellas, codicillos & paginas scripturarum, quæ sunt impiorum Christianorum, qui unquam fuerunt, ad hodiernum usque diem seruare uoluisti: quæ cum prolata essent, ea cognouisti, quanuis quotidie negaueris, uos eiusmodi scripta possidere, non contenta neque sororum tuarum pœna, neque mortis metum præ oculis habens. Quamobrem tibi pœnam afferri necesse est. Sed alienum tamen non uidetur, etiam nunc benignitatis partem aliquam tibi condonari, ut si uolueris nunc saltem deos agnoscere impunis & ab omni supplicio periculoque libera esse possis. Quid igitur dicis? Facisne quod Imperatores nostri & Cæsares iusserunt? Num parata es sacrificijs uesci, & dijs immolare? Minime, inquit Irene, minime per Deum illum omnipotentem, qui creauit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Summa enim illius ignis sempiterni pœna proposita his est, qui Iesum Dei Verbum negauerint. Dulcetius uero. Quis nam tibi author fuit, ut membranas istas atque scripturas ad hodiernum usque diem custodires? Ille, inquit Irene, Deus omnipotens, qui iussit nos ad mortem usque ipsum diligere: qua de causa nõ ausę sumus eum prodere: sed maluimus aut uiuentes comburi, aut, quæcunque alia nobis acciderint, perpeti, quam talia scripta prodere.

Irenes constantia.

Tum Præses, Quisnam, inquit, conscius erat hæc in domo illa esse, in qua habitabas? Respondit Irene: Hæc uidit Deus ipse omnipotens, qui omnia scit: præterea nemo. Nostros enim homines inimicis peiores duximus, nè forte nos deferrent. Itaque nulli hæc ostẽdimus. Superiore anno, inquit Præses, cum edictum illud tale, ac piũ tuum Dominorum Imperatorum ac Cæsarum primo fuit diuulgatum, ubinam uos latuistis? Ad hæc Irene: Illic, ubi Deus uoluit. In montibus (scit Deus) sub Deo fuimus. Præses uero, Apud quẽ uixistis? Sub Deo, inquit illa, alias in alijs mõtibus uer santes. At Præses, Quinam erant, qui uobis panem suppeditabant? Deus, inquit Irene, qui omnibus escam suppeditat. Tum Præses, Eratne pater uester harũ rerũ conscius? At Irene, Minime per Deum omnipotentem conscius erat ille, qui ne nouit quidem hæc omnino. Præses ait, Quis igitur uestrorum uicinorum id noue rat? Vicinos, inquit Irene, interroga, & loca inquire, uel eos qui norũt, ubi nos eramus. Præses dixit, Postquam è monte reuersæ fuistis, ut tu dicis, legebatis ne scripta ista, præsente aliquo? Domi nostræ erant, in quit Irene, neq; audebamus illa efferre, quamobrem magnopere angebamur, quod non poteramus nocte ac die illis operam dare, sicut à principio consueueramus usque ad annum superiorem, quo & illa occultauimus. Dulcetius Præses dixit, Sorores quidem tuæ pœnas nostro iussu decretas exoluerunt, te uero, etsi antequam aufugies, propterea ꝙ scripta ac membranas istas occultaueras, mortis pœna tibi decreta fuerat, non tamen eodem modo iubeo è uita sic repente discedere, uerum per satellites ipsos, & Zosimum publicum carnificem in lupanari nudam statui præcipio, è palatio singulis diebus panem unum sumentem satellitibus ipsis non permittentibus te illinc discedere.

Psalm. 141.

Sententia in Irenen.

Cum igitur satellites & Zosimus publicus minister præsto essent, Illud, inquit præses, uobis notum sit, ꝙ si mihi significatum fuerit, uel horæ alicuius momento ista ex eo loco motam fuisse, in quo eam esse iussimus, tunc uos supremæ pœnæ subiecti eritis. Scripta uero ipsa a scrinijs & arculis Irenes proferãtur. Cum igitur quemadmodum à Præside iussi fuerant, eam illi ad publicum lupanar duxissent, & propter Spiritus sancti gratiam, quæ ipsam protegebant, & uniuersorum Domino Deo puram atque intactam seruabat, ne unus quidem ad eam accedere, uel turpe aliquid in eam facere aut dicere ausus fuisset, sanctissimam illam fœminam Dulcetius præses reuocauit, & ante tribunal sisti iussam, sic affatus est, Nunquid in eadem adhuc temeritate persistis? Minime, inquit Irene, temeritas, sed Dei pietas est, in qua persisto. Cui respondit Dulcetius præses, Et ex priore tuo responso manifeste ostendisti te Imperatorũ iussui nolle æquo animo parere, & nunc quoque in eadem arrogantia persistentem te uideo, quare dignam pęnam persolues. Cumque chartam petijsset, sententiam hanc contra ipsam scripsit, Quoniam Irene Imperatorum iussui parere, dijsque immolare noluit, quinimmò nunc quoque in Christianorum ordine ac religione perseuerat, hac de causa, ut antea duas eius sorores, ita & ipsam uiuentem nunc comburi iubeo.

Irene igni adiudicatur.

Hæc sententia cum à Præside lata fuisset, milites Irenen comprehensam in quendam sublimen locum duxerunt, ubi & eius sorores antea martyrium passæ fuerant. Cum autem magnum rogum accendissent, iusserunt ipsam in eum conscendere. Itaque sancta Irene psalmos canens, & Dei gloriam celebrans, in rogum se coniecit, atque ita consummata est, iꝫ consulatu Diocletiani Augusti nono, Maximiani autem Augusti octauo, Calendis Aprilis, regnante in secula Christo Iesu Domino nostro, cum quo Patri est gloria, sanctoque Spiritui in sęcula seculorum, Amen.

VITA S. HVGONIS, GRATIAnopolitani Episcopi, grauiter & erudite conscripta à reuerendo patre D. Guigone, V. Priore primæ Carthusiæ.



INnocentius episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio Guigoni Priori Carthusień. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Diuinis respondentes beneficijs, cognita uita eius, & auditis, quæ per beati Hugonis merita fiunt, miraculis, supernæ maiestatis clementiam collaudauimus, & Archiepiscoporum, Episcoporum & Cardinalium, atque aliorum, qui nobiscum aderant, communicato consilio,

lio, ipsum inter sanctos & electos honorari præcepimus, & diem eius assumptionis cum gaudio solenniter celebrari. Quia igitur ipsius uita, quam pie duxit in corpore, & miraculorum coruscatio, qua Deus eum facit apud homines præfulgere, tuæ maxime dilectioni nõ extant incognita: authoritate beati Petri & nostra tibi mandamus, quatenus, ea, quæ tibi super hoc nota fuerint, diligenter describendo posterorum memoriæ tradas: ut & Deus honoretur in sancto, & clerus legens ac populus audiens, gratias agant Domino, atque ipsius intercessione peccatorum ueniam percipere mereantur. Orantes pro nobis dilectos filios nostros Cartusienses fratres, per te in Domino salutamus ac benedicimus. Data Pisis x. Cal. Maij.

PROLOGVS D. GVIGONIS IN VITAM S. HVGONIS EPISCOPI.



DOmino & patri charissimo, ac reuerendissimo sedis Apostolicæ pontifici Innocentio, Cartusiensium pauperum seruus inutilis Guigo, perpetuã salutem & pacem in Domino, & si quid apud Deum tanti potest peccatoris oratio. Non pepercit nostræ uel uerecundiæ, uel imperitiæ, Apostolatus uestri imperiosa dignatio. Sicut enim huic opusculo præfixæ uestræ serenitatis indicant literę, beati Petri authoritate & uestra mandastis, ut uitam beati Hugonis Gratianopolitani episcopi noscendam posteris scripto commendaremus. Rogauerant quidem idipsum iampridem complures alij sed maxime non spernendæ authoritatis Arialdus & Hugo, Mauriennensis & Gratianopolitanus episcopi: è quibus prior habitu & uita regularis, beati uiri in tractandis ecclesiasticis rebus per triginta fere comes extitit annos, posterior uero ex nobis monachus, ita ei in ecclesiastico regimine successit, ut propter diuturnam ac uehementem infirmitatem ipsius, in eius locum, ipso petente, uestraque pietate iubente, priusquam obiret ipse, consecraretur. Et erga eos quidem quos præ longa familiaritate uel conuictu latere non poterant, nostra nos imperitia seu uerecundia, & quę forte non minus impediebat, carnis infirmitas sufficienter poterant excusare, ad tantæ uero pondus authoritatis, ne mutire quidem præsumpsimus, ne, dum ei non obedimus, cui totus commissus est mundus, eũ ostenderemus, à quo factus est mundus, & dum apud homines uitamus imperitiæ confusionem, apud Deũ incurreremus damnationem. Obsecramus autem eos qui hæc legerint, ne tanti sanctitatem patris, nostra non solum facundia, sed & cogitatione longe maiorem, ex ista scriptura metiantur, & maxime, ne putent nos ultra, quàm sua postulant merita, nostris eum sermonibus efferre potuisse. Tantum enim abest, ut sanctitatis illius magnitudinem plus æquo ualuerimus quasi fauorabiliter extollere, ut nec illam ipsam sanctæ conuersationis eius prærogatiuam, quod sine fictione dicimus, tum propter imperitiam, tum propter sermonis inopiam, ut erat dignum, potuerimus explicare.

Ro. Põtifici totus commissus mũdus.

VITA S. HVGONIS EPISCOPI.



CVm ergo præfati patris sanctissimi mores & opera Deo placentia, sufficientem sermoni adeo præstent materiam, ut non solum nostram, sed & quorumlibet uincat facundiam, carnis eius tacendam ex toto duceremus originem, eo quòd indifferenter de bonis bonos, de malis malos, de bonis malos, & de malis bonos, per diuini iudicij inscrutabilem altitudinem nasci quotidie nullus ignoret, nec referat aliquid, qualibus sit ortus quisq; parentibus, sed qualibus uixerit moribus, nec augmenta conferat meritorum potentia, diuitijs & nobilitate terrena claruisse, sed hæc omnia pro Christo contempsisse, cum uideamus & Dominum pauperibus ortum parentibus, & in apostolis insigniores, sumptos ex piscatoribus. Vnde & beatus ad Corinthios scribens Paulus, Videte, inquit, fratres uocationem uestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus ut cõfundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & quę non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Verum quoniam ij, qui de uirtutibus tractauere sanctorum, etiam carnales inueniuntur non tacuisse natales, dicamus & nos breuiter quòd beatus Hugo, natione Valentinensis, loco iuxta Isaram fluuium sito, cui Castrum nouum nomen est, parentes habuit & secundum seculi dignitatem non infirmos, & quod excellit, sanctitatis prærogatiua conspicuos. E quibus pater Odilo nomine, præter alia quam plurima, quæ militari licet in habitu, laudabiliter gessit uel habuit ueritatis & castitatis amator extitit. Nam & mendacia, ingenua mentis affectione religiosis quam plurimis amplius euitabat, & licet duas, priore defuncta, citius fuerit sortitus uxores, nullos tamen, quod his temporibus & hac temporum labe, præsertim in potentibus, monstro simile ducitur, pręter uxorios est expertus amplexus. Idemque ipse quo iam grauis, sanctissimo monente filio, tanto feruore contempsit seculum, ut senectutis immemor & delicatę consuetudinis, duras, quas Carthusia propter uerba labiorũ Dei custodit, uias aggredi non dubitauerit. Vbi annis fere decem & octo in tanta sobrietate, tanta uixit humilitate, ut cunctis ibidem Deo famulãtibus charus, cunctis haberetur ueneratione dignissimus. Cui uiam uniuersæ carnis ingressuro (erat quippe ferme iam cẽtenarius) uenerabilis affuit filius, eumque proprijs & inunxit & sacra communione repleuit manibus. Expletoq; condigna ueneratione tam sancto funere, obitus diem, sicut & matris, eleemosynis quoad uixit, celebrem duxit & sacrificijs.

1. Aprilis.

i. Cor. 1.

Patria & parentes S. Hugonis.

Pater eius senex fit Carthusianus.

Quæ uidelicet uenerabilis mater eius, cum post abscessum uiri, præter quem nullum penitus nouerat, uellet & ipsa cuncta relinquere, quia fœminarum religiosa rara tunc erant monasteria, pij filij salubribus instructa monitis, cõtinẽtiæ & eleemosynis, orationib. atque ieiunijs ac reliquis sãctis operibus in domo propria, quod reliquum erat impendit t̃pis, filios etiam suos, militaribus strenuos actibus, ab immoderatis, quantũ poterat, frenabat excessibus. Cui decumbẽti ea, qua obijt, ægritudine, optata filij adest præsentia, adoranda tradit mysteria, extrema non multo post sepulturæ soluit obsequia, prompta soluẽs obedientia, quod imperat Deus lege Mosaica, dicẽs, Honora patrẽ tuum & matrem, ut sis longęuus super terram. De qua utique

Exod. 20.

Psalm. 141. que terra Psalmista Domino dicere credit, Tu es spes mea portio mea in terra uiuentium. Hæc autem dicere fuerat solita, quod dum prægnans suis eum ferret uisceribus, uisum sibi per somnium fuerit elegãtem creasse paruulum, quem sistendum Dei conspectibus, sancti, in quibus & beatus erat Petrus, deferebant in cœlum. Hinc factum est, eadẽ adnitente, uel discendis applicaretur literis. Sperabatur enim, nec frustra, sin gularis apud Deum gratiæ futurus & meriti. Amauit autem studia literarum nõ mediocriter: propter quæ & in exteras profectus regiones, multa sustinuit. Inerat quippe illi, & usque ad ultimam senectam inesse non destitit, uerecunda sobrietas, quæ eum & inter suos & necessariorum sæpe cogebat ferre inopiã, dum nec amicis, si quid eum angebat, pudore uictus poterat confiteri. Quo quasi freno à multis cõprimebat illicitia.

Somnium matris eius, cum illũ gestaret utero. Eius uerecundia.

Cum autem a scholis reuersus, Valentiæ, ubi maioris canonicus erat ecclesiæ, inter seculares & lubricos iuuenis licet pudibundus demoraretur & sobrius (statuerat enim, sicut ipse dicebat, ab omni deinceps contaminatione immunem se, Deo iuuante, seruare) contigit dominum Hugonem, Galliarum omniũ ex præcepto beatæ memoriæ Gregorij septimi legatum, ad eandem uenire ciuitatem, uirum scilicet in ecclesiasticis negocijs strenuum & famosum, ecclesiæ Diensis tunc præsulem, postea Lugdunensem archiepiscopũ. Qui cernens iuuenem elegantem uultu, statura procerum, eloquio temperatum, moribus uerecundum, edoctusque ab eis, qui nouerant, cuius esset eruditionis & generis, & ut erat tam in rebus humanis quam diuinis ingenij perspicacis, agnoscens in eo magna quædam futuræ probitatis & sanctitatis insignia, hilariter & affabiliter amplexatus est, rogans ut ad se ueniret, suorum certaminum comes futurus & particeps: quibus non solum aduersus laicos, qui ecclesias, decimas ac cœmeteria sacrilege detinebant, sed & cõtra sacerdotes, quorum uitam inhonesta coniugia maculabant. Simoniacos etiam, qui cupiditate cæcati, sacra profanaque miscebant, paucis iuuantibus, acerrimus insudabat. Quod ipse libenter amplexus est. Aliquanto dehinc temporis exacto spatio, idem Legatus apud Auinionem, non ignobilem Prouinciæ ciuitatẽ, grande celebrauit concilium, in quo multa ad Dei honorem & ecclesiæ utilitatẽ præconio digna patrauit. Ad hoc conciliũ episcopo carentes & episcopũ quærentes Gratianopolitani uenere canonici, compertoque præfatum iuuenem conuentui interesse præsentem, petierunt suppliciter, suffragante concilio, ab eius uenerabili patrono, cui gratæ officium societatis exhibebat, ut hunc sibi daret sine dilatione episcopum. Quibus ille protinus gratulabundus assensit, tum dilecti comitis gaudens honoribus, tum ecclesiæ fauẽs profectibus, cuius etiam sacris officijs futurum eũ dubitabat opportunum. At uero ille, repentino timore concussis ab imo uisceribus, toto reniti corpore magnisque clamare uocibus, & ætate, scientia & postremò moribus & uita tantis mysterijs imparem esse affirmare, nec ullatenus pati in suæ salutis periculum sua uilitate officia ueneranda fœdari. Quam utique de se sententiam, profundissima humilitate conceptam, usque ad finem non exuit. Semper enim in quantiscunque sanctitatis & bonorum profectibus operum, inutilem se seruum & pontificatus administratione indignum protestari non erubuit, semperque ad deponendũ, sicut ex consequentibus liquebit, paratus fuit. Vir autem profundi consilij, qui prædictis eum concesserat clericis, etsi gaudebat, quod in hac ætate & habitu (erat enim habitu secularis, & annorum ferme uigintiseptem) honores non modo non appeteret indebitos, sed & repudiaret oblatos cœpit tamen rationabili, qua pollebat, facundia eius erigere trepidationẽ, solari uerecundiam, frangere pertinaciam, asserens in talibus uel subeundis uel portandis oneribus non de sua quenquam uirtute, sed de Dei potius debere benignitate præsumere, à quo deberet sperare bonũ, quod deerat, & ad quem referre, quidquid acceperat. Huius itaque & cæterorum, qui aderant, uirorum grauium consolationibus fractus atque hortatibus, tandem aliquando cessit electioni.

Synodus Auinionen.

Petitur in episcopum, sed totis uiribus conatur effugere O eximiam, sed rarã uirtutem.

Præerat autem eo tempore Viennensi Ecclesiæ archiepiscopus Garnimundus nomine, quem propter Simoniam, cuius sustinebat infamiam, sibi manus imponere non admisit. Cunctis itaque, præter episcopi, a non sine reuerentia memorando Legato sumptis ordinibus, Romam, eodem comitante, profectus est, ut a sedis Apostolicæ summo consecraretur antistite. Vbi dum, consecrationis statutum opperiens diem, commoraretur in ipsis quodãmodo diuinæ seruitutis initijs & in primis sacræ militiæ tyrocinijs, grauissimam hostis antiqui impugnationem rudis & talium inexpertus incurrit. Quæ sanctam ipsius animam usque ad illam ægritudinem, qua & decubuit moriturus, die noctuque nunc acrius, nunc mitius, non destitit excruciare. Quia enim Sanctæ cõuersationis & illustrũ operum insignibus meritis magnam in populo Dei famam, magnam fuerat habiturus & gloriam, ne forsitan extolleretur, angelum satanæ, sicut & beatus Apostolus, qui se colaphizaret, accepit. Sic etiam apud prophetam Zachariã Iesu sacerdoti magno, ueri Saluatoris mysterium præferenti, satan stabat a dextris, ut aduersaretur ei. Nec hoc mirandum, cum conditorem & rectorem omnium Deum, humana carne uestitum, impijs ausibus tentare præsumpserit, & postremò, ostensis totius mundi regnis cum sua gloria, Hæc inquiẽs, omnia tibi dabo, si prostratus odoraueris me, idolatriæ etiam scelus persuadere conatus fuerit. Sicut ergo ipsi Domino incredibili præsumptione idolatriam, & sic & eius seruo suggerebat uiperea machinatione blasphemiam, scilicet ut de Deo, uel de his, quę ad Deum pertinent, aliquid cogitaret indignum. Sed sicut a domino, sic, eodem iuuante, ab eius seruo uictus & confusus abscessit. Cum igitur impugnationem, ut diximus, insuspicabilem sensisset hostis antiqui, reputans ne forte indignatus aduersum se fuisset Dominus, quod eligẽtibus se cesserat uel ionitus, electioni se facte abrenunciare modis omnibus deliberauit, & sacras administrationes, quibus indies se magis ac magis deputabat indignum, nullo pacto contingere. Quam deliberationem, ut putabat, saluberrimam simul cum ipsa tentatione, ab imo corde lachrymis profusis atque suspirijs, ei, qui se duxerat, festinanter ostendere. At ille defectu eius & nimio, quanquam à religione profecto, timore ex parte interim rationabili responsione sedato, ad memoratum Papam pergere, & quidquid eius angebat animum, utpote Christi uicario, totum reuelare suasit. Quod cum humiliter deuoteque fecisset, tãta consolationis ab eius ore sagina perfusus est, tantumque erga se dilectionis expertus affectum, ut de hac ipsa, quæ in desperationẽ eum pene compulerat, tentatione gaudere, & feliciotis insuper spei materiam sumere cogeretur. Docuit enim beatus Papa, utpotè in rebus his nec rudis nec inexpertus, arguere Dominum & castigare, quos diligit, & omnem filium flagellare, quẽ recipit. Et ideò quanto durius cordi eius imposuerat flagellum, tanto euidentius paternę in eum dedisse dilectionis indicium. Præsensisse etiam iamiamque diabolum, quanta per eum ipse damna passurus, quanta Dei foret populus uirtutis incrementa sumpturus: & idcirco omnes inueteratæ malignitatis insumere conatus, ut a sacris

Tentatio blasphemiæ sancto uiro per omnem uitam infestissima. 2. Cor. 12. Zac. 3 Mat. 4

Rom. pontifex eũ consolatur.

cum

eum quoquo modo deterrere posset officiis, permittente Deo, ad ipsius quidem ignominiam & pœnam, ad huius autem coronam & gloriam. Huiusmodi sermonibus & ueritate plenis, & authoritate roboratis, non quidem tentatione penitus extincta, sed tamē cō solatione suscepta, animæquior effectus, consecrationem ab eodem post modicum suscepit episcopalem.

Itemq; consecrat episcopum. Tantus autē & in ipsa consecratione, & toto illo, quo ibidem demoratus est, tempore illius tanti uiri amor in eum ostensus est, ut pateretur ostenderetur, diuinæ in eo gratiæ magnum aliquod præsensisse præsagiū.

Iudic. 4 Sed & comitissa Mathildis, habitus quidem fœminei, sed animi per cuncta uirilis, quæ rerum humanarum tumultus atq; pericula, instar prophetissæ Deboræ, prudenter sedare & fortiter nouerat tolerare, in suo Deum uenerans famulo, diei consecrationis eius necessaria cuncta subministrauit, pastoralem, quo diu usus est, baculum dedit, additis Psalmorum secūdùm beatum Augustinū explanationibus, cum B. Ambrosij uolumine, cuius est titulus, De officiis. Totoque, quo deinceps tempore uixit, tanquā in uerum Dei famulū syncera deuotione specialiter honorauit & coluit, sitiens eius instanter & consiliis instrui & oratione defendi. His ita non solum prospere, sed & religiose peractis, ad susceptam reuersus ecclesiam, inuenit clerum & populum in diuinis nimis rudem & incompositum, & sanctarum obseruationum intātū inscium, ut non solum gradus inferioris clerici, sed & sacerdotes uxores ducerent, nuptias publice celebrarēt, emere ac uendere sancta non hæsitarent, ecclesias, oblationes, decimas & cœmeteria laici, & eorum ditioni sacerdotes subditi possiderent, usurarij siue fœneratores iniusta ex alienis damnis lucra coaceruarēt, nec ob hoc tamen minus eorum aliqui uel ecclesias intrarent, uel mysteria sacrosancta perciperent: adeò erant omnes disciplinæ totius expertes. *Nota deprauatos eius tēporis mores.* Porrò substantia domus episcopalis, dissipantibus non tam episcopis q̄ tyrannis, qui præcesserant, penè fuerat tota consumpta. Vndè multas ibidem etiam necessarij uictus inopias per plures pertulit annos, eo q̄ nec illicitis contractibus, sicut pluribus mos est, suas indigentias supplere uolebat, & mutuare, undè redderet, non habere se cogitans, minime præsumebat. Verùm tot & tan ta suscepti populi uitia uel peccata, quanta uigilātia quibusve prædicationis & disciplinæ flagellis persecutus fuerit, quos ibidē labores, quos discursus, qualve solicitudines insumpserit, quæ ieiunia, quas uigilias, quas psalmodias, quos gemit⁹, quas preces, quosque lachrymarum imbres ad propitiandum pro eis Dominum paterna pro eis compassione profuderit, non est nostræ facultatis euoluere. *Vide studia sancti uiri & ueri episcopi.* Sed nec quis ex tātis laboribus prouenerit fructus, nostris exponi uerbis aut potest aut opus est, cùm rerum in melius manifesta mutatio idipsum cernentium euidenter ingerat oculis. Ipse uerò interim pennatorum in Ezechiele animalium, coram sua semper facie gradientiū, sedulus imitator, sese ante se ponere, & sua uel pericula uel profectus subtili examinatione discutere non cessabat. *Ezec. 1* Contemplans itaq; suam uel ætatem, uel morum imperfectionem, in quam præcipue usq; ad mortem mentis oculos intentos & ipse habuit, & alios habere persuasit, & suscepti pondus officij, necdum duobus post consecrationem expletis annis, contemptis omnibus, Casæ Dei ordinis Cluniacensis, factus est monachus. *Fit monachus Cluniacensis.* Ibi quippe maius tunc paupertatis & humilitatis studium uigebatur. Vbi sanctorum, quorum ibidem aderat copia, uirorum succensus exemplis, eosque suis, quanquam nouitius, non minus ipse incendens, annum fecit, cùm cæteris bonis, tum præcipuè humilitate, cuius præ cunctis uirtutibus sectator extitit indefessus, cunctis amabilis. Ita nanque sese gerebat, ut cunctorum imitatione pariter & ueneratione dignus existeret. Post hoc cogente, qui se sacrauerat, memorato sedis Apostolicæ præsule Gregorio septimo, ad episcopatum à monasterio, quo feruens intrauerat, feruentiòr est reuersus, ex unius anni studiis tanta uirtutis incrementa reportans, quanta de diuturnæ uitæ laboribus uix assolent multi: pro claustro circunspectionem habens peruigilem, qua non tantū sui sensus corporis, sed & cogitationes comprimeret cordis: pro abbate iustitiam, à cuius mādatis nec pro speris unquàm potuit, nec aduersis abduci, pro congregatione autem religiosos, quibus propter illud, Cum sancto sanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris, carere nūquàm uoluit, socios, immo totam uniuersaliter Ecclesiam, quam tam syncera dilectionis complectebatur affectu, ut eius nec aduersa, nec prospera inconcussis posset tolerare uisceribus. *Ps. 17.* Nam iuxta illud Apostoli, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego nō uror? semper Ecclesiæ & lætabatur prosperis, & torquebatur aduersis. *2. Cor. 11.* In his agebat, & ecce tribus necdum in episcopatu post monasterij reditum completis annis, adest magister Bruno, uir religione scientiaque famosus, honestatis & grauitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios magistrum Lauduinum, qui post eū Carthusiæ Prior extitit, duos Stephanos, Burgensem & Dieosem. *S. Bruno cum socijs uenit ad S. Hugonem.* Hi sancti Rufi canonici fuerant, sed desiderio uitæ solitariæ ei, Abbate fauente, sese coniunxerāt. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eo quòd solus ex eis sacerdotis fungeretur officio. Duos laicos, quos appellamus Conuersos, Andream & Guarinum. Quærebant autem locum, eremiticæ uitæ congruum, necdumque repererant. Hac ergo spe, simul & suaui sanctæ conuersationis eius odore trahente, ad uirum sanctum uenerunt. Quos ille non solum gratanter, sed & reuerenter suscepit, tractauit & uoti compotes fecit. Ipso nanque consulente, iuuante, comitante, Carthusiæ solitudinem intrauerunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum suæ dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem, ducatum sibi præstantes itineris. *Visio sancti episcopi.* Erant uero & hi septem. Quapropter non istorum tantum, sed & qui successerunt eis, consilia libenter amplexus est, & usque ad mortem Carthusiæ habitatores consiliis fouit semper & beneficiis. Licet uero & prius diuini amoris totus arderet incendiis, non aliter tamen ad disciplinæ cœlestis exercitia eorum exemplis & familiaritate inserbuit, quàm si flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Erat cum eis non ut dominus, aut Episcopus, sed ut socius & frater humilimus, & ad cunctorum, quantom in ipso erat, obsequia paratissimus, adeò ut uir uenerabilis Guilhelmus, Prior tunc sancti Laurentij, postea sancti Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa deuotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis, (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas) apud magistrum Brunonem nonnunquam conquereretur, quòd penè omnia, ad humilitatem spectantia, intra cellam sibi præripere et officia, & Episcopus non secum saltem ut socius, sed potius conuersaretur ut famulus: non licere sibi *In Carthusia uiuit humilime.* tristis asserens ex seruilibus operibus quicquam attingere, quæ iuxta morem debebāt per uices efficere, eo sibi cuncta præripiente. Tantum autem eremum deuotus incolebat & sedulus, ut eum magister Bruno nonnunquam exire compelleret, Ite, dicens, ite ad oues uestras, eisque, quod debetis, exoluite. Eo tempore magnæ paupertatis & humilitatis ardore succensus,

census, uoluit equitaturas suas cunctas uendere, & diuiso pauperibus precio, propriis pedibus in prædicatione discurrere. Sed homo profundi cordis, magister Bruno scilicet, cuius consiliis non aliter quam præceptis obtemperabat Abbatis, non consensit, timens ne apud se forsan extolleretur, aut à cæteris de singularitate iudicaretur episcopis, aut (quod dubiū non erat) idipsum propter asperitatem & inæqualitatem consummare non posset itinerum.

Factum est autem, ut dum, contemptis carnalibus, spiritualia zelo feruentiore sectaretur, præ nimiis uigiliis, ieiuniis & lectionibus, orationibus & meditationibus, & reliquis sacris exercitationibus, capitis & stomachi grauissimam decideret in ægritudinem, cuius molestiis & cruciatibus, omni fide frequentiori bus & acrioribus, per quadraginta ad minus annos, quoad uixit, nequaquam caruit. Atque ita ad illum, cuius supra meminimus, satanæ angelum, quo multiplicius colaphizatus, minus extolleretur, alter est additus. Quantum autem his duabus afflictionibus, tentatione uidelicet & ægritudine, tanquàm aurum in fornace, decoctus atque purgatus, in spiritualem erga Deum deuotionem, & in omnium afflictorum ueram compassionem exercuerit, nec ipse adhuc uiuens ad plenum, si uellet etiam, posset exponere.

Capitis & stomachi doloribus affligitur.

Quo enim per hæc magis affligebatur, eo uehementius spretis, quæ mundi sunt, in Deum refugium uerum & unicum totus efferebatur, uoluptatem inde, sicut aiebat, tanto pleniorem hauriens atque suauiorem, quanto fuerat angustiam passus acerbiorem, iuxta illud Psalmi: Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Huiusmodi alternatum in eo ad finem usque non cessauere uicissitudines. Nunc enim in superna totis uiribus spiritualibus erectis oculis, gustando & uidendo, quoniam suauis est Dominus, ineffabilibus recreabatur gaudiis, nunc infirmitatis humanæ pondere relapsus ad solita, prioribus non uacabat angustiis. Vtrobique lachrymæ, ibi pro gaudio, hic pro tædio. Quid plura? Factæ sibi fuerant lachrymæ suæ panes die ac nocte: non has illi prospera, non has siccabant aduersa. Vix legere, uix psallere, uix sine his diuina meditari. Adeò namque harum in eo excreuerat gratia, ut frequenter nec edenti nisi frenatæ deessent. Multoties enim per has sibi & sociis conuiuium, maxime aliquot ante finem annos, uel impediebatur, uel fuscabatur.

Psal. 93.

Gratia lachrymarū.

Habebat quippe lectorem, à quo sanctos codices, quorum non paucos scribi fecerat, & alibi & præcipuè sibi ad mensam legi faciebat, ut duplicatis deliciis sese suosque saginaret. Cumque lectori de diuinis uel seueritatibus uel miserationibus aliquid occurrisset insigne, idipsum bis aut ter dicere compellebat. Nec mora, spiritali per scripturam uoluptate gustata, concussis ab imò uisceribus, tantis lachrymarum infundebatur irriguis, ut uoluptatem uentris & gutturis & sibi funditus tolleret, & in sociis temperaret. Edocti itaque per experientiam comites, cùm tales motus cernerent imminere, innuebant lectori cedere, & aliquantisper à legendo cessare, ut taliter molestiam hanc possent ad tempus declinare. Hanc autem diuini muneris gratiam peccatores, ob confessionem ad eum uenientes, uel maximè sentiebant. Clementer enim hos humiliterque suscipiens, patientissime audiebat, aliquando flens ipse cum flentibus, aliquando uero ad lachrymas suis eos excitans fletibus. Quod uoo liquebit sufficienter exemplo. Vir Deo charus Gaulterius, cognomento Calnesius, qui apud nos in monachatu diu laudabiliter uixit & obiit, solebat referre

Ad mēsam sibi uult legi sacros codicta.

Erga cōfitentes ut se gesserit.

quòd cùm in seculo positus, suas ei confiteretur offensas (erat enim in Ecclesia Gratianopolitana literis & honore præclarus) incubuerit ipse super caput eius, & tantam uertici lachrymarum infuderit copiam, ut madefactis capillis, deorsum etiam riuuli per confitentis ora defluerent. Porrò mulierum confessiones non minus caute, quàm benigne suscipiebat. Non enim in angulis, aut obscuris aut secretis locis eas audire solitus erat, sed potius ubi à pluribus conspici posset. Et aurem quidem satis familiariter applicabat: oculorum autem in alteram partem uertebat aspectum, auditum solum, propter insidias diaboli, huiusmodi negociis afferens applicandum. Quam uidelicet oculorum custodiam incredibili semper & ubique circumspectione seruabat, ita ut cùm potentes ac nobiles mulieres, iuxta illud Apostoli, Cui honorem, honorem: ad colloquium bonorifice hilariterque frequenter susciperet, multa coram se diuque tractantium facies penitus non uideret. Dicebat enim, cogitationes illicitas difficili me posse uitari, nisi quis corporis sensus uigilantia multa compresserit: intrare autem, secùdùm propheta, mortem per has quasi fenestras, & ingredi domos nostras. De qua etiam cohibentia sensuum dum uice quadam cum religiosis quibusdam colloqueretur, inter quos erat uir literis & puritate conspicuus, dominus scilicet Airaldus archipresbyter rūc ipsius, nunc Maurienen. episcopus, respondit idem uir Domini Airaldus passim se mulieres adspicere, nec ea rum sibi nocere contuitum: est enim castissimus. Ad quod ille, non à mulierum tantum, sed à uirorum quoque uultibus religiosæ mentis auertendum respondit intuitum, afferens quòd experientia sua potest quisque conijcere, per commutionem humanæ mutabilitatis atque compassionem fieri, ut affectio nes conspecti frequenter ad conspicientem inæstimabili uelocitate pertranseant, & uerbi gratia, de irato iratus, & de tristi tristis, & de lasciuiente fiat lasciuiens: quas passiones satis esse habere quenquam proprias, non in se transcriberet aliter alienas, nullius se rorius episcopatus sui mulieris, præter unius, ita faciem adspexisse, ut ex consideratione uultus, si occurreret, quænam esset, posset agnoscere. Quid hac responsione castius? Quid circunspectius? Quid philosophia uera refertius? Talem utique se mulieribus exhibuisse, castissimum, talia in humanis affectionibus aduertisse, sapientissimum. Hinc fuit illud, quòd cum de matre mea, quæ cum eo, quæ uoluit, quandiu uoluit, locuta fuerat, ab eo quæsissem, utrum eam ualde senecta fregisset: paululum secum prænne ditans, Nescio, inquit, utrum sit uetus, an non. Hoc & illud, quòd muliere quadam, potentia nobilitareque præclara, cuius nomen edicere nolumus, in eius conspectu, quàm morose placuit, multa loquēte, cum & ipse, quod libuit, respondisset, illaque discessisset, dicerentque socij eius, quos prudentes & religiosos semper habere curabat, cur non eam corripuisset, quòd se suamque faciem tam facete tamque lasciue poliret, respondit ille non sine horrore quodam & execratione, faciem eius se penitus non uidisse. Et quid mirum, quòd faciem illius unius non uiderat, qui nullam nouerat? Vbi nunc sacerdotum, ubi plurimorum in sacro habitu constitutorum curiosa lascivia, lasciuaque curiositas?

Oculorum custos tantus fuit quatus uix alius quisquam.

Ro. 13.

Nota oculorū continētiam ut stupēdam.

Attendant hæc & imitentur, si possunt: mirentur & reuereantur, si non possunt. Sed & qui sanctitatem sine miraculis nihili ducunt, quæ nos ideo non magnifacimus, quoniam ab electis hæc & reprobis haberi communiter scimus, & in maioribus patriarchis multisque aliis, qui Deo ualde placuere, sanctis uel

uel nulla, uel pauca reperimus, qui tamen, ut dicere cœperamus, miracula quærunt, etiam atque etiam considerent, utrum mirabilius ab homine, mortali carne circundato, quicquam debeat exigi, & utrum cuiquam possit non impossibile uideri, per quinquaginta & amplius annos grandem episcopatum a quo libet homine regi, & præter unius, nullius omninò fœminæ faciem sciri. Et certe hæc ipsa parum qui dem formosa, sed consilii eius satis indiga. Et tamen ad ipsius præsentiam, non solum ex suo, sed etiam ex aliis episcopatibus seu pro confessione, seu aliis causis innumeris tanto deuotius frequentiusque ueniebant, quanto sanctiorem cognouerant. Non autem hunc solum, id est, oculorum sensum, sed & cæteros omnes simili diligentia cohibebat. Aures nanque & linguam cum a cæteris illicitis, tamen quam maximè ab obtrectationibus frenans, aiebat sufficere unicuique propria peccata, nec esse necesse, ut alienis suam uel audiendo conscientiam, uel loquendo contaminet linguam. Rumores nec interrogabat, nec facile referebat. Veracem autem eum fuisse in suis sermonibus, quo certius, quam inimici, testimonio probare poterimus? Guigo comes ad ea, quæ mundi sunt, homo satis idoneus, circa eundem etiam Dei famulum tranquillitatis tempore ualdè deuotus, inuictissimè pro iustitia resistenti, molestias non paruas nec paucas intulit. Bis nanque, ut multa taceamus ab eo pro suis excommunicatus excessibus, bis episcopalibus expulit domibus. Itaque cum grande placitum inter eos haberetur in præsentia Guidonis Viennensis archiepiscopi, qui postea Papa Calixtus effectus est, & uir Dei iuxta illud, quod scriptum est: Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: iustitiam aduersus comitem aperta contradictione defenderet, indignatus ille atque iracundiæ facibus inflammatus paratusque, sicut apparuit, quicquid potuisset obiicere, quasi pro graui crimine intulit, dicens: Audiui aliquando a uobis ego, quod uerum non erat, dici. Ad hæc sanctus episcopus coram cunctis, qui aderāt, (aderant autem diuersi ordinis non pauci) interrogauit, utrum se scientem audisset mentitum. Tunc ille quanquam iratus, quanquam furore repletus, ueritatis tamen pondere pressus, eum se respondit scienter nullatenus audisse mentitum. De uerniloquio igitur ipsius hoc unum hostis & irati sufficiat testimonium. Et quanquam digressionis forsitan arguamur, quia tamen per comitem beati uiri patuit ueritas, per eundem monstretur consequenter etiam charitas. Infestissimus, ut dictum est, erat ei, adeo ne non in suis domibus, sed aut nobiscum, aut Lugduni demoraretur. Eius quippe ciuitatis ecclesia magnā illi reuerentiam, magnumque in suis tribulationibus præsidium semper exhibuit, eiusque consiliis in grauioribus uti negociis pergratum habuit. Cum ergo die quadam de comite pariter loqueremur, ait ipse bonam se de salute illius spem gerere, nec asse uerum Dei misericordiam desperare, quia nunquam delectabilius aut feruentius pro eo solitus fuisset orare. Miranda charitas, sed & stupenda non minus humilitas. Quid enim charitate plenius, quidue apud homines singularius, quam orare non segnius pro persequente, quam obsequente? Quid autem humilius, quam hanc ipsam deuotionem non ad sua, sed ad ipsius referre merita, non quæ iam esse sciret, sed quæ futura speraret? Quia igitur certum est ab eo mandatum esse impletum, quo dicitur: Diligite inimicos uestros, benefacite his, qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uobis, dubitari non licet, affecutum etiam mercedem quæ sequitur: Vt sitis filii patris uestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Qua profectò mercede nihil beatius, ut & præcepto nullum sublimius. Accedant itaque, qui cordis non carent oculis, & uideant cuius sit meriti, qui talis executor præcepti, tā ti compos est præmii.

[Marg.: Auriū & linguæ cōtinētia. — Veritatis studiosissimus. — Pro. 28 — Orat feruenter pro infestissimo persecutore — Mat. 5]

De tactu uerò uel odoratu, superfluo facimus mentionem, quorum alterum, id est, odoratum ad hoc solum curabat, ut putores propter passiones cerebri non admitteret, alteri uero, id est, tactui & antequā ordinaretur, in totum ualefecerat. Nec ideo se suosque sensus ab intuitu fœminarum tam disciplinatè frenabat, quòd circa libidinis uitium se sentiret infirmum, quippe quem & præfatæ tentationis atque infirmitatis angustiæ, & ecclesiasticæ dispēsationis multiplices curæ, & maximè assiduum legendi, psallendi, orandi, meditandi, speculandique Diuina studiū, ad huiusmodi delectationes penè fecerant insensibilem, sed ut sui habitus & officii qualem decebat, maturitatem seueritatemque seruaret, & contra inueterati hostis insidias circunspectionis infirmioribus, quæ sequerentur, exempla monstraret, docens, non debere quenquam de quantalibet puritate uel firmitate præsumere, cum & homo, testante Iob, in eodē statu non perseueret, & aduersarius rugiendo sicut leo circumiens, quærat sine cessatione quem deuoret. Dauid & Salomonem præ oculis semper ponendos, quorum, quia se circa mulieres exhibuere licentius, alter ex summa innocentia in adulterium decidit & homicidium, alter de sapientia, qua mortales cunctos excesserat, in seruitutem usque desipuit idolorum. Desidetia porrò uentris, & gutturis uir beatus instantia quanta represserit, res ipsa, tacentibus nobis, certioribus probat indiciis. Capitis nanque dolores & stomachi, his maximè creati studiis, satis & super satis eam huiuscemodi monstrant abstinuisse deliciis. Eleemosynæ sanè fuit & per se diligens executor, & in aliis etiam feruidus exhortator. Exceptis enim domus suæ duntaxat necessitatibus, cuncta pene, quæ consequi poterat, non in thesauros congerebat, posterorum uel dissipanda litibus, uel consumenda luxibus, sed sciens illud Apostoli, Hilarem datorem diligit Deus, distribuit lætus egentibus. Denique annulos aureos & gemmatos, calicem etiam si militer aureum tempore magnæ famis uēdidit, horreis desectum minantibus, & alendis impendit pauperibus. Adiuuabant etiam non minimè hanc in eo gratiam potentes & nobiles, qui sanctæ conuersationis eius, longè lateque salubriter suauiterque fragrantis, odore percepto, de remotis etiam regionibus, quanuis eum non uidissent, ob diuinam tamen reuerentiam beneficia multa mittebant. Procul non a mensa tantum eius, sed a totis etiam atriis histriones, tanq̄ uasa perditionis & organa falsitatis, procul militares clientes, tanquam rapinarum & cædium & totius instrumenta crudelitatis, procul etiam equites, nisi rari, & ipsi rarò, respectuq; quam maximè *specialis utilitatis. Non enim equum putabat, ecclesiarum bona, quæ patrimonia sunt æstimandā pauperum, in aliorum expendi præsertim malorum, usibus hominum, immò magis semetipsum, tanquam ex pauperibus unum, grauiter accusabat, q̄ sibi ac sociis de rebus sibi commissis competentem sumeret copiam, ac non potius sustineret cum pauperibus & ipse pauper inopiam. Eleemosynam igitur, ut diximus, libenter faciebat, sedulè suadebat, pro satisfactione etiam pœnitentibus iniungebat. Hæc nanque tria præcipuè culpas suas emendare cupientibus sectanda præcipiebat, orationem, ieiunium & eleemosynam, non humanam in hoc temeritatem,

*[Marg.: Cōtinētia odoratus & tactus. — Iob 14. — 1. Pet. 5 — 2. Reg. 11. — 3. Reg. 11. — Eleemosynarū studium. — 2. Co. 9 — *spiritalis.]*

Mar. 9 tem, sed euangelicam sequens authoritatem. Dicit
Luc. 11 enim Dominus, pessimum dæmoniorum genus eiici non posse, nisi in oratione & ieiunio. Alibi quoq; pharisæis loqnes: Date, inquit, eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis.

Verum si scribere uelimus, quanta moderatione hæc ipsa pro personis, uiribus, affectibus & facultatibus dispēsare solitus erat, quamq; sapienter & sobriè res suas in suorū & suos spiritales & corporales usus, necnon & pauperum solatia distribuerit, erit quidem non solum sanctitatis eius, sed & solertiæ documentū euidentissimum, sed lectoris debemus uitare fastidiū. Illud sanè quo pacto præterire possumus, quin uel breuiter attingamus, quod cum frequentissimè suorū & alienorū causas mundanas & ecclesiasticas audiret, uē tilaret, terminaret, cumq; in subditis sibi clericis per tam prolixum uitæ spatiū toties cōsecrationes, degradationes, recōciliationes pro personarū & ecclesiarū cōpetentibus causis & necessitatibus celebraret, manus suas tamen ab omni, secundū propheticum præconiū, excussit munere. Eo iudice, nulli unquā personæ dignitas, nulli pecuniæ profuit quantitas. Nullum paupertas, nullū quantacunq; officiorū siue oatalium reū fecit extremitas. Non mitiorem amicus, non duriorem expertus est inimicus. Non deargentatam con uictis uel confitentibus imposuit pœnitentiam, non lucrosam in placitis defendit ediduve sententiam. Nō considerabat personam pauperis, non honorabat uultum potentis. Quod beati uiri eo præclarius illustrat meritum, quo rarius uel in præsentibus, uel in præteritis habet exemplū. Quanta nobis hoc loco, si laudare cōparatione malorum bona uelimus, offertur materia in præsentium temporum fœces inuehendi, in quibus cum dedecore atque euersione honestatis & æquitatis, pecunia templa penetrat, altaria maculat, sacerdotia uenundat, innocentiam exterminat, omnia diuina profanaque contaminat. Excæcant nunc munera oculos sapientum, & subuertunt uerba iustorum. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. A minimo usque ad maximum omnes auaritiæ student, a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Non deficit de plateis nostris usura & dolus. Postremo in capite omnium auaritia, & pecuniæ obediunt omnia. Sed hæc hactenus. Non enim ista suscepimus. Ad Dei igitur hominem uerba uertamus, qui temporalium negociorum litigiosas causas æternorum amore non amare, sed tolerare, magistra pietate, didicerat. Dicebat enim omnem lebre molestiora sibi placita, modisque omnibus his abrenunciaturum, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem illis tantummodo pacis obtentu, maximè pauperum atque ecclesiarum. His etenim nouerat grauius morus nocere * guerrarum. Vbi uerò inexorabilia in aliquibus odia & inexpiabiles repererat iras, tunc demum fortissimè de Dei fisus auxilio, totusque in charitatis atque humilitatis solutus affectum, instantissimè ac deuotissimè, offensus, pro his, qui offenderant, supplicabat. O quoties salutis humanæ, quasi cæcatus desiderio, in cœnola se pro talibus causis loca proiecit? quoties ad pedes contemptibilium etiam personarum diu prostratus iacuit? Nec facile, immo penè nusquam frustrabatur optatis. Nam etsi qui negassent, non solum gratis, sed & cum satisfactione pœnitentes, offerebant postea non roganti, quod negauerant supplicanti. Tantam quippe omne genus hominum ei reuerentiam deferebat, ut Deum grauiter offendisse se crederet, quisquis ei postulata negasset.

Marginalia: Munera respuit uir sanctus — Esa. 33 — Integritas in iudiciis — Leui. 19 — Deut. 16. — Isa. 1. — Ierē. 6. — Ecc. 10. — * guerrarum pro, litium. — Nota admirabilem tū charitatē, tum humilitatem.

Fuit etiam prædicator egregius, erat quippe non mediocriter literatus. Sed & ingenio & memoria bene præditus erat, inquantum molestia capitis non obtundebat. Nam & literas suas ipse dictabat, eas præsertim, quarum ei cura propensior erat. Ideò autem prædicans facilius suadebat, quia quod uerbis dicebat, operibus ostendebat. Vt enim commissam efficacius instrueret plebem, faciendo præueniebat sermonem. Sicut & de Domino scriptum est, Quia cœpit Iesus facere & docere. Instruebat igitur ad confessionem, excitabat ad pœnitentiam, promptā ad ignoscendum diuinam monstrando clementiam. Nec quærebat in quo a literatis quasi sapiens laudaretur, sed quod ab auditoribus & melius intelligeretur, & utilius retineretur. Denique intantum auditores eius interdum prædicatione eius mouebantur, ut capitalia etiam aliqui crimina, Deum magis uerentes, quam homines, publicè faterentur. Quod sequens declarabit exemplum. Apud * Vinnaicum castrum populo multo, ad dedicationem ecclesiæ congregato, uerbum fecit, quo in multas lachrymas audientium corda resoluit. Ibi mulieres duæ, quæ, sicut apparuit, eius uerba profundius aure cordis imbiberant, audientibus pluribus scelera confessæ sunt, quæ commiserant. Et posterior quidem qui dixerit, non satis habemus compertum, prior autem suum se prodidit occidisse maritum. Cumque uir Dei necis exquireret modum, retulit in escam illi se dedisse uenenum. Post quæ iussit præsentes abscedere, ut ei cæteri, quod uolebant, liberius possent ostendere. Tanta uerò ad confitendum fuit reliquæ plebis instantia, ut ne dimidiam quidem partem eius, in tali opere nal de licet deuota, auscultare quiuerit tolerantia. Hoc a uiro ætate & sanctitate reuerendo Vuilbelmo, sancti Theofredi nunc abbate, tunc monacho, nos audiuimus, qui beati uiri per annos plusquam uiginti comes extitit indiuiduus. Sed quando nos omnia bona eius uel breuiter taogendo memoriæ mandare poterimus? Coogesserat nanque in illum unum diuina gratia uirtutum ornamenta plurima, quæ dispertita per singulos, plurimos illustres sufficienter facere possene atque conspicuos. Si enim laudatur castitas quis illo mundior? Si sermonis ueritas, quis in loquendo cautior? Si Dei charitas, quis feruentior? Si proximi, quis benignior? Si humilitas, quis deiectior? Si eleemosyna, quis largior? Si oratio, quis deuotior? Si lachrymarum gratia, in quo effusior? Si contemplatio, in quo sublimior? Si tolerantia, quis in tribulatione fortior? Si iustitia, quis districtior? Si prudentia, quis circunspectior? Si temperantia, quis moderatior? Verum cum talis esset ac tantus, ipse tamen, iuxta illud Euangelii, Cum feceritis omnia, dicite, Serui inuriles sumus, se infructuosum, se semper accusare non cessabat inutilem, qui episcopi locum occuparet, episcopi honorificentiam susciperet, episcopalia bona consumeret, episcopi uerò nec merita, nec fructus haberet. Et certe præsto erant, quæ possent menti eius non modo solamen afferre, sed & in superbiam, nisi tam solida esset, extollere. Vt enim taceamus, quæ clero pariter & plebi per eum bona prouenerant, eremus Carthusiæ, Calesiensis Abbatia, Excubiarum eremus, Regularium canonicorum apud Miserenum & apud sanctum Georgium domus, ipso adnitente cœperant, ipso spiritaliter & corporaliter fouente profecerant. Sed ipse imperfectionem suam, qua nec Apostolus carebat, dicens: Non quòd iam acceperim aut perfectus sim, tantummodo cogitans, & cum Psalmista dicente: Vt sciam, quid desit mihi, non quid sibi uirtutis adesset, sed quid deesset, subtili admodum discussione considerans, episcopalem sarcinam modis omnibus exuere desiderabat. Qui sententia uel desiderio, sicut in principio diximus,

Marginalia: Predicatio eius efficax. — Acto. 1 — * Iusinaicum. — Nota rem miram. — Virtutū eius catalogus — Lu. 17 — Monasteria eius opera constructa — Phil. 3. — Ps. 38.

cipio diximus, ab initio suæ promotionis ad mortem usque non caruit. Hac igitur uoluntate indies augmēta sumente, Romā legatos & literas in hoc ipsum ad uenerandæ memoriæ Papam misit Honorium. Sed cū legati postulata non impetrassent, immò magis literas ad eum consolatorias & ad perseuerandum exhortatorias accepissent, ipsemet quamuis morbis ac senectute grauatus, spe tamen in posterum quiescendi roboratus, eundem Romanum Pontificem adire curauit, rogans suppliciter & obtestans dari senectuti suæ licentiam quiescendi, & Ecclesiæ Gratianopolitanæ meliorem in suum locum pastorem substituendi. Sed nec ipse quamuis multas, ut putabat, iustas & animi & corporis allegaret occasiones, impetrare ualuit, ut sibi tātum & Deo uacare permitteretur. Creditum est enim, quòd sola authoritate & sanctæ conuersationis exemplo plus posset plebi prodesse subiectæ debilis & ægrotus, quàm quiuis alius, robustus licet & sanus. Concessis itaque cæteris, quæ petebat, honoratusque à summo pōtifice & consolatus, ut potuit, ad propria remeauit, dimittendi tamen episcopatum olim conceptum non deposuit desiderium.

Petit obnixè absolui ab episcopi functione.

Defuncto autem Honorio, cum per tyrannicam & schismaticam rabiem non suis meritis, sed cognatorū & fratrum fultus præsidiis, Petrus Leonis aduersus uestram innocētiam, quæ beatæ memoriæ Honorio successerat emersisset, atque hoc uir Dei certissimè comperisset, morbis licet, ut diximus, & ætate consumptus zelo tamen domus Dei cuius diligebat decorem, perrexit Anicium, ut eundem cum aliis episcopis excommunicaret schismaticum. Quæ profecto excommunicatio propter authoritatem tanti uiri contulit multū & profectum catholicis, & detrimentum schismaticis. Et certè tam idem Petrus, quam pater eius, sancto uiro multas olim uenerationes & obsequia præstiterant. Sed beatus homo in tali negocio, id est, ubi periclitabatur iustitia, nec amicitia flectebatur, nec potentia terrebatur. Nam & ante aliquot annos, cum Henricus Imperator Papam Paschalem cum clericis & parte ciuium in ecclesia beati Petri nefanda proditione cepisset, & eorum, qui secum erant capti, pietate uictū ad illicita pacta coegisset, ipse præ cūctis, ut apud Viēnam excommunicaretur, effecit. Qua excommunicatione, Ecclesiæ suæ Domino roborante sententiam, tyranni illius in contrarium est mutata prosperitas, & imperiali dignitate priuata posteritas. Declinante igitur persecutiones præfati schismatici serenitate uestra & Gallias ingressa, occurrit ei Valentiam beatus Hugo, cum lachrymis rogans & obsecrans, quod & pridem ab antecessore uestro petierat, ut scilicet cunctis sarcinis & oneribus ecclesiasticis absolueretur, & utilior in ecclesia Gratianopolitana pastor eligeretur. Sed nec tunc quidem impetrare potuit, quod tam efficaciter humiliterque petiuit. Ab hoc tempore cœpit indies magis magisque deficere, & morti, crebrescentibus molestiis, propinquare. E duobus nāque satanæ angelis, quos ei ad colaphizandum, ne extolleretur, datos supra retulimus, tentatione uidelicet atque infirmitate, alter, id est, tentatio, ita extinctus est, ut nec uestigium eius ullum relinqueretur: Alter uerò, hoc est, infirmitas, excrescere quotidianis non cessauit augmentis, donec illo obeunte, ipse quoque pariter finiretur. Sed cū & antea semper uerbis & operibus in eius beata anima Deum habitare claruerit, tum præcipuè in hac infirmitatis afflictione postrema, quis uel quāti foret meriti, & quàm syncero Dominum ueneraretur affectu, & quàm uera dilectione in tam diuturna uita sua iustitiam ueritatemque defensasset, latere nō potuit. Nam per eiusdem infirmitatis nimiam uiolentiam deleta uel perturbata penè tota memoria, in ea

Schisma Petri Leonis.

Tentatio blasphemiæ prorsus sopita.

Nota hic sane res stupendas.

duntaxat parte, quæ bonis malisque communis est, & bonis ad bonos, malis ad malos indifferenter usus, deseruit, localium & temporalium rerum continens formas, ea ergo memoriæ parte obliterata siue confusa, pars illa quæ ueritatis & iustitiæ totiusque diuini cultus impressa lineis, in hominibus sāctis & angelis pietatis tantum congruit actibus, non solū æque, ut prius uerumetiā constantior interdum feruentiorque innotuit, adeo ut litaniis & psalmis pectorisque contusionibus, diebus ac noctibus diuinæ clementiæ aures interpellando, religiosis, qui sibi seruiebant, onerosus plerunque fieret fratribus. Aderant nanque ad seruiēdum ei tam ex sociis propriis quàm ex nostra & Calesiensi, necnon & Excubiensi domibus octo uel nouem & interdum etiam decem, partim sine literis, omnes religiosi fratres, nec ulla prorsus persona secularis ad ipsius admittebatur obsequium. Hi uerò die noctuq; corporalibus ac spiritualibus necessitatibus eius deuotissimè seruiebant. Erga quos, seruitores uidelicet suos, quantum in humilitate, quam inter cæteras uirtutes præcipuè sectatum supra retulimus, profecerat, quamq; profunde puri cordis sacris eam impresserat recessibus manifestis ostendit indiciis. Nam si quid opus habebat, non à quoquam eorum iubendo tanquā dominus, sed rogando, nec humanam, sed diuinam potius remunerationem imprecando suppliciter exposcebat. Verbi gratia: Exhibe uel fac mihi hoc aut illud propter Deum, ut Deus hoc tibi retribuat in futuro. Mirabantur autem & uehementer stupebāt, quod qui subiectos oēs, & propriam præsertim familiam tanta authoritate tantaque seueritate regere consueuit, in ægritudine qn̄ solent aliis morbi stimulante molestia ad irarum & indignationum motus esse procliuiores, tantam mansuetudinem, tantā induerat humilitatem. Nam etiamsi quis uel modicè repræhēdisset eum, uel aliquam molestiam in eius famulatu se pertulisset dixisset, protinus pugnis grauiter pectus uerberans, se reum clamabat, uirgarum disciplinam imponi sibi deuotissime flagitabat. Quod quia cuncti propter multā circa eum reuerentiam recusabant, flebat ubertim cōfessionemq; illā, qua mysteria celebraturus uti fuerat solitus, innumerabiliter repetebat, psalmos quoque & diuinarum scripturarum sententias, litanias etiam & orationes Ecclesiasticas die noctuque incredibili instantia frequentabat, ita ut nocte una, sicut nobis ueraci narratione relatum est, Dominicas orationes trecentas expleuerit. Cumq; à seruientibus sibi corriperetur, quod hæc agendo non solum suo fatigationem corpori, sed etiam augmenta præberet infirmitati, respondebat ille, non solum non hinc suis incremēta miseriis, sed insuper magna prouenire remedia. Ita quippe his assueuerat studiis, & ita dulcedinē Diuinæ laudis & obsecrationis medullitus imbiberat, ut cum cætera penè omnia per passionem, ut prædiximus, capitis de memoria diffugissent, hæc prorsus de sanctissima eius mēte nulla uel phrenesis uel alterius ui morbi potuerint aboleri: Immo tanto hæc instantius & delectabilius reuoluebat, quāto cætera obliuione quoque iuuante, rarius incursabant. Et cum plerūque, hac ipsa obliuione cogente, ubi esset, uel cū quibus esset, nesciret, interrogatus tamen de his, quæ ad iustitiam religionemque pertinebāt, sine cunctatione ueracissimè sapientissimeque respondebat. Nam cum falsus rumor exisset, quod comiti Amedeo, qui comitis Vmberti, patris uidelicet sui secutus exemplum, non exiguam beato seni reuerētiam exhibebat, filius natus fuisset, quærerētque qui assistebant ei, an eū uellet ipse baptizare, ilico non sine aspernatione respondens, Non, inquit, à quo quis baptizetur, curādū est, cū baptismus à quocunque datus, sic semp idē. Itē

Reuera eximia & admiranda humilitas

300. Dominicas orationes una noctetā debilis recitat

Verum extra necessitatē nō debet baptizare nisi sacerdos.

disceptantibus inter se, qui aderant, quis successorem eius, eo ipso petente iam electum, in sacerdotem con secraret, similiter indignatus respondit, non eligendū intra Ecclesiam Catholicam ordinatorem, cum licet diuersis & à diuersis datum sacerdotium non possit esse diuersum. Indignabatur autem in talibus facilius & uehementius, quia uel dubitare in his, blasphemiam deputabat.

Vide S. Thomā. 3. part. q. 67.

Accurrentibus etiam ad uisitandum eum clericis & laicis satis multum uenerabiliter ac deuotè, pro personis & officiis monitus saluberrimos infundebat. Inter quos Guigonem Desiderii, unū de maioribus post comitem, erga se præ multis deuotum, cum flexis genibus (ita quippe omnes faciebant) ante lectum eius benedictionem flagitaret, seuera increpatione corripuit, dicens eum iniustas in subditos exactiones faciēdo animæ suæ perpetua tormenta lucrari. Ad quæ ille stupefactus, ait non hæc sibi ab illo, qui iam penè in ter mortuos deputari poterat, sed à Deo potius, qui ei reuelauerat, dici, asserens grauissimā reuera recenter terræ suæ mulctam imposuisse, necdomque accepisse, nec post hæc eius monita accepturum deinceps esse. Carnotiuus etiam episcopus, dominus Gaufridus, ſet uo Dei ex quo notus, singulariter etiam charus, post uisitationem, quam ei tanto gratiorem, quanto magis desideratam exhibuerat, ad uestri Valentiam, ubi tūc ætatis, reuersurus, cum quid ex sua uobis parte dici, præciperet, quæreret, ait ille, ut pro se uestra benignitas Dei clementiam exoraret. Sed & hic cum quereret quid pro se uellet orari? Vt Deus, inquit, in me monda num extinguat, & suum accendat amorē. Ipsum religiosos fratres, qui sedulum sibi exhibebāt obsequiū sæpissime precabatur, rest se & indignum diuinis beneficiis non fine pectoris contusione contestans. Quadam autem uice quidam ex sociis, tantis eius fletibus atq; suspiriis motus, quasi consolaturus, Quid, inquit, pater tantum plangis, cum nec homicidium, nec periurium, nec aliud quid criminale commiseris? Protinus ille, Quid hoc, inquit, refert, cum sola cupiditas & uanitas, si diuina non assit clementia, perditioni possiot humanæ sufficere? Quid prudentius aut, compendiosius ab incolumi & integræ memoriæ potuit responderi? Omnia quæ uel boni piis studiis auersantur, uel mali perniciosis nisibus consectantur, duobus uerbis cupiditatis & uanitatis inclusit. Dienfis etiam episcopus dominus Odolricus, unus ex eius alūnis, & in ecclesia Gratianopolitana per omnes honores usque ad Decanatum, qui post episcopatum maior ibidem est dignitas, ab ipso pronectus, uitæ regularis habitū per reuerendas manus sanctissimi senis desiderans sumere, deuotus aduenit, ipso iam multa, morbis ingrauescentibus, debilitate grauato. Cuius aduentus causa, ministris indicatoribus, uir beatus audita, tanto exultauit gaudio, tantaque protinus est repletus lætitia, ut oblitus infirmitatis, ueniente occurrere gestiens, pene se de lectulo præcipitauerit. Accedente autem illo, osculatus est eum, & præ gaudio lachrymas fundens: Exuat, inquit, te Deus, ueterem hominem cū actibus suis, & induat te nouum, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate ueritatis, memoria, ut iam dictum est, ad communia ultra fidem deficiente, ad diuina solito nonnunquam amplius exuberante. Nam & post multa sanctissima & saluberrima monita cum abiret, necdumque atria cuncta transisset, id etiā mandare curauit, ut de caligis pedules abscinderet, quatenus prter pedes totus iaceret uestitus. Dolebat enim nonnullos in religioso habitu, ad sanctitatis iniuriam, tibiis dormire nudatis. Post hæc iuuatibus ministris, in planum descendit solum, prostratusque in ia faciem, magnas Deo pro eo, quod factum fuerat cū lachrymis gratias obtulit, his indiciis, quantum salutem desideraret humanam, penè iam defunctus ostendēs. Ridere autem uel ociosis uacare uerbis, aut rumo res inutiles recitare, seruitores suos nequaquàm patiē ter habebat. Statim enim hoc ipsum seuera increpatione frenabat, asserens tempora fletibus debita & pœnitentiæ occupanda lamentis, nec cachinnis, nec nugacibus relationibus, nec ociosis teroda sermonibus. Vnde, quæsumus, etiam etiamque considerent, qui mirari oili insolita non norunt, utrum uel in scripturis, uel in humanis relationibus tale quicquam posse potuerint, & utrum non omnino impossibile, & contra naturam, & ideo incredibile etiam uideatur, potuisse hominem corporalia, & à puero consueta de memoria perdere, & diuina non potuisse, cum id potius naturæ, uel consuetudinis exigat ratio, ut spiritualia & diuina, tanquam subtiliora & minus assueta captuque difficiliora, prius abscedant, illa uerò, utpote familiariora, & humanæ infirmitati ad cogitandum faciliora, diutius maneant. Quòd si ea, quæ circa sanctos contingere solent, quo rariora, eo sunt etiam mirabiliora, quid eo mirabilius cuius pro sui, raritate, nec in scripturis ullum, nec in humanis relationibus extat exemplum? Et sentiat quisque quod uult nobis autem uidetur, nec aliter peritiores, eos maxime, qui physicam norunt, sensuros existimamus, non minus singulare, miorsue, immo forte amplius fuisse mirabile, inter tot, tamque diuturnas & acerbas cerebri passiones, Diuinam cognitionem atq; innocationem, & religiosam non perdidisse deuotionem, quàm inter eculeos ardentesque laminas & succensas craticolas insuperabili constantia Christianam non negasse fidem. Ibi enim quod infestat, exterius totum ingeritur, hic ipsa rationis instrumenta, ipsaque diuinorum & humanorum sensuum memoria quasi cellarium intrinsecus impugnantur, & qui eis præsidet animus, non aliunde nec alibi, quàm ex eis & in eis quibus iouari debuerat, dignioribus scilicet & sublimioribus, sibique pro sui subtilitate coniunctioribus sui corporis partibus attentatur. Horum alterum in reuerendis martyribus, alterum miramur in beato Hugone. Veruntamen hoc illi nec nonum, nec recens fuerat: In suæ nanque mentis excelsibus, quos utique crebros & sublimes habebat, relictis non solum cæteris, sed & semet sub se, supernam dulcedinem delectabiliter gustare solitus fuerat. Vnde etiam ad id recur rebat afflictus, quod incolumi fuerat dulcius. Apparet igitur, beatum Hugonem, sicut & sanctum, Iob, ideo tantis tribulationum procellis exagitatum, tantisq; dolorū fornacibus instar auri decoctum, ut & ad societatē sanctorū purior & clarior hinc exiret, & qd non superficie tenus, sed et totis medullis Deum dilexerat, mūdos agnosceret, dū ab eius inuocatione, nec doloris nec phrenesis uis eū ulla cōpesceret. Quid plora? In his usq; ad ultimum perseuerauit spiritum, erga suam Carthusiam, eiusque Priorem indignum, quod fine lachrymis nō scribimus, specialem dilectionem, eorum in tantis afflictiooibus memoria non carendo, demonstrans.

Cupiditas & uanitas.

Non fert ociosos sermones.

Crebros patitur mentis excessus.

Anno itaq; ab incarnatione Domini millesimo cētesimo tricesimosecundo, ætatis porrò suæ ad minus octogesimo, mense quarto, consecrationis autem itidem ad minus quinquagesimosecundo, Calendis Aprilis, sexta ante Palmarum Dominicam feria, circa Gallicinium beatus Hugo, inter sui tēporis episcopos operibus & fama singularis, pacata domo & cūctis referta bonis, cōmissa et ecclesia ac plebe trāquilla pace fruen te, migrauit ad Dominum, successorem substitutum iam sibi Carthusiensem, sicut diu multumque desiderauerat ante, relinquens. Seruatum est autem

Felicissime migrat à corpore.

tem corpus eius insepultum usque ad tertiam sequentis hebdomadæ feriam serenis diebus & calidis, ita ut nemo desideraret æstatem, mirantibus plurimis, quòd nec clementia aeris, nec circunstantis cõstipatæ æstu, nec cereorum calore tabesceret. Ad cuius uenerandas exequias tres accurrunt episcopi, Diensis Gratianopolitanus, Carnatinus, qui præcedenti die post secũdam quam ei in hac sua ultima debilitate uisitationem exhibuerat, uix tandem recesserat, rogans ut si breui deficeret, post eum, quod & factum est, protinus mitteretur. Statim uero, ut eius obitus fama percrebuit, accurrerunt non ex suo tantum episcopatu, sed ex remotis quoque regionibus innumerabiles populi, cereos ac diuersi generis oblationes afferentes. Omnis ætas, sexus, atque conditio deuotissime osculabantur pedes eius, intantum, ut sandalia ipsa, tanquàm tincta pellis saliua pariter & lachrymis obscurarentur. Nam & lactentes offerebantur paruuli, quo tam sancti corporis tactu aduersus omnia munirentur aduersa. Nonnulli etiam sandalia ipsa, ardentiori fide osculando, mordebant, aliquid inde ob sanctificationem secum ferre uolentes. Annuli ac nummi & res aliæ sancto applicabãtur corpori, ut eo sepulto, pro reliquiis haberentur. Aderant ex nostris & Calesiensibus atque Excubiensibus plures conuersi, sanctissimæ glebæ custodes assidui, monachorum quoque & clericorum cum ecclesiasticis apparatibus greges quàmplurimi. Tantus autem concursus undique fuerat populi, & tam grata cunctis etiam defuncti præsentia, ut uix tandem eum permiserint sepeliri. Denique quinta defunctionis die tertia, ut diximus, post palmas feria, deceperũt turbas promittentes quòd ipsum extra ecclesiam efferrent, ut eum liberius & intuerentur, & tangerent. Hac itaque spe exeuntibus, & ita ecclesia beatæ semper uirginis Mariæ, ubi sepeliendus erat, ex parte uacuata, obseratis protinus firmissimè ianuis, sacri corporis uenerandæ reliquiæ in præparato sarcophago cum multa reuerentia & ingenti lamentantium pariter & psallẽtium clamore ponuntur. Frequentia porrò turbarum circa sepulcrum eius modò rarior, modò densior ob spem diuinæ in se miserationis, propter ingentia beati uiri merita nunc usque perseuerat.

Deuotio populi erga sacrum corpus.

VITA S. VVALERICI ABBATIS, scripta fideliter à quodam eius prope æquali, sed rudi stylo, atque ea causa mutato per F. Lauren. Surium.

1. Aprilis.



Valericus uir uenerabilis, medioeri quidem fuit genere, sed fide & religione illustrissimus, quippe qui ab ipsa pene infantia à Domino præuentus fit in benedictionibus dulcedinis. Apud Aruernos habuit natale solum porrò adhuc puerulus ætate, sed mente grandæuus, oues parentis sui ad pascua ducere solebat. Accidit interim, ut audiret à uicinis, nobiliũ pueros ad scholas literis instituendos addnci solere. Ibi tũ ille magno incensus desiderio, tabellã sibi effecit, cum multa reuerentia à ludimagistro petit in ea Alphabetum sibi exarari, & literarũ significationem exprimi. Quod ut haud difficulter obtinuit, ad suas pascendas oues alacer regressus est. Interea res euenit memorabilis & admiranda. Cum enim gregem, paternum curaret in agris, assidua meditatione, licet inuito parente, non alphabetum modo, sed etiam totũ didicit Psalterium. Inde uerò cœpit sacras adire ædes, & intenta mente audiens quæ illic cantabantur, magis ac magis diuino compungebatur timore. Crescente autẽ in eo calore fidei, ut audiuit nõ procul abesse monasteriũ q̃d-

Eius patria.

Literas discit admirabiliter.

dam, in quo suus degeret auunculus, eius insistens uestigiis, eo se contulit. Porrò parens eius iussit, ut domum se reciperet. Respondit sanctus puer, se deinceps ad paternas ædes nunquàm rediturum. Ea res & stuporem & mœrorem eius patri attulit, multaque is animo cogitare cœpit, adhibitis etiam Abbatis & fratrũ consiliis, quonam pacto eum à monasterio educeret. Et fratres quidem cœperunt hortari beatum puerum, ut ad parentes rediret, & deinde quãdocũq; illi uisum esset, ad cœnobium reuerteretur. Addebãt blãdis uerbis etiam minas, & aliquot dierum ieiunia indicebant, ut sic animum eius terrerent. Sed ille melinri concepto consilio, tanquàm petra immobilis, in sua sententia persistebat, nõn immemor illius, quod Dñs Iesus ait: Qui amat patrem aut matrẽ plusquã me nõ est me dignus. & illius sententię Apostolicę: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio an fames? Cernens uerò Abbas pueri cõstantiam, & immotum animi desideriũ, cessit pietati & timori diuino, aitque ad fratres: Non abiiciamus hoc, quod nobis à Dño donatũ esse uidemus. Tũ uerò omnes propensa uoluntate & cũ gaudio spiritali eũ intro admittunt, promotũq; in clericũ, intra paucos dies præsẽte patre eius, sub regulari ordine, ut authoc loquitur, eũ cõstituunt. Cum ipsius uerò ætatis incremento, crescebat pariter & gratia spiritussancti, & cũ ctorum erga illũ amor & beneuolentia. Erat sanè corpore castus mente deuotus, sermone comis & affabilis decorus & amabilis adspectu, prudentia conspicuus, clarus temperantia, animi fortitudine robustus, iustitiæ ualde tenax, longanimis & benignus, patientia in uictus, humilitate mansuetus, charitate feruens, denique bonis operibus & gratia Dei plenus. Magna in eo morũ integritas & maturitas uisebatur, ut a confratribus suis tanquàm exemplar esset & norma uiuẽdi.

Nõ potest extrahi ex monasterio.

Matt. 10.

Ro. 8.

Virtutes eius

Inter hæc autem animo semper ad subliniora uirtutum exercitia adspirãs, cœpit, relicta patria & post habitis parentibus, peregrè uelle proficisci, idq; non mentis leuitate, sed Diuino eum amore perurgente. Abiit igitur ad monasterium beati Macarii, quondam Antisiodoreñ episcopi, quod in eius urbis uiridario quodã suburbano constructũ est, eoientẽq; idẽ antistes humaniter accepit. Ibi uerò per multũ tẽpus ieiuniis, uigiliis & precibus haud uulgariter incumbens, cælestem in terris uitã degebat, cumque eius uirtutũ fama longè lateque se diffunderet, quidam uir nobilis & opulentus, Bobo nomine, ad eũ, salutaris ab eo hauriendæ institutionis causa, deuotus accessit, ab ipsoque Dei famulo deuotius exceptus est. Tantum autem apud eius animũ tum prolatis è Diuina scriptura sententiis, tum fusis pro illo ad Dominum precibus effecit, ut omni mundi calcata gloria, uoluntariã Dei amore paupertatẽ complexus sit, & ne missa semel ad aratrũ manu, retro respicere uideretur, noluit domũ reuerti, sed cum magistro suo S. Vualderico pari religionis feruore Luxouium usque profectus est, ubi uenerandus & admodum sanctus, insignisque sacræ religionis cultor B. Columbanus, ex Hybernia insula ortus, ducentorum & uiginti plus minus monachorum pater morabatur: in cuius cœnobiis nemo sibi aliquid ceu proprium uendicabat: præter diurnos labores nocturnasque uigilias, omnibus omnia erant communia, idem uelle ac nolle, cor unum & anima una in Domino, atque tametsi nihil mundi bonius apud se haberent præter parcissimum & tenuem uictum, & corporis simplicia atque humilima indumẽta, at nihilo minus in Christo omnia possidebant, atque his deliciis & diuitiis contenti, uitam nitebant angelicam. Et de S. Columbani quidem uirtutibus & factis admirãdis si quis plura nosse uelit, cum

Petit monasterium Antisiodorẽ.

Venit ad Luxouien cœnobium.

Ionas Abbas scripsit uitã S. Columbani.

ea narratio à nostro instituto sit aliena, ad eruditi discipulorum eius discipuli Ionæ Abbatis, præclari sanè uiri opusculum perlegendum se conferat, quod ille de tanti patris uita conscripsit, Nos ad S. Vualerici res gestas explicandas reuertimur. Cum adhuc in Luxouiensi cœnobio ageret, humilitatis studio horti colendi curam suscepit, in quo sane tanta olerum cresce bat copia, ut fidem propè uincere uideatur. Accidit autem, ut in aliorum hortis pleraque omnia olera limaces & alii uermes deuastarent porrò S. Columbanus Vualerici curæ commissum hortum ingrediens, non solum nihil ibi à uermibus adesum reperit, sed omnia potius uirentia, amœna & inuiolata conspexit Facile autem uir Dei plenus animaduertit hoc non casu ita euenisse, sed humilitati, obedientiæ & fidei B. Vualerici tribuendum esse, licet is è diuerso non suis, sed fratrum meritis hortum defensum assereret. Perspecta itaque tanta eius gratia, beatus Pater Columbanus iussit eum inter probatos recipi monachos, quẽ alii tanquam nouitium inter pulsantes (qua uoce author usus est) statuendum censuerant.

Contigit indè, ut B. Columbano fratres sacris lectionibus instituente, & diuini uerbi semina inter illos spargente, de improuiso limen domus illius S. Vualericus calcaret. Ad eius uerò introitum B. Columbanus admirandæ suauitatis odorem persensit, cumque didicisset quisnam cum eo fuisset ingressus, fertur ita dixisse: Tu iure es Abbas monasterij & senior mihi diligende. Cum autem ab illo cœnobio sanctus Columbanus cum fratribus suis esset expulsus, persequente eum Theodorico rege, malè persuaso, à Brunichilde auia sua, qui tum Burgundionum regnum obtinebat, quemadmodum Austrasiorum Theobertus., pastores quidam eum locum sibi uendicarunt, sed B. Vualericus Domini uirtute profanis siue secularibus hominibus inde expulsis, cœpit locum sacrum restituere: iamque B. Eustachius à S. Columbano missus erat, ut illi cœnobio præesset, licet eius fines quosdam etiamnũ homines seculares occuparent, qui cum litem intentarent, B. Eustachius & generis & morum nobilitate uenerabilis, una cum famulo Dei Vualerico adeo illos efficacibus & mellitis sermonibus, Domino illi opem ferente, ab iam dictis cœnobij finibus amouit, ut nullum prorsus inter illos contentionis scandalum extiterit. Erat tum frater quidam, qui animi leuitate permotus, eos impatiẽter subsequi conaretur, & licet uir Domini blãdis eum uerbis coerceret, ille iussa eius magis etiam aspernatus est. Tum uerò ait ad eum uir Dei: Fili, noli sequi eos, ne fortè cum ignominiæ nota ad nos reuertaris. At ille in sententia perseuerans, cum aliis quibusdam secutus est abeuntes, orta autem inter illos contentione, lapidis ictu in manu percussus est, tantoque ex eo ictu dolore affectus, ut quoad uiueret, in eius manu uestigium eius remaneret. Nam digitus auricularis adeo contractus est doloris acerbitate, ut tandem radicitus exaruerit.

S. Eustachius è laicorũ manibus recuperat cœnobium

Prætetea uerò quidam è fratribus Vualdolenus nomine quodam desiderio inflammatus, petiit à B. Columbano copiam apud gentiles Christum prædicandi sociumque sibi eo in opere, fouendæ religionis causa, uenerabilem uirum Vualdericum adsciscendi. Cui beatus pater sic fertur respondisse, Tu quidem, fili, bono zelo duci uideris, sed noueris Vualericum magnũ esse apud omnipotentem Deum, Caue igitur, ne molestus ei sis, ne quam scandali materiam excites. Permisit uerò illi, ut eum sibi adiungeret, sed postea, ut uir sanctus prædixerat, euenit. Simul autem abeuntes, ad Clotarium regem peruenerunt, ab eoque locum ab hominibus remotum, quem incolerent, petierunt. Vbi autẽ ad locum quendã Ambianeñ uentum est cui comes Sigobardus præerat, accidit, hominem pro admisso facinore capite damnatum, iam in patibulo spĩritum reddidisse. Eum ut procul adspexit B. Vualericus, permotus animo, ut erat pietatis uisceribus plenus, celeri cursu ad supplicii locum contendit, & quã uis carnifices eum prohiberent, ne cadauer extincti hominis ullo modo contingeret, at ille intrepidus (perfecta enim charitas foras mittit timorem) restim scidit, & corpus exanime suis manibus in terram deposuit, eique incumbens, cum profusis lachrymis cœpit rogare Dominum, ut hominem excitaret. Non distulit pius Dominus audire preces ab ardentissimo amore profectas. Nam confestim cunctis adstantibus & ualde admirantibus, tanquam ex profundo somno euigilans homo, uitæ restitutus est incolumis. Tã uerò ingens miraculum ad præsidem perlatum est, cœpitque uir Domini suppliciter rogare eum, ut quem Dei benignitas uita donasset, iudicis quoque clementia prosequeretur, & potestatem misero faceret, quocunque libitum ei esset, discedendi. At ille sæuo furore inflammatus, denuò eum suspendi iubet. Cui uir Dei, Constat quidem, inquit, te iam semel de illo meritas maleficii pœnas repetiisse, itaque nisi me pariter cum illo suspenderis, quem Diuina potentia suscitauit non illum patiar auelli ex manibus meis. Quòd si uerò me exiguum Christi seruum tu fortassis exaudire noles, est mundi præpotens creator & Dominus, qui neminem se inuocantẽ contemnit, nosq; pro suis legibus certantes, pro sua solita benignitate modo exaudire non dedignabitur. His uerbis fractus comes, iussit hominem solui & dimitti, qui postea longo uixit tempore.

1. Io. 4.

S. Vualericus uita functũ excitat

Non putamus hoc loco prætermittẽdum, quemadmodum illustris & Deo deuota matrona Bertila, quæ multis eos beneficiis affecit, cum sagaci ingenio facilè perspexisset, Vualericum uirum esse admodum sanctum, obnixe ualde ab eo petierit, ut si contingeret ipsam illi esse superstitem, liceret ei corpus eius, tanquã pignus sacrum sepulturæ mandare. Cui sanè ille respõdisse memoratur, Hoc in Diuinæ positum est arbitrio uoluntatis. Fiat ergò, sicut & ubi illi uisum erit. Porrò Clotarius rex ex consensu Ambianensis antistitis, ità ut petierant, locum eis secretum largitus est, remotiori ab hominum consuetudine uitæ, & monastico instituto bene opportunum, quem antiquitus Leuconaum dicere consueuerant. In eo autem loco Ambianensis pontifex beatus Bernardus diebus Quadragesimæ Diuinæ solitus erat contemplationi uacare, ibidemque S. Vualericus à fratribus segregatus, in quadã cellula se inclusit, ut omnibus mundi huius curis post habitis pro more suo Diuina duntaxat & cælestia cõtemplaretur. Fratres uerò monasterium sibi construxerunt, & regis eleemosynis sustentabãtur, Situs eius loci commodissimus est. Nanque ab uno latere ex propinquo mari multã habet amœnitatem, ab alio uerò præterfluit piscosus fluuius Somna, atque illic super scopulos & saxa ingentia ab imo usque in sublime uisuntur structa ædificia, quæ admirandum præbent uicinæ regionis hominibus spectaculum. Porrò à parte tertia, quæ cæteris præcellit; humus est optima & ualde fertilis, & tam arboribus pomiferis quàm syluestribus, iisque & densis & speciosis, magno ambitu cingitur ad multam utique amœnitatem. Eo igitur in loco extra hominum strepitus latere quidem uoluit S. Vualericus, sed fama uirtutum & bonorũ operũ exẽpla præclara apud omnes passim eum celebrem & insignem reddebant, euenitque illi quod Dominus ait in Euangelio, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat

Clotarius rex ei pro cænobio locũ aptũ tribuit.

Situs eius cænoby.

Mat. 5

ceat omnibus, qui in domo sunt. Quemadmodum autem magnes lapis ferrum ad se trahit, ita etiam gratia Dei, quæ in sancti uiri uultu uerbisque & moribus relucebat, per multos ad uitæ eius piam quandam feruentemque æmulationem inuitauit & addnxit. Vbi hoc obiter dicendum uenit, uirtutes, quas per illum Dominus effecit, quotidieque efficit, tam multas esse, ut earum certus numerus iniri uix possit. Quo fit, ut illas duntaxat huic lucubratiunculæ intexuerimus, quas à uiris fide dignis & earum bene conciis aut perirus, quippe ab ipso sancto uiro & enutritis & institutis, auditione accepimus. Et certe quosdam ex iis diuersis uexatos morbis, sanitati restituit: è quibus unum nunc exempli causa proferemus.

Hinc habetur huius historia fides.

Blitmundus, qui etiam Gngus dicitur, apud Isaram fluuium ortus, ab antiquo humani generis aduersario percussus fuit adeo, ut membrorum omnium compagibus luxatis, sein pedes erigere non ualeret. Is ad beatum Vualericum adductus est, cumque in eius conspectum ueoisset, ait uir Dei: Hoc, inimice, facinus tuum est. Duxit autē illum ad atrium suum & imponens ei manum, luminibus ad cœlum erectis, a Domino obtinuit, ut, quemadmodum is ipse Blitmudus postea narrauit, ubicunque ille manum suam posueret, mòx dolor immanis, tanquàm per meatus uel poros quosdā erectus, ita penitus à toto eius corpore profligaretur, ut eadem hora solutis neruis, qui iam aruerant, manū ei porrigens uir sanctus, in pedes eum sanum & incolumen erexit. Tunc qui præ foribus aderant, nimio timore & stupore consternati, in præpotentis Dei laudes & gratiarum actionem, & S. Vualerici præconia & uenerationem eruperūt. Blitmundus uerò a sancto uiro postea ita præclare institutus & educatus est, ut ad eum locum tum porrò exædificandum, tum etiam gubernandum, secundus, & quidem dignus atque idoneus, Abbas creatus sit.

Curat Blitmundū

Vualdolenus autem, cuius superius mentio habita est, uictus & annonæ copiam à rege accipiebat. Interim quadam interueniente necessitate, eius fratres à B. Vualerico nonnihil farinæ petierunt. Ille more suo alacriter iubet illis, quod uolebant, porrigi, conuenienter illi sententiæ Saluatoris, Omni petenti te tribue, at tamen cum farinam adportarent, ait eis: Quę a nobis expetiistis fratres, ea quidem unbiscum hinc tolletis, sed credite mihi, nihil hinc cedet in usus uestros. Abeunt illi, apportant farinam ad patrem suum, sed, ut uir Dei prædixerat, e uestigio iubentur referre eo, unde attulerant. Multos uerò sanctus uir ex obsessis dæmones expulit. In iis unus erat tanto furore correptus, ut in corio insutus teneretur. Quem cum ad pedes eius abiecissent, ieiunio & oratione hominem curauit. Quoties autem tales ad eum deferebātur, in cellulam seorsum eos perducebat, seque ieiunio & præcibus affligens, Domino opitulante, miseris salutem obtinebat. Multis uerò eulogias transmittebat. Qui autē ad eius conspectum adducebantur, terribili uoce clamabant: Heu heu, iam nos ille noster torquet aduersarius, iam nos Vualericus inflammat.

Luc. 6.

Sanat dæmoniacū.

Inter alia sancti spiritus charismata, etiam donum prophetiæ illi non defuit. Nam quæ ab aliis clam gesta erant, culpasque absentium sæpe publice repræhēdit, ut tanto illos cautiores & ob alia perperam admissa uerecundiores efficeret, quanto certiores essent, nihil ēnrum ipsius notitiam effugere, quæ contra Dei uoluntatem, licet absentes, perpetrassent. Quod cum illi intellexissent, non ausi fuere quicquā eum celare, sibi ab eo de culpis admissis interrogarentur, sed palā eas illi edicebant. Contigit uerò duos germanos ad illum uenire feriis beatissimi pontificis Martini, quos ille obiurgans, dixit: Miror, qua temeritate ausi fueritis ante Missarum solennia bibere. At illi culpam fatentes suam ueniam petebant, & emendationem pollicebantur. Alium quendam Dominico die ad ipsum uenientē his uerbis compellauit: Non te decebat fili facere, quod hodie fecisti. Cum enim intra ædes tuas uestibus te indueres, adspexisti coniugem tuam, & illa non ignorans quid uelles, heminam plenam porrexit tibi, & tu ante Missam potare non dubitasti. Agnouit homo culpā suā, & se id fecisse doluit. Illustris quædam matrona sua horā prādij per puerū panē & lagenas uini illi misit. At puer edendi bibendique auidita te impulsus, partē sibi retinuit, reliqua attulit ad uirū Dei, qui Deo reuelante pueri frandē cognoscēs, Nos quidē, inquit, fili pro apportato munere gratias agimus, sed tu uide ne sis ausus quicquam sumere de pane illo & lagena, quæ tibi in quodam loco abscōdere uoluisti. Iā.n. in lagena serpens delitescit, & panis uenenū habet mortiferū. His auditis, intremuit puer, mox que reuersus, inueuit uera dixisse uirum Dei, itaque pudefactus, tremebūdus rediit ad illum, multū dolēs ob facinus improbū. Venit quidā ad hominē Dei, fistulæ morbo prope oculū laborās. Impressit ei uir sanctus crucis signū, & eum ad sua exequenda negocia iussit abscedere. Illo hæsitāte, ait uir Dei, Video te nō satis cōfidere de restituenda salute, uerū ubi domū redieris, iuscnlū tibi porriget uxor, quod caue ne sumas nec ulla alia, præter hoc crucis signum, tibi adhibeas medicamenta. Si secus egeris, uitio hoc liberaberis quidem, nec inde morieris, sed eius queddā uestigium tibi inhærebit, quoad uixeris. Quæ oīa sic, ut erat prædictū euenerunt. Venit homo domū, uxor ei iusculum obtulit, ille oblatum sumpsit, insuper quęcumque potuit extrahendi ueneni adminicula captauit, & mortē quidem euasit, sed luscus deinde permāsit. Lōgū est referre, quā multos ille hoc morbo uexatos curauerit, hoc tn̄ silentio premendū non est, quorqunt ad eū accessissent, non nisi crucis signo & saliua oris eius absque alio quouis medicamine ab illo fuisse sanatos.

Claret spiritu prophetico.

Reprahendit eos, qui ante Missā biberāt

Signo crucis solo uoluit morbidum esse contētum.

Morbidos solo crucis signo & saliua sua sanat.

Profectus aliqn̄ fuerat uir Dei ad principē quendā inde rediens ad cellā suam pedes, ut solitus erat, peruenit ad locū, quē Augustā uocant: (Vt autem hoc obiter dicamus, solebat uir sanctus, dum iter ageret, asello sedere humilitatis studio, sed ut magis etiam tum humilitati studeret, tum labore se afficeret, pedibus crebrò suis iter conficiebat.) Ad ripam autem fluminis truncus erat grandis, in quo diuersæ cernebantur imagines, terræ ualidissime infixus, eumque rustici superstitione gentili impense uenerabantur. Vbi id conspexit uir sanctus, mox incēsus zelo Dei, dixit ad pue rum suum, Fili mi, impelle hunc truncum in ruinam. Ille nihil cunctatus, manu eum contigit, & ingentē molem, quam uix multa hominu m turba magna ui euertere uel etiam securibus incidere posset, tanquā iam putrefactam, leui motu humi prostrauit. Cadens autem truncus cum ingenti fragore & strepitu, totus contritus & quassatus apparuit. Ea uerò res rusticis eius loci magnum & stuporem & mœrorem attulit, qui arreptis fustibus & armis, ut iniuriam dei sui uindicarent, certatim accurrerunt, factoque unanimiter impetu in hoiem Dei, extensis brachijs ictus & uerbera intētarūt. At ille, ut semp erat animo firmo & imp territo, sic eis dixisse fertur, Si Dominus uult isthuc, qđ minamini, pmittere, nemo uobis resistere ualebit. Quibus illi uerbis fracti, nutuque diuino repressi, ab illo recesserunt. Tū uerò sanct⁹ Dei sacerdos cœpit eos illstruere, ut relictis idolis, unūDeū oipotētē colerēt, sā tūq; suis sermonib⁹cōsecut⁹ est ut in eodē loco postea basilicam in honorem S. Vualerici extruxerint, iuxta fontē quendā, unde se uir sanctus lauisse dicit ubi multa beneficia fide recta poscētib⁹ diuinit⁹ pstātur.

Rusticos gentiles cōuertit.

Vrsinus puer, peclaris editus natalibus, germanus frater Mauronti nobilissimi uiri, præcipui inter aulicos proceres, sed eo nomine uel maximè illustris, quòd pro Christi amore sponsam forma egregia contempsit, omnique huius mundi fastu & dignitate reiecta Christi Domini uestigia sectabatur. Huius ergo frater Vrsinus puer ad posteriores corporis partes ulcus accepit ualde periculosum, unde certa propemodum mors illi impendere uideretur. Porrò eius pater ad fidem amplectendam animo erat præduro & inflexibili. At tamen curatum est ab iis, quorum mēs erat sanior & fides robustior, ut is puer ad sancti patris cōspectum adduceretur. Qui cum ulcus suis contrectasset manibus, mox sanatum est.

Vlcus periculosum sanat.

Vir quidam nobilis uenit ad uirum Dei, rogans ut filium eius Andebertum dysenteria iam diu laborātē curaret. Addidit autem non tam uiuere eum, quàm doloribus confici, & extremam horam cupidè expectare. Quòd si id facere nollet, saltem non dedignaretur eius corpus sepulturæ tradere. Cui uir beatus respondit: Qui Lazarum quatriduanum & iam fœtentem excitauit è tumulo, etiam hunc adhuc uitalē trahentem spiritum, licet tenuiter admodum, non difficulter poterit incolumem tibi restituere. Cumque eū suis sacris tetigisset manibus, is, qui per multos dies nihil esculentum sumpserat, fertur exclamasse, petissetque à patre suo, ut quamprimum cibus ipsi præberetur: pauloque post, qui parentum manibus ad Dei seruum allatus fuerat, iam lætus & alacer cum patre suo eques domum reuersus est.

Ioā. 11

Illud hic omittendum non est, quemadmodum uirum sanctum etiam num mortalem & in terris degentem præpotens Deus ultus sit, qua ex re perspicuè licebit animaduerti, quī Christi seruos offendit, non illos modo, sed etiā habitantē in eis Dominum ad indignationem prouocare. Vnde tanto magis formidanda est ira iustorum, quanto certius constat in illorum pectoribus præsentem adesse æquissimum iudicem Deum. Cum enim uir sanctus ab eò loco, quē Caldem uocant, hyberno tempore ad suū monasterium rediret, in ipso itinere ob nimiā frigoris acerbitatem ad presbyteri cuiusdam domicilium, cū sociis sese calefacturus diuertit. At illi, qui tantū hospitem summopere uenerari & reuerenter excipere debebāt, ut eius sacris sermonibus instrui mererentur, ad turpia & obscœna iactanda uerba, una cū eius loci iudice, prorumpunt. Ille contra, uti consueuerat, putridis & corruptis hominum uulneribus salubria cælestis uerbi cataplasmata adhibebat, aitque ad illos: Non audiuistis filij, illud ex Euangelio, De omni uerbo ocioso reddituros nos rationem in die iudicij? Ea oratione nihil il li permoti, contempto uiro Dei multo etiam fœdiores & impuriores uomebant sermones. Tum ille: Volui quidem, inquit, in tam acri frigore nonnihil corpusculum meum ad ignem refouere, sed uestræ id nō sinunt linguæ impurissimæ, quæ me etiam frigore afflictum hinc abire compellunt. His dictis, excusso in eos pedum suorum puluere, abscessit. Eccè autem in procaces & spurcos illos mox ultio diuina grassatur, & presbyter quidem repente utroque orbatus est lumine, & iudicis membra genitalia computruerunt. Tum illi præsentem Dei uindictam malè experti, conātur uerbis supplicibus ad se uirum sanctum reuocare, sed frustra. Et alter quidem cæcus permansit, alter uerò, contracto corpore & putrescente inguine, extinctus est. Ita nimirum uoluit Deus ulcisci læsum fidelem seruum suum, cuius omnis uita compunctione & diuina gratia plena fuit. Nanq; à primis ætatis initiis corporis seruauit integritatem, humilitate uerò & benignitate tanta fuit, ut humanum modum excedere uideatur. Quoties ille uel ad discipulos instituendos sermonem habuit, uel spiritu psallens & mente ad cælum suspexit, uel humi prostratus Deo preces obtulit, toties per eius ora sanctæ compunctionis manabant lachrymæ.

Iusti nō sunt offendendi.

Matt. 12.

Vltio diuina in obscœna loquentes.

Catalogus uirtutum eius.

Quis uerò enumerare sufficiat, quot ille noctes insomnes transmiserit, furtiuas easque prolixas preces inter densas uepres & in depressis uallibus fuderit? ut illas interim omittam peculiares, & bene lōgas, quas in clauso cubiculo, soli Deo uacans, crebrò fecit. Lectus eius ex uirgis contextus, uili operculo tegebatur. Vestes lineas respuebat. Preces horarias & cœnobitico & Gallicarum ecclesiarum ritu accuratè persoluebat. (hoc enim mihi significare uidētur uerba authoris, quibus ait, eum cursum tam monasterialem quā Gallicanum, magno studio indesinenter celebrasse) iis absolutis, imbecilla membra tandem exiguo fouebat somno. Hoc autē illi propositū semper fuit, ut ne quod tempus ociose transmitteret, sed semper aut lectioni, aut orationi, aut operi manuario esset intētus, cumque erga omnes liberalis, benignus & humanus esset, magis tamē erga pauperes & egenos: idq; adeò, ut etiā de suis humeris detractū uestimentū eis tribueret, alimenta quoque & cæteras monasterii facultates de crastino nihil cogitans, petentibus elargiretur. Qd si fratres ea re contristatos uidisset, blandis & consolatoriis eos sermonibus animabat, ita dicēs: Filii, isthuc secemini, idque pro comperto habeatis, quicunque prompto animo necessaria petentibus tribuerit, quicquid à Domino necessarium petierit, citius id illum impetraturum. Neque id uerbis solis, sed etiam rebus ipsis confirmabat. Nanque & ipso orante & Domino subministrante, abundè fratribus eius omnia suppeditabant.

Ocium fugit.

Benignitas in pauperes.

Tātæ autem lænitatis fuit, ut auiculæ indomitæ crebro ex eius manibus cibum sumpserint absque ulla formidine, digitisque illius, quoties libitum ei esset, se attrectari præmiserint. Cumque aduentarēt fratres & obstupescerent, auesque nonnihil auolarent, dixit ad fratres: Fili non faciamus eis iniuriam, sed sinamus eas paululum satiari ex his micis. Tum uerò fratribus retrocedentibus, certatim illæ aduolabant, ut annonā de sancti patris manibus caperent more suo. Erga fratres quoque tanta erat humanitate & clementia, ut si quempiā ex iunioribus ob perpetratas culpas flagellari iussisset, crebro tamen id fieri uetarit, acritèque illum ad se, blāde leniterque admonuerit, ut deinceps caueret sibi, cogitaretque quas iam merito luisset pœnas: in præsens autem hac affectus uerecundia, illæsus abiret, & in posterum nihil uerberibus dignū admitteret. Atque hac sane ratione plures ille retrahebat ab rebus illicitis, quàm multorum possent uerbera, abirato animo profecta.

Auiculæ ei familiares.

Quod ad corporis formā attinet, uultus ei erat hilaris, sermo compositus, statura procera, gracile corpus manus tenues digiti oblōgi, oculi uenusti, adspectus suauabilis, facies ualde placida, sed pallens, confectaq; macie, quippe cum non raro tota septimana nihil cibi caperet, Dominicis exceptis diebus, & neque uinum, neque siceram, neque quicquam, quod ebrietatem posset adferre, potaret, interim nihilo minus ad hospitū aduentum, sola eum perurgente charitate, de huiusmodi potionibus degustans, atque ita etiam inedia corpus afficiens, ut tamen suæ functioni nunquam deesse uideretur. Porrò quando per eum Dominus uarijs affectos morbis curabat, uel res occultas & futuras prædicabat, uidere licebat genas eius roseo perfusas colore, & fulgore micantes admirabili, ut eo argumento perspicue posset animaduerti, eius dicta & facta authorem habere spiritum sanctum.

Corporis forma.

Ieiunia diuturna ualdè.

Iam aduentabat tempus, quo post multos pro Deo susceptos labores, ad beatum & sempiternum huius uitæ terminum uenturus erat. Itaque cum die quodam Dominico ad suum monasterium reuertisset, abijt ad uerticem montis, ubi arbor erat undique uepribus cincta quo in loco furtiuas illas, de quibus ante diximus, Deo preces offerre consueuerat. Aderāt autem illi fratres quidam, in quorum præsentia certum designauit locum unius capacem hominis, aitq; ad illos: Vbi de hac uita, Deo uolente, tandem decessero, hoc in loco me sepeliatis. Proximo inde Dominico die, carnis sarcina deposita, uictor migrauit ad Christum, atque iuxta illam arborem, ubi ipse iusserat, summo cum honore sacrum eius corpus humatum est. Ad illam antè arborem, ut ipse retulit, S. Bernardus episcopus sanctorum reliquias suspendere solebat: quod uir Domini non aliunde quam ea diuina reuelatione didicerat. Satis autem ea his apparet, & diem obitus & locum sepulturę suę uiro sancto diuinitus indicatū fuisse. Quę uerò post eius obitum diuina potentia miracula effecerit breuiter annotabimus, sed ex multis pauca duntaxat referendo, neque ea fabulosa, sed quæ à ueridicis testibus confirmata didicimus, maximè quæ uir reuerendus & eruditus Ragnebertus Abbas pio studio, multo labore & sermone copioso quidem, sed admodum simplici conscripsit.

Designat locum sepulturæ suæ, & moritur.

Abbas Ragnebertus.

Puella quædam triennij fermè spatio oculis orbata fuit. Eam parentes ad locum, ubi uirum Dei humatū diximus, adduxere. Ad cuius finem cum appropinquaret, ait: Quid est hoc, quod illic procul luce clarius splendere conspicio? Responsum est ei, hoc esse domini Vualerici oratorium. Ita illa se sentiens illuminatam, gratias egit Deo & sancto Vualerico, domumq; rediju. Iuxta eum locum, quem supra diximus Augustam uocari, ubi truncum illum, quem ceu idolū suum colebant rustici, iusserat uir sanctus euerti, pro quo templum in Dei nomine uiro sancto erectum fuit: iuxta illum ergo locum dum quodam die aliquot fœminæ iter haberent, una ex eis alias antecedens, ibi preces fudit: ac deinde ad socias ait: In hoc sacro loco descendite è curru, & orate pro peccatis uestris: & paululū resumptis uiribus, hausto potu, cum gaudio ad destinatum pergamus locum. At illa, quæ inter eas prima ria esse uidebatur, contemnens eius monitionem, cū filia cœptū persequebatur iter. Interim dum mutuo inter se colloquuntur, filia non sine stomacho dicit ad matrem: O mea chara parens, itáne habitatores loci huius eum hic ueneratione prosequūtur iam uita functum, quem nos ante paucos annos sedentem asello & habitu contemptibili cernebamus? Respondit mater Huiuscemodi hoc loco celebrem uolūt agi memoriam rustici, cuius nobis actus uiles & despicabiles uidebātur. Dumque id genus ultro citroque iactantur stulti & temerarij sermones, filia sentit crura sua, tanquam paralysi affecta, immani dolore torqueri: moxque cū mœrore indicat id matri. Stupent ambæ, tandemque statuūt ea causa isthuc accidisse, quòd noluissent preces fundere in loco memorato. Itaq; magno timore correptæ, cum ingenti humilitate ad idem uiri Dei oratorium reuertuntur, ibique omni fastu & elatione compressa, tandiu cum lachrymis prostratæ rogant ueniā cōtemptus sui, donec miserante Domino, sanitas filiæ restituta est.

Caeca uidet.

Vltio in obtrectatrices sancti uiri.

Accidit autem, ut ex sancti uiri cœnobio monachi discedere compellerentur. Cumque id fratres deseruissent, S. Bernardus Episcopus B. Vualerici sacrum corpus ad suam Ambianensem ciuitatem transferre nitebatur. Verum ubi facta oratione corpus effodi iussit, nihil potuit proficere. Tum ille, Oremus, inquit, Dominum, uereor enim, ne simus propositi nostri effectū habituri. Orant igitur attentius, & bis terque admouēt manus sacro corpori è terra leuādo, sed illud prorsus sentiunt immobile. Sicut enim uiuens eam solitudinem sanctus Vualericus dilexerat ita uisus est & defunctus ab ea nolle auelli. Decreuerat enim præpotēs Deus, ut Blitmundus, quem uir Dei, ut supra dictum est curauerat, qui tum in Bobiensi monasterio sub Attala Abbate regulariter uiuebat, & ab eodem crebro postulabat, ut ei faceret potestatem eundi ad eum locum, in quo B. Vualericus conditus esset, oportuno tēpore monasterium instauraret. Perseuerāte enim Blitmundo in prece, B. Attala in morbum difficilem incidit: & cum die quodam iret ad ecclesiam, imbecillia membra eius Blitmundus sustentabat: ad quem sic ait Abbas Attala: Fili mi, quod crebro à me petisti, id tibi modo permissum esto. Ille uero non satis intelligens, quid sibi uellet, ait ad eum: Quo me iubes ire pater? S. Attala respondit, Ad locum S. Vualerici, ut sæpè postulasti, habeas proficiscendi licentiam: Video enim illum in immensa claritate. Paulo pòst S. Attala migrauit ad Dominum, & Blitmundus in Galliam ueniens, locum S. Vualerici, fretus ope Clotarij regis & Ambianensis episcopi, egregiè instaurauit, eique aliquandiu Abbas cum multa laude præfuit: ubi Dominus usque in præsens multa largitur beneficia meritis & intercessione fidelis serui sui Vualerici: qui uiuit & regnat Deus trinus & unus per infinita secula seculorum, Amen.

Corpus S. Vualerici immobile.

Blitmundus Abbas

EGREGIVM MARTYRIVM S. Amphiani, quem alij Apphianum uocāt, Itemque Aedesij fratris eius authore Eusebio Cæsareensi Eccles. Historiæ lib. 8. cap. 14. & 15. interprete doctiss. uiro Iohanne Christophorsono, Angliæ Episcopo.



Maximinus Cæsar, qui suisipsius uiribus ac manu imperium occupauerat, perspicua odij & impietatis erga Deum, animo suo tanquā naturaliter insitæ & innatæ, indicia omnibus commōstrans, persecutionem magis generalem, quā superiores Imperatores, contra nos instituit. Proinde cum perturbatio & cōfusio non exigua illa quidem omnibus impēderet, & alij in alia loca essent dispersi, sedulòque periculum euitare studerent, & grauis commotio ubique passim peruaderet: quæ orationis & dicendi facultas, ad diuinū amorem & libertatem, fidei in Deum confessione, beati martyris Apphiani digne explicādam satis idonea reperiatur? Qui quidem in festo, quo gentiles Heccatæ sacrificare solent omnibus Cæsareæ ciuibus admirabile fuæ in Deum solum pietatis exemplar proposuit contemplandum, neque tamen adhuc uigesimum ætatis suæ annum egit. Qui primum Beryti quo liberalibus humanioris literaturæ disciplinis erudiretur (quippe fuit parentibus, qui mūdi diuitijs affatim circumfluebant, ortus) longo tempore commoratus, incredibile dictu est quo pacto in tali tamque uitiosa & corrupta ciuitate, iuuenilium cupiditatum impetus penitus deuicerit, & neque præ ætatis flore, quo iam corpus uiguit, neque præ familiaritate & necessitudine adolescentulorum, quibuscum uixit, mores deprauatos combiberit, sed temperantiam amplexatus, modeste, sobrie & pie secundum eam religionem, quæ est Christianorum propria uitam traduxerit instituetitque. Quod si patriæ illius mētionem facere oporteat, & illam ob illum generosum pietatis athletam ea ea edituri

2. Aprilis, teste Eusebio sed Latina Martyrologia habent 5. Aprilis.

Castissima S. Apphiani adolescētia

editum ornare,hoc plane efficiemus nec immerito.Si quis igitur Pagas Lyciæ non obscuram sanè ciuitatẽ oouit inde hic adolescens ortus erat:qui post reditũ à schola & institutione,qua fuisset apud Berytum educatus,patre illius iam principatum totius patriæ occupante,uitæ coosuetudinem, qua cum patre & alijs cognatis utebatur propterea quod illi animum neuti quam inducerent,ut secuodum pietatis instituta uitã degerent,ferre non poterat,sed tanquam diuino spiritu correptus,& naturali quodam , immo cœlesti & uerò sapientiæ amore inflammatus,altiora animo cõplexus, quam quæ falsa & umbratilis mundi gloria fert blandis corporis lenocinijs repudiatis clam amicis & familiaribus suis aufugit : & oequaquam lumptuũ,qui ipsi ad uitam necessario suppetere deberent ullam curam habens propter spem & fidem in Deũ fuit à diuino spiritu ad urbem Cæsaream tanquã manu deductus:in qua martyrij corona , quæ est merces pietatis ei præparata fuit.

Paga, patria Apphiani.

Fugit parentes,& uenit Casaream,ubi à Pamphilo martyre sacris est literis erudit?

Dum erat nobiscum una ex sacris literis exiguo illo temporis spatio,quo uixit,tãtum percepit fructus, quantum à quoquam percipi poterat:& disciplina ad pie uiuendum aptissima seipsum exercens, attentissimè etiam ad mortem muniuit.Quinetiam qualem oi tæ exitum declararit,quis est qui in eum intuendo nõ obstupesceret? Aut quotusquisque rursus est, qui eius animi fidentiam,liberam mentis celsitatem,constantiam,& maxime omnium fiduciam, & conatũ ipsum in quibus argumenta uere in Deum pietatis & lerueũtis spiritus,qui planè supra hominem putãdus est,per spicue apparuerunt,non fama & auditione assecutus optimo iure admiraretur? Nam cum tertio anno per secutionis nostræ, regnãte Maximino, secũdus in nos cieretur tumultus , & tyranni literæ tum primum ad Vrbanum perlatæ essent, ut omnes cuiusque generis & ætatis (magistratibus in quaque ciuitate omni cura ac studio in eam rem incumbentibus) dijs eorum immolarẽt, & præcones per totam urbem Cæsaream uiros cum uxoribus & liberis ad idolorũ delubra ex edicto presidis conuocarent,& tribuni item quenque ex scripto nominatim appellarent (unde omnia loca inexplicabilibus miseriarum fluctibus redundabant) iste,quem dixi, Apphianus,nemine, quid esset facturus,ei conscio,clam nobis,qui io ædibus cum illo eramus,clam etiam uniuersa præfidis cohorte, fidenti animo ad Vrbanum iam sacrificantem accedit, atque audacter & absque formidine eius dextram præhendens,extemplo ab immolando coercuit, prudenterq; admodum & grauiter eum diuina quadam animi confessione & alacritate ab errore desistere hortatus est. nam parum tectum esse,& uno & solo uerò Deo relicto idolis & dæmooibus hostias offerret.Istud planè, ut uidetur, adolescentulus aggressus est , diuina ui & potentia ipsum ad hanc rem impellẽte,& pet facinus ab illo admissum pene in aures omoium inclamante, tantum abesse ut Christiani,qui hoc oomẽ uere usurpant,à pietate in Deum omnium authorem , qua semel sunt imbuti,abducantur,ut non modo minas terrores & omnia suppliciorum genera,quæ eosdem lequi solent, strenue superent:sed deinceps etiam magis fidenter loqui,& lingua ingenua ac neutiquã oietu hęsitante,fidem libere cõfiteri,&,si fieri posset,etiã persecutores ipsos & carnifices ab ignorationis cæcitate auocare, & ad unum solum Deum agnosceodum impellere audeaot.Hac igitur de causa iste,de quo io stituitur oratio,confestim (quod uerisimile erat homini in tali facinore depræhenso eventurum) à præfecti stipatoribus,tanquam agrestibus beluis in eum furentibus dilaniatus & infinitis plagis toto corpore, quas fortissimè sustinebat,excrociatus,ad tempus in

Apphiani fortitudo egregia.

Germana Christianorũ uirtus.

Apphianus dire cruciatur.

carcerem concluditur.In quo unum diem noctemq; utroque pede compedibus,ad cruciatum paratis, longe à se mutuo distento diuexatus , postridie ad iudicẽ educitur. Ac simulatque compellebatur ad sacrificandum,restitit,& summam animi tolerantiam ad ærũ oas horrendosque dolores ferendos monstrauit:adeo ut carnifices latera eius non semel atque iterum, sed sæpius ad ossa usque & intima uiscera dilacerare, plagas & uerbera in os & ceruicem infligere pergerent, uti uultus eius uerberũ uibicibus intumescens,ab ijs, qui illum probe & accurate ante de facie nouissent, oe agnosci quidem amplius posset.

Verum cum ne huic quidem dolorum cumulo ulla ex parte succumberet , tortores ex mandato præsidis,pedes lino tincto oleo eoque incenso obuoluẽtes afflictarunt. Vnde quantos & quam graues dolores beatus ille exhauserit,mihi uideor non posse dicẽdo exprimi. Peruasit enim per carnes illius, easque absũpsit,& in ossium penetrauit medullas usque adeo, ut totius corporis humor, instar ceræ tabefactus,liquesceret,destillaretque.Cæterum ne in his quidem cruciatibus dimisit animũ,sic ut iam aduersarij & carnifices incredibili eius tolerantia, quæ communem hominis naturam longe superauit,ferè defessi essent:un de rursus in uincula compingitur.Triduo post ad iudicem denuo productus & eandem pietatis confessionẽ libere exprimens, licet iam deinceps prope mortuus esset,maris tamen fluctibus submergendus traditur. Miraculum aũt, quod statim post est consecutum, si à nobis commemoretur,uerisimile est nullam fidem habiturum,apud eos prẽsertim,qui eadem oculis minimẽ ipsi conspexerunt.At licet homines uix fidem illi adhibituros satis intelligamus, ratio tamen non patitur,quin omnino rem,ut gesta est,scriptis prodamus: quippe cum omnes (uere dixerim)qui Cæsaream tocolunt,eiusdem testes habere uideamur:nulla enim ętas Cæsareẽsium ab isto admirabili spectaculo absuit. Simul atque igitur sanctissimum illum & beatissimũ Christi martyrem medio mari , utillis uidebatur,in profundissimos uortices coniecerant,eximprouiso tãta procella, non usitata illa quidem, tanta etiam turbatio, non per mare solum, sed per uniuersam continentem se diffundebat,ut cum terra, tum tota ciuitas eius impetu & uioleotia concuteretur,atque una cum isto mirando & repentino terræmotu ipsum mare martyris cadauer, utpote tam factum pondus sustine re non ualens,ante portas ciuitatis eijceret. Huiusmodi igitur sunt res gestæ sancti Apphiani,qui die Paratceues,hoc est,secundo die mensis Xantici,i.ad quartum Nonas Aprilis,martyrio occubuit.

Supplicium imane.

Eodem tempore,iisdemque ferè diebus in ciuitate Tyriorum adolescens,nomine Vlpianus,post acerbissimas plagas & uerbera grauissima,in pellem bubulã iam nuper extractam,cum cane & aspide inuolutus, præceps in mare deijcitur.Quapropter uidetur mihi merito post res,Apphiani,in martyrio gestas,a sermo ne nostro recensendus.Non longo tempore post Aedesius, non solum Apphiaoi secũdum Deum,sed etiã secundum sanguinis coniunctiooem ex patre germanus frater, germana ferè & similia cum illo tormenta perpessus,post infinitas fidei confessiones,post diuturnas uinculorũ afflictatiooes,post latam à præside sententiam , qua ad metalla in Palestina erat damnatus, post uitæ rationem, quam pallio uestitus more philosophi (etenim plus politioris eruditioois, plusq; cogoitionis in philosophia fuerat , quã frater,adeptus) sanctissimè traduxerat,tandem cum iudicem in Alexandria sentententiam de Christianis pronuociantẽ uideret , & plus æquo in eos furentem (qoippe uiros interdum graues & modestos uarijs igoominiæ notis afficit

Cap. 15 Vlpianus martyr. Aedesius hic etiam Pãphili martyris fuit discipul?. Is iudex Hierocles fuit,totius Aegypti administrator.

affecit, interdum & mulieres summæ continentiæ, & uirgines, quæ sua sponte Dei cultui se consecrauerant ad turpem ipsarum cōtumeliam lenonibus tradidit) idem cum fratre aggressus est. Et quoniam illa facino ra intoleranda ei uidebantur, fidenti & erecta animi magnitudine accedens ad iudicem, turpitudinis & ignominiæ, quam cum uerbis, tum rebus ipsis præstitisset, eum coram coarguit. Vnde uarijs tormētorum cruciatibus diuexatus (quæ quidem constanter & sedate admodum pertulit) ad extremum fuit in mare proiectus, & eundem cum fratre exitum consecutus.

VITA S. NICETII LVGDVnensis Episcopi, Authore Gregorio Turonensi, Cap. 8. in Vitis Patrum.

Aprilis. 2.



PRæsentiæ diuinæ bonum, quod plerunque regno suo prouideat quos adsciscat, ipsa sæpius sacræ lectionis testantur oracula, sicut ad Ieremiam eximium uatem cœlestis eius mystica deferuntur eloquia, dicentis: Priusquam te formarem in utero, noui te: & ante, quam exires de uulua, sanctificaui te. Et ipse Dominus utriusque conditor Testamenti, illis, quos largitur hilaris agnino decoratos uellere suis locat à dextris, quod ait? Venite benedicti patris mei, percipite præparatū uobis regnum à constitutione mundi. Sed & illud uas electionis beatus Apostolus: Quos, inquit, præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Nā & de Isaac Iohanneque qualiter nascerentur ut quid agerent, & nomen & opus prædixit & meritum. Sic & nunc de B. Nicetio ipsa illa prisca miseratio pietatis, quę immerita ditat, non nata sanctificat, & omnia prius, quam gignantur, & disponit & ordinat, qualiter sacerdotalis gratiæ infulis floreat in terris, prius genitrici uoluit reuelare. De cuius uita retinetur quidem exinde libellus nobiscum, nescio à quo compositus, qui multas quidem uirtutes eius pandit, nō tamē uel exordium natiuitatis conuersationisque eius, uel seriem uirtutum declarat ad liquidum. Et licet nec nos omnes eius uirtutes inuestigauerimus, quas per eum Dominus uel occulte operari est dignatus uel publice, tamen quæ ad priorem authorem non peruenerūt etsi rusticiori stylo pandere procurauimus.

Iere. 1

Matt. 25.

Rom. 8

Ge. 17.

Luc. 1.

Parentes S. Nicetij

Igitur Florentinus quidam ex senatoribus, accepta Artemia coniuge, cum duos iam haberet liberos, ad episcopatum Ianubensis urbis expetebatur, & re iam obtenta, cum principe domum reuertitur, coniugiq; quæ egerat, nunciauit. Quod illa audiens, respondit uiro, Desine, quæso, dulcissime coniux ab hac causa, & ne quæsieris episcopatum urbis, quia ego ex conceptu à te sumpto episcopum gero in utero. Requieuit uir sapiens, audita uxore, rememorans illud, quod diuina quondam uox principio fidei nostræ Abrahæ præceperat. Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi uocem eius. Denique impletis pariendi diebus, mulier enixa est puerum, quem quasi uictorem futurum ūndi, Nicetium in baptismo uocauit, eundemque summa nutritum diligentia, literis Ecclesiasticis mandauit institui. Defuncto autem patre, hic cum genitrice iam clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat, intelligens cō motiones corporeas non aliter nisi laboribus & ærūnis opprimi posse. Quodam uerò tempore cū adhuc in domo ipsa degeret orta est ei pustula mala in facie. Quod uirus inualescens ac excoquens, fecit puerum

Ge. 21.

desperatum. Sed mater eius iugiter, inter sanctorū nomina beati Martini nomē pro eius salute peculiaritus inuocabat. Cumque per biduum puer iacuisset in lectulo clausis oculis, & nullum uerbum consolationis matri lamentanti proferret, sed potius ipsa genitrix inter spem metumque titubans, iuxta ritum exequiarum necessaria funeris præpararet, secunda die ad uesperum aperiēs oculos, ait, Quo iuit mater mea? Quæ statim adueniens, ait, Ecce adsum, quid uis fili? Et ille, Ne timeas, inquit, mater, beatus enim Martinus super me Crucem Christi faciens surgere me iussit incolumem. Hæc effatus, statim surrexit à lectulo, geminauitq; uirtus diuina miraculi huius gratiam, & ut Martini panderetur meritum, & ut hic, quia futurus erat Pontifex, à contagio saluaretur. Testis enim fuit huius causæ uisa cicatrix eius in facie.

Mater eius S. Martinum inuocat, & curatur.

Efficacia signi S. Crucis

Aetate quoque iam tricenaria presbyterij honore præditus, nequaquam se à labore operis, quod prius gessit, abstinebat, sed semper manibus proprijs opera batur cum famulis, ut Apostoli compleret præcepta, dicentis: Laborate manibus ut habeatis unde tribuere positis necessitatem patientibus. Illud omnino studebat ut omnes pueros, qui in domo eius nascebantur, ut primum uagitum infantiæ relinquerent, loqui cœpissent, statim literis doceret, ac psalmis imbueret, scilicet ut primo ingressui tali iungeretur psallentium, ut tā antiphonis, quam meditationibus diuersis, pro ut deuotio flagrabat animi, Deo seruire possent. Castitatem autem non modo hic diligenter erat custodiens, uerumetiam custodiendi gratiam alijs iugiter prædicabat & à pollutu tactu & uerbis obscœnis, ut desisterent, edocebat. Nam recolo in adolescētia mea cum primum literarum elementa cœpissem agnoscere, & essem quasi octaui anni æuo, illeq; indignū me lectulo locari iuberet, ac paterna dilectionis dulcedine ulna susciperet, oram indumenti sui articulis arripiens, ita se colobio concludebat, ut nunquam artus meos beata eius membra cōtigerint. Aduertimini, quæso, & aduertite cautelam uiri Dei, qui si sic ab infantuli artubus, in quo nulli adhuc esse poterant stimuli concupiscentiæ, nulla incitamēta luxuriæ, ne ab eis tangeretur, abstinuit, qualiter de loco, ubi suspicio luxuriæ esse potuit, ille refugit? Erat enim, ut diximus, castus corpore, mundus corde, non in scurrilitate uerba proferens, sed semper quæ Dei sunt loquens. Et cū omnes homines in illo cœlestis charitatis uinculo diligeret, matri propriæ ita erat subditus, ut ei quasi unus ex famulis obediret.

Eph. 4.

Castitatis studium ingens.

Denique ægrotante grauiter Lugdunensi Antistite in urbe Parisiaca, cum à Childeberto seniore magno amore diligeretur, uoluit Rex usque ad eius lectulum proficisci ac uisitare infirmum. Cui uenienti ait Episcopus Optime nosti, ò pijssime, quod tibi in omnibus necessitatibus tuis fideliter seruierim, ac quæcū que iniunxisti deuote impleuerim. Nunc precor, ut quia tempus resolutionis meæ adest, nō dimittas me ab hoc mundo cum dolore discedere, sed unam petitionem, quam supplico, libenter indulgeas. Et ille, Pete, inquit. nam quod uolueris obtinebis. Rogo, ait, ut Nicetius Presbyter nepos meus, Ecclesiæ Lugdunē si substituatur episcopus. Est enim, ut mei testimonij uerba proferunt, amator castimoniæ, dilectorque Ecclesiarum, & in eleemosinis ualde deuotus, & quæcū que seruos Dei decent, & operibus gerit, & moribus. Rex Fiat uoluntas Dei. Et sic pleno Regis & populi suffragio, episcopus Lugdunensis ordinatus fuit præcipuus concordiæ ac pacis amator. Qui si læsus fuisset ab aliquo, statim aut remittebat per se, aut per alium insinuabat ueniam deprecari. Nam uidi ego quodam tēpore Basilium presbyterum missum ab eo ad Arinen

S. Nicetius creatur Ludgunen. episcopus.

Armentarium Comitem, qui Lugdunensem urbē his diebus potestate iudiciaria gubernabat dixitq; ad eū Pontifex noster causæ huic, quæ denuo mouetur, dato iudicio terminum fecit: ideoq́ne commonet, ne eā itetare præsumas. Qui furore succensus, respondit Presbytero: Vade, & dicei: Quia multæ fuut causæ in meo arbitrio positæ, q̄ alterius iudicio finiēdæ *erunt. Regressus Presbyter, quæ audiuit Simpliciter exposuit. Sanctus uerò Nicetius commotus contra eū, ait: Verè, inquam, quia eulogias de manu mea non accipies, pro eo quod uerba, quæ furor exegit, meis auribus intulisti. Erat autem conuiuio recumbēs, ad cuius & ego læuam cum adhuc diaconatus fungerer officio propinquus accubueram. Dixitque mihi secretius: Loquere presbyteris, ut deprecentur pro eo. Cumque locutus fuissem, non intelligentes uoluntatem sancti, silebant. Quod ille cernens: Tu, inquit, surge & deprecare pro eo. At ego cum trepidatione consurgens osculatus sum sancta eius genua, orans enm pro Presbytero. Qui indulgens atque eulogias porrigens, ait: Rogo, dilectissimi fratres, ut uerba haec inutilia, quæ ignaue musstitantur, aures mea non uerberent: quia nō est dignum, ut homines rationabiles irrationabilium hominum procacia uerba suscipiant. Hoc tātum uos studere oportet, ut illi, qui contra Ecclesiæ utilitatē quædam machinari cupiunt, uestris propositionibus confundantur. Irrationabilia enim, non solum non admirari, sed nec andire desidero. O beatū uirum, qui omni intentione uitare cupiebat scandalum. Audiant autem hæc illi, qui si offensi fuerint, ignoscere nolunt, sed totam pro sua ultione conuocantes urbem etiam testes adhibere non metuunt, qui uocibus nefarijs dicant: Hæc & hæc audiuimus de te hunc loquentem. Et ita fit, ut pauperes Christi talibus accusationibus, misericordia postposita opprimantur.

*f.*non erunt.*

Quodam autem mane cum surrexisset ad matutinas sanctus Nicetius, expectatis duabus antiphonis, ingressus est sacrarium. Vbi dum resideret, Diaconus responsorium psalmum canere cœpit, & ille commotus, ait: Sileat, sileat, nec præsumat canere iustitiæ inimicus. Et dicto citius oppilato ore siluit, quem iussit uocari ad se sanctus, & ait: Nónne præceperam tibi, ne ingredereris Ecclesiam Dei? Et cur ausu temerario ingredi præsumpsisti? Aut cur uocem in canticis Dominicis es ausus emittere? Stupentibus autem omnibus, qui aderant, & nihil mali de Diacono nouerant, exclamauit dæmonium, & se torqueri à sancto immēsis cruciatibus confitetur. Ipse enim præsumpserat in Ecclesia canere, cuius uocem, ignorantibus populis, sanctus agnouit & ipsum uerbis acerrimis execratus est. Tunc impositis sanctus Diacono manibus, eiecto dæmone personam restituit integræ menti.

Diaconum demoniacum liberat.

His, & alijs signis declaratus in populis, uicesimo secūdo Episcopatus sui anno, ætate sexagenaria, migrauit ad Christum. Qui dum ferretur ad sepeliendum, cæcus quidam se sub feretrū flagitauit adduci statimque eo ingresso, uultus diu lumine uiduatus, reseratis oculis adornatur, nec distulit diuina pietas beatos artus glorificare signis, cuius beatam animam cum choris angelicis suscipiebat in astris. Post dies autē, quos lex Romana sanciuit, ut defuncti cuiuspiam uoluntas publice legatur, huius antistitis testamentum in foro delatum, turbis circumstantibus, à Iudice reseratum recitatumque est. Presbyter uerò basilicæ tumens felle, quod nihil loco, in quo sepultus fuerat, reliquisset, ait: Aiebant semper plerique, stolidum fuisse Nicetiū: nunc ad liquidum uerum esse patet, cum nihil basilicæ, in qua tumulatus est, delegauit. Sequēti autem nocte sanctus apparuit presbytero cum duobus episcopis, id est, Iusto atque Eucherio, in ueste fulgenti, dicens ad eos: Hic presbyter, sanctissimi fratres blasphemijs me obruit, quia nihil facultatis scripserim tēplo huic, quo requiesco, & nescit, quia quicquid præciosius habui, ibidem reliqui, id est, glebā corporis mei. At illi dixerunt: Iniuste facit, detrahēs seruo Dei. Cōuersusque sanctus ad presbyterum, pugnis palmisq; guttur eius illidit, dicens, Peccator conterende, desine stulte loqui. Expergefactus autem presbyter, tumefactis faucibus, ita doloribus coarctatur, ut ipsas quoq; saliuas oris uix cum labore posset maximo deglutire. Vnde factum est, ut per dies xl. lectulo decubans, grauiter cruciaretur. Sed inuocato confessoris nomine, sanitati redditus, nūquā ausus est ea uerba, quæ prius præsumpserat, garrulare.

Migrat è uita.

Nota pœnam presbyteri, sāctum uirum blasphemantis

Priscum autem Episcopum, huic sancto semper fuisse aduersum, norunt omnes. Hic Diacono cuidam huius casulam tribuit. Erat autem grauis, eo quod & ipse uir Dei robusto fuisset corpore. Capsa autem huius indumenti ita dilatata erat atque consuta, ut illa quę per paschalia festa sacerdotum humeris imponuntur. Ibatque Diaconus cum hoc uestimento discurrens, ac paruipendens de cuius usibus remansisset, hoc habēs in lectulo, hoc utens in foro, de cuius fimbrijs, si credulitas certa fuisset, reddi potuit salus infirmis. Cui ait quidam, O Diacone, si scires uirtutem Dei, & quis fuit, cuius uestimento uteris, cautius cum eo uiueres. Cui ille, Vere, inquit, dico tibi, quia & hac casula tergo utor, & de capsa eius, parte prolixiore decisa, tegumen pedum aptabo. Fecit ilico miser, quæ pollicitus est suscepturus protinus diuini iudicij ultionem. Nāq; ubi deciso cuculo, aptatis pedulis pedes operuit ex templo arreptus à dæmone, ruit in pauimentum. Erat autem solus in domo nec erat qui succurreret misero. Cumque spumas cruentas ore proijceret, extensis ad focum pedibus, pedes cum pedulis ignis pariter deuorauit. Hactenus de ultionibus.

Nota ultionē in sacra ueste abutentem

Aigulphus quoque Diaconus noster Roma ueniēs beata nobis sanctorum pignora deferebat. Hic causa orationis tantum locum, quo sanctus quiescit, adiuit Ingressusque ædem dum diuersorū miraculorū opus illustre perpendit, uidit immensum cateruatim populum ad eius sepulcrum, uelut felicium examina apum ad consuetum aluearē confluere, & alios, Presbytero qui aderat ministrāte, particulas ceræ pro benedictione sumere, alios parūper pulueris, nonnullos disruptas ab opertorio eius fimbrias capere & abire, ferētes in disparibus causis unam gratiam sanitatis. Hæc ille cernens, fide compunctus & lachrymans, ait: Si mariorum me moles fluctuum sulcare mei sacerdotis deuotio, fecit, ut lustratis Romanorum martyrum sepulcris aliquid de eisdem pignoris deferre deberem, cur non Gallicani mei confessoris pignora capiam, per quæ mihi meisque salus integra reparetur? Et statim accedēs, quasdam de herbulis quas deuotio populi sacrum iecit in tumulum, manu linteo operta. Sacerdote porrigente, suscepit, repositasque diligenter domū detulit. Itaque statim fidem hominis miraculorum actio comprobauit. Nam discerptis de his particulis, & frigoriticis cum aquæ potu porrectis, protinus cū haustu salutem inuenit, sed & multis deinceps. Quando autē hæc nobis retulit, iam quatuor exinde sanos factos ab hac infirmitate narrauit.

Nota antiquam Christianorū deuotionem.

Iohannes autem Presbyter noster dū ab urbe Massiliensi cum commercio negotiationis suę rediret, ad huius sancti sepulcrum in oratione prosternitur, de qua consurgens, adspicit confractas compedes disruptasque catenas quæ culpabilium uel adstrinxerant colla uel suras attriuerant, & admiratus est. Sed contemplatio non fuit miraculis uacua. Nam rediens ad nos Presbyter asserebat cum sacramento, tres coram

se ibi cæcos fuisse lumini redditos, ac domum rediisse saluatos. Apud Genabensem quoque Galliarum urbē dum eius reliquiæ cum honore psalleotij portarētur tantam ibi Dominus gratiam præstare dignatus est, ut suppliciter adorantes & cæci uisum, & claudi recipe rent gressum. Nec dubitare poterat quispiam præsentem esse confessorem, cum uidebant talia infirmis remediorum munera ministrari.

Reliquiæ de portate miraculis coruscāt.

Seditione etiam io quodam loco exorta, cū uulgo sæuiente uolantibus saxis ac facibus, furor arma non mediocriter ministraret, unus eleuato ensis acumine cū assultu graui uirum perculit. Post dies autem paucos iouentus iste ab interempti germano simili exitu trucidatur. Quod cum iudex loci illius comperisset, uinctum uirum in carcerem trudi præcipit, dicēs: Dignus est morte hic scelestus occumbere, qui uoluntatis propriæ arbitrio, nec expectato iudice, ausus est temere mortem fratris ulcisci. In qua dum teneretur custodia & multorum sanctorum nominibus inuocatis, misericordiam precaretur, quasi ad sanctum Dei conuersus ait. Audiui de te, sancte Niceti, quòd sis potens in opere misericordiæ, ac prius in compeditorū flentium absolutione, deprecor nunc, ut me illa super eminenti pietate uisitare digneris qua in reliquorum absolutione uinctorum sæpius claruisti. Post pauiulū uerò obdormienti apparuit illi uir beatus dicēs: Quis es tu, qui nomē Nicetij inuocas? Aut unde nosti quis fuerit, quod eum obsecrare non desinis? At ille causā delicti ex ordine referās, adiecit: Miserere, quæso, mihi, si tu es uir Dei, quem inuoco Cui sanctus ait: Surge in nomine Christi, & ambula liber. à nullo enim compræhenderis. At ille in hac expergefactus uoce, se absolutum catenis comminutis, confractaque trabe miratur, nec moratus, nemine retinente, usque ad eius sepulcrum perrexit intrepidus. Tunc à iudice noxialis culpæ damnatione concessa, laxatus abscessit ad propria.

S. Nicetius uinctū absoluit.

Gratum est illud addi miraculis, quod accensis ad lectum eius fecerit cicindulis, quia ingentia sunt quæ in cœlis habitans, operatur in terris. Igitur lectulus, quo sanctus quiescere erat solitus sæpius miraculis ad ornatur illustribus. Qui grandi studio ab Aetherio nunc episcopo fabricatus, deuotissime adoratur, nec immerito, cum frigoritici sæpius sub eo siti compres so uapore ac frigore saluentur, cæterique infirmi ibidem proiecti, protinus subleuentur. Palla etenim speciosa tegitur, lychnique in ea iugiter accenduntur. Vnus igitur ex his, per xl. dies totidemque noctes, ut ipse æditius asseruit, absq; ullius fomēti adiutorio perdurauit splendēs, in quo nec papyrus addita nec gutta olei est stillantis adiecta, sed in ipsa qua primum statuum est, compositione permansit, cum luce præclara.

Nota de lectulo sācti uiri

Huius sancti reliquias Gallomanus Tricassinorum Pontifex deuotus expetiit, quæ cum psallentio deducerentur, & cæcorum oculi illuminati sunt earū uirtute & aliorum morborum genera meruerunt accipere medicinam. Ad nos quoq; facie tergium, dependētibus uillis intextum, quod sanctus super caput in die obitus sui habuit, est perlatum. Quod nos tanquā munus cæleste suscepimus. Factum est autem, ut post dies plurimos ad benedicendam Ecclesiam in parochia Paternacensi urbis Turonicæ inuitaremur. Accessi, fateor, sacraui altare, decerpsi fila de linteo, locaui in templo, dictisque Missis, & facta oratione, discessi. Paucis deinde diebus interpositis, aduenit ad nos ille, qui inuitauerat, dicens: Gaude in nomine Domini, sacerdos Dei, de uirtute beati Nicetij antistitis. nam noueris, quia ostendit miraculum in Ecclesia, quam sacrasti. Cæcus enim erat in pago nostro, diuturna cæcitatis & caliginis oculorum nocte detentus, cui apparuit uir quidam per uisum noctis, dicens: Si uis sanus fieri, prosternere in orationem corā basilicæ sancti Nicetij altari & recipies uisum. Quod cum fecisset disruptis tenebris, lumē ei uirtus diuina patefecit. Posui fateor de his pignoribus & in aliis basilicarum altaribus, in quibus & energumeni sanctum confitentur, & fidelis oratio sæpius promeretur effectum.

Cæcus illuminatur.

Phronymius igitur, Agathensis Episcopi famulus, epileptici morbi accessu fatigabatur, ita ut plerunque cadens ac spumans, linguam suis proprijs dentibus laceraret: & cum ei à medicis plurima fierēt, accidebat ut paucis mensibus interpositis, non tāgeretur à morbo, sed iterum in recidiuum cruciatum ruens, peius quam prius perferebat. Dominus uerò eius, cum audisset tantas uirtutes ad sepulcrum beati Nicetij fieri, dixit ad eum: Vade & prosternere coram sepulcro sancti orans ut te adiuuare dignetur. Qui cum iussa explesset, sanus regressus est, nec ultra eum attigit morbus. Septimus autē erat ab incolumitate pueri annus, quādo eum nobis Episcopus præsentauit.

Epilepticus puer ad sancti sepulcrum sanatur.

Quidam uero pauper, uiuente sancto, literas ab eo elicuit, manu eius supscriptas, quibus sibi per deuotorum domos eleemosynam flagitaret. Post eius uerò obitū adhuc cū ipsa circumiens epistola, nō pauca ab eleemosynarijs pro sancti memoria capiebat desiderium enim erat omnibus, ut quisq; uiderat subcriptionem sancti, aliquid præbere egenti. Quod uidens quidam Burgundio non honorans neque uenerans sanctum, obseruare pauperem cœpit à longe, uidensque eum syluas ingressum, irruit, & abstulit ei sex aureos cum epistola, collisumque calcibus, reliquit exanimē. At ille inter calces & reliqua uerbera, hanc uocem emisit, Adiuro te per Deum uiuum, & uirtutem sancti Nicetij, ut uel epistolam eius mihi reddas, quia mihi ultra non erit uita, si eam perdidero. Ille uerò ea proiecta in terram abiit, quam pauper colligēs, uenit ad ciuitatē. Erat aūt ibi eodē ipse Phronymius Episcopus, cuius supra meminimus. Ad quē accedens pauper, illi ait: Ecce hō, qui me grauiter cæsum expoliauit, abstulitque sex aureos, quos pro intuitu epistolæ sancti Nicetij acceperā. Episcopus aūt narrauit hæc Comiti. Iudex uerò uocato Burgūdione percōtari cępit ab eo q̄d ex fide diceret. Negauit aūt corā oībus, dicēs: Quia nūq̄ uidi hoīem istū, neq; res eius abstuli. Epūs uerò adspiciēs epistolā, uidit subscriptionē sancti, & cōuersus ad Burgūdionē, ait: Ecce in hac epistola subscriptio sancti Nicetij tenet, si es innocens, accede propius, & iura tāgēs manu scripturā, q̄ ipse depinxit, credimus. n. de uirtute illius, quia aut te hodie ostēdet hoc scelere cōtaminatū aut certè pmittet abire innoxiū. At ille nihil moratus, accedit ad manus epi, qui hāc epistolā extētā tenebat, eleuāsq; manus suas ut iuraret, cæcidit retrorsū supinus, & clausis oculis spumas ab ore proijciēs, quasi mortuus putabat. Trāscūte aūt quasi duarū horarū spatio, aperuit oculos suos, dicens, Væ mihi quia peccaui auferēdo res pauperis huius. Et statim retulit p ordinē, qualiter iniuriā intulerat hoi illi tunc epos cū iudice cognita culpa, ea tantum, quæ abstulerat, inopi reddidit, & pro cœde duos insuper solidos addidit, & sic uterque a iudicis conspectu discessit.

Nota pœnam periuri

Quot aūt p hūc sanctū, carcerali ergastolo tuincti absoluti sint, quotue cōpeditorū catenæ siue cōpedes sint cōfractę, testis est hodie moles illa ferri, quę in basilica eius adspicitur, de supradictis supplicijs aggregata. Nuper autem in conspectu Guntramni Principis Siagrium Augustudunensem Episcopum ipsi referentem audiui, in una nocte in septem ciuitatibus carcerariis apparuisse beatum uirum, eosque absoluisse

Puluis è sancti tumulo desumptus & haustus, sanitate confert.

ab

ab ergastulo,& abire liberos permisisse. Sed nec iudices contra eos quicquam agere deinceps ausi sunt. De cuius sepulcro si febricitans, si frigorationes habens, ac diversis morbis laborans,quid pulueris sumpserit, ac dilutum acceperit, mox recipit sanitatem. Quod non est dubium præstare eum, qui ait sanctis suis: Omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis,& uenient uobis. *Mar. 11*

Igitur apud uicum Prisciniacensem urbis Turonicæ, Ecclesia dudum constructa absque sanctorum pignoribus habebatur, cumque incolæ loci plerunque peterent, ut eam quorumpiam sanctorum cineribus sacraremus, de supradictis reliquiis sancto altari collocauimus, in qua ecclesia sæpius uirtus Dñi p beatum manifestatur antistitem. Nuperrime autem tempore mulieres quædam uexatæ a dæmonio, ex termino Biturigiæ uenientes, tres numero, dum ad basilicam sancti Martini deducerentur, hanc ecclesiam sunt ingressæ. Igitur collisis in se palmis, dum sancti Nicetii sese rentur se uirtutibus cruciari, proiicientes ab ore nescio quid putulentum cum sanguine, ab obsessis spiritibus protinus sunt mundatæ. *Tres dæmoniacæ liberantur.*

Dado unus ex his pagensibus eum in hostilitate illa, quæ apud Conuenas est,accessisset,& plerunque in periculis mortis irrueret, uouit, ut si domum reuerteretur incolumis, ad memoratam Ecclesiam exornandam in honore beati Nicetij aliqua ex his, quæ acquisierat, largiretur. Rediens igitur, duos calices argenteos deferebat, uouitque iterum in itinere, quòd hos Ecclesiæ conferret, si ad propria sospes accederet. Domum suam igitur accedens, unum tantummodo dedit, alio sanctum fraudare procurauit, dãs coopertorium, Sarmaticum, quo altare Dominicum cum oblationibus tegeretur. Apparuit autem illi uir beatus per somniũ dicens: Quousque dubitas & uotum implere dissimulas? Vade, inquit, & calicem alterum, quem uouisti, redde Ecclesiæ, ne pereas tu, & domus tua. Coopertorium uerò, quia rarum est, non ponatur super munera altaris: quia non exinde plene tegitur mysteriũ corporis sãguinisq; Dominici. At ille exterritus, nihilq; moratus, uotũ, quod uouerat, ueelociter adimpleuit.

Huius hominis frater ad uigilias Dominici natalis aduenit monuitque Presbyterum, dicens: Vigilemus unanimiter ad Ecclesiam Dei, atque exoremus deuote beati Nicetij potẽtiam, ut eo obtinente, huius anni curriculũ cum pace ducamus. Quod Presbyter audiens, gauisus iussit signum ad uigilias commoueri. Quo commoto, adueniente Presbytero cum clericis & reliquo populo, hic gulæ inhians, moras ueniendi innectebat, cumque mitteret sæpius Presbyter ad eũ accersendum, respondebat: Paulisper sustinete, & uenio. Quid plura? Transactis uigiliis ac data luce, hic, qui prius commonuerat, ad uigilias nõ accessit. Presbyter uerò, impleto officio, commotus contra hominem, ad habitaculum eius properat, ut quasi eum à communione suspenderet. At ille correptus febre, sicut uino, ita diuino exurebatur incendio. Nec mora, uiso presbytero, datis uocibus cum lachrymis, supplicabat sibi pœnitentiam tradi. Cumque eum Presbyter increparet, dicens: Meritò à sancti Nicetii uirtute exureris, ad cuius Ecclesiam uenire ad uigilias neglexisti, inter sermocinantium colloquia spiritum exhalauit. Facta quoque hora tertia, cum populus ad Missarum solennia cõueniret, hic mortuus in Ecclesiam est delatus. Quod uirtute sancti antistitis actũ nemo ambigere potest. Hæc aũt nobis ipse exposuit presbyter. *Vigilia natalis Domini.* *Nota terribile Dei iudiciũ in negligentẽ sacras uigilias.*

Plurima uerò de his uel nosipsi experti sumus, nel per fidelium relationem cognouimus, quæ indicare longum putauimus. Libello igitur clausuram dabimus, cum unum adhuc admirandum de libro uitæ eius, quem supra à quodam scriptum præfati sumus, memorabo miraculum, de quo uirtus diuina procedens, non reliquit inglorium, sed ad comprobandum uirtutem dictorum, patefecit esse plurimis gloriosum. Diaconus enim Augustudunensis, graui oculorũ cæcitate turbatus, audiuit hæc, quæ glorificator sanctorum suorum Deus ad sancti tumulũ exercebat, dixitque suis: Si eius adirem sepulcrum, aut aliquid de sanctis pignoribus sumerem, aut certè si palliũ, quo sancti artus teguntur, mererer attingere, fierem sanus. Cũq; hæc & huiusmodi cum suis uerba conferret, adsistit repente clericus quidam, dicens: Bene, inquit, credis, sed si de eisdem firmare mentem cupis uirtutibus, en uolumen chartaceum, quod de his habetur scriptum ut facilius eredas ea, quæ ad auditum tuarum aurium peruenerunt: At ille priusquam legi iuberet, inspirante diuinæ pietatis respectu, ait: Credo quia potens est Deus egregia operari per famulos suos. Et statim posuit uolumẽ super oculos suos. Extemplo autem fuga to dolore, disruptaque caligine, usum uidendi recipere meruit à uoluminis uirtute. Et in tãta claritate positus est, ut ipse propriis oculis legẽs, uirtutũ gesta cognosceret. Operatur autẽ hæc unus atque idem Dominus, qui glorificatur in sanctis suis, ut qui ipsos illustribus miraculis editis efficiat gloriosos. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen. *Liber uitæ S. Nicetij cæcũ illuminat.*

DE S. THEODOSIA VIRGINE & Martire constantißima, authore Eusebio Cæsarensi Eccl. Historiç lib. 8. cap. 17. interprete D. Iohanne Christophorsono.



Iam uerò cum persecutio esset ad quintũ annũ cõtinuata; secundo die mesis Xãthici, idest, ad quartũ Nõ. April. in ipso die Dñico, & in ipso festo Resurrectionis Saluatoris nostri, Theodosia rursus uirgo Tyri puella fidelis & modesta, nõ annos decẽ & octo omino adhuc nata, uinctis quibusdã Cæsareæ, q regnũ Christi constãter cõfitebãtur, ante tribunal cõsistẽtibus accedit eũ benignè salutatura, tũ (sicut uerisimile est) eo obsecratura, ut eũ essent apud Dñm, illius recordarẽtur. Quo factitato, eã tãq; nefas quoddã & impiũ facinus aggressam, satellites abripiũt, deducũtq; ad Præsidẽ. Extẽplo uerò iste quasi mente captus & animi furore maximè efferatus, granibus & horrendis tormẽtis latera mãmasq; ad interiora usq; ossa dilaniat: quã ad huc ægre spirãtẽ illã quidẽ, hilari tamen uultu & læto oia cruciamẽta pferẽtẽ, in rapidos maris fluctus proiici iubet. Deinde ab illa ad reliquos Christi cõfessores digressus, omnes ad æris metalla, quæ erãt in Phænõ Palestinæ, condemnat. *2. Aprilis.* *Festum resurrectionis Christi* *Immanißime sancta uirgo dilaniatur.*

BVLLA CANONIZATIONIS S. Francisci De Paula, ordinis Fratrum Minimorum institutoris: in qua etiam eius uita describitur.



Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã Excelsus Dominus militantem Ecclesiam preciosorum lapidum uiuorum, ipsi summo angulari lapidi Christo Iesu unitorum, ornatissima uarietate decoratam, structura mirabili fundare disposuit. Hinc processere beati patriarchæ, qui fide praclari, sancto- *Is est Leo x.* *Patriarcha. Propheta.*

ſanctorū etiam angelorum ſuſceptores effecti, facie ad faciem Deum uidere meruerunt. Hos ſecuti ſunt ſancti prophetæ, quibus oſtendit Deus ſecreta ſua, ut uētura, quaſi præſentia, ſpiritu ſancto illuminati, agnoſcere atque enunciare potuerint. Poſtquam autem uenit plenitudo temporis, & nos in aſſumpta ſibi humanitate oriēs exalto uiſitare, noſtræque ſalutis myſteria (iuxta quod prædixerant prophetæ) adimplere dignatus eſt, conſtituti, fuere beati apoſtoli, diuinæ legis promulgatores & prædicatores, qui per orbem uniuerſum genus humanum (quod ſub diabolicæ poteſtatis iugo tenebatur) ad ſalutem excitātes, Dei uerbum in omnibus terræ finibus prædicarunt. Hos ſubſecuti ſunt martyres ſplendidi, qui fidei loricam induti, & inconcuſſæ ſtabilitatis balteo ſuccincti, ſtolas ſuas in ſanguine innocentis agni lauantes, candidato exercitu Chriſtum Ieſum imitati, ſupernæ ciuitati Hieruſalem, hoc eſt, triūphanti eccleſiæ cum glorioſa uictoria palmas manibus geſtātes, ſedicto uiuo lapidi Chriſto adiunxerunt, ſempiternā ſui memoriam & exemplum uenerabile militanti eccleſiæ relinquentes. Progreſſi ſunt & doctores lucidi, qui ſuis doctrinis & exēplis catholicam & orthodoxam fidem defenſantes, falſiſque prophetis ac iniquis doctoribus, fidē ipſam ſubuertere ſatagentibus, ſe opponentes, dictam militantē eccleſiam multipliciter illuſtrarunt, quibus eadem eccleſia coniuncta, progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Sequuntur poſtea ſancti confeſſores, qui uirtutum gemmis coruſcantes, Dño rationē de talentis creditis repoſcenti (utpote fideles & boni ſerui) multiplicatū de ſuis laboribus fructum attulerunt, & in arcem cæleſtem repoſuerunt, omniaque mundi blandimenta (ut ueneoum aſpidum) fugiētes, latibula in terris petierunt, antris abditi, rudi uictu & ſcaturientis aquæ leui potu carnem macerātes tegmine hircino amicti iunceo uel ſtramineo cubili feſſa membra ſomno fouētes, nudis pedibus Dominū quæſierunt, æternamque patriā inuenerunt. Adſunt & uirgines nitidæ, mūdo corpore, ſyncero corde, ſanctaque mente cum oleo in lampadibus ſuis ſpōſo (qui eſt præ filiis hominum ſpecioſus) obuiam uenientes. Deuotæ tandem continenteſque uiduæ, & aliæ quàm plurimæ ſexus utriuſque perſonæ, piis ac ſanctis operibus ſemper intentæ, cum plenis etiam manipulis ei dem cæleſti ſponſo ſe repræſentant, cum angelis gloriam in altiſsimis Deo, & in terra pacem hominibus bonæ uoluntatis mirificè depromentes. Hęc omnia unus atque idem ſpiritus admirando plurimum operatur miniſterio. Et ſicut altiſsimus ab initio uineā ſuā talibus piis cultoribus (iuxta ſanctam promiſsionem ſuam) uiſitauit, firmauit & auxit, ſic ſemper ad illam ſuæ protectionis auxilium multipliciter impertitur. Nouiſsime uerò diebus noſtris cæleſtis ille agricola uineam ſuam more ſolito uiſitans, uirum fortē ad huiuſmodi uineæ culturam adduxit, glorioſum ſcilicet confeſſorem, beatum Franciſcum de Paula, ſuperno cœtui merito ſociandum, immò uerius ſociatum, qui inter cæteros Chriſti athletas ſuis meritis & exēplis ipſam ſanctam Eccleſiam (diuina cooperante gratia) multipliciter decorauit, præſentiſque temporis caliginem ſuæ lampadis fulgore mirabiliter illuſtrauit. Ipſe enim aduerſus mundum, carnem & dæmonē fortiter dimicauit, ac in odorem ſuauitatis altiſsimi currens, copioſam utriuſque ſexus fidelium multitudinē ſalubriter poſt ſe traxit, ac (uelut effuſam ſuper faciē terræ) religioſam profeſsionis ſuæ generationem dereliquit, ut ad illuminationem gentium celebris ſoꝛ memoria (tanquam rutilum ſidus) in Eccleſiæ firmamēto ſeruaretur. De cuius quidem origine, uita, moribus, & fama, necnon mirabilibus (quæ in præmiū ſanctitatis eius Deus mundo multipliciter oſtendere dignatus eſt, ne de tam celebri uiro etiam poſteritas ipſa remaneat ignara) pauca ex multis diuinis receſſen da. Conſtat ſiquidem in regno Neapolitano inter Brutios & Lucanos Paulæ oppidum ſitum eſſe, quod itinere unius diei à Culentia, illius prouinciæ metropoli, diſtat. Inde originem traxit Iacobus Martolilla. Illi proximum eſt caſtrum Folſchaudi, ubi nata eſt Viēna, quondā ambo in fide Chriſti baptizati & confirmati, ac (utueri catholici) educati. Qui inoicē ſecūdum ritū S. Romanæ Eccleſiæ matrimoniū contrahentes, & (ut fideles decet coniuges) mutuā charitatem, uitæque honeſtatē ſeruantes, diu cohabitarūt. Ex hoc matrimonio B. Franciſcus de Paula procreatur. Qui ſacri baptiſmatis fonte lauatus, & chriſmatis ſacramento confirmatus, ab eiſdemque parentibus ſub Dei timore & amore educatus, inſigne ſpecimen ſanctitatis futuræ præ ſe ferēs, ſolitudinē & religionem diligere ac orationib. & ieiuniis aſsidue uacare cœpit. Quę cū eius parentes animaduertiſſent, ipſum annū circiter decimumtertiū agentē (iuxta uotū per eos emiſſum) domui S. Franciſci ciuitatis S. Marci obtulerunt. In qua puer in ſortē Dñi electus, anno per eū exacto, nullaq; pꝛofeſſione emiſſa, uocatis parentibus, eos, ut ſe ad eccleſiam S. Franciſci de Aſsiſio, & ſanctæ Mariæ de Angelis, deuotionis cauſa ducere uellēt) enixè rogauit. Qui pio eius deſiderio annuentes, ſeſe itineris comites pꝛbuerūt. Quibus eccleſiis deuote uiſitatis, in patriā reuerſus idē beatus (ſancto ſpiritu inſpirante) ad eccleſiā cōſtruēdā animū addixit, ipſeque primus fundamenta effodere cœpit. Quo inter uicinos diuulgato undique ad opus iuuādū cōcurritur, alii operi incūbe bāt, nonnulli calcē, lapides, cæmenta, & alia, id genus, futuro ædificio neceſſaria, deportabāt. Fuitur et tunc fratrē quēdā, S. Franciſci habitu indutū, ex improuiſo beatū Frāciſcū de Paula increpaſſe, q tā anguſtā a dē facere incepiſſet, eamdēq; demoliri ſibi mandaſſe, ac aliā maiorē deſignaſſe, beatoq; Franciſco de Paula aſſereoti, ſibi uires ad tā ingens opus perficiendū nō ſufficere, diuinitus reſpōdiſſe, Deum omipotentē ei nullo pacto defuturū, eueſtigioque diruptis muris euanuiſſe. Vnde nō immerito pleriq; illū B. Frāciſcū fuiſſe exiſtimarūt. Poſtridie uerò nobilis quidā Cuſeotinus ſuperuenit, qui eidē beato p ædificāda eccleſia magnū auri atque argēti pōdus obtulit. Vnde iuxta ſitus deſignationē, eccleſiā notabili forma nō paruo ſumptu cōſtruere cepit, neq; unq̄ à laboribus ceſſabat, niſi cum orationi diuiniſq; rebus intendebat. Qui & ſi uigiliis cōtinuiſq; ieiuniis maximè eſſet attritus, lapides tñ, calcē & ligna, aliaq; ad fabricā neceſſaria ppriis etiā humeris deferre nō deſinebat. Erat adeo in loquendo humanus atque affabilis, ut nullus nnq̄ ad eū acceſſerit, qn mellifluis eius uerbis delectatus, & incredibili quadā ſermonis dulcedine capt°, & quaſi diuino ſpiritu replet°, & ab eo receſſerit. Humilitatē eius ēt inſtituti per eū Ordinis cognomētū oſtēdit. Qđ ut is oīm minimus eſſe uolebat, ita Minimorū dici cēſuit & inſtituit. Eiuſdē ēt Ordinis iſtitutor & gnalis correctorexiſtēs, oīum ſe infimū (quoad poterat) exhibebat, & ad oia etiā ſeruilia opa (ut & cæteris humilitatis pbe ret exēplū) deſcēdere nō dedignabatur. Quippe diſcipulis ſuis diſcūbētibus miniſtrabat, ſæpeque eccleſiā & altaria uerrebat & mundabat, ac paramenta & alia ad diuinū cultū neceſſaria cōponebat, aliorūq; fratrū (ēt nouitiorū) indumenta ppriis manibus abluebat. Et cum iuuenis adhuc eſſet, Calabriāq; incoleret, nūq̄ niſi nudis pedibus ēt p glacies, niues, mōtes, & acuta ſaxa, uepres, ſpinaſq; incedebat, nullāque ex eo ēt grauiſsimo ſæpè pōdere preſſus, leſionē pedibus patiebatur.

Apoſtoli. *Martyres.* *Doctores.* *Cat. 6.* *Confeſſores.* *Matt. 25.* *Virgines.* *Matt. 25.* *Pſ. 44.* *Viduæ.* *Luc. 2.*

Paula oppidū patria S. Frācisci. *Parentes.* *Traditur in cœnobium.* *Eccleſiam cōſtruit.* *Eius affabilitas & comitas uerborum. Humilitas.* *Iuuenis ambulat nudis pedibus.*

Ignis eu non lædit. *Austeritas uitæ.*

tur. Ipsum sæpius ignẽ nudis pedibus conculcasse, ac ignitos cadentesq; lapides manibus portasse, liquidò cõstat. Admirabilis erat uitæ eius austeritas, quæ propterea admirabilior cẽsenda est, quia in pueritia, adolescentia, iuuentute, senecta & decrepita eius ætate inter labores, uigilias, ieiunia, abstinẽtias, innumerasq; corporis macerationes, eundẽ pene uiuendi modũ seruauit. Horũ, & plurimorũ aliorũ sanctorũ operũ ratione habita, adeo sancti spiritus gratia hoiem cõplexa est, ut piis eius meritis & precibus in Christi nomine dæmones à corporibus humanis sæpius eiecti, pluresq́ue infirmi diuersis morborũ gñibus oppressi, & iam à medicis destituti, ac morbi propinqui, pristinæ sanitati restituti fuerint: Ideq; beatus aliis cõpluribus, q memoria & sensibus capti, seu intelligentia debilitati erant, sanitatẽ præstiterit, ac multis claudis incessum, surdis auditũ, mutis loquelã cæcisq; lumẽ restituerit, & leprosos mũdauerit, nõnullosq; mortuos, uel ꝓ mortuis habitos, ad uitã pristinamq; lucẽ reduxerit.

Eius miracula.

Quorũ quidẽ miraculorũ fama cum iã ꝑ totũ fere orbã uagaretur, & ad aures ferre Pauli II. predecessoris nostri ꝑuenisset Cubiculariũ quẽdam suũ, ad bo. me. Pyrrhũ archiepiscopũ Cusentiũ misit, mãdauitq;, ut ipse suꝑ miraculis huiusmodi se diligenter informaret, ac deinde ipsum de ueritate certiorẽ efficeret. Qui quidem archiepiscopus põtificis mãdato parere desiderãs, ac neminẽ habẽs, qui talia melius q̃ ipsemet cubicularius explorare, fideliusq; referre posset, eidẽ suasit ut is cũ socio, quẽ ei adiũxit, ad dictum beatũ uirũ se conferret ac de illius uita, miraculis & fama huiusmodi plenã informationẽ caperet. Cubicularius archiepiscopi fretus cõsilio, hoiem adiit. Et cũ inter salutandũ, dicti beati uiri manũ osculari uellet, ille omnino renuit, eũq́ue rogauit, ut sibi potius manũ deosculandã porrigeret, assarens id multo iustius & cõuenientius fore, eo ꝙ ipse Cubicularius xxxiij. annos iã presbyter esset.

Spiritu prophetico claret.

Quod Cubicularius memoria repetens, (ubi id uerũ esse cognouit, miratus est, hominis spiritũ, & cum eo ad colloquiũ in camerã cõcessit. Vbi cũ primus sermo de tã ardua, difficiliq; uita fuisset, ut eã nulli (nisi robusto ac ualido) tolerabilẽ fore Cubicularius asseueraret, beatus pater (audito illius uerbo) igni appropinquãs, ardẽtes prunas absque læsione manibus arripiẽs, dixit. Qui perfecto corde Dño seruiũt, oĩa creata illis obtẽperant.

Ardentes prũsa manu tenet.

Exterritus ille eo miraculo, ueniã petiit. Cũq; eius pedes humiliter osculari uellet, ipseq; uir beatus id recusasset, eius tũc uestẽ manu apphensã deuotè osculãs, & ab eo recedẽs, ad põtificem rediit, eiq́ue miracula, quæ uiderat enarrauit. Olim etiã uir nobilis Iacobus de Tarsia, baro terræ Bellimõtis Cuseotiñ diœcesis, cũ grauissimo & penè insanabili apostemate lõgo tẽpore in crure laborasset, insignesq; medici & chirurgi in eo nihil proficerẽt quin hulcus illud ingrauesceret, omnibusq; remediis adbibitis, iã in desperationem salutis res adducta esset, tãdẽ dictus Iacobus fama sanctitatis & miraculorũ beati uiri (q tunc Paulæ degebat) adductus ad eũ non sine magno labore accessit, illiquè plagã detexit, & se deuotissimè cõmẽdauit. Primũ siquidẽ ipsi beato & oĩbus, q adstabãt, hulcus graue & miserabile, ac penè insanabile uisum est. Illũ tñ beatus admonuit, ut in Deo firmã fidẽ & certã spem haberet, quia sanitatis gratiã cõsequeretur. Ac statim unũ ex suis fratribus misit, q aliqua folia herbę, q̃ ungula caballina dicitur, & inibi nascitur colligeret, & cũ ipsis foliis certos pulueres, quos in cella sua ipse beatus retinebat, sibi afferret. Dũ frater ille mãdata exequiẽ, beatus uir ad ꝓpinq̃ crucifixi imaginẽ cõuersus, orauit, ut baroni, in suæ diuinitatis gratia cõfidẽti misericordiã suã aperiret. Nec multó pòst foliis ac pulueribus huiusmodi sibi (ut iusserat) apportatis, facto signo crucis aliquantulũ de dictis pulueribus hulceri imposuit, illudq; tribus ex foliis prædictis cooperuit, & omnia circunligauit, in Domino spẽ reponẽs, ꝙ sanitatẽ recuperaret. Illi ergo benedicẽs, iussit ut ilico suam repeteret domũ ad quartũdecimũ fermè lapidẽ inde distãtẽ. Qui cũ aliquãdiu equitasset, ad uxorẽ suã Iohãnã, q̃ illũ semꝑ in eo itinere comitata fuerat, cõuersus, Mihi uidetur, inquit, ꝙ sim sanus, qa acerbũ illũ dolorẽ & pessimũ fœtore am mplius nõ sentio.

Vlcus desperatum sanat.

Et cũ iã certũ mõticulũ superassent, Iacobus auide cupiens intelligere, an posset ambulare, ex equo descẽdens, ꝓpriis pedibus ambulare cœpit, & calce terrã ꝑcutiẽs, nec aliqd doloris sentiẽs, se liberũ & sanũ intellexit. Deo igitur & B. Francisco de Paula gratias agentes cõiuges, uoti cõpotes ad ꝓpria rediere. Iisdẽ fermè diebus in ciuitate Cusentiñ fuit quidã Marcellus de Cardilla, pedibus & manibus contractus, ac totus leprosus, adeo ut iã uocẽ quasi omnẽ amisisset, eiusq; loquela uix audiretur. Qui cũ ꝑ cõsanguineos suos ad Paulæ monasteriũ adductus, & beato uiro pręsẽtatus fuisset, ille misericordia motus, parũ secreto orauit. Mox uerò rediẽs, eũ manu subleuauit, & ab oĩ mẽbrorum cõtractu & lepra incolumen reddidit. Guidonẽ quoq; Lipãtũ nobilẽ Cusentinũ, grauissima iofectũ lepra, in domo Paterni (quã uir beatus tunc ædificabat) ad se uenientẽ sanitati restituit.

Contractũ, eũdẽque leprosũ curat. *Itẽ aliũ Mutus loquitur.*

Cũ idẽ beatus uir fabricã domus iuxta Paulæ oppidũ incepisset, adductus est ei qdã à natiuitate mutus. Quẽ cũ parẽtes eius iuxta ecclesiã posuissent, dixit eis uir beatus, ut alte secum ter Iesũ acclamarẽt, & ita aperiretur illi sensus. Beato uerò inchoãte, dictisq; parẽtibus ꝓsequẽtibus, mutus similiter alta uoce dixit, Iesus. & inde liber atq; integer usque ad eius obitum in loquela permansit.

Rursus Iulia, Antonii Cathalani in dicto oppido Paulæ habitãtis filia, ab ortu cęca & nihil ꝓrsus uidẽs cũ à parẽtibus suis ad beatũ uirũ (q fortè tũc in horto domus erat) adducta fuisset, idẽ beatus uir herbã quãdã euulsit, eãq; signo crucis facto suꝑ ipsius puellæ oculos apposuit. Quæ statim uidere cœpit, ac sensu uisus tãdiu, quandiu postea uixit, frera est.

Cæca uidet.

In fabricã dictæ domus Paterni, cũ duo laborãtes terrã effodiẽdo obruti fuissent, ita ut iã ꝓ mortuis haberẽtur, ad succurrendũ inuocatus uir beatus, à duabus partibus terrã effodi fecit. Quo facto, dicti laborãtes uiui & illæsi sua (ut creditur) gratia sunt reperti.

Duo ꝓ mortuis habiti, uiui cernuntur

Dũ quidã Antonius architectus ad dictæ domus Paterni fabricã accessisset, & beatus uir, ut ꝓ cibo illi ministrãdo nõnullæ fabæ coquerẽtur, cuidã fratri iuniori inibi existẽti mãdasset frater ille ollã, cũ dictis fabis & aqua, frigidis in coquina cineribus superposuit, oblitusq; ignẽ, quo culina carebat, aliundè afferre, discessit. Sed cum uir beatus dictas fabas iã coctas esse credẽs, una cum hospite io culinã uenisset, nullusq; ibi ignis adesset, dictus Antonius subrisit de dicti beati p̃cepto, & eius ferculo, qđ nõdũ coqui cępisset. Cui uir beatus ferculum ipsum paratũ esse respõdit, tetigitq; manu ollã, quæ ilico feruere uisa est, statimq; fabæ coctæ fuere, ita ut inde Antonius ipse prandiũ sumere potuerit. Qua de re dictus Antonius, & nõnulli alii tũc præsentes, maxima sunt admiratione affecti.

Olla sine igne feruescit.

Idẽ ẽt beatus uir die quadã (more solito) Missam audire cupiẽs, ecclesiã ingressus est. Cũq; tũc ecclesiæ lãpas accensa non esset, & aliqui ex iis qui ibi Missæ audiẽde causa aderãt, ignẽ foras q̃situm iuissent, illũq; iã afferrẽt, uir beatus chordã lãpadis accepit, ut eam deduceret. Illa uerò in medio descensu absque aliquo igne miraculose accẽsa, effulsit ex quo circunstantes candelas ꝓ Missa tũc celebranda necessarias deuotissimè accenderunt.

Lãpas absque igne accẽditur

Cũ in terra Mõtisalti dictæ Cusentiñ diœcesis quidã Frãciscus, ipsius terræ incola, febre adeo uexaretur, ut de eius salute nul-

te nullam medici spem promitterent, laboraretq; in extremis, ac omnibus Ecclesiæ sacramētis deuote susceptis, & candela benedicta more solito accensa, in eiusq; manibus posita) à circunstantibus iã pro mortuo haberetur, tūc Iohãna mater eius, ad B. Franciscū de Paula speciale genos deuotionis affectū, illum lachrymans deprecata est, ut filiū suū sanare, ac uitæ restituere dignaretur: ut illius ope tribus suis (ex dicto eius filio) nepotibus prouideri posset. Præterea si uoti compos fieret, se statim huius sæculi uanitatibus omnino renunciaturã, & in habitu tertiæ regulæ eiusdē beati, Deo perpetuo famulaturã, deuote uouit ac ꝑmisit. Quo uoto emisso, statim eius filius quasi à morte resurgens, circunstantes adspicere, seque melius habere incepit: nec multis postea diebus, pristinæ suæ saluti restitutus, & per xxx. ferè annos inde superuixit.

Iam pene mortuus reualescit

Cū in dicto oppido Paterni, idē beatus uir moram traheret, quidã oculi albuginem patiens, ad eū accessit, humiliterque rogauit, ut sibi opem afferret. Cuius precibus motus uir beatus, bombycē sacro latice adspersam super uirginē calcē (quæ forte pro ecclesiæ fabrica ibi aderat) conuoluit, & ea oculū, macula huiusmodi infectū, abstersit, signoque crucis desuper facto ab omni albugine & macula statim liberauit. Cū quidam dicti oppidi uenatores hyemis tēpore in montibus niuibus repletis hoiem, nullū uiuētis signum præse ferentē, inuenissent, illū sepeliendū ad locū detulerunt, ubi tunc beatus uir morabatur. Qui in illum respiciēs, Per charitatē (ait) uiuit homo ille: & ad eum conuersus, Surge (inquit) & ambula. Ad cuius uerba, homo in sepulcrū mittendus, ilico surrexit, ac pedetentim ambulare cœpit, moxque hospitij domū ingressus, ac cibo & potu refectus, pristinæque ualetudini restitutus, ad propria saluus & incolumis remeauit.

Item alius iã defunctus.

Præterea in dicto oppido Paulæ, dum sui ordinis domus ædificaretur, & calx in fornace coqueretur, accidit, ꝙ uel propter nimiū ignē, uel alia causam, fornax ipsa ruinã minaretur. Tunc illius magistri nullū penitus remediū adhibere scientes, ad beatū uirū ꝑ auxilio recurrerunt, eique periculū exposuerunt. Qui illis, Per charitatē, inquit, ad collationē seu prãdium eatis, mihique curam fornacis relinquatis. Quibus discedentibus, ipse statim signo crucis facto, intrepide dictam fornacem ardentem intrauit, ac illam solus reparauit, indeq; absq; læsione aliqua incolumis exiuit.

Intrat illæsus in fornacem ardētē.

Iulius Bartuchius, etiã de Paula, iuuenū multitudine adiutus, post beati uiri obitū è Cusentiæ castro Paulã uersus, eximiæ magnitudinis bombardã transportari curans, additis etiã ad laborē uigiliti boum iugis, apud quendã decliuē locū, nō longe à Paula distãtem, Lamachia nuncupatū, funē maximū cuiusdã nauis onerariæ, quæ bombarda ipsa alligata erat cuidã arbori, ut paulatim laberetur, inuoluit. Quã cū nec Iulius ipse, neque tot socij propter impetū uelocem, qui ex magnæ molis lapsu ferebatur, retinere ualerēt ibi, dum idē Iulius ultra, ꝙ eius uires ferebãt, nititur, iuxta arborē, cui circunligatus erat funis, prostratus cecidit, pedesque suos intra eiusdē funis orbes inuoluit. Vnde cum nullo pacto, nisi munere diuino, quin eius crura frangerentur, euadere posset, arborē amplectens, summa cū deuotione clamauit: O beate Francisce de Paula, opem fer mihi misero. His dictis, (mirabile dictu) currus, cui bombarda ipsa imposita erat, in loco præcipiti statim restitit: apparuitque eidē Iulio quidã frater Ordinis beati Francisci de Paula, quē tunc funē ipsum manibus retinuit. Idē uero Iulius tãto periculo ereptus, oēsque, qui illuc quasi ad spectaculū cōuenerant, miraculū acclamãtes, omnipotenti Deo, beatoque Frãcisco de Paula, immensas ilico gratias egerunt. Ipseque Iulius ante alios oēs nudis pedibus ad eiusdē beati uiri monasteriū profectus, imaginē suã ceream, fune pedibus implicito pro deuotione in tãti miraculi memoriã obtulit.

Insigne miraculum.

Cū à quodã fratre Antonio, ordinis Minorū professore uiro doctissimo integerrimæque uitæ, idē beatus uir etiã in publicis prædicationibus carperetur, ꝙ uidelicet tã impudens esset, ut simplex laicus & literarū penitus ignarus, quibusdã herbis ægrotis salutem promitteret: accidit, ut idē frater Antonius ab alijs dicti Ordinis Minorū fratribus, ad eundē beatū uirū missus fuerit, quatenus eū de præmissis redargueret. Qui cum ad eū uenisset, & magnis illū cōtumelijs affecisset, increpassetque eius ignauiã & crassitudinē, uir Dei cōstantissimus patiētissimusq, tot cōuicijs & iniurijs nullatenus fractus, ac ne cōmotus quidē fuit: sed foco appropinquãs, ardentes titiones nudis manibus accepit, eosque stricte cōpressit, ac manifeste ostēdit, in Dei uirtute oia fieri posse. At ille prudētissime prospiciēs hominis simplicitatē & fidē, omniaque ab eo diuina gratia & ardētissimo fidei spiritu fieri, eius pedibus aduolutus, illos arcte cōplectens, oscularique satagens, ueniã ab ipso humilime postulauit: neq inde surrexit, donec ab eodem beato patre benediceretur. Quo factū est, ut qui antea in illum publice maledicta plurima cōgesserat, propriū cōfessus errorē, beati uiri sanctitatem dignis uerisque postea laudibus merito efferret.

Ardentes titiones nudis manibus fortiter cõplectitur.

Quæ oia cū mirabilē quandã & rare audita uiri sanctitatē arguerent, eorūque celebris fama iam ad cla. me. Ludouicū xi. eius nominis Francorū regē Christianiss. perlata esset, Rex uiri beati sanctitate motus, ac ipsum coram uidere cupiens, à piæ me. Sixto Papa IIII. etiã prædecessore nostro impetrauit, ut eidē beato uiro in uirtute sanctæ obedientiæ mãdaret, ut ex Calabria in Frãciã se cōferret, dictūque Ludouicū regē uisitaret. Quibus iussis Dei famulus obediens, in Frãciã iuit: ubi eū præfatus rex singulari deuotione suscipiens, seque ab eo benedici postulãs, illi tanq uiro Dei magnū honorē & reuerentiã exhibuit. Cognita deinde uiri sanctitate, ei eiusque fratribus sedē prope ciuitatē Turonē & regiū palatiū assignauit, amplamque & magnificã domū cū ecclesia (quæ in hãc usque diē extat) pro ipsius beati Francisci de Paula, suorūque fratrū usu & habitatione construi fecit.

A Frãcia rege euocatur, & reuerenter habetur.

Tantæ insuper cōtinētiæ fuit idem beatus uir, ut non carne, sed solo spiritu compactus esse uideretur. Prius enim ꝙ ab hac luce discederet, ad omnipotentis Dei laudem & gloriam, suæque religionis propagationē, diuina (ut piè creditur) inspiratione instructus, tres regulas fratrum scilicet ac sororum, & utriusque sexus fidelium, Tertiariorum nuncupatorum, instituit. Et ut humilitatis amator erat, illamque à suis etiam coli desiderabat: fratres sui ordinis, Minimos: & sorores, Minimas uocari debere ordinauit: iniunxitque illis, ut decem mandata diuina & Ecclesiæ præcepta salutaria uigilanter obseruantes, Romano Pontificē, pro tempore existenti, fideliter obedirent, ac sub obedientiæ, castitatis & paupertatis, quadragesimalisque uitæ sacris uotis perseueranter uiuere profiterentur, nonnullis ad regularum fratrum ac sororum huiusmodi, tam circa personarum ipsarum directionem & informationem, quàm diuini cultus augmentum, debitam obseruationem & institutionem, opportunis adiectis capitulis. Ipsas uero fratrum ac sororum, cum decem: dictorum autem utriusque sexus Tertiariorum regulas cum VII. capitulis per eum piè institutas, re. me. Iulius Papa II. similiter prædecessor noster, eodem beato uiro tunc in humania agente, matura præhabita deliberatione, tanquàm religioni consonas (postquàm idem Sixtus prædecessor noster, ac sanctæ com. Innocētius VIII. & Alexãder VI. Rom.

Tres regulas instituit

Regula illa à summis Pontificibus approbantur.

T

Rom. Pontifices etiam prædecessores nostri, eidē beato uiro, eiusque ordini, ac eius personis, & domibus quàm plura priuilegia concesserant) per suas primo, & deinde nos per alias nostras literas approbauimus & confirmauimus, diuersisque priuilegijs, gratijs & indultis ordinem ipsum multipliciter cōmuniuimus, prout io ipsorum prædecessorum & nostris inde confectis literis pleoius continetur. Cumque uitæ suæ finem iam proximū Dinina inspiratione prospiceret, idem beatus uir pridie, quàm decederet (qui fuit dies cœnæ Domioi) pluribus è fratribus suis (qui ex uarijs prouiocijs & regnis tunc ad eum uenerant) adstā-

Sub obitum percipit Eucharistiā.

tibus, in Missa conuentuali post pœnitentiæ sacramentum deuote susceptum, cum profundissima humilitate, uberrimaque lachrymarum effusione pectus suū percutiendo, sacrosanctum Eucharistiæ uiaticū è manibus unius ex sui ordiois presbyteris magna cū deuotiooe suscepit. Postea Domino nostro Iesu Christo beatæq; Mariæ uirgini, & sanctis omnibus deuote peractis gratiarum actionibus, Missaque huiusmodi celebrata, ad cellam suam proprijs pedibus (licet præ senectute debilis, & infirmus) baculo, quē more solito gestabat, innixus rediit. Postero autem die, cum idem beatus fidelisq; Dei seruus tēpus instare uideret, quo sibi ex hac lachrymarū ualle migraodum erat, dictos frarres suos ad se cōuocari iussit, eosq; ad fraternam pacem, mutuamq; charitatē dulcissimis uerbis ac salutaribus monitis charitatiue exhortatus est, illisque beoedictione more solito impertita, cum iam nonagesimumprimum (uel circa) annū feliciter impleuisset,

Reddit spiritū creatori uir sanctissimus.

anoo à partu uirgineo millesimo quingētesimo septimo, Aprilis uerò die secunda (quæ tuoc fuit paralceues, Veneris sancta nuncupata) circa horam, qua pro nobis Christus passus est, signo sanctæ crucis deuote signatus, omnibusq; sacrameotis Ecclesiasticis debite communitus, perlecta coram eo Dominica passione, iunctis deuote manibus, erectisq; io cœlum oculis sanctæ Crucis * triumphum piè amplectens, reuerenterq; osculans, ac sæpius, In maous tuas Domine cōmendo spiritum meum, aliasque pias orationes deuotissime repetens: dimissa huius carnis sarcina, quasi uiuens absque aliquo doloris aut mortis notabili signo, migrauit ad Christum.

*for. *trophæum*

Cumque tuoc per undecim dies eiusdem beati corpus insepultū remāserit, illucque maxima uirorum & mulierum, ac religiosarū personarum multitudo accesserit, ut saoctum uirum, quem uiuentem summa luerāt ueneratiooe prosecuti, etiam defunctum uiderent, & illius apud Deū suffragia mererentur, mirum omoibus fuit, ꝙ eius caro per tot dies incorrupta permanserit, nec ullū prorsus fœtorem emiserit: quio potius odor quidem suauiter fragrās ab ea manauerit.

Corpus exanime diu manet incorruptum.

Post ipsius etiā obitum, multis eius suffragia deuote implorantibus, omnipotens Deus quam plures gratias elargiri, magnaq; miracula palàm operari dignatus est. Propter quæ charissimus in Christo filius noster Franciscus, huius nominis primus Francorum rex Christianissimus, charissimaque in Christo filia Claudia regina, eius consors (quæ alias coram dicti ordinis tunc geoerali, ac alijs nobilibus persoois emisso uoto, ꝙ si gratiā pro masculo assequeretur, in beati patris honorē Frācisci oomē ei imponeret, fulgeotissimum puerum in lucē edidit: illique, iuxta dictum eius uotum, Francisci nomē imponi fecit)

Votum Claudiæ reginæ.

Necnon dilecta etiam in Christo filia, nobilis mulier, Aloysia de Sabaudia, Andegaoenē. & Angolismenē. Ducissa, Ceoomanensisque Comitissa, eiusdem Francisci regis genitrix, nobis per uenerabilem fratrem oostrum Dionysium episcopum Mauclouien. generalem, ac dilectos filios, Iacobum Lucam, decaoū ecclesiæ Aurelianen. & oobilem uirum Antoniū Raphin, alias de Poton, dominum temporalem loci de Podio Caluario Agenneo. diœcesis, pro nonnullis particularibus ipsius Christianiss. regis negocijs nūcios & oratores ad nos destinatos, humiliter supplicari fecerunt, ut præmissis diligenter, inquisitis & exploratis, ad eiusdem beati uiri canoniaatiooem procedere dignaremur. Quorum quidem precibus licet libenter annuere uellemus, summopereque gauderemus huiusmodi canonizatiooem nostris temporibus diuino quodam mysterio contigisse, ac nobis æquum uideretur, ut idem beatus Franciscus de Paula (quem iam Deus in cœlesti gloria sanctorum choro dignum fecisse, pluribus ac manifestis indicijs & miraculis ostenderat) in terris etiam sibi debito sanctorum honore, non defraudaretur, ac super eo maxime nobis instaret ueoerabilis frater noster Bernardinus episcopus Sabinensis, Cardinalis sanctæ Crucis nuncupatus, in dicti Ordinis protectorem ab eodem beato uiro, non dum tunc ab humanis egresso, assumptus: cumulatissimæque preces nobis, ac uenerabilibus fratribus nostris, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, per dicti Ordinis tunc zelosum, totius Minimorum Ordinis nomine, super hoc sæpius porrectæ fuissent, non statim rem tanti ponderis ac momeoti facieodam, sed iuxta ueterem & laudabilem consuetudinem, cunctāter matureque considerandam duximus. Post complures igitur commissiones aulæ palatij nostri aduocato consistoriali, & auditoribus causarum eiusdem Palatij super hoc debite factas, tandem tribus etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus ex tribus illorum ordioibus, uidelicet uenerabili fratri Nicolao episcopo Alban. de Flisco, & dilectis filijs nostris Domioico tituli sancti Bartholomæi in Insula, presbytero de Iacobatijs, ac Iohanni sanctorum Cosmæ & Damiani, nostro secundùm caroem oepoti, diacono de Saluiaris, respectiue nuncupatis Cardinalibus, de fratrum nostrorum consilio & assensu commisimus, ut ipsi uisis & examinatis processibus, editis super eiusdem beati uiri uita, moribus, fama & miraculis, ante & post ipsius obitum eius intercessionibus à Deo factis, alijsque cunctis ad sanctorum canonizarionem huiusmodi necessarijs, se super omnibus ac singolis diligenter informareot, & per eos comperta, in nostro secreto consistorio (ut moris est) fideliter referrent.

Roma. Ecclesia in rebus grauibus cunctāter & mature se gerit.

Cumque ipsi cardinales, uisis ac diligenter examinatis diuersis processibus, in partibus Calabriæ & Franciæ de sedis Apostolicæ commissione habitis, & ad curiam nostram trāsmissis, testiumque fide dignorum depositionibus, pro tantæ rei dignitate debite ponderatis, de supradictis miraculis, ac uitæ sanctimonia, & alijs à iure requisitis, fidelē nobis relationē in pluribus etiā secretis cōsistorijs iā fecissent, nosq; ipsorū & oīum aliorū cardioalium uota, pro faciēda dicta canonizatione conueoientia & conformia inuenissemus, & pro ulteriori executione dilectus filius Angelus de Cesis, utriusque iuris doctor, & dilectæ aulæ nostræ cōsistorialis aduocatus, in publico consistorio omnia de ipsius beati uiri uita, moribus, fama & miraculis copiose percensuisset, nobisq; humiliter supplicasset, ut ad eiusdem beati canonizationē, matura deliberatione præhabita, procedere dignaremur: Nos de relatis coram nobis ioprimis humiliter Deo gratias agentes, rogauimus oēs, in eodem publico cōsistorio tuoc adstantes, ut suis orationibus & ieiunijs Ecclesiā Dei iuuarēt, ac nè eam altissimus modo aliquo in huiusmodi canonizatioois officio errare permitteret, instanter orarent. Demum, post aliquot dies coouocatis denuo in aula nostra coosistoriali in palatio Apostolico uoiuersis & singulis, qui tunc aderant in nostra Romana curia Ecclesiarum prælatis, patriar-

patriarchis uidelicet, archiepiscopis ac episcopis, in præsentia eorundem fratrum nostrorum præfatæ sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, eosdem processus super ipsius beati uita, moribus, fama & miraculis editos, per eundem Angelum breuiter summarieque repeti fecimus. Quæ cùm ex serie per Cardinales, ac alios, quibus id munus per nos iniúctum fuerat, enarrata & exposita fuissent, omnesque adstantes prælati, quid sibi super huiusmodi negocio uideretur, interrogati, unanimi consensu, nullo penitus discrepante, respódissent sibi uideri, quòd idem beatus uir inter sanctos merito adscriberetur & connumeraretur: Nos iterum humiles omnipotenti Deo gratias agentes, q ad beatum seruum suum debitis honoribus prosequêdum, corda nostra illuminare dignatus esset, ipsius canonizationis diem, Dominicam in albis nuncupatã (qua in Ecclesia cantatur, Quasi modo geniti infantes, quæ tuoc occurrebat prima die Maij, anni Domini millesimi quingentesimi deciminoni, qua etiã rûc beatorum Apostolorum Philippi & Iacobi festum côtingebat) deputauimus, ac in basilica principis Apostolorum de urbe amplum suggestum ligneũ de more parari & exornari iussimus. Super quo quidem bodie, adstaote populo ac uniuerso clero, de uita, miraculis & fama eiusdem beati Francisci de Paula, humili deuotioneque pleno sermone per nos, ut moris est, habito, deindeque Litania & Hymno, Veni creator spiritus, per omnia deuote decantatis, necnon à procuratoribus causæ ipsius canonizationis, & à Christianissimi Francorum regis oratoribus huiusmodi, eiusdemque Ordinis Minimorum tunc Vicegenerali Correctore, à nobis magna cum instantia petito pronunciari adscribi inter sanctos eundem beatum Franciscum de Paula, cùm iam omnia cósummata essent, omnesque consuetas Ecclesiæ cæremonias super ea re rite seruauissemus, Deum præ oculis habentes ad canonizationem eiusdem beati sub his uerbis procedendum duximus & processimus: Ad honorem omnipotentis Dei, patris, & filij, & spiritussancti, ad exaltationem fidei catholicæ, Christianæque religionis augmentum, ac ordinis Minimorum consolationem & incrementũ, autoritate Domini nostri Iesu Christi, beatorumque Petri & Pauli Apostolorum eius. & nostra, de fratrum nostrorum speciali consilio & assensu, decernimus & diffinimus, bonæ memoriæ Franciscum de Paula, eiusdem ordinis Minimorũ institutorem, in cœlesti Hierusalem inter beatorũ choros iam receptum, æternæque gloriæ condonatum fuisse, ac sanctorum confessorum catalogo adscribendum fore, ipsumque huiusmodi catalogo impræsentiarum adscribimus, & eum tanquam sanctum, publice priuatimque colendum esse declaramus atque mãdamus: statuentes eius festum die secunda mêsis Aprilis ab uniuersali Ecclesia annuatim celebrãdum fore, & ab eo suffragia à Christi fidelibus implorari & expectari posse, omnesque ac singulos honores illi merito præstandos & exhibendos esse, qui cæteris etiam sanctis confessoribus, in huiusmodi catalogo descriptis, conuenire noscuntur. Quibus debite peractis, in choatoque per nos ac decantato, & ad finem usque à cantoribus prosecuto hymno: Te Deum laudamus, in illius etiam fine cardinali diacono in cantu dicente, Ora pro nobis beate Francisce de Paula, à choroque responso, Vt digni efficiamur promissionibus Christi: Nos illico propriam orationem de eodem sancto alta uoce decantauimus, dicentes: Seruitutis nostræ tibi Domine iura soluentes, quæsumus, ut beati Francisci de Paula confessoris tui patrocinio suffragante, in nobis tua dona multiplices, & ab omnibus tueatis aduersis. Per Christum Dominum nostrum.

Forma canonizationis.

Oratio de S. Francisco de Paula.

Deinde uerò à dicto choro responso, Amê, solennem illic Missam nosipsi celebrauimus de dicta tunc currête Dominica in Albis, collectas singulas sub una conclusione terminantes: Additis etiam prædicta, cæterisque specialibus eiusdem sancti Francisci de Paula collectis, immediate sequentibus: Pro secreta uidelicet, Hostias Domine tuorum suscipe populorum, quas tibi in beati Francisci de Paula, festiuitate dicamus, ut nobis conferant tuæ propitiationis auxilium. Cum sua conclusione, uidelicet, Per Dominum &c. Deinde uero post communionem subiunximus, dicentes: Cœlesti Domine sacramento consolati, te supplices deprecamur, ut intercedente beato Francisco de Paula, ab omni nos mentis & corporis labe custodias, & per ipsum tuæ sentiamus indulgentiæ largitatem: Cum simili conclusione. Et ita Missam ipsam ad finem usque cum solitis cæremonijs iuxta ordinarium Apostolicum illic debite terminauimus, indulgentiamque plenariam omnibus, officio huiusmodi tunc assistentibus, deuote concessimus, ac etiam in loco sepulturæ eiusdem sancti Francisci de Paula, in depositionis suæ die, uidelicet secunda Aprilis, huiusmodi perpetuo duraturam quadraginta annorum, totidemque quadragenarum indulgentiam annuatim condonauimus, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, qui in sanctis suis mirabilis & gloriosus, uiuit & regnat benedictus in secula seculorum. Cæterum, quia difficile foret præsentes originales literas ad omnium notitiam deferri, uolumus & decernimus, quòd earundem Transumptis, manu notarij publici subscriptis (sub sigillo uenerabilis fratris nostri Paridis moderni, & pro tempore existêtis episcopi Pisauren. ac cæremoniarum Magistri, uel alicuius alterius Prælati Ecclesiastici) fides adhibeatur indubia in omnibus, ac per omnia, & illis ubique stetur, ac si originales literæ huiusmodi essent exhibitæ uel ostensæ. Nulli ergò omnino hominum liceat hãc paginam nostrorum processus, uoluntatis & decreti infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo decimonono, Calendis Maij, Pontificatus nostri anno septimo.

Ia. Sadoletus.

H. de Besseyo.

ORATIO FVNEBRIS IN SANctum patrem & confessorem Nicetam, quam scripsit Theosterictus, illius beatissimi uiri discipulus. Habetur in Simeone Metaphraste.

3. Apri.



Ropositum nobis est maximæ cuiusdam utilitatis argumentum, sanctissimi patris nostri Nicetæ commemoratio: quæ proposita nobis est, uelut sacrum quoddã conuiuium ex omnigenis, non corporeis, sed spiritualibus epulis repente instructum: quo con uiuio nõ corpora, sed animæ rationis participes aluntur & exhilarantur. Hoc ego artificij expers hodierno die uobis spiritualibus conuiuiis ex rudi sermone apparatum suppeditabo: uobis, inquam, qui sanctis & animatum altricibus eius doctrinis nutriri semper optastis. Verum mihi, facti auditores, quippe qui(ue

quod in Actis Apostolorum scribendis de se Lucas dixit, & ipse dicam) inde usque ab initio, ut sciris, patrem hunc secutus sum: uisum est non omnia quidem continenter scribere, (neque enim possem) sed è multis illius præclare factis pauca quædam in hac narratione inserere ad eorum ædificationem atque utilitatem, qui hæc audiunt, & in posterû legere uoluerint: nè honestissima illius facta, tempore ipso & alta obliuione obscurata euanescât. Multi quidem multorum, qui ante nos fuerunt, sanctorum hominum uitas, dictaque & præclare facta conscripserunt: qui & oratione sua illos ornarunt, & nobis ea ea re multum adiumenti attulerunt. Illorum igitur exemplo & nos ad facere aggressi sumus. Non enim consentaneum est,

Mat.5 tantam eius hominis uirtutem silentio tegi aut occultari, neque talem lucernam conuenit sub modio, sed supra candelabrum poni, ut luceat omnibus, qui sunt in huius uitæ domo (quemadmodum Euangelica uoce nobis traditum est) in gloriam cœlestis Dei, cui ea bonis operibus laus & gloria redditur.

Sed tractationem hanc illos aggredi conueniens erat, quorum uita recta est, & ab omni repræhẽsione libera, oratioque grauis & composita, cum illorũ uita congruens. Quarum rerum priorem qui recte præstiterit, illi, uelut ea spiritualium donorum thesauro, & posterior abunde suggeritur. Cui uero ea defuerit, is dubie & cum hæsitatione orationem proferet. Huius autem patris uirtus tanta fuit, ut uix illi, quos supra dixi, pro dignitate eam narrare possint: uel (ut uerius dicam) ne illi quidem hoc possent: tantum abest, ut nos possimus, quibus utrunque deest, uitæ, inquã, probitas, & oratio compositionis atque concinnationis elegantiam habens. Verum sanctissimi patris desiderium, ad id conandum nos exuscitat atque impellit, qui ea illius narrationibus fortasse fructum aliquẽ & animæ adiumentum percipiemus. Qui enim unguenta componunt, quanuis ab unguentorum natura longe absint, tamen & ipsi odorum suauitatis participes fiunt, & aliis odorem per olfaciendi sensum impertiunt. Cõtra uero timor ipse sese opponens, ab hac tractatione me deterret, mihi ante oculos ponens imbecillitatem meam, quæ tanto oneri par non est: meq; admonet, nè, dum eum uirum laudare uelim, inconcinnis atque inelegãtibus uerbis aliquo modo illum uituperem, & ad indignationem contra meipsum excitem, sitque mihi ea res inutilis. Quod oẽ mihi accideret, silentium potius deligendum esset, quod est sine timore ac periculo. Neque enim aliquem pœnitet siluisse, quẽadmodũ locutos esse pœnitere sæpe multos solet.

Cùm in his duabus rebus ambigerem, tanq̃ in trutina quadam positus, desiderium ipsum grauioris momenti uisum est, timoris lancem leuiorẽ faciẽs, & orationis authorẽ Christum mihi adiutorem proponẽs, magniq; eius uiri, de quo dicturi sumus, in condonandis erratis facilitatem. Nam cum adhuc in terris esset uir ille, clemens erat, sciensque delictis nostris ueniã dare: quam & nunc à beata ipsius anima multo magis mihi dandam esse certo scio. Grata enim est patribus ipsis (ut quidam dixerunt) puerorum lingua quanuis balbutiẽs, Deoque ipsi gratum est, quod pro uiribus fit. Moneo aũt illud, nè quis falsum aliquid uel fictum

Historia huius ueritas. me scribere suspicetur. Eorũ enim mos est, qui rebus fidem non adhibent, utilitatem omnem abiicere. Nã quid ipse à mendaciis lucrifacerem, si alios quidẽ cõmendarem, meipsum uero sententiæ illi obnoxium

Psal.5. redderem, quam contra mendaces prophetæ Dauidi spiritus sanctus suggessit? Non enim fabulæ sunt, quæ dicentur, ut externis hominibus uideri solẽt. Sed hæc quidem satis. Incipiam igitur, Deum ipsum omnis principij authorem propositum habens.

Sed undenam incipiam? An patriam, genus, & eius *Hebr. 11.* altricem terram prius dicam? Sed quænam erit utilitas, orationem in his rebus occupatam habere? Ciuitas, inquit scriptura, sanctorum, est ciuitas Dei, cuius *Patria S. Niceta.* artifex & creator Deus est: patria uero, superna Hierusalem, mater Pauli, & eorum, qui cum illo fuerunt, ut ait magnus Basilius. At si quis & inferioris patriæ appellationem scire cupit, Cæsarea Bithyniç illum genuit. illa in uitam hanc eum protulit, aluit, & omnibus cognoscendum tradidit: illa primæ ipsius ætatis

Pater. rectè factis fruens sese oblectauit. Quòd pertinet ad parentum nomina, nõ possum pro certo dicere, quod fuerit matris nomen: sed pater Philaretus uocabatur: cuius filius cùm uirtutis amator fuisset, re ipsa cũ patris appellatione conuenit. Fuit etiam hic eius pater diuinæ pietatis studiosus & Deo gratus, quippe qui monasticæ uitæ instituto dignus postea factus, perfectior euasit. Ille cùm legitimam uxorem duxisset, ex ea unicum hunc filium suscepit, & octauo die, postq̃ puer natus fuit, uxorem ipsam amisit. Deus enim ille, qui eam formauerat, idem & eam recepit.

Adhibetur literis. Educatus igitur puer fuit apud patris matrẽ. Cũq; parum creuisset, ijs literis, quibus pueri solent erudiri, ediscendis parens ipse eum tradidit. Cùm autem puerulus discẽdi esset cupidus, & laboris ualde amãs, paucis annis omnia edidicit: postea uero Psalterium memoriæ mandauit. Cumque illum in Ecclesia pater

1.Reg.1. totondisset, ut Anna Samuelem, Deo ipsi, enim dicauit, & omnino addixit, ut æditui locum interea teneret. Quod munus ille, oẽm reuerentiã & spiritualem prudentiã adhibens, ita exequebatur, ut oẽs mirarentur, quanta cũ uirtute se gereret, & q̃ cõposito animo esset. Quis enim hunc aliquando uidit in ludis puerilibus uersantẽ, ut pueris mos est, gestire, saltare, currere huc atq; illuc, in terra se uolutare, atque ululare? Quis hunc prope illos, qui choreas exercẽt, tã uiros, q̃ mulieres, sedentẽ uidit, uel aliquo modo adhærẽtẽ, & inhonesta illorũ uerba aliquando audientẽ? Quis illum symposijs eorũ, qui diu in uino ebibendo morantur, quibusq; tragœdiæ, tumultus, & nugæ amicæ sunt, uel paululum adhærẽtem adspexit? Domi enim sedens, & librum in manu habens, legebat diligẽter,

Luc.2. & ut id, quod in Euangelio est, dicam, proficiebat sapientia, ætate & prudentia: neque uoq̃ à diuinis conuentibus aberat, sed diuinas literas cordis sensu percipiebat: modo id, quod dixit Deus ad Abrahã: Exi de

Ge.12. terra tua, de cognatione tua, & de domo patris tui:

Es.52. modo illud Esaiæ prophetæ dictum: Exite de medio ipsorũ, & segregemini, & impurũ nè tetigeritis, dicit Dominus, & ego suscipiã uos: itẽ illud, quod diuina

Matt.10. uoce prolatũ est: Qui diligit patrẽ uel matrem plusq̃ me, nõ est me dignus: & qui nõ accipit crucem suã, & sequitur me, nõ est me dignus. & alio loco: Siquis uult

Luc.9. uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me &c: Si quis ueniens ad me, nõ re-

Luc.14 nunciauerit omnibus, quæ possidet, adhuc autem & animæ suæ, non potest esse meus discipulus.

Hæc cũ audiret, & his similia, nõ in uia semẽtẽ spargebat, hoc est, in ipsius mẽtis superficie, ita ut conculcari posset, & à uolucribus cçli, hoc est, à malignis spi-

Matt.13. ritibus subripi ac deuorari, neque supra petras hoc est, supra cor sensu carẽs & aridum, ita, ut æstus, idest, tentationis tempore, tanquàm ea, quæ radicem non haberent, cito exarescerent, nõ denique in medias spinas, hoc est, in huius uitæ solicitudines fundebat se-

Fructus mina, quibus solicitudinibus suffocata mens fructum nullum ferret: sed in terram sui cordis ualde bonam

Trigecuplus. ac pinguem, semen ipsum reponebat: quãobrem fructum reddidit Deo ipsi trigecuplum, sexagecuplum

&

Fructus trigecuplus. Sexagecuplus. Centuplus. & centuplum: trigecuplum, eo quòd uitam cum uirtute transegit: sexagecuplum, quoniam monasticæ uitæ exercitationem puram & innocentem seruauit: cẽtuplum, quia probdei confessione multas persecutiones sustinuit: de quibus postea loquemur. Nunc autẽ ad ea, quæ nobis proposita sunt, redeundum est.

Psa. 83 Cùm diuina eloquia, quæ supradiximus, audiuisset, quidnam illum fecisse aut consultasse aliquis cogitabit? Mentem atque animum ab his terrenis rebus abalienauit, & ad optimam quandam formam sese traduxit, de uirtute (ut est in literis diuinis dictũ) in uirtutem progrediens, & iis, quæ inferiora sunt, præferens meliora, secum cogitabat, quomodò Deum sanctè coleret. Cumq; e à ratione ipsa rectè ac rite præsidente didicisset, facile fieri posse, ut uita cælibe ac perturbationibus uacua, sensus ipsos purgare, & mente pura ad id, quod purum est, accedere posset: à mundi uoluptatibus se abrumpere, & ad Deum adiũgere studuit. Cumque patri suo, amicis, consanguineis, æqualibus, iis denique omnibus, qui ad eum pertinebant, salutem multã dixisset: ab ea regione, quæ ipsum aluerat, statim auolauit, & ad torrentem eiusdem urbis, in meridiei parte fluentem, ad senem quendam, Stephanum nomine, qui illic solitaria uita utebatur, se contulit, eiusque in rebus asperis perferẽdis socius erat: quinimmo cum ipso certabat, dum monasticæ uitæ legibus ab illo erudiebatur.

Vitam amplectitur monasticam.

Postea uerò quàm eius diligentiam & alacre studium senex ille animaduertit, author ei fuit, ut ad cœnobium iret, quippe quòd multum ea res expediret, præsertim iuuenibus, co quia is, qui ad summum uirtutis fastigium peruenire cupiunt, plus exercitationis imponit. Bono senis cõsilio magnus ille uir usus est, eiusque preces pro uiatico sumens, uiam ad mare ducentem tenebat, diuina prouidentia ipsum dirigẽte, quæ per eum uirum populum sanctiorem factum, & bonorum operum æmulatiorem adeptura erat. Venit igitur ad Meditij monasterium, quod tunc à paucissimis colebatur, & à sanctissimo patre nostro Nicephoro, qui monasterium constituerat, regebatur. Supplex autem à pastore illo petebat, ut in monasterium acciperetur. Cumque perspicacissimus pastor eum uidisset, & ex habitu ac moribus uirum optimum eum fore coniecisset, libenter ipsum accepit, & in suo grege collocauit. Quo facto, beatus Niceta Dei præceptis obseruandis operam dabat. Cumque omnes uitæ huius fragilis atque caducæ uoluptates pro nihilo faceret, syncera, non adulterina, neque ficta terrenarum rerum abdicatione, seipsum mundo crucifixit, & mũdus ipsi crucifixus est. Quamobrem non amplius sibiipsi uiuebat, sed Christo & Præsidi, omnemque affectum corporeum illo affectu, qui ad res superoas ac cœlestes pertinet, omnino extinxit.

Itẽ cœnobiticam.

Huius autem uiri peregrinatio fuit immutabilis, nam ex quo tempore à patria euolauit, non amplius illam uidit usque ad eum diem, quo ad Deum profectus est. Idem omnem prauitatem & ad obediendum difficultatem, facili & ab omni curiositate ac simulatione aliena, obedientia superauit. Cogitatio aũt eius assidua, & nullam intermissionem accipiẽs, erat mortis meditatio. Ventrẽ uero multis dominantẽ ita sub iecit, ut uel res necessarias admodũ parce ipsi suppeditaret, iis tantũ utens, quæ ad uitæ usum pertinent. Cõtinentiã non solũ à cibis abstinendo exercebat, sed ab omni terreno affectu seipsum remouendo, quẽadmodũ ille dixit: Qui certat, ab oĩbus se abstinet. Tẽperantiam & castitatẽ ita perfectã ostẽdebat, ut fragile hoc corpus ad eũ statũ traduceret, in quo esset corruptionis expers futurũ, & in corpore hoc terrestri uitã incorporeã ageret, purã & angelorũ institutioni similẽ.

Eius obedientia. 1. Cor. 9. Temperantia.

Nõ erat in eo uiro furoris perturbatio, neq; iracũdiæ aut simultatis affectus: nõ odij, aut obtrectationis, uel aliorum condemnãdi spẽs: nõ loquacitatis, uel facetiarũ, neq; ociosi sermonis opinio: sed omne ipsius studium atq; opus erat Diuinorũ eloquiorũ meditatio, & solertes ad Deũ preces. Nulla in re inanis gloriæ uel superbiæ uestigiũ, nihil deniq;, quod ad humanã ostentationẽ pertineret, in eo uiro cernebatur. Summissionis aũt excellens donũ tam abunde acceperat, ut ubique oẽs seipso præstatiores existimaret, oĩbus se subiiciẽs. Itaq; nõ solũ cũ iis, qui primi erãt, sed usq; ad infimos humilitatẽ & obedientiã exercens, charitatẽ in Deũ & in proximũ firmã atq; immutabilẽ retinebat. Nulla in eo fuit humanæ assentationis spẽs, qua uel aliis, uel sibi ipse placere studeret, aut sui amãs esset. Nihil deniq; perperã aut simulate agebat. Nulla in eo fuit uestis elegantia, ita ut ipsum corpus cõtempserit, neque oĩno ullam eius curã habuerit: sed hoc tantũ curarit, ut castum ac purũ Deo ipsi corpus suũ offerret. Omnia igitur morũ simplicitate & corde syncero sine hæsitatione aliqua faciebat. Quæ uero à Præside ipso dicebantur, tanq; à Deo ipso dicta excipiẽs, oẽm quidem curiositatẽ & hæsitationẽ abiiciẽs, fidem autem ac certam persuasionem habens, omnia exequebatur.

Humilitas eius eximia.

Obediẽtia insignis.

Cũ igitur pastor ipse illũ ita studiosum ac prõptũ uidisset, qui nõdũ quinquenniũ in professione monastica pleuerat, ad presbyterij ordinationẽ eũ promoueri curauit: quã per manus magni Tharasij assecutus est, qui Cõstantinopolitanæ sedis erat Patriarcha, eamq; sedẽ multis uirtutibus adornabat. Cũ igitur presbyter ordinatus suisset, & monasterij curã illi, quã uis inuito, Præses tradidisset, sanctus ille uir onus illud sibi traditũ, moleste quidẽ ferebat: sed qui nulla in re didicerat repugnare, neque tunc contradicere ausus est: sicque, quãuis inuitus, nihilominus tamẽ onus illud accepit. Cũ igitur eam curam suscepisset, oẽm diligẽtiam adhibens, studebat gregem ipsum copiosiorem efficere. Idque factum est. Eius enim fama in omnes partes peruagante, plurimi ad eum ueniebant, & terrenis rebus renunciabãt. Itaque paucis annis factum est, ut frarrum societas ad centesimum numerum perueneri: quos ille, adiuuante Christi gratia, ut peritus aliquis gubernator, ad salutis portum dirigebat, pro ipsis, ut probatissimus pastor, assidue uigilans.

Ordinatur presbyter.

Praeficitur monasterio

Factũ aũt fuit, ut qualis erat uita & uirtute sanctissimus pater noster Niceta, talẽ uniuersarũ rerum Dominus Deus hominẽ illi miserit, qui secundas monasterij partes teneret: Athanasiũ, inquã, illũ uenerãdũ & admirabilẽ uirũ, cuius uirtus non ea fuit, ut obiter illã narrare possimus: cuius etiã in Deũ charitatem, quã ostendit, cũ primũ mundo renunciauit, opinor etiã angelos ipsos fuisse admiratos. Erat ille patri suo charissimus, & literas apud ipsum summe doctus: qui & publicorũ libellorũ scriba creatus, magistratui, qui Logothesion dicit, præfectus fuit: unde nõ uulgares mũdi huius honores eius pater per filiũ ad se uẽturos sperabat. Cum uero iuuenis ille oĩa hæc cõtempsisset, & uni rei esset intentus, ut cœnobij habito se induceret, idque festinans perfecisset, eius pater, cũ hoc audiuisset, ui ad se illũ traxit, & indumẽtis quibus ex cœnobio uestitus fuerat, proiectis, preciosis uestibus illũ, quãuis inuitũ, induit. At iuuenis ipse patrẽ sic affatus est: Putasne, ô pater, sericis istis uestibus me à proposito cõsilio impedituri? Totũ mũdũ cõtempsi. Quid enim prodest homini, si uniuersum mundũ lucretur, animæ uero suæ detrimẽtũ patiatur? At pater illũ in domo conclusit, existimans ita fieri posse, ut à bono proposito ipsum auerteret. Cum aũt iuuenis ipse opportunitatẽ inuenisset, serica illa indumenta in quatuor partes lacerauit. Quod cũ uidisset pater, aliis sericis ipsum induit.

Athanasius monachus insignis.

Luc. 9.

Ille uerò & eas similiter lacerauit. Iratus igitur ea re pater, ita crudeliter filium uerberauit, ut eius terga intolerabilibus illis plagis conrabuerint, & medicorum manu atque cura indiguerint. Postea uero quàm ille iuuenis patrem certiorem fecit, nullo modo fieri posse, ut eius sententia mutaretur, quanuis membratim illum discecaret, pater ipse ea re compunctus & lacrymis perfusus, filium sic allocutus est: Vade fili, & perfice iter illud bonum, quod elegisti, & Christus ipse tibi opem ferat, teque ab omnibus laqueis diaboli eripiat.

Athanasius à patre dire flagellatur, sed permanet in proposito.

Ita igitur iuuenis ille uenit ad monasterium, quod supra diximus, exercitationis certamina efficaciter illic suscepturus. Tantam uero humilitatem exercuit, ut nihil secum attulerit ex iis rebus, quæ in hoc mundo spectabiles sunt. Plerique nostis eum uirũ, quem dico, & quem uos experti estis: scitis uilissimis uestibus indui solitum, immò neminem abiectiore ueste usum fuisse, quanuis ex parentibus ualde terrena hac nobilitate insignibus, ortus fuisset. Hic, ut lupradi ctum est, à sanctis patribus nostris in monasterium receptus fuit, & ab inclyto Nicephoro secundæ partes post patrem Nicetam illi concessæ fuerunt. Erant igitur ambo illi una quædam anima & mens in diuersis corporibus, tranquillo statu omnia disponẽtes, & ipsi quidem à sancto Nicephoro regebantur, sed iidẽ omnem fratrum societatem gubernabant, ita ut partim ipsi regerent, partim uero regerentur, mutua inter se & Pacifidis charitate copulati. Neque unquàm inter ipsos offensio aliqua, uel dissidium exortum fuit, sed erant ueri pastores, & animæ morbos, ut probati quidam medici, sanabant, curantes gregem omni studio ac scientia. Alter secabat: erat enim ad secandũ idoneus: alter mitibus quibusdam uerbis leniens, sectionem ipsam curabat: erat enim mitis. Alter in iis, quæ ad curam corpoream pertinebant, occupatus erat: alter in iis, quæ ad spiritum attinent, uersabatur. Vterque autem utrique rei studebat.

Itaque, ut peritissimi quidam medici, omnem, ut diximus, diligentiam adhibentes, oues Christi rationales pascebant. Duritiem atque acerbitatem ex increpatione & ignominia proficiscentem lenientes, segnitiemque & languorem, uel tentatione aliqua, uel mœroris ardore illatum, orationis comitate, & discretionis atque commiserationis medicina erigentes, tã quàm è somno fratres exuscitabant. Quod uerò in eis ceciderat & confractum erat, futuri iudicij timore illud colligẽtes curabant. Tristes & segnes, & ipsa incuria dissolutiores ac lentos factos, laboriosæ doctrinæ stimulis erigebant. Eos uero, qui celeriter gradiebantur, & alios anteuertebant, maximè atque attentissime obseruabant, nè illis ambitionis opinio, tanquàm fera quædã irrepens, insidias faceret. Denique (ut summatim dicam) omnem gregem omni studio ac diligentia custodiebant, uigilantes pro illo, & feras, quæ non oculis corporeis, sed animo comprehen duntur, ab ouium rapina profugantes, non ut mercenarij, sed ut optimi pastores Christi pastorum principis. Ita uero omnium fratrum societatem edocuerunt & mutua charitate atque concordia deuinxeruot, ut uero de ipsis illud dici posset: In hoc cognoscent omnes, uos meos esse discipulos, si charitatem habueritis adinuicem. Tunc quanuis hæc fecissent, ab omni tamen audacia procul aberant. Nugarum uero & facetiarum ne nomen quidem in illis uiris audiebatur: sed in diuinorum eloquiorum meditatione uitam degentes, ita ministerium sibi commissum singuli exequebantur, totumque Psalterium quotidie pronunciabant: quo expleto, ad eorundem psalmorũ uicissim canendorum ordinem se parabant, ita ut nunquàm omnino à Dei gloria celebranda ipsi uacarent. Ac si cuiusquam uitio factum esset, ut ociosus sermo irreperet, cõtinuo alius quispiam admonitione sua eius sermonis continuationem abrumpebat. Erant & fratres aliqui clàm dispositi, qui uniuscuiusque dicta & facta patribus nunciabant, ut ea re fieret, ut quis, absentibus iis, qui præsidebant, ociosum aliquod uerbũ proferre auderet, idque uitarent omnes, dum exprobrationes dictorum ac factorum aufugerent.

Niceta & Athanasii in gubernando monasterio prudentia &c.

Ioã. 13

Totum psalteriũ dicũt quotidie.

Illo autem tempore, quo Diuinarum rerum mysteria perficiebantur, stabat magnus pater noster Niceta ante sanctam & sacratam mensam, ut sancto Dei throno assistens, sacrificium & Diuina mysteria obeundo. Sanctus uero Athanasius assistebat, cogitatione & mente tota luteotus, ministerij flabellum tenens: erat enim diaconus, qui & presbyter postea fuit: stabat, inquam, metuens ac tremens, suasque genas ac pectus lachrymis madefaciens. Sicque totum sanctũ illud ac Diuinum ministerium complebant. Cùm uero ita pure atque innocenter sacra facerẽt, sancta purissima atque immortalia mysteria impartiebẽt aliis, uniuersum populum sanctum efficiebant, eumque in pace multa dimittebant.

Missa sacrificium.

Ad hæc sanctissimus pater noster ad Domini Dei templum crebro fratres congregans, docebat, admonebat, & ita hortabatur. Fratres, quos Dei gratia coniunxit, quamobrem congregati sumus, assidue cogitemus, & quãdiu tempus habemus, solertes simus & certemus, neque segnitie nosipsos lentos fieri patiamur. Quandiù mercandi tempus nobis est, animæ nostræ lucrum abunde nobis comparemus. Cùm enim mercatus amplius non erit, tunc nemo poterit negociari. Non est, inquir, in morte qui memor sit tui: non est in inferno confessio. Consideremus quales pœnæ illos maneant, qui multa peccata commisere, neque pœnitentiam egerint. In hoc mundo Iudex ipse misericors est: in illo autem altero non item. Hic miseretur, illic punit. Hic septuagies septies peccata dimittit, illic in exteriores tenebras immittit. Quamobrem hic laboremus, & studiose contendamus, nè ignauia ipsa dissolutos nos faciat. Curramus feruenti & celeri gradu, (cursu enim opus est, & illo quidem uehementi) ut perueniamus ad perfectionis mensuram. Sobrij simus ac uigilemus, quoniam qua hora non putamus, Dominus noster ueniet. Contemnamus mundum, & ea quæ sunt in mundo. Carnem & eius superbiam execremur: hæc enim omnia inimicitias inter nos & Deum pariunt. Fugiamus carnis uoluptates, auersemur eius libidinem. Sint nobis deliciæ ipsæ inuisæ, quoniã & ipsi deliciæ simus inimicis nostris. Amplexemur continentiam, per quam anima nostra pura efficitur. Aduersariorum inuasiones repellamus, & animi submissionẽ possidere studeam' quæ ad cęlos nos prouehat. Confessionẽ teneamus, cõpendiosam illã salutis uiã. Obedientiam eligamus, uitæ impatibilis cõciliatricẽ. Angustias in nos uenientes patienter excipiamus, ut nostra, nõ ut aliena quędam existimantes. Nõ enim condignæ sunt passiones huius temporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis, ut ait Apostolus. Studeamus ingredi in illã unicam fidei copulam, neque huius mundi facultates futuris illis bonis anteponamus. Nihil eorũ, quæ corrupta & caduca sunt, admiremur: neque rebus stabilibus id ꝑferamus, quod stabile nõ est. Supernas res inquiramus: illas aũt supernas eé arbitremur ac sentiamus, ubi Christus est. Turpitudo & sermo de rebus stultis absit à nobis: hæc enim odit spiritus sanctus, quoniã & de uerbo omni otioso rõnẽ reddemus in die iudicij. Mortificemus mẽbra nostra, quæ sunt in terra, & studeamus illa offerre hostiam sanctam & Deo placẽtẽ. Dè nulla alia

Niceta ad fratres exhortatio egregia.

Psal. 6.

Luc. 12

Rom. 8

Matt. 12.

Eph. 6 alia re, nisi de animæ nostræ salute, soliciti simus. Accipiamus armaturam spiritus, ut possimus stare aduersus insultationes diaboli: cum his enim inimicis nobis colluctatio est, qui corporeis oculis nõ cernuntur: non aduersus sanguinem & carnem tantũ pugnamus. Seruiamus in timore illi, qui nos elegit. Agamus gratias ei, qui nos uocauit in uitam sempiternã. *Mat. 7* Ipsius mandata obseruemus: angusta est enim uia & aspera, quæ ducit ad uitam: per illam autem uiam ambulare studeamus, quàm maximè possumus. In oratione & precibus fortiter persistamus. *Eph. 4* Deponamus ueterem hominẽ cum suis actibus & libidinibus, ut induamur nouo, qui creatus est secundùm Deum in sanctitate & iustitia. Subiiciamur nobis uicissim in timore Dei. *Matt. 13.* Castitatem & temperantiam, ac mẽtis synceritatem possideamus, ut angelorum contubernales efficiamur. Tunc (inquit Dominus) fulgebunt Sancti, ut sol. Quale igitur erit nostrum dedecus, illos quidẽ ut solem effulgentes uidere, qui lucis opera fecerũt, nos uerò ipsos obscuratos & tenebris inuolutos, quippe qui noctis opera effecerimus? Satis quidem ad pœnam, uel dedecus hoc futurum est. Quamobrem precor, inquit, uos, ut operum, quibus sancti uiri studuerunt, imitatores esse contendamus, ut una cum ipsis in illa requie esse possimus, unde aufugit dolor, tristitia & gemitus. *Es. 35.* Charitatẽ igitur in omnes habeamus, *Apo. 9.* pacemq; ac sanctitatem amplectamur, sine quibus nemo uidebit Dominum: omnem uero solicitudinẽ nostrã in Deũ coniiciamus, quoniã ipsi curæ nos sumus. *Heb. 12*

Hæc igitur & his plura tum ex Diuinis literis, tum à seipso cum beatus ille uir nos edocuisset, & hortatus esset, cum pace omnes dimitteus: Abite, inquit, fratres, Deus bonus est. itaque dabit nobis sermonẽ sapientiæ ad os nostrum aperiendum, quo uobis ipsis ea, quæ expediunt, & alias commem orare, & nosipsos ad Dei præcepta obseruanda excitare possimus.

Hæc patris documẽta apud omnes quidem ad animæ utilitatem spectantia dicebantur: quæ uero priuatim singulis idem pater dicebat, in sanctam suam cellam unumquenque uocans, illa quidem neque numerari, neque narrari possunt. Sæpè enim totam noctem insomnem transigebat, admonens singulos fratres de rebus salutaribus, omnes misericordia prosequens, omnes curans, omnibus commiseratione impartiens, omnibus omnia factus, sicut beatus Paulus ait, ut omnes lucrifaceret. *1. Co. 9* Quis enim ab aliquo dæmone, humanæ carnis insidiatore, impugnatus unquàm fuit, & huic patri cum fide & cordis cõtritione id aperuit, ac non statim à tali dæmone liberatus est? Quis à mœrore ac segnitie, atque anxietate, quæ mentem ipsam obscurant, uexatus fuit, & hunc adiit, ac non statim ad tranquillitatem, solertiam & fortitudinem exsuscitatus est? Quis ab alio quouis affectu perturbatus, & eam perturbationem huic confessus, non statim ab ægritudine ipsa curatus est? *Ieiunijs & uigilijs se affligit.* Erat eius corpusculum uigiliis ac ieiuniis ita liquefactum, ut propter summam imbecillitatem uix loqui posset. Quis ita continentiam amplexus est, ut pater noster Niceta, qui uel res necessarias, panem dico & aquam, parce sumebat? De uino autem & reliquis delicatis cibis, superuacaneum est aliquid dicere. Quis ita castum atque purum corpus, ut hic, habuit? Quis mansuetudinem & humilitatem, ut hic, perfectam exercuit? *Mat. 5* Quis perspicax, aut misericors, ut hic, fuit? quippe qui omnes beatitudines illas à Domino propositas, manifeste complexus est, cum & pauper spiritu fuerit propter regnum cœlorum, & lugendo una cum his laborarit, qui ex utraque parte laborant, ut Paracleti consolationẽ assequatur. Idem mausuetus & humilis fuit præter cæteros, ut terræ illius, quæ à mansuetis possidebitur, hæreditatem acciperet. Idem esuriit & sitiuit iustitiam, neq; unq̃ eius rei satietate affectus fuit. Ita uero misericors & pauperũ amator extitit, ut neque illi satis essent ea, quæ possideret: tanta hilaritate facultates impartiebat. Fuit mundus corde, quo & Deum uidit, & cũ eo uersatus est: pacificus, & ab omni altercatione alienus ut Dei filius uocari posset. Passus est & persecutionẽ propter iustitiam: exprobrationemque & uerba pessima ab alienæ sectæ hominibus mentientibus audiuit propter Christum. Quamobrem & exultans, copiosam pro his rebus mercedem in cœlis recepit.

Cum his rebus Niceta pater excelleret, & Spiritũ sanctum in se habitantem haberet, diuinis muneribus dignus fuit effectus, & eiciendi prauos atque impuros spiritus facultatem à Deo ipse accepir, idq; merito: Glorificantes enim me, inquit Dominus, & ipse glorificabo: & quæ deinceps sequuntur. *1. Reg. 2.* Id uero, quod dicturus sum, ipse quidem non uidi, sed quidam è numero fratrum, postquàm pater sanctissimus diẽ obiit illud mihi narrauit. Aiebat enim, quòd cum monasterii ianitor nescio qua in re occupatus esset, eius rei ministerium pastor ipse illi supplendum commisit. Quod munus cum obiret, uenit uir quidam ex eorum numero, qui uersabantur in illa regione, ad monasterij uestibulum cum adolescentulo quodam, qui mutus ab ortu ipso fuerat. Vir autem ille fide impulsus eum fratrem precabatur, ut puerũ sumeret, & ad magnum Nicetam duceret, qui pro ipso Deum precaretur. Cumque patri hoc ille significasset, sedato animo pater ipse eum repræhendit ac remisit. Sed cum ille persisteret, dicens eum uirum fide ductum id petere, iussit puerum ad se duci. Quo facto, Niceta puerum accepit, & pro ipso Deum precatus, Crucis signo illũ signauit, & adiuuante Christi gratia, puerum, qui nõdum locutus fuerat, bene loquẽtem ad patrem remisit. *Precibus & signo crucis sanat mutum* Qua re eius pater admiratione affectus, cum multas gratias Deo, uiroque sancto egisset, cum puero ipso hilaris domum suam rediit. Quæ uero ipse cognoui, illa nequaquàm silebo.

Erat frater quidam in monasterio ex eorum numero, qui simpliciores sunt, & malitia omnino uacui, qui à patribus propter laudabilem suam, innocẽtiam ac simplicitatem ualde diligebatur. Huic cum malorum origo diabolus inuideret, pessimis suis artibus usus, ad amentiam atque insaniam eum hominem impulit. Id beatus Niceta moleste ferebat, cùm fratrem sic affectum ac talia patientem uideret. Deinde nos hortatus est, ut ad uesperam usq; ieiunaremus. Cũq; sancta fratrum congregatio in unum cõuenisset, post perfectum diuinum ministerium, accepit uir sanctus & fratrem illum, & super eũ precatus est: cumque oleo sancto & unguẽtis ipsum unxisset, rursus in priorem statum restituit, cùm prudentem & mentis compotem, adiuuante Christi gratia, eum reddidisset. *Ieiunio, oratione, & sancti olei unctione amentẽ restituit.* Ex illo igitur tempore frater permansit incolumis, per sanctas preces sancti patris nostri impurorum spirituũ machinatione ab ipso propulsata, neque amplius qualecunque damnum in ipsum inferente.

Alius quidã ex iis, qui nuper ad eum uenerãt, impuro spiritu laborabat: qui spiritus occulte illum uexabat, seipsum nõ aperiẽs. subterfugiebat enim dæmon ille, sancti hominis præsentiam metuens. Itaque illũ latere studebat. Cum uerò tempus uenisset, quo adolescens ille sanctum monasticæ uitæ habitum accipere deberet sub magni Nicetæ catechismo, & sanctarum ipsius manuum impositione, idque dolosus diabolus sensisset, cœpit fratrem postera nocte perturbare, & uisa quædam ipsi obiicere, quibus terrorem ac fluctuationem in eius mentem coniiciebat. Cum igitur frater ille seipsum à diabolo uexari, & po-

Diabolus mititur quēdam absterrere à monachismo.

tentia illius se opprimi animaduerteret, media nocte surrexit, ut ad sanctum uirum confugeret, cumq; pro pe cellam uenisset, in qua magnus Niceta dormiebat, uidit serpentem quendam ualde magnū, qui ante por tam illius cellæ serpebat, & ingressum illi omnino præcludebat. Dæmon enim ipse in eam figurā se uer terat, ut eius mos est, quò iuuenem perterrefaceret, nè ad eum uirum introiret, qui ab eo ipsum expulsurus erat. At frater illi sancti uiri auxilio fretus, & dæmonem contemnens, in cellam magni patris insiliit, & impuri dæmonis insidias ipsi aperuit. Tunc sanctus uir cum Cruce signauit, & pro ipso Deum precatus, illum admonuit atque hortatus est, nè talem dæmonem metueret, iussitque in cubiculum, in quo dor miebat, reuerti. At insidiator ipse per paucos dies seipsum subtraxit. Cùm autem non ferret sancti uiri gratiam, & ab eo in se illatam ardorem, cœpit rursus fratrem perturbare, intolerabiles quosdam cordis do lores immittens. Postremo illum collidens, mutum atque immobilem reddidit: cuius uiscera ita æstuabant ac dilacerabantur, ut illa disrumpi nos existimaremus. Cum igitur sanctus Niceta uenisset, pro illo Deum precatus, signo salutaris Crucis eum signauit, & eadem illa hora opprimentem dæmonem ab ipso eiecit, & fratrem sanum erexit. Itaque ex illa hora frater incolumis permansit, nunquàm amplius à tali dæmone offensus.

Oratione & signo Crucis dæmonem expellit.

Alius quispiam & ipse de iis, qui paulò antè uenerant, habebat immundum spiritum, similiter & eum ipsum latentem. Cum igitur frater ille aliquot dies in monasterio mansisset, cœpit à dæmone agitari & ue hementer uexari. Cum autem sanctus Niceta illuc ue nisset, pro fratre ipso Deum precatus fuit: cumq; dæmonem ab eo expulisset, adiuuante Christi gratia, sanum illum reddidit. Dicebat antè uir ille, postquàm curatus fuit, à se uisum illum diuinum hominem uir gam tenentem, & Aethiopem quendam deformem ab eo eiicientem. Hic cum insipienter se gessisset, & Dei gratiam reiecisset, antequàm tonsus fuisset, clàm discesserat à monasterio, cum interea nos ipsi nesciremus, quid illi euenturum esset. Has & alias plurimas & diuersas ægrotationes eorum, qui febri, aut ex capite, & aliis morbis laborabant, ea gratia, qua donatus à Deo fuerat, beatus Niceta curauit.

Quàm uero in animi ægritudinibus curandis egre gius medicus idem pater noster Nicera extiterit, nemo est qui nesciat. Etenim ex ipso motu atque habitu eos cognoscebat, qui cogitationibus uel affectibus premerentur. Ac si cui accidisset, ut in aliquod erratum incideret, (Angelorum enim est nunquàm cadere) illum etiā ex tristitia & uultus mutatione cognoscebat, eumque ad propriam cellam seorsum ductum diuina sua doctrina atque consolatione eo adducebat, ut omnes res suas aperiret. Quem si ualde contritum humiliatum uidisset, non ita, ut par erat, sed mediocriter repræhendebat, cōfirmans in ipsum charitatem, nè abundantiore tristitia eiusmodi homo ab

2.Cor. 2. sorberetur, hac etiam in re beatum Paulum imitatus, à quo in hominem illum Corinthium, qui contra legem fecerat, idem factum scimus.

Hæc sunt diuini patris nostri egregia facta, hęc beati uiri fortia opera, hæc uenerādi hominis & generosi militis certamina, & uictricia præmia. Quis eius doctrina, aut suauissimo ipsius sermone satiatus unq̃ fuit? Omnibus erat mitis, omnibus amabilis, omnibus iucundus & hilaris, comis & ad audiēdum facilis, uel fericors, facilis ad communicandum, totus charitate plenus, totus diiudicandi arte, totus humilitate refer tus, totus mansuetudine & omnibus uirtutibus syncere abundans. Tota denique ipsius uita & contempla tio, omnibus fuit ædificationis & utilitatis materies. Itaque ad uirtutem omnium uerticem, ad ipsarum, inquam, perturbationum uacuitatem peruenit, cum omnes suos sensus purgasset. Quamobrem totus illustris ac splendidus factus est, totus suauis & adspectu & moribus, totus uenustus ac decorus, ab æterna Tri nitate semper illustratus.

Perturbationes in se edomitas habuit.

Magnus uero Athanasius, fidelis & prudens dispen sator, qui cœnobij res multis annis bene administrauit, quique multos labores cum patre Niceta passus est, eorundem certaminum socius atque consors, cum multa præclare in cœnobio fecisset, in morbum incidit, quo & consumptus est. Quem cum extremum spiritum agentem nos circundedissemus, eumq; precati fuissemus, ut apud Deum ipsum, à quo assumebatur, nostri esset memor, hunc sermonem postremum habuit: Si ego fiduciam apud Deū inuenero, & quod cupio assecutus fuero, omnino ipsi scietis. Cum igitur honesto quodam modo sanctos pedes extendisset, in Dei manus uigesimosexto mensis Octobris die spiritum tradidit. Quamobrem cum eius exequias curauissemus, in proprio quodam monumēto, ut mos est, ipsum condidimus. Nō enim nostris patribus, ut aliis monasteriis, mos est in unum monumentum omnes mortuos reponere, sed unicuique aptum locum seruantes, illic proprium monumentum effodiunt, & illud terra obruunt, seruantes id, quod ita dictum est: Terra es, & in terram reuerteris. Illic igitur & bea ti patris reliquias reposuimus. At nè eius sancti uiri monumentum obscurum esset, sed manifestum omnibus fieret, omnium rerum Dominus Deus fecit, ut su pra monumentum ex honorato illo sancti uiri pectore arbor cupressus nasceretur. Quamobrem multi fide ipsa impulsi, illuc euntes, arborem illam amplexātur, & frondes ex ea decerpentes, ad sanitatem afferē dam adhibere solent.

Athanasius obdormit in Domino.

Gen. 3.

Ex eius pectore cupressus nascitur.

Cum uero pater noster Niceta Athanasij obitu nō mediocriter tristis esset, & eius separationē ægrè ferret, utriusq; officij onus ipse suscipiens, uigilabat, & ut fratribus prouideret, oēm laborē adhibebat. Non multo aūt postea, & communis noster pater Nicepho rus, qui monasterium diuina ope adiutus construit, & omnia sua bona Deo consecrauit, ille, inquā, apud Deum & homines honoratus, & oībus charus pp mē tis suæ modestiam, & ipse mortē obiit quarto die mē sis Maij. Noster uero pater Niceta, ut legitimus ipsius discipulus, eius memoriam splendidā ac celebrē quo tannis agi debere scripto tradidit. Tunc oīs fratrū societas illū precabamur, ut principatus ordinationem simul atq; appellationē acciperet. Noluerat enim eā accipere, quoad beatus Nicephorus superstes fuit. Ille uero dolebat, idq; admodum moleste ferēs, omnes precabatur, ut ipsi eum dimitterent, neq; cogerent ta lem appellationem suscipere, dicens: Assumite alium quemcunq; uultis, qui principatus nomen habeat, & ego cum Deo ipso, quemadmodum antea faciebā, gre gis curā habebo: tantū nos precor, nè hac in re mihi uim afferatis. Postea uero q̃ illi diximus, fieri non pos se, ut hoc ei concederemus, quoniam cum & superstite communi illo nostro patre, secundum Deum ipse noster dux fuisset & magister, multo magis post ipsius migrationem eum deceret onus ipsum te & nomē ne suscipere: Graue, inquit ille, mihi est, quod uos, fratres, uim affertentes, mihi imponitis: fiat tamē Dei uo luntas. O immensam sanctissimi patris humilitatem. Quod enim quidam multis largitionibus ambire solent, & seditione ac bellis sibi comparant, id propter summam humilitatem uiro illi oblatum fuit. Multū igitur & nos, & amici, atque alij quidam patres ipsum precātes, ui adduximus, ut eius præfecturæ ordina

Aegre in se recipit Abbatis uel præfecti nomen.

tionem

tionem & appellationem, sicut supra diximus, acciperet. Hanc autem accepit per impositionem manuũ sancti Nicephori, qui tunc erat Constantinopolitanæ sedis Patriarca.

Iconoclastarũ hæresis. *Esa. 14.*

Cum uero nos Byzantij essemus, cœperunt rumores quidam spargi de impijs & Deo inuisis contra uenerandas imagines dogmatibus. Malorum origo diabolus ultra modum se efferens, & aduersus Deum arroganter se gerens, qui dixit: Ponam sedem meam in nubibus, & ero similis altissimo: quamobrem & deiectus fuit, & inde usque à principio humano generi insidiatus, primum se in paradisum cõtulit, & primũ formatum hominem eoipso circunuenit ac decepit, quòd illum Deum fore diceret. Itaque fecit, ut Dei præceptum uiolaret, & à paradiso exterminaretur. Postea humano genere amplificato, idolorum super stitionibus illud oppressit, hominibusque ipsis persuasit, ut res creatas, derelicto eo, qui illas creauit, uenerarentur. Cum uero ab eiusmodi superstitione, tum a diuino Verbo, quod humana carne se induit, tum a sanctis Apostolis ac Martyribus, & alijs diuinis & sacratis Patribus, christi discipulorum successoribus, homines liberati fuissent, & idolorum super stitio deleta esset, neque sic dolosus ille diabolus ab insidijs destitit: sed rursus diuersas quasdam hæreses excogitauit, & per illas ipsas in terris graues dissensiones & intolerabilia scandala latè disseminauit. Quibus etiam ipsis homines liberati sunt per sanctas synodos, & patres sanctos, qui constanter hæresibus restiterunt, easque oppugnarunt, singulas singulis ætatibus, quibus unaquæque hæresis exorta fuit.

Impietas Iconomachorũ.

Quidnam tunc diabolus ipse fecit? Num quieuit, uel cessauit? Minime, inquam, ille, sed rursus aliam hæresim excogitauit, extremam, ac primam, quæ omnes alias præteritas summatim comprehendit, ac fere Saluatoris nostri Iesu Christi dispensationem euertit. Nam si honor imaginis ad exemplar ipsum pertransit, ut ait Magnus Basilius, omnino & è contrario imagine ipsa contempta, necesse est & exemplar ipsum una contemni. Cum uero imago ipsa honoratur, similiter & exemplar ipsum honoretur necesse est. Dicam apertius, exemplo quodam apposito, quod sensu percipitur: Fac esse imaginem aliquam regalem aliquo in loco impressam (olim enim regibus mos fuit hoc facere) deinde duos aliquos homines prætereuntes regalem imaginem uidisse, illorumq; alterum, eo quod in regem ipsum optime affectus esset ad imaginem ipsam eucurrisse, eamque amplexatum fuisse: alterum uero, illi homini succensentem, qui hoc fecerit in eam expuisse, & lutum ipsum utraque manu tollentem, illam ipsam imaginem corrupisse ac deleuisse. Velim dicas, si Rex utriusque factum cognouerit utrinam illorum hominum succensebit, aut utrum charum habebit? Nonne priorem illum honoribus & stipendijs prosequetur, posteriorem uero puniet? Quòd si terreni Regis imaginem aliquis euertens, id impune non faciet, qui filij Dei hominis facti pro nobis, & in omnibus rebus, excepto peccato, nobis similis, imaginem contẽpserit, quam pœnam non habebit? Apage, ne sis homo ita stolidus, sed reuerere imaginem Christi, si Christum desideras. Quòd si exemplum non ueneratis, manifeste significas, neque exemplar ipsum à te honorari.

Nota hæretice.

Argumenta contra imagines, & eorũ dilutiões.

Sed agrestes quidam, dicet aliquis, imagines ipsas Dei loco habent, & ob eam causam à quibusdam audiui, cum temere dicerent, non decere Christi imaginem effingi. O insciitam hominum. Ita enim eorum causa, qui oculis sunt hebetioribus, & solem ipsum tibi, quicunque es, qui hæc dicis, liceret obscurare. Sed audi nostræ mentis sententiam de adorationum differentia. Scimus enim, ratione ita dictãte, alium quidem cultum secundum adorationem esse, quem primæ & diuinæ illi naturæ adhibere docti fuimus: alium uero secundum habitum quendam & anagogice, ut & magnus Dionysius ait, quem secũdũ proportionem nobis congruentem cum ipsa eorum signorum, quę sensu comprehẽduntur, uarietate multiplicari uidemus: quibus signis sacro quodam modo ad Diuinitatem, quæ mente compræhenditur, pro nostræ conditionis moderatione prouehimur. Itaq; Deum ipsum & diuinam uirtutem cœlestes quidem mentes, ut ad intelligendum idoneæ, sicut ipsis fas est comprehendunt: nos uero corporeis & sensu compræhensis imaginibus ad diuinas res contemplandas ita ut possumus, perducimur. Quòd si mente ita excæcatus es, & ad ea, quæ dicuntur, allucinaris, neque te corrigi permittis, sed in errore persistis, in illo ipso tempore, quo e uita excedes, frustra te id fecisse poenitebit.

Alij uero ut minoris momenti hæresim hanc habent, & pro nihilo ducunt, ob idq; facile capiuntur, & in eam deueniunt. Quidam neq; hęresim hãc esse cogitant, sed contentionem quandam. Ego uero ualde grauem hæresim illam existimo. Opinor autem & unumquenque eorum, qui recte sentiunt, talem eam existimare, quippe quæ Christi dispensationi infensa est. Cogitato & illud, quòd aliæ quidem hæreses ab episcopis, & illis inferioribus presbyteris, initium habuerunt: hæc autem ab ipsis Imperatoribus ortum habuit. Scitis uos, quantum inter presbyteros Imperatores intersit. Et illæ quidem ab ijs conflatæ, qui noua & falsa dogmata construere, uetera uero & probata contemnere noluerunt, paulatim uim adeptæ sunt: hæc à regali potentia illata est. Leo enim, cognomento Isauricus, cum in Theodosium iuniorem tyrannidem exercuisset, Romanorum imperium arripuit: quo superbe admodum elatus, non dedit gloriam Deo, (per ipsum enim Reges regnant, & potentes scribunt iustitiam, ut ait Salomon in Prouerbijs) sed extulit in altum cornu suum, & locutus est aduersus Deum iniquitatem, & posuit in cœlum os suum, & lingua eius transiit in terra: cœpitque historiam inde usque a sanctis Apostolis Ecclesijs traditam delere, dicens, non oportere Christum depingi, neq; in imagine illum adorari.

Hæresis Iconoclastarum origo. *Pro. 8.*

Cum hæc fierent, magnus ille Pontifex de throno suo migrauit, & ueneranda illa hirundo e nido suo euolauit, quæ Ecclesiæ uer pulchris concentibus ornans, dies festos Domini decorauit. In eius autem locum inductus fuit deformis quidam coruus, hians & obscura quædam crocitans, procumbente ipsa Ecclesia, & mœsto quodam modo ingemiscente, quæ tam magno & diuino Pontifice priuata fuerat. Erat perturbatio non parua in orbis terrarũ ecclesijs, malo ipso, tanquam peste quadam, quocunque percurrente, impietatis potentia corroborato. Post hęc successit Leonis imperio simul atque impietati Constantinus filius, malæ radicis malum germen, pestilẽtis feræ progenies, draco, animarumque corruptor, atque ex crudelissimo Leone pardus natus est, uariũ habens ingenium, qui patrem ipsum multis partibus malitia superauit. Non enim sola imaginum iniuria cõtentus fuit, uerum etiam sanctos martyres, quãtum in ipso fuit, honore priuauit, cum præceperit nõ esse illos sanctos appellandos, sed simpliciter nomina ut apostolos, Quadraginta martyres, Theodorum, Georgium, & alios similiter. Illorũ autem reliquias omnino contempsit, ac pro nihilo duxit. Atque, ut summatim dicam, habitu erat Christianus, mente ipsa Iudæus. Quam enim Christus sibi in domiciliũ delegit,

Constãtinus Copronimus habitu Christianus animo Iudæus

delegit gloriosissimam, inquam, suam matrem, omnibus alijs rebus creatis superiorem, omnium hominum salutem, mundi patrocinium, quæ propter uirginitatis suæ præstantiam prope Deum uersatur: huius, inquam, uenerandum nomen multis modis ab Ecclesia expellere studuit: eius uero intercessiones, per quas mundus ipse consistit, illas ne nominare quidem uoluit, cum diceret, nemini eam posse opitulari.

Blasphemia eius in matrē Dei.

Conabatur autem, quod dicebat, hoc exemplo confirmare. Cum enim aliquando marsupium, aureis nummis plenum, in manum sumpsisset, & ijs, qui cum ipso uersabantur, illud ostendisset, ab eis quærens: Quantinam, inquit, marsupium hoc ualet? Multi, inquiunt illi. Cum uero aurum eiecisset, rursus quæsiuit, quantinam marsupium esset. Cumq; illi respondissent, nihili ualere: Ita inquit miser ille, & Deiparens Maria (neque enim sanctam eam nominare dignabatur indignus ille) quo tempore Christum in se habebat, ualde honorata illa erat: ex quo autem tempore illum peperit, nihil differt à reliquis. O blasphemiam, o superbiam, o immensam Dei tolerantiam, o summam patientiam. Quomodo ipsius lingua non obmutuit, quæ aduersus Christi matrem tam superbe iniquitatem locuta fuit? Quidnam à blasphemis Iudæis nouus hic Pharisæus, & Deo inuisus differebat? Nostros uero monachos indignos existimabat, de quibus cogitaret: quinimmo abiectos & nulla memoria dignos uocabat ille, qui nulla ex parte memorabilis fuit. Quicunque autem prauo ipsius consilio parere noluerunt, partim exilio condemnati sunt, partim in carceribus mortui: alij gladio interfecti, alij uectibus contusi: qui fic discerpebantur, ut eorum uiscera in plateis dissiparētur. Testatur id Stephanus, nouus Christi martyr, qui prioris illius Stephani & nomine & moribus fuit socius. Ad hæc aliqui sunt in altum mare proiecti. Alij, ut tyrannis tormenta inferentibus peccandi occasionem auferrent, fugiebant, & in montibus ac speluncis uersantes, in fame & siti, frigore & nuditate afflicti, angustias multas tolerabant. Alij cruciatus extimescētes, neque suę carnis infirmitate confisi, in alienam regionem migrarunt, & illic, quòd ad conscientiam & propositum pertinet, martyrium compleuerunt. Alij tormentorum metui succumbebant. Alij assentationibus capiebantur. Quidam humanam magis, quàm diuinam gloriam appetentes, se subijciebant. Alij corporeis uoluptatibus addicti, suas etiam uxores circunducere non erubescebant. Itaque animarum salutis domicilia (proh scelus) facta sunt adulterij & incestorum diuersoria. Totum autem eius uiri, quem diximus, propositum & studium erat omnino in ea re occupatum, ut ordinem monasticum deleret: idque ex eo tempore, quo regnare cœpit, propositum habebat. Tantopere uero sordium & impurissimæ cuiusque rei odore malo delectabatur, & animalium brutorum stercoribus se illiniret, & eos, qui cū illo erant, idem facere iuberet: quos amabat, ob idq; benigne accipiebat, quòd rebus male olentibus semper delectarentur.

Monachos aspernatur.

Atrox persecutio.

Monastico ordini est infestissimus Copronimus.

Sed tempus non est, nefaria illius facta omnia deplorare, cum & multa sint, & admodum profana. De eodem & illud fertur, quòd cum infans esset, & baptismate lauaretur, piscinam ipsam fœderauit, ita ut sanctus Episcopus Germanus dixerit, turpem & graueolentem odorem ab illo puero Ecclesiæ immiscēdum. Id quod re ipsa factum est. Imprudens & illud uobis dicere cum alijs omnibus oblitus sum. Ego ipse legi tredecim orationes, quas per duas hebdomadas recitandas tradidit, in quibus nulla de sanctorum intercessione mentio facta erat. Cum igitur & hic miseram animam efflauisset, Leo eius filius quinquennio Imperium tenuit: qui eum non esset ita improbus ut pater, nihil tale commisit, immò uero Ecclesiæ res paululum eius tempore sunt instauratæ. Postea cum & hic mortuus fuisset, & Irene ipsa, nere pacis cognomen habens, regnare cœpisset, Ecclesiæ pacem una cum filio procurauit. Cum enim muliebrē infirmitatē deposuisset, aduersus impietatem ipsam se fortem ostendit, & pro ueritate multum studij atque constantiæ adhibens, eos, qui contra ueritatem aliquid dicebant, ronis atque honoribus priuatos, ab Vrbe profugauit. Cumque ita præclare pro fide ipsa pugnasset, magnum Tharasium adiutorem & secum sentientem, denique omnium rerum moderatorem Deum omnia perficientem, secum habens, ueterem Christianæ dispensationis pulchritudinem & decentem speciem Ecclesijs reddidit: summaque pax per totum orbem terrarum, Christi ope & Irenes Orthodoxæ Reginæ diligentia, constituta est. Sunt & alia eiusdem mulieris plurima rectè facta: domicilia, inquam, in quibus senes curantur, mendici nutriuntur, hospites accipiuntur: sunt & tributorum leuationes. Monasticus autem ordo ita eius tempore auctus est, ut multitudinem innumerabilem adeptus fuerit. Vbique enim erant exercitationis monasticæ loca, ubique animarum diuersoria, & monachorum ac laicorum pacifica constitutio, precesque tam monachorum, quam laicorum assiduæ, psalmorum cantus per totam noctem, atque omnia pacato & quieto statu regebantur: Christianorumque res in tranquillitate magna constitutæ tales erant, ut propter concordem & unam eandemque fidem, unum esset ouile, & unus pastor Christus.

Irene imperatrix Iconomachos profligat.

Irenes, quā supradiximus, Imperio successit Nicephorus simul & rectæ fidei sentētia ualde pius, & pauperum atq; monachorum studiosissimus. Post illum Michael, qui nūc etiam dignitate monastica excellit. In hunc tyrannidem exercuit Imperator nomine, & moribus fera quædam existens: qui cum Romanum imperium iniuria occupasset, neque gloriam Deo dedit, neque diuina permissione illud factum cognouit sed insipiens factum est cor ipsius, & eius mens inanis erat: & quoniam impietatem inferre cœperat, propterea suum imperium diutius permansurum cogitabat. Hic etiam imitatus est sibi cognomine, & moribus concordem diuinæ pietatis desertorem Assyrium illum, & hostem malorumque inuentorem, Leonem, inquam, illum Isauricum. Cœpit igitur sancta sanctorum persequi, quemadmodum & ille persecutus fuerat. Deinde suorum mysteriorum duces, prauarumque rerum magistros quærebat. Inuenitque paucos quosdam è Senatu, Ioannem scilicet, cognomento Spectam, & Eutychianum. Ad hæc & ex sacerdotū numero aliquos inuenire cupiebat. Diabolus igitur, qui hæc in eius mentem coniecerat, Byzantium lustrans, inuenit Iohannem quendā, cognomento Grammaticum, nouum Tertullum, quem manu appræhensum, ad Imperatorem duxit, & ait: Habeas hunc hominem tibi in eo, quod cupis, utilem futurum. Vas enim electionis est mihi iste, ut portet nomen meum contra Orthodoxos.

Leo Armenus.

Quemadmodum igitur Paulus Christi uas, ita hic diaboli os factus est: & sicut torrens, ex diuersis imbribus constans, maleolētes & perturbatas aquas defert: ita & iste ex fœdo cordis sui thesauro graueolentia & cœnosa dogmata produxit, eos, quos prope se habebat, turbido quodam potu euertens. Habebat autem adiutores ex ijs, qui infra solum regale erant, Antonium Syleum, è monachis uero Leonitum quendam

dam, & Zosimum, qui illis ipsis diebus in adulterio deprehensus, truncis naribus, mortuus est. Post hæc omnem monachorum multitudinem cum Episcopis & metropolitis ad sanctissimum Nicephorum Patriarcham coegit, qui per totam noctem in magna Ecclesia pernoctarunt. Mane uero ipsos ad se Imperator accersiuit. Habebat aût secû intra palatiû occultos quosdã fallaces homines, & malorum magistros, quos uelut gallina quædam in regia domo fouens & animans, eisque dona promittens, iubebat nihil metuere. Iussit autem & Patriarcham solum in primis ad se introire, ignorans, quæ nam inter ipsos seorsum dicta fuerant. Deinde omnes accersiuit. Itaque ante illum stetit patrum caterua, lectissimorum hominum ac sanctorum, qui angelis similes erant ac diuini, Aderant & Imperatoris optimates & totus Senatus.

Nicephori Constãtinopolitani episcopi prudentia. Sanctissimus igitur Nicephorus eos, qui gradus dignitate præstantes erant, affatus: Agite, inquit, dicite mihi: Potest ne id cadere, quod non est? At illi cû ad eius interrogationis obscuritatem ambigerent, ac nihil responderent, sed se uicissim intuerentur, rursus Patriarcha ab eis quæsiuit, num Leonis & Constantini Isaurorum tempore sanctæ imagines cecidissent. Illi uero cum capita deorsum inclinassent, & nutu uerum esse, quod Patriarcha quæsierat, significassent, quod satis erat ad eorum, quæ priuate inter se dixerant, propositum confirmandum, tunc Patriarcha: Quomodo, inquit, quod non stat, potest cadere? Ad hæc nihil respondit Imperator, sed ad patres conuersus, ait: Scitote, patres, me idem sentire, quod uos simulque effigiem quandam, quam in sinu gestabat, extulit, & per simulationem illam adorans: Sentio, inquit, quod uos, ut uidetis, neque a uobis dissideo. *Simulatio Leonis Armeni.* Verum quidam surrexere, qui aliter docentes, eam uiam rectam esse dicunt, quam ipsi tenent. Prodeant igitur coram uobis, & materia hęc inter uos inquiratur. Et si quidem uobis persuaserint, quod ipsi recte dicant, neque uos quod bonum est Impediatis. Si uero ipsi a uobis persuasi fuerint, quòd res nouas doceant, desistant à praua doctrina, & recti dogmatis sententia uigeat ut antea. Nam si & de aliqua alia re minoris momenti ad me relatum fuisset, neque ita deceret me eam rem tacitam præterire: quomodo de Ecclesiastica quæstione tacuerim?

Illi uero cum neque passi essent eos homines, de quibus Imperator dixerat, coram se prodire, neque dicendi facultatem dandam esse dicerent, sed uelut execrabiles quosdam eos haberent: ad hæc cum certo scirent Imperatoris uoluntatem ad malum procliuem esse, neque unquam se illi persuasuros fore, quãuis totam scripturam testem ei afferrent: Aemilianus Cyzici Episcopus: Si quæstio, inquit, Ecclesiastica, Imperator, hæc est, ut dixisti, in Ecclesia inquiratur, ut mos est: altius enim & à principio ipso, Ecclesiasticæ quæstiones in Ecclesia, non in palatijs regijs, inquiruntur. Respondit Imperator: Sed & ego filius sum Ecclesiæ, & ut uos conciliem, utrosq; uestrum audiam, & utraque uicissim dijudicans, uera cognoscam. *Eius arrogãtiã & temeritas.* Ad hæc Michael Synadorum Episcopus: Si nos, inquit, conciliare uis, quare non id facis, quod conciliantem decet facere? Quippe qui alios quidem in palatio occultos detinens, & ad te congregas, quibus excitatis, impiorum dogmatum docendorum facultatem præbes: Alij uero neque in angulis aliquid loqui audent, ubique edictis tuis perterrefacti. Non est hoc conciliantis, sed tyrannidem inferentis, indicium. Non est ita inquit Imperator, sed ut prædixi, ita sum ego, ut uos estis. Sed quoniam ad me de ea re prouocatum est, non decet silentio me illam præterire. Quæ nam causa est, quare cum his hominibus nolitis loqui? An ipsi dubitatis, & testimonia non habetis, quibus uestra dicta cõfirmentur? Ad hæc Theophylactus Nicomediæ Episcopus dixit: Testis Christus est, cuius effigiem uides ante oculos in primis descriptam, infinitis testimonijs nos abundare, quibus id confirmare possimus: neque dubitamus, ut tu suspicaris: sed non habent isti aures audiendi, ob idque nihil illos iunatemus: potentia enim & imperio nos oppugnamur. Post hunc & Petrus Niceæ Episcopus: Quomodo, inquit, cum illis nos loqui uis, quibus tu auxilium affers? Ait illud ignoras, eos, qui Manichæi dicuntur, si hoc ducas, & eorum propugnator sis, à te adiutor potentiores, quã nos, futuros? Non temere sanctissimus Petrus hoc dixit: Vbi enim impieras ipsa cum potestate coniuncta est, illic ueritas superari uidetur, & iustitia tyrannide oppressa conculcatur.

Vide hic antiquitatẽ imaginum. Post hæc sacer Euthymius Sardensis Episcopus, liberiore usus oratione, sic Imperatorem affatus est: Audias Imperator: ex quo tempore Christus in terram descendit, usque ad hunc diem per octingentos annos & amplius, in Ecclesijs, quæ ubique gentiû sunt, Christus ipse depingitur, & in imaginibus adoratur. Et quisnam tam arrogans est, qui audeat tot annorum traditionem, a sanctis Apostolis, martyribus ac pijs patribus profectam, dissoluere, uel paululum mouere, Apostolo ipso dicente: State igitur, fratres, & tenete traditiones, quas edocti estis siue per sermonem siue per epistolam nostram: *2. Thes. 2.* Et alio loco: Quamuis Angelus de cœlo euangelizet uobis præter id, quod accepistis, esto anathema? *Galat.* Quamobrem aduersus eos, qui ante nos hæresim hanc excogitarunt, Synodus apud Niceam urbem iterum collecta est sub Irene & Constantino pijs Imperatoribus. Hanc Synodum ipse Dei filius proprio digito signauit. Quicunque audebit aliq d ex ipsa mouere, uel expungere, anathema esto. Cum hæc audisset Imperator, & uersutæ mentis esset, facile se hæc pati simulauit. Respondit autem & Theodorus, uehemens Ecclesiæ magister, dux Studitarum: Ne tentes nunc, o Imperator, Ecclesiasticum statum dissoluere. Ait enim Apostolus: *Ephes. 4.* Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Pastores & Doctores ad perfectionem sanctorum: Non dixit, Reges. *Præclara Theodori episcopi sententia.* Tibi quidem, o Imperator, ciuilis status & exercitus commissus est. Hæc igitur cura, Ecclesiam autem pastoribus ac doctoribus (ut ait Apostolus) derelinque. At si non uis hoc facere, si quis peruerteudæ fidei nostræ causa de cælo nobis aliquid nunciauerit, ipsum non audiemus: tantum abest, ut te audituri simus.

Leo Armenus Catholicos persequitur. Tunc Imperator furore admodum exardescens, & quod recte dictum fuerat, uelut iniuriosum quiddã accipiens, omnes eiecit: sanctum uero Theodorum in exilium misit, ac iussit, quandiu Imperator ipse uiueret, in urbem Byzantium non reuerti. Monasteriorũ autem Præsides cum præcepisset nusquam progredi, neque Orthodoxæ fidei ueritatem docere, expulit eos ex urbe: magnarumque Ecclesiarum Præfectos, partim ad Orientis, partim ad Occidentis insulas relegauit, sanctissimoque uiro Nicephoro Patriarchę scribens: Descende, inquit, tu de sede ista, quoniam Ecclesia te non indiget. At ille honestissimis suis literulis ad eum rescripsit: Non ira, o Imperator, ego temere descendam: non enim causa aliqua in me est; cur deponi debeam. At si rectæ fidei gratia, & propter pietatem tyrannidem patior, siue per teipsum, siue per aliquem regium tuum hominem mihi significes, & descendam. Tunc Imperator misit unum

ex

ex optimatibus suis, qui tyrannico more ipsum deposuit. Ille uero cum in magnam ecclesiam descēdisset, & cereas faces accendisset, thuraque, & preces adhibuisset, cum populus ipse illius peregrinationem lamentaretur, hanc habuit orationem: Filij Christiani nos uos inueni, Christianos uos relinquo. Cumque ad Acropolim descendisset, nauigium conscendit, & uenit in eum locum, in quem exul ducebatur. Illic autem in ieiunijs ac precibus, silentio, tolerantia & multa patientia usque ad eum diem permansit, quo ad Dominum suum migrauit.

Nicephorus episcopus pellitur in exiliū.

Itaque acerbi ueritatis persecutores cum omnem impunitatem adepti essent, cœperunt sine timore aliquo dilatari, & impiorum dògmatum semen spargere. Fecerunt & Patriarcham Theodotum quendā ex eorum numero, qui Spatharij dicuntur, adolescentium ludibrium, eligentes scilicet hominem ita rudem ac leuem, ut & theatri rem ludicram eum appellare soliti sint, qui aliquid ridiculum & falsum in eum dicere uolebant. Hunc aiunt & seruam quandam secum habuisse eo nomine, quòd è renibus laboraret, re autem uera, ut uoluptatem expleret. Postea Iudaicum quoddam concilium ijdem in magna Ecclesia coegerunt, & sub anathemate sanctos patres eiecerunt. Heu quæ insania hæc fuit. Sed reuertetur dolor ipsorum in capita eorum, & in uertices illorum anathema ipsum descendet. Episcopos uero, qui ab ipso dissentiebant, partim in terram deiectos pedibus conculcarunt, partim per posticum eijciendos è consessu curarunt.

Ei Theodotus homo leuissimus sufstuitur.

Concilsabulum hereticorum.

Quo facto.iussi sunt introire insigniū monasteriū duces. Itaque omnes introiuerunt: è quorum numero unus fuit & diuinus pater noster Niceta, de quo nobis sermo est. Deinde illos primum assentationibus uersuto quodam modo decipere, postea uero & minis eosdem perterrefacere conabantur. Cum uero illos omnia contemnentes uidissent, in diuersos carceres coniecerunt, cogitantes quid nam ipsis fieret. Tunc & sanctus pater noster Niceta in carcere male olente & sordido clausus fuit, idque per multos dies, ita ut, & si non alia pœna ei accessisset, satis condēnatio hæc ad supplicium ualeret: erat enim uir ille, ut quiuis alius, ad nauseam propensus. Ad hæc omnia ueniebant ad ipsum per singulos dies insani & imperfecti quidam homunculi, abiecti & pro nihilo faciendi, & plane indigni, qui uirum appellarent. Eiusmodi tamen homines nugaces maledicta & insana quædam uerba in eum iactabant, ut molestiam uiro sancto afferrent. Præter cæteros autem homo quidam, Nicolaus nomine, inani & temerario sermone illum sæpius affligebat, quoad eius pater, qui mortuus fuerat, in somnis filio Nicolao apparuit, eique minatus: Abstine, inquit, a seruis Dei: Ex eo tempore uir ille immodestus resipuit, neque amplius iusto uiro molestus fuit: quin etiam alios impediebat, quo minus id facerent.

Praefecti monasteriorum in carceres mittuntur.

Cū igitur sanctus ille pater in carcere multos dies uexatus fuisset, tunc Imperator in Orientis partibus illum exulem esse iussit, & in castello quodam seruari, quod Masaleon dicebatur. Erat autem medium hyemis tempus. Itaque licebat uidere sanctum illud corpusculum frigore ac niuibus è superiore parte affligi: Ex inferiore uero, cum terra ipsa humorē emitteret, & multam difficultatem afferret, multo magis affligebatur. Ad hæc cum is, qui uirum sanctum ad exilium ducere iussus fuerat, natura esset immitis, diuinum illum patrem ita urgebat, ut per septem dies, qui eo tempore breuissimi erant, totā uiæ illius longitudinem transegerit. Hoc idem fera illa immitis & aduersus alios patres effecit. Cum uero

S. Niceta exulare iubetur

Imperator considerasset exilio ipso nihil aliud perfectum iri, nisi patres illos alacriores reddi, quippe quī animos omnibus angustijs maiores haberent, uersutus ille consilium mutauit. Cum enim nondum quinque dies illi uiri in exilio mansissent, rursus maiore quodam studio eosdem Byzantium reuerti iussit eadem itineris difficultate & molestia, eosq; tandiu liberos esse, quoad ipse cogitaret, qua ratione ad suā uoluntatem illos attrahere posset. Cumque hyemis tempus & sanctorum ieiuniorum dies transijssent, post sanctum Pascha malorum inuentori Iohanni eos tradidit, ut qua uellet ratione, ipsos affligeret.

Cum igitur eos apprehendisset, in diuersos carceres immisit, & talibus tormentis subiecit atq; compressit, qualibus neque Gentiles olim Martyres ipsos afflixerant. Cum enim in tristes & obscuros carceres eos coniecisset, neque stratum aliquod infra se, neque tegumentū super se habentes, eo modo, quo singuli erant induti, sic humi prostrati sunt, testis quibusdam pro puluinari utentes. Quibus singulis per foramen quoddam angustissimum panis, eiusque putidi, unicam, uel ut canibus, proijciebant: tantum uidelicet, quantum satis esse uidebatur, ne fame perirēt. Ijsdem & paululum aquæ male olentis dabatur. Erat enim Imperatori propositum uel sanctos uiros ad suam sententiam adducere, uel uita eos priuare. Quinetiam ut plus molestiæ atque ærumnarum celeberrimo patri nostro afferret, eum, qui illi ministrabat, fratrem nostrum, Theoctistum nomine, qui & Christi gratia eius successor fuit, adhuc iuuenem in custodia conclusit, & eadem ratione afflixit. Cum autem aduersarij illos uidissent malle mori, quam ueritatem prodere, dederunt operam, ut ipsos eo nomine deciperent, q̄ nihil aliud ab eis quærerent, nisi ut semel cum Theodoto communicarent, neque quicquam amplius facerent: deinde singuli ad sua monasteria regredi possent cum ea fide & sententia, quam haberent. Hac conditione exierunt patres illi, si decet patres eos appellare, qui uelut in palæstra quadam supplantati sunt, quanuis eam rem in ardentem quendam feruorem posterius conuerterint, ob idq; carcere detenti fuerint.

Praefecti monasteriorum immaniter affliguntur.

Nota fraudē hereticorum.

Venerunt igitur ad sanctum Nicetam, eum hortātes, ut exiret è carcere. Cum autem ille remoraretur, & nullo pacto ijs, quæ ab ipsis dicerentur, parere uellet, pergebant ipsum excitare, quòd dicerent fieri nō posse, ut illic ipse remaneret, alijs exeuntibus. Nihil, inquiebant, est, quod illi a nobis quærunt. Paululum quippiam prudenter eis concedamus, ut ipsi totum perdamus. Ita cum diutius uim inferrent, cōtra uoluntatem suam pater cessit, non ærumnas fugiens, neque q̄ calamitates pati recusaret, (nunquā enim hoc dixerim) sed patrum hortatione impulsus se subiecit, non animo & proposito, sed senes ipsos reueritus. Nam si pro fidei ratione uita & mors proposita illi fuissent, certo scio mortem futuram fuisse illi optabiliorem, neque omnino de recta fide ac doctrina aliquid eum remissurum fuisse, etiamsi pericula infinita proposita ei fuissent. Quamobrem omnes ad ea, quæ Oratoria dicuntur, quæque, ut antea, picturis exculta erant, ascenderunt, communicaruntque cum Theodoto, manum illi dātes. Tunc illis Theodotus: Qui non adorant, inquit, imaginem Christi, anathemati subijciantur. Itque reliqui patres in suum quisque monasteriū quod regebat, abierunt: Ille uero beatus pater cum secum animo cogitasset, multæ ruinæ causam esse, cum quis ab institutionis norma deflexerit, decreuit aufugere & in aliā regionem proficisci, & illic errorem, in quem lapsus

fuerat

fuerat, emendare.

Cum igitur omnia sua in nauigium coniecisset, enauigauit usque Proconesum. Sed illic sententiam mutans, secumque dicens, ubi erratum commissum fuit illic opus esse & emendationem fieri: rediit rursus Byzantium, & in priore sua confessione ac fide permanebat, nihil omnino metuens. Quem cum Imperator ad se uocasset: Quid est, inquit, quòd cum alij patres in sua monasteria profecti sint, tu solus hic relictus es, propriam uoluntatem secutus, non edicto meo parens? Sed, ut audiui, cogitasti & Imperium nostrum aufugere, ac nos decipere. Quamobrem nostro edicto cedens, in monasterium tuum redi: sin minus ærumnas tibi afferam, quas perferre non poteris. Ad hæc sanctus ille uir leni uoce respondens: Ego, inquit, Imperator, neque in monasterium meum redibo, te iubente, neque à fide mea desciscam, sed in eadem confessione mea sum & ero, in qua & Patres mei seruati sunt, & propter quam olim periclitati sunt optimi Ecclesiæ propugnatores: in qua Ecclesia nos stamus, & gloriamur in spe gloriæ Dei. Bene illud scito, Imperator, quod neque mortem extimescens, (ad tempus enim hæc est) neque uitam hanc appetens (Deus testis est) feci, quod non decebat: sed senum illorum reuerentia his me subieci, quibus non debui. Certo igitur scias, nullam me uobiscum habere communionem, sed in traditione permanere, quam ab initio accepi. Fac igitur mihi quicquid libet. Nihil amplius à me reauditurum speres.

S. Niceta coram Imperatore constanter fidem profitetur.

Cum igitur Imperator ea sententia illum esse uidisset, quæ mutari non posset, eum Zachariæ cuidam tradidit, regalium ædium curatori, quæ Mangana dicuntur, illicque interea iussit ab illo uiro custodiendum, quoad, quid de ipso agendum esset, deliberaret. Cum autem Zacharias ille pietatis esset studiosus, nihil mali sancto homini fecit: sed omnino aliter se gerens, beneficijs maximis eum afficiebat, neque in eius uultum præ reuerentia intueri audebat. Eum postea Imperator exulem misit in unam quandam insulam ex his, quæ sunt in sinu ipso positæ, Glyceria uocata. Eam uero insulam detinebat Anthimus quidam præstigijs deditus, sacrilegus, uersutus, obliquus, dolosus, arrogans & crudelis. Hunc propter nimiam ipsius malitiam, monasteriorum, quæ illic erant, Præsidem impij homines fecerunt: talibus enim uiris tunc imperia in manus tradebantur, ut eorum potentia totum peruerteretur. Illum propter multam ipsius insaniam, arrogantiam & temeritatem, eius loci homines Caiphan nominabant. Hic cum sanctum uirum accepisset, & potestatem contra eum haberet, crudeliter eum affligebat. Cum enim in angusto & arcto carcere ipsum conclusisset, perpetuo uexabat, neque paululum è carcere illum prospicere sinebat, ipse carceris clauem secum ferens, & per foramen quoddam paululum cibi ei dari iubens. Quippe homines impij ei promiserant, si Nicetæ persuasisset, ut cum ipsis conueniret, maiore honore donandum. Quocirca nefarius homo Nicetam affligebat, sperans se uiro sancto persuasurum quod uolebat.

Relegatur in exilium.

Crudeliter affligitur.

Cum uero uenerandus Niceta illic esset admirabilium rerum author Deus miraculum quoddam perfecit. Non enim decet sancti Spiritus gratiam occultare, quæ in illo sancto uiro multam se ostendit. Zacharias, quem supradiximus, diuini patris nostri custos ualde beneficus, missus ab Imperatore ad Thracem pro rerum publicarum gubernatione, à barbaris eius regionis confinibus captus & captiuus ductus fuit. Hoc cum sanctissimus Synadorum Episcopus ex eo loco, in quo ipse custodiebatur, audisset, sanctissimo Nicetæ significans: Communis, inquit, noster amicus Zacharias compræhensus & captiuus ductus est. Sed rogo te, ut eius causa Deum preceris: certo enim scio, quòd eum exorare possis. Id cum patri per ministrum fratrem nostrum Philippum nunciatum fuisset, ita ea re tristis fuit, ut fere totum diem ieiunus permanserit.

Cum autem uespera uenisset, quam habebat candelam ad carceris lumen, eam dedit ministro, ut aqua maritima illam ablueret. Quod minister cum studiose fecisset, sancto uiro candelam reddidit. Cum eam igitur ille accendisset, uigilabat, Deo ipsi pro Zacharia tandiu supplicans, quoad ab illo de Zachariæ liberatione certam fidem accepit. Cum enim uenisset hora nocturna, qua psalmi cani solent, ministrum suum uocauit: cumque psalmos cecinissent, & Diaconus Nicetam hilarem ac lætum uidisset, quæsiuit eius rei causam. Cui Niceta: Ne sis, inquit, Philippe, tristis: nostrum enim amicum Zachariam tuis oculis hic uisurus es. Non multo autem postea uisum surgenti, quam supradiximus, cum Imperatore pacem facere: & reconciliatione facta, exiit Zacharias cum reliquis captiuis, Deo & uiro sancto gratias agens.

Prædicit Zachariæ liberationem.

Tres autem germani fratres proprio nauigio nauigantes, cum fluctuatione magna opprimerentur, & tam iam submergendi essent, inuocato uiri sancti nomine, seruati sunt, & Deo ipsi gratias egerunt, qui suis hominibus sanctis talem gratiam conferre solet. Ita S. Niceta fortiter omnia tolerauit, per sex annos angustijs afflictus, & rerum inopia uexatus usque ad mortem Leonis illius, qui cum Deo bellum gerebat. Hic uero nefarius pœnas sua temeritate dignas, hoc est, mortem sæuissimam exoluit. Quidam enim ex ordine militari nouas res tentantes, & uelut Angelum quendam ducem sequentes, nemine impediente, in regiam domum ingressi sunt, & intra locum, quod Oratorium dicitur, gladijs ipsum percusserunt. Visum enim illi fuit ad aram confugere. Itaque illic percussus est, qui perpetuo iniquus fuerat.

Leo Armenus interficitur.

Erat apud hunc duabus catenis uinctus Michael. Quem cum hi, qui feram illam domuerunt, statim à uinculis exoluissent, Imperatorem pronunciarunt. Cum ille autem inter uirtutem & uitia medio quodam modo se gereret, fidem quidem ipsam non in pristinum statum restituit: sed patres tamen nostros omnes ab exilio reuocauit, eosque liberauit, qui erant in carceribus. Itaque multa illa Ecclesiæ persecutio sedata est. Exiit igitur & beatus pater noster Niceta ex eo carcere, in quo erat, uelut ex stadio quodam confessor illustris, & martyr sine sanguine, manifeste uictricia præmia reportans. Abiit igitur magnus pater ad insulas Vrbi finitimas quietem appetens, in quarum una sedit, Angelorum uitam degens. Eratque omnium dux ad salutem, omnium columen, omnium medicus, tam animarum, quam corporum salutem procurans, indigentibus uero suppeditans, quæ necessaria illis erant, non solum nostræ fidei hominibus, sed alienis etiam eleemosynam largiens. Post hæc beatus ille pater paruum quoddam prædium, ad Boream uergens, e regione Vrbis positum mercatus est, & illic reliquum uitæ tempus, quod quidem breuissimum fuit, transegit.

Michael is subrogatur.

Pax ecclesiæ.

Cum uero tempus uenisset, quo dissolui haberet, ut cum Christo esse posset, morbo uehementius eum urgente, & ipsius uires consumente, cum dies Dominicus illuxisset, hora sexta sanctos illos pedes extendens, qui ad confessionem fidei bene cucurrerant, migrauit, & una cum Angelis profectus est in cælum, tertio die mensis Aprilis. Cum igitur auditum fuisset, uirum illum sanctum diem obijsse, conuenit multitudo magna ex urbe & finitimis locis uirorum ac mulie-

S. Nicetæ obitus.

mulierum, monachorū & uirginum, qui omnes Nicetam ut patronum suum, ad supernum Imperatorem precibus comitabantur. Venerunt & Archiepiscopi, sanctissimus Theophilus Ephesi, & sacer Ioseph Thessalonicæ. Cumque consuetas exequias uiro sancto exoluissent, in loculis eum reposuerunt. Eius uero discipuli eum ipsum nauigio impoluissent, ad sanctū monasterium nauigarunt, quod ille proprijs laboribus eacoluerat. Nos autem in litore ipsum expectabamus cū religiosissimo Paulo Episcopo Plusiadis. Cumq; ad nos peruenisset, & è nauigio eum extulissemus, sanctas illas reliquias lachrymantes uenerati fuimus: quas in humeros accipiētes, cōgruenti psalmorū cantu omnis fratrū societas ea utrisq; monasterij, ad ipsius patris monasteriū deduximus. Plurima uero miracula per ipsum Deus in uia effecit. Nam & dæmones è multis, qui uexabantur, fugati sunt, & ægroti uarijs morbis liberati. Inter quos & mulier sanguinis profluuiem patiens, cū fide accessisset, & sanctas reliquias solum tetigisset, sanitati restituta est.

Miracula fiunt.

Cum igitur exequiarum ordinē ea more super ipsum compleuissemus, in communis patris nostri Nicephori monumento eum condidimus, quod monumentum adhuc uiuens sibi ipse fecerat a sinistra parte suggesti. In quo per Christi gratiam curationes & signa usque ad hodiernum diem efficiuntur. Omnes enim infirmi, qui ad sanctos illos loculos accedunt, sani domum reuertuntur, quocunque morbo detenti fuerint. Hæc fuit sancti hominis uita, hæc cœlestis illius ciois & diuini patris nostri Nicetæ institutio. Hic Deum insatiabiliter amauit, & ab ipso Deo iure amatus est. Eius gloriam celebrauit, & ipse gloria donatus est: Glorificaotes enim me glorificabo, dicit Dominus: Cui conueoit gloria, Patri uidelicet, & Filio, & sancto Spiritui nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

1. Reg. 2.

VITA S. RICHARDI EPISCOPI

Cicestrensis, incerto quidē authore, sed fideliter conscripta. Arbitror autem epitomen esse illius prolixæ uitæ, quam duobus libris complexus est Radulphus Cicestrius circa annum salutis 1270. quam quidem in præsens ad manum non habui. Porro stylum paulo latiniorem adhibui in gratiam Lectoris, plerisque redditis paraphrasticos.

3. Aprilis.



Sanctæ & nonquam intermoriturę memoriæ Richardus natione Anglus, in Uuigorniēsis diœcesis pago, quem a salis puteo Vuich uocant, parentes habuit non ignobiles, Richardū & Aliciam. In pueritia, præter illius ætatis ingēium choreas & id genus uanitates atq; perniciosa spectacula intantum a se uoluit esse aliena, ut coætaneorum suorum nullis neque blanditijs, neque suasionibus ad ea potuerit pertrahi: ipsos uero coæuos suos & cōdiscipulos breui tempore tam eruditione, quam uitæ & morum integritate antecessit. Porro frater eius captiuus abductus fuit in teneriori ætate: qui deinde maturiori æuo dimissus è custodia, ad patriam nudus & inops regressus est.

S. Richardi parētes

Felix ingenium.

Cuius extremam paupertatem ea animo miseratus Richardus, cum nihil ipse quoque haberet, unde posset eius inopiam solari, in eius se tradidit seruitutem. Ibi uero tempus non exiguum in multa paupertate & abiectione, sed non minori cum patientia, modo ad aratrum, modo ad bigam, modo ad alios id genus duros labores adhibitus, humiliter & modeste seruiuit. Intantum autem eiusmodi officijs fratris sibi beneuolentiam conciliauit, ut is accepta charta, totius terræ suæ illum scripserit hæredem. Deinde uero amici & cognati eius de quadam illi nobili puella desponsanda tractare cœperunt. Id ubi sensit frater eius, facile intelligens Richardum cum illa sponsa multas opes habiturum, doluit se fundum illi fundum transcripsisse. Quod cum comperisset Richardus, ait ad illum: Non est, frater charissime, quod te hoc nomine affligas. Qua enim tu in meusus es liberalitate atque humanitate, eaodem ego quoque erga te declarabo. Itaque non solum scripturam tuam & fundum tibi restituo, sed etiam sponsam ipsam libens tibi trado, si tamen illi & amicis eius id molestum non fit. Neq; enim ego unquam illam ea osculatus sum. Deo de omnibus abdicatis, fundoque & sponsa & amicis derelictis, primum ad Oxoniensem Academiam, inde Lutetiam Parisiorum se contulit. Tanto autem ferebatur discendi desiderio & amore, ut de uictu cultuque corporis non magnopere cogitaret. Ut enim ipse postea narrare consueuit, cum haberet in suo cubiculo socios duos, non erat illis tribus nisi unum capitium, & singulis tunicæ singulæ. Itaque uno ex ipsis ad audiendam lectionem abeunte cum capitio, reliqui duo manebant in cubiculo, sicque per uices illo capitio usi, lectiones auscultabant. Cibus illis erat panis & uini parum cum olusculo aut eius generis uili edulio. Carnibus enim aut piscibus ut uescerentur, illorum paupertas non sinebat, præterquam Dominicis & solennibus diebus, & cum illis ool amici uel cōmilitones adessent. Aiebat uero uir sanctus, se nunquam toto uitæ suæ spatio iucundiores & suauiores duxisse dies.

Seruit fratri suo.

Postabitis omnibus, confert se ad studia literarum

Tantos interim in bonis literis progressus habuit, ut ab omnibus acclamaretur, dignum eum esse, qui magisterij titulis ornaretur. Noluit autē Parisijs promoueri, sed in patriam reuertens, denuo ad Oxoniensem scholam accessit, nec diu post in artium magistrum illic promotus est: & quæ antea conquisierat, alijs liberaliter impartiuit. Postea uero in Italiam profectus, Bononiæ septennio amplius iurisprudentiæ operam dedit, idque tanto cum eruditionis incremento, ut præceptor eius morbo correptus, ex omnibus discipulis suis unum Richardum delegerit, qui ipsius loco cœptam prælectionem continuaret. Et id quidem anno dimidio & eo amplius tanta cum modestia & dexteritate præstitit, ut ab uniuersa illa Academia haud uulgari cum laude cum honore sit affectus: apud præceptorem quoque suum eum gratiæ & beneuolentiæ locum obtinuerit, ut unicam filiā suam cum omnibus facultatibus suis propensissimo animo illi tradere peroptarit. Uerum beatus Ricardus iam diuinitus permotus, lōge aliud animo uolutabat, eiq; summisse admodum gratias egit, quasdam interim rationes ciuiliter prætexens, addens etiam peregre sibi esse abeundum: eo autem itinere confecto, ubi Deo uolente rediret, se uoluntati ipsius minime defuturum pollicens. Atque ita illi atque filię eius cum uale diaisset, rediit in Britanniam ad Academiam Oxoniensem, multis illic se se laboribus, uigilijs, corporis afflictionibus affiiciens. Adeo uero eius creuit existimatio, ut omnium unanimi consensu Cancellarius eius Academiæ creatus sit.

Fit artium magister.

Studet iurisprudentiæ.

Fit Cancellarius Academiæ Oxonien.

Per id tēpus Cantuariensis ecclesię cathedrā obtinebat beatus Edmundus, qui eius integritatē & prudentiam diu ante compertam habuit: Linconiensi autē ecclesiæ præerat Robertus, quem cognomināt, crasso

crasso capite, uir sane eximia sanctitate. Hi ambo, altero alterius conatum & uoluntatem prorsus ignorante, uno eodem tempore in id summopere incumbebant, ut possent eum habere Cancellariũ. Obtinuit tandem Cantuariensis antistes, quod id prior suam mentem & desiderium beato Richardo indicasset, in eiusque famulitium ille se contulit, eius uoluntati reuereter obsecundans. Tum uero B. Edmundus suũ illi sigillum tradidit, & præcipua quæque grauioraque totius diœcesis suæ negocia illi demandauit. Itaque B. Richardus non impiger, cœpit quotidiana bonis studijs augmenta adijcere, prouinciam sibi traditam absque animi fastu & superbia fideliter & accurate administrare, manus suas excutere prorsus ab omni munere, non ignorans illud Deuteronomij, quòd munera excæcent oculos sapientum, & mutent uerba iustorum. Itaque uidere in illo licebat ineffabilem quandam æquitatem, multam affabilitatem & comitatem, modestiam, simplicitatem cum prudentia & humilitate coniunctam, mores & actiones bene compositas atque sedatas. Porro sancto Edmundo etiam in rebus duris & afflictis tam intra prouinciam, quam in exilio degenti constanter adhæsit, non ignarus, eos qui socij fuerint passionum, fore etiam socios cōsolationum: & qui compatiuntur, etiam conregnaturos. Mortuo autem beato Edmundo, sanctus Richardus tam ab aula, quam a curis & negocijs aulicis absolutus, Aureliam profectus, in cœnobio Dominico tum sacræ theologiæ studuit, non ut plerique solẽt, auribus quidem audientes, sed animum ad intelligendum non accomodantes: sed quæ auribus hausit corporis, ijs etiam interiorem admouit auditum, ut possit efficacius audita in opus conferre. Ibidem uero sacerdotio initiatus est, ut omnipotenti patri dilectum filium immolaret. Ab eo autem tempore, cum se ad eum dignitatis gradum pertigisse cerneret, uestes habuit solito humiliores, minusque cultas. Postquam autem in diuinæ scripturæ studijs iam diu satis uersatus erat, ad pascendas oues sibi creditas ablcessit. Habebat enim unicam parœciam, cui curam necessariam impendere uoluit, & boni pastoris fungi officio.

Autem Archiepiscopi Catuariens. — *Deute. 16.* — *2. Corint. 1. 2. Timot. 2.* — *Dat operam Theologiæ.* — *Fit presbyter.*

Successerat iam beato Edmundo in Cantuariensi ecclesia Bonifacius antistes uenerabilis: optabat autem ille hominis adeo gratiosi, puta Richardi, frui consuetudine & conuictu. Itaque pristinam illi functionem, nempe Cancellarij, demandauit, sed id fane inuito ac recusanti. Interea diem suum obijt Radinus de Neuellis, Cicestrensis episcopus. Eius uero ecclesiæ, iam pastore orbatæ, canonici, impetrata pro consuetudine facultate ab rege Henrico, eius nominis tertio, quendam ex regis aula, eiusdem ecclesiæ Canonicum, episcopum elegerunt. Sed ea electio ex Canonum præscripto per Bonifacium Cantuariensem archiepiscopum & eius quosdam suffraganeos antistites, uitæ probitate & doctrina insignes, in quibus fuit etiam ille, quem diximus, uenerabilis pater Robertus Lincolnien. episcopus, in irritum redacta est, quòd is, quem elegerant, scientia & moribus tantæ functioni parum idoneus esset: communi autem omnium sententia Richardus antistes electus est. Sed cum ea res ad aures regis perlata esset, ualde acerbe ille tulit priorem electionem ita plane rescissam, subrogatumque esse hostem suum, nempe Richardũ qui beato Edmundo ijs in controuersijs, quas cum ipso habuerat, adhæsisset. Itaq; furore percitus, res ecclesiæ Cicestrensis iussit confiscari. Verum beatus Richardus de concilio antistitum cũ literis Cantuariensis episcopi ad regem proficiscitur, supplices illi preces offerens, ut patiatur ea, quæ sunt ecclesiæ Cicestrensis, sibi restitui. Sed nulla ratione flectere poinit regis animum: cumque diu multumque se fatigasset, & multas iniurias atque cōtumelias esset perpessus, tandem ad extremum illud post Deum interris perfugium, Apostolicam sedem se contulit. Iam autem illum apud Romanum Pontificem regij legati anteuerrerant, quos illic aduersum se paratos & instructos offendit. Præsidebat tum illi sedi Innocentius, eius nominis quartus, qui illum humaniter excepit, & utriusque partis rationibus auditis, beati Richardi electionem sua authoritate confirmauit atque insuper sacrarum manuum impositione illum solenniter episcopum consecrauit.

Eligitur in episcopũ Cicestren. — *Sedes Apostolica afflictorũ perfugium.*

Fertur tum miri quiddam euenisse. Nam cum alius quoque illius regionis eximius prælatus esset à Pontifice consecratus, ubi ad sacram unctionem uentum est, uix guttulam ex ampulla elicere potuit. Pontifex: postquam autem beatus Richardus sacra unctione fuit imbuendus, tam copiose liquor ex ampulla manauit, ut ministri linteis ægre abstergere potuerint, ne in collum & corpus eius distilleret. Stupebãt non immerito Pontifex & Cardinales, alijque, qui illic aderant, dixitq; unus è Cardinalibus: Reuera gratiæ plenitudinem adeptus est.

Deinde uero beatus uir cum literis Pontificis in patriam proficiscens, in itinere sepulchrũ inuisit beati Edmundi, iam miraculis coruscantis: postea in Britanniam peruenit, facultatesque omnes Cicestrensis ecclesiæ ab regijs ministris iam exhaustas atque absumptas reperit. Proposito quoque publice edicto, rex omnibus interdixerat, ne quis ei quippiam mutuo daret. Vbi autem regi & eius proceribus literas Pontificias & mandata exhibuit, non tam regem sibi conciliasse, eiusq; promeruisse gratiam, quam iram potius & indignationem conciliasse uisus est. Quamobrem pauper & inops a rege discedens in diœcesim suam, sub tecto alieno degit hospes, & mensa aliena utitur. Interim crebro perlustrat diœcesis suę loca uisitans creditum sibi gregem & sacramenta, ubi res poscere uidebatur ministrans. Ne quis autem eũ ceu ignauum & inertem suique iuris desertorem ac proditorem insimulare posset, interdum ad regiam sese contulit, & ablatorum bonorum restitutionem humiliter postulauit, licet semper inde cum iniurijs & contumelijs repelleretur. Accedit quandoque, ut aspero regis responso Decanus & Canonici Cicestrenses animis turbarentur ac mœrore afficerentur: sed illos uir Dei hilari uultu alloquitur, atque illud eis ex Actibus Apostolicis commemorat: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati: additque: Ego uobis id confirmo, hanc uexationem & afflictionem nobis quandoque Dei benignitate in gaudiũ mutatum iri. Cernens autem regis pertinaciam, summo Pontifici eius responsa indicauit: qui sane mirum in modum sancti uiri uicem miserans, leuerissime mandauit duobus Angliæ episcopis, ut regem admonerẽt de restituendis intra certum tempus Ecclesiæ Cicestrensi ablatis rebus: quòd si nollet, sententias in ipsius literis expressas toto regno inuulgarent. Iam bienniũ uir sanctus regias uexationes pertulerat, & tum demũ a rege illi ædes ruinosæ & uacuæ restituræ sunt.

Eius in episcopatu afflictiones. — *Actor. 5.*

Postquam autem episcopi functionem beatus Richardus suscepit, factus est in precibus solito feruentior, in præstãdis eleemosynis benignior atque copiosior, in proprio castigando corpore seuerior. Pauperum deinceps attentior illi cura fuit, habitus uel cultus corporis neglectior, gestus atque ipsa etiam pronunciatio modestior. Ad mensam sedenti lectio adhibebatur, atque interdum lectionem intermittente nonnihil lectore, de ijs, quæ lecta fuerant, aut de alijs

Catalogus uirtutum eius in episcopatu.

rebus

rebus bonis & frugiferis sermones conferebantur. In pagos suæ diœcesis ueniens, ægrotos & pauperes diligenter iussit inquiri, ijsque non modo eleemosynā præbuit, sed etiam humaniter & benigne eos inuisit & uerbi cœlestis alimonia accurate refecit. Cumque ob eleemosynas largius impensas reditus absumerentur, dominus Richardus Bachedensis, frater eius secundum carnem, cui temporalium rerum curam cōmiserat, dixit ei, ad tam profusas eleemosynas iu tanta pauperum multitudine reditus & prouētus ipsius non sufficere. At uir Dei illi respondit: Itane recte rationi consentaneum tibi uidetur, mi frater, ut nos ex uasis aureis & argenteis edamus & bibamus, & Christus in pauperibus suis fame crucietur? addiditque. Possum etiam ego, quemadmodum pater meus, ex parropside & cratera escam sumere & potum haurire. Vendantur igitur uasa argentea & aurea: sed & equus, quo uehor, magni precij est: uendatur, obsecro, ēt ille, & illorum precio alantur pauperes Christi. Neque solū uouetat uit sanctus pauperes cibo potuque fouere, sed etiam nudis præbere uestes, mortuos proprijs manibus sepelire. Non raro autem stipem elargitus est etiam antequam rogaretur: cumque nō deessent qui sciscitarentur, cur pecuniam daret non petentibus, respondit: Scriptum est Domine, præueni sti eum in benedictionibu dulcedinis. Itemque: Care satis emitur, quod precibus obtinetur. Instituit autē etiam domum hospitalem pro presbyteris egenis, senio confectis, cæcis atque alijs corpore debilitatis: & ne publicæ mendicitati subijcerentur, quæ ad uictum & uestitum pertinent, eis in eadem domo curauit ne deessent.

Benignitas in pauperes.

Ps. 20.

Illud quidem ualde est memorabile, q̄ unus panis eius benedictione adeo auctus est, ut cum præter eorum, qui præsentes aderant, spem & expectationem, abunde refecta essent ad tria millia pauperum, solitas portiones recipientium, tot fragmenta superfuerint, quæ pro ratione illius distributionis, centum in super pauperibus cibandis suffecissent. Neque semel duntaxat aut bis, eius accedente benedictione, tanta facta est rerum augmentatio, sed sæpius, illo id præstante, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Cilicio etiam usus est uir Dei & lorica, quibus corpus suum maceraret. Porro uestimenta eius & calceamenta nec admodum nitida, nec plus æquo abiecta uisebantur, sed moderata, & ipsi congruentia, in quibus sane non est passus aliquid apparere curiosæ nouitatis. Sed neque phaleris, auro uel argento conspicuis, equos suos ornati uoluit, neque superfluas uestes mutatorias secum circunferre, non solum pompam uitans, sed etiam timens, ne pauperes clamarent ac dicerent illud, quod apud Diuum Bernardum legitur: Pontificis in freno quid facit aurum nobis fame & frigore miserabiliter laborantibus?

Vnius panis mira multiplicatio.

Psalm. 144.

Quendam dominum Iohannem, filium Alani, propter iniuriam ecclesiæ Cicestrensi irrogatam, uir sanctus excommunicauit. Sed cum ille ad eius aulam ueniret, familiariter eum admisit, & apud se in prandio retinuit, dicens, quādiu in ipsius aula esset, se eum ex communicationis sententia nolle teneri: at ubi recessisset, si non satisfaceret ecclesiæ, omnino uelle eum pro excommunicato haberi. Aiebat etiam, si inter partes sint lites & dissidia, dum suum quæque uult sus repetere ac tueri, non debere charitatis signa inter Christianos omitti aut negari. Si enim, inquit, q̄ meum est, uolo recuperare, nō debeo id quod Dei est, alteri subtrahere. Et ita quidem ipse se gessit erga Abbatem de Fiscanno, & uirum illustrem Richardum, tunc Comitem Cornubiæ, itemque Canciæ comitissam, cum essent ei controuersiæ cum illis ratione ecclesiæ suæ. Nam pro contumelijs honorem, pro inimicitijs beneuolentiam rependit.

Eius charitas erga aduersarios.

Quidam è clero uirginem Deo sacratam ex monasterio illius extractam corrupit. Id ubi resciuit uir sanctus, eū beneficio siue sacerdotio ecclesiastico, quod in ipsius diœcesi habebat, cum multa illius ignominia priuauit. Rogantibus autem pro illo tum rege ipso, tum Cantuariensi archiepiscopo & multis alijs prælatis, proceribus atque baronibus, uir Dei in diuina exequenda iustitia prorsus inflexibilem se ostendit, percutiensque pectus suum, ita ait. Donec spiritus hos reget artus, talis furcifer, qui uirginem Deo sacratam temerare ausus est atque etiamnum apud sese in statu scorti cuiusdam detinet, me quidem consentiente nunquam in mea diœcesi curandis animabus præficietur. Et quia prouocauit iste ad dominum archiepiscopum Cantuariensem, faciat ille sane, sicut uoluerit respondere apud æquissimum illud tribunal Christi.

Seueritas in stupratorē uirginis Deo dicata.

Hanc beati uiri constantiam cum illi uidissent, deinceps ea de re eum tentare noluere. Non aliter se gessit erga tres uicarios, qui concubinas apud se palam fouere conuicti fuerant. Cum enim nollent eas a se dimittere, lata in eos sententia, ecclesiasticis beneficijs illos priuauit. Quosdam etiam, qui furem ad ecclesiam confugientem, uiolenter inde extraxerāt atque suspenderant, illius iam putre cadauer per dies quindecim & eo amplius exhumare compulit, & ad ecclesiam, unde illum extraxerant, proprijs humeris deportare.

Item in tres concubinarios.

Accidit quandoque, ut domorum & rerum ipsius exustio & non minima iactura ei nunciaretur. Familia tum plangente & dolente, ipse sereno & iucundo uultu gratias egit Deo, ita dicens: Nolite dolere charissimi: habemus etiamnum, unde nobis res necessarias parare possimus. Et hæc quidem ego nobis ea causa accidisse sentio, quòd ad præstandas eleemosynas non eam adhibuimus curam & liberalitatem, quam debebamus. Itaque nolo & iubeo, ut posthac de facultatibus nostris largiores præbeantur eleemosynæ. O uirum generoso pectore, qui etiam inter defectus deficere nesciens, ex ipsa rerum suarum iactura nouit sibi uirtutum cumulare augmenta. Præfectis & præsidibus diœcesis suæ sub diuini nominis obtestatione & animarum periculo grauissime interdicere solebat, ne quicquam à suæ diœcesis hominibus præter fas exigerent, nec eos indebitis exactionibus uexarent. Ipse uero etiam ea, quæ iure ei debebantur, petentibus clementer remisit. Consanguineos suos, etiam maturos & habiles, ad beneficia ecclesiastica admittere noluit ulla ratione, sciens pastorum principem Dominū nostrum Iesum Christum non B. Iohanni euangelistæ, ipsius cognato, sed B. Petro, sanguine illi minime coniuncto, regni cœlorum claues tradidisse.

Contēptus rerū præsentiū.

Vetat exactiones indebitas

Mat. 16.

Tanta autem erga clerum suum moderatione & humanitate usus est, ut cum ad matutinas persoluendas preces Solis exortū præuenisset, clericosque suos etiamnū somno, ut habet humana fragilitas, pressos cerneret, ad priuatas interim preces sese conferret, permittēs eos quiete sua perfrui, & illud Domini Saluatoris quasi suauiter dicens: Dormite iam & requiescite. Alioqui sane summopere ille delectabatur precibus Deo religiose atque deuote oblatis: id quod uel hoc uno satis doceri potest, quod cum uiros religiosos inuiseret, uel ad ipsum uenientes eum osculo sancto susciperet, dicere solitus fuit: Bonum est ea deo. sculari labia, quæ thymiamata sanctarum orationum, Deo cum deuotione oblatarum, suauiter redolent: quod quidem, ut ipse crebro retulit, a beato Edmundo

Math. 26.

do fuit mutuatus, qui sic dicere consueuerat.

Quanto autem studio & diligentia etiam in alienis diœcesibus sacras uir beatus cōciones habuerit, quam clementer contritos corde resouerit, sua peccata confitentes audierit & instruxerit, pœnitentes absoluerit, consilia petentibus impertierit, desperantes ad bene sperandum reuocarit atque animaduertit, alacres adhortatus sit ut perseuerarēt, imbecillos atque nutantes confirmarit, & ut denique omnibus omnia factus sit, quis possit pro dignitate explicare? In subsidium terræ sanctæ, crucis prædicationem suscepit, ab Romano Pontifice ipsi demandatam: & à Cicestrensi quidem ecclesia inchoando, per loca mari adiacentia progressus, ad Cantuariensem usque ciuitatē peruenit. Porrò decimo die ante, quàm portum illum celebrem, quem Doueram uocant, attigisset, in morbum incidit, nec tamen laborare desiit in agro Dominico, sed quotidie cōcionando, confessiones recipiendo, pueros confirmando sacros etiam ordines conferendo, uires corporis exhausit. Vbi Doueram peruenit, in quadam domo hospitali, quam Dei domum appellabāt, hospitio receptus est, rogatusq; ab eius Xenodochij moderatore, ecclesiam quandam cum cœmeterio, ubi pauperes sepelirentur, in honorem S. Edmūdi, quondam domini sui consecraret, dixitq; eodem die palam in concione, se ab eo tempore, quo fuisset consecratus episcopus, semper id in uotis habuisse, ut antequā diem clauderet extremum, uel unam in honorē sancti domini sui Edmundi posset basilicam consecrare, egitque eodem in loco gratias Deo, qui ipsum desiderio non esset frustratus suo, addiditq; se scire iam uelocem fore depositionem tabernaculi sui, orans ut exitum ipsius suarum precum suffragijs communirent.

Prædicat crucem in subsidium terræ sanctæ.

Altero deinde die, qui fuit Dominicus, licet ijs, quos diximus, laboribus atq; insuper morbo esset prægrauatus & confectus, ubi hora surgendi adfuit, nesciens moras nectere, mane in oratoriū ingressus est, ibiq; cœpit psallere: cūq; Missæ sacrificio interesset, morbo ingrauescēte, mēbra imbecillia sustentare nō ualens, humi collapsus est. Aderant mox è suis, qui eum è terra sublatum, suis manibus in hospitium deportarunt, atq; in lecto reposuerunt. Ibi tum Guilelmo capellano suo, qui magna sancti uiri familiaritate fruebatur, indicauit, se ab illa ægritudine neuti quàm euasurum, iussitque ut funeri necessaria præpararet, sed cautè tamen, nè familia ipsius animaduertens perturbaretur: magistro quoque Simoni de Terringes, obitum sui diem prædixit. Ierit uerò ad se apportari imaginem crucifixi, eamq; allatam deuotè cōplexus, locis uulnerum, perinde acsi iam morientē Dominū Iesum cerneret, pia oscula affixit, eaq; suauiter labijs demulcens, in hæc uerba prorupit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe pro omnibus beneficijs, quæ mihi pstitisti, pro pœnis & opprobrijs, quæ mea causa pertulisti, quæ tanta fuere, ut meritò illud ex Threnis prophetæ tui dicere potueris: Non est dolor, sicut dolor meus. Tu nosti Domine, quòd, si tibi placeret, omnia opprobria atque tormenta & ipsam denique mortem propter te paratus sim tolerare: & sicut tu nosti uera me dicere, ita quæso misereaeris mei, quia tibi commendo animam meam. Illā autem Psalmistæ uocem, In manus tuas Domine cō mendo spiritum meum, crebro iterabat: ad beatissimam quoque Christi matrem semperque uirginem Mariam, subinde corde simul & uoce se conuertens, aiebat: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe: mandauitque suis capellanis, ut ea uerba ad eius aures pronuntiare non cessarent. Atque ita inter suspiria piæ deuotionis & uerba sacræ orationis, adstantibus religiosis præsbyteris & clericis, laicis quoque fidelibus, B. Richardus animam deinceps in illa beatissimā ciuium supernorū uicturam societate, reddidit creatori, anno ætatis suæ plus minus quinquagesimo sexto, pontificatus uerò anno nono, tertio Nonas Aprilis circa noctis medium, quo tempore sponsus ille cælestis ad nuptias uenturus dicitur. Cùm autem sam obijsset, sacrum corpus eius, quod in uita multis fuerat delassatum uigilijs, humi sæpius cubando attritum, maceratum ieiunijs, castigationibus afflictū, præter humanum morem, nitidissimum apparuit, ita ut quoddam futuræ resurrectionis insigne præ se ferre uideretur. Postquàm autem compositum & eū in modum, qui pontificem deceret, in feretro esset collocatum, atque in eam, quam paulò ante diximus ab eo consecratam, ecclesiam deportatum, undequaque ingens factus est hominum concursus ad tam ue nerabiles celebrandas exequias: & singuli beatos se putabant, si uel feretrum tangere, uel sacrarum uestium fimbriam attrectare licuisset. Annullos, & monilia, eius corpori admota, pro sanctificatis habebāt, & instar reliquiarum afferuabant.

Supra vires rebus diuinis incumbit.

Crucifixi imaginem deosculatur.

Thrē. 1

Ps. 30.

Sanctus vir moritur.

Mat. 25.

Deinde uerò Cicestriam corpus sacrum deportatum est, ut illic, quemadmodum ipse iusserat, humaretur. Sepultum autem est loco humili in Cicestrensi ecclesia ante aram S. Edmundi, quam ipse extruxerat sui eius templi parte aquilonari, ubi magna diuinitus eduntur miracula, adeo ut etiam tres mortui eius meritis ad uitam reuocati sint, abortiuus fœtus animam uitalem acceperit, & plura alia sanè admiranda contigerint, quæ breuitatis studio prætermittimus.

Deuotio populi erga eius sacras reliquias.

SANCTORVM THEODVLI Lectoris, & Agathopodis Diaconi Martyrium.



Lorentem erga Deum pietatem fraude sua diabolus semper conatur euertere. Neque tamen strenuos pietatis milites ualet offendere, sed eos duntaxat uincit, qui Christi gratiæ adhærent imbecillius. Quemadmodum enim cum regionem aliquam, in qua diu pax uiguit, bellum inuadit, uiri fortes corpora sua uulneribus mortique objiciunt, ut gloriæ coronam consequantur, ignaui autem ac timidi cedunt aduersarijs, maluntque corpora integra conseruare, quàm gloriam assequi: Sic, cum draconis satellites aduersus Christi seruos bellum mouent, si quis nondum firmam in Deo fidem habet, fragilitate uictus, à proposito recedit, qui autem Christi uerbis animum armauit, is pietatem constanter tuetur ac seruat, nec ullo modo ab improbo inimico conuincitur. Verum Theodulus in primis animum perturbationibus superiorem præ se tulit, qui cum fiduciæ erga Deum haberet socium Agathopodem uirum generosum, ingentem impietatis tempestatem idololatriæque bellum, quod, Maximiano Cæsare imperante, per totum orbem terrarum ardebat, immutabili mente discussit. Nam cùm equites passim percurrentes, populos Imperio subiectos cogerent rerum omnium Procreatorem abnegare, & Tyrannus ille omni studio atque ut ad pietatem euertendam incumberet, alius alio fugiebat, cum omnibus immolare recusantibus impiè mors esset proposita. Et qui uitam magnifaciebat, statim

4. Aprilis.

Diabolus quos euertat, quos non.

statim exiguæ uoluptatis gratia mortē sibi ac supplicium æternū cōparabant. Qui autem parum erant in fide salubri confirmati, cruciatibus uicti, uerum Deum negabant. Et interea quidem diabolus eius scenæ author, cum imbecillioribus esset superior, gaudebat, Theodulus uero & Agathopus omne tempus in domo Dei consumebant, ieiuniis & precationibus uacantes, orantesque Deum, ut impietas ipsa prosterneretur.

Milites igitur atque Præfectus hominum constantiam admirati, quòd, cum cæteri latitarent, ipsi soli palam Dei verbum prædicarent, eos post uincula adspectu multo gratiosiores in certamen adduxerunt. Theoduli enim genæ primo pubertatis flore uigebant, cum esset adhuc incorrupta corporis modestia adolescentulus. Huic parentes erant Thessalonicenses, viri illustres, fratres autem, Capito, Metrodorus & Philostorgus, qui etsi adhuc essent ætate iuuenes, perfectam tamen erga Deum pietatem colebant, & natura atque moribus, martyris propositum amplectebantur. Antequam autem pateretur, futuri certaminis à præstantiore pignus accepit. Cum enim impium decretum nondum esset promulgatum, intempesta nocte quiescens, manu illud apprehendit, ex quo excitatus est. Quid autem illud erat. Annulus quidam ex materia noua conflatus, cuius in pala ea erant signa, ex quibus facilè constaret, munus ipsum a Deo, quatuor elementorum moderatore, uenisse. Si enim eum homines grauissimis, ac desperatis morbis laborantes solum attigissent, illico liberabantur. Ac Theodulus quidem erat eiusmodi. Agathopus autem illi consentiens, uir erat senex, tum capitis canis honoratus, tum animi proposito, quod uitæ recte transactæ congruens obtinebat. Ambo puri pietatis ministri. Omnes.n. corporis uoluptates reiicientes, ad unum Deum, Deique Verbum Iesum Christū assidue respiciebant. Alter enim Diaconus erat eorū, quæ ad credentium salutem peragebantur. Alter autem, cum esset Lector, Apostolorum Prophetarumque lectionibus audientium fidem confirmabat. Is sæpe dæmones importunos, qui naturam hominum tum sermone, tum corpore peruertere conabantur, simplici uerbo & signo DEI omnipotentis sic adiurabat, ut à DEI figmento recedere cogerentur, & potentiam illius, qui per Theodulum operabatur, confiteri.

Theoduli ætas.

Parentes, fratres

Annulus dormienti diuinitus datur.

Agathopodis ætas.

Hos in iudicium adductos Faustinus, qui tunc Thessalonicæ Præfectus erat, in sublimi sella sedens, ut uidit, unam illam utrunque uocem emittere. Christiani sumus, manibusque coniunctis uno ore atque una mente idem dicere æque sentire, confestim ueritus est, ne egregio animi proposito mortem contemnerent. Itaque iussit, ut omnes secederent, seque amicum simulans, blanda oratione Theodulum in sententiam suam adducere aggressus est, Mihi, inquiens, obtempera adolescens, ne inani fraude deceptus, uitam amittas. At ille subridens, Ego, inquit, iampridem dolos effugi, uereor autem, ne tu, dum fraudem dolosque sequeris, te primum in mortem coniicias sempiternam. Præfectus autem his uerbis nihil commotus, eum tum muneribus, tum honoribus ad sacrificandum adducere conabatur. Sed Hospes quidam, qui Iouis sacerdotio fungebatur, Si, inquit, honoribus adduci non potes, ut deis immoles, cruciatibus cogeris Imperatoris decretis obtemperare. Atqui, respondit Theodulus, nullus cruciatuum uestrorum terror tantum apud me ualebit, ut minus uestris inferior esse deprehendar. Sed cum rursum Faustinus hortaretur, ut pareret, cogitaretque, quantum inter splendidam uitam & mortem acerbam interesset: Id, inquit, Ipse quoque considerans, exiguum huiusce uitæ curriculum decreui contemnere, ut perpetuam in cœlo uitam assequar. Quamobrem uel igni corpus meum trade, ut intelligas, quamuis illud corrumpatur, animam tamen integram permanere, & quanto magis a rebus ex materia constantibus, recedit, tanto esse ualidiorem. Equis, inquit Præfectus, tibi persuadere potuit, ut hodie uelles cruciatus mortemq; despicere? Deus, inquit Theodulus, qui cuncta prouidentiæ lege moderatur, & filius eius Iesus Christus. Verbum patris, cuius egô militiæ cum a teneris unguiculis adscriptus sim, eam nunquam deseram, sed uitam potiua, quàm signum eius derelinquam.

Præfecti fraus.

Theoduli cōstantia.

Faustinus autem cum uellet eius dicta confutare, Præclare, inquit, tecum agitur, adolescens, qui & signa & claustra seras Dei tui. Sanè, inquit Theodulus. is enim pietatis minister sum, ut nec igne unquàm, nec ferro claustra rationis, aut fidei meæ signum sis perfracturus, effecturusve, quo minus Christum Deum prædicem. Faustinus adolescentis prudentiam admiratus, ministris, ut propius adduceretur Agathopodem, imperauit, & summisse sic eum est allocutus. Immola, quandoquidem & Theodulus, qui anteà decipiebatur, nunc se immolaturum pollicetur. Cognito Agathopus dolo; Et ego igitur, inquit, prōpto animo sacrificium faciam Deo, eiusque filio Iesu Christo, siquidem his floridum Theodulus sacrificium se facturum promisit. Non his, inquit Faustinus, sed duodecim diis, a quibus orbis regitur uniuersus, se pollicitus est sacrificaturum. Deos, inquit Agathopus, caput paulisper mouens, eos appellas, quos artis solertia ex materia corruptibili in hominum formas conflauit? Quos homines, cum paulò antè manibus suis confinxerint, tanquam præstantiores uenerantur? Qui cum tollere manum uelint, non possunt? Qui nec oculis uident, nec pedibus ambulant, nec ullo sensuum munere funguntur? Quos cum animatos olim Græci laudarint, fœminarum & puerorum amoribus contaminatos esse crediderunt? Quos, qui tales nunc artes profitentur, argento & quaternis obolis uendunt? Omisso igitur Deo uero omnipotente, diis indignis sacrificium faciam, ut illud fictis oculis adspiciant? Laudes decantabo, quas auribus ex auro, argentove confectis exaudientes, earum me rerum, quarum, expertes sunt, dominum faciant? Hæc illo disserente, Præfectus ueritus ne oratione sua cœteros, qui iudicandi erant, in Dei fide confirmaret, celeriter ipsum cum Theodulo in carcerem duci iussit.

Maludolus Præfecti.

Agathopus egregiè confutat falsos deos

Ducūtur in carcerē

Eos autem ad meliora tendentes, turba sequens uariis modis oppugnabat. Alij enim Theodulum adolescentem cōmiserati, eum a constanti animi proposito dimouere studebant. Alij Agathopodis tempora canis exalbentia conspicati, uno omnes consensu clamabant: Tu ne quoque, Agathope, es adolescens, ut quod bonum æquumque sit, dispicere nequeas? At ipsi in animi pio proposito constantes, quæ dicebantur, negligebant, & in carcerem ingressi, tacitè precabantur. Nocte autem media cum eos Deus secundum quietem opportunis uisis confirmasset, læti surrexerunt, & magna uoce Christum omnium saluatorem collaudabant. Deinde cum plura lachrymarū aqua manus lauissent, genibus flexis, Deo una prope lingua supplicabant, dicentes; Deus rerū omniū opifex, & moderator, qui naturam constituisti, & chaos

Diuinitus confirmantur.

chaos abolesti, qui cœli polos fabricatus es, & Soli splendorem donasti, ut cuncta per diem illustraret, & lunam [illegible] ut noctis tenebras discuteret, uterque autem cum ceteris syderibus mundi rebus omnibus augumentum praeberet, qui terrae plantas & animalia, mari pisces, aeri uolucres largitus es: vt mare quidem propriis muneribus homini à te procreato deseruiret, aer congruentibus auium cantibus laudes tuas personaret, terra uero continuo nobis uarios fructus ederet, ut tibi soli rerū omnium Domino, quam maximas posse nos, gratias ageremus, tu genus nostrum, quod impietati obstrictum, [illegible] eorū, quae tibi praecepta fuerāt, uolebat obseruare, sed ebrietatibus & crapulae atque nequitiae, [illegible] incumbebat, in aeternam ire perniciem non permisisti. Neque aduersario nostro daemoni concessisti, ut tantum in nos debacchatetur, ut rationem nostram ad tartarum usque deprimeret, sed crimina nostra obliuione delens uoluntate [illegible], e coelestibus sedibus Filium tuum unigenitum ad homines demisisti, qui naturā assumens humanam, essentiae mortali dignitatem adiungeret immortalem, ut homines a peccatis oberrantes, Verbo tuo, per quod [illegible], ad [illegible] tatem reuocares. Tu enim cum Filio tuo, & ipse Filius tecum, & cum sancto Spiritu, re[illegible] maxime omnium admirandis homines impios ad pietatem adduxisti. Sic [illegible] Lazarus, qui uitae in[illegible] ere defunctus, *Ioan. 11* quat[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex inferis [illegible] [illegible], [illegible] carere [illegible] [illegible] tuā *Ioan. 9* imposito [illegible] uidendi [illegible] tribuit. S[illegible] & mulier, quae sanguinis fluxu laborabat, [illegible] tuae uestis co[illegible] tu, spe celerius sanitatem rec[illegible] auit. Sic placuit tibi, Deus, ut uerbo tuo solo [illegible] grabato *Mat. 9* [illegible] statim gra[illegible] homo [illegible] ge *Ibid.* stare. [illegible], ut nos impiorū cruciatus superantes, ad celestia regna perueniam[illegible].

Haec sanctis Theodulo & Agathopode precantibus, qui eodem in loco [illegible] ho[illegible] rei de[illegible] nebantur, contemptu deposita mortis formidine ad beatorum pedes prostrati, supplices cum [illegible] suorum ueniam posc[illegible] ant. Turbae uero, [illegible] foris era[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] erat, [illegible] [illegible] Praefectū con[illegible], magna uoce [illegible] atque denuncians, multos recusat[illegible] ros [illegible] olare, [illegible] Dei celeriter e medio tollere [illegible]. Quamobrem Faustinus uehementer perturbatus atque commotus propter illos, qui in carcerē irruerant, [illegible] ut adolescens simul cum sene adduceretur. Mirabantur autem omnes quomodo uterque rebus futuris gauderet. Non aliter enim laetabantur, quam si non ad supplicium, *Alacritas sanctorum martyr.* & mortem, sed ad triumphum & celebritatem aliquam uocati [illegible]. Itaque uultus hilares habebant, & Dei uerbum praedicabant.

Cum igitur ad tribunal constitissent, Faustinus ad Theodulum: Quo, inquit, nomine appellaris? Respondit ille: Theodulus uocor. Nónne, inquit, didicisti, aequum esse ut omnibus, quae dominus omnium Maximianus imperat, obtemperetur? Respondit Theodulus, & ait: Quae creator rerumque Dominus imperat, ea pia [illegible] obseruanda esse didici. Quae autem praecipit Maximianus, si aequa sunt, obseruanda [illegible] [illegible] iniqua, [illegible]. Ecquis, inquit Faustinus, [illegible] fabricatus est? Deus, respondit Theodulus, omnipotens. Deusque [illegible] Iesus Christus, qui Verbum est Patris. Illene, inquit Faustinus, quem grauissimis cruciatibus affectum Iudaei crucifixerūt. Ille, respondit Theodulus, quem crucifixerunt Iudaei (Id enim propter nos pati uoloit) & quē iidē paulò post a mortuis in uitam reuocatum, & colūbae in [illegible] in caelum ascendentem aspexerunt. Haec enim fecit u[illegible] expugnaret, & [illegible] orum [illegible] onē re[illegible]. Cur [illegible], Faustinus inquit, deis nostris immolandum censes? Quoniam, respondit Theodulus, [illegible] potius colendus est, à quo simulacra confecta sunt, quam ea ipsa, quae delectationis & fraudis effecta sunt gratia. Quod enim facit, eo, quod fit praestantius est. Cùm igitur Faustinus adolescentem *Theodulus immaniter cruciatur.* uestimentis spoliari iussisset, ministri eum acerbè discruciabant, clamante praecone: Sacrifica, & dimitteris. Theodulus autem: Vestimenta quidem, inquit, a corpore diuellere poteris, mentis autem fidem a Deo non auertes in aeternum. Cumque liberius loqueretur, & proposita tormenta negligeret, Maximianumque saepius tyrannum appellaret, iussit Faustinus quosdam alios tormentis quae ferre non poterant, coarctari coram illis sacrificare. At Theodulus, Illhaec [illegible] parua sunt atque ridicula. Maiora [illegible] sunt, ut perfectam in Deo [illegible] perspicias, quae pro re[illegible] cruciatus omnes perferre potest. Necesse est, *Iudex vult sacras prodi scripturae.* inquit Faustinus, ut hodie eas, quas Christiani scripturas appellant in [illegible] proferas. Si [illegible], inquit Theodulus & [illegible] [illegible] audem existimas, & [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible], libenter [illegible] faciam, [illegible] minus [illegible] prouiture [illegible] futurum. At ui, Faustinus inquit, corpori non parcam tuo, sed illud feris dilaniandum ubiciam, nisi mandatis meis celerrime uolueris obedire. In corpus meum respondit Theodulus tibi saeuire licet, ut libet. Quae autem mihi iniuste [illegible] esse ea ut faciam, ne grauioribus quid in propositis cruciatibus, adduci vnquam potero.

Cum igitur in his disputationibus multum esset temporis consumptum, nec Theodulus uellet scripturas prodere, alii aliunde accedebant, qui adolescentis animum tum muneribus allicere, tum minis terrere conabantur. At ille, tanquam murus vndique ferro lapidibusque munitus, & [illegible], & minas aduersariorum repellebat. Tunc [illegible] ministris tacito nutu, [illegible], indicauit, quod Theodulum, ut capite damnatum, eo duxerunt, ubi sontes damnatique puniri solent. Cumque carnifex gladium eduxisset, Theodulus, porrecta ceruice, hisce uerbis ad Deum clamauit, Gloria tibi Pater, & Filius, qui pro nobis mortem subire uoluit. Ecce ergo quoque moriar, qui [illegible] bere [illegible] sum. Cum igitur Faustinus accepisset, Theodulum ceruicem ultro porrexisse, ut caede coronaretur, eum ad se reduci iubet. Atque interim Agathopodem interrogabat. Tu, inquiens, quo [illegible] uocaris? [illegible] ille, Agathopus. Cuius es conditionis [illegible] eiusdem, cuius & Theodulus. Quae nam [illegible] Faustinus praefectos, tibi cum illo [illegible]. Num genere tibi, & natura coniunctus est? [illegible] Agathopus. Genus quidem nobis [illegible], sed iidem mores. Et quantum genere distamus, tantum fide coniuncti sumus. Ergo, Praefectus inquit, ad idem ambo supplicium, ut uerba tua indicant, properatis. Si eodem pacto, inquit Agathopus, ab istis erroribus discesserimus, simul etiam a Deo remunerationem capiemus. Nónne, inquit Faustinus, turpe est de te, per eodem atque adolescentem, decipi, & in apertum periculum ruere? Minime, *Agathopodis fortitudo.* inquit vir sanctus: sed quanto sum aetate prouectior

tanto æquius est, ut eò contendam, quò Theodulus in primo ætatis flore forti[tu]dine sua peruenit. Faustinus autem: Caue, inquit, Theodule, ne tu adolescens istiusmodi verbis decipiaris, vt temere in gladium ruas. Iste enim cum iam canus sit, nihil noui facit, & ad finem festinat. Tua uerò diuersa conditio est. Ad hæc promptissimè Theodulus: Haud ita me, inquit, ignauum aut imbecillum existimo, ut pro pietate senem esse, quàm me, fortiorem censeam. Sic eos dicētes, & Christum inuocantes corripuerunt ministri, uinctosque rursum in carcerem duxerunt. Ipsi aūt collaudabāt Deum, cuius auxilio diabolum superasse uidebantur.

Reducuntur in carcerem.

Porrò circunstcterunt nobiles quidam lachrymantes. Ad quos Theodulus: Quid sibi, inquit, uult iste concursus & lachrymæ? Vestram, inquiunt illi, calamitatem miseramur. Ipse uero uultu admodum tranquillo subridens: Nihil est, inquit, cur, miserijs uestris omissis, nos rerum meliorum appetentes commiseratione prosequamini. Hęc Theodulo dicente, miles accessit, & utrunque ferro uinxit, atque interius duxit, quò turbam irruentem excluderet. At ubi cum nox aduenisset, Deum collaudantes oblectarent, ut se in religione constantes conseruaret: atque ita tranquillè quieuerunt: uerùm piorum fautor adiutorque Iesus Christus, ipsis idem sentientibus, idem etiam uisum, futurorum indicium, immisit. Videbantur namque eodē tempore oram soluisse, cum magna pelagus tempestas occuparet: itaque fractis remis & malo, quequid nauim seruare posset, cùm cæteri [illegible] fluctibus obruti perijssent, se piscium in morem ad litus adnatasse: & gubernatoris solertia seruatos, ac splēdidis uestimentis indutos, amœnum in montem, cuius cacumen cælum attingeret, conscendisse. Hoc utique uisum nocte cùm adspexissent, somno soluti, æquè enarrabant ac si alter ignoraret. Sed cùm parem utrique gratiam fuisse submistratam cōgnoscerent, bonam in futurum spem [illegible] pientes, laudes diuinas pro tanto munere decantabant atque dicebant. Quis unquam, benignissime Deus, tantum audeat optare, quantum eos qui tui clementia quiescentes, percepimus? Quis est adeò feris moribus, tæditus, ut tanta commotus beneficentia, non omnibus uoluptatibus pietatem anteponat? Quis ad benemerendum tam promptus est, ut filius tuus Iesus Christus, qui per uisum nobis gratiam & coronam ante certamen ostendēs, nos in stadio pietatis fortiores reddidit & constantiores? Hæc [illegible] dum precarentur, custodes ingressi sunt, dicentes Theodulum & Agathopodem à Præfecto requiri. Ac illi cum Christi signum in frontibus suis fecissent, ministros uincti sequebantur.

Visum uidēt i somnis.

Magna autē inter amicos & necessarios luctus exortus est. Cogitabant enim eos ad cædem rapi. Verū Theodulus ad eos hilari uultu: Si pro amicitia, inquit, lachrymatis, lætari potius deberetis, quod iam honestis in rebus probemur: [illegible] communi, successibus nostris doletis, cōmune pietatis stadiū patet, & fidei promulgatio pariter oēs uocat: paucis tamen coronam præbet, illis nimirum, qui nec [illegible] nec uoluptatis studio tenentur. Dum [illegible] colloquerentur, Faustinus præfectus in sublimi tribunali sedens, eos tertium interrogauit, & cùm nihil aliud [illegible] rēt, nisi: Christiani sumus, & pro Christi nomine omnia pati uolumus, ipse uultu tristi [illegible] iam [illegible], ut Theodulus & Agathopus immolare recusantes, in mare proijcerentur. Ministri igitur beatorum manus post terga reuincientes, ceruicibus eorum lapides suspenderunt, quorum pondere in profundum deprimerētur. Nunc igitur undique propinquorum & amicorum plena cōcurrebant, qui partim pro naturæ necessitudine lachrymabantur, partim eos beatos prædicabant, quòd draconem in certamine superassent. Sed cum ad locum morti destinatum scapha appropinquaret, quidam Faustinum deprecabantur, ut sententiam mitigaret. Qui tandem precibus eorum adductus, uirum præclarum Fuluium ad eos misit, qui peteret ut thure duntaxat uellent Deum abnegare. At illi, ut iam in Dei gratia perfecti Christum Iesū tantum inclamabant. Verum cum iam spatij multum præterijsset, & ministri uellent prius Agathopodem in mare deijcere, ille ore in cœlum sublato uerba hęc uoce solito clariore pronunciauit: Ecce hoc rursum lauacro hodie omnem peccati contagionem abluere & ad Christum Iesum animis puris contendere festinamus.

Feruntur in eos sētētia.

His dictis, milites in fluctus etiam Theodulum, in certamine pietatis uictoriæ corona redimitum, proiecerunt. Mare autem cum eos suscepisset, fractis lapidū uinculis multo pulchriora propinquis corpora ipsorum reddidit. Et paulò post Theodulus apparens cum stola & decoro habitu præcepit ut facultates suæ uiduis & orphanis ex æquo distribuerentur: ut post suū à nobis discessum, uideretur non solum nelle in calamitate consistentes cōsolari, uerumetiam propinquos ad idem pietatis studium incitare. Horum igitur sanctorum memoriam, singulis annis conuenientes, meritò celebramus, Aequum enim est, ut eos laudibus & uotis annuis decoremus, qui pro ueritate se fortiter gesserunt, fidemque usque fidem ipsorum pro uiribus imitari. Christi gratia martyrio coronati sunt sancti Theodulus & Agathopus pridie Nonas Aprilis ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, in secula seculorum, Amen.

Merguntur i mare.

VITA S. AMBROSII MEDIOLANENSIS Episcopi, clarissimi Ecclesiæ doctoris, Authore Paulino presbytero.



4 Aprilis.

Hortaris, Venerabilis pater Augustine, ut sicut beati uiri Athanasius episcopus & Hieronymus presbyter stylo prosecuti uitas sanctorum Pauli & Antonij in eremo positorū, sicut etiā Martini uenerabilis episcopi Turonensis ecclesiæ Seuerus seruus Dei sermone contexuit, sic etiam ego beati Ambrosij episcopi Mediolanensium ecclesiæ meo prosequar stylo. Sed ego ut meritis tantorum uirorum, qui muri ecclesiarum [illegible] & eloquentiæ fontes, ita etiam sermone me imparem noui. Tamen quia absurdum esse opinor [illegible] præcipis, declinare, ea, quæ à probatissimis uiris [illegible] tante me adsciuerunt, & maximè ab sorore ipsius uenerabili Marcellina didici, uel quæ ipse uidi, cum [illegible] ad latem, uel quæ ab [illegible] qui illum in diuersis prouincijs post obitum ipsius se uidisse narrarunt, uel quæ [illegible] lum [illegible] scripta sunt, cum adhuc omnis nesciretur, adiutus orationibus tuis & meritis tanti uiri [illegible] breui stilo mon[illegible] reuiter strictimque describam ut lectoris animum & si sermo offendit, tamen breuitas ad legendum prouocet, ne uerborum fucis ueritatem obscurare, dum scriptor eloquentię pompam requirit, lectorem tantarum uirtutum fraudat scientia: quem nō magis uerborum phaleras pompasque sermonum, quam uirtutes rerum gratiamque Spiritus sancti spectare conuenit. Siquide nouerimus uiatores gratiorem habere aquam breui uena stillantem, forte cum sitiunt, quam profluentis fontis riuos, quorum copiam sitis tempore reperire non possunt.

Marcellina soror, S. Ambrosij.

possunt. Et hordeaceus panis, dulcis solet esse etiam iis, qui centenis oicibus ferculorum quotidiani conuiuii copias ructare consuerunt. Sed & hortorum amoena mirantibus berbae agrestes placere consuerunt. Quamobrem obsecro uos omnes, in quorum manibus liber iste uersabitur, ut credatis uera esse quae dicimus. Nec putet me quisquam studio amoris aliquid, quod fide careat, posuisse, Quandoquidē melius sit penitus nihil dicere, quam aliquid falsi proferre, cum sciamus nos omnium sermonum nostrorū reddituros esse rationem. Nec dubitem etsi non ab omnibus omnia, tamen ab diuersis diuersa sciri, & ea cognita nonnullis esse, quae etiam minus ipse aut audire, aut uidere potui. Vnde ab die natiuitatis eius narrandi initium sumam, ut gratia uiri ab incunabulis quae fuerit, agnoscatur.

Ambrosius praefectus, pater S. Ambrosii.

Igitur posito in administratione praefecturae Galliarum patre eius Ambrosio, natus est Ambrosius, qui infans in area praetorii in cunabulis positus, cum dormiret aperto ore, subito examen apum adueniens, faciem eius atque ora compleuit ita, ut ingrediendi in os, egrediendique frequentarent uices. Quae pater, qui prope cum matre uel filia deambulabat, ne abigerentur ab ancilla, quae curam nutriendi infantis susceperat, prohibens, (solicita enim erat, ne infanti nocerent) expectabat patrio affectu, quo fine illud miraculum clauderetur. Ar illae post aliquandiu euolantes, in tantam aeria altitudinem subleuatae sunt, ut humanis oculis minimē uiderentur. Quo facto territus pater, ait, Si uixerit infantulus iste, aliquid magni erit. Operabatur enim iam tunc Dominus in seruulo suo infantia, ut impleretur, quod dictum est. *Pro. 16* Fauum mellis, sermones boni. Illud enim examen apum, scriptorum ipsius nobis generabat fauos, qui coelestia dona annunciarent, & mentes hominum de terrenis ad coelum erigerent. Postea uero cum adoleuisset, & esset in urbe Roma constitutus cum matre uidua & sorore, quae uirginitatem iam fuerat professa, comite alia uirgine, cuius uirginis soror Candida & ipsa eiusdem professionis, quae nunc Carthagine degit iam anus, cum uideret sacerdotis a domestica sorore uel matre manus osculari, ipse ludens offerebat dexteram, dicens, & sibi id ab eis fieri oportere, siquidem episcopum se futurum esse memorabat: Loquebatur enim in illo spiritus sanctus, qui illum ad sacerdotium nutriebat. Illa uerò, ut adolescentem & nescientem qnid diceret, respuebar.

Soror eius uirginitatē professa.

Causas agit.

Sed postquam edoctus est liberalibus disciplinis, Vrbe egressus est, professusque in adiutorio praefecturae praetorii, ita splendidè causas perorabat, ut eligeretur a uiro illustri Probo, tunc praefecto praetorii, ad consilium tribuendum. Post quod consularitatis suscepit insignia, ut regeret Liguriam Aemiliamque prouincias, uenitque Mediolanum. Per idem tempus mortuo Auxentio, Arrianae perfidiae episcopo, (qui Dionysio beatae memoriae confessore ad exilium destinato, incubabat ecclesiae) cum populus ad seditionem esset commotus, essetque illi cura sedandae seditionis, ne populus ciuitatis in periculum sui uerteretur, perrexit ad ecclesiam. Ibique cum alloqueretur plebem, subito uox fertur infantis in populo sonuisse, Ambrosium episcopum. Ad cuius uocis sonum, totius populi ora conuersa sunt, acclamantis Ambrosium episcopum, ita ut qui antea turbulentissimè dissidebant, quia & Arriani sibi, & Catholici sibi episcopum cupiebant, superatis alteruteris, ordinari repente hunc unum mirabili & incredibili concordia consenserunt. Quo ille cognito, egressus ecclesiam, tribunal sibi parari fecit, quippe mox futurus episcopus, altiora conscendit.

Praeficitur Liguriae & Aemiliae.

Eligitur eps sed modis omnibus conatur subterfugere.

Tunc contra consuetudinem suam tormenta iussit personis adhibere. Quod cum faceret, populus nihilominus acclamabat: Peccatum tuum super nos. Sed non similiter is populus tunc clamauit, sicut populus Iudaeorum. Illi enim uocibus suis sanguinem Dominicum effuderunt, dicentes: Sanguis huius super nos, *Matt. 27.* Isti uerò cathecumenum scientes, fideli uoce remissionem illi peccatorum omnium per baptismatis gratiam promittebant. Tunc ille turbatus, reuertens domum, philosophiam profiteri uoluit, futurus scilicet uerus philosophus Christi, qui contemptis secularibus pompis, piscatorum secuturus esset uestigia, qui Christo populos congregauerunt, non fucis uerborum, sed simplici sermone & uerae fidei ratione, missi sine pera, sine uirga, etiam ipsos philosophos conuertunt. Quod ubi ne faceret, reuocatus est, *Luc. 9.* publicas mulieres publicè ad se ingredi fecit, ad hoc tantum, ut uisis his, populi intentio reuocaretur. At uero populus magis magisque clamabat, Peccatum tuum super nos. At ille cum uideret nihil intentionem suam proficere posse, fugam parauit. Egressusque noctis medio ciuitatem, cum Ticinum se pergere putaret, mane ad portam ciuitatis Mediolanensi, quae Romana dicitur, inuenitur. Deus enim, qui ecclesiae suae catholicae murum parabat aduersus inimicos suos, & turrem erigebat Dauid contra faciem Damasci, *Cat. 7* hoc est, perfidiam haereticorum, fugam illius impediuit. Qui inuentus cum custodiretur a populo, missa relatio est ad clementissimum Imperatorem Valentinianum, qui summo gaudio accepit, quod iudices a se directi, ad sacerdotium peterentur. Laetabatur etiam Probus praefectus, quod uerbum eius impleretur in Ambrosio. Dixerat enim proficiscenti, cum mandata ab eodem daretur, ut moris est, Vade, age non ut iudex, sed ut episcopus. Pendente itaque relatione, iterum fugam parauit, atque in possessione cuiusdam Leontii clarissimi uiri aliquandiu delituit. Sed ubi relationi responsum est, ab eodem Leontio proditur. praeceptum enim erat uicario, ut insisteret rebus perficiendis. Qui iniuncta sibi cum uellet implere, proposito edicto, conuenit omnes, ut si uellent sibi consulere rebusque suis, proderent uirum. Productus itaque & adductus Mediolanum, cum intelligeret circa se Dei uoluntatem, nec se diutius posse resistere, postulauit se non nisi a catholico episcopo baptizari. Solicite enim cauebat perfidiam Arrianorum. Baptizatus itaque, fertur omnia Ecclesiastica officia impleuisse, atque octaua die episcopus ordinatus est cum summa gratia & laetitia cunctorum.

Missa priuata et antiquitus celebrata.

Igitur post annos aliquot ordinationis suae ad urbem Romam, hoc est, ad proprium solum, perrexit, ibique sanctam puellam, de qua supra memorauimus, cui manum offerre solitus erat, in domo propria cum germana, sicut reliquerat, inuenit, matre iam defuncta. Atque cum illa dexteram illius oscularetur, subridens ait illi, Ecce ut dicebam tibi, sacerdotis manū osculatis. Per idem tempus cum trans Tiberim apud quandam clarissimam inuitatus, ut sacrificium in domo offerret, quaedam balneatrix, quae paralytica in lecto iacebat, cum cognouisset ibidem esse Domini sacerdotem, in sellula se ad eandem domum, ad quam ille inuitatus uenerat, portari fecit, atque oranti & imponenti manus, uestimenta attigit. Quae cum exoscularetur, statim sanitate recepta, ambulare coepit, ut impleretur illud Dominicum dictum ad Apostolos, *Iohan. 14.* Etiam maiora his facietis, credentes in nomine meo. Quod tamen signum sanitatis ut mirabile fuit, ita etiam uec occultum. Nam ego hoc post annos pluri-

mos, sanctis uiris referentibus, positus in Vrbe cognoui. Sirmium uero cum ad ordinandum episcopum Anemmium perrexisset, ibique Iustinæ, tunc temporis Reginæ, potentia & multitudine coadunata, ecclesia pelleretur, ut non ab ipso, sed ab hæreticis Arrianis episcopus in eadem ecclesia ordinaretur, essetque constitutus in tribunali, nil curans eorum, quæ a muliere excitabantur, una de uirginibus Arrianorum impudentior cæteris tribunal conscendens appræhenso uestimento sacerdotis, cum illum attrahere uellet ad partem mulierum, ut ab ipsis cæsus de ecclesia pelleretur, ait ei (ut ipse solitus erat referre:) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum, tamen te non conuenit uel professionem tuam, in qualemcunque sacerdotem manus inicere, unde debes uereri Dei iudicium, ne tibi aliquid mali eueniat. Quod dictum exitus confirmauit. Nam alio die mortuam ad sepulcrum usque deduxit, gratiam pro contumelia rependens. Et hoc factum non leuem aduersariis incussit metum, pacemque magnam Ecclesiæ catholicæ in ordinando episcopo tribuit.

Vltio diuina in temerariã puellam.

Ordinato itaque catholico sacerdote, Mediolanum reuertitur, ibique supradictæ Iustinæ mulieris innumeras insidias sustinuit: quæ muneribus atque honoribus aduersus sanctum uirum oblatis, populum excitabat: sed infirmorum mentes talibus promissis decipiebantur. Promittebat enim tribunatus & diuersas alias dignitates iis, qui illum de ecclesia raptum, ad exilium perduxissent. Quod cum multi conarentur, sed Deo præsule, perficere non ualerent: unus infelicior cæteris, nomine Euthymius, tanto furore excitatus est, ut iuxta ecclesiam sibi domum pararet, atque in eadem carrum constitueret, quo facilius raptum, ad exilium perduceret. Sed iniquitas eius in uerticem ipsius descendit. Post annum enim eodem die, quo illum rapere se arbitrabatur, eodem carpento impositus, de eadem domo ipse ad exilium destinatus est, reputans sibi iusto iudicio Dei id in se esse conuersum, ut in eodem carpento dirigeretur ad exilium, quod ipse parauerat sacerdoti. Cui non minimum solatii sacerdos præbuit, dando sumptus, uel alia quæ erant necessaria. Sed hæc confessio hominis nec mulieris furorem, nec uesanorum Arrianorũ dementiam repressit. Maiore enim accensi amentia, basilicam Portianam inuadere nitebantur. Exercitus etiam armatus ad custodiendas fores ecclesiæ est directus, ut nemo auderet catholicam ecclesiam ingredi. Sed Dominus, qui de aduersariis suis Ecclesiæ suæ triumphos donare consueuit, ad ecclesiæ suæ munimentum militum corda conuertit, ut aduersis scutis ecclesiæ fores seruarent, nec egredi dimitterent, sed ingredi ecclesiam plebem catholicam minimè prohiberent. Sed nec hoc satis erat missis militibus, nisi etiam pro catholica fide cum plebe pariter acclamarent. Hoc in tempore primo antiphonæ, hymni ac uigiliæ in ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt: Cuius celebritatis deuotio usque in hodiernum diem, non solum in eadem ecclesia, uerum per omnes penè Occidentis prouincias manet.

Iustina Imperatrix ei est infestissima.

Ps. 7.

Antiphona, hymni, uigiliæ in ecclesia Mediolanensi.

Per idem tempus sancti martyres Protasius & Geruasius se sacerdoti reuelauerunt. erant enim in basilica positi, in qua sunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrum. Sed sancti martyres Nabor & Felix celeberrime frequentabantur: Protasij uero & Geruasij martyrum ut nomina, ita etiam sepulchra incognita erant, intantum ut supra ipsorum sepulcra ambularent omnes, qui uellent ad cancellos peruenire, quibus sanctorum Naboris & Felicis martyrum ab iniuria sepulcra defendebantur. Sed ubi sanctorum martyrum sunt corpora leuata & in lecticis posita, multorum ibi sanatę ægritudines perdocentur. Cæcus etiam Seuerus nomine, qui nunc usque in eadem basilica, quæ dicitur Ambrosiana, in quam martyrum corpora sunt translata, religiose seruit, ubi uestem martyrum attigit, statim lumen recepit. Obsessa etiam corpora ab spiritibus immundis, curata, summa cum gratia domum repetebant. Sed iis beneficiis martyrum inquantum crescebat fides Ecclesiæ catholicæ, intantum Arrianorum perfidia minuebatur. Denique ex hoc tempore sedari cœpit persecutio, quæ Iustinæ furore accendebatur, ut sacerdos de ecclesia pelleretur. Tamen intra palatium multitudo Arrianorum cum Iustina constituta, deridebat tantam Dei gratiam, quam Ecclesiæ suæ catholicæ Dominus Iesus meritis martyrum suorum conferre dignatus est, ueneratibilemque uirum Ambrosium narrabat pecunia comparasse homines, qui se uexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque ita ab illo, sicut & a martyribus, se torqueri dicerent: Sed hoc Iudaico ore loquebantur Arriani, suppares scilicet eorum: Illi enim de Domino dicebant: Quoniam in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia: Illi de martyribus uel de Domini sacerdote loquebantur, quòd non Dei gratia, quæ per ipsos operabatur, immundi spiritus pellerentur, sed accepta pecunia se torqueri mentirentur. Clamabant enim dæmones, scimus uos martyres. Et Arriani dicebant: Nescimus esse martyres. Iam hoc & in euangelio legimus ubi dixerunt dæmones ad Dominum Iesum, Scimus te, quia sis Dei filius. Et Iudæi dixerunt, Hic autem unde sit, nescimus. Sed non hic testimonium accipitur dæmonum, sed confessio. Vnde miseriores Arriani uel Iudæi, ut quod confitentur dæmones, illi negant. Deus tamen, qui gratiam Ecclesiæ suæ augere consueuit, non passus est diu insultari a perfidis sanctis suis.

Miracula ad corpora SS. Geruasii & Protasii.

Ea derident Arriani.

Matt. 12.

Luc. 4. Iohã. 9

Vnus itaque ex ipsa multitudine subito arreptus spiritu immundo, clamare cœpit, optare se ita torqueri eos, ut ipse torquebatur, qui negarent martyres, uel qui non crederent in Trinitatis unitatem, quã docet Ambrosius. At illi hac uoce confusi, qui conuerti debuerant, & dignam tali confessione agere pœnitentiam, in piscina demersum hominem necauerunt, perfidiæ homicidium iungentes. Deduxit.n. illos adhuc finem digna necessitas. Sanctus uerò Ambrosius episcopus maioris humilitatis uir factus, donatam sibi a Domino gratiam reseruauit, crescebatque quotidie fide & amore coram Deo & hominibus.

Per idem tempus erat quidam uir de hæresi Arrianorum, acerrimus nimium disputator, & durus atque inconuertibilis ad fidem catholicam. Is constitutus in ecclesia, tractante episcopo, uidit (ut ipse postmodum loquebatur) angelum ad aures episcopi tractantis loquentem, ut uerba angeli populo episcopus nũciare uideretur. Quo uiso conuersus, fidem quam expugnabat, cœpit ipse defendere. Fuerunt etiam duo cubicularii tunc temporis Gratiani Imperatoris, de hæresi Arrianorũ, qui tractandam episcopo quæstionem præponerent: Ad quam audiendã altero die ad basilicam Portianam omnes se affuturos promiserât, Erat.n. quæstio de incarnatione Domini. Sed alio die miserandi homines, superbiæ tumore completi, nec memores promissorum, cõtemnentes Deum in sacerdote ipsius, nec plebis expectantis considerantes iniuriam, immemores etiam dictorum dominicorum, Quoniam qui scandalizauerit unum ex minimis istis, oportet ut mola asinaria collo eius alliget, & demerga-

Angelus ad aures S. Ambrosii.

Matt. 18.

mergatur in profundum maris, conscendentes in equos quasi gratia gestandi, ciuitatem egressi sunt, expectante sacerdote, & plebe in ecclesia constituta. Sed huius contumaciæ qui finis fuerit, horresco referens. Subito enim præcipitati, miseras animas emiserunt, atque corpora illorum sepulturæ sunt tradita. Sanctus uero Ambrosius, cum ignoraret quid factum esset, nec diutius posset plebem tenere, ascendens pro tribunali, de eadem quæstione, quæ fuerat proposita, sermonem adorsus est, dicens: Debitum fratres curo soluendum, sed hellenos meos non inuenio creditores, & reliqua, quæ scripta sunt in libro, qui de Incarnatione Domini intitulatur.

It Legatus ad Maximum Imper. Occiso itaque Gratiano Imperatore, recipiendi corporis eius causa, secundam ad Maximum suscepit legationem: Apud quem quam constanter egerit, qui uoluerit cognoscere, ipsius legationis epistolam, ad Valentinianum iuniorem datam, cum legerit, approbabit. Nobis enim alienum a promissione nostra est illa inserere, ne adiunctæ epistolæ prolixitas fastidium legenti afferret. Ipsum uero Maximum a communionis consortio segreganit, admonens ut effusi sanguinis domini sui, & (quo est grauius) innocentis, ageret pœnitentiam, si sibi apud Deum uellet esse consultum. Sed ille cum pœnitentiam declinat superbo spiritu, non solum futuram, sed etiam præsentem salutem amisit, regnumque quod malè arripuerat, feminen quodam timore deposuit, ut procuratorem se reipublicæ nomine præfuisse confiteretur. *Maximũ excõicat.* Mortua uerò Iustina, quidam aruspex Innocentius nomine, non opere, cum pro causa maleficiorum a iudice torqueretur, aliud quam interrogaretur, fateri cœpit. *Cõfessio Innocentij malefici.* Clamabat enim, ab angelo maiora tormenta sibi adhiberi eo, qui custodiret Ambrosium, quoniam temporibus Iustinæ ad excitanda odia populorum in Episcopum, cacumen tecti ecclesiæ conscendens, medio noctis sacrificauerit. Sed quanto instantius & solicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem Catholicam & Domini sacerdotem conualescebat: Misisse etiam se dæmones, qui illum necarent, fatebatur, sed dæmones renunciasse, se non solum ad ipsum appropinquare minimè posse, uerumetiam nec ad fores domus, in qua manebat episcopus quia ignis insuperabilis omne illud ædificium communiret, ut etiam longe positi urerentur, atque ita cessasse artes suas, quibus aduersus Domini sacerdotẽ se aliquid posse arbitrabatur. Alius etiam gladium ferens ad cubiculum usque, ut interficeret sacerdotem, peruenit, sed cum eleuasset manum, districto gladio dextera obrigente remansit. Tunc le missum a Iustina postquam confessus est, brachium, quod iniquè cum extenderetur, riguerat, sanatum est confessione.

Percussor sancto uiro a Iustina immissus. Per idem tempus cum uir illustris Probus puerum suum notarium, qui spiritu immundo grauiter uexabatur, direxisset ad Episcopum, egressum ab eo dimisit diabolus, timens ad uirum sanctum perduci. Atq; ita puer quãdiu Mediolani apud Episcopum fuit, nulla comminatio diaboli apparuit: Sed ubi egressus Mediolano est, & prope urbem peruenit, idem spiritus, qui illum antea habuerat, uexare cœpit. Qui cum interrogaretur ab exorcistis, cur quandiu Mediolani fuit non in illo apparuisset, confessus est diabolus timuisse se Ambrosium, & ideo recessisse ad tempus, atque expectasse in illo loco, ubi ab illo recesserat, donec reuerteretur, quo reuertente, uas, quod deserueral, repetisset.

Extincto itaq; Maximo, posito Theodosio Imperatore Mediolani, Ambrosio uerò episcopo constituto Aquileiæ, in partibus Orientis in quodam castello a Christianis uiris synagoga Iudæorum & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quod Iudæi uel Valentiniani insultarent monachis Christianis. Valentinianorum enim hæresis triginta deos colit: Sed de huiusmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit: Qua accepta, Imperator præceperat, ut synagoga ab episcopo loci reædificaretur. *Hæresis Valẽtinianorũ 30. deos colit.* Sed huius præcepti tenor cum ad aures peruenisset uenerabilis uiri Ambrosii episcopi, direxit ad Imperatorem epistolam, quia ipse in tempore re excurrere non poterat, quo illum conuenit, ut id, quod ab eodem statutum fuerat, reuocaretur, seruariq; sibi deberi ab eo audientiam, quoniam si dignus non esset, qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset, qui pro illo a Domino audiretur, uel cui preces suas, aut cui sua uota committeret. Paratum etiam se, esse pro tali negocio mortem subire, ne dissimulatio ne sui præuaricatorem faceret Imperatorem, qui tam iniusta contra ecclesiam præcepisset. Postea uero cum Mediolanum reuertitur, posito Imperatore in ecclesia, de eadem causa tractauit in populo. In quo tractatu introduxit Domini personam, loquentis Imperatori: Ego te ex ultimo Imperatorem feci, ego tibi exercitum inimici tui tradidi, ego tibi copias, quas ille aduersum te exercitui suo præparauerat, dedi, ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi, ego de semine tuo supra solium regni constitui, ego te triumphare sine labore feci, & tu de me inimicis meis donas triumphos? *Nota sancti uiri mirabilẽ constantiam.* Cui descendenti exedram, Imperator ait: Contra nos proposuisti hodie episcope? At ille respondens, ait: Non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse loquutum. Tunc Imperator: Reuera (inquit) dura præceperam contra episcopum de synagoga reparanda. In monachos uerò uindicandum esse, a comitibus qui in tempore aderant, dicebatur. Quibus episcopus: Ego quidem cum Imperatore nunc ago uobiscum uerò mihi aliter agendum est. Atque ita obtinuit, ut illa, quæ statuta fuerant, reuocarentur. Nec prius ad altare accedere uoluit, nisi fide sua Imperator illum agere debere testatetur. Col episcopus. Ergo ago fide tua. Respondit Imperator: Age fide mea. Qua sponsione iterata, iam securus peregit sacerdos diuina mysteria. Hæc autem scripta sunt in epistola, quem ad germanam suam fecit: In qua tractatum inseruit, quem eodem die habuit de baculo nuceo, qui a Propheta Hieremia uisus esse describitur. *Iere. 1. iuxta 70. interpretes.*

Per idem tẽpus causa Thessalonicensis ciuitatis, nõ minima successit tribulatio sacerdoti, cum penè com perisset ciuitatem deletam: Promiserat enim illi Imperator ueniam daturum ciuibus supradictæ ciuitatis, sed agentibus comitibus occultè cum Imperatore, ignorante sacerdote, usque in horam tertiam gladio ciuitas est donata, atque plurimi interempti innocentes. Quod factum ubi comperisset sacerdos, copiam Imperatori ingrediendi ecclesiam denegauit, nec prius dignum iudicauit cœtui ecclesiæ uel sacramentorum communioni, quam publicam ageret pœnitentiam. *Imperatorẽ excõicat, et cogit publicã agere pœnitẽtiam.* Cui Imperator contra asserebat, Dauid adulterium & homicidium perpetrasse, sed responsum illi est: Qui secutus es errantem, sequere corrigentem. Quod ubi audiuit clementissimus Imperator, ita suscepit animo, ut publicam pœnitentiam non abhorret: Cuius correctionis profectus secundam illi parauit uictoriam.

Per idem tempus duo potẽtissimi & sapientissimi uiri Persarum ad famam sacerdotis uenere Mediolanum, deferentes secum plurimas quæstiones, ut ex illis probarent sapientiam uiri. Cum quo ab hora diei prima usque ad horam ferè tertiam noctis per

interpretem disputauerunt, admirantesque discesserunt ab eo. Et ut se probarent non ob aliam causam uenisse, nisi ut certo certius nossent uirum, quem fama compererant, alia die ualefacientes Imperatori, profecti sunt ad urbem Romam, illic uolentes cognoscere potentiam illustris uiri Probi, qua cognita, ad propria reuerterunt. Sed egresso Theodosio de Italia, & Constantinopoli constituto, Valentiniano Augusto intra Gallias posito, directa relatio est sub nomine Senatus a Symmacho, tunc præfecto Vrbis, de repetenda ara Victoriæ & sumptibus cæremoniarū. Sed ubi comperit sacerdos, misso libello ad Imperatorem postulauit ut ad se relationis exemplaria dirigerentur, quibus ipse pro partibus suis responsurus esset. Qua relatione accepta, præclarissimum libellum conscripsit, ut contra nihil unquam audeter Symmachus uir eloquentissimus respondere.

Eugenius Imperator Sed postquam augustæ memoriæ Valentinianus in Viennensi ciuitate (quę est Galliarum ciuitas) uitam finiuit, Eugenius suscepit imperium, qui ubi imperare cœpit, nō multo post, petentibus Flauiano tūc præfecto & Arbogaste comite, aram Victoriæ & sumptus cæremoniarum, (quod Valentinianus augustæ memoriæ adhuc in minoribus annis constitutus, petentibus denegauerat) oblitus fidei suæ, concessit. Hoc ubi audiuit sacerdos, relicta ciuitate Mediolanēsi, ad quā ille festinato ueniebat, ad Bononiensem ciuitatē emigrauit, atque inde * Fabentiam usque perrexit. Vbi cum aliquantis degeret diebus, inuitatus a Florentinis, ad Tusciam usque descendit, declinans adspectū sacrilegi uiri, non formidans imperantis iniuriam. Nam epistolam ad eundem dedit, in qua conuenit cōscientiam illius, de qua pauca de multis ponenda duxi: Etsi imperatoria potestas magna sit, tamen considera Imperator, quantus sit, qui corda hominum uidet, conscientiam interiorem interrogat. Nouit omnia, antequam fiant, nouit & interna pectoris tui. Ipsi falli uos non patimini, & Deum uultis celare? Hoc non cecidit in animum tuum. Quamuis enim illi agebant tam perseueranter, nonne tuum fuit Imperator, pro Dei summi & ueri & uiui ueneratione per seuerantius obsistere, & negare, quod erat iniuria, sacrilegis? Et iterum: Quomodo igitur meis uocibus & apud Deum & apud omnes homines teneor? Aliud mihi non licere intellexi, aliud non oportere, nisi cō sulerem mihi, quia non potui tibi. In supradicta iraq; ciuitate Florentinorum, cum in domo clarissimi quōdam uiri Decentis, & quod est amplius, Christiani, maneret, filius ipsius Pansophius nomine, admodum paruulus, cum spiritu immundo laboraret, frequenti oratione & impositione manus sacerdotis ipsius est sanatus. Sed post aliquantos dies subita infirmitate correptus infantulus, exhalauit spiritum: Cuius mater ualde religiosa & plena fide ac timore Dei, ablato illo de superiore parte domus, ad inferiora descendit, ac in lecto sacerdotis ipso desuper composuit. Quem cum reuertens sacerdos in lectulo inuenisset, (erat n. illo in tempore extra domum positus) miseratus matrem, & fidem ipsius contemplatus, Helisæo similis, supra corpus infantis se ipse composuit, atque orando meruit ut eum reddere matri quem mortuum inuenerat. Ad quem etiam infantulum libellum conscripsit, ut quod ætatis infantia scire non poterat, legendo agnosceret. Veruntamen factum scriptis suis non cōmemorauit, sed quo affectu declinauerit cōmemorare, non est nostrum iudicare. In eadem etiam ciuitate basilicam constituit, in qua deposuit reliquias martyrum Vitalis & Agricolæ, quorum corpora in Bononiensi ciuitate leuauerat. Posita enim erant corpora martyrum inter corpora Iudæorum. Nec

4. Re. 4 *Ambrosius infantulum mortuū suscitat*

erat cognitum populo Christiano, nisi se sancti martyres sacerdoti ipsi reuelarent. Quæ cum deponerentur sub altari, quod in eadem basilica constitutum est, magna illic totius plebis sanctæ lætitia atque exultatio fuit, pœnæ dæmonum confitentium martyrum merita.

Per idem tempus Arbogastes comes aduersum gentem suam, hoc est, Francorum, bellum parauit, atque pugnando non paruam multitudinem manu fudit, cum residuis uero pacem firmauit. Sed cum in conuiuio a regibus gentis suæ interrogaretur, Vtrum sciret Ambrosium, & respondisset, nosse se uirum, & diligi ab eo, atque frequenter cum illo conuiuari solitum, audiuit, Ideo uincis omnes, quia ab illo ui ro diligeris, qui dicit Soli, Sta, & stat. Quod ego ideo posui, ut cuius famæ fuerit uir sanctus etiam apud Barbaras gentes, legentes agnoscant. Nam & nos, referente iuuene quodam Arbogastis admodum religioso cognouimus, qui tunc interfuit. Erat enim in tempore, quo hæc loquebatur, uni minister. Profectus itaque sacerdos de Tusciæ partibus, Mediolanum reuertitur, iam inde egresso Eugenio contra Theodosium Imperatorem, ibique Christiani Imperatoris præstolabatur aduentum, securus de Dei potentia, quòd non traderet credentem in se hominibus iniustis, nec relinqueret uirgam peccatorum super sortem iustorum, ne extenderent iusti ad iniquitatem manus suas. Promiserat enim Arbogastes tūc comes, & Fabianus præfectus Mediolano egredientes, cum uictores reuertissent, stabulum se esse factu ros in ecclesia Mediolanensi, atque clericos sub armis probaturos. Sed miserandi homines, cum dæmonibus malè creduli sunt, & aperiunt os suum in blasphemiam contra Deum, spem sibi uictoriæ ademerunt. Causa autem commotionis hæc fuit, quia munera Imperatoris, qui se sacrilegio commiscuerat, ab ecclesia respuebantur, nec orandi illi cum ecclesia societas tribuebatur. Sed Dominus, qui Ecclesiam suam tueri consueuit, de cœlo iaculatus est iudicium, atque omnem uictoriam ad religiosum Imperatorem transtulit Theodosium.

Nota ethnicorum de S. Ambrosio sententiam.

Psal. 124

Extincto itaque Eugenio a satellitibus eius, cum scripta acciperet Imperatoris, non illi alia maior cura fuit, quam ut pro his interueniret, quos reatos inuenerat. Obsecrauit primò scriptis Imperatorem, misso diacono, postea uero quam directus est Iohannes, tunc tribunus & notarius, qui nunc præfectus est, ad tuitionem eorum, qui ad ecclesiam confugerant, etiam ipse Aquileiam perrexit, precaturus pro eis, quibus facile uenia impetrata est, quia Christianissimus Imperator, prouolutus pedibus sacerdotis, testabatur meritis & orationibus eius se esse seruatum. Reuertens itaque de urbe Aquileiensi, uno die præcessit Imperatorem. Nec diu clementissimæ memoriæ Theodosius Imperator, susceptis filiis in ecclesia & traditis sacerdoti, in hac luce fuit. Post cuius obitum fere triennium superuixit. Quo in tempore sancti Nazarii martyris corpus, quod erat in horto positum extra ciuitatem, leuatum, ad basilicam Apostolorum, quæ est Romana translulit. Vidimus autem in sepulchro, quo iacebat corpus martyris (qui quando sit passus, usque in hodiernum diem scire non possumus) sanguinem martyris ita recentem, quasi eadem die fuisset effusus. Caput etiam ita integrum atque incorruptum cum capillis capitis atque barba, ut nobis uideretur eodem tempore, quo leuabatur, lotum atque compositum in sepulchro. Et quid mirum? quandoquidem Dominus hoc in Euangelio ante promisit, quòd capillus de capite eorum non periret. Etiam odore

Eugenij cædes.

Nota mira S. Nazary martyris corpore.

Lu. 21

odore tanto repleti sumus, ut omnium aromatum vinceret suauitatem. Leuato corpore martyris & in lectica composito, statim ad S. Celsum martyrem, qui in eodem horto positus est, cum sancto sacerdote ad orationem perreximus. Nunquam tamen illum antea orasse in eodem loco, compertum habemus. Sed hoc erat signum reuelati martyris, si sanctus sacerdos ad locum, ad quem nunquam antea fuerat oratum, isset. Cognouimus temen à custodibus loci ipsius, quòd à parentibus, illis traditum sit, non discedere de loco illo per omnem generationem & progeniem suorum, eo quòd thesauri magni in eodem loco positi essent, & uerè magni thesauri, quos non ærugo neque tinea exterminat, neque fures effodiunt & furãtur, quia custos eorum Christus est, & locus eorum aula cælestis, quibus uiuere Christus fuit & mori lucrum. Translato itaque corpore martyris ad basilicam Apostolorũ, ubi pridem sanctorum Apostolorum reliquiæ summa omnium deuotione positæ fuerant, cum tractaret episcopus, quidam de populo repletus spiritu immundo clamare cœpit se torqueri ab Ambrosio. At ille conuersus ad eum, ait: Obmutesce diabole, quia non te torquet Ambrosius, sed fides sanctorum & inuidia tua: quoniam illo uides ascendere homines, unde tu deiectus es. Nam Ambrosius nescit inflari. Quo dicto, ille qui clamabat, obmutuit, prostratusque in terram est nec amplius uocem. qua obstrepere posset, emisit.

Per idem tempus, cum consulatus sui tempore Imperator Honorius in urbe Mediolanensi Libycarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente data copia est, missis militibus ab Stilicone comite, hortatu Eusebij præfecti, ut Cresconius quidam de ecclesia raperetur. Quem confugientem ad altare Domini, sanctus episcopus cum clericis, qui in tempore aderant, defendendum circundedit: Sed multitudo militum, quęduces suos habebat de perfidia Arrianorum, præualuit aduersum paucos: atque ablato Cresconio, exultantes ad amphitheatrum reuerterunt, ecclesiæ luctũ non modicum relinquentes. Nam sacerdos pro stratus ante altare Domini, factum diu fleuit. Sed cum reuertissent & renunciastent his, à quibus fuerant destinati milites, dimissi leopardi, saltu celeri ad eundẽ locum, in quo sederant, qui de ecclesia triumphabant ascendentes, grauiter laniatos reliquerunt. Quod ubi uidit Stilico comes, pœnitentia motus est, ita ut per multos dies satisfaceret sacerdoti, & illæsum quidem illum, qui ablatus fuerat, dimisit, sed quia grauissimo rum criminum erat reus, & aliter emendari non poterat, ad exilium destinatur, non multo post indulgentia prosequente.

Vide miraculum ob uiolatã ecclesiã libertatem.

Per idem tempus cum ad palatium pergeret, eumque pro loco officii nostri sequeremur, * Theodolo tũc notario, qui postea summa cũ gratia Mutinẽsem rexit ecclesiam, casu quidam pede esset lapsus, atq; prostratus iaceret in terra, ridẽte, conuersus sacerdos, ait: Et tu, qui stas, uide ne cadas. Quo dicto, statim is qui alienum lapsum riserat, suum doluit. Fritigildis uerò regina Marcomannorum, cum à quodam Christiano uiro, qui ad illam fortè de Italiæ partibus uenerat, referente sibi audiret famam uiri, Christo credidit, cuius illum seruulum recognouerat, missisque Mediolanum muneribus ad ecclesiam, per legatos postulauit, ut scriptis ipsius qualiter credere deberet, informaretur. Ad quam ille epistolam fecit præclaram in modum catechismi, in qua etiam admonet, ut suaderet uiro, Romanis pacem seruare. Qua accepta epistola mulier suasit uiro, & cum populo suo se Romanis tradidit. Quæ cum uenisset Medialanum, plurimũ doluit, quòd sanctum sacerdotem, ad quem festinarat, minimè reperisset: Iam enim de hac luce migrauerat.

**Theodulo.*

Fritigildis regina Marcomannorũ, credit in Christum.

Temporibus uerò Gratiani (ut retro redeam) cum ad prætorium Macedonii, tunc magistri officiorum, pro quodam intercedendo perrexisset, atque præcepto supradicti uiri fores inuenisset clausas, nec copiã ingrediendi adeptus esset, ait: Et tu quidem uenies ad ecclesiam, quam nec tu ingrediere, ianuis licet nõ clausis. Quod factum est Mortuo Gratiano, confugiẽs Macedonius ad ecclesiam, patentibus ianuis adirum repe rire non poterat. Ipse autem uir uenerabilis episcopus erat multæ abstinentiæ & uigiliarum multarum & laborum, quotidiano ieiunio macerans corpus. Cui prãdendi nunquam consuetudo fuit nisi die sabbato & Dominico, uel cum natalitia celeberrimorum martyrum essent. Orandi etiam assiduitas magna die ac nocte. Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus eius attenuaretur. Erat etiam in illo solicitudo omnium ecclesiarum interueniendi etiam magna assiduitas & constantia. In rebus etiam diuinis implendis fortissimus intantum, ut quod implere solitus erat circa baptizãdos quinque postea episcopi à tempore quo decessit, uix implerent. Solicitus etiam nimium pro pauperibus & captiuis. Nam in tempore, quo episcopus ordinatus est, aurum omne atque argentum, quod habere poterat, ecclesiæ uel pauperibus contulit. Prædia etiã quæ habebat, reseruato usufructu germanæ suæ, donauit ecclesiæ, nihil sibi, quod hic suum diceret, derelinquens ut nudus atque expeditus miles Christi, Dominum suum sequeretur: Qui cũ diues esset, propter nos pauper factus est, ut nos eius inopia ditaremur. Erat enim gaudens cum gaudentibus, & flens cum flẽtibus. Siquidem quotiescunque illi aliquis, ob percipiendam pœnitentiam, lapsus suos confessus esset, itã flebat, ut & illum flere compelleret. Videbatur etiam sibi cum iacẽte iacere. Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino, soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquensexemplũ posteris sacerdotibus, & intercessores apud Deũ sint magis, quàm accusatores apud homines. Nam & secundum Apostolum, circa huiusmodi hominem confirmanda charitas est quia ipse sui accusator est, nec expectat accusatorem, sed præuenit, ut confitendo suũ alleuet ipse delictũ, nec habeat, quod aduersarius criminetur. Ideoque scriptura dicit, Iustus in principio sermonis accusator est sui. Vocem enim eripit aduersario & quasi dentes quosdam, paratos ad prædam criminariorum infestæ, peccatorum suorum confessione confringit, dans honorem Deo, cui nuda sunt omnia & qui uult uitam magis peccatoris quàm mortẽ: Nã ipsi pœnitenti non sufficit sola confessio, nisi subsequatur & emendatio facti, ut pœnitens non faciat pęnitenda. Humiliet etiã animã suã, sicut Dauid sanctus qui postquàm audiuit à propheta, Dimissum est peccatum tuum, humilior factus est in emendatione peccati, ita ut cinerem sicut panem manducaret, & potũ suum cum fletu misceret. Flebat etiã amarissimè, quo tiescunque fortè nunciatum illi fuerat de cuiuscunq; sancti obitu sacerdotis intantum ut nos illum consolari niteremur, ignorãtes pium affectum uiri, nec qua ratione ita fleret, intelligentes. Quibus ille huiusmodi responsum reddebat: Non se flere quia recesserat, qui fuerat mortuus nunciatus, sed quia se pręcesserat: Vel quia difficile esset inuenire uirum, qui summo sacerdotio dignus haberetur.

Abstinentia, uigilia, & oratio Ambrosii.

Liberalitas in pauperes et ecclesiã.

2. Corint. 8.

Confessio sacramẽtalis.

2. Corint. 2.

Prou. 18.

Ezec. 18.

2. Reg. 12.

Psal. 101.

Ipse autem de sua morte ante prædixit, quòd usq; Pascha nobiscum futurus esset, quod quidem meruit Dominum obsecrando, quo maturius hinc liberaretur. Ingemiscebat enim uehementer, cum uideret radicem omnium malorum auaritiam pullulare, quæ neque copia neque inopia minui potest, magis magisq; incre-

Auaritiam deploras. increscere hominibus, & maximè in iis, qui in potestatibus erant constituti, ita ut interueniendi illi apud illos grauissimus labor esset, quia omnia precio distrahebantur. Quæ res primo omne malum inuexit Italiæ, & exinde omnia vergunt in peius. Et quid dicam, si in huiusmodi personis ita rabiem suam exercet, qui solent aut filiorum, aut propinquorū causas prætendere, ad excusandas excusationes in peccatis, quandoquidem plerosque ceperit etiā cælibes sacerdotes uel Leuitas, quibus portio Deus est, ut etiam ipsi illā appetant. Et uæ mihi misero, quia nec fine mundi prouocamur, ut tam graui iugo seruitutis liberari uelimus quo dimergimur ad profundum inferni, ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. Attamen beatus ille, qui quandoque conuersus, diruptis uinculis atque proiecto iugo huiusmodi dominationis, tenebit & allidet paruulos eius ad petram, hoc est, omnes intentiones eius allidet ad Christum, qui secundum Apostolum, petra est, quæ omnes ad se allisos interimit, ipsa inuiolabilis manens, nec reum faciens eum, qui ad se alliserit nequissimi ureri deteriores partus, sed innocentē: ita ut securus possit dicere Portio mea Dominus: Quia cui nihil in seculo est, illi portio est Christus, & qui contempserit pauca, multa percipiet, insuper & uitam æternam possidebit.

Luc. 16
1. Corin. 10
Psal. 141.

Ante paucos uerò dies, quàm lectulo detineretur, cum quadragesimum tertium psalmum dictaret, me excipiente & uidente, subito in modum scuti breuis, ignis caput eius cooperuit, atque paulatim per os ipsius tanquam in domum habitator, ingressus est, & facta est facies eius uelut nix. Postea uerò reuersus est uultus eius ad speciem suam. Quod cum fieret, stupore perculsus obrigui, nec potui scribere, quæ ab illo dicebantur, nisi posteaquàm uisio ipsa trāsibat. Dicebat enim in eo tempore testimonium scripturæ diuinæ, quod ego optimè retinebam. Nam scribendi uel dictādi ipso die finem fecit. Sed quidem ipsum psalmum explere non potuit. Ego uerò id, quod uisum à me fuerat, honorabili uiro Casto diacono (sub cuius cura degebam) statim retuli. At ille repletus gratia Dei, spiritu sancto aduentum me in illo uidisse edocuit ex lectione Actuum Apostolorum. Superioribus autem diebus cum Stiliconis tunc comitis seruus, qui dæmonio laborauerat, in Ambrosiana basilica iam sanus maneret commendatus à domino suo, (ferebatur enim, quòd libenter ab eodem haberetur) facere falsas epistolas tribunatus compertum est, intantum ut tenerentur homines qui ad ministrandum pergebant. Sed ubi ad personam serui sui peruenit comes Stilico ipse in seruo suo noluit uindicare. Homines etiam, qui decepti fuerant, interuentu sacerdotis dimisit, de ipso uerò seruo, sacerdoti questus est. Quem uir sanctus cum de ecclesia Ambrosiana egrederetur, requiri fecit atque ad se perduci. Quem cum interrogasset, & depræhendisset authorem tanti flagitii, ait: Oportet illum tradi satanæ in interitum carnis ne talia in posterum audeat admittere. Quem eodem momento, cum adhuc sermo esset in ore sacerdotis sancti, spiritus immundus arreptum discerpere cœpit. Quo uiso, non minimo timore repleti sumus & admiratione. Multos etiam diebus ipsis, imponente illo manus & imperante, ab spiritibus immundis uidimus esse purgatos.

Pellit ab obsessis dæmones.

Per idem tempus Nicentius quidam, ex tribuno & notario, quodam pedum dolore tenebatur, ut raro in publico uideretur. Cum ad altare accessisset, ut sacramenta perciperet, calcatusque casu à sacerdote exclamaret, audiuimus: Vade, & amodò saluus eris. Nec se amplius doluisse pedes tempore, quo sanctus sacerdos de hac luce migrauit, lachrymis testabatur. Sed post dies hos, ordinato sacerdote ecclesiæ Ticinensi, incidit in infirmitatem: Qua cum plurimis diebus detineretur in lectulo, comes Stilico dixisse fertur, Quòd tāto uiro recedente de corpore, interitus immineret Italiæ.

Vnde conuocatis ad se nobilibus uiris illius ciuitatis, quos diligi à sancto sacerdote cognouerat, partim interminatus est, illis, partim blando sermone persuasit, ut pergerent ad sanctum sacerdotem, suaderentq; illi ut sibi uiuendi peteret à Domino commeatum. Quod ille ubi ab illis audiuit, respōdit, Non ita inter uos uixi ut pudeat me uiuere, nec timeo mori, quoniam Dominum bonum habemus. Per idem tempus cum in extrema parte porticus, in qua iacebat, in imo positi Castus, Polemius, Venerius & Felix tunc diaconi secum tractarent, uoce ita repressa, ut uix inuicem se audirent quis post obitum illius episcopus ordinādus esset, atque cū de nomine sancti loquerentur Simpliciani, tanquam interesset tractatui, cum longe positus ab ipsis iaceret, approbans exclamauit tertio, Senex, sed bonus. Erat enim Simplicianus æui maturior. Qua uoce audita, expauescentes fugerunt. Defuncto tamen eo, non alius illi successit in sacerdotio, nisi is, quem ille bonum senem trina uoce significauerat. Cui Simpliciano Venerius, quem supra memorauimus, successor fuit, Felix uerò nunc usque Bononiensem regit ecclesiam. Castus autē & Polemius nutriti ab Ambrosio, bonæ arboris boni fructus, in Ecclesia Mediolanensi diaconi funguntur officio. In eodem tamen loco, in quo iacebat (sicut referēte beato Basiano episcopo Laudensis ecclesiæ, qui ab eodem audierat, didicimus) cum oraret una cum supradicto sacerdote, uiderat Dominum Iesum aduenisse ad se, & arridentem sibi. Nec multos post dies ablatus est.

Præclara vox sanctissimi patris.

Videt Christū arridentē sibi.

Sed & eodem tempore, quo à nobis migrauit ad Dominum ab hora circiter undecima diei, usque ad illā horam, qua emisit spiritum, expansis manibus in modum crucis orauit. Nos uerò labia illius moueri uidebamus, uocem autem non audiebamus. Honoratus autem sacerdos ecclesiæ Vercellensis, cum in superiori domo se ad quietem composuisset, tertio uocem uocātis se audiuit, dicentisq; sibi, Surge, festina, quia modo est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto Domini corpus. Quo acceptō, ubi glutiuit, emisit spiritum, bonum uiaticum secum ferens, ut in uirtute escæ anima refectior, angelorum nunc consortio, quorum uita uixit in terris, & Eliæ societate lætetur, Quia ut Elias nunquam regibus uel ullis potestatibus, ita nec iste pro Dei timore loqui ueritus est. Atque inde ad Ecclesiam maiorem antelucana hora, qua defunctus est, corpus ipsius portatum est, Ibique eadē fuit nocte, qua uigilamus in Pascha, quem plurimi infantes baptizati, cum à fonte uenirent, uiderunt, ita ut aliqui sedentem in cathedra tribunali dicerent, alii uero ascendentem suis parentibus digito ostenderent, sed illi uidentes, uidere non poterāt, quia mūdatos oculos non habebant. Plurimi autem stellam supra corpus eius se uidere narrabant, sed lucescente die Dominico, cum corpus illius, peractis sacramentis diuinis, de ecclesia leuaretur, portandum ad basilicam Ambrosianam, in qua positus est, ita ibi dæmonū turba clamabat se ab illo torqueri, ut eiulatus eorum ferri non posset. Quæ gratia sacerdotis non solum in illo loco, uerumetiam in plurimis prouinciis usq; in hodiernum diem manet. Iactabant etiam turba uirorum ac mulierum oraria uel semicinctia sua, ut corpus sancti aliquatenus ab ipsis contingeretur. Erat enim exequiarum turba innumerabilis, totius dignitatis, totiusque sexus, omniumque penè ætatum, non solum Christianorum, sed etiam Iudæorum & pagano-

Habet hic communionem unius speciei.

Quanta deuotio populi erga corpus B. Ambrosii defuncti.

ganorum, maiore tamen gratia ordo præcedebat eorum, qui fuerant baptizati.

Eodē, quo obiit, die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à successore eius uenerabili uiro Simpliciano suscepta est, de partibus Orientis ad ipsum, tanquàm ad huc nobiscum uiuentem, directa, quæ nunc usq; Mediolani habetur in monasterio, quibusdam uiris sanctis apparuit, orans cum illis & imponens illis manus. Habet enim diem epistola, quo directa est, Qua lecta, inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam ciuitate Florentia, ubi nunc uir sanctus, Zenobius nomine, episcopus est, quia promiserat, petentibus illis, illos se sæpius uisitaturum, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidē ab ipso constituta est, uisum orare, ipso sancto uiro sacerdote Zenobio referente didicimus. In eadem etiā domo, in qua declinans Eugenium mansit tempore, quo Radagaisus supradictam ciuitatem obsidebat, cum iam de se penitus desperassent uiri ciuitatis, per uisum cuidam apparuit, & promisit alio die salutem illis affuturam. Quo referente, ciuium animi sunt erecti. Nam altero die, adueniente Stilicone tunc comite cum exercitu, facta est de hoste uictoria. Hæc Pansophia, religiosa fœmina, matre pueri Pāsophii, referente cognouimus. Mascezeli etiam desperanti de salute sua uel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu, in uisu noctis apparuit, atque eum prouolueretur ad pedes sancti uiri Mascezeil, percutiens in terrā senex baculo, quo regebatur tertio (hac enim illi specie apparuerat) ait, Hic hic hic, signans locum, dedit que intellectum uiro, quem uisitatione dignum fuerat arbitratus, ut agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini uiderat sacerdotē, die tertia uictoriam adepturum, atque ita securus bellum & inchoauit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mascezele referente, cognouimus, Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus etiam referentibus, securius ante nobis cognita, huic libro adiūgere arbitrati sumus. Sic enim etiam & Alexandri martyrum, qui nostris temporibus, hoc est, post obitum sancti Ambrosii in Agaumæ partibus persequentibus gentilibus, martyrii coronam adepti sunt, cum reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus, adueniente quodam cæco & referente cognouimus, qui eodem die tacto lectulo, in quo sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit, quòd per uisum noctis uidisset nauem appropinquare litori, in qua erat multitudo ablatorum uirorum, quibus descendentibus ad terram cum unum de turba precaretur, ut sciret qui essent ii uiri, audierit, Ambrosium eiusque consortes. Quo audito nomine, eum deprecaretur ut lumen reciperet, audierit ab eo, Perge Mediolanū, & occurre fratribus meis, qui illo uenturi sunt, (designans diem) & recipies lumen, erat enim uir (ut ipse asserebat) de litore Dalmateno, nec se ante uenisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquiis sanctorum occurrisset nōdum uidens, sed tacto loculo, uidere cœpisse.

Reliquiæ martyrum à Mediolanensibus sūma cū deuotione susceptæ.

His itaque decursis, non arbitror graue uideri, si paululum promissi nostri metas excesserimus, ut Domini dictum, quod per os sanctorum prophetarū locutus est, completum esse doceamus, Sedentem aduersus fratrem suum & detrahentem occultè, persequebar. Et alibi, Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Vt quicunque forte huiusmodi captus est consuetudine, cum legerit qualiter in his, qui sancto uiro detrahere ausi sunt, fuerit uindicatum, ipse etiam in aliis emēdetur. Igitur Donatus quidam, natione Apher, presbyter tamen Ecclesiæ Mediolanensis, cum in cōuiuio positus, in quo erant nonnulli religiosi uiri, detraherer memoriæ sacerdotis, aspernantibus illis & deferentibus linguam nequam, subito uulnere percussus graui, de eodem loco, in quo iacebat, alienis manibus sublevatus, in lectulum positus est, atque inde ad sepulcrum usque perductus. In urbe etiam Carthaginensi, cum apud Fortunatum diaconum, fratrem uenerabilis uiri Aurelii episcopi, ad conuiuium uenissem, una cum Vincentio Colositano episcopo Murano etiam episcopo Bolitano, sed & aliis episcopis & diaconibus Murano episcopo detrahenti sancto uiro, retuli exitū presbyteri superius memorati, quod ille de alio dictū de se oraculū, maturo suo exitu comprobauit. Nam de eodem loco, in quo iacebat, cum subito uulnere ingēti esset percussus, alienis manibus ad lectum portatus est, atque inde ad domum, in qua hospitabatur, reductus, diem clausit extremum. Is finis uirorum detrahētium fuit, quem uidentes qui tunc aderant, admirati sunt. Vnde hortor & obsecro omnem hominem, qui hunc librum legerit, ut imitetur uitam uiri, laudet Dei gratiam, declinet detrahentium linguas, si uult magis consortium habere cum Ambrosio in resurrectione uitæ, quam cum detrahentibus illi subire supplicium, quod nullus sapiens non declinat. Tuam etiā precor beatitudinem, pater Augustine, ut pro me humillimo peccatore Paulino, cum omnibus sanctis, qui tecum inuocant nomē Domini nostri Iesu Christi in ueritate, orare digneris, ut quia in adipiscenda gratia cum tanto uiro non sum dignus habere consortiū adeptus meorum ueniam peccatorum, sit mihi præmium fugisse supplicium.

Psalm. 100.

Vltio diuina in obtrectatorē sancti uiri.

Exemplum aliud consimile.

VITA BEATI ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, PER B. BRAULIUM CÆSARAUGUSTANUM ANTISTITEM DESCRIPTA.



Isidorus uir egregius, Hispalensis ecclesiæ episcopus, Leandri episcopi successor & germanus, floruit à tempore Mauritii Imperatoris & Recaredi regis, in quo quicquam sibi antiquitas uendicauit, immo uerò tēpus antiquitatis in eo scientiam imaginauit uir in omni genere locutionis formatus & peritus, doctusque qualitate sermonis exilēs & apertus. Cōgrua uerò opportunitate loci, incomparabiliter eloquētia clarus. Iam uerò quantus sapiētia fuerit, ex eius diuersis studiis & elaboratis opusculis perfacilè prudens intelligere potest. Denique de his, quæ ad nostram notitiam peruenerunt, ista commemorabo.

Habetur in fine operis eius dem Isidori de uiris illustrib. 4 Aprilis.

Edidit enim libros Differētiarum duos, quibus subtili discretione ea, quę confuse usu proferuntur, sensu discreuit. Proœmiorum librū unum, in quo quid quisque sanctæ scripturæ liber cōtineat, breui subnotatione distinxit. De ortu & obitu patrum, in quo gesta dignitatemque & mortem eorum atque sepulturam sententiali breuitate subnotauit. At germanum suum Fulgentium Astigitanum episcopum, Officiorum libros duos, in quibus originem officiorum, cū unumquodque in Ecclesia Dei agatur tempore suo, non sine maiorum authoritate elicuit. Synonymorum libros duos in quibus ad consolationem animi, & ad spem percipiendæ ueniæ, intercedente ratione exhortatione erexit. De natura rerum ad Sisebutum Regem, unum, in quo tam de Ecclesiasticorum doctorum, quam etiam de Philosophorum indagine, obscura quædam de electi-

Scripta S. Isidori.

electione absoluit. De Numeris librum unum, in quo Arithmeticam, propter numeros ecclesiasticis scripturis insertos, & ex parte tetigit disciplinam. De nominibus Legis & Euangeliorum librum unum, in quo ostendit quid memoratæ personæ mysterialiter significent. De hæresibus librum unum, in quo Maiorum secutus exempla, breuitate qua potuit, diffusa collegit. Sententiarum libros tres, quos floribus ex libris Papæ Gregorii Moralibus decorauit. Chronicorum à principio mundi usque ad tempus suum, librum unum, nimia breuitate collectum. Contra Iudæos, postulante Florentia germana sua, proposito uirgine, libros duos in quibus omnia, quæ fides Catholica credit & legit etiam prophetarum testimoniis approbauit. De uiris illustribus librum unum, cui nos ista subiūgimus: Monasticæ regulæ librum unum, quam pro patriæ usu & inualidorum animis decentissimè temperauit. De origine Gotthorum, & regno Sueuorum, & etiam Vādalorum historiæ librum unum. Quæstionū libros duos, quos qui legit, ueterum tractatorum multam supellectilem recognoscit. Etymologiarum codicem nimiæ magnitudinis, distinctum ab eo titulis, non libris, què quia rogatu meo fecit, ego in uiginti libris diuisi, quo omnes omnimodæ philosophiæ repletos, quisquis crebra meditatione perlegerit, non ignorabit diuinarum humanarumque rerum scientiam. Et merito, est enim ibi redundans diuersarum artium elegantia, ubi quæcunque fert scribi, restricta collegit.

Regulā monasticam scripsit

Sunt autem alia huius uiri opuscula multa in Ecclesia Dei cum ornamēto inscripta. Quem Deus post tot defectus Hispaniæ nouissimis temporibus suscitans, credo ad restauranda antiquorum monumenta, ne usquequaque rusticitate ueterasceremus, quasi quandam lucem apposuit destinari, cui non immerito illud philosophicum à nobis appropriatur: Nos, inquit, in nostra urbe peregrinantes, errantesque quasi hospites, tui libri tanquam domum reduxerunt, ut possimus aliquando, qui & ubi essemus, agnoscere. Tu autē patriæ in descriptione temporum & sacrorum uitis sacerdotum, tu domesticam publicam disciplinam, tu sedium, regionum, locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti.

Quanto uero flumine eloquentiæ, & quot iaculis diuinarum scripturarum seu patrum testimoniis, Acephalitarum hæresim confuderit, synodalia gesta coram eo specialiter acta, declarant, quæ contra Gregorium, præfatæ hæresis antistitem, eam asserunt ueritatem. Obiit temporibus Heraclii Imperatoris, & Christianissimi Scintillani Regis, summa doctrina præstantior cunctis, & copiosior operibus charitatis.

Acephalorum hæresin oppugnauit.

VITA SANCTAE VIRGINIS Theodoræ, & Didymi Martyris, authore Simeone metaphraste.

Et Latina quidem Martyrologia habent hanc historiam 28. Aprilis, aiuntq; Theodoram una cum Didymo percussam, sed cum Metaphrastes habeat Didymum Nonis Aprilis cæsum, Theodoram autem euasisse, nos eam quinto Aprilis die cum Metaphraste colloca uimus.



Diocletiano & Maximiano Imperatoribus Præside Alexandrinæ ciuitatis: Eustathio, edictū quoddam aduersus Christianos missum fuit, ut uel diis immolarent, uel supplicio afficerentur. Cū uerò Præses ille pro tribunali sederet in Magna Alexandrinorum ciuitate iussit cohortem accersire Theodorani uirginem, quę nuper capta fuerat, & in carcere seruabatur. Quam cum duxisset: Præsto, inquit cohors, est Theodora. Iudex igitur, Cuiusnam sortis es mulier? Christiana, inquit Theodora, ego sum. At ille. Liberane, an serua? Dixi iam, inquit ipsa, Christianā me esse, Christus enim ueniens, à peccato me liberauit. Quòd uerò & ad uanam atque inanem mundi huius gloriam attinet, claris parentibus orta sum. Tunc Iudex Quæstorem accersiri iussit. Quem cum cohors præsto esse dixisset: Dic inquit, Luci: Nostinè Theodoram uirginē? Cui Lucius, Per tuam, Præses, ualentem uitam ac splēdorem, nobilissima est, multæque existimationis & primi generis mulier. Quare, inquit Iudex, cū sis ita nobilis, nuptias recusasti? Theodora respondit Christi causa nubere nolui. Cum enim ille homo factus in mundo uersaretur, ab ea, quæ semper uirgo & Dei mater fuit, genitus, à corruptione nos remouit, & sempiternam uitam nobis promisit, Itaque fore mihi persuadeo, ut in eius fide permanens, ad finem usque incorrupta & intacta sim.

5. Aprilis.

Costās confessio S. Theodoræ.

Cur nolueris nubere.

Tunc Iudex dixit: Imperatores iusserunt, uos, quæ uirginitatem semper seruatis, aut diis immolare, aut iniuriosius tractari. Arbitror, inquit Theodora, te nō ignorare, hominis propositum Deo ipsi inprimis gratum esse, is uerò animum meum atque propositum castum esse cognouit. Quod si me id pati, quod dicis, & uiolari coegeris, non erit hæc impudicitia, sed uis & iniuria. Iudex autem: Cum te ingenuam esse nouerim, & tui rationem habere cupiam, admoneo, ne contumeliosius te geras: nihil enim proficies. Nam, per deos omnes, sententiam hanc Imperatores tulerunt. Tūc illi Theodora, Et prius, inquit, tibi dixi, hominis propositum atque animum Deo gratum esse. Cum enim omnia ille pernoscat, cogitata etiam nostra scit, & mentes ipsas perspicit. Quamobrem si coacta fuero facere quod dicis, impudicam me factam nunquā existimabo. Siue enim caput meum, siue manus, siue pedes abscindere, siue totum corpus dilacerare uolueris, hoc quidem per uim ac potestatem, quam habes, facere poteris. Similiter lupanari tradar, necne, in arbitrii mei potestate non est, sed in manu tua, cui per imperium uim licet inferre. Quòd uerò ad animi mei propositum attinet, certum est Deo ipsi castitatis meæ professionem seruare, illi enim uirginitas mea dicata est, ille certus huius rei Dominus est, ille, si noluerit, uirginitatem hanc meam, possessionem suam, incolumem atque intactam seruabit.

Virginitatē suam Deo dicauit.

Iudex uerò ait: Noli Theodoram, ætatem tuam honeste actam totam iniuriæ & probris obiicere, nam, ut Vrbis Quæstor testatus est, his parentibus orta es, qui nobilitate atque existimatione cumprimis excellunt. Ad hæc Theodora, Christum, inquit, primum cōfiteri debeo, qui & Deus est, & omnis nobilitatis, honorisque author, qui scit & me columbam suam purā & incolumem ad finem usque seruare. Tum Iudex dixit: Cur nam erras, ò Theodora. Eumne Deum credis, qui fuit in cruce suffixus? An qui talis est, te in lupanar coniectam, intactam seruare poterit, ab his præsertim uiris, qui mulierū amoribus insanire soliti sūt? Fidem, inquit Theodora, & spem habeo in Christo, qui Crucem perpessus fuit sub Pontio Pilato, fore, ut me ab

me ab iniquis istis uiris eripiat, & a labe omnino libe ram seruet, in eius fide permanentem, neque unquam eum negantem. Iudex uero: Adhuc te nugantem patior, necdum iubeo tormentis subiici. At si contenderenon desisteris, ut ancillam aliquam te prosternens, faciem quod domini atque imperatoris nostri iusseru, tut & reliquis mulieribus exemplum fias. Ad hæc Theodora: Parata sum corpus meum cuius potestate habes, tibi tradere animã uerò ipsa in solius Dei manu est ac potestate: Tum Iudex: Excæcate illam statim eique dicite, ne insanire amplius uelit, sed cedere & diis ipsis immolare. Minimè, inquit Theodora, per Deum ipsum dæmonibus sacrificium aut cultum afferre uolo, cum Deum adiutorem habeam. Ad hæc Iudex: Quid me cogis tibi inhonestissimæ fœminæ iniuriam facere? Ausculta mihi, ò stulta, ne in tãtam turbam incidas eorum, qui sententiam expectant, quę cõtra te feratur. Non sum amens, inquit Theodora, quæ Deum cõfiteor, & ipsum adiutorem habeo. Quam.n. iniuriam mihi fore putas, eã ego honorem & gloriam sempiternam mihi comparabit. Tum Iudex: Ego non amplius te feram, sed Imperatorum iussa exequar, superbum enim existimans, ut pertinaceri posses, diutius te ferebam. Quod si tibi parcens, id minus curabo, qđ iussus fui, Imperatores co temnere uidebor. Illi autẽ Theodora ita respondit: Sicut ipsi Imperatores me tuis, quodque ab illis iussus es, id facere studes, ita & ego studeo non negare Deum meum: timeo enim & ipsa uerum illum Imperatorem Deum contemnere. Contentiose, inquit Iudex, mecum agis, & æternorũ imperatorum iussa negligis, & me, tanquam imbellẽ aliquem, despicis. Adhuc trium dierum tempus tibi condono, ac per deos omnes, nisi animum mutes & sacrifices, in lupanar te tradã, ut mulieres omnes, te ita tractari uidentes, turpitudine tua castigentur: At Theodora: Et nunc idem Deus est, & semper, qui non permittet, ut eum derelinquam. Peto autem ut intactam ac puram me seruari iubeas, quò ad sententiam tuleris. Tunc Iudex ait: Theodoram sub tuta custodia seruate usque ad tres dies, si forte resipiscens, sibi ipsa persuaserit, ut à tali contentione desistat. Quin & præcipio, ne permittatis aliquem ad eam ingredi, & cum ip.a uersari, propterea quòd familia nobili & honesta nata est.

Prudẽs S. Theodoræ responsio.

Post tres dies cum Iudex in tribunali sederet: Adducatur, inquit, Theodora. Cohors ait: Domine, præstò est Theodora. Tum ille: Si resipuisti, & tibi iam persuasisti, nunc sacrifica, & esto libera, puto enim te nequaquam sapere, in eodem proposito persistentem. Respondit Theodora: Et antea dixi tibi, & nunc eadẽ dicere non recuso, castitatis meæ professionem, Christi causa susceptam esse, qui fuit incorruptæ uitæ prædicator, meamque confessionem ipsius Dei gratia fieri. Eius igitur Domini & Dei confessio per me prædicetur, & ipse uideat (scit enim) quomodo suam uirginem puram conseruet. Per deos ipsos, inquit Iudex, dominorum iussa ueritus, ne forte illis non obediens, pericliter, aduersus te faciam, quod sum iussus. Quoniam uerò in lupanar tradi maluisti, quàm diis ipsis sacrificare, uideamus, num te seruet Christus ille tuus propter quem in contentione ista persistere uoluisti. Id cum Iudex dixisset, ad cohortem uersus: Tradatur, inquit, ista in lupanar. Tunc ait Theodora: Tu, Deus, qui occultas res inspicis, qui nouisti omnia, priusquã illa fiant, qui ad hodiernum usque diem mihi affuisti & intactam in ea re me seruasti, quam tibi promisi, ipse & posthac me custodias, & a profanis & iniquis eorum manibus, qui parati sunt ancillę tuę iniuriam inferre, incolumem & integram serues. Hæc cum illa dixisset, ad lupanar ducta est, ad quod ingressa, oculos ad cęlum erexit, & ait: Tu Pater Domini nostri Iesu Christi me ab ista, ut ab his canibus eripiar. Tu, qui Petrum in carcere adiuuisti, eumque ab iniuria liberum illinc eduxisti, & me hinc ab iniuria incolumem educas, ut omnes uideant, meque seruam tuam esse cognoscant.

Ducitur S. Theodora in lupanar. Act. 12

Turbæ autem illæ eam, ut lupi agnam, circundantes, certatim studebant pro se quisque ad eam ingredi, & ut canes in feram aliquam, & accipitres in columbam, ita in eam turbæ inhiantes ingredi festinabant. Cæterum neque tunc Christus ipse cessabat, sed cum quendam ex fratribus præparasset, ad eam illum misit. Quidam enim re... o... simus frater. qui Dei ego cia tractare optime didicerat, & quemadmodum aliquem ex Dei uoluntate huiusmodi fieri deceret, benè nouerat, ille cum è rebus bonis semper aliquid amplius appeteret, & ubi comparare studeret, duplicem martyrij coronam sibi conciliauit, & regnum cælorũ hoc modo rapuit. Cum enim militari habitu se induisset, primos ad eam ingressus est, quasi unus ex impudentium & intemperantium hominum numero esset. Eius igitur hominis nouam & peregrinam figuram sancta illa uirgo Theodora cum uidisset, fuit præterita, ea enim res multum iniuriæ ac turpitudinis præ se ferebat. Quamobrem ancipiti & dubio animo carceris angulos circumibat, secum cogitans, num a Christo ipso relicta esset.

Vir piꝰ sub militari habitu eam liberat.

At iam tus Didymus (ita enim uocabatur) ut germanus frater, incipiens eam affari: Non sum, inquit, id, quod uides, exterius enim lupus uideor, intus uerò sum ouis ...ianisceta. Ne spectes exteriorem hanc uestem, sed interiorem & promptum animi affectum considere. Frater enim sum in aliena figura, cõtra diabolum i... eorum quidem ueste indutus, qui sunt illius mi...tri, ut ita huc ingrediens non agnoscerer, (etenim ..., qui nunc ueniunt, speculabantur) & Domini mei pretiosam possessionem, & Dei columbam eam seruare possem. Sed age uestem mutemus, tibi Deus ipse uictoriã largitur: me uerò coronat sanctus, & qui sine macula est, agnus ille, qui tollit peccata mundi. Exi tu, & ad Dominum ito: ego propter Dominum hic remanebo. Hac mea ueste, quam timebas induaris. Esto tu pro me, ut est ab Apostolo dictum: Estote, ut ego, quoniam & ego, ut uos. Ille quidẽ hæc dicebat: Theodora uerò libenter ei obtemperabat. Nouit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonum prophetam Abacuc, ut Danieli, qui & ipse propheta erat, cibum impartiret, quique & leonum ora obstruxit, militem illum tunc ad se missum, ut ipsius habitu occultata, & ... erepta seruari posset.

Iohã. 1.

Galat. 4.

Dã. 14

Illa igitur uirgo militis habitum sumpsit, ocreisq; quibus antea miles uti consueuerat, crura sua contexit: cum que reliqua ueste se induisset, capiti galeã imposuit, eiusque armis acceptis, illo ipso, quem, qui ei adstiterat præcepit, ornatu indura egressa est. Admonita etiam fuit, ne quem adspiceret, propter eorum lupotum impudentiam atque audaciam, neve aliquem alloqueretur, sed recta ad portam ... cederet, & letum ipsum uiæ ducem sibi proponeret. Et illa quidem hinc egressa, ut columba quædam alas quatiẽs, atque in cælum tendens, ex accipitris ore, uel agna e leonum faucibus, euasit. Frater uero ille sedebat, de sorore nõ amplius solicitus, & spirituale prælium expectans. Cũque se capitis tegumẽto induisset, eo in loco sedebat. Erat autem ita coronatus, ut si aduersari um ipsum uincisset. Interuallo autem temporis, quidam ex insaniẽtium numero intemperantiæ ...uus, erat ut erat impudens, illuc tanquam ad uirginem ingredi ausus, cum uirum pro uirgine offendisset, mente perculsus secum ipse dicebat: Nunquid uirgines in uiros transferet le-

Exit è lupanari, habitu militari induta.

lus iste? Miles ille, qui ante me huc ingressus est, exiit. Quis nam igitur hic est, qui sedet? Vbinam uirgo illa, quæ hic inclusa erat? Audiui aliquando a Iesu ipso aquam in uinum conuersam: nunc maius quiddam ui deo: uirginem eum in uirum mutauit. Timeo ne & me in mulierem conuertat. Ille uero cum opportune sororem eripuisset, factum suum non occultauit, sed clara uoce, Non mutauit, inquit, me Dominus, sed & mihi & illi coronam dedit. Quam igitur habebatis, eam non habetis: quique uobis non erat, eum non habetis. Virgo illa, uirgo est, ut antea, miles uero Christi eius athleta nunc est. Egressus igitur, qui fuerat paulo ante ingressus, quod factum erat, nunciauit. Id autem iudex audiens, iussit eum ante tribunal sisti. Quem præsentem cum uidisset, eum interrogans ait: Quod nam tibi nomen est? Didymus, inquit ille, ego appellor. Tum iudex: Et quisnam tibi suggessit, ut istud faceres, ac me contemneres? Cui Didymus: Deus me mittit, ut hoc facerem. Confitere, inquit, Iudex, antequam tormentis subiiciaris. Vbinam est Theodora illa uirgo? Respondit ille: Per Christum Dei filium, ubi ea sit, nescio. Illud scio, ac persuasum habeo quod cum Dei sit serua, & Deum pium satis confessa fuerit, intacta permansit, quam Deus ipse incolumem & a labe putam seruauit. Itaque quod factum est, non mihi, sed Deo ipsi tribuo, quoniam fidem ipsius secit ille Deus, quemadmodum & ipse nosti, si fateri uelis. Tunc ait iudex: Cuiusnam sortis homo tu es? Christianus, inquit Didymus, ego sum, a Christo liber factus. At iudex. Cruciate istum uehementer duobus modis, propter eius petulantiam. Pero, inquit Didymus, ut quod ab Imperatoribus tuis iussus es, celeriter expedias. Cui iudex: Per deos duplicia tormenta tibi reposita sunt, nisi diis ipsis sacrificaueris. Quod si feceris, prius illud factum tuum audax condonabitur. Ego, inquit Didymus, re ipsa tibi ostendam, me Dei amicitiam esse, propter hunc enim mihi reponitum hoc facere aggressus sum, ut & uirgo ipsa, uirgo remaneret, & ego Dei confessionem manifeste promererer, nam in Deo sic paratus sum, tormenta non sentiam. Itaque celeriter fac, quod uideris, non enim demonibus immolo. Nam & si in igne me miseris, e uolueris, illinc etiam Deus me potest eripere.

Iobā 2.

Ingenua Didymi confessio.

Tum iudex: Tantæ audaciæ causa caput tibi abscindetur: & quoniam dominorum atque Imperatorum nostrorum præceptum contempsisti, reliquiæ tuæ in ignem tradentur. Ad hæc Didymus: Benedictus, inquit, Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui consilium meum non despexit, sed & Theodoram ancillam suam integram seruauit, & me per duo coronæ coronabit. Cumque sententiam a iudice latam accepisset, securi percussus est. Quo facto, eius corpus in ignem sunt coniectum. Martyrio autem functus est sanctus Didymus Nonis Aprilis, regnante in cælis Domino nostro Iesu Christo: Quoniam ipsi est gloria cum Patre & sancto Spiritu nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. Didymus capite plectit.

F. LAVREN. SVRIVS LECTORI PIO.

Hanc historiam aut certe consimilem prolixè describit S. Ambrosius Mediolanen. episc. opus lib. 2. de Virginibus: sed eam quòd in quibusdam non nihil ab hac discrepare uideatur, in uicesimum octauum Aprilis diem transferemus, quo die Latina Martyrologia Theodoræ & Didymi martyrium habent, ut lector utrobique, hoc est, & quinto iuxta Metaphrasten, & 28. Aprilis die iuxta Latinos, hanc egregiam habeat historiam.

MARTYRIVM S. THERMES ET Pherbutæ eius sororis eiusque Ancillæ; authore Simeone Metaphraste.



Tempore nostræ persecutionis, Regina repente in morbum incidit: quæ cum Iudæorum Crucis inimicorum, esset studiosa, eosque libenter audiret, accesserunt ad eam atque dixerunt, Simeonis episcopi cognomento Iombaphæi, sorores, ut fratris necem ulciscerentur, uenenum ipsi, quo interiret, ministrasse. Quod cum ad Regis aures peruenisset, sancta Therme statim cum sorore & ancilla comprehensa est. Erat autem hæc uirgo sacris in rebus exercitata, immò uerò omnes erant in Iesu Christi fide optime instituta. Habitabat in illis quæstio fuit in palatio. Maupiasi, Magorum princeps cum duobus aliis principibus, Regis mandato iudex fuerat constitutus. Cum autem sancta Therme cum duabus reliquis in iudicium esset adducta per secta iudices pulchritudine ipsius (erat enim forma admodum uenusta) improbo singuli amore uehementer exarserunt, nemo tamen aliis rem indicauit. Sic igitur illas sunt allocuti:

5. April.

Maupra princeps Magorum.

Cur orbis terrarum Reginæ ac dominæ ueneficium parastis? Quo quidem crimine dignæ estis mortis supplicio. Hic sancta Therme re pondit: Cur nos, inquis, in crimen uocatis quod a ueritate alienum quam longissime? Cur nobis calumnias struitis? Si sanguinem nostrum sititis, quid uobis impedimento est, quo minus illum bibatis? Si uero cum nostram occidatis, certe nimis uestræ quotidie cædibus coinquinamini. Et nos propter Deum nostrum malumus mori, quam ipsum negare, est enim uita nostra. Et quemadmodum scriptum est, ut unum Dominum adoremus & illi soli seruiamus sic et ita facimus. Et cum alibi scriptum nobis: Maleficos non sines uiuere, quomodo nos maleficæ quæ scelus id graue us prope Dei abnegatione iudicamus? Ve ique pro Christo et mini mors proposita est. Audiebant illi, ... & pulchritudinis, atque sapientiæ eius admirationem lo... & potestant. sed quisque secum ipsi sic ... abat, Regem hortabor ut illas liberet, & hanc mihi uxorem dare. Maupras autem: Vix tandem recte, inquit, dixisti nobis non licere esse maleficas: Verum fraternæ mortis ulciscendæ causa id perpetrastis. Ad hæc uirgo sancta respondit: Quid mali fratri nostro accidit, ut nos, propter ipsum a Deo uiuente uitam nostram seiungere deceamus? Quamuis enim uos illum improbitate uestra & æmulatione interfeceritis, tamen uiuit, & gaudet in regno cælesti quod quidem regnum potentiam & imperium uestrum euertet. Quæ illa cum diceret, iusserunt eas in carcerem duci, & ... mo liri.

Thermes sponsa.

Deut. 6. & 10. Exod. 22.

Diluculo autem misit ad eam Maupras nunciú, qui diceret: Si uis, orabo Regem, ut liberet te a morte, & eris mihi uxor. Quibus uerbis auditis, strenua, uirgo, & si non potuit non commoueri tamen ita respondit: Os tuum obstrue, canis immunde, inimice Dei, & omnis ueritatis, nec audeas amplius uerbum impurum effundere in aures meas. Neque enim ista cogitatio cadit in mentem meam. Absit. Semel enim dicata sum Christo Domino, cui uirginitatem meam seruo, & fidem ac ueritatem eius studeo. solus enim est sine peccato, & liberare me potest ab inimunis manibus, & impuris cogitationibus uestris. Mortem non ... nec ullum cædis genus reformido. Hæc enim ... quam mihi adornatis, me ducet ad charissimum fratrem meum Simeonem, ut dolorum & gemituum, quos pro ... tiesce ipsius

En quantū abominaturū coniugi uirgo Deo dicata.

ipsius pertulit anima mea, solatium & consolationẽ accipiam. Miserunt itidem ad eam reliqui duo Principes nuncios quos illa pariter cum indignatione reiecit. Quamobrem cum se uictos ab illa perspicerent & cupiditatem suam inanem esse animaduerterent, consilium inierunt, & falsum atque iniquum ad Regem testimonium detulerunt, eas esse maleficas, asserentes.

Quo Rex audito, decreuit, ut nisi Soli immolarẽt, occiderentur. Quod quidem decretum cum ad eas perlatum esset, responderunt, se Deum, cæli ac terræ effectorem adorare, nolle autem honorem Deo debitum, Soli ab ipso procreato tribuere, nec ullis minis posse à charitate Saluatoris & Domini sui Iesu Christi reuocari. Quæ cùm dixissent sanctæ Virgines, uno Magi consensu magnaq; uoce è terra tollendas, pronunciarunt, quòd Reginæ pharmaca præparassent, quibus interiret. Statim igitur Rex hanc in eas sententiam tulit, ut quo mortis genere Magi uellent, afficerentur. Negabãt enim homines impij atque impuri, fieri posse, ut Regina conualesceret, nisi uirginũ corpora duas in duas partes ita dissecarentur, ut Regina per medium illarum incederet. Sed Mauptas rursus, cùm ad supplicium ducerentur, ad sanctam misit, qui diceret, si uellet sibi obsequi curaturum, ut nec ipsa, nec reliquæ puellæ interficerentur. At uirgo sancta, clara uoce; Canis, inquit, immundæ, cur hæc loqueris, quę ego audire nõ possum? Ad finem enim huius uitæ peruenire cupio, ut perpetuò uiuam. Absit, ut caducam hanc mihi uitam parem, qua morte per eam sempiterna.

Nec audire sustinẽt coniugij mẽtionẽ, sciẽs id sibi nõ licere.

Eduxerunt igitur illas extra ciuitatem, & pro una quaque ipsarum binos palos ita defixerunt, ut uni eorum collum, alteri pedes earum alligarent. Et cũ eas sic extendissent, assumpta serra fabrili singulas in binas partes dissecuerunt. Et terna ligna procera in una parte uiæ, terna in altera constituerunt, illisq; sanctarum uirginum corpora suspenderunt. O spectaculum horrendum ac miserabile, spectaculum lachrymis, luctu, stupore & gemitu prosequendum. Si quis lachrymas non habet, accedat, & erumpent ex oculis eius fontes lachrymarum. Ecce corpora candida & sancta trophæum in uia constituunt, in quibus illæ omni uitæ suæ tempore grauitatem & virginitatem coluerunt. Libertas in ignominiam uersa est earum, quæ molestiam & æquitatẽ in proprio thalamo exercebant. Ecce gloria mutata est in contumeliam. Quãdiu quiescet & expectabit Diuina iustitia? Sed cum ad iudicandum exurget, non parcet amplius, nec miserebitur: Quam multa audet superbia? quæ tamen cum ceciderit, non consurget, nec habebit ubi consistat. Hæc profectò Sanctarum ligna fructus iustitiæ ferunt. Verè isti sunt Arabiæ lupi crudeles, bibẽtesq; sanguinem, qui uirgines has secuerunt ac suspenderunt. De ipsis cogitabat beatus Propheta cũ diceret.

Horrẽdũ supplicium.

Ps. 123 Viuentes uriquè absorbuissent nos. Cùm irasceretur furor eorũ in nos, uiuentes ad Inferos deduxisset nos. Quis tam horribili facinore lætari potuit? Quis tam immane spectaculum sine lachrymis intueri? Nemo profectò. Aut si quis potuit, is ab hominis natura est alienus, nec ex genere Adam profectus est.

Tulerunt igitur infelicem Reginam, quæ in ea uia per sanctarum corpora transijt, magna illam caterua prosequente. Rex enim diem illum celebrabat. Martirio coronata est sancta Therme, cũ sorore & ancilla, Nonis Aprilis, in Christo Iesu Domino nostro. Cui gloria cum sanctissimo Patre, & benignissimo ipsius Spiritu uitæ largitore, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA B. VINCENTII Valentini, cognomento Ferrarij, professione Dominicani, sanctitate, doctrina, miraculisq; clarissimi.

PROLOGUS EPISTOLARIS Fratris Petri Rauzani Panormitani, ad Reuerendum Magistrum ordinis Prædicatorum Martialem Auribelle, in sequentem historiam S. Vincentij confessoris.



SI Maiorum nostrorum, qui post nostrum inclytum ducem Dominicum, Ordinis Prædicatorum gubernationem habuerũt, facta, dicta, gesta, instituta diligenter repetere, & cum eis ea, quæ à te gesta sunt, ex eo tempore, quo Dei prouidentia eiusdẽ Ordinis summus magister creatus es, conferre uoluerimus, pater reuerendissime, certè satis compertum habebimus, quòd nullo eorum inferior, multis æqualis, plurimis uerò præstantior habearis. Nam si laudari solent illi, qui Prædicatorum Ordinem fundauerunt, laudandus quoque es tu, quandoquidem ea, quæ ipsi fundauerunt, & quæ tu reperisti uetustate collapsa, & penè interitura, diligenter erexisti, prudenter auxisti, sapientissimè conseruasti. Solent illi laudari quòd studiosos bonarum artium amauerũt, sed non minus & tu laudari dignus es, qui omnia Italiæ loca, & multa extra Italiã, in quibus olim nostrorum fratrum publica studia literarum esse consueuerant, quæ tu ob iacturas, quas noster Ordo multis annis ante à passus fuerat, diruta inuenisti, pro singulari animi tui uirtute in splendidiorem cultum restituisti. Omitto eas uirtutes, quibus præditos esse oportet eos, qui alios gubernãt, præsertim iustitiam, clementiam, mansuetudinem, liberalitatem, in quibus certè nemine inferior, omnium prudentium uirorum iudicio, existimaris. Ad uniuersas uerò has & alias uirtutes tuas, quas prætermissas hoc loco facio, illud unum accedit, quod est omnium præstantissimum. Nam cùm annis centum & triginta, ante quos floruit illud singulare Christianæ Ecclesiæ lumen, Thomas Aquinas, usque ad hanc ætatem ferè innumerabiles utriusque sexus homines in diuersis mundi partibus habuerimus, qui tam doctrinarum multarum ubertate, quàm uitæ sanctitate & crebra miraculorum coruscatione claruerunt, tamen tanta fuit nostrorum patrum seu negligentia, seu pusillanimitas, ut eorum mirifica uita paucis nota, & ferè in obscuro sit, cùm tamen nõnulli ex eis in sanctorũ Martyrum, multi in Confessorum, alij in Virginum catalogo ascribi ac collocari dignissimè mererentur. Inter quos ille uir præcipuus fuit, uir inquam, Apostolicus, beatus Vincentius Valentinus qui ueluti sol cæteras stellas claritate, sic ipse uitæ sãctimonia, uerbi Diuini præconio, ac uariorum miraculorum coruscantia cæteros superauit. Et tamẽ cũ quinq; & triginta anni usque ad præsentẽ annũ fluxerint, quo ex nostra luce discessit, neminem ex nostris habuimus, cui tãta diligentia aut tantus animus esset, ut à summis põtificibus eũ catalogo sãctorũ ascribi postulasset. Quæ res facile fieri potuisset, quandoquidẽ uiri sanctitas erat ferè toti mũdo notissima, nomen eius erat fama celeberrima. Supererãt præterea illi Romani Põtifices, quibus erãt cognita mirabilia opera eius, & utilitas, quæ ex fructu doctrinæ eius (quam longè lateque diffudit) fuit Christiana respublica conse[illegible]a. Tu uerò.

Thomas Aquinas.

pater

pater sapientissime sicut doctrina multos ex his, q te in nostri Ordinis maximo magisterio præcessere, sic & animi magnitudine superare contendis. Nam dimittens tui regiminis gubernaculum, elegisti pio illi sanctoq; negocio date operam, quod ab alijs neglectum est: ut uidelicet industria, uigilantia, prudentia tua Nicolao pontifici maximo, qui ipsum Vincentiũ nusquàm, sed solũ de eius operibus pauca quædã audierat, suggereres, ut inuestigata tãti uiri mirabili uita, cũ cæteris sanctis, more Romanæ Ecclesiæ eum connumeraret. Qua in re noui ego ac cæteri, quibus tu pro humanitate tua plurimum familiariter eo tẽpore utebaris, quot, quantos, qualesque labores susceperis: sed eos prætermissos facio, quoniam eos enumerare nec hic locus est congruus, nec breuibus perstringi posset. Et quoniam negocio, quod magnanimiter aggredi noluisti, quanquàm non à Nicolao põtifice, sed à Calixto tertio, qui ei summo pontificio successit, finis impositus est, uolens nostri Vincentij gesta mandare memoriæ posteritatis, mihi iussisti, vt ea, quæ de eius mirabilibus factis apud maximum Pontificem uniuersamque Romanam ecclesiam claris ueridicisque testimonijs cõprobata sunt deberem ipse conscribere. Quam rem, tametsi arduã & præter ingenij mei uires ac ferè infiniti operis esse, manifeste perspicio: tamen quia nefas est tua diffugere iussa, quod ipse iussisti facere nuper institui. Fuit uerò mihi id iucundissimum, cùm obedientiæ merito, cuius præmium me spero in cælis habiturum: tum quia scio ipsum Vincentium pro me Iesum Christum continuè precaturum, ut mihi detur posse hãc nostram mortalem fragilemque uitam sine errore transigere. Nec minus spero tanta admiratione digna esse huius Diuini uiri opera, quòd quicunque legerint, quæ sum ipse scripturus, facilè permoueri poterunt, ut eius exemplo præsentem uitam cum omnibus eius uoluptatibus aspernentur. Igitur antequàm narrationis meæ principium faciam, inuoco gratiam Spiritussancti, quo duce, eorum copia, stylus & ordo dicendi mihi ministretur, sitque mei operis fortunatum initium & felicissimus finis: ut illud nec uetustas abolere, nec ulla delere possit obliuio. Ipsum autẽ opus quinque libris, & singulos libros suis capitulis distinguam: quibus, de quo erit narratio, patebit illustrius. Stylo utar admodum plano, ut uidelicet sicut hoc opus est ad diuersos populos diuulgandum, sic à diuersis hominibus doctis atque indoctis ea, quæ narrabuntur, facilè intelligi possint.

Calixtus III. in Sanctorum catalogo San. Vincentiũ adscripsit.

VITAE EIVS LIBER PRIMVS.

De nominis eius interpretatione. Cap. 1.

April. 5.



Incentius à uincendo, quodam Diuino præsagio, nomen sortitus est. Vicit enim illa tria, de qbus sic ait Augustinus in libro de Agone Christiano: Quòd cũ cunctis eius erroribus, amoribus, terroribus mundus iste uincatur, sanctũ docuit martyriũ. Beatus autem Vincentius licèt pro Christi confessione necatus non fuerit, ut martyr dici potuisset: tamen dum uiueret magnanimis, cum hostibus importunissimis dimicauit, eosque animi sui quadam insuperabili uirtute deuicit. Nam uicit mundi errores, mirifica sapientia: amores, integra mentis & corporis castimonia: terrores, incredibili animi fortitudine ac patientia. Quomodo uerò ea uicerit, docebunt ea, quæ de eius integerrima uita, deque operibus, omni admiratione dignissimis, infrà memorabuntur. Sed nõ inepte de eo illud intelligi potest, quod apud Euãgelistam Iohannem in Apocalypsi describitur: Vidi, & eccè equus albus: & qui sedebat super eum, habebat arcum: & data est ei corona, & exiuit uincens, ut uinceret. Primi enim illius sigilli apertio, quæ hoc loco à Ioanne describitur, quamuis literali sensu primum statum Ecclesiæ Christi significet, ut concorditer ab omnibus illustribus scriptoribus exponitur. ac per equum album, primum statum Apostolorum intelligendum esse dicant, quorum tempore, ob nouitatem sacri baptismatis, & Ecclesia ipsa nitens & candida dicebatur: tamen non alienum erit, si sermonem istum de hoc inclyto confessore Vincentio intelligamus. Equus quidem dici potest, tam ob magnanimitatem, quam habuit cum hostibus, quos paulo antè nominauimus, dimicando, quàm ob prædicationis ministerium, quod exercuit, dum discurrit per uniuersas occiduas regiones, Euangelium Christi longè lateque diffundẽdo. Nec tamẽ equus solum dictus est, sed pulchrũ fuit, ut adderetur albus. ob nitorem uidelicet pudicitiæ, qua emicuit: ob splendorem eruditionis, qua claruit: & tãdem ob fulgorem doctrinæ, quã miris operibus ac uaria miraculorum coruscatione diffudit. Super hunc equum album Christus sedit. Teste nempe Augustino Christi gratia est in sancti hominis anima, sicut sessor in equo. Christus etiam in hoc equo sedens, habuit arcum, qui est ueteris nouique testamenti scriptura, qua defenditur Christiana religio, uulneratur ac premitur hostis, deijcitur & confunditur Iudæorum perfidia, & hæreticorum peruersitas. Et data est eidem huic equo albo corona triplex: Vna ex syderibus: & hoc propter mirabilium uirturum multitudinem: De qua corona ait Iohannes in Apocalypsi: Et in capite eius corona stellarum duodecim: Altera ex auro, propter eruditionem magnãque doctrinæ claritatem. De qua in Ecclesiastico dicitur: Corona aurea super caput eius. Tertia ex lapide precioso, de qua dicitur in Psalmo: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Hic equus, tam gloriosa corona insignis, exiuit uincens carnis uoluptates, mundi delicias, dæmonisque uersutias. Exiuit, in quam, in campum mondanũ ac tribulationum, ut uinceret carnem castitate, mundum paupertate, dæmonem humilitate, uitia perfecta charitate. Quæ omnia eum fecisse, ex gestis eius clarissimis manifestè demõstrabitur. Sed & huic tam strenuè decertanti, tamque gloriosè ex prostratis hostibus triumphanti, multiplex & preciosissimum præmium promisit ille, pro cuius amore pugnauit, in Apocalypsi dicens: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in paradiso Dei mei. Et paulò post: Vincenti dabo manna absconditum &c. Quæ autem sint ista tam magnifica præmia, quæ figuratè uincenti à Iesu Christo promittuntur, in præsentia missa faciamus. Nimium enim longa sumeretur oratio, si singula hæc uerba, quorũ sensus est profundissimus, uellemus exponere.

Vincentius ut mundũ uicerit.

Apoc. 6.

Primũ sigillũ.

Equus albus.

Scriptura sacra ẽ arcus.

Apo. 12

Eccl. 45.

Psalm. 20.

Apoc. 2.

Ibidẽ.

De ortu & progenie eius, & quòd fuit parentibus aliquibus indicijs, qualis quantusq; esset futurus antequàm nasceretur, ostensum. Cap. 2.

BEatus Vincentius ex Valentia clarissima Hispaniæ ciuitate, & ex antiqua honestaque Ferrariorum familia natiuitatis duxit originem. Parentes eius, post peractam in multis corporis delicijs iuuentutem, maturiorem ætatem cum tanta morum elegantia & tam honestè, tamque religiosè transegerunt, quòd non immeritò tam insignem filium habere meruerunt. Inter cætera uerò, quibus eorum uita

Patria

Parentum integritas.

laudabilis

laudabilis reddebatur, illud seruare præcipuè studuerunt, quòd singulis annis, facto diligenti calculo rerum, quæ erant eis eorumque familiæ necessaria, id quod tandem superfluū erat, pauperibus erogabant. Itaq; ambo piè uiuentes, hūc filiū genuerunt: qui nō solū eis, sed & uniuersæ patriæ eius perpetuā gloriā cōparauit. Fuerunt eis & alij duo filij, quorū alter Petrus, alter Bonifacius nominatus est. Hic autē Bonifacius fuit uir utriusq; iuris consultus, omnium, sui tēporis eruditissimus. Qui mortua uxore, adhortatus a B. Vincentio, Carthusiēsem Ordinē elegit, eiusq; habitū suscepit in quodā monasterio extra urbē Valentiā, quod uocatur Porta cœli. Inter illius autē Ordinis fratres adeò religiosè cōuersatus est, q; post quatuor annos eū in eorū generalē rectorem elegerunt. Satis de hoc: ad B. Vincentij parētes redeamus. Quantus autē aut qualis esset Vincentius nasciturus, patri uno, matri uerò duobus indicijs ostensum est, antequàm ex utero nasceretur. Patri nanq; quadā nocte uisum est dormienti, q; cū in ecclesia fratrū Prædicatorum esset, quendā in ipsorum fratrum habitu uirum pulcherrimū, uenerabilem prædicātem audiebat. Cumque ea, quæ ab illo dicebatur, magna cū auiditate audiret, memoriæq; cōmendare conaretur, hæc uerba à uiro ei dici uidebantur. Congratulor tibi, ô fili charissime: post paulùlum uxor tua pariet tibi filium, cuius erit tanta uitæ integritas, tanta doctrinę utilitas, tanta famæ ac mirabilium operum claritas, quòd omnes Galliarum Hispaniarumq; populi eum, tanquàm unus ex ueteribus Apostolis, uenerabuntur: eritque frater Ordinis cuius me uides. Post quæ dicta, multitudo, quæ ibi adesse uidebatur, magnis uocibus Deo gratias referebat. Itaq; dum & ipse in illiusmodi gratiarū actione sese multitudini cōformē reddere conaretur, statim somno solutus est, conatuque uocis dormiētem uxorē excitauit. Illa experge facta, cœpit nirū curiosè interrogare, quidnā sic uellet, q; tam magnā uocem dormiens emiserit. Nec multum uir moratus, sciscitanti uxori somniū, quod uiderat, iucundissimè indicauit. Igitur super ea re multa collocuti sunt. Verùm quia à multis Theologis sæpè didicerant, huiuscemodi somnijs rarā adhibendam esse fidem, non multum de tali uisione gaudium sunt: sed tū non penitus fuit eis ablata spes, quo minus crederent aliqua ex parte futurū esse id, quod per somnium promittebatur. Vnde rem ipsam Diuinæ prouidentiæ commiserunt. Verùm ipsi mulieri duobus indicijs satis persuadebatur, non omninò uanum uiri somnium esse existimandum. Vnum fuit, quòd cum anteà singulos filios, quos genuerat in utero maxima cum molestia gestasset: tamen quandiù fuit Vincentio grauida, nihil molestiæ sentiebar. Quinimmò tanta erat ei agilitas, tantumque corporis robur, ut penè nihil in utero portare uideretur. Alterum fuit, quòd eodem existens filio grauida, ex utero suo sæpè audiuit tanquàm canis latrantis uoces emitti. Cumque ex eadem re uehementer obstupefacta, à nonnullis, qui singulares serui Dei esse dicebantur, præsertim à uiro clarissimo Iacobo, Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & Valeotinæ urbis episcopo, qui erat ei consanguinitate propinquus, perquireret, quid sibi significare, uellet huiusmodi latratus: ei responsum est, nihil aliud fore, nisi quod paritura esset infantem, qui esset futurus Euangelij Christi feruentissimus ac eruditissimus sanctissimusque prædicator. Hi nanque, qui in Ecclesia Christiana prædicandi exercent officium, non absurdè canibus comparari consueuerunt. Adueniente deinde tempore pariendi, quoniam multis huiusmodi portenta diuulgauerant, magna utriusque sexus turba ad domum eorum conuenit, non solùm ut eis congratularentur, sed etiam ut quisque uidere posset infantem, de quo talia promissa Diuina facta dicebantur.

Fratres eius. Bonifacius eius frater eius fit Carthusianus.

Visio patris eius.

Mater eius illo grauida quid audierit.

De baptismo & nominis præsaga impositione. Cap. 3.

Peractis deindè aliquot diebus, constituto die baptismi, amici & cognati ad Ecclesiam conuenere. Cum igitur deuentum est ad ea, quæ in pueris baptizandis fieri solent, inter eos, qui aderant longa fuit disceptatio de nominis impositione. Vnusquisque ea eis, qui ad baptismum fuerant uocati, suum nomen infanti imponi cupiebat. At sacerdos, uidens inter eos tantam discrepantiam, tædio affectus, posteà inquit. Quantum uos expectaui, nec uos uideo esse posse concordes: ego uolo huic infanti nomen imponere. Sit igitur nomen eius Vincentius. Quod illi audientes, conticuerunt, laudaueruntque prudentis sacerdotis consilium, ac simul dixerunt. Vocetur Vincentius. Fuit tamen post factum magna omnibus admiratio, illudque non nisi Dei prouidentia euenisse arbitrati sunt. Nam nec ex cognatis quidem, nec ex amicis, qui adstabant, aliquis erat, qui Vincentius uocaretur. Multi autem ex eis, qui affuerunt, ea, quæ gesta sunt, in illiusmodi nominis impositione, memoriæ condiderunt, ut uidelicet uidere possent, si illi nomini futura opera Vincentij conuenirent. Demum ubi Vincentius adoleuit, manifestè uiderunt tam mirifica esse eius opera, ut rei & nominis nulla discrepantia penitus appareret.

Sacerdos ei nomen in baptismo imponit.

De ætate puerili & bona eius indole. Cap. 4.

Matri præterea, Vincentium infantem educanti, plures causæ oblatæ sunt, ut eum ultrà, quàm credi posset, tenerrimè diligeret. Quemadmodum enim parum molestiæ dederat tempore, quo eo grauida fuerat, sic & dum eum paruulum nutriebat, rarus erat in eo uagitus, & ubicunque à matre collocabatur, tacitus quiescebat. Si quandò in cunabulis positus uigilabat, apertos tenens oculos, secum totus iucundus esse uidebatur. Erat adspectu decorus, ut non modò matri, uerumetiam singulis, qui eum adspiciebant, amabilis redderetur. Mox uerò ut sextum annum attigit, parentes primis eum literis imbuendum tradiderunt. Itaque puer in talibus exercitijs primos annos agens, incredibile dictu est, quàm breui tempore quantùm profecerit. Nondum nanque decimum annum attigerat, & non solùm pueros coætaneos, sed & multos alios, eo natu maiores, qui sub eodem præceptore proficiebant, iam longè superauerat. Pueris rarissimè colludebat, & si interdum eum cum pueris esse contingeret, post breuem honestumque ludum eos silere & sedere cogebat, & aliquem eminentem locum conscendens, sic dicebat. Audite ô pueri, quæ loquor, & dijudicate, aptùsne an ineptus prædicator sim ipse futurus. Itaque sedentibus silentibusque illis, se primo loco cruce signabat, & incipiens quædam dicebat, quæ didicerat ab eis, qui Valentiæ prædicabant. Nullum eruditum theologum uiderat prædicantem, quem in gestibus, dictis ac sententijs quibusdam

Mater eum in fantem tenerrimè diligit.

Adhibetur discendis literis.

Puer pueris concionatur.

busdam non sciuisset effingere. Hęc omnia parentes ac cæteri, qui uidebant, non solum cōsiderabant, sed etiam mirabantur, & tacitè pectore conseruabant. In Grammatica autem non mediocriter instructus, dum ageret duodecimum annum, ad Dialecticam studium transtulit. In qua quoq; facultate duorum annorum spatio tantum profecit, q inter adolescentes, qui secum illi facultati incumbebant, summus omnium habebatur.

De laudabili eius conuersatione tempore iuuentutis. Cap. 5.

Vitam suam sicut in pueritia, sic & in adolescentia cū omni innocentia studuit ducere. Faciebat hoc non solum gratia, quam Deus, ipsum præueniens, in mentem eius a teneris annis infuderat, uerùm etiam quædam animi sui natura fortunatissima, qua summoperè ad uirtutes promptus reddebatur. Iuuit quoque & parentum diligētia, qui pueri innocentiam pronumque in uirtutes animum aduertentes, multis blanditijs eum frequenter incitabant & exortabantur, ut in cœpta uirtute perseueraret, ac quotidiè niteretur esse melior. Itaq; quēadmodum ab optimis parentibus didicerat, sic debito tempore ecclesias frequentabat, Missarum solennijs intererat, prædicatorum doctrinas hauriebat, religiosè ieiunabat, piè Dei laudibus uacabat. Singulis hebdomadis bis, id est, quarta & sexta feria, ieiunare didicerat. Quod documentum adeò tenaciter mēti adolescentis impressum est, ut usque ad felicem uitæ suæ terminum, huiuscemodi ieiunium frequenter seruauerit. Quoscunque prædicatores, qui Valentiæ Dei uerbum prædicabant, siue docti siue indocti essent, quadam pia curiositate audire cupiebat. Quando ipsi prædicatores aliquid in beatæ virginis Marię præconium dicebant, lætus efficiebatur, & ex ipsa mentis lætitia lachrymas continere non poterat. Sēper autem flebat uberrimè, quando de mysterio passionis Christi aut ipse legebat, aut ab alijs legi uel dici audiebat. Tantaq; inerat ei in lachrymando dulcedo, ut à lachrymis desistere molestū, in eis uerò perdurare iucundissimum esse uideretur. Pro singulari quoque deuotione, quam habebat ad Crucem Iesu Christi & ad beatam uirginē Mariam, officiū, quod in utriusq; laudem clerici dicere solent, singulis statutis horis quotidiè dicebat. Erga pauperes, præsertim religiosos, liberalissimum se semper exhibuit. Eos. n. in domum parentum introductos, rebus, quibus poterat, lætissima fronte refici faciebat. Et quamuis huiuscemodi pietatis officij, tantum esset assiduus, parentes tñ ei congratulabātur, nec unquā ea, quæ sanctus adolescens in eleemosinas erogabat, contracta facie eum facere prohibuerunt. Quinimmò tertiam partem substantiæ, quæ eum cōtingebat, ei concesserunt: quam ille quaterduo totā pauperibus erogabat.

Studia ipsius in adolescentia.

Benignitas eius in pauperes.

De magno profectu eius in studio artium liberalium, & de causis ob quas à conciuibus plurimum amabatur. Cap. 6.

His tot tantisq; præclaris adolescentis uirtutibus accedebat illud, q cum rarò in homine adolescente possit reperiri, solet quoq; esse maxima admiratione dignum. Nanq; anteà, quàm secundum & uicesimum annum attingeret, tam pertinaci studio literis incubuit, ut inter eos, qui Valentiæ philosophiam Theologiamque profitebātur summus omniū haberetur. Inerat ei grande & acutū ingeniū, tenax indelebilisq; memoria, & continua in studijs perseuerantia. Tantæ uerò modestiæ fuit, ut nūquàm uisus sit cum aliquo, siue loquendo siue etiā disputando, contēdere, parentibus tantum obedire, tantumque honorare eos studuit, ut nunquàm ab aliquo notari potuerit, q eis uel minimā dederit offensionem. Hæ tam mirificæ uirtutes fecerunt, ut à cunctis Valentinis ciuibus uehementissimè amaretur.

Anno ætatis 21. iā sūmus habetur & philosophus et theologus.

Vt S. Dominici institutum complexus sit. Cap. 7.

Memor sancti huius pater eorum, quæ de filio eius nascituro ei fuerant diuinitus indicata, atque ex alia parte cōsiderans in adulto filio tantam rerū peritiam, tantamque morum elegantiam, quadam die eum ad se accersitum his uerbis allocutus est: Tria sunt, optime fili, quæ me plurimū agitant, reddūtque animo suspensum: & si mihi daretur optio, plane ex meipso intelligerem, quid illorum potius esset eligendum. Volui tamen tuam audire sententiam, & polliceor me penitus prosecuturum id, quod ipse facere proposueris. Memoria retineo, quemadmodū tibi frequenter narraui, ea quę de te mihi Deus per quietē reuelauit, antequam ex matris utero nascereris. Et uarię uirtutes, quibus te à primis annis præditum uidi, mihi spondere uidentur, omninò debere impleri, ut habitum religionis Prædicatorum accipias, atque in ipso habitu fidei Christianæ efficiaris prædicator præcipuus. Me deinde inducunt diuitiæ, quibus pro summa Dei liberalitate abundamus, florida quoque adolescentia tua formæque præstātia, ut uxorē tibi aliquā perquirā, quæ his omnibus conueniat. Postremò, quoniā considero in te multarum rerum esse peritiam, quæ profectò tāta est, ut omnes existiment te futurum esse unum ex uiris doctissimis, quos orbis terrarum habeat: idcirco mihi ipsi frequentissime persuasi: ut te uel Romam uel Parisios mitterem, ubi uirtus & eruditio tua his, qui eruditissimi sunt, offerri possit, quo nostræ familiæ perpetua gloria comparetur. Hæc sunt, charissime fili, quibus meus animus quotidianis fluctibus agitatur. Verum ego nunquàm ad aliquid horum faciendum te adhortabor, nisi ad id, quod tibi potius uideatur. Tu tamen manifesta mihi consilium animi tui, ut dum optimum tempus nobis est, tibi, antequàm moriar, de eo, in quod declinare uolueris, prouideamus. Ad hæc Vincentius ita paucis respondit: Decreueram, pater optime, iamdudum te alloqui super his, quæ de meipso facere proposueram: sed quoniam Dei uoluntate factum est, ut te me præuenires, pro his omnibus, quæ dixisti, breuissimè respōdebo, tibique omnia, quæ in animo mihi sunt, manifestabo. A diuitijs, corporis uoluptatibus & seculi huius honoribus scito me esse plurimū alienum. Omnem amorem, curam, propositumque, & omne consilium meū in Iesum Christum sine aliqua hęsitatione defixi: & ob hanc rem constitui habitum beati Dominici suscipere, & in eius religione me Dei seruitio dedicare. Suppliciter igitur te oro, pater mi suauissime, ut si me amas, facias me tua benedictione dignū. & hoc idem à matre mea humiliter postulabo, ut uidelicet pace amborum, ad Dei seruitium ualeam peruenire. Hæc Vincentij uerba patris animū tantū commouerunt, q lachrymas continere non potuit. Igitur filium complectens ac deosculās, multis cum lachrymis benedixit. Filius quoque à collo patris pēdens, ac paternis lachrymis plurimum cōmotus, cœpit & ipse uberrimè flere. Igitur spirituali lætitia ac mutua pietate collachrymātes, Deo gratias retulere. Moxq; pater filium ad matrem duxit, eique sanctum propositū eius indicauit. Qua ex re uehementer gauisa, ac uidēs filiū ante se prostratum, ut maternā benedictionem acciperet, non minus & ipsa cœpit collachrymari.

Aperit patri suū de cōplectenda uita religiosa propositum.

lachrymari. Tandem, charissime fili, inquit, hoc est, quod semper optaui, & quod à Domino mihi concedi frequentissime postulaui. Tibi & nobis congratulor. Tibi quidem, quia effugies huius caducæ uitæ miserias, nobis autem, quia à Iesu Christo nobis concedi metuimus, ut nostri uoti compotes nos esse uideremus. Igitur Dominus custodiat introitum tuũ & exitum tuum. Det tibi Deus cælestem benedictionem, meam autem, quandiu uixero, semper habebis. In his atque alijs huiuscemodi sermonibus, illius diei maximam partem consumpserunt. Postero autẽ die pater cum filio ad fratrum Prędicatorum conuẽtum sese contulerunt, & Priori cæterisque fratribus causam, ob quam uenerant, exposuerunt. Quanto gaudio affecti sint fratres, breuibus certe aperiri nõ posset uerbis. Considerabant nanque, quod adolescens, qui in prima ætate erat sciẽtia & moribus præstantissimus, merito in matura ætate maximus futurus esset, ac propterea arbitrabantur, quod Prædicatorũ ordini multũ splendoris & gloriæ esset accessurum. Quas ob res eum libenter & humanissime susceperunt. Et post triduum die Dominica, quæ fuit Nonis Februarii, eo agente octauum & decimum annum, ei habitum tribuerunt.

Induit habitũ S. Dominici.

De optima conuersatione eius in religione, itemq́ forma, & eruditione. Cap. 8.

POst habitus susceptionem cępit ingeniosus puer ea inter cætera legere, quæ de uita diui patris Dominici scripta sunt. Mira profecto adolescentis sapientia. Dignum enim esse censuit, ut inprimis illa ipsi essent intellecta & cognita, in quibus suum inclytum ducem Dominicũ imitari deberet. Itaque ultra plurimas uirtutes, quibus beatum Dominicum præditum fuisse legit, & in quibus eius æmulator esse studuit, sacræ Theologiæ ac lectioni sanctarum scripturarum, exemplo ipsius Dominici, se totum dedit, ut uidelicet talibus Diuinis armis munitus, posset opportuno tempore Euangelij doctrinam lõge lateque diffundere. Nunquã ociosæ stare uel loqui uisus est: Vniuersum uerò tempus aut orationibus, aut scholasticis exercitijs, aut officijs ei commissis occupabat. Erat in eo in cunctis, quæ faciebat & dicebat, multa & admirabilis humilitas. In conuersatione autem ultrà, quam dici potest, se omnibus humanum exhibebat. Deinde quia, ut supra scripsimus, non solum morum elegantia, sed etiam doctrinæ claritate excellens habebatur, ab eo, qui in ipso fratrum conuentu præerat, ei iniunctum est, ut pro fratrum adolescentium profectu de Dialectica & de Philosophia quippiam legeret. Quod quidem humiliter & iucundè sese facturum recepit. Tanta autem erat in eo, quando legebat, facundia & eruditio, quod ex secularibus quoque iuuenibus ad eum audiendum, ac sub eius disciplina proficiendum, supra septuaginta conuenerunt. In quo exercitio tres continuos annos consumpsit. Deinde Prior cæterique fratres, grande eius ingenium considerãtes, indignumque esse existimantes, ut tantus iuuenis Valentiæ teneretur, uno animo decreuerunt eum mittere Barcinonam, unam ex claris celebratisque urbibus, quas orbis terrarum habet. In qua erant nonnulli Theologi ex ipso Ordine Prędicatorum, qui illa ætate omnium doctissimi habebantur. Deinde Ilerdam antiquam celebremque Cataloniæ ciuitatem, in qua per ea tempora florebant publica studia liberalium disciplinarum. Ipse igitur cœpit Theologiæ facultati tam pertinaciter incumbere, quod pro singulari eruditione sua, octauum annum agens in ea facultate, fuit Theologorum adnumeratus collegio à Benedicto summo pontifice, cuius paulò post mentionem faciemus. Inter studiorum uerò eius tempora, cum esset xxiiij. annorum, edidit insigne illud opus de dialecticis suppositionibus, in quo quisque manifestè uidere potest quanta fuerit authoris peritia, si consideretur in ipso opusculo multa esse præclarissima, non solum ex media philosophia, uerum etiam ex profundissima Theologia delecta. Postea autem quam insigni illa corona donatus est qua donari solent hi qui theologis conumerantur, à fratribus & amicis fuit Valentiam reuocatus. Et quia, ut supra memoratum est, ob doctrinam uirtutesq́ue eius celeberrimi nominis erat, idcirco ea hora, qua Valentiam ingressus est à multis nobilibus clarisque uiris, ei obuiam extra urbem euntibus, fuit magno cum honore susceptus. Paucis uerò post diebus Episcopus & Capitulum Valentinæ ecclesiæ, & hi, qui in ipsa urbe magistratum gerebant, eum obsecrauerunt, ut aliquid de scripturis sacris, deque facultate Theologica legeret. Quod libenti animo facturũ sese spospondit. Itaque impetrata facultate ab eo, qui Aragoniæ prouinciam gubernabat, in ipsa Valentina urbe & ecclesia sex annos cum incredibili omniũ attentione, non solum legit eis, qui in scholis uacabãt studijs liberalium artium, uerum etiam uiris plebeijs publicè prædicauit, à quibus mira auiditate audiebatur, tantæq; uenerationis erat apud eos, ut in ipsa ciuitate solus doctus, solus religiosus, ac solus sanctus & solus Christi seruus haberetur. Tã aũt lõgè lateq; nomẽ eruditionis & sanctitatis eius diffusum est, ut ex proximis quoque uicinisque ciuitatibus multi concurrerent, ut eum & prædicantem audirent & sub tam insigni literarum ac morum præceptore proficerent. Inter hæc ipsa uenit Valentiam uir, illa ætate nominatissimus, Petrus de Luna, unus ex Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, missus legatus ad Carolum Francorum regem à Clemente Papa, quem in Fundensi urbe in summum antistitem elegerat illa pars Cardinalium, quæ ab Vrbano Papa sexto, tanquam à Pontifice non ritè creato, discesserat. Is igitur auditis his quæ de Vincentij doctrina & miris uirtutibus ferebantur, eum secum duxit, ac tandiu tenuit, donec peracto legationis tempore, ad ipsum Pontificem redijt. Tam grata autem fuit Cardinali Vincentij conuersatio, ut uix multis precibus impetrare potuerit, ne eius curiam sequeretur. Tandẽ impetrato, quod uoluit, Valentiam reuersus, retulit se ad consueta legendi ac prædicandi exercitia.

Sacra lectioni incumbit.

Prælegit Dialecticam & philosophiam.

Edit librũ de Dialecticis suppositionibus.

Eius prælectiones & conciones.

De diabolo, quomodo ei apparuit in specie uenerabilis senis. Cap. 9.

IN ipsa autem ciuitate Valentia, licet multum fructũ fecerit animarum, tamen quandiu ibi cõmoratus est, & dæmonũ & hominum uarias pertulit insidias. Sed ut de inuisibilibus insidijs omittamus, quibus omnes à dæmonibus tentari fideles solent, de uisibilibus hoc loco pauca subijciamus. Quadam nocte, cum finito matutinali officio ante beatæ Mariæ uirginis oraret imaginem, & inter cæteras uirtutem perseuerantiæ à Domino Iesu Christo sibi concedi peteret, uisus est ei adstare ante oculos diabolus in specie senis ualdè uenerabilis, cuius erat barba usque ad genua prolixa & nigerrima. Qui ei dixit: Ego sum unus ex illis ueteribus patribus, qui multis annis magna cum corporis continentia ac incredibili potus cibique parcitate Aegypti solitudinem incolui. Et cùm essem iuuenis, omnem corporis uoluptatem experiri uolui. Postquàm uerò tempora iuuentutis meę in uarijs delicijs consumpsi, in me reuersus, pœnitentiam egi: & sic clementissimus Deus dedit mihi ueniam peccatorum meorum.

Valentia & dæmones & homines sentit Infestos.

Dæmõ ei apparet.

Nunc igitur, si mihi seni credendum est, qui habeo multarum rerum usum, tibi suadeo, ut floridæ ætati tuæ compatiaris, & hanc corporis macerationem omnino omittas, & usque ad senectam reserues. Nec dubites paratus est enim Deus semper suscipere pœnitentiam. Sanctus autem Vincentius, ubi primo rē huiuscemodi uidit, fuit uehementi timore commotus. Sed postquàm uerba loquentis aduertit esse uenenifera, diabolum esse suspicatus est. Vnde sese Deo & beatæ uirgini commendans, nihil ad uerba diaboli respondit, sed se signo crucis muniens, Abi, inquit, pestifer serpens. Nāque ex subdolis uerbis & dictis tuis, non unus ex Aegypti patribus, sed ex inferni dæmonibus unus esse cōuinceris. Credidisti non uum militem Christi tuis insidijs posse superari. Sed licet nouus sim in hac militia, tamen gratia Christi, cuius amore laboribus me tentationibusque expono, me sic undique armatum reddet, ut contra te dimicare non metuam. Dæmon le cognitum uidens, emisso eiulatu magno ac tetro fœtore relicto, protinus euanuit. Visionem uerò istam uir Dei nonnullis fratribus reuelauit, eos obsecrans ac strictissimis præceptis eis inhibens, ne cui rem gestam reuelareot. At illi indignum esse arbitrati, ut tam memorabile factum silentio premeretur, rem, prout gesta fuerat, per uniuersam ciuitatem diuulgauerunt.

Damō pudefactus discedit.

Quomodo in specie Aethiopis, dæmon ei apparuit eum retrahere cupiens. Cap. 10.

ALiaquoque nocte eidem oranti ante altare quoddam, in quo erat imago Iesu Christi crucifixi depicta, apparuit diabolus in specie uasti Aethiopis, huiuscemodi uerba depromens: Orationibus ac cæteris operibus tuis, quibus te cœlum credis posse contingere, tantum insidiabor, donec faciam te turpiter ouctum succumbere. Ad quem sanctus Christi miles: Nullas tuas, ait, qualescunque insidias formidabo. Et diabolus: Nihil est, inquit, difficilius, quàm ut usque in finem possis in gratia, de qua loqueris, perseuerare. Respondit Vincentius: Ille qui dedit ut inciperem, dabit quoque ut perseuerem. Itaque frontem armauit crucis signaculo, & ilicò dæmon discessit.

Crucis signo fugat demonem.

Vt diabolum audierit ipsum deterrentem, utque uirgo Maria eum confortarit. Cap. 11.

ALio tempore, dum circa quartam noctis horam in cella legeret librum illum, quem edidit diuus Hieronymus de uirginitate beatæ Mariæ, & inter luauitatem lectionis ipsam uirginem obsecraret, ut eius uirginitatem custodiret, facta est ad eum uox huiuscemodi: Non omnes possumus esse uirgines. Nanque tametsi usque nunc te uirginem appellare potuisti, non tamen ultra patiar, ut tam honorato nomine gaudeas. Vir Dei ad hæc uerba plurimum attendens, intra se tacitus noluebat, quid sibi uellet sermo, quem audierat. Non enim induci poterat, ut uerba illa ore beatæ Mariæ emanasse crederet, quippe quæ uirginitatis custodes uirgo ipsa semper amauit, confortauit, adiuuit, magnificauit. Genua igitur flectens, ab ipsa uirgine petiit, ut quid significare uellent uerba illa terrifica, dignaretur ostēdere. Nec multo pòst ei beata uirgo multa eum luce uisibiliter apparuit. Et postquàm sui eum ostensione cōfortauit, lætumque reddidit, hoc pacto locuta est: Verba illa ad te paulò ante facta, diaboli fuerūt, qui tibi proponit bonorum operum difficultatem, ut territus, ab incepta uirtute desistas. Tu autem cautus esto, & constanti animo perseueres. Et quamquam ti bi crebras parabit insidias, ac frequenter conabitur ut periclitetur uirginitas tua, utque cæteræ uirtutes quæ in te sunt, corruant, tamen ne diffidas, spera semper in Domino, quoniam ipse erit clypeus tuus, quo non solum arma diaboli poteris facilè contemnere sed & ipsum cunctasque artes & uersutias eius magnanimiter superabis. Hæc ubi à uirgine gloriosa dicta sunt, et à Vincentio gratiæ referuntur, & illa disparuit. Ex eo autem tempore Christi militi tantum feruoris accessit, ut non terrestris homo, sed cælestis angelus esse uideretur. Nunc subijcienda quoque sunt exempla quædam, quibus patebit, quanta calliditate antiquus hostis nisus est eius animum frāgere, & ad libidinem inclinare.

Aduersus Heluidiū.

B. Maria illi apparet.

De muliere eius amore capta, quomodo à dæmone uexata, & eius meritis curata fuit. Cap. 12.

ERat beatus Vincentius non solum uirtutibus præditus, sed etiam corpore pulcher & adspectu uenustus quo fiebat, ut eius uirtutes essent gratiores, facerentque ut ab omnibus uehementer amaretur. Fuit igitur Valentiæ mulier quædam, tam nobilitate generis clara, quàm forma corporis præstans. Quæ suggerente diabolo, capta est amore ipsius Vincentij tam ardenter, quòd nullam aut animi aut corporis quietem habere potuit, sed singulis diebus frequentabat loca in quibus eum uidere aut allo qui posset. Vincentius licet eam adueniere frequentius uideret, tamen nihil tale suspicabatur; sed arbitrabatur eam aliqua deuotione moneri, ut & mulieribus consuetum est, quæ seruos Dei quadam naturali pietate affectuosius, quàm faciant mares, piis obsequijs uenerantur. Illa autem in dies uehementissimo feruore amoris agitabatur, ac tandem quid faceret nesciens deliberauit graue ægritudinem fingere, ut sic haberet opportunitatem alloquendi eam, & eidem manifestandi flammas ardentis amoris, quibus intrinsecus urebatur. Itaque lecto ægrotantium more decubuit, cœpitque mulio cum clamore magnos ostendere cruciatus, ac demum in lecto illo frequenter & illuc tam mirabiliter uersabatur, ꝙ cunctos, qui obstabant, ad sui commiserationem mirum in modum prouocabat, aduocantur medici, qui oullum in ea ægritudinis signum esse cognoscentes, uaria iudicia proferebant, si qua tamen in ea ægritudo esset, intrinsecus esse arbitrabantur. Tandem uidentes, quòd nimio dolore torquebatur, consulnot accersiri sacerdotem, cui illa confiteretur, ne uideli cèt inter tanti doloris uehementiam sine sacra confessione discederet. Eligitur itaque ab ea uir Dei Vincentius, qui celeriter ueniens, cameramque in qua illa decumbebat, ingressus, ac cunctis, qui aderant, ex more exclusis, cœpit puellam exhortari ad pœnitentiam. Mulier in initio non audet manifestare furorē amoris, quo occupata tenebatur sed dicit facitq; ea, quę consuetudine Christianæ religionis ad ritū pertinent cōfessionis. Verumtamen interea sæpè propo suit amorem, quo urebatur, uerbis exprimere, sed quando dicere incipiebat, pudor uerba labijs inhærentia detinebat. Et sic protrahebat ulterius uerba, respondebatque ad ea de quibus sanctus confessor eā interrogabat. Et post multa uerba, ultro citroque habita, tandem omni occultum ignem mulier celare non potuit, sed omni formidine pudoreque deposito, Scito, inquit, ô frater Vincenti, me non quidem corpore, sed mente languere. Et nisi tu mihi pro miseratione succurras, sci o me ilicò morituram. Iam enim annus est, ꝙ tuo amore adeo ardenter capta sum, ut nō solum ignis ardentis flāmis cor meū exuri sentiā, sed & ad tātū furoris agitationē deueni, ꝙ freqnētissimè meipsā proprijs manibus enecare decreuerā. Volui tibi

Gratior est pulchro ueniens è corpore uirtus.

En qd facit insania turpis amoris

tibi sæpissimè cordis mei furorem manifestare, sed me partim renuit pudor fœmineus, partim nomen sanctitatis & innocentiæ tuæ, quæ me formidare fecerũt, nè tam execrabile facinus tibi aperirem. Itaq; tanquam desperans, nemini meum ignem indicare uolui, tacitumq; usq; ad hoc tempus reseruaui. Mihi uerò super hac re iterum atq; iterum cogitãti, uisum est potius, ut hanc corporis ægritudinem fingerem, quo locum tempusq; opportunum haberem, quibus huius ignis flammas possem extinguere, & optata uoluptate potiri. Quamobrem meum corpus, quod scio esse pulcherrimũ expono potestati tuæ. Sume igitur nunc de me uoluptatem, & principium faciamus, ut deinceps simus ambo indissolubili ac perpetuo amore coniuncti. Hæc dicens, linteum, quo tegebatur, amouit, & sese totam nudam exhibuit. Sanctus uerò Confessor admiratus impudentis fœminæ audaciam, ac scelus abominabile execrans, inprimis eam commonere cœpit, ut nudum corpus tegeret. Deinde à tam nefario opere abducere cum seueritate multa conatus est. Postremò & dixit, quod Iesu Christo à teneris annis suum corpus animumq; deuouerit, quodque se perpetuam castitatem seruaturum promiserit, & ob id omnem terrenum amorem abdicauerit, omnemq; libidinẽ execratus fuerit. Quibus dictis, ab ea protinus discessit. Illa tali responsio indignata, mox cogitauit in uirum innocẽtem obiectare infamiam, & tanquàm altera Phutipharis uxor uoluit clamare & dicere contra sanctum Dei quòd eã uiolenter opprimere uoluisset. Sed summa Dei prouidentia nequaquam passa est, ut innocenti tam infame facinus opponeretur. Eccè enim quum primum impudẽs fœmina uoluit uocem emittere, ille idem diabolus, qui ei nefandum amorẽ ingesserat, eius corpus grauissimè uexare cœpit. Accurrunt igitur cuncti, qui extra cameram expectabant, & tanti clamoris causam diligenter inquirunt. Tandem uisis multis signis, mulierem à dæmonio uexari sentiunt. Aduocantur itaque multi, qui dæmonem nouerant adiurare. Adhibentur præterea remedia, quæ huiusmodi adhiberi consueuerant: sed nihil cuncta ualebant. Verum diabolus exorcistis ità respondebat: Ex hoc corpore nunquam me pellere poteritis, nisi huc uenerit uir ille, qui in medio ignis positus, uri non potuit. Quærunt igitur omnes, quid sibi uelint uerba, quæ diabolus proferebat. Post longam autem rei sciscitationem, quidam ex his, qui aderant, in medium surgens: Aduocetur, inquit, frater Vincentius, nam ipse mulieris huius cõfessionem audiuit. Est etiam uir & scientia & sanctitate insignis, propter quæ certum nobis esse debet, quod nemo sit, qui possit nobis illorum uerborum significantiam aperire uerius. Assensere omnes, & mox ad B. Vincentium sese contulerint, ut ei rem, quæ acciderat, exponerent: precanturq;, ut dignetur uisitare fœminam, quæ, dum ualebat, magnam erga eum beneuolentiam sese habere demonstrarit. Ipse autem etsi se plurimum difficilem præbuerit, tamen nè rem insuetam facere uideretur, quandoquidem antea infirmos semper uisitare cõsueuerat, fecit quod illi uoluerunt. Attamen secum multa cogitans, sese Iesu Christo commendauit, eumq; precatus est, ut pro immensa clementia sua dignaretur misereri mulieris, quæ à dæmone nõ solum corpore, sed & anima uexabatur. Postquàm igitur uentum est in locum, ubi misera uexata tenebatur, dęmon ululatũ teterrimũ emittens, En adest, inquit, uir ille, qui in medio ignis non est adustus. Nunc igitur hinc discedendum. Hæc dicens, mulierẽ semiuiua relicta, discessit. Qui aderant, uidentes tam grande miraculum, obstupuerunt, eiusq; sanctitatem maiori in ueneratione habuerunt.

Fœmina prouocat S. Vincentiũ ad libidinem.

Contemnitur à sancto uiro.

Obsidetur à diabolo.

Ad prasentiam S. Vincentij fugit dæmõ.

De scorto in eius Cellam introducto. Cap. 13.

ALium quoque modum diabolus machinatus est, quo fortem castumque animum eius frangeret, & ad libidinem inclinaret. Suggessit enim nonnullis (religiosi fuerint, an seculares, incertum est nobis) ut pro experiendo sancti uiri animo, mulierem quãdam meretricem speciosissimam, pretio conductam in cellam eius introducerent. Captato igitur opportuno tempore, quo uidelicet Vincentius ipse ex more in Ecclesia orationi uacabat, memorata fœmina in cellam eius introducta est. Vincentius ergò ab oratione regrediens, clauso ostio, & in locum, ubi dormire solebat, ueniens, reperit mulierem sedentem: & in primo adspectu uehementer obstupuit, & antequàm alloqueretur, multa cogitabat. Tandem uerò existimauit illam non esse mulierem, sed dæmonem, in specie mulieris eum decipere parantem. Vnde hoc pacto locutus est: Quæ tibi causa fuit, ut huc uenires in tali forma, maledicte diabole, qui seruis Dei nouis semper dolis insidiaris? Meretrix autem, ut erat ab eis, qui eam introduxerant, instructa, ita respondit. Noli, ò frater Vincenti, me diabolum appellare: fœmina sum, non diabolus. Sed obsecro te, ut me patienter audias, & exponam tibi causam & modum, quo huc ingressa sum. Ferè quatuor menses sunt, quòd tuo amore capta sum. Frequenter tentaui, ut uel diei uel noctis tempore secreto ad te uenire possem, sed nunquam mihi miseræ sese obtulit opportunitas. Nunc autem à nemine hominum uisa, huc ingressa sum, & necessarium est, ut in hoc lectulo simul hac nocte dormiamus, & ex hoc nunc tibi promitto, quòd quoties de meo corpore uoluptatem capere uoles, præstò ero, & simili modo, quo nunc feci, ad te me conferam. Non dubites. Nemini notum erit id, quod simul faciemus. Scio quidem famam tuæ honestatis esse integerrimam, & quamuis nomen habeas sanctitatis, tamen quia scio te fragilem esse hominem, ausa sum ad te confidenter uenire, certa quòd tu quoque de me poteris sine dubitatione confidere. Hæc dicens, in oscula & in obscenos amplexus ruere uoluit. At Vincentius eã prohibuit, neque fœminæ specie, neque uestium eius preciositate, aut comptis blandisque sermonibus uel parum commotus aut captus, & dixit, Abi pestifera, & unde uenisti, protinus reuertaris. Quod si secus feceris, caue nè subita morte moriaris. Tentasti enim fœdare animum corpusque meum, qui à primis annis Christi seruitio me mancipaui. Illa uerbis eius sic statim compuncta fuit, quòd aduentus sui causam modumque patefecit, & eos prętetea nominauit, qui eam mercede in hoc opus detestabile conduxerant. Denique post multa salutis hortamenta, mulieris cor ità immutatum est, ut uberrimè flens ac ueniam petens super præsumptione, pœnitens uitam suam emendare polliceretur. Beatus autem Vincentius eam rogauit, nè cui id, quod gestum fuerat, reuelaret, nisi illis, qui eam introduxerant, nè uidelicet illi, qui tantum flagitium perpetrauerant, infames haberentur. At illa non destitit, quin rem gestam multis ex ordine reuelaret. Paucos uerò post dies prostibulum deseruit, & marito accepto, reliquum uitæ in uera corporis & animi continentia duxit.

Meretrix in eius Cellam adducitur.

Detestabilis mulier sanctũ uirum ad scelus inuitat.

Mulier contempta resipiscit.

De eius circunstantia, & ut placidè tulerit inuidorum insidias. Cap. 14.

NVnc unum subijciendum, quo perspicuè pateat, quàm patienter tolerit flagitiosorum contumelias, qui ei plurimum inuidebant. Frater quidam, Valentiæ fuit ex ordine Prædicatorum, qui omnem ætatem usque in senectam in lasciuia turpiter duxerat, & ob hoc beatum Vincentium exosum habebat, quia uidelicet eum sæpius increpabat, & à mala uita abducere, & ad bene uiuendum inducere conabatur. Itaque non ferens æquo animo uiri Dei increpationes & salutifera monita, ei malignè detrahebat, & in eum multa scelera conferebat, disseminabatque multa, quibus celebris fama eius obscurari fœdarique potuisset. Igitur exercens corporis sui assuetam obscœnam libidinem, quadam nocte meretricem, quæ illis diebus Valentiam uenerat, ad dormiendum secum introduxit. Manè uerò persoluto meretrici precio, non tamen tanto, quantum illa se habituram sperabat, eam, ut potuit, secretò emisit. Meretrix uerò faciem fratris diligenter intuita est ut uidelicet quis esset, per effigiem posset cognoscere, Et antequam illa egrederetur, dixit se nunquàm discessuram, nisi prius sciret, quo nomine frater uocaretur. Ille mox respondens, Vocor, inquit, frater Vincentius Ferrarij. Et caueas, obsecro, nè cui dicas quod fecimus. His ab eo dictis, abijt meretrix, & lenoni, cum quo morabatur, ac moltis alijs dixit, quòd in cõuentu fratrum Prædicatorum cum fratre Vincentio per integræ spatium noctis dormisset: & cum idem frater Vincentius multam de ea uoluptatem sumpsisset, non tamen dignam ei pro labore mercedem reddidisset. Et ad hæc multa alia turpia adiecit, quæ honestatis causa missa facimus. Leno autem & plerique alii scelerati homines, qui beatum Vincentium summo odio habebant, quia tanquam uitiorum reprehensor seuerus, eorum detestanda flagitia denudabat & terribiliter arguebat, statim per uniuersam ciuitatem rem diuulgauerunt. Per idem tempus erat Valentiæ Bonifacius, ipsius beati Vincentij germanus, cuius suprà mentionem fecimus, qui & illo tempore erat in urbe ipsa unus ex partibus iuratis, quod est quoddam magistratus genus, quo non solum Valẽtina ciuitas, sed & uniuersæ penè Cataloniæ ciuitates uti consueuerunt. Huic multi ciuium retulerũt ex ordine rem omnem, quæ de fratre eius Vincentio ferebatur. Qui tantum scelus credere non potuit, quandoquidem conscius erat uirtutum, quibus prædictus erat germanus eius: propter quod arbitratus est, prout res sese habebat, ab inuidis in innocentem hæc fuisse conficta. Itaque ex eius consulto hi, qui unà cum eo magistratum gerebant, constituerunt, ut fieret per urbem quædam generalis processio, cui singuli clerici ex singulis ordinibus interessent. Constituta autem die Bonifacius ipse & collegæ sui ac cætera Valentina nobilitas constituerunt locum, in quo sese collocare tempore huiusmodi solennitatum solebant, ubi & meretricem illam, quæ se cum magistro Vincentio dormisse iactabat, posuere. Iusseruntque ei, ut singulos fratres ordinis Prædicatorum incedentes inspiceret, & eum, cum quo dormierat, fideliter indicaret. Procedentibus igitur singulis fratribus, cùm transiret magister Vincentius, iurati eum meretrici ostendentes, interrogauerunt an ille esset, quem nosse cupiebant. Illa respondens, Non, inquit, iste est ille, quem quæritis Scio enim hunc esse illum Dei seruum, ad cuius doctrinam audiendam omnes concurrunt: quem & ego, ex quo Valentiam ueni, quatuor uicibus uidi prædicantem. Ille uerò frater, quem nosse petitis, senex est. Deinde ubi ipse Vincentius & post eum tres alij fratres ex more præterierunt, mox aduenit frater ille, qui scelus admiserat, & meretrix eum sine ullo indice agnoscens, digito demonstrans, En, inquit, hic est ille, quem quæritis. Finita tandem processione, Bonifacius cæterique nobiles, qui ciuitati præsidebant, fratrem diffamatorem ad se accersiri fecerunt, eique multam pœnam ac etiam mortem, si opus esset, comminati sunt, nisi coram eis peccatum suum confiteretur, & aboleret infamiam, qua uirum Dei Vincentium contaminarat. Ille perterrefactus, statim fecit quod illi uoluerunt. Rem namque, ut erat gesta, narrauit. Deinde ab eis confusus abscessit, pergensq; ad Christi seruum Vincentium, qui hæc omnia ignorabat, multum lachrymans ab eo ueniam petiit, & facilimè impetrauit.

Obtrectatorẽ patitur.

Turpissimè infamatur.

Patres iurati, magistratus in Catalonia.

S. Vincentio sua fama restituitur.

LIBER SECVNDVS.

Præfatio breuis ad magistrum ordinis Prædicatorum. Cap. 1.

POsteaquam de diui. Vincentij uita, narrata sunt ea, quæ à pueritia usque ad iuuenilem ætatem ab eo gesta, describenda uidebantur, pater præstantissimè, in quarum rerum narratione erat huius operis primus liber consummandus: reliquum nobis est, ut ad alia eius gesta & mirifica opera, quæ in natura ætate per eum Deus fecit, transeamus usque ad felicem illum diem, quo ex hac luce discessit. Et quanquam huiuscemodi gesta & opera tot & tanta sint, ut pro eorum clariore narratione longissima uolumina non immeritò postulent: tamen conabor ea, quanta potero breuitate perstringere, atque ita stylum temperare, ut nec longitudo operis tædio afficiat eos, qui legerint, nec ea, quæ sunt memoria digna, prætermittantur. Nec dubito certè, quin mihi scripturo tam præclara facinora, illud dicere uel maximè liceat, quod ab eloquentissimo ac beatissimo patre Hieronymo dictum est, quando scripturus gesta beati Hilarionis: Porrò, inquit, mihi tanta ac talis uiri conuersatio uitaque dicenda est, ut Homerus quoque si adesset, uel inuideret materiæ, uel succumberet. Quamobrem uerendum mihi est, ne cùm tam mirabilis uiri uirtutibus impar & ingenium & eloquentia nostra sit, ab hominibus sapientibus mea arguar audacia. Sed quia obedientiæ onus, à te mihi impositum, reijcere indignum est, gratiam inuoco spiritussancti, qui sicut illi cælestes uirtutes largitus est, sic & mihi, si non gestis eius parem, saltem meo ingenio non imparem sermonem tribuat, quo ea possim fideliter enarrare. Verùm quando uno libro uelle singula eius gesta complecti, nimis longum esset, eorum narrationem in duos libros distinguam.

Benedictus

Benedictus Papa Auinionem accersitum, suum confessorem eum constituit ac Magistrum Palatij. Cap. 2.

IGitur ut eorum, quæ deinceps scripturi sumus, cum eis quæ supra narrauimus, sit continuata narratio, quædam pro rerum notitia sunt altius repetenda. Per illud tēpus apud Auinionem, Galliæ nobilissimam ciuitatem, commorabatur Benedictus tertiusdecimus, summus Romanæ Ecclesiæ pōtifex, quem superiori libro diximus fuisse missum legatum ad Carolum Gallorum regem à Clemente Papa, quē in eodē libro diximus apud Fundos fuisse creatū summum antistitem ab ea parte Cardinalium, quæ ab Vrbano Papa sexto discesserat. Mortuo enim ipso Clemente apud Auinionem, uno consensu omnium Cardinalium, qui in ipsa urbe consistebant, ipse Benedictus pontifex creatus est, quamuis duæ aliæ partes Cardinalium, duos alios pontifices sibi elegissent. Quo factum est, ut schisma sit subsecutum inter populos Christianos: quandoquidem tres summi pontifices uno eodemq; tempore Romanæ Ecclesiæ præsidebant, quorum tamen quilibet sese legitimè creatum fuisse arbitrabatur. Quo uerò modo id factum fuerit, non est à nobis hoc loco dicendum. Eorum enim est illa dicere qui conscripserunt catalogum summorum pontificum. Illud uerò omittendum nō est, quòd singuli ferè Galliarum Hispaniarumque principes, & ciuitates ipsi Benedicto obediebant. Igitur Benedictus quamprimum ad summum sacerdotium electus est, missis nuncijs & literis, uirum Dei Vincentium ad se accersiri iussit: quia eruditio & sanctitas uiri, ei notissima erat, & secum eum habere uoluit, ac in suum cōfessorem elegit, & magistrum palatij Apostoli instituit. Itaq; Vincentius, ne iussis pontificis nō obtemperare uideretur, quamuis molestum ei esset sequi curiam terreni principis, tamen singula, quæ ei imposita sunt diligēter, executus est. Cōsistens aūt in Auinione urbe, nunquā ociosus fuit, sed oē tēpus dabat aut lectioni sacrarū scripturarū, aut doctrinæ uerbi Dei, aut ædificationi proximorū, aut uigilijs crebrisq; ieiunijs, hymnis & orationibus. Ob quas res nō modo ab ipso pōtifice & uniuersis prælatis, qui in ipsa urbe commorabantur, uerumetiam a cūctis Auinionensibus ciuibus, tanquā Dei singularis fidelisque seruus, ac Christianæ ueritatis eximius doctor, amabatur, obseruabatur, uenerabatur, & egregijs laudibus extollabatur. Fuerunt quamplurimi eo tempore, qui salutaribus suasionibus exemplisq; eius flexi, corruptos mores ac sceleratam ante actam uitam in sanctam conuersationem commutauerunt.

Petrus de Luna fit Rom. Pontifex, & dicitur Benedictus 13.

Fit Cōfessarius Papæ & magister palatij.

De schismate & labore viri Dei pro vnione Ecclesiæ. Cap. 3.

ET quoniam, ut paulò antè memorauimus, tres summi sacerdotes præsidebāt Ecclesiæ Christianæ, & quisq; eorū se rite creatum asseuerabat, ob quod maximum schisma erat inter populos Christianos: fuerunt sanè ea tēpestate multi, qui in eam curam summore incubuerunt, ut Ecclesiā ad unionem reducerent. Sed quia non ità, ut decuit, rem aggressi sunt, quod uolebant, perficere nequiuerunt. Ob quod a multis tam ecclesiarum prælatis, quam terrarum principibus res omnis, fidei beati Vincentij commissa est, tāquam hominis, qui uerax prudēsq; & esset & haberetur, nec quæreret gloriā terrenæ dignitatis: propter quæ unusquisque arbitrabatur, neminē inter mortales reperiri posse, qui tantū negotium uel diligentius, uel prudētius, uel melius perficeret. Itaq; inprimis uir Dei Benedictū pontificem adijt, eique suasit, ut uniuersos prælatos & cum eis cunctos theologos ac utriusq; iuris consultos, quorum Auinione magna multitudo erat, ad se accersiri iuberet, & in cōsultatione poni faceret, quid ei esset in tanta Ecclesiæ fluctuatione faciendum. Et præterea consuluit, ut potius in summa inopia ageret uitam, quàm q̄ propter terrenam dignitatem suā inter populos Christianos discordia foueretur. Propter hæc & multa alia, quæ omissa facimus, tandē eidē Benedicto suasit, si opus esset, pro pace Ecclesiæ summo pontificio renunciaret. Pontifex non multū moratus, cedere quidem noluit, sed statim uocatis singulis prælatis cæterisq; eruditis uiris, qui eius curiā sequebantur, rē in cōsultatione poni fecit, quemadmodū ei B. Vincentius ante persuaserat. Verùm quia res, de qua erat consultatio, & ardua & plurimum periculosa esse uidebatur, ideò in eius agitatione ipsi prælati plurimis mensibus institerunt. At Vincentius intercà nihil omisit, quo minus sua opera unio Ecclesiæ fieret. Nanq; multas Galliæ & Hispaniæ urbes peragrauit, se uidelicet conferens: modo ad Sigismundum Imperatorem, qui per ea tempora in Cataloniam uenerat: modò ad Carolum Francorum, modò ad Martinum Aragoniæ regem, sæpè ad ipsum Benedictum, ut tam periculoso negocio aliquis felix finis tandem imponeretur. Itaque horum, quos modò nominauimus, atque aliorū Christianorum principum, & quamplurimorum ecclesiarum prælatorum una uoce unoque consilio tandem deliberatum est, ut Constantiæ, præclara Germaniæ urbe, generale Concilium fieret, quo tantis nauiculæ Christi fluctibus melius consuleretur.

Negociū tollendi schismatis S. Vincētio cōmittitur.

Multū laborat pro Ecclesia unione.

Cōcilium Constātien.

Vt ad prædicandum missus sit a Christo, utq; et Cardinalatum respuerit, & a curia cum licentia recesserit. Cap. 4.

CVm hæc Auinione & Constantiæ gererentur, & quadam die B. Vincentius mente plurimū agitaretur, & inter se quæreret, quid sibi agēdum esset in tanta rerum angostia, repente magna ui febriū corripi se sentit. Post duodecim uerò dies, quibus adeo grauiter decubuit, ut multi eum crederent moriturum, ei uisus est Iesus Christus, mirabili claritate coruscans: quem inter multitudinem angelorū comitabantur beati patres Dominicus & Franciscus, qui & eum confortauit, & lætissimum ex sua uisione reddidit. Deinde post multa his uerbis eum allocutus est. Constans esto, & omnem mentis angorem penitus abijce. Sicut enim te in multis tentationibus fortē feci, atque ab hominū & dæmonū insidijs uariis eripui, sic & deinceps faciā, & usq; in finē te mea gratia comitabitur, ac nunc ex hac corporis ægritudine & mentis angustia te liberabo. Citò.n. erit pax Ecclesiæ reddita. Tu ergo cùm primum conualueris, ex curia Benedicti discede. Elegi nanque te in singularem euāgelij mei præconem, & uolo q̄ per uniuersas Galliarū Hispaniarūque regiones euāgelizans, in humilitate ac paupertate discurras. Et tandè post uberrimū uerborum operumque tuorum fructum, in finibus terræ feliciter morieris. Inter cętera autem quæ euāgelizabis, uolo ut populis extremū iudicij diem citò affuturum denuncies, populorum scelera repræhendens sine formidine. Et quanquàm multas improborum calumnias patieris, ne timeas, quoniam tecum semper ero, & cum, me duce, euaseris cuncta pericula, aduersariorumque insidias facile despexeris, uatē te adhuc expectabo, antequā mundi terminus adueniat. Hæc dicēs, genas B. Vincētij leniter tetigit, tanq̄ uidelicet ei signū singularis familiaritatis ostēderet. Moxq; adiectis multisq; ad ædificationem

Vide Christum.

Dies iudicij cito ad futurus.

& instruendum militem suum erant necessaria, Christus ipse disparuit. At Vincentius statim reuocatis uiribus, ex strato, quo decumbebat, surgit: uolensque exequi, quae Christus iusserat, in primis decreuit adire pontificem maximum, cui aperiret sanctum propositum, & cuius licentia res ipsa facta, maiorem uideretur habere authoritatem. Igitur dum ad pontificem sese conferre uellet, ecce ipse pontifex, magna Praelatorum multitudine comitatus, conuentum fratrum Praedicatorum ingressus est, Christi seruum Vincētium inuisurus. Itaq; ubi primum uidit uirum sese obuiam offerentem, quem audierat grauissima aegritudine occupatum, & de cuius uita non multum sperabatur, plurimum & admiratus & gauisus est. Post multos autem sermones inter eos habitos, Vincētius suum animum Benedicto Papae manifestauit. Ille id ęgrè ferens, multas uias inuenit, quibus Vincentius secum detineretur. Denique uidens eum à proposito dimoueri non posse, excogitauit singularē aliam uiam, qua uel à proposito eum desistere faceret, uel animus eius facilius frangeretur. Vacantibus nanque tum Valentino, tum Ilerdensi, tum aliarum quarundam ecclesiarum episcopatibus, eum episcopum creare constituit. Cumque nec oblatis huiuscemodi dignitatibus ipse Vincentius flecteretur, quadam die conuocatis Cardinalibus, qui Auinione commorabantur, paratoque ex more pileo, eum ad se accersitum, collegio eorum una omnium uoce uoluit adnumerare. Vincentius hanc quoque dignitatē non quidem despexit, sed certè iustis de causis admittere noluit: Primum, quia sese indignum tam excellenti dignitate existimabat: Deinde, quia longe utiliora & fructuosiora animo cogitabat: Postremò, (quod & praecipuè eum mouebat) quia si in tali dignitatis gradu constitutus esset, ab ipsius pontificis curia discedere nequiuisset, atque ita nec Christi legationem exequi potuisset. Veruntamen ne ingratus pontifici maximo ipsisque Cardinalibus uideretur, eis maximas gratias egit, ac manifestato animi sui proposito, ab eis licentiam authoritatemque euangelizandi postulauit. Summus autem sacerdos ac Cardinales audientes causas, quas uir Dei exposuit, indignum esse censuerunt, ut aliquo modo sanctum eius propositum impediretur. Quas ob res eum, quocunque uoluisset, abire permiserunt. Insuper ut efficacius & salubrius populis Dei Euangelium per mundum discurrens euangelizare posset, idem pontifex sponte sua magnam ligandi absoluendique potestatem ei contulit, mittens eum tanquam specialem Apostolicae sedis legatum qui peccatores à uitijs abduceret, & ad poenitentiam reuocaret.

Recusat episcopatum & Cardinalatum.

DE PROPINQVITATE iudicij praedicante eo, ut pontifex summus rationem petierit, utque libellum de propinquitate iudicij scripserit. Cap. 5.

POst haec ex Auinione primum, deinde paulatim progrediendo, per urbes & uillas euangelizans, in Cataloniam reuersus est: ubi potens opere & sermone, duos continuos annos docens institit. Populi autem eum, tanquam unum ex ueteribus apostolis, sequebantur, atque incredibili quadam attentione audiebant, & multis obsequijs uenerabantur. Et quia inter caetera, quae docebant, generale iudicium multis rationibus citò futurum esse confirmabat, non defuerunt multi qui memorato pontifici dicerent, magistrum Vincentium plurimas nouitates seminare in populis: inter quas una praecipuè esset, quòd diem extremi iudicij nostris diebus proximum esse affirmaret: unde expedite dicebant, ut ipse, qui esset maximus pastor Ecclesiae, quid sibi talia uelint, diligenter perquireret. Itaque datae sunt ad B. Vincentium à sede Apostolica literae, ut summum pontificem certiorem faceret, quaenam essent ea, quae de ipsius iudicij tempore fateri dicebatur. Ipse acceptis lectisque literis, iussis Apostolicis mox obtemperauit. Composuit enim libellum quendam egregium, in quo paucissimis complexus est singulas rationes, quibus moueri solebat, ut probabilitet ostenderet, ipsum iudicium nostris temporibus esse propinquum. Libellum uerò ad summum pontificem misit, qui eum examinaret, corrigeret, probaret, uel etiam improbaret, si forte ea, quae in ipso scripserat, improbanda uiderentur. Sed nec papa, qui huiusmodi libellum componi uoluit, nec illi, qui doctrinam uiri Dei criminabantur, aliquid in eo comperuerunt, quod uel minima reprehensione dignū esse existimaretur.

Libellus eius de propinquitate extrem iudicij.

Vt hortatus sit Benedictum Papam, ut pontificio renunciaret post Martini electionem. Cap. 6.

POst paucos uerò menses Patres, qui in concilio Constantiensi uniendae Ecclesiae gratia conuenerant, post multam longamque rerum plurimarum discussionem, adiudicauerunt neminem ex illis tribus, qui se maximos pontifices arbitrabantur, ritè fuisse creatum: ob quod nullam alicui eorum obedientiam, tanquam summo sacerdoti, à populis Christianis praestandam censuerunt. Nomina autem eorum non sunt silentio praetereunda, non quidem, quod eis, qui nostri Vincentij uitam lecturi sunt, necessarium sit illa scire, sed ne nobis memoria excidisse uideantur. Vnus eorum fuit Benedictus, cuius à nobis supra mentio facta est. Alius, Gregorius duodecimus Tertius. Iohānes uicesimus tertius. Itaq; singulis his summo pontificio priuatis, in eodem Concilio una omnium patrum uoce Martinus quintus creatus est. Quod ut factum est, ex illis tribus, quos modò nominauimus, Iohannes & Gregorius, licet non libenter, tamen necessitate coacti, summo sacerdotio renunciauerunt, ipsique Martino cesserunt. At Benedictus, quoniam electio, qua creatus est, nulla ex parte reprehendi posse uidebatur, nunquàm induci potuit, ut renunciaret. Haec quamprimum ad aures Vincentij peruenere, non modo crebris literis eum ad huiuscemodi renuntiationem adhortatus est, uerùm ipse sese ad eum contulit, ac multis uarijsque rationibus ei suasit, ut decretis ac deliberationi Constantiensis Concilij penitus obtemperaret. Deniq; uidens, quòd uerbis suis fectu non posset, ab eo discessit, & ad consueta exercitia rediit.

Martinus V. creatus Pōtifex.

De uerborum eius & doctrinae fructu & efficacia. Cap. 7.

QVanuis iuuentutis suae tempore multis in locis uerbum Dei euangelizauerit, tamen dum ageret quadragesimum annum, coepit peregrinationis eius tempus ac doctrinae cōtinuum illud ac mirabile exercitium, quod usq; ad uitae suae terminum sine intermissione continuauit. Regiones autē, quas docens peragrauit, hae fuerunt, Catalonia, regnum Valentiae, Aragonia & Nauarra, quae sunt in citeriore Hispania. Ex Hispania uerò ulteriore, excepta Gallitia & Portugalia, singulas alias ferè regiones, urbes & oppida ac uillas circuiuit. Ex Gallia autem inprimis illa regio, quam nostro tempore uocaut

Anno aetatis 40. totū se cō fert ad praedicandū uerbū Dei.

uocant linguam Occitanam, Delphinatus, Prouincia, Sabaudia, Francia, Burgundia, Normannia, Bituria, Aluernia, Flandria, Albia, Octauia, Picardia, Vasconia, Britannia, ubi & feliciter, ut post dicemus, migrauit. Descendit quoque in Italiam, & uniuersas regiones & urbes Pedemontij lustrans, atque multas Lombardiç terras & ciuitates peragrãs, demum uenit Genuam, ubi uno ferè mense commoratus est. Discurrit præterea omnem illam maritimam regionem, quam uulgo Genuæ ripariam uocant. Decreuerat sic paulatim progrediendo ac docêdo uenire in Tusciam, & in singulas Italiæ regiones. Sed diuino consilio factum est, ꝙ dum ipse in portu Veneris consisteret, affuit nuncius à rege Hispaniæ Iohanne missus, qui tradidit ei literas, quibus multis precibus & magna instantia idem rex eum in Hispanias reuocabat. Itaque in Hispanias rediȷt, & post factum ibidem animarum uberrimum fructum, profectus est in Gallias, & sic in Italiam ulterius proficisci non potuit. Maris certè pericula nunquàm formidauit. Nauigauit enim ad insulas Baleares, quas nostro tempore Maioricam Minoricamque nominamus. Dum uerò per Gallias euangelizando discurreret, Henricus rex Angliæ, permotus fama mirabiliũ operum eius, parata quadam naui, & in ea missis nũcijs & literis: eum ad se uenire, & in eam insulam nauigare obsecrauit. Facto itaque quod religiosus rex petierat, et eidem reuelatis multis futuris, ad eius regnum pertinentibus, quæ succedenti tempore fuerũt penitus subsecuta, atque in ipsa insula seminato uerbo Dei, acquisitoque maxima ex eius doctrina fructu, inde discessit, & in Scotiam, quæ est Angliæ insula proxima, nauigauit. Iuit & in Hyberniam, quæ est alia Oceani maris insula, & in ea non multum commoratus, tandem in Gallias reuersus est. In huiuscemodi uerò peregrinatione siue discursu, uitæ huius talis ordo fuit. Nocte solum quinque horas quieti tribuit, reliquas noctis partes uel orationibus aut lectionibus sacrarum scripturarum transigebat. Manè aũt in locum, quo eum prædicaturum expectabant, secõ ferebat. Primum ipse Missam cantu ex more celebrabat: Deinde uerba salutis, prout spiritussanctus mentis eius infundebat, pronunciabat. Postea sermone finito, uolens populorum ad se concurrentiũ satisfacere deuotioni, eis manus osculandas præbebat, oblatosque sibi infirmos cruce signabat. Sicque plurimi, quorũ numerus nobis incertus, soli Deo cognitus est, diuerso infirmitatũ genere laborãtes, post factũ in eis a uiro Dei salutiferæ crucis signaculũ, pfectæ sanitatis beneficiũ reportabãt. Pro quarum rerũ narratione aliũ locũ excogitauimus. Verba tñ, quibus i huiusmodi languentiũ sanationibus utebatur, hoc in loco subijciemus: Signa, inquit, eos, qui crediderint, hæc sequẽtur: Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Hæc primò dicebat. Deinde statim adijciebat: Iesus, Mariæ filius, mundi salus & Dominus, qui te traxit ad fidem catholicam, te conseruet in ea & beatũ faciat, & ab hac infirmitate te liberare dignetur, Amen. Deniquè cibo satis pauco corpus pro necessitate naturæ reficiebat. Cibus eius ex piscibus frequẽtius erat, quos tamẽ non multo studio coctos paratosque uolebat, sed quomodo religiosi uiri statui cõueniens uidebatur. Ab eo anno, quo religionem Prædicatorum professus est, usque ad diem, quo migrauit è uita, ab esu carnium abstinuit, nisi aliqua euidens necessitas eum aliter facere compulisset. Nunquàm uoluit, nisi uno ferculo uti Vinum, multa aqua dilutum, semper sumebat, illudque aut semel, aut bis & carò ter, & nunquam post tertiam uicem bibere uisus fuit. Et ut paucissimis uerbis multa complecta-

Reuocatur Hispanias.

Nauigat in Britanniam. It in Scotiã & Hyberniã.

Eius nocturna & diurna exercitia.

Signo crucis innumeros sanat. Marc. 16.

Cibus eius.

mur, constitutiones fratrum Prædicatorum, quo ad singulas ceremonias, & ipsam regulam, ubicunque eum esse contigerat, non minus seruabat, quàm si in ipsorum claustro moraretur. Quadraginta annis, exceptis diebus Dominicis, ut plurimum ieiunauit. Nec unquàm talia ieiunia aliquo casu prætermisit, nisi per corporis ægritudinem ea prætermittere cogeretur. Iter uerò discursus eius non equitando, sed pro prȷs pedibus peregit, solo baculo, cui innitteretur, cõtentus, idque quindecim annis continuis fecit. Verũ postea ex quadam ægritudine, quæ ei superuenit in tibia, grauior tardiorque effectus, necessitate compulsus, habuit quendam asinum, quo nehebatur, quoties de ciuitate in ciuitatem proficiscebatur. Sæpè etiam operam dedit, præsertim in locis, ubi erat ei opportunitas, ut posset de rebus suo usui necessarijs pro sua uoluntate disponere, ut super sarmentorum aut palearum aut illiusmodi rerum straminibus, uel paupere sacculo, modica lana repleto, dormiret. Nondam carnem eius nemo uidit unquàm, nec etiã fratres illi, quibus ipse familiarius utebatur. Illud præterea pro edomanda carne & in memoria passionis Christi à prima adolescentia obseruauit, quòd singulis noctibus quibusdam flagellis è Funibus confectis corpus suum multis cum lachrymis cædebat. Et si forte alicuius ægritudinis impedimento id facere ne quiuisset, hoc a fidis socijs suis fieri uolebat, eos per Iesum Christum obtestans, ne quid dubitarent, sed cum ualidis ictibus cæderent. Elegit autem in socios quosdam fratres ex ipso Prædicatorum ordine, quorum quinque fuerunt Petrus Muya Iohannes de Pulchroprato, quẽ Telosę studijs literarũ uacantẽ ad Prędicatorũ ordinẽ traxerat, Raphael Cardona, Ioffredus Blaues, & Petrus Cerdã, qui omnes licet fuerint uita & fama clari, duo tamen illi, quos ultimo nominauimus, tantæ perfectionis tantæque eruditionis fuerunt, ut eorum doctrina multis populis profuerit, ijdem in uita & post mortem multis miraculis claruerunt. Et quoniam magna populorum multitudo eum de loco ad locum euntem sequebatur, quorum pars publicam pro commissis pœnitentiam agebat pars sola deuotione mouebatur, ut uidelicet a uiro Dei uerba ædificationis spiritualis audirent, & ut bene uiuendi exemplum sumerent, excogitatus est ab eo quidam ordo rerum, quo deuotio sequentiũ magis augeretur, ut uitæ doctrinæque eius fructus esset copiosior. Ducebat nanque secum multos sacerdotes, quos ex diuersis religionibus elegerat, quorum officium erat, uel audire confessiones pœnitentium, uel epistolas, euangelia sacrosque hymnos ex more decantare, quando & quoties Missarum solẽnia agebantur. Organa quoque portari faciebat, ut uidelicet cantus suauitate populorum affectus incẽderetur uehementius, & Dei laudationi uacaret diligentius. Insuper quosdam notarios elegit, qui, quoties à uiro Dei de pace inter discordes tractaretur, præstò adessent, ac remissiones inter eos factas literis mandarent, ne forte eos, ut a multis fieri solet, facti post pœniteret. Eos præterea, qui eum pro agenda pœnitentia sequebantur, singulis diebus post Solis occasum per urbes & quæcunque alia loca, ad quæ declinabant, quasdam processiones facere uolebat eisque quosdam hymnos, quos eo modo procedentes cantarent, ipse composuit, ac iubebat, ut quisque eorum nudatis humeris seipsum flagellis cæderet, & & alta uoce diceret: Hoc fit in memoriam passionis Iesu Christi, & in remissionem peccatorum meorum. Inter quæ flagella tanta cordium deuotio, tanta contritio, tanta religio, ut ipsi quoque incolæ locorũ, ubi hæc agebãtur, non

Nota sancti uiri admirandam pudicitiã.

Nota de publicis pœnitẽtiã agẽtibus.

non solum in lachrymas soluerentur, sed etiam complures ex eis, flexi talibus exemplis, uirum Dei sanctamque societatem eius per multa terrarum spatia religiose sequerentur. Ex quo factum est, ut aliquando supra numerum decem millium hominum perueneri religiosa illa societas. Quinetiam tanta multitudo confluebat, tam ad uidendum istiusmodi spectaculum, quàm ad audiendam tam mirabilis prædicatoris doctrinam, ut non solum in populosissimis urbibus, sed etiam in campestribus locis usque ad octoginta millia hominum frequenter conuenirent. Et quanuis talis corporis flagellatio in frigorum, uentorum, pluuiarumque sæpenumero fieret tempore, nemo tamen ex eis unquam incurrit uel minimam ægritudinem. Quam rem multi miraculo dignam existimauere. Verum nè qua posset esse confusio propter concurrentem turbam, elegit nonnullos, quorũ neque fama, neque conuersatio poterat aut haberi aut esse suspecta, quibus curam dedit, quæ erant uictui necessaria, parare, stationes diuersoriaquè singulis distribuere, ut uidelicet mares à fœminis, clerici à secularibus separarentur, & tandem omnia alia disponere, prout temporis, loci, rerumque opportunitas postulasset. Quidquid eleemosynarum ei tribuebatur, socijs suis, prout cuique opus erat, distribui faciebat. Siquid uerò superfluũ erat, pauperibus erogare solebat. Pecunia quoties offerebatur, à socijs suis accipi uetabat, iubebatquè, ut nihil, nisi quæ essent quotidiano usui necessaria, acciperent.

Miri hominũ concursus.

Pecuniam nõ uult recipere.

Cum quadam die consules cuiusdam oppidi Galliæ, quod Biterris dicitur, triginta ei aureos in eleemosynam obtulissent, & uir Dei eos nunquam uoluisset accipere, atque illi eũ in nomine Iesu Christi & B. Mariæ uirginis adiurassent, ut eos omnes acciperet, ipse, ne nomina tam ueneranda spernere uideretur, aureos quidem ilico accepit, sed mox eos cuidam ex socijs, dedit, iussitque ut non prius ex oppido discederet, quàm pauperibus, orphanis, uiduisque distribueret. Omnium hominum, non solum populatium, sed etiam principum & ecclesiarum prælatorum uitia arguebat. Non enim respiciebat personas hominum, unde nemini parcebat, & quæ ei repræhensione digna uidebantur, ardentissime repræhendebat. Cum clericis tamen prudentius agebat. Nam quoties ad aures eius aliquod magnum & nefarium facinus clericorũ perueniebat, eos aliquo in loco secreto congregabat, ac sic quomodo, quantum aut quibus de rebus opus erat, commonebat. Nec solum uiris id faciebat, uerumetiam fœminis, quæ in monasterijs degebant. Quàm seuerus autẽ in homines flagitiosos fuerit, uno exemplo satis erit ostendere. Tempore, quo erat Ianuæ, nobilissima urbe Italiæ, uir quidam Valentiæ oriundus, ob quædã admissa scelera fuerat ultimo supplicio condemnatus. Cũque uirũ Dei complures obsecrassent, ut Ianuensiũ Ducem adiret, eum oraret, ut homini conterraneo impunitatem concederet, respondit: Absit, ut opera mea iustitiæ locus impediatur, & sceleratis hominibus impunitas concedatur. Illud uerò libenti animo faciam, ut genus mortis permutetur. Itaque Ducem adijt, & quicquid petijt, facile imperrauit. Quoties uerũ Missam celebrabat ante Dominici corporis & sanguinis sumptionem tot lachrymas fundebat, ut pauci interuenientium se a lachrymis continere possent. Ex quo frequenter euenit, ut tantus luctus omnium audiretur, quantus esset, si in cuiuspiam morte a consanguineis plangeretur. Et ne cui harum rerum uana superstitio fuisse uideatur, deinceps nobis dicendum est, quanta utilitas fuerit ex mirabilibus eius operibus subsecuta. Quæ res magis conspicua erit, si de efficacia sermonis eius primo narrauerimus.

Omniũ uitia acriter castigat uerbis.

Nota sancti uiri iustitiam

Lachrymæ eius in Missa.

Qualis fuerit ordo uitæ eius, dum prædicando per multas occiduas regiones discurreret. Cap. 8.

Efficaciam sermonis eius ostendit, tum Christianorum hominum utriusque sexus diuersorumque statuum pœnitentia, tum maximè multorum millium Iudæorum Saracenorumque cõuersio. Nã ex Christianis hominibus, qui perditi atque obstinati in manifestis ab omnibus habebantur supra centum millia ad salutiferam pœnitentiam reduxit. Erat enim in uitiorum repræhensione terribilis, ita ut frequentissime accideret ut multi scelerati adeo compungerentur uerbis eius, ut humi prostrati, coram uniuersa multitudine, omni pudore postposito, magna peccata confiterentur, & ueniam lachrymabiliter peterent. Et quanuis ipsis peccatoribus sic terribilis esset, tamen suas repræhensiones cum tantã moderatione mitigabat, quod quicunque eum semel prædicantem audiebant, mirum in modum alliciebãtur, ut ad eum iterum audientium proficiscerentur. Rarum omnino erat, ut ipso prædicante, auditores ad lachrymandum non prouocarentur. Cum uerò de futuro iudicio, aut de Christi passione, uel de pœnis inferorum loqueretur, iam ipse quam populi abstantes, semper in tantum fletum prorumpebat, quòd necessarium erat, ut per multum temporis sileret, donec à lachrymis cessaretur. In explanatione sacrarum scripturarum erat tum luculentus, tum copiosus. Quæcunque uel docebat, uel suadebat, uel pro scelerum correptione dicebat, semper scripturarum aut sanctorum uirorum testimonijs confirmabat, & auditorum animis mirabili quodammodo imprimebat. Tanta erat in eo sententiarum exemplorũque ubertas, quando prædicabat, ut singulos scripturarum sacrarum libros, ac quæcunque in earum uiri sancti expositionem conscripserũt, quasi memoria habere uideretur. Ne autem, perirent ea, quæ de tãti uiri ore emanabant, mouit Deus animos nonnullorũ ex auditoribus eius, ut quæ ipse prædicabat, utcunque possent, conscriberent. Itaque composuerunt ex eis complura uolumina, quorum aliqua sunt multis in locis diuulgata, ex quibus nostri tẽporis cõcionatores multum utilitatis accipiunt. Sunt tamen non pauci, qui eum prędicantem audierunt, & non legunt sermones quos suo tempore habuit, in scripta redactos, asseru[illegible]; quod uix consequuntur *eorum, quæ ipse suo ore re[illegible]bat. Quàm uerò acutus, acer, copiosusque disputator contra Iudæorum perfidiam fuerit, ac quam clare scripturarum ænigmata eis aperire consueuerit, illud uel maxime demonstrat, quod in diuersis utriusque Hispaniæ urbibus, supra uigintiquinque millia ex eis ad suscipiendam Christianã adduxerit religionem, & eorum templa in Christi ecclesias dedicari fecerit. Nec minus multi Saraceni quorum in Hispania magna copia est, eius ignitis eloquijs incitati, sacrilegam Mahometis sectam detestantes, sacrum baptisma perceperunt. Quorum numerus fere octo millium fuit. Multa præterea monasteria, multa hospitalia, multæ sacræ ædes, multi põtes pro fluuiorum transitu, multis in locis fuerunt eius hortatu constructa. Ad iniuriarum odiorumque remissionẽ quàm efficax fuerit sermo eius, testes sunt uniuersæ, urbes, uniuersi populi apud quos uerbũ Dei seminauit. Nulla ciuitas fuit, in qua ciues multiplicibus odijs discordes comperit, à qua prius discesserit quàm eam magna ex parte pacatam concordemque relinqueret. Fuerunt ferè innumerabiles, inter quos

Nota fructũ mirabilẽ cõcionum eius.

**forsan Locus mendosus.*

Supra 2500 Iudæorũ ad Christũ conuertit.

Saracenorum 8000.

multis

multis annis capitalia odia ob necem aut amicorum aut affinium, aut consanguineorum exarserant, qui sermonibus eius permoti, adeo corde compuncti sunt, ut nequaquam ueriti sint coram maxima hominum multitudine collacbrymantes surgere ac clamare, sese uelle indulgere homicidis. Inter quæ illud fuit memorabile, quòd composuit magnam illam discordiam, quæ erat inter duas nobilissimas Valentinorum familias, Solenorum uidelicet & Centellarum, quorum animi ita erant dissidentes ac hostilii odio incensi, ut multis annis uariæ cædes fuerint utrinque perpetratæ. Meretrices, lenones, homicidas, piratas, usurarios, Dei sanctorumque blasphematoris, & huiusmodi generis homines, in sceleribus perditos, ferè quadraginta millia reduxit ad propriorum flagitiorum agnitionem, & ad agendam publicam pœnitentiam eo ordine, quem supra expressimus. Nec mirum, si tam uehementer homines ad bene uiuendum incitabat. Nempe cum sancti tate uitæ erat quædam in eo summa eloquentia, quam exornabat incredibilis sententiarum grauitas splendor nitorque sermonis. Quæ omnia reddebant eloquia eius ignita, ita ut cuncta, quæ loquebatur, non ex ore terrestris hominis, sed potius cœlestis angeli manare uiderentur. Fuerūt multi, quibus diuinitus concessum est, ut dum ipse prædicaret, angelos Dei uiderent, super eum in humana specie frequenter descendentes. Ad omnia hæc accedebat quòd uox eius sic erat à natura disposita, quòd eam pro libito uoluntatis, prout nisum esset, facile expromeret. Nam pro rei necessitate acutam, grauem, gracilem ac sonoram uocem edebat. Multi insuper quasi miraculi instar id in illo suspiciebant, quod cum numerus eorum, qui eum prædicantem audiebant, frequentissimè tantus esset, ut plures ab eo longissimo interuallo distare cogerentur, non tamen minus ab eis, qui plurimum aberant, quàm illis, qui erant proximi, distinctè audiebatur sermo eius. Illud autem omnium præstantissimum erat in eo, quòd ea, quæ docebat, multis signis clarissimisque miraculis confirmabat, de quibus infra narrabimus. Maxima etiam admiratione dignum illud est, quòd donum linguarum, sicut & ueteribus apostolis, ei concessum est. Cum enim per illas singulas regiones, quas supra memorauimus, suas prædicationes diffunderet, & sua Valentina ac materna lingua fuerit semper locutus tamen singuli tam pueri, quàm ætate prouecti utriusque sexus, eius sermonem per singula uerba percipiebat, perinde ac si in singulorum patria suisset oatus, & eorum idiomate fuisset locutus. Multi quoque Græci, Teutonici, Sardi, Hungari, & alij in alijs locis nati, qui cum non nisi materna lingua loqui scirent, nec aliam intelligerent, ad loca, in quibus prædicabat Vincentius, cum alijs ad audiendum concurrentes, tandem concione peracta, fassi sunt se singula uiri Dei uerba percepisse non minus, quam si eorum lingua enm loquentem audissent. In illa Galliæ regione quæ nostro tempore Britannia dicitur, sunt quidam populi quos Galli uocant Britones Britonizantes, quorum lingua solis ipsis cognita est. Et quanuis plurimi eorum, Gallorum lingua loqui sciant, multi tamen non solum non nisi sua lingua loquuntur, sed & nullam aliam intelligunt. Qui tamen uirum Dei, suo materno idiomate loquentem, distinctè intelligebant ita ut singuli quoque pueri & fœminæ maximum fructum ex salutifera eius doctrina perceperint.

Cap. 7. huius secundi libri.

Donū linguarum diuinitus accepit.

Britones Britonizātes.

Quanta eius apud nobiles, itemque principes etiam infideles ueneratio fuerit. Cap. 9.

Dicendum deinceps est, quantum non solum apud populares, sed etiam apud clarissimos principes atque ecclesiarum prælatos & ipsos summos Pontifices ualuerit eius authoritas. Et inprimis illud dicamus, quod erat communis omnium consuetudo, ut ex singulis urbibus, ad quas proficiscebatur, omnis populi multitudo, omnisque nobilitas, & omnis clericorum ordo, ipsi quoque episcopi & ecclesiarum prælati egredientes, ei obuiam procederent, hymnosque decantantes, eum tanquam unū ex Christi apostolis intra ipsas urbes exciperent. Sæpè uerò id ne fieret, ipse prohibuit. Sed ubi animaduertit ex ea re populorum animos in Dei deuotionem incendi, nec etiam posse prohiberi, quo minus talis reuerentia sibi exhiberetur, quod illi faciebant, permittebat quidem, sed propterea haudquaquam in superbiam animus eius efferebatur. Omnia enim propter Deum faciebat, & in ipsius laudem & honorem, referebat. Et cum multi eis, qui ei obuiam pergebāt, phaleratis equis ueherentur, ipse tamen uili asino uectus, medius eorum humilime incedebat, uel in cœlum erectos tenens oculos, uel humi defixos. Horis, quibus prædicabat, artifices nihil penitus operabantur. Ipsi quoque doctores, qui prælegebant in locis, ubi florebant publica studia liberalium artium, tandiu à lectionibus uacabant, donec concio eius absolueretur. Tanta enim erat omnium cupiditas audiendæ doctrinæ eius, quòd uix infirmi domi retineri poterant, quin ad audiendum eum & ipsi concurrerent. Locis uerò, in quibus prædicauit, quandiu præsens fuit, tandiu & etiam per multa tempora postea à periurijs, à Dei sanctorumque blasphemijs, ab aleæ ludis, atque à multis alijs flagitijs cessatum est. Tanta erat omnium contritio, tanta religio, tanta in uestitu honestas & in uictu parcitas, ut à cunctis qui talia uidebant ac diligenter considerabāt, tempora priscorum apostolorum redisse æstimarentur. Fuerunt per ea tempore quampluri mi uiri, certè non indocti nec imprudentes, qui considerantes sancti Vincentij singulas animi corporisque uirtutes, & maximum fructum, quem sua illustri doctrina, exemplis & operibus adserebat, animaduertentes insuper, quàm laudabilis fuerit ordo uitæ eius, quantus fuerit ad eum populorum concursus, & quanta deuotio, & demum quàm uaria ac magna fuerint miracula, quibus claruit uita eius, dicere auderent quòd post Christi apostolos nemo fuit, qui eum nedum superauerit, sed nec etiam coæquauerit. Paupertatem euangelicam adeo efficaciter commēdabat, ut complures uiri nobiles ac opibus ditissimi eius suasionibus incitati, totam substantiam suam pauperibus distribuerent, & pauperem Christi Vincentium in paupertate sequerentur. Nec minus permoti sunt multi clerici, qui locupletissima beneficia relinquentes, aut arctiorem eligerent religionem, aut eum sequerentur, quocunque ire decreuisset. Fœminæ præterea clarissimarum familiarum, sanctis uerbis eius commotæ, sese arctis monasterijs intruserunt ad seruandam perpetuam pudicitiam. Tam autem uenerabilis omnibus reddebatur, quòd beatū se arbitrabatur, quicunque eum uel tangere, uel allo qui potuisset. Tanta quoque erat multitudo eorum, qui sacras manus eius certatim osculari conabantur, quòd in populosis ciuitatibus frequentissimè necessarium erat, ut quidam lignei cancelli fierent, inter quos ipse & socij eius consisterent, quibus prohiberetur, ad eum concurrentium accessus importunus.

Nota quantū eius concioni bus ab omnibus delatum fuit.

nus. Martinus prætereà & Ferdinandus Aragoniæ, & Iohannes Hispaniæ reges, consueuerunt ei sese obuiam offerre, quoties eorum urbes, ubi ipsi præsentes erant, beatus Vincentius ingrediebatur. Idem faciebant cuncti Galliarum ac Hispaniarum principes cum in urbes, quæ eorum ditioni suberant, adueniret.

Machoma rex Saracenus eũ ad se accersit

Machoma quoque rex Granatæ, quanuis infidelis esset, tamen audita fama mirabilium operum, quæ de B. Vincentio ferebatur, præsertim quòd multa Saracenorum Iudæorumque millia ad religionem conuertisset Christianam, missis literis & legatis, eum ut in suum regnum iret, obsecrauit, ut uidelicet eum uidere & prædicantem audire posset, fide publica promittens, ut in eius regno posset legẽ Christi libere prædicare, nihil eo obstante, ꝙ Maurorum seu Mahometis lege id prohibeatur. Et Vincentius quidem impetrata à summo pontifice eundi ad ipsum regem facultate lætus se eò contulit, ac coram illo ter prædicauit, cum incredibili tum regis, tum aliorum Saracenorum attentione. Cumque eius doctrina tanta uoluptate audiretur, ut iam magna populi multitudo, despecta Mahometis sacrilega secta, esset sacrum baptisma susceptura, nonnulli ex eorum satrapis id ægrè ferentes, regi comminati sunt regni amissionẽ, nisi Christianus prædicator à regno eius depelleretur. Ea re compulsus est Vincentius ad docendos Christianos populos reuerti. Subortis etiam frequenter quibusdam dubijs, de maxime arduis fidei catholicæ & Romanæ ecclesiæ negocijs, maximi Pontificis & Cardinalium senatus eius sententiam, tanquàm uiri & doctissimi & sanctissimi, non solum audire uoluerunt, sed etiam tanquam firmissimum tutissimumque portum tenuerunt. Et licet sæpius id factum sit, tamen ne nimis longam texamus historiam, unum solum hoc loco memorabimus.

Constantiensis Concilij patres quantũ ei tribuerint

Cum Constantiensi Concilio inter omnes illos doctissimos patres, qui in eo conuenerant, diu fuisset magna quædam quæstio agitata, nec unquàm tantæ rei ueritas inueniri possent, tandẽ constituerunt, ut ad beatum Vincentium mitteretur, qui de ea re eos faceret certiores. Itaque una omnium uoce missus est ad eum Iohannes, tunc Cardinalis sancti Angeli. Cuius fuerunt comites quatuor duo theologi & duo utriusque iuris consulti, omnium illius ætatis eruditissimi. Venienti igitur ad se Cardinali, & sui aduẽtus ei causam exponenti, Vincentius lachrymans, Vnde, inquit, mihi, ut tantus talisque uir ad me ueniat? Bene uestræ breues literæ Constantiam usque me uenire facile fecissent, etiam si in extremis partibus fuissem orbis. Illud uero uehementer admiror, quòd tanta uirorum doctissimorum copia quantam scimus ad Constantiæ concilium uenisse, nequiuerit ueritatem rei comperire, quam ego tam facilem tamque manifestam considero. Sed hanc ignorantiam non ob aliud euenisse puto, nisi ob superbiam nonnullorum ex eis, qui sunt in ipso Concilio qui omnia non propter Deum faciunt sed ut humanam gloriam consequantur. Hæc postquàm ab eo dicta sunt statim Cardinali & eis, qui eum comitati sunt, explanauit quæ illi uoluerunt. Nec solum spiritualia, sed & secularia & quædam maximarum rerum negocia eius fidei commissa sunt.

Extincto nanque Aragoniæ rege Martino, cũ nulli legitimi filij ei relicti essent, qui regno succederent subsecuta est magna disceptatio inter multas clarissimas familias, cuinam regni sceptrum iure deberetur. Cumque multo tempore res ipsa in controuersia fuisset, nec aliquis finis ostenderetur, qui eis disceptantibus pacem esset allaturus: tandem fuit omnium communis sententia, ut aliqui eligerentur, quorum tanta esset eruditio, tanta authoritas tanta fides, & tanta religio, ut in tanto negocio non immeritò æqui probatique iudices essent. Itaque delecti sunt nouem ex omnibus, qui in Gallijs & Hispanijs comperiri potuerunt. Quorum duo fuerunt, ipse Vincentius & Bonifacius germanus eius, cuius supra mentio facta est. Qui discussis singulis, quæ pro rei deliberatione discutienda uidebantur, ipsi rei finem imposuerunt, quale ius & ratio imponendum postulauerunt. Facto præterea fine Constantiensis Concilij, Martinus, qui in ipso Concilio creatus summus pontifex fuit, illicò misit Antonium Montanum ad eum, qui eo tempore summus omnium theologus habebatur. Qui & literas ad eum detulit, quibus Pontifex ei confirmauit omnem illam absoluendi, ligandi, docendiq; potestatẽ, quã ei anteà Benedictus contulerat, eum tanquam Christi apostolum mittens, qui nomine Iesu Christi doctrinam euangelicam populis prædicaret.

Antonius Montanus, sũmus theologus.

*Violentes insuper. Arogoniæ regina, Iohãnis regis uxor, quadã fœminea cupiditate permota affectabat ingredi uiri Dei cellulam, ut uidelicet uidere posset, qualis erat locus, in quo orabat: qualis lectulus ubi quiescebat. Cumque hoc à beato uiro impetrare non posset, (nefas nanque ei uidebatur, ut fœminæ seruorum Dei cellas ingrederentur) illa indignans, cellulæ ostium uiolenter aperiri iussit. Moxque ingrediens, loca, quæ uidere cupiebat, uidit quidem, sed uirum Dei, qui intus erat, nec ipsa nec illi, qui eam comitabantur uidere potuerunt. Illa igitur à fratribus, quos in cella reperit, sciscitatur, ubinam beatus Vincentius esset. Respondent illi quòd eum ante oculos haberet, ac dicunt se plurimum admirari, quod eum non uideret, cùm ipse in loco patulo esset, undè ab omnibus uideri posset. Postquàm hæc reginæ dixerunt, ad uirum Dei Vincentium conuersi. Quid causæ est, inquiunt pater optime, quòd reginæ ad te uenienti non assurgis, nec eã alloqueris? At ille, Nescitis, inquit, filij mei, nũquam fuisse à nobis permissum, ut fœminæ in cellas nostras introducerentur? Et quamuis hæc regina sit, tamen eam ingredi non permisi, nè fiam personarum acceptor. Et quoniam uiolentiam hanc fecit, ut me inuito ingredi ausa sit, ideò quandiù hoc in loco cõmorabitur, diuino miraculo fiet, ꝙ eius oculi tenebuntur, ut quamuis coram habeat me, nunquàm tamen uidere possit. Hæc audiens regina, statim egreditur: Vincentius autem secutus est eam. Quem illa uidens, ante eum mirum in modum humiliata est, ac pro commisso ueniam petijt. Cui dixit beatus Vincentius: Nisi per muliebrem ignorantiam peccauisses certè non impunè tantam uiolentiam mihi fecisses. Vltor enim est Deus iniuriarum, quæ seruis eius inferuntur. A modo igitur caue, ne quid eiusmodi committas in seruos Dei. Post multos uerò inter se sermones, regina discessit.

Regina Aragoniæ per uim ingressa in Cellã uiri Dei, eũ uidere non potest.

Alia quoquè uice eadem regina, uolens explorare, an uita ipsius Vincentij talis in occulto esset, qualis coram hominibus uidebatur: quadam nocte, magna uirorum fœminarumque nobilium comitante caterua, in conuentum fratrum Barcinonæ introducta, tandem uenit in locum, ex quo per quasdam rimas eum uidere poterat. Itaque intuens, uidit uirum Dei flexis genibus orantem, & circa eum maximam quandam esse claritatem, ex qua magna radiorum multitudo profluens, circunquaque diffundebatur. Illa diligentiùs intuetur, circunspiciens an in ipsa cellula aliquæ ceteræ faces essent, unde tantus splendor procederet: ac tandẽ perpendens eum non humano opere, sed cælesti miraculo fieri, ad comitantes conuersa, Abeamus, inquit, obsecro: non enim est de hoc diuino uiro ulterius experimentum

Eadẽ regina quid circa Dei uirum uiderit.

rimentum cupleudum. Longe enim plura ac clariora sunt eius opera, quàm ea, quæ extrà uidentur, uel fama referuntur. Eis igitur ostendit id, quod ipsa uiderat, ac inde ilicò discesserunt.

Quas ob res regina extunc tanta ueueratione eum prosecuta est, quòd quoties eum uidebat, quasi prona adorabat, non minus quàm si aliquem angelum cælestem per terras gradientem uidisset. Solebat quoque narrare uir quidam, nomine Leonardus Gayanus, qui eum multo tempore cum alijs secutus fuerat, quòd quadam nocte nonnulli inspicienres per rimas quasdam ostij cellulæ, in qua quiescebat, uiderunt cellam ipsam mirabili claritate resplendentem, & in medio uirum Dei à terra penitus eleuatum, oculos ad cælum ac manus iunctas tenentem, & deuotione uehementissima orantem.

De conuersione hominum Putavallis. Cap. 10.

Vallis putaba bitatores bar bari.

IN ea Galliæ regione, quam nostri temporis uulgus Delphinatum uocat, est inter duos montes uallis quædam, quam sub illud tempus, quo beatus Vincentius clarebat, habitabat gens quædam ferè barbara, quæ erat tot malorum labe infecta, quòd quicunque ex eis non uacasset lasciuiæ, aut non uixisset ex rapto, uel non fuisset humani sanguinis effusione delectatus, aut non fuisset magicarum artium usus præstigijs, eis nequaquam cohabitare posset. Propter quæ & plura alia gentis illius obscœna facinora, Gallorum lingua locus iste Vallis Puta dicebatur, quod latino sermone diceretur ual lis fœtida. Fuerunt autem multi pontifices Romani, qui ad eos frequenter prædicatores & hæreticæ prauitatis inquisitores miserunt, ut uel salutaribus doctrinis, uel pœnarum formidine à suis obscenitatibus reuocarentur: sed hæc nihil profuerunt. Nam ferocissima gens illa eos, qui mittebantur, ferro irruens uel eijciebat, uel trucidabat: ex quo ad eos ire omnes prædicatores formidabant. Hæc audiens fortis Christi miles, non quidem terrenis, sed cælestibus armis munitus, in uallem ipsam proficiscitur. Duxit uerò secum illam religiosam cateruam, quæ eum sequebatur agens pœnitentiam, modo quo suprà diximus: ut uidelicet eorum exemplo gens illa facilius ad contritionem prouocaretur. Itaque ubi incolæ uallis tantum uirum, cuius celeberrimam famam frequenter audierant, ad se uenisse uiderunt, ad eius doctrinam audiendam certatim concurrerunt.

Post paucos autem dies, omni ferocitate deposita, fuit gens illa ab omni errore reuocata, & ad ueræ religionis cultum sic redacta, ut non solum à sceleribus desisterent, sed etiam, quamdiù apud eos Beatus Vincentius ac per multa tempora post, ueræ conuersionis signa multiplicibus indicijs demonstrarent. Quamobrem fuit à uiro Dei constitutum, ut non amplius Vallis Puta, sed mutato nomine Vallis Pura uocaretur. Quæ nominis appellatio usque ad hæc nostra tempora perseuerat.

Redeūt ad sani tatem.

Quomodo B. Dominicus eidem apparens, dedit testimonium uirtutum eius, præcipuè uirginitatis. Cap. 11.

VLtimo huius libri loco illud unum dicendum est, quod est tam uirginitatis, quàm multarum aliarum uirtutum eius testimonium mirabile, ac manifestum indicium, quòd non solum à seculi huius hominibus, sed etiam à cœlestibus ciuibus uenerabatur. Quadam enim uice dormienti beato Vincentio media nocte adfuit beatus Dominicus, ex cuius corpore tanta lux emittebatur, quòd totus locus mira claritate resplenduit. Ex quo expergefactus B. Vincentius, ac uidens uirū in fratrū Prædicatorū habitu, Quis, inquit, es tu qui hac hora hnc te cōtulisti? Respondit ille: Ego sum Dominicus pater tuus, ad te à Christo Iesu missus, ut à me multa docearis, quæ te cognoscere omninò oportet, ut Dei legationem, ad quā electus es, feruentius exequaris. Da mihi igitur locum, & simul in hoc tuo lectulo quiescamus. Moxque ad eum ait Vincentius: Et unde mihi ò pater sanctissime tantum honoris aduenit, ut tantus uir, cælestis ciuis, ad me ueniret, & mecum, qui mortalis sum, uelit in uilissimo lecto meo quiescere? Nunquàm id permittam: pedum uerò tuorum uestigia humi prostratus adorabo. Quod ubi Vincentius facere uoluit, Dominicus prohibuit, & ait Age Vincenti, per inceptam uirtutum semitam constanti animo gradiaris. Scito enim apud Deum magna esse merita tua. Et ut iucundius uitam agere posis, uolo te scire, quòd multa sunt, quæ te mihi similem efficiunt, propter quæ non immeritò dignus es, ut mecum uno in loco quiescas. Primum se eiusdem religionis uinculo ad strictus, quo & ipse fui, quando mortalis eram & uestra uita fruebar. Deinde es Euangelicæ doctrinæ prædicator & doctor, à Christo, sicut & ego, missus ad euangelizandum. Es prætereà uirginitatis uirtute insignis, qua me quoque constat præstantissimè claruisse. Postremò sunt in te aliæ mul tæ magnæque uirtutes, in quibus tu optimus filius me patrem feliciter imitaris. In illo tamen tibi sum anteponendus, quòd fui dux ordinis Prædicatorum. Tu igitur stude, ut quæ cœpisti, diligenter persequaris, ut tandem peracto mortalis uitæ cursu, mecum inter cælestium ciuium ordines colloceris. Post hæc dicta beatus Vincentius ei gratias egit, eumque obsecrauit, ut pro eo Dominum continuè precaretur, quo ei largiretur benè uiuendi perseuerantiam. Itaque colloquentes, multam noctis par tem deduxerunt. Socij autem eius, qui in loco contiguo ei, ubi hæc agebantur, dormiebant, talium uerborum sono excitati sunt, audientesque huiuscemodi colloquiorum uicissitudinem, per rimas quasdam tabularum, quæ ipsos superabant, inspicientes, uiderunt beatum Vincentium & secum quendam alium fratrem, qui uidebatur multùm uenerabilis, cum eo multa loquentem, ex cuius facie lux illa emanabat, qua luce locus multum replebatur. Qui conticuerunt quidem, sed rem gestam considerantes menti condiderunt. Et quamprimum illuxit, Vincentium adierunt, eumque per Iesum Christum & omnes sanctos eius obtestantur, ut eis manifesta faciat singula illa, quorum partem proxima nocte uiderant & audierant. Ille, quanuis primò plurimum restiterit, postquàm tamen sede adeò strictè obtesta tum uidit, eis omnem rem ilicò ex ordine manifesta uit, orans nè cui reuelarent.

S. Dominicus ei appa ret.

In quibus Do minico similis fit.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO AVTHORIS.



Er ea, quæ secundo libro narrata sunt, pater religiosissime, perspicuè uideri potuit, quàm mirabilis fuerit ordo uitæ nostri Vincētij, quàm magna ignitorum eloquiorum eius efficacia, quanta in castigando proprio corpore seueritas quanta cibi & potus parcitas, ac tandem quanta ueneratione oon modò nostri seculi homines, sed & cælestes ciues eum prosecuti sint. Et nè tanti talisq; uiri conuersatio uideatur minus claruisse miraculis, statui in hoc tertio mei operis nolumioe scribere miracula illa speciosissima, quibus claruit in uita, & quæ apud maximum Romanæ ecclesiæ Pontificem qui eum cæteris sanctis cōoumerauit, fuerunt clarissimis testimonijs cō probata. Verùm cùm ipsorū numerus fuerit supra octingēta & sexaginta, habitis ex illis solùm quatuor processibus, qui confecti sunt Auinione, Tolosæ, Venetijs & Neapoli, nè tanti operis longitudo fastidio sit eis, qui legerint, ex multis paucissima recensebo, ea uidelicet, quæ posteritati sint maximam admirationem allatura. *Nota multitudinē miraculorum.* Non possum tamē oon uehementer dolere, cùm mecū ipse considero, ꝙ cum ferè uniuersæ uitæ suæ cursum in Hispanijs peregerit, mirabilia tamen opera, quæ ibidem fecit, omissa sunt, nec fuerunt inuestigata aut literis mandata, ut meritò fieri debuisset. Ex quo factum est, quòd multa à me scribi nequiuerunt, quibus uita eius profectò longè maiori admiratione digna haberetur. Verum quicquid omissum est, non certè tua aut negligentia aut culpa id factum dixerim. Tu.n. singula, quæ ad rem spectabant, diligentissimè prouidisti. Quem igitur inculabo? Quantum quidem sciam, neminem: illud tamē mihi notissimum est, ꝙ tanta fuit diligentia tua, & tā clara & mirifica ea fuerūt quæ io quatuor illis processibus de ipsius B. Vincentij conuersatione, ac uita comperta sunt, ut in Calixto maximo Pōtifice nulla fuerit mora, quo minus post duos menses, quàm fuerat ad summū sacerdotium adscitus, Catalogo Sāctorum eum adscripserit. Quòd si processus illi, qui ex Nicolai V. qui ante Calixtum Christianæ ecclesiæ præfuit, omniumq; Cardinalium consulto Barcinonæ, Valentię, & in pluribus alijs utriusq; Hispaniæ, Galliæ & Italiæ locis confecti sunt, opportuoo tempore ad Romanam curiam delati fuissent, existimo ego, ꝙ tanta fuisset operum ac miraculorum eius copia, ut uix triginta dies suffecissent pro narratione, & ferè infiniti operis laborem, pro sui descriptione non immeritò postulassent. Igitur ut meæ narrationis priocipiū faciam, ea primo loco dicere decreui, quæ damonstrabuot eum mirabiliter prophetiæ spiritu claruisse.

F. LAVRENTIVS SVRIVS PIO & Aequo Lectori.

EX tertij huius libri præfatione animaduerti potest, authorē, uitādæ nimiæ prolixitatis causa, ex innumeris prope B. Vicētij miraculis tātū paucissima, ut ipse ait, descripsisse, quæ tñ sūt amplius quadraginta & septē, nisi ꝙ ea, quæ sanctus uir propheticè prædixit, ille inter miracula numerat, paulo largius miraculi uocabulo usus cū alioqui Apostolus donum prophetiæ distinguat ab operatione uirtutum, id est, signorum & miraculorū, ut docti uiri interpretantur. *1. Cor. 12.* Itaq; nè opus hoc nostrum in immensum excrescat, maximè quando author plerunque multis agit uerbis, ubi pauca sufficerent, crebrò etiam parùm commoda in describendis miraculis oratione utitur, coacti sumus, quæ ab illo fusius cōmemorantur, & cōprehensius & paulò Latioius referre: qua tamen in re dedimus operā, ut etsi possint multa ex eius uerbis desiderari parū tamē aut potius nihil rerum memorabilium prætermissum esse uideatur: demptis aliquot miraculis, quæ breuitatis studio omisimus.

CVm aliquando apud Valentiam Hispaniæ urbem, B. Vincentius concionaretur, & à concione permulti ad eum accurrerent, ut ipsis benè precaretur, inter alios adfuit etiam Alphonsus quidā præter alias, quibus præditus erat, uirtutes, etiā Iuris sanè quàm peritus. Eū intuitus S. Vincētius, Gratulor, inquit, tibi, optime fili. Noueris fore, ut & patriæ & familiæ tuæ maximo sis ornamento. Summam enim inter mortales dignitatem obtinebis, meq; uita functum maximo honore afficies, & præcipua ueneratione prosequeris. Tantum uide, ut in uirtutum studio perseueres. *Prædicit Alphonso, eum futurum Ro. Pō.* Calixtus hęc uiri Dei uerba mandat memoriæ, dat operam ut in dies seipso melior euadat. Post aliquot annos creatur Valentinus episcopus, indè Cardinalis, postremò iam grandæuus, præter omnē mortalium expectationem, fit Pontifex Romanus. Tum uerò non immemor, quæ ante annos quinquaginta ipsi prædixisset B. Vincentius, tertio Pontificatus sui mense eum sanctorum catalogo adscripsit.

Propter raram eruditionem, cùm adhuc esset admodum iuuenis, ex decreto Patrum sui instituti missus est Barcinonem philosophiæ magister: qui* quidā est honoris titulus, quo ornari solent iuuenes Ordinis S. Dominici. **quidē* Vbi Barcinonem uenit, non modò philosophiam prælegit in schola, sed etiam conciones habuit ad populum. nanq; ab ipsa adolescētia mirificè instructus fuit ad concionandum. Erat tum fames ingens ijs in locis & magna annonæ caritas. Ea causa indictæ sunt publicæ preces, factæque solennes processiones, à clero, & à populo uniuerso. Intereà quodam die Dominico sermonem habuit Vincentius; aderant autem supra triginta hominum millia. *Prædicit naues ad futuras, præter omnē spem.* Ibi tum ille diuinitus permotus. Volo, inquit, ò Barcinonenses gratos uos esse Deo pro beneficio uobis ab ipso collato. Hodiè enim ante solis occubitum duæ magnæ naues tritico onustæ, in portum urbis uestræ appellentur. Ijs uerbis multi è populo lætabantur, sed uiri grauiores, cùm eis necdùm esset sancti uiri perspecta uirtus, parùm eis tribuebant: nec deerant certæ rationes, quæ non admitterent, ut eis sermonibus fides heberetur. Itaq́, plus indè scandali & offensionis, quā lætitiæ extitit in populo. Et Prior quoque illius & fratres eum temeritatis arguebant: quibus ille placidissimè respondebat ità fore, quemadmodum dixisset. Et certè uera eum dixisse rei docuit euentus, nauibus ante solis occasum ad urbem feliciter appulsis.

Perpiniani uir sanctus ardentissima laborabat febri, ita ut uita eius à multis pro deplorata haberetur. Adducebantur à fratribus medici, quibus ille ait. *Alia eius prophetia.* Non ego uestris opus habeo pharmacis: neque enim aut hoc tempore, aut hoc in loco, aut ex hac ægritudine decessurus sum è uita. Longa mihi adhuc supersunt uitæ emerienda spatia. Post dies quatuor incolumem me uidebitis. Abscedunt medici, & die quinto Vincentius sanus apparet.

Frater quidam Augustinianus, idemq́ue Prior cœnobij cuiusdam in Catalooia, multa nefanda cum alijs quibusdam maledicis obtrectatoribus in sanctum

ctum uirum eiusque doctrinam iactauerat. Cernés autem eius mansuetudinem & in perferendis iniurijs constantiam, uitæ quoque sanctitatem, se falso eum criminatum doluit, captansque opportunitatem, eum adijt, ueniam petiit, se unum ex illis esse confessus est uiris sceleratis, qui contra ipsum eiusque sanctam doctrinam conspirassent. Sed de tua humilitate & mansuetudine certo mihi, inquit, id polliceor, licet multa in te impiè commiserim, non me repulsam apud te passurum. Cui sic uir sanctus respõdit: Ego iampridem tibi socijsq; tuis ignoui, sed multo etiam magis tibi pepercit Deus, qui hac tibi adspirauit mentem, ut hodie ad me uenires. Festina igitur & consule animæ tuæ, certus te breui moriturũ. Quamprimum adito sacerdotem, eique peccata omnia, quorum potes meminisse, confitearis. Ille ualde perteritus fecit ut iussus erat, deinde accepta benedictione & pacis osculo, à uiro Dei recessit. Necdũ peruenerat ad locum, quo ire constituerat, & ecce subitò corruens, expirauit, non sine maximo sociorum eius terrore & admiratione. Porrò S. Vincentius eodem momento ait ad illos qui ipsum comitabantur: Oremus pro anima fratris illius, quem paulò ante hortatus sum, ut sua peccata confiteretur. iã enim mortuus est. Itaque eodẽ in loco eius exequiæ sunt celebratæ: quibus peractis, nũcius adsuit, repentinum eius obitum indicans.

Subitaneã mortẽ suo obtrectatori prædicit.

Gilabertus monachus & præfectus cœnobij S. Mariæ de Podio, quod est Valentiæ, abdicata cœnobij sui cura, constituerat cum cæteris sequi uirũ Dei. Eius animi pietatem animaduertens uir sanctus, libenter eum recepit. Paucissimis inde elapsis diebus illi ad se accito ait: Hortor fili, ut protinus corã me confitearis, ac deinde ad tuum reuertaris monasterium. Illic enim tibi sepulcri locus erit. Porrò dum iter facis, nunquã cesses à laudibus Dei, & si quid unquã ueræ contritionis habuisti, id iam in te excitare coneris. Ad fores monasterij fratres omnes te cupidissimè præstolantur. Ille tametsi non satis uiri sancti dicta assequeretur, tamen fecit libens omnia, factaque confessione & percepta sancti uiri benedictione, ad suum properauit cœnobium. Mox uerò ut eius limen attigit, spiritum exhalauit, eodemque momento illi quoque iussit B. Vincentius exequias fieri.

Itẽ cuidã ex comitibus suis.

Alexandria Longobardiæ ciuitas est. Ibi concionante B. Vincentio, adfuit etiam Bernardinus ille, nunc toto orbe nominatissimus, professione Franciscanus. Id quidem temporis, licet multis esset ornatus uirtutibus, tamen etiamnum iuuenis erat, & necdum apud Italos nomen eius celebre habebatur. Porrò B. Vincentius iam toto orbe celebrabatur. Vbi aũt concionem eius Bernardinus audiuit, admirans doctrinam, eloquentiam & feruorem sancti uiri, ad illũ se contulit, cupiens in illius se amicitiam insinuare, ut posset eius & uerbis & exemplis institui. Eius aũt egregiam indolem facilè animaduertens B. Vincentius, humanissimè acceptum apud se illum cibum sumere uoluit. Post multos ultrò citroque collatos sermones, accepta benedictione Bernardinus abijt. Postridiè mane concionante B. Vincentio, adest rursus Bernardinus. Ibi cum palam edixit B. Vincentius: Noueritis charissimi inter uos adstare fratrem quendã Franciscanum, qui paucis abhinc annis erit insigni tota Italia, atque ex eius tum uita, tum doctrina fructus uberrimi existent, & licet ego illũ ætate antecedam, at tamẽ in Romana Ecclesia ille me honore anteibit. Et nos quidem decet hoc nomine gratos esse Deo ego uerò relicta illi Italia, me ad Gallias & Hispanias recipiã. His dictis, eò redijt, unde parumper digressus erat. Post annos decem, Bernardini nomen Italiam omnem compleuit, & quamuis triginta annis ante illum ex uita decessisset B. Vincentius, sex annis ante Vincentium Bernardinus in Sanctos relatus est.

B. Bernardini sanctitatẽ & famã prædicit.

Apud Cæsaraugustam, nobilem Aragoniæ urbẽ dum uir sanctus in agro concionem haberet, sermonem interrupit & in multas lachrymas prorupit. Deinde tersit oculos cælumque suspiciens, paulisper siluit. Mox ad populum, rei nouitate attonitum, conuersus hilari uultu: Non miremini, inquit, filij mei. Didici enim à Dño, hac hora Valentiæ è uita abijsse matrem meam, & ea causa lachrymabam, at nunc illi gratulor, postquã itidem cognoui eam piè ac religiosè hinc emigrasse, & uiuere cum Christo in cælis. Annotarunt eius uerba plerique omnes fuisseque uerissima paucis post diebus, cum literæ de matris eius obitu allatæ essent, compererunt.

Matris suæ obitũ discit diuinitus.

Eodẽ modo sororis quoque suæ mortem cum esset Toleti, diuina reuelatione cognouit. Fuit illa uirgo usque ad obitum suum, multisque annis reuerenter admodum quandam fratris sui Vincentij lineam tunicam apud se conseruarat, quã morti iam propinqua, suo corpusculo imponi uoluit, sicque iacens, inter alia crebro hæc uerba repetijt: Ora Deũ pro me charissime frater Vincenti. Tandem post horas duas hæc illius suprema uerba fuere: En frater meus Vincentius me deducit ad tribunal Iesu Christi, quibus dictis, mox animam reddidit. Hæc autem omnia B. Vincentio inter sacrificandum reuelata fuere. Itaque peracto sacrificio ascendit, & suggestu omnibus palã indicauit. Post dies non paucos ex literis cognitum est, eadẽ hora migrasse, illã qua B. Vincẽtius dixerat.

Item sororis.

Biennij eius spatio, quo fuit in Britannijs quendã ex eius socijs uexauit febris. Petijt is benedici & cruce consignari à sancto uiro, ut posset eo morbo liberari. Et manus quidem suas illi B. Vincentius imposuit, sed mox eum intuens. Noueris, inquit fili frustra te expetere sanitatem, nanque post dies octo hora prima Dominicæ diei morieris. Consule igitur saluti animæ tuæ. Ille paruit uiro beato, & eadem hora, qua prædictum erat, uita functus est. Ad eius exequias multi conuenere sacerdotes, à quibus uir sanctus petijt, ut singuli pro illius anima ter Missas celebrarent, dicens reuelatione Diuina se didicisse, triduo illum Purgatorij pœnas luiturum. Offeruntur ab illis Missarum sacrificia, & à Vincentio gratiæ eis aguntur, indicaturque Missarum & precum suffragijs animam à pœnis ereptam, ad cælos euolasse.

Prædicit socio obitũ.

Tolosæ uir Dei in tanta populi frequentia sermonem habuit, ut cum multis locus deesset, in muros plerique conscendere cogerentur. Inter eos iuuenis quidam in muro positus somno corripitur, & ab ipso muro sic pendet medius, ut nisi Deus ferat opem, de eius salute actum esse uideatur. Sensit id in spiritu uir Dei, (nam corporis oculis illam cernere non poterat) sermonemque interrumpens, Quidam, inquit, adolescens à tergo meo somno oppressus hæret muro, qui nisi excitetur, animo & corpore periturus est. Ijs auditis, mox accurrere quidam, & hominem conseruarunt.

Sensit per spiritũ periculũ adolescentis.

Apud Ilerdam sacerdos quidam sub externo habitu cultioribus utebatur indumentis & rebus, quibus homines lasciui delectari solent, sed ea tamen non sinebat ab alijs uideri, priuata delectatione contentus. Cõcionãte aũt ea in urbe uiro Dei, & inter alia uitia etiam seuerè castigante eorũ petulantiã, qui in corporis cultu essent immoderati & superflui, eius quẽ diximus, sacerdotis uitã oẽm & conuersationẽ, studiũ oẽ, quod in corporis cultũ conferret, singularũ

Occulta producit in lucem.

quoque

quoque uestiũ, quas sub exteriori habitu ferebat, formas & colores luculenter explicauit. ubi id sacerdos ille audiuit, obstupuit, cogitansque secum non nisi Diuina reuelatione ea illum scire potuisse, valde cõpunctus, omnem uitæ & uestium lasciuiam propudiauit, sanctumque uirum mensibus uigintiduobus per multa Hispaniarum loca cupidè & religiosè comitatus est.

Valentiæ multi, relictis rebus tẽporarijs, uirũ Dei affectabantur. In ijs quidam, Caynam nomine, res suas pro aureis quadringentis distraxit, ueniensque ad B. Vincentium, ait se illum sequi uelle, cupereque aureos illos omnes non aliter, quàm ipse uellet, expẽdere. Hortante B. Vincentio, ut in Christi pauperes illos conferret, abijt ille, & ducentos quidem aureos elargitus est reliquos in usus necessarios reseruauit. Inde ad uirum Dei reuersus, Feci, inquit, pater, ut uoluisti. At ille Spiritu sancto reuelante, sciens eum mentiri: Non es, inquit, dignus meo conturbernio. Cũ enim aureos ducentos tibi retinueris, certum est te necdum spem oẽm in Deo constituisse, itaque me libero animo sequi non poteris. Ego uerò in meo cõtubernio illos habere uolo, qui fide & uirtutibus, nõ qui nummis & opibus abundent. Ille hæc audiens, coram multis humi prostratus, cum multis lachrymis & culpam suam fassus est & ueniam petijt, facileque impetrauit, cũ etiam reliquam pecuniam erogare constituisset.

Fraudẽ cuiusdã Deo reuelãte cognouit.

Apud Derthusense Cataloniæ oppidum quodam die pro facienda concione in suggestum ascendit, sed præter morem diù tacitus permansit. Expectabat populus admirabundus, ille uerò causam silentij eam esse dixit, quòd sustineret aduentum quorundam, quos ipsis sciret fore gratissimos, hortabanturque ut uenientibus locum præberent. Vix uerba finierat, & eccè tota Iudæorum Synagoga illuc accedens, ait se uelle Vincentium concionantem audire. Accipiuntur iucundissimè ab omnibus, & locus eis opportunus attribuitur. Porrò uir sanctus antequã sermonem inchoaret sciscitabatur ex illis, cuius hortatu eò aduenissent. Illi se respondent nullius suasione, sed tanquàm Diuino quodã instinctu permotos, simul omnes ad ipsum audiendũ accedere deliberasse. Orditur inde sermonem præco Dei, & tanta gratia prosequitur, ut magna Iudæorum pars in Christum crediderit.

Iudæos multos conuertit.

Barcinone mulier quædam infantulum in genitalibus ruptũ, ad B. Vincentiũ adduxit, orans, ut crucis ei signum imprimeret. Cui uir sanctus, Gaude, inquit, filia. Infantulus hic breui curabitur, & ubi adoleuerit, allegeretur in clerum eritque theologus præstantissimus. Ijs dictis, manũ imponit infanti, & is euestigiò sanatur. Deinde temporis successu euenerunt ea omnia, quæ uir sanctus prædixerat. Nomen uiri, si quis nosse uelit, est Iohannes Solerius, hodieque superest, & ob raram eruditionem apud Alphõsum Aragonum regem in multo precio est.

Iohannes Solerius.

In uilla, quam Morellam uocant, non multum distante à Valentia, uir fuit & genere & uirtutibus nobilis, habuitque uxorem iuuenem & quidem speciosissimã & multis uirtutibus ornatissimam, sed eadem ipsa per interualla quasi furore corripiebatur, non sine magno & suo & aliorum periculo, cum alioqui sibi reddita, singulari prudentia & mansuetudine polleret. Ad ædes eius, inuitante marito, uenit B. Vincẽtius, moxq; oblatæ ipsi mulieri benè precatus est, imposuitq; illi manum. Et quãdiù quidẽ illic moratus est nullã mulier furoris molestiam passa est, ita ut ab omnibus iam planè curata putaretur. Abeunte aũt marito cum familia ad concionem S. Vincentij, illa sola cũ alia familiari fœmina remansit, cibos necessarios præparatura. Sed cum illa fœmina alijs intẽdere, hanc rursus amentia corripuit, & eccè infantem suum in frusta secat, partemque coquit ad ignẽ, reliquã cœnæ reseruat. Absoluta concione, maritus domum lætus redit, ab occurrente coniuge perquirit, num sit apparatum prandium. Illa respondet parata esse omnia. Rursus sciscitante marito, an pisces com modè cocti sint, ait cum piscibus etiam egregias se coxisse carnes. Id uerò ille molestè ferens, obiurgauit eam, sciens B. Vincentium à carnibus abstinere. Tandem aduertit illam more solito furijs agitatam, proprium mactasse filium. Tum uerò ingens omnium existit luctus & clamor mariti inprimis, qui eam calamitatem ferebat acerbissimè. Res gesta ad beatum Vincentium perfertur, ille mox accurrit, extenta manu iubet omnes cessare à clamore & eiulatu, porrò infantis membra dissecta sibi offerri, quibus allatis, flectit genua, paucis obsecrat Deum, inde crucẽ exprimit in cadauer infantis, ita dicẽs: Iesus. Mariæ filius, mũdi salus & Dominus, qui huius infantis animam ex nihilo, fecis eam in hoc corpus restituat, ad laudem & gloriam nominis sui. Hæc ubi dixit, cunctis adspectantibus membra inter se coniungebatur, & infans reuixit. Ex tanto uerò tamque reuera stupendo miraculo, quanta illic omnium admiratio, quantum gaudium, quanta ad priorem erga sanctum uirum uenerationem accessio extiterit, facilè per se quiuis potest intelligere.

Immane faci nus.

Restituit infantẽ in frusta sectum.

Alius quoque illi infans mortuus oblatus est, cui post breuissimam precem manus imponens, mulieri eum offerenti dixit: Abi domum, & iugiter lauda Deũ. Infans hic dormit, sed priusquã domũ reuertaris, excitabatur. Credidit mulier, & abijt, cumque limen domus calcaret, infans se commouet, edit uagitus, matris fugit ubera ac post ea maturam usque peruenit ætatem.

Item alium.

Valentiæ sub sacra cõcione adducta fuit ad beatũ uirũ mulier ab ipso ortu muta. Ille paululũ intermissa cõcione suspiciens in cælum, moxque ad fœminã cõuersus, Quid uis, inquit, filia? Illa respondit. Panẽ uolo & loquẽdi facultatẽ. Tũ ille, Panẽ quidẽ, inquit, donec eris in uita, habebis, sed cũ ob multam animæ tuæ salutẽ linguæ officio careas, noli frustrã illud petere, quod nũquã sis impetratura. Si enim loqui potuisses, immodica mordacitate & corporis & animæ uitã perdidisses. Abi igitur, & mente Deum laudare ne cesses. Respondit illa: Faciam sancte pater, quod hortaris, statimque obmutuit, & post annos septem mortua est.

Muta loquitur.

Rursus obmutescit.

In quodam hospitio quindecim panibus supra duo hominum millia uir sanctus refecit, parumque uini, quodque iam penè coacuerat, in optimum uinum mutauit, ijsdem apponi iussit. Cernens autem hospes tam insigne miraculum, humi se abijcit, & cum magnis clamoribus omnibus qui aderat, remque ignorabant, quod gestum erat indicauit, nec potuit eum compelcere uir sanctus, quin omnes ad gratias Deo agendas hortaretur. Post cibum sumptum iussit B. Vincentius, ut hospiti iustum preciũ solueretur. at ille nihil prorsus recipere uoluit, sed solum rogans, ut domui suæ & cunctis in ea habitantibus benefactus bene precaretur. Factũ est ita cumq; luce proxima hospes cũ coniuge ad oppidum proficisci instituisset farinã uinũq; empturus, cistã farina, doliũq; uino suauissimo abũde plenũ cõpicit. Nimis prolixi futuri sumus, si singulatim annotare uelimus quoties uir beatus suis precibus id genus res auxerit, cum id fecerit sæpissimè. Vnũ hoc præterire nõ possumus, quod uinum, unde ad sex hominũ millia, qui uirũ sanctũ sequebantur,

xv panibus supra 2000 hominum pascit.

Sex millia hominũ bibunt uinũ, & nihil imminuitur, &c.

sequebantur, biberant, non solum nihil immunitum est, sed etiam in decem annos sernatum (licet tam multum inde distribueretur, ut uni anno uix posset sufficere) morbos curauit eorum omnium, qui inde biberent.

Puella quædam à sæuissimo dæmone obsessa, tametsi funibus esset uincta, uix ab octo uiris ad beatum Vincentium adduci potuit: in cuius conspectu ut uenir, clamores edidit sanè quàm horrendos, itaque se cōparauit, ut omnibus terrorem incuteret. Primò igitur præcepit dæmoni uir sanctus, ut eam non remitteret, nec puellā exagitaret. Mox ille obmutuit, & puella stetit immota, obliquis oculis intuens in uirū Dei. Deindè rursus in Christi nomine præcepit dæmoni, ut quandò & quam ob causam in puellam esset ingressus, ediceret. Tum ille fassus est, se anne septennium matrem puellæ incitare conatum, ut maritum occideret. Illam uerò, cū multos audiret strepitus in ædibus suis, quos dæmones excitarant, eurgē lasse, seque crucis signo muniisse, Christique & beatæ Mariæ uirginis nomina appellasse: Tum uerò nihil se potuisse contra illam, quandoquidem nomina illa plurimum dæmones formidarent: sed puellam, filiā eius, eò quòd cruce se minimè consignasset, se inuasisse, reliquis nihil potuisse nocere, quòd crucis essent signo armati. Iubente autem uiro sancto, ut puella illæsa, exiret: respondit dæmon: Multa antehac me conati sunt eijcere, sed frustrà. Tu uerò rectè dictus es Vincentius. & ecce à te uictus discedo. His dictis, cū horribili ululatu & teterrimo fœtore, exiit, puella humi prostrata & penè exanimis relicta, cui Vincentius iussit domum reductæ cibum porrigi, ac deindè acciri sacerdotem, cui sua peccata confiteretur. Factum est ut ille imperauit, & puella intantum deinceps uirtutibus aucta est, ut non multo post tempore inter matronas Valentinas omnium pudentissima & honestissima sit habita.

Puellā cruce se nō signantē occupat dæmō.

Liberauit etiam uir sanctus dæmonia cum quendam, qui multas illi iniurias multasque contumelias irrogarat, quem dæmon in concione innasit, ad quā ille eo animo accesserat, ut audiret aliquid, quod post set criminari. Licèt autem dæmon rogaret sanctū uirum, ut se nō expelleret à tam nefario hominem, donec esset ultus iniurias eius, tamen audiuit ab illo: Seruus sum Iesu Christi, qui etiam pro illis rogauit, qui cum cruci affixerunt. Eius igitur nomine tibi præcipio, ut ab hoc peccatore recedas. Ad quę uerba exiit dæmon cum uoce terribili, & sulphureo fœtore, porrò homo uisus est planè extinctus. Sed uir Dei negauit esse mortuum, uoluitque unum ex sacerdotibus illic hærere, donec ad se rediens, illi confessionē faceret. Id genus dæmoniacos supra sexaginta diuersis & locis & temporibus uir sanctus curauit.

Dæmō pellitur.

Sub quadā concione, quam uir beatus Murciæ habuit in Hispaniis, ipsa Dominica Palmarū, tres equi terribiles in populum, qui concioni intererat, toto impetu incurrerunt. Iam fugiebant homines, sed eos hortabatur sanctus Vincentius, ut cruce se signarent, ità fore inquiens, ut facilè illi in fugam uerterentur. Cumque hoc illi fecissent, uir sanctus in Christi nomine præcepit dæmonibus, qui in forma equorum uisebantur, ut nullo læso ab urbe abscederent. Abierunt illi, & uir Dei sic ad populum locutus est: Constanti animo estote charissimi, nec uos à dæmonibus sinatis in fraudem impelli. Dæmones quidem illi, quos modò sub equorum horrida specie uidistis, diù hanc urbem occuparunt, ut nunc multa me cernentes à uobis uitiā profligasse, multūque bonæ frugis apud uos excitisse, conati sunt quibusdā ex uobis perniciē adferre, sed Christo propitio illorum conatus irriti fuere: nec tamē sine aliquo maleficio abierunt. Est enim inter uos fœmina quædam, quæ filiam suam uirginem, non ausa huc secum adducere, domi reliquit, sed ea si nunc domum redibet, cerneret rem nefariam. His dictis, sermonem prosequutus est. Porrò mulier, auditis eius uerbis, domum se contulit, & cum filia in lecto adolescentem cubantē offendit. tet autem indignitate commota, festina abiit ad uirum Dei, & coram omni multitudine quid ipsi accidisset, mœsta enarrauit. Id genus flagitia non semel ille sanctus uir per spiritum cognouit.

Stuprū puella palàm educit, Deo reuelāte.

Haud procul Valentia pagus est sancti Matthæi. In eo paucis diebus commorante sancto Vincentio, dæmon accessit sub habitu, & forma admodum uenerabilis eremitæ, ultroque se obtulit ad affectandum beatum Vincentium cum aliis. Eum uerò tota illa religiola caterua humanissime recepit, cumque mira uersutia iam omnium sibi beneuolentiam cōciliasset, sensim sparsit uirulentos quosdā sermones, qui non modò beati Vincentij doctrinam, sed etiam catholicam fidem læderent. Itaque catenis uinctus, in tetrum carcerem conijcitur, ultimo supplicio tāquam hæreticus afficiendus, nisi caneret palinodiā. Sequenti die mittuntur qui explorent, num mutarit sententiam, & nemo inuenitur. Referuntur hæc ad S. Vincentium, & ille subridens, ait: Nihil uos isthæc res habeat solicitos, non enim homo, sed satan fuit, qui fructum, quem multi uestrum ex mea doctrina perceperē, corrumpere uoluit.

Diabolus se simulat eremitam.

In quodā Cataloniæ pago ipsis feriis Apostolorū Petri & Pauli, sermonem habiturus erat uir Dei. Eccè autē Missę sacrificio peracto, priusquàm sacras uestes exueret, iam immanis & horrenda subitò tempestas orta est, ut cælum ipsum ruinam minari uideretur, & oēs se periuros formidarent. At uir sanctus ad populum conuersus, eum iubet ipē suam collocare in Domino Iesu; moxque contra illā tempestatem sparsit aquā sacratā, ac deindè crucis expressit signū. Illicò tēpestas dissiparur, & mera redit aeris serenitas. Tum ille pulpitum ascendens, ità locutus est: Nisi pro uobis hodie Dñm deprecati fuissent sancti Apostoli, rāta hic locis, charissimi, extitisset tēpestas, quòd nec in arboribus fructus, nec in agris ulla germina uel quicqj uiuens remansissent. Nec tū ueltis nimium esse securi, nam intra annum similem estis experturi tempestatem, sed crebris apud Deū precibus agite, ut pro sua immensa clementia & uobis & rebus uestris parcat. Hæc cùm dixisset, in beatissimorū Apostolorum laudibus absoluit concionem, & post dies paucos discessit. Iā fluxerant undecim mēses, & uenit horrida tēpestas, quā ille prædixerat futurā. Eodē uerò modo non semel, sed sæpissimè, cū diuersis in locis cōcionaretur, orras tempestates crucis signo compescuit.

Tēpestatem arcet aqua sacrata & crucis signo.

In Galliæ oppido Carcasona & locis adiacentibus, à mense Iunio usq; in Ianuariū tanta fuit siccitas, ut nullæ fruges eo anno sperarentur. Id temporis B. Vincentius Tolosæ erat. Eum igitur afflicti ciues adeūt, orant ut sicut cæteris populis, ità ipsis quoque suas cōciones impartire dignetur. Venit ad illos sanctus pater, & quinto die ab ingressu in oppidū, facta concione, iussit ut uniuersus populus genua flecteret, & oēs misericordē Dñm pro pluuia precarētur. Ipse pariter in genua se submisit orās. Deindè surgens crucē expressit in aere, iussit oēs abire domum & Deo gratias agere, ipsorū preces admisisset. Vix uerba explicuerat, & eccè densantur nubes, atque paulò post tam largi funduntur è nubibus imbres, quales eius loci homines se nunq uidisse meminerāt: nec prius cessatunt, donec sancti uiri precibus repressi sunt.

Pluuiā facilè impetrat.

Apud * Murciā ciuitatē Hispaniæ citerioris, quadā æstate locustę & bruchi innumerabiles intrà dies quatuordecim omnia, quę in agris erant, deuastarūt.

* *Nursiam.*

Locustas & bruchos perdit.

Per id tẽpus uenerat eò B.Vincentius. cũ ciues urbis dolentes adeunt, precũ eius suffragia implorant. Ille iubet confestim adferri aquam benedictã, deindè cũ clericis, qui eũ assectari solebant, hymnos canẽtibus ad singular urbis portas accessit, stansq; in illarũ medio, contra ea loca, in quibus dicta animantia grassari dicebantur, aquã sacratam adspersit, & ecce postridiè omnia extincta reperta sunt, & intrà paucos dies agri & uineæ adeo restitutæ sunt, ut illo anno nullæ fuerit penuria subsecuta.

Tanta fuit B. Vincentij & uitæ & doctrinæ authoritas, ut ea ętate qua claruit, in toto orbe terrarũ ipse propemodũ solus & uera dicere, & sanctè uiuere putaretur, nec tñ defuere etiã multi, qui eius & uitã & doctrinam criminari nõ dubitarent, sed id mirũ uideri non debet, qñ ità ab ipso mundi exordio cõparatũ esse uidemus, ut quæ bona & pręclara sunt, alienę inuidentiæ obnoxia sint. Interim tñ homines improbi machinas obtrectationũ suarum sancto uiro frustrà adhibuere, quẽadmodum patebit ex iis, quæ iam dicturi sumus. Apud Perpinianũ homines quidã impiissimi atq; flagitiis omnibus cooperti, permultos Iudæos incitarunt, ut in magna populi frequentia, Vincentio quippiã contra Iudæos prò cõcione dicẽte, ipsi sermonẽ eius interrumperent, affirmarentque eũ scripturæ uerba deprauare, & ad peruersos sensus detorquere. Sperabant illi, hac ratione beatũ uirum pudefactũ, & eius famã obscuratum iri. Itaq; cũ iussu Ferdinandi regis decretũ esset, ut Iudæi oẽs, qui Perpiniani degerent, Dominica die B.Vincentij cõcioni interessent, (cui sanè interfuere etiã Benedictus Pontifex, cuius est lib. 2. mentio habita, & Sigismundus Imperator, & Ferdinandus rex, & pleriq; ecclesiarũ prælati & principes, qui Ecclesiæ ad concordiam redigendæ studio per id tẽpus Perpiniani cõuenerant, atq; etiã populus uniuersus) sub ipsa hac cõcione in tanta hominũ frequentia Iudæi surrexere in mediũ, & quemadmodũ persuasi erant, B.Vincentiũ carperẽ non dubitarunt. At ille nihil perturbatus: Silete, inquit, non.n. patitur mos populi Christiani, ut dũ cõcio habetur, uerbi Dei fiat interpellatio. Sed hora uespertina oẽs ad me ueniatis, & uidebimus où prauã ego scripturarũ sententiã depromã. Fecerunt illi, qđ dixerat, horaque statuta eũ accedũt, tamq; perspicuè & luculenter ab eo discunt eorũ omnium, quæ pro concione docuerat, ueritatẽ, ut se planè uictos faterentur, idque postero die corã Põtifice, Imperatore, rege, cęterisq; principibus & populo uniuerso palàm testarentur, seque de uiro Dei mentitos assererent. Porrò illi, qui Iudæis harũ rerũ authores fuerant, intrà paucos dies malè perierunt. Quidã etiã alterius instituti monachus Tolosæ degens, malè in B.Vincẽtium animatus, in publica cõcione confutare ea uoluit, quæ superioribus diebus ille palàm docuerat. Sed uixdũ iniquæ obtrectationis uerba expleuerat, cũ eccè subitò corruit, totusq; obmutuit, donec resipiscẽs, mẽte a Deo ueniã petiit, & à beato quoq; Vincentio se ueniã petiturũ & quæ contra illũ dixisset, retractaturũ promisit. Eo uoto nũcupato, rediit sanitas & lingua laxata est: mox ad S. Vincentium se conferens, ueniã & petiit, & sine ulla mora impetrauit.

Iudæos egregiè confutat.

Hactenus quæ Author lib. 3. fusius cõscripsit, nos cõtractius aliquãto retulimus: omissis qbusdã miraculis, nõ q lectu digna nõ sint, sed nè nimia prolixitate opus nostrũ in nimiã uastitatẽ excresceret: Iam uerò quartũ librũ subiungemus de felici eius obitu & miraculis, qbus tã uiuus q̃ defunctus in Britãnia minori claruit: simul ẽt explicabimus, quẽadmodũ in sanctos B. Vincẽtius relatus sit, sed hęc quoq; partim Authoris, partim nostro stylo cõscribemus in gratiam Lectoris & studio breuitatis.

LIBER QVARTVS.

PRAEFATIVNCVLA AUTHORIS ad ordinis Magistrum.



Voniã duce Christo tam amplũ cãpum nõ sine labora percurri, ut gesta nostri Vincentij, licet nõ omnia, tñ ex omnibus multa cõscripserim, pr̃ humanissime: nũc nihil mihi reliquũ est, nisi ut uitæ quoq; ipsius felicẽ finẽ descri bam: protinus & multorũ etiam miraculorũ, qbus & in uita & post mortẽ in Britannia claruit, narratione hunc quartũ librũ non sine rationabili consilio distinxi. Maximo.n. tædio affecissẽ eos, qui legerint, si in superiori libro & ea, quæ narrata sunt, & quæ deinceps memorabuntur, cõplecti uoluissem. Erit quoq; in hoc libro mei incepti operis finis, ut uidelicet unus idẽq; esset & narrationis meæ & uitę eius terminus, quo ex oĩa luce migrauit ad cęlũ, à Iesu Xp̃o gloria sẽpiterna & honore coronãdus.

Venit ĩ Britanniam Britonantẽ.

Itaq; post lustratas regiones illas, quas suprà expressimus, eã demũ Galliæ partẽ ingressus est, q̃ nr̃o æuo Britãnia dr̃, ibique toto biẽnio cõtinenter doctrinã salutis lõgẽ lateque diffudit: Quantũ uerò eo tẽpore fructũ fecerit, breuibus explicari nequaq̃ põt: licebit aũt eius rei uel ex uno hoc argumento cõiecturã capere. Si.n. loca propè innumera, in quibus paucos cõmoratus dies cõciones habuit, in quædã propemodũ tẽpla mutasse uisus est, omnibus indè uitiis eliminatis, & sanctis uirtutũ studiis & operibus introductis: quãto uberiores ille fructus attulit in Britãnia doctrina sua, ubi totũ moratus biẽniũ, cõtinẽter eius populos instituit? Agebat aũt tunc ætatis annũ septuagesimũ, corpusq; eius tũ ob senectutẽ, tũ ob labores & cibi potusq; parsimoniã uitæq; seueritatẽ adeò confectũ & extenuatũ erat, ut absq; adminiculo ægrè posset ambulare. Nec tñ quicquã de labore suo & solitis exercitiis remittebat senex uenerabilis, sed pro salute animarũ gnauiter sudabat. Vnũ hoc in eo singulare cernebatur, idq; à multis non alio q̃ miraculi loco habitũ ẽ, q cũ ante pulpitũ, undè erat cõcionaturus, conscensum adeò imbecillus esset, ut uix sese cõmouere aut loqui posse uideretur, posteaq̃ dicẽdi fecit initiũ, non minus ardenter, eruditè, distinctè ac luculenter sermonẽ prexuit, q̃ consuesset ætate florente. Nulli hominũ ordini uel statui, nulli ætati, nulli sexui negatus est fructus doctrinæ & sanctitatis eius. Neq;.n. duntaxat ætate prouectos, & sublimiũ rerũ atq; disciplinarũ capaces erudiebat, sed etiã pueros certis ad se horis euocatos instituebat, docẽs eos quẽadmodũ cruce se signarent, orõnẽ Dñicã & angelicã salutationẽ atque fidei symbolũ enunciarent, Deũ colerent, & amarent parentibus & proximis quibusq; honorẽ haberent, & debita officia persoluerent. In dandis consiliis, nec diuites pauperibus, nec ignobilibus nobiles anteponebat, sed erat charus oĩbus, utilis oĩbus, pius, benignus, amabilis, denique & uenerabilis omnibus. Maximè uerò orphanorũ, pupillorũ ac uiduarũ se p̃bebat defensorẽ, consultorẽ ac moderatorẽ: & ut multa in pauca cõferamus, oĩbus se & doctorẽ, & parẽtẽ exhibuit: nec solũ animos eorũ uerbo salutaris doctrinæ instruxit, sed etiã sanctis precibus suis ab corporibus morbos & ęgritudines depulit. Et si aũt p̃pè innumerabiles sanctarũ manuũ eius impositione integræ sanitatis beneficiũ sint adepti in Britannia, nos tamen ex plurimis non nisi pauca huc adscribemus.

Pueros ut instituerit.

Fœcunditatẽ ĩpetrat cõiugis Ducis Britãniæ.

Vxor Iohannis Britanniæ Ducis, Caroli Francorũ regis filia, multis annis permansit infœcunda. Et cũ uir sanctus benè precatus esset, & manu sua ad eius uentrem crucis signum expressisset, mox cõcepit, & multos peperit filios, atque in iis Petrũ multis uir-

tutibus

tutibus illustrem, qui etiamnum superest Dux clarissimus Britanniæ, quique ob summa erga B. Vincentium deuotionem & reuerentiam, multam operam impendit, ut in sanctorũ albo eius nomen describeretur. Multę præterea aliæ fœminæ eius manuum impositione fœcunditatem impetrarunt.

Sanat paralyticum

In Nanuetensi oppido uenienti ad ipsum homini paralytico, qui eo morbo decem & octo annis laborauerat, ut cum cæteris ab illo benedicti mereretur, ità locutus est: Argentum & aurum non est mihi, sed precor Dominum Iesum Christum, ut pro immensa benignitate sua, corporis, quam expetis, tibi largiatur sospitatem. Mox multa eius membra cruce consignat, & ille se sentit incolumem, surgensque magnificat Deũ, & uiro sancto gratias agit, domumque se recipiens, eam molestiam deinceps minimè perpessus est. Duobus verò expletis annis, quibus per uniuersam Britanniam minorem, quam alij Britanniam Britonantem uocant, ità uitæ uerbum disseminauit, ut eius sermonẽ Dominus confirmaret sequentibus signis. Venetiæ, quæ est huius Britanniæ urbs, positus, a fratribus, qui eum sequebãtur, admonitus est, ut in Hispanias reuerteretur, & iam ætate grauis, in patrio potius quàm peregrino solo moreretur. Verùm ille memor uerborum Christi, quæ Auinione decumbẽti dixerat, ut supra libro secundo annotatum est, nẽpe ut Occidentem euangelizando peragraret, eorũ consiliis nulla se ratione obsequi uelle respondit. Cũ enim hæc Britannia ad Oceanum in extremis Occidentibus finibus sita sit, existimabat eam esse regionem, in qua Christus eum prædixerat è corpore migraturum. Tandem uerò importunis illorum precibus flexus, decreuit abire Venetia, & in Hispanias proficisci. Cum sit enim Hispania quoquè in orbis terrarum finibus posita, poterat non absurdè accipi, de ea Christũ esse locutum. Itaque Venetiæ ciuibus primò generatim admonitis, ut doctrinæ suæ memores essent, suoque discessu incredibili mœrore affectis, media nocte iter ingressus est, sedens asino. Cũque se iam aliquot passuum millia confecisse arbitraretur, die illucescente ad ipsius urbis portas se cernit constitutũ. Tũ uerò ad socios conuersus, Redeamus, inquit, fratres mei in urbem. Nihil enim est huc sibi uult aliud, nisi sic uisum esse DEO, ut hac regione defungar. Ingreditur igitur oppidũ, & simulatq; res ciuibus innotuit, confestim cũ ingenti gaudio ei occurrerũt. Mulieres quoquè & pueri certatim iere obuiàm, ut eius manus oscularentur, dicentes: Benedictus, qui uenit in nomine Dñi. Tantus quoquè in ea urbe fuit campanarum strepitus, quantus esse solet, cum insignis aliqua solennitas celebratur. Postquàm autẽ ad suũ peruenit hospitiũ, ciues & eos, qui ipsum comitabantur, ità affatus est: Sic placet Deo, charissimi, ut reuertar ad uos, nõ quidẽ concionandi gratia, ut hactenus feci, sed ut apud uos claudã extremũ uitæ diem. Vos igitur singuli ad uestras abire ædes: Porrò clemens, & bonus Dominus digna uobis reddat præmia pro honore, quo me hodierna die affecistis. Hæc & pleraque alia locutus, multa ab illorũ oculis uim lachrymarum expressit. Altera luce acerrimis corripitur febribus, & acerbo per membra omnia dolore cruciatur, ità ut penè totus defecisse uideretur. Nec tamen his potuit retardari, quo minus sancti uiri officio fungeretur.

Abit Venetia, sed diuinitus retinetur.

Ecclesiasticis sacramentis sub mortem se munit.

Conuocauit igitur in primis fratres suos, & eis sui obitus diem indicauit: moxque accito sacerdote, cui confessionem facere solebat, illi confessus est, petitque sibi impendi plenam peccatorum omniũ remissionem, quemadmodũ Martinus Pontifex maximus illi anteà concesserat. Deindè alia Ecclesiæ salutifera sacramenta tanta cum religione & pietate percepit, ut sanctis uerbis, crebris lachrymis, hymnis & precibus omnes ita commoueret, ut nemo esset, qui non profusè lachrymaretur. Postea triduo toto admonuit eos, qui uisitandi causa ipsum adibant, uti ne doctrinæ ab ipso perceptæ obliuiscerentur.

Multa iis diebus, quibus ægrotabat, locutus est & admiratione & annotatione digna, quæ cum omnia in scripta referri non possint, ex iis pauca selegimus. Eo die, quo rumor sparsus est, uirum sanctum decumbere, & sacramẽtis Ecclesiasticis esse munitũ, Episcopus & magistratus atque uniuersa Venetiæ nobilitas ad eum uisitendum pariter profecti sunt. Post multos autẽ sermones, ultrò citroque habitos; sic eis locutus est: Viri Britones, si meminisse uolueritis eorũ, quæ toto hoc biennio continenter uobis pro concione dixi, certè comperietis ea esse eiusmodi, quæ a ueritate non discrepent, sed sint uestrarũ saluti animarum profutura. Nostis omnes, quot & quibus uitiis deditam inueni regionẽ uestram, & nihil in me fuit, quod uestræ possem saluti conferre, quod non promptissimè & libentissimè impenderim. Vnà igitur mecũ DEO gratias agatis, quòd & mihi gratiam sermonis contulerit, & uestros animos capaces mea doctrinæ effecerit, ut ea ad uitam rectè instituendam promoueremini. Vobis hoc iam superest, ut in iis, quæ bene cœpistis, perseueretis, & quæ à me didicistis, eorum nequaquam obliuionem capiamini. Ego uerò, posteaquam Deo uisum est, ut in hac urbe decedam, apud eius tribunal uobis me patronũ & perpetuum pro uobis deprecatorẽ fore polliceor, si tamen a mea disciplina non recesseritis. Valete omnes, ego post dies decem migrabo ad Dominum.

Deinde uerò prohibuit, ne tam frequentes ad eũ inuisendum admitterentur, ut posset maiori sua quiete, & rerum diuinarum contemplationi liberius uacare. Tametsi autem ægritudines omnes, quibus antehac creberrimè afflictus fuerat, patienter tulit, at tamen in hac extrema, quæ omnium fuit molestissima atque grauissima, tantam declarauit patientiam, ut multi prudentes uiri, & ipsi quoque medici, morbi genus, & ægroti animum considerantes, sæpenumerò dicerent, ipsis uideri impossibile, ut mortalis homo maiori possit esse tolerantia præditus. Cum quippiam facerent medici, quod corpus eius lædere & dolore posset afficere, nullius ab eius ore neque clamor neque uox edebatur, nisi tantum aut nomen IESV, aut Beatissimæ Mariæ uirginis, aut alicuius è sanctis. Dempto illo tempore, quo uel cibum, uel somnum capiebat, uel pro re necessaria quippiam loquebatur, semper DEO laudes offerebat.

Eius incredibilis, & eximia patientia.

Magistratus autem Venetiæ, cum non ignorarent in ea urbe nullum esse cœnobium Dominicanorũ, ut lites anteuerterent, quas de eius humando sacro corpore orituras uerebantur, ex illo sciscitati sunt, quem uellet habere locum sepulturæ. Quibus ità ait: Ego sum professione monachus pauper & seruus Iesu Christi: itaque non ego de meo sepeliendo corpore, sed de animæ potius salute cogito. Interim tamen, ut quemadmodum in uita, sic etiam post obitũ ex me pacem habeatis, obsecro uos, ut Priori cœnobij N. quod præ cæteris meæ professionis cœnobiis uestrę urbi uicinius est, curam sepeliendi corporis huius relinquatis. Cum iam autẽ dies nouem abstinent, petiit sibi legi Passionem Christi, quemadmodum à singulis est Euangelistis conscripta. Deindè recitari uoluit septem illos Psalmos, quos Pœnitentiales uocant, quos quidem psalmos atque etiam totum Psalterium tandiu dixit, donec & corporis uiribus, & linguæ officio esset destitutus. Ad extremum lecta

 est Litania

est Litania, qua absoluta, mox totus quadam iucunditate & hilaritate perfusus, iunctis sublatisque manibus & oculis in cælum, migrauit ad Dominum.

Felicē animā reddit optimo creatori.

Sub hoc tempus uisa est per fenestram eius loci, in quo decumbebat, inuolare ingens multitudo papilionum miri candoris, qui passim circumuolitantes tum demum recesserunt, cum ille spiritū exhalauit nec amplius uspiam apparuerunt. Putantur sine dubio fuisse spiritus angelici, qui felicem illā animam secū ad beatissimam cælestis Hierusalem patriam abduxerunt. Eadē hora ex eius corpore odor manauit longè suauissimus. Per id tempus Venetiæ erat religiosissima Ducis Britanniæ coniunx, cuius suprà mentionē habuimus: quæ, pro singulari in beatum uirum deuotione, propriis manibus uoluit abluere corpus defuncti quēadmodum habet multarum gentium consuetudo, ut corpora uita functorum lauent. Aquam uerò ipsam, qua illud abluit, diu accuratèque conseruauit, nec ea unquàm corrūpi potuit, nec inde aut uermes, aut aliquid fœditatis enatū est: immò uerò tandiu gratissimi fuit odoris, donec in eo uase, in quo asseruabatur, penitus cōsumpta est: multi etiam, cum ex ea bibissent, uariis sunt morbis liberati. Porrò Britanniæ Dux exequias celebrandas curauit, quę & ipsius dignitati, & beati uiri meritis cōgruerent. Ad eas autē uniuersa penè Britannia aduolauit, plerique à Ducē euocatis, aliis sacrū corpus uidere cupientibus, atque aliis corporum sospitatē obtinere uolentibus. Tanta autē erat multitudo sacrum illud uenerandumque corpus certatim aut uidere aut tangere nitentium, ut triduo illud asseruari oportuerit inhumatum, multisque armatis custodibus uallatū. Interim tñ nec tenuissimus indè exhalauit fœtor, nec ulla uel in uultu uel in cæteris mēbris uisa est immutatio, sed idem semper permansit corporis color, donec est sepulturæ mandatū. Obiit sexta feria Nonis Aprilis, cōditusque est in summa æde urbis Venetiæ anno Christi 1418. Sicut autē in uita multis claruit miraculis, ità etiam post obitum homines innumerari aut sacrarum reliquiarum corporis eius, aut uestiū quibus in uita fuerat indutus, aut sepulcri eius contactu usque in præsentem diem sanitatis beneficia impetrant, ex quibus uolumus pauca huc adscribere.

Nota ꝗ aqua, qua eius corpus examine ablutum est.

Apud Cæsaraugustam uir quidam, nomine Iohannes Sanicus, peste exitialiter correptus, ità ut salus eius desperaretur, hortatu illustris uiri Iohānis Grassiæ, qui nunc est Maioricensis episcopus, & Alphonsi regis Aragoniæ confessarius, multis cum lachrymis B. Vincētio uotum nuncupauit, & illicò curatus est.

Peste correptus sanatur.

In eadem urbe uir quidam zelotypus uxorem suā tribus in locis letaliter uulnerauit, & licet eius uita iam prorsus à medicis desperata esset, illa ad B. Vincentium deprecandum se contulit, & intra paucos dies conualuit.

Venetiæ habetur culcitra, in qua B. Vincentius decubuit, cum è corpore migraret, compertumque est supra quadringentos homines, cum ex deuotione, in ea aliquantisper iacuissent, tum ab ardentissimis febribus, tum aliis diuersis languoribus ilicò fuisse liberatos.

Nota mira ꝗ culcitra.

In Maiorica ferunt haberi cuculum, quo fuit indutus, cum in eam insulam nauigaret, eius attactu iamindè ab eo tempore, quo ex ea discessit, usque in præsens, non modò febricitantes, sed etiam dæmoniaci, & fœminæ in partu periculosè laborantes, curantur.

Frater quidam Dominicani instituti Guilelmus Portas, cum in eadē insula beatus Vincentius esset, pilos quosdam rasæ barbæ illius, ex deuotione multo tempore asseruauit. Is ut audiuit fœminam quandā à dæmone occupatam, quæ multa etiam secreta indicaret, pilos illos panno inuolutos, ad eius collum alligauit. Tum uerò malus dæmon acrius cœpit uexare fœminam. Interrogatus cur esset solito atrocior, respondit se uim magnum sentire capillorum fratris Vincentij Ferrarij, & tandēm è fœmina abscessit, ea penè exanimi relicta. Multi alij solo uestium sancti uiri contactu, à diuersis & quidem exitialibus morbis erepti sunt. sed ijs commemorandis nolumus esse prolixiores.

Pilis eius pellitur dæmō.

Superest nunc, ut paucis exponamus, quemadmodum B. Vincētius sanctorum catalogo adscriptus sit. Et quidem in eo tempore, quo ex uita abiit, Martinus V. Romanæ Ecclesiæ pontifex fuit, à quo sane multi Galliarum Hispaniarumque principes, multæ florentissimæ ciuitates, & Academiæ, multi ecclesiarum prælati tum per literas, tum per legatos petierunt, ut tam insignem uirum in sanctos referret. Et ille quidē eorum preces non dubitauit esse æquissimas, uoluitque eas in opus conferre, sed quibusdam asperis casibus interim incidentibus, res dilata est, non solum, ab hoc Martino V. sed etiam eius successoribus Eugenio IIII. & Nicolao V. & tandem à Calixto III. feliciter confecta est, quemadmodum ipse uir sanctus longe antè prædixerat.

Hic quædam deerant in exemplari MS. quod unicum habuimus.

VITA ET MIRACVLA MAGNI, & beati Patris nostri Eutychij, Patriarchæ Constantinopolitani, ab Eustathio humili Presbytero conscripta Habetur in Simeone Metaphraste.



MAGNVM nobis argumentum propositum, sed tenuis facultas suppetit ad explicandum. Animus ardet, sed friget lingua, nec uiri magni res admirandas, & uitam optime institutam potest enarrare. Cogitatio ampla sed angusta dictio. Materię multum ad Dauidis turrim ædificandam, sed architectus insipiens & imperitus. Verùm Dominus Deus omnipotens insipientibus sapientiam præbet, verbumque suggerit euangelizantibus uirtute multa: ac digito suo, id est, Spiritu sancto aperit aures surdorum, & linguam, quæ uix, aut ne uix quidem ad dicendum moueri potest, disertam reddit, qui ex lapidibus etiā potest suscitare, filios Abrahæ. Non ignoro eum, cum diues sit, duos obolos ità suscipere, ut eos auro, & topazio præferat, quippe qui nec calicem quidem aquæ frigidæ, tantū in nomine discipuli datum, unquàm aspernetur.

6. Aprilis. *Ps. 67.* *Sap. 10.* *Matt. 3.* *Matt. 10.*

Quid igitur ab hoc munere suscipiēdo deterere nos debet? An quòd ea nobis nō adest orōnis copia, ut pro dignitate possimus uirū diuinū laudare? Minimè uerò. Neque.n. (ut Magnus inquit Basilius) quòd totū inter cælū ac terrā interiectū spatiū oculis pertransire nequeamus, propterea nolumus intueri, quantū possumus. Itaq; nec ego, quamuis orationis laborē inopia, & argumentum difficile propositum sit, iners atq; ignauum ocium amplectar, neque eorum similis ero, qui cum timidi sint, nec ullum habeant usum nauigādi, solo maris aspectu deterriti, nec experiendi quidē caula litori propinquas undas audent attingere. Sed beatissimi uiri fretus auxilio, populorum studio conabor pro uiribus satisfacere. Scio enim illos eo fore contentos, non quantum uiro huic magno diuinoque debetur, sed quantulum apud me pauperem reperietur.

repetietur. Neque enim illi soli erant Deo grati, qui uitulos ipsi preciosos, & oues ad sacrificium afferebant, sed similiam item, & turturem, & columbā, par uaquidē & uilia, sed pura tñ munera offerentes laudabantur. Ex eo.n.quod quisq; habet, nō ex eo, quod *Luc. 11* nō habet, censetur. Eo igitur, qui dixit: Qui quærit, inuenit & pulsanti aperiet, cōfisus, licèt imperitiam meam non ignorem, tamen quæ à magno hoc uiro præclarè gesta sunt, explicabo: uel potius occasionē peritioribus dabo laudandi eum, qui omni superior est laude, quique sibi ipse magna est laus: Siquidē (ut *Prou. 10.* Sapiens ait) argentū ignitū est lingua iusti, & labia iustorū stillant gratias. Ingens.n.ex uetis eius sermo nibus splendor fulget. Nec Sol aliena, sed propria luce illustratur. Magnū orbis lumen doctor Eutychius, aliorum non eget laudibus, ut perfectus ostendatur. *Psal. 44.* Nec illi gloriæ coronā aliunde sumpta imponimus: sed quemadmodum inquit Prophete David: Omnis gloria filiæ regis abintus circundata uarietate, sic & diuinum illud sacrumque caput omnibus uirtutum generibus est exornatum, & tanquàm sublimis quædam fax perpetuò splendet omnibus in hoc uitæ pelago nauigantibus, ut ad eam respicientes, in portum tutissimum & quietissimum cursum dirigant.

Hic igitur magnus uir Deique seruus, Pontifex sanctus, non ab hominibus, nec per homines, sed per Iesum Christum constitutus, alter quidam Iob in patientia iustus, ab omni reprehensione alienus, pius, uerus rectè demonstratus est. Verū quoniā de Iob facta est mentio, non alienum erit, ut ex eiusdem historia memorandi huius Pontificis præconia recenseamus, tum propter multa, quę illi aduersa cōtigerūt, *Iob. 1* tum propter fortitudinem, qua illa pertulit. Ac primum quidem Iob uir fuit in regione Vsitide, diues gregibus & armentis atque pecunia. Huius autem diuitiæ & copiæ in eo sitæ erāt, quòd nihil possideret, nihil haberet. Ille pro septem filiis ex uitulis & hircis Deo sacrificium offerebat: hic non pro septē, sed pro decies mille, immò uerò pro innumerabilibus *Sacrificiū incruentum, Missa.* populis sacrificiū sine sanguine, & sine diuisione diuinum semper faciebat. Cæterum quia & regionis, & loci, & generis dignitatem Iob historia commemorat huius nos item admirandi uiri regionem, & locum, & parentes consideremus. Videbimus enim eū ex Christianis, & Orthodoxis parentibus & auis genitum & educatum fuisse. Radicem inuestigemus, cuius est ramus, & ex fructu arborem agnoscamus. Nam ex arbore iustitiæ, uitæ fructus oritur. Qua igitur è regione, & loco, & qua ex radice magnus hic fructus ortus sit, si tñ fructus est dicendus, ac non potius uiris florida, & abundans perennis uitæ ramis, & charitatis erga suos pāpinis circonuoluta, & loco filiorum exuberans morum pulchritudine, suauesq; *Matt. 13.* & maiores uirtutis racemos abundè ferens, ex quibus diuū lætitia cor afficiens emanauit, quandoquidem est terra, quæ semen suscipiens fructum profert uel trigesimum, uel sexagesimum, uel centesimū: quē quidem fructum edidit fruendū iis, qui habitu sunt perfectiores, quippe sensus ad discernendum bonum à malo habent exercitatos: si qui sunt, qui id nesciant, intelligere necessarium est.

Magnus igitur hic uirè regione Phrygum oriundus est, & in oppido, quod diuinus Pagus dicitur, na *Patria S. Eutychij.* tus. Fausto sanè ac præclaro nomine appellatum est hoc oppidum. Quid enim præclarius, quàm uel à DEO fuisse habitatum, uel diuinum hunc hominē edidisse, ut propheticè quodāmodo propter illū sortitum sit hoc nomen? Hic enim uir admirabilis tam gratus in patriam extitit, ut eam muro inexpugnabili circundederit. Templū enim in ea sanctorū Quadraginta martyrum exædificandum curauit, ut locus ipse multis de causis diuinus uocari deberet, cum refugium & salus sit multarum animarum, eorumque in primis, qui angelicam & solitariam uitā complectuntur. Cum igitur multa in ea regione zizania, id est, homines nouarum rerum studiosi atque hæretici exorti essent, magni huius uiri parentes illis obstiterunt. Erant enim ueluti clara quædam lumina, & uitæ uerba tenebant, uenenasque feras conculcabant: quippe qui uirtutem acceperant calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem potesta- *Auus eius.* tem inimici. Quis eius patriæ ciuis auum huius præstantis uiri, eodemque nomine Eutychiū ignorat, qui inter sacerdotes excelluit, & gratiam habuit à Deo dæmonas eiiciendi, morbosque curandi? Ante quē à spiritibus immūdis uexati, cū in eius uultu præfulgentē gratiā ferre non possent, statim concidebāt. Quod malū accidere illis consueuit, qui arcano Dei consilio spiritalibus immundis traditi sunt ad carnis interitū, ut spiritus saluus fiat in horrendo iudicij die. Verum clemens & misericors Deus, qui non patitur *1. Cor. 10.* eos, qui in tentatione uersantur, supra uires tentari, cum tentationis prouentu remedium laborantibus per uiri sancti manuum impositionem afferebat.

Ex hac sacra radice filia, nomine Synesia pullula- *Synesia mater eius* uit, quæ nomini suo faclè respondit: fuit.n. uerè prudentiæ mater. Cum igitur rectè educata esset, & adoleuisset, opportuno tempore à Domino, uiro moribus sensuque simili matrimonio coniuncta, et paulò post ostendemus, concepit ac genuit filium primogenitū Eutychium, magnū Patriarchā. Antequā.n. fingeret seruū suum Deus in utero, nouit eū: & antequàm exiret è uulua, sanctificauit, & hoc illi nomen impo- *Iere. 1 Rom. 8* suit. Quos enim præsciuit Deus, hos & uocauit: & quos uocauit, hos & sanctificauit. Beata, quæ illum gestauit, quoniam talis patris mater extitit, Anna nō minor, quia & Samuele maior hic. Illa enim promi- *1. Reg. 1.* sit, se Domino consecratum filium, quē peperisset. Nā Deo supplicans: Si dederis, inquit, semē uiris, consecrabo ipsum in conspectu tuo omnibus diebus ui- *Visio matris eius* tæ eius. At hæc maius quiddam fecit. Cum enim nihil esset pollicita, Deo fructum suum obtulit. Illa, quem precibus impetrarat, in lucē edidit unius generis sacerdotem & Prophetam Samuelem. Hæc illius, quem laudamus, mater, spontè datum totius Orientis Pontificem, & patrem patrum sanctè peperit, & uisione, quam uiderat, dignū educauit. Cum enim illum adhuc in utero gereret, lux eam circunfulsit, & lectulum, in quo iacebat, adeò ut eo spectaculo non mediocriter territa, secum ipsa sæpè cogitaret, quidnam sibi uellet res tam admirabilis. Portendebat autem, ut ego arbitror, lucidam ex ea stellam, immò uerò iustum uirum sole septies lucidiorem oriturū, qui multos in tenebris & inertia sedentes, ut extitus docuit, illustraret.

Sed quid de marito eius, & patre magni huius patrum patris dicemus? Præclarane ipsius facta præteribimus, an de ipso quoque pauca quædam breuiter attingemus? Quis ut Alexander (nam illi id erat nomen) æquè generosus? Quis Imperatori & Principibus æquè charus? Nā quantoperè æterno Imperato- *Alexāder pater eius* ri Deo gratus fuerit, filij ab eo geniti honores declarāt) Inuicta erat in bellis dextera Belisarij, qui summus tunc erat Dux. Hūc ille plurimi faciebat, & magno in honore habebat, ut inter strenuos fortesque uiros maxime præstantē. Cum igitur & apud Imperatorem, & apud Principes magnā gloriā obtineret hic etiā Christi miles, nulla tamen re magis erat cœlèdus, q̃ φ talis filij pater extitisset. His ergò maiori bus, & parentibus, uiris Christianis & orthodoxis &

admirandis, genus duxit magnus hic atque admirabilis uir Eutychius, & apud ipsos enutritus & educatus, primam ætatulam transegit. Neque uero ipse educationis locus prætermittendus uidetur. Est enim magna & felix Augustorũ ciuitas. Reperimus autem & D. Paulum Apostolum ortus educationisque suæ mentionem facere, cum ortum se esse dicit in Tarso Ciliciæ oppido, & ad pedes Gamalielis educatum, atque institutum.

Ac. 22

Quæ igitur magnũ Eutychium ciuitas enutrierit, uideamus. Augustopolis dicta est: In quo sanctum etiam ac salutiferum baptisma suscepit, qui multos filios ipse regenerauit, & superiori mundo peperit. Illud itẽ admirandũ est, quòd eum auus edocuit. Narrabat enim uir optimus, cum ab auo ad sacrum lauacrũ ductus esset, ab illo didicisse, ut cum baptizatus genue esset flexurus, ità precaretur. Bonã mihi mentem, Domino, elargire, & fac ut literas discam, & aduersarios meos superẽ. Quæ quidẽ institutio à Spiritu sancto profecta est, quo ipse repletus fuit, posteaquàm sanctum catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ baptisma suscepit. Enutritus igit apud magnũ auũ in sanctissima eius Ecclesia iuxta Augustopolim, in qua ille erat presbiter & rerum sacrarũ custos, in prima sua ætatula didicit, mores composuit, incessum & habitum: atque hilarem unltus modestiam, & omnia denique: quæ ad perfectionem pertinent, percepit. Nec absurdum fore puto, quando ipse quoque puer fuit, si ludicra quædam eius ætatis exposuero.

Augustino polis educatus.

Domum in qua cum auo suo commoratus est, in hodiernum usque diem Clona, id est, ramum appellant. Si autem appellata est, quoniam in ea duodecim erant aui eius fratres, tãquàm einsdem arboris rami: quamobrem, & Clonades dicebantur, magnarum enim arborum rami quoque ipsi fuut magni. Hic cũ multi pueri quadam die essent congregati, is institutus est ludus, ut principum & sacerdotum nomina sibi quisque mutuò daret & sumeret. Quidam etiam manu propria nomen suum cum aliqua dignitate in pariete describebat. Quare magnus hic uir diuinitus motus, cum suum nomen scripsisset, adiecit Patriarchæ dignitatem. Sic enim adhuc in eo pariete manu eius ludicris literis inscriptum legitur: Eutychius Patriarcha. Quis id non admiretur? Lusit quidem & Isaac cum Ismaele, sed Patriarchatus dignitatem tacuit, quanuis Patriarchæ filius esset unigenitus, & ex ipso tribuum esset profectura multitudo, & multarũ gentium patrẽ fore Deus Abrahã promisisset. Cõstat & magnum Alexandriæ ciuitatis Episcopũ Athanasiũ, ludũ eiusmodi cum æqualibus suis constituisse, ut memoriæ proditum est ab iis, qui uitam ipsius cõscripserunt. Verum nè Athanasius quidem de se tale quiddã scripsit, aut dixit. Sed magnus Eutychius solus ab incunabulis, ueluti alter Samuel, futura prospiciens, diuino spiritu impulsus, Patriarchalẽ dignitatem & gratiam sibi à patre luminum datũ iri pronunciauit. Omne.n. datũ optimum, & omne donum perfectum desursum est, ut ait D. Iacobus.

Ludus pueri lis.

Ge. 22

Gen. 17

Iaco. 1

Cum igitur duodecim iam esset annorum, & eum tẽpus alio extra aui domum uocaret, ut implerentur in eo, quæ a Domino fuerant præfinita, non audiuit, quemadmodum Abraham: Exi de terra tua, & de cognitione tua (Neque enim Deo parentes & propinqui eius aduersabantur) Sed, quemadmodum Iacob ab Isaac & Rebecca, ad urbium reginam missus est a parentibus & auo, quem diximus, eo quidem cõsilio, ut in disciplinis grauioribus erudiretur. Sed magis tñ opus, ut ostenderetur, eũ uocabat. Nam ut Iacob in Mesopotamiã profectus, filias Laban Liam & Rachelẽ accepit uxores, qui sanè Laban mundi figurã gerit, & eius filiæ Ecclesiã ex Iudæis gentibusque conflatã significant: sic & nouum Iacob magnum que Patriarchã Eutychium Deus, Ecclesiæ ex utroque populo coniuncta, paulò post nouæ Romæ Pontificem constituit. Verum cum disciplinas, quarum singulas & uulgus & sapientes admirantur, oẽs ipse percurrisset, & in unã quodãmodo coegisset, æqualesque suos superasset, ad eam, quæ uera & sola sapientia est, se totum contulit, nihil mali ex uetere illa & impura atque inquinata doctrina trahens: sed, iuxta prouerbium, omissis spinis, ex insipientibus Philosophis, si quid in eis boni & religioni cõsentaneũ erat, tãquam rosas decerpens. Didicerat.n. sibique planè persuaserat, sapientiã huius mundi, ut Diuus Apostolus ait, non sursum descendere, sed esset terrenã, animalẽ ac dæmoniacã, nec ullũ spiritus fructũ ipsam cõplectentibus afferre: cælestem uerò sapientiã, primũ quidem esse castã, deindè pacificam, modestã, suasibilem, plenam misericordia & fructibus bonis, quibus illi qui eam colunt, perfruuntur. Hanc summo cõplexus studio magnus hic Dei uir, bonũ consilium cepit, quod non auferretur ab eo, sed quo ipse seruaretur. Sic enim ait Sapiens: Bonum consilium custodiet te, & pia cogitatio seruabit te. Quod quidem cõsilium re ipsa statim executus est per sancti Spiritus perfectionem. Gratiam non distulit, nec dixit: Cras ueniam atque perficiam, sed cum dixisset, Volo, res ipsa confestim subsecuta est. Quandoquidem Deus est admirabilis consiliarius. Omne enim datum bonũ, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Verùm ecquod illud consiliũ fuit? Vt terrẽa relinqueret, & omnem Aegyptiacam uoluntatem sub sabulo sepeliret, cursuque ad montem uirtutum, hoc est, ad monachorum angelicum chorũ contenderet. Qua de re mox latius loquemur.

Gen. 12

Gen. 28.

Ge. 29

Iac. 3

Prou. 2

Iac. 1

Cum igitur hoc consilium cepisset, ac super petram, quæ Christus est, rectè ædificatus esset, & firmũ ac stabile maneret hoc fundamentum, occasio quædam illi à Deo oblata est, quæ propositum eius pauliſper impediret. Quemadmodum enim, qui iter faciunt, atque in ipso itinere inter se colloquuntur, repentino aliquo tonitru territi, per modicum tempus iter simul atque sermonẽ intermittunt, eo autẽ cessante, institutum iter sermonemque repetunt: Sic uero huic admirabili contigit. Dum enim uitæ solitariæ rationem iniret, Pontificatus illi dignitas oblata est. Summa enim contentione petiit ab eo ciuitatis Amaseorum Episcopus, & quidã alij, ut Lazichenorum Episcopatum susciperet. Horum ille studiis precibusque coactus, cum eã esse Dei uoluntatẽ existimaret, cessit necessitati, seque illi muneri, ut agnũ innocentem, obtulit. Verum cum adhuc in regia ciuitate commoraretur, primum spiritualem Lectoris gratiam accepit, quam Dominus sanctificauit. Accepto enim libro, legit, & cum illum plicuisset, ministro reddidit. Neque illud prætermittendũ est, quod primum capillos nõ obscuro, nec quouis in loco, sed in sancta æde cum quadam ueneratione occasione deposuit. Quis autem locus hic sanctus fuerit, audire operæpreciũ est. Gloriosæ Dominæ nostræ Dei genitricis & semper uirginis Mariæ templum in Vrbis tui regione, in Imperatoris campo situm, omnibus est notum. In hoc ex parua ætate magnus hic uir die noctuque diuinis precationibus uacabat, & sancti corporis preciosique sanguinis Christi Dei nostri cõmunionem sumebat. Hic ille, tempore iam id requirente, spiritales Sacerdotij gratias accipere cõcupiuit. Verè altera Sion declarata es sancta Christi matris Ecclesia, quoniam in te missus est Spiritus sanctus super diuinum hunc & Apostolicum uirum.

Luc. 4.

Et tu

Et tu uir Dei desiderio desiderasti gratiā, cuius iam diu amator eras, quamque in ipso sanctuario accipere expetebas.

Tondētur pili capitis eius. Quid igitur actū est? Paratus erat, qui preciosum illius caput tonderet. Priuatum quærebant locum: & dignus repertus est. Ecquis iste locus? Sanctum baptisteriū. Illuc concesserunt. Cumque non inuenirent, ubi considerent, Dei prouidentia factū est, ut in almi lauacri crepitudine is federet, & contra ipsius atque tondentis uoluntatē, diuino tamen cōsilio, cōtigit, ut omnes eius capilli in lauacrum deciderent. Admiratione digna sunt, quæ magno uiro acciderunt. Sacer enim fons, qui iam ipsum regenerauerat tanquàm mater, rursum capillos eius suscepit: quod quidem mea sententia significabat, innumerabilem hominum multitudinem per ipsum in eo sacro huius augustæ ciuitatis fonte regenerandam. Sicut.n. nemo potest cæli stellas, aut arenam maris, capitis ve capillos enumerare: ità nemo poterit numero comprehendere regale sacerdotiū, gentemque sanctam, quam per aquam & spiritum regeneratam, Deo uir sanctus obtulit. Eo igitur capillorū in sacrum fontē lapsu, id fuisse præsignificatum existimo, & propterea silentio prætereundum esse non censui. Et ipse cuncta, quæ sibi contingebant, tanquàm à Deo missa, suscipiebat, & diligenter obseruabat. Id cum euenisset, decreuit se nunquàm abluere, nec aqua cōmuni caput irrigare. Quo quidem re ipsa præstitit, illorus manens usque ad finem uitæ suæ. Paruit enim illi DEI mandato: Vouete, & reddite Domino DEO uestro: Et: Bonum est uiro, cum tulerit iugum ab adolescentia sua. Et hæc quidem ante primum gradum acta sunt. *Ps. 75. Thrē. 3.*

Quid postea? Paulo post & alter Stephanus apparuit, cum Diaconi iugum subiisset, factis & uerbis potens, uita & moribus multos componens ac docens, quomodo diuinum ministeriū perficeret oporteat, & in domo Domini uersari, quæ est Ecclesia Dei uiuentis. Sed cum paruo tēpore in gradu Diaconatus ex diuinorum Canonum præscripto mansisset, ut de pluribus bene mereretur, ad presbyterorū cathedrā prouectus est. Considerate autem, quo modo, ordine & ratione illi cuncta cesserint. Nihil præter ætatem, omnia perfecta, omnia diuina gratia plena. Ordinis autem ratio cum omnibus in rebus, tum in gradibus pietatis optima est. Cum triginta esset annorum Presbiter creatus est, ætate corporis congruente ad perfectionem accedens. Hanc ætatē Christus super omnia Deus uidetur honorasse, qui cum triginta esset annorum, baptizatus est, me, & quæ mea sunt, omnia sum ens, ut ego, quæ illius sunt, per personæ coniunctionem acciperem. Cùm igitur in Presbyterorum se de consideret, cumque, ut inquit Dauid, exaltarent in Ecclesia populorum, & in cathedra Presbyterorum laudarent, gradum illum quoque exemplo suo decorauit: cum non simul satus esset atque editus, ut fabulæ Gigantes fingunt, neque ut repentini quidam, & die uno, tanquam è luto formati populorum Præsides. Non enim repentè ad eum gradum uenit. Nam is non erat, qui gradum persequeretur: sed gradus ipse illum secutus est, ut ait scriptura: Misericordia tua, Domine, subsequetur me. Cùm igitur omnia ea diuino præscripto & lege perfecisset, tamque sperateur Laziçhenorū futurus Episcopus, ab ea remotus est cura ab ipso Deo, qui meliora semper ac præstantiora prospicit seruis suis. Neque enim cogitationes meæ, cogitationes uestræ, inquit Dominus per Prophetam. Homo quippe in faciem respicit, Deus autem intuetur cor. *Luc. 3. Ps. 106 Ps. 22. Es. 55. 1. Reg. 16.*

Cum igitur consilium illud mutatum esset, & Lazichenæ urbis Episcopatus ad alium deuenisset, pristinum propositum compleaus, incorruptas diuitias tractare decreuit, & prudentem patrem familias imitari, qui promens ea thesauris suis omnia noua, & uetera, preciosam emit margaritā, & superlucratus est. Sic & uir admirabilis blandas uitæ uoluptates & sensus pulchrè cōmutauit: dansque tēporaria, ut acciperet sempiterna, propter excellentē cognitionis magnitudinē, imitatus est Apostolos, qui, relictis omnibus, secuti sunt Christum. Se totum solitariæ uitæ tradidit, monachi uestem induens, & re atque habitu & sermone philosophiā illā amplectens; quam ea uirgo matris adamauerat. Imitatus est Eliam Thesbitem, & Ioannem Baptistam, qui exercitationis uiam imitari uolentibus ostendentes, solitudinem primi coluerunt. Quanquam magnus Eutychius nō solitudinem, non Carmelum, sed Amaseorum metropolim elegit, ubi desiderio suo satisfaceret. In hac enim ciuitate sanctum est monasterium, quod sanctissimi quondam Episcopi Meletius, & Vranius, & Seleucus cædificandū curarunt. Ac Meletius quidē & Seleucus, cū sanctissimam Amaseorū Ecclesiā rexissent in ea sanctè dormierunt, & in hodiernum usque diem miracula, & curationes operantur. Nam de magno quidem Seleuco miraculum celebratur, quod per illū Deus, cum adhuc uiueret, operatus est. *Matt. 13. Matt. 19. Fit monachus*

Cum enim fames grauissima regionē occupasset, non mediocre periculum erat. Etenim cum ex horreo, quod adhuc manet, totum esset frumentum exportatum, cuìlos non ferens flagitantium impetum, ad sanctum Seleucum accessit, horreique claues reddidit: Non est, inquiens, frumentum in horreo, & flagitantis populi multitudinem ferre non possum. Acceptas claues uir sanctus in lectulo suo posuit, & per totā noctē, ut solitus erat, precari DEVM nō destitit, ut admirabilem potentiam suam ostenderet, quo populum suum alere posset ac sustentare. Postridie igitur manè, cum ad sanctum Episcopum de more religiosissimi clerici uenissent, ipse ad custodem: Accipe, inquit, claues, frater, & subueni pauperū necessitati. At ille rursus iureiurando affirmauit, nihil in horreo esse frumenti. Cumque obstinatus in incredulitate perstaret, ad clericos conuersus uir magnus: Benedictus, inquit, Dominus: Abite cum illo, & cognoscite, utrum uera dicat, nécne. Cum autem abiissent, & uellet ostium aperire, nō potuerunt introire præ frumenti multitudine. Mane autē ad hūc usque diem inscriptum testimonium, Centies mille frumēti modios ex horreo sancti Seleuci precibus exportatos. Hactenus de beato Seleuco. Vranij uerò, qui in Iberis sedem obtinuit, & illic defunctus est, tumulus adhuc curationes elargitur, idque patet ex ægrotantibus, qui in æde, in qua sanctus hic requiescit, ad eius tumulum passim appropinquantes, morbis liberantur, & sani cursitant collaudantes Deum. *Seleuci episcopi miraculum insigne.*

In hoc igitur magno monasterio, quod ipse posteà tum ædificiis, tum cultu diuino, tum prouentibus amplificauit, monachi magnus Eutychius habitum induit. Cumque succinctos haberet lumbos in ueritate, & sancti Spiritus armaturam suscepisset, totius monachorum cœtus in ea metropoli gubernādi prouinciam cœpit, ea quo Catholicus, seu Generalis appellatus est. Qua quidē dignitate nihil elatus est, nec eam in animo suo magnifaciebat. Omnem enim caducæ ac miseræ huius uitæ splendorem, ut inanem, aspernabatur: quippe qui hominis gloriam, ut florem fœni esse non ignoraret. Itaque cùm maximus esset omnium ac primus, ità se gerebat, ut si unus è multis extitisset. Sic enim Dominus præcipit: Qui uult inter uos esse primus, sit omnium ultimus, & mi- *Habitū monachi induit. Es. 40. Mar. 10.*

& minister. Dictum enim illud: Dux aliorum es constitutus, ita te gere, ut si unus esses ex illis: plané me minetat & obseruabat. Iam cum omnia non exiguo tempore, nempe decem annorum spatio in eadem mansione degens, eique præsideos, fecisset & docuisset, multosque Deo cohortationibus & doctrina sua
Mat. 5 lucratus esset, illud Euangelicum obseruans: Qui fe-
Prouer. 22. cerit & docuerit, his magnus uocabitur in regno cælorum, & illud: Melius est nomen bonum, quàm
Mat. 25. diuitiæ multæ. meruit illa uerba audire: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Et hic illustris effectus est, ut cum instar ardentis & absconditæ lampadis sub modio esset, electus sit, ut super candelabrum positus, fideles omnes illustraret, & omnibus, ut ciuitas super montem posita, clarus fieret. Sed quomodo hæc gesta sunt? Dei prouidentia factum est, ut in negocio quodá, ad omnes Christianos pertinente, magni huius uiri opera requireretur. Negocium autem fuit eiusmodi.

Conciliũ V. œcumenicum. Scitis uos omnes, uiri studiosi, sanctum Concilium quintum in hac regia ciuitate fuisse celebratum, regnante Diuo Iustiniano Imperatore, qui Christianæ religionis studiosissimus fuit, & diligentissimus in congregandis sanctissimis Episcopis, ut tria illa capita diiudicaret, id est, Theodoreti scripta cótra duodecim capita sancti Cyrilli, & epistolá Ibę, ad Marim Persam conscriptam, & Theodori Mopsuestiæ Episcopi Iudaicas nugas & maledicta. Quæ quidem diligenter explorata, & iuste improbata, meritoque damnata fuerunt ab ipso sancto œcumenico Concilio. Cú igitur omnes Episcopi sanctissimi, conuocarentur, Amaseorum item Metropolita accersebatur, ut ad hanc urbium reginam, harum quæstionú gratia se conferret. Verum cum infirma corporis ualetu-
Exod. 3. & 4 dine ille impediretur, Deo ita prospiciente, ut latentis huius sancti uiri Eutychi thesaurus manifestus fieret, primum Metropolitanus per alios probos uenerandosque uiros, qui erant persuasuri, ut regnantem hanc ciuitaté acciperet, deinde ipsemet illum hortatur, ut sibi uelit obsequi, & pro se ad Conciliú prompto animo, ut qui fit dogmatum diuinorum peritissimus, proficisci. Cessit uir sanctus cohortationibus. Erat enim ita próptus ad obtemperandú, ubi salutis lucrum sperabatur, ut taedus ad obsequendum, ubi animæ detrimentú & damnum erat propositum. Ve-
Gen. 15 rum cum initio rem ægre ferret, ut Moses olim, cum in Aegiptum ad liberandos filios Israel mitteretur,
Exod. 3. uidit & nouus hic Moses, si non rubú ardentem, ac clibanum, ut Abraham, conflagrantem. Audiuit & uocem, non quæ diceret: Nè appropinques huc, aut, Solue calceamentum é pedibus tuis, quibus uerbis
Ge. 22. præcipitur, ut terrenæ carnalesque cogitationes deponantur, sed uerba similia: Abrahá, Abrahá, Per metipsum iuraui, dicit Dñs, benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te: & erit semen tuum sicut astra cæli. Tot enim talesque sunt, qui non ex san-
Iohã. 1 guinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex aqua & spiritu, & aliis spiritualibus gratiis illi nati sunt filij. Quæ autem uisio illa fuerit quam uidit, & quæ illa uox, quam audiuit, commemorare est operæpreciú. Rursus nouus Ioseph, rursum nouus Daniel fit magnus hic uir.

Visio S. Eutychij. Videbam, inquit, in uisione noctis digitum manus Domini in firmamento cæli, & montem sancto monasterio imminentem, (Est enim mons ille ualdè sublimis & excelsus, in quo sancti martyris Thalæi ædé constructam uidemus) cuius uertex mihi à digito illo ostédebatur, & uox audiebatur, dicens: Illic eris Episcopus. Quis per morté illú aliud, q̃ urbium reginam, ut exitus docuit, significari existimasset? Est enim uerè montiú reliquorum ac ciuitatum uertex atque fastigiú, de quibus ait Dauid: Rigans montes de superioribus suis. Siue enim uirtutes angelicas, si- Psalm. 103
ue montes ipsos & ciuitates intelligas, utroque modo ueritas apparet. Cum igitur uisioné hác uidisset, Deum, qui illam ostenderat, deprecabatur, ut sacrum illud munus & periculum, quod ex eo immineret, à se transferret, utque sibi potius cócederet, in futura uita bonis illis, quę iustis promissa sunt, perfrui, atque audire uerba illa: Esto super decé ciuitates. Sed Deus, qui nubes ducit ab extremis terræ, quiq; à gregibus Luc. 19
ouium uocauit Dauid, unxitque illú prophetam & Regé, elegit & mitem hunc uirú, & occasione illa, quam dixi, in urbium amplissimam duxit. Mansit autem apud Patriarcham, qui túc erat: Menas appellabatur, eratque uir sanctissimus & diuinus. Cúque angelicá ageret uitá, futuraque prospiceret, magnú Eutychium hortatus est, ne à se discederet, ostédensque illum sancto clero, dixit; Hic monachus erit successor meus. Confestim autem illum misit ad Imperatorem, apud quem cum de rebus propositis disputaretur, apparuit omni diuina humanaque disciplina instructissimus. Cumque cógressus esset cú hæreticis, qui soliti sunt uerbis digladiari, nó ad utilitaté, sed ad simpliciorú euersionem: illi non potuerunt resistere sapientiæ & spiritui, quo loquebatur. Cum.n. quidam negarent, eos anathemate feriédos, qui post mortem deprehensi essent hæretici, ipse diuinarum scripturarum testimoniis anathemate puniédos esse 3. Re 13.
demonstrauit. Rex enim Iosias, inquit, cum id prophe-
tia anté significasset, ossa eorum, qui uiuis immola- 4. Reg. 23.
rant, post mortem effodit atque combussit. Idem ergò in hæreticis seruandum est, ut post mortem anathemate damnentur.

Hunc igitur Imperator & qui adstabant, admirati, magnopere coluerunt & obseruarunt. Itaque maiore cum libertate deinceps in regia uersabatur, & maiores cognitionis eius diuitiæ apud Deum atque homines declaratæ sunt. Amabat auté eum Impera-
tor, immò uerò Imperatorú ac regum omnium Do- Rom. 8
minus, cui cum ante ortum nostrú nota sint omnia, (quos enim præsciuit & prædestinauit, hos & uocauit & glorificauit) magnum etiá Eutychium summa cú gloria uocauit ad Pontificatus dignitaté. Paucis enim post diebus sanctus Dei seruus Menas, regiæ urbis Patriarcha, de quo mentionem fecimus, in senectute bona & dierum plenus, quos cú Dei gratia transegerat, hinc ad angelorum & sanctorum Patrum uitam migrauit. Cuius quidem obitus nuncio ad Christianissimum Imperatorem perlato, multi certatim incredibili studio conabantur amicos Imperatoris promissis & muneribus corrumpere, ut hominibus indignus Pontificatum deferret. Sed qui omnia facit & mutat, quique corda scrutatur & renes, Deus, in manuque sua cor regis continet cum finibus terræ, quietissimi Imperatoris cor ad uirum dignum inclinauit. Qui celeriter uni è referédariis (Petrus hic appellabatur) mandauit, ut quæreret & teneret, & co-
gruenti honore custodiret magnú Eutychiú. Quod Visio alia Sancti Eutychij.
sanè factum est. Sed audite uisionem, quam is, dum seruaretur, uidit. Videbar, inquit magnus ille uir, magnam quádam & præclaram domú uidere, & lectum splendidè stratum, in quo mulier, nomine Sophia iacebat, quæ cum uocasset me, ornamentaque demonstrasset, uidi mox domui adiacens solarium niue repletum, & puerum in solario stantem, nomine Sotericum, qui é solario casurus uidebatur, nisi ego præueniens, è niue eductum à lapsu conseruassem. Hoc uisio quid aliud significabatur, nisi pulcherrima

ecclesiæ

ecclesiæ sanctissimæ opera? Hæc enim erant illa, ornamenta. Per puerum autem in uitæ periclitantem, dogmatica disciplina laborare indicabatur. Quæ quidem omnia, sancti uiri præsidentis, operam & diligétiam requirebant.

Cum igitur hæc ita processissent, sancto Clero sacroque Senatui liberè consilium suũ exposuit Christi studiosissimus Imperator, affirmans, se de illo Diuinam uisionem uidisse. Cum enim, inquit, in æde
Visio Imperatoris sancti Petri principis Apostolorum, in qua Senatus habebatur, me somnus complexus esset in quiete uidi principem Apostolorum mihi magnum Eutychiũ ostendentem, dicentemque, Fac ut hic sit Episcopus. Hæc cum ita se habere iureiurando affirmaret Imperator, omnes ipsius contentionem ac studium, quod diuino quodam splendore uultus declarabat, conspicientes uno animo, eademque mente, & cunctis suffragijs, atque una uoce ante tempus conclamarunt: Dignus est, dignus est. Cum igitur illi omnia ordine & ea Diuinorum Canonum præscripto contigissent, & tempus esset, ut sacrarum manuum impositione & initiatione consecraretur pater & magister ipsorum adducitur ad sanctum altare, qui multos ad illud sacerdotes atque pontifices erat adducturus: precibus ac manu & diuinis ac uenerandis oraculis consecratur, sancto Spiritu iungitur: uel potius sanctificatus ipse uicissim præsentes omnes Pontifices sanctificat:
Lu. 15 ouis errantis typum super humeros tollit: in sedem sublimem ascendit, in solio sedet: atque pasturũ principem Christum in cælum reuertentem imitatur. Dicit enim ipse quoque populo uniuerso uerbum illud, quod coniunctioné conciliationemque & conseruationem significat: nempe, Pax omnibus: & ab omnibus illud uicissim accepit. Præclare diuinus Dauid antè de ipso pronunciauit: Quàm magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti. Quæcunque
Psal. 103. enim in hunc acta sunt diuina, sunt plena sapientia, lætitiaque fideles omnes afficiunt.

Aequum autem est, ut annorum ipsius numerum
Numerus quadragenarius mystic⁹ cognoscatis ut quam perfectus plenusque concurrerit, intelligi possit. Quadragesimo ætatis suæ anno creatus est Patriarcha. Par enim erat, ut omnia perfecto uiro essent perfecta. Hunc quippe numerum in diuina scriptura, tanquam mysticum perfectumque reperimus. Nam & Isaac, ex Sara Abrahæ filius unigenitus, cũ quadraginta esset annorum, Rebeccam du-
gen. 25 xit uxorem, cum ad illud usque ad tempus in uirginitate permansisset: qui profectò Isaac Christi mysterij, & Ecclesiæ ex gentibus congregandæ figuram ex-
Exo. 2. pressit. Quid Moses ille magnus, seruusque Dei? Nóne cum quadragesimum ageret ætatis annum, fratres suos inuisit in Aegipto: & cũ uidisset Aegiptiũ quẽdam iniuriam Iudæo afferentem, illi qui afficiebatur iniuria, Aegiptio interfecto, auxilium tulit? Expletis rursum quadraginta annis, in Madian diuina illa ui-
Exo. 3. sione quam in monte Sina uidit, factus est dignus ꝙ rubus, cum arderet igni, nó comburebatur: Audiuit & uocem dicẽtem sibi: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi, ut eruerem ipsos. Veni, & mittam te in Aegyptum. Quid hoc significat, nisi ipsum eligi præfectum & liberatorem filiorum Israelis? Iam quomodo leges diuinas digito Dei in tabulis inscriptas accepit? Nóne posteaquam ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, in quibus & noui Testamenti my-
Ex. 24 & 34. steria didicit? Ac meritò quidem Moses duplicé húc numerum adhibuit, cum esset lex, & sub ipsa lege. Imperfecta enim est lex. Quid omnium saluator ac
Ma. 4. liberator, Christus Iesus, qui legem impleuit? Nónne ipse quoque numerum hunc obseruauit, cum dies quadraginta & totidem noctes ieiunauit, omnemq; non tentationem atque omnem impetum inimici sustinuit, deditque potestatem hominibus calcandi super scorpiones, & serpentes & omnem potestatem inimici & post resurrectionem nónne uarijs modis uersatus cum sanctis Apostolis ac discipulis suis quadragesimo die benedicens illis discessit ab eis, & fere- *Lu. 24*
batur in cælum relicta illis & per ipsos Ecclesiæ suæ *Acto. 1*
pace, quam acquisiuerat sanguine suo? Ea multis hęc pauca nolui commemorare, ut ostenderé omnia, quæ in sanctum hunc uirum collata sunt, Diuina quadam gratia contemplatione digna processisse.

Verum quia deinceps fuit, cum esset consecratus, & sublimé illam dignitatem accepisset? Sanctitas eî similis quæ per linguas ignitas super singulos Apo- *Acto. 2*
stolos descendit super ipsum item requieuit: & Spiritu sancto plenus, loqui cœpit, quemadmodum ipse Spiritus dabat eloqui. Meritò posset hic aliquis rotũ illum scripturæ locum accommodare: Erant autem in Hierusalem uiri religiosi ex omni gente, quæ sub cœlo est. Verè enim ex omni gente erant religiosissimi episcopi in noua Hierusalem Constantinopoli cõgregati, trium illorum capitum gratia, quæ ante recensui. Cum igitur conuenisset multitudo & confusa esset, audiuerunt ipsum loquentem alia lingua aduersus diuersas linguas hęreticorum. Alia enim est rectè loquentium, & in recta fidei confessione manentium lingua alia eorum, qui in superbia sua loquuntur iniquitatem aduersus Deum altissimum. Itaque ignita sancti uiri lingua sustulit eos in finem, Spiri- *Exo. 3.*
tus sancti ope, & sanctissimis episcopis adiuuantibus ut Moses Israelitæ ferens opem, Aegiptiumque percutiens. Dogmata enim hæreticorum, à ueris Israelitis tenebrosa execrandaque existimantur: quamobrem & damnata, sub sabulo sepeliũtur. Iam quæ in magno illo quinto Concilio acta fuerint, scitis uos omnes uiri doctissimi. Quare non est necesse, ut aliquid de illis dicamus. Quòd si qui sunt, qui ea ignorent, facilè poterunt intelligere. Sed hoc loco congruet id, quod à Dauide dictum est: Sacerdotes tui induantur iusti- *Psalm. 131.*
tia, & sancti tui exultét. Itemque illud, quod ab Apo-
stolo dictum est. Induite armaturam spiritus sancti *Eph. 6.*
quo possitis omnia tela inimici ignita extinguere. Indutus igitur lorica iustitiæ, & calceatis pedibus in præparatione Euangelij pacis, in omnibus sumens scutum fidei, & galeam salutis, & gladium Spiritus, quod est Verbum Dei, spinas amputauit, & uias asperas planas reddidit eiectis lapidibus, id est, maledicis & detestandis hæreticorum sermonibus, ex uera fidei uia: & medium macerię parietem soluens per sanctorum dogmatum expositionem & comprobationem, sanctissimis Dei Ecclesijs pacem reddidit.

Res autem accidit admirabilis, & illius animo digna: quæ, ut arbitror uel potius scio, nunquam acci- *4. Patriarchæ in v. Synodo.*
dit, nec est euentura. Cum enim multa diuersis locis atque temporibus sancta Concilia celebrata sint, ex quo religio Christiana constituta est, nemo unquam nisi magni huius atque diuini uiri tempore, quatuor simul Patriarchas conuenisse meminit. Itaque cũctis dubitationibus & controuersijs nó uiolentia nec necessitate aut partium studio atque affectione, sed demonstrationum & cohortationum ui dissolutis, summa pax, & magna tranquillitas in Dei Ecclesia est consecuta. Quatuor autem Patriarchæ sunt hi: Vigilius ueteris Romæ, Eutychius hic nouæ Romę, Apollinarius magnæ Alexandriæ, Dominus Antiochiæ: qui tã quam unum in corpus ex quatuor elementis conflati unanimes, idemque sentientes manus inter se coniũ-
xerunt ut oraculũ illud psalmi testatur: Flumina plau- *Ps. 97.*
dent manibus in idipsum: Montes exultabũt. Et quod à Zacha-

à Zacharia dictum est: Erit in die illa commotio Do-
Zacha 14. mini super eos magna; & capiet unusquisque manũ
proximi sui, & manus eius cum manu proximi sui cõ
iungetur: & Iudas pugnabit in Hierusalem, & cõgre
gabit robur in omnium populorum per circuitum.
Quadruplicem igitur & auream quodammodo quan
dam magnam catenam conficiẽtes, in templum Dei,
hoc est, in magnam Ecclesiam ingressi sunt, & Diui-
num incruentumque sacrificium obtulerũt, semel &
solum Christum Dominum pastorumque principem
imitati qui unica oblatione sanctificauit uniuersos se
mel passus in fine seculorum. Omitto quod sacerdos
semel in anno in Sancta sanctorum ingrediens, latriæ
figuram & umbram exprimebat. Quatuor hi fluuij
tollentes contritiones montium, iuxta illud: Eleua-
Ps. 92. bunt flumina fluctus suos: opiniones hæreticorum,
quæ apud fideles sunt maculæ quædam & sordes, eiq
cerunt à uocibus aquarum multarum, id est scriptu-
rarum & Patrum testimonijs: lætitiãque & gaudium
sanctis montibus, hoc est Christi ecclesijs pepererũt.
Quis uidit quis audiuit res eiusmodi? Pulchri sanè, &
admodum pulchri sunt fluuij, qui egrediuntur è pa-
radiso: multo tamen magis laudandi sunt quatuor hi
qui in paradisum ingressi sunt. Paradisus enim est Ec
clesia Dei, in qua plantati sunt in montem hæreditā-
tis, inhabitaculum paratum, quod Dominus sanctifi
canit, quod parauerunt manus eius qui regnat in secu
lum & ultra. Horum igitur consensu & coniunctione
Dominus Deus noster fortis & potens in bello, cur-
Ex. 15 rus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, de
lectos hæreseum fautores, tristemque captiuitatem
tatem demergens, nouo nimirum Mosi quoniam tollẽ
te, & uirga, id est, cruce filios contumaciæ in aqua ma
ris suffocãte. Filij autem Israel ambulauerunt per sic-
cum in medio maris.

Cum igitur ex quatuor pastorum concordia re-
ctoque sensu factum esset ueluti unum ouile, atque
unus pastor, & omnis disciplinæ moderatio super sa
cerdotes & sacerdotum præsules conquieuisset, discef
serunt ad suas singuli ciuitates & populos magno cũ
gaudio. Ac diu quidem tunc omnes ubique Ecclesiæ
Dei in pace uersatæ sunt. Ambulabant enim & ædifi-
cabantur in timore Dei, & sancti spiritus consolatio-
Ge. 32. ne replebantur. Relictus autem est solus nouus hic
omnibus in rebus Iacob & magnus Patriarcha Euty
chius. Nam ut ille quondam luctatus est non cum ho
mine (neque enim is homo fuit, qui benedixit Iacob,
& mutauit nomen eius in Israelem: Quoniam si for-
tis, inquiens fuisti luctando cum Deo: & quæ sequun
tur) ita hic aduersus principes & potestates, aduersus
mundi rectores tam uisibiles, quam inuisibiles, solus
pro Christo Deo nostro bellum suscepit, solus subijt
Ecclesiarum solicitudinem restititque usque ad san-
guinem nocte & die pugnans aduersus hostes uniata
tis. Graues enim & Arabici lupi non desinebant Dei
gregem oppugnare, mala excogitantes, & loquentes
peruersa captiuasque ducentes animas simpliciorum.
Non exiguo tempore hic Dei seruus creditũ sibi gre-
gem à Pastorum principe Christo, super aquam refe
ctionis & in loco pascuæ collocauit, quod infirmũ erat
confirmans, quod fractum, alligans: quod debile, con
firmans, quod aberrabat reducens sermonibus & ra-
tionibus opportunis, ut peritus pastor. Ardore diei &
Ge. 31. glacie noctis urebatur, ut Iacob Patriarcha qui pro
Lia & Rachele seruiuit, Laban pecora pascens annis
quatuordecim. Verum ille pro ouibus rationis expet
tibus labores perferebat: quorum quidem laborũ mer
ces erat manifesta. Nam quæ sublimioris speculatio
nis sunt coniugium scilicet illud Iacob cum duabus
sororibus, ea figuram quandam præ se ferebant Eccle

siæ, ex Iudæis & Gentibus congregatæ, quam Chri-
stus omnium Deus sibi despondit. Aliam autem ora
tionem hæc requirerent. At magnus hic uir Dei Eu-
tychius pari annorum numero, quot sunt Apostoli,
Christi gregem pauit, quem ipse Pastorum princeps
Apostolorum principi Petro commendauit: Si dili-
gis & amas me inquiens, pasce oues meas, & pasce *Iohan.*
agnos meos. Nanque oues has cruce obsignatas & *21.*
uirtutibus uarias in unum ouile, idest, in sanctam Ca
tholicam & Apostolicam Ecclesiam cõgregatas, alie-
no non seruientes nec audientes conseruauit. Oues
enim propriæ semper audiunt uocem ueri pastoris.
Neque enim fuit mercenarius pastor, neq; ut fur, aut
latro, aut peregrinus, aut alienus, in ouile ingressus
est: sed diuina lege & optimo ordine cum disciplina
& gratia cõgruente, commẽdata est illi Ecclesia Dei
quam uirginem castamque Domino conseruauit.

Cæterum hoc ferre diu non potuit inuidus atque
honestatis inimicus diabolus qui insolens ac super-
bus dicit: Fortitudine mea capiam orbem uniuersum *Es. 10.*
tanquam nidum: & tanquam oua derelicta tollam,
& auferam manu mea fines gentium. Cum enim flo-
rentem ac plenam Christi aream cerneret, & frumẽ
tum maturum ac multiplex & ad cælum usque per-
tingens, quid fecerit zizaniorum sator & generis no
stri hostis, quid machinatus sit sapiens ille ad facien
dum malum, quomodo zizania in frumentum conie
cerit uideamus. Specie pietatis & honoris ignomi-
niosi (ut ait Apostolus: Zelum habent, sed non habẽt
scientiam) tanquam aper de sylua & singularis ferus *Ro. 10.*
per simpliciores pulchram Ecclesiæ uineam deuasta
re aggressus est: & uentos immisit, atque procellam
in domum benè super petram ædificatam immò ue-
ro in ipsam petram. Quæ tamen firma permansit, il
laque ut puluis paulò post dissoluta sunt. Verum qui
nam zelus ille fuerit, seu gloria, aut pietatis species, *Iustini-*
paucis explicemus. Scitis uos omnes, qui pij Impera *ani*
toris Iustiniani diuinorum dogmatum studium me- *Imp.*
ministis, quomodo is in eam potissimum curam incũ *pium*
beret, ut omnes hæreticorum rationes unà cum ipsis *studiũ.*
hæreticis improbaret & euerteret: quod quidem &
fecit tum argumentis & demonstrationibus, tum te-
stimonijs scripturarum. Hic nescio quo authore &
magistro cœpit execrabilem ac detestandam & per
niciosam opinionem illam sub specie religionis pro
bare, quæ Domini nostri Iesu Christi corpus ex ipsa
diuinitatis cõiunctione incorruptum asserebat. Quæ *Labi-*
quidem, ut cancer serpens, atque depascens, totum *tur in*
propè orbem perdidisset, nisi noster Phinees anteuer *errorẽ*
tẽs restitisset. Sed quod huic morbo remedium adhi *Aph-*
bitum est Sanctorum Apostolorum & prophetarum *thardo*
atque Doctorũ testimonia, & demonstrationes sunt *citarũ.*
multæ quibus usus est ille ad pestiferum illum mor- *Vide*
bum opprimendum. Perniciosa enim omnino pestis *Nice-*
est affirmare, incorruptum fuisse Domini nostri Iesu *pho. Ec*
Christi corpus ante resurrectionem. Quis enim adeò *cle. Hi*
stultus est ut Domini corpus ex eo, quòd cum diui- *sto. lib.*
na natura copulatum fuit, incorruptum asserat, cum *17. ca.*
hoc concesso, colligendum sit necessario, fictam & si *29.*
mulatam humanæ carnis susceptionẽ extitisse? Quo-
modo enim incorruptum corpus pati potuit, aut cir
cuncidi, aut pannis inuolui, aut lacte nutriri? Quæ si
illam uitæ largitricẽ carnem subijsse credimus, Cru-
cem item, & clauorum foramina, & lanceæ uulnus
confiteri oportet. Incorruptum igitur de illo dici nõ
potest, nisi per hoc uerbũ intelligamus, corpus illius
nulla unquam fuisse peccati macula contaminatum,
aut in sepulcro non esse dissolutum. Verum hæc à ma
gno diuinoq; doctore Eutychio scriptis studiosè sunt
& acriter disputata. Ex quibus, si quis ueritatẽ igno-
rat,

rat facile eam poterit intelligere. Longiores enim essemus, si ea uellemus persequi. Videamus igitur quid posteaquam patrum attuli testimonia, cõsecutũ sit.

Cum magnus hic uir longa oratione Imperatori, non esse id Ecclesiæ Catholicæ dogma, comprobasset, animam suam, (ut ait Ezechiel Propheta) quæ ad propositum pertinerent explicans, seruauit. Illi uerò

Eze. 3.

malorum inuẽtores in peccatis suis perierunt. Instar enim sæpè cadentis guttæ & petram excauantis, Imperatori persuaserunt. Atque huius quidem improbæ opinionis magistri, exerrãda nugacis Origenis & Euagrij & Didymi dogmata defendebant. Quorum nomina libens prætereo, ne malo malum rependere uidear & contumelia calumniam persequi, & contra propositum & mores sancti Eutychij facere: qui ex beato Saluatoris nostri mandato, nõ esse malum pro malo reddendum, sed contra potius maledicentibus benedicendum, & pro persequentibus præcandum, tum factis, tum uerbis docuit. Quanquam silenda potius uidentur, quam prædicanda, quæ tũc gesta sunt.

Ma. 5.

Quamobrem ut ipse uir sanctus edocuit, quæ silentio sunt digna, prætereamus. Vigil igitur iustitiæ oculus malitiam impunitam abire non permisit: sed calumniã omnino retexit, & patefecit, adeo ut illi ipsi ore proprio coniuratione͂ confessi sint, & ultionis æquitatem collaudarint. Erant autem, qui hæc machinati sunt non solum ex eorum numero, qui plurimum ualebant apud Imperatorem, uerum etiam ex sacerdotibus, qui erant insignes, quique magnas Ecclesias gubernabant: (si tamen sacerdotis nomine digni sunt, homines improbi & calumniatores) quos tamen omnes iustitia puniuit, obstruens labia aduersus iustum loquẽtia iniquitatem in superbia & despectione. Isti igitur, ut dictum est, execrabiliũ & impiorum dogmatum studio simplicitate͂ Imperatoris peruerterũt, & sub incorrupti occasione iniquè, ut demonstrabitur, & præter diuinos Canones atque Ecclesiastica instituta beatum ac pium uirum oppugnarũt. Sed eos iustus iudex & in hac uita puniuit, & mox ad inferorum supplicia detrusit sempiterna.

Cum igitur studijs istorum diuturna uis morbi esset adaucta, & uulnus iam intractabile, atque adeo immedicabile euasisset cumque Imperator, assumpta charta, in qua detestanda illa opinio, quòd Domini corpus ex diuinæ naturæ copulatione incorruptibile fuerit, continebatur, ea diuino magnoque pugilli Eutychio perlegisset, flagitabat ut sententia & suffragio suo illam comprobaret. At ille, ut æquum erat, primum cohortationibus utens, negabat eam esse doctrinam Apostolorum quamobrem se illi nec animo posse, nec uerbis assentiri. Deinde cum nec cohortationibus, nec admonitionibus posset Imperatori persuadere, ne quid contra catholicam Ecclesiam & recta dogmata faceret, omnem curam & solicitudinem suam in Deum reijciens, Apostoli uerbis testatus est, se nihil utilium omisisse, quod non nunciarit: atque in posterum ita se confirmauit, ut pro Christi fide uellet omnia perpeti: Certo inquiens, scio, nec mortem nec uitam, nec præsentia, nec futura, nec afflictionem nec angustiam, nec famem, nec nuditatem, nec gladium, nec exilium posse me separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Hæc uir sanctus uerbis primum, mox autem factis comprobauit.

S. Eutychius nõ uult subscribere errori.

Acto. 20.

Constat enim facta esse subsecuta. Cum enim nollet dogmatis errorem suscipere, & Aphthardocitas comprobare, statim malorum inuentores, qui omnia facilè audent, principes illi & sacerdotes annui congregati in auditorium & conuenientes, meditati sunt inania & stulta aduersus Dominum, & aduersus Christum eius: & Imperatori persuaserunt, ut uirum omnibus ornatum uirtutibus, è sede exturbaret, in eaq; alium constitueret, qui studijs & opinionibus suis cõsentiret. Quod quidem & factum est. Nam cum festus dies sancti Timothei apud Hormisdæ regione͂ in nouo palatio celebraretur, ac sanctus Eutychius rem diuinam faceret, Tribunus militum & satellites, immanis feræ ministri, Episcopatum inuaserunt comprehensis & distractis uiri sancti familiaribus, qui cõtra illum testificarentur, ut quoquo modo illum nõ sine causa Episcopatu eiectum fuisse ostenderent. At uir magnus, cum eorum inuasionem in Episcopatum, & quosdam è suorum numero illinc uiolenter abstractos & in carcerem coniectos fuisse cognouisset, peracto sacrificio distributaque sancta Communione, in sacrario mansit. Dicebant enim quidam graues uiri, si è sacro templo exiret, fore, ut interficeretur: quosdam enim armatos atque in Antiochi prædio collocatos, eo consilio foris eum expectare.

Festum S. Timothei.

Hæc uir beatus cum accepisset, constitit ante altare, solitisq; uestibus & superhumerali indutus, quod semper secum habebat, usque ad uesperam præcationibus incubuit, Deum obsecrans, ut Ecclesiam suam tranquillam & recta dogmata conseruaret cum autẽ fecisset obsecrandi finem, sacerdotes & monachi, qui aderant, hortati sunt eum, ut cibum caperet: quod & fecit. Cumq; paululum quieuisset, affuit cum gladijs & fustibus multoque cum præsidio militari magna illa fera, qui Aethereus appellabatur: correptumque sanctum uirum nudum, & nihil habentem, in monasterium quod Choracudim appellant absportauit. Quo in loco cum uno die commoratus esset & propter monasterij paupertatem malè tractaretur, misericordia commoti, (nam uiri sancti uirtutem aduersarij quoque admirabantur) eum in Osiæ, id est, Sanctæ sic appellato monasterio propè Chalcedonem collocarunt. Nec amplius quærentes, utrum iure, an iniuria è sede fuisset electus, coacto post diem octauũ conuentu Episcoporum & Principum, uirum sanctum, quem indicta causa eiecerant in ius, ut se defenderet, uocarũt, quod libellus aduersus eum Consessui esset oblatus. Quid autem libellus contineret, non sine risu potest audiri: Quod unctus esset, quod auiculas comedisset, quòd multas horas genibus flexis orasset, & alia his magis adhuc ridicula. Ab eiusmodi igitur criminibus, ut sese purgaret, eum accersiuerunt. Sed uir sanctus Episcopis & principibus, qui Consessus mandato nuncium attulerant: Ad quem, inquit, accedi-tis, & quem me uocatis? Illi ueritate coacti responderunt: Ad dominum nostrum & patrẽ. Quibus ipse rursum: Quis est, inquit ille dominus & pater uester? Venimus, inquiunt, (tanquam occultis quibusdam uerberibus uapularent) ad Patriarcham nostrum dominum Eutychium. Patriarcha ego, inquit ille, Patriarcha Dei gratia sum, nec à me quisquam hominum tollet hanc dignitatem. Quis est ille, quem meo in loco collocastis? Quibus uerbis cum illi respondere non possent, uicti reuerterunt ad eos, à quibus missi fuerant. Verum idem conuentus iterum & tertio contra Canones eum uocauit. Sed ille semper congruenter respondit: Si canonicum, inquiens iudicium constitutum est detur mihi Clerus meus, & ordo Patriarchatus, & ueniam defendamque me, & accusatorum meorum utar testimonio. Hæc illi responsa cum accepissent, nihil consentaneum facientes sententiam cõtra ipsum tulerunt, ipsis iudicibus dignam. Quam tamen beatus uir anteuertens, subiecit omnes pœnis Canonicis donec resipiscerent.

Expellitur uir sanctus è sede sua

Nota crimina.

Verum cum finem accepissent consessus illius ludi, is qui consilium Achitophelis disiecerat, axesque curruũ Pharaonis confregerat, dissipauit etiam illorum

rum consilium, implicans eos inter se: qui cum occasionem honestam non reperirent aduersus iustum, ut *Deportatur in exiliū.* quæ iniustè egerant, iustè uiderentur egisse, (erant enim iidem iudices & accusatores) eum ex loco, ubi erat in insulam, quæ Princepo dicitur, transtulerunt. Ad hanc appulit insulam beatus uir cum tempestate die sabbati, nocte profunda. Cum autem illuxisset, antequam quicquam aliud ageret, uidit Crucem in pariete pictam cum hoc elogio: Christus uobiscum est state. Qua quidem re uehementer lætus, gratias egit Deo, qui hanc sibi consolationem attulisset. Sed cum in illa insula tres hebdomadas sub magna militū custodia transegisset, rursum ab eisdem iudicibus decretum est, ut Amaseorum metropolim peteret, maneretque in monasterio, quod ipse constituerat. Quod & factum est. Quæ autem illic aduersus eum acta scriptaque sint, dicere, ne longior sim, supersedebo. Satis enim est, quod ad hoc propositum dixit Ezechiel ex persona Dei: Eo tempore auertam faciem meam ab eis, & inquinabunt Episcopatum meum, & ingredientur in sancta mea sine reuerentia, & facient inquinationē magnā. Sed quæ deinde euenerint, uideamus.

Fidelis Dei seruus Eutychius Paulo similis declaratus est, & ad eum quoque Pauli historia referri potest. Sic enim de Paulo scriptum est: Vt autem iudica- *Act. 27.* tum est, ut in Italiam nauigaremus, tradiderunt Paulum & quosdam uinctos Centurioni, nomine Iulio. Sic & de sancto uiro factum est. Nam posteaquā multa temere consulta essent, tandem ut diximus, decretum fuit, ut ad Amaseorum metropolim sese conferret, & in suo ipsius monasterio uiueret. Hoc ille ounciō doluit fortassè? Aduersatus ne est? Vel succurrit illi, quod dominus prædixerat: Nemo Propheta acceptus est in patria sua? Minimè uerò: sed prompto animo omnia subiit. Gaudebat enim, quod dignus habi- *Luc. 4.* tus esset qui pro nomine Dei contumelia afficeretur. Studebat enim non solum ut in illum crederet, uerū etiam ut pateretur. Quoniam fides sine operibus *Iaco. 2.* mortua est. Imitatus est hac item in re super omnia *Es. 50.* Deum, qui dorsum suum tradidit flagellis, & genas alapis, & faciem suam non auertit à fœditate sputorum. Cuius liuore sanati omnes sumus. Qui etiam dixit: Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si patrē familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis dome- *Ma. 10.* sticos eius? Hoc egit & seruus Dei. Decreuerat .n. omnes potius perpeti acerbitates, quam fidem prodere, ut exemplo suo multi confirmarentur, stabilesq; & immobiles in recta fidei confessione permanerent. Quod quidē & factum est. Omnes enim patriarchæ, multique Episcopi, præcipueque Orientales recusarunt Imperatoris opinioni subscribere, & ei tum synodo, tum scriptis restiterunt, in primisque sanctissimus Theopolis patriarcha Anastasius, qui easdem, *Anastasius episcopo. Antiochenus.* quas magnus Eutychius (ærumnasnè dicam an coronas?) pertulit. Cum igitur in dicta causa damnatus esset exilio, parataque essent iam omnia, nos item cum illo persecutionem pro Christo & exilium ferre decreuimus. Quo quidem cōsentiente, ille omnes qui aderant in insula, ore osculatus, ut Ephesios Paulus in li- *Act. 20.* tore, animo autem totam Ecclesiam, sibi à Deo creditam, in osculo sancto, eam Domino, à quo ipsam acceperat, commendauit.

Eorum igitur, qui nos ducebant & qui miserant, arbitrio in monasterio ipsius constitisimus tanquā in exilio, ut ipsi arbitrabantur: quod tamen uir sanctus salutiferum sibi & multorum bonorum causam existimabat. Quę autem tūc in uia publicè gesta sunt utrum molesta acerbaq; fuerint an miraculis & ægrotantium curationibus plena ut orationis longitudo uitetur, prætereo. Quanquàm eadem, maioraque publicè perspecta sunt, cum uiri sancti reuocatio celebrata est. Descendit igitur in Amaseā magnus pugnator Eutychius, ut Abrahā olim, & eius nepos Iacob in Aegyptum, ambo Patriarchæ, propter famē. Nam *Ge. 12. & 46.* q Saluator noster Iesus Christus in eādem Aegyptū descenderit, ut rem excellentiorē cum honore præte- *Es. 19.* rimus, & propter leuem nubem, & propter casum manufactorum simulacrorum. Nam discensus quidē ille multis miraculis claruit. Dei enim carnem humanam induti præsentia, quid nō admirabile efficeret? Nec magnorum Patriarcharum descensus miraculo caruit, ut facilè declarant nobis omnibus plagæ illæ, quas à Deo Pharao accepit propter Abraham & Saram: quamobrem eos cum honore dimisit, & Ioseph declaratio, & Iacob atque filiorum eius ad ipsum profectio. Hæc quidem illis admirabilia cōtigerunt: Sed magno Eutychio non minora concessit rerū omniū effector Deus. Qui autem hæc, quantaque fuerint, multis omissis, uideamus. Hęc quidem nos perspeximus, & audiuimus, & manus nostræ cōtrectauerunt, & quæ uidimus, testamur. Qui .n. dixit: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora his *Ioā. 14* faciet: &, Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, *Matt. 17.* dicetis huic monti, Tollere, & transfer te in mare: & fiet ità: ipse dedit seruo suo gratiam sanitatū, ut morbos curaret, & dæmones eiiceret. Curationibus quidem efficiendis necessarium est, ut & curandorum fides adsit, & curantium uirtus. Quorum unum si defuerit, alterum nihil proderit. Vtrunque enim simul operatur. Nō potuit, inquit Euangelista de Domino *Matt. 13.* loquens, illic signa facere propter illorum incredulitatem. Quamobrem qui cum fide ad uirum hunc sanctum accurrebant, plus gratiæ accipiebant, cum om- *Marc. 9.* nia sint credenti possibilia, uiso sancto nimirum traditam sibi à patre luminum gratiam impartiente. Hinc autem exordiar: Vos qui eiusmodi narrationibus delectamini, attendite.

Sed unde aut à qua gratia exordiēdum est? Quāuis alia sint miracula præstantiora, ab hoc tamen initiū sumendum existimo: Erat in urbe Amasea quidā Androgynus, legitima uxore copulatus qui cū filijs procreandis operam darent, ita frustrabantur, ut infantes, antequam ex uentre exirent, immaturi præriperentur. Ex quo parentes ipsi magno mœrore afficiebātur. Quid igitur faciunt? utile consilium capiunt. Cōfugiunt ad Deum, qui mortuos etiā potest per seruos suos in uitam reuocare. Imitantur uiduam illā Sareptanam, cuius filium Elias suscitauit Sunamitidem *3. Reg. 17.* imitantur quæ cucurrit ad Elisæum, cum filius eius in cœnaculo mortuus iaceret. Confugiunt & ipsi ad *4. Re. 6* beatum uirum: supplicant ut precibus suis impetret, ne infantes sibi in lucem editi, statim moriātur. Qui cum pro illis precatus esset, ambos unxit oleo sancto tum eo, quod è preciosa Cruce, tum illo, quod ex sanctæ puræque Dei genitricis & perpetuo uirginis Mariæ nostræ Dominæ ueneranda imagine scaturire so- *Nota de oleo.* let Sozopoli, dicens: In nomine Domini nostri Iesu Christi. Hæc enim uerba cunctis ægrotantibus, qui ad se accedebāt, solitus erat adhibere quemadmodū & diuus Iacobus præcepit: Infirmatur, inquiens, aliquis è uobis? uocet Ecclesiæ presbyteros, & orent su- *Iaco. 5.* per eum, ungentes ipsum oleo & oratio fidei saluabit infirmum: &, si peccata commiserit, remittentur ei. Cum igitur precandi finem fecisset & tanquam gratia quadam afflatus taceret, mox: Nomen, inquit, illi Petrum imponetis, & uiuet. Erat enim mulier grauida. Cum autem ego adessem, & respondissem: At si fœminam, inquiens pariet, ecquod illi nomē imponētis? Minimè, inquit ille, sed Petrum uocabunt, & saluus erit. Quibus uerbis gaudentes, tanquam puerum nō-

dum

dum natum in ulnis gestarent, domum reuersi sunt. Tempore iam impleto, peperit filium, quemadmodū antè uiderat & prædixerat seruus Dei. Quem cum baptizandum curassent parentes & nominassent Petrū, postea unà cum ipso ad uirum sanctum accedentes, complexi sunt pedes eius & confessi sunt, quæ sibi fecisset Deus, & quod sui misertus esset. Impositis autē puero manibus uir sanctus benedixit ei. Sed cum creuisset ille, qui ex præcognitione & precibus genitus fuerat alter natus est illis. Itaque uenientes rursus, ambos filios ad sanctum uirum attulerunt, laudātesque Deum rogabant, quo nomine postremus deberet appellari. Qui geminos filios intuitus, illud Salomonis ucnustè usurpauit: Frater, inquiens, fratris fultus auxilio, est tanquam ciuitas munita. Parentibus autem ipsorum dixit: Ioannem hunc appellabitis, quoniam in ęde sancti Ioannis preces uestras Dominus Deus audiuit. Creuerunt autem pueri: & uulgatum est hoc in tota illa ciuitate: & omnes collaudabant Deum. Sed rem aliam admirabilem, Dei auxilio à uiro sancto factam, uideamus. Senex quidam è uilla quę ad sanctissimam Ecclesiam pertinebat, filiū habebat surdum & mutum, annorum circiter quatuordecim. Quem cum ad sanctum uirum perduxisset, supplicabat ut ipsi à Deo opem impetraret. Ita cū pro illo preces fudisset, oēs eius sensus innuxit oleo sancto, terque Nunechem (nam illi id erat nomen) uocauit. Ac primo quidem die obscurè respondit cū autem tres ibi dies mansisset, & oleo sancto iungeretur, solutum est uinculum linguæ eius & planè audiebat, ac loquebatur. Sed cum uellet eum pater in monasterio relinquere, noluit Dei seruus. Senex igitur, assumpto filio, domum magno cum gaudio reuersus est. Audiamus & aliud insigne miraculum.

Prou. 18.

Surdus & mutus curatur.

Quidam alius eiusdem loci, qui inter ipsius sanctissimæ Dei Ecclesiæ clericos electos erat, (Cyrillus ille appellabatur) filium habebat, qui cum quinque esset annorum, & eo amplius, nec loqui poterat, nec alimētum accipere nec uitæ propè, nec mortis erat particeps. Hunc cum ad uirum sanctum perduxissent, ille solitas preces adhibuit, & sanctam communionem impertiuit, & cum panem communem benedixisset, dedit ei, atque dimisit. Ex illa autem die solutum est uinculum linguæ ipsius, & loquebatur, edebatque & bibebat, cum Dei gratia sanitatem recepisset. Videamus & aliud huic simile, immò uerò admirabilius.

Est oppidulum quoddam, nomine Zala, ipsi metropoli Amaseæ propinquum. Quidam indè profecti, quadrimulum puerum ad sanctum uirum adduxerūt. Hic nihil aliud, nisi ex matris ubere nutrimenti paulolum capiebat. Erat autē propè carnis & corporis expers, neque colorem ullum habebat. Sed tāquam spica uento corrupta, quæ cum nondum creuerit exilem quandam atque inanem granorum & aristarum speciem habet: sic & ille puer uidebatur. Potuisses omnes illius costas, & neruos & ossa numerare. Hunc uir Dei magnus cum adspexisset sic exiccatum, & parentes ipsius dolore tabescētes, Dei, qui ea, quæ nō sunt, facit ut sint, implorans auxilium, totum pueri corpus innuxit oleo precioso, & sanctam communionē impertiuit: cumque panem communem benedixisset parentibus dedit, præcepitque, ne mero panem illum intingerent, pueroque præberent. Quod illi cum fecissent uoti compotes facti sunt. Dicebant enim se postridie magnum in eo carnis discrimen adspexisse. Accepisse enim mediocre nutrimentum: idemque tertio die, & alijs deinceps consecutis fecisse. Tenebat autem panem in manu sua, & coram parentibus edebat, mouebatq; oculos suos, q anteà reconditi uix cerni poterant, & singulos adstantium intuebatur. Dicebāt præterea parentes eius, puerum, ex qua hora pro illo uir sanctus orasset, ubera matris attingere noluisse, sed oblato cibo fuisse nutritum. Læti igitur parentes, cum filio sano in oppidulum suum reuerterunt. Hic si quærat aliquis, cur integram statim puer non receperit sanitatem, is sciat Dei iudicia abyssum esse multam. Videmus autem Dominum quidē ac Deum nostrum arcano cōsilio infirmos quosdam statim nō curasse. Cum enim luto cæci oculos inunxisset: Abi, inquit, in Siloam, & laua. Et lotus uidit. Et cum alij manus imposuisset, rogauit, ecquid cerneret. Respondit ille: Video, inquiens, homines ut arbores, ambulantes. Ex quo patet, eum quibusdam sanitatem paulatim tribuisse, eas ob causas, quas nouit is, qui, quid cuique sit utile, non ignorat. Sed hęc hactenus. Aliud miraculum explicemus.

Item alius mutus.

Itē paruulus propè exanimis.

Ps. 35.

Ioan. 9

Mar. 8.

Filius cuiusdam opificis Amaseæ, repentino morbo correptus, ad portas mortis appropinquauerat. Hūc pater ulnis impositum ad monasterium gestauit ut uiro illum sancto offerret, quo eius precibus sanitatem recuperaret. Eo tēpore uir sanctus alijs negocijs distinebatur. Quamobrem cum satis diu pater expectasset, uolebat discedere: Quid adhuc, inquiens uexē beatum uirum, cum puer moriatur? Sed qui aderamus, considerantes Deum posse mortuos etiam in uitam reuocare, hominem paulisper morati sumus. Videbamus autem puerum omnino maxima corporis parte defecisse. Eius igitur moti periculo, sanctum uirum accersiuimus: qui nulla interiecta mora uenit, & precibus adhibitis, puero manus suas imposuit, unxitq; oleo sancto, ac domum dimisit. Postridie pater reuertit cum lachrymis gratias agens Deo pro salute filij sui. Interrogatus autem quomodo se haberet puer, respōdit, Dei gratia, & sancti uiri precibus omnino conualuisse. Tota enim, inquit, nocte lusit, uigilque lætatus est. Haud multo post nos item puerum uidimus & collaudauimus Deum, qui mortuis etiā uitam reddit. De hoc quoq; satis dictum est. Ad aliud miraculum transeamus.

Itē alius puer

Agrestis quædam mulier cū filio septenni quibusdam de causis in urbem uenerat. Sed dæmonis incursu repente pueri pedes obstupuerūt, adeo ut stare nullo modo posset. Mater autem tristis & lugens, filium ad sanctum uirum portauit: qui cum precibus oleum sanctum pueri pedibus adhibuit. Finita autem precatione mater uolens experiri, utrū puer stare posset, deposuit ipsum qui primo quidem tremens, uidebatur esse casurus: uerum ubi paulatim fiduciam sumpsit, (blandis enim sermonibus, qui aderant, animos illi faciebāt) stetit intrepidus & nihil est commotus. Cum igitur repente firmatæ essent plantę ipsius & tali, cum matre reuersus est domum, saliens & laudās Deum. Nos quoque, qui miraculum uideramus, quomodo is scilicet alienis pedibus in templum ingressus, proprijs pedibus egrediebatur, collaudauimus Deum, qui talem gratiam seruo suo nostris etiam tēporibus largitus esset. Audiamus & aliud miraculum magis uenerandum, si quidem morbus magis miserādus ac nouus fuit.

Puer claudus sanatur.

Hæret ciuitati Amaseæ monasterium fœminarū, à Flauia nuncupatum. Quædam igitur illius monasterij mulieres puellam ad optimum uirum perduxerunt, dicentes, eam omnino non admittere sanctā cōmunionem: sed cum illam sit acceptura, magno timore ac tremore corripi & clamare, & cum tristitia sanctum Domini corpus auersari, licet dies Dominica celebretur, & sanctū Christi corpus & sanguis distribuatur. Quibus uerbis nos fidem non habentes, diximus uirum sanctum ad puellam accessurum, & preces solitas adhibiturum cum communione. Verum

cum

cum puella ad sacram communionem appropinquaret, depræhendimus esse uera quæ dicebantur. Cum enim illam magno cum labore in os accepisset, eam cum uomitu agrestique uoce proiecit. Sed adstantiũ quidam manu porrecta illam eacepit, atque in ignẽ coniecit. Nos autem territi ac mœsti domum puellã dimisimus bortaotes, ut postridie reuerteretur. Quæ cum reuersa essec, uir sanctus, solitis precibus adhibitis, omnes puellæ seo/us unait oleo sancto: sed cum ad os peruenisset, illa uocem agrestem emittens magnam euomuit fœditatem, immò uerò spiritum immundum, qui miseram affligebat. Post autem permẽsit uir sanctus, ut discederet, & sanctam susciperet cõmunionem: quam illa Dei gratia, sine ulla formidine aut concussione percepit. Suspirans autem uehementer puella posteaquam sanctum corpus & preciosum sanguinem suscepisset: Eccè, inquit, deinceps Colochim (sic enim illius regionis pueri pauem nondum sanctificatum appellant) percipiam. Et omnes collaudauerũnt Deum, qui res admirandas & nouas atque incredibiles facit, quarum non est numerus, etiã per seruos suos. Mirabilis enim est Deus in sanctis suis.

Dæmõ excluditur à puella.

Iob. 9.
Ps. 67.

Iuuenis quidam in arte pingendi peritus, eam in domo Chrysaphij piæ memoriæ, in ipsa ciuitate Amaseorum eaercebat. Hic aliquãdo ueterem ea pariete Veneris picturam delebat, ut historias pias reponeret. Volebat enim uir ille ex domo sua superiore Archangeli oratorium facere ex inferiore autem oratorium sanctæ immaculatæque Dominæ nostræ Dei genitricis & semper uirginis Mariæ. Cum igitur pictor fœdam impudicæ Veneris historiam euertisset, dæmon qui illi inhærebat, artificis manũ sic inuasit, ut inflammata tumesceret, & graui ulcere affecta, necessario amputanda uideretur. Quarè cum periculum adspiceret, utile capit consilium, & ad uirum sanctum confugit, ut per ipsum à Deo auailium impetret. At ille cum pro ipso Deum orasset, unxit oleo sancto dexteram ipsius manum, quæ inflammatione atque ulcere laborabat: idque fecit tribus diebus, & manus eius diuino auxilio conualuit atque alteri similis reddita est. Et quo in loco pictor uulnus acceperat, in eo memoriæ & grati animi declarandi causa, sancti uiri depinxit imaginem: ut manus, quæ curationis beneficium acceperat medicum suum secundum Deum testaretur. Huic simile & aliud factũ est.

Oleo curat manũ à dæmone inflãmatã.

Puerum ab impuro dæmone uexatum sculptor quidam ad beatum uirum duxit. Qui cum magno uiro peccanti adstitisset, propterea quod paruulus puer erat adstantem quidam ad sculptorem: Gesta, inquit, uir puerum, ut sanctificationem assequatur. Quod ille fecit. Absoluta autem precatione ambo discesserunt. Postridie uerò sculptor uenit lugens ac dolens, quod manus dolorem ferre non posset. Cumque ex eo quæreretur: Quid luges? Posteaquam, inquit puerũ gestaui, manus mea incredibili dolore torquetur. Dæmon enim, relicto puero, in hæsit mihi: atque ille quidem curatus est, ego autem uersor in discrimine. His uir beatus auditis subridens, dæmonem, quod talia fecisset, contempsit: & pro misero illo precans liberauit eum, nihil aliud ei præcipiens, ut faceret, nisi ut precationibus incumberet. At ille, neglecto uiri sancti mandato, tumoremque & ardorem manus timens, ad medicos confugit, ut impleret id, quod dictum est: Qui peccat in eum, à quo factus est, incidet in manus medici. Erat enim manum suã perditurus. Itaque cum omnia in medicos & balnea consumpsisset, & nihil adiumenti perciperet, sed magis laboraret rursus ad medicum, qui argentum non eaigebat, sed gratis operam suam egeotibus impertiebat, accessit. Qui nihil moratus aut ueritus, Deum misericordem obsecrauit, ut liberaretur: quod & factum est. Ille enim precibus postea incumbens, ut sanctus iusserat, à doloribus & inflammatione liberatus est, adeo ut Deum laudans, artem suam solitam exerceret. Verum quando in eorum, qui à spiritibus immundis uexati curatique sunt, mentionem incidimus, de apostata quodam uerba faciamus, eo quòd non uulgarẽ utilitatem ea res afferre potest his, qui monasticum habitum paruifaciunt & reprobant.

Eccl. 38.

Item alterius manũ inflammatã.

Iunior quidam ab improbo & graui dæmone ita uexabatur ut quoties illum affligebat, à nemine posset contineri. Omnes enim superabat, omnes conterebat. Hunc miserum ad uirum sanctum, qui impuros eiusmodi spiritus eapellẽdi gratiam à Deo habebat, adduaerunt. Qui preciosæ Crucis telum dæmonibus formidabile, & oleum eius, ueaati fronti cum adhibuisset, ille signo Crucis, tanquã clauo ignito, transfitus, charitare cępit, & spumas effundere, & furere, & dentibus frendere, ut non ab uno, sed à multis dæmonibus ueaati uideretur. Cum enim multi eũ monachi tenerent, omnes superauit & affliait. Et cum diu sic esset uexatus tandem ut mortuus iacuit. Quãobrem illum omnino à dæmone liberatum arbitrabamur. Sed cũ postridie reuertisset, peiora patiebat. Cum igitur diu fuisset afflictus & ueaatus à dæmone admirabatur Dei seruus, & secum ipse cogitabat, cur ab eo dæmon non recederet: dixitque mihi, ut miserũ hominem interrogarem, qui esset, & unde ipsi tã improbi dæmonis incursus contigisset. Cum igitur ille mente constitisset, diligenter quæsiui de statu eius, & quomodo pueritiam transegisset. At ille: Cũ, inquit, ingressus essem puer in monasterium sancti Ioannis in arce, (sic enim Amaseæ locus quidam appellabatur) ibique non paruo tempore mansissem piæ tandẽ eaercitationis pertęsus & habitu monachi spreto eaiui è monasterio, & simul cũ habitu uitã mutaui: nam & mulierem cognoui, & alia multa peccata commisi. Itaque nunc, ut uideris, sum in hoc statu, & ab immũdo spiritu miserè detineor & affligor. Mihi si qd potestis, opitulamini. Hæc cum ex nobis uir sanctus didicisset, immò uerò nos ab illo didicissemus, (Nisi enim ipse cognouisset, nõ præcepisset nobis, ut hominem uexatum de statu ipsius interrogaremus. Qd quidem eo consilio fecit, ut exemplo illius nos confirmaret, eosque, qui uitam monasticam & angelicã negligunt & aspernantur, moneret, ut resipiscerent) suggessit illa uerba Iob: Quòd uulnus meum cernitis timete: Et, Ne, dederis in commotionem pedem tuũ: Et, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & uertens se retro, aptus est ad regnum cælorum. Hæc ille & multa alia his similia cum diaisset ad utilitatem & confirmationem præsentium monachorum: uexatum hominem ob ea, quæ diaerat, commiseratus, ualde suspirans & continenter orans ea. Dauidis uerba ea persona miseri illius hominis pronunciauit: Dixi, confitebor aduersum me iniquitatem meam Domino & tu remisisti impietatem cordis mei. Ac sanctus quidem uir ad hunc usque uersum psalmum pronunciauit. Non alienum autem est, ut uersum qui sequitur, adijciamus: Pro hac orabit ad te (non quilibet: sed quis?) omnis sanctus in tempore oportuno. Illud autem tempus est oportunum, cum petuntur à Deo, quę illi placẽt. Petite enim, inquit, & dabitur uobis. Quærite, & inuenietis. Pulsate, & aperietur uobis. Cum igitur uexatus confessus esset, pro ipso rursum solitas preces uir sanctus obtulit Deo: hortatusque est ut in monasterium, in quo erat, reuerteretur habitumque reciperet, quem abiecerat & affecerat contumelia. Quod ille cum studiosè fecisset, non est amplius à dæmone uexatus: sed in monasterio mansit

Nota uim signi sanctæ crucis.

Vides ex hoc loco, nõ debere monachum institutũ suũ deserere?

Iob. 6.
Psalm. 120.
Luc. 9

Ps. 31.

Lu. 11

prudenter-

prudenterque ac modestè segesſit. Quamobrem laudabant Deum, qui ibi erant atque dicebant: Hodiè salus domui huic facta est, Quoniam frater hic noster mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Impletum & illud est: Multum ualet oratio iusti assidua. *Iaco. 5.* Audiuit etiã ab illo is, qui curatus fuerat: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare. Sed iam reliqua miracula persequamur,

Homo quidam eo laborans morbo, qui totum corpus depascitur ad sanctum uirum confugit, supplicãs ut sibi à Deo misericordiam impetraret. Qui miserũ morbo propè consumptum adspiciẽs, non mediocriter cõmotus est. Adhibita igitur oratione, unxit oculos eius & manus oleo sancto: præcipiensque, ne uinum omnino gustaret, dimisit. Ille uerò libenter paruit, sciens, quæ ab hominibus effici nequeunt, Deo esse facilia & exemplo Naaman Syri, domum suam reuersus est: *4. Re. 5* Sed cum anni spatium præterijsset rursum idem uir rediit gratias agens Deo, & laudans illum, quod morbus amplius nõ serperet, sed cohiberetur atque deficeret.

Alius quidam ad uirum sanctum accessit, dicens, se ab urbe *Cumano esse, & annum iam esse integrũ, ex quo lumen non uidisset. Et causa hæc erat: Cum illi controuersia cum quodam in iudicio intercederet iurare coactus est: & tanquam perierij nullum esset crimen peierauit. Deus autem consulens saluti eius, excæcauit eum. Quo quidem affectus supplicio, cum lucem non cerneret, & manu duceretur, uenit ad uirum Dei, & peccatum confessus est, & oculorum cæcitatem indicauit rectè colligens, Deum sacerdotibus maximam potestatem per sanctos apostolos tribuisse. Illis enim dixit: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. *Matt.* Proinde cũ uir admirabilis soluendi munus (suorum enim quisque peccatorum catenis obstringitur) atque curandi haberet Deum orauit omnipotẽtem, ut ipsi tum periurij ueniam tum oculorum sanitatem concederet. Et absoluta super eum precatione unxit illum oleo sancto tribus diebus, & liberauit. *Cæcũ sacro oleo sanat.* Ita factum est, ut qui alienis manibus & alienis oculis ductus uenerat proprijs oculis in suam ciuitatem reuersus sit, Deum laudans. At hos quidem paucos è multis commemorauimus, quos de facie nouimus, qui curati sũt. Magna enĩ quotidiè uirorum & fœminarum, & puerorum multitudo ad eum cõfugiebat, quicũuarij morbis, & manifestis, & occultis laborarent, misericordiam Dei omnes assequabantur. Fœminæ pueros adhuc lactentes gestabant, qui lugebant & querebantur, quòd nutrimento carerent suo. Et matres ipsæ dolebant, quòd lactis fontes essent exiccati. Miserandum igitur erat spectaculum, & suspiria ac gemitus clamoresque uarij. Quid ageret uir Dei magnus, cũ matres simul ac filios lugentes uociferantesque cerneret, hos quidem propter famem illas autem, quod se filijs orbari animaduerterẽt, presertim cum tam esset mitis, tam erga omnes clemens, tam misericors? Nónne animus eius uehementer commouebatur? Commouebatur planè, ex quo etiam impetrabat postulata. Cũ enim precaretur, dicebat ea, quæ Moses ille magnus: *Exod.* Domine, si dimittis eis peccata, dimitte: sin minus, dele me de libro, quem scripsisti. Quibus uerbis obsecrans Deum, efficiebat, ut misereretur eorũ, qui misericordiæ ipsius indigebant.

Precibus & oleo curat fæminarum. Operæprecium est igitur, ut ex multis mulieribus, quæ, cum id paterentur, ad eum confugerunt, & curatę sunt, unam memoremus quæ cum esset curata, rediit ad monasterium, & gratiam Dei prædicauit. Cum me, inquiens, lac defecisset ad sanctum uirum accessi cum filio meo: cumque ille pro me precatus esset, & oleum dedisset, è monasterij foribus egrediẽ ei ubera lac suggesserunt, atque tantam copiam effuderunt, ut & alios pueros lactare possem. Quã obrẽ qui eam ante uiderant domos alienas frequentare, ut filio lac inueniret: uidentes illã sic abũdare, ut alijs etiam lac copiosè præberet, Deum collaudabant, cuius ita ampla sunt beneficia, ut ubi afflictio abundauit, ibi magis abundet lætitia. Qui paruum hoc miraculum putet, arbitror esse neminem. Quinetiam eos qui rectè sentiunt, illi simile & par existimaturos censeo, quod sterili contigit. Nam quemadmodum illa pariendi quidem naturam habebat, sed tamen parere non poterat: sic & huius ubera natura quidem lactis fluxum habere debebant, sed is exaruerat, ut per seruum Dei exuberaret. Veritatẽ enim dico in Christo. Multæ mulieres tum hoc morbo, tum alijs multis occultis & grauibus laborantes, ueniebant & Dei opẽ exorabant. Ac de curationibus quidem huiusmodi, licet plurima dici possit, satis hæc sint.

4. Reg. 17. Nunc uideamus & aliam gratiam, huic sancto uiro concessam à Deo. Quæ quidem, ut ego sentio non multum differt ab ea quam habuit Elias propheta, & quæ in Sareptis fuit declarata. Quanquam Thesbites quidem famis, quam ore ipse suo populo intulerat, particeps fuit, & à uidua, quæ se filiumque neglexit, benignè susceptus est hospitio. Cui ille gratiam hãc retulit, ut neque in hydria deesset farina, neque in uase oleum. Hic autem, quasi secundus quidam Elias famem ipse non intulit, sed multos fame laborantes precibus aluit. *Irruptio Persarum in Ro. Imperij ditiones.* Causam autem exponam. Impiorum Persarum in Rempublicam nostram impetum omnes scimus cum nouus *Nabuchodonosor Chosroes Sebastem uenit & Melitenen. Cum igitur in magnas tunc angustias atque discrimen adductæ res essent, fuerunt omnes ferè tum Nicopoli, tum Cæsarea, tum Comanis, tũ Zala, ex alijsque finitimis ciuitatibus Amaseã, tanquam in locum munitissimum se conferebant, non tam urbis præsidio, quam uiri sancti precibus cõfisi. Omnes enim & ciues & inquilini, qui magna ex parte erant Iberi, & hospites reliqui suas secundum Deum in hoc sancto uiro spes collocarant. Ex eius. n. ore pendentes & uerba ipsius audientes, seruati sunt. Meritò igitur in tali tumultu innumerabilis hominũ multitudo in urbem concurrit. Sed cum ibi diu esset commorata, magna cibariorum penuria consecuta est. Itaque omnes ad sãctum ipsius monasterium, tãquam tutissimum in portum, confugiebant, ut simul cum corporibus animos pascerent. Quarè cum magnus quotidie sumptus fieret, & fames in dies cresceret tum propter nostros exercitus, tum propter Dei & Reipublicæ nostræ aduersarios, magna omnes in mœstitia & angustijs uersabamur. Cum enim multitudini panis subministraretur, sic exinanitæ sunt arcæ monasterij, in quibus farinæ conseruabantur, ut ne unius quidem hebdomadæ cibus in eis reliquus esset. Cum igitur horrei custodes monachi religiosissimi farinam imminui, & flagitantium cernerent crescere multitudinem, ad uirum magnum accesserunt, illum scripturæ locum usurpantes: Transiens in Macedoniam, adiuua nos: *Act. 16.* quoniam farina iam in arcis deficit & spes uictus nobis adimitur. At ille, nulla interposita mora, nihil dubitans, sed opulentæ Dei misericordiæ fidens in eum ingressus est locum, in quo arcæ erãt farina propè iam uacuæ. Et cum Deum oblectasset ministros hortatus est: Bono inquiens, animo estote: quantum enim egentibus impertitis, duplum Dominus Deus noster elargietur. Spero enim quemadmodum olim ex hydria farina non defecit, ita nunc minimè defuturam. Nam licet inclinaueritis ex

Ps. 74. tis ex hoc illud, (ut est in psalmo dictum) hoc est, à pleno ad id, quod est inane, tamen fæx eius non erit exinanita. Sed edent omnes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum Deum nostrum. His uerbis gaudio repleti religiosissimi monachi, alacriter mandata exequebantur, panem omnibus accedentibus distribuentes. Atque hoc quidem modo magnam populi turbam fame laborantem diu nutriuerunt. Et eo sanè maius miraculū apparuit, quod cum farinæ in annū paratæ nihil adderetur, & tantū quotidie insumeretur, tamen non solum non defecit, uerum etiam, post eaquam noua farina esset illata, farina uetus diu, immo semper satis fuit, sicut scriptū est: Comedetis uetera supra uetera, & uetera à conspectu recentium efferetis. *Leu. 26.* Sine pœnitentia enim sunt dona Dei. *Rom. 11.*

Ac de miraculis quidem quæ à sancto uiro gesta sunt satis sit hæc pauca commemorasse: reliqua alijs conquirenda & commemoranda relinquemus. Non tamē erit alienum, ut miraculum, quod in eum factū est, recenseamus. Et quod illud est? Illud nimirum, quod ad eius pertinet reditum ad propriam sedem: quam tamen nunquam omnino reliquit. Cum igitur duodecim annorum spatio, atq; eo amplius in monasterio à se constituto mansisset & res admirabiles quas commemorauimus atque alias multas Dei auxilio perfecisset, summa miraculorum, quæ ab illo gesta sunt, ea fuit, quā circa ipsum Deus ostendit. Non.n. legatus, non angelus, sed ipse Deus, qui per turbinem & nebulas Iob fuerat allocutus: qui tardus est ad uindictam *Iob. 38* & celer ad remunerationem: qui non relinquit omni *Ps. 124* no uirgam peccatorum super sortem iustorum, ut nō discant malitiam iusti: in fine certaminum claro præconio pugilem alloquitur: Accinge, inquiēs, sicut uir *Iob. 40* lumbos tuos: Interrogabo te, tu autem mihi respondebis. Opinaris me aliter tecum loqui, quam ut iustus appareas? Hoc est uulnerum medicamentū hæc certaminis corona, hæc patientiæ remuneratio, hoc futuræ mercedis pignus idē, qui dolere facit, rursum recreat. Nemo putet, eum sine tentationibus & afflictionibus, aut grauibus periculis totum tempus in monasterio suo transegisse. Non enim deerant hostes *Multa patitur in monasterio.* tum uisibiles, tum inuisibiles, qui conijcerent eum in caminum tentationum, perturbationūq; flammam incenderent, & doloribus eius adderent incrementū: ut illum psalmi uersum posset dicere: Super dolorem uulnerum meorum addiderunt. Qui omnes multis modis sanctum monasterium ita uexabant, ut tæderet nos etiam uiuere, nisi angelus Domini descendis- *Ps. 68.* set, & flammam ignis discussisset fecissetque medium caminum ignis, ut spiritum roris refrigerātem. Quo- *Dan. 3.* niam igitur oportebat aurum probatum è fornace eximi, ut splendidius uideretur, (tales enim sunt Sancti, qui transeunt per tentationes. quorum sub persona, Transiuimus, inquit Dauid, per ignem & aquam *Ps. 65.* & eduxisti nos in refrigerium) eduxisti & egregium pugnatorem in refrigerium Deus, qui tētationes dissoluit: Non te, inquiens, deseram nec derelinquam: quemadmodum & Apostolus ait: Fidelis autem est *Ios. 1.* Deus, qui non patietur uos tentari supra id, quod po- *1. Cor. 10.* testis sustinere: sed faciet cum tentatione & prouentum tentationis. Verum quinam huius exitus aut liberatio, breuiter audiamus.

Cum ex hac uita discessisset is, quem Deus arcanis quibusdam de causis, quas ipse nouit, in sedem huius ærumnosi magnique uiri irrepere permiserat, cumq; pius populus pastorem doctoremq; suum flagitaret, & ad piæ memoriæ Imperatores Iustinum & Tiberiū in primisque ad imperatorum & regum omniū uerū Imperatorem ac Regem Deum nostrum exclamaret, ut fidei custos, Trinitatis buccinator, rectæq; religionis defensor, qui omnia omnibus fiebat, ut plures lucrifaceret, sibi redderetur: suscipientes illi diuinum populi fidelissimi studium, & charitatis ardorē, quo ipsi quoque iampridem erga sanctum uirum flagrabant, pio populo id, quod petebat, cōcesserunt. Illud enim semper optauerant, cum multis alijs de causis, tum ob eam præcipuè, quòd eos imperatores futuros prædixerat. De quibus, quamuis ad orationis exitum properemus, tamē cum tempus hoc exigat, pauca dicenda sunt, ne in illius, qui talentum defoderat, *Matt. 25.* periculum nos item incidamus. Quæ igitur illis prænunciata fuerint, commemorabo.

Tribus circiter annis ante Imperium Iustini, futura prospicienti & magno Pontifici patefactum fuit, ipsum imperaturum. Qui, nulla interposita mora, ut eum in Dei timore confirmaret, tutiusque uitam eius ad pietatem incenderet, cum in Iucundianis quodā die Senatus haberetur in remotum quendam locum Dei seruus Eutychius Iustinum seduxit, quo quidem in loco fenestra erat, (hoc enim erit signum, ut lapidum cumulus olim inter Iacob & Laban testimo- *Gen. 31* nium fuit) &: Audi, inquit, amplissimè uir, quamuis humilis ego sim seruus & sacerdos Dei, significauit mihi Deus, te post auunculum tuum fore Imperato- *Iustinū Imperatorē forè prædicit.* rē: quare uide, ne huc illuc occupationibus distraharis: sed attende tibi & operam da, ut dignus euadas, qui Dei perficias uoluntatem. His auditis, Iustinus gratias egit Deo, & uiro magno respondit ad hunc modum: Deus me dignum faciat, ut uolūtati eius obtemperem, meque gubernem & regam arbitrio tuo. Atque hæc quidem sic acta sunt. Cum autem uir magnus esset in insula, quæ Principo appellabatur, quodam die narrabat nobis: In uisione, inquiens, noctis quidam mihi gladium dedit duorum imagines continentem, Iustini & coniugis eius qui & mihi arridebāt. Sed quidnam id significaret, ab eo quæsiuit unus ex ijs, qui illic præsto erant, num illius gladij uisione sectionem aliquam, uel rei finem portendi sciret. Minimè, inquit ille, sed hi ipsi regnabunt, & me liberabunt: imperatorio.n. habitu indutos adspexi. Quod imperauerint, perspicuum est. Quod autem fuerit liberatus, quodq; exilij eius multæ ultiones extiterint omnes nouimus. Atque hæc quidem ab illo prænunciata perfectaque sunt.

Quid porrò de piæ memoriæ Tiberio prædixerit, uideamus. Primum quidem ipsum Tiberium notariū apud Iustinum, antequam esset Imperator, collocauit. Deinde cum apud Sirmium Abarici belli causa ageret, scripsit ad eum uir admirabilis. Scribendi autem hæc fuit occasio. Tribunus quidam militū Amasez commorantium, cupiens apud Tiberium gratiā inire, acceptis à sancto uiro literis commendatitijs, ad eum alacri animo Sirmium profectus est. Atque illius quidem epistolæ argumentum erat eiusmodi. Sed tamen Imperij quoque prænunciationem continebat. Post proœmium enim epistolæ sequebantur hæc uerba: Nunc quidem in parte Reipublicæ gubernacula tibi commisit Deus: mox autem & finem concedet. Hoc nemo nostrum tūc animaduertit. Sed ubi *Item Tiberium.* Cæsar creatus est, tūc intelleximus. Epistolam enim ille, ut postea audiuimus, seruauit. Ac de duorū quidem Imperatorū prædictione satis dictum est. Quid autem & de præsenti Imperatore Mauritio Christi studiosissimo, iā duodeuiginti annis prænunciarit, explicemus.

Cum ageret uir sanctus in monasterio in ea rerum perturbatione, contigit, ut omnes, qui Ponti prouinciam incolebant, uenirent ad sanctum hunc uirum, magnam ex illius sermone utilitatem percepturi. Cumque, ut in colloquijs fit alij alias prouincias laudarent,

darent, magnus Dei uir, cum de Arabisenorū ciuitate mētio fieret, uenuste dicebat ad principes, qui inde uenerant: Magna est ciuitas uestra, & de illo meritò dici potest: E Nazareth potest aliquid boni esse? Id autem ita pronunciabat, ut non diceret, se id asserere, nè se sublimem, sed humilem ostenderet. Omnis enim, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Et hæc quidē Amaleę prædicta sunt.

Iohā. 1
Luc. 14

Cum aūt Deo placuisset, ut suā in sedem restitueretur, biēnio ante obitū Tiberij Imperatoris cōtigit, ut ipse Tiberius in morbū incideret. Et innisit eū Dei seruus, atq; consoluit. Per uisum.n. intellexerat, tunc eū nō esse moriturū. Cum igitur multa dicerētur de successore, si quid humanitus ei cōtigisset; Nō moritur, dicebat uir magnus. Et cū diuersis nominarētur, beatus nihil respondebat. Sed cū piissimus hic Imperator Mauritius nominatus esset, se colligēs, ea, quæ antè cognouerat atq; prædixerat, aperuit: Verè non est alius, inquiens, idque iureiurando asseruit. Tunc igit & quæ Amasea dicta fuerant, meminimus. Quāobrēm de his ne uno dubitet. Idcirco.n. & psonas, & tēpora, & loca, & occasiones expressimus, nè quis nos putaret hęc in ei gratiā cōnaisse. Qui.n. capit, capiat: & q nō uult credere, nè credat. Quid.n. mihi de his, q sūt foris, iudicare? Sed eò reuertamur, undè digressi sumus, cū de uiri sancti reuocatione loqueremur.

Item Alauritium.

Cum igitur Christi amantissimi populi clamores exaudiuissent Iustinus & Tiberius Imperatores, statim magna cū celeritate ingentiq; gaudio Ierioas genero ... imos miserunt ad sanctū uirū, ut eum uel inuitum & recusantē ad regiā ciuitatē reducerent. Hi cū ad eum peruenissent, reddiderunt ei literas Imperatorū. Quas ille cum perlegisset, suspiciens in cælū, & lachrymās, egit gratias Deo: Ecce, inquiens, Dñe, labia mea non prohibebo. Qū tu cognouisti cogitationes meas de longè, semitā meam & funiculū meū inuestigasti, & oēs uias meas præuidisti. Mirabilis facta est etiam ex me scientia tua: confirmata est, & nō potero ad eam. Quis nouit mentē Dñi, aut quis consiliarius eius fuit? Quis ea, quæ Deus altissimus decreuit, dissipabit? Num dicet figmentū ei, qui se finxit: Cur me fecisti sic? Audiui auditionē tuam, Dñe, & timui. Cogitaui opera tua, & obstupui. His & aliis multis uerbis cum gratias egisset, & in sancto monasterio diuinū sacrificiū obtulisset, in sede constitutus (dies tunc erat Dñi, a quo postridie salutifere eria Crucis memoriā die quartadecima mensis Septembris splendide celebrauimus) monasterio & omnibus habitantibus in eo benedixit, uniuersæq; ciuitati: oēsque Deo cōmendans, iter suscepit. Comitatus est autē eū usq; ad regiā ciuitatē Archiepiscopus. Videre licuit nouū planè spectaculum, & diuina illius anima dignū, mista inter se contraria, dolorē & gaudiū, luctum & lætitiam, cū alij quidē ob eius discessum dolerent, alij propter ipsius reuocationē lætarētur. Diuersas eorū oculi lachrymas effundebant, partim mœroris, partim gaudij plenas: immò uero ob nimiā exultationē, lachrymæ ea omniū oculis affluebant. Lachrymę .n. ... utoēs sciunt) extā cum ingens gaudiū præcesserit, oboriuntur, q nec cor affligunt, nec animos eorū, quorum uiscera cōmouentur, excruciant. Vbi.n. peccatū non antecesit, nec dolores consequuntur. Princeps apostolorū peccauerat, ideò amare dicitur fleuisse. Quòd si peccata non adsint, obortæ lachrymæ, lachrymæ, sed lætitiæ lactes sunt appellandæ. Vtrūque in ipsa uite fieri uidemus. Cum amputatur & cit cū modo ... ur, tanq dolens lachrymat: Contrà cùm luxuriat & racemos pendentes undiquè habet, letitiā atque hilaritatem his præbet, qui eam colunt. Hic igitur modo Dei seruus omnes, qui ciuitatem

Psal. 138.
Festum exaltationis S Crucis.
Matt. 26.

incolebāt, lætitia afficiens & gaudio, cū eos Dño cōmēdasset, uix tādē ab illis diuelli potuit, & proficisci.

Quis ea, quæ tunc admirabilia contigerunt, pro dignitate ualeat explicare? Quæ lingua narrare queat assiduos & uarios concursus & cōgressus, faustas acclamationes, cum una oēs, & clara uoce dicerent: Benedictus, qui uenit in nomine Domini: Et, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax? Sciebant.n. qui ità clamabant, à Domino dictum esse: Qui uos accipit, me accipit. Et qui accipit iustum in nomine Iusti, mercedem iusti accipiet. Infirmos autem iuxta uiam afferebant, ut uel umbra fortis uiri eos attingeret. Qui pro ratione fidei a Deo auxilium accipiebant. Accidit & res admirabilis: nā cum ab Euchaitis uir sanctus discederet, mulier quædam cum filio ægrotante progrediens, sic est a multitudine conculcata, ut de ipsius, deque filij eius salutem oēs desperarent. Quæ tñ euasit incolumis, morbusq; decessit. Atq; ità totū iter nostrum perfecimus. Cum autē ad Nicomedensium metropolim peruenissemus, uidebamur nobis alium in mundum uenisse. Quarè tanquam è somno excitati, utrum ea essent uera, cogitabamus. Et quēadmodum nàrrat historia de Principe Apostolorum, cum angelus Petri latus attigisset, dixit ei: Cingere, & calcea te caligas tuas, & sequere me Transeuntes autem primam, & secundam custodiam, uenerunt ad portam ferream, quæ ultrò aperta est eis. Post hæc aūt eastimabat Petrus, se uisum uidere. Sic & magno contigit Eutychio. Cum enim Nicomediam peruenissemus, uerè cognouimus, Deum misisse angelum suum, & Petri imitatorē eripuisse de manu omnium, qui e ... struxissent insidias. Nō solum enim fidelis & Christi studiosus populus, regale sacerdotium, gens sancta, cōgruentes acclamationes edebat, & gratias agebat Deo, sed inctedulus etiā & à grege nostro alienus populus Hebreorū, ppemodū pueros illos imitans, clamabat: Benedictus qui uenit in nomine Dñi: Et, Crescet fides Christianorum.

Psal. 117.
Luc 2.
Matt. 10.
Act. 12
Matt. 21.

Cum hoc igitur honore & honesta peregrinatione in urbium reginam ingressus est propugnator, ut fortis olim ac magnus Athanasius Alexandriam. Talia enim de ipso diuus Gregorius conscripsit: Ne quis aliquis arrogantiam ei tribuat. Pullus enim asinæ uirum illum portabant & rami ac stragulæ uestes uariæ illum excipiebant: & alij præcinebant ac præsul rabāt. Neq; uerò solū multitudo puerorū, sed omniū linguæ certatim faustis acclamationibus utebantur. Præterea uarios plausus & thura, quę incedebantur, atque ignes, qui ita ubiquè fiebāt, ut tota urbs ardere uideretur. Omitto conuiuia publica, & noua ædificia, & quæcunq; solent ciuitates efficere, ut gaudiū læti tamque significent: quæ quidem omnia abundè fuerunt exhibita. Tanta profectò uir admirandus & magnus Eutychius exceptus est celebritate, ut cum honorificæ multæ iam fuerint, nulla poßit hominum memoriā splendidior extiterit. Illud igitur Esaiæ prophetæ eximij meritò huic conguere diceris. Adducent fratres ipsorū (id est, uiri fideles, & pij) Leuitas & Sacerdotes in splēdidis mulis cum uehiculis in sanctam ciuitatem munus Domino. An nō ità fuit? Immò uerò patrem pastoremque ac magistrum suū fidelis populus duxit in sanctam ciuitatem, nouam Hierusalem atque reginam urbium.

Redit Constantinopolim ad sed m suam.
Esai. 66.

Quis dicendo assequi posit res admirandas, quæ tunc terra marique gestæ sunt? Quomodò mare con stratum sit, tergaque sua nauibus subiiciens, terræ factum fuerit simile, adeò ut sine impedimento possent omnes super ipsum incedere? Nemo.n. præ hominū multitudine poterat aquam à terra discernere. Et erat terra omnes atq; mare labium unum, uoxque

una diuina & cælestis omniū, simul Domini & creatoris sui Dei gloriam celebrantium. Hæc dicta sunt, ut qui sciunt, recordentur, & ut qui nesciunt, discāt. Quid porro? Prætermittemúsne reliqua? Minime uero. Quæ nam ista sunt? Diuino consilio factum est, ut unde discessus principium fuit, indè reditus etiam initium habuerit. Cū.n. dies festus sancti Timothei in Hormisda, ut antè diximus, celebraretur, illinc uir pius sacrificium faciens sublatus est, & ea pertulit, q̄ passus est. Cum autē cursum explesset, tanquam sol, exultauit ut gigas currens uiam a summo cæli, & occursus eius usque ad summam eius. Rursus enim in Hormisda restitutus est, tanquàm sponsus ingrediens in thalamum suum. Et non fuit, qui se absconderet, aut calore eius nō frueret. Omnes enim fideles, sanctitatis & gratiæ eius participes extiterunt, uel per uisum, per per tactū. Multi etiam per salutationē & dulcē congressum delectabantur. Alij per auditū uehementer gaudebant. Fama.n. eius paulò pòst per oēm terram est peruagata. Cùm igitur noctem ibi transegisset, manè sumpto super humerali, quod secū ipse semper gestabat, cum sancto clero suo in augustam ædem sanctæ, & immaculatæ Dominæ nostræ, Dei genitricis & semper uirginis Mariæ, quæ in Blachernis sita est, concessit. Illic.n. erant pij Imperatores Iustinus & Tiberius: qui hilari uultu, & magno cū honore sanctū uirum suscipientes, quæ tempori cōueniebant, collocuti sunt. Et quia dies erat Dñica, & diuinum ipse sacrificiū erat facturus eū dimiserūt.

Quis non commemoret hic opportune uerba illa Psalmi: Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat scientiam? Si quis enim illam tempestatis, & tentationis, seu persecutionis diem ac noctem cum hac reuocationis, & reditus eius, summaque pacis ac tranquillitatis die nocteque comparet, magnam sapientiam, & scientiam in utroque tempore negociòque reperiret. Nam in persecutionis tempore sabbatum & hyems erat. Vigesimo enim secundo mensis Ianuarij die uir sanctus tentatus & eiectus fuit. Reuocatus aūt est die tertia mensis Octobris, quæ erat Dominica. Qua quidem die & illi, qui uiro sancto insidias struxerant, atque eum in exilium eiecerant, Aetherius & Addæus, quorū hic quidem Vrbis Præfectus erat, ille autē Antiochiæ curator, mortui sunt. Et quemadmodum ambo uirum sanctum eiiciendum curauerant, ità meritam ambo mercedem perceperunt. In hac igitur die & uir optimus sedem recepit atque Ecclesiam suam, & ipsi priuati sunt uita multis annis antè, quàm ipse reuocaretur. Propheti ca item illa uerba huc possunt accomodari: Et erit, quo in loco dictum fuit: Hic populus meus non est, (ut quibusdam tunc uidebatur) uos illic filij Dei uiuentis uocabimini. In Hormisda.n. ut dictum est, facta fuit reuocatio. Qui uero stadia, e... uratus, & huiusmodi res cogitant, ignorant illud: Beati, qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Beati estis, cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes, propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cælis.

Iam & de superhumerali pauca dicenda sunt. Neque enim illi in ea expulsione fuit ereptum, sed apud eum mansit. Cum enim quidam e clericis suaderent Aetherio, ut ipsum adimeret sancto uiro, ille, neglectis eorū uerbis, recusauit. Itaque cum ipse in indignatione uersaretur, eis, qui ad se inuisendum uenerant, confessus est: Duæ, inquiens, res in Dño Eutychio, ea in me cumulate reciderunt. Per homines eius oppugnaui eū, per homines meos oppugnatus sum. Vestimenta illius diripui, omnia mihi direpta sunt. Vnū tantum non ademi, id mihi quoque relictum est. Cum enim me clerici cohortarentur, ut illa adimerem superhumerale, id non feci. Et eccè cum in hac sim calamitate, zona tantum, & dignitatis meæ insignia non sunt a me sublata. Lugens ille quidem hæc narrabat, pœnitentiæ tamen tempus non inuenit, quanuis multis lachrymis eam quæsiuisset. Ac de his quidem satis. Ad rem institutam redeamus.

Cum uir sanctus, ut dictum est, cum Imperatoribus congressus esset, & uix tandem ab illis diuelli potuisset, uidens populum, Christi pastorisque sui studiosum, sine interpellatione gratias agentē Deo, precatus est eum, ut bonus ipsius esset remunerator. Atque ità cum uniuerso populo fideli in sanctam Dei magnam Ecclesiam ingressus est, non sine labore tamen, tanquàm in regnum Dei, cum magna premeret multitudo, quæ diuinum templum occuparat. Cúque in locum editum, ut Moses olim in monte Sinai, ascē disset, sublatis ad Deum manibus, populi preces & supplicationes cælesti Deo, & patri offerre, De que misericordiam ad populum deducere uidebatur. Neque enim illud propter populi multitudinem fieri poterat. Tonitruus autem, & buccinæ progredientes, id est, aptæ diuinorum oraculorum lectiones, clarius & uehementius pronunciatæ, cum timore & magna compunctione peragebantur. Quid plura? Diuina caligo sanctum operuit altare, super quo cum incruentum sacrificium obtulisset, fidei populo distribuit: quæ quidem distributio ab hora tertia ad nonam usque perducta est, cum omnes ab ipso uellent accipere communionem. Quotiès enim distribuebat, omnes ad eum sine cessatione concurrebant. Nam qui rectè sentiri soliti erant, nulla uidendi eum satietate afficiebant. Sed quanto quis ... rebat, tanto magis attrahebatur, eodem erga illum affectus modo, quo erga magnetem lapidem ferrū, quod arcana quadam illius ui naturali pertrahitur. Ità uir admirabilis omnes, qui uidendi ipsum studio tenebantur, amanter attrahebat. Erat enim totus gratiosus in habitu, speciosus tū animi, tum corporis pulcbritudine, sublimis operibus, senlu humilis, uirtute uenerandus, necnon congressu ualde benignus & affabilis, mansuetus, misericors, sermone dulcis, sed dulcior moribus, adspectu angelicus, animo multo magis. Nequeo omnes illius tum animi, tum corporis dotes explicare, gestus, aptam omnium membrorum confirmationem, unde plerunque interior homo dignoscitur: uultus hilaritatem, & gratiā, de quo Salomon: Cor, inquit, gaudens (in Deo) mirum exhilarat faciem: oculos lætos, & pupillas eorum integras: (tales sunt enim, qui adspiciunt recta, & qui annuunt iusta) dentes candidos, (purus.n. erit & ... multorum ...us) ... labra, ardentia uerba & pura, & gratias ... stillantes, contra... & rectas aures, ad omnē diuinam uocem suscipiendas idoneas: collum, ut Dauidis turrem, ædificatū, aptum ad ferendum Christi & spiritale diuinæ charitatis iugum, & Ecclesiarum solicitudinem accommodatū: albam sacri capitis comam, & Aaron barbam sicut ... qua unius splendor & perfectio significabatur: ad hæc corporis fragrantiam, tanquàm unguentum, quod descendit in oram uestimenti sacerdotalis, ætatis moderationem, quæ ætatem secundum ... um perfectam ostendebat, latas manus, quæ liberalitatis amplitudinem indicabant, congruentes digitos & aptos ad diuinos sermones & dogmata cōscribenda: rectos omninò pedes ac firmos, nec ad dexteram, nec ad sinistrā declinantes, sed per tritā & uitæ semitam, quam bos & asinus, id est, populus Christianus

Marginal notes (left): Dies festus S. Timothei. — Psal. 18. — Ibidē. — Osee. 1 — Matt. 5. — Confessio Aetherij persecutoris eius

Marginal notes (right): Ieiunium ... dici. — Descriptio corporis ... — Pro. 15 — Cant. 4. — Psal. 132

stianorum ex Iudæis Gentibusque collectum, calcat incedentes.

Esai. 52. Quis compositum eius incessum, & pulchros totius corporis motus describat? Sic enim incedunt mo[illegible] speciosique pedes euangelizantium bona, euangelizantium pacem. Ex quo quidem in[illegible], diuinus & perpetuus [illegible] animi motus a[illegible]. Quis pro dignitate [illegible] pallorem [illegible] in eius facie florescentem [illegible] Punici cort[illegible] aut cu[illegible] alterius pallentis pomi colorem [illegible] odore coniunctum? Talis profectò est uerè tem[illegible] ta, dutior illa quidem, [illegible] mortem fructuum [illegible] contin[illegible] rit [illegible] & spirat, ut [illegible] est, [illegible] rem mortis in morte, [illegible] tam. Quis non ad [illegible]

2. Cor. 2. stantem doctrinæ [illegible] & die facere non desine[illegible] de magno Basilio diuino Gregorio [illegible] reprehenderet, & docendo [illegible] ret, ut neutra ration[illegible] offenderet, sed [illegible] reprehendendo patris dulcedinem, & in la[illegible] ratem seruaret, ut nec lenitas dissoluta, [illegible] aut as aspera. Sed illa prudens, hæc modesta [illegible] uideretur. Quid uobis describam uirum, [illegible] Paulus expressit, cum magnum [illegible] los penetrantem la[illegible] Hic enim u[illegible] tos peruenire: si quidem Christos esse d[illegible] secundum Christi præcepta uiuunt [illegible] dulcis, totus amabilis: qui cum adhuc esset in terra, à spiritu sublatus, terram reliquerat, & extra carnem & mundum semper erat: ut a[illegible] cernuo tur [illegible] maiorem [illegible] diuina[illegible] mas suscipiens, [illegible] terroribus & mutabil[illegible] nō commouent. Verè purum Dei speculum semper fuit luminis lumen adiungēs, & splendidius obscuriori. Cū Angelis uersabatur, cum Archangelis Deum collaudabat, Deo homines conciliabat, & superio[illegible] do per san[illegible] baptismi atque alia spi[illegible] munera procreabat. Quis hæc [illegible] de u[illegible] no pro dignitate recenseat? Qui[illegible] orator, [illegible] diuinarum narrationum scriptor hæc, ut decet, per eq[illegible] tur [illegible] Gregorius [illegible] etiam

Matt. 10. mag[illegible] lau[illegible] N[illegible] mu[illegible] & id [illegible] mensuram acced[illegible] tes [illegible] Dñi si sit sicut ma[illegible] s. Vit[illegible] beat[illegible] adesset, qui uirtutes ha[illegible] Ne[illegible] enim ego [illegible] uentia ua

Matt. 25. leo, lum[illegible] que [illegible] ne similis ei de[illegible] sum accepit atque desodit [illegible] illis argumentum ma[illegible] gestas ualent cooscriber[illegible] quid[illegible] radicem montis uersamur. Nec[illegible] aut[illegible] que uir [illegible] post reditum gessit, pauca exponamus.

Vixit [illegible] magno Athanasio diuus Gregorius [illegible] populi præ[illegible] Non docu[illegible] admodum u[illegible] periculis pro [illegible] cuipiam ce[illegible] A ex certaminibus [illegible] honoris, quam alij [illegible] An post reditum a[illegible] de pri[illegible] remisit. Ne[illegible] sed [illegible] eius uita, tanquam [illegible] tus fuit [illegible] certamina, pet[illegible] re ditum [illegible] ab illo gesta [illegible] tem que testa[illegible] Nam po[illegible] ita se com[illegible] benigne quidem [illegible] inimicis quidem reditus eius fueri iucundus. Verū hæc alij admirētur & laudent, quibus ocium est parua [illegible] res gestas admirari. Cum parua [illegible] eum [illegible] & res illius inter ipsas comparo. Pauc[illegible] ab illo gestis satis essent ad a[illegible] laudem. Quæ igitur per nouum hunc A[illegible] post eiu[illegible] Deus gesserit, uideamus. Nemo putet eum ex rer[illegible] perturbatione ullam spiritalium nu[illegible] iacturam fecisse, aut ea ullo pacto fuisse imminuta. Quin etiam aucta cumulataque sunt, ut ex iis, quæ pauca de multis commemorabimus, intel[illegible] getis.

Vos, qui reditum eius memoria tenetis, non ignoratis magnam ad diuturnam [illegible] antequam reuerteretur, pestem extitisse: quæ quidem ita sæuiebat, ut nisi hic [illegible] Deo electus, tanquam alter Phinees, obstitisset, omne genus hominum atque omnis ætas interiisset. *Nu. 25* Quemadmodum autem placatus est Deus? Supplicationibus [illegible] ipse cū Christi studioso populo adhibuit, à sanctissima magna Ecclesia incipiens, usque ad ædē [illegible] & immaculatæ Dominæ nostræ, Dei geni[illegible] ciæ [illegible] uirginis Mariæ, quæ in Blachernis colitur. D[illegible] supplicationes ad Christum Deum nostrum, [illegible] ipsa Virgo de Spiritu sancto cōcepit, *Supplicationibus ab Ecclesia ad Ecclesiam accessio iā [illegible] uir pestem abegit.* fi[illegible] populo, angeliq; cohibuit, qui ciuitat[illegible] percutiebat. Imitatus est in hac [illegible] admirabilis Dauid Prophetam qui [illegible] propter po[illegible] enumerationem pestis debac[illegible] tur, dixit ad Deum: ego peccaui dem ego [illegible] ipse quid [illegible] Et postqu[illegible] Oman Iebu[illegible] oraitque eo[illegible] Dominum nè extenderet manum in Hierusalē, exau ditus est. Quamobrēm & altare constituit in [illegible] rea, & Dño boues immolauit, & placatus est, & mors sæuire desiit. Nōnne magnus ac mansuetus Eutychius, offerens rationabile & incruentū sacrificiū Deo, idem effecit? Neque enim aliter extentas manus demisisset, nisi populi salutem impetrasset. Ab eo [illegible] die, usque ad beati uiri uitæ finem Christus Deus uo[illegible] à populo prouocatus iram cohibuit. Ac tertius quidem [illegible] primum opus hoc fuit, quo salutē omnibus communem impetrauit. Aliud, quod per eum Deus omnipotens fecit, uideamus. *2. Reg. 24.*

Nobilis quidam puer, qui apud Calopodium Augustæ primicerium manebat, immò uerò ab eo nutritus fuerat, aduerso quodam casu in oculo iniuriā acceperat, & magno in discrimine uersabatur. Nam medici, qui eum curabant, adiuuerunt nihil at[illegible] sed contra potius morbum augebant. Quamobrēm ad optimum medicum con[illegible] qui solis precibus ualebat morbum expellere. Quod & factum est. [illegible] solita prec[illegible] adhibita [illegible] solo oleo laborantem oculum iniunxit: & Dei gratia restitutus est sanitati. Sed aliud admirabilius uideamus.

Cum Cyrillo Carulo multis annis uxor uixerat. Quæ cū in aquam intercutē incidisset, & multum in medicos impendisset, nihil opis inuēnit, sed de salute desperabat. Hanc maritus in uaria loca ducendam curauit, fore sperans, ut aeris mutatione conualesceret. Forte tunc uir sanctus in Palæatico morabatur. Quod cum ille Christi uxorisque suæ amans intellexisset, & uiro sancto notus esset, nulla interposita mora, mulierem ad eū duxit, supplicans, ut pro illa Deū obsecraret, ut à morbo liberaretur. Sicut autem intumuerat, ut molem uent[illegible] eius spectantes omnes admirarentur. Verum cum ille precatus esset, & oleo sancto inunxisset, dimisit eam. Post aliquot autem dies cum uir sanctus eodem in loco esset, uir duxit uxorē suam, gratias agens Deo, & omnibus ostendens eam ab illo morbo, & calamitate liberatam. [illegible] tumor uentris euanuerat, ut eo morbo nu[illegible] laborasse uideretur. Quo quidē miraculo perspecto, *Hydropicam sanitati restituit.*

multi collaudabant Deum. Erat autem mulier illa annorum amplius quadraginta. Verum nè quibusdam narrare uidear incredibilia, finem faciam. Neq; enim ultra Gades, ut diuus ait Gregorius, transeundum. Et magnus ille Nyssensium Pontifex Gregorius, docens orationem non esse longius protrahendam, quam gratiarum mensuram patiatur, de sorore sua sic loquitur: Hæc ab illa gesta sunt omnia: quæ licet incredibilia uideantur, uera tamē sunt, & credibilia apud eos, quibus ea planè nota fuit. Sin aliqui earum nimis addicti, fieri non potuisse putant: hi nesciunt, pro ratione fidei munerum fieri distributionem, ut fide pusillis parua tribuantur, magna autē illis, qui fidei sunt amplitudine præditi. Verum ne Dei muneribus detrahendi occasio detur incredulis, sublimiora miracula prætermittemus, hæc, quæ censuimus, satis esse ad historiam absoluendam existimantes. Quæ quidē uerba de magno item Eutychio dicta scriptaque intelligantur.

Cum igitur Dei seruus cursum confecisset, fidemque seruasset, deinceps repositam sibi iustitiæ coronā expectabat. Vixit, posteaquàm reuocatus est, & in sublimem sedem restitutus, annos quatuor, & menses sex: ut omnes uitę ipsius anni fuerint septuaginta. In eo autem ocio quos aduersus omnem hæresim, spiritu sancto adiuuante, sermones conscripserat, omnibus fidelibus & Orthodoxæ atque Apostolicæ Ecclesiæ filiis promulgauit, cum eos exemplo prius, & uita planissimè & apertissimè comprobasset. Docuit non esse fimo & luto, hoc est, uitæ caducæ, & rebus istis instabilibus inhærendum. Hanc. n. uitam esse ueluti figuli rotam, quæ assiduè impletur & circonuoluitur, aut lunæ similē quæ perpetuis mutationibus obnoxia nunquam in eodē statu permanet. Cū igitur ità uixisset, ut uiuendi norma posset esse Pōtificibus: sic aūt docuisset, ut rectæ disciplinæ regulam dogmata eius cōtinerent, cupiebat iā dissolui, & esse cū Christo, licet propter mulrorū salutē in carne manere magis esse necessarium iudicaret. Sed ipsum quoq;, cum homo esset, anima a corpore seiunctionē subire oportebat. Qua quidem de re quotidie philosophabatur, & eadem, quæ Basilius & Gregorius, sentiebat & loquebatur. Quorum unus: Carnem, inquit, despice, quæ prærerit: animum cura, qui est immortalis. Alter autem: Vtinàm, inquit, grauem hanc exuar tunicā, ut accipiam leuiorem.

Vita hac qui bus cōparanda.

In his ille uersatus, & semper hæc meditans, & cū magnis patribus ità uiuens, ut non minus Basilij, & Gregoriorum, & magni Dionysij, & reliquorum sanctorum Patrum, Apostolorum, & Prophetarum sermones & dogmata, quam aerem hunc spiraret, tamen quibusdam mente imperfectis suspectus erat, quasi ab eis in resurrectionis ratione dissentiret, cum tamen homines stulti nō intelligerent, nec de quibus loqueretur, nec quæ affirmaret. Quid mirum est, si pueruli mente præditi, sic de ipso sentirent, cùm Dominus ac Deus noster in digito Dei dæmonia eiiciens, in principe dæmoniorum ea eiicere putaretur? Quid de diuo Paulo? Cum in Areopago de Iesu deq; resurrectione loqueretur, nonne dictū est: Quid uult nugator hic dicere? Quid quòd Basilius uirtutū fundamentū, & sancti Spiritus propugnator, ab imperfectis existimatus est, Deum esse Spiritum sanctū, non confiteri? Quæ cùm ita sint, non est mirum si & de hoc sacro capite, magno diuinoque uiro Eutychio, qui fuit Ecclesiæ columna & lumen, & ueneiandis Patribus omnino similis, tale quiddā suspicati sunt isti, qui resurrectionis rationē non capiunt. Absit. n. ut rectis Ecclesiæ sanctæ, & Apostolicæ dogmatibus contraria unquam senserit. Plenæ sunt eius orationes sen-

Luc. 11, Ac. 17

tentiis hac de re sanctorum Patrum. Qualis est illa diui Gregorij: Inquit enim: Si quis dicit, Christum ità nunc depósuisse carnem, ut ab ea nuda diuinitatem, & esse & uenturam asserat, is aduentus eius gloriam ne uideat. Quomodo igitur fieri potest, ut cum hanc quis in sermonibus sententiam posuerit, ab ipsis discreparit? Neque. n. aliter loquebatur, ac sentiebat. Absit. Cor illi paruum nunquàm fuit, nunquam animus duplex. Non ignorabat ille, eum ex animo & corpore ita cōstemus, ut corporis ministerio, & opera animus utatur, fore, ut si rectè simul se gesserint, simul etiam bonis immortalibus perfruantur: & corpus si aliter[illegible] fuerit, & in seruiturem redactum, supplicia simul cū anima uiter sempiterna. Vtrunque enim simul aut coronatur, aut condemnatur. Oportet enim omnes filii ante tribunal Christi, ut quisque recipiat, quæ per corpus gessit, siue bonū, siue malū. Nam utrunque in hac uita simul operatur: & utrunq; ante Christi tribunal sistendum est. Iustum autem erat, siue bonum illud. Ibi non erit acceptio personarum, nec dimidia ex parte iudiciū fiet. sed (ut Ecclesiastes ait) cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni abscondito, siue bonum, siue malum sit. Quod quidē iudicium ideò iustum erit, quia post resurrectionem nec corpus sine anima, nec anima sine corpore, cum quo semper uixit, unquam reperietur: sed immortalitatis pulchritudine corpus simul cum aia decorabitur. *2 Cor. 5.* *Ecc 12*

Aduerte, Lector, quòd is est ille Eutychius Constantinopolitanus Patriarcha, quocum quæstione de resurrectione habuit diuus Gregorius Papa, cum in ea ciuitate is sedis Apostolicæ Apocrisarium ageret, quēadmodū habes in libro Moraliū, 14 c. 31. & 32. Et licèt hic author illū ab errore excusare contendat, præfatus tamē uir sanctus aperte testatur, eū in hoc articulo cecidisse, licèt ante mortem sese correxerit. Quod ipsum multis Sanctis uiris accidisse comperimus. Lege prædictum caput 32.

Hæc ille, & his sublimiora cōsiderās, cum [illegible] a corpore [illegible] dere, & ad Dñm proficisci [illegible] & [illegible] Dauidis uerbis utebatur. Quemadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad [illegible]: Et Quando ueniam, & apparebo ante faciem [illegible] *Ps 41.* & calamitates, quæ huic magnæ ciuitati [illegible] turæ, & instantia illius quæ n[illegible] a, & ac nocte Deū clem[illegible] precabat[illegible] mitteret, & ciuitati nihil inferret m[illegible] admeret, ne afflictionem eius intu[illegible] earus est, impetrauit. Voluntatē.n[illegible] Dñs Deus & preces eorum exau[illegible] & [illegible]os.

Hęc [illegible] precante ac supplicante [illegible] *Psalm. 144.* tim, ut [illegible] cant illa Prophetę uerba: A[illegible] *Es 65* te [illegible] Ecce adsum. Instabat tēpus, p[illegible] poris, corona a[illegible], immò uerò [illegible] norū bo[illegible] b[illegible] ritatu, uniuersę r[illegible] ionis pri[illegible] Christi D[illegible] resurrecti[illegible], in qua lætatur cœ[illegible] terra, de qua dicit diuinus [illegible] Dauid. Hæc est [illegible] *Psal. 117.* fecit Dñs, exultemus & lætemur in ea: & c[illegible] bet diē solenē in cōdensis u[illegible] ad cornu [illegible] est, ad angelicas usq; uirtutes: q[illegible] modū & [illegible] uelū declarat cælestia terrest[illegible] us aperit & res[illegible] creatas una oēs uoce procreatorē ac Deū [illegible] laudare, iuxta illud: Fiat uolunt[illegible] a, [illegible] terra. Cū igitur hanc diē h[illegible] de sua ità disseruerat, ut nemo [illegible] us, u[illegible] sim[illegible] magnā Ecclesiā lustrasset, & [illegible] tuisset, oēs Pontifices & sacerdotes & [illegible] Senatū atq[illegible] ue[illegible] lum Dei pop[illegible] tamen mul[illegible] d, quod fiebat, ig[illegible] [illegible] e [illegible]er

more fieri arbitraretur. Ipse autē solus rē nouerat. Quomodò hæc ego nunc fine lachrymis possum commemorare, qui miser eo die amplius, quàm solebam, angelicam ipsius faciem osculatus sum? Cum enim id bis terque fecissem, satiari non poteram. Et cùm ex me quæreret, cur ità sæpè id facerem: Quia, inquam, hodiè tm mihi licet. Atq; ità contra me prophetaui. Quod utinam non fecissem, prius.n.quam il le, mortuus sum: solus relictus sum orphanus, solus margaritam amisi, solus thesaurum in agro condidi, solus aberto, tanquàm ouis non habens pastorem, so lus lugens & mœrens obambulo totum diem. Paulo pòst autem omnes, qui bonorum ipsius participes extiterunt, uerba illa mecum, ut arbitror, pronuncia bunt: Extinctum est lumen oculorum nostrorum. Erepta nobis est lux animarum. Vitæ nostræ præsidium est dissolutum. Concordiæ signaculum ereptū est, & charitatis uincul.m sublatum. Imbecillum ornamentum confractum est. Propter te, pater, nox etiam pro die in uita pura splendebat: nunc dies etiā in tenebras conuertetur. Sed lamentationibus, præ-

Luc. 23. terrim ante tempus, non est indulgendum, nè illud ab eo audiamus: Nolite flere super me.

Cùm igitur sacrificium totum expleffet bonus pastor, & uniuerso populo fideli sacrosanctum & salutiferum Domini nostri Iesu Christi corpus distribuisset, in sanctum Episcopium reuersus, modicum cibum cū solitis familiaribus hilari uultu cepit. Post cibum autem cum paulisper quieuisset, & tempus, quo lampades accendebantur, exigeret, ut ad officiū uespertinum accederet, contractio quædam totum eius corpus inuasit. Quamobrèm quidam è clericis religiosissimis eum obsecrabant, ut conquiesceret: sed precibus efficere non potuerūt, quominus iret ad officium uespertinum. Sancto igitur spiritu confirmatus, in sanctā Dei Ecclesiam se contulit. Populus autem illum exspectabat. Omnes enim illū semper quidem, sed tunc potissimum, cum Apostolica erat

Acri febre corripitur. stola indutus, adspicere cupiebant. Cumque uarias preces uespertinas cum illa persoluisset, sacrum altare osculatus est, fidelemque gregē Deo cōmendauit. Et ex altari uisibili quodammodò ad inuisibile, de uirtute in uirtutē progrediens, preces peregit, clausis omnibus sensibus, & à populo totus separatus. Reuersus igitur in Episcopiū, in lectulo suo decubuit, uehementique febre circa mediā noctem correptus est. Atque ità manfit septem dies, assiduè precibus incumbens, seque signo crucis muniens.

Cùm igitur morbi uis intenderetur, idque ad religiosi Imperatoris Tiberij aures peruenisset, ea re ualdè perturbatus, ciuilibus omnibus curis intermissis, de illo solicitus erat, medicosque pr̄ęstantissimos misit, qui eum curarent, à quo multi uarijsque morbi curati fuerant. Qui sanè medici plus ex eius doctrina opis perceperunt, quàm illius corpori contulerūt. Nullum enim medicamentū sibi passus est adhiberi:

Psal. 148. Præceptum, inquiens, posuit, & non præteribit. Medicū habeo, qui mihi pro arbitratu suo medebitur. His auditis, Imperator magno cum desiderio & fide beatum uirum inuisit, primum quidem, ut ab illo benedictionem acciperet, deindè ut intelligeret, quis post illum pastor esset populum gubernaturus. Bene dixit ille quidem Imperatori, sed alterum reticuit, nō quòd ignoraret, sed propter quasdā causas, quas, Deo sibi aperiente, ipse nouerat. Quarè cum ea, quæ res & tempus postulabat, cum Imperatore locutus esset, hilari, lætoque uultu ille discessit. Ego autem à quibusdam Imperatoris familiaribus accepi, ei fuisse à sancto uiro prænunciatum, celerem ipsi mortem in stare Idquè uerum fuisse, euentus docuit. Nam quatuor post mensibus è uita decessit CHRISTI amantissimus Imperator.

Cùm totam igitur hebdomadam ægrotasset uir il le simplex moribus, & gubernādi scientia multiplex, sapiens oratione, & mente sapiētior, magnus Patri-

Ge. 49. archa, pro omnibus Deum orans mente firma, usque ad septimā horā Dominicæ primæ post Pascha, (de-

Obdormit in Domino. cebat enim septimam quietis propriam perficere) eumque omnibus benedixisset, ut olim Iacob filiis suis, colligens & ipse quoque Iacob pedes suos, circa nonam aut decimam noctis horam, in Dei manus spiritum suum commendauit: & ex hac uita discedens in senectute bona, ab angelis ad cælestes choros sublatus est. Quod quidē ex duobus miraculis, quæ tunc acciderunt, facilè intelligi potuit. Cùm enim anima eius à corpore seiungeretur, uniuersus populus in Ecclesia clara uoce exclamauit: kyrie, eleison: Postquàm chori præfectus lucernæ precationem absoluisset, ac diceret: Miserere nostri, Domine, miserere nostri secundum magnam misericordiam tuam. Domine exaudi & miserere. Cōuersus igitur populus fidelis à ministro, magno cum clamore ad Deum temè fit pastoris & doctoris animam sanctā, ita gubernato re Deo rem moderante. Quis hoc non admiretur? Quis non itē illud, q̄ nec eius oculi, nec reliquæ cor poris partes ullius opera, ut componerētur, indiguerunt. Quandoquidem & oculi ità decorè sub palpebris conditi sunt, ut dormiētibus solent naturaliter. Labra autem aptè conclusa sunt, & manus ante ipsum pectus complicatæ, totum denique corpus tam decorum spontè sua situm habitumque tetinuit, ut nullius opera aut manus requireretur, mirumque est, quòd diuina illa anima suum ipsius corpus tam bene composuisset.

Sed quid deindè sit consecutum, uideamus. Rursum Basilius alter declaratur est, de quo magnus hæc dicit Gregorius: Cum iacturam ciuitas sensisset, se ut pupillam derelictam conquesta est, peregrinationē, tanquàm tyrannidem, incusauit, & animam comprehēdere, quasi manibus aut precibus retineri posset, concupiuit. Cum igitur omnia funeri necessaria parata essent, sanctus ipse sanctorū manibus sublatus gestabatur. Certatim autem singuli uel oram uestimenti, uel saerum feretrū attingere studebant. Quid enim corpore illo sacratius aut purius? Alius ad eos, à quibus gestabatur, appropinquare, alius adspectu tantum, tanquàm ex illo quoque prouenire utilitas, frui cupiebat. Plenæ erant plateæ, plenæ porticus, omnes ædium fenestræ, omnia tecta & fastigia & cul mina referta erant. Premebāt se mutuo, qui præibāt, qui sequebantur, qui propè erant, qui aduentabant, innumerabilis hominum, ætatum omnium multitu

Eccè magnifica san cti uiri sepultura. do, omnes, qui apud Imperatorem in honore erant, imprimisque Præfectus urbis, qui omnes in uiri sancti funere honestando superauit. Interfuisset etiam Imperator, nisi ea cura eum detinuisset, nè aliquis tumultus in populo nasceretur. Omne militum genus interfuit, omnes sacerdotum ordines, & monachorū innumerabilis multitudo. Psalmorum cantus cum lamentationibus cōcendebant. Cedebat perturbationibus philosophia. Nostri cū externis, exteros cum nostris contendebant, utri magis lugentes plus perciperent consolationis. Illud admirabile fuit atque incredibile, quòd ex tot hominum millibus nemo ullum in periculū incidit, præsertim cū multæ etiam fœminę, onus in utero gestantes, uidendi diui ni corporis gratia accederent. Atque, ut aliquē epitaphium adiungam, externis honoribus superior cumulatur. Multorum quidem lachymas excitauit, sed ea maior gloria fuit, quòd omnium animis defi-

 xus inhæ-

xus inhærebat. Corpus uix rapientium manibus eui tatis, in sanctorum apostolorum templum illatum est, & in sanctorum Patrum tumulo conditum Appositus est Patriarchis Patriarcha, Præconibus magnus Præco, Martyribus Martyr, Apostolis, qui per eorũ uestigia semper incesserat, ubi sanctorũ etiam Apostolorũ, Andreæ, Lucæ, & Timothei, corpora cõ quiescunt, ante ipsum altare, ad basin eius, (quẽ quidem locũ sibi ipse uiuens elegerat) ut ne post obitũ quidem ab altari sancto corpus eius recederet: cùm anima eius altari in cælis assisteret, atque ibi cum san ctis angelis, & apostolis pro uniuerso populo preces effunderet. Aequum erat ut corpus, quod cum il la anima coniunctum fuerat, quod cum illa simul in cesserat & certamina pertulerat, in terra nunquàm ab almo altari seiungeretur, sed cum populi sacer dote supplicante, & munera Domino Deo offerente, pro populo suo & ciuitate quodammodò supplicaret. Nam corpora sanctorum, parem cum animis ipsorum uim habent. Preciosa enim in conspectu

Ps. 115. Domini, mors sanctorum eius. Et, Protegam ciuitatem hanc, inquit Dominus, propter me, & propter

4. Reg. 19. Dauid seruum meũ. Magnæ uobis consolationi sunt Sancti, qui per fidem expugnauerunt regna, adepti sunt repromissiones, & plus ualent post uitæ commu tationem.

Agitè nunc etiam Magni Basilij laudatores, mihi orationis paupertate laboranti opitulamini. Ego plu ra quidẽ cupio præterire: sed aliud me post aliud trahit, & tanquàm in corpore, omnibus partibus æquè pulchro, quicquid occurrit, pulchrius uidetur, & orationẽ ad se conuertit. Agitè igitur egregias illius dotes prosequimini, uos, qui illarũ & laudatores, & testes extitis. Præclarum inter uos certamen suscipite uiri simul ac fœminæ, adolescentuli, & uirgines, senes & iuuenes, sacerdotes & populus, monachi, & q cum aliis uiuitis, qui in contemplatione, & qui in actione uersamini. Alius assiduum eius in ieiuniis & precibus, tanq corporis & materiæ esset expers, studium laudat. Alius in uigiliis & psalmis decãtandis

Vide uirtutũ Catalogũ, quæ in sancto uiro florebant: et quibus ipse deneretur exercitationibus.

constantiam. Alius asperam atque incredibilẽ in uictu duritiem, aut animi demissionem. Alius obliuionem iniuriarum, qua quidem in primis excellebat, ex Apostoli præcepto ità dicentis: Sol non occidat su per iracundiam uestram. Omnis igitur illius chorus, uos, qui circonstatis, qui suggestũ attingitis, qui estis inferius, qui ex nostris aut externis adestis, mecum laudationem conficite. Alius alias huius noui Basilij uirtutes celebrate. Qui in iudiciis præsidetis, legislatorem laudate. Qui ciuitatem regitis, ciuem. Qui ex populo estis, popularem. Qui eruditione delectamini, magistrum. Virgines, uirginem. Coniuges, castũ. Qui solitudine gaudetis, amantem solitudinis. Qui frequentia: iudicem. Qui simplicitate, ducem. Qui contemplatione, theologum. Qui in rebus secundis uersamini, moderatorem. Qui in aduersis, consolatorem. Senectus, baculũ: Iuuentus, disciplinam: Paupertas, largiorem: Opulentia custodem. Videntur mihi & uiduæ defensorem, & pupilli patre, & inopes pau perum studiosum, & hospites hospitalem, & fratres fratrum amantem, & ægroti medicum cuiusque mor bi ac medicinam, & sani sanitatis conseruatorem, & oẽs denique eum laudibus efferre, qui omnia factus est omnibus, ut oẽs aut plurimos lucraretur. Ego quidem sic amborum patrum uirtutes laudibus immiscui, ut lautiores apparatu conuiuas eiusmodi epulis gaudentes acciperem. Vobis autem, qui tanto studio iusta magno Eutychio persoluistis, nihil aliud consuluerim, nisi ut ad illum semper respiciatis: atq; sem per uos eum cernere, & ab ipso uos cerni existimetis. Hæc est laudum ipsius summa. Hic diuini uiri uirtutum thesaurus.

Vos autem, qui me benignè audiuistis, tuq; inpri- Exod.
mis diuinũ sacrumque caput, meæ orationis pauper- 12.
tati ueniam date. Mosaicum illud de agni esu mandatum expendite, quod ità se habet: Decima die mẽsis primi tollat unusquisque agnum per familias, & domos suas: sin autem minor est numerus, quàm ut sufficere possit ad uescendum agnum, assumet uicinum suum, qui cõiunctus est domui suæ. Si ad unius agni esum multos cõuocandos præcepit, quid ad unius pastoris, & talis pastoris laudationẽ fieri præcepisset? Ego, sanctè pater, cum tuis laudibus celebrandis par esse non possem, legi obtẽperans, non paupe res uicinos, sed æquales tuos ac pares, uiros eximios conuocaui, non ut agnũ una edi conspicerent, sed ut pastorẽ & peregrinationis sociũ collauderent. Aequũ est.n.ut homines priuati, & qui argentum nõ habẽt, id est, qui orationis diuitiis carent, eant ad aquam ui uam, & ex propriis puteis & fontibus hauriant. Neque.n.fas est ad alienos fontes, hoc est, ad externam disciplinam & scientiã proficisci. Quæ igitur, pater sanctè, ex tuis rectè factis assequi potui, ea prompto animo sitientibus propinaui. Quæ antè uires meas superabant, ea sapientibus reliqui persequenda: quo- Eccle.
rum uerba, sicut scriptũ est, sunt tanq stimuli & cla- 12.
ui igniti. Da.n. sapienti occasionẽ, & sapientior erit. Prouer.
Innotesce iusto, & adiiciet, ut suscipiat te. Et diuus 9.
Apostolus: Vestra, inquit, abundantia illorũ inopiã suppleat, ut & illorum inopia uestræ fit abundantiæ supplementũ, ut fiat æqualitas: Et, Quæ desunt Chri 2. Cor.
sti afflictiones, eas impleo in carne mea. Et rursum: 8.
Quæ.n.mihi deerant, ea uenientes fratres impleuerunt. Et uos igitur, uiri perfecti, qui uiri huius sancti, Coloss.
diuinique patris ac magistri laudatores ac ueri filij 1.
estis, animi mei studium & propensionem boni consulite: & quod laudationi deest, implete: immò uerò totum hoc onus suscipite: ut impleatur id, quod scri Prou.
ptum est: Frater fratris fultus auxilia, ciuitas firma 18.
atque munita.

Tu uerò beatissime ac sanctissime pater, è cælo nos adspice, & uitæ nostræ cursum ad salutem dirige, ut cum hinc decesserimus, recipias nos in sinum Abrahæ, & in æterna istorum tabernacula, ubi purius atque perfectius, quæ abs te de sancta & eiusdẽ essentiæ, & sempiterna Trinitate didicimus, uideamus. Eã, pr, pro uobis famulis tuis, & pro grege tuo, & fidelissimo hoc Christiq; amantissimo populo de precare, ut æterna bona consequamur, in Christo Ie su Dño nostro: Cum quo, Deo & Patri gloria & adoratio, simul cum sancto & bono & uitæ largitore Spi ritu, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

VITA S VVILHELMI ABBATIS Roschildensis in Dania, ab eius quidem discipolo conscripta, sed per F. Laurentiũ Suriũ aliquot locis in compendiũ redacta, plerunquè etiam phrasi mutata.

Beatus Vuilhelmus ex nobili ort' Apri
prosapia, uenerabili uiro Hugo lis 6.
ni Abbatis S. Germani de Pratis apud Lutetiã Parisiorũ, à parẽtibus traditus ẽ, rectè ac piè instituẽdus. Acceptus ẽ ab illo pbe nignè, siquidẽ nepos illius erat, curatumq; ut liberalibus literis Dat' o
accuratè imbueretur. Et in ipsa quidẽ adhuc tenera peram
ætate, cùm prima etiãnum literarum rudimenta po literis.
neret, diligenter considerabat, uti monachi intrà cœnobium

nobium resideot, lactitarent, cantarent, io preces incumberent. Itaque instar solertis apiculæ ex illorũ bonis studiis, taoquàm flosculis quibusdam, mella sibi colligeos, io pectoris sui alueario congeßsit, pueru lusque meditari cœpie, quod posteà ætare maturiori eaerceret. Porrò in studio literarum, felici ingeoio

Ingenij felicitas.

diuina gratia accedente, multos eozuos adeò superauit, ut etiam inter egregios humaoioris literaturæ magistros celebris haberetur. Lætabatur Abbas Hugo profectu & probitate oeporis sui, & gratias agebat Deo, curanitque ut subdiaconus ordinaretur, & Præbendam, ot uocant, obtinere Parisiis in ecclesia beatißsimorum Petri, & Pauli apostolorum, & S. Geoouefæ, ubi runc Canonici seculares erant. Factus autem Canooicus, quæ sui erant muoeris, prudeoter eaequebarur, oiemorque eorum, qoæ puer in monasterio uiderat, sæpè solus sedebat io libro lectitans, & io diuina se lectione eacitaos. Ea res molesta erat cæteris Canonicis, quorum eraot mores deprauati: & quadam cæcari illi inuideotia, unde debebant corrigi, indè facti sunt deteriores. Itaque non benè in

Pater quorũdam inuidia.

eum animari, stridebant dentibus, & sermones iactabant uirulentos. Timebant enim, oe breui cogerentur etiam ipsi ad meliorem se frugem recipere, & arctioris uitæ legibus srenarentur, aut certè ipsis eiectis, alij in eorum collegium introducerentur, quorũ & habitus & uita esset religiosior.

Valdè igitur io eam curam & cogitationẽ incumbebant, quomodò eum possent à suo contubernio excludere. Erat inter illos quidam, qui beato uiro præ cæteris familiarior esse uidebatur. Is subdolè, & fraodolenter cœpit cũ illo colloqui, sed dictorũ exigere sileotium, simulare propositum perendi monasteriom, oitã illorum Canonicorũ detestari, sed fictè: petere, ut tam sancti propositi ipse se uelit sociũ præbere. Placoit Vuilhelmo tam pius animus, ait se non defuturum, si ille prior suo eaemplo ipsum confirmaret: multa interim & quidem crebra inter se misceot colloquia de cõtemptu mundi, tandemque statuunt pariter se conferre ad mooasterium, quod Charitatis dicitur. Quò cùm uenissent, à præfecto monasterij humaoißsimè recipiuntur, & in hospitio iubẽtur eis necessaria ministrari. Ibi tum homo uersutus socius Vuilhelmi, hortatur eum ad constantiã, ait sibi restaro quædam oecessaria expedienda negocia, quibus eapeditis, ilicò se spondet reditorum. Tunc demùm sentiens Vuilhelmus hominis fraudem, neque

Fraudulẽtã cuiusdã machinatio.

geri hoc negocium è spiritu Dei, sed manichinari illum quippiam nõ sincerè, ait, meritò illum, qui esset ætate maior, priorem etiam debere io suscepto proposito declarare cõstantiã. Videos autẽ ille frustrà se oiti, longa trahens ab imo pectore suspiria: Differamos ergò, ioquit, in aliud tempus: sicque pariter domum reuersi sunt.

Porrò Abbas Hogo uoluit Vuilhelmũ etiam Diacoonum ordinari. Ibi rursus accenditur inuidentia

Fit Diaconus

æmulorum, timentium oè ad eum prouenctus gradum, etiã maiorẽ obtineat dignitatẽ. Adeunt igitur Parisiensem antistitem, orant nè eom prumoueant, persuadentque fraudolenter circunueoto. Cũ eoim multis eum nominibus accusassent, episcopus nimiũ credulus, collationem sacrorum ordinum in aliud tempus reiecit. Noo latebat ea improborum hominum oersutia Abbatem Hogonem. Itaque eon suis literis oiisit Voilhelmum ad Syluanectensem episcopum, qui eum Diaconum oroauit. Redit indè domum Vuilhelmus, nesciẽtibus aliis Canonicis, quid actum esset: atque sabbato proximo designatur Homeliæ Lector futurus, nec potuit ea io re propter illorum importunitatem obtinere aliquem, qui eius muneri oicarios succederet. Id autem illi ea caosa faciebant, ut hac re offensus, scandalo patẽret, & ipsi contra eum, tanquàm oon satisfacientem institutioni Canonicæ, suæ maleuoleotiæ eaercendæ ansam haberent. Sed nocte Domioicæ diei, cum semptima esset recitanda lectio, ipse ad eam pronunciandam accessit. Erat tum Euaogelium de dæmonio muto à

Lu. 11

Christo eiecto. Cùm autẽ dixisset, Iube Domine beoedicere: illi magno stupore attooiti, nihil responderunt loco benedictioni, immò uerò omnes è tẽplo abierunt, solo Vuilhelmo relicto, & magistro Alberico, uiro bono & iusto, qui illorum conatibus oon fuerat assensus. Maoè rursus illis in unum cooueoientibus, & de iis, quæ nocte designarant, inter se coofereotibus, superuenit etiam magister Albericus, atq; ità loqui exorsus est: Id quidem pro certo affirmare possumus, hac nocte uidisse nos mirabilia. Mirum illud sanè fuit, quod Christos dæmonium motum eiecit, & homini linguæ officium restituit: sed hoc multo mirabilius ego puto, quòd D. Vuilhelmo illud Euangelium proouociante, eiecti suot cõfratres eius ea Ecclesia, eoque loquente, illi obmutuerunt, & tanquàm alieni ab eo recesserunt. Hæc cúm ille dixisset, apud auditores igoominiæ ooiam reportaruot æmuli illi: porrò B. Vuilhelmus iugi meditatione scripturarum sese cõfirmans, in omnibus prudenter se gerebat, diuinoque protectus adiutorio & patientiæ clypeo munitus, aduersarios suos, de sua malitia nihil remittentes, facilè superauit, atque etiam honoribus creuit, auctus cuiusdam Præpositurę dignitate.

Accidit deindè, ut Eugeoius Pontifea sese Gallias

Eugenius 3. Rom. Põtifex

conferret: cumque Lutetiæ appropinquaret, Ludouicus rex, & Parisiensis episcopus cum multa cleri populique frequeotia ei obuiam procedeotes, illum honorificè eaceperũt, atque ad beatißsimæ Mariæ uirginis Ecclesiam cũ iogenti gaudiũ deduaerunt. Paucis inde elapsis diebus, uoluit idem Pontifea in ecclesia B. Gauouefæ misteria Diuioa peragere, quia Apostolica dicebator. Vbi eò uentum est, orta est cõtentio inter summi Pontificis, & huius ecclesiæ Canooicorum ministros, adeò ut pugnos res procelleret, & oon solum pontificis ministri, sed etiam ipse rex Ludouicus, qui illos compescere noloit, à canonicorum illorum famolis uerberatus sit. Tanta autem oefariæ rei iodignitate permotus Pontifea, cũ Lodouico rege tractauit de improborum hominum insoleotia dignè castiganda. Visum est autem, in eorum locum alios subrogare, homines religiosos, nempe monachos illos, quos nigros uocant: neque tameo Canooicos illos per uim suis Præbendis siue sacerdotiis priuare uolebaot, (erant enim inter eos non pauci nobiles, & literati) sed permittere, ut illis, quoàd uiuerent, fruerentur. Verùm ubi isthuc Pontificis, & regis propositum ad aures abbatis saoctis Victoris perlatum est, Pontifici, & regi ualde supplices preces obtulit, ut ordinis sancti Augustini professores in eam ecclesiam introducerentur, multisque osteodit ratiooibus, contumaces illos facilius ad horum uitam regularem, quàm ad

Abbas constituitur in ecclesia S. Genouefæ.

monachorum habitum, & consuetudioem, traductum iri. Pontifea, & rex his auditis, cùm iam eaploratam haberent, booam famam illius Abbatis & fratrũ eius, eorũque institutũ præ multis alijs prædicari nõ nescirent, domũ quoq; S. Victoris suauẽ eaimiæ charitatis de seodorẽ spargere, Abbatis precibus assensere: atq; die sequenti electus est io Abbatẽ Odo prior homo sanctæ cõuersationis, atque totius religioois amator indefatigabilis: adiunctique sunt ei duodecim Canonici, uiri probi ac bonæ existimationis, qui in Ecclesia S. Genouefæ commorarentur:

atq; ex eo tēpore usq; in præsens istuc Canonicorū S. Augustini institutum ea in ecclesia conseruatur, ex priuilegio Pontificis Eugenij & regis Christianissimi Ludouici.

Cum hæc ità gererentur, Vuilhelmus ad suam Præposituram secesserat, de rebus domus suæ cum amicis pertractans. Sedenti autē ad mensam diuersis ferculis instructam, quidam de improuiso adueniens, ità locutus est: Dominus Odo, Abbas ad S. Genouefam, has ad te literas iussit perferri. Ille audito nomine Abbatis, valdè admirans, ait: Quis est hic Abbas? quandò uerò Abbas aliquis fuit ad S. Genouefam? Respondit nuncius: Odo Prior S. Victoris hesterno die institutus est Abbas ad S. Genouefam à summo Pontifice & rege Ludouico. Tum Vuilhelmus, Sōniāne mihi uideor, inquit, an res ueras tu mihi narras? Vera equidē refero, ait nuncius. Resignatis mox literis, didicit ab Abbate Odone mandari, ut quamprimùm ad suam ecclesiā accedat. Surgit igitur posthabito conuiuio, cunctisque ualedicens ait: Ibo uisum, quæ sit hæc mutatio dexteræ excelsi. Postq̄ ad S. Genouefæ collegium uenit, uidit ibi homines religioso habitu indutos, nec dubitauit uera se ex nuncio audiuisse. Interim admirabatur plurimū, qua de causa tā repentina facta esset mutatio. Nunciatur aūt Abbati aduenisse dominum Vuilhelmū: moxque illi Abbas hilariter occurrit, & amanter eum amplectitur: deindè omnia, quæ gesta fuerant, illi ordine exponit, cœpitque eum adhortari ad contemptū mundi, proponere multa è scripturis diuinis, quæ possent acres illi stimulos admouere, de mundi uanitate, de fallaci amicitia huius seculi, aliaque id genus nō pauca: quibus absolutis, appræhensa manu eius, duxit illū ad uitreā fenestrā, in qua picta erat effigies crucifixi Saluatoris: atque ibi repetitis sermonibus, animū eius inflammare uoluit, ut cuperet ipse quoque crucifixum Dominum suum ferenda cruce sua imitari. Eccè autem adest gratia spiritus sancti, tantaque lachrymarum uis ab oculis Vuilhelmi prorūpit, ut uix sermonem proferre posset. Ait autē ad Abbatē: Vtinā scire possem, quòd me non dedignetur habere seruū Dominus meus Iesus Christus, & superioris ætatis iniquitatibus & erratis ueniā dare. Cui Abbas: Ego, inquit, pro illo fideiussorem me offero, si dictis meis parere uolueris, fore, ut non modo remittat errata sua, sed etiam post hanc uitam cum sanctis suis immensa te donec beatitudine. Tum uerò repentè ad eius pedes collapsus Vuilhelmus, se & sua tum Deo, tum illi commendauit, sicque de mundi huius naufragio nudus euasit. Lætatur uerò Christi familia de tam præclari iuuenis conuersione, tum etiam de oblato ipsis diuinitus, & quidem præter spem, auxilio tam opportuno. O quàm magnificata sunt opera tua bone IESV. Ad unius fidelis serui tui admonitionem relinquit Vuilhelmus noster prædia, possessiones, domos, familiam, opes & honorem, atque ultra hæc omnia, quod est omnium præstantissimum, etiam semetipsum.

S. Vuilhelmus fit Canonicus Regularis.

Accepto deindè habitu regulari, Vuilhelmus illorum duodecim fratrum collegio accessit, atque unà cum habitus mutatione, ipse quoque in uirum alterum mutatus est, iamque ibat de uirtute in uirtutē, charitate feruēs, humilitate præcipuus, patientia fortis, obedientia tractabilis, & ad uirtutū cæterarū studia promptus. Vacabat instanter lectioni, orationi, diuinæ cōtemplationi, uigiliis & ieiuniis, ut corpus in seruitutem redigeret, & qui anteà sericis nitebat uestibus, iā in habitu abiecto pauper pauperibus inseruit, oblitusque diuitiarū uitæ superioris, instār aliorū uescitur pane furfureo & herbis agrestibus. Neq; id

Virtutes S. Vuilhelmi.

mirū debet lectori uideri. Non. n. habebant tum oēs duas, ut uocant, Præbendas, quibus initio & ipsos fratres, & familiam oportebat esse contentam, donec aliis Canonicis paulatim è uita abeuntibus, reditus eorū augerentur. Et quidē fortis athleta Christi Vuilhelmus, in proposito firmus, religionis, & instituti sui tam erat æmulator uehemens, ut cū iam Supperioris, ut uocant, officio fungeretur, nulla fineret sacræ religionis instituta uiolari. Intereà apparuit illi nocte quiescenti Dominus IESVS sub forma speciosissimi adolescentis, uocansque eū proprio nomine, Noueris, inquit, Vuilhelme, te ad quandā insulā mecum profecturū, multaque illic tentationes & molestias perpessurum: sed iis mea ope superatis, ad me uenies in cælestem paradisum. Eam uisionem non prius intellexit, q̄ esset in Daniæ insulā * Selandiā, ubi modò quiescit, accitus. Præterire indè anni non multi, & Abbate Odone è uita decedente, Garinus, eius monasterij Prior, Abbas creatur, erat. n. uir doctus, & probos, & in rebus agendis prouidus ac circunspectus. Ille modis omnibus Priorem uolebat institueре quendam è fratribus, nec alij fratres abhorrebant. At ille iam eligendus, reclamabat, dicens in regali Abbatia meritò per regem debere constitui Officiales, sic enim uocant eos, qui eiusmodi functionibus præditi sunt. Ea res malè habuit fratres, dixeruntque illi: Si uis ex nostri instituti præscripto Prioratum suscipere, nos non refragabimur: sin autem transgredi uis terminos, quos posuerunt patres nostri, nunquàm eò pertinges. Ille in sententia mansit pertinax, estque in regis palatio ab ipso rege, Ordinis constitutiones ignorante, factus Prior. Cùm autē uellet pulsata campana conuocare fratres ad mensam, ualdè id molestè tulere fratres, nec ferre potuit eam insolentiam uir Dei Vuilhelmus, sed zelo Ordinis & iustitiæ accensus, illū à cāpana pulsanda remouit, suppriorēq; adhibuit. Eo nomine accusatus apud Abbatē, tanq̄ qui manū uiolentam iniecisset in Priorem, publicā iussus est agere pœnitentiā: nec id facere recusauit, licet palàm testaretur, se nulla eū affecisse iniuria, atque ab officio Prioris nō Priorem abegisse, sed instituti præuaricatorē. Displicuit autē fratribus ea Abbatis in Vuilhelmum prolata sententia, remque totā summo Pontifici, qui apud Senones tūc erat, indicarunt. Pōtifex uerò tū instituti præuaricatione, tū Vuilhelmi iniusta dānatione non leuiter cōmotus, Abbatis S. Genouefæ mandauit, ut citra morā una cū Vuilhelmo ad ipsum accederet. Paruit ille, ueniensque ad Pontificē, temeritatis & immoderationis arguitur: porrò Vuilhelmus ab eius sententia absoluitur: mandatque Pōtifex seuerissimè, ne deinceps Officiales contra ordinis instituta eligantur.

Visio eius.

Dicitur etiā Sialandia.

S. Vuilhelmus à summo Pontifice innocens declaratur.

Ortus est posteà rumor in uulgo, ablatū esse caput S. Genouefæ è loco suo. Perfertur etiā usque ad aures Ludouici regis, qui ualdè indignatus, iurauit, si res ità foret, se Canonicos eius Ecclesiæ oēs inde expulsurū. Adhibētur aūt custodes reliquijs Ecclesiæ illius, mittitque rex literas ad Archiepiscopū Senonensem eiusque suffraganeos episcopos, Abbates quoque & Priores eius diœcesis, ut ad certū diē oēs adsint Parisiis, rei huius ueritatē exploraturi. Vbi ad fratres ecclesiæ S. Genouefæ regis minæ peruenere, nō immeritò animis cōsternati sunt, sed longè tū dolebāt magis tā precioso sacrarū reliquiarū thesauro se, ut uerebantur, orbatos esse. Ante oēs dolebat hoc nomine Vuilhelmus, qui reliquias oēs & thesaurū ecclesiæ asseruādā iāpridē receperat. Iā aderat p̄stitutus dies, aduenit rex cum suis, aduenerunt Pontifices & Abbates, aduenit etiā populi multitudo non exigua, exitū rei nosse percupiens. Designantur, qui cum episcopis assea-

Eccè quātus zelus erga sacras reliquias.

pis ascendant ad eum locum, ubi S. Genouefæ reliquiæ seruabantur. Voluit autem cum eis pariter ascẽdere Vuilbelmus, tanquam sacri custos thesauri, sed oon permittitur. Arripuit tum ille, haud scio an candelabrum uel thuribulum, secum ita dicens: Si uon licet aliter, saltem ut minister ascendam. Aperitur deinde theca, & eccè caput S. uirginis, quæ est Galliarum decus & ornamẽtum, cum cæteris eius artubus reperitur. Nõ potuit tũc animi sui lætitiã iotra se cohibere Guilbelmus, sed non habita ratione tot longè maiori dignitate præstantium uirorum fidenter cantat te Deum laudamus: eius uocem excipit tota illa hominum frequentia, & ad finem usque illud canticum depromit. Eo absoluto, Archiepiscopus Orationem de S. Gennuefa subiungit: qua dicta, Aurelianensis episcopus furibũdus in has prorupit uoces: Quis est petulans ille, qui præter Archiepiscopi & aliorũ antistitum autboritatem, propter uetulæ cuiusdã caput, hic fraudulenter ab istis impositum, ausus est iocnhare, Te Deum laudamus? Respondit autem illi Vuilbelmus: Si nosse uis, quis ego sim, non abnego esse me famulum S. Genouefæ. Nec me temeritas impulit, sed syncera erga sanctam uirginem dilectio. Caput autem, qund uidistis, ooo dubito uetulæ fuisse, sed uirginitatem integram perpetuo retinentis. Septuaginta enim & eo amplius annis uirgo permansit incorrupta S. Genouefa, donec spiritum cęlo, corpus terræ redderet. Sed ne qua sit de hoc capite ambiguitas, iubeatis clibanum uehemẽter accendi, & ego ad saoctissimæ uirginis huius merita declaranda, cum eodem capite in illum iotrepidus ingrediar. Tum episcopus ille deridens beatum uirum, Tune, inquit, in ardeotem clibanum cum hoc capite intrabis, cum quo ego nollem in cupam aqua calida plenam ingredi? At uerò Archiepiscopus ultra noo ferẽs illius episcopi dicacitatem, sileotium ei indixit: porrò religiosi uiri fidem & erga sanctam uirginem deuotionem approbauit. Sed non impunè abijt stultiloquium, ore polluto prolatum. Nam postea ille multis obstrictus facinoribus, à sua sede eiectus uitam indignam digna morte miserabiliter finiuit.

Calũnia cuiusdam antistitis.

Vltio diuina in antistitem.

Absalonis episcopi Roschildẽsis uirtutes.

Aooo à oato Saluatore 1161. regnũ Daniæ obtinuit Voaldemar⁹, Canuti regis & martyris filius uir sapiẽs & streouus, q̃ Vuãdalos à regni sui finibus ꝓpulsauit: nam sæpè infestos illos patiebatur, utriusq; sexus homines & prædam multam secum abducentes. Tandem uerò etiam Christianæ religioni eos coegit colla submittere. Per id rempus Roschildensi Ecclesiæ cum multa laude præsidebat Absalon episcopus, uir magni consilij, cleri decus, mẹrentium & afflictorum consolator, religiosorum piius amator totius populi rector modellus, aduenarum & pauperum benigous susteotator, Vuandalorum streouus debellaeor, religiouis Christianæ ornamentum, exemplar sobrietatis, forma pudicitiæ, ueræ nobilitatis & probitatis iosigne speculum, lucerna fulgens in tẽplo Dei, eiusque columna fortis & immobilis. In eius Diœcesi erat cœnobium Canooicorum, in insula, quam Eschyl nocant, oon longe distãre ab oppido Roschildeosi, mari undique cincta. Et ipse quidem locus peramœnus erat, pratis uirentibus & diuersis nemorum arboribus oblectaos oculos animosque illic degeotium: at tamen id temporis pauci illic morabãtur fraeres, & ij ipsi frustra Regulares dicti, cum à regulari disciplina multum deflexissent. Cernens autem uenerabilis episcopus Absalon illorum mores ab omni religiooe prorsus abhorrere, mœrebat aoimo, ferebatque indignè diabolica fraude deceptos, uitam prorsus mundaoam uiuere. Cœpit itaque crebro secũ pertractare, qua ratiooe posset illi ecclesiæ coasulere, atque illic degentium mores iu melius reformare. Redit tandem in memoriam familiaritatis & amicitiæ, quæ illi olim intercesserat cũ Guilbelmo uiro religioso, cum Parisijs literis operam daret sciensque illum uirtutibus & sanctis moribus ornatum, deliberauit illi ad seacc ito tradere locum memoratum. Mittit itaque in Gallias Saxnnem præpositum Roschildensem, uirum honestum, qui ab S Genouefę collegio petat dominũ Vuilbelmum cum alijs tribus fratribus mitti in Daniam, quibus etiam locum oportuuum se episcopus daturum pollicebatur. Abbas uerò ecclesiæ S. Genouefæ, animaduertens tanti præsulis æquas & bonas esse preces, de fratrum suorum consensu ablegauit Vuilhelmum eum tribus alijs io Daniam, deducente eos Saxone Præpositn. Et ij quidem cursu prospero post assumptionem beatissimæ Mariæ matris Dei peruenere in Selãdiam, & triduo post Ringstadium, quod B. Canuti martyris meritis illustratur. Ibi uerò tum præsens aderat Vualdemarus rex & Absalon episcopus, qui illorum aduentu lætati, eos amplexi sunt promiseruntque se eos futuros haud aliter atque filios, dilecturos ut fratres, & tanquam amicis consulturos. Post triduum inde profecti sunt Roschildiam, adiunctis eis quibusdam ex episcopi familia, qui illorum curam gererent, quemadmodum habet gentis illius consuetudo laudabilis. Paucis in urbe diebus exactis, ad insulam Eschylli appulerunt. Erãt autem sex illic solo nomine Canonici, qui illorũ aduẽntu non mediocriter turbati, qund uererentur deprauatos suos mores propediem castigatum iri, communicato inter se cõsilio, statuerunt adire episcopũ, eique tanquam nescienti quid accidisset indicare, Veoitur iode ad episcopum, ille dissimulat, ne ecclesiæ res ipso absente magis magisque dilapidarentur præfigit uerò illis certum diem, ad quem sit præsens futurus, & de fratrom illorum peregrinorum aduentu perquisiturus. Altero deinde post S. Bartbolomæi ferias die aduenit, & collato cum eis sermone de pastore coostituendo, Guilbelmus Abbas creatur, & in Abbatis sede collocatur, tametsi antea non Abbatem, sed Præpositum atque Priorem illic habuissent. Eodẽ die duo ex illis Canonicis copiam discedendi & petieruot & impetrarunt, oe tumultus illo in loco ciẽrent: quatuor remanserunt ætate exacta, iam inutiles ferè ad omnia. Io ijs fuit Prior, uir bonus & iustus, qui se Vuilbelmo & eius socijs adiunxit, uitamque priorem piè transactam meliori fine cooclusit. Postea autem rogante domino Guilhelmo abbate, uoluit episcopus Ablalon scire domus illius facultates & annonam. Ferè autem nihil inueorum est, omnibus absumptis. Ea res Episcopo & admirationi & pudori fuit: at nihilominus iussit Abbatem & fratres bono esse animo, & cum quidem denariorũ libras quinque eis dedit, quibus alimeota coemerent, impensas necessarias promittens in posterum. Interea labuntur aliquot dies, & peregrini fratres tantam penuriam tum etiam frigoris nimiam acerbitatem non satis commodè ferentes, ab episcopo redeuodi io Gallias petunt facultatem. Etsi autem id non mediocriter episcopi animum commoueret, at tamen noloit cuiquam uim ioferre, passusque est illos discedere. Illis abeuntibus, abbas Vuilhelmus absterritus eius regionis moribus & ignoto gentis idiomate, itidem ab episcopo ad suos se recipiendi ueniam poposcit, asserens uires suas imposito oneri longè impares esse. Tum uerò Episcopi & uultus & animus concidit: sed tandẽm ita ferè locutus est: Valde quidem optaoimus aduentum ad nos uestrum, ut huic ecclesiæ consuleretur: sed ut uidemus, prosperis eius successibus inuidet uetus ille inimicus, ueritus oe ab aotiqua possessione

Is est Saxo Grammaticus, insignis Danorum historiographus.

Danorum hospitalitas.

Vuilhelmus creatur Abbas.

Eius socij redeunt in Gallias

Absalõ confirmat Vuilhelmũ abire uolentẽ

sione sua excindatur. Si tamen benignissimus Deus animum hunc tibi adspirare dignetur, magno pietatis affectu rogatum te uelim, nè susceptum semel munus & prouinciã deseras. Non frangat animũ, tuũ, q̃ solus uideris tantum moliri opus: quia non humanis uiribus, sed cęlesti gratia nitendum est. His & id genus alijs optimi episcopi sermonibus cõfirmatus Abbas, mutata sententia, decreuit illic permanere, reiq; euentum sustinere. Eodem autem anno fames ingens regionem illam occupauit, mortuisq; pecoribus propè uniuersis, fratres, qui reliqui erant, neque butyrũ, neque caseos, sed nec panes habere potuerunt. Illi autem culpam omnem in Abbatem Vuilhelmum conferentes, dicebant per calumniam: Proh dolor, cur huc ad nos accessit homo pannosus, uilis homũcio, nihil ferè neque manducans, neque bibens, sed præstantiores quasque domus huius res auro argentoq; permutans: eoque in suos recondito loculos, nos inedia confici sinens. Sparsus est inde hic falsus tumor, multorumque aures occupauit, & apud maleuolos ueritas obscurata est. At uir Dei hisce calumnijs nihil motus, æquo eas ferebat animo, factus tanquam homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Dæmonis malignitas in uirum sanctũ.

Quadam nocte fratribus dormientibus malignus satan lucernam dormitorij euertit eamque iuxta lectum Abbatis, ubi multa erat straminum congeries, deposuit, Abbatem exusturus. Sed nõ neglexit famulum suum Christus: & stramina quidem in circuitu lecti eius ardebant, asserque ijs suppositus adurebatur, sed lectum Abbatis ignis prorsus non attigit. Eius rei fama ad Episcopum perlata, post dies paucos ille ad locum peruenit comperitque uera se audijsse. Alio tempore, Vuilhelmo abbate cum Thrumone sacerdote, uiro docto & prudente, in pago, quem uulgo Torstãtop appellant nocte quiescẽte antiquus hostis fremẽs in sanctum uirũ, sumptum effigie decrepiti eiusdẽq; turpissimi monachi ad eius lectum accessit, signoque salutaris crucis munitum, conabatur sputca inflãmare libidine. At ille licet oculis dormiens, mente uigil erat, dixitque dæmoni: Abi hinc omnium spurcissime: in me propitio Christo tuæ machinæ nihil obtinebunt. Ille his auditis, acrius sæuit, accedensq; propius, in os Abbatis putentem nebulam ingerit, peccataque iam olim per confessionem & lachrymarũ largos imbres expiata, illi procaciter improperat. Tum ille, sublato pede, ualido impulsu dæmonem à se reiecit. Dæmon se dolens elisum, instar sæuissimi leonis ad Thrumonis lectum accessit, in eiusque uigilantis latus ictum grauissimum impegit ita ut is putaret aliquot costas sui comminutas. Manè laudibus Deo persolutis, Abbas & Thrumo in hypocaustum abeũt: cũque illic pariter consedissent, Thrumo ait: Seruet & adiuuet te Deus Domine Abba. Ille respõdit, Amen. Eundem autem sermonem Thrumone bis terque repetente, Abbas, quid id sibi uellet inquisiuit. Tum ille, Scio, inquit, multas te tentationes perpessum pluresq; perpessurũ: sed ex his omnibus liberet te Deus. Vidi quam hac nocte infestus tibi fuerit satan: sed cũ tu illum cum ignominia abegisses, in me furibundus incurrit, adeoque cecidit latus meum, ut uerear aliq̃ è costis cõfractam. Itaque sentio improbo illi fortiter tibi obluctandum esse, ne ex te uictoriam reportet.

Item alia.

Multis calũnijs & iniurijs infestatur.

Verum cum sentiret hostis tartareus machinationes suas aduersus Christi seruum frustra adhiberi, conatus est per suos efficere administros, quod per se non potuit. Itaque instigauit quosdam, qui eum uarijs efficerent contumelijs & multis iniurijs irritarẽt atque ita cum dedecore cogerent in Gallias remeare. Sed ille fundatus supra firmam Petram, uerbis eorum nihil perturbatus est, sæpè illud Apostolicũ uersans in pectore Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uerò spem: spes autem nõ cõfundit. Cum igitur filij degeneres in his processum non haberent, demolienda ei nece tractare cœperũt: iam sacco inclusum in mare demergere, modo cultellis confodere, aliàs Vuandalis eum uendere, crebro uerò etiam securibus in eius cerebrũ in pactis eũ perdere cogitabant. Sed præpotens Deus, cuius prouidẽtia in sui dispositione non fallitur, dissipauit cõsilia eorum & fideli seruo suo fecit etiam cum tẽtatione prouentũm. Cur autem in eum tam malè animati essent ea causa fuit, quod instituta ordinis uolebat exactè obseruari, nec patiebatur eos per obrupta uitiorum ire præcipites. Erat enim sanctæ religionis cultor indefessus, ordinis sui sacræque institutionis conseruator admirabilis, uitiorum rigidus profligator, uirtutis amator egregius, honestatis & sanctimoniæ totius diligens inuestigator & doctor: In castigando seuerus in corrigendo sedulus, in exhortando suauis & placidus, in reddenda ratione modestus, in sermone uerax, in iudicio iustus, in rebus eius fidei commissis integer & fidelis. Consolabatur ægros, pauperes & peregrinos benignissimè curabat insistebat uigilijs, ieiunijs, crebris precibus, curam sui gregis gerebat perpetuam, assiduis precibus eum Domino commendans. Fratribus noctu quiescentibus, preces nocturnas ipse anteuertebat, multisque gemitibus pro illorum salute Christi clementiam implorabat. In sermonibus, quibus fratres solebat ad pietatis studia incitare, facile soluebatur in lachrymas, adeo ut sæpenumero auditores ad cordis compunctionem & pœnitentiam permouerentur. Zelo autẽ Ordinis siue instituti sui inflãmatus, interdũ superbis & tumidis rigidũ se præbebat transgressoribusque mulctam irrogabat. Nouerat enim pro ijs omnibus se Deo rationem exactam redditurum, qui eius uel exemplo uel silentio à recto itinere ad deuios uitiorum calles aberrarent. Si qui uerò fuissent mente præfracta, & ad petendam pro suis culpis ueniam obstinata, ut illos suo exemplo emolliret, ab eis ueniam petebat, licet id pro sui muneris dignitate omnimè deberet. In persecutionibus, quæ ei tum à discipulis, tum ab alijs inferebantur, cõstans erat & patiens, omnesque sua tolerantia uincebat. Clemens inprimis & misericors fuit in peccantes in ipsum, & deinde ueniam petentes, eosque hilariter, & comiter excipiens, pro illorum erratis fleuit largiter, & pro resipiscentia Domino gratias uberes egit. Charitatis fuit sectator indefatigabilis, obtrectationum & inuidiæ hostis capitalis. Verba inania & indecora siue ab honestate aliena minimè proferebat risum ineptum respuebat, neque ab alijs eiusmodi uerba audire sustinuit. Sermo eius omnis erat de pace de concordia, de humilitate, de mansuetudine, de honore quoque, quem sibi mutuo fratres impendere deberent, sicut dicit Apostolus, honore inuicem præuenientes. Lectione assiduus uacabat, præcipuaque in Deum & res diuinas deuotione ferebatur, nec unquam sine magna necessitate à nocturnis diurnisque precibus in ecclesia persoluendis noluit abesse. Circa deuotionem in templo psallentium & sacri altaris ministerium sedula animi cogitatione uersabatur, & quos erga hæc maiori feruore & pietate præditos nouerat, eos tenerrimè diligebat. Cilicio ad mortem usque carnem macerauit. Mensa frugali usus est, nec tam sui corporis refectionem, cum esset mirę abstinentiæ, quam pauperum & infirmorum, quos paterno fouebat affectu, refocillationem spectauit. In lectulo suo nihil præter laneum pannum (author laneotum uocat) straminibus impositum, aut si esset acre

Rom. 5

Catalogus uirtutum eius.

Ro. 12.

Eius mensa.

Lectus

Vestes. acre gelu, pelles ursorum habebat, nisi morbi grauis molestia eum mollioribus rebus uti compulisset. Sicut autem modico erat uictu contentus, ita etiã corporis indumentis. *Monasterium cõstruit* Monasterium sancti Thomæ Apostoli in loco, qui Paracletus uocatur, primus ipse construxit. institutumque sancti Augustini eius habitatores sectari uoluit accedente etiam priuilegio Põtificis maximi Alexandri. Multis uerò miraculis seruum suum Christus cohonestauit & fecit admirabilem. *Miracula.* Quidam dysenteria uexatus in pago, qui ab incolis Medellis dicitur, in uisu audiuit, ut de cibo Abbatis Vuilhelmi ederet, nec se dubitaret ab illo morbo liberatum iri. Credidit homo, misit qui Abbatis cibos adferret, comedit, seque sensit sanitati restitutũ.

Est pagus monasterio illi uicinus, Naduuet uocabulo. In eo puella tãto cruciabatur dolore morbi cuiusdã ut per triduũ quasi exanimis iacere uideretur, nisi quòd calor uitalis in eius membris sentiebatur. Adstabant cognati, & haud secus atque mortuam lugebant. Mater puellæ Brigidã, quæ iã aliquot dies & noctes apud eã peruigil manserat, die quarto leuiter obdormit, uidet in somnis adstantem matronam niueo habitu indutam, ipsiq; dicentem: Multum afflixis incommodis filiæ tuæ: sed si iusseris ei afferri reliquias ciborum Abbatis Vuilhelmi de Paracleto, uidebis breui incolumem. His dictis, illa disparet, mulier euigilat, refert uisa & audita omnia ijs, qui aderant: illi monẽt obtemperandum, quandoquidem ille Abbas à multis pro sancto haberetur. Abit mulier properè, indicat fratribus quibusdam eius monasterii uisionem illi narrant Abbati: Abbas, ut erga afflictos semper erat pietatis uisceribus affluens, pisciculos & sorbitiũculam sibi pręparatam iubet tradi mulieri: illa hilariter accipit, festina redit domum, sorbitiunculam in os filiæ infundit, cumque tertio id faceret, reuixit puella & attraxit spiritum, atq; post paululum resedit, quæ iam inter mortuos computabatur *Penè exanimis puella sanatur.* accedentibusque ad eam amicis, ait: Confido in Domino, me precibus & meritis Vuilhelmi Abbatis reualuisse. Et hæc quidem nos habemus ab ijs, qui præsentes interfuere, & scimus ueraces illos esse.

Monachus quidam Cistertiẽsis ordinis, Haquinus nomine, incola monasterij, quod Esrom uocant, multis annis ex pectoris obstructione & angustia, tanta laborauit raucedine, ut uix etiam ab adstantibus posset internosci quid diceret. Multa quidem illi malo remedia adhibuerat, multas medicorum potiones hauserat, sed frustra. Incidit tandem illius animo, ut Abbatem Vuilhelmum adiret. Non cunctatur ille, uenit ad uirum Dei, rauco murmure explicat pectoris uitium, precatur obnixè, uelit manu sua cõtingere guttur languidum. Ille exprimens signum Crucis, tangit guttur & ait: Sanet te filius Dei: monachus uerò sentit cæleste remediũ. Nã sensim dilatata arteria anheli pectoris, organum uocis magis magisque reformatur. Profectus quandoquè Romã fuerat uir Dei, cũq; rediret, inter Alpium rupes equus famuli eius adeò attriuit pedem, ut ingredi non posset. Doluit id summoperè uiro sancto: Itaque rogat Deum, ut ob merita sanctorum, quorum sacras reliquias secum detulerat, equũ sanet. Deinde tangit equi pedem, & ille redditur expeditus ad iter.

Incidit quodam tempore uir sanctus in morbum grauẽ, qui ei quoque uiuendi spem auferret. *S. Genouefa liberat eum à graui morbo.* Nocte autem Dominicæ diei, morbo acrius sæuiente, B. Genouefam uirginem, quam impensè amabat, sedulo rogauit, ut apud Dominum pro ipso intercederet. Deinde somno correptus, uidet sanctam uirginem ad lectuli sui pedes adstantem, facieque iucunda & blando sermone ita ipsum consolantem: Noli timere quoniam bonum Dominum habemus. Ille eam agnoscẽs gratias egit, quòd ad ipsum uenire dignata esset, rogauitque quisnam ille esset Dominus. Respondit S. Genouefa: Iesus filius Dei. Ille audito hoc mellitissimo nomine, ualdè exilaratur, atque post paululũ euigilans, sentit se incolumem. Multa alia per seruũ suũ Christus fecit miracula: sed tempus est, ut ad felicem eius describendum obitum quandoque nos conferamus. Ante annos septem, priusquam migraret à uita, nocte quadam in uisione adstitit ei uir quidam elegans uultu ueнerãda canitie, dixitque illi: Septẽ dies uiues. Illo disparente, uir sanctus mansit solicitus, nesciens quinam accipienda esset, quæ audierat. Iam septem dies exegerat sospes: itaque putat septem hebdomadas, aut mẽses septem, aut certè totidem annos significari. *Visio eius.* Castigãs igitur corpus suum, licet etiam antea Dominum tota mentis intentione dilexisset, illiusque mandatis accuratè paruisset, ab eo tamen tempore usque ad supremũ uitæ suæ diem, adeò carnem suam crucifixit cum uitijs & concupiscentijs, ut anteacta uita huius extremæ comparatione, delicata uideri posset. Nemo eum tunc sine lachrymis orantẽ uidit: & cum Missę sacrificium offerret, ita inflammabatur, ac si Dominum in carne præsentem pati & excruciari cerneret. Longum est hic referre, quibus sese uigilijs, & ieiunijs, precibus afflixerit, & Domino holocaustum præpararit. Atque ut hinc probatior & purgatior exiret, immisit Dominus in totum corpus eius ulcera, quæ ille patiẽter tolerauit iam septimus uoluebatur annus, & sacrũ agebatur. Quadragesimæ tempus, à cunctis fidelibus sancta deuotione obseruandum: atque uir Domini sedulo occupatus commemorandis nouissimis suis & quotidiè cũ summa cordis contritione & lachrymarũ profusione atque multa cum reuerentia sacrificium Missæ Domino offerebat, & corporis & sanguinis eius sacrosancta communione sese præmuniebat. *Quadragesimæ tempus.* Ea autem die, quæ cœnã Domini proximè antecedit, cum esset in cubiculo cũ quibusdam fratribus, conquestus est prior se illam noctem habuisse longè omnium molestissimam: ille cõtra affirmabat, se nunquam potitum esse nocte lætiori atque iucundiori. Vidi enim, inquit, Dominum Iesum: cui duo alij aderant, & ego tertius accessi & ineffabili sum delectatione affectus. Respondit Prior: Forsitan, pater sancte, Dominus Iesus te accitum uenit ad regnum suum, sicut pollicitus est, priusquã in hoc regnum te conferres. *Vidit Christũ* Tum abbas suspirans & fletibus ora profundens, Fiat mihi, inquit, secundum uerbũ tuum. Postero die qui erat Cęnæ Dominicæ, ad sacrã arã sacrificaturus accessit, & omnibus fratribus Eucharistiam suis manibus porrexit. Peracto sacrificio, cum circa pauperes suscipiẽdos mandatum Domini impleslet, ultimam cum fratribus cœnam facturus ingreditur. Quis hic uerbis possit digne exprimere, in ea cœna quam serenum & iucundum omnibus uultum exhibuerit? Qui cum interfuere, uidere sibi uisi sunt quædam futuræ beatitudinis in eius uultu haud obscura indicia: tanta in illo præter solitum lætitia relucebat. Neque id mirum, quando totum eius pectus iam spiritus sanctus sua præsentia compleuerat in eoq; suauiter quiescebat, spesque certa propediem adfuturę felicitatis & glorię ineffabile eius cordi gaudium adserebat. Iam ante annos duodecim cuidam ex eius discipulis, Gerardo uiro religioso Dominus eius futuram gloriã reuelauerat. Cum enim ille suo in lecto quiesceret, per uisum quidam illi dixit maturæ ætatis uir: Surge, sequere me. Ille surgit, & sequitur præcedentem ad loca ignota. *Visio Girardi, eius discipuli.* Tandem ad quandã planitiem amplissimam & floribus amœnissimam perueniunt, in qua erat domus miræ amplitudinis, ex mar-

ex marmore constructa. In eam ingressi, tantam luminis claritatem, tantam odoris suauitatem, tam mirã & incompræhensam iucunditatem hauriunt, ut uerbis explicari non possit. Erat uerò illic sedes posita, gemmis & auro mirificè ornata: in eaque uisebatur corona aurea, lapidibus preciosissimis intexta, sed necdum absoluta. In circuitu sedis quatuor erant uiri albis induti, qui laminas aureas & gemmas ad coronæ absoluendum decorem compingebant. Stupente fratre ad harum rerum cõspectum, is, qui eum eo adduxerat, ait illi: Scis, cuius hæc sit sedes & corona? Illo se nescire affirmante, ait: Hãc sedem tuus Abbas promeruit, quando conuersus ad Dominũ, pro eius amore opes & copias & omnem mundi gloriam contempsit, & seipsum abnegans, eius crucem sustulit in humeros suos, eius uestigijs insistens. Porrò hæc corona ubi ea multis afflictionibus & diris insectationibus, quas pro Ordinis obseruantia pertulit & adhuc perpessurus est, perfecta fuerit, coronabitur.

Corripitur lateris acri dolore.

Peracta cœna, surrexit uir sanctus, ut lauaret fratrũ pedes: sed grauissimo lateris dolore ĩpeditus est. Itaque recessit. Morbo autem magis magisque ingrauescẽte, in lecto reponitur, ubi quod supererat eius diei & noctem dimidiam cum magno cruciatu exegit. Deinde dolor ille abscessit, & febricula successit. Deficientibus sensim corporis uiribus, in sabbato sancto fratres eum hortabantur, ut sacram unctionem perciperet. At ille libenter se illius sacratissimæ noctis uigilijs interesse uelle aiebat, mirabili feruore incensus erga cultum diuinum: sed neque uirium imbecillitas neque fratres, id ut faceret, permittebant. Designati aũt sunt certi fratres, qui apud illum ea nocte permanerent: ex quibus unum ad se accersiens, Scis, inquit, fili, quia noua adest solennitas, Christianis omnibus ueneranda. Itaque & nos debemus nouis uestibus indui: affer, quæso, ad me uestem, quam habes, ut illa induar. Intellexit ille facile, quam diceret uestem, attulitque ei nouum cilicium, eoque, prius ablato ueteri eum induit. Rursus autem admonetur ab astãtibus uir sanctus, ut sacram unctionem admitteret. Respõdit ille: Præstante, Domino meo Iesu Christo, lucem expectabo. Iam aurora rutilante, cum canerent in Ecclesia fratres, Ut uenientes ungerent Iesum, Prior accitis aliquot fratribus, chorum exijt, sacrum oleum secum ferens. Vir sanctus illo ueniente tendebat, ad extrema, atque hoc solum crebro repetebat, Citò, citò. Peracta indè sancta unctione, depositus est super cinerem & cilicium: sic enim decere mori Christianũ, iam olim dixerat beatissimus Martinus Turonũ episcopus. Ibi tum feliciter emisit spiritum octauo Idus Aprilis, anno Christi 1203. ætatis uerò suæ nonagesimooctauo, à suscepto uerò abbatis officio quadragesimo. Eius religiosi filij sacrum corpus illius cũ hymnis & canticis, quibus permixtæ erant lachrymæ & gemitus in ecclesiã detulerunt: cumque ad sedes suas se recepissent, Te Deum laudamus inchoatum est, & matutinæ laudes Dominicæ resurrectionis, non quidem absque luctu & lachrymis, sed tamen debita cũ ueneratione, absolutæ sunt. Vide hic lector, quam sit uerè mirabilis Deus in sanctis suis. Nam neque sine gloria fuit patris huius uita neque mors sine gratia, immò uerò in conspectu Domini multum preciosa: quippe qui illo die receptus sit à Christo in paradisum, quo ipse uictor ab inferis resurrexerat. Die secũdo Paschæ humatum est corpus eius ante altare S. Thomæ apostoli, quod ipse ædificarat, domino Abbate Torxillo ecclesię B. Mariæ de Esrom, cum suis monachis funeri eius officia debita exhibente, multisque tum è Clero, tum è populo cum magna deuotione accurrentibus, ut eius exequijs interessent.

Sub mortẽ induit nouum ciliciũ.

Accipit extremã unctionem.

Obit.

Ps. 67.

In eo autem loco Dñs noster Iesus Christus ad laudem & gloriã nominis sui per beati uiri suffragia usque in præsens innumera præstat beneficia ijs, qui toto corde ipsum quærunt: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Habes hic authorem fide dignum licet se non nominet.

Sed ò quãtus erat hic luctus omnium, maximè uerò discipulorum eius: qui licet de tanti patris gloria cœlesti nihil ambigeremus, eius tamen orbati præsentia, humano ducti affectu mœrebamus. Dies festi nostri conuersi sunt in luctum, & sabbata nostra in lamentationem: tametsi gaudere potius nos oportuit, quòd quẽ magistrũ habueramus in terris, deinceps intercessorem habituri essemus in cælis, si doloris acerbitas rationem admisisset. Sed benedictus Deus, qui mœrorem nostrum uertit in gaudium. Nam post trãsitum patris nostri, iuuenes nostri uisiones uidebant & seniores nostri somnia somniabant: undè coniecimus quod propediem esset Dominus mirificaturus sanctum suum.

Visio I. de eius beatitudine.

Erant duo iuuenes ex beati patris familia, diuersis per id tempus in regionibus constituti, quibus hora mortis eius oblata est uisio, nonnihil quidẽ diuersa, sed utraq; plena fide & digna memoratu. Alter ex his Nicolaus nomine, à monasterio aufugerat, & dabat operam literis Hildesij, quod est Saxonię oppidum. Is uidit personam quandam sibi ignotam, in stola candida cœlum scandere, & intra albicantes nubes ita recipi ut tantum pedes & extremæ uestes cernerentur. Stetit igitur affixis cœlo oculis admirabundus: sed mox adest quidam sciscitans, quid ita miraretur. ac deinde subiungens: Hic homo quem uidisti in cœlum recipi, Abbas tuus est, qui multa patientia uicit seculi persecutiones, nunc autẽ coronatur, quia fideliter permansit in mandatis Domini sui. Expergefactus Nicolaus, ducitur pœnitentia, reditque ad suum monasterium, & emẽdationi se offerens, hanc uisionem oĩbus enarrauit. Alter, Godmundus nomine, in monasterio Sora degens, sub aurorã eius diei, qua Christi resurrectio celebrabatur, adspiciebat in uisione, penè tñ uigilãs, multitudinẽ angelorũ dulcissimè canentiũ. Ex ijs duo angeli, ineffabili splendore cõspicui, quendã ætate maturum, uestimentis sacerdotalibus ornatum, dextra læuaq; sustentabãt, eius brachia suis humeris retinentes innixa, sicque ad cælum usque procedentes. Hos autem sequebatur diabolus cum multa furentium atque stridẽtium dæmonum turba: sed angelis cœlos penetrantibus, ille tristis uia qua uenerat, retrocessit. Ex socijs autem eius quidam instar claudicantium lento sequebantur gradu; quorum uni dixit Godmundus: Adiuro te per filium Dei, ut dicas mihi, quid sibi uelint ea, quæ uidi. Ille toruo uultu & obliquis luminibus eũ intuẽs, ait: Abbas tuus Vuilhelmus angelorum obsequijs in cœlum est deportatus: nos autem uenimus aliquid iuris nostri in eo inquisituri, sed uim passi ab angelis, discessimus inanes. Mane surgens adolescens, omnia suo magistro cunctisque, qui illic aderant, exposuit, & tandem ad domum nostram reuersus, eadẽ nobis quoque retulit, acceptoq; religionis habitu, Deo militare cœpit.

II. Visio.

Post obitum autem suum uir sanctus multis claruit miraculis, factusque est omni ex parte ingens hominum concursus, uidere cupientium ea, quæ fiebãt apud eius sacras reliquias mirabilia. Dæmoniaci purgabantur, paralytici reddebantur incolumes, cæci uidebant, claudi gradiebantur, audiebant surdi, muti loquebantur: contracti & genibus humi reptãtes, erigebantur: leprosi sanabantur, mortui reuiuiscebant: & penè exanimes, ab ipso mortis aditu ad lucem reuocabantur: nec homines modò, sed etiam pecora cu-

Miracula post obitũ eius.

rabantur,

rabantur: aeris tempestas sopiebatur, & sæuiens maris unda comprimebatur. Possent hic multa commemorari sanè admiranda, quæ uel audiuimus, uel uidimus in Paracleto, ubi sacrum eius corpus conditum est: sed ipsa multitudo nos, ne id fiat, dehortatur.

SANCTI CALIOPII VITA ET martyrium, authore Simeone metaphraste.

7. Aprilis.



Heoclia mulier quædam pia, ac timens Deũ cũ tota familia sua, multas faciebat eleemosynas, & sanctè uiuebat. Hæc uiro nupsit senatorio, qui nullos ex ea, quoniã erat sterilis, liberos suscipiebat: Dei tamẽ munere tandẽ cõcepit. Sed cũ adhuc uterũ gereret, maritus eius defunctus est. Quamobrem in magna opulentia filiũ peperit, & Calliopiũ appellauit, qui in omni diuinarum literarum sapientia educatus est. Erat autem Pergæ Pamphyliæ patricius. Verũ *Armat se precibus & ieiuniis assiduis.* cũ eo tempore contigisset, ut idololatriæ error uigeret, & ueritas conderetur, & multi sacrificarẽt idolis, sanctus Calliopius assiduè ieiunijs & precationibus incumbebat. Quòd eũ ad Iudices delatum esset, beata mater eius Theoclia consuluit filio, ut uitandi iudicij causa, aurum, uestimenta, seruosque sumeret, & illinc nauigaret. Pompeiopolim igitur Ciliciæ se contulit. Vbi cum impius Præfectus Maximus Bacchanalia, & ludos, & choreas, & conuiuia idolis celebraret, admirabatur pius adolescens, quænã illa essent. Ipse enim ieiunijs perpetuò uacabat. Ab ijs igitur, qui aderant, percõtatus est, quid illud esset. Qui cũ respõdissent, deorum esse celebritatẽ: Veni, inquiunt, & tu ut cõuiuij particeps fias. At ille: Christianus, inquit, sum, & Christum ieiunijs celebro, nec quæ sunt flagitiosis atque impuris idolis immolata, licet in os eorum, qui Christum colunt, ingredi.

Hæc cùm ad aures Præfecti peruenissent, iracundia plenus, iussit eum in iudicio sisti. Quod cum esset factum: Ecquod, inquit Maximus, nomen est tibi? Christianus sum, inquit, & Calliopius uocor. Cur, ait Maximus Præfectus, cum per orbem uniuersum deorum celebritas peragatur, tu in tuo errore persistis? Vos, inquit Calliopius, in errore tenebrisq; uersamini, qui, relicto Deo uiuẽte, qui cœlũ & terrã, & *Constãs responsum sancti adolescentis.* quæ in eis sunt, omnia Verbo procreauit, saxa sensus expertia, & ligna putrida, quæ sunt manu impiarum opera, colitis & adoratis. Adolescentia, inquit Præfectus, te petulantem reddit, & magnos tibi cruciatus parat. Dic igitur, è qua gente sis, & ex quo genere. E Pamphylia sum, inquit Calliopius, & patricius gente, &, qđ nobilissimũ est, Christianus. Dic mihi, Præfectus inquit. Parentes habes? Mater, respõdit Calliopius, superest: nam pater iamdiu defunctus est. Per solẽ ac deos oẽs, Præfectus inquit, si uis esse pius & dijs immolare, filiam, quã unicam habeo, tibi uxorẽ dabo. Si uxorẽ, inquit Calliopius, ducere decreuissem, nõ priùs filiã tuam acciperem, q̃ mater mea id sciret & approbaret. Verùm sic habeto, me Christo meo credidisse, & puluerem hunc, quẽ Deus conflauit, & ad similitudinẽ suã fecit, purum & sine macula ante Christi tribunal sistendum esse. Quamobrẽ fac, quæ tibi uidentur: ego enim Christianus sum.

Scelestissime, inquit Maximus Præfectus, istiusmodi uerbis futurum putas, ut ira commotus, te celeri supplicio necandũ curem? Falleris. Neq; enim id faciã: sed corpus tuum omni cruciatuum genere confectũ, in ignẽ cõijciam. Quanto, inquit Calliopius, pluribus me tormẽtis excruciabis, tanto mihi ea perferenti corona splendidior contexetur. Nemo enim, ut scriptum est, coronabitur, nisi legitime certauerit. *2. Ti. 2.* Tunc Maximus iussit, ut et uincto, plumbatis uirgis omnia ossa confringerentur. Beatus autẽ Calliopius, *Gratias agit inter tormenta.* dum uapularet: Gratias, inquit, ago tibi Christe, quia dignus effectus sum, qui propter nomen tuum uerbera sustinerem. Mihi, inquit Maximus Præfectus, obtẽpera, & dijs immola, ut patriam uideas, & matrem tuã, & ne spolieris diuitijs ac fortunis tuis. Tormẽtorũ enim sentis acerbitatem. Dulcedinem, inquit Calliopius promissæ à Christo quietis degusto, & tormẽta non sentio. Nec in aliena regione me esse puto, cũ Domini sit terra, & plenitudo eius. Et hic quoq; pa- *Ps. 23.* triam cerno, matremq; meã. Nam mater mea, est Christi ecclesia sacrosancta: & patria mea, est cœlestis illa Hierusalem. Nostra enim cõuersatio in cœlis est. Qđ si mihi corpoream matrem obijcias, audi quid Christus Deus meus dicat: Qui amat patrem aut matrem *Matt. 10.* plus quã me, non est me dignus. Nã quod ad diuitias pertinet, eas negligo, & malo Christi Cruce affligi, q̃ caducis & stultis mundi delitijs frui.

Maximus præfectus: Quam est, inquit, excors. Crudis neruis uentrem eius cædite, dicentes: Noli unum pro alio stultẽ respondere, sed aptẽ ad interrogata. Insane, inquit Calliopius, & quauis fera crudelior, & à Christi pietate qui in cœlis est, aliene, tibi ueritatis sermonem expono, quam tu animi oculis nõ cernis, aures occludens, ne Dñi sermonem exaudias, & contra *Immaniter cruciatur.* legum præscripta iubes me, tanquã homicidam, uerberari. Rotã, inquit Præfectus, collocate, & magnũ ignem succendite. Rotæ itaque alligatus est adolescens, ut totus discerperetur. Quo quidem cruciatu cùm acerbissimè angeretur: Christe, inquit, præstò sis seruo tuo, ut ad finẽ usque laudetur in nomẽ tuũ, quamuis indignus sim seruus tuus: Et cognoscẽt oẽs, eos, qui in te sperant, nõ confundi in æternũ. Statim igitur accedẽs angelus Dei, flammã carbonum extinxit: & ministri, cùm uellent rotã uoluere, nõ poterãt. Delicata autem ipsius membra totam rotã sanguine consperserunt. Erat enim acutis gladijs circummunita. Iussit autem Præfectus eũ solui, & a rota dimoueri. Spectatores dicebãt, iudiciũ illud iniquum esse: & dolebãt, ꝙ talis adolescẽs tã acerbè torqueretur. Sed Maximus: Nonne, inquit, dixi tibi, te adolescẽtiæ esse petulantẽ, & propterea grauioribus cruciatibus affectũ iri? Canis, inquit Calliopius, impudentissime, tu me sic alloqueris, quasi crudelissima recusem aut deprecer tormẽta tua? Infelix, inquit Præfectus, credis te cõtumelijs effecturũ, ut te celerius occidẽdũ curẽ. Verùm haud ita erit. Dijs igitur immola, ut quæ reliqua sunt, tormenta lucrifacias. Nõ permittet, inquit Calliopius, Christus meus, ut puram meã in Deũ fidẽ peruertas. Arbitratu tuo corpus excrucia, recepturus à Deo in die iudicij merita prẽmia. Qua enim mẽsura metiris, eadem remetietur tibi. Ferreis inquit Maximus, catenis uinctum in interiorem carcerẽ conijcite: nemo curã illius gerat; nemo impiorũ amicorũ ad eũ accedat: beatũ se putet ob ea tormẽta, qbus ꝓpter ipsius impietatẽ aduersus deos affectus est. Calliopius igitur uinctus in carcerem interiorem cõiectus est, ubi intermissione Deũ laudabat.

His auditis, mater, facto testamento, ducẽtos quinquaginta seruos libertate peculioq; donauit: & quidquid auri, aut argenti, aut uestimẽtorũ habebat, pau- *Mater eius possessiones suas ecclesiæ largitur.* peribus reliquit: possessiones autem Ecclesiæ sanctæ largita est. Tum celeriter in Ciliciã ad sanctissimum filiũ suũ Calliopiũ contendit: & in carcerẽ ingressa, procidit ante pedes eius, & uulnerum cruorem abstersit. Sanctus autem Calliopius catenis, & corpo-

ris tumore ex uerberibus contracto, cohibebatur, quominus posset assurgere & ad matrem accedere. Sed ita locutus é: Opportuné uenisti, mater, ut testis esses Christi cruciatuum. Mater autem filij corpus ad spiciens dilaniatum: Beata ego, inquit ad sanctissimű filium suum Calliopiű, & beatus fructus uentris mei, quoniam, ut Aona, dicaui te sacrum munus Domino Iesu Christo: ut Sara, obtuli te Deo holocaustum gratum, & acceptum Domino sacrificium. Mansit autem totam noctem illam in carcere ad ipsius pedes prostrata. Simul autem ambo precabantur, & laudabant Deum. Et circa mediam noctem magna lux carceré illustrauit, & uox eos sic allocuta est: Vos estis sancti Dei & Christi confessores, euersoresque idolorum, qui patriam & pecunias reliquistis, ut cum Christo peteremini.

Cum autē illuxisset, Præfectus, Voca, inquit, Christianorum sectæ studiosum Calliopium. Demetrius autem centurio ad Calliopium: Nunc saltem, inquit, ab insania discede, & Imperatorum decretis obtemperans, dijs sacrifica, ut uiuas: alioquin ut magister tuus sulfigeris in crucem admiror, inquit Calliopius impudentiam tuam, qui cū sæpé ex me audieris Christianum me esse, & Christianum esse moriturum, & in Christo uicturum, tam impudenter pergas ueritatem oppugnare. Festino eandē, quam magister meus pertulit, mortem oppetere. Hęc cū ille dixisset, Præfectus ex responsis martyris animaduertens eum à proposito deduci non posse, sententiam tulit, ut quinta sabbatorum Paschæ in crucem ageretur. Quod mater eius intelligēs, quinque nummos ministris dedit, ut eum contraria ratione, quàm Christus Dominus crucifixus fuit, affigerent cruci. Quinto igitur sabbatorum pronus in caput crucifixus est, & die parasceues animam egit. Et uox de cœlo audita est, ita sonās: Veni ciuis Christi, & cohęres sanctorum angelorum.

Calliopy egregia constātia.

Crucifigitur deorsū uerso capite.

Mater uerò sanctissimi ac beatissimi filij corpus cōplexa, & Christum laudans, in eius cōplexu spiritū reddidit. Et accedentes fratres eorum corpora in loco sacro sepelierunt collaudātes patrem & filium & spiritum sanctum: cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. AIBERTI MONACHI & Presbyteri Chrispinensis monasterij, bona fide conscripta à quodam archidiacono Austromandiæ, eius æquali. Plerūque stylus mutatus est in gratiam lectoris per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO.



Icut olim statuæ triumphantium & agonistarum, uel arcus triumphales, in quibus triumphi & simulacra egregiorum uirorum ob recordationem eorum, quæ ab illis fortiter & præclare gesta essent, expressa cernebantur, erigi solebant, ut intuentes, ad illorum imitationem accenderentur: ita facta & dicta illustria sanctorum Patrum literis mandari solet, ut ea uel legentes uel audientes, animus inflammentur ad eorum uerum sectanda studia, quæ ita digna tum relatione, tum scripto ad posteritatem notitiam transmitti. Qua ego ratione permotus, uitam sancti Confessoris Christi Aiberti, quemadmodum a religiosis & ueridicis uiris maximè autem a Domino Aldulpho religioso monacho, qui eius secreta præ cæteris melius nouerat, accepi, pro mei ingenij modo ocrtate diligenter enarrare constitui, ut qui eam uel lectione uel auditione cognouerint, sanctum uirum, si non omni, saltem aliqua ex parte imitari nitātur, aut certé deuotis ab illo precibus obtineant, ut apud Dominum fiat ipsis pius intercessor & promptus adiutor. Valde enim indecorum & turpe nobis esset, si tanti uiri res gestas silētio tegi patiamur. Immo uerò quādò Dominus sanctum suum mirificauit, præstando illi uires tum agendi tum patiendi mirabiliter, nos quoque pro fraternæ charitatis debito, cultiori sermone eum celebrare deberemus, si facultas diserté & eleganter scribendi suppeteret: ut dictionis splendore & suauitate, lectoris uel auditoris animum ad suscipiendam eorum, quæ relaturi sumus, imitationē efficacius permoueremus. At si facultas deficit, non tamen deest prompta uoluntas. Itaque precemur spiritum sanctum, qui in sanctis suis mirabilis & gloriosus est, ut ad laudem & gloriam nominis sui & fidelis serui sui, ad nostram quoque & aliorum utilitatem ea, quæ de sancto uiro commemorare decreui, ita, ut par est, mihi donet explicare.

Habes hinc huius historia fidem.

SEQVITVR HISTORIA.



Eatus Aibertus, sacerdos Christi egregius in territorij Tornacensis pago, quem Espeen nocāt, originem duxit, magis tamen suis uirtutibus & sanctis operibus, quā prosapia insignis: tametsi alioqui parentes habuit religiosos & honestos. Pater eius miles fuisse creditur, Albaldus nomine mater, Heluidis dicta fuit. Vterque liberæ conditionis & probus, Deumque & timens & amans. Et quia, scriptura teste, Generatio rectorum benedicetur: credimus eos pro suo merito bonitatis procreasse filium cœlesti benedictione dignum, ut sequentia latius edocebunt. Vt autem recto & naturali ordine sancti uiri res gestas scribēdo prosequamur, pro omnium dicendū est, quæ futuræ sanctitatis adhuc puer de se indicia præbuerit, nō litera docente, sed sancto spiritu: qui ubi uult, spirat & ut uult, adspirat. Cum enim etiamnum paruulus esset, sæpissimé cōsueuit clam noctibus é lecto surgere, et crebrisque genibus & membris humi prostratis, terram innumeris exosculando uicibus, tenerum corpusculum fatigare. Optabat uero, ne quis omnino id resciret, sed tandem latere non potuit. A famulis nanque domus depræhensus est. Quod ubi cognouit, nolens habere sui laboris testem, nisi Christum, cuisé duplicitum uerebatur, si hominibus placeret: in ouilē secessit, & ibi mans illic secretius le eiusmodi exercitijs uacare solitum. Sed hic quoque tandem inuentus est, cū nimia genuum curuatione defessus, humi prostratus iaceret. Nec tamen cessare uoluit, sed quoad licuit ab hominum conspectu se subducens, alia capere ac sui studijs apta diuerticula, oportuno quæ cogitauit. Nolebat sanctus puer fauore populari mercedem in cælo repositam corrumpere: certé qui quis pro re étè humanas aucupatur laudes, nō est sanæ mētis, immo plane desipit, nec attendens illud Apostoli: Si adhuc hominibus placerem Christi seruus non essem.

7. Aprilis.

Parentes S. Aiberti.

Ps 111

Ioa. 3.

Exercitia in puerili atate.

Gal. 1.

Nec solum hac ratione, sed & Christi amore feruens affligebat corpusculum, se ieiunijs crebro exercens; ad usum macerabat. Sollemnibus autem ieiunij diebus quibus ieiunium ipse sibi indicebat, parum aliquid pomi aut alterius rei degustare, ut si fortassis a patre nolente ut paruulus ieiunaret, interrogatus esset, num quidme differ, citra mendacium respondere, se sumpsisse cibum. Forsitan enim audierat. Os, quod mentitur, occidit

Eiusieiunia.

S. p.

cidit animam. Longè uerò ille aberat à mendacio & iuramentis, qui nec ludicra quidem aut ociosa solere uerba proferre, in die iudicij de uerbis ociosis nequaquam rationem redditurus. Non est autem silentio premendum, quod cum in agro seruaret patris pecora, audito campanæ sono, illis relictis, ad ecclesiā confugit, laudes cum precibus diuinæ maiestati pro suo captu oblaturus. Poterat in illum quadrare, quod in Psalmo legitur: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. His uirtutum & piarum actionum quasi primitijs quibusdam religiosus puer imbutus maiori accedēte ætate, duce sancto spiritu, ad maiora cōtendit. Frequēter. n. ecclesiarū limina terrens, uerba uitæ cum multa animi deuotione auscultauit. sciebat enim dictum à Domino Saluatore: Beati qui audiunt uerbum Dei & custodiunt illud. Porrò uero lasciuiā & oblectamenta mundi sensim magis ac magis abominans atque fastidiens, constituebat uni omnipotenti uacare Deo. Timebat enim, nē si mundi fieret amicus inimicus Dei efficeretur. Itaque arctius uitæ genus complecti desiderans mundanis illecebris pau lo post omninò nuncium remisit.

Psal. 8.

Lu. 11

Qua autem ratione ad eam conuersionis gratiam peruenerit, uitam mutarit mundo ualefecerit, quo etiam ordine & labore per angustam & arctam uiam ad Deum feliciter commigrarit, operæpretium est referre, dulce ac pium audire. Cum adhuc in ædibus paternis iuuenis degeret & laicus, sed sanctitatis, ut dictum est, studiosus, forte quodam die mimum audi uit cantionem quandam depromentem, qua conuersio sancti Theobaldi & uitæ eius asperitas felixque obitus continebantur. His nō corporis duntaxat, sed etiam cordis auribus accuratē perceptis, tanta repente est gratia diuinitus compunctus, ut secum statuerit neq; carne, neque sanguine, neque lineis deinceps uti pannis, sed laneis & cilicinis, atque in frigore & nuditate omnipotenti Deo hilariter seruire. Cœpitque studiose expetere consortium religiosorum uirorum, cum quibus fame, siti, ieiunijs, uigilijs, crebrisque precibus corpus castigaret, & in spiritus ac ratio nis seruitutem redigeret. Cumq; in hoc totus esset, quodam peregrino, quem pater eius hospitio recepe rat, duce & indice, inuenit uirum magnæ sanctitatis & miræ abstinentiæ, sacerdotem egregium Iohannē in quadam solitudine commorantem, ab hominum strepitu & conuersatione remota, in qua etiam ferebatur sanctus Domitianus fuisse. Erat autem is presbyter monachus Crispiniensis, sed permissu domini Raineri Abbatis Crispinensis, desertum illum incolebat locum. Huic igitur uir uenerabilis Aibertus charitatis fœdere iungitur, ut uno spiritu & pari uoluntate Domino famulentur. Quantas autem miserias & calamitates, quantamq; inopiā pro spe uitæ æternæ illo in loco patienter tolerarint, non facile possit singulatim explicari: nec tamen à precibus & Dei laudibus cessauere. Premebātur frigore & nuditate, premebantur magna annonæ penuria. Multi abscedebant dies, quibus nec cernerent quidem panem: eratque contenti herbis & radicibus herbarum, quarum tamen ijs in locis copia non suppetebat. Et quid ego multis persequar horum uirorum afflictiones, pro Christi amore ultro susceptas? Ex illis ieiunijs, uigilijs, precibus, illa frigoris tolerantia & nuditate adeo & macie & pallore confecti uidebantur, ut humanam speciem propemodum non referrent. Vt enim ipse pater Aibertus retulit, cum aliquando urgente necessitate extra illum habitationis suæ locum esset egressus, uidentes eum pastores hirsutum & uilibus pannis deformem, aufugerunt, monstrum se uidisse arbitrati. Attetiā se plerū

Ex cātione mimi admirabiliter corde compungitur.

Iohannes eremita asfignis.

Magna uitæ asperitas.

que tantos a frigore angores sustinere, ut uestem, quā monachus exuerat, Missam celebraturus induat, timens ne interim ui algoris extinguatur.

Sæpè per hyemem usu illis uenit, ut pane deficiēte glacie cōfracta, herbas ab aquis manibus extraherēt, quibus ægre uitam sustentabant, omni alia re esculenta destituti. Cogitabant, opinor, cum Apostolo, non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: nec ignorabāt serui Dei, quo se quisque in hac uita durius & asperius habet, eo arctius eum superno amori copulari: sicut è diuerso quāto quis inferiùs magis delectatur, tanto amplius ab amore superno eum disiungi. Quod cum illi subtiliter attenderent, fortassis apud se dicebant, se seruos inutiles esse, iure facere quicquid boni facerent, nec ultra debitum quicquam facere posse. Nam tametsi, ut S. Iacobus ait, ex operibus suis iustificatur homo, tamen quantacunque sint, sine auxilio diuinæ gratiæ & pietatis saluus fieri non potest, dicente Apostolo: Non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Ideoque quicquid faciebant boni, non id sibi, sed patri luminum adscribebant, à quo omne donum perfectum descendit. Interea autem, dum ita se gererent, uir Dei Aibertus paulatim Psalterium memoriæ commendebat.

Rom. 8.

Iac. 2.

Rom. 9.

Iaco. 1

Per id tēpus uoluit dominus Rainerus Abbas Crispiniensis, ob confirmandam sui monasterij libertatē, Apostolorum limina uisitare, hosq; duos uiros, multa charitate ipsi deuinctos, illi uisum est sui itineris comites assumere. Quos in itinere hi tres sancti uiri quos labores & angores pertulerint, solus Deus nouit. Ingrediebantur enim nudis pedibus, uestiti cilicio, parum pecuniæ habentes, ipsa inopia locupletes. Et mulum quidem secum ducebant, sed uix aut nunquam eo utebantur, peregrinis debilibus & infirmis illius usum præbentes. Cumque uenissent Romam, audiunt sanctæ memoriæ Romanum Pontificē Vrbanum esse Beneuenti. Tum uerò Aibertus & Iohānes non fuere ausi tam longum arripere iter, partim quod uiribus corporis diffiderent, partim quod Iohannes aduersa ualetudine laboraret. Abbas autem Rainerus, pro sua erga illos beneuolētia, hortatus est eos, ut in monasterium Vallis umbrosæ se reciperent, atque illic eius reditum sustinerēt. Vbi sanè monachos inuenerunt miræ continentiæ & exquisitæ uitæ, multa erga illos usi humanitate, amanter eos exceperunt, perpetuò etiam eos apud se retinere cupientes. In illo enim monasterio strictè & inuiolabiliter obseruatur institutum & Canon S. Benedicti, ut multi uiri boni testantur, uiuuntque laboribus manuum suarum, spe cœlestis uitæ corpora sua multiuario labore indesinenter afficientes. Disciplinæ monasticæ rigorem strenua charitate feruentes custodiunt, erga pauperes & peregrinos suscipiendos benignè se exhibent, in sepultura impertienda fratribus pios, & in quouis denique religionis genere præclaros se ostendunt: adeo ut duo isti uiri, de quibus iam diximus, omnibus monachis, quos adhuc uidissent, illos sanctiores affirmarint. Cumque apud illos aliquanto temporis spatio hæsissent, multas rectè uiuendi institutiones, ut ipsi testabantur, ab illis percepere. Abbas autem Rainerus eum paucis comitibus susceptum est iter prosecutus, ueniensque Beneuentum, ab Vrbano pontifice honorificè acceptus est, monasterijque sui munimentum, quod deuotè petijt, non difficulter impetrauit. Confecto uerò negocio, Apostolica benedictione firmatus, lætus ad socios redijt, atque ab illis pariter & à cœnobij fratribus hilariter susceptus est. Etsi autem, dum cœnobitas Vmbrosæ uallis eorumque uitam prædicauimus, à proposito deflexisse

Nota iter difficillimum.

Laus cœnobij Vallis umbrosæ.

tisse uideamur, tamen quicquid de ijs laude dignum commemoratum est, sapienti sanè aptè & congruenter poterit nostro proposito cohærere uideri. Dum enim illorum egregia studia scribendo efferimus, illum pariter celebramus, cuius causa hoc opus euendum suscebimus: quippe qui, ut ipse asserebat, non pauca ab eis Deo seruiendi exempla & incitamenta perceperit, conuenienter illi Propheticæ sententiæ,
Ps. 17. Cum sancto sanctus eris.

Postquàm aût apud fratres illos satis fuere recreati serui Dei, illis ualefacientes & pro collatis beneficijs multas gratias agentes, ad propria sunt reuersi, multis in eo reditu molestijs toleratis. Et Abbas quidem ad monasterium rediјt, alij autem duo sancti uiri ad suam eremum. Vbi cùm nocte quadam Aibertus membra sopori dedisset, in somnis uisus est sibi altissimam arborem, inter Hasnonium & S. Amandű sitam, conscendisse, albumq; uidere accipitrem siue aquilam ad se aduolantem, uestemque monasticam adferentem, ipsumque ea induentem. Expergefactus autem, summopere apud se perquirere cœpit, quidnam uisio illa portenderet. Tandem placuit ei, ut iuxta illam uisionem monachus fieret. Facile autem id impetrauit à Rainero Crispiniési Abbate, sanctæ memoriæ uiro, monachis quidem primò recusantibus, postea uerò assensum præbentibus. Videbant enim abiectum & contemptibilem hominem, si sola eater na respicias, nec putabant talem eum fore, qualem postea experti sunt. Ita plerunque fit, ut quæ prius ui
1. Reg. 16. lescebât, Deo uolente, post in sublime tollantur quêadmodum de Dauide legimus. Fit itaque monachus cum benedictione cœlesti. Deinde etiam eius cœnobij factus est Præpositus, & communibus fratrum suffragijs Cellarius. Aduertebant enim idoneum esse, cui ea officia mandarentur. Et certè tam in externis, quàm internis rebus adeò accurate tum Deo, tum fratribus inseruiuit, ut ab omnibus amaretur. Semper.n. solicitè curabat cômune bonum, in oĩbus prudenter & moderatè se gerens. In opere & manibus eius, ut dici solet, bonum omne eauberabat. Promptum se exhibebat ad externa ea pedienda nego cia, cùm fratrum uel utilitas, uel necessitas poscere uideretur.

Visio S. Aiberti. — *Fit monachus Crispiniensis.*

Curam monasterij haud aliter atque pia parens filiorum, gerebat: hospitalitati deditus, in pauperes largus, sibijpsi parcus, alijs impartiens quod sibi subtrahebat. Pacem uerò & mutuam inter fratres concordiam præcipuæ amabat: murmura, obtrectationes, & id genus uitia, quæ in cœnobijs solent existere, detestabatur & profligabat. Aliquid sibi monachum ceu proprium usurpare, id planè mortiferum & modis omnibus execrabile asserebat.

Cibus eius. Quòd autem ad ipsius uiuendi monasterio rationem attinet, pane & aqua, herbis, leguminibus & arborum fructibus semel interdiû modicè utens, corpus suum sustentabat. Lac & caseus & pisces in os
Vestis. eius non admittebantur. Cilicio asperrimo doma-
Lectus. bat carnem. Lectum nullű habuisse creditur, præter scamnum uel alium asserem, in quo cubans mediocrè capiebat somnum. Ante nocturnas preces, quas matutinas uocant, semper Psalterium absoluit. In flectendis genibus erat celerrimus, lachrymarum co pia ualde affluens, ut posset cum Propheta dicere ex
Ps. 6. sententia: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Cumque annis uigintiquinque in monasterio ea uiueret seueritate, nunquam ab eius ore Christi laus aberat: fames, sitis, algor, omniuaria carnis castigatio & afflictio iam sancto uiro pro delicijs computabantur: adeò semper iucundus & hilaris & esse uidebatur, & reuera erat. Viri nanque san cti dum animis reputant futura supplicia impiorum, & immensam felicitatẽ beatorum, quicquid Dei ... u la perferunt, leuius ferunt, dum hinc quidem ... lius sempiternæ beatitudinis animantur, inde uerò intolerabilibus gehennæ cruciatibus ... reddun tur: sicque dum pœnas tolerant temporarias, uitant æternas, & coronas sibi parant sempiternas: sitq́, hac ratione, ut dum effugere nituntur, quod grauius est, facilius tolerent quod minus graue est, etsi sit aliòqui ualde onerosum. Ita ergo etiam huic religioso ui ro iugum Christi suaue, & onus eius leue fuit: & cű multis floreret uirtutibus, etiam integer corpore & uirgo ab ipso ortu usque ad supremum uitæ diem cre ditur permansisse: quod quidem est angelicum decus, & uirtutum insigne præcipuum.

Mansit virgo.

Etsi autem ea, quæ dicta sunt, magna & stupenda esse uideantur, at tamen qui ... id gessit ..., pro nihilo ducés, optabat in eremo habere cellulam, in qua inclusus degeret, ut illic laudibus diuinis & precibus liberius uacaret, & corpus seuerius edomaret. Curauit igitur construi cellulam in loco deserto, antequã è monasterio egrederetur: eaque exædificata, uix ... ab Abbate Lamberto impetrare potuit copiam, relicto monasterio, ad illam sese conferendi. Valdè enim fratribus monasterij uidebatur esse necessarius. Tandẽ autem ea obtenta, in eam se abdidit, sed ita tamen ut quoàd uiat, in Crispiniensis Abbatis potestate semper esse uoluerit. Quam uerò corpus suum in ea Cellula malè acceperit, duriterque habuerit, audi... quidem pium est, sed imitari gloriosum. Vi... & quinque annis in ea perman...t inclu...us: è quibus ... bus & uigin... pane pror...us abstinuit, & omni po...u annis uiginti. Nec tamen aliquo obstrictu... uo... d sponte sua tot annis pane & potu atq́ ... qu... dam corporis necessarijs alimentis ... Qua autem occasione pane abstinuerit, si qu... te uelit, ea ijs, quæ dicturi sumus, potest cog...o...ere.

De it sol tarius ... in lu... — *Nota ... ... ad ... admirandam.*

Quadam hyeme accid...t, ut locus, in quo mo...batur, adeo aquarum inundatione o...sider...ur ...ndi...e, ut neq; accedere ad eű qu...quam, ne... ...dè e... ...os set. Cum igitur & panis ei deesset & Mi... a...sculta re non posset, animo permoueri cœpit (... du...m sacerdotio in...tiatus erat.) Itaque nocte qua...am cum multo dolore & pijs querimonijs beatissimam ...m perque uirginem Mariã compellauit, oran... u... ...us miserias subleuaret, his uel sim...ibus ...: O sancta uirgo ui...ginu Maria, quæ pariẽdo De... ...u, mũdo gaudia côtulisti ... quæ est ... pict... & ...leri cordiæ copia, subueni mihi mi...ro corpora... pa... n digenti, & Missarũ solennia non audienti. Q...ibus ... ctis, somno correptus obdormiuit. Ecce autem mox in uisu adest sanctissima mater & uirgo in forma matronæ pulcherrimæ, cum puellis plurimis inferioris staturæ. Quas ut ui...t ui... Dei ita dixi... ...s ... E quidem si pridem in mo...e...o fœminas ... cm ꝑfecto illas expulissem. Cu... g...ur uos huc ...are autæ estis? Cui uirgo sacratissima respondi... fra ter: ego sum uirgo Maria, quam tam dulciter inuocasti. Sed quid à me ui... præ...ri... ... Tum ille: ...ur re, inquit, mihi peccatori ... quibus tu quo...; non ignoras me carere. Respon... uirgo mater. P... ... omnipotentem Deum re... sine pane posse ... en tare? Ego uero, in... e, credo Deum id p... Et uirgo beata. Cur aut..., ait, conquereris ... Missas non auscultare, cum tota uita tua & omnis actio tua quędã Missarũ sint solennia? Deinde uisa est sanctissima uirgo bucce... ...is immittere in os sancti ui... Qua quidẽ uision... ...e... ...o permotus fuit, ut deinceps ne...; panem ap...erit, neque panem edere curarit, con-

Alia eius visio.

t... us

te[...]us herbis, radicibus, & uillibus illis cibis, quibus uel[...] consueuerat.

Fortassis autē nosse te iuuat Lector, qua se purpura uel bysso Christi miles induerit. Nimirum a planta pedis usq; ad uerticē asperrimo cilicio tegebatur. Lectū quoque si scire uelis, in scāno uel [...]lio assere se reponebat, cilicino sacculo utens pro ceruicali. Et quid me necesse est multa persequi? Q[...] quid boni gessit uir Dei, antequam se in hanc [...]lulam contulisset, id in ea iam inclusus, non solùm non minuit, sed auxit etiam, durius asperiusque sese affligendo. Si prius fleuit amare, iam multo acerbius. Si prius in eo ferbuit charitas, iam longè fuit feruentior. Antea pane & aqua uixit contentus, at nunc tot annis, quot diximus, utroq; abstinuit: atque eum in modum etiam cætera bona superioris uitæ, in hoc ergastulo, arctiori uiuēdi ratione, in melius prouexit. Sed hæc de sancti uiri exterioris hominis cu[...]u absolutis, congruum est ad lectoris notitiā perferre, quam præclare etiam hominem interiore[...] ornauerit.

Virtutes eius.

Patientia itaque & charitate gemina, Dei & proximi, tanquam cocco bis tincto, itemq; cæteris lucis armis ita eum communiuit, ut posset securus & intrepidus prodire in conspectum tremendi & di[...]cti iudicis etiam in [...]la die, quando iustus uix saluabitur: de qua di[...]t Malachias: Quis poterit cogitare diem aduentus eius? aut quis stabit ad uidendū il[...]ū? Idemipse his iustitiæ armis intus & exterius instructus, cōstanti animo potuit procedere ad debellandū fortem armatum, tortuosum, [...]llum colubrum & Leuiathan: qui pro minimo ducens, q fluuiū absorbuerit, etiam fiduciam habet, q influat Iordanis in os eius: id est, hon[...] [...]les modò, sed etiam Christiana religione in[...]atos deuorare molitur.

1. Pet. 4. Mals. 3. Iob. 40.

Inter hæc autem fama sanctitatis eius bono odore orbem terrarum cōplente, cœperunt ad eū homines confluere. Cum autē antea non nisi acolytus fuisset, de sapientum uirorum cōsilio a Burchardo Cameracēsi episcopo subdiaconus & diaconus est ordinatus. Deinde et ad sacerdotium promotus est, ut populis ad ipsū uenientibus melius posset consulere, & familiariter [...]cretas confessiones recipere. Factus autē presbyter, duas [...] die celebrabat Missas, pro uiuis al[...], alterā [...] defunctis. Vigilias, ut uocant, defunctorum cu[...] nouem lectionibus hoc pacto legere solebat. In prima [...]arum parte dicebat psalmos quinquaginta cū [...]ribus l[...]ionibus: in secunda & tertia itidem faciebat: itēq; [...]n illis uigil[...]s, interiectis nouē lectionibus, totū psalteriū depromebat. Quod quidē graue & onerosum uidet[...] possit, nisi quis libenti animo faciat. Centies per diē flectebat genua, & quinquagies prostratus quidē corpore, sed articulis & digitis subleuato, ad unamquamq; genuum curuationem dicebat salutationē angelicam. Psalmi & preces ab ore eius nunquā recedebant, nisi esset aduenientibus aliquid præbendum consilij: quod tū, si quis penitus intueri uelit, nō posset dici precum intermissio. Pecuniam aut accipere, aut ēt manu contingere, haud aliter atq; serpentinū uirus abhorrebat. Quod si quispiam oino largiri ei aliquid uellet, iubebat id donari C[...] in eius monasterio, rerum necessariarū ualdè indigo. Quid ego hoc loco aliud possim dicere, quàm hunc uirū, etiāsi flagitijs omnibus fuisset coopertus, eaq; agendo pœnitentiā seq; macerando expiare uoluisset, haudquaquàm plus atq; fecerit, facere potuisse? Quis nostra ætate intantùm odiuit animam suā, ut eā posset seruare in uitā æternā? Quis adeo inexorabilis fuit sui ipsius persecutor? quem si tyrannus aliquis catenis aut compedibus constrinxisset, & panē atq; po[...]um saltem triduo aut quatriduo ei subtraxisset, [...] a commiseratione multisq; lamentis id nos prosequendum arbitraremur. Ille uerò cùm non modo nullorum esset scelerum reus, sed etiam multis ornatus uirtutibus, suapte sponte, ut diximus, pane & aqua non paucis annis sibi interdixit.

Fit subdiaconus & diaconus. Itemq; presbyter. Preces quotidianæ.

Atq; his exercitijs, alijsq; perferendis angustiis uir sanctus, ceu lapis uiuus, expolitus atq; omni ex parte teres & rotundus effectus, meruit collocari in structura cælestis illius Ierusalem, ubi præciosi lapides, pressuris & tunsionibus perpoliti, cū coruscantibus gēmis & margaritis nitentibus, pro qualitate meritorū, sempiterno & admirabili fulgore relucent, quēadmodum scriptum est. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Quemnam igitur eum potius dicemus? Martyremne an cōfessorem? Sed rectius procul dubio & martyrem, & cōfessorē. Quāuis.n. persecutor sanguinem eius non fuderit, at in ea, qua diximus, rōne ferendo cruce[...] & Christum [...]quēdo & uoluntate & actione martyr fuit, gloria & honore a Deo coronandus. Martyr fuit, carnē crucifigens cū uitijs & concupiscentijs. Martyr fuit, omnes carnis & mundi uoluptates proculcans & propudians: quanquam usus obtinuit eos speciatim martyres dicere, qui suum profudere sanguinem, à tyrannis uel persecutoribus morte uiolenta extincti. Quod quidē martyrij genus noster Aibertus sola uoluntate pertulit. Nihil [...] bona uoluntate ditius Deo offerri potest. Quod si uero occasio se obtulisset, & extitisset persecutionis tēpus, ut pro certo a multis creditur, lętus & imperterritus persecutoribus occurrisset, ceruicem percussori ultro præbiturus. Sed quia eius non fuit obeundi martyrij opportunitas, aliud martyrij genus expertus, seipsum omnipotenti Deo hostiam uiuentem in odorem suauitatis quotidie immolans, propriæ carnis crudelis persecutor effectus: quod nō multum differt a perpessione martyrij, in tyrannica persecutione suscepti. Legitur nanq[...] etiam B. Iohannes Apostolus calicem Domini bibisse, quem tamen nō legimus pro Christo fudisse sanguinem, cùm propria morte uitam finierit.

Matt. 13. S. Aibertus ut fuerit martyr. Matt. 20.

Confessor autem fuit noster Aibertus, quandoquidem corde, ore, & tota uiuendi ratione Deum confessus est & laudauit, permultosq; sua humanitate & mansuetudine ad confitenda peccata & turpitudines suas induxit. Est enim confessio aliquandò peccati, interdum uerò laus & gratiarum actio. Dicit Christus ad patrem: Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ: sed nulla hic peccati confessio est, à quo longissimè aberat filius Dei: sed laus & gratiarum actio. Equidem sæpè & legi & relegi uitas sanctorum Patrum, inueniq; sane in eis uiros miræ abstinentiæ, nec tamē ullum reperi, quo in affligenda carne sua hūc Dei seruum auderem dicere inferiorē.

Itéque confessor. Mat. 11.

Vitauit escam, qua solent uesci homines, contentus cibo uermium & brutorū animantium. Hucusq; diximus, ut erga seipsum se gesserit uir sanctus: nunc porrò dicendū est, ut ex debito fraternæ charitatis erga alijs sese impenderit: quibus nimirum dum optima suggerendo consilia pro uiribus prodesse studuit, magnum suæ beatitudini cumulum adiunxit.

Fuit ille lucerna, diuini amoris igne accensa & ardens, uirtutumque plena lumine & splendore, non ponenda sub modio, sed super candelabrum. Cumque lucis suæ radios per orbem terrarum diffudisset, ingentiaque beneficia, quæ per illum diuinitus præstabantur, fama longe lateque diuulgaret, diuersarum nationum populi excitati, cateruatim ad sancti uiri conspiciendam faciem sermonesque audiendos, suaque ei flagitia confitenda aduolabant. Quos ille omnes iucundo animo & alacri uultu excipiebat & suauiter consolabatur. Erat.n. hoc illi uelut ab ipsa natura insitum, ut cupe-

Multus fit ad eū hominū concursus.

ret esse omnia omnibus ad se uenientibus, pro cuiusque conditione uel qualitate, totumque se illis impenderet, efficeretque eos populum acceptabilem Domino, bonorum operum sectatorem. Itaque mœstis & afflictis atque calamitosis condolebat: cum gaudentibus & iucundis ipse pariter lætabatur: utrisque uerò, prout res eorũ poscere uidebãtur, paterno affectu subueniebat atq; consulebat, illorũ tũ aduersa tũ prospera in se transferens, rebus illorum afflictis dolens, secundis congratulans: quod utiq; germanæ est dilectionis argumentum. Operis enim exhibitio, ut ait S. Gregorius probatio est dilectionis. Illos autẽ, qui confessionis faciendæ causa eũ accedebant, prius quasi iuramento obstringebat, ut ipsius audito consilio, ad episcopos suos irent, eadem flagitia illis quoque confessuri. Si quos tamen uidisset obstinato animo, etiã interposito iureiurando, decreuisse nulli nisi ipsi sua crimina detegere, illorum sanè tandẽ improbitati cedes, ueritus ne in desperationis barathrum irent præcipites, si eos nollet audire, confessionem eorum recipiebat quidem, pro ratione facinorum ẽt pœnitentiæ mulctã eis irrogans, nec tamen cessabat persuadere fortiter, & uehementer etiam adiurare, ut turpia, quæ ei dixissent, suos episcopos minimè celarent. Quod si omninò recusarent, grauem & propè intolerabilem eis pœnitentiæ mulctam imponebat: quod tamẽ quidam æmuli, uirum sanctũ falsè irridẽtes, & dente canino eius facta rodentes, illum minimè facere mentiebantur. Mandauerat autem Paschalis Papa per Oduinum Abbatem S. Gisleri, ut omnes confessionis gratia ad ipsum uenientes, alacriter audiret, & pro criminũ quantitate pœnitentiæ eis onus iniungeret. Idem uerò etiam Innocentius Papa illi mandauit. Et possumus sanè ex ijs quæ paulò suprà diximus, haud obscurè colligere, multos ei suas spurcitias apperuisse, quas nulli alij unquàm explicuissent, perituri potius cum suis sceleribus, quàm in cuiusquam alterius notitiam ea deducturi.

Ro. Pontifices quid illi mandarint.

Tantus autem plerunq; fuit ad eum hominum cócursus undequaq; confluentium, ut locus habitationis eius omni ex parte haud aliter circundatus uideretur, quã solent castella uel urbes ab hostibus obsessæ: adeoq; sanctum uirum desatigabant, ut uix parũ cibi aut somni capere liceret, humanæ naturæ imbecillitate id flagitante. Vndè etiam nõ rarò accidit, ut plures cum eo secretò colloqui uolentes, cùm præ hominum frequentia locus non daretur, horrenda flagitia & nefandas turpitudines suas cunctis audientibus palam enunciarent: ipse uerò pro loco & tẽpore respondens, salutaria eis cõsilia impertiret. Pleriq; ẽt ex ijs quibus dabatur ad eũ propius accedere, eius uestẽ ui lacerabãt, partesq; auulsas secũ absportabãt, pro reliquiis eas habituri, illo quidẽ ualde dolente & renitente, seq; miserum peccatorem uocitante, palamq; testante, nõ se esse talẽ, qualẽ ipsi putarent. Quòd si dicta factaq; sancti uiri propius intueri uelimus, facilè nobis persuadebimus, animũ illius elationis peste neutiquã infectũ fuisse, præsertim cũ ẽt in pueritia & iuuentute superbiæ uitium cautissimè sẽper deuitarit. Nec tñ negamus potuisse eũ tentari superbia, sed Deo bene propitio, credimus tentationi minimè succubuisse. Quo tñ uitio non pauci ex illis, qui sapientes putãtur, crebro euertuntur. Atq; quidẽ uitijs omnibus profligatis & sub iugũ missis, pestiferũ hoc elationis uenenũ nunquã desinit pestilẽs diaco adspergere hominũ rectè factis, ut eo corrumpat oĩa: nõ ignorãs, quibuscunq; rebus admixta sit superbia, ijs certã adferre perniciẽ atq; pditionẽ. Illa nanq; iã olim in cælo angelos, in paradiso primos homines impulit in ruinã. Vnde nõ immerito sapiẽs quidã etiam in rectè factis monet esse cauẽdũ. Et certè quisquis hac pestifera lue delectatur, teste S. Hieronymo, scriba est & pharisæus, magis cupiens uideri & dici bonus, quàm esse. Non est autẽ, ꝙ putet quisquã, cũ ad eum, ut diximus, omni ex parte tam multi cõcurrent, solùm homines illiteratos & uulgares ad eum uenisse: immò uerò adibant eum Archidiaconi, Abbates, eremitæ, monachi, & omnis generis religiosi & docti uiri, nobiles quoq; sexus utriusq;, eius se precibus gratulabundi commendantes, nec cõfessionis immemores, ipsumq; instar prodigij cuiusdã suscipiẽtes & admirantes. Et quis non obstupesceret, audiẽs hominem nihil omninò tot annis bibentẽ, nulloq; pane uescẽtẽ? Et equidẽ sic sentio, si tã potuisset omni prorsus carere cibo, quã potuit pane & potu, nihil penitus eũ alimenti fuisse sumpturũ. Sed quia id naturæ humanæ cõditio non sinebat, illa præclara sibi delegit edulia, quorum supra fecimus mentionẽ quibus tñ uix uitã tueri potuit. Etsi aũt nõ ignoro Christum mirabilẽ esse in sanctis suis, tñ nõ possũ, quin præ admiratione & stupore exclamẽ: O incóprehẽsibilis altitudo sapiẽtiæ & sciẽtiæ Dei: quã multas aĩas, diabolica fraude euersas, ex satanæ laqueis hic uir simplex & uix mediocriter literarũ peritia imbutus cõfessionis & pœnitẽtiæ adhibẽdis remedijs eripuit, imò p illũ Deus nõ fuit ille fortassis in Ecclesiæ tabernaculo phialæ loco habẽdus, quæ uberes sapiẽtiæ haustus suppeditaret: certè uel cyathum fuisse nemo negare ausus erit, modica doctrina multos inebriãtẽ, eorũq; mẽtibus obliuionẽ pessima quæq; perpetrandi, Deo largiente suauiter adducẽtem. Itaq; cùm ad Christi erit uenturus tribunal, non uacua manu aderit, sed multos secũ ferens manipulos, auditurus a Christo: Eugè serue bone & fidelis, intra in gaudiũ Dñi tui. Inter quos erit ẽt ioculator ille, quẽ ad uiã ueritatis reuocauit, cuius ipse olim cantilena, Deo adspirãte, fuerat mirabiliter commotus, & ad arduam uiuendi rationem amplectendam inflammatus.

Tentatio uanæ gloriæ.

Multi palam sua crimina cõfitentur.

Ps. 67.
Ro. 11.

Matt. 25.

Et ut paucis multa complectar, tot uita sancti uiri martyrium fuit, immò & miraculi instar, fuit consolatio miserorũ, solamen peccatorum, fuit perpetuus labor & pœnitentia, amor & timor illius, qui dicit: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me: alioqui non est me dignus. Quod ille non surda aure accipiẽs, crucẽ eius mansuetissimis accepit humeris, eumq; accuratè sectatus est, diligens eum ut patrem, & timẽs ut Dñm. Nec ambigi debet, præpotentem Deum per hunc famulum suum & in uita & post obitũ eius etiam alia miracula fecisse, quæ quidem suo tempore, Christo iuuante, in scripta redigentur: quanquàm præclarius est uirtutẽ qualitatem eximiã in illo fuisse, quippe qua soli boni præditi sunt ꝙ claruisse miraculis, quæ possunt fieri ẽt à malis. Quãuis aũt nõ habuit alimẽta corporea, quibus reficeret pauperes & alios ad ipsũ accedẽtes nõ tñ deerat ei panis uerbi Dei, quo pro modulo doctrinæ suæ oẽs illius ĩdigenos recrearet, q panis tãto præstat alimẽto corporeo, quanto aĩa corpori. Interim nihilominus cũ multa animi iucunditate apponebat omnibus sua illa egregia fercula, quibus ipse sustentabatur. Quòd si olim inter antiquos illos patres hoc aureum sidus rutilasset, quãtis hodie laudibus, quãta prædicatione efferretur? Sunt.n. pleraq; tanto maiori in pcio apud mortales, quãto plus habent uetustatis, tametsi uetustatis in multis exiguum pondus est. Si tamen tanta est temporũ uis, ut ẽt hac in parte antiqua præsentibus præstent, potest satis dici probabiliter, laudes & præconia sancti uiri, quæ a præsentibus modò reticentur, posteros nostro egregiè quandoque celebraturos. Cùm [illegible]

Luc. 9.

Cibos quales [illegible] appo[illegible]

magna

magni apud Deū meriti, ingemus eū piè ac deuotè, ut suis precibus a[...] misericordiæ fonte, Dominum nostrum Iesum Christum peccatorum nobis ueniā & sempiterna beatæ uitæ gaudia impetret, [qui eius honore & gloria celebrare appetimus, quique eum & uiuentem & mortuum dileximus: itemque alijs omnibus, eius suffragia humiliter expetentibus.

Annis 50. fuit monachus. Sed ne fortassis lectori prolixitate tædium adferamus, ad finem properandum est. Peractis itaque annis plus minus quinquaginta in monachi habitu & ea uitæ austeritate quā diximus, (ut iā nihil dicamus de illo tēpore, quo nō mollius se accepit, degens cū Iohāne insigni monacho & presbytero in eremo) *Extremā unctionē & Eucharistiā sub mortē percipit.* paucis ante Paschatis solennitatē diebus, letali morbo correptus est: sentiēsq; adesse mortem præ foribus, accitu iussit Engelbertum, id temporis Crispiniēsis cœnobij priorem: à quo sacro est oleo unctus, & [cor]poris & sanguinis Christi sacra cōmunione catholicè munitus. Deinde ipso sacratissimo Paschæ die, qui tunc in septimum Idus Aprilis incidit, sub horā diei nonam feliciter obdormiuit in Domino, ex hoc *Obit.* mundo gloriosè transiens ad patrem, cum illo perenniter regnaturus. Sacrum uero corpus eius biduo asseruatum est ab amicis, die tertio sepulturæ mandādum. Interim Abbates, uiri religiosi & fœminæ, atq; utriusq; sexus homines uulgares ad exequias eius celebrādos undiq; cōuenere, & utriusq; noctis uigilias cū cereis & luminaribus piè ac deuotè celebrarunt. Die tertio Paschæ sole [...] suos radios in orbē effundē te humatū est corpus u[...]bile ab Abbat[...] Crispiniensi & S. Am[...], cęterisq; uiris rel[...]o[...]s & ho nestis, & quidē nō abs que planctu & lachrymis multis, magnoq; clamore. Sepultus est autem eodem in loco, ubi eius cellula fuerat, ubi meritis & precibus *Miracula ad sepulchrum eius.* eius egris & pie postulantibus mu[...] præst[...]ntur beneficia, largiente Domino nostro Iesu Ch[...] qui cum patre & spiritu san[...] uiuit & regnat [...] per omnia sec[...] a seculorum, Amen.

Porrò ne[...] in uita functo uito Dei, [...]oldus Comes, frater [...] germanus Hannonic[...] [...]itis, tam acri con[...]flictabatur [...]bre, ut mortem ad[...] inuitare uideretur. Cumq; nu[...]la posse[...] ratio[...] e[...]s mor bi molestia leuari [...] præcipuo amico cū magno gemitu d[...]xit, no[...] se suā [...]erare [...]tem, modò liceat ad Be[...] [...] & [...]el giosissimi uiri conspe[...] peruen[...]re, cuius [...]m apud nationes omnes esset nomē diuulgatum. Nec magnas nectere moras uoluit, sed eo proficiscens, ad locum peruenit, ub[...] ui tam singularis morabatur, apud quem [...]narum [...] cri minum poterat remedia inueni[...]. Sedit an[...]m ad ar ctissimæ cellulæ eius fenestram, u[...] e[...]am alij resi de re solebant, & postquam de uarijs inter se peccatis erant collocuti, cogitabat æger Comes [...] posse[...] copia fieri eius potus, quo u[...] sanctus uteretur, dico se curatum iri: crebroq; hæc secum ue[...]utabat Potest Deus huius u[...] precibus me hac in[...]firmitate aegritudine liberare: tandemque rogauit uirum Dei, ut porrig[...] ipsi de potu suo. At ille etiam cū iuramento affirmauit se potu omnino prorsus carere: nec esse ibi aquam, nisi in illo puteo, cui ipse assidere[t]. Tum uerò summopere petijt æger Comes eam sibi aquam hauriri. Mox uir Dei iubet H[...]naro ministro suo aquam e puteo haustam offerre Comiti. Paret Hilmarus fa[...]lo uiro, cuius uestigia in multis sectabatur, & aquam in uase illi illustri uiro po*Matt. 26.* [...]am defert. At ille non immemor Christum [...] suprema Cœna benedixisse & gratias egisse, at*Aqua mutatur in* que ita calicem præbuisse discipulis: rogauit ut e[...]n uit Dei huic a[...] benedice[...]et. Tum ille [...]ata manu dextera, & crucis expresso signo, hoc uel simili modo precabatur: Potum seruorum suorū filius Dei benedicat. Deinde Comes bibit, bibēdoq; uisus est sibi cuiusuis generis præstātissimum potare uinum eiusq; potionis uim per omnia membra sua sensit medullitus diffundi. Bibit uerò de eodem potu etiam Alulphus monachus Crispiniēsis, insigni religione conspicuus, laudauitq; omnipotentem Christi Saluatoris uirtutem. *præstātissimū uinū.*

EPITAPHIVM S. ALBERTI.

Conditur hoc tumulo memoratus in orbe reclusus,
Dominus Albertus, qui mactans in cruce carnē,
Christi pascha fuit, proprium cum pascha peregit,
Cū Christo patiens, cum Christo Pascha peregit,
Ille potens per te laudetur rex Alberte,
Qui tibi mortalis uestito tegmine carnis,
Mirando planè dat munere pabula uitæ.

MARTYRIVM S. BADEMI ARchimandritę, ex Simeone, Metaphraste.



QVo tempore Quadraginta illi sancti Martyres interfecti sunt, comprehēsus fuit Bademus sanctus Archimandrita unà cum septem quibusdam suis discipulis, & regis Saporij iussu in carcere conclusus. Bademus autem ille ortum ducebat ab urbe Bet lapar, ex fa[...]ilia admodùm diuite. Cùm uerò monachorum in[...]stitutionem sequi cœpisset, omnia sua pauperibus distribuit. Cumque monasterium extra urbem ædificasset, illic residebat, studens, in omnibus Deo placere, & quæ diuinæ uolūtati grata sunt, ea perficere. Erat enim uir ille gratiæ & ueritatis plenus, & diuinæ electionis uas. *8. Aprilis.* *Bademi patria.* *Extruit monasterium.*

Hic igitur uir sanctus, diuina quadam & perfecta prudentia ductus, ascendit in montem Domini, & habitauit in loco sancto eius, benedictionemque accepit a Deo Saluatore suo, & adspexit faciem Dei Iacob. Hic, qui nostris temporibus fermenti loco relictus fuit ex perfecto illo sanctorum martyrum fermento, qui ab initio perfecti fuerunt. Eius autem sancti uiri cæde ac sanguine nostrorum temporum imbecillitas firmata est. Hic uerè lapis fidelis, sectus est a monte illorum, qui à principio fideles extiterunt, raptus enim fuit mysterij causa, ut nobis omnibus esset salutaris. Itá uerò generosum & constans propositum in martyrio subeundo præstitit, ac talem animi ardorem in Deum ostendit, sicque ab omni sorde, labe ac macula purum se præbuit, ut praua facinora aduersus illum nihil loci habere possent. Rapina ipsa statim procul ab eo fuit, cupiditates omninò extinctæ, nihil contra illum poterant: maminonas eius uirtutem cognoscens obstupuit: autum se ab eo abscondidir: diuitiæ statim ab eodem spretæ sunt: arrogantia confestim apud illum fracta est: superbia in eius conspectu subitò humiliata: tumor, & animi elatio, ut puluis, in eius oculis conculcata est. Paupertas uerò ad eius pedes omninò fixa & corroborata est: mansuetudo lateta ipsius fuit amplexata: ueritas in eo exorta, & iustitia erecta, charitas illum amplexata, & pax osculata, eoque gauisus est, concordia in ipsius ouili posita: omnibusque iustitiæ fructibus nit ille plenus fuit. Omnes hæ uirtutes in eo uito habitabant, quoniam odor suauis ipsius animæ mirum in modū singulis uirtutibus iucūdus erat, & ex illius cādore ani- *Vitia ut in se extirparit.* *Virtutes eius.*

mi tanquàm fructum quendam libenter percipiebant.

Cum igitur quatuor menses in carcere confecisset unà cum septem illis discipulis uinctus, afflictus, & assiduis flagellis uerberatus, omnia prompto animo perpessus est propter suam in Deum spem, & ueritatis fiduciam. Erat autem tempore illo quidam, nomine Nersan, princeps urbis, quæ Aria dicebatur. Eius uerò urbis fines Betgerme appellabantur. Hic Nersan cùm esset Christianus, a rege ipso cogebatur solem adorare. Sed cùm nollet contra Christi fidem facere, in uinculis detinebatur. Postea uerò animo remissiore factus, & corde perculsus, martirijque formidine detentus propter tormenta, quæ uiolenter in illum inferenda erant, non ità, ut cœperat, ad extremum usque perseuerauit: sed mortalis & breuis huius mundi amore captus, tormentorum angustijs succubuit. Sicque miser ille, cùm utrunque appeteret, ab utroque excidit. Nam diuinam uitam perdidit martyrium aufugiens, & huius mundi uoluptatibus frui non potuit, terrenam gloriam appetens. Cùm enim caducæ & terreni regis magis, quàm æterni & cælestis Dei honorem amaret, se à Deo ipso uelle deficere professus est, & omnibus, quæ rex uellet, se obtemperare.

Nersā prīceps deficit à fide metu suppliciorū.

Rex igitur, ut audiuit Nersan eo animo esse, ualdè gauisus est, & statim de sancto Bademo cogitauit, iussitq; illum uinculis exolutum, in atriū palatij per obliquā ianuam duci. Bademo autē cò ingresso, ubi Nersan uinctus detētus fuerat, rex duobus quibusdā principibus uiris hæc dixit: Si Nersan Bademum interficiat, à uinculis soluatur, & accipiat eius bona. Iusserat enim rex ipse omnia ipsius bona in fiscum conferri. Confestim igitur sanctum Bademum in medium constituerunt. Ille autem miser Nersan, ut audiuit quod a rege dictum fuerat, & caduca mundi bona appeteret, stricto ense ad Christi martyrem interficiendum profectus est. Sed tremore quodam correptus, cùm plagam in uirum sanctum infligere uellet, tanquam lapis statim immotus permansit. At Christi seruus ad eum oculos erigens, Usque eò inquit, ò Nersan, malitia tua progressa est, ut non solū tibi satis sit, quod Deum tuum negaueris, [illegible] & [illegible] uos ipsius interficere contendas? Væ tibi, uæ ti[illegible]ix. Quid facies in die illo, aut quò fugies à terribili iudicio, cùm steteris ante horrendum illud tribunal, magno & æterno Deo rationem red[illegible]turus? [illegible] quidem, ò miserrime, [illegible]o Ch[illegible] m[illegible] prompto animo conficiar: at nollem tamen [illegible]ma[illegible], sed ab a[illegible]o quopiam mortem sustinere uoluissem.

Bademus ob iurgat Nersā.

Ille uerò neq; his sermonibus cru[illegible]scens, neque quod iussus fuerat, ualens perficere, faciem suam ut lapidem firmauit, & cor [illegible]reum a[illegible]um habens, sanctum uirum sæpius ense [illegible] p[illegible]. Sed nec semel opportunam plagam i[illegible] neque eum interficere potuit: eius enim m[illegible]ual[illegible] membra. At B. Bademus, cum eiusmo[illegible] [illegible] spiritum suum emisit, [illegible] [illegible]ctus, ut omnes gent[illegible] firm[illegible] martyris p[illegible] [illegible] admirarētur [illegible] bilis p[illegible]tens, [illegible] ret, & co[illegible]e stab[illegible] pter [illegible] xecra[illegible]tur. [illegible] Nersan non [illegible] mercedem accep[illegible]am, [illegible] Ch[illegible] & [illegible] sui [illegible] [illegible] est[illegible] A[illegible] in [illegible] Do no Iro. [illegible] uerò reliquias extra u[illegible] [illegible]

Bademus reddit spiritū.

Vltio diuina in Nersā.

lerunt clam uiri religiosi & omnem d[illegible] [illegible] hibentes, illas reposuerunt. [illegible] autem [illegible] septem [illegible] puli, in carcere conclusi quatuor annos m[illegible], & post mortem Saboris regis in pace [illegible], permissumq; fuit, ut in sua ipsorū fide pe[illegible]erent, gratia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria est in secula seculorum, Amen.

VITA S. MARIAE AEGYPTIAcæ, Authore quidem apud Græcos Sophronio Hierosolymorum Episcopo, interprete uerò Paulo Diacono.

Habetur in peruetusto MS. Codice.

PRAEFATIO PAVLI DIACONI.

Domino gloriosissimo ac præstantissimo regi Carolo.

SCiens gloriosissimam maiestatē uestrā tam diuinis eloquiis, quamq; sanctorum præcedentium exemplis ualdè delectari, cum iamdudum [illegible] conuersionis Mariæ Aegyptiacæ, cum Tomulo de cuiusdam uicedomini pœnitentia, d[illegible] meo obtulerim: quia ille ipse casu quodā deperit, nunc interim iussu uestro in eodē restaurādo deuotus obediui Obsequij quo[illegible] & d[illegible] onis meæ fuit, ut non simplicem ta[illegible] memoratæ rei textū exhiberem, se[illegible] & alia quæsi[illegible] d[illegible]na [illegible]pera [illegible]cerem, de uenerandis. s. Constitu[illegible] & Ge[illegible] Præsulum Romanæ Ecclesiæ: quorum sanctionibus quam tenererēter Ecclesia utatur ma[illegible] uestra optime nouit. Hoc autem [illegible] Compendium seruus uester ide[illegible] [illegible] ue[illegible], q[illegible]m R[illegible]b. f[illegible] c bu[illegible] [illegible]ratam [illegible]do, cui [illegible] [illegible]sa non uacat percurrere [illegible] ipsorum [illegible] uolumina, quasdam con[illegible] uetu[illegible]ines Ecclesiasticas [illegible] quasi in quodam Enchiridio inclusas tenere po[illegible] [illegible] secundum regalem industriam, studium [illegible] meę in hoc feruere didici, ut facta d[illegible] uestra [illegible] authori[illegible] irrefragabilem [illegible] & [illegible] cultum diuinum tenendum, quid [illegible] [illegible]tendum [illegible], sollicite disquirere & perscrutari, clu[illegible] rationis sit a[illegible] duæ: qualiter eius diuinitatis ope mun[illegible], prosperis successibus ad omnia currere mereamini.

Theophilus is est: habetur q; Tomo 1. Februarij 4. die, sed alio interprete.

PROLOGVS AVTHORIS, INterprete Paulo Venerabili Diacono [illegible] [illegible] Neapol[illegible] Ecclesię.

R[illegible]s secretum celare, bo[illegible] est: op[illegible] autem [illegible] & confite[illegible] [illegible] ta enim [illegible] a[illegible] ste T[illegible] p[illegible]st ocu[illegible] n[illegible] o-nem, gl[illegible] [illegible] n m[illegible] & p[illegible] [illegible] [illegible] la [illegible] u[illegible] us, con [illegible] a [illegible] & u[illegible] e[illegible] & [illegible] [illegible] osa [illegible] p[illegible], n[illegible] u. Propter q[illegible] [illegible] & pig[illegible] im[illegible] m[illegible], q[illegible] a [illegible] n [illegible] e [illegible] ab-scond[illegible], & [illegible] [illegible] goc a[illegible] n ne[illegible]uaqu[illegible] lus scri[illegible] [illegible]am me men[illegible] [illegible] de [illegible]

Tob. 12

Matt. 25.

Mihi enim absit sacris mentiri rebus, & adulterare uerbum, ubi Deus memoratur. Ei autem, qui minimè intelligit, & indignus est Dei magnitudine, qui carnem assumpsit, & incredulus est ista dicenti, non mihi pertinebit periculum. Si qui autem illi sunt, qui cùm huius scripturæ legerint tractum, gloriosam rei admirationem sanè credere renuerint, & illis Dominus misereatur, faciatq; capaces sancti uerbi, nè rei existant Dei miraculorum, quæ plura in suis fieri prædestinauit electis: quoniam & ipsi humanæ naturæ infirma considerantes, impossibilia decernunt ea, quæ de hominibus sanctis gloriosa dicuntur. Assumam de cætero narrationē, ipsam rem referens, quæ in hac nostra generatione facta dinoscitur, quam lacer uir, diuina & agere & docere edoctus, narrauit. Sed ut suprà dictum est, nullus hæc ad incredulitatem trahat, considerans impossibile fieri in hac nostra generatione tam grande miraculum: quia gratia Dei per omnes generationes in sanctas pertransiens animas, amicos Dei facit & prophetas: quemadmodùm Salomon secundùm Deum docuit. Tempus nunc est sacræ prodere narrationis initium, magnum uirileque certamen uenerabilis mariæ Aegyptiacæ, uidelicet qualiter expleuerit tempora uitæ suæ.

VITA S. MARIAE AEGYPTIAcæ, alio stylo, & quidem nisi fallor, meliori e Græcis conuersa, quàm sit ea, quę uulgò circunfertur. Hæc autem uersio, quam nunc edimus, in perantiquo manuscripto exemplari attribuitur Paulo Diacono, cuius etiam potiùs eam esse crediderim, quàm alteram illam uulgò usurpatam, quæ tamen multis locis cum hac ad uerbum concordat.

9. Aprilis.



N monasterio Palæstinorū fuit uir uitę moribus & uerbo ornatus, qui ab ipsis cunabulis, monachicis est actibus diligenter instructus, & conuersationibus ueraciter educatus, nomine Zosimas. Et nullus nos æstimet dicere Zosimam illum, in prædicationis et ionem dogmatibus accusatum sectę alterius. Alius enim hic, & alius ille, & multa inter utrosque distantia, licet unum uterq; sortiti sint uocabuli nomen. Hic itaque Zosimas ab initio in uno Palestinorum conuersatus est monasterio, & omnem pertransiēs monachicam disciplinam, in abstinētiæ opere omnium factus est probatissimus. Omne. n. præceptú sibi traditū canonis ab his, qui ab infantia educati sūt in lucta perfectæ disciplinæ monachicæ, irrepræhensibiliter conseruabat. Multa etiam & ipse sibi adijciens superaddidit, cupiens carnem spiritui subiugare. Nec enim in aliquo offendisse comprobatur. ità enim fuit in cunctis perfectus monachicis actibus, ut multoties multi monachi de prædicti loci monasterijs & de longinquis partibus ad eum confluentes, eius exemplis atq; doctrinis se constringerent, & ad illius imitationem abstinentiæ, se multo magis subiugarent.

Zosimæ monachi perfectio.

Hæc itaq; omnia in se habens, à meditatione sacri eloquij nunquàm discessit, sed siue in strato suo quiescens, siue surgens, aut operam tenens manibus, uel cibum si conueniebat ut sumeret, capiens: bono, quo ille uti consueuerat, spiritualiter utebatur, unumque opus habebat perpetuum, nunquàm deficiens psallere, frequēter & meditationē facere sacri eloquij. Multoties enim, ut asserunt, & diuina illustratione dignus effectus est à Deo sibi uisionis ostensæ: & mirum non est nec incredibile. Si enim, ut ait Dominus beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt: quanto magis qui suam purificauerint carnem, sobrij semper animoque peruigiles, oculis diuinæ prospiciunt illustrationis uisionem, indicium hinc præparatæ futuræ* bonitatis accipientes? Dicebat autem ipse Zosimas, ab ipsis, ut ità dicam, maternis ulnis in hoc se esse monasterio traditum, & usq; ad quinquagesimumtertium annum in eo cursum monachi cum peregisse. Post hæc autem pulsatus est à quibusdam cogitationibus, quasi iam in omnibus esset perfectus, alterius non indigens in ullo doctrina. Hæc autem, ut dicebat, intrà se cogitabat: Nunquid est in terris monachus, qui nouum aliquid possit tradere mihi, aut iuuare me ualens in aliquo, quod ignorem, aut quod ego in monachico nō expleuerim opere? Nunquid inuenitur eorū, qui solitudinem dilexerunt, uir, qui prior me in actibus sit? Hæc & his similia eo cogitāte, astitit quidā & dixit ei: O Zosima, benè quidē, & sicut possibile fuit homini, decertasti: benè cursum monachicū consummasti. Tamē nullus est, in omnibus qui se perfectū demonstret. Maior enim lucta præsens, quàm illa quę præterijt, licet tu nescias. Vt autē cognoscas, quantæ sint & aliæ uiæ salutis, egredere de terra & de cognatione tua, & de domo patris tui, ut Abrahā ille patriarcharum eximius, & ueni ad monasteriū, quod iuxta Iordanem adiacet flumen.

Ma. 5.

*for. * beatitudinis*

Tentatio Zosimæ.

Gē. 12.

Mox igitur secutus dicentem egressus de monasterio, in quo ab infantia conuersatus est, & perueniēs ad Iordanē, omnibus fluminibus sanctiorem, dirigitur ab eo, qui uocauit eum, in monasterium, in quod illum Deus uenire præcepit: pulsansque manu ianuam, loquitur priùs monacho, qui ianuam obseruabat, & ille nunciauit eum Abbati. Qui suscipiens eum habituque & specie religiosum conspiciens, postquàm flexit genua, ut mos est monachis, accepta oratione, hoc eum interrogauit: Vndè frater aduenisti? & quam ob rem apud humiles te coniunxisti monachos? Zosimas autem respondit: Vndè quidem ueni, non puto necessarium dicere: ædificationis autem gratia Pater adueni. Audiui de uobis magnalia & laude digna, & posse Deo per uos animam sociari. Dixit autem ei Abbas: Deus, frater, qui solus sanat animæ infirmitatem, ipse te & nos doceat diuina mandata, & dirigat omnes ad ea faciēda, quæ opportuna sunt. Homo enim hominem ædificare non ualet, nisi unusquisque attendat semetipsum frequenter, & sobrio intellectu, quod expediens est, operetur, Deum habens cooperatorem. Tamen quoniam, ut dixisti, charitas Christi te uidere nos humiles monachos perduxit, mane nobiscum, si ob hoc uenisti, & omnes nos nutriet pastor bonus sancti spiritus sui gratia, qui animam suam dedit liberationem pro nobis, & proprias oues uocat ex nomine. Hæc dicente Abbate, flectens iterum Zosimas genua, accepta oratione, respondit, Amen. & mansit in eodem monasterio.

Matt. 20.

Io. 10.

Vidit autem ibi seniores, actibus & uisione splendentes, spiritu seruentes & Domino seruientes. Psallentia enim ibi erat incessabilis, totius noctis babēs stabilitatem, & in manibus semper operatio, & in ore Psalmi diuini absque diminutione. Sermo ibi ociosus non proficiebat: cogitatio auri argentique, aut rei alicuius apud illos non erat, nec nomen apud eos cognoscebatur: sed unum erat primum solummodò, quod festinabatur ab omnibus, ut unusquisq; mortuus esset corpore, sicut semel eis, quæ in seculo sūt,

Nota insigne monasterij & monachorū sanctissimam uitam.

mortificatur non uiuens. Cibum autem habebant in deficientem, diuinitatis eloquia: nutriebant uerò corpus necessarijs pane & aqua, ut multo magis apud diuinam charitatem apparerent efficaces.

Hæc Zosimas, ut dicebat, perspiciens, ædificabatur ualde, extendens se ad perfectionem, & crescere faciens proprium cursum, cooperatores inueniens, optimè diuinum innouantes paradisum. Translactis autem aliquot diebus, appropinquauit tempus, quãdo sacra ieiunia Christianis traditum est celebrare, & purificare seipsos ob diuinæ passionis resurrectio nisque Dei salutationem. Ianua autem monasterij nunquam aperiebatur, sed semper erat clausa, & absq; ulla perturbatione monachi cursum suum explebat: nec.n.erat licitũ aperire aliquando, nisi fortassis monach is propter aliquod opus necessarium adueniebat. Solitarius enim erat locus ille, & plurimis uicinorũ non solùm insitatus, sed & incognitus. Canon autem talis à priscis seruabatur temporibus: proptec quod, ut considero, Deus Zosimam perduxit in idem monasterium.

Quadragesimam ut obseruarint.

Dehinc ergò referam, qualiter ipsius monasterij seruabatur traditio Dominica, quam primam ieiuniorum hebdomadam nominari mos est, agebantur pro consuetudine diuina sacramenta, & unusquisq; particeps efficiebatur uiuifici ac intemerati corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Et solitò modicum cibi sumentes, congregabantur omnes in oratorium, & curuatis genibus, factaque supplicitèr oratione, salutabant se inuicem monachi, & publicitus genu flexo amplectebantur Abbatem, postulantes orationem, ut haberent ad inchoatum certamen cooperatricem & comitem. His ita se habentibus, fores monasterijs patefiebant, & psallentes consona uoce, Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus defensor uitæ meæ, à quo trepidabo? &c. exibant omnes, multoties aut duos aut tres monasterij custodes relinquentes, ut non custodirent ea, quæ intus erant reposita (Non enim erãt apud illos aliqua furibus congrua) sed nè oratoriũ absque diuinis relinquerent solennijs. Vnusquisque autem secum annonam ferebat, prout poterat aut uolebat. Nam alius portabat * aquam, corpori ad mensuram sufficientem, alius carycas, alius palmarũ fructus dactylos, alius uerò legumina aquis infusa, alius nihil præter corpus proprium & uestimentum, quo utebatur. Nutriebantur autem, quandò necessitas exigebat naturæ, herbis quæ nascebantur per solitudem. Canon autem erat unusquisque sibipsi & lex absque præuaricatione, ut non cognosceret aliquis consocium, qualiter abstinebat, aut quomodò agebat. Iordanem enim mox transmeantes, longè abinuicem se sequestrabant, & nullus se iungebat ad socium, ciuitatem æstimãtes solitudinẽ. Sed etsi unus ex ipsis à longè uenientem ad se aliquẽ uidebat, mox declinabat de itinere, & ad aliam partem pergebat. Viuebat autem sibi & Deo, psallens frequenter & constituto gustans tempore cibũ. Ità omnia ieiunia celebrantes, reuertebanrur ad monasterium ante uiuificum diem resurrectionis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, cùm festam Dominicam cum ramis palmarũ celebrare sancta accepit Ecclesia. Reuertebantur autem, unusquisq; habens proprij laboris testem agricolam, propriam conscientiam, cognoscentem qualiter operatus est, & qualia laborum semina seminauit. Et nullus ullo modo interrogabat alium, quomodò aut qualiter laboris certamina consummasset.

Ps. 26.

** parnũ panem.*

Dominica palmarum.

Hic est itaq; huius monasterij Canon, & ità perfectè & optimè custodiebatuc. Vnusquisque enim, ut dictum est, per solitudinem Deo iungebatur, & in semetipso decertabat, nè hominibus placeret, sed soli Deo. Illa enim, quæ propter homines fiunt, ut hominibus placeant, aguntur: & non solùm non proderũt facientibus, sed multo damno talia agentibus efficiũtur obnoxia. Tunc itaque Zosimas consueta monasterij lege transmeauit Iordanem, modicum quid pro corporis necessitate deportans congruum & uestem qua utebatur: & Canonem quidem celebrabat, solitudinem pertransiens, & tempore escæ necessitatem faciebat naturæ. Sedebat autem nocte in terra, modicum quiescens, & somnũ ad modicum gustans, ubicunque eum uespertinum reperiebat tempus. Diluculo autem properare incipiebat, semper incessabile eundi habens propositum. in desiderio enim babens, ut dicebat, introire in solitudinem, & sperans inuenire aliquem patrem in ea habitantem, qui eum posset aliquid ædificare, sicut desiderabat, sine cessatione iter agebat, quasi ad aliquem iam manifestum festinans. Viginti autem dierum exigens iter, cùm sextæ horæ tempus aduenit, stetit modicum ab itinere, & conuersus ad orientem, agebat solitam orationem. Consueuerat enim constituto diei tempore figere itineris cursum, & stans psallere, & genuflexo orare. Dum autem psalleret, & in cælum inspiceret intentis obtutibus, uidit à parte dextra, ubi stans sexta orabat, umbram quasi humani corporis apparẽtem: & prius quidem turbatus est, phantasiam alicuius spiritus estimans se uidisse, & cõtremuit: signo autem crucis se muniens, & à se timorem proijciens, (Iam enim & orationis eius finis instabat) conuertens oculos, uidit aliquem in ueritate properantem ad partem Occidentis. Mulier autem erat, quod uidebatur, corpore nigerrimo, præ solis ardore denigrata, & capillos capitis babens ut lana albos, & ipsos modicos, non amplius quàm usque ad ceruicem descendentes.

Vana gloria pernicies.

Statutũ diei tẽpus dicit Tertiã, Sextã, Nonã etc.

Hæc itaque Zosimas uidens, & desideratæ dulcedinis gauisus effectum gloriosæ uisionis, cœpit festinãter currere in eam partem, quò & illud, quod apparuit, festinabat. Gaudebat enim gaudio magno. Non enim uiderat to spatio dierum illorum speciem hominis, aut animalium uel uolucrum bestiarumque formam. Desiderabat igitur cognoscere, quæ uel qualis bestia esset, quæ uidebatur, sperans quoniam alicuius maiorum efficeretur prospectus. Illa autem ut uidit econtra Zosimam uenientem, cœpit fugiens currere ad interiorem solitudinem. Zosimas autem ætatis senectam obliuiscens, & laborem non reputãs itineris, tetendit rapidissimo cursu, desiderans coniungi fugienti. Hic ergò sequebatur, illa autem fugiebat. Erat autem cursus Zosimæ uelocior, & paulo efficiebatur propinquior. Vbi autem appropinquauit, ut iam etiam posset uox audiri, cœpit, has uoces emittens, clamare Zosimas cum lachrymis: Cur me fugis decrepitum peccatorem, serue Dei? Verè sustine me, quicunque es, per Deum te coniuro, pro cuius nomine hanc inhabitas solitudinem. Sustine me infirmum & indignum senem. Sustine me pro spe, quam habes pro tãti laboris remuneratione. Sta, & tribue orationem & benedictionem seni per Deũ, qui neminem aliquando proijcit. Hæc cum lachrymis Zosima postulante, uenerunt currentes in quendam locum, in quo quasi aridus torrens designabatur in quo fuisse torrentem considerauit, sed locum illum talem conuenit habere similitudinem, quomodò & in terra illa apparebat. Ve uenerunt itaque in prædictum locum, illud, quod fugiebat, descendit, & item ascendit in partem aliam. Zosimas autem clamãs & nusquã progredi ualens, stetit in alia parte loci,

loci qui ſpeciem uidebatur habere torrentis, & addit lachrymas lachrymis & ſuſpiria cumulauit ſuſpirijs, ut multo magis ex propinquo ſtridorem luctus audiret.

Sue nomine appellat Maria Zoſimã, hactenus inuiſum.

Tunc illud corpus, quod fugiebat, uocem talem emiſit: Abba Zoſima, ignoſce mihi propter Dominũ, quõ manifeſtare me tibi, conuerſa nõ poſſum. Mulier enim ſum, & omni corporeo tegmine nuda, ut ipſe uides, & corporis turpitudinem habens intectam. Sed ſi uis peccatrici mulieri orationem uerè tribuere, proijce mihi indumentum, quo circundatus es, ut poſsim muliebrẽ infirmitatẽ operiẽs, cõuerti ad te, & tuas accipere orationes. Tunc tremor nimiusque metus & mentis exceſſus accepit Zoſimam, audientem ſcilicet, quia eum ex nomine uocaret Zoſimam. Strenuus enim erat uir ille ualdè, & diuinitatis dono prudentiſsimus, & cognouit, quia ex nomine non uocaſſet eum, quem nunquam uiderat, de quo nec unquàm audierat, niſi manifeſtiſsimè prouidentiæ gratia fuiſset illuſtrata. Fecit autem cum feſtinatione, quod iuſſum eſt ei: & exuens ſe pallio, quo erat indutus, terga uersùs proiecit ei. Illa accipiens, inquantùm potuit tegens partem corporis, quam oportet plùs tegere cæteris, præcinxit ſe, & conuerſa ad Zoſimam, ait ei: Quid tibi uiſum fuit Abba peccatricem uidere mulierculam? Quid quærens à me uidere aut diſcere, tantum non recuſaſti tolerare laborem? ille autem in terram proſtratus, poſcebat benedictionem ſecundũ morem accipere. Proſtrauit autẽ ſe & ipſa, & utriq; iacebant in terra, alius ab alio poſcens benedictionẽ: & non erat aliud ab alterutro audire niſi tantum, Benedic.

Diuinitus docta nouit eũ eſſe praesbyterum.

Poſt multarũ autẽ ſpatium horarũ dixit mulier ad Zoſimã: Abba Zoſima, tibi cõpetit benedicere & orare. Tu.n. presbyterij honore ſuffultus es, & plurimis iã annis ſancto aſsiſtis altari, & donis diuinitatis Chriſti ſecreta rimaris. Hæc uerò uerba Zoſimã in magnũ timorẽ & certamen magis inducebant, & tremens ſenex, ſudoris guttis infundebatur. Dicit autem ei deficiens uiribus & quaſi halitu iã intercluſo. Manifeſta iam quidẽ es ex ipſa uiſione, ò ſpiritualis mater, quoniã tu ad Dominũ profecta es, & fortiori parte ſeculo mortua es. Manifeſtè autẽ plùs omnibus tributa eſt tibi gratia, ut me uocares ex nomine, quẽ nunquã uidiſti. Sed quia gratia nõ ex dignitate cognoſcitur, ſed ex animarũ actibus ſignificari conſueuit, ipſa benedic propter Dominũ, & orationẽ tuæ perfectionis tribue indigentiæ meæ. Perſeuerantiæ autẽ ſenis cõpaſſa, dixit: Benedictus Deus, qui ſalutẽ procurat animarũ: & Zoſima reſpondente, Amen, ſurrexerunt utriq; de terra, & ait mulier ſeni: Homo, quã ob rem ad me peccatricem ueniſti? Tamen quoniã quidẽ te gratia ſpiritus ſancti direxit, ut aliquod miniſterium exhibeas, meæ exiguitatis corpori cõgruẽ, dic mihi, quomodò hodiè Chriſtianiſsima regitur tribus, quomodò Imperatores, quomodò ſanctæ Eccleſiæ paſcitur grex. Zoſimas autẽ reſpondit: Mater, tuis orationibus ſanctis pacem ſtabilẽ Deus largitus eſt: ſed ſuſcipe indigni mei conſolationem, & propter Deum ora pro omni mundo, & pro me peccatore, ut non huius curſus & itineris labor ſine fructu mihi efficiatur, & tantæ ſolitudinis uia. Et illa reſpõdit ad eum: Te quidem oportet Abba Zoſima ſacerdotii, ut dixi, habentem honorem, pro omnibus & pro me orare. in hoc enim & uocatus es. Sed quia obedientiæ præceptũ habemus, quod mihi à te iuſtum eſt, bona faciam uoluntate. Et hæc dicens, ad Orientem cõuerſa, & eleuatis in excelſum oculis manibusque extenſis, cœpit orare motu tantum labiorum in ſilẽtio, ità ut uox penitus non audiretur, quæ poſſet intelligi. Vnde & Zoſimas nihil potuit ex ipſa oratione agnoſcere. Stabat enim, ut dicebat, tremens terram conſpiciens, & nihil ullo modo loquens. Iurabat autem, Deum teſtem uerbi proponens, quoniam ut uidit eã perſeuerantẽ in orationis cõſtantia, paululùm eleuatis ab adſpectu terrę oculis, uidit eam eleuatam quaſi cubitum unum à terra, & in aere pendentem orare. Hoc autẽ ut uidit; nimio pauore correptus, proſtrauit ſe in terram, ſudoreq; ſuffuſus & nimium perturbatus, nihil dicere præſumebat, in ſeipſo autem dicebat, Domine miſerere.

Prae feruore ſpiritus, corpus quoquè ſurſum tollitur.

In terra autem proſtratus iacens, ſcandalizabatur in mente, putãs nè fortè ſpiritus eſſet, qui ſe fingeret orare. Conuerſa autem mulier, erexit monachum, ità dicens. Quid te Abba cogitationes tuæ perturbant ſcandalizari in me, quaſi ſpiritus ſim, & fictam faciam orationem? Certus eſto, homo, peccatricem me eſſe mulierculam, attamen ſacro circundatam baptiſmate, & non ſum ſpiritus, ſed fauilla & cinis & totum caro, & nihil ſpiritualis phantaſiæ aliquandò uel ad mentem reducens. Hæc dicens, ſigno Crucis ſignat frontẽ ſuã, oculoſq; & labia, ſimulq; & pectori uexillũ Crucis infigens, ità dixit. Deus, Abba Zoſima, de aduerſario Eccleſiæ & immiſsionibus eius liberet nos, quoniam multa ſuper nos eſt inuidia eius. Hæc audiens ſenex, proſternit ſe, & appræhendit pedes eius, dicens cum lachrymis, Obſecro te per Dominum Ieſum Chriſtum, uerum Dominum noſtrũ, qui de uirgine naſci dignatus eſt, pro quo hanc indutã es nuditatem, pro quo has carnes ità expendiſti, ut nihil abſcondas à ſeruo tuo, quæ es, & unde, uel quãdò & qua occaſione ſolitudinem hanc inhabitaſti. Sed omnia, quæ circa te ſunt, edicito mihi, ut Dei magnalia facias manifeſta. Sapientia enim abſcondita & theſaurus occultus, quæ utilitas in utriſq;? ſicut ſcriptum eſt, Dic mihi omnia propter Dominũ. nec .n. pro gloriatione aut oſtẽtatione aliquid dices, ſed ut mihi ſatisfacias peccatori & indigno. Credo.n. Deo, cui uiuis, cum quo & conuerſaris, quoniam ob huiuſcemodi rem directus ſum in hãc ſolitudinem, ut ea, quæ circa te ſunt, Deus faciat manifeſta. Nõ.n. noſtræ uirtutis eſt, iudiciis reſiſtere Dei. Niſi fuiſſet acceptabile Chriſto Deo noſtro manifeſtare te & qualiter decertaſti, nec teipſam permitteret uideri ab aliquo, nec me confortaret tantam properare uiam, nuſquam ualentem progredi, aut de cellula mea procedere. *Ec. 20.*

Hæc eo dicente, ſed & alia plura, eleuans eum mulier dixit. Verè erubeſco, Abba meus, dicere tibi turpitudinem meorum actuum, tamẽ quia uidiſti nudũ corpus meũ, denudabo tibi & opera meorum actuũ, ut cognoſcas quantæ turpitudinis & luxurię cõfuſione & opprobrio repleta eſt anima mea. Non enim, ut tuipſe conſideraſti, propter aliquam gloriam meam, quæ circa me ſunt, uolo narrare quid. n. potero gloriari, quę diabolo uas fui electionis effecta? Scio autem, quia ſi cœpero narrare ea, quæ ſunt de me, fugies à me, quemadmodum quis fugit à facie ſerpentis, auribus non ſuſtinens audire inexpedibilia, quæ ſum operata. Dicam tamen, nihil negans, & uerius referam, ſupplicans tibi priùs, ut non deficias orare pro me, ut miſericordiam merear inuenire in die iudicii. Et ſenex ſuffuſus lachrymis, flebat. Tunc cœpit mulier narrare ea, quę de ſe erant, ità dicens.

Ego, frater, patriam Aegyptum habui. Parentibus autem meis uiuentibus, duodecimum gerens ætatis annum affectu illorum ſprẽto, in Alexandriã ueni, & quomodò quidem uirginitatem meam in primis

Exponit Maria Zosimae ante actam vitam suam.

ulolauerim,& qualiter indesinenter & insatiabiliter uitio libidinis subiugata iacuerim, erubesco confiderare. Hoc enim non breue est dicere: illud uerò citius dicam, ut possit cognoscere insatiabilem uitij mei ardorem, quem habui in amorem stupri. Decem & septem & eo amplius annos (ignosce) publicè populo transegi in incendio iacens luxuriæ. Non propter alicuius donum uirginitatem meam perdidi: neque enim ab aliquibus dare uolentibus aliquid accipiebam: quippe libidinis furore succensa, hoc cõsiderabam, ut amplius ad me concurrere gratis facerem, nefarium stupri mei implens desiderium. Neque enim consideres, quia pro diuitijs nihil accipiebam. mendicans nanque uiuebam, aut multoties stuppam filando. Desiderium enim, ut dixi, habebã insatiabile, ità ut indesinenter me in sterquilino luxuriæ uolutarem. Et hoc mihi erat pergratum, & hoc uitam existimabam, si indesinenter naturæ iniuriam peregissem. Hoc modo me uitam ducente, uidi in quodam æstus tempore multitudinem Libyorum & Aegyptiorum quasi ad mare concurrentem. Repertiitaque aliquem, & interrogaui: Quò putas festinant uiri isti, qui currunt? Dixit autem mihi Hierosolymam omnes ascendunt ob sanctæ Crucis exaltationem, quæ post aliquot dies solitò celebratur. Dixi ad eum: Putas suscipient me, si uoluero abire cum ipsis? Et ille dixit: si habes naulum, nullus te prohibebit. Dixit ei: Verè frater naulum uel sumptum non habeo. Vadam autem & ascendam in unam nauim, quàm conduxerunt, & licet noluerint, enutrient me, memetipsam eis tradam. Corporis enim mei potestatem habentes, pro naulo accipiant. Propterea autem cum eis uolui ambulare, (Abba meus ignosce) ut multos haberem cooperatores in meæ libidinis passione.

Exaltatio S. Crucis.

Dixi tibi, mi domine senex, ignosce mihi, nè compellas me meam dicere confusionem. Contremisco enim, nouit Dominus. Maculant.n. & te & ipsum aerem isti sermones mei. Zosimas autem terram lachrymis infundens, dixit ei, Dic propter Dominũ ò mater mea, dic, & nè prætermittas sequentia tam salutiferæ narrationis. Illa autem adiungens priori narrationi, addidit hæc. Adolescens ille, audiens sermonum meorum scurilitatem, ridens discessit. Ego autẽ fusum, quem manu tenebam, proiiciens, (hunc .n. etsi post tempus, conueniebat me tenere) cucurri ad mare, quo illos perspexi currentes, & uidi iuuenes aliquot in litore stantes, numero quasi decem, corpore motuq; acerrimos, & ad id, quod mihi erat pergratum optimos uisos. Erant autem & alij, qui iã naues ascendebant. Impudenter autem, ut mihi consuetudo erat & irreuerenter in medio eorum me dedi, dicens, Accipite & me uobiscum, quò pergitis, non enim ero ingrata uobis. Sed & alios fordidiores proferens sermones, omnes ad ridendum commoui. Illi autem inuerecundum motum meum uidentes, accipientes me, in nauiculam duxerunt. Exindè autem nauigationem cœpimus. Quæ autem post hæc acta sunt, quomodò tibi enarrare potero, ò homo Dei? Quæ lingua dicere uel auris ualet audire ea, quæ in nauigio uel itinere facta sunt? quomodò & nolentes ad peccandum miseros ego compellebam. Non est narrabilis uel inenarrabilis nequissimã speciès, cuius non sim infelicibus magistra sceleris, effecta. Ergò nunc satisfactus esto, quia stupesco, quomodò meas mare illud sustinuit iniquitatum luxurias, quò terra nõ aperuit os suum, & in infernum uiuentem me demersit, quæ tantas in laqueum induxi animas. Sed, ut arbitror meam Deus, qui neminem uult perire, sed omnes fieri saluos, requirebat pœnitẽtiam. Nõ.n. uult mortem peccatoris, sed longanimiter expectat, sustinens conuersionem. Sic itaq; cum magna festinatione ascendimus Hierosolymam, & quantos quidem dies ante festiuitatem in ciuitate commemorata sum, similibus nequissimis uacaui operibus, magisq; peioribus. Non.n. contenta fui iuuenibus, mecum in mari luxuriantibus & in itinere, sed & alios multos peregrinos & ciues in mei sceleris actus congregans, conquinaui seducens. *1.Ti.2 Ez.18*

Nõ admittitur intrà templum diuinitus repulsa.

Quando autem uenit sanctæ Exaltationis festiuitas preciosæ Crucis, ego quidem, sicut & priùs, prædam, iuuenum illaqueans & capiens animas. Vidi autem primo diluculo omnes ad ecclesiam unanimiter concurrentes. Abii & ego, currens cum currentibus, & ueni cum illis in atrium templi, & cum uenisset hora exaltationis diuinæ Crucis, impinguebam & impinguebar, repellebarq; quodammodo, festinans ingredi cum populo magno conatu, & quidem usq; ad ianuam templi cum his, qui ingrediebantur, cum magna laboris tribulatione appropinquabã & ego infelix, quando autem ianuam ingredi debebam, illi quidem omnes sine impedimẽto, ingrediebantur, me autem diuina aliqua uirtus prohibebat, non indulgens introitum. Mox igitur repulsa, eijciebar foràs, & eiecta, inueniebar sola in atrio stans. Considerans autem per muliebrem impotentiam hoc mihi euenire, iterũ alijs me immiscebam, uim mihi quodammodò faciens introeundi, sed enim laborabam in uacuum.

Imploratsuffragia beatissimæ uirginis Mariæ.

Vt enim limina uestigio contingebam, omnes interius recipiebantur, nullum habentes impedimentum, me autem solã non recipiebat, sed quasi multitudinis militaris manibus modò hinc, modò inde repulsa & eiecta, ut mihi ingredienti aditũ clauderet, ita me repentina aliqua prohibebat uirtus, & iterũ inueniebar in atrio. Hoc tèr & quatèr, passa & facere conans, nihilque proficiens, desperans decætero & ampliùs nusquàm progredi ualens, (fuerat quippe corpus meum à ui comprimẽtium ualdè confractũ) recedens discessi, & steti in quodam angulo atrij tẽpli, & uix aliquando, ob quam causam prohiberer uidere uiuificum lignum, in cogitationem reduxi. Tetigit enim mentem & cordis mei oculos intellectus saluti, recogitabamque quia squalida actuum meorũ scelera mihi introeundi aditum obserabant. Cœpi itaq; flens nimiũ conturbari & pectus tũdere, atq; suspiria de profundis cordis proferens, & gemens eiulãsq; prospexi in loco, in quo stabam, sursum imaginem sanctæ Dei genitricis stantem, & aio, ad eam intentè & indeclinanter attendens, Domina uirgo, quæ Deom uerum genuisti secundum carnem, scio enim scio, quia non est condecens nec opportunum me sic horridam adorare imaginem tuam uel cõtemplari oculis, tantis sordibus pollutis, quæ semper esse uirgo dinosceris & casta, quæ corpus & animam habes mundam & immaculatam, iustum autem est, me luxuriosam à tua purissima castitatis munditia abominari & proijci. Tamen quoniam, ut audiui, ob hoc effectus est Deus homo, quem ipsa digna genuisti, ut peccatores uocaret ad pœnitentiam: adiuua me solitariam & nullum habentem adiutorium. Præcipe, & mihi licentiam tribue ingrediendi in ecclesiã patefactum aditum. Non efficiar aliena à uisione preciosissimi ligni, in quo adfixus Deus homo, quem concipiens ipsa uirgo genuisti, proprium sanguinem dedit pro mea liberatione. Iube, ò Domina, & mihi indignæ ob dignæ Crucis exaltationem ianuam patefieri, & te ex genito Christo dignissimam do fideiussorem, quia nunquàm ultrà meam carnem coinquinabo per horrida commixtionum

mixtionum laudibria, sed mox ut filij tui, uirgo me lignum adorare concelleris, renunciabo seculo & omnibus quæ sunt seculi, & uadam ubi præceperis ac demonstraueris salutis uiá, quia tu pro me fidē dixisti. hæc dum dicerem, satisfeci menti meæ, quòd sancta Dei genitrix posset pro me hæc omnia obtinere. De relinquens itaque locum, in quo orabam, miscui me inter hos qui templum ingrediebantur, nullusq; repertus est, qui me foras repelleret, sed magis ut undemaris, ita me turba intro impellebat appropinquare sancto loco, quē prius nec pedibus calcare poterā. Tūc ex nimio gaudio appræhēdit me pauor, dū me uiderem locis adstare sanctis, ubi prius iniquitas mea me ingredi prohibebat. Nam absque ullo labore adoraui lignum sanctæ Crucis, & sensi ibi odorem suauitatis, & merui uidere omnia Dei mysteria. Et egrediens ad illam, quæ me fide duxerat, adiungensque me in illum locum, in quo promissiones fidei dictionis sanctæ Dei genitrici feceram, flectens genua, his cœpi loqui sermonibus: Tu mihi Domina misertaes measque preces non repulisti, per te merui gloriam Dei, quam peccatores percipere non possunt. Per te glorificabo Deum, peccatorum recipientem pœnitentiam. Quid amplius quæram, quàm quòd merui uidere diuina mysteria? Appropinquauit ò domina tempus, in quo mea debeat impleri promissio. Nunc ubi tibi placuerit, dirige me, & demonstra mihi pœnitentiæ & salutis uiam. Dum hæc dicerem audita est uox dicentis: Si Iordanem transieris, illic bonam inuenies requiem. Ergò dum talem audiuissem uocem, credens eam propter me fuisse dictam, cum lachrymis meas leuaui manus, & ita dixi Dei genitrici, Domina mi, Domina ne derelinquas neque deseras me, sed iugiter custodias, ubi tu me uis ire. Et hæc dicens, egressa sum atrium templi, & uidens me quidam pius uir obtulit mihi pro eleemosyna nummos tres, dicens: Suscipe mater. Ex quibus minutos tres comparaui panes, quos mecum pro benedictione tuli in uia. Interrogauique uirum illum, à quo panes emeram, ubi uel quæ esset uia, uolentibus ad Iordanem ambulare flumen, qui ostendit mihi portam ciuitatis, per quam iter ad Iordanem facerem.

Admittitur in téplū.

Exinde egrediens, initium uix cum lachrymis faciebam. Erat autem quasi tertia hora, quando lignū adoraui & ante solis occasum attigi oratorium sancti Iohannis Baptistæ, super ripam Iordanis positum. Mox faciem & pedes ex ipsius aqua fluminis laui, & sacrosancta mysteria merui in eodem sancti Iohannis Baptistæ percipere monasterio. Ibique unius panis dimidium edens, bibensque aquam Iordanis, in terra me collocaui. Alio uerò die ascendens nauiculam, transfretaui Iordanem, enixius deprecans sanctam & immaculatam uirginem, ut ipsa mihi uiam ostēderet salutis, sicut ei placeret. Peruenique in eremum, & ex illo tempore usque nunc semper elongaui fugiendo, habitans in deserto, & expectans Deum meum, qui saluos facit conuertentes ad se. Zosimas autē ait ad eam: Quot anni sunt, domina mi, ex quo hanc habitas eremum? Respondit q; ad eum mulier: Quadraginta & septē anni sunt, ut existimo, ex quo de sancta egressa sum ciuitate. Dicit ei Zosimas: Quē inueneras aut inuenis cibum, ex quo hoc habitas desertum? Mulier respondit: Duos quidem & dimidiū ferebam panem, quando Iordanem transieram, qui p tēpora quasi lapides duri facti fuerant. Ex his modicum comedendo, aliquantos transegi annos, Dicit ei Zosimas: Et absque labore tot annos patiens euasisti, uel subita conuersationis mutatio non tibi incussit labores? Respondit illa: Rem nunc me interrogasti, Abba Zosima, multum habentem timorem. Nam si noluero nunc recordari pericula, quæ sustinui, atque insidias cogitationum, timeo ne mihi rursum re moueotur. Zosimas dixit: Nihil derelinquas domina mi, quod non mihi patefacias. Semel tibi suppliciter supplicaui, ut omnia minutatim dicas.

Ps. 54.

47. annis degit in solitudine.

Tum illa respondit. Crede mihi, Abba Zosima, quod decem & septem annos in hoc deserto feris & indomitis cogitationum bestijs transegi, carnalibus reluctans cogitationibus. Dum recordabar affluentiam præteritorum ciborum, desiderabam carnes uel pisces, quos in Aegypto antea comederam. Delectabar uini potu insatiabiliter. multo enim uino utebar, dū fuissem in seculo: Delectabant me nefanda cantica dæmonum, quæ antea didiceram. Sed mox lachrymas fundebam, & manibus pectus uulnerabam. Reducebam ad memoriam, illam quam mihi fideiussorem feceram dum in hàc ingrederer eremum & quasi Dei genitricis adstarē imagini, ita eam lamentabiliter rogabam, ut amoueret pessima ac sordidissimas mentis meæ cogitationes. Et dum plurimas funderē lachrymas, undique mihi refulgens uidebam lumen atque claritate corusca circundabar. Rursus autem insidiabantur mihi fornicationum mearum cogitationes, quæ quasi ignis uehemens deuastabant uiscera cordis mei, impellentes me ad perniciosa desideria. Dum uerò talia tentationum certamina indesinēter mihi insisterent, ad consueta orationum recurrebam arma, in terram me proijciens, eamque lachrymis inundans, meam, mihi ut succurreret, orabam fideiussorem, ne postmodum, ut præuaricatrix, damnationis extremæ luerem pœnas. Non autem eleuabam à terra faciem, nisi totius diei noctisque cōsummatum fuisset spatium, & dulcissimi illius splendoris fuissem lumine circundata, qui totam illam tentationum cogitationem fugaret. Sicque sanctæ fideiussoris meæ protecta solatio, transegi decem & septem annorum spatia innumera euadens pericula. Et ex illo tempore usque hactenus, auxiliatrix mea præsto mihi inuenitur ubiquè, & undiq; uigilans custodit me. Dixit ad eam Zosimas: Nunquid eguisti ulterius uictu ac uestimento? Respondit illa: Illis, ut dixi, expensis panibus per decem & septem annos, comedebam herbas quæ in deserto inueniebantur. Vestimēta autem mea, cum quibus Iordanē transgressa sum, dirupta atque putrefacta sunt. Valde autē à pruinis hyemalibus & æstiuis ardoribus tribulata sum. Ab illo uerò tempore usque nunc, diuina misericordia eripuit corpus & animam meam à cunctis periculis fitque mihi recordanti, quanta mala, quantaque pericula per diuinam euaserim gratiam, magna lætitia, spes crescit salutis. Cibus potusque ac uestimentum mihi est uerbum Domini, quoniam non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Nam dicit scriptura: Non habentes uestimētum, induuntur petra, qui se uestimento expoliauerint iniquitatis.

Grauissima tētationū infestationes.

Mirabilis Deus in sanctis suis.

Deu. 8

Io. 24. iuxta 70 interpreter.

Hęc audiens Zosimas, quòd ex testimonijs diuinarum scripturarum loqueretur, ait ad eam: Psalmos, ò domina mi, uel alios scripturæ libros legebas? Ait ad eum: Crede mihi, homo Dei, quia non uidi alium hominem ex eo, quando transfretaui Iordanem, nisi tantum nunc tuam præsentiam, sed neque bestiam aliam uel aliud animal. Literas uerò nunquàm didici, neque aliquem legentem aut psallentem audiui, sed uerbum Dei semper uiuens, omnem hominem docet scientiam. Eccè explanaui tibi mea opera pater, sed sicut antè rogaui, & nunc rogo te atque coniuro per Deum uerbum incarnatum, incessabiliter dignare orare pro me peccatrice apud Dominum. Dum hæc diceret mulier, compleuit uniuersos sermones suos.

Flectens

Iob. 6. Flectens uerò senex in terra genua, uocem cũ lachrymis eleuauit, dicens: Benedictus Deus, qui facit magna, mirabilia, gloriosa atque terribilia, quorum non est numerus. Benedictus es Domine Deus omnipotens, qui mihi peccatori reuelasti omnia bona, quæ donare dignatus es timentibus te, nec unquàm derelinquis quærentes te. Ille uerò eleuans senem de terra dicebat: Hæc omnia quę audisti à me, ò homo Dei per Saluatorem te coniuro Christum Dominum nostrum, nullis ea loquatis, quousque me Deus de terra assumi iusserit. Nunc igitur uade cum pace, & iterum uenturo anno uidebis me, & uideberis à me, Dei tecum gratia comitante. Rogo autem te per Deum, ut in sanctis ieiunijs futuro anno minimè trãseas Iordanem iuxta consuetudinem monasterij. Audiens autem Zosimas, quòd & solennem regulã monasterij ei nũciaret, admirabatur, nihil aliud dicens, nisi, Gloria tibi Deus, qui præstas diligẽtibus te. Illa autẽ ait ad eum. Habita, ut dixi, in monasterio, & nõ egrediaris iuxta regulam, quia nec permittetur tibi. Et uespere sanctæ Cœnæ Dominicæ sume sacrosanctum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in uas mundissimum, adferensque mihi, expecta me in illa parte Iordanis iuxta seculum, ut eo ueniẽs, suscipiam uiuificationis ac redemptionis mysteria, quia à die illa, qua in oratorio sancti Iohannis, priusquam transissem Iordanem, communicaui, usq; nũc minimè sacri corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi percepi mysteria. Sed me peccatricem deprecantem te, ò pater ne despicias mihique sacrosancta mysteria afferas ea hora, qua Dominus suos discipulos illius sacratissimæ Cœnæ participes fecit. Iohanni autem Abbati monasterij, in quo habitas, edicito: Attende tibijpsi & gregi tuo. Aliqua enim fiunt ibi merito emendanda. Sed nolo te hæc ei nunc dicere, sed quando præceperit tibi Deus. Hæc dicens, & orationem à sene postulans, ad interiorem solitudinem uelocius festinauit.

Nouit monasterij secreta.

Zosimas autem prosternens se, osculabatur solum ubi eius uestigia steterunt, dans gloriam Deo, immẽsasq; gratias agens, reuersus est, laudãs & benedicẽs Dominum nostrum Iesum Christum. Iterum autem remeans eodem solitudinis itinere, quo uenerat, ingressus est monasterium eo tempore, quo consueuerant ij, qui in eo morabantur. Et totum quidem annũ illum tacuit, minimè audens quippiam dicere ex his quæ uiderat, in seipso autem deprecabatur Dominũ, ut iterum ei ostenderet desiderabilem uultum. Suspirabat autem, annui cursus considerans tarditatem. Quando autem aduenit sacra ieiuniorum prima Dominica, mox post solitam orationem alij quidẽ psallentes exierunt, ipse autem modica febris infirmitate detentus, mansit intus in monasterio. Recordatus est autem à sancta illa sibi prædictum, quia neque uolens egredi ualebis. Aliquantis autem elapsis diebus, ab infirmitate subleuatus, in monasterio conuersabatur. Quando autem monachi sunt reuersi & coniuncti uesperæ sacratæ Dominicæ cęnæ fecit quod ei iussum est, mittens in modicum calicem intemerati corporis & preciosi sanguinis Domini nostri Iesu Christi portionem. Posuit quoquè in canistro caricas paucas & palmarum fructus, id est, dactylos, & parum lẽticulæ aquis infusæ, & ueniens tardè hora iam uespertina, ad labium Iordanis sedebat, aduentum sanctæ præstolans. Beatissima autem illa tardante muliere, Zosimas non dormitauit, sed solicitè attendebat solitudinem, sustinens quod uidere desiderabat. Dicebat autem senex in semetipso: Nunquid ueniẽs non me inuenit, & reuersa est? Hæc dicens, lachrymis perfusus fleuit, & eleuans in cælum oculos, supplicitèr Deum deprecabatur, dicens: Non me alienes Domine iterum uidere, quam mihi uidere tribuisti. Non uadam uacuus, peccatã mea portans in increpatione.

Hæc orante eo cum lachrymis, alia in eum cogitatio incidit. Quid itaque, & si uenerit, faciet? Quomodo transibit Iordanem? Quia nauicula non est, quo pacto ad me indignum perueniet? Heu me infelicẽ. Heu quis me tam iustæ speciei alienauit? Hæc sene cogitãte, eccè sancta illa aduenit, & in parte alia fluminis stetit, unde uenerat. Zosimas autem uidens eã surrexit gaudens & exultans nimis, & glorificans Deum. Lucta autem certaminis in eius fluctuabant cogitationis intentione, ꝙ non posset illa transire Iordanis fluenta. Et respiciens senex, uidit eam uexillo Crucis aquas Iordanis signantem. Totius tunc noctis tenebras splendor illuminabat, lunæ, quia tempus recursus illius erat. Statim autem ut signũ Crucis impressit, ascendit super aquas, & ambulans super liquidum æquoris fluctum, ueniebat quasi per solidum iter, Zosima autem stupente, & genu flectere nitente, illa super aquas clamans, prohibuit, dicens: Quid facis Abba, qui sacerdos Dei es, & diuina portas mysteria? Qui statim obediuit dicenti. Illa autẽ descendens de aquis, dixit seni: Benedic pater, benedic. Ille autẽ cum magna festinatione respondit (Stupor enim nimius inuaserat eum in tam glorioso miraculo) & dixit: Verè non mentitur Deus, qui pollicitus est sibi similes esse eos qui semetipsos purificãt. Gloria tibi Christe Deus noster, qui ostendisti mihi per ancillam tuam hanc, quantum mea consideratione inferior sum uera perfectione. Hæc eo dicente, póstulauit mulier sanctum dicere symbolum, & sic Dominicam inchoare orationem. Expleto, Pater noster qui es in cælis, sicut mos est pacis osculum obtulit seniori, & sic uiuifica mysteriorum suscipiens dona, in cælum extensis manibus ingemiscens cum lachrymis, ita clamauit: Nunc dimittis Domine ancillam tuam secundum uerbum tuum in pace quia uiderunt oculi mei salutare tuum. & seniori dixit: Ignosce Abba, & aliud meæ petitionis imple mandatum. Vade nunc ad monasterium cum pace Dei, recursu autem aduenientis anni iterum ueni in illum torrentem, in quo tecũ sum prius locuta. Prorsus nõ omittas, sed propter Dominum ueni, & uidebis me iterũ qualiter Deus uoluerit. Ille autem respõdit ad eam: Vtinam esset possibile nunc tua sequi uestigia, & tui preciosissimi uultus uisione frui. Oro mater, ut unã senis petitiunculam facias, & modicum cibi ex eo, quod huc attuli, digneris accipere. Et hæc dicens, ostendit ei quod secum detulerat canistrum. Illa autem extremis digitis lenticulam contigit, & tria tollens grana proprio intulit ori, sufficere dicens gratiam spiritus, ut custodiret animam immaculatam. Tunc dicit seni: Ora pro me Dominum, & meæ memor esto semper infelicitatis. Ille pedes eius contingens, cum lachrymis deprecabatur, ut oraret pro Ecclesia & pro Imperio & pro se, & dimisit eam abire flens & eiulans. Non enim audebat eam multum detinere, quæ nec, si uellet, poterat detineri.

Nota mirabilẽ energiã signi sanctæ crucis.

Sub obitũ sumit sacro sanctam Eucharistiã.

Illa autem Crucis iterum impressione Iordanem signans, ascendit ambulans super liquidum Iordanis elementum, & transiuit sicut ante ueniens fecerat. Senex autem reuersus est, gaudio & timore nimio repletus. Semetipsum autem reprehendebat, pœnitẽs quia nomen sanctæ ut cognosceret, non inquisiuit, sperabat tamen uenturo hoc se anno consecuturum.

Transactò autem eiusdem anni cursu, uenit iterũ in uastam solitudinem, expletis omnibus secundum consuetudinem,

consuetudioem, festinans ad gloriosam uisionem io tuendam. Perambulans autem solitudinis iter, & iueniens aliqua cupitum locum indicantia signa, dextra læuaque adspiciens, intuitumque oculorum de ducens, lustrabat ubique sicut scientissimus uenator sicubi suauissimam repertam comprahenderet feram. Vt autem nihil ullo modo uidit quoquàm se mouens, cœpit seipsum lugens infundere lachrymis. Tūc eleuans oculos, orans dicebat: Ostende mihi Domine absconditum thesaurum, quē mihi peccatori manifestare dignatus es. Ostende mihi, obsecro Domine, in corpore angelum, cui totus comparari indigous est mundus.

Zosimas inuenit eius corpus ex anime. Hæc orando, peruenit ad locum, qui in torrentis similitudine fuerat designatus, & in extrema eius parte stans, uidit in parte superiori splendentem solē & adspiciens, & uidit sanctæ mortuum iacens corpus, & manus sic, ut oportet, compositas, & corpus ad Orientem respiciens. Currens autem, lachrymis lauit beatissimæ pedes. non enim aliud corporis eius membrom audebat contingere. Lachrymans autem aliquandiu, & psalmos dicēs tempori & rei congruētes, fecit sepulturæ oratiooem, & dicebat sibijpsi: Forsitan non complacēt sanctæ hæc fieri. Hæc eo cogitāte, designata scriptura erat in terra, ubi hæc legebantur: Sepeli Abba Zosima miseræ Mariæ corpusculū. Redde, terræ, quod suum est, & pulueri adijce puluerem. Ora tamen Dominum pro me, transeuntre mēsis *Parmathi secundum Aegyptios, quod est secuodū Romanos Aprilis die nona, id est, V. Idus Aprilis noᶜte salutiferæ passionis, post diuinæ & sacræ Cœnæ communionem.

** Parmenothi.*

Has senex cum legisset literas, cogitabat quidem prius, quisnam esset, qui scripsit. Illa enim, ut ipsa dixerat, literas ignorabat. In hoc tamen ualde exultās gaudebat, quia eius sanctum didicit oomen. Cognouit uerò, quia mox ut diuina in Iordane mysteria participauit, eadem hora io locom illum ueoit, ubi mox de hoc mundo transiuit, & idem iter, quod Zosimas per dies uigioti ambulans uix consummauit laborans, unius horæ cursu Maria confecit, & statim migrauit ad Dominum. Glorificans autem Zosimas Dominum, & lachrymis corpus eius infundens: Tēpus est, ioquit, miser Zosima quod iussum est, perfice. Sed quid faciam infelix, quia unde fodere ualeā, non habeo? Deest sarculum, non est rastrum, nihilq; ex omnibus est præ manibus. Hæc illo in corde suo secretè dicente, uidit lignum permodicum iacens, quod assumens, cœpit fodere. Valde autem dura erat terra & ualde fortissima, & nequaquàm ualebat senex fodere, quia & ieiunio confectus, & longa itineris fatigatione oimis erat exaustus. Laborabat enim, & suspirijs nimijs urgebat, & sudoribus madefactus, ingemuit grauiter ex ipso fundo cordis sui. Et respiciens, uidit ingentis formæ leonem iuxta corpus sanctæ stantem, & eius plantas lambentem. Videns autē contremuit præ pauore grandissimæ feræ illius, præcipuè quia audierat sanctam fœminam illam dicentem, quod nuoquàm aliquam uidisset feram. Signo autem se Crucis confirmauit undiquè, credens quia illæsum eum custodire ualet uirtus iacentis. Leo autem cœpit annuere leni, blandis eum motibus salutans. Zosimas autem dixit leoni: Quoniam à Deo missus uenisti maxime ferarum, ut huius Dei famulæ corpus terræ commēdetur, exple opus officij, ioffusque eius corpusculum sepeli. Ego enim senectute cōfectus non ualeo fodere, sed nec congruum quid habeo ad hoc opus exercendum, rursus autem tanti itineris spatia emetiri non ualeo, ut aliquid adferam. Tu diuino iussu hoc opus cum ungulis facito, ut commendemus terræ hoc sanctum corpusculum.

Continuò autem, iuxta senis sermonem, leo cum brachijs & ungulis fecit foueam, quanta ad sepelien dum sanctæ corpusculum sufficere posset. Senex uerò lachrymis pedes sanctæ abluens, & multipliciter effusa prece exorans eam, ut nunc pro omnibus amplius oret, operuit terra corpusculum nudum adstante leone, sicut eam prius repererat, & nihil aliud habens, nisi illud scissum uestimentum, quod ei iam ante proiecerat Zosimas, ex quo Maria quædam sui corporis membra texerat. Deinde recedunt pariter, & leo quidem in interiora solitudinis quasi ouis mansueta abscessit: Zosimas autem reuersus est, benedicens & glorificans Deum, & hymnum laudis decantans Dño nostro. Veniens aūt in cœnobium, omnia fratribus ab initio retulit, nihilque abscondit ex ijs omnibus, quæ uidit & audiuit, ut omnes audientes magnalia Dei nimio stupore admirarentur, & cum timore & amore magnaque fide celebrarent beatissimæ Mariæ huius transitus diem. Iohannes autē Abbas inuenit quosdam corripiendos & emendandos, iuxta sanctæ illius sermonem, & hos miserante Deo conuertit. Zosimas autem io eodem degens monasterio, impleuit annos centum, & tunc migrauit ad Dominum in pace, gratia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria & honor & imperium unà cum sancto & uiuificante & adorando spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Leo sui is ungubus parat sepulcrum.

SANCTORVM TERENTII, Aphricani & sociorū Martyrium, autho re Simeone Metaphraste.



DEcius Romanorum Imperator, idolorum studio cupiens omnes in exitij barathrum pertrahere (erat enim filius diaboli) in uniuersas imperio subiectas prouincias edictum misit, ut omnes Christiani ad immolandum & comedendum ea, quæ idolis essent immolata, pertraherentur. Quòd si qui recusarent, in iudicium uocati plecterentur. Decretum hoc cum in Aphricam ad præfectum Fortunatianū esset perlatum, ipse sedens in tribunali, populum cōuocauit, & sic est allocutus: Dijs immolate, alioqui supplicijs afficiemini. Et, his dictis, tormenta in medium proferri iussit. Quibus conspectis, multi perterriti præfecto obtemperarunt, & à Christi religione defecerunt. Quidam tamen ex ipsis, numero quadraginta in Christi fide fortiter mori decreuerant, seq; mutuò ità cohortabantur: Videte, fratres, oē Dominum nostrum Iesum Christum abnegemus, oē ipse quoque abneget nos. Mementote Dominum olim dixisse: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animā autem non possunt occidere. Timete potius eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennā. Fortunatianus ad hos: Video, inquit, uos uiros & ætate perfectos, & sapientia præditos, quamobrem miror, cur uos eiusmodi dementiæ tradideritis, ut unum Deum & regem dicatis, quem Iudæi, ut homi nem sceleratum, crucifixerunt. Respondit omnium nomine sanctus martyr Terentius: Si nosses, Præfecte, Crucifixi uirtutem, relictis idolorum erroribus, ipsum coleres & adorares. Est enim filius Dei, benignus, diues, clemens & misericors, qui Patris nutu & uoluntate in terram descendit, diuinitatemque suā humanæ naturæ coniunxit, & pro salute nostra Cru cem

10. Ap.

Multi deficiūt à Christo.

Matt. 10.

cem fubire uoluit. Fortunatianus, his auditis, dicit ad eos: Immolate, alioqui membra ueſtra comburens, delebo uos. Putas, inquit Terentius, nos terrore commotos ſententiam mutaturos? Non adeò ſumus ignaui, ut, relicto uitæ largitore, deos alienos adoremus. Fac igitur celeriter, quod tibi lubet, aduerſum nos, quoniã ſtrenui & conſtantes Chriſti cultores ſumus. Indignatus Præfectus, iuſsit eos, ueſtimentis detractis, in idolorum templum trahi. Idola autem auro argentoque & precioſis erant ueſtibus exornata. Ingreſſus Fortunatianus, dixit eis: Magno deo Herculi ſacrificate. Gloriam enim & poteſtatem eius conſpicitis. Erras, inquit Terentius, & ignoras, id quod tibi utile eſt. Dei enim iſti tui, lapides ſunt, & ligna, & æs, & ferrum. Ornati autem ſunt auro, ut homines decipiant, & abducant ab æterna uita. Nam ipſi quidem non uident, nec loquuntur, nec audiunt, nec ambulant, quippe qui ab hominibus ſculpti conflatiq; ſunt, & in hominum ſpeciem conformati, ut ad hãc impiam cogitationem eos, qui ſibi parent, cõuertãt. Similes enim eorum ſunt, qui faciunt ea, & omnes,

Pſ. 113 qui confidunt in eis. Dicite, quæſo: Illi, quos deos aſſeritis, poſſunt ne ſibijpſis opitulari, & eos, à quibus læduntur, ulciſci? Quòd ſi ipſi ſibi auxilio eſſe nõ poſſunt, quomodò nobis opitulabuntur?

Traduntur in carcerē martyres. Hæc audiens Præfectus, iuſsit Terentiũ, & Aphricanum, & Maximum, & Pompeium in carcerem interiorem detrudi, & omni diligentia cuſtodiri: Cras, inquiens, audiam illos. Beatum autem Zenonem, & Alexandrum, & Theodorum cum reliquis ſocijs, qui erant omnes numero trigintaſex, ad tribunal adductos ſic alloquitur: Cum ex priori ueſtra contentione nihil utilitatis perceperitis, parete mihi, & magno deo Herculi immolate. At illi: Sæpius iam, inquiunt, diximus, nos eſſe Chriſtianos, id quod ea ſuperioribus quæſtionibus intelligere potuiſti, nec tu nobis unquàm perſuadebis, ut idola imputa colamus, & adoremus. Facilè enim poſſumus, quicquid in hanc ſententiam dixeris, confutare. Non uultis, inquit Præfectus, cohortationes meas audire? Atqui inuictorũ Imperatorũ iuſſa facere cogemini. Et iuſsit eos aſpe-

Eorũ ſocij flagellantur. ris uirgis & neruis uapulare. At illi, ſublatis in cælũ manibus, una omnes, & clara uoce dixerunt: Adſpice Domine, & adiuua ſeruos tuos, & libera nos ab aduerſario. Quibus auditis, magis adhuc eos uirgis cædi imperauit, donec multi ſatellites unus poſt alium eos uerberando defeſsi ſunt, & ſira ac uirgæ defecerunt. Rurſum autem iuſsit eos fuſtibus cædi. Verum licet omnia ipſorum uiſcera contererentur, adeo tamen hilares ac læti erant fortium martyrum uultus, ut omnes ſanctorum patientiam atque conſtantiam admirarentur.

Aduruntur. Poſtquàm igitur cæſi fuerunt, dixit ad eos Præfectus: Immolate, & liberabo uos. Sancti autem tacebant. Sed Præfectus iratus, pyras incendi iuſsit, & terga eorum aduri, cum ea prius aceto & ſale conſperſa eſſent. Tunc ſancti Dei martyres ſuſpicientes in cælum, dixerunt: Domine Deus noſter, qui tres pueros,

Dan. 3 Ananiam, Azariam & Miſaelem, de camino ignis li-

Dan. 6 beraſti, nec eos lædi permiſiſti, qui Danielem ea ore leonum eripuiſti, & de manu Pharaonis Moſem ſeruaſti, & ſanctam Teclam ab igne, & theatro, & feris ac beſtijs marinis defendiſti, qui amicis tuis perfectum regnum largitus es, qui filium tuum Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ à mortuis excitaſti, qui multa uariaque dona nobis dediſti, qui lucem procreaſti,

Pſ. 103 & cælum ſicut pellem extendiſti, qui ſtellas dinume-

Pſ. 146 ras, & ſuis eas nominibus uocas, qui in fines terræ miſiſti ueritatem, exaudi nos ſupplices, & ex calamitatibus libera, quoniam tua eſt gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Cum præcandi finem feciſſent, Præfectus ira deſæuiens, iuſsit eos ſuſpenſos dilacerari. Quod quidem dum fieret, ſanguinis riui ea eorum corporibus defluebant. Neque tamen cruciatuum acerbitate commouebantur. Deus enim confirmabat eos, & robur ac fortitudinem ſubminiſtrabar. Præfectus autem ad eos: Perſuaſerunt ne uobis tormenta, ut ab inſania recedatis? an adhuc in impietate ueſtra permanetis? Illi nihil reſponderunt. Ad uos, inquit rurſum Præfectus, hæc loquor. At ſancti Dei Martyres ſuſpicientes in cælum, ità locuti ſunt: Deus omnipotens, qui Sodomorum urbem propter *Gen. 19* ipſorum nequitiã igne ſuccendiſti, & in ſolitudinem redegiſti, hoc etiam impiorum domicilium nũc propter iuſtitiam tuam euerte. Cumque Chriſti ſignum frontibus ſuis impreſsiſſent, inſufflarunt aduerſus idola, & ea ſtatim confracta in puluerem redegerũt. Tunc ſancti Martyres ad præfectũ: Cernis, inquiunt, deos tuos? Vbi eſt robur ipſorum? Potuerunt ne ſibi ipſis opitulari? Haud multò poſt autem & templum corruit. Cuius euerſione indignatus Præfectus, iuſsit ut ſancti Martyres capite plecterentur. Qua illi ſententia læti, collaudabant Deum, & gaudentes ad locum præfinitum peruenerunt: & genibus flexis, oblatiſque ceruicibus, confeſtim interfecti ſunt. Acceſſerunt autem uiri religioſi, & ſublata eorum corpore in loco ſacro condiderunt.

Tum beatum Terentium, & Aphricanum, & Maximum, & Pompeium adduci iubet, & dicit ad eos: Dijs immolate, alioqui malè eſtis perituri. Et nemo poterit eripere uos è manibus noſtris. Chriſtiani ſumus, ut ſæpiſsimè iam diximus, reſponderunt Martyres, & in Chriſto ſpes poſitas & collocatas habemus. Dæmones non adoramus, neque deos tuos colimus, & tormenta tua negligimus. Proinde, quos nis, adhibe cruciatus. Deo enim adiuuante, te à nobis nictum iri confidimus, quemadmodum & diabolus ſuperatus eſt à Chriſto, qui nos ad cupiditates tuas nincendas corroborat. His auditis, iuſsit eos in cuſtodiam abduci, & catenis eorum colla & manus pedesque compedibus uinciri. Eos igitur miniſtri, ut iuſsi fuerant in carcerem coniecerunt. Imperauit præterea, ut tribulos ferreos in terram proijcerent, quibus cõfigerentur: & nemini Chriſtianorum ad eos accedere permitterent, nè cibum afferrent. Verum circa mediam noctem ſua ſuiſſet in carcere, & angelus Dei ſtetit in conſpectu ipſorum, & dixit ad eos: Terenti, & Aphricane, & Pompei, & Maximè, ſerui Dei altiſsimi, conſurgite, & corpora ueſtra curate. Et accedens angelus, tetigit catenas eorum, & ceciderunt. Et ecce mẽſa coram ipſis benè inſtructa. Et dixit ad illos angelus: Quieſcite, & cibũ capite, quem uobis Chriſtus miſit. Sancti autem, Chriſto collaudato, comederunt. At cuſtodes, ſplendore perſpecto, ingreſsi ſunt, ut uiderent, quid illud eſſet, & inuenerunt eos gaudentes, & Præfecto rem nunciarnnt. Qui poſtridiè eos ad tribunal adduci iuſsit, &, Nõdum, inquit, ſupplicij edocti eſtis, ut ab amentia neſtra diſcedatis & dijs immoletis? Reſpondit Terentius: Stultitia hæc nobis erit & omnibus, qui diligunt Deũ. Quod enim ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, nam hominum ſapientia, apud Deum ſtultitia eſt. Stulti & ementes eſſemus, ſi, relicto Deo, dæmones, quemadmodum tu facis, adoraremus. Quibus uerbis Præfectus iratus, iuſsit eos ungulis lacerari. Dum autem id fieret, illi precabantur Deum, dicentes: Ieſu Chriſte fili Dei uiuentis in ſecula, lumen Chriſtianorum ſpes noſtra certiſsima, præſtò ſis nobis, & fer auxiliũ, & nè confundas nos propter ſanctum nomen tuum. Chriſti igitur ope ſubleuati, cruciatus non ſentiebãt. Itaque

Ab angelo cõfirmantur.

1. Co. 1.

[illegible]que iussit eos Præfectus in carcerem retrudi. Et conuocatis omnibus ferarum incantatoribus, imperauit, ut fæuas omnes feras & crudeles, quas haberent, aspides & uiperas afferrent, & cum ipsis includerent. Quæ qui[illegible] fe[illegible] ad pedes eorum accedentes, eos nihil omnino læde[illegible]ant. Sancti uero confidentes, Psallebant, & Deum collaudabant. Cumque tribus diebus & tribus noctibus cū sanctis [illegible] mansissent, quarto die sub noctem misit Præfectus qui uiderent, utrum à feris consumpti essent. Sed qui missi fuerant, ad carceris fores appropinquantes, audiebant eos psallentes & collaudantes Deum. Cumque diligentius uellent intueri, quid agerent, carceris tectum conscendentes, sanctos uiderunt qui co[illegible]de bant & ang[illegible] Dei stantem ante faciem [illegible], & ne ad eos appropinquarent prohibentem. Et Præfecto celeriter, quæ uiderant, nunciarunt. Summo igitur mane sede[illegible] in tribunali, & iussit, ut incantatores feras suas sumerent, & sancti ad tribunal adducerentur. Incantatores igitur cum ad carceris ostium incantationibus suis feras aduocarent, illæ non audiebant. Sed cum ostium carceris apertum ab illis esset, uno omnes impetu egredientes, quolcunque na[illegible] sunt homines, occiderunt, & in solitudinem pro fectæ sunt. Tum custodes ad Præfectum [illegible] adduxerūt. Qui cum eos nulla in parte læsos [illegible] uideret, furore concitatus, eos capite damnauit. Sancti autem egressi sunt læti, canentesque dicebant: [illegible] crasti nos, Domine ab ijs, qui nos affligebant, & qui adorent nos, confudisti. Mi[illegible] uero, eduxit [illegible] dijs, fecerunt imperata. Atque ita [illegible] Christi confessione, martyrij palmam acceperunt.

Nihil laedun tur à feris et serpentibus.

Ps. 43.

Eorum autem corpora rectè componentes uiri religiosi, in loco, qui duobus passuum millibus ab urbe distabat, sepelierunt ad gloriam Saluatoris nostri Iesu Christi, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA S. MACARII PATRIARCHÆ Antiocheni, iussu Sigeri Abbatis scripta anno salutis 1067. sed author nomen suum suppressit. Plerisque autem locis & stylus mutatus est, & quæ redundare uisa sunt, redacta in compendium per Fratrem Laurentium Surium, sed ita tamen, ut nihil desit de historiæ integritate.

10. Ap.

Emma regalis, quam non artificis manus, sed omnium artifex Deus in suo reposuit diademate, Armeniæ decus, parcium gloria, beatus puer Macarius nobilissimo apud Armenios illustri ortus est, quippe cuius maiores omnes ab omni hominum memoria præcipua fuere nobilitate nec inter eos fuit [illegible] qui[illegible] iam degener repertus est. Parentes habuit Michaelem & Mariam, multa quidem generis claritudine insignes, sed quibus non minus splendoris & ornamenti accesserit ab optimis moribus patriex ip[illegible] filij clarissimi. Ea autem tempestate ille in lucem editus est, quando Macarius maior, magnæ sanctitatis uir, Antiochenam ecclesiam gubernabat, stabilis columna regni, & firmamentum totius Ecclesiæ. Qui cum Macarij huius, de quo nobis [illegible] mo texitur, esset consanguineus, eum è baptismatis fonte suscepit, suum[illegible] illi nomen imponens, Macarium uoluit appellari, & quia grandæuus erat, fra ctusque iam senio, parentis loco eum apud se retinuit nutriendum atque instituendum, ut posset ipse iam p[illegible] opemodum de[illegible] eis, su[illegible] hæc alt[illegible] ratione instaurari atque renouari, neq; cum [illegible] fefellit. Ita d[illegible] us puer [illegible] Macarius puer artium [illegible] ber[illegible] studijs, suo pro[illegible] uoto sui antistitis abun[illegible] re[illegible] pondit. Imperauit [illegible] noque[illegible] e[illegible] Dominus ip[illegible] itu[illegible] ingenium [illegible] con secutus est disciplinas liberales omnes, quibus Græcia Armeniaque pollebant. Mar[illegible] ho[illegible] as ae curatè expendit pigritia & ignitie o[illegible] profligata. Cumque iam adolescentior, contro studiosius ulsus est [illegible] opponere ad imitat[illegible] eius beati antistitis Macarij, [illegible] cœlestia meditari, mundi illecebras fugere, æterna appetere, studiumque omne, quod antea in literarum studia contulerat, in religionis actibus ponere, rumores uulgi pro nihilo putare, totum que se [illegible] cultui mancipare.

Patria S. Macarij.

Parentes.

Progressus in literis.

Lætabatur his Macarius senior, cernensque eius in pietate sapientia & bonis moribus profectum, toto cœpit pectore in [illegible] incumbere, ut eum posset habere [illegible] successorem. Itaque cōuocat clerum & proceres, itemque plebem, exponit e[illegible] ætatis [illegible] plurimos an nos orat ut p[illegible] p[illegible] ant eccle[illegible] de ido[illegible] eo successore [illegible] animo mortem oppe[illegible] urum, si ec [illegible] An[illegible] de bo[illegible] p[illegible] ote fit [illegible] ouilum. [illegible] tum Macarium, [illegible] gra[illegible] uel [illegible] c, quo minus sua in eligendo pasto re [illegible].

Hæc [illegible] alia cum ille dixisset, quin res di[illegible] uno [illegible] animi [illegible] uere, cup[illegible] Macarium iuue[illegible] in [illegible] no[illegible] Quæ deinde [illegible] dit [illegible], moribus honestis & [illegible] ætate iam perma[illegible]. Non [illegible] tauit [illegible] tus honor, [illegible] præ[illegible] em & hu mi[illegible] xit e[illegible] mum, ut omnibus omnia fieret, quo plures faceret saluos. Ante omnia uero dilexit decorem domus Dei & locum habitationis gloriæ Dei. Comitas ei inerat cum grauitate coniuncta, hominum frequentia hilaritas non absque de[illegible], de[illegible] in cu[illegible] memora bilis honestas. [illegible] pu[illegible] tateutio erat, ut Ecclesiæ suæ & mun[illegible] & o[illegible] amento foret. Sermo illi erat al[illegible] conditus, populoque gratissimus. Nec poterat de[illegible] lo dici, quod de quibusdam Dominus ait, dicunt & non [illegible] nam [illegible] ipsum su[illegible] dit [illegible] suis uiuendi exemplum præ[illegible] at. Caduca omnia duxit pro nihilo, cumque animo omnia prospiceret, nihil potuit ei subito n[illegible] aut [illegible] improuiso accidere. Conciones eius non erant [illegible], sed aut [illegible] docebat, aut admonebat, aut consolabatur, aut præcipiebat. Itaque animo non retinebat, sciens magnum & honestum uindictæ genus esse [illegible] cere magnam que uindictam esse uindicare posse. Dicere [illegible] iam seipso contentus esse. Quī autem sibi ipsi satis est, ut dici solet, is cum diuitijs natus est.

Fit Patriarcha Antiochenus.

Matt. 23.

Victus ei erat parabilis, non qui uoluptati [illegible], sed qui corpus tenuiter sustentaret. Vita de[illegible] tur ipse quidem, neque ta[illegible] aliorum [illegible] aut curiosus [illegible] rator, aut ac[illegible] bus re[illegible] sed sine exprobratione [illegible] ligator, & erru[illegible] lis dator. In iudicando natorem q[illegible] ser none præ[illegible] bat ueritatem, ultor clemen[illegible] fra[illegible] stis. Tardus ad iram, pronus ad misericordiam, [illegible] uersis firmus, in prosperis humilis & cautus. [illegible] tes ha[illegible] minori studio occultabat suas, qui[illegible] alij sua uitia. Vanam gloriam plane con[illegible] omnibus prodesse, nulli nocere, nocentes uerò e[illegible] iam ac cero

Victus eius.

cere studuit. Inter lætissimos conuiuas lætior ipse, frequenter abstinuit. Molles & delicatas uestes, quibus quandoque usus fuerat, asperrimis camelorum pilis permutauit, uilemque se tunicam induit. Lectu[m] mollitiem uehementer aspernatus, baloeis uix un[quam] usus est. Sed uirtutum prolixi futuri sumus, si eius uirtutes omnes accuratè describere uelimus.

Vestes. *Lectus*

Quando precibus clam uacabat, pro consuetudine sudarium secum ferebat, quo largiter manantes tergeret lachrymarum undas, eratque illud solum earū lachrymarum & precum conscium, quas uir sanctus fundebat pro peccatis & salute totius mundi: nec potuit esse uirtutis expers, quod tot fuerat infusum lachrymis. Fuit in beati uiri domo Theodorus quidam leprosus. (Nam tales ei & familiares, & non mediocri curæ erant) Is cum præ cæteris & lepræ morbo & inopia premeretur, diuque de ratione sanitatis recuperandæ secum cogitasset, tandem in mentem ei incidit salubre consi[li]um, quod ei fides non dubia suggessit. Nec tamen ausus fuit indicare episcopo desiderium suum, sed tacitus abijt ad Ecc[lesi]am, in qua ille orare consueuerat, & sudarium eius ad [m]ouit lepræ suæ. Non tulit s[o]lum ludarij, sed probatæ fide perhibens testimonium, cessit pulsa meritis lachrymarum. Tum uerò ille iam ceu nouus homo aud[e]t adlaudare uiro Dei, Deoque & illi gratias agere. Cernere licebat in sancti Pontificis domo, quasi nitentes quasdam gemmas, pauperes Christi, uarijsque oppressos morbis, cæcos, surdos, claudos, quos quotidiè eò properantes, ut ab eo stipem acciperent, uir pius duplici beneficio prosequebatur. Quicunque enim ab eius sanctis manibus accipiebant cibum uel potum, illicò reualescebant, & quotquot obtinere poterant aquam, qua manus suas abluisset, integram reportabant sospitatem.

Gratia lachrymarū. *Leprosus curatur eius sudario.*

His autem & eius generis alijs rebus admi[r]an[di]s quanto uir beatus magis pollebat, tanto se in om[n]ibus & indigniorem arbitrabatur, & humil[i]orem exhibebat, non aliter se gerens, quam si horum esset planè ignarus. Cre[sce]bat interim fama sanctitatis eius: Deoque ab omnibus offerebantur gratiarum actiones, uiro Dei laus & gloria accedebant c[u]m latior in dies, maiorque ad ipsum existebat hominum concursus. Quem ille modis omni[b]us declinare uolens, ne sancti spiritus charismata, humilitate parta, per superbiam & arrogantiam amitteret, superum ad perfectiora maioraque sanctitatis studia cœpit incitare. Vilescebat ei, quicquid hic mundus charius am plectitur, honores, dign[it]ates, opes & copiæ. Non radiabant in domo eius gemmæ & margaritæ nitentes, sed uerlabantur ex cæcis uidentes, ex claudis ambulantes, e famelicis satiati panibus. Non anteibant illum scutati & sericati, sed inopes & miseri, eius benignitate recreati. Illis enim omnia sua distribuit, eosque in hac uita uoluit habere hæredes facultatum sua[r]um, ne perderet uitæ futuræ hæreditatem. Cum [q]ue nih[il] iam ei reliquum esset, præter pontificiam dig[ni]tat[em], eam quoque transtulit in Eleutherium [illegible] uenerabilis memoriæ uirum, episcopali duntaxat benedi[ct]ione sibi retenta. Atque ita nudatus terren[is] o[m]n[ib]us, & inter cæteros pauperes ipse quoque [paupe]r Chr[ist]i effectus, ex[it] è finibus patriæ [s]uæ, rel[ictis] q[ui]bus o[mni]bus sequitur Christum. Nec retinetur ch[illegible] affectu parentum, quos summo affecit [illegible] inopinatus recessus, non i[lloru]m cognatorum [illegible] diuitiæ & gloria, non sedes [illegible] Antio[chen]æ eccle siæ, ad quam ut erat [illegible] uoc[a]t[us] [illegible], ita in ipso flore iuuen[illegible] qui ipsum elegerat, ita se abd[ica]uit. Adiunxit autem sibi quatuor eiusdem deuotionis fideles uiros, Iohannem, Pe

Humilitas eius. *Pauperibus omnia elargitur.* *Abdicat se pontificatu.*

trum, Dauidem & Costantinum, qui ab infantia sub iugo religionis Christo militauerant.

Cū his igitur iter ingressus, ante omnia terrā promissionis petijt, unde humani generis est orta redemptio, non inuitus ipsam quoque pro redemptore subiturus mortem, si res poscere uideatur. Ibat ultrò in exilium spontè susceptum, ut expeditior posset pro sicilio patriam cælestem: sed, ut dixi, primo adijt terram, Domini Saluatoris præsentia quondam insignitam, uoluitque uidere Capharnam, miraculorū Domi[ni] famil[i]arem, & omnem lustrare Galilæam, Hermo[n] [illegible] quoque & torrentem Cison, ubi supera tus est Sisara, itemque Naim, in cuius portis suscitatus est [f]ilius uid[u]æ. Tum etiam desertum intueri, ubi de qui[nque] [panibus] & septem panibus quinque & quatuor hominum millia [sa]turata [sunt]: in Cana, ubi aquæ sunt mutatæ in uinum, ueram d[ulcedinem] [illegible], uidereque Nazareth [i]uxta nominis sui interpretatione floridam, florem Gal[i]lææ, in Samaria Iohānis Baptistæ, Helisæique & Abdiæ uenerari cineres, Amos quoque proph[et]am, b[u]c[in]a pastorali in sua rupe clangentē conspicere, [illegible] ad pastorum caulas pergere, in speluæo Dauid orantem, [f]luenta Iordan[is] ex lauacro Domino purio[r]a attendere, uidere Lazarum fa[s]cijs colligatum de monum[ent]o prodire, in monte Oliueti cum [D]omin[o] a ceodente uotis & animo subleuari, loc[u]m [sig]n[i] sanctæ Crucis exosculari & lambere speluncam Salu[a]toris intuare, & in sepulcro Domini tā diu desiderato, peccata tum sua tum totius o[rbi]s plā gère: Anteuenit autem fama uenientem, & iam usque ad aures sancti Patriarchæ Iohannis peruenerat. Vbi autē aduenit, Hierolo[s]ymitani eum offi[c]iosè ex[c]eperunt, & à san[ct]o patri[ar]cha honorificè retē t[u]s [illegible] mor[atu]s e[st]. Delectabat enim eū d[illegible]um Saluatoris, & [illegible] Caluariæ, u[b]i Do minus [illegible] crucifixus [s]alutaris occub[ui]t [illegible] ma [illegible] re[demptione]: del[e]ctabat e[illegible] eu[illegible] de[illegible] per[illegible] e, & [illegible] con[illegible], si qu[illegible] posset a[illegible]are.

Adit terram sanctā. *Iudi.4.* *Luc.7.* *Matt. 14 & 15.* *Ioha.2.* *Ioā 11*

E[illegible] h[illegible] c[illegible]are eos potuit inuict[illegible]tatis a[illegible]tor, facileque uicit uullus impios, doct[u]s [i]ndoctos, & quia mo[r]tem contempsit, sua insta[nti]a [il]lorum errores prespicuè prodidit: at tame[n] [illegible] illi, & cum o[mni]bus eum superare non po[ssent], [illegible] m[illegible]as & uerbera, ut eum in suam senten[tiam] [pert]raherent. Ille uerò neque cæsus cedit, affectus supplicijs, infi[dis] [illegible] admonitionibus. Et ualdè quidem at ocitèr toto corpore ab illis nefarijs hominibus laniatus, ita ut etiam propè nuda ossa apparerent, non tñ quicquā de sanctæ prædicationis studio rem[isi]t. Aue[hit]ur inde à socijs fu[illegible] s du[illegible] que in medium [illegible] impiæ mul[ti]tudinis, nolensque [illegible] cede[illegible], mi[tt]itur in custodiam, ibique in star cruci[s], cuius gloriam prædicabat, in terra [e]xten ditur, [illegible] clauis configitur, sed re[illegible] tente terra clauos, nim[illegible] ad [illegible] ingitur, saxum ig[illegible] nudo eius pectori [im]ponitur, custodibus que a[c]h bitis, [sic] relio qu[illegible] carce[illegible] [illegible] lætatur, spe cæ le[st]ium præmiorum animatus, [illegible] Christus m[i]ttit suo [in] ergastul[o] a[d] iam noctem cælestē lumen i[l]lustrat, hu[mi] iacentem diuina erigit miseratio, pœ nisque absolutum angelica fouet consolatio, inter cætera etiā prædicen[s] [illegible] eius breui futuram conuersio[ne]m.

Verberatur ab infidelibus *Mittitur in carcerē*

Proce[illegible] d[illegible] ex carcere in publicum, stupent I[u]dæi, mira[n]tur Saraceni, & tu[m] [illegible] tum se sē mutuò res[p]ectantes, tanta rei nouitate stant attoniti. Iubent autem accersi custodes car[cer]is, a quibus dam audiuntur lucem cælitus emissam, uisitatio[ne]m an gelicam

Eius hostes conc[u]tiuntur.

gelicam & beati uiri curationem & absolutionem diuinam, compunguntur corde, & tandem assentiūt ueritati, ubique Dei ministrum uenerantur, idque ideo, ut ad eius uestigia aduoluti, & eorum, quæ in illum impiè designarant, ueniam petierint, & Christianæ religionis doctrina imbui optarint. Nihil ille cūctatus, prædicat Christum & quæ sunt fidei Christianæ, inter cætera docens non patere aditum in regna cælorum, nisi ijs, qui renascantur ex aqua & spiritu sancto. Amplectuntur illi fidem, & regenerantur in Christo, quotquot erant prędestinati ad uitam æternam.

Ioā 3. Act. 10

Illhuc uerò ubi per regionem illam rumor sparsit, multi ad eum concurrunt: cupiunt alij talem uidere doctorem, alij eius salutarem haurire doctrinā. Offerunt autem ei Eutychianum quendam, inter Saracenos nobilem, ab anno ætatis eius nono, ut ipsi quidem asserebant, usque ad senectutem surdum pariter & mutum. Ex huius curatione uolebant capere doctrinæ eius experimentū. Erāt uerò etiā eius dextere manus digiti arefacti. Itaque rogabāt pro illo sanctum uirum, ille porrò rogabat Deū, nec est passus repulsam. Audit Saracenus seipsum absolutè loquentem, arida manus s um facit officium, idemque ipse cum permultis alijs salutari expiatus lauacro, Dominum benedicit. Hoc miraculum non paucis posteà fuit occasio in Christum credendi, & eius præsulem magnificè celebrandi. Non hic opus est multis ostendere, quàm in disputando subtilis, in scripturis explanandis synceius & perspicax fuerit, cum id quiuis possit animaduertere, tam ex Iudæorum & gentiliū conuersione, quàm conuersorum in suscepta fide confirmatione.

Surdus & mutus curatur.

Postquam autem uir sanctus Dominicæ passionis resurrectionis & ascensionis, aliaque loca sacra benè perlustrauerat, Iohanni Patriarchæ cæterisque fidelibus ualedixit, & cū socijs suis iter susceptū prosecutus est. In tanta autem terrarum uastitate nullus ei placuit ad manendum locus, nisi ubi posset ignotus & obscurus degere. Sed eius clarissimi parentes moleste nimis ferebant talis tantique filij solatijs se destitui. Mittunt itaque nuncios, qui itinera obseruent, ad dominique mandata, quæ perferant ad uirum beatum, quibus & preces iunctæ erant, quæ ad manendum inuitarent, & minæ, quæ compellerent. Iubebant, si blandis uerbis reduci non posset, uim adhiberent, & cum iniuria uel inuitum reuocarent ad suos. Abeunt nuncij, inciduntque in sanctum uirum eiusque comites, gradiuntur que cum illis, & mutuos inter se sermones conferunt, deinde exponunt nuncij mandata, amicorum uota parentum suspiria, atque admirari Armenios, cur ita fugere uoluerit, indicant Syrorum erga ipsum studium & beneuolentiam, Antiochenæ sedis dignitatem, multaque alia, quibus se illum flectere posse sperabant. Ille uero nihil his permotus, comiter & iucunde respondebat, ambiguis eos sermonibus suspensos tenens. Sed eum cernerent illi, nihil eum de cœpto remittere itinere, uiolentas admouēt manus, retrahontque noleotem. erant enim numero & uiribus superiores. Sed eccè adest uirtus, diuina quæ alios cæcitate percutit, aliorum extensa in episcopum brachia in aere detinet, omnium equos in fugam compellit. Non deerat illic ridendi materia, si adfuissent derisores. Stant illi stupefacti, nec quicquā uidentes, deponere nō possunt temerè erecta brachia, audiunt loquentes, & interpellare non audent. Pœnitet iniuria affecisse uirum beatum, procidunt coram illo, & cum multo eiulatu petunt se sibi restitui. Ille uerò iniuriæ tam immemor, apud Christum pro eis intercedit. Scipioni, quem manu gestabat, parua

Vim ei inferūt parētū nuncij, sed excæcantur.

Cruce perpetuo utitur.

crucem imposuerat, quæ illi & iter agenti, & uigilanti & dormienti, & quidlibet agenti semper præstò erat. Eam cum erexisset contra illos, laxabantur brachia rigida, & ab oculis caligo omnis abscessit. Tū uero iussit eus quàm primum abire, renunciareque suis, ut desinant lugere ad cælestis patriæ gaudia itre uocabiliter properantem. Repetunt illi mox Armeniam, Macarius cum suis reddit ad Occidentem, miraculis in itinere corulcans.

Fortè autem obuiam habuit quosdam Ierosalem petentes, & in ijs cæcum unum, qui cum esset pauper & mendicus, comitum suorum magnam in se experiebatur humanitatem, qui per uices ei manū præbentes, secum illum ducebant. Videns autem eū sanctus Patriarcha, ait illi: Quonam tendis? Respondit: Hierosolymam cum his uellem adire Domine, si Dominus permiserit. Tum episcopus lachrymans, & iterum se Dominum orans, crucem, quam gestabat, oculis cæci applicuit. Flebant uerò pariter omnes, qui illum flentem cernebant, quibus ait: Fratres, inuocare Dominum mecum, non enim ambigere debemus, cum in nomine eius congregati simus, quin ille sit in medio nostrum. Vbi uero adest Christus uerum lumen, nemo potest remanere obscurus. Eius ergò gratia illuminare dignetur etiam hunc cæcum. Vix ille uerba compleuerat, & cæcus adspicit cæli lumen, ducemque deinceps non requirens, proficiscitur lætus Hierosolymam, comites suos antecedens. Peruenit deinde beatus Patriarcha ad locum quendam, ubi nulla erat aquæ co... ... erabant socij eius locis permultis, si possent fodiendo humum, aquam elicere, sed frustrà. Humus natiua sterilitate damnata, quod non habuit, de se præbere alijs non potuit. Tandem conferunt se ad deprecandum sanctissimum Patriarcham, audiuntque ab eo: Nihil deest, filioli, Deum timentibus, nobisque de eius misericordia præsumentibus, nec deerit aqua ad potandum, nec fons uitæ credentibus. Hæc dicens, scipione suo crucigero Crucis signum pingebat in terra, moxque copiosa indè aqua prorupit, perpetuò scaturire non desitura pro tanti uiri memoria sempiterna.

Cæcus recipit lumen.

Aquā Crucis signo elicit è terra.

Post multa terrarum emensa itinera, eum suis comitibus beatus Patriarcha in Baioariam peruenit: Vbi commodam hospitem inquirens, diuina agente prouidentia, in ædes Adalberti uiri magnæ dignitatis & prædiuitis delatus est, ad cuius dignitatem nō parum addidit tantus pontifex hospitio receptus. Retinuit autem is apud se uirum Dei cum socijs eius anno integro perquàm humaniter, officiosè illi semper inseruiens & præbens benignè necessaria. Nō est autem tātæ charitatis fraudatus præmio. Vxor eius, Aua nomine, multo tempore iam uexata morbo grauissimo usqueadeo uiribus deficiebat, ut eius uita planè pro desperata haberetur. Nihil ultrà potuit eloqui, sed continenter eius obitus expectabatur, nō absque multa familiæ & propinquorum defatigatione. Doluit eius uicem beatus Macarius, ad solitas recurrit preces, aquam benedicit, crucem suam ea intingit, tres guttulas ab ea cruce in eius os instillat, Crucis signum exprimens, & ab ipso mortis aditu illam retrahit ad uitam. Vix intercedit horæ spatium, mulier reualescit, residet, accersit maritum, loquitur expeditissimè: Vnde, inquit, domine mi hic homo uenit ad nos, qui tam præclaris meritis nos longè antecellit: O nos felices, qui eius meruimus frui contubernio. Illi sanè post Deum debeo uitam meam. Quæratur in opibus nostris, quo tanto beneficio aliquam uicem rependamus. His dictis, surgit sana, lætatur familia, laudes Deo, grates uiro sancto aguntur, offeruntur ei munera, sed hospitalitate con ten-tus,

Venit in Bauariā.

Nota uim Crucis & aquæ sacratæ.

tus, quod gratis acceperat, nō nisi gratis dare uoluit, admonuitque eos, ut ea in pauperes conferrent. Crescit inde erga eum ueneratio, quòd manus suas uideretur excutere ab omni munere, sed quia uix ulla domus est, in qua non sit aliquis, qui & fallere possit & in fraudem impelli, non defuit etiam hoc in loco fallacia inimici.

Erant duo ex Adalberti familia, qui ut per scelus possent sibi opes parare clam furantur linteum, quo sacrificans uir sanctus manus solebat abluere. Planè enim sibi persuaserunt, propter tanti uiri sanctitatē efficax illud fore ad quoslibet curandos morbos, cogitabantque, si res succederet, ex eiusmodi curatio nibus grandem sibi conflarent pecuniam. Ne posset autē furtum deprehendi, aliud linteum in ablati loco reponebant. Non planè culpanda fuisset ea fides, si abfuissent sordes & praua cupiditas. Interim res tota uiro Dei diuinitus reuelatur, & ille quidem pro sua mansuetudine uoluit eam tegere, ne paterent ignominiæ, sed præpotens Deus non est passus latere. Ambos illos flagellat febri acerrima. Adest uir sanctus, præ cōmiseratione lachrymatur, admonet ut si quid peccassent, confiterentur. Illi pertinaciter negant, plus reformidantes ultionem heri sui, quam iram Dei. Admouet illis uir Dei crucem suam, & iam prope deficientes febri liberat. Tum uerò compuncti corde, cō fitentur facinus suum. Cœpit autem uir sanctus celebris haberi in Baioaria, sed non ferens hominum laudes & fauores, lachrymante hospite & eius coniuge inde recessit, cū prius & illis & domui illorum bene precatus esset, & salutaribus eos adhortationibus imbuisset.

Nota genus furti & eius scopū.

Inde Moguntiacum perlatus, obuium habet homicidam quendam, fuga se seruare cupientem. Pallebat miser uultu non multum dissimilis morti, quam fugere nitebatur. Insequebantur enim illum hostes, certissimam illi necem allaturi. Vbi is ad beatum Macarium peruenit, ultrà nec ausus nec ualens progredi, ad eius pedes corruit, petens ut tam præsens periculum a suis ceruicibus auertat, cum nesciret quis esset. Aduolant mox hostes, ipsi quoque beato uiro necem intentantes, si sit ausus eius patrocinium suscipere. Ille uerò intrepidus, medium se interponit inter miserum hominem & persecutores, atque, quibus pugnare solebat, probè communitus, inter reum & tela hostilia stat imperterritus. Obijcit illis furentibus scutum inexpugnabile, crucem illam suā, in cunctis actionibus suis familiare psi perfugium. Ore quidem illis, mente uerò Deo supplices offert preces pro misero. Videres illic pium sane spectaculum: hostes arma uibrare, iustum pugnare precibus & meritis, Deum autem stare a iusto, illi resistentes expugnare cælitus. Tandem enim flexi ad misericordiam, etsi uerba sancti episcopi non intelligerent animum tamen eius facilè colligentes, humiliter ad mittunt preces pro reo, atque de equis desilientes, eius amplexantur uestigia, petiit ueniam & accepiūt benedictionem, aiunt se in illo uidisse speciem angelicam, & lucem cælitus radiantem, paratos se offerūt ad omnia, quæ uelit de reo fieri, adeo, ut ad osculum quoque illum admittere non recusarint, cuius paulò ante sanguinem sitiebat.

Venit Mogūtiam.

Post aliquot dies Moguntia digressus, Coloniam accessit, sanctorum cultura nobilem, ubi a quodam Tizone admodum reuerenter & officiose [illegible] receptus est. Erat is & morum honestate inter suos clarissimus, & rerum opulentia nulli secundus, at tamen nihil sibi habere uisus est, cum salute corporis careret. Quid enim habet, qui seipso caret. Infestabat eum morbus regius ex multo iam tempore, omnisque cibi & potus appetentia prostrata erat, medicis frustra suam operam impendentibus. Itaque ille salutis inops, charitate locuples, hospitem suū uoluit quotidie sibi assidere, & ea eodem uase secum & edere & bibere. Quicquid autem cibi capiebat æger, uir sanctus prius benedixit siue sacrauit, nec inanis fuit eius benedictio. Nam post aliquot dies cœpit habere meliuscule, inde magis magisque uiribus confirmari, & non edere tantum, sed uorare etiam. Lætatur ille tam insperata salute, gratias uberes agit hospiti suo, at is nihil tale suis tribuens meritis, hortatur eum, ut Deum agnoscat eiusmodi munerum largitorē. Deinde relicta Colonia, circumibat loca meritis insignita sanctorum, & ubiquè præclara relinquens uestigia meritorum. Machliniam tandem ingressus est. Ibi quoquè benigna fidelium ueneratione exceptus, apud beati Rumoldi martyris Ecclesiā commodum cum suis hospitium & beneuolum obsequium adeptus est. Eccè autem intempesta nocte tumultus & clamor ingens extitit, & uir sanctus sepè te excitatur. Incendium enim iam quasdam ædes per ualerat, & res erat plena periculi, flammis obuia quæque corripientibus, ità ut nulla ui humana extingui posse uideretur. Curritur itaque ad beatum Macarium, rogatus ut flammā fidei suæ extinguat flammas omnia uastantes. Non nectit ille mores, aduolat ad ædes incendio proximas, de tecto extrahit quippiam, & mox Crucis signo consignatum, loco suo restituit. Id ubi sensit ignis furibundus, tanquàm ualido repulsus uento, non potest ultrà progredi, sed in seipso tabefactus, incredibili celeritate defecit. Tollitur in sublime clamor populi, celebratur omnipotētia Christi, beati patriarchæ merita prædicantur.

Sācta Vrsoris Colonia ingreditur.

Adit Machliniam

Ignem Machlinia Crucis signo compescit.

Post hæc uir Dei proficiscitur Malbodium, quod est sacrarum uirginum monasterium, ubi S. Aldegundis uirgo quiescit, pro cuius ueneratione cum illic hospitio recipi peteret, eum Durandus quidam, uir bonus & humanus, comiter suscepit, & pro uiribus alacriter ei ministrauit. Patens autem aliquandiu eo in loco, uoluit uenæ sectione aliquid de sanguine suo detrahi. Eum sanguinē in uasculum hospes excipiens, uni e seruis suis summo studio asseruandum tradidit. At nequam ille seruus instigante diabolo & inuidia stimulante, sacrum illum cruorem in latrinam effudit, se latere posse confidens. Sed iustus Dominus lepra percussit malignum, quæ eum, donec uixit, depasta est. Porro beatus patriarcha, sæpius corde & ore commemorandus, necdum peregrinationi suæ finem imponens, à Malbodio abijt Cameracum, ubi paucos moratus dies, quis, qualis & quantus esset, diuinitus innotuit. Nam quodam die, sole occumbente, sanctissimæ matris & uirginis basilicā, suo more in ea in diurnis laudibus & precibus pernoctaturus, intrare [illegible] eum custos templi non sine iniuria exire iubet, & atque percitus ostium obserauit. Ille tranquillo animo ante fores Ecclesiæ in preces se prostrauit. Deus autem uolens ostendere, quanti apud ipsum esset meriti, qui abiectus & obscurus uidebatur ostium ualuæ patefecit, quam tamen ea hora uir sanctus ingredi noluit, ne infirmum hominem magis perterrefaceret. Custos ad nocturnas preces templi fores reseraturus, ut eas patere uidit & peregrinum hominem posthabitum, timore penè exanimatus est. Manè res omnibus innotuit. Deo a fidelibus gratiæ aguntur, hospes exclusus cœpit haberi clarissimus. Sed ille nihil tale appetens, Tornacum se contulit.

Venit Malbodium.

Vltio diuina in seruū malignum.

It Cameracum.

Ea urbs & diuitijs & [illegible] ibus abundat, sed populus est [illegible] & pro[illegible] in tumultus. Non autem casu, sed uiuo diuino [illegible] eo peruenit uir sanctus, ubi etiam insigni miraculo illum Dominus cohonestauit. Cum enim

Tornacū se cōfert.

enim orta esset in uulgo seditio exitiosa, & iam ad arma concurreretur, passimque uolitarent tela, à ciuibus uibrata in ciues: (quo genere certaminis quid potest esse insolentius, cùm nec uictoriam ullus sequatur triumphus, idemque luctus sit & uictis & uictoribus, ciuitatique immineat excidium, quando nec pietati parcitur, nec pudori, in ipsos etiam cognatos sæuiente ferro, & crudelitate nesciente modum?) (in hoc, inquam, rerum discrimine erat Tornaci princeps patriæ senior Balduinus, qui suos milites iubet arma capessere, non ut pugnent, sed ut furentem populum ab armis ad pacem & tranquillitatem reuocent. Sed illius principis conatus perindè successit, ac si quis in magna tempestate concitatos Oceani uelit fluctus compescere. Prorupit uerò etiam beatus Patriarcha cum suis armis, puta, Cruce, precibus & sociis peregrinationis celeriterque accurrit ad locum diri certaminis, fundensque cum lachrymis preces ad Dominum, confidenter erigit scipionem suum, cui crucem infixerat, & non sine Dei præsenti ope, furentibus pacem exoptat. Mox languescit procellosa seditio, & redditur tranquilitas: plusque potuit hospitis admonitio, quàm Comitis comminatio: tantumque uir sanctus illo suo scipione crucigero & fusis ad Dominum precibus effecit, ut sese inuicem oscularentur, & tanto tumultu sine sanguinis fusione sopito, ciuitas tota restitutæ pacis beneficio lætaretur.

Seditionē cōpescit erecta cruce.

Iam multo tempore beatus Patriarcha non paruos longinquæ peregrinationis tulerat labores, quibus cùm tandem uellet Dominus finem imponere, Gandauum peruenit, (ubi ante omnia sancti Petri cœnobium, quod Blandinium uocant, inuisere uoluit, sed uisitantis uirtus illic ignota fuit. O miseram hominis conditionem, illic plerunque errare mortales in iudicio, ubi tamen nulla est erroris intentio. Non modo non inuitatur ab illis ad hospitium, sed nec admittitur quidem. Peruenit tandem ad monasterium, quod sanctus confessor Bauo suis meritis illustrabat. O felicem illam ciuitatem, eiusque populum, licet id ipsi nescirent, quibus tanta concessa est salus. O diem illam iocundam & memorabilem, diem dignam nunquam carere memoria iucunditatis. Regnabat per id tempus in Galliis Robertus rex, Flandriæ Marchionatum obtinebat Comes Balduinus, cœnobio sancti Petri ad sanctum Bauonem præerat Abbas Eremboldus: qui eum & comites eius hospitio recepit, & peramanter curauit.

Gandauū peruenit.

Abbatis uerò & fratrum eximia charitate permotus sensim cœpit in animum inducere, ut apud illos permaneat. Apparet hic iudiciorum Dei abyssus multa. Quem enim neque Armenia, neque Antiochena sedes, neque indè à sepulchro Domini usque ad sancti Bauonis monumentum, tam uasta terrarum spatia retinere potuere, Gandensis Ecclesia retinuit. Exhibetur indè tanto hospiti communis Ecclesia, commune monasterium, communis quoquè mensa, sed cubiculum priuatum, ubi cum suis quiesceret. Placet omnibus, nec ulli est onerosa eius sancta conuersatio: inuitat omnes ad meliora eius pia animi deuotio: nec fratres dontaxat, sed etiam alios eius regionis homines quotidiè confirmat eius sacra benedictio. Crebrò nanque uisitabat Ecclesias Gandauensis ditionis, celebrabat Missæ sacrificia in singulis, solitis uacabat precibus, populos ubique Deo pijs commendabat uotis. Quibus etsi ob idiomatis imperitiam loqui nesciret, non tamen cessabat pro ei loqui apud Dominum. Quicquid autem ei à fidelibus oblatum esset, mox in pauperes conferebatur, quorum ille ab infantia curam gesserat. Vndique ad eum populus frequens confluebat, & permulti à uariis liberabantur incommodis. Nam etiam aqua, quibus manus eius fuissent ablutæ, nequaquam erat uirtutis expers, & leuis manuum eius attactus ad depellendos morbos erat efficax: qui uerò subliminori fidei deuotione præditi erant, ijs ad promerendam salutem sola sufficiebat episcopalis benedictio. Inuitabatur plerunque à diuitibus & ægrotis, apud quos confecto negocio, cuius erat causa accitus, mox recurrebat ad cœnobium, fratrum egregia erga se beneuolentia allectus. Et ij quidem non raró instabant apud illum, ut perpetuò cum ipsis maneret, sed surdo canebant, quippe qui planè constituerat in patriam reuerti. Qua tamen in re minimè illi consentiebant eius comites: quibus ille relictis, uno tantum socio itineris contento, Abbati & fratribus ualefaciens, recessit. Sed paulo post inflantur pedes, morboque correptus decumbit, & iam de uita eius spes propè nulla superest. Vbi id audiunt Blandinienses, etsi serò, dolent tamen se talem uirum initio non recepisse: itaque ut possint tandem uel inuitum ad se adducere, precibus agunt apud Lambertum id temporis castellanum. Cumque pariter irent ad uirum Dei, adueniunt etiam S. Bauonis fratres: cumque simul omnes consedissent, Castellanus per interpretem rogabat eum, ut ad Blandiniense monasterium se conferret. Ille uerò oculis in S. Bauonis fratres blanditer coniectis, indicat se cupere ad illos reduci. Tum uerò Castellanus cum Blandiniensibus abiit, nullam uim ausus admonere tali uiro: nec minori cùm gaudio ad S. Bauonis monasterium reuocatur, quàm fuerat dolore indè digressus tractaturque ab eis humanissimè.

Dum uult redire in patriā, diuinitus impeditur

Sed cum humana subsidia parùm illi prodessent: erat enim exanimi similimus: sanctorum in ea ecclesia quiescentium est uisitatione recreatus. Cum enim nimia inualetudo non sineret eum ulla potiri somni quiete: quadam nocte nec planè dormiens, nec prorsus uigilans, quasi in ecstasi positus, uidet S. Bauonem sibi adstare, & ut in monasterium ingrediatur, attentè præcipere. Ille uerò, ut sibi uidebatur, surgit, intrat in cœnobium, ante sacram aram uidet multæ dignitatis personas sexus utriusque cum S. Bauone residere: atque in ijs uisus est sibi S. Landoaldum cognoscere, quem solum asserebat præ cæteris insolatum Missas celebrasse, atque ipsi cum cæteris absoluto sacrificio benedixisse: ac deindè sanctum Bauonem ex illorum medio surrexisse, extensa manu amanter ipsum tenuisse, atque ut iuxta altare sancti Petri staret, iussisse. Ipso ità stante, eosdem sanctos cum cereis propius ad ipsum accessisse, tanta luce micantes, ut eorum splendorem uix ferret humanus adspectus: atque eia illorum præsentia se confirmatum, redditamque sibi sensisse salutem. Post hanc uisionem manè surrexit incolumis, fratribus uisa exposuit, & nè quid possent de ueritate ambigere, sanum se ostendit.

Visione cælesti recreatur mirificè.

Mansit posteà ad quinque menses in cœnobio, & rursus cogitabat de repetenda patria: sed dum ille statuit repetere Armeniam, à Christo euocatur ad patriam claritatis æternæ. Aduentabat Paschatis sacra solennitas, & sparso iam in uulgus eius recedendi in Armeniam proposito, captata ex temporis opportunitate & ocio deuotione, in sacra Parasceue totius prouinciæ multitudo ad eum confluxit. Inuitabat enim illos dies indulgentiæ & remissionis,

Eius cōuersatio in monasterio.

dies exultationis & liberationis, dies uidelicet dierũ, id est, Domioicæ Resurrectionis, idque pro magno ducebant, si possent illo die Paschalia sacramenta de tanti pontificis manu percipere, eius benedictionibus interesse non incerti de patrocinio, si se & sua discedeoti commendassent.

Verum dum illi præstolantur abiturum, Deus illum eis prouidet patronum sempiternum, cuius etiam in impendente ipsis calamitate essent patrocinijs fruituri. Seuiebat enim tum pestis horrendum in modum, adeò ut penè tota prouincia hominibus orbari uideretur. Excrescebant repente in palatis homioom pustulæ, quæ si noo chirurgi ferro ilicò essent apertæ, ut noxius effluerent humor, actum erat de uita. Foit sanè inaudita quædã illius inmanissimæ pestis rabies, uincebatque superstites multitudo morientium uixque tot reliqui esse uidebantur, quot possent cadaueribus humaodis sufficere. Iam omnis humani auxilij spes ablata erat, tandemque communi omnium sententia decernitur, ut triduanum non modò hominibus, sed etiam pecoribus & iumeotis indicatur ieiunium, ad Dei implorandam opem omnes confugiant, & suffragia sanctorum Gãdaui quiescentium humiliter expetant, tantosque patrooos qui Dei misericordiam in eiusmodi periculis conciliare ualdè assueuerint, in onum locum conferant. Sed dum hac illi religione Deum placare instituunt, Deus suam non differt misericordiam, unumque ex omnibus eligit, in quem sæuissima lues postremum irrueret. Is beatus fuit Macarius, qui quàm feruenter & obnixè, quàm multis cum lachrymis & suspiriis diuioam rogauerit clemẽtiam, ut hanc cladem à populo suo auerteret, dici uix queat. Sed dom ille pro alijs intercedit, commune benigna Dei prouidentia periculum cum alijs incurrit, sæuaque illa pestilentia iofectus primò amisit omnem loquendi facultatem, sed mox prophetica donatus gratia, nutibus & signis, quibus poterat, prædixit præter se & alios duos neminem deinceps ea peste occubiturum: quod posteà rei euentus approbauit. Deindè autem reddita ei uoce, iubet acciri reuerendum Abbatem Erembolduma cum fratribus: qui cùm uenissent, orauit quamprimùm tonderi sibi caput & barbam. Testameotum aotem nullum condidit, qoandoquidem peregrinus & pauper, unde conderet, non habebat. Soli matri suæ remisit partem barbæ suæ, nè diù suspensam torqueret longa filij nunquàm redituri memoria. Iodè cum fratribus ingressus cryptam beatissimæ semperque uirginis Mariæ, ante altare S. Pauli baculo designauit locum sepulturæ suæ. Iam tertius iostabat dies indicti ieiunij, etiam paruulis & uitulis materna negantur ubera, & modis omnibus propè uis infertur regno cælorum. Efferontur corpora sanctorum ex urroque mooasterio, & fit hominum ingens concursus: ubique luctus, ubiquè lachrymarum magna uis, tollitur ad cælum clamor uirorum, mulierum, infantium, pecudes quoque & iumenta ad uacua præsepia edunt mugitus intolerabiles. Flectitur interim benignos Deus, feueritatem lenitate temperat, & ut flagellaodo iustum iudicem, ita consolaodo pium patrem, utrobique fidelem, nosquàm crudelem se declarat. Restituuntur suis locis corpora sanctorum, post lachrymas pro peccatis fusas redeunt finguli ad suas ædes: porrò Patriarcha Macarios abit cum fratribus ad cœnobium, ingressusque cùm illis uirtute qua poterat in refectorium, ut uidit illos non nisi parum panis & aquæ sumere, obsecrando & imperando iubet, ut mutent ieiuoium.

Immanissima pestis in Flandria.

Triduanũ ieiunium hominũ et brutorũ animantium.

Corpora sanctorum exportantur.

Assidet etiam ipse mensæ, & hilarem se omnibus exhibens, charitate potius quàm necessitate adductus, ex cibis appositis pauxillum edit, sicque eis ultimum uale dicens, episcopalem impendit benedictionem. Vix ad cellulam redeunti præ imbecillitate uirium, fratrum peruigil custodia adhibetur. ubi emigrandi aduenit hora, in lectulo residens, expassis manibus & sursum erectis luminibus, Domino cum lachrymis se commendauit, suffragia sanctorum & protectionem angelicorum spirituum multimodis precibus ambiens. Tantus autem eos, qui illi aderant, inuasit horror, ex præsentia, ut creditur, beatorum spirituum, ut quemadmodùm de S. Paulino Nolano episcopo annotauit Beatus Papa Gregorius, omnes absque mora fugere uoluerint, nisi eorum animos erexisset fratrum conuentus, ad exequias surgentium. Quibus congregatis caput in terram reclinans, inter psallentes & orantes spiritum feliciter exhalauit: impletaque est eius prophetia, ipso postremo ex ea peste occumbente. Corpus enim feretro impositum, tanta contentione ferebatur ad ecclesiam, ut ad fingulos propè passus noui portitores sanctissimo oneri succedere niterentor. Certatim finguli se iogerebant, ut uel extremas feretri partes tenerent. Si cui id negatum esset, illi oel uestes sacrum corpus deferentium attigisse palma suprema fuit. Postquam ad cryptam oentum est, ubi sepulcri locum ipse designarat, honorarunt eum muneribus, & lachrymis infuderunt, uixque locus capere poterat irruentes turbas. Neque sanè maiorem Armenia luctum ciui & propinquo impendisset, quàm impendit Flandria peregrino. Fleuisset illa fortassis pro cognatione, hæc fleuit propierate. Nec uerò potuit oulgi deuotioni satisfieri, donec facie sancti uiri detecta, simul totum funeris operimentum tolleretur. Quo ablato, tum demum uidere erat manibus ac pedibus impressa oscula, manantes ab oculis in sacrum corpus lachrymas irruentium, oblata profusè muoera, certatim uiros ac fœminas offerentes, alios annulos, inaures, monilia & torques à suo corpore auellentes, & eius pectori imponentes. Nam quo quisq; maiori erat deuotione præditus, eo liberalius indesuo-ctum dona cooferebat, eius apud Deum sibi patrocinia promittens. Obiit uerò beatus Macarius 4. Idus Aprilis. Anno salutis 1012. S. Heorico Romanorum Imperatore, rege autem Gallorum Roberto. Sacrum autem corpus eius sub Sigero Abbate, qui quartus ob Erembolda S. Bauonis cœnobio præfuit, eleuatum est, & io ipsa eleuatione integrum repertum. Visi tum sunt in aere duo circuli iostar cooronarum, quorum alter in medio habebat crucis signũ aureo fulgore conspicuum. Interfuere huic eleuatio oi rex Gallorum Philippus, Comes Balduinus cum proceribus suis & Adela cooiuge, filioque Balduino Hannoniæ Comite, Balduinus quoq; Nouiomen. & Lietbertus Cameracen. episcopi. Multis uerò miraculis etiam post obitum suum clarúit uir beatus, quę breuitatis causa præterimos. Sub hac autem eleuatioоe antiquior ecclesia eius loci, quam S. Amandus episcopus in honorem S. Petri Apostolorum principis dedicauerat, ob uetustatem præcipuis locis à fundamento instaurata, denuò consecrata fuit in honorem Domioi nostri & omnium sanctorum.

Dialog. lib. 3. ca. 1.

Moritur S. Macarius.

SANCTI ANTIPAE, PERGAmi Asiæ episcopi martyrium, ex Simeone Metaphraste.



11. Aprilis. Cum aduersus Christianos persecutionem excitasset Domitianus, qui Apostolorum tempore Romanum Imperium obtinuit, per orbē uniuersum ad omnes magistratus missæ sunt literæ, ut homines Christiani decretis Imperatoris parerent, & fine ulla excusatione stultā idolorū religionē colerent, eorumq; tépla omni honore uenerarentur. Tunc fidelis uerum Deū confitentium multitudo patefacta est, & magna Martyrum, pro Christi Saluatoris fide ubiq; decertantium, uirtus apparuit. Tunc & Ecclesiæ fidei

Iohannes Apostolus Apocalypsin scripsit. quebasis, & Christianæ ueritatis fundamentū, atq; æternæ diuinitatis unigeniti præco Ioannes Apostolus præstantissimus in Patmum insulā relegatus est. ubi dum magnū Christi Martyrum cœtum ijs, quæ de septem Ecclesijs scripsit, confirmaret, Antipas testis meus fidelis, inquit, qui occisus est apud uos, ubi satanas habitat. Ex ijs Apostoli uerbis intelligi pōt, quibus essent moribus præditi homines illi, qui Pergamum incolebant, ubi erant satanæ domicilium. Ibi nec naturæ lex seruabatur, nec ulla erant iudicia. tantum sibi quisq; iuris uindicabat, quantum uiribus & robore ualebat. Sibiq; satis iusti uidebantur, & fortes ac boni, qui Christianum aliquem detulissent.

Antipæ constantia. Cùm igitur Christianorum cœtus magno in discrimine uersaretur, Antipas uir strenuus & constās nihil turbabatur, sed tanquā in angeli naturā esset ex homine cōuersus, fortiter resistebat, nec ulla prorsus in re formidabat: quinimmò sæpius prodibat in publicum: & tortorum minas negligens, in medio ipsorum fulgebat: & puræ synceræq; fidei splendore tenebricosos idololatriæ errores discutiebat. Quàobrē omnes, qui putarentur dij, fugiebant, & ne unus quidem eorum audebat in ea urbe manere, in qua sanctus ipse cōmorabatur. In somnis igitur sacrificulis suis dæmones apparebant, dicentes, se nec sacrificiorum esse participes, nec nidorē suscipere, propterea φ à Christianorum principe Antipa fugaretur. Qua se indignata multitudo, in Antipam impetum facit, eumq; comprehendit, & in locum, ubi fieri sacrificia solebant, trahit. Et Præfectus sic eum alloquitur: Tūne es Antipas ille, qui nec ipse decretis Imperatorū obtemperas, & alios, nè obtemperent, adhortaris: & sacrificia, quæ fieri à nobis solent, ita perturbas, ut deorum neminem pinguedine, aut nidore frui permittas: ex quo factū est, ut dij omnes recesserint: & periculum imminet, nè tueri ciuitatem amplius uelint. Satis sit tibi ad hunc usq; diem Christianę superstitioni uacasse. Resipisce iam, & legibus nostris parse, ut dij, qui pulcherrimæ huic urbi præsunt, curare nos ac tueri queant. Quod si facere recusaris, & patrium tuarum studio, deorum neglexeris religionem, ex Romanarum legum præscripto meritis supplicijs afficieris. Respondit B. Antipas: Vnum hoc scito, me Christianum esse & impio Imperatoris decreto ab

Antipas egregiè ostendit falsorū deorū uanitatem. omni ratione alieno parere omnino nolle. Et quoniā quæstionibus tuis respondendum est, id faciam libenter. Si enim dij, quos adoratis, & quos totius orbis dominos asseritis, sic ab homine mortali fugari se dicunt, ut cùm uestri defensores ac uindices esse debeant, opem uestram implorent, facilè potestis errorem uestrum agnoscere. Qui enim seipsos ulcisci non possunt, & ab homine uno uinci se confitentur, quomodò gentem uniuersam in aliquo periculo constitutam, aut ciuitatem aliquam poterunt liberare? Hoc considerantes, debetis nunc saltem à pernicioso errore uestro discedere, & in Christum credere, qui descendit de cælis, ut hominū genus conseruaret. Qui sanè Christus in fine seculorum uenturus est iudex omnium, daturusque singulis congruentia factis eorum uel præmia, uel supplicia.

Respondit Præfectus: Vos nouis à uobis inuētis legibus & institutis uultis obtēperare, neglecta deorū religione, quā iāindè ab initio nobis à maioribus p manus traditā accepimus, à quibus & hæreditas ad nos peruenit. Idcircò.n. nos illorū uestigijs inhærentes, ab eis discedere tutum non arbitramur: cùm uetera recentibus præstent, & quæ temporis longitudine sunt confirmata, nouis sint laudabiliora. Quamobrem ipse quoq; mutare sententiam debes. nec eum homine in uiuendi ratione sequi, qui paulò ante cognitus est, & præstigijs quibusdā uitā mortaliū perturbauit, præsertim cùm in crucem suffixus sit sub Pōtio Pilato præside. Imperatorū igitur decretis pare, ut nobiscū sine periculo uitā transigat, habebis.n. nos omnibus in rebus propitios & amātes, ut filios, quandoquidem ætas id postulat tua, ut te perindè ac patrem diligamus. Ad hæc uir sanctus. Licet, inquit, innumerabilibus argumentis aures meas obruas, nō tñ ero tam stultus & imprudens, ut cùm iā ad extremam senectutē peruenerim, nec à morte procul abesse possim, sententiam mutem, & uitæ miserabilis ignominiosæq; gratia, à confirmata fidei confessione discedam. Noli igitur mentem meam circumuenire, in rerum diuinarum assidua lectione uersatam. Neq; ab initio fuit ullus deorum uestrorum, nec quicquā ab illis utile ad uos unquam perfectum est. Sed ipsi turpibus & obscœnis hominibus, prauè uiuendi materiam afferentibus, & turpium uoluptatum occasionem demonstrantibus uos addixistis. *Deorū turpitudo.* Quòd si uetustissima quæq; sunt obseruanda, cur non & Cain fratricidij inuentorē imitamini? *Gen. 4.* Cur non eos uobis pro ponitis imitandos, qui cælum conscendere conati sunt, aut qui secum proprij sororibus commiscere non sunt ueriti, undè diluuium genus eorum deleuit, *Gen. 6.* quia piam ac rectam uiuēdi semitam ingredi neglexerunt? Quamobrem si uos item istos propter antiquitatem & eorum flagitia imitari uolueritis, nō per aquam amplius, sed per ignem æternum, & uermē, qui nunquam dormit cōsumemini, nisi resipueritis. *Es. 66.*

Hæc atq; alia multa loquērem nimirum iustum corripiunt homines impij, & ad Dianæ templum trahunt, ubi erat statua bouis ænei, quem igne succenso multò antè inflammarant. In hunc, beatum martyrem coniecerunt. At ille cùm se Christi signo muniuisset, *Signo crucis se munit.* dum eiusmodi cruciatu diù torqueretur, ad hūc modū precabatur. Deus, qui mysterium in arcanis bonorū thesauris reconditum nobis aperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & arcana consilij tui patefecisti, gratias ago tibi pro uniuersis beneficijs tuis, qui nos in te sperantes seruas, & me hac hora dignum fecisti, ut ad eorum adscriberet numerum, qui pro nomine sancto tuo martyriū pertulerunt. Spiritum meum ab hac hodiè uita dulcedentem suscipe, & concede, ut apud te atque unigenitum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum gratiam inueniar: ut & qui postea futuri sunt benignitatis participes tuæ, nomen sanctum tuum collaudent in Christo, per quem honor habetur tibi in secula seculorum, Amen. Facto precandi fine, tanquam graui somno captus, spiritum reddidit, & gloriosa Martyrij corona redimitus, in cælum euectus est. *Reddit spiritū.*

Tunc uiri quidam pij reliquias ipsius magno studio collectas, in hoc loco Pergami collocarunt, ubi nos congregati gratias agimus Deo pro ijs, quę in nos benignè egit. Hunc enim martyrem nobis largitus est: qui tanta præstitit uirtute, ut locus hic, ubi martyrium pertulit, in hodiernū usque diem miraculis excellat: & magnæ in eo fiant curationes, quibus & Deus, qui præstat omnibus, & unigenitus filius eius Dominus noster Iesus Christus cum sancto spiritu laudatur: & pia sanctorum in Christo Martyrū memoria celebratur, quæ animos nostros quasi uiua quadā uoce quotidiè incitat ad eum in sanctis ipsius imitandum: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Reliquiæ eius magno studio colliguntur.

VITA ISAAC SERVI DEI per D. Gregorium Papam scripta lib. 3. Dialogor. cap. 14.



PRiorbus Gotthorum temporibus fuit iuxta Spoletanā urbem uir uitæ uenerabilis, Isaac nomine, qui usq; ad extrema Gotthorum tempora peruenit, quē nostrorum multi nouerunt, & maximè sacra uirgo Gregoria, quæ nūc in hac Romana urbe iuxta Ecclesiam beatæ Mariæ semper uirginis habitat. Quæ dum adolescentiæ suæ tempore, constitutis iā nuptijs, in ecclesiam fugisset, & sanctimonialis uitæ cōuersationem quæreret, ab eodem uiro defensa, atq; ad eum, quē desiderabat, habitum Domino protegente perducta est. Quæ quia sponsum fugit in terra, habere sponsum meruit in cęlo. Multa aūt de eodē uiro, narrante uenerabili patre Eleutherio, agnoui, qui & hunc familiariter nouerat, & eius uerbis uita fidem præbebat.

Gregoria fugit nuptias, & fit sanctimonialis.

Hic itaq; uenerabilis Isaac ortus ex Italia nō fuit, sed ea illius narro miracula, quæ conuersatus in Italia fecit. Cū primum de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem uenisset, ingressus ecclesiam, à custodibus, petijt, ut sibi quantum uellet licentia concederetur orandi, eumque horis secretioribus egredi non urgerent. Qui mox ad orandum stetit, die q; totum peregit in oratione, cui sequentem continuauit & noctem. Secundo etiam die cum nocte subsequenti indefessus in precibus perstitit: diem quoque tertium in oratione coniunxit. Cumque hoc unus ex custodibus, superbiæ spiritu inflatus, cerneret, undè proficere debuit, indè ad defectus damna peruenit. Nam hunc simulatorem dicere, & uerbo rustico cœpit impostorem clamare, qui se tribus diebus & noctibus orare ante oculos hominum demonstraret. Qui prorsus currens, uirum Dei alapa percussit, ut, quasi religiosæ uitæ simulator, de ecclesia cum contumelia exiret. Sed hunc repente ultor spiritus inuasit, & ad uiri Dei uestigia strauit, ac per os illius clamare cœpit: Isaac me eijcit, Isaac me eijcit. Vir quippe peregrinus quo censeretur nomine, nesciebatur: sed eius nomen ille spiritus prodidit, qui se ab illo posse eijci clamauit. Mox autem super uexati corpus uir Dei incubuit: & malignus spiritus, quē eum inuaserat, abscessit. In tota urbe tunc statim, quid in ecclesia factum fuisset, innotuit. Currere uiri & fœminæ nobiles atq; ignobiles pariter cœperunt certatimque eum in suis rapere domibus conabātur: Alij ad construendum monasterium prædia, alij pecunias, alij subsidia quæq; poterant offerre uiro Dei suppliciter uolebant. Sed seruus omnipotentis Domini horum nihil accipiens, egressus urbē, non longe desertū locum reperit, ibiq; sibi humile habitaculum construxit. Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius æternæ uitæ accendi desiderio cœperunt, atque sub eius magisterio omnipotenti se Domini seruitium dedesunt. Cumque eum crebrò discipuli humiliter admonerent, ut pro usu monasterij possessiones, quæ offerebantur, acciperet, ille solicitus suæ paupertatis custos, fortem sententiam tenebat, dicens Monachus qui in terra possessiones quærit monachus non est. Sic quippe metuebat paupertatis suę securitatem perdere, sicut auari diuites solent peritu ras diuitias custodire.

s. Isaac prolixæ preces.

Vide priscorum hominum

feruorē ad extruēda monasteria.

Sūmū studiū paupertatis.

Ibi itaq; prophetiæ spiritu magnisque miraculis, eunctis longè lateq; habitātibus uita eius inclaruit. Nam die quadam ad uesperum in horto monasterij fecit iactari ferramenta, quæ usitato nos nomine uangas uocamus. Dixit itaq; discipulis suis: Tot uangas in horto proijcite, & citius redite. Nocte uerò eadē, dum ex more cūm fratribus ad exhibendas laudes Domino surrexisset, præcepit, dicēs: Ite, & operarijs nostris pulmentum coquite, ut mane primò paratum sit. Facto autem manè, fecit deferri pulmentum, quod parari iusserat, atque hortum cum fratribus ingressus, quot uangas iactari præceperat, tot in ea laborantes operarios inuenit. Ingressi quippe fures fuerāt, sed mutata mente per spiritū, appræhenderunt uāgas, quas inuenerūt, & ab ea hora, qua ingressi sunt, quousq; uir Domini ad eos ueniret, cūcta horti illius spatia, quæ inculta fuerāt, coluerunt. Quibus uir Dñi mox ut ingressus est, ait: Gaudete fratres, multūm laborastis: iam quiescite. Quibus illicò alimēta, quæ detulerat, præbuit, eosq; post tanti laboris fatigationem refecit. Sufficienter autem refectis ait: Nolite malum facere: quoties de horto aliquid uultis, ad horti aditum uenite, tranquillè petite, cum benedictione percipite, & à furti prauitate cessate. Quos statim collectis oleribus onustari fecit. Actūq; est, ut qui ad hortū nocituri uenerant, cum laboris sui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirēt.

Nocturnæ laudes.

Fures deprehensos ut tractarit.

Alio quoque tempore accesserunt ad eum peregrini quidam, misericordiam postulantes: scissis pannis obsiti, ità ut penè nudi uiderentur. Cumq; ab eo uestimenta peterent, eorum uerba uir Domini tacitus audiuit: qui unum ex discipulis suis protinus silenter uocauit, eiq; præcepit, dicens: Vade, atq; in illa sylua in loco tali cauam arborem require & uestimenta, quæ in ea inueneris, defer. Cumq; discipulus abijsset, arborem, sicut iussus fuerat, requisiuit: uestimenta reperit, & latenter detulit, magistro. Quæ uir Dei suscipiens, peregrinis nudis atq; petentibus ostendit & præbuit, dicens: Venite, quia nudi estis: ecce tollite, & uestite uos. Hæc illi intuētes, recognouerunt quæ posuerant: magnoq; pudore consternati sunt: & qui fraudulenter uestimenta quærebant: aliena, confusi receperunt sua.

Facinus improbū proditur.

Alio quoquè tempore quidam se eius orationibus commendans, sportas duas plenas Alimentis, ei per puerum transmisit, quarum unam idem puer surripuit, atque in itinere abscondit, unam uerò Dei hominem detulit, & petitionem illius, qui se ei per xenium commendauerat, enarrauit. Quam uir Domini benignè suscipiens, eundem puerum admonuit, dicens. Gratias agimus, sed uide sportam, quam in itinere posuisti, nè incautus tangere præsumas, quia in eam serpens ingressus est. Ello ergò solicitus, ne si tollere incautus uolueris, à serpēte feriaris. Quibus uerbis puer ualdè confusus, exultauit quidē, quod euasit mortē, sed tristis ad modicū factus est, quia quā uis salubrem pœnam euaserit, tñ pertulit uerecūdiā suā. Qui reuersus ad sportam, cautè ac solicitè attendit, sed

Itē aliud.

fed eam iam, ficut uir Dei prædixerat, ferpês tenebat. Hic itaq; cùm uirtute abftinentiæ, contemptu rerum tranfeuntium, prophetiæ fpiritu orationis intẽtione effet incomparabiliter præditus, unum erat, quod in eo reprehenfibile effe uidebatur: quia nónunquàm tanta ei lætitia inerat, ut illis tot uirtutibus nifi fciretur effe plenus, nullo modo crederetur.

Petrus, quæfo te, quidnam hoc effe dicimus? Sponte fibi lætitiæ frena laxabat: an tot uirtutibus pollẽs, aliquando ad præfens gaudium etiam renitens eius animus trahebatur.

Cur in fanctis uiris interdũ par ua quædam uitia he reant. Gregorius: Magna eft, Petre, omnipotentis Dei difpenfatio: & plerunque contingit, ut quibus maiora bona præftat, quædam minora non tribuat: ut fem per eorum animus habeat, unde fe ipfe reprehendat: quatenus dum appetunt perfecti effe, nec poffunt: & laborant in hoc, quod non acceperunt, nec tamen elaborando prævalent, in his, quæ accepta habent fe minimè extollant: fed difcant, quia ex femetipfis maiora bona non habent, qui in femetipfis uincere parua uitia atque extrema non poffunt. Hinc eft enim, quòd perducto Dominus ad terram repromiffionis populo, cunctos fortes atque præpotentes aduerfarios eius extinguês, Philifteos atq; Chananæos *Iud. 3.* diutius referuauit: ut, ficut fcriptum eft, in eis experiretur Ifrael, quia nonnunquam ut dictum eft, etiam, quibus magna dona tribuit, parua quædam re præhenfibilia relinquit, ut femper habeant, contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hoftibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduerfarij etiam minimi fatigant. Fit itaq;, ut miro modo una eademque mens, & uirtute polleant, & ex infirmitate lafcefcat: quatenus & ex parte conftructa fit, & ex parte fe cõfpiciat effe deftructam, ut per bonũ, quod quærit & habere non ualet, illud feruet humilfter, quod habet. Sed quid nimirum ꝙ hoc de homine dicimus, quando illa fuperna regio in ciuibus fuis ex parte dãna pertulit, & ex parte fortiter ftetit, ut lecti angelorũ fpiritus, dum aliã per fuperbiam cecidiffe confpicerent, ipfi tanto robuftius, quanto humilius ftaterent? illi ergo regionis fuæ etiam detrimenta profecerunt, quæ ad æternitatis ftatum ex parte fuæ deftructionis eft folidius inftructa. Sic ergo & in unaquaq; anima agitur, ut in humilitatis cuftodiam ali quando ad lucra maxima ex minimo dãno feruetur.

Petrus: Placet quod dicis.

VITA S. GVTHLACI ANAchoretæ & Confefforis, fcripta fideliter, tametfi Authoris nomen manufcriptus codex non habuit. Scripfit autem uitam fancti uiri, Guilielmus Ramefey Anglus Benedictinus, item Felix Crolandienfis, Benedictinus: fed puto non nifi epitomẽ effe quam nos edimus. Nã & Ms. codex teftatur effe abbreuiatam, fed ueram.

Aprilis 11. Parentes S. Guthlaci.



IN diebus Ethelredi regis Merciorum, nobilis quidam, nomine Pe oualdus, regali progenie ortus, ex uxore fua nomine Tecta, fanctum Guthlacum feruum Dei progenuit. Ea autem hora, qua eum Dominus uocauit & fegregauit ex utero matris fuæ, cæle fti prognoftico defignatus eft. Manus enim quafi hominis, rubri coloris, cælitus miffa, & ad oftium domus extenfa, ineffabili fulgore corufcare uifa eft. Quæ fignaculo crucis oftiũ muniens, felici præfigurauit aufpicio, ꝙ ille ad ortum procederet, qui cõftãti perfeuerantia Chrifti crucẽ in fuo corpore circunferret. Hominum autem multitudo, nouitate miraculi ftupefacta, accurrens, inauditæ uifionis prodigium, magnum diuinæ difpenfationis foræ myfterium afferebat. Cumq; ftupore magno, fecundùm uarios animi motus, opinionibus ambiguis fluctuarent, una obftetricum de domo egrediens, infantem iam natum proclamat. Nato itaq; puero & baptizato, Guthlacus uocatur, quod fonat bellidonum, uel bonum donum iuxta idioma Anglorum. A Deo do natus eft parentibus fuis, ut contra oppreffores eorũ bella gereret, ac de illis cum uictoria titulos triumphales reportaret. Vel potius iuxta datum optimum donumq; perfectum, defcendens à patre luminum, contra fpiritales nequitias pugnaret, & fortiter eas uinceret. Erat puer facie ferenus, omnibus gratus & acceptus, ut animos hominum etiam folo adfpectu fibi conciliaret ad gratiam & fauorem. *Iacob 1.*

Cùm autem uigefimum & quartum ætatis attigiffet annum, & fui generis inimicos inualuiffe confpiceret, cœpit ad militares actus feruenter adfpirare: decoratusq; cingulo militari, & adiunctis fibi copijs militaribus, cœpit in hoftiles populos immaniter fe uire, urbes oppognare, caftella fubuertere, ac de belli cis actibus inæftimabilis famæ titulos obtinere. Interim in ipfa crudelitate armorum hoftibus fuis mifericors erat, eisq; de rapinis & prædis tertiã partem refundebat. Tandẽ diuino inftinctu ad memoriã reuocabat exitus triftes & horrẽdos regum magnorumq; principum, de quorum ftirpe defcenderat, & ꝙ pompa fecularis fumus eft, & uapor ad modicum parens. Cogitabat breues effe dies hominis, finẽ dubium, exceffum è uita horribilem, iudicem terribilẽ, pœnam fine fine fempiternam. Vocatis itaq; commilitoonibus fuis ait. Hactenus charisfimi mei uanitatibus huius feculi ego militaui, deinceps Saluatori meo militare decreui. Eligite uos uobis ducem, cuius figna fequamini, ego.n. fequor Dominicæ Crucis fignum. Et cùm nullis precibus à fententia deduci poffet, abiectis armis fuis, Rependoniam uenit, ubi erat monafterium infigne, & accepto clericalis tonfuræ charactere, monafticis difciplinis fe mancipauit, & nihil omninò bibit, quod ebrietatis occafio effe poffet. Pfalmos autem & hymnos didicit, atq; in fcientia fanctarum fcripturarum intrà bieonium mira facilitate profecit. Erat uultu iucundus, humilis geftu & inceffu, opere religiofus & Deum timens, fide firmus, fpe longanimis, charitate profufus, manfuetus & mitis, cõfilio prouidus, in uerbis circũfpectus. *Dat fe militiæ in iuuẽtute.* *Monafteriũ petit, poftha bita militia.*

Eft uerò in Britannia palus ualla & diffufa, quæ à Gronte flumine incipiens, diuerfis nemoribus, ftagnis infulis, carectis, uarijsq; fluuialium niarum flexuofis anfractibus diftincta, ab Auftro fefe porrigit ufq; in Aquilonẽ tractu longisfimo, ubi circa maris confioia fuos habet limites. Eò, à fratribus impetrata uenia, peruenit, didicitq;, ab incolis loci, infulã effe nomine Croulande, ubi quidã olim habitare tentauerant, fed eos monftra eremi & laruales formæ dæmonum territos, in fugam compulerant. Scapha pifcatoria in infulam uectus, terram horroris & naftæ folitudinis ingreditur in die S Bartholomæi Apofto li, de cuius meritis fpecialiter confides, folus habitare cœpit cũ duobus iuuenibus, quos fecũ adduxerat, & ædificato modico tuguriolo, pellibus folùm crudis & rudibus pro indumẽtis utebatur, pane hordeaceo & aqua lutulenta poft folis femper occafum, cum maxima moderatione parfimoniæ, uefcebatur. Inuidens igitur humani generis aduerfarius humilitati uiri Dei, adeò uehementem fpiritum tẽtationis *Infulã horridam ingreditur uictitans folitarius.*

In tētatione cōfirmatur per S. Bartholomæum.

in eum immisit, quòd eum in desperationis foueam deuoluisset, nisi illum Dominus per B. Bartholomæi merita misericordiæ oculo respexisset. Animo itaque consternatus, & suprà, quàm credi potest, turbatus, lugere & desertum deserere disponebat. Sed B. Apostolus Dei Bartholomæus uisibiliter ei apparens, dixit: Confortare fili, & esto robustus: manum tuam misisti ad fortia: non decet tanti propositi professorem modico tentationis turbine subuerti: Viriliter ergò age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: qui etsi te tentari permittit, faciet tamen etiam cum tentatione prouentum. Impulsus euersus es ut caderes, sed ego oraui pro te, ut non deficiat fides tua: & adiutus es. Etenim Dominus supponit ma-

Iob 7. num suam. Vult Dominus tentari, quem diligit: i-

Ro. 5. deo uisitat eum diluculo, & subitò probat illum: Operatur equidem tentatio probationem: probatio uerò spem, spes autem non cōfundit. Beatus uir qui cō-

Ierē. 17 fidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius & brachium ipsius in tēpore tribulationis. Exhibe te fili, sicut Dei ministrum, in multa patientia. Si abundat pro Christo tribulatio tua, abundabit & per ipsum consolatio tua. Noli ergò de infirmitate tua timere: spiritus Dei est, qui adiuuat infirmitatem tuam. Si

Ro. 8. exurgat aduersus te prælium, si castra dæmonum, iacta in eum cogitatum tuum: confide in eo, ipse.n. est salus populi sui: ipse erit tibi turris fortitudinis à facie inimici. His & similibus dictis, apostolus ab oculis eius euanuit. Ipse uerò cōfortatus est in Domino, & ab illo die spiritus desperationis nunquam eum tentare ausus fuit.

Fallax dæmonū consilium.

Die quadam duo filij tenebrarum, transfigurantes se in angelos lucis, ei multa persuasionis instantia cęperunt consulere, ut continuè per hebdomadam ieiunaret, & hac uia gradum summæ perfectionis attingeret. Biduana enim & triduana ieiunia reprobantes, proponebant ei ieiunium Moysi & Eliæ, atq; intolerabiles abstinentias uenerabilium Patrum, qui olim conuersati fuere in Sceti. Erat uerò is diabolicæ persuasionis scopus, ut ille prorsus ab esu cessaret, sibiq; certum exitium diuturnitate ieiunij acciceret.

Ieiunij immoderati effectus

Cùm enim ieiunium regulam moderationis & discretionis excedit, subitò langueret corpus, deficit spiritus, torpescit orationis affectus, tollitur operationis effectus caligat contemplationis oculus. Intelligens

Ps. 67. autē Guthlacus diabolicæ tentationis uersutiā, inuocata Christi uirtute, psallebat: Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & fugiat qui oderunt eum, à facie eius. Itaq; illis flebili ululatu & mœstissimo planctu aerem implentibus, Guthlacus deinceps omnia diaboli tentamenta contempsit, eiusq; suggestiones omnes conculcauit.

Elapsis deindè paucis diebus, noctis intempestæ silētio irruit in eum infinita dæmonum multitudo. A terra usq; ad cælum totum aeris elementum imple-

Infestatio dæmonū. batur præstigijs & larualibus dæmonum formis. Rapiunt autem eum monstrosi dæmones, extra cellam educunt, membra eius colligant, eumque in paludes cœnosas & profundas demergunt. Deindè indè absportantes, per loca asperrima & inextricabiles ueprium densitates trahunt. Cumque pars noctis maxima adhuc superesset, urgent uerberibus & tormentis, ut insulam quamprimùm deserat, mortis supplicium ei terribiliter intentantes, si ab ipsorum ditione maturè non recedat. Ille autem minas eorum ducens pro nihilo, Christumque inuo-

Ps. 15. cans, cum Psalmista dicebat: Prouidebam Dominū in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, nè commouear. Videntes autem spiritus maligni, se nihil proficere aduersus constantiam eius flagellis ferreis & horrendis alarum stridoribus illum torquēt & cruciant, deniq; usq; ad nubes subnectū, in septentrionali cœli plaga constituunt. Cœpit autem tota cœli facies densa caligine obscurari innumeraque dæmonum confluxit turba, qui arreptum, ad fauces inferorum mirum in modum excruciādo, perducunt: Sanctus uerò Guthlacus sentiens fœtorem gehennæ, & æstuantes ignis sulphurei globos, omnia, quæ passus fuerat, comparatione illius angustiæ, læuia putabat. Cernebat enim hinc gurgites

Videt cruciatus inferorum. igneos, indè torrentes grandine glaciali teterrimos, cælum terramq; occupare: uidebat non sine dolore & gemitu, inter sulphureos ignium uapores, inter fauillarum uoragines, inauditos hominū cruciatus, ineffabilium facies tormentorum. Dæmones uerò his qui cruciabantur, horribiliter insultantes, quasi de uiro Dei pro suo libitu triūphassent, superbè & procaciter intonabāt: Eccè, inquiūt, nobis traditus es ad cruciatus sempiternos: eccè his supplicijs & doloribus sine fine torqueberis, quia sedes nostras inuadere præsumpsisti. Ille autē patienter cuncta tolerans,

Ps. 7. dicebat: Domine Deus meus, in te speraui, saluū me fac ex omnibus persequētibus me, & libera me. Cūq; eum in illa tormenta se detrusuros sperarent, mox adfuit B. Bartholomæus apostolus, & cum eo lumen splendens admirabiliter. Cuius splendorem nequam spiritus ferre non ualentes, fugam capesunt, & ab eius oculis penitus euanescunt. Sed illis iussu Apostoli reuocatis, ab eodem apostolo seuere iniungitur, ut nulla corpori eius molestia irrogata, reducant eū ad locum, undè eum abduxerant. Quod cùm suauissimè facerent, & sine eius molestia, auditus est

Ps. 83. chorus psallentium in excelso: Ibunt sancti de uirtute in uirtutem uidebitur Deus deorum in Sion. Ita hostibus triūphatis, in loco habitationis suæ repositus, ex ipsa uexatione factus est humilior, feruētior, solicitior, fortior & cautior.

Dum circa matutinas laudes solicitus uice quadā excubaret, uidit a sinistris duos dæmones, ipsi cæteris notiores. Qui cum miserabiliter flerent, & ille causam fletus inquireret, responderunt: Quia præuales in omnibus contra nos, teque attrectare aut cōtingere non audemus. Facto autem signo crucis, ab oculis eius euanuerunt. Quadam uice uiro Dei contem-

Præstigia dæmonū. plationi & orationi uacanti, undiq; turbarum strepitus & clamor quasi exercitus irruentis auditur, (illis enim diebus Britones Anglorum gentem hostili crudelitate uastabant) & cellam uir Dei egrediens & aures arrigens, audit quasi populum innumerabilem lingua Britannica, quàm olim iuuenis in exilio didicerat, loquentem. Demùm certatim irrunt po-

Ps. 67. puli, & habitaculo eius ignem subijciunt, illumq; rapiunt, & acutis hastarum spiculis in aera leuant, eiq; nunc igne, nunc ferro mortem intentant. Ipse uerò dæmonum has esse illusiones intelligens, dixit: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius: cumque subiungeret: Sicut deficit fumus deficiant, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei: tota illa horrenda multitudo cum suis illusionibus quasi fumus euanuit.

Clericus quidam nomine Bertelinus, sub institutione, beati Guthlaci diuinis mancipatus obsequijs, Deo in spiritalibus exercitijs militabat. Videns ergò spiritus nequam, q̀ uirum Dei nulla posset tentatione subuertere in hoc Bertelino prauę cupiditatis tantum excitauit ardorē, ut domini & magistri sui ferro perimendi cogitationem susceperit: ut scilicet illo clàm è medio sublato, ipse sibi eius res atq; domicilium quasi iure quodā hæreditario uindicaret. At pius Christi seruus, quicquid Bertelini aduersus eū mo-

[illegible]

[illegible] quitas spiritu sancto reuelante cognouit: [illegible] eccer[illegible]n, animi eius consilium & proposi[illegible] [illegible]que ea[illegible] auit, ac pe qñ, & ubi, & quare, [illegible] facinus illud perpetrare decreuisset. Ille [illegible] præhen[illegible]um se sentiens, pœnitentia ductus pe[illegible]us u[illegible]ri Dei h[illegible]militer se prostrauit, ueniam petiit & obti[illegible]q; postea B. Guthlaco fidelis admodú fuit, & cum illo ul[illegible] a [illegible] uitæ eius permansit, & illumq; sepulturæ tradere meruit.

Nocte qua[illegible]am cum uir sanctus uigilijs & precibus deuotus insisteret, tota insula intremuit, infinita dæ[illegible]um mul[illegible]udo, assumptis brutorum animantium formis, locum irruit, & intrando c[illegible] unquaque concussit. Ingrediebantur domum [illegible] nunc [illegible] spe[illegible] bestiarum, leo rugiens, taurus mugiens, ursus frendens, aper grunniens, lupus ululans, equus hinniens, aries balans, asinus rudens, coluber sibilás: unumquodque animal pro naturæ suæ facultate, dentibus, uel pe[illegible]ibus aut cor[illegible]ibus, minas & terrores intentans. Vir autem Dei, signo crucis se muniens, dixit. Cur me tentas satana? Dominus mihi adiutor est, & ego despiciam inimicos meos. Hæccine est similitudo altissimi quam tibi olim usurpare uoluisti in delicijs paradisi? Qui tunc ad formam & similitudinem Dei per superbiam adspirabas, nunc n[illegible]iter & turpiter in brutorum & immundorum animantium effigies te transformas. Certe pauperes Christi magno tuo malo persequeris quia quanto grauius supra dorsum eorum fabricaueris, tanto splé[illegible]iores gloriæ coronas eis in tuam perniciem fabri[illegible]s. In quamcunque autem speciem te trásformes, certus sum, quia neque mors, neq; uita, neq; gladius, neq; angelus, neq; potestates, neq; principatus, neq; creatura aliqua poterit me separare à charitate Dei. His dictis, tota illa phantasia disparuit.

Alia dæmonum uexationes & præstigia. *[illegible]a.14* *Rom.8*

Ad sancti uiri iussum hirundines & cæteræ aues eremi, pisces etiam stagni alacriter ad eum accesserunt, & quæ in ea solitudine erant feræ & syluestres animantes, mansuescebant. In primo hirundinum aduentu cùm uelut blande eum primo salutassent, certa sibi fidicandi loca singulis assignauit. Illæ uerò [illegible] capu[illegible]s familiariter insidentes, quodam gratulationis applausu sancti uiri humanitatem prædicare uidebant[illegible]. Cumq; ab illo [illegible]scitaretur uir quidam, unde esse[illegible] tan[illegible] illarum auium confidentia & intrepida apud ip[illegible]um habitatio, respondit: Qui toto corde sui[illegible] eo[illegible] sortia hominum, ei non solum feræ & uolucres, sed cætera quoque omnia solatio sunt atque insuper nunquàm ei blanda deerit consolatio angelorum.

Aues [illegible] re [illegible]

[illegible]baldus quidá de genere Mer[illegible]iorum, spectatæ nobilitatis fuit. Aduersus hunc cum inualesceret rex Ceolredus, eumq; a regni sui finibus prorsus exturbaret, omni humano solatio destitutus uirum Dei Guthlacum crebro uisitauit, sperans eius meritis á Deo suæ calamitatis se impetraturum leuamentum. [illegible]ius autem angores per commiserationis affectum ui[illegible] non solum cùm [illegible] communes habere uolu[illegible], sed quasi proprias sibi fecit. Euenit interea, ut idé Ethelbaldus cum uenerabili uiro Vuilfrido na[illegible] uenisset in insulam: cumque de scapha exirent, Vuilfridus duas manicas in [illegible]apha reliquit. Porrò beatus Guthlacus, dum in oratorio contemplar[illegible] uacaret spiritu sancto docente, cognouit eas manicas a coruis absportari. Quod cum uiris illis indicasset, uident coruum in fastigio cuiusdam domus unam ex ijs manicis tenentem, pedibus & rostro uellentem. Præcipiente autem uiro Dei, relicta manica, coruus citius auolauit. Qui recepta, Guthlacus alteram quoque sine dilatione re-

Ethelbaldus. [illegible] *Dæmoniacus*

stitutum iri pollicetur. Nec mora, tribus uiris aduentantibus sanctus Guthlacus occurrit, qui manicam repertam ei obtulerunt: eamq; ille receptam Vulfrido non parum admiranti tradidit.

Valdè sanus curatur.

In orientalium Anglorum finibus iuuenis quidá obsessus, intá tum à dæmone uexabatur, ut lignis & lapidibus ferroq; homines appeteret, suaq; membra dentibus & unguibus laniaret, atq; etiam tres homines cum illi eum ligare tentassent, interfecerit. Circunductus ille fuit ab amicis ad multa sanctorú loca, sed casso labore. Tandem ad B. Guthlacum eú adducunt, isq; triduo in ieiunio & precibus perseuerans atque aqua hominem adspergens, omnem mali gni dæmonis potestatem ab eo exclusit, & parentibus sanum atq; incolumem restituit.

Nobilis quidam, Ethelbaldi exulis, cuius paulò ante meminimus, comes, à dæmone uexatus & uiro Dei oblatus, postquam illius zona accinctus fuit, omni maligni spiritus uexatione illico est absolutus. Cùm Abbas q[illegible]dam uirum Dei uisitare uellet, duo eius clerici copiam sibi ab eo fieri petierút, ob certa quædam negocia, quibus expediendis fingebat se necessario coram interesse oportere. Abeunt igitur ad domum cuiusdam uiduæ, & crapulæ, ebrietati atque impudicitię scelerate indulgent. Guthlacus interim Abbati, spiritu sancto reuelante, illorum flagitia, dictaque & facta tam luculenter exponit, acsi illis præsens adesset. Reuersus inde Abbas ad monasterium, nomen uiduę clericis expressit, locum, tempus, dicta, facta, omnesq; circunstátias ità distinctè explicauit, ut [illegible] pudefacti, ueniam ab eo humiliter postularint.

Item alius. *Videt in spiritu absētiū flagitia.*

De quodam monasterio duo fratres ad uisitandú uirum Dei & uerba salutis audienda uenientes, detulerút secum duas laguneulas potu plenas: eos uerò in itinere in arena deposuerunt, cespitibus eas operientes, ut in reditu ab illis laboris aliquod solatium caperent. Cum autem B. Guthlacus cælestis uerbi pabulum illis ministrasset, quadam materia sese offerente, subridendo dixit: Quarè filioli mei nó adduxistis uobiscum lagunculas, quas sabulo in fossas, cespite operuistis? His illi auditis, obstupefacti pariter & pudore suffusi, culpam suam fatétur, ueniáq; petunt. Omnes sanè morbis affecti, à maligno spiritu uexati, angoribus correpti, uel peccatorum fascinis pressi, si ad uirum Dei uenissent: de afflictione solatium, in ambiguis consilium, de doloribus gaudium de peccati remedia reportabant.

Quidam supradicti Ethelbaldi comes, cùm pedé haberet spina transfixum, à planta pedis usq; ad renes tanto tumore cœpit inflari, ut uitam eius, quotquot eius miseriam essent intuiti, desperare possent. Porrò B. Guthlacus exuens cilicium, in quo solebat orare, ipsum [illegible]o circuodedit, dictoq; citius spina è pede resiliente, tumor in momento subsedit, & dolor om[illegible]is sopitus est.

Nota uim cilicy s. uiri

[illegible]uidam episcopus, Hedda nomine, cùm iret ad Guthlacum uidendum, eiusq; clerici austeritaté uitæ uiri Dei & humilitaté commendarint, Vuilfridus quidam breui se cogniturum dixit, num talis esset qualem eum fama prædicaret: Ego, inquit, diu uixi apud Scotos, uidiq; illic pseudoanachoretas, simulatæ sanctitatis spec[illegible]m præ se ferentes: noui etiam alios sanctæ religion[illegible]s ueris simos professores. Vsu ergo & experientia sciam discernere, postquá Guthlacú uidero, num in ueritate ambulet, nú sit talis operæ, qualem eú fama cómendat. Cú ergò episcopus a[illegible] uirú De[illegible]ue[illegible]et, & se mutuò salutassét, multaq; de sacro eloquio contulissent: respiciés Guthlacus c[illegible] cu[illegible]ú, Frater, inquit, Vuilfride, quid tibi núc uidetur

Prodit al sen[illegible] sui uerba.

de homine isto, quem te hodiè iudicaturú heri pronuntiaui. Ille robore suffusus & admiratione, in terram humiliter se prostrauit, ueniã petijt & obtinuit. Episcopus uerò Guthlacum ad sacerdotij gradum promouit, effecitq; ut Guthlacus, quod a sua conuersionis initio propter nullum hominem facere unquam uoluit, inuitus & compulsus cum ipso in mensa discumberet.

Fit presbyter.

Per id tempus uirgo quædam Edburga, filia regis Adulphi, uirginum Deo sacratarum uenerabilis abbatissa, plumbeum sarcophagum linteamque delicatum intus inuolutum Beato Guthlaco deuotè transmisit, humiliter & obnixe rogans, ut in die obitus sui se in illo permitteret sepeliri: simul etiam eum ingenti affectu eum deprecans, ut quis ei esset in illa solitudine successurus, ipsi prædicere dignaretur. At uir sanctus tandem oblatum munus ægre suscipiens, sanctæ uirgini renunciauit, illum esse ainstuni ethnicum esse, qui ei esset successor futurus, breui autem baptizatum iri: quod quidem ita factum est. Quidam .n.C [illegible] nomine, post B.Guthlaci decessum eremitã, idem Christi suscepit, & eius meruit esse successor.

Prædicit, quẽ sit habiturus successorem.

Videns autem beatus Guthlacus Ethelbaldum diuturnitate exilij fractum, & prorsus animo 'consternatum, salutaribus monitis studuit eum a desperationis lapsu erigere, ita dicens: Noli fili charissime de Christi benignitate diffidere. Si tibi Dominus ad tempus abstulit res & facultates tuas, ad salutem tuam id ille tibi cedere faciet. Cælestis nanque medicus non semper dulces, sed interdum etiam amaras porrigit portiones. Si te castigauit Dominus, feras id patienter. Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: bonus est Dominus sperantibus in se. Scito quia oraui pro te, & in proximo est, ut faciat Dominus de persequentibus te iudiciũ, non in arcu nec in gladio, sed in Dei uirtute: non in sudoribus bellicis, sed in lachrymis & orationibus meis, quas tibi condolens, in conspectu præpotentis Dei effudi. Obtinebis regni tui solium & gloriam. Morietur propediem is, qui te persequitur, & superbia eorum, qui te oderunt, ad nihilum deueniet tanquam aqua decurrens. Tu uero, cùm benefecerit, tibi Deus, noli esse ingratus.

Eius alia prophetia.

Appropinquante uerò die obitus [illegible] ad se Bertelinum, cuius supra est [illegible] quei: Ad laborum meorum, fili, [illegible] do: bonum est mihi dissolui & esse cum Christo. Deinde post multos sermones iniunxit ei ut sororem ipsius Pegam officiosè salutaret, rogaretque eam, ut corpus eius sepeliret [illegible], inquit, uitaui adspectum eius in hac uita, ut in æterna nos inuicẽ uideamus. Ait autem ad eum discipulus eius: Adiuro te pater per misericordiam Christi, ut mihi apertius reuelare digneris, quid sit, quod ab ea die, qua primum tibi cohabitare cœpi, quotidie manè & uespere te cum alio loquentem, mi [illegible] tuos, ue sermones audiui, nec tamen scire potui, cum quo uerba misceres. Respondit uir sanctus: Instat fili charissime ille nouissimus mihi dies nec mẽtiri expedit cum etiam a prima conuersione mea semper omne mendacium deuitarim. Noueris igitur, posteaquàm ad hanc me eremum contuli, [illegible] mane & uespere angelũ me meæ consol[illegible] labores & tentationes meas [illegible] prædicebat futura, indicabat ab entia [illegible] stia, quæ me licet nec expedi[illegible] labat. Hæc autem fili silen[illegible] ge, nec att[illegible] es ea cuiquam mortalium, nisi soli [illegible] to anchoretæ, ullo unquam tempore [illegible]. Cumque hæc & plura alia di[illegible], tanta de ore [illegible] suaui-

Angelus quotidie ei locutus est, in eremo degẽti.

tas prorupit, ut uiderentur [illegible] spargi rosarum flores, aut effusus balsami liquor.

A media quoq; nocte usq; ad aurorã, totam domũ candor lucis ingens [illegible] circumfulsit. Oriente uero luce dixit ad discipulum suum Bertelinum: Tempus est fili, ut ad Christum transeam, & extensis ad cælum oculis & manibus, tertio Idus Aprilis obdormiuit in Domino. Vidit autem ille Bertelinus quasi turrem igneam, a terra usq; ad cælum erectam, cuius tanta erat claritas, ut eius comparatione solaris splendor pallescere uideretur. Veniens deinde ad insulam B.Pega uirgo, soror uiri Dei, [illegible] totam habitationem [illegible] fragrantiam incomparabili odore suauitatis compleuit, humatoq; S. Guthlaco in eius oratorio, ad propria remeauit.

Migrat Dominum.

Vigesimo, & quarto ætatis suæ anno, ut suprà dictum est, uir sanctus militiæ se dedit, & octo annis in ea ferocitate & uanitate permansit, porrò quindecim annis in solitudine uitam Deo placentem duxit. Elapso uero post obitum eius anni circulo, cùm soror eius unà cum religiosis presbyteris corpus sacrum decentius collocare uellet, idem corpus omninò integrum & incorruptum, dormienti quàm mortuo similius inuentum est. [illegible] enim & digiti [illegible] & duci poterant, [illegible] uenas excur[illegible] neruus [illegible] stini rigoris & uiuacitatis [illegible]. Vestes [illegible] oẽs, quibus [illegible] no e dore nitebãt. Corpus autem super terram [illegible] mulo cum magna exultatione repositum est. An[illegible] rò obitum sancti uiri [illegible] exulnimis [illegible] correptus, cum m[illegible] uiri Dei, dicẽs: O mi p[illegible] quis faci[illegible] quo me ue[illegible] & miserum agnosco. Ne deferas pater Guthlace hũc de[illegible] rtũ, hunc exulem & abiectum, filium doloris, iagũ & profugũ, expositũ periculis & tormẽtis. His & multis alijs cum gemitu & planctu [illegible] bona pars noctis absce[illegible] orationum circumf[illegible] splendore m[illegible] irradiatũ, beatũq; Gu[illegible] cælesti claritate fulgẽtem, & hæc uerba ipsi dic[illegible] charissime, Dominus te respexit: confide & [illegible], quia intra biennium labores tui finem habebunt, recuperabisq; cum honore & gloria regnum [illegible]. Cumque uir sanctus longitudinem [illegible] terminum & alia euentura [illegible] quasi digito indicasset, illeque signum expeteret, addidit sanctus: Signum hoc & indicium tibi fit, quòd di[illegible] crastino ante horam tertiam habitatores huius loci præter spem magna alimentorum copia gau[illegible]. Id cum Ethelbaldus [illegible] prius ua[illegible] tem fide & fiducia confirmauit. Nec mora, Deus persecutorem eius tul[illegible] e medio, hostes [illegible] us profligauit, & ante biẽnij finem regia [illegible] dignitas & potestas integrè est re[illegible].

Corpus eius post obitum integrũ inuentũ.

S. Guthlacus apparet Ethelbaldo.

Cœpit autem locus, ubi [illegible] est B. Guthlacus [illegible] cor[illegible]. Qu[illegible] in fide Christi & erga [illegible] tia in[illegible] necessitat[illegible] lust uotis fraudati [illegible] dus rex, sic ut [illegible] in [illegible] fuer[illegible] [illegible] & tria [illegible] & ad Aqu[illegible] om[illegible] exa[illegible]

Abrahamo ad [illegible]

ni,

mit, plenamque in omnibus [illegible] tatem sigillo tegatam in e[illegible]opo[illegible]m & procerum [illegible] itia confi[illegible]mauit. [illegible] qui locus erat pal[illegible] & [illegible]ida hamus [illegible] te[illegible] arum [illegible] a u [illegible] olen sustinere posset, ingentes palus [illegible] aligi iussit, terramque solidam a no[illegible] mi[illegible] us [illegible] gio aduehendam curauit a[illegible] ta [illegible] o utus materiato, ecclesiam inchoauit, & nonam [illegible] cōuen[illegible]um [illegible], locu[illegible]que augens beneficijs, ædificijs & o[illegible]namentis, usque ad di[illegible] obitus [illegible] ab illius [illegible] obi[illegible] neta[illegible] de[illegible] io [illegible] & pro [illegible] nō cel[illegible] oru[illegible] S. G[illegible] la[illegible] us circa annum salutis septingentesimum [illegible] & [illegible] extum.

Ethelbaldus rex c[illegible] stituit monasterium.

VITA S. STANISLAI EPISCOpi Craco[illegible]. & Martyris, Grauiter con[illegible]pta [illegible] ingrat[illegible] [illegible]oris palsim mutatus e[illegible] per F[illegible] Laurentium Surium. Mul[illegible] a [illegible] habentur in Vuandalia Alberti Cr[illegible] lib. 3. c. 12. 13. & 14.

STanislaus in Cracouiensi territorio ex [illegible] parentibus ortus est, qui de Raba & S[illegible]pe[illegible]nau[illegible] heredes [illegible]ere. Ab ipso aūt p[illegible]mu[illegible] ort[illegible] suo grat[illegible] Dei b[illegible] tate Præuentus, for[illegible] est a[illegible] bo[illegible]am, do[illegible] [illegible] diu[illegible] itas e[illegible] au[illegible]us & [illegible] in Deo d[illegible]otus, mente pu[illegible] [illegible] pra[illegible]. [illegible] parentes eius cu[illegible] [illegible] um & [illegible] ar[illegible] studijs de[illegible] adhibere [illegible] euerunt. [illegible] scen[illegible] traditus, p[illegible] ludos & [illegible] es [illegible] fugi[illegible], lectioni operam [illegible] bat [illegible], ut pro[illegible] estarum a[illegible]. Postquā aut[illegible] [illegible]rarum rudimentis satis imbutus fu[illegible] ad Academiam [illegible] operam nauaturus ablegatus est. Vo[illegible] diu [illegible], La[illegible]bertus Cracouiensis episcopus, [illegible] tus est, fama eius percepta, [illegible] ad [illegible], Cracouiensis Ecclesiæ canonicum [illegible] inter re[illegible]quos eius ecclesiæ canonicos [illegible] haud aliter atque stella matutina in me[illegible] [illegible] nituit. Totum enim se contulit ad ser[illegible] Deo.

[illegible] tatem [illegible]. F[illegible] n[illegible] mi[illegible]

[illegible] L[illegible] berto abeunte è uita, Stanislaus diui[illegible] & canonica electione an[illegible]o Chr[illegible] mil[illegible] [illegible] tuagesimosecundo Cracouiensis ecclesiæ [illegible] Episcopus, tanquam lucerna ponitur super [illegible] ande abrum, omni uirtutum sanctitate re[illegible]. Suscepto autem curæ pastoralis ministerio, [illegible] uo custodiendo accurate inuigilabat, & licet [illegible] pontificiæ dignitatis celsa fastigia sui omni[illegible] et prælatus, attamen animi summissione & [illegible] humilitate propter Deum omnibus erat subie[illegible] ad[illegible] benda sanè co[illegible] rectione erat seuerus, & [illegible] uentium, cuiuscunque etiam uel digni[illegible] authoritatis essent, non dissimulans, oppor[illegible] importunè reprækendebat, idque adeo, ut ip[illegible] quoque Boleslaum regem, qui patri suo Casimi[illegible] regni administratione successerat, cum uita & [illegible] us flagitiosus esset, ut se ad meliorem [illegible] ugem [illegible] iperet, [illegible] dulo ad[illegible] oneret, & a[illegible] agendam pœnitentiam inuitaret. Sed ille nihil de sua peruersitate e[illegible] ens, infenso & hosti[illegible] erat animo in uirum Dei. Quanuis autē multas ei continenter molestias

Cred[illegible]. [illegible]

& perse[illegible]iones inferret, non tamen destitit uir sanctus pro eo Do[illegible] um deprecari. Tandem autem cer[illegible]nens omnes ad mo[illegible] iones & castigationes suas ab [illegible] o obstinato animo co[illegible] temni nec se q[illegible] apud [illegible] am proficer[illegible] um quo [illegible] excommuni[illegible] quas [illegible] leges condere, ab eius familiari consuetudine se subduxit, ne illi tacitus consentire uideretur.

Cum autem uellet uir sanctus Cracouiensis ecclesiæ prouentus au[illegible]e, prædium ad Vistulæ ripam emit. Di[illegible]ebatur id Petraui[illegible]um a* [illegible]etro milite, cui pro illo [illegible] persoluit preci[illegible]. Et quandiu ille quidem superuixit, sine ulla interpellatione possedit id prædium episcopus. Vbi autē Petrus in humanis esse de[illegible], fratres eius uel cog[illegible]ati propinquiores, tanqua[illegible] [illegible] successores, cœperunt appellare Epi[illegible]opum de restituenda ipsis hæreditate. Rex autem Bol[illegible], ut diximus, repræhensionis impatiēs, [illegible] male erat an[illegible]matus, sed necdum tamen ea mal[illegible] uole[illegible] in apertum prorupe[illegible]at. Cognati interim Petri sustinebant unum atque alterū annum, uel eo etiam a[illegible]plius, donec regis ira in episcopum sese palam ostenderet. Itaque rex incitauit eos, ut episcopum nol[illegible]ntem iuri suo cedere, ad ipsum ei areat. Faciunt [illegible] sic, sistitur uir sanctus coram rege, querelæ deponuntur, pars utraque auditur, lis [illegible], causa uentilatur. Tandem ut omnis co[illegible]trouersia sopiretur, regis & iudicum ea fuit sentētia, ut episcopus ea possessione cederet, nisi aut uenditorem adduceret, aut i[illegible]strumentum emptionis & uenditionis ex[illegible]beret, uel certè testes idoneos produ[illegible]eret. Ea lata sententia, episcop[illegible]s ex more t[illegible]stes co[illegible] iptos palam rece[illegible]auit. Quibus approbatis, iussus est ad futurum colloquium apud Petrauinum cum ijs testibus comparere. Iam aduenerat dies, quo [illegible]os testes producturus erat episcopus, sed illi ma[illegible]dato & timore tyranni absterriti, nec ad præfixum adesse diem, nec testimonium dicere ausi fuere. Sentie[illegible]s ergo seruus Ch[illegible] Stanislaus humano se auxilio de[illegible]itui, ne Ecclesia suo prædio fraudaretur, totum se ad diuinam implorandam opem tanquam ad turrim fortissimam contulit. Nam sine eius ope [illegible] boni habetur. Venit inde ad colloquiū die sta[illegible]uto, stansque in conuentu, dixit: Obsecro regiam dignitatem & Poloniæ princi[illegible]um æquitatem, q[illegible]ādoquidem migrauit a terris uenditor, ut dentur mihi uel [illegible]ium dierum induciæ, & sistam coram rege & uobis eum, qui mihi prædium uendidit, ut testi[illegible]tur ipse cuius sit hæc hæreditas.

** Petri co.*

Rex boleslaus ei est infestus.

Testes nō audēt pro illo dicere testimonium.

Ea autem sancti uiri oratio quibusdam stupenda, alijs uerò delirantis esse uidebatur, [illegible] nihilominus è concilij sententia permi[illegible] est ei [illegible] trium dierum. Tu[illegible] uir Dei, fide C[illegible] co[illegible]firmatus, dixit eis, qui ipsi aderant, pijs & religiosis uiris: Fratres & commilitones mei, uos sc[illegible] illud negociū esse Dei & Ecclesiæ Christi crucifixi patrimonium esse, pro quo certamus, a quo sane egreditur iudicium singulorum. Il[illegible] ergo cau[illegible]am hanc committamus, atque toto hoc triduo in ieiunium, uig[illegible]s & preces incumbamus, faciemque Domini in confessione præoccupemus. Quod si fidem habuerimus instar grani sinapis, sicut ipse Dominus ait in Euangelio, quicquid sine hæsitatione petierimus, haud[illegible]dubiè accipiemus. Petamus ergo fidenter, quæramus instanter, pulsemus perseueranter, ut quod fideliter petimus, efficaciter con[illegible]quamur. Imminente iam tertio die, Episcopus cum suis Petrauinum intrauit diuina cel[illegible]braturus. Aderat illic quoquè rex & milites, & multa populi frequentia, qui ad colloquium confluxerant. Diuino peracto ministerio, Episcopus, ità ut erat pontificalibus indutus, egreditur

Pro 29

Matt. 17.

ad.

ad fores Ecclesiæ, ubi Petrus erat humatus, iubetq; terram eijci è tumulo, sepulcrum aperiri. Deinde flexis genibus, ità Dominum lachrymans obsecrat: Miserere nostri Deus omnium, qui uiuorum dominaris simul & mortuorum, defende causam tuam, & educ ad uictoriam iudicium tuum, quoniam diminutæ sunt ueritates à filijs hominum. Reuoca, quæso, Domine à morte ad uitam hunc Petrum famulum tuũ, suscita de puluere iam triennio sepultum, ut ueritati testimonium perhibeat, qui suscitasti de monumento Lazarum iam foetentem & quatriduanum, ut glorificetur nomen sanctum tuum & laudetur in secula seculorum. Respondentibus illis, qui aderant, Amen, surgit uir sanctus è terra, pontificali pede cadauer tangit, dicitque clara uoce: In nomine Patris & filij & spiritussancti surge Petre, qui dormis, & exurge a mortuis, ut declaretur [illegible] sanctissimæ Trinitatis. Surge, ut [illegible] & dans honorem Deo [illegible] ut augeatur fides credentium, & [illegible] tium iniqua. Mox coram omnibus [illegible] Petrus & manum illi porrigenti Episcopo [illegible] sepulcro, abitque cum eo ad c[illegible]. Quo [illegible] uenissent, beatus Stanislaus dixit regi & cunctis qui aderant: En hic est Petrus ille qui mortuus fuit, nunc uero coram uobis uiuus assistit, cuius uiuæ uoci testimoniũ plus apud uos ualere debet, quàm uel testium uel instrumentorum productio. Quærite igitur ab illo, num prædium mihi uendiderit, & iustum precium à me receperit. Nollis hominem, patet munumentũ, eius excitatiũ sub uestris oculis per Dei uirtutem iam facta est. Facessant procul tenebræ infidelitatis, abigatur ab oculis uestris omnis caligo ambiguitatis. Non putetis esse phantasma: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut hunc uidetis habere. Rex autem & cæteri omnes stabant stupefacti & attoniti tanti miraculi nouitate. Porro cognati eius & omnes, qui antè nouerant eum, his rebus uisis, nec tergiuersandi locum, nec spiritum ultra habebant. Monuit deindè Petrus cognatos, ut eo nomine agerent pœnitentiam, quòd uiro sancto & iusto multos labores & iniurias attulissent, quod, si id non facerent, multis eos supplicijs affectum iri prædixit. [illegible] que: Vos scitis nihil uos iuris habuisse in prædio meo, quod Stanislao Episcopo uendidi, [illegible] rum fateri uelitis. Deinde conuersus ad regem & populum: Ego, inquit, precibus & meritis beati [illegible] excitatus sum, & Dei uoluntate huc ueni, ut [illegible] nium perhibeam ueritati. Protestor ergo coram omnibus uobis, me Stanislao Cracouiensi episcopo Petrauinum, meum quondam patrimonium, uendidisse, & pecuniam, quam exegi, recepisse, propinquosque meos nihil unquàm iuris in eo habuisse. Testes autè, qui huic negocio interfuere, & [illegible] testimonio subduxere, timore [illegible] munere gratia, odio [illegible] nisi pœnitentiam egerint, nouerint se ueritatis, quæ Deus, est, consortio nunquàm fruituros.

Ioan. 11.

Excitat triẽnio defunctũ.

Petrus excitatus obiurgat cognatos.

Dicit testimoniũ pro S. Stanislao.

Rex uero Boleslaus & eius assessores, tanti testimonij assertione conuicti, de communi consilio dederunt episcopo iustitiæ palmam, & fine omni contradictione collocarunt eum in plenam eius prædij possessione. Qua autem ratione illud prædium a Cracouiensis Ecclesiæ iurisdictione sit abalienatum, non est præsentis loci dicere. His ità gestis, dixit Stanislaus ad Petrum militem: Si placet & tibi expedire uideatur, rogabo Dominum, ut pro tuo labore & me[illegible] aliquot annorum tibi spatia largiatur, quibus possis apud nos uiuere. Ille respondit: Gratias ago sanctitati tuæ, uenerande pater: sed mihi nunc id optatius est, ut me meo restituas sepulcro. Nam exiguo adhuc tempore pro erratis meis in [illegible] loci [illegible] rus sum, atque ita per Dei [illegible] scar ad requiem sempiternam [illegible] audiunt [illegible] eus Stanislaus, comitantibus cum [illegible], reduxit [illegible] ad tumulum, quem ille cunctis c[illegible] tibus ingressus, membra composuit, pro se Deum rogari petiit, terraq; opertus, rursus in Domino obdormiuit. [illegible] uerò [illegible] Stanislaus precibus Domino commendauit [illegible] ad populum exhortatione, & pontificali [illegible] a bene[illegible], cum comitibus suis domum reuersus est, gratias agens omnipotẽti Deo pro uniu[illegible] beneficijs eius. Residebat frequenter in Ecclesia sua orationi & lectioni uacans assidue uero etia [illegible] diœcesis, prout poterat, uisitabat, & quæ [illegible] emendatione digna, pro uiribus co[illegible]. Eos, qui in Clero numerabantur, & Ecclesiastico fruebantur beneficio in diœcesi sua, sedulo [illegible], ut d[illegible] honestatis pudor castitatis [illegible] fama in eis [illegible] leret. Quod [illegible] es, eos & beneficio pr[illegible], & è sua diœcesi expellebat. F[illegible] peccatores clemen[illegible] m pœnitentiam & eorum [illegible] at. Ad clamores pauperũ no[illegible] uas, & oppressos, omni auxilio [illegible] erubuit. Viduas & p[illegible] memoriæ [illegible] haud [illegible] que [illegible] cosq[illegible] nis [illegible] palam, [illegible] entabat. Erga afflicto [illegible] rationis uiscera gerebat. Mẽsa eius [illegible] & [illegible] maxime peregrinis & religiosis [illegible] multorũ secculorum usum no[illegible] ones & no[illegible] compositiones [illegible] batur. Talibus [illegible] & impro borum [illegible] & [illegible] am castissime [illegible] beneficiarij atqs [illegible], siue domi, siue [illegible] suis uel [illegible] oppor[illegible] pauperum [illegible], & [illegible] modo [illegible] Deo [illegible] mundo, ne [illegible]

Petrus redit in sepulcrum.

Catalogus uirtutu eius.

Mag[illegible] martyrij [illegible] desiderio, cupiens [illegible] & esse cum Christo. Et quidem Boleslaum [illegible] sibi infestum [illegible] qui sane propter [illegible] immanitatem, quam exercuit in martyr[illegible] Stanislaum, cognominatus est [illegible], largus, o[illegible] fœcundi nem, Au[illegible] in uirtutis quædam [illegible] fundamenta [illegible] d corruit [illegible] ctura [illegible], quæ quan[illegible] boni & uirtutis speciem præ se ferre uidebantur, usque in [illegible].

[illegible] hines regni [illegible] a obitu magni *Bo l[illegible], posteri [illegible] peragrauit nationes & [illegible] rebelles [illegible] suscepit & com[illegible]. Iam *decimus & [illegible] uoluebatur [illegible] in patria, co[illegible] in castris per [illegible] morabatur. Commixtus inter gentes didicit opera eorum, & seruiuit immũ[illegible] eorum. [illegible] factus est [illegible] omnium uitiorum, dumque auidus [illegible] diu[illegible] extra patriam morabatur, mora eius quantum ad [illegible] ficandæ reipublicæ commodi afferebat, tantum postea

Quid [illegible] mutatum [illegible] bet.

ficâ attulit detrimēti & discriminis. Nobilibus enim regni Poloniæ cum rege bellicis exercitationibus foris occupatis, domi interim serui coniuges & filias eorum scelerate polluunt, alias quidem iam longæ maritorum expectationis pertæsas, nonnullas uerò etiam ui ad suæ obsequendum libidini adactas. Nec hoc contenti illi nequam serui, lares & cubilia dominorum occupant, municipia communiunt, atque etiam domum reuersis hæris bellum facere constituunt. Nobiles in castris regijs audita harum rerum fama, zelo incitati, modis omnibus ultiones meditabantur, idque adeò, ut etiam rege inuito domum redierint, seruosque expugnatos, pro singulari improbitate, exquisitis supplicijs effecerint, fœminas etiā, quæ spontè seruorum se libidini subdiderant, pœnis atrocissimis excruciatas interemerint. Sed rex Boleslaus multis hostium cædibus & uictorijs elatus, immanis belluæ induens sæuitiam, truculentus redit in Poloniam, bellumque ab hostibus in suos conuertit. Aiebat illos non suas in plebe ulcisci iniurias, sed regiam in plebe maiestatem persequi: addebatque non illos sibi posse placere uiros, quibus magis curæ sint facta muliebria, quàm officia regi præstanda. Tum etiam conquerebatur illos in hostili terra non tam ipsum deseruisse, quam ipsis hostibus ultro prodidisse. Itaque præstantiores quosque capite dānauit, quos autem palam comprehendere uel non potuit, uel non ausus fuit, insi[dijs] appetijt. Porro matronas, quibus mariti quadam ducti humanitate pepercerant, tanta crudelitate insecutus est, ut ad eorum ubera catulos admoueri non sit ueritus, infantulis interemptis abiectis, quibus etiam hostes, quamuis Scythæ & Barbari, pepercissent. Huius autem immanitatis eam adferebat rationem, scortorum offendicula extirpāda potius esse, quàm fouenda.

Sæuitia Boleslai in nobiles.

Item in matronas.

At uerò S. Stanislaus uidens sæe crudelem hominē à nefario opere & sæuæ barbariæ paternis commonitionibus non posse reuocare, sed instar lupi rapacis & truculentæ belluæ eum in oues Dominicas sæuire ferroque tyrannico in populum Christianum debacchari, & innocentum cruore uelut ebriam, maritalis quoque tori iura uiolare, & neque Deum timere, neque homines uereri, denique iustitiam preculcari & opprimi, ascendit ex aduerso, & se pro domo Domini murum opposuit, & ut pastor bonus animam suam pro ouibus ponere non dubitauit, futurusque mox Christo hostia, uelut agnum mansuetum sese obtulit mactandum & immolandum. Præmissa nanque monitione ex præscripto disciplinæ Ecclesiasticæ, primo illi comminatur regni excidium & amissionem deinde anathematis mucrone ferit obstinatum & ab Ecclesiæ arcet ingressu. Rex autem, impius, paternam illius castigationem non ferens, tanquam lignum aridum & tortuolum, quod frangi citius quàm dirigi potest, ad meliora licet prouocatus maiori uesania corripitur, & uelut alter Pharao, iusto Dei iudicio magis induratur. Cum enim uir sanctus in ecclesia S. Michaelis de Rupella, diuina celebraret mysteria, & sanctorum patrocinia apud aram infulatus imploraret, non ordinis, non diuini officij, non loci, non temporis, non diuinæ maiestatis ulla habita ratione, nec præsentem Dei uultum reueritus, crudelissimus tyrannus ab ara iubet antistitem abstrahi. Parent ilicò satellites, sed quoties in eum irruere conantur, toties repulsi corruunt, tertiò denique prostrati, mansuescunt. Eos uerò tyrannus, stans ante fores templi, acriter obiurgat, cum summa indignatione dicens: O uos ignauos & degeneres, ità non potestis unum sacerdotem auellere? moxque irruens in aram, in Christum Domini manus injicit

S. Stanislaus opponit se Boleslai tyrāndi.

Exo. 7. 8. &c.

uiolentas. Ilicò irrumpunt etiam satellites, Dominum suum secuti, frustatimque cæsum sanctum pontificem discerpunt, regeque iubente, foras proijciunt canibus deuorandum. Sed omnipotens Deus, qui sanctus est in omnibus operibus suis, & mirabilis in sanctis suis, ad declarāda beati uiri merita, eiusque conseruandas sacras reliquias, & cælestes & terrenos subitò custodes apponit.

Crudelissima cædes S. Stanislai.

Nam cominus à quatuor Vistulæ partibus uisæ sunt quatuor aduolare aquilæ, locumque cædis eius sublimius circunuolantes, à sacri corporis contactu abigere uolucres cæterasque carniuoras feras. Cuius stupendi miraculi nouitate perplures animati ac zelo pietatis incensi, sparsas membrorum particulas auidè colligunt, indè ad locum passionis eius accedunt, & magno præpotentis Dei miraculo corpus, Paulò antè miserandum in modum dissectum, uidēt integerrimum, nullis cicatricum uestigijs in illo apparentibus. Itaque multis conditum aromatibus ab sportant, & ad eiusdem basilicæ S. Michaelis aditū reponunt, cumque in ea Ecclesia uir sanctus humatus esset, iugis lampadarum splendor ab eius monumento non recessit.

Psal. 144. & 67.

Corpus sancti uiri dissectū inuenitur integrum.

Posteà uerò, quædam matrona nobilis in ea Ecclesia orans, uidit S. Stanislaum antistitem ad aram S. Michaelis insibiliter adstare, & quasi Missarum celebrare solennia, eūque in coronæ modum multas personas uenerabiles circunsistere. Peracto autem diuino ministerio, hunc in modum se alloquentem audiuit: Ego sum Stanislaus Cracouiensis episcopus. Vade, dic episcopo & canonicis fratribus meis, ut corpus meum trāsferant ad Ecclesiam cathedralem. Hic enim sine debito iacet honore, & ossa mea puluere teguntur. Abijt illa, & indicauit ut iussa erat. Porrò episcopus & canonici, de religiosæ matronæ reuelatione nihil hæsitantes, anno partæ salutis millesimo octogesimooctauo sacrum illud corpus ad summam ædem eum ea, qua par erat, reuerentia transtulerūt. Boleslaus autem hæc audiens, tantæ gloriæ beati pōtificis inuidit, ingentique timore correptus est, iamque & Deo & hominibus iuxta inuisus, in Hungariam fugit cruentissimus parricida. Eius quoquè filius Misco cum illo pariter aufugiens, in ipso ætatis flore ueneno perijt. Anno autem secundo exilij sui rex impius, inaudito langnore percussus, miserrimè decessit è uita.

Transfertur sacrum corpus.

Vltio diuina in Boleslaum.

SANCTI SABAE GOTTHI VIta & Martyrium, Conscripta ab ecclesia Gotthicę. Habetur autem in Simeone Metaphraste.



Ecclesia Dei, quę est in Gotthia, Ecclesiæ Dei quæ est in Cappadocia, & omnibus Ecclesiæ Catholicæ Christianis, ubiquè gētium habitantibus, misericordia, pax & charitas Dei patris & Domini nostri Iesu Christi impleatur. Quod à beato Petro dictum est: In omni gente, qui timet Deū & operatur iustitiā, acceptus est ei nunc etiam uerum esse declaratur. Hoc enim in beato Saba confirmatum est, qui est martyr Dei & Domini nostri Iesu Christi. Cū enim genere Gotthus esset, & in Gotthia in medio generationis prauæ atque peruersæ uitā ageret, ità uiros imitatus est sanctos & eū ipsis omni gñe uirtutū Christū coluit, ut in mūdo tanq̄ stella fulgeret. Iā indè. n. ab ipsa infantia Domini nostri Iesu Christi religionē

12. Ap.

Ac. 10

religionē cōplexus, eā uirtutē perfectā existimauit, ut in filij Dei cognitione in uirum perfectum euaderet. Verū quia diligentibus Deū oīa cooperātur in bonū, strenuè aduersus hostē pugnans, & huius uitæ malis superior existens, atque pacem cum omnibus habens ad supernæ uocationis brauium peruenit.

Rom. 8

Memoriæ igitur & ædificationis piorum gratia, nos, posteaquam is in Domino conquieuit, tacere & quiescere nequaquam permittimur, sed ad præclara ipsius facta conscribenda impellimur. Fuit enim fide rectus, religiosus, ad obediendū in omni iustitia prōptus, mitis, imperitus sermone, non autem scientia, cum omnibus pacificus, pro ueritate loquens, os idololatris obstruens, non superbus, sed (quod humiles decet) subiectus, quietus, non autem petulans in loquendo, ad omne opus bonum propensissimus: Psallens in Ecclesia, eiusque magnam curam gerens, pecuniam possessionesque despiciens, nisi quatenus necessitas exigebat, sobrius, omnibus in rebus continens, à fœminarum abhorrens consuetudine, precationibus & ieiunijs quotidiè incumbens, ab inani gloria alienus, omnes ad rectè uiuendum incitans, quæ ex uirtute atque officio sunt, exequens, fugiens quæ contraria, integram deniquè fidem, quæ per dilectionem operatur, obseruans, ac nunquam desinens in Domino cum libertate loqui. Neque enim semel, sed sæpè, antequàm pro fide martyrio coronaretur, re ipsa seipsum ueræ pietatis acerrimum defensorē ostendit.

Viri sancti uirtutes & exercitia.

Gal. 5.

Cū enim Gothiæ principes & magistratus cœpissent Christianos homines insectari, & cogerent ut ederent ea, quæ essent idolis immolata, & Gentiles quidam consilium illud inissent, ut Christianis propinquis suis pro immolatis, quæ immolata non essent, proponerent, quo propinquos suos seruarent, persecutoresque deciperent, re cognita, beatus Sabas non solum ipse comedere cibos uetitos recusauit, sed in medium prodiens, prostratus est omnibus: Si quis, inquiens, ex carnibus illis comederit, Christianus esse non potest. Atque ita cauit, ne omnes in diaboli laqueum inciderent. Hac de causa, qui fraudem hanc moliebantur, eum ex illo uico expulerunt: sed posteà reuocarunt. Cæterum cum rursus mota esset persecutio, quidam ex eiusdem uici gentilibus uictimas dæmonibus offerentes, iureiurando uolebant affirmare, neminem in uico suo Christianum hominem reperiri. Verum Sabas cum fiducia iterum in medium prodiens, & ad consessum illorum accedens: Nemo, inquit, pro me iuret, ego enim Christianus sum. Deniquè, instante persecutore, prædicti Gentiles, celaris propinquis suis, iurarunt non esse in uico suo, nisi unum Christianum. Quo audito, princeps iniquitatis iussit, unū illum (hic autem erat beatus Sabas) adduci. Et cum esset adductus, ex ijs, qui circunstabant, quæsiuit, quid ille haberet in bonis. Cumque respondissent, nihil amplius, quàm id, quo erat indutus, contempsit eum uir iniquus: Neque prodesse, qui eiusmodi est, inquiens, nec obesse potest. Atque ita locutus, iussit eum extrudi.

Sinceritas sancti uiri.

Contēnitur à iudice propter paupertatem.

Pòst autem cum ingens rursum in Gotthia à peccatoribus persecutio moueretur, & sanctus Paschæ dies appropinquaret, ad aliud oppidum uoluit proficisci, ut cum Guttica presbytero sanctum illū diē celebraret. Sed iter facienti uir illi magnus, adspectu què splendido apparuit, & dixit ei: Reuertere, & uade ad Sansalam presbyterum. Sabas autem respondit: Abest, inquiens, Sansalas. Fugerat enim propter persecutionem, & in Romania commorabatur: sed tunc propter diem Paschæ domum redierat. Quamobrem Sabas, cum eius reditum ignoraret, ita respōderat, & ad Gutticam presbyterum ire contēdebat. Verum cum mandato illius magni uiri à se cōspecti parere nollet, repentè cum serenum tunc esset, magna niuis copia terræ faciem occupauit, ut iter intercluderet, & Sabas progredi non posset. Intellexit igitur se Dei uoluntate ab itinere prohiberi, iubētis, ut ad Sāsalam presbyterum se conferret. Quare Deo gratias agens, reuersus est, & cum gaudio Sansalam conueniens, narrauit ei & alij compluribus id, quod in uia perspexerat. Simul igitur Paschæ diem celebrarunt. Cæterum tertia post celebrationem nocte eccè ex impiorum decreto Atharidus, Rhotesti reguli filius, cum magna impiorum latronum manu in pagum irruit, & cum domi suæ Presbyterum dormientem offendisset, eum uinciri iussit simul cum Saba, quem è lectulo nudum sustulerant. Ac presbyterum quidem in curru collocarunt: Sabam autem nudum, ut erat genitus, per spinas, quas repentè inciderant, pertraxerunt comprimentes eum, & fustibus ac flagellis uerberantes, adeò erant aduersus Dei seruos immites ac sæui.

Rapitur nudus è lectulo, & dirè affligitur.

Sed hostium crudelitas uiri iusti patientiam ac fidem exercuit. Cum enim dies aduenisset, in Domino glorians, persecutores suos allocutus est ad hunc modum: Nónne me per loca aspera & spinosa nudū & sine calceis pertraxistis? Cernite, an pedes mei læsi sint: utrum in corpore meo appareant uerberum signa, quæ mihi inflixistis. Videntes illi nullum in eius carne uestigium extare crudelitatis suæ, sublatum axem super humeros eius imposuerunt, & ad extremas axis partes manus ipsius extenderunt, pedesque similiter ad alterum axem alligarunt, & deniquè per axes ipsum proijcientes, ut humi supinus iaceret, affecerunt, nec prius eum torquere destiterunt quàm maxima noctis pars præteriisset. Verum, ministris dormientibus, mulier accessit, & soluit eū. Nocte enim excitata fuerat, ut domesticis cibum pararet. Ille uerò solutus, eodem in loco mansit intrepidus cum muliere, & cā adiuuabat. Sed posteaquā illuxit, re cognita, crudelis Atharidus manus eius uinciri iussit, cumque ad trabem domus suspendi.

Crudele supplicium.

Nec multò post uenerunt quidam ab Atharido missi, & cibos idolis immolatos attulerunt, sic presbyterum & Sabam alloquentes: Hæc uobis magnus Atharidus mittit, ut comedatis, & animas uestras à morte liberetis. Hæc nos, respondit Presbyter, non edimus, neque enim nobis licet. Quamobrem Atharidum cohortamini, ut nos potius iubeat crucifigi, aut alio genere mortis interfici. Beatus autem Sabas: Quis, inquit, hæc misit? Responderunt: Dominus Atharidus. Vnus, inquit Sabas, est Dominus Deus, qui in cælis est. Impuri & profani sunt isti perditionis cibi, quemadmodū & Atharidus ipse, à quo missi sunt. Ità loquente Saba, unus è seruis Atharidi ira inflammatus, uas in sancti uiri pectus coniecit tanto cū impetu, ut omnes, qui aderant, crederent eum statim interiturum. Verum ille pietatis studio uulneris dolorem superans: Nunc, inquit, minister, arbitraris ictu me tuo sustulisse? Sed ità habeto, me adeo non doluisse, ut mihi uidearis lanæ uellus in me cōiecisse. Cuius rei perspicuum illud indicium fuit, quod nec exclamauit, neque, ut in dolore fieri solet, ingemuit, neque ullum in eius corpore plagæ uestigium apparuit.

Non sētit dolorem.

Tunc, his omnibus cognitis, Atharidus eum iussit interfici, & iniquitatis ministri, dimisso Sansala Presbytero, Sabam ad fluuiū, qui uocatur Musæus, ut eū suffocarent, traxerunt. At beatus uir præcepti Domini memor, & proximū diligens sicut seipsum. Quid, inquit, peccauit Pesbyter, quia mecū non moritur?

titur? Non est tuum, responderunt ministri, istud præcipere. Tunc ille in exultatione Spiritus sancti exclamauit, ac dixit: Benedictus es, Domine, & laudabile nomen filij tui in secula, Amen, quoniã Athasidus quidem se ipse morte damnauit, atque interitu sempiterno, me autem ad uitam mittit perpetuam. Sic enim tibi complacuit in seruis tuis, Dñe Deus noster. Et cum duceretur, nunquam cessauit Deum collaudare, dignas non putans afflictiones huius tempo-

Ro. 8. ris ad futuram gloriam, quæ in sanctis reuelabitur. Cum autem ad fluminis ripam ductus esset, ministri inter se: Cur non, inquiunt, dimittimus hominẽ hunc innocentem? Nunquàm enim Atharidus hoc est rescituros. Sed beatus Sabas dixit ad eos: Quid nugamini, ac non potius facitis, id quod uobis est imperatum? Ego uideo id, quod uos non potestis intueri. Eccè stant e regione, qui me suscepturi sunt in gloria. Tunc eum ad aquã perduxerunt gratias agentem Deo, atque eum collaudantem, (Spiritus enim eius ad finem usque non destitit id facere) & in flumen proiectum, ligno, quod eius collo alligauerãt, in profundo soffocarunt. Atque ita per lignum & aq̃ defunctus, in se uerum salutis Symbolum expressit. Erat autem annorum octo & triginta. Martyrio co-

In aqs suffocatur, laudans Deum. ronatus est quinta die sabbati post Pascha, id est, pridiẽ idus Aprilis, Valentiniano & ualẽte Imperatoribus Consulatum gerentibus Modesto & Arintheo.

Deinde extraxerunt illũ ex aqua homicidæ, & insepultum reliquerunt. Verum nec feræ, nec uolucres eius reliquias attigere, sed à pijs fratribus seruatæ sũt easque clarissimus Dux Iossoranus Deũ colens, missis uiris fide dignis, è loco barbaro in Romaniã transtulit, & preciosum patriæ suæ munus, & fructum fide gloriosum misit in Cappadociam ad uestram religionem, Domino gratiam suam ijs, qui sustinent & timent ipsum, largiente. Quamobrem, qua die Martyr coronatus est, sacrificantes, hoc reliquis fratribus nunciate, ut in omni Catholica atque Apostolica Ecclesia exultãtes, collaudent Dominum, qui pro prios seruos suos elegit. Salutate omnes sanctos. Salutant uos hi, qui nobiscum persecutionem patiuntur. Ei autem, qui potest nos omnes gratia & benignitate sua in cæleste regnum perducere, gloria, honor, imperium maiestas cum unigenito Filio, & sancto Spiritu in secula seculorum, Amen.

Extat in eius operibus.

BEATI IVSTINI PHILOSOPHI & martyris uita, ex eius libris à Ioachimo Perionio Benedictino collecta.



VStinus in orbe Palæstinæ, cui nomẽ Neapolis Flauia fuit, Prisco Bacchio patre natus est. Is primum, posteaquã studijs humanitatis eruditus est philosophiæ studuit, deindè Christianorum disciplinæ se addixit, po stremò pro Christo mortẽ per-

13. Aprilis.

Eius patria & parens.

tulit, de quibus ordine institui dicere, ut qualis nir fuerit id est, quem in ijs sẽ præstiterit, intelligatur. Cum ab initio ferè ætatis cuperet conferre, sicuti ip se ait, inter se disciplinas philosophorum, ut ego in-

Studet philosophiæ Stoicæ. terpretor, primò Stoico cuidam se erudiendum tradidit, ut Stoicorum decreta cognosceret. Deinde cũ aliquantum temporis cum eo uersatus esset, posteaquam nihil amplius sibi uidit de Deo, cuius scientiã habere cuperet, suppetere, quod neque Stoicus ille Dei scientiam haberet ipse, neque necessariam hanc disciplinam esse censeret, illo relicto, se ad alium contulit, qui Peripateticus erat, acutum hominem, ut si bi uidebatur. Is cum Iustinũ primis diebus retinuisset secum, deindè mercedem ab eo exigere cœpit, quòd illa ipsius consuetudo, ut dicebat, ei non futura esset inutilis. Iustinus autem illum ob eã causam paulò post reliquit, cum eum ne Philosophum quidem iudicasset. Stoicorum atque Peripateticorum his de causis repudiatis contemptisque disciplinis, cum etiam tum eius animus præcipuum ac propriũ philosophiæ munus quodnam esset, audire cuperet, accessit ad Pythagoreum quendam clarissimum hominem, magna sapientiæ cognitione præditum, habitoque sermone cum illo, quo se & illum audire uel le, & cum ipso cõsuetudine implicari dixit, Pythagoricus ex eo quærere cœpit, num Musicæ Astrologiæque & Geometriæ operam dedisset, aut cogniturum ne se esse speraret aliquid eorum, quæ ad beatam uitam pertinerent, nisi ijs antè eruditus esset, quæ eius animum à rebus sub sensum cadentibus disiungeret atque abducerent, eumque rebus ijs, quæ animo atque ratione cernuntur, aptum præpararent, ut honestum ipsum, ipsumque bonum uideret. Cumque Iustinus eas se disciplinas ignorare professus esset, eum Pythagoricus ille dimisit, cum illas & laudaret multis uerbis, & necessarias esse dixisset. Quod Iustinus primum acerbè ut par erat, tulit, cum ità se de se deijci intelligere, eoque magis, quod illum aliquid scire sibi persuaderet. deindè considerans tempus, quod illis in disciplinis consumpturus esset, nõ passus est se in longum tẽpus reijci. Itaque in hac animi distractione & dubitatione ei uisum est ad Platonicos uenire, quòd & illi tum magno erant nomine ac gloria, & plurimum uersatus esset paulò antè in urbe sua cum docto homine, qui Platonicis decretis antecelleret, magnomque fructum ex eius uiu consuetudineque cepisset, maioremque in dies progressum tum facere solitus esset. Is autem uehementer illum rerum corporis expertium intelligentia excitabat, formarumque, quas illi ideas uocant, cognitio animum illi erigebat, sicut ad breue tempus, & sapientem fore se, & in eam spe ductum, Deum statim uisurum esse speraret hic enim Platonicæ philosophiæ propositus est finis. Cum ita animo constitutus, tandem aliquando magna tranquillitate ocioque abundare statuisset, hominumque uiam declinare, se in locum mari uicinum ac propinquum recepit. Ibi hominem quempiam necopinato offendit, qui illum disputando eò tandem adduxit, ut contemptis philosophis omnibus, quòd neram de animorum immortalitate ac de Deo sententiam non pronunciassent, prophetarum libros legere uellet. Longa illa eorum fuit ad animorum immortalitate, de bonorum præmijs malorumq; supplicijs dispu tatio, in qua, illo quærẽte, Iustinus ex Platonis sen tentia quæ tum ipsi uiderentur (neque enim uera sunt decreta illa, sed ex Christianorum finibus exterminanda) respondit. Summa autem illa fuit cogente illo siue minutis interrogationibus, siue rationibus ac similitudinibus, uerum non esse uisum à philosophis.

Itaque cum Iustinus assentiretur, quæreretque quonam præceptore iam quispiam uteretur, aut unde adiuuari posset, si ne in philosophis quidem uerum inueniretur, extitisse respondit quosdam olim ijs omnibus, qui philosophi haberentur, antiquiores beatos homines, iustos ac Deo charos, qui diuino instincto locuti essent, resque eas uaticinati essent, quæ tũ euenirent, quos eosdem prophetas uocarent, eos solos & uerum intellexisse, & hominibus enũciasse nullius

Peripatetica.

Pythagorica.

Platonica.

Scopus disciplinæ Platonicæ.

Philosophi à ueri notione alieni

nullius metu deterritos, nec victos opinione aut ductos gloria, sed ea sola prædixisse, quæ spiritus sancti pleni audiuissent atque uidissent. Libros etiam eorū extare, eique qui eos euoluisset, maximum fructum esse propositum & principiorum & finis, & eorum, quæ philosophus tenere deberet, cū eis credidisset. Neque enim eos demonstratione, aut necessaria conclusione usos esse tum in suis sermonibus, quippe qui testes ueritatis essent, digni, quibus maior, quàm omni demonstrationi, haberetur authoritas. Eorum autem orationi cogere assentiri primum ac maximè ea quæ prædicta ab illis euenissent & euenirent, deinde mirabilia inusitataque opera, quæ efficerent, quæ eadem, spiritus erroris & impuri pleni falsi prophetæ & uates nec perfecissent, nec perficerent, sed tantum falsa quædam ad stuporem hominum & admirationem. Quocirca illum ita animo constitutum monebat, ut inprimis Deum precaretur, ut sibi fores luminis aperirentur. Neque enim ea cerni intelligive posse à quonis, sed ab eo tantum, cui datum sit Dei eiusque Christi concessu ac munere. Quæ cum dixisset, aliaque prætereà, multa, eaque Iustinum sequi iussisset, abijt, nec ab eo posteà uisus est.

Admirabilis S. Iustini mutatio. Tum uerò illo eius sermone Iustinus repentè in animo suo ignem (tantum sanctæ cohortatione præclariqne sermones ualent) excitari sensit tantum, eū ut iam tum prophetarum uirorumque illorum, quos Christus charos haberet, desiderium teneret. Cumque eius uerba secum ipse in animo repeteret, hanc unam philosophiam tutam & utilem reperiebat. Sic ergo, ut ipse ait, ex his philosophus extitit. Idē quā mox posteà salutari uitalique aqua expiatus fuerit, non potui inuenire. Hoc etiam, quod dicturus sum, utrum ante superiorē disputationem an ne post eādem euenerit, consideremus. Scribit enim in priore Apologia, se, qui Platonis decretis delectaretur, cum in crimen uocari Christianos audiret, & tamen nullo mortis metu, eorumque omnium, quæ terribilia habentur, affici eos cerneret, hoc cogitare solitum fieri non posse, ut ipsi in uitio & uoluptatum cupiditate uersarentur. Mihi quidem uidetur id euenisse ante illam disputationem, quòd ex illa non solum cæteros philosophos, sed Platonem quoque contempsisse uideatur. Utcunque res habeat, cum intelligimus ex scriptis suis, postea quàm Christi disciplinam se semel tradidit, Christianæ religionis ac disciplinæ acerrimum defensorem extitisse, atque ab ea defendenda nec minis, nec supplicijs ullis, nec denique morte deterreri abducique potuisse.

Christiana religionis est, acerrimus propugnator. Hoc declarant eius libri, quorum in alijs Iudæos atque gentes, id est, disciplinæ nostræ hostes, illos ueteris legis, quam unam probabant, testimonijs, has philosophorum atque poetarum & Sibyllarum, quibus plurimum tribuebant, sententijs refellit & coarguit: in alijs Christianos eorumque religionem apud Antoninum Pium Imperatorem eiusque liberos Verum atque Lucium, & Senatum Romanum defendit magna dicendi & libertate & copia. Nec uerò in hoc tam repræhendendi defendendive studiū sequebatur, quam illos ab ingrata Deo uita & disciplina ad gratam deducendi uoluntatem, quorum superius illud ità perficit, ut non alius plenius & aptius perfecisse uideatur, posterius autem num suos exitus in multis aut nonnullis habuerit, id est, num aliquos ad Christi religionem deduxerit, ignoro. Hoc quidem certè possum dicere quod ipse ait Tryphonem Iudæum ab ipso post eum sermonem, quem cum illo aduersus Iudæos habuerit, maxima ex illo percepta uoluptate, ità animo constitutum discessisse, ut se ac sodales, si sæpius unà disputare liceret, maiorem uti *In Triphon. pa. ul.* litatem fructumque percepturos fateretur. Hoc etiā uerisimile est. Antoninum Pium eiusdē orationibus, quas pro nostris dixit & scripsit, adductum, scripsisse ad Asianos epistolā pro Christianis, cum id petebat, ut de Christianis ità quæreretur, ut si qui malefici conuincerentur, pœnas luerent, si non conuincerentur, non punirentur hoc uno, quod appellarentur Christiani, ab eo, quasi Iustinus persuasisset, illa epistola scriptum esse uideamus.

Scripta S. Iust. Scripsit autem libros multos, quorum conuertimus hos, qui ad nos peruenerunt, Sermonem, quem aduersus Iudæos cum Tryphone habuit: Apologias duas pro Christianis apud Antoninum Pium, eiusque successores & Senatum Romanum: Orationem Pæræneticam siue Monitionem ad Gentes: Libellum de Monarchia: Expositionem fidei de recta confessione siue de sancta eiusdemque essentiæ Trinitate: Epistolam ad Zenam & Serenum: Quæstiones quinque à Christianis Gentibus positas, Gentiumque ad eas responsiones, & earum refutationes: Quæstiones Gētium Christianis positas de eo, quod incorporeum, est, de Deo & resurrectione, Christianorumque ad eas responsiones: Explicatione siue responsiones ad Christianos de quibusdam necessarijs quæstionibus (quanquàm hic liber alterius uidetur esse, quoniam Irenæi & Origenis mentionem facit) & refutationes quorundam Aristotelis decretorum. Alios eius libros Eusebius, & post eum Hieronymus, Photius atque Suidas enumerant, qui ad nos non uenerunt: *Iustini libri qui nōdum extent* uelnti Elenchum, quem librum Eusebius & Photius quartum eorum, quos in Gentes scripsit, nominant, tertium uerò eum, qui non extat, in quo de dæmonum natura disputat, alium etiā de Monarchia Dei, qui non uidetur is esse, qui extat, quemadmodū alio loco docui: Alium quoquè, quem Psalten inscripsit: Alium prætereà, quem scripsit de Animo, ut illi dicunt. Ipse autem in secunda Apologia pro Christianis librum in omnes hæreses se scripsisse dicit, qui etiam ad nos non uenit. Usus est uehementi genere dicendi, quod ad Philosophorum quam oratorum, stylum propius accedit, sed interdum obscura est illius oratio. Nunc de eius morte aliquid dicendum est.

Est uehemēs in Philosophos. Cum in omne genus hominum, qui à nostra & uita & disciplina adhorreot, acerbum se præstiterit, tum in philosophos maximè, quòd, ut mihi uidetur, non solum ipsi religioni nostræ hostes & uita & professione essent, sed etiam quòd & alios exemplo suo ac doctrina in contraria confirmarent, & ad eam nostros, quantum in ipsis esset, deducerent. In ijs Crescētem quendam, & uita & disciplina Cynicum, qui in nostros falsum pro testimonio diceret, delegisse uidetur: in quem acerbitatis suæ oculos maximè emitteret. Nam & sæpè cum eo de rebus decretisque religionis nostræ disputauit, & cum imperitum eum in rebus, quæ philosophorum sunt propriæ, in disputationibus comperisset, nec tamen desineret, eius uitā atque mores apud Antoninum Pium publicè culpauit, eumque imperitum se disputando ostendisse dixit. Quod uerum esse ex eo credere debemus, quia se paratum esse tum confirmauit de ijsdem rebus in cōspectu illorum disputare, & nisi & ipsius interrogationes, & Crescentis responsiones ad eos perlatæ essent. *Crescēs author cædis S. Iusti ni.* Auxit hoc ueterem Crescentis inuidiam, qua Iustini æmulus flagrabat. Itaque ex eo die nunquam eius animus antè conquiescere potuit, quàm eius sanguine & morte ira satiaretur, quemadmodum Tatianus Iustini discipulus in libro, quem in Gentes scripsit, testatur. Is quidem liber extat, nondum editus. Eum enim habet amicus quidam, a quo uerendum,

dum, ficuti pollicitus erat, accepiffem, nifi tum, cum hæc fcriberem, ab urbe abfuiffet. Nec nerò mors Iuftinum fefellit. In ea enim Apologia, quam dixi, qua fi eam diuinare, fe expectare profeffus eft, dum ab aliquo eorum, qui erat in nomine ac gloria, ant, etiā à Crefcente, ipfe dedita opera in crucem ageretur.

MARTYRIVM SANCTORVM & Gloriofiorum Chrifti Martyrum, Carpi, Papili, & fociorum, authore Simeone Metaphrafte, qui licet affirmet paffos effe 13. Octobris, nos tamen hoc loco eos reponere maluimus, quòd perantiquum Romanum, itemquè Bedæ & Vfuardi Martyrologia eos habent 13. Aprilis die.

13. Ap.



Eminiffe eorum, qui pro Chrifto funt pafsi, eft plurimum utile & conducibile. Sufficit enim uel fola memoria, ut ad Dei amoré excitet animū, & fit uelutì quædam ala ad uirtutem, & efficiat, ut eadé certamina, quæ corpore martyres, mente ille fuftineat pro fruendis, ijs quæ funt illic, remunerationibus. Ex ijs ergo qui hæc martyrij peregere certamina, ualidæ quoquè ecclefiæ columnæ & fundamēta, Carpus & Papylus nofcuntur, quorum uterque in clara quidem patria, nempe ciuitate Pergamenta, ex ualde aūt pijs natus parētibus, eis quoq; cōuenientem uitæ oftendit rationem, ueluti generofæ cuifdā radicis generofum germen: adeò ut ex fructu arbor euaderet manifefta, & ex fluento cēferetur fons beatus. Nam ambo quidem corpus faciebant effe folis contentum neceffarijs, repellentes quicquid erat uarium & curiofum neceffarijs autem tam modicè utētes, ut corpore quidem multum abeffent ab angelis, infigni autem abftinentia, incorporei propemodum uiderentur. Hinc cum prouecti effent ad fummum uirtutis, iudicati funt digni, quorum fidei committeretur populi præfectura. Et Carpus quidem, cum per ueniffet ad pontificatum, pietatis myfteria annunciabat ijs, qui erant Thyatiris: Papylus autem honoratus gradu Diaconatus, fuo muneri refpondens, adhibebat ftudium in partibus laboribus.

Patria Carpi & Papyli.

Nota infignē abftinētia Sāctorū.

Cum ergo eorum fama peruafiffet in omnes partes, utpotè quòd ea fit natura uirtutis, non pofsit latere, fed ipfam femper prædicet, magna multitudo ideo confluebat, & eorum fruens doctrina, lubenter accedebat ad pietatem. Sed fieri omnino nō poterat, ut qui fuit ab initio bonorum aduerfarius, cum hæc fic fierent, quietem ageret. Non quieuit itaque, fed cū inueniffet egregios adminiftros fuæ malitiæ, eis perfuadet, ut Sanctos accufent apud Decium, quòd fint & ipfi deos impij, eos abominantes, & fequantur uanam Chriftianorum opinionem. Ille autem hac re grauifsimè affectus, Valerium quendam affefforem, cum quo res omnes fuas communicabat. (Erat antè amans dæmonum, & uir agreftis emittit in Afiam, quæ fibi de fanctis nunciata fuerant, ei fignificans, & ei in illos poteftatem permittens. Statim ergo Valerius uiam conficit quam celerrimè, & poftquàm fuit in loco, ubi ij degebant, ille quidem ftatim deis uaois confueta uoluit offerre facrificia, eiusque iuffus mox peruafit omnes terminos regionis Thyatirorum, ut quicunque in ea erant, nihil cunctantes uenirent in eum locum, ubi fieret facrificium, gratiarū actiones ipfi quoquè dijs illius redderituri, ut qui nollet folum ægrotare, fed alios quoque uellet frui eodem morbo. Hoc autem ducebat effe fufficiens argumentum fententiæ martyrum. Dicebat enim intrà fe, quòd fi ipfos quidem uiderit communiter conuenientes cum multitudine ad facrificandū, falfa apparebunt omnino, quæ dixerunt Decio. Sin minus, non eft alia maior expectanda probatio.

Virtutis natura.

Cum ergo omnes quidem in locum conueniffent, ot peragerent facrificia, foli autem abeffent admirabiles duo martyres (alibi enim ftabant, Deo preces, nempe uerum reddentes facrificium) ijs fifti iuffis, ille fuperbius ac elatius eos rogauit caufam, cur ipfi abfuiffent, deinde etiam adiecit: At faltem ante meos oculus pulchrè corrigatur delictum, ut accufatoribus inuidia in caput eorum conuertatur, & uobis clarior. quàm prius, gloria oriatur. Ad hæc fancti, qui & metu & omni claritate humana erant fuperiores: Effet dedecus, ò Iudex, dixerunt, apertum, inquam, dedecus, habere bouem & afinum, (ut cum magno dicam Efaia) qui nos arguerent magni crimi nis ingrati animi. Siquidem illi quidem cognouerunt poffefforem, & eum, qui ipfos alebat, nos autem quòd alamur ab ipfo, ignorare uideremur, fi uero relicto Domino, qui falfo uocantur, deos coleremus. Hæc dixerunt, & Deus fimul ijs, quæ dicta funt, eft affenfus. Nam magnus irruens terremotus, conuertit in puluerem ea, quæ ab infipientibus colebantur, fimulacra. Et inanima quidem fic fe habebāt, & ita fuere diffoluta.

Efa. 1.

Valerio autem firma erat ac ftabilis malitia, & quæ non poterat amoueri. Nam cū admirari oporteret potentiam Dei ineffabilem, & deorum fuorum magnam irridere imbecillitatem, (quod quidem fecifset uir prudens & intelligens) ille euafit magis temerarius, & fuam planè oftendit infaniam. Sed cum uirorum nobilitatem & modeftiam reueritus, tunc à grauiore cruciatu abftinuiffet, iubet eos, ferreis collaribus collis eorum impofitis, per mediū forum nudos circumagi. Nudi itaque ducebantur athletæ, colli uinculo grauati, & forum obibant cum infamia qui uerè erant honefti, irrifi & ludibrio habiti, qui inoumerabilibus digni erant laudibus: Iudex ergo, qui turpem hanc & infamem traductionem putabat fanctos affecturam dedecore, & fic eorum conftantiam effe emollituram, ftatuit mollibus eos uerbis aggredi, & fic cuniculos agere in generofum eorum propofitum: &, Si uos quidem, inquit, uiderem omferre aperta indicia generofi fpiritus, nequaquàm uobis datem confilium. Licet enim, fi uelim, uos per tormenta expugnare, inuitosque & nolentes ad noftram connertere religionem. Sed cum & uultus, & morum moderatio fignificetur ueftri animi libertatem, ftatui fungi apud uos officio boni confiliarij. Neque enim arbitror uos latere, quòd longo ab hinc tempore incepta, quę dijs immortalibus exhibetur, gloria & honor, manet ufque in hodiernum diem, non apud nos folos, qui Grecam linguam nouimus, fed etiam apud ipfos barbaros. Per hanc ergo religio oem uidere licet ciuitates bonis regi legibus, hoftiū deprimi fupercilium, pacemque uigere. Vndenā aūt reges, & principes, multi quidem etiam prius, nunc autem Romanorum, ad tantam gloriam peruenere, ut gentes quidem & ciuitates euerterent, in poteftatē aūt omnes redigerent aduerfarios? Si ergo in doctorū fermonibus inducti eftis ad hanc à ratione alie oam, & quæ nuper apparuit, Chriftiano rum opinioné, nō ualdè reprehēdo. Hoc tātū dico effe fimplicitatis. At uos tādē refipifcentes, & ad uos redeūtes, conuertimini ad id, quod eft melius, ut & dij fint

Terra motus ingens.

Nudi circumaguntur fancti martyres.

uobis propitij,& pluribus bonis,quæ sunt apud nos, fruamini, & Imperatoris in benefaciendo munificẽtiam sic uobis concilietis. Sin autem in prioribus omnino perstiteritis, à tot bonis excidetis, sed & nos quoque asperiores (quod absit) uobis necesse erit omnino experiri.

Muniunt sese signo crucis. Hæc postquàm audiuerunt martyres, oculis in cælum sublatis, cum se Christi signaculo muniuissent: Videris, dixerunt, nos, tanquã aliquos simpliciores, nõ tardè, sed facilè putare posse conuertere ad dulcendã impietatem. Sed scias te non incidisse in uiros pusilli & abiecti animi, non per hoc, quod pro Christo suscipitur certamen, & nostram ab ineunte ætate in pietate exercitationem. Non enim propter temporis antiquitatem, honore dignam dixerim uestram religionem. Neque enim siquid est antiquum, est id etiam honore dignum, quandoquidem uetus quidẽ est omnino etiam uitium, sed non etiam propter tẽpus dignum est quod honoretur. Non ergo considerandum, an antiqua sit uestra religio, sed hoc ipsum, an ea oporteat admittere, quam nos quidem consuluerimus declinare, & de medio tollere pro uiribus, quæ tam horribilem ignis gehennam recondit & reseruat ijs, qui ipsam diligunt. In summa autem, si uelis accuratè attendere, inuenies omnino tu quoque eos qui apud uos coluntur, deos, nihil aliud esse, quã opera manuum hominum inanima & surda, quæ nihil omnino, non modo alijs, sed ne sibi quidem ipsis, possint opis afferre. *In falsos deos* Si ergo homo quidem est Dei opus, ut qui ab eo sit effictus, quæ uos autem simulacra adoratis, sunt opera manus humanæ, quomodo quis, nisi fuerit planè nullo sensu præditus, & planè bos & asinus ijs quæ ipse est fabricatus, honorem tribuerit? cum oporteret illa magis suos honorare opifices, si quis inesset eis sensus? Quoniam ergò confessus es nos esse intelligentes, & scis, ꝙ homo, qui est sanæ mentis, nonquam ueritati id, quod est falsum, prætulerit, aduerte animũ, & de eo, qui uerè est opifex uniuersorum, disce à ueridicis labris.

Praeclara martyrum oratio. Deus suapte natura non potest circunscribi, est enim eiusmodi, ut in eam non cadat omnino circunscriptio, & superat omnem, quæ in tempore suscipitur, cogitationem. Nanque temporum non subijcitur tempori. Quamobrem nec cœpit quidem esse. Omnia autem, tam quæ sub adspectum cadunt, quã quæ mẽte percipiuntur, ad hoc, quòd sint produxit. Homo ergo cum esset à Deo effictus, & ei esset tributum, ut habitaret paradisum, & ad maioris profectus exercitationem accepisset mandatum, inuidia diaboli affectus morbo inobedientiæ, non posse interire, permutauit interitu, & cum carnis subijpsset uoluntatem, fuit subiectus morti. Cæterum pater inuidiæ non fuit contentus hoc solo lapsu eius cui inuidebat, sed etiam ad Dei, proh dolor, obliuionem eos deduxit, qui posteà nati sunt ex eodem genere, ut non solum corporibus, sed etiam animis mors dominaretur. Relicto itaque uerò Deo, & ad lucem ueritatis sua sponte claudentes oculos, cultus simulacrorum subiere tenebras. Propterea ergo idem noster generis opifex, qui benignis uisceribus nos produxit ex nihilo, non ferens uidere hominem opprimi maligni tyrannide, & à paterno sinu non excessit, & omnia factus, sicut nos, præter solum peccatum, cruci affigitur, & moritur, à lapsu peccati nos uolens liberare. Cum ergo sua morte nostri lapsus authorem deiecisset, ipse & in cælos ascendit, è quibus descenderat, & nos illuc uocat, ut qui nobis ad se ascensũ ostẽderit. Potèsne tu quoque tale quid ostendere, quod à tuis dijs factum sit, ante iã eos deos uocare pęnitet? Possessionum aũt, & pecuniarũ, & honoris apud Imperatores, quæ sunt uestra, ut dicitis, bona, nos paruam curã gerimus, ut qui ea non tanꝙ stantia iudicare, sed tanquam fugientia. rectè didicerimus à propheta, & maximè cum in Deum ipsum spem collocauerimus, & ab illius gloria toti pendeamus, propter quem etiam magno ac forti animo pati statuimus.

Hæc cum audijsset Valerius, & ægritudine animi fuit affectus, & igne insaniæ incensus. Et protinus exuens fictam personam mansuetudinis, internam aperuit feritatem. Et sanctorum quidem facultates dedit diripiendas ijs, qui accusauerant rem, quæ ualde quidem ab illis despiciebatur, plurimi autem fiebat ab ijs, qui id magnum existimabant, ipsos uerò agrestibus quibusdam equis alligatos, iussit quam primum agi Sardas. Atque equus quidem, cum incepissent currere Thyatiris, adueniẽte uespere, Sardis uix tandem faciunt à cursu desistere. *Supplicium martyrum.* Cæterum martyribus, qui in hoc acerbo cruciatu totam diem transegerant, nec nox tamen bonis actibus uacua remansit, sed in diuinis hymnis plurima pars eius fuit consumpta. Si quando autem parum somni caperent, eis assistentes angeli, defessos recreabant, & ad tormenta mox futura faciebat animo alacriores. Postridiè autem partim quidem inter se, partim autem ijs, qui aderant, narrabant sancti diuinam illam apparitionem, & uenturum Valerium ad eorum examinationem expectabant, perindè ac quidam strenui milites certamina cupientes, & ad mortem cum gloria suscipiendam, generosè & audacter intuentes. Ille autem cum peruenisset Sardas, tunc existimabat, & si non prius, se obedientiores & faciliores inuenturum martyres. Solum enim sciebat cruciatus: Consolationem autem undè sciret terrena illa anima, & aliena diuina apparitione & bonitate? Cum eos autem uidisset uultu, quam prius, lætiores, spirituque constãtiores, & animo minus deiectos, desperans se posse eos tormentis expugnare, assentationibus rursus & maiorum donorum promissionibus aggrediebatur emollire uirorum fortium constantiam. *Modò blanditur, modò sæuit iudex.* Cum autem magis tentasset, & adhuc maiorem animaduertisset roboris firmitatem, processit rursus ad acerbitatem, continua mutatione, & uaria collocutione, moliens improbus uenari eam, quæ in Christo fundata erat, sanctorum simplicitatem.

Cum autem sic quoque uinceretur, & ne parũ qui dẽ cedentes uideret martyres, sed tãquã uulpes quędam, uiuus est pugnare contra leones, animi planè dubius & perplexus, alia arte eos superare aggreditur & Carpum quidem & Papylum uiros fortes ac præclaros dimittit, iubens eos tutò seruari, admirabilẽ aũt Agathodorũ, qui ministrabat martyribus, & famulorũ munere fungebatur, qui ipse quoqꝫ iã erat perfectus martyr, & suo in eos amore erat socius eorũdẽ suppliciorũ, eũ, inꝙ, iussit extẽsum, bnũ neruis cædi immisericorditer, simul quidem sanctos molestia afficere propter cruciatũ eius, qui erat eiusdẽ fidei, & terrefacere uolens. *Agathodorus cruciatur.* Vtrique ergo inter se contẽdebãt, nẽpe & iudex, qui puniebat, & martyr. Iudex quidẽ, ut multitudine plagarũ eum expugnaret; martyr aũt plagas tã lubẽter accipiẽs, ut euidẽs esset, eũ hoc habere in uotis, ut duraret suppliciũ, & nõ defatigarentur tortores serientes. *Mira eius tolerãtia.* Cũ ergo martyricũ illud corpus iã lõgo tẽpe cæderetur flagellis, emittebãtur quidẽ riui sanguinis, tanquã ex quodã fonte, suo aũt integumẽto nudabãtur uiscera, diuellebãtur musculi à cõpagibus, & sensus doloris re uera magnus & acer inuadebat uirũ fortẽ. Ille autẽ, perinde ac si nullam pateretur molestiam, in malis ita erat affectus, silentio ferens crebros ictus flagellorũ, & pati propter Christũ, habens satis magnũ dolorũ solatiũ.

Cum

Reddit spiritũ.

Cum autẽ iam defessus quidem esset Valerius, defatigati aũt essent lictores feriendo, cũ uerò tormenta magis lætificarent, Christus eũ in cęlos accersit, athletam dignè coronaturus. Is autẽ & statim spiritũ in manus eius, q̃ uocauit, & corpus mortuum tradidit flagellantibus. Quod insepultum quidẽ fuit proiectũ, ut deuoraretur à feris, & alitibus, cũ ità iussisset Valerius. Vespere aũt quidã ex iis, q̃ illic ꝓpè habitabãt, id abscondunt in quadã ꝓpinqua spelunca, ducẽtes hoc esse opus benigni & clemẽtis animi, ut sic etiã diuina dispensante ꝓuidẽtia. Quidnã aũt est posteà consecutũ? Valerius Præses, q̃ erat re uera uersuta & fraudulenta uulpes, lenioribus uerbis sanctos aggreditur, timens fortè, ne ipsos quoque, sicut iam etiã Agathodorum, amitteret.

Iterum blanditur præses.

Dicebat enim: Ille quidem inuenit mortem digna tali arrogantia & amentia, cum non paruisset, ut sacrificaret diis immortalibus. Vos autem cum sitis sapientes, cur nõ adspicitis ad id, quod est uobis conducibile, sed uultis esse similes homini uerè infelici, q̃ ꝓ uita & gaudio stultè uiolentã mortẽ elegit? Et hæc quidẽ Valerius.

Reddit ad crudelitatẽ.

Cũ autẽ audiuisset sanctos eum magnę accusare stultitię propter hoc à ratione alienũ consilium, se autẽ tunc cõspiciendos planè felices ac beatos arbitrari, qñ uiolentam, quæ apud eum uidetur, Agathodori mortẽ imitati fuerint, relicta rursus ementita clementia, ad ei consuetam & gratam reuersus est feritatem, & ea facit, quæ ipsam decent. Longè.n.profecturus, à ciuitate Sardanorum Pergamũ usque iubet ipsum sequi sanctos, & cogit eos pari passu pedibus currere cum equis pernicibus, ut labore cursus defatigati, quid aliud, q̃ inuiti mutarentur & ꝑsuaderentur adorare simulacra? Sancti aũt, q̃ nõ esset maior cursus, eam rẽ existimabant detrahere de uoluptate. Sic quidquid ꝓpter Christum inferebatur, nõ molestiã, sed magnã potius afferebat lætitiam, ut quod esset eis magna demonstratio sui in Christum desiderij.

Ps. 67.

Martyres diuinitus curantur.

Cum ergò in tanti cursus labore diẽ transegissent, atque ad dolorẽ uulnerũ suorum (ut cum diuino Dauid dicã) hoc quoq; esset eis additũ, simulq; consecuta fuisset custodia, & nox iam aduentasset, angelica quædã & diuina uirtus eis apparens, curauit eorum uulnera, & ad certamina suscipienda ei maiorẽ indidit animi alacritatem. Cũ ergò manè surrexisset Valerius, iubebat eos ingredi ad laborẽ solũmodò, & hesternæ diei adspiciẽs afflictionẽ, & existimãs eos uix tandẽ portatos iter posse cõficere. Cũ aũt uidisset illos adeò ualentes & robustos, & uultus eorũ nõ minus lætos & alacres, q̃ eorum, qui utuntur assiduè lauacris, & uitam agunt umbratilem, eam rem uocabat præstigias, qui uerè erat plenus dæmonibus: & ideò ampliorem eis adiunxit dolorem, nã eorũ membris ferro omni ex parte grauatis, iussit eos rursus uiam inire. Postquàm autem & ipse, & illi in loco fuere ꝓstituto, cum dæmonibus sacrificasse Valerius, in tribunali præsidet iudiciali. Et cum beatũ Carpum sisti curasset, & fidelis alicuius amici personã induisset, & qui de ipso erat admodum solicitus: Oportebat quidẽ, dixit, te nostrã reuerentẽ lenitatẽ, tua spõte uenire ad id, quod est bonũ & honestũ, & diis sacrificare maximis. Nunc autem, cum & ad id suasionibus inciteris, & beneficio afficiaris, ut uideo, ne minimas quidẽ eis agis gratias: sed negligis id, quod est tibi conducibile. Eccè enim hi tuæ miserentes senectutis, effecerunt, ut iter perageres absque afflictione. Ipse autẽ, nescio quomodò, & ingratus esse cõuinceris in tuos benefactores, & nos nihili faciens, illorum cultũ despicis. Velis ergò nunc saltem annuere, & mihi credere cõsulenti ea, quæ sunt utilia. Tuã.n.reuereor canitiem, & magno dolore afficior, & tanquã, nõ alienam, sed meam, tuã defleo calamitatem. Sed q̃d agã? Scis enim, q̃ cum adeò despiciar, non feram, si non propter meipsum, at propter deorum contumeliam.

Carpi constantia.

Ad hæc diuinus Carpus: Consilium, inquit, quod à luce ad tenebras, & à uita ducit ad mortem, nemo, qui fuerit compos mentis, cõsiliũ, sed idipsum, quod est, nominarit insidias. Quòd si meam reuereris canitiẽ, quid impedit, quo minus tu mihi magis credas paternè consulenti? Quòd autem tu ex me dolorem accipis, ego magis tui misereor interitus, & apertè tuam (hoc sciat amica ueritas) ægrè fero calamitatẽ, qui tales deos colas, & spem posueris mendacium, ut dicam cũ diuina scriptura.

Es. 28

Qui quidem quemadmodum possunt dij iurè reputari, cum sint ex inanima materia, & ad hoc, quòd sunt, productionem habeant ex manu humana? Valerius ergò non ferens Deos suos à Carpo, & si uerum diceret, ea affectos cõtumelia, bona uerba malè est remuneratus. Odio enim habuit in portis repræhendentem, (ut diuinus dicit Amos) & sanctum sermonẽ est abhominatus.

Amos 5. S. Carpus dirè cæditur.

Statimque ex iussu eius lictorũ manus tenebant sanctum, & uirgæ spineæ eum cædebant immaniter: carnesque assiduè laceratæ ac discerptę, dispergebantur in aerem. Nec his satiabatur ira, sed alij rursus lictores, partim quidem admouebant lampades eius lateribus, partim autẽ inhumanè adspergebant sale eius uibices. Hinc riui quidem sanguinis per solum ferebantur: Fibriæ autem, quæ diuellebantur, martyrĩ grauem dolorem afferebant. His defessum fuisse, etiã si quid inanimum ità fuisset cæsum: doluistis autem uos quoque omninò uel solum audientes. Sed martyr, quo magis augebatur multitudo suppliciorum, eo magis erat ipse captus Dei amore, & tanquàm ex re aliqua suauissima se uoluptate explebat ex doloribus, donec eius uirtute defessus Valerius, eum transmisit in carcerem.

Papylus sistitur.

Cum autem diuinum sisti curasset Papylũ, perindè acsi nunc eum primum adspexisset, rogauit, quinam essent parentes, quænam patria, & quænam esset martyri scientia. Sanctus autem: Iam, inquit, discere potuisti, me esse natũ ex ingenuis parentibus. Sũ uerò ortus Thyatiris, Exerceo autem medicinã, non quæ fuerit ex herbis è terra nascentibus, sed quę alicui à Deo data fuerit. Non enim usque ad corpora circunscribimus eius utilitatem, sed etiã morbos animæ corrigimus. Tunc Iudex: Non hæc, inquit, fieri potuerint sine exercitatione eorum, quæ scripta sunt à Galeno & Hippocrate, qui acceperunt à diis summam illius scientiæ. Papylus autem: Galenus quidẽ, inquit, & Hippocrates, & qui illorum artem exercẽt, tunc aliquem curauerint, quando gratiam suæ benignitatis meus quoque Christus præbuerit. Sin minus, perit eis studium, nihil commodi consequens ex sua in arte exercitatione. Quos autẽ deos nominas, cum nec sibi quidem possint aliquid prodesse, quomodò ij curam gesserint aliorum sanitatis? Quòd si etiam uelis rem ipsam uerè intelligere, eum, qui propter te sedet, altero, ut uides, oculo orbum, faciant uisum recuperare, & posteà nihil dicam. Fuerit autem quispiam, ait Valerius, qui eũ possit sanare? Nõ hoc solum, inquit sanctus, sed omnes etiam alios morbos & affectiones insanabiles facilè curauerit, qui Christum omni morbo medentẽ inuocauerit. Dixit autẽ Valerius: Videamus in præsentia id, quod dicis. Nõ ego, inquit Papylus, aggrediar primus. Vereor.n. nè cum ipse omnia adulteres, miraculum adscribas dæmonibus. Sed tui primum inuocent quem uelint tuorum deorum, & tunc ego quoque ostendã Christi mei uirtutem.

Tunc cum quosdã deorũ cultores & sacrificos ad-

duxisset Valerius, iussit suos inuocare deos, nullam, quæ ad hoc faciat, omittentes artem, nec industriā, nec rationem. Illi autem, alius aliò accedentes, hic quidem Apollinem, ille autem Aesculapium, alius deindè alium inuocabat ex diis adulterinis, impotentes in re, quę fieri non poterat, quòd ad homines attinet, inuocantes. Erat q; res ualdè ridicula, & plena dedecore. Quid enim de uiuentibus, magnus inquit Esaias, sciscitabuntur mortuos? Totus ergò dies præterijt, & illi quidem rogabant, supplicabant, sacrificabant, rebus illis uanis perpetuò assidebant. Surda autem, surda erant: & ei, qui ex parte cæcutiebat, nullū erat auxilium ab iis, qui erant cæci penitus. Quid ergò Christi seruus? Simul cum carnis oculis animæ quoq; oculos ad cælū tollens, ad misericordiam suū inuocabat Dominum. Deindè quid? Crucis signum immittit oculis, manu tangit, & tactum lux est consecuta, & extinctus oculus facilius est apertus, quàm si somno fuisset opertus, &, quod maius est, eius, qui beneficio affectus fuerat, animę quoque ablata est cęcitas, eratque credens, & ueram lucem intuebatur, quæ illuminat omnem hominem uenientē in hunc mundū: & simul etiam magna hominum multitudo deducta est miraculo ad agnitionem ueritatis. Quē non hæc mutassent, & effecissent quærere & discere, quisnam is sit, qui tanta est uirtute præditus? Sed & si omnes, nequaquàm quidem certè Valerium, immo eum etiam seipso fecerunt longè sæuiorem, perindè acsi delectaretur errore, & nequaquàm sustineret aperiri ueritatem. Vndè etiam cum eius martyrem sublimem supra lignū sustulisse, uerberat acerbissimè, tales ei reddens remunerationes pro beneficio, quo eius affecerat assessorem.

Est Sapi. 13.

Crucis signo cæcum illuminat.

Et flagellis quidē cædebatur pulchrū illud corpus: Papylum autem non hoc malè habebat, sed quòd nō grauiora infligerentur tormenta, ægrè ferebat: quomodò contra Valerius, uicta uidens sua tormenta à martyris animi magnitudine, dolebat, & acerbè tolerabat. Adiecit itaque etiā alia: & ignem accendit eius lateribus: & iubet eum appeti lapidibus. Sed nec aduersus ignē se gessit martyr ignaue: & lapides ueluti reuerti corpus, quod sic pro Christo torquebatur, aliò quidem iaciebantur, nequaquàm autem in ipsum ferebantur. Cum ergò iam defessus esset Valerius, nec iam haberet, quod sanctis inferret ad supplicium, dabat tempus uibicibus, reputans fortassè, quod si parum dimissi sic fuerint martyres, inflammatis iā uibices eos grauioribus afficerent doloribus, & sic redderent molliores ad futuram quæstionem. Sed ij cum propè haberent medicum, propter quem plagas lubenter accipiebant, non solum à doloribus, sed etiam à uulneribus liberati sunt simul cum cicatricibus, ne ullū quidem in se eorum ferentes uestigium. Quarè seipsum imprudens feriebat Valerius, non martyres. Quo enim illi magis leuabantur laboribus, eo magis eis ille cædebatur: itaque, perindè ac ignis, eum accendebat.

Papyli acerbissimè flagellatur.

Iterum diuinitus sanantur martyres.

Breue tempus intercessit, & rursus ille quidē præsidet in excelso tribunali, toruo & cædem spirante adspectu intuens, & per animæ speculum oculos, internā ostendens acerbitatem, & nec pluribus quidē sui præbens adeundi copiam: illum autem tantum circunsistunt, quicunque erant ministri eius arrogantiæ. Introducuntur autē uiri præclari, uel potius ingrediuntur prōpto & alaeri animo. Diceres eos uocari ad cōuiuiū, non antè ad certamen. Et ille quidē uidebatur, uel ante minas, eos esse territurus ipso solo aspectu: & interrogabat, sententiæ martyrum faciens periculum: & ui sione apprehendebat eorum mutationem. Tantum uerò aberat, ut illi ità essent affecti, ut etiam ei exprobrarent tarditatem in ferenda sententia, & quòd non citò morerentur, ualdè ægrè ferrent: Cur, dicentes, & tibi, & famulis exhibes molestiam, nos quidem sæpè adducens, postremò autem semper parcens sententiæ, sperans fortassè fore, ut nos pœniteat, & persuadeas, ut à Christo deficiamus & ueritate? Quod quidem tunc aspexeris, cum uideris nos æquè ac deos tuos, nullo sensu præditos & surdos. Hæc cum primum dixissent, murices quidem ferrei dispergebantur in terra: præclari autem uiri in eos nudi iaciebantur, & supini super eos trahebantur crudeliter: res ad cruciatum acerbissima, cū uel solum subijcitur oculis. Sed nec in hoc quidem Deus suos neglexit famulos, sed statim (oportet enim rursus aliquid dicere ex diuina scriptura) ascendit inspirans in faciem eorū, & eos liberans ex afflictione. Et protinus euanuerunt murices: & conseruati sunt ipsi illæsi à malis. Hoc planè iudicem accēdit ad furorem: & nouaculæ adeò crudeliter martyrū latera laniabant, ut utraque pars rursus egrederetur naturales limites, nempe & lictores in puniendo immisericorditer, & sancti in forti animo tolerandis molestiis.

Mira eorum alacritas.

Immaniter cruciantur.

Post hęc rursus cōgregat bestias crudelissimas, & sanctis theatrum constituit, & ipse sedet spectator. Et cum in medium adduxisset martyres, in eos immittit ursam: & cum putasset, simul atque fuissent immissi, fore, ut uirorum præclarorū corpora discerperet, uidit potius naturam animalium ratione carentium, admirabiliter docentem intelligentiā eos, qui sunt participes rationis. Vrsa .n. ueluti reuerita speciosos eorum pedes, & pacem uerè annunciantes, nō solum nihil noxium, nec agreste fecit, nec, ut semel dicam, belluinum: sed ad eorum pedes procidit, & amicè est amplexa. Nec hoc quidem suffecit insipienti ad dandam ei intelligentiam. Sed leo quoque protinus immittitur: qui ipse similiter, atquè ursa, diuinis obediebat nutibus, iis, qui pro cōmuni Domino grauia patiebantur, nihil omninò uolens mali facere. Valerius autem, nequàm ipse seipsum conans superare in scelere, in lacum quendam noua calce & recens extincta, uel, ut melius dicam, accensa refertum, iubet sanctos immitti, & in eo degere tres totos dies, tali modo inuictos moliens uincere impius. Sed frustrà laborabat, aduersus uerum Deū depugnans. Nam diuina quædam gratia, & uirtus Christi aderat martyribus, qui propter ipsum erant in lacu, habetans quidem calcis operationē, à malo aūt illæsos seruās athletas.

Vrsa mansuescit.

Itē leo

Valerius autem quo maiorem gratiam uidebat apparère in sanctis, eo magis iracundia feruebat ipse, iuueniliter, contendens stultus uel Deo esse fortior. Crepitis itaque ferreis, longis fibulis confixis, iubet calceari pedes martyrum, & calceatos illos sic currere, ut saltem uiderentur uicti in hoc certamine. Sed rursus quoque laborauit temerè. Quo enim magis noua excogitabat, eo magis diuina uirtus adumbrabat sanctos, & iis, quæ inferebantur, reddebat superiores, & aduersus aspera & grauia efficiebat robustiores. Ille autem adhuc eos tentabat à sua tradu cere sentētia, quibus sic apertè diuina opem ferebat gratia: & uolebat eos sacrificare rebus abominandis adeò emotæ mētis erat impius. Cū ergò nesciret qd ageret, pudore iam affectus, & apertè superatus, accendit fornacem, quæ multa alebatur materia: & in medium eius inijcit martyres. Illa autem protinus fuit extincta, & refrigerabat sanctos. Quo quidem tēpore honestissima quoq; Agathonica, quæ erat uerè soror martyris, diuini, inquam, Papyli, & flāma cū eis intrauit, & certaminum, sicut etiam coronarum fuit particeps. Rursus ergò redierunt in custodiam & rursus

Agathonica soror Papyli.

& rursus uocabant hymnis ad Deum & precibus. Cum autem dubius esset animi iudex, nec ullum inueniret exitū, uix tandem eos condemnat, ut uitā finirent gladio. Ducebantur ergò martyres gaudio pleni ad locum consummationis, cum nec præclara quidē Agathonica ab eis abscedere sustinuisset. Deinde cum sanctas manus ad Deū sustulissent, non pro se solum preces fundebant, sed etiam orabant, ut sui occisores ab errore liberarentur, & conuerterentur ad pietatem. Sic gratiam suis referebāt inimici, eius, qui bonus est, discipuli, occisoribus suis præcantes ueniam eius, quod erat admissuri, facinoris: quibus alioqui ipsi magnam habebant gratiā, quòd per eos migrarent ad eum, quem desiderabant. Cum precati quoque essent ea, quæ erant omnibus utilia, eis capita fuerunt amputata tertiodecimo mensis Octobris. Preciosa autem eorum reliquias, quæ abiectè & contemptim iacebant, Christianorū manus cum sustulissent, cū lampadibus simul & hymnis in loco insigni præclarè deposuerunt, opes Christianis inuiolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, & rorem omnibus ægrotantibus & certam medelam: ad gloriam Dei patris & Domini nostri Iesu Christi: quem decet honor & potentia, cum sanctissimo & uiuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorū. Amen.

Plectuntur capite.

Nota de reliquiis.

VITA S. MARTII ABBATIS, authore S. Gregorio Turonen. Episcopo, de uita Patrum. cap. 14.

13. Aprilis.



Agnum nobis diuina pietas largita est beneficium, cum delictis nostris fieri præcepit de remissione relugium, si negligentibus ignoscamus, si indulgeamus lædentibus, si odientibus nos econtrariò commodum benedictionis impertiamus, dicēte Domino Iesu Christo: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, & orate pro calumniantibus, & persequentibus uos, ut sitis filij patris uestri, qui in cælis est. Eccè quàm magnum thesaurum congregat contemptus iræ, reconciliatio damnati, remissio iudicati. Filium te Dei patris facit, cohæredem Christi adscribit, cælestibus regnis habitatorem statuit. Vndè manifestū est oblita delicta eius in coelo, qui delinquenti beneficium ueniæ impertitur in saeculo. Sic enim Dominici oris sententia prolata testatur: Si, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & pater uester cælestis peccata uestra. Cum uerò supplices famulos docet orare, ait: Sic enim dicetis ad patrē: Dimitte nobis debita nostra, quemadmodum & nos dimittimus debitoribus nostris.

Matt. 5.

Matt. 6.

Ibidē.

Igitur sanctus Martius, beatus Abbas, sanctitate præclarus, diuinis eruditus studiis, huius sententiæ bonum retinuit corde, ut libenter dimitteret delinquenti, & non solum ignouit noxam, uerumetiam, munere præbuit gratiam, nè in aliquo uilem redderet culpari personam. Sed antè de conuersatione eius pauca locuturi sumus, priusquàm ad huius beneficium accedamus.

Beatissimus hic Martius, Aruernæ urbis Abbas, eiusdem territorij fuisse incola fertur: & à pueritia sua religiosam agens uitam, totum se Dei operibus dedicauit. Erat enim parcus in cibis, largus in eleemosynis, promptus in uigiliis, in orationibus ualdè deuotus, totis uiribus luxuriam abstinentiæ freno ac parcitatis agone coercens, nè sibi aliquid subrepere posset. Non immeritò Martius uocitatus, qui fortiter ac strenuè pullulantes actionum mortalium cogitationes, gladio spiritus sancti in ipso dimicationis exordio succidebat, non surdus auditor exhortationis: Accingite uos armatura Dei, & gladio spiritus sancti, ut possitis ignita diaboli tela contemnere. Cumque ad ætatis legitimæ perfectionem uenisset, & tanquàm sidus egregium in illa urbe fulgeret, adhuc aliquid sibi deesse putans, haud procul ab ea secessit, acceptoque sarculo, montem lapideum cædere cœpit: in quo cellas sculpens, habitacula sibi paruula fecit, scilicet ut arctius sobrietatis carena cōstrictus, facilius Deo omnipotenti precum thura, laudationumque holocaustomata super cordis mundi altare proferret, recolens Dominum dixisse per Euangelium: Intra in cubiculum, & clauso ostio, ora patrem tuum: & pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi. Sciebat eum angelicæ sibi non listationis consolationem ad fore, si se ab humanis adspectibus longius amouisset.

Virtutes S. Martij.

Ephe. 6.

Matt. 6.

In hac ergò rupe cauati mōtis, habitationi res necessarias præparabat, formans in antro ex ipso lapide scamnum & cellulam siue lectulum, in quo post laborem multum fesso corpusculo requiē indulgeret. Sed erant hæc immobilia, quia ex ipso lapide incisæ massæ ipsi petræ inhærebant. Nihil autem super eam, cum quiesceret, sternebat, sed tantum cum uestimēto, quo indutus erat, decumbebat, non alios habens tapetes, plumellas, aut stragula, quo hæc operirētur: nihil enim habebat proprium, nisi Dei cultū, in quo indeficiens permanebat. Victum ei interdum deuotorum largitio ministrabat. Deniquè æternus Dominus, qui iugiter glorificat sanctos suos, cœpit cælestis famuli meritum terrigenis declarare, uel qualis esset cultor suæ diuinitatis ostendere, dum ei curationum gratiam dignatus est impertire. Nam dæmones de obsessis corporibus in nomine Iesu Christi, & uerbo fugabat: uenenum malæ postulæ Crucis signaculo opprimebat, quartanis, tertianisve febribus infuso benedicti olei liquore medebatur, & multa alia beneficia populis, annuente largitore bonorum omnium, tribuebat.

Durū stratū S. uiri.

Efficacia crucis, & olei benedicti.

Ad tanti uiri famam cœperunt quidam ad eū confluere, gaudentes eius instrui disciplinis. Quid plura? Colligit uiros, format monachos, efficit ad opus Dei perfectos: erat enim ei magna patientia, tantàque aduersus sustinendarum iniuriarum tela sumpserat bonitatem, ut putares eum lorica dulcedinis esse uallatum. Erat autem monachis hortus diuersorum olerū copia ingēti refertus, arborumque & fructuū, amœnus uisui, & fertilitate iucundus: sub quarum arborum umbraculo, susurrantibus aure sibilo foliis, beatus senex plerunque sedebat. Quidam autem imprudens, & sine timore Dei, gulæ circunscriptus desiderio, effracta sepe horti, furtiuo est ingressus aditu, sicut Dominus exprobrat in Euangelio. Quia qui non intrat per ianuam, hic fur est & latro. Porrò aūt erat noctis tempus: (nec enim poterant hæc nisi in nocte perpetrari: quia omnis, qui malè agit, odit lucem.) Hic igitur collectis oleribus, cepisque & aliis, atq; pomis, oneratus fasce fraudis iniquæ, ad aditū, quo ingressus fuerat, pergit, sed nequaq; reperit exitū. Grauata onere conscientia terretur, & inter labores ponderū alta suspiria ducit, sustentatur interdum super columbas arborum. Circuit iterumque omnem ambitum horti, & non modò ostium non reperit, uerumetiām nec ipsum, quem inter nocturnas tenebras patefecit, aduertit ingressum. Torquetur uerò, duplici cruciatus dolore, nè aut teneatur à monachis, aut à iudice capiatur. Inter hos cogitationū faces nox ei elongatur, iubarq; lucis desideratæ non redditur

Iohā. 10.

Iohan. 3.

Fur diuinitus punit.

ad omnipotentis Dei gremium tam mu̇ltos reducat. Qua in re cōſiderandum nobis eſt, quia totum hoc agi nequaquàm poſſet, ſi Ermigildus rex pro ueritate mortuus non fuiſſet. Nam, ſicut ſcriptum eſt, Niſi granū frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert: hoc fieri uidemus in membris, quod factum ſcimus in capite. In Vuiſigotthorum etenim gentes unus mortuus eſt, ut multi uiuerent: & dum unum granum fideliter cadit, ad obtinendam fidem animarum ſeges multa ſurrexit. *Ioh. 12*

VITA ET PASSIO SANCTORUM decem & octo martyrum Cæſarauguſtanorum, per Aurelium Prudentium conſcripta in Periſtepheno.

16. April.

Quantum p̄ſidij ſit urbib⁹ in reliquiis ſāctorū.



Is nouē noſter populus ſub uno
Martyrū ſeruat cineres ſepulcro:
Cæſarauguſtā uocitamus urbē,
Res cui tanta eſt.
Plena magnorū domus angelorū
Nō timet mundi fragilis ruinā,
Tot ſinu geſtās ſimul offerenda
Munera Chriſto.
Cùm Deus dextra quatiens coruſcam
Nube ſubnixus ueniet rubente,
Gentibus iuſtam poſiturus æquo
Pondere libram.
Orbe de magno caput excitata
Obuiàm Chriſto properanter ibit.
Ciuitas omnis, precioſa portans
Dona caniſtris.
Cyprianus. Afra Carthago tua promet oſſa
Ore facundo Cypriane doctor.
Aciſclus, et Zoellus Corduba Aciſclum dabit & Zoellum,
Treſque coronas.
Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Chriſto genitrix piorum
Fructuoſus. Tarraco, intexit cui Fructuoſus
Sutile uinclum.
Nomen hoc gemmæ ſtrophio illigatum eſt:
Emicant iuxtà lapides gemelli:
Ardet & ſplendor parilis duorum
Igne coruſco.
Parua Felicis decus exhibebit
Felix Artubus ſanctis locuples Gerunda
Noſtra geſtabit Calagurris ambos,
Quos ueneramur.
Cucufates. Barcinon claro Cucufate freta,
Surget, & Paulo ſpecioſa Narbo:
Teque præpollens Arelas habebit
Sancte Geneſi.
Geneſius. Luſitanorum caput oppidorum
Eulalia. Vrbs, adoratæ cineres puellæ
Obuiàm Chriſto rapiens, ad aram
Porriget ipſam.
Sanguinem Iuſti, cui Paſtor hæret,
Iuſtus. Paſtor. Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complutum gremio iuuabit
Membra duorum.
Caſſianus. Ingeret Tingis ſua Caſſianum,
Feſta Maſſylum monumenta regum,
Qui ciuis gentes domitas coegit
Ad iuga Chriſti.
Singulis paucę, tribus aut duobus,
Forſan & quinis aliquæ placebunt
Teſtibus Chriſti, prius hoſtiarum
Pignore functæ.

Tu decem ſanctos reuehes & octo
Cæſarauguſta ſtudioſa Chriſti,
Vertice flauis oleis reuincta
Pacis honore.
Sola in occurſum numeroſiores
Martyrum * turbas Domino paraſti: ** turmas.*
Sola prædiues pietate, * multa ** multa.*
Luce fruēris.
Vix parens orbis populoſa Pœni,
Ipſa uix Roma, in ſolio locata,
Te decus noſtrum ſuperare in iſto
Munera digna eſt.
Omnibus portis ſacer immolatus
Sanguis, excluſit genus inuidorum
Dæmonum: & nigras pepulit tenebras
Vrbe piata.
Nullus umbrarum latet intus horror:
Pulſa nam peſtis populum refugit:
Chriſtus in totis habitat plateis,
Chriſtus ubique eſt.
Martyrum credas patriam coronis
Debitas ſacris, chorus undè ſurgens
Tendit in cælum niueus togatæ
Nobilitatis.
Indè, Vincenti, tua palma nata eſt: *Vincentius.*
Clerus hic tantum peperit triumphum, *Valerius epiſcopus*
Hic ſacerdotum domus infulata
Valeriorum.
Sæuus antiquis quoties procellis
Turbo uexatum tremefecit orbem,
Triſtior templum rabies in iſtud
Intulit iras.
Nec furor quiſquam ſine laude noſtrum
Ceſſit, aut clari uacuus cruoris:
Martyrum ſemper numerus ſub omni
Grandine creuit.
Nónne, Vincenti, peregrè necandus
Martyr, his terris tenui notaſti
Sanguinis rore ſpeciem futuri
Morte propinqua?
Hoc colunt ciues: uelut ipſa membra
Ceſpes includat ſuus, & paterno
Seruet amplectens tumulo beati
Martyris oſſa.
Noſter eſt, quanuis procul hinc in urbe
Paſſus ignota, dederit ſepulcro
Gloriam uictor, prope littus altæ
Fortè Sagunti.
Noſter & noſtra puer in paleſtra
Arte uirtutis, fideique oliuo
Vnctus, horrendum didicit domare
Viribus hoſtem.
Nouerat templo celebres in iſto
Octies partas decieſque palmas:
Laureis doctus patrijs, eadem
Laude cucurrit.
Hic & Encrate recubant tuarum *Encrate uirgo.*
Oſſa uirtutum: quibus efferati
Spiritum mundi uiolenta uirgo
Dedecoraſti.
Martyrum nulli, remanente uita,
Contigit terris habitare noſtris:
Sola tu morti propriæ ſuperſtes
Viuis in orbe.
Viuis, ac pœnæ ſeriem retexis,
Carnis & cæſæ ſpolium retentans,
Tetra quàm ſulcos habeant amatos
Vulnera, narras.
Barbarus tortor latus omne carpſit,
Sanguis impenſus, lacerata membra,

Pectus abscissa patuit papilla
Corde sub ipso.
Iam minus mortis precium peractæ est,
Quæ uenènatos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
Fine* supremo. ** sopore.*
Cruda te longum tenuit* cicatrix:
E diù uenis dolor hæsit ardens:
Dum putrescentes* tenuat medullas ** tenuit*
Tabidus humor.
Inuidus quannis obitum supremum
Persecutoris gladius negarit,
Plena te martyr tamen, ut petem ptam,
Pœna coronat.
Vidimus partem iecoris reuulsam,
Vngulis longè iacuisse pressis:
Mors habet pallens aliquid tuorum,
Te quoque uiua.
Hunc nouum nostræ titulum fruendum
Cęsaraugustæ dedit ipse Christus:
Iugè uiuentis domus ut dicata ** Tumba.*
Matyris* esset.
Ergò ter senis sacra candidatis *Nomina 18. sanctorum martyrum.*
Diues Optato simul & Luperco,
Perge conscriptum tibimet senatum
Pangere psalmis.
Ede Successum, cane Martialem,
Mors & Vrbani tibi concinatur,
Iuliam cantus resonet, simulque
Quintilianum.
Publicum pandat chorus, & reuoluat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.
Quantus Euenti tua bella sanguis
Tinxerit, quantus tua Primitiue:
Cum tuos uiuax recolat triumphos
Laus Apodemi.
Quatuor posthinc superest uirorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat uocatos
Prisca uetustas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum parui facit: & loquendi
Cura de sanctis, * ociosa non est ** uitiosa.*
Nec rudis unquàm.
Plenus est artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Christo:
Quas tenet cæli liber, explicandus.
Tempore iusto.
Octo tunc sanctos recolet, decemque
Angelus coram patre filioque,
Vrbis unius regimen tenentes
Iure sepulcri.
Quin ad antiquum numerum trahentur
Viua post pœnæ specimen puella,
Morsque Vincenti, cui sanguis hinc est,
Fons & honoris.
Additis Gaio (nec enim silendi)
Teque Crementi, quibus incruentum
Ferre prouenit decus ex secundo
Laudis agone.
Ambo confessi Dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum:
Ambo gustarunt leniter saporem
Martyriorum.
Hæc sub altari sita sempiterno, *Sancti in calis orant pro nobis*
Lapsibus nostris ueniam precatur
Turba, quam seruat procerum creatrix.
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absoluam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generosa sanctis *Orat ad tumulos sanctorum.*
Ciuitas mecum tumulis: deindè
Mox resurgentes animas & artus
Tota sequeris.

VITA S. PATERNI EPISCOPI

Abrincensis, satis, ut apparet, fideliter, seu ualde obscuro stylo conscripta. Itaque in gratiam lectoris oratione a liquanto Latiniori reddita est per F. Laurentium Surium.



Eligiosæ actiones, uirtutum incrementis cumulatæ, atque ad fastigium sacratę benedictionis perductæ, tum quoque miraculorum fide dignorum transacti temporis testimonio approbatæ, uiuacibus meritis nunquàm absiuutà fidei internis obturibus, etiamsi nullis sint literarum monumentis consignatæ. Neque enim extrinsecus adhibitis indigent testimoniis, cum domesticis ueræ gloriæ documentis fulciantur. Verumenim uerò ob aliorum utilitatè expedit planè etiam in scripta eas referri. Itaq; èt nos beati Paterni antistitis præclarè gesta scribenda suscepimus: confirmatur enim grex deuotus sui pastorii suffragio, quoties eius uirtutum commemoratione recreatur. Ortus est autem beatissimus Paternus apud Pictauos, Aquitaniæ oppido, & quidem ex parentibus, generis nobilitate atque etiam publica administratione conspicuis. Sed uicit ipse natalium spleudorem uitæ & morum claritudine, Iulita matre iam ab annis duobus uidua, illum honestissimè educante.

16. Aprilis. Licèt Vsuardus cũ habeat 23. Septẽbris, fortassis propter trãslationem.

S. Paterni patria

Mater.

In ipsa uerò tenera ætate, cælesti inspiratione permotus, religiosæ uitæ frenos sibi spontè iniecit, in monasterio * Enixionensi Dominicæ seruitutis iugo & habitu monastico suscepto. Vbi sanè non multò pòst ab Abbate ad cellarij dispensationem adhibitus, in illo primo suæ promotionis gradu non obscura de se indicia dedit, idoneum se fore, cui, diuina agente prouidentia, etiam pontificatus functio, & plurimarum rerum administratio quandoquè demandaretur. Volebat autem mater eius iam cœnobium ingresso uestem parare, cumque telam ordita esset, eamque casu super tectum reposuisset, miluus eam ad suum nidum absportauit, ubi post anni exacta spatia reperta est integra, adeo ut eius stamen nec imbres hyemis, nec æstatis feruores corruperint. In ipsa adhuc adolescentia ad sublimiora sanctæ uitæ studia adspirans, cum non fideret sibiipsi propter ætatis teneritudinem, cum Scubilione, eiusdem loci monacho, prius communicato consilio, pro Christi amore relictis parentibus, in pago Cõstantino (sic enim loquitur author historiæ) unà cũ illo libenter constituit peregrinus degere. Itaque nihil præter Psalterium secum accipientes, eò profecti sunt. Porrò sanctus Scubilio, licet ætate maior esset, uidens beatum Paternum meritis uenerabilẽ, ut illum sibi æquaret, pallium suum diuisit, eique partẽ dimidiã dedit. Ambobus uerò propter captandam solitudinem Insulam quandam adire cupientibus, uir quidã nobilis & religiosus Deoque dilectus

Monasticam uitã cõplectitur.

detinuit

detinuit eos apud se, donec ciuibus suis illorum aduentum indicaret: rogauitque illos, ut in fanum Sisciacum se reciperent, suisque precibus homines ethnicismi erroribus implicatos, à dæmonû cultu reuocarent. Tum uerò illi circa montis sinum in cauernam quandam ingressi sunt: cumque populus, execrabili ductus consuetudine, in illo fano debaccharetur sancti uiri admonebant miseros, nè falsos deos colendo se æternum perderent, qui salutem possent adipisci sempiternam, si non eiusmodi iniuria suum irritarent creatorem: aiebantq; rectius omnino ipsos facturos, si per gratiam Dei renati, suû colerêt conditorem. His auditis, homines insani reuerendos uiros irreuerêter côtemnunt, rituq; suo cœptû cultû pertinaciter prosequunt. At sancti uiri tû sanctæ crucis signo, tû fidei feruore armati, accedût ad uasa, in qbus illi miseri pulmêta coquebât, suisq; ea scipionibus euertût: potû quoquè effundût, posthabito præsentissimo uitæ suæ periculo, ut pro Christo fortiter dimicarêt, parati etiam immò & appetentes pro illo obire martyrium, si non defuisset percussor. Eccè autem nutu diuino timore corripiuntur, qui sanctos uiros facilè etiam trucidare potuissent: sed cum ad suum locum ambo reuerterentur, mulier quædam in illorum contumeliam sese nudauit: & repentè membris omnibus contrahitur, totoque anno uigore tabescente cruciatur, neruisque debilitatis, etiam ulcere flagellatur, donec petita a sanctis uiris uenia, illis Dominum rogantibus, sanitati restituta est.

S. Paternus cum Scubilione degit in specu. Illorû Zelus & constantia.

Accidit quodam die, ut non nisi dimidius panis illis ad necessariam refectionem superesset. Adueniente autem peregrino quodam, beatus Paternus humanitatis studio eum illi largitus est, potius apud Deû sibi ex illo mercedem colligere uolens, quam in suû eum uentrem recondere. Vbi autem illa edendi hora aduenit, sanctus Scubilio rogauit eum, ut illud panis frustum ipsis apponeretur. Cui Paternus ait: Christus, qui semper abundat, seruis suis escas subministrabit. Tulit hoc molestè Scubilio, quippe qui labore defessus, nihil inueniret, undè uires exhaustas reficeret. Interim non dormitabat prouidentia Dei ad suppeditandam escam seruis suis, nec eos fame discruciari passus est ille qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione Nam côfestim Vuitheus, qui se primus in illorum disciplinam tradiderat, illis ieiunantibus multa attulit munera & magnam ciborum copiam: sicquè intra temporis ferè punctum, quod indigenti Paternus impertierat, cum grandi fœnore receperunt. Sed cum cibum caperent, non aderat aqua, qua sitim excluderent: quæ tanto solet esse acrior, quanto est maior è cibo satietas. Mox igitur in terram prostrati, supplices Christo, qui est fons uitæ indeficiens, preces offerunt, ut ipse famulis suis aquâ largiatur in deserto, qui olim populo Israelitico è petra largissimas produxit undas in solitudine. Audiuit auris propinqua clementissimi Saluatoris preces seruorum suorum, tangentequè Paterno humum baculo, fons erupit: crederes te uidere Moysen uirga percutientem petram. Eius rei fama crebrescente, uir uenerabilis Generosus, Abbas eorum, post triennij spatia abijt ad requirendôs monachos suos, tam benè fugitiuos, quippe qui ad Christum aufugerant. Vbi autem ad illos peruenit, didicit Paternum arduum sanè uitæ institutum sequi, præter panem & aquam, uel olera sale conspersa, nihil alimentorum admittere, & nô fœminarum duntaxat sed etiam uirorum adspectus declinare: ut ab hominum consuetudine remotus, solicitè opperiretur uisitationes angelicas: tantoquè plus proficeret in rerum diuinarum contemplatione, quanto minus haberet ex hominibus solatij. Tum

Psal. 144.

Exod. 17.

Num. 20.

Fontê precibus impetrât

S. Paterni uita rigida.

prætereà cognouit eum nullo unquàm cubare in lectulo, nulla lecti operimenta requirere, nunquàm ad plumas uel caput reclinare ea uelle, qua interdiu uteretur, etiam noctu contentum esse: pro molli lana asperum usurpare cilicium, ut nec ipsa quidem nocturna quies corpori sine molestia abiret, exactoque in sanctis laboribus die, nox non ad quietem, sed ad laborem succedere uideretur. His igitur consideratis, ut aduertit Abbas eum monastici canonis metas, tanquàm equum impatientem, immodico feruore excedere, imposito quodam freni retinaculo, ad moderata eum ieiunia reuocauit, simulquè iussit, ne tam artæ se daret solitudini, nec uirorum adspectum & colloquia recusaret: tum etiam cellulas inuiseret. Simul etiam apud Leucianum episcopum & ciues præclarû ei reddidit testimonium, bonis & honestis eum parêtibus esse editum. Dehinc ualefaciens Paterno, Scubilionem secum ad monasterium reduxit: cui tamen non multò post copiam fecit ad Paternum sese recipiendi. Porrò Leucianus episcopus Paternum primò diaconum, indè presbyterum ordinauit. Ille uerò quantum sibi senserat ex illa promotione accessisse dignitatis, tanto plus ipse sibi cumulandis uirtutibus ueri honoris adijcere nitebatur. Tantus autem Sciciaci ex eius & Scubilionis laboribus gratiæ fructus excreuit, dum illic cælestis uerbi semina spargerent, ut fanum prophani cultus in pecorum stabula redactum sit. Spelunca autem illa, in quam uiri illi egregij se abdiderant, tam suaues ex se diffudit uirtutum odores, ut permulta ex Paterno prodierint monachorum examina, nec pauca apud Constantienses, Baiocenses, Cenomanos, Abrincenses, Rhedones in Britannia minori ab illo fundata sint monasteria. Claruit autem eius eximia fides multis argumentis, & sacratam uitam miraculorum signa declararunt.

Paternus fit presbyter.

Scisciaci nâque oblata ei fuit ancilla muta ab Oroaste presbytero. Extendit uir sanctus manum, ut puellæ labia aperiret: sed cùm dentes non posset diducere mox oleo benedixit, eoquè maxillas eius consignans, id effecit, ut sonum redderent, qualem solent catenarum fragmenta inter se collisa. Deindè etiam os eius eodem liniens oleo, sciscitabatur quid haberet, quòd sic perpetuò obmutesceret. Tum illa subito respondit uiro Dei, & undè muta fuisset effecta, explicauit.

Mutâ ancillâ curat.

Scisciaco discessurus uir sanctus ad Abrincenses, petijt à fratre Scubilione, ut liceret secum auferre duos pullos columbarum, quos ipse nutrierat. Negauit assensum Scubilio, dicens se eius absentis loco uel colûbas uelle retinere. Ad quê Paternus: Immo uerò inquit, illius sint columbæ, quem amplius amant. Cumquè ad monasterium, quod indè ad decem & octo ferè milliaria aberat, peruenissent, postridiè uenerabili uiro Paterno illic columbæ alacres occurrerunt, suum erga eum testantes desiderium. Nec præter rationem est, quòd uirum spiritalem columbæ, quarum simplicitas etiam in scripturis diuinis commendatur, secutæ sunt:

Apud Abrincenses Vrsi cuiusdâ ancillæ adeò erant ui morbi contractæ manus, ut nec filia quidem è gremio possent diuellere. Orauit pro misera uir Dei, & ei to laxatis neruis, pristina manibus incolumitas restituta est. Id ubi fama longè lateque diuulgauit, multa Childeberti regis prece compulsus, ei Parisijs uehiculo operto inclusus occurrit: cumquè Mileuico puer à serpente percussus, ilicò è corpore abiturus uideretur, accessit ad eû uir sanctus, editoquè crucis signo, & olei liquore puero persuso, exitiale uirus tali antidoto profligauit. Quo sanè in loco in rei gestæ testimonium basilicam in beati uiri honorem condiderunt. Vbi autem maligni spiritus eû Parisios aduenta-

Côtractas manus cuiusdâ fœminæ sanat. Signo crucis & oleo pellit uirus

tate senserunt, ex obsessis corporibus aufugerunt, & qui febre correpti erant, incolumes euasere, nec potuit illic durare morbus, ubi tam insignis medicus sua pharmaca produxit. Posteà uerò, cum uir Dei pro pauperibus regias aures appellaret, inclytus rex Childebertus Crescentio, ad quem publica cura spectabat, mandauit, ut quod B. Paternus ab ipso exigeret, id exequi nè omitteret. Promisit ille se ità facturum, sed fidem fefellit. Nam in Burgundiã profectus est, uiro sanctissimo nesciente. At mox illũ diuina ultio persecuta, oculorũ lumine priuauit, ità ut biduo erraret. Agnoscens igitur culpam suam, celeriter regressus est ad hominẽ Dei, ueniamque petiit: eodémque momento, quo ab animo iniquitas abscessit, oculis lux reddita est: lactusque ex ipsa cæcitate eruditior, serui Dei non distulit parere uoluntati, felicior effectus pulsa pectoris caligine, quàm oculorum luce reparata.

Visio sancti Paterni.

Iam septuagesimum ætatis agebat annum B. Paternus, & Abbatis officio fungebatur, cum eccè Scisciaci in cellula, quam primò extruxerat, quiescenti quadam nocte uisus est locus ille mira claritate perfusus. Simul autem uisi sunt ad eum ingredi sancti Episcopi Melanius, Leucianus & Beor, qui ad Dñm migrauerant, ipsumque ordinare antistitem. Hac ille uisione obstupuit, sed tacitam apud se habere uolẽs, tamen occultare non potuit, quã posteà ipse rei euentus ad omnium notitiam perduxit. Nam non multum intercessit temporis, cum decedenti Abriucensi episcopo ad regis, & populi preces ipse successit. Nec enim recusare potuit, quod secreta Domini dispensatione sibi imponendum iam antè præuiderat. Vbi autem id honoris adeptus est, talem se præbuit, tum in ueterum ecclesiarum instauratione, tum in nouarũ ædificatione, domorum etiam reparatione, & pauperum procuratione, ut esset in singulis admirabilis, & in omnibus singularis. Cum autem quadam uice in pago Theodisiaco ad comitem Seuerum, fœmina quædam, ciuis Rhedonẽsis, uenisset planè muta, sanctoque uiro in oratorio esset oblata, illo pro ea preces fundente, actutũ longa rupit silentia, nec potuit diutius seruire inimico, pro qua Christus eius & creator & saluator fuerat interpellatus.

Creatur Abrincẽsis episcopus.

Muta loquitur.

Tertiumdecimum annum in Abrincensi pontificatu iam agens uir sanctus, altero Paschatis die, cum fratres Sciściaci inuitare cuperet, in morbum incidit, itemque sanctus Scubilio apud Mandanenses. Mittunt autem utrinque nuncios, mutuoque sibi significant, ut priusquàm migrent ex hac uita, mutuo conspectu fruantur. Nuncij in ipso itinere sibi fiunt obuiam, rogantque beatum Scubillionem, ut beato Paterno occurrat. Id uerò quo minus ille posset, sinus quidem maris impedimento fuit, quem nocturno tempore traiicere non licuit. Verum cum a Sisciaco ferè tribus milliaribus abesset, eadẽ omninò hora beatus Paternus, & frater eius Scubilio reuerendus Prępositus, nobili triumpho, comitibus angelicis spiritus, animas suas è terris ad cælestia regna cum Christi æternum uicturas transmiserunt.

Obit S. Paternus.

Cumque & Paterni exequias celebraret Lauto Episcopus, qui ante dies octo eius inuiscendi causa eò uenerat, eiusque sacrum corpus ab Basilicam deportaret: itemque Lauscius episcopus S. Scubilionẽ ad basilicam eandẽ adduceret, ambo põtifices, cõcinente psallentium choro, præter omnẽ expectationem sibi inuicem occurrerunt, pariterque in eodem loco conuenerunt, & uiri sanctissimi, quorum funera illi antistites curabant, felici transitu locum orationis, quem ipsi extruxerant, eodẽ die simul occuparunt, & qui se in uita mutuò dilexerant, nec in morte quidem separati sunt, idque adeò, ut uno eodemque momento, uno atque eodem monumento pariter cõditi sint: nec dubium, quin Christo redemptori nostro, nostri amantissimo, electi eius gratia è seculo, felicibus meritis illustres, pariter occurrerint in cælis: etiam post obitum beatis & mirificis operibus integrè uiuentes, & miraculis corruscãtes, ad laudem & gloriam præpotentis Dei, cui est honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

Lauto episcopus subscripsit in Aureliañẽ. Cõc. 2. & 3.

MARTYRIVM SANCTORVM martyrum Eleutherij Episcopi, & Euanthiæ Matris eius, authore Simeone Metaphraste.

18. Aprilis.



CVm Aelius Adrianus Romanis quidem imperaret, dæmonibus autem & simulacris diligenter seruiret, admirabilis quoquè Eleutherius illo tempore cognitus est, ueluti quædam stella diẽ illustrans. Cui patria quidẽ fuit inclyta, & magna Roma: parentes autem genere quidem nobilissimi, diuitiis uerò opulentissimi, gloria etiam clarissimi. Tèr consulẽ enim fuisse eius patrem, eius scribit historia. Sed cum essent adeò insignes, nec eis quidem deerat nobilitas ex pietate orta & religione. Eius enim mater * Euanthia, cum diuini Pauli apostolici admonitionibus fidem accuratè didicisset, cum studio uirtutis, Dei quoquè cultu erat ualde locuples. Ea cum hunc sanctum peperisset puerũ, Eleutherium quidem uocauit ex ipso ortu: adeò autem liberaliter & honestè eum educauit, ut nomini res quoquè conuenirent.

Eleutherij patria.

Latina martyrologia uocant Anthiam.

Sic ergò educatum, cum ad uirilem ætatem peruenisset, Deo & Archiepiscopo Aniceto dat eum, donum ipso dignum. Ipse enim tunc Romanæ præerat Ecclesiæ. Qui uidens morum eius moderationem & alias uirtutes, eũ quidem primũ Diaconũ, deindè Præsbyterum, postremò Episcopũ ordinat Illyrici: sicque lucerna, ut Euangelicè dicam, posita super candelabrũ, & uerbi luce illuminante multorũ cogitationes: & falsam quidem mẽdacij doctrinam proculcãte, doctrinæ sermone affluente, ad solius autem Dei cognitionem multos cõuertente, & deducente ad pietatem, nõ poterat malignus hæc ferre moderatè: sed rabie quidẽ in ipsum agitabatur, & grauiter spirabat contra pietatem. Totũ uerò subiens Adrianum, cum illo armatur contra ueritatẽ: & ante alios omnes contendit de medio tollere Eleutherium, ex piis studens demetere eos, qui erant insigniores, tanquàm spicas quasdam cæteris prę̃stantiores: & statim cum terribili legatione mittitur Felix quidam, unus ex Ducibus exercitus, iussus & per uim adducat Eleutherium, & eum sistat ante tribunal imperatorium. Qui cum ad Christi mandram peruenisset ecclesiam, eam extrinsecus circunsidet multitudine militum, & cum intus intercepisset Eleutherium, tanquàm prædam aliquam studebat habere agnum Christi.

Ma. 5.

Deindè templum ingressus, & truculentis quidẽ oculis & truculentiore etiam spiritu, tanquàm ipso uultu eius, qui miserat, significans sæuitiam, se ostendens iis, qui uidebant: postquàm uidit Eleutherium suauissimum doctrinæ fluentũ profundentẽ, & ornatissimè pietatem annunciantem iis, qui cum eo uersabantur, ille mirandum in modũ admirabatur Christi uirtutem: & statim mutata sæuitia, (uisus est enim habere animum aptum ad suscipiendum semina pietatis) fit ouis pro lupo, & pro persecutore discipulus

Felix, dux exercitus ad Christum cõuertitur.

ſcipulus: & priorum ueluti oblitus, non latro & perſecutor, ſed Chriſti, quẽ perſequebatur, amicus & diſcipulus: & deſpicit quidem ipſum Imperatorẽ: procidit autem ad pedes ſancti, & ab eo tempore lubens nerſabatur cum magiſtro, illius uerbis illuminatus, & in pietate confirmatus. Sed ſic quidem fecit Felix, & nequaquam corauit reuerti ad eum, qui miſerat. Non erat autem id, quod uidebatur Eleutherio. Feſtinabat enim ad confeſsionem, eratque prōpto & alacri animo ad pietatem liberè efferendam. Iter certè protinus eſt ingreſſus, habens etiam ſe ſequentem Felicem ducem exercitus. Cum autẽ inter eundũ in aquam incidiſſent, fit hic Felix alius Candaces: & à diuino Philippo baptizatur, nempe Eleutherio, & idololatriæ caligine, tanquam putrido aliquo indumento, exuitur. *Act. 8.*

Poſtquàm uerò itinere confecto Romam uenerunt, à fidelibus quidem, qui erant Romæ, agnitus, ſingulatim de Eleutherio omnia annunciat. Eleutheriũ autẽ iuſſus Imperatoris imperabat ſiſti ad illius tribunal. Ille uerò tam magno & excelſo animo ingreditur, acſi non ad certamina, ſed ad feſtum accerſeretur. Quem cum adſpexiſſet Imperator, ut uidit eũ eſſe & iuuenẽ, & formoſum, & uirtutis ornamẽto & animo & oculis decorum: Cur, inquit, o Eleutheri, patria relicta religione, Deorũ cultum nihili faciens, nouum quendam Deum colis, idque cum non ſolum ſit apertè mortuus, ſed etiam mortem ſubierit turpiſsimam? Eleutherius autem ei, qui ſe tã ſtultè gerebat, nec reſpõdendũ quidem eſſe arbitratus, & alioqui ipſum Chriſtũ in iis, quæ pro Chriſto paſſurus erat, imitans, ſtabat tacens. Sed reſpõde, rurſus dixit imperator: Qui fit, quòd re tam ſtolidè geras, & in hunc Chriſtianorum cultum inſanum te immiſeris? Deinde aliquantulum remittens de acerbitate: Pare, inquit, mihi, & diis inuictis ſacrifica. Si enim pèrſuaſus conuertaris, honores tibi præbebo maximos: Sin autem non pareas, grauiſsima inferam ſupplicia.

Lu. 21 Eleutherius uerò Domino inuocato, q̃ dixit: Nolite eſſe ſoliciti, quomodò aut quid reſpondeatis: Dabitur enim uobis, inquit Ille, ſapiẽtia, cui nullus poterit reſiſtere: Quomodò, inquit, potero ſuſtinere talibus diis ſeruire, aut alij ſuſtineo aſſentiar? Quomodò autem non magis uobis conſulerim ab eis deficere: & ſi nõ pareatis, ueſtram defleam amentiam, quòd ratione à Deo honorati effecti eſtis uiliores lignis & lapidibus, adeò ut hæc Deos eſſe puretis: & non ſolum eſſe, ſed etiam bene eſſe exiſtimetis: idque uero Deo relicto, qui ratione conſtituit uniuerſum? Cælum enim & terra ſunt opus manus illius. Sumus uerò nos ex iis, quæ creauit, opus pulcherrimum & precioſiſsimum, etiam ſi tanquàm in pugna nocturna ignoramus id, quod eſt amicum & hoſtile: & aduerſus noſtrum quidem Dominũ bellum gerimus: eos autem, qui ſunt uerè noſtri inimici & hoſtes, dæmones, inquam, noſtros, ò inſaniã, putamus eſſe dominos, & eos honoribus extollimus & ſacrificijs. Ego igitur Domino meo adhæreo, & ſemper *Gal. 6.* adhærebo: & Chriſto meo ſeruiam, ignominias ueſtras & honores, & has pueriles laruas ſuppliciorũ, infantium eſſe plagas reputans. Mihi enim, ut meus dixit doctor Paulus, totus mundus eſt crucifixus, & ego mundo: & mori pro Chriſto, deliciæ mihi ſunt & exultatio. Ira plenus per hæc euadit Imperator, & grabatũ iubet afferri æneũ, & ei multum quidẽ ignis ſubſterni: ſupra eum aũt nudum extendi athletã, & ſic perpetuò deflagrare, donec omnino interierit.

Poſtquàm aũt hæc cito facta ſunt, martyr inſiluit in grabatũ, & totus in toto fuit extenſus. Ciuitas uerò ægrè ferens id, quod factum fuerat (oẽs enim ferè conuenerant ad ſpectaculũ) exprobrabant Imperatori crudelitatem: Cur, dicentes, uir adeò clarus, genereq; & ſapientia inſignis, malè perit, tanquam infamis quiſpiam? Deus autem dolorem alleuabat è ſuperis: & tanquàm quodã rore refrigeratus, & in molli herba cubans, martyr ſentiebat uoluptatem. Imperator autem poſtquam animi rabiem tormento iam ſatis lènierat, exiſtimans eum iam eſſe mortuum, iubet illinc tolli illius corpus. Poſtquàm è lecto ferreo ſurrexit martyr, non ſolùm illæſus, ſed etiam lætus & alacer: & exaltabo te Deus meus rex meus, canebat cum gaudio, & laudabo nomen tuum perpetuò. Laudabo Deum, qui lætificat iuuentutem meam. Quoniam generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam annunciabunt: & miracula tua narrabunt. Poſtquã uerò Deo ſic glorificato, audaciùs deinceps adſtitit ante tyrãnum: Adſpice ad me, ait, ò Imperator, quem tu exiſtimaſti ab igne exedendũ, & intellige eum, qui à me prædicatur. Agnoſce autẽ tuorum quoque deorum imbecillitatem. Hanc andaciam & dicendi libertatem, ſuam eſſe contumeliam Imperator arbitratus, & ſe uictum eſſe opinatus, ꝙ contemneretur, ſupplicium eo excogitat maius & uehementius. Rurſus ergò in medio proponitur craticula, igne quidem ſubtùs accenſa: oleo aũt deſuper adſperſa, & flammam grauiter accendens. Sed ne tunc quidem gratia neglexit martyrem: ſed ſimulatque fuit ipſe impoſitus craticulæ, ignis ſtatim fuit extinctus, & carbones emarcuerunt: craticula uerò, tanquam non oleum, ſed aqua potiùs deſuper fuiſſet inſuſa, ipſa quoque erat frigida, ſanctum conſeruans illæſum. *Illæſus ab igne manſit martyr.* *Pſ. 144*

Quid uerò? cum his ne fuit extincta ira Imperatoris? Nequaquam: ſed rabie ſemel percitus, & ad alia quidem nihilo meliùs affectus, quàm cæcus: ad hoc autem ſolum intuens, ut dijs ſuis gratificaretur in ſancto puniendo, qui quidem ſunt omninò dæmones homicidæ, rurſus iubet afferri ſartaginem, ceramque & picem, & adipem in eã inijci: multo uerò igne ſubtùs accendi, & ſic in ea rurſus exiẽdi martyrem. Poſtquàm ergò factum fuit, quod fuerat imperatum, & ſartago tota erat candens: ſtetit autem martyr quoq; ſubiturus ſupplicium: Nè differas, inquit Imperator, ò Eleutheri, ſtas enim medius inter mortem & uitã. cura id, quod tibi futurum eſt conducibile. Nam ego quidem magnam tui curam gerẽs, nè malè pereas, in te ſum affectus, tãquàm in germanũ filiũ: nec uellẽ ꝓ deos, uirũ tã nobili loco natũ, & qui eſt ipſe adeò bonus, tã dilectus & tã pulchra ſpecie, ſeipſum inconſideratè inijcere in periculũ: idq; ꝓꝓ nihil aliud, q̃ ꝓꝓ peruicaciã uanã & inutilem. Poſtq̃ aũt ſtetit martyr aduerſùs hæc generosè decertans, aptè probris remunerans blãditias, & illum lupum appellans Arabicum, ut qui ouibus Chriſti inſidietur, tandem hæc quoque adiecit: Quicquid feceris, non mihi perſuadebis, ut ab hac pia & beata deſiſtam conſtantia. *Lingua ſubdola diaboli.* *Martyris conſtantia.*

Hic Adrianus animo ſauciatus, uerbis relictis, ad facta ſe contulit, & iubet eum extendi in ſartagine: Quod cùm factum eſſet, eadem, quæ priùs, rurſus ſunt conſecuta: & ignis quidem mutatur in rorem: aura uerò quædam ſuauiſsima fortem ac generoſum uirum refrigerauit. Adrianus autem neſciens, quid ageret, cùm ei mutarentur omnia in contrarium, ſedebat animi dubius, bouem habens in lingua, ut dicitur, & linguam uinctus profundo dolore. Quem cùm uidiſſet ſic affectum is, qui tunc erat Præfectus urbis nomine Corebo, ad noua inuenienda tormenta uir egregius, & ad faciendum aliquid, quod aduerſùs neceſſitatem eſſet acre & efficax, (erat autem Chriſtiani

ni dogmatis non omnino ignarus,sed & quæ lelici exercitus duci acciderant, uerbis acceperat, & Christianorum fidei ueluti quædam semina & initia in corde acceperat: adhuc uerò sectabatur res gentilium, plurimi faciens colere & obseruare Imperatorem)Ipse autem tunc uidens Adrianum dubitantem, & nescientem quomodo se in sanctum gereret, accedens: Ego te,inquit,ò Imperator, liberabo à negocijs, & hunc iuuenem,qui repugnat tuis iussis,docebo nunquam tale quid aggredi. Sed clibanus quidem inferatur æneus:acuti autem obelisci infigantur in utraque eius parte,& mox scies Eleutherium aut paruisse, aut male perijsse.Hæc uerò dicens, non animaduertêbat se leonem putare posse terrere ictu atundinis. Hæc tamen placuerunt Imperatori,& citò confecta machina, Martyr in cælum tollens oculos tam qui cernuntur, quàm qui sub adspectum non cadunt, & totam mentem in cælum defigens,& præ gaudio totus quasi à Deo afflatus: Ago tibi gratias,inquit,Domine IESV CHRISTE & Deus,quod me talibus & tantis bonis sis dignatus:quòd me manu tua potêti uirtute accinxeris,quod pro tuo nomine talia tibi pati uisum sit.Et nunc adspice de cælo,& uide qualia contra me fabricantur,qui te oderunt:& libera animam meá à iaculo eorum,& à uitis sanguinû,qui bonus es, serua me:ut sciant omnes,te esse solum Deum & gloriosum in toto orbe terrarum. Deinde etiam pro ijs ipsis,qui illum cruciabant,sicut Stephanus pro ijs, qui eum lapidibus appetebant,orans: Tange cor eorum, dicebat,ò Domine,qui es multæ misericordiæ,& tuû sanctum eis nomen fac sit cognitum, & deduc ad tuá uolnntatem:ut cognoscant te solum uerum Deum, & desistant à pernicioso cultu simulacrorum:Quoniam benedictus es in secula, Amen.

Precatio sancti martyris.

Act. 7.

Cùm Corebo sic orantem attendisset martyrem, ueluti accenso,qui erat ei repositus,carbone pietatis, repentè mutatur longe pulcherrima mutatione: & tanquam non is esset,qui paulò antè excogitabat supplicia aduersùs martyrem, accedens ad Imperatorē: Pro quo,inquit, maleficio, aut pro quo crimine his pœnis afficitur Eleutherius?aut pro qua causa morte tam acerba damnatur? Imperator uerò hac inopinata auditione ualde commotus, totuè intuens Corebonem:Num tu es,inquit,is, quem ego noui, Corebo? Quidnam autem tibi accidit, aut quidnam tibi factum fuit? Nunquid te cepit aurum ab illius matre acceptum,& tam repentè mutauit? Quàm multa uerò etiam à multis alijs tibi data, potuerint conferri cû meis donis,quem ego & opibus & gloria & mea familiaritate & coniunctione beatum Romæ reddidi? Quod si plura desideras,licet tibi nostris frui affatim: tibi sunt aperti omnes mei thesauri:ex his hauri ambabus manibus,neque teipsum ita prodas,à fœmina furto lublatus, & pauco auro emptus. Corebo autem iam totus repletus bono spiritu, & martyris precibus mentem habens illuminatam,exclamauit illud admirabile & dignum quod celebretur: Precium tuum,dicens,tecum eat in perditionem. Tuæ uerò pecuniæ sint fomes igni,qui te manet. Quid enim tua sponte cæcutis, & conaris mouere ea, quæ sunt immobilia? idque cum didiceris experientia, quòd nullus quidē ex tuis dijs pôt ullû ex ijs,qui adsunt, in ignē iniectû seruare.Is autem,quem colit Eleutherius,reddit eum & igne potentiorem & quouis alio supplicio.

Corebo prefectus ad Christum cōuertitur.

Hæc est mutatio dexteræ excelsi.

His sic dictis, dici non potest,quanta ira & insania repletus fuerit tyrānus. Solent enim re uera ualidæ amicitiæ ualidas quoquè similiter parere inimicitias. Vnde etiam iubet Præfectum eodem puniri clibano, quo ipse consuluerat,ut puniretur Eleutherius.Cum ergo iam appropinquaret tormento,ora pro me,clamauit Corebo martyri,& me arma his armis, nempe Christi signaculo,quibus ducem exercitus munisti Felicem.Sic ergo Curebo armatus à martyre, & protinus iniectus in clibanum, ipse quoquè mansit similiter ab igne nō expugnatus. Adrianus autem his tormentis defessus,eum condemnat, ut ei caput amputetur.Et Coreboni quidem sic succedit finis martyrij:& qui à multis à seculo desideratur, hic breui tempore thesaurum arripuit. Quænam uerò sunt Eleutherio postea consecuta? Primum quidem ipse in clibanum immittitur:deinde etiam obeliscis,ut uidebatur,trāsfigitur.Et clibanus quidem rursus,sicut prius, extinguitur:conuertuntur autem protinus cuspides obeliscorum, quodammodò carnem honorantes martyris & eius, qui punit, animæ arguentes cæcitatem: quin etiam multos ex ijs,qui adstabant, attrahêtes ad Dei cognitionem, qui hæc faciebat miracula: qui etiam, Magnus est Deus Christianorum,clamabant,qui nobis prædicatur per Eleutherium.Rursus ergo & hæsitatio & magnus dolor inuadit tyrannum.Et tunc quidem martyrem tradit in custodiam:Posteà autem eximios ex ijs,qui ei parebant,conuocatos congregat:& cum toto die deliberasset,ubi & quonam modo Eleutherius subiret supplicium, uisus est ei locus quidem carcer: modus uerò maximè miserabilis, nempe per famem.

Corebo capite dānatur.

Multi credūt in Iesū

Et postquàm hęc uisa sunt,multos quidem dies in carcere decertauit cum fame. Sed qui olim Danieli, & Eliæ per uolucrem alimentum suppeditauit, eum quoquè alit per columbam, & eius animam implet bonis. Et ille quidem agebat gratias, quod his magnis bonis sit dignus habitus: Tyrannus autem insaniebat,& quòd ostensum esset machinationem fuisse imbecillam,efferabatur,& ideo equos feros & minimè mansuetos,eis longè sæuior,iubet iugo alligari,& eis etiam alligari Eleutherium, ut cum,equi, qui iugum ferre non didicerant,& erant alinqui feri, strepitu currus ualdè essent perturbati, & huc & illuc temerè ferrentur, martyri, petris & alijs alliso,diuellerētur & lacerarentur carnes,ut sic particulatim & membratim cōcisus,abrumperet animam.Sed nec hæc ei processerunt ex animi sententia, sed quomodo ille non cessabat ea operari, quæ ad uim faciendam pertinebant,& ad afferēdum interitum, ità nec Christus ea prouidere, quæ spectabant ad salutem. Angelus enim è cælo adueniens, & feros illos equos repentè reddidit mites & mâsuetos, & cum soluisset Eleutherium, eum immittit in currum, & cum direxisset equos ad montem uicinum ciuitati, effecit,ut martyr ascenderet leniter & placidè. Et uerò aliud quoque accedit admirabile & contra opinionem. Nam cùm sic in montem uenisset martyr, & deinde rationale sacrificium,consuetam Deo laudem, sacrificaret,quæ aderant animalia, ursi & leones, & si quæ erant aliæ feræ, accedentes circundant Dei famulum,& ei blandiuntur, & tanquam illius uocem intelligentes,benedicere cœperût & adorare:& hoc significabant, quòd & in terram annuerent, & rursus in aerem pedibus efferrentur, & alijs etiam gestibus corporis. Sed sic quidem feræ, perindè acsi martyr esset chori institutor & ductor, cum is incepisset canere,eæ quoquè choream implentes circunsiliebât & quasi respondebant,& magistrum,quoad eius fieri poterat,sequebantur admirabiliter.

Dan. 14.

3. Reg. 17.

Ferarū cantu uenerantur.

Adrianus autem non solùm martyris, sed ne ipsarum quidem ferarum reuerebatur intelligentiam: sed cùm ad illas uenisset audiendas,erat idem Adrianus multis etiam feris & asinis insipientior & efferatior. Multi enim,quibus curæ erat uenatio, cum hæc suis uidissent, oculis,renunciarunt Imperatori. Sed

ille

ille erat, ut est in prouerbio, asinus ad lyram. Non solùm enim miraculo nihil euasit melior, sed etiam armatos emisit milites, mox comprehensuros Eleutherium. Feræ autem non conseruabant parem in illos obseruantiam: sed ut quæ accuratè scirēt sui Domini discernere amicos & inimicos, cùm primū eos uiderunt, celerrimè in eos ferebantur: & parùm abfuit, quin eos discerperent cornibus & dentibus, nisi martyr illis quidem tanquam freno aliquo non adspectabili, iniecta oratione, iussisset eas reuerti undè uenerant. cùm militibus uerò metum soluisset, & qui cum armis fuerant, eis aduentum exprobrasset: (neque enim ad parricidam aliquem uenisse aut latronē, quos oportebat, cùm nuru solùm significassent, sequentem habere eum, qui ab eis quæritur) hoc cū dixisset, læto & alacri animo sequebatur, multùm differens in itinere. & si nihil aliud, dicens oportere eos reuereri ferarum intelligentiam, & ex eis capere certum exemplum ad eum, qui ipsos creauit, agnoscendum. Deindè optimè cum eis disseruit de regno cœlorum & gehenna: & sic per totam uiam benignissimè admonens & docens, tantam uim habuit, ut multis ex eis persuaderet, efficeretq; ut lux ueritatis lucet in illorum animis. Postquàm uerò Romam peruenerunt, Imperator statim maximam conuocat concionem, uolens habere plurimos testes interitûs martyris.

Seruat hostes suos à feris.

Postquàm autem fuerunt oīa parata, & frequens conuenit populus, secùs euenit quàm putabat Imperator. Qui enim aderant, non martyris occisionis, sed Christi, quæ in ipso erat, uirtutis fuerunt potius testes, omni exceptione maiores. Nam leæna quidem admodùm sæua in eum immittitur: quæ instar teli magno impetu irruit & ad sanctum accedit, non ut Eleutherium discerperet, aut uel exiguo morsu eum offenderet: sed potiùs ut illius pedes præ magna am plecteretur beneuolentia. Quod quidem fecit accurrens. Inclinauit enim ceruicem eius pedibus: lingua uero lambebat eius plantas. Videbatur autem ægrè ferre, quod non etiam uocem haberet humanam, quæ pro pietate loqueretur cum martyre. Sed nec hæc persuadent Imperatori, qui erat duro corde, sicut ille Pharao, ut pietatem ex eis disceret: sed ut qui bestiam damnasset imbecillitatis, quòd ea esset fœmina, iubet etiam marē simul immitti in martyrē. Ille uerò ueluticōtendens cū fœmina, & nō minus beneuolus uolens uideri in athletā, illā quidē repellit: ipse aūt accurens, pedes amplectitur, adhæret, lābit, exilit, gestu, adspectu & motu suā annūciat beneuolentiā. Ex ijs uerò, qui aderant & hæc uidebant, qui animæ quidem oculis utcunque intuebantur, protinus clamabant magnum esse Deū, qui colitur ab Eleutherio. Quorum autem mentis uisus cæcutiebat, ij sanctum uocabant planum & maleficum, qui hæc solis præstigijs falsò faciebat apparere. Sed fieri non poterat, ut in his diuina quiesceret iustitia: sed oportebat omninò obstrui labra dolosa, ut diuinus dicit Dauid, quæ aduersùs iustum loquebātur iniquitatem, in superbia scilicet & contemptione: sicut etiam obstructa sunt, & ultimo siluere silentio. Nam inter loquendum ictu percussi, qui non cadebat sub adspectum, protinus accipiunt mortem præmia blasphemiæ.

Leæna lambit eius plātas.

Itē leo.

Planū, id est, impostorem.

Ps. 30.

Iniquus autem Imperator in summam adductus dubitationem, postquàm uidet omnia cedere martyris menti & gratiæ, eum morte condemnat, quæ gladio sit ei afferenda. Nam quoniam martyrij cursus nō poterat aliter finem accipere, & hic ipse athleta uenire ad Christum, quem desiderabat, ipsum quidem, qui sunt huius rei ministri, gladio interimunt. Deindè matrem quoquè, quæ erat eius collo circunfusa, & ei magis corde quàm ore adhærebat: nihil autem muliebre aut maternum loquebatur, neque tali filio indignum, sed eius certaminibus lætabatur & gloriabatur: immisericorditer impij filio suo adhærentem interficiunt. Quidnam uerò erat conuenientius, illósne fecisse cùm essent mali, an illam esse passam, cùm esset pia in Deum & amans filij? an cum sic moriente filio esse mortuam, & non abesse à præmijs filij matrem, quæ eum pulchrè erudijt: sed eos communiter sisti ante communem Dominum, & apud eum manere, ut sacra dicit scriptura, matrē propter filium lætantem?

Cadit gladio cū matre sua.

Ps. 112

Qui autem erant pij ex Illyrico, quicunque quidem tunc aderant, cùm diligēter eorum extulissent reliquias, ijs, qui erāt Romæ fideles, qui eas diligenter inquirebāt, ubinam essent, significant & communicant: & sic cùm ambo eas unxissent & cōdiuissent, & ut par est honorassent, ipsas piè sepeliunt: Christianis diuitias, quæ non possunt eripi, morbis & malis spiritibus propulsandis præsens remedium: Ad gloriam patris & filij & spiritussancti, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

S. APOLLONII, SENATORIS eloquentissimi, Præclarum martyrium, authore Eusebio Cæsareensi, Eccles. Historiæ lib. 5. cap. 20. interprete doctissimo uiro Iohanne Christophorsono.



Odem tempore, Commodo Imperium Romanum gubernante, nostra religio ad pacatum & trāquillum statū traducta fuit, & pax (diuina gratia largiente) omnes ecclesias in toto terrarū orbe occupauit. Quo quidem tēpore salutaris Dei sermo hominum mentes cuiusque generis adeò attraxit ad piam Dei, rerum omnium conditoris, religionem cultūq;, ut iam Romæ complures & genere illustres, & rerum affluentia admodùm locupleti, unà cum omni familia, & cognatione sua, se ad fidem ipsorum salutem amplexandam reciperent. Verum istud uirtutis hosti, & inuidia natura sua exæstuanti diabolo minime ferendum uidebatur: & propterea uarias deintegro machinas contra nos atrocè fabricare aggressus est. Nam Apollonium, uirum inter fideles politioris literaturæ studijs & philosophiæ notitia plurimūm celebratum, in iudicium adducit: & unum ex eiusdem Apollonij seruis, ad hanc rem ualdè accommodatum, qui hominem accuset, excitat. Cæterùm huic misero ac perdito intempestiuè & incommodè in iudicium ad Christianum accusandum ingrediēti, actutùm (quoniam iudices, qui Christianorum nomina solùm, quia Christiani essent, deferebant, Imperatoris edictum neci dare mandauerat) crura suffringebantur, Perennio iudice contra eum talem sententiam pronunciante. Iste autem Deo charissimus martyr, cùm iudex ab illo obnixè petijsset flagitassetque, ut fidei suæ rationem coram Senatu redderet, simulatque accuratissimam orationem apologeticam pro fidei, quam profitebatur, defensione corā omnibus recitasset, sententia Senatus securi percussus, decessit è uita. quippe uetus lex apud illos extabat, Christianos, qui semel in iudicio comparuerāt, nisi professionis suæ sententiam mutarent, non omninò liberos dimittendos esse. Istius uerò coram iudice uerba & responsa, quæ ad Perennij rogata dabat,

11. Aprilis.

Pax Ecclesiæ sub Cōmodo Imperatore.

Pœna in delatores Christianorum.

S. Apollonius securi percutitur.

bat, & orationem apologeticam apud Senatum habitam, si cui lubitum sit accuratè cognoscere, ex libro nostro, quem de ueteribus martyribus composuimus, manifestò intelliget.

VITA S. VRSMARI EPISCOPI & confessoris, authore Ratherio, Veronensi Episcopo.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Lobiense monasterium est in Cameracensi diœcesi apud Bichiũ.



Dominis reuerendissimis, patribus dilectis, & doctoribus eruditis, cuncto etiam Christicolarum gregi, in Laubiensi cœnobio degenti, Ratherius, eiusdẽ cœnobij quõdam monachus, modò uerò Veronensiũ episcopus, utroque hoc licet diuinitatis dono indignus, ea in Domino, quæ suis ipse fidelibus parauit ab initio. Apud uenerabilem nuper sanctæ Cumanæ Ecclesiæ iusto Dei iudicio exulans episcopum, reperi libellum, pauca de uirtutibus continentem domini ac specialis patroni nostri, sancti uidelicet Vrsmari Episcopi: continentia rerum quidem, auro obrizo topacioque præferenda: locutionis uerò solœcismis ita pro sui modulo refertissima, ut nosse difficile fuerit, utrùm scriptoris negligentia, an dictatoris id contigerit insipientia. Quod cùm non parùm pro tempore nos offendisset, curauimus ea eiusdem operis solummodò corrigere uitia, quibus aut in sensu lectoris naufragare poterat intellectus, aut quæ nimia sui deformitate fastidium ingererent audientibus. Simplex autem, & ut ità dicamus, penè rusticus cùm totus sermonis textus altum uideri possit sapientibus, à nobis ideò minimè penitùs uisus est commutandus, quia & sanctatum authores scripturarum ferulas cõtemnere nouimus grammaticorum; & doctrinã simplicem piscatorum, quàm sophismata philosophorum, Deo magis placuisse, in saluatione cõuersarum ubiquè cernimus nationum. Epistolaris uerò præfatio cuiusdam Ansonis, sancti, ut credi potest, quanquàm non adeo diserti uiri, quam eidem suo operi præposuit, omittenda uisa est omninò, ut ipsa quoque authoris in ea lateat omnimodis intentio. Recipiat igitur uestræ paternitatis sanctissima charitas hunc à uestro, non audemus dicere, filio, sed seruulo, & equidem, pro nefas, fugitiuo, quantulumcunque beni gnæ instructionis nostræ fructum, & cum his, quæ apud uos leguntur, charitatiuè cõferat, si beue cõsonent. Sin aliàs, discernat prudentissimũ urbanitatis uræ palatũ, quid ex his melius aliquid sapidiusq; cõtineat, & hoc pro meliori sapidiorique utendum retineat. Illud solerter minus eruditis nobiscum consulendo, cogitetis, quia iuxta cuiusdam sapientis sententiam, bona est locutio, planè & suauiter congruenterque monens audientem: tantum abest, ut historia aliquid continere debeat creperum, dum nõ ob aliud sit edita, quàm ut res gestas præsentium uel præteritorum, ad notitiam transferat futurorum. Precor intereà, inter huius mundi miserrimè fluctuantem naufragia, orationum uestrarum contineat ancora: idipsum ab exiguitate licet ut postuletis mea, modò tanti peccatoris non dedignetur Dei pietas intendere suffragia. Deus aũt pater Domini nostri Iesu Christi aptet uos in omni bono, ut faciatis eius uoluntatem, per ficiens in uobis per gratiam spiritus sancti, quod placitum est sibi, per eundem Christum Dominum nostrum. Apud cuius clementiam, pium iutercessorem iugiter inuenire mereamur Vrsmarum sanctissimum pontificem, cuius uitam in præsenti elucidare disponimus, ad laudem & gloriam omnipotentis Trinitatis, & ædificationẽ populi cõuenientis.

Anso scripsit uitã S. Vrsmari sed eã nonnihil expoliuit Ratherius

NARRATIO.



Eatus igit Vrsmarus episcopus bonorũ omniũ prœnio dignus, pago Theoracensi, & uilla, quæ uocatur Fleon, oriundus, à Domino est electus per prædestinationem, priusquàm seculo daretur per originem. Grauidæ namque matri eius de eo, apparuit quidam ueuerandus senex per uisum, in manu sua tenens puerulum, pronuncians q;, Accipe, inquit, hunc puerulum, nutriẽs eum. Magna uerò fames eandem tunc temporis oppresserat regionem. Respondens uerò mulier, ait seni: Vndè hoc faciam domine, cùm desit mihi panis ob magnitudinem, quam patimur, famis? At ille dedit ei panem ualdè candidum, dixitque ei: De hoc pane nutries illum. Quem cùm accepisset mulier, creuit inter manus eius magnus ualdè. Tunc mulier inquit: Istud quod uideo, quid signat domine? Cui ille: Filium, inquit, es paritura, qui de regno aliquam Christo lucrifaciet partem. Quod postea uerum fuisse, ipse ore monstrauit & opere. Tanta siquidẽ à Domino gratiam est consecutus, ut omnes pabulo uerbi diuini reficeret, qui ad eum gratia colloquendi nirent. Iterũm autẽ mater eius depressa somno, aliã uisionem uidit continuò. Scalam quippe cõtra se stare uidebat, cuius cacumen cælos tangebat, per quam idem puer scandens, cælum ingrediebatur. Ipsa uerò eundem usque ad scalæ est prosecuta cacumen: sed se qui, ut asserebat, potuit, consequi omninò non potuit. In se itaque reuersa, cognouit ilicò hæc ueraciter omnia suum, quem clausum utero detinebat, præfigurare filium. Hæc & his similia quàm plurima de proprio mater cognouit filio, & ante natiuitatem, & posteà, quæ prolixum est enarrare per singula. Exultans itaque in Domino mater, aiebat: Scio certissimè, quòd Dei operante clementia, magnus erit filius meus, quem gesto, & felicem me tales nati susceptione profiteor.

18 Aprilis.

Patria S. Vrsmari.

Visio matris eius.

Alia uisio.

Editus itaque puer, Vrsmarus est uocatus, adultusque doctoribus sacrarum traditur scripturarum. Qui imbuerunt eum sacris literis diuinaque lege, nõ mediocriter, sed perfectè: nec seculariter, sed monasticè atque regulariter. Ab ipsa uerò pueritia seni lis exequens opera, nequaquàm in uoluntate propria, sed in uoluntate ambulabat diuina. Crescente sanè ætate, etiam morum probitate pollebat. Erat enim corpore castus, mẽte incorruptus, amabilis cunctis, affabilis uniuersis, animo benignus, corpore pulcher, prudentia callens, fortitudine uigens, temperantia serenus, iustitia seuerus, longanimitate perfectus, eleemosynis largus, abstinentia parcus, patientia & humilitate præditus, mansuetudine ac pietate refertus, charitate non ficta repletus, fide robusta stabilis, spe inconcussa longanimis. Harum uerò omnium uirtutum commerita exaggerabat eius in animo cuncta suauiter disponens sapientia Dei. Sermo quoquè eius, iuxta Apostolum, sale erat conditus. Si quandò opportunum tempus uideret, sine ædificatione proximorum horam transire minimè sinebat. Terrena quoquè cuncta despiciens ac cælestia concupiscens, illi soli uacare desiderabat, cui se totum à puero deuotus tradiderat: orationi frequenter incumbens, cum lachrymis & compunctione cordis Dominum deprecabatur, ut quæcunque meditaretur uel ageret, in conspectu eius accepta forent. Ipse uerò

Discit sacras literas ualdè religiosè.

Virtutes eius.

Col. 4.

uerò, qui eas potenter inspirauerat, misericorditer pias dignatus est exaudire preces.

Creatur antistes. Pastoralem deinde cathedram adeptus, tanta Domini sublimatus est gratia, ut penè omnes mortales anteiret, seculumque habitans, nihil in seculi haberet. Scripturarum denique doctor, monasteriorum constructor, prouisor ecclesiarum, custos animarum, nutritor orphanorum, defensor uiduarum, redemptor captiuorum erat. Gregem sibi commissum ità diligebat, sicut ueritas ipsa diligendum docuerat. Nã si grassata fuisset, ut antiquitus, uesania tyrannorum, mori pro ouibus Dominicis minimè trepidasset. Qd plura? Vir iste dissimilis longè fuit illis hominibus, quos nunc passim cernimus nostris temporibus. Neque audiuimus aliquem, qui absque carnificis gladio tam diro cruciatus sit martyrio. Nos uerò idonei nõ sumus enarrare uel scribere omnes, quas in seculo pertulit, passiones, præsertim cùm nouem annis & decem hebdomadibus absque alimonia uixerit panis. Cibus uerò ipse, quem sumebat, tam tenuis & modicus erat, ut eo sustentari nemo posset mortalium, nisi miraculo, ut ipse, diuino. Omnes autem, qui eum cernebant aut audiebant loquentem, mirabantur quòd tam robustus esset & eloquens, absque alimonia panis uiuens. Aqua uerò, eius erat potus, & aliquoties sicera: qua tamen paululùm raroq; utebatur. Victus illius is erat, quem absque officio dentium sumere posset. Tanta quoquè eius erat patientia in huiusmodi atque alijs tribulationibus, ut posset comparari patientiæ Iob beatissimi, qui non peccauit labijs suis, nec stultum quid contra Deum locutus est. Laudem econtrà Domini concinebat, atque, secundum Prophetam, benedicebat Dominum in omni tempore, laus eius semper in ore ipsius resonabat. Conijcere uerò possumus ueracissimè, quòd uir iste de illo uiuebat pane, qui de cælo pro nostra descendit redemptione. Nam sicut suprà diximus, ità facundus erat dono spiritali, ut quasi fons fluens, aut fluuius uideretur inundans. Quæcunque uerò prædicabat ore, adstruebat actione: ualidiora esse sciẽs exempla, quã uerba: & plus esse opere docere, quàm uoce.

Iohan. 10.

Nota mirabilem abstinentiam.

Iob. 1
Ps. 33.

Operæprecium uerò iudico fore, iam nunc prose qui stylo, quàm efficax uiro sancto inerat uirtus ad effugandos hostis antiqui incursus. Erat quoddam monasterium, quod dicitur Malbodium, duodecim fermè millibus à Laubaco suæ prouisionis distans cœnobio, in quo erat sanctimonialium turba non modica. Quarum unam spiritus inuasit malignus, cœpitque eam uehementer laniando uexare, atque per os eiusque pauor etiam corda uicinorum perterruit. Tenentes autem eam sorores, dicebant ad dæmonem increpando: Quomodò introire ausus es famulam Dei? Et subiungebant, dicentes: Impurissime dæmon, exi ab ea. Quibus ille respondens, dicebat: Non exibo, priusquam Vrsmarus episcopus ueniat, & ipse me exire compellat. Hanc autem confessionem nequaquàm ei ascribi, qui ab initio mendax fuit, & in ueritate non stetit, sed Dei imperio cogente uera eum fatemur dixisse, non sponte: sicut & in euangelio, Scimus, aiunt dæmones, quòd sis filius Dei. Quod utiquè cum esset ueracissimum, præter alia innumerabilia beati Petri prodit testimonium, ijsdem uerbis Domino interroganti gloriosæ præbentis confessionis responsum, tamen quadam sui parte mendacissimum: mentitam esse malitiã, testis est Dominica passio, ab impijs instinctu patrata diabolico. Nam licèt nouerit pro salute humani generis Christum uenisse, nesciens tamen ordinem liberationis nostræ, illusus est morte Dominica, quasi auis decipula. Ostensa namq; mortalitate, quam ille interimere appetebat, carnis, abscondito captus est hamo diuinitatis. Cæterùm si indubitanter sciret hunc esse Christum filium Dei uiui, agnouisset mortis legibus nequaquam posse teneri. Si agnosceret posse non mori, non hunc suaderet crucifigi. Non enim intellexit humanæ perditionis audacissimus lanio, quòd suo frustraretur imperio, in Saluatorem mundi sæuiẽdo. Ignorauit antiqua malitia, quia ius perditionis humanæ non amitteret, si se à redemptoris hominum sanguine continuisset. Vnde & Apostolus: Si hunc, inquit, principes seculi cognouissent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixissent. Principes uerò quos dixerit seculi, ex alia eius sententia conijcere possumus, qua ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersùs principes & potestates, aduersùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Ipse quoquè Dominus: Princeps, ait, huius mundi uenit, & in me non habet quicquam. Quàuis & de Herode & Pilato non incongruenter possit accipi, secundùm illud, quod Psalmistæ uoce dicitur: Astiterunt reges terræ, & principes conuenerũt in unum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius. Sed illi principes specialiter unius populi, non principes seculi generaliter appellati sunt. Cùm ergò ueracissimum sit, Tu es Christus filius Dei uiui, testimonio B. Petri: mẽdacissimum est, Scimus, quia sis filius Dei, testimonio diaboli. Et sicut Petro ait: Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est: ità & diabolum calliditas astutiæ & subtilitas naturæ hoc confiteri nõ fecit, sed uis atque potestas eius, qui ad eum destruendum de cœlis aduenit. Vt uerò diuina illic in homine latẽte presentia tortus, mentiendo uerum dixit dubius: ita hic Dominica in beato Vrsmaro operante potentia, uerum dixit inuitus: in utroque uerò nõ suo uoto usus, sed iubentis imperio coactus. Altera igitur die, ordinante Dei prouidẽtia, affuit B. Vrsmarus episcopus. Cumque relatum ei fuisset de ea, quæ à diabolo uexabatur, puella, iussit ilicò ipsam sibi exhiberi. Qđ cùm factum fuisset, ille non de sua, sed de Domini præsumens uirtute, accepto libro, cœpit legere exorcismum super caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculosque & os eius leniuit, & protinùs immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus uicinorum inerat. At uir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri: quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnes pauor cum authore suo satana discessit.

Ioan. 8
Mar. 3.
Matt. 16.

Diabolus à Christo illusus.

1. Cor. 2.
Ephe. 6.
Iohan. 14.
Psal. 2.
Matt. 16.
Ibidẽ.

Demoniaca liberatur.
Aqua benedictæ efficacia.

Alio quoque tempore ducta est ad eum puella quę dam secularis, plena dæmonio, quam iussit sibi in oratorium deferri. Quo facto, præcepit eam uinculis, quibus stringebatur, absolui: & post hæc cœpit Dei potentiam super caput ipsius inuocare, ipsumque dæmonem, ut à plasmate Dei uiui recederet, increpare. Mirum in modum hostis ille antiquus cœpit continuò anxiari & fremere, diuersasque ac diras uoces emittere. Sanctus uerò Vrsmarus iussit eam extra oratorium trahi, ipseque subsequens, percussit eam tribus uicibus baculo, quem gestabat manibus. Tum spiritus nequam exijt ab ea tã celeriter, ac si ipse fuisset percussus. Quam mox beatus pontifex sanissimam oratorio reddidit, perungensque oleo benedicto, liberam abire permisit. Habebat sanctus pontifex neptem in iam dicto monasterio Malbodiensi, quam ipse paruulam commendauerat sanctæ Aldegũdi. Quę postquam fuisset adulta, orta est quædam in eius collo sæua nimis infirmitas, quæ gutteria dicitur sermone Gallico. Astruebant uerò medici, quòd aliter curare

Alia obsessa curatur.

S. Aldegundis.

rari nequiret, nisi carne incisa cum uncino ferreo, foràs morbus traheretur. Hoc autem illis facere cogitantibus, contigit superuenire sanctum Domini pontificem. Qui accersito ad se medico, interrogauit eũ, dicẽs: Dic mihi, utrùmne ualeas sanare eam. At ille ait: Nequeo, nisi cum uncino ferreo carne incisa, morbum foràs traham. Audiens autem uir Dei hoc, omninò facere prohibebat: quia oppidò eam diligebat, & periculosum hoc ualdè esse cernebat. Verum imponens manum sæpiùs die illa super ipsum uulneris locum, dicebat: Vide filia, nè patiaris tibi ferrum imponi. Credo enim in Domino pietate, quia ipse te liberabit ab hac infirmitate. Nocte uerò eadem uir sanctus uberrimas preces fudit ad Dominum ob eius salutem. Lucescente uerò die altera, à strato sospes surrexit puella, ita ut nec uestigium infirmitatis remaneret in ea.

Signo crucis depellit febrem. Eodem quoquè tempore alia ægrota intrà eiusdẽ monasterij septa iacebat tam ualido languore obsessa, ut omnes, qui eam uidebat, de salute eius prorsùs desperarent. Quæ cùm audisset tanti uiri aduentũ, cœpit uirtute, qua poterat, dicere: Obsecro, ut rogetis illum ad me uenire: confido enim in Deo, me reualituram quantocyus, si eum uidere meruero. Quod cùm beato uiro fuisset intimatum, absque mora ad illam accessit: cumque intuitus eam fuisset, eleuata manu, signum sanctæ Crucis super ægrotam fecit, & ilicò fugata febre, mulier conualuit, uitamque sibi à Deo per interuentum sancti uiri redditã, sæpißimè multis ipsa narrauit.

S. Erminus succedit S. Vrsmaro. Post hæc itaque uenerabilis pontifex cernens paulatim sibi uires corporis minui, suæque diem uocationis imminere, curam cœpit non paruam gerere, ne grex sibi commissus relinqueretur sine pastore. Tunc, annuente Deo, optantibus cunctis sanctus Erminus eligitur, uir omni bonitate repletus, atque magistro moribus adæquandus: cunctis uerò istius temporis hominibus meritò præferendus. Quem benignus pater ut filium charißimum monuit amabiliter, quatenùs gregem sibi commissum solicitè pasceret, moribus & uerbis secum ad æthera transferre satageret. Quod ipse agendum suscepit quidem molestè, sed, Deo cooperãte, strenuè peregit. Inchoauit humiliter, sed perseuerauit feliciter. Bonus igitur gregis Christi pastor Vrsmarus, moribus & annis maturus, digna suscepturus meritorum præmia, cœlestia inuitatur ad regna. Qui precibus charissimorũ, quos in Christo nutrierat, filiorum, suum fideli creatori commendãs spiritum, ipsis præsentibus exultãs

Obit uir sanctus. in Domino, carnis quartodecimò Calẽdas Maij soluitur ergastulo, uicturus in secula cum Christo: angelorũ euectus ministerio, cælesti inferi paradiso: ubi sine fine patriarcharum fruitur fide, prophetarum spe, apostolorum consessu, martyrum collegio, confessorum ac uirginum contubernio, cunctorumque cælicolarum oblectatur perenni tripudio. Corpus uerò illius à discipulis religioso compositum officio, cultu est honorifico tumulatum. In cacumine quippe montis, cuius radicibus iam extructum adiacet monasterium, oratorium est in honore sanctæ Dei genetricis constructum, in quo deposuerũt beati corporis thesaurum; ubi diuina pietas demõstrãt quoti diè, cuius meriti illic habeantur reliquiæ, ad laudem & gloriam maiestatis suæ, cuius honor, decus & potestas permanet sine fine, Amen.

VITA S. ELPHEGI CANTUARIENSIS archiepiscopi & martyris, authore * Osberno, eiusdem Cantuariensis Ecclesiæ monacho.

**Osberto.*

19. April.



Rincipium nascendi à splendidißimis natalibus trahens Elphegus, magna prudẽtia & summa humilitate uitam instituit. Cuius animi ingenui atque nitæ innocentiam parentes admirati, literarum eum scientia & Christianæ religionis sapientia imbuendum tradiderunt. Qui totum philosophiæ studium conuertit ad diligendum Deum, illum nosse, illi parere, illius iugo mancipare se semper desiderans. Tactus itaque maiestatis spiritu, paternæ hæreditatis negligens, maternum dolorem, cùm ab ea unicè diligeretur, obliuiscens, mundum deseruit, & in monasterio nomine Derhirst, religionis habitum suscepit. ubi priuata desideria propriasque uoluntates cœpit abiicere, cunctorum famularum fabiacere, omniũ sequali quoddã instrumẽtũ exhibere, Deũ infatigabiliter diligere, ieiunijs & uigilijs uacare. Et quẽ quibuscunque potuit, studuit prodesse: quibus autẽ prodesse non potuit, saltẽ nõ obesse conatus est. Tràlactis autem in monastica religione aliquot annis, cum uideret tempus adolescentiæ præterire, arctioris uitæ semitam arripere, singulareque cum antiquo hoste certamen inire contendit. Egressus itaque de monasterio, peruenit ad locum Bathonia uocatum: ubi aqua calida de terra emergens, balnearum usum pro uoluntate præstat. Ibi habitaculum construens, se inclusit, & rigore intolerabili corpus suum ieiunijs & abstinentia afflixit. Confluebant ad eum in breui nobiles quique, suarum uulnera animarum detegentes, & consilium salutis ab eo perquirentes. Vnde factum est, ut non parua monachorum turba intra tempus exiguum ibidem congregata fit.

Monachũ fieri uidimus sanctũ archi-pis.

Viuit inclusus & solitarius.

Culpabat autem non modicè uir sanctus illos, qui secularem habitum mutarent, & uitam non mutarent. An non, inquit, mẽdacij tibi plenus uidetur, qui quod non est, esse se ostentat, dum aliud gestat, in corde? Sanctius est enim, uestem non mutare, quã sub uelle uitam negligere. Cùm autem amplißima mansione perfectam sobrietatis legem discipulis in dixisset, atque carnales appetitus refrenare docuisset, ipse in angusta domuncula se inclusit: summas tamen causas & negocia ad eum fratres referebant. Plerique intereà monachorum fidei & professionis immemores, laxatis obedientiæ frenis, mediis noctibus furtiuos cibos edere, ebrietati operam dare, lasciuire, & prorsùs quæ inhonesta sunt, quantũm latens audacia fiebat, operari cœperunt. In cuius sceleris capitalem ira Dei desæuit pariter & occidit. Nocte uero quadam Elphego more solito sacras excubias faciente, uoces & strepitus intrà monasterium audiuit. Egressus autem foras, fratrem quendam mi serè afflictum & iacentem uidit. super quem horrendi aspectus & fordidißimi amictus homines stabãt, qui taureis eum atque ignitis serpẽtibus flagellabãt. Euigilante autem illo, & præ doloris angustia diros eiulatus emittente, tortores illi talia improperando dixerunt: Nec tu obedisti Deo, nec nos tibi. Et hæc dicentes, animam de corpore excusserunt. Quod uidens sanctus, totus in lachrymas resolutus, rediit ad cellam suam. Videntes autem fratres quæ gesta fuot, errorem suum fatentur, & pœnitentiam agentes, uitam in melius commutarunt.

Vltio diuina in monachũ improbum.

Mortuo

Ethelwoldus Vuintoniensis episcop. Mortuo autem Vuintoniensi episcopo Etheluuoldo, facta est non modica contentio pro pontificis electione inter monachos & clericos. Siquidé clerici eiusdé ecclesiæ sceleratissimam uitam agentem, contra canonum statuta per omnia uiuentes, cùm à præfato antistite sæpiùs correpti, prauos mores corrigere nollent, immò quæ praué gesserant, pertinaci ipsi defendere uellēt, regali sanctione decretū fuit eos expelli, & alios qui digniores essent, eorum uice fungi debere. Itaque clericis in exterminiū datis, timentes Dominum monachi admittuntur. Ex quo factū est, ut in electione episcopi clerici clericum, monachi monachum, utrique suæ uoluntatis fautorem uellēt.

S. Dunstanus. Quod uidens S. Dunstanus, ad orationis refugium se contulit, Deum, cui futurorum scientia patet, suppliciter rogans, quatenus dignaretur ostendere, quis regendæ ecclesiæ idoneus foret. Cumque preces deuoté multiplicaret, apparuit ei Beatus Andreas apostolus, tali oraculo usus: Quid, inquit, ehatissimè contristaris? quid tam lugubres questus lachrymando depromis? Surge, & Elphego Abbati manum impone, & episcopum desolatæ ecclesiæ constitue. Nec te aliquorum potentia prohibeat: quoniam non ab homine, sed à Deo hæc de illo sententia processit. Nè autem de me te solicitū reddam, ego sum Andreas, filij Dei apostolus: tuæque salutis diligentissimum custodem me esse noueris. Sicq; releuatus Dunstanus, Elphegum, ut iussus fuerat, episcopum cōsecrauit, & ad sedem suam cum honore remisit.

Elphegus consecratur episcopus. Elphegus autem ità se omnium moribus conformauit, ut & omnibus charus esset, & nemo, quod rarum est inter homines, eius gloriæ inuideret. Summæ in omnes extitit misericordiæ: in seipsum uerò impius uidebatur & crudelis. In hyemali enim frigore & glacie, cùm somnus nocte omnes occuparet, ipse clàm nudis pedibus, sola tunica indutus, de stato surgere, foràs exire, & usque ad auroram orationibus uacare consueuit. Cùm autem pransurus ad mensam intrarer, tam uacuus ferè à mensa surreit quàm accesit. Vndè corpus illius tanta attenuatum est macie, ut cùm manus cum Sacramento tensas in altum porrigeret, per medias palmarum iuncturas claritas aeris perspici posset. Omni generi hominum suum sciuit contemperare sermonem & animum. Nullum parochianorum suorum publicè mendicare permisit, nec alterius loci pauperem uacuum abire siuit, immane horrendumque nefas reputans, si quod natura commune constituit, hoc uelit homo ceu propriū usurpare. Quapropter nec Dominici corporis membrum esse, qui pauperum indigentijs nollet subuenire, uigilanter disputabat. Nam si patiēte uno corporis membro, compatiuntur cætera: manifestum est, eiusdem corporis membrum non esse, quod patiēte alio, compassionis affectum nescit habere. Vbi uerò illa defecerūt, quæ ex iure ecclesiæ, ministerio pauperum cōpetere potuissent, thesauros ecclesiæ, quos ipse multiplices parauerat, iubet distribui: docēs ex hoc ornatissima quæque ecclesias posidere, ut tempore felicitatis sint honestati, tempore uerò necessitatis sint utilitati.

Vita asperitas.

Nota sancti uiri mirabilē maciē.

Cùm autem B. Dunstanus obitum sibi imminere conspiceret, & ecclesiam Dei per malorum successionem turbari metueret, solicitis obsecrationibus aures Diuinæ misericordiæ pulsat, quatenùs Elphegū successorem habere posit. Cui statim exaudito, qđ postulat, promittitur; quanuis non statim, quod promissum fuerat, adimpletur. Quod ea re dilatum fuisse arbitror, ut & omnibus manifestum fieret, quantùm Deus Dunstanum diligeret, cui quod ni uenti tam benignè promiserat, hoc defuncto longè pòst tā ueraciter exhibebat: & Elphegum illa tempora inueniret, quæ eum ad martyrij gloriam prouehere possent. Anno autem Domini millesimo sexto, ab aduentu Anglorum in Britāniam 578. Elphegus anno ætatis suæ quinquagesimo secundo, Archiepiscopus Cantuariensis effectus est. Cumque iter uersùs Romam pro pallio habendo arriperet, & quoddam oppidum hospitandi gratia intraret, oppidani hominem incognitum uidentes, & auaritiæ suæ consulentes, in domum irrumpunt, res eius diripiunt, eumque omni supellectili priuatum, uerbis & uerberibus exire compellunt. At ille iniurias suas leniter ferens, suorū uerò mediocriter dolens, uia qua uenit regreditur. Nec dùm ab oppido longè recesserat, & ecce horrēdæ uoces mœnia corripiunt, quæ ciuibus & ædificijs celerē minantur ruinam. Nec mora, uorax flamma oppidu consumere cœpit: cumque ignis uehementer excresceret, nec euadendi spes aliqua fuisset, uirum sanctū adeunt, fatentur delictum & ueniam petunt. Mox sanctus illis compatiens, preces ad Deum fudit, & ignis molestia protinùs extincta cessauit. Restitutis ergo episcopo rebus suis, acceptoque à Papa pallio, domum prosperè regreditur. Pudicitiæ uirtus tantùm dominabatur in eo, ut nemo illo audiente uel obscœnum aliquod uerbum proferre, uel turpe factum referre auderet. Erat uerò etiam pauperum consolator, oppressorum releuator, unicum afflictis refugium.

Fit archiepiscopus Cantuariensis.

Palliū à Papa petit, & accipit.

Dani uastant Angliam. Per idem tempus Suuanus & Turkillus, Danorū principes, nonnullam terræ Anglorum maculam, exigentibus eorum peccatis, intuleruot. Suuano tamē terribiliter diuinitùs occiso, Turkillus malignæ hæreditatis principatū sortitus, multas Angliæ prouincias cæde & incendio uastabat. Rex nanque Ethelredus imbellis, quia imbecillis, monachum potiùs quā militem actione præ se ferebat: homines uerò regionis diuitijs corrupti, uoluptatibus obligati: nec quicquam præter corporis & singulare & priuatum commodum, honestum putabant. Itaque quisque dum sibi & rebus suis timet, omnes temperant à bello, nemo pro causa omnium certamen experiri tentabat: cùm ea de causa certandum esset, ut quod quisque suum esse uellet, pro eo quàm splendidè pugnaret. In tanto igitur rerum discrimine Elphegus hostes adire solebat, & uerbum uitæ eis prædicabat, captiuos dato precio redimebat, & quos fames opprimebat, studiosè alebat. Vndè quantùm à fideli populo colebatur & uenerabatur, tantùm ab infideli contemnebatur & irridebatur. Sed fidelis ille malens cum Domino Beelzebub, quàm cum Pharisæo Rabbi uocari, non destitit operi incepto operam dare, fideles in fide confortare, infideles ad fidem uocare.

Edricus Angliæ præfectus. Quendam autem Edricum rex totius regni præfectum statuerat, hominem humili quidem genere, sed cui lingua diuitias ac nobilitatem comparauerat, callentem ingenio, suauem eloquio, & qui mortales omnes tum inuidia atque perfidia, tum superbia atq; crudelitate superauerat. Huius igitur fratrem, primò nobilitati Cantuariorum in præsentia regis gratuitò maledicentem, deindè ea, quæ unicuique ea hæreditate prouenisset, uioleota domioatione inuadeotem, eadem nobilitas interfecit, ædesque eius succendit. Cuius frater à rege ultionem postulat, denegat rex postulata, iure fratrem eius peremptum pronunciat. Præfectus itaque palatium ingreditur, iunctis secum decem millibus uirorum, fratrem occisum ulcisci conatur. Sed cùm parùm proficeret, Danorum auxilia petit, non ad Cantuaritas solos debellandos, sed ad totius Britanniæ fines inuadendos, regnumque post uictoriam æqua sorte diuidendum. Sicque fœdus ineunt, dextras dant & accipiunt, sacramenta

menta exigunt & porrigunt, Cantuariam uastare primò deliberant. Quod audiens Elphegus episcopus, conuocato populo ait: Forti animo estote, Deum præ oculis habete: præter eum, qui corpus & animam po- *Matt. 10.* test perdere in gehennam, nihil formidate, humilitatem & patientiam seruate. Christus enim, cùm Deus esset & omnia illi pater in manus dedisset, de inimi- *Ioan. 13. & 18.* cis ulcisci se noluit, sed gladiū, Malchi sanguine cruē tum, in uaginam recondi iussit. Obsessa tandem à *Dani obsidēt Cātuariam.* Danis ciuitate per uiginti dies, & quicquid ad usum uitæ ciues parauerant exhausto, mittitur à pontifice, qui Danis suggerat, ut ab incepto desistant, populoq; innocenti parcant, caueantque, ne diuinæ correptionis flagello, pro filiorum castigatione ad tempus concesso, nimis insolenter abutantur. Sed Dani mandata prætermittentes, turres extruere, arietibus murum ferire, igneas faces iacere constanter cœperunt. Et eccè uorax flamma per domos succenditur, ac sæuiente Austro, se dilatando dispergitur. Tunc miseranda inter ciues facta est deliberatio, utrumnam desertis moenorum propugnaculis, ad proprias domos conuolarent, an ijs neglectis, munitioni urbis incumberent. Vicit communem utilitatem priuata affectio, filiorū dulcis recordatio erga tuendam familiam innata cōmiseratio. Currunt itaque & rapiunt de medijs flammis coniuges & charos liberos, hostili gladio statim *Dani occupāt Cātuariam, & immaniter sæuiunt.* feriendos. Et ecce effracta urbe, exercitus ingreditur, terribilis sonitus ex clamore uocum & clangore rurbarum attollitur, adeo ut omnia ciuitatis fundamenta concuti uiderentur. Alij nanque ferro iugulati, alij flammis consumpti, plures à muro præcipites dati, nonnulli per uerenda suspensi deficiunt. Matronæ dū thesauros, quos non habebant, coguntur prodere, capillis per omnes ciuitatis plateas distractæ, ad ultimum flammis iniectæ sunt. Paruuli à matrum uberibus auulsi, lanceis confodiuntur, aut super eos ducto plaustro, minutatim conteruntur. Sanctus autem Elphegus non ferens tantam suorū depopulationē, cum turba monachorum in ecclesia circunseptus esset, repentè de manibus tenentium elapsus, de ecclesia, euasit, cursusq; ad locū cadaueribus plenū, inter cuneos hostiū se ingerens, exclamauit, &, Parcite, inquit, parcite, & si uiros uos esse cognoscitis, innocetē ætatē persequi cessate. Non est ista uictoria, qua lactentium perimitur innocētia: nec laudi adscribitur, quicquid in simplices & mites bellando admittitur. En me, qui uestræ impietatis crimina libero semper ore castigauiten qui captiuos & à uobis mulctatos paui, uestiui, redemi. In me uestra potiùs ira desæuiat.

Elphegus à Danis crudeliter uexatur. Mox itaque capitur, & intercepto manibus gutture, uox loquentis præpedirue, uinculis palmæ innectuntur, genæ unguibus dissecantur, pugnis & calcibus latera tunduntur: ecclesiam quoque igni comburunt, gregem Domini in ore gladij consumunt, & episcopum septē mensibus in arcto carcere custodiūt. Intereà cœpit ira Dei in homicidam populum adeò dæseuire, ut paruo temporis interuallo duobus eorū millibus per diros uiscerum cruciatus prostratis, cætera quoque multitudo similiter percussa, simile exitium expectaret. Commoniti sunt autem à fideli populo, ut de peccatis pœniteant, & pōtifici satisfaciāt. Sed illi differunt, arbitrantes hoc malum à fortuna eis accidisse. Prænaluit interim clades super omnem carnem, quæ pontifici mortem inferre nitebatur, & tunc denis, nunc uicenis terribili uiscerum dolore capitisque absumptis, magnam formidinē uiuentibus incussit. Citato igitur consilio, mox ad episcopum currunt, & de perpetrato facinore cum lachrymis ueniam petunt: & de carcere eum extrahentes, ad publicos populi conspectus cum honore deducunt, & ait illis episcopus: Etsi uestra insatiabilis crudelitas ueniam non promeretur, tamē quid nos facere deceat, exemplo Domini edocemur: qui cum suorum dignatus fuisset lauare pedes discipulorum, non illum ex- *Iohan. 13.* clusit, à quo se tradēdum esse præsciuit, immo ipsum sanctissimo pane cibauit, pharisæorum ministros potentiæ suæ uerbo elisit, sed confestim eosdem erigendo sanauit: & quod magnæ bonitatis insigne est, quos quotidie mandatis cœlestibus pertinaci animo cernit resistere, eos in cælo sedens adhuc patitur uiuere, im- *Iohan. 18.* mò humanis rebus plus quàm cæteros præstare. Quapropter quoniam exemplorum illis deuotus cupio imitator existere, oblitus incendia ciuitatis, innocentium cædes, oblitus, inquam, quæ in me acta est, præteritæ impietatis, sicut ipse patrē pro suis crucifixoribus, ità ego pro meis tortoribus ipsum interpellabo. Afferte ergò panem, statim uobis reddendum salutarem: quatenùs ex hoc refecti, & cupiræ sa- *Lu. 23* lutis beneficium adepti, aut gratias Saluatori reddatis, aut sceleratiores blasphemi remaneatis. Et dato omnibus pane à se benedicto, omnes de exitiali liberauit clade.

Pane benedicto sanat Danos. Cumq; sanitati redditi essent, principes quatuor episcopo mittunt: & primò quidem pro impenso beneficio gratias agunt: deindè si uita & libertate uelit potiri, tria millia marcarum ut persoluat, exigunt. Quòd cum ille facere renueret, eum ligauerunt, & in *Reddūt mala pro bonis.* auditis tormentorum quæstionibus die Dominicæ resurrectionis assligentes, in carcerem retruserunt. Cūque in omnibus his laudes Deo ageret, eccè apparuit ei spiritus malignus in specie angeli, mentiturque de supernis sedibus se destinatum, quatenùs illum ad communem gentis salutis de squalore carceris educat. Nec ueretur ignaui militis uocabulo notari, cùm *Nota fallaciā diaboli. Actor. 9* neque Petro humilior, neque Paulo esset robustior: quorum alterum sporta contexit, alterum uero carcerali stridore grauatū angelus absoluit. Christus quoque, ut lapidantium manus effugeret, de templo exiuit, ac fugiendi licentiam euangelico præcepto suis mandauit. His ille sermonibus ueluti unguentis delibutus, carcerem egreditur, illum sequens. Pluribus autem aquarum alluuionibus per obscuras noctis um- *Act. 12* bras transuadatis, repentè malignus disparuit. Tunc *Iohan. 8.* sanctus pestiferi ductoris machinas intelligēs, ex imo *Matt. 10.* pectoris dolorem attraxit, medijs se paludibus iniectans, cum maximo fletu Saluatorem implorat, dicēs: O uitæ dator, ô stirpis Adæ unice miserator, cur leoem me tua gratia destituit, quem in florida ætate nū quam destituere consueuit? Tandiù misericorditer seruarum, in extremo pateris perire abiectum? Quoties te in huius uitæ naufragio saluatorem inueni? Experiar, nūc, quæso, consolatorem in hac dæmonis illusione, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Carcer à tergo, à fronte flumen, in gyrum tenebræ, author earum iuxtà, Elphegus omnibus ærumnis inclusus. Tibi soli derelictus est pauper, pupillo tu *Psal. 9.* eris adiutor. His & huiusmodi diuinas aures appellare non cessat, & ecce apparuit ei iuuenis aureo splendore amictus, diuini signaculi uexilla præferens, & di- *Ibid.* xit: Quo te tui distrahunt pedes? quò impetus fugæ? quo ductoris inuidia? Siccine itur ad coronam, fugiē do certaminis luctam? Aut quomodò potest brauio palmæ fulgere, qui currendi metas in stadio noluit apprehendere? Cui cum retulisset sacerdos, nō se fugere, sed diuini nuncij imperio paruisse: Non hoc, ait ille, diuinitatis imperium fuit, sed diabolicæ malignitatis commentum: nec tam te ille de carcere educere, quam extra carcerem uoluit seducere. Vrget nanque illum præteritæ uitæ tuæ pia operatio, & in tātis tribulationibus præsens tibi semper sancti spiri-

tus

tus consolatio, cuius præsentia omnibus constantiã donat, constantia uictoriã, uictoria gloriã. Redi ergò ad locum amissæ coronæ, cælitus tibi deputatum, sciturus, quòd te die crastino pater honorificabit in cælo, honore illo maximo, ut in æternum sis cũ eius filio. Elphegus igitur ad locũ certaminis ab angelo reuocatus, lætus expectabat horã, qua à Deo coronã perciperet. Sed cum propè fuisset, ut carcerẽ iã intraret, cõpræhensus à carnificũ turba, plagis afficitur maximis: insuper cerebro capitis uiolato, semiuiuus in ergastulo recluditur, ubi accenso foco, & quicquid fœtidissimũ fumũ uel generaret, uel generatũ foueret, per singulas diei horas iniecto, carceris ianuas claudunt. Transacta igitur magna noctis parte, cœpit domus cælestis gratiæ participiũ suscipere, æternæ uitæ odoramenta spirare, hymnos mellifluos sanctorũ uocibus sonare. Quos beatus Elphegus intuitus, cum magna cordis lætitia Dunstanũ quondã archiepiscopum, uultu & ueste gloriosum, conspicit assistentẽ, protensisque ad illũ manibus ità dicentẽ: Ad te æterni regis inuictissime miles, ad te nostro honorandum obsequio uenimus, missi ab illo, qui tibi & uictoriã præstitit de inimico, & sempiternã coronã præparauit in cælo. En, quorũ collegio post mortẽ carnis in perpetuũ frueris, ciues Ierusalẽ cælestis ac domestici Dei: si ea, quæ desunt, passionũ Christi amore in carne tua patienter suppleueris. Vidimus nanque multiplices urbis labores, ecclesiarũ incendia, filiorũ neces, tua cũ uinculis opprobria, & post impensa beneficia, duplicata tormenta. Quod ergò reliquũ est, deitatis potentia uallatus, libens excipe, sciens non esse condignas passiones huius tẽporis ad superuẽturã gloriã, quæ reuelabitur in te. Vnus nanque dies ad suppliciũ, sed iugis ac sempiternus erit ad præmium.

Rursus dirè affligit.

Sanctis cũ inuisunt.

Rom. 8

Inter hæc laxantur uincula, & integrè omnes corporis sanantur plagæ: Elphegus psallens cum psallentibus, exultans cũ exultantibus incedit. Manè autem facto, cũ armatorũ manu non parua de carcere educitur, & super iumentum positus, ad iudicium pertrahitur. Dixerunt autem ei: Salue aurum, aut mundo hodiè eris spectaculum. Et ille: Aurum uobis diuinæ sapientiæ propono, ut relicta uanitate, quam diligitis, ad unum uiuum, & uerum Deum studium conuertatis. Quòd si cõsilium Dei, pro me uobis annunciatum, obstinata mẽte spreueritis, peiori profectò, quàm Sodoma, morte peribitis, nec in hac terra in perpetuum radices agetis. Tunc diaboli satellites in illum prosiliunt, auersis securibus deiiciunt, lapidibus eum obruentes. Qui genua flectens, hanc orationẽ fudit Deo, dicẽs: Altissime Dei patris unigenite Iesu Christe, qui per uterum intactæ uirginis uenisti in hunc mundũ peccatores saluos facere, & me in pace suscipe, & istis miserere. Et prolapsus in terram, iterũque resurgens, denuò sic ait: Pastor bone, pastor singularis, filios Ecclesiæ, quos tibi moriens cõmendo, tuere. Accurrens autem quidam, quem & ipse de sacro fonte susceperat, securim capiti eius infixit. Qui statim in æterna pace requiescens, uictorẽ spiritum cũ triũpho, tertiodecimo Calendas Maij dirigit ad cælum. Principes autem Danorũ, cupientes & suum facinus & Elphegi gloriã obscurare, corpus illius flumini immergi statuunt, tanti sceleris enormitatẽ eo facilius contegi posse, quo magis ab hominibus eius memoria tolleretur. Sed quod Dani ad contumeliã, Christus Elphego parauit ad gloriã. Protinus nanq; omnis populi multitudo, quæ, illo docente, errorem abiecerat, armata procedit, malẽs cũ defuncto pariter occumbere, quàm illud corpus, cuius ministerio sanctificationis susceperat mysteriũ, aquarum uoragini tradere absorbendũ. Itaq; corpus à diuerso populo seruatũ, nec mergebatur, nec sepeliebatur. Vespere aũt utriusque partis senatores conueniunt, ut tantæ cõtentionis litẽ suis rationibus determinent. Factũ est aũt oĩm assensu, ut in cõmune oẽs sanctũ deposcant, quatenus si quid ualeat apud Deũ suũ, in hoc ambiguo potentiæ suæ uirtutem ostendat. Eccè, inquiunt Dani, ramus de fraxino præcisus, sicco & cortice omnino nudatus: si hunc huius sanguine intinctum matutina lux uirentem inuenerit, iustum nos, & sanctũ occidisse constabit: & quo illũ honore sepeliatis, penès uos erit. Sin autem in pristina lignũ ariditate permanserit, errasse uos in eius amore dicemus, nostriq; arbitrij, quid de cadauere facere uelimus.

Precatio sancti uiri.

Migrat martyr ad Dominũ.

Cumque oĩbus conditio grata & accepta fuisset, ut omnibus liquidò cõstare posset, quòd post mortẽ Elphegus uiueret, aridũ lignũ sub unius noctis tẽpore cœpit frondere, & quod serò Dani telluri fixerunt, manè surgentes florere uiderunt. Nihil ergò contradictionis ulterius habentes Dani, certatim in amplexus defuncti ruere, crebra oscula figere, ceruices supponere, lachrymas, & eiulatus emittere cœperunt. Sublatũ ergò corpus humeris inimicorũ, ad arborẽ, eius triumpho insignẽ, defertur, comitantibus innumeris signorũ prodigiis, potenti uirtute Dei cælitus ostẽsis. Mox.n. salus languidis innouatur, cæci illuminantur, surdi audiunt, muti loquunt, claudis gressus restituitur. Ibi etiã orationis domo super illũ fabricata, plerique Danorũ magnantes, in eadẽ regenerati, ad fidẽ Christi conuertuntur. Cũ aũt hæc omnia Lõdonienses per ordinẽ audiuissent, multa mediãte pecunia, corpus usque Londonias transferentes, honorificè sepelierũt. Anno autẽ Dñi 1012. aduesperascẽte sabbato paschalis hebdomadæ, sanctus Elphegus cũ martyrij corona 13. Calendas Maij, anno episcopatus sui septimo & ætatis suæ 59. migrauit ad Dominũ. In eius autẽ mortis authores incanũ ira Dei desæuit, ut quidã dux propria se manu interimeret, alius gutturi suo stylũ infigeret, præsbyter, pertinaciter crucẽ abscondens martyris, gladio occideretur: alius eiusdẽ ordinis, sandalia episcopi temerè portãs, à dæmone corã omni populo uexaretur. Et factũ est, ut tam uehemens cunctos Danorũ principes formido inualerit, ut uix eos terra teneret: sed maritimis se tempestatibus dantes, existimarent in pelago martyris iram effugere posse, quos ab eius ira tellus tueri non posset. Sed mox ut in altum perducti fuere, centum sexaginta naues, aduersis uentorũ flatibus actæ, in profundum maris demersæ sunt: porrò sexagintaquinque ad ignotas appulsæ regiones, quasi qui insidiarũ gratia uenissent, ab incolis miserabiliter interfecti sunt. Remansit tñ in Anglia pessimus Turkillus, malorũ princeps, pauco tẽpore prædo futurus, sed in æternum damnati spiritus præda mansurus.

Nota insigne miraculum.

Multa fiũt miracula.

Vltio diuina in eius interfectores.

Non paruo tempore euoluto, uenit princeps Danorũ Canutus cum multo nauigio in Angliam, dissidensque ab illo propter quasdã res, malè ac perfidiosè actas, quicquid residuũ nefandi populi fuit, deleuit, ipsum ducem cum sex tantum nauibus in Daniã fugauit. Qui cum ad terram euasisset, suspectus Danorum principibus, nè intestina bella moliretur, statim per cuncta religionis loca agitatus, ad extremũ ab ignobili uulgo occisus, feris & auibus proiectus est. Post hæc uerò princeps Danorũ Canutus, cum uideret populum suũ ab exercitu Anglorũ sine intermissione cædi, & propter rerum difficultatem ad deditionẽ ferè cõpelli, accersitis omnibus qui ad se cõfugerant, sapientioribus Anglis, consuluit eos, quid causæ esset, quòd tot sibi aduersa accidissent. Qui omnes uno ore respondentes, dixerunt: Prophetia est sancti martyris Elphegi: quòd cũ à patribus tuis fuisset cir-

Canutus Danorum rex.

Turkilli cædes.

cunuentus, prædixit eis, ꝙ in regno Anglorum non perpetuò essent radices acturi, sed peiori, q̃ Sodoma morte perituri. Nunc ergò si uis illum tuis tẽporibus reddere placatum, promitte illi, si felix fuerit rerum successus, te reliquias illius ad sedem eius honorificè resportandas curaturum. Quod cum firmiter promisisset, post modicum pacem obtinuit, post pacem, regni dimidiũ, post dimidium, totum. Cumque ab omni bellorum tumultu requies undiquè data fuisset, recordatus est rex, quid B. Elphego quondã promisisset, & directa legatione, uocauit Egelnothum archiepiscopum: qui corpus martyris, decem annis sepultum, incorruptum & inuiolatum reperientes, Cantuariam cum maximo honore deducunt, in sarcophago ueneranter collocantes.

Nota miraculum.

ILLVSTRE MARTYRIVM S. Simeonis Episcopi, Vsthazanis Eunuchi, & multorum aliorũ, ex Historiæ Ecclesiasticæ Sozomeni lib. 2. cap. 8. &c. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

21. Aprilis.



Vm tempore progrediente numerus Christianorũ apud Persas uehementer cresceret, adeò ut conuentus agere, & sacerdotes ac diaconos habere cœperint, hæc res non mediocriter offendebat animos Magorum, qui uelut tribus aliqua aut sacerdotalis stirps successione quadam religionem Persarũ indè ferè ab initio administrauerat: Iudæos quoquè permagna affecit molestia, qui præ inuidia, naturaliter quodammodò ipsis insita, religioni Christianæ semper infensi esse solent. Et ob eam causam Simeonem, id temporis Seleuciæ, & Ctesiphontis, urbis in Perside primariæ, archiepiscopum cœperũt apud Saporem, tum regem Persarum, accusare, quòd Imperatori amicus esset, quodque ei res Persarũ proderet. Quorum calumniis persuasus Sapores, primò omnium tributis immoderatis eo affligit Christianos, quòd ipsorum quamplurimos uoluntariam egestatem excolere norat. Deindè uiris difficilibus, & inhumanis illorum tributorum exigendorum potestatem dat, quo & inopia pecuniæ, & exactorum feritate coacti, suam religionem aspernari inciperent, de qua una re summoperè ab eo laboratum est. Post hæc sacerdotes & ministros Dei gladio trucidare, ecclesias dirui, earum thesauros ac monimenta in publicum proferri, & Simeonem, ut regni Persarum & religionis proditorem, adduci iubet.

Magi apud Persas.

Voluntaria paupertas Christianorũ.

Itaq; Magi ope Iudæorum, qui in ea re eos alacri animo iuuabant, ecclesias demoliuntur, Simeonem cõpræhensum & catenis ferreis uinctum, ad regem deducunt, qui se ibi & spectatum, & strenuũ uirum præstitit. Nam cum Sapores eum, ut daretur in quæstionẽ, introduci iussisset, neq; ueritus est quicquam, neque regẽ adorauit. Quarè grauiter commotus rex, sciscitatur quid sit causæ, cur iam neutiquàm ipsum adoret, cum antè id fecisset. Cui Simeones: Nõ antè, inquit, deductus eram ad uerum Deum prodendum: & propterea non recusabam debitos honores regi præstare: at iam idem ipsum facere fas non est. Nam iã ꝓ pietate & nostra religione decertaturus uenio. Quæ cũ dixisset, iubet rex ut solẽ adoret. Quod quidem si facere uelit, pollicetur se ei multa daturũ munera, & in magno honore habiturum. Sin autẽ detrectet, & illũ, & uniuersum Christianorũ genus è medio sublaturũ minatur. Vbi uerò Simeonẽ neque minis terrere, neque promissis flectere posset, sed uirili & constanti aĩo affirmantem, se nunq̃ uel solẽ adoraturũ, uel suã ipsius religionẽ proditurum audiret, iubet in uinculis aliquandiu teneri, ratus, ut uidetur, eum uelle resipiscere. Quem in carcerẽ deductũ conspicatus Vsthazanes senex Eunuchus, educator Saporis, & in familia regis principẽ locum obtinens, consurgens, (sedebat fortè pro foribus palatij) eum honorificè salutat. At Simeones uerbis illũ contumeliosis increpare, & bile incensus, uociferari cœpit: atq; auerso uultu ideò præteriit, ꝙ cũ esset Christianus, paulò antè ui coactus, solẽ adorauerat. Quarè Vsthazanes Eunuchus fundere lacbrymas, ingemiscere, uestẽ splendidã, qua erat indutus, exuere, & tanq̃ homo in luctu constitutus, nigram circumijcere cœpit: pro portis regiæ sedet, lamẽtatur, plorat cũ gemitu, sicq; ait: Heu me miserũ, qualem erga me Deum fore debeo expectare, quẽ iamdudum denegauerim? Nã ob hanc causam Simeones, ne uerbũ mihi loqui dignatus, sic ore auerso properè prætergressus est.

Simeonis constantia.

Bile hic intellige eximiumquẽdam in stitia Zelum.

Vsthazanis pœnitẽtia.

Vbi ista resciuit Sapores, illum accersit, rogat causam luctus, & ecqua illi in ædibus obtigisset calamitas. Cui Vsthazanes: In hisce, inquit, ædibus, o rex, nihil mihi accedit infortunij. Vtinàm enim pro eo, quod mihi contigerit, in omnia alia calamitatum genera incidissem: quippe id quidem certè fuisset toleratu multo facilius. Iã uerò lugeo, quòd maneam in uita quoque, cum dudum mori debuissem, adhuc tamen solem uideam, quem, quo tibi gratificarer, nõ reuerà ex animò, sed specie solum simulata adorauerim, adeò ut utraque de causa mortem meritus sim: tum quòd Christi proditorem, tum quòd ueteratorem erga te meipsum ostenderim. Quæ cum dixisset, cæli & terræ opificem Deum cum iureiurando testatur, se in posterum de ea sententia nunquàm destiturum. Sapores autem incredibilem Eunuchi mutationem uehementer admiratus, grauiore quidem iracundia in Christianos exarsit, perindè quasi illi præstigiis hanc rem confecissent, sed tamen misericordia erga senem cõmotus, modò mansuetum, modò ferum se in illum ostendit, atque omnibus uiribus laborauit ut de sententia deduceret. Vbi nihil profecit, constanter asseuerante Vsthazane, se nunquam tam stultum fore, ut pro omnium conditore Deo res ab eo conditas colat, tum ira inflammatus, mandat caput ense ceruicibus abscindi. Ad quod supplicium à lictoribus deductus Vsthazanes, orat eos, ut paulisper expectent: rem enim se animo tenere, quam regi significare uelit. Vocato igitur ad se eunucho sibi fidelissimo, iubet ista Sapori annunciare. Quam tandẽ beneuolentiam ab ineunte adolescentia ad hoc usq; tempus, ò rex erga tuã familiam præstiterim, & quãto studio tum patri tuo, tum tibi inseruierim, nullis uideor egere testibus, apud te præsertim, qui hæc satis exploratè cognita habeas. Quarè pro omnibus officijs, quæ in uos aliquando tam beneuole contulerim, hoc mihi unum uelut remunerationis loco concede ut his, qui me ignorant, non uidear tanquam infidus erga regnum tuum aut in aliquo maleficij genere depræhensus, istud supplicium subire. Et quo hoc pateat omnibus, fac præco palam prædicet, caput Vsthazani amputatũ esse, nõ ꝙ improbitatis cuiusquam in palatio ab ipso admissæ conuictus sit, sed quòd sit Christianus, & Deum suum, quo regis uoluntati morem gereret, negare noluerit. Atque ista quidem regi renunciauit eunuchus: Sapores autem eadem, sicut Vsthazanes postulauerat, præconẽ prædicare iubet. Nam ratus est alios prompto ac parato animo de religione Christiana descituros, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tribuendã fore, quippe cũ Vsthazanes senex, educator regis, ei fami-

Vsthazanes petit à rege causam necis suæ palàm edi.

ei familiaris, & beneuolus, etiam esset interfectus. Ac Vsthazanes ad alium finē supplicij causam prædicari tam impensè desideraui: siquidem cogitauit, quòd sicut, quandò timore preterritus solem adorauit, multis Christianis metum iniecerat: sic iam non pauciores ad suam animi magnitudinem & constantiam imitandam incitaret, si modò intelligerent, eũ pro religione Christiana trucidatum esse.

Caput 9.

Vsthazanes capite plectitur.

Hoc modo Vsthazanes uitam, quam hic in maxima gloria traduxerat, deseruit: Simeones autem de eius morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit. Postridiè eius diei, qui erat sextus dies hebdomadæ, in quo ante celebrem diē festũ resurrectionis, memoria salutaris Christi passionis quotannis recoli solet, decernit rex, ut Simeones gladio feriatur. Nam antè denuò è carcere deductus ad regem, fortiter, & magno animo cum Sapore de fide Christiana disseruit, & neque illum, neque solē adorare uoluit. Eodem die centum alios quoque, qui erant in carcere, rex itidem obtruncari iubet: Ad extremum Simeonem, cum cæterorum omnium mortem oculis adspexisset, trucidari. Horum pars episcopi, pars presbyteri, pars aliorum clericorum ordine fuerunt. Cum omnes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerētur, princeps Magorũ percōtatur ab illis, uerū uelint uiuere, & eandē cum rege religionē colere, solemque uenerari. At ubi nemo eorum his conditionibus uellet in uita manere, rectà ad locum, in quo erant securi feriendi, deducuntur. Ac dũ lictores in opus incumbunt, & in cæde martyrum occupantur, Simeones adstans illis, dum interficiũtur, iubet bono aio esse, uerbaq; apud eos facit de morte, de resurrectione, de pietate: & testimonijs ex sacris literis deprōptis cōfirmat, ità mori, esse uerè uiuere: atqi præ ignauia Deũ ꝑdere, esse uerè mori. Eos.n. etiamsi nemo ipsis necē afferret, breui morituros, qñquidē à nemine in hāc lucē edito hic finis uitari pōt. Post mortē uerò ea, quæ sunt æterna, nō eodē modo omnibus euentura, sed singulos uelut trutina quadā examinatos, accuratam uitæ anteactæ rationem reddituros, & hos pro rectè factis præmia percepturos immortalia, illos pro maleficiis pœnas sempiternas luituros. Denique pro Deo uelle mori, esse in bonis summum & rem multo beatissimā. Dum ista Simeones dicendo percurreret, & tanquàm magister gymnasij præciperet, quomodò in certaminibus se gererent, singuli aures attentas ei præberent, ad necē cupidè gradiebantur. Lictor autem, postquàm centum illos interemit, postremo in loco Simeonē obtruncauit, atqi Abedechalā & Ananiā unà, ambos senes presbyteros ecclesiæ, cuius Simeones erat episcopus, pariter cũ illo & compræhensos, & in uincula coiectos.

100. martyres cũ Simeone cadutur.

Simeon eos confirmat.

Cap. 10. Pusicis præclara uirtus.

Eodem temporis momento Pusices, perfectus omniũ regis artificum, ibi fortè stans, cum uideret Ananiam, cui iam cedes parabatur, cōtremiscentem: Paulisper, inquit, ò senex oculos occludito, & bono animo esto. uam statim lumen Dei uidebis. Vix eft hæc locutus, cum comprælensus est & ad regē deductus. Atque cum esset se Christianũ confessus, quoniā libero ore apud regem pro religione Christiana, & pro martyribus uerba fecerat, idcircò quasi aliquid nefas dixisset, dabatur lictoribus mandatum, ut admodum peregrino & crudeli in primis mortis genere afficeretur. Lictores igitur collo eius circa ceruicē perforato, illàc linguā extrahūt. Porrò ac eius filia uirgo, falsò à quibusdam in crimen uocata, comprahēdit, eodemque temporis articulo occiditur. Sequenti anno, eo ipso die, quo memoria passionis Christi recoli solet, cum iam celebris dies festus Resurrectionis expectaretur, exiit edictum Saporis crudelissimũ in uniuersam Persidē, quod iubebat, ut omnes, qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore tum multo Christianorum, quæ ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi eos ex urbibus, & uicis, in quibus latitabāt, summa cũ diligentia eruerunt. Nonnulli autem sua inducti uoluntate, nemine eos ducēte, se ipsi ideò indicabant, nè silentio Christũ denegare uiderentur. Ac dum oēs, qui erant Christiani, morte mulctarentur, plurimi etiā, qui in ipso palatio ætatem egissēt, mactati sunt, in quorum numero erat Azades eunuchus, regi lōgè charissimus. Quem cum Sapores interfectum accepisset, incredibile animo dolorē hausit: hancque cōmunem cędem sedauit, atque solos religionis nostræ doctores trucidari iussit.

Eius filia supplicium.

Innumeri christiani pereuntur.

Azades martyr.

Per idem tempus regina in morbū delapsa, Tarbula soror Simeonis episcopi, sancta uirgo, simul cũ ancilla, idem uitæ genus colente, & sorore eius, q̃ post uiri mortem abstinuit à nuptiis, & eandē uiuēdi rationē tenuit, cōprahenditur. Causa autē, cur hæ mulieres fuerint comprahensæ, fuit falsa criminatio, à Iudæis in eas conficta, quòd uidelicet ob mortē Simeonis iratæ, uenena reginæ insidiosè parassent. Regina uerò (solēt.n. ægrotantes malis hominibus facilè aures accōmodare) calumniam ueram esse, & maximè quidem, quòd erat à Iudæis obiecta, existimauit. Nam eiusdem erat cũ Iudæis opinionis, ad eorũ morē uitā instituebat, & ueraces illos, sibique maximè beneuolos putabat. Magi igitur Tarbulam, & reliquas duas arreptas, morte condemnant: ac cũ serra dissectas patibulis suffixissent, effecerunt, ut regina spatium inter patibula intermissum trāsiret, perinde quasi morbus eo pacto depelleretur. Fertur, hāc Tarbulam forma ualdè liberali & honesta fuisse, Magnum quendā eam deperiisse, mercedemq; , uti cum illa rē haberet, clàm misisse: promisisse denique, si uellet ipsius parere libidini, tum eam, tum socias saluas fore. At illam hanc turpitudinē ne audire quidē uoluisse, sed nuncios uerbis cōtumeliosis excepisse, intemperantię crimen cum probro illis obiectasse, se multo libentius uelle mori, quàm uirginitatē prodere, respondisse. Porrò cum edicto Saporis ratum esset, uti suprà demōstratũ est, ut soli sacerdotes & doctores fidei Christianæ comprahenderentur, Magi & eorũ principes, totam Persidē obeuntes, episcopos & sacerdotes grauibus afficiunt incommodis, cum in aliis locis, tum maximè omnium in Adiabenorum regione, quæ est Pars Persidis, tota fidei Christianæ dicata. Hactenus omnia ex Sozomeno, qui eiusdem libri capite 13. etiā hæc addit: Isto Sapore regnante, infinita multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorum, sanctarum uirginum, & aliorum, qui in ecclesiarũ ministerio uersabantur, & erga religionem præclarè animo affecti erant, egregia piæ uitæ testimonia dedit.

Cap. 11 Vsuardus has habet 22. Aprilis.

Tarbulæ & duarũ sororũ crudele supplicium

Tarbulæ pudicitia.

Clero uel maximè infestus Sapores.

VITA S. ANSELMI CANTVAriensis Archiepiscopi, ab Edinero Anglo eius cōuictore, duobus libris conscripta.

PROLOGVS F. EDINERI.



Quoniam multas, & antecessorum nostrorum temporibus insolitas rerũ mutationes, & nostris diebus in Anglia accidisse, & coaluisse conspeximus, nè mutationes ipsæ posterorum scientiam penitus laterent, quædam ex illis succinctè excepta, literarum memoriæ tradimus. Sed quoniam opus ipsum in hoc maximè uersatur, ut ea, quæ inter reges Anglorum, & Anselmum

selmum archiepiscopum Cantuariorum facta sunt, inconcussa ueritate designet, quæque omnibus purâ illorum historiam scire uolentibus, tunc temporis innotescere potuerunt, licet inculto, plano tamen sermone describat: nec adeò quicquam in se contineat, quod ad priuatam conuersationem, uel ad morum ipsius Anselmi qualitatem, aut ad miraculorum exhibitionem pertinere uideatur, placuit quibusdam familiaribus meis, me ad hoc sua prece perducere, ut sicut descriptione notarum rerum posteris, ità designatione ignotarum satageremus tam futuris quàm præsentibus aliquod officij mei munus impendere. Quos eo quòd offendere summoperè cauebam, dedi operam uoluntati eorum pro posse morem gerere. Opus igitur ipsum de uita & conuersatione Anselmi archiepiscopi Cantuariensis titulatum, taliter Deo adiuuante curaui disponere, ut quanuis aliud opus, quod præsignauimus, ex maiori parte de eiusdem uiri conuersatione subsistat, ità tamen in sua materia integræ narrationis formam prætendat, ut nec illud istius, nec istud illius, pro mutua sui cognitione, multum uideatur indigere. Plenè tamen actus eius scire uolentibus, nec illud sine isto, nec istud sine illo sufficere posse pronuncio.

VITA S. ANSELMI CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI. Lib. I.

21. Aprilis.



Nstituta uitæ, & conuersationis Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi literarum memoriæ traditurus, primò omnium uocata in auxilium meũ summa DEI clementia & maiestate, quædã breuiter dicã de ortu & moribus parentum eius, ut hinc lector aduertat, de qua radice prodierit, quod in studiis nasciturae prolis postmodum fulsit. Pater igitur eius Gundulfus, mater Ermerberga uocabatur. Utrique iuxta seculi dignitatem nobiliter nati, nobiliter sunt in Augusta ciuitate conuersati. Quæ ciuitas cõfinis Burgundiæ & Longobardiæ, Ermerbergam in se edidit: Gundulfum, in Longobardia natum, ciuem sui exaduena fecit. Coniuncti sunt lege coniugali, ambo diuitiis non ignobiles, sed moribus ex quadam parte dissimiles. Gundulfus enim seculari deditus uitæ, non adeò curam suis rebus impendere, sed habita frequenter ab re distribuere, intantum, ut non modò largus atque beneficus, uerumetiam prodigus atque uastator à nonnullis æstimaretur. Ermerberga uerò bonis studiis seruiens, domus curam benè gerens, sua cum discretione dispensans atque cõseruans, bonæ matrisfamilias officio fungebatur. Mores erant probi & irrepræhensibiles, ac iuxta rectam considerationem ratione subnixi. Hæc fuit uita eius, in hac, dum uixit, permansit, in hac finem uitæ sortiri promeruit. Gundulfus uerò circa diẽ obitus sui, spreto seculo monachus factus, monachus defunctus est. Anselmus filius horum, cum puer paruulus esset, maternis, prout ætas sua patiebatur, colloquiis libenter animum intendebat, & audito unũ Deum sursum in cælo esse, omnia regentem, omnia continentem, suspicatus est, utpotè puer inter montes nutritus, cælum montibus incumbere, in quo & aulam Dei esse: eamque per montes adiri posse. Cũque hoc sæpius animo uolueret, contigit ut quadam nocte per uisum uideret, se debere montis cacumen ascendere, & ad aulam magni regis Dei properare. Verùm priusquàm montem cœpisset ascendere, uidit in planitie, qua pergebat, ad pedem montis mulieres, quæ regis erãt ancillæ, segetes metere: sed hoc nimis negligenter faciebãt & desidiosè. Quarũ puer desidiam dolens ac redarguens, proposuit animo, se apud Dñm regem ipsas accusaturum. Dehinc monte transcenso, regiam aulam subit, Dominum cum solo suo dapifero inuenit. Nam familiã suam, ut sibi uidebatur, quoniã autumnus erat, ad colligendas messes miserat. Ingrediens itaque puer, à Domino uocatur. Accedit, atque ad pedes eius sedet. Interrogatur iucunda affabilitate, quis sit, uel undè, quidve uelit. Respondit ille ad interrogata, iuxta quod rem esse sciebat. Tunc ad imperiũ Domini panis ei nitidissimus per dapiserũ affertur, eoque corã ipso reficitur. Manè igitur cũ quid uiderit, ante oculos mentis reduceret, sicut puer simplex & innocens, se ueraciter in cælo ex pane Domini refectũ fuisse credebat, hocque coram aliis ità publicè asserebat. Creuit ergò puer, & ab omnibus diligebatur. Mores etenim probi in eo erant, qui magnoperè eũ diligi faciebant. Traditur literis, discit, & in breui plurimũ proficit. Necdum attigerat ætatis annum quintumdecimum, & iam qualiter secundum Deum uitam melius instituere posse, mente tractabat, idque concepit apud se, nihil in hominũ conuersatione monachorum uita præstantius esse. Quã assequi cupiens, uenit ad quendam sibi notũ Abbatem, rogans illũ, ut se monachũ faceret. Sed Abbas uoluntate illius agnita, quod petebat, inscio patre illius, nè offenderet animũ eius, facere recusauit. At ille in suo proposito perstans, orauit Deum, quatenus infirmari mereretur, ut uel sic ad monachicũ, quem desiderabat, ordinẽ susciperetur. Mira res. Ut. n. Deus declararet, quantũ etiam in aliis de suæ pietatis auditu confidere posset, preces illius exaudiuit, ac illi protinus ualidam corporis debilitatem immisit. Acriter igitur infirmatus ad Abbatem mittit, mortẽ se timere pronũciat, orat ut monachus fiat. Præfato timore obstante, nõ fit quod postulabat, & hoc quidẽ ad humanũ tantum spectabat examen. Cæterũ Deus, quẽ futura nõ fallunt, seruũ ipsius loci conuersatione noluit implicari, propterea quod alios quosdã in sinu misericordiæ suæ recõditos habebat, quos, ut postmodũ claruit, magis per illũ ad suã uoluntatẽ in posterũ disponebat informari. Post hæc sanitas redit iuueni, quodque tunc nequibat, in futuro se per gratiam Dei facturum mente proponit.

Exindè cum corporis sanitas, iuuenilis ætas, seculi prosperitas ei arriderent, cœpit paulatim feruor animi eius à religioso proposito tepescere intãtum, ut seculi uias magis ingredi, quàm relictis eis monachus fieri cuperet. Studium quoque literarũ, in quo se magnoperè solebat exercere, sensim postponere, ac iuuenilibus ludis cœpit operam dare. Veruntamen pia dilectio & diligens pietas, quas in matrem suam habebat, nonnihil eum ab istis restringebant. Defuncta uerò illa, ilicò nauis cordis eius, quasi ancora perdita, in fluctus seculi penè tota dilapsa est. Sed omnipotens Deus, præuidens quid de illo facturus erat, nè animam suam, pace transitoria potitus, perderet, infestum ei & intestinũ bellum generauit. Hoc est, animum patris eius acerbo contra illũ odio inflãmauit intantum, ut æquè, aut certè magis ea, quæ benè, sicut quæ perperam faciebat, insequeretur. Nec aliqua poterat patrem humilitate lenire, sed quanto illi se exhibebat humiliorem, tanto illũ sibi sentiebat asperiorem. Quod nimis intollerabile cernens, & nè deterius quid indè contigeret timens, elegit potius paternis rebus & patriæ renunciare, quàm patri suo uel sibi quamlibet infamiam ex sua cohabitatione procreare. Paratis itaque his, quæ necessaria erant in uiã ituris, patria egreditur, uno, qui sibi ministraret, clerico

Parentes S. Anselmi.

Gundulphus fit monachus.

Mira pueri simplicitas.

Visio.

Vide pueri cãdorẽ

Nota desideriũ monachismi.

Tepescit adolescẽtis feruor, dũ arridet mũdus.

Pater eũ mirè insectatur.

Discedit è patria.

clerico comitatus. Cumque dehinc in transcensu mõtis Senisij fatigaretur, & laboris impatiens corpore deficeret, uires suas niuem mandendo reparare tentabat. Nec. n. aliud, quo uesceretur, præsto fuit. Quod minister illius aduertens, doluit, & nè fortè quid edendum haberetur in sacculo, qui asino illorum uehebatur, diligenter inuestigare cœpit, & mox contra spem panem in eo nitidissimum reperit. Quo ille refectus, recreatus est, & uitæ incolumis restitutus.

Lanfranci præclarũ encomion.

Exactis dehinc partim in Burgũdia, partim in Frãcia fermè tribus annis, Normanniam adit, ibi quendam nomine Lantfrancum, uirum uidelicet ualdè bonum, præstanti religione ac sapientia uerè nobilẽ, uidere, alloqui & cohabitare uolens. Excellens siquidem fama illius circunquaquè percrebuerat, & nobilissimos quosque clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat. Anselmus igitur uiro adito, eumque singulari quadam sapientia pollere agnito, eius se magisterio subdit, eique post modicum familiaris præ cæteris discipulis fit. Occupatur die noctuque in literarũ studio, non solum quæ uolebat à Lãfranco legendo, sed & alios, quæ rogabatur, studiosè docendo. Propter quæ studia, cum corpus uigiliis, frigore & inedia fatigaretur, uenit ei in mentem, quia si aliquando monachus, ut olim proposuerat, esset, arctiora, quàm patiebatur, eum pati nõ oporteret: nec tunc sui laboris meritum perderet, quod nunc, utrũ sibi maneret, non perspiciebat. Hoc ergò mente cõcepto, totam intentionem suam ad placendum Deo dirigere cœpit, & spernendo mundum cum oblectationibus suis, reuerà cupit fieri monachus. Quid plura? Cogitat ubi melius perficere queat, quod facere desiderat, & ità secum tractat: Eccè, inquit, monachus fiam. Sed ubi? Si Cluniaci uel Becci, totum tempus, quod in discendis literis posui, perdidi. Nam & Cluniaci districtio ordinis, & Becci supereminens prudentia Lantfranci, qui illic monachus est, mihi aut nulli prodesse, aut nihil ualere cõprobauit. Itaq; in tali loco perficiam, quod dispono, in quo & scire meum possum ostendere, & multis prodesse. Hæc, ut lubens ipsemet referre solebat, secum meditabatur, addebatque: Necdum eram edomitus, necdũ in me urgebat mundi contemptus. Vndè quod ego, ut putabam, fretus aliorum charitate dicebam, quàm dãnosum esset, non aduertebam. Postmodum autem in se reuersus: Quid, inquit, Essene monachus, hoc est, uelle scilicet alius præponi, præ aliis honorari, ante alios magnificari? Non. Illic ergò, depòsita contumacia, monachus deueni, ubi, sicut æquum est, cunctis propter Deum postponaris, cunctis abiectior habearis, præ cunctis paruipendaris. & ubi hoc esse poterit? Equidẽ Becci. Ibi siquidem nullius ponderis ero, quandoquidem ille ibi est, qui præminentis scientiæ luce conspicuus, cunctis sufficiens, cunctis honorabilis & acceptus est. Illic ergò requies mea, illic solus Deus intentio mea, illic salus amor eius erit cõtẽplatio mea, illic beata & assidua memoria eius, felix solamẽ & satietas mea. Hęc cogitabat, hęc desiderabat, hæc sibi puenire sperabat. Raptabatur quoq; mens eius per id temporis in alias sectandæ semitas uitæ, sed uis desiderij eius in hanc quàm maximè declinauerat. Sciens itaque scriptum esse, Omnia fac cum cõsilio, & post factum non pœnitebis, nolebat se alicui uni uitæ earum, quas mente uoluebat, inconsultè credere, nè in aliquo uideretur scripturæ præceptis nõ obedire. Amicos insuper multos habẽs, sed cui se totũ in istis cõmitteret, cõsiliariũ unũ de mille, uidelicet præfatũ Lantfrancũ eligens, uenit ad eũ, Indicas uoluntatẽ suã ad tria pendere, sed p consiliũ eius ad unũ, quod potissimũ iudicaret, duobus relictis, se uel

Anselmus in eius se disciplinã tradit.

Ecc. 32

De uita genere suscipiendo consulit Lanfrancũ.

se tenere. Quæ tria sic ei exposuit. Aut. n. inquit, monachus fieri uolo, aut eremi cultor esse desidero, aut ex proprio patrimonio uiuens, quibuslibet indigentibus pp Deum pro meo posse exindè ministrare, si consulueris, cupio. (Iam. n. pater eius obierat, & tota hæreditas ad illũ respiciebat.) In his, inquam, tribus uoluntatẽ meã, dñe Lantfrance, fluctuare sciatis, sed precor, ut me horũ potissimo stabiliatis. Differt Lãfrancus sententiã ferre, suadetque negociũ ad uenerabilis Maurilij Rothomagensis episcopi audientiã magis referre. Acquiescit Anselmus consilio, & comitatus Lantfranco pontificẽ petit. Tanta autem uis deuotionis pectus Anselmi tunc possidebat, tantũque ueri consilij Lantfranco inesse credebat, ut cum Rothomagum petentes, per magnã, quæ super Beccum est, syluã pergerent, si Lantfrancus ei diceret, in hac sylua mane, & nè, dum uixeris, hinc exeas caue, proculdubio ut fatebatur, imperata seruaret. Peruenientes ergò ad episcopum, aduentus sui causas ei exponunt, quid indè sentiat quærũt. Nec mora, monachicus ordo præ cæteris laudatur, eiusque propositum omnibus aliis antefertur. Anselmus hæc audiens, & approbans, omissis aliis, seculo relicto, Becci monachus factus est, anno ætatis suæ uicesimoseptimo. Regebat eo tẽpore cœnobium ipsum dñs abbas Herluinus nomine, uir grandæuus, & magna pbitate cõspicuus, qui primus ipsius loci abbas, monasteriũ ipsum à fundamentis de suo patrimonio fecerat. Sæpedictus autem Lantfrancus gradum Prioris obtinebat. Anselmus uerò nouus monachus factus, studiosè uitam aliorum religiosius uiuentium æmulabatur. Immò ipse sic religioni per omnia seruiebat, ut quisquis religiosè in tota ipsa congregatione uiuere uolebat, in eius uita satis inueniret quod imitaretur, & ità per triennium de die in diem semper in melius proficiens, magnus & honorandus habebatur.

Eius erga Lafrãcum obseruantia.

Fit monachus.

Herluinus primus abbas Becen.

Venerabili autem Lantfranco in Cadomensis cœnobij regimen assumpto, Prioris officio functus est, sicque Deo seruiendi ampliorem libertatem potitus, totum se, totum tempus suum, in illius obsequio expendere, seculum & cuncta negocia eius ab intentione sua funditus cœpit amouere. Factumque est, ut soli Deo, cęlestibusq; disciplinis iugiter occupatus, in tãtum speculationis diuinæ culmen ascenderit, ut obscurissimas, & ante tempus suũ insolitas de diuinitate DEI & nostra fide quæstiones, Deo reserante pspiceret, ac perspectas enodaret, apertisque rationibus, quæ dicebat, rata & catholica esse probaret. Diuinis nanque scripturis tantam fidem adhibebat, ut indissolubili firmitate cordis crederet, nihil in eis esse, quod solidæ ueritatis tramitem ullo modo exiret. Quapropter summo studio animũ ad hoc intenderat, quatenus iuxta fidem suam mentis ratione mereretur percipere, quæ in ipsis sensit multa caligine tecta latere. Contigit ergò quadam nocte, ut ipse in huiusmodi mente detentus, ante nocturnas uigilias uigilans in lecto iaceret, & meditãdo secũ rimari conaretur, quonam modo Prophetæ præterita simul & futura, quasi præsentia, olim agnouerint, & indubitanter ea dicto uel scripto protulerint. Et eccè cũ in his totus esset, & ea intelligere magnoperè desideraret, defixis oculorum suorũ radiis, uidit per medias maceries oratorij ac dormitorij monachos, quorum hoc officium erat, pro apparatu matutinarum altare & alia loca ecclesiæ circumeuntes, luminaria accendentes, & ad ultimum unũ eorũ, sumpta in manibus chorda, pro excitandis fratribus scillam pulsantem, ad cuius sonitum conuentu fratrum de lecto surgente, miratus est de re, qui acciderat. Cœpit ergò apud se, Deo leuissimum esse, prophetis in spiritu

Fit prior.

Eius mentis perspicacia.

Corporeis oculis parietes penetrat.

uentura mostrare, cum sibi concesserit, quæ fiebant, per tot obstacula corporeis oculis posse uidere.

Magnū animi lumen.

Hinc perspicatiori interius sapientiæ luce perfusus, mores omnis sexus, & ætatis ità discretionis ratione monstrante penetrauit, ut eum palàm inde tractātē, aduerteres cuique sui cordis arcana reuelare. Origines insuper & ipsa, ut ità dicam, semina atq; radices, nec nō processus oīum uirtutum ac uitiorum detegebat, & quemadmodū uel hæc adipisci, uel hæc deuitari atq; deuinci possent, luce clarius edocebat.

Optimus cōsiliarius.

Tantam autem omnis boni consilij uim in eo elucere cerneres, ut pectori eius spiritum consilij præsidere non ambigeres. Quàm promptus uerò atque assiduus in sanctis exhortationibus fuerit, superuacuum est dicere, cum illum semper in ipsis infatigabilem, omnes fermè audientes constat fatigasse, quodque dicitur de sancto Martino, Eius ori nunquàm defuit Christus, siue iustitia, uel quicquid ad ueram uitam pertinet, incunctanter confirmamus sine mendacio posse dici de illo. In his leue est lectorem aduertere, eum de mensa Domini non sine quodam præsagio ꝑuisum iam olim nitido refectum pane fuisse.

Mira abstinētia.

De corporalibus eius exercitus, ieiuniis dico, orationibus atque uigiliis, melius æstimo silere, quàm loqui. Quid namque de illius ieiunio dicerem, cum ab initio Prioratus sui tanta corpus suū inedia macerauit, ut non solum omnis illecebra gulæ penitus in eo postmodum extincta sit, sed nec famem sine delectatione comedendi pro quauis abstinentia, ut ipse dicere consueuerat, aliquando pateretur. Comedebat tamē ut alij homines, sed omninò parcè, sciēs corpus suum sine cibo non posse subsistere.

Precationum eius libellus.

In orationibus autem, quas ipse iuxta desiderium & petitionē amicorum suorum scriptas edidit, qua solicitudine, quo timore, qua spe, quo amore Deū & sanctos eius interpellauerit, necnon interpellandos docuerit, satis est & me tacente uidere, sit modò, qui eis piè intendat, & spero, quia cordis eius affectum, suumque profectum in illis & per illas gaudens percipiet.

Eius uigiliæ.

Quid de uigiliis? Totus dies in dandis consiliis sæpissimè non sufficiebat: addebatur adhuc pars maxima noctis.

Corrigit libros.

Prætereà libros, qui ante id temporis nimis corrupti ubiquè terrarū erant, nocte corrigebat, sanctis meditationibus insistebat, ex cōtēplatione summæ beatitudinis & desiderio uitæ perēnis immensos lachrymarū imbres effundebat. Huius uitæ miserias, suaq; si q̄ erāt, peccata & aliorū amarissimè flebat, & uix parū ante uigilias nocturnas, sepeq; nihil sōni capiebat. Talib⁹ studiis uita eius ornabatur.

Aemulos patitur, dū aliis antefertur.

Qualiter aūt erga subditos se habebat, det Deus ad æmulationem prælatorum, posse uel quid modicum dici. Cum primū igitur Prior factus fuisset, quidā fratres ipsius cęnobij facti sunt æmuli eius, uidētes & uidendo inuidentes illū præponi, quē iuxta cōuersionis ordinē iudicabāt eis debere supponi. Itaq; turbati, aliosque turbantes, scandala mouent, dissensiones pariunt, sectas nutriunt, odia fouent: at ipse cū his, qui oderant pacē, erat pacificus, & detractationibus eorū reddebat officia fraternę charitatis, malens uincere malitiā in bono, q̄ à malitia eorum uinci in malo.

Illos bonitate uincit.

Quod miserante Deo factū est, siquidē illi animaduertentes eū omnimodis purè ac simpliciter in cunctis actionibus suis incedere, neque quod iure blasphemari posset, in illo residere, mala uoluntate in bonam mutata, dicta eius & facta in bono æmulari cœpere. Verum ut clareat, quo pacto id prouenerit, unū ex ipsis exempli gratia ponā, quatenus agnito, quo dolo Anselmi à sua prauitate sit mutatus, qualiter & alij per eū correcti sint, perpendatur.

Osbernus eū odit acerbè.

Osbernus quidam nomine ætate adolescentulus, ipsius monasterij monachus, ingenio quidē sagax & artificiosis ad diuersa opera pollens manibus, bonam in se bonæ spei materiam præferebat. Sed mores, qui in eo ualdè peruersi erant, ista multum decolorabant, & insuper odium, quod omninò more canino contra Anselmum exercebat. Quod odium, quantum ad se, Anselmus non magnipendens, sed tamen mores illius conuenire sagacitati ingenij eius magnoperè cupiens,

Eu mira prudentia Anselmus corrigit.

cœpit quadam sancta calliditate puerum piis blandimentis delinire, puerilia facta eius benignè tolerare, multa illi, quæ sine ordinis detrimēto tolerari poterant, cōcedere, in quibus & ætas eius delectaretur, & effrenis animus in mansuetudinem curuaretur. Gaudet puer in talibus, & sensim à sua feritate ipsius dimittitur animus. Incipit Anselmū diligere, eius monita suscipere, mores suos componere. Quod ille intuens, præ cæteris eum familiariter amplectitur, nutrit, fouet, & vt semper in melius proficiat, omnibus modis hortat & instruit. Dehinc pauiatim ei, quæ concesserat, puerilia subtrahit, eumque ad honestā morū maturitatē prouehere satagit. Non frustratur pia solicitudo eius, proficiunt in iuuene ac roborantur sacra monita eius. Ergò ubi de firmitate boni studij adolescentis se posse confidere animaduertit, mox omnes pueriles actus in eo resecat, & si quid repræhensionis eum admittere comperit, non modò uerbis, sed & uerberibus in eo acriter uindicat.

Osberni admiranda mutatio.

Quid ille? Aequanimiter cuncta sustinet, confirmatur in proposito omnis religionis, feruet in exercitio discēdæ omnis sanctæ actionis, suffert patienter aliorum cōtumelias, opprobria, detractiones, seruans erga omnes affectum syncerę dilectionis. Lætatur pater in his, ultrà, quàm dici possit, & diligit filium sancto charitatis igne, plusquàm credi posset. Sed cùm ipse (ut flens referebat) eum ad magnum Ecclesiæ fructū proficere speraret, eccè graui corporis infirmitate præripitur, lectoque recipitur. Videres tum bonum patrem, felicis iuuenis amicum, lecto iacentis diù noctuque assidere, cibum & potum ministrare, omnium ministrorum super se ministeria suscipere, ueri amici morem in omnibus gerere. Ipse corpus, ipse animam eius studiosissimè refouebat.

Osbernus obit.

Appropinquanti autem ad exitū, familiari præcepit alloquio, quatenus post obitum suū, si possibile esset, suum esse sibi reuelaret. Spopondit, & transiit. Corpus defuncti ex more lotum, uestitū, in feretro compositū, in ecclesiam delatū est. Circunsederunt fratres, psalmos pro eius anima decantātes. Anselmus uerò, quo liberius pro eo preces funderet, in secretiorē ecclesiæ locum secessit. Qui eum inter ipsas lachrymas ea graui cordis męstitudine corpore deficeret, & paululū oculos in somnum deprimeret, uidit in spiritu mentis suæ quasdā reuerendi uultus personas, candidissimis uestibus ornatas, domū, in qua idem Osbernus uitā finierat, introisse, & ad iudicandum circum cōsedisse. Verum eum iudicij sententiam ignoraret, eamque solicitus nosse desideraret: eccè Osbernus adest, similis homini ad se cum aut ex languore, aut ea uimia sanguinis minutione fuerit exanimatus, rede

Apparet S. Anselmo.

unti. Ad quem pater: Quid est fili? Quomodò es? Cui ille hæc uerba respondit: Ille antiquus serpens ter insurrexit in me, & ter cecidit in semetipsum, & ursarius domini Dei liberaui me. Quo dicto, Anselmus oculos à summo leuauit, & Osbernus non cōparuit. En obedientiam mortuus uiuo exhibebat, quam uiuens uiuenti exhibere solebat. Quòd si quispiam audire uelit, qualiter hęc obedientis uerba defuncti, ipse Anselmus fuerit interpretatus, breui accommodet aures. Ter, inquit, antiquus serpens insurrexit in eū, quia de peccatis, quæ post baptismū, priusquàm à

parentibus

parentibus ad seruitiū Dei in monasteriū offerretur, illum diabolus accusauit: de peccatis etiam, quæ post oblationem parentum ante suā professionē fecerat, illum accusauit, de peccatis nihilominus quæ post professionē ante obitū suum egerat, illum accusauit. Sed ter cecidit in semetipsum, quia peccata, quæ in seculo constitutus admiserat, per fidē parentū, quandò eum Deo obtulerunt, deleta inuenit. Et peccata, quæ postmodum in monasterio degens ante suā professionem fecerat, in ipsa professione deleta inuenit. Peccata etiam, quæ post professionē ante obitum suū egerat, per ueram confessionē & pœnitentiam deleta atque dimissa in ipso eius obitu confusus inuenit, sicque malignas uersutias suas, quibus eū ad peccandū illexerat, iusto Dei iudicio in se ad cumulum suæ dānationis retorqueri ingemuit. Et ursarios Dñi Dei liberauit eum. Vrsarij Dei, boni angeli sunt. Sicut.n. ursarij ursos, ità angeli malignos dæmones à sua sæuitia coercent & reprimunt, ne nobis tantum noceant, quantū uolunt. Post hæc Anselmus, ut sanctæ dilectionis munus, quod uiuo impēderat, mortuo non negaret, p integrum annum Missam pro anima eius omni die celebrauit. Quòd si aliqñ à celebratione ipsius sacramenti impediebatur, eos, qui Missas familiares debebāt, suā p aīa fratris Missam dicere faciebat, & ipse Missas eorū, dū opportunū erat, ante Missam sui defuncti alia Missa persoluebat. Itaq; per singulos dies totius anni aut ipse p illo Missam celebrauit, aut ab alio celebratā alia Missa mutuatus est. Super hæc missis circunquaque epistolis, pro aīa sui Osberni oriones fieri petiit & obtinuit. Hæc fratres uidentes, & socordiam sui cordis redarguentes, se miseros ac infelices, Osbernū beatum prædicant ac felicem, qui talem amorem, talē meruit inuenisse subuentionem. Ex hoc ergò singuli quique corpore, & animo se subdunt Anselmo, cupientes in amicitiam eius hæreditario iure succedere Osberno. At ille in conuersione ipsorum Deo gratias agens, omnibus omnia factus est, ut omnes saluos faceret.

Professio monastica delet peccata.

Vrsarij Dei.

Verumtā adolescentibus atque iuuenibus præcipua cura intendebat, & inquirentibus de hoc rationē, sub exemplo reddebat. Comparabat certè iuuenis ætatem, quæ ad formandū sigillū aptè est temperata. Nam si cera, inquit, nimis dura uel mollis fuerit, sigillo impresso, eius figuram in se nequaq̄ ad plenum recipit. Si uerò, inquit, ex utrisque, duritia scilicet atque mollitie, discrete habens, sigillo imprimitur, tūc forma sigilli omninò perspicua, & integra redditur. Sic est in ætatibus hominū. Videas hominem in uanitate huius seculi ab infantia usque ad profundam senectutem conuersatum, sola terrena sapientē, & in his penitus obduratum. Cū hoc age de spiritualibus, huic de subtilitate contemplationis diuinæ loquere, hunc secreta cælestia doce rimari, & perspicies eum nec quid uel aquidem posse uidere. Nec mirum, in durata cera est: in istis ætatē non triuit, aliena ab istis sequi didicit. Econtrariò cōsideres puerum, ætate ac scientia tenerum, nec bonum nec malum discernere ualentem, nec te quidem intelligere de huiusmodi differentem. Nimirum mollis cera est & quasi liquēs, nec imaginem sigilli quoquo modo recipiens. Medius horum adolescēs & iuuenis est, ea teneritudine atque duritia congruè temperatus. Si hunc instruxeris, ad quæ noles, informare ualebis. Quod ipse animaduertens, iuuenibus maiori solicitudine inuigilo, procurans cuncta in eis uitiorum germina extirpare, ut in sanctarū exercitiis uirtutū, posteà cōpetēter edocti, spiritualis in se transforment imaginem uiri.

Iuuentus ceræ comparat.

Senes.

Pueri.

Iuuenes.

Sed cum inter hæc eum diuersa diuersorum negocia fatigarent, & nōnunquàm illius mente à sua quiete turbarent, consilium super his à supradicto uenerandæ memoriæ archiepiscopo Rothomagensi Maurilio postulaturus, Rothomagum uenit. Cumque sui aduentus causam pontifici exponeret, ac inter uerba pro amissa status sui tranquillitate uehementissimè fleret, ab onere prælationis, quod sibi ferebat importabile, ut releuari mereretur, magnoperè cœpit rogare. At ille, sicuti uir magnæ sanctitatis, Noli, inquit, mi fili charissime, qđ quæris, quærere, nec te à subuectione aliorum, tui solius curam gerens, uelis retrahere. Verè etenim dico tibi, me de multis audisse, multosque uidisse, qui quoniā causa suæ quietis p ximorum utilitati per pastoralem curam inuigilare noluerunt, per desidiam ambulantes, semper de malo in peius profecerūt. Quapropter nè tibi (quod absit) hoc idem cōtingat, per sanctā obedientiam præcipio, quatenus prælationem, quam nunc habes, retineas, nec eam, nisi tuo iubente Abbate, quomodolibet deseras: & si quandò fuerit ad maiore uocatus, eā suscipere nullatenus abnuas. Scio enim, q in hac, quam tenes, non diù manebis, uerum ad altiorē prælationis gradum post non multum proueheris. Quibus auditis, Væ, inquit, misero mihi. In eo quod porto, deficio, & si grauius imponitur onus, reiicere non audeo? Repetit præsul edictum, & ut prius, iubet nè transgrediatur.

Periculosum est abiicere curam animarum.

Dehinc Anselmus ad monasterium reuersus, talē se cunctis exhibuit, ut ab omnibus loco charissimi patris diligeretur. Ipse enim mores omnium & infirmitates æquanimiter sufferebat, & unicuique, sicut expedire sciebat, necessaria suggerebat. O quot in sua iā infirmitate desperati, per piam solicitudinem eius sunt ad pristinam sanitatem reuocati. Quod tu Hereuualde decrepite senex in teipso percepisti, qñ grauatus non solum ętate, sed, & ualida infirmitate, ità ut nihil tui corporis, præter linguam, haberes in tua potestate, per manus illius pastus, & uino, de racemis p unā in aliā eius manū expresso, de eius ipsā manu bibens, es refocillatus, ac pristinæ sanitatis redonatus. Neque.n.alium aut aliunde potum sumere poteras, qui tibi cordi esset, ut referebas. Ipse quippe Anselmus in usu habebat, infirmorū domū frequentare, singulorū fratrū infirmitates diligenter inuestigare, & quod infirmitas cuiusque expetebat, singulis absque mora seu tædio subministrare. Sicque sanis pater, & infirmis erat mater, immò sanis & infirmis pater & mater in commune. Vndè & quicqnid secreti apud se quiuis illorum habebat, non secus quàm dulcissimæ matri, illi reuelare satagebat. Verumtū solers diligentia iuuenum hoc præcipuè exercebat.

Eius erga ægrotos cura, & solicitudo.

De quorum numero quidam in ipso cōuentu hoc apud se proposuerat, quatenus nulla occasione unquàm suam manum suis genitalibus membris admoueret. Cui proposito inuidens diabolus, tantum dolorem & angustiam in eisdem membris fecit eum sentire, ut se iuuenis nullo modo ferre ualeret. Sentiebatur etenim caro ipsa tanti ponderis esse, ac si quędam plumbi grauissima moles ad ima eum detrahens, in illa sui corporis parte penderet. Cumque in habitu suo anxietatis magnitudinē dissimulare non posset, requisitus ab Anselmo quid haberet, rem celare non potuit. Admonitus itaque, ut modū ægritudinis admota manu probaret, uerecundatus recusauit, timēs nè propositum uiolaret. Tunc Anselmus, assumpto secum quodam grandæuo fratre, & religioso, iuuenem languidum in secretiorem locum ducit, utpotè modum infirmitatis illius agniturus, & auxilium pro possibilitate laturus. Quid amplius? Caro sanissima reperitur, & admodum mirati sunt. Euestigiò qppe ois illa diabolica uexatio cadit, nec in hu-

iusmodi fatigat ulterius iuuenem, quem simplex Anselmi adspectus à tanta clade fecit immunem.

Præterea quidam ex antiquioribus ipsius cœnobij fratribus, qui ueteri odio plurimum erat infestus Anselmo, nec ullatenus poterat super eum respicere simplici oculo, infirmitate pressus, ad extrema perductus est. Cum itaque fratres meridiana hora in lectis ex more quiescerent, ipse in domo infirmorum, in qua iacebat, cœpit miserādas uoces edere, & quasi quorundam horridos aspectus subterfugere gestiret, pallens & anxiè tremens, uultum suū delitescendo hincindè commutare: Territi fratres, qui aderāt, quid haberet, percontātur. At ille: Geminos immanes lupos me inter brachia sua compressum tenere, & guttur meum impressis dentibus iamiam suffocare uidetis, & quid mihi sit quæritis? Quo audito, unus ex monachis, Riculphus nomine, ad Anselmū, qui tunc in claustro emendandis libris intendebat, concitus perrexit, & eo extra claustrum educto, quid circa infirmum fratrem ageretur, patefecit. Iussus ergò Riculphus ad ægrum rediit, & Anselmus in secretiorem locum solus secessit: Post modicum, domum in qua frater, qui patiebatur, erat, ingrediens, leuata manu, signum sanctæ Crucis ededit, dicens: In nomine patris, & filij & spiritus sancti. Ad quod factum statim æger conquieuit, exhilarato uultu, intimo cordis affectu DEO gratias agere cœpit. Dicebat, enim, quòd Anselmo ostium, ingrediente, & extenta manu signum sanctæ crucis edente, uiderit ex ore illius flammam ignis in modum lanceæ procedentē, quæ in lupos iaculata, eos deterruit, & celeri fuga delapsos procul abegit. Tunc Anselmus ad fratrem accedens, atque cum eo de salute animæ suæ secretius loquens, ad pœnitudinem, & confessionem omniū, in quibus se Deum offendisse recordari ualebat, cor eius inclinauit. Paterna dehinc authoritate à cūctis absolutū, dixit eū hora qua fratres ad Nonam surgerent, præsenti uita decessurū, Quod & factum est. Nā monachis à lecto surgentibus, ipse ad terram depositus est, & illis circa ipsum in unum collectis, defunctus est.

Frater ei infestus, in summo uersatur periculo.

Eu Anselmus liberat.

Præfatus Riculphus secretarii, id est, custodis, officio in ipso cœnobio fungebatur. Hic quadā nocte, dum tempus & horam, qua fratres ad uigilias excitaret, per claustrū iens, obseruaret, fortè ante ostiū capituli pertrāsiuit, introspiciens uerò, uidit Anselmū in oratione stantem, ingenti splendentis flammæ globo circumcinctum. Miratur, & quod uidebat, quid non ui prætenderet, ignorabat. Existimabat enim Anselmum ea hora sopori potius, quam orationi occupatum. Ocyus itaque dormitorium ascendit, ad lectū Anselmi uadit, sed eum ibi nequaquàm inuenit. Regressus igitur, hominem in capitulo reperit, sed globum ignis, quem reliquerat, non inuenit.

Orans, splendore cinctus uidetur.

Alio quodā tēpore eidem Anselmo mandatum ab uno de principibus Normāniæ est, quatenus ad se in Angliam transire uellet, cum propter alia negocia, tum ut sua prece iter illius per maritima pericula tueretur. Ascendit, abiit, iam dies mutui colloquij in uesperam declinabat, & principem de hospitando Anselmo nulla cura detinebat. Quod ubi Anselmo innotuit, nihil super se cuiquam locutus, accepta licētia, loco decessit. Eunti autem, & quò diuerteret, incertum habenti, (Beccus enim longè aberat) occurrit unus de monachis Becci, nolēs illuc ire, quò eū sciebat principis colloquio detineri. Interrogat ergò eū Anselmus, quò tendat, ac deindè quid consilij de suo hospitio ferat. Respondit: Et quidem, pater, hospitium qualecunque non longè habemus: sed quid uobis & fratribus præter panem & caseum apponatur, non habemus. At ille subridens: Bone uir, ait, nè timeas: immò citus procede, & misso reti in uicinum amnem, statim inuenies piscem, qui sufficiet omnibus nobis. Ille accepto mandato præuolat, accitoque piscatore, quid Anselmus iusserit, intimat, ac ut uelocius rete in fluuium iactet, iubet, hortatur & obsecrat. Admiratus ille, parere petenti moratur, ridendum potius quàm attentandum, quod dicebat, fore pronuncians. Tandèm tamen à fratre coactus, cōtra spem rete iecit, & ilicò trutam insolitæ magnitudinis cum alio quodam pisciculo cepit. Tertius piscator ad factū & obstupefactus, asseruit se iam per uiginti annos recessus aquæ illius rimasse, & nunquàm huiusmodi trutam in ea reperire potuisse. Parata igitur & uiro apposita, iuxta uerbum eius, sibi & suis copiosè suffecit, & superabundauit.

Non sine miraculo piscis capitur

Alia uice uir quidam, Vualterus nomine, cognomine Tirellus, eundem hominem per terram suam transeuntem detinuit, nolens eum à se impransum dimittere. Verum cum ipse de penuria piscium conquereretur, & quòd tanto uiro ac monachis eius, nisi uilia quædam, non haberet quæ apponeret, alludens dixit ei Anselmus: Sturio unus en tibi desertur, & animus tuus de deliciarum inopia queritur? Ridet ille, fidem his, quæ audiebat, præbere nullatenus ualens. Euestigio autem uerborum Anselmi, duo ex hominibus uiri attulerunt sturionem unum prægrandem, quem in ripa fluminis Alteiæ dixerunt à pastoribus suis inuētum, sibique transmissum. Si spiritum prophetiæ in his uiro affuisse quis dubitat, gesta rei ueritas, quid sit tenendum, declarat.

Prædicit futura.

His temporibus scripsit tractatus tres scilicet de Veritate, de Libertate arbitrij, & de Casu diaboli. In quibus satis patet, ubi animum fixerit, quanuis ab eis quæ aliorum cura expetebat, talium rerum considerationé nullo se modo subtraxerit. Scripsit & quartū quem intitulauit, de Grammatico. In quo cum discipulo, quem secum disputantem introducit, disputans, cum multas quæstiones dialecticas proponit & soluit, tum qualitates & qualia, quomodò sint discretè accipienda, exponit & instruit. Fecit quoquè libellum unum, quem Monologion appellauit: Solus enim in eo secum loquitur, ac tacita omni authoritate diuinæ scripturæ, quid Deus sit, sola ratione sic, nec aliter esse posse, probat & adstruit.

Edit aliquot libros.

Monologion.

Post hæc incidit sibi in mentem inuestigare, utrū uno solo & breui argumento probari posset id, quod de Deo creditur, & prædicatur: uidelicet, quòd sit æternus, incommutabilis, omnipotens, ubiq; totus, incōptæhensibilis, iustus, pius, misericors, uerax, ueritas, bonitas, iustitia, & nōnulla alia, & quomodò hæc omnia in ipso unum sunt. Quæ res, sicut ipse referebat, magnā sibi peperit difficultatē. Nā hæc cogitatio partim illi cibum, potum, & somnum tollebat: partim, & quod magis eū grauabat, intentionē eius, qua matutinis & alijs seruitio Dei intendere debebat, perturbabat. Quod ipse animaduertēs, nec adhuc, quod quærebat, ad plenum capere ualens, ratus est huiusmodi cogitationem, diaboli esse tentationem, nisusque est eam procul repellere à sua intentione. Verum quanto plus in hoc desudabat, tantum illū cogitatio ipsa magis ac magis infestabat. Et eccè quadam nocte inter nocturnas uigilias Dei gratia illuxit in corde eius, & res patuit intellectui, immensoque gaudio & iubilatione repleuit omnia intima eius. Reputans ergò apud se hoc ipsum & aliis, si sciretur, posse placere, liuore carens, rē ilicò scripsit in tabulis, easque sollicitus custodiēdas uni ex monasterij fratribus tradidit. Post dies aliquot tabulas tepetit à custode. Quæruntur in loco, ubi repositæ fuerant, nec inueniuntur.

Quæstio difficilis eū ualdè exercet.

Perdit, quæ de ea quæstione scripsit.

niuntur. Requiruntur à fratribus, nè fortè aliquis eas acceperit, sed nequaquàm. Nec enim huculque ioue[n]tus est, qui recognouerit se quicquam inde sciuisse. Reparat Anselmus aliud de eadem materia dictamẽ in alijs tabulis, & illas sub cautiori custodia tradit custodiendas. Ille in secretiore parte lectuli sui tabulas reponit, & sequenti die nil sinistri suspicatus, easdem in pauimento sparsas ante lectum reperit, cera, quæ in ipsis erat, hac illac frustatim dispersa. Leuantur tabulæ, cera colligitur, & pariter Anselmo reportatur. Adunat ipse ceram, & licèt uix, scripturam recuperat. Veritus autem, ne qua incuria penitùs perditum eat, eam in nomine Domini pergameno iubet tradi. Composuit ergò indè uolumen paruulum, sed sententiarum ac subtilissimæ contemplationis pondere magnum, quod Proslogion nominatur. Alloquitur etenim in eo opere, aut seipsum, aut Deum. Quod opus cùm in manus cuiusdam uenisset, & is in quadam ipsius operis argumẽtatione non parùm offendisset: ratus est eandem argumentationem ratam non esse: quam refellere gestiens, quoddam contra illam scriptum composuit, & illud fini eiusdem operis scriptum apposuit. Quod cùm sibi à quodam amico suo transmissum Anselmus considerasset, gauisus est, & repræhensori suo gratias agens, suam ad hoc responsionem edidit, eamque libello sibi directo subscriptã, sub uno ei, qui miserat, amico remisit. Hoc ab eo & ab alijs, qui libellum illum habere dignantur, petitũ iri desiderans, quatenùs in fine ipsius suæ argumẽtationis reprehensio, & repræhensioni sua respõsio subscribatur.

Eius multa Epistola.

Inter hæc scripsit etiam quamplures epistolas, per eas nonnullis ea, quæ secundum diuersitatẽ causarum sua intererant, procurare mandans, & nõnullis consilium de negocio suo quærentibus, pro ratione respõdens. Et quidem de his, quæ diuersæ causæ scribere cogebant, mentionem facere supersedemus. Quid autem consilij cuidam Lanzoni, nouiter apud Cluniacum facto monacho per unam mandauerit, huic operi inserere curaui, quatenus in hac una cognoscatur, quid de alijs perpendatur. Scripsit itaque inter alia sic: Ingressus es, charissime, professusque Christi militiam, in qua non solùm apertè obsistentis hostis uiolentia est propellenda, sed & quasi consulentis astutia cauenda. Sæpè namque, dom tyronem Christi uulnere malæ uoluntatis apertè maleuolus non ualet perimere, sitientem tamen poculo uenenosæ rationis maleuolè callidus tentat extingnere. Nam cùm monachum nequit obruere uitæ, quã professus est, odio, nititur eum conuersationis, in qua est, subruere fastidio. Et licet illi monachicum propositum tenendum quasi concedat, tamen quia hoc sub talibus, aut inter tales, aut in eo loco incepit, illum stultum nimis imprudentemque multimodis uersutijs arguere nõ cessat: ut dum illi persuadet incepto Dei beneficio ingratum existere, iusto iudicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo utiliter perfistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus de mutando, aut si mutari non ualet, saltem de improbando initiò meditatur, nunquã ad finem perfectionis tendere conatur. Nam quoniã illi fundamentum, quod posuit, displicet, nullatenùs illi structuram bonæ uitæ superædificare libet. Vndè fit, ut quemadmodùm arbuscula, si sæpè transplantetur, aut nuper plantata, in eodem loco crebra conuulsione inquietetur, nequaquàm radicare ualẽs, ariditatem citò attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatem peruenit: sic infelix monachus, si sæpiùs de loco ad locum proprio appetitu mutatur, aut in uno permanens, frequenter eius odio concutitur, nusquã amoris stabilitus radicibus, ad omne utile exercitium languescat, & nulla bonorum operum ubertate ditescat: Cumque se nequaquàm ad bonum, sed ad malũ proficere (si fortè hoc recogitat) perpendat, omnem suæ miseriæ causam non suis, sed aliorum moribus stolidus intẽdat, atque indè se magis ad odium eorum, inter quos conuersatur, infeliciter accẽdat. Quapropter quicunque cœnobitarum fortè propositum aggreditur, expedit ei, ut in quocunque monasterio professus fuerit (nisi tale fuerit, ut ibi malum facere inuitus cogatur) tota mentis intentione amoris radicibus ibi radicare studeat, atque aliorum mores aut loci consuetudines, si contra diuina præcepta non sunt, etiamsi inutiles uideantur, dijudicare refugiat. Gaudeat se iam tandèm inuenisse, ubi se non inuitum, sed uoluntarium tota uita manfurum, omni transmigrandi solicitudine propulsa, deliberet: ut quietus ad sola piæ uitæ exercitia exquirenda sedulo uacet. Quod si sibi uidetur maiora quædam ac utiliora spirituali feruore appetere, quàm illi præsentis monasterij institutionibus liceat, æstimet aut se falli, siue præferendo paria paribus, uel minora maioribus: siue præsumendo se posse, quod non potest: aut certè credat se non meruisse, quod desiderat. Quòd si fallitur, agat gratias diuinę misericordię qua ab errore suo defenditur, nè sine emolumẽto, aut etiã cum iactura locum uel uitæ ordinem mutãdo, inconstantiæ leuitatisque frustra crimen subeat, aut maiora suis uiribus experiendo fatigatus, deteriùs in priora, aut etiam in peiora prioribus deficiat. Si autẽ uerè meliora illis, quæ in promptu sunt, nondùm meritus optat, patienter toleret diuinũ iudicium, quod ulli aliquid inutlè nõ denegat, neq; murmurãdo aut obloquendo Deũ offendat: sed æquanimiter oĩa luffe rat, oĩa ad meliora conetur deducere ferendo: ne per impatientiã iudicẽ iustũ exasperans, mereatur qđ nõ habet, nõ accipere: & qđ accepit amittere: aut qđ non amat, inutiliter tenere. Seu uero misericordia eu iudiciũ erga se in illis, q̃ nõ habet & optat, persentiat, lætus ex his quæ accepit, largitati supernæ gratias dignas persoluat. Et quia ad qualemcunque portum de procellosis mundi turbinibus potuit pertingere, caueat in portus tranquillitatem, uentum leuitatis & impatientiæ turbinem inducere: quatenùs mens, constantia & mansuetudine tutantibus quieta, diuini timoris solicitudini & amoris delectationi sit intenta. Nam timor p solicitudinẽ custodit, amor uero p delectationem perficit. Scio, quia hæc maiorem aut scribendi, aut colloquendi exigunt amplitudinẽ, ut plenius intelligatur, quibus scilicet dolis antiquus serpens ignarum monachum in hoc genere tentationis illaqueet, & econtra quibus rationibus prudens monachus eius callidas persuasiones dissoluat & annihi letsed quoniam tam breuitatem, quam exigit epistola, excessi, & totum, quod hinc dixi, aut dicẽdũ fuit, ad custodiendã mentis quietẽ pertinet, huius rei breuis exhortatio epistolam nostrã terminet. Nec putes, charissime, hæc me idcirco dicere quod suspicer te aliqua mentis inquietudine laborare: Sed quoniam dominus Vrso cogit me aliquam admonitionem tibi scribere, nescio quid potius moneã, q̃ cauere hoc sub specie rectæ uoluntatis, quod scio nouitijs quibusdã solere subrepere: Quapropter amice mi & frater dilectissime cõsulit, monet, precatur te tuus dilectus dilector totis cordis uisceribus, ut totis uiribus quieti mentis studeas, sine qua nulli licet callidi hostis insidias circunspicere, uel semitas uirtutum angustissimas prospicere. Ad hanc uerò monachus, qui in monasterio conuersatur, pertingere nullatenus ualet sine constantia & mansuetudine, quæ masuetudo indissolubilis comes est patientiæ: & nisi monasterij sui instituta,

Ex epistola ad Lanzonem.

Callida diaboli nequitia.

Monasterium suũ monacho non mutandũ.

Timor Amor.

Mẽtis trãquillitati summo pere studendũ.

stituta, quæ diuinis non prohibentur mandatis, etiam si rationem eorum non perviderit, ut religiosa studuerit obseruare. Vade, & omnipotens Dominus perficiat gressus tuos in semitis suis, ut non moueantur uestigia tua, ut iniustitia appareas in cōspectu Domini, & satieris, cùm apparuerit gloria eius.

Psal. 16.

Inter hæc cùm iam, ut dictis & scriptis suis mores sui in nullo discordarent, totā suæ mentis intentionē in contemptum mundi cōposuisset, & his solis, quæ Dei erant, totū studium suū infixisset, contigit, ut in firmitate correptus, grauiter affligeretur. Sed ipse in Deo semper existens, languore paulisper sedato, extra se per mentis excessum raptus, uider fluuium unū rapidum atq; præcipitem, in quem confluebant omniū fluxuū purgaturæ, & quarunque rerum terræ lauaturæ. Videbatur itaque aqua ipsa nimis turbida & immunda, & omni spurcitiarum sorde horrida. Rapiebat igitur in se, quicquid attingere poterat, & deuolvebat tam uiros quàm mulieres, diuites & inopes simul. Quod cùm Anselmus uidisset, & tam obscœnā reuolutionē illorū miseratus, undè uiuerent, aut undè sitim suam refocillarēt qui sic ferebātur, inquireret, accepissetq; responsum, eos ea, qua trahebantur, aqua uiuere delectariq;, indignātis uoce inquit: Quo modo? Taline aliquis cœno potatus, uel pro ipso homi sitium pudore se ferret? Ad hæc ille, qui comitabatur eum, Ne mireris, ait. Torrens mundi est, quod uides, quo rapiuntur & inuoluuntur homines mundi, & adiecit: Visnè uidere, quid sit uerus monachatus? Respondit: Volo. Duxit ergò illum quasi in conseptum cuiusdā magni & ampli claustri, & dixit ei: Circunspice. Adspexit, & eccè parietes claustri illius obducti erāt argento purissimo. Herba quoque mediæ planitiei uirens erat & ipsa argentea, mollis quidem & ultra humanam opinionem delectabilis: Hæc more alterius herbæ sub his, qui in ea pausabant, leniter flectebatur, & surgentibus ipsis, & ipsa erigebatur. Itaque locus ille totus erat amœnus, & præcipua iucunditate repletus. hunc ergò ad inhabitandum elegit sibi Anselmus. Tunc ductor eius dixit ei: Eiā, uis uidere, quid sit patientia uera? Ad quòd cùm ille magno cordis affectu gestiret, & se id quam maximè uelle responderet, ad se subitò reuersus, & uisionem & uisionis demonstratorē dolens ac gemebundus pariter amisit. Duas aūt, quas uiderat, uisiones intelligēs, secumq; reuolueS, eo magis unius horroré fugere, quo alterius amœnitate studuit delectari. Totum ergò deinceps sese dedit in hoc, ut uerus monachus esset, & ut uitā monachicam firma rōne cōprehenderet, alijsq; proponeret: Nec est priuatus desiderio suo. Quod quidē, ut æstimo, aliquātùm percipi poterit ex uerbis eius, q̄d per uices huic opusculo indere rati sumus iuxta, qd̄ series gestæ rei, quā suscepimus, enarrare postulabit. Nec enim mihi uidet, pleniter posse pertingi ad notitiā institutionis uitæ illis, si de scriptis actibus eius, qs uel qualis in sermone, taceat.

Visionē in ecstasi uidet.

Nota de mundo.

Item de monachatu

Quodam igitur tempore cùm quidā Abbas, qui admodū religiosus habebatur, secū de his, quæ monasticæ religionis erant, loqueretur, ac inter alia de pueris in claustro nutritis uerba cōferret, adiecit: Quid, obsecro, fier de istis? Peruersi sunt & incorrigibiles; die ac nocte nō cessamus eos uerberantes, & semper fiūt sibijpsis deteriores. Ad quæ miratus Anselmus: Nō cessatis, inquit, eos uerberare? Et cùm adulti sunt, quales sunt? Hebetes, inquit, & bestiales. At ille: Quam benè oē nutrimentum uestrum expenditis, qui de hominibus bestias nutriuistis? Et nos, ait, quid possumus indè? Modis omnibus constringimus eos, ut proficiant, & nihil proficimus. Constringitis? dic mihi, quæso, Domine Abba, si plantā arboris in horto tuo plantares, & mox illā oī ex parte cōcluderes, ut ramos suos nullatenus extēdere posset, cùm eā post annū excluderes, qualis arbor inde prodiret? Profectò inutilis, incuruis ramis & perplexis. Et hoc ex cuius culpa procederet, nisi tua, qui eā immoderatè conclusisti? Certè hoc facitis de pueris uestris. Plantati sunt per oblationē in horto Ecclesiæ, ut crescant & fructificent Deo. Vos autem intantùm terroribus, minis & uerberibus undique illos coarctatis, ut nulla sibi penitus liceat libertate potiri. Itaq; indiscretè oppressi, prauas & spinarū more perplexas intrà se cogitationes congerunt, fouent, nutriunt, tantaque eas nutriēdos ui suffulciunt, ut omnia, quæ illorū correctioni possent adminiculari, obstinata mente subterfugiāt. Vndè fit, ut quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil beneuolentiæ siue dulcedinis circa se in uobis sentiūt, nec illi alicuius in uobis boni posteà fidē habeant, sed omnia uestra ex odio & inuidia contra se procedere credāt. Contingitq; modo miserabili, ut sicut deinceps corpore crescunt, sic in eis odium & suspicio oīs mali crescat, semper pronis & incuruis ad uitia. Cūq; ad nullū fuerint in uera charitate nutriti, nullū nisi depressis superciliis, oculòve obliquo ualent intueri. Sed propter Deum uellem diceretis mihi, quid causæ sit, quòd eis tantùm infesti estis? Nónne homines, nónne eiusdem naturæ sunt, cuius uos estis? Velletisne uobis fieri, quod illis facitis, si quidē, quod sunt, nos essetis? Sed esto. Solis eos percussionibus & flagelis, ad mores bonos uultis informare. Vidistis unquàm artificem ex lamina auri uel argenti, solis percussionibus imaginem speciosam formasse? Non puto. Quid tūc? Quatenus aptā formā ex lamina aptet, nūc eam suo instrumento leniter premit & percutit, nūc discreto leuamine leniùs leuat & format. Sic & uos si pueros uestros cupitis ornatis moribus esse, necesse est, ut cum depressionibus uerberum, impendatis eis paternæ pietatis & mansuetudinis leuamen atque subsidiū. Ad hæc Abbas: Quod leuamen? quod subsidiū? Ad graues & maturos mores illos constringere laboramus. Cui ille: Benè quidē. Et panis & quisque solidus cibus, utilis & bonus est, eo uti ualēti. Verùm subtracto lacte, ciba indè lactentem infantem, & uidebis eū magis ex hoc strangulari, quàm recreari. Cur hoc? Dicere nolo, quoniam claret. Attamen hoc tenete, quia sicut fragile & forte corpus pro sua qualitate habet cibum suum, ita fragilis & fortis anima habet pro sui mensura uictum suum. Fortis anima delectatur & pascitur solido cibo, patientia scilicet in tribulationibus, non concupiscere aliena, percutienti unā maxillam præbere alterā, orare pro inimicis, odientes diligere, & multa in hunc modū. Fragilis autem adhuc in Dei seruitio, tenero lacte indiget, mānsuetudine uidelicet aliorum, benignitate, misericordia, hilari aduocatione, charitatiua supportatione, & pluribus huiusmodi. Si taliter uestris & fortibus & infirmis uos coaptatis, per Dei gratiam omnes, quantùm uestra refert, Deo acquiretis. His Abbas auditis, ingemuit, dicens: Verè errauimus à ueritate, & lux discretionis non luxit nobis. Et cadens in terram ante pedes eius, se peccasse, se reum esse confessus est, ueniamq; de præteritis petijt, & emendationem de futuris repromisit. Hæc idcirco diximus, quatenus per hæc, quàm piæ discretionis & discretæ pietatis in omnes fuerit, agnoscamus.

Colloquium eius cū quodā Abbate, ut pueri sint in cœnobijs tractandi.

Elegās similitudo.

Nō idē cibus forti & imbecillo apponēdus.

Talibus studijs intendebat, in istis Deo seruiebat, per hæc bonis omnibus ualdè placebat. Vndè bona fama eius non modò Normania tota est respersa, uerumetiam Francia tota, Flandria tota, contiguaq; his terra omnis. Quin & mare transijt, Angliamque repleuit. Exciti sunt quaquà gentium multi nobiles, prudentes

Multi ad eius cœnobiũ confluunt, eius fama exciti.

prudentes clerici, strenui milites, atq; ad eum confluere, seque & sua in ipsum monasteriũ seruitio Dei tradidere. Crescit cœnobium illud intùs & extrà: intùs in sancta religione, extrà multimoda possessione. Cũ uerò Abbas Heriuious, cuius suprà meminimus, iam decrepitus monasterij causis intendere, & opem ferre non ualeret, quicquid agi oportebat, sub Anselmi, utpotè Prioris, dispositione fiebat. Exigentibus igitur multiplicibus causis, eum foras monasterium ire sæpè necesse fuit. Cui dum nonnunquã equi, & alia, quæ sunt æquitaturis necessaria, deessent, præcepit Abbas ei omnia, quæ opus erant, parari, & illi soli, sicut propria, ministrari. At ille ad nomen proprietatis inhorruit, & reuersus de itinere, quæquæ specialiter fuerant præparata in uiam itutis, communiter exponi iussit: nec propter secuturam, quam forsan erat passurus, penuriam, unquàm se retraxit, quin ex sua copia cæterorum suppleret inopiam. Nec mirandũ, cùm iam mundo illuxerat, eũ se fratribus suis talẽ exhibuisse, cùm, sicut ipsemet referre solitus erat, etiam quandò adhuc in seculari uita degebat, eo circa alios amore feruebat, ut quemcunque sui ordinis minùs se habentem uideret, eius inopiam de abundantia sua libens pro posse suppleret. Iam tunc enim ratio illum docebat, oẽs diuitias mundi pro communi hominum utilitate ab uno omnium patre creatas, & secundo naturalem legem nihil rerum magis ad hũc, quàm ad istum pertinere. Taceo, quòd illi sæpè plura auri & argenti pondera à nonnulli sunt oblata, quatenùs ea in suos suorumque usus susciperet, seruaret, dispenderet, quæ ipse nulla patiebatur ratione suscipere: nisi fortè communi fratrum utilitati profutura, Abbati præsentarẽtur. Sed cum is, qui sua offerebat, econtrà diceret, se nullam tunc uoluntatem habere, ut abbati uel monachis aliquid daret, nisi ei soli: referebat ille, se talium opus non habere, nec aliter à quoquam uelle quicquam accipere. Illud autem breuiter dico, quòd inter huiuscemodi studia die quadam dũ ad lectum suum in dormitorio diuerteret, annulum aureum in eo insperatus inuenit, & admodum miratus est. Reputans ergò apud se, ne fortè aliquis eorũ, qui res monasterij procurabant, quouis euentu eundẽ annulum ibi reliquerit, leuauit eum & singulis ostendit. Mirantur illi, & se rei conscios omninò negant. Ostenditur alijs atque alijs, sed hucusquè nullus fuit, qui recognouerit, undè uel à quo illuc delatus sit. Et tunc quidem annulus idem in opus Ecclesiæ expensus est, & res ità remansit: Postmodum uerò, cum ipse Anselmus ad pontificatum sumptus est, fuerunt qui hoc ipsum per annulum illum iam tunc quodam præsagio præsignatum fuisse assererent. Nos antè quæ gesta sunt, simplici tantũ stylo digerimus.

Annulum aurũ reperit in lecto suo

Inuitabatur prætereà à diuersis abbatijs, quatenus ibi & publicè in Capitulo fratribus, & secum priuatim loqui uolentibus, uerba uitæ ministraret. Nanq; solenne extiterat omnibus, ut quicquid ab ore illius foret auditum, sic haberetur quasi planè diuinum responsum. Vndè requirendi consilij gratia, ex diuersis ad eũ locis festinabatur. Quæ res inuidia graui diabolum uulnerabat. Nonnullos ergo, quos ab ea intẽtione secreta fraude non poterat, manifesta increpatione auertere machinabatur. Exempli causa: Miles quidem erat, Cadulus nomine. Hic quadam uice uigilijs & orationibus Deo intentus, audiuit diabolũ sub uoce scutarij sui extra ecclesiam, in qua erat, uociferantem, & turbato murmure, equos & omnia sua fracto hospitio à latronibus iam tunc direpta esse atque abducta conquerentem, nec aliquid eorum ulterius recuperandum, ni citius accurreret. Ad quæ cũ ille nequaquam moueretur, maius uidelicet dãnum deputans orationi cedere, quàm sua perdere, dolens diabolus se despectum, in speciem ursi demuratus est, & ecclesiæ per tectum dilapsus, ante ipsum præceps corruit, ut horrore saltem & fragore sui casus, uirum à cœpto perturbaret. Sed miles immobilis permanet, & monstrum securus irridet. Post quæ statum uitæ suæ proposito sanctiori fundare desiderans, Anselmum adijt, consilium eius super ad hoc addiscere cupiens. Verùm dum ad ipsum uadens, iter accelararet, eccè malignus hostis humanam uocem ex aduerso edens, in hæc uerba prorupit: Cadule, Cadule, quò tendis? Igitur cùm ille ad uocem hanc subsistere, scire uolens, quis esset qui talia diceret, repetiuit dæmon & ait: Quò tendis Cadule, Quid te tantoperè Priorem illum hypocritam cogit adire? Opinio siquidem eius omnino alia est à conuersatione uitæ illius. Quapropter suadeo, consulo, ut celeriùs redeas, nè seductus ab ea stultitia, qua modò traheris, illaqueeris. Hypocrysi nanque sua iam multos decepit, & spe uana delibutos, *suis uacuos & immunes effecit. Hic ille audiens, & dæmonem esse, qui loquebatur, recognoscens, signo se crucis muniuit: & spreto hoste, quò proposuerat ire, perrexit. Quid plura? Audito Anselmo, abnegato seipso & seculo, religiosæ uitæ se tradidit, & apud maius monasterium monachus factus est. Hunc etenim usum Anselmus habebat, ut nunquàm alicuius commoda causa suaderet alicui seculo renunciare uolenti, quatenùs in suo monasterio potiùs, quàm in alieno, id faceret. Quod nimirum eo intuitu, ea consideratione faciebat, ne ullus postmodùm loco, quem propria deliberatione nõ intrauerat, aliqua, ut fit, pulsatus molestia, detraheret, & scandali sui ac impatientiæ murmur persuasioni illius imputaret: itaque se alijs, & alios sibi, ad multa diuisus, graues efficeret.

Dicta eiusquãto ĩ precio habito.

Exemplum egregij militis.

Calumnia & fraus diaboli.

Cadulus miles fit monachus.

Defuncto sæpè superiùs nominato Abbate Herluino, uno omnino fratrum Beccensium consensu in Abbatem eligitur. Quod ipse omni studio subterfugere gestiens, multas & diuersas rationes, nè id fieret, obtendebat. Sed illis nec auditum quidem rationibus eius patienter accommodare uolentibus, anxiatus est in eo spiritus eius, & quid ageret ignorabat. Transierunt in istis dies quidam: Verùm ubi Anselmus uidit se monachorum unanimem constantiam non posse uerbis mutare, tentauit si quomodo eam ualeret uel precibus inclinare. Eis itaque pro re sub uno constitutis, ac ei, ut omissis obiectionibus solitis, Abbas fieri adquiesceret, insistentibus, ille flens & miserandos singultus edens, prosternitur in faciem corã omnibus, orans & obtestans eos per nomen Dei omnipotentis, per, si qua in eis erant, pietatis uiscera, quatenùs respectu misericordię Dei super eum intendãt, & ab incepto desistentes, se à tanto onere quietum manere permittant. At illi omnes econtrà in terram prostrati, orant ut ipse potiùs loci illius & eorum misereatur, nè postposita utilitate communi, se solum præ cæteris singulariter amare conuincatur. Acta sunt de his utrinquè plurima in hunc modũ: sed iam nunc eis istum ponimus dicendi modum. Vicit tandem diligentia fratrum, iugum Domini sub eius regimine ferre uolentium: uicit quoque, & multo maximè uicit præceptum, quod, ut supra retulimus, ei fuerat ab Archiepiscopo Maurilio per obedientiam iniunctũ, uidelicet ut si maior prælatio, quam illius Prioratus extiterat, ipsi aliquandò iniungeretur, nullatenus eã suscipere recusaret. Nam sicut ipse testabatur, nunquam se Abbatem fieri consensisset, nisi eum hoc, qđ dicimus, imperium ad hoc constrinxisset. Tali ergò uiolentia est Abbas effectus, ac Becci debito cum honore sacratus. Qualem uerò se deinceps in cunctis sancta-

S. Anselmus abbas creatur.

sanctarum exercitijs uirtutum exhibuerit, indè colligi poteit, quod nunquam de retroacta sanctitatis suæ conuersatione causa Abbatiæ aliquid minuit, sed semper de uirtute in uirtutem, ut Deum deorum in Sion meretetur uidere, conscendere studuit.

Tandē omnitus consensit in sui electionē.

Delegatis itaque monasterij causis curæ ac solicitudini fratrum, de quorum uita & strenuitate certus erat, ipse Dei cōtemplationi, monachorum eruditioni, admonitioni, correctioni iugiter insistebat. Quando autem aliquid magni in negocijs ecclesiæ erat agendum, quod in eius absentia nō æstimabatur oportere definiri, tunc pro tempore & ratione negociū, quod imminebat, mediante iustitia disponebat. Abominabile quippe iudicabat, si quiduis lucri assequeretur ex eo, quod alius cōtra moderamina iuris quauis astutia perdere posset. Vnde neminem in placitis patiebatur à suis aliqua fraude circumueniri, obseruās ne cui faceret, quod sibi fieri nollet. Hinc procedebat quod inter placitantes residens, cùm aduersarij eius per sua consilia disquirerent, quo ingenio, quaue calliditate suæ causæ adminiculari, & illius ualerent fraudulenter insidiari: ipse talia nullatenus curans, eis, qui sibi nolebant intendere, aut de Euangelio, aut de aliqua alia diuina scriptura, aut certè aliquid de informatione morum bonorum differebat. Sæpè etiam, cum huiusce auditores deerant, suauiter in sui cordis puritate quiescens, corpore dormiebat. Eueniebatque nonnunquàm, ut fraudes subtili machinatione compositæ, mox ubi sunt in audientiam illius delatæ, non quasi à dormiente, qui tunc erat, sed sicut à perspicaciter uigilante & intendente, sint detectæ atque dissectæ. Charitas enim, quæ nō æmulatur: quæ non agit perperàm, quæ non quærit quæ sua sunt, in eo uigebat: per quam, quæ uidenda erāt, ueritate mōstrante, extemplo perspiciebat.

1. Cor. 13.

Erga hospites ut se gesserit

Quàm uigil autem atque solicitus fuerit circa hospitum susceptionem, eorumque in omni humanitatis officio reuelationem, ex eo probatur, quod illum pio studio in hoc & se & sua nouimus expendisse: se in omni hilaritate, sua in omni largitate. Quod si aliquando ad refectionem corporum uictus omnino pro uoto suo non sufficiebat, hoc, quod deerat, eius bona uoluntas & uultus alacritas apud hospites gratiosè supplebat. Præterea nonnunquam cibus fratrum suo iussu de refectorio sublatus, & hospitibus est allatus atque appositus. Neque enim tunc in promptu aliud erat, quod eis aptè posset apponi.

Victus autem monachorum ita Deo prouidente dispensabatur, ut nihil eorum, quæ necessitas expetebas illis deesset, licet sæpissimè in hoc essent, ut timeretur ne in crastinū eis cuncta deessent: sicque nonnunquam inter aliquid & quasi nihil ferebantur, ut aliquid eis non superflueret, & quod erat quasi nihil, eos nequaquam per inopiam fatigaret. Quod penitus illis contingebat secundum uerba sui patris, qui ea prædicebat, dum ministri ecclesiæ apud eum querebantur de formidine imminentis necessitatis. Frequenter namque à cellarijs, à camerarijs, à secretarijs aditus est, & quid consilij contra penuriam, quæ cuiusque obedientiam pessundabat, daret, inquisitus. Quibus eum responderet, Sperate in Domino, & spero quia ipse necessaria quæque uobis ministrabit: mirabili modo non secus eueniebat in re, quā ipse dicebat se habere in spe. Videres enim post hæc uerba statim ipsa die uel certè sequenti mane, siue, quod falli non poterat, priusquam penuria aliqua illum affligeret, aut naues de Anglia oneratas omni copia in usum illorum iuxta appelli, aut quemlibet de diuitibus terræ fraternitatem Ecclesiæ quærentem, cum magna pecunia aduentare, aut aliquem, relinquere mundum uolentem, se & sua in monasterium offerre, aut denique aliunde apportari, unde per plurimos dies necessaria quæque poterant ministrari.

Necessaria fratribus nō desunt

Habebat præterea ipsum cœnobium plures possessiones in Anglia, quas pro communi fratrum utilitate necesse erat per Abbatis præsentiam nonnunquàm uisitari. Ipso itaque suæ ordinationis anno, Anselmus in Angliam profectus est. Ad quod licet hæc, quam dixi, satis firma causa existeret, alia tamen erat non infirmior ista, uidelicet ut reuerendum Lantfrancū, cuius supra meminimus, uideret, & cum eo de his, quæ corde gerebat, familiari affatu ageret. Ipse siquidem uenerabilis uir iam de Abbate Codomēsi factus fuerat archiepiscopus Cantuariensis, omnibus ualdè honorabilis, & sublimi probitate conspicuus.

Lanfrācus Cātuariensis iam archiepisc.

Cum igitur Anselmus, transito mari, Cantuariam ueniret, pro sua reuerentia & omnibus nota sanctitate, honorificè à conuentu Ecclesiæ Christi, in ipsa ciuitate sitæ, susceptus est. Pro quo honore nolens ingratus existere, postmodùm ipsi monachorum conuentui, à gratiarum actione inchoans, procedente in hoc uerborum serie, de charitate locutus est: rationabiliter ostendens eum, qui charitatem habet, maius aliquid habere, quam illum, ad quem charitas ipsa habetur. Ipse enim inter alia inquit: Qui charitatem habet, hoc, undè Deus ei scit gratias, habet: ille uerò, ad quem tantummodo habetur, minimè. Quas etenim gratias mihi debet Deus, si tu me uel quilibet alius diligit? Quòd si maius est habere hoc, undè Deus scit homini grates, quàm hoc, unde nullas, cum pro habita charitate gratias sciat, pro suscepta non adeò: colligitur, eum, qui charitatem erga alium habet, maius quid habere, quam ipsum, cui impēditur. Amplius: Is, cui dilectio alterius seruit, solius commodi munus persunctoriè suscipit. uerbi gratia: Honorem unum, beneficium unum, prandium unum, uel quodlibet officij genus in hunc modum. Alius uerò charitatem, quæ cōmodi munus exhibuit, sibi retinuit. Quod in nobis & in me, sanctissimi fratres, libet in præsenti considerare. Ecce unum charitatis officium mihi impendistis. Impendistis, inquā, mihi charitatis officium unum, & à me iam ipsum officium transijt: charitas uerò ipsa, quæ Deo est grata, uobis remansit. Nónne melius iudicatis bonum permanent bono transeunti? Ad hæc si ex ipso officio circa uos aliquid charitatis in me creuit, & hoc ipsum uobis ad cumulum retributionis erit, qui fecistis, unde mihi tantum bonum prouenit. Sic non uobis tantùm charitas uestra remansit: à me officium quod exhibuistis, penitùs transijt. Hæc igitur si recta consideratione attēdimus, profectò perspiciemus, magis nobis esse gaudendum, si alios diligimus, quàm si diligimur ab alijs. Quod quia non omnes faciunt, multi potiùs ab alijs amari, quàm amare alios cupiunt. Hæc & huiusmodi multa locutus est, & accepta fraternitate monachorum factus est inter eos unus ex eis: degens per dies aliquot inter eos, & quotidiè aut in Capitulo, aut in claustro mira quadā, & illis adhuc tēporibus insolita, de uita & moribus monachorū corā eis rationabili facundia differens. Priuatim quoq; alijs horis agebat cum his, qui profundioris ingenij erāt, profundas eis de diuinis necnō secularibus libris quæstiones proponēs propositasq; exponens. Quo tempore & ego ad sanctitatis eius notitiā peruenire merui, ac pro modulo paruitatis meæ, beata illius familiaritate, utpotè adolescens, qui tunc eram, non parùm potiri.

Diligere quā diligi præstat

Habes hinc authoris huius historia ætatem.

Inter reuerendum autem Pontificem Lantfrancū, & hunc abbatem Anselmum, quid in illis diebus actum dictumve sit, planum est intelligere his, qui

uitam

uitam & mores nouerunt utrorunque. Qui uerò non nouerunt, ex eo intelligant, quod, inquantùm nostra & multorum fert opinio, non erat illo tempore ullus, qui aut Lanfranco in authoritate, uel multiplici rerum sciētia, aut Anselmo præstaret in sanctitate, uel Dei sapientia. (*Nota.*) Erat præterea Lanfrancus adhuc quasi rudis Anglus, necdumq; sederant aio eius quædā institutiones, quas reperat in Anglia. Quapropter cōplures de illis, magna fretus rōne, mutauit sola authoritatis suæ deliberatione. Itaq; dū illarū mutationi intenderet, & Anselmum, unanimem scilicet amicū & fratrē, secū haberet, quadam die familiariùs cum eo loquens, dixit ei: Angli isti, inter quos degimus, instituerunt sibi quosdam, quos colerent, sanctos. De quibus cùm aliquando, qui fuerint, secundum quod ipsimet referunt, mente reuoluo, de sanctitatis eorum merito animum à dubietate flectere nequeo. Et ecce unus illorum est in sancta, cui nunc Deo authore præsidemus, sede quiescens, Elphegus nomine, uir bonus quidem, & suo tempore gradu archiepiscopatus præsideus ibidem. (*De S. Elphego episcopo.*) Hunc non modo inter sanctos, uerùm inter martyres numerant, licet eum non pro confessione nominis Christi, sed quia se pecunia redimere non uoluit, occisum non negent. Nam cùm illum, ut uerbis utar Anglorum, æmuli eius & inimici Dei pagani cepissent, & tamen pro reuerentia illius ei potestatem se redimendi concessissent, immensam pro hoc ab eo pecuniam expetiuerunt. Quam quia nullo pacto poterat habere: nisi homines suos eorum pecunia spoliaret, & nonnullos forsitan inopiæ mendicitati subiugaret, elegit uitam perdere, quam eam tali modo custodire. Quid hinc igitur tua fraternitas sentiat, audire desidero. Et quidem ille, sicuti bonus Angliæ ciuis, hæc summatim perstringens, Anselmo proposuit.

Attamen causam necis beati Elphegi historialiter intuentes, uidemus non illam solam, sed aliam fuisse ista antiquiorem. Denique non ideo tantum, quia se pecunia redimere noluit, sed etiam quia paganis per secutoribus suis ciuitatem Cantuariam & Ecclesiam Christi in ea sitam concremantibus, ciuesque innocuos atroci morte necantibus, Christiana libertate obsistere, eosque à sua infidelitate cōuertere nisus est, ab eis captus, & crudeli examinatione est occisus.

Sed Anselmus, ut uir prudens, uiro prudenti iuxta interrogationem sibi propositam simpliciter ita respondit, dicens: Palam est, quod is, qui ne leue quidē contra Deum peccatum admittat, mori non dubitat: multò maxime mori, non dubitaret, priusquam aliquo graui peccato Deum exacerbaret. Et reuera grauius peccatum uidetur esse Christum negare, quam quemlibet terrenum dominum, pro redemptione uitæ suæ, homines suos per ablationem pecuniæ illorum ad modicum grauare. Sed hoc, quod minus est, Elphegus noluit facere. Multo igitur minus Christū negaret, si uesana manus eū ad hoc mortē intendendo constringeret. Vnde datur intelligi, miram pectus eius iustitiam possedisse, quando uitam suā maluit dare, quā spreta charitate proximos suos scandalizare. Quamobrem lōge fuit ab eo illud Væ, quod (*Matt. 18.*) Dominus minatur ei, per quem scādalum uenit. Nec immeritò, ut reor, inter martyres computatur, qui pro tanta iustitia mortem sponte sustinuisse ueraciter prædicatur. Nam & beatus Iohannes Baptista, qui præcipuus martyr & ueneratur & creditur à tota Dei Ecclesia, non quia Christū negare, sed quia ueritatē tacere noluit, occisus est. Et quid distat inter mori (*Matt. 14.*) pro iustitia, & mori pro ueritate? Amplius: Cū testante sacra eloquio, ut uestra paternitas optimè nouit, Christus ueritas & iustitia sit, qui pro iustitia & ueritate moritur, pro Christo moritur. Qui autem pro Christo moritur, Ecclesia teste, martyr habetur. Beatus uerò Elphegus æquè pro iustitia, ut beatus Iohānes passus est pro ueritate. (*Iohan. 14. 1. Cor. 1.*) Cur ergo magis de unius, quā de alterius uero sanctoq; martyrio quisquā ambigat, cū par causa in mortis perpessione utrunq; detineat? Hæc me quidem, reuerende pater, inquantum perspicere possum, rata esse ipsa ratio docet: attamen uestræ prudentiæ est, & me, si aliter sentit, ab hoc corrigendo reuocare, & quid potissimum in tanta re sentiendum sit, Ecclesiæ Dei docendo monstrare. Ad quod Lanfrancus: Fateor, inquit, subtilem perspicacem, & perspicacem subtilitatem ingenij tui uehementer approbo & ueneror, firmaq; ratione tua edoctus, beatum Elphegum, ut uerè magnum & gloriosum martyrem Christi, deinceps me colere & uenerari ex corde, gratia Dei iuuante, confido. Quod ipse postmodùm deuotè executus est: quin & historiā uitæ ac passionis eius diligenti studio fieri præcepit. (*Lanfrancus curat describi historiã S. Elphegi.*) Quam quidem historiam, non solū plano dictamine ad legendum, uerùm ēt musico modulamine ad canendum à iucūdæ memoriæ Osberno Cantuariensis Ecclesiæ monacho, ad præceptum illius nobiliter editam, ipse sua prudentia, pro amore illius martyris, celsius insigniuit, insignitam authorizauit, authorizatā in ecclesiis Dei legi cantarique instituit, nomenque martyris hac in parte non parùm glorificauit.

Post hæc Anselmus ad agenda, propter quæ uenerat, terras ecclesiæ Beccensis per Angliam adijt, utilitati monachorum suorum per omnia studiosè secundùm Deum inseruiens. Vadens autem & ad diuersa monasteria monachorum, canonicorum, sanctimonialium, necnon ad curias quorunque nobilium, pro ut eorum ratio ducebat, perueniens, lætissimè suscipiebatur, & suscepto quæque charitatis obsequia gratissimè ministrabantur. Quid ille? Solito more cunctis se iucundum & affabilem exhibebat, moresq; singulorum, inquantum sine peccato poterat, in se suscipiebat. Nam iuxta Apostolum, his, qui sine lege erāt, (*2. Cor. 9.*) tanquam sine lege esset, cùm sine lege Dei non esset, sed in lege Christi esset, se coaptabat, ut lucrifaceret eos, qui non modo sine lege, ut putabatur, beati Benedicti: sed & eos, qui seculari uitæ dediti, in multis nimiebàt sine lege Christi. Vndè corda oīm miro modo in amorem eius uertebātur, & ad eum audiendum famelica auiditate rapiebantur. Dicta etiam sua sic unicuique hominum ordini conformabat, ut auditores sui nihil moribus suis concordius dici posse faterentur. Ille monachis, ille clericis, ille laicis, ad cuiusque propositum, sua uerba dispensabat. (*Omnibus sua uerba, pro cuiusque statu, accommodat.*) Monachos, ut ne minima quidem sui ordinis cōtemnerēt, admonebāt, contestans, quia per contemptum minimorum, ruerent in destructionem & despectum omnium bonorum. Quod dictum sub exemplo uiuarij proponebat, dicens clausuram illius districtioni ordinis monastici assimilari: Quandoquidem, inquit, sicut pisces decurrente aqua uiuarij moriuntur, si clausura ipsius minutatim ac sæpè crepant, nec reficiūtur: ità oīs religio monastici ordinis funditùs perit, si custodia eius per modicarū contemptum culparum, paulatim à feruore suo tepescit, attestante scriptura, quæ ait: Qui modica despicit, paulatim decidit. (*Ecclesi. 19.*)

Clericos quoque, qualiter se in sorte Dei custodire deberent, instruebat, eisque magnopere esse cauendū, ne si à sorte Dei caderent, in sortē diaboli per negligentiam conuersationis & ordinis sui deciderent.

Coniugatos etiam, qua fide, qua dilectione, qua familiaritate, tam secundùm Deum, quàm secundum seculum sibi copulari deberent, edocebat: uirum quidem, ut suā uxorē sicut seipsum diligeret, nec præter illam,

illam, aliam nosset: eiusque, sicut sui corporis, absque omni sinistra suspicione curam haberet. Mulierem uero, quatenus uiro suo cum omni subiectione & amore obtemperaret, eumque ad bene agendum sedula incitaret, necnon animum eius, si forte contra æquum in quenquam tumeret, qua affabilitate mitigaret.

Eius docendi modus. Hæc autem, quæ eum uel admonuisse, uel instruxisse, uel edocuisse dicimus, non eo, ut alijs mos est, docendi modo exercebat, sed longè aliter, singula quæque sub uulgaribus & notis exemplis proponens, solidæque rationis testimonio fulciens, ac remota omni ambiguitate, in mentibus auditorum deponens. Lætabatur ergo, quisquis illius colloquio uti poterat, quoniam in eo, quodcunque petebatur, diuinum consilium in promptu erat. Hinc eum omnis sexus & ætas mirabatur, & mirando amplectabatur: quò quis potentior alijs erat atque præstantior, eò magis erat ad ministrandum ei deuotior atque proclinior. Non fuit comes in Anglia seu Comitissa, uel ulla persona potens, quæ non iudicaret se sua coram Deo merita perdidisse, si contingeret se Anselmo Abbati Beccensi gratiam cuiusuis officij tunc temporis non exhibuisse. Rex ipse Vuilhelmus, qui armis Angliam ceperat, & ea tempestate regnabat, quamuis ob magnitudinem sui cunctis fere uideretur rigidus ac formidabilis, Anselmo tamen ita erat inclinatus & affabilis, ut ipso præsente, omnino, quā esse solebat, stupentibus alijs, fieret alius.

Mira eius existimatio apud Anglos.

Pro sua igitur excellenti fama, Anselmus toti Angliæ notus, ac pro reuerentia sanctitate charus cunctis effectus, iter repetendi Normanniā ingreditur, ditatus multiplici dono, quod honori ac utilitati ecclesiæ suæ usque hodie seruire dinoscitur. Familiaris ergo ei dehinc Anglia facta est, & prout diuersitas causarū referebat, ab eo frequentata. Vt autem omnipotens Deus demonstraret, se gratiæ ipsius, quam in uenerat apud homines, esse authorem, & illum apud se, quàm apud homines, gratiam inuenisse potiorem, quosdam uiros per uisum dignatus est uisitare, & qualiter per eum ab infirmitate, qua nimis grauiter uexabantur, conualescerent, edocere. Horum, quæ dico, duos, qui inter suos non ignobilis famæ erant, exēpli causa proponam: qui, sicut à ueridicis ipsius monasterij, cuius Abbas diu extiterat, monachis accepi, in eodem ipso monasterio, illis præsentibus: per eum curati sunt.

Quidam igitur uir nobilis & strenuus, in confinio Ponti ac Flandriæ præpotens habebatur. Hic in corpore lepra percussus, in maiori mœrore afflictus est, quo se & à suis, contra dignitatem natalium suorum, pro obscœnitate tanti mali, despici deserique uidebat. Conuersus itaque ad Deum est, & crebris orationibus, cum eleemosynarum largitionibus, opē ab eo precabatur. Vna igitur noctium ei per uisum quidā apparuit, monens, ut si pristinæ sanitati restitui uellet, Beccum iret, & apud Abbatem Anselmum efficeret, quatenùs aquam, unde manus inter Missam luā lauaret, in potum illi conferret. Qui uisioni credulus, quo monebatur, impiger tendit, Atque Anselmo, cur aduenit, secretò innotuit. Stupet ille ad uerba, & hoīem ut à talibus desistat, multis modis adiurat. At ipse in precibus perstat, & multo magis, ut sibi misereatur, exorat, nec patiatur, ut ea medicina fraudetur unde sibi cælestem salutem affuturam pro diuino promisso credebat. Quid plura? Vicit pietas pectus humilitatis, & pro homine Deum postulaturus, matutino tempore Missam secretius celebrat. Admittitur æger, & quā petebat aquā, de manu uiri accepit. Quę in potū ilicò sumpta, & hominem morbidū integerri mæ sanitati restituit, & in laudem Dei multorum ora dissoluit. Clàm itaque uirum, qui uenerat, è se Anselmus emisit, denuncians ei in nomine Domini, ne unquàm hoc factum sibi ascriberet, sed sola diuina miseratione perfectum esse certissimè sciret, & hoc ita esse, tacita funditus mentione suæ personæ sciscitanti bus responderet.

Leprosum sanat aqua, qua manus in Missa abluit.

Quo etiam tempore quidam frater de cōgregatione, ualida corporis infirmitate percussus, ad extrema deductus est. Huic in somno quidam adstitit, & quod uitam atque salutem recuperaret, si aqua ab Anselmo sanctificata adspergeretur, ipsi promisit. Æger uero Anselmum se uisitantem solita uisitatione, de aqua precatus est, & uoluntatis compos effectus, e uestigio sanitati restitutus est. Hæc pro ostendenda gratia uirtutis paucis dicta sunt. Attamen de gratia, quam meruerat apud homines, non multum his, qui mores illius nouere, mirandum uideo, propterea quòd quædam appetibilis suauitas, ubicunque erat, ex conuersatione eius emergebat, quæ in amicitiam illius ac familiaritatem cunctos agebat. Ipsius etenim studij semper erga omnes extiterat, ut ea potissimū ageret, quæ alijs magis commoda esse posse intelligebat. Vnde cùm interrogaretur, quod emolumenti acquireret, qui ser uata æquitate, aliorum uoluntati in quibuscunque possent concordare satagerent, quidve detrimenti incurrerent, qui suam potius, quàm aliorum uoluntatē implere studerent, hoc modo respondebat: Qui aliorum uoluntati concordare per omnia in bono nititur, hoc apud iustum iudicem Deum meretur, ut quē admodum ipse aliorū uoluntati in hac uita, ita Deus & omnia secum, suæ uoluntati concordent in alia uita. Qui uerò aliorum uoluntate contempta, suam implere contendit, id eiusdem iudicis sententia damni subibit, ut quoniam ipse in uita præsenti uoluntati nullius, nullus quoque in futura uelit aut debeat concors esse uoluntati illius. Eadem quippe mensura, qua quisque alijs mensus fuerit, remetietur ei. Huius igitur rationis Anselmus consideratione subnixus, nulli grauis, nulli uolebat onerosus existere, etiamsi à monachicæ institutionis austeritate hac de causa deberet aliquantulum temperare. Et quidem, ut eum discretionis ordo docebat, nonnunquam ab ipsa seueritate alijs condescendendo temperabat. In quo quid hi sensuri sint, qui post nos ista fortassis lecturi uel audituri sunt, * perscire non possumus: Nos tamen, qui nitæ illius modum scire meruimus, magis in eo laudādū æstimamus, quòd à rigore sui propositi aliquādò pro ratione descendebat, quàm si continuè in ipso rigidus indiscretè persisteret. Ratione siquidem agi, uirtutis est: uitij uero, contra.

Item ægrum aqua benedicta.

Studium concordia quid cō ferat.

Matt. 7.

** praescire*

Inter hæc quidam clericus, ætate iuuenis, Boso nomine, Beccum uenit, Abbatis colloquium expetens. Erat enim idem acer ingenio, & quibusdam perplexis quæstionibus inuoluerat animum, nec reperire quenquam poterat, qui eas sibi ad unum euolueret. Loquens igitur cum Anselmo, ac nodos ei sui cordis depromens, omnia, quæ desiderabat, ab eo sine serupulo deceptionis accepit. Miratus ergo hominem est, & nimio illius amore deuinctus. Dehinc ergo cùm eius allocutione familiariter potiretur, illectus ad cōtemptum seculi, emēso breui spatio, Becci monachus factus est. Cuius conuersioni simul & conuersationi diabolus grauiter inuidens, in tantam illum; tentationis procellam demersit, ut succedentibus sibi uarijs cogitationum tumultibus, uix mentis suæ compos existeret. Transierunt in hoc quidam dies, & se ipsa semper fiebat immanior tentatio eadem. Turbatus ergo & mente confusus, Anselmum adijt, animúque sui fluctus illi exposuit. At ipse, cùm singula intellexisset,

Boso fit monachus, sed acerrime Vexatur dæmonis tentatione.

intellexisset, hoc solùm pio affectu, scilicet, Consulat tibi Deus, ei respondit, ilicoque fratrem à se dimisit. Euestigiò aūt tanta tranquillitas mētis illū secuta est, ut, sicut ipsemet mihi referebat, ultra quā dictu credibile sit, subitò alius fieret ab eo, qui fuit. Itaque omnis illa tentatio penitus euanuit, nec quicquam huiusmodi in se ulterius sensit. Fiebant præterea ab Anselmo plurima in hunc modum, quæ nos breuitati studentes, ex industria prætermimus. Silentio quoque prætetire placuit innumeros homines, tam per lauaturas manuum eius, quàm per reliquias ciborū eius, aute illum clam eo subtractas, à diuersis languoribus, sed maxime febribus, curatos, dispensante Deo sua dona iuxta meritum fidei uniuscuiusque. Nam si cuncta, quæ inde à ueracissimis uiris accepimus, describere uellemus, loquacitati potius, quàm rerum gestarum simplici narrationi nos operam dare (ut reor) iudicari possemus. Quapropter ne nimis longum faciamus huiuscemodi immorando, istis omissis, tendamus ad alia. Verùm ne inculta oratio prolixa sui continuatione legentes seu audientes fastidio grauet, hic primum cœpto operi terminū ponamus, quatenùs illis, quæ magis delectant, recreati, aliud exordium, sequentia nosse uolentes, expediri reperiant.

Cito liberatur

Multa miracula.

LIBER SECUNDUS.



Efuncto memorato rege Anglorū Vuilhelmo, Vuilhelmus filius eius regnū obtinuit. Hic sublato de hac uita ueorabili patre Lantfranco, ecclesias ac monasteria totius Angliæ graui nimium oppressione afflixit. Cuius oppressionis anno quarto Anselmus inuitatus, immo districta interpellatione adiuratus ab Hugone Cestrensi comite, multisque alij Anglorum regni principibus, qui eum animarum suarum, & aduocatū elegerant, & insuper Ecclesiæ suæ prece atq; præcepto pro cōi utilitate coactus, Angliam ingressus est. Pridiè igitur natiuitatis beatæ Dei genitricis & perpetuæ V. Mariæ, Cantuariā uenit. Vbi, cū quasi ex præsagio futurorum multi & monachi & laici conclamarent, illū archiepiscopum fore, summo manè à loco discessit, nec ullo pacto acquiescere petentibus, ut ibi festum celebraret, uoluit. Venienti autem ei ad curiam regis, optimates quique alacres occurrerūt, magnoque ipsum cum honore susceperunt. Rex ipse solio exilit, & ad ostium domus uiro gaudēs occurrit, ac in oscula ruens, per dexteram eum ad sedem suam perduxit. Confident, & læta interim quædam inter se uerba permiscent. Deinde Anselmus secretius cum rege acturus, cæteros secedere monet. Omissis igitur monasterij sui causis, pro quibus maximè illuc ue nisse putabatur, regem de his, quæ fama de eo ferebat, Anselmus arguere cœpit, nec quicquam eorum, quæ illi dicenda esse sciebat, silentio prætersit. Penè etenim totius regni homines omnes talia quotidiè, nūc clam, nunc palam, de eo dicebant, qualia regiam dignitatem nequaquam decebant. Finito colloquio, digressi ab inuicem sunt, & de ecclesiæ suæ negocijs ea uice ab Anselmo nihil actum est. Deindè Cestram ad comitem abijt, ac in partibus illis degere per plures dies ex necessitate compulsus est. Interea rex Vuilhelmus graui lāguore corripitur, & penè ad extrema perducitur. Suadetur ei inter alia à principibus, ut de matre totius regni ecclesia, uidelicet Cantuariensi, cogitet, & eā à pristina uiduitate & calamitate per institutionē pontificis releuet. Acquiescit ille cōsilio, & Anselmū in hoc opus fore dignissimum pronunciat. Acclamatur ab uniuersis, edictum regis laudat clerus & populus omnis, nec reclamat ibi ulla contradictio cuiuslibet hominis. Audit hoc ille, & fere usque ad exanimationem sui cōtradicit, reluctatur & obsistit. Præualet tamen ecclesiæ Dei conuentus. Rapitur ergo, & uiolenter in uicinam ecclesiam cum hymnis & laudibus portatur magis, quàm ducitur. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimotertio, pridiè Nonas Martij, prima Dominica Quadragesimæ. In sublequenti autem festo Paschæ Vuintoniam Anselmus aduenit, & in suburbio ciuitatis hospitatus est. Vna igitur nocte in tecta suburbij per incuriam ignis dilabitur. Quo crescente, ædificia quæque passim cōsumebantur. Etiam ignis idē hospitium Anselmi cōsumpturus, duabus tātùm domibus interpositis, aderat. Quibusdam igitur ea, quæ in domo erant, absportantibus, interdixit domina domus, affirmans se nullo modo sibi uel suis aliquid damni timere, quæ tantum hospitem, hoc est, Anselmum archiepiscopum meruisset secum habere. Pro quibus uerbis Balduinus, uir strenuus & monachus, mulieri cōpassus, inasit Anselmo, ut hospiti suæ subueniret. At ille: Ego? in qua re? Egredere, inquit, & signū crucis igni oppone: arcebit illum fortè Deus. Respondit: Pro me? Nihil est, quod dicis. Egressus tamen domū est, timore incendij ductus, & uisis flammantibus globis, à uenerabili Gundulfo episcopo & ab eodem Balduino contra ignem signum sanctæ crucis erecta in altum dextera edere coactus est.

Festum natiuitatis S. Mariæ

Ecce quàm inuitus creatur archiepiscopus.

Nota sancti uiri modestiā.

Mirabile dictu: Non priùs manum extenderat, quā in se incendium retorqueri, flammas deficere cerneres, ita ut domum etiam, quam uorare cœperant, semiustam relinquerent.

Igitur Anselmus propter multas rationes, quæ interuenerant, nondum consenserat electioni, quæ de se facta fuerat, ut pontifex fieret; sed tamen detinente illum rege, morabatur in Anglia, conuersante cum eo ex iussu regis præfato Gundulfo Roffensi episcopo, & ei, quæ opus erant, ministrante. Ablatis autem de medio rationibus illis, tandèm post longum temporis spatium obedientia simul ac necessitate constrictus consensit, & pridiè Nonas Decembris debito cū honore ab omnibus episcopis Angliæ, Cantuariæ cōsecratus est. In qua consecratione Euangelica illa sententia super eum reperta est. Vocauit multos: Et misit seruum suum hora cœnæ, dicere inuitatis ut uenirent, quia iam parata sunt oīa. Et cœperunt simul oēs excusare. Dehinc cū se regali curiæ in Natiuitate Domini Iesu præsentasset, & honorificè à rege susceptus, primos dies festiuitatis circa regem lætus transegisset, pòst instinctu diaboli hominumque malorum mutatus est animus regis contra eum, eo quòd ipse, spoliatis hominibus suis, mille libras denariorum ei pro agendis munificentiæ suæ gratijs dare noluit & ita principe turbato, à curia discessit. Veniēs aūt in uillam suam, quæ Berga uocatur, dedicauit ibi ecclesiam ad parochiam pertinentem: quam quidem antecessor eius Lantfrancus construxerat, sed obitu præuentus, dedicare nequiuerat. Ad quam dedicationem quidam clericus inter alios de Londino ueniēs, seq; inter clericos, uiri quasi ad cōministrandum mittens, chrismatorium pontificis clam subripuit, & in turbā mersus, fugam arripuit. Dum igitur iter, quod Londoniam ducit, ingressus cum furto fuisset, reflexit gressum, non autumans se ad locum, quem fugiebat, festinare. Sed cùm rediens adunatæ plebis multitudinem reperisset, animaduertit se cupitum iter permutasse, & qua uenerat, uiam repetit. Aliquantū processerat, & iterum uisum est sibi eò tendere, quò fugiebat. Factum est hoc frequentius, & nunc hac, nunc illac,

Tandē se sinit cōsecrari.

Lu. 14.

Rex in eū ira inflammatur.

illac,nesciens quò iret,erroneus ferebatur. Populus autem,qui eum sic se habentem intuebatur, quidnã haberet mirabatur. At ubi ministri põtificis uas chrismatis perditum esse cognouerũt,confusi & tumultuantes discurrũt,quod perditum erat, hinc indè quærũt, ignorantes à quo uel ubi id certò quærere debeant. Rumor damni fertur in populum, & opinio multorum cadit erroneum in clericum. Capitur, & sub cappa illius uas abreptum inuenitur. Refertur antistiti, quod actum erat. At ipse modesto uultu, menteque trãquilla statim iussit culpam ignosci,& clericum ad sua liberum dimitti. Tunc ille iter,quod furto grauatus nullatenus tenere sciebat,liber illico & nihil hæsitans, ingressus agebat.

Post hæc paucis diebus interpositis mandatur ad curiam ire Anselmus, regem mare transiturum sua benedictione prosecuturus. Qui transitus dum uento obstante differtur, Anselmus opportunum se tempus nactum existimans, regem pro ecclesiarũ, quæ de die in diem destruebantur, releuatione, pro Christianæ legis, quæ in multis uiolabatur, renouatione, pro diuersorũ morũ, qui in omni ordine hominum quotidie nimis corrumpebantur, correctione cœpit interpellare. Quæ ipse omnia cum magna indignatione suscipiens, nec se causa illius quicquam de omnibus actturũ fore protestans, hominem discedere, nec se trãsfretaturum diutiùs ibi expectare iratus præcepit.

Rex ab eo admonitus, irascitur.

Considerans Anselmus post hæc, quid quietis perdiderit, quid laboris inuenerit, anxiatus est spiritu, & uehementi dolore attritus. Ducebat enim ante oculos suæ mentis, qualem in Prioratu & Abbatia positus, uitam agere solebat, quàm scilicet iucundè in Dei & proximi charitate quiescebat ac delectabatur, quàm deuotè, uerba uitæ loquens, ab omnibus audiebatur: quam deuotius ad suæ, ut sperabat, cumulum retributionis, quæ dicebat, opere exercebãtur: & nũc econuerso cùm in melius per episcopatum proficere debuerit, eccè die ac nocte in secularibus laborãs, uidebat se nec Deo, nec proximo secundum Deũ iuxta pristinũ morẽ intendere posse, nec quenquã ex ore suo uerbum uitæ, quod facto impleret, ad suæ, ut reputabat, detrimentum mercedis audire uellet.

Accesserant illis in augmentum mali sui, crebræ suorum hominũ oppressiones, quotidiè auribus suis insonantes, & minæ malignantium, deteriora in posterum pollicentium, circunquaque detonantes. Sciebat enim, regiam mentem contra eum in furorem concitatam esse: & ob hoc quisque malus beatũ se fore credebat, si quod illum exasperaret, ullo ingenio facere posset. Multis itaque ac diuersis iniuriarum procellis fatigabatur, & nulla terreni honoris uel commodi suauitate, undè consolationem haberet, fouebatur. Verùm salua in omnibus & ad omnes innocentia suæ conscientiæ, modicum respirabat ab his, & magnopere consolabatur, si quando se monachorum claustro inferre, & quæ institutio uitæ ipsorum expetebat, coram eis effari ualebat. Quod ipse quadam uice, capitulo eorum præsidens, & ex more de huiusmodi liberius agens, dicendi fine completo, iucunda hilaritate alludens, iocosa comparatione innotuit, dicens: Sicut bubo, dum in cauerna cum pullis suis est, lætatur, & suo sibi modo bene est: dum uerò inter coruos aut corniculas, seu alias aues est, incursatur ac dilaniatur, omninoque sibi malè est, ita & mihi. Quãdò enim uobiscum sum, benè mihi est, & grata ac singularis uitæ meæ consolatio. Quãdo uerò remotus à uobis, inter seculares conuersor, hinc indè uariarum me causarum incursus dilacerant, & quæ nõ amo, secularia negocia uexãt. Malè igitur mihi est, quãdo sic sum, ac tremẽs pertimesco, ne meũ huiusmodi esse, procreet immanet dispẽdiũ animæ meæ.

Multis exagitatur uir sanctus iniurijs.

Elegãs similitudo.

Ad quod uerbũ, licet alludẽs, ut dixi, cœpit amarissimè flẽs subinferre, & ait: Sed quæso miseremini mei, miseremini mei uos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quia ergo in tali cõuersatione magnopere respirabat, ea sibi deficiente, grauiter suspirabat. Deũ testor, me sępe illum sub ueritatis testimonio audisse protestantem, quòd libentius uellet in congregatione monachorũ puerili loco inter pueros sub uirga magistri pauere, quã per pastoralẽ curam toti Britanniæ prælatus, in conuentu populorũ cathedræ põtificali præsidere. Fortè dicet aliquis: Si tam bonũ, tã iucundũ erat illi habitare cum monachis, cur nõ continue habitabat Cantuariæ cũ suis? Ad quod ego: Si hoc solũ sibi possibile esset, magno se consolatum putaret. Sed & hoc partim remotio uillarum suarũ, partim usus & institutio antecessorũ suorum, partim numerositas hominum, sine quibus eũ esse pontificalis honor nõ sinebat, illi adimebat, eumq; per uillas suas ire ac inibi degere compellebat. Præterea si Cantuariam assiduè incoleret, homines sui ex aduectione uictualium opprido grauarentur, & insuper à per positis, ut sæpè contingebat, multis ex causis oppressi, si quem interpellarent, nunquàm præsentem haberẽt, magis ac magis oppressi, in destructionem funditus irent. Nullo tamẽ loco uel tẽpore sine suis monachis & clericis erat: his duntaxat exceptis, qui ad eum ex diuersis locis confluẽtes, raro deerãt. Omnes etenim ad se uenientes, dulci alacritate suscipiebat, & cuique pro sui negocij qualitate efficaciter respondebat. Videres siquidem istos scripturarũ sententijs ac quæstionibus inuolutos, mox, ratione proposita, ab eo euolui: istos in morum discretione nutantes, non segnius informari: illos necessarium rerum tenuitate laborãtes, datis, quibus opus habebant, ab inopia releuari. Nec ista largitas solummodò monachorum seu clericorum penuriam, & ægestatem subleuabat, sed usquequaque etiam laicos ea indigentes, ea sibi subuenire petentes, pro posse & nonnunquam ultra posse pij patris redundabat. Quoties autem opportunitas sese præbebat in remotiorẽ cameræ suæ locũ secedere, solisque cælestibus studijs continuè inhærere. Vndè fidei Christianæ zelo commotus, egregiũ & pro illius temporis statu, pernecessarium opus de Incarnatione uerbi cõposuit. Quod opus epistolari stylo conscriptũ, uenerabili sanctæ memoriæ Vrbano Romanæ ecclesiæ summo põtifici dicauit, destinauit. Quod ille gratiosè suscipiens, ac inuincibili ueritatis ratione subnixum intelligens, in tanta authoritate habuit, ut postmodũ contra Græcos in cõcilio Barẽsi, cuius suo loco mentio fiet, disputans, indè robur suæ disputationis assumeret, & quàm damnabilis fuerit error eorum in hoc, quod spiritum sanctum à filio procedere negabant, adstrueret. Sed nos ista prætermittentes, & certæ narrationi operam dantes, dicamus quod ipse Anselmus, ad refectionem corporis sedens modo de sacra, quæ coram eo legebatur, lectione, materia loquendi sumpta, conuescentes ædificabat: modò ex sua parte sacra uerba ædifferens loco saeræ lectionis, præsentium mentes instruebat; modo de aliqua re utili uel necessaria requisitus, requirentem pariter & coaudientes, mira suauitate reficiebat. Huius rei cognoscendæ gratia, quod leuius occurrit, exempli causa unum subijciam: non quo ulla doctrinæ eius efficacia per hoc designetur, sed ut in quibus lingua eius inter carnales epulas uersari solita fuerit, paulisper intimetur.

Nota sancti uiri dictũ memorabile.

De incarnatione uerbi libru edit.

Conciliũ Barense.

In mensa ut se gesserit.

Venit ad eum quadam uice quidam ex seculari uita monachus factus, consilium de uita sua flagitãs. Hic cùm alias familiarius ei locutus fuisset, inter pran-

prandendum opportunitate potitus, dixit: quia cum se in seculari uita teneret, intellexit non rectum fuisse iter suum pergendi ad uitam. Quamobrem, inquit relicto seculo, ueni ad ordinem monachorum, sperãs me ibi posse penitùs intendere uitæ perenni & Deo. Eccè autem ex precepto Abbatis mei secularibus negotijs intendo, & dum res Ecclesiæ contra seculares defendere tuerique desidero, placito, litigo, nec mihi fortasse magnæ curæ est, si alij perdunt in meo lucro. Quapropter ferè cogor desperare, dum ea, quæ reliqui, cum tot peccatis uideor administrare. Ad hæc Anselmus tali sub exemplo respondit. Tota uita hominum comparari potest molendino, super præcipitem fluuium constituto. Sit igitur in hoc molendino ad manum hominis molens mola: qua qui molũt, alij sic suam farinam negligunt, ut tota in fluuium labatur ac defluat: alij parte retenta, partem in præceps ire sinunt: alij totam colligunt, atque in sua custodia condunt. Horum scilicet, qui nihil sibi de farina seruauit, quod in uesperè comedat, non habebit. Qui parum retinuit, pro portione sua parũ inueniet. Qui totam collegit, largè se pascere poterit. Itaque molendino assimiletur, ut dixi, uita hominum: Molæ, actus illorum. Nam sicut mola, dum aliquid molit, in circuitu ducitur, & circumducta simili cursu sæpè reducitur: sic & actus humani quibusque temporibus in se reuertuntur. Verbi gratia: Arant homines, seminant, metunt, molunt, panificant, comedunt. En circuitum suum mola peregit. Vltrane quiescit? Nequaquàm: Repetitur enim idipsum. Aratur, seminatur, metitur, molitur, fit panis & comeditur. Hæc fiũt omni anno, & more molę recurrunt in idipsum. Videat ergò hominem cuncta opera sua pro terreno cõmodò facientem, nihil in eis nisi transitorium quid desiderantem. Iste quidem molit, quia operatur: sed tota farina sua, qui fructus est operis, à fluuio, id est, à fluxu secularis desiderij rapitur ac præcipitatur. Hic cum in fine uitæ suæ molendinum egressus, atque in domũ suam reuersus, operũ suorũ fructus manducare uoluerit, nihil inueniet, eo q̃ fluuius torrens totũ absorbuit. Ieiunabit ergò, ue misero, in æternum. Est alius, qui suam non omnimodis farinam perdit, quoniam nunc aliquam pro Deo eleemosynam facit, nũc ad ecclesiam pro Dei seruitio uadit nunc infirmum uisitat, nunc mortuum sepelit, & alijs in hunc modum bonis intendit. Verùm dum is ipse uoluptatibus carnis inseruit, pro illata iniuria per odium sæuit humanis laudibus pascitur, crapula & ebrietate sopitur, horumq; similibus enervatur, nè farinæ pars maxima pereat, nequaquã cautus inuigilat. Quid de isto erit in futuro, nisi quia recipiet, prout gessit? Iam tertiũ genus in ordine monachorum attende. Est igitur monachus sub Abbatis sui imperio positus, obedientiã in omnibus, quæ sibi secundùm Deum iniunguntur, professus, sua, quantùm in se est, uoluntate nunquàm claustra monasterij pro quouis seculari negocio agredi uolẽs. Huic forte pcipitur, ut extra claustrũ ad custodiẽdã aliquã ecclesiæ uillã eat. Excusat se, & ne fiat, obsecrat. Perstat Abbas in sententia sua, & per obedientiã iubet peragi imperata. Non audens ille recusare, paret. Eccè uenit ad molam, necessario illum molere oportet. Insurgunt hinc inde querelæ, placita, lites. Custodiat ergò sapiens monachus farinam suam, eamq; in uas suum diligẽter recipiat, nè in fluuium defluat, quo, inquis, pacto? Nihil per inanem iactantiam agat, nihil quod Deus prohibet, cuiuslibet lucri gratia faciat. Obedientiæ, quæ sibi iniuncta est, ita studeat, ut & res ecclesiæ cõtra omnes utiliter iuste que tueatur & protegat, & de alieno per iustitiã sub dominium ecclesiæ nil redigere satagat. Si in huiusmodi conuersatur & uiuit, quamuis aliquando pro talibus Missas perdat, nonnunquàm loquatur, cum fratres in claustro tacent, & quædam similia horum faciat, uel dimittat, quæ ipsi nec faciunt, nec dimittunt: obedientiæ, uirtus, quam exercet, hæc cuncta consumit, & uas suum integrum seruans, farinam de sua mola fluentem, quæ illum æternaliter pascat, totã ac purã colligit atque recondit. Non enim secundum carnẽ, sed secundum obedientiam incedit, ac per hoc, ut Apostolus ait, nihil damnationis illi erit. Et quid de illo sentiendum est, inquit, qui se ultro ad dispositionem uillarum offert, atq; ut id, quod cupit, ad effectum perueniat, clam sibi adiutores aduocat, munera pollicetur, gratiã spõdet? Refert nihil hoc ad propositũ Monachi pertinet. Ait. Quare? Nonne hic talis, licet hoc, quod dixi, cupiat, tamen sine licentia prælati sui nil facere tentat? Respondit: Licentia multos decepit. Obedientia enim & inobedientia contraria sunt. Harum media, licentia est. Is igitur, quem obedientia non constringit claustra monasterij egredi, uult tamen exire, regulæq; districtionem licenter declinare, quamuis nolit sine licentia id præsumere, & idcirco actum suum licentia, qua nititur, possit defendere, peccatum tamen habet ex illicita uolũtate. Nec enim postquam mortuus mũdo claustrum subijt, ad mũdi negocia uel uoluntate ullatenus redire debuit: Quia tamen ipsum uelle suum non nisi permissus, facto implere uoluit, obedientia, quam in hoc amplexus est, ipsum factum excusabit: sed uelle, quod contra obedientiam habuit, periculosum, nisi pœnituerit, illi erit. Quod nonnulli minus attendentes, licentia, quam pro implenda uoluntate sua expetũt, sæpè falluntur.

Hæc, ut dixi, nõ pro ostendenda doctrinæ suæ qualitate proposui, sed quibus inter epulas occupari solitus erat, leui exemplo monstraui. Nam si de humilitate, de patientia, de mansuetudine, & de hac, quã nũc paululùm tetigi, obedientia, nec non de alijs innumeris ac profundis sententijs eum, ut singulis ferè diebus audiebamus, disserentem introducerem, aliud opus cudendum, & quod in manu habemus, esset intermittendum. Quandò ergò, ait aliquis, manducabat? Manducabat planè inter loquendum, parcè quidem, & ut mirareris, undè uiueret. Veruntamen fatebatur, & uerum esse cognouimus, quia dum alicui longe disputationi occupatus erat, magis solito nesciẽter edebat, nobis, qui propinquiores sedebamus, clanculò panem ei nonnunquàm subministrãtibus. Cùm uerò absentibus hospitibus priuatim cum suis ederet, & nulla quæstio spiritualis cuiusuis ex parte prodiret, prælibato potius q̃ sumpto cibo, mox cessabat, lectioni quæ intendens, manducantes expectabat. Quòd si aliquem cerneret aut pro sui expectatione celerius comedentem, aut fortè cibum relinquentem, utrunque redarguebat, & quo suo commodo, nihil hæsitantes, operam darent, affectuosè admonebat. Vbi autem alios libenter edentes aduertebat, affabili uultus iocunditate super eos adspiciebat, & adgaudens, leuata modicum dextra, benedicebat eis, dicens: * Benè faciat uobis.

Exposito igit, quibus modulis Anselm⁹ inter suas epulas delectari cõsueuerat, ut paucis exponat, quib⁹ et alijs horis intenderit, repetã, quod de eo me sup∣rius dixisse recordor, uidelicet: Eius ori nunquã Christus defuit, siue iustitia, uel quicquid ad uerã uitã pertinet: Omneq; tẽpus perditum esse asserebat, qđ bonis studijs aut necessariæ utilitati non seruiebat. Opinari antè illũ secus uixisse, q̃ docebat, profiteor nefas esse. Nam cũ illum, ex quo religionis habitũ sumpsit, usq; ad susceptam pontificatus dignitatem, omnium uirtu-

Vita hominum molendino cõparatur.

Nota diuersos hominũ scopos.

De monachis ex obedientia externa negocia curantibus.

Nota obedientiam.

Rom. 8

De monachis ad negocia adspirãtibus.

Cibi magna parsimonia.

*pro Benè] uertas,

tum ornamentis ratum fit studnisse, ipsasque uirtutes, quorumcunque mentibus poterat, uerbo & exēplo inseruisse, ita nihilominus ratum esse confirmamus, eum totius Britanniæ Primatem factum, omnimodis in hac parte claruisse. Vndè etiam pro ipsarum indiscreta, ceu nonnullis & mihi quoque aliquando uisum est uirtutum custodia sæpè reprahensus. & * quòd monachus claustralis, quam Primas tantæ gentis esse deberet, præiudicatus est. Hoc pro excellenti humilitate eius, hoc pro immensa patientia eius, hoc pro nimia abstinentia eius dicebatur, dictum accusabatur, accusatum damnabatur. Præcipuè tamen in seruando mansuetudinem, indiscretionis arguebatur, quoniam sicut à pluribus putatum est, multi, quos Ecclesiastica disciplina corripere debuerat, intellecta lenitate eius, in suis prauitatibus quasi licite quiescebant. Verum audita super his excusatione sua, (nā neminē spernebat, nemini rationē ad inquisita reddere contēnebat) mox liquido cognoscebatur, ipsum aliter quàm faciebat, minimè in talibus facere debere uel posse, dum se in regula ueræ discretionis uellet absq; errore tenere.

*for. * ꝙ potius*

Secularia uerò negocia æquanimiter ferre nequibat, sed pro suo posse modis omnibus suā eis p̄sentiā subtrahebat. Si qñ aūt talis causa emergebat, ut ei necessariò interesse oporteret, soli ueritati studere, nulli fraudē, nulli quodlibet præiudicium, quantum sua intererat, patiebatur inferri. Si uani clamores, si contentiones, si iurgia, ut fit, oriebantur, aut ea sedare, aut citius sese absentare curabat. Nisi.n.itá faceret, tædio affectus, statim animo deficiebat, & insuper grauē corporis ægritudinē incurrebat. Quā cōsuetudinē eius edocti, sæpè illū, re ipsa cogēte, de medio multitudinis eduximus, proponētesq; aliquā ex diuina pagina quæstionē, ilicò corpus & animā eius, quasi salubri antidoto medicatū, in consuetū statū reduximus. Requisitus autē, quamobrē sic imbecillis ad seculares causas aut pusillanimis existeret, respondebat. Qui oīm seculariū rerū amorē ac cōcupiscentiam ab animo meo iamdudùm pepuli, qualiter in causis earum fortis & diligens existam? Immo ueritatem dico, non mentior, quia quandò ipsæ mihi sese importunè & ex necessitate ingerunt, ita mens mea illarum horrore concutitur, sicut infans, cùm aliqua terribilis imago uultui eius ingeritur. Nec in earum dispositione magis delector, q̄ puer in uberribus matris delectatē, dū illis, acerba amaritudine suplitis, ablactatur.

Mūdi huiusne gocijs occupari, quā illi fuerit molestū

Nota sācti uiri de seipso testimonium.

His necessitatibus actus, totam domus suæ curam & dispositionem dño Balduino monacho, cuius suprá meminimus, imposuit, quatenus ad nutum illius cūcta penderent, & statuta extra ordinationē eius irrita fierent. Ità igitur securitate potitus, spiritualibus disciplinis & contemplationi operam dabat.

Veruntamen diuersæ tribulationes & anxietates, quas tum propter terras Ecclesiæ, quas quidam maligni iniuria, rege non prohibente, inuadebant: tū pro pecuniarum exactionibus, quæ totum regnū, sed maximè suos homines in immensum deuastabāt: tū pro monasteriorū oppressionibus, quas sedare nō poterat, & quotidiè ad eū referebantur: tū pro multis alijs in hunc modū sæpè patiebatur, hāc eius quietē interrūpebant, & aliena quædam meditari compellebāt. Præterea hi, qui ante episcopatum uiro submissi, eum diligebant, diligendo fauebant, fauēdo quæq; electa de suis alacres conferebant: nunc terras Ecclesiæ petere, nunc equos rogare, nunc pecuniam, nunc hoc uel illud, ad quod scilicet sua quenq; uoluptas trahebat, ab eo præcari. Aduerteres itaq; petita obtinentes, in præsentia eius ficta pace gaudere, retributiones & obsequia polliceri: alios, in contraria lapsos, honori eius detrahere, homines eius pro posse impugnare, in immensum minari.

Multiplices eius afflictiones.

Ille autem in patientia sua sciens possidere animā suam, cū his, qui oderunt pacem, erat pacificus, uerba mansuetudinis & pacis semper reddens impugnatoribus suis, cupiens malum illorū in bono uincere. At tamen ea, quæ poterant insequenti tempore Ecclesiæ suæ damno esse, nequaquam æquo animo tolerare, ane sub negligentiam cadere patiebatur. Sed quid dicā? Tanta cupiditas ea tempestate dominabatur in mentibus quorundam, ut nec patientia ipsius deliniti, monitis acquiescerent: nec terroribus pulsati, cæcitatem sui cordis exirent. Verùm de extraneis non multum fortè mirandum. Ipsi sui proprij ac domestici homines, mentiti sunt ei & infideles facti. Animaduertentes quippe mansuetum, lene, simplexque cor eius, in pluribus causis fraudulenta calliditate, compositisque sermonibus eum multoties circumuenire, & quæ illius iuris esse debebant, diminuentes, ac exinde sua non iure augentes, qua ei fuerant alligati, fidem perdidere. Qua de re cùm à Balduino aliisque fidelibus suis nimiæ simplicitatis minorisque prudentiæ familiariter reprahenderetur, simplici admiratione respondebat, dicens: Quid est hoc? Nonne Christiani sunt? Et si Christiani, num alicuius commodi causa uellent contra fidem suam scienter mentiri? Nihil est: tanto nempe studio mihi loquentes sua uerba cōponunt, & ea, fide sua interposita uera esse iurant, ut incredulitati putetur posse asscribi, nolle credere eos ipsa ueritatis firmitudine niti. Dicebat hæc ille, æstimans ipsos sibi nolle, quod sciebat se nemini facere uelle. Cumq; responderet, sui moris illos non esse, aiebat: Fateor, malo decipi, bona de illis credēdo, etiam si me nesciente mali sunt: quàm decipere meipsum, credendo mala de ipsis, quos nondùm uerè probaui, ꝙ boni non sint. Hæc tamen in principio pontificatus sui dicta meminerint. Postmodùm enim rei ueritas uiro innotuit, & quę sibi a uerè suis dicta fuerant, nimis uera fuisse cognouit. Quāuis igitur solitam fidem non ex toto uerbis eorum deinceps præbuerit, tñ suis rebus in posterum non parum obfuit, ꝙ ipsis in principio tam credulus fuit. Siquidem illi certo scientes, eum pro malis sibi illatis ad mala reddenda cor non habere, à timore suspensi sibiq; ipsis deteriores effecti, in peius profecere. Quod pater tractans apud se, magis illorum, q̄ subsequi præuidebat, perditioni, q̄ suæ indolit transitoriæ deceptioni. Pro qua tamen deceptione & fidei non seruatæ corruptione, sæpè Anselmus dicere solitus erat, eos quandoq; aut in se, aut in liberis suis de rebus Ecclesiæ, quibus nūc in sublime raptabantur, exhæredandos, & antiquæ paupertati, in qua nati fuerant & nutriti, subiugandos, aut certè aliqua graui & contumeliosa uindicta ante mortem uel in morte, quod deterius esset, puniēdos. Quod dictū eius iā i quibusdā cōpletū uidemus, & ex hoc, quid alijs etiam timendū sit, coniectamus. Ideo aūt eos corrigere nequibat, quoniam ipsi more denlarū spinarū perplexi, argutis uerborū assertionibus se tales non esse, qui huiusmodi correctione opus haberent, affirmabant. At ille contentioni seruire deuitans, dimittebat eos sibi, timens ne mensuram discretionis excederet, si in emendandis actibus illorum nimis studiosus existeret. Nil.n.in mundo magis, quam peccare, timebat. Conscientia mea teste, non mētior, quia sæpè illum sub ueritatis testimonio profitentem audiuimus, quoniam si hinc peccati horrorem, hinc inferni dolorem corporaliter cerneret, & necessariò uni eorum immergi deberet, prius infernum, quàm peccatum, appeteret.

A domesticis que passus sit.

Ecclesie bona sibi temere usurpātibus euētura prædicit.

Nota uiri sancti sententiā, cū primis notatu dignam.

Aliud quoque non minus forsan aliquibus mirum

dicere solebat, uidelicet malle se purum à peccato & innocentem, gehennam habere, quàm peccati sorde pollutum, cælorum regna tenere. Quod dictum cum aliquibus extraneum uideretur, reddita ratione sé-perabat, dicens: Cum constet solos malos in inferno, torqueri, & solos bonos in cęlesti regno frueri: patet, nec bonos in inferno, si illuc intrarent, posse teneri debita pœna malorum, nec malos in cœlo, si fortè accederent, frui ualere felicitate bonorum. Propter hęc magno studio semper nitebatur peccatorum cō-tagia deuitare, & quicquid eis aliquam nascendi occasionē poterat ministrare, ab intentione sua omni solicitudine propulsare. Nec in momentaneus erat. In his denique uersabatur quotidiana institutio morū eius, in his stabat assidua cōuersatio uitæ eius, in his uigebat indeficiēs executio propositi eius, in istis Deo seruiebat, pro his quibusque bonis acceptus erat, per hæc ui-tam æternam adipisci satagebat.

Dissensio inter Anselmū et regē Angliæ.

Regem autem de transmarinis locis regressum Anselmus adijt, & ut sibi Romam ad Papam Vrbanum pro stola sui archiepiscopatus eundi licentiam daret, humiliter petiit. At ille ad nomen Vrbani turbatus, dixit se illum pro Papa non tenere, nec suæ cōsuetudinis esse, ut absque sua electione alicui liceret in regno suo Papā nominare. Hinc igitur orta quędā dissensio grauis est, sed in aliud tēpus discutienda est dilata. Iubetur ergò, ut totius Angliæ episcopi, abbates & principes, ad discussionē dissidij huius apud castrū, quod Rochingeham dicitur, ueniant. factū est, & tertia septimana Quadragesimæ, iuxta edictum, conuenerūt. Causa in medium ducitur, & Anselmus diuersis querelis hincindè cōcutitur. Siquidem multi, & maximè episcopi, regiæ uolūtati fauere uolentes, spreto æquitatis iudicio, id probare nitebantur, quod Anselmus, salua fide, quā regi debebat, nullatenus posset in regno Vrbanum, sedis Apostolicæ præsulem, pro Papa tenere. Quibus cum plura, quæ ratio tulerat, obiecta fuissent, & Anselmus eos ex uerbis Domini, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cęsari, & quæ sunt Dei, Deo, aliisque nōnullis, quæ ratio nulla refellere poterat, penitus infrenasset: illi econtra, quid dicerēt, non habentes, eū in regem blaphemare uno strepitu conclamauere, quandoquidem ausus erat in regno eius, nisi eo concedente, quicquam uel Deo ascribere.

Matt. 22.

Episcopi Angliæ nolūt suo parere Primati.

Igitur ad unam regiæ indignationis uocem, quidā ex episcopis archiepiscopo suo atque primati omnem subiectionem, professam obedientiam uno impetu abnegant, eique unitatem fraternæ societatis pari uoto miserandi abiurant: quidam uerò in eis, tantùm quæ ex parte Vrbani Papæ præciperet, illi se obedituros negant. Episcopi itaque omnes, qui affuerant, Roffensi solo excepto, aut uno aut alio modo debitā illi subiectionem & obedientiam abnegant. Rex etiā ipse cunctam ei confidentiam & securitatem suis in omnibus adimit, nec se illum pro archiepiscopo uel patre amplius habiturum iurat, nisi ipse uicario B. Petri se ulterius obediturum statim deneget. Tres dies in isto negocio, clamoribus in Anselmum & contumelijs grauidi, expensi sunt, & tandem in hoc, quē dixi, fine conclusi sunt.

Multa patitur à rege.

Tunc Anselmus in suo proposito constans, per internuncium conductum, à rege postulat, quo tutus regno decedat. Quod principes multi dānosum fore dinoscentes, pro restituenda pace, inducias utrinque usque ad Pentecosten dari precantur, & obtinent: ac sic eum, ne regno decedat, impediunt. Spondet igitur rex, se rebus eius usque ad pręfixū tempus induciarum, plenā pacem & tranquillitatem indulturum, & nunc uoluntati illius pro sua religione multum in negocio, quod emerserat, condescensurum. Verū omnino in contraria lapsus est, & Anselmus domino Balduino extra regnum depulso, hominibusque suis captis & expolians, terrisque uastatis, in immensum afflictus est. Attamen post hæc & Vrbanum per Vualterum Albanensem episcopum, qui pallium Anselmo à Roma Cantuariam detulit, pro Papa suscepit, & principium suorum cōsilio actus, in amicitiam suā uirum recepit. Verùm post aliquantum tempus idem rex à *gualis uictor regressus, renouata ira propter milites, quos, sicut falsò à malignis dicebatur, malè instructos in expeditionem Anselmus direxerat, contra ipsum turbatus est. Tunc Anselmus considerans apud se, omni tempore talia pro nihilo posse oriri, & se eis occupatum, semper ab officio pontificali posse impediri: tractauit secum sibi Romam eundum, consilium à sede beati Petri super his petendum. Cùm igitur in solennitate Pentecostes ad curiam apud Vuindelhoram uenisset, per familiares suos regi mandauit, sibi pernecessarium esse Romam ire, & hoc, si ei placeret, se per licentiam eius facere uelle. At ille, Nequaquam, inquit. Nec enim eum aut in his, quæ agenda sunt, cuiusuis consilij inscium, aut alicui graui peccato obnoxium esse scimus, undè uel Papam consulere, uel illius absolutionem necesse sit illi implorare. Et res igitur ità tunc quidem remansit.

Discedente autem Anselmo à curia, & ad uillam suam, nomine Heysem, properante, pueri, quos nutriebat, leporem sibi occursantem in uia canibus insecuti sunt, & fugitantem infra pedes equi, quem pater ipse insidebat, subsidentem consecuti sunt. Ille sciens, miseram bestiam sibi sub se refugio consuluisse, retentis habenis, equum loco fixit, nec cupitum bestiæ uoluit præsidium denegare. Quam canes circuodantes, & haud grato obsequio hincinde lingentes, nec de sub equo poterant eijcicere, nec in aliquo lædere. Quod uidentes, admirati sumus. At Anselmus, ubi quosdam ex equitibus adspexit ridere, & quasi pro capta bestia lætitiæ frena laxare, solutus in lacbrymas, ait: Ridetis? Et utiquè infelici huic nullus risus, lætitiæ nulla est. Hostes eius circa eam sunt, & ipsa de uita solicita, confugit ad nos, præsidium flagitans. Hoc planè est & animæ. Nam cùm de corpore exit, mox inimici sui, scilicet maligni spiritus, qui in eam in corpore degentem, per anfractus uitiorum multis modis persecuti sunt, crudeliter assunt, parati eam rapere, & in mortem æternam præcipitare. At ipsa nimis anxia, huc illucque circunspicit, & qua tueatur, defensionis & auxilij manum sibi porrigi ineffabili desiderio concupiscit. Dæmones autem econtrario rident, & magno gaudio gaudent, si illam nullo fultam adminiculo inueniunt. Quibus dictis, laxato freno, in iter rediit, bestiam ultra persequi clara uoce canibus interdicens. Tunc illa ab omni læsione immunis, exultans, perpeti cursu cāpos syluasque reuisit. Nos uerò depositis iocis, sed non modicè alacres effecti de tam pia liberatione pauidi animalis, cœpto itinere uiam detriuimus.

Nota de anima hominis morituri.

Alia uice conspexit puerum cum auicula in uia ludentem. Quæ auis pedem filo annexum habēs, sæpè, cū laxius ire permittebatur, fuga sibi cōsulere cupiēs, auolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retractā usque ad se deijciebat: & hoc ingēs gaudiū illi erat. Factum est id frequentius. Quod pater adspiciens, miserè condoluit aui, ac rupto filo liberati redderetur, optauit. Et ecce filum rumpitur, auis auolat, puer plorat, pater exultat. Et uocatis nobis: Considerastis, inquit, iocum pueri? Et confessis considerasse, ait: Simili consideratione iocatur diabolus cum multis hominibus, quos suis laqueis irretitos, pro sua uolunta-

Diaboli in hominibus decipiendis malignitas.

te in diuersa uitia pertrahit. Sunt enim quidam, ut uerbi gratia dicam, aut auaritiæ, aut luxuriæ & similium flammis succensi, & ex magna consuetudine illis addicti. His contingit aliquando, ut sua facta considerent, defleant, seque amodo à talibus cessaturos sibi promittant. En more auis se uolare liberos autumnant. Sed quia prauo usu irretiti ab hoste tenentur, uolantes in eadem uitia deiiciuntur. Fitque hoc sæpius: nec omnimodis liberantur, nisi magno conatu per respectum gratiæ Dei, filum prauæ consuetudinis dirumpatur.

Hinc iterũ Anselmus ad curiam ueniens, iam petitam licentiam Romam eundi à rege petiuit, sed eam non obtinuit. Postq; in mẽse Octobri inuitatus à rege, Vuintoniã uadit, & quod iã bis rogauerat, attentius per internuncios tertio rogat. Turbatur ille, & nimiũ se uexari ab eo, anxie quæritur. Ad quod Anselmus: Et quidẽ, ꝙ Romã ire dispono, causa sãctæ Christianitatis, quã in hac terra regere suscepi, causaq; salutis animæ meæ, causa etiam sui honoris & utilitatis, si credere uelit, id ago. Si ergò mihi bono animo licentiã dederit eundi, gratiosius accipiam. Si non, ego utiq;, quod Deus præcepit, postponere nõ debeo, quia scriptum est: Obedire magis Deo oportet, quàm hominibus. Quod ille audiens, turbato animo iubet, ut aut cœpto desistat, & insuper se nũquàm beatum Petrum uel sedem eius pro quolibet negocio appellaturum iureiurando promittat, aut sine mora, omni spe remeandi sublata, suo regno decedat. Et subdens, ait: Si uerò territus istis, cœpto desistere & remanere quã ire, delegerit, tunc uolo, quatenus mihi, prout iudicabit curia mea, emẽdet, quoniã illud sibi concedi à me tertiò petijt, in quo se perseueraturum certus nõ fuit. Respondit: Dominus est. quod uult, dicit. Ego tamen sciens ad quid assumptus sim, & quid in Anglia gerẽdum susceperim, non mihi esse honestum pronũcio, cuiusuis transitorii commodi causa illud omittere, quod in ope misericordiæ Dei spero futuris temporibus ecclesiæ eius utile fore. Acta sunt hinc his multo plura: quæ quoniam alias scripsimus, hic paucis perstringimus. Rege igitur & curialibus contra uirum in iram permotis, ipse ad eum placido uultu ingreditur, & * dexteram eius ex more assidens, ait: Ego Domine, ut disposui, uado, sed primò meam uobis benedictionem, si non abiicitis, dabo. Quàm cũ ille se nolle abijcere responderet, conquiescentem regem ad hoc leuata dextera benedixit: sicque relicta curia, Cantuariam uenit.

Actor. 5.

**et ad Benè precatur regi, abiturus è regno.*

Postera die adunatos monachos in ipsa sede Domino Iesu Christo famulantes, his uerbis allocutus est: Fratres & filij mei dilectissimi, sicut audistis & scitis, ego ex regno proximè sum discessurus. Causa quippe, quæ inter dominũ nostrum regem & me iamdiù de Christianę religionis correctione uersata est, ad hoc est tandem perducta, ut aut ea, quæ contra Deum & honestatem meam sunt, me opporteat agere, aut è regno sine mora decedere. Et ego quidem libens uado, sperans in respectum misericordis Dei, iter meum libertati ecclesiæ futuris temporibus nõnihil profuturum: Super uos tñ, quos ad præsens relinquo, non modica pietate moueor, utpotè quos tribulationes & angustias, oppressiones & contumelias acerbius solito, me absente, passuros intueor. Licet enim constet, illas nec me præsente, ex toto fuisse remotas, tamen quando emergebant, econtra eas uobis quoddam quasi umbraculum extiti: & nè in immẽsum uos ferirent, scutum me uestræ protectioni medium obieci. Et quidem maiori pace ac securitate uos nros existimo, postquàm inter uos ueni, q̃ à decessu uenerandæ memoriæ Lanfranci patris nostri usi fueritis usq; ad introitum meũ. Vnde etiã uideor mihi uidere, eo magis ipsos, qui uos infestare solebãt, aduersum uos, me abeunte, sæuituros, quo à dñatu, quo uos opprimebant, uident se in præsentia mei deiectos. Sed uos non estis rudes aut hebetes in schola Dñi, ut qualiter in huiusmodi, si ingruerint, debeatis uos habere, opus habeatis doceri. Paucis tñ suggero, ut quia Deo militaturi in conseptũ huius monasterij conuenistis, præ oculis semper habeatis, quemadmodùm militetis. Nõ enim omnes uno modo militant. Quod etiam in terrenorum curiis principum uidere planum est. Etenim princeps, diuersi ordinis in sua curia milites habens. Habet nanque, qui pro terris, quas de se tenent, seruitio suo inuigilant: habet, qui pro stipendiis in militaribus armis sibi desudant: habet etiam, qui pro recuperanda hæreditate, quam in culpa parentũ suorum se perdidisse deplorant, inuicta mentis uirtute uoluntati suæ parere laborant. Hi ergò, qui pro terris, quas possident, seruiunt, iam radicati sunt & fundati, nec euelli formidãt, dum se in domini sui uoluntate conseruãt. At hi, qui pro stipendijs in militiã sese dederunt, nonnunquàm fatigati laboribus, à militia, quam aggressi sunt, segniter cadũt, dũ fortè magnitudini exercitij atq; laboris magnitudo, sicut ipsi existimant, nõ æquatur impendij ac retributionis. Qui uerò recuperandæ causa hæreditatis seruiendi conditionem arripuere, quãuis nũc istis uel illis laborũ generibus opprimantur, nunc his uel illis contumeliis afficiantur, æquanimiter oĩa sustinẽt, si firmũ recuperãdę hæreditatis suæ amorẽ certę spei gratia retinent. Hæc fieri inter hoĩes liquet, & hinc, quid in curia principis oĩm fiat, re ipsa monstrante, aduertere libet. Deus. n. cuius sunt omnia quæ sunt, in his tribus generibus distinctã ad sui obsequiũ curiã habet. Habet quippe angelos, qui æterna beatitudine stabiliti, sibi ministrant. Habet ẽt hoĩes sibi pro terrenis cõmodis, quasi milites stipendiarii, seruiẽtes. Habet quoq; nonnullos, qui diù noctuq; suæ uoluntati inhærẽtes, ad regnum cælorũ, quod in patris sui Adæ culpa perdiderunt, hæreditario iure peruenire contendunt. Sed nobis ad beatorũ spirituũ societatẽ magis est suspirãdũ, q̃ de eorũ procinctu, quo Deo perẽniter adstãt, in p̄senti disputandũ. Ad solidarios Dei milites uerba uertamus. Videatis quãplurimos, in seculari uita degẽtes, Deũ in his, q̃ possidẽt, specietenus diligẽtes, & eius p̱ quædã bona opera, q̃ faciunt, famulatui insistentes. Superuenit his Dei iudicio tẽtatio aliqua, perdũt sua. Quid dicã? Mutata protinus mẽte, uolãt, ab amore Dei, deserũt bona, quæ faciebãt, murmurãt, iniustitiæ Deũ accusant. Quid de istis dicẽdũ? Solidatij sũt, & impletur in illis, quod dicit Psalmus: Confitebitur tibi, cũ benefeceris ei. Hoc de secularibus dictum. Sed nos monachi utinàm tales essemus, ut horũ similes nõ essemus. Nã qui in propositi sui norma, quam professi sunt, stare recusant, nisi cũcta, quæ sibi ad uotum sunt, copiosius habeant, nec hinc propter Deum cuiuslibet rei penuriam, nec hinc regulæ disciplinã pati uolunt, quibus (obsecro) rationibus iuuabuntur, nè horũ similes habeantur? In omni quippe opere suo prius mercedem exigunt, q̃ cui merces debetur ministerij munus exoluant. Et hi tales, regni cælestis hæredes erunt? Fidẽter dico, Nequaquam, si non pœnituerint, se tales fuisse. Qui uerò ad recuperandæ uitæ regnum, obsequii sui dirigit intẽtionẽ, Deo per oĩa inhærere, & totam fiduciã suam inflexibili mentis statu in eum defigere nititur: nulla hunc aduersitas, Dei seruitio detrahit, nulla transeuntis uitæ uoluptas ab eius amore cõpescit. Per dura & aspera uiã mandatorum illius incedit, & ex spe retributionis futuræ, cor suũ indeficienti charitatis ardore succẽdit: ac sic in cunctis

Oratio eius ad monachos.

Monachi ut se gerere debeant.

Familia tripartita omnipotẽtis Dei.

Ps. 48.

uera

Psal. 137.

uera patientia fretus, cũ Psalmista lætus canit: Magna est gloria Domini. Quam gloriam sic in hac peregrinatione positus gustat, gustando ruminat, ruminãdo, desiderat, desiderando a longè salutat, ut ad illam spe perueniẽdi suboixus, ea se intra mũdana pericula consoletur, & alacriter cãtet: Magna est gloria Dñi. Et sciatis, q hic ipsa gloria Dñi nullo modo defraudabitur, qm totum, quód in eo uiget, uoluntati Dñi famulatũ, atq; ad hanc obtinendam dirigitur. Sed ò iam ab istis inter uos mihi cessandum uideo. Fratres mei, obsecro uos si his dolentes nunc ab inuicem separamur, tendite, ut in futuro ante Deum læti adinuicem coniungamur. Estote illi, qui ueraciter uelitis effici hæredes Christi. His dictis, erumpentes ab eius oculis lachrymæ, eũ plura loqui prohibuère. Gemitum fratrũ, qui subsecutus est, quis enarrabit? Ità fletus impleuit omnia, ut uox nulli superesset ad uerba. Tandè pater medios rumpens singultus, ait: Charissimi mei scitis quo uos esse, & quò tendere cupiã. Sed hora hæc plura loqui uetat. Deo omnipotenti & beatissimo Apostolorũ principi Petro uos commendo, ut & ipse Deus inter suas oues uos cognoscat, & B. Petrus in sui tuitionẽ, sicut oues Dei sibi commendatas, uos suscipiat. Ego uestra licentia & benedictione uado, ac ut Deus pacis ac dilectionis uobiscum maneat, oro. Post hæc surrexit, & dato pacis osculo cũctis, in oratorium iuit, populo, sanctum eius alloquiũ præstolanti, pro instantis qualitate negocij uerbum consolationis & exortationis ministraturus. Quod ubi excellenter peregit, adstãte monachorum, clericorũ ac numerosa populorũ multitudine, peram & baculum peregrinantium more coram altari suscepit, mẽdatisq; omnibus Christo, ingenti fletu & eiulatu prosecutus, egressus est.

Valedicit monachis.

Alloquitur plebem.

Ipso Die ad portum Dofras iuimus, ibiq; clericũ quendam Guilhelmum nomine, à rege ad Anselmũ directum reperimus. Detenti autem ibi quindecim diebus sumus, uento nobis transitum prohibente. In qua mora idem Guilhelmus cum patre intrans, & exiens, & in mensa illius quotidiè comedens, nulli p p q̃ rem missus fuerat, denudare nolebat. Die uerò 15. cùm nos nautæ urgerent naues petere, & nos transire audi, ad hoc fatigaremur, eccè uideres rem miserandam. Patrẽ patriæ, Primantem totius Britanniæ Guilhelmus ille, quasi fugitiuũ & alicuius criminis reũ; in littore detinet, ac nè mare transeat, ex parte domini sui iubet, donec omnia, quæ secum ferebat, sigillatim sibi reuelet. Allatæ igitur ante illum bulgæ & manticæ, reseratæ sunt, tota suppellex illius, spe pecuniæ reperiendæ, subuersa atq; exquisita est, ingenti plebis multitudine circunstantiæ, ac nefarium opus pro sui nouitate admirando spectante, & spectando execrãte. Rebus ergò euersis, sed nihil horum, quorum causa euersæ sunt in eis reperto, delusa solicitudo perscrutãtis est, & Anselmus cum suis abire permissus.

Detinetur uir sanctus et tires explorantur.

Itaq; nauem ingreditur, uentis uela panduntur, & aliquanto maris spatio promouemur: cùm subito nautæ, primùm inter se submormurantes, ac deindè murmur ipsum depromentes, manifesta uoce affirmant, nullo penitus conatu, nullo remorum impulso eo, quo ferebamur, uento Vuitsandis pertingendum: immò si marinis fluctibus pariter inuolui nolemus, sine mora remeãdum. Ingemuit Anselmus ad ista, & ait: Si omnipotentis Dei iudicio placet, me magis redire ad pristinas miserias, quàm liberatum ab illis, tendere ad id, quod ipse nouit me animo proposuisse, ipse uideat, ipse dispenset: ego uoluntati eius obsequi paratus sum, nec.n. meus, sed ipsius sum. Dixit, & suffusis in lachrymas oculis eius, ilicò uẽtus ex alio latere surgens, uelum percussit, & nautas iam, uelo reflexo, terram petẽtes, ad priorem cursum reuerti coegit. Nos igitur non modicùm exhilarati, & in breui prosperrimè marinis fluctibus euecti, Vuicsandis pro uoto appulimus.

Egredientibus autem nobis de naui, hi, quorum nauis erat, retinentes dominum Balduinum, quem prouisorem & ordinatorem rerum Anselmi supradimus, ostenderunt ei mirabile quiddam, quod acciderat. In fundo etenim nauis, quæ uirum per undas transuexerat, fractura unius tabulæ foramen unum, fermè duorum spatio pedum magnitudinis, habens, effecerat, quod fluitanti elemento lacum demõstrabat, sed nullum omninò, quandiù Anselmus in ea fuerat, reserabat introitum. Quæ res si admirationem sese tenentibus intulit, non puto mirandum. Tunc Balduinus summo studio cunctis rem celare præcepit, & ea res per id temporis non multis innotuit. Ego autem cũ indè quædã persensissem, ac post longum tẽpus dum istis, quæ in manu habemus, scribendis animum applicuissem, nihilq;, unde mihi uel leuis dubitatio in esse poterat, describere uoluissem, interrogaui eundem uirum de negocio, & ueritatem magnopere sciscitatus sum. Qui interposita ueritatis assertione, qua seruus Dei ac uerus monachus inniti debet, confessus est rem ex toto, sicut eam retuli, factam, nec quicquam in ea confictum.

Nota rem miram in naui rupta.

Anselmus itaq; extra Angliã positus, magnificè lætatus est, & multiplices Deo gratias egit, q se quasi immanẽ Babylonis fornacem euasisse, & culmẽ quodammodò placidæ quietis contigisse uidebat. Vuilhelmus autẽ, audito Anselmũ transfretasse, cõfestim præcepit cuncta, quæ illius iuris fuerant, in suum trãscribi dominium, & irrita fieri omnia, quæ per ipsum statuta fuisse probari poterant, ex quo uenerat in archiepiscopatum. Quas itaq; tribulationes Ecclesia Christi passa est intus & extra, cogitatu, nedũ dictu, percipere difficile esse pronuncio.

Dan. 3

Sancti uiri bona confiscãtur.

Igitur Anselmus à Vuitsandis manè discedens, & post dies * ad S. Bertinum uenicos, magna plebis; clericorum ac monachorum alacritate susceptus est, & per quinq; dies ibi detentus. Interea rogato amicorum & canonicorum, altare unum apud S. Audomarũ consecrauit. Quo facto, uenerunt ad eũ honorati quidã de indigenis uiri, flexis genibus obsecrantes, quatenus filios eorum per impositionem manus suæ sacri chrismatis unctione signaret. Ad quod mox ita respõdit: Et hos, pro quibus petitis, libens in hac causa suscipiam, & alios hoc sacramento egentes, si præstò fuerint, non abiiciã. Qua illi facilitate respõsi. benignitatẽ uiri admirantes, magnificè lætati sunt, & gratias egerunt, confirmatisque pueris suis, ilicò totã urbem his, quæ ab eius ore acceperant, impleuerunt. Videres ergò uiros ac mulieres, magnos ac paruos, è domibus ruere, certatimq; currendo, ad nostrũ hospitium prædicti gratia sacramenti properare. Plures siquidem anni apud eos transierant, in quibus nullus Episcopatum illic fuerat, tali officio passus occupari.

Confirmationis sacramentum.

Plurimi ab eo cõfirmãtur.

Sexto demum die, cum iam innumeram multitudinem confirmasset, & nos à loco discessuros longum iter ipsius diei, quod instabat, festinare cõpelleret, eccè puella quædã domum de qua equos ascensuri egrediebamur, introiit, flebili pietatis affectu se cõfirmari deposcens. Quod quidam ex sociis nostris audiẽtes, nimis molestè tulerunt, & uerba illius, utpotè, qui iã taliũ erant tædio affecti, contradicẽdo depresserunt. Quid plura? Virũ precibus puellæ assensum tribuere uolẽtẽ, ipsi obiecta longitudine diurnæ uiæ, obiectis periculis, quæ nocturnos uiatores, in peregrina quámaximè patria, comprehendere solens, detinuerunt, & oẽ uoci ipsius auditũ præberet, obtinuerũt. Sed ubi aliquantum processimus, uenit patri in mẽtẽ, quibu-

Religio sancti uiri.

adquieuerit, quid egerit. Ilicò nimis impietatis seipsum arguens, tm̃ exinde concepit cordis dolorem, ut quandiù uitæ præsenti superfuit, pœnitudo ipsius facti, ut sæpe fatebatur, ab animo eius non recesserit. Nobis dehinc cœptum iter de die in diem accelerantibus, fama uiri multo celerius præcurrebat, & multiplici populos uoce replebat. Vndè turbarum concursus, clericorum cœtus, monachorum exercitus, ei quocunq; ueniebat, occurrunt, isti gaudio & exultatione concrepantes, illi uexillis & sonoris concentibus Deo pro illius aduentu coniubilantes.

Cùm autem Lugdunum uenisset, & ab archiepiscopo ciuitatis ipsius gloriosè susceptus fuisset, post dies paucos, missis literis, cõsilium à Domino Papa de negocio suo quæsiuit: & quia partim imbecillitate sui corporis, partim alijs pluribus causis præpeditus, ultra Lugdunũ progredi nequaq̃ posset, ei suggessit. Ità ergò Lugduni resedit, reditũ nunciorum suorum ibi expectans. Post tempus Roma nuncij redeuntes; qm̃ omni sublata excusatione, cum ad se Papa properare præceperit, referunt. Ille nescius more, põtificalibus iussis obaudit, uix se periculis, mortem pro Deo nõ ueritus, tradit. Hinc Secusiam uenimus, & nos Abbati loci illius præsẽtauimus. Eramus quippe monachi tres, dñs uidelicet pater Anselmus, dominus Balduinus, & ego, qui hęc scribo, frater Edinerus. Qui ita ibamus, quasi pares essemus, nullo indicio, quis cui præstaret, coram alijs ostẽdentes. Ab Abbate igitur, qui uel unde essemus, interrogati, paucis respondimus. Et audito, quosdam ex nobis Becensis cœnobij monachos esse, sciscitatus est. Fratres, obsecro uos, uiuit ille adhuc, ille Dei & omnium bonorum amicus Anselmus, scilicet cœnobij ipsius Abbas, uir in omni religione probatus & acceptus? Balduinus ad hæc Ille, ait, in archiepiscopatum in aliud regnum raptus est. At ille: Audiui. Sed nunc, quæso, qualiter est? ualet? Equidem ex eo tempore, ait, quo functus est pontificatu, non uidi eũ Becci, dicitur tñ benè ualere ubi est. Tunc Abbas: Et ut ualeat, oro. Hæc de se Anselmus dici audiẽs, confestim tecto cucullæ suæ caputio capite, demisso uultu sedebat. Nolebamus. n. agnosci, nè fortè præcurrente fama de aduentu tanti uiri, cuiuis periculo nostra incuria fieremus obnoxij. Celebratis dehinc in cœnobio S. Michaelis archangeli, quòd in monte situm Clusa uocatur, passionis ac resurrectionis Dominicæ solennijs, in iter reuersi, Romam festinauimus. Mirum dictu: Pauci atque ignoti per loca peregrina ibamus, neminem agnoscẽtes, nemini, qui uel unde essemus, innotescentes, & ecce solus Anselmi adspectus in admirationẽ sui populos excitabat, eumq; esse uirum uitæ designabat. Vnde cùm iam hospitati etiam inter eos, quorum insidias metuebamus, fuissemus, nõnunq̃ uiri cũ mulieribus hospitium intrauere, & ut hoiem uidere eiusq; mererentur benedictione potiri, obnixè praeabãtur.

Nota qua apud exteros fuerit ei us existimatio.

Venit Romã, & à põtifice honorificè excipitur.

Tali ergò uulgi fauore Romam usq; prosecutus, Lateranis, ubi tunc temporis summus pontifex morabatur aduenit. Nunciatur pontifici patris aduentus, & ouans iubet illum in parte ipsius sui palatij hospitari, & die illo indulgere quieti. Manè confluit ad Papã Romana nobilitas, & de noui hospitis aduentu sermo cõseritur. Adducitur cũ reuerẽtia uir in mediũ, & in qua corã Papa decẽter sedeat, sella proferẽ. Ingressus, humiliat se pro more ad pedes summi Põtificis; sed statim ab ipso erigiẽ ad osculũ eius. Sedet, ac pro aduẽtu illius lætari se Apostolicus cũ Romana curia dicit. Acclamat curia dicto. Posteà silẽtio facto, multa in laudẽ hominis Papa locut⁹ est: uirũ illũ uirtutis ac totius religionis esse cõtestãs. Et quidẽ, inquit, ita est. Cumq; illũ, utpotè hominẽ, cũctis liberaliũ artiũ disciplinis inutritũ, pro magistro teneamus, & quasi cõparẽ uelut alterius orbis Apostolicũ & patriarchã iure uenerandũ cẽseamus, ita tñ excellẽs mẽti eius humilitatis cõstantia præsidet, ut nec marinis periculis, nec longissimis peregrinę terræ spatijs terreri potuerit, quin uestigijs B. Petri nr̃æ paruitatis ministerio se præsentare, nosq; magis illius, q̃ illũ nr̃o egentẽ consilio, super causis sui consulendos adire studuerit. Quapropter cõsideratè, quo amore, quo honore suscipiendus sit & amplectẽdus. Hæc cũ Anselmus de se, & multo his plura ꝓ sui laude dici audiret, sicut ipsemet sæpe fateri solebat, nõ parũ erubuit, qm̃ se talẽ apud se, qualis à tanto uiro ꝑdicabaẽ minimè cognouit. Verũtñ erat inter uerba tacẽs, decẽtius fore perpẽdens, ad hmõi silere q̃ loqui. Post hæc de sui aduentus cã percontatus à Papa, eo sibi modo narrauit eã, quo ueritati ac discretionis ratio poposcit. Ille ad audita miratur, & subuentionẽ plenã pollicetẽ. Præcepit itaq;, ut subuẽtionis ipsius effectũ circa se Anselmus ꝑstolaretẽ.

Verũ q̃a calor æstatis in partibus illis cũcta urebat, & habitatio Vrbis nimiũ insalubris, sed præcipuè peregrinis hominibus erat, Iohannes quidam nomine, olim monachus Becci, tũc aũt Abbas cœnobij sancti Saluatoris Telesini, annuente Papa, suscepit eũ ut propriũ patrẽ amicè, & duxit in suã uillã. Sclauiã noĩe, q̃ su mõtis uertice sita, sano iugiter aere atq; tepenti, cõuersantibus illic habilis extat. Igitur habitatio nr̃a in montis erat summitate locata, à turbarũ tumultu instar solitudinis uacua. Quod Anselmus aduertens, ex spe futuræ quietis exhilaratus, ait: Hęc requies mea, hic habitabo. Ad primũ igitur conuersationis ordinẽ (quẽ anteq̃ Abbas esset, habebat, quẽq; se in põtificatu positũ maxime perdidisse deflebat) uitã instituit, sanctis operibus diuinæ cõtẽplationi, mysticarũ rerũ enodationi diù noctuq; mentẽ intẽdens. Vndè Christianæ fidei amore permotus, insigne uolumen edidit, quod, Cur Deus homo, titulauit. Quod opus, sicut i ꝓlogo eius ipse testaẽ, in Anglia cœpit, sed hic, in Capuana uidelicet prouincia, cõstitutus absoluit.

Librũ, Cur Deus homo, componit.

Inter hæc oĩa sese oĩbus faciens, cunctis pro posse subueniẽs, cunctos, qui se audire uolebãt, nõ considerata alicuius persona, ad suũ colloquiũ admittens, & singulis, pro qualitate motæ quæstionis, benigna affabilitate atq; affabili benignitate satisfaciens. Quapropter fama illius in breui circuncirca percrebuit, & in dilectionẽ atq; uenerationẽ eis cunctorũ corda cõuertit. Quicunq; igiẽ eũ uidere, eiusq; potuit benedictionẽ habere, beatũ se proprij censura iudicij æstimauit. Monachus ẽt, q uillæ ipsius ꝑ Abbatis imperio custos erat, quiq; nobis more boni hospitis in nonnullis ministrabat, cõsiderans uitã & actus patris, cõcepit apud se spẽ magni boni, & gratiã Dei in eo uigere, credidit q̃ue ꝙ Deus multa libẽs faceret ob merita eius: hoĩes aũt uillæ, multas incõmoditates quotidiè patiebanẽ pro penuria aquæ. In deuexo tñ latere montis puteus unus nimiæ ꝓfunditatis habebaẽ, sed ita singulis diebus exhauriebaẽ, ut ab hora diei nona nulla, q̃ extrahi posset, in illo aqua usq; manè reperireẽ. Cui incõmodo frater ille subuẽtũ iri desiderãs, rẽ Anselmo cõquerentis more innotuit, & suæ uolũtati inesse subiũxit, puteũ in ipso, quo habitabamus, loco facere, si fortè Deus sua pietate dignareẽ hoc incõmodũ ꝓpulsare. Laudat Anselm⁹ piã fratris uolũtatẽ, & rẽ tẽtare suadet. Lætaẽ ille ad hæc, & rogãs quatenus ipse locũ inspiciat, ac ꝑmissa ꝑce, cũ benedictione sua primus terrã aperiat. Aquiescit ille ꝑcãti, nolẽs offendere uolũtatẽ hospitis sui. Quid dicã? Cernebaẽ miræ celsitudinis rupes, & quasi demẽtia uidebaẽ, i tali loco fontẽ uelle aquæ inuestigare. Vadit tñ Anselmus nobis comitat⁹ ad locũ, & supplici ꝑce præmissa, hoc est, ut abũdãtiã

iugis

Fons in rupe ad eius preces erūpit.

fogis atq; salubris aquæ Deus ei largiretur, tertiò feriens terram aperuit, & reliquo operi dare operam iussit. Perpauci dies cœpti operis transierunt & ecce fons uiuus è duritia rupis erumpens, ingenti cunctos stupore percussit. Nec mirum. Aqua enim, quā se magister operis nec in plurimis diebus reperturum putabat, nō mirū, si stuporē incusserit breui reperta. Perfectus itaq; puteus est, modicæ quidē profunditatis extās, sed limpidissimæ atq; salubris aquæ iugi fonte redundans. Quæ res ilicò diuulgata, nō paruæ admirationis fuit, & eam uiri meritis, ois qui audiuit, ascripsit. Itaq; puteus ille, puteus Cantauriensis episcopi usq; hodiè ab incolis ipsius terrę uocatur. Ferunt autē ibi, qui ad nos indè sæpè uenerunt, quia multi diuersis languoribus ac febribus tenti, sumpta in potu eadem aqua, pristinæ sanitati mox restituuntur.

Puteus Cātauriensis episcopi.

His diebus Rogerus Dux Apuliæ ciuitatem Capuā obsidebat. Qui fama uiri permotus, mittēs rogauit eū uenire ad se. Ascendimus, iuimus, & plures in obsidione dies exegimus, remoti in tētorijs à frequētia & tumultu perstrepētis exercitus. Erat aūt, ubi eramus, quædā ecclesiola penitus deserta & iuxta ostiū cisterna desuper dirupta, magnæ profunditatis hiatum sua diruptione prætēdēs. In qua ecclesia, uelut in camera, pro uelle conuersabamur, tā quieti q̄ operi in ea indulgētes, & Ducē ipsum cū suis nobiscum singulis dieb9, ut uolebamus, in promptu habentes. Quadam uerò nocte, cum in ea dormiremus, contigit Anselmū sui corporis necessitate silētio surgere, & nè inquietaremur, suo more lento pede ad ostium tendere. Quod cū exisset, & immemor fouez, per tenebras in partē diuertisset, in profundū cecidit, clamosa uoce cadēdo dicēs: Sācta Maria. Ad quē sonitū nos ac socij nostri, qui in tentorijs quiescebant, expergefacti, lectis prosiliuimus, accurrentes hominē in profundo uidimus, & præ timore simul & angustia cordis exanimati ferè sumus. Quod ipse percipiens, mox leuato capite, uultu iucundo, intuitu nobis innuit, nil læsionis sese perpessum. Descēdentes igitur quidā ex nostris ex altera parte ipsius præcipitij, qua uia erat descendendi, eduxerunt eū à loco sanū omnino atq; incolumē. Cū post hæc sedis Apostolicæ pontifex Vrbanus illo aduentaret, & ei ab Anselmo & principibus totius exercitus obuiam itum esset, ingenti mundialis gloriæ pompa prosecutus, ductus est in tentorium, quod iuxta nos sibi erat cæteris excellentius constitutum. Sicq; donec ciuitas in deditionem transijt, obsidio illius dn̄m Papā & Anselmū uicinos habuit, ità ut familia utrorūq; magis uideretur una, q̄ duæ nec facilè quis declinaret ad Papā, q nō diuerteret ad Anselmū.

Vir sanctus in profundā cadit foueā ille sus. Ro. Pontifex & Anselmus sunt apud Apulia principem in castris.

Papa nanque colebatur à cunctis quemadmodum pater & pastor communis: Anselmus uerò diligebatur ab omnibus, sicut homo māsuetus & mitis, & cui suo judicio nihil debebatur à quouis. In Papa denique supereminens uigebat cum dignitatis authoritate potestas: in Anselmo mira, & quæ cūctos demulcebat, pura cum simplicitate humilitas. Multi ergò, quos timor prohibebat ad Papam accedere, festinabant ad Anselmum uenire, amore ducti, qui nescit timere. Maiestas etenim Papæ solos admittebat diuites: humanitas Anselmi sine personarum acceptione suscipiebat omnes. Et quos omnes? Paganos etiam, ut de Christianis taceam. Siquidem nonnulli talium, (nam eorum multa milia in ipsam expeditionem adduxerat homo Ducis, Rogerus Comes de Sicilia) nonnulli, inquam, talium, fama bonitatis eius inter suos exciti, mansionem nostram frequentabant, & sumptis ab Anselmo corporalibus cibis, gratiosi reuertebantur, admirandam uiri benignitatem suis prædicantes, quam experiebantur. Vnde in tanta deinceps ueneratione apud eos hàbitus est, ut cùm per castra illorum, quæ in unum locata erant, transiremus, ingens multitudo eorum, eleuatis ad cælum manibus, ei prospera imprecarentur, & osculatis pro ritu suo manibus, proprijs etiam coram eo genibus flexis pro sua benigna largitate grates agendo, uenerarentur. Quorum etiam plurimi, uelut comperimus, se libenter eius doctrinæ instruendos submisissent, ac Christianæ fidei iugo sua per eum colla iniecissent, si crudelitatem comitis sui per hoc in se sæuituram non formidassent. Nam reuera nullum eorum pati uolebat Christianum impunè fieri. Quod qua industria, ut ita dicam, faciebat, nihil mea interest: uiderit Deus, & ipse.

Dehinc soluta obsidione, Anselmus multa prece Papam ad hoc flectere conatus est, quatenus ab onere pontificali eum absolueret, & quieti liberum uacare concederet. Verùm cùm, quantum quidem ad effectum spectabat, in nihilum laborasset, fretus benedictione eius, Sclauiam reuersus est, opperiens ibi tempus concilij, quod idem Papa apud Barum Calend. Octob. erat celebraturus. Cui concilio dum Anselmus se præsentasset & persuasus à Papa, Græcos in processione spiritus sancti, utpotè quem à patre, non à filio procedere adstruebāt, errantes, rationabili atq; catholica disputatione cōfutasset, magni apud omnes hàbitus est, & ueneratione dignissimus cōprobatus.

Cōcilio Barēsi ēt Anselmus īterest, & Græcos cōfutat.

Finito concilio, Romam cum Apostolico profecti sumus. Transactis autem aliquantis diebus, uenit Romam Vuilhelmus ille, cuius in exitu Angliæ mentione fecimus. Is inter alia hoc effecit apud Apostolicū, ut inducias regi Angliæ daret de causa Anselmi, usq; ad festum Michaelis archangeli. Quod Anselmus agnoscens, ilicò Lugdunum redire uolebat, sed prohibitus à Papa est pp cōcilium, quod se tertia hebdomada Paschæ Romæ habiturum statuerat. Morati itaq; Romæ sumus fermè per dimidium annum, continuè circa Papam degentes, & quasi in commune uiuētes. Vnde & ipse Papa nonnunquàm ad Anselmum ueniebat, lætè cum eo sese agendo, & curiam ei faciendo. Dedit ei quoque hospitium, in quo conuersabamur eo iure, ut si aliquando Romā rediret, cōtra oēs homines illud sibi uēdicaret. Ipse in cōuētu nobiliū, in processionibus, in stationibus, semper & ubiq; à Papa secundus erat, præ cunctis honoratus, cūctis acceptus, & ipse oībus simplici humilitate summissus. Præterea Angli, illis temporibus Romā uenientes, pedes eius, adinstar pedum Romani pontificis, sua oblatione honorare desiderabant. Quibus ille nequaq̄ adquiescens, in secretiorē domus partem fugiebat, & eos pro tali re nullo patiebatur ad se pacto accedere. Quod ubi Papæ relatū est, admiratus in homine humilitatem mundiq; contēptum, iussit sese in se tenere, & nullum benefacere ultra uolentē prohibere, sed oēs pro tali causa aduentātes, patienter admittere. At ille modesta quadā uerecūdia actus, iussa pfectò postponeret, si nō inobedientiæ næuo corrumpi timeret.

Nota quo in honore Romæ fuerit.

Quid referam nonnullos ciues urbis, quorum ingens multitudo, propter fidelitatē Imperatoris, ipsi Papæ erat infesta, nonnunquàm in unū conglobatos, Anselmum, à Lateranis ad S. Petrum euntem cum suis propter odium Papæ capere uolentes, sed mox uiso uultu eius territos, proiectis armis, terræ procumbere, & se illius benedictione deposcere insigniri? Hi honores, & horum similes uulgi fauores ubique illum comitabantur, quia mores sui in cūctis Deo famulabantur. Hinc etiam erat, quòd non facile à quoquā Romæ simpliciter homo uel archiepiscopus, sed quasi à proprio nomine, sanctus homo uocabatur. Quicunque igitur ei seruiebamus, amori & honori

Romani non audent manū mittere in Anselmū.

Cōciliū Romanum.

cunctis eramus. Cùm uerò ad præfatum concilium uentum esset, & iam quæ recidenda, recisa: & quæ statuenda uidebantur, statuta fuissent, excommunicationis sententiam tam in laicos, qui inuestituras ecclesiarum dant, quàm in eos, qui de manibus eorum illas suscipiunt, cum toto concilio Papa intorsit. Eadem sententia quoq; damnauit & eos, qui in officiū sic adepti honoris aliquem sacrant.

Lugduni moratur summo cū honore.

Soluto conuentu, accepta licentia, Roma digredimur. Via uerò redeundi multis erat periculis obnoxia: sed protegente nos Domino, pericula cuncta euasimus, ac Lugdunum illæsi peruenimus. Vbi summo cum honore gaudioque suscepti, & à pontifice ciuitatis, uenerabili scilicet Hugone detenti, mansionem nostram illic firmauimus, amissa omni fiducia, uiuente rege Vuilhelmo, Angliam remeandi. Habitus est ergò ibi Anselmus, non sicut hospes aut peregrinus, sed uerè sicut indigena & loci dominus. Vndè nusquam ipse ipsius urbis antistes, eo præsente, loco uolebat loco præsidere: sed præsidente ubique Anselmo, ille mira humilitate & honestate præditus, inferioris & quasi suffraganei loco simul & officio fungebatur. Super hæc, ut episcopale officium per totam parochiam suam prout uellet exerceret, in uoluntate eius ac deliberatione constituit. Quod ubi per loca uicina innotuit, ilicò frequens populorum concursus factus est, unctionem sacri chrismatis per impositionem manus illius poscentium sibi conferri. At ille omnes ad gratiam ipsius sacramenti admittebat, ità ut sæpissimè in hoc totus dies expenderetur, & nos, qui ei ministrabamus, graui tædio afficeremur, ipso semper iucundo & hilari uultu existente. Creuit autem ex hoc in eum mira quædam & incredibilis dilectio omnium, & bonitas eius diuulgabatur per circuitum.

Reliquiæ mēsæ eius mirè experiuntur.

Igitur qui in illis diebus saltem reliquias de mensa illius poterat habere, cōtra omnia pericula & infirmitates se salutifera credebat medicina ditatū. Nec ista fides fallebat eos. Nā reuerà nonnullos febribus tentos, & quibusdā alijs infirmitatibus pressos, mox sumptis ciborum eius reliquijs, nouimus integræ sanitati restitutos. Exempli gratia: Festiuitas beati Mauricij celebris habetur Viennæ. Rogatus itaque Anselmus à Guidone, ipsius urbis archiepiscopo, in ipsa festiuitate uenit eò. Et celebrato solenni Missæ ac prædicationis officio, cùm ad refectionem corporis sedisset, uenerunt ante illum milites duo, uoce & uultu ægrotationis molestiam, qua premebantur præferentes, rogantes quatenus de micis sui panis eis dare dignaretur. At ille, Nequaquam, inquit: Nec enim pane integro, nedum micis, uos indigere conspicio. Sed si comedere uobis placet, amplus locus est: sedete, & cum benedictione Dei, quæ uobis apponentur, comedite. Responderunt se pro hoc non uenisse. Nec ego, ait, uobis aliud faciam. Intellexerat enim, quo intenderent. Vnus ergò ex his, qui in eius dextra sedebant, intelligens illos salutis propriæ curam habere, & uirum in hoc nihil, quod miraculo posset ascribi, uelle facere, quasi eorum importunitatis pertæsus, arrepta desuper mensa fragmenta præbuit eis, & nè hominem fatigarēt, secedere monuit. Qui statim ut exinde modicum gustauerunt, cū benedictione uiri egressi sunt. Post mensam in secretiorem locum me tulerunt, magnopere postulantes, quatenus adiuti mea ope, ad Missam patris mererentur de manu eius Dñicum corpus & sanguinē sumere. Quos cùm libenter audissem, & quandò, & quóve in loco id fieret edocuissem, gratiosa uoce responderūt: Et nos quidem, omni excusatione semota, sicut dicis, ueniemus, si hac medicina, quam nūc de mēsa ipsius suscepimus, & quartanis & mortiferis febribus, ac intestinorum tortionibus, quibus intolerabili cruciatu concutimur, liberati non fuerimus. Et hoc erit signū inter nos & te: quoniam si conualuimus, nō uenimus: si non uenimus, conualuimus. Quibus dictis, ab inuicem diuisi sumus. Nō uenerunt, quia, sicut accepi ab eis, qui utrunque nouerunt, eo quòd de mēsa acceperāt, ad plenum Dei gratia cōualuerunt. Quod quidem si ità non fuisset, quemadmodum illos infirmitate grauatos, sanitati uoluisse restitui, credibile est: ita eos requisitione istius posterioris medicinæ supersedere noluisse, dubium non est. Nempe tenebant ista se, quin conualescerent, falli non posse, scientes quendam non ignoti nominis uirum eo solo, quòd ipse spe recuperandæ sanitatis, Missæ illius interfuit, à pari tunc inualitudine conualuisse.

Nota ui fragmētorū ex eius mensa sublatorum.

Nota uim Missæ auditæ.

Siquidem unus è principibus terræ illius diù eadem, qua ipsi, languoris molestia uexatus fuerat. Hic agnito Anselmum in ecclesia B. Stephani Missam ex more celebraturum, festinauit illò, arbitrans sibi ad recuperandam sanitatem utile fore, si missa tanti uiri ac benedictione meruisset potiri. Fateor, uidimus hominem suorum manibus innixum, Ecclesiā introeuntem mortuo* quasi uiuenti similiorem. Sedit, & finita Missa, egressus est. Nobis uerò nec quis uel undè aut cur aduenerit, scientibus atque curantibus, idem uir, euolutis paucis diebus, ad patrem uenit: flexis genibus, ei pro adepta sanitate gratias agens. Ad quod cum ille obstupesceret, indicauit ei ordinē gestæ rei, confirmans quòd ab ea hora, qua se Missæ illius præsentauit, omni doloris uexatione depulsa, sanitati restitutus sit. At ille nihil ad se hoc pertinere, sed ipsius fidei ac meritis beati martyris, ad quē diuertit, ascribendum asserens, quæ saluti animæ illius competerent, eū instruxit, & familiarē sibi effectū, correctiori uitæ, ut post multorū testimonio cōperimus reddidit.

*for. * quàm*

His ferè tēporibus Cluniacū euntibus nobis, occurrit quidam sacri ordinis homo, lachrymosis precibus uirum deprecans, quatenus & se oculo misericordiæ & sororem suam, nuper amentem effectam, dextera suæ benedictionis dignaretur respicere. Et subdens: Eccè, ait, in uia, qua trāsituri estis, inter multos tenetur, sperātes, quia si tu domine ei manum imposueris, continuò fauente gratia Dei, suæ menti restituetur. At hæc ille muta uoce & quasi surda pertransijt aure. Presbyterum eò magis instantem ac preces multiplicantem repulit à se, omnibus modis afferens tam extraneum factum nulla sibi ratione tētandum. Inter hæc procedimus, & illam in medio adunatæ multitudinis cominus teneri conspicimus, furibundos motus & inhumanos nutus uultu, ore, oculis, corporis gestu edentem. Populus itaq; uirum aduenientem circūdat, retentis habenis preces ingeminat, ut miseræ mulieri manum imponat, orat, obsecrat. Obsistit ille, dicens, quod postulant, nequaquā Anselmi esse. Obiiciunt illi uulgi more, quæ occurrebant, saltem improbitate uincere gestientes. Tunc uir aliter se non posse euadere sentiens, hoc solo eis morē gessit: uidelicet, quod nulli negare solebat, signo eam sanctæ crucis leuata dextera signauit. Quo facto, laxatis habenis ocyor abit, impositoq; cucullæ suæ capitio capiti, remotis socijs, singularis uadit, infelicis fœminæ ærumnas pietatis affectu perfusus lachrymis tenerrimè deflens. Hac nos contritione affecti Cluniacū, illa uulgi manibus acta domum redit. Necdùm pes eius limen suæ domus attriuit, & integerrimæ sanitati donata, in laudem uiri linguas omnium soluit. Quam rem sic factam, dum certa relatione Cluniaci accepissemus, gauisi sumus, ac pro sua misericordia Deo gratiam & gloriam dedimus.

Humilitas tāti uiri.

Mente capta redit ad sanitatem.

Actis

Actis deindè, propter quæ Cluniacum aduenimus, reuersuri Lugdunum, iter per ciuitatem Matisconensem arripuimus. Vbi Anselmus, rogatu episcopi & canonicorum, Missam publicè apud sanctum Vincentium celebrauit, & inter sermonem, quem ad populum habuit, ut omnes Dominum pro siccitate, qua in immensum terra aruerat, communiter precarentur, admonuit. Dicunt se iam id sæpius fecisse, sed nil effecisse, & ea re ne preces eorũ ipse sua prece coram Deo efficaces efficiat, magnoperè orant & obsecrant. Quid dicam? Necdum pransi eramus, & eccè subitò stupentibus cunctis, serenitas cæli in nubilum uertitur, ipsaque die, priusquàm ciuitatem egrederemur, pluuia dulcis & copiosa terris illabitur. Plebs igitur, uiso hoc facto, benedixit Dominum, & eius post Deum authorem magnis laudibus prædicant Anselmum. Itaque in habitaculum nostrum Lugdunum reuersi, quietam uitam ab omni tumultu negocij secularis agebamus. Anselmus uerò ueram uitã serui Dei, in sanctis meditationibus in *omnium sexus, ætatis & ordinis hominum ad se uenientium ædificationibus, ac in cæterarum uirtutum exhibitionibus exercebat.

**omnis.*

Liber de conceptu uirginali.

Per id etiam temporis scripsit librum unum, De cõceptu uirginali & peccato originali, & aliud quoddam opusculum, multis gratum & delectabile, cui titulum indidit, Meditatio redemptionis humanæ.

Inter hæc Vrbanus, sedis Apostolicæ pontifex, huic uitæ decedit, & ad inducias, quas de causa Anselmi regi dederat, non peruenit. Quo tempore multa etiam de regis interitu à multis prædicebantur, & tam ex signis, quæ noua & inusitata per Angliam monstrabantur, quàm, ex uisionibus, quæ pluribus religiosis personis reuelabantur, quia ultio diuina in proximo eum pro persecutione Anselmi oppressura esset, ferebatur. Sed Anselmus in nihil horum animum ponens, quotidiè pro cõuersione & salute eius Deum precabatur. Hinc exilij nostri anno tertio, qui, quo à Roma Lugdunum uenimus, erat secundus, iuit Anselmus Marciniacum, loqui Domino abbati Cluniacensi Hugoni, & sanctimonialibus. Vbi cum ante ipsum Abbatem consedissemus, & de his, quæ Anselmum & regem eousque uersabantur, uerba, ut fit, nonnulla hincinde proferrentur, intulit idem uenerabilis Abbas sub testimonio ueritatis, proximè præterita nocte eundem regem ante thronum Dei accusatum, iudicatum, sententiamque dãnationis in eum promulgatam. Ex quibus uerbis admirati non modicè sumus, sed perpendentes eminentiam sanctitatis ac reuerentiæ eius, fidem his, quæ dicebat, nullatenus habere nequiuimus.

Hugo Abbas Cluniacen. regis Angliæ dãnationẽ indicat Anselmo.

Postera die, cum indè digressi, Lugdunum uenissemus, & in instanti festo beati Petri, quod colitur Calendis Augusti, dictis matutinis, nos, qui circa Anselmũ assiduè eramus, quieti indulgere cuperemus, eccè quidam iuuenis, ornatu ac uultu non uilis, clerico nostro, qui prope ostium cameræ iacebat, & necdum dormiens, oculos tamen ad somnum clausos tenebat, adstitit, uocãs eum nomine suo: Adam, inquit, dormis? Cui dum ille responderet, Non, dixit ei, Vis audire noua? Et libens, inquit. At ille: Pro certo, ait, noueris, quia totum dissidium, quod est inter archiepiscopum Anselmum & Vuilhelmum regem, determinatum est atque sedatum. Ad quod ille alacrior factus, ilicò caput leuauit, & apertis oculis circunspectans, neminem uidit.

Sequenti autem nocte inter matutinas unus nostrũ clausis oculis stabat & psallebat. Et eccè illi quidam chartulam, admodum paruam, legendam exhibuit. Aspexit, & in ea, Obijt rex Vuilhelmus, scriptũ inuenit. Confestim aperuit oculos, & nullum uidit præter socios.

Post triduum ab hinc ad Abbatiam, quæ uocatur Casa Dei, multis precibus inuitatus, Anselmus perrexit. Vbi cũ honorificè susceptus & hospitatus fuisset, una dierum, fratribus loci illius post mensam in lectis suis pausantibus, subito fragore cælum intonuit, & uibrantibus coruscis, crebra per montem fulgura uolitant. Crescit tempestas illa, & multiplicata, non modicum fulminis super domum, qua fœnum monasterij seruabatur, præcipitat. Vndè protinus horridus ignis accensus, teterrimum atque fœtentem ex se fumum per aera spargit. Quicunque igitur cum Anselmo in hospitio erãt timore concussi, dissiliũt. Remansi itaque solus cum solo. At ille lecto uolens decumbere, interrogauit me, utrumnam ignis, qui eruperat, sopitus esset. Cui cum responderem, auctũ potius quam sopitum esse, erexit se, ac uultu placido atq; modesto dixit: Melius est, ut nobis prouideamus, quia tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet. Quo dicto, ad ignem concitus uenit, eoque uiso, mox illi sanctæ crucis signum leuata dextra obiecit. Videres euestigiò flammam se ita demittentem, acsi pro suscipienda benedictione illius conquiniscere. Ignis ergo statim in semet rediens, totus elãguit, nec aliquid absumpturus usquam processit. Quodque fortassis non minus stupeas, uoratis quibusdam ædibus, quæ circum erant, nil læsionis intulit fœno monachorum, qui Anselmũ hospitem habebãt, quo scilicet fœno domus fermè plena erat, super quam fulgur ipsum primo corruerat.

Fœnile monasterij fulmine inflãmatur.

Signo Crucis incendiũ extinguit

Exindè duo sui monachi ad Anselmum uenerunt nunciantes ei decessum præfati regis. Siquidem secũdo die mensis Augusti, qui post primam uisionem, quam Lugduni factam nouiter retuli, secundus, & post secundam primus illuxit, idem rex manè in syluam uenatum iuit, ibique illum sagitta in corde percussit, & nulla interueniente mora extinxit. Quo Anselmus uehemẽti stupore percussus, mox est in acerbissimum fletum concussus. Quod uidentes, admirati admodum sumus. At ille, singultu uerba eius interrumpente, asseruit, quo si hoc efficere posset, multo magis eligeret seipsum corpore, quàm illum sic ut erat, mortuum esse. Nobis post hæc Lugdunum reuersis, eccè nuncij unus post unum Anselmo occurrunt, literas ei cum precibus ex parte matris ecclesiæ Anglorum, & ex parte noui regis Henrici, qui fratri successerat, necnon ex parte principum regni, deferunt, summopere postulantes eum festinato gressu redire, & asserentes totam terram in aduentum illius attonitam, omniaque negocia regni aduentum eius pendere dilata. Verum ubi Serberiam ad regem uẽnit, & ei, quid de ecclesiarum inuestituris in Romano Concilio acceperit, plano sermone innotuit, turbatus est rex ac uehementer indoluit, nec nutum eius in aliquo, sicut nuncij dixerant, expectare uoluit. Quæ igitur inter eos per duos semis annos pro isto negocio acta sint, & quot quantasve minas ac tribulationes Anselmus passus sit, uel quomodo nũcij semel ac iterum Romam pro mutatione ipsorum decretorum missi sint, quidque effecerint, qui nosse uoluerit, opus illud, cuius in prologo opusculi mentionem fecimus, legat, & ibi singula planè, ut puto, digesta reperiet. Post quæ omnia rogauit Anselmũ rex, quatenus ipsemet Romam iret, & cum nuncio, quem eo directurus erat, causa, quæ emerserat, pro suo honore opem ferret. In quo cum omnis totius Angliæ episcopi, abbates & principes acquiescerẽt, & eum pro tanta re, quin iret, nullatenus supersedere debere conclamarent, se quidem iturum respondit,

Horrenda mors Regis Vuilhelmi.

Reuocatur à toto regno S. Anselmus in Angliam.

Multa patitur ab rege Hẽrico,

Iterũ, uenit Romã.

dit, sed nil, quod uel ecclesiarũ libertati, uel suæ posset obuiare honestati, suo uel rogatu aut consilio unquàm Papam acturum, uiua uoce respondit. Itaque cum Romam uenisset, à domino Papa Paschali, qui Vrbano successerat, totaque Vrbis nobilitate honorificè susceptus est. Die dehinc constituto, Vuilhelmus ille, cuius suprà meminimus, à rege directus, causam regis in medium tulit, ac inter alia, quod rex ipse, nec pro regni amisione, inuestituras ecclesiarũ pateretur amittere, minacibus uerbis asseruit. Ad quæ Papa: Si, quemadmodum dicis, rex tuus nec pro regni amisione patietur ecclesiarum donationes amittere: sciat (eccè coram Deo dico) quia nec pro sui capitis redemptione, eas illi aliquãdo Paschalis Papa impunè permittet habere.

Responsũ Pontificis ad regis Angliæ legatum.

In his negotium regis ita finem tunc téporis sumpsit, & Anselmus alijs atque alijs cum Papa de Ecclesiasticarum rerum institutionibus actis, in iter reuersus, ciuitatem Florentiam usque peruenit, & nocte una in ea quieuit. Lecto igitur, in quo sopori antistes indulserat, dominus domus, eo discedente, pro amore decubuit. Cui obdormienti adstitit quidam ignoti uultus homo, monens ut lecto ocyus decederet. Nec enim decet, inquit, te tua præsentia loco præripere, quod ex præsentia tanti uiri meruit obtinere. Qui manè consurgens, & uisum mente reuoluens, phãtasmati deputat, ac nocte sequẽti in eodẽ se lecto nihil hæsitãs collocat. Dormit, & eccè, qui uenera, secundò iam uultu paululum minaci adstitit, repetés dicta, quæ primò protulerat. At ille expergefactus, ac uisione, ut primum posthabita, nocte tertia in solito loco somno se tradit. Cui obdormienti, idem, qui secundo apparuerat, iam tertio apparuit, irati mentẽ uultu ac uoce prætẽdens. Quare, ait, facis, quod iam semel tibi & iterum, ne faceres, dixi? Nũc igitur uel tertio admonitus surge, & te à lecto pontificis amodo cohibe. Nam dico tibi, quia, si ultra in eo repertus fueris, experieris nihil phantasmatis esse in istis, quæ audis. Tunc ille uehementer exterritus, lecto desilijt, episcopum ciuitatis super negocio consulturus celerius adit, eique ordinem rei in præsentia multorum exponit. Episcopus autem iamdudum uiri sanctitatem fama discurrente edoctus, ac nuperrimè ex collocutione illius eam nonnihil expertus, hominis audaciam durius increpauit, & quia stultè & insipiẽtium more gerit, quòd lecto, ubi uir tantus quieuerat, cubare præsumpsisse, asseuerauit. Eundem itaque lectum reuerenter deinceps seruatum iri præcepit, & ne aliquis in eo ulterius iacere præsumeret, iussit. Quod usque hodiè, uti accepimus, seruatum est. Anselmus autem cum emenso itinere Lugduno appropinquasset, præfatus Vuilhelmus, comitatum illius deserere uolens, interdixit ei ex parte domini sui regis redire in Angliam, nisi ipse omnes patris & fratris illius consuetudines, postposita sedis Apostolicæ subiectione & obedientia, se ei seruaturum certo promitteret. Quod ille audiens, admiratus est, sciens se alia conditione Angliam exisse. perueniens ergo Lugdunum, resedit ibi ex more antiquo in pace & quiete, propriam præfati reuerendi Hugonis, eiusdẽ urbis archiepiscopi, domum inhabitans, & ne ad horam quidem ab his, quæ Dei sunt, uerbo se uel actu elongans.

Lectus, in quo semel tantum dormierat, reuerẽter asseruatus.

Lugdunum moratur.

Accidit autem una dierum, dum ipse pater, celebrato solenni Missæ officio, solus, prout ei consuetudinis erat, in oratorio per fletum Deo sese mactaret, ut quidam homo, pedes suos baculo regente, adueniret oratorium ipsum irrumpere gestiens. Quem frater & socius noster Alexander, monachus scilicet ecclesiæ Cantuariensi, qui pro foribus egressum patris forté præstolabatur, intuens ecclesiam subire uolẽtẽ, detinuit, sciscitans quidnam uellet. At ille clamosa uoce se oculorum lumen amisisse respondit, ac uelle, ut seruus Dei sibi manum imponeret, sciens, quòd sancta merita eius sibi subuenirent. Pater igitur clamorem audiẽs, sed uerba minimè discernens, innuit præfato fratri uenire ad se, & causam clamoris ipsius intimare. Tunc ille: Domine pater, ait pauper quidã uenit, conquerens se in oculis grauiter affligi, precaturq; per uos ei signum sanctæ crucis imponi. At ille pio uultu, Ipse ueniat, dixit. Itaque tertio super oculos eius, quod petebat, signũ crucis cum pollice pingens, orauit sic: Virtus crucis Christi illuminet oculos istos, & ab eis omnem infirmitatem depellat, integræque sanitati restituat. Et adspergens eos aqua sanctificata, hominem præcepit abire. Alexander uerò mox illum reducens, monuit ut si factum uiri Dei non usquequaque illi hac uice prima profuit, manè rediret, pollicens quod hoc ipsum illi repetita uice fieri impetraret. Ad quæ ille: Ego quidem bone Domine hac de causa non redibo, quia gratia Dei & fidelis eius famuli, omni cæcitate fugata, clarissimè uideo. Hæc ità scripsi, sicut ab ore ipsius Alexãdri, qui præsentem se fuisse testatur, accepi.

Cæcum sanat Crucis signo & aquã benedicta.

Rex autem Henricus, ut comperit Papam in sua sententia stare mox archiepiscopatum in suum dominium redegit, & Anselmum suis omnibus spoliauit. Acta sunt hinc inter eos multa, & anno uno ac leuis indignatio regis non est sopita.

Vualo Parisiẽsis episcopus.

Inter hæc uenit ad nos Vualo episcopus Parisiensis, uir bene religiosus, & Ecclesiasticarum consuetudinum institutionibus ab ineunte ætate imbutus. Hic Romæ notus & Apostolicæ legationis ministerio functus, familiaritate patris Anselmi potiebatur. Igitur iste à Roma ad nos ueniens, quorundam sanctorum reliquias secum, ferebat, quas, ut certo comperimus, sibi Romæ datas habebat. Itaque cum Anselmo me præsente loquẽs, innotuit ei, quid reliquiarum à Roma secum detulerit: Ad quod cum ille Deo gratias ageret, episcopus unum os, quod de capite sanctæ martyris Dei Priscæ esse asserebat, è pyxide protulit, & id qualiter adeptus fuerit, ilicò subinferens, ait: Romæ eram, & oratorium nominatæ martyris, in quo beatissimus Apostolorum princeps Petrus altare sacrauit, uetustate consumptum, dirutũ est, & corpus martyris in noua recondendum ecclesia, me adstante, leuatum est. Igitur cum loci ipsius Cardinalis reliquias in suo iure haberet, & ipse idem mihi familiaris existeret, os istud, quod uidetis, de sacro corpore sumptum, mihi pro signo mutui amoris dedit. Finierat præsul in istis. Ast ego earundem reliquiarum habendarum amore illectus, ut ex ipso osse mihi partem daret, deprecari episcopũ cœpi. Et ille: Accipe, inquit, & quantum indè primo conatu frangere poteris, tuum sit. Accepi, & en extrà, quàm sperabam in principio mei conatus, una mihi particula in dextra manu remansit. Cumque de paruitate ipsius mœrorem animi dissimulare nequirem, & ut semel adhuc frangere inde mihi liceret, magnoperè gestirem, rupit desiderium meum Anselmus, & ait; Noli noli: quod habes, sufficiat tibi. In ueritate quippe dico tibi, quia pro toto auro, quod Constantinopoli & ultra citraue habetur, non omitteret domina ipsa, cuius est, quin illud sibi uindicaret in die resurrectionis cunctorum. Quamobrem si debitam illi reuerentiam exhibueris, æquè suscipiet, ac si toti corpori eius exhiberes. Quod ego audiens, acquieui, & quam decentius potui, ipsum ex hoc hucusque seruaui. De quo osse post plures dies Petrus quidam, monachus Cluniacensis

En quãtis fecit uir tantus sanctorũ reliquias.

niacensis, uir suo tempore magnæ authoritatis, qui camerarius erat domini Papæ Vrbani atque Paschalis, ad nos ueniens, à me percontatus est quid sentiret. At ille, ubi me referente accepit, qualiter id adeptus fuerim, uera omnino esse confessus est, quæ eps inde dixerat, seque præsentē fuisse asserens, qñ idē os à corpore martyris sublatū, à Cardinali susceperat.

Post hæc tum pro exercendo Ecclesiasticæ disciplinæ rigore, tum pro ecclesiarum in Anglia constitutarum releuatione, relicta Burgundia, Anselmus ad Franciam iuit. Quod ubi regi Anglorum Henrico innotuit, rogatus ad eum in Normanniam uenit: ibique rex, ex timore simul & amore Dei correptus, reuestiuit illum de suis, & in amicitiam eius receptus est. Conuersante dehinc Anselmo in Normannia, reuersisque Baldwino & Vuilhelmo, qui ex iussu regis atque pontificis Romam pro expeditione negocij, quod de inuestituris ecclesiarum inter eos eousque uersabatur, directi fuerāt, Vuilhelmus in Angliam ad regem uadit, ac in breui Beccum ad Anselmum regressus, rogat eum ex parte ipsius regis, ut iam sopitis retroactis querelis, ocyus Angliam uisitaret. Cui cum ille promptus acquiesceret, & iter aggressus, Gemmericum uenisset, infirmitate, ne iter expleret, inibi detentus est. Qua sopita, Beccum reuertitur, regem Angliæ transfretaturum illic præstolaturus. Vbi cum pro reditu omnes exultatio mira teneret, ecce infirmitas Anselmi renouata, & ipsum lecto, & subuersa exultatione graui, cunctos mœrore prostrauit. Igitur ipse nec manducare, nec aliquid unde salutem eius sperare possemus, facere poterat, & de morte illius tantum non formido immensa tenebat. Inter hæc ut in cibum aliquid sumeret, diligēti cura petebatur, sed ille nihil sibi animo esse, quomodo poterat, anhelo spiritu fatebatur. Nobis tamē preces multiplicantibus, tandem ne penitus negando, nos magis magisque grauaret: Forte, ait, de perdice comederem, si haberem. Quid plura? Per campus & syluas dispersi sunt quique suorum, & dies unus in requirēda perdice casso labore consumptus. Contigit autem, ut unus ex monasterij seruientibus ipsa die per ulcinam syluam iter forte caperet, negocio, quo alij occupabantur, nihil intendens, & ecce in uia, qua gradiebatur, bestiola, quam martisam uocant, perdicem in ore ferebat. Quæ bestiola, uiso homine, suam et prædam reliquit, ibique fuga consuluit. At ille perdicem assumens, ad nos detulit. Ex qua æger noster refectus, statim meliorari ab ægritudine cœpit, ac demum in dies melius meliusque habendo, pristinam est sanitatem adeptus.

Reuocatur à rege Henrico in Angliā.

Obseruā prouidentiam Dei.

Post hæc episcopis & abbatibus, qui exequiarum illius causa conuenerant, in sua remeantibus, remeauit etiam Rodolphus Abbas S. Martini Sagiēsis, qui unus erat ex eis. Vnus igitur ex omnibus hominibus eius, per uiam cœpit Anselmo detrahere, & quòd meritò nullus infirmitati eius compati deberet, præsertim, inquiēs, cum ipse cibo & potu saluti suæ, si remota iactantia uellet, facilè succurrere posset, maledica uoce adstruere. Quod Abbas audiens, hominem monuit ut sileret, nec de tanto uiro quid sinistri ultrà proferret. Quæ ille subsannando despiciens, & in his, quæ cœperat, furore quodam exagitatus persistens, equo calcaribus institit, ut ab Abbate elongatus, liberius ederet, quod suæ mentis amaritudo sibi proponeret. Verum cum ipse præpeti cursu ferri gestiret, ac remissis habenis ocyus ire inciperet, quem sedebat, quadrupes corruit, eumque magno cum dedecore tergo suo excussit, ac per deuexum montem longo rotatu præcipitatum, à uitij blasphemia linguam compescere docuit.

Vltio diuina in sancti uiri obtrectatorem.

Dehinc in assumptione beatæ Dei genitricis & perpetuæ uirginis Mariæ, rex Henricus Beccū adueniens, omnia, quæ inter se & Anselmū de sæpè dicto negocio resederant, moderante sedis Apostolicæ sanctione, deleuit, atque de singulis, ad quæ tendebat, suæ illum uoluntatis compotem fecit. Cum igitur Angliam repetendi iter Anselmi certis ex causis aliquantisper demoraretur, rogatus ab Abbate Beccensi, dedicauit Capellam unam, infra curiam ipsius cœnobij sitā. In qua dedicatione quidam clericus, phrenesis ualetudine tunc nouiter captus, à suis est ante pontificem ductus, ilicoque ad benedictionem eius a sua mentis alienatione sanatus.

Phreneticū curat.

Cū post hoc prospero cursu in Angliā uenisset magno sanctæ ecclesiæ gaudio & honore susceptus est. Inde euolutis diebus nonnullis, uir quidam Anglus nobilis quidem & diues, ualida corporis infirmitate grauatus, ab Anselmo sibi panem à se benedictum transmitti per nuncium petijt, & accepit. Vnde paululum gustans, iuxta fidem suam statim conualescere cœpit, integræque sanitati donatus, Deo & Dei uiro ex corde gratias egit.

Redit ī Angliā.

Inter hæc rex in Normannia positus, ualdè lętabatur, sicut ferebant hi, qui ad nos ueniebant, quòd fuerat Anselmi pace potitus. Vnde etiam firma sibi spe applaudebat, suo se dominio totam Normanniā subiugaturum. Quod & factum est. Nam conserto graui prælio, fratrem suum Robertum, Normanniæ Comitem, & alios principes, qui contra illum in bellum uenerunt, cœpit, innumerisque peremptis, totam terram uictor obtinuit, idque per literas Anselmo gaudenter & gratiosius mox intimauit. Omnes uerò, qui hæc gesta tunc temporis audiere, ea meritis concordiæ, quam rex cum Anselmo fecerat, ascripsere. Ipso anno Anselmus, celebrata paschali solennitate in curia regis apud Londoniam, abijt ad Abbatiam sancti Edmundi, electum ibi Abbatem, sua authoritate roboraturus, & alia quædam officia pontificalia pro suo more celebraturus. Quæ ubi solēniter cuncta peregit, grauissima febre correptus, per plures dies penè usque ad emissionem ultimi flatus uexatus est. Pro quo illic octauas Pentecostes usque detentus est, & concilium, quod se nidnatis ecclesijs res proposuerat collaturum, propter eius absentiam in Calendas Augusti dilatum est. Eo igitur tpe, adunatis in palatio regis Londini cunctis primoribus Angliæ, uictoriam de libertate ecclesiæ, pro qua diu laborauerat, Anselmus adeptus est. Rex.n. antecessorum suorum usu relicto, nec personas, quæ in regimen ecclesiarum sumebantur, per se elegit, nec eas per dationem uirgæ pastoralis ecclesijs, quibus præficiebantur, inuestiuit.

Rex Angliā Normāniā obtinet.

Libertas ecclesiæ in Anglia restituitur.

Scripsit inter hæc Anselmus libellum unum de cōcordia præscientiæ & prædestinationis, & gratiæ Dei, cum libero arbitrio. In quo opere contra morē, moram in scribendo passus est, quoniā ex quo apud sanctum Edmundum fuerat infirmatus, donec præsenti uitæ superfuit, solito imbecillior corpore fuit. Quapropter de loco ad locum migrans, lectica deinceps, non equo sedens, uehebatur. Vexabatur prætereà frequentibus & acerbis infirmitatibus, ità ut uix illi uitam promittere auderemus. Ipse tamen nūquā pristinæ conuersationis obliuiscebatur, sed semper aut meditationibus bonis, aut exercitationibus sanctis, aut alijs pijs operibus occupabatur. Tertio igitur anno, postquam à secundo exilio per regem Henricum reuocatus est, omnes cibi, quibus humana natura uegetatur & alitur, in fastidium ei uersi sunt. Manducabat tamen, naturæ suæ uim faciēdo, sciēs se uiuere non posse sine cibo. Qua ui per dimidium

circiter annum uitam quoquo modo transfigens, sen sim corpore deficiebat, animi uirtute semper idem, qui esse solebat, existens. Spiritu itaque fortis, sed carne nimium fragilis, pedes oratorium adire nequibat. Attamen consecrationi Dominici corporis, quā speciali quodam deuotionis affectu uenerabatur, interesse desiderans, singulis diebus illuc se in cella faciebat deferri. A quo dum nos, qui ei seruiebamus, eū, quia multum exinde fatigabatur, declinare niteremur, uix quinto ante sui exitus diem euincere potuimus. Ex in ergo alsi dnē lecto decubans, anhela uoce omnes, qui ad eum accedere merebantur, in suo quenque ordine Deo uiuere hortabatur. Illuxerat Dominica dies Palmarum, & nos pro more circa eū sedebamus. Dixit itaque unus nostrum: Domine pater, ut nobis intelligi datur, ad Paschalem Domini tui curiam, relicto seculo, uadis: Respondit: Et quidē si uoluntas eius in hoc est uoluntati eius non contra dico. Verum si mallet me adhuc inter uos salrem tā diu manere, donec quæstionem, quam de animæ origine mente reuoluo, absoluere possem, gratiosius acciperem, eo quòd nescio, utrum aliqui eam, me defuncto, sit absoluturus. Ego quippe, si comedere possem, spero conualescere. Nam nihil doloris in aliqua parte sentio, nisi, quod lassescente stomacho, ob cibū quem capere nequit, totus deficio.

Missā quotidie audit, si cèt imbecillis.

Vesperascente dehinc tertia feria, cum ipse uerba, quæ intelligi possent, edere iam nulla ualeret, rogatus à Rodulpho Roffensi episcopo ut nobis, qui aderamus & alijs filijs suis, regi quoque & reginæ cum liberis eorum, ac populo terræ, qui in eius obedientia se sub Deo tenuerant, suam absolutionem ac benedictionem largiretur, dexteram, quasi nil mali pateretur, erexit, & signo sanctæ crucis edito, demisso capite sedit. Iam fratrum conuentus in maiori ecclesia matutinas laudes decantabat, & unus eorū, qui circa patrem excubabant, sumpto textu euangeliorum, legit passionem coram eo, quæ ipsa die ad Missam legi debebat. Vbi autem uenit ad uerba Domini: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mēsam in regno meo: lentius solito spiritum trabere cœpit. Sensimus igitur eum iamiam obiturum, & de lecto super cilicium & cineres positus est. Adunatoque circa eum uniuerso filiorum suorum agmine, ultimū spiritum in manus creatoris emittens, dormiuit in pace. Transijt autem illucescente aurora quartæ feriæ, præcedentis Cœnā Domini, quæ erat xj. kalēd. Maij, anno uidelicet Dominicæ incarnationis mille simo centesimo nono, qui fuit annus pontificatus eius xiij, uitæ uerò septuagesimussextus.

Lu. 22.

Loto igitur ex more corpore eius, petijt suprà sæpè memoratus, rerum Anselmi prouisor ac dispensator, Balduinus, quatenus facies patris balsamo, quod admodum parum in paruulo uase sibi, maiori eius parte perdita, remanserat, inungeretur, sperās atque præoptās eo modo illā uel modicè amplius seruatū iri, ne corrūperet. Acquieuimus, uiri industriā amplectētes. Vas ergo ipsius liquoris in manū eps sūpsit, & uncturus uultū defuncti, digitū fundo uasis immersit. Quē ilicò extrahēs, sed nā sūmitatē eius madefactā reperiens, ratus est balsamū ipsū ungēdæ faciei haudquaq̄ posse sufficere. Qua pp rogat balsamū, qđ cōficiēdo chrismati in maiori ecclesia seruabatur, afferri, cupiās uidelicet unà cū capite, dexteram eius, per quæ multa bona atque diuina dixerat & scripserat, tali unctura honorari. In his cum episcopo eram, & eum in ministerio illo iuuabam. Impressi post eū in uas balsami digitum meum, & æquè aut certè mi

Vir sanct & Christo deuotū reddit spiritum.

nus digito eius madentem extraxi. Itaque rogatus episcopus mihi uas in palmam uersare, si fortè indè aliqua gutta defueret, acquieuit, & ilicò, stupentibus cunctis, liquor desiliens, copia sui manum meā compleuit, & supereffluxit. Hoc ipsum secundo & tertiò ac sæpius factum est. Et quid dicam? Tantam abundantiam balsami uas fermè uacuum ministrauit, ut intacto uase ecclesiæ non solum caput & manus, sed brachia, pectus, pedes quoquè & totum corpus, non una, sed sæpius repetita uice, omni ea parte inungeremus. Dehinc more summi pontificis uestibus est sacris indutus, & in oratorium debita cum ueneratione delatus.

Balsami liquor miraculosè promanat ex uase uacuo.

In crastino autem, cum sepulturæ traderetur, sarcophagus qui illi fuerat pluribus retroactis diebus præparatus, lōgitudine quidem & latitudine aptus, sed profunditate magna ex parte minus habens inuētus est. Quod considerantes, animo deficiebamus, nulla scilicet ratione pati ualentes, ut superiori lapide pressus, sua integritate aliquatenus læsus priuaretur. Cum itaque in hoc plurimi fluctuarent, & alij sic alij uerò sic rem posse componi dictitarent, quidam ex conferta multitudine fratrum, acceptum baculū episcopi Roffensis, qui funeris officium præsens agobar, per transuersum sarcophagi super corpus patris ducere cœpit, & iam illud omni ex parte corpori iacentis præminere, magna nobis exinde admiratione permotis, inuenit. Ita ergo uenerabile corpus patris Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi ac Primati totius Britanniæ, sepulcro inclusum quid conditio sortis humanæ habeat in se, omnes, qui pertransseunt, sui exemplo monet attendere. Saně in obitu & post obitum eius multa à multis uisa narrantur, quæ gloriam eius, quam pro meritis suis eū recepisse à Deo nō dubitamus, attestārur. Quibus tñscribēdis laborē intrare noluimus, magis uidelicet delegētes silentio nostro omnes, qui dormiendo ea uiderunt, pares facere, quàm ista scribendo illa nō scribendo, unum alij, quasi potiora uiderit, antelerre. Vt enim cuncta scribantur, infiniti negocij est. Aperta denique facta, quæ Deus per eū facere dignatus est, & nos talium uudi pro posse digessimus, puto sufficere ad notitiam retributionis & conuersationis uitæ eius. Sic itaque Deo omnipotenti & filio & sancto spiritu laus & gratiarum actio, nunc & per omnia seculorum secula, Amen.

Multa post eius obitum uisa gloriam eius documēta.

VITA ET MARTYRIVM S. EPIpodij Martyris Lugdunensis, grauiter cō scripta. Astipulantur eis antiqua Martyrologia, & habentur in antiquis manuscriptis egregijs exemplaribus.



Immerito uirorum fortium facta ad incitamenta posteritatis mādantur annalibus, qui pro terrena libertate uel pro patria inanì intentione ceciderunt, relinquentes carnalium uirtutū breuia monumenta, dum pereunt, quantis præconijs celebranda martyrum est, quæ mirabili gloriosoque compendio mundum uicit, dum manus suas ad cælum porrigunt, dum fidei & deuotionis exempla terris relinquunt, propagantes hominum uitam mortibus suis? Neque enim pro Imperatore terrestri, sed pro rege cælesti spiritum profundunt suum, nec pro patria, quæ genuit & recipit, nō pro patria, quæ habetur &

22. Aprilis.

Patria cælestis

& amittit, sed pro illa Ierusalē cælesti, patria sempiterna, q̄ morte est construpta sanctorum, quæ culmina sua cælo inserit: Cuius incolæ mori nesciūt, cuius libertas iugum tartareæ captiuitatis ignorat, cuius libertas cum immortali gloria & beatitudine perseuerat. Etsi autem de premijs martyrum pauca perstricta sint, quia nequaquàm condignæ sunt passiones præsentis seculi ad magnitudinem gloriæ cælestis, quę erit perpetua & sempiterna, attamen hi sunt sanctorum triumphi, qui merito scriptis proditi, mittuntur ad posteros, ut si eis non contingat occupatio passionis, succensæ tamen mentes æmulationis ardore, immaculatam uitam & contritionem corporum, imitationem martyrij illorum consequantur.

Rom. 8

Itaque beatissimorum Epipodij & Alexandri cōflictus atque uictorias, Christo in illis triumphante, referimus, ut fides credentium præmissum & desideret & sequatur exemplum. Igitur principis Antonini Veri decimoseptimo Imperij anno, cum qui multas prouincias gentilium furor desæuiret, præcipuè in Lugdunensi urbe baechatus est, in qua pro sui magnitudine quanto maiores degebant populi, tanto etiam gentilium copiosior rabies æstuabat. Iudices officiales, tribuni, milites, uulgus certatim: indiscreto etiam sexu, Christianos multiplici crudelitate laniabant. Quorum plurimi distinctis passionibus atque nominibus, ad succedentes memorias peruenerunt: Innumeros uerò, qui uel indiscreta cæde concisi sunt, uel uincti in ergastulis, defecerunt inscriptos cælestis uitæ liber tantum continet. Nam post uastissimam martyrum stragem & sæuientium passionū crudelitatem, de qua etiam Christi famuli, quos tūc illustrissimæ urbes Viena & Lugdunū tenebant, ad ecclesias Asiæ & Phrygiæ scripta miserunt, cum penè ad integrum Christi nomen à gentilibus crederetur extinctum, per proditionem domesticam Epipodius & Alexander occultè operam dare catholico cultui Præsidi nunciantur, quos ille indagine solicita religionis reliquias in illis extinguere cupiens, præcepit inquiri.

Vide Eusebij Paph. Histor. Eccl. li. 5. ca. 1. &c.

Epistola Viennensis, & Lugdunen. ecclesiæ ad Asianos, &c.

Verū intermisso paulisper ordine passionis, quāti qualésve fuerint, par est explicare. Et Alexander quidem natione Græcus fuit: Epipodius uerò, Lugdunēsis ciuitatis indigena. Porrò eos paruulos scholæ cōtubernium, & charitas iam uitilis in primæua ætate coniunxerat, & ita literis eruditissimè, concordia crescente, ad Deum profecti sunt, ut cum fuerint Christiani, & à clarissimis parētibus instituti, ad religionis tamen incitamenta se mutuo prouocarent.

Epipodij patria.

Nam sobrietate, parsimonia, castitate, fide, opere misericordiæ ita Deo sese hostias dignas præparabant, ut in consummationis meritum profecerit gloria illata martyrij. Erant ambo iuuentutis flore cōspicui, neque adhuc coniugalibus nexibus implicati. Sæuiēte autem persecutione, implentes euangelica constituta, ad aliam, uel etiam tertiam ciuitatem euntes, latebram ibi quæsierunt. Egressi uerò occultè septa murorum, in eo uico qui propter incisam petram situs est, tugurium cuiusdā religiosæ & fidelis uiduę, etiam sine ullis comitibus, introierunt. Cumque illic aliquandiu, tecti fide mulierculæ & loci humilitate latuissent, tandem sagax illos inquisitor inuenit, eosque per angustum cellulę aditum fugientes manus infesta corripuit, qui ita trepidis insilientes irruperant, ut S. Epipodius calceamento pedis unius, dū pauidus prosiliret, priuaretur, quod posteà fidelis mulier, tanquàm thesauros sibi repertos, occuluit.

Virtutes.

Matt. 10.

Itaque captus etiam ante discussionem carcer recepit, quia manifesti putabatur criminis nomen esse ipsa appellatio Christiana. Deinde post triduū, uinctis post tergū manibus, ante præsidijs statuunt tribunal, quos sæuissimus iudex, adstante & imprimente gentilium multitudine, de nomine & professione interrogauit. Illi uerò & uocabula sua ediderunt, & Christianos se esse perspicuè testati sunt. Accenditur ergo Iudex, & popularis conclamatio attollitur, & in innocentes simul omnium insania incurrit. Potestas eos increpat, & furorem suum huiusmodi clamore testatur. Et iam nunc aduersus deos immortales humana temeritas perseuerat? Etiam nunc conuelluntur principum sanctiones, & uno eodemque maiestatis crimine Imperator impunat & numina? Vbi sunt tormēta quæ intulimus? Vbi cruces? ubi gladij? ubi bestiæ? ubi ignitæ laminæ? ubi districtio, et ultra mortis terminos procurata? Extincti sunt homines, sepulcra non extant, & tamen Christi memoria perseuerat. O puniendi, quo ausu in religione uetita perdurastis? Iam nunc pro uestræ præsumptionis temeritate pœnas dabitis, ac nè se inuicem exhortentur, aut muniant sermone uel nutibus, eiecto Alexandro, qui est ætate firmior, Epipodius applicetur.

Captus S. Epipodius, in carcerem mittitur.

Minæ iudicis.

Quem scilicet singulariter destitutum, dum pro cōiectura ætatis teneriorem animo iudicabat, serpentis antiqui usus calliditate, uenenata blandimentorum arte solicitat. Video enim te, ait iuuenem, & nefas est, ut in intentione praui propositi perseueres, & pereas. Nos immortales deos colimus, quos uniuersitas populorum, quos etiam nominibus proprijs, sacratissimi principes uenerantur. Nos deos colimus lætitia, conuiuijs, cantionibus, laudibus, commessatione & lasciuia, nos uerò hominem crucifixum, cui placere non possunt, qui his omnibus perfruuntur, qui licētiam respuit, qui ieiunijs delectatur, qui, damnatis uoluptatibus, tristem & infœcundam diligit castitatem. Quid uerò tribuere beneficij cuiquam ualet, qui se tueri à uilissimorum insectatione non potuit? Quæ quidem omnia idcirco tibi contexui, ut cum oblectatione & cum gaudio, quasi iuuenis, austeritatem refugiens, mundi huius beatudine perfruaris.

Blanditur iudex Epipodio

Ad hæc beatus Epipodius: Non ita me Christi ac fidei Catholicæ armauit affectus, ut sensum meum misericordiæ tuæ figmenta permoueant. Pietas enim ista, crudelitas est, uobiscumque uiuere, mors est æterna. Cæterum à uobis perire, gloriosum est. Sēpiternum uerò Dominum nostrum Iesum Christū, quem crucifixum commemoras, resurrexisse non nosti, qui ineffabili mysterio homo pariter & Deus, famulis suis tramitem immortalitatis instituit, & ad cælestia regna perducit. Sed ut communiter tecum loquar, quia alta non recipis, nunquid ita cæcata mens tua est, ut nescias hominem ex animæ & corporis duplici constare substantia? Animæ imperio corporis seruitio magis utimur. Turpitudines, quibus dæmones uestros, colitis, oblectant membra corporis, mentes interimunt. Quæ autem illa uita est, ubi partis potioris detrimenta capiuntur? Nos pro anima aduersus corpus bella suscipimus: Nos pro anima aduersus uitia dimicamus. Vobis uenter deus est, & in morem pecudū, post ingluuiem prodigam, finem uitæ præsentis, mortis iudicatis occasum. Cæterum nos, quicunque nobis persequentibus interimus, dum tempora amittimus, uitam ingredimur æternitatis.

Epipodij constantia uirilis.

Iudex uerò responsi huius liuore & admiratione defixus, iracundiaque stimulante commotus, admirabile eloquentiæ domicilium, id est, os martyris elidi pugnorum ictibus iubet. Ac deinceps S. Epipodius illato dolore constantior, mixtis cruore dentibus,

Ceditur pugnis os martyris.

hæc

hæc uerba profudit: Christum cum patre ac spiritu sancto Deum esse confiteor, dignumque est, ut illi animam meam refundam, qui mihi & creator est & redemptor. Ita enim mihi uita non tollitur, sed mutatur in melius. Nec interest, infirmitas corporea quo fine soluatur, dummodo anima cælis inuecta, ad suum reuertatur authorem. Cum hæc beatus Epipodius constanti assertione loqueretur, imperio truculenti iudicis oculeo suspenditur, circunstantibus hincinde lictoribus, ut latera eius impressis ungulis sulcarentur. Tunc subitò populi terribilis clamor factus est, petentis, ut uel obrueretur imbre saxorum, aut membratim diuisus, sæuientium insania carperetur. Sed de furore omnium tarda erat crudelitas iudicantis. Metuens autem Præses, ne magis uim perferret, & per seditionem, potestatis ac iudicij reuerentia turbaretur, ad sedādā circunfusæ multitudinis præcipitem & insanum furorem, causamque commotionis extinguendam, eductum extra tribunal, gladio raptim feriri iubet. Itaque quanto infestior fuit inimicorum tumultus, tātò citius, dispositione diuina, consummatio accelerata est martyrij, ut puerū suū, de passione ac persecutoribus triumphantem, uelocius Christus remuneraret, qui est benedictus in secula, Amen.

Gladio S. Epipodius feritur.

Quæ hoc loco sequuntur de Alexandro socio Epipodij, Lector infrà offendet die 24. Aprilis.

CERTAMEN SANCTORVM & Gloriosorum Martyrum, Acepsimæ, Ioseph, Et Aeithalæ, ex Simeone Metaphraste.

22. Aprilis. quo die latina eos habent Martirologia



Vrebat in Christianos Saporius rex Persarū, & Magis, qui erant pars Persarum, iussit ut eos persequerentur. Qui etiam acrius inuadentes, eos, quos persequebantur, cogebant colere ignem & solem. Qua de causa beatus quoque Acepsimas ab eis comprehenditur, qui ortus quidem erat ex patria Naesson, (quæ est quidem sita in finibus Persarum, est autem episcopali ornata dignitate) ætate senex, ut qui esset octoginta annos natus, senex prudentia, mitis & moderatus, ab ira alienus, abstinenter uitam agēs, egenos impertiens suis facultatibus, intentus orationibus, forma elegans, anima elegantior, & externis motibus ijs, qui illos cernebant, significans internā constitutionem, & factis & uerbis pietatem enuncians, & uitæ & rectorum dogmatum magister effectus Christianis. Quo factum est, ut totam aduersariorum aciem tanquàm aduersus fortissimum antagonistam in se euocauerit. Circa quem quidem, etiam antequàm comprehenderetur, fit aliquid prophetice.

Acepsimæ uirtutes.

Puer quidam demulcebat eius caput, purgans à pediculis, qui ei afferebant molestiam. Id ergo amplexus: Beatum est, inquit, hoc caluum caput, (erat enim glabrum) quod quidem propter Christum suscipiet martyrium. Ille autem uerbo fuit lætatus: & puerum statim uicissim complexus: Fiat mihi, ò fili, inquit, secundum uerbum tuum. Cum autem quidā familiaris & amicus Acepsimæ adesset, cum hæc dicerentur, (erat uerò is quoque uicinę ciuitatis Episcopus) subridens rogauit puerum, dicens: Dic mihi, ò fili, scis ne de nobis aliquid? Puer autem à Deo inspiratus: Tibi quoque, inquit, ad tuam redeunti ciuitatem, non licebit eam uidere, sed è uita excedes in pago, qui dicitur Aethradaran. Quæ quidem ambobus euenerunt, sicut puer prædixerat. Sed hæc quidem, antequàm martyr esset comprehensus.

Pueri cuiusdā uaticinia.

Cum autem esset captus, & duceretur per domū suam, propè accedens quidam ex familiaribus: Dispone aliquid de domo tua ei. Dixit in aurem. Ille uerò: Hæc, inquit, (illam manu ostendens) non est amplius domus mea. Ego enim mox migro in domum supernam. Cum autem fuisset in ciuitate Arbel, & productus esset ante principem Magorum, (erat uerò ei nomen Adrachus) rogaui eum, an esset Christianus. Postquam autem magna uoce hoc fuisset cōfessus: Sunt ne ergo, inquit, uera quæ fama celebrantur, quòd contemnas iussa regia, & quòd unum prædicas Deum contra edictum regium? Beata autem illa senectus nullo timore affecta, Quæcunque, inquit, talia, de nobis audiuisti, sunt uera. Vnum enim Deū prædico conuenienter ijs, quę sunt apud nos, scripturis, & eis, qui ad me ueniitant, consulo ut hoc dogma teneant, & tueantur. Magus autem: Audiuimus, inquit, te alijs præstare prudentia, quæ longo tempore & experientia comprobatur. Nunc uerò non, sicut audiuimus, licet nobis intueri. Nihilo enim melius es affectus, quàm puer insipiens. Cuius est enim sapientiæ aut sanæ mentis, decreta regia despicere, & solem splendidissimum & ignem nolle adorare, quæ quidem ipse quoque Rex adorat? Respondit. Christi Pontifex: Valde mihi uidetur despere imperium Persarum, quòd dimisso creatore, statuerit colere res creatas. Quis enim sanæ mentis in animū induxerit, Dei honorem tribuere ijs, quæ facta sunt à Deo, sicut uos facitis, uos impiè gerentes, & ipse Rex uester? Ille autem: Nos impia, inquit, facere audes dicere, qui tale elementum adoramus, & solem uiuificum colimus, ò tu uerè impie & nugator, & uanæ defensor religionis? Sed nisi tu cesseris iussui Imperatoris, & adoraueris eos, quos ipse adorat, ne senectus quidē te liberabit, quo minus patiaris grauissima, neque quem colis Deum crucifixum. Deinde diuinus senex, Tibi obstruatur os sceleštum, ò execrande, si putes te tuis minis mihi posse persuadere, ut deficiam à patrio dogmata, quod didici ab ineunte ætate, & ad hanc conseruaui caniciem. Si autē neque me, ut dicis, eripiet senectus, neq; Deus, quem colo, à uestris manibus, non ideo id, quod est præstantius, mutabo deteriori. Quid enim mea interest uiuere hos paucos dies? Nam paulo pòst etiam absque uobis à me exigetur commune hoc naturæ debitum. Non adorabo solem, non colam ignem, Nemo meam irridebit senectutem, nemo mihi dabit uitio quod sim uitæ cupidus, ut qui breui uita uenditerim tantorum bonorum beatitudinem. Propter hæc ira repletur sceleratus, & sacrosancta senectus statim flagris cæditur adeo grauiter, ut sanguine quidem totum solum restagnaret, nullus autem relictus esset locus corporis illæsus. Cum uerò parum esset relaxatus à plagis, iubet eum rursus uinctum catenis sisti ante tribunal: Dicebat autem: Vbi est Deus tuus, quem colis ò Acepsima? Veniat, & te è meis manibus eripiat. Deus meus, inquit ille, ò sceleratissime, qui cælum implet & terram, potest me è tuis manibus eripere. Tu autem cum sis terra & cinis, in quem audes superbire? sub quo sternetur putrefactio, cui uita est morte grauior, qui uinentem Deum non cognoueris: propterea tanquàm flos agri exiccaberis & uita miserabiliter euersa, traderis igni, qui nō potest extingui, ut quē nunc adoras, illic re ipsa putinitus sentias, non esse ignem Deum, sed ipsum quoque alium nosse opificem, qui est etiam Deus omnium, quæ cadunt sub adspectum.

Constātia sancti senis.

Præclaræ uoces sancti martyris.

Dirissimè flagellatur.

Ier. 23

Esa. 14

Ioseph presbyter comprehenditur.

His maiore ira inceso Mago, grauiores catenæ *Ps. 19.*

ſanctum circonligarunt, & cum tunc interior accepit cuſtodia. Die autem ſequenti compræhẽſus etiã fuit maximè uenerandus presbyter Ioſeph, ortus ex pago, qui uocatur Bethlabuca, quod exponitur, Rectè ſcribentis: ipſe quoque ſenex & iam intra terminos Dauidicos, ut qui eſſet ſeptuaginta annos natus. Senectuti autem decor erat quadam gratia, & ſpecies uenerandos canos reddebat lætiores, cuius anima quidem zelum ſpirabat, & dogma Chriſtianorum mirandum in modum defendebat. Summè uerò is deditus erat temperantiæ, & continebatur cor eius metu diuino. Præterea autem compræhenditur etiam inprimis colendus Diaconus Aeithalas. Eum pagus aluit Bethnoadara, uir & ſpiritu feruens, & qui Chriſti charitate ualde accendebatur. Erant autem ei mores propenſi ad arguendum, & pleni dicẽdi libertate inſtar magni Eliæ, ut qui uitæ, ut opinor, ſequerentur libertatem & animæ, puritatem. Florebat uerò in eo quædam quoque grauitas, quæ ei conciliabat ab omnibus uenerationem. Cum autem ambo producti fuiſſent ante iudicem, is toruo oculo eos intuens: O genus, inquit, perditiſsimum: cur in ſimpliciores homines irrepentes, & neſtris doctrinis eorum oculos præſtringentes, deducitis ad falsã Chriſtianorum religionem? Beatus autem dixit Ioſeph: Nos nec uti præſtigijs, nec fallere didicimus. Verum autem & ſtabile dogma defendentes, eos, qui errant circa religionem, deducimus ad ueritatem, docẽtes adorare unum Deum, qui eſt cum alijs rebus Dominus ſolis & ignis. Dixit uerò Magus: Quodnã autem dogma eſt ueritati conſentaneum? idne, quod Rex totius terræ ipſe & proceres defendũt, an quod uiles & abiecti homines, ſicut uos, qui decepti eſtis, prædicant?

Itẽ Aeithalas.

Viles quidem & abiecti homines ſumus nos, reſpõdit Chriſti ſacerdos hoc iubente Chriſto præcepto, quoniam non in diuitijs & ſuperbia, uiſum eſt Deo noſtro uiam hominis dirigere. Et ideo nos ſæpè noſtra ſponte nos humiles reddimus, facultates noſtras prodigentes pauperibus, pro ijs nos accepturos æternas expectantes diuitias. Nam ſi in congregandis diuitijs ſtudium poneremus, tantum ex noſtris manibus commodi percepiſſemus, & tantas opes collegiſſemus, quantas nec tibi quidem licet, qui eas colligis ex pauperibus, & metis alienos labores. Nos enim proprijs manibus laborantes, iuſtè quæſitis pauperes impertimus. Vos autem ſoli auaritię dediti & plura habendi cupiditati, non ſolum nihil ipſi operamini, ſed prætereà etiam aufertis aliena. Quoniam uerò nos quoquę dicis amare diuitias, quodnam in eis bonum ineſſe animaduertentes, nos ad eas parandas deſigeremus? Non ſunt eæ fugitiuæ & ualdè infideles? Non hodie quidem huic adſunt, cras uerò migrant ad alium, priori domino quodammodo abnegato? Non magnam in eum, qui poſsidet, concitant inuidiam? Non eæ labores & bella apertè architectãtur? Non latronum & furũ attrahunt oculos? Quod ſi dicis ex ijs aliquam oriri uoluptatem, aut gloriã, magnum quid eſſe reputas? Quid nã ea differt à ſomnijs & umbris? Parua afficit uoluptate, deinde cum aduẽtarit ueſpera, extincta eſt & redacta in nihilum. Quòd ſi etiã in præſenti uita parum manſerit, mors tamen iam adueniens eam quoque habet ſimul abeuntem, acerba autem ſupplicia eum, qui ſe hic dedidit uoluptatibus, tenebunt perpetuò.

Fallacia & uanitas diuitiarum.

Hæc cũ ſic dicerentur, interpellans Magus: Has, inquit, prolixas mittẽs nugas, maximo deo ſoli & igni cultum, ut par eſt exhibe. Ad hæc dixit Chriſti adorator: Ne credas, neque putes te hoc unquam tuis eſſe contemplaturum oculis, me, inquam, relicto effectore ſolis & ignis, illius opera adorare, & adeo repugnare meis uerbis & doctrinæ. Crudeliſsimus autem Magus, poſtquam audiuit hæc uerba, ira accenſus, iubet ſtatim eum extenſum uerberari uirgis mali Punicæ, cuius rami erant ſpinoſi. Cum uerò ſacras illas carnes laniarent filij interitus: Ago tibi gratias, dicebat athleta, in cælum extendens oculos, quòd dignatus ſis me meo ſanguine tinctum, peccati ſordes purè abluere. Lictores autem propter ea, quæ dixerat, in ipſum magis ira repleti, cum plagis ita conſciderunt, ut uox quoque ei interrumperetur. Deinde duabus catenis circũdatum, includunt in carcere, ei pulchrum uel inuiti ſolatium dantes Acepſimam. illic enim fuerat prius incluſus.

S. Ioſeph uirgis aſperimis caditur

Ad uenerandum autem adſpiciens Aeithalam Iudex, qui erat animo implacabilis: Tu uerò quid dicis, inquit? Implebis ne iuſſum Regis, & adorabis maximum ſolem, & guſtabis ſanguinem, & cum muliere habebis conſuetudinem, & liberaberis ab ijs, quæ tibi impendent, malis: an eris etiam, ſicut alij, contumax & inobediens? Chriſti autẽ Martyr Aeithalas, uerè ſemper florans & cæleſtis planta pictatis: Tuæ, inquit, immundæ & caninæ appetitionis eſt hoc munus, ſanguinem guſtare, & pro Deo quæ Dei ſunt, colere. Abſit autem, ut ego adeo cæcutiam corporis & animæ oculis, ut hunc uidens Solem, ad eum uſque conſiſtam, & Deum omnino putem id, quod apparet, & non ulterius progrediar ſynceriore oculo cogitationis, & Deum quidem id, quod mouet, rem uerò creatam reputem id, quod mouetur. Si autem mihi ſic iudicanti & plagas & mortem minitaris, non ideo mihi perſuadebis, ut diſcam tuum dogma, & negem ueram religionem. Propter hæc iratus impius: Sed nullus, inquit, ſanæ mentis mortem uitæ prætulerit, idque propter ſtultam & minimè conſideratam conſtantiam. Quamobrem nec tibi credendum eſt dicenti te paratam eſſe mori pro tuo dogmate & religione. Reſpondit ſanctus: Veſtri, qui à uana ſpe pendẽt, & nullam æternæ uitæ habẽt expectationem, poſtquàm hinc receſſerint, iure exiſtimari potuerint eſſe & uitæ cupidi, & amantes corporis. Quorum autem ſpe uera & firma alitur anima, quòd & ea ſit immortalis, & ſit rurſus cum ſuo corpore coitura poſt mortis diſſolutionem, & æternæ uitæ futura particeps, ijs præſens uita res eſt parua & contemnenda, & mors minimè terribilis. Vera eſt enim Deus noſter & magiſter, qui dicit: Nolite timere ab ijs, qui occidunt corpus, animam autẽ non poſſunt occidere.

Aeithala conſtans reſpõſũ.

Luc. 12

Tunc iubet uir ille ſcrus eius quidem manus alligari poplitibus, & longum lignum in medio utriuſque tranſadigi, ſex autem uiros robuſtos ab utriſq; ligni extremis conſcendentes, fortiter premere ſacroſanctum illud corpus, de induſtria factis ſaltibus; & oſſa eius confringere & diſſoluere. Deinde etiam mali quoque Perſicæ uirgis eum uerberari. Indomitus autem ille athleta, & cuius nulla re frangebantur ſpiritus, perinde ac ſi nullum dolorem ſentiret à tam inſigni cruciatu, magno & excelſo animo adſpiciens ad iudicem: Vt uidetur, inquit, corpora hominum, quæ diſcerpuntur, tibi aliquam afferunt uoluptatem, inſtar canum aut coruorum eis pleri cupienti. Scias ergò, me nullam ducere rationem horum tormentorum, quæ à te inferuntur. Aut ergo noua excogita ſupplicia, aut ſcito me ea nihili facere. Magus autem ſtatim conuerſus ad lictores: Cur, inquit, miſericorditer flagris cæditis impium? Videte enim, quomodo dum ei parcitis, ad nos inceſſendos contumelijs maxima inuehitur libertate. Illi uerò, uelut quodam ſtimulo eius ſermone excitati, tam forti-

Immane ſuppliciũ.

Fortiſsimus Aeithala animus.

ter

ter inuaserunt, ut ex grauitate eorum, qui ascendebant, & ex uehementia eorum, qui tendebant, & ea crudelitate eorum, qui flagellabant, compages quidem corporis ei fuerint dissolutæ, ossa autem sint confracta, & carnes sint discerptæ. Eum ergò portantes, quoniam pedibus minimè uti poterat, tanquã onus aliquod proijciunt ui in custodiam, in qua etiam inclusum erat illud par sanctorum.

Tẽplũ ignis. Cum quinque dies præterijssent, eos è carcere eduxerunt, & duxerũt in locũ, qui uocabatur Paradisus, prope quod erat tẽplũ ignis qui ab eis colebatur. In quo cum præsedisset ille sceleratus, Ocyus mihi dicite, inquit sanctus, an adhuc permaneatis in eadem stulta cogitatione, an consilium mutaueritis in aliquid melius & salutare. Sancti tanquam uno ore protinus responderunt: Notum tibi sit Iudex, quòd quã ab initio habuimus cogitationem, in ea adhuc persistimus, & perpetuo persistemus, non minis, non tormentis, non donis, nullo denique alio omnino mutati: Sed unum Deum adoramus, & eundem solum esse Dominum omnium, eorum, quæ sunt, cognouimus. Hæc cum audijsset Magus, aliud rursus nouum excogitat tormentum, & iubet eos cingi funibus per axillas & lumbos & tibias, in unoquoque autem singulo lignum inijci & circumagi, & fune uehementer torqueri. Quod cum factum esset, erat acerbum spectaculum, & mitibus oculis lachrymabile. Nam ligna quidem circumagebantur, funes autem conterebantur, & carnes indè premebantur, & ossa cõterebantur. Erat uerò ualde grauis contritio, etenim ijs quoque, qui procul erant remoti, audiebatur fragor ossium. Erat autem id, quod eis dicebatur inter tormenta: Voluntati regis nolite repugnare. Deindè id, quod è contrario dicebatur à sanctis: Qui regis uestri uoluntati cedunt, Dei uoluntati resistunt. Atque erat quidem hora tertia, quando cœpit tormentum: usque ad sextam autem sic patientibus athletis est productum.

Vox egregia martyrum.

Defessus itaque Iudex, iussit eos rursus abduci in carcerem. Quamobrem fuerunt abducti, non suis pedibus, sed portati ab alijs, quòd ij essent omnino morte affecti. Imperatum autem fuerat custodibus, ut si deprehensus fuisset aliquis, eos uel cibo uel potu uel indumento impertiens, is ultimo subijceretur supplicio. In hunc ergò carcerem conjecti Christi milites, omnem afflictionem, omnem uexationem propter ipsum sustinentes, tres annos inclusi permanserunt, nullam aut famis recreationem, aut malorum, quæ erãt in custodia, inuenientes consolationem, nisi aliqui ex ijs, qui erant simul uincti, eorum miseri, parũ quid nutrimenti eis latenter præbuissent. Qui enim in carcere assidebant custodes, eorum quidem calamitatum, miserebantur & senectutis, sed cum nihil possent facere, quod ad eorum pertineret curationem propter metum iudicis, solum ea eorum malis dolorem accipiebant, & afferebant lachrymas commiserationis.

Trienno in carcere dirè affligũtur

Deindè post illam acerbam & diuturnam afflictionem, cum esset in eo loco Sapores, (is autem dicebatur Bithmada) eos educit è custodia is, cui fuerat cõmissum, ut eos castigaret. diaisses, si uidisses, illos esse umbræ similes, longa afflictione adeò extabuerant. Deinde eos sistit ad tribunal Ardasabor, erat autem is princeps omnium Magorum, qui erant in Perside. Ille uerò statim eis dixit Quid autem, estis Christiani? Sancti uerò, Certe, dixerunt, Christiani, & solum Deum unum adorantes, & ipsi soli seruientes. Tyrãnus autem: Videtis, dixit, quemadmodum quæ uobis illata sunt tormenta, attulerunt uobis magnam afflictionem? multo autem magis diuturna uexatio & inclusio. ea enim & formam uobis mutauit, & effecit, ut ita extabesceretis. Quamobrem uobis consuluerim, ut mihi pareretis afferenti ea, quæ sunt uobis conducibilia, & uobis parcatis, & solem lucidum adoretis. Sin minus, restat ut grauissimæ morti subijciamini.

Respondit sanctus Acepsimas: Non me latet sum mo esse tibi studio dogma patrium, & hoc tibi esse propositum, si modo fieri posset, uel ui uel persuasione efficere, ut omnes attrahas ad eandem religionẽ. hoc autem de nobis nunquam tibi ueniat in mentẽ, ut putes uel blanditijs uel minis uel alijs intentatis malis posse nobis persuadere, ut deficiamus à nobis semel confirmato dogmate & à confessione. Parati enim sumus omnia pati potius, quàm à fide in Christum deficere. Non ignoro, inquit tyrannus, quòd cum uobis Christianis mors putetur esse quies, omne studium à nobis ad hoc ponatur, ut ijs fruamini, quorum spem concepistis, sed non licebit uobis cito consequi id, quod desideratis. Nam cum prius uestras carnes paulatim consumpsero, acerbum uitæ finem nobis imponam. Cui sanctus: Et iam prius, inquit, à nobis audisti, & nunc id quoque certo scias, quòd neque tuorum tormentorum, neque minatum nos ullam ducimus rationem. Nam qui in præcedẽtibus malis nobis manum præbuit adiutricem, ipse nunc quoque nobis feret opem, & efficiet, ut non difficili ter feramus ea, quæ nobis intentabantur. & si uelis facere. periculum nostræ in profundo senio fortitudinis, nihil obstat. Scies enim te frustrà laborare, & aggredi ea quæ sunt inutilia.

Ingens cõstãtia martyrum.

Propter hæc ira repletus iudex, iubet afferri flagella ea corio crudo confecta, & subijci eorum oculis. Deindè dicit sanctis: Iuro, inquit, per ipsum magnũ deum & inclytam fortunam Saporis, nisi imperio eius obedieritis, his uestras carnes consu mam, uestri nulla motus misericordia. Quòd si etiam contigerit, ut uos citius moriamini, dum flagris cædimini, at ego sic quoque puniam uel mortuos, & membratim distectos, proijciam auibus & canibus. Sanctus autẽ dixit Acepsimas: Cum per rem creatam, & non per Deum iuraueris, & etiam per fortunam hominis, uereor ne non sit tibi curæ iusiurandum, & non seruet ea, quæ sunt à te iurata. Si autem ea seruare omnino constituisti, ecce tibi nostra corpora: ijs utere ut lubet, nulla, ut dicis, nostri motus misericordia, neque nobis quicquam parcens. Cum sic dixisset, iussit sceleratus iudex eum, extensis manibus, ualdè uerberari in dorso & in pectore. Eo uerò crudelitatis processerunt qui flagellabant, ut nihil omnino intermiserint, donec carnes auulsæ ab ossibus, simul cum sanguine in terram defluerent. Præco autem clamabat: Pare Regis uoluntati, & uiue. Dei uerò Pontifex, donec erant ei uires, contra clamabat: Ego Dei mei uoluntatem, ut ribus ab eo acceptis, exequar. Vestri autem Regis uoluntatem ne summis quidem auribus accipio. Cum autem & uox ei interrumperetur, & uires iam paulatim dissoluerentur, & mors iamiam adesset, oculis in cælum sublatis, cum in Deum confessionem conseruare firmam & immobilem annuendo assueuerasset, in ipsa rerum grauium & difficilium tolerantia, inuictam illam animam tradidit Deo agonothetæ.

Acepsimas horrendum in modum flagellatur.

Reddit spiritũ.

Adhuc autem iram spirantes acerbi illi tortores, in corpus iam mortuum feuiebant instar coruorum. Deindè cum præcipitem impulissent, & in plateam tãquàm profanum aliquid scelerati proiecissent, adhibent custodes, ut ne sepulturam quidem consequeretur ab ullo ex Christi amantibus, maximum metum dæmonum depellere contendentes, qui re uera

erant

rant illorum cultores promptissimi. Tribus autem diebus postea occupatis custodibus propter aduentum filiæ regis Armeniorum, quæ ut esset obses pacis, tunc data fuit regi Persarum, surripitur à Christianis reuera thesaurus, qui nūquàm consummitur.

Cum sic ergo B. Acepsimas decimo Octob. eo modo, quo dictum est, finem uitæ accepisset sanctissimus Ioseph post eū fuit introductus. Ad quē se propius admouens iudex profanus: Vidisti, inquit, quā acerba morte amicus tuus fuit uita priuatus, & tu nunc quoque, nisi meis monitis pares, similibus subiectus supplicijs, eandem quam ille, mortem subibis. Diuinus autē Dei sacerdos: Quod, inquit, priua dixi ei, cui iudicandi munus ante te obrigerat, hoc nunc quoque tibi dicam, quod nūquàm creatori præferam rem creatam, neque id quod est conditū, adorabo, sed conditorem, quandiu fuero compos mētis.

Itidem Ioseph caditur

His dictis, præses correptus magno furore, iussit eū similiter extensum atque priorem, flagellari boū neruis, & acclamare præconem, eum fore saluum, si regis pareat uoluntati. Ille autem, Vnus est Deus, exclamabat, & præter ipsum nullus alius, id quo & uiuimus & mouemur & sumus, cui etiam cultum offerimus rationalem, regia iussa parum curantes. Cum uerò multas horas uerberatus, ferè iam esset morte affectus, arbitrati eum esse mortuum, sustulerunt, & in forum proiecerunt. Deindè cum resciuissent aliquas spiritus reliquias huc in eo manere, includunt in carcere.

Post eum autem tertius fuit introductus sapiens Aeithalas. Cui iudex: Vita, inquit, & morte propositis ante tuos oculos, gloriaque & ignominia, ne eligas deterius relicto meliori, nec eandem in eas uiā, quam ij, qui præcesserunt, qui sua stultitia dignum uitæ exitum acceperunt. Tu autem meum sequens consilium, & maximos honores consequeris, & munera à rege accipies. Sin minus, cum tibi causa fueris suppliciorum innumerabilium, omnibus iucundissima luce per uim priuaberis. Diuinus autem Aeithalas: Me, inquit, puderet cæli & terræ, si cum mei amici, & qui & premebantur senectute, & ætate processerant, fortissimè decertauerint, ipse & uitæ cupidus, & tormenta extimescens conspicerer, qui sum ætate uegetiore. Nō per Christi mei mortem, ero uitæ hac agende cupidus. Non pro ijs, quæ uidentur, bonis, non pro asperis rebus prodā pietatem. Propter hęc magna exarsit ira præsidis: & insanctum illata sunt flagella. Ille autem ipsum sordidum canem uocauit & ignauum, &, Quomodò, inquit, mēs tua est infirma & imbecilla, ita celant tormenta, quæ sunt infelicium & abiectarum animarum terricula, nōn uerò fortium uirorum, quorum animi desiderio Christi sunt inflammati.

Caditur etiā Aeithalas.

His Iudex obstupefact⁹, qui erat mēte capt⁹: Quid hoc, dixit confessoribus, sibi uult, quòd isti, qui dicuntur Christiani, uitā præsentē despicientes, mortem tantoperè sitiunt? Illi autem, Quoniam, aiunt, à patribus traditas attendentes doctrinas, credunt aliū esse mundum, præsenti longè meliorem & admirabiliorem, propter quem uitam quoque præsentem despiciunt. Interim autem dum hæc dicerentur, & tēporis prolixitate, & ab ijs, qui ipsum torquebant, uehementissima plagarum illatione, corporis quidem, quod multum decertauerat, dissoluebantur compages: carnes uerò, quæ lacerabantur, cum ipso sanguine in terram defluebant. Cum eum autem iussisset parum relaxari Iudex, tāquàm eius motus misericordia: Si uolueris, inquit, parere iussui Regis; sunt apud nos medici, qui plagis tuis citò medebuntur. Cui statim sanctus. Si solo uerbo, inquit, posses meis mederi plagis, ô tu, qui es mente & anima saucius, nē sic quidem tibi animum adhiberem, cùm ea suadeas, quæ sunt planè stulta & remota ab intelligentia. Tentans dixi, inquit Iudex. Nam etiamsi tu uelles parere iussui Regis, hoc tibi nihil prodesset, cum plagæ iam tibi mortem procurent. Quamobrem ego quidem efficiam, ut sis exēplo omnibus Christianis, ne tam securè magistratus afficiant contumelijs. Sed si in alijs, inquit sanctissimus martyr, dixisti sæpè aliena & falsa, nunc, etiamsi nolles, dixisti uera, & quod est omnino propediem euenturum. Me enim re uera bonum posteris exemplum statues fortitudinis & animi magnitudinis, qui tanquam ad exemplar aliquod, ad nostram intuentes tolerantiam, facile ferent tua & tui similium tormenta.

His, quæ dicta sunt, fuit obstupefactus Iudex: & accersito quodam ex ijs, qui apud eum multū poterāt, qui dicebatur quidem Adesche, ortus autem erat ex ciuitate, quæ uocabatur Arbel: Hos, inquit, accipe, & duc ad tuam ciuitatem, Christianorum manibus obruendos lapidibus. uolo enim tuam solertiam hoc mihi efficere. Propter quam causam nec eis quidem gladio uolui mortem afferre. Cum eos ergo onerarijs iumentis tanquàm inanimum aliquid imposuisset & alligasset, ille profectus est in patriam, quoniam non poterant insidere iumentis, cum essent eorum membra omnino dissoluta. Quamobrē humi iaciebantur in ijs locis, in quibus eos oportebat diuersari, tanquam mortua corpora: & cum adducti essent in ciuitatem Arbel, eos accipit carcer obscurus & tenebricosus: in quo cum putrefactio carnium eis ex plagis orta esset, effluebat multa sanies: & sanctos grauissimi dolores inuadebant, & maximè, quòd non permitteretur ulli ex Christianis ad eos accedere, & eorum ullam curam gerere. Quædam autem mulier pia & timens Dominum, quæ habitabat in finibus huius ciuitatis, intēpesta nocte uenit ad carcerem: & multis pecunijs delinitis custodibus, effecit ut sanctos latenter acciperet, & domum suam, quæ nō longe aberat, lectuorum suorum manibus portatos duceret. Deinde ijs productis, qui nec loqui quidem poterant, eis abstergit saniem: lenibus autem quibusdam medicamentis sedat eorum dolores, mundis alligat linteis, unguentis ungit preciosis, & in omnibus ostendit, q̄ esset pia & Christi amans, osculans quidem membra martyrum, & eis illachrymans: saniē autem, quæ ex eis distillabat, seipsam inungens.

Nota spectaculū sanè miserandū.

Egregiū facinus piæ mulieris.

Cum uix tādem autem ad se redijsset Ioseph: Tua quidem, inquit, in nos misericordia & munificentia, ô sacrosancta mulier, Deo erit accepta & nobis, qui pro eo decertamus. Nos autem tam immodicè deflere, est multum remotum à uera & certa spe Christianorum & nostra fide. Cui honestissima mulier: Mihi quidem animus est gaudio repletus, consideranti, quòd Christus uobis tantam dederit fortitudinem, ut magno animo ferretis tantam doloris acerbitatem: magis autem læta essem, si uos uidissem martyrio consummatos. Lachrymari uerò est proprium humanæ naturę, quæ mouetur misericordia eius, quod est sibi genere coniunctum. Sed non oportet te dolore affici, neque lachrymari propter nos, respondit diuinus Ioseph, cum omnino scias, quòd quæ propter Christum suscipiuntur afflictiones, æternam concilient lætitiam & regnum cælorum. Die autem illucescente, rursus latenter restituuntur in carcerem.

Cū sex autē menses præterijssent, deponitur quidē à magistratu is, qui sanctos acceperat, ut lapidibus obruerētur, alius autē eo sæuior, ei succedit, nomine

Zerothæ cui etiam Rex imperauerat, ut comprehensi Christiani, Christianorum manibus obruti, interimerentur. Cum ergo uenisset ad ciuitatem, & ignis templum esset ingressus, ut ignem adoraret, ei dixerunt ignis adoratores: Sunt quidam hic iam longo tempore Christiani in tuta inclusi custodia, qui prius, ut nobis fuit significatum, grauissimis subiecti supplicijs ac tormentis, non potuerunt induci, ut suam abnegarent religionē. Hæc cum ipse audiuisset, eos statim iubet sisti pro tribunali, & eis dicit: Cum Rex Sapores munitas quidem & ualidas euerterit ciuitates, & multas gentes oppugnatu difficiles redegerit in seruitutem: quomodo uos, qui estis quidem in eius potestate, eius autem terræ habetis usumfructum, perinde ac qui ab eo defeceritis, eius iussa tantopere despicitis? Ad hæc Ioseph ille admirabilis: Si tyrannidem, inquit, & rebellionem aliquam nouissemus aduersus Regem uestrum, oporteret omninò illatis armis & coacto exercitu nos inuadere: aut alium certè aduersus nos mittere, qui esset & manu fortis, & rerum experientia præditus, & ad ducendum exercitum idoneus. Sed tantum abest, ut nos talia aggrediamur, ut non alium, sed te aduersus nos emiserit, qui cum fœminis potius, quæ degunt in thalamis, q̃ cum uiris pugnare studuerit. Nos enim nosipsos tanquàm oues tradidimus ad occisionem, ut qui didicerimus esse subiecti omnibus potestatib⁹.

SS. Ioseph & Aeithalas sistuntur iudici.

Dixit Præses: Me ad iram, ut uidetur, prouocans, ut uitam tibi citius adimam, nos his insectaris contumelijs. Sed non assequeris idquod desideras. longo n. tempore & mora te protraham, & multis tormentis te paulatim consummam. Iubet ergò eum funibus uinctum à summis pedibus, suspēdi capite: exiccatis autem boum neruis ei plagas infligi. Sic ergo uenæ apertæ tormentorum uiolentia, tanquàm ex fonte præbebant fluxum sanguinis. Qui uerò circunsistebat populus, Iudicem accusans immanitatis, ad misericordiam mouebatur & ad lachrymas, stupens sacrosancti senis tolerantiam. Quidam autem ex Magis, qui circunsistebant, secreto accedentes ad martyrem, dicebant: Clam nobiscum ingredere in nostri Dei templum, si à multis adspici erubescis, & cum sacrificatis liberare à supplicijs. Ille autem discedite à me clara uoce dixit: Discedite, qui operamini iniquitatem, quoniam Dominus exaudiuit deprecationem meam. Deinde cum tres horæ iam præterijssent, iubet eum relaxatum à uinculis curam se sisti. Et quid, inquit, pares iussui Regis, & uitam morti præfers, an non? Respondit sanctus: Absit, ut ego unquam eam uitam cupiam, in qua me Sol uiderit sibi potius, quā eius affectori, tribuentem adorationem. Quid autē, Est ne tibi, inquit, mors uitæ præponenda? Sanctus dixit: Certè. hæc. n. mors mihi uitam æternam conciliat, & est nobis causa multorum bonorum, quæ nec possunt cerni oculis, nec audiri auribus, nec mente comprehendi. Ad hæc ille ironice loquens, & ueluti irridens martyris responsionem: Magnas ergo, inquit, nobis debes agere gratias, si tam multa bona tibi conciliauimus. Omnino autem efficies, ut eorum quoque simus tecum participes, ut qui tibi fueri mus adiutores ad acquirendam talem beatitudinem, Sanctus autem: Nè ironicè, inquit, nobiscum agas, ô index. Nam nos quidem & inimicos diligere, & ijs, qui nos odio habent, benefacere, à diuino præcepto didicimus. Cæterum quandiù sumus uiui in uita præsenti, Deum precamur, ut ab errore discedentes, discatis pietatem, & uerā religionē, ut uobis quoque sit pars & sors in futuro in Dei bonis, quæ dici nequeūt. Nō est autē nobis datū uel à supplicio eripere, uel bona dare. Hoc est. n. in solius Dei positū potestate, qui habet & potestatē iudicādi uiuos & mortuos.

Iterum crudelissimè cæditur S. Ioseph.

Es. 64. 1. Cor. 2

Mat. 5

Dixit præses: Eiusmodi contentionibus missis in præsentia, & ijs bonis, quæ à te somniantur, pare Regis imperio. Te enim talibus & tantis subijciam supplicijs, ut per te alij quoque persuadeantur Christiani, ea, quæ tenent manibus, nequaquam commutare cum ijs, quæ spe apprehenderunt. Sanctus autem: Hoc, ut ipse quoque nosti, maximè cupio, quamcitissime transmitti ad æternas mansiones. Quod si mihi alios innumerabiles intuleris cruciatus, aut etiā post te alius, consummatus inueniar in Christi gratia. Habeo enim Deum me confirmantem, propter quē hæc pati constitui. Non ero autem, ut tu dicis, Christianis adhortatio ad negandā pietatem propter tua tormenta, sed incitamentum potius ad uerum Dei cultum. Ipsi enim me uidentes in tali senectute tuos uilipendere cruciatus, habebunt pulchrum exēplar fortitudinis, nec deerit illis, quem imitētur. His auditis, præses beati senis interrita constantia, obstupefactus, iubet portatum ab aliquibus, quoniam ingredi non poterat, rursus includi in carcere.

Deinde adspiciens ad beatum Aeithalam: Te ne quoque, inquit, inuasit idem stupor, & maximi luminaris recusas adorationem? Respondet præco ueritatis: Viuit Dominus Iesus Christus, uiui Dei filius, in quem speraui à iuuentute, quòd immutabilē habeo cogitationem, nec mihi ullus persuaserit, ut Dei honorem tribuam rebus ab ipso creatis. Postquam hæc audiuit ille superbus & barbarus, iubet sanctum alligari talis, & ligno appendi. Ille autem magna uoce prædicabat se esse Christianum. Magis erat desessua flagris cædendo impius, quàm sanctus aliquid loqueretur remissum & indignum ea, quæ pro Christo est ostendenda, fortitudine. Iubet ergo eū de ligno deponi, & eius loco induci Manichæum, qui coram martyre apertè suam abiuraret religionem. Iubens ergo torquere Manichæum, cogebat ad negandum. Ille autem primum quidem resistebat, & aduersus plagas uidebatur decertare. Cum autem uiolentius uerbera intentarent, qui flagellabant, & eum plagæ uehementer urgerent, uictus à doloribus, statim inficiabatur, & Anathema Maneti & eius dogmatibus, exclamabat. Afferunt itaque ad eū formicam, iubentes interficere. Ille autem eam statim accepit & interfecit. Propter quod sanctus lætitia diffusus, & ob id, quod factum fuerat, ridens propemodū; Gratia passus, inquit, defecit adorator Manetis: & cædem fecisse est conuictus, ut qui Deum suum interemerit. Ego autem meipsum beatum existimo, ut Paulus, q̃ Christi uirtute apertè corroboratus, qui dixit: Ego uici mundum. conseruo spiritum & animum inuictum.

Aeithalas denuò flagellatur.

Manichæus hæreticus desicit in tormentis à suo Manete.

Ioa. 16.

Propter hæc ira repletus insanus iudex, spinosis mali Persicæ uirgis iubet sanctum uerberari. Plagæ autem sic eum confecerunt, ut propè esset* mutus, & nec sentiret quidem uerbera, quæ infligebatur. Quā obrem cum eum traxissent, tanquàm iam mortuum, foras eijciunt. Quidam autem ex Magis, cum forte illud corpus uidisset nudatum, & naturæ contemplatione motus esset misericordia, panno eum operit. Qui uero erant eiusdē, cuius ipse, religionis, cum adspexissent, quod ab eo factum fuerant, criminantur eum apud Præsidē, qui eum acerbis statim cædit flagellis, & ab immisericordibus eam accipit mercedem misericordiæ. Beatum autem Aeithalam adhuc spirantem tradunt in custodiam. Cum uerò accepisset iudex maximum quendam Præsidem, nomine Saborium, in eius uicum aduenisse, qui appellabatur Macellaria, ei martyrum mandat examinationē. Ille autem non minus impius & sæuus, quàm præcedentes, adspiciens ad sanctos: Vestram, inquit,

**mortuus.*

reuerētus

reueritus canitiem, & nostræ misertus afflictionis, suadeo ut solem adoretis, & gustetis sanguinem sacrificiorum, ut à morte acerba liberati, omnibus iucundam uitam lucrifaciatis. Sancti autem tamquàm uno ore dixerunt: Carniuoris canibus mos est sanguinem gustare, non hominibus. Tibi uerò potius conuenit ijs exatiari, qui es instar canis rabiosus, & latras, & efferaris in eum, qui te fecit.

Rursus caeduntur sancti.

Postquàm autem iussit sanctos flagris cædi, eorum misericordia moti, qui circunstabat: De coctione, dicebant, gustata loco sanguinis, feruemini, & liberemini ab ijs, quæ uobis imminent, supplicijs. Illi uerò responderunt: Absit, ut uel gustu, uel ullo alio modo inquinemus puritatem nostræ fidei, & hanc longæuam senectutem dedecore afficiamus. Versutus autem ille Præses & admodum malus: At si ad uos, inquit, pura cato fuerit allata, ne eam quidem gustabitis? Sancti dixerunt: Ex immundo quidam mundum & ex pollutis tuis manibus quidnam fuerit impollutum? Omnibus ergò missis his tuis machinationibus, in nos uelis citò proferre sententiam. Frustrà enim laboras aetem uerberans, & per inscitiam eum pulsans, qui non potest domari. Cum ergò communiter cum ijs, qui confidebant, consultassent, & tulissent sententiam, ut sancti Christianorum manibus obruerentur lapidibus, congregant Christianorum multitudinem, cum quibus compræhenderunt etiam admirabilem illam Isdandul: & cum beatum Ioseph rursus exportassent, sistunt eum in Prætorio. Sanctus autem annuit Præsidi, ut ad se accedat propius, ut qui arcanum aliquid esset ab eo auditurus. Cum is uerò statim accessisset propius, martyros implens saliua, caecrandum illum uultum conspicuit: &, Non te pudet, inquit, ò impudentissime, tam immaniter & tam hostiliter in hanc communem insultare naturam, & corpus iam morte affectum, rursus producere ad examinationem? Ille autem ab ijs quoque, qui consîdebant, propter hanc nimiam crudelitatem probris affectus, & mirandum in modum irrisus, ad suam cathedram redit pudore affectus.

Vide S. Ioseph in impium sudè cem facinus.

Cum autem sanctum paulo longius dimouissent, & manus pone uinxissent, fossam ei fodiunt, & eum ad lumbos usque demissum, infodiunt. Deinde compræhensos circunsistunt Christianos, & pulsantes, iubent eos uirum inclytum appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quoque Isdandul, ut similia faceret, urgentibus, dixit illa: Nihil unquàm à seculo tale fuit auditum, ut cogatur fœmina extendere manum aduersus uiros sanctos, quomodò uos nunc facitis, qui aduersus inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma tollitis, & patriam, quæ degit in pace, sanguine & cæde impletis. Illi uerò obelisco longæ arundini alligato, eo sanctum pungere imperabant. Illa autem: Absit, inquit, ut ego id faciam. Nam ego id prius lubenter cordi meo affixero, quàm per ipsum sanctum corpus uel minimum attingam. Sic illa quidem uirilem ostendens constantiam, conspecta est potentior quàm cogitarat paricidæ. Sanctum autem tam crebris lapidum niuibus obruerunt, ut cerneretur solum caput, reliquo corpore obruto lapidum congerie. Quod quidem caput cum quidam ex impijs principibus uidisset adhuc moueri, iubet uni ex lictoribus, ut accepto lapide quantum poterat manus capere, in id desuper immitteret. Quod quidem cum factum esset, & pondere lapidis caput esset contritum, beatus Christo tradit preciosam animam. Atque uenerandum quidem illud corpus, adhibitis custodibus, conseruabatur tanquàm thesaurus aliquis. Cum tres autem dies præterijssent, & iā aduenisset quartus, extitit magnus & terribilis terræ motus. Deindè cum sic apparerent fulgura, & maxima tonitrua eum eis erumperent, ignis è cælo demissus, custodes quidem redigit in cinerem, lapidum uerò congeriem educit tanquàm puluerem, Deo omnibus reddente manifestum honorem in martyrem: corpus autem non apparet, seu quòd Deus prouidisset, ut id transferretur ijs, quos ipse nouit, modis, seu quòd hominum manus id sustulissent.

S. Isdandul.

S. Ioseph abit è uita.

Item S. Aeithalas

Venerandum autem Aeithalam cum in uicum, qui dicitur Patrias, abduxissent, efficiunt ut Christianorum manibus ipse quoque obruatur lapidibus. Cuius corpus monachi quidam ex ijs, qui illic habitabant, noctu aduenientes, inscientibus custodibus id auferunt, re uera furtum laudabile facientes, & rem luce dignam, non tenebris. Deindè cum ei iusta fecissent, deponunt in quodam loco insigni. Quo autē in loco sanctum contigit interimi, facit Deus admirabiliter quiddam, dignum & sua potentia, & gloria martyris. Planta quædam myrti illic enata, efficitur omne genus morborum liberatio. Cum quinque ergo annis per hanc plantam fic fierent miracula, qui gentium falsam tenebant religionem, inuidia moti, & non ferentes intueri hæc miracula ad confutandam falsam eorum religionem, plātam excindunt radicitus. Multi uerò ex ijs, qui erant animo purgati, longo tempore uidebant lucem in eo loco, & diuinas uirtutes ascendentes, & gloriam emittentes ei, qui sanctos suos glorificat. Consummatus autem fuit Christi martyr Aeithalas mense Iunio, eandem constantiam & fortitudinem, quam ij, qui ante ipsum fuerunt consummati, ad mortem usque ostendens, auxilio & gratia Christi ueri Dei nostri: Quem decet gloria & honor, cum principio carente eius patre, & sanctissimo & uiuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Nota rē miram.

Hucusque omnia ex Metaphraste: cui subiungemus ea, quæ Sozomenus de Mille episcopo, quem hoc ipso die, id est, 22. Aprilis habent Latina Martyrologia, in historiæ suæ libro 2. cap. 13. annotauit, interprete Latino Iohanne Christophorsono Anglo. Per id temporis, inquit, etiam Milles martyrio occubuit, qui primum apud Persas militauerat: posteà autem, relicta militia, uitæ genus planè apostolicum excolere cœpit. Fertur, illum, cum esset episcopus urbis cuiusdam in Perside creatus, multos sæpenumero cruciatus perpessum esse, uerbera etiam & distractiones membrorum pertulisse. At cum neminem in ea ciuitate posset ad fidem Christianam traducere, ægrè & iniquo animo ferentem, ciuitatem execratum esse, indeque decessisse. Non longo post tempore, cum primarij uiri illius urbis in regem peccassent, exercitum cum trecentis elephantis eo profectum, urbem euertisse, & uelut agrum colentes, in ea sementem fecisse.

De S. Mille episcopo, quē Latina Martyrologia Melsinum uocant.

Millem uerò peram solum, in qua sacratum Euangeliorum librum habebat, secum gestantem, Hierosolymam precatum se contulisse, indeque in Aegyptum ad uisendos monachos, qui ibi ætatem degebant, concessisse. Quæ autem, quamque admirabilia, & quàm diuina facinora ab isto Mille edita fuerint, testes sunt Syri, qui eius res gestas & uitam literis prodiderunt. Mihi certè satis uisum est, hæc de eo & de his, qui in Perside, regnante Sapore, martyrium obierunt, hactenus disseruisse. Nam tormenta illis inflicta, aut quinam fuerint, ex quove loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti

sint, aut quibus supplicijs affecti, nisi à nonquam percenseri potest: quippe cum tam uarij cruciandi modi à Persis tanto cum studio ad crudelitatem inuenti fuerint. Verum, ut summatim dicam, fertur, uiros ac mulieres, quorum nomina recensebantur, martyrium id temporis pertulisse ad numerum sexdecim millium: at multitudinem eorum, qui præter hos trucidati sunt, ne numero quidem comprehendi posse: & propterea perdifficile uisum esse Persis, Syris & incolis Edessæ, qui multum de hac re laborabant, illorum nomina percensere.

Innumeri martyres sub Sapore rege Persarum.

VITA SANCTI PATRIS nostri Theodori, Siceorum Archimandritæ, à Georgio presbytero, eius discipulo, eiusdemque mansionis præfecto conscripta.

22. Aprilis.



Enedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi qui ab antiquis temporibus seruos suos, tanquàm stellas accendit in terra, ut populum suum regerent, & quæ ad uirtutem pietatemque pertinent, edocerent: quos nunc etiam, tanquam lucidos Solis iustitiæ radios, ex dulcissima sanctarum scripturarum lectione ueneramur: ut primum innocentiæ typum Abel, Enoch uirtute præstantem, iustum Abraham, Isaac fidelissimum, & Christi figuram exprimentem, Iacob simplicem, castum Ioseph, Iob patientissimum, Mosen legislatorem, supplicem Samuelem, Dauid mansuetissimum, zelantem Eliam, Elisæum rerum mirabilium effectorem, Esaiam eloquentissimum, uenerabilem Hieremiam, Ezechielem Cherubin descriptorem, Danielem ora leonum obstruentem, tres pueros ignem extinguentes, Zachariam sacerdotem, in omnibus Dei mandatis iustificationibusque sine reprehensione incedentem, Simeonem senem, & mundi lumen in ulnis suis gestantem, Iohannem Baptistam solitudinis incolam & prophetis antecellentem, duodecim chorum Apostolorum, in omni regione ac ciuitate fidē à Christo traditam disseminantium, martyrum cœtus qui eam sanguine suo ædificarunt, sanctorum patrum Concilia, à quibus Apostolicæ doctrinæ dogmata sunt confirmata, & alios complures, qui in ueteri & nouo testamento extiterunt, quorum in sacris libris fit mentio, quosq; ego propter multitudinem silentio præterii, magis insignes tantum uobis in medium proferrens.

Sanctorum catalogus. *Dan. 6 & 14.* *Dan. 3* *Luc. 1. & 2.*

Omnes igitur Sāctos, qui certamina subierunt, & ediderunt miracula, Deus mundo largitus est, ut in singulis hominū ætatibus disseminati, tanquàm stellæ quædam, uirtutum & certaminum & miraculorum splendore fulgerent, ut eorum doctrina omnes eruditi, & certaminibus roborati, miraculisque confirmati impiorum institutorum perniciem effugerent, & in Christi regnum & gloriam ingrederentur ubi promissa ab ipso recondita sunt illa bona, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sic & in hac ætate benignus ipse Deus noster, quasi splendidam quandam stellam radios suos emittentem, beatum nobis Theodorum ostendit: qui fuit ueluti firma quædam columna, & diaboli artes patientia superauit: qui fugauit dæmones, ægrotantibus reddidit sanitatem, pater extitit pupillorum, nutritor pauperum, nudorum indumentum, tutus periclitantium portus, perfugium miserorum, peccatorum dux ad pœnitentiam, baculus inopum, consolator afflictorum, socius Apostolorum, sanctorum particeps, incola regni cœlorum, templum Spiritus sancti: qui multos in cælum duxit, omnibus uirtutibus excelluit, uberem habuit fontem, ex quo sanitates emanabant: qui ab ætatis initio ad Deum accessit, eique ad finem usque uitæ gratus fuit, reque Theodorus nomine & factis extitit. Quamobrem oro uos, patres & fratres, ut dum uitam eius expono, benignas mihi aures uestras præbeatis. Præclara profecto sunt, & admodum utilia, quæ pro uiribus accuratè sum explicaturus. Incipiam enim ab ijs, quæ puer gessit: nam illa quoque sunt optimæ frugis plena. Vos igitur, qui ad audiendum accessistis, etiam atque etiam obsecro, ut meam imbecillitatem adspicientes, me studijs & precibus uestris adiuuetis, ut munificus & pater luminum Deus, peccatorum meorum oblitus, mihi indigno tantum gratiæ & benignitatis & sapientiæ suæ tribuat, ut diuina & admirabilia huius sancti uiri facta ualeam enarrare.

Sancti à Deo mundo collati. *1. Cor. 2*

In Galatharum regione est oppidum, quod Siceō appellatur, subiectum Anastasiopoli primi Ancyrensium principatus. Distat autē Anastasiopoli duodecim passuum milibus. In huius oppidi medio est publica regij cursus uia, in qua diuersorium erat, ubi puella formosissima, nomine Maria, commorabatur cum matre Elpidia, & sorore Despenia: quæ quidem ibi commorantes, quæstum faciebant. Eo tempore imperante piæ memoriæ Iustiniano, contigit, ut inter magistratus uir quidam, nomine Cosmas, in equestribus certaminibus clarus, ad partes illas iudex mitteretur. Qui cum in diuersorium illud uenisset, perspecta Maria, amore illius captus est, & cum ea concubuit. Concepit mulier ex eo, & in quiete stellam uidit ingentem & claram, è cælo in uterum suum descendere: experrectaque ac timoris plena, ipsi Cosmæ uisum narrauit. Qui: serua te, inquit, mulier, si fortè te Deus adspiciat, & tibi det fructum, Episcopatus forte dignum. Et egressus manè, lætus discessit. At mulier cum ad sanctum quendam senem in loco, sex milibus passuum distante, habitantem uenisset, narrauit ei somnium, quod uiderat. Qui: Magnus profectò uir, inquit, euadet puer, qui ex te nascetur, & plurimum ualebit non apud homines, sed apud Deum. Lucida enim stella regiam significat gloriam, ut iudicant sapientes uiri, qui somnia interpretantur. Verum hoc de te dicendum non est: sed splendida uirtutum & gratiarum gloria, tibi per stellam abs te perspectam significatur, quam Deus in tuum fœtum infudit. Solet enim seruos suos, antequam edantur in lucem, in utero adhuc existentes sanctificare. Hoc cum audisset & Theodosius Anastasiopolis Episcopus, idem iudicauit.

Siceon oppidū. *Somniū matris S. Theodori.*

Expleto igitur partus tempore, Dei seruum peperit, & paucis post diebus, ut Christianorum mos est, tulerūt eum ad sanctam Orthodoxorum Ecclesiam: & à sacerdotibus baptizatus est in nomine sanctæ Trinitatis, & Theodorus appellatus est, ut ex nomine perspicuum fieret, eum Dei donū futurum. Cum autem sextum ageret ætatis annum, cupiebat mater eius, ut in regia ciuitate ad militiam educaretur. Itaque cum zonam illi auream, & uestes preciosas, & res alias necessarias parasset, de itinere cogitabat. Verùm qua nocte profectura erat, sanctus ei Dei martyr Georgius apparuit: &, Quodnā, inquit, mulier de puero

Alind eius somnium.

consilium

consilium cœpisti? Nè frustrà laborem suscipias. Rex enim, qui in cælis est, ipsum sibi requirit puerum. E somno mulier manè excitata, somnium suū cum lachrimis enarrauit: Appropinquat, inquiēs, mors filij mei: atque ità labore itineris supersedit. Et cum octo esset annorum puer, eum magistro literis imbuendū tradidit. Is cum Dei gratia maximè omnium esset ad discēdum aptus, multum profecit in literarum sapientia: & ab omnibus diligebatur. In ijs autē, quæ agebat, probabatur. Nam & cum pueris ludens, eos uincebat. Iurare tamen, aut maledicere, aut aliud quicquam absurdū facere, nec sibi ipse, nec alijs cuipiā permittebat. Quòd si ex rebus ludicris lis aut pugna aliqua oriebatur, eam statim dirimebat.

Literis dat operā Theodorus puer.

Erat autē domi eius uir quidam pius, nomine Stephanus, qui cibos artificiosè conficiebat. Nā mulieres illæ posteà, relicta uita meretricia, ad bonam frugem redierant, & piè casteque uiuebant, multosque Principes & in dignitate constitutos hospicio suscipiebant, & honorem hunc Stephano, qui in arte illa peritus erat acceptum referebant. Ac ille quicquid præmij uel à fœminis ipsis, uel ab hospitibus accipiebat, in Ecclesijs impendebat: & manè ac uesperi precationibus uacabat: & in sanctis Quadragesimæ diebus, cum omne ciborum genus mulieribus ministraret, ipse præter pauca panis frustula & aquam, eaque ad uesperam, nihil gustabat. Amabant hunc uirum mulieres, & propter ipsius modestiam & humanitatem colebant ut patrem. Puer autem uidens eum ita continentem, diuino amore inflammatus, uitam eius cœpit imitari. Sic enim iubet Apostolus: Mementote præpositorum uestrorum, qui uobis locuti sunt uerbum Dei: quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Esca enim non commendat nos Deo.

Heb.13

Hunc animi eius zelum ignorantes mater & aliæ mulieres, cum è ludo literario domum hora prandij rediret, cogebant eum ut secum ederet. At ille amplius hora prandij non reuertebatur, sed ad uesperam usque ieiunus in ludo literario manebat. Et uesperi, cum esset domi suæ, ad Ecclesias cum uiro pio Stephano se conferebat: & precationibus incumbens, Christi corpus & sanguinem percipiebat. Atque ita domum reuertens, nihil aliud, nisi iam dicta panis frustula & aquam, sumebat. Cumque multum & à fœminis, & à Stephano moneretur, ut ederet, monitis eorum noluit acquiescere. Orauit autem mater magistrum ipsius, ut hora prandij puerum dimitteret: nolebat enim illi persuadere, ut exiguum saltem leguminum cibum sumeret, quoniam propter inediam, & quia tardius uescebatur, nimium gracilis euadebat. Magister igitur, intellecta matris uoluntate, dimisit eum cum reliquis pueris. Ipse uerò, quasi canticum illud Dauidis exaudiret: In Domino confido, quare dicitis animæ meæ: transmigra in montem sicut passer? cum è scholis discederet, in asperum montem uicinum se conferebat, ubi sancti martyris Georgij templum erat. Perspicuè uerò ab ipso sancto, tanquam aliquo adolescente, eò ducebatur: & in oratorium ingressus, diuinarum scripturarum lectioni uacabat. Post meridiem autem ad scholas reuertebatur. Et adueniente uespera, domum petebat: matrique interroganti, cur hora prandij ad se non uenisset, ipse se excusans respondebat, coactum esse in scholis manere, quoniam quæ oportebat, non didicisset, & quia languenti stomacho ita fuisset, ut nulla edendi cupiditate teneretur. Itaque mater rursus magistrum monuit, ut filium cum cæteris pueris dimitteret. Ille uerò respondit, se id semper fecisse, ex quo primum ab eo fuisset monitus.

Eius adhuc pueri ieiunia.

Psa.10

Cum autem accepisset, eum ad sancti martyris Georgij ecclesiam sese conferre, misit quosdam è seruis suis, qui eum indè abstraherent. Illi puerum ad matrem adduxerunt, quæ comminata est illi atque præcepit, ut rectà ad se è scholis rediret. At ipse pristinam consuetudinem retinuit, à qua mater eum nec admonitionibus, nec minis, nec uerberibus potuit auocare, nec initam ab eo abstinentiæ rationem interrumpere. Cum autem decimum ætatis annum impleret, quodam morbi genere, quod regionem illam inuaserat, ipse quoque correptus est, adeo ut in uitæ discrimine uersaretur. Tulerunt igitur eum in templum sancti Iohannis Baptistæ, quod longè aberat, & ad altaris introitum collocarunt. Supra autem in ipso Crucis receptaculo erat imago Domini nostri Iesu Christi, ex qua duæ super ipsum morbo laborantem roris stillæ deciderunt: statimque Dei gratia subleuatus conualuit, & rediit domum.

Imago Christi

Cum autem inter matrem & reliquas mulieres dormiret, accedens Christi martyr Georgius, puerum, illis profundissimo interim somno oppressis, excitauit, primum quidem sub Stephani specie, deindè sub propria persona: Surge, inquiens, puer Theodore, illucescit aurora, ad precandum in sancti Georgij oratorium ingrediamur. Surgentem autem eum lætitia & alacritate, cum essent adhuc tenebræ, domo deduxit ad sanctum oratorium. Ac multis quidem in uia dæmonum dolis terrebatur. Improbi enim illi, ac ueritatis inimici sub luporum aliarumque ferarum forma puerum territantes, & undique eum inuadentes, ut deuoraturi, à bono proposito abducere conabantur. Verum Christi martyr illum educto gladio defendebat, ut ab ipsis feris lædi non posset, alacriusque deinceps reuerteretur. Hoc autem cum puer quotidiè frequentaret, mater & reliquæ fœminæ, quæ cum illa erant, cùm eum in lecto manè non cernerent, suspicatæ sunt illum in templo pernoctare. Et mirabantur, quomodo in medio ipsarum dormiens, repentè posset, nemine sentiente, surgere. Metuentes igitur, nè à feris deuoraretur, (Lupus enim tunc illac uagabatur, qui pueros deuorabat) ipsum territabant, ne ad oratorium iret, præsertim ante Solis exortum, propterea quòd locus ille desertus & periculosus esset. Quacum ipse consilijs non acquiescens, præfinita hora à martyre excitatus, ad oraculum se contulit. Mulieres uerò diluculo puerum non inuenientes, ita commotæ, capillis eum indè abstraxerunt. Mater autem uerberatum filium ad lectuli spondam alligauit, nec cibum illi dedit. Verum nocte illa sanctus Dei martyr Georgius gladio accinctus fœminis apparuit, strictoque gladio, irruit, aduersum illas minabundus, &, Abscindam, inquit, uobis capita, quia puerum cæditis, & ad me ire prohibetis. Iurantibus autem illis, se id amplius non effecturas, remisit minas, atque discessit.

Dæmones terrent eūtē puerū ad ecclesiā

E somno igitur excitatæ, soluerunt puerum, blandis eum uerbis orantes, nè sibi succenseret, quòd uapulasset, & ex ipso quærerent, cuius fretus auxilio sic ante lucem prodiret. Quibus ille: Primū, inquit, cum Stephano egrediebar, nunc autem formosissimo ac uenustissimo iuuene comite egredior. Et ipsæ agnouerunt eum esse martyrem Georgium, quem in quiete conspexerāt, cuius præsidio munitum puerum amplius non prohibuerunt, dicentes: Dei uolū-

Eius soror

tas fiat. Habebat & sororem paruulam, nomine Blartam, quæ magno ipsum amore complectebatur, & adiuuabat opus Dei, & cum ipso ad oratorium sæpè interdiu uentitabat, studebatque laborem ipsius sub leuare. Quodam die, cum iam multum in literis pro fecisset, in sancti martyris Gemelli templum, domui suæ propinquum, ingressus, in eo noctem transegit, uiditque se quodammodo apud Regem adstare, cùm magna interesset militum copia, & mulier adesset purpura ornata. Audiuit autem ipsum Regem ita se alloquentem: Strenue pugna, Theodore, ut perfectam in cælesti militia mercedē accipias. Ego insuper in terra quoque te coram hominibus gloriosum & illustrem reddam. His auditis, somno solutus est, & cum duodecim esset annorum propter Christi Regis, quem uiderat, adhortationem incitatus, cœpit ad præstantiora salutique coniunctiora contendere, seque in una domus suæ cellula continere ab Epiphania usque ad ramos oliuarum. Et duabus Quadragesimæ hebdomadibus, prima nimirum & media, neminem prorsus alloquebatur, sed soli Deo uacabat. Abstinentia autem pristina utebatur.

Visio S. Theodori.

Vide pueri solitudinē & silentiū.

Cæterum cum ueritatis hostis diabolus cerneret eum spiritalia & præclara contra se arma possidere, ut eum perderet, cogitabat. Quodam igitur die Gerontij condiscipuli ipsius personam induit, & super asperam quandam rupem, quæ Zidrama uocatur, eum adducit: & cùm in locum excelsum conscendisset, Saluatoris illi tentationem objiciens: Si nis, inquit, optime Theodore, uirtutis tuæ specimen dare, deorsum desili. At ille loci altitudinem intuitus, respondit: Loci me terret altitudo. Atqui, diabolus inquit, tu solus inter omnes pueros me fortior iam eras, uincebasque me: nunc autem hoc ego non mereo, sed me deorsum projiciam. Caue, respondit Theodorus, nè id facias, nè præceps labaris, & pereas. Illo autem confirmante, se id sine periculo facturum: Si tu inquit Theodorus, id feceris, ego item faciam. Stans igitur diabolus super petram, desilijt: & rectus ad Theodorum clamauit: Ecce, inquiens, ego saltaui: si uales, & tu idem effice, ut uideam, utrum hac item in re, quemadmodum in cæteris, sis generosus. Puer autem saltus magnitudine territus, Considerabat Gerontium nunquam antea tam audacem fuisse. Prætiò interim fuit Christi martyr Georgius, appræhensaque pueri manu, illinc eū abduxit: Veni, inquiēs, sequere me, & nè audias tentatorem illum, qui animam tuā quærit: neque enim Gerontius est, sed nostri generis inimicus. Atq; sanctus martyr in oratorio suo puerū constituit.

Tentatio diaboli.

S. Georgius eū liberat.

In quo ille dum moraretur, mater eius & auia quodam die multis eum blanditijs cohortabantur, ut domum suam reuerteretur, dicentes, se multos præclaros amicos expectare. Sed puer ea scripturæ uerba non ignorans: Amicitia huius mundi inimica est apud Deum: Et, Qui uult huius mundi amicus esse, inimicus Dei constituitur: Non enim potest quisquam Deo amicus esse, & Mammonæ: noluit illis obsequi, ut inde discederet, sed mundi diuitias spernens, easq; abijcere cupiens, zonam sibi & torquem atque armillas adimens, ea proiecit in conspectu ipsarum: Scio, inquiens, uos uenire, ne hæc amittam, & idcircò me obseruatis. Accipite igitur, ac discedite. Ego enim hinc non recedam. Quibus illæ sumptis, cum eum flectere non possent, abierunt. Totus enim animo defixus erat in Domino, cuius imitator, & eius uestigia sequens, parentes fugiebat: & ad Deum accurrens, diuitias & domos relinquebat, ut centuplum acciperet, & uitam æternam possideret, quemadmodum, qui hæc promisit, Dominus ait: Qui uult, inquiens, uenire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Rectè enim puer castissimus corpus suum abnegauit, & animæ tanquam aduersarium affligens ac subigens, crucem in fronte gestabat. Atque ut Petrus, & Iacobus, & Iohannes, & reliqui Apostoli, relictis omnibus rebus, secuti sunt Iesum: sic & puer hic, scripturarum testimonijs fidem habens, eas cemplere studebat.

Iaco. 4.

Luc. 16

Luc. 9.

Matt. 4.

Volens igitur Dauidem in canticis imitari, cœpit Psalterium ediscere. Magno autem cum labore usque ad sextumdecimum psalmum edidicit, sed decimumseptimum nullo modo percipere poterat. Quāobrem cùm in oratorio propinquo sanctī Christophori meditando commoraretur, & non posset ediscere, humi prostratus Dominum obsecrabat, ut sese ad psalmos facilè memoriæ commendandos idoneum redderet. Clemens autem Deus, qui dixit Petite, & dabitur uobis, id illi concessit, quod flagitabat. Cum enim surrexisset, & Saluatoris imagini supplicaret, dulcedinem melle suauiorem sensit in ore suo, & Dei munus agnoscens, dulcedinemque degustans, & Christo gratias agens, deinceps facilè & commodè paucis diebus totum Psalterium memoriæ commendauit. Atque ita omnes Ecclesias frequentabat, psalmis & hymnis & canticis spiritualibus canens, & laudans Dominum. Et ubicunque sanctorum memoria celebrabatur, eò se promptè conferebat. Vndè in peruigilio sancti martyris Eureti Iopolim, quod oppidum quindecim passuum milibus distabat, hora cœnæ profectus ieiunus, cum & precationibus incubuisset, & diuina Christi mysteria percepisset, cursu circa mediam noctem rediit, necessariaq; comedit. Sic.n. erat in cursu uelox, ut sæpe sponsione, tribus passuum milibus cum equis cursu rendo certaret, & uinceret.

Matt. 7.

Iam cum ex Prouerbijs didicisset: Vbi audieris esse uirum prudentem, uigila ad eum. Cum sancto sanctus eris, & cum electo electus eris, maximo Dei seruorum desiderio tenebatur. Et ubi audiebat esse uirum iustum, eum inuisebat, ut institutam ipsius uitæ rationem disceret. Et apiculæ instar, uirtutum eius flores legens, tanquam uiaticum quoddam domum reportabat. Erat igitur sanctus quidam pater, nomine Glycerius, in loco qui Trapezas appellatur, decem passuum milibus distante: ad quem Theodorus accessit, ut ab eo benediceretur, atque ut, quemadmodum Elisæus ab Elia benedictus, duplicem spiritus gratiam accepit: sic & ipse per eius benedictionem maioribus uirtutibus & gratijs dignus efficeretur. Nam patris benedictio domum & filiorū labores confirmat. Hunc uir sanctus cum adspexisset, & florentem in ipso uirtutem diuinitus agnosceret, hilari eum uultu suscepit, & subridens: Amas, inquit, fili, monachorum habitum? Et uehementer eum amo, mihi, crede, pater, respondit; cupioque dignus illo fieri. Et cum ibi magna esset siccitas, egressi ambo sub dio, constituerunt ante concham illi sitem prope templum sancti Iohannis Baptistæ. Et beatus ad puerum: Flectamus, inquit, genua, fili, & oremus Dominum, ut proclementia sua pluuiam in terram demittat, ex quo intelligemus, utrum simus in numero iustorū. Precantibus illis, contractū est nubibus cælum, & cum à precatione surrexissent, magnā pluuiæ copiam Deus emisit in terram. Qua Dñi benignitate lætatus est senex: & puero subridens: Posthac, inquit, quicquid poposeris Dominum, largietur tibi. Imple igitur id, quod cupis, & Dominus Deus erit tecum,

Ecc. 6.

Psal. 17.

4. Reg. 2.

Ecc. 3.

for. ut eum. ut corporis ætate simul & uirtutibus crescas. Cum igitur puer à sene benedictionem accepisset, & eum salutasset, domum suam reuersus est.

Sed quartumdecimum iam agēs ætatis annum, decreuit omninò domi suæ renunciare, & in oratorio uiuere. Qua quidem re cum mulieribus constituta, se contulit in oratorium, & in eo commorabatur. Verū mater eius, cæteræque mulieres cum beatam eius institutæ uitæ rationem ignorarent, à qua ille, quamuis puer adhuc esset, nullo modo recedebat, ei panes puros, & uarias uolucrum carnes, tum elixas, tum assas afferebant. Quæ ipse quidem omnia suscipiebat, nè pium ipsarum animum uideretur aspernari, & quia ieiunium eius erat in abscondito, eis tamen non uescebatur: sed illis discedentibus, exibat ex oratorio, & omnia super petram collocabat: & rursum ingrediebatur. Veniebant autem aues & ferè atq; etiam homines iter facientes, & comedebant. Cibus uerò pueri ex ijs, quæ in oratorio offerebantur, constabat. Quòd si nihil offerretur, panis illi solus erat satis.

Degit puer in oratorio.

Cùm autem audisset locum quendam, indè octo passuum milibus distantem, qui dicitur Area, sic à Diana & multis dæmonibus, qui illic habitabant, occupari, ut nemo illuc, præsertim in meridie, sine certo mortis periculo posset accedere: ipse Iulij Augustique diebus, postea quam horæ tertiæ preces absoluerat, ad eum locum celeriter contendebat, & toto meridie illic morabatur, ubi Dianæ domicilium esse dicebant. Sed cùm auxilio Dei nihil aduersi reperiret, ad oratorium redibat: ubi sub altaris gradu specum sibi defodit. Ea uerò nocte, qua Christi ortus celebratur, cum ad eum clerici quidam & laici conuenissent, cum illis ab oratorio ad flumen transeundū descendit. Ipse autem solus in aquam ingressus, tā diu in ea stetit, quoad omnis prophetica, & Apostolica, & Euangelica lectio cum toto sacrificio fuit absoluta. Post autem uix poterat pedes extrahere: sic erant cum luto, glacieque compacti. Atque ita psalmos concinens, ad oratorium rediit: & cùm dies aduenisset, celebritatem peregit, & in specum descendit, ibique ad Ramos usq; Palmarum conquieuit. Quamobrem omnes, qui hæc conspiciebant & uidebant, sublatis in cælum manibus dicebant: Confitemur tibi pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea huic paruulo: quoniam sic fuit placitum ante te.

Stat di utissime in aqua gelida.

Iam alia eius Elpidia uehementer eum commiserabatur: magis enim illum, quàm ambas filias suas diligebat. Itaq; ueniens ad oratorium, ei, dum quietem silentiumque seruaret, cibum ministrabat, fructus nimirum, aut olera, idq; sabbato, & die Dominica. Nam reliquis diebus nihil omnino gustabat. Hæc autem Anastasiopolis episcopus Theodosius cum audiuisset, naldè gaudebat, eumq; apud omnes laudabat, dicens illum Dei instinctu commotus ea facere. Quodā autem die honestatis inimicus diabolus fecit, ut ex frigore in morbum incideret, & moueri non posset. Verum ei dormienti sanctus Christi martyr Georgius adstitit, & dixit ei: Quis causa fuit, fili, ut in morbum incideres? At ille considerans immundum coram se stantem dæmonem, iste, inquit, impurus ac detestandus me in morbum coniecit. Martyr uerò uehementer dæmonē torquens, in fugam conuertit: & apprehensa Theodori manu: Surge, inquit, & consalesce. Neq; enim amplius exectandus iste dæmon apparebit in conspectu tuo. Statim igitur puer excitatus surrexit sanus.

Vide miram pueri abstinētiā, & asperā uictus rationē.

Sed Deus clemens, qui sanctis suis Apostolis potestatē dedit ut dæmones eijcerēt, & morbos curarent: dedit & illi gratiam aduersus dæmones, ut eos ab hominibus expelleret, & ægrotātibus mederetur. Nam post sanctā Paschæ celebritatē quidā homo tulit ad eū quondam die filium unicum, à spiritu immundo uexatum, & fide ductus, orabat sanctum puerum Theodorum, ut filiolū suū curaret. Verùm ipse nesciebat, quid ei faceret: sed excusabat se, quòd esset iuuenis. Pater autem illius uexati lachrymans, dedit illi flagellum, & dixit: Hoc accipe, Domine mi serue Dei, & minans filio meo, percute illum, dicens: Exi, exi, spiritus immunde, ab hoc puero in nomine Domini mei. Fecit, ut erat edoctus, sanctus Theodorus: & turbatus dæmon cœpit eum irridere, & tanquam insanum prædicare, & si quid ab illo audiebat, idē ille resonabat: & bidui spatio nihil ille respondit. Tertio autem die idem puero fecit Christi puer Theodorus. Tunc dæmō rursus commotus, cœpit uociferari. Exeo, puer, exeo, nec amplius resisto. Da mihi horam. illo autem ad altare ascendente, dæmon clamauit ad hunc modum, O magna uis Nazaræi, hæc aduersum nos excitantis. Ex quo enim in terram descendit, homines in nos armauit. Et nunc scorti filio concessit eijciēdi nos potestatem. Heu mihi misero, à quo puero expellor? Neque enim gratiam illi è cælo demissam ferre possum. Magna naturæ nostræ ab hoc meretricis filio calamitas imminet. Multos enim è nostro grege ex hominibus extrudet. Doleo autem, quòd hic in me exercet imperium, nec audeo redire ad patrem meum diabolum, cùm à tali puerulo sim expulsus, Nam si id mihi à sene aliquo contigisset, haud ita magnum dedecus arbitrarer. Execranda dies, in qua genitus es. Hæc illo dicente, sumens puer Dei Theodorus ea lucernæ oleo, uexati caput unxit, & signo Crucis adhibito, incœpit eum, dicens: Exi iam, spiritus impurissime, & noli amplius nugari. Et uociferans dæmon, proiecit puerum ante pedes eius, & exiuit ab eo. Iacebat autem tanquàm mortuus. Ex quo turbatus puer, defunctum illum existimabat. Sed dixit ei pater illius: Manum illi porrige, atque iacentem excita. Quo facto, statim in se rediēs puer ille, surrexit. Itaque Dei gratia sanum reddidit patri. Res autem uulgata fuit per totam illam regionem. Quamobrem omnes Deum collaudabant, qui intellectum dat paruulis & gratiam.

Lud. 9

Expellit dæmonē oleo & Crucis signo.

Christi igitur præcursorem & Baptistam Iohānē in hoc item inuitatus est, manens in solitudine, quo ad populo demonstraretur, & illa Apostoli Pauli uerba in se expresit: Sancti omnes per fidē uicerunt regna, operati sunt institiam, adepti sunt repromissiones, abiecti, afflicti, uexati, in solitudinibus errantes, in speluncis & in cauernis terræ. His salutaribus scripturis incumbens, non auditor earum tantum, sed effector extitit, adiuuante Christo, qui bonum eligentibus semper fauet. Superiorem igitur montis partem ascendit, & petram intuitus ad se tegendum idoneam, suffodiens sibi speluncam amplam fecit, obstructoque aditu, in ea latitabat. Tunc autem accidit, ut milites illac iter facerent. Quarè cum à propinquis puer tum in oratorio, tum alibi perquisitus non inueniretur, suspicabantur, eum à militibus ablatum esse, commoueruntque principem, ut milites comprehendendos curaret, quo puerum restituerent. Verum cum nec sic quidem inuentus esset, à feris deuoratum fuisse iudicarunt. Et luxit eum diu mater cum reliquis fœminis & propinquis, uti iam mortuum. Duos in ea spelunca Christi puer Theodorus annos transegit. Et clericus quidam religiosus Diaconus solus rem nouerat, qui & proprium illi uestimentum asperum dedit, (nam anteà lineis uestibus induebatur) & paululum cibi ex oleribus, &

Luc. 1.

Heb. 11.

Latitat in spelunca.

aquæ pusillum (sic enim inter ipsos conuenerat) subministrahat. Promiserat autem eum se nemini iudicaturum.

Cæterùm uidens bonus Deus, qui seruorum suorũ curam gerit, labores ipsius, ut uerum esse ostenderet, quod dixerat: Non potest ciuitas abscondi supra mõtem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt: omnibus eum patefecit. Cùm enim propinquæ ipsius mulieres animaduertissent pium Diaconum super montem frequentius ascendere, suspicatæ id, quod erat, eum domi suæ iureiurando obtestatę sunt, ut quicquid de puero sciret, sibi significaret. Ille uerò tum iureiurando coactus, tum aspero pueri uitæ instituto commotus & metuens, ne moreretur, rem aperit: & locũ, ubi morabatur, indicat. Tũc lætitia plenæ accedentes, repetiunt illum propè mortuum, & ad sancti Gregorij oratoriũ deducunt. Qui aere cõspecto, sine uoce diù mansit. Caput autem eius sordibus fœtebat, & pediculis abundabat, & ossa illius erant nuda, & coma uincta, nec ad eum quisquam præ fœtore uermibusque scatentibus poterat appropinquare. Et adspectus eius erat tanquam mortui. Quamobrem nouus quidam Iob esse propter eiusmodi calamitatem putabatur. Plorabat mater eius, & auia, & reliquæ mulieres. Et cùm esset paulisper recreatus, uolebant ut domum suam descenderet, & corpus curaret. Quibus ipse noluit assentiri.

Mat. 5

Cum autem hæc religiosissimus Anastasiopolis Episcopus Theodosius accepisset, statim ad eum in oratorium accessit, & conspecto capitis eius ulcere, contremuit: & cùm illum salutasset, Lectorem declarauit. Magno autem labore sordes eius abluerunt: & pannis lineis ulcere eius abstergentes, capitis comam totonderunt. Postridiè uerò Subdiaconum, Diaconum, & Presbyterum instituit: Eccè, inquiens, Dei munere omnes cleri ordines consecutus es, ut diuina possis mysteria persgere ad eorum, qui accedunt, ædificationem. Dominus Deus benignus numerum suorum elargitor dignum te faciat, qui & episcopi munere fungaris, & gregem ipsius rectè gubernes & regas. Hæc enim quatuor gratiarum munera adeptus, & habitum etiam monasticum accepturus, huius tantum unius expers uideris esse: quod tibi Dominus post uirtutum tuarum augmentum elargietur. Cresce igitur fide atque uirtutibus, & ora pro me. Et cùm ei benedixisset, & eum salutasset, rediit in ciuitatem suam. Tunc Christi seruus Theodorus duodeuiginti annos impleuerat. Quapropter multi episcopum incusabãt, quod eum ante legitimam ætatẽ ad Presbyterij dignitatem prouexisset. Sed religiosissimus episcopus Theodosius respondebat, se non ignorare, Canones non permittere, ut quisquam ante legitimã ætatis tempus, & sine testimonio presbyter instituatur, cum Apostolus ad Timotheum scribat: Non neophytum, ne superbia elatus, in iudicium incidat & laqueos diaboli. Sed quemadmodum ipse Paulus Timotheum ætate iuuenem, episcopum constituit: sic & ego (aiebat) in nomine Domini hunc, propter eius probitatem, Presbyterum institui. Significauit enim mihi Deus, eum esse dignum hoc munere. Et profectò hic iuuenis est à Deo. Quare ne teneram eius ætatem, sed animi nobilitatem, attendite. Quemadmodum & de Dauide Samueli dictum est. Non enim sapientes sunt, ætate prouecti, nec senes iudicium norunt, ut * Elius in Iob declarat: sed Dei spiritus est in mortalibus, & Omnipotentis spiritus adolescentes erudit atque adiuuat, & piam ac rectam uiuendi rationem præcipit. His uerbis episcopi omnes assenserunt. Nouus autem Christi miles Theodorus proficiebat sapientia & prudentia spirituali: & gratia Dei erat cum illo.

Initiatur sacris.

1. Ti. 3.

Iob. 32

Hæc pueritiæ Theodori instituta ego indignus illius seruus & discipulus Georgius ab eis accepi, qui æquales ipsius, ac condiscipuli cum eo uixerunt, & oculis suis ea perspexerant. Plurima etiam ab ipso pio & sancto uiro audiui, cùm ea ipse de se modestè narraret, ut nos ad æmulationem incenderet. Post obitũ autem illius ea conscripsi, ut pueri & adolescentes Angelicam eius uitam, & ab omni crimine remotam imitarentur, & digni euaderent regno cælorum, per gratiam Christi Dei nostri, cũ quo Patri gloria simul cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Dominus Iesus Christus uerus Deus noster, qui est iustitiæ sol, lumen ineffabile, perennis fons immortalitatis, uita sempiterna, salus animarum nostrarum, & sapientiæ largitor, det etiam peccatori Georgio seruo uestro tantum uirium, & ad dicendum facultatis, ut onus susceptum perferre ualeam: & uobis eum amantibus sic animos ad audiendum inflammet, ut præclaram & admirabilem sancti, magniq; patris nostri Theodori uitam, ad finem usq; libenter audiatis. Iam enim aggrediar ea, quæ pertinent ad eius adolescentiam, precationibus uestris confisus apud Dominum Deum, qui dux eius adiutorq; fuit.

Sanctissimus igitur Dei seruus Theodorus, duodeuiginti annorum cùm esset, ità Saluatore nostro Deo uolente, ad Presbyterij gradum prouectus, diuinæ philosophiæ uacabunt, ut se uiro prudenti similem declararet, & ex laudabili consilio Domini, relicta patria, domo super arena exædificata, & quæ in illa erant, terrenis rebus, decreuit in eam nullo amplius modo reuerti, seque totum Domino in cordis ueritate & fidei plenitudine consecrauit, fundauitque sibi domum super firmam petram, siue animo, siue etiam sensu uelis intelligere. Erat enim locus arduus & uenerandus, in quo sancti & gloriosi martyris Georgij oratorium construxit, ut facilè alienorum uẽtorum, & futurarum procellarum, instar aquarum insurgentium, impetus, tum fide in Christum confirmata, tũ ipsius sancti Martyris auxilio fultus, euitaret atque propelleret. In omnibus diuinis scripturis, uitam nobis æternam propinantibus, uersabatur, & sanctum Euangelium semper animo uoluens, ualde mouebatur, præsertim dum considerabat, quomodo Dominus & Saluator noster Iesus Christus è cælis descendisset: quomodo induisset hominem: quomodò cum hominibus uersatus esset, sibi Hierusalem elegisset, in qua cruciatum ferret acerbitatem, ageretur in crucem, sepeliretur & resurgeret. Hęc ille admirans, & terra sublimiora suspiciens, incensus est cupiditate uisendi & adorandi loca illa sanctissima, ubi Christi pedes stetissent: cum & Zacharias propheta gentem & tribum omnem execretur, quæ non adeat & adoret ea.

Raro exemplo nec temerè imitando fuit presbyter annos natus 18.

Zac. 14

Cum igitur ad eum uenisset mater eius cum sorore, & ambarum parente, communicato cum illis consilio, & inuento ex prouidẽtia Dei itineris duce, iter suscepit, & præ animi desiderio laborem itineris non sentiebat. Peruenit tandem ad optatam sanctorum locorum ciuitatem Hierusalem, & Crucem salutiferam, sanctamque Resurrectionem, & almum Præsepe, atque gloriosam Ascensionem, & reliqua omnia salutaris mortis & conuersationis magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi monumenta adorauit, inuisitque cuncta monasteria, & omnes passim in cellis inclusos patres, eos quoquè, qui interiorem solitudinem incolebant, & ab illis benedictionem accipiens, præstantiorũ uitæ rationem & instituta perdiscebat.

It Hierosolymam.

discebat. Sed cum ad Iordanem, in quo Saluator & Deus noster baptizatus est, descendisset, ingressus est in propinquum Dominæ nostræ Dei genitricis templum, quod Chuzoba uocatur, cumque ibi preeatus esset, & Archimandritã, & qui cum illo erant, patres consalutasset, habitum ab eis monasticum atque Euangelicum flagitauit. Archimandrita uerò cũ sciret diuinitus, quis esset, nulla interiecta mora, habitum illi concessit, & simul cum reliquis patribus Deum obsecrauit, ut coram ipso, & coram hominibus probaretur.

Accepit habitum monasticũ.

Expleta celebritatis eius lætitia, omnibusque consalutatis, & accepta ab illis benedictione, è monasterio in Galariam ad patriam suam reuersus est, repetijtque sancti Georgij martyris oratorium, ubi magna cum lætitia habitabat, Mosaicæ gloriæ gratia splendens, & ieiunando, & humi cubando, uigilandoque & psallendo se magis in dies ædificabat, maioraque à Deo munera tum in dæmonibus eijciẽdis, tum in morbis curandis accipiebat. Mater autẽ eius, cum ea, quæ carnis, non autem Domini sunt, saperet, nec amoris ardorem, quo matres accẽdi solẽt, erga filium suum sanctissimum retineret, eo relicto & ea bonorum parte, quæ sibi conueniebat, assumpta, uiro cuidam, nomine Dauidi, in Ancyranorum metropoli claro nupsit. At soror eius Despenia, & mater ipsius Elpidia, & sancti soror Blatta ab eo seiũgi se non sunt passæ, sed sanctam eius uitam contemplantes, omnique se modestia & castitate, eleemosynisque & precationibus expurgantes, eum pro uiribus studebant imitari. Ac Despenia quidem moriẽs, eum hæredem instituit, & ab ipso sepulta est in templo sancti martyris Gemelli. Blattam autem sororẽ suam uirginem, cum duodecimum ageret ætatis annum, duxit ipse sanctissimus in Ancyranorum Metropolim, & in grauium uirginum monasterio, quod Petrin appellatur, collocauit; ubi monasticum habitum sumẽs, Deo consecrata ut uixitque sanctissimè. Theodorus autem ad proprium locum reuersus, cum triẽnio post beatã hanc sororẽ in cælestẽ thalamum ad spõsum suũ Christũ, cui ipse eã dicarat, bonis operibus plenam migrasse accepisset, Deo gratias egit.

Eius exercitia

Beata uerò auia eius Elpidia uehementer eum diligebar, & compatiebatur ei, & sæpè ad eum proficiscens, & uitæ ipsius instituta certaminaque considerans, collaudabat Deum, qui ex meretricis spinis ramum, rosas & fructus eiusmodi proferentem eduxisset, & ex inutilibus lapidibus Abrahæ filium suscitasset, sublatisque in cælum manibus, Deum obsecrabat, ut mentem eius ab omnibus perturbationibus & cupiditatibus remotissimam, in studio pietatis & fide ad finem usque firmam & stabilem conseruaret. Relictoque hospitio, in quo uiuebat, & collectis bonis suis omnibus, ut maiore lætitia frueretur, semper cum ipso uersari uolebat, eique ministrare. Quod ipse non permisit, sed monuit, ut in sancti martyris Christophori monasterio maneret, ad eamque puellas ab immundis spiritibus uexatas mittebat, ut earum curam haberet, & institueret, & si post curationẽ manere uellẽt, eas in sanctis institutis exerceret. Ipse uerò hominẽ quẽdã mercenariũ ex oppido propinquo, nomine Marinũ: q sibi ministraret, accepit.

Elpidia eius auia mirè eũ diligit.

Non sinit eam sibi ministrare.

Prouidentia autem Dei, qui dixit: Nè timeas, post hac eris homines capiens, faciam enim te piscatorẽ hominum, factum est, ut quidam pio Dei incensus studio, ex oppido Paninorum ad eum accederet supplicans, ut se in cõtubernium suum reciperet. Quãobrem gaudio plenus, quòd se Deus solum non relinqueret, eum recepit, & monastico illum habitu induit, atque ita studiosum reddidit, ut quendã à dæmone uexatum is liberauerit. Mulier item ex oppidulo Conchate ad eum se contulit, quæ uteri morbo laborabat, & precibus eius liberata, cum in uicum Enistratum ad filium suum Philomenum adolescentem, qui tunc literarum studijs incumbebat, uenisset, illinc eum abduxit, & sancto obtulit Theodoro, ut eũ secum in eisdem uitæ institutis erudiret.

Luc. 5.

Desunt hic nonnulla in Græco exemplari.

Erat autem in loco illo probatissimus quidam faber ærarius, cui sanctus Theodorus commisit, ut sibi cellulam angustissimam faceret, ut in eã ingressus, & stans ieiunij dies transigeret. Incolæ autem illius loci, fide impulsi, arma rustica ad opus illud conficiẽdum contulerunt. Atque ita cellula illa perfecta, est sanctitati eius accommodata. Verum cum eam uellet statim ad locum suum transferri, rogarunt homines illius loci, ut eam illi tantisper esse permitteret, donec alteram ligneam illi similem faciendam curarent, in qua hyeme insequẽte quiesceret, ut illius forma exemplum haberent, & posteà ipsam ferream cellulam ipsi traderent. Annuit illis sanctus Theodorus. Demũ assumentes eum, supplicationibus perduxerunt in locum sanctum ipsius, & in magna salutiferæ passionis hebdomada cum in ea ipsum collocassent, in loca sua reuersi sunt. Cum igitur alteram ligneam cellulam confecissent, insequenti hyeme ad eum cum supplicationibus accedentes, ipsam illuc tulerunt. Ingressus igitur in cellulam ligneam, in tẽplo sancti Iohannis Baptistæ abstinentiam suam obseruauit à Natali die Christi usque ad Ramos palmarum. Vnde egressum eũ, ac ferrea cellula inclusum, ante illam celebritatẽ in locum eius reduxerunt. Et accepta ab ipso benedictione, ad loca propria reuersi sunt. Stabat autem eiusmodi cellula sine tecto supra speluncam ipsius sub dio. Et iussit, ut bini ex ferro sibi fierent ad pedum mensuram calcei, binæque manicæ pro manuum mẽsura, & crux decem & octo palmarum, & zona circa lumbos suos.

Magna hebdomada passionis.

Præterea cum grauissimam tunicam habere cuperet, prouidentia Dei quidam triplicem loricam attulit decem & octo librarum. Hãc ipse sanctissimus accipiens, gratias egit Deo, qui tam celeriter cum fide petentium desiderio satisfacit. Verum cum seipsum intueretur, propterea quòd corpus eius nimis cresceret, ut cupiditatibus resisteret, uinculum quoddam perpetuum sibi memoriæ causa reperit, & bina uincula pedibus suis circumposuit, decreuitque illa nunquam abijcere, sed ad tumulum usque retinere. Cum autem aduenisset dies, in qua Dominus noster Iesus Christus ex sanctissima Dei genitrice Maria nasci dignatus est, uestimento solito loricam imposuit, & zona ferrea se cinxit, & super collum suum crucem accepit, manicas induit, deindè in ligneam cellulam ingressus, abstinentiam usque ad tempus palmarum celebritatis seruabat. Egressus deindè, se in ferrea includebat, affligens corpus suum, & in seruitutem redigens, tum angustia loci, tum etiam ieiunio & ferreis oneribus, atque ita confundens diabolum, & uarios illius impetus frangens. A Christi autem ortu usque ad Ramos palmarum, nec pane, nec leguminibus omnino uescebatur, sed pomis tantum & oleribus, idque sabbato solum & die Dominica. Hanc in psalmis canendis regulam obseruabat, ut paulisper cessaret, deinde eosdem repeteret.

Nota uitæ duriciem.

Porrò labor eius per hyemem erat incredibilis. Cum enim niues terrã operirẽt, & uẽti regnarẽt, uentorũ impetu niue contegebatur, & aqua per collum eius intrà tunicam penetrans, ad pedes usque descẽdebat, & calcei replebantur ac uestimẽta: cũq; glacie rigerent,

Labores hyemis.

rigerent, non parum illi doloris afferebant. Pedes enim eius congelabant. Nam eam sibi legem præscri pserat, ut à galli cantu ad uesperam usque pedes non moueret è gradu, in quo stabat, neque ullo modo se ad aliquam cellulæ partem inclinaret. Quamobrem cū duobus annis prioribus magna uis frigoris fuisset, arboresque & dolia conglaciarent, ita pedes eius rigebant, ut eos extrahere non posset. Quare minister eius aqua tepida pedes eius perfundebat, atque ita paulatim è glacie extractos, è gradu præfinito dimouebat. Cum autem anno quodam Paschæ celebritas in Aprilis mensis finem incideret, & Quadragesimæ diebus sol esset uehementior, accidit, ut tum abstinentia, tum solis ardore, tanquàm exanimis, in cellula concideret. Quo animaduerso, pius Philumenus sacco cellulam contexit, ut umbram pararet. Verū cū Dei miles se collegisset, uideretq; umbrā, rē ægrè tulit, prohibuitque, ne quid amplius eiusmodi fieret.

Fera apud illum mansuescut. Deus autem, qui eos, à quibus honoratur, honorat, hæc ab ipso non ambitione geri, sed animo simplicissimo, Deiq; studiosissimo, multis rationibus omnibus indicauit: Nam & animalia fera mansuetè cū ipso uersabantur, & multa ab eo in homiues fiebant miracula. Ex quo enim in ferrea cellula se incluserat terribilis ursa per triennium ad eum accedebat cotidiè, acceptaque de manu eius benedictione, neminem lædens discedebat. Lupus item ad ostium cauernæ, in qua Sanctus erat inclusus, cum accessisset, illic expectabat. Quamobrem egressus minister eius Marinus, uisa repente fera, pertimuit, & intro rediens, rem Sancto significauit. At ille cum grauitate subridens: Nè uerearis, inquit, homo timide, neque enim uenit, ut iniuriam faceret, sed ut ipsi cibus subministraretur. Da igitur ei aliquid, frater, ut non solum in homines, uerum etiam in feras Dei mandatum illud, Omni poscenti te tribue, expleatur. Accepit igitur minister panis frustum & poma, ex quibus solebat Sanctus cum benedictione aliquid accedentibus impertiri, ex-itque, & poma tantum nbiecit feræ, eā propellens. Quæ cum obiecta comedisset, rursum stabat, & non discedebat, tanquàm aliquid aliud expectaret. Tunc ei panis etiam frustum obiecit, quo arrepto, lupus statim discessit. Ingressus autem minister, Sancto rem narrauit.

Luc. 6.

Rursus cum in cellula ferrea esset inclusus, accessit ad eum quidam lepram habens in toto corpore, ac obsecrans, ut pro se precaretur. Ipse autem precibus adhibitis, iussit, ut exueretur, & accepta aqua, precatus est ad hunc modum: Domine Iesu Christe Deus noster, qui per Elisæum prophetam mundasti Naaman Syrum à lepra, quique, cum ad nos benignitate tua descendisses factus homo, antequàm mortē subires, uerbo leprosum curasti: adspice aquam hanc, & benedicens ei concede, ut ualeat ad emundationē præsentis serui tui, ut sanus recedat ad gloriam & laudem sancti nominis tui. Peractis precibus, & extēsa manu, & signans eū figura Crucis, aquā illā in caput eius effudit, & statim ab eo lepra discessit, & totū ipsius corpus mundatū est, & abiit laudans Deū. Endē morbo cū esset oppressus Presbyter quidā præclarus nomine Colluras, accessit ad eū cū adhuc teneretur inclusus, & cum Sancti tunicam induisset, mundatus est. Beata autem eius auia Elpidia cum omni lætitia & tranquillitate optimis ipsius uitæ institutis & miraculis gaudebat, & puellas diligenter gubernabat, quæ uel liberatæ erant, uel uexabantur, iamque pulcherrimum monasterium ædificarat, cū ad optatum uitæ finem peruenit, quem ipsa præuiderat ex uiso quodam, quod sancto Theodoro narrauit: Videbam inquiens, sili mi dulcissime & lumē oculorū meorū,

4. Reg. 5.

Aqua benedicta, & signo Crucis leprosū mūdat.

Visio Elpidiæ auiæ eius.

adolescentem ualde formosum, splendidis uestimentis ornatum, aurea fulgentem coma, & illi similem, quem pro sancto Georgio in eius historia pictū cernimus. Hic cum ad me appropinquasset, uitæ tuæ rationem & psallendi regulam cupiebat intelligere. Quam ego illi cum exposuissem, dixit mihi: Cū psallitis, hæc dicite: Benedicite Dominū montes & colles. Deinde subiecit: Magnam profecto gratiam, mulier, consecuta es, quæ nepotem tuum tali in ordine conspexisti. Postbac uiues sine solicitudine, cum recta eius uiuendi ratione satiata sis. Mihi autem, ue eius adiutori, multum debes, immo uerò gratia omnis debetur communi Domino & procreatori Dei, qui dignum eum fecit, ut esset in numero sanctorū seruorum ipsius. Iam igitur quiesce: nam adhuc laborasti. Hæc illa cum narrasset, in morbum incidit, & in pace requieuit, honorificeque ab ipso sepulta est. *Itē, obitus.*

Iam de matris suæ Mariæ obitu, cum ad eum quidam ex Ancyranorum ciuitate nuncium attulisset, ac diceret, ut ad dotem repetēdam mitteret, quoniam sine filijs defuncta esset, ipse nullo modo assentiens, illi respondit: Falleris. nam mater mea defuncta non est. Cumque is proprijs se illam oculis mortuam affirmaret conspexisse, rursum respondit: Falleris, ut dixi. nā mater mea non est mortua, nec morietur, sed mihi superest, ac uiuit, & manet in secula. Preces tū pro illa effudit ad Dominū, unius hebdomadæ spatio ieiunans, ut ueniā ei Dñs concederet peccatorū. *Orat pro matre defuncta.*

Accessit ad eum in speluncam inuolutum & quiescētē quodā die sanctissimæ Ecclesiæ Heliopolis procurator Theodorus, cognomento Trutheus, & per ministrum nonciauit ei cum lachrymis: Miserere, inquiens, mei, serue Dei, qui in magna uersor calamitate. Misi enim ministrum meum ad Ecclesiæ prouentus exigendos, ille uerò, prouentibus exactis, fugam arripuit. At ego huc illuc cursitās, & ubiquè conquirens, eum reperire non potui. Supplico igitur sanctitati tuæ, ut Deum obsecres pro me, quo possim illū inuenire. Omnes enim facultates meæ non sunt satis ad id, quod ille abstulit, Ecclesiæ persoluendum. Sanctissimus Theodorus huic respondit ad hunc modum: Si pro promittis, te illum sine uerberibus dimissurum, & nihil et amplius, quā quod eripuit, ablaturum, te Deus consolabitur, & tradet eum tibi. sin id recusas, non inuenies eum. Ille iureiurando se id facturum promisit, & ex bonis suis aliquid etiam largiturum, modo prouentus Ecclesiæ restitueret, alioquin sibi uel filios esse nudos relinquendos, ut Ecclesiæ satisfaceret. Tunc orauit Dominum sanctissimus Theodorus, ut minister ille fugitiuus, quocunque in loco esset, ità retineretur, ut indè non posset discedere. Deinde supplici respondit: Vade domum tuam abiq; mane sine ulla solicitudine. Cōfido enim, Deū, si id, quod promisisti, perfeceris, celeriter eum tibi redditurum. Lætus ille discessit, tanquā ex Sancti uerbis magnum pignus accepisset. Fugitiuus autem precibus eius prope oppidum Nicaenicum coercebatur, nec indè se poterat extricare, cumque putaret se magnum itineris spatium confecisse, nihil omninò promouerat. Itaque cum ibi essent homines quidam qui & illum nouerant, & procuratorem, & quid esset ab eo factum, accedentes, uiderentque eū frustra se labore itineris defatigare, &, cū ex eo quæreretur, unde, aut quò proficisceretur, ineptè responderet, comprehenderunt eum, & rem procuratori detulerunt. Qui cum ab eo sublatum aurum recepisset, rediit ad sanctum Theodorum, Deo gratias agens. *Furē-tur sanctus fures precibus detinet.*

Vir autem quidam ad eum duxit uxorem in diebus Pentecostes, à dæmone uexatam, qui cū à Sancto increparetur, clamauit: O magna uis. Nè mihi irascaris,

fcaris, ferriuore ferue Dei altifsimi, neq; me in ignẽ ultionis mittas, neque enim ego fum caufa,fed inui tus in hanc ingreffus fum. Mifit enim me Theodorus,cognomẽto Carappus,ex oppido Maxamezæ. Eccè,inquit Chrifti feruus, præcipio tibi in nomine Iefu Chrifti filij Dei,ne illam impedias, quo minus negocia gerat fua, donec rurfum huc reuertatur. Dæmone igitur quiefcente,marito dixit, ut cum uxore difcederet,fructusque agrorum colligeret, ac deinde reuerteretur. Ita fecerunt. Difcedentes enim,fructus fuos collegerunt,& ad monafteriũ reuerfi funt. Verũ cũ in templũ ingrederentur,ut Sanctifsimi uultum adfpicerent, cœpit mulier acerbè à dæmone uexari. Quamobrem maritus eius iurabat,ipfam ufq; ad horam à Sancto præfinitam non fuiffe uexatam. Verũ cum illic una effent hebdomada commorati non ferens dæmon ferui Dei increpationem, mulierem ad pedes eius proijcsens, difcefsit & mulier liberata eft,domumque læta cum marito rediit.

Dæmõ miniã ca liberatur.

In loco Mazaniæ, qui eft ad Siberim fuperiorem, fub climate Mnozeniæ, ingruebat menfe Iulij tanta locuftarum multitudo, ut nebulæ inftar totam regionem operiret, frugesque & fructus omnes deuoraret. Quam quidem calamitatem incolæ confpicientes,audientesque miracula, quæ fanctus Theodorus affecerat, fupplices ad eum accefferunt, & ad pedes eius proftrati, rogarũt ut ueniret,& precibus fuis tãtã à fe calamitatẽ expelleret. Profectus cũ illis,peruenit ad catholicã ipforũ Ecclefiã fancti Euenici,in eaque de more manfit. Poftridiè uerò fupplicẽ populũ in agros dimifit, præcepitque, ut quodam in loco cõfifteret,& Dei mifericordiam imploraret. Ipfe uerò tres accipiẽs locuftas in manu fua, pro populo Dñm obfecrabat: atque interim tres illæ locuftæ in eius manu mortuæ funt. Et gratias agẽs Deo, dixit ad populum: Reuertamur in Ecclefiã, filij, Deus.n.celeriter mifericordiã fuã nobis oftẽdet. Reuerfi igitur in fancti Euenici templũ, diuinum facrificiũ peregerunt. Poftero aũt die in agros egredientes, locuftas omnes mortuas inuenerunt & Deum collaudauerunt.

Locustas interficit precib⁹

Improbus autem ille, qui bonis operibus, & uiris bonis ac Dei feruis femper inuidet, ad huius miraculi inuidiam proprium miniftrum mouit,& ad fancti uiri,qui illud effecerat, mortem inquirendam incitauit. Hic erat maleficus quidam nomine. Theodorus, de quo fupra meminimus, malarum artium peritifsimus,qui eodem in loco habitabat. Sed artes illi fuæ nihil aduerfus fanctum Dei feruum erant profuturæ. Cum igitur homo fcelestifsimus miraculum à uiro fanctifsimo factum adfpexiffet, recordareturque improbum dæmonem fuum, quem ipfe immiferat, paulo ante eiectũ,re infecta, difcefsiffe inflatus à fuperbo inimico,fubiectique fibi dæmonis nequitia inflammatus, mifit,qui fanctum Dei feruum tentarent & ad mortem ufque affligerent. Verũ qui miffi fuerant,non audentes eum uigilantem adoriri, fomni tempus tanquã latrones expectarũt. Cæterum cũ diuina uirtute, qui illũ protegebat, fugarentur,audaciores ex ipfis ad nequitiam, uiro fancto rurfus appropinquauerũt,fed eadẽ gratia Dei, tanquã ignis, ab eo prog tediens, ipfos adurebat & perlequebatur. Quare cum idẽ fæpius fruftra, imò uerò cũ detrimẽto fuo tentaffent,ad eum, a quo miffi fuerunt,cõfufi reuerterunt. Cumque illos interrogaret, cur re infecta rediiffent, acriterque obiurgaret: Nulla, inquiẽs, eft ueftra uis, cũ.n.ad ipfum dormientem accedere, & iniuriam inferre nequeatis,quomodo uigilantem fuperabitis? Et noi,refpondebant illi, multo magis, quam,tu probati inuictique, cupimus in ijs, ad quæ nos mittis exequẽdis reperiri. Verũ cũ ad cũ accedimus,magna ex ore eius egreditur flãma ignis,nõ huius,qui fẽfu percipitur, quẽ nos cõtẽnimus,fed diuini in eo habitãtis,à quo coburimur, & idcirco,re infecta,difcedimus. In cibo itẽ & potu eius uim noftrã mifcuim⁹,fed eã ipfe, uiẽs benedictiõe,inutilẽ redit.

Theodorus maleficus necesse ei machinatur per dæmones.

Cum igitur fe Theodorus toties uictum doleret, & inuidia magis in dies accenderetur, letale uenenum, magno paratum artificio, in pifcem coniecit, & per alios quofdam ad Sanctum mifit. Ex quo cum Dei gratia,adhibita benedictione nihil accepiffet detrimenti, Theodorus ille cõfufus, quòd tã mortifero ueneno nihil egiffet, confideransque,quam imbecilla effet potentia diaboli, & quàm magna Dei uirtus atque admirabilis, quæ & dæmonum ueneni uim infregiffet, & locuftas interemiffet, ex diabolica refipuit ebrietate, & ad uirum fanctũ fupplex accefsit,& ad pedes eius proftratus, lachrymãs oftenftatur,ut fibi Dei mifericordiã impetraret. Vir aũt fanctifsimus tãti luctus & fupplicationis caufam requirebat. Cui cum Theodorus fuas in eũ infidias, & dæmonum refponfa, artificiumque diabolicum, quod in multarum animarum perniciem exercuerat,expofuiffet, oraretque,ut fe à tali nequitia liberaret,& fanctifsimum fibi baptifmum impertiret, refpondit fanctus Theodorus: Si uis à Deo ueniam impetrare, primum omnia peccata tua confitere, & fi quos habes libros maleficos, in medium profer, & quofcunque homines,aut domos,aut animalia maleficijs tuis obftrinxifti, diffolue, nec amplius ea in quenquam exerce,fed pœnitentiam age,& ego Deũ qui uult omnes homines faluos fieri, & ad cognitionem ueritatis uenire, precabor,ut ea tibi,quæ hactenus admififti,condonet. Hæc ille omnia cum fe perfecturum iureiurando promififfet,omnes libros maleficos protulit,& coram illo combufsit. Sanctus autem Theodorus eum prius in religione inftituit, & ieiunijs atque eleemofynis purgauit,poftea ad falutare lauacrum admifit, & ad nonagintanouem ouium numerum adiunxit, feque doctrinæ Iacobi fratris Domini miniftrum declarauit,peccatorem ab errore uiæ ipfius conuertens, & liberans animam eius à morte & operiens multitudinem peccatorum.

Venenũ nihil ei nocet.

1.Ti.2.

Theodorus maleficus resipiscit. Iaco.5.

Accidit autem,ut pofteaquàm ad menfionẽ fuam reuerfus eft, in morbum grauifsimum incideret, & fancti angeli ad eum miferandum accederent. Ipfe uerò cœpit flere, ac triftis effe. Erat autem fuper ipfum imago fanctorum Cofmæ & Damiani, miraculis illuftrium, qui tales fe illi fecundum quietem cõfpicuos obtulerũt, quales ea pictura exprimebãtur. Et accedentes ad eum, quemadmodum folent medici,uenarum pulfum explorabant, atque inter fe ita colloquebantur,ut de falute eius,propterea quòd uires ipfius concidiffent, defperare uiderentur, & ad eum conuerfi,dicebant:Quid fles,frater? Cur triftis es? Ipfe uerò refpondebat: Quia non egi pœnitentiam, domini mei,& quia relinquo pufillum hunc gregem, qui nondũ eft perfectè inftitutus,& magna indigni diligentia. Tunc illi: Vis ut pro te fupplicemus ut tibi paululum adhuc ad uiuendum fpatij cõcedatur? Si hoc, inquit,feceritis,& tempus mihi ad refipifcendum impetrabitis, & pœnitentiæ meæ, & omnium qua rectè pofthac egero, mercedem lucrahimini. Sancti autem ad angelos conuerfi,rogabant eos,ut illius tantifper curam gererent, dum ipfi fupplicaturi pro illo, ad Regem irent. Et cum angeli fe id facturos dixiffent, fancti Cofmas & Damianus profecti funt, & pro Theodori falute omnipotenti Regi Chrifto Deo noftro, qui in cælis eft,quique & Ezechiæ quindecim uitæ annos adiunxerat,fupplicabant. Itaque uoti compotes reuerterunt,in medio

Vide sãcti uiri humilitatem.

ipforum

ipsorum habentes adolescentem, angelis, qui aderant, adspectu quidem similem, sed gloria præstātiorem, qui præsentes angelos sic allocutus est: Ab eo recedite, placatus enim est communis omnium Dominus & gloriæ Rex, & permittit, ut adhuc in carne maneat. Qui statim unà cum ipso in cælum redierũt. Sācti uerò Cosmas & Damianus: Surge, inquiũt, frater, & attende tibi ac gregi tuo. Benignus enim & clemens Dominus noster preces nostras pro te suscepit, & largitus est tibi, ut uiuas, paresque cibum, qui non perit, sed manet in uitā æternā, multarũ animarũ salutem cures. Hęc locuti, etiā ipsi discesserũt.

Sanctus uerò Theodorus, confestim uiribus recuperatis, surrexit sanus, & laudabat Deum, maioreque studio abstinentiæ & psalmis decantandis incumbebat, & pro gratia sibi à Deo concessa, multa miracula faciebat, tum in curandis omnibus morbis & languoribus, tum in expellendis spiritibus immundis, sola enim ipsius increpatione aut iussu ab hominibus discedebant. Quibus miraculis multi commoti domos suas relinquebat, & ad eum accedentes, habitum monasticum & uitam quietam complectebantur. Quidam etiam ex ijs, qui curabantur, nolebant ab eo discedere, sed manebant apud illum, & necessaria ministeria exequebantur. Quamobrem cum lanсti Georgij martyris oratorium esset Angustius, quā ut eos, qui sacrificium peragebant, & qui ibi commorabantur, quique ad precandum conueniebant, capere posset, ad dexteram, ipse partem ædem pulcherrimam sancti angelorum principis Michaelis, tā æstiua ti, quàm hyemi commodam, eædificauit Hæc ad læuam habebat paruum sancti Iohannis Baptistæ oratorium, ad dexteram autem, oratorium sanctissimæ Dei genitricis, semperque uirginis Mariæ, in quo & fratrum regulam constituere decreuit, propterea quod ægroti, & a malis spiritibus uexati, qui, ut curarentur, adducebantur, & qui ad precandum accedebant, in archangeli Michaelis oratorio, quod die & nocte apertum erat, manebant. In his autem sanctissimus Dei seruus Theodorus, tanquā fructifera olea in domo Dei, & ueluti palma interspinas uersabatur, & monachorũ circundatus choro, in Dei laudibus excellebat. Misit autem socium suum Philumenum ad Anastasiopolis episcopum, ut eum presbyterum faceret, fratrumque præfectum, quoniam inter alios cōstantia & mansuetudine præstabat.

Multi sub eo uitam monasticam cōplectuntur.

Iam cum sanctus ac uenerandus ille mansionis locus Dei gratia auctus esset, sed argentea supellectili careret, & uasa tantum marmorea in mysterijs adhiberentur, misit sanctissimus Theodorus archidiaconum suum ad regiam ciuitatem Constantinopolim, ut argenteum uas ad sacrorum mysteriorum usum emeret. Ille autem eò profectus, uas emit à quodam opifice, tum materia, tum artificio singulare, & ad monasterium tulit. Cum igitur postridiè peragenda essent mysteria, ostendit archidiaconus uas illud sanctissimo Theodoro, ut in eo fieret sacrificium. Quod ille mentis oculo contēplatus, ut sordidum atque inutile contēpsit. Cumq; Archidiaconus fabrefacti uasis integritatē pulchritudinēq; cōmendaret, quippe qui nihil amplius, quàm speciē extrinsecus poterat intueri: Noui ego, quoque, fili, inquit uir sanctissimus, uas esse pulcherrimum, quantum ad materiam atque artificium pertinet, sed aliam ob causam, quæ oculis non cernitur, coinquinatum est. Vsus nimirũ, ut arbitror, illud infecit. Quòd si dubitas, dic psalmi uersiculum, ut precemur, atque illud intelliges. Quod ille dum faceret, & uir sanctissimus, inclinato capite precaretur, sic euasit ipsum uas, quale solet argētum esse, cum ex camino ignis nigrum educitur. Quo perspecto, fratres Deum collaudarunt, qui per seruũ suum id, quod occultum erat, patefecisset. Verum cũ Archidiaconus illud rursum in manus accepisset, argenteum & splendidum apparuit. Quamobrem Cōstantinopolim reuertens, reddit illud opifici, & causam narrauit. Opifex autem secum ipse considerans, meminit uas ipsum ex argētea meretricis situla fuisse conflatum, & rem Archidiacono indicauit, ueniā petens, & rogans, ut pro se Deum obsecraret. Alia autem illi uasa pura dedit atque pulcherrima, quæ Archidiaconus ad sanctissimum Christi seruum attulit, priorisque uasis causam ipsi & fratribus patefecit, qui Deo gratias egerunt.

Respuit uir sanctus calicē ex meretricis argēto factū.

Iam in Buzæorum loco, sub Gratianopolim sito, cum torrens sic imbribus excresceret, ut traijci non posset, cupiebant incolæ pontem ædificare. Cumque adhibitis artificibus opus prope confecissent, deerāt tabulę quædam lapideæ, ad quas excidendas (licet multi dicerent, ad thesaurũ auferendum) in collem quendam propinquum se contulerunt. Verum magna inde spirituum exijt immundorum multitudo. Quorum pars inuasit uiros & fœminas illius loci, eosque acerbè cruciabat, pars cæteros in uarios morbos coniecit, complures autem uias & loca finitima occupatunt, & homines ac bestias, illas iter facientes, iniurijs afficiebant. Quamobrem regio illa magnis tum internis, tum externis calamitatibus laborabat. Cumq; illis in mentē uenisset serui Dei Theodori, decreuerunt, illius precibus immundos spiritus adiurare. Ea quo cœperunt ipsi spiritus non mediocriter formidare, & nomine eius audito, mitius ac leuius agere. Ad monasterium igitur profecti, tantopere supplicarunt, ut cum illis tandem abierit. Appropinquante autem illo ad regionem ipsorum, sentientes spiritus præsentiam ipsius, & homines obsessos corripientes, occurrerunt ei, & cum ululatu uociferabantur ad hunc modum: Prob uis. Cur uenisti huc, ò ferriuore? Cur Galatiam reliquisti, ut Gordianam peteres regionem? Non erat opus, ut terminos transires. Causam enim, quamobrem te huc contulisti, nō ignoramus. Verum nos non parebimus tibi, quemadmodum parent Galatiæ spiritus, nos enim asperiores sumus & astutiores. Sed cum eos uir sanctus increparet, obmutuerunt. Postridiè autem, cum essent omnes congregati, & illi, qui uexabantur, circa uirum sanctissimum essent, supplicationem emisit, & totam regionem lustrauit, peruenitque ad collē, unde dæmonia exisse dicebantur, atque illa torquens diuina Christi gratia, uenerandæque Crucis signo, tũsionibus in pectus adhibitis, diu precationibus incubuit, iussitque, ut ex hominibus egrederentur, & in locum suum redirent. Quæ ualdè clamātia, scissis uestimentis, obsessos ante pedes eius prostrauerunt, & egressa sunt.

Gratianopolis in Gordiana regione

Pessimus tamen spiritus, qui mulierem uexabat, resistebat, & nolebat egredi. At uir sanctissimus, coma eius apprehensa, uehementerque premens, adhibito Crucis signo, & fusis ad Christum precibus, increpabat eum: Hinc, inquiens, non discedam prius, quā ab illa fueris egressus. Tunc clamare spiritus cœpit, ac dicere: Magna est, ò ferriuore, uis tua etiā in me. Iam egredior, & nō repugnabo. Da nobis tantum aliquid ex ijs, quæ fers. Soluit ille calceamētũ, coniecitque in fouea collis, unde exierant. Proiecta igitur muliere ante pedes eius, exiuit ab ea. At uir sanctissimus stans, rursum Dñm precabatur, ut spiritus itē illos omnes, qui loca finitima & uias obsidebant, atque iter facientes uexabant, compelleret in locum, undè egressi fuerant, regredi. Deinde gratia omnes sub muscarum, & leprorum, muriũ specie, ut quibusdam

Pellit dæmones ex obsessis.

dam uidebantur, coacti, in foueam illam redierunt. Tunc eam uir sanctissimus, precibus fusis, signo Crucis obsignauit, iussitque ut foramen illud obstrueretur, & in pristinam formam redigeretur. Et supplicationem ad locum suum reduxit. Nec unquàm postea locus ille sensit eam calamitatem, nec loci finitimi, nec uiæ, nec homines ulli iniuria eiusmodi affecti sunt, ad gloriam Christi Dei nostri, curationum largitoris. Vir autem sanctissimus ad monasterium suum reuersus est.

Ex Ponti autem oppido Heraclea Theodorus, cognomento Latzeas, diues, & claro loco natus, ad piũ uirum accessit, & ad pedes eius prostratus, lachrymans supplicabat, ut ad urbem suam ueniret, ac in sacra æde sanctissimæ Dei genitricis pro domesticorũ suorum salute precaretur. Cum enim domui suæ foderetur, ex ea fossione contigit, ut magna spirituum immundorum multitudo tum familiares suos, tum alios ciues inuaderet, & acerbè uexaret. Beatus igitur uir, cũ in æde illa sanctissimæ Dei genitricis precari cuperet, abijt cum illo, & desiderio suu satisfecit, familiamque præclari uiri Theodori, & reliquos ab immundis spiritibus uexatos, precibus & supplicationibus liberauit, multaque alia curationum miracula tam in ipsa urbe, quàm tota illa regione, reuertendo fecit ad gloriam Saluatoris nostri Dei.

Dæmones infestatores profligat.

Cum in Ancyranorum metropoli magna lues in homines armentaque desæuiret, eius metropolis curatores ad Dei seruum accedẽtes, secum abduxerãt. Cumque filias haberent monachas in sanctissimo Dei genitricis monasterio, quod Becia uocatur, rogarunt eum, ut Ibi commoraretur, & pro illis Deum obsecraret. Constituto autem supplicationis die, omnes ciues & agricolæ conuenerunt ad supplicandum & ipse cum illis Deum obsecrans, ab ea peste ipsos liberauit. Aquam præterea benedixit, qua conspergebantur armenta, & libera erant. Quamobrem gratias agentes Deo metropolitæ, uirum sanctum ad eius mansionem reduxerunt.

Vis aquæ benedictæ.

Porrò cum Siberis amnis, qui prope monasteriũ fluit, Siceorum sata, atque adeo agros ipsos auferret, uir sanctissimus accessit, amnique præcepit in Christi nomine, ut in alueum suum rediret, nec agris amplius appropinquaret, ligneaque cruce defixa, & precibus fusis, impetum eius repressit. Cumque eodem in flumine traijciendo multi periclitarentur, uir iste memorandus ad eius medium accessit, fusaque bene longa ad Deum precatione, reddidit ipsum mansuetum, ut nullum amplius in illius traiectu periculum foret.

Ductus est ad eum puer è quodam monasterio, nomina Arsinus, qui à spiritu immũdo uexabatur. Hũc uir sanctissimus cum accepisset, non festinauit curare eum quòd illi talem disciplinam haud inutilem esse diceret. Verum cum perfectæ iam esset ætatis, & uir sanctissimus pro omnibus accedentibus precaretur, orauit & illo ut pro se quoque idem faceret. Cui si promittis, inquit, te rectam & exquisitam uitæ rationẽ amplexurũ, celeriter Id, quod flagitas, impetrabis. Promisit ille. Itaque cum uellet Christi seruus sancti martyris Christophori mulierum monasteriũ inuisere, secum Arsinum duxit. Et cum essent in ualle Xeroniaca, & tempus foret opportunum, stãs uir sanctissimus, Deum pro illo precabatur. Cõmoto igitur dæmone, cœpit affligi, & in sublime tolli. Dæmõ aũt suspensus, dicebat: Egredior, ferriuore, tantum solue me, & statim discedam. Et hæc dicens, uidit sanctũ martyrem Christophorum Dei seruo obuiam uenientẽ. Et uehementius ululans dæmõ, prostrauit illũ ad pedes ipsius, atque discessit. Cumque se collegisset, duxit eũ uir sanctus in ipsius martyris monasterium, ubi admonitionibus & grauibus præceptis & obsecrationibus Virgines, in eo degentes, ad modestiam & timorem Dei, & humanum pudorem instituit. Valdẽ enim eum Virgines uenerabantur.

Dæmonem eijcit.

Posteaquàm autem ad uirorum monasterium sanctus ipse redijt, paruam cellulam ab eo accepit Arsinus, in qua inclusus, quietem colens se exercebat, & tribus hebdomadæ diebus pane cũ oleribus, aut pomis uescebatur, tempore autem Quadragesimæ idẽ illi quidẽ erat cibus, sed sabbato tantũ & die Dñica. Erant & alij duo, qui asperum eiusmodi uitæ genus colebant, Euagrius & Andreas, qui prope Arsinum in cellulis degentes, animarum suarum saluti uacabant. Horum studio magnus Dei seruus lætabatur, & Deum laudabat. Aliquanto autem post magno affecti sunt desiderio sanctam ciuitatem inuisendi, & sancta illius loca adorandi. Quod cum Inter se contulissent, supplices uirum sanctum obsecrarunt, ne desideriũ suũ impediret, sed precibus illud adiuuaret. Cũ igitur ab eo dimissi, iter suũ confecissent, & uoti iã cõpotes essent, Euagrio placuit illic commorari. Ingressus igitur in Laurã Abbatis Sabæ, sanctè uitam instituebat, factis ipsis declarans, se diuini & sancti patris Theodori esse discipulũ. Arsinus aũt & Andreas in Galatiã ad uirũ sãctissimũ redierũt, eũq; rogarũt, ut pro se Deũ obsecraret, sibique permitteret, ut alia in loca sese conferrent, ubi separatim in quiete uitam traducerent. Cum igitur pro illis Deũ obsecrasset, & qđ petebant, cõcessisset, abierunt quò utrique libuit. Andreas procul à monasterio passuũ millibus octo in Brianeæ collem iuit, ubi in lignea cellula inclusus, sanctè uiuebat, & à Christi die natali usq; ad Ramos oliuarũ eãdẽ, quã in monasterio abstinentiã coluerat, exercebat. Arsinus uerò, cum in partem superioris Putamiæ se contulisset, Galenirũ sibi, locũ ab hominum celebritate remotum, in quo dæmones confidebant, elegit, & stans Deũ orabat, dicens: Domine Deus patris mei Theodori, precibus eius placatus, serua me peccatorẽ, & adiuua me atq; defende, ut tibi seruiam & placeam in hoc loco. Statimque se in lignea cellula inclusit, ibique hyemem illam transegit. Postea uerò altiorem sibi columnã fecit, in eamque conscendit, & solitam abstinentiã, & reliquarum uirtutum studium coluit. Cumq; quadraginta iam annos ita transegisset, patientiæ corona redimitus, & discipulus Theodoro præceptore dignus, in pace requieuit.

Arsini magna abstinẽtia.

Iste Euagrij & Andreæ.

Arsini obitus.

Multi præterea à sancto & præclaro patre nostro Theodoro instituti, uel apud ipsum uitam traduxerunt, uel alijs in locis excelluerunt. Inter quos & Reparatus claris ortus parentibus, cohortationibus eius & miraculis cõmotus, monasticũ ordinẽ suscepit, & ab eo institutus, in paruam se cellulam inclusit in Colonolsi regione Lycaoniæ, recteque uixit ad exemplum præceptoris. Et Elpidius, qui cum annos aliquot in monasterio rectè uixisset, deinde ad Orientẽ profectus, prope mõtẽ Sina constitit, ibiq; le exercuit. Hunc, propter quietẽ & religionẽ, patres illis in locis cõmorantes, Elpidiũ quietũ appellabãt. Et Leontius, qui diu sub disciplina serui Christi institutus, prope locum Permataiæ separatim uixit tã honestè ac piè, ut cũ alia multa uaticinatus, sit tum iniquorũ Persarũ impetũ prædixerit, seq; ab illis interfectũ iri. Qđ & factũ est, cũ è cellula ipse sua egredi & quietẽ suã nollet intermittere. Et Theodorus, qui in mõte Draconis piã uitæ rationẽ coluit, ab ipso institutus est habitum accepit, & postea mansionis ipsius sancti præfectus fuit. Et Stephanus, qui prope Psilim fluuiũ sancti Theodori mansionẽ rexit, ab eo pariter

Reparatus.

Elpidius.

Leontinus.

Theodorus.

Stephanus.

pariter fuit institutus, & habitum accepit. Et alij plurimi, quos propter multitudinē prætereo ne, dum in eorum historia moror, quæ ad magnū ipsorū & nostrum pastorem pertinent, imperfecta relinquam & prętermittam. Vita quidē ipsorum satis eos commēdat, sed talis magistri disciplina multo magis. Nō potest enim, ut ait Dominus, arbor bona fructus malos facere. Huius igitur arboris, omissis interim ramis, altitudinem pro uiribus consideremus.

Mat. 7

Eum rursus desideriū incessit reuisendi sanctā ciuitatem Hierusalem. Quarè cum duobus comitibus iter suscepit. Tunc autem Hierusalē magna siccitate laborabat. Cumque & lacus & cisternæ exaruissent, magnis omnes in angustijs uersabantur. Ciues enim & monasteria aquas pluuias in lacus cisternasq; colligunt, cū fontes non habeāt. Homines igitur & iumēta aquæ penuria affligebantur. Nec supplicationibus quicquam proficiebant, quoniam eam gratiam Deus seruo suo reseruabat. Erant Porrò illic quidam ex Galatiæ regione, qui magnū Dei seruū & eius miracula cognoscebant, & de ipso in sancta ciuitate, & in monasterijs, quoties occasio id ferebat, loquebātur. Nouimus, inquiebant, sanctum patrem in nostra regione, qui unica precatione queat aquis uniuersum orbē explere, quemadmodum Eliam prophetam tēpore Achab regis Israel fecisse legimus. Cum igitur in sanctam ciuitatem Hierusalem ingressus esset, & salutiferam Crucem, & sanctum Christi sepulcrū adorasset, & omnia loca sacra atque monasteria inuiseret, uidentes eum monachi, qui de illo locuti fuerāt pręsentiam eius tam in ciuitate, quam in monasterijs diuulgarunt. Quamobrem Patriarchæ Hierosolymitani nomine, clerici & monachi ad eum accessere runt, rogaruntque ut precibus suis Deum sibi propitium redderet, & pluuiā impetraret. Tunc ille se excusare, q̄ indignus esset. Sed cum illi responderent, se confidere, suas ipse preces cum aliorū patrū precibus coniunxisset, fore ut Deus pluuiam largiretur: Quando, inquit, dicitis, uos fidem habere, sicut creditis, ità fiet uobis. Constituta igitur supplicatione, dixit militibus: Deponite, filij, stelas uestras, ne madefiant, & uos defatigemini. Celeriter enim, mihi credite, pro fide uestra Deus misericordiam suam uobiscum faciet. Cum igitur supplicando procederēt, & quodam in loco ex mandato eius precandi gratia constitissent, sublatis in cælum manibus, uir sanctissimus satis diu Deum obsecrauit, & obsecrante illo, parua nubes apparuit ab occidente. Facto autem obsecrandi fine, præcepit, ut supplicantes progrederentur. Tunc nubibus totum obtectum est cælum, & ingens cœpit pluuia descendere, adeo ut madefacti, corlu reuerterentur, & Deū collaudando, supplicationi finem imponerent. Omnes aūt cisternæ & lacus pluuia, fluminis instar defluente, completi sunt ob serui Dei precationem. Qui ne propter miraculi amplitudinē turbaretur, statim ad monasteriū redijt.

3. Reg. 18.

Loca sacra Hierosolymis inuisit.

Impetrat à Deo pluuiam.

Multis item alijs in locis monasterio propinquis eiusmodi miracula, siccitate premente, per ipsum effecta sunt. In loco autem, qui Reace nuncupatur, sæua quædam nubes statutis temporibus regionem occupabat, & maturos uitium fructus grandine deijciebat. Quamobrem incolæ, cum ea calamitate multis iam annis assiduè afficerentur, ad monasterium accesserunt, & multis precibus uirum beatum secum abduxerunt. Qui, constituta supplicatione, regionē lustrauit, & Cruces quatuor ad regionis fines constituit, & ad monasteriū reuersus est. Ex quo factū est, ut sæna illa nubes nunq̄ amplius regionē inuaserit. Cuius beneficij memores loci illius incolę, quotannis monasterio aliquot uini mensuras & uarias uuas offerunt.

Nota hæc de 4. crucibus.

In Caria fluuius, qui dicitur Copas, exundans domos, deijciebat, & omnia paulatim euertebat. Quare Christi seruus, incolarum precibus adductus, illuc se contulit: & adhibita precatione, ad fluuij ripam, intra quam cum paruus esset, solebat contineri, Crucem statuit. Et Dei gratia, sanctique uiri precationibus factum est, ut quamuis solito etiam magis excresceret, nonnunquam tamen terminum Cruce præfinitum transilierit, neque incolarum loca suffoderit.

Eo tempore piæ memoriæ Tiberius imperio potiebatur: qui cum Mauritium sibi à secretis Comitem fecisset, misit eum aduersus Persas: Cumq; uicisset illos, in urbem ab imperatore reuocatus est. Hic igitur cum per Galatiā iter faceret, auditis, quæ de Christi seruo dicebantur, ad eū, qui tunc in spelunca quiescebat, cum fratre Petro & socijs accessit: & ad pedes eius prostratus orabat, ut pro se Deum precaretur, ut iter suum ad Imperatorem fortunaret. Beatus autem uir, cum ut surgeret præcepisset, & pro illo Deū obsecrauit, &, Deo sibi patefaciente, dixit ei: Fili, si sancti martyris Georgij memor extiteris, haud ita multo post cognosces, qua in gloria imperij collocaberis. Quòd cùm eueneris, memēto, ut pauperes alas atq; sustentes. Et cùm Mauritius hæsitaret, qua in imperii gloria se collocatum iri diceret, seduxit eum, & remotis socijs, apertè significauit, ipsum futurum Imperatorem. Mauritius igitur cum socijs, accepta benedictione, lætus discēssit, & Cōstantinopolim peruenit: defunctoque Tiberio, ut uir sanctus prædixerat, imperium obtinuit: & eius uerborum memor, epistolā ad illum misit, rogans, ut Deum pro se precaretur, ut imperium in pace tueri posset, & ab hostibus defendere: addiditque, ut peteret, si quid à se uellet. Sanctus autem Theodorus beatum Philumenū misit, & rescripsit Imperatori, ut in usus pauperū aliquid frumenti monasterio tribueret. Addixit igitur Imperator monasterio singulis annis tritici modios sexcentos, & poculum illi pro munere misit.

Mauritio prædicit Imperatorē eū fore.

Cùm autem maioribus indies uirtutibus atque miraculis floreret, & fama eius ubiq; magna cum laude celebraretur, impletum est monasterium uiris bonis: inter quos ipse, ut Dauid cecinit, erat tanquàm oliua fructifera in domo Dei: ut de ipso id, quod in Psalmo prædictum est, impleretur: Iustus sicut palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Iam cū cerneret uir beatus multas turbas cōgregari, & sancti Georgij oratorium angustius esse, quàm ut omnes capere posset, templum sancti martiris amplum faciendum curauit, ut dextrum eius templi latus, sancti martiris oratorium teneret: sinistrum autem, sanctorum martyrum Sergij & Bacchi. Vbi cum pro faciēdis fundamētis effoderent, & uarias petras igne acetoque perfringerent, atque deuoluerent, (erat enim agrestis petrosusque locus ille) contigit ut saxum miræ magnitudinis inuenirent: quod cum demolirentur, quèdam in locum impulerunt, undè nullo modo poterat dimoueri. Multis igitur operarijs frustrà laborantibus, accessit uir sanctus, & saxum attingens: Benedictus Deus, inquit: hinc deorsum mouearis, ut hoc loco uti possimus. & dicto citius emotum est saxum, & facilimè uoluebatur. E regionè uerò cū esset arbor mali, quæ à saxo euertenda uidebatur, dolens uir beatus, exclamauit: Ità pertransi, ut nulla malum iniuria afficias: & statim, tamquam esset homo prudēs & intelligens, sic extra arborem transilijt, ut eam nihil omninò læderet.

Ps. 51.

Ps. 91.

Imperat saxo.

Cum ex loco, qui dicitur Euarzia, millibus passum octo à monasterio distante, quidam pro templi ædificatione calcem in curribus ueherent, præsente ui-

ro

sancto, contigit, ut magna nubes super ipsos incúberet, & ingentem imbrium uim inciperet demittere. Quamobrem homines illi perturbati, & metuentes, nè currus atque iumenta, propter calcis incendium imbribus excitatũ, comburerentur, magnis uocibus uirum sanctum aduenientem compellabant, dicentes: Curre, domine, curre, perimus unà cum iumentis nostris. Et cœperũt celeriter iumenta dissoluere, & à claustris remouere. Sed uir sanctus prohibuit, ne id facerent, qui stans, atque manus suas extollens, Deum precabatur, & ad præcedentem currum accedẽs, insedit & psallens eum dirigebat, statimque nubes duas in partes discissa est, & imbribus magnis utrinque defluentibus, ne gutta quidem super plaustra decidit. Sic igitur ad monasterium incolumes peruenerunt, Deum collaudantes, qui res admirabiles per seruum suum efficiebat. Alia item miracula, dum templum ædificaretur, ab ipso facta sunt.

Insigne miraculum.

Post templi autem ædificationem, quæsiuit ex eo discipulus eius Deo charissimus Iohannes, quis esset illud consecraturus. Cui respondit: Ecce dico tibi, templum hoc ab episcopo huiusce loci consecratũ iri. Et uaticinatus est. Nam Deus seruos suos claros & illustres reddens, qui cum quinque talenta seruo suo dedisset, & ea ipse duplicasset, aliud ei munus largitus est, beatissimo item atque sanctissimo huic uiro priores gratias & munera cumulauit, quoniam ea ipse rectè factis duplicauerat. Pastoris enim eum honore decorauit. Nanque defuncto Timotheo Anastasiopolis episcopo, ciues & clerici ad beatissimũ Ancyræ metropolis archiepiscopum conuenerunt, & magnum Dei seruum Theodorum Siceorum mãsionis Archimãdritam, in sanctissimæ ecclesiæ suæ episcopum efflagitarunt. Quorum ille lętatus studio & uoluntate, præcepit, ut eum ad se adducerent. Erat autem tempus, quo sanctus Theodorus in spelunca inclusus, precationi uacabat & quieti. Accesserunt igitur Anastasiopolis clerici & ciues ad monasteriũ atque speluncam, & supplicarunt, ut se pastorem ipsis concederet. Quod ille cum ne audire quidem uellet, nedum concedere, ipsi, ui quadam pia illata, eum è monasterio extulerunt, & in lecticam coniectum abduxerunt. Cuius discessu cum & monachi, & cæteri qui illic commorabantur, mœsti essent, uir sanctissimus eos per fratrem consolatus est: Omittite, inquiens, mœrorem, filij. Nam si mihi credideritis, non dimittam uos. Nihil enim est in terra, quod me à consuetudine uestra possit separare.

Matt. 23.

Inuitus rapitur ad episcopatũ

Ancyram igitur Metropolim ingressus, à beatissimo archiepiscopo Paulo cum lætitia susceptus est, & episcopus constitutus. Viderat autẽ quidã in quiete, stellam ingentem è cælo delapsam, super ecclesiã illius ciuitatis constitisse, quæ radijs suis cum ciuitatem ipsam, tum regiones finitimas illustrabat. Egressus igitur è metropoli Ancyra sanctus Theodorus, Anastasiopolim uenit cum religiosissimo Cinaræ ciuitatis antistite, à quo in sede constitutus, instar stellæ, quæ uisa fuerat, diuinis curationum gratijs præfulgebat, assiduisque ieiunijs, & precibus, & eleemosynis, & omnibus denique uirtutibus & officijs ciuitatem sibi creditam exornabat, & reliquas ad eius æmulationem inflammabat. Sic nanque ad uirtutem & pietatem excitata surrexerat, ut nomini suo planè responderet. Neque enim tam ciuium multitudine & diuitijs, & Imperatorum muneribus, propugnaculisque munita præstabat, quàm diuini episcopi sui uirtutibus & rectè factis. Nec ab hominibus solũ, sed ab angelis habitabatur, à cælestique Imperatore Christo semper inuisebatur, & custodiebatur, & muneribus omnibus abundabat. Excurrens autem ad monasterium suum, templum sancti Georgij martyris, à se ædificatum, cũ lætitia & gaudio cõsecrauit. Quamobrem omnes collaudabãt Deum, cuius prouidentia factũ esset, ut sancti uiri laboribus nõ alius, sed idem ipse in episcopali sede constitutus frueretur, quẽadmodũ scriptũ est: Labores manũ tuarũ manducabis.

Virtutes eius in episcopatu

Ps. 127

Post templi consecrationem uir beatus Anastasiopolim reuersus est, Deique gratia multa fecit miracula curationum, adeo ut in lectulis & grabatis infirmi ad eum gestarentur, ut eos tãgeret, quos cũ illis, qui ab immundis spiritibus uexabãtur, precibus suis liberos dimittebat. Talem enim à Domino nostro Iesu Christo gratiam habuerat aduersus immundos spiritus, ut non solum, si eos ipse increpuisset, uerũ etiam si id per alios fecisset, statim ab obsessis corporibus fugerent. Sic enim accidit quodam die, cum in oratorio esset inclusus, ut quædam mulier uexaretur & cereos, qui illic erãt, confringeret, nec uir eius poterat eam cohibere. Quidam igitur è ministris eius in oratorium sancti Platonis ingrediens, ubi erat sanctus episcopus, rem illi significauit. Verum cum ipse nollet quietis terminum interrumpere, (decreuerat enim in præsepi stare, & considere) nec mulierẽ nolebat illuc ingredi, oleo benedixit, & dedit illud nuncio, dicens: Hoc oleo mulieris frontem unge, & manus, & aures: & dic dæmoni, ut ab illa exeat. Quod cum à ministro factum esset, conquieuit spiritus immundus atque discessit, & mulier liberata est, nec amplius à dæmone uexata fuit.

Potestas eius in dæmones.

Cum autem multa quotidiè miracula eiusmodi fierent à sancto episcopo per gratiam Dei in ipso inhabitantem, erat quidam magnæ ecclesiæ Diaconus, nomine Domitianus, incredulus, qui animo erat alienus, & scandalizabatur. Quadam igitur die Dominica uir quidam accessit ex metropoli Ancyra cum filio muto. Qua quidem hora cum diuinorum mysteriorum communio in ecclesia Catholica sanctæ Sophiæ distribueretur, & ipse puer os aperiret, dixit uir sanctus: Dic Amen, & puer statim clara uoce pronunciauit, Amen. Quare pater eius cœpit Deum laudare, & miraculum patefacere. Omnibus igitur admirantibus, & Deum collaudantibus, Domitianus humi statim cõcidit. Quamobrem clerici quidam accurrentes, eum trementem excitarunt. Quærentibus autem, quid ei contigisset, respondit: Cum puer ille pronunciaret, Amen, & pater exclamaret, quòd soluta esset lingua eius, ego non credebam id esse uerum, sed fictũ gloriæ causa existimabam, & uidi quasi flammam ignis ex ore pueri egredientem. His dictis, ad sanctum uirum accessit, & procidens ad pedes eius, rogauit, ut pro se Deum obsecraret, ne ira diabolica à puero egressa, & diuina indignatio in se recideret. Vir sanctus audiẽs, id quod acciderat: Hoc, inquit, fili, contigit tibi propter incredulitatem animi tui, quæ depulsa, fidelis esto, hæc enim miracula non facimus nos, sed Deus hoc etiã tempore, ne possimus dicere, Deum temporibus nostris nullũ miraculũ effecisse, sed quæ ante nos per sanctos uiros effecta sũt, eredamus esse uera atq; ita sẽper in fide crescẽtes, Deũ adoremus. Hæc beato uiro loquente, Diaconus incredulitatẽ suam cõfessus est, & accepta benedictione, ab horrore & metu liberatus est, lætusque discessit, & fide deinceps animũ suũ cumulauit.

Nota de diacono miracula carpente.

Porro cupiditate reuisendi sanctã ciuitatẽ accensus beatus uir, ibique tertiam obsecrationem absoluendi, fratribus duobus assumptis, Iohanne Archidiacono monasterij sui, & Martino ex loco, qui dicitur, Dugaria, à quo dæmonũ legionẽ eiecerat, ad sancta loca profectus est, & Cruce salutarẽ Christi, & sepulcrũ, & omnia, qui illic sancta sunt, adorauit. Inde fit &

It tertiò Hierosolymam.

sit & monasteria, & in patriam non redire decreuit amplius, sed illic in aliquo monasterio quiete uiuere. Putabat enim se, suscepto onere episcopali, à moderatione monastica delecisse, & curis atque solicitudinibus obrui. Profectus igitur in Lauram Sabæ Abbatis, uiuebat ibi in cellula pij cuiusdam monachi, nomine Andreæ. Et cum quietis & silentij sui tempus aduenisset, fecit illi *sellam frater, apud quē morabatur, in qua uir beatus sedens, abstinentiam suam à die Christi natali ad Ramos usque palmarum transegit, ne pedem quidem inde mouens, adeo ut patiētiā eius omnes illi patres admirarentur. Post Paschæ autem celebrationem, duo illi fratres, quos secum adduxerat, illum assiduè cohortabantur, ut in patriam rediret, sed eos ipse noluit audire, dicens; se illic quietam & pauperem uitam agere. Verum nocte quadā illi sanctus Dei martyr Georgius in somnis apparuit tradens illi baculum, atque dicens: Exi celeriter, ut in patriam reuertamur, neque enim licet, te, illa relicta, hic commorari. Cumque uir sanctus respōderet, se id facere non posse, quoniam episcopatum recusasset, pollicitus est ei martyr, & affirmauit se ab illa eum afflictione paulopòst liberaturum, modo ne patriam desereret. Surge igitur, inquit, & uade. Multi enim, longis susceptis itineribus, illuc profecti, propter absentiā tuam afflicti tristesque discedunt. Quāobrem ego quoque tibi succenseo. Hæc locutus Christi martyr, è manu eius pignus accepit, quòd id, nulla interposita mora, esset effecturus. Experrectus igitur uir beatus, somnium duobus fratribus narrauit, & ex patrū illius mansionis consilio, cum duobus discipulis suis discessit.

**cellā.*

S. Georgius cū cogit redire ad episcopatum.

Cum autem ad Galatiæ partes peruenisset apud Druinorum monasterium, fratribus suis præcepit, ne cui se patefacerent, incolis enim erat ignotus. Ingressus igitur est in monasterium, ut ab itineris labore conquiesceret. Monachi uerò illi famam eius audiuerant, & magno ipsius desiderio tenebantur, cupiebantque ab eo sibi benedici. Suscepit igitur eum hospitiom custos Anicetus uir religiosus, & Præfectus sancti Theodori comites interrogauit, quis esset ille Pater. At illi è longinqua regione esse respondentes ueram eius notitiam celauerunt. Cum autem ad mensam accumberent, dixit uir sanctus: Profectò, filij, comedimus ut Galatæ. Cumque paulopòst idem repeteret, custos Anicetus cœpit uehemēter dubitare, quisnam esset, & suspicabatur, fratres haud uerè de ipso respondisse. Cum igitur à mensa consurrexissent, & beatus Theodorus humi, ut erat solitus, requiesceret, fratres, separatum in locum abducens eos, obtestabatur, ut sibi dicerent, quis & unde pater ille esset. Tunc illi responderunt, eum esse clarum miraculis Theodorum, mansionis Siceorum Archimandritam, Anastasiopolis Præsulem. Anicetus uerò, quæ audierat, Præfecto & fratribus cum gaudio nunciauit. Quare cum ad officium nocturnum surrexissent, surrexit & uir sanctus. Sed cum in oratorium sancti Pauli apostoli ingrederetur, obuiā cum cereis exeuntes monachi atque Præfectus, ad pedes eius prociderunt, & eum consalutantes, in proprium cœnaculū adduxerunt, & magna cum lætitia rogarunt, ut apud se diebus pluribus maneret, ut & ipse de uia fessus quiesceret, & maiorem sibi benedictionem impertiret. Petijt autem econtra ille ab eis, ut sibi ministerium, quandiu ibi maneret assignarent. Et illis recusantibus, illud sibi ipse onus imposuit, ut fratrum cubilia manè uesperque curaret.

Nota humilitatem.

Cæterum cū eius fama diuulgaretur, multi, ut ab eo benedictionē acciperēt, ad monasterium uentitabant, & ægrotos suos afferebant. Inter hos mulier accessit, & filium mutum adduxit, ut pro eo uir sanctus precaretur. Qui os suū aperiēs, in eū insufflauit; & puer confestim locutus est. Mater igitur, assumptò filio, læta discessit & laudans Deum. Alius puer, qui nullo modo poterat ambulare, à matre oblatus est sancto Theodoro, qui pro illo Deum obsecrans, parūper ab illa discessit, & aduocauit eum, dicens: Veni puer ad me in nomine Domini. Puer autem, relicta matre, statim ad uirum sanctum accessit. Et reddidit eum matri sanum, laudanti Deum. Propinqui autem monasterij sancti Stephani Præfectus uenit, rogauitque Præfectum monasterij Druinorum, ut per eum sibi liceret beatum Theodorum abducere, ut monasterio suo benediceret. Hoc audito, sanctissimus *Cinnæ ciuitatis Amianus uenit ad sancti Staphani monasterium, ubi Dei seruus erat, & duxit eum in ciuitatem suam, ut illi benediceret. Processerunt ei obuiam ciues cum supplicatione, læti propter eius præsentiam. Atque ita ingressus beatus Dei seruus, cum eis benedixisset, & Episcopum salutasset, ad Druinorum monasterium redijt. Atque inde rursus, Præfecto & fratribus comitantibus, discessit, ut Anastasiopolim reuerteretur. Et omnes famam eius audientes, concurrebant, ut benedictionem acciperent.

Mutū sanat.

Itē claudum.

Vnius autem oppidi, haud procul à uia distantis, ciues illi supplices occurrerunt, obsecrantes, ut in oppidum suum ingrederetur. Erat illic adolescens oris titubantia propè mutus & elinguis. Ingressus autem uir beatus in oppidū, iussit, ut se in Ecclesiā sequeretur, & cum diuina mysteria distribuisset, præcepitq; ut adolescens accederet, & pro illo precatus Deum, os illi aperuit, & ter insufflauit, cumq; illū signo crucis obsignasset, sanctum Christi corpus impertiuit. In nomine, inquiēs, Dñi Iesu Christi loquere, & Dei gratia statim locutus est, dicens, Amen. Quod homines conspicati, Deū collaudarunt. Illinc igitur egressus, Anastasiopolim uenit, eiusque reditu omnes læti sunt. Quidam ad eum mulierem paralyticam iumento impositam adduxerunt, quos iussit, ut illam in monasterio deponerent. Biduoque post ad monasterium profectus, & in Archāgeli templum ingressus, iussit, ut ad se mulier adduceret, manusq; suas ad gradus cancellū extenderet. Et diu pro ipsa precatus, accepit oleū lucernæ semper ardētis, & paralyticæ frōtem unxit, & manus ac pedes: In nomine, inquiens, Domini nostri Iesu Christi, morbos omnes expellentis, conualesce, & domum tuam læta reuertere. Et statim sponte sua deambulauit, laudans Deum. Suscipientes igitur illam uiri, à quibus ducta fuerat, & gratias agentes Deo discesserunt.

Itē aliū mutū.

Itē paralyticam.

Fabris quibusdā mādauit beatus uir, ut ad usū monasterij, pro frumēto & fructibus cōseruādis, domū ex tabulis ædificarēt, iussitq; ne carne uescerētur, antequā opus absoluerēt, aut si uesci uellent, in oppidum irēt. Neq; n. edebatur caro in monasterio, nisi in tribus Sāctorū celebritatibus, ut turbæ satisfieret. Verū cū abesset uir sanctus, fabrorū præfectus paucis post diebus carnē comedit, & statim in febrem incidit, iacebatque semimortuus, & de uita illius nulla iā erat spes. Quod cum ea fratre, qui ex monasterio aduenerat, uir sanctus accepisset: Verus profectò, inquit, est sermo scripturæ, dicentis, Ab obediētia uitā ab inobedientia mortē proficisci. Ille. n. à mādato recedēs meo, carne uesci uoluit in monasterio, & idcirco in morbum incidit. Et eo profectus, ubi ægrotus iacebat, dixit ei: Quod uerū est frater, ne me celaueris. Ille autē aperuit id, quod erat. Ecce igitur, inquit beatus uir, Deus, ut experiris, indignationem suam non affert nobis, sed ipsimet nobis eā cōparamus. Crede ergo, frater, me non auaritia tibi carnē uō submini-

Pœna carpem in monasterio rdētes.

strare,

trasse, sed ut mundum & purum atque castum locum hunc conseruarem. Surge igitur in nomine Domini nostri Iesu Christi, & opus perfice, & deinceps mandatis obtempera. Precante igitur sancto uiro, & manus suas super ægrotum imponente, statim conualuit: & eadem die surgens, cœpit reliquum opus absoluere.

Pellit febrem

Cum autem sanctus episcopus Anastasiopolim rediisset, uenit homo quidam ad monasterium, & à Præfecto impetrauit, ut maneret in templo sancti martyris Georgij: neque enim omnes in eo, sed & in templo Archangeli commorabantur. Hic autem homo habebat carnes suillas in pera. Nocte igitur illa Christi seruo martyr Georgius apparuit, atque illi rem indicauit. Quamobrem dolore affectus uir beatus, diluculo nuncium misit ad Philumenum præfectum, qui eum coargueret. Cum igitur quæsissent in templo sancti martyris Georgij, carnem apud hominem illic manentem repererunt: & omnes gratias egerunt Deo, qui res occultas seruo suo patefecisset.

Cum uero sanctissimus ciuitatis Germiorum episcopus Aemilianus cuperet beatum Theodorum uidere, atque ab eo impetrare, ut pro se Deum precaretur, multis precibus eum in suam ciuitatem adduxit, honorificeque in uenerabili templo Archangeli suscepit. Eo tempore instabat celebritas dominæ nostræ Dei genitricis Mariæ, quæ in Musgi oppido colitur, ad quã singulis annis cum supplicatione conueniebant duarum ciuitatum, Germiorum & Eudoxiadis, episcopi. Aemilianus igitur episcopus, assumpto beato Christi seruo Theodoro, uenit ad celebritatẽ. Cum autem in oppidum ingressi, cum supplicatione in templum Dei genitricis introirent, mulier quædam eiusdem oppidi, nomine Irene, ab occultis spiritibus diu uexata, & idcirco multis morbis & calamitatibus obnoxia, nec causam agnoscens, tunc extra tẽplum stetit iuxta portam: &, perspecta supplicatione & beatis episcopis, cœpit à spiritibus uexari, reiectoque uelo, & aperto capite, & turba disiecta, magnis ululatibus aduersus sanctum Theodorum latrabat, cũ eis dæmones maledicerent, quoniam ipsius præsentia turbarentur. Quod cum populus adspiceret, cœpit clamare: Domine, miserere. Suspensa autem mulier à terra, & manibus uinctis, per aera ad cancellos usque ferebatur, uociferantibus dæmonibus, quod beatus Theodorus contra se Deum precaretur. Post Euangelij aũt lectionẽ, in terrã delapsa, iacebat ad altaris introitũ & lingua sua puluerẽ lambebat. At Christi seruus Theodorus ad eã cõuersus, & coma eius apprehensa, increpuit spiritus, qui in illa erant, dicens: In nomine Domini Iesu Christi præcipio uobis, ut ab illa exeatis. Quo dicto, dæmones statim ululantes ab ea discesserunt: & mansit incolumis. Paulo post autem, marito & filijs defunctis, à sancto uiro instituta est: & in cellula, ædi Dei genitricis propinqua, inclusa sancte uixit. Episcopi uero & populi miraculũ adspicientes, dederunt gloriam Deo, & ad loca sua cum gaudio reuersi sunt. Beatus autẽ uir, Episcopo & ciuibus comitantibus, discessit, & Anastasiopolim profectus est.

Dæmones è fœmina expellit.

Venit ad eum oppidi Arauniæ Archipresbyter Andreas: qui cum apud eum dies aliquot maneret, contigit, ut filius eius Comitas in morbum grauissimum incideret. Cum igitur, desperata salute, uocem amisisset, & neminem agnosceret, parato iam sepulcro, misit mater eius Iohannem presbyterum Anastasiopolim, qui marito nunciaret, ut ad filij funus celeriter accederet. Tunc autem beatus Theodorus, cũ sacrificiũ peregisset, cibũ capiebat, & pueri patrẽ secũ habebat. Nuncius igitur Andreæ causam, quãobrem uenerat, indicauit. Qua cognita, beatus Theodorus nõ permisit, ut discederet: Et ego, inquiens, tecum ueniam. Volo enim monasteriũ & fratres meos inuisere: sed prius muneribus nobis à Deo datis fruamur. Spero autẽ, Deo fauente, nos puerum uiuum inuenturos, nunc enim non moritur: sed adhuc uiuet, & gratulabitur tibi. Et hæc locutus, præcepit etiam nuncio, ut cũ ipsis cibum caperet. Cũ autẽ surrexissent, profectus est uir beatus in oppidum, & omnes cum facibus & thure obuiam illi processerunt. Et cum esset uespera, in ecclesiam ingressus est, & populo benedicens, uespertinas preces pronunciauit: atque ita domum Andreæ Archipresbyteri sẽ contulit. Videns autem puerum morientem, Christum Deum nostrum, uitæ mortisque Dominum, obsecrauit, ut animam in ipso retineret, eumque parentibus uiuum & incolumem largiretur. Et cum obsecrandi finẽ fecisset, adspexit puerum, & allocutus est. At ille oculos aperuit, & intendit eos: sed respondere non potuit, quoniam lingua eius erat impedita. Rursùm igitur caput inclinãs Dei seruus, Dominum precabatur, ut integrã puero sanitatem daret: & facto precandi fine, allocutus est puerum: Comita, inquiens, adspice, & dic, quomodo te habes, & patri tuo responde, ne propter te dolore afficiatur. Aperiens igitur oculos iterum puer, & eos intendens, respondit ad interrogata. Tunc signans illi frontem, & manus, & pedes, dextera illum apprehendit: In nomine, inquiẽs, Domini Iesu Christi, qui Cẽturionis morientem puerum suscitauit, surge & sta sanus: idem enim tibi quoque uitam nunc elargitur. Iussit autem, ut illi daretur cibus, & comedit. Vocatus autem uir sanctus à pueri parentibus ad cœnã, præcepit Iohanni presbytero, ut puerum itẽ ad cœnam adduceret: quem Iohannes cum adduxisset, eiq; ministraret ex ijs, quæ erant apposita, plus, quàm alij comedit. Quod omnes adspicientes magna lætitia, cum parentibus gloriam dederunt Deo, qui mortuis etiam, per seruos suos exoratus, largitur uitã. Postridie autem puer sanus ambulabat. Et uir beatus ab oppido profectus est ad monasterium.

Preces uespertinæ.

Matt. 8. Puerũ moribundũ reddit incolumem.

Eo tẽpore suscepit hospitio diuinum & sanctum uirum eremitam Antiochum, qui Constantinopoli in Orientem reuertebatur. Venerat autem legatus ad Mauritium Imperatorem, ut illi Synopbrim oppidũ à Barbaris direptum commendaret. Erant huic supercilia densa atque coniuncta, cana barba, & capitis coma lanæ instar candida, & ad illa usque protensa, similiter & barba, ungues prælongi: ad centesimum annũ peruenerat: sexaginta annorum spatio, nec uinum, nec oleum, nec aliud eiusmodi gustarat: triginta iam annis panem non comederat: oleribus crudis cũ sale & aceto uescebatur, & aquã bibebat. Huius fama ad Theodorũ, & Theodori pariter fama ad ipsum, Deo patefaciente, peruenerat. Et iustus ille quidem dicebat discipulis suis de sancto episcopo Theodoro, se talem uirum sanctum ad eum usque diem non conspexisse: sibi enim uitæ ipsius instituta esse à Deo patefacta. Beatus Theodorus uicissim ita de ipso cum fratribus loquebatur, ut in tota Orientis eremo tam dignum Dei seruum uidisse aut audiuisse se diceret neminem. Quia autem hæc audiebant, ex fimbria uestimentorum eius aliquid religionis gratia capiebant. Cumque mansionis fratrem ad eum ueneranaum accederent, eos reprehendebat, & per interpretem recusabat: Cur, inquiens, cum talem stellam, & sanctum Christi Apostolum habeatis, ad me agrestem & uilem, atque nullius precij hominem uenerandum acceditis? Ad ipsum uerè laudabilem & admirandum sanctumque uirum colendum, concur-

Antiochus insignis eremita.

Antiochi de Theodoro testimonium.

conuerti te, qui diuinam in mundo uitã agit, & cupiditates in se proterit, & doctrina sua multos ad Deũ conuertit. Cum autem uespera aduenisset, facto diuino sacrificio, accubuerunt, ut paruo & solito cibo se sterentur. Postea uoluit sanctus Theodorus, ut erat solitus, hospiti pedes lauare. Sed ille non permisit. Mutuò igitur manus lauerunt. Postridiè uerò mane festinabat Dei seruus exire, & iter suum perficere. Quod cũ beatus Theodotus animaduerteret, & obitũ eius propinquum esse diuinitus sciret, idq; apud se fieri cuperet, rogabat eum, ut itineris labore fessus conquiesceret. Ille contra obsecrabat, ut se dimitteret: Instat, inquiens, mihi è corpore migratio, & idcirco festino, ut in cellula mea naturæ concedã. Egressus igitur beatus Theodotus, comitatus est eũ Anastasiopolim usque: & afflictiones ac solicitudines, quas in episcopatu sustineret, patefecit, quibus instituta uitæ ratio, & monasteriorum suorum cura interrumperetur, rogans eum, ut quid sibi agendum esset, consuleret, & utrùm, relicta episcopatus dignitate, monastico tantum ordini deberet incumbere. Ille uerò id quàm celerrimè faciendum censuit, oe apud Deum damnandus esse uideretur. Sanctus autem Theodorus suum illi iumentum, fratremq; dedit, qui illum quousq; uellet, comitaretur. Mutuo se igitur salutantes & complectentes, discesserunt. Et sanctus Theodorus in episcopium reuersus, dixit eum celerius è uita migraturum, quàm uead locum suum posset peruenire. Quod & factum est. Paucis enim pòst diebus nũciatum est, eum in uia mortuum esse.

Quoniam igitur plurima beati Theodori miracula, posteaquàm episcopatum recusauit, uisa fuerunt, hæc ego commemorans, omittam ea, quæ in ipsa ciuitate gessit episcopali, quia sunt omnibus nota, illa dũtaxat attingẽs, quæ aliqua ex parte causas & afflictiones incidant, quamobrem recusauit episcopatũ. Cum enim necessariò cogeretur inuolui uarijs Episcopatus negocijs & solicitudinibus, magnis molestijs & angustijs afficiebatur. Nolebat enim terrenis curis à rerum cœlestium distrahi contemplatione. Nam, ut inquit Dñs, nemo pòt duobus dñis seruire: aut enim unũ odio habebit, & alterũ diliget: aut uni adhærebit, & alterũ cõtēnet. Cũ igitur necesse esset, prædia ad ecclesiã pertinentia, per procuratores administrare, & ipsi procuratores iniurijs agricolas afficerent, nõ poterat uir pius nõ uehemẽter angi & cruciari. Nã cũ id munus ciui cuidam, nomine Theodosio, dedisset, & ab eo agricolæ iniuria essent affectĩ, ad Christi seruũ lugentes confugerunt. Qui eos cõmiseratus, (neque enim sanctus & pius ipsius animus poterat sine dolore quenquam afflictum & calamitosum adspicere) Theodosium accersendum curauit, monuitque, ut ab agricolarum iniuria desisteret. Ille uerò, inuenta occasione, ab iniuria non destitit. Quare cum eos quodã in loco, qui Euchraes dicitur, pergeret lædere, uno omnes animo congregati, & gladijs ac fustis instructi, contra ipsum constiterunt, cædem illi cõminantes, nisi recederet. Qui eos ad pugnam paratos intuitus, & ueritus, ne ab ipsis superaretur, discessit, & Anastasiopolim se contulit, ut maiore munitus auxilio, aduersus illos rediret. Id cum audisset uir sanctus, totũ illum diem cum lachrymis gemitibusque traduxit, considerans, si impetus ille ad exitum peruenirer, & cædes aliqua fieret, id sibi, tanquam authori, crimini datum iri, seque animarum periclitantium reum fore. Humi igitur prostratus, & Deum adorans, enixè rogabat, ut illius furoris motum compesceret, antequam ad finem perduceretur. Et accersito Theodosio præcepit, ne ad ea loca se amplius conferret, ne mali quippiam accideret.

Causa cur se episcopatu abdicarit S. Theodorus.

Matt. 6.

Tunc ille, sancti uiri hortatu dicens impetum illum agricolarum aduersum se fuisse factum, multa in eũ conuicia coniecit, & nefariæ contumeliæ uim addẽs, sedem, in qua sedebat, pede commouit: ex quo beatus uir, coram omnibus supinus concidit. Cum autẽ surrexisset, mitiori uoce iussit, se apud eos Episcopum non moriturum, sed ad monasterium suum rediturum. Quibus uerbis Theodosius minimè placatus, binas se illi auri libras expensas laturum dixit, propterea quod à prædiorum procuratione ante diẽ constitutam repelleretur. Vxor autem marito aduersabatur: Nihil, inquiens, sit tibi controuersiæ cũ sancto Episcopo, ne pro benedictione, quam ab illo accepimus, in maledictionem incidamus. Sed ille uxorẽ non audiens, rursum in episcopium accessit, ut cum sancto uiro altercaretur, in iudicioque contenderet. Verùm dum ostiarius aduentum eius sancto Episcopo nunciaret, repentè magnus eum timor inuasit, & apparuit ei iuuenis aspectu terribilis, & splendidè indutus, qui cum indignatione minatus est illi: Vir, inquiens, pessime, sic magno episcopo aduersaris, nec desinis ei molestiam & dolorem afferre? Ecce, prædico tibi, nisi destitis, magna super te ira deueniet, & miserè uitam finies. Et hæc locutus, discessit. Theodosius uero, cum diù fuisset exanimis, se tandem colligens, & à uiro sancto uocatus introiuit, ac procidit ad pedes eius, cum lachrymis supplicans, ut iniurias, quibus à se esset affectus, sibi cõdonaret, non amplius auri libras pœnæ nomine repetituro.

Theodosius procurator ei infestus est.

Veneno iterum nescio quomodo tentatus est, & in cellula sua in episcopio mutus atque immobilis iacuit tribus diebus, adeò ut rumor de morte eius iam increbresceret. Post tertium autem diem apparuit ei Domina, sanctissima Dei genitrix Maria: quæ scelera tis hominibus exitium comminata, & morbi causam aperiens, & insidiatores patefaciens, è manu sua tria illi colococca dedit: Hæc, inquiens, comede, & nihil tibi erit mali: Sõno solutus uir sanctus, Saluatori Christo gratias egit, & immaculatæ matri eius uirgini Mariæ. Et causam quidem morbi significauit, authores autem reticuit, & pro illis Deum precatus est. Præterea in distribuendis eleemosynis, & in monasteriorũ frequentatione & cura, quam de fratribus, quos lucratus fuerat, habebat, incusabatur, quasi ecclesiam negligeret, cum tamen ex trecẽtis sexagintaquinque aureis nummis, mensæ suæ adscriptis, quadraginta tantum singulis annis consumeret, reliquos omnes ecclesiæ largiretur. Ad hæc à psalmorum cantu & precatione negocijs distrahebatur. Quibus rebus afflictus, & uidens ciues quidem nihil inde proficere, sed in uitæ flagitiosæ miseria permanere, eos autem, qui in monasterijs degebant, absentia sua negligentiæ desidiæque uacare, & de migratione è monasterijs cogitare, de quibus sibi in die Iudicij ratio reddenda esset: gloriosi Christi martyris Georgij opem implorauit, ut se proprium in locum restitueret: & multis precibus Deũ orauit, ne sibi crimini uerteretur, quod episcopatũ recusaret. Cũ igitur eam ueniam se à Deo impetrasse certo sciret, clero & ciuibus conuocatis, hāc habuit orationem: Vos me, Fratres, inuitum, ut scitis, & abstractũ, hoc iugũ subire coegistis. Et quanuis me, uc ad illud ferendũ minime aptũ, excusarẽ, uos tamen audire me noluistis, sed uestræ cupiditati maluistis indulgere. Vndecimus igitur iam annus est, ex quo ego uos affligo, & affligor à uobis. Quamobrem obsecro uos, ut pastorem uobis paretis, qui & uobis placere, & res uestras curare possit. Ego enim posthac Episcopus uester non ero: sed ut abiectus monachus, ad mansionem reuertar meã, ubi in omni mea uita Deo seruire constitui. Hæc locutus, & assumpto

Veneno sanctus uir appetitur

Renunciat episcopatum.

pro monasterij sui Archidiacono Ioanne, ad Ancyranorum metropolim se contulit. Nocte uerò illa ciuis quidam in quiete uidit splendidam stellam è summa Ecclesia radijs suis totam ciuitatem illustrantem, tā longè illinc discessisse, ut uix perspici posset. Quo quidem uiso beati uiri discessum significatum esse, non est dubium.

Cùm igitur ad metropolitanum Ancyranorū Archiepiscopum Paulum peruenisset, rogabat, ut sibi successor daretur. At ille tam bono uiro dari non posse respondebat. Cumque magna inter eos contentio esset exorta, conuenit inter illos, ut ea res ad beatissimum Constantinopolis Patriarcham Cyriacum rejceretur, & quod ille constituisset, ratum foret. Beatus igitur Theodorus piæ memoriæ Imperatori Mauritio, & beatissimo Patriarchæ Cyriaco supplicauit, ut decernerent, sibi dandum esse successorem. Metropolita uerò recusationi eius rationes suas opponebat. Sed beatissimus Cyriacus Patriarcha, ita etiā iubēte Imperatore, Metropolitano respōdit, ut beati Theodori preces admitteret, & insignia ei ꝓpter uitæ sanctitatem & innocētiam relinqueret Episcopatus. Mādato igitur parens Metropolitanus, ab Episcopatus onere beatum Theodorum liberauit, & Episcopatus reliquit insignia. Consuluit autem illi, ne longius discederet, priusquam in eius locum alterum constituisset. Egressus igitur ex Ancyranorum metropoli, in Heliopolis regionem se contulit, prope oppidū Pidri in oratorium Archangeli, quod est in Ambreona, seipsum abscondebat. Quodam die, cùm in hoc Archangeli oratorio sacra mysteria celebraret, facta est facies eius hilaris & læta, & magna gloria gratiaque splendens. Et unus è fratribus, nomine Iulianus, presbyter, uir admodum pius, cum faciem eius tam hilarem & lætam adspexisset, prostratus ante eum: Vnum, inquit, oro, pater, ut respondeas mihi. Cumque sanctus Theodorus ei benedixisset, & præcepisset ut surgeret, & exponeret id quod uellet; tunc ille: Dum sacrificas, inquit, pater, aliquando nulla fit in uultu tuo commutatio: sæpius autem uultum uidemus tuū magno splendore gratiaque fulgentem. Quamobrē nos item hilaritate perfundimur & gaudemus: quemadmodum & hodie contigit. Obsecro te per Dominum, ut mihi huius rei causam exponas. Tum Christi seruus se excusare, cœpit & narrationē subterfugere. Ille contra supplex & obtestans instare. Tandem beatus uir: Promitte, inquit, mihi, te nemini, quod dicā, patefacturum, & causam explicabo. Cum igitur iureiurando se obstrinxisset, quòd, dum ipse uiueret, nemini rem patefaceret: Quandò, inquit beatus uir, me sacrificantem lætiorem cernis, scito me uisionem uidere. Video enim tanquam uerum & splendidissimum uelum super sancta munera descendens inter sacrificandum. Et quoties hoc cerno, lætor & exulto. Neque enim semper id uideo: & idcirco haud semper uultus est hilaris. Cùm aūt ad horā non adipiscor, rē protraho, expectās dū uideā id, qđ & hodie mihi demonstratum est. Hæc cū audisset presbyter Iulianus, nō prius patefecit, quē uir sāctus è uita decessit.

In Missa sæpe uisum uidet.

Porro cum beatus uir accepisset, Episcopum esse Anastasiopoli, gaudens & laudans Deū, ad monasterjū redijt, & Dei gratia multa fecit miracula in ægros, qui accedebant. Presbyter quidam, nomine Paulus, iumento ad eum uectus est è Lycaoniæ monasterio. Erat enim sinistrum eius latus in dexterā uiscerum partem contractum: dextera autem ipsius coxa iandiu luxata: & caput eius in partem læuam ad pedem appropinquabat. Quamobrem nec stare, nec in lectulo extendi poterat. Sic enim erat distortus, ut miserabile spectaculum exhiberet. Hic multis lauacris & medicinis adhibitis, nihil profecerat. Cū igitur beati Theodori mandato tribus diebus in monasterio mansisset, & miseriam suam exposuisset, hæc ab eo audiuit: Si uis conualescere, in patriam redi, & aduersario tuo reconciliare, & ante hyemē ad me reuertere, & dabit tibi Deus sanitaté. Negāri aūt sibi cū ullo esse inimicitias: Vide, inquit uir sanctus, ne mentiaris. Inimicitias enim exerces cum Præfecto tuo. Quo ille audito, cœpit beatum Theodorum lachrymans obsecrare, ut pro se Deum precaretur, ut dolore mitigato posset expeditius incedere. Iussit igitur illum exui: & corpori eius manus imponens, infirma ipsius membra palpauit: & pro illo precibus fusis, totum eius corpus medicamento perunxit. Statimque dolore liberatus est: sed adhuc distortus mansit. Iumento igitur impositum, in patriam reduxerunt, & cum Præfecto suo in gratiam redijt. Post autem ad monasterium reuersus est. Quo quidē tēpore beatus Theodorus in angustissima templi sanctæ Dei genitricis cellula, quieti silentioque uacabat. Et fusis pro eo precibus, à morbi uinculo dissoluit, atque præcepit, ut prope se deambularet, & precationem quotidiè perciperet. Dedit etiam baculum, quo se sustentaret. Et isto accepto, melius se habebat. Ad correctionem autem ipsius, longius baculum tradidit. Et post Paschæ celebritatem aliud illi baculum dedit: Hoc, inquiens, manu tua apprehende, & eò, unde uenisti, reuertere: breui enim perfectam sanitatem assequeris. Cum autem baculū istud ceciderit è manu tua, ne sustuleris illud amplius: Accepta igitur uiri sancti benedictione, presbyter Paulus domum reuersus est. Et cum die quodam iter faceret, baculum è manu eius elapsum est. Qui sancti Theodori sermonem recordatus, illud non sustulit: & plane conualuit, atque miraculum omnibus patefecit. Hic autem Paulus, sancti uiri studio, Constantinopoli presbyter est cōstitutus: & deinde unius ciuitatis Isauriæ factus Episcopus.

Presbyterū male affectū sanat.

Eo tempore pius Imperator Mauritius, & beatus Patriarcha Cyriacus, & principes literis sanctū Christi seruum Constantinopolim accerserunt, ut eis benediceret. Quamobrem cū eo se cōtulisset, & beatissimum Patriarcham Cyriacum, & Imperatorem atq; Senatum consalutasset, eisque benedixisset, apud eos commoratus est. Magno autem eū studio & honore Imperator & Augusta & omnes familiares complexi sunt: & monasterijs eius immunitates tributæ, illudque concessum ut nulli alij Episcopatui subiecta essent: sed sanctissimæ tantum & magnæ Ecclesiæ Apostolicæ regiæ ipsius ciuitatis, ita prouidente Deo, & sancto martyre Georgio opitulante, propter beneuolentiam in eos, qui in illis degebant & sacrificabant. Paruo autē illo tempore, quo mansit in ciuitate, magna per illum Deus fecit miracula.

It Constantinopolim, & magno in precio habetur

Mulier enim, quæ apud illum habitabat, cū filium quadriennem cæcū haberet, in ulnis enim suis ad uirū sanctum gestauit, & multis lachrymis ante illum prostrata, puerum ad pedes eius deposuit, supplicans ut lumen oculorū illi largiretur. Vir beatus, cū pueri oculos obsignasset, eiq; benedixisset; aquā benedictā matri dedit, præcipiēs, ut aqua illa quotidie mane filij oculos lauaret. Quod cum ter egisset mater, quarto die filium sanum ad sanctum uirum adduxit, laudans Deum. Eadem fœmina cum septem menses paralytica iacuisset, qua hora uiri sancti benedictionem accepit, statim conualuit.

Cæcus uidet.

Puella quædam, principis cuiusdam ancilla, annis iam octo & uiginti dæmonium occultum habebat: quāobrē assiduè iacebat ægrota, & morbi causā ignorabat. Audita igitur beati uiri fama, dñs eius duxit ad eum puellam, rogans, ut pro ipsa Deum obsecraret,

ut ei uel mortem, uel sanitatem elargiretur. Tū Christi seruus extensa manu caput eius appræhendit, & precatus est Deum, ut sibi morbum eius patefaceret, & eam liberaret. Statimque dæmonium eam perturbare cœpit & uexare. Atque ita clamabat: Etiam in me, ò ferriuore, uim tibi à Deo datam exerces? Abstine à me, quæso, dæmonum insectator. Beatus autē Theodorus præcepit ei, ut taceret. Et cùm esset dies hebdomadis quarta, dimisit eam: & mādauit eius domino, ut quarta irem proximè sequentis hebdomadis die eam ad se reduceret. Quæ cum ad diem constitutam reuertisset, & uirum adspiceret, rursus dæmoniū in eā turbatum clamare cœpit, & uirum sanctum detestari: O uis, inquiens, quæ nunc aduersum nos à spurio & è scorto genito proficiscitur. Vigesimusoctauus iam annus est, ex quo mulierem istam obsideo, & sanctorum nemo patefecit me. Hic autem meretricis filius aduenit, ut me patefaceret, ac cruciatui supplicioque traderet. Execrabilis dies, in qua genitus es, & in qua te huc contulisti. At Dei seruus Theodorus ipsum signo Crucis increpuit, & dixit: Quamuis meretricis filius sim, ut ais, tamen ad gloriam Domini nostri Iesu Christi filij Dei, præcipio tibi in nomine eius, ut recedas ab hac muliere, nec amplius in illam ingrediaris. Dæmon autem magna uoce dixit: Iussa tua equidem faciam, & egrediar: attamen hæc tertio ab hinc die morietur: Tu, inquit beatus uir, exi, & Domini uoluntas fiat. Neq; enim licet homini Christiano uobis credere, cum uerba uestra sunt improba & falsa. Laceratam igitur mulierem dæmon ante sancti uiri pedes proiecit, & magna uoce edita, discessit. Illa uerò cum se collegisset: Ego, inquit, sanctis precibus tuis, pater, assecuta sum sanitatem. Vidi enim improbum ex ore meo, tanquam serpentem, egredi. Dimisit igitur illam uir sanctus cum benedictione, iussitque, ut diebus septem apud Ecclesiā maneret. Qđ autē dæmon de morte illius prædixerat, falsum fuit. Nam mulieris dominus simul cū illa paucis post diebus ad uirum sanctum rediens, magna cū lætitia gratias egit Deo, qui talem seruis suis in spiritus immundos dedisset potestatem.

Signo Crucis dæmonem expellit.

Alia mulier nobilis paralytica, ab ancillis suis ad uirum sanctum gestata, multis cum lachrymis clamare cœpit: Miserere, inquiens, mei, serue Dei altissimi. Deum, qui tibi sanitarum gratiam largitus est, deprecare pro me, ut incolumis discedam. Iussit uir sanctus, eam humi deponi, & manu sinistra caput eius appræhendes, dexteram ad Orientem extendit, & obsecrauit ad hunc modum: Deus sanitatū elargitor, & ægrotantium medice, qui paralyticum curasti, medere & huic ancillæ tuæ, & ab ea paralysim expelle, ut sana discedat ad gloriam & laudem sancti nominis tui. Et signans illam excitauit, oleoque inunxit: statimque cœpit deambulare, Deum laudans, & diuinorum Christi mysteriorum particeps effecta, discessit incolumis, atque omnibus miraculum nunciauit.

Sanat paralyticam.

Quidam cauponis filius, nomine Petrus, à dæmone inuasus, corde cōficiebatur, nec se à dæmone uexari cognoscebat. Pater eius duxit eum ad uirum sanctum, ut pro illo Deum precaretur, quo cordis ipsius dolor desineret, & à morbo continuo liberaretur. Sed uir sanctus, cognita morbi causa, duxit eum in cellulam suam, & lateri eius inhærens, Crucis signo faciē ipsius obsignauit, percussitque illum iuxta cor: Ne celes te, inquiens, immunde spiritus: manifesta enim sunt opera tua. Dominus Iesus Christus scrutator cordium imperat tibi, ut ab eo exeas. Confestim commotus dæmon, clamare cœpit: Exeo, ferriuore, nec aduersor tibi: neque enim minas tuas perferre possum: nequeo ignem ex ore tuo egredientem, meque exurentē pati. Hæc & his plura locutus, ad uiri sancti pedes Petro proiecto, magna uoce ululās, discessit. Puer autem in se rediēs, & ante illum prostratus: Pijs, inquit, precibus tuis, pater, à dæmone liberatus sum. Vidi enim illum, fœminæ nigræ speciem gerentem, à me sciungi, & per fenestram abs te ululantem excludi. Beatus autē Theodorus iussit, ut diem apud se maneret: & postridiè sanum patri reddidit.

Itē dæmoniacum.

Nauta quidam à dæmone uexatus, doloribus & membrorū tremoribus, & multis calamitatibus cruciabatur, & in egestatem inciderat. Accessit ad uirū sanctum, & lachrymans supplicauit, ut à tot miserijs per eius preces liberaretur. Cum igitur pro illo Deū obsecrasset, oleo benedixit, & dedit illi, ut eo se ungeret, & dimisit eum. Qui paucis post diebus ad uirum sanctum redijt, seque conualuisse, & prospere agere nunciauit, atque animi grati ac memoris causa, nauigij uelum obtulit, & multis tandem precibus uix impetrauit, ut illud acciperet.

Itē alium.

Luctator quidam ab immundo spiritu uexatus, & capite & membris omnibus dolebat. Hic ad uirū sanctum accessit, supplicans, ut pro se Deū precaretur. Quod ille cum fecisset, uinoque & oleo benedixisset, dedit ei: Abi, inquiens, fili, domum tuam: & cum te uesperi cubitum conferes, unge te his: & quod in quiete uideris, mihi nūcia. Abijt, & fecit id, quod uir sanctus præceperat. Postridiè autem ad eum redijt, dicens: Vidi, domine mi sanctissime, secundum quietem, iuuenem quendam abs te profectum ad me, qui capitis mei comam appræhēdit, & ad se traxit: & statim dolor omnis ab articulis & ossibus & membris meis discessit, & tanquam uentus quidam uiolentus per capillos capitis mei egressus est. His auditis, Dei seruus benedixit ei: Ecce, inquiens, nunc Dei gratia sanus effectus es. Iuuenis autem, quem in somnis adspexisti, gloriosus est Christi martyr Georgius. Et dimisit eum, gratias agentem Deo.

Item alium.

Clarus quidam uir, nomine Mennas, occulto & graui quodam morbo ex diabolica uexatione laborabat. Hic ad uirū sanctū accessit: sed ei morbū suū erubuit aperire. Quodā igitur die uir sanctus, cū ad se Mēnas de more uenisset, eū, remotis arbitris, in cellulam suā uocauit, & humaniter sic est allocutus: Sæpe te huc, fili, contulisti, ut mihi arcanum aliquid nunciares, & pudore deterritus es. Cur id tibi contigit fili? Cur nō apertè significas id, quod celas? Tunc ille procidens ad pedes eius, omnia patefecit, orans, ut pro se Deum precaretur, & morbum à se depelleret, dignareturque domum suam uenire, eique benedicere, atque omnibus habitantibus in ea. Se id facturum promisit uir sanctus: & biduo post domum eius se contulit, & à uiro pio benigne susceptus est. Nocte autem, illa idem ei contigerat, quod solebat, & afflictus uehementer fuerat. Tū uir beatus precibus incubuit, & Deum obsecrauit, ut hominē ab illa miseria liberaret. Eadē igitur nocte, absolutis psalmorum precibus, unus ex discipulis eius, nomine Iulianus, in somnis uidit uirū beatū stantem ad maris littus, Mennamque ad ipsum accedentē, & in ulnis gestantē suis monstrum quoddā triceps, immanè uociferās: quod cū uir sanctus appræhendisset, proiecit illud in mare. Postridiè igitur, cū post sacrificium accubuissent, ut pranderent, Christi seruus Theodorus ad Mennā dixit: Confide, fili, & Deum lauda. Dei enim bonitate confisus, spero calamitatem tuam abs te discessisse, nec ea te amplius afflictum iri. Et cùm hæc dixisset, somni sui discipulus recordatus, illud explicauit. Cū igitur uir sanctus Mennæ & fidelissimæ eius uxori, & omnibus ipsius domesticis benedixisset, discessit. Mennas autem nunquam amplius ab eo morbo uexatus

Alium quendā morbidum curat.

ratus est. Iam uxor eius fœmina grauissima Christiq; amantissima Theodora, orauit sanctum uirum, ut sciret, utrũ ipsa, an maritus eius ex hac uita prior esset discessurus. Vix igitur tandem exoratus, Deum precatus est, ut id sibi patefaceret: respondítque, maritum eius prius è uita discessurum. At illa multis cum lachrymis eum quotidiè rogabat, ut Deũ precaretur, quo se ea hac uita celerius euocaret. Eius flagitationibus uictus beatus uir, Deum obsecrauit, ut id ei, qđ optabat, concederet. Et diuinitus monitus, dixit illi: Dedit tibi Deus, quod flagitasti. Res igitur tuas constitue. nam paucis post diebus morieris. Hoc responso mulier læta discessit, & rebus suis constitutis, quadragesimo post die mortua est.

Eutychius, beati Theodori ostiarius, cùm in uia dormiret, sic à dæmone uulneratus est, ut manus ipsius cum toto brachio obstupuerit. Quamobrem eã tumidam & obligatam, atque è collo suspensam gestabat. Hic de more uenit ad sanctũ Theodorũ, ut benedictionem acciperet. Et interrogatus ab eo, cur ei doleret manus: Dormiebam, inquit, domine, quodam in loco, & cũ somno solutus essem mihi manus obstupuit, tumoreḿque contraxit. Cum igitur beatus uir manum eius nudatam, precibus adhibitis, contrectaret, dæmonium cœpit per ipsius manum decurrere. Tunc uir sanctus humerum signauit, nè sursùm curreret, & interimeret eum. Cœpit igitur manus eius à dæmone huc illuc uolui ac distorqueri, adeo ut eam non posset ostiarius regere & sustinere. Verũ sancto uiro tangente, & spiritum immundum increpante, statim cessauit. Et accepto ostiarius oleo, cui uir sanctus benedixerat, manum unxit, triduoque conualuit.

Seruus quidem malè à dæmonio uexabatur. Hunc eius domina ad uirum beatum duxit. Et statim spiritus commotus eum lacerabat, nec uolebat exire. Quẽ cum uir sanctus increpuisset, uetuit ei, ne è gradum termino discederet, ut eo modo torqueretur: Benedictus, inquiens, Deus, non discedet hic homo, ab ipso procreatus, è domo hac prius, quam tu ab illo exieris. Hæc cum dixisset uir sanctus, in cellulam ingressus est suam, & præfinitum à regula psalmorum numerum pronunciauit. Verum cum multis iam horis seruus ille uexatus maneret illic, & spiritus ibi religatus cruciaretur, miserabili uoce clamare cœpit ad hunc modum: Exeo, serue Dei: neque enim supplicium hoc ferre possum. Veni, solue me: & egrediar. Noli me diutius torquere. Egressus autem uir sanctus è cellula sua, dixit ei: Nolo, immunde, ut exeas. Dæmon uerò clamabat: Heu me miserum, oro te, ut me soluas: satis supplicij pertuli. Quando permittis, ut egrediar? Volo, inquit uir sanctus, ut media noctis hora discedas. Nunc uerò solutus es à præscripto termino. Quamobrem huic homini per te iam liceat mentis esse compoti. Proiecit igitur eum ad pedes eius. Media uerò nocte, cùm uir sanctus ad preces nocturnas exoluendas surrexisset, resiliẽs homo qui uexabatur, cœpit pati: & dæmoniũ, quod in illo erat, clamabat: Venit hora. Exi, ferri iube, permitte mihi, ut recedã. Egressus igitur una post hora Dei seruus, increpuit ipsum in nomine Domini Iesu Christi, atque imperauit, ut discederet. Et statim, proiecto ad pedes eius homine, quem uexarat, exiuit, & seruus ille relictus est sanus. Quem domina eius cum suscepisset, magno cum gaudio domum suam se contulit, laudãs Deum.

Vide quæ sit sanctorum hominũ potestas

Mulier quædam serua, quæ dæmonium occultum habebat, beatum adijt Theodorum, ut ab eo benedictionem acciperet. Qui cum acerbè aduersùs eã, ut aduersùs dæmone uexatam, adspiciens, Deum pro illa rogasset, dæmon commotus statim exijt, & mulier effecta est sana.

Dæmoniacali beratur.

Quodam die tres ad eum accesserunt. Qui in eius cellula grauissime uexabantur, cum à Patriarcha Cyriaco eadem hora accersitus est. Quamobrem beatus uir ire festinans, duobus præcepit, ut liberi essent, & statim humi ad eius pedes, ut mortui, prostrati sunt. Tertium permisit pati. Dæmon enim in illo existens, durus erat, & facile expelli nõ poterat. Quare uir sanctus fremens: Quoniam, inquit, sanctissimus Patriarcha noster accersiuit me, & in præsentia non possum id agere, quod ad te pertinet, sta hoc in loco, & torquere: neque hinc discede, donec rediero. Et hoc dicto, ad sanctissimum Patriarcham se contulit.

Itẽ duo alij.

Sergius autem, pius sanctissimæ Ecclesiæ magnæ Diaconus, & sanctissimi Patriarchæ familiaris, sororem habebat, quæ cum triennium cum marito uixisset, nunquam concipere poterat. Vtrunque coniugem Sergius in uestibulo collocauit: &, cum sanctus Christi seruus Theodorus à Patriarcha discederet, Iohannem Hypodiaconum eius comitem rogauit, ut illac sanctum uirum perduceret. Quod cum esset factum, Sergius diaconus eos ad uirum sanctum adduxit, & simul cum illis ad uiri pedes procidit, supplicans, ut eis liberos concederet. Quibus Sanctus: Non ad me, inquit, filij, sed ad Deum accedite. Verum, cum illi nõ desisterent obsecrare, utriusque zonas accepit, atque inter illas utrinque collocatas, genibus flexis, Deum precatus est. Post ea aũt zonas illis restituit, ut se cingerent. Et Dei gratia factum est, ut post nouem menses mulier filium pepererit. Cum autem discessisset, Iohannem præmisit, ut uidaret, an uexatus ille extra præscriptos terminos esset egressus. Inuenit igitur eum in loco præfinito, & à terra suspensum. Sic autem clamabat dæmon: Opportunè aduersum me, serue Dei, uenisti, maiorem contra me gratiã assecutus. Ferre te amplius non possum, quoniã exuris me. Exeo per altissimum. Tantum parce mihi. At Dei seruus pectus eius percutiens: Sæpe, inquit, mihi promisisti, & mentitus es: non parcam tibi. Tunc dæmon iureiurando promisit, se nocte illa, cùm in sanctissima magna Ecclesia precandi signum daretur, discessurum. Cum igitur illi supplicium esset remissum, ad horam noctis præfinitam discessit.

Impetrat partũ fœminæ.

Et post aliquot dies, Theodori, diaconi sanctissimæ Dei genitricis, serua quædam, nomine Theodota, repentè a spiritu muto capta est. Cum autem dominus eius per Iohannem Dei seruo rem indicasset, iussit, ut eam ad se adducerent. Quæ cum uexaretur atque concideret, sublatam conserui eius ad uiri sancti pedes gestarunt. Et sex dierum spatio liberata est, atque discessit incolumis.

Alia puella annorum octo, Deo dicata in magnæ Ecclesiæ monasterio, triẽnio muta permansit. Magistra igitur ipsius duxit illam ad seruum Dei, acerbe clamans, & cum lachrymis supplicans, ut ei sanitatem impertaret. Cum igitur pro illa Deum obsecrasset, præcepit, ut quotidiè manè & uespere ad se ueniret. Quod illa cum faceret, & ipse pro ea precaretur, quo die curanda erat, iussit, ut os aperiret: & apprehensa lingua eius, signo Crucis obsignauit, & ter insufflauit, præcipiens ei, ut deglutiret. Deiq; gratia statim locuta est, magna inquiens uoce: Deglutiui domine. Quare turba, quæ adstabat, & rẽ uidebat, diu clamauit: Domine miserere. Atque ita puella cum eius magistra, dimissa est incolumis.

Signo Crucis & trina insufflatione mutã puellã sanat.

Alia porro mulier, quæ decem annos sanguinis fluxu laborauerat, magno cum desiderio accessit, ut ab ipso benedictionẽ acciperet: allatoq; unguẽti alabastro, cũ multam turbã uidisset circa ipsum, clã accessit, ut unguento pedes eius inungeret. Quo animad-

uerso, Dei seruus pedes ad se contraxit, & clamans, dixit ad eam: Desine mulier: quid facere conaris? Molesta mihi res est, quā moliris. Territa mulier, unguentū illi tradidit, rogans, ut pro se Deū precaretur. Túc uir sā̃ctus ita precatus est: Dn̄s Iesus Christus, q rerū occultarū cognitor est, precibus sancti Georgij martyris exoratus secundū fidem tuā id tibi, quod petis, elargiatur. Statimq; gratia Dei, sanguinis eius fluxus stetit. Quo mulier miraculo animaduerso, Deum laudans, cœpit rem omnibus indicare.

Oratione & aqua benedicta filium Imperatoris mūdat à lepra

Contigit, ut unus ex filiis Mauritij Imperatoris, lepræ morbo laboraret: cui cùm medici nullam possent opem afferre, Imperator uirum sanctum accersendū curauit. Qui in palatiū, ubi puer iacebat, ingressus, & pro illo preces ad Deum fundens, aquam benedixit: cumque illum adspersisset, reliquum aquæ dedit, ut rursum cōspergeretur: & sancti uiri precibus puer sanus effectus est. Imperatoris autem & Augustæ precibus adductus, inter ipsos consistens, Deum pro illis obsecrauit: & cum benedixisset eis, discessit in patriam, ad monasteriumque peruenit.

Quidam paterfamilias ex oppido Alectoria, ferum bouem habuit, qui iugum detrectabat. Duxit igitur illum ad monasterium, & rogauit beatum uirum, ut signo Crucis bouem obsignaret, quo feritatem deponeret. Et cum uir sanctus ad eum uenisset, bos huc illuc caput mouens anhelabat: cuius ille cornua compræhendens, precatus est Deum, ut bos, feritate deposita, mansuesceret. Et signans eum, dixit: Præcipio tibi in Christi nomine, ut ab ira desistas tua, & subeas iugum in mansuetudine, quam tibi Deus tribuit, & dn̄o tuo pareas. Cū hæc dixisset uir sā̃ctus, bos statim iram feritatemque deposuit: & cum indè esset abductus, collum iugo facilè subiecit.

Signo Crucis, & imperio bestias feras mā̃suefacit

Mulier item quædam mulam habebat, quæ nec frenum, nec sellam admittebat, sed se pedibus sublatis erigens, mansuefieri nullo modo poterat. Hanc mulier duxit ad monasterium: cui uir sanctus, signo Crucis adhibito, dixit: Benedictus Deus, ne post hac amplius fera peruersaq; sis, sed, freno suscepto, heram tuam insidentem admitte cum omni mansuetudine. Ad hoc enim te Deus ministerium creauit. Et statim illi mulier insedit. Neque enim parere amplius recusauit. Idē & in equis, & in alijs animalibus studiū est.

Cupiebat uir beatus aliquid ex gloriosi martyris Georgij reliquijs habere, & rogabat eum, ut se uoti compotem faceret. Pius autem Aemilianus, Germiorum Episcopus, sancti capitis eius particulam, manusque digitum, & dentem unum, aliamque particulam eius corporis habebat. Huic martyr apparuit, iussitque, ut eas seruo suo Theodoro reliquias in templum, quod sibi exædificarat, transferendas traderet. Misit igitur Episcopus nuncium ad beatum uirum, qui eum nomine suo hortaretur, ut se ad precandum in templum sancti Archangeli conferret: cupere enim se illum salutare, optatasque illi sancti martyris reliquias dare. Hac lætus pollicitatione, ex monasterio exijt, & in Germiorum ciuitatem ingressus, in Archangeli templo precabatur. Amanter suscepit eum sanctus Episcopus Aemilianus, & in monasteriū sanctæ Dei genitricis, quod uocatur Aligeres, perduxit. Eo tempore magna erat in Pesinuntinum metropoli siccitas, & fruges ac fructus omnes exaruerant. Quamobrem cum incolæ intellexissent, Christi seruum Theodorum apud Aemilianum Episcopum diuertisse, celeriter ad eum omnes cum clericis in sanctæ Dei genitricis templum conuenerunt: permittenteque Episcopo Aemiliano, in ciuitatem suam eū adduxerunt, ut, facta supplicatione, per eius preces è cœlo pluuiam impetrarent. Procul ab hac ciuitate sex passuum millibus erat hortus, quem magna locustarum occuparat multitudo, & totum prope deuastarat. Huius horti dominus cum beatum Theodorum adesse intellexisset, processit illi obuiam, & ad pedes eius prostratus, calamitatem in hortum suum à locustis illatam indicauit. Cui uir sanctus: Abi, inquit, fili, & affer aquam in uase. Cucurrit ille, & è propinquo flumine aquam attulit. Quam Dei seruus, cū benedixisset, dedit ei, dicens: Hac aqua quatuor horti tui angulos consperge, & dabit tibi Dominus id quod exoptas. Ad hortum reuersus homo, studiosè fecit, quæ uir sanctus præceperat. Cumque ad locum, quem primum adsperserat, reuertisset, ne unam quidem locustam reperit. Paulò post item inuisens, omnes planè locustas deletas inuenit. Quamobrem cum manus suas oleribus implesset, currens ad beatum Theodorum miraculi effectorem contendit. Tunc autem obuiam illi trium millium passuum à ciuitate processerat supplicatio. Cum illa igitur ingredientē sanctum uirum olitor assecutus, procidit ad pedes eius, eique olera, quæ in manibus ferebat, obtulit, nuncians miraculum, quod factum fuerat. Beatissimus uerò Georgius Metropolita, cum lætitia sanctū Theodorum suscepit, qui in diem sequentem supplicationē indicendam mandauit. Postridiè igitur mane, cū uniuersa ciuitas i catholica ecclesia sanctæ Sophiæ esset cōgregata, beatus Theodorus & Metropolita Georgius cum uniuerso populo supplicantes, ad uenerabile sanctorum Angelorum templum extra muros conuenerunt: atque indè ad sanctam Sophiā reuersi sunt. Vbi cum sanctus Christi seruus Metropolitæ rogatu sacrificasset, omnesque sacra mysteria percepissent, nubibus contractum est cælum, & tanta pluuiæ copia in totam illam regionem descendit, ut aquarum fontes & flumina in tertium usq; diem exundarint. Omnes igitur lætitia pleni, Deum collaudabant, qui serui sui precibus motus, misericordiam suam ostendisset. Metropolita autem & populo comitante, S. Theodorus illinc discessit: & cùm ad Episcopum Aemilianum uenisset, ab eoque optatissimas sancti martyris Georgij reliquias accepisset, ad sanctum monasteriū suum cum gaudio reuersus est.

Videmiram aqua benedicta uirtutē.

Impetrat à Deo pluuiā

Illis diebus Cadosiæ Episcopus ad eum in lectica uectus est, qui manus dolore, & articulorum omniū solutione laborabat: nec manibus suis ori poterat cibum admouere. Hic in Archangeli templo ad beati Theodori pedes prostratus, magna uoce, Miserere, inquit, mei, serue Dei altissimi: & me quoque tuorū fac miraculorū participē. Scio enim Deum tibi, quæcunque poposceris, largiturum. Cū aūt Christi seruus illū esse Episcopum intellexisset, ægrè tulit eam adorationem, & eum fecit excitari: precationique incumbens, orabat Deum, ut morbum eius expelleret. Absoluta aūt precatione, iussit, ut dextera parte templi sancti Georgij martyris collocaretur, ad sancti martyrium, ubi & cellula eius sita est. Sic autem Episcopum est allocutus: Bono sis animo, magne domine. Dei enim benignitate confisus, te breui à morbo liberatum iri spero. Et cum oleo benedixisset, dedit ei, ut eo se ungeret. Duarum igitur hebdomadum spatio conualuit Episcopus, è monasterioque discessit, ambulans, & saliens, & laudans Deum.

Episcopi morbum articularem sanat.

Clericus quidam, nomine Salomon, ab immundo spiritu uexatus, ad sanctissimum uirū accessit cū uxore sua, quæ ipsa quoque pariter uexabatur. Hi quotidie benedictionē eius accipientes, à spiritibus immundis breui temporis spatio liberati sunt: ut ex depicta tabella, quam in uestibulo tēpli Archangeli, ubi dormiebāt, testem miraculi reliquerunt, intelligi potest.

Nota de picta tabella.

Quidam è Salmania uico grauiter ab immundo spiritu

spiritu uexatus, ad monasterium se contulit: quem uir sanctus, propter dæmonis importunitatem, in angustam cellulam conijci mandauit: & illuc se quotidie ad precandum conferebat. Quamobrem duarum hebdomadarũ spatio liberatus, discessit. Accidit, ut eodem tempore regio illa uniuersa fame laboraret. Monachi igitur & pauperes ægroti, consumptis omnibus cibarijs, magnis in angustijs uersabantur. Erat autem Quadragesimæ tempus: quo quidem tempore uir Dei genitricis monasterio quietem & silentium obseruabat. Biduo igitur ante Ramos palmarum Dionysius horrei custos ad eum uenit, eiq; sene pro monasterijs quidem, nedum pro multitudine alenda, cibos habere nunciauit. Palmarum enim die è cellula sua solitus erat exire, & biduo illo ingens multitudo conueniebat. Abi, inquit beatus Theodorus, in horreum, & farinæ reliquias ex areis in uasculum collige, & affer ad me. Quod cum ab illo factum esset, uir sanctus Deum precatus sit, ut uictui necessaria monasterijs suis suppeditaret. Absolutaq; precatione: Accipe, inquit, frater farinæ uasculum, & illud super altare sanctissimæ Dei genitricis impone: & Deus nobis cibaria subministrabit. Fecit ille, quod uir sãctus præceperat. Postridiè uerò quidam uiri pij ex longinquis regionibus triginta naues Cyprias farina onustas ad uexerunt. His & alijs innumerabilibus rebus admirandis, quibus, tanquàm floribus & margaritis, quotidie sanctus coronabatur, magnæ ab omnibus gratiæ agebantur Deo, multique relicto mundo, iugum monasticum non solum in eius monasterijs, sed etiam alijs in locis suscipiebant. Itaque uerba illa Euangelica implebantur: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est.

Multi fiut monachi.

Matt. 5.

Quoniam igitur & hic uir, quemadmodum Apostolus Paulus, corporis afflictionibus erat obnoxius, non alienum erit, utq; ad utilitatẽ nostram est, persequamur, ne quoties in eiusmodi morbos & calamitates incidimus, animis concidamus: præsertim cum Deus nobis ea ratione præmium paret: & idcirco uiris iustis orantibus, ut à miserijs liberentur, nonnunquam aduersetur, & dicat: Sufficit nobis gratia mea: nam uirtus mea in infirmitate perficitur. Vt igitur in hoc sancto Christi imitatore, Dei uirtus per infirmitatẽ perficeretur, corpus eius uulnere affectum erat: quod si quãdo per se cicatricem obduxerat, induratum ti asperitate rursum exulcerabatur. Hoc ille uulnere ad obitum usque laborauit, sibique illud à Deo fuisse datũ dicebat, ut ei assidue gratias ageret. Oculorum item morbo singulis annis æstatis tempore per sesqui mẽsem laborabat, & maiorem in modũ gratias agebat Deo. Impediabatur tamen, quo minus turbas pol set suscipere. Quamobrẽ diuinitus incitatus, ad templum Dominæ nostræ Dei genitricis, quod est Sozopoli, constituit proficisci. Diuinum enim munus, qđ illic est, iampridem uidere concupierat. Cùm igitur ad pontem, qui Tantaendia dicitur, perueniffet, Phẽtinus quidam caupo obuiam illi misit, qui eum rogarent, ut in hospitium suum ingredi uellet, sibiq; bene dictionem suam relinquere. Iacebat enim semimortuus multo iam tẽpore, & facies eius post tergũ erat distorta. Ad eum igitur sanctus Theodorus ingressus, causam quæsiuit, quamobrem id ei contigisset. Cui il le respondens: Cum essem, inquit, extra diuersoriũ, uenit canis quidam niger, & coram me hiauit: quamobrẽ ego quoq; inuitus idem feci. Cumque ipse statim euanuisset, ego in febrem incidi, faciemq; distorsi. Verũ si tu, serue Dei, aliquid potes, adiuua me. Nã cum & greges armentaque mea interirent, posteaquàm tu pro me preces fudisti, ne unum quidem animal periit. Hæc ille cum dixisset, pro ipso precatus Deum beatus uir, ter in eius faciem insufflauit: & aquæ benedicens, dedit ei: Accipe, inquiens, & hac te aqua consperge. Quod enim uidisti, dæmonium erat. Sed in Christi nomine, cum reuertemur à precatione, te sanum & incolumem inueniemus.

2. Cor. 12.

Vulnus habet perpetuum.

Aqua benedicta uti.

Egressus igitur è diuersorio, itinere suo progredie batur: cumque ad Amorium ciuitatem appropinquasset, salutaris eius aduentus omnibus innotuit: & ciues uniuersi supplicantes, obuiam illi extra muros processerunt. Et oblatus est illi puer à patre, pedibus adeo distortis, ut nullo modo posset incedere: qui, sancto uiro Deum obsecrante, curatus est. Et ecce uir quidam illustris ex eadem ciuitate, nomine Ioannes, filium suum duodeuiginti annos natum, quẽ triennio paralyticus iacuerat, ad uirum sanctum gestandum curauit, & multis cum lachrymis rogauit eum. Miserere, inquiens, istius infelicis & calamitosi, serue Dei, & Deum pro illo deprecare, ut à morbo eum curet, & incolumem mihi largiatur: aut certe celerem illi ex hac uita exitum tribuat, ne uideam ipsum tam miserè à morbo cõsumi. Quomodo, inquit sanctus Theodorus, in morbum hunc incidit? Cui ille respondit: Cùm ad uenandum profecti essemus, in leporem hic miser incurrit: quem cum iaculo transfixisset, in paralysim incidit, eaque triennio iam laborat. His auditis, Christi seruus iussit, eum Anastasij uiri pij domũ portari, & in oratorio sanctissimæ Dei genitricis, ubi erat ipse mansurus, constitui. Mox in urbem ingressus, totam supplicando lustrauit. Cũ autem ad catholicam & primam ciuitatis Ecclesiam esset peruentum, obuiam illi factus est Episcopus: longius enim cum populo obuiam procedere propter ualetudinem. Quamobrem & ipsius Episcopi rogatu, sacrificium obtulit sanctus Theodorus, & populo benedixit: dil cedensq;, Anastasij domum extra muros se contulit: & in oratorium Dei genitricis ingressus, adolescentem illum paralyticum iacentem inuenit: cumque benedixisset oleo, faciem eius, & manus, & pedes, & reliqua omnia corporis eius membra dissoluta inunxit, & sic eum allocutus est: Tibi dico, adolescens, in nomine Domini nostri Iesu Christi surge, & sta sanus, ne propter te pater tuus doleat. Cumq; ille caput sustulisset, manũ ei uir sanctissimus porrexit, & excitauit: precibusque super ipsum adhibitis, sanum patri reddidit.

Curat pardlyticum oleo benedicto

Cum in Dei genitricis templum essent ingressuros, ecce quidam alius paralysi laborans propter dæmonem, qui ipsum occultè multis iã anois uexabat, eadem hora surrexit, cœpitque ab immundo spiritu uexari, & Dei genitricis seruo, cui ab ea miraculum hoc seruatum fuerat, occurrens atque uociferans: O uis, inquit, Cur uenisti huc, ferrinore, cum Georgio Cappadoce, ut me torqueres atque configeres? Tot annis latui, & per te nunc indicor. Tunc omnes spectatores obstupuerunt. Beatus autem uir spiritum in mundum increpans, signo Crucis & precibus adhibitis, paralyticum curauit: Et in sanctissimæ Dei genitricis Mariæ uenerabile templum ingressus, ubi diuino munere olcũ manat, manibus in Crucis speciẽ extensis precans, oculos in admirabili imagine desigebat, cũ oleum diuino nutu effrueseens, in oculos eius insilijt, eosq; conspersit. Quamobrẽ oẽs, qui diuinũ illud testimoniũ adspiciebãt, dixerunt: Vere magnus est hic Dei seruus. Cum aũt de eius aduentu beatissimus Episcopus Zoilus intellexisset, statim honorificè duxit eum in Episcopiũ suũ, amiceq; tractauit.

Itẽ aliũ signo Crucis & precibus.

Postcà uerò, quàm diebus quadraginta precibus incubuit, relicta Sozopoli, ad urbem Amoriũ appropinquabat: ubi saliẽs obuiã illi processit puer, qui di

fortis iam pedibus existens, ab eo benedictionem acceperat, & Dei gloriam, quæ in se extiterat, ounciauit. Die uerò ad uesperam inclinante, urbem ingressus, apud uirum illustrem Iohannem, cuius filium paralyticum precibus curauerat, diuertit. Et postridiè manè discedens, in Germiorum ciuitatem ad Episcopum Aemilianum peruenit: à quo dimissus, ad monasterium suum proficiscebatur. Cumq; ad prædictum pontē uenisset, audito Phentinus eius aduentu, processit illi obuiam sanus & laudans Deum, qui se serui sui precibus à tali periculo liberasset: animique grati munus obtulit equum ex armento suo.

Cùm igitur uir pius & sanctus ad monasteriū peruenisset, duæ claræ mulieres è metropoli Epheso cū lecticis & magna supellectili ad eum se contulerunt. Erat uni ex illis filius annorum uiginti, Andreas nomine, mutus: Alteri autem filiola annorum octo paralytica. Hæ fœminæ cum filijs & domesticis suis ad sancti uiri pedes procidentes, magna uoce multisque lachrymis supplicabant, ut filijs suis sanitatem largiretur. Quibus Christi seruus Theodorus præcepit, ut surgerent. Et cùm precatus esset Deum, iussit, ut dies aliquot ibi manerent. Quadam autem die à psalmis canendis circiter horam nonam de more egressus, ut populo benediceret, eumque dimitteret, puellulam iacentem inuenit: & accedens, signauit eam, & Deum obsecrauit: ab eaque recedens, ad altaris introitum ascendit, & populo benedixit, & puellæ paralyticæ præcepit, ut ad se ueniret. Quæ repentè, solutis diaboli uinculis, surrexit & ad eum uenit. Tubæ uerò adstantes, cum matre puellæ pro tali miraculo cum lachrymis gratias agebant Deo. Atque ita mater accedens, filiolam suam è manu eius sanam accepit. Quinetiā adolescentem mutum beatus Theodorus cum signasset, dixit matri eius, ut cum alijs discederet: fore enim, ut in ipso itinere loqueretur. Suscepta igitur uiri sancti benedictione, in ciuitatē suam omnes redierunt. Et paulò post quidam ab illa ueniēs ciuitate, adolescentem locutum esse nunciauit.

Item alios signo Crucis & oratione curat, rationes facit.

Oppidi Sandi presbyter nomine Florentius, habebat fratris filium, cui cancer os exedebat. Eo igitur super iumentum suum imposito, magno studio ad monasterium contendit, & ad beati uiri pedes procidēs ac lachrymans, supplicabat, ut pueri morbū, cui nulla medicorum remedia proderant, curaret. At ille, fusis precibus, locum morbo exesum contrectans, ter in os eius insufflauit, & aquā, cui benedixerat, dedit, ut ex ea acciperet: & statim cœpit morbus esse leuior. Et cùm egressi essent è monasterio, priusquā domum peruenirent, prorsus euanuit.

Cùm totius populi supplicatio, post Domini nostri Iesu Christi resurrectionem die sabbati, ut quotannis fieri solet, ad monasterium conuenisset, erat in loco demisso lebes ebulliens iuxta uiam. Peracto autem sacrificio, cùm uniuersus populus ad epulas properans, è monasterio egredi festinaret, puer è templo sancti martyris Georgij exiens, diabolo impellente, in lebetem feruentem incidit. Accurrentes autem parentes, pedibus eum inde extractum, in templum sancti martyris, ubi uir sanctus populo benedicebat, intulerunt, & semimortuum ad eius pedes cum lachrymis deposuerunt. Tum Dei seruus puerū iuxta sanctū altare collocauit, &, inclinato capite, pro ipso precatus est Deum. Et cùm illum oleo semper ardentis lucernæ inunxisset, Dei gratia excitauit, & sine ullo detrimento parentibus incolumem reddidit.

Fortè cum supplicatione monasterij sancti Theodori ex Briania præfectus Aniceros uenerat. Hic cū id, quod puero contigerat, audiuisset, eumque sanum & nulla in parte combustum adspiceret, lebetis aquā esse frigidam existimauit. Itaque cùm eadem hora supplicando illac iter faceret, manum in lebetem iniecit, ut cognosceret, utrum aqua calida esset, an frigida: & statim manus eius exarsit. Cùm igitur beatus uir peracta supplicatione, populo benediceret, eumq; dimitteret, accessit ad illum Anicetus, & manum ostendit, obsecrans, ut eam signo Crucis obsignaret. Cui subridens S. Theodorus: Crede, inquit, frater, & manum, quam in lebetem ultro coniecisti, Dominus curabit. Signo autem Crucis adhibito, Anicetus dolore leuatus est, & sanus discessit, laudans Deum ob ea, quæ audierat & uiderat.

Magna uis sanctæ Crucis.

In oppido Sādi quidam paterfamilias, nomine Eutolmius, aream suam cupiebat ampliorem efficere. Angustior enim erat, quàm ut frugum posset copiam capere. Porrò collis quidam adiacebat, in quo occulta inerant dæmonia. Cum igitur undique aream amplificans foderet, etiam collis ipsius lapidem amouit: unde immundi spiritus exeuntes, greges & armenta, atque etiam homines inuadebant & excruciabant. Ex ijs autem clamabant nonnulli, se ideò uexari, quoniā collis ille fuisset effosus. Incolæ igitur, calamitate sua perspecta, & existimātes id propterea cōtigisse, quod Eutolmius inde pecuniam sustulisset, ex eoq; fore, ut loci præfectus Euphrantas aduersùm se, tanquàm eius criminis reos, ueniret, contra Eutolmium impetum fecerunt, comminantes ei, se illum, utì totius perturbationis authorem, cum uniuersa eius familia combusturos. Quo tamen tumultu per uiros senes & graues sedato, ad sanctum Christi seruum nuncios miserunt, qui supplicarent, ut ad oppidum proficisceretur, & tot molestijs & calamitatibus incolas liberaret. Profectus est cum illis beatus uir, & cùm ad locum effossum peruenisset, dixit eis: Confidite filij: neque enim hoc in loco id, quod suspicamini, factum est. Quod ut faciliùs intelligatis, altiùs effodite. Paruerunt illi, & nihil prorsùs inuenerunt. Postridiè uerò supplicationem indixit: & cum locum uniuersum, illis etiam, qui uexabantor, comitātibus, lustrasset, ad collem effossum peruenit: ubi cū preces, inclinato capite, fudisset, omnes spiritus immundi, qui in animantia & diuersa loca introierant, illuc redierūt. Obsecrans aūt Deum & pro hominibus illis, qui uexabantur, spiritus immundos increpuit: & Domini Iesu Christi inuocatione depulsos, adiuuante Spiritu sancto, ibi eos inclusit, Et cum lapidē emotū reposuisset, fossamq; cōpleſſet, almæ Crucis signū imposuit, totamq; noctē psallens & laudans Deū, illic trāsegit.

Demones expellit.

Postridiè aūt, peracto sacrificio, cū ad monasterium redire uellet, accesserunt ad eū principes oppidi Permetaniæ, & ad pedes eius prostrati, cum lachrymis rogarunt, ut etiam in oppidū suū ingrederetur, quoniā illic quoque, cū ex quodā loco tabula esset sublata, multi dæmones egressi, sex uiros & septem fœminas inuasissent. Discedens igitur Christi seruus Theodorus, cum illis profectus est. Verùm cum ad Aeantiū oppidum appropinquaret, dæmonum, ad quos eijciendos proficiscebatur, opera factum est, ut iumento, quo uehebatur, concideret, & ipse è tergore ipsius delaberetur, & duo acuta ligna in neotrem eius defixa fint, triplicique uestimento conciso, carni sic inhæserit, ut sanguinis multum effluxerit. Pauno igitur lineo in plagam iniecto, iumentum rursus conscēdit, & ad comites subridēs: Verè, inquit, filij, Dei nos auxilium protegit aduersus dæmones, qui nos iniuria conantur afficere. Cum autem in oppidum peruenissent, putabant comites eius, eū propter graue uulnus, quod acceperat, ægrotaturū. At ille Spiritus sancti gratia confirmatus, tanquàm terræ statua, noctem illam Deum laudando in somnis transegit. Postridiè

Vir sanctus grauiter sauciatur.

stridie igitur oppidum supplicando lustrauit, iussitque tabulam in locum suum reponi: & illuc ipse quoque cum supplicatione accessit: inuocatoque sanctæ atque eiusdem essentiæ Trinitatis nomine, spiritus, à quibus homines uexabantur, eiecit; & omnes, qui inde abierant, coegit, atque ita relegauit in eo loco, ut nemini amplius iniuriam facerent. Habebat enim & magnum Christi martyrem Georgium sibi opitulantē, cuius auxilio iam inde ab ipsa pueritia fultus fuerat. Cum igitur sanctæ Crucis signo locum obsignasset, inde cum comitibus discessit, & ad monasterium reuersus est. Misit etiam Epistolam ad Euphrantam principem, cohibuitque impetum eius, docens, non inueniendæ pecuniæ gratia, sed astutiæ satanæ locū illum fuisse effossum: domumque dimisit eos, qui se ex oppido Sandi fuerant comitati.

Locum sancta Crucis signo obsignat.

Alias item cum in eiusdem oppidi Sandi regione uites à locustis deuastarentur, & in oppidi Permetaniæ regione uites item à uermibus exederentur, uir sanctus eas præsentia sua precibusque deleuit ad gloriam Christi Dei nostri, eam ipsi gratiam elargientis. In Eueraensium oppido cum agricola quidam nomine Timotheus, collem quendam, seu pecuniæ reperiendæ gratia, seu aliam ob causam suffoderet, magna spirituum immundorum multitudo sic incolas inuasit, ut complures ex illis tum uiros, tum fœminas, tū pueros uexarent. Quamobrem Euphrantas, qui tunc Ancyranorum metropoli præfectus erat, agricolam illum comprædhendi iussit, & quosdam etiam ex illis qui uexabantur uirgisque cædi. Verum ij magno clamore precabantur, ne se pluribus uerberibus afficerent: dimissi uerò maiores tumultus excitabant. Congregati enim, primum Timothei, qui mali author extiterat, uillam succenderunt: deinde eum quirebant eū ut occiderent: & aliorum item uillas exurebāt. Quicquid autem in suis inueniebant, deuorabant ac dissipabant, & supellectilem confringebant. Quod si quis eos uellet cohibere, malè ab illis mulctabatur. Neq; uerò homines solum ab ipsis dæmonibus uexabātur, sed etiam animalia rationis expertia partim interficiebantur, partim reddebantur fera & intractabilia. Quinetiam regionis fines obsidentes, magnum iter facientibus detrimentum afferebant. Cùm igitur tota illa regio in his calamitatibus uersaretur, pauci patresfamilias, qui sani permanserant, cum clero ad monasterium confugerunt, supplicesque se ad uiri sancti pedes abijcientes, obtestabantur, ut infelix oppidum suum ex tot miserijs eriperet. Horum precibus exoratus uir sanctus, cum ipsis profectus est. Obuiā autem illi prodierunt omnes oppidani, tum animo ualentes, tum à dæmonibus uexati, à quibus beatus uir contumelijs afficiebatur. Cum autem in sancti Archangeli Ecclesiam esset ingressus, totam noctē hymnis precibusque transegit, Deum clementem obsecrans, ut ab hominibus & iumentis, totiusque regionis finibus dæmonum multitudinem in locum, undè exierant, compelleret. Manè uerò populus uniuersus ad eum concurrit: & eorum, qui uexabātur, spiritus clamabāt, sibi ab eo nim afferri, ut qui cōtra ipsos uenisset, & Deum precaretur. At uir diuinus eos increpans, & diuina confisus gratia tanquam pueros castigans, & in seruitutem redigens, imperabat eis ut in locum, unde exierant, reuerterentur, ibique sine cuiusquam iniuria permanerent. Et quoniam illuc ipse tum propter infirmam ualetudinem, tum propter nimiam uigiliam proficisci non poterat, uni ex fratribus presbytero, nomine Iuliano, qui cum ipso erat, mandauit, ut nomine suo iret, & ad collem illum clerum duceret supplicantem, Euangeliumque super homines uexatos legeret. Cumq; Iulianus, sibi ut ignosceret, precaretur, nihil enim profuturum aiebat, nisi ipse accederet: indignatus uir sanctus, eumque, ut contumacem & incredulum reprahendens: Celeriter, inquit, supplicationem educito, & esto obediens ac fidelis, & non incredulus. Deus enim illis omnino misericordiam suam & sanitatem, etiam me absente, largietur. Cum igitur omnes ad collem cum supplicatione profecti essent, & Euangelium recitarent, ipse mansit in Ecclesia, Deum obsecrans pro omnium curatione. Quamobrem spiritus, qui circa collē erāt uociferabantur se precationibus uiri sancti conuinci & superari. Item illi, qui uel homines, uel iumenta uexabant, uel loca finitima obsidebant, illuc, tanquā ab angelicis uirtutibus, coacti atque compulsi sunt. Et dum Euangelium pronunciaretur, omnes cū ululatu, proiectis hominibus, in tumulum illum reuersi sunt, Saluatoris nostri Dei uirtute per serui sui preces ita rem moderante. *Obstrula igitur tumuli fossa omnes cum supplicatione ad Ecclesiā redierunt: peractoque sacrificio, cum uir sanctus in eo loco, precibus fusis, Crucem collocasset, ab incolis ad monasterium reductus est. Deique gratia factum est, ut illi dæmones, neque in homines, neque in animalia rationis expertia, quicquam amplius egerint.

Totā noctem hymnis precibusq; transigens, dæmones cōpescit.

**Obstructa*

Crucē contra dæmones collocat.

Rursum contigit, ut, cum in eiusdem oppidi regione esset arca quædam, & uas cum tabernaculis ueterum Græcorum uirorum, quæ à dæmonibus obseruabantur, quidam ipsius loci domini arcam aperuerint, & fastigium siue operculum eius in oppidum ad excipiendam aquam importarint. Quapropter dæmones, & homines & animalia & loca quædam finitima, rursus occuparūt. Ciues igitur interim Dei seruum adduxerunt: qui precibus suis & homines, & animalia, & loca finitima ab immundis spiritibus liberauit, & spiritus ipsos eodem ubi erant, compulit, nec permisit, ut arcę fastigium ipsis, ut flagitabant, redderetur sed uoluit, ut aquæ usui deseruiret: quemadmodum nunc item est pro monumento miraculorum ipsius.

Cum Bunam, & Peton, & Hyniam, loca, quædam finitima, cantharorum multitudo sic opprimeret, ut omnes agrorum fruges interciperet, incolarum precibus exoratus, ad ea loca se contulit, & cum pro illis Deum obsecrasset, statim omnis illa cantharorum multitudo deleta est. Atque eiusmodi quidem miracula diuersis in locis ab ipso sæpè facta sunt ad gloriam Saluatoris Christi Dei nostri, qui gratiam hanc uiro sancto largiebatur.

Cantaros extinguit

Antequam Mauritius Imperator occideretur, cū in Dei genitricis monasterio uir sanctus præfinitum psalmorum numerum legeret, in sanctuario recens exædificato lucerna, quæ semper ardet, extincta est. Quapropter uni ex fratribus annuit, ut eam accenderet. Sed cum statim rursus extincta esset, frater redijt & cum precibus eam iterum accendit. Repenteque rursus extincta uir sanctus illum reprahendens, tanquam ineptè id fecisset, accessit ipse, & manu sua illā accēdit. Sed cū ille adhuc staret, similiter rursū extincta est. Tunc fratribus omnibus congregatis, seuere locutus est ad hunc modum: Signum hoc, fratres, nō simpliciter mihi credite, nec temere contigit. Vos ergo diligenter explorate, quid ageritis, & in conspectu Dei peccatum uestrum confitemini. Licet enim uos illud celare conemini, Deus ipse patefaciet. Cū autem fratres sibi nullius esse culpæ conscios responderent, ad obsecrandum Deum accessit, ut sibi rem indicaret. Cumq;, re diuinitus patefacta, tristis esset, & cum gemitu diceret: Verè tu, Esaia, naturam hominum expendisti, cum diceres: Omnis homo fœnum, & omnis gloria hominis, tanquam flos fœni.

Es. 40.

Atuit

Aruit fœnum & flos eius decidit. Et cum hæc ipse loqueretur, fratres rogabant eum, ut rem omnibus patefaceret. Quibus cum præcepisset, ut nemini rem indicarēt, prædixit eis, quo mortis genere Mauritius Imperator esset interiturus. Fratribusq; merito id illi euenturum respondentibus, ob ea quæ improbe gessisset: Sic ipse quidem, alij, inquit sanctus Theodorus, morietur: sed post eum multo deteriora contingent, quæ hæc ætas non expectat. Paucis igitur post diebus interfectus est Mauritius Imperator: & imperio potitus est Phocas. Qui cum in Orientem misisset Domitium consobrinū ut exercitum duceret aduersus Persas, qui regiones nostras uastabant & prædabantur: is autem Domitius de hostium impetu, qui Cappadociam usque peruenerant, deque Sergij patricij Imperatoris propinqui interitu intellexisset, magno in mœrore & metu uersabatur, nec iter susceptum audebat perficere.

Mauritij Imperat. cædes.

Audita igitur serui Dei fama, ad eū se in monasterium contulit, seque ad eius pedes abijciens, supplex rogabat, ut pro se Deum precaretur, ut scire posset, quid sibi agendum esset: in dubio enim se propter hostium incursum uersari. Respondens illi Dei seruus: Abi, inquit, fili, in nomine Dei, & susceptum iter perfice, incolumis enim ad exercitum peruenies. Verum cum in acie stabis aduersus Persas & prælium inibis, in magno discrimine uersaberis. Sed commendo te Deo, & sancto eius martyri Georgio, ut te à periculo integrum cōseruet. Cum igitur te periculum premet, memor eris huiusce precationis, & Deus te a periculo eripiet. Hæc & alia multa tempori congruentia locutus, benedixit ei, atque abire permisit. Peruenit igitur incolumis ad exercitum, ut uir sanctus prædixerat. Cumque, inito cum Persis certamine, insidijs pateretur, magnoque esset in discrimine cum uniuerso exercitu, meminit uerborum sancti uiri, cuius precibus Deo fuerat commendatus. Et pedes in cannetum ingressus, delituit, atque ita periculo sese subduxit: collectoque exercitu, in Romanorum loca se cōtulit & ad Imperatorem peruenit. Quo quidem in itinere uirum sanctum inuisit, & magna cum fide ad pedes eius prostratus, gratias egit Deo, qui se precibus ipsius è tanto periculo eripuisset. Et confessus est, omnia, quæ beatus uir prædixerat, cōtigisse. Solenni igitur Dominico die celebrato & suscepta uiri sancti benedictione, ad regiam urbem profectus est: & ex eo tempore magna in ueneratione habuit beatū Theodorum, & sanctam eius mansionem: & semper cum ab Oriente ad regiam urbem iter faceret, ad sanctum uirum diuertebat, multaque munera eius mansioni, & sancti Georgij templo & oratorijs relinquebat.

Prædicit futura Domit[io].

Venit quidam uir ab úrbe regia, nomine Phocas, qui intestino quodam morbo grauiter laborabat, assidueque multum sanguinis ex ore & uentre emittebat, neque stare, neque iacere ualens. Hic uirum sanctū nactus in monasterio sanctissimæ Dei genitricis, procidit ad pedes eius, obsecrās, ut pro se Deum precaretur, ut à tanta se miseria liberaret. Multa enim se medicorum remedia frustra expertum esse. Præcepit autem uir sanctus, ut in sanctissimo Dei genitricis oratorio maneret. Et manè dixit illi: Nūc, fili, abi in pace. Ipse uerò cum clamore cœpit dicere: Itane, pater, me, qui tam longinquis è locis ad te ueni, dimittis incuratum? Aegroti omnes, qui ad te cōfugiunt, recedūt sani, & ego solus miser negligor? Nō discedā profectò ex hoc loco, nisi à morbo liber: Obtempera, inquit beatus uir, fili, & cum fide proficiscere. Preces enim tuæ acceptæ sunt. Nec lōge hinc abieris cū integram morbi curationem senties. Quod si totum uitæ tuæ tempus hic consumpseris, nullam propterea, mihi crede, leuationē accipies. His ille auditis, multis cum lachrymis clamans: Noui, inquit, serue Dei, quòd me persequeris, ut indignum, qui hic maneam & curer. Eccè discedo, uti iubes. Tu saltem Deum, quem purè colis, pro me roga, ut sanus reuertar domum. Abi, inquit uir sāctus, fili, spero enim, Deum breui misericordiam tibi suam ostensurum. Cum igitur indè egressus, ad Tiberis fluuij pōtem appropinquasset, naturali necessitate coactus, è lectica descendit: &, quemadmodum illi, qui, haustis medicamētis, purgantur, fœtidum corporis onus cū morbo deposuit: nūciumque misit ad seruum Dei, qui curationis munus sibi diuinitus datum indicaret, peteretque, ut sibi per eum liceret reuerti, quo Deo gratias ageret. Respondit beatus Theodorus, ut Deum animo laudaret. Quamobrem ad regiam urbem Deum laudans reuersus est.

Alius quidam Sebastæ ciuitatis gubernator oculis captus, ad uirum sanctum in monasterium uenit. Et cū intellexisset, eum esse in inferiori monasterio sanctissimæ Dei genitricis, ab uno è comitibus ductus, humi prostrauit se, & lachrymās Deum precabatur. Quem cum uir sanctus, qui tunc præfinitum psalmorum numerū in Dei genitricis oratorio persoluebat ità precantem adspexisset, fratribus, qui secum erāt: Vir, inquit, ille obtinuit id, cuius gratia ꝓfectus est: fidem enim secum attulit. Fides autem ualet plurimum. Cùm autem ingressus, se ad sancti uiri pedes supplicem abiecisset, petens uidendi facultatē: Deus, inquit beatus Theodorus, tibi profectò tribuet, qđ flagitas. Biduum hic manè cum tuis comitibus, teque itineris labore fessum recrea: posteà uerò discedes. Tertio igitur die cum illi benedixisset, præcepit, ut abiret. At ipse supplex & lachrymans: Obtestor te, inquit, uir sanctissime, per Deum, qui tibi largitus est munus curationum, nè me ita cæcum dimittas, nè ciuibus meis labor & supplicatio mea inanis fuisse uideatur. Hæc & alia multa magna uoce cum diceret: Crede mihi, inquit uir beatus, non erit inanis labor tuus. Preces enim tuæ susceptæ sunt à Deo. Et celeriter, si discesseris, recipies uidendi facultatem. Quòd si recusaueris obtemperare, cæcus permanebis. Hoc ille audito, discessit, & in oppido Araunia, quod quinque millium spatio aberat, diuertit. Manè uerò, cum sibi manus & faciem ablueret, adspexit, & cœpit Deum collaudare. Cumque ad uirum sanctum reuerti uellet, nec sine eius permissu auderet id facere, misit unum è comitibus suis, qui rem illi nunciaret, peteretque, ut sibi per eum reuerti liceret. At uir sanctus illi iussit significari, ut in pace iter suum conficeret, & Deo gratias ageret. Sanus igitur in patriam reuersus, per quosdam, qui ad sanctum Theodorum se conferebant, salutem ei nunciauit, & Deo gratias egit.

Cæco uisus reformatur.

Nauiculator quidam, nomine Theodorus, cum è Callensium Ponti mercatu nauigaret, à dæmone uulneratus est, & ad uirum sanctum se contulit, quem cum in inferiori sanctissimæ Dei genitricis monasterio reperisset, ad pedes eius procidēs, plagam illi suā ostendit. Spiritus erat nobis conspicuus sub corporis cute, tanquàm mus. Cui uir sanctus cum manum imposuisset, aufugiens per eius membra cursitabat. Sed uir sanctus cum illum in brachio, ne cursitaret, conclusisset, homini iussit, ut in ipso diuerteret monasterio, seque itineris labore fessum recrearet. Mox autē precibus adhibitis, brachio Crucis signum imposuit expulsoque dæmone liberum dimisit.

Dæmonē crucis signo abigit.

Antipater ex Aeantium oppido procurator, & Demetrius presbyter pietatis studiosissimus ex oppido Salindicomenā, & Aetius ex oppido Alectoria procurator,

ratores, viri præclari, ad sanctum Theodorum, cum esset in mulierum monasterio sancti Christophori, sese contulerunt. Tunc autem ille cœnabat: quamobrẽ ipsos quoquè uocauit ad cœnam. Porrò cũ sine operculo lebes esset, dæmonis opera factum est, ut chlorosaura in olera, quæ coquebantur, incideret. Cumque minister olera apposuisset, eaq; omnes, adhibita uiri sancti benedictione, comedissent, præcepit ministro uir beatus, si quid adhuc olerum reliquum esset, ut illud apponeret. Quod cum ille fecisset, & ipsi comederent, chlorosauram offenderunt, eaq; cognita, cœperũt clamare: Perimus, pater sancte, perimus. Quidnã egimus? Chlorosaura enim est serpens uenenatus. Cum igitur conquererentur & dolerent, quod uxores & liberos non essent amplius uisuri, dixit eis Christi seruus: Ne timeatis, filij. si enim Deo credatis, & mihi credite humili seruo eius. Nihil omnino detrimenti accipietis. Qui enim ab Elisæo propheta inuocatus est Deus, cum mors esset in olla, idem uera pollicetur: Et si mortiferum, inquiens, quid biberitis, non uobis nocebit. Et cum poculo benedixisset, dedit eis bibere. Nec eorum quisquam ulla affectus est iniuria. Postridiè igitur dimisit eos collaudantes Deum.

Vide quantũ ualuerit sancti uiri benedictio cibo adhibita.

4. Re. 4. Marc. 16.

Georgius Cappadox cum magna militum manu, catenis collo, manibusque ac pedibus iniectis, uinctus traheretur ad Phocam Imperatorem, tanquàm imminutæ maiestatis crimini obnoxius, cupiebat sanctum Theodorum inuisere, & eius se precibus commendare. Eodem & custodes desiderio tenebantur. Quamobrem ad eum se contulerunt, & accepta eius benedictione, illum rogarunt, ut Georgium uinctum admoneret, ut animo syncero se duci sineret, nec sibi, aut ipsis insidias faceret, nè in capitis periculũ apud Imperatorem incurrerent. Id fecit sanctus pater. Diuinarum enim scripturarum utens testimonijs, monebat eum: Hæc, inquiens, fili, quæ sunt in hac uita, breuia caducaque sunt: quæ uerò in altera uita nos manent, stabilia & sempiterna. Caue igitur, nè tibi ipse mortem consciscens, in æternum supplicium incidas. Illudque considera, fili, & tibi ipse propone, ut siue hoc, siue alio crimine iure damnatus, capite plectaris, libenti animo supplicium subeas, ut in uita futura liber sis & absoluaris. Quòd si nullius es tibi criminis conscius, multo libentius, si condemneris, supplicium adi, ut coronam eãdem accipias, quam sancti omnes, qui iniuria interfecti sunt, perceperũt. Expedit enim, uim iniustè patientem mori, quemadmodum & sancto Abel, & innocenti contigit Zachariæ, & sancto Iohanni Baptistæ, & sanctis Apostolis, & Christi martyribus. His & alijs multis diuinarum scripturarum testimonijs Georgius animo confirmatus, petijt, ut diuinorum mysteriorum particeps fieret. Tunc beatus Theodorus ad custodes: Veneramini, inquit, filij, mysterium Domini, & soluite hunc, dum illud accipit. Neque enim æquum est, ut quisquam uinculis obstrictus Christum suscipiat, qui pro nobis passus est, ut nos ab inferni uinculis liberaret. Cum autem illi excusarent se, dicerentque id sibi non licere: Georgium enim esse uirum nobilem ac strenuum, qui si solutus esset, & uellet ingratus esse & aufugere, nullo modo compræhendi posset: beatus Theodorus, sumpto diuinæ communionis poculo, ut id illi impertiret, suspirans ad Deum suspexit, & ilicò uincula humi cũ strepitu ceciderunt. Quamobrem cum milites tumultuarentur, & ad fores claudendas currerent, nè Georgius fugeret: Nihil, inquit sanctus Theodorus, timeatis. Ego enim gratum & syncerum huius uiri animũ planè noui. Cum igitur illi diuina mysteria tribuisset, uoluit ẽt, ut simul cũ custodibus apud se cibum caperet. Post aũt uinculis rursum iniectis, discesserunt.

Gen. 4. 2. Par. 24.

Cum XVI. kalend. Augusti solẽnis sancti martyris Antiochi dies in eius templo celebraretur, & beatus Theodorus sacrificaret, dum, ut regionis est mos, discum in sublime tolleret, ut sanctum panem ostenderet, sanctus ipse accepti sacrificij panis super disco per se cœpit sublimis extolli, & tanquàm exultans & saliens sursum, deorsumque, cunctis spectantibus, ità moueri, ut omnes, qui aderamus, illius ascendentis descendentisque motum & sonitum uidentes audiẽtesque admiratione & timore propter miraculum repleremur. Ipse uerò sanctus compunctionis lachrymis & incredibili gaudio plenus, immensam Dei nostri bonitatem nobiscum collaudabat.

Nota de crucibus, ĩ supplicationibus gestãdis.

Cum in oppidis finitimis supplicationes fierent, & Cruces, quæ gestari solent, horribili miserandoque spectaculo, per se concuterentur & commouerentur, interrogatus uir diuinus, quid sibi id uellet, respondit: Deum, ò fili, precibus placate, quoniam magnæ mundo imminent calamitates. Domitius autem patricius, uir clarissimus, promiserat se auream Crucẽ ad supplicationis adorationisque usum effecturum. Itaque misit uir sanctus Epiphanium diaconum ad illum. Qui cum aurifici aurum dedisset, diaconum rogauit, ut tantisper moraretur, dum aurifex opus conficeret. Et sanctissimus Patriarcha Thomas, qui post beatæ memoriæ Cyriacum, in pontificia regiæ ciuitatis sede successerat, laudata uiri gloriosi pietate, dedit etiam ipse particulam uenerandi ligni sanctæ Crucis & particulam sancti sepulcri Saluatoris nostri Dei, & ueli particulam sanctissimæ Dei genitricis, conijciendas in umbilicum illius Crucis, quæ ex auro conflabatur. Quæsiuit autem ex ipso Diacono, utrum uerus fuisset ille Crucium motus, qui in regione Galatarum factus fuisse dicebatur. Cumque diaconus id affirmasset, ualdè timuit beatissimus Patriarcha, & solicitudine plenus, epistolam scripsit ad seruum Dei rogans eum, ut quam celerrimè ad se in ciuitatem regiam proficisceretur. Tunc uenit ad eum ex portis superioribus Theodorus dux regius, qui olim dæmonis dolo mente captus, uiri sancti precibus mentis cõpos factus fuerat, & rogabat eum, ut si ad regiam urbem iret, per superiores portas iter faceret, & domũ suam ab immundis spiritibus liberaret. Id se facturũ respondit beatus uir, & dimisit eum.

Contingit, ut Deo charissimus Philumenus præfectus, laudabilis uitæ suæ cursu confecto, in senectute bona diem obiret extremum. Hunc Dei seruus cum honorificè sepeliendum curasset, Iohannem presbyterum, eidem probitate & moribus similem, hortatus est, ut monasteriorum ipsius curam susciperet. Quod ille munus cum recusaret, ad Orientisque secessum spectaret. Si, inquit, in hoc mihi non obedieris, ut fratrum tuorum curam suscipias, non habebis partem mecum. Quibus uerbis commotus, onus suscepit. Cum autem ad regiam urbem proficisci decreuisset, à Dorylei oppidi incolis & à monachis & discipulis suis Photio & Cyrico mansionis sancti Georgij, quæ Fontium dicitur, exoratus, illàc iter habuit. Et turbis undiquè è locis uicinis cum supplicatione obuiam procedentibus, in oppidum ingressus est. Vbi peracto sacrificio, benedixit eis. Inuisit etiam Fõtium monasterium: & cum monachorum animos diuinis documentis in religione confirmasset, discessit. Appropinquãti aũt ad sanctissimæ Dei genitricis monasterium, obuiam uenit illi Theodorus ille dux regius, de quo paulò ante mentionẽ fecimus, & domũ suã, ad portas superiores sitam, duxit uirũ sanctum, ut eã à magna dæmonum uexatione liberaret. Et homines enim, & animalia rationis expertia ab immundis spiritibus uexabantur: & cùm domestici prandèrent,

Infestas ædes habent dæmones.

aut

aut cœnarent, lapides super mensas iacebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat: & mulierum telæ rumpebantur, & tanta murium & serpentium multitudo domũ occupabat, ut præ formidine in eã ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo & Deum obsecrando traduxit: & aqua, qui cui benedixerat, totam domum adspergens, eã à spiritibus immundis liberauit.

Pelluntur aqua benedicta

Inde autem discedens, in nauim ascendit, ut ad regiam urbem nauigaret. Ei uector quidam in naui proximè assidebat, multis iam annis ab immundo uexatus spiritu: qui cũ in medio mari sanctitatis eius gratiam ferre non posset, concuti cœpit, & cõtumelijs uirum sanctum afficere. Quamobrem qui in naui erãt, cum nescirent, cuius ille impulsu malediceret, eum repræhendebant, nè in Dei seruum debacchateretur. At uir sanctus præcepit ejs, ut homini ignoscerent: & appræhendens illum, & pectus eius percutiens, ac signum Crucis adhibens, dæmoni occulto & conuicia iactanti iussit, ut exiret. Qui tãquàm mus illis, qui in naui erant, ex ore eius uisus est egredi. Homo uerò, qui uexabatur, tanquàm mortuus humi iacuit: sed paulò post à uiro sancto excitatus est, & sanus extitit, omnibus admirantibus & collaudantibus Deum.

Ingressus igitur in urbem regiã, à beatissimo Thoma Patriarcha honorificè & magno cum gaudio susceptus est. Et cum inter se consalutassent, obtulit ei discipulum suum Iohannem, & uitæ sanctitatem ac mores eius commendans petijt, ut eum monasteriorum Præfectum constitueret. Quod statim fecit sanctissimus Patriarcha, palliumque tribuit, & præmisit ad sancta monasteria. Phocas etiam Imperator eũ accersendum curauit: manuum enim ac pedum doloribus excruciatus iacebat. Sancto igitur uiro ingresso & manus suas illi imponente atque precante, subleuatus Imperator rogauit eum, ut pro se, proque imperio precaretur. Quamobrem admonuit eum uir sanctus, ut ab hominũ afflictione & sanguinis effusione temperaret, si preces suas à Deo uellet exaudiri. Cum aũt ab Imperatore discessisset, rogauit eum beatissimus Thomas Patriarcha, ut pro sua in illum beneuolentia apud se diuerteret, & Deum obsecraret, ut in cælesti uita simul inuenirentur. Et quæsiuit ex eo, an uerus fuisset admirabilis ille Crucium in supplicationibus motus. Quod cũ uerum fuisse intellexisset, cœpit orare uirum sanctum, ut indicaret, quid signum illud protenderet. Tũ Sanctus recusare, seque abiectũ atque humilem dicere, nec scire, quid responderet ad interrogata. Prostratus ille ad pedes eius, se surrecturum negauit, nisi in ea re sibi morem gereret. Scio enim, inquit, tibi non signum hoc solum, sed alia multa esse nota. Neque enim illud ad huncusque diem neglexisti. Quod si neglexisses, tamen patefiet tibi, si petieris à Deo. Cum igitur se desiderio eius satisfacturũ promisisset Christi seruus, eum surgere coegit, & lachrymans: Nolebam, inquit, te affligi. Neque enim expedit, te hæc scire. Verum, quãdo ità uis, scito ea Crucium concussione multa nobis grauia molestaque prænunciari. Significat enim plurimos à religione nostra defecturos, & barbararum gentium incursiones, & magnam sanguinis effusionem, & ingens exitium, & in uniuerso orbe seditiones fore, & sanctas ecclesias desertum iri, & diuini cultus atque imperij interitum, & aduersarij aduentum appropinquare. Reliquũ est, ut tanquàm gubernator Ecclesiæ, & populi pastor, Deo totis uiribus assiduè supplices, ut ignoscat populo, & pro misericordia sua hæc omnia moderetur.

Phocã Imperatorẽ curat.

Prædicit clades futuras.

His auditis, beatissimus Patriarcha, magno timore mœstitiaque correptus, cum lachrymis cœpit rogare sanctum uirum, ut Deum obsecraret, quò animam suam tolleret, antequam ab illis calamitatibus opprimeretur. Cumque uellet sanctus Theodorus in patriam redire, quoniam quietis & silentij sui tẽpus aduentabat, id illi non permisit beatissimus Patriarcha. Increpuerat enim rumor, ciuitatẽ haud ita multo post absorptum iri. Quamobrem uoluit ut apud se hyemem traduceret. Nanque dicebat se precibus eius apud Deum pro populo indigere, ut saltem mala differat, quæ comminatur. Cum autem uir sanctus locum proprium ad habitandum postularet, iussit, ut in sancti Stephani mansione, quæ Romanorum dicitur, habitaret. Natali igitur die Saluatoris nostri Dei illic sese inclusit, ut quietem, & abstinentiam solitã obseruaret. Quo tempore contingit, ut sanctissimus Patriarcha in morbum incideret. Itaque nuncium misit ad beatum Theodorum, rogans eum, ut Deum precaretur, ut sibi daret uitæ finem. At Christi seruus respondit, quãuis ipse, ut sanctus olim Apostolus Paulus, dissolui & esse cum Christo cuperet, tamen cum magis esset necessarium, ut pro populi salute in corpore maneret, oraturum potius, ut illi uitam & sanitatem elargiretur. Sed nuncium rursus ad Dei seruũ misit sanctissimus Patriarcha: Per Dominum, inquẽs, obtestor te, pater, si diligis me, ut pro mutua & fraterna inter nos beneuolentia, Deum obsecres, ut depositum pignus suum recipiat è corpore meo, meque ab imminentibus periculis liberet: neque enim spectare possum, quæ tu prænunciasti. Tunc Dei seruus, flexis genibus, & fusis pro ipso precibus, nunciauit ei per Epiphanium ministrum, se quidem uitam eius pro salute omnium exoptasse; uerum quoniam tantoperè flagitasset, pro se preces fundi, ut dissolueretur, & esset cum Christo, iussis ipsius obtemperasse, & Deum illi, quæ cuperet concessurum, & petitionem eius eodem die impletum iri. Quamobrem si iubes, inquit, ut ueniam ad te, statim id faciam. Sin minus, nos tamen uicissim apud Christum Dñm conspiciemus.

Philip. 1.

Hoc audito, beatissimus Patriarcha gauisus est gaudio magno, & Deũ laudans, monuit seruum eius, nè exiret, neve à quiete & abstinentia sua discederet instituto: contentum enim se esse promissio eius, quòd se uicissim apud Christum essent conspecturi. Hoc & Imperator cum intellexisset, sanctissimum Patriarcham inuisit. Qui cũ omnibus benedixisset, ante horam uespertinam cum prudentia atque constantia mirabili ad Dominum migrauit. Huius obitu cum serui Dei familiares angerentur, quòd tam amicum atque beneuolũ Patriarcham amisissent: Nolite, inquit uir sanctus, modicę fidei homines, & pusillanimi, dolore conqueri. Qui enim futurus est Patriarcha, non minus nos diliget. Quod & factum est. Sergius enim, qui creatus est Patriarcha, uenit ipse ad Dei seruum, nec permisit, ut prius à quoquam certior fieret: sed de improuiso eum psalmos canentem offendit, & ad pedes eius prostratus, rogauit illum, ut pro se Dominũ precaretur, quò diuina ipsius gratia dignus effectus episcopatu & Apostolica sede, ex uoluntate eius populum in pace regeret & gubernaret: se enim iuniorem esse & imperitiorem, quàm ut sine præcipuo & singulari Dei præsidio id præstare posset. At Dei seruus, precibus fusis, ipsumque complexus: Idcirco, inquit, tibi iuueni tantum Deus onus imposuit, ut maiore uirtute uiribusq; sustineas calamitates & molestias impedentes: id quod præcessor tuus sibi præstare non posse uidebatur. Confirma igitur te, & robustus sis, atque uiriliter age. Deo enim confisus, spero administrationem tuam, & diuturnam, & præclaram fore. Ex eo tempore maiores uires suscipiens Patriarcha, in suo munere administrãdo se rectè gessit, & maiore, quàm præcessor

Imperat à Deo mortẽ episcopi Cõstãtinop.

Sergi9 Patriarcha qui tamen postea fuit hæreticus.

præcessor ipsius, beneuolentia uirum sanctum est prosecutus.

Repræhendebat uir sanctus illum morẽ, quo multi, præsertim in dignitate constituti, post mysteriorũ perceptionem ad lauacra se conferebant. Quamobrẽ clericorum coetus sanctißimæ magnæ ecclesiæ, ad eum se cõtulit, & sic eum est allocutus: Quoniam audiuimus, pater sanctißime, te eos repræhendere, qui post mysteriorum perceptionem se lauant, ad te confugimus, ut intelligamus, utrum id ex sacræ scripturæ lectione, an aliundè didiceris. Vir diuinus ità re-
Psal. 5. spondit: Legimus in scripturis sanctis: Omne mendacium à malo est: Et, Perdes omnes qui loquuntur mẽdacium. Scitote igitur, filij, Deum mihi indicasse, eos ualdè peccare, qui post sanctam communionem ad balnea se conferunt, ut corpus lauent & curent. Quis enim unguento delibutus & aromatibus, eorum abstergit suauitatem? Quis simulàc cum Imperatore prandit est, ad balneum currit? Cùm autem adhuc in eadem mansione moraretur, multæ turbæ eò concurrebant, ut benedictionem susciperent. Et cum ad eum quidam uexatus accessisset, & multa uociferaretur, increpans eum, & pectus eius manu percutiens, spiritui immundo, qui in illo erat, imperauit, ut exiret: & statim egressus est, cum alijs fratribus spectantibus, tum Zoilo Dei studiosißimo, qui eorum præfectus postea factus est. Alia item complura miracula fecit, dum illic esset, per gratiam Christi Dei nostri. Quarè pietatis colentißimus Christophorus mansionis præfectus, & fratres omnes cupientes imaginẽ ipsius apud
Eius effigies pingitur. se manere, pictorem accersiuerunt, qui, perspecta eius facie, effigiem illius exprimeret. Cum igitur eorum desiderio pictor satisfecisset, antequàm uirum sanctũ dimitterent, duxerunt eum, ubi imago illa erat, ut ei benediceret. Qui cum grauitate subridens: Vos, inquit, fures estis. Cur enim hoc fecistis, nisi ut aliquid aliquando furemini? Et cum ei benedixisset, discessit.

** Arcadia* Domitius uerò patricius uir clarißimus domum suam, quæ in* Arcadianis est, uirum sanctum adduxit ut familiæ suæ benediceret. Cumque Irenem coniugem suam, fœminam pietatis amantißimam, adduxisset: Benedic, inquit, Domine huic conserue meæ, ex qua ego, cum simul diu uixerimus, nullos adhuc liberos suscepi: quamobrem in mœrore uersamur. At uir sanctus, cum ei, precibus fusis, benedixisset: Dei gratia, inquit, hæc tibi filios mares pariet. Adduxit deinque familiam uniuersam, & famulos, & ancillas, ut omnibus benediceret: inter quos ancilla quædã post omnes sequens, occultum dæmonium habebat, & magno cum dolore tũc è lectulo surrexerat. Hanc uir uerè diuinus procul conspicatus, iussit, ut ad se adduceretur. Et cum illam sinistra manu compræhendisset cœpit dextera manu pectus eius percutere, & uexantem dæmonem increpare, nè occultus maneret, sed patefieret. Statim igitur dæmon moueri cœpit, & iãquàm uim patiens, uociferari. At uir sanctus, ea humi proiecta, & pede super collo eius imposito, ad Orientem conuersus, tacitè precabatur, ut labia tantũ moueret, nec nox eius exaudiretur. Cumque ad precationis finem peruenisset, clarã uoce, ut omnes possent intelligere, laudem & gloriam subiecit sanctißimæ Trinitatis. Mansit igitur puella diù muta: sed cum interim, reliquis omnibus benedixisset, ab eo excitata, surrexit incolumis, & in omni uita sua sana perman-
Mulier diu sterilis parit. sit. Porrò Domitij coniunx Irene, ut uir diuinus prædixerat, tres filios peperit, cum statim post eius benedictionem primum filium concepisset.

Dimissus ergo Christi seruus ab Imperatore, & à Patriarcha ad monasterium suum reuersus est. In oppido Scodris iuxta sancti Archangeli monasteriũ, æstatis temporibus nubes ingruebat, & insubiectos agros ingentem grandinis copiam demittebat, & magnis imbribus torrens sic excrescebat, ut in oppidum ingrediens, domos euerteret, & uillas atque agros absportaret. Certè cum sæua illa nubes quodam tempore solito etiam uehementius irruisset, uiolento atque intolerabili imperu torrens intumuit, & oppidi domos, & animalia rationis expertia, & uiros & fœminas cum filijs, & paruos infantes in cunis uagientes, & uolucres miserabili spectaculo in Sagarim uicinũ fluuium exportauit, cum afferri nullum posset auxilium. Incolæ igitur, qui superfuerant, cũ lachrymis ad uirum sanctum supplices accedentes, eum ad oppidum adduxerunt. Qui in ea parte, in quam solebat nubes delabi, constitutus, fusis ad Deum precibus, Crucẽ ibi collocauit: & Dei gratia factum est, ut nunquàm amplius sæua illa nubes ingrueret. Et si quando aut nimiũ aut aquarum copia torrens auctus est, nunquàm tamen aluei sui fines transilijt, nec damnum ullum incolis importauit. *Vide magnũ effectũ Crucis collocatæ.*

Bunossus homo immitis, cum in Orientis partes Proconsul iret, & ad monasterium appropinquaret, audita uiri diuini fama, nũcium ad eum misit, rogãs, ut ad oratorium sancti Gemelli ueniret, quoniam illic ipse Deum adoraturus, cuperet uiri sancti benedictionem accipere, cum non posset ad monasterium accedere, quia festinaret proficisci. Ad eum igitur uenit sanctus Theodorus, cumque pro illo precaretur, & ipse staret, nec ceruicem inclinaret, uir sanctus, appræhensis fronis eius capillis, eum deorsum traxit. Ita uirtus fiduciam sumere consueuit, nec humanam metuere potestatem. Iustus enim, ut scriptum est, confidit ut leo. Nos autem, qui cum uiro sancto eramus, ualdè timebamus, nè Proconsul, ut erat uir ferus & crudelis, contumelia se affectum existimans, indignaretur. At ipse humaniter & precationem, & repræhẽsionem suscipiens, uirum sanctum ueneratus est: & manum eius deosculans, pectori suo admouit, obsecrans eum, ut pro se Deum oraret, ut à dolore quodã, quo pectus eius laborabat, liberaretur. Quarè uir sanctus digitis pectus eius leniter percutiens: Tibi prius, inquit orandum est, ut interior homo corrigatur & conualescat. Illo enim curato, facilè exterior liberabitur. Hoc ego quoq; pro me Deũ rogo. Quamobrẽ da te lenitati, & Deum time, ut preces meæ exaudiantur. Nam si ego quidem pro te orem, tu autem pietarem & uirtutem negligas, inanis erit mea precatio. Esto igitur clemẽs & misericors in homines Christianos. In magistratu tuo nè te crudelem, inhumanumque præbeas: sed peccata tua considerans, in aliorum peccatis iudicandis sis mitis ac benignus. Caue, nè unquàm effundans sanguinem innocentem. Si enim is, qui fratrum aliquem tantum appellarit, reus futurus est: quanto magis punietur à Deo, qui iniustè sanguinem effuderit? Hæc pietatis semina in eius animo, tãquàm in terra fœcunda, cum uir sanctus coniecisset, ille nummos aliquot protulit, quos uiro sancto religionis gratia daret: recusantemque coegit accipere, rogans, ut singulos singulis fratribus distribueret. Cui uir sanctus, antequàm eos conspexisset: Quomodo, inquit, cum sint quinquaginta nummi, ità distribui poterunt, ut singuli fratres, qui sunt centum, singulos accipiant? Tunc ille uiri diuini uerba admiratus, respõdit: Quinquaginta profectò sunt, ut ore tuo sancto, uenerande pater, pronunciasti. Mox igitur totidem alios mittam, ut omnibus satis esse queant. Quod & fecit. Sic iustorum uirtus solet homines & superbos, mites ac mansuetos reddere. *Prou. 28.* *Ferocẽ proconsulem praclare ad monet officij sui.* *Matt. 5.*

Apocomensis uici incolæ bouem occiderunt, ut carnibus eius uescerentur. Contigit autem, ut omnes,

nes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum in ciderent, & iacerent ut mortui. Et quicquid carnis re liqnum fuit, nigrum euasit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non gustarant, id, quod acciderat, ultro sancto nunciauerunt. Qui respondit, exitium illud à phalange dæmonum, qui per lebetes pertransierant, prouenisse. Et cum eo tempore non posset cum illis discedere, benedixit aquæ, quam per unum è fratribus mi sit, ut periclitantes conspergeret, eisque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquàm è somno surrexerunt, præter unum, qui mortuus est. Iohânes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non expectans uiri sancti benedictionem, accurrit ad mulierem ueneficam: & dum eius incantationes adhibe ret fratri, ille animam egit.

Vide & hic aqua benedicta effectū.

Eodem in loco nubes immanis uindemiæ tempore tantam grandinis copiam demittebat, ut uites etiam multos in annos deuastaret. Sed cum uir sanctus eò profectus, precibus fusis, crucem defixisset, nubes eo dem quidem tempore deinceps uenit, uerum ita pertransijt, ut damni nihil intulerit. Quamobrem incolę Deo gratias agentes pro tali beneficio, uinetum monasterio eius addixerunt.

Et alijs in locis talia miracula à sancto Theodoro facta sunt aduersus cantharos, & locustas, & uermes, & mures, à quibus segetes & uites deuorabantur. Vbi enim tale quippiam accidebat, statim ad uirum sanctum confugientes, uel ipsum secum adducebant, uel aquam, cui manu sua benedixerat, ferebant, ut de uastata loca conspergerent: & statim quod optabant, assequebantur. Si nubes immanes, & sææ grandines regionem aliquam obruebât, aut si torrentes & flumina cum populorum detrimento nimium excrescebât incolæ statim ad eum concurrebant: & uel ipsum adducebant, uel Crucem de manu eius sumebant, defigebantque in locis, quæ obtendebantur: & nullam amplius eiusmodi calamitatem accipiebant. Si lues inuadebat boues, aut oues, aut alia genera quadrupedum, aut uo lucrum, aut etiam homines, similiter assumebant ipsum, aut eius benedictionem, & aquam, cui benedixisset: uel etiam capistra, aut tintinnabula ad eû afferebant, ut illis benediceret: & optatam curationem consequebantur. Qui erant ab immundis spiritibus uexati, precibus eius curabantur. Si inter coniuges odium inciderat, uiri sancti precatione pellebatur. Qui filios suscipere non poterant, ad beatum Theodorum confugiebant, uel zonas, quibus ipse benedixerat, assumebant: & precibus ipsius fiebant uoti cōpotes. Quoties aliquis ægrotabat, propinqui, aut amici oleum, aut aquam, cui uir sanctus benedixerat, adhibebant ægroto, & curabantur. Qui medicorum remedijs, aut opera & manu, aut balneis indigebant, eis uir sanctus consulebat, quibus & medicis, & medicamentis, & balneis uti deberent: & omnes consilio eius obtemperantes, curabantur. Qui uerò, neglecto illius consilio, ad alios medicos, uel ad alia remedia, aut balnea confugiebant grauius & periculosius ægrotabant. Qui occultas animi ægritudines ultro sancto patefaciebant, opportuna remedia accipiebât. Tempus enim pœnitentiæ præfiniebat, quo se uel ieiunijs, uel precationibus, uel eleemosynis expurgarêt. Eos uerò, qui animi ulcera obtegebant & occultabât admonebat, ut resipiscerent, & pœnitentiam agerêt. Eos autem, qui sese perierijs & blasphemijs obstringebant, graui obtutu reprehendebat, ut ab impiâ cō suetudine desisterent, multisque lachrymis, & oblecrationibus, & bonis operibus diuinam iram placarent. Si enim eos, aiebat, qui tantummodò loquuntur mendacium, ut Dauid ait, Dominus perdet: quanto magis illos æternis afficiet supplicis, qui mendacia

Nota hic capistrorū, et tintinnabulorum benedictionē.

perierijs cumulant? Reddes, diuina inquit scriptura, Domino iuramenta tua. Et de omni uerbo ocioso, qd homines dixerint, reddent rationem in die iudicij. Quòd si uerbi ociosi rationem simus reddituri, quomodo Dei minas aduersus periuros, & maledicos, & flagitiosos sustinebimus? Eos porrò, qui inter se gerebant inimicitia, reconciliabat. Qui in iudicio contêdebant, eos, ut lites & controuersias transigerent & componerent, hortabatur, monens illos, nè se mutuis afficerent iniurijs, sed ut res istas caducas negligerêt & aspernarentur, & diuitijs omnibus anteponerent præceptum illud: Diliges proximum tuum sicut teip sum. Dilectio enim, ut inquit Apostolus, malum non operatur. Et, Qui diligit fratrem, diligit Deum. Omnes autem cohortabatur, ut hospitales essent, & benigni erga pauperes, atque ità peccata sua redimerent, & sibi cibum in futurum reponerent.

Psal. 5. Matt. 5. Matt. 12.

Mat. 5 Rom. 13.

Erat autem beatus Theodorus ualdè clemens & misericors erga omnes. Et si quis apud Principê aut Magistratum opprimebatur, accedebat ad eos uir beatus, & diuinæ patebat scripturę, ità præcipienti: Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. In quo uirtutem etiam Iob imitabatur, qui pauperê de manu potentis liberabat. Alijs autem in rebus cū sanctis uersabatur, ad gloriam summæ eiusdemque essentiæ & almæ Trinitatis, quæ uetos & sanctos suiadoratores ad finem usque tuetur & exornat. Hæc ego Eleusius, qui & Georgius à sancto Theodoro uocatus sum, omnia, Deo adiuuante, conscripsi. Neque uerò miraculorum ipsius expers fui: sed ea maximè omniū expertus sum. Cum enim parêtes mei ex oppido Adi getmaro oriūdi, diù simul uixissent, nec ullos possent liberos suscipere, ad sanctum uirū accesserunt: cumque zonas, quibus ille benedixerat, accepissent, ego conceptus sum, & in lucem editus, & infans ipsi oblatus, qui & in sancto eius monasterio enutritus, à religiosissimo Præfecto literas didici. Cumque parentes mei filiū alterū sancti Theodori precibus suscepissent eius illi nomen imposuerunt. Duodecim igitur annorum spatio, quo apud illū uixi, multorū miraculorū, quæ ab ipso facta sunt, inspector fui. Quæ autem ab illo superioribus temporibus gesta fuerant, ea uel à ministris eius, qui spectatores extiterant, uel ab eisdê, qui curati sunt, accepi. Quanquàm & multa me oblitum esse confiteor, & nonnulla propter imbecillitatê meā prætermisisse. Pauca igitur è plurimis attigi: nā si omnia persequi uoluissem, me tempus & uires planè defecissent.

Psal. 81

Miraculum circa huius historiæ author.

Decessit è uita sanctissimus, & beatissimus, ac fidelissimus Christi seruus Theodorus, tertio Imperij anno pietatis & Christi studiosissimi Imperatoris Heraclij, quo quidem anno filius eius Deo charissimus Constantinus creatus fuit Cæsar, indictione prima, die XXII. mensis Aprilis. Cuius precibus utinàm ad Christi Dei nostri tribunal misericordiā cōsequamur & simul cum ipso cælesti regno potiamur & cū illis omnibus, qui memoriam eius colunt & celebrant, ad gloriam saluatoris nostri Iesu Christi: Cum quo Patri gloria cum sancto Spiritu, nunc & sem per, & in secula seculorum, Amen.

Obitus sancti uiri.

VITA

VITA S. OPPORTVNAE VIRginis & Abbatissæ, edicta à S. Adelelino Sagiensi episcopo

PROLOGVS AVTHORIS.

Psalm. 67.



Loriosæ ac Deo dilectæ uirginis Opportunæ hodiè festiuitatem celebrantes, redemptorē nostrū Iesum Christum collaudemus, qui in sanctis suis semper mirabilis esse dinoscitur: & non solum per uiros uiam iustitiæ nobis patefecit, uerumetiam per fœminas & iuuenilis ætatis puellas exempla religionis & bonæ imitationis cunctis se amantibus ostendit. Deo enim nostro semper cura est de omnibus:& neminem horum uult perire, quos redemit proprio sanguine. *Matt. 25.* Nā sanctos in sanctitate hortatur permanere, & peccatores à malis operibus discedere, & bonis actibus inhærere, ut possint ad cœlestem patriam peruenire. Quod uirgo sacratissima intelligens Opportuna, diuina gratia inspirante, ab ipsa infantia Domino seruire constituit, ut mereretur cum electis & prudentibus uirginibus in cœlo regnare. Quæ posita in huius terrę peregrinatione, semper plus cęlestia, quàm terrena studuit diligere. Eiusdem igitur dominæ nostræ Opportunæ intercessionem unanimiter deprecari debemus, antequàm de uita & conuersatione morum eius aliquid tractemus, siue antequàm quicquam de miraculis, quæ per merita eius Dominus operatus est, disputemus: ut Christi adiutorio & eius assiduis precibus, ab omnibus malis eruamur, uidelicet ab insidijs diaboli, & à laqueis ac uarijs huius seculi impedimētis: & uita nostra, intercedente B. Opportuna, maneat secura inter prospera huius uitæ & aduersa, quæ affligitur grauium peccatorum conscientia. Concedat ēt nobis Domini nostri pietas, actus iam dictæ dominæ nostræ Opportunæ, & uirtutum eius magnificentiam *Sap. 10* scribendi facultatem, ad præsentium & futurorū uti- *Nu. 22* litatem: qui aperit os mutorum, & facit disertas infantium linguas: Quiq́ue temporibus Balaam ad loquendum, angelicis terroribus os aperuit tremefactę asinæ, repleat paruitatem nostram eloquio miserationis suæ, & donet mihi indigno suo famulo aliquid dignè narrare in laudem dilectæ suæ, dominæ nostræ Opportunæ. Et si non pro meis meritis, tamen pro utilitate diem festum B. Opportunæ celebrantium, distillet *Nu. 20* in nobis uel paruissimam sui roris guttam, qui temporibus Moysi de petra iussit exire largissimam aquam: sicut tunc populus sitiens satiabatur aquis illius petræ, ità & hæc plebes, quæ modò huc aduenit pro amore dominæ nostræ Opportunæ, gaudens recedat cum sua iucunditate, audita uirtutum eius reuelatione. Nunc nobis dilectissimi filij, prout Dominus ministrauerit, narraturi sumus, quanta diuina gratia in famula sua, uirgine Opportuna, operari dignata est mirabilia. Sed uos non pigeat audire, quod in ea Dominus perficere uoluit: quia dum ancillam suam glorificat, nos ad eius inuitat exempla: ut operum illius imitatores effecti, ei mereamur in cælestibus sociari, & uestigia uirginis imitando, atque præcepta Dominica obseruando, possimus cū illa cælestis regni perfrui gaudio. In paucis, quæ dicuntur, maiora intelligire: quia quibus pauca nō sufficiunt, plura prodesse nō possunt. Maiora enim de domina nostra Opportuna oportet credere, q̄ possit nostra locutio demonstrare.

VITAE HISTORIA



Ancta igitur Opportuna, meritis & nomine digna, uitam diligens seruare angelicam, Domino Deo uouit uirginitatem suam. *Aprilis. 22.* Atque ut liberius Domino deseruiret, & ab omnibus seculi curis uacare posset, pompas & diuitias mundi abijciens, quarundam sanctimonialium fœminarum collegio, eo, quo infra dicturi sumus, iuuante Domino, sociata est modo. *Vouit Deo uirginitatem.* Nam parentes eius nobilitatis genere pollentes, & regalis prosapię apice florentes, inclyti Oximensis pagi super omnes, qui ibidem morabantur, homines, duo luminaria mundo genuerunt, *Genus illustrissimū.* beatum uidelicet Godegrandum, Sagiensis ecclesiæ, cui ego, Domino disponente, deseruio, episcopum, & dominam nostram Opportunam, cuius hodiè patrocinia ueneramur, sororem eius almifluam. Beata autem Opportuna, in annis puellaribus constituta, nobilis erat genere, sed nobilior fide: decora & pulchra facie, sed pulchrior mente & operatione: castissimum semper retinens uultum, habitu manebat pudica supra omnes coæuas, quæ tunc morabātur in terra. Cumq́ue esset mentis & corporis elegantia adornata, & omnibus gratissima, multi præpotentes uiri, diuitijs & uarijs opibus referti, in matrimonium eam sibi coniungere satagebant. *Petitē à multis in cōiugem.* Promittebant ei auri & argenti immensa pondera, demonstrabant delectabilia mulierum ornamenta, gemmis & margaritis radiantia. Offerebant seruos & ancillas, & diuersæ facultatis prædia, quæ illicere potuissent animum puellæ, nisi illustrata fuissent cælesti gratia. Has omnes promissiones ipsa ceu quisquilias quasdam & purgamenta contempsit mundi, ut munda & casta posset peruenire ad thalamum cælestis sponsi. Nam quanto maiora illi promittebant dona, tanto magis animus puellę ab amore illorum recedebat: considerans in Deo p̄ciosiora esse munera, quę sūmo studio quādoq; obtinere desiderabat. Enimuerò intantū fixa in obsequio diuini amoris manebat, & paulatim adeò in bonorū operū crescebat exercitijs, ut si adfuisset gladius persecutoris, spontè pro Dño bibitura fuerit calicē passionis. Quia uerò duo sunt martyrij genera, unū in occulto, & alterū in publico: nō deerat illi corona martirij, quę quotidie in corpore crucē perferēs Christi, sapienter deuici, oblectamenta carnis, mundi & diaboli. Fortis enim bellatrix Christi, armis Dominicis munita incedens, uidelicet scuto fidei, & lorica iustitiæ, & gladio spiritusancti, noluit aliquando ea deponere, donec uirtute diuini adiutorij omnes hostis antiqui insidias deuinceret, & cum triumpho uictoriæ, laureata serto iustitiæ, Deum deorum in cælesti Sion uideret. Noluit apparere inermis, nè sauciaretur diabolicis sagittis. *Psalm. 23.* Nūquàm in ea diabolus quod uoluit, inuenit: quia rex fortis & potens in prælio Dominus, cui toto corde seruiuit, & quem totis uisceribus dilexit, ab omnibus inimici insidijs eam illæsam custodiuit: quia à mandatis eius nunquàm recessit, frequenter cum Psalmista decantans: Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. Appræhende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi. *Psalm. 34.*

Quadam autem die ipsa dilecta Dei Opportuna cum multa fidelium turba, patre quoquè & matre secum pergentibus, ecclesiam intrans, audiuit Dominū in euangelio dicentem: Vade, uende omnia quæ possides, & da pauperibus: & ueni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo. *Matt. 19.* Quæ omnia diligenter auscultās, & secum uelut mundum animal ruminando pertractans, ad genua patris & matris prouoluta, in hæc

uer-

ba prorupit: Eiā mi dulcis pater & amabilis mater, per tremendū & amandum eius nomen, cuius uerba modo sonuerunt in auribus nostris, attestor, nè mihi amplius quæritis sponsum in terris, quia iam sponsū habere cupio Dominū meū Iesum Christū in cœlis. Sequar iam uestigia dominæ meæ, beatæ Mariæ, Dei genitricis, nec ullius filij admitrā copulā, nisi illius, quem uirgo concepit, uirgo peperit, & uirgo permansit. Huius ego matris deprecabor gratiam, ut me ancillā suā nuptijs filij sui faciat dignā, ut cū filio suo coniuncta fuero, matri & filio, sponso & Domino meo sine alicuius perturbationis obstaculo seruiam in æternum. Multum pater & mater beatæ Opportunæ super his mirabantur, & tandem pro cōstantia filiæ suæ læti existentes, Deo gratias egerunt immensas, qui in filia ipsorum radicem huius bonæ uoluntatis plantare dignatus esset, deprecantes unanimiter, ut quod plantauit, ei etiam incrementum donaret. Cumque fideles, qui aderant, dixissent, Amen: beata Opportuna ab oratione erecta, læta patrem respiciens, dixit: Audi filia Christi sacta, audiam uocem eius, & inclinabo aurem meam ad eum, & obliuiscar populū meū & domū patris mei, quia concupiuit rex speciem meam, & ipse est Dominus Deus meus & adorabo eū. Interea appropinquat dies, quo B. Opportuna episcopali benedictione uelamen consecratum capiti suo imponat & abiectis iucunditatis & secularibus ornamentis, induatur uestibus sacræ religionis. Itaque deposita regia purpura, multū lætatur, uili circumamicta tunica. Tunc stipata multitudine parentum & frequentia sequentium hominū, peruenit ad quoddā cœnobiū, Sagiensi urbi uicinum, quod est in saltu Algiæ situm, & uulgo usitato nomine nuncupatum Monasteriolū. In eo itaque loco digna Deo puella Opportuna, omnibus seculi rebus ualefaciens, & soli Deo uacare cupiens, accepto sanctæ conuersationis habitu, cœtui sanctarum coniuncta est fœminarum, Domino ibidē famulantium. Videbatur autem quibusdam sanctimonialibus; quòd dum beata Opportuna idē cœnobiū ingrederetur, angelus Domini eā custodiens præcederet. Dignū quippe erat, ut quorum uitā imitari dispo fuerat, ab eis custodiretur. Habitans aūt inter sacratas uirgines, non sicut rudis, sed ut perfecta conuersabatur. Et omnibus diebus uitæ suæ talis fuit conuersatio illius, ut à nemine posse reprehendi. Breui aūt tēporē repleta est scripturæ sacræ doctrina: quia die ac nocte meditabatur in lege Domini. Humilitatis & obedientiæ gratia super omnes eminebat: quia maioribus seruiebat, ut matribus: minores diligebat, ut sorores. Erga omnes erat obediens & mitis, secum reuoluens diuinum præceptum: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Quāto enim clarior erat nobilitate generis, tanto magis se cunctis subdebat humilitate, sciens scriptum: Quanto maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.

Psalm. 44.

Accipit monasticū habitū.

In cœnobio ut uixerit.

Psal. 1.

Matt. 11.

Eccl. 3

Cūque his & alijs abundaret uirtutibus, accidit ut mater, quæ cæteris præerat sororibus, migraret ad Christū. Tunc sanctimoniales omnes uno cōsensu & pari uoluntate elegerunt dominā nostram Opportunā, ut inter eas culmen prælationis obtineret. At illa cū multū cōtradicere uellet, sed pro ueneratione obedientiæ nō ualeret, petijt triū dierū inducias, ut pro hac re Dominū deprecaretur. Quod cū factū fuisset, reuelatū est illi, quod B. Opportuna digna esset honore prælationis. Deinde mater & Abbatissa super omnes constituta, maiori corpus suum cœpit domare abstinentia. Nā frequenter tota nocte in Dei laudibus uigilabat, & sæpe in die à cibis omnino abstinebat. Feria quarta & sexta nihil manducabat: alijs diebus ad uesperā panē hordeaceū cū aqua & aliquo cibo, ulla sinio sumebat. Die Dominico paruissimis pisciculis uescebatur, non propter uentris ingluuiem, sed propter diei Dominici uenerationē. Nec tamen ipsos sumebat usque ad satietatem, sed tantum ad corporis sustentationem. Si quā quæpiam ex sororibus eam interrogaret, dicens: O dulcis mater, quare tā frequenter abstinendo corpus maceras, sic respondebat: Adā de paradiso eiectus est, quia pomū uetitū manducauit: & nos illuc redire debemus ieiunando. De potu uini & esu carniū non oportet nos quicquam dicere, quæ ipsa nolebat attingere. Et tamen cū ab his ipsa abstineret, sanctimonialibus omnia sufficienter ministrabat. Ipsas n. & spiritualibus & corporalibus cibis decēter alebat. Super omnia infirmos & pauperes diligebat, & eis tanquam Christo ministrabat, reminiscens uerbi euangelici: Infirmus fui, & uisitastis me: &, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Balneis nō utebatur, ciliciū semper occultè ferebat. Ita erat uestita hyeme, sicut æstate: nec pro frigore adijciebat, nec pro calore detrahebat. In lecto quando iacebat, unū sagū tantū habebat, & illud cilicinum: sed in die, propter frequentiam hospitum superuenientiū, precioso tegebatur opertorio lectulus eius. Fluau mandebat lachrymarū, dicens cū Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectum meū, lachrymis meis stratū meū rigabo. Nullus eā uidit iratā, sed semper tranquillā & blādā. Delinquentes sorores uerborū castigatione & exēpli sui proponenda imitatione emendabat. Quòd si aliqua in duritia mentis permaneret, tandiū pro ipsa Dominū deprecabatur, donec ad emendationē adduceretur. Neminē cædebat, sed dulciter omnes regebat & clementiā sui pectoris declarabat suauitate sermonis. Ipsa enim quæ proferebat uerba, sale sapientiæ uideres esse condita. Non est æquū, audientibus longa narratione afferre fastidiū. Nā si bona omnia & uirtutes, quas B. Opportunæ diuina pietas conferre dignata est, dicere uoluerimus, ante dies iste, quàm oratio nostra, finem habebit. Inter cætera uerò talē illa habebat consuetudinē, ut si quid impetrare uoluisset, orando apud Dominū obtinebat. Et si ab aliquo lædebatur, aut aliquis ei molestiā fecisset, orando cūcta mitigabat. Quòd si latro de ditione uel rebus eius aliquid furtim abstulisset, tandiū eū oratione sua ligabat, donec ablata restitueret. Si aūt lupus, aut uulpecula, siue aquila aliquā bestiarū raperet, sola iussione restitui faciebat. Et quod tunc manens in corpore operabatur, hoc nunc uiuens cū Christo, eodē fauente, operatur. Quod multis modis experiens, modo cognoscit & narrat Gallicana & Neustria terra: quę gaudent, mirantes uirtutum eius insignia, quæ per famulam suam operatur diuina clementia.

Gen. 3.

Matt. 25.

Psal. 6.

Creatur Abbatissa.

Magna abstinentia.

Porrò cū esset in iam dicto monasterio, & præesset ibi sanctimonialibus, factū est, ut uenerabilis frater eius Godegrandus, Sagiensis ecclesiæ episcopus, ob amorē cœlestis patriæ, Romā ad limina beatorū Apostolorū Petri & Pauli, & diuersa loca sanctorū causa orationis uellet peragrando circumire. Cumque secū ist huc deliberaret, uelletque tali in opere septem annorū curricula transigere, ut laborando, peregrinando & orando, posset delictorū uenia & gaudia æterna obtinere, disposita ecclesiæ suæ administratione, cœpit misericordiam Dei inuocare, ut custos eius esse dignaretur in concepto itinere. Accersito itaque quodā uiro, diaboli amico, pleno totius nequitiæ dolo, qui pristinus amicus esse putabatur, & erat ei affinitate coniunctus, præsesque erat Oximensis pagi, & uocabatur Grodobertus: uidentibus cunctis, qui aderant, commendauit ei defendendum omnem locum & episcopium suum, ita cum eo loquens: O dulcis amice Grodoberte, cōfisus fidei & amicitiæ tuæ omne officiū

Godegrandus episcopus Sagiensis longinquā suscipit peregrinationē.

ficiū ecclesiæ meæ, & omnē facultatē & supellectilē substantiæ meæ, donec, Domino uolente, redire potero: ut Dñi miseratione & mea oratione simulque tua defensione, grex mihi commissus, ab inimicorum hominū seruetur incursione. Benedicens deinde dominus Godegrandus omni plebi, & exhortans, ut in mādatis diuinis persisteret, ualedicens etiam simulatori Grodoberto, perfusus lachrymis, cœpit iter agere lōgæ peregrinationis. Sed quia scriptum est, Simulatores & callidi prouocant iram Dei: &, Simulator ore decipit amicū suū: post recessum domini Godegrandi noluit prædictus Grodobertus esse defensor loci, sed magis inuasor & deprædator populi. More nanque lupi ouium cœpit commendatas sibi oues non defendere, sed dilaniare: cœpit substantiā earū auferre, & neminē sinebat quiete uiuere. Postponens itaque omnē amicitiā, & pro nihilo ducens affinitatem, postquàm res ecclesiæ cunctas crudeliter diripuit, contra decreta antiquorū patrū & instituta omniū canonū, dum adhuc dominus noster Godegrandus uiueret, & Domino in peregrinatione deseruiret, eidem ecclesiæ Sagiensi fecit se episcopū ordinari. Tū uerò, non accepta iusta benedictione, sed repletus diuina maledictione, non sicut pastor agebat, sed ut mercenarius iniquus, sola lucra terrena quærens, animarū salutē paruipendens. Ardentius enim Mammonæ, quàm Domino, seruiebat. Cùm hæc agerentur, soror beati antistitis, miserijs & calamitatibus afflictæ ecclesiæ condolens, assiduè Dominū deprecabatur, ut ab hac oppressione Sagiensem familiā liberaret, & fratrem suum ei sanū uidere concederet. Superna itaque pietas, quæ clamantes ad se exaudit, citò, quod sancta Opportuna precabatur, ad effectū perduxit. Nam ueniente anno septimo peregrinationis domini Godegrādi, & incolumē sorori suæ eū ostēdit, & ab omni peccatorū cōtagione mundatū, per martyrij palmā ad cœlestia regna euexit, & de manu tyranni Grodoberti plebem suam liberauit. Nempe cū rediret B. Godegrandus, multorū relatione didicit tyrannidē scelerati Grodoberti. Cognita igitur illius nimia cupiditate & crudelitate, memor Dominici præcepti, dicētis: Diligite inimicos uestros, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos: obniæ Dominū precatus est, ut peccatis Grodoberti parcendo ueniā daret. Posteà uerò eundem per nuncios blande admonuit, ut à nequissima inuasione & inaudito scelere animū reuocaret. Noluit enim primum ad Sagiensem Ecclesiam pergere, sed nè locū daret diabolo, diuertit ad iā dictū Monasteriolū, ubi soror eius solerter Domino seruiebat. Cū uenisset aūt nuncius digni Deo præsulis ad iā dictū tyrannū, ille simulans se gaudere de reuersione amici, fraudulenter talia remisit ei mādata: Noueris dulcissime pater, quoniā uiri de longinquis patrijs aduenientes, te ab hac luce migrasse dixerūt: sed quia sospes reuersus es, omni tuæ sedis & pontificatus potestate recepta, ut re eā longo tēpore feliciter. Non enim in uno episcopio decet duos episcopos residere. Precamur itaque, ut simul loquentes pristinis utamur amicitijs, sicut expetit ordo charitatis & mutuæ dilectionis. Festinabat nuncius dicta impij Grodoberti nunciare auribus domini Godegrandi. Sed ubi episcopus cum sorore sua uerba audiuit fraudulenta, talem B. Opportuna, spiritu prophetiæ repleta, responsionem dedit: Scias frater, quia molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Cognoscentibus autem illis, quia appropinquabat tempus uocationis B. Godegrādi, & quia Deus uellet eū numero sanctorū martyrū & episcoporū per effusionē sanguinis coniugi, cœpit tanquàm pius pastor iter arripere, ut animā suā pro ouibus sibi à Domino commendatis posset ponere.

Iob 36. Pro. 11. Grodoberti pfidia et inhumanitas. Mat. 5. Vide fraudē. Psl. 54.

Sed lupus rapax Grodobertus secum pertractās, quia si pastorē interficeret, securè posteà ouiculas dilaniaret, cœpit more Pharisæorū & Iudæorū, qui Dominū crucifixerunt, intra se quærere, quomodo sanctū episcopū posset sic interficere, ut immunis populo uideretur ab eius sanguine. Nec defuit ei consiliū traditoris Iudæ: quia, ut Iudas, plenus erat diabolicæ persuasionis suggestione. Habebat siquidem secū uirū malignū, qui fuerat B. Godegrandi filius spiritualis, quem de unda baptismatis sacri leuauerat: & loculos ipsius, sicut Iudas Domini, deferebat: & eundē scelestū uirū diuitijs & honoribus alliciebat, ut si beatū Godegrandum interficeret, maiorem gratiā pręcæteris sibi adstantibus obtineret. Accepit itaque auri & argenti, terrarū equorumque muneribus, iurando promisit se B. Godegrandum interfectutum. Hoc ergò Grodoberto magnum peperit gaudium.

Quadā igitur die, cum B. Godegrandus uellet Alemannicas cœnobiū pergere, ut cum uenerabili Lanthilde, sibi affinitate coniuncta, de diuinis sermonibus colloqueretur, dum transiret per Nouantiū prædiū, uidit eū filius diaboli Grodobertus per fenestrā cœnaculi. Tunc aduocato sancti Godegrandi filiolo, præcepit, ut ad necem sancti pontificis properaret, si dicta munera obtinere uellet. Qui spontè properans, ad sanctum Godegrandū accessit, & repletus diri draconis astutia, toruis & crudelibus oculis sanctum uirū adspiciens, mortiferū uenenū sub lingua aspidea & antro cordis retinebat. Quod uidens B. Godegrandus & calliditatē animaduertens, sereno uultu dixit: Quid est hoc fili? Vt quid pestiferæ cogitationes uirulentū animū tuū conturbant? An ignotas, quia ego sum spiritualis pater tuus Godegrandus? Quid moraris? Fiat, quod permittit Domini uoluntas. Ipse autē truculentus & audax, osculari se ab episcopo petijt. Tunc gloriosus Godegrandus eleuans oculos in cælū & sciens iam imminere horam mortis, orauit ad Dominum, & dixit: Domine Iesu, pijssime redemptor, suscipe spiritū meū, quē dedisti, & custodi gregem, quē commendasti mihi peccatori. Vtinam merear cum eis regnare in cælis, pro quibus non dubito sustinere passionē in terris. Cumque de cælis exauditam esse de precationē suā audiret, mox percussori suo in simplicitate cordis osculum dabat libentissimè. Ille autem euaginato gladio, sanctū Dei pontificem bis in sincipite percussit. Cuius uenerandi capitis perculsionū cicatrices, quasi à medicis sanatæ, modo nobiscum, Domino donante, manent & apparent. Sic dilectus Deo pontifex & pastor bonus, noster Godegrandus, uitā in terris finiuit, & angelicis cœtibus spiritus eius in cælis coniunctus est tertio Nonas Septembris. Quia in modico fidelis fuit, nunc in gaudiū Dñi ingressus, supra multa est constitutus. Qui aūt eū interfecit, in eodem loco à dæmone arreptus, nec data munera obtinuit, & ad interna heu prohdolor celeriter descendit. Grodobertus quoque, author miseræ calamitatis diuinæ percussionis ultione turpiter & quidē breui uitā finiuit: quia nō potest benè mori, qui malè uixerit. Quidā aūt hæc uidētes religiosi uiri & uicini, cū psalmis & cereis conati sunt corpus sancti Godegrādi proprij epi de terra erigere, ut iuxta consuetudinē Ecclesiasticā illud mandarent sepulturæ. Sed tanto pondere hæsit in terra, ut à nemine illorū posset moueri. Quo comperto, S. Lanthildis cū sanctimonialiū agmine acriter lugēdo & flendo cœpit illuc pergere. Cui similiter cōtigit. Nā nulla ratione corpus sanctū potuerunt de terra leuare. Relatio igitur tanti doloris ad B. Opportunam peruenit, quòd scilicet frater eius iniusta factione Grodoberti iugulatus iaceret in terra, & à nullo posset indè leuari. Quæ in ecclesia

Ioan. 12. S. Godegrādus a perdito nebulone iugulatur. Matt. 25. Vltio diuina in eius percussorē.

Eius extrema ad sorores oratio.

loqui:O sorores charissimæ,diligenter attendite uerba exhortationis meæ nouissimæ. Sicut duplicia sunt opera,bonorũ scilicet & malorũ:ità duo sunt retributionũ loca,iustorũ & impiorũ. Attendite ergò,ut bona operantes,& à malis cauentes, in retributione iustorũ inueniamini. Cuius bonæ operationis radices tres sunt præclaræ & magis insignes,fides,spes & charitas.Et ipsa charitas tantũ fidẽ præcellit & spẽ,ut ipse Deus charitas sit,dicente B.Iohanne:Deus charitas est:& qui manet in charitate,in Deo manet, & Deus in eo.

1.Iohã. 4.

Si ergo uultis ut charitas,id est,Deus maneat in uobis,omni tempore discordiã, id est,diabolũ expellite à uobis.Obseruate,quod promisistis in baptismate:scilicet,renunciare hosti antiquo & omnibus põpis eius. Deũ ex toto corde diligite,& mãdata eius obseruate. Vnũquẽque Christianũ tanq̃ uosmetipsas,diligite:quia qui odit fratrẽ uel sororẽ suam,homicida est.

1.Iohã. 3.

Facite alijs,quod uobis fieri uultis. Si spiritus Dei habitat in uobis,tẽplũ Dei estis: & tẽplũ Dei sanctũ est,quod uos estis.

Pro.10.

Nolite ergo polluere tẽplũ Dei:q̃a ad imaginẽ Dei creatæ estis.Qui aũt templũ Dei uiolauerit,disperdet illũ Deus.Sit in uobis uera & perfecta humilitas.Prælatis uestris obedite,omnes diligite per charitatẽ inuicem seruite. Nolite esse uerbosæ: quia in multiloquio peccatũ nõ deerit.Omnia cũ discretione agite.Ne sitis bilingues,neque edaces, neque uinolentæ,neque somnolentæ.Sanctæ lectionis & boni operis studiũ habete:quia inimica est animę ociositas.Peccata nolite perpetrare,sed perpetrata,p pęnitẽtiã delete.

Tob.12 Eccl.3

Laus Dei ab ore uestro nõ recedat.Mẽmentote, q̃a diabolus fideles Christi semper supplãtare nitit.Infirmis necessaria ministrate, pauperib' eleemosinã date q̃a eleemosyna à morte liberat:& sicut aqua extinguit ignẽ,ità ipsa peccatũ. Oĩbus quibus potestis,adiutoriũ impendite.Ab omnibus malis declinate,& in bonis omnibus uos excercete,ut hæredes efficiamini patriæ cælestis.Precor,ut cũ ab hac luce post diẽ duodecimũ migrauero, sepeliatis me iuxta sepulcrum martyris Christi,D. Godegrandi episcopi. His & alijs sanctis alloquijs confortãs sorores,cœpit B. Opportuna graui corporis infirmitate detineri, & febris molestia prægrauari.Cumq; membra corporis lectulo dedisset,& oẽs artus eius uis morbi infestaret, tũ ab ore eius laus Dei nullatenus recedebat. Exacta aũt quadã nocte,dũ iã aurora diei seq̃ntis inciperet, in domo,ubi quiescebat, maximi luminis splẽdor apparuit, & suauissimi odoris mira fragantia efferbuit.

Apparent ei SS.Cæcilia et Lucia.

Tunc dilecta Deo uirgo,uidit beatã Cæciliam & sanctã Luciã causa uisitationis ad se uenire. Quas cũ uidisset,blando sermone ità salutauit.Auete sorores Cæcilia & Lucia.Quid præcepit ancillæ suæ gloriosa uirgo Maria,cælestis regina,& oĩm uirginũ dña? Respondẽtes sacræ uirgines Cæcilia & Lucia,dixerũt: O splẽdidissima sponsa Christi Opportuna, expectat aduẽtũ tuũ intacta uirgo Maria, ut filio eius coniungaris in cœlo,quẽ totis uisceribus dilexisti in mundo. Ornata corona gloriæ tuæ & accensa lampade, debes ire obuiã sponso & sponsæ. Post letitiã aũt tã præclare uisionis & uisitationis,eccè in sinistro angulo domus adstitit terribilis dæmon & nimis ferox, in specie nigerrimi Aethiopis,cuius capilli & barba distillabant quasi picẽ calidã & liquidã.Oculi eius erant quasi ferrũ ignitũ,quod de fornace multis scintillis emicans producitur.De ore & narribus eius flamma exibat & uapor sulphureus.

Videt teterrimũ dæmonem imperterrita.

Quẽ uidens B.Opportuna, imperterrita dixit:Præcipio tibi diabole, author totius malignitatis,nè ab hoc loco mouearis. Tunc oẽs sanctimoniales aduocãs,& denũcians eis, q̃ terribilis ibi adesset inimicus,dixit eis: Ecce spiritus immundus & totius malitiæ repertor,qui omnibus diebus nos impugnabat,Domino adiuuante,ab ancilla Christi uictus confunditur.Precor itaque,amantissimæ sorores, oẽ eius suggestionibus & mentitis cogitationibus acquiescatis. Tunc cõuersa ad eũ, dixit: In nomine Dñi recede à me ferox & truculente inimice Christi, q̃a non me ancillã Christi superabis,sicut Euã primã fœminã superasti.Ex hac ergo uisione & S. Opportunæ admonitione decætero sanctimoniales feruentiores in Dei seruitio extiterũt.Cũque iã prægrauãte corporis infirmitate duodecimo die,sicut ipsa domina nostra Opportuna prædixerat, sciret adesse horã uocationis suæ, præcepit sacerdotibus pro animæ suæ cõmendatione Missarũ solennia celebrare. Iussit ẽt,ut oẽs sanctimoniales à maiore usque ad minorẽ Domino offerrẽt libamina.Quod cũ factũ esset, iussit Dominicũ corpus afferri & sibi dari.

Accipit Eucharistiam, uidetq̃ matrẽ Dñi, et reddit spiritũ.

Quo accepto,dixit: Corpus tuũ Domine proficiat mihi ad saluationẽ animæ meæ.Et dũ clerus in exitu sanctæ illius animæ, & adstantes sanctimoniales psalmos decantarẽt, & ipsa cũ eis decantaret,respiciẽs ad ostiũ domus,dixit his, qui psalmos decantabant:Eccè aduenit dña mea B. Virgo Maria,cui uos commendo, quos in hoc seculo amplius nõ uidebo.Extẽdẽte aũt ea brachia,quasi matrẽ Dei uellet amplexari, sancta eius anima carne est soluta,& uiuit cũ Christo per æterna secula. Cũque oẽs unanimiter quasi propriã deflerẽt matrẽ,sepelierũt eã iuxta sepulcrũ fratris sui,sicut ipsa uiuẽs deprecata fuerat.Ibique Dominus noster Iesus Christus p merita amborũ multa miracula operatus est longo tp̃e,quandiũ corpora eorũ ibidẽ quieuere.Posteaq̃ uero corpus beatæ & admirandæ Opportunæ ab eo loco a fidelibus uiris translatũ est,quocunquè accessit, & quocunque in loco,prædio,castello aut uilla depositũ fuit, permultæ uirtutes per eius intercessionem effectæ sunt,præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est laus,honor,uirtus & potestas cũ Patre & Spiritu sancto per infinita secula seculorum, Amen.

Ad calcẽ huius historiæ hæc erant adiecta:Ego humilis Adelelmus, Sagiensem supra plebẽ episcopus, adiuuante Domino,descripsi uitam beatæ Opportunę.Sequuntur nunc aliquot eiusdem sanctæ Virginis miracula,ab eodem authore conscripta, sed in ijs stylus mutatus est per F. Laurentium Surium, & causa prolixitatis uitandæ quædam omissa sunt.

Dño miserante Adelelmus Sagiẽsis plebis humilis episcopus,& B.Carilephi monachus & seruus,omnibus Christi sanguine redẽptis gaudiũ p̃sentis uitæ,& futuræ beatitudinis gloriã sempiternã.Deo nos benè iuuante,uitam,cõuersationẽ & obitũ B. Opportunæ descripsimus:iam uerò,summæ & ineffabilis Trinitatis freti auxilio,ẽt q̃dam eius miracula, quæ Christi clementia p eam operata est,annotare, cõstituimus: & q̃dẽ fide digna,quippe quæ partim nosipsi uiderimus,partim ab alijs nõ contemnendæ fidei acceperimus.Locus aũt,ubi sanctæ uirginis corpus hodie q̃escit, uulgo Montiacus dicitur.

Montiacus.

Nouerit aũt lector, priusq̃ ego Sagiẽsis ecclesiæ sedẽ obtinerẽ,illius q̃dẽ beatæ uirginis miracula nõ defuisse q̃ narrarent,at defuisse q̃ in scripta redigerent: cũq̃ue ego quosdã paterer æmulos,q̃ me excluso,sibi niterentur eam sedem uendicare,uotũ nuncupaui B.Opportunæ,si me ab illis importunis hoĩbus tueretur, bona fidẽ me & uita & miracula eius cõscripturũ. Et illius q̃dem intercessione uoto ego potitus sum meo:sed quod gemens & dolens loquor,nõ dedi operam, ut starem promissis.

Adelelinus multa patitur à Normannis

Cũ uerò omnipotens Deus non sinat peccata abire inulta,nõ tuli impunè illam incuriam & negligentiã meam:sed eo ipso anno,quo consecratus sum episcopus,incidi in manus sæuissimorum Normannorũ: qui me captum & uinculis constrictum, ceu uile man-

cipiũ,in transmarinas regiones uendiderunt. Passus ego hoc sum propter peccata meã, ut scirem non debere superbia intumescere terrã & cinerẽ, satiusque

Eccl. 5

esse non uouere, quàm uota non reddere. Tandẽ aũt post multa Normannorum ludibria, post dira, eaque crebro illata uerbera, post naria maris procellosi pericula, post multas immodici frigoris, nuditatis, famis prolixique itineris deuoratas molestias, cũ uisum iam esset pijssimo Saluatori me ad natale solũ reuocare, contendentibus nobis ad oppidũ S. Vualeriei, uiolenta maris accessione adeo sumus obruti, ut socij mei exequis in flumẽ deciderent, & cũ illis, pariter ego quoque deciderẽ: ubi cum iam mihi ablata esset spes omnis euadendi, ita cœpi dicere: S. Opportuna & B. Carilephe, seruate me pereuntem clientulũ uestrũ: Et eccè, cũ nulla mihi esset natandi peritia, uisus mihi sum duce sancta Opportuna, ad ripã fluminis peruenire: quod quidẽ nomine dignũ arbitratus sum, ut hoc miraculũ primo loco commemorarem.

Adalbodus quidã uxorẽ habuit adeo contractam, ut nulla posset rõne pedibus suis ingredi. Eam ducere cũ uellet ad S. Opportunæ tẽplũ multa pluuia densoluto itinera cõpleuit. Pulsantibus aũt tẽpli ministris campanas sub preces Vespertinas, miserabilis illa per lutũ non absque multa difficultate reptando, ad ecclesiã properabat, nec admittere uoluit, ut alij eã suis manibus gestarent. aiebat enim: Sinite me, ut S. Opportuna uideat laborẽ meũ. Vbi aũt ad templũ peruenit, eadẽ nocte curata est. Alederudis ea uocatur, & ẽt nũc suis graditur pedibus, laudans Deũ.

Contracta mulier sanatur.

In pago Vituriaco Nolgrinus quidã fuit adeò mẽbrorũ omniũ officio destitutus, ut neque manus ad os ducere, neque phlegmata ex ore reijcere posset. Orauit is, ut ad S. Opportunæ ecclesiã perduceretur. Ductus est eò & semiuiuus ibi depositus. Post paucos dies precibus S. Opportunæ sanus effectus est.

Itẽ paralyticus.

Non possum silentio præterire rẽ admirandã, quã sub nostro conspectu Dominus efficere dignatus est. Malignus dæmon fœminã quandã occupauit, eiusq; membra momentis omnibus diuersis modis crudeliter excruciabat. Amabat eã impense maritus eius, & ad multa sanctorũ loca eã ducebat spe liberationis obtinendæ. Tandẽ audita fama S. Opportunę, quòd eius precibus uis dæmonũ comprimeretur, ad eius ecclesiã eã deuotus adduxit. Ibi teter spiritus sentiens suas nequitias protritũ iri, ità per os fœminæ clamauit: Væ uæ mihi, Opportuna inueterata, quæ mihi semper inimica fuisti: quæ tuis precibus crebrò cõtriuisti machinas meas. Adstabã ego illic inter cæteros dolẽs, & eccè in me multa cœpit iactare cõuicia: Noli sperare, inquit, rudis & neophyte episcope, tua me uirtute hinc eiectũ iri. Nihil enim te reformido, sed uirtutẽ aduersariæ meæ Opportunæ. Interim quidlie ex populo & Clero aderãt, nõ cessabãt cũ lacbrymis rogare Dñm, vt placatus precibus S. Opportunæ famulæ suæ, uirtute potentiæ suæ eliderest uires omnes inimici. Adspergitur aũt fœmina aqua benedicta, & signo Crucis cõsignatur, & preces leguntur, illi negocio opportunæ: cũque uentũ esset ad ea uerba,

Demõ nõ fert uires S. Opportunæ.

Ps. 90.

Adiuro te draco nequissime in nomine agni, qui ambulat super aspidẽ & basiliscũ, qui conculcat leonẽ & draconẽ: mox spiritus immundus crudeliter eã diuexãs, ità ut unguibus & dentibus seipsam laceraret, terribili uoce clamauit. Scias Opportuna uetula, me quidẽ nunc egredi, sed breui rediturũ. Ijs dictis, fœmina tranquilla resedit, oculisque & manibus in cœlũ sublatis, ad aræ latus accessit, seque B. Opportunæ deuotam fore promisit: acceptoque pane benedicto, iuit ad hospitiũ. Paucis inde elapsis diebus, cũ maritus eius cerneret eã incolumẽ, impendiò gauisus, uoluit redire domũ. Exeũte aũt illo è pago, in itinere occurrit illi dæmon cũ multis satellitibus, qui oẽs sub luporũ & canũ specie in fœminã illã irrunt. Tũ illa clamare cœpit: S. Opportuna, serua ancillã tuã: simulq; fugæ se mandans, sub arã sese recepit. Ait aũt posteà, lupos & canes illos, ad fores usque ecclesiæ ipsam fuisse persecutos. Diu uerò illo in loco nobiscũ in precibus permansit, & sine læsione abscessit. Durauit ea sanitas dies quindecim, atque interim quocunque uellet, sine ulla dæmonis infestatione ambulabat. Ea re perspecta, maritus eius clericis ecclesiæ obtulit pecuniã, ut liceret ipsi dormire cũ illa. Quod cũ ad me perlatũ esset, ego neque permittere id uolui, neque prohibere: ne si permitterẽ, uideret secus agere, quàm uellet S. Opportuna: si uerò negarẽ, ab ignorantibus argueret cupiditatis, quòd ea permotus, nollẽ hominẽ copulari coniugi suæ. Postquàm aũt ille cũ ea cõcumbere uoluit, sensit eã attrocius, quàm antea, à dæmone uexari. Nã manus & brachia fœdè agitabat, & tota lingua ex ore prominẽte, inauditã in Deũ blasphemiam iactabat: nec potuit uir solus eã ad B. Opportunæ templũ adducere, sed ciues utriusque calamitatẽ miseram, intra ulnas suas eã acceptã eò deportarunt, & semiuiuã antẽ ecclesiæ fores deposuerunt. Et illic quidẽ diù illa humi iacente, neque uox eius ulla audiebatur, neque halitus sentiebatur, ità ut extincta crederetur. Primo igitur lectis precibus, quæ solent energumenis adhiberi, ac deinde inchoatis psalmis, qui apud funera leguntur: post longa horarũ spatia mulier, quæ mortua putabatur, & erat sanè mortua secundũ animã, (moritur .n. anima, dũ peccat) magnis cœpit clamare uocibus: Sancta Opportuna, adiuua me ancillã tuã: nã deinceps ero tibi deuotissima: excita me precibus tuis à morte corporis & animæ. Cum aũt maritus eius blandis eã demulceret sermonibus, percontareturque ex ea, quid uidisset, respondit: Dñe mi Heberte, (sic .n. ille dicebatur) iã à sæuissimo & immani lupo deuotata fui: cũque me uellent quidam nigerrimi Aethiopes, boies pannosi, cũ ignitis tridẽtibus in foueã sulphureã protrudere, S. Opportunæ intercessione me sensi liberatã. Me igitur haudquaquàm deinceps uxorem habebis. Osburgis uocabatur hæc mulier, & quoad superuixit, Domino in corporis & animi puritate & deuotione seruiuit.

Rursũ fœminam inuadit dæmõ, dũ maritus uult cũ ea cõcũbere.

Exech. 18.

Multi hodieque supersunt, qui ea, quæ dicturi sumus, se uidisse testantur. Plebs Sagiensis ecclesiæ, pp peccata sua, à crudelissima Normãnorũ gẽte miserãdũ in modũ affligebat. Immanes illi barbari regionẽ oẽm perpetuis incẽdijs, populationibus & uirorum, mulierũ, pupillorũ, uiduarũ, infantũ, senũ cruentis cędibus uastabant. Porrò Serenissimus rex Ludouicus, frater Caroli inuictiss. Imper. & regis nostri, cũ didicisset insignes B. Opportunæ uirtutes, supradictũ prædiũ Mõtiacũ causa refugij donauit S. Opportunæ & illustrissimo uiro Heldebrãdo, Sagiensis ecclesiæ episc. sanctissimo. Is ergò Hildebrãdus, timore huius Nortmannicæ persecutionis, partẽ Clericorũ iussit se conferre in Mouriacũ cũ sanctissimo B. Opportunę corpore. Parent clerici, & illis euntibus, è diuersis locis occurrit eis multa utriusque sexus hoim frequentia, rogantiũ, ut suis ulnis liceret eis sacrũ sanctæ uirginis corpus gestare. Per id tẽpus necdũm erat ecclesia in Montiaco extructa: itaque in Goslini cuiusdã ædibus illud deposuerũt. Eodẽ die quidã cæcus ibidẽ curatus est, & multi ægri diuersis è locis eò aduentantes, sani indè recesserunt, cũ eius feretrũ attigissent. Vt aũt uicini eius loci id aduerterunt, eum uenerari cœperũt, multaque à fidelibus dona offerebantur, è quibus tẽplum S. Opportunæ extructum est, ubi per eius merita & intercessionẽ quicquid recta fide quæritur, etiã obtinetur.

Hildebrand' Sagiẽsis Episcopus.

Multa miracula fiunt.

obtineretur. Matrona quædā Adeltrudis nomine ancillas habuit, quæ auditis B. Opportunæ miraculis, quodā die sabbati post horā diei nonā ad eius oratoriū peruenere. Id ubi rescivit earū dña, furore percita dixisse fertur: Vacant octo ancillæ meę, itaque eunt per quisitū ossa, nescio cuius mortuæ fœminæ. Iussit aūt eas reuocari domū, noluitque flagellis cædere: & eccè dirus uiscerū dolor eam corripit, flagellū ex eius manibus excidit, nec cessauit cruciatus, donec ad B. Opportunæ ædem deportata, se ream profiteretur. Tum uerò reddita sanitati, multum profuit eius loci Clero, res necessarias eis subministrans.

Nota diuinā ultionē.

Anastasius quidā ut uidit in S. Opportunæ honorē ecclesiā exædificatā, dolens eius augeri dittonē, stimulante inuidia cœpit familiā eius affligere. Monebant eū religiosi uiri, ut ab hac temeritate pro sanctissimæ Opportunæ amore se cohiberet. Tū ille cū iuramēto asseuerauit, se prius, quàm moreretur, eo in loco, ubi esset S. Opportunæ ecclesia constructa, fabas & legumina saturū. Dixit ille, & eū diuina ultio mox persecuta est. Nā è domo illa exiens, rixari cępit cū Helbol do iuuene, qui præter furcā nulla apud se arma habebat. Porrò Anastasius suis armis confidens, nitebatur iuuenē interficere. Nec defuit sibi adolescens, sed furca cædens Anastasium, eodē die compulit spiritū red dere. Ille uerò moriens, fatebatur se à B. Opportuna percussum, seque reum proclamabat, q sanctam uirgineni & eius familiam contempsisset.

Item aliam.

Ea tempestate, qua exercitus fortissimi regis Bosonis passim prædas agebat, quidā eius miles Montia cū prædaturus inuasit. Erat illic Herchenteus quidā, è S. Opportunæ familia. Ad eius ædes primum accessit immanissimus prædo, quæsiuitque ex eo, cuius esset. Ille respōdit se clientulū esse S. Opportunæ uirginis. Tū ille iussit suos scrutari omnē domū eius, & res omnes diripere. Dicente autem Herchenteo, Noli mi domine familiam S. Opportunæ uexare: ille eū telo percussit, & sanguis manauit ex uulnere. Clamabat interim Herchenteus: Sancta Opportuna, nisi mihi opē tuleris precibus tuis, deinceps nolim esse seruus tuus. Illo hæc dicente, prædo fit cæcus, & ex equo decidit: Suorū aūt manibus in ecclesiam S. Opportunæ allatus, se peccasse humiliter confessus est: donauitq; illius ecclesiæ clero equum suum & duas libras denariorum, & Herchenteo, ut ipse testatus est, solidos decem. Porrò paulopost, dum Missa cantaretur, sub altari iacens, recepit quidē uidendi facultatem, sed uires corporis necdum recuperauit. Cum aūt promisisset se socios omnes prohibiturum, nè familiæ S. Opportunæ essent infesti, prædatoresque omnes ex adiacentibus pagis iussisset abscedere, uires pristinas sibi sensit restitutas: factusque est fortissimus ecclesiæ S. Opportunæ defensor, qui paulò ante fuerat prædo & uexator familiæ illius.

Cæcus uidet.

Vir quidam genere nobilis, nomine Adalardus, triginta annis claudus permanens, ad inopiam redactus fuit. In ipsis autem S. Opportunæ ferijs, populo Parisiensi ad eius ecclesiam deuote concurrente, etiā Adalardus hic adfuit, & licet præ turba uix pateret ei aditus, tamen quà potuit uirtute ad altare usque peruenit. Vbi post preces aliquandiu fusas, sanus effectus, diuinam in beata Opportuna uirtutem prædicauit. Id cum uidisset Ludouicus rex, præter ea, quæ supra diximus, etiam prata iuxta montem martyrū & agellos apud portam Parisiensis urbis sitos, illi ecclesiæ largitus est, suscipiente illo bonæ memoriæ Hildebrando Sagiensi Episcopo, qui id temporis ecclesiæ S. Opportunæ apud Parisienses præfectus erat.

Claudus restituitur.

Cum per merita huius beatæ uirginis innumerabiles ægroti in castro Syluanectensi, sub Hugboldo comite sani efficerentur, Syluanectenses omnes locū illū, ubi eius sacrū corpus asseruabatur, uenerari cęperunt. Eccè aūt sacerdos quidā, Alimarus nomine, inuidiæ stimulis percitus, dixit hominibus eò aduentātibus: Non est hoc in loco ullū sanctæ alicuius uirginis corpus, sed merū phātasma est, quod hic colitur. Peruenit hoc ad aures Roberti, Deo chari & religiosi uiri, nunc uerò etiam episcopi, aitque ad illum: Eia miser, qua fronte tu isthuc ausus es dicere? Certè pro pediem experieris, nū reuerà hoc in loco sanctæ Opportunæ corpus habeatur. Eodē die blasphemus ille, in cęnaculū ascendere uolens, fractis ceruicibus, non diù post expirauit: iamque ultimū trahens spiritum, ante aram deportatus, propter blasphemiam suam se fassus est diuina animaduersione percussum.

Vltio diuina in contumeliosum.

VITA S. VVOLPHEMI, ABBAtis Bruvuilerensis, Authore conrado monacho Bruvuilerensi, & auditore Sancti. Vuolphelmi.

PROLOGVS.

DOminici gregis pastoribus, rectoribusque uigilantissimis, Euerhardo uidelicet cœnobij Bruvuilerensis, & Herimanno in Colonia beati Pantaleonis, Conradus infirmus omniū sub regulari proposito, coronā uigilantibus repositam à Domino. Hortamini, patres excellentissimi, nos uitā beati Vuolphelmi Abbatis scriptis depromere, secundū à Deo uobis collatā præscientiā, non modicā hinc fidelibus prouidentes ædificationis gratiā. Satagitis enim, ut uirtutū eius exempla ad notitiam legentiū literis deducta, benè uiuendi pijs mentibus pariant instituta. Sed quid, patres illustrissimi, id placuit iniungere nobis, dum nec scientia suppetit, nec facundia sermonis suppeditat? Porrò in iubendo uestra tanta est authoritas, ut licet quod exigitis paueamus, omnino tamē negare uobis nefas esse ducamus. Liceat aūt sub exemplo rei uisibilis, plenius uobis declarare qua fumus hactenus suspensi dilatione. Nostis quòd absque dubio acies oculorū, solis succumbat reuerberata splendore. Quanto magis scintilla nostræ scientiæ, si altiora se præsumpserit? Verū ne sanctitatis illius testimoniū diutius differendo uideamur subtrahere, quanuis mole uideamur uicti succumbere, uestris tamen uotis pro uirili nostræ facultate statuimus obedire. Dat ausum etiā uel fiduciā istud præsumendi, quòd quisque pro suo modulo in Dominī legitur obtulisse tabernaculo: alius aurū & argentum, alius purpurā uel coccum bis tinctū, alius pelles rubricatas arietū. Benè aūt agitur nobiscū, si pilos obtulerimus caprarū. Hæc autē omnia cum allegorica sint, ut catholici doctores tradunt, in diuersis donatijs gratiarū genera distinguentes, in pilis caprarū, quibusdam locis uerba exprimi uoluere laudationū. Vnde quoniam per scientiæ donum, uel affluentiā meritorum, perfectionē illam attingere nequimus, auro figuratā & argento, purpura uel cocco bis tincto, cæterisque donarijs: cupimus saltem pilos offerre caprarū, quod est, ut ulos labiorum nostrorū: quatenus in tabernaculo Domini utcunque nos contingat utiles inueniri, nè uacui prorsus appareamus in conspectu Domini. Itaque uirorū illustriū actibus uel triumphis traditis literarū monimentis, triplex inesse commodū reperitur utilitatis, dū studio æmulandæ pietatis tot plerique modis illorum infor-

manę exēplis. Sūt quippe instrumētū bonorū operū, errantium uia, pœnitentium uenia, perseuerantium spes & corona. His tribus generibus differentiarum tum profecto patitur regnum cœlorum, dum errās corrigi, pœnitens iustificari, perseuerans contendit saluari. Laudes etiam diuinę attolluntur, dum ad exē plum fidelium, sanctorum merita ad memoriam reuocantur. Ne uerò plura replicando fastidium legenti faciam per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam sanctorum merita rediuiua fidelium uotis semper accipere incrementa: dū superna gratia illorū fœcunditatē mentibus præstat, & fructificandi gratiā subministrat. Igitur sancti ac beatissimi Vuolphel-
Fides huius historia mi Abbatis uitæ seriē explicaturi, nil aliud prorsus io tendimus prosequi, quàm quod ab idoneis testibus contingit audiri, seu quod aliquot annis ministrantibus uel adstantibus sibi, diuina nobis gratia contulit intueri. De quibus si illius hæsitauerit fides, tot nobiscū extant idonei testes, quot ex illius temporis collegio fratres nunc usque manent superstites.

VITAE HISTORIA.

22. Aprilis. Patria S. Vuolphelmi



gitur gloriosus Domini cōfessor Vuolphelmus in Ribuarensi pago ex illustri prosapia ortus, Dei, omnē iustū gratuito illuminātis, præueniente gratia, lineam generosæ propaginis ornauit titulo sanctitatis. Qui merito iuxta etymologiā uel idioma linguæ regionis illius, Vuolphelm dinoscitur appellatus, quoniā pro castris Dñi contra immanissimū lupū, id est diabolum galea salutis munitus, erat congressurus. Quod
Pater. quàm efficaciter, quàm strenue pro re, pro tempore,
Mater. nomini contendens gestis congruere, studuerit exer-
Hebr. 13. cere, loco suo lector plenius poterit inuenire. Pater uerò ipsius, Frumoldus nomine, ut ex nominis eius liquet expressione, probus modis omnibus floruit actione. Hic genere moribusque sibi competentem Enezam nomine, sortitur uxorem: quibus, iuxta Apostolum, honorabile connubium & torus extitit immaculatus: quoniam matrimonium non contraxere causa explendæ libidinis, sed gratia procreandæ sobolis. Qui genere clari, & inter suos quodam innocētiæ priuilegio insigniti, erant Christianæ religionis deuotissimi cultores, fidei dote pollentes, charitate
Gal. 6. feruentes, pietatis amatores, iuxta Apostolum, bonū operantes ad omnes. Verum domina Eneza, ut illustrem exponam familiam & alti sanguinis decus, ex cuiusdā illustrem illustrissimi comitis, Sicconis nomine, stirpe descenderat, quem & ampla prædiorum spatia, & utriusque sexus numerosa familia, sed & militaris animi commendabat audacia. Hic, quod opibus & nobilitate sit celsius, iustitiam æquitatemque sectatus, qua Deo nil inuenitur acceptius, totis elaborabat nisibus, ut sicut propaginē magnificentia generis, ita & illustraret operibus pietatis. Vndè proculdubio innuitur, hūc iustū tamque præclari meriti uirū, ex modestis & pijs parentibus oriū: quāquàm plerosque legamus iustorū ex parentibus editos impijs, ueluti rosæ gignuntur ex spinis. Genitricē uerò eius, quā exēplo Rachelis, pro filio doloris ac dexteræ, in benedictione feminis Abrahæ hunc constat pe-
1. Re. 2 perisse, dubium non est, cū Anna Samuelis matre, uicē à Deo commodati fœnoris meruisse. Pari quippe uoto hæc filiū inuenitur obtulisse Domino. De qua etiam planè sentiendū, quòd non minus pascuerit, tabernaculo Domini, propter commerciū coniugij, quàm si toro minimè fuisset sociata uirili. Hinc etenim potius laudis eius uidetur propagari titulus, quę tā benè redolentis floris fructum ad totius Ecclesiæ edidit statū, quàm quę clarissimū stemmatis ramū, ab anteritate dinoscitur traxisse priorū. Magis denique omnipotens uniuscuiusque approbat mentē, q̃ conditionē: dū liber ac seruus, unū profecto in Domino sumus. Ea uerò solū præter oēm mundi gloriā. Deo probatur grata libertas, eamque nobilitatē nō eximet ulla uetustas, si quid boni, si quid recti, aut nosipsi fecerimus, aut talium studiosos successores habere mereamus.

Primā itaque humani incremēti beatus Vuolphelmus ascendens lineā, auspice Deo, de infantia ad bonæ indolis transijt pueritiā. In qua ætate & liberaliū artiū disciplinam est professus, & suorū instantia, Co- *Fit Canonicus summæ edis Coloniēsis*
loniæ apud ædē beati Petri Apostolorū principis, corpori congregationis sociatus. Quo temporis articulo post iuniorē Ottonē, sceptrum imperij Henrico secūdo feliciter administrante, rebus quidē bellicis uiro potentissimo, circa Ecclesiasticas uerò disciplinas solertissimo, sanctus Heribertus, toto iam orbi fama sanctitatis notissimus, sanctæ Coloniēsi ecclesiæ præsidebat episcopus. Qui beatissimus pontifex, iā ultimæ ætatis senio fessus, famulū Dei Vuolphelmū, tā corpore adhuc, quàm & malitia paruulū, more sibi
Christianæ religionis oblatū, ut euangelicū Domi- *Matt. 18.*
nus paruulū in medio statutū, benedixerat, & per sacri chrismatis unctionē sanctique spiritus inuocatio- *Confirmatur à S. Heriberto Episco.*
nē, in filiorū Dei transtulerat sortem. Porrò nē ioanis aut uacua uel certè fortuita in illo posset æstimari sāti benedictio uiri, sancti spiritus attactus calore, ad cōtemplatiuā uitā toto iā mentis desiderio cœperat anhelare, satisque fecisset uotis, si immaturitas id non impedisset ætatis. Verū quāto naturali processu augmentū capiebat uirili, tanto indies sancti feruoris altius crescebat desideriū. Fuit autē ut corpore castus, ita mente sobrius: tantā possidens gratiā uultus, ut quodammodò angelicus eius putaretur adspectus. Præter hæc diuinæ pietatis indicia, in eruditione scripturarū tantā promeruit efficaciā, ut quod semel legendo aduerteret, perpetuò retineret. Quod plerum- *Profectus in literis.*
que, ut credimus, occulto Dei agebatur iudicio, ne beatissimo uiro in aliquo scientiæ deesset plenitudo. Igitur exceptis diuinorū uoluminū paginis, quicquid poeta cecinit, orator facūdus disseruit, philosophus excogitauit, quadā peona altioris sensus penetrauit. Quanquàm uerò tanta iuuenis scientia præditus claruerit, nunquam tamē hinc iactantię uitio elatus *Colos. 2*
succūbuit, memor dicentis Apostoli: Nolite seduci per inanem sapientiam huius mūdi. Tāta autem grauitas tanta morum illi inerat maturitas, ut palàm cunctis daretur intelligi, uas illū electionis existere. Nullā uerò pro carnali ingenuitate sibi patiebatur reuerentiā exhiberi, utilius censens amore Christi se humilem exhibere personā, quam animū habere degenerē. Inepta serià fabulas innenumque lasciuiā declinabat, ne nenatas adulantiū linguas abhorrebat. Vaniloquiū, leuitatem oculorū, totiusque motus corporis, ancora cohibebat grauitatis. Considerans itaque & perpendens magister scholarū hunc illius in omnium uirtutū disciplinis profectū, gaudebat doctrinæ illi impendisse studium, quem perfectionis cernebat attigisse fastigium: Arctius itaque sibi eum eligens annectendum, honorificentiusque seruandum, assumpsit illum consortem participemque laboris, onus cum illo partiēs regendæ disciplinæ scholaris. Feruebat itaque in eo magnificè studium iugi exercitatione scripturarum: & quoniam scientiæ illius thesaurus non occultabatur absconditus, fiebat ubique, fama uulgante, celeberrimus. Hinc non minor de longinquo, quàm ex pro-

proximo, studiosorum illum clericorum eapetebat frequentia, præsenti auditu cupientium experiri, quâ ta in illo ueri Salomonis uigeret sapientia. Verum si cuti nulla eum argumentatione concludere, sic nulla tam argutæ propositionis ualebant documenta proponere, quæ cócitè non soluerentur conuenienti historica uel allegorica expositione. Itaque nouorũ iste ac ueterũ de bono thesauro sui cordis prolator, animaduertens quantæ impossibilitatis sit duobus dominis seruire, ut uni Deo, cui seruire, regnare est, liberiori animo posset inhærere, seculo penitus deliberat renunciare. Iuxta illud ergo Gregorianum, pedem, quê quasi in ingressu mũdi posuerat, retrahens, ruptis terrenarũ uoluptatũ catenis, moratum impatiens, fugã iniȷt, latenter discessit, sanctũmque Maximinũ in Trenerica urbe expetiȷt, ubi sub uenerabilis patris Bernardi regimine amplius & perfectius tunc temporis monachicã uitã feruere cognouit. Ibi præoptati diù uoti compos effectus, se monachũ est professus, senisque cum Seraphin alis amictus, Deum excelso gloriæ solio subnixum, tranquilla mentis acie contemplari lætatur. Quod nè absuinê uideatur prolatũ, noueritle ctor. Romana aut authoritate decretum, illins ordinis habitu significantiam exprimi sex alarum. Duas alas illo, quo totius corporis uelatur altitudo: Duas, quo brachiorum tegitur latitudo: Duas uerò superiores, inuicem sibi iunctas, capitis operimento. Quod quia priorum sancta definiuit authoritas, nulla argumentatione refellere habet posteritas, cũm uideatur & crucis per omnia speciem gerere eiusdem habitus inspecta qualitas. Quam crucem B. Vuolphelmus, ut alter Paulus uel Antonius, non tantum exterius assumens, & sed & interiori homini indissolubiliter adstringens, onere seculi expeditus, sequebatur Christi uestigia, expansis in suæ exaltationis ligno manibus ad se trahentis omnia.

Li. 2. Dial. — *Fit monachus apud S. Maximinũ Treuiren.* — *Esa. 6.* — *Iohã. 12*

Coloniensés intereà, quibus non leuiter ferendũ uidebatur, tantæ sanctitatis uiro carere, ubinbi requisitũ, tandem audientes Treueris angelicæ cõuersationi studere, inuicem cõtulerunt, qualiter eum possent repetere. Hinc Herimãnum, illis diebus Coloniæ curam Dei aurigantem, adeunt, quid habeant uoti, palam faciunt illi, & cur aliò translatum insigne urbis suæ non repetat, piè seuera indignatione in eum conclamant. Erat tunc uidere togatæ urbis primores iterum Gregoriȷ sui discessum conquerentes: quia non maior illo discedente Romanorum confusio, quàm hac absente Coloniensium agitabatur quæstio. Nec id iniuria. Sicut enim ille, suo nomini bonis operibus congruendo, suæ & proximorum saluti inuigilabat: ità & iste fidei opera exequendo, cunctorũ dilectione & ueneratione dignissimus erat. Archiepiscopus aût iuxta illud Sapiẽtis, Qui à multis timetur, necesse est ut multos timeat: subiectorũ importunitatibus obtemperare festinat: sed suspicatus Treuirenses difficile redituros uirum tam laudabilis uitæ, æstimauit eum repetendum facta in totius ecclesiæ auditu uocatione. Eminebant tunc temporis inter præsentis regni cælorum maiores, Henricus Abbas monasteriȷ S. Pantaleonis, qui memorati & sæpius memorandi uiri auunculus erat. Iste charissimi sui reuocationem gratanter quidem suscipiens, sed illam æquanimiter ferre nequiens, episcopi præsentiam expetiȷt: quid facto opus sentiret, exposuit. Pontifex sani consiliȷ neglector fugiens apparere, literas sigilli sui impressione bullatas, Treuiros maturat dirigere, ad patrem uidelicet Bernardum, sub cuius conuersabatur regimine. Ille perpendens nihil interesse, utrum ouem alienam de manu pastoris sui rapuisset, uel eo inuito retinere cõtenderet, humilem tãtæ legationi præbuit assensum,

Hermann⁹ Colonien Episc. — *Henricus Abbas S. Pantaleonis.*

quãnuis hô sine graui mœrore tantum gregis amitteret ornamentũ. Talem adolescens, monasticæ uitæ desiderantissimus, Coloniensium passus uiolentiam, in sui pontificis deducitur præsentiam: à quo, ut filius, debito paternæ dilectionis affectu recipitur, & propter assumptum angelicæ dignitatis habitum, Henrici auunculi sui prouidentiæ commedantur. Qui uidens eum assuetæ solitudinis inhærentem studio, frequentiam audiendi & uidendi causa undique concurrentium habere fastidio, urbe eductum, præposuit cuidam sui regiminis Abbatiæ, nomine Gladebaco, Cuius utilitatibus quàm strenuam suæ sagacitatis curam impenderit, nemo eorum, qui præcesserunt, credulus dubitare poterit.

S. Vuolphelm⁹ præficitur monasterio Gladebacensi

Interea isdem uir Dei, cuius animus à terrenorũ appetitu peregrè erat, & sine corpore uelnt ad superiorum ciuium societatem tendebat, dudum præconceptam aggressus est peregrinationẽ, Romamq; petiȷt causa soluendi uota precum apud Apostolorũ cõfessionem. Quia uerò in suis positus, unicam salutis nostræ hostiam singulis diebus assueuerat immolare, ab hoc etiam inter eundum noluit desuescere. Neque enim grauis uidebatur itineris dilatio, quæ fiebat solo amore patriæ cælestis. Factũ est aût, ut nonnulli peregrinationis illius comites, humano more ad dulcia soli natalis arua suspirantes, eo paucis cum necessariȷs relicto, abirent, quasi ex hoc expeditiorem & uiã & reditum habituri essent. Sed frustrà re usi sunt sententiæ Apostoli, qui omnẽ, non uolentis neque currẽtis, sed miserentis ait esse Dei. Ita enim occulta Dei nutu factæ profecit sancti uiri dilatio, & ità illorum dilata est acceleratio, ut unius horæ una oĩm fuerit peruentio. Nondum enim illi expediri uiatores Apostolorũ subintrarant limina, cum uir Dei subsequenti gradu pressit eorum uestigia: nõ tam uerbis ostendẽs quàm rebus, non esse in quoquam hominũ uiã eius. Qui experram in hoc rerum euentu Dei omnipotentiã admirati, translacta peregrinationis negocio, in sua sunt reuersi, ex illo tempore Dei hominẽ digno reuerentiæ loco habituri. Herimanno aũt Pelegrini successore cũ pontificatus infulis exuto, pari Coloniẽsium assensu substitutus est diuæ memoriæ Archiepiscopus Anno: Qui cum, ut sacerdos magnus in diebus suis, uolens Deo placere, miro religionis feruere amore, non minimum expendebat in constructione cœnobiorum, unde legis Dei æmulatores aggregans inhabitationi eorum. Cætera igitur piæ solicitudinis monumenta Sigebergensis cœnobiȷ constructione decorauit, uirumq; sæpedictum, accepta sancti tatis eius notitia, loco præponere curauit. Sed studiosum diuinæ cõtẽplationis hominẽ, actiuæ uitæ, talibus initiȷs perneccessariæ, uidẽs oĩno expertẽ, eduxit cũ ad locũ solitudini eius cõpetentiorẽ. In proximo. n. Abbatia Bruuuilerẽsis erat, q̃ quoniã uiduata erat pastore, curã eius, sãcti uiri cõmẽdauit, puidẽtię, quam sine propositi detrimẽto facile posset explere.

Rom. 7 — *Iere. 10* — *S. Anno Colonien Episcopus insignis.*

Illis diebus Frãcia turbabatur per Berengariũ Turonensem, qui asserebat Eucharistiã, quã sumimus in altari, non esse reuerà corpus & sanguinẽ Christi. Vnde contra eum, & pro eo, multũ à multis & uerbis & scriptis disputatum est. Aduersus quem etiam extat huius beatissimi uiri epistola, ad quẽdã Meginhardũ Abbatem Gladebacensem edita, firmiter undiq; ueritatis assertione subnixa; qui quasi filius patrẽ scriptis consuluit super huius quæstionis diffinitione. Quã licèt attexere sit longũ, utilitati tñ prospicientes legentiũ, non incõgruũ duximus præsenti inserere opusculo, ut ad notitiã trãslata posterorũ, hinc eius cognita syncerітate fidei, caueãt fideles aliqñ hmõi erroribus implicari. Est autem hic modus uel textus epistolæ:

Berengarij hæresis spargit. in Galliis.

EPISTOLA S. VVOLPHELMI de Sacramento Eucharistiæ, contra errores Berengarij.



E I gratia Vuolphelmus Abbas, coabbati Meginhardo salutem. Lac doctrinæ spiritualis, quod à me rogasti, de cælo tibi fide & humilitate largius accumulasti: Fide, quoniam quod in me nõ est, credis in me posse Deum omnipotentem operari: Humilitate verò, quia deficientibus meritis & sapientia, canitiem & ordinis dignitatem non abhorres in me uenerari. O quàm consequẽs est, ut dum nocet, quod inebriat, pro remedio desideres, qđ debriat. Nocet autem quædam ebrietas hæresis Berengarij, cuius ebrietatis periculum declinemus, & ad ubera uino meliora appropiemus. Et mox, ut eam assertionẽ iuuante Christo possimus destruere, quæ clausis ianuis eum ad discipulos post resurrectionem non intrasse, nititur adstruere, ex matris Ecclesiæ manãs mammis, lactet nos euangelium Iohannis. Cum esset, inquiens, sero die illo una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erãt discipuli congregati, stetit Iesus in medio. Et paulò inferius: Post dies octo iterũ erãt discipuli eius intus, & Thomas cum eis: & uenit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio. Eccè inter Berengariũ, quòd non intrauerit Dominus ianuis clausis: & inter Iohannem, quòd intrauerit, cum sit controuersia, superat ille, cui, Scimus, inquienti, quia uerũ est testimonium eius, omnis applaudit Ecclesia. Nã si gẽtilitas, dum libros claudit, his, quos recipi indicat, applaudit: multo uerius huic euangelio perhibet Ecclesia testimonium pro quo, priusquàm scriberetur, præmisit orationes & ieiunium. Norit igitur Berengarius hæc sibi sufficere, quibus, cum à Deo sint, non possit homo contradicere. Itaque deinceps ad id quoque Domino iuuãte ueniam, quòd in Eucharistia sacramento loquitur blasphemiam. Sed quia scriptura docet, stulto iuxta stultitiam suam non esse respondendum: repressis interim ipsis blasphemiæ uerbis, ad fontem eius præcurrẽdum, ut si Dominus dederit, nos eum obstruere, desinat inde sanies huius blasphemiæ ad nos defluere. Est autem uena huius scaturiginis, quòd non rectè sentit de sacramento Dominici corporis & sanguinis: & dũ ad aspiciendum in eis panem et uinum, oculos corporis habet, ad perspiciendum in eisdem carnem & sanguinem, oculos mentis non adhibet. Nos autem ut uisum acuamus, & acuendo proficiamus, quo hæc intueamur, ad obtinendam semel acceptam huius ueritatis traditionem nosmet hoc modo cohortemur: Si qui dixit, & facta sunt: & mandauit, & creata sunt omnia si is, in quam, dixit de hoc pane: Hoc est corpus meũ: & de uino, Hic est sanguis meus: necesse est omnino sic esse. Nam hæc sola mysteria non ab alijs sunt separata, quæ dicente Deo facta sunt, uel mandante creata. Est autem unus atque idem Deus, primò mundum formans, deinde hoc sacramento suam imaginem reformans. Si enim alius faceret hominem, & alius redimeret: redimens, plus honoris sibi assumeret: atque ita & Deus per se redempturus erat, & homo non nisi per se redimi poterat: quia uidelicet nil homini iure redimendo proficeret, quicquid aliud quàm hominem induendo Deus perficeret: ut ex hoc liquido constet, quòd unus atque idem, Deus & homo, redemptor hominis extet. Igitur omnino sic esse necesse est, quod, dicente Deo uel mandante, non esse non potest. Ecce noui & ueteris testamenti nos hac authoritate probamus: quibus Berengarius tertium addit, quod non minus quàm tertium de cælo cecidisse Catonem, reprobamus. Eia ergo post duo testamenta, tertiũ hoc, & ideo tertium, quia ab eis alienatur: uerbis ipsius authoris ita loquitur; Si mures consecratum corpus Christi comederint, non ideo Christus in eis, & ipsi in Christo manebunt, nec uitam æternam habebunt. O si nunc apud inferos tortor Horatij desideat, dum hostem Ecclesiæ hunc uerbis his derideat:

Berengarij dogma, uocat hæresim · *Iohan. 20.* · *Iohan. 21.* · *Prou. 26.* · *Origo erroris Berengarij.* · *Psal. 148.* · *Matt. 26.* · *Insilsũ Berĝgarij argumẽ.* · *Horat. 2.d. Art.*

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Putauimus hunc inter montes exaltatum, magnũ quid parturire, dum eccè mures in adiutorium eius conspicimus eum de cauernis accire. Iam autem mediam hanc ironiam abrumpentes, contra Berengarium & pro nobis nosmet cohortemur, ita dicentes: Si corpus hoc, unde agitur, ab Apostolis & ab omnibus electis comestum, qui soli sic illud comedunt, ut Christus in eis maneat, & ipsi in Christo; & non iudas & omnes reprobi, ad quos, post buccellam panis satanas intrat, & fit longe alia conglutinatio intrantis satanæ & reproborum, quàm ea, quæ est Christi & electorum; (Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit) si inquam hoc corpus ita ab electis comestum & eis conglutinatum, illis quoque conglutinatis eidem se sanum & incolume uiuum & integrum recipit ad patrem: multo magis à Iuda & reprobis omnibus, plus etiam à muribus & ab alijs mundi spurcitijs recolligitur in regnũ suũ sine sui diminutione uel contaminatione. Nam & sol hic inuisibilis creatus, & non omnipotens, radios suos in cloacas & alias mundi sordes emissos, rursus retrahit ad se sine aliqua pollutione. Hoc autem corpus, post expletam more catholico communionem sanum & incolume, uiuum & integrum se recipit ad patrem. Sic enim testatur ecclesia Achaiæ B. Andream Apostolum dicere: Postquam omnis populus credentium agni carnes comederit & sanguinẽ biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & uiuus, & cum uerè sacrificatus sit, & uerè carnes eius comesta sint à populo, & uerè sanguis eius sit bibitus: tamen, ut dixi, & integer permanet, & immaculatus, & uiuus. Igitur corpus hoc ab his, quibus ille participibus particeps est, se uiuum & integrum & incolume recipiẽs multo magis ab his colligit in regnum suum. Hoc interim charitati tuæ puto sufficere, dum uideamus, si sit opus his aliquid adijcere. Verumtamen & quod dixi, & si quid dicturus sum tuis orationibus & omnium piè de me sentientium commendo: quoniam etsi mortui sunt obtrectatores Hieronymi, authorem obtrectationis huiusmodi uiuere perpendo.

Iohan. 13. · *Heb. 2.* · *In Passione S. Andreæ.*

Taliter

Taliter hic miles emeritus, armis iustitiæ, fide scilicet, spe & charitate munitus, perfidiam Berengarij, in acie Domini constitutus, suo loco expugnauit inuictissimus. Quod quanta fecerit deuotione, testantur, quas fundebat, orationes & lachrymæ, quatenus seducti resipiscerent, catholica fides intemerata consisteret, & à recto tramite nulla prauitate infecta deuiaret. His ita prælibatis, oertatur stylus ad describendum, quales pro bono ecclesiæ suæ, Cloteno uidelicet nomine, pertulit labores, immò, si dici fas est, persecutiones. Quod qualiter ecclesiæ collatum fuerit & ablatum, paucis uidetur intimandum: quoniam nõ pleniter aduertitur ratio, cuius ignoratur origo. Domina Richera, cuius genitores Bruuilerense fundamentis extruxerunt cœnobium, fidei ac deuotionis illorum æmulatrix existens, terrenarum possessionũ suarum ecclesias Dei fecit hæredes, ut regni cœlestis ipsa compos effici mereretur & hæres. Tradidit itaq; B. Petro in Colonia Comburg & Saleuelt, cum uniuersis appendicijs suis: sancto uerò Nicolao in Bruuilere uillam, quæ dicitur Cloteno, cum oĩbus redditibus suis. Quam traditionem, sub multarum probabilium personarum testimonio factam, præsens dõnus episcopus Anno sua authoritate corroborauit, authorizauit, & ut per secula inconuulsa consisteret, uiolatores, raptores perpetuo anathemate damnauit. Soluente uerò dona Richera regina mortis debitum, dum deferretur tumulanda in Bruuilerensi cœnobio, uti ipsa uiuens constituerat, (nam & locum sibi sepulturæ ibidem designauerat) iussu prædicti archiepiscopi Annonis corpus eius ui retinetur, & in ecclesia, quam ipse in honorem beatæ Dei genitricis semper uirginis Mariæ à fundamento erexerat, sepelitur. Quo facto, memoratum allodium Cloteno eidem contulit ecclesiæ, contradicentibus illis, quibus ardore iustitiæ hæc erat ad uidendum uiolentia grauis. Adeo tunc uir prudens & solertissimus prauorũ fuerat consilijs circumuentus, nec repente poterat animus ab incepto reuocari, quippe cuius nutu etiam tunc disponebantur negocia regni. His ita patratis, imminente iam eius mortis articulo, graui cœpit anxiari infirmitatis incommodo. Tunc uir B. Vuolphelmus, uisendi eum gratia adiens, inter consolationis uerba huius rei mentionem ingerens, monuit eũ pia solicitudine hoc piaculum expiare, hanc iniustitiam eliminare, addens, nisi emendatione mutasset cõsilium, periculosum eius animæ imminere periculum. Cuius ille, ut erat uir mentis ingenuæ, benigne suscepta admonitione, sciens eum uirum iustum & sanctum, humiliter eius se commendat orationi, spondens in proximo aut idem bonum redditurum, aut aliud reciproca uicissitudine procedẽ restituturum. His exhilaratus promissionibus, gaudens remeat ad propria Domini seruus. Sed prohdolor secus quàm promiserat, accidit. nã immatura morte præuentus obijt, & cum uita in medio, quod promiserat, imperfectum dereliquit. Igitur quæ à maioribus nostris, coæuis uidelicet uel discipulis beatissimi uiri, comperimus, fideliter stylo percurrente digessimus: nunc quæ nostris sunt acta temporibus, & ipsi uidimus, in gestorum illius ordinem referamus.

Cœnobiũ Bruuilerẽse à quibus extructũ.

S. Anno construxit ecclesiã, S. Maria ad gradus dictã.

Post excessum itaq; uenerabilis archiepiscopi Annonis, domnus Hildolphus non absque Coloniensiũ iniuria præsulatus obtinuit insignia: qui super hac eadem re sæpius est conuentus à uenerabili patre. Qui præmonitus à prædicti loci congregatione, respondit se nulla rõne id sanctæ Dei genitrici adimere, qđ sancti meriti uir pro sua cõtulerit deuotione. Tũc uir Dñi apud archiepiscopũ minime se cernens proficere, per suos legatos regiam magnificentiam studuit adire, omnemq; gestę rei ordinem proclamare. Tunc quartus Henricus rex, postmodum Romanorũ Augustus, qui illo tẽpore regni monarchiam strenue gubernabat, huius rei comperta proclamatione, spondet se omnimodis affuturũ iuuamine: factũ quidẽ grauiter ferre, nunquàm uero, quoad uiueret, permissurũ stabile. Animaduertens etiã famã bonitatis domni archiepiscopi Annonis hac præuaricatione legum uel iustitiæ non mediocriter posse obfuscari, memor ueteris amicitiæ uiri, (ab illo quippe educatus uel nutritus fuerat) mandat domno Hildolpho, eius successori, Cloteno celerius restituit cœnobio Bruuilerẽsi. At illo nil certi ad hæc respõdente, sed potius de die in diem differendo tempus redimente, non ex uoto consulti, sed spe frustrati, rediere legati. Tunc uir Domini, omni humano destitutus consilio, quid ageret, quo se uerteret, dubius fluctuabat: sed ab eo sibi opẽ uel consilium flagitat, qui solus nouit in periculis & necessitatibus subuenire. Tunc eius incidit animo, nil præstantius, nil consultius fore, quàm pontificem sedis Apostolicæ super hac re interpellare. Qua inspiratione animæquior factus, destinat ueliciter legatos ad Apostolicum, tunc fortè consistentem in confinibus Alpium. Qui ubi coram Senatus primoribus & Romanæ Ecclesiæ iudicibus ad liquidum uerbis Papæ exposuere singula, quæ ab archiepiscopo Annone de Cloteno sæpius memorato gesta fuere, omniũ mẽtes & corda stupor appræhendit cũ admiratione non modica. Tũc domnus Hildebrãdus, qui & Gregorius, ex authoritate beati Petri Apostoli per epistolas suas denunciat domno Hildolpho, eius successori, ne sub specie pietatis, defensor existẽs impietatis, Cloteno, Bruuilerensi ecclesiæ uiolenter ablatum, diutius patiatur irreuocatum. Non eget, inquiẽs, o fili, Deus offerri quicquam ex iniustitia sibi: quia, ut legimus, sic ei fiunt uictimæ ex rapina, quomodo si mactet quis filium in patris præsentia. Patratorem quidem mul torum bonorum agnouimus fratrem nostrum Annonem archiepiscopum: sed tamen in hac parte mini mẽ defendendus est non crasse, dum quod beato Nicolao præripuit sanctæ genitrici Dei gratum holocaustum æstimauit, dicente Domino per prophetã: Quia ego Dominus diligens holocaustum. Nec fas est à fidelibus credi, matrem discrepare a uoluntate filij: dum id prorsus constet utrisque proprium atq; commune, eadem uelle & eadem nolle. At tu ne defendendo iniustitiam uidearis offendere Deum, tolle de medio, quod, alias licet bonus, hic malè cõsultus commisit episcopus Anno, ne & illius detrimentum fit coronæ, & tibi occasio culpæ.

Gregorius VII. scribit Hildolpho episcopo.

Es. 61

Huiusmodi paternis admonitionibus à sedis Apostolicæ authoritate susceptis, prædicti pontificis Hildolphi magis in furorem uersus est animus, quàm ad iustitiam uel misericordiam prouocatus. Deniq; conuocat Colonienses primores, se diffamatum, accusatum per uirum Dei conquerens apud Apostolicum. Tunc uir mitissimus, his humiliter renitens obiectionibus: Proferatur, inquit, o domine in medium, si placet, accusationis testimonium: si nequeo me excusare, de quibus criminor à te, tunc demum digne conuincar offensam meruisse. Episcopus itaque domni Apostolici epistolam tenens præ manibus, legendam tradit in publico, æstimans per eius relationem cunctos in seruũ Dei armari contradictionẽ. Qua recitata, plures assensere, nil dignũ actũ offensione. Quidã uero Bezelinus, domus B. Petri apostoli custos, cũ alijs, qbus erat animus rẽ potius pturbare, q̃ ex æquo determinare: cũ aliud nõ inuenirẽt qđ obrẽderẽt, nõ absq; suo cõsulto Papã super hãc rẽ licuisse expetere. Dũ facili responsione hãc Domini famulus ob-

obiectionē nequiuisset refellere, episcopi magis furē tis odio, quàm iusto iudicio, inuitatur, calumniatur: conuicijs quoquè & contumelijs, secùs, quàm pati dignum fuerat tantæ reuerentiæ uirum, attrectato, postremò etiam terribilibus sacramentis pastoralis curæ baculum adempturum minatur. Tunc uir beatus, in iniurijs patientissimus, uirtute constantiæ roboratus, timore nudus, aduersariorum conatibus respondit intrepidus. Nesciebat quippe mens iusti paue re, quæ nulla torquebatur conscientia culpæ. Diuina nos comitante clementia, non hic hodie præiudiciū ueremur incurrere, puram gerentes conscientiam, totius prorsùs criminationis innoxiā. Hic sermo uidetur completus, ubi dicitur, ut leo, confidere iustus.

Cōstātia sancti uiri

Dum hæc & his similia uir Deo plenus efficacissimè loqueretur, oris gratiam mentisque constantiam omnes æmuli mirabantur, & ueluti nox quædam & tenebræ mentibus eorum infusæ: quid agerent, quò se uerterent, dubij nutabant, dolentes se casso consumptos labore, non inuenientes, qua parte eum caperent in opere & sermone. In his perturbationum angustiarumq; pressuria ex primoribus præcipue fauebant beato uiro Bertulphus, uir probus, ecclesiæ beati Andreæ Apostoli Præpositus, & quidam Vuigmanus de Heuersbach, uir militaris & nobilis, sed & eloquentia insignis. Hi duo medium habentes eum, ut olim cælitus directi Machabæum, pro defensione iustitiæ non sunt reueriti iniustitiam oppugnare, adeo ut nec minis, nec terroribus concuti, nec à proposito aliquo possent munere frangi. Instabant igitur uiriliter ex Apostolica authoritate, precantes iudicium ecclesiæ Bruvuilerensi fieri iuxta mandatum & legationem Apostolici. Quorum uocibus & instantia nō mediocriter exacerbatus episcopus, cum graui indignatione inquit: Habetote uobis Cloteno: meum erit, tam & iniuriam meam uindicare, quàm & utiliora pro Cloteno data recipere. Itaque raptum ex ore eius, uerbum, & cum uelocitate diriguntur legati, idem bonum uendicaturi. His ita patratis, iubet episcopus uirum Domini apud Nussiam castrum sibi occurrere, ea omnimodis intentione, ut nullo eius obsistente adiutore uel defensore, faciliùs eum ualeret ꝑ uoto deponere. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Quandiū uero ista incubuit aduersitas, tandiū fratrum non destitit uotiua charitas, septem psalmorum & litaniæ supplicatione Dominum interpellare ex ora e, ut de mœrore gaudium, de tribulatione lætitiam concederet inuenire. Vir itaque Domini sciens tutam defensionē constare non posse per hominem, Psalmista dicente: Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus: de adiutorio Domini confisus, hilaris & gaudens iter aggreditur, quo fuerat imperatus. Perueniens igitur ad locum, non modica inopum collecta multitudine, per opera pietatis & misericordiæ se Deo cupit attentius commendare. Cumque in solario cuiusdam domus resedissent, & uir Domini, cum suis necessaria ministrans, solicitus circuiret ex improuiso solarium corruit, totaque illa multitudo cum uiro Dei in cellarium subterraneum cadendo deuenit. Quos euestigiò pars non minima domus subsequens oppressit: sed ex Dei prouidentia, serui sui meritis, nulli læsionem intulit. Itaque exciri ciues tanti sonitus fragore, ocyus aduolant undique, & non sine grandi admiratione sospites extrahunt, quos iamiamque perijsse crediderant. Quidam uerò præ cæteris lapsus oppressusque periculosius, dū iam acsi mortuus defleretur ab omnibus, eductus nulla reperitur parte corporis læsus. Sed & pincerna hominis Dei, Godecho nomine, ipsa hora bina uasa

Qui eū defenderint.

2. Mac. 10.

Pro. 21

Ps. 117

Mira

testea uino repleta præ manibus tenens, cum ruentibus pariter ruit: sed, mirum dictu, nec sui, nel uasorum, uel uini pertulit effusionem. Quod factum mirabile idcirco diuinæ clementiæ placuit demonstrare, ut panderentur mortalibus, quanti apud se meriti uir sanctus iste fuerit. At uero episcopus, qui eò illum aduenire compulerat, diuinitus, ut creditur, restenatur, in nullo tunc ei ualuit esse contrarius. Egit quippe hoc miro modo circa famulū suū diuina prouisio, ne mortalis hominis premeretur iudicio, quem tanto magnificare disposuit prodigio. Hinc non sopitū, sed acrius accensum est prædicti episcopi furoris incendium. Nam quamuis tunc eum sinerit abire, rursus tamen Coloniam statuto die ad se iubet redire. Interea fratribus, ut suprà meminimus, pro eo solicitis in uigilijs & orationibus, adest uir Domini improuisus. Quia, quæso, fluctus eloquentiæ, quæ lingua potest euoluere gaudium tunc factum in commune? Gloriabatur quippe non immerito humilitas gregis ex præsentia sui pastoris, quē Dominus glorificauerat admirandæ protestatione uirtutis. Ea tempestate quidam Hartmānus, Abbas Tuitiensis, dum nocte quadam somno indulsisset, tale uidit somniū, præsagium utique futurorum. Vidit igitur per uisum, uirum quendam forma egregium, uultu reuerendū, episcopalibus infulis decenter ornatum, à Bruuilerensi ecclesia prodeuntem, & iter Coloniam dirigentem. Quem præcedentem, beatum Vuolphelmū Abbatem cum fratrum caterua cernit euestigio subsequentem, septem psalmos cum litanijs sæpius modulatis uocibus iterantes. At ubi ad fores peruētum est cubiculi episcopi quiescentis, fores obseratæ, uirga præcedētis impulsæ, dictu uelocius sunt apertæ. Quà bus taliter intromissis, dux præuius stratum adiens accubantis, cum graui requirit animaduersione, cur tanta contra se temerarius præsumpsisset exercere. Expleto sermone, uirga, quam manu gestabar, ad ultionem iniuriæ grauiter illum percussit in uertice. Itaque somno excitus Abbas præ pauore, uirum Domini certum reddit ex diuina protectione & beati Nicolai consolatione. Nec falsum prorsus somnium extitit uel inane, dum, quod fratres in psalmis & litanijs constitit egisse, hoc illi Dominus per uisum dignatus sit reuelare. Adhibet etiam certam fidem uisioni exhibitio operis. Nam uno eodemque momento, ut hic illum uidit percuti, se sensit episcopus morbo grauari. Tali ergo modo diuinitus relisa, uisu fru strata illius aduersatricis intentio est. Morbo quippe inualescente, post dies paucos obijt, & charam præsulatua Seguinus uir pius obtinuit. De his ita memini se sufficiat: nunc se ad gestorum eius sequentia describenda articulus uertat.

Visio Hartmanni Abbatis Tuitiensis.

Hic itaque Dñi famulus, quæ retro sunt oblitus, in anteriora se extendens totis uiribus, exēplo Dauid prophetæ, dicentis: Dñe, dilexi decorē domus tuæ, & locū habitationis gloriæ tuæ: domū Dei aggressus est adornare oi decoris uarietate. Quod quia deuotissima mente cōcepit, mirifice effectu consummauit. De quo, ut breuiter cuncta perstringā, eius instantia uel tpe, in uarios ornatus picturæ uel fabricæ seu ēt musici operis decore, intus & extra se status extulit Bruuilerēsia ecclesia. Sextū præterea cuiusq; operis uersibus expressit egregijs, ut liquido pateret inquirenti plēnitudo materiei. Operæpreciū est, illud ēt non reticere, qđ singulis annis uir Dñi, noui ac ueteris testamenti paginas ex integro faciebat legendo reuolui: quatuor Euangeliorum libros, quoniam non eo loco uel ordine, quo reliquos competebat expleri, statuit quatuor temporibus recurrentibus anni in quatuor plagis claustri singulos à singulis diaconibus

Seguinus, defuncto Hildolpho fit Coloniensis episcopus.

Ps. 25.

recitari,

recitari. Quod eius fecerit utilitatis intuitu uel deuotionis affectu, ex subiectis eius, super utrunque testamentum compositis, liquet uersibus. In quibus singulis annis utrisque explendis non paruipendendam annectit causam utilitatis, plurima etiam necessaria tangens, nunc personas subito decenter immutans, nunc electorum per uerbera salutem denuncians, nunc scripturarum suauem gustum commendans, postremo geminam in Christo naturam generis humani medicinam declarans. Hæc idcirco prælibauimus, ut cũ ad talia uentũ fuerit loc, intrepidus lector percurrere possit, qđ se iã didicisse meminerit.

Carmina S. Vuolphelmi

LAte diffusus sic Ecclesiasticus usus
Se testamentis exercet in omnipotentis,
Vt legat hæc ambo, sed & omni cópleat anno,
Sicut in hebdomada psalmorũ clauditur oda.
Ast hinc psallendi cum stet status, inde legẽdi,
Lectio quo presit, nunquam præfatio desit,
Qua claui limen patet ad quodcunque uolumen:
Pandat ut ad admisso quod clamet abyssus abysso.
Admitti uerò dedit eius gratia Clero,
Qui populis ipso patat hinc documẽta ministro.
Sed cunctis æque non detegit intima quæque,
Quis tamen interea abnuit interiora.
Angelus hinc ensem suspendit percutientem,
Altius inflictus non dedit fulminis ictus,
Non ignis torrens, nõ uultus dæmonis horrens.
Captiuis diræ discedunt sensibus iræ.
Vasta lues morbi, quæ sæpe superuenit orbi,
Aut non accedit, citius ve precando recedit.
Exceptos natos quod uult pater esse paratos,
Verberibus tangi, pœnisque fugacibus angi,
Quis absterrendi nocuo sunt fœdere mundi.
Sed non donorum Deus usum subtrahit horum,
Quis patrem sese per uerbera comprobat esse.
Si sit eis ritus legaliter hic stabilitus.
Vt sic psallatur, ceu diximus, atque legatur,
Vtilitas extra patet hæc, latet altior intra.
Huc introductus gustabit munera fructus.
Cui donat mentem Dominus gustare scientem
Fructus maioris, quam pandat lingua, saporis.
Sed nec erit, gustum qui scriptis exprimat istum:
Gustans ipse magis scit, quàm sit gratia suauis,
Quam scripturarum conseruat cella sacrarum,
Et quæ diffundi se uult per climata mundi:
Quo genus humanum sit in hoc medicamine sanũ,
Quod naturarum peragit compago duarum:
Dũ Deus inde pater parit, hinc parit innuba mater.
Nil cœlis illinc, nil terris charius est hinc.
Qua specie bina componitur hæc medicina.
Christus patre satus, Deus ast homo, uisgine natus.
Qui cum patre Deus, sed & almo pneumate, uerus,
Ad nos indultis pandat pia uiscera culpis,
Secla per examen dum iuste discutit, Amen.

Præconia hospitalitatis & benignitatis in pauperes. 1. Tim. 3. He. 13. Matt. 25.

Hos uersiculos beati uiri ideo huic operi inserendos utile duxi, ut quomodo simpliciores plane currentis prosæ delectantur pastu, ita perfectiores enucleatius spiritualiter dicta indagantes, eorum spirituali gustu pariter reficiantur & fructu. Sæpius autẽ in conuentu fratrum de salute disputans & suadens animarum, inter multimodas uirtutũ propositiones hoc modo plerunque eleemosynarum uel hospitalitatis commendabat gratiam: Oportet, inquit, ut scriptum est, & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt: & hospitalitatem non obliuisci, dum & quosdam placuisse legamus, angelis etiam hospitio receptis. Vnde magnopere uos fratres pauperum uel hospitum susceptioni curam impenderet admoneo, quia profecto quicquid illis fideli deuotione confertur, Christo nimirum, qui se in paupere suscipi, in hospite colligi uult, impenditur. Ideoque maxime necessariam hospitalitatis uel eleemosynarum instituli gratiam, quia nec locum propagari perpendo uel inhabitantes, nisi per eleemosynas & assiduas preces. Verum, charissimi, dum alicuius in uobis boni scintillam uideritis ignescere, ne uestris, quæso, meritis uelitis adscribere: quoniam, ut scriptum est, Neque uolentis, neque currentis, sed Dei est miserentis. *Ro. 9* Omnipotens quippe Deus aspirando nos præuenit, ut bona uelimus: & adiuuando subsequitur, ut possimus. Inanis enim aliter esset conatus noster, nisi diuina cooperaretur & uirtus. Taliter autem gratia præcurrente, & bona uoluntate subsequente, quod conditoris est, donũ nostri sit meriti. His & huiusmodi exhortationibus corda fratrum irrigans frequentius, ad sectandam prouocabat pietatem: Lucrandis autem sedulus inuigilans animabus, satagebat nil promere uerbis, quod non roboraret exemplis, ne uitæ munditia prorsus discreparet à lingua. Hoc ordine nimirum hypocritarum declinabat consortium, qui uerba quidem sanctorum habent, sed uitam non habẽt: & quos sermonibus generant, non fouent exemplis: & quos uerbis ædificant, moribus & uita destruunt. Nanq; uir beatus non solum lingua sua suasit, sed & exemplis, moribus & uita subiectis ostendit, quæcunque fidelibus suis omnipotens Deus obseruanda mandauit. Pauperum uero illi semper fuerat maxima cura. Vnde dispensatione prouida xenodochio superaddidit decimas atque uinea, ut absque pecunia *uictus eis præberentur necessaria. **uictui* Iugiter illi aduersus uitia pugna: quia mens ad uirtutes erecta, non erat procliuis ad uitia. Radicem omnium malorum cupiditatẽ uel auaritiam adeo perhorrebat, ut præter communem simplicemque uictum, nil sibi prorsus, quod speciale foret, assumeret. Pietatis affectu potius amari, quam timeri, satagebat. Vnde iactantiam & elationem proculdubio respuebat. Nulli uero detrahere, nullum uolẽs odire, extinctis facibus iræ uel inuidiæ, elegit omnes fraterna dilectione diligere. Semper hilaris, semper lætus, præferens hilaritate uultus, quam syncerus & purus erga Deum & homines eius esset affectus. Quanquàm uero iugi esset contemplatione suspensus, erat tamen singulis cõpassione proximus, mente minimè deflectens à contemplatione, dũ pietas ferueret in opere. *Actioni & contemplationi ut fuerit deditus* Sic nimirum in similitudine cælestium animalium, ante & retro oculatus, utrarumque uirtutum fuerat charitate deuinctus: ut dum cuilibet earum uideretur intentus, proprietate tamen non careret alterius. Taliter se agebat, qui Deo nil charius possidẽs præferebat, ex omni cordis & animi affectu diligens Deum, omnem uerò Christianũ tanquã seipsum: seruans in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modestiam, in disciplinæ seueritate censuram. Erga bene agentes apparere prælatus noluit, sed ut coæqualis & socius: aduersus uero uitia delinquentium, promotionis suæ exercebat priuilegium. Quis autem uerbis ualeat exprimere, quanta discretione omnia iudicia sua studuerit temperare, quantave iustitia moderari? Dum etenim pro quouis delicto alicui foret inferenda correctio, primitus in se descendens, iuxta illud Apostoli, Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cõsiderans teipsum, ne & tu tenteris: tã quã proprij reatus delictũ deflebat alterius. *Erga corrigendos ut se gesserit. Gal. 6* Ita nimirũ mẽs Deo deuoti pectoris, oĩ se excoluit genere pietatis, satagẽs gaudere cũ gaudẽtibus, flere cũ flentibus,

uit

uir plane mitis & iustus, sic omnibus omnia factus. Quis enim dolente condoluit? Quis ad illius adspectum mœrorem non mutauit in gaudium? Quis ira inflammatus, illius sermone non est mitigatus? Quis iniqua cogitatione pulsatus, non illo est medente curatus? Quis consilium petijt, & consolationem non inuenit? Quis uim uerborum, quis efficaciam exprimat sermonum? Quis pietatem euoluere, quis charitatẽ ualeat enarrare? In qua adeò radicatus fuerat & fundatus, ut licet nullius expers esset uirtutis, huius tamen cultor existeret specialis. Non segniter etiam animo retinens, quod quanto subiectis prælatus, tanto curis maioribus esset occupatus: studebat omnimodis Deo per contemplationem placere, exteriorum curas per idoneas quasque personas solenniter administrare.

Taliter ex uoto liberius uacans Domino, utrobiq; prouidus gregi prospexit: intus propria uigilantia, exterius congrua prouidentia. At quoniam fuerat miræ mansuetudinis & discretionis, sciens quòd districtio, si modum excedit, sæuitiam gignit: & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit: tanta inter utrunque usus est discretione, ut nec indiscreta districtio subditis, recusandi laboris fieret occasio: nec nimia pietatis exhibitio, disciplinæ foret immoderata remissio. Ita nempe exemplo sanctorũ patrum gressus suarum instituit actionum, ut nullatenus extra limitem iustitiæ propriam sineret effluere actionem. Hinc profecto felicem ac iure beatum talem dixerim uirum, qui & Ecclesiasticæ disciplinæ uigorem fortiter tenuit, & tamen matrem uirtutum discretionem nunquam deseruit.

Catalogus uirtutum sancti uiri.

Cuius ut mores uel actus summatim perstringam, fuit uita laudabilis, uerbo discretus & utilis, consilio prouidus, moribus ornatus, affabilitate mellifluus, misericors & benignus, pronus ad ueniam, tardus ad iram. Per pietatis affectum, omnium condescendens necessitatibus miserorum: iuxta beatum Iob, pater erat pauperum, mœrentium consolator, pupillorum adiutor: non despexit inopem, nec dimisit absque operimento pauperem: alios refouens uerbo consolationis, alios ope releuans pietatis. Ab infantia Deum timere didicit. Ex utero enim secum egressa miseratio, creuit. Arca cordis iugiter referta bona uoluntate, nunquam uacua manus extitit munere. Pauperum sibi apud Deum hic conciliabat patrocinia, faciens sibi amicos de iniquo Mammona, qui eum quandoq; reciperent in æterna tabernacula. Ne autem mundũ plus iusto uideretur diligere, mundo solummodo usus est ad necessitatem, non ad superfluam delectationem. Noxias quippe ab animo excludens delectationes, Apostolicas æmulabatur traditiones, corpus uidelicet castigare & in seruitutẽ redigere, ut extenuatum cœlestibus disciplinis, uas aptum fieret sanctificationis. Nouerat enim animum non posse legitimo imperio perfrui, nisi carnis motus penitus essent subiugati. Hoc denique ritu sacrificij in sui cordis penetralibus hostiam uiuam, sanctam, Deoque placentem se exhibuit, dum singulis diebus, cum sacrosanctis corporis & sanguinis Christi misterijs, per compunctionis gratiam sese in holocaustum mactauit. Extiterat huic beatissimo uiro frater germanus, Frumoldus nomine, sorores sanctimoniales duæ, quarũ una Osvenda nomine, miræ simplicitatis & innocentiæ fuit fœmina: altera uero Berta nuncupata, literarum plurimum emicuit scientia. Hæc uitam beatæ Adelheidis, primæ Vilecensis Abbatissæ, eleganti satis admodũ stylo conscripsit, plurimũ religionis uel sciẽtiæ suæ fructum in eodẽ loco dereliquit. De cuius prædicta sorore, domna uidelicet Osuenda, nostris temporibus factum libet referre miraculum, omni sane laude, memoria, & ueneratione dignissimũ.

Job 29.
Job 31.
Lu. 16
1. Cor. 19.
Eius frater Frumoldus Sorores, Osuenda & Berta.

Miraculũ Osuenda.

Quidam frater ex cœnobio Bruvuilerensi, Udo nomine, adeo pessima laborabat infirmitate, ut omnes cogerentur de eius desperare salute. Denique toto miserabiliter intumescente corpore, omnium membrorũ amissa sanitate, trunco potius, quàm humano corpori, uidebatur similis. Quodque maxime mortis indicium solet existere, nullum remedium illi adhibitum ualuit proficere, uolente, ut credimus, Domino demonstrare, quod quanto grauior morbus, tanto potentior omnipotens credendus est medicus. Cumq; de solis eius agerentur exequijs, leni sopore corripitur, uidetque per somnium domnam Osvendam, iam immortalitatis luce politam, sibi assistere, compatiẽtisque affectu manu totum corpus permulcẽdo, uim doloris lenire. Indè Oratorium, iacentis lecto contiguum, ingressa, tertio flexis genibus adorauit, sicque super ægrotum signum sanctæ Crucis exprimens, disparuit. Illico uirtus diuina est subsecuta. nam post paucos dies conualuit, integra sospitate recepta. Unde nec dubium extitit, illo uisa pandente, ipsius suffragantibus meritis, erutum illum de confinio mortis. Fuerat autem tam immanissimus languor, ut à planta pedum usque ad uerticem in eo non esset sanitas: sed tota corporis cute subtracta, ac si uetere homine exutus, recenti corio cum salute est superindutus. At uero prædictus beati Uuolphelmi germanus, domnus uidelicet Frumoldus, armis terrenæ militiæ exutus, se illis implicari recusauit ulterius, ut Deo seruire posset expeditius. Studium itaque peregrinationis arripiens, ne exul cælestis fieret patriæ, omni reliquo uitæ suæ tempore longe lateque, ad promerenda sanctorum patrocinia, se studuit exiliare, uno tantum contentus seruulo comite: cui tamen uersa uice, ut alter Martinus, hic sæpius consueuit ministrare. Quod genus diuinæ propitiationis illo pedibus iugiter exequente nudis, adeo sæpius uidimus eum liuentes plãtas habere, ut nulla ratione calceamenta ualeret admittere. Erat etiam ei solennis consuetudo, quandiu ad diuinum in ecclesia assistebat officium, omnimodis alicuius uitare colloquium: sed stans, uel humi prostratus orans, tanta lachrymarum potiebatur ubertate, ut uelut imbre perfusum, madidum reliquerit pauimentum. Hanc compunctionis gratiam per diuinam possidens clementiam, custodem in se reliquarum deputauit esse uirtutum: quia nullum penitus ei dominari nouit delictum, cuius mens sedulo compungitur ad lamentum. Quis hunc fidelissimũ Domini dubitauerit seruum, cuius executio mandatorum, tam euidens meritis illius præbet testimoniũ? Quamuis etenim in pace præsentis uitæ consummauerit cursum, expleuit tamen martyrium, satagens crucifixum habere mundum, dum carnem suam cum uitijs & concupiscentijs crucifixit, & Dominum fideliter sequens, mundo peregrinus extitit. Hic cœtibus iustorum, ut confidimus, coniunctus, in ecclesia propriæ possessionis quiescit sepultus. Hæc pauca prolata sufficiant ad sanctitatis testimonium beatissimi patris Uuolphelmi & Frumoldi germanorum.

Frumoldi perpetua peregrinationes nudispedibus

Burchardus uir nobilis.
Matt. 19.

Erat tunc temporis uir quidam genere nobilis, sed moribus nobilior, Burchardus nomine, præfectoriæ dignitatis, sed & præpotens armis, qui germanus extitit illustrissimi uiri Emehardi Uuirceburgensis episcopi. Hic euangelij non surdus auditor, Si uis perfectus esse, uade: uende omnia quæ habes, & da pauperibus: & ueni, sequere me: relictis omnibus, quæ temporaliter uidebatur possidere, Kanerberch, castellũ suæ munitionis, Dño cõsecrari fecit locũ orationis. Taliter cũ diues esse posset in mundo, pauper elegit esse cum

Christo

Christo: plebeio habitu amictus, sanctorum perlustrabat loca, seruorum Dei solerter requirens elloquia. Vnde & ad notitiam famuli Dei Vuolphelmi deductus, maximæ ab eo loco uenerationis est habitus: & ut quondam animæ Dauid colligata est anima Ionathæ, sic amor Dei cōfœderauit utrosque. Ex hac itaque mutuæ charitatis affectione, frequenter eum solitus inuisere, dulcissimos gaudebat uerbi diuini fauos ex ore eius percipere. Mirabatur autem supra modum tantam illi cælitus concessam diuini affluentiā uerbi, ut quomodo ex supercrescēte fluuio riuus ita ex illius mellito gutture manaret sermo diuinus. Sed quid mirum, quod semper animus fixus in cælestibus, de diuinis tractare ualebat subtilius? Vt ergo rei ordinem prosequamur, uolens Dominus pio reuelare discipulo, quanta perfectio lateret in magistro, talis ei nocturno silentio diuinitus declaratur uisio.

1. Reg. 12.

Visio Burchardi.

Vidit igitur illum, quem tremit tartarus, colit abyssus, cœlorum adorat exercitus, in quem desiderant prospicere ordines dignitatis angelicæ: Hunc, inquā uidit balneo impositum, manibus & officio beatissimi Vuolphelmi reuerenter foueri, ablui & detergi. Vbi etiam circunstantes duodecim apostoli, adminiculum ferre uidebantur ministranti. Ille igitur uir præclarissimus cælitus sibi ostensam uisionem per quēdam, Megiohardum nomine, monachum, fratrē sibi satis familiarem, ad uiri Dei properauit transferre notitiam. Qui sagaci animo om somnij discutiens cœpit diligenter inuestigare, quid uisio hæc uideretur portendere. Intellexit itaque patenter, se commoneri uigilanter bonis seruare tenorem propositi, Christo in suis omnimodis membris ministrari, iuxta ipsius dicentis uocem: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Gaudebat autem uir Deo amabilis, summo electorum capiti se operibus placuisse pietatis, sed seriem actibus exequi cupiens uisionis, uice Domini balneum præparatur egenti, in cuius singula peraguntur obsequio, quæ uisionis poposcerat ordo. Quibus rite completis, toto corpore mundus & sanus egressus, ex integro nouis est uestibus ornatus. A quo tempore tantam gratiam meruit obtinere, ut mirabilium quoque patrator operum mereretur existere.

Matt. 25.

Ipso nanque tempore fuit quædam mulier in territorio Bruvuilerensi, Golda nomine, quæ utrorumque luminum cæcitatem se doluit incurrisse. Cumque omnium illuminatori placuisset per famuli sui merita illi subuenire, sub nocturno silentio tali perfruitur uisione: Videbatur illi leuiter dormienti, uiro Dei Vuolphelmo, Missarum solennia celebranti, assistere, & post expletionem manuū eius ablutione oculos suos diluere, extersosque fimbrijs uestimentorum eius, diù optatum lumen recepisse. Quam uisionē ad nos perlatam, famulo Dei, ad diuina misteria properāti, humiliter sugessimus, & ut pauperculæ mulieri cōpateretur, exorauimus. Qui non assensit, hoc sui non esse referens meriti & somnijs, sæpe fallentibus, fidem non leuiter adhibendam: sed si est, inquit, hæc uisio ex se, secūdo ac tertio Dominus eā dignetur reuelare.

Sancti uiri modestia.

Itaque corde contrito & humiliato in ieiunijs & orationibus eo constituto, eadem uisio, quæ mulieri primo, apparuit secūdo ac tertio. Quid plura? Tandē uir Domini nostra uictus est instantia, & secreto admittitur illa, ante fores ecclesiolæ iussa consistere: quia non ei uisus fuerat facile, nisi certa ex causa, frequentiā mulierū admittere. Itaque ritè peractis Missarū sollennis, ut docuit uisio, abluit, extersit, mox clare uidens remeauit. Tunc uir sanctus, nolens uirtute facti huius humanis fauoribus attolli, memor Dominicæ præceptionis, iubentis discipulis, ne quoadusq; tempus compleretur resurrectionis, ordinem cuilibet panderent uisionis: interdixit summopere nobis, id illo in uita superstite nulla ratione prodere, nulla necessitate detegere.

Cæca lumen recepit.

Matt. 17.

Vir itaque Domini, de die in diem uirtutum exuberans copia, indesinenter ad uitæ cœlestes suspirabat gaudia, quæ iā promeruisse gaudet felix eius spiritus in Domini sui præsentia. Nam quandiu in corpore uixit, mundum corpore, non mente, inhabitauit: ibi magis habere fixum appetens animum, ubi gaudium nouerat sine fine mansurum. Vnde & merito dicere ualebat cum Apostolo: Nostra conuersatio in cælis est. Et illud: Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Cælestis ergo patriæ incessabili flagranti amore, inter alia atque alia uirtutum exercitia, tanta ei erat orationis instantia, ut quanquā oībus floreret uirtutibus, hāc tamē possidere uideretur principalius. Ex cuius assiduitate hæc etiam ei inoleuit deuotio, ut singulis annis, dum more & sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ ieiunium obseruaretur Quadragesimale, non solum circumiacentia, sed & Agrippinæ Coloniæ ubique sanctorum orando uisitaret loca. At quoniam huius rei nunc incidit meorio, libet referre grande periculum, immo miraculum, quod nobis contigit redeuntibus Coloniam è Tuitio. Beati & gloriosi confessoris Heriberti sepulcrum oratum petiueramus: redituri, puppim ascendimus: *soluto litore, admodū prospere nauigabamus. Iurrorsum nos unda iam longius rapuerat, dum ecce repente intolerabili exorta tempestate, rupta quies Rheni ab imis sedibus perturbatur: undæque in se redundantes, ad instar prominentium rupium, capitibus imminere uidebantur in naui residentium. Sicq; nauis huc illucque uagis dilabitur undis, & nūc summo in fluctu pendens, nunc unda dehiscens terram inter fluctus aperit, turbatisque nautis præ pauore mortis, sonus hæsit in gutture uocis. Tanto nobis ualaris periculo, uirum Domini, in posteriori nauis parte residentem, & suo more, nescio quid secreti, meditantem, & eorum, quæ nobis euenerant, prorsus ignarum, adij, & mortem omnimodis imminere nunciaui. Qui protinus ad orationum consolans nota præsidia, sanctorum deuotissimè implorat suffragia, litaniæ supplicatione imposita. Dehinc cum crebra sanctæ Crucis obiectione, Saluator mundi salua nos, cœpit canere: qui per crucem, inquiens, & sanguinē redemisti nos, auxiliare. Hortatur dehinc, resumptis uiribus constanter remigare uiros, nullo metu mortis concuti, nullum ex eis asserens periturum prouidentia Dei. Hac exhortatione animati, & quoniam res pro anima fuerat illis, dum fortiter ad litus contendunt, uiriliter æquora sciodunt. Interea miserabilis clamor utriusque sexus super litus consistentium attollitur in cælum, periculum nostrum cernentium. Quid multis morer? Inter confinia positi mortis & uitæ, tandem perlabimur ad locum, ubi multitudo nauium latius Rheni occupauerat sinū. Quas attingentes, & ex altera in alteram transmigrantes, iuxta uiri Dei uocem, præter spem euasimus omnes. Veruntamen ne dubitaretur ullo modo, illius nos saluatos merito, concitè id rabies Rheni fluminis diuino declarauit incendio. Denique ut ille beatus pedem extra puppim extulit, paulo ante diuinitus suspensis fluctibus prædæ fuit: & quæ prius onusta mergi non potuit, subsistere tanto uiduata patrono nequiuit, sed protinus, nobis cernentibus, submersa disparuit. Taliter per immensi mororis præcipitium, meritis serui sui, maximi nobis gaudij Dominus contulit beneficium, dum & uirtutum eius gratiam extulit, & quod uerebamur auertit.

Phil. 3.

He. 13.

Preces assiduæ

**soluto à*

Liberā turmulti ex præsenti mortis discrimine.

Per

Per idem tempus quadam die cum secretorum suorum conscijs oratorium, ut tunc falso credebatur, Bruvilerensis parochiæ in uilla, kyrchedoro nomine, oraturus intrauit: & ecce solo prostratus, carere loco cum sanctorum patrocinio, spiritusancto reuelante, didicit. Qui surgens ab oratione, cum secum consistentibus accessit ad altare, & nel amine subducto, cum omnia diligenti intuitu perlustrasset, nihil omnino uel sub sigillo, uel rimarum fissuris, præter nidificationes uespertilionum & telas reperit aranearum. Vnde nimirum, ut par erat, mente consternatus, absque moratum dilatione Coloniensis ecclesiæ præsulem adijt, illi quæ gesta fuerant, ordine exposuit. Cuius mentis dolori ille condolens, datis etiam sanctorum reliquijs, euocatum ad se direxit cum eo quendã Hezelinum, Scarnensis sedis antistitem, ut sua uice prædictum locum, quia episcopij sui diœcesis erat, Deo cõsecraret, & eius seruitijs manciparet. Qui libenti animo eius obtemperans imperio, congregata multitudine fidelium, diuinæ religioni dedicauerunt idem oratorium: statuentes ibi duo altaria, superius quidẽ in honore archangeli Michaelis, inferius uerò in ueneratione habenda beati Martini Christi confessoris. Hoc in facto illi nimirum cum beato Martino similis extitit proportio uirtutis, qui pari modo similiter illustratus diuina reuelatione, populum absoluit à diabolicæ fraudis seductione, ara destructa latronis, qui in nice uenerabatur martyris. His ita rite celebratis, redierunt uterque ad propria, Deum collaudantes in iubilo.

Dolet ualde altari deesse sacras reliquias.

Illud etiam non reticendum arbitror rei gestæ miraculum, quod uidimus fieri sub testimonio omnium fratrum, & est, fama uulgante, circumquaque notissimum. Mulier quædam, Adelheidis nomine, uarijs omnium membrorum languoribus oppressa, ad beati Nicolai in Bruvilerensi cœnobio limina, recuperandæ salutis gratia, est perlata. Quæ cum detrimento omnium membrorum, occultis etiam uiscerum doloribus ac non ferendis cruciatibus quatiebatur, ita ut omnis generis annonæ panem adeò fastidiret, ut nõ solum gustare, sed & uitaret attingere. Hæc quidem beati Nicolai meritis celerem sospitatem recepit in membris. Veruntamen occulto Dei iudicio omni modis, ut prius, panis abstinuit edulio. Dũ uerò post aliquot annos diuinæ clementiæ ab hac illam placuisset infirmitate absoluere, intempestæ noctis silentio tali perfruitur uisu: Videbatur illi, beatissimum uirũ Vuolphelmum panem benedixisse, & illum susceptũ ab eius uenerabili manu se auidè comedere. Quæ fidẽ adhibens uisioni, sciens per eũ his maiora posse fieri, flebilibus uocibus panẽ sibi ab eo obsecrat benedici. Qui renitẽs totis uiribus, indignum se proclamat ministrum operis huius. Tunc uideres animum uiri Dei anxie perturbari: nelle quidem misereri, sed palam id propter iactantiam fauoremque nolle fieri. Attamen ne diutius uideretur protrahere, quod diuinitus per eum disposuerat adimplere, allatum panẽ benedixit, mulieri porrexit, præsentibus nobis illa comedit. Quæ uiri Dei meritis ex integro sanitati restituta, omni, quoad uixit, tempore ibidem ecclesiæ usibus tanto commodius ac deuotius studuit deseruire, quanto præ alijs multiplicius ac differentius gratias sanitatum meruit obtinere. Vir autem Domini, quanquam tam præclaris & eximijs polleret uirtutibus, nõquam tamen illius elationi succubuit animus, nõ gloriandum recolens ex uirtute signorum, sed ex consortio collegij electorum. Quis uerò singulatim queat referre sanitatum genera, in diuersis per illum languentibus exhibita miseratione diuina? Sæpius enim, illo uisitante, est indulta ægrotantibus salus, quod tamen ab aliquo sibi imputari protsus non patiebatur. Sufficiant è pluribus ista fidelibus, ex illius memorata uirtutibus. Nunc ad referendum, qualis ei fuerit de hac uita transitus, dirigatur articulus.

Pane benedicto sanat morbidam mulierem.

Post innumera diuinæ per illum operationis patrata beneficia, uolens pius Dominus serui sui consolari gemitus & suspiria, crebro dicentis cum Propheta: Quando ueniam, & apparebo ante faciẽ Dei mei? satiabor, dum manifestabitur gloria eius: placuit ei hoc ordine dissolutionis suæ tempus reuelare. Quodã die tempore meridiano pro consuetudine illo, non iacendo, sed sedendo dormiente, speciosissimus per ui sum iuuenis ei adstitit, & ut se quantocyus sequi festinaret, admonuit. Qui comitatus euntẽ, angelico ductu ad loca perducitur amœnissima, omni decoris uarietate uernantia, incomparabili lucis splendore micãtia, totius etiam suauitatis odore redolentia. Ibi ostensis illi diuersarum habitaculis mansionum, fidelibus nimirum à Domino promissarum, tandem in quoddam illum angelus magnæ uenustatis & proceritatis introduxit ædificium, cuius ipsius & extra contemplari iubetur diligenter ornatum: hunc sibi mansionis locum diuinitus esse prænuncians destinatum: quem, inquiens, quanto studiosius ac uenustius exornaueris, tanto iucundius ac felicius in perceptione illo frueris. Taliter angelico affatu de perennis gloriæ felicitate commonitus, euigilans, seorsum quibusdam uisum indicat fratribus, annectens proculdubio se quantocius dissoluendum. Vnde miro modo animo consternati, utpote cuius semper fuerant beneficia pietatis experti, de illius meritò amissione intolerabili torquebantur afflictione. Verum certius hinc colligere cupientes, diem signant, cum uisione notantes: quem anni reuoluto circulo, ipsa die carnis solui contigit ergastulo, quo cælitus ei fuerat uisio oblata. Vnde patuit, non phantasticam illusionem, sed ueram fuisse uisionem, quæ tam euidenter & uiri Dei dissolutionẽ, & cęlestẽ eius designauit mansionẽ. Per continuum itaque illius anni spatium, non segniter dormiendo, sed solerter bonis operibus inuigilando, Domini sui aduentum expectabat, atque conseruis suis talentum sibi creditum erogabat. Tanta autem uis diuini amoris cor eius penetrauerat, ut etiam si nollet de Deo loqui, silere non posset. Cumque id solito instantius ataque feruentius ageret, proinde nonnulli cœperunt fastidire, minusque libenter audire. Quod ille perpendens, non sea bona subtraxit intentione: sed uolens eos resipiscere, illud Apostoli crebra inculcabat repetitione: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. Hæc quippe dicebat, quia quos iam prædicando pepererat, resortmando gemens iterum parturiebat, illud subiungẽs: Mihi quidem non pigrum, uobis autem necessarium. Dum uero quadam die paterna se minus cerneret admonitione proficere, spiritum sanctum toto concipiens mente, in hæc uerba prorupit Amos propheta, immo, ut potius postmodum rerum probauit euentus, ipse spiritu tactus prophetiæ: Venient, inquit, dies, dicit Dominus, & mittam famẽ in uos: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi uerbum Dei. Nouerat proculdubio, quod sicuti fames est carnis, subtractum subsidium corporis: ita fames est mentis, silentium uel amissio diuinæ collocutionis. Vndè futura eis quasi iam præterita narrans: Noueritis, asserebat, quod absque dubio io quibus nunc uobis onerosus existo, uel fastidium genero, summo ea uobis quando que, non tamen effectum habituris, futura desiderio. Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Hæc

Psalm. 41. Psalm. 16. Visio sancti. Galat. 4. Phil. 3 Amos 8.

** sit, aut*

Hæc idcirco non prætereunda putaui, ne incassum prolata hæc uerba credantur hominis Dei: dum omne, quod locutus est, uerbum aut impletum *, aut in futuro non ambigamus implendum.

Licet autem iam ultimam duceret ætatem, nullatenus tamen propositi sui passus est infirmare rigorem, indulgentius uiuendo, labore remisso. Exiguum quippe reputabat præsentis temporis laborẽ, ad superuenturæ gloriæ recompensationem. Quapropter nec longæuitatem temporis, nec difficultatem causabatur laboris: sed potius omnimodis apponens labori laborẽ, angelicam exequi studebat exhortationem. At uero imminente iam eius migratione, ubi se sensit repente uiribus destitui, infirmitate grauari, euocatum reuerẽdissimum Abbatem cœnobij beati Pantaleonis martyris, nomine Herimannum, totius honestatis & & religionis uirum, olei sacrati se fecit liquore perũgi. Paucis dehinc euolutis diebus, primo lucis crepusculo, decimo Calendas Maij, uiam uniuersæ carnis ingressus obijt, & gaudium Domini sui felix feliciter introiuit. Floruit autem temporibus secundi Henrici Imperatoris, qui monarchiam regni obtinuit post decessum tertii Ottonis, tempore beati Heriberti, sãctæ Coloniensis ecclesiæ archiepiscopi, & uixit usq; ad tricesimum tertium annum quarti Henrici Imperatoris, cuius pater extitit tertius Henricus, auus Imperator Conradus. Transijt autem, plenus dierum, omniumque profectibus operum bonorũ, anno millesimo nonagesimoprimo Dominicæ incarnationis. Cuius obitu comperto Herimannus, tunc temporis archiepiscopus Coloniensis, exequijs eius summopere satagens deuotionis obsequium impendere, ad sepeliendum eum deuotus occurrit. Cuius exemplo religiosorum uirorum etiam turba cõfluxit, inter quos præcipui & illustriores habebantur Abbates, Herimannus uidelicet, supra memorati cœnobij sancti Pantaleonis, & Reginhardus bonæ memoriæ Sigebergensis: qui utrique famulum Domini summo semper coluere studio pietatis. Expletis itaque ab archiepiscopo pro eius ueneranda memoria Missarum solẽnijs, ubi sacrosanctum corpusculum deponi debuit in sepulchrum, accedens per se, amictum amouit, quo facies eius uelabatur adspectus: & ecce mirũ dictu, cũ esset iã triduanus mortuus, apparuit, nõ defuncti more pallidus, sed roseo colore perfusus, gratia plenus, & ueluti roscidulis guttis sudore respersus. Quo præclaro uiso miraculo, plerique flnere præ gaudio. Ad circunstantes uero conuersus episcopus, En, inquit, patres dilectissimi, quam deuotus hic fuerit Domini seruus, quem tanta ac talis commendat gratia uultus. His à præsule peroratis, cũ debita ueneratione secus beati Petri apostoli altare decenter trahitur sepulturæ. Ibi suffragantibus meritis eius fidelium exaudiuntur uota, infirmis impenduntur beneficia, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui una cũ patre & spiritu sancto est honor, potestas & gloria per infinita secula seculorum Amen.

Hermãnus Abbas S. Pantaleonis cum inungit sub mortem.

Hermãnus Colo. episc.

Facies triduò defuncti.

Itaque ueluti magno mari, emenso præsentis historiæ pelago, iam quasi litus cernentes respiramus, dũ quædam solum de miraculi eius referenda superesse uidemus. Satagendum est ergo, ut portum teneamus, cursũ consummemus: qm̃ sicutẽ solent solẽ obducere nubes, sic pigri desidesq; scriptores utilium rerũ sæpe subtrahunt cognitiones. Aggrediamur itaque referre miracula, quæ post obitum eius diuina per eum sunt celebrata uirtute. In territorio Bruvilerensi mulier quædam, Vuazela nomine, dum quadam die ad opus consedisset textile, tam crudeli ex improuiso utrarũq; manuũ torqueri cœpit uexatione, ut clamore diræ uocis ciues cogeretur excire. Ex cuius immanitate doloris, paralysis obnoxia credebatur passioni. Subito nãque adeo inutilis est reddita manibus, ut ad nullos eas ualuerit usus applicare. Quo magis magisque ingrauescente morbo, præ nimia doloris contritione inter manus tenentium obdormiuit, & huiusmodi lenis uocis sonum dulciter audit: Quid sopore deprimeris? Si præsenti passione carere uolueris, surge uelocius, & cum oblatione cerei domini Vuolphelmi adito sepulchrum. Illius enim meritis es gaudio potitura salutis. Quæ alacri fide promptaque deuotione iubenti satagens obedire, ardente sepulchrũ inuisit cereo, nec beati patris diffidens meritis, nec dictis credere cunctata monentis. Quæ ubi ad orationem procubuit, post pusillum sana surrexit, & gratias agens Deo, sospes ac læta recessit. Frater quidam ex cœnobio Bruvuilerensi, Heribertus nomine, post obitum beati Vuolphelmi in Daciam prouinciam fuerat trãsmissus, cũ alijs quibusdã religionis monasticæ gratia fratribus. Vbi cũ aliquantisper cõmoratus esset, & iam reditum ei persuaderet animus, comitantibus secum uiris honestis ac religiosis, iter est aggressus. Cumque ad mare peruenissent, piratis insidiantibus, & die noctuque maris sinum occupantibus, ferme per dies nouem negabatur transitus. Vnde nimia cordis contritione omnes pariter afflicti, ut propitius adesse dignaretur Dominus se inuocantibus, intimis precabantur uisceribus. Nec distulit pius Dominus suorum uota fidelium, concitè largiendo subsidium. Adest nanque prædicto fratri sub noctis silentio B. Vuolphelmus per uisum, in crastinum iubens accelerare transitum, mare pacatum hostium denuncians impetum refrenatum. In memoriam uerò suæ liberationis ter ternis psalmis, cultor illæ sanctæ Trinitatis, Domino uota persolui iussit iubilationis. Taliter hostium sublata formidine: non modicum gaudium sumpsere ex diuina reuelatione: & marinis se læti ingerunt fluctibus, piratis minimè nocere ualentibus. Hoc ordine per serui sui merita ab imminentibus malorum procellis eruti, diuinæ gratias agunt liberationi. Quod ut ab ipso fratre, qui pertulit, agnouimus, fideli narratione retulimus. Eodem tempore claudus quidam, Vuillemanus nomine, ex uilla, loco Bruvuilerensi contigua, Polheim uidelicet nuncupata, obtentu beati Vuolphelmi diũ negata membrorum recepit officia. Tempore quippe Quadragesimali ad locum accedens sepulcri, quo salutis arderet desiderio, cordis promebat gemitu, quo salutis ducebat̃ gemitu, cordis illius declarabat afflictio. Denique ad Deum tota intensione conuersus, lachrymosis precabatur suspirijs, ut serui sui meritis sospitatem mereretur in membris. Nec spes fefellit, cui fides incitamẽtum præbuit. Citius enim dictu claruit, cuius sanctitatis uel meriti uir beatus exstiterit. Repente enim diu contracti se cœperunt extendere neruí, & uenarum meatus uitalis sanguinis infusione repleri, & membra prius præmortua, in pristinum uigorem restitui. Quid longius morer? Sentiens homo diuinam in se operari uirtutem, lento conamine assurgere nitens, quanquam adhuc nutante gressu, in pedes constitit, & quæ circa se acta fuerant, præsentibus fideliter disseruit. Quorum manibus sustentatus, & huc illucque deductus, ut res innotuit fratribus, magnifice laudatur & glorificatur Deus, qui in sanctis suis mirabilis est & gloriosus, faciens mirabilia solus. Ad indicium uerò tanti miraculi, sustentatori illius baculi super sepulcrum beatissimi uiri multo tempore mansere suspensi.

Miracula post eius obitum.

Paralytica sanatur.

Claudus restituitur.

Ps. 67.

Alio ferme tẽpore huic miraculo accidit cõsimile, qđ qñ qualiterve sit factũ, libet referre. De uila Gerul. deshouen mulier oĩmodis cõtracta, ad sæpe memoratum

tū locū ab amicis est deducta. Hæc sedulo ibidē incubans precibus, templi limina frequentabat attentius. Existente autem sacratissima beati Petri apostolorum principis solennitate, & hanc cum reliquo uulgo tantis contigit interesse solennijs. Quæ largiter flens, & longa suspiria trahens, ante sepulchrum beati uiri prosternitur, miseram se ac infelicē nimiū conqueritur, cuius nec preces mererentur admitti, nec corporis incommoda solui. Sed qui quondam mulieris Chananeæ, & huius uoluit preces differre: ut importunum illius desiderium, fidei esset experimentum. At uerò quoniam beati uiri meritis saluari posse non hæsitauit, sed in fide postulans perseuerauit, effectum meruit. Erecta quippe diuinitùs, exclamauit, omniumque silentium clamoribus rupit. Vbi enim ossibus ossa se coniunxere disiuncta, & neruorū contractio iuncturarum fiebat connexio, non est mirandum, quòd fragilioris mulieris seaus expauit animus. Exurgens itaque à pauimento, recepto uigore, incolumis præualuit ad propria remeare. Talibus miraculorum effectibus ueraciter cum Christo se uiuere mundo testatur uir iste beatus, Amen.

Matt. 15.

Contracta redditur salus.

SANCTI GEORGII, MAGNI Martyris vita & Martyrium, authore Simeone Metaphraste.



Aprilis 23.

Diocletianus Romanorum Imperator, sceptris indignè potitus, & primus eorum, qui sibi cum illo Romanum imperium uindicabant, (tres enim erant) cùm Augustus declaratus esset Cæsar, omniaque sibi tum aduersus hostes, tum in subiectis populis è sententia cedere uideret, magno studio, ut sibi quidem uidebatur, in eā curam incubuit, ut diuinam beneuolentiam compararet. Summam enim pietatem, & bonorum omniū finem, in eorum, qui dij uocantur, cultu sitam existimabat. Quamobrem assidua illis & magnifica sacrificia faciebat: inprimisque Apollinem, ut rerum futurarum peritissimum, uenerabatur: quem cùm aliquando de quodam negocio consuluisset, ità respondisse ferunt, ut eos, qui in terris iusti essent, sibi impedimēto esse diceret, quo minùs uera prænunciaret, eorumque causa fieri, ut tripodum uaticinia falsa deprehenderentur. Opinionis igitur errore deceptus miser, scire uehementer cupiebat, quinam illi essent in terris homines iusti. Respondens autem è sacerdotibus quidam: Christiani sunt inquit, Imperator. Hāc ille responsionem tanquam escam, deuorans bellum aduersus Christianos, quod iam quieuerat, rursum excitauit. Statim igitur arma, quæ aduersus scelera cōparata sunt in homines innocentes exerceri, & in omnes prouincias edicta cædis plena mitti cœperunt. Videre licebat carceres adulteris, & sicariis, & flagitiosis hominibus uacuos: eorum autem, qui Christū Deum ac Saluatorem fatetentur, plenos: Videre licebat, ueteribus & usitatis cruciatuum generibus, tanquàm leuioribus, repudiatis, grauiora quædam excogitari, quibus plurimi quotidiè Christiani passim afficiebantur.

Diocletianus demonū cultor præcipuus.

Eius sæuitia in Christianos.

Cùm autem ad Tirannum uariæ criminum delationes aduersus Christianos undique, inprimisque ab Orientis procuratoribus uenissent, quod edicta ipsius contemnerent, qui se Christianos profitebantur quorū numerus iniri nō posset, adeo ut uel in propria religione uiuere ipsis permittendum esset, aut bello repente nihil eiusmodi opinantes opprimi deberent: ille, his omnibus auditis, animi celans indignationem, & præ se ferens humanitatē, Præfectos omnes ad se, præcipueque totius Orientis procuratores accersiuit. Qui cum celeriter omnes conuenissent, Senatu conuocato, suam aduersus Christianos sæuitiam patefaciens, Imperator iussit, ut quilque de re proposita sentiret, in medium proferret. Cumque alij aliud dicerent, ad extremum ipse uirus euomuit, deorum religione nihil esse præstantius asserens. Cuius sententiam cum alij comprobassent, rursum, Si meam, inquit, beneuolentiam magnifacitis, quando ita sentitis, studiosè operā date, ut Christianorum religionem ex uniuerso imperio meo prorsus expellatis. Quod ut facilius perficere ualeatis, ego uobis totis uiribus fauebo. Omnibus autem approbantibus & collaudantibus, Senatui & ipsi Diocletiano uisum est, ea de re iterū & tertio ad populū referre.

Tunc in exercitu aderat etiam admirabilis Christi miles Georgius, qui in Cappadocia non obscuro loco è Christianis parentibus natus, in uera pietate iamindè ab ipsa pueritia fuerat institutus. Hic cum ad pubertatem nondum peruenisset, patrem in certamine pietatis egregie pugnantem amisit, è Cappadociaque cum matre in Palæstinam, undè erat oriunda, se contulit: ubi multæ illi possessiones & ingēs erat hæreditas. Ob generis igitur nobilitatem, cū id & corporis pulchritudine, & ætate ad militiam aptus esset, Tribunus militum est constitutus. Quo quidē in munere cum uirtutem suam in bellicis certaminibus, seque strenuum militem ostendisset, Comes à Diocletiano constitutus est, antequam Christianus esse cognosceretur. Cum autem eo tempore mater è uita discessisset, maioris cupidus dignitatis, maximam è diuitijs sibi relictis patrem accepit, & ad Imperatorem profectus est. Tunc autem uigesimum ætatis annum impleuerat.

S. Georgius fit tribunus militum. Itē Comes.

Cum igitur primo statim die tantam in Christianos crudelitatem animaduertisset, & Senatusconsultum mutari non posse, opportunum ad salutem tempus illud existimans, omnem pecuniam & uestem celeriter pauperibus distribuit, seruosque præsentes libertate donauit, deque absentibus, quod sibi uidebatur, constituit: & tertio Concilij die, quo Senatus decretum confirmandum erat, & Principum crudelitatis authorum sententiæ comprobandæ, aut refellendæ: ipse, omni formidine humana reiecta, & solum Dei timorem in animo conseruans, hilari facie & mēte tranquilla in medio consessu stetit, & ad hunc locutus est modum: Quousque tandem, ò Imperator, & Patres conscripti, & Quirites, bonis uti legibus soliti, furorem uestrum in Christianos augebitis, legesq; aduersum illos iniquas sanciētis, & homines innocentes persequimini? & ad eam, quæ uos, ad uera fit, ignoraris, religionem eos, qui ueram didicere, compelletis? Hæc idola non sunt dei, non sunt, inquam, dei. Nolite per errorem falli. Christus solus est Deus, idemq; solus Dominus in gloria Dei patris. Per ipsum facta sunt oia, & Spiritu sancto eius oia reguntur & conseruantur. Aut igitur uos item ueram agnoscite religionem, aut certè illos, qui eam colunt, nolite dementia uestra perturbare.

Mira eius ad huc adolescētis uirtus.

His uerbis attoniti, & inopinata dicendi libertate perculsi, oculos ad Imperatorem omnes conuerterunt, audituri, quid nam is ad ea responderet. Imperator autem, tanquam perstrictis tonitru auribus, iracundiæ impetum in se cohibens, Magnentio cuidam ex confidentibus amico, qui tunc erat Consul, annuit, ut Georgio responderet. Hic propius ad se illum accersens: Ecquis, inquit, tibi istius audaciæ & magnæ in loquendo libertatis est author? Veritas, inquit Georgius. Tum Cōsul subiecit: Quis est ueritas? Respondit Georgius: Christus ipse, quem uos persequimini. Ergo tu quoque, Magnentius

tius inquit, Christianus es? Ego seruus sum Christi mei, respondit Georgius: eoq; confisus, in medio uestrũ ultro constiti, ut ueritati testimonium exhiberẽ. His uerbis populo concitato, & alijs alia dicentibus, incertus quidam rumor exhaudiebatur, ut fieri in tãta multitudine consueuit.

Tunc Diocletianus, silentio per præcones indicto, cum defixis in sanctum iuuenem oculis, eum agnouisset, sic illum est allocutus: Et olim nobilitatem tuã admiratus, ætatemq; honore dignam existimans, te ad maiores prouexi dignitatis gradus: & nunc, quanuis ad perniciem abutaris dicendi facultate, tamen quia prudentiam & fortitudinem tuam diligo, tibi quæ utilia sunt, consulo tanquàm pater, hortorque te, ne rei militaris commoda deseras, nève ætatis florẽ contumacia tua cruciatibus subijcias: sed dijs sacrificans, maiora à nobis expectes præmia, qui pietatem tuam remunerabimus. Sãctus autem Georgius respõdit: Vtinam potius tuipse, Imperator, per me uerum Deum agnoscens, ei sacrificium laudis ab ipso quæsitum offerres: præstantiori enim atque immortali te regno donaret. Siquidem illud, quo nunc potiris, cum sit caducum & fragile, celeriter corruit atque dilabitur. Quamobrem & ea, quæ ex ipso proueniũt, cum sit fugacia, nihil possidentibus prosunt. Itaque nullum ex ijs meam in Deum meum pietatem labefactare, nullum cruciatuum genus timorem illius ab animo meo excutere poterit, aut mortis formidinẽ inijcere. Hæc uir sanctus dum loquitur, Imperator totus ira percitur, nec permittens, ut faceret dicendi finem, satellitibus iubet, ut eum è concilio hastis expulsum, in carcerem conijciant. Celeriter illi faciunt imperata: sed cuspis, quæ uiri sancti corpus attingit, instar plumbi reflectitur, & os martyris laudibus personat.

Eius cõstãtia.

In carcerem igitur deductum, humi prosternunt, compedibusque uinciunt, & eius pectori lapidem ingentem imponunt. Vtrunq;.n. Tyrãnus imperauerat. At uir sanctus id patienter ferens, Deo non desistit usque ad sequentem diem gratias agere. Cum enim dies illuxisset, rursus eum Imperator ad quæstionem uocauit. Et cum uideret illum lapidis pondere defatigatũ: Resipuistine, inquit, Georgi, an adhuc in errore permanes obstinatus? Cui grauiter uir sanctus respondẽs: A deone, inquit, Imperator, ignauum me putas euasisse, ut tam paruo ac puerili supplicio à religione deficerem, & pietatem abnegarem? Prius ipse torquendo defatigaberis, quàm ego tortus. Ego te, inquit Diocletianus, supplicijs ità puerilibus afficiam, ut tibi celeriter uitam eripiant. Iubet igitur rotam prægrandem afferri, mucronibus undiq; præfixã, ad eamq; uirũ sanctum alligari, pararisque in ea gladijs dilacerari. Pendebat in aere rota, inferius autem aderant tabulæ, in quibus densissima erant spicula præfixa, gladijs similia, partim rectas habentia cuspides, partim cultros coriarios imitãtia. Cũ igitur rota per gyrũ tabuli, appropinquaret, & uir sanctus, tanquã agnus tenuioribus loris & funiculis ita constrictis, ut intra carnem absconditi inhærerent, uinctus esset, & per gladios, uoluente rota, transire cogeretur, acutissima eorum acie corpus exceptum dilaniabatur, & scorpij more contortum dissecabatur. Hoc ille supplicij genus strenuè perferens, primum quidem magna uoce precabatur, deindè secum ipse tacitè gratias agebat Deo, neċ suspiriũ quidem ullum edebat. Mox bonum temporis spatium, tanquàm dormiens, conquieuit.

In carcerẽ coniectus, dire affligitur.

Vide supplicij genus immane.

Diocletianus igitur eum mortuum existimans, lætus deosque collaudans: Vbi est, inquit, Deus tuus, Georgi? Cur te ex hoc ludicro supplicio non liberauit? Cum autem iussisset eum ab illa machina solui, ipse ad sacrificandum Apollini profectus est. Cæterum magna nube statim exorta, & maximo tonitru erumpente, uox desuper emissa est, quam multi audierunt ita differentem: Nè timeas, Georgi: tecum enim sum. Paulo post autem, qualis nunquam antea, serenitas successit, & uir candidis uestimentis indutus, rotæ assistere uisus est, qui facie coruscanti manum martyri porrexit, & ipsum complexus saluere iussit. Nemo autem audebat ad eum propius accedere, neque ex illis, qui illum asseruabant, neque ex ijs, qui missi fuerant, ut ipsum à rota soluerent, quoad is, qui apparuerat, ex eorum conspectu discessit. Tunc à machina solutus uisus est sanctus martyr, & præter omnium expectationem incolumis constitit, & Deo gratias agebat, ac Dominum inuocabat. His perspectis, milites ingenti stupore, correpti, rem Imperatori adhuc in templo sacrificantì denunciant, sancto etiam Georgio coram constituto. Quem cum adspiceret Imperator, primum quidem ita se rem habere non credebat, & illum Georgium negabat esse, sed alium ei similem este dicebat, aut eius certe simulacrum, quod spectatores deluderet. Verum cum accuratius illum contemplantes, qui assistebant, agnouissent, & martyr ipse se Georgium esse diceret, obmutuerunt.

Porro ex adstantibus duo, dignitate prætoria decorati, quorum unus Anatolius, alter Protoleo uocabatur, cum antea in Christi religione essent initiati, re admirabili conspecta plenam fidem conceperunt, & sublata uoce dixerunt: Vnus est Deus magnus & uerus Christianorum. Hos igitur confestim Imperator extra ciuitatem duci, atque, indicta, causa iubet obtruncari. Multi præterea se ad Dominum se cõuerterunt, in seipsis fidem continentes, qui libere loqui non audebant. Sed & Imperatrix Alexandra ueritatem agnouit, quam libere loqui incipientem Consul abduxit, ac priusquam de illa rem intelligeret Imperator, domum dimisit. Hæc Diocletianus indignè ferens, cum ratione nihil agere posset, iussit sanctum uirum statim in foueam calcis recens extinctæ coniectum, in tertium usque diem asseruari, nè qua ex parte excogitari auxilium posset. Cum igitur uinctus ad eiusmodi supplicium duceretur, magna uoce sic precabatur: O conseruator afflictorum, ò præsidium eorum, qui persecutione uexantur, ò spes illorum, de quibus nulla est spes, Domine Deus meus exaudi preces serui tui, & adspice me, ac miserere mei. Libera me Domine ab insidijs aduersarij, & concede mihi, ut ad finem usq; nominis tui confessionẽ immutabilem conseruem. Ne derelinquas me, Domine, propter iniquitates meas ne quando dicant inimici mei, Vbi est Deus eius? Ostende potentiam tuã, & nomen tuum illustra in me inutili seruo tuo. Mitte angelum tuum, indignitatis meæ custodem, qui Babylone fornacem in rorem commutasti, & sanctos pueros tuos incolumes conseruasti, quoniam benedictus es in secula, Amen. His dictis, ac toto corpore signo Crucis munito, in foueam, gaudens & laudãs Deum ingressus est. Ministri autem, qui missi fuerant, omnibus, ut iussi fuerant, peractis, reuersi sunt.

Duo Prætores palã Christũ confitentur.

Imperatrix credit.

Dan. 3

Diocletianus uerò, cum tertius adesset dies, accitis quibusdam è militibus, dixit: Infelicis illius Georgij, quem propter eius peruersitatem & contumaciã in calcis foueam coniecistis, ne monumentum quidem uolo sectatoribus eius extare, ne, dum ab illis colitur, gloriosæ insaniæ capti cupiditate, in perniciem ruant. Ite igitur, & si quid ex miseris illius ossibus adhuc reliquum est, defodite, atque in perpetuum abolete. Hæc milites mandata cũ accepissent,

Nota de signo Crucis.

quanta potuerunt celeritate profecti sunt, sequente magna populi multitudine, ut quid futurum ve esset, perspicerent. Expurgata igitur calce, intus repertus est uir sanctus habitu splendido, tanquam è coniuio ueniret: qui, manibus in cælum sublatis, Deo pro uniuersis eius beneficijs gratias agebat. Egresso autem illo, & nullum læsi corporis signum circunferente, tã admirabili spectaculo, qui conuenerant obstupẽtes, uno omnes ore Georgij Deum collaudabant, & magnum esse dicebant.

Interea dum morantur milites, ac tempus terunt, rumor ad Diocletianum peruenit. Qui cum S. Georgium statim accersisset, stupore attonitus, sic eum est allocutus: Aperi nobis, Georgi, undè tibi hæc adsint, & quibus abs te artibus fiant. Arbitror.n.te, ad magicæ artis ostentationem, Crucifixi religionem simulare, ut præstigijs ad stuporem omnes adducas, & te magnum ostendas, ac Deum tuum quisquis est, deorum omnium præstantissimum prædices. Ego quidem, respondit uir sanctus, existimabam, Imperator, ne os quidem posse uos aperire in eius Dei contemptum, qui nulla in re non potens est, & ex huiusmodi in se sperantes liberat. Verum, quando in tã profundum erroris barathrum, urgente diabolo, decidistis, ut ne illa quidẽ, quæ uestris oculis cernitis, miracula credatis, sed præstigias appelletis, uestram equidem cæcitatem deploro, ac miseros censeo, sed indignos tamen, quibus respondeam, puto. Nunc, inquit Diocletianus, cognoscam, an, nobis cernentibus, res facias admirabiles, & nos, quibus respõdeas, indignos putes. Sed uel inuitus habebis, qui medeantur tibi. Tunc iubet ferreas crepidas afferri, oblongis clauis præfixas, easq; in conspectu suo accensas, ardentesq; in utrunque ipsius pedem induci, ipsumq; uapulantem usq; ad carcerem trahi, Irridensq; dicebat: Quã uelox cursor es, Georgi. At martyr, cum tam acerbè traheretur & uapularet, secum ipse exultabat: Curre, inquiens, Georgi, ut appræhendas: Sic enim curris, ut non incassum. Deindè Deum suum innocẽs, dicebat: Respice de cælo, Domine, & uide laborem meum, & audi gemitum compediti serui tui: quoniam multiplicati sunt inimici mei, & odio iniquo oderunt me propter nomen tuum. Sed tu ipse sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea: & da mihi patientiam usq; in finem, nè quando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Ita precabatur, dum ad custodiam, in quam coniectus fuit, perueniret, afflictus ex uulneribus, quæ ardentes crepidarum claui pedibus eius inferant.

Ardentes ferrea crepide eius pedibus adhibẽtur. *1.Co.9*

Cum autem totum illum diem ac noctem, quæ subsecuta est, Deo gratias agens transegisset, postridiè acitus, in conspectu adstitit Imperatoris, qui iuxta publicum theatrum sedebat. Aderat & Senatus uniuersus. Sanctum igitur uirum Imperator conspicatus ita rectè incedentem ut si ex crepidarum molestia nihil acciperet impedimenti, magna cum admiratione: Quid est, inquit, Georgi? Num ad uoluptatem & gratiam crepidę tibi repertæ sunt? Sanè quidem, sanctus Georgius respondit, Imperator. Tunc ait Diocletianus: Audacia deposita, modestè obtempera, & magicis artibus reiectis accede, ac dijs propitijs sacrifica: alioquin multis alijs cruciatibus affectus, hac dulci uita tandem spoliaberis. Quàm stulti, Georgius inquit, uidemini, qui Dei mei potentiæ præstigiarum nomen imponatis, eiusque præsidia magicis artibus comparantes, ludicra, dæmonum, quibus nobis colluntur, fallacias tam impudenter iactetis. Acri uoce, truciq; adspectu Diocletianus martyris orationem interpellans adstantibus imperauit, ut os eius cæderẽt: Sic, inquiens, doceatur, Imperatores non esse contumelijs afficiendos. Deindè iussit, ut neruis bubulis tandiu uapularet, dum caro eius cum sanguine terræ agglutinaretur.

Os eius cæditur.

Cum autem sanctus martyr ita crudeliter excruciatus, nihil hilaritatem uultus immutaret, Imperator admiratione plenus, ad eos, qui proximè aderãt, conuersus: Equidem, inquit, hæc non uirtutis & fortitudinis, sed magicæ artis opera dixerim. Magnentius autem ad eum ait: Est hoc in loco, Imperator, uir quidam magicę artis apertissimus, quem si iusseris accersiri, Georgius celeriter uictus oraculis tuis succumbet. Statim igitur accersitus magus, adstitit coram Imperatore. Ad quem Diocletianus: Quæ, inquit, homo iste nefarius egerit, præsentes omnes sciunt: quomodo autem illa perfecerit, uestrum tantum est intelligere. Aut igitur præstigijs eius dissolutio modestum & temperantem hũc nobis redde: aut magicis medicamentis ex hac uita celeriter extrude, experiatur. Id enim cum iam statuissem, uiuere tamẽ adhuc permisi. Athanasio autem (hoc enim illi mago nomen erat) omnia se facturum postridiè promittente, Imperator uirum sanctum in uinculis custodiri iubens, è tribunali descendit. Ipse uerò custodiã rursus ingressus, Deum uocabat, dicens: Admirabilis fit misericordia tua, Domine, super me: & dirige gressus meos ad confessionem tui, & perfice cursum meum in fide tua, ut in omnibus laudetur nomen tuum.

Postero autem die, cùm Diocletianus in altiori loco pro tribunali sederet, magum adesse iussit. Ille autem præstò fuit, prudẽtium grauitatem præ se ferrẽs: & medicamenta quędã in testaceis uasculis ostẽdẽs, ait Imperatori: Adducatur nunc reus, & sentiet omninò, dijs coadiuuantibus, medicamentorum meorũ uires. Si enim insanum hunc uis in omnibus, quæ iubes, dicto audientem efficere, hanc sorbeat potionem. Et pariter proferebat unum medicamenti uasculum. Sin apud tribunal tuum amaram huius mortem mauis uidere, hoc bibat. Et paruulum alterum uasculum demonstrabat. E uestigio sanctum Georgiũ adduci iubet Imperator, & adstanti ipsi: Iam iam, inquit, Georgi, magicæ artes tuę aut omnino dissoluentur, aut desinent. Ac iubet ipsum per uim sumere paratum pharmacum. Ille autem hauriens ipsum intrepidè, nihil ex illo sensit incommodi. Denique nulla rei nouitate secuta, gaudens adstabat, dæmonum fraude illusa. At Imperator insaniens, alteram quoq; ipsi potionem iussit dari, atq; ut biberet cogi. Diuus autem Georgius, ui non expectata, ac sorbens, eodem modo incolumis auxilio diuino & gratia seruatus est. Obstupuit autem Imperator pariter cum toto Senatu, sed & ipse Athanasius spectaculo rei. Ac non multo post dixit martyri: Quousque tandem nos factis tuis ad stuporem adducis? Quandiu nobis uerũ nõ fateris, qua scilicet ratione, quæ tibi admota sunt tormenta, contẽpseris, & medicamentorum, quæ in manibus sunt, iniuriam effugeris? Agedum pande nobis omnia clementer audituris.

Potionẽ magicã bibit illæsus.

Tunc beatus Georgius respondebat: Nè nos existimes, Imperator, humanis seruari cõsilijs, sed Christi inuocatione, eiusque potentia, quibus etiam freti, cruciatus nihili facimus, iuxta arcanam illius disciplinam. Diocletianus autem: Quænam est, inquit, istæc Christi tui disciplina? Diuus Georgius respõdit: Cum prouideret uestram in peius diligentiam, suos ille domesticos confirmans instituit, ne timerẽt eos qui corpus occidunt, & superuacanea ne curarent: Capillus, inquiens, de capite uestro nõ peribit, & si quis mortiferũ quid biberitis, uobis nõ nocebit.

Matt. 10. *Luc. 21* *Matt. 16.*

Denique

[illegible] pe[illegible] lare [illegible] a[illegible] I[illegible] um Imperator [illegible] di cis [illegible] dit Athanasius [illegible] h[illegible] em t am [illegible] dac[illegible] con [illegible] & [illegible] fe [illegible] ad uitam reuoca[illegible] re nequa [illegible] re at [illegible] m [illegible] ni [illegible], & [illegible] um [illegible] rum [illegible] Veru[illegible] no[illegible] Deum [illegible] m exper[illegible] spera[illegible], at [illegible] ipse [illegible] e[illegible] quoque [illegible] coram te, & tunc [illegible] quo [illegible] potentem, uene[illegible]mur [illegible] tur [illegible] a exa[illegible] u[illegible] est. [illegible] Georgius ex[illegible] ua[illegible] ui [illegible].

[illegible] mperator consilium Athanasi[illegible], id ut [illegible] an[illegible]. E ac aut[illegible] area magna erig[illegible] [illegible] stadij interuallo [illegible] ri[illegible] imperatori, peti[illegible] um [illegible] q[illegible] ur, ut cul[illegible] & [illegible] N[illegible] [illegible] sui [illegible] a ostende, [illegible] c[illegible] em [illegible] onc[illegible] tus G[illegible] ot [illegible] quit, Deus, qu[illegible] omnia, [illegible] imp[illegible] per [illegible] hunc u[illegible] s[illegible] te [illegible] m [illegible] uelt is per [illegible] ptis, quid ue[illegible] on p[illegible] nen pro pter ad[illegible] m popu[illegible] id, quo[illegible] gratia pe[illegible] s, per me [illegible] h[illegible] ue ma[illegible] a[illegible] Ec[illegible] enim in uestr[illegible] ore[illegible] co[illegible] tu ma[illegible] quem [illegible] ne [illegible] c[illegible] m pote[illegible] ipsi [illegible] oc[illegible] & a[illegible] om n[illegible] m Deum meu[illegible] nou co. C[illegible] p[illegible] um a[illegible] na [illegible] tus est.[illegible] ate [illegible] z [illegible] rem uirium [illegible] o [illegible] spera[illegible] ium non con fund[illegible] C[illegible] [illegible] exaudi me miserum [illegible] hac, q[illegible] os apostolos tuo[illegible] omnibus p[illegible] & hg[illegible] is exaudi[illegible] generations malæ [illegible] um ab ea pet[illegible] tum, & [illegible] a mortuum in u n[illegible] m, in confusione[illegible] te, in [illegible] m uam, & Patris, & Spiri u [illegible] cti. O[illegible] secro [illegible] ra[illegible] eu [illegible] m uper[illegible] uersam terr[illegible] o [illegible] Hominum [illegible] m [illegible] u[illegible] e, & tuam [illegible] A[illegible]. Et Amen[illegible] co prol[illegible] c[illegible] ma[illegible] g[illegible] intrem uerint o[illegible] um [illegible] olo c[illegible] tegumento [illegible] u gen, mor[illegible] tu[illegible] u[illegible] bus de urna ex[illegible]

Mortuus excitat ps[illegible] martyr.

[illegible] zorto populi [illegible] p[illegible] ue pl[illegible] ude[illegible] risti summ[illegible] D[illegible] s [illegible] ciu[illegible] m[illegible] iai es [illegible] & [illegible] ritum [illegible] fusere in [illegible] Vt [illegible] o eim, qui[illegible] mo[illegible] [illegible] er[illegible] Ch[illegible] [illegible] uo[illegible] tem, accurre[illegible] temque ad Diuum Ge[illegible],

[illegible] pr[illegible] mu [illegible] us aut[illegible] pedes p[illegible] um [illegible] uocans Deum [illegible] p[illegible] tem o[illegible] rans p[illegible] o, & sibi eorum, quæ p[illegible] rantium comm[illegible] r[illegible] nec iam [illegible] r lo[illegible] po[illegible] tempo[illegible] spatio [illegible] [illegible] dice[illegible] loco[illegible] det s[illegible] u[illegible] rum [illegible] p æsti giatorum [illegible] hic [illegible] nasius [illegible] imo, & eiusdem artis studio[illegible] te fauens, [illegible] a maca, quæ nobis pollicitus est, non propinauit, sed potius [illegible] incantamentorum uim [illegible] a, ad nos[illegible] deci pie[illegible] dos [illegible] Quoc[illegible] ca Ge[illegible] offe[illegible] mi[illegible] imè e[illegible] qu[illegible] pote[illegible] mpu[illegible] tor factus, mortuum se lu[illegible] a[illegible] m pollicitus est, quem [illegible] mor[illegible] is [illegible] defunctum, ad praui consil[illegible] ui e[illegible] uin excita re[illegible] xerunt.

[illegible] s, T[illegible] nus [illegible] Athanasium liber unà c[illegible] ui reuixe[illegible] ribus cæ[illegible] a uoce Christum [illegible] m[illegible] olum prædic[illegible] f[illegible] um u[illegible] o [illegible] em [illegible] or[illegible] ium carceri in[illegible] clu[illegible] in u[illegible] u[illegible] ne[illegible] a muneribus publicis ua[illegible] d[illegible] erat. [illegible] que co[illegible] ctus autem [illegible] or g[illegible] & [illegible] ru[illegible] sa, [illegible] ui[illegible] s, [illegible] u [illegible] ra[illegible] gratias [illegible] exti[illegible] q[illegible] maio[illegible] m[illegible] & [illegible] tat m m[illegible] n exor[illegible] me fac Deu, D[illegible] meus, qui ce[illegible] r uideam gloriam tuam, diabolo [illegible] em co[illegible] ulo.

Athanasius cu alio necatur.

Dum autem ipse esset in carcere, quicunq; Christi fidem imbiberant, propter ea, quæ peracta erant, ad ipsum profecti, & tradita cu[illegible] odibus pecunia, ad eius procidebant pedes, & [illegible] e[illegible] m[illegible] ebant: ex qu[illegible] s m[illegible] ægrot[illegible] Chri[illegible] num & [illegible] ab eo curati[illegible] r. Inter quos etiam uir qui[illegible] a, Glycerius nomine, priuata fortuna, arans, altero ex bobus (ut sæpe contingit) humi [illegible] lapso & ab[illegible] iecto, & [illegible] um non [illegible] e posteaquam de[illegible] an[illegible] cti uiri fama a quibus[illegible] dicit, currens in ca[illegible] ce[illegible] rem, bouis ia[illegible] uram deplorabat. Ta[illegible] dem arridens huic sanctus Georgius: Abi inquit lætus: Christus.n. meus bouem tuum a[illegible] uitam reuocauit. [illegible] e au[illegible] c[illegible] [illegible] credens, & currens, inue[illegible] [illegible] rat uir san[illegible] ctus. Mox u[illegible] ne paulu[illegible] n quid[illegible] m mo[illegible] fus [illegible] & ad Ma[illegible] a[illegible] ur[illegible] is, per ciuitat[illegible] uoc[illegible] ma[illegible] mabat Magnus est [illegible] ru[illegible] [illegible] mpræhendent[illegible] ipsum [illegible] q[illegible] re[illegible] urrera[illegible] per[illegible] Imperato r[illegible] is a[illegible] em [illegible] & [illegible] qu[illegible] e[illegible] i[illegible] er[illegible] Glycerius gaude[illegible] & tanquam ad conu[illegible] al[illegible] us, curr[illegible] ebat [illegible] e mil[illegible] es a q[illegible] ce[illegible] & magna uoce Do[illegible] inum inuocab[illegible], o[illegible] s, ut m[illegible] rium sibi bap[illegible] loc[illegible] e ita ui am h[illegible] T[illegible] quid[illegible] d Impera[illegible] rem S. Geo[illegible] um a[illegible] ant [illegible] car[illegible] e sede[illegible] po[illegible] u[illegible] multos[illegible] abduce[illegible] ostenc[illegible] o a[illegible] n xo. Itaq[illegible] qua[illegible] si resp[illegible] in[illegible] o[illegible].

Signo Crucis multos ægros curat.

Glycerius la[illegible] [illegible]tur.

[illegible] ad[illegible] to[illegible] con[illegible] um Magnen [illegible] d[illegible] extra Ap[illegible] [illegible] p[illegible] habere N[illegible] au[illegible] o[illegible] ac pa[illegible] u o[illegible] ens, ui[illegible]

Christ' S. Georgiũ confirmat.

propria manu se subleuantem, & amplectentem, & [illegible] capiti suo impofita, dicentem: Ne timeas, sed [illegible] animo esto. E[illegible] enim iam [illegible] es, [illegible] m reg[illegible]s. Ne [illegible] ur [illegible] adduceris [illegible] p: operari ad me uenie[illegible], paratis fiuere. Expertectus autem, & [illegible] Deo al[illegible] rius agens [illegible] carceris cu[illegible]odem ad se u[illegible], plurimque to[illegible] abat: Hoc, inquiens, unum abs [illegible] eto, concede, ut puer meus ad me ingre[illegible] co[illegible] m ipsi quodd[illegible] am. Annuente autem cu[illegible], ingressus est puer, qui extra carcerē expectabat, & dominum suum in uinculis ueneratus, flens humi iacebat. Sed sanctus i[illegible] lum erigens lachrymantem, ut [illegible] o animo esset, hortatus est u[illegible] aque nunciaui[illegible], inquiens, me[illegible], Dominus meus uoca[illegible] Po[illegible] m i[illegible] ur [illegible] hac uita migrauero, accep[illegible] hoc meo mi[illegible] o corpore, quemadmodū ante dice[illegible] um meum statui [illegible] itineris tui duce Domino, domum, quam habitare soli[illegible] umus, prope P[illegible] x sti[illegible] m, concede, o[illegible] busque pe[illegible], quæ [illegible] præscripta sunt, D[illegible] o[illegible] em [illegible] abero, a Christi fide non deficiens. Illo uero pr[illegible] mitte[illegible] e non sine magna ui lachrymarum, se, D[illegible] o adiuuante, studiose omnia cu ratu[illegible] um, uir sanctus [illegible] um amp[illegible] xatu[illegible] d[illegible] misit.

At [illegible] c postero [illegible] tribunali [illegible] parato, in ipso S[illegible] is [illegible] se uenire iussit, iramque compesc[illegible] is, c[illegible] cum man suetudine eum sic alloqui. Non [illegible] cor-

Vide fallaciã diaboli

gi, maxima humanitate & amore p[illegible] c[illegible] e, [illegible] ut erga te tam mitis sim? Nam m[illegible] omnes [illegible] it, ut me ualde tuæ tædet adol[illegible] c[illegible] iæ, tum p[illegible] ter flo rem pulchritudinis tuæ, tum Propter prudentiæ grauitatem animique constantiam. Ac uol[illegible] bam qu[illegible] em si resipuisses, ut mecum pariter ha[illegible] tes, & [illegible] undas [illegible] nobis obtineres [illegible] no[illegible], ad [illegible] c tu quoque quid sentias. [illegible] Georgius: [illegible] portebat, inquit, Imperator, hoc tuo erga no[illegible] studio declarato, nō tā multa in nos per iracundia mala face[illegible] c. [illegible] c ille uerba libēter audiens, subie[illegible] it: Si uelles mi[illegible] ut patri, amāter obsequi oēs istos, quos perculi[illegible], crucia tus maximis honoribus c[illegible] pen[illegible] are. S. Georgius: Si uis inquit, posthac in tēp[illegible] u ingrediamur, deos, qui a uobis coluntur, adspecturi. Hoc igitur Imperator exurgens magna cū lætitia, Senatui & omni po[illegible] ulo p[illegible] pi[illegible] cone edicit, ut in temp[illegible] erant [illegible] S mul [illegible] lebat populus Imperatore[illegible], & [illegible] s u[illegible] oria dum iter in templum faceret, asl [illegible] at. V[illegible] ue[illegible] o omnes ingressi [illegible] unt indicto silētio, & [illegible] acri[illegible] iā parato, in tuebantur omnes martyr[illegible] m, sperantes proculdubio ipsum sac[illegible] ficaturū. Ip[illegible] ad A[illegible] is sta[illegible] am ac

Nota nim S. Crucis

cedens, extensa ma[illegible] u: [illegible] cq[illegible] ir[illegible] it, a m[illegible] c[illegible] hciu uis su[illegible] ipere ut Deus? Atq; eodem te[illegible] ore signū Crucis expressit. Dæmon uer[illegible] statuam inhabitans, huiusmodi uocem emi[illegible] it. Non sum, sed neque mei [illegible] lium quisquam. Vnus est Deus solus, quem p[illegible] dicas. Nos autem ex angel[illegible] is ip[illegible] s apost[illegible] æ facti, ob inui[illegible] iam homines dec[illegible] pimus. Tum sanctus respondit. Quo pacto igitur hic ma[illegible] e[illegible] e audetis, me cultore ueri Dei præse[illegible] te. Atq; hoc dicto [illegible] on[illegible] s quidam ac fremitus luct[illegible] sim[illegible] is ex statu[illegible] emi[illegible] tur. Omnes autē simul ad terr[illegible] m [illegible] sæ, e[illegible] x[illegible]. Tunc conuersi quidam de populo [illegible] concitati, sacerdotibus [illegible] citantibus co[illegible] m [illegible] ctum [illegible] um [illegible] uinculi[illegible] cont[illegible] [illegible] er [illegible] er[illegible] ndum clamab[illegible] t, d[illegible] um hunc Imperator, t[illegible] e, a[illegible] in [illegible] au[illegible] ta fi[illegible] uita.

Alexãdra Imperatrix pa

H[illegible] c igitur tum[illegible] ltu co[illegible] ato & f[illegible] ma per urbem bre[illegible] d[illegible] c[illegible] rr[illegible] m[illegible] x Alexandra, c[illegible] Chri sti oc[illegible] a[illegible] u[illegible] ha[illegible] am[illegible] non p[illegible] lerr ter prodij[illegible], & cum pop[illegible] tum[illegible], & S. [illegible] orgium procul ui[illegible] m cerneret, nec ad eum [illegible] æ turba po[illegible] set acce[illegible] clam[illegible] ns dicebat [illegible] u[illegible] cor[illegible] a[illegible] me, [illegible] m tu es Deus [illegible] s[illegible] ipotens. Se[illegible] to, u te[illegible] u[illegible] rimu[illegible] u, Dio[illegible] s [illegible] t co[illegible] sanc[illegible] i[illegible] antem [illegible] a[illegible] T[illegible], inquit, [illegible] tati meæ gratia[illegible] um caput [illegible] sacrifi[illegible] are [illegible] olitu[illegible] us Georgius [illegible] ac[illegible] care d[illegible] Imp[illegible] lane, & [illegible] d[illegible] s c[illegible] re noui [illegible] urum d[illegible] js ta[illegible] us acc[illegible] tam referre salutem tu[illegible] bi ipsi qu[illegible] af erre opem po[illegible] nt, ne[illegible] Christi præsentiam ualent sustinere. [illegible] um u[illegible] hæc di[illegible] e[illegible] ctus, ecce Imper[illegible] trix quoque [illegible] m pro[illegible], eundem, quem [illegible] ca, co[illegible] per[illegible] re[illegible] erm[illegible] nem habebat: & ad pedes u[illegible] u bens, Tyranni dementiam conspuebat, maledi[illegible] is deos [illegible] rans, eorumque cultores detestans. Imperatur autem ad eam: Quid [illegible] bi, inquit, acc[illegible] d[illegible] le xandra, q[illegible] c ma[illegible] o & inca[illegible] tatori a[illegible] ens impudenter, a d[illegible] js recesisti[illegible]? Illa uero ac[illegible] ter e[illegible] n[illegible] repellen[illegible], ne dignum quidem censuit responsione.

[illegible] tur.

Impius igitur Diocletianus furore repletus, de sancto nihil amplius quæsiuit, [illegible] ed[illegible] b eo irritatus, & dum sacri[illegible] iū[illegible] e[illegible] at, s[illegible] uersos ab eo deos suos uidens, ad hæc I[illegible] atricis mutationē animaduertens, atq; illius causa iracundior factus huiusmodi sententiam contra martyrē & nobilissimam tulit Imperatricem: Pessimum Georgium, Galilæum sese dicentem, & qui tum deos, tum meipsum conuicijs mu[illegible] s affecit, denique qui contra [illegible] os arte sua magica usus est, cum Alexandra ueneficijs eius corrupta, & pari dementia in deos ipsa quoque maledicta conij[illegible] tente, gladio obtruncari iubeo. [illegible] tatim igitur [illegible] uibus hoc demandatum e[illegible] at, la[illegible] cti cor[illegible] ipientes, u[illegible] um extra ciuit[illegible] cebant. T[illegible] pariter cum eo nobi[illegible] issima [illegible] I[illegible] peratrix, quæ [illegible] m abduceretor, al[illegible] cri an[illegible] o or[illegible] bat [illegible] bia mouens, & oculos in cælum fre-

Imperatrix [illegible] ed[illegible] spiritu.

que[illegible] ns. At [illegible] ad locum quendā uenit, [illegible] o[illegible] t pe[illegible] uit. [illegible] jsque q[illegible] i[illegible] ahe[illegible] ant, conce[illegible] en[illegible] u[illegible], [illegible] p[illegible] r uest[illegible] de[illegible] s & caput in[illegible] a re[illegible] u Deo red[illegible] idit. Huius rei causa m[illegible] r [illegible] r C[illegible] Georgius D[illegible] um extol[illegible] n[illegible], ipsi[illegible] e gr[illegible] ag[illegible] ns, mult[illegible] cum alacritate incedebat, oran[illegible] ut suus quoq; cursus recte perficeretur: & po[illegible] qu[illegible] ad præfi[illegible] itum locum appropinquauit, cl[illegible] a [illegible] uoce pre c[illegible] tus est:

Benedictus es, Domine Deus meus, quoniam dentibus quærentium me lacerandū non permi[illegible] i, nec inimicōs meos super me lætos e[illegible] p[illegible] es[illegible] quoniam li[illegible] er[illegible] imam meam, ut passe em de[illegible] queo uenantium. Nunc item exaudi me, Domine, & mihi assiste seruo tuo in hac ultima hora mea: & li[illegible] e[illegible] animam meam ab in[illegible] uitate aere[illegible] hostis maximi & [illegible] r[illegible] eius: & ea, quæ [illegible] in me per ignoran[illegible] pe[illegible] ru[illegible] n[illegible] uertas criminī, sed uen[illegible] m tuam & amo re[illegible] ū[illegible] s cocede, ut & ipsi[illegible] c[illegible] o[illegible] gat pars in reg[illegible] o tuo [illegible] u electis tui[illegible]. Suscipe etiam animam meam cum ijs, qui a [illegible] seculo plac[illegible] i sunt [illegible] bi obliui[illegible] cēs omnium, [illegible] iæ[illegible] m ic[illegible] ter, quam [illegible] scient[illegible] r commisi. R ec[illegible] r

S. Georgius decollatur.

[illegible] om[illegible], [illegible] uocātium mag[illegible] ificum nome[illegible] tun[illegible] iam [illegible] c[illegible] ctus es & g[illegible] oriosus in secula, A[illegible] n. [illegible] eprecatus, & cum gaudio collum pr[illegible] c[illegible] pite detrun[illegible] atus est uigesimotertio [illegible] e [illegible] onem perficiens, cu[illegible] impollutam. Vnde et[illegible] co[illegible] o nam [illegible] am habet.

Hæ[illegible] u[illegible] ax[illegible] um certaminum strenu[illegible] o ris [illegible] op[illegible] a. [illegible] contra inimicos e[illegible] s præcl[illegible] ra facinora, & pr[illegible] rio a. [illegible] corrupta a[illegible] na corona con[illegible] ui. [illegible]

ci[illegible] us

cibus utinam nos quoque partem iustorum assequamur, collocemurque ad dexteram Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

ALOYSIUS LIPOMANUS EPIscopus Veronensis Pio Lectori.



E mireris, amantissime Lector si alteram tibi magni martyris Georgij uitam paulò post primam, legendam offerimus. Illā enim ex Veneta à Metaphraste, hanc uerò ex Cryptæ Ferratę bibliotheca à Pasicrate, eiusdem beati martyris seruo, scriptam habuimus. Quæ licet in paucis quibusdam dissimiles uideantur, ea tamen dissimilitudo non in re, sed in ordine potius consistere uidetur. Ea uerò, quæ unus tacuit, alter suppleuit. Vtraque igitur cum sequente Encomio legenti iucunda erit, cum in sancti huius martyris gestis enarrandis plurimum conueniant. Fecimus hoc eo libētius, quòd apud Latinos nostros de gloriosissimo & celeberrimo martyre nihil, quod fide dignum esset, legebatur, cum constet inter apocryphas scripturas connumerari passionem sancti Georgij martyris, quæ olim à sanctissimo Gelasio Papa reprobata est. Ne quis autem putet hanc historiā, quam nos in lucem proferimus, à duobus iam dictis authoribus contextam, eandem esse, quam ipse beatissimus Gelasius reprobauit, sciat ipsam Orientalis Ecclesiæ testimonio confirmari, in singulis annis recitatur in compendium sedacta. Itaque post hac habebis, quo in martyris inuicti solennijs animū tuum abunde oblectare possis. Vale, & sancti huius patrocinijs te summopere commenda. Mira enim sibi ex intimo corde addictis beneficia præstitit, & in posterum præstabit.

MARTYRIUM SANCTI ET magni martyris Georgij, à Pasicrate eius seruo scriptum.

25. Aprilis.



Ostri quidem Saluatoris Iesu Christi regnum cum æternum sit, neq; aliquod temporis principium habuit, neque ullum uñ quàm finem habebit. Eius uerò omni ex parte laudādus & celebrādus aduētus, quo tēpore Dei filius ex Maria uirgine carnem sumpsit, & homo factus præsens in terris fuit, per totū orbem terrarū effulsit, Apostolorū doctrina & prædicatione his unociatus, qui meruerunt, ut in sancto rū hominū sorte numerarentur. Quæ res & mirabilis fuit, & naturam omnem ac sapientiā superauit. Multis autem incredibilis uisa est propter admirabilem, & quæ hominū opinionem superabat, eius rei magnitudinē. Incredibile, inquā, id uisum est illis, qui errori seruiebant. Quamobrē oēs, qui terrena & falsa huius mundi gloria detenti erāt, diuinæ prouidētiæ mysteriū, ignominiā & nugas quasi existimabant: *facta, ēaque illa Dei hominis * facti, & salutaris eius regni prædicatio, à Iudæis quidem scandalum, à gentibus uerò stultitia putabatur. Et tamen nihilominus Deo 1. Cor. 1. ipsi placuit, per multam & admirabilem seruorū suorum tolerantiam, humanum genus ad ueram ac salutarem religionem conuertere.

Accidit autem, ut tempore illo, quo satanæ ipsius superstitio & idolorum seruitus in hominibus dominabatur, Diocletianus Romanorum imperio potiretur, qui pestis profectò quædam fuit, & contra Christi gregem fera ualdè agrestis, inanium; idolorū errori nimium addictus. Erat illi amicus quidam, qui sentiebat idem, quod ille & impietate mirum in modum excellabat. Huic nomen erat Magnentius, qui secundas in imperio tenebat, & aduersus Christianos insania quadam efferuescebat, colendorumque idolorum impietate omnia * efferebatur. *effera batur. Vnā igitur consultarunt, quidnam fieri oporteret ad Christianorum culturam omnino de medio tollendam, & ad omnes homines deorum suorum cultui subijciendos. Erant enim idolorum errori, quo animę ipsæ perdebantur, ualdè inhiantes, Apollini, pręsertim, perdendorum hominum duci.

Cum igitur simul consultassent, edicta scripserunt Diocletiani Imperatoris nomine ad omnium prouinciarum ac regionum Præsides, Tribunos, & qui magistratu aliquo fungebantur. Literarum autem forma hæc erat: Diocletianus maximus semper Augustus, æternus Imperator, omnibus per omnem prouinciam ac Romanorum ditionem Ducibus, præsidibus ac magistratu aliquo fungentibus, salutem. Litera Diocletiani cōtra Cristianos.

Quoniam ad diuinas nostras aures fama quædam peruenit, quæ non mediocriter nos perturbauit, hæresim quandā ualde impiam eorum, qui Christians dicuntur, uigere cœpisse, quippe qui Iesum, quē Maria quædam Iudaica fœmina peperit, ut Deum colunt: Apollinem uerò magnum illum deum, Mercurium, Dionysium, Herculem ac Iouem ipsum, per quos nostræ Reipublicæ pax data est, contumeliosis maledictis insectantur, uenerantes, ut Deum, Christū illum, quem Iudæi, tanquam maleficum, in cruce suffixerunt: hac de causa edicimus, ut omnes Christiani, tam uiri, quàm mulieres, per omnes urbes ac regiones supplicijs acerbissimis subijciantur, nisi. dijs nostris immolare, & errorem illum suum abijcere uoluerint. Et si quidem paruerint, ueniam illis dari uolumus: sin minus, gladio percuti, & morte pessima puniri. Illud autem scitote, si hæc diuinæ nostra edicta neglexeritis, easdem, quas & illi dabūt, pœnas uos daturos.

His literis per omnem urbem ac regionē propositis, & persecutione magna contra Christi gregem erumpēte, ità ut multi ex ijs, qui ualdè insignes erāt, post plurimos cruciatus animo remissiore facti sint, Diocletianus ipse magis magisque insaniens, omnē Senatum ad se conuocauit, omnesque magistratus & militares tribunos. Qui cum eodem conuenissent, rursus consultabat, quomodo ex imperio suo Christianorum genus omninò delere posset. Cum uerò sam ij, qui una suaderent, quàm qui assisterent Imperatori, metu detenti, se id prompto animo facturos dixissent, quod in mentem illi ueniret, Diocletianus hanc habuit orationem.

Mihi quidem, charissimi auditores, nihil nostra in deos pietate uidetur præstabilius. Nam & imperium ipsum gobis, & hominibus omnibus salus ab illis data est. Iustum igitur censemus, deos ipsos perpetuis sacrificijs compensandos: eos uerò Christianos, qui ad huc extant, & deos nostros contemnunt, omnium generum cruciatibus tandiū subijciendos, quoad istorū impia superstitio dissoluatur, & mortis genere turpissimo extinguatur. Itaque ad hæc ipsa omnes una uoce responderunt: Nos, maxime inuictissimeque Imperator, uestræ diuinitatis in omnibus prouidentiam amplectimur, & immortales deos honorari uolumus, quemadmodum & uestrum imperium iubet. Iratis Diocletiano omnes magi-

ſtratus affenti- ant. iubet. Si quis uerò poſthàc extiterit, qui uel cogita-
tione ipſa Chriſtum nominet, omniũ generum mor-
ti ſubijciatur.

Cum impius ille Tyrannorum Senatus ad huoe
nefarium & peruerſum modum decreuiſſet, & eiuſ-
modi edicta propoſuiſſet, omniumque generum tor-
menta contra Chriſtianos homines excogitaſſet, &
multi Chriſtianorum inimici diligenter inquirerẽt,
(quippe quòd aptiſſimum tempus ſibi oblatum ui-
derent) ſi quem Chriſtianum inuenire poſſent: eo tẽ-
pore, ut in obſcura nocte, ſtella quædã clara & ſplẽ-
dida effulſit, precioſa illa Chriſti margarita, Geor-
gius, qui fuit meus dominus & Chriſti miles. Ille
multorum deorum errorem & idolorum ſuperſtitio
oem, uelut nubem quaodam, exterminauit, & perfe-
cta cæleſtique mente ſalutaris prædicationis diem
proprio certamine omnibus ea re dignis illuſtrem
oſtendit. Qui fœdiſsimi Imperatoris Diocletiani mi
nas nihil metuens, non tam multorum Principum,
qui cum illo erant, furorem, non exercitum, non de-
nique propoſita tormenta aliquo modo cogitans, ſed
in ea omnia, quæ uerè terribilia ſunt, intentum ani-
mum habens, religioſo cordis ſenſu hæc ſecum dice
Matt. 22. bat. Quid ceſſas, Georgi, cum Deus ipſe eos inuitet,
qui ad eius nuptias ire uolunt? Patefactus eſt thala-
mus nuptialis, cœna parata eſt, quid ceſſas intrare,
priuſquam ianua claudatur? Præſto eſt nunc Ieſus,
Matt. 10. qui crucem propter nos ſuſtinuit. Clamat ille: Noli-
te timere eos, qui corpus occidunt, animam uerò nõ
poſſunt occidere. Recordare, Georgi, Euangelica illa
Ibidẽ. documenta, & uerum illud Domini promiſſum: Qui
confeſſus fuerit me coram hominibus, confitebor &
ego illum coram Patre meo, qui in cælis eſt. Vitæ hu
ius breuem umbram ac citò prætereuntem, æternæ il
li uitæ ne perferas, neque uanam mundi gloriam cæ
Eſ. 40. leſti ſpei anteponas, quoniam omnis gloria hominis
eſt tanquam flos agri. Pauliſper ſuſtine, & cum ange-
lis perpetuo exultabis.

Hæc cum ſecum ipſe uoce non elata, ſed tam cla-
ra, quæ audiri poterat, collocutus eſſet, & conſilio
ualde bono cogitationem ſuam confirmaſſet, non ſo
lum Tyrannorum minas non extimuit, ſed etiam ue
ritatem ipſam uerbis ac factis prædicauit, & propoſi
tam tormentorum multitudinem irridens, ſuis cer-
taminibus maximam ſanctiſsimæ Chriſti Eccleſiæ
doctrinam, & pulcherrimam reliquit monumenta.
Erat ſanctus hic martyr Georgius genere Cappadox,
nobilis moribus ac facultatibus ualde illuſtris, diui-
na quadam prudentia, ornatus atq; tribunatibus plu
rimis functus. Aderat autem tunc ille una cum exer
citu Imperatori.

Cum igitur tantam inſaniam ab idolorum ſeruis
aduerſus Chriſtum exerceri uidiſſet, celeriter pecu
nias & facultatem omnem ſuam pauperibus diſtri-
Vide egregiã ſancti marty- ris for- titudi- nem. buit. Cumque ſe athletarum more ad ſtadium ſubeũ
dum exuiſſet, & in medio regij tribunalis, Senatusq;
& omnium militum illic ſedentium, eorumque,
qui magiſtratu aliquo præditi aſsiſtebant, præſenti
animo ſtetiſſet, alta uoce: Chriſtianis, inquit, ò Impe
rator, ego ſum, qui fretus uera & cæleſti Deo ac rege
Chriſto, in medio ueſtrum ſtare non ſum ueritus. Mi
ror autem tanto in iſtis idolis colendis errore uos de
tineri, & æternum ac uiuentem Deum ignorare, qui
omnium opifex eſt, & tibi regnum iſtud dedit. Quã-
Ierem. 10. obrem, Imperator, & omnes, qui hic unà ſedetis, no
lite dæmonum errore ac fallacia decipi. Dij enim,
qui cælum & terram non fecerunt, diſpereant. Nos
uerò Chriſtiani unum Deum Patrem adoramus, &
unum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, per
quem facta ſunt omnia, & unum Spiritum ſanctum
Dei Trinitatem perfectã in una diuinitate & regno.
Quapropter & hic piè uiuimus, & poſt mortem uitã
æternam expectamus. Veſtra autem ſimulacra, quæ
colitis, reuerà nugæ ſunt, & riſu digna, cum & fabulæ
ſint, & nihil ueri in ſe habeant: nam diaboli inuentũ
hoc fuit, quod perniciem atque interitum ijs affert,
qui mentem illis adhibent.

Hæc cum ille dixiſſet, Magnentius, qui ſecundas
poſt Imperatorem tenebat, & illi erat ualde charus,
intuens in Georgium: Quod nam, inquit, eſt nomen
tuum? & quis nam es tu, qui tantum audaciæ præ te
fers? Reſpondit Georgius: Ego primo & præcipuo
nomine Chriſtianus appellor, ut uerò apud homines
uocor, Georgius ſum, cum ita Deo meo placuerit,
oportet enim me copioſum & uberrimũ cæleſti Deo
meo pietatis fructum offerre. Tunc in eum intuens
Diocletianus Imperator, uelut ſæuus aliquis draco:
Audio, inquit, Georgi, prudentia & fortitudine ſem
per te probatum, & honoribus à regali noſtra proui-
dentia dignum fuiſſe habitũ. Age igitur dijs noſtris
immola, ne peſsime moriaris, ſed noſtra humanitate
magis frui poſsis, & honorem ac diuitias copioſiores,
fiduciamque maiorem apud noſipſos aſſequaris. Iſta
nunc uana fiducia tua nihil tibi proderit.

Ad hæc Georgius: Vtinam, ò Imperator, me ſer-
res, & uerum atque unicum Deum agnoſceres, ut &
cæleſte regnum mereri poſſes. Iſta enim poteſtas tua
ad breue tempus eſt tuaque promiſſa atque illecebræ
nunquàm meæ in Deum pietatis ſtabilitatem com-
mouere poterunt. Tui honores tecum ſint, & promiſ
ſa tua illi habeant, qui tibi obtemperant. Ego enim
Chriſtum habeo cæleſtem Imperatorẽ, qui contra
ſatanã & eius miniſtros uictoriam & gloriam mihi *Duriſſimè uer- bera- tur ſan- ctus mar- tyr.*
præbet. His commotus Imperator, & furore accen-
ſus, iuſsit uecte illum ita uerberari, ut eius uiſcera in
terram funderentur. Quo facto, eius corpus ſangui-
ne circumfuſum erat, uectis uerò, ut plumbum, in po
ſteriorẽ partẽ reflectebatur. Tunc dixit ſanctus Geor
gius: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, quoniã
gladium à miniſtro diaboli ſuſtuliſti, & eius contra
nos fremitum deieciſti. His cõmotus Diocletianus,
& ira multa repletus, iuſsit eum de ligno deponi, &
in carcerem duci, eiusque pedes in ligno grauiter ex
tendi, & in ipſius pectore lapidem magnum imponi.
Lapide aũt impoſito, qui uix baiulari potuit, alta uo
ce ſanctus Georgius dixit: Gratias ago tibi Deus, q
dignus ſim factus, qui onus acciperem, quod pectori
& cordi meo imponeretur, quodque meæ in te con
feſsionis ſtabilitatem firmare debeat.

Craſtino autem die ſuggeſsit ſatanas Diocletiano,
& ijs, qui cum ipſo erant, ut iuberent rotam quandã
ualde magnam multo & uario artificio componi. Fa
cta igitur fuit rota gladijs undique armata, in quam
iniquus ille Tyrannus iuſsit ſanctum uirum inijci.
At ille ut in eum locũ ductus fuit, & triſtem illam
machinam diaboli arte cõpoſitã uidit, in eam intuẽs
dixit: Domine Ieſu Chriſte, gratias tibi ago, quòd in
hanc ſortem meuocaſti. Tu igitur, qui fuiſti fixus in
Cruce inter duos latrones, & ipſe immortalis mortẽ *Terri- bile ſup plicium.*
guſtaſti, ut à morte hominem eriperes, da mihi, quæ
ſo, ſtabilẽ & immobilẽ tuæ fidei cõfeſsionẽ in hac ho
ra, & ſerua animã meã ab hac diaboli machina. Hæc
cum dixiſſet, in eam machinam iniectus eſt, grauiter
que depreſſum eius corpus, in multas partes diſciſsũ
fuit. Quo facto, Diocletianus Imperator & eius ami
cus Magnentius, elata uoce dixerũt. Vidiſtis omnes,
qui hic præſentes eſtis, quòd non ſit alius deus, niſi
Apollo, & Neptunus, Hercules, Iupiter, & magna
Diana? Vbi nunc eſt Georgij Deus? Quare non uenit
ille, & eum è manibus noſtris liberauit?

Cum

Cum igitur in rotæ illius tormento eũ manere iusfisset, ad prandium se contulit. Hora aũt decima sonitus magnus è cælo factus est, & uox hæc: Esto fortis, Georgi, & sententiam firmam tene: multi enim per te ad fidem meam conuertentur. Qui uerò erant illic carnifices, & eum custodiebant, sonitu illo perculsi, dicebant: Magnus est Deus Christianorum. Angelus autem Domini ueoit, & è tormento illo martyrem dissoluit: cuius corpus cũ sanũ restituisset, illum salutans: Gaude, inquit, Georgi, & crede in eũ, qui te corroborat, Christũ, & cursum tuum perfice. Ecce enim nos expectamus, perfectæ confessionis coronam tibi dari. Surrexit autem Georgius lætus, & proprio Domino gratias agens, inambulansque psalmos illos canebat: Exaltabo te Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo in seculum seculi. Dirige gressus meos Domine, & non dominetur mei omnis iniustitia.

Ps.144
Ps.118

Cumque in eum locum uenisset, ubi Apollinis statua erecta erat, inuenit illic Imperatorẽ ac Magnẽtium, & omnes Imperatoris amicos, sacrificia & debacchationes idolis suis offerentes. Cum igitur propiùs accessisset, alta uoce: Agnosisne, inquit, me, ò Imperator, & eum Deum, qui a me tibi nunciatur, quique me de manibus tuis, & à letali machina, quam ipse opinabaris, morti me traditurani esse, omninò eripuit? Erratis igitur uos idolis sacrificia offerentes. Tunc Imperator in eum intuens: Tu, inquit, quis es? Tunc ille: Georgius ego sum, tuo iussu in rotam cõiectos, quem & dereliquisti in multas partes à rota dissectum: me enim mortuum existimabas, qui & ueni, ut tibi ostenderem Deum illum, quem tu ut imbecillem contemnebas, posse nos à morte eripere. Tũc Imperator iussit eum detineri: secum tamen cogitabat, eumque ualdè inspiciebat, num non ipse reuera, sed eius imago esset, qui morte uiolenta sublatus fuerat, & eos illuderet. Magnentius autem dicebat similem illi esse. At S. Georgius: Ego, inquit, Georgius sum Christi seruus. Nè erretis in istis idolis: sed scitote Christũ posse illos etiam à mortuis excitare, qui spem suam in eo collocarunt, eosq; à uestris manibus liberare.

Cum uerò martyrem ipsum uidissent, & hæc ab illo audiuissent Anatolius & Protoleo Tribuni militum, crediderunt in Deum cum familijs suis. Itaq; alta uoce dicebant: Vnus Deus est, qui à Christianis colitur: ipse Deus solus. Hæc autem cum Imperator audiuisset, iussit omnes illos extra urbem in locis desertis obtruncari. Cum igitur illi ad martyrium proficiscerentur, una uoce clamabant: Dñe Iesu Christe, accipe animas nostras, & in regnum illud tuum, quod nulla successione mutatur, nos perducas, neq; tarditatem nostram, quã in tui nominis cõfessione, & fide ostendimus, pro peccato nobis imputes: sed fac ut nihil nos impediat, quo minus redemptionem peccatorum consequamur.

Duo tribuni credũt in Christum, et occidun tur.

Hæc omnia cum Imperatrix Alexandra de sancto martyre Georgio audiuisset, ipsa etiã Dño credidit, & ad Imperatorẽ accedens, liberè clamauit: Christiana ego sum, ego serua sum illius Dei, quẽ Georgius colit. Hæc cũ illa diceret, Magnẽtius: Dic, inquit, Imperatrix Alexandra: Quare Christũ laudans, deos ipsos contemnis? illa uerò: Quod melius est, ego appetens, id quod ignobilius & peius est, contempsi. Hæc cum dixisset, domum rediit, interea Christi timorem in corde seruans & fidem immobilem. Imperator aũt furore percitus, iussit S. Georgium in lacum conijci, ardentem ex materia illa, quæ dicitur asbestos, quæq; non nisi post tres dies extingui solet: iussitque custodes ipsos diligenter obseruare, nè insidiæ aliquæ fierent. Post tres autem dies Imperator præcepit militibus, ut illuc profecti, ossa illius, quẽ morte uiolẽta inferfectũ existimabat, tollerẽt, & cautè in terra occultarent, nè aliquid ex ipsis inueniretur. Cũ igitur milites ipsi ad lacũ illũ uenissent, unà cũ illis & multitudo magna ad spectaculũ uenit, & materia, quæ asbestos dicitur, sublata, sanctus martyr Georgius inuentus est nulla omninò corporis parte læsus. Angelus enim Domini unà cum illo erat, Christi curam in eum exercens.

Impe-ratrix Christũ confite-tur.

Cùm igitur illum uidissent, omnes clamauerunt: Magnus est Deus Christianorum. Hæc cum audisset Imperatrix Alexandra, ipsa etiam uenit ad eum locũ, clamans: Vnus Deus est, quem Christiani colunt, neque alius est præter ipsum, qui ea omnibus angustijs seruos suos eripit. Crediderunt autem & milites, qui missi fuerant, ut eum è lacu illo educerent. His auditis Imperator iussit magnam militum manum illuc proficisci, & sanctum eum uirum comprehendere, & ad se ducere. Adducto igitur martyre, sedens Imperator in tribunali cum Senatu suo: Quis, inquit, est, qui te uiuum reddidit? Tum sanctus Christi martyr Georgius ait: Si audieritis rursus, minimè credetis. Illud tamen scito, Imperator, Christum Dei filium ab omnibus tormentis tuis me seruare, & omnes, qui eum inuocant, è laqueis diaboli eripere. Tunc Imperator iussit ferreos calceos componi, clauos rectos habentes & ignitos, quibus eius pedes indui, huc, atque illuc agitarentur. At sanctus martyr cum sic agitatus ambulare non posset, secum dicebat: Propera, Georgi, ad sortem illam, quæ te apprehendit. Et lachrymans, ita Deũ præcabatur: Dñe Deus meus, saluator eorum, qui affliguntur, refugium illorum, qui persecutiones patiuntur: patientia eorum, qui omnia tui causa ærumnas perferunt, nè me dereliquas: sed da mihi patiẽtiam usq; ad finẽ, nè dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum.

Calcei ferrei cũ clauis igni tis.

Cum primum autem preces compleuit, uenit uox è cælo, dicens: Esto bono animo, Georgi: tecum enim sum. Statim autem eius corpus sanatum fuit. Cumq; martyr in carcerem coniectus fuisset, eo die, qui deinceps cõsecutus est, ante tribunal stetit. Imperator uero illi dixit: Quousque temeritatem tuam ostendens, tormenta feres, & magicis artibus in dies magis utens nos à te deceptum iri putas? Ausculta igitur mihi, & dijs immola. Tum Georgius Imperatori, & his, qui cum illo erant: Ego, inquit, Dei mei auxilia expectans, & omnia uestra tormenta sustinens, sanus ante uos consisto. Solius igitur Dei potentiam testimonio meo confirmo, qui & paratus sum omnes uestros cruciatus perferre propter spem, quam in Christo meo collocaui. Vos autem, quæso, quam spem habetis in istis idolis, quæ cum uitæ sint experita, & nihil sint, à uobis tamen frustrà coluntur? Nè igitur amplius uestræ tuiq; commune ludibrium alijs proponatis: pudeatq; uos tandem deos nominare illos ipsos, qui in aurijs, nugis, fabulis & cædibus studẽtes, in hoc mundo paulum uixerunt: & nũc igne illo, qui nunquam extinguetur, puniuntur: qui & uos omnes expectat, à quibus dij coluntur.

Hæc cum Imperator & Senatus audiuissent, iusserunt neruis quibusdam ingentibus mirum in modũ martyrẽ uerberari. Cumq; id diutius fieret, Imperator & Magnentius ei dixerunt: Quousq;, miser, non nobis obtemperans, dijs ipsis immolabis, ut honoribus magnis doneris? Ego, inquit sanctus Georgius, uiuenti Deo quotidiè sacrificium laudis offero, qui me liberabit de manibus uestris, & cælesti honore atque gloria donabit. Vtinam uos potius mihi obtẽperaretis, & mecum unà uerum Deum coleretis,

Neruis attroci ter cadi tur.

Tunc Magnentius dixit. Si uis nos Deo tuo credere, ostende nobis signũ aliquod, quod ab illo fiat, & unũ aliquem ex his mortuis, qui iacent, fac è tumulo corã nobis exurgere. Cui sanctus Georgius: Manifestũ, inquit, ijs qui recte sentiunt, hoc est Deum ipsum, qui è nihilo omnia creauit posse mortuos etiam homines in uitam restituere. Quanuis autem uos diaboli errore detenti, neq, hoc facto in Deum uiuentẽ credituri sitis, tamẽ eius multitudinis causa, quæ hic præsens est, Dei mei benignitate cõfisus, ante omniũ uestrum oculos Deum ipsum inuocabo, & orabo, ut signum hoc ostendat.

1.Cor.2

Cumq; genua flexisset, & diutius Deũ orasset, surgens, & manus in cælum extendens, dixit: Aeternæ Deus, qui uis omnes homines saluos fieri, qui per sanctos apostolos tuos, unigeniti filij tui, omnium generum signa & prodigia effecisti, ut gentes conuerterentur, & te cognoscerent: tuipse & nunc exaudi preces meas humilis serui tui, & excita unum è mortuis iacentibus in hoc tumulo, de quo Magnentius dixit, in gloriam & fidem nominis tui, & unigeniti Iesu Christi. Repente uerò terremotus magnus eo in loco factus est, & tumuli, ubi mortui iacebant, tegumentum in terram cecidit, & unus è mortuis iacentibus exijt. Qui cum uenisset, ante pedes sancti Georgij decubuit, eumque precatus, dixit. Serue Dei altissimi, quæso, dignum me facias Christi sigillo & salute. Cui sanctus Georgius: Si credis, inquit, in Deum, qui mortuos uiuos reddit saluus fies. Credo, inqnit ille, in Deum uinentem, & unigeuitum eius filium Iesum Christum, qni nnnc per orationem tuam me à mortuis suscitauit.

Excitat mortuum.

Imperator uerò stnpore & perfidia repletus, eum interrogabat: Quando tu mortuus es? Et quisnam antea fuisti? Cui mortnus ille respondit: Ego, tanquam Christns in terram ueniret, unus fui ex his, qui errore idolorum detinebantur: qnamobrem in locis obscuris tam multis temporibus cum ijs, qui mecũ unà senserunt hucusq; mansi. His igitur uisis & auditis, plurimi ex eo populo, qui præsentes erãt, ac milites, in Deum crediderunt, & Christi gloriam collaudarunt. Id autem cum Imperator uidisset, amentia & furore magis repletus, dicebat Georgiũ magnum esse, & à spiritn illuc adductum, ut eos in errorem impelleret. Ac beatus Georgius: Quousq;, inquit, erratis, & uiuenti Deo blaphemias dicitis? Scito, Imperator, neque dæmones ipsos tales esse, qui Christi nomen audire patiantur. Quomodo igitur, quæ uidisti & audisti, dæmonis nomine fieri potuissent? Tunc rursns iussit Imperator sanctnm martyrem Georgium in carcerem dnci, & ipse in palatinm reuersus est. Cum uero ille esset in carcere, omnes, qui ad Christi fidem conuersi fuerant, nocte ad eum ueniebant, à carceris custode muneribus aditum impetrantes. Et cum ad Georgium ingressi essent, ab illo in Christi fide catechumini efficiebantur. Sed & quicunqne homines diuersis morbis laborabant, ad eum ferebantur: & qui aliquos cæcos habebant, ad eum illos ducebant. Ille autem precibns eos curabat.

Multi credũt in Christum.

Glycerius uerò quidam, homo rusticus, cũ araret, bos, quem unum habebat, cæcidit & mortuus est. Ille cum ad carcerem uenisset, ad pedes sancti Georgij se abiecit, dicens: Domine, bouem unum utilem habebam, quo terram colebam, & ita nntriebar: nunc antem ille cum sub aratro ceciderit, mortuns est. Precor igitur te, ut Deum ores, & bos meus uiuus restituatur: futurum enim scio, nt Deus tuus te andiat. Sanctus autem martyr Georgius respondit. Si credis in Denm menm, bos tuus uiuus exurget. Credo, inquit Glycerius, non esse alium Deum, nisi eum solũ, qui Christianorum est. Tnm Georgius: Vade, inquit, nam bouem uiuentem inuenies. His uerbis ille credens, abijt: cumque bouem uiuum innenisset, redijt clamans: Magnus est Deus Christianorum. Illum autem hæc dicentẽ carnifices & milites cõpræhensum, ad Imperatorem duxerunt. Quare Imperator turbatus, neque appellationem ipsius andire passus, eum iussit minutatim secari. At ille, cum in Christi cõfessione cruciaretur, clamauit: Deus uerus, qui omnia effecisti, uè me reprobes uas inntile, quoniam credidi tibi, Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Metuo autem, quoniam sine sancto baptismate tno snm. Volebam quidem baptismate lauari, sed id antea facere non potui. Verum si uolueris tu, Domine, saluus fiã. Precor igitur te, Domine, ut sangnis meus pro baptismate mihi reputetur, quoniam Dens es, qui corda hominum & propositum cognoscis, & animnm inqniris: Venit autem uox ex alto, hæc dicens: Veni, Glyceri, lætus ad me: perfectus enim eris apud me, Itaq; Glycerius martyrio consummarus est.

Glycerius dura patitur pro fide.

Delatum autem fuit Imperatori Diocletiano, multos esse, qui uenirent in carcerem, & à sancto Georgio docerentur, quos omnes ille ad se traheret, plurimos ægrotos curandos. Tunc iussit Imperator sanctum Georgium ad se duci. Magnentius nerò dixit Imperatori, Christianorum genus morte non domari, cùm ualde sit contentiosum. Itaq; uirum istnm, inquit, comitare potius & blanditijs aggredere, si uis ei persuadere, ut dijs immolet. Sãctus autem Georgius, cum ad Imperatorem ueniret, psalmum hunc canebat: Deus in adiutorium meum intende, Domine, ad adiuuandum me festina. Ductus igitur ad Imperatorẽ, hortari eum ita cœpit: Per solem illum & deos omnes, si me audieris, Georgi, & dijs nostris immolaueris, facultates multas tibi largiar, & in palatio apud me secũdas habebis. Indulgeo enim tibi, & malo te mihi obtemperantem uiuere, quam repugnantem mori. Benè, inquit sanctus martyr, nunc loqueris. Vtinam & antea ijsdem uerbis usus fuisses. Nunc autem post tot cruciatns ubinã iniuriam, qua me affecisti, compensatam inueniam? Cui Imperator: Condona mihi, ò Georgi, tanquam parenti crimen istud, & dijs immola, ac mecũ in palatio uiue. Tunc sanctus Georgius. Quoniam, inquit, omnino teipsum mihi purgasti, hac in re tibi ego inseruiam. Vbinam sunt dij tui? Eamus ad illos.

Ps. 69.

Hoc Georgij dicto Imperator exilaratus, iussit omnem senatum & exercitum unà cum populo ad templum conuenire, præconesque omnes per totam nrbem clamare, Georgium illum Galilæorum mysterijs eruditum, ad magnum Apollinem adire. Hac re audita, Græci omnes epulantes clamabant: Apollo uicit: Imperator Diocletiane, in æternum regnes, magni sunt Imperatoris dij. Cum uerò in templum omnes introiuissent, & silentium factnm fuisset, stãs sanctus Dei homo Georgius, & in statuam Apollinis intnens, ait: Tune deus es? Num ab hominibus te coli oportet? Hæc cum dixisset, spiritus ille impurus, qui prope statuam illam permanebat, clamauit: Non sum ego deus, neqne qni mecum sunt, sed unus est Deus uerus, qui fecit omnia, & eius filius Christus; per quem fecit omnia. Nos angeli ipsius eramus, cumque ab eo defecerimus, dæmones nominamur, à quibus & homines ipsi decipiuntur. Cui Georgius. Si dij uos non estis, quare homines ipsus decipitis? Quomodo autem & nunc audetis hic manere, cũ ego Dei seruus hic stẽ super quẽ inuocatus fuit, & nũc inuocatũ Christus uerus Deus? Statim autem tumultus magnus factus est, & clamores, tãquã lamentantium dæmonum, omniaq; tem-

pla

pla & idola unà ceciderunt, & comminuta sunt, cum sanctus ille uir unà cum uerbis, quæ supra retuli, Crucis quoque signum fecisset.

Nota uirtutẽ signi Crucis.

Id cum Græcorum sacerdotes uidissent, aduersus sanctum Georgium irruerunt. Quo detento, clamarunt: Tolle hunc, Imperator, tolle hunc ueneficum, qui magicis artibus oẽs decepit, & deos ipsos euertit. Imperator autem tum dæmonum fallacia, tum plurimo illo sacerdotum clamore in iram concitatus, dixit sancto Georgio: Homo pessime, atque omni errore, & ueneficio referte, nonne mecum conuenisti, te Apollini sacra facturum? Cui martyr Christi Georgius: Insipiens, inquit, & impudens Imperator, ego meum sacrificium Christo meo uero Deo obtuli, propterea omnes dij uestri euersi sunt. Scito igitur saltem nunc, eos neque sibi opitulari posse: idola.n. sunt sensu carentia, & dæmones, qui stolidos homines decipiunt, sed à Christi seruis euertuntur.

Tunc Imperatrix Alexandra, cum hęc audiuisset, ad Imperatorem accurrit, & coram ipso clamans, hæc dicebat: Tu, Deus Georgij inuicti militis tui, propitius esto mihi scelestæ mulieri, neque recorderis, Domine, eorum, quæ per inscitiam commisi, sed respice hanc meam extremam mutationem, & da mihi, ut partem habeam cum Christianis, & cum seruo tuo Georgio. Hæc cum illa summis clamoribus & lachrymis diceret, multitudo magna in Dominũ Iesum credidit, præsertim propter miraculum illud idolorum, quæ comminuta sunt. Iratus igitur Imperator, aduersus Alexandram & Georgium sententiã tulit, & sancto illi martyri dixit: En pessime Georgi, etiam Imperatricem à te deceptam, morti subiecisti? Vade igitur & tu unà cum illa, & dignam tuis in deos blasphemijs pœnam sustine. Legit autem sententiam, quæ sic habebat: Georgium Galilæorum discipulum, qui decretum nostri imperij uiolauit, neque deos ipsos coluit, quinetiã Imperatricem ipsam corruit, iubemus gladio percuti, eiusq́ue & Alexandræ ab eo deceptæ capita truncari. Statim igitur eos compręhensos, extra urbem milites duxerunt.

Imperatricis miracõstãtia.

Cum autem Alexandra prompto animo ad brauium sibi exoptatissimum unà cum martyre illo adiret, & animo ac mente Deum precaretur, ut labiorũ motus & oculi ad cælum erecti significabant, assedit in quodam loco, & animam suam Domino in pace reddidit. Cum uerò sanctum Georgium ad martyrij locum milites duxissent, ad ipsos conuersus. Expectate, inquit, paulisper, fratres, ut Deum precer. Quod cum illi concessissent, in cælum oculos & manus erexit, ac, gemitu emisso, dixit: Deus meus, qui es ante secula, ad quem ego à iuuentute mea confugi, tu, qui bona & uera es. Christianorum expectatio, & certa seruorum tuorum promissio, ac perennis thesaurus, qui antequàm à te aliquid petatur, dona præbes his, qui te diligunt, exaudi me, Domine. Tu, qui dedisti mihi martyrij confessionem, & ad finem usque patientiam, tu, inquam, & nunc accipe animam meam, eamq́ue ab aereis & inimicis spiritibus libera, ac me unà cum ijs, qui tibi grati fuerunt, collocare digneris. Dimitte & gentibus quæcunque contra me fecerunt, & contra seruos tuos, qui inuocant sanctum nomen tuum. Illumina ipsos, ut ueritatem tuã agnoscant, quoniam omnes uis saluos fieri. Emitte auxilium inuocantibus nomen tuum, Christe. Da ipsis timorem tuum, & charitatis in sanctos tuos desiderium, ut eorum memoriam retinentes, ipsorum etiam fidem imitentur, ut digni efficiantur unà cum ipsis uita cælesti & regno sempiterno, quoniam tuũ est regnum & gloria, Patris, & Filij, & Spiritussancti in secula, Amen.

Imperatrix abit è uita.

Has preces cum sanctus Christi martyr Georgius complenisset, genua ipsa inclinauit, & collum suum extendit, & à carnifice percussus, dormiuit in Domino uigesimotertio mensis Aprilis, diei, qui parasceue dicitur, hora septima. Ego uerò sãcti Georgij seruus, nomine Pasicrates, secutus dominũ meũ, omnia hæc uera in commentarios collegi. Beatus certè est, qui in Christum uerum Deum, nostrum & Saluatorem crediderit: Cui gloria est & imperium in secula seculorum, Amen.

ENCOMIVM IN SANCTVM Martyrum Christi Georgium, quod habitum fuit in die, quo eius martyrium celebratur, ex Simeone Metaphraste.



SEmper quidem splendida, & omnium ore laudata sunt sanctorũ martyrum monumenta, cum primis uerò laudabile & gloriosum est, quod hodierno die celebratur. Præsens enim memoria martyris non solum eorum, quæ Dominus passus est, imitationem continet athletico certamine decorata, & uerni temporis splendore (hoc enim tempore eius dies festus agitur) pulchrior facta, uerum etiam hilaritatem, quæ ex sublimioribus Domini Iesu Christi diebus festis proficiscitur, abundè participat. Hic.n. inter hos dies, tanquàm inter duos soles, proprio motu se uertentes, uelut luna quædã interiectus, utriusque splendoribus illustratur, & radijs Christum imitantibus orbem terrarum illustrat. Ante illum quidem effulsit, & cum lucidissima splendentis auroræ hora exortus est, uel statim consequentem, aut continuam potius eam horam habuit dies ille festus à toto mundo celebratus, omniumq́; splendidissimus ac præcipuus, Saluatoris, inquam Christi ueri Dei & nostri Domini, & martyrum principis, Crucẽ passi ac resurgentis, qui propter nos homo factus est, & propter nostram salutem martyrium sustinuit sub Pontio Pilato, ut est in sacris literis, quiq́ue ijs, quæ ipse passus est, uictoriam contra mortem nobis largitus fuit. Idem quoque beati martyris Georgij dies festus meritò consequentem habet eiusdem Christi ad cælos assumptionem, quo die humanam nostrã naturam in seipso unà cum Patre collocauit. Quæ res non casu euenit, sed horum dierum concursu ueræ charitatis œconomiam, & manifestam rerum diuinarum cognationem significauit, ita Christo ipso, cuius causa martyrium susceptum fuit, summam in eum, qui illud suscepit, charitatem suã nobis ostẽdente, ut non solum his, quæ passus est, eius similitudinem exprimeret, sed in ipso etiam die, quo passus est, se similem ostenderet.

Dies festus S. Georgij.

Hæc eadem celebritas & alias omnes, quæ martyribus in toto anno dicatæ sunt, antecedit, cum sola hæc post sanctam Christi resurrectionem uerno tẽpori ac splendori præsideat. Quoniam enim hæc athletica panegyris ac celebritas his finibus circunscribitur, operæprecium est deinceps decus per partem explicare. Celebritatis autem decus est tum salutaris oratio, tum diuinum aliquod opus. Græcis quidẽ & Barbaris, omnibusq́ue alijs, in quibus idolorum error dominabatur, diei festi honestas & iucunditas erat, omni turpitudine & intemperantia dæmones colere. Nobis uerò, quibus crucis trophæum contra mortem datum est, diuersum proponitur, hoc est, omnibus certaminibus illos ipsos dæmones expugna

Feriæ ethnicorum.

Christianis quid propositũ.

re

re ac redarguere. Quamobrem uoluptatum dissolutio, ut turpissima res, nobis inuisa est: labor autem, qui pro uirtute, & mors, quæ pro pietate suscipitur, ut suauissima quædam res, à uiris fidelibus præter cętera exoptatur. His rebus factum est, ut idolorum error deletus sit, & martyrũ multitudines effulserint, atque terrestria loca cælum sint effecta, sanctis uiris, uelut stellis quibusdam, exornata. Nam huiusmodi quotidianæ celebritates terrarum orbem continens, martyrum trophæa eorumque reliquias honorantẽ, & certamina illa, quę martyres obierunt, pleno cœtu celebrantem, certamina, inquam, illa, quæ communis hostis malitiose intulit, Dei cultum, & nomẽ illud, quod alijs commune non est, per idola ipsa sibi uendicare contendens. At Deus omnium, & Saluator & studij princeps, pro suo in homines charitate concessit, humanam naturam aduersus illum uictricem euadere, ut, à quibus studebat, tanquàm deus, adorari, ab ijsdem, ut, mortuus & pedibus conculcatus, irrideretur.

Quoniam igitur idolorum insania & caligo eo tẽpore per omnem terrarum orbem effusa, propemodum & eas partes, quæ non habitantur, repleuerat, omnibus ferè ad impietatem sponte se conferentibus, & eum, qui uere Deus est summæ obliuioni tradentibus, tenebris & longæ noctis compedibus irretitis hominibus illis, qui dæmonum culturam plurimi faciebant, & uanis spectris, tanquàm miraculis quibusdã, perterrefactis, in dies superstitiosiores efficiebãtur impietatis duces & amatores studiosissimi,

Diocletiani et Magnentij superstitio.

Diocletianus, inquam, & Magnẽtius, eorumque per omnem urbem satellites, instar suum, ad impietatẽ irruentes, studiose in pessimis rebus uersabantur, & non erat respectus morti eorum, ambulantes enim ambulabant in lumine ignis sui, neque firmamentũ erat in plaga eorum, cum Deus ipse diuturna patientia illos prosequeretur, ut qui iusti essent, manifesti fierent, ne hominum natura imperfecta penitus perderetur, frumento unà cum zizanijs exciso.

Tunc, uelut stella quædam in die apparens, lætum pietatis fulgorem emittens, illustris hic & omnium uoce decantatus Georgius apparuit, qui & nomine & re fructuosus extitit: Georgius, inquam, qui & nomine ipso diuinum factum, & facto gratiam nomini congruentem in seipso ostendit, qui Issachar imitatus est, & diuinæ agriculturæ bonitatem amoræ prosecutus fuit, qui laboriosam culturam amauit, &, ut

Ecc. 7.

scriptum legimus, ipse ab altissimo Deo agricultura effectus est, qui, ut bonus agricola, à teneris unguiculis laborauit, & fructum centuplo copiosiorum suo tempore Domino reddidit, qui aratro uirtutis suauẽ pietatis sulcum recta uia duxit, ob idq; aptus regno cælorum probatus est, qui cum lachrymis sementẽ fecit, & cum exultatione messem collegit, qui enim luctu semina ipsa sparsit, & gaudẽs manipulos reportauit, qui fuit terra bene culta, quæ sæpè in se uenientem spiritus sancti pluuiam ebibit, & salutarem herbam his peperit, qui eam decerpunt cum fide.

Hic fuit campus ille odoratissimus, in quo pietatis flores abundè floruerunt, ex quibus faui mellis sponte producuntur, quorum dulcedo curatio quædam est animæ. Hic fuit arbor illa fœcundissima, iuxta fluuios spiritus sancti sata, & perpetuo florens, semperque maturos uirtutis fructus ferens ad illorũ animos excolendos, qui talium fructuum cum fide participes fiunt. Hic fuit ferocissimus ueræ illius uitis palmes, cuius agricola est Pater cælestis, qui spi-

Io. 15.

ritualem iucunditatem per ipsum nobis excolit ad nostros affectus curandos, & animam, & corpus renouandum. Idem fuit & diuinarum aquarum fons, ex quo animæ steriles irrigatæ & excultæ fidem, spẽ charitatem, uirtutum trinitatem, diuinæ Trinitati amabilem, produxit. Hic fuit diuinarum cogitationum cultor, & ipsius Dei ager, in quo pietatis gratia exculta fuit, & miraculorum copia, quæ omnibus usui fit, excolitur. Solet enim appellatio ipsa Dei gratiam, & hominum uirtutẽ indicare. Id quod in Abraham, in Sara, Isaac, Iacob, Mose, & in alijs multis factũ didicimus. Talis fuit & nomine, & re Georgius.

Hic ut rosa quædam in medijs spinis tunc exortus, & tanquàm lilium ex fœtida herba suauem pietatis odorem emittens, in medio idololatriæ cœno extitit, ut cupressus in ea regione, in qua rubi sunt, tanquàm oliua fructifera in solitudine, & ut palma dulces reddens fructus olim amaros, ut luna plenum lumen emittens in nocte ualde tristi, denique ut fax quædam in obscura caligine, & ut matutina stella in medijs nubibus ac tenebris, ijs, qui errabant in pelago impietatis, lucem præferens, utque sol in densa aliqua caligine lætum splendorem emittens. Quòd si, undenam bonam generis sui originem sortitus ille fuerit, scire cupis, res ipsæ, tanquam uoce missa, testantur, Dei filium hunc esse, & Hierosolymæ illius ciuem, quæ superna ac libera est. Quotquot enim ac-

Gal. 4.

Ioã. 1.

ceperunt eum, (ut ait ille, qui fuit & Christi discipulus, & uirgo) dedit eis potestatẽ filios Dei fieri, his, qui credũt in nomine eius, cuiusmodi fuit Georgius, qui generis sui nobilitatem factis comprobauit.

Quoniam uerò, & terrenam eius nobilitatem scire cupis, patria ipsius fuit Cappadocum regio, altera

Patria S. Georgij.

uerò Palæstina, Christianis inde usque à proauis, ætate iuuenis, sapientia canus, corde rectus, & utraque re aduersus impietatem exultans. Qui in armorum certaminibus bene ab ipsa pueritia excelluerat, ac fortitudinem bellis gerendis conuenientem ita exercuerat, ut militaris ordinis Tribunatus, eius fidei cõmissus fuerit. Cumque illud munus administrare ipsi opus fuisset, ac multis in rebus sæpe uiriliter se gessisset, multamque rei bellicæ scientiam sibi comparasset, & maiorem gradum appeteret, maiorem nimirum assecutus fuit. Nam cum eas opes, quæ à patribus ad eum peruenerant, accepisset, ad eum, qui tunc erat, Imperatorem cucurrit: idemque ferè illi euenit, quod Sauli olim euenerat. Ille enim cum asi-

1. Reg. 9.

nas inquireret, regnum terrestre inuenit, hic mundani honoris gradum exquirens, regnum cælorum sortitus est, quodque præter opinionem accepit, maius eo fuit, cuius causa illuc uenerat.

Cum enim illuc uenisset, & Deum ipsum contemni, dæmones uerò coli uidisset, non tulit eam rẽ homo ille pietatis studio flagrantissimus, sed cum cogitaret illud Dauidis dictum: Vidi præuaricantes, & ta-

Ps. 18.

Ibidẽ.

Matt. 10.

bescebam, item illud: Tabescere me fecit zelus tuus quoniam obliti sunt uerba tua inimici mei, recordatus etiam id, quod Dominus ait: Quicunque confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego eũ coram Patre meo, qui in cælis est, diuino zelo inflammatus, suamque cogitationem, tanquàm telum quoddam, exacuens, festinauit diuina promissa præripere, ac Deum ipsum per suam in eum confessionẽ, uicissim sui confessorem acquirere.

At nè illi per angustam portam introire aggrediẽti terrenarum facultatum cumulus impedimento foret, sed martyrium ipsum ualidius ac nobilius illis sibi parare posset, necessariò faciendum iudicauit, ut diuino præcepto rite uteretur, quod pręceptum Dominus ille, qui eiusmodi certaminibus pręsidet, de-

Matt. 19.

dit adolescenti, qui diues erat, cum sic ait: Si uis perfectus esse, uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & ueni, & sequere me. Id

quidem

quidem prior ille adolescens animo non prompto, sed segni accepit, at posterior hic iuuenis libenter executus est, nam pecuniarum onus deposuit, & in manus pauperum pecunijs traditis, preciosam regni cælestis margaritam emit, thesaurumque illum, qui sic in eo regno conditus est, ut rapi non possit, sibi comparauit.

Matt. 13.

Cum igitur ex ea re suum animum perfectè confirmasset, cumq; diuino amori affixisset, auaritiæ, quæ animorum corruptela est, impulsorem diabolū euertit, & primam hanc coronam aduersus illum arripuit, eamque ad sublimioris uictoriæ adiumentum ac signum mente & animo comprehendit, ipsorum denique pauperum precibus seipsum communiuit, & ex ijsipsis uictoriæ spem bonam certa fide collegit. Ita fidenti animo, tanquam leo, cum suam crucē sustulisset, ad bellum contra impietatem gerendum prosilijt. Benè enim notat sapiens ille uir, eleemosyois & multa fide peccata expurgari, quæ sunt uictoriæ impedimenta. Eleemosyna enim à morte præter cætera liberat. Super scutum potentis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit pro te, inquit filius Sirac. Hac igitur re prius communitus, & athletico more, ac fidēti animo ad pugnam egressus, non aliqua corporea, sed illa spiritus sancti armatura se induit, quàm Paulus Apostolus docuit. Lumbos enim in ueritate præcinxit, & iustitiæ thorace se induit, pedesque calceauit in præparatione Euangelij pacis, assumitque galeam salutis, in omnibus suscipiens scutum fidei, quod extinguit omnia tela ignita diaboli, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei.

Tob. 12
Ec. 29
Eph. 6

Hac igitur armatura, quæ corporeis oculis nō cernitur, sed spiritu & mente comprehenditur, seipsum communiuit, quoniam non aduersus carnem & sanguinem bellum susceperat, sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectorem mundi tenebrarum contra spiritales res spiritali more armatus, ac fere Apostolicum illud eulogium clara uoce pronuncians: Arma nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad euersionem munitionum. Statim igitur cum è cælo adiutorem sibi euocasset illum ipsum, cuius causa certamen proponebatur, cumque animos in sua natura insitos concitasset, & Eliæ prophetæ zelum suscepisset, lustaque ita usus fuisset, per armaiustitiæ dextera & sinistra iniustitiam adortus, inuenit quodam in loco Imperatores illos nomine imperantes, re autem uera impietati deditos, quippe qui imperio ipso aduersus eum, qui illis imperium largitus fuerat, abutebantur. Vidit & infinita tormētorum genera, non aduersus illos proposita, qui aliquid iniuste fecerant, sed contra eos, qui pietatem seruabant, uarijs tribubus, gentibus & linguis circa eos Imperatores armatis consistentibus.

2. Cor. 10.

Cū uerò & illos Georgius audiuisset nefaria quædam pronunciantes, ac futurum minantes, ut si quis Christum nominarit, ijs tormentis sine misericordia aliqua consumptus moriatur, diuino spiritu feruescens, Machabæorum exemplo, renes præcinxit, & furorem iudicio adhibito exercuit, & uelut leo fremēs, ualidum & toruum adspectum præ se ferens, & minas ipsas non curans, in medium aduolauit, clara uoce se Christianum esse pronuncians, & manifestè quanta esset pietatis nobilitas, ostendens. O animū uerè diuinum, & Dei charitate comprehensum, totumque ipsi Deo inhiante. O beatam uocem, quam edidit Christi nomen ferens Georgius, quē & à Deo ipso accepit pietatis semina, eaque multo post tempore benè in suo animo exculta, opportune ipsi Deo perfecta reddidit. Eam, inquam, uocem cum aer ipse accepisset, sanctitatis cuiusdam particeps factus est,

1. Mac. 2.

angeli uerò è cælo intonuerunt, Archangeli acclamauerunt, omnesque cælorum uirtutes mirum in modum exultarunt, sed & omniū Dominus & Deus iustum & consentaneum esse censuit, ut illius animi studio atque alacritati auxilium afferret, & incorruptam uictoriæ coronam ei pararet. Impiorum autē caterua obstupuit, eorumque imperator diabolus, audita uoce illa, letalem plagam accepit. Et ille quidem generosus Christi athleta pergebat clara uoce Christum Deum confiteri, eos uerò, qui ab ipsis colebantur, dæmones esse, eosque errare ac delirare affirmabat, qui fallacijs & calumnijs utuntur, ut eos probent deos esse, qui non sunt, dæmonstrabatque turpia quædam esse, non deos ut diuinas res, quas loquerentur. Denique illis blasphemias proferentibus ora obstruens, admonebat homines illos, ut ab errore, in quo erant, tandem resipiscerent, & unum ac solū, uerumque Deum cognoscerent. Postremo illud diuinarum literarum eulogium crebro repetebat: Qui non fecerunt cælum & terram, pereant. *Iere. 10*

At illi omni fraudum genere utētes, omnibus modis athletam tentabant, nihil non dicentes, nihilq; non facientes, ac modo sermones blandos, & oleo ipso leniores proferētes, modo nudis atque apertis metarum iaculis eum ferientes. Interdum autem simulabant, se illius prudentiam, & generis splendorem, atque in bellis gerendis fortitudinem admirari, & ipsius iuuentutem misericordia prosequi. Itaque illum adhortabantur, ne immaturam mortem suaui huic uitæ temere præferre uellet, simul etiam honorum & pecuniarum munera non uulgaria illi proponebant. Postea tormentorum genera, & plurimas mortis uias minabantur, mortemque non breuem, sed longam & tristem eum passurum, si eorum monitis acquiescere noluisset. At firmus ille & fortis Christi miles, qui Deo ipsi magis, quàm hominibus pareret, & obedientia illa, quæ Deo præstatur, nihil ualentius esse didicerat, nullo pacto mutatus, aut illorum minis succumbens, sed subdolas eorum adulationes redarguens, responsorum austeritate eas à se repellebat, fraudulenta uerò promissa, ut uilia quædam, pro nihilo faciens respuebat, impiaque consilia, tanquā pestifera quædam uenena, propulsabat, & minas ipsas, animi, qui omnia perpeti paratus erat, alacritate, irridebat, eosque urgens admonebat, ne quod factu ri essent, diutius morarentur, sed statim periculum facerent, ac certiores fierent, an uerè ità esset paratus, ut aiebat, illud denique clara uoce dicebat: Meus amor crucifixus est.

Blanditijs & terroribus oppugnatur sanctus martyr.

Vox S. Ignatij 1 Epist. ad Ro.

Vndiquè igitur (ut summatim dicam) inexpugnabilis erat uir ille, neque ab inimicis aliqua ex parte capi poterat. Quis me, inquiebat, separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus enim sum, quòd neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque præsentia, neque futura, neque creatura aliqua alia poterit me separare à charitate Christi: nam mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Atqui non sermone tantum cum aduersarijs congrediebatur, sed re etiam ipsa prudenter & efficaciter se ad uersus illos instruebat, tanquàm fortis aliquis bellator, robur & fortitudinem suam non solū inferiendis aduersarijs exercens, sed in ijs etiam plagis, quæ ab ipsis illatæ sunt fortiter perferendis, corpore & spiritu se ualidum præbens, illo tormenta patiens, hoc autem eos nicisim feriens. Illi enim eius corpus flagellis uerberabant, hic uerbera ipsa patienti & generoso animo ita superabat, ut ipsi magis cruciarentur, cum, non possent id assequi, quod uolebant,

Ro. 8.

quam

quàm ipse, qui flagellis uerberabatur.

Nimirum illi sanctum Georgium nectè quodam uerberari iusserût. Cumque uectis ipse, instar plûbi, retusus fuisset ad eorum propositum inane redarguendum, spe decepti, ad alia tormenta conuersi sunt, & tormentis grauioribus eum subijcere conabantur, lapide quodam ingentis magnitudinis, cum ille in carcere seruaretur, per totam noctem supra uentrem imposito, præterquàm quòd eius pedes lignea compede adstricti erant, alijs quamplurimis & grauioribus tormentis adhibitis. Quibus cum athleta ille omnium laborasset, & ferè defecisset, postremò uehementissimum quoddam tormentum intulerunt. In rotam enim eum efferentes, generosi hominis constantiam se fracturos arbitrabantur. Circa quam rotam cum, instar scorpionis alicuius, ille magnæ mêtis uir lumbos deflexos teneret, & protenderetur, & opposita reuolutione eius spiritus coarctaretur, omnia ipsius membra & artus è suo loco dimoti sunt, carnesque constrictæ ac languidæ effectæ, simulque acutis accommodatorum instrumentorum cuspidibus in multas partes ipsius corpus dissectum, multo sanguine, fluente tormenta illa cruentauit.

Immane supplicium.

Itaq; ab hominibus illis cæcis, ita erat, derelictus fuit tanquàm mortuus, multisque hymnis ob eam rem deos ac dæmones illos suos ipsi celebrarunt. Sed ijsdem etiam magis erubuerunt, cum sanum eum uidissent, quem ut mortuum dereliquerât. Cum enim Christus ipse omnium uita, uerus Deus ac Saluator, simul & à uulneribus, & à tormentis eum liberasset, custodesq; ipsos perterrefactos illinc abegisset, iterû uictor ille ualidiora certamina subire cupiens, concitato gradu ad impios illos homines prodijt ac stetit, tam uerbis, quam factis inuictam Christi potentiam ostêdens. Erat enim reuera ualu admirabile spectaculum illud, formidolosum atque horribile, quod pariter & fideles homines confirmabat, & infidelibus ora obstruebat. Illi autem re inopinata perculsi, & perscrutâdo certiores facti, non inane, aut falsum aliquid, sed uerum esse, quod uiderant, pro eo, quòd resipiscere debebant, deteriora quædam tormenta & magis uiolenta, generoso illi uiro intulerunt. Materia enim eum obruerunt, quæ asbestos dicitur, hoc est, quæ non extinguitur, sed tunc certè fuit extincta. Quæ res, cum contra opinionem hominum accideret, multis uidetur incredibilis, quærentibus, quonâ pacto corpusculû, quod natura tale est, ut facile corrumpi possit, uehementi, & ad comburendum idoneo materiæ illius feruori uel paulum resistere potuerit: (quod tamen ita res sit, ut etiam crines ipsi ab igne læsi non fuerint, sed omnino intacti perman serint) uel quomodo animal illud quod ex tenui aere spiritum ducendo, naturalem uitam continent, ea materia, qua ad obstruendum aliquid idonea est, obrutum, & respiratione priuatum, uita etiam ipsa priuatum non fuerit.

A Christo restituitur.

Magnum Dei miraculû.

At si quis talibus ad contradicendum rationibus usus fuerit dicat is, quomodo Ionas in uentre ceti tribus diebus uixit, eumque intactum fera illa euomuit, quomodo, & Hieremias in cœnulacum demersus, intactus illinc eductus fuit, item quomodo tres illi pueri in fornacis flamma tenuem aerem respirabant, & combustis uinculis, eorum capillus combustus non est, neque ignis odoran illis ullus remansit. Qui hæc, & alia admirabilia facta & prodigia, quæ singulis ætatibus immêsæ gloriæ Dominus Deus ser uorum suorum causa effecit, bene considerauerit, facilius adducetur, ut hoc etiam nobiscum unà confiteatur, & credens dicat: Vere mirabilis est Deus in sanctis suis. Vniuersarum enim rerû natura talis est,

Ione 2. *Ier. 38.* *Dã. 3.* *Ps. 67.* *Ps. 76.*

qualem uult is, qui eam creauit: & hæc (ut in psalmo dictum fuit) mutatio est dexteræ excelsi.

Sed deficiet me tempus, & multo magis oratio ipsa propter sermonum inopiam, quæ in me est, si uelim singulatim & per partem scribere omnium tormentorum, quæ publicè & in carceribus aduersus Christi militem illata sunt, figurã & speciem, & dolorum intolerabilem magnitudinem, quæ orationê omnem exuperat, eorumque qui illum cruciabat, feritiam atque immanitatem, ipsius denique athletæ in omnibus tormêtis perferendis tolerantiam & côstantem animum, qui per singulos cruciatus, quantû in eo fuit, illud præstitit, quod est apud Paulum: Tâquam morientes sumus, & ecce uiuimus. Quid dicam preces illas, quas per totam noctem & diem, subeundo certamina, ad Deum fundebat, partim ei supplicans, qui salutem afferre potest, partim gratias agens, quòd illi opem tulerat? Ad hæc & eorum, qui ibi habebantur repentinam per Crucis signum euersionem, ipsorumque dæmonum lamentabilem *confessionem, quippe qui manifeste côfessi sunt, se deos non esse, ut eos puderet, qui temere illos adorabant? Quid propositas interea quæstiones, atque oppositiones, quæ multam in se continent tragœdiã? Quid mores, & eorum, quæ ab utraque parte dicebantur, sententiam, uelut in tabula, exponam? Quid diuinas uisiones & collocutiones nocte & die, ad eius patiêtiam remunerandum, sancto martyri à Deo concessas? Quid auxilia, consolationes & curationes, ex quibus recreationem percipiens, præteritorum laborum libenter obliuiscebatur, & ijs, quæ denuò in illû inferebantur, forti & constanti animo resistebat, quasi & corpus ipsum unà cum animo adamantinum haberet.

2.Co.6

*confessionem

Sed si quis cupit omnia Georgij beatissimi uiri facta cognoscere, historiam de ipsius martyrio côscriptam legat, & ex illa edifcat certaminum magnitudinem, & illius optimi bellatoris altum animum, & inuictissimam uictoriam, diuinorumque præmiorum dignam mercedem. Ex eadem historia manifeste cognoscere poterit, & admiratione affici, quomodo ij, qui lumina impietatis uoragine obscurati erant, dolos adhibentes, & amara dulcioribus uerbis committentes, beatum martyrem adorti sunt. Ille uerò simplici ueritatis sermone, graues & subdolas uerborû machinas faciliè dissoluebat ac demoliebatur, eorum que insidias & occultos laqueos, solidæ & altæ mentis suæ alis transuolabat. Deni tormenta illa uaria & difficilia patientiæ suæ robore fortiter superans, cursum confecit per clauos crepidis affixos propositû. Idem securi per percussus est, corporis morte animæ ipsius mortem extinguens. Demum sanguine suo uictoriam adeptus fuit, & uictoriæ corona ciuctus, uictricia carmina hilari animo ei cecinit, qui uictoriæ author fuerat. Hymnus autem talis erat: Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

Ps. 123

Ad hæc qui studiose ac diligenter eius historiam leget, discet, quemadmodum non sibi soli martyr ille, uerum & plurimis alijs suo labore salutem conciliauit. De his loquor, quibus persuasit, ut & ipsi parem cursum trâsigerent, proprium sanguinem Deo libantes. Anatolio enim & Protoleoni, ut hoc facerent, persuasit, duobus illis militibus, qui, cum ea, quæ in certamine illo cõpulsati, miracula obstupuissent, & ipsi martyris Georgij fortitudinem æmulati sunt. Nec non & Glycerium, ex bouis illius redituui prodigio celeuem, ...ipsum a stulta idolorum superstitione liberatum. Quos omnes ex ipsis (ut ita dicam) draconis faucibus extractos, sacrificia perfecta, &

& proprio Domino accepta o[illegible] & m[illegible]ac[illegible] [illegible] ingentia par[illegible] [illegible] ea pete[illegible], [illegible] per [illegible] Deus [illegible] g[illegible] est, pa[illegible] a[illegible] ad[illegible] no[illegible] te p[illegible] re[illegible] per m[illegible] preci[illegible] p[illegible] ut & mo[illegible] um ho[illegible] tumulo exu[illegible] ad eorū qui [illegible] pet[illegible], amentiam reda[illegible] tatis [illegible] ognitio[illegible] manifestiu[illegible] a[illegible] [illegible] flect[illegible] ilent, qui eam r[illegible] po[illegible] res oc[illegible] habere uolu[illegible] [illegible] raculorum eue[illegible] no adhibe[illegible] parti[illegible] ctra quædam & inania uisa illa esse crede[illegible] tes, rur[illegible] in eundem errorem reuoluti sunt. C[illegible] om- nes tormentorum machinas consump[illegible], & mar tyris patientia u[illegible] fu[illegible] ad eorum [illegible] rum, quæ fieri nunquam po[illegible] uidebantur [illegible] tionē, Iudaico more, c[illegible] runt. Postea uero & ex eadē i[illegible] re conuicti & [illegible] ore conuersi [illegible] miracula illa salutem cōciliarunt, ex [illegible] ipsis [illegible] gi) D[illegible] um agno[illegible] centibus Cum au[illegible] n[illegible] amplius immensis illis, quæ per m[illegible] f[illegible] erāt, m[illegible] repu[illegible] are, neq; tamen ab e[illegible] qua erāt, [illegible] persti[illegible] tione se abduci paterentur [illegible] ætati essent, & obrusi corde, auribusat[illegible] oc[illegible] ut [illegible] Esaia dictū est) ad patrios errores n[illegible] olue bantur, & machinis quibusdam ue[illegible] eu[illegible] furos putabant.

Mortuus suscitatus.

Esa. 6.

Athanasi[illegible] enim quendam i[illegible] medium pr[illegible] uxe runt, qu[illegible] in ma[illegible] icis artibus multum ex[illegible] habebat cuius fama longe magis cel[illegible] eorum, qui olim a[illegible] ud Aegyptum aduersus Mo[illegible] ipsum [illegible] aliquid e[illegible] cturos [illegible] pinabantur [illegible] tius & hoc loco omnis [illegible] magicæ artis fallacia uim habuit, mendacium enim ipsum a ueritate superatū fuit, & [illegible] magi præstantia utilior tunc apparuit, quam quo tempore Aegyptij magi Mosi restiterunt. [illegible] enim cum Dei digitum esse cog[illegible] scerent, qui eo rum artem euertebat, uerbis tant[illegible] id co[illegible] an- [illegible] deni ipsam per Geo[illegible] pera sibi pat[illegible] fa ctam [illegible] xatus, [illegible] ladio percuss[illegible] mor tem [illegible] uit, uitæque nomini suo congruen[illegible] hæ reditatem p[illegible] it.

Exo. 7. & 8.

Exo. 8.

Milit[illegible] 10 [illegible] los, quos Christi m[illegible] es a[illegible] dem certa[illegible] Re- ginam Al[illegible] co a[illegible] ipla[illegible] cum m[illegible] g[illegible] s thesauris opprobrium [illegible] hristi [illegible] prompt[illegible] animo noctem gladio [illegible] latam adeiu[illegible] propositum pertinuit, Chr[illegible] & æ[illegible] ac sempiternum r[illegible] c[illegible] aco pe[illegible] uit

Heb. 1.

O [illegible] biles diaboli fauces. O inexhaustā Christi [illegible] gratiam. Vbinam sunt qui [illegible] er nugā tes ar[illegible] t, nostrum hostem diabolum re[illegible] præ noscere [illegible] n ut manuum suarum operibus com[illegible] x- hensus [illegible] st, & non cognouit, ex quibus [illegible] us, le[illegible] o rem [illegible] orum opinabatur, [illegible] ipsis impudenter se cap[illegible] Nam [illegible] quibus adorar[illegible] bat, ab illis eum i[illegible] ui[illegible] apparet, ac quærens alios [illegible] cer[illegible] quam mortuus factus est. Idque cum ip se in eos homi[illegible] es, qui nudi atque in[illegible] erant, re- ges ipsos, & o[illegible] em exercitum, o[illegible] ue tormen totum uio[illegible] ostili animo int[illegible] regum q[illegible] em ipso[illegible] um multa & magna [illegible] ophæa quō dam statu[illegible] ent, & postea in imperio e[illegible] d[illegible] uissent uictoriæ sunt e[illegible] z, at dexter Christi miles Geor gius cum semel omnium hostem deu[illegible], semper eam u[illegible] am q[illegible] am de illo repor[illegible] u[illegible], recentem habet, omnes simul dæmonum t[illegible] mas Crucis telo ab humano cœtu expellens, & eos, qui sub illorum

m[illegible] fuer[illegible] [illegible] [illegible] d[illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] s, [illegible] [illegible] us [illegible] ad[illegible] t, m[illegible] b[illegible] [illegible] s ro[illegible] pr[illegible] po[illegible] repu[illegible] u[illegible] um, qui corpori[illegible] c[illegible] ut [illegible] corp[illegible] uexa[illegible] o occu- p[illegible] um haberet [illegible] s, c[illegible] que c[illegible] suam ip[illegible] prædam [illegible] um teneret, eos quos su si[illegible] antea captos detinebat, abripuit, [illegible] e- n[illegible] imitator erat, qui carnis specie obiecta ho[illegible] em d[illegible] & dum eius pugnam recusare uide bat[illegible], eu[illegible] decepit & ita captiuos homines e manu ip[illegible] inquam, ille facie[illegible]. Christum magistrum o[illegible] se habens, uel, ut uetius dic[illegible]) totus magistro [illegible] inhians, neque amp[illegible] s fi[illegible] uites, sed ei, qui p[illegible] ipso mortem passus fuit, & [illegible] surrexit, & [illegible] uo e[illegible] o doc[illegible], non eos timendos esse, qui cor- pus oc[illegible] dunt No[illegible] erat amplius suo corpori? sed diu[illegible] uolu[illegible] o[illegible] oxius, Quid dixi, corpori, N[illegible] an[illegible] o[illegible] oxiu erat Cū enim Ch[illegible] e[illegible] am et[illegible] ipsam uoluntarie ab [illegible] m [illegible] b omni cura liber, [illegible] o[illegible] præter[illegible] a[illegible] mē t[illegible] [illegible] ban[illegible] u[illegible] at. Itaque non ea, quæ [illegible] t, sed quæ supererant, [illegible] bat D[illegible] ta, sed non defecerut co[illegible] o[illegible] tat promptus martyris ani mus. Malor[illegible] mper al[illegible] amplius ma china[illegible] & C[illegible] corgius maiores ap peten[illegible] co[illegible] certaminum occasiones à mach[illegible] te diabol[illegible] bat. Ita erat utrique ui [illegible] n[illegible] m, quanui[illegible] que supera [illegible] m non [illegible] um u[illegible] sanctum ui- ru[illegible] hui[illegible] um e[illegible] ut no[illegible] tua ret[illegible] sed & omnibus [illegible] simum suum ce[illegible] amen, salutare quoddam exemplum, relinqueret. Itaque iu stus [illegible] certam[illegible] Iesus Christus, uiro iu ste certanti auxi[illegible]. Vicit igitur martyr, & perijt, qui perdere ali[illegible] udebat.

S. Georgij de diabolo profligato triumphus.

Tūc cęlestes mē[illegible]es & iustorū hominū chori [illegible] m [illegible] os cecinerunt & uictricibus [illegible] ere men [illegible] d uoci- bu[illegible] applausu lau[illegible] antes, certaminis aut[illegible] orem D[illegible] rarunt At Chr[illegible] tus [illegible] lus omnium [illegible] ex, & c[illegible] pe[illegible] tor [illegible] perfe[illegible] or, singul[illegible] loria f[illegible] am c[illegible] m totum i[illegible] rege[illegible] di[illegible] iabolu[illegible] que iratus est, nudiz sti- m[illegible] tque æstu efferu[illegible] s, & (ut ait Dauid) den- tibus [illegible] & perpetuo contabescens, dolensque [illegible] pos [illegible] non posset. Licebat igitur ui[illegible] ete[illegible] aduersus[illegible] em & san- guinem [illegible] tari [illegible] c[illegible] umque & se e[illegible] rencent, ac m[illegible] nca[illegible] a uerba iactan[illegible] Robore meo hoc fa- ciam, & manuum mearum potentia auferam termi- nos gentium, & orbem totum terrarum cōprehen- dam u[illegible] lut nidum quempiam, & tanquā oua al[illegible] ua derel[illegible] a [illegible], neque e[illegible] e[illegible] at, aut contra me aliquid [illegible] icat, & [illegible] m[illegible] supra n[illegible] bes cæli & ero sim[illegible] s al[illegible] mo. T[illegible] em [illegible] inquā, & tantū hoste licebat ui[illegible] a[illegible] uuene i[illegible] o uno illusum, & ita despe ctum at[illegible] ue co[illegible] um, ut [illegible] uid ageret non haberet. Erat e[illegible] o[illegible] um t[illegible], quod tantæ res diu[illegible] o i[illegible] un[illegible] e[illegible] mpr[illegible] dentē atque inuitum conci- liaræ fui[illegible] Nam mart[illegible] r ipse eorū etiam, quos pro pri[illegible] laboribus l[illegible] auit, certas & immensas [illegible] bi mer cedes

Psal. 111.

Esa. 10. Arrogantia diaboli illusa.

[illegible] E quo dem sapiens ille [illegible] cede [illegible] o erat maxim [illegible] [illegible] hos [illegible] itare & con [illegible] ad p [illegible] a [illegible] o u [illegible] orum adeptus est [illegible] corpo [illegible] n ad [illegible] apo [illegible] lo [illegible] ue [illegible] s [illegible] o [illegible] neque tempor [illegible] us [illegible] dan [illegible] m & Dei [illegible] ernaculum scriptum [illegible]. No [illegible] zelentis mortis [illegible] [illegible] e [illegible] titer [illegible] quo [illegible] magnitu [illegible] audi [illegible] rui [illegible] one & [illegible] pauca fu [illegible] sti [illegible] supra multa te constituam, intra in gaudium [illegible].

surrexit, & *Matt. 25.*

A [illegible] martyre [illegible] cad [illegible], ut cum Christo [illegible] commu [illegible], ea, quæ in cantico de Christi [illegible] Ecclesia scripta sunt, cuius formior corporis in [illegible] quodam [illegible] imum martyr ipse est: Veni a Libano, sponsa, [illegible] non per gratiam tantum, sed & [illegible] uauiodore, sui amatorem ac [illegible] sponsum Deum [illegible] ecit, morte ipsa eundem o [illegible] ectans, [illegible] sacta uictima, eique in odorem suauitatis accept [illegible] is dixerit Libanum [illegible], [illegible] thus [illegible] num, & [illegible] orum superi [illegible], ex qua lacram [illegible] lam martyris animam [illegible] & ad Deum [illegible] ipsum confugientem, Deus [illegible] ut pater [illegible] ulnis occurrens, benig [illegible] sime [illegible] Veni a Libano [illegible] sponsa [illegible] dam interpretati sunt, a uero [illegible] t. Quamobrem dig [illegible] a quo [illegible] martyris a [illegible] ab eodē Domino & hoc [illegible], Ego [illegible] pul [illegible] o proqua mea, es, to [illegible] cst [illegible] te. Id quod [illegible] cat & [illegible] co à ange [illegible], & Patre meo [illegible] illud [illegible] & [illegible] c [illegible] [illegible] & [illegible] us [illegible] lum & d [illegible] futurum [illegible] fiet [illegible] & [illegible] um gaudium [illegible] hortitur q [illegible] cus [illegible] [illegible] s, per prop [illegible] dic Domin [illegible], qui [illegible] ant [illegible] me [illegible] o. [illegible] Dei hæres [illegible] laudatus & [illegible] & [illegible], si cum legitime [illegible] [illegible] supra [illegible] recept [illegible] passiones huius temporis ca [illegible] elanda et hi [illegible] & Christi [illegible] suot imit [illegible].

Cãt. 4. *Ps. 28.* **Libanus & Cãt. 4.* *Matt. 10.* *1. Reg. 2* *Rom. 8*

Vtrum igitur ce [illegible] q [illegible] mirabor [illegible] hac [illegible] tanta gratia dignum præ [illegible], ut & D [illegible] in [illegible] so collocaret, & iure p [illegible] prium [illegible] effunderet, an [illegible] corroborau [illegible] tali gratia omne hu [illegible] non ultra modum hæc a [illegible] diuinæ in humanum naturam charitas [illegible] stupe [illegible]. Nos pec [illegible] omni [illegible] gni non erant, qui ce [illegible] radi [illegible] gustauimus, debito tenebamur [illegible] acer [illegible] imorum laborum patientia [illegible] hostes illos qui [illegible] electa deiecerant, [illegible] [illegible] ipse pat [illegible] o e sua morte nostram æquo animo compe [illegible]. Nunc uero è con [illegible] [illegible] sol [illegible] certat ipsi ha [illegible], & [illegible] cor [illegible] s etiam [illegible] non in [illegible] al [illegible] de tunt in quæ & [illegible] piunt [illegible] perie.

Gen. 3. *Esa. 4.* *Cor. 2*

Tal [illegible] non m [illegible] ue ad m [illegible] bet [illegible] bui [illegible] ta [illegible] p [illegible] est [illegible] on de ta [illegible] nica [illegible] cor [illegible] Dauid [illegible] homo m [illegible] quicunque enim [illegible] ad [illegible] iam celebra [illegible] dixerit ni [illegible] beatu [illegible] atum posi [illegible] tatis o [illegible] hominum natura, [illegible] ipsa [illegible] orum, & ad [illegible] capax [illegible] obrem id, quod capræh [illegible] por [illegible] quā tu [illegible] sit [illegible] sicabo & [illegible] norabo [illegible] cu [illegible] eius dignitate [illegible].

Rom. 1 *1. Cor. 1.* *Rom 2* *Iob 7* *Ps. 1 11*

[illegible] no [illegible] reuocan [illegible]. Si Chr [illegible] ante [illegible] hi mi [illegible] us [illegible] cruciatus ge [illegible] & [illegible] tam [illegible] enim nō Georg [illegible] opus fuit, [illegible] gratia, cum en [illegible] natur [illegible] ponditur. Huic ego re [illegible] re, [illegible] ualo, [illegible] ty [illegible] quo [illegible] concitauit [illegible] ud [illegible] ex [illegible] cta [illegible] nus [illegible] [illegible] m [illegible] er [illegible] cu [illegible] & me [illegible] illado me [illegible] apud eum m [illegible] & [illegible] & [illegible] a Christum [illegible] exit [illegible] & ip [illegible] ctus e [illegible] hæ [illegible] tem posse [illegible], quem di [illegible] xir. Cum uero Christus in illo h [illegible] ret, in [illegible], non gratia tantum, mar [illegible] dum honora [illegible] t. Quod ei [illegible] ne [illegible] & honorum operum re [illegible] rat [illegible] ipsum audi [illegible] a Mar [illegible] cit, affirmantem [illegible] niu tam [illegible] qui no [illegible] di gno pr [illegible].

Iob 14 *Marc. 16.*

[illegible] Georg [illegible] præclarū [illegible], quod &, Christi [illegible] natatem [illegible] xitit [illegible] niani antea [illegible] præ [illegible] qui [illegible] tæ [illegible] d [illegible] [illegible] t [illegible] adhuc e [illegible] et, & nu [illegible] eili, te ueterentur. Id quod nō [illegible] faci [illegible] rep [illegible] ue [illegible] pe [illegible] or [illegible] t [illegible] torem [illegible] cum [illegible] tan [illegible] pe [illegible] pro Christ [illegible] labo [illegible] mu [illegible] fuer [illegible] te [illegible] et, [illegible] m char [illegible] ofe [illegible] sam & [illegible] ea

sto dilectus est, & apertè in se eum suscepit, qui iure illum dilexerat. Quamobrem, antequàm certamina subijsset, cum iam paratus esset, certaminibus non fuit perturbatus, sed uictor coronatus est, paratum habens sibi adiutorem Iesum Christum. Ipse enim cum naturæ nostræ debitum atque infirmitatem be-ne nosset, quin etiam & nosipsos ad animi tumorem elationemque procliues esse sciret; neque totum no-stræ fidei commisit, ne duorum alterum pateremur, *Matt. 26.* uel infirmitate, ut Petrus Apostolus, cadentes, uel, *Luc. 18* si ex sententia nobis res succederent, ut Pharisæus ille superbus, intumescentes: neque rursus totum ip se perfecit, ne omnino nos inutiles essemus, & debitis nostris adhuc obnoxij remaneremus.

Itaque, ut antea dixi, nostram per hæc omnia salutem procurans, secundum mensuram fidei, quæ inest in singulis, ac pro eorum ratione, à quibus rogatur, dona ipsa tribuit, & cum quæritur, inuenitur, & pulsantibus diuinarum miserationum suarum uiscera patefacit, periclitantibusque adiumentũ & subsidiũ affert. Denique eorum omniũ propugnator est, qui pro eo aliquid pati sibi proposuerunt, non sinẽs nos tentari supra id, quod possumus, sed faciens cum tẽtatione & prouentũ, ut possimus labores sufferre, *1. Cor. 10.* ob idque & perfecta patientiæ corona donari. Quicunque uerò propriæ segnitiei causa, terrestri & corporeo sensu detinemur, multas peccatorum sordes in nobisipsis habentes, superno ac cælesti auxilio destituimur. Itaque merito formidamus & decidimus, *Matt. 26.* neque, tentatione aliqua exoriente, consistere firmo loco possumus. Quamobrem necesse est, Dei præceptum illud assiduè à nobis seruari: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Quod enim dicit, Vigilate & orate, nihil aliud uult, nisi ut propriam imbe-*Ibidẽ.* cillitatem agnoscamus, semperque diuinum auxiliũ imploremus. Nã & Petrus Apostolus sæpè pro Christo ipso se moriturum pollicebatur, sed quoniã Christi subsidium non quæsiuit, sui spiritus prompto feruore & alacritate confisus, redarguta fuit carnis infirmitas, quæ spiritus feruorem superauit. Quamobrem ad illum spectans Dominus, dicebat: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem, spiritus quidẽ prõptus est, caro autem infirma, ob idque meo subsidio uobis opus est.

Ipsum igitur & nos in omnibus Saluatorem ac liberatorem Christũ imploramus per gloriosum hũc semperque celebrem, qui trophæũ & pulcherrimã uictoriã uerè assecutus est, per martyrem, inquam, Georgiũ precamur Deũ, ut eius uolũtas in nobis fiat sicut & in cęlis, ut una & concors nostra cum illo & cum cælestibus mentibus sit sententia ac uoluntas, ut uidelicet in nobis cõpleatur diuina illa uox, quã *Ioã 17.* de nobis Filius ad patrem misit, cum nos ad seipsum congregaret: Vt sicut ego & tu, Pater, unum sumus, & ipsi in nobis unum sint, ego in ipsis, & tu in me: ut sint perfecti, in uno eodemque sensu, eo scilicet, qui diuinus est, ut ita & ipso in nobis habitante, & intenso amoris uinculo secum unà colligatos nos tenen-*Cant. 3* te, efficere possimus, quod in Cantico dicitur: Tenui *Ios. 1.* ipsum, & non dimisi eum, ipse uerò in nobis illud perficiat, Non te dimittam, handquaquàm in tentatione nos relinquens sed liberans nos à malo, & ab omni studio atque impetu hostis diaboli, corruptioni animæ inhiantis, sicut tunc diuinum hunc multis certaminibus exercitatum & sanctũ martyrẽ Georgiũ liberauit, & nos unà cum illo choreas ducentes, *Ps 123.* dicere possimus: Anima nostra, sicut passer, erepta est de laqueo uenantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutoriũ nostrũ in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Quoniam regnum & potestas seruandi nos in tempore angustiarum, à nullo alio, nisi ab ipso solo proficiscitur Domino nostro Iesu Christo, uero Deo ac Saluatore nostro, per quem, & cum quo conuenit & iure debetur eiusdẽ Imperij consorti Patri, & eiusdem essentiæ Spiritui sancto uitæ authori, omnis gloria, honor & adoratio, magnitudo ac magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

ACTA QVAEDAM ET MARtyrium sanctorum Felicis Presbyteri, Fortunati & Achillei diaconorum, eruditè conscripta à quodam, qui, res non auditas, sed uisas se narrare subindicet. Consentiunt autem antiquissima Martyrologia.



IGitur beatissimus Irenęus, Lugdunensis urbis episcopus, consequenti tempore martyr, in quo *23. Aprilis.* dispositione diuina, instituendæ fidei fundamenta mirabili locata firmitate constabant, Felicem presbyterum tam conuersatione quàm nomine, Fortunatum, in quo consummationis diuitias adfuturas rei *Felix cũ socijs mittitur Valentiã.* iam uocabulum promittebat, & Achilleum diaconum, Valentinæ urbi pro imbuendæ prędicationis seminario destinauit. Quos illic gentiliũ posita multitudo spiritalis gratiæ suscepit studio, mirabili excoluit honore, uenerationis dilexit affectu. Vbi dum *Clarẽt miraculis.* impositi iam oneris, quam honoris munia terreno labore, cælesti militia exercere iugiter desiderarent, tãta in eis breui tempore miraculorum emicuit fortitudo, ut quosque spiritalis nequitiæ infestatione uexatos, morborum enormitate compressos, uariarum ægritudinum debilitate præmortuos, opitulationis armati potentia, pristino uigori mentis & corporis uiribus restaurarent. Quæ cuncta signorum uirtutibus, tam gratiarum quàm præconiorum suffragijs dilatata, nequeunt sufficienter narrationis tramite reiterari, cum potius dignum sit, contemplata, euidenti fide præferre, quàm audita & ambigua, agnitione recipere.

Ergò memorati iam ex magnis ad meliora tendentes, haud procul à Valentina ciuitate, ad Orientem, scilicet hoc quoque diuinitus eligentes, exiguum tugurium, per quod sunt cæleste habitaculũ consecuturi, humili sedulitate, sed deuotione sublimissima, lo-*Eorũ exercitia.* cauerunt. Ibique iugiter continuata psalmorum modulatione instructi, uigiliarum laboribus muniti, ieiuniorum parsimonia pasti, maximè à Domino roborari, gentiliũ multitudinẽ ad baptismatis gratiã, exhortationis ad fidei piã laudabilique uiolentia rapiebant. Succedente itaque tẽpore, cũ sanctus Felix artus excubiarũ assiduitate defessos, aliquantulum in sopore quiescere permisisset, uisionem, cælestis indicij assignatione monstratã, fratribus enarrauit, di-*Visio S. Felicis* cens: Vidi locum, siderei splendoris coruscatione micantem, ineffabilium florũ diuersitate uernantem, fragantibus quoque aromatibus redolentem, tabernacula etiam stellantibus gemmis insignia, fulgentis auri decore radiãtia, in quibus quinque agni, niueo candore nitentes, albentia lilia flore depicta croceo, pastu delectabili inuitante, insigni amœnitate carpebant. Quæ dum, magnitudinis immensitate perterritus, & uirtutis admiratione, gauisus, intendo: audiui hæc dicere, diuinæ uocis reseratione prolata: Euge serui, fidei deuotione probati, Irenæi famuli mei discipuli,

ſcipuli,qui, talenta exigua, multiplici locupletatione ampliata, paraſtis, introite in gaudium Domini ueſtri, quo uos faciet perpetuæ lætitiæ exultatione gaudere,fratrum ueſtrorū ſocietati coninn&os. Dū ergò huius delectabili narratione fruuntur, Fortunatus & Achilleus, ſpiritalis gratiæ ardore ſuccenſi, aiunt: Gloria tibi cæli fabricator, mundi conditor, ineſtabilium munerum tuorum oſtenſa largitate promiſſor, quia per famulum tuum Felicem, nobis indignis immerentibusq; cæleſtiū theſaurorum arcana demonſtras, ac nos piæ uocis adhortatione ſolicitas, tantæque remunerationis inuitatione corroboras, annue, ut contra imminentem aduerſarij infeſtationem protectionis tuæ auxiliatione muniti, eius ſæuientis furoris iacula contemnere, & ad conſummatæ paſsionis coronam, te in nobis uincente, peruenire ſuffragij tui munimine mereamur, quia cum tuū ſit, quod pro pietate mens humana ſuperare aggreditur, ipſius tamen facis eſſe pro retributione, in concertatione quod geſſerit.

Irenæū dicit. Huiuſmodi itaque oratione completa, quidā frater cum literis adfuit, à ſancto Ferreolo & Ferrutione directus, quos memoratus beatiſsimus antiſtes de ſtinauerat ad Veſuntionenſis ciuitatis eccleſiam, inſtituendi fundaminis conſtructione locandam. Quæ literæ huiuſmodi ſcripti ſeriem continebant. *Literæ SS. Ferreoli & Ferrutionis.* Domini ſpiſsimus, in Chriſto fratribus, Felici, Fortunato & Achilleo. Ferreolus & Ferrutio in Domino ſalutē. Seculorum moderator animarumque redemptor, confeſſorumque ſuorum ubertima largitate munerator, quædam mihi famulo ſuo arcanorum ſuorum occulta dignatus eſt referantis uiſionis declaratione monſtrare, quæ etiā feſtino deſiderio ſtudui ad ſanctæ fraternitatis ueſtræ notitiam peruenire. Cū ego tranſactis uigiliarum excubijs quieturi corpuſculi membra, ſopore paululum reparanda laxaſſem, uidi pateſacta cæli *pagina, angelicis manibus, prætento Crucis uexillo, quinque coronas prolatas, auri ſplendore fulgentes, ac gemmarum coruſcatione micantes, audiens etiam uocem, tam mirabili ſtupore terribilem, quàm ambiendæ inuitationis pollicitatione iucundā, ità dicentem: Irenæi diſcipuli, qui eius ſuſcepiſtis prompta deuotione præceptum, percipite cæleſtis gloriæ regnum, mea remuneratione promiſſum. Credo itaque ſanctiſsimi fratres, quòd huius uiſionis miraculum nos martyrij ſolicitet ad triūphum. Et quia fortior debet ſemper parari animus, ubi altioris decertationis ſuperatur euentus, diuinæ opitulationis ſuffragio, nos mutuæ exhortationis munimine roboremus, quatenus cū ingruentis perſecutionis tentamenta aduenerit, paratam ualeamus habere ad ſuppliciorum cruciatus fidem, ſi uolumus adeptæ exultationis obtinere uictoriam. Hic rurſum B. Felix, quæ ei fuerant reuelata, quæq; fratribus ſuis Fortunato & Achilleo fideli relatione patefecerat, Ferreolo & Ferrutioni ſcriptorū pagina declarauit. Tum uerò uiri, quos manifeſta præmia accenderāt, ad tanti triumphi inſignia capeſſenda iugiter pſalmis hymniſque continuata modulatione replicatis, animos præbarabant.

**ianua.*

Valētiā Galilea dicit. Igitur eo tempore Aurelij principis perſecutionis furore ſæuiente, Dux Cornelius Valentinam ingreditur ciuitatem. Vnde cum uectandi gratia, potētiæ dilatatione ſublimis, arrogantiæ tumore terribilis, populi copia circunſeptus procederet, audit ſanctum Felicem, Fortunatum & Achilleum aſſueta de precationis inuocatione pſallentes. Quorum uoces audientes, pia tantæ dulcedinis oblectatione mulcebantur, ut angelicis choris concinentibus, intonare modulatione canoris clariſsima organa crederentur. Locus uerò Pſalmi hic erat: Omnis terra adoret te Deus, & pſallat tibi, pſalmum dicat nomini tuo altiſsimè, alleluia. *Pſ. 65* Cornelius hæc auditu denunciante cognoſcens, tam ſtupore attonitus, quā diræ mentis furore ſuccenſus, ait: Quiſnam ſonus aurium mearum ſecreta percuſsit? Nunquid poſt Seueri principis ſeueram laudabilemque Lugdunenſium trucidationem, in his locis Chriſtianitatis aliqua indicia remanſerunt, quæ & ſacrilega numina deſpiciant, & audacter principum decreta contemnant? Cui præſētes milites dixerunt: Sunt hic tres uiri, ſublimiſsimi ſeductores, qui tertiam ferè partem populi ad cultū Chriſti ſua indeſinenti allocutionis perſuaſione traxerunt deorum quoque noſtrorum fana antiqua ope roſitate ſublimia, & cæremoniarum noſtrarum religione ſanctiſsima, prophanæ authoritatis uitibus ſubuerterunt. Tunc Cornelius diabolicæ neſandæ æſtuatione inflāmatus, præcepit eos ardui clauſtris carcere mancipari. Qui etiam, eū redeunti fuiſſent cuſtodum officijs præſentari, dixit eis: Non reliquorum, qui ſe Chriſtianæ religionis ſuperſtitione iactabant, uos exempla deterrent, qui ut Deum colere præſumebant, quem conſtat Iudæorum ſtirpe progenitū atque eorum iuſto urgente furore, uerberibus flagellatum, patibulo affixum, mortis ultione damnatum, humana uel communi conditione ſepultum? & adhuc reuerenda deorum numina prophana abuſione deſpicitis, ſimul & inuictiſsimorum principum decreta contumaci proteruia contēnitis, ac populum priſcis templorum cæremonijs famulantem, noui erroris ſubuerſione diſperditis? *Mittuntur in cuſtodiā ſancti martyres.*

Felix uerò, authoritate ſuſceptæ confeſsionis armatus, conſtanti fide & mente reſpondit: Neſandæ perſuaſionis ſenſus, dolenda perditione damnatos, ideo profundæ ignorantiæ error obtenebrat, quia cœleſtium myſteria non recipiunt arcanorum, nec eoſdem ullius ueritatis ſplendor illuſtrat. Reſeranda eſt ergo potius contemplatio animarum fidei claritate, quàm corporum, & intelligendū, deos iſtos, quos tanto præconio & aſſertione falſitatis extollis, omnino deos nō poſſe dici, quippe qui fabricati manuū noſtrarū effigiatione cognoſcūtur. Dic mihi, quodnā ualebunt precantibus medelæ adhibere præſidium, à quibus ſumpſiſſe probantur exordium? Et cum auctores eorum, mortis aſsiduæ fragilitati ſuccumbāt ipſi cuius deitatis æternitate ſubſiſtunt? Eſt n. Deus omnipotens præteritorum initiator, præſentium rector, futurorumque diſpoſitor, qui humanum genus imaginis & ſimilitudinis ſuæ procreatione plaſmatum, ſibi præcepit famulari. Ideirco indignum eſt, ut creatura creaturæ ſeruientis proprium ignoret auctorem. Quem ſi plena fidei mente receperis, numinum tuorum irridenda ueneratione neglecta, facilè poteris æternæ uitę præmia promereri, atque ad cæleſtis habitationis ineffabilium munerum beatitudinē peruenire. Ad hæc Cornelius pertinaci deliberatione perſiſtens, ait: Salubrius nanque deberetis habere conſilium, ut auri argentique talentis liberalitatis meæ percepta largitate, ſalutis uos ſecuritas uendicaret, quam pro tanti ſceleris facinore perpetrato, multiplicium ſuppliciorum pœna conſumeret, & nec corpora ueſtra ad ſolitam uel communem peruenient ſepulturam. Felix, Fortunatus & Achilleus dixerunt: Qui Chriſti potentiam abnegare proditione damnata perſeuerant, æterni interitus mācipatione peribunt. Nos uerò nec crudelis pietatis tuæ pollicitatio oblata ſolicitat, nec pœnarum cruciatio interminata conturbat, quia Deus noſter ſemper ſeruis ſuis præſtat in congreſsione fidem, in decertatione uirtutem, in conſummatione uictoriam. Glorioſius *Cōſtās & ſapiēs reſponſum ſanctorū martyrum.*

fiss namq; est, æternæ beatitudinis uitam perpetuam obtinere, quàm diabolicæ persuasionis errori mortifera credulitate succumbere: quia quisquis recti cursus gubernaculum derelinquit, merito in scopulos naufragij illisus collabitur.

Cædun tur ner uis. Tunc Cornelius uirosa animi indignatione succensus, neruorum durissima flagellatione eos præcipit lictorum instantia uerberari. Qui inter ipsa beata supplicia propheticæ lectionis instructione psallebant: Cõfundãtur superbi, quia iniustè iniquitatẽ fecerunt
Ps. 118. in nos, nos autẽ exercebimur in mandatis tuis. Cornelius uerò ait: Ecce dij nostri, quos ad orare prophana resultatione cõtẽpsistis, ultricis in uos iræ suæ supplicia intendunt. Vbi iam est Christus uester, qui uos nõ aut uirtutis suæ præsidio adiuuat laborantes, aut potentiæ suæ munimine eripit liberatos? Sanctus Felix ita respondit: Si mentẽ ruã nõ letiferi erroris cæcitas obtineret, cerneres ꝙ nos, quos credis flagellorũ tuorũ dilaceratione sulcatos, nec impressi indicij uestigia designata cõmaculant. Cornelius præsentis uirtutis admiratione cofusus, ait: Quia uos tot flagellorũ cruciatibus afflicti, dijs nostris inuictissimis nõ cessatis cõuiciari, peritura corpora uestra teterrimi carceris claustra suscipient, postmodũ tractatus mei deliberatione librãte, seueriori ultione intẽte trucidãda. Itaq; beatis uiris intra feroces carceris tenebras cõstitutis, & solitę modulationis exultatione reboãte cõcinẽtibus, medio ferè noctis tẽpore angelus adsuit
Ange lus eis appa ret. exterritisq; custodibus, munitæ obiectionis claustra perfringens, & multipliciũ tenebrarũ terra obscurita te cõdensa ardentis luminis coruscatione ditũpẽs, ait eis: Ite nũc fideles cõfessores Dei, non terrenæ protectionis defensari scuto aut galea, sed diuinæ uirtutis armati fiducia, tẽplũ uel numinũ simulacra, perditionis arta effigiãte cõposita, subuersa uel cõminuta fide integra cito dispergite. Qui maturãtes deuota mẽte cælestia cõplere præcepta, tẽplorũ obstacula referantes, Iouis statuam, erectri preciositate fulgentem, in puluerem arrepto fabrili maleo redegerunt: similiter Mercurij & Saturni.

His oibus ita peractis, milites Christi iterũ cõprehensi, & ante Corneliũ adducti, illi dixerũt: Crede in Deũ, qui probatur tãtæ potẽtię habuisse uirtutẽ, ut Lazarũ, quatriduanæ sepulturæ iã fœtore torpentẽ, ad spiramẽ uitæ reuocarit, in mari quoq; siccis inãbu
Ioã. 11 larit uestigijs, quinque etiam milia mortalium quin
Mat. 14. que tantum panibus geminisque piscibus immortalibus pastos opibus saturarit: sæuientium uentorum
Ibidẽ. tempestates imperantis uerbi tranquillitate firmarit.
Mat. 8. Hic nanque merito tantorum signorum miraculis adoratur, qui aurium meatus, crassitudinis damnatione obstructos, præcepti sui medela prisco reformauit auditu, cæcorum oculos inflictæ obdurationis nube conclusos, referata nouæ lucis fruendis usibus restituit, pedes debilitatis contractione sublatos, diuinæ auxiliationis misericordia reformauit, lepræ ĉt squalore persusos, computrescentis squamæ tabe detersa, iussit rediuiuæ carnis reparatione uirescere. Hic nanque Deus dignè & diuinitatis suæ maiestate solus creditur, & cunctis cordis uiribus diligitur, & insigniani miraculorum testimonijs for-
Grauissimè sã cti uiri crucia tur. midatur. Tunc Cornelius ueritatis serie superatus, atque ob hoc magis succensus, iussit eos reuinctis post tergum manibus, renibus cruribusque confractis, circa uertiginem rotarum adstrictos, fumi quoque amaritudine uel nube supposita, die ac nocte cõtinuata eculei extentione suspendi. Quos etiam, uesana urgente crudelitate, lictores increpabant, diceo tes. Qui deos comminuere procaci temeritate præsumunt, talibus debent supplicijs nefandam amitte-

re uitam: Si tamen Christus ille hac deitate pollet, qua uos nominis sui magnitudinem iactatis, uirrute eripiat, tormenta submoueat, uincula dirumpat.

Sequenti uerò die Cornelius iussit eos à ligaminũ nexibus, paululum impertita absolutione laxari, quibus ait: Sacrificate dijs, quos confringendo audacter temerastis: forsitã eorum indulgentiam obtinebitis, ut collaro medicorum studio, ad incolumitatem pristinam peruenire possitis. At illi responderunt, dicentes: Si in dijs istis aliquid existere osisceretor, sibimetipsis protectionis necessariæ iuuamina præbuissent, uti crederẽtur tunc posse subuenire aliorũ supplicio, si ipsi sua potentia sese de proprio liberassent. Satius itaque ducimus, æternæ uitæ præmia mercaturi, pro Dei nostri confessione succumbere, quam perditionis uestræ cæremonijs deseruire. Tunc immi nente iam gloriosioris certaminis uictoria uel triumpho, iussit eos Cornelius gladij obtruncatione percelli. Qui à ministris iuxta præcepta extra ciuitatem educti, & tamen circunfusæ populorum multitudini prædicantes, in loco orationis, quem sibi condiderãt, & persecutorum fuerat infestatione crematus, consummati martyrij sunt præmium consecuti, nocturnoque tempore Christianorũ fide uel studio, digna sunt celebritate sepulti. Vbi diuinæ remunerationis *Capite plectũ tur.*
testimonio assidue existere miracula comprobãtur. Illi fletuum nostrorum exoratione obtinẽtes, dignẽtur nobis superno adminiculari suffragio, urbẽ propriã protegere, indignos misericordiæ auxilio roborare, carceratis quoq; multipliciũ delictorũ uincula adstricta laxare, annuente Dño nostro Iesu Christo, cui est honor, potẽtia & uirtus cũ patre & spiritu sancto in Trinitate perfecta, in secula seculorum, Amẽ.

VITA S. ADALBERTI, SEcundi Pragensis Episcopi, & martyris, Authore quidem Anonymo, sed monacho docto ac bonæ fidei, eiusq; contemporaneo, & ut uidetur, etiam familiari amico. Stylum aliquot locis modicè correxit F. Laur. Surius.



Ascitur purpureus flos Boemicis terris: maior filius ex parentibus magnis aureum pomũ processit è uobilibus ramis: progreditur pulchra facie, sed pulchrior spiritu Voicechus pueru lus, quod nomẽ si interpreteris, sonat exercitus consolationem. Pater eius erat uir magnus & præpotens, substantia eius integra, possessio diffusa. Est ei mortalium felici tatum copia, sub ipso positorũ hominũ unda, familia multa perstrepens, argento & auro plena domus. Cũ esset dominus terrę, fuit tamen mediocris homo: ora tio rara, sed habitabat cum illo bona misericordia: neglecta castitas, & larga pauperum cura. Mater ex genere Sclauorum erat nobilissima, digna coniunx digno iuncta marito, marito uidelicet, qui contingit seges linea sanguinis, quem longe lateque iura dantem hodie tremit populus, adeoque Henrico regi ac cessit proximus opes. Fœmina, aiunt, casta moribus plena eleemosynis, fidem loquens operibus, uobili tati suæ pulchrum responsum dedit: sed discipula uirtutis bene fit rea custos fratris. Nam dum feruet zelo castitatis, dum fit familiaris famula orationis, dat uiro occasionem peccandi, non cum una, sed cũ turba fœminarum. Bonus pater, sed melior mater,

23. Aprilis.
Voicechus, quẽ nos dicimus Adalbertũ.
Eius pater.
Mater

optimus, qui nascitur ex ipsis. Intereà lacte plenus paruulus febricitans, mortem uicinam parentibus minatur, fletum mouet uidêtibus eius sidereos uultus. Pater lento gradu adit suum præ filijs charum filium, testatur crebris lachrymis, quantus uiuat amor pueri in uisceribus patris. Mors amara in foribus ecce occurit, sed salus benè cogitantibus. Dixerunt ergo territi parentes prece tremula: Noo nobis, Domine, non nobis uiuat puer iste, sed clericus in Dei matris honorem portes iugum tuum pulchra ceruice. Sic dicunt, ponunt que sub altare Virginis, & recessit in ictu oculi uis doloris, infantulus ad se redit, sospes in omnibus membris. Bona angelorum Imperatrix augusta, uirgo perpetua, sic sic se inuocantiū ad Deū portat hominum uota, dum negare nescit ex corde petentibus, dum de cælo ferr opem ægris mortalibus: Splendida stella maris, sigoasti iam seruum uirgo Maria tuū. Qui cum intra plenilunium sensibilis pueritiæ uenisset, rudesq; linguæ meatus ad loquelā extenderet, primis elementis imbuendus presbytero rūdatur in manus. Tunc minister eius, qui infantilibus cunis familiarius adhæsit, ut mos est humani in genij, laborē fugiēs, cōparandis literis se comitē subtrahit. Itaq; & ille arduū iter desperat, & semel atque iterū concita fuga ad dulces sese parentes recipit. Sed pater infrendens, diris ictibus & uitalibus plagis fugam correxit, & cū indignatione sequens, non ab re filium tradidit amare salubribus scholis. Nam aperuit Deus puero autem cordis, & interiecto mensis spatio, tanta gratia perfudit, ut exinde puer seniori, usq; ad unguem philosophiæ, eius pappas morum & magister sensuum foret.

Votū parentum repērina salº pueri subsequitur.

Traditur literis.

Mire pficit.

Decursis itaq; rudis infantiæ balbutientibus annis, Voicechus Dauidico nectare potatus, paruoq; melle dulce canentis Gregorij pastus, ut partē suā eomedat, ad septē panes sapiētiæ portatur: traditur, inquā ingenuæ Parthenopoli, Teutonū nouæ metropoli liberalibus disciplinis instituendus. Quam urbem rex maximus, primus trium Othonum Imperator Augustus, in magnum Archipræsulatū erexit, & ut hodie cernere est, suo Mauritio in fluminibus Albis pulchro litore pulcherrimam domum prope constrnxit. Vrbis episcopus tunc Adalbertus, ipse & primus: qui quē suo nomine Adalbertum uocauit, bonæ indolis puerulū Voicechum sancto chrismate lininit. Hæc cum facta essent, non norūt: sed posteaquā finito scholæ duello domum rediit, recordata est mater pueri, quia*Brutijs episcopus geotium positus, cum idem Adalbertus per regnum patris iter ageret, deductum filium eum ungendis pueris, ut eū tunc primò chrismate liniret.

Mittitur gaudeburgum.

Locus obscurus & mēdosus.

Igitur ad frontem scholæ hospes processit, ianuas timoris intrat, ubi plures epulas appositas cernere erat, quas prout cuiq; uenæ in læuo pectore saliunt, amœna turba discipulorum auido ore carpebat. Scholis præerat tunc Atherieus quidam facundissimus, ætate illa q nasi quidā Cicero, cuius illustris memoria usq; in præsens per omnem Saxooiam habetur. Quē, quantus foret, discipulorum facies inspecta siue lingua sonat, & per uicinas urbes circunquaque diffusa sophia ceu digito demonstrat. Apponuntur ad unum pædagogus & hærus, legere, sicut consuetudo erat, domi discere. & adest puero diuina gratia, currūt diuite uena ingenium, sensus, & ratio. Hoe autem asserūt mirabile in eo: si forte magister mouisset pedē, ut proprium est oagis puerorum animis, aliquando pereunte ludo totum consumpserat diē: cūq; de prælectione nec uerbum saperet, & benè iratus magister flagellare inciperet: Dimitte me, ioquit: legā: & dimissus, ut rē notā optimè legit. Dicunt ēt tribus linguis pro una lucurū, cū scopæ tergū uerrunt, & feriētia flagella dolentē carnē frāgunt. Auditoribus. n. usus erat Latine farl, nec ausus est quisquā eorū magistro lingua barbara loqui. Vnde admotis urētibus uirgis, primū, Mi domine, garrit: iam cum increscit dolor, qui legem non habet, eodem uerbo nunc Saxo, nunc Sclauus misericordiam clamat.

Annos ter ternos in arena studij palestram exercet ingenij: effodiens terra cordis obtusos sensus, cōtra ignorantiæ densam noctem prendidit scientiæ diem. Postquam capella gregis magistrum tulit, scholà dixit: Sat prata biberunt: discipulorum diuisa manus certas sedes domosq; reuisant. Repatriat nouo oomine Adalbertus, portans secū dulces sapientiæ liquores, dat charis parentibus uisus filius gaudiū magnum. Hoc toto tempore adeo lasciuus erat: ut homo, incubat terrenis delicijs, uacat puerilibus iocis, quærens cibū & potū, ut pecus, incuruuat uultū, nescit rectus cernere cælū. Moritur interea Boemiæ puinciæ episcopus, & si est, ut audiuimus, corā adstātibus desperata uoce testatur, q a nigris spiritibus immūdis ad tartareū chaos deportatur. Præsens erat tunc Adalbertus, unus extrema uidentium, & uerba morientis aure audientium. Quem, ut ipse post Abbati in monasterio dixit, uisionis illius magnus horror inuasit, & ad primam salutē direxit. Exinde emēdare mores, frena ponere animis, desideria carnis igne diuini amoris excoquere cœpit. Cōueniunt dux terræ & maior populus, & pro eligēdo pastore uarias sentētias dicunt: oēs tū ad ultimū manus leuans, aera clamoribus impleot, non haberi meliorē, nec alium oportere esse suum episcopū, q indigenam Adalbertū, cuius nobilitas, diuitiæ, alta scientia & placabiles mores cū tanto honore concordare. Ergò in hæc uerba leuatur terræ episcopus mutata mente, pius Adalbertus. Hac ipsa die, ubi erat episcopium, audiētibus multis locutum est dæmonium, cum presbyteri imprecationibus urgeretur, ut exiens de homine posessō, daret honorem Deo uiuo: Quid molesti mihi estis? inquit, Væ satis est mihi amplius hic stare non possum, quia electus hodie est populo terræ episcopus, quem ualde timeo, Christicola Adalbertus. Sic ait, & quasi citius dicto cessit dæmoo impudens spiritui sancto, & ut flagello fugatus, & exiuit homine sano. Cui rei homo, qui hora illa præsens erat, Vuilico quidam bonus & clericus sapiens, uisibile testimoniom asserebat, & nos legimus, cum ad Abbatem oostrum hoc scripto filius mandauerat. Ipsum episcopus Adalbertus suæ ecclesiæ Propositū habuit, post super cordis aridam flante spiritu sancto, nobilem monachum mons Cassinus recepit.

Redit in patriam.

Episcopi Pragensis horrenda mors.

Creatur Pragæ episcopus.

Igitur electus episcopus, auricomam Italiam petit, quem obsessæ Clusę arctas uias egressum, prima ciuitas Verona suscepit, quæ in fauce regni pulchrè leuat caput. Ibi eū pastorali uirga inuestiuit Otho secundus, qui tum loco patris rapidis cruribus montem imperij scandit, sed non dextro omine, nec niuo maturæ ve sapientiæ signo rempublicam rexit, & dum omne quod uult, legem oportere sequi, nō be oē putat, collectū orbem amisit, & quā patris terror peperit, pacem interfecit. Sensit Teutonū tellus mortuum nautam maris, sensit dormientem aurigam orbis, cum quo prospera Dei eucurrerunt, multa bona Christianæ religioni accreuerunt. Migrans migrauit Otho pius, Otho rigidus, * fluxu gubernare doctus, cuius aurea tempora nunc graui gemitu memorat, quando pressa malis sancta Ecclesia, absque ulla requie hostes insurgere dolet, duorumq; oblita Othonum, antiquum nominat: Vere, inquiens, meus felix mundus erat. Otho dum sceptra gerebat. Ergo Archimandrita

Otho 2 Imperator infaustus.

**flux a*

Vuilligisus Archiepisc. Moguntinus consecrat S. Adalbertum. mãdrita Moguntinus, grauis homo Vuilligisus Adalberto, cui Deus interiori gratia benedixit, uenerabile caput oleo unxit, & in præsentia Imperatoris ad sacerdotij altitudinem prouexit. Ea tempestate effrena gens, Luitici pagani iugum Christianitatis deponunt, & quo errore adhuc laborant, post deos alienos erecto collo cucurrerunt, & qui fugientes fugere nequiuerunt, Christiani multi gladio ceciderunt. Tunc peccato Othonis multa mala surrexere, maxima ubiq; & miserrima naufragia emersere, respublica, turpitudines passa, de solio descendit, Christiana religio larera iram Dei sensit.

**Sclauis.* Actum est bellum cum* Polonis: Dux eorum Miesico arte uicit, humiliarus Teutonum magnus animus terram lambit, Otho pugnax Marchio laceris uexillis terga uertit. Alio tempore, quem rex congregat, optimus populus, & qualem postea uidere non contigit, ualde grandis exercitus, cum esset melius pugnare zelo cum paganis, sine reuerentia fraternæ Christianitatis congrediuntur cum Carolinis Francis. Expectare non audent, qui in uiribus regni iratũ Imperatorẽ sciunt: non durãtes, cedunt hostes ad uirorum fortium impetum fortissimũ. Sed dum uino uentrique collum flectunt, regnante Othonis infortunio, uictores in turpem fugam desinunt. Vltimũ *Caeduntur Christiani à Saracenis.* & lachrymabile bellum confecit cum nudis Saracenis: quorum dum ultra incredibilem modum numerus excreuit, cæde cadauerum lassa dextera defecit, & bellantium heroum uirtus fracta succubuit. Stratus ferro occubuit flos patriæ purpureus, decor flauæ Germaniæ plurimus, dilectus Augusto Cæsari: qui tum stupentibus oculis nefas horret: tandem pudet, quia mulierem audiuit: tandem serò penitet, quia infantilia consilia secutus, sententias maiorum proiecit. Quis putas color, quæ ue facies talia cernenti erat? Quæ tibi, quæ magnanime iuuenis illa dies erat, quando in potestatem Saracenorum populum Dei traditum uidisti, & sub pedibus paganorũ, Christianum decus laceratum adspexisti? Verè, ut *Sap. 12* quidam spiritu canens Domino ait, Cum sis iustus, iustè omnia disponis: eum quoque, qui non debet puniri, rectè condemnas. Quòd si augendæ Christianitatis gratia, non terræ causa, cecidissent tanti boni, cum aliter nequeat homo natus ad laborem, nisi mori debeat, adeo sæuum uulnus doloris mater Ecclesia pro nihilo putaret. Sed uæ nostro miserabili æuo: nemo rex Iudium adhibet, ut conuertat paganum: qua si Deus de cælo iubeat, diligunt honorem suum, ò Christe, non lucrum tuum. Post sanctum Imperatorem Constantinum, post optimum Carolum, exemplar religionis, ut conuerterent psganos ad Christũ, nomen regale coram Deo & hominibus pauci acceperunt: & est heu, pro peccatis qui persequatur Christianum, & nullus prope dominus rerum, qui Ecclesiam intrare compellat paganum. Ergo rex puer, cernens charos ablatos, optimates occisos, nescius quo se uertat irato Deo, in maximam filiam criminum desperationem impegit, illud post miseriam sequens quod Poetarum quidam, iacẽs in marmoreis hortis, cautat.

Vna salus uictis, nullam sperare salutem:

Vergil. 2. Aen. Emisso equo, dedit se in mare. Nat sonipes: ubi lassus cessat, ipse rex nandi peritus, super undas diu natat, donec obuia nauis Græcorum fessum leuat, & extra spem chare coniugi & superstiti populo incolumem reddit. Erat, ut accepimus, uiuida uirtus in eo, feruida & effreua inuẽtus, manus prompta bello, sed rara unquam cum consilio. Multa bona fecit, sed ætas lubrica errare fecit, & plura præcipitatione peccauit. Propc semper perdidit dies suos: ubi prælium cœpit, extra Teutonum consuetudinem pugnantibus eis, secutum est omne infortunium: cuius efficiens causa est, contra Dominum regis tacita offensa.

Retrò sumit iter sanctus Episcopus Adalbertus: uenit episcopij in partes partitus, quatuor diuisiones *Ecclesia pro uentus ut S. Adalbertus distribuerit.* fecit, unam clerus, alteram agmen pauperum usibus suis sumpsere: tertiam mater Ecclesia pro captiuorũ redẽptione & sua restauratione possedit: quartã ipse cũ cohærentibus sibi ad necessarios sumptus recepit. Cernere erat aliũ hominẽ: ò qualem, ò quantum mutatũ ab illo, qui paulò ante post pulchra tẽporalia equorũ cursu cucurrit, aut tota mente iu terrenis acti bus iacebat, uel in desiderijs errare sine magistro doctus erat. Rediijt ad se, recognouit quãobrẽ Deus hominẽ fecerit, mutauit honorẽ, correxit pedẽ, diuina cõcupiscens & sola cælestia suspirans. Delicias ægre fert, diuitias oõ uult, aurũ ducit pro nihilo, argẽtum pro luto, & quæcunq; humana uanitas ad mortẽ amplectitur & amat, alta mẽte despexit. Horũ uerò quicquid est, in pauperũ usus & ornamẽta ecclesiæ, ut dixi, & ad sola utilia cõuertere cura erat. Nolnit regnũ dare diuitijs: intelligit se illarũ nõ seruũ, sed dominũ esse. Seculũ & eius pompam, quã clericus tota mente quærebat, episcopus tota mente fugere cœpit: una cogitatio, unũ studiũ erat nihil cõcupiscere, nihil quærere prẽter Christũ. Inter hæc, ò Dñe, q̃ bonus & suauis *Sap. 12* spiritus tuus in omnibus. Vtiq; nõ uolentis neq; cur- *Rom. 9* rentis, sed miserentis est Dei, cuius nunc spiritu cõpũctus, laborare cœpit Episcopus Voicechus: in digito Dei facere & docere episcopalia potuit. Quid nõ pót omnipotẽs, cũ uult, cũ meliora cogitat Deus? qui uult neminẽ perire, immò suorũ neminem patitur perire, pura bonitas, sana æternitas, una ueritas, sola dulcedo, tota pulchritudo secreta salus & beata præsentia, pulchra charitas & chara æternitas, & chara misericordia Deus. Quẽ loqui, quam suaue? sedulo meditari, ò quam delectabile, felix & insatiabile? cuius lucis ab sentes radios nos uere miseri, nos niuæ gloriæ exules, nos mortui & cæci patiẽter sustinemus, utique, quia quã suaue & incomparabile bonum perdidimus, ad maiorem cumulum miseriæ merito ignoramus. Auribus nostris audiuimus, quam mirabilis sis in operibus tuis, ò maxime Domine, ò dulcedo, uita & panis angelorum, agnouimus te in misericordijs tuis, cuius risus & sacer ludus esse solet, una hora uertere impium, & facere sanctum, sicut est: Respexit Dominus *Lu. 22* Petrum, ex publicano quoque dedit Apostolum, & *Mat. 9* ex lupo fecit optimum Paulum. Ita cuncta Dei ualdè *Act. 9.* bona, misericordia & redemptio salutaris Dei.

In cuius nunc uirtute ueteres pennas proiecit, & nouos mores assumpsit cælicola Adalbertus, cutum acerrimis ieiunijs longos soles ducere, mar ris uigi- *Exercitia sancti Episcopi.* lijs incentiua carnis domare, continuis genuflexionibus uenism peccatorum impetrare, perdiu & pernox cura erat. Quomodo sacra lectio in cordis palato sapiat, quantum Psalmorum nobile carmen in oculis Dei ualeat, hoc aut ipse, aut nemo probauit. Sentiẽs sensit Dominum propitium & cuius orstio dat spiritum sanctum, intime gustat dulcem Saluatorẽ. Quã tum ad exteriorem hominem, districtiorem & austeriorem uiuendi rationem nunc in episcopatu, quam prius in monasterio habuit. Refugit non solum quod suaue est, sed ipsa etiam naturæ necessaria negauit, incurrens in illud beatæ memoriæ uerbum:

O nimium felix, cui parcus sufficit usus.

Contra noxias uoluptates & labia insurgentium uitiorum, omni arte, omni studio uirtutum occurrit, donec desideriorum spinas euelleret, terrena as de

lectationes uinceret: multa passus, proficuum ingentemq; consumpsit sudorem. Mirantur feruorem eius omnes, qui eum ante nouerant: & qui prope latus ua dunt, amatores carnales rigidum uitę genus odio ha bent: ita fame & siti non sine causa laborat, frigore ni mio, uigilijs & hirsuta ueste sine misericordia corpus affligit. Desiderium quippe eius in Deo erat, & postpositis cogitationibus malarum curarum, quas amor uanitatis habet, animam semper in manibus habuit, nullū uolens habere inimicum, nisi inimicum. Debel lat eius apertas, & cauet eius occultas insidias: cui utiq; tot colaphos dedit, quot opera bona fecit. Calcat mundum sub pedibus, subijcit libero animo terræ felicitates, habens spem in cælo, nec sensit transito rios labores: semper deorsum fugiens, quò trahit ca ro: omni annisu festinans sursum, quo spiritus uocat. Benè uixit, bene docuit: ab eo, quod ore dixit, nunquam opere recessit. Populus autem duræ ceruicis, seruus libidinum factus, miscebatur cum cognatis, & sine lege cum uxoribus multis mancipia Christiana perfidis Iudæis uendebant, dies festos confusa religione obseruabant: dies uerò ieiuniorum uoluptati bus uacātes, omninò nō curant. Ipsi Clerici palā uxo res ducunt, contradicentem episcopum odio iniquo oderunt, & sub quorum tutela quiq; fuerunt, contra ipsum maiores terræ concitauerūt. Erat aūt labor plurimus, contradictio crescens: & cum emergentia mala emendare non posset, ubi piscatio sua nihil cepit, sanctus episcopus locum dare necessarium duxit.

Diabolum dicit inimicū.

Boemorum effrenis libido, polygamia & perditi mores.

Itaque ad sanctam ciuitatem, ubi memoriale sanctum, ubi sepulchrum Domini est, pedester uenire affectans, matrem martyrum, Apostolorum domicilium, auream Romam intrauit. Ibi tum pulchrum lu tū, Græca Imperatrix Augusta, quæ iā longos dies fle uit, sepulti coniugis memoriā reparat, dulcē Othonē eleemosinis & orationibus cælo cōmendat. Non.n. diū superuixit Otho Cæsar, postq̃ reipublicæ talē er rorē genuis, & Christianorum tot mortibus, pagano rum animos satiauit. Mira res. In tantis aduersis illū circunfluentibus non resipiscit, quid contrarium mi nistro æterni Imperatoris egerit, quid pio Laurentio peccauerit, non se cognoscit. Episcopatum, quem pater in sacrum honorem preciosissimo martyri erexit ambitione suorum peccatum ductus, filius destruxit, non faciens ordinem, quasi qui aquā in mare fundit, episcopatum deiecit, ut plenum delicijs archiepisco patū ditaret. Tulit episcopum optimo Laurentio, po suit Parthenopoli archipræsulem nostro Mauritio. Factū est contra ius in Ecclesia Dei, donec adueniēs nouus rex, & religiosissimus, ueterē errorē correxit. Post tres Othones Henricus Christianissimus eccè uenit. Propter hoc peccatū, uelut patet, pugnāte Lau rentio, uictoriam Otho perdidit, diebus suis omnem confusionē recepit. Aduerrēte faciē Deo, quæ sit uirtus tua, o homo, specta nunc in homine uno. Quid prodest bellicus ardor? Quid ualet uirtus sine suo loco? Age, fac cuncta cum consilio. Quorsum uenis sapiens inuito Deo? sicut scriptū est: Non est consiliū, non est ratio contra Deum. Quapropter audiamus bonum consilium, quo dicitur: Omnes curas & cogi tatum tuum iacta in Dominum, & ipse te enutriet: spera in Domino, & ipse faciet. Inspiciamus magnæ indolis uirum, ex multo merito Imperatorem Augu stū. Eccè dū peccat, flagellatur, & non emendat, plenus aduersis, media uita moritur, iacet nunc in glorius: o utinam & non reprobus, pulchræ uirtutis alumnus.

Othonis 2. coniugē dicit.

Othonis 2. temeritas.

Prou. 21.

Ps. 54.

Ps. 16.

Prius uerò, quàm moreretur, ut ad pœnitentiam hominem stimularet, sicut est solus semper clemens Deus, talem uisionem cuidam sapienti ostendit: quam ut auditam recolimus, infra annotare non absurdum putamus. Nocte intempesta, quando altus sopor solet occupare homines, uidit ipsum, de quo agimus, regem Othonem aureo solio sedentem, sub pedibus eius argenteum scabellum, episcoporum & adstantium procerum circa ipsum prospexit seriem longam. Intrauit autem decora facie instar ignis iucunis, quem niuea ueste uestiuit, & purpurea stola in pectore cinxit: Nec stat, uia uadit, argenteum scabellum de pedibus Cæsaris cum indignatione subtrahit, & auerso uultu ianuam petit. Quod ægre ferēs post illum cucurrit, tale somnium cernere qui meruit. Quæso, inquit, domine mi, dedecus nē facias, suppedaneum reddas, quisquis es, qui tanta audes, ob secro, regem coram pabulo ne confundas. Hæc magna potentis Laurentij aurea persona erat, sicut illi episcopo post agnoscere Deus concesserat. Immò, inquit, si meum dedecus non emendat, maiora faciam, subtracto scabello, ipso solio deponam. Huius uisionis terrores minasque exitiales cum cognouisset rex puer, facinus non correxit, siue amor hominis suasit, siue ira Dei ita iussit. Huic in paruo corpore melior uirtus, magnus amor & fides suis, larga ma nus sine querela cunctis, sapientia maior annis, pia humanitas erga Dei seruos, confessio & oratio bona tempore tenuerunt, sed hæc pecunia de statuendis episcopis, ut est humanum peccare, in pluribus periculose exercuit iocum iuuentutis, cum in pulchro ulu super doctrina librorum, sola infelicitas bellorū uictoriam tulit. In medio cursu, cum dulcissima uita & gratissima lux iuuenibus hæc est, non adiuuat honor regis, fit uictima mortis, puluis in puluerem redit, uidere, quantū gloriæ Cæsar relinquit. Sed pec catum, quod uiuens neglexit, mortuo marito emendare uxor superstes instabat, legatos mittit, eleemosynas & orationes multorum, per quos propitium redemptorem appellaret, ut peccatorem regem ab incendio liberaret. Hæc tum, ubi sanctum uirum adesse cognouit Adalbertum, nominatissimum episco pum, & Hierosolimam properare audiuit, clam ad se uocat, oransque ut pro anima senioris rogaret, massam argenteam obtulit ingentē. Vbi accepit uir Dei onus argēti, suo itineri aut necessitati parum prouidens, omnia sequenti nocte pauperibus expendit.

Visio cuiusdā de Othone 2.

Iussit, pro.p missit.

Legati nostri ad Deum, eleemosyna & preces.

Nec mora, magnam Romam egressus, ad sanctam ciuitatem Ierusalem præter spem imperfectum iter suscepit. Nam ea uia ductus, ad montem Cassinū usque peruenit, ubi B. Benedictus charam sedem postremo posuit, & multos filios Christo generans, pul chram militiā pulcherrime finiuit. Ibi Abbatis & fra trum pijs monitis castigatus, ne inutili uagatione ui tā expenderet, sed loco staret, ita melius uirtutū fructus cōgregare: Deū uerò propitiū, bene uiuis, in oī loco inuenirer, ut dicit in Psalmo: In omni loco dominationis eius benedic anima mea Dn̄o. & rursū S. Hieronymi sentētia bona: Nō Hierolymis fuisse, sed Hierolymis bene uixisse, laudandum est. Animaduer tit diuinū anima habēs oculos ante, & retro itā esse, ut dicit, nec sterit in suis distinctionibus, dans locū salubribus cōsilijs. Legerat enim hoc periculosū esse homini, si non maiorum spiritaliū acquiesceret cōsi lijs. Nec mora, montem festinus descendit, & quē in philosophia Christi perfectiorem discipulū inuenit, patrem Nilum calida spe accensus petijt, sub quo paruulus factus, iugum Christi ferre, & obedientiæ aureas literas parare satagebat, amplexusq; genua se nis, to hoc firmus hærebat. Non negat pater Nilus: Ast, inquit, homo ego sum Græcus, melius conueniūt, cū qbus hæc agas, monachi Latini. Redeas Romā, nutricē sanctorū filiorum, quære nobilē Abbatē

Hæc nō dicunt in reprehensionē sanctarū peregrinationū, sed ut cū ad pfectiora pro mouent.

Ep. 13. ad Paulinū.

amicum

amicum nostrum Leonem, dic me misisse te rudem discipulum ad talem magistrum. hoc duce itineris, prælia Dei securus accede. Sub hoc pationo contra aduersantia cuncta animæ ad Deum progrediens, sal uus euatabis, & maioti flamma, qui nunc in te ardet, accensus eacrescet quotidie in te Deus tuus & Dei focus. Fecit, ut homo Dei bonus dixit, ad S. Bonifaciũ monachalẽ uestem accepit, sub Abbate regula duce militauit, pedẽ iũait obediẽtiæ imperio, & tanquam ad epulas, ita ad cõplenda iussa fellinus, & si quis quid præcepir, adeo lætus, quo plus uile erat, fet uitium omne libens facit, cũcta humilia diligẽti studio in se format, us ad Dei similitudinem promptus scãdat. Obliuiscitur seipsum, factus paruulus in medio fratrum. Coquinas purgat, hebdomadas nitidissime procurat, scutellas lauat, & ad cocorum necessaria cuncta cursu peruolat, manibus fratrũ aquã de puteo ministrat, mane ad claustra, uespere & meridie ad mensam aquas humero apportabat. Vt enim uespere, mane & meridie integræ congregationi seruiret, talem obedientiã de Abbate rogãs accepit. Cogitationem tacitã in se regnare nunquã permisit, quicquid accedens ad animum diabolus dixit, statim senioribus palam fecit. Acutissime aũt interrogauit de scripturis sanctis, sedulo percontatus de uitiorũ uel uirtutũ naturis. Sed ad hæc, quod ante nesciuit, quærenti illi recte Abbas respondit, ut ipse non semel ad nos dixit. Vnde luce clarius constat, quia inspiratio Dei erat, & gratia discipuli hæc erat. Iacit in domo animæ suæ fundamenta profundæ humilitatis, quatuor uirtutes instar crucis expressas, prudentiã, iustitiã, fortitudinem, temperantiam, angulares lapides erexit, ex quibus durabiles parietes uiuo saxo cõstruxit, quos cauo ferro obedientiæ explanauit, albo limo inuictæ patiẽtiæ muniuit. Dehinc ijs, quæ duplo calamo texit, diuæ charitatis aurea tecta suprapofuit. Tẽplũ Dñi se fecit, regale cubile filio regis intrà se præparauit. Orationũ lectionũque studija eo licẽtius incubuit, quo negocia præpedientis seculi nulla ad aureum ueniebant, nullæ curæ uel pericola regendarũ animarũ uexabant. Ea eius ore nunquã cõtẽtio, nunquã amara profecta est murmuratio, & cum Abbas uehementissime eũ increparet, occurrit benigna patientia, & semper flexa humiliatio. Erat lætus ad omne iniunctũ opus, non solum maioribus, sed ẽt minoribus obedire paratus, quæ est prima uia uirtutis ad summa tendentibus cælicolis uitis. Quinquennio pleno miles Christi in monasterio erat, dulcedine morum cunctis placens, altitudine uirtutum longe antecellens. Si cui forte uenit inuidia luæ sanctitatis, hunc humilitate cito placabat. Proficiebat de die in diẽ, de uirtute in uirtutẽ processit, in hospitio suo hospes Christus, tanquã in gradibus eburneis rex coronatus, procedens processit, & usque ad perfectum diem crescere fecit.

Monasticũ induit habitũ & uiuit sanctissimè.

Hic habes Authoris huius ætatem & fidem.

Postea populus terræ episcopum suũ reuocat, sancti uiri Pappatem, radium sapientẽ, & qui fratre charior dño terræ fuit, Christianũ monachum, uirũ eloquentẽ in hoc opus eligunt. Hi duo cum literis metropolitani Romã ueniunt, de reditu pastoris Papam appellant, populo pœnitẽti matrem suam requirũt. Promittunt ea ore populi errata corrigere, quæ deliquerũt soluere, desinere à malis, studium dare bonis. Abscessus sancti uiri contrarius erat domino Papæ, talem margaritam à suo corpore auellere durum erat magnæ Romæ, sed facta synodo, ratio obtinuit, quia gens sua plenam satisfactionem pollicens uocat, dimissum gregem contra uoluntatem repetat. Amborum, Papæ & Abbatis, imperio parens, fracto suo libitu, flẽs episcopus ad episcopatum redijt, pro cuius regimine uirgam, pro pignore annulum, dãte Apostolico, accepit. Dominica die ueniens uenit domum ad unã ciuitatẽ, ubi ipsa die mercatus erat magnus. Quæ uisio non parum adduxit tristitiæ sancto uiro. Ad eos uerò, qui reduxerant, improperando sic ait: Eccè uestra promissio bona, pœnitentes uestri nec feriantur hac die sacra.

Reperitur à Boemis

Stetit tamen in episcopio suo, pascens macrum populum diuino pabulo, & si uellent, potans salutari poculo. Primum nouo aduentu pastorem uerentur, quasi uiui fideles matrem ecclesiam petunt, & parũ repressa mala consuetudine, quasi cum Christianis actibus Christum adorant. Verũ noua religio citò deorsum uenit, antiqua consuetudo superiorẽ manũ tenuit: spreto Deo, carnalem populum caro traxit, delectata iniquitas, desideriorũ uias currere præcepit. Voluptas pro lege erat, cui seruire, regnare est, unũ Dominum nolunt, ad ignominiam suam, ut multis dominis seruitia agant, nectũt sibi funes peccatorũ, quibus trahi ualeant in æternum exitium, quia discere nolunt, ubi sit sapientia, ubi sit uita, lumen oculorum & pax.

Boemi cito redeũt ad ingeniũ

Bar. 3.

Accidit, ut solet humanis erroribus, ut quædam matrona, ingenitam nobilitatem oblita, scortũ se faceret, & palam facto peccato, maritus uitam mulieris quæreret. Ipsa uerò ad episcopum concita ala pedũ cõfugit, quã ille in oratorio S. Georgij retro altare abscondit, ut satisfactionem suaderet, & uitã seruaret. Eccè adest ex improuiso armata manus, & si nõ redderet mœcham, ambobus & episcopo & fœminæ minantur gladium. Audiuit sonitum armorum, & minas uerberum procaces audiuit Episcopus lætus, & si forte martyriũ semper optatum, nunc miserante Deo inueniat, tacita cogitatione ruminat, dubio gladio exultat. Ah mala mẽs & peior uox, index uenit, secretum prodidit, ubi lateret mulier, digito monstrauit. Quid prodest refugiũ ad sancta sanctorũ? Quis curat, regnãre barbarismo, fas Christianũ? Frangunt templum, mulierem tremulã prensis eductã crinibus capite truncant. Crescunt culpæ, uetera scelera nõ cadũt, noua quotidie crescunt. Quicquid boni promiserũt, mentitos esse uoce operum dicunt. Vnde cogitans Episcopus, ꝙ nec illis, nec sibi cassus labor prodesset, animæ uerò suæ talis statio obesset, Pappati suo ait: Scias certũ, aut ubi ego sum, uenias, aut amplius me nunquã uidebis. Interim tñ ipsi erat labor magnus non prætermittere, quo minus admoneret clerum & populum, secundum quod ætas, discretio gradus, & qualitas criminis postulauit. Nec dabat somnum oculis, qua arte, qua uirtute compescere posset nascentes errores, inquirens. Non tacendum, ꝙ iuxta positis Hungaris nunc nuncios suos misit, nunc seipsum obtulit, quibus & ab errore parum mutatis, umbram Christianitatis impressit.

Ergo diuinus heros ascendit equos, dulcem Romã reuisit, & quasi post pericula maris, quassa nauis occupat optatum portum. Sic secretos monasterij sinus, charã requiẽ intrat: amplexans pulchrã Rachel, obliuiscitur laboriosam Liam, utitur sacris delicijs esurientis animæ pulchros pandit rictus, orationũ lectionumq; perfruitur felicibus ferculis. Vsus uerò illi maximus erat, colloquia quærere spiritualiũ & seniorum, qui porto illic pro charitate Abbatis plures cõfluxerunt: Græci, inquã, optimi uenerunt, Latini similes militarunt. Superioribus quatuor pius Basilius, inferioribus quatuor magnus Benedictus dux sine rex erat. Inter quos medius incedens, Deum sitiens Adalbertus, uerba uitæ sumit & glutit, raptus in altum, cum fratribus dulcius contemplatur Deũ. O quoties obortis lachrymis memini dicentem,

Redit Romã ad monasterium suum.

cum causa ædificationis accessissem Iohannem Abbatem: Vbi sunt, inquit, margaritæ meæ? Vbi sunt dulces tibi animæ meæ? Cum côuenerunt sancti uiri, pluebantur ibi sermones Dei, accensæ sententiæ mutuo cursant, arsit ignis super terram cordis, testatur præsentem Deum unda compunctionis. Hoc Gregorius Abbas, hoc erat Nilus pater, hoc Iohannes bonus & infirmus, hoc simplex Stratus & super terram angelus unus, hoc ex ratione maioribus Dei sapiens Iohannes, hoc similis Theodorus, hoc Iohannes innocens, hoc simplex Leo, psalmorum amicus & semper prædicare paratus. Ad hæc quanuis soleant signa & prodigia ostendere, non facere, sanctum, animum pijs moribus coluit, ita quod, ex parte ut & nos cognouimus, Adalbertus signorum operator adhuc in uita claruit. E quibus est illud scilicet, dum fratribus seruiret, & offenso crure supra durum marmor satis ualide cecidisset, quia uinum nescio an aquam portauit, testudinem cum eo, quod intus erat, illæsam seruauit. Audierunt ex mensa fratres clarum sonum, quod nemo dubitauit fractum, mirantur omnes uas sanum. Solebat prius obedientiam faciente multoties fragile uas frangi, & cum pro peccato negligentiæ ueniam peteret, angelus superbiæ, humilitatem eius ægrè ferens, ut pro nimia frequentia uerecundiam ingereret, mala uoluntate testudinem frangere adiuuit: sed quia non cessauit obedientia, nec generauit fastidium maior tristitia, seruo suo Deus solatium dedit in graui ruina, & tunc illæsa testudo apparuit, & postea, puto, nunquam aliam fregit.

Octo insignes Abbates.

Eius miracula.

Testudinē q̄ uase testaceo.

Dicunt etiam laborantem oculis filiam, nescio cuius, cum manum imponeret, oratione sanasse. Alteri quoq;, cū monasterium causa orandi pro medela infirmitatis intraret, quem tribus annis sanare non potuit, sanctus panem pro benedictione obtulit: & primum in sueto hoc cibo hæsit, sed qui aderant, quod uir Dei benedixit, manducare cū suasissent, sumpta fiducia parum gustauit, & ex illo die quem omnes poscunt, quē uiuere uolunt, sine inuidia panem manducare cœpit. Hunc episcopum, quo dignū non fuit seculum nostrum, cum sine baculo iter agens Rauennam ueniret, cur sine uirga pastorali uir tantus incederet, optimè cautus Dei seruus Durans interrogauit. Respondens uerbum memorabile ille homo, qui uerè potuit loqui: Viuit Deus, inquit, in cuius conspectu sto: facile est gestare pedum, sed difficile reddere rationem, cum uenerit ad iudicium, qui non errat, districtus iudex uiuorum & mortuorum, siue in uitam, siue in ignem æternum mittendorum. Hunc aliquando sanctimonialis fœmina, quæ tēpore adolescentiæ sat cognouerat sanctū episcopum, credo, Parthenopoli uidit, cuius schola ad gloriam Dei talem nutriuit alumnū: & admirans cur, quæ dat licentior ætas, à ioco & risum mouentibus uerbis adeo episcopus iuuenis abstineret, ait sancto uiro diuersæ mētis fœmina: Alium Adalbertum uideo. Cur qui quondā eras homo pulcherrimè lætus, nunc seuerus es & in star Catonis cuinsdam rigidus? Nonne cum magister scholarum sapientiam doctorus uenit ad nostrū cœnobium, nobiscum ludendo duxeras totum diē lætum? At ille grauiter suspirans, proiecit uerbum cordis: Vere scias domina, quia quicquid eiusmodi feci uobiscum iocando, alto & acerbo uulnere nunc afficit animum meum.

Eiusdictū memorabile.

Asteriens eius clericus, contra sanctum uirum arguendo, increpando, cum multa inutilia furibundo animo loqueretur, ultra limitē rationis proterua cōtētione progressus, quasi quē amplius uidere nollet, magna cū amaritudine reliquit. Arrepto aūt itinere, tota die ipse, cum socio homine suo equitans, errare cœpit, ut cum uiam, haud aliter atq; manum suā sibi notā, inuenire non posset, ex pœna cognosceret, quā graue peccatū cū episcopo cōtendēdo perpetrasset. Porrò ad uesperā casso labore reuersus in urbē, quod ira dictante ex humana infirmitate deliquisset, pœnitere corā Deo toto corde cœpit. Similiter uidua quædam occurrens equitanti, cū nudæ penuriæ aliquam consolationē quæreret: Meoū hic nihil habeo, inquit, cras ueni ad ciuitatem, sumens à me, tuæ necessitati quæ dare ualeo, cum charitate. Cumq; dimissa muliere, cœpto itineri insisteret, meliore tactus cogitatione, Voca mulierē, episcopus dixit. Quis scit, si usque manè uiuam? Hodie compleat acceptio darū, & ego iudicium, illa sentiat damnum. Et data cappa, qua amictus erat, reliquit exemplum bonum, ut opus nō tardet, nescientibus quid futura pariat dies.

Procax cleric⁹ castigatur à Deo.

Interea in purpura natus Otho rex tertius, caula scandendi culmen imperij, ut mos est à Magno Carolo regum Francorum, multo comitatu Romam intrauit, optatum diu caput Latinæ terræ, ostendit se, quasi post Deum altera iustitia ueniat, iniqui omnes tremūt, boni magno gaudio gaudent. Fecit, propter quod uenit, quem ipse in sacellum suum tractum posuit Papa Gregorius Cæsarē, benedixitq; & populus Kyrie eleyson celsa uoce cantauit. Ascendit ille onctus cū corona imperij Imperator Augustus, gerens sidereos cultus, & bonæ uoluntatis plena præcordia ferens. Post hæc facta est Synodus, & zelo iuris ductus Maguntinus Archiepiscopus, antiquam cantilenam cantat, & episcopum sanctum à quiete monasterij ad relictos greges reuocare instituit. Assentit Papa Gregorius, & semel susceptum gregem non posse impune eum dimittere, scripturæ sententijs asseuerat, uelit nolit uir Dei, eat, inquiunt sedentes episcopi, aliter uinculis nectatur anathematis. At ille secretū petens, ad Papā ait: Hostis quieti meæ inuidet, qui uos sub stimulo instigat, ut eò me redire cōpellatis, ubi animarum fructum non faciam, detrimenta animæ meæ immania capiam. Mitiga ærumnā meam, defectui meo remediū appone, tristi recessui meo da uel unū solatiū. Si audiūt oues mea quā clamo uoce, uiuens morior cū eis, sin minus, pietas tua mihi succurrat, ut uerba uitæ eis spernentibus, cum licētia tua uadam ad exteras & incultas gentes, quæ nesciunt nomen Domini. Acquieuit libens uoluntati hominis Dei Papa Gregorius, ut erat satis bonus, ~~quantū permisit nega iuuentus~~. Relinquit S. Adalbertus monasterium non sine magno planctu suo & fratrum, moleste ferens ruptā quietē, sed habens de illo martyrio spem uiuam, cuius in suo pectore ardebat longum desiderium. Homo Dei, ne timeas hominis causā, uade securus, stella maris tuū iter anteibit, & dux bonorum Petrus fidelissimus comes cohærebit.

Otho 3 Imperator. Roma ūgitur à Pōtifice Gregorio V

Igitur cū puero Imperatore Alpiū nubila tranās, causa orationis Turones pedibus petit, ubi corpore iacens beneficia præstat, qui nullo loco se rogantibus negat, baculus pauperū, dulcissima mater peccatorum benignus Martinus, & larga manu dare paratus. Parisios quoq; pedes uenit, ubi sanctus & preciosissimus martyr Areopagita Dionysius, fuso sanguine, corpore requiescit: qui Athenis Philosophiæ illudit, ubi quē Paulus prædicabat, ignoto Deo ara posita erat, q etiā Gallis euāgelizāti respōsa accepit, q̄si optim⁹ Clemēs Petri sedē terti⁹ sedit, & dū paganis Christum ingereret, pulcherrimo martyrio uitā finiuit. Cui⁹ hoc inter cætera est gloriosū & mirabile, quia post cecē religiosus fructus, ꝓpriū caput manib⁹ portauit, & sequēs multitudo angelorū, laudes Deo cecinerūt: Populo cælisꝗ gaudiū est de triūpho terræ. Vnde

S. Adalbert⁹ inuisit Turones propter S. Martinum.

Ac. 17

Vndè & nunc exultans iubilat de charissimo Dionysio, &, Gloria tibi Domine in excelsis, resultat. Ad quem misericordiæ largum si quis peccator confugerit, nunquam sine misericordia recedit. Hinc caput inclinans, ad Floriacum, monachorum ingens cœnobium, auido cursu uolat: ubi corpore iacet & miraculis fulget magister mundo morientium, & tota mente cœlestia quærentium, re scilicet ac nomine Benedictus, uino & oleo infirmorum medicus egregius, sub umbra alarum pullorum Dei toto orbe totius mater. Nec dimisit, ubi corpus discipuli quiescit, ubi & primus monachorum gregem rexit Abbas Maurus, signo sanctitatis & miraculorum dulcedine magistro simillimus. Horum sacra domicilia, & si qua occurrunt similia, quem desiderium æternorum afflauit, Adalbertus pede circumuolat, & adiutores ad sua prælia uocat. Hinc ad Imperatorem redit, qui hominem Dei adeo dilexit, cuius morè nobilè nouimus: quia omnes bonos eò plus amare studuit, quò unumquenq; sua uirtus & bonitas maiorè fecit. Cum illo autem aliquot dies commoratus, nec noctè nisi sub conspectu Imperatoris iacere permissus est. Horis congruis semper de cœlestibus docuit regis pueros, & assistentes proceres suauissimè admonuit, nè uel parũ rebus infimis & terrenis animos affingerent, nè procul à Deo proiecti, pro paruo gaudio æterna tormenta subirent. Noctibus quoque calceos dormientium clam raptos aqua abluit discipulus humilitatis, manibus suis lutum detersit, lotos restituit.

Floriacen cœnobiũ.

Sacra loca inuisit.

Ibi nocte sopora parum molli lecto requiescens, uitæ suæ desiderabilem terminum adspexit, quamuis ipse non nosset, quid sibi uellet somnium, donec iactus spiritu alienigena hoc reuelauit. Putabat se uidere in domo maioris fratris duos lectos bene præparatos: pulcher ille quidem & decorus, sed qui suus debuit esse, multo elegantior refulsit, purpureus & floridus, & incomparabili ornamento preciosè uestitus. Erat autè in superiori panno capitali aureis literis inscriptũ: Munus hoc donat tibi filia regis. Quod somnium cum coram Imperatore quibusdam familiaribus exponeret, cui uiuax, ingenium natura dedit, & præclara facundia insignem fecit, Leo palatij episcopus pulchre alludens, ait: Hoc tibi cito in uenies, quod quæris: dono uirginis proculdubio martyr eris. Nec minus, quod uidit de lecto fratrum, partim unie se uidit, partim hoc anno esse completum sic collige mecum. Quinq; fratres habuit: omnium animas gladius pertransiuit. Ex quibus maior frater in seruitium Imperatoris profectus, paganis expugnandis operam nauauit: ubi etiam cum Bolesslao Polonorum Duce gratiam amicitiæ promeruit: porrò apud Imperatorem questus est, Ducem Boemorum Boleslaum sine misericordia se suosque fratres multis malis affecisse. Huius in aduentum & fratres redisus, relicti domi quatuor fratres pacem impetrarunt, ex parte Ducis securitatem & sacramenta acceperunt. Proh diuinam humanamque fidem: nunquid non est catholicus melior pagano? Væ homini, cui in cordis uena malus dolus latit. Heu nostra infelicia tempora: sapientem uocamus, cui ad fallendum calet ingenium, cui in ore mel, in corde fel latet. Ecce iterum Iudas, qui per pacem didicit facere bellum: promittit uitam, ut inferat mortem: dat Boleslaus fidem, ut inopinato occidat fratrem. Nec longè quæras exemplum: in eadem linea sanguinis occidit frater suus S. Venceslaum. Interea quis non deploret squalores miseriæ nostræ? Quis non exhorreat cæcum natum hominem nostrum? Dũ nescit cauere minus, incurrit peccatum maius: dum quò cæca uoluntas ducit, nascitur peccatũ de peccato, non habet finem, donec cadat, unde non resurgat io delictum maximũ: & fit misero modo, quia eũ potest, non uult, dulce peccatum non ualet dimittere post, & cũ uult. Ita nunc aliud cogitans, aliud loquès peruenit ad homicidium, &, Vindica Dñe sanguinè, nos clamat de terra ad cælũ. Homo, cõplesti prophetiã, apponès iniquitatè super iniquitatè: expecta nũc illud Euangelicũ: Sanguis, qui effusus est, super te & super filios tuos. Itaq; sacramẽto fidit liber populus, per campũ ambulat. non.n. data fide bellum cogitat: stat proximo periculo ciuitas secura. Ecce hostes ex improuiso ueniũt, armatus exercitus aperto bellũ indicit, & diffusa multitudine ciuitatè circũcingit. Sexta die in uigilia preciosi martyris Venceslai bella incipiunt. Honorare festũ diè nesciunt, qui dulcia scelera tãquã epulas amant, nec suuat, q urbani diè sanctum obseruari petunt, contra quos forenses superbiæ uerba iaculantur: Si, inquiunt, uester sanctus est Veceslaus, noster uiiq; est Boleslaus. Sed quamuis post caperent ciuitatem, pœnas dedit asperum uerbum. Ciuiũ nanque gladio die illa ceciderunt hostium multa capita & oẽs, qui in illo concilio fuerunt, aut moriebantur aut cæci & dispersi male uiuũt. Cessit ciuilibus bellis sancta ciuitas, miserabili excidio suns familiæ dispersæ, bona cuncta iacent in manu inimicorũ, inundat planctus mulierum, super mortua facies puerorum cõminantes dextras uirorum, stat silentium spectantiũ clericorũ. Sancti uiri quatuor, strenui bello, & nescij cedere loco, dũ, de quo diximus, Radda clericus consiliũ dedit, parũ ualentia arma dimiserunt, & quã præliando pulchram mortem putarũt, confugiendo ad ecclesiam, ut est in humanis oculis, turpem accepetunt. Nã falsa data spes uiuendi, & dẽ exeuntes ecclesiam, sponte in manus hostium uadunt, fefellit manus senioris, & in conspectu omnium speciosa corpora excepere sentẽtiam capitalem. Hæc tunc ita gesta sunt: sed hoc tempore, quando digna indigni scribimus, gladio occubuit etiã frater natu maximus. Cõpleta autè est pij Adalberti uisio tota, dũ ante se quatuor fratrũ, postea hoc anno maximi fratris mors subsecuta est: quorum mortibus mors sua quanto fortet præstantior, sicut & lectus eius illorũ lectulo uisus est elegantior, nemo non intelligit, qui ipsam causa Dei, illos seculi & uitæ defendendæ causa cecidisse cognoscit.

Visio in somnis S. Adalberti.

Apoc. 6

Psa. 68

Matt. 27.

Cadunt 4. fratres S. Adalberti.

Vidit etiã in monasterio aliã uisionẽ, quã non de se, sed quasi de aliquo alio reuerendissimis uiris ita exposuit. Agnosco hominem, cui duos ordines in re lo Deus arridens digito demonstrauit, unum purpurei splẽdoris, alterum ultra quam dici potest niuei candoris. Inter hos & illos, blanda uox ait, manet tibi locus & certa sedes. Ergo quem suo labori adiutorem Deus præparauit, Ducem Polonorum Boleslaum rerum dubius petit, cuius auxilio nuncios suos misit ad populum sibi commissum, & multoties contradicentem, interrogans, si ipsum recipere uellent. Interim cum Bolesiao nunciorum reditum expectat. Qui cum aduenissent, plenam contumelijs legationem reportarunt: Bene uenias, inquiunt Boemi, ad non semel refutatam plebem. Mira res, ad populum iam sponte uenis, quem semper inuitum uocare & retinere necesse fuit. Scimus quid cogites, ò homo: Omnino nolumus, nec est tibi locus in populo tuo, qui uis uindicare occisos fratres tuos uulnere magno. Accipiens ille libellum repudij & superborum contumelias, non minus exhilaratur, quàm solent homines, cum preter spem datum nunciũ & honores sibi delatos accipiunt. Dixit ergo, inquit,

Alia itẽ sancti uiri uisio.

Boemi illi respuunt.

inquit, Domine uincula mea. Hoc est, quod expectans expectaui, desiderio desideraui. Ablatum est periculum meum. Qua possim ratione illum pascere gregem, qui in faciem respondet, nolle se me habere pastorem? Euge, non est quòd timeam reuocantem ampliùs Papam, nec tristia ferentem Metropolitani immitis epistolam. Qui iam antè paganicis operibus in fugam me compulerunt, ecce palàm dicũt: Nolumus te. Igitur soluto fune, liber Episcopus apprehendit circunfluentibus animis prosequi desideriũ, quod in corde ardebat, speciosi martirij, Apostolica ad hoc usus licentia: duosque socios, quos putabat sacro bello futuros aptiores, magisq; idoneos portando euangelio, itineris comites deligit. Prius tamen, ut mater regula docet, & ut uerba patrum lingua monent, oratione fratrum, quasi ferrea chlamyde munitus, ad agonem currere cœpit. Dux autẽ Boleslaus diligebat eum: quem rogat, ut se adiuuet, uidens uideat, quomodo in terram Prussorum nauigio se exponat ob quærendas animas, & uomere Dei proscindendas incultas gentes. Complet Dux iussa spiritualis patris quamuis ut apud ipsum permaneret summopere optaret: sed retardare sanctum propositum ausus non erat.

Gnesna innumeris coruscat miraculis. Est in parte regni ciuitas magna Gnesgna, ubi sacro corpori placuit quiescere, ubi mille miraculis fulget, & si ex corde ueniunt, recta petentibus salutes currunt. Ibi ergo, quia in uia sua erat, eiusque longo tẽpore silentium exercuerat, Missam celebrat sacras hostias oblaturus, uiua mox & ipse Christo futurus. Baptizat populum grandem nimis. Inde nullas moras nectit, nauium ascendit, quam nè prophanus quis tangere præsumat, Dux solicitus multo milite armauerat. Non post multos dies carina secante terga maris, Deum nescientibus illabuntur Prussorum terris. Festinantes uerò nautæ, sanctum onus deponunt, & nocturno auxilio remeantes, securam fugã capessunt. Rapit ergo homo Deo plenus, missurus retia sua super horrisonum mare, si fortè ueniat, quod in mensa Dei edendum apponat: aut si nullum piscẽ capiat, saltem in nomine filij Dei oblatum calicem bibat. Feruet in eo spes ardua pro Christo moriẽdi, & in uiridi corde uiuus ignis uim habet ardendi, tanquam in aureo altari accensa aromata flagrant, & fumosa scandunt. Ergò miles Dei cum duobus socijs intrauit in paruum quendam locum, qui circumbibẽte unda fluminis, imitatur insulæ uultum. Ibi aliquot hæsere dies, & fama uolans paganorum auribus inuexit, habere se hospites ignoto habitu & cultu inaudito.

Venit in Prussiã. Primum ex improuiso homines non plures parua naue ueniunt, dat saltum in terras, barbarum nescio quid frendent, magna ira fumãt, & hospites quærunt. Res regis, ros mellis tum episcopi in ore fuit, codex Psalmorum ante illum in gremio iacebat, in quo omnia uerba oris Dei, in quo summa salutis & uita hominis certa manet & clausa sedet.

Validissimo ictu prosternitur. Ad quem unus ex eis peiorum pessimus propius accessit, nil boni loquens, nodosa brachia altè extollit, & cum conto, quo nauẽ impulerat, cælestia meditantem episcopum inter scapulas fortissimè percussit. Si nõ abitis, inquit, citius, capite plectemini, uexati duris pœnis & mortibus ingratis. Euolat è manibus uolumen excussum, alia ex parte ipse humi stratus, dat oscula uirenti terræ, mente extentus & corpore toto. Exterior corrumpitur homo, ad uitã nouatur interior, per penetralia cordis erupit uox lætitiæ & salutis: Benedictus, inquit, Deus, benedicta misericordia Dei, si plus non accipiam pro crucifixo meo, unũ preciosum ictũ habeo. Homo Dei, putasne simplex plaga splẽdeat in dorso tuo, aut preciũ habeat super terram talia libenter pati in memoriam filij Dei? Vtique non sic margarita in sterquilinio, nõ purpura regis in populo, nec facies rosæ in terræ gremio, adhuc uerò nec aureus sol relucet in cœlo, ut in corde pio ictus unus pro Christo hilariter exceptus.

Quid uerò inde secutum est? Foras eiecti, ueniunt in mercatum, ubi confluxerat unda populorum: circunstant subito cęlicolam uirum longo agmine capita canũ, pandunt cruentos rictus interrogant unde esset, quid quæreret, quare uenisset, quem nemo uocarit. Lupi sanguinem sitiunt, minantur mortem, quòd ad eos apportaret uitam. Donec loquatur, uix expectant: horrent, & derident: melius enim non sciunt: loqui iubent, & capita mouent. Accinxit uerò ille ut uir lumbos suos, os aperuit: & quia multa audire nequeunt, breuiter eos alloquitur:

Sermo eius ad barbaros. De terra Polonorum, quam Boleslaus proximus Christo Domino procurat, ad uos pro uestra salute uenio seruus illius, qui fecit cælũ & terrã, mare & cũcta animãtia: uenio uos tollere è manu diaboli & faucibus immanis Auerni, ut cognoscatis creatorem uestrũ, & deponatis sacrilegos ritus, abrenunciãtes mortiferis uitijs & cunctis immũditijs: ut abluti balneo salutis, efficiamini Christiani in Christo, habẽtes in ipso remissionẽ peccatorũ, & regnum immortaliũ cælorũ. Hæc sanctus. Illi uerò iamdudũ dedignantes, cælestia uerba irrident, baculis terrã percutiunt, aerem mugitibus implent, manus tñ non inijciunt, sed furore dictant, & uerba districtæ seueritatis ad aures hospitũ mittunt: Propter tales, inquiunt, noua non nascuntur animalia, uetera moriuntur. Exeuntes exite de finibus nostis. Si cito non retrofertis pedẽ, crudelibus pœnis afflicti, mala morte peribitis. Illi uerò, qui in ingressu regni positus, bonos hospites eo loci esse permisit, mortẽ, domus inflã mationem, bonorum direptionẽ, coniugis & liberorum distractionẽ, ipsmãte ira minantur. Videns athleta Christi nullũ fructũ animarum sequi, & optato mortis spem auferri, deiecit animũ: & tristitia magna affectus, narios curarũ æstus casto in pectore uersat, dicitq; fratribus: Pressi magnis difficultatibus: quid cõsilij capiemus? Equidẽ quò nos uertamus, non uideo. Habitus corporum & horror uestiũ nostrarũ, ut sencio, paganis animis nõ parũ offensionis affert. Vnde, si placet, uestimẽta mutemus: clericã æqualẽ, pẽdentibus capillis, crescere sinamus: tõsæ barbæ comas prodire nõ prohibeamus: forsan nõ agniti, melius proterimus operari salutẽ, si similes illorũ effecti, familiaribus cohabitemus, alloquamur & conuiuamus, laborantes quoque manibus proprijs, uictum quæramus instar apostolorum, absconsa mente reuoluamus sensum psalmorũ. Intereà prosperante misericordia Saluatoris, fiet aliquid salutis, ur dum arte hac & hac fraude eos opinio deludit, euangelizandi occasio certa ueniat, ità ut inuentarum animarum thesaurum magnum lucrabimur, aut dulcem uitam pro dulcissimo Christo fundentes, desiderata morte occumbemus. Ergo uiso consilio meliora sperans, conceptum mœrorem gaudij gladio confecit, egressurus è regione mala. Accensis animis, monet gressus, ad ferocium quidẽ Luiticorũ idola surda, prædicationis equos flectere placuit, quorum linguam callebat, & quos necdũ mutata ueste & habitu fallere potuit. Hoc tum ingenio, hoc dolo bono cogitauit, ut Christo acquireret nouum populũ, aut longis desiderijs imponeret finẽ. Sed ô uenerabile caput, quid te fatigas implexis cogitationibus? Propè est, quod quæris, non necesse habes longam suscipere profectionem, dabit tibi Deus breui itinere illud assequi, quod tam multo tempore quæsiuisti recto ore, mundo corde, animo toto.

Luitici ut quibusdã placet, sunt qui alias Vilsi dicuntur.

Ecce pulchritudo tua, ecce in foribus, euius nescit homo precium, felix & incomparabile martyrium, ut nostro etiam æuo uirginis ille filius inspirato te faciat martyrem suum. O quàm pulchre risit cælum, quando cum corona martyrij intrantem uidit Sclauum.

Romæ interea in monasterio, quo sanctus iste in philosophia Benedicti patris nutritus erat, diuina huiusmodi reuelatio facta est. Inter plures uisiones, quas uidet rapta mente sæpè ad superna leuatus, uidit & istam crucifixus mundo Iohannes monachus *Visio Iohannis Abbatis.* & Abbas. Venerunt à cælo usque ad terram descensu delectabili, eleganti aspectu duo linteamina, instar niuis candida, absque ulla uel ruga uel macula. Vnú ex eis accepit, quem quærere uenit, possedit charum pignus & dulce onus, frués fruitur suo Adalbertus, intrat cælum aureum tramite recto. Quis aliud linteum suo amplexu acceperit, & ad Deum portarit, ab eius ore, fateor, nunquàm excutere potuimus, & ideo siue hic, siue alter sit, certa mête nescimus. Nec hoc nos fatigat, qui nostrum intercessorem in manibus, habemus: Adalbertum Domine tuum sancta sanctorum intrasse cognouimus, & amâtes ueneramur, & licet nunquam sanguinem funderet, quæ est uera beatitudo, & passi Christi quædam similitudo, tamé morum humilitare & puro ac intimo Dei amore uere esset filius cælorum, & qui nunquàm peccauerút, frater angelorum. Hac hora pater Nilus ad monasterium eius per spirituales hæc uerba misit, dicens: Nostrum sit uestræ dulcissimæ fraternitati, quia amicus noster bonam uiam habet Adalbertus, qui uerè cum spiritu sancto ambulauit.

Interea ipse beatus Adalbertus in terra pagana cú socijs suis carpit iter secus litora maris, & sit repente collisio undarum, ac si moueat aliqua ingens bellua maris, & aures gradientium fragor ille ualidus penetrat. Comites secuti audiunt, medius senior uehementissime obstupuit, & uelut pauida mulier cósternatus exhorruit. Cui Gaudentius, ex parte pa-*Vide sancti uiri humilitatem.* tris caro & frater suus, subridens ait: Pauet fortitudo tua audacissime miles? Si insiliret in nos armata & ad cædem prompta manus, quid tunc faceres, qui nunc inaniter formidas? Respondit ille: Nos sumus fragiles, tu fortis, nos imbecilles, tu potens. Nos cerre & minima timemus, sed eo melius Deus noster refugium & uirtus, quo est maior inopia mentis, & uirium parua supellex. Eo felicius, eo gloriosius diligam te Domine uirtus mea, quo sentiens meam infirmitatem, cognosco te esse meam uirtutem. Vidit & idem Gaudentius sequenti nocte somnium, quo lu-*Somnium Gaudentij.* dentibus uerbis irrisit pauescentem episcopum. Ingressus delectabile oratorium, aduertit paratum pótificem Adalbertum celebrasse missam. Comesto autem sacrificio, cum uestimenta plicarent, propius accessit ad cornu altaris, in cuius medio stetit calix aureus, acclinat collum, os apponit, haurire de aureo calice conatur. Aduolat cursu rapido enstos sacri altaris, ondetalia præsumat, insolentem Gaudentium seuerioribus dictis increpana: Non licet, ait, faucibus tuis de aureo calice sumere potum uitæ, solus totum bibere debet, qui pro Christo immolato missa oratione legauit, tibi sicco palato nec gutta remanebit. Mane facto Gaudétius inquit: Audi senior meus noctis somnium, quod uidi. Expleta Missa, quam celebrasti in templo Dei, accessi ut potum sumeré de aureo calice, qui stetit in medio altari, & prohibuit me minister altaris, dicens: Alieno nequaquàm licet: pótifex totú sumere debet. Respondit beatus Adalbertus, passioni propinquans: Mi frater, iubente Deo somniú tuú prosperos habeat progressus, peccans ca ro peccati, donum Dei non impediat, misericordia creatoris uictoriam obtineat.

Igitur sexta feria Gaudentius, sancto uiro duplex germanus, cum scandens sol tres horas propè cóplesset, Missarum solennia in læto gramine celebrar, postea parum obsonij recumbentes accipiunt, ut in fortitudine cibi positum uigorem fessa membra recuperarent, & uiam longam sine labore repararı pedes citius conficerent. Pulsa fame, recreati surgút, & pergere incipiunt, at non longe ab eo loco, ubi cibú sumpserant, inualescente lassitudine capita deponunt, somnoque ob uexata corpora indulgent. Dum igitur dormitant & dormiunt omnes, adest sonitus armorum, hasta fulgurans, sonans clypeus & gladius acutus. Cuiusdam frater à Polonia occisus erat, is barbarus zelo incitatus uenit, & cum illo alij, qui exultarent in rebus pessimis, conspirauerant, ductique pœnitentia, quòd eos à se dimisissent, impetu magno ac currút, desilientesque ab equis, cursu rapido in illos irrunt, requiem hospitum turbant, uincula haud secus atq; latronibus iniiciút, manus & brachia Christianorum stringunt. Stupét fratres, & non ualde sua uiter expergefacti, inopinantes uincula & hostes cóspiciunt, nec minus, qui hoc spectaculum notis omnibus semper expetierat, nunc magnus Adalbertus timet, & uelut homo amaræ mortis gustum exhorruit, ultra, quàm soler, consternata mens quadá ignauia laborat, moritura caro colorem mutat, pauore uita tremula hebet. Sed nemo miretur nonnihil fractum defecisse sanctum, qui tot annis inter tentationum uentos & tempestates ceu arbor inconuulsa stetit, maxime nunc, quando propinquante termino palmam accipere debet. Nonne maior Dominus, re- *Luc. 22* demptio nostra Christus, propinquante passione san- *Ioa. 10.* guinem sudat, & qui potestatem ponendi & sumen- *Matt.* di animam habet, sequentibus discipulis tristem se *26.* asserit usque ad mortem? Si Deus trepidat, turpe est, *Iob. 41* si homo paueat, cum carnis mors prope accedit? Purgantur electi timore mortis, siue quibus nou sunt, à leuibus peccatis, & si qua uestigia remanent criminum raris maculis. Vir bone, quid times? Cur inerti pauore tabescis? Deum tuum secutus, sanguinem fundis, quo suso, securum conmeatum & liberú iter habes ad cælum, sine occursu insultantium dæmonum, sine obiectione uel minima peccatorum. Martyribus certe non occurrit accusans satan, nec uerbum procul fugiens, eo quòd Saluatoris umbrá imitantur. Et sicut Dominus sine peccato propter nos mortuus est, ita & martyres, quanuis criminum rei, suso sanguine propter Deum, omnino cunctis peccatis carebunt. Cæteri sancti, quanuis candidá & odoriferam uitam ante Dei oculos habuerunt, de hoc seculo securi non recedunt, sed circa extrema infinita angustia laborant, nescientes utrum eorum uita, múda, ob eo iudicetur & digna, cuius cóparatione fuut immunda omnia. Martyrio autem stat sua ratio, res tuta & singularis gloria, quam accipere pro dono Dei meruit rara anis terrarum, felix infelicium nostrorum Adalbertus temporum. O quam beatum, ò quàm gloriæ plenum ita mori, ut non appareát ulla peccata, quoniam quæ secundum fidem lauantur in baptismo, extinguuntur in martyrio. Iam quanta dignitas, quáta securitas lætitiæ? O quales opes & diuitiæ, claudere in mométo oculos, quibus homines ui debátur & múdus, & aperire statim interiores, ut uideátur angeli & Deus, cuius pulchrú est oé quod fecit, & pulcherrimus ipse. Nec erit iá ullú, quia eo pet uenitur, ubi adest oé bonú. Vbi quid ignorat, qui oia sciente nouit, quid uó habet, qui omnia habenté habet? Vbi qué nó pôt adiuuare miserú, cui est præmiú Deus,

Deus,ostendens illi seipsum? Harũ sententiarũ habemus te testem clarum,qui in hoc mundo positus,morum uirtutibus uiruisti, & in his seruata humilitate, mirabilius claruisti:nunc pro Christo mortuus,cælesti beneficio & miraculorum dulcedine clarior,imò clarissimus innotescis.Palã loquebaris, sub cælo nihil speciosius,nihil quicq̃ esse suauius,q̃ pro dulcissimo Iesu Christo dulcẽ ponere uitã.Et nũc monstras quàm bene & feliciter uiuas,quãdo ad tua ossa mortua tot salutes exeunt, tot signa sine tædio currunt.

Miracula ad eius sacra ossa.

Aiunt,qui illi agoni interfuerunt, quòd nec uerbum unum ediderit pallens episcopus,nisi quando ligatum ad montis supercilium duxerunt,ubi septem lanceis pulchra eius uiscera forarunt,ad illum tunc, cuius lancea debuit ictum, & toruo adspectu occidendum martyrem in loco statuit,hoc unum uerbũ, Quid uis?pater exili uoce interrogans fatur.Habes,qđ semper uolebas mori,passus pro desiderato Christo,hac die felix uictima factus,qua die Saluator pro te & pro mundo est crucifixus, & ipse tunc sanans lãguidum magnum,totum hunc mundũ,nunc uerò te faciens martyrem suum.Ne timeas periculum, eò q́ est mors amara,mors anxia. Nam si esset nulla mortis molestia,canente mellifluo Gregorio,non esset tãta martyrium gloria. Septem donis ditauit te Christus,uirtute multa fluxit tibi gratia sancti spiritus, nunc in eius honorem septem lanceis confixus, amplectere desiderabilem Christum. Quicquid peccasti in hoc tempore,quod uoluitur septem diebus,expians & expurgans septẽ uulneribus, calca abyssum & terram sub pedibus, ultra omnẽ creaturam scandens,appræhende dulcem creatorem.Beatus homo, quem possedit gloria paradisi, quem accepit confessio & pulchritudo ante oculos Dei,ut sapiat ex sententia,quæ solet dicere, Quod oculus non uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Vocat nunc te cor contritum,uocat nostrorum temporum infinitus error, clamat tibi felicissime martyr nostrarum miseriarũ magnus clamor.Tu cum purpureis proceribus in cõspectu Dei delectatus,tu cum suauisonis angelorum uocibus intrà sancta sanctorum epulatus, ne obliuiscaris ueros captiuos,non sentientes,in quanta tribulatione uersemur.Tu qui multa potes ad regis chortẽ fac nobis legem & iustitiam de iniquo odio tantorũ hostium,quia & nunc cum Christo regnum tenens, necesse est illud Satyricum depromas.

7. Lanceis est confessus.

1. Cor. 2

Author inuocat S. Adalbertũ.

O curas hominum,ò quantum est in rebus inane.

Ad grandem miseriã necessariũ est magnum adiutorium.Veniat tecum non unus sanctus,salus hominũ quorum est ars,stet tecũ angelorũ sana pars.O amor, qui regis omnia cælo, respice miseras terras animo benigno,in quibus hoc æuo magna grassatur iniquitas. Fac quod fecisti, terra factus propter pietatem, fuso sanguine propter nimiam charitatem.Dic tu ante omnes,dic ex quibus nouus martyr enatasti, dic bone Adalberte:Deus optime, miserare nostræ lunæ uarios labores,conpesce æstuantis auaritiæ in immẽsum crescentes errores,qui meretricis pulchritudine amorem Dei,maximè hoc æuo, commutare uolunt in amorẽ seculi,bonum dicentes,malum in fine ferẽtes.Promittunt delectare, & faciunt labore, dicunt se adiuuare,& non nisi nocere nouerunt.Quibus cõuenit illud poetæ.

Fistula dulce canit, uolucrem dum decipit auceps.

imò conuenit illud Euangelicum:Quid proficit homo, si uniuersum mundũ lucretur,animæ uerò suæ detrimentũ patiatur?Quod flet in sacro eloquio, qui securus sui,de nostro periculo timidus est,quia stantes inter mille globos nunquàm dormientis diaboli, habentes & ingenitæ naturæ centum pericula,nutrimus adhuc auaritiæ sæuam pestem, ut res extra nos, perdat intus nos. Heu, inquit,in præsentiũ rerũ uoluptatibus positi, quo amplius concupita acquirimus,eo amplius os patens auaritiæ in immẽsum aperimus.Nescio, miseri quid simile patiamur,post expletionem uoluptatũ amplius esurimus, & adeptis carnalium rerũ oblectamentis,nunquã dicimus,Sufficit.Hoc est cõmune malũ omniũ, maximè hæc est miseria mea, & si qui sunt, mei similiũ,qui non nisi spiritualia debuimus, prope sola carnalia cògitamus.Si quid potes,immò quia potes,nostris mederi uulneribus Sed ad rem.

Luc. 9.

Primum dux & magister nefariæ cohortis,furore igneus,perforat penetralia cordis. Post saliente malitia & currente manu, cæteri scelus peragunt.Vt aũt ostenderet clemens diuinitas, quàm soluta essent seruo suo carcer seculi, compedes magnæ & peccatorũ uincula cuncta, postquã sanctũ corpus secarunt,nemine soluente,ligatæ manus per se solutæ sunt. Ipse uerò amicam mortem amplexus, quã semper sequẽs dilexit,in modum crucis manus extendit, cadens cadauer matrem terram occupat, anima sancta ad uitã feliciter intrat,admirans risum Dei & gaudia canẽtis cæli.Reliquisti sub pedibus pulchrum hoc, quod apparet,experire nunc quod intrinsecus latet; post fletus hominum transi in lætum numerũ angelorũ, ubi tẽ uidẽt læti oẽs sancti,maximè martyres Christi.Adhuc ultra angelũ martyr ad martyrum regem ascende cum gloria, ad omniũ Saluatorẽ,ad ipsum, à cuius cõspectu fugit cælũ & terra loquere facie ad faciẽ,quasi homo ad amicũ suum. Effugisti quid non amaritudinis?quid non habes dulcedinis? Vbi sunt altæ contemplationes internæ refectionis? ubi est cibus & potus,laus perpetua creatoris.Ipsa die,dicũt, dũ quidam presbyter Missam faceret, & sacras hostias iuxta ritum religionis offerret,reuelans spiritus ad aures dixit,ut beati martyris Adalberti suffragia laboranti mundo imploraret. Paret ille libens monitis diuinis,& *pro intra memoriam sanctorum martyrum Adalbertũ uocat,ut nostris erroribus apud diuinam misericordiam mactata hostia intercedat.

S. Adalbertus crudeliter necatur.

Ap. 20

**pium*

Igitur impij uiri duos fratres immisericorditer ligatos secum ducunt,& sancti uiri nobile caput ac à reliqua corpore separant,atque sub fida custodia utranque partem asseruant. Ne putes religionis causa id eos facere,qui non nisi prophana sapiunt, à Duce finitimo Boleslao grandem pecuniam accepturos se sperant,ut res erat,qñ reuerendissimũ corpus & caput,thesaurum desiderabilem uendũt.Vos quidẽ fecistis pro uestra insania, sed ò qualem imprudentes peperistis beatitudinem. Volenti illi uos conuertere ad Christum Saluatorem, uos nolentes conciliastis immortalem dignitatem. Passus est preciosissimus martyr Adalbertus, qua die pius Georgius est saxo tritus.Bene aũt ambo uno die, quia se petentibus uterque bonus essulget crebris miraculis,& præsto est ægris mortalibus. Eccè iterum boni,iterumq́; & crebrò mihi estis appellandi.Loquimini ad cor cæli,surgat stella maris, iungat se angelus bonus, & propitius Petrus sequatur & omnis sanctus. Propter Deũ loquimini bonum de nuis miseris, bonum in conspectu principis. Præstante Domino Deo propter dilectum filium in spiritu sancto, cuius est gloria,hominum salus,regnum & imperium,sana pars angelorum,cum quo fuere & sunt & ueniunt aurea regna immortalium seculorum, Amen.

Duo eius socij uincti abducuntur.

MARTYRIVM S. ALEXANDRI Lugdunensis martyris, cui præter alia, fidem conciliant etiam antiquissima Martyrologia. Habetur in MS. codicibus egregiis. Fuit uerò hic Alexander socius S. Epipodii, de quo supra dictum est.

Apri. 24.



Epipodium & Alexandrum primum coniunxit infantia, deinde in timore diuino instituit adolescentia, firmauit iuuentus, donec animis meritisque coniuncti, ad martyrium peruenerunt, quod tribuente Dei munere pariter susceperunt. Sed Dominus noster Iesus Christus ita militum suorũ uictores & dispensatores coronauit, ut qui et iungebantur confessione temporali, diuiderentur occasu. Merito uerò nobis præstitum iudicamus, ut duplici in illis solennitate fruamur. Nam dum & alternis diebus festa illorum ueniunt, & illos inseparabili ueneramur affectu, non uerò singulis diebus, sed geminatis obsequijs utrunq; bis colimus. Et sicut nudiustertiana solennitas cælo insertum sanctum Epipodium celebrauit, ita hodierna festiuitate Alexandrum sanctum peruenisse ad regna cælestia gaudemus. Idcirco autem nunc reuertemur ad historiam passionis.

Interempto ergo Epipodio martyre, persecutor recenti adhuc cruore adspersus, beati Alexandri sanguinem sitiebat. Quem receptum ex carcere, ubi putauit exanimem, die interposito, furori suo præcepit offerri, ut eius supplicijs non solum rabiem suam, uerumetiam insaniam sæuientis populi téperaret. Quẽ tamen etiam hac percontatione tentauit: Adhuc in potestate tua est, ut euadas prædecessorum exẽpla, uideasq; quæ teneas. Ita enim persecuti Christicolas sumus, ut pœniteat te solum arbitrum resedisse. Nã præter alias cæsorũ cateruas, etiam stultitiæ tuę collega succubuit. Vnde tibi cósulens, immortales deos thuris accensione uenerare. Beatus Alexander dixit: Gratias ago Domino, quòd dum gloriosos martyrũ reuoluis triumphos, & illa tulisse tormenta commemoras, ad deuotionis me quoque confirmas exempla. Putasne ergo extinctas animas, quas fudistis, uel quòd illi quidem cælum non possideant? Sed uiceuersa persecutores potius in illo agone perierunt. Fallit enim te opinio tua, extingui nomen non potest Christianum, quod ita Deo firmante firmatum est, ut & uita hominum custodiatur, & mortibus propagetur. Deus noster cælos, quos fecit, possidet, terram tenet, inferna moderatur, & animas quas interemptas deludis, regnum cæleste suscepit, uos uerò cum dijs uestris inferna retinebunt. Et quia fratrem meum charissimum in summo gaudio collocatũ scio, securior uiam deuotionis ingredior. Ego nanque Christianus sum, & fui semper, & futurus sum in gloriam Dei. Tu uerò exerce corpus, quod pro imbecillitate terrena fustibus mundi uidetur addictum, cæterum animas nostras custodiat & recipiat ille, qui cótulit. Ad hæc præses mixto furore desæuiens, sanctum Alexandrũ diuaricatũ ternis cædentibus præcepit uerberari, qui nulla humili responsione inter tormenta deiectus, Dei semper præsidium flagitauit.

Sistitur coram Iudice S. Alexãder.

Eius constantia.

Immanissimè uerberatur.

Cumque longissimo spatio cædentium successus necessitudine frangerentur, præses interrogat, utrũ etiamnum in hac confessione duraret. Cuius percontationi inconcussa authoritate respondit, deos gentilium dæmonia esse, non numina: Deum uerò omnipotentem inuisibilem, sempiternum, sui propositi esse custodem. Tunc ergo iudex dixit: Christiani ad istanc insaniam prorumpunt, ut prolixitate pœnarũ gloriam sibi existiment comparari, & persecutores suos uicisse se iudicent, quos oportet celeri fine consumi. Quia ergo eos in pertinacia sua & audiri nefas est & uideri, idcirco Alexander fixus cruci, animam, sicut meretur, effundat. Post quam sententiam ministri sæuique carnifices acceperunt beatum Alexandrum, salutarique signo eum, extensis in diuersa brachijs ac manibus, nexuerunt, nec tamẽ diu beati martyris tormenta porrecta sunt. Ita enim laniatus crudelitate fuerat uerberantium, ut crate soluta costarum, secreta animæ panderentur. Nam dum totus in Christo est, eum, quem confessus est, supremis uocibus uocans, beatum spiritum exanimatus emisit. Hos itaque semper concordes & socios, quia mors diuiserat, sepultura coniunxit, dum à Christianis educta occultè extra urbem corpora, absconsa conduntur. Erat enim in colle superposito ciuitati concretus dẽsatis uepribus locus, ibique in modum speluncæ cõclusa frutetis ac sentibus uallis latebat, & ut fit, humor si per naturale ministerium infunditur, ibi inculta fœcunditas. Quo in recessu uenerabilia corpora religiosa prouisione demersa sunt, quia gentilium furor extremam, denegans sepulturam, etiam in corpora exanimata sæuiebat. Postea uerò uenerabilem locum religiosorum cultus seruauit, & prodidit reuerẽtia deducta per posteros, & ueraciter ipsi primum sanctorum potentiam prodiderunt.

In cruce suspẽditur, & reddit spiritum.

Nam cum tempore consequenti populus Lugdunensis passim morbo sęuiente corrueret, adolescens quidam natu nobilis, ui febrium ualde succẽsus, per uisionem commonitus est, ut remedium à muliere, quæ calceamentum martyris habebat, expeteret. Illa uerò se medicinæ nihil nosse respondit, sed Domino miserante, martyris per exuuias hospitali ope allata, se plurimos curasse non negabat, statimque ei Lucia benedictionem, hospitalis calicem salutis porrexit. Qui dum poculum & remedium sitis accepit, protinus ita extincto ardore conualuit, ut non ope humana, sed mirabili diuinitatis auxilio, uitæ ac sanitati redditus diceretur. Quæ uirtus fidei atque sanctorũ per uniuersam dispergitur ciuitatem & innumera multitudo, dum sanitatem corporum recepit, fidei incrementa suscepit, factaque est membrorum atque animorum præsens & æterna medicina. Sed & postea in locis illis mirabilia ista monstrantur, eiectio dæmonum, debilitatum curatio, restauratio sanitatum, quæ ita pene quotidiana & ijs maiora proueniunt, ut crudelitas, etiamsi sit spontanea, existentibus miraculis extinguatur. Itaque fidem dictis atq; factis conuenit applicari, quia amicorum Dei potentia, uirtus & dignitas, ut fideles & credulos diligit, ita deserit dubitantes.

Nota de miraculis per sancti martyris reliquias.

Extinguatur pro, superetur, uel uincatur.

Idcirco non ambigamus uera esse, quæ & audita & uisa semper diximus & manifestamus, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

DE MELLITO ABBATE ET Primo apud Anglos Londoniensi episcopo, ex historia Ecclesiast. Gentis Anglorum venerabilis Bedæ presbyteri.

24. Aprilis. Ec. hi. lib. 1. ca. 29.



Apa Gregorius (huius nominis primus) Augustino Episcopo (quia suggesserat ei, multam quidē sibi esse messem, sed operarios paucos) misit cum legatarijs suis plures cooperatores ac uerbi ministros, in quibus primi & præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Ruffinianus, & per eos generaliter uniuersa, quæ ad cultum erant ac ministerium Ecclesiæ necessaria, uasa uidelicet sacra & uestimenta altarium, ornamenta quoque Ecclesiarū, & sacerdotalia uel clericalia indumenta, sanctorum etiā Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat, se ei pallium direxisse.

Lib. 2. cap. 5. Mellitus fit episcopus.

Anno Dominicæ incarnationis sexcētesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum uidelicet & Iustū: Mellitum quidem, ad prędicandum prouinciæ orientalium Saxonum, qui Thamesi fluuio dirimuntur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra marique uenientium, in qua uidelicet gente tunc temporis Saberethus, nepos Edelberti ex sorore Ricula, regnauit, quāuis sub potestate positus eiusdem Edelberti, qui omnibus, ut supra dictum est, usque ad terminum Humbri fluminis Anglorum gentibus imperabat. Vbi uerò & hæc prouincia uerbum ueritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edelbertus in ciuitate Lōdonia ecclesiam S. Pauli Apostoli, in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustum uerò in ipso Cantio Augustinus ordinauit episcopum in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur Rotchester, cognominat. Distat, autem à Dorouerni millibus passuū ferme uigintiquatuor ad Occidētem, in qua rex Edelbertus ecclesiam beati Andreæ apostoli fecit, qui etiam episcopis utrinsq; huius ecclesiæ dona multa, sicut & Dorouerniēsis, obtulit, sed & territoria ac possessiones in usū eorum, qui erant cum episcopis, adiecit.

Lib. 2. Cap. 4.

Synodus Romana.

Deinde cum iam obijsset Augustinus Mellitus Londoniæ episcopus uenit Romam, de necessarijs ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa Bonifacio tractaturus. Et cum idem Papa reuerendissimus cogeret Synodum episcoporum Italiæ, de uita monachorum & quiete ordinaturus, & ipse Mellitus inter eos assedit anno octauo imperij Phocatis Principis, indictione 13. tertia die Calendarum Maiarum. ut quæquæ regulariter erant decreta, sua quoq; authoritate subscribens confirmaret, ac in Britāniam rediens, secum Anglorum ecclesiæ mandata atque obseruanda deferret unà cum epistolis, quas idem Pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio & clero uniuerso, similiter & Edelberto regi atque genti Anglorum direxit.

Lib. 2. Cap. 5

Eadbaldus rex officit Christianismo. 1. Co. 5.

At uerò post mortem Edelberti, cum filius eius Eadbaldus regni gubernacula suscepisset magno tenellis adhuc ibi Ecclesiæ crementis detrimēto fuit. Siquidem nō solum Christi fidem recipere noluerat, sed & fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gētes auditā Apostolus testatur, ita ut uxorē patris haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem uomitum reuertēdi ijs, qui sub imperio sui parentis, uel fauore uel timore regio, fidei & castimoniæ iura susceperunt. Nec supernæ flagella districtionis perfido regi castigando uel corrigendo defuere. Nam crebra mentis uesania, & spiritus immundi inuasione premebatur. Auxit autem procellam huiusmodi perturbationis etiam mors Saberethi regis oriētalium Saxonum, qui ubi regna perennia petens, tres filios suos, qui pagani perdurauerunt, regni temporalis hæredes reliquit, cœperunt illi mox idololatriæ, quam, uiuente eo, aliquantulum intermisisse uidebātur, palam seruire, subiectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque uiderent pontificem (Mellitum) celebratis in Ecclesia Missarum solennijs, Eucharistiam populo dare, dicebant, ut uulgo fertur, ad eum, barbara inflati stultitia: Quarè nō & nobis porrigis panem nitidum, quem, & patri nostro Saba (sic nanque eum appellare consueuerant) dabas, & populo adhuc dare in ecclesia non desistis? Quibus ille respondebat: Si uultis ablui fonte illo salutari, quo pater uester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes: sin autem lauacrū uitæ contemnitis, nullatenus ualetis panem uitæ percipere. At illi: Nolumus, inquiunt, fontem illum intrare, quia nec illo opus nos habere nouimus, sed tamen pane illo refici uolumus. Cumque diligenter ac sæpe ab illo essent admoniti, nequaquā fieri posse, ut absq; purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctæ communicet, ad ultimum furore commoti, aiebant: Si non uis assentire nobis in tam facili causa, quam petimus, non poteris iam in nostra prouincia demorari. Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire iusserunt.

Mellitus expellitur è sede sua.

Qui expulsus inde, uenit Cantium, tractaturus cum Laurentio & Iusto coepiscopis, quid in his agendū, decretumque est communi consilio, quia satius esset, ut omnes in patriam redeūtes, libera ibi mente Domino deseruirent, quā inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus ac Iustus, atque ad partes Galliæ secessere, ibi rerum finem expectare disponentes.

It cum Iusto in Gallias.

Sed non multo post tēpore reges, qui præconem à se ueritatis expulerāt, dæmoniacis cultibus impune seruiebant. Nam egressi contra gentem Geuissorum in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt, nec sic, licet authoribus perditis, excitatum ad scelera uulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem fidei & charitatis, quæ est in Christo, reuocari.

Lib. 2. Cap. 6.

Posteà autem Eadbaldus rex, anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, & baptizatus, ecclesiæ rebus quantum ualuit, in omnibus consulere ac fauere curauit. Misit etiam in Galliā, & reuocauit Mellitum & Iustum, eosque ad suas ecclesias liberè instituendas redire præcepit.

Redit ī Angliam

Qui post annum, ex quo abierāt, reuersi sunt, & Iustus quidem ad ciuitatem Rofii, cui præfuerat, redijt: Mellitum uerò Londonienses episcopum recipere noluerunt idololatris pontificibus magis seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei quanta patri ipsius, regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis, antistitem suæ posset ecclesiæ reddere. Veruntamen ipse cum sua gente ex quo ad Dominum conuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in monasterio beatissimi Apostolorum principis, ecclesiam sanctæ Dei genitricis fecit, quam consecrauit archiepiscopus Mellitus.

Lib. 2. Cap. 7.

Hoc enim regnante rege beatus archiepiscopus Laurentius regnū cælestę conscendit, atque in eccle-

sia

sia & monasterio sancti apostoli Petri iuxta prædecessorum suum Augustinum sepultus est die quarto Nonarum Februariarum. Post quem Mellitus, qui erat Londoniæ episcopus, sedem Dorouernensis ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit. Iustus autem adhuc superstes, Roffensem regebat ecclesiā, qui cum magna ecclesiam Anglorū cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria à Pontifice Romanæ & Apostolicæ sedis Bonifacio, qui post Deus dedit ecclesiæ, præfuit anno incarnationis Dominicæ 618. Erat autem Mellitus quidem corporis infirmitate, id est, podagra grauatus, sed mentis gressibus sanus, alacriter terrena quæque transiliens, atque ad cælestia regna semper amanda, petenda & quærenda peruolās. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Denique, ut unum uirtutis eius, unde cætera intelligi possint, testimonium referā: tempore quodā ciuitas Dorouernensis, per culpam incuriæ igne correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi. Qui bus cū nullo aquarum iniectu posset aliquis obsistere, iamque ciuitatis esset pars uastata non minima, atque ad episcopum furens se flamma dilataret, confidens episcopus in diuinum, ubi humanum deerat auxilium, iussit se obuiam fæuientibus & huc illucque uolantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci, ubi flammarū impetus maximè incumbebat, martyriū beatorum quatuor Coronatorum. Ibi ergo, per latus obsequentum manibus episcopus, cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiuerat. Nec mora, uētus, qui à meridie flans, urbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primo uim furoris sui à læsione locorum, quæ contra erant, abstraxit, ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis atque extinctis, cōpescuit. Et quia uir Dei igne diuinæ charitatis fortiter ardebat, qui tempestates potestatum aerearū à sua suorūq; læsione crebris orationibus uel exhortationibus repellere consueuerat, meritò uētis flammisque mundialibus præualere, & ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat. Et hic ergo, postquā annis quinque rexit ecclesiam, Eadbaldo regnante migrauit ad cælos, sepultusque est cum patribus suis in sæpe dicto monasterio & ecclesia beatissimi principis apostolorum, anno ab incarnatione Dñi sexcentesimo uicesimoquarto, die octauo Calend. Maiarum.

Creatur Dorouernensis archiepiscop.

Precibus ignē extinguit.

VITA B. ROBERTI, PRIMI Abbatis Casę Dei, authore quidem mihi nondum comperto, sed fide digno, ut ex ipsa potest historia animaduerti. Habetur autem in quodam insigni MS. codice.

24. Aprilis.

Robertus genere Aruernus, natus est de parentibus Christianis, matre Raingarde, patre Giraldo: Huic à prima infantia Dei seruum futurum, signis quibusdam ostensum est. Mater enim eius ipso grauida, cum imminēte partus tempore ad quoddam castrum tenderet, non sine Dei nutu, urgente necessitate, in solitudine partum effudit, utique futurum solitudinis amatorē. Delatus est inde cum matre ad castrum, &, sicut fieri solet, cuidam mulieri traditur ad lactandum. Quem cum illa mammæ admouisset, gustare noluit, nō tam lactis detestatus odorem, quā peccati lactātis horrorē. Patuit continuo, cū & matris ubera libens suxit, & priorē illā, tentādi causa adhibitus, rursū despexit. Mulier.n. illa meretrix erat, & ob hoc infans, cū lac respueret, damnauit peccatum. Deinde puer factus, traditus est disciplinæ studijs apud uicum Briuatū in ecclesia beati martyris Iuliani, ubi & clericus factus est, & deputatus inter canonicos. Et procedente tempore usque ad presbyteratum peruenit. Pueritiæ tempora sic peregit, ut ab ijs malis, quibus illa ætas uel proprio uitio, uel alieno plerunque inuoluitur, illæsus euaderet, & temporalia cuncta despiciens, spem totam in Deo locauerat, eumque, licet paruus, nō paruo diligebat affectu. Nā in ecclesijs totis sæpè noctibus cum lachrymis excubabat. Sic omnibus placere studuit, ut Dei offensam non incurreret. Pauperes & afflictos misericordiæ prosequebatur uisceribus, quibus quidem poterat opem, omnibus uerò exhibens compassionem. Vlceribus plena corpora languidorum, abhorrētibus cæteris, ipse manibus contrectauit, manibus lauit. Vnde creditum est, manuum eius pio attactu sæpè fugatā inualetudinem.

Abhorret infans à lacte ī pudicæ nutricis.

Eius pietas ī pueritia.

Talem pueritiam secuta est adolescentia melior, addebatque uirtutibus uirtutem, manifestiorque in dies diuina gratia fulgebat in illo. Ieiunabat propensius & orabat, quantum poterat, larga manu pauperibus distribuebat. Nam & domum eleemosynarum construxit in uico. Intereā sacerdotio strenue fungebatur, offerens Deo frequenter hostias pro salute populi Christiani. Inuitabat peccatores ad pœnitentiā, omniumque prouidebat saluti, & uerbo & uita non paucos lucrabatur, & cum omnes uitæ merito antei ret, omnibus tamen credi se inferiorem uolebat. Præterea cōtemplationis amore flagrans, destinauit mutare locum, & relictis omnibus, Christum sequi. Adhibito igitur uno itineris socio, iter arripuit ad Cluniacum, religionis ac disciplinæ loci fama commotus. Cumque clam se fugere putaret, fama proditus est, & omnes propere, uelut pro salute publica solliciti, profugū prosequuntur, tenent, reducunt. Erubuit uir sanctus, & propositum suum non magis impeditum quā manifestatum dolens, ex mentis ægritudine morbum incurrit. Vnde cum cœpisset conualescere, intelligens se à proposito Dei uoluntate impeditum, tentauit si uel inter suos adimplere posset optatum. Sed cum domesticorum nemo salutaribus monitis præberet assensum, rationabiliter urgens propositum, profectus est Romam, ut apostolorum à Deo sibi, quod desiderabat, consilium impetraret. Reuersus autem Roma, postulata in fide nihil hæsitans, expectabat. Interea miles quidam Deo inspirante cum punctus, ad uirum Dei, consilium petiturus, accessit, qualiter peccatorum suorum magnitudinem, quorū conscientia torquebatur, digna posset satisfactione delere, ducens nihil esse tam arduū, quod propter Dei recuperādam gratiam non subiret. A ccepit à sancto, ut relictis omnibus, ad Christi militiam se transferret. Cui cū ille respōdisset, id quidē se facturum, si fieri posset cum ipso, libētissimè, intellexit uir Deo plenus, hunc sibi socium ac uoluntatis suæ ministrū diuinitus destinatum. Gauisus ergo non parum, totum desiderij sui secretum aperit, socium se pollicetur. Miles itaque fide iam plenus & constantia, ut cœptū suum Dei clementia prosperaret, ad memoriam beatæ Virginis Aniciam ire decreuit, sciens nihil efficacius sibi ad impetrandum, quā si matris apud filium patrocinio uteretur. Quo dū properatur, ecce in uia Dei nutu paratam inuenit, quod petebat, ecclesiam scilicet ueterē, uasta cinctā solitudine, uotis suis in omnibus respōdētē. Reuersus nunciat uiro Dei, quid inuenisset, qui gratulatus ualde, gratias reddit Deo ingentes. Sed ut numerus Trinitatis secundum desiderium uiti Dei adimpleretur, ad seruiendum Deo uni

Monachus uult fieri, sed non sinitur.

It Romam

Miles se ei sociū adiungit.

unî trinoque, accessit, & tertius æquè miles, offerens se non solum socium, sed uerius ministrum. Gaudet uir Dei de prouentu spirituali, & fructum seminum, quæ iecerat, precibus Deo commendans, diuinæ militiæ tyrones alloquitur, dicens: Congratulor, ô filij, uestræ promptæ deuotioni, & propriæ infirmitatis conscius, in uia Dei, quam ipse arctam & arduam asserit, socios uos habere desiderio. Sed timendum nobis ualde intelligo, ne temere hanc uiã arripiamus. Non enim incipere bonum, sed consummare, laudabile est, cadere autem à proposito, dãnabile. Proponite ergo, mundo ualedicentes, mundi incommoda sustinere, & quicquid homines fugiunt, uos sequimini. Cumque talia multa uir Dei admoneret, illi se adbæ furos ac deuote famulaturos in omnibus promittũt. Ad hæc uir Dei: Potens est, inquit, Deus stabilire ac protegere sibi famulantes, qui etiam sibi non seruientes ea causa protegere solet, ut sibi seruiant. Quapropter si adhærere Deo firmiter decreuistis, hab tis me comitem uel ministrum. Et ad hæc, nisi molestũ est, adeuntes ecclesiam, interuẽtu martyris Iuliani Deũ, ut nobis meliora prouideat, implorate.

Ite alter. *Matt. 7.*

Quo completo, omnibus ad uotum paratis, die constituta eremum petit cum duobus discipulis, quorum prior Stephanus, sequens Dalmatius uocabatur. Veniunt ad locum optatum, bonis omnibus indigentem, quia eis bonum erat bonis omnibus indigere. Nam quanto plus indigerent temporalibus, tanto plura se credebant reperturos æterna. Auxit loci difficultatem etiam uicinorum improbitas, qui morum immanitate feris similes, seruos Dei, quos sustentare deberent, conuicijs negebant ac minis. Quantas ibi molestias senserint ac perpessi sint, tacendo melius poramus exprimi, quã dicendo. Verum in ijs aduersis omnibus duorum mentes corroborabat tertius, uelut in acie tyrones ueteranus, docens eos, ut magis eligerent affligi cum populo Dei, quã temporalis peccati habere iucunditatem, cum hanc partem sequatur æterna damnatio, illam sempiterna felicitas. Quapropter respicerent in remuneratorem, adspicerent in authorem fidei & consummatorẽ Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. His & alijs multis sermonibus discipulos tam constantes reddidit & perfectos, ut non solũ quæcunque molestias gaudentes sufferrent, sed etiã pro persequentibus exorarent. Facta ergo iuxta ecclesiã cellula, credo de ramis & frondibus, patiuntur inter se domesticam curam, ut illi operarentur manibus ad uictum, ipse uerò lectioni & orationi incumberet. In oratorio, quod utcunque refecerant, certis horis & nocte communes preces fundebant, cibum parcũ & aridum cum gratiarum actione una sumebant, cuius pars maxima peregrinis & pauperibus seruabatur, nec cogitabant de crastino. Quadam die profectis ad laborem fratribus, cum solus in ecclesia substitisset, audit nocem petentis eleemosynam. Surgit festinus, ingreditur cellulam, dat totum quod reperit. Totum illud, pars erat panis, quæ superfuerat hesternæ cœnæ, sollectura tamen iterum tribus ad mensam. Reuersis ab opere cibus defuit, quod cum moleste tulisset Dalmatius, cito uir Dei querelam compescuit uerbis Christi: Nolite, inquit, soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim pater uester, quia his indigetis. Quam sententiam sequens euestigiò confirmat euentus. Abbas enim Arbertus, qui eis hunc locum concesserat habendum, non ignorans affligi sterilitate solitudinis sanctorum uoluntariam paupertatem, tres eis pro benedictione misit clitellarios equos, panibus oneratos ac uino. Duos uerò ex ijs ille, qui mis

Petit uir sãctus eremũ cũ duobus discipulis. *Heb. 12* *Eius et sociorũ exercitia.* *Matt. 6.*

sus fuit, præsentauit beato uiro, tertium autem in uia more quodã insolito nonciauit defecisse. Ad hæc uir sanctus gratias egit, & uultu hilari conuersus ad fratres: Discat, inquit, dilectus frater noster Dalmatius in de Christi nihil deinceps dubitare, quando & nobis fiducia nostra præsenti mercede respondit, & se uidet pro murmure parua quidem, sed manifestã ad correptionem, pœna mulctatum. Nam partem suam illam nouerit, quæ in uia remansit. Non est ablata tamen, sed dilata, ut fidem sibi non dubitet, quæ deferrar, restaurandam.

Dalmatij pusillanimitas castigat.

His & id genus alijs frequenter utẽs sermonibus, non solum socios instruebat, sed & incolarum mitigabat feritatem, paulatim brutis moribus exuens, tã quam de feris homines faciebat, maiori certè miraculo, quam si, ut apud fabulas inuenitur, humana corpora transmutaret in feras. Ita factum est, ut nonnulli cingulum militiæ deponentes, & sancto eius contubernio adhærentes, Christi se seruitio in perpetuũ ibidem manciparent. Sed & quidam ex ordine clericali apud illum uitam solitariam delegerunt. Crescente itaque numero discipulorum, creuit, & religionis obseruantia. Nam præter illa, quæ omnibus erant instituta communiter, aliquid singuli addebant de proprio, quos tamen in omnibus procedebat magnæ deuotionis signifer, uir Dei. Cuius sanctæ conuersationis opinio, in Dei laudem longe lateque finitimos excitabat. Accessit ad uitæ meritum tanta miraculorũ potentia, ut iam illis in locis nullus ambigeret, uirũ sanctum meruisse à Deo gratiam curationum. Quã sic ille pro humilitatis custodia fideliter petentibus ministrabat, ut diuina beneficia non sibi, sed sanctorum Agricolæ & Vitalis, in quorum seruiebat ecclesia, meritis imputaret. Sed eius merita dæmones non tacebant, cum ab obsessis corporibus pellerentur.

Multi se illi adiungunt. *Miraculorũ gratiã nõ sibi, sed alijs ascribit*

Molierem dæmoniacam, rustici cuiusdã uxorem, amicorum fides ad eum curandam adduxerat, qua io ecclesiã, ubi sanctus orabat, uix introducta, renitente qui eam possidebat inimico, ore trisono cœpit in eũ minas & conuicia iaculari: Roberte, inquiens, Roberte de Casa Dei, quid à nostris sedibus nos tentas extrudere? Nos te potius cum tuis breui perturbabimus, intolerabiles, quas hic patieris, molestias incendio cumulantes. Nec tibi proderunt collegæ tui, Agricola Bononiensis, Simphorianus Heduensis, Marcellus Diensis, priuatus Mimatensis, Iulianus Briuatensis, quos tibi paras ad nos impugnandos adiungere. Videbat diabolus hæc futura, uidelicet locum ibi fundandum, qui Casa Dei nouo nomine uocaretur, sanctorum reliquias, quorum nomina recensebat, illuc inferẽdas, & cum futura bona uaticinaretur inuitus, saltem non profutura, quod uellet, metiebatur. Hoc solum de futuris libens prædixit, ꝙ locus esset conflagraturus incendio. Interea mulier saltu & discursibus per ecclesiã debacchata, repentino impetu conuertitur ad altare, tanquã manũ sacris spolijs iniectura. Cuius uir sanctus miseratus insaniam, dilata interim oratione, obuius procedit, & uirgula, quam tenebat, percussam leuiter, seuerius increpauit. Deinde conuersus ad dæmonem: In nomine, inquit, Domini tibi præcipio, exi & da gloriam Deo, neque ultra renertaris expulsus. Concidit mulier ad hanc uocem, & inimico recedẽte, protinus obdormiuit. Post modicum experrecta, mente iam sana, sed corpore adhuc fatigato, panem sibi flagitauit afferri. Quem à uiro Dei benedictum, auide sumpsit, & sic facta incolumis, repedauit ad sua, multo quoque postea olxit tempore.

Dæmoniaca curatur.

Item rusticus quidam nomine Constantius, prope sanctum Victorem habitus, cum tantũ plenus esset

dæmonio

dæmonio, ut nulli parcens, seipsum dentibus infestaret, solam uiri Dei præsentiam profitēs formidabat. Quem sui toto corpore irretitum uinculis, & tanquā mortuum in feretro portantes, eidem sancto pauidū nimis & reluctantem præsentant. Ille super eum facta oratione, adiurato per nomen Dei inimico, ut discederet imperauit. Ad primam iubentis uocem territus aduersarius, & uas captiuum compulsus dimittere, quod solum potuit, lassum reddidit & uexatum. Homo post paululum recreatus, sumptis, quas sanctus ei obtulit, eulogijs, sanus & gaudens ad propria remeauit. Horum fama diuulgante, multi uulgo mixti nobiles, ad eum confluebant undique, quos gratanter suscipiens, uerbo Dei recreatos, cum gaudio ad sua remisit. Sed cum plerique Christo seruire nō nisi sub ipsius ducatu proponerent, quos loci uastitas minime recipere ualeret, ortum est nouum ex necessitate consilium, ut scilicet ibi construeretur monasterium, in quo sub regulari disciplina, quos Deus colligeret, unanimiter habitarent. Ad quod construendum pandebat uiam fidelium nō paucorum deuotio, qui certatim in hos usus prædia & pecunias ultronei offerebant. Videns Dei famulus tanti boni præparatam diuinitus occasionem, sciensque ueraciter ad suæ periculum animæ pertinere, si tam multorum saluti, propriæ quietis respectu, deesset, habita super hoc cū fratribus suis deliberatione, assensu etiam & consilio Atuernensis episcopi bonæ memoriæ Reuconis, cœpit monasterium ædificare cum summa omnium gratulatione iuxta loculum, in quo prius habitauerat, & prospere consummauit. Eo tempore Francis imperabat Henricus, sedem Apostolicam Leo nonus tenebar. Papam igitur supradictus episcopus adijt, uir sāctus regem Frācorum, utrique super noui loci stabilitate authoritatis robur & congrua priuilegia petituri: Vtrique succedit ad uotum, rege non solum petita annuente, sed & domum Dei & uirum sanctum regijs honorante muneribus: Papa uerò decretis Apostolicis roborante consilium, insuper etiam hominē Dei, cuius famam sanctitatis audierat, licet inuitum, fratribus præficiendum mandante. Factum est ita, & dedicato monasterio, uir beatus monachicum habitum regimenque suscepit tam fratrum precibus, quā Præsulis authoritate. Quanta autem in eo post regiminis curam circa subditos industriæ uigilantia, erga Deum simplicitas mentis illuxerit, illud signorum frequens ostensio, illud spiritalia laboris eius incrementa testantur. Nam præter secularium non modicam multitudinem, quorum animas uerbo prædicationis atque exemplo, orationum etiam suffragijs est lucratus, ex quibus ad trecentos fermè monachos acquisiuit, præter ecclesias circiter quinquaginta post diuturnam desolationem ad per seruitium reparatas, illud constat esse & præcipuum, quòd unicæ simplicitatis ac charitatis suæ formam, in discipulos & eidem loco, cuius fundator extitit, dotis instar egregiæ reliquisse cernitur hæreditatem sanctitatem.

Itē dæmoniacus.

En ut olim faciebant pij ad construēda monasteria.

De miraculis pauca perstringimus, cum tota ipsius uita in terris miraculum fuerit. Si qui tamen exterioribus signis facilius capiūtur, hæc pauca de multis attēdant. Militem de monte Guasconis, cui nomē Bernardus erat, annis tribus continuis renum iniuria, quam phrenesim medici nominant, laborantem, cum aqua sanctæ adspersione super eum deuotus orans, non solum corporis incommodo liberauit, uerumetiam postea monachum factum, Christi militiæ deputauit. Item alium per uitiati sanguinis corruptelam aqua intercute laborantem, & naturalis caloris fomite iam demerso, superflui humoris abundantia protinus obruendum, sacræ manus impositione restituit. Puerum quoque dæmoniacum, gressus ac linguæ priuatum officijs, rustici cuiusdam filium, sub loco, qui Calidus mons dicitur, habitantis, eadem potentis per manus impositionem cum orationis uirtute curauit, triplicique miraculo in eadem persona, muto uocem, claudo gressum, captiuo reddidit libertatem. Item præsentato sibi dæmoniaco cū panem sanctum in ecclesiæ ostio porrexisset, inimicus tantam uirtutem non sustinentes, non sine horribili soni strepitu & intolerabili fœtore discessit, hominemque incolumem dimisit. Mulier membris omnibus dissoluta, quæ ipso Missam celebrante, sacris mysterijs assistebat, allata non suis pedibus, sed manibus aliorum, etiam uocem, qua de perpetuæ Virginis laudibus in festo ipsius Annunciationis ad populum disserebat, fideliter audiens, restitura est sanitati. Nec latuit assistentes tantæ uirtutis effectus, cum de neruorum eius concussione fragor emissus, terrorem subitum, tanquàm de tecti ruina, præsentibus incussisset.

Eius quadā miracula.

Cæterum uir iste beatus, quod est miraculis dignius, habitum mentis in tanta rerum mundanarum uarietate, in tāta cura & solicitudine immobilē semper custodiuit, ut nec ætatum, nec temporum, nec locorum, nec fortunarum diuersitate a sancto proposito potuerit dimoueri. Ita factum est, ut per breuem laboris cursum (omne enim quod transit, breue est) ad æternæ uitæ brauium feliciter perueniret. Obitus quidem sui diem creditur præsciuisse, fratribusq; ad se uocatis, post exhortationis uerba, singulis osculatis ualedixit, sicque conuersus ad Dominum, seque & illos Deo precibus commendans, plenus dierum, dormiuit in Christo, sepultusque est in Casa Dei nouus, quam ipse ædificauerat, octauo Calēdas Maij: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est cum patre & spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Animi eius perpetua constantia.

Obdormit in Domino.

SANCTI MARCI APOSTOLI & Euangelistæ martyrium, Authore Simeone Metaphraste.



Empore illo, cum Apostoli per omnem orbem terrarum dispersi essent, diuina uoluntate factū est, ut uir sanctissimus Marcus in Aegypti regionem adiret. Euangelistam hunc esse, sancti Apostolicæ Ecclesiæ Canones constituerunt, eo quòd primus ipse in tota Aegypti regione, Libya, Marmarica, Ammoniaca & Pentapoli, Christi Euangelium, quod scripserat, & eius ad nos aduentum prædicauit. Erat enim tota illa regio hominibus referta: qui cum essent corde incircunciso & durissimo, idolis seruiebāt, pleni omni impuritate, & impurorum spirituū cultores. Per omnes enim urbes ac prouincias, & templa & locos constituebant. Siderum etiam euenta, & magicæ artes, omnisque dæmonum facultas apud eos exercebatur. quàm Dominus Iesus, cum in eam regionem iuisset, dissoluendam atq; euertendam præmonstrauit.

25. Aprilis.

Sāctus Marcꝰ ubi prædicauit.

Mat. 2

Cum igitur diuinus Euangelista Marcus in Cyrenen urbem Pentapolis uenisset, & cælestem Christi regnum prædicasset, & apud eos miracula ingentia fecisset (ægrotos n. curauit, leprosos mūdos reddidit, ac diuinæ gratiæ uerbo impuros & feroces spiritus eiecit) multi per eum crediderunt in Dñm Iesum Christum, & fecerunt, ut eorū simulacra in terrā deij-

recentur:

cerentur, qui & baptismate illuminati sunt in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Illic igitur per sanctum Spiritum ei reuelatum fuit, ut ad Pharitem Alexandriam abiret, & bonam Dei sementem illic spargeret. Itaque beatus Euangelista Marcus ad stadium, tanquam generosus & fortis athleta, prompto animo gradiebatur. Cumque fratres ipsos salutasset: Dominus, inquit, meus mihi dixit, ut ad urbē Alexandriam proficiscar. Fratres autem eousque illū deduxerunt, quoad in nauigium ingressus est. Cumque panis buccellam degustassent, bene illi precantes, eumque deducentes, sic dicebant: Dominus Iesus Christus prosperum faciat iter tuum.

Beatus uerò Marcus postridie Alexandriam uenit. *Venit Alexādriam.* Cumque descendisset è naui, adijt locum quendam, qui uocabatur Mendion. Cum autem eius urbis portam ingressus esset, statim ipsius calceamentum dissolutum fuit. Quod beatus Apostolus intelligens: Vere, inquit, uia hæc expedita & facilis est. Viroque uerrerum calceamentorum sutore, calceamentum resi ciendum ei tradidit. Ille uerò calceamentorum sutor subula sinistram manum suam percussit, & continuo clamauit: Vnus Deus est. Id cum beatus Marcus *Sanat manū sutoris.* audiuisset, secum cogitans ac ridens dixit: Prosperū fecit Dominus iter meum. Cumque in humum despuisset, ea ipso sputo lutum cōfecit, & eius uiri manum illiniens: In nomine, inquit, Iesu Christi uiuentis in secula, esto sanus, ac statim eius uiri manus sanata est. Sutor autem ille cū apostoli Marci potentiā, & orationis efficacitatem, habitumq; uirtutis exercitationi conuenientem animaduertisset: Precor, inquit, te, homo Dei, ut uenias hodie & diuertas ad domum serui tui, ut simul panē uescamur, quoniam misericordiā hodie me prosecutus fuisti. Beatus apostolus Marcus ea re ualde lætatus: Dominus, inquit, dabit tibi panem uitæ cælestis: Homo igitur ille ualde hilaris, coegit apostolum domum suam diuertere.

Quam cū beatus Marcus introiuisset: Benedictio, inquit, Domini hic sit. Precemur Deum, fratres. Ac simul precati sunt, & post preces accubuerunt. Vt uerò benigne se uicissim acceperunt, dixit homo ille: Pater, obsecro te, quis es? Et undenam oratio ista tam potens in te profecta est? Collandus Marcus dixit: Ego seruus sum Domini Iesu Christi, filij Dei. Vellē, inquit ille, Deum uidere. Tum sanctus Marcus: Illum ipsum tibi ostendam. Cœpitq; sanctus Apostolus exponere initiū illius Euāgelij: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid filij Abraham: eique ostendere, quæ prophetæ ipsi de Christo prædixerunt. Vir autē ille: Istas, inquit, Domine, scripturas, quas tu dicis, nunquàm ego audiui, sed Iliadem, & Odysseam, & quæcunque Aegyptiorum filij doceri soleat. Tunc cœpit sanctus Euangelista Marcus Christum ipsi nūciare, atque ostendere huius mundi sapientiam stultitiā esse apud Deum. Credidit homo ille Deo, propter *Sutor credit ī Christū, cū multis alijs* ea, quæ à Marco dicta sunt, & propter signa & prodigia per eum facta, ipseque, & tota eius domus, & magna eius regionis multitudo, ab Euangelista ipso illuminata est. Erat autem hominis illius nomen Anianus.

Cum uerò creuisset numerus eorū, qui in Domino crediderunt, audiuerunt ciuitatis illius optimates, Galilæum quendam illuc uenisse, qui deorum sacrificia euerteret, & ipsorum cultum impediret. Quamobrem eum interficere studebant, atque insidias mul *Anianus ordinatur episcopus.* tas ei faciebant. Quas cum sanctus Marcus cognouisset, ordinauit Episcopum Anianum, & tres presbyteros Malcum, Sabinum, & Cerdonem, ac septem diaconos, & alios undecim, qui Ecclesiasticum ministerium obirent. Quo facto aufugiens, rursus in Pentapolim uenit. Ibi cum annos duos transegisset & fratres qui illic erant, confirmasset, Episcoposque & clericos per regionem illam ordinasset, rursum uenit Alexandriam, & eius loci fratres multo numero & gratia & scientia Dei auctos inuenit, qui & ecclesiam sibijpsis ædificauerant in ijs locis, quæ Bubulci nomen habent, maritimaque sunt iuxta præcipitia quædam posita. Qua re iustus ille uir multum gauisus est, cumque genua in terram posuisset, diuinam gloriam celebrauit.

Cum uerò multū temporis transijsset, & Christiani aucti essent, idola ipsa irridebant, & Græcos, qui ea colerent, subsannabant. At Græci, postcaquam audiuerunt sanctum Euangelistam Marcum illuc uenisse, ardore quodam atq; inuidia repleti sunt, eo quod audirent admirabilia quædam per eum fieri. Aegrotos enim sanabat, leprosos mūdabat, surdis auditum ita restituebat, ut Euangelij prædicationem ab eo percipere possent: multis deniq, cæcis uisum præstabat. Quamobrem illum insectabantur. Quem cum non inuenirent, stridebant dentibus suis, & in sacrificiis & idolorum suorum debacchationibus aduersus sanctissimum uirum uociferantes, dicebant: Multæ sunt huius magi & uenefici uiolentiæ.

Factum autem fuit, ut beatus & festus dies noster, hoc est, sanctum Pascha die Dominico celebraretur, octauo Calendas Maij, hoc est uigesimoquarto die mensis Aprilis, qui ab Aegyptijs Pharmuthus uocatur. Illo autem tempore & Serapidis illorum dei debacchatio celebrabatur. Cum igitur eam temporis opportunitatem nacti essent, homines quosdam subornatos miserunt, qui apostolū sanctas diuinæ oblectationis preces & ministerium facientē inuenerūt. Quē eum comprehendissent, fune in eius collū iniecto, ita trahebāt, ita dicentes, Trahimus bubalū hunc ad bubulci stabulū. At S. Marcus cū traheretur, Saluatori Christo gratias agens: Gratias, inquit, ago tibi Domine Iesu Christe, quod dignus habitus sum, qui pro nomine tuo hæc paterer. Eius autem carnes decidebant, & sanguine ipso lapides inquinabantur. *Sanctus Marcus Missā celebrās, cōprehenditur.*

Erat eius diei uespera, cùm in carcerem eum coniecerunt, donec inter se decernerent, quali morte ipsum de medio tollerēt. Media uerò nocte, ianuis clausis, & custodibus ante ianuam excubantibus, eccè terræmotus magnus factus est. Angelus autem Domini cum descēdisset de cælo, tetigit ipsum, dicens: Serue Dei Marce, summe omnium illorum sanctorum, qui sunt in Aegypti regione, en scriptum est nomē tuū in libro uitæ cælestis, & connumeratus es cū sanctis Apostolis, & memoria tua non delebitur in æternū. Eiusdem chori consors eris, cuius cælestes & supernæ potentiæ consortes sunt. Archangeli spiritū tuū in cælos suscipient, & reliquiæ tuæ in terris non peribunt. Hanc uisionem cum beatus Marcus uidisset, manus suas in cælum extendit, ac dixit: Gratias ago tibi, Domine mi Iesu Christe, quod non dereliquisti me, sed cum sanctis tuis me connumerasti. Precor te, Domine Iesu Christe, ut accipias in pace animam meam, neque me reprobes, aut excludas à gratia tua. Cumque hęc ille dixisset, Dominus Iesus Christus ad eū uenit figura, illa quam habebat, quo tempore uersabatur cum discipulis suis, & qua forma erat, antequā Crucem passus, & sepultus fuisset. Qui & ei dixit: *Christus ei apparet.* Pax tibi, Marce Euangelista meus. Beatus uerò Marcus dixit: Pax tibi, Domine Iesu Christe.

Cū uerò dies illuxisset, uenit illuc ciuitatis multitudo, quę cū illū eduxisset è carcere, rursus in eius collū funē iniecerūt, eūq; pertrahētes, dicebāt: Trahamus bubalū in bubulci stabulū. At beatus Marcus eo maiores gratias omnipotenti Dño Iesu Christo agebat, dicens:

dicens: In manus tuas, Dñe, cōmendo spiritū meum. Cūq; hoc dixisset, tradidit Deo spiritū. Impiorū uerò Grecorū multitudo, cū ignē eo in loco, qui Angelorū oemioe appellatur, accendisset, illius uiri iusti reliquias comburebat. Tunc Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi prouidentia factum est, ut turbo quidam erumperet, & tempestas magna fieret, & sol ipse radios suo contraheret, tonitruaque & eorum sonitus multus audiretur, plurima quoque pluuia cum grandine commixta usq; ad uesperam duraret, ita ut ædificia multa corruerent, & homines nō pauci mortui caderent. Eius igitur rei timore perculsi, reliquias sancti Marci dereliquerūt ac fugerunt. Alii uerò irridētes dicebant, beatissimi illorū Serapidis prouidētia hæc in illo uiro fuisse facta propter natalē ipsius diē.

Tunc uenerunt homines religiosi, & uiri iusti reliquias a cinere secreuerunt, atque in eum locum tulerunt, ubi preces & psalmos suos canebat: eiusque funus curarunt, ut ciuitatis mos erat. Reliquias autem deposuerunt in loco illustri è lapidibus exciso, ipsius memoriam sobriè & piè cum precibus celebrātes, quo nihil preciosius Alexandrina ciuitas possidebat. Illas autē reliquias Orientē uersus collocarunt.

Beatus igitur Marcus Euangelista, primus Christi martyr in Aegypti Alexandria, mense, qui apud Aegyptios Pharmutius, & apud Hebræos Nisan dicitur, septimo Calendas Maij, ut Romani numerant, hoc est, Aprilis uigesimoquinto, obijt, Imperatore Claudio Nerone Cæsare: nobis autem Christianis imperante Domino nostro Iesu Christo: Amen.

PROCOPII DIACONI ET Chartophylacis laudatio in sanctum Apostolum & Euangelistam Marcum. Habetur in Simeone Metaphraste.



RVrsus Apostolica panegyris ac celebritas effulget. Rursus ego unà cum ijs, qui eiusdem chori participes sunt, exulto. Rursus eius, qui Christi discipulus fuit, memoria, instar facis cuiusdam, lumen nobis præfert, & ego linguam ipsam ad hymnorum choreas celebrandas confero. Quæ quidem lingua obscura quædam pronunciat: nullius enim uibratilis orationis particeps est, neque pulchra & eleganti concinnitate uerborum probatur: quanuis neque si his rebus bene munita esset, ad beati Marci laudes explicandas satis esse posset. Ea tamen nunc præclaris Euāgelistæ factis exultat, & earum rerum, quas ille bene gessit, facultatem, quam maximè potest, admiratur.

S. Marcus primus Aegypti episcopus. Marcus Petri filius, & eius, qui claues cælorum accepit, socius, mysteriorum nūcius, & arcanorum præco, qui Aegyptum illustrauit, & in illius regionis sacro throno primus sedit: (Neque enim hoc ad laudationis & gloriæ materiam parum est, cum difficilius sit, tellurem spinosiorem factam, quàm illā, quæ purgata est, laboris studio excolere) hic, inquam, nos hodie in conuiuium accipit: hic sua egregia & præclara facta, tanquàm opsonia quædam, proponit. Simul enim eum uere ipso suauissimo & omnium iucundissimo anni tempore huius uiri sancti dies festus exorsus est, & instar splendidissimi solis humanas animas illustrauit. *Dies festus S. Marci.* Nanque ut nunc terra ipsa floribus ornata est, ita & præsens dies præclaris Euangelistæ Marci factis decoratus, omnes ad se coöregauit. Fidelium hominum cateruæ tanquàm ex conuentione quadam, eodem in loco uersantes, Apostolum ipsum beatum prædicant. Gentium cœtus atque conuentus mysteriorum authorem celebrant: & magnificè, ut Christi scribam, extollunt, eiusque diuini aduentus testem honorant. Vel dicam potius: Mundus ipse tanta huius uiri rectè facta ut diuina suspicit, & magno cum applausu ueneratur. Cūcti enim eius doctrinam adiutricem senserunt. Sed neque oratio, neque lingua hunc pro dignitate laudare potest. Quid enim primum, aut quid postremo laudauerit? Nā & appellationes earum rerum, quæ in illo effulserunt, multiplices sunt, & certamina ipsa horribilia.

Hic enim & eum contemplatus est quem humani oculi uidere non potuerunt, in nostro hoc corporeo tegumento apparentem. *Rerum mundanarum contemptus.* Hic & terram, quæ ipsum produxit, dereliquit: diuinaque uoce inuitatus, propinquorum hominum amoris illecebras propulsauit, proque nihilo fecit generis honores ac splendorem. Fluxæ & caducæ mundi facultates, somnium quoddam illi uisæ sunt. Itaque Deum ipsum rerum omnium Dominum tantum diligit: unamque & solam felicitatem ea esse arbitratus est, quæ Deus promisit. Idem & in Discipulorum societate aggregatus fuit. Nam in Septuagintaduorum Apostolorum, cœtu connumeratus est, tanquam splendidum quoddam lumen inter stellas appareus, ab illo, qui eum uocauit, delectus, cui nihil ex iis, quæ in inferiore hac mundi scena & uoluptate habentur, conferri potest. Verè Petri filius fuit Marcus: ita illi mente & animo fuit similis. Natura enim ipsa, quæ propria sunt alicui generi, ea sic distribuit, ut & his, qui sūt eiusdē generis, commuuia sint: & egregias uniuscuiusque uirtutes omnibus communes proponit. Hoc ea eo declaratur, quòd Marcus Deo ipsi obediuit, & eum, a quo formatus est, sequi studuit: cæteraque bona his similia, diligentia & uirtutis studio assecutus fuit. Vt enim est apud prophetam Amos, ex persona diuinis ac principalis Spiritus prænunciantem: *Amos 4. Iuxta 70.* Ecce ego firmans tonitrua, & creans spiritum, & nuncians in homines Christum ipsius: ab extremis terræ partibus usque ad extremas mundi partes perrexit, ut rerum omnium opificis Dei Euangelium prædicaret, uariaque rectè factorum semina spargeret. Nam orbem terrarum illustrauit, erroris impietatem extinxit, & eos, qui idolorum uictimis atque cruoribus contaminati erant, abstersit atque purgauit. Denique ipsi per baptismum purgatos (nè multa dicens longior sim) obruit. Pro scuto enim & hasta linguam habebat, qua prædicationem omnibus firmissimam annunciabat, turbàsque multas ad uerā uitā traducebat. Vnde & scaturiebat miraculorum redundantia, illinc & turbæ ipsæ ad diuinam cognitionem percipiendam deriuabantur.

Qui pedibus antea mutilatus erat, integer postea factus, magister ijs proponebatur, qui ad currendum uel loces erant. Qui oculorum lumine antea carebat, pupillarum deinde aciem habens acutissimam, alios ad cognitionis lucem, tanquàm manu prehensa, deducebat. Tactus iis, qui eo carebant, restitutus, illos, qui ad consueta libamina multo furore atque cupiditate ferebantur, ad ueram religionis formam dirigebat. Itaque sacrificiorum, quæ idolis offerebantur, ignis in caliginem conuersus est: & erroris authores dæmones tanquam in cinerem redacti erant, ueraque & diuina pietas efflorescebat. Ita illustria & admirabilia uictoriarum trophæa. His enim captiuos duxisti aduersantis exercitus Imperatores tu idiota ille, & olim rudis. His gentium errorē expugnasti tu inermis & unica utens ueste. His armis unà cum Petro ipso tu Petri filius Italorum gentē subiecisti, ab Oriente sole motus, & ad Occidentem aduolans, prædicationisque orationem late fundens, qua parte & sol ipse radios suos in extremos mundi fines spargit, non sophistica argumentorum uia, & ratione

non comptis & concinnis argumẽtationibus, sed simplici oratione & ueritate sola usus, quæ omnium uictoriam inexpugnabilem reportat.

Pythagoras. Quòd enim omnis oratio expugnari facilè possit, nisi, ea quæ uera sunt, colat & prædicet, ex hocipso cognoscere poteris. Pythagoras ille, cum falsas opiniones fortiter defenderet, & multas fabulas disputaret, Italis persuadere non potuit, ut illas crederent. *Democritus.* Illud idem & Democritus cum ageret, Abderitarum suis dictis auscultantem habuit neminem. *Orpheus.* Orpheus etiam ille, qui sermone feras ipsas mulcere dicebatur, ciuibus suis Tracibus non persuasit. Atqui omnes isti multa orationis copia redundabant, & inani quadam sapientia elati, nimiũ sibi placebãt, in qua & omnes perierũt, & alto ac sempiterno silẽtio obruti sunt. Talis enim est falsa & imbecilla gloria. Marcus verò ea proponẽs, quæ absunt ab omni iactatione, & a Spiritu sancto edocentur, illos etiam ipsos, quos aduersarios habebat, ad sibi obediendum faciles reddidit: superno enim & cælesti auxilio corroborabatur: puraq; & syncera fides, quam prædicabat, portis inferorum robustior erat. Ille igitur uir celeberrimus, ac semper laudandus, ut ueritatis præco, ad hanc usque diem a cunctis celebratur. Vt enim decebat diuinam erga nos prouidentiam ac dispensationem ad salutarem finem perduci, ita & huius beati uiri memoriam in uita ipsa cum laudibus immortalem perpetuo seruari conueniens est. Per ipsum enim rebus creatis Deus prædicatus est. Per ipsum iis, qui aberrauerant, conuersio ipsa conciliata est. Per eundem prouisum fuit, quomodo homines ipsi ad formatorem suum Deum ducerentur.

Postea uerò quàm misericordis Dei misericordem aduẽtum prædicauit, & lingua de diuinis rebus disserente plurimos, cumque his & Italos, ad ueritatis cognitionem attraxit: his ipsis, tanquàm sapiens architectus, & Euangelij librum construxit, in quo nouas illas leges insculpsit, quas Hieremiæ prophetæ prædictio antea innuit, hæc dicens: *Iere. 31* Perficiam in domum Israel, & in domum Iudæ testamentum nouum, dans leges meas in cordibus ipsorum. Hoc, inquam, Marcus fecit, ut non prædicatione solum, sed Euangelica etiam scriptura his, qui postea futuri erant, Verbi Dei hominis facti conditionem enuclearet, eiusque diuina signa ac miracula ante oculos nostros poneret, quæque pro nobis passus est, ac quemadmodum è monumento resurrexit, & ad cælos, unde descenderat, elatus est, cunctis seculis ostenderet.

Magnum certè hoc, Marce, tuum fuit, & planè diuinum opus. Mundo enim uniuerso utilitatem attulit, & idcirco ubique decantatur. Nam uox tua supra tonitrui sonitum fuit, & Euangelij tui lumen supra solis radios effulsit. Illi enim nube teguntur, uel nubecula aliqua opposita adumbrantur: at Euangelij tui lumen ac splendor, tui etiam animi formosam speciẽ detegit. Neque enim hoc aggredi potuisses, nisi interior mentis tuæ uirtus effulsisset, quæ semper fulget, & iis, quos prope se habet, instar facis lumen præfert: eos uerò, qui longè sunt, ad se reuocat. Quæ cũ pulchritudine non quæsita, sed naturali & uera decoretur, compendiosaque & breui sapientia illustretur, admirabilia Dei facta in omnium aures infundit. Ita factum est, ut Christi fides effloresceret. Ita ipsa uicit ueritas. Ita Trinitas in una natura adoratur & nunciatur. Ita ab omni homine Pater sine principio, & Filius ipse quoque sine principio, cum eiusdem substantiæ & uitam dãte Spiritu, diuinis sermonibus explicatur atque colitur, in tribus uidelicet personis unus Deus: singularis illa & diuina natura, una illa rerum omnium effectrix potentia, quæ mente non comprehenditur: error uerò ipse amotus expulsusq; est: deorum multitudo, inanis & uana cultura esse deprehensa est: quique uniuersas res creatas, ut est in fabulis, (o amentiam) in tres partes, non suas, sibi diuiserunt, illi ipsi, ut in psalmo est, cum sonitu perierunt: & hominum euersores dęmones, nunc euersi sunt: nõ enim Deum hominem factũ uidere potuerunt. Quãobrem cum se ab humano corpore debellatos, non a diuinitate aperta superatos uidissent, erubuerũt. *Psa. 9.* Nõ enim se uictos arbitrati fuissent, si à potente Deo uicti essent. Et nunc Dei laus in omnes fines terræ, ut a Prophetis prædictum fuit, diffusa est. Occidentis regiones Apostolus ad Christum conuertit, & rebus mysticis gentes instruxit: quemadmodum uidelicet Deus ipse propter suam in humanum genus beneuolentiam se ipse submisit: docuitque solum & unum Deum colendum esse atque adorandum.

Sed non post multos illos sudores Apostolus cessauit, neque ad Apostolici muneris aratrum ducendum tardior factus fuit. Nam & Libyæ regionem celeriter peragrauit, unde & ad Orientis terram profectus est, ubi Euangelij sementem spargens, illis gentibus persuasit, ut Deum quem ipse prædicabat, agnoscerent. Ad hæc & aliis Aegypti urbibus multorum hominum copia refertis, cum cælestia retia tetendisset, omnes ciuitates illas prædicationibus ac miraculis in Christi sageram comprehendit: dæmonum simulacra, quę illic colebantur, exterminauit: &, ut sanctus quidam lapis (quemadmodum prophetia dixit) illiusmodi erroris altaria euertit, quæque in illis inerant, inania & uana simulacra solo adæquauit, nõ tubarum clangoribus, nõ mœnia illa Hiericis deijciẽs, *Iosua 6.* sed hominum interfectoris diaboli fallaciam reuellens, illisipsis mœnibus ad expugnandum difficiliorẽ templaque omnium Dominatori Deo ijsdem in locis erigens, ubi & caliginosas eorum, qui illic erant, animas candidiores factas, Deo reconciliauit, & baptismate illustratas, eidem familiares & amicas reddidit.

Hic enim Aegyptiorum regioni præcipuè a diuino Spiritu magister assignatus: hic eiusdem terræ in primis Põtifex & Pastor à magno illo Petro, ppositus fuit: qui munus in manꝰ in sibi cõmissum Apostolicis laboribus exornauit, & uariis modis laborãs, ministeriũ illud sacrũ excoluit: nõ deliciis utẽs, non segnitiei aut uoluptati deditus, sed tẽtationibus tã a summis, quã ab infimis hominibus circundatus, & infinitis malorum copiis undique impugnatus, ut ea ratione, quemadmodum & Paulus, tumorem omnem comprimeret. *s. Marcus a s. Petro Aegypto præfectus.* O diuinum discipulum, qui terrarum orbem instrauit. O corpus, tot tantisque operibus non defatigatum. O salutaris prædicationis semper florentem & immortalem potentiam. Diuina enim opera, & quæ a Deo proficiscuntur, corruptionem nõ patiũtur. Decet hoc loco & de diuinarũ rerũ spectatore Marco, merito illo dicere: *Ps. 18.* In omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ uerborum ipsius utilitas: quod Dauid, diuinorũ opificiorũ magnificentiam admirans, pronunciauit. Hæc uox sola tibi, qui a Deo sapiens effectus es, iure, Marce, conuenit: Hæc sola, inquã, uox supra oẽs alias Rhetoricæ facultatis uoces tibi congruens est. Nam & cursum tuum, & certamina hæc ipsa exprimit: tum res asperas ac difficiles, nec non incorruptam coronam, quæ non auro ex regione Ophir cõfecta est, non lapidibus indicis & margaritis uaria, sed talis est, qualem immortalis Iudex ille, & certaminũ præfectus Deus amãter componit, & propriis cultoribus retribuit. Tui enim pedes speciosi sunt, ut ꝓphetica pdictione significatũ est qppe *Es. 52.* q terræ ambitũ peragratũt. Lingua tua speciosa quæ

pacem

pacem illam omnium mentem exuperantem feliciter nonciauit. Manus item speciosæ, quæ Euãgelium calamo miniſtrarunt.

Sed quidnam hæc sola sacratiſsima membra dico? Totus laboribus Apostolicis ſanctus, totus martyrij ſtigmatibus ita ornatus fuit Marcus, ut & martyrij præmijs,& brauiis omnibus nunc fruatur. Qui enim antea sacrificium offerebat, is propter Christum etiã sacrificium factus eſt: & paſtor ea, quæ omnium propria ſunt, unà cum ouibus ſuſcepit. Nam & ipſe, tanquàm ouis, unà cum alio Apoſtolico cœtu in mediũ *Ma. 10* luporum miſſus,& hoſtia uiuens Deo oblata eſt. Vinculis enim compræhenſus fuit ab iniquis manibus ille, qui multos a dæmonum faucibus eripuit. Vinctus tamen, & huc atque illuc ductus, iniuriisq; ac maledictis laceſſitus, manſuetè & æquo animo omnia perferebat, Dominum ipſum imitatus. Multo carnis propriæ ſanguine perfuſus eſt, qui terram illam dæmonũ ſordibus expurgauerat. Hæc enim ſunt, quæ ingratorum hominum inſipientia ijs retribuit, per quos beneficia conciliata eis ſunt. Poſtremo omnium generũ cruciatibus, uelut aurum quoddam, probatus, ad infinitã illam lucem euolauit, uariorum certaminum & fortium factorum multiplices fructus percepturus. Talis fuit Apoſtoli curſus: tales Euangeliſtæ Marci conatus, miraculo pleni, & ſupernis plauſibus digni.

An non magnus Marcus in omnibus ſummas laudes meretur? Quid enim Apoſtolo ſublimius? Quid Chriſti ſcriba honoratius? Quid cum martyrij gloria conferendum? Cum verò & pontificiæ amictus eidem acceſſerit, athleticarum luctationum gloria decoratus, quidnam aliud ad gloriæ ſplendorem reliquum eſt? Non, inquam, aliud niſi Angelorum cohortes,& diuina illa templa, in quibus, unà cum aliis lectiſsimis Dei miniſtris uerſatur & exultat, magiſtri ſui uultum conſpiciens,& diuinæ ac principalis illius monarchiæ pulchritudinẽ ſpectans, eiusq; lumine decoratus. Cuius.n.uiri ſtudio Dei gloria aliis hominibus prædicata eſt, eũ cæleſtis & infinita gloria cõſecuta ſunt.

Sed neque earum laudationum, quę in hoc inferiori mundo ſunt, expers eſt, licèt his non indigeat. Nũc enim Alexandria, immò uerò tota Aegyptus, Marcũ ipſum in primo throno conſidentem ſortita, tãquàm alterum quendam Nilum, non corporeum, ſed myſticum habens, ita ſpiritales eorum agros irrigantem, quemadmodum frugiferos ille alter, qui oculis corporeis cernitur, irrigare ſolitus eſt: illum inquàm, ut Apoſtolum, ut Euangeliſtam, ut Martyrem, magno præconio extollit, & hymnis eius appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento poſitum, licèt in ſupernis regionibus eius anima uerſetur & exultet. Eius pulueris theſauro locupletata, funebres cantus ipſi Apoſtolo pronunciat: & tanquàm cum uiuente aliquo, & in ſpiritu uerſante colloquitur: & gratiis per illum ipſum conceſſis oblectatur: & pro illis honoribus, quos Apoſtolo cõgruentes, uelut dona quædam, offert, maiora beneficia uiciſsim recipit. Cum enim tentationum flatus aduerſus ciuitatem ſpirant, Apoſtoli Marci ſepulcrum urbis incolæ circumeunt,& a malis ipſis liberantur. Barbarorum ſupercilium ac ſuperbia, mala quædam acerbiſsima illis minatur: at ipſi ad paſtorem ſupplices confluunt. Moleſtiarum & affectuum examen cum eos perturbat, ad Apoſtolum ipſum, tãquàm ad medici officinam, è qua ſcaturiunt curationes, homines confugiunt. Immò uerò uniuerſa Aegytus, Marcum ipſum magiſtrum & adiutorem ſibi aſcribens, eius in omnibus iis, quę triſtia contingunt, auxilium implorat: & die feſto, quem ſingulis annis honorat, laudes ipſas, uelut debitũ quoddã, illi offert: & multa cũ pompa atq; applauſu, exultatioſieq; & panegyri laudationes ipſas celebrat, diuinumq; ipſius Euangeliũ amplectitur, ut tabulas a Deo inſculptas, uel, ut rectius dicam, tanquam ipſum Chriſtum ueneratur, uerbaque a Deo pronũciata, ab Apoſtoli ore ſe audire arbitratur.

Vide quid pſtet inuocatio ſanctorum.

Dies feſtus S. Marci.

Quem Deum & uobis, ſacratiſsime doctor & Euãgeliſta, propitium reddere nè graueris,& ipſis, quæ moleſta uobis accidunt, quibusque perturbamur, nos ſubleues, quæq; in uita difficilia & grauia nobis ſunt, ea facilia reddas: rumpas & chirographum illud, in quo noſtra crimina ſcripta ſunt: erratorum des ueniã. Talem enim ab ipſius Domini lingua poteſtatem accepiſti. Si ligaueris, id, quod ligatur, ſolui non poterit. Si ad commiſerationem ac ueniam ſpectaueris, uinculum ipſum facilè diſſoluetur. Nè deſpicias nos propriorum peccatorum catenis cõſtrictos: ſed impera uinculis ipſis,& illa effringentur. Denique Eccleſias ipſas pacatas & tranquillas reddas, quas tuis ſermonibus in fundamento quodam firmo conſtituiſti: pro illis quippe Domini noſtri ſanguis effuſus eſt, a quo & liberatio profecta fuit: facque, ut & nos bonorum cæleſtium participes efficiamur, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria eſt & imperium nunc, & in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI ſermo hiſtoriãcus de Santo Marco Euangeliſta.



Ecce uideo dilectiſsimi, quoniã ad menſam Eccleſiæ diſcumbentes, dum ſpiritualium deliciarũ alimenta percipitis, non uno ſermone contenti, adhuc alterum auidius eſuritis. Quamobrẽ & nos adminiſtrando refectionis noſtræ ferculo non deſiſtimus, ut ſanctam ueſtræ deuotionis eſuriem uel tenui quodam pabulo temperemus, dum ſcilicet cum Apoſtolo eadem uobis ſcribere, mihi quidem non pigrum, uobis autem ſit neceſſarium. *Phi. 3.*

Inter omnes planè doctores Eccleſiæ, beatum hũc Marcum, cuius hodie triumphalia geſta recolimus, ſatis inſignem atq; conſpicuum iudicamus. Beati ſcilicet Apoſtolorum principis & in baptiſmate filius, & in doctrina diſcipulus, ſicut eum referentem geſta Saluatoris audiuit, ita per inobliquam fidei relationis lineam Romæ rogatus a fratribus Euangelium ſcripſit, ſicut & Clemens Alexãdrinus,& Papias Hierapolitanus Epiſcopus tradunt. Aſſumptoque mox Euangelio, quod ipſe confecerat, impiger adit Aegyptum,& Alexandriæ Chriſtum primus annuncians, iacit nouæ legis fundamentum. Et dum ipſe ſcriptor, qui & prædicator exritit Euangelij, idem quodammodo faber, qui & agricola, ipſe ſibi uomerem fabricauit, quo uidelicet ad ſpargenda ſacræ fidei ſemina humani cordis arua proſcidit. *Roma ſcripſit Euãgelium.*

Hoc itaque modo Alexãdrinã fabricauit Eccleſiã, eamq; nõ ſuo, ſed magiſtri ſui nomine titulauit, ut ad honorem B. Petri ſedes Apoſtolica nuncupetur, ad quã tamen Petrus acceſſiſſe non legitur. Tanta igitur magiſter atq; diſcipulos unanimitate coniuncti, tã concorſona ſãcti Spũs ſunt inſpiratione conflati, ut & Petrus Euãgeliũ Marco,& Marcus cõſtrueret Eccleſiã Petro, quatenus dũ, quod ſuũ erat, alter trãſferret in alterũ, qđ cuiq; erat propriũ, cõe eſſet amborũ, & utriſuſtibet totum eſſet quod uterque proprium poſſideret. Vnde B. Petrus eum quaſi ſpiritualem & unanimem præ cæteris filium uocat, cum ſingulariter Romam *Alexãdrina ſedes cur Apoſtolica.*

1.Pe.5 nomine Babylonis appellans: Salutat uos, inquit, Ecclesia, q̃ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.

Nec mirum, si beatus Marcus apud magistrum suũ præcipuus extitit, & priuilegium præ cæteris Apostolicæ dilectionis obtinuit, cui nimirum Deus omnipotens tantam uerbi uirtutem contulit, tantam prędicationis efficaciam prærogauit, ut omnes qui tunc ad fidei rudimenta confluerent, mox per continentiam ac totius sanctę conuersationis, instantiam, tanquàm ad monasticæ perfectionis fastigium peruolarent. Vnde & Philo disertissimus Iudæorum, cum de primatu beati Marci apud Alexandriam Ecclesiam scripsitat, in Christianorum laude uersatus, eorum habitacula, monasteria nuncupat. Et non solum per Alexandriæ fines, sed & in multis aliis, Marco tum Ecclesiam illam administrante, prouinciis tales extitisse perhibet Christianos, quales & Lucas meminit Apostolorum fuisse discipulos, uidelicet ut eorum esset cor unum & anima una, nullusque eorum aliquid proprium diceret, sed omnes omnia communiter possiderent: essequè inter eos inseparabilẽ unitatem animorum, inter quos nulla poterat inueniri diuersitas facultatum. Talis ergo sub Marco Alexandrina fuit Ecclesia, qualis & Hierosolymæ fuisse sub Apostolica legitur disciplina, ut neminem paupertatis indigentia premeret, nullus eorum diuitiis abundaret: sed dum unicuique, prout opus erat, necessitas administrata suppeteret, locum inter eos querela murmurque non haberet. Significat ergo prædictus Philo, inter noua tunc nascentis fidei cunabula, ac teneram (ut ita loquar) Ecclesiæ lactantis infantiam, quousque sub beati Marci regimine constitutos, sobrietati simul ac pudicitiæ deditos, orationibusque & ieiuniis uehementer intentos: quos utique beatus Euangelista, non modo miraculorum plerunque prodigiis, uon modo sanctæ prædicationis erudiebat eloquiis, sed ad spiritualis uitæ rectitudinem eximiis etiã propriæ continentiæ ac pietatis proponebat exemplis, ut omnes penè uaporantis fidei ardore succensi, ita per nouæ conuersationis uiderentur anhelare propositum, ac si monasticæ perfectionis arduum arripuissent institutum.

Videantiquissimã monasteriorum originem.

Act.4.

Cum itaque beatus Marcus uelut electa cælestis militiæ tuba, uehementissimis clangoribus intonat, & mandata Dei tanta prædicationis arte dispensat, ut auditores suos protinus ad summæ perfectionis alta sustollat: quid aliud, quàm in etymologia sui nominis perseuerat? Marcus enim, excelsus mandato interpretatur. Et uerè beatus hic uir, non erat excelsus animo, sed mandato: quia dum meorem gereret humilem, uitam satagebat habere sublimem: & qui cunctis sese in humilitate subtrauerat, per uiam mandatorum cælestium sublimiter incedebat.

Illud etiam, dilectissimi, uos ignorare non patiar, quoniam octauo Neroniani Imperij anno, triumphalem martyrii palmam B. Marcus obtinuit, cui mox & Anianus in Alexandrinæ sedis dignitate successit, & B. Petrus Apostolus Romæ septennio superuixit. Vnde superna disponente clementia, factum est, ut cum Alexandriam prius & splendoribus Euangelicæ prædicationis, & effusione sacrosancti sanguinis illustrasset, ad Italiam deinde quodam postliminio sit reuersus: ut eadem potissimum terra, in qua sibi datum est Euangelium scribere, sacras mereretur eius reliquias possidere & ubi sibi concessum est Euangelicę descriptionis iubar effundere, illic per gloriosæ glebæ suæ præsentiam, plurimis uirtutum atque signorum radiis coruscaret.

Anianus S. Marci successor.

Porrò si diligenter omnium Euangelistarum, in quibus defuncti sunt, loca percurrimus, neminem eorum in eo, quem sortitus est, perseuerasse tumulo reperimus. In Iohannis scilicet sepultura post obitum non corpus eius, sed manna repertum est. Beati uerò Matthæi corpore nõ Aethiopia, ubi peremptus agnoscitur, sed Salernitana potius ciuitas decoratur. Sanctus etiam Lucas cum in Bithyniæ partibus, sicut historia testatur, obierit, uicesimo anno Constantij Cæsaris de Acaia Constantinopolim translatus est cũ sacrosanctis beati Apostoli Andreæ reliquiis. Hic nerò, de quo nunc agitur, sanctus Euangelista Marcus Alexandria transuectus est, Deo misericorditer disponente, Venetiam: ut qui tunc tantum Orientem uelut aureus lucifer illustrauerat, nunc per plagas occidui climatis præsentiæ suæ radiis enitescat. Per Aegyptum quippe sibi dedicat Ortũ, per Venetiã, tenet Occasũ. Illic Alexandrinæ sortitus est Ecclesiæ soliũ, hic renascẽtis Aquileiæ nouum statuit principatum. Et itaque uelut sidus aureum toto orbe præclarum, ac celebri totius Ecclesiæ ueneratione conspicuum.

Euangelistarũ corpora ubi quiescant.

Hoc itaque sidus, dulcissimi, præ oculis iugiter habeamus, huius imitemur exemplum, si inter spumosos mundanæ uoraginis fluctus cupimus euitare naufragium. Hinc mare tumidum sæuiat, illinc uenti furentes impugnent, si ab hoc sidere mentis aciem non auertimus, procellarum inundantium impetus non timemus. Ad hoc itaque sidus sagenam mentis nostræ certi cursus linea dirigat, ad hoc omne laboris nostri remigium tendat, ut non (quod absit) uorago nos Scyllææ profunditatis absorbeat, non errorum cautes, uel inuadosæ Syrtes improuidos obruant, sed in tutæ quietis portum, & optatæ tranquillitatis sinum superna nos gubernator impellat Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo patre & Spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. BASILEI

Episcopi Amaseæ, per Iohannem presbyterum Nicomediæ scriptum. Habetur autem in Simeone Metaphraste.

26. Aprilis.



Actum est, ut, postquàm Deus percussit impium illum Romanorum Principem, luxùque magnæ & ueræ cõfessionis hostem acerbissimum Maxentium Tyrãnum, quem sub Cõstantino pio Imperatore, & Christianæ religionis obseruãdissimo, ut olim Pharaonem illum, in flumen demersit, & in Constantini manus Romam tradidit: factum, inquã, fuit, ut benignissimus Imperator omnia Christianis hominibus prouideret, & quamprimum suæ sororis uirum Liciniũ mitteret ad expugnãdum Maximinum. Qui cum in partibus Orientis regnum sortitus esset, aduersus eum, qui uerus ac solus Deus est, inquitatem loquebatur, & sæua tyrannide eorum genus, qui Dei pietatem obseruabant, affligebat, ut nemo alius fecerat eorum, qui antea fuerunt.

Exo.14

Licinij sæuitia.

Licinius igitur omnipotente Domini nostri Iesu Christi manu adiutus, quippe qui Christi fidem syncero animo tunc obseruabat, uictoriam de Maximino reportauit, cum in eo regno esset, quod ille in Oriente obtinuerat. Nefarius enim Maximinus de bello ipso parum cogitãs, Licinij quidem manum in fugam conuersus euasit, sed non omnino effugit illam Dei manum, quæ omnia ita comprehendit, ut ab ea nihil abstrahi possit: quæ manus, tunc rationes, & pœnas, pessimis illius sceleribus dignas exegit. Cum enim domi-

Maximinus diuinitus punitur.

domi se occultasset; repentino quodam per totum corpus & insanabili morbo percussus est: doloribusq; asperis ac uehementibus cum mirum in modum premeretur, pronus in terram cecidit eius carnibus occulto quodam igne liquescentibus, omnibusque ipsius membris diffluentibus solis, ossibus anima ipsa conclusa: quæ ossa cum carne & sanguine carerent, è proprio loco, in quo posita erant, abrūpi cœperunt. At anima illa miserrima, neque sic a scelesto & spoliato suo tabernaculo discedere potuit, priusquā Domino ipsi supplex confessa est impietatem suam ac tyrannidem, quam aduersus Christum, eius seruos affligendo, exercuerat. Tali miser ille turpissimo fine uitam suam exegit.

Itaque post iustam Maximini pœnam, & diuinitus innectam iram, Licinius, cum totum Orientem sub se haberet, magno cum apparatu ad nostræ regionis orbem Nicomediam uenit unà cum coniuge sua, ut in regia domo habitaret, & Orientis Imperium gubernaret. Iam uerò primum summa quædam pax repentè per totum nostræ regionis orbem, post uehementes illas insanientis idolatriæ commotas fluctuationes ac pugnas, Licinii arbitrio atq; opera inuecta est. At bonarum rerum inimicus diabolus, piè uiuentium tranquillitatem ac lætitiam non diù ferre potuit. Licinio enim ipsi exemplo non fuit eorum Tyrannorum, qui antea fuerunt, euersio ac pœna, nè & ipse talis esset, sed ea, quæ iusta sunt faceret, atque in illis perseueraret. Nam cum feliciter, quod cupiebat, ei processisset, quæque sperabantur, in eius potestatem uenissent, ostendit non lōgè postea, qualemnam animum haberet, & cuiusmodi re uera esset, quòd uidelicet per simulationem, & sub quadam simulatæ fidei specie atque integumento cum maximo illo Imperatore Constantino uersatus fuerat, quo tempore Constantini res gestas considerans, animum suum occultabat. Tunc igitur, cum totus scelestus esset & nefarius, totusque ad diaboli uoluntatem se accommodasset, solius & ueri, omniumque creatoris Dei confessionem reprobauit, idque post iusiurandum illud, quod Dei amantissimo Imperatori Constantino sæpius exposuit, nullo unquàm tempore se a Christianorum fide defecturum, sed illius se fore propugnatorem. Quæ sua promissa pro nihilo faciens, Græcorum cultui se ipse totum diligenter tradidit, ardenti zelo in rebus illis execrabilibus permanens, & ubique idolis ipsia sacrificia offerens. Qui & uiolenter senatorias mulieres arripiens, in cōspectu hominum turpe atque intemperatum facinus committebat, nō matribus, neque filiis parcens, quo minus intemperanter cum illis coiret. Ad hæc per omnes gentes infinitas calamitates meditari non desistebat.

Licinij simulata religio.

Aperta impietas.

Effrenis libido.

Hæc cum magni Constantini germana soror uideret atque audiret, eaque ferre non posset, literas ad pium uirum, & Dei amicum Constantinum clam misit, quibus significabat, quæ Licinius facere ausus fuerat. Ille enim superstitiosæ dæmonum culturæ studiosus, & ipsi Deo inuisus Licinius, omnes Christianos homines è domo sua procul fugauit: qua re apertè se Christi diuino patrocinio nudum ac destitutum ostēdit. Cum igitur sine impedimento aliquo talia diutius ab illo fierent, una quædam puella ex earum numero, quæ in Reginæ ministerium ardenti studio affectæ erant, è genere Christianorum exorta, moribusque & temperantia florescens, cum hæc cognosceret, & ad stuprum a Licinio prouocata, cum eo misceri ea horreret, simulque nè propter zelotypiam ac suspicionē a domina sua abigeretur, arcanō illud Reginæ ipsi aperire ausa est. Hæc inquit, Imperator constituit mihi facere. Benignus enim, qui eius cubiculi præfectus est, cum tanquàm magnum aliquod donū se mihi collaturum speraret, hoc significauit. Te igitur obtestor per Deum illū, qui cæli & terræ Dn̄s est, quē & ipsa times, & Imperator Cōstantinus colit, nè sinas uirginitate mea nefario coitu uitiata me priuari.

Exemplū insignis pudicitiæ.

Hæc cum Regina dedicisset, & puellæ ipsius æquā mentem ac propositum libenter amplexata esset, illam primum occultauit eo nomine, quòd delirio correpta, moritura uideretur. Postea uerò opportunum tempus nacta, multum auri & argenti, regiumque ornatum ac omnem suppellectilem, necnon pueros illi dedit, eamque misit in Armeniæ regionem, atque illis hominibus, qui eam deducebant, præcepit, nullo modo, quæ fierent, alicui patefacerent, quę nam scilicet, aut unde esset illa puella, quod Dominus ipse prouidisset. Illi uerò uirili veste eam ornarunt: cumque Reginæ de puellæ custodia, & benignitate in eam seruāda fidem certam dedissent, in eum locum, in quem iussi fuerant, proficiscebantur: ac si qui ab illis quæsiuissent, quisnam ille esset, Tribunum quendam esse respondebant. Dei autem prouidentia factum est, ut illi in urbem Amaseam uenirent. Erat autem urbs illa Ponticæ prouinciæ metropolis, Glaphyra igitur (hoc enim erat puellæ nomen) cum urbem munitissimam uidisset, eius loci specie delectata est, & pueros suos admonuit, ut si Christianorum genus illic inuenissent, in ea urbe permanerent.

Cum uerò adolescens quidam, qui ad Quintium urbis illius cumprimis illustrem pertinebat, audiuisset uiros illos Christianos esse, & quærere, si qui eiusdem fidei essent in urbe illa, ad Quintium, pertulit, quod audierat. Qui nihil moratus, eos conuenit, ac rogauit, ut in domo ipsius esse uellent, & si gratum eis esset, illic manerent, dicens se quoquè Christianū esse, & eo in loco Christianū Episcopum habere, uirum egregium, & dignum, qui cum Apostolis ipsis cōferri posset. Illi eius uerbis obtemperantes, & in eius domo partem quandam capientes, apud clarissimum uirum Quintium permanserunt: & Episcopum ipsum conuenere, qui Basileus appellabatur. Erat uir ille admodum eloquens, omnique uirtute & spirituali prudentia refertus. Cum uerò a Glaphyra ipsa quæsitum fuisset, quænam, & unde esset, respondit, se Italiam genere, & Christianam esse, & ex parentibus Christianis, ancillamque Reginæ illius, quæ Constantini Augustini soror, & Licinij regia uxor erat. Adiunxit etiam deinceps, quænam fuerat causa, ut ad eum locum ueniret. Illi cum hæc audiuissent, præceperūt, ut neque ipsa, neque quisquam illorum, qui ad eam pertinebant, cum aliquibus uersaretur, nè aliquo modo urbis Præfecto delati essent, & calamitatis alicuius causa ea res ipsis foret. Beatus uerò Episcopus Basileus dixit, ad Dei gloriam illam discessionis causam pertinere.

Illis ipsis diebus templum Ecclesiæ causa Episcopus construebat: nam usque ad illud tempus non fuerat intrà urbem Christianis ipsis locus aliquis sanctus. Casta igitur illa uirgo Glaphyra multum auri, & argenti ad templi ædificationem cōtulit, & omnes ferè suas facultates ad omnia ea suppeditabat, quæ beatus Basileus iussisset. Quinetiam & dominam suā scripsit, ubinam esset, apud quem manere sibi proposuisset, ac de sacro illo ædificio certiorem eam fecit, petens, ut plus pecuniæ ad eam mitteret, qua templum sanctum Christianis compleri posset. Id libentissimè fecit magni Cōstātini soror, quæ & plurimas pecunias, & multa dona ad eā misit. Scripsit etiam & literas ad episcopum, quibus puellā ei commēdabat.

Tēplū Amasea constituitur sūptibus Glaphyra.

Temporis interuallo iniquioris dæmonis arte factū aiunt, ut Glaphyræ literas Benignus ille, de quo diximus,

mus, inuenerit. Quibus lectis, cum audisset puellam uiuere, & apud quendam uirum Amaseæ esse, regi Licinio hoc patefecit. Qui cum mirum in modum furore accensus fuisset, illapsa hora ad prouinciæ Præsidem edictum misit, quo iubebat Basileum ipsum, & famulam Glaphyram ferreis uinculis ligatos ad eum mitti. Prius igitur quàm regis literæ ad Præsidem uenissent, Dei prouidentia factum est, ut Glaphyra ipsa ex humanis rebus discederet. Corruptor autem ille & inhumanus. Præses cum regis edictum accepisset, sanctissimum Episcopum Basileum comprehendit, & ferreis uinculis adstrictum ad Regem misit. De Glaphyra autem scripsit, quòd mortua esset. Consequebantur beatum Episcopum Basileum duo clerici diaconi, quorum alter Parthenius, alter Theotimus uocabatur. Omnes autem in uia ipsa ab impiis militibus & carnificibus uexati sunt. Cùm uerò ad Nicomediam regiam urbem uenissent, Dei seruus Basileus in carcerem coiectus est. Parthenius uerò & Theotimus apud quendam Elpidiphorum Christianum hominem atq; hospitalem, qui carceri proximus habitabat benignè & multa cum misericordia, hospitio accepti sunt.

Basileus uinctus mittitur ad Licinium.

Fidelissimus igitur Elpidiphorus, cum omnia de uiro illo cognouisset, & carceris custodi notus esset, auro ab eo impetrauit, ut sine impedimento aliquo, & ipse, & diaconi, & quoscunque uoluisset, ad magnum Dei Pontificem introiret, & unà cum illo diuinas preces atque psalmos, noctibus præsertim, canere possent. Instante igitur die, quo ante Tyrannum Basileus ipse sistendus erat, mediæ noctis tempore, carceris custode accersito, diaconos suos & admirabilem Elpidiphorum quæsiuit. Custos igitur ipse celerrimè eos omnes ad Basileum duxit. Ille uerò psalmos, ut cõsueuerat, etiam tunc canebat, exorsus ab illa psalmorum decade, Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Deinde cum in psalmis dicendis ulterius progressus esset, tertiò uersum hunc, extensis in cælum manibus, & lachrymas fundens, dixit: Et habitauero in extremis maris, & manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua, Domine. Diaconi autem illi, cum Basileum in precibus, tanquam perplexum, uidissent, lapsum fuisse suspicati sunt. Ipse uerò sciebat quid diceret, ut earum rerum finis ostendit, quæ deillo conclusæ sunt.

Vide nocturnã psalmodiam.

Ps. 131.
Ps. 138.

Deinde cum hymnos & præces expleuisset, die ipso iam lucescente, Diaconos affatus: Tentationes, inquit, adsunt, fratres, a diabolo aduersum ipso commotæ, sed ab hominibus in nos illatæ. Ne segnes fitis, neque ob eas ærumnas, quæ futuræ sunt, animo concidatis, sed sustinete, stabiles manentes in fide: neque uos dimoueri patiamini, ut probati, non confusi, in aduẽtu Domini sitis, uigilanter ac firmiter animæ oculos ad eum intẽtos habẽtes, qui potest nos seruare a morte, & luctum uertere in gaudium, angustias ipsas in iucunditatem, lachrymas in risum, labores in requiẽ. Omnes uitæ huius uoluptates, & seculi illecebras, abiectissima quæque esse propter Dei filium Iesum Christum existimate, ut eius hæredes unà cum omnibus sanctis uiris efficiamini, eius regni deliciis fruentes. Scitote enim, filij mei, hac nocte Dominum meũ mihi uerè apparuisse, & qualis dissolutionis meæ, & in illum migrationis futurus sit finis, quæcunque deniquæ magna & præclara in seruum suum faciet, mihi declarasse. Vos igitur tranquillo animo estote, & in Christo, reuertentes, fratres ipsus confirmate. Eutychium uerò Callistrati filium episcopum uobis assumetis. Ita enim mihi Dominus reuelauit, qui sua gratia & benignitate motus faciet, ut uile hoc corpus meum uobis reddatur.

Cum eius clerici amaros fletus emitterent, ille consuetam suam doctrinam adhibens, ipsos admonuit & hortatus est, ut reuerti uellent, manibus Elpidiphori eos commendans, cui & hoc dixit: Tu, frater, a Deo ipso electus es, ut charitatis mercedẽ recipias. Vnà igitur cum illis ærumnas patere, neque ipsos dimittas, quocunque loco Dominus ad eorum ministerium te inuitauerit. Cum primum uerò eos Basileus dimisisset, rex ipse iussit illum ad se duci, ac primum Glaphyræ puellæ crimen obiiciebat, quòd eam accepe-rat, neq; quicquam de ea re significauerat. Ille ad hæc omnia iustam defensionem opposuit. At rex iussit ab eius adspectu Episcopum amoueri. Cui & per urbis Tribunum significans: Condonabo, inquit, tibi errata tum hoc, & insuper honores maximos adiiciã, si mihi obtemperaueris, & Deis meis sacrificia obtuleris: quinetiam & eorum sacerdotem, qui hic sunt, Pontificem te constituam. Beatus uerò ille Dei minister Basileus Tribuno respondit: Hæc dices Regi: Licèt totum regnũ tuũ mihi dare uolueris, nunq̃ tãtũ mihi dabis, quãtũ auferre uis, cum a Deo uiuente me separare studeas, & dæmonibus animarum corruptoribus adiungere, atque ab infinita, sempiterna immortaliq; gloria abalienare, & ad caducos honores impellere, quorum honestas turpitudo est, & splendor abusio quædam inutilis. Sed si uis me bonum consiliarium audire, tu mihi obtemperes, & redeas illuc, unde discessisti: quemq̃ue reprobatum contempsisti, ad eũ te supplicem abiicias. Bonus enim est Deus noster, neque quisquam alius est præter ipsum iustus, sanctus & saluator. Pœnitentiam igitur agas, & a uanis illis rebus discedas, nè propter insipientiam tuam mala & calamitates in te ueniant, illatæ ab illoipso iusto iudice, quem tu negans, dixisti Deum non esse.

S. Basileus sistitur corã Licinio.

Eius p̃clarũ responsum.

Hæc tribunus statim Regi nunciauit: quem Rex iterum ad Basileum mittens: Rursus, inquit, illum admone, nisi forte cogi uelit. Quòd si parere mihi noluerit, statim eius capite obtruncato, in mare præcipitetur, ut uideamus, an Galilæus ille ipsum seruare possit. Rursus igitur tribunus ad eum uenit, ac dixit: Inter uitam & mortem nunc es cõstitutus. Duorum alterũ delige: uel mihi ob tẽperes, & Regẽ ipsum colas, diis immolans, quos ipse ueneratur: uel teipsum gladio ferendum esse scias, & in mare præcipitandum. Hæc cum sanctus ille uir audiuisset, admodum lætus respondit: Ego immortalem Deum meum ac Regem colere, & eius præceptis obedire studeo. Isti enim, quos ipsi deos uocatis, dæmones sunt, cum quibus & qui eis credunt, a uero & solo Deo meo, in omnes imperium tenente, in illoipso iudicii tempore, quod desiniuit, in ignem gehẽnæ, qui nunquàm extinguitur, detrudentur in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Fac igitur contra me quicquid uis. Ego enim non solum capite priuari, & in mare, ut dixisti, proiici, sed etiam infinitos cruciatus pro Christo meo sustinere paratus sum. Quandiu enim spiritus ipse in naribus meis superfuerit, formatorem & Deum meum non negabo, neq; ignis illius omnia uorantis reus efficiar.

Matt. 8. 13. 22. 24 25.

Cum Tribunus ex iis intellexisset hominis sententiam stabilem esse atque immobilem, iussit mediocriter flagellis uerberatũ capite priuari, & in mare eius corpus deiici. Hoc enim modo quam plurimos ex iis, qui Christi fidem colebant, illos præsertim, qui Dei gregibus præidebant, obtruncatos piscibus escã proiecerat. At ille grauissimus & ualde religiosus Christi martyr Basileus, uerbera ipsa grato animo excipiens, dicebat: Non tribulatio, non angustia, non plurima pericula, non gladius, non ignis, aut mors separare me poterunt a charitate Christi: potest enim ille

Ro. 8.

ille ab omnibus me liberare. Cumque duceretur, canebat psalmi uersus illos: Qui regis Israel, intende, qui deducis uelut ouem Ioseph: qui sedes super Cherubin, manifestare coram Ephraim, Beniamin & Manasse. Excita potētiam tuam, & ueni, ut saluos facias nos. Hæc maximè illi optabilia erant, & spectabāt ad ea innuenda, quę postea Elpidiphoro, & ijs, qui cum illo erant, euenerunt. Elpidiphorus autem simul cum diaconis & quibusdam hominibus Christianis Basileum sequebatur, quem carnifices ipsi uehementer urgebant. Venerunt igitur ad eum locum, in quo illi martyrium obeundum erat. Elpidiphorus autem carnifices adijt, quibus & nonnullos argenteos nummos dedit, eosque rogauit, ut Basileo liceret cum domesticis suis ea loqui, quæ uoluisset. Id cum carnifices libentissimè concessissent, illus diuinus Christi athleta & episcopus Basileus, cum in maris litore genua inclinasset, & manus ipsas in cælum extendisset, Deum orauit theologicis uocibus, & alijs attentionē afferentibus, in hanc sententiam prolatis.

Ps. 79.

S. Basilei precatio.

Tu, qui cælestes & incorporeas mentes constituisti: qui cælum, tanquàm pellem, extendisti, terramq; ipsam super aquas fundasti: qui mare, & omnia creasti, quæ in his ipsis continentur, Domine Deus meus, qui unicuique, & quocunque in loco, & in omnibus semper præsens es: quiq; facis uolūtatem timentium te, & custodientium mādata tua, exaudi preces meas, & fidelem gregem tuum custodi, cui me inutilem seruum tuum præficere dignatus es: illum ab omni Græcorum uanitate ac uiolentia libera: & ab omni magniloquentia, & impia hæreticorum lingua, blasphemias contra te loquente, intactum serua. Tu, qui omnia potes, idolorum insaniam extermina, & satanæ opera destrue, Ecclesiæ uerò tuæ cœtum amplifica. Omnem hanc ciuitatem, & ei finitimas unum populum efficias, cuius eadem mens idemque animus sit in tua, qui uerus Deus es, recta confessione retinenda. Eundem populum & bonorum operum, tibiq; placentium æmulatorem constitue, ut ab omnibus gloriosè celebretur nomen Patris, & Filij, & Spiritusancti nunc, & in secula seculorum. Cumque uocem hāc, Amen, addidisset, Elpidiphorum, & diaconos ipsos amplexatus cum osculo sancto, quemadmodum maximus ille Paulus Ephesiorum presbyteros olim amplexatus fuit: Benedictus, inquit, Deus, qui nō dedit nos in captionem dentibus eorū hostium, qui corporeis oculis non uidentur: sed laqueos ipsorum contriuit, & nos liberauit, auxiliumque præbuit, ut ex angustijs eriperemur: neque supra, quàm possumus, nos tentari permisit. Salutate fratres & filios meos, quos genui in Spiritusancto. Gratia Saluatoris nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis, Amen. Tunc ad carnificem cōuersus: Fac, inquit, tu amice, quod iussus es, & cuius causa hic ades. Cumque genua inclinasset, & collum protendisset, lætus atque exultans, plaga una percussus, bonum illud certamen fortissimè confecit.

Ac. 20

Vir sanctus capite plectitur.

Tunc Elpidiphorus carnificibus aurum offerens, eos rogabat, nè Basilei corpus in mare demergerent, sed illud sibi sepeliendum traderent. Verum hoc illi facere noluerunt, suspicati, nè, si forte depræhensi essent, suis etiam capitibus a Rege condemnati obtruncarentur. Cumq; ille preciosum martyris caput a carnificibus petijsset, nec ipsum impetrare potuit. Itaque carnifices illi cum piscatorum quorundam scapham arripuissent, in eam martyris corpus cum capite coniecerunt, & longius a terra distantes, in altum mare aliò caput, aliò corpus demerserunt, nobis id uidentibus, qui & gemitibus confundebamur. Elpidiphorus autem minister Christi fidelissimus, cum Diaconos in domum suam accepisset, eos consolatus recreauit. Nocte uerò illa diuina quædam Angeli uisio Elpidiphoro ter oblata est, eodemque tempore angelus ipse sic affatus eum fuit: Episcopus Basileus Sinopem uenit, & illic uos expectat. Surge igitur, & eius Diaconos tecum habens, nauigium conscende, & ad ipsum proficiscere.

Visio Elpidiphori.

Elpidiphorus cum ter eodem tempore surrexisset, & uisionem secum cogitasset, clericis illam exposuit, ab eis quærens, an re uera locum aliquem, uel regionem Sinopem dictam alicubi esse audiuissent, Parthenius urbem Ponti esse dixit. Et ego, inquit ille, in somnis mihi uidebar magno illi uiro manum meam porrigere, & unà cum ipso in Domini templum introire, qui & hoc mihi dicebat: Vt uides, ita erit tibi. Cum igitur Elpidiphorus aurum & uiaticum sumpsisset, & omnibus alijs rebus maiorem Christi fidē duceret, eamque secum haberet, ac ut uiæ ducē quendam sequeretur, Amaseno nauigio inuento, unà cum Basilei Diaconis in illud conscendit. Nauigabant igitur in urbem maritimam Sinopem, Deumque precabantur, ut quæ initio facere iussi fuerant, ea manifestius eiusdem iterum reuelarentur.

Illa igitur nocte, qui antea Elpidiphoro apparuerat, præstò fuit, ac dixit: Ad dextrum urbis sinum rete ipsum demittite, & quam cupitis margaritam inuenietis: ac repentè ostendit illi & locum, & signa quędam, ac domum perlucentem, sanctumque uirum in ea sedentem cum multitudine milium, dixitque: En ipsum uides, manè igitur ueniens, illum capias. Experrectus igitur, & ualdè lætatus, his, qui cum illo erant, se hæc uidisse significauit: qui cum diluculo surrexissent, iuerunt, prout uisione illa docti fuerant, cum & signa, & locum inuenissent. Ecce autem & piscatorū nauigium, qui retia sua componebant, oblatum est. Eos cū admirabilis Elpidiphorus ad se uocasset, Quid vultis, inquit, uobis demus, ut rete nobis iaciatis? Illi autem libentissimè cū eis pactionē fecerunt. Qui cū in nauigiū conscendissent, sortiti sunt inter se de primo iactu, sorsque ipsa Theotimo cecidit. In ipsius igitur nomine retia in mare demissa sunt, quæ extracta, nihil in se captum habebant. Deinde Parthenius pro Elpidiphoro sortitionem fecit, & secundus sagenæ iactus Parthenio cecidit. Sed neque sic aliquid ab eis captum fuit. Dixit autem Elpidiphorus; Ego non in meo, sed in Dei mei nomine uobis committo, ut sagenam in mare iaciatis. Fidem enim in Deo ipso habeo, fore, ut quod propositum mihi est, assequi possim.

Visio alia Elpidiphori.

Hoc igitur facto, gloriosi episcopi & martyiris Basilei corpus admirabili quodammodo, & suprà quàm dici possit, in sagena illa complicatum fuit. Cum igitur piscatores sagenam extrahentes, multum onus in illa esse pręsensissent, arridētes: Felicissimus, inquiūt, istius hominis Deus est. Cum uerò retia in terram extracta fuissent, & hominem in mari peremptum uidissent, sententiam mutantes, de fortuna illa conquerebantur. At Elpidiphorus cum eum uidisset, & sanctū uirum Basileum cognouisset, se continere non poterat, quin multum lachrymaret atque ingemisceret. Parthenius uerò in eius aurem incumbens: Nè demus, inquit, istis suspicionem, sed tanquàm communem humani generis naturam misericordia prosequentes, illos rogemus, ut nobis eum dent, quo terræ cadauer ipsum mandare possimus. Cōsultabant enim piscatores de illo iterum in mare proiiciēdo. Quamobrem piscatoribus dixerunt: Vos quidem, fratres, laborastis, idque, quod a Deo ipso datum fuit, cepistis: date nobis eum, qui pro piscibus extractus, ut ea quæ ad sepulturam pertinent, ritè illi adhibeamus, ut terræ id, quod ei cognatū est, adiūgatur. Piscatores

Corpus S. Basilei è mari extrahitur.

autem pro cadauere nihil sibi dari patiebantur. At Elpidiphorus: Vos, inquit, laborem passi estis, quodque uobis impositum fuit, exoluistis: iustum igitur est, uos mercedē recipere. Cû hoc diceret, non antea destitit, quã quod constitutum eis fuerat, acceperût.

Cum igitur ad ripam quãdam maris nauigassent, corpore illo accepto ac reposito, a piscatoribus relicti sunt, sole ad uesperum iam uergente. Tum illi honoratum sancti martyris tabernaculum amplexari cœperunt cum lachrimis atque gemitibus, & ea re multum gauisi sunt. Cum enim martyris caput sine corpore, corpusque sine capite, utrunque nobis ipsis spectantibus, in altum mare proiectum fuisset, admirabile fuit & insigne admodum diuinæ potentię opus, illud idem caput cum corpore coniunctum emergere, cum sectionis signum existeret, quam gladio allatam undique collum martyris præ se ferebat quidem, sed ita tamen, ut a sacro illo capite disiunctum non esset. Neque ullum omnino damnum, uel rumorem ex aquis ipsis, quibus diù agitatum fuerat, ut alia omnia consueuût, corpus illud acceperat, ueq; aliquid malè olebat, quinetiam odoris suauitatē quandam emittebat. Prorsus enim ab omni corruptione liberû erat. Non a capite, non a palpebris, non a canitie illa, quæ nuper florere cœperat, pili effluxerāt, sed qualis erat, cum adhuc superstes dormiebat, talis & nûc ante illos positus cernebatur, multorumque unguentorum suauitatem redolebat. Nondum autem septuagesimû annum excesserat. Sed nemo his fidē non habeat, qua si diuinæ potentiæ ordine hæc non sint facta, cû sciat, quæ in Erythræo mari, & Iordane fluuio sub Mose, Iosue, Elia & Elisæo olim a Deo effecta sunt, quæque postea in Iona illo diuino homine, & tribus adolescentibus, qui in Babilonia illa fornace fortiter se gesserunt, quorum neque crines, neque indumēta ignis ardore aut incendio corrupta sunt. Hęc enim Dei potētia eueuerunt omnia facientis, & suo ontu quocunque tempore uoluerit, quæ contra omnium opinionē sunt, disponentis. Idem enim Deus est, qui & tunc, & nunc mirabilia omnia in eos, quos se dignos inuenit, uel post mortem eorum efficere solet. Cum satis igitur collachrymassent, & iam aduesperasceret, Elpidiphorus ad urbem cucurrit, & uelum quoddam emit, cumq; multa nox esset, corpus ipsum in uelo illo inuoluit: quod in cuiusdam Christiani hominis domo, qui erat unus Eupolitarum, & apud quem iã antea diuerterant, reponens, unà cum iis, qui illic erant, deinde ter funus ipsum curauit. Quamprimum autem & ex tabulis arcam quandam Elpidiphorus cōposuit, atq; in uehiculum mercede conductum corpore imposito, una cum Diaconis ad illius urbem Amaseam profectus est, ac totos quinq; dies in itinere consumpsit. Ad multã uérò noctē in tēplo, nuper constructo, reliquias illas reposuerunt. Diluculo autem tota Christianorum multitudo in eum locum collecta, occultè quidem propter Presidis metû, nè si hoc ille sciret, eis malefaceret, festinauit sancti uiri corpus sepulcro dare. Sed qm̄ uerisimile erat aliquos uel non credere, uel eius corporis spectādi cupidos esse, cû uelû illud reuolussent, omnium uirtutû & continentiæ specimen uiderût, eorumq; sensus admirabili quadã odorû suauitate oblectatus est. Cumq; totum illud sancti uiri corpus, quod Spiritus sancti tēplum fuerat, inspexissent, ac re illa, omniumq; opinionem superante miraculo perculsi fuissent, & spiritualem patrem ac magistrum lachrymis prosecuti essent, ipsi deniq; miraculorum effectori Deo gloriam reddidissent, cum psalmis & lãpadibus & multis aromatibus ante illud templum, quod a Basileo martyre, Dei ope adiuuante, cōstructû fuerat, in ea parte, quæ ad Orientem spectat, ubi & reliquorum sanctorum martyrum corpora multa reposita esse dicuntur, eius etiam corpus condiderunt, hocusque episcopum, pastorem & sui gregis etiam post mortem custodem uigilantissimum habentes, eundemque grauissimorum ac ferocium, cuiusmodi Arabici sunt, luporum, qui non corporeis oculis, sed mente comprehenduntur, aliarumq; ferarum, Græcorû, inquam, & hæreticorû persecutorem diligentissimû.

Post insignem igitur hominis illius sancti cædem, Constantinus Imperator, cum hæc didicisset tum ex sororis suæ literis, tum ex aliis uiris Senatoriis, qui a Licinio uexati fuerant, & ad Constantinum, tãquàm ad seruatorem & malorum emendatorem confugerant, Roma discessit maxima ira percitus, ut diuino potius consilio, cum Crispo filio, qui & in omnibus Rex bonus erat, eique similis, a quo genitus fuerat. Venit igitur Constantinus in Orientem, ut Licinium compræhenderet, qui se ad bellum contra Imperatorem gerendum instruxerat. Sed eius exercitus totus ad Imperatorem illum maximè gloriosum, & nobiles uictorias reportantem se contulit, eique adhæsit. Licinium uerò, cum ferè ad mortem usque Imperator castigasset, regali & quacunque alia principatus potestate priuatum, in Galliam demendauit, ut in illa regione habitaret: eo enim quòd eius affinis erat, illum morte punire noluit, qui iure millies mori debebat. Ei autem, toto Senatu audiente, dixit: Luge, & pœnitentiam age ob ea, quæ ausus es, bonisq; operibus studeus, ab illis nunquàm desiste: fortassè Deus propitius ac beneuolus erit tibi, qui omnis beneuolentiæ expers & insidiator fuisti: fortassè & sempiternæ pœnæ sententiã aufugies. Nihilominus tamen diuina pœna uehementer illum aggressa fuit: in ea enim regione, ad quam missus est, difficilia quædam ulcera, remedia eius malitiæ congruentia, similem illi, quam Maximus passus fuerat, plagam attulerunt. Cum igitur grauiter ingemisceret, & solum ac uerum Deum a se reprobatum fuisse confessus esset, ex hac uita miser auulsus fuit.

Porrò cum magnus & uerè Christi electus Imperator Constantinus Imperium inuictum atque inexpugnabile adeptus esset, diuisiones illas, quas primus ex Romanis Imperatoribus Diocletianus excogitauerat, in ueterem statum restitutas, diuinis legibus & statutis coniunxit: ac per omnes gentes Græcæ superstitionis ritum ac tyranidē in nihilum redegit: Christianorum uerò res augeri, extolli, & omni cum fiducia rectissimam & ueram Christi confessionem prædicari fecit: omniaque illa, quæ ad idolorum templa pertinebant, siue redditus fuissent, Domini Iesu Christi Ecclesijs distribui edicto iussit, Imperium denique ipsum eidem Domino acceptum referens, Byzantium urbem suo nomine appellandam construxit, quam omniû Rex atq; Imperator Deus diligit. Obijt autem martyrio functus beatus, & inter sacerdotes atque illustres martyres cumprimis egregius & fidelis Basileus, mense Martio, uigesimooctauo die: sepultus uerò fuit in sacri sui gregis urbe mense Aprili uigesimosexto, imperante Constantino, in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria, & imperium in secula, Amen.

Postea quàm tale in Christo ministerium amabilis Elpidiphorus compleuit, & in urbe Nicomedia apud me minimum inter Christi sacerdotes Iohānem fuit, omnes Basilei res gestas, quæ supradictæ sunt, Deo teste, mihi exposuit. Quamobrem ad eorum, qui hęc legent, uel audire uoluerint, ædificationem atque utilitatem literis mandare, & scripta relinquere studui, quæcunq; uidi, audiui & didici: nã & ipse dignus habitus sui, qui per dilectû Elpidiphorû illius beati uiri spirituali

Nota eximia miracula ex animi corpore sancti uiri.

Exod. 14. Iosu. 3. 4. Reg. 2. Ion. 2. Dan. 3.

Cōstātinus bellum facit Licinio, eumq; cōprahendit.

Cōstātini praeclara facinora.

ſpirituali cougreſſu frueret, quo tempore in carcere
cuſtodiebatur, à quo & maximam utilitatem perce-
pi. Cum enim tempore illo inter Chriſti fideles ho-
mines contentio ac diſsidium ortum eſſet, ego ab eo
uiro, qui omni affectione liber, & praceptor erat ue-
rè magnus, ſupplex petijt, ut diceret, num rectè ſenti
rent, qui filium ipſum ſimul cum Deo omnium ſupre
mo pariter æternum eſſe & ſine principio tenerent,
dicentes eum eſſe eiuſdem eſſentiæ, cuius & pater eſt,
necnon dun hæc ſine principio, & pari honore præ-
dita eſſe affirmantes: an potius hæreticam diſporatio
nem ſuſtinerent, cum quodam loco clara uoce Filius
Iohan. ipſe dicat: Pater maior me eſt: itē illud: Vado ad Deū
14. & meum. Tunc ille: Si diuina, inquit, oracula diligenter
& accuratè legere uolueris, omni affectu & odio li-
20. ber, inuenies rectiſsimè illos ſentire, qui confitentur,
ſic Deum ipſum à ſe coli, cum Iohannes aperte cla-
Ioh. 1. met: In principio erat uerbū, & uerbū erat apud Deū,
& Deus erat uerbum, hoc erat in princio apud Deū:
& Paulus teſtetur, Chriſtum eſſe Dei potentiam, &
1. Cor. 1 Dei ſapientiam, imaginem & characterem Dei inui-
Coloſſ. 1 ſibilis, primogenitum omnis creaturæ, atque creato-
rem. In ipſo enim creata ſunt omnia, ſiue uiſibilia, ſi-
ue inuiſibilia, & omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ip
ſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Si uerò in ipſo,
& per ipſum omnia creata ſunt & conſtiterunt, mani
feſtè tempus & ſecula creata eſſe intelligimus.

At ſi quis ad eam inſaniam deuenerit, ut Patrem &
Deum ſine potentia, ſapientia & uerbo fuiſſe dicat,
habeat ille & de Filio talem opinionem, quòd paruu-
lus fuerit, & paulatim creuerit, atque additamentum
acceperit, eiusque ipſius diuini exiſtentis totam na-
turam (ut opinatur) ad principium referat. Au-
ctio enim & additamentum, quod paulatim fit, prin-
cipium habet omnino id, quod fit in tempore.
Verum non exiſtimo aliquem ex ijs, qui rectè ſen-
tiunt, tale quiſpiam opinari, neque hoc à ueritate pu
to diſſentire, quòd Pater ſine principio, & Filius cū
Deo etiam ipſe ſine principio ſit: Non enim in tempo
re Pater eſt, ſed ſupra tempus, ſupra quod & Filium
eſſe manifeſtum eſt. Itaque cum Deus & Pater ſem-
per fuerit, æternus etiam eſt Filius ipſe, ſupra quàm
cogitari poſsit, diuino modo à Patre genitus. Cum
enim confiteamur ſemper eum fuiſſe ſine principio,
ſemper ſapientem & potentem, fateri igitur ne-
ceſſe eſt fuiſſe Verbum, & Verbi genitorem: quod
Verbum non in aerem diſſoluitur, quemadmodum
noſtra uerba diſſoluuntur, ſed conſiſtit, & eſt uerè in
diſſolubile, ſemper ab eo, qui ſine principio eſt, ab
ipſo, inquam, genitore ſecūdum ueram eſſentia prin-
cipium habens ſupra principium. Quòd enim Verbū
ipſum, hoc eſt, Filius eiuſdem ſubſtantiæ ſit, cuius &
pater, filius ipſe homo factus clara uoce affirmat, cū
Iohan. ait: Ego & pater unum ſumus: &, Qui uidet me, uidet
10. & & patrem meum. Hæc enim uerba aliter intelligi nō
14. poſſunt, quàm ꝙ eiuſdem ſubſtantiæ cognationē ijs,
qui uerè ſunt, aptè congruere oſtendat. Eandem ſentē
Matt. tiam & in uerbis illis contineri arbitror: Euntes, doce
28. te omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,
& Filij, & Spiritusſancti. Cum hoc dicit, unū, oſtendit
nomen Patris, & Filij, & ſancti Spiritus. Cur nam hoc
fecit? Vt eiuſdem ſubſtantiæ, uoluntatis, regni, pote-
ſtatis ac uirtutis, eandem cognitionem eſſe doceret,
diuerſitatemque perſonarum, quæ in Trinitate conſi-
derantur, oſtenderet.

Iohan. Quod uerò dixit, Pater meus maior me eſt: &, Va-
24. & do ad Deum meum: in eam partem accipiendum eſt
20. in quam accipimus cum audiuimus illum eſuriuiſſe,
ſitiuiſſe, dormiuiſſe defeſſum, anxium & triſtem fuiſ-
ſe, crucem denique & mortem pertuliſſe. Hæc enim
omnia pij homines humanæ filij Dei, hoc eſt, unige-
niti Verbi, naturæ propter nos ſuſceptæ tribuere de-
bent: quoniam formam hominis ſuſcepit, & ſponte
ſua ſeipſum exinaniuit, & cum eſſet diues, (ut ait di-
uinus Paulus) propter nos factus eſt pauper, ut nos il
lius paupertate diuites efficeremur. Similis enim no 2. Co. 8
bis, fuit per oīa, excepto peccato. Tales igitur humiles
uoces, & paſsibili naturæ conuenientes, cogitandum
eſt illi conuenire, qua parte homo fuit: Illas uerò ma
gnas, & Deo conuenientes uoces, de eodem cogitabi
mus, qua parte Verbū erat Dei in principio, & Deus,
unum cum patre: id quod ex diuinis ſignis oſtenſum
eſt. Itaque Genitori ſimilem fuiſſe intelliget, qui ani-
mæ oculis non caliginoſis eum cōtemplari uoluerit.

Cum his ſermonibus à beato illo martyre adiutus
fuiſſem, & ad rectæ ſyncerǽque fidei firmiſsimum la-
pidem conuerſus, animum meum in eo cōfirmaſſem,
& eorum, qui Filiū à Patris ſubſtantia diſiungere at-
que alienare conati ſunt, uel ſeipſos potius ab unige-
niti Filij prouidentia ſeiungunt, inanem & adulteri-
nā doctrinam execratus fuiſſem, ad lectiſsimū eorū,
qui Deo rectè credunt, numerum meipſum aggrega-
ui, in Patre, Filio, & ſancto Spiritu, eiuſdem Trinita-
tis gloriā celebrans, & nunc, & in ſecula, Amen. Ita
completum fuit martyrium ſancti Baſilei, qui fuit Epi
ſcopus urbis Amaſeæ. Eius autem memoria celebra-
tur uigeſimoſexto die menſis Aprilis. Te uerò, qui
hæc aut legis, aut ſcribis, obteſtor per illūipſum Deū,
qui omnia uidet & poteſt, ut propter peruerſorum
hominum, & eorum, qui nobis inimiciſsimi ſunt, hæ
reticorum malitiam, ab hac narratione nihil ſubtra-
has, neque quicquam illi addas.

VITA BEATISSIMI RICHARII presbyteri & almi patris, authore Albino flacco Alcuino Abbate.

PRAEFATIO AVTHORIS AD Carolum Imperatorem.



Omino ſemper uenerabili, ſem-
perque deſiderabili, pijſsimo ſan
ctæ Eccleſię tutori, gratia Dei
ſemper Auguſto Carolo, ueſtræ
ſalutis perpes amicus Albinus.
Rememorante ueſtræ excellen-
tiæ pietate, in loco ſancto & me
rito uenerabili Centula, cum &
ego ueſtræ gloriæ ſeruus, ueſtræ pietatis ueſtigia ibi-
dem proſecutus, aliquantiſper commorater, orauerat
meam paruitatē uir magnus in Chriſto, dominus &
uenerabilis Abbas Angilbertus, quo in laudem con-
ditoris, qui mirabilis ſemper apparet in electis ſuis, Abbas
quendam libellum, ſtylo ſimpliciori digeſtum, de ui- Angil-
ta ſanctiſsimi ac uerè magnifici confeſſoris Richarij bertus.
cultius annotarem. Dumque exauditis contineo pre
cibus eius, quæ ipſi Diuinæ maieſtati exaudibiles &
charæ noſcuntur, eundem mihi exhiberi libellum pe
tijſſem, non parum miratus ſum, cur tanti nominis
confeſſor, quem tantarum uirtutum operatorem eſſe
conſtabat, quemque priſca fama miraculorum patra-
tione poſt ipſos apoſtolos nulli ferebat ſecundum, tā
modico geſtorum uolumine portaretur. Idque mihi
ſtupeſcenti, innotuit iam dictus memorabilis uir An-
gilbertus, ac ſpirituales fratres eiuſdem ſancti loci,
haberi apud ſe, quinetiam apud diuerſas eccleſias, co
dicem alium grandioris quantitatis, in quo ſcilicet
illa miracula legebantur, quibus non immerito ſan-

ctum

ctum Christi confessorem omnis Gallia attolebat. Cuius simplex & minus polita locutio quia fratribus ad recitandum in populo aptior uidebatur, sufficere sibi eandem descriptionem consenserunt. Dumque in ijs, quæ rogabant, prænotandis, iamiamque animos applicarem, repentè uestræ pietatis nuncio sum conuentus, uti ea, quæ tractabam, sic annotarem, sicut re uera uestræ sapientiæ auribus inferēda. Hinc ego uocato notario, & fixo præ oculis iamdicto libello, ea, quæ referre uidebatur de conuersione, de moribus, de continentia & sanctitate uerè incomparabili, necnō de glorioso transitu eius ad Christum, seu de relatione preciosi corporis in locum priorem, dictatu admodum compendioso, titulo uitæ beatissimi Richarij almi patris aptauimus: & nisi propria decipior imperitia, uelnti preciosum aurum uestræ prudentissimæ sapientiæ ad ornandum diadema Christianæ philosophię, fide humili deuotissimè commēdamus. Et quia in uestri pectoris cubili gloriam Christi & sanctorū eius honorem regnare cognoscimus, hāc nostri tam beati opusculi præfationem, uestræ in Domino beatæ honorificentiæ dedicamus.

VITAE HISTORIA.

Gesta sacerdotis magni tenet iste libellus
Richarij, cuius Centula corpus habet.

Aprilis.26.

Dagobertus rex.



Emporibus gloriosissimi regis Frācorum Dagoberti, qui & seculari potestate præclarus, & Christiana religione nobilis effulsit, & optimates suos dignitatibus exaltauit, & seruos Dei honoribus excoluit: in illis, inquam, diebus plurima ubiquè monasteria à sanctis patribus cęperunt construi: necnon & multi ex laico habitu uiri religiosi inuēti sunt: ex quibus Richarius quidam, natus in uilla Centula prouinciæ Pontinæ, uelut lucifer inter umbras oriens emicuit, non tam nobilibus iuxta seculum parentibus ortus, quàm moribus honestus & omni probitate deuotissimus. Hic ut in rustica uita, quædam præsagia futuræ sanctitatis gerebat. Contigit autem, illo tēpore duos sacerdotes, sanctitate florentes & uirtutum meritis fulgentes, quorum prior Caidocus uocabatur, de Hyberniæ partibus in Pontinas peruenisse regiones, sed à rusticis & popularibus illius loci propter insolentiā morum non sunt suscepti, nec digno eorum sanctitate honore tractati: sed magis iniurijs afflictos & opprobrijs castigatos, à finibus suis cęperunt eos expellere. Quorum uiolentiæ & sceleratis præsumptionibus futurus Dei famulus Richarius obuiauit, Christique seruos de manibus impiorum eripuit, & cum omni benignitate eos deducens in domum suam, Deo prouidente, ut illi protegerentur, & ipse saluaretur obtinuit. Nec lucerna gratiæ Dei accensa diutius abscondi potuit, sed patefactum lumen sanctitatis & prædicationis, longe lateque ad salutem multorum fulsit. Nam introductos hospites suos, cum magnæ charitatis honore curauit eosque sibi uerbum Dei prædicantes, cum tota humilitate & intentione audiuit. Nec frustra in terram bonam semen uerbi Dei sparsum est: sed quod aure audiebat, hoc radicitus corde retinebat, & centenos in horrea Christi, ut postea luce clarius & sanctitate & miraculorum ostensione claruit, fructus germinauit.

S. Richarij patria.

Eius cōuersio.

Igitur ex prædicatione famulorum Dei & adspiratione gratiæ diuinæ compunctus, ad lachrymas conuersus, confessionē suorū fecit peccatorū, & in conspectu omnipotentis Dei ardenter ueniam petens, lachrymis absoluit, quod ignoranter ab adolescentiæ illecebris peccauit: & qui Dominum suscepit in famulis suis hospitalitatis gratia, susceptus est à Domino in misericordia & pietate. Nam ex eo tempore initium sacræ religionis sumpsit, & ad altiora pietatis fastigia gradibus quotidiè humilitatis scandare nitebatur: & arreptum semel uitæ iter, fidei passibus peragere conatus est, atque posteriora obliuiscens, se in anteriora cum Apostolo extendit, illius uersiculi per singulos gradus memor, Ibunt sancti de uirtute in uirtutē: quatenus perueniant ad id, qđ sequitur: Videbitur Deus Deorū in Siō. Itaq; mox ab initio cōuersionis suæ tā dura se castigatione constrinxit, ut post longa & diuturna ieiunia, pane hordeaceo cinere commixto, & aqua lachrymis temperata, fessum ieiunijs corpusculū refocillaret: & huius cibi sustentaculo, deuotus Christi athleta uigilijs & orationibus die noctuque Domino militabat, non aerem uerberans, sed corpus suum castigans, nè futurus Christi prædicator, in aliquo reprobus inueniretur. Sed his atque huiusmodi uirtutum gradibus & sanctissimæ uitę moribus Deo acceptabilis, dignis successibus ad sacerdotalem peruenit honorem: ut cui prædicationis deuotio inerat, honoris dignitas non deesset. Quē honorem, ut famulus Dei, magna humilitate ornauit, & uera charitate excoluit, & uerbi Dei prædicatione ampliauit, atque uelut bonus agricola, spinas peccatorum de agro Domini Euangelico uomere eradicauit, & arida corda superno perpetuæ salutis rore irrigauit. Sed & diuina clementia, post eius irrigationē, in isto populo plurima fidei dedit incrementa. Vnde & omnibus prędictus uir Dei Richarius, honorabilis factus est & charus: quia quod ore prædicauit, exemplo ostendit, & uiam uitæ, quam alijs sermone monstrauit, ipse prior actu præcucurrit.

Phil. 3
Psa. 83

Mirabilis abstinētia

Fit presbyter.

Quicquid uerò ei populus in stipendia prædicationis spontè obtulit, omnia pauperibus diuidere festinauit: indignumque ei uisum fuit de crastino præsentis uitæ cogitare, qui diuitias, æternæ uitæ accipere auhelabat. Ideò oblata ab hominibus distribuit ut promissa à Deo acciperet. Felix commerciū, ut qui parua ac transitoria hilariter distribuerat, magna & æterna feliciter esset accepturus. Nam studiosissimus fuit pauperum consolator, peregrinorum susceptor, uiduarum defensor, pupillorum & orphanorum pater: ita ut uerissimè de eo sanctissimi Iob testimoniū dici potuerit: Oculus fui cęco, pes claudo, & pater orphano: & causam, quam nesciebam, diligētissimè perscrutabar. Quapropter undiquè ad eum infirmi confluebant: quos læto suscipiens animo, medelam eis consolationis per sanctas orationes præbebat. Nec leprosos uel elephantiacos exhorruit, sed quasi fratres amplexabatur, balueisque eorum membra saucia fouebat: eademque post ipsos ingressus est, magis ea pietate illos emundans, quàm se commaculans, prophetici sermonis non surdus auditor, dicentis: Egenos uagosque induc in domum tuam, & nudum uestimentis tuis cooperi, & carnem tuam ne despexeris. Nec solum carnali refectione ad se uenientes fouebat, sed etiam spiritali sanctæ prædicationis solatio reficere eos non cessauit. Et sicut miserorum idoneus ubique fuit consolator, ita superborum durus castigator esse non timuit. Illos pietatis clementia eleuabat, hos seueræ inuectionis censura deprimebat. Nec terrenæ potestatis iram furoris metuebat, quem timor interius diuinæ potentiæ totum corroborabat: parulpendens diuitum minas, ut preco ueritatis existeret. Nec fuit arundo uento agitata, ut eum aura humanæ uel laudis uel detractionis commoueret: sed in arce solidæ ue-

Benignitas in inopes.

Iob 29.

Humanitas erga leprosos.

Esa. 58.

dæ ueritatis consistens, ab humano ore, secundum Apostolum, iudicari cōtempsit, uiamque regiam incedens, nec à dextris propter terrores potentium, nec à sinistris propter laudatias adulantium declinabat. Quapropter magnam plebem Domino Deo suo in hac præsenti prouincia acquisiuit, & sibi honorem perpetuum promeruit.

1. Cor.

Vndè populus eius cernens in Christo deuotionē religiosam, cœpit eum attentius honorare, multa ei pro eleemosynarum largitione afferre: quæ ille (ut erat Dei & proximorū dilectione plenus) omnia in pauperum elargitus est solatia, maximeque in captiuorū expendi redemptionem. Nam alios occultis diabolica fraude peccatorum uinculis obligatos, per sedule prædicationis hortamenta soluebat: alios seculari captiuitate oppressos, pecuniæ largitione redemit: ut illi spiritaliter absoluti, iocundarentur in Domino: & isti carnali seruitute liberati, conuerterentur ad Deū. Et non solum in his regionibus per pietatis opera, uel per prædicationis lumina prædictus uir Domini clarus effulsit: sed ut lucifer æquoreos Oceani campos transiliens, præco diuini luminis nocturnas suo exortu discutit umbras: sic ille in ultramarinas Britanniæ regiones, ad expellendas ignorantiæ tenebras, lumen ueritatis suo spatio aduentu: scilicet ut sicut in istis regionibus, sic & in illis alios à seruitute diabolica, alios à captiuitate carnali liberaret. Illis uerbum Dei infudit, istis charitatis precium impendit, ut pro temporali redemptione æternam reciperent libertatem. Sic ergo bonus Dominicæ pecuniæ negociator, dum simplicis charitatis Dei & proximi talenta multiplicare studuit: quatenus cum multiplici laboris sui fructu Domino suo obuiare posset, & hanc uocem audire iucundissimam: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Fertur uerò, dum causa prædicationis in Britannia diutius moraretur, subito illi uenisse in mentem, aliquos sui iuris sub seruitute se reliquisse in Gallia. Itaque dolore percussus, dixit ad suos: Heu nostros sub seruitute dimisimus in patria, dum huc aliquos liberaturi uenimus, maxime que scio eos cito esse morituros. Sed ite festinanter, nauemque conscendite, & eos facite ingenuos, priusquàm moriantur. Illi haud segniter præceptum secuti paternum, in patriam uenerunt, prædictosque seruos uiri Dei saluos & incolumes inuenerunt, eosq; ueluti iussi erant, manumittentes, fecerūt ingenuos: qui non post multum temporis, sicuti sanctus uir Dei prædixerat, defuncti sunt. O quanta clementia est Dei Christi, qui famulo suo pietatis affectū inseruit, & seruorum eius mortem futuram ostendit: quatenus illi misericordiæ merces de suis non periret, & illos morientes seruitutis iugum non grauaret: qui & ob alienos liberandos tanti itineris periculum subire non timuit: & ex eo tempore neminē sui iuris sub seruitutis iugo retinere uoluit: sed ubique omnes ad se pertinentes libertate propria perdonauit, ne in proprios durior esse uideretur, qui in alienos mitissimus apparere gestiebat, & mercedem, quam ex alijs congregauit, de suis accumularet.

In Britannia quoque concionatur.

Matt. 25.

Igitur prædicationis officio in Britannia peracto, cum multiplici uerbi Dei fructu reuersus est in patriam: nè dum in aliena messe quæreret mercedem, in propria perderet: & tāto se ardentius seruituti Dei subegit, quanto uicinorem sibi diem remunerationis esse præsensit. Nam seipsum quotidianis ieiunijs maceraust, mortificatione carnis constrinxit, uigilijs afflixit, orationibus muniuit, charitate cōfirmauit, spe roborauit, fide armauit, nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens: ut uia ueritatis prior ipse incederet, quam cæteris prædicādo monstrauerat. Sic uir Dei galea salutis induitur, & gladio uerbi Dei accinctus, & lorica iustitiæ undiquè circundatus, atque scuto fidei armatus, calceatus que in præparationem euangelij pacis, processit in prælium publicum contra antiquum hostem, omnia tela eius ignea fortissimo fidei umbone repellens: quotidianisque triumphis spolia multa uicto hoste reportauit, in Ecclesia Christi tam metuendus homani generis inimico, quàm humano generi pernecessarius, utpotè qui non suam tantum, sed multorum quæsiuit salutem. Ideo iustum est, ut multorum ore in Christo laudetur, multorum pro Christo redemptor cuius non tanti est miracula narrare, quæ ab eo gesta sunt, quanti miraculorum cognoscere uirtutem, qua cælesti regi in diebus suis multum acquisiuit populum. Nam officium prædicationis, omnium signorum ostensione maius esse, non dubium est, licèt non defuerit pro temporum uel rerum conuenientia signorum perpetratio, quæ per eum diuina peregit clementia.

exercitia sancti uiri & uirtutes.

Ephe. 6.

Quodam nanque tempore maligni spiritus tentatio ad uerecundiam accidit uiri Dei, quam Dei misericordia ad laudem et concessit euenire. Visitauit enim equitando: quandam Deo deuotam fœminam, Richtrudem nomine, & eum iam post dulces uitæ epulas & post colloquia salubria, ipse uir Dei, ascenso equo ad propria remeare disposuisset: fœmina prædicta, iuxta morem, equitantis uestigia patris secuta est, habens in ulnis filium suum, ut paruulus quoque benedictione hominis Dei roboraretur, què ipse antè sacro baptismate regenerauerat. Accipiētē itaque infantem equire uenerando seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis, omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatem: qui huc illucque dentibus fredens, pedibusque calcitrans, & toto corpore insaniens, inconsueto impetu per campum discurrere cœpit. Quod pauida cernens mater, oculos auertit, nè morientem uideret filium, quem seruus Dei, sæuiente equo, manu tenebat. Familia uerò pro morte pueri uel casu uiri Dei strepere, plangere, eiulare non destitit. Sed dextera Christi, quæ Petrum trepidantem leuauit, nè mergeretur in undis, puerum cadentem subleuabat, nè allideretur interris. Nam oratione à famulo Dei facta, puer incolumis quasi auicula peruenit ad terram, & equus redditus est mansuetudini suæ. Et mater quidem filium suum super terram sanum & ridentē suscepit in ulnas suas: ipse tamen sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore uoluit. Sic ergo miserante Deo, tentatio maligni hostis illi uersa est in laudis honorem: & superbia equi, facta est humilitatis gratia & magistra. Nam non erat immemor, Dominum Christum, dum ad redemptionem propera ret humani generis, asello iter egisse, non equo. Sic & ipse propter salutiferam prædicationem dum per multa quotidiè festinaret loca, ascellum sibi portitorem sufficere iudicauit. Quocunque autem iter agebat, aut psalmi in ore eius resonabant, aut salutis ex ore eius prædicatio audiebatur. Nec mirum, si Christum semper prædicaret lingua, quem semper gerebat in corde, per quem pius consolator miseris fuit, & durus inuector potentibus: illorum inopiam clementi miseratione releuans, istorum superbiam seuera castigatione reprimens.

Matt. 14.

Petrū à præsentissimo periculo seruat.

Matt. 21.

Nam quodam tempore rex potentissimus Dagobertus, rogante uiro illustri Gisemaro, easdem ueni re in partes, & uirum Dei, ut se sacrosanctis eius orationibus commendaret, inuisere contigit: quem ipse famulus Dei & sanctitatis suæ benedictio roborauit, &

Rex Dagobertus inuisit uirum Dei.

& sacerdotali authoritate libera uoce castigauit, denuncians ei, ne in seculari superbiret potentia, nè in fugitiuis speraret diuitijs, nè uanis adulantium extolleretur rumoribus, nè caducis gauderet honoribus: sed magis Dei timeret potentia, illiusque immensam laudaret gloriam: humanam uerò potentiam uel gloriam nullam putaret, quæ subito uelut uolatilis umbra recedat & tanquàm spuma super aquam, tentationis flante uento, euanescat: atque hoc potius timédo cogitaret, quia potentes potêter tormenta patientur: *Sap.6.* *Luc 12* & cui plus datur, plus exigitur ab eo. Qui autem uix sufficit pro se solo rationem reddere Deo in die iudicij, quid faciet pro tot hominum millibus ipsi commissis? Idcirco quisque magis timere potest præesse, quàm subesse: quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo: qui autem præsunt, pro omnibus redditurj sunt, qui sub eorum sunt potestate constituti. Qua castigatione rex, ut fuit sapientissimus, benignè suscepta, gaudens eius libera ueritatis fiducia, sacerdotem Christi secum ad conuiuium uenire rogauit. Qui *Prandet apud regem.* Christi confortatus exemplo, secularium non respuêtis conuiuia, ut prædicationis sumeret occasionem, uenit cum rege ad mensam eius, totaque die illa & nocte inter epulas lætitiæ, uerbum Dei dapes salutiferas conuiuis suis ministrauit. Cuius constantia morũ & instantia prædicationis prælatus rex delectatus, cœpit eum ex animo amare & honore prosequi intantũ, ut ea ipsa die aliquid de censu suo ad luminaria domus Dei condonaret, ratum æstimans, ut sicut ipse inuisibili prædicationis lumine ab eo illuminatus esset *Matt. 5.* sic uisibili luce per eum domus Domini illustraretur: & quod intus ei fulgebat in fide, hoc foris fulgesceret in ecclesia, memor præcepti Dominici, quo dicitur: Sic luceat lux uestra corã hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificêt patrem uestrum, qui *Psalm. 35.* in cælis est. itemque in Psalmo: In lumine tuo uidebimus lumen: id est, In lumine fidei, quod fulget in mête, lumen foris scintillat, quod splendescit in opere.

Exinde autem famulus Dei, quia ab hominibus honorabatur, homines fugere meditabatur, ut honores temporales declinãdo, honores acciperet perpetuos: eremumque concupiuit, quatenus liberius soli Deo uacaret, & contemplatiuos carperet fructus, qui ad id usque temporis in actuosis haud segniter desudarat: sciens à Domino dictum de Maria, sedente secus pedes eius, & uerbum uitæ attentius audiente: Opti*Lu.10* mam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea. Huiusque memor sententię, monasticam uitam petit, quo secretius sola cælestia mente rimaretur, ecclesiæ regimen alteri tradens, quam ipse in Centula uico Christo fundauerat. Porro Gislemarus, uir illustris & Christianæ religionis deuotus amator, simul & Maurontus, nobilis quidam uir, & terrarum uel syluarum ad regem pertinentium seruator, præbuerunt ei locum manendi in sylua Tristiacensi: qui & ipse Maurontus postea seculari habitu deposito, monachus factus est in eodem loco. Cumque uiro Dei mansionem solitariam præparasset, Christo monasterium construere incboauit. Vir igitur Dei habitationem il*Degit solitarius.* lam cum uno solo commilitone ingressus est, paruo tantum tuguriunculo, uilissimo opere facto, contentus, ut habitatio uitæ côueniret, superfluum æstimãs, seculi deliciarum habere & uidere. At inibi tanta se *Vita durissima.* mortificatione carnis castigauit, tanta ieiuniorum & uigiliarum assiduitate macerauit, ut uix ossa arentia dissipatis iuncturis sibi adhærerent, & trementia baculo regente uestigia difficile moueret. Iam mente seculo maior, sola cœlestia semper cogitabat, quan*Gen. 3.* tumque mundo alienus, tantum Deo proximus erat, illum quotidie uincens in eremo, à quo Adam olim uictus est in paradiso: super aspidẽ & basiliscum ambulans, caput quotidiè antiqui conterens serpentis, temporalia contemnens, æterna sola suspirans, scalam somniantis Iacob omni hora ascendês, atque per an*Gẽ.28.* *Matt. 7.* gustam uiam, quæ ducit ad uitam, incedens, iter suũ assiduis muniuit orationibus. Nec clausa tamen eremi angustia, lucis columna latere potuit: quin potius sui fulgoris radijs longe lateque magis innotuit. Quapropter undique ad hominem Dei diuersis fatigati infirmitatibus confluxerunt, quos sanctarum medicinis orationum sanauit, omnesque ad se quocunque morbo afflictos uenientes, uel tristitiæ cuiuslibet rancore angustatos, sanos & hilares domum remeare fecit: nec in domo salutis diu morbus manere ualuit, sed quanto propius accessit, tanto uelocius recessit. Mihi uerò non singulas uirtutum eius species nominatim enarrare propositum est, sed uitæ sanctitatem paucis perstringere uerbis, nè eloquij mei tarditate multiplex signorum, per eum gestorum, fama magis obscuretur, quàm laudetur. Doctioribus ergo illa relinquenti, quo fine præsens hoc seculũ sancta illa anima deseruerit, solum mihi dicere sufficiat.

Itaque præscius diei euocationis suæ, qua felicitatem diu desideratam accepturus erat, ut esset semper coniunctus Christo, quem semper amauerat: uocauit ad se Sigobardum commilitonem suum, dixitque ei: Scio, fili mi, scio, quòd finis meus non tardat, & regẽ meum, quem diu concupiui, citius uidebo: & utinam tam propitium mihi seruo iudicem, quàm desiderabilem sanctis suis. Sed tu, fili mi, præpara uasculum cor*1. Cor. 15.* pusculo meo, quo condatur, non superfluo studio, sed necessario usu: ut illic seruetur in illum diem, quo corruptela hæc uertatur in incorruptionem, & mortale hoc induatur immortalitate: & para te cum omni diligentia, dulcissime fili, ut ubi dies illa, quæ mih imo do appropinquat, tibi aduenerit, te paratũ inueniat. Ego uerò ingredior uiam uniuersæ carnis: tantum mihi misericors sit Saluator mundi, & me modo defendat ab hoste, qui me olim redemit ab hoste: & quem præsentis uitæ habui consolatorem, æternæ uitæ mihi inueniam largitorem. Hæc discipulus à patre audiens, lachrymis perfusus, tamen præcepta securus, lignum inueniens fidit, cauauit, & corpori patris coaptauit, pijsque fletibus rigauit quod fecit, penè prius lachrymis implens amaris, quàm paternis membris: aptatumque, ut potuit, sarcophagum in loco præfinito a patre composuit. Interim dum cũ tristitia patri filius pararet obsequiũ, ualidior patrẽ coquebat infirmitas, & in frigido corpusculo uix halitus remansit extremus: nec tamen ab orationis cessauit officio, uel diuinæ laudis obsequio: & dum salutifero corporis & sanguinis Christi uiatico suũ iter muniuit, inter gra*Migrat ad Dñm.* tiarum actiones & uerba orationis, 6. Calen. Maij spiritũ emisit: positusque est in sepulcro à discipulo in loco, ubi ipse præceperat. Sed mirum dictu: inter exequias paternas subito discipulus sopore oppressus, ui*Visio discipuli.* dit in uisu, quasi raptus esset in aulam splendidissimã, omnique decore pulcherrimã, immo solis luce clariorem: in qua beatum Richarium præclaro & hilari uultu uidit habitantem, sibique loquentem: Eccè frater Sibogarde, qualem mansionem præparauit mihi Deus: pro uili, quam habui in terra, pulcherrimam in cælo: pro contemptibili, gloriosam: pro obscura, lucidissimam: & profumosa, omni suauitate renidentẽ. Euigilans autem Sigobardus, lætior opus exequiarũ *Corpus eius Cẽtulam trãsfertur.* perfecit, Deo prouidente, ut filius consolaretur, & patris ei gloria ostenderetur. Conditus est ergo, ut prædixi, miles Christi, ubi suo regi maximè militauerat. Sed non multo post fratres a Centula monasterio cũ suo Abbate Ocialdo, uiro religioso & sancti successore, ue-

re,uenerunt,& corpus S.Richarij tulerunt, posue rūt que in loco,in quo etiamnum cum magna meritorū gloria requiescit. Ibi enim, præstante Deo, per serui sui reliquias noua sæpius audiuntur miracula edi, ut fides precantium pateſiat,merita ſancti uiri oſtendātur,& in ſeruo ſuo Chriſti laus celebretur, ſicuti di- *Pſalm. 150.* ctum eſt, Laudate Dominum in ſanctis eius.

Quidam contractus,corpore debilis,ſed fide robu *Contractus ſanatur.* ſtus,frequentabat orando ſancti Dei ſepulcrum. Qui optata ſanitate ſubito recepta, dedit gloriam Deo, quòd infirmus uenisset,& ſanus recederet. In cuius miraculi memoriam uſque hodie ſuſtentacula infirmi tatis illius pendent in eccleſia S.Richarij. Sed & mul *Itē dæmoniaci.* toties dæmoniaci,ad corpus ſancti Dei ſuorum obſequio deducti,diuina concedente clementia,à uexatio ne maligni ſpiritus liberantur.

Quodam tēpore uinculis & catenis conſtricti quidam per publicam ducebantur plateam, quæ eſt iuxta B.Richarij eccleſiam. Qui cum eminus ad uiri Dei propinquarent templum, uoce magna clamare cœperunt:Sancte Richari,ſalua nos.& ſtatim ruptis uin- *Vincula ſoluuntur.* culis,abſoluti ſunt.

Item clades magna, quam uenenoſam lacertam uocant, longè lateque morte amara habitatores terræ interfecit,& uia,ab ea tactus, uiuus euaſit. Percuſſuſque eſt ea peſte quidam è fratribus S. Richarij: qui licet mortem timeret propter cladem, uitam tamen non deſperauit propter patronum. Ergo quaſi ad certa ſuf fragia comitantibus fratribus,cucurrit ad ſepulcrum uiri Dei:ibique communiter oratione facta, & ipſe liberatus eſt à morte,& omnes defenſi ſunt à plaga nec aliquis ea illis fratribus mortifera cladis eius uaſtatione percuſſus eſt. Nec ſolum illi liberati ſunt,ſed & ſi quis alongè ueniens,plaga tactus peſtifera,ad S. Richarij cum fide fugiat ſolatium,etiam tū clade, mortis euadit periculum. Vnde intelligi datur, quantam habeat apud Deum poteſtatem pro noſtris intercedēdi peccatis,ſi cum fide clamemus ad illum, qui tanta eſt uirtute præditus depellendi morbos ab illis, qui cum fide ueniunt ad eum. Nam pater ea miraculis, qualis ſit ex meritis,& anteacta uita fulgeſcit in opere ſubſequenti:ità ut non ſit opus dubitare de ſanctitate,dum tātus eſt in uirtute. Intelligite hinc, fratres chariſsimi,qui pauper uoluit eſſe pro Chriſto, quales modo habeat diuitias cum Chriſto: & qui appetijt eſſe contemptibilis inter homines,quàm glorioſus regnet inter angelos, honorem, quem fugit in terris, nunc poſsidens feliciſsimè in cælis. Quapropter dignum eſt,ut ab omnibus honorificetur, qui omnium Dominum ſemper amauit:propenſius tamen à nobis qui eius corpori quotidie aſsiſtimus: quatenus quos filius genuit in doctrinis,dignos poſsideat hæredes *Sancti imitandi.* in meritis. Nec illi tantum prodeſt noſtra laudatio, quantum nobis eius imitatio. Magis illi placet imitator deuotus, quàm laudator ocioſus. Vndè fratres chariſsimi,& ſanctiſsimi patres,& filij iucundiſsimi, totiuſque ſanctæ congregationis populus,qui ad tanti patroni feſta cōueniſtis,dignos uos facite, ut Deus omnipotens per eius interceſsiones, ueſtras exaudiat orationes. Ornate uoſmetipſos ſpiritali pulchritudine, ſuperèminentis charitatis gloria, uictrici fidei fortitudine,& ſpe ſuauiſsima da Chriſti bonitate, ſe- *Tit. 2.* quentes ſemper ſanctorum patrum ueſtigia,ut per eorum gradientes exempla,illorum ſocietate digni efficiamini:& ſecundum Apoſtolum,abnegātes impietatem & ſecularia deſideria, ſobrie & iuſtè & pie uiuamus in hoc ſeculo,expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti:qui dedit ſemetipſum,pro nobis,ut nos redimeret ab omni iniquitate,& mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum: Cui eſt gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. MARTYRIS

Anthimi epiſcopi Nicomediæ, Authore Simeone Methaphraſte, qui quidem eū ſcribit 3. Septembris capite plexum, ſed nos Latina hic ſequimur Martyrologia.



Vis neſcit, quàm pulchrè quidē ſita ſit Nicomedia, & quanta ſit *27.Aprilis. ſecūdū Latina Martyrologia* eius magnitudo, quantuſque ſit eius ſplēdor,& quanta pulchritudo,& quod ea ſit arx omnium ciuitatum*Nicomediæ?Sed quā uis ea ſic ſe habeat, & ad tantā proceſſerit elegantiam, ſuo tamen germine magis gloriatur, quàm his omnibus. Ea ea enim, tanquàm generoſus ramus, editus eſt Anthimus,floru itque & pulchros fructus produxit. Nā modo quidem excelſerat ea infantia, & in eo bonorum morum florebat omnis gratia. Etiam eualerat adoleſcens,& erat intelligentiæ multis numeris abſolutus. Poſtquàm autem in uirorum numerum eſt relatus,& eos fructus percepit, qui ſunt inter uiros, & ueotri imperauit, iræque & carni eſt moderatus, & mundanum hunc faſtum abhorruit:toto tempore uacabat orationi, & diuinarum rerum meditationi: Matrem autem uirtutum charitatem ſtudioſè exercuit. Se autem in hoc præclarè geſsit,quòd ſemper eſſet grauitate præditus,& cogitabundus,& ſolicitus. Tanta autem ornatus erat humilitate, ut ſatis eſſet, ſi uel ſolum uideretur,ad compungendas animas eorum,qui erant ſtudioſi uirtutis, & ad augendam uirtutem.

Quoniam ergo qui ſic uitam agebat, & uel maxi- *Initiatur ſacerdotio.* mè uocalem præconem propriam habebat uirtutem, nec celari,nec latere poterat,euehitur ad excelſam ſedem ſacerdotij,& in Presbyterorum cathedra laudat Dominum: cum tamen nō repente ad id perueniſſet, neque ſuæ uitæ procœmium feciſſet ſacerdotium: ſed cum ſe prius rectè geſsiſſet in multis alijs gradibus, & eis conuenientem exercuiſſet uirtutem,& hæc omnia tuliſſent teſtimonium, quòd dignus eſſet ſuperioribus, ſic aſcēdit ad magnam dignitatem ſacerdotij, non honorem perſequens, nec arripiens:ſed ab illo potius appræhenſus, etiamſi ipſe ſe procul remouebat propter ſummam humilitatem. Deinde excedit quidem ex hominibus,qui Nicomediæ tunc erat Epiſcopus. Erat autem paſtore uidua eccleſia, & ſe eſſe ſertam deflebat miſerabiliter, & deplorabat calamitatem. Nicomedienſium itaque præpoſiti, & maximè, qui erant alumni eccleſiæ, ſe eſſe deſertos ægerrimè ferentes, omnes inter ſe cōmuni ſuffragio decernunt, Anthimo mandandum eſſe epiſcopatum. Cum ergo ueniſſent ad eccleſiam, Deum uocabant teſtem ſuæ electionis:& uehementer rogabant, ut eis reuelaretur,an eſſet Deo accepta eorum ſententia,& an haberent ſupernum ſuffragium eis ſuffragans & adſtipulans. Ecce autem circunfulſit lux magna & admirabilis:& uox quædam Anthimo tulit teſtimonium,& eorum confirmauit electionem, & hortata eſt, ut ad effectum deducerent. Atque ſic præficitur clauo regendo eccleſiæ,& ſedes uirum dignum ſuſcipit, & ſuum ornamentum accipit eccleſia: & deponit triſtitiam, *Creatur Nicomedia antiſtes.* ut quæ adeo(ut cum Paulo dicam)irrepræhēſibilem, & adeò ſapientem & magnum ſit aſſecuta præſectū. *1.Ti. 3.*

Ille autem,quomodo boni gubernatores, hoc ſolū ſpectabat, & ad id ſe parabat, ut ſedaret graues fluctus

ctus impietatis: & ut animas eorũ, qui simul cum eo nauigabãt, ad portũ Dei duceret. Hoc nouit Indes & Domna Indea ille uir admirabilis & laude dignus, q relicto Imperatore, & Imperatoris rebus oibus, cum Domna accessit ad pietatem, & cõem Regem ambo sũt assecuti. Neque Glycerius & Theophilus fuerunt expertes studij huius uiri pietatis, qui hoc sufficiens præbuere testimonium, nempe mortem pro Christo. Neque alia multitudo uiginti millium, qui fuerunt per ignem consummati. Mardonius quoque, & Mygdonius, & Petrus, & fortissimus Zeno, qui ipsi quoque ostenderunt parem in Christum amorẽ, quoniam nec à pari quidem sustinuerũt abesse martyrio. Tantum quidem in pietate incrementũ tunc multi acceperunt ab Anthimo admirabili. Repente autem excitatur tẽpestas uehemẽtissima & sæuissima procella irruens in Christianos, omnes perculit. Nam imperiũ quidem obtinebat Maximianus: exorta est autem grauissima persecutio, & peruasit in omnem terram: & ea Christianis alij quidem quærebantur, alij uerò interficiebantur. Atque florem quidem pietatis, Anthimum, uirtus tunc facit manifestum: & indicatur quoque illis, qui quærebant Christianos, is qui tunc quidem erat magnus inter sacerdotes, paulò post autem etiam inter martyres.

Grauissima Christianorũ persecutio.

Nam ille quidem uersabatur in quodam pago, seminans uerbum ueritatis, & talentum fidei multiplicans. Mittit autem Maximianus circa uiginti equites, ut eum comprehenderent, & ad eum adducerẽt. Illi autem cum Semanam uenissent, (est enim hoc nomen pago) offendunt Anthimum: & non conijcientes hunc illum esse, quem quærebant, ipsum Anthimum rogabant de Anthimo, & quisnam is esset, & ubinam in pago degeret. Ille uerò cum eos quidem interim hospitio accepisset, & eis panem & fabas in cœna apposuisset, & pro uiribus cõuiuium exhibuisset, deinde se esse Anthimum renunciat. Quod quidem cũ illi audiuissent, propemodum obstupuerũt, & nec ad illius quidem canos poterant omnino intueri, reputantes quidem mensam, & cœnam, & hospitium: rursus autem cogitantes, quanam de causa, & propter quid ducturi essent eum ad Maximianum, ad extrema scilicet mala, & certum supplicium. Quod quidem & eorum animis maiorem afferebat dolorẽ, & efficiebat, ut apud Anthimum erubescerent. Hac de causa cum os illius uenerandum haberent eius indicem, & ea eius lingua intelligerent eum esse Anthimum, eum lubenter dimittebant, & ut recederet suadebant: sciebant enim nihil boni ei esse futurorum ea suo aduentu ad Maximianum. Nobis autem ad nostram, aiebant, sufficit defensionem, Anthimũ quidẽ multum quæsiuisse per uniuersam Nicomediam, non potuisse tamen eum inuenire. Sed qui Dei præcepta semper meditabatur Anthimus, eos omnino adhortans & docens, ut ueritatem loquantur in corde suo, & nec illos propter ipsum uel solis labris mentiri sustinens, & alioqui propter Christum mortem sitiens, unà cum eis illinc est profectus, & iter inijt. Cum eos autem multum esset exhortatus ad pietatem, & de futuris cum eis disseruisset, & si quid eis durum & asperum ex impietate inerat, id leuigasset & complanasset, & eis animæ agrum mundum, & ad pietatis semẽ suscipiendum aptum reddidisset, diuinas prius effundit preces: deinde cum fluuium offendisset in itinere, eos baptizat, & iter rursus cœptum persequitur, donec uenit in ciuitatem, & ad tribunal Tyranni ingreditur, ponè quidem manus uinctus. Sic enim propter pietatem oportebat, tanquàm maleficum, sisti ante Imperatorem: Mentem autem ad cælos extendebat, undè ad se sperabat uenturum auxilium.

Sistitur coram Maximiano.

Volens ergo Imperator uel ipso solo adspectu Anthimo ostendere, quàm esset graue & acerbum aditurus periculum, ut eum statim in principio inueniret molliorem, instrumenta publica ad torquendum cõparata, ei prius producit in conspectum: & cum eum intro uocasset: Tu es, inquit, qui post Christum, qui dicitur, erras, Anthimus: facilemque & simplicẽ turbam in eundem adducis errorem, & deos nostros innumerabilibus cõtumelijs afficis? Ille autem ea æquo ridens & tormenta proposita, & ea quæ dixerat Tyrannus: Ne ad hæc quidem, inquit, tibi responderem, certo scias ò Imperator, nisi mihi sacer & diuinus Doctor Paulus persuaderet, docens nos esse paratos cuilibet petenti reddere rationem. Pollicitus est enim nobis Deus os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes nostri aduersarij. Nam ego quidem prius tui in simulacra erroris, & in eos, quos dicis deos, damnabam crassitudinem: nunc autem uideo maiorem tuam & apertam ignorantiam, quòd me quoque ipsum sperasti abrepturum, & me ab omnium creatore abducturum, qui te quoque ingratum figmentum sua honorauit imagine. Cur enim me uinctum ad tuũ tribunal produxisti, & tormentorũ instrumenta meis oculis subiecisti? Num clarum est te id fecisse, ut me obstupefaceres, & uel omnino persuaderes, uel uim afferres? Oportet hæc aliquibus alijs proponere, qui sunt nimis pusilli & abiecti animi, & quibus hæc præsens uita est uoluptati, & qui maximum ducunt supplicium sua priuari. Nam me hoc è luto corpus continet quouis carcere grauius, quòd mihi non sinat animam transire ad dilectum. Minæ aũt, supplicia & tormenta, quibusnam delicijs non sunt mihi iucundiora, quæ habent mortem e uestigio consequentem, quę cum me à carnis liberarit uinculis, mittet ad ea, quæ desidero?

1. Petr. 3.

Luc. 21

Videmirabilẽ animi fortitudinem.

Hæc cum sacerdotio magnus, & decertatione maior Anthimus disseruisset, dixit Imperator: Sunt hæc quidem prolixæ nugæ: uidebis aũt. Cum uerò apud se submurmurasset, iubet eius ceruicem uerberari lapidibus. Ille autem, tanquàm iam suscipiens primitias certaminum propter Christum, & fundamentũ accipiens coronarum, placide accepit præsentes plagas, & cupiebat accipere grauiores, desiderans consequi præmia præclariora. Et partim quidem irridens, & Tyrannum ueluti ludificans: partim autem flamma insaniæ animum eius accedens, & ad maiora & grauiora irritans supplicia: Dij, aiebat, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Quod quidem cum Maximiani cor medium penetrasset, ferreis cum dentibus fibulis talos transfixit martyris. Illi autem tormentũ erat magnæ uoluptati, ut qui ea assequeretur, quæ desiderabat, ꝓpter Christũ, & Maximiano propemodũ agebat gratias propter supplicia: adeo desiderabat Anthimus Christo gratificari. Maximianus ergo, qui libere in tormentis suã exercebat potestatẽ, & martyris generosum animum contendebat superare acerbitate suppliciorum, iubet testis solum consterni: Deinde ei nudum athletã impositum, uirgis cædi uehemẽtius: ut inde dolor ad eius permanaret animũ, nempe & supernè ex uirgarũ uerberibus, & infernè ex testarum duritie. Ille autem ne tunc quidem desperãs uictoriam, cantabat hæc uerba: Ago tibi gratias, Domine & Rex seculorum, quòd me cinxisti uirtute ex alto, & inimicos meos dedisti mihi dorsum: & eos, qui me oderant, exterminasti: & omnes, qui aduersus me insurgebant, subter me supplantasti.

Iere. 10

Delectatus supplicijs.

Sed Maximianus rursus processit ad alia, & ænea candentia tibialia iubet alligari martyri. Quod quidẽ cum factum esset, sicut iusserat, & beatis illis pedibus quod est uehementissimum, & ad dolotis rationem ma-

maxime intolerandum, ignita tibi alia fuissent appli cata, diuina quædam gratia ad generosum illum uirū desuper aduolat: & illinc audit uocem eum magis roborantem, & spondentem uictoriam, & præmia promittentem, & mox manum præbentem, quæ imponat coronam. Vox autem eius animum conuertit ad tranquillitatem, & eius uultum reddidit alacriorem. Porrò autem iucundus quoque quidam subrisus insidet eius labijs, significans, internam cordis tranquillitatem. Hæc ergo uidens Maximianus, stupebat quidē ut erat consentaneum: (quidni enim stuperet?) rei tamen detrahebat, & eam uocabat præstigias, & incantationem, & rogabat causam. Iustus autem, Sunt, inquit, mihi præsentia, O Imperator, bona prœmia & certa promissio futurorum. Breui enim conuincam te frustra esse inflatum, & deos, quos nominas, ostendā esse humanis uiribus longe imbecilliores, adeo ut te sit subitura pœnitentia, quòd mei feceris periculum: & quod non à nobis citius recesseris, non leue sis dānum iudicaturus.

Diuinitus confirmatur.

His uehementer commotus Maximianus, iubet martyrem rotæ alligatum, continenter quidem in rota uersari, ignis autem lampadibus eius carnes consumi & eliquari. Atque Maximiano quidem ad effectum statim deductus fuit iussus: & lampades in manu habentes lictores, accesserunt ad martyrem, qui erat extensus in rota, ignem spirantes, ignem uidentes, ignem ferentes: animis in eum flammam spirantes feruentius, quam ignis, quem habebant in manibus, ac propemodum arbitrantes, se athletam facturos esse totum flammeum. Postquàm autem iam uenerunt prope rotam, (O admirabilem ruam, O Christe, in eum uirtutem) illa quidem continuo destitit moueri: illi uerò cadunt in terram, & fluunt lampades è manibus, quæ nullam earum curam gerunt: & iam dimissæ sunt uacuæ, ueluti quondam sopore eas torpefaciente. Propter hæc ira percitus Imperator, tortores insectabatur maledictis, & criminabatur φ iussa exequi negligerent, & præsentium rerum curā omnem abijcerent. Et, Quomodo, dicebat, eò uenistis audaciæ, ut uos tanta inuaserit socordia, & istum nostro imperio prætereritis, adeo ut nostra quidem iussa relinqueritis imperfecta, humi antē accubueritis, ut & uobis ipsis gratificemini, & labore defessos recreetis? Videt, quemadmodum ne seipsos quidem possint restituere, neque manibus uti ad id, quod est opus: Sed ignorabat stolidus, diuinam uirtutem, non autem socordiam, uires eorum extinxisse. Illi autem: Non ità res se habent, O Imperator, responderunt: neque tardi sumus in tuis iussis exequendis: absit, ut tantum insaniamus: neque cessimus socordiæ, neque manus nostræ magno defessæ sunt labore: sed terribilis quædam uisio nos sic affecit, quæ nos humi deiecit, & manus nostras dissoluit: & ità sumus membris dissoluti, & effecti omnino imbecilli. Tres enim uiri, adspectu quidem candidi, & candidis induti uestibus specie aūt terribiles, nobis apparentes, torue in nos & ferociter & adspexerunt: & ignis, qui erat in manibus, ex lampadibus statim in nos spirauit. Deinde cū iussissent abscedere Anthimū, (cū aūt uocabāt Dei famulum) nos deijciunt: & sic statim, ut uides, afficiūt. Atque ij quidem hæc inter se disserebant.

Carnifices prosternuntur.

Interim autem dum rota quiescebat ab ambitu, & nihil omnino mouebatur, martyr Deo feruentiorem offerebat gratiarum actionem, & illinc ampliorē con sequebatur benignitatem. Maximianus itaque uolēs ostendere, ex lictorum simplicitate, non autē ex martyrica ad Deum fiducia, hanc rem esse profectam, eū deposuit è rota, & ei ense mortem minatur, nisi sacrificarit. Ille autem ex minis sumpsit argumentum ma ioris gratiarum actionis: & toto corde Deum rogauit ut perueniret ad chorum uiginti millium martyrum ut etiam liceret ei dicere: Eccè ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Imperator uero postquàm uidit finem ei maximè esse in uoris: Scio, inquit, quàm uos Christiani sitis gloriæ cupidi, & honoris appetentes, & quòd proiecta uestra audacia qualecunque nomē assequi cupientes, extremum omnium malorum, mortem uiolentā eligitis. Sed hac quidem de causa minimè læraberis. Nā cū ego re prius multis affecero suppliciis, luce præsenti sic priuabo, ut qui sis indignus rantæ rei uoluptate. Martyr autem: Non alia, inquit, ratione efficies, ut præmia consequar præclariora.

Esa. 8.

Quid postea consequitur? Ferreis catenis uincitur, & ad maleficorum carcerem deducitur. Sed ea quæ consueuerat, eius lingua ad Deum canebat: & catenas simul dissoluit & uincula, ne eos quidem, qui ipsum ducebant, lictores dimittens expertes miraculi. Nam ij quoque proni humi iacebant, obstupefacti admirabili spectaculo. Quædam enim diuina gratia desuper martyrem circonuolans, & in eum lucē immisit clarissimā, & eos, qui ipsum acceperant, lictores, cū ferreis illis, quibus erat circundatus, uinculis, humi repente deijcit, cum ne consuere quidem sustinuissent. Cum uerò martyr eos fecisset surgere, iubet ut cœptum iter peragant. Cum autem peruenissent in carcerem, ingreditur ille lætus, tanquàm ad conuiuium: & cum eis, qui illic erant, fidei panem proposuisset, & eos benigne & comiter esset amplexus, & eis propinasset pietatem ac ueram religionem, eos Christo totos coniungit & conciliat, & eius adoptiuos filios efficit per baptismum. Maximianus autem cum hoc accepisset ab ijs, qui erant ei subiecti, & timuisset, nè multorum aliorum faceret iacturam, iubet rursus ad se adduci martyrem, & rursus adhortatur, ut dijs illius sacrificet. Quo tempore huius quoque rei præmium ei pollicetur sacerdotium.

Ducitur in carcerē

Ille autē liberè: At ego, inquit, ante tua uerba sum sacerdos, & sacerdos primi & magni & præclari Pastoris & Pontificis Christi, qui non solum meę carnis sit particeps: & ad me usque propter me descendit: idque cum sit Deus expers materiæ, & qui non potest comprehendi: Sed etiam sacrificauit seipsum pro ouibus: & in crucem actus, mortem suscepit: & die tertio resurrexit: & in cælum rursus ascendit, me quoque simul euehens, qui illinc cecideram propter inobediētiam. Huius sum ego sacerdos, & ei meipsum statui offerre hostiam. Res autem uestræ, & uestrorum, ut diciris, deorum, dignæ sunt nocte & angulis, & quæ lugeantur potius propter interitum & calamitatem, quam appetantur maledictis.

Magna dicendi libertas.

His ira percitus Imperator, iubet generosum Anthimum duci ad mortē. Ducitur ergo athleta, spe futurorum habens uigentem lætitiam. Et cum peruenisset ad locum, in quo erat per mortem perueniurus ad uitam, ad precandum tempore petito & accepto, cū postremo esset precatus, & Deum allocutus, ei beatū illud caput amputatur tertio mensis Septembris. Vespere autem accedentes quidam fideles, cum preciosum corpus illius sustulissent, sancteque & honorificè cōposuissent, in ipso loco, in quo fuit consummatus, pulchrè deponunt, laudantes patrem, & filium, & spiritum sanctum, unam diuinitatem & regnum: Cui omnis gloria, honor & adoratio, in secula seculorum, Amen.

Punit capite.

BEA-

BEATI PETRI DAMIANI SERmo partim Historicus de SS. Vitale & Valeria eius coniuge.

28. Aprilis.



IMmensas Deo laudes & gratias referamus, dilectissimi fratres, quadum per totum orbem Paschalis festiuitas rutilat, nostræ patriæ fines etiã beati Vitalis triumphalis dies illustrat. Hodiè nanque miles Christi gloriosus, pro fide Imperatoris sui in æternum uicturus occubuit: hodiè deuicto humani generis inimico, cum triumpho gloriæ regna siderea penetrauit: hodiè per acto stadij sui cursu, de ergastulo carnis uictor exiuit: hodiè alternantibus hinc indè hymnidicis Angelorum choris, palatium Regis æterni purpuratus intrauit. Vbi cum ignitis beatorum spirituum cœtibus inenarrabiliter emicat, cum trabeatis senatoribus curiæ cœlestis exultat, cũ Patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatur, cum laureatis martyribus mirabiliter coronatur: Cum his omnibus stola indutus gloriæ, ineffabili exultatione tripudiat, & in cõspectu æterni Regis melodum Alleluia iucundissima suauitate decantat. O quàm beatè moritur, qui moriendo oritur: quàm feliciter temporalẽ uitam finit, qui uiuere perpetualiter incipit. Hinc est, q̃ sancta Ecclesia dies migrationis sanctorum, natales uocare consueuit, quia protinus in cœlo nascuntur, cum in terra uisibiliter moriuntur: & tunc uerè incipiunt, cum mortalem uidentur uitam finire.

Sancto rum mors, uita initium.

Perpendite, fratres mei, hic inuictissimus miles Christi q̃ forte, q̃ robustũ pectus habuerit, qui de sui periculo omnimodo securus, de alieno solicitus, uno uerbi telo, & inimicum percutit, & claudicantem iã inflicto uulnere socium, ad agendum fortiter excitauit. Docta manus ad prælium, uibrauit hastam: sociũ, ut surgeret, tetigit, & uincenti iam aduersario letale uulnus inflixit. Et enim in ueracissima gestorum illius narratur historia, cum post nimia tormenta, Vrsicinus capitalem sententiam uoluisset euadere, exclamauit beat⁹ Vitalis, dicens: Noli, noli, Vrsicine medice, qui alios curare consueuisti, teipsum æternæ mortis iaculo uulnerare. Sanctorum quippe uirorum est consuetudo, fratres mei, ut in tribulationum bellis depræhensi, dum illinc aduersarios insequentes, hinc suos fugiẽtes adspiciunt, illis opponant scutum patiẽtiæ, istis intorqueant iacula doctrinæ: atque ad utrunque pugnandi modum mira uirtutis arte se erigunt, quatenus & infirmi intus fortiter se erigant, & foris uiriliter aduersa contemnant: hos docentes corrigant illos tolerantes premant. Insurgentes nanque hostes patiendo despiciunt, infirmantes uerò ciues compatiendo ad salutem reducunt. Illis resistunt, nè & alios subtrahant: istis metuunt, nè metuendo mortem, uitã funditus perdant. Illinc iaculis aduersantia pectora feriunt, hinc scuto opposito debiles tegentur. Atque ità utrobique uelocitate circunspectionis inuigilant, quatenus & aute se audaces confodiant, & post se trepidos à uulnere defendant. Sed quisquis uult in campo certaminis fortiter agere, curet necessè est in pace domestica se custodire, in ocioque se frequenter exerceat, ne ignarus pugnandi, incaute ad bella prorumpat: nè si rudis & imperitus cum doctiore congreditur, dum arma armis præter solitum conferere nititur, antequàm insigne aliquid faciat, improuiso uulnere prosternatur, & uictus intereat, unde uictor esse totis uiribus anhelabat.

Ad certamina ut animus p̃parandus.

Neque etenim credendum est, quòd beatus Vitalis religiosè uiuere, & in primis Deo seruire tunc cœperit, cum ad agonem martyrij, persecutoris illum crudelitas prouocauit. Vir nanque sanctus tunc etiã sum mis uiribus fultus erat, cum sine ulla persecutionis molestia, in pacis suæ tranquillitate quieuerat. Qui sibi tantummodo notus & Deo, nisi cogeretur in campum certaminis progredi, à nobis nullatenus potuisset agnosci. Virtus quippe se etiam tempore quietis exercuit, sed prauorum ictibus tunsa, in aduersitatis pila fragrauit. Et quietus in semetipso quod erat continuit, commotus ad notitiam omnium odorem suæ fortitudinis adspersit. Sic enim ungueuta redolere latius nesciunt, nisi commota, & sicut aromata fragrantiam suam non nisi cum inceduntur, expandunt: ita sancti uiri omne, quod uirtutibus redolent, in tribulationibus profundunt. Vndè rectè in Euangelio dicitur: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transi hinc, & transibit. Granum quippe sinapis nisi conteratur, nequaquam uirtus eius noscitur: nam non contritum, lene est: si uerò conteritur inardescit, & quicquid in se acerrimum latebat, ostẽdit. Sic nimirum, sic unusquisque uir sanctus, cum nõ pulsatur, despicabilis ac lenis adspicitur: si qua uerò illũ tritura persecutionis opprimat, mox omne, quod calidum sapit, ostentat, atque in feruorem uirtutis uertitur, quicquid in illo ante despicabile infirmumque uidebatur: quodque in se per tranquillitatis tempora libens operuit, exagitatus tribulationibus, coactè aperit. Vndè benè per Prophetam dicitur: In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte declarauit. Misericordia enim Domini in die mandatur quia in tranquillo tempore uirtus diuinitus concessa percipitur: in nocte uerò declaratur, quia donum, qđ in tranquillitate sumitur, tribulationibus manifestaẽ.

Matt. 17.

Psa. 41

Si enim quæritur, cuius uirtutis beatus Vitalis ante certamen fuerit, quo disciplinę uigore domum suã bonus paterfamilias rexerit, quàm religioso, quàm sancto uiuendi ordine filios instituerit, beata Valeria uxor eius cum duobus filijs requisita dicat, ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum. Illa enim audita morte Vitalis beatissimi coniugis, non auidos peruasores suis possessionibus timuit, non potentioris cuiuslibet patrocinium quæsiuit, non more uiduarum dispersas ubicunquè res suas in tuto loco colligere studuit: sed castissimi coniugij fidem seruãs ad impendendum funeris obsequium de Mediolanensi urbe usque Rauennam mirabili feruore peruenit: Non illam deterruit tã longi difficultas itineris, non retinere potuit metus amittendæ possessionis, non eã propinquorum siue conciuium amor in Mediolanensi urbe deuinxit, non eam consularis immanissimus furor à Rauennæ finibus exturbauit. Illuc quippe erectus eius spiritus medullitus intendebat, quo beatissimum uirum iam morte, præcessisse cognouerat: ubi enim erat thesaurus eius, ibi erat & cor eius. Lætabatur illum in habitatione iam degere, dolebat se adhuc in exilio remanere. Ad hoc illa toto mentis desiderio anhelabat in uia, quo ille iam delectabiliter fruebatur in patria. Gaudebat ab hominibus uxor martyris appellari, sed multo inenarrabilius æstuabat eadem martyrij gloria coronari. Vndè non dubitandũ est, quòd ipsum beatissimũ uirum suum quotidiè spiritualis deuotionis familiaritate deposceret, quatenus eius sacratissimis precibus ad martyrij palmã pertingere mereretur: ut nimirum quos immaculatos hic mutuæ charitatis deuinxerat thalamus, non dispar in superna beatitudinis gloria iungeret & triũphus. Et quia duo fuerant in carne una uniti, fierent etiam in corona. Quapropter cum à Christianis, qui tunc erant Rauennæ, esset prohibita, nè sanctum corpus

S. Valeria magna uirtus.

Matt. 6.

pus auferret, & hac intentione deposita, ad propria remearet, incurrit in homines idololatras Syluano sacrificantes: qui deponentes eam de sagmario, hortabantur, ut cum ipsis epularetur de his, quæ erant Syluano immolata.

Sed quid tu, beata Valeria? Nunquid poteris uestigia uiri tui relinquere, & erectum iam in cœlestibus animum diabolicis suggestionibus inclinare? Nunquid poteris educata in fide catholica, quod in tranquillitate didicisti, carnificum terrore postponere, & positum supra firmam petram fidei fundamentum, quolibet trepidationis turbine uiolare? Agè agè beata Valeria, eia nobilis matrona, nunc uiri tui documenta utiliter recole, & quid tibi tanti doctoris magisterium præstiterit, declara. Ait enim: Christiana sum, & non licet mihi de sacrificiis Syluani uestri manducare. At illi hæc audientes, sic eam cæde mactauerunt, ut uix illam semiuiuam sui homines ad Mediolanensem urbem perducerent, sicque intra triduum beata Valeria migraret ad Dominum. O quàm ineffabiliter diuinæ dispensationis ordo disponitur, quàm misericorditer humanæ conditionis series uariatur. Mulier uirum de paradiso eiecit: uir mulierem ad paradisi patriam reuocauit. Illa, ut homo deciperetur, diabolo facta est instrumentum: iste, ut mulier coronaretur, imitabile præbuit uirtutis exemplum. Antiqua mulier pomum uetitum comedendo, miserabilis ieiunij se fame molestauit: noua uerò mulier ab idolothytis abstinendo, æternæ satietatis conuiuium præparauit. Illa fructu arboris delectata, beatæ amœnitatis ostium seris concupiscentiæ sibi exeundo damnauit: ista esum carnium aspernata, sempiternæ uiriditatis pascua clauibus sibi continentiæ patefecit. Ecce liquido patet, quàm conspicua morum honestate uir sanctus in tranquillitate claruerit, qui & beatissimam coniugem ad tantæ perfectionis culmen eduxit. Si enim ab illo studere auaritiæ didicisset, ne quaquàm sua omnia pro sola sepultura uenerandi cadaueris contempsisset. Si luxuriosis cum eo fuisset usa conuiuijs, nimirum intiore fatigata, proclinius acquiescere et refici, quàm uerberibus usque ad mortis confinium laniari. Et ut breuiter cuncta concludam, nisi pacis tempore per omnia didicisset uiuere Christo, in persecutionis articulo nequaquam potuisset mori pro Christo. Sed quoniam interrogata Valeria, cuius uirtutis excellentissimus uir eius ante certamê extitit, assertionis suæ testimonium breuiter reddidit, iam accedant & alij testes. Vt probetur, quàm honestè uixere parentes, ad testimonium uocentur hæredes: uerisimile quippe est, ut quicquid uirtutis in sanctorum filijs cernitur, totum ab ipsis parentibus traditum fuisse credatur.

S. Valeria casa occubit

Igitur beatissimi Geruasius & Protasius, utroque parente non dicam orbati, sed potius splendidissima eorum morte feliciter illustrati, sicut in sancta eorum refertur historia, nihil terrenum, nihilque carnale concupiscentes, sed uno se cœnaculo concludentes, per decem annos lectioni & orationis uacauerunt. Considerate, fratres charissimi, inæstimabilem paternæ institutionis laudem. Perpendite mirabilem rigidæ censuræ traditionem. Notate relictum pupillis non uæ conuersationis exemplum. Animaduertite euidentissimum paternæ seueritatis iudicium. Solet inter fratres communis substantia, diuisionis fieri & discordiæ causa: inter istos autem diuidenda quidem hæreditas aderat, duorum tamen corda una charitas replebat. De populosa urbe faciunt eremum diuersorium habitandi uertunt in oratorium. Solent etiam adolescentuli amissis parentibus, per proprij arbitrij libertatem luxuriosè diffluere, & quasi iam sui iuris, libera uoluptatum suarum licenter sibi frena laxare. Excedentes siquidem rectitudinis metam in eo quod licet omne sibi existimant licere quod libet. Isti uerò Euangelicæ indolis pueri, non uenturæ adhuc uitæ solicití, terrenarum rerum opumue sibi prouident sumptum, non morte dissoluendæ carnalis copulæ ullum pepigere coniugium, non equis frementibus delectantur: non deliciarum lasciuijs resoluuntur, non preciosis uestibus adornari inaniter concupiscunt. Mundani strepitus negocia fugiunt, terrenarum rerum diuitias aspernantur, transitoriæ dignitatis culmina respuunt, carnalis illecebræ blandimenta contemnunt. Et non solum aliena non ambiunt, sed & sua omnia prodiga misericordiæ largitate dispergût. De tota mundi latitudine unam sibi glebam angustissimi carceris eligunt, ubi collectis à uanitate mundi undique sensibus, solam Creatoris sui speciem medullitus contemplantur. Ad illum iam claustra carnis excedentes, assiduæ meditationis studio spiritum dirigunt: ad illum amoris nimij facibus accensi, totis uisceribus inardescunt. Erat quippe utriusque mens in superno desiderio anxia, à concupiscêtijs terrenis aliena: amor nanque uerus, qui hanc repleuerat, in fletibus cruciabat. Sed dum in tali ardore cruciarentur, ipsis suis cruciatibus pascebantur, & tandiù in admirabili huius conuersationis feruore persistunt, donec gloriosa parentum secuti uestigia, pro fide Christi martyrio coronantur. Nimirum quorum immitati sunt exempla uiuendo, & quibus in terra sunt carnaliter editi, eorum sunt collegio in cœlesti beatitudine sociati: & quos carnalis propagatio iunxit, meritorum inæqualitatis non diuisit. Et quos ordine in mundum natura produxit, eo etiam ad cœlestia diuina illos gratia sublimauit. Hi enim, qui genuere, præcedunt: qui uerò geniti sunt, recto eos ordine subsequuntur.

De SS. Geruasio & Protasio.

O beata familia, quæ Aegyptum deserens, tam strenuè rubrum mare petransijt, & facto agmine, ad repromissionis terram triumphando peruenit. O generosa progenies, quæ nascendo quidem de terra traxit originem, sed uiuificè moriendo, ad cœlestem transire meruit dignitatem: quam nobilitas morum, ad nobilitatem transtulit angelorum. Quàm ardua domus erat illa, quæ tot clarissimos ciues ad supernam Hierusalem transmittere meruit? Quæ enim ciuitas, quamlibet excelsa turritis mœnibus, huius domunculæ dignitatem excellere poterit, quæ cœli digna uocabulo, copiosam martyrum turbam feliciter in se habitatione continuit? Quos totus mundus tenere dignus non fuit, hos domus illa sublimis foribus clausit. Nam & Apostolus cum de sanctis martyribus loqueretur, protinus addidit dicens: Quibus dignus non erat mundus. *Heb. 11.*

Gaude igitur Rauenna urbs clarissima, tantorum martyrum precioso sanguine purpurata: quæ licet ex his quatuor solius beati Vitalis, sacratissimum corpus corporaliter teneas, nequaquam tamen à reliquis tribus per occultæ uirtutis mysterium uacas. Nam si beata Valeria cum uiro suo, scriptura teste, fuit in carne una, necessario sequitur, ut unius carnis una sit sepultura. Et cum legamus, Quod DEVS coniunxit, homo non separet: nos etiam gaudentes, dicamus: Quia quod Deus in æterna uita, coniunxit, temporalis mors interueniens non diuisit. De filijs autem quid aliud dicendum est, nisi quia qui beatissimo genitori insolubilibus naturæ uinculis sunt connexi, nullatenus ab eo localis poterunt interstitio separari? Legitur autem, quod Adam cum primum uxorem uidit, protinus dixit: Hoc nunc os ex ossibus

Rauenna passis his martyres. *Gen. 2.* *Matt. 19.* *Gen. 2.*

bus meis, & caro de carne mea. Si ergò Eua, quia de uiri latere est formata, os ex ossibus eius, & caro de carne eius dicitur: cur non & filij, qui de lūbia patris exierunt, eadem & ossa & carnem cum patre habere dicantur? Licèt ergo seiuncti uideantur per interual la locorum, per occultum tamen mystieæ uirtutis iuo cti suot sacramentum. Gaude igitur oobilis urbs Rauenna, & totis in Domino uisceribus delectate: quæ licèt ardua sis muralis machinæ celsitudine, mul to tamen excelsior es beatorum martyrum dignitate: lapideis quidem propugnaculis inexpugnabiliter cincta, sed ualdè inepugnabilius fortium Christi militum protectione uallata: quæ quodammodò Romanis arcibus amicabiliter æmula, sic per duos præcipuos martyres, Vitalem uidelicet & Apollinarem, mater esse meruisti & domina circumpositarum, qua rumlibet urbium, sicut illa per duos summos Apostolos, Petrum scilicet & Paulum, totius orbis sibi uo dicat principatum: & quasi caput reliquis ciuitatibus facta, ità coruscas duorum splendore sanctorum, uelut humana facies geminorum lumioibus oculorum.

Lætare igitur & exulta, quia quæ dæmooum antea fueras delubrum, nunc per respectum diuinæ gratiæ, cęlestium senatorū facta es capitolium. Et quæ prius malè fœcunda, io filijs tuis inoumeras stipulas germi nabas inferoo, iam per beatorum martyrum merita, multos ciues parturis cœlo: Quæ præ confusione uitiorum antiqua fueras Babylonia, ipsa per nouitatem uirtutum noua Hierusalem facta es, oinis nimirum lapidibos adoroata: ut iam populo too oon immeritò per Paulum dicatur: Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei. & per Petrum: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Nec leue tibi datum est diuinæ dilectionis iodicium io eo, quòd beatus Vitalis etiam post felicem transitum suum, in te ooluit habere sepulchrum. Noo est passus ex te suum corpus auferri, quia noluit te patrocinij sui protectione destitui. Ioquar e tibi utique magis, quàm uxori beatissimæ, præstitit: qui dum tuæ utilitati cooluluit, sanctæ uoluntati eius non acquieuit. Scriptum nanque est, quia sancta Valeria, dum beati Vitalis uellet corpus auferre, à Christianis prohibita est, & sæpè io uisionibus ab ipso admooita, oè sanctum corpus à malo homine benè positum, uiolaret.

Eph. 2
1. Pe. 2
Sanctis ciuitati bus patrocinij sui protectionē pstans.

Certè non possum dicere, fratres mei, quàm iucundè, quàm delectabiliter certamen huius pugnæ coosidero, quàm auidissimè totos inreriorum luminum radios adspectaculum sanctæ contentionis expādo. Perpendo diuersam litigantium aciem: hine uidelicet ciuitatem, indè unam adipiscio mulierem: in medio uerò positum corpus sancti Vitalis, materia est & caula certamiois. Quæque pars suis allegatiooibus utitur, & causam suam diuersa iuris ratione tuetur. Illa repetit ius àotiquæ possessioois, ista oppooit titulum diuinæ concessioois. Illa conqueritur sibi uiolen ter ablatum, ista econtrario asserit ex diuina sibi benignitate donatum. Dicit illa, Rem proximi tui non concupiscas: respondet ista, Quod tuum est, nè repetas. Illa: Sed mihi est, inquit, dotalis matrimonij lege coniunctus: ista autem, Quia & mihi est pretioso martyrij sanguine fœderatus: habuisti tu, dum licuit, coniugem tuam: liceat & mihi habere fine mo lestia martyrem meum: Tibi enim est carnalis copulæ glutino sociatus, io me est triumphalis martyrij gloria coronatus. Audi Apostolum dicentem: Mulier alligata est legi, quandiù uir eius oiuit: cum autem obierit uir eius, soluta est à lege uiri. Si ergo tu so luta es à uiri lege, quæ in carne adhuc uiuis: quomodò illi, qui ad cœlestia regna iam transijt, ionectere uioculum quæris? Sed ad dirimendum huiusmodi cōtentionis sanctæ litigium, accessit ipse beatus martyr in medium, & uenerandæ uxoris querelæ imposuit modum: & qui eatenus fuerat materia contentiooís, sequester & mediator factus est pacis.

1. Co. 7

Sed dum uobis, fratres charissimi, ista dicimus, il lud etiam ad mentem reducitur, quod Patriarcham Iacob fecisse scriptura sacra testatur. Legitur enim, quia cum appropinquare cerneret mortis diem, uocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si iooeni gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore meo, & facies mihi misericordiam & ueritatem, ut non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de hac terra, condasque in sepulchro Maiorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam, quod iussisti. Et ille: Iura ergo, ioquit, mihi. Quo iurāte, adorauit Israel Deum: Quid est hoc, fratres mei? Quid sibi vult à tanto uiro tam anxia sepelieodi corporis solicitudo? Si enim hoc ex humana consuetudioe metiamur, profectò oihil dignum tanta prophetice meotis excellentia reperimus. Vbi eoo qne enim corpus humanum sepeliatur, noo ideo uel mious perfecta, uel minus gloriosa eius resurrectio futura proculdubio creditur. Sed si mystiei sacramenti profunditas io huius dubietatis caligine requiratur, perspicuum lumen intelligentiæ ipsi, qui inoenerit, orietur. Cadauera quippe mortoorum, peccata significant iniustè uiuentium. Sicut enim post contactum corporum mortuorum lex præcepit homines purificari, ità etiam post perpetratiooem delictorum iubemur per pœnitentiam ablui. Hinc oimirum illa sententia dicta est: Qui baptizatur à mortuo, & ite rum taogit illum, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe à mortuo, qui muodatur fletibus à peccato: sed post baptismū mortuum tangit, qui culpam post lachrymas repetit. Sepultura uerò mortuorum, remissionem significat peccatorum. Vnde per Prophetam dicitur: Beati quorum remissæ suot ioiquitates, & quorum tecta sunt peccata. Vbi ergo sepelien da eraot cadauera Patriacharum, oisi io ea terra, ubi, ille erat crucifigendus, cuius sanguine facta est remissio peccatorum? Quæ ergo causa fuit, ut Patriarcha Iacob sepeliretur in Chananæorum terra: eadem fuit, ut beatus Vitalis sepulcrum sibi specialiter eligeret io urbe Rauenna. Sicut enim ille per sepulturam sui corporis, remissiooem peccatorum in illis muodi finibus, quia ibi Dominus erat crucifigendus, significauit esse futuram: ita iste hanc felicissimam urbem ad baptismi gratiam & ad fidem Christi cognouit diuinitus esse uocandam. Quapropter obsecro uos & admooeo, dilectissimi fratres, tantam dignitatem, quam gratuito DEI munere suscepistis, assidua meditatione recolite, & dignas tantis beneficijs gratias oon solum ore, uel corde, sed etiam iugnis operibus referre curate. Caduca seculi huius blandimenta despicite. Ad cœlestis patriæ gaudia medullitus anhelate. Carnis incentiua reprimite. Mandata Dei, quæ aure percipitis, operibus adimplete. Ab amore Dei nulla uos mundi prosperitas retrahat, nulla uos aduersitas frangat. Non corpus uestrum luxuria polluat. Noo iooidiæ flamma consumat. Noo uos elatio inflet. Non terrenarum rerum cupiditas grauet. Non uos ab amore proximi iracundia diuidat. Non prauorum uitiis dilectio inordinata coniungat. Traosacta mala dignæ pœnitentiæ fletibus tergite: imminentia uerò cauta prouisione uitate. Venturum terribilem iudicem ante meotis oculos ponite. Districti examinis sententiam

Ge. 47.
Nu. 19.
Ec. 34.
Psa. 31.

sententiam trepidi formidate: quatenus qui nunc uenturum credentes, humanitatis eius crucem baiulare satagitis, in maiestatis suæ gloria postmodum uenientem, securi & alacres uideatis Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre & Spiritusancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE Theodoræ uirginis, à S. Ambrosio scriptum lib. secūdo de Virginibus: quam hac die passam uolunt Latina Martyrologia, & quidem Alexandriæ, cum Ambrosius Antiochiæ habeat: sed aut mendum est in scriptura, aut diuersa est hæc Theodora ab illa, quam suprà V. Aprilis ex Metaphraste annotauimus.

28. Aprilis.



Ntiochiæ nuper uirgo quædam fuit fugitans publici uisus. Sed quò magis uirorum euitabat adspectum, eò amplius incedebat. Pulchritudo enim audita, nec uisa, plus desideratur, duobus stimulis cupiditatum, amoris & cognitionis: dū & nihil occurrit, quod minus placeat, & plus putatur esse quod placeat, quod nō iudex oculus explorat, sed animus amator exoptat. Itaque sancta uirgo, nè diutius alerentur potiendæ spe cupiditatis, integritatem pudoris professa, sic restinxit improborum faces, ut non iam amaretur, sed proderetur. Eccè persecutio. Puella fugere nescia, certè pauida, nè incideret in insidiatores pudoris, animum ad uirtutem parauit tam religiosa, ut mortem non timeret: tam pudica, ut expectaret. Venit coronæ dies. Maxima omnium expectatio. Producitur puella, duplex professa certamen, & castitatis, & religionis. Sed ubi uiderunt constantiam professionis, metum pudoris, paratam ad cruciatus, erubescentem ad adspectus: excogitare cœperunt, quemadmodum specie castitatis religionem tollerent, ut cum id abstulissent, quod erat amplius, etiam id eriperent, quod reliquerant. Aut sacrificare uerginem, aut lupanari prostitui iubent. Quomodò deos suos colunt, qui sic uindicant? aut quemadmodum ipsi uiuunt, qui ita iudicant? Hic puella, non quòd de religione ambigeret, sed de pudore trepidaret, ipsa secum: Quid agimus? Hodiè aut martyr, aut uirgo. altera nobis inuidetur corona. Sed nec uirginis nomen agnoscitur, ubi uirginitatis author negatur. Nam quemadmodum uirgo, si meretricem colas? quemadmodum uirgo, si adulteros diligas? quemadmodum uirgo, si amorem petas? Tolerabilius est enim, mentem uirginem, quàm carnem, habere. Vtrunque bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini castæ, sed Deo simus. Et Rachab meretrix fuit: sed postquàm Deo credidit, salutem inuenit. Et Iudith se, ut adultero placeret, ornauit: quæ tamē quia hoc religione, nō amore, faciebat, nemo eā adulterā iudicauit. Benè successit exemplum. Nam si illa, quæ se cōmisit religioni, & pudorē seruauit, & patriam: fortassis & nos seruādo religionē, seruabimus etiam castitatē. Quòd Iudith pudicitiam perdidisset. Itaq; talibus informata exemplis, simul animo tenens uerba Domini, quibus ait: Quicunq; perdiderit animam suam propter me, inueniet eā: Fleuit, tacuit, nè eam uel loquentem adulterer audiret nec pudoris elegit iniuriam, sed Christi recusauit. Existimate, utrum adulterare potuerit corpus, quæ nec uocem adulterauit. Iamdudum uerecundatur oratio mea, & quasi audire gestorum seriem criminosam atque explanare formidat.

Professio uirginitatis iam olim.

Meretricem. Venerē dicit.

Ios. 2. & 6.

Iudith 10.

Mat. 10.

Claudite aurem uirgines: ducitur puella Dei ad lupanar: sed aperite aurem uirgines Dei: Christi uirgo prostitui potest, adulterari non potest. Vbicunquè Dei uirgo est, Dei templum est: nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concursus ad fornicem. Discite martyrum miracula sanctæ uirgines, dediscite locorum uocabula. Clauditur intus columba, strepunt accipitres foris: certant singuli, quis prædam primus inuadat. At illa manibus ad cœlum leuatis, quasi ad domum uenisset orationis, non ad libidinis diuersorium: Christe, inquit, qui domuisti uirgini feros leones, potes etiam domare hominum feras mentes. Caldæis rorauit ignis, Iudæis se unda suspendit, misericordia tua, nō natura sua: Susanna ad supplicium genu fixit, & de adulteris triumphauit: aruit dextera, quæ templi tui dona uiolabat. Nunc templum ipsum attrectatur tuum: nè patiaris incestum sacrilegij, qui non passus est furtum. Benedicatur & nunc nomen tuum, ut quæ ad adulterium ueni, uirgo discedam. Vix compleuerat precem, & eccè uir militis specie terribilis irrupit. Quemadmodum eum uirgo ut uidit, tremuit, cui populus tremens cessit? Sed non illa immemor lectionis: Et Daniel, inquit, supplicium Susannæ spectaturus aduenerat, & quam populus damnauit, unus absoluit. Potest & in hoc lupi habitu ouis latere. Habet & Christus milites suos, qui etiam legiones habet. At fortassè percussor intrauit, nè uereare anima: talis solet martyres facere. O uirgo fides tua te saluam fecit. Cui miles: Nè, quæso, paueas soror. Frater huc ueni, saluare animam, non perdere. Serua me, ut ipsa serueris. Quasi adulter ingressus, si uis, martyr egrediar. Vestimenta mutemus: conueniunt mihi tua, & mea tibi, sed utraque Christo. Tua uestis me uerè militem faciet, mea te uirginem. Benè tu uestieris, ego melius exuar, ut me persecutor agnoscat. Sume habitum, qui abscondat fœminam: trade, qui consecret martyrem. Induere chlamydem, quæ occultet membra uirginis, seruet pudorem. Sume pileum, quod tegat crines, abscondat ora. Solent erubescere, qui lupanar intrauerint. Sanè cum egressa fueris, nè respicias retrò, memor uxoris Loth, quæ naturam suam, quia impudicos licèt castis oculis respexit, amisit. Nec uereare, nè quid pereat sacrificio. Ego pro te hostiam Deo reddo, tu pro me militem Christo. Habes bonam militiam castitatis, quæ stipendiis militat sempiternis: loricam iustitiæ, quæ spiritali munimine corpus includat: scutum fidei, quo uulnus repellas: galeam salutis. Ibi enim est præsidium nostræ salutis, ubi Christus. Quoniam mulieris caput uir, uirginis Christus.

Adducitur lupanari sancta uirgo.

Teclā dicit.

Da. 3

Iosua 3.

Da. 13

Ibidē.

Ge. 19.

Eph. 5.

Et inter hæc uerba chlamydem exuit: suspectus tamen adhuc habitus & persecutoris & adulteri. Virgo ceruicem, chlamydem miles offerre. Quæ pompa illa quæ gratia, cum in lupanari de martyrio certarent? Addantur personæ, miles & uirgo, hoc est, dissimiles inter se natura, sed Dei miseratione consimiles, ut cōpleatur oraculum: Tunc lupi & agni pascentur simul. Eccè agna & lupus non solum pascuntur simul, sed etiam immolantur. Quid plura? Mutato habitu, euolat puella de laqueo, iam non suis alis, ut potè quæ spiritalibus ferebatur: & (quod nulla unquàm uiderunt secula) egreditur de lupanari uirgo, sed Christi. At illi, qui uidebant oculis & non uidebant corde, ceu raptores ad agnam lupi fremere ad prædam. Vnus, qui erat immodestior, introiuit: sed ubi hausit oculis rei textum: Quid hoc, inquit, est?

Videcer tamen pietatis.

Es. 65

Puella ingressa est, uir uidetur. Ecce non fabulosum illud, certa pro uirgine: sed quod uerum est, miles ex uirgine. At etiam audieram, & non credideram, quòd aquam Christus in uinū conuertit. Iam mutare cœpit & sexus. Recedamus hinc, dum adhuc qui fuimus, sumus. Nunquid & ipse mutatus sum, qui aliud cerno, quàm credo? Ad lupanar ueni, cerno uadimonium: & tamen mutatus egrediar: pudicus exibo, qui adulter intraui. Indicio rei, quia debebatur tanto corona uictori, damnatus est pro uirgine qui pro uirgine comprehensus est. Ita de lupanari non solum uirgo, sed etiam martyres exierunt. Fertur puella ad locum supplicij cucurrisse, certasse ambos de nece, cum ille diceret: Ego sum iussus occidi: te absoluit sententia, quando me tenuit. At illa clamare: Non ego te mortis uadem elegi, sed prædem pudoris optaui. Si pudor quæritur, manet neaus: si sanguis exposcitur, fideiussorem non desidero: habeo undè dissoluam. In me lata est ista sententia, quæ pro me lata est. Certè si pecuniæ te fideiussorē dedissem, et absente me iudex tuum censum fœneratori adiudicasset, eadem me sententia conuenires, meo patrimonio soluerem tuos neaus. Si recusarem, quis me indignam morte censeret? Quanto maior est capitis huius usura? Moriar innocens, nè moriar nocens. Nihil hic medium est: hodiè aut rea erotui sanguinis, aut martyr mei. Si citò redij, quis me audet excludere? Si moram feci, quis audet absoluere? Plus legibus debeo, rea non solum fugæ meæ, sed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra morti, quæ non sufficiebant iniuriæ. Est in uirgine uulneri locus, qui non erat contumeliæ. Ego opprobrium declinaui, non martyrium tibi cessi. Vestem, non professionem, mutaui. Quòd si mihi præripis mortem, non redemisti me, sed circunuenisti. Caue quæso contendas, caue contradicere audeas. Noli eripere beneficium, quod dedisti. Dum mihi hanc sententiam negas, illam restituis superiorem. Sententia enim, sententia posteriore mutatur. Si posterior me non tenet, tenet superior. Possumus uterque satisfacere sententiæ, si me prius patiaris occidi. In te non habent aliam, quam exerceant, pœnam: in uirgine obnoxius pudor est. Itaque gloriosior eris, si uidearis de adultera martyrem fecisse, quàm de martyre adulteram reddidisse.

Ioan. 2

Certāt inter se de nece uirgo & miles.

Quid expectatis? Duo contenderunt, & ambo uicerunt: nec diuisa est corona, sed addita. Ita sancti martyres inuicem sibi beneficia conferentes, altera principium martyrio dedit, alter effectum. At etiam Philosophorum gymnasia Damonem & Pythiam Pythagoreos in cœlum ferunt: quorum unus cum esset morti adiudicatus, commendandorum suorum tempus poposcit. Tyrannus autem astutissimus, quòd reperiri non posse existimaret, petiuit ut sponsorem daret, qui pro se feriretur, si ipse faceret moram. Quid de duobus præclarius, nescio. utrunque præclarum. Alter mortis uadem inuenit, alter se obtulit.

Damō & Pythias Pythagorici.

Itaque dum reus moram supplicio faceret, fideiussor uultu sereno mortem non recusauit. Cum duceretur, amicus reuertitur: ceruicem substituit, colla subiecit. Tunc admiratus Tyrannus chariorem Philosophis amicitiam, quàm uitam fuisse, petiuit, ut ipse ab his, quos damnauerat, in amicitiam reciperetur. Tanta uirtutis est gratia, ut & tyrannum inclinaret. Digna laude, sed minora nostris. Nam illic ambo uiri: hic una uirgo, quæ primò etiam sexum uinceret. Illi amici, isti incogniti. Illi tyranno uni se obtulerunt, isti pluribus, hoc etiam crudelioribus, quòd ille pepercit, isti occiderunt. Inter illos in uno obnoxia necessitas, in his amborum uoluntas libera. Hoc quoquè isti prudentiores, quòd illis studij sui finis, amicitiæ gratia: istis, corona martyrij. Illi enim certauerunt hominibus, isti Deo.

MARTYRIVM SANCTI Paphnutij Anachoretæ, & quingentorum quadragintasex, qui unà cum illo martyrium passi sunt: Authore Simeone Metaphraste.

28. Aprilis.



Vit, Imperatore Diocletiano, Arianus quidam Præses, qui per totam Aegyptum Christianos homines inquirebat, ut cogeret illos dijs sacrificare. Veniebat igitur in urbem Genteriam, quo in loco erat Anachoreta quidam in solitudine, cognomento Abbas Paphnutius, uir iustus, & in tota illa regione insignis. Is apud Præsidem ipsum ob eam causam delatus erat, quòd deos sperneret, & Imperatorum iussis aduersaretur. Arianus igitur Præses ualdè contra eum indignatus, duobus Centurionibus præcepit, ut beatum Paphnutium, antequàm dies illucesceret, ad se uinctum ducerent. Abbas uerò Paphnutius nihil horum sciens, per montem ingrediebatur, illic pernoctans, ut consueuerat. Cui Angelus Domini apparens: Salue, inquit, Paphnuti Christi athleta. Cui Paphnutius respondit: Saluus sis & tu, Domine. Sequere me, inquit Angelus, ut coronem domum illam, quam à puero ædificasti. Ingredere in cellulam tuam, & arma te lorica institiæ: & pallio sacro indutus, cœlestem oblationem offeras: quoniam ueni hodiè, ut te uocarem ad thalamum Domini tui, ut sine solicitudine aliqua fruaris Deo tuo. Iam enim delatus es apud Arianum Præsidem, qui præcepit ducentis militibus, ut antequàm dies crastinus illucescat, te uinctum ad tribunal ducant. Sed esto bono animo, neque timeas: ego enim sum angelus ille, qui fui cum patribus tuis, & nunc tecum sum. Dominus autem te fortem reddet, facietq; ut talis sis, qui Arianum Præsidem confundere ualeas.

Angelus apparet S. Paphnutio.

Cum igitur Angelus hæc illi dixisset, beatus Paphnutius in cellulam suam ingressus, pallio & linteo se induit, ac post oblationem eaijt ita hilaris, ut aliquis faceret ad conuiuium pergens. Angelus uerò, manu eius apprehensa, cum illo de cœlestibus mysterijs colloquens, ibat. Cumque ad Aegypti fluuium, qui Nilus nominatur, peruenissent, angelus ipse, quæ euentura illi erant, enarrauit: eoque salutato, in cœlum ascendit. Arianus autē Præses è proprio nauigio descendit, & in solio quodā sedit apud portum ipsum, ubi oēs ui clnarū urbium magistratus honoris causa eum expectabant. Sedit autem in solio illo nihil aliud curans, nisi ut beatus Paphnutius capi posset. Ob id enim ducentis militibus præceperat, ut illum comprehensum ad se ducerent. At beatus Paphnutius cum eos antevertisset, stetit in conspectu Ariani Præsidis, clamansque forti animo & uoce libera, dixit: Christianus ego sum. Ego, inquam, sum Paphnutius ille, qui à te quæritur. Nè igitur militibus tuis mei quærendi molestiam adhibeas. Tu quidem exercitum tuum habes ad Christianos homines congregandos, & ad eorum sanguinem effundendum: nos uerò habemus Angelos ipsos, a quibus ad cęleste illud Dei regnum adiuuamur.

Paphnutij ingens cōstātia.

Arianus Præses intuens in illum, ait: Tune es ille desertor deorum atque impius Paphnutius, qui leges contemnis, & deos inslos aspernaris? Non sum, inquit Paphnutius, DEO alienus, neque impius,

impius, sed Deo uiuo à pueritia mea [illegible]. Tu uerò, qui [illegible] deos ob[illegible] s, a[illegible] o. Hæc cum Præses Arianus audi[illegible] s[illegible], ita dixit: Per deos [illegible] imm[illegible] Apo[illegible] em & Dianam, pessimis supplicijs te af[illegible]gam. Ac statim iussit sulti miri manus & pedes ferreis un[illegible] ulis costringi, & una cum alijs uinctis connumerari, inter fures & maleficos collocatum. Et Præses qui[illegible]em ipse in urbem abiit: beatus uero Paphnutius pau[illegible] incedebat propter uincula, quibus pedes ligati erant. Itaque seip sum pedetentim promouēs, secum loquebatur: Paphnuti, Paphnuti, agnosce sortem hanc, quæ tibi euenit: recordare quemadmodum & Iesus Dominus inter duos latrones positus fuit.

Vinculis eximitur.

Cum igitur Præses in urbem introi[illegible]t, statim beati Paphnutij causam inquirebat. Qui ab iniustis illis militibus exagitatus, ad tribunalis gradum ascendit, & Deique gloriam collaudabat. Statim autem ferrea uin[illegible]ula è manibus ipsius & pedibus, uelut quædā aqua, effluxerunt. Itaque stetit ante [illegible] Præsidem, qui ad eum ita locutus est: Q[illegible], Paphnuti, furor te corripuit? Quare non sacrificas [illegible] dijs, sed pessime tibi moriendum esse propo[illegible]? Cui Paphnutius: Christianorum, inquit, mors non est mors, sed uita sempiterna. Quamobrem n[illegible] sacrificio, ni[illegible] omnipotenti Deo meo, Regi omnium [illegible]lorum. Arianus uerò Præses iussit il[illegible] c[illegible] banos, & ferrea iacula, ac sartagines oleo feruenti p[illegible] quibus omnibus circundato beato [illegible] Præses dixit: Paphnuti, nisi mihi obedias, his omnibus cruciādus es. Redens autem Paphnutius: Putàsne, inquit, Ariane, ista tua tormenta mihi adeò terribilia uideri, ut Deum meū negare uelim? Auertat semper hoc Deus. Quinim mò illud tibi, nostras monachorum uiuendi constitutiones longè plura tormenta in se continere: In multis enim exercitationibus nos tētamur. Sed noster Saluator itā nos corroborat, ut occ[illegible]lta satanæ bella superare possimus. Idem rursus & nos corroborabit ad istam tuam, quæ nihil contra nos poterit, persecutionem superandam.

Ridet propositatormēta.

Tunc Arianus dixit: Multa, Paphnuti, uerba facis, quæ meo tribunali ferenda non sunt. Porrò iussit beatum Paphnutium in armamento suspendi, & lacerari. Sanctus igitur Paphnutius suspe[illegible]sus est & eousquè laceratus, quoad ipsius intestina in humum deiecta sunt, & totum corpus sanguinem con perfusum fuit. Ille uerò cum oculos in cœlum erexisset Deum sic inuocauit: Domine Iesu Christe, non ref[illegible] p[illegible]tione tuam. paratus enim sum mori pro nomi[illegible] tuo: sed precor benignitatem tuam, ne permittas me prius mo[illegible], quàm Arianum confundam, & eius manufacta simulacra. Tunc Angelus Domini stetit a[illegible] dextram sancti Paphnuti: cumque eius intesti[illegible] fu[illegible]pisset, in uentrem ipsius ea coniecit, concluditque, & [illegible] sanum ipsius corpus restituit, ut si nunquam ante i[illegible] tormen[illegible] laceratum fuisset. Duo uero milites Dionysius & Cal[illegible]machus cum Angeli manum, intestina beati Paphnutij sic in uentrem ipsius conijcientem uidissent, repentè Domino Deo crediderunt. cumque suas mi[illegible] zonas dirupissent, [illegible] con[illegible]pectu Ariani Præsi[illegible] steter[illegible], dicentes: Et nos Christiani sumus. Il[illegible] uer[illegible] Arianus: Quidnam, inquit, uidistis, ut in talem insaniam co[illegible] uerti, tribunal nostrum contemnatis, & audeatis iusto[illegible] Imperatoris deos abnegare? Tūc milites una uoce [illegible] ponderunt: Q[illegible]od uid[illegible], non possumus tibi enarr[illegible] scriptum est e[illegible] in [illegible]teris diuinis, quibus Christiani homines utuntur. Nolite dare sanctum canibus, neq; proijcere margaritas uestras ante porcos. Erg[illegible] q[illegible]t Arianus, me porc[illegible] simi[illegible]em iudicatis? Ad hæ[illegible] m[illegible] dixerunt: Iustiores [illegible] t pot

Laceratur crudelissimè.

Sanatur ab angelo.

Mat. 7

ci & ca[illegible]es, qu[illegible] tu es. animal enim omne, quamtum uis rationis expers sit, Dei sp [illegible]s mutui sul[illegible] tur, & tacitis uoc[illegible] u[illegible] eum laudat: tu uer[illegible] Dominum ip[illegible]um aspernaris, & [illegible]as. His uerbis Arianus u[illegible]de indignatus, iu[illegible] t[illegible] m obt uncari. [illegible] bem duct[illegible] fu[illegible]t. & [illegible]cum [illegible]rcussi, ma[illegible] rium suum complexuerunt, & in cœlos ipsos gl[illegible]iose ascenderunt.

Deos mites ob truncātur.

Arianus uerò Præses surrexit è tribunali, ut iret ad prandium, iussitque beatum Paphnutium in carcerē conijci. Milites igitur il[illegible] arreptū, in ob[illegible]ura quadā carceris cellula cōclu[illegible]erūt. C[illegible] a[illegible]tem die [illegible]ea ti Paphnutij causam Præses nō inquirebat, sed publicis rebus operā dabat, cogēs duces exercitus ac Præfe[illegible]tos res publicas expe[illegible]re. Quas cum [illegible] non expe[illegible]uissent, iussit eos in carcerem conijci. Erant autē omnes quadraginta. Nocte uerò illa, qua in eo loco conclusi sunt, uiderunt ibi [illegible]ucem magnam, instar Solis tempore æstiuo exorientis, ita u[illegible] totus locus illustratus fuerit. Quo uiso, Magistratus i[illegible], qui conclusi fuerant, carceris custodem ad se uocarunt & ab eo quærentes: Quænam, inquiunt, tanta uestra fuit au[illegible]acia, ut igne in carcere[illegible] inferretis, & eum combure re conaremini, ut & qui uincti sunt, fugam arripiant & no[illegible] pericl temu[illegible] Respondit illis [illegible] Nunquam, o fratres, [illegible] hoc allatus est ne[illegible]ue ego par[illegible]m miror [illegible] duas no[illegible] eodem modo h[illegible] [illegible] ex [illegible] tempore Ch[illegible]stianus homo Pa[illegible]hnutius in obscu[illegible] la[illegible] ian[illegible]us fuit nec[illegible]ue omnino tenebræ in carcere fue[illegible]unt, se[illegible] per totā noctem apud nos effulsit [illegible] ipse, cum [illegible]orirentur. Ma[illegible]stratus i[illegible] cum hæc au[illegible] [illegible] in e[illegible] l[illegible]um accesserunt, ubi Paphnut[illegible] inclusus fuerat, & i[illegible]ic stantes, ipsum pro [illegible]ux ciuitatis & totius or[illegible] terrarum salute orantem audiuerunt. Cumque cellulam aperuissent, introiuerunt, eumque manus erectas uelut faces quasdam acce[illegible]as effulgentes habentem uiderunt, circa quem multa odoris suauitas inerat.

Hoc cum quadraginta [illegible] M[illegible]gistratus uidissent, eum adierunt atque adorarunt, cum quo & totam noctem trans[illegible]egerunt. [illegible]um uerò dies ill[illegible]xisset, Magistratus illi P[illegible]ph[illegible]utium salutarunt Ipse uero pacem eis optans: Pax, inquit, uobis sit, fi[illegible]. Sed quinam estis? Tunc illi: Præses nobis iratus est, & iussit i[illegible] car[illegible] erem nos conijci rerum publicarum causa. Q[illegible] ait sanctus Paphnutius: Et si hod[illegible] uobis pœ[illegible]a remis[illegible] f[illegible]erit, posthac quid opus est de[illegible] u[illegible] ne[illegible]ci u[illegible]libus i[illegible]plicari Q[illegible] [illegible]rem audire me & [illegible] Deo meo nam eius nomen confitere[illegible], uestri [illegible] tibus l[illegible]erati fueritis, peccatorumque ue[illegible] t[illegible] chirographum delebitur cumque cœlestis Hierosolymæ ciues effecti fueritis, scriben[illegible] uestra n[illegible] in li bro sanctorum uiuentium in secula. Tum i[illegible] [illegible]raginta Magistratus una eademque sententia respondere runt: Nos toto animo Deum tuum confitemur: [illegible] se enim hæc, quę accidit, carceris occasio ad æternam libertatem nos perducet. Agitē inquit beat[illegible] Paphnutius, [illegible]gite, eamus hinc, o fi[illegible] iam uel[illegible] non ina scripta sunt in [illegible]bro uiuentium.

Creditur 4. Magistratus in Christum.

Exijt igitur è carcere beatus Paphnutius, ab Ariano Præside requisitus, quem & Magistratus i[illegible] sequebantur. Cumque ad tribunal uenisset: O tribunal, inquit, tribunal, ego cōtra te[illegible] ue[illegible] it. Tu cū A[illegible]o[illegible] ine tuo & ego cū Dño meo Iesu Christo. Hæc [illegible]u dic[illegible]tem mil[illegible] s [illegible]ræ[illegible] d[illegible]s circundederunt. Beatus aute[illegible] Paphnutiu[illegible] statim ita ex oculis eorum euanuit, u[illegible] non amplius uideretur. Porrò quadra[illegible] [illegible]ag[illegible]tratus statim a[illegible] [illegible]bunal asc[illegible] [illegible]am[illegible] [illegible] [illegible]os esse. Arianus uerò [illegible]

fet indignatus? Quidnam, inquit, uobis accidit, aut quidnam habetis? Nunquid ægrè tulistis, quod uos spreuerim, ob idque de uestra uita desperastis? Magistratus autem illi u a uoce dixerunt: Nos tuis famulis montem non adhibemus, sed cœlestem spem nobis proposuimus, & breuia & caduca hæc derelinquimus, ut sempiterna illa bona recipiamus. Idque scias, uerè nos de omnibus nostris facultatibus cõsulto tibi concessisse. Itaque redditum & nostrarum omnium possessionum potestatem habes. Vxores uerò & filij nostri, si placet, nos sequantur.

Quænam ista uestra insania est, inquit Arianus? Vt uideo non aliunde, nisi a deorum desertore Paphnutio, & magicis eius ueneficijs hoc proficiscitur: Illi autem: Obmutescat lingua, ista tua, quoniam contra sanctum Dei uitum maledicta protulisti. Hæc cũ Præses Arianus audiuisset, ita indignatus est, ut statim iusserit illos in supplicium agi: qui tormenta diuini amoris causa sustinuerunt. Eos enim nefarij ministri cum in desertum locum abduxissent, & foueas effodissent, easque igne impleuissent, beatos ipsos uiros illic combusserunt. Stabat autem sanctus Paphnutius supra singulos rogos, sanctorum uirorum animas quasi proprijs manibus excepturus. Combusti sunt autem quadraginta: ... Magistratus, & uno eodemque die martyrium eorum perfectum fuit qui sempiternum brauium receperunt.

Igne cõburuntur.

Beatus uerò Paphnutius cum per urbem ambularet, uidit ianuam cuiusdam ditissimi hominis patefactam. Erat autem uiro ... men Nestorius. Accessit igitur, & mulieri, quæ ia ... uam custod... Da, inquit, mihi filia paulum aquæ, ut bibam. Cui ancilla dixit: Ingedere Pater. Nouerat enim eum uirum, quoniam propter multa egregia illius facta inter Ana choretas celebrabatur, eius uita ualde laudabatur. Cum igitur eius a spectum uidisset, libenter ... illum accepit: cumque ad heram suam accessisset: Egredere, inquit, celeriter, ut beatum Paphnutium uideas, per quem multa signa facta sunt sub Ariano Præside. Illa statim cucurrit, & ad domus suæ atrium uenit, uiditque beatum Paphnutium stantem, ut Angelum Dei cumque adorans, ait: Verè tota uita mea non ... est, ut tua præsentia digna sit magni certè fecit me Deus meus, quod hoc tectum tuo ingressu dignatus fuerit. Cumque illum manu apprẽhendisset, in propriam domum introduxit, & in sede argentea collocabat. Ridens autem beatus ille uir: Quorsum, inquit, multum istud aurum, quod uideo, tam impensum, quàm rude? Vana & inani spe uos iactatis. Audi me igitur filia, & elige tibi uitam Angelicam, & immortalium bonorum conciliatricem institutionem.

Cum hæc audiuisset eius mulieris filia, quæ intrà cubiculum erat, statim exiit, præciosam uestem ferens. Beatus igitur Paphnutius homi sedit, & duæ illæ mulieres ad pedes ipsius sederunt. Quibus dixit beatus Paphnutius: Derelinquite istas inanes diuitias, quoniam rubigo aurum corrumpet, & tineæ uestes istas absument, pulchraque formæ species in sepulcris ipsis uertetur in deformitatem. Sola Dei gloria & Regnum ipsius in æternum permanet. Cum adhuc beatus Paphnutius hæc ad Dei seruas loqueretur, eius mulieris uir Nestorius domum uenit. Præcurrens igitur mulier, occurrit uiro, ut ei de sancto illo homine significaret. Nestorius uerò uxorem ad te uertens: Quare, inquit, tali bono dignus factus non fui, ut una cum collegis meis comburerer, qui ob hanc causam æternam uitam sunt assecuti? Verùm inuenissem iustum illum uirum Paphnutium, & in domum nostram duxissem, qui pro nobis Deum oraret, ut ab eo uocaremur, & glorioso ipsius regno digni efficeremur.

Tum ei uxor: Certè optimè uotis tuis satisfactum est. Ingredere domum, & uide ... um Paphnutium in ... ornatum. Cum igitur introiuisset, & sanctum uirum inuenisset, eum adorauit. Cui beatus Paphnutius: Surge, inquit: Iesus enim Christus Dominus meus mihi præcepit, ut ad uos diuerterem: nãque habet uos pro uasis necessarijs paratos. Nunc autem ne sitis negligentes. Surgite, eamus, & confiteamini Dominum nostrum Iesum Christum corã Aria no Præside: non enim semper tale certamen proponitur, neque brauia ubique sunt. Eamus, inquam, eamus, o filij, ut celerrimè coronas accipiamus. Beatus igitur Paphnutius cum surrexisset, præibat: ipsi uero eum sequebantur. Cumque Nestorij uxor e domo exijsset, sic orauit: Domine Iesu Christe, en ut ianuã ipsam patentem reliqui, neque illam clausi: & tu ergo, Domine, portas cœli mihi patefacias. Beatus igitur Paphnutius illis præcurrens, & ante tribunal consistens: Tribunal, inquit, tribunal, contra te rursus ueni. Tu cum Appoline tuo, & ego cum Domino Iesu Christo.

Paphnutius Nestorium etc. ducit ad martyriũ.

Arianus tunc quandam causam iudicabat: qui se cõ uertens, uoluit sanctum Paphnutium proprijs manibus detinere sed Angelus Domini subito ipsum ab eo arripuit. Nestorius autem, & uxor illius, & filia, sublimi uoce & libera oratione se Christianos esse professi sunt. Arianus cum Nestorium uidisset, intuens in eum: Itane, inquit, & tu, Nestori, ab eodem insaniæ fonte potum sumpsisti? An nescis, latrones & sacrilegos in hoc meo tribunali condemnari? Adora igitur iustos Imperatorum deos, & redi domum tuã honoratus cum uxore tua & filia. Tum Nestorius respondit: Ne sis tu de his rebus solicitus: non enim talis sum, ut uenere alliciar, uel patris tui diaboli illecebris decipiar, uel iniquitatis ipsius, quę mater tua est, assentationibus circumueniar. Conuersus Arianus ad puellam: Quodnam, inquit, est nomen tuum? Illa dixit: Stephana ego uocor. Sacrifica, inquit Præses, diis Stephana, & a me multos honores percipies. Tũc illa respondit: Nunquam propter deos tuis & impuris dæmonibus sacrificabo: sed corpus meum hostiam uiuentem, cælestique Deo meo gratam offero. Hæc cum audisset Arianus, iussit illam in armamentario in conspectu parentum suspendi.

Abrepta igitur a carnificibus puella, suspensa lacerabatur. Erat autem annos decem & octo nata, forma ualde bona. Milites igitur eius latera discerpserunt. Itaque totum ipsius corpus sanguine conim... batur. Ad cuius sinistram partem mater ipsa stans, & animum addens, dicebat: Sustine, filia, adhuc paululùm, & brauium tuum recipies. Scis quemadmodum dotem tibi præparaueram, qua tam nemo in ciuitate nostra adhuc dedit, cum ue lem primo ... nostræ u to uxorem te collocare. Nunc uero, filia mea, empiternam & ueram hæreditatem percipias. tuus enim sponsus immortalis, est Iesus Christus, ad quem nunc abis in cœlestem illum thalamum. Hæc cum mater diceret, etiam Pater similiter illam ... uocibus hortabatur. Esto fortis, o filia. hodie enim cognoui me Deo dignum factum: itaq; gaudeo & exulto, quod te Deo ipsi donum præmitto. Cum atque parentes eius hæc dicerent, milites, qui eam lacerabant, ad eius hepar lacerandũ iã deuenerant: ac statim puella spiritum Deo tradidit: quam parentes propriis manibus in monumento deposuerunt. Deinde ante Arianum ... ipsius co ... re cœperunt. Iratus igitur Præses iussit ... a tim obtruncari. Suum itaque martyrium in Christo & ipsũ

Stephana dirè cruciatur.

Nestorius cũ uxore perimitur.

ipsi compleuerunt, & gloriosè in cælũ profecti sunt.

Beatus uerò Paphnutius ibat per totã ciuitatem, quærens qui ad brauium ire uellent: noctes autem in diuinis precibus transigebat. Cumque exijsset ab urbe, inuenit sexdecim pueros ad gymnasium, illorum Senatorum filios, qui martyrium sustinuerunt. Beatus igitur Paphnutius, cum ante illos stetisset, eosque salutasset: Miror, inquit, filij, quòd uelitis à uestris parẽtibus ablienari, qui Christi regnum sibi delegerunt, & in cælis regnant, nũcque in illa sanctorum Dei metropoli cum Angelis eius se oblectant. Obedite igitur mihi, o filij, & credite Deo meo, in quem & parentes uestris crediderunt, ac me sequentes, ueniatis ad Arianum Præsidem, & confiteamini Iesu Regem seculorũ, & uno animo eatis ad cælos ad illum ueritatis magistrum, & uera disciplina erudiamini. Statim puerorũ mens uerbis beati Paphnutij confirmata est. Itaque simul Deo crediderunt, dicentes: Eamus, eamus, Pater paphnuti: nihil impedimẽto sit uostræ alacritati. iam enim à mundo hoc alienati sumus, & corda nostra in cælis ipsis uersantur, ubi est & domus parentum nostrorum. Beatus igitur Paphnutius ante illos currebat, uelut aliquis pastor gregem suum ducens: cumque ad tribunal uenisset, clamans uoce magna: Tribunal, inquit, tribunal, contra te denuò ueni. Ariane Tyranne, tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo. Arianus autẽ iussit milites gladios educere, & beatum Paphnutium circundare: sed subito ille à Spiritu sancto ereptus fuit.

Id cum sexdecim pueri uidissent, ascenderunt ad tribunal, uociferantes: Christiani nos sumus: en ut liberè hoc dicimus. Quibus Arianus: Vbinam sunt parentes uestri? An, ut infantes, uos petulantes estis? Habemus, inquiunt pueri, ætatem ad respondendum tibi ualde idoneam. Nos sumus illorum filij, qui martyres fuerunt, & nunc apud Deum sunt. Sacrificate io quit Præses, nè corporea uestra sub tormentis dispereant. Respondentes autem pueri, dixerunt: Cruciа nos quibusuis tormentis: non enim sacrificamus. Arianus uerò cum in illos intuens, quendam uidisset aliis natu minorem, annum ferè decimumtertium agẽtem: Quidnam, inquit, o fili, tibi proderit, si morte pessima sublatus fueris? Quin potius audi me, fili mi, ut apud nos sis, & plurimas pecunias tibi largiar, scribamque ad Imperatores, qui honore te decorabunt, modo, iustis diis Apollini & Dianæ sacrifices, de quibus & diuina Imperatoris maiestas scripsit, quod hi sunt dei uiui. Tunc puer: Et Vbinam est Imperatoris edictum, in quo de ipsis diis ita scriptum fuit? Tunc Arianus iussis edictũ proferri. Quod cum sacerdotes sumpsissent, ipsum adorarunt. Similiter & Præses assurrexit, & edictum amplexatus est, pueroque dedit. Illud cũ puer accepisset ac legisset, inuenit septuagita in deos illos scriptos, de qbus Diocletianus scripserat, ut adoratio & liberamẽ eis offerretur. Iussit autem Adrianus ignem ad aram accendi. cumque thus accepisset tam ipse, quàm reliqui homines, in ignem cõiecerunt pro thure ipso Imperatoris edictum in ignem coniecit, dixitque: Vnus est Deus Pater Domini nostri Iesu Christi: qui uerò in edicto Imperatoris tanquàm dii scripti sunt, ignè redarguentur.

70. dij Diocletiani.

Sacerdotes autem cum suorum idolorum libellum comburi uidissent, uellebant crines è capitibus suis: & in furorem conuersi, gladijs se lacerabant. Arianus ea re indignatus, iussit puerum in aram tolli, & uiuentem conburi. Illum igitur abreptum milites in mediam ardentis ignis flammam iniecerunt. Aequales uerò pueri alta uoce sic eum rogabant: Frater & consors nostrorum certaminum, memento nostri apud altissimum Deum; nam propter tuam prudentiã primitiæ Deo ipsi & sacrificium tu ante nos oblatus es. Itaque & Præses animi tui fortitudinem, & ipsi Græci prudentiam tuam obstupuerunt. Hæc cum illi dicerent, puer spiritum suum in medio igne Deo reddidit. At Præses maximè indignabatur, quòd Imperatoris edictum conbustum fuerat: quamobrem cum reliquorum puerorum nomina denotasset, iussit illos iaculis transfigi. Statim igitur milites extra urbem illos circundederunt, & quindecim pueros illo die iaculis transfixerunt: perfectumque fuit illorum martyrium, & immortale Dei regnũ ipsi etiã possederũt.

Puer 13. annorum fit martyr.

15. pueri martyres.

At sanctus Paphnutius circumibat, ut pastor aliquis inquirens oues in deserto errantes. Cumque ab urbe exijsset, & usque ad fluuij portum uenisset, uidit homines apud portum octuagintaquatuor numero, qui erant piscatores. Accessit igitur ad illos beatus Paphnutius. Homines uerò illi inter se dicebant: Verè hic est Paphnutius, anachoreta ille insignis: ac statim subligaculis se induentes, obuiam ualde celeriter illi processerunt, quem, & inclinatis capitibus adorarunt. Beatus uerò Paphnutius illis benedicens: Saluete, inquit, filij, nunc deligo unumquenque uestrum, quoad sanctam ciuitatem habitauero, hoc est, domũ Patris nostri, qui in cælis est, & tabernaculum eorum qui sunt fratres mei in Christo. Quare autem ita otiose per totum diem hic cessatis? Quare & uos non iuistis ad opus faciendum in uinea Domini mei? Quare ita segnes estis, certamine ipso & brauio proposito? Obedite mihi, & credite Domino meo Iesu Christo Regi seculorum, & Christianorum Saluatori. Cõfiteamini eius nomen unius horæ spatio, & ipse uobis æternam uitam largietur, facietque, ut ante uos ueniant angeli lucis, & ueros athletas effectos, in regionem uiuorum cum gaudio perducant.

Cum igitur illi hæc à beato Paphnutio audiuissent, repleti spiritu sancto, statim Deo crediderunt, & ad urbem celeriter peruenerunt. Erant autem omnes, ut diximus, octogintaquatuor numero, Ariani Præsidis piscatores, qui cibos mensæ ipsius parabant. Beatus uerò Paphnutius ante illos currens, ascendit ad tribunal, & clamans: Tribunal, inquit, tribunal, contra te rursus ueni. O Ariane, tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo. Arianus autem Præses iussit militibus Paphnutium circundare. Quẽ cum illi comprehendissent, ligauerunt. Illi autẽ octogintaquatuor uiri ascenderunt ad tribunal, uelut leones in quercero exultantes, ac liberè clamabant: Christiani sumus & nos. Arianus Præses eis dixit: Quis uos decepit, ut pessimè moriamini? Tunc illi una uoce responderũt: Concordi animo huc uenimus, ut te confundere possimus. Arianus Præses: O scelestissimi, inquit, homines, honorificè umbilcum me gero, ob idque me contemnitis? Quod cum dixisset, iussit illos flagellis cædi. Ipsi uerò octogintaquatuor homines eodem animo irruentes, euerterunt solium Præsidis. Itaque milites strictis ensibus illos percusserunt: & Præses eos iussit in supplicium agi. Statimque iniusti illi milites in desertum locum ductos securi percusserunt: atque ita illorum martyrium completum fuit: qui & ipsi coronam immortalitatis receperunt in Christo Iesu Domino nostro, Amen.

84. piscatores credunt.

Capite plectũtur.

Post hæc Arianus cum beatum Paphnutium ad se accersiri iussisset: Delector, inquit, deorum & uenefice, faciam ut omnes, qui hic præsentes sunt, cognoscant Iesum Christum, quem appellas, talem non esse, qui liberet te de manibus meis. Statimque iussit Paphnutium in rotam ferream extolli. Rota uerò illa talis constructa erat, qualis serra fabri esse solet, à parte superiore gladij aciem, inferiore autem ferrę cuspidẽ habẽs. Quæ rota cũ ualde B. Paphnuti* lacerare

Immanes S. Paphnutij supplicium.

tur, in quatuor partes discerptus est. Arianus autem cum hoc uidisset, uocem extulit ac dixit: Vbi nunc est Iesus ille Paphnutij Deus? Quare non uenit, ut ip sum è manibus meis liberaret? Cognoscite saltem nunc, non esse alium Deum, nisi Apollinem, Iouem, Dianam & Palladem. Hi sunt dei uiui, qui nostro Imperatori maiestatem imperandi contulerunt. Iussitque impius ille Præses beati Paphnutij corpus supra fastigium templi, quod est in illa urbe, poni, futurum sperans, ut uolucres cæli uenirent, & ipsius carnes deuorarent. Fecerunt igitur milites, quod iussi fuerant. Arianus uerò surrexit è tribunali, & in prætorium suum abijt: erat enim hora prandij.

At beati Paphnutij corpus iacebat in templi fastigio, neque auis aliqua illuc ad Paphnutium aduolabat. Angelus enim Domini corpus sancti uiri contexerat. Et ecce Dominus ipse descendit cum Archangelis, habens a dextra Michaelem, & a sinistra Gabrielem, qui eius corpus conglutinauit atque instaurauit, dicens: Manu mea primum illum hominē formaui, eadem illa manus instaurat te nunc electum meum. Cumque hęc Saluator dixisset, in eum insufflauit, & anima in eius corpus rediit: quem uirum Saluator ipse spiritu fortitudinis repleuit, & postquàm eum amplexatus fuisset: Vade, inquit, & impudentem Præsidem redargue, qui nomen meum conuiciatur. Cum hæc dixisset, in cælos ascendit, & iustum illum uirum lucida quadam nube circundatum, è templi fastigio in terrā dimisit. Abijt igitur beatus Paphnutius inductus nube, tanquàm uestimento, & Arianum quæsiuit: quem inuenit in platea sceleratos quosdam homines iudicantem: cumque ante illum repente stetisset, clamans: Ego, inquit, sum Paphnutius, a te discerptus. Quare conuiciaris nomen Dei mei, & contumeliosè appellas eum, qui cuncta creauit? En ut Dominus meus Iesus Christus me in priorem formā restituit, ac misit, ut arguam te insipientiæ tuæ, & ijs, qui hic sunt, persuadeam, ut te mortalem agnoscant, & mortuis simulacris seruientem.

Eusebius cū militib' 400. credit. Eusebius Præfectus, cum beatum Paphnutium a mortuis excitatum uidisset, credidit Domino Iesu cū militibus suis: quos cum recensuisset, inuenit quadringentos. Eis uerò dixit: Fratres, mecum sentite, & mihi obedite: Christum confiteamini, ut sitis eius milites, qui Paphnutio denuo uitam dedit, eumque misit ad redarguendum Arianum, quòd circa idolorum superstitionem multum erret: idque fecit, ut omnes ipsi credant, quòd non sit alius Deus, nisi unus, qui in cælis est. Curramus igitur, ut sicut ego uos recensui, ita Dominus noster Iesu Christus Rex seculorum, nos recenseat in cęlis cum omnibus sanctis suis. Cum hæc Eusebius Prælectus dixisset, stetit ante Arianum Præsidem, ac liberè clamans: Christianus, inquit, ego sum. Similiter, & eius milites quadringenti clamauerunt una uoce: Christiani sumus & nos: en liberè loquimur. Arianus Præses tunc Eusebio dixit: Minimè in mea potestate tu es: abi ad ducem tuum, ut ille te iudicet. Cui Eusebius: Omnium, inquit, potestas tibi data est. At Arianus: Non curo Christianos ulcisci. Tunc Eusebius dixit: Confitere igitur, non esse alium Deū, nisi unum, qui in cælis est, & ista uestra manufacta opera nihil esse. Minimè, inquit Arianus, hoc dicam: nūquā hoc eueniat: uiui enim sunt Apollo & Diana.

Eusebi' flagellatur. Tunc Eusebius Præfectus, cum manum suam puluere impleuisset, in eius faciem conijciens: Fac, inquit, opera patris tui diaboli. Arianus ea re indignatus, iussit flagellis illum uerberari, & ait: Minimè, Eusebi, te celeriter interficiam, sed paulatim cruciabo, & tormētis te affligi sinam, quoad iudiciū meum à te contemptum fuisse Imperator Diocletianus audierit. Respondit Eusebius. Per Imperium Regni Domini mei Iesu Christi non præteribit hodiernus dies, quin ego de mēsa ipsius Domini mei comedam. tu enim non poteris comedere aut bibere, nisi prius sententiam de me tuleris. Tunc Arianus Præses iussit proprium currum ad se duci: cumque in illum conscendisset, statim iumentorum pedes in terram defixi sunt. Cum uerò uellet è curru descendere, similiter & ipse detentus est. Ita uerò, ut erat corde duro & obstinato, iussit sibi patinam afferri eduliis plenam, ut cibum sumeret. Properauit igitur eius coquus, & cibum illi paratum attulit. Sed cum ipse manum in patinam extendisset, ita detentus est, ut manum in os suum inferre non posset. Tūc unus quispiam, qui Præsidi assidebat: Non amplius, inquit, Domine, in hac urbe maneamus: en ut tota ueneficiis Paphnutii corrupta est. Tunc Præses surrexit, & indignatus, iussit abduci Eusebium cum quadringentis militibus, & omnibus militibus, & omnes uiuos comburi. Illos igitur nefarii milites extra urbem duxerunt, & cum quatuor foueas defodissent, sanctos martyres illic combusserunt. Sicque illorum martyrium completum fuit. Quorum animas cum sancti Angeli in cælos assumpsissent, ipsi diuini martyres æternum brauium receperunt. *Coburitur cū 400. milit⁹bus.*

Arianus uerò Præses exiit ab urbe illo ipso die, secum ducens beatum Paphnutium, ascenditque in nauigium supra fluuium, ac iussit afferri molam, eamque in collo beati Paphnutij ligari, & in medium fluuij deiici. Beatus autem Paphnutius in fluuium deiectus, enauigauit cum mola supra fluuium: nam supra lapidem ita sedebat, quasi supra nauigiū aliquod ferretur. Flauit autem uentus quidam uehemens in Ariani Præsidis nauigium: itaque circunferebatur. Ad quem beatus Paphnutius cum proprius accessisset: Ariane, inquit, nauigium istud tuum uentis, nautis, & gubernatoribus indiget: mihi uerò nullo istorum opus est: gubernator enim meus est Christus. Tu solitus es ante te metatores mittere, & urbes construere: ego uerò præire studeo ad paradisum Domino meo Iesu Christo animas, quæ regale ipsius palatium habitare possint. Tunc qui Ariano assidebat: Nè sinamus, inquit, Domine, hominem hunc apud nos esse: ueneficiis enim suis nos diruet. Porrò Arianus statim iussit, aliorum nauigiorum gubernatores cum omnibus nauigijs suis illud, in quo ipse uehebatur, ad terrā appellere. Cumque beati Paphnutij acta scripsisset, quatuor militibus ipsum tradidit, ut ad Imperatorem Diocletianum ducerent, à quo Paphnutij causa decerneretur.

Post aliquot uerò dies milites illi ad Diocletianum Imperatorem uenerunt, & Præsidis Ariani literas ei reddiderunt. Qui cum beati Paphnutij acta legisset, quamprimum iussit ipsum in arbore, quæ palma dici tur, crucifigi. Idque milites ipsi extra urbem fecerūt. *s. Paphnutius crucifigitur.* Cum uerò ille crucifigeretur, Deo benedicebat, qui per sanctos suos homines tot tantaque miracula efficiat. Sic beatus Paphnutius martyrium suum confecit: qui ab hora diei secunda crucifixus usque ad horā nonā permāsit: tuncq; spiritū suū emisit, & in cælos gloriosè ascendit, æternæq; uitæ brauiū recepit. Eius uerò corpus milites cū ab arbore palma detraxissent, sub terra condiderunt, 28. die mensis Aprilis: qui & ipsi in Deum crediderunt: cumque beati Paphnutij corpus in tumulo composuissent, statim Diocletianū Imperatorem, priusquàm aliò iret, adierunt, & Dominum Iesum Christum confessi sunt, Diocletiani uero idola contempserunt. Quare Diocletianus indignatus, iussit illos eadem hora obruncari. Itaque & ipsi suum martyriū in Christocōfessione cōpleuerūt.

Qui uerò lub beato Paphnutio branium receperunt, quingenti fuernnt & quadragintalex tam uiri, quàm mulieres, incorruptum Dei regnum posſidentes in Christo Ieſu Domino noſtro: quoniam ipſi conuenit gloria, imperium & adoratio cum Patre & ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM

Maximi, dadæ et Quintiliani, ex Simeone Metaphraſte: qui quidem in annotandis hac in hiſtoria Imperatoribus & Conſulibus, incertũ eſt, quem authorem ſequatur: niſi fortaſſe alicuius imperiti librarij uitio nomina ſunt deprauatè ſcripta.

Aprilis 28.



Vo tempore imperabãt Maximus & Maximianus, homines naldè impij, Conſulibus Tarquinio & Gabinio, ſecundo eorum Imperij anno, diaboli furor aduerſus Chriſtianos homines erupit. Cum igitur Conſules ipſi orbẽ terrarum pro Conſulatus munere curarent, illo ipſo anno edictum ediderunt in hãc ſententiam: Licet omnes uos nobis ſubiectos, deorum cultui deuotos eſſe ſciamus, nihilominus tamen cum huius magriſtratus, qui ſecundum Imperatorem primum locum obtinet, curam ſuſceperimus, omnes eos, qui noſtris temporibus regiones iſtas incolunt, rogamus, ut circa deorum cultum atque charitatem omni ratione ac ſtudio paratos ſe præbeant. Si quis autem depræhenſus fuerit Chriſti mentionẽ faciens, quacunque in parte fuerit, is noſtram iram aduerſus ſe concitabit. Hæc cum populus audiuiſſet, magno cõcurſu properabant omnes ea facere, quę edicto illo continebantur. Ijdem ad diem conſtitutã ſuos Magiſtratus ſalutarunt, dominis ſuis gratiam & felicitatem exoptantes, quippe qui deorum cultui talem curam adhiberent. Tunc Conſul Tarquinius: Quoniam, inquit, uos ità promptos inueni, faciendũ iudico, uoſque hortor, ut craſtino die accẽdentes, dijs ipſis ſacrificium offeratis: cumque è longinquis regionibus conueneritis, nobiſcum unà uos oblectetis. Poſtea uerò in ſuam quiſque patriam reuertetur.

Edictũ Conſulum.

Poſtero igitur die omnes uenerunt, dijs ſuis ſacrificia oblaturi. Quo facto, Tarquinius Conſul, ut promiſerat, illos dimiſit. Poſt hæc autem homo quidam furioſus Tarquinium adijt, eique dixit, tres uiros eſſe, qui heſterno die ipſius edicto parere, & dijs immolare noluerunt, quippe qui dicerent ſolum Deum, qui in cælis eſt, à ſe coli. Hæc cum audiſſet, Tarquinius, miſit miniſtros ſuos, qui eos compræhenderent. Miniſtri autem illi cum ad prædium ueniſſent, quod appellatur Oxobia, illos inuenerunt Deum precantes: quos compræhenſos & ferreis catenis ligatos, celeriter à ſatellitibus cuſtoditos duxerunt. Illi igitur cum ueſpere ingreſsi fuiſſent ad Tarquinium, ei nunciarũt, compræhenſos eſſe homines illos, qui Chriſtianos ſe eſſe dicerent. Tum illis Tarquinius: Hoc, inquit, tempore tam repente illos non accipiam, ſed ueſtræ fidei uſque ad matutinã craſtini diei horam ſeruandos committo. Milites igitur, ut iuſsi fuerant, ipſos cuſtodierunt. At illi per totam noctem Deum precantes, dicebãt: Largire nobis, Domine Ieſu Chriſte, tuam cæleſtem potentiam, quæ nobis auxilium ferat, ut poſsimus aduerſarios noſtros uincere, & pro tua benignitate dignos nos facias, qui uictoriæ coronam reportemus.

Cõpræhendũtur ſancti martyres.

Cum igitur dies illuxiſſet, iuſsit Tarquinius ſanctos illos uiros coram ſe duci. Quos cum uidiſſet atque inſpexiſſet: Iſtine, inquit, ſunt, qui noſtra iuſſa cõtempſerunt, & pro ſuo arbitrio Dei cultum tenent? Mox autem ad illos conuerſus, ait: Primum dicite ueſtra nomina. Cui ſanctus Maximus reſpondit: Ego ſecundum fidem noſtram in Domino Ieſu Chriſto ſum Chriſtianus unà cum ijs fratribus meis: ut uerò homines me appellant, Maximus uocor. Huic Tarquinius Conſul: Ita profectò reſpondiſti, quaſi clericus, non dijs noſtris, ſed alteri cuipiam inſeruiens. Ille uerò alius, qui te ſequitur, & nobis in eadem re aduerſatur, quo nomine dicitur? Tum ille: Dadas, inquit, ego uocor, qui talis & ipſe ſum, qualem & frater noſter ſe eſſe prius dixit. Dein Tarquinius: Tertius autem ille quo nomine uocatur? Quintilianus, inquit ille, ego appellor, qui & ipſe Chriſtianus ſum.

Offerũtur Cõſuli.

Hæc omnia Magnilianus notarius excepit, quæ, iubente Conſule, recitauit. Tunc Tarquinius illis dixit: En ut in manibus noſtris uita ueſtra nunc eſt. Si igitur uultis uiuere, ite, & matri deorũ immolate, eiuſque ſacerdotes eſtote: illius enim ſacerdos mortua eſt, & ad magnum Iouem ac cæleſtem regem abijt, ut illi miniſtret. Tunc ſanctus Maximus: Non te pudet, inquit, homo peſsime & impudẽtiſsime, neq; uereris Domini ac Dei nomen ita nominare, ut adulterum illum Iouem, cœleſtem regem eſſe dicas? Scitote, o ſtolidi homines, Chriſtum eſſe Regem illum cæleſtẽ, qui omnibus prouidet, & omnia in manu ſua continet. Hæc dicimus, ut illud cognoſcatis, quòd nos pernicioſa iſta iuſſa ſeruare non poſſumus: nos enim omnibus modis cæleſti Deo ſeruimus, quippe qui eius manu formati ſumus.

Maximi in dicẽdo libertas.

Gabinius Conſul, cum Dadam & Quintilianũ ad ſe uocaſſet, multis inanibus uerbis illos adhortabatur, ſi forte poſſet eos capere, & cum illorum pernicie ad propriam uoluntatem attrahere. Tunc ſancti uiri Dadas & Quintilianus ei reſponderunt: Nos aſſentimur ijs, quæ à fratre noſtro Maximo dicta ſunt, eaque comprobamus: quoniam ipſe eſt Catholicæ Eccleſiæ lector, & diuinam ſcripturam benè nouit, ſcitque q̃d nobis facere expediat. Tu uerò dæmonum inſania deceptus, ignoras quid cõducibile tibi ſit. Nam ſi uelles id facere, quod tibi expediret, unum illud cæleſte lumen contẽplari potuiſſes. Tunc Gabinius Conſul una cũ Tarquinio dixit: En quot modis uos adhortati ſumus: ſed imperio noſtro parere non uultis, & pergitis inſanire. Vos, inquit Maximus, inſani eſtis, qui homines rectè uiuentes, & ſoli Deo ſeruientes, ad dæmonũ ſuperſtitionem attrahere uultis. Facite igitur quicquid uobis placuerit: nos. n. à propoſito noſtro ac uoluntate nullo modo abducetis. Tum Gabinius & Tarquinius Conſules inter ſe conſultabant de ijs, quæ à ſanctis illis uiris dicta fuerant: iuſſeruntque ſanctos martyres in carcerem reduci: qui deinde ibant de propria ſalute loquentes.

Reducuntur in carcerem.

Media uerò nocte ſanctus Maximus legens diuinas literas, Dadam & Quintilianũ multum erudiebat. Cumque dormirent, diabolum ipſum armis præcinctum & ſecum pugnantem in ſomnis uiderunt. Cum uerò experrecti fuiſſent, apparuit illis angelus, dicẽs: Nolite timere. Deus enim ille, cui uoſipſos tradidiſtis uos ſuſtentat, neque à uobis longe abeſt. Hac oratione illi uiri ſancti corroborati, uſque ad matutinũ tempus Deum ipſum collaudabant. Conſules uerò tunc illos duci, & coram ſiſti iuſſerũt. Quod cum miniſtri feciſſent, Gabinius Conſul dixit: En in conſpectu noſtro ſtatis: nunc igitur uos hortamur, ut eũtes dijs immoletis: non enim tenues aut mediocres honores à nobis percipietis. At ſi nobis parere non uultis, mortem uobis ipſis adſciſcetis: quoniam noſtri dij hac no-

cte nobis dormientibus hoc dixerunt. Et nobis, inquiunt sancti martyres, Dominus Deus noster nobis dormientibus dignatus est hoc reuelare, ut pro nomine ipsius omnes cruciatus sustinere uelimus. Tunc Tarquinius Gabinio dixit: Homines isti nisi tradantur supplicijs, nullo modo eis persuadere poterimus. Huic Gabinius respondit: Cum ipsi hoc uelint & confirment, eius rei culpam sibi adscribant.

Flagellis cæduntur. Itaque iusserunt ministris, ut eos exuerent. Quibus exutis, Gabinius ministris præcepit, ut illos illigatos nudos in terram extenderent, & flagellis uerberarēt. Id cum ministri audiuissent, celeriter fecerunt quod iussi sunt. Tarquinius uerò ministris præcepit, ut eos interrogarent, an Consulibus parere uellent, & dijs immolare: quod si facere noluissent, alia supplicia paranda esse nunciarent, ità ut acerbissimis tormentis afflicti, de uita decederent. Cum igitur sancti martyres à ministris interrogati fuissent, tanquàm uno ore loquentes dixerunt: Nos a Deo ipso roborati, uestra tormenta contemnimus, neque istis iniquis iussis assentimur, ut dæmonibus sacrificemus. Ministri uerò cum hæc ab illis audiuissent, Consulibus ea retulerunt. Tarquinius autem dixit: Si nobis obtemperare illi nolunt, eos in carcerem conijcite, quoniam prandij hora nunc est. Cum uerò septima hora transisset, iusserunt sanctos illos uiros ante tribunal sisti. Qui cum præsto essent, Gabinius Consul, Num, inquit, Maxime, aliquid rectè deliberasti, ut dijs sacrifices? Respondit S. Maximus: Minime uos tale consilium suscepimus. nam sicut & anteà tibi diximus, neminem alium nos adoramus, nisi Dominum nostrū Iesum Christū cum Patre & sancto Spiritu. Tunc Gabinius iratus, sanctis martyribus dixit: Nisi rectè sapere uultis, & dijs ipsis sacrificare, uos perdam, & in loca quædam deserta mitti, & illic uestra capita statim abscindi iubebo. Hæc cum sancti martyres audiuissent: Obtestamur, inquiunt, te, ut facias, quod de nobis constituisti. Tunc consules ipsi iusserunt in propria loca eos abduci, & illic obtruncari. Itaque sancti martyres sententiam de se latam accipientes, Dei gloriam ita collaudabant: Domine Iesu Christe, qui liberasti nos ab hoc præsenti & pessimo seculo, dignare nos, quæsumus, tua illa cœlesti requie, ut & nos possimus incorruptum & cælesti regnum tuum possidere, qui benedictus es in secula, Amen.

Signāt se cruce & cæduntur securi. Cum autem uenissent sancti martyres in eum locū, cui nomē est Ozobia, & Christi signo corpora signauissent, & sancto spiritu firmati essent, à carnifice securi percussi sunt, quemadmodum à Consulibus decretum fuerat. Itaque Deo illi, cui crediderant, sancti martyres animas suas reddiderunt. Passi sunt autem, Maximus, Dadas & Quintilianus, 28. die mensis Aprilis, imperantibus Maximo & Maximiano, Tarquinio & Gabinio Consulibus: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo, cui gloria est & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. HVGONIS, ABBATIS Cluniacensis, ab hugone, monacho Cluniacensi eius æquali, conscripta: sed identidem nonnihil dictionem correximus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Patrum Cluniacensium Conuentui sancto, seruus Hugo. Charitas, quæ libera seruit, pijs me iussionibus parere compellit. Præcepto ergò, non præsumptione, suscepi de beato Hugone, licet indignus, aliquid dicere: nec eis præiudico, qui ante me de sancto eleganti scripsere calamo: sed nostris seruio, dū quædā ab eis omissa colligo, prorsus edita contraho: ne occupatos onerē, multa prætereo.

VITAE HISTORIA.



29. Aprilis Hugo iste, quē deditus sermo proponit, ex illustri nobilium prosapia Burgundionum, originem duxit. *Eius parētes* Pater eius fuit Dalmatius princeps egregius, Samurensis dominus. Mater eius Erenburgis, genere insignis, uita laudabilis. Hic puer intemperantiam aulicorum sectari noluit, consuetudinem cum simplicitate retinuit, impudicos raptores abhoruit, pietati seruire deuotus elegit. Vndè factum est ut inuitis parentibus ad monasterium fugeret, sanctique Odilonis Cluniacensis Abbatis magisterio se commendaret. *Fit monach⁹.* Factus itaque monachus, ad tantum mox religionis apicem ascendit, ut quos imitari uenerat, his imitandus extiterit. *Item Prior.* Pro meritis igitur Prior congregationis effectus, quàm discretè, quam strenuè sui debita per egerit officij, nostræ narrationis compendium non sinit explicare. Tandem pius Odilo, uiuens in Christo, carne solutus est, miraculis coruscus. *Fit Abbas.* Cui sanctus Hugo dignè succedens, sua sæpè præsentia dæmones effugabat. Nam Stephano Papa apud Florentiam decumbente, dū uisitaturus accederet, eumque sanctis consolationibus & oratione releuaret, dæmon, qui morituro manifestus aduenerat, territus ex ijs: sanctoque à Papa recedente, iterum redijt. Qua de causa sæpius ad se patrem Papa reuocauit, sæpiusque dæmonem reuocatus abegit: sicut ipse Pontifex præsentibus reuelauit: qui postmodum sancti se precibus commendans, in eius manibus spiritum reddidit, sancta confessione præmunitus.

Mirandis plus miranda subiungo, quæ referentibus uiris authenticis probata cognosco. Hæc sanè referunt Gaufridus de Monte sancti Vincētij, & Rainaldus Heduensis, qui adhuc præsentes sunt. *Conuētus Heduēsis.* Dux Burgūdiæ Robertus Haganonem Heduorum episcopum nimia infestatione grauabat, uarijsque prædonum incursibus passim Burgundia laborabat. Eapropter Gaufredus Lugdunensis, Hugo Bisuntinensis, Achardus Cabilonensis, & Drogo *Mallicensis, Heduam cōuenerunt, magnique patrem consilij, prædictum Hugonem Cluniacensem Abbatem, uenire rogauerunt. *for. * Matisconēsis* Aderat illustrium multitudo uirorum, populus confluebat infinitus, pro pace supplicans indefessis clamoribus. Adueniens ipse Dux, immò tyrannus, Heduam intrauit, sed fastu maligno interesse conuentui recusauit. At pater Hugo feruore charitatis permotus, tyrannum adijt, eumque uehementer increpans, cunctis mirantibus, tanquàm ouem mitissimam secū adduxit. Episcopis autem supplicātibus, ut pater Hugo pro pace componenda loqueretur, turbis undique reticentibus, & ab eius ore pendentibus, sic ait: Qui pacem quærunt, qui Deum diligunt, nos audiant, nobiscum agant. Qui uerò filius pacis non est, qui non ex Deo, sed aduersarius est, huic ex parte omnipotentis præcipio, ut à nobis exeat, & operi diuino non noceat. *Damō à Cōuētu cogitur abscedere* Vix dicta compleuerat, cum eccè quidam statura procerus, facie truculentus, multis eum sequentibus egressus, disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum, qui aliquem nosset ex ijs, qui egrediebantur. Mirabantur singuli, stupebant uniuersi. His ità depulsis, tantam mox prædicatio sancti efficaciam habuit, ut eo iubente, Dux ipse sui necem filij

eius

eius interfectoribus con[illegible]nari,& [illegible] pacem recepto. Re[illegible] quidem mira, [illegible] mi[illegible] sæculo [illegible] [illegible] [illegible] uir sanctus [illegible] columba [illegible] super caput eius præsens apparuit [illegible] uidere dictum est, D[illegible] hanc uidere gloriam me[illegible].

Dū hæc audio,uos mirari uideo, aliud non minus refero. H[illegible]brandus Romanæ E[illegible] diaconus, Apostolicæ sedis post[illegible] Gregorius VII. mox futurus, Gall[illegible] legatione [illegible] uenerat. Hic quadam die sedens in Capitulo [illegible] cū Hugone, fratrum negligentias p[illegible] corrigente, adspexit Domin[illegible] [illegible] æde [illegible] ctō pat[illegible] [illegible]ntem, et[illegible] [illegible] ede beret, suggerentem. Itaque H[illegible] meritū prædicans, in tantulo Domi[illegible] uda bat. [illegible] uenerat Hugo pater, ut [illegible] nō [illegible] illum deuot[illegible] Ad [illegible] quædam [illegible] turba pro ea supplicante [illegible] ueni[illegible] uterum uirulenta serpentis [illegible] [illegible] ro [illegible] misera [illegible] per [illegible] [illegible] cepit, eamque [illegible] signauit. Ac[illegible] mulieris orando [illegible] fudit. Quo facto [illegible] dus per os [illegible] exiuit. Qui [illegible] uertere [illegible]

Illo tem[illegible] cū episcopis Roc[illegible] si, in cam[illegible] circu[illegible] quida n pessimo [illegible] non timuit interesse. Quem sanctus [illegible] spiritu, emious intuens, ait præsentibus: Videtis mise rum illum? Videtis dæmone plenum? Statimque eum de[illegible]gnauit, & ad [illegible] uenire mandauit. Cui præsentato, Quomodo, ait, huc intrasti, qui hoc crimine (crimen autē exposuit) te sordidare uoluisti? Cur miser nobis in te dæmonem repræsentasti? Pacem nos quærimus, dæmonem nolumus. Confusus ille, negare nō potuit. Quod ut uiderunt permulti, qui [illegible] aderant, inter se mutuo submissa uoce colloquebātur: Diuertamus ab hoc homine, qui etiam occulta hominum nouit intueri, ne etiam in nostris nos peccatis, quemadmodū illum, ualeat deprehendere. Tunc pater sanctus tradidit hominem illum in manus Roc[illegible] Episcopi Cabilonensis, cuius parochiæ erat, eius peccatum [illegible] exponens: quem quidem Episcopus ille pro officio correxit. Simili modo, eodem reuelante spiritu sancto, cum ad [illegible] charitatem ueniens, fratres in sancto suscipere osculo, quendam inter alios sibi occurrentem subito [illegible] horruit, & ab osculo suspendit. Fratribus autem [illegible]um mirantibus, illum, qu[illegible] [illegible] ceptus fuer[illegible], unde uenisset, cui esset addi[illegible], sollicitè cœpit inquirere. Et qui spiritalis omnia iudicat, & ipse a nemine iudicatur, eum ex ipsius ore Manichæū esse conui[illegible], conuictumque cum infid[illegible] maculā lupum ab ouibus [illegible] abegit, & [illegible] a consortio fidelium fide[illegible].

*Hildebrādus
Clunia cum
ueniēs, quid ui derit.*

Vis, a qua benedicta

Occulta uitā nouit S. Hugo.

1.Co.2

Turones uenerat Hugo pater, ut pro Abbatia maioris monasterij, quam uiolentia Comitis Andegauensis Gausfridi, cognomento Barbati, nimis oppressat, intercessor adesset. Cum omni [illegible] humilitate Com[illegible] exorans, quia duriorem inuenit, ei se aduoluere pedibus uir sanctus non erubuit. Sed cum nulla ratione ab oppress[illegible] posset compe[illegible]re, atque cum mult[illegible] indignatione recedentem re[illegible], fibula, qu[illegible] eius [illegible]lamys stringebatur [illegible] est. Abeunti [illegible] prophetica uoce illud Samuelis illicò inclamat, ait: Scissum est

à te regnum hodie. Qui mox, iuxta uiri Dei [illegible] nium, perdidit dominium, à fratre suo Fulcone captus, & in carcerem co[illegible] unde [illegible] iam debi[illegible]tatus, non nisi m[illegible]tus e[illegible].

Prophetia sancti uiri.
1. Reg. 15.

Marciniaci erat al[illegible] uir sanctus, & cu eo gloriosus doctor Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, sanctorumque comitum cœtus uenerandus. Qua dam itaque die pater Hugo, sancta [illegible] ne, & diuina refectus reuelatione, fratribus conuocatis ait: Annuncio dilectioni uestræ, in [illegible] regem Anglorum [illegible] sententiam proscriptionis prolatam esse. eumque exiguo tempore regnaturum. Iuxta uerbum eius consecutus est rei, quam prædixerat, euentus. Fuit autem hæc proscriptionis eius sententia, ut dum uenatum exiret, subito percussus sagitta, morte citissima interiret. Apparuit deinde prophetantis ueritas, & Cantuariensi Archiepiscopo per rege eius persecutore perempto, red[illegible] ad suam sedem Deus aperuit.

Ad Francigenas pius pater Hugo uisitator descenderat. Q[illegible] Alcerii de Gornaco, in Beluace[illegible] [illegible] Vxor quoque uiri, non [illegible] hospiti reuer[illegible] occurrit. Eam [illegible] propheticò afflatus spiritu, [illegible] masculus erit, quā paries. Hic, [illegible] monachus erit. Audiēs mulier, [illegible] nouerat, mi[illegible]bator: qui [illegible] lætabantur. Denique grauida illa masculum pe[illegible] Landricus dictus est, et euit, militari deputatus [illegible] dium accepit, &, ut id bominum [illegible] male consueuit, flag[illegible] euasit. Interim B. Hugo præsentis uitæ cursum cōpleuit in Christo, successitque ei pius eius filius dominus Pontius: qui & ipse Franciam uisitaturus intrauit. Vbi pro sua præclara consuetudine errantes in uiam reuocans, plurimos secum adduxit. Inter quos & me peccatorē Hugonem, & hunc, de quo loquimur iuuenem inuenit, uocauit, & ut sanctus prædixerat, monachum fecit. [illegible] præsens est in [illegible] sacerdotali fungitur officio. O prædicanda patris huius prophetandi gratia, qui non solum in præsentia occulta hominum uerè reuelauit, sed etiam longe post futura certo prænunciauit.

Crispeium uenturus, ut monasteriorum sibi susciperet, Robertum quendam, acrifebrium ardore laborantem, obuium habuit. Cui sanctus ualde compatiēs ait: Si rapinas exercere cessaueris, crimenque prædonis abdicaueris, promitto ego tibi, quia in nomine Domini cito sanaberis. Dedit miles fidem, se à rapinis cessaturum: dedit sanctus, pulsis prece febribus ægro sanitatem. O quot eius oratione sanati fuerūt quot de reliquijs eius sumentes, tam se, quàm alios, impensis inuicem particulis, à morbis citissime curauerunt. Aqua, qua sanctus sanctas manus abluit, sanitatem plurimis attulit. Dum ad alia festino, permulta (fateor) omitto.

Febricitātē sanat.

Parisiorum urbem uir sanctus intrauit, atque ad Ecclesiam S. Genouefæ Missas celebraturus ascendit. Qu[illegible]bus expletis, accepta Apostoli planeta, quæ ab Antiochia olim delata, in ea, quam diximus, seruatur Ecclesia: O [illegible]inam, inquit, haberemus ægrotū, in quo uirtutis Apostolicæ caperemus experimentum. Qui bus dictis, Robertus, [illegible] probitate [illegible] in partibus istis notus, sed diutino morbo membrorum officio destituturus, [illegible] se deferri præcepit, ubi sanctum adesse co[illegible]nouit. Depoo[illegible]tur debilis ante sanctum, prece supplici quærit ab eo suffragium. Pater Hugo miseretur, tenens Apostoli sanctam Dominum deprecatur, ipsamque planetam super ægrum eleuans, cum dulci melodia ait: Petrus Apostolus dicit paralytico: Roberte

Planeta est summa uestris sacrificantis, quam etiam Casula uocant.

berte sanet te Dominus Iesus Christus:surge, & sterne tibi:qui continuo surrexit. In his uerbis Robertus [illegible] toto c[illegible]nualuit sanusque egrediens,gratias agit. R[illegible] a[illegible] ima c[illegible]re tota [illegible] ciuitas testis est. Super hoc controuersia laudabilis orta est Pa[illegible]siensles [illegible]cunt, quia Petri est miraculum, qui per Hugonem Robertum sanauerit. Cluniacenses contra asserunt, Hugoni suo factum imputari debere,qui meritis Petri in Christi nomine debilem erexerit. Vtro[illegible]uoque causam suscipio: pro captu meo utrique respondeo. Fides Domino præsentat affectum, Dominus fidei largitur impensum. Robertus orauit Hugonem, Hugo saluatorem. Petrus ascitus est Saluator operat[illegible]s est. Sed hoc uobis pensandum proponens, ad maiora festino.

Act. 9

Per Gasconiam sanctus iter agebat. Secus uiam in tugurio elephanticus quidam lectus uulneribus decumbebat. Homo ille nobilis, famosus & diues, iacebat abiectus, leprosus & pauper. Audiens uir Dei, cõdoluit miseriæ uiri, assumptisque secum duobus monachis, Duranno scilicet, qui fuit Tolosanus episcopus, & Hunaldo, qui Abbas fuit Mosiacensis, intrauit ad pauperem, ulceroso prædicauit patienter co[illegible] solationum. Nulla consolatione, nulli orationem: oratione completa, dedit benedictione. Agni[illegible]amque exuens tunicam, uestiuit pauperem. Mira res: Pauper uestitus ueste pellicea, lepram exuit: incolumis factus, decorè induit: gratias agens, alacriter exiit.

Leprosum restituit saluti.

Quidam frater nomine Guilhelmus, obedientiæ munus ipsi à sancto Hugone demandatum curabat: sed crure eius grauiter intumescente, muneri imposito par esse non potuit. Itaque dolore acrius grassante, mortem sibi sentiens imminere, totum se contulit ad Hugonem, quanuis absentem, ab eoque uelut præsente postulat sanitatem. Ad morbum uero se conuertens, adiurauit eum, dicens: In nomine Iesu Christi ea parte patris, qui me huc uenire iussit, præcipio tibi ut abscedas, nec me deinceps ab ijs, quæ ex obed[illegible]tia mihi facienda incumbunt, impedias. Dixit, & ecce dormienti in somnis duo albis uestiti apparuere monachi, dicentes se uenisse ex parte Hugonis Abbatis. Alter eorum crus tumidum attrectauit, oleum infudit: alter liniendo peruoxit. Euigilans autem ægrotus, dolorem non sensit, plenamque sibi lætabatur redditam sospitatem.

Cluniaci quidam Theodoricus erat, antea miles, tunc uerò monachus: prius magnus nobilitate, tum humilitate paruus. Huius articulũ pedis letalis morbus, qui cancer dicitur, occuparat: cumque nullum inueniret remedium, fide plena ad patris Hugonis se conuertit implorandam opem. Abbate itaque Missam peragente, de aqua, qua digitos suos sumpta Eucharistia lauerat, Theodoricus clanculum accepit, & de magistri uirtute confidens, infudit ex ea in articuli partes. statimque pes totus conualuit, caroque de pa[illegible]ta ilico restituta est.

Cancri morbũ pellit.

Apud ueterem Chiricam locus est, non longè à basilica situs: ubi suscepit patrem Hugonem comes Ludouicus. Accessit ad famulandum sancto uiro comitis uxor Sophia: parata est in uir[illegible]dario me[illegible] solicitudine promptissima. Sed subito turbatur aer [illegible] infestauit ministros [illegible]exorta tempestas mo[illegible]a afficiebat dominos. At pater sanctus turbatos i[illegible]los uidens, eorum misertus, contra tempestatem eleuauit manum, sanctæ Crucis signum opposuit: & [illegible] mi[illegible]ro modo pluuia, quæ in[illegible] circuitu largit[illegible] om[illegible]a infudit, mensas eorum & ipsis assidentes pro[illegible]on attigit.

Signo Crucis pellit pluuiã.

Romam proficiscens al[illegible]quando pater Hugo, arctissimam a prominentis rupis latere uiam ingressus est. Erat inferius terr[illegible] profunditas, [illegible] metu præcipitij uix unquam uiatores audeant [illegible]eri. Præcedentibus itaque alijs post [illegible]os præ timore loc[illegible], sequebatur pater, mente & oculis dextera [illegible] & læuaque [illegible] ter ad cælum le[illegible]s. Sinistra n[illegible] habenas t[illegible]ebat, oratione suspensus Domino totus i[illegible]abat. Propter transeuntes quædam paupercula mulier [illegible] in breui sinum arduæ rupis foramen se receperat. Mula uerò, cui sanctus insidebat, ub[illegible] sanctorem [illegible] subito adspeait, mulier paue[illegible]cta, [illegible] re[illegible] & re[illegible]ens, tota in immane profundum cum sancto u[illegible] cad[illegible] Ibi sanctus, ut antea, sic etiam cadendo, mentem & oculos dexteramque ad cælum erectam tenebat. Cadebat quidẽ corpore, sed immotus cum Domino stabat mente. Præualuit itaque stabilitas mentis, suaque sedens mula, in[illegible]sibiliter reportatus ab infimis, uixq; red[illegible]tus est totus incolumis. Videte charissimi, ui dete patrem de morte redeuntem, admiramini de funere resurgentem. Sed qui Ionam in mare præcipitatum, de profundo abyssi, de uentre ceti clamantem ad se, liberare uoluit, etiam hunc orantem omnipotẽti misericordia sanum a ruina leuauit. Vidit Vincentius, qui tum in laico habitu, fideli sedulus obsequio, sanctum sequebatur. adhuc superest, se uidisse testatur. O mi[illegible]ndam Hugonis orationum instantiam, quæ non solum ipsum seruauit, sed etiam Aldephonsum Hispaniæ regem liberauit. Eum nanque frater eius Sanctius regno priuauerat, captum & catenatũ carceri mancipauerat. Illi uerò pius Hugo cõpatiens, pro eo apud Dominum precibus insistebat, & apostoli Petri confidens meritis, à Domino eum absolui posceba[illegible]. Nec mora: beatus Petrus apostolus cuidam fratri in Cluniaco apparuit, preces Hugonis pro Aldephonsi ereptione Deum admisisse reuelauit: secit etiam Aldephonso i[illegible]lud in carcere nunciari. Porrò Sanctio in somnis sub graui cõminatione præcepit, ut cito Aldephosum restitueret, nec differre aulus est. Sanctius terrore correptus, Aldephonsum statim restituit: restitutus ille, Deo & liberatori suo Hugoni gratias egit censumque, quem pater suus Ferdinãdus rex quotannis Cluniacensi monasterio sol uendũ instituit, ip[illegible] duplicauit, ducentas & quadrag[illegible]a auri uncias annuatim re[illegible]ens. Sic etiam pater Hugo Berardum de Reorcherio, (qui Cauariacũ quod est iuris Cluniacensis, graui exactione oppresserat) cum nec admonitionibus suis, nec amicorum suorum cum filijs eum refrenare posset, ad Deum fusis precibus edomuit. Cum enim pius pater pro oppressis Domino preces offerret, oppressor subito membrorum est incolumitate destitutus. Suis itaque turbatis, cõcutitur homo urgentibus malis, deponit contumaciam, assumit pœnitentiam. Tandem requiritur, dat fidem se satisfacturum, Hugo flectitur misericordia, oppressis laberantur oppressor emendatur.

Nota rẽ sanè stupendam.

Iona 2.

Alphõsum re[illegible] cem liberat a carcere

Ad [illegible] Iohannem de Angeliaco uenit Abbas Hugo: qu[illegible] licet absens esset corpore, præsens tamen spiritu Cluniaco non deerat. Vidit itaque in somnis, quasi fulgur impetu quodam ruere, & Cluniacense au ditorium scindendo irrumpere. Perpendens autem apud se, quæ uiderat, intell[illegible]it tale quippiam Clu[illegible]niaci eme[illegible]sse unde, nisi c[illegible] recederet, grauissima esset eru[illegible] loci iactura consecutura. Intermissis igitur i[illegible]s, quæ cœperat, Cluniacum festinus redijt. uocat Priores & Ordinis custodes, de negligentijs fratrum inquirit [illegible]d nih[illegible] huiusmodi ex[illegible]is percipere potuit. Ijs itaque [illegible]missis, ad Deum more solito recurrit: sol uit uota precum [illegible]ntrat Capitulum, fratres circonspicit. Mi[illegible] es Spi[illegible] u reuelante, occultum inter alios reum [illegible] deprehe[illegible] arguit, conuincit. Reus i[illegible], Petrus erat, [illegible] de [illegible]adci[illegible]aco uenerat. Confitentem iudex

Visio eius.

iudex pius dignè flagellat, misericorditer sanat. His nisis, semetipsos circumspiciebant singuli, nè quid in eis illicitum spiritualis oculos patria animaduerteret. Sic etiam per uisionem commonitus, monasterii S. Marcelli Cabilonensis sanctus intrauit, & mala quę dam inueterata, & iam penè insanabilia, spiritu sancto edocente cognouit, rescidit, sanauit.

Episcopi facetijs dediti pœna.

Operæprecium est, propter monachos uaniloquijs deditos, quiddam hoc loco commemorare. Tolosanum episcopum Duraunum, in cuius præsentia lepro sum sanauerat, Dei seruus sæpe commonendo repræhendit, & reprehendendo commonuit, ut à ridiculis uerbis, quibus male assueuerat, sibi temperaret: aiebatque, nisi in præsenti uita ab ijs sese corrigeret, post mortem tumentibus labiis & spumoso ore ipsum appariturum. Non correxit Episcopus: defunctus cuidā sacerdoti Signino apparuit, & ut sanctus prædixerat, ulcerosis tumida labijs ora præferebat. Petit auxiliū patris lachrymabiliter, quem audire noluerat, dum eum olim piè corriperet. Signinus refert patri quod uiderat, miseretur Abbas, & excessum oris septē fratrum silentio sanare festinat. Septem fratres delegit, quibus septem dierum silentium pro Episcopo indixit. Vnus ex ijs transgreditur, silentium soluit. Redit Episcopus ad Signinum, fractum accusat silentium, de transgressore conqueritur, dilatam oris sanitatem propter septimi inobedientiam causatur. Signino hæc iterum ad patrem referente, Abbas inquirit de transgressione. Transgressio inuenitur, & alter septenarius silentio dedicatur. Quo completo, tertiò Præsul apparuit, gratias agens Abbati: pontificali indutus chlamyde, os sanatum ostendit.

Eā S. Hugo ut aboleuerit.

Erat uir sanctus apud Nanctoacum: uenit nūcius, qui diceret obijsse Vuillencum. Vuillencus iste Prior fuit loci de Charitate. Pro defuncto dum pius pater Missam celebraret, more solito uiuam seipsum hostiam Domino præsentauit, & fic tenens in manibus filium, patri obtulit, oblatum ore suscepit. A quo edoctus, ad fratres egreditur, reuelat socijs, quia apud Charitatem non Vuilleneus, sed Orius obierit. Erat ibi tum Odo, qui fuit Prior Cluniacensis, post Episcopus Ostiensis, deinde Apostolicæ sedis summus Pontifex Vrbanus 2. Is missa legatione inuenit iuxta uiri Dei uerbum, non Vuillencum obijsse, sed Orium.

Vrban⁹ 2.

His alijsque signorum titulis celebris effectus Hugo Dei seruus, apud summos Pontifices magnus habebatur: illum Imperatores, illum reges uenerabantur. Italis, Gallis, Hispanis, Anglis innotuit, atque passim apud illos noua fundabat monasteria, uetera reparabat: neque uiris duntaxat: sed etiam fœminis cœnobia constituit: in quibus fragilis eorum conditio, sexum uincens & seculum, sancta inclusione religata, limites non egreditur præfixos, sed liberis animis cœlum perambulat. Dixi iam fratres quædam sancti patris signa, omisi plurima. uirtutes eius magis imitandæ sunt: quas quidem, cum sint admirabiles, partim referendas duxi. Habitus eius, forma religionis: uita eius, bene uiuendi fuit institutio. Orationem Deo, lectionem sibi, consilium proximo sedulus exbibebat. A mendacio & simulatione abhorrebat penitus: torporem & ocium damnabat, pauperes opulenta manu pascebat, infirmos pia solicitudine refouebat, afflictos consolabatur, pupillos & uiduas tuebatur. In uitiosos seuerus, erga pœnitentes mitissimus erat. Disciplinæ castigatione iudex, doctrina magister, charitate parens, obsequio minister. Ita uerò pluribus erat intentus, ut minor ad singula uix haberetur. Qui eius res gestas nouerunt, parum me dixisse reuincunt. Est autem hoc loco illud minimè prætermittendum.

Catalogus uirtutum eius.

Bertinus de Varenis, in agro solus remanserat, nescio quid rei executurus. Visio illi talis oblata est. Vidit personas primariæ dignitatis. Eas præcedebat Domina quædam, splēdoris & gloriæ inæstimabilis: quā transeuntem adspexit quidem, sed faciem eius uidere non meruit. Stabat homo attonitus, cum eccè quidā senior uenerandus mirantem illum ita alloquitur: Cuius est, ô homo, ager iste, quem colis? Respondit ille: Sancti Petri est & Hugonis Abbatis. At ille, Meus est, inquit, ager & agri possessor. Ego enim sum Petrus Apostolus, & hic, quem uides, sanctorum est cōuentus. Domina, quæ præcedit, mater est Domini. Vade, & ex parte mea dic Hugoni Abbati, propediem illi esse migrandum à uita: solicite prospiciat in Domino & sibi & domui suæ. Bertinus mandata hæc conficere pertimuit: itaque secundo admonitus, & pro negligentia repræhensus, Cluniacum uenit: rem totam ità, ut gesta erat, Abbati explicauit. Abbas reuerenter accepit, seque ad propinquam mortem accurate præparauit.

Bertini uisio.

Eo tempore Fulgentius Abbas Affliginiensis, uir uenerabilis, angelos uidit, duos mirificè ornatos lectulos in cœlum deferentes, altaque uoce dicētes: In his requiescent magni duo uiri, Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, & Hugo Abbas Cluniacensis: qui per uitæ meritum à terris ascendunt in cœlum.

Pauci intercessere dies, & uterque in Domino quieuit. Sabina quoque sanctimonialis uirgo in Iotrensi monasterio, testimonij singularis, uidit matrem misericordiæ cum glorioso agmine sanctorum: uidit & subsellium candidum decenter ornatum, agnitique illi interesse: audiuitque Hugonem Abbatem Cluniacensem illo abiturum. Sabina uisionem retulit, nec multo post nuncius uenit, dicens migrasse sanctum, quē ea uisio designauerat. Sic uir sanctus & miraculis approbatus, & reuelationum sacramentis præmonstratus, in medio filiorum uita functus, sed sanctitate perpetuus, è mundo decessit, uiuit Deo: dignè bonatus, in Cluniaco iacet: sed institutionū eius sanctimonia permanet, sed ordinis disciplina, quam tradidit, nequaquam niget, sed in cœlestibus meritorum eius corona refulget.

Obitus sancti uiri.

Subsellium, proeque uidetur usurpare.

Ea nocte, qua sanctus decessit, erat in Italia Godefridus Ambianensis episcopus, sanctitate præclarus. Is cum membra sopori dedisset, uisus sibi est esse Cluniaci, rogarique se à fratribus, ut Abbatem Hugonē oleo sancto inungeret, & episcopali redimitus infula Missas celebrans, Dominici corporis & sanguinis ei uiaticum ministraret. Expendens uerò secum uisionē Episcopus, eum obijsse persensit, socioque itineris sui Matthæo, uenerabilis Rhemorum Archiepiscopi Rodulphi tunc legato uisionem indicauit: pariterque diem annotantes, Romam peruenerunt, peractoque, pro quo uenerant, negocio, ad sua redeuntes, inuenerūt eo tpe Cluniaci migrasse sāctū, quo id fuerat Epo in Italia in ea, quam diximus, uisione monstratum.

Visio Godefridi Episcopi.

VITA S. ROBERTI, PRIMI ABbatis Molismensis, itemque Cistertiensis, bona fide, &c, nisi fallor, iussu Odonis Abbatis Molismensis conscripta: sed suspicor in M S. codicibus, quos secuti sumus, quędam omissa esse. Stylum aliquoties mutauimus.

26. Aprilis.

Beatus Robertus Campaniæ partibus oriūdus, quasi quidam flos campi speciosus enituit. Cuius nimirum decor in honestate morum intuentibus gratus erat, & sanctæ opinionis odor, lōge lateque diffusus ad imitatione sui pluri-

Eius parentes.

plurimos inuitabat. Pater eius Theodoricus, mater uerò Ermgardis dicebatur: ambo secūdū seculi digni tatē clari, sed ante Deū morū integritate clarissimi. Rerum uerò copia, quibus temporaliter abundabant, sic utebantur, ut summi patrisfamilias potius uiderentur dispensatores, quàm terrenæ substantiæ possessores. Scientes autem, quòd fœneratur Domino qui miseretur pauperi: puluerem terrenæ conuersationis pijs eleemosynis abstergebant: immo, quia in carne positi, non secundum carnem uiuebant, cogitatione & desiderio in cœlestibus habitantes, coronas suas uirtutum operibus, quasi gemmis quibusdam & lapidibus preciosis decorabant. Verum quia parentū eius fecimus mentionem, quemadmodum hunc sanctum uirum spiritus sanctus præuenerit in benedictionibus dulcedinis, cū adhuc matris utero clauderetur, breuiter absoluemus.

Prou. 19.

Prægnanti etenim matri gloriosa Dei genitrix uirgo Maria in somnis apparuit, annulum habens aureū in manu sua, dixitque ei: O Ermgardis, uolo filium, quem gestas in utero, hoc annulo mihi desponsari. His dictis, mulierem dormientem relinquens, uirgo beata disparuit. Illa uerò expergefacta, animo cœpit reuoluere uisionem. Adiecit autem beata Dei genitrix apparere iterum mulieri, sicut olim Deus iterum atque iterum apparuit Samueli, ad confirmādam promissionem suam. Expletis igitur diebus, Ermgardis peperit filium, uocans eum Robertum. Quem ablactatum, tradidit literarum studijs imbuendum: Cum esset autem annorū quindecim, in quibus supra omnes coætaneos suos proficiens, de fontibus Saluatoris puro pectore hauriebat, unde salutis gratiam postea populis eructaret. Cum autem esset annorū quindecim, mundana uitans contagia, totum se decreuit Domino consecrare. Itaque florem gratissimæ iuuentutis Domino offerens, apud sanctum Petrum de Cella suscepit habitum regularem. Vbi ieiunijs & orationibus uacans nocte ac die, gratum Deo exhibendo obsequium, carnem spiritui, spiritum uerò subijciens creatori, proficiebat. Cum uerò tempus esset, ut in seruo suo glorificaretur Deus, & lucerna, quæ sub modio latuerat, super candelabrum ad illuminādam Ecclesiam poneretur, ille, in cuius manu sunt corda hominū, eiusdē domus fratribus inspirauit, ut uirū Dei Robertū sibi eligerēt in Priorem. Dignū quippe erat ut qui, duce gratia, lōgo usu didicerat tenere moderamina uitæ suæ, iudex & moderator uitæ fieret alienæ.

Visio matris eius.

Fit monachus

inde Prior.

Erat per id tempus in remotis nemorum latebris eremita quidam, Deo cupiens eo liberius, quo secretius, deseruire. Qui cum assiduitate ieiuniorū maceraret carnem, & orationum instantia spiritum roboraret, respexit Dominus humilitatem eius, nec sine grandi miraculo per illum creuit seruientium Domino multitudo. Duo enim milites, secundum carnem fratres, ad ostentationem uirium suarum execrabiles nundinas, quas uulgus torneamenta uocat, expetentes, cum per nemus, in quo iam dictus eremita degebat, iter agerent, cœperunt intra se secreta cogitatione de nece mutua tractare. Inuidiæ quippe ueneno miserabiliter tabescentes, apud se cogitabant, quòd altero eorum extincto, is, qui superesset, in defuncti facultates possessor succederet. Sed Deus omnipotēs, qui sciebat eos uasa misericordiæ mox futuros, fecit cū tētatione prouentū, nè iniquitatē, quā cōceperāt, effectui māciparēt. Cū igitur expleto negocio, ad qđ ierāt, quodq; satis strenue gesserant, adeò ut humanę laudis fructū ex hominibus reportarēt, ad propria remeantes, in locū, ubi de nece mutua secreta cogitatione tractauerāt, gressu propero peruenissent: ibi uelut ab ipso loco admoniti, uel potius diuina inspiratione compuncti, cogitatam cœperunt exhorrere nequitiam, & intra seipsos de concepto facinore conturbari. Ad memoriam uerò reducentes, quòd in propinquo esset tugurium eremitæ memorati, pari uoto iter suum ad ipsius mansiunculam direxerunt. Per confessionem uerò uirus pestiferum, quod in eorum cordibus latuerat, euomētes, eliminata spurcitia, gratum in seipsis Deo habitaculum parauerunt. Deinque à uiro Dei pro sequitia illa cogitatione suscepta castigati, ab illo recesserunt, etiam salutaribus admonitionibus instructi. Cum uerò ad locum, in quo prius alter alteri erat necem meditatus, peruenissent, alter ex altero percontatus est: Ecquid, frater charissimè, hāc nobis hesterno die euntibus animo uersabas? Ac illo cogitationem animi sui exprimenti fratri suo, ille respondit: Et ego in simili cogitatione uersabar. Rursus igitur corde compuncti, & ad uirū Dei reuersi, spreta seculi pompa, cum illo cœperunt spiritualiter uiuere, & ad portandum suaue iugum Christi ceruicem cordis humiliter inclinare. Quis igitur dubitet eorum conuersionem meritis beati Roberti adscribendam, cuius magisterio, sicut sequens oratio declarabit, disciplinis erant regularibus imbuendi? Deus autem, qui consolatur humiles, adiecit multiplicare seruos suos, ita ut intra breue spatium ad septenarium numerum peruenerint. Quos septem uiros, quasi septem columnas spiritualis ædificij, præparauit Dominus. Per illos nanque cœpit ordo monasticus reuiuiscere, & fructum spiritalem facere.

Auri sacra fames.

Duo nobiles fiunt eremita.

Interim uerò beatus Robertus, sanctitate & gratia apud Deum & homines clarus, à monachis sancti Michaelis Tornodorensis, electus est in Abbatē. Porrò ij, quos diximus, eremitæ, cum non haberent, qui eos disciplinis regularibus informaret, audientes famam beati Roberti, duos è fratribus suis ad illū mittere curauerunt. Qui cum ad locum peruenissent, in quo uir Dei sedulum Domino exhibebat obsequiū, Præpositum domus illius in adiutorio reperērūt. Qui cum eorum propositum causamque itineris cognouisset, uix ab illo multis precibus obtinere potuerūt, ut ad uiri Dei secretarium ducerentur. Inuidiæ quippe mucrone confossus Præpositus, sibi arbitrabatur decedere, si quid laude dignum per seruum suum Robertum Dominus de aliorū profectibus ordinasset. Vnde etiam fratribus eiusdem domus & sociis Abbatis persuasit, nè petitioni fratrum, qui ad requirendum uirum Dei uenerant, ut ipsis præesset, assentirent. Veruntamen beatus Robertus eorum petitioni iustis; uotis congratulans, illorum desiderijs fecisset satis, nisi fratres Tornodorenses unanimiter obstitissent. Interim salutaribus admonitionibus informatos, suis munitos precibus & benedictione firmatos, remisit ad propria, singulariter in spe illos constituens, quòd simulatquè facultas ei tribueretur à Domino, ipsos adimpleret lætitia cum uultu suo. Posteà uerò cernēs fratres suos ab exquisita tramite deflectere, ad monasterium Cellense, unde euocatus fuerat, regressus est: ubi Lia, quæ laboriosa dicitur, ad tempus se posita, diū desideratæ Rachelis fruebatur amplexibus, hauriens in gaudio de fontibus Saluatoris, quod posteà propinaret in salutem fidelibus.

S. Robertus fit Abbas.

Deserit monachos dissolutos.

Sed quia latere non potest ciuitas supra montem posita, beatus Robertus supra montem Christum radicatus firmiter & fundatus, defuncto Priore sancti Aigulpi, ad pascendum ibi humilem gregem Christi rursum eligitur, in eadem domo unanimi fratrum uoto parique desiderio Prior effectus. Memorati autem eremitæ, amore uitæ cęlestis afflati, cum uirum Dei conspicerent semper in melius proficere & seipso effici meliorem intro consilio, duos ex fratribus suis ad sedem

Matt. 5.

ſedem Apoſtolicam ablegarunt, ut à ſummo Pontifice precibus obtinerent, ut uir Dei B. Robertus puſillo gregi Chriſti pater fieret atq; paſtor. Summus aũt Pontifex andiẽs illorum propoſitũ, gauiſus eſt ualde petitionique eorum benigne annuẽs, Apoſtolica benedictiõe fretos, remiſit gratulabũdos ad ſedes ſuas, Abbati de Cella ꝑ Apoſtolica ſcripta mãdãs, ut quẽ illi è fratrib⁹ elegiſsẽt, ipſis traderet Abbatẽ. Abbas autem Celenſis, ubi Pontificis accepit mãdata, beatum Robertum poſtulantibus dedit, triſtis quidem ac mœrens, ſed iuſsis Apoſtolicis non anſus obſtrepere aut repugnare. Videbat enim illorum cõſolationem, ſibi ſuisque afflictionem fore, quandoquidem è domo ſua, firma quædam & inſtàr cedrinæ imputribilis columna tolleretur.

Fit Abbas Moliſmẽſis.

Porrò beatus Robertus curã paſtoralis officij in ſe deuotus recepit, nidens quòd labor ſuus ſine fructu non eſſet, cum unanimitas gregis, reſpuens terrena & appetens inquirensque cæleſtia, ipſius ſalutaribus moniris obediret.

Itaqne ſecũdùm interinrem hominem in ſpiritu humilitatis Deo ſeruiens, ſecundùm exteriorem uerò ſtrenuè miniſterium ſuum implens, actiue uitæ tãquàm Liæ copulatus eſt ad filios ſpirituales procreandos in loco, qui nunc dicitur Colannus. Cum autem breui tempore fratrũ numerus uſque ad tredecim excreuiſſet, conſiderans uir Dei loci importunitatem, relictis ibi cuſtodibus, aſſumptisque ſecũ fratribus, in quoddam nemus, cui Moliſmus nomen eſt, ſeceſsit: ubi proprijs manibus laborantes, ramos de arboribus amputarunt, atque ex ijs domicilia, in quibus poſſent quieſcere, conſtruxerũt. Oratorium quoquè ſimili ſchemate ædificarunt, in quo ſalutares hoſtias & ſacrificium contriti ſpiritus Domino frequenter offerebat. Cumque panem non haberent, quo poſt diuturnum laborem corpora poſſent reficere, ſolis leguminibus utebantur. Contigit autem Trecenſem Epiſcopum per nemus illud, in quo Dei homines in ſumma paupertate & humilitate Deo ſeruiebant, iter facere, & ad locum illum, refectionis hora, cum ſociorum frequentia peruenire. Quos uiri Dei deuotè ſuſcipientes, quodammodò confundebãtur, ꝙ non haberent, quæ cibum ſumpturis apponerent. In eorum antem humilitate & paupertate nõ mediocriter ædificatus Epiſcopus & cõpunctus, ualefecit eis & receſsit.

Moliſmus extruitur

Nota abſtinẽtiam.

Procedente uerò tempore, cũ nõ haberẽt fratres, undè poſſent uel ad breue tempus ſuſtẽrari, ad beati Roberti cõſilium cõfugerũt. Ille uerò, qui nũqnàm putauit aurum robur ſuum, nec obrizo dixit, Fiducia mea: docuit illos in Domino collocare ſpem ſnam, ſciens, quia non fineret Deus dintius fame affligi animam iuſti. Cum igitur precium non haberent, nihilo minus Trecas eos miſit ad emendam annonam, & iuxta literam prophetæ conſilijs obtemperans, dicẽtis: Qui non habetis argentum, uenite, properate, emite & comedite. Cum autem Trecenſem eſſent urbem nudis pedibus ingreſsi, ſtatim de illis ad epiſcopum rumor perlatus eſt: qui illos ad ſe iuſsit introduci, ſatisque deuote eos ſuſcipiens, ſuũ erga Deũ amorem in exhibẽda ſeruis eius humanitate declarauit.

Iob. 31

Prou. 10.

Eſa. 55.

Deniquè nouis ueſtibus regulariter eos induens, cũ quadriga, pannis & panibus onuſta, ad ſua loca remiſit. Qua quidẽ benedictione nõ mediocriter confirmati, didicerunt inter aduerſa patiẽtes eſſe. Quinetiam à die illa & deinceps nõ defuit, qui illis & ad ueſtes neceſſaria ſuppeditaret: cumque in Dei ſeruitio conſtantiſsime perdurarent, multi accedebant ad illos ſeculũ fugientes, & reiecta mundi ſarcina, ceruices ſuas iugo Domini ſupponentes. Quidam uerò etiam ex remotis locis eis mittebant neceſſaria, ut mercedem iuſti reciperent, dum ipſi iuſtis uitæ præſenti res neceſſarias impartirent.

Epi Trecen humanitas.

Mat. 10.

Sed quia plerunque rerum copia morum inopiã & egeſtatem parit, cũ cœpiſſent abundare temporalibus, cœperunt ſpiritualibus uacuari, ità ut eorũ iniquitas quaſi ex adipe prodire uideretur. Sanctus autem Robertus cor ſuum diuitijs affluentibus non apponens, magis ac magis in Deum proficere conabatur, & ſecundũ inſtitura ſancti Benedicti, ſobrie & iuſtè & piè uiuere. Quod uidentes filij Belial, in uirũ Dei atrociter inſurgebant, illum ad amaritudinẽ ꝓuocantes, & animã iuſti iniquis operibus cruciantes. Nec te moueat Lector, ꝙ in illa ſancta congregatione ſibi locum uendicauit iniquitas. Sanè ẽt ſcriptura teſte didicimus, ꝙ cũ quadã die ueniſſent filij Dei, ut aſſiſterent coram Domino, adfuit inter eos ẽt ſatan.

Ex rerum copia quidam in ſoleſcũt

Iob 1.

Sic ſic ab initio non defuit in Eccleſia iuſtus, quĩ proficeret, & impius, qui probaret. Videns autem uir Dei, ꝙ illos repræhendendo non proficeret, & ꝙ diſciplinæ regularis obſeruatione poſtpoſita, unuſquiſque poſt prauitatẽ cordis ſui ambularet, ſtatuit illos relinquere: ne, dum in eis fruſtra quæreret ſpiritale lucrum, ipſe animæ ſuæ faceret detrimentum.

Boni malis ſẽper admixti.

Orta igitur inter eos diſcordia, receſsit ab eis, ueniteque ad locum, qui uocatur Aurum, in quo audierat habitare fratres, in ſpiritu humilitatis Domino ſeruientes. Ad quos cum ueniſſet, deuote ſuſceptus eſt ab eis, nixitque aliqnandiu inter eos, laborãs proprijs manibus, ut haberet undè tribueret neceſsitatẽ patienti. Vigilijs etiãm & orationibus inceſſanter inſiſtens, infatigabiliter Domino ſeruiebat: & cum in ſanctitate cunctos excelleret, omnibus ſeruiens, omnium ſe minimum reputabat.

Vnde non multo poſt ab eis electus eſt in Abbatẽ, quibus prçeſſe curauit multa cum modeſtia, infirmis curam impendens, & lanos fouens, nec quaſi dominans in clero, ſed forma gregis factus ex animo.

Fit Abbas.

Moliſmenſes intereà pœnitentia ducti, quòd uirũ Dei offendiſſent, & à ſe quodammodo ſua poternia & inobedientia expuliſſent, ruinam ſuam tam in in moribus quàm in poſſeſsionibus anxiè deplorabant, ſuoque caſu experti ſunt, beati Roberti meritis, ipſis Dominũ rerũ tẽporaliũ abundantiam tribuiſſe. Itaque communicato inter ſe ſalubri cõſilio, ſummũ Pontificẽ adierunt, eiusque authoritate freti, eum Moliſmum reuocauere. Vbi ieiunijs & orationibus continenter inſiſtens, æmulatione Dei æmulabatur ſibi ſubiectos, ità ut breui obſeruantiã diſciplinæ regularis apud illos inſtaurarit. Erant autem inter illos quatuor uiri fortiores, nempe Albericus & Stephanus, atque alij duo, qui poſt cœnobiticæ exercitationis rudimenta, ad ſingulare eremi certamen ſuſpirabant. Egreſsi ergo de cœnobio Moliſmenſi, uenerunt ad quendam locum cui Vinicus nomen eſt: quem cũ aliquanto tempore incoluiſſent, ad inſtantiam Moliſmẽſium à uenerabili uiro Ioceranno Lingonenſi Epiſcopo, niſi reuerterentur, excommunicationis ſententiam exceperunt. Compulſi ergo eum, quem diximus, locum relinquere uenerunt ad ſyluã quandã, ab incolis Ciſtertiũ nuncupatã: ubi in honorẽ beatæ Dei genitricis oratoriũ conſtruẽtes, nec minis nec precibus a ſuo deinceps propoſito potuerũt reuocari, ſpiritu ferueẽter & indefatigabiliter die ac nocte Dño ſeruientes. Audiens aũt beatus Robertus ſanctam illorum conuerſationẽ, aſſumptis ſecũ uiginti & duobus fratribus, perrexit ad eos, ut ſancti eorũ ꝓpoſiti eſſet particeps & adiutor. A quibus ſumma cum deuotione ſuſceptus, eis aliquandiu paterna ſolicitudine præfuit, regulariter illorum uitã & mores inſtituens,

Ciſtertiũ habitatur

S. Rob. præeſt Ciſter.

instituens, atque seipsum religionis & honestatis forma & exemplū illis proponēs. Sed Molismenses ægrè ferentes tanto se pastore destitui, summū Pontificem adierunt, ut uir Domini beatus Robertus ad ecclesiā Molismensem, quā prius fundauerat, redire cogeretur. Porrò summus Pontifex ut audiuit nouellam Cistertiensiū plantationē in Christo firmiter radicatā, gauisus est ualdè, præsertim φ cūperisset omni morū honestate eā pollere, fratresque beati Roberti eadem plu furmatos, sancti Benedicti regulam feruenter obseruare. At tū animaduertens Molismensibus imminere exitium, si uiri Dei præsentia fraudarentur, scripsit Episcopu Cabilonensi, ut alio Cistertiensibus Abbate ordinato, beatum Robertum cogeret Molismū

1.Reg. 15. reuerti. Quod ubi beatus Robertus comperit, sciens quia melior est obediētia, quàm uictimæ, & quasi scelus est idololatriæ, nolle acquiescere: dispositis apud Cistertiū, quæ ad nouæ institutionis obseruantiam pertinebant, Abbatē eis præfecit, uirū Deo dignū, Albericū, qui fuit unus ex primis monachis ecclesiæ Molismensis. Sicque omnibus salubriter ordinatis, ad monasterium Molismense, quod ipse in honorem beatæ Mariæ fundauerat, reuersus est. Defuncto uerò post biennium Alberico successit Stephanus, à Roberto Abbas Cistertiensibus ordinatus.

Eccl.4

Sub hoc Stephano S. Bernardus monachū p̄fessus est.

Ita ergo nouellæ plantationis cum esset institutor, & ad eius arbitrium utriusque monasterij, Molismensis & Cistertiensis, ordinatio pertineret, cum duobus monachis Molismum rediit, Cistertiensibus quidem eius abitione mœrentibus, Molismensibus cōtra eius reuersione gratulantibus. Obuiam aūt ei uenit ea Bareosi oppido honoratorum hominū atque plebeiorū multitudo maxima, qui eū cū grandi tripudio & diuinis laudibus exceperunt. At ille cum suo, immo cum Christi grege pusillo, puta Molismensi collegio, parata sibi à Deo locum ingressus, diuinam, quæ cuncta dispensat, prouidentiā tota mentis alacritate magnificans, commissum sibi gregē paterno fouebat affectu, disciplinis regularibus illos instituens: imò uerò exemplum regulariter uiuendi seipsum illis præbens.

S. Robertus redit Molismum.

Quàm autem modestæ seueritatis in subditos, φ liberalis & benignus in pauperes fuerit, non est silentio prætereundum. Die quadam duo clerici uirū Dei præ foribus ecclesiæ repererunt, & ab illo instanter alimoniā petere cœperunt. Vir aūt Dñi, sicut totus misericordiæ uisceribus affluebat, illorū cupiens leuare inopiā, statim quendā è fratribus, cui ea officio incumbebat ministrare mensis, accersiri præcepit, eique mandauit, ut aliquid largiretur egenis illis. Respondente eo, panes in monasterio prorsus nullos haberi: Vñ igit, inquit uir sanctus, hodie reficiēdi sūt fratres? Ille se nescire respondit. Non peractis ea more Missarum solennijs, fratres ad mensam accedere ceperunt.

Cumq; sonitum cymbali, sicut illa hora moris est, uir sanctus audisset, ab œconomo sciscitabatur, undè panes haberet, quos fratribus corpore refecturis esset appositurus. Tū ille, Paucos, inquit, reseruaui, io eā curā intentos, nè fratribus hora refectionis cibus deesset. At uir Dei zelo accensus, fremens & indignās φ in grege sibi commisso repertum esset inobedientiæ loliū & diffidentiæ zizania, ingressus refectoriū, panes mensis appositos in sportam coniecit, eosque è colliculo ecclesiæ uicino in subterfluētes aquas per præceps abiecit, nolens in filijs Dei culpam inobedientiæ extare. Eius autem zelum Deus ex alto perspiciēs, iam quibusdam pijs fœminis de Castellione inspirauerat, ut fratribus comesturis panes deferrent.

Vide sancti uiri zelum.

Porrò uir Dei Robertus ad portam monasterij ueniens tres illic quadrigas offendit onustas panibus, quas memoratæ de Castellione fœminæ fratribus reficiendis adduxerant.

Itaque conuocatis fratribus, diffidentem illum & inobedientem fratrem coram omnibus obiurgauit, cunctosque ad benè sperandum in necessitate de Dei misericordia salutaribus monitis animauit.

Cū aūt uir beatus multa laborū certamina in Christi militia exegisset, uitæ præsentis iā planè pertæsus, dissolui & esse cū Christo ardenti desiderio cupiebat. Cuius uotis Deus annuēs, horā exitus eius ab hac uita, nō paucis antè diebus, sicut ipse optauerat, ei reuelauit: quam imminentem ille fratribus indicauit. Aliquandiu igitur corporis aduersa ualetudine laborās, gratiæ merita uirtute patientiæ cumulauit, glorians cum Apostolo in infirmitatibus suis, & uirtuti Christi gratum intra se domicilium parans. *2.Cor. 12.*

Itaque anno ætatis suæ octogesimo tertio, tertio Calendas Maij, corpus terræ reddidit: spiritū uerò ad Deū, cui indefesso famulatu feruenter adhæserat, terra plorāte, cælo gaudente, trāsmisit. Filij aūt eius, monachi Molismenses, quorū oē gaudiū & solatiū in illo fuerat, amarissimè flentes, reuerendi patris exequijs deuotius insistebant: & licēt de superna eius meritorū retributione minimè dubitarent, immò de suffragijs per eius merita sibi conferendis confiderent: attamen tanti patris præsentia, ab hac luce ipsis subtracta, non mediocriter angebantur. Et quia dñi uiueret, lucis se esse filiū iustis operibus declarauit, quanti apud ipsū esset meriti, Deus in eius obitu ostēdit. Nā supra domiciliū illud, in quo eius exanime corpus iacebat, primo noctis crepusculo duæ lucidissimæ, eæq; diuersi coloris irides apparuerunt: quæ ad amplitudinē magnæ plateæ se dilatantes, in quatuor partes terræ extēdi uidebantur, & altera quidē ab Aquilone ad Austrū, altera uerò à Septentrione ad Orientē sese ꝑtulit. In summitate aūt, ubi pariter iungebantur, clara lux instar lunaris circuli refulgebat, eaque in altū sese ꝑtēdēs, tenebras noctis à loco illo penit⁹ exclusit.

Obitus S. Roberti.

Eo defuncto, mira quadā uidentur.

Porrò in hac luce crux rutilās uisebatur, primo quidē exigua, sed paulatim excrescēs, magna euasit. Circū cā innumerabiles uarij coloris erāt circuli, in quibus singulis singulæ ortæ sunt paruæ cruces, exq; rutilāntes & cū suis circulis increscentes. Cūque se usque quaq; in firmamēto intēdissent, totū Molismensē locū mirabiliter illustrabāt: ut signis euidētibus doceretur, beatū uirū, φ in eo loco cū pietate dormitionē acceperat, filiū lucis esse. Nec dubitandum, quin ad declaranda sanctitatis eius merita lumen illud cum crucibus cælitus extiterit: ut daretur intelligi, sanctum uirum, respuentem opera tenebrarum, carnem suam crucifixisse cum uitijs & concupiscentijs.

Idcirco aūt multæ uisæ sunt cruces, ut certo essent argumēto, quā plurimos eius sācti uiri futuros imitatores, sicut & ipse fuerat Christi. Quid uerò irides illæ aliud sibi uoluisse putandæ sunt, nisi ut intelligerē tur signum esse fœderis inter Deum & hominem, inter creatorem & creaturam?

Expletis aūt pro morte circa beati uiri corpus exequijs, gleba illa sanctissima à uicinis Abbatibus, alijs que reuerēdis personis, ea causa congregatis, ueneralibiliter est tradita sepulturæ, & in ecclesia beatissimæ Mariæ Virginis, quā ipse in eius honorem fundauerat, honorificè tumulata. Deus autem omnipotens, ut post carnis depositionem famulum suum Robertum uiuere comprobaret, multorum eum miraculorum gloria decorauit. Et ipse nis saoctis ut se ostenderet curā gerere filiorum, etiam postquàm subtracta est ab eorum oculis uisio corporalis, si quando; fuissent in Dei seruitio negligentes, aut ad nocturnas preces, quas Matutinas uocant, tardius surrexissent crebrò solitus est excitare custodem, arguens inertes

Etiam defunctus curā gerit Molismensium.

ac

ac negligẽtes, & hortãs ad meliora deuotos. Beata quoque Dei genitrix, quæ sibi desponsauerat uirũ Dei, dum adhuc uteri materni clauderet angustijs, gratiã, q̃ singularẽ accepit à Dño, cõicare nõ destitit seruo suo. Nã ab obitu sancti uiri cœperunt creberrima fieri miracula in ecclesia Molismensi, quã ille cõstruxerat in honorẽ eiusdẽ sacratissimæ uirginis cui à primæua ætate totũ se dediderat, & deuotione seruierat speciali.

Miracula multa fiunt. Diuinæ autem dispensationis gratia in omnem terram diuulgante miracula, quæ Deus omnipotẽs precibus suæ matris & beati Roberti meritis operari dignatus est in ecclesia Molismẽsi, cœpit undiq; gẽtiũ cõfluere multitudo. In ijs quædã paupercula mulier, morbo laborans caduco, ad ecclesiam Molismensem uenire cõstituit, auxiliũ à matre Dñi & beato Roberto eius famulo quæsitura. Assũptis igit̃ secũ duobus puerulis, quorũ alter pẽdebat ad eius ubera, alter uerò gressu debili matris uestigia sequebatur, iter prosequitur destinatũ. Inclinante autem iam die, uenit ad monasterium Quinceij, hospitiũ mendicans a monachis. Sed quia illorũ canõ intra fines monasterij sexũ muliebrẽ nõ admittit, eam pulsa est misera mulier ipse recedens in nemore pernoctare. Vbi sane casu fortuito locum reperit, quem ẽ sopitis cineribus rursus excitans, cum duobus puerulis illic mansit.

Media aũt nocte lupus aduenit & cũ mulier ex una parte ignis sederet, crudelis bestia in altera recubabuit. Quo uiso, mulier fronti suæ signũ crucis imprimens, se & pueros suos Deo beatissimæ Virgini Mariæ, & beato Roberto deuotissimè cõmendauit. Interea illã suus inuasit morbus, & dũ corpus ceu exanime palpitat, lupus quasi de industria expectasset, minorem puerum abripiens aufugit.

Morbo aũt illo se remittẽte, fœmina tanquã à morte resurgens, inter brachia suũ quærit infantulũ, quẽ paulò ante tenuerat, nec alibi se reliquisse sciebat. Lætabatur se illo morbi dolore liberatã, sed ecce succedit dolor illo acerbior, quando maiorem filium interrogans de minori, casum plane miserabilem cognoscit. Quid faceret misera mulier aut quò se uerteret, nesciebat, sed inter lachrymas & eiulatus hæc subinde repetebat: Redde, redde depositũ beatissima Maria, redde depositum Pater Molismensis. Mira res. Dũ isthæc crebrò repetit, & beatam Mariam sanctumq; Robertum sæpius inuocando uim doloris sui exprimit, ecce bellua, suæ ferocitatis oblita, cui proprium est non parcere, sed uorare, de sylua procedens, & innoxio ore puerum deferẽs, eũ incolumẽ reddit matri suæ. Tũ illa cõceptũ mœrorẽ subsequẽti lætitia prosligãs, cœptæ peregrinationis iter prosequit̃, & in multorũ præsẽtia rei seriẽ enarrat. Porrò in dorso pueri dẽtium relicta uestigia, eius uerbis fidẽ conciliabant.

Insigni miraculo lup⁹ reddit infantẽ

Itẽ uir quidẽ in uilla, quæ Nouallames dicitur, cũ uxore sua negocijs externis occupatus, domo sua obserata, solũ reliquit infantulum in cunis dormientẽ. Interea ignis correpta materia paulatim increscens, in flammas sese etiã foras diffundit, cumque iam in recti superficie debaccharetur, accurrit populus, illi periculo remedium allaturus, sed frustra id fuit, flammis aditũ in ædes prohibentibus. Accurrunt etiã parẽtes, pueri nomẽ crebro appellãtes, tũdũt pectora, lacerãt capillos, præ amore chari pignoris nõ sentiũt cõllagrãtes ædes, quarũ dispẽdiũ eius saluti posthabebant. Mater hæc sæpius iterat: Esto clypeus à facie ignis deuorantis Dña Molismensis. Demũ aduolat ad puerũ uterq; parẽs, rogãt Deũ, or uel cineres flãmis absũpti pueri liceat inuenire. O rem plane, stupẽdã. Attẽdãt, qui audiũt, & tãti miraculi nouitatẽ mirẽt toto orbis. Inueniunt infantulum flãmmis arrideotẽ, & cunabulis simul cum pannis in cineres redactis, in

Aliud præclarũ miraculũ.

solum puerum sæuire nescit incendium.

Ita in laudẽ suæ matris & ad beati Roberti merita declaranda, filius Dei patris, antiquũ Babilonicæ fornacis dignatus est miraculũ renouare. Puero itaq; à parẽtibus oblato & ecclesiæ pserato, cõuenerũt plurimi Dõm collaudãtes, quorum etiam cõsilio, ne res obliuione deleretur, literis mandata est. *Dan. 3*

At uerò si uniuersa, quæ per seruũ suũ Dñs operat̃, scribere uelim, nõ potero par esse labori, citiusq; me tẽpus, q̃ rerũ copia deficiet. Nam quotidie in ecclesia Molismẽsis beati Roberti auxiliũ implorãtibus, adest misericordia redẽptoris nostri. Eius interueniẽtibus meritis, ad sepulcrũ eius illuminãtur cæci, debiles recipiũt gressũ, ægri sanãtur, maligni spiritus eius præsentiã nõ ferẽtes, ab obsessis corporibus expellunt̃. Qđ ne alicui incredibile uideat̃, pauca superioribus adiũgemus. Duo ægri, fide feruẽtes ad locũ, in quo sãcti corporis gleba, uitali spiritu uacuata, iacebat, accedẽtes, postq̃ suppositi feretro, eiusq; sudariũ contingere meruerũt, mox pristinã recepere sanitatẽ, plãdẽtibusq; fratrũ merẽtiũ in solẽne gaudiũ de patrato p̃ seruum Dei miraculo cõuerterũt. Sed & sicut quõdã p̃ puellã captiuã uirtus Helisæi prophetæ innotuit regi Syriæ, sic etiã p̃ sexũ muliebrẽ apud Frãcigenas innotescere uoluit seruus Dei. Niuernensis. n. Comitissa, cũ in quodã oppido cũ puellarũ militũq; frequẽtia moraretur, monile aureũ ferebat ad collũ suũ, tã auri fulgore, q̃ gẽmarũ scalptura eximiũ. Cuius cũ splẽdorẽ & preciũ alijs indicatũ cuperet, ablarũ à collo suo manibus tenuit, alijsque gestandũ tradidit. Mirabãtur oẽs monilis decorẽ, sed dũ alij alijs illud uisendum offerũt, atq; interim de rebus alijs miscẽt colloquia, monilis obliuiscũtur. Deinde comitissa manum mittens ad collum suũ, cum sentiret monile inde amotum, solicite perquirit, cuinam illud tradidisset. *4. Reg. 5.*

Negabant singuli se illud habere, itaque matrona nobilis cœpit magis ac magis animo cõturbari: Erat aũt in eo loco multũ straminis, qđ illa iussit uentilari, & accẽsa lucerna, totã domum euerti. Sed cũ nulla posset ratione illud inuenire, puella quædam, quæ in eius erat obsequio, accessit ad illam, constantissimẽ asserens, si beatũ Robertũ fideliter inuocaret, fore, ut is monile absq; ulla dubio ipsi restitueret. Eius cõsilio Comitissa acquiescens, cereum in honorẽ beati Roberti iussit ad ecclesiam Molismensem deportari, atq; illic in honorẽ beatissimæ Virginis & sancti Roberti accẽdi. Qđ cũ factũ fuisset, statim corã multa plebis frequẽtia monile in eius gremio est repertũ. Itaq; factus est utriusq; sexus hominum conuentus pro tanto miraculo laudantiũ Deũ, & illũ in beato Roberto famulo suo mirabilẽ prædicanti. Hoc autẽ miraculũ in ea regione tã celebre euasit, ut quisqs aliquid emiserit, ad uiri Dei auxiliũ cõfugere nõ moretur, atque ita rẽ amissam sine dilatione recuperet.

Monile amissum, ad S. Roberti inuocatio nem reperitur

VITA S. PETRI MARTYRIS ex ordine Prędicatorum: Authore Thoma Lẽtino Patriarcha Hierosolymitano, eius cõtẽporaneo. Dictionẽ in gratiã Lectoris eruditi passim nõnihil elimauimus.

PROLOGVS AVTHORIS.



Res sunt, qui testimonium dant in cœlo: Pater, Verbum & Spiritus sanctus. & tres sunt, qui testimonium dãt in terra, spiritus, aqua & sanguis. Sanctorum gloriam multis & uarijs testimonijs adstruendã, sapiẽtia diuina prævidit, quibus corda fidelium *1. Io. 5.*

ad laudes suæ bonitatis celabrandas attentius erigeret, & in sanctorum uenerationem uehementius & copiosius excitaret. Felix autem ille sanctus, cui & cœlestia & terrena testimonia suffragantur, cui nec uirtus celestis deest ad gloriam, nec laus terrestris ad famam, longe lateque diffusam, & fidelium testimonij comprobatam. Quæ quidam in beato Petro nouo martyre, strenuo fidei pugile, clarius innotescũt, cuius sanctitati tota Trinitas præbet testimonium: Patris potentia in miraculis, Filij sapientia in doctrinis, Spiritus sancti gratia in donis & uirtutibus, quibus eũ uberius ornauit, & præ eius participibus suorum charismatum unctione perfudit.

Vt autem fides in fidei pugile contra fidei oppugnatores, nempe hæreticos, illustrius resulgeret, & suis micantibus radijs inuidorum oculos efficacius perstringeret, non defuere illi etiam terrena testimonia, quando & aqua baptismalis innocentiæ, quam à matris utero inuiolatam semper retinuit, & spiritus sapientiæ, quam per Italiam late diffudit, & sanguis triumphalis passionis, quam pro fide Christi fortissime suscepit, multiplicẽ eius gloriam cum multa laude testantur, ut sanctis uirginibus, doctoribus & martyribus par existimetur in præmio, quorum in terris merita magno studio est æmulatus. Sed hæc ut euidẽtius appareant, à primordijs uitæ eius usque ad passionis triumphum narrationem stylo rudi pertexemus, quædam etiam cælitus ostensa miracula adijciemus, quemadmodum ad nos homines fide digni uerissime retulerunt, idque in gloriam & honorem illius, qui gloria & honore suũ martyrem coronauit.

VITAE HISTORIA.



Aprilis 29.

BEatus Petrus martyr, Prædicatorum decus, Italiæ speculum, & fidei pugil ac propugnator egregius, in Gallia Cisalpina, quam Longobardiam uocant, ciuitate * Veronensi, ex parentibus hæresi deprauatis traxit originem, ut tanquàm lux è tenebris, rosa de spinis, flos è sentibus ortus, tanto amplius reluceret in mundo, redoleret in cœnobio, rutilaret in cęlo, quod è parentibus errore obcæcatis, mente sauciatis atque corpore corruptis, decus uirginum, atque è spinis & sentibus, æterno incendio addictis, martyr inclytus esset profectus. Nam tametsi parentes habuit hæreticos, quorum ut institutione erudiretur, & filium uera ratio admonebat, & puerum necessitudo compellebat, at nihilo minus ita se mundum ab illorum seruauit erroribus & immunem, ut neque blandis parẽtum dolis, neque multa uerborum frequentia, ad hæreticorum siue colloquia, siue cõsortia uel induci potuerit, uel compelli. Videbatur iam tum in tantilla ætate intelligere prouerbium, quod nondum legerat: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. & illam Apostoli sententiam: Corrũpunt mores bonos colloquia mala. Quod enim à natura uidemus hominis & cæteris animantibus attributum, ut homo serpentis, agnus lupi conspectum horreat, & inditam hosti sæuitiam sentiat, hoc puerum bonæ indolis unctio cœlestis edocuit, ut uenenatorum serpentum consortia fugeret, & lupos rapaces, pellibus ouinis tectos, inimicos intelligeret, atque eorum commercia uitaret. Itaque cum necdum pueritiæ annos exegisset, annos plus minus septem natus, à scholisque rediret, quibus erat traditus literis imbuendus, à patruo suo hæretico, magno diaboli laqueo, quidnam in scholis didicisset, interrogatus, respondit se Christianæ fidei symbolum didicisse, Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, & reliqua, ordine illi recitans. A cuius fidei professione cum ille puerum, tanquàm rudem quendã tyrunculum auertere, niteretur, persuadereque ei uellet, ut non Deũ, sed diabolum potius fateretur uisibilium conditorẽ, quasdam etiam scripturæ sentẽtias adhiberet ad suũ confirmandũ errorẽ, (erat.n. perfidiæ causidicus atque patronus) nihil à puero potuit obtinere, affirmãte cõstanter, quod legisset quodque scriptum esset, id se uelle & credere & confiteri. Quod ille satanæ uenator & administer, magnusque animarum seductor ubi perpendit, totum, quod gestum fuerat, patri pueri retulit, & ut Petrum à scholis remoueret, modis omnibus est persuadere conatus. Timeo enim, ait, ne cũ Petrus benè fuerit eruditus, ad meretricem illam se transferat, fidemque nostram destruat, magnus ecclesiæ, hoc est, conuenticuli Manichæorum futurus, si uixerit, persecutor. Quod quidem ille à seipso non dixit, sed tanquàm alter Caiphas, beatum Petrum hæreticorum perfidiam destructurum, futurorum nescius prophetauit. Sed quoniam non est consilium contra Dominum, quemadmodum apud filium, ita etiam apud patrem nihil obtinuit sermo eius. Non enim præbuit ei assensum pater pueri, sperans illum ad sectam suam, posteaquam in Grammatica esset institutus, per hæresiarcham aliquem pertrahendum.

quidã habent ** Cumana.* *Ec. 13.* *1. Cor. 15.* *Menãder.* *Error Manichæorũ* *Sic more hæreticorũ Romanã uocat Ecclesiã.* *Io. 11.*

Vt igitur Dei grata uoluntas impleretur, qui malignorum hominum dissipat cogitationes, cum puer domi pueritiæ annos egisset, & hæreticos in ipsa propemodum infantia superasset, missus est studij causa Bononiam. Vbi licet esset ab hæreticorum infestatione remotus, non tamen defuerunt ei noua impugnationum genera, florem illi pudicitiæ eripere conantium, quæ adolescentiæ solent esse permolesta.

Ecquis uerò inter carnis illecebras, mundi fallacias, hostis antiqui insidias, denique inter lasciua & lubrica sodalium contubernia integritatem mentis & corporis possit conseruare atque tueri? Non est hoc fragilitatis humanę, sed donum Dei est & paucorum priuilegium. Immo uerò, teste S. Hieronymo, in carne præter carnem uiuere, non terrena uita est, sed cœlestis. Itaque ingeniosus adolescens, cum sortitus esset animam bonam, etiam ad corpus incoinquinatum & cor immaculatum conseruandum toto pectore anhelabat, bonitatem circa se diuinæ dispensationis agnoscens & stupens, sicut longo post tempore coram quibusdam fratribus, eius puritatis conscijs, confessus est, quòd inuiolatus castitatis dispendia potuerit euitare. Aduertens uerò puer sanctus, non tutum esse cum scorpionibus habitare, uelut alter Ioseph, pallium reliquit in manu Aegyptiæ, ipsius pudori insidiantis, & ad religionis portum confugere deliberans, mundum cum flore marcescente, parentes cum errore perimente reliquit, atque fratrum Prædicatorum institutum mundus complexus est, futurus etiam ipse prædicator eximius, oppugnator hæresim, persecutor sordium, & uitiorum grauissimus castigator. In eo autem instituto paupertatis & humilitatis uestigijs insistens, beatumque patrẽ Dominicum ducem uirginem uirgo sequens, magnum perfectionis apicem attigit, semper de uirtute in uirtutem progrediens, & quasi lux splendens, procedẽs usque ad perfectum diem.

In Ser. de Assũptione B. Mariæ. *Gẽ. 39* *S. Petrus fit Monachus. Dominicanus.* *Pro. 4.*

In ipso nouitiatu cõtra carnẽ magno zelo incẽsus, ne seruus delicate nutritus proteruiret in dominũ, adeo se ieiunijs & mirabili abstinentia, uigilijs & precibus macerauit, ut mensuram propriæ fragilitatis excedens, ciuem propemodum perdiderit, dum uult hostem opprimere. Neruis enim corporis nimia exinanitione contractis, tam fortiter eius dentes cõpres-

Eius exercitia.

presi sunt, ut uel ad sorbendum quippiam quolibet instrumento ægre diduci potuerint. Misertus est aût illius, uel potius populi sui Deus, nec passus est os illud beatum diutius obserari, quod in medio ecclesiæ cum multo fructu creberrime aperire constituerat. Restitutus uerò pristinæ sanitati, modnm quidem abstinentiæ mutauit, sed non abstioendi propositum uel consuetudinem.

Porro illa humanæ imbecillitatis experientia cômiserationis siue compassionis uirtnti adiuncta, ita in eo pietatis & parsimoniæ affectum moderata est, ut, licet erga se parcus & seuerus permaneret, erga aliorum tamen necessitates semper indulgentior fuerit. Cuius rei confirmandæ causa, illud unum commemorasse sufficiat, quod egit, cum iam multo tempore fuisset uitam monasticam professus. Cum propter uberiorem gratiam, in labijs eius diffusam, plurimorum corda Deus pia erga eum deuotione inflãmasset, ita ut nõ mediocriter lætaretur, si qua illi munuscula mittere possent, sicut fratres, qui tûc aderãt, diligeotius obseruarunt, de omnibus ad uictum pertinentibus, quæ ob illius gratiam quotidie mittebao tur abonde, per iotegram Quadragesimam aut parû,
Matt. 20. aut nihil sibi sumpsit, quemadmodum solitus erat sæpius abstioere, illum, licet eminus, sequens, qui non ministrari uenit, sed ministrare, quique propter nos, cum diues esset, factus est egenus, ut illius ioopia oos
2. Cor. 8. ditaremur.

Cæterum integritatem mentis & corporis, uti à primis ætatis initij cœperat, ita semper illibatã studuit conseruare, atque io ea conseruanda proficere,
Mira animi & corporis integritas. ut uirgo & mente & corpore permanens, nullum unquàm mortiferi criminis contagium senserit, quem admodum eius confessariorum fideli est testimonio comprobatum. Ne uerò per ocij desidiam & inertiã hostilibus pateret insidijs, in iustificationibus Dei exercebatur asidnè, ut io ipso, rebus bonis & sanctis eaercitijs perpetim oceupato, nitia nullum prorsus locum obtinerent, & à spiritalibos nequitijs tutus esset.

Præter hæc autem, quàm fuerit deuotione gratus, obedientia placidus, benignitate suauis, patientia constans, charitate præstabilis, denique in cunctis morum maturitate compositus, ubertim testantur & seculares & monachi, qui uiderunt, qui eius meruere frui consortio, & qui ei familiarius adhæserunt. Quaotumcunque uerò polleret moribus & meritis refulgeret, ne quasi puluerem iactaret in uentû, si sine bumilitate cæteras uirtutes in pectoris sui ar-
Magna humilitas. mariolum congessisset, adeo se bumilem & subiectû in fratrum conuentu & congregatione eahibuit, ut ad illorum obsequia & ministeria, qnibus iuuenis solebat occupari, plerunq; se etiam senex facilem & ultroneum offerret. Itaque crebrò pia solicitudine seruiebat infirmis, sæpè bospites hilari excipiebat alloquio, ioterdum etiam, uerborum & gestuum decoro ae honestate seruata, officio iaoitoris prudenter ae discrete fungebatur, nec ad ulla quantûuis bumilia & abiecta officia se difficilem exhibebat uel inuoluntarium.

Luc. 10 Etsi autẽ interdum cnm Martha eaternis esset oceupatus ministerijs, at tamen eum Maria solicitè sedẽs ad pedes Domini, neque noctibus, neque diebus à diuinis cessabat colloquijs, Euãgelium Cbristi aut aliquem sacrû codiceni sub axilla, uel in sinu aut manibus gestans, & quoties licebat, uel lecta meditans, uel audita ruminans & memoria commendans. Tribuerat enim ei Deus desideriom sapientiæ, tantosq;
Act. 8. amator factus est legis diuinæ, ut cum illo Eonucho Aethiope etiam in ministerio quotidiano positus, qnoties daretur opportunitas, sacras lectitare literas oon cessaret. Ita enim in illo grata sibi innicem uicissitudine succedebant & ardor discendi, & promerendi desiderium, ut mirum in modum etiam non minoratus actu, non minus sapientiam perciperet, nec minus sapientiæ uacaret. Coutulerat enim ei diuina prouidentia cor docile & tenacẽ memoriam, quæ apud se deposita fideliter custodiret, & linguam eruditam, quę recondita efficaciter alijs dispeusaret. Quãobrẽ hoc moræ dispendio factum est cor eius promptuarium legis diuinæ, & sacrarom scriptutarû armariû. per idem autem tyrocinij sui tempus non immemor opprobriorum, & quæ hæretici Ecclesiæ Dei eaprobrarent, neque obliuiosus zelator effectus, fidem Ca-
Eius studia. tholicam præcipuè, & ea, quæ ad fidei defensionem hæresumq; oppugnationem pertinent, adeo suo animo affigebat, ut quasi fidei propugnator ardentior, totum se illius obsequijs, eiusque hostium exterminijs mancipare uideretur, cunctaque eius uerba & studia uirtutem fidei redolerent, adeoque circa illius euius asserendę desiderio totus ardebat, defensionẽ profecit & inualuit, ut postea contra diros illius hostes mente intrepida feruentique spiritu continuum certamen eaercens, diuturnam agonem suom tandẽ uictrice martyrio felicissime consummarit. Pro hac enim ab ineunte ferè ætate mortem subire cupiens
Martyrij desiderium. boc uel maxime à Domino attentis & crebris precibus postulauit, uti oe fineret ipsum ex hac luce migrare, nisi baullo pro illo passionis calice. Nec est fraudatus suo desiderio.

Itaque disponente Domino lucernam suam oõ occultare sub modio, sed breui temporis spatio exacto, super prędicationis candelabrum altius sublimate, credita est illi eloquiorum dispensatio Diuinorum, & celerius studia sua uirtute cælitus comitante, fa-
Iud. 7. ctns est concionator siue prædicator generalis. Vbi uerò tanquã alter Gedeon tubam prædicationis assumpsit, quam præclaro clangore insonuerit hostes fugans, fideles eacitans, multis in locis compertum est. Exiuit enim sonus eius in omnem terram prouinciæ Longobardicæ, & loca Vrbi uicina, nec partem exiguam Tusciæ, itemque in totam Raimundiolam siue Flaminiam & Marchiam Anconitanam. Quas enim ciuitates uel oppida earum regionum salutiferis aliqoando clamoribus non impleuit? Quorum hominum, ijs in locis degentium, non coocussit corda uel pulsauit auditum? Vbique in illis regionibus sanctæ opinionis eius diffusus est odor, sed alijs odor uitæ in uitam, alijs odor mortis in mortem, ubique magnum sui excitauit desiderium, ubique celebre factum est nomen eius. Auris audiens beatificauit eum, & oculus eum uidens, de sanctis operibus, fidei
Ps. 146 exaltatione, & uictrice errorum confutatione testi-
Heb. 4 monium perhibebat. Qoantos antem qualesue fructus attulerit in salutem animarum, & suorum cumulationem meritorum, solus ille nouit, qui numerat multitudinem stellarû, & cui nuda & aperta sunt omnia Vetunramen ea diuturnitate temporis, ex labore multiplici, ex magnitudine gratiæ & uirtutis, præclara sancti martyris merita præclarins innote-
Thr. 3 scunt. Si enim beatus ille est, qui iugum Domini por-
Ps. 67. tauit ab adolescentia sua, quanto is beatior, qui tanquàm Beniamin adolescentulus, in excessu sanctitatis & uirgioitatis & thalamo, triginta ferè aonorum spatio in Prædicatorû collegio commoratus, totum tempus & numerum dierum uitæ suæ in diuinis officia & obsequijs usque ad triumpbalem passio-
Sap. 3. nis titulum studiose eapendit? Quòd si uerò bonorum operum uel laboroni gloriosus est fructus, quis labores, quos hic operatus Domioi siue in re-

cipiendarum

eiplendarum Confessionum studijs, siue in Prędicationum clamoribus pertulit, dignè poterit enarrare? Vt enim dies pleni innenirentur in eo, & noctes uacuas non haberet, nocturna silentia, humanæ deputata quieti, post dormitionem breuem exigebat in studijs lectionum, & somni tempus drnotis orationnm suspirijs occupabat: dies autem impendebat commodis animarum, uel quotidianis aut sedulis incumbendo concionibus, uel auscultandis confessionibus, aut hæreticorum pestifera dogmata ualidis contundendo rationibus: in quibus quidem specialis gratiæ munere fertur claruisse.

Innumeri ad eius conciones confluunt.

Sic uerò gratiam gratiæ exæquabat Dominus, ut multitudo populi, ad conciones eius undique confluentis, gratiæ eius magnitudinem iodicaret. De orbibus enim & castris cum nexillis & tubis sonātibus erumpebant obuiam uenienti: recedentem qnoque interdum tam multi sequebantnr, ut uix ab eis se posset auellere. Sæpè etiam, ubi concionari statnerat, innomera bominum multitudo accurrens, locaq; præripiens & tempus anteuertens, illum intolerabiliter premebat. Quam ob causam Mediolanensis populos, iosigni erga sanctum uirum deuotionis argumento, in carruca, ex pictis asseribus fabricata, non tergis iumentorum, sed humeris gestata fidelium, illum repositum, & à compressione importunæ multitudinis seruabat illæsum, & habendæ concioni opportunius locum pro co captabat cæteris eminentiorem. Ità urrò deduci decrbat agricolam Dei, qui semeo ueritatis contra hæreses, semrn pacis inter odia, semen deniq; iustitiæ aduersus scelera seminabat. Et crrtè multi abiurabant bæreses, catholica ueritate perspecta: plures, condonatis iniurijs, finem discordijs & simultaribus imponebant: plurimi nerò sua confitentes peccata, ad agendam pœnitentiam se comparabant. Qui enim ministrabat einsmodi semina seminanti, etiam fructus tales ex ijs seminibus abundantius producebat. Vndr etiam labores ei leues & dies pauci præ diuini amoris magnitudine uidrbātur. Sicnt autem ad quoslibet tolerandos labores amor Dei & gandium, ex magno fructuum prouentu conceptum, illnm fortius confirmabat: sic ad aggredienda ardna quæque superna eum animabat fiduria, experimentis plurimis comprobata. Adeò enim diuino confidebat auxilio, ot plane sibi persuaderet, oix esse ullos tam duræ ceruicis bomines siue io urbibus, siue in castris, quorum corda salnbriter conterere & concutere oon posset, si non deesset tempus diutius apud illos conciooandi. Quamobrem etiamsi interdum audisset, quod quidem accidit rarisimè, ut nrbem ingressus uel pagum, in prima uel altera concione multos auditores non baberet, eam, quam diximus, fiduciam socijs pro illorum consolatione exponebat, illud propbeticum adducens: Adhuc qnadraginta dies, & Nioine subuertetur. Quod oon semel duntaxat, sicnt Ionæ, sed multoties & in multis ita constat ei euenisse.

Fructus concionum eius.

Iona 3.

Cum antē iostar plnniæ eins doctrina increscerct, ioter ipsos sermonum qnasi cælitus effusos imbres, Domino illi cooperante, & sermonem confirmante seqneotibus signis, multa cœperunt miracula coruscare. Cum enim quadam die Mediolani præ foribus ecclrsiæ B. Eustorgij concionaretur, cuidā muto adolescenti, ad eum popoli deuotione addncto, in os immisit digitom, conficiendo Christi corpori consecratum, moxq; soluto uioculo linguæ eius, beneficium loquelæ restituit. Interrogatus.n. statim adolescens, qni decem anois mntus permanserat, qnid habuisset in ore: Digitom, inquit, tnom: simulq; coram omnibus in uberes gratiarum actiooes prorumpens, recēs apertorum Christo reddidit labiorum uitulos. Etsi autem hoc miraculo meritò obstrni debuerlnt ora hæreticorū iniqua loqnentiū: at nihilominus illi, tanquā canes impudentissimi, salutifera confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Itaq; ad sancti sui gloriam plura signa innouauit Dominus, & mirabilia immutauit. Nam quodam die, cum apud Mediolanum queodam episcopum Manichæorum beatus Petrus examinaret, multis episcopis & religiosis, atq; bona ciuitatis parte ad hoc spectaculum cógregatis, & dies tnm concione, tum hæreticorum examinatione in longum protracta fuisset, æstusque ingens cunctos affligeret, bæresiarcha ille opportunum, ut potabat, subsaonandi tempus nactus, coram omnibus exclamauit: O Petre peruerse, si tu es tam sanctus, q̄ hic popnlus stultus affirmat: cur illum pateris tanto solis ardore cruciari, nec rogas Dominum, ut nubem aliquam interponat, nè stultos hic populus æstu oimio conficiatur? Cui cum athleta fidei fidenter respondisset, se ita, ut dixerat ipse, factnrum, si promitteret, se abiurata hæresi fidrm sanam complexurum: multi ex catbolicis propter eam sancti uiri sponsionem contristari cœperunt, nerentes ne fides Catbolica hac occasione pateret ignominiæ: è dinerso autem permulti hæretici lætati sunt, sperantes fore, nt uir sanctus pudore afficeretur, maximè cum toto cælo nulla uel exigua nnbecula appareret: atq; idcircò suum illum episcopum infestis clamoribus hortabantur, ut incunctanter promitteret. Sed cum hac ratione pertinacia hæretici, se obligare nolentis, frangi non posset, uel aliqna ex parte emolliri, beatus Petrns, qui oeque propter hæreticorum gaudium, neqne propter Catholicorum metum, benè sperans in Domino, animo conciderat: Vt appareat, inquit, q̄ bonus Deus omoium uisibilinm est creator & opisex, ego illnm rogo, ut ad consolationem in se credentium, & incredulorum confutationem, aliquam nobis dignetnr creare nubeculam, quæ inter solem & populum interposita, nos tueri posit ab hoc æstu. Qnod ubi ab illo ex pnlpito quodam eminenti, præmisso Crucis signo, dictum fuit, mox Dominus nubem instar tentorij effecit, quæ mnlto temporis spatio populum omnem sua umbra protexit, causamque lætandi & hæreticis insultandi auxit Catholicis.

Mutus loquitur.

Nubecula diuinitus creatur ad preces eius

Alio etiam die, similter disputatiooi cum hæreticis præstituto, cum moras facerent fratres, è nicinis monasterijs acciti filij tenebrarum prudentiores filijs lucis, armis oeritatis destituti, se multitudine armanerunt, ut quem ratione non poteraor, saltem mnltiloquio superarent. Adfuit inter eos quidam, quem suæ perfidiæ patronum delegerant, uir loquax, clamosus & malignus, sermonnm uersurijs instructus.

Is ubi pugilem fidei cum socio sno adstaotem uidit, statim nerborum tendiculas pedibus eins apposuit, & ut incautom impelleret in ruinam, cœpit importune multoque clamore insistere, ut ad ea, quæ proposuerat, responderet. Sæpins illo uociferante, uir Dei attendens, non licere seruo Dei conteodere & litigare, nec prodesse, si uerba ueritatis & sobrietatis promantur, ubi oon est auditos: simul etiam oon immemor misericordiæ Dei, totnm se ad orandum contolit, attente rogaos Deum ut bostes uel inuiti erubescerent tanquàm impij, & muta fierent labia dolosa, aut certe pro sna clementia inberet solem ueræ intelligentiæ illis oriri. Nec mora: alterum è duobus impetrauit. Com enim fidei propugnator aduersos neritatis inimicum fidenter iosisterer, urgeretque, ut rursus suam ille quæstionem proponeret: ita Dominicæ uirtuti satanica

2.Ti.2

nica

Haereticus loquacissimus obmutescit. nica uerba cesserunt, atque ille paulò ante tam loquax & garrulus repente sic obmutuit & elinguis effectus est, ut neq; ad quaerendum, neq; ad respondēdum os uel tenuiter aperire potuerit. Itaque perfidi comites illius alij alio dissipati sunt, nec compuncti, eorum duritia obsistente.

Contigit quandoque, uiro beato cum episcopo Placentino iter agente, ut ad aedes uiri nobilis, domini Ganfridi de Lomelo diuerterent, cuius filium Henricum ità gulae tumor premebat, ut nec loqui posset, nec spirare. Itaque parentes eius, propinqua filij morte anxij, uitamque illius desperantes, ubi audierunt fratris Petri Veronensis aduentum, ambo illi obuiam occurrunt, moribundum puerum moesti nunciant atque solicitè commendant. Accessit ille ad puerum, sublatisque ad Deum manibus, crucis ei impressit signum. Puer iam deuotus languenti collo, tanquam singulare remedium, sancti uiri cucullum admouit, perceptaque benedictione, simul etiam sanitatem recepit. Quod pater eius

Contactus cuculli eius sanat puerum. accuratè & libenter inspiciens, nouū cucullum ei donauit, tantaeque uirtutis ueterem apud se retinuit: neque id sane ad insipientiam sibi. Nam postea ipse uir nobilis, diris uiscerum torsionibus uexatus, cum sibi metueret mortis imminere discrimen, cucullum illum, quem hactenus asseruauerat, reuerenter iussit afferri: eoq; pectori sui apposito, mox uermem quendam bicipitem & ualdè pilosum euomuit, post illum

Ite eius parete. uomitum plenam illico sanitatem adeptus.

Quamuis autem apud magnates magnificaret Dominus sanctum suum, non minus ille tamen pauperibus monasticae uitae professoribus affabilem & amicabilem se exhibebat specialis deuotionis affectu. Quibus cum frequenter gratiam uisitationis impenderet, flammas diuini amoris in eis accendens, uacillantes confirmans sermonibus suis, confortans manus remissas, & genua trementia roborans: contigit, ut in quodam castello Mediolanensis dioecesis, nomine Caracte, ad humiliatorum fratrum domum suo more se conferret. Perductus est autem à nonnullis, de ipsius suffragio confidentibus, ad sororem quandam, Carafiam nomine, quae adeò iacebat corporis uiribus destituta, septemque annis iam iacuerat, ut etiam pro qualibet necessitate non posset

Mat. 6 surgere. Ad quam ut peruenit, ac precatus est:

Ioan. 11 Domine, qui sanasti paralyticum & Lazarum suscitasti, obsecro, ut huic etiam mulieri digneris restituere sanitatem. Protinus illa liberata, eadem uespera de suo grabato exurgens, altero manè redeunti occurrit, ac deindè quoad uixit, nempe annis septem, permansit incolumis, & officijs pristinis integrè restituta. Eius generis aliud quiddam etiam Mediolani contigit, cum quidam, Acerbus nomine, qui quinquennio adeò fuerat contractus, ut in uehiculo ad sanctum uirum adductus fit: à quo cum esset consignatus, continuò surrexit incolumis.

Meritis etiam serui Dei ueniam peccatorum & spe rare potuit, & impetrare Mantuana quaedam mulier, cuius salutem multi desperauerant. In mortis enim discrimine constituta, longo temporis spatio iam linguae usum perdiderat. Ad eam ut sanctus rogatus accessit, & ut uita posset ad eam ingredi per auditum, & ex ore prodire per confessionem, capitio reuerenter detracto, cum dixisset, Dominus uobiscum, primam lectionem sancti Euangelij secundum Iohannem, ut primò audiret effecit, & mox

Mulier desperata ut confitendo peccata sua ipsi loqueretur, iniunxit. Illa incipiente uti obedientia, uel potius gratia salutati, stupefacti circunstantes & hilaritate persusi, è domo egressi sunt, nè confitentis peccata audirent: sed ea tamen postea tam alta uoce uti coepit, ut

in utroque homine sanatur. confessionem generalem, quam fecit, sub finem distinctè audire & intelligere possent etiam extra domum. Has ob causas fama illius & gratia non solum in ea, quam diximus, ciuitate, sed ubiq; per patriam in dies augmenta capiebat, & latius spargebatur. Neque id mirum, quandò haec & plura alia, dum adhuc uiueret, per eum Dominus operari dignatus est. Complures enim daemoniacos, diuersisq; uexatos morbis solo contactu, uel Crucis signo curauit, sicut multorum fide dignorum testimonijs est comprobatum.

Verum cum pestis haeretica in Longobardia pullularet, & multas iam ciuitates contagione pestifera infecisset, summus Pontifex Innocentius quartus, non ignorans quàm perniciosa esset ouibus luporum admixtio, ad pestem illam satanicam abolendam, diuersos Inquisitores ex ordine Praedicatorum, tanquā canes quosdam, qui lupos ab ouibus arcerent, ad diuersa Longobardiae loca prudenter ablegauit. Sed cum Mediolani haeretici non solum multi numero, sed etiam magni seculari potentia, uersuti multa fraudulentia, garrulitate loquaces, satanicaque instructi scientia residerent, idem Pontifex sciens beatum Petrum esse uirum magnanimum, qui ab hostium multitudine neutiquam formidaret: animaduertens quoque eius uirtutis constantiam, qua aduersariorum potentiae nec in minimo esset cessurus: atque compertam habens eius facundiam, qua posset haereticorum contundere fallaciam & uanitatem: denique certò sciens eum in diuina sapientia egregiè eruditum, qua friuola haereticorum argumenta facilè esset confutaturus, quippe qui à puero inter haereticos uixisset, & quemadmodum scripturas detorquerent ac praue interpretarentur, quibus etiam uerbis & facie cauteriatas conscientias suas obtegerent, crebris pugnis & diuturnis experimentis probè didicisset, tam strenuum fidei pugilem, tamque indefessum

Fit Inquisitor in ditione Mediolanen. Domini bellatorem, Mediolani & in Comitatu Mediolanensi instituit haereticae prauitatis Inquisitorem, plena ei authoritate concessa. Ille uerò demandatum sibi munus diligenter obiens, Sāpsonis uulpeculas accuratè perquisiuit, easque dissipauit ubique, nullam eis requiem tribuens, sed mirabiliter eas confundens, ac potenter profligans, ita ut non possent re-

Iud. 15 sistere sapientiae & spiritui, qui per eum loquebatur. Inerat ei sanè spiritalis in suscipiendis id genus certaminibus fiducia aduersus hostes, quam ex diuina reuelatione conceperat. Nam cum uice quadam ob futuros eosque incertos euentus nonnihil paueret, atque ante altare sacratissimae Virginis agones suos Virgini commendaret, per beatissimam Virginem uirgini dormienti responsum est, quod per filium Virginis iam olim, imminente eius passione, alteri

Lu. 22. Petro dictum fuit: Ego pro te rogaui Petre, ut nō deficiat fides tua. Ita factum est, ut nec certa fiducia illum diffidere, nec feruor indeficiens tepere, nec multa experientia formidare permitteret, sed sicut leo

Pro. 30 fortissimus bestiarū, qui ad nullius pauet occursum, ita ipse non raro hostibus offerebat sub ea conditione congressum, ut illi quotquot possent, secum adducerent de toto exercitu scripturarum: ipse uerò uno solo contra eos contentus esset milite, beatum Paulum significans, quem sibi delegerat athletam inuictum aduersum omnes fidei peruersores. Saepius etiam obtulit sese haereticis paratum ad flammas ultrò subeundas pro asserenda ueritate fidei catholicae, si illi pariter ignis certamen experiri uellet. Denique pro ea fide uitam suam uno modo pericu-

 lis

lis, sed morti etiam obijcere ualde appetebat. Probabile autem est, ex diuina reuelatione eum habuisse, quod tam fideliter, tamque frequenter prophetico spiritu proferebat. Nam uelnti de felici martyrio suo, atque etiam de loco sepulturæ suæ certus, utrunque fratribus hac ratione eum prædixisse compertum est: Scitote, inquit, me ex hac uita non nisi incredulorum peremptum manibus abiturum, nec dubitetis Mediolani me sepulchrum habiturum. nec de suo metuebat præmio, qui tam erat certus de merito. Sciens enim, cui credidisset, non arroganter, sed fidenter ita sibi post bella uictoriam promittebat, ut firmiter speraret & crederet, nomen eius in litanijs commemoratum, & eius festum diem in Calendarijs adscriptum iri. O beatum uirum, cui in præsenti uita iam futura inchoauerat, & cuius pedes iam in atrijs cælestis Ierusalem stabant, qui; adhuc in carne degens corruptibili, gloriæ immortalis & incorruptibilis laudisq; sempiternæ primitias degustabat.

Mortē suā prædicit.

Præuidens autem uir sanctus, è propinquo adesse diem suæ passionis, summi Pontificis mandata tanto constantius atque instantius cœpit exequi, quanto propius cernebat sibi repositam coronam iustitiæ, in illo die à iusto iudice ipsi reddendam. Videntes uerò hæretici atque dolentes negocium fidei per illum tam prosperos habere successus, de eius nece cum suis fautoribus tractare cœperunt, existimantes tum demum tranquillè se posse uiuere, si ipsorum tam ualidus persecutor è medio sublatus esset. Nec latuere sanctum uirum illorum machinationes, quippe quas certas plurimorum relatione didicisset: sed tanquam pugil inuictus & intrepidus, nec metuebat, quod iampridem ardenti desiderio fiierat: nec in ijs, quæ magna fiducia susceperat, tepescebat: sciens, occidi quidem se posse, sed neque sic tamen superatum iri. Itaque in Dominica, quæ dicitur Palmarum, quatuordecim diebus ante suum obitum iam præscius beati martyrij sui, Mediolani coram multa populi frequentia è suggestu palam dixit, se non ignorare hæreticos ipsi necem meditatos esse, & iam pecuniam ficatio numerandam, alicubi depositam esse. Sed agant illi, inquit, quicquid uolent, plus me sentient facturum contra se etiam post obitum, quàm fecerim uiuens. Assignato autem quibusdam hæreticorum fautoribus termino peremptorio ad octauum Pascatis diem, ut mandatis ecclesiæ omnino parerent, prædicens se ad illum terminum reuersurum, ad Cumanam ciuitatem profectus est, ubi Prioris inter fratres suos officio fungebatur.

Porrò anno salutis millesimo ducētesimo quinquagesimosecundo, die sabbati illius, quod est finis Septuagesimæ, diciturque sabbatum in Albis, & Pascha annotinum, athleta Christi de suo cœnobio ad certamen fidei Mediolanum contendens, nitebatur præfixum terminum præuenire. Cumque iter medium carperet, quidam funestus hæreticus, & cruentus hæreticorum satelles, eorum precibus adductus, & precio librarum quadraginta conductus, in beatum uirum, iter salutaris propositi persequentem, in agnum utique lupus, in mitem ferus, in pium impius, furibundus in mansuetum, probabrosus in sanctum ausu sacrilego incurrit, & de Christi sacerdote uictimam faciens, sacrum illius caput enseque cruento ferit, diraque illi semel atque iterum repetitis ictibus, uulnera imprimit. Deinde nihil diuertentem ab hoste, sed protinus hostiam sese exhibentem, illiusque truces ictus patienter excipientem, semineceem humi prostratum reliquit, & ad fratrem Dominicum, sancti uiri comitem, aeremi miserandis uocibus impleotem, opemque & auxilium implorantem, mox cruentus carnifex se conuertit, & quatuor illi letalia uulnera inflixit. Interea beatus Petrus in parte alia se Domino commendans: In manus tuas Domine, inquit, commendo spiritum meum, à fidei catholicæ professione & præconio etiam, in hoc articulo minimè desistens, sed symbolum fidei, quod propter patrni blandimenta puer abnegare noluit, in ipsis mortis angoribus, tanquàm egregius fidei propugnator, nequaquam obliitus recitare, quemadmodum etiam ille scelestus carnifex, fugæ præsidio destitutus, & à fidelibus, quos fratris Dominici clamores excitauerant, postea captus, atque idem quoque frater Dominicus, aliquot diebus superuiuens, testati sunt. Cum autem adhuc palpitaret uir sanctus, cultrum homo ille sanguinarius per eius latera adegit, eoque confosso, beatum illius martyrium absoluit. Atque ita expleta huius peregrinationis Septuagesima, felix uiator cœlestem peruenit ad Patriam, ita stolam suam martyr & uirgo dealbauit in Albis: ita denique ad æternum celebrandum sabbatum, ex sabbato temporario migrauit. Pascha etiam annotinum suo agno non caruit, quando B. Petrus in illo tanquàm agnus innocens immolatus, ipso sui martyrij die simul & confessor, & martyr, & propheta, & doctor quodammodo esse promeruit. Confessor quidem, quando eodem die cōfessione more solito facta, Deo sacrificium laudis obtulit, & fidem Christi inter tormenta constanter confessus est. Doctor uerò, clara uoce ueram docendo fidem, dum apostolicum symbolum diserte pronunciauit, martyr autem, pro defensione fidei sanguinem fundendo suum: Propheta denique, dum prophetico spiritu id, quod euenturum erat, prædixit. Patiebatur enim per id tempus quartanam febrem, socijsque dicentibus, illa die se Mediolanum attingere non posse, respondit: Si ad domum fratrum peruenire non dabitur, apud S. Simplicianum licebit hospitio uti. Quod ita factum est. Nam cum eius sacrum corpus curru Mediolanum aduehe retur, eius percussore iam capto & uel inuito sequente, fama tanti facinoris celeriter Mediolanum aduolans, urbem totam populo concurrente & tumultuante, concussit & perturbauit, nec eum populi concursum Magistratus Mediolanensis, inopinatæ perturbationis metu attonitus, etiam clausis urbis portis impedire potuit, quia tanta fieret plebis obuiam euntis impressio, ut ipse etiam Archiepiscopus, cum suo Clero & permultis religiosis sancto martyri instituta processione occurrens, uix ad sacrum corpus pertingere potuerit. Quæ res impedimento fuit, ut fratres ad suum cœnobium illud ea die perducere non possent, sed apud S. Simplicianum illa nocte depositum sit, fratribus apud illud pernoctantibus.

Crudeliter cæditur à sicario ad id conducto.

Itē F. Dominicus.

Percussor eius captus.

Est uerò hoc loco illud nequaquàm prætermittendum, quod eius martyrium reddit illustrius atque celebrius. Habet enim passio eius quandam cum Christi passione similitudinem. Christus pro ueritate fidei, quam docebat, passus est: Petrus pro eiusdem fidei defensione. Christus ab infideli populo Iudæorū: Petrus à perfidiosa turbe hæreticorum. Christus Paschali tempore cruci affixus est: Petrus eodem tempore cæsus est. Christus sub mortem, In manus tuas, inquit ad Patrem, commendo spiritū meū: Petrus ijsdem usus est uerbis morti proximus. Christus pro triginta argenteis proditus est, ut crucifigeretur: Petrus quadraginta libris Ticinēsibus uēditus est, ut tolleretur è medio. Christus sua passione multos adduxit ad fidē: Petrus sua morte cōplures hæreticos cōuertit.

Passio eius in quibus Christi passionē imitetur.

Nam

Nam licet, dum esset in uiuis, pestifera hæreticorum dogmata egregiè extirparit: at tamen post obitum, meritis eius intercedentibus, & crebris coruscantibus miraculis, adeò ea profligata sunt, ut plurimis relictis erroribus, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium conuolarint, ipsaque urbs & Comitatus Mediolanensis, ubi tot prius hæreticorum conuenticula resederant, adeo sint repurgata, ut pulsis alijsque resipiscentibus, nullus ibi apparere ausus fuerit. Multi etiam ex eis hæresiarchæ insignes & magni nominis, sancti Dominici institutum complexi sunt, ijdemque hæreticos & eorum fautores usque in præsens mirabili feruore persequuntur. Itá nimirum Samson plures occidit Philistæos moriens, quàm occiderat uiuens. Sic granum frumenti cadens in terram, perfidorum manibus mortificatum, uberem surgit in spicam. Sic aromata pilo contusa, odoris fragrantiam latius fundunt. Ita granum sinapis attritum, suam efficacius exerit. Denique Petrus noster itá pressus acerbæ passionis torcularí, gratissimi liquoris redundat in copiam.

Iud. 16

Cæterum post uiri sancti gloriosum triumphum, cęli rosario dudum clauso, sed per beati Petri martyrium, ut itá loquamur, reserato cælestia miracula crebrius declarata sunt, quibus Dominus suum martyrem illustrauit. Terra quoque eius roseo sanguine madidata, uberiores fructus protulit, eosque cęlo intulit lætabunda, præconis fidei & martyris Christi suffulta suffragijs, quæ in multis orbis regionibus atque prouincijs signorum euidentia declarantur. Quorum etsi nonnulla summus Pontifex suis literis strictim compræhenderit, & nos tamen, quoad possumus, miraculorum ordinem prosequentes, ad lectorum & auditorum ædificationem latius ea distribuimus, alia quædam adijcientes, quæ pollea fidelium hominum testimonijs uerissimè sunt approbata: ubi tamen hoc præmissum uolumus, plura esse edita miracula quam sint inscripta redacta, multa etiam prolixitatis uitandæ causa prætermissa. Pauca autem, quæ tacere nolumus, iam commemoramus. Eodem die, quo cæsus est uir beatus, mulier quædam morbo laborans, (dicebatur autem Iacoba) ad sancti corpus auida accessit: sed cum, premente turba, longo temporis spatio non posset ad illud peruenire, ut quandoque sui morbi inueniret remedium, quod á medicis frustra expectata, randem ægrè in ecclesiam sancti Simpliciani ubi corpus martyris iacebat, introducta super caput suum, es quo fistula morbo iam aliquot ossa perdiderat, manu martyris signum Crucis expressit, & integræ sanitatis beneficium obtinuit.

Multa eius post obitū miracula.

Eodem die in monasterio dominarum de Ripolis prope Florentiam, cum quædam sanctimonialis pre cibus esset intenta, somnihil correpta somno uidit beatissimam Mariam uirginem in sublimi throno gloriosam residere, atque hincinde duos fratres illi assidere. cumque admirans quæreret, quisnam alter eorum esset, audiuit uocem ipsi respondentem: Hic est Petrus Veronensis, qui in conspectu Domini tanquàm fumus aromatū gloriosus ascendit. Quod quidem mysterij significatione non uacat, quando frater Dominicus, qui cum eo uisus est cælum ascendere, non tamen auditus est cum illo nominari. Cum enim pariter cum illo passus sit, creditur etiam cælum cū illo ascendisse: non tamen unà cum illo sanctorum catalogo adscriptus est. Itaque ea soror fama uulgante postmodùm cognoscens, in unum eundemque diem & sancti uiri martyrium, & suam uisionem incidisse, mox concepta fiducia martyri uotum nun cupauit, pijsque precibus meruit á morbo quodam confestim liberari. Atque ita eius uisionis ueritas, tum temporis concordia, tum miraculosa sanitatis recuperatione tanquam duplici argumento, comprobata est.

Visio cuiusdā monialis.

Vt autem catholicorum tristitia, tanti propugnatoris obitu nata, nonæ lucis ortu plenum uerteretur in gaudium, lampades ad uenerabile sepulchrum martyris in ecclesia beati Eustorgij pendentes, pleræque ex seipsis absque omni humano studio & opera sunt accensæ: quippe cumprimis congruum id erat, ut qui fidei lumine & igne claruerat, singulari quodam lucis & ignis miraculo ornaretur. Super locum etiam passionis eius non raro luminaria quædam è cęlo descendentia, & ad cælum redeuntia per multi religiosi alijq; uisibiliter conspexere, atq; inter illa duos fratres in habitu fratrum Prædicatorum se uidisse testati sunt.

Lāpades diuinitus accēdūtur.

Cùm autem id genus rumores ad sedem Apostolicam afferrentur, & summus Pontifex ab hominibus fide dignis tam pręclara miracula perciperet, catholicæ fidei exaltationi, noui martyris ornamentis, & Apostolicæ sedis, cuius Inquisitorem ac pugilem Dominus tam mirifice illustrare dignaretur, honori congratulans, uirgineam eius innocentiam iussit accuratè discuti, & in multa eius merita solicitè inquiri, miracula quoque diligenter examinari. Atque ubi perspicue cognouit famam uinci rerū ueritate, maioraque comperisset, quàm ad ipsum perlata fuerant: de communi consilio Cardinalium & Prælatorum omnium, qui per id tempus apud sedem Apostolicam residebant, VIIII. Calend. Aprilis, nondum exacto post martyrium anno primo, illum Perusij in platea ecclesiæ fratrum Dominicanorum, adstante ipsi cleri plebisque, itemque religiosorum, nobilium ac procerum multa frequentia, alijs ubertim flentibus præ gaudio, alijs Deum magna uoce laudantibus, uniuersis denique mirifice tripudiantibus, & solenni ritu diem festum celebrantibus, cum mirabili cereorum ardentium multitudine & eximio sacrarum uestium apparatu, sanctorum martyrum catalogo statuit adscribendum. Sed quia dies passionis eius, qui fuit septimus Aprilis, in festa Paschalia crebro iocidit, eius festum diem tertio Calendas Maij iussit ab omnibus fidelibus deuote & solenniter celebrari. Vbi autem per orbem diffusus est Apostolicæ iussionis auditus, mox auditum deuotio, deuotionem noua miracula sunt consecuta.

Refertur in numerū sanctorū.

Postquàm autem in sanctorum martyrum album relatus est, catholicorum piæ deuotioni dignum plane uisum est, ut sacrum eius corpus, quod ultra annū humili loco sub terra iacuerat, ad sublimiorem transferretur. Cuius rei causa cum fratres Mediolani ad prouinciale, ut uocant, Capitulum conuenissent, ita sanum & integrum & ab omni putore alienum illud inuenerunt, ac si eodem fuisset die tumulatum. Itaque fratres cum magna reuerentia exportatunt illud ad amplum quoddam pulpitum iuxta plateam, atque illic omni populo uisendum & suppliciter uenerandum exhibuerunt. De miraculis, quæ plurima post eius in sanctos relationem facta memorantur, nihil in præsentiarum scripturus sum.

Corpus eius post annū inuenitur prorsus integrum.

VITA SANCTISSIMAE VIRginis Cathatinæ Senensis, in qua & per quam præpotēs Deus mira operatus est. Scripsit autem eius Vitam copiosissimè reuerēdus Pater Raimundus Capuanus, sacræ Theologiæ Doctor, & Ordinis Prædicatorũ Magister generalis, atq; sanctæ virginis Confessarius: sed nè ea prolixitate, tum etiam stylo simpliciori Lectores offenderentur, per F. Laurentium Surium redacta est in compendium, sed ita tamen, ut de historia parum aut nihil posſit desiderari. Inserta sunt etiam quædam ex Epistola venerabilis Patris Stephani Senensis, Prioris Carthusiæ Ticinensis, qui ante monasticę uitæ professionem diu cum sancta uirgine uixit familiariter, & eius amanuensis fuit. Obsecramus autem lectorem, ut posita omni hæsitatione, certò sibi persuadeat, tantos uiros non nisi uera & comperta scribere uoluisse.



29. Aprilis. Quo die ab hac uita migrauit. Pud Senas, præclarā Italiæ urbē, Iacobus quidā fuit, uir simplex, ioteger & timens Deū. Is uxorē duxit Lapā, ab omni huius seculi malitia alienam. Erāt plebeij ambo, satis laudabili orti familia, reque familiari pro sua conditione bene instructi. Iacobus in rebus molestis & aduersis erat multa patientia, nec murmuris uoces finebat uel ab ore suo, uel cō iusquam è sua familia prodire. Si quē autē cōmoto animo asperius loquentē audisset, hilari uultu blāde illū consolabatur, & sui officij admonebat. Quidā ciuis eius per summā iniquitatē grande ab illo æs alienũ reperebat, cũ tñ nihil ei deberet: fretusq; amicorũ potentia, simplicē uirũ penè ad inopiā redegit. (Patris eius patientia.) Molestè hoc ferebat Lapa uxor eius, & scelesto homini ne scio quid mali imprecabatur. At Iacobus oīa sedatè ferens, obiurgabat eā: Sine, inquit, mea cōiunx. Deus illi quādoq; adspirabit sanā mentē, & agnito errore suo, patronus noster erit. Id quod postea ita euenit. Tanta erat huius uiri probitas, ut tota eius familia, ab illo religiosè instituta, improbos & inhonestos sermones nequaq̃ audire sustineret. (Optima familia īstitutio.) Filia eius Bonauētura nupserat cuidā iuueni Nicolao. Ad eū ueniebant alij iuuenes, &, ut solēt tales, plerunq; nō abstinebāt à uerbis inhonestis & lasciuis. Ea res tantā illi Bonauēturæ animi dolorē attulit, ut ēt in morbum incideret, & in dies maciē conficeretur. Nicolao ab illa causam mœroris perquirenti, grauiter respondit: Ego in paterna domo tales sermones oon andiui, quales hic quotidie iactantur. Itaq; pro certo noueris, nisi ab his ædibus fuerint exclusi, me breui moriturā. Mirabatur ille mulieris pietatē, & sese corrigēs, prohibuit alijs, nè illa audiente uerbis parum uerecundis uterentur. Vtinam uerò ad hoc exēplum suam familiam hodie patresfamilias instituerent: melius profectò Christiana Resp. haberet.

Cū aūt Lapa multas Iacobo proles peperisset, tandē gemioas edidit filias, è quibus Iohāna altera, altera Catharina est dicta: sed Iohanna à baptismo non diu superuixēte, Catharina remansit, quā mater eius multa cura educanda suscepit, cæterisq; prolibus habuit chariorē: cui⁹ partim ea ratio fuit, q̄ cū crebros paratos alias proles nutricibus tradere cōpulsa esset, Catharinā suis ipsa uberibus lactauit. Educata igitur hęc puella, cū iā ambulare cœpisset, tā omnibus chara & grata fuit, tantaq; eius uerba prudentiā redolebant, ut mater uix eā domi potuerit retinere, uicinis & cognatis illā ad se rapientibus, desiderio fruēdæ iucunditatis & non planè infantilis sermonis eius. (Amabilitas S. Catarinæ infantis.) Qui dā uerò iocredibili affecti lætitia & consolatione ex eius suauissima præsentia, nō Catharinā, sed Euphrosinā eā appellabant. Deindè annos nata plus minus quinque, salutationē edocta angelicā, illā crebrò reperebat, & cælitus permota, cœpit per gradus tū ascendendo, tum descendendo, ad singulos singulas flexis geniculis Virgini matri salutationes promere, & in eiusmodi pijs studijs magis ac magis proficere. (Pietas.)

Postquā aūt sextū ferè ætatis annū expleuerat, cū Stephano germano suo, illa paulò adultiore puero, ad ædes sororis suæ Bonauenturæ, cuius ante meminimus, accessit: confectoq; negocio, cuius causa à matre fuerant missi, in reditu sacra puella sursum erectis luminibus, supra uerticē tēpli fratrū S. Dominici uidit in aere thalamū elegātissimū, regio splendore cōpositū, & in illo Christū Saluatorē in throno Imperatorio sedentē, indutū Pontificio habitu, & in capite ferentem tiarā, qualis est Pontificū Romanorū. (Visio eius mirabilis.) Aderant illi Petrus & Paulus atq; Iohānes Apostoli. Ibi puella defigens oculos utriusq; hominis in Christū, illū amantissimè contēplabatur: uicissimq; Christus suæ maiestatis oculis in eā intentis, blandissimè subridens, extenta super eā dextera, expressoq; Crucis signo illi benedixit. Mox ea rapta spiritu, & transformata in eū, quem suauissime adspiciebat, & sui & itineris oblita est: immotaq; permāsisset haud dubio, non totū solū, sed ēt alias sæpissime, io tantilla ætate in uia publica neq; homines neq; iumenta transeuntia aduertens, nisi per aliū tracta fuisset. Cū autē Stephanus puerulus iā processisset aliquousq;, ac paulò post aduertisset illā nō sequi, sed cælū attentissime intueri, iterū atq; iterū nomine eā inclamauit: sed ea nihil respōdente, imò nec sentiente quid clamaret, propius accessit clamitans. At nec sic quidē ea se mouente, manibus traxit eā-tū illa quasi à graui sōno expergefacta, retractis parumper oculis, dixit: O si uideres, quæ ego uideo, ab hac mellitissima uisione me nutiq̄ reuocares. His dictis, referebat oculos ad cælū, sed iā uisio illa disparuerat. Quā illa sine dolore ferrenōva lēs larhrymis io se uindicauit, q̄ oculos in auertisset.

Ab eo tempore tantilla puella canescebat morum maturitate ac sensu mirabili, ita ut facta eius nō pueritiæ uel adolescentiæ, sed uenerandæ potius senectutis esse uiderētur. (Cana īfantia) Iā.n. accensus in illa erat ignis diuini amoris, cuius uirtute iotellectus illustrabatur, uolūtas feruebat, cōfirmabatur memoria, & actiones externæ ad diuinæ legis normā dirigebantur. Nā sicut ipsa reuerendo patri Raimūdo cōfessa fuit, per id tēpus uitas sanctorū Patrū Aegyptiorum, quorundam itē aliorū sanctorū, potissimū autem beati Dominici, didicit non ab ullo homine, sed sola reuelatione diuina, tātusq; eius mentē cœpit ardor illas imitandi, ut nihil aliud cogitare pōsset. Inde in ea extitere tam multa rara & inusitata, quæ oēs in admiratione rapèrent. Quærebat latibula, & clā suum corpusculū quadam chordula cædebat, precibus ac meditationibus perpetuò uacabat, in dies magis dabat operam silentio contra morem puerorum, & cū ea ætas increscēs multo egeat alimento, illa sibi aliquid potius de cibo detrahebat. (Exercitia tenerrima puellæ.) Eius exemplo complures coætaneæ puellæ inuitatæ, ad eam confluebant, ut eius salutiferos sermones audirent, & pro modulo suo sancta eius studia imitarentur. Conueniebant autem omnes simul

mul in quodam loco domus eius, idque occulte, & cum ea pariter se flagellabant, & quoties ipsa iussisset, orationem Dominicam & salutationem angelicam recitabant. His autem rebus non defuere miracula Dei. Nam ut plurimum ascendendo & descendẽdo per gradus paternæ domus, ita per aerem ducebatur, ut gradus pedibus non attingeret. Hoc autẽ præcipuè tum fiebat, cum hominum fugeret consortia, præsertim diuersi sexus.

In eaipsa autem tenerrima ætate desiderio imitandi sanctos Patres Aegyptios ardentissime fiebat solitudinem, nec tamen rationem aliquam eacogitare potuit, qua ad illam perueniret. Pugnabat itaque desiderium cum fragilitate ætatis, & cessit quidem uictoria desiderio, sed non planè absoluta. Nam quodã mane, incredibili flagrans eremi cupiditate, abijt extra urbem, unicum tantum panem secum ferens, paululumq; progressa, ut nullas uidet coniunctas illic ædes, quemadmodum solent esse in urbibus, putabat se iam propinquam desertis locis. Inde itaque aliquanto ulterius proficiscens, tandem sub rupe quadam speluncam reperit, in quam cum multo gaudio ingrediens, optatam se eremum inuenisse arbitrabatur. Mox igitur cœpit orare feruenter, & ecce, Christo eius promptam uoluntatem approbante, sensim à terra usque ad speluncæ uerticem eleuabatur, sicque ad horam usque nonam permansit. Verita autem, insidij inimici, eius desideriũ impedire uolentis, isthuc fieri, cœpit orare instantius. Tandem sub horam nonam rursus deposita est in terram, intellexitque ea instinctu diuino, nondum uelle Dominum, ut relicta parentum domo, suum corpusculum affligeret. Itaq; inde recedens, domum reuertebatur: sed cum corpusculi eius imbecillitas itineri conficiendo non sufficeret, Deo se commendauit, cuius beneficio breui tẽporis spatio in ipsam ciuitatis portam per aera deportata est, sicut ipsa postea cuidam cognatæ & confessarijs suis exposuit, à porta autem festina rediјt domũ. Diu autem res tota latuit, parentibus eius persuasum habentibus, quòd ab ædibus sororis suæ Bonauenturæ reuertisset.

Petit solitudinem.

Eius autem uisionis, cuius paulò supra fecimus mẽtionem, tanta fuit apud sacræ infantulæ animum uis & efficia, ut mox omnis mundi huius amor prorsus in ea extinctus sit, accensus sanctus amor Christi Iesu unici filij Dei, & amantissimæ matris eius semper que uirginis Mariæ. Itaq; omnia arbitrabatur ut stercora, modo lucrifaceret Christum Saluatorem. Valde aũt adspirabat ad tuendam in se uirgineam integritatem, congnouitque, Deo reuelante, beatissimã Dei genitricem primam nuncupasse perpetuæ uirginitatis uotum. Itaque anno ætatis septimo, non ut septennis puella, sed plane grandæua, mature ac diu de eius modi præstando uoto secum deliberauit, assidue rogans matrem Domini, reginam uirginum & angelorum, ut à Domino ipsi impetraret gratiam id faciendi, quod esset illi gratius & suæ saluti conducibilius. Atque interim augescebat quotidie feruor amoris diuini & desiderium puritatis angelicæ. Vnde haud obscure intelligens, quid Domino placeret, quadam die secretum petijt locum, & flexis utriusque hominis genibus, sic precata est beatissimam matrem Christi: O uirgo sacratissima, quæ prima inter fœminas perpetuam Domino uirginitatem uouisti, qui te uoluit esse matrem unici filij sui, obsecro benignitatem tuam, ut non attentis meritis meis, digneris mihi spõsum dare filium tuum, quem totis animæ uisceribus concupisco, & ego promitto & illi & tibi, quod nullum unquam alium admittam sponsum, sed uirginem me illi perpetuam conseruabo. Ita septem annos, Christo sponso immortali suam dedicauit uirginitatem, idque uoto coram Deo solenni, ut ait Raimundus.

Ea est & sña S. Augustini &c.

Septennis uouet uirginitatem.

Ab hac die creuit in dies in uera sanctitate, cœpitque Christi tyruncula iam tum bellum indicere carni, etiam necdum rebellanti. Statuit, quoad fieri posset, carni carnium esum non permittere. Itaq; si quæ ei fuissent appositæ carnes, ut plurimum porrigebat eas Stephano fratri, aut paulatim proijciebat eas felibus, ut nemo posset aduertere. Flagella, de quibus ante diximus, non solum continuabat, sed augebat etiã & sola, & cum puellis, & quod mirum in tantilla ætate uideri possit, in eius animo feruescebat zelus animarum, & peculiariter illos amabat sanctos, qui animabus lucrandis operam nauassent, intellexitque diuinitus, beatissimum Patrem Dominicum zelo fidei & salutis animarum Ordinem fratrum Prædicatorũ instituisse. Quæ res in eius animo tantam erga illum Ordinem reuerentiam excitauit, ut si quos uidisset fratres sancti Dominici suas ædes transeuntes, illorũ obseruaret uestigia, eaque illis abscedentibus, humiliter ac deuotè exosculaaretur. Porro creuit in eius pectore ingens desiderium illius instituti complectendi, ut posset cum fratribus studere saluti animarum, sed sexu id non permittente, cogitabat sanctam Euphrosynam, cuius nomen iam supra diximus ei à quibusdam impositum, hac in parte imitari, & initiat illius fingere se masculum, atque procul in regionibus ignotis se adiungere fratribus Dominicanis. Verum licet diu in hac cogitatione fuerit, non tamen permisit Deus ut ita fieret. Accepere interim in ea quotidiana incrementa & corpus & animi uirtutes, & quædam ueneranda morum honestas & maturitas apud omnes, qui eius acta contemplabantur. Stupebant parentes, mirabãtur germani eius, tota domus familia stabat attonita.

Abstinet à carnibus.

Reuerẽtia erga Dominicanos.

Ante decimum ætatis eius annum mater illam misit ad pastorem parœciæ suæ rogandum, ut Missæ sacrificium faceret in honorem sancti Antonij, dedit que ei cereos & nummos, quos poneret in altari. Paruit Catharina, libenter exequens ea, quæ cederent ad honorem Dei, sed ipso delectata sacrificio, mansit in templo, donec paractum esset. Inde domum se recepit. Mora autem illius matri displicuit, itaque ut ruborem ei afferret, Maledictæ sint, inquit, linguæ, quæ te nunquam rediturum asserebant. (Sic enim illis in locis uulgo solent dicere) Puella sapiens, ut audiuit matrem ista dicentem paulisper conticuit: De inde seorsum illam ducens, cum multa maturitate & modestia ita locuta est: Domina mater, si me quandoque uideris tua iussa negligentem, cædas me uirgis, quantum uisum erit. id enim dignum & iustum est: sed quæso, ne propter meas culpas cuiquam unquam maledicas. nam neque tuam id decet grandæuitatem, & me summo animi mœrore afficit. His auditis, mater incredibiliter admirans pusillæ filiolæ tã sapientem admonitionem, non tamen uolens id eam intelligere, Cur, ait, tam diu illic hæsisti? Respondente ea, se Missam auscultasse, quam ipsa celebrari mandasset, moxque inde reuertisse domũ, mater amplius ædificata, totum marito retulit. Ille uerò gratias agens Deo, rem tacitus considerabat.

Vide puella uerba sapientissima

Postquàm autem sacra uirgo ad nubiles peruenit annos, pro illius regionis more parentes eam domi incluserunt. non enim patitur illic consuetudo, ut eius ætatis puellæ innuptæ è domo exeant. Cœperũt autem & parentes & germani eius, ignari propositi illius, de eius tractare coniugio, mater quoque ad studium excolendi corporis eam hortari, ut posset procorum oculis esse gratior, & amabilior, sed illa memor

memor uoti sui, licet id parentes pro illorum reuerẽtia, celaret, nihil tale facere noluit. Non enim hominibus, sed Deo modis omnibus placere contendebat. Ferebat id marer eius moleste, & cum per se illã mouere non posset, filiam Bonauenturam, quam Catharina impense amabat, ut ei persuaderet, hortata est. Et illa quidem multis uijs eius tentans animum, tandem eò adduxit, ut daret operam aliquam ornando corpori, nihil tamen interim remittens de proposito seruandæ integritatis. Hanc autem culpam postea nõ semel tantis cum singultibus & lachrymis confessa est, ut uideri posset grauissimo se scelere obstrinxisse. Sciscitante ex ea D. Raimundo, confessario, num illo ornatu uoluerit contra uotum uirginitatis uenire, aut ulli homini placere, illaque respondente se quidem nihil noluisse, minus, immo nihil tam sibi acerbum fuisse, quam intueri homines, aut ab illis conspici, at nihilo minus tamen se ream esse æternæ damnationis, Raimundus culpam illam extenuare conabatur, sed cum hoc illa ferret ægerrime, sursumque erectis oculis diceret, O Deus, qualis est hic meus spiritualis pater, qui etiam peccata mea excusat? addebatque loquens Raimundo, Num debuit hæc creatura uilissima, tota à suo creatore præter meritũ aucta beneficijs, bonas horas ornandæ putri carni suæ collocare? Ego ne ipsum quidem tartarum puto suffi cere huic peccato puniendo, tum coactus est pater Raimundus silere, qui tamen coram Deo & sancta eius Ecclesia hoc ei reddit testimonium, quòd licet sæpissime eius audierit confessiones, etiam interdum generales, nunquàm illã inuenerit peccasse in Dei præceptum, id est, ullius letalis culpæ ream, immo uerò etiam à uenialibus culpis adeo immunem, ut iu confessionibus eius quotidianis ut plurimum uix deprehendere quiuerit erratum ullum. Omne enim tempus suum aut orando, aut contemplando, aut proximos ædificando illam traduxisse confirmat. Quod est præclarum mirabilis innocentiæ à tanto uiro testimonium. Et cum tanta esset uitæ puritate, nihilo minus ait tam dure illam se accusasse, tamque ingeniose sibi culpas imposuisse, ut facile ab ignorante eius uitam rea putari potuerit, ubi rea non erat.

Mirè dolet se nõnihil studuisse ornãdo corpori.

Testimoniũ graue eius innocentiæ.

Sed ut ad institutam narrationem sese referat oratio, cum se itá dedisset nonnihil componendo corpori, à Bonauentura persuasa, nunquã tamen animum suum ulli homini applicuit, uel sponte se hominibus uisenda præbuit, tametsi de orationis feruore & assiduitate meditandi nonnihil tepescendo remisit. Verum soror eius Bonauentura, quæ ei huius uanitatis author fuerat, nõ diu post in puerperio obijt, percussa à Domino. Et fuit illa quidẽ proba & honesta ualde & uerbis & moribus, sed tamen quia illam, quæ uni Christo placere desiderabat, ad ea quæ sunt mundi huius, inuitare ausa erat, dura morte obijt in florenti ætate, non tamen penitus perijt, sed ut sanctæ uirgini, postea fuit reuelatum, post dira Purgatorij supplicia peruenit ad uitam sempiternam. Aduertat autem lector, quanti sit periculi, homines Deo seruire cupientes impedire & alio auocare. Defuncta autem sorore, uirgo Catharina feruentius ad æterni sponsi amplexus se recepit. Fleuit autem cum beata Magdalena ualde amare illam culpam suam, iacuitque ad pedes Domini, sine intermissione orans & ueniam petens, ut posset etiam ipsa audire: Remittuntur tibi peccata, atque per id tempus totis uiribus se beatæ Mariæ Magdalenæ conformare nitebatur, & erga illam singulari quadam cœpit deuotione affici. At hostis malignus, dolens eam sibi ereptam spem ad mundi studia eam reuocandi, per domesticos illius sanctũ propositum retardare ac impedire, per multa quoque ad uersa & persecutiones eam ad mundana retrahere conabatur. Itaque urgebat ualde parentes & germanos eius, ut eam matrimonio collocarent, illique dabant operam, ut sponsum ei inuenirent. Id uerò ubi sancta uirgo animaduertit, & Domino inspirante, maligni dæmonis insidias persensit, accuratius & uehementius & preces assiduas, in sanctas meditationes & exercitia pœnitentiæ incubuit, hominum consortia deuitauit, apertisque indicijs perspicue declarauit, nolle se sponso mortali ulla ratione coniungi. At parentes alia tentant uia eam in suam sententiam pertrahere, aduocant quendam Dominicani instituti fratrem, ipsis amicissimum, orant illum uehementissime, ut Catharinam à sua sententia deducat. Spondet ille se conaturum pro uiribus, sed ubi uirginis sensit immutabile propositum, urgente conscientia, consuluit ei, ut amputatis capillis suis, indicaret se nolle in coniugium ullo pacto consentire. Quod quidem eius sanum consilium sancta uirgo haud secus atque cælitus præstitum arripiens, capillos quam primum ad cutem usq; præcidit. Oderat enim illos, quòd putaret se illis cõponendis anteà grauiter peccauisse, cœpitque deinde præter morem puellarum, capite uelato incedere. Quod ubi Lapa mater eius uidit, qui insuetum uelamen sibi uellet, ab ea perquisiuit. Sed illa obscure respondente, accessit propius, & uelamine detracto, uidit tonsum caput. Tum uerò acri dolore stimulata, quòd capillos elegantissimos, per ditos cerneret, eiulans exclamauit: Ecquid fecisti filia? Sed uirgo rursus caput tegens abscessit. Clamore autẽ matris permoti maritus & filiæ, accurrunt, cognitaque causa, grauiter commouentur. Inde porrò alterum uirgini ortum est certamen, priori acrius, sed Deo bene iuuante, uictoria cessit uirgini, & ipsa quoque impedimenta salutis & casti propositi eius, uersa sunt ei instrumenta uirtutis, & profectus spiritalis adiumenta.

Bonauẽtura obitus prematurus.

Luc. 7.

Multis modis tẽtatur de cõiugio.

Iam palam parentes & dictis & factis eam persequebantur, iactabantque in eam conuicia, & minas intentabant, ita dicentes: Putas ne uilissima, quòd de fectis crinibus à nostra te posis uoluntate subducere? Rumpantur licet ilia tibi, marito copulaberis. Simul etiam omni secreto loco illi interdixerunt, & seruitijs domus eam perpetuo uoluerunt occupari, ne posset se Christo sponso suo coniungere & precibus uacare. Atque ut intelligeret se plane haberi con temptui, tamquam ancilla culinaria, eius sordida officia illi demandarunt. Cogebatur itaque mitis & uerecũda puella audire quotidiana improperia, uerborum iniurias & multiplicem sui ferre contemptũ. Volebant autem parentes & germani eius his rationibus eam frangere, & ad sibi consentiendum impellere, quòd iuuenẽ quendam sponsum inuenissent, cuius genus & familia eis pergrata esset. Verum draco pestifer, malignus satan, cuius machinationibus ista fiebant, quibus rebus se sperauit uirginem euersurum, ijsipsis magis eius animum, Domino iuuante, confirmauit. Nam nihil his omnibus permota, docente eam spiritu Dei, intra seipsam sibi fabricauit conclaue, siue secretam cellulam, unde nunquàm ueller cuiuscunque rei causa egredi.

Multa patitur à parẽtibus.

Ita factũ est, ut quæ hactenus usa illa externa cella, nonnunquàm fuisset egressa foras, iam deinceps perpetuo maneret secum in cellula animi sui, quam illi eripere nemo posset, planeque cælesti uictoria triumphauit de diabolo, in interiori homine, ubi Christus habitat per fidem in cordibus nostris, sibi construẽs spiritale domicilium. Solebat illa postea crebro admonere Raimundum Patrem, cũ negocijs externis propè obrutum uideret, ut sibi tale non manufactum in suo

Ep. 3.

suo pectore fabricaret domicilium, nec inde unquã euageretur. Ibi enim, ut diximus, per fidẽ Christus habitat in nobis, ibi regnum Dei intra nos est, ibi nũquàm non præsto est ille, qui dicit: Eccè sto ad ostiũ, & pulso, si quis audierit uocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Hoc ergo suauissimo hospite contenta & freta sacra uirgo, uicit diabolum & omnes machinas eius. Docebat ille eam intus uias & rationes mirabiles externa omnia superandi. Imaginabatur sacra uirgo, patrem suum repræsentare Christum Iesum, matrem suam, sanctissimam Christi genitricẽ, cæteros de familia, apostolos & discipulos Saluatoris. Hac imaginatione fortiter concepta id assecuta est, ut omnibus illis cum omnium admiratione hilariter & officiose inseruiret, tum etiam, ut illis seruiendo, semper cogitaret de sponso suo Christo, cui se ea omnia officia præstare credebat, sicque factum est, ut dum in culina uersaretur, semper esset intra sancta sanctorum, seruiensque ad mensam recumbentibus, animum suum mire pasceret imaginando præsentia Saluatoris, contemptum uerò sui & iniurias omnes etiam iucundo ferret animo. At tamen, quia non poterat prorsus etiam externo carere cubiculo, ubi noctu quiesceret, nec licebat tamen aliquod priuatim habere, fratris sui Stephani cubiculum delegauit, ubi posset illo absente interdiu nonnunquàm sola degere, & noctu illo dormiente, pro uoto precibus uacare. Rogabat autem indesinenter Dominum, ut ipsius dignaretur tueri uirginitatem. Nec deerat ille sponsæ suæ, sed quanto plures ei persecutiones & iniurias inferri cernebat, tanto eam maioribus intus gaudijs & charismatis mirabiliter afficiebatur. Tandem germani eius uidentes constantiam, se uictos fatebantur. Pater autem eius cæteris innocentior, tacitus eius facta contemplabatur, atque in dies certius perspiciebat, non iuuenili leuitate, sed spiritu Dei illã duci ac permoueri.

Luc. 17 *Apo. 3*

Pijsisima imaginatio ne uicit oẽs diabolima chinas.

Contigit interim quadam die, illam in iunioris fratris sui Stephani cubiculo feruentes Domino preces offerre, idque non obserato ostio, non enim licebat ei alicubi clausa manere ianua. Forte autem in illud ingressus pater eius, uidit illam in angulo orantẽ flexis genibus, & columbam paruam niuei candoris eius capiti insidentem, sed eo uiso, mox per fenestrã altius euolantem. Percontanti autem ex filia, quæ esset illa columba, respondit ea, se columbam prorsus non uidisse. Admirans igitur ualde pater eius, secũ id conferuabat, neque tunc solum, sed etiam alias sæpius uidit columbam. Per id tẽpus magis magisque in eius pectore crescebat desiderium induendi habitum Dominicanum, rogabatque instanter Dominũ, ut dignaretur ipsi præstare quod cupiebat. Et eccè dum sic pulsat aures clementissimi Saluatoris, uidet in somnis multos sanctos patres, monasticorum Ordinum institutores, atque in ijs beatissimum Dominicum. Hortabantur autem eam illi Patres, ut unum aliquod institutum monasticum diligeret, in quo Domino gratiorem posset exhibere famulatũ. Tum illa cœpit ire ad sanctum Dominicum, qui mox ei occurrit cum habitu sororum, quæ dicuntur de Pœnitentia sancti Dominici, aitque ad illã: Forti animo esto filia, nihil ambigens, quin isto sis habitu fruitura. Illa cum lachrymis gratias egit Deo & sancto Dominico, & ipsis lachrymis excitata, ad se rediijt. Ea autem uisione mirabiliter confirmata, eodem die parentes & germanos conuocauit, fidenterque eis locuta est, se iampridem in tenera ætate Deo suam uouisse integritatem, atque in ea sententia iam maturioribus annis usqueadeo se firmã permanere, ut nulla ratione ab ea uelit discedere, monebatque, ut cessarent frustra eam ad coniugium prouocare, se enim Deo potius obedire debere, cui se deuouisset, quàm ipsis. Multaque alia constantissimè coram illis loquebatur, cum hactenus semper intra silentium se uerecunda puella continuisset. Tantæ autem ex eius uerbis obortæ sunt lachrymæ omnibus, ut nihil ei possent respondere: postea uerò, cessante eiulatu, pater, qui eam tenere diligebat, & erat alijs religiosior, ita ait ad eam: Absit, dulcissima filia, ut quoquo modo Deo reluctari uelimus, à quo uidemus sanctum propositũ tuum proficisci. Fac libere, quod ei pollicita es, & sicut illius te spiritus docebit. Vertensque se ad uxorẽ & liberos suos, Nemo, inquit, posthac filiæ meæ dulcissimæ molestus sit, uacet libere spõso suo. Non est, quòd doleamus pro mortali eius sponso recipere nos regem immortalem, cui illa se despondit.

Columba insidet capiti orantis

Visio eius.

Permittitur libere uacare Deo & sibi.

Hac igitur accepta facultate & libertate Deo seruiendi, uirgo Christi totam uitam suam ad Dei famulatum, non segniter, sed mirabiliter, accommodauit. Exiguum cubiculum, ab alijs separatum, impetrauit, ubi tanquàm in solitudine posset uacare Deo, & pro uoto affligere corpus suum. Ibi uerò quanta pœnitentiæ asperitate sese excruciarit, quàm ardẽter uultum sponsi sui quæsierit, nulla potest lingua explicare. Carnes, quibus ab infantia rarò fuerat usa, tã prorsus sibi uoluit esse interdictas, adeoque illas à se remouit, ut etiam odorem illarum absque ualetudinis incommodo percipere non posset, immo uerò ad cibos acerbos potumque insipidum adeo se assuefecit, ut dulcia omnia ei perniciem afferrent. Voluit quandoque Dominus Raimundus, quandoquidem nihil illa sumebat esculentum aut poculentũ, unde possint debiles cõfortari, ut aquæ frigidæ, quam bibebat, saccarum misceretur. Quod ubi illa resciuit, ait ad eum: Vt uideo, pater, exiguum hoc quod in me superest uitæ, penitus uis extinguere. Vinum usqueadeo diluebat, ut odore simul & sapore extincto, nihil præter rubrum colorem relinqueretur, quo sunt uina illius loci. Decimoquinto ætatis suæ anno uinum à se seiecit, ac deinceps semper aqua frigida utebatur. Cuiusuis generis coctos cibos, præter panem, paulatim sibi subtrahebat, & intra breue tempus eo suum adegit corpusculum, ut pane & crudis herbis esset contentum. Anno ætatis uicesimo, nisi fallor, aut circiter, etiã pane abstinuit, nihil præter crudas herbas sibi permittens. Postremo, non usu neque natura, sed diuino miraculo eousque peruenit, ut licet corpusculum eius multis esset morbis obnoxium, & labores susciperet intolerabiles, non tñ in ea consumerent humor ille, quem radicalem uocant, nec stomachus concoquendi fungeretur aut fungi posset officio, nec uires corporeæ ob cibi & potus defectum frangerentur, ita ut tota ipsius uita miraculum esset, quod etiã medici fatebantur. Affirmat Dominus Raimundus, quo tempore ipse fuerit testis conuersationis eius, nullo cibo aut potu nutriente eam uixisse, nullaque uirtute naturali adiutam, dolores & labores alijs intolerabiles læta semper facie tolerasse; id uerò nõ ex quouis exercitio uel consuetudine abstinendi, sed potius ex plenitudine spiritus euenisse.

Vita eius durissima.

Solis crudis herbis uescitur.

Videmiraculũ

Præterea lectum sibi parauit ex tabulis ligneis, nihil quicquam alterius rei addens. In eo uel sedẽs meditabatur, uel postrata orabat, suoque tempore, nullis detractis uestibus, somnum capiebat. Vestibus lanneis utebatur: Cilicio quandoque usa fuit, sed quia sordes uitabat, cilicium catena ferrea commutauit. Ea catena stringebat tam fortiter nuda eius latera, ut propemodum carni concreta uideretur. Sed sub finẽ uitæ coegit eam Raimundus catenam missam facere,

Eius lectus.

re, quanuis ægre assentiret. Initio uigilare solebat usque ad preces, quas matutinas uocant. Deinde ita domuit somnũ, ut intra biduum uix dimidiã dormiret horã, sed neque tantillum admittebat somnũ, nisi quando morbi cogebant. Dicebat auté Raimundo, nullum se tã durũ sensisse certamen, ut in somno edomãdo. Idé auté Raimundus, uir grauis & fide dignissimus, hoc de ea asseuerat pro indubitato, quod si habuisset auditores, qui ipsam intelligerent, & cum quibus posset cõferre, centũ dies & noctes absque cibo & potu suisset locuta de Deo, non solũ absque ulla fatigatione, sed etiam meliori corporis ualetudine. Et ipsa fatebatur, nihil sibi in hac uita maiori esse solatio & refrigerio, quàm si posset cum intelligentibus sermones miscere de Deo, & quando eius rei dabatur opportunitas, & corpore hilarior & ualétior apparebat, ea subtracta, debilis fiebat. Sic autem loquendo de Deo, tota absorbebatur in Deum. Volens uerò imitari sanctum patrem Dominicum, multo tépore quotidie ter se cædebat catena ferrea, singulis uicibus ad sesquihorã, sanguine ab humeris in pedes manante, ut sanguinem pro sanguine redderet suo redemptori. Id genus autem castigationibus & afflictionibus mire extenuauit corpus suum, quod antea magni fuit roboris, ita ut etiam grandia onera suis humeris ad ædiũ suarũ solariũ alacriter deportaret. Ferebat autem mater eius plus satis moleste has eius corporis macerationes. Itaque cum aduerteret eam se catena uerberare, alta uoce eiulans, dicebat: Filia, filia, ego te iam uideo tuis manibus tibi certam necem afferentem. His uocibus iũgebat gemitus, uellebat canos capitis sui, & ita se comparabat, ut non raro uicini omnes accurrerent, uisuri quid accidisset uetulæ Lapæ. Cernens quoque eam cubare in tabulis, ui eam secum pertrahebat ad lectum suum. Illa flexis genibus, ut matrẽ deliniret, offerebat se promptam ad cubandum in lecto ipsius.

Vigiliæ mirabiles.

Res sanè stupenda.

Catena se diutissimè flagellat.

Itaq; reponebat se in extrema lecti eius parte, sed illa obdormiente, redibat ad sua exercitia. Rursus uerò matre id percipiente, ut eius placaret animũ, clã sub linteamine postem uel duo ligna ponebat, ut in illis iacens, nihil de duritia strati sui mutaret. Tandem uerò mater nihil se proficere intelligens, ait illi: Ego uideo me omnia frustra attentare, dormi posthac, ubi consuevisti. Inuidebat sanctis eius exercitijs diabolus, & illius instinctu multa ei impedimenta obijciebantur.

Rursus igitur restituta suæ libertati, tanto cœpit esse feruentior, quanto acrius sibi obniti uidebat satanam. Quotidie gemitus, quotidie lachrymæ, quotidie preces perpetuæ ad Dominum Iesum, ut habitũ diu optatum consequi mereretur, quẽ à B. Dominico sibi promissum nouerat. Sciebat enim se nõdum plane liberam fore ab domesticorum molestijs de ineundo matrimonio, donec illo habitu potiretur. Agebat etiam cum sororibus de pœnitentia S. Dominici, ut ipsam admitterent in suam sodalitatem. Sed mater uirginis id necdum patiebatur æquo satis animo, & ut eam ab illa aspera sua uiuendi ratione auocaret, ad thermas eã secum uolebat proficisci. Parebat illa parẽti, sed ut egregie eluderet satanam, qui matrẽ eius, mulierem simplicissimam, ad hæc instigare uidebatur, in ipsis thermis, simulans se uelle perfectius suũ corpus abluere, adijt canalem, & aquas sulphureas atque feruentes sinens manare dio satis in suum corpusculum, atrocius illud affligebat, quàm solebat cædendo catena ferrea. Fatebatur postea, cum D. Raimundus ex ea esset percontatus, quomodo illos feruentis aquæ ardores sine uitæ periculo perferre potuisset, se rogasse Dominum, ut pœnas tartareas &

Valdè adspirat ad habitũ religiosum.

Se dire cruciat in thermis.

purgatorias, quas se credebat meruisse, in hos cruciatus, quos libenter ferret, cõmutare uellet, sicque se dolorem quidem sensisse, sed citra ullam læsionem, illum suauiter tolerasse. A thermis illis domum reuersa, mox ad solita pœnitentiæ exercitia se recepit, tandemque matrem eò permouit, licet diu calcitrantẽ, ut cum sororibus de pœnitentia S. Dominici, loqueretur de ipsa in suum consortium admittenda. Sorores autem ille aliquandiu difficiles se ostenderunt. Interim uirgo sancta in morbum incidit, & corpus omne scatebat pustulis, simulque febris se admiscuit nõ parum uehemens. Ibi mater eius, quæ eã præ liberis omnibus tenerius diligebat, decumbenti tristis assidens, fométa, quæ poterat adhibebat. Sed uirgo sancta in ipsa corporis ægritudine fortior spiritu, uidẽs adesse opportunitatem matrem impellendi ad satisfaciendum uoto suo, ita ei locuta est: Si uis, dulcissima mater, ut uires recuperem, effice ut mihi detur habitus S. Dominici, alioqui non dubito, quin Deus & sanctus Dominicus, qui me uocãt ad seruitiũ suũ, id, efficiant, ut breui me sis caritura. Hoc responso mater accepto, nimio terrore ob mortem filiæ correpta, celeriter se contulit ad sorores, quas sæpe iam diximus, tamque serio cũ illis egit de filia, ut in eius receptionem consenserint. Quod ubi ad uirginẽ mater Lapa retulit, illa præ gaudio fleuit, rogauitq; Dominum, ut morbus abscederet, ne ipsius uoto & diu tinæ expectationi remoram & impedimentũ afferret. Et citò Dominus exaudiuit preces eius, atque intrà paucos dies reualuit: Neque potuit pius Dominus negare illi quicquam, quæ se summo studio ad omnem eius uoluntatem conformabat. Aduenit igitur diù optata dies, & habitus, quem petebat, datus est ei cum ingenti cordis eius exultatione.

Postquàm autẽ nouæ militiæ uel professionis genus complexa est, dicebat sibi ipsi: Eccè iam religiosum uitæ institutum suscepisti, ad eius præscriptum uiuas oportet, & quidem multo aliter, quàm feceris hactenus. Habitus tuus ater & candidus te admonet, ut mundo sis mortua, & summæ studeas puritati. Itaque ut posset uiuere purius, statuit nulli prorsus loqui, nisi cum esset sua peccata confessura, idque toto triẽnio exactè obseruauit. Habitabat etiam intra cellulam, nec inde exibat præterquàm ad templum. Cibum nunquàm sumpsit, nisi prius lachrymas Domino obtulisset. Quis uerò eius uigilias, preces, meditationes, lachrymas dicendo consequi possit? Fratribus sancti Dominici, quos ipsa suos dicebat germanos, somnum capientibus, ipsa peruigil manebat. Illis ad diuinas laudes nocte secundo dato signo properantibus, ipsa se dabat quieti, corpori afferes, capiti, lignũ supponens. Simulatque autẽ ipsa se in cellulam abdidit, sponsus eius dulcissimus Christus Iesus, ei apparuit, & eam de omnibus, quæ essent animæ eius conducibilia, perfectè instituit, ita ut ipsa postea affirmarit in cõfessione, se ea quæ ad uiam salutis pertineãt, non nisi ab ipso Domino Iesu Christo, siue inspirante, siue perspicue apparente, didicisse. Cũ auté initiò formidaret, quam formidinem Christus quoque in ea probauit, dicens hominem, donec in corpore degit, non debere esse sine timore, cum formidaret, inquam, ne Saluatoris præsentiam diabolus mentiretur, transfigurans se in ipsum, Christus eam docuit, quo pacto ipsius apparitionem à diabolica internosceret: Pro certo, inquit, noueris, quandoquidem ego sum Veritas, ex mea apparitione semper in anima maiorem existere ueritatis notionem. Ex ueritatis autem cognitione id præstatur animæ, ut & me & se recte cognoscat: Vnde porrò consequitur ut se contẽnat ex animo, meque honoret ac ueneretur. Ita fit, ut

Accepto habitu S. Dominici, maiori se dat seueritati. Silẽtiũ Solitudo. Vigilia

Christus ei apparet.

ex meis uisionibus anima seipsam suamque uilitatē plenitius intelligat, eamque intelligendo, sese contemnat magis, humiliorque efficiatur. Cuius diuersum accidit ex satanæ uisionibus. Cum sit enim mendax, & mendacij pater, & rex super omnes filios superbię, in illis, quibus apparet, excitat superbiam & confidētiam, qua sibi multum tribuant, seque putent esse aliquid, animisque inflentur ac intumescant.

Ioā. 8. *Iob 41*

Hac saluberrima doctrina non oscitanter percepta, cœperunt multiplicari uisiones cœlestes & reuelationes, tamque illi crebro apparuit Christus Deus ac Dominus noster, castarum mētium spōsus, ut uix possint duo reperiri homines, qui tam assidua fruantur inter se familiaritate, quàm fuerit inter Christum & hanc sacram uirginem. Siue enim oraret, siue legeret, siue meditaretur, siue uigilaret, siue dormitet, utplurimum hoc uel illo modo eius uisione recreabatur: immò etiam interdum loquenti cum alijs aderat hæc sacra uisio, ita ut mente cum Christo, ore cum hominibus loqueretur. Sed id diuturnum esse non poterat propter ecstasim, quam paulò post patiebatur. Hinc autem proficiscebantur omnia illa admiranda, puta, inusitata cæteris abstinentia, doctrina mirabilis, & luculenta miracula, quæ per eam Deus effecit.

Mira Christi ad eam familiaritas.

Ne quis autem hæsitaret de ueritate earum rerū, quæ de illo scribuntur, reuerendus Pater Raimundus, ob confirmandum lectorem, quid ipsi acciderit, uerecundè commemorat, malens coram hominibus pudefieri, quàm sanctæ uirginis iniurijs suum pudorem posthabere. Ait enim se initiò, cum uenisset ad eius familiaritatem, multis modis de incredulitate fuisse tentatum, diuque quadam fluctuatione iactatum, cum modis omnibus, quibus id posset fieri, cuperet explorare, num res eius essent à bono uel malo spiritu. Rogabat autem, ut inquit, anxie Deum, qui nec fallere posset nec falli, ut ab ipso dirigeretur. Interim subito ei uenit in mentem, si sanctæ uirginis precibus obtineret à Domino insolitam quandā, & qualem nunquàm esset expertus, ob admissa peccata cōtritionem, id ipsi fore signum euidentissimum, à spiritu sancto omnia illius facta proficisci. Nemo enim potest hunc habere dolorem siue contritionem, nisi à spiritu sancto. Itaque accessit ad uirginem, & eam impense rogauit, ut à Domino ipsi impetraret ueniā peccatorum. Illa hilariter respondit, se id libentissime facturam. Addente autem Raimundo, se non posse frui quiete, nisi eius ueniæ ac remissionis certū obtineret signum, nempe magnam quandam & insolitam contritionem, mox sacra uirgo annuit, se eam illi impetraturam. Videbatur autem tum Raimundo, eā oēs suas cogitationes habuisse perspectas. Abijt deinde domum, & altera die morbo laborens, decubuit. Eodem tempore etiam sancta uirgo febribus & alijs ægritudinibus afflicta decumbebat, aitque ad sociam: Eamus uisum fratrē Raimundum, quia malè se habet. Illa respondente, non esse necesse, & si maxime foret, se peius illo ualere, mox præter morem celeriter cum socia abijt ad Raimundum, aitque illi: Quid habes pater? Ille uerò præ debilitate ægre quippiam loqui poterat, sed tamen adhibita ui, ait: Cur domina huc uenisti? Peius tibi est, quàm mihi. Illa incipiente suo more loqui de Deo & nostra ingratitudine, nonnihil confortatus Raimundus assedit, nihil iam memor hesternæ petitionis suæ, aut sponsionis uirginis, cumque illa loqui pergere, oblata est menti Raimundi quæ insolita consideratio peccatorum suorum, & quàm esset eorum causa sine dubio reus mortis, ediuerso autem cognitio benignitatis Diuinæ, quæ eum gratuita bonitate ab ea morte liberaret, ipsamque mortem in uitam, & ignominiam commutaret in gloriam. Sub hac contemplatione ille præ multo cordis dolore tantam uim lachrymarum effudit, in eumque rugitū prorupit, ut timeret cor & pectus diruptum iri. Id ut uidit sacra uirgo, quæ ea sola causa uenerat, conticuit, ut ille bene ubertim fleret & singultiret: Interim Raimundus redijt in memoriam petitionis suæ & promissionis uirginis, uertensque se ad eam, dixit: Est ne hæc bulla, quam heri petiui? (Bullam enim uocauerat certum signum obtentæ ueniæ) Illa respondit, Ipsa est. addēsque ut memor esset gratiæ Dei, abscessit, illo multū ædificato & exhilarato.

Mirabilis cō tritio præstatur Raimūdo.

Accidit deinde, ut uirgo Christi, multis pressa morbis, Raimundum ad se iuberet acciri, communicatura illi quædam, diuinitus ipsi reuelata. Venit pater Raimundus, & adstans illi decumbenti atque febricitanti, audiuit illam more solito loquentem de Deo, & quæ illo die ipsi Dominus reuelasset, exponētem, Ibi rursus referente illa grandia quędam & alijs inusitata, de quibusdam cogitabat apud se: Putas ne uera esse omnia, quæ dixit? simulque intendit in faciē loquentis, & subito uidit faciem eius in uiri barbati trasformatam, qui fixis oculis in eum respiciens, ualde illum terrefecit. Erat autem facies oblonga, ætatis mediæ, barba non prolixa, colore triticeo, maiestatē quandam præ se ferens, unde manifeste se Dominum ostenderet. Territus igitur pater Raimundus, exclamauit: O, quis est, qui me respicit? Respondit uirgo, Ille, qui est. Ijs dictis, mox facies illa disparuit, & facies Virginis redijt.

Cristus apparet in uirgine.

Hæc quidem ille uenerabilis Pater se coram Deo securè loqui scribit, quia ipse Deus & pater Domini nostri Iesu Christi scit, inquit, quia non mentior. Vt autem hæc scriberet, dicit se compulsum ab incredulis, quos etiam hortatur, ut sibi diu incredulo & hæsitanti, sed tandem mirabiliter confirmato, fidem cōmodent, & desinent esse increduli, neque uacillēt aut despiciant, sed reuerenter eius sancta exempla sacrāque doctrinam attendant. Scribit uerò de illa etiam uerabilis Pater Stephanus, Prior Ticinensis Carthusię, qui ei ualde familiaris fuit, antequàm esset monasticam complexus uitam, se annis sexaginta & eo amplius notitiam habuisse multorum insignium seruorum Dei, sed nunquàm se uel uidisse uel audiuisse à multis præteritis temporibus ullum Dei seruū, qui ad tam sublimem uirtutum omnium perfectionem pertigerit. Atque hoc ille ei perhibet testimoniū coram Deo & uniuersa Ecclesia militante, adijcitque se multo tempore apud illam degendo, nunquàm uerbum ociosum ab eius ore percepisse, & in ipso initio quanto plus attenderet uitam, exempla, mores & uerba illius, tanto magis in se sensisse augmentum diuini amoris & contemptus seculi, ita ut cordi nouus quotidie feruor accederet ad appetenda cælestia, & totum mundum cum omnibus quæ is habet, contemnendum. Quæ sane omnia prudens & in rebus diuinis uersatus lector facile animaduertit certa esse documenta non fictæ, sed ueræ sanctitatis. Sed nunc ad narrationem reuertamur.

In ipso diuinarum uisionum initio, Christus Dominus ei apparuit oranti, dixitq; ei: Si nosti filia quis ego sim, & quæ tu sis, beata eris. Ego sum qui sum, tu es quæ non est.

Christi præclara institutio.

Hac cognitione freta, omnes facile conteres laqueos inimici, nunquàm uenies cōtra præcepta mea, omnemque gratiam & ueritatem nullo negocio obtinebis. Quæ quidem uerbis breuia sunt, sed sensibus uberrima & copiosissima & exponuntur ea fusius à Patre Raimundo, sed ne ab historia recedamus, eò lectorem remittimus. Alia autem uice rursus Dñs appa

tens

rens sanctæ uirgini, dixit ei: Filia, cogita tu de me, & ego cogitabo continenter de te. Ex hac saluberrima institutioe sacra uirgo solebat inferre, quandoquidem Deo dicati sumus, tum per sacrum baptisma, tum per religionem siue monasticam, siue clericorum, nulla in re nos solicitos esse debere de oobis, sed solicitudinē & cogitationem omnem eo conferre, ut placeamus ei, cui nos dicauimus. Itaque si uidisset suos timere periculum aliquod, dicebat illis: Quid ita uos de uobis estis solliciti? Permittatis uos diuinæ prouidentiæ, quę semper habet oculos in uos defixos, agitque curā perpetuam salutis uestræ. Et de hac quidem Dei prouidētia tantam sacra uirgo fiduciam conceperat, postquā audiuit Dominum dicentem. Ego cogitabo continenter de te, ut nunquàm satiari posset de ea loquendo. Fuit quandoque sancta uirgo in mari cū multis alijs utriusque sexus, aderat etiam pater Raimundus. Ipsis autem nauigantibus, uētus secundus flare desijt, nec res erat sine periculo, si à latere spirasset uentus. Raimundus pias querelas detulit ad uirginem non sine lachrymis. Illa autem dixit: Quid ita de te anxius es pater? Quibus uerbis eius timorē compressit. At paulò post reflante uento aduerso, nauclerus dicebat se compelli ad reducendum nauem eò, unde essent profecti. Id ubi sacræ uirgini Raimūdus exposuit, illa ait: Reducat in nomine Domini, & sequatur uentū, quē Dominus dabit. Nauclerus flexit nauem, iamque cœperunt reuerti, at sancta uirgine caput submittente & Dominum deprecāte, mox redijt uentus prosper, & breui ad portum optatum appulerunt, alta uoce cantantes, Te Deum laudamus. Cōcordat autem hæc Christi doctrina, quā tradidit sacræ uirgini, puta ut cogitaret de ipso, sicque ipse rursus cogitaret de illa, cum ea Prophetæ sententia: Iacta cogitatum tuū in
Ps. 54. Dominum, & ipse te enutriet. nec tamen ità accipiēda est, quasi debeat homo sedere ociosus: Immò uerò committere non debet, quin faciat quod potest. Cū enim, ut ait Raimundus, fiducia hæc ex amore proficiscatur, amor autem rei amatæ desiderium excitet in animo, quod sine actione fieri non potest, sequitur inde, tantum operari hominem, quantum amet, at nihilominus non in suo, tanquam suo, sed conditoris opere confidit.

Porro autem cum aduerteret malignus dæmō sanctam uirginem ad has Christi institutiones sese penitus cōformantem, & sublimes in uirtutibus progressus facientem, ueritus ne tandem etiam alijs multis efficeretur causa salutis, mille machinis eam sibi sumpsit accerrime oppugnandam. Sed illa ad Christū cōfugit, & feruentissimis atque diuturnis precibus ab illo fortitudinem & robur animi obtinere cōtendit. Christus autem eam muniuit & cōfirmauit egregiè, docuitque eam, si uellet uincere hostē, ut crucē pro refrigerio amplecteretur, quemadmodum ipse, pro-
Heb. 12 posito sibi gaudio, sustinuisset crucē. Sunt autem cruces reuera refrigeria, quandoquidem, ut illi ait Christus, quanto plus patimur propter ipsum, tanto ei efficimur magis conformes, hic quidem in gratia, postea uerò in gloria. Iussit igitur Christus, ut dulcia pro amaris, & amara pro dulcibus susciperet, ita. n. ipsam inuictam fore. Non surde aure eam Christi do-
Sitit ctrinā accepit, sed usqueadeo apud se statuit delectari
cruces afflictionibus, ut nihil in hac uita tantum ei refrige-
& affli rij & solatij adferret, quantum afflictiones & cruces,
ctiones. sine quibus, ut ipsa aiebat, uita hæc ei fuisset molestissima, propter eas autem libenter ferret beatitudinis dilationem, non ignorans, illam afflictionibus nō parum augeri. Sed ubi satis eam Christus cōmunierat, permisit dæmonibus attentare, si quid possent obtinere ab illa. Nec illi desides sunt ad nocendum, & primo quidem à rebus uenereis illi suggerendis capiūt
Tētat initium. Immittunt turpes cogitationes castissimo
eam sa pectori, adhibent illusiones & phantasmata dormien-
tanas ti, imò etiam corpora ex aere sumpta, oculis & auri-
rerum bus uigilantis ingerunt faciūtq; multa, quæ sine hor-
turpiū rore dici non queant. Illa e diuerso catena ferrea fla-
suggestio gellat corpus suum, fundit sanguinem suum, adijcit
ne. permultū ad priores uigilias, ita ut somno pene omnino renunciasse uideretur. Non cessant autem hostes, cum ingenti multitudine apparent, primo quasi blāde adulantur, hortanturque ut seipsam interficiat tāta uitæ asperitate. Iuuenis es, inquiunt, fac quod aliæ faciunt fœminæ, nubas uiro: & augeas humanum genus. Proponunt exempla Saræ, Rebeccæ, Liæ, Rachelis. Ne facile credamus hæreticis, quando ipsi nobis scripturas diuinas ad suam confirmandam impietatē proferunt. Faciunt enim hoc etiam dæmones. Quid, aiūt ipsi uirgini, hæc sibi uult uita singularis, in qua tamen perseuerare non poteris? At quicquid illi blaterarent, sancta uirgo nihil penitus respondens, orabat, cum autem perseuerantiæ desperationem ei uellent inijcere, hoc respondit procacibus illis: Ego non meis, sed Domini nostri Iesu Christi, uiribus nitor, nec ullum aliud ab ea uerbum extorquere potuerūt, solebatque ea familiaribus suis inculcare, ne tentati, in disputationem cum dæmonibus ingrederētur. Cū sint enim uersuti, loquit, & longa fallendi exercitatione instructissimi, facile sibi uictoriam promittunt, si possint cum homine miscere sermones. Itaque haud secus casta anima se ab illis debet mox auertere, & ad Christū sponsum suum confugere, quàm solet ab adultero pudica matrona.

Vbi autē sensit dæmon hac uia nihil se proficere, aliam aggressus est. Repræsentabat ei formas uirorū & mulierū, turpissime inter sese cōcumbentiū, & nefandos sermones iactantium, ipsamque ad turpia petulantissime inuitantium. Cogebaturque hæc & oculis & auribus clausis uidere & audire. Accedebat ad cumulū miseriæ pijssimi sponsi absentia, ut ipsi uidebatur, nec uisibiliter, nec inuisibiliter opem ferentis aut consolantis. At illa nihilo minus sine intermissione & carnem affligebat, & precibus tota incūbebat. Atque in hoc præclarum de se omnibus diuinæ gratiæ sensibili suauitate & consolatione destitutis, exēplum præbuit, ne solita sua exercitia propterea remittant, sed augeant potius. Dicebat autē sancta uirgo sibijpsi: Tune uilissima ullis te consolationibus dignā putas? Itane iam tuorum oblita es peccatorū? An nō satis est tibi, si possis uel damnationem æternam euadere, etiamsi has tenebras & molestias ad supremum usque uitæ diem perferre oporteat? An uerò Christo
Intēplo propter eius consolationes seruire uoluisti, & nō eo
minus potius ut æternum illo fruaris? Nihil igitur de solitis
infesta- remittas studijs, quin addas potius aliquid. His san-
tur. ctæ humilitatis telis illum superbum Goliath prosternebat Christi uirgo, suumque animum confirmabat. Durante autem hac tētatione, plus solito hærebat in ecclesia. Nam illic infestabatur quidem, sed non perinde, atque in cellula sua, quā quoties esset ingressa, mirā illic uidit dęmonū multitudinem, turpissimos sermones & actus ipsi ingerentium, ita ut si licuisset, præ illorum horrores, libēter cum S. Hieronymo cō caua uallium, aspera montium, rupium prærupta petijsset, ut tam abominādas dæmonū species & actus flagitiosos non cerneret. Non cessabat autem clamare ad Dominum, donec nonnihil sedaretur illa tempestas. Iam multos dies isthæc durauerat infestatio, & ecce quodam die illustrata diuinitus, cœpit hilariter seipsam offerre Domino paratam ad execrandas illas uexationes perferendas, quandiu ipsi uisum esset,

set. Tum uerò dæmon quidam procax & improbus ait ad eam: Nunquam ab hac tui infestatione cessabimus, donec consentias nobis. Mox illa securè ei respondit: Mihi non solum has, sed etiã alias molestias pro nomine Saluatoris perpeti, iucundum & delectabile est, quatenus quidem eius uisum erit maiestati. His dictis totus ille dæmonum coetus instar fumi pudefactus euanuit, & ingens lux cælitus illapsa est cubiculo, & in ea luce Christus crucifixus ei apparuit, dicens: Filia mea Catharina, uides quæ ego tua causa perpessus sum, non igitur dubites tu quoque propter me aliquid perpeti.

Christus ei apparet crucifixus

Deinde sub alia specie magis propinquans, blande ei gratulabatur de triumpho iam obtento. At illa: Vbi inquit, fuisti mi Domine, cum esset cor meũ tot spurcitijs diuexatũ? Et ille, In corde tuo, inquit. Rursus uirgo: Et qui fieri potuit, boue Iesu, ut tu in illo meo esses corde, quod tot obruũ erat impurissimis cogitationibus? Respondit Dominus: Cogitationes illę quid in tuo efficiebãt animo? gaudiumne, an mœrorem? Immo uerò, inquit illa, non nisi summum dolorem. Hoc igitur, Christus ait, ego mea præsentia efficiebã, qua si tu destituta fuisses, illis spurcitijs delectata esses, iam uerò cum eas profligare uelles, nec posses, inde mœror oriebatur, sed me authore & effectore, qui eram intus in corde tuo, & tuebar illud, in terim extrinsecus te sinens oppugnari, quantum uidebatur expedire tibi. Sed quando illustrata radio lucis meæ, teipsam spontè obtulisti ad tolerandas eas infestationes, mox eas abscedere iussi, neq; enim pœnis, sed uoluntate pœnas fortiter perferentis ego delector. Tu autem filia mea, quando non tua, sed mea uirtute certasti uiriliter, maiorem à me gratiam consequeris, & deinceps crebrius atque familiarius meipsum tibi exhibebo. His dictis, uisio disparuit, relicta in animo uirginis suauitate incredibili, maximè quod eam Christus uocasset filiam suam. Vnde etiam confessarium suum rogauit, ut sic ipsam appellaret, quo posset redire sæpius in eorum uerborum dulcissimam memoriam.

Posthac autem cœpit Christus cum ea tam familiariter conuersari, tamque frequenter apparere, ut prope fidem uincere uideatur, sed illis, qui gustarunt quàm suauis & humanus sit Dominus Iesus, facile id persuaderi potest. Manebat etiam diutius solito cum illa, & interdum beatissimam matrem suam secũ adducebat, idemque diuersos alios sanctos, sed utplurimum solus ad eam ueniebat, loquens cum ea amicissime, idque adeo, ut non rarò cum illa pariter diceret Psalmos, ambulans cum ea sursum deorsum in cellula. Hæc fortassis quibusdam uidebuntur incredibilia, sed meminerint, quàm familiariter idem ipse Dominus olim in terris ultra triginta annos etiam cum impijs peccatoribus uixerit, meminerint, quæ ex eius persona dicantur in Prouerbijs Salomonis: Deliciæ meæ, esse cum filijs hominum, quanquàm negari non potest, eximium & reuera singulare fuisse, quod hac in parte præstitum est huic à Deo singulariter dilectæ & electæ uirgini. Et quia diximus eam cum Domino Psalmos legisse, scire debet lector, eam Latinè nesciuisse, sed cum aliquando à locia quadam sibi curasset describi alphabetum, & aliquot illi addiscendo hebdomadas impendisset, nec tamen posset appræhendere, ad Dominum confugit, ab illoque obnixe precabatur, ut si ipsi gratum esset, ipse eam doceret, quo posset preces Horarias dicere. Audiuit autẽ illam celeriter Dominus, ita ut ab oratione surgens, legeret expeditissime. Stupebat ad eã rem Pater Raimundus, maximè cum non posset syllabatim quicquam pronunciare, immo uix nosset literas. Deinde sibi cõparauit libros, & ex ijs lectitabat preces, quas Canonicas uocant. Solebat autem uulgari idiomate crebrò repetere illum uersum, Deus in adiutoriũ meũ intende, Domine ad adiuuandum me festina. Porrò autem crescente in ea diuina contemplatione, paulatim preces uocales remisit, ita ut tandem ob frequentissimos mentis excessus, uix unam posset dicere orationem Dominicam, quin ecstasin pateretur.

Stupenda Cristi charitas.

Prou. 8

Scit legere cũ uix nosset characteres.

Vt posset autem sponso cœlesti, immutabili quodãmodo & inuiolabili fidelitate sẽper manere subiecta, ualde adspirabat ad perfectum fidei gradum, dicens cum Apostolis: Domine, adauge mihi fidem, eã que adeo in me perfice, ut nulla posset ui aduersantium concuti uel prosterni. Cumque sæpe illi id oranti, sæpe etiam responderet: Dominus Desponsabo te mihi in fide tandem in Bacchanalibus, alijs uentri festa celebrantibus, ipsa se inclusit in suam cellulã, non respiciens in uanitates & insanias falsas, sed ardentissime petens à Domino eam, quam diximus, fidei perfectionem. Et quia uerissimè dixit Propheta, Delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui: Christus ei apparuit cũ sanctissima matre sua & aliquot sanctis, & eam mirabili modo sibi despondit, hortatusque est eam, ut deinceps ageret uiriliter & incunctanter ea, quæ ex diuina prouidentia ipsi faciẽda incumberet. Post eam autem desponsationem cœpit eam Dominus sensim trahere ad hominum conuictum & consuetudinem. Volebat enim eius opera uti ad multorum hominum promouendam salutem. Itaque cum ei appareret, & multa ei dixisset familiariter, ait ad eam: Hora prandij est, eas ad mensam, & inde ad me reuertaris. Sed hoc erat sanctæ uirgini nimis intolerabile, à Christo reijci ad homines. Flebat igitur coram Domino, sed ille, Sine, inquit, dulcissima filia, sic enim decet te implere omnem iustitiam, ut non tibi duntaxat, sed etiam alijs per meam gratiam fructuosa efficiaris. Simul admonebat eam zeli animarum, quem etiam in tenera ætate habuisset. Illa uerò libenter se permittente ipsius Diuinæ uoluntati, sed nihilominus suam imbecillitatem, tum etiã sexus conditionem opponente, quæ non deceret uersari inter homines, præsertim diuersi sexus: Dominus ei abũde satisfecit, inter cætera dicens, usqueadeo increuisse superbiam, eorum præsertim, qui se literatos & sapientes putarẽt, quod Diuina iustitia id amplius ferre non posset, quin eos pudefaceret, idque per fœminas, ipsius uirtute & sapientia instructas. His auditis, sancta uirgo, inclinato capite, Domino se offerẽs paratã ad omnem eius implendam uoluntatem, celeriter egressa est, ut cum alijs ad mensam accederet. Et erat quidem corpore cum illis, sed animo tota erat apud Christum, extra quem cætera omnia tædio erãt illi, breueque tempus, quo cogebatur esse apud homines, nimis illi prolixum uidebatur, dabatque operam, ut quam posset celerrime ad cellulam reuerteretur, fruitura suauissima præsentia Saluatoris. Ab hoc autem tempore extitit in ea desiderium ingens sacræ communionis, ut posset non solum spiritu, sed etiam corpore coniungi Christo quem certo nouerat in Eucharistia reuerà corporaliter præsentem adesse. Atq; hoc desideriũ, quoad uixit, semper in ea augebatur, ita ut, quam posset creberrime, sacra Eucharistia perfrui conaretur.

Luc. 17

Ps. 36.

Christus eã sibi despõdet.

Desiderium sacræ cõmunionis.

Dominus autem in dies eam emittebat & incitabat ad conuersandum modestè cum hominibus, quorum salutem per illam consulere decreuerat. Ne igitur domus suæ hominibus ociosa uideretur, solebat non nunquam redire ad familiæ ministeria exequenda, unde multa notatu digna consecuta sunt. Studebat enim uirgo sancta ita se comparare apud homines,

ut

ut posset oĩbus de se uirtutis exempla præbere. Occupabat se seruilibus actionibus, exercebat hilariter ancillæ officia, uerrendo ædes, lauando coquinæ utẽsilia, & id genus abiecta seruitia usurpando, maximè cum ancilla male ualeret, quo tempore duplicabat sibi eiusmodi officia, seruiens ancillæ & ægrotanti, & ei us loco reliquæ familiæ. Interim nihil de perpetuo precandi studio & pœnitentia incomparabili re mittebat, nihil ab æterni sponsi castis amplexibus recedebat. Versa enim propemodum ei in naturam uidebatur incredibilis quædam habilitas & promptitudo mentem suam cum Christo coniungendi etiam quouis loco & tempore, nec ab hac felicissima coniunctione ullo actu externo impediebatur, semper & ubique sursum tendens ad cœlestia. Vnde fiebat, ut propè innumeris uicibus extra sese raperetur, sub quibus raptibus manus & pedes contrahebantur, tã que fortiter adhærescebant locis, quibus se applicasset, ut frangi potuerint citius, quàm inde amoueri, oculi prorsus claudebantur, collumq; obrigescebat. Lapa mater eius, harum rerũ rudis & ignara, sæpius tentauit collum ita rigidum & nõnihil inflexum, ad suum statum reducere, sed socia uirginis inclamãte, cessauit. Vbi autem sancta uirgo sibi restituta fuit, tãtos sensit colli dolores, acsi crebris fuisset ictibus contusum, dixitq;, si mater paulò plus conatus adhibuisset ad illud reducendum, penitus fracturam fuisse.

Nota raram perfe-ctionẽ.

Accidit, illam quandoque sedere ad multas prunas, & ueru cum carnibus assandis, uersare. Interim cogitabat illa de sponso Christo, cuius amore iutus ardebat, & ecstasim passa, nihil amplius se mouit. Vidit hoc Lysa, uxor fratris eius, & intelligens quid pateretur, cœpit ipsa uersare ueru, ac deinde omnia alia eius officia exequi. Durauit autem ea ecstasis ualde diu, donec iam omnes iuissent cubitum. Lysa autem constituit uigilare, ut uideret eius finem. Egressaque post longam moram, ut exploraret, uũ sibi esset reddita, uidit toto corpore eam in prunas corruisse, Exclamauit ergo eiulans, Heu Catharina plane est cõbusta, accurrensque uelociter, & ab igne eam extrahens, inuenit neque corpus ueque uestes ulla ex parte læsas ab igne, immo nec odorem ignis extare in illis, nec cineres ullos ijs adhæsisse, cum tamen etiam aliquot horis in illo igne iacuisse crederetur.

Diu ia cet in i-gne pr sus illa sa.

Orabat quodam tempore sancta uirgo Senis in tẽplo Dominicanorum. Decidit autem cereus ardens in uelum ipsius orantis, nec desijt ardere, donec cera omnis absumpta est, uelo prorsus nullum ignis uestigium retinente. Solebat uerò tartareus dæmon, nimis acerbe ferens lucra animarum, quæ per eam in diuersis regionibus crebrò fiebant, sæpè eam multis adspectantibus, Deoque permittẽte, toto corpore iactare in ignem. Cunctis autem eiulantibus, illa subridens, prorsus illæsa exibat ab igne, dicens: Nolite timere, mala tascha hoc fecit. Sic enim appellabat diabolum. Tascha aũt illis in locis significat sacculum, ut ait Raimundus. Sed his extra ordinem obiter insertis, ad historiæ seriem reuertamur.

Pergebat interim sacra uirgo quotidie perfectius & sponso Christo totos sese uiuere, & foris operã dare animabus ad illum reducendis & adducẽdis, nec in altero aut deflectere aut diminuere quicquam de altero, qđ est sane summæ perfectionis, & plus quam perfectæ charitatis in uita mortali. Cætera autẽ eius externa opera illa excedebãt, quæ ex amore erga proximorum corpora & animas exercebat. Cum enim non ignoraret, se sponso Christo tanto gratiorem effici, quãto benignior & officiosior esset in proximos, patrem suum adijt, ab eoque petijt, ut eius pace & bona uenia liceret ipsi de facultatibus eius pro sua cõ

Sũma eius per fectio.

scientia egenis præstare eleemosynam. Annuit pater, idque eo propensius, q cerneret eis uitæ mirabilem sanctitatem, simul etiam prohibuit familiæ, ne quis eam impediret, etiamsi omnia uellet pauperibus elargiri. Dabat igitur, uel potius dispergebat larga manu res paternas, non tamen temere, nec quibuscunq; sed quos nouerat indigere. Erãt haud procul ab eius ædibus familiæ quędam ualde inopes, uec tamẽ præ uerecundia ausæ petere eleemosynam. Id ubi sancta uirgo resciuit, summo diluculo per seipsam ad earũ ædes apportabat clam frumentum, uinũ, oleũ & cætera, quæ habere poterat. Inuenit autem, Domino id efficiente, ostia aperta, sed rebus intra ædes illatis, ea claudens fugiebat.

Beni-gnitas eius in paupe-res.

Quodam tempore ita toto corpore intumuit, ut nec pedibus consistere, nec è lectulo surgere posset, audiuit autem non longe degere uiduam pauperculam, cum prolibus suis multa penuria laborantẽ. Rogauit igitur Dominum, ut tantas ipsi uires suppedita re dignaretur, quo posset illi miseræ opitulari. Moxq; summo manè surgẽs, impleuit sacculum tritico, grãde uas uitreum uino, aliudque uasculum oleo, esculenta q; oque quæ inuenire potuit, cum ijs omnibus deportauit in cellulam suam. Etsi autem singula hæc per se potuit inferre in cubiculum suum, tamen ut omnia simul ferret sola ad uiduam, id ipsi impossibile uidebatur. Attentat tamen, & alia dextra, alia sinistra, alia alijs corporis locis tollens, facit periculum, num possit portare omnia. Ecce autem Christi uirtute nihil sensit ponderis, cum tamen non minus centum libris aut circiter ferret. It igitur alacriter, licet toto corpore inflata & ualde onusta, sed ubi appropinquauit ædibus uiduæ, sensit pondus intolerabile. Aduertens autem ludum esse sponsi sui, ipsam probãtis, cum omni fiducia clamauit ad eum, pondusque leuans non sine labore, deposuit intra domum uiduæ ostio mirabiliter patefacto. Sed excitata uidua sono ac strepitu, quẽ uirgo sancta cauere non poterat, tum etiam ob uirium nimiam debilitatem non ualente ea se de loco mouere, uidua eam exhabitu cognouit. Tandem precibus à Domino impetrauit uires, quibus domum reuerteretur, ubi mox recidit in morbũ, quo fuerat propter illam uiduam paulisper reuelata.

Exem-plũ memorabi le.

Orante illa quandoque in ecclesia Dominicanorũ Senensium, quidam mendicus ab ea petijt opem. Illa, cum nihil haberet apud se, rogauit ut expectaret, donec esse reuersa domum. At illo dicente, se tam diu expectare non posse, sancta uirgo eius non ferens afflictionem, anxiè cogitare cœpit, quidnã ei dare posset. Mox succurrit ei habere se apud crucem paruam argenteam. Eam igitur pauperi hilariter dedit, isque ea accepta lætus abscessit. Nocte proxima Christus uirgini oranti apparuit, eamque crucem ostendit, multis gemmis egregie ornatam, promisitque ei, se in die iudicij eam coram tota angelorum & hominũ frequentia ostensurum. Alio tempore sacra uirgine ex eodem templo domum redire uolenti, Christus occurrit in forma iuuenis pauperis ac peregrini, triginta plus minus annorum, petiuitque ab ea uestem. Illa rediens ad sacellum, unde descenderat, tunicam non manicatam, quam sub extima uestẽ propter frigus habebat, sibi cautè detraxit, pauperique tribuit nesciens esse Christum. At ille etiam lineum uestimentum petijt. Tum illa iubet eum se sequi ad ædes suas, ubi ei subuculam & subligaculum dedit. Verum non destitit ille plura mendicare, ut probaret eius animum. Quid, inquit, faciam hac tunica, quæ manicis caret? Quæso, etiam manicas mihi largiaris. Illa perlustrat domum, & ecce uidet à pertica suspensam nouam ancillæ tunicam, ab eaque manicas auferens

Videbis miram virgi-nis libe ralita-tem.

das

dat pauperi. Rursùs ille etiam socium in domo hospitali se habere dicit, ualdè indigentem uestibus. Tum uerò sancta uirgo nihil prorsùs sibi superesse uidens quod daret, præter tunicam, qua erat induta, quā nō sinebat uirgineus pudor & honestas ut sibi detraheret, ne nuda cogeretur cum multorum offendiculo incedere, dixit pauperi: Reuera charissime, si possem ullo pacto, libenter aliquid præstarem socio tuo. Ille uerò subridens: Video, inquit, promptum animum tuum: sed iam bene uale. Etsi autem sancta uirgo, illo recedente, ex quibusdam signis coniecit Dominum Iesum esse, tamen quia tanta gratia se indignissimam putabat, ad consueta se recepit exercitia sua. Sed nocte sequenti Dominus ei oranti manifestè se uisendū præbuit in illius pauperis effigie, in manu ferens tunicam, quam ipsi uirgo dederat, margaritis iam & coruscantibus gemmis conspicuam, atque se illi daturum uestem inuisibilem, quæ ab ea arceret omne noxium utriusque hominis frigus. Quod certe ēt reipsa præstitit, adeò ut ex eo tempore iisdem hyeme, quibus æstate, cōtenta fuerit uestibus; immo nec hyemis intēperiem unquā senserit. Simul aūt etiam Dominus, & cū crucem argenteā, & cum hanc tunicā illi ostenderet, talia ei promissa fecit, unde certò illicò stare posset, ipsam in cælis excellenti gloria sine fine perfruituram.

Pauper quidam, sed qui sua sponte bonis temporariis se nudasset propter Deum, rerum ad uictū pertinentium penuriam patiebatur. Percepit id sacra uirgo, & aliquot oua coniecit in sacculum lineum, tunicæ ipsius intrinsecus assutum, ut in illo paupere Christum reficeret. In uia autem, ingressa in templum, orationi se dedit, & ecstasin passa, casu incubuit corpore in sacculum illum ouis plenum. Erat autem in eodem sacculo digitale æreum: Ecce tibi rem, omni admiratione dignissimā. Digitale illud pondere uirginei corpusculi fractum est in tres partes, oua prorsùs integra manserunt, cùm tamen aliquot horis illud pondus sustinuissent.

Charitas seruat oua ītegra.

In ædibus paternis uas erat uinarium, unde familiæ potus dabatur. Sed eius uasis uinum casu nonnihil corruptum erat. At uirgo sancta nō uilia, sed optima potius, quātum licebat, pro Dei honore pauperibus præbere solita, ad aliud uas se contulit, unde necdum quisquam biberat: in quo tantum erat uini, unde possent homines uiginti ad quindecim dies bibēdo naturæ satisfacere. Ex eo uase quotidie dabat pauperibus & quidem abunde & diebus non paucis, antequam inde familia hauriret. Tandem cellarii custos ex eo uase etiam familiæ hausit: perrexit etiam uirgo, & quidem largius, quòd putaret à nemine iā iam animaduerti, inde porrigere egenis. Ita nō quindecim dies, sed integer mensis transiit, & nihil uidebatur de uino ablatum. Stupebant omnes, & gratulabantur iam diu sufficere uas illud, tum etiam uini esse gustum haud uulgarem: sed nesciebant miraculo id fieri. At sancta uirgo, sciens Christum illud facere, iam palam omnibus, quos inuenire poterat, pauperibus indè largissima manu distribuebat. Transiit etiā mensis secundus, uentum est ad tertium, apparabantur noua uindemiis, musto omnia implentur, sed adhuc torcularia habent uinū. Mittitur pro illo uase euacuando, ut possit uino nouo impleri: sed renunciatur illi, qui præerat torcularibus, pridiè inde haustam esse lagenam magnam, plenam puri uini, nec uideri solito minus relictum in uase. Illo uero urgente ut uas euacuaretur, uas apertum est, & nec uestigiū uini in eo apparuit, sed repertum est siccissimum, cùm pridie multum adhuc uini continuisset. Indè ergò stupentes collegerunt, magno Dei miraculo ex uase tam sicco hactenus multo tempore uinū haustum fuisse. Eius miraculi tot fuere testes, quot domus eius habitatores, plus minus uiginti.

Vinū nihil minuitur.

Hactenus de benignitate eius in pauperes: nūc de summa in morbidos & ægros humanitate dicendum est. Senis fuit mulier inops & ægrota, Tecca nomine; ea, cogente penuria, domum hospitalem petiit, sed ualde tenuem, ut uix suppeterent ipsi necessaria. Ad cumulum miseriæ accessit lepra, quæ totum eius corpus occupauit, iamque uitabatur ab omnibus propter contagionem, cogitabantque eam a se extra urbem dimittere. Id ubi sancta uirgo persensit, mirabili feruore properauit ad eam, & non modo res necessarias, sed etiam suum ministerium usque ad obitum illi obtulit. Itaque quotidiè manè & uesperi illā uisitabat, parabat necessaria, Christumq; in ea contemplans, accurate & reuerenter ei inseruiebat. Ex ipsis autem sacræ uirginis beneficiis illa mulier superbiæ & ingratitudinis pestem cōtraxit, & quod sancta uirgo pro solo Christi amore faciebat, illa cœpit pro debito exigere, addere etiam conuicia & contumelias, irasci & irridere, si non statim omnia fecisset ad ipsius uotum, uel si aliquanto tardius uenisset. Sed iis nihil irritata sancta uirgo, studebat iracundam blandis uerbis & sedulis officiis delinire, haud aliter atque propriam parentem eam tractans, ita ut etiam improba mulier admiraretur. Durauit autem isthuc diu, nec quicquam solitæ humanitatis propterea omisit sponsa Christi. Multi mirabantur, sed Lapa mater eius ualdè moleste ferebat, timens ne lepra inficeretur. Illam quoque uirgo placabat, & pergebat in officio charitatis. Ecce autem, ut ex hoste gloriosius triumpharet, permittente Deo, & diabolo efficiente, manus sanctæ uirginis lepra inuasit. Quod illa nihil morata, malebat toto corpore leprosa effici, quàm cœptum charitatis ministerium deserere. Non diu post excessit è uiuis mulier leprosa, uirgine illi in extremis adstante, & eam efficacissime confirmante. Eius corpus horridum sancta uirgo diligentissime abluit, induit, & suis manibus sepeliuit. Post eius sepulturam ita omnis lepra à uirginis manibus euanuit, ut etiam elegantiores, quam antea, uiderentur.

Seruit leprosæ ab oībus derelictæ.

Videmiraculū.

In eadem urbe fuit quædam soror de pœnitentia S. Dominici, Palmerina nomine. Hæc incredibili odio & inuidia stimulata, nec nomen sanctæ uirginis audire sustinuit. Obtrectabat ei priuatim & publice, nec obtrectationibus & maledictis poterat satiari. deniique modis omnibus se eam acerbissime odire declarabat. Cernens id sancta uirgo, humilitate & mansuetudine eius animum placare nitebatur, sed frustrà. Confugit igitur ad Dominum, & pro illa misera singulares ei preces obtulit, petens misericordiam. Audiuit Dominus preces eius, sed prius exercuit iudicium, percussitque illam Palmerinam in corpore: at nihilo illa melior facta, immo exacerbata magis, infensiorem se uirgini ostēdit. Rursùs ergò studuit humilitatis & mansuetudinis officiis eam emollire. Seruiebat illi modis oībus, quibus poterat, blādisq; uerbis & obsequiis eam consolabatur. Sed saxo durior, nihil mouebatur tanta humanitate & beneuolentia, immò uerò ex suis ædibus eā iussit furibunda expelli. At iustus iudex tantū charitatis odiū cernēs, ita eā percussit, ut repētè uiribus oībus destituta, ad inferos properare uideret. Qđ ubi cognouit sācta uirgo, mox in suū se cubiculū recepit, eoq; clauso, crebro & instantissime rogabat Dñm, ne sui occasione illa aīa periret. Ostēdit aūt illi Dñs miseram & periculum infelicis illius Palmerinæ, atque iustitiam suam ferre nō posse, quin tam pertinax odium puniretur. Tū

Seruit fœminę ipsā odio Vatiniano prosequenti.

uirgo mente & corpore se humi prostrauit, dixitque ad Dominum, se nullo pacto de eo loco surrecturam donec Palmerinæ misereretur. Iā tres dies & noctes illa misera iacuerat in agone, & supremum trahebat spiritum, nec tamen mori potuit. Nam toto hoc spatio perseuerabat sancta uirgo in precibus, & tandem lachrimis uicit & expugnauit inuictum & insuper a bilem, ita ut adspiraret illi adamantino pectori gratiam suam qua agnosceret culpam suam, eamque se admisisse doleret. Id postquā Domino reuelante sancta uirgo didicit, mox abiit ad illam: quæ ut eam ad se uenientem uidit quibus poterat signis, gaudium & erga illam reuerentiam ostendit, cum prius eam uidere non posset æquanimiter: sicque perceptis sacramentis, cum magna cordis contritione migrauit à corpore. Cuius animam uidit sancta uirgo in tanto decore & pulchritudine, ut nullis posset uerbis exprimi, cū tamen nondum esset in gloria uisionis Dei, aitque Dominus ad uirginem: Quis non omnem meritò perferat laborem, ut possit lucrari tantæ pulchritudinis creaturam? Si ego tantò animarum amore captus fui, ut pro illis redimendis homo fieri & sanguinem libens fundere noluerim: quanto magis uos debetis summoperè in eam curam incumbere, nè pereant tā speciosæ creaturæ? Orante autem sancta uirgine, ut dignaretur ipse Dominus hanc præstare gratiam ut posset uidere deinceps elegātiam animarum omniū cum ipsa conuersantium & ad ipsam uenientium, ut tanto magis accenderetur ad curandam animarum salutem, Dñs eam exaudiuit, atque ex eo tēpore, quoties aliqui ad eam ueniissent, magis ad eorum animas quàm corpora intenta erat, ita ut sæpè non aduerteret corpora, nec quisquam ferè postea ad eam accessit, cuius animæ statum non peruideret, dicebatq; patri Raimundo: O pater mi, si uidisses animæ pulchritudinem, non dubito, quin pro illius salute libens cēties mortem appeteres. Sæpè postea usu uenit, ut io diuersis regionibus homines prorsus ignoti, qui uiderentur esse probi & bonis moribus, ad illā uenirēt uelleotq; cum ea loqui de Deo: sed illa crimina eorū cernens, loqui eis non posset, immò uix faciē ad illos conuertere. Quod si instarent, cum quodam altiori uocis sono diceret eis: Prius oportebat uos corrigere crimina uostra, & ita accedere ad loquendum de Deo: atque his dictis, citissimè ab illis sese expediret. Postea compertum fuit, illos fœdis sceleribus contaminatos fuisse, idque sine pœnitentia. Contigit, ut quandoque cuiusdam magni uiri cōcubina ei loqueretur, & tam factis quàm habitu corporis quandam præ se ferret probitatem: sed sancta uirgo ab ea uultum semper auertebat. Admirabatur id Raimundus pater, diligenterque perquisiuit ex aliis, quęnam esset, didicitque concubinam esse. Id ubi sanctæ uirgini indicauit, illa dixit: Si tu sensisses, pater, fœtorē, quem ego sensi cū ea mihi loqueretur, planè uomuisses. Sed ad narrationis ordinē se nostra referat oratio.

Alia quædam soror S. Dominici, quam Andream uocabant, cancri morbo laborabat in pectore, illud ualdè deuastante. Tantus autem ex eo uulnere exhalabat fœtor, ut nemo nisi obstructis naribus, posset ad eam propius accedere. Indè fiebat ut uix ullā pol let obtinere, quæ ei uellet ministrare. Audiēs hoc uirgo Christi, intelligensque eam sibi derelictam, mox eam adiit, & iucunda facie suum ei seruitium, donec curaretur, obtulit. Valdè hoc miseræ illi gratum fuit maximè cum se cerneret omnium penè ope destitutam. Seruiuit igitur iuuencula sedulò, & licet increcresceret fœtor abominabilis, nihil omisit eorum q̃ essent ægrotæ imp[illegible]da. Adstabat ei assiduè nihil obstructis na[illegible] [illegible]tegebat, abstergebat, abluebat, pānis oculis obligabat, nullum interim horrorē, nullum tædium præ se ferens, sed hilari animo & iucunda facie omnia efficiens, etiam ipsa ægrota stupescente ad tantam iuuenculæ constantiam & charitatem. Vidit autem hęc & inuidit coluber tortuosus, & ut impediret, summam nauauit operam. Cum aūt uoluntatē sanctæ uirginis mouere nō posset, quippe in Christo fundatam, quodā die, sancta uirgine uulnus detegente fœtore intolerabili stomachum eius propè euertit, ita ut ad uomitum propēderet. At sancta uirgo sibiipsi irata, sic alloquebatur corpus suum: Itane abominaris tu sororem tuam, Christi sanguine redemptā, cum possis in eundē, uel etiam deteriorē morbum incidere? Viuit Dñs, non feres istud impunè, simulq; faciem in pectus ægrotę inclinans, os & nares horrendo illi uulneri applicuit, sicque permansit diu, donec sentiret spiritum iam sibi carnē calcitrantem subdidisse, & illam nauseam extinxisse. Videns autē hoc ęgra fœmina, exclamauit: Cessa, cessa charissima filia, noli teipsam tam immani putrore corrumpere. Victus ergo dæmon, abscessit, nec cessauit tamen tētare uias omnes, & quia uirginem sacrā uincere non poterat, ad ægram se uertit, in eiusq; pectore primò tædium erga sanctæ uirginis ministeria, deinde uerò etiā odium excitauit. Immisit uerò in animum eius nefarias suspitiones, ut putaret castissimā uirginem, quoties ipsi non adesset, obscœnis actibus alicubi occupari. At sancta uirgo nihil absterrita, in illa infirma anu Christum sponsum suum cogitans, solita hilaritate et seruire perexit, irridens diabolum cuius machinis uidebat adhuc effici in animo infirmo laborantis uetulæ. Ille uerò sanctis eius operibus magis prouocatus, eò perduxit ægrotam, ut iā palā de turpitudine infamaret uirginem innocentissimā. Peruenit is rumor ad sorores, & quædam ex senioribus adeunt ægrotam, sciscitātur ex ea, num uera sint, quæ dixerit. Illa fallaciter asseuerat uera esse. Prouocatæ & nimium credulæ sorores, exprobrant sanctæ uirgini tantum scelus. Illa uerò patienter respondet: Verè dominæ & sorores meę, ego gratia Iesu Christi uirgo sum, idq; sæpè repetens, nihil cōtra illam calūniatricem protulit. Quamuis aūt nō posset non dolere tā turpi infamia, nihil tamen de pristinis officijs intermisit, seruiēs illi miseræ accuratissimè. Postea autem rem totā cum multis lachrymis retulit ad Christum sponsum suum, qui ei apparuit, habēs in dextra manu coronam auream miri decoris, in sinistra spineam, dixitque ei, ut eligeret utram mallet. At illa, quæ iampridem omnem uoluntatem suam in Dei uoluntatem transfuderat, Ego, inquit Domine, cupio in hac uita semper tuæ passioni conformari, & pœnas amplecti pro refrigerio: simulquè è sinistra Saluatoris spineam coronam feruenter arripiens, illam ui multa impressit in caput suum, illud undiquè spinis cōpungens, ita ut post eam uisionē capitis dolores sentiret. Tum uerò Dñs iussit eam permanere in ministerio illius ægrotæ, pmisitq; se maligni dæmonis calūnias in ipsius caput retorsurū, plenāq; ei de illo uictoriā præbiturū. Fuit ea nō parua sanctæ uirginis cōsolatio. At mater eius Lapa, ubi percepit sinistros illos de sua filia rumores, licet de eius puritate esset certissima, tñ ualdè cōmota in illā Andream, multū aspere dixit ad filiā: An nō sæpius ꝓhibui, ne illi uetulæ seruires? En qualē tibi refundit mercedē. Fiebat hoc quoq; artificio satanę, ut sāctū illud mini sterīū impediret. At sācta uirgo, flexis corā matre genibus, eam optimis rationibus flexit & leniuit. Deinde se contulit ad ægram, tantaque ei alacritate seruiuit, ut illa planè iam superata, in seipsam descenderet, uideretque facinus suum, ualdeq; animo cōpungeretur.

Vide charitatem.

Anima pulchritudo.

Videt animarū statum.

Inseruit alteri, omnium ope destitutæ.

En quātū sibi ipsi uim affert.

Infamatur sancta uirgo.

Vincit officijs teterrimā calumniatricem.

geretur. Interim uisionem quandam uidit admirandam. Cum aliquando eius cubiculum uirgo sancta intraret, circa lectum suum uidit diffundi lucem inæstimabilis amœnitatis & dulcedinis, ita ut omnium miseriarum suarum penitus obliuisceretur. Nesciens autem eius lucis causam, uidit uultum sanctæ uirginis quãdam angelicam maiestatem per se ferentem ipsamque eo lumine tanquam tegmine quodam undiquè circundaram. Inde creuit in animo eius dolor, quòd tam excellentem uirginem spurco ore cõtaminasset. Paulò post discessit ea lux, & ægra multum eiulans, ueniam petijt a sancta uirgine. At illa eam amplexans, blandissimè consolabatur, culpam omnem conferens in tartareum dæmonem. Porrò sicut ante scelerate detraxerat sacræ uirgini illa infirma anus, ita postea mirificè eã etiã cum multis lachrimis prædicauit, & præclara eius sanctitati testimonia dixit referens etiam uisionem, quam diximus, & inæstimabilem suauitatem atque spiritualem consolationẽ, quã tunc sensisset. Creuit indè fama sanctissimæ uirginis & serpens inuidus omni conatu suo frustratus est.

Sed iterum redijt ad faciendum periculum, si eã frangere posset stomachi euersione. Nam cum sacra uirgo illud abominabile uulnus rursus aperuisset, ut ablueret, intolerabilis fœtor, partim dæmonæ efficiente, immodicam eius stomacho nauseam attulit. Sed illa in suum corpus sancta quadam iracundia incitata: Viuit, inquit, altissimus, quia hociplum quod usqueadeo perhorrescis, intra tua uiscera condetur: statimque illius horrendi uulneris ablutionem & saniem, in scutellam collectam, seorsum abscedens, totam ebibit: moxque nauseæ illius tentatio omnis sopita est. & ipsa postea fassa est patri Raimundo, nunquam tam suauem cibum uel potũ hausisse se in omni uita sua. Hæc sunt reuera admiranda, & apud cordatum lectorem indubitata signa raræ uirtutis & eximiæ sanctitatis. Apparuit autem ei Christus nocte sequenti, cum tam præclarè diabolum naturamque propriam debellasset, & eam ad sacratissimum uulnus lateris sui admouens ineffabili & inexplicabili potu diu satis admirabiliter refecit, undè tanta gratiæ abundantia in eius mente diffusa est, ut etiam in corpus redũdarit, nec unquam deinceps more solito cibum acceperit, sed neque potuerit accipere, quod certissimo fuit argumento, eam uisionem minimè dubiã fuisse.

Vide exemplũ eximia perfectionis.

Non debet autem lectorem mouere, si de hac singulariter à Deo electa uirgine quædam inusitata referantur. Attendat uitæ admirabilem sanctitatẽ, multas ueras, easque eximias uirtutes, & libenter accommodabit fidem ijs, quæ de ea uiri grauissimi constãter asseuerarunt. Et quia propter singularem uiuendi rationem multi ex ea scandali materiã sibi ipsis sumpturi erant Dominus post eam, quam diximus, uisionem quodam tempore oranti apparens, prædixit mira, quæ in illa & per illam effecturus esset, simul etiã multos ijs esse contradictoros: sed animauit eam, ut fitque nẽ formidaret. se enim illi adfuturum. Creuit autem deinde in ea gratia spiritus sancti admirabiliter, ita ut ipsa quoq; stuperet. Lãguebat amore Christi sponsi sui, oec is languor capiebat remedium, nisi ex lachrimis mentis & corporis. Incitabatur ad crebro percipiendam sacrosanctam Eucharistiam: sed hoc quoque ut maioris amoris, ita quoque amplioris languoris fomentum fuit. Tanto autem sacræ cõmunionis ardebat desiderio, ut nisi ea frueretur, corpus propè deficeret, dureque pateretur. Ex ipsa uerò sacrosancta Eucharistia tanta cælestium consolationum copia in eius mentem dimanabat, ut alimento corporeo stomachus eius non modò non indigeret, sed neque sine corporis tormẽto illud posset percipere: quòd si uim sibi facere uellet cibũ ingerendo stomacho recusanti, patiebatur dirissimè, nec tamen se quebatur concoctio, sed rursus per os uiolenter cibus omnis reijciebatur. Multa propter hoc prope incredibile Dei donum passa est sancta uirgo, ab ipsis etiã domesticis, ut initio non nisi tentatio & impostura diaboli putaretur.

Mirabile sacræ cõmunionis desiderium & effectus mirabilior.

Erat per id tempus eius confessarius, frater Thomas Dominicanus: isque suspicatus eam illudi ab angelo satanæ, transfiguratione se in angelum lucis, cogebat eam quotidiè cibum capere. Dicẽte aũt sancta uirgine, se re ipsa experiri melius se ualere, cum cibo omni abstineret: porrò eo sumpto, se languere & debilitari, ille perseuerabat in sententia. Itaque ut se ueram sanctæ obedientiæ filiũ declararet, totis uiribus conata est facere, quod ille iubebat: sed intantum corpus omne defecit, ut parum abesset a morte. Tum illi ad se accersito ait: Nónne pater ieiunio mihi interdiceres, si me illo confici & enecari uideres? Illo respondente, se planè interdicturum, subintulit uirgo: Cum ergo iam toties expertus sis, me sumendo cibo in præsens mortis discrimẽ adduci, cur non etiã prohibes, ne cibum accipiam? Hic ille uictus, cernensq; certa mortis indicia in uirgine, respondit: Fac, sicut Christi spiritus te docebit. Video enim illũ in te grãdia operari. Nemo neque dicendo, neque scribendo posset consequi, quantum perpessa sit etiam à familiaribus propter eiusmodi rara Dei dona: quæ cum illi capere non possent, carpere malebant & lacerare, q̃ admirari & uenerari. Murmurabãt, obtrectabãt, mordebant: ipsum etiã Thomam confessarium eò adigebant iouitum, ut eam reprehenderet. Hinc incredibiles in animo religiosæ uirginis angustiæ nascebantur. Non enim illa aut præcepta sui confessarij negligere, aut proximis prębere offendiculum ausa erat. Solum ei solatium supererat in orationis refugio. Flebatque coram Domino, & rogabat, ut suam uoluntatem dignaretur illis, rum in primis Thomæ confessario indicare. Et sæpè audiebat eam Dominus, & effecit, ut confessarius sententiam mutaret. Vbi antẽ ad omnium notitiam peruenit, eam nullo cibo corporeo, nullo nisi aquæ frigidæ potu uti, omnes penè in eam commoti sunt, & religiosi & seculares, iactabanturque multa in illam temere, impellente liuido satana. Et tamen illa ex sacrosancta Eucharistia & Diuini spiritus gratia uires accepit incredibiles, ita ut pater Raimũdus palã testetur, sæpè illã propè ad extrema deductam, cum nõ nisi mors eius expectaretur oblatã occasione aliqua promouẽdi Diuini honoris aut salutis animarũ, ita repentè sine ullo subsidio corporeo recuperasse non modo uitam & uires, sed etiã pro eius conditione uires robustas, ut surgeret, ambularet, laboraret sine difficultate, etiã præ cæteris omnibus ipsam comitantibus, nullam sentiens lassitudinem. Non erat id autem naturæ, sed gratiæ, cuius efficacia non solum animã, sed etiam corpus uegetabatur, ita ut prorsus nulla ei iam inesset cibi corporei appetentia: quam quidem ab ea excludebat non solũ sumpta Eucharistia, sed etiã corã conspecta, immo etiam sacerdotis adspectus, quem sciuisset illo die Eucharistiam contrectasse.

Multa patitur dũ abstinet ab oĩ cibo.

Mira Eucharistia uis.

Porrò sancta uirgo, interrogata ab aliis, cur non instar aliorum cibo uesceretur, mirabili humilitate Dei eximiam gratiam quasi ultionem peccatorum suorũ interpretari solebat, ita respondens: Deus propter peccata mea raro quodã morbo me percussit, ita ut quanuis libentissimè uelim edere non possim: tamen, Quæso, precamini illum pro me, ut det ueniam peccatis meis, quæ sunt causa malorum omnium, quæ patior. Eccè undè suppetebat uulgaris sese

effercndi materia, indè sancta nirgo occasionem cepit de se uilius senriendi. Verumenimuero ut omnē snfirmis scandali ansam, quārum quidē in ipsa esser, tolleret, statuir quoridiè semel cum alijs ad mensam accedere, & modis omnibus periculum facere, num posser cibum corpori ingerere: sed reuera ipse sumendi cibi conarus, nedum sumprio ipsa, tārum eius corpori tormērum & molestiam afferebat, ut etiam crudelissimus quisque non posset non ei ex animo condolere, si coram esser intuitus. Nam quicquid ingerebar corpori, aur per os reiici necesse erar, aur arrocissimè eam discruciabat, & penè rorius corporis inflationes efficiebat. Er quanuis nihil eorum, quæ dentibus rerrebar, præter succum solum in stomachum dilabererur. nam crassam omnem substantiam expuebar, & caueri nix poterat, quin aliquid succi deglutirer, tum etiam ob refrigerandas fauces & gurrur libenrer aquam sorbillabat: attamen quicquid hoc pacto sumpsisset, cogebatur quotidiè uin lenrer ex imo stomacho exhaurire, fœniculi aur alterius herbæ uirgula per os ad stomachum usque depressa: quæ res ei summos pariebar cruciarus. Atque hac uiuēdi rarioe nsa est usque ad mortem propter eos, qui eius icsuoio offendebantur. Cum autem reuerendus parer Raimundus cerneret quandoq; eiusmodi carnificinam, quam sancta uirgo subibat, ne infirmis esset scādalo, miseratus eius uicem, hortabatur ne ira se crudeliter afflictaret, sinerer murmurare quicunq; uellent: illa subridens, læta respondit: Præstar ne parer, me hoc momentaoeo tempore lucre pœnas peccarorum meorum, quàm dare pœnas sempiternas? Murmurarores isti ualdè mihi ouiles sunr: quia illorū causa ego pendo creatori meo supplicia temporaria, cū debeam ærerna. An uerò par est, diuinæ me iustitiæ subducere? Minimè sanè. Magni beneficij loco ego pono, cum iustitia exercetur in me in hac uita. Ad hæc oihil habebar parer Raimundus, quod responderet: sed lector oisi planè in rruncū muratns sir facilè animaduerrit, ad quā sublimē perfectionis gradum hęc uirgo Christi puenerit. Er solebat illa itura ad mensam, dicere sociabus suis, eamus ad sumenda insta supplicia de hac miserrima peccatrice. Ita nimirum illa ex omoibus tum dæmonū infestationibus, tum homioum persecutiooibus aliquid ad sua lucra & spiritales profectus adiiciebar: estque hæc eius ualde memorabilis sentētia, Si quis rectè sciret uri graria Dei, ex omnibus, quæ ipsi cueniunt, posser aliquid capere emolumenti.

Cibus omnis noxius est ei.

Porrò quemadmodum omniporens Deus singulari quadam ratione sustētabat corpus uirginis, ira mērem cius stupendis reuelarionum consolarionibus recreabat. Indè uerò, pura ex abundāria inrernorū charismatum, supernaruralis ille corporis uigor proficiscebatur. Iraque ab eo tempore, quo bibit de Christi larere, quod supra diximus, penè cōrinuè mens eius fixa permanebat in diuina contemplatione, & pro maiori temporis parte, sensiriua porrio sua actione destiruebatur, manusq; & brachia obrigescebāt: aures nullos, quantuouis magoos, sonos percipiebāt, & ita de aliis sensibus. Arq; hæc iam non modò in secretis locis, ur prius cōsueuerat, sed palam etiā patiebatur, nec poterar ullis ipsa uerbis exprimere, quæ iorus sentiebat. Conrigir interim, ut quadam die singulariter obsecraret Dominom, ut auferret ab ipsa cor propriū & omnē propriā uoluntarē. Videbatur aurē illi sic orantl in uisione, uenire Christum, & larus eius sinistrū aperire, ablaroq; corde recederc. Et reuera nō potuit illa aliud senrire, q̄ se corde destituram. Cū id aūt diceret suo cōfessario, ille deridebat eā. Durauit hoc aliquot dies, & eccè è sacello ecclesiæ Dominicanorū Senensiū illa quadam die exire uolente, cum mulia luce apparuir ei Dominus ferēs in manu cor quoddā rubicūdū & illustre: propiusq; accedens, illud in sinistrum uirginis larus imposuit, dicens: Eo filia mea charissima, habes pro corde run cor meum clausitq; larus eius. sed ne putaretur inane phantasma, illo in loco cicatrix permāsir, quā sociæ eius se uidisse sæpè testatæ sunr. Secuta sunt aūt hāc uisionem mulra admirāda, præsertim cū sacrosanctā acciperet Eucharistiā. Videbat tū frequēter in manibus sacerdoris infantē, interdū puerū grandiusculū, quandoq; fornacē ardētē: sæpe etiā inæstimabilis suauitatis odores sentiebat. Quories aūt illud summū sacramentū uel uidisser, uel sumpsisser, nouum idēq; ineffabile gaudiū in eius animo existebat, ita, ut nō rarò in eius pectore cor exiliret, idq; cū tāto sono, ut sociæ circūstantes clarissimè audirēt: nec erar sonus ille usitatus sed ualdè singularis & præter naturæ morē. Solebat aūt sancta uirgo dicere Thomæ confessario sun: Tantū gaudiū obriner mentē meā, ut ualdè admirer posse durare animā in corpore: addebatq;: Tantū ardorē senrio in anima mea, ut ignis materialis mihi frigere porius, quā urere, uideatur. Ex hoc autem ardore existir quædam in anima mea renouatio puritatis & humilitatis, ita ut uidear mihi redijsse ad ætatem quatuor uel quinque annorum: tātus quoque indè in me accendirur amor fraternus, ut non solum libēter, sed eriam hilariter pro quocunque proximo uelim mortē oppetere. Er hæc quidē sancta uirgo nō nisi cōfessario suo clā dicebat, cęteros, quātū potcrar, celabat.

Mens eius q̄ defixa in Deū

Effect⁹ Eucharistia mirabiles.

Amor proximorū.

Apparuir eriā illi Dominus Iesus cū uirginea matre sua. & B. Maria Magdalena, & pro eius consolarione uoluir eam ipsam beatissimam Magdalenam esse illi marrem. Fuir hoc sanctæ uirgini gratissimom, & cum mulra humilitate se illi cōmendabat, atque deinceps semper eam matrē dicebat suam, & com in aliis mulris, tum in mirabili & prope cōtinua rerum diuinarū contēplatione ualdè illam imitabatur: & quemadmodum fertur beata Magdalena septies die quolibet eriam cū corpore sublata io aera, ira etiā hæc sancta uirgo sæpè ui spiritus etiā corpore sursum rapiebarur, quemadmodū mulri suis oculis conspexere. Ipse quoque Raimuodus scribit se uidisse illam quādoque in ecstasi, audiuisseque submurmuranrē quippiā propiusq; accessisse, & has Lariuas uoces dicenrem percepisse: Audiui arcana Dei: quæ quidem & in raptu & postquā ad se redijt, sæpissimè repetebar, oihil aliud addens. Sciscitanti aorem Raimondo, quid ista sibi uellēt, ait se in præsens nec aliud nec aliter posse dicere, immo uerò si ea quæ uidisset, humanis uerbis uellet exprimere, se oon aliter ferè in conscientia sua afflictum iri, q̄ si Deum blasphemaret: tantāq; esse distantiā inter ea, q̄ inrellectus io Deū absorprus, illustratusq; & corroboratus caperet, & illa, q̄ uerbis possint explicari, ut quasi pugnantia uideantur. Nimiū prolixi erimus, si oīa cōmemorare uelim⁹ mira & stupeoda, quæ huic sanctissimæ uirgiois præstitit Deus, præsertim ad sacrā cōmonionē accedēti: & certè homines animales, spiritū nō habēres, ea deriderēt porius quàm admirarērur. Ioter alia aūt adeo eius mentē sua graria cōfirmauit Deus, ut quicquid illi acciperer, illa prorsus immota pmancret, qđ experimenro didicisse se scribir Raimūdus, & omnes, qui cū illa uersabārur. Præstitit autem hoc illi Deus anno saluris millesimo trecentesimo sepruagesimo ipsis ferijs Sancti Alexij quo die miro ferucbar desiderio sacræ communionis. Sæpè autem ea illi negabatur frarrom & sororum, qoi rum illi congregarioni præerant, indiscretione: sed ea die promisit ei Christus sine dubio ipsam commuuicato-

Ecstases mirabiles

ram, cum tamen ita illa langueret, ut impossibile ui deretur uel passum unum conficere eam posse, & eius confessarius illa die decreuisset a sacro faciendo abstinere. Verum omnipotens Deus, & uires dedit uirgini, quibus cum omnium admiratione in templum usque se conferret: & animum confessarij inflammauit de improuisò desiderio sacrificandi. Cum autem sacram Eucharistiam ex eius manibus perciperet, facie erat rubicunda & micante, tantaque cum deuotione eam percepit, ut maximum stuporem & deuotionē ipsi confessario adferret: ipsa uerò adeò fuit in Deum absorpta, ut toto illo die, etiam postquam ad se rediit, nullum potuerit uerbum eloqui. Dixit autē posteà F. Thomæ confessario, cum ex eius manibus sumpsisset sacrosanctam Eucharistiam, tale aliquid se uidisse, quod mentem eius adeo ad se pertraxerit, ut alia omnia, quæ hic habeantur, uelut abominanda stercora ipsi uisa sint, non solum opes & uoluptates corporis, sed etiam animi lætitiæ, tumque ipsi oranti præstitit id Deus, quod diximus, puta mentem inter omnia immotam, quod est reuera munus excellens & eximium.

Mira uidet sumēdo Eucharistiam

Eodem anno, die 18. Augusti post sacram communionem, mirabiliter fuit tracta in Deum, ut ægrè posset redire ad cellulam suam, ubi diu in ligneo illo strato suo iacebat immobilis. Postea autem corpus eius sobleuatum est in aera, mansitq; absque ullo fulcimēto, adspicientibus tribus sociabus eius, deinde rediit ad illud durum stratum, loquebaturque tacitè uerba uitæ, dulcia super mel & fauum, quę socias omnes ad lachrymas commouerūt. Post rogauit Dominum pro multis, speciatim pro F. Thoma confessario suo, qui per id tempus erat in templo, nulla sensibili deuotione affectus. Subito autem, illa orante, mutatus est mirabiliter, sensitque deuotionem hactenus ipsi incompertam. Valde igitur ipso admirante, unde tanta præter spem esset gratia, casu uenit ad eum una ex sociabus sanctæ uirginis, dixitque ei, multum pro ipso orasse Catharinam illa ora. Intellexit itaque inde manasse tantum animi feruorem. Rogauerat autem pro illo & quibusdam aliis sancta uirgo, ut Dominus promitteret ipsi, se illis daturum uitam æternam. Promisitque id ei Deus, impresso in dexteram manum eius cum ingenti dolore inuisibili uulnere, in argumentū ueritatis, ut ipsa non dubitaret, se stigmata Saluatoris habere in illa manu. Rem autem certam esse, testabatur dolor, qui eam iugiter illic cruciabat. Et hoc quidem, tempore F. Thomæ primi confessarij eius cōtigit: testatur autem pater Raimundus, se longo tempore sacram ei communionem præbuisse Pisis in ecclesia nel sacello S. Christinæ, cumque more suo diu mansisset in ecstasi, ipsum cum alijs expectasse, donec ad se rediret: subitoque ipsis cernentibus corpusculum eius, quod iacebat prostratum, se erexisse paulisper in genua, sicque brachia extendisse facie rutilanse, diuque ita permansisse, sed planè rigidum & oculis clausis: tandem autem perinde, acsi letali fuisset cōfectum uulnere, repente decidisse, & paulo pòst ipsam sibi fuisse restitutam. Deinde autem secretè indicasse eam ipsi fide dignissimo Patri Raimundo, Dominum Iesum Christum sub illo raptu modo admirabili ipsius corpori quinque uulnera impressisse. Tantum autem dolorem in illis uulnerum, præsertim cordis locis ipsam sensisse, ut se non dubitaret breui morituram, nisi dolor ille leniretur. Quibus uerbis ualdè se afflictum scribit Raimundus, hortatumque esse omnes sanctæ uirginis domesticos, ut Dominū pro differenda eius morte precarentur, Dominumquè preces illas exaudisse, & mirabiliter ipsam corroborasse. Erat enim eius uita & sanctissima conuersatio multis adhuc utilis, immò & necessaria, licet ipsa de se tenuiter & uiliter sentiret.

Efficacia precū eius.

Christº ei imprimit V. Vulnera.

Quodam die festo Conuersionis sancti Pauli, quē uirgo sancta singulariter amabat, tam sublimiter raptus est spiritus eius in Deum, ut tres integros dies & noctes permanserit immota, nihil utens sensibus corporeis. Tandem reddita sibi, uidebatur quasi dormitare continuè, nec tamen dormire penitus: adeo spiritus ægrè redibat ab illis cælestibus uisionibus ad hanc uitam temporariam. Cum autem ea sic haberet, uenerunt duo patres Dominicani ad ipsam, sciscitabanturque, num uellet cum ipsis ire ad inuisēdum quendam insignem uirum, in eterno degentem. Illa quasi dormitans, respondit se nelle. Sed simulatque id protulit, tanta ei iniecta religio est, tamque acerbus conscientiæ scrupulus, quod non esset ex animo locuta, sed quasi iocosum dixisset mendacium, ut prę dolore animi redierit ad se, & tres dies atq; noctes sine intermissione luxerit tenuissimam culpam illam, in quam permisit Deus illam cadere, ne magnitudo reuelationum extolleret eam. Nā reuera sub hac triduana ecstasi talia uiderat spiritu, quæ nullis possent uerbis explicare.

Mētis excessus ual de diuturnus.

Alio tēpore, pridiè S. Dominici, multa ei reuelata fuere diuinitus de illo eximiæ sanctitatis patre, & alijs sanctis filijs eius: & quod mirum est plerunque ex uisionibus tam erant illi præsentes, ut simul & illis intendere, & aliis eas posset referre. Interim uenit in templum, ubi ipsa erat, F. Bartholomæus, socius confessarij eius, cumquè assedissent pariter, cœpit ei narrare sancta uirgo, quæ tunc ei diuinus ostendebātur. Sub ipsa autem narratione casu transeunte eius germano fratre, paulisper auertit oculos, ut uideret quis esset: celerrimeque se referens ad cælestes uisiones, mox cœpit flere acerbissimè, & nihil ultra locuta est. Etsi autem humano iudicio uix ullum ibi posset sentiri peccatum, cum uix momento uno se auertisset, tamen ad cautelam piarum mentium, ut ipsa fatebatur, durissimè propter hoc reprehēsa fuit, tum à beatissima matre Domini, tum ab Apostolo Paulo. Ec certè alia sunt Dei, alia hominum iudicia: possuntque homines dissoluti hinc colligere qualem ipsi ab æquissimo iudice sint obiurgationem in supremo mundi die expectaturi, si tancilla labecula adeo fuit castigata, ut sancta uirgo testata sit, se malè in tota hominum frequentia, qui tunc erant, ignominiose pudefieri in hoc mundo, quàm denuo pati illam uerecundiam, quam sensisset ex Apostoli reprehensione. Fuit autem inter alia multa de beatissimo Patre Dominico tunc ei reuelatum, quòd omnes actiones suas ab infantia usque ad obitum ad normam præceptorum Dei direxit, nec unquā ullum Dei præceptum transgressus sit, corporisque & mentis uirginneam integritatem & baptismi gratiam perpetuò cōseruarit, omnemque conatum suum eò intenderit, ut animas tum de errorum, tum de uitiorum laqueis liberaret.

S. Dominicī precla ra encomia.

Per id tempus ex multa gratiarum affluentia ita cor uirginis diuino est amore inflammatū, ut planè decumberet, nec posset surgere è lectulo. Omnis autem hic languor ab amore proficiscebatur. Petebat illa tunc ardentissimè à Domino, qui ei sæpissimè apparebat, ut dignaretur ipsam tollere ex hac uita: sed cum sentiret nolle id Dominum, rogauit eum, ut do nec eā uellet esse in corpore, dignaretur ipsā facere participē dolorū, quos ipse in hac uita tulisset. Id ne ro pstitit ei Deus, eāq; egregiè afflixit, ut solet charissimos filios suos. Porro cū icremēto afflictionū cordis & corporis, multis modis & auctus est amor Christi, cuius tāta demū uis fuit, ut cor uirginis à sūmo usq;

Moritur, & aĩa uidet diuinam essentiam &c.

deorsum crepuerit, ruptisque uitalibus uenis sola ui diuini amoris, spiritum reddiderit. Huius autem rei complures fuere testes, qui præsentes interfuere & ipsa quoque testata fuit, animam fuisse à corpore separatam, uidisseque ipsam essentiam & secreta Dei, quæ nullis possint uerbis enarrari, uidisse gloriam sanctorum & pœnas peccatorum, tam apud inferos, quã in locis purgatorijs, prorsus inexplicabiles, quarum minima tanta sit, ut si eam uiderent homines, decies potius mortem essent appetituri, quã illã uellent perpeti uel uno die. Durauit aũt hæc animæ à corpore separatio ad horas quatuor, tãdẽq; noluit Dñs, ut rediret ad corpus, & indicaret hominibus, quæ uidisset, ꝓ illorũq; salute laboraret, sicq; reddita est uitæ non absq; sũmo dolore, ꝙ ab illa luce & immẽsa gloria ad has tenebras & uitã miserã redire oporteret, cui ubi se sensit restitutã, tribus diebus & noctibus fleuit cõtinẽter. Et ne putet lector res uanas hic referri, nouerit eo tẽpore, quo sancta uirgo expirauit, quatuor ei adfuisse fratres Dñicanos, defunctã aũt penè oẽs uicinas uidisse, & utriusq; sexus noscos permultos. Ex fratribus aũt quatuor unus Iohannes dicebatur, qui cum uidisset eã spiritũ reddidisse, incredibili dolore percitus in tantos prorupit eiulatus, ut rupta arteria multum sanguinẽ uomeret, idq; crebro, ut eius uita desperaretur. Tũ uerò F. Thomas, sanctæ uirginis confessarius, cũ ingẽti fide dixit illi fratri Iohãni: Scio hãc uirginẽ magni esse meriti apud Dñm. Admoue igit sacras manus eius huic horrẽdo uulneri tuo, & hauddubie curaberis. Fecit ille sic coram omnibus, qui illic aderant, & repente perfecte sanatus est.

Restituitur uitæ.

Insigne miraculum.

Iacobus, huius sanctæ uirginis pater, posteaq̃ uidit eã toto pectore incũbere in cultũ Dei, sẽper eã & reuerenter & amãter tractauit, nec permisit quẽquã è familia ei impedimento esse in ijs, quæ uellet facere. Itaq; inter illũ & filiã in dies augescebat charitas, illa assidue pro patris salute precabatur, isq; filiæ recte factis & uirtutibus gratulabatur. Appropinquabat aũt tẽpus, quo decreuerat Deus illum euocare ex hac uita. Cœpit igitur ex morbo decũbere, moxq; filia pro salute Patris Christũ deprecari, sed ut audiuit adesse eius uitæ præfixum terminũ, ualde rogauit Dñm, ut sine pœnis Purgatorij illũ ad se reciperet. Sed hac in re diuina iustitia diu difficilẽ se præbuit, ꝙ nõ esset Iacobus sine maculis, quas excoqui ad purum oporteret. At tandem uicit sancta uirgo, sed ita uicit, ut pœnas parentis ipsa in se reciperet. Obijt ergo uir pius, & ut certò cõstaret eũ rectè migrasse in cælum, eodem puncto temporis, quo ille abijt è corpore, uirginẽ sanctam iliaci dolores inuaserunt, ijsq; laborauit sine intermissione usque ad supremum uitæ suæ diẽ. Verũ illa non hos dũtaxat, sed etiã quoscunque alios cruciatus & molestias non modo patiẽter, sed etiam hilariter ferebat, sciens se ijs perferendis ad perfectiorem Dei uisionem præparari.

Pater eius feliciter obijt.

Mira patientia.

Anno Christi 1370. Senis erat diues quidam, Andreas Naddini, diues opum sed omnis uirtutis inops, cunctis prope flagitijs coopertus, tesserarũ ludo totus deditus, in Deũ & sanctos eius perpetim blasphemus & detestabilis. Is anno ætatis suæ quadragesimo graui correptus morbo, tendebat ad extrema. Venerunt aũt ad eũ multi homines pij & utriusque sexus cœnobitæ atq; ante oẽs eius parochus, hortabanturque eũ, ut sua peccata cõfiteretur. Sed ille miser, qui nec sacras ædes inuisere, nec sacris initiatos unq̃ honorare consuesset, admonitiones omnes respuit, seipsum plane desperans. Audiuit hoc F. Thomas sanctæ uirginis confessarius, effecitq; ut ea Dñm pro homine pereũte deprecaretur, & quidẽ feruentissime atq; instantissime. Sed Dñs illi respõdit: Illius blasphemi hominis flagitia ad cælos usq; pertingunt, qui præter alia scelera, etiam tabulam, in qua erat picta imago mea & matris meæ atque aliorum sanctorum, iactauit in ignem, dignus proinde, qui æternis gehennæ flammis exuratur. Verum sancta uirgo, salutis animarum sitientissima, dolens uicem perditi hominis, nõ cessauit à lachrymis & precibus, donec flexus Dñs Iesus, decũbenti Andreæ appareret, hortareturq; eũ, ut sua peccata cõfiteretur, liberaliter ei, si id faceret, ueniã pollicens. Et eccè ille saxo durior, repẽtè mollescit, magna uoce postulat acciri confessarium, dicit Christũ Iesum se uidere, qui ipsum de facienda confessione admoneat. Lætantur omnes, curritur ad sacerdotem, ille uenit, Andreas cum magno cordis dolore integre confitetur peccata sua, condit testamentum, & feliciter migrat à uita. Ex talibus fructibus licet citra ullã ambiguitatem bonam arborem cognoscere, licet perspicue intelligere, in summa apud Deũ gratia hanc sanctam uirginem fuisse.

Nota.

Impetrat homini desperato ueniã à Domino.

Alio tẽpore apud eandẽ urbẽ duo insignite flagitiosi latrones capti, & atrocissimis supplicijs addicti sunt propter facinorum immanitatem. Iã ducebãtur ad mortẽ, & curribus impositi, ignitis fuscinulis discerpebantur. Nemo illos ulla ratione permouere potuit, ut facerẽt suorũ peccatorũ confessionẽ, imò uerò blasphemas uoces in Deũ & sanctos eius palã iactabant. Eo aũt tẽpore erat sancta uirgo apud Alexiã sociã & discipulã suã, cuius ædes præteribãt miserrimi illi. Vbi aũt id sensit Alexia, celeriter indicat sanctæ uirgini, illa se totam confert ad deprecandam clementiã Saluatoris pro salute desperatorum, cum uidisset per fenestram ingentem dæmonum turbam, illos misere exagitãtium. Impetrat à Dño, ut possit spiritui illi se adiũgere, & cum eis ad portam usque proficisci. Vt aũt eã uiderũt dæmones apud illos, palã clamitabãt: Si nõ cessaueris, te dæmoniacã efficiemus. Illa contẽnens minas procaces, perstitit in precibus. Vbi ad portam urbis uentũ est, eccè clementissimus Saluator apparet illis obstinatis, totus uulneribus cõfectus & sanguine madidus, inuitat ad pœnitentiã, promittit ueniam. Illi mox mutati, cum multa instãtia petunt sacerdotem, peccata sua ualdè dolenter cõfitentur, facta confessione, blasphemiæ mutantur in laudes Dei, dignos se etiam maioribus tormentis fatentur, stupent omnes repentinam conuersionẽ, carnifices quoque mitescunt, nec audent noua imprimere stigmata, dũ uident tantam animorum deuotionẽ. Denique illi ad mortem haud secus atque ad epulas festinãt, spe bona freti, se per supplicia momẽtanea citius uenturos ad gaudia sempiterna. Habes lector, quod mireris multo etiam amplius, quàm si horum extincta corpora ad uitam essent reuocata.

Duo latrones blasphemi & obstinati resipiscunt.

In eadem urbe fuit Franciscus quidam de Ptolemæis, cuius primogenitus filius Iacobus ualde sceleratè uiuebat, & iã duos suis manibus trucidarat, timebãtq; eũ oẽs propter eius crudelitatẽ & immanitatẽ. Erat uerò illi soror Ginoccia, corpore quidem uirgo, sed mundo huic prorsus dedita, & in corporis cultu ultra modum curiosa & uana. Horum mater diuino timore compũcta, timens illorum damnationẽ, adijt sanctam uirginem Catharinam, orans, ut cum duabus filiabus suis, præsertim uerò cũ Ginoccia, loqueretur de ijs, quæ ad salutem animæ faciũt. Illa libentissime annuit, tantumque precibus apud Deum & admonitionibus apud Ginocciam effecit, ut habitum acceperit sororum de Pœnitentia S. Dominici, & omne reliquum uitæ tempus in precationibus & meditationibus sanctis occupari, tamque duram & asperam duxerit uitam, ut pater Raimun-

Ginoccia conuersio.

dus

dus, quo d esset nimia, eam reprahendere debuerit. Secuta autem eam est Fräcisca sororeius in omnibus, erat gratissimum spectaculum, illas duas sorores, paulò ante mundi uanitatibus deditissimas, iam uide re mira constantia non mundum duntaxat, sed etiam sua corpora habere despectui, & summo bono ardenter inhiare. At postquàm isthuc resciuit Iacobus earum frater, furibundus uenit ad urbem, modis omnibus Ginocciam à sancto proposito reuocaturus.

Itē Frā sisca.

Aderat autem illi frater eius, adhuc puer: qui ut audiuit eum multa in itinere minitantem, dixit ei: Reuerà frater, si Senas ueneris, tu quoque conuerteris, & confiteberis peccata tua. Ille uerò horrendum in modum iactabat maledicta, seque multas potius cædes perpetraturum dictitabat, quàm ulli unquàm confessurum. Interim ueniunt ad urbem, atroces intentat minas, ni soror abijciat religiosum habitum. Altera luce à matre eius accersitur. F. Thomas, sanctæ uirginis confessarius, isque secum adducit F. Bartholomæum. Thomas cum Iacobo loquitur, sed nihil efficit. Vidit autem hæc omnia in spiritu sancta virgo Catharina, & pro Iacobi salute Dominum rogabat. Loquitur autem Iacobo etiam Bartholomęus, & hominis adamantinum pectus expugnat, adeò ut totum sui pectoris uirus per confessionem euomuerit. Stupet eius mater ad tam insperatam filij mutationem, sorores gratulantur, tota familia laudat Deum F. Thomas & Bartholomæus eunt, ut hæc nuncient sanctæ uirgini, sed illa iā referebat omnia socia Iua. Vide hinc lector, quàm apud Deum efficax fuerit sanctæ uirginis deprecatio. Porrò Ginoccia in Dei seruitio usque ad obitum perseuerauit, & diuturnum morbum ferrēs hilariter, cum ineffabili gaudio migrauit ad Dominum. Francisca quoque soror eius breui eam secuta, inter dolores corporis semper ridens, cum iucundo tilu exijt è corpore.

Itē Iacobi, ho minis flagitio si.

Alius quidam Senis fuit, Nannes uocabulo, mundo addictissimus: Is priuatas cum multis exercebat simultates, multasque illis insidias struebat, ita ut sibi diligenter ab eo cauerent, darentque operam, ut per sequestros pacē cum eo cōponerent. At ille homo fraudolentus, cum solus paci obsisteret, tamen se nihil magis atque pacem nelle simulabat, ut posset suæ illi ulciscendi libidini indulgere. Tandem uerò à quodā sancto uiro instituti Augustiniani persuasus, iuit ut loqueretur Catharinæ uirgini, cuius alioqui colloquiū semper magnopetè deuitarat. Vbi autem ad eius ædes uenit, in patrem Raimundum incidit, è quo ægrè potuit ad breue spatium retineri. Interim sancta uirgo domum redit, Nannes dolet, Raimundus lætatur, uirgo sancta eum comiter salutat, simulque assidens, de causa sui aduentus percontatur. Ille omnia, quæ Raimundo dixerat, repetit: negat se ullius mortis obtem peraturum. Virgo sacra ostendit ei summum animæ periculum: pungit, uogit: sed ille nec asperis, nec blādis mouetur. Id illa sentiens, intra seipsam tacita Christum orat pro ferreo homine, & orando patitor mentis excessum. Aduertit hoc Raimundus, & cum illo mi scet colloquia, sperans diuinitus adfuturam opem. Et ecce Nannes primo ait, se nolle ita rusticè & inciuiliter omnia ipsis negare, permittit eis unius litis compositionem, surgensque uult recedere: mox exclamat: O Domine Deus, quæ me uis trahit & detinet? Nec recedere possum, nec quicquam negare. O quis me ptemit, quis me retinet? Hæc dicēs, prorumpit in lachrymas, se uictum fatetur, flexis genibus offert se sanctæ uirgini paratum ad omnia, non obscurè aduertens iā se diaboli uinculis ferreis fuisse impeditum hactenus. Virgo autem sancta ad se rediens, gratias agit Deo, dicitque ei: Locuta sum tibi frater, & contempsisti me

Nānes malignus homo redit ad bonā frugem.

locuta sum Domino, & ille non despexit preces meas. Age igitur pœnitentiam, ne repentina aliqua afflictio te premat. Ille uerò peccata sua omnia confitetur patri Raimundo cum multa cordis contritione. Non diu post à præside capitur, & in angustam custodiam conijcitur, famaque spargebatur capite plexū iri. Sed uirgine sancta pro illo rogante Christum, breui liberatus est, sed non sine magna suarum facultatum iactura. Vnde sancta uirgo lætabatur dicens, euidens signū esse, Deū pœnas æternas ei condonasse, quem tempo porarijs malis castigaret.

Hoc loco testatur Pater Raimundus, si scribere uoluisset hominum malorum conuersiones omnes, bonorum profectus, infirmorum confirmationes, afflictorum consolationes, spiritalium periculorum præmonitiones, quas Dominus per sanctissimā uirginē mirabiliter operatus est, permultos eosque grandes ipsi libros fuisse conficiendos. Quis enim, inquit, narrare sufficiat, quot sceleratos homines ab ipsis infero rū faucibus extraxerit, quot obstinatos ad sui cognitionem adduxerit, quot mundo huic dediros ad eius contemptum induxerit, quot uarijs diuexatos tentationibus è satanæ laqueis eduxerit, quot cælitus uocatos per uirtutū iter deduxerit? Si cuncta corporis mei membra uerterentur in linguas, non sufficerent ad explicandum fructum animarū, quē attulit uirgo Christi. Vidi ego nonnunquam uel mille & eo amplius utriusque sexus homines ad eam uideodam & audiendam confluere, soloque eius adspectu ita ob sua malefacta animo compungi, ut lugentes properarent ad cōfessarios, quorum unus ego eram, & cum ingenti contritione sua peccata confiterentur, & id crebro ita cōtigit. Quā ob causam Gregorius, eius nominis xj. Romanus Pontifex, mihi & duobus socijs meis dedit absoluendi omnes ad eam uenientes & confiteri uolentes, facultatem, quam habent episcopi. Et certè multi ueneruut ad nos, immanibus implicati facinoribus, qui uel nunquam fuerant confessi, uel nunquam pœnitentiæ sacramētū rite susceperant. Itaque non raro usq; ad uespertinas p̄ces ieiuni permansimus, nec tñ audire potuimus oēs cōfiteri uolētes, sed uirgo sācta sine intermissione orabat, & ita uictrix, capta p̄da, exultabat mirū i modū ī Dño. Ita Raimūd⁹ Pater, et si nō plane ijsdē uerbis, tñ eadē sētētia. Puto aūt hinc luce meridiana clarius pspici, quo spiritu hæc uirgo sāctissima plena fuerit, quæ tot animas ad Christū adduxit, sed ad alia pergamus, quanq̄ Raimūdus palā testaē, pluri mas sāctæ uirginis res gestas se in scripta nō retulisse.

Fruct⁹. & lucra animarū.

Multitudo sua peccata cōfitētū.

Lapa eius genitrix, simplex quidem mulier fuit, sed quæ parum rebus inuisibilibus efficeretur, unde fiebat ut nimium abhorreret ab emigratione è corpore. Nā post obitū mariti cœpit aduersa laborare ualetudine, & uirgini Catharinæ, pro eius incolumitate oranti, Dominus respondit, expedire ei, ut è uita decedat. Retulit hoc ad matrem Catharina, sed illa amore uitæ præsentis horrens & refugiens mori, rogabat filiam, ut à Christo uiuendi spatia longiora impetraret. Dolet sancta uirgo, sed tamen rogabat Christū, ne sinat mori matrem, nisi ipsius uoluntati magis cōformē. Audit Christus precantem uirginem, & licet increscere sinat morbum, non tamen patitur illo extingui Lapā. Sed eccè dum inuictum Deum propemodū uincit sancta uirgo precum suarum instantia, matrem flectere non potest. Itaque Christus iussit eam dicere matri, iā quidem nolle ipsam mori, sed futurum quandoque, ut mortem summopere exoptet, nec tamen possit uoto potiri suo. Et ita sane euenit. Nam usque ad ultimam senectutem tot aduersa ei acciderunt ex ijs, te bus quas amabat, ut dicere post soleret: Itaque transuersim posuit Deus animam meam in corpore, ut indè

exire non possit? & tandem etiam sine confessione mortua est, eamque morientem tres fœminæ uiderunt. Sed uitgo sanctissima cum lachrymis oculos ad cœlum leuans, dixit Domino, se ab eo loco nũquàm discessuram, donec ei matrem restitueret uiuã. Hæc eius uerba eaedem fœminæ audierunt, nec ausæ fuere corpus exanime mandare sepulturæ, donec uiderent quem exitum essent habituræ preces sanctæ uirginis. Orabat igitur feruentissimè cum multis lachrymis, & subitò reuixit Lapa, & mansit in hac uita usque ad annum ætatis suæ octogesimumnonum, sed ob multos aduersos casus uehementer afflictas, sicut ei filia prædixerat.

Precibus matrē ad uitam reuocat.

Anno salutis 1374. plus minus, pestis inguinaria uastauit Senas. Eo tempore degebat illic pater Raimundus, & sedulum ea hibebat ministerium, non sine præsenti uitæ discrimine, ea peste laborantibus, nè sine confessione decederent. Solebat autem crebrò diuertere pro utriusque hominis aliqua captanda requie ad domum sanctæ Mariæ de Misericordia, cui tum præerat uir uitæ uenerabilis & integerrimæ, Matthæus nomine. Accidit autem, ut illum quoque ea sæua pestis corriperet, & iam medicus insignis eius uitam propè desperaret. Perlatum est hoc ad sanctam uirginem, quã ille Matthæus ob eius sanctitatem impensè amabat, & festina ad illum accessit, & priusquàm ad eum propinquaret, eminùs clamauit: Surge domine Matthæe, surge: non est iam tempus in lecto molliter cubandi. Vix illa uerba compleuerat, & momento temporis pestis & apostrema doloreque omnis ita euanuere, ut iis nunquàm Matthæus laborasse uideretur, ridensque è lecto se subrigeret, paulò post cum Patre Raimundo non ægrotorum, sed fortium hominum solidos cibos ederet. Eius præclari miraculi permulti testes fuere.

Viderē mirā.

In uicina eius domus S. Mariæ de Misericordia, quædam Deo deuota fœmina morabatur. Ea cognitis sanctæ uirginis uirtutibus, in eius se familiaritatem insinuauit, eamque uenerationi habuit. Accidit autē, ut quodam die esset in solario, domus suæ & ruēte solario ipsa pariter caderet, nõ carnib^9 dũtaxat, sed etiã ossib^9 grauiter cõquassaris, ita ut propediē oĩbus moritura uideretur. Audiuit id sacra uirgo, & ad eũ accedēs, ad patiētiam hortabatur. Cum autē uideret eius dolores propè intolerabiles, uirgineis manibus cœpit attrectare leniter loca male affecta, & mox dolor omnis obscessit ab eo loco, quem primò terigit. Rogante autem ægra fœmina, ut pergeret etiam reliqua loca contrectare, fecit libenter, & eccè repentè sanitas integra redit: sed illa, nè sanctæ uirginis modestiam & humilitatem offenderet, quam sciret humanas laudes abominari, siluit donec ea recederet. Tum uerò omnibus palã dixit: Catharina Lapæ filia me suo contractu sanauit. Grates & laudes à cunctis aguntur Deo, qui sanctæ uirgini eam gratiam contulisset.

Contactu suo sanat penè mortuā.

Sub ea peste, cuius paulò suprà meminimus, Senis quidam fuit anachoreta, re & nomine Sanctus. Percussus est autem etiam ille peste, & sancta uirgo eum è sua cellula, in qua extra urbē degebat, curauit transferri ad domum Misericordiæ, superius memoratam: eumque cum sociabus inuisens, de rebus necessarijs illi prouidit, propiusque accedens, clam ei dixit in aurem: Noli timere: quantumcunque seuis morbi intenderit, non morieris hac uice. Alijs autem nihil huius indicare noluit, sed rogantibus, ut pro eo Dominum precaretur, quia ualdè eum amabant propter uitæ sanctitatem, ita se exhibuit, ut etiam ipsa de uita eius dubitare uideretur. Crescebat quasi continuè morbus, & iam nihil nisi mors expectabatur. Rursus autem accedit ad aures eius sancta uirgo, dicitque submissa uoce: Nè timeas: non morieris. Luctabatur ille cum morte, & tamen plus credebat uerbis sanctæ uirginis, quàm illius mortiferis aculeis. Interim parantur funeri necessaria, sed ille iam præterijt terminum, intrà quem ut plurimum occumbere solebant eo morbo pressi. Sic aliquot dies transiere, & moriturus expectabatur. Tandem in eius autem ita dixit sancta uirgo: Ego tibi præcipio in nomine Domini nostri Iesu Christe, nè migres à uita. Euestigio autē Sanctus in lecto se subrigit, cibumque petit: breuique temporis spatio adeo curatus est, ut posteà multis annis superuixerit. Is posteà narrauit alijs, quæ ei sancta uirgo clam dixisset, affirmauitq; palam, nulla se uirtute naturali, sed sola diuina potentia liberatum. Vixit is apud Senas annos plus minùs triginta & sex solitariè instar Anachoretarum, & multum eum uenerabantur, quicunque nouerant eius uirtutes.

Sancti eremita.

Egregium miraculum.

Pater Raimundus per id tēpus, quo illa pestis grassabatur Senis, fidissimam nauauit operam cũctis, quibus adesse poterat, nec ullos sibi uitando putabat, licèt morbus ille & aerem & corporea aliorum sua contagione inficiat. Animabat uerò eum etiã illum sancta uirgo: sed quia solus propè erat in tam magna urbe, nix ullum aut cibi, aut somni capiendi dabatur ei spatium: tot ad eum peste laborantium nuncij confluebant. Sed dum solus ferè, ut diximus, in tam sancto opere esset occupatus, ipse quoque sensit se apostemate pestiferoque affectum: accedebat etiam febris & dolor capitis, ut solet in eo morbo. Tum uerò, ut potuit, cum socio iuit ad ædes sanctæ uirginis: quam cum non inuenisset, in quodam se reposuit lectulo, donec illa ueniret. Venit illa, admouet manus suas Raimundi capiti, flexisque genibus orat Dominum, & inter orandum uidet Raimundus, ut sæpè alias, eam mentis excessum pati. Cum ergo sic ad dimidiam ferè horam permansisset, sentit Raimundus ex corporis sui extremis partibus tanquàm uiolenter quippiam extrahi, sensimq; se melius habere, adeo ut ante, quàm sacra uirgo sibi esset restituta, planè curatum se experiretur, interim tamen debilitate quadam remanente. Iussit autem sacra uirgo ei cibum parari, eoque sumpto, noluit ut paulisper quiesceret. Quieuit ille, surrexit paulò post ita incolumis, ac si nihil mali passus esset, redijtque ad pristinos labores.

Raimūdus peste laborat.

Virgo sancta precibus pellit pestem.

F. Bartholomæus Dominici, socius Raimundi Patris, eadem peste & acrius & diutius oppressus, sanctæ uirginis precibus itidem restitutus est. Multos etiam alios diuersis uexatos morbis, in diuersis locis sancta uirgo suis orationibus sanauit: sed id genus multa se breuitatis studio omisisse dicit Raimundus.

Postquàm autem illa pestis extincta fuit, præter alios multos, quædam Deo dicatæ uirgines apud Pisas mirum in modum cupiebant sanctæ uirginis & conspectu & alloquio frui. Nam eius doctrina, sicuti reuerà erat, ita etiam dicebatur admirabilis. Et quia nõ licebat illis proficisci ad eam, per literas & nuncios inuitabant eam, ut ueniret Pisas. Virgo sancta licèt semper uitasset discursus, tamen iam crebris pulsata precibus, ad Christum confugit, ab eo petens sibi indicari, quid hac in re faciendum esset, maximè cum ea domesticis eius alij hortarentur, ut iter susciperet, alij ab eo suscipiendo planè deterrerent. Post multos autem dies more solito apparuit ei Christus: iussit, ut sine mora iret Pisas. Indicauit illa hoc Raimundo cõfessario, & cum eius bona uenia iuit Pisas. Secutus est autem eam Pater Raimundus cum aliquot fratribus Dominicanis, ut eorum, quos illa ad Dominum conuerteret, confessiones reciperet. Multi enim eius sermonibus ignitis corde compungebantur: quos illa sta

It Pisas rogata à multis.

tim iubebat ire ad faciendam confessionem, ne diabolus à bono proposito illos reuocaret. Vbi autem Pisas uentum est, hospitio usa est sancta uirgo apud Gerardum quendam, eius urbis ciuem.

Is uerò postea adduxit ad eam iuuenem quendam annorum plus minus uiginti, quem quotidianæ febres, per menses octodecim miserè uexatum, ea robustissimo planè imbecillum reddiderant, orauitque, ut sancta uirgo pro illo Dominum deprecaretur. Illa ex animo miserans iuuenem, sciscitabatur, quando postremo esset confessus peccata sua. Illo respondente se multis annis non esse confessum, sacra uirgo dixit: Ea igitur causa est huius diuini flagelli, quòd tanto temporis interuallo nolueris sancta confessione expurgare animam tuam: sed uade celeriter ad confessarium, & euome hanc putredinem peccatorum tuorum quæ & animam & corpus infecit. Confessus est iuuenis F. Thomæ, & ubi ad sanctam uirginem rediit, illa manum humeris eius imponens, ait: Vade fili in pace Christi, nolo enim, ut has febres deinceps patiaris. Dixit illa, & uim uerborum eius declarauit repentina salus iuuenis. Huius rei, præter alios, ipse pater Raimundus testis ocularis fuit.

Pellit febres inueteratas.

Senis Gemella, soror de pœnitentia sancti Dominici, aginam, quam uulgo squinantiam uocant, periculosissime patiebatur. Iuit ergò ad sanctam uirginē dixit se non posse non mori, nisi ipsa precibus suis opitularetur. Illa ut uidit morbi atrocitatem, & quòd gutturis suffocatione uix spiritum traheret, cum multa fiducia apposuit manum suā gutturi, signumque crucis illi imprimens, confestim morbū profligauit. Ita quæ mœrēs & tremēs aduenerat, incūda domū abijt.

Ea tempestate, qua Gregorius undecimus Romanus Pontifex Auinione Romam se recepit, sancta uirgo cum suis sodalibus illum antecessit, Genuamque uenit, illic hæsura, donec Pontifex eò ueniret. Aderat tunc illi pater Raimundus, & duo pijssimi adolescētes, patria Senenses, ambo amanuenses eius, quorum alter Nerius Landoccij, alter Stephanus Corradi de Maconibus dicebatur. Ex ijs Nerius postea solitariā & prope anachoreticam duxit uitam: Stephanus, iubente sub mortem sancta uirgine, cū nihil minus excogitaret, ut ipse de se scribit, quàm de monastico suscipiendo habitu, Carthusianus factus est celebris & ualdè religiosus.

Cum autem esset sancta uirgo Genuæ, Nerius horribili correptus est ægritudine, & præ nimio dolore uiscerum, miserabiles edebat uoces & eiulatus, repetatq; manibus & pedibus de lectulo in lectulū, tanq̄ aliquod leuamētū perpetuis illis cruciatibus reperturus. Indicantur hæc sanctæ uirgini: illa iubet acciri medicos. Veniunt duo medici, fiunt omnia, quæ illi præscribunt: sed miser ille non modo nihilo melius, sed peius etiam habere cœpit, ità ut medici eius utīq; spem omnem abijcerent.

Quod cum Stephanus audiuisset, ad uirginem sāctam se confert, eius pedibus lachrymabundus aduoluitur: orat, nè sinat socium suum in peregrino solo miserabiliter ex hac uita migrare. At illa, Cur sic, inquit, doles fili, si Deo uisum est fratrem tuū ad suū regnum euocare? Stephanus perseuerat in precibus suis, dicit se nihil ambigere, quin, si uelit, possit Nerio salutem obtinere. Tum illa, non ferens hominis summam afflictionem, Vbi cras, inquit, me ad sacrā communionem abire conspexeris, reduc mihi isthuc in memoriam, & ego offeram Deo preces: tu uerò rogabis Dominum, ut illas admittat. Abit Stephanus bene contentus, & altera luce uirgini ad Missam euntì inculcat preces suas. Percepit ea sacram Eucharistiam, & more Solito, extra se rapta est: ubi autem ad se rediit, Stephanum illic expectantem subridens ita alloquitur: Dominus nobis restituit Neriū. Stephanus celeriter abit ad Nerium, eumque in Domino consolatur. Deinde paulatim remittitur morbi acerbitas, & Nerius totus reualescit. Ecce autem Stephanus, qui ei ministrauerat ægrotanti, ea multis corporis & animi molestijs, quas eius causa pertulerat, febres acres cum uomitu & intolerabili capitis dolore patitur: & quia omnibus præcipue charus erat omnes sanctæ uirginis socij ei decumbenti assistunt. Sed uirgo sacra non ferens eius afflictionem, ad decumbentem accedens, Præcipio, inquit, tibi in uirtute sanctæ obedientiæ, ut has febres deinceps minimè patiaris. Abscessit febris, & Stephanus totus surrexit incolumis. Hoc ita ferè recitat Pater Raimūdus, & ipse quoque Stephanus in Epistola ad F. Thomam Dominicanum, quam scripsit, cum esset Prior Carthusiæ Ticinēsis. Permulta alia fecit Christus miracula per sanctam uirginem in depellendis morbis, sed quæ etiam Raimundus fateretur se non annotasse. Nam & sororem quandam de Pœnitentia sancti Dominici, ex pedibus & febre laborantem, celerrimè sanauit, & ab infantulo quodam horrendos corporis tumores depulit.

Nerius eius precibus curatur.

Itē Stephanus eius socius

Apud Senas Michael Monaldi uir grandæuus, uxore consentiente, Dei seruitio se mancipare statuit: duasque filias suas tradidit monasterio uirginum, & ipse cum coniuge foris habitans, propter Christum curam gerebat rerum temporalium eius monasterij. Nam seipsum quoque & sua illi monasterio donarat. Postea uerò altera filia, Laurentia nomine, annorum circiter octo, à dæmone arrepta est, adeoque molesta fuit illi monasterio, ut pater eius coactus sit eam è cœnobio educere. Multis autem modis dabant operam parentes eius, ut innocens puella à nequissimo spiritu posset liberari, sed nihil proficiebant, Christo eam curationis gratiam seruanti Catharinæ uirgini: ad quam cum esset tandem à parentibus adducta, illa tectum ascendit, clamque fugit, ita ut nulla posset ratione inueniri. Sed parentes puellæ tanta eius humilitate magis ad benè sperandum permoti, F. Thomam confessarium eius rogarunt, ut præcepto compelleret ipsam ad iuuandam filiam dæmoniacam. At ille sciens se nullam habere potestatem in gratiam miraculis faciendi, pia quadam fraude circumuenit sanctam uirginem.

Accessit enim ad ædes eius, secum ducens puellā miseram, dixitque sociæ eius, ut illi renetenti (nam tunc domo aberat) uerbis suis præciperet, ut puellā ea nocte apud se retineret. Paulò post redit sancta uirgo, uidet puellā in cubiculo suo, sentit eam plenam esse dæmone, suspicatur eam esse quam fugiebat, discit ex socia quid iussisset F. Thomas. Tum uerò sentiens se effugere non posse, ad solitum precum refugium se confert, puellamque secū genibus secum orare compellit. Ita tota nocte peruigil cum dæmone pugnans, ante lucem coegit, licet inuitum, illum abscedere, nihil læsa puella. Indicatur hoc F. Thomæ, & ille cum parentibus puellę uenit ad uirginem: qui ut uiderunt filiam suam prorsus incolumem, cum lachrimis Deo & sanctæ uirgini gratias egerunt. Cum autem uellent eam secum abducere, non est passa Catharina, sed eam apud se retinuit illis gratulantibus. Optimis interim & uerbis & exemplis puellam instruens, quodam die exijt cum Aleaia, cuius erat illa domus, ad ædes suas, puella Laurentia cum famula in Aleaiæ domo relicta. Iam uerò nocte ingruente dicit sancta uirgo Aleaiæ: Eamus celeriter ad ædes tuas. Illa respondente, non decere fœminas tali hora per urbem ingredi, uirgo sancta ait: Lupus tartareus rursus inuasit

Expellit dæmonem

Rursus allũ pstigat.

inuasit ouiculam nostram. Eunt igitur, & inueniunt puellam prorsus in uulen mutatam& prope furibundam. Duxit autem eam uirgo lancta ad locum orationis, ibique non magno temporis spatio ità flagellauit dæmonem, ut ex puella exiens, deinceps ounquàm in eam reuerti ausus fuerit. Rednćta est autem puella exiens, deinceps nunquàm in eam reuerti ausus fuerit. Reducta est autem puella ad monasteriũ, & multis annis in Christi seruitio illæsa perseuerauit.

Fuit quandoque sancta uirgo in castro quodam cũ nobili domina Biancina uidua. Inuasit autem dæmõ eius castri fœminam quandam, & horrendum in modum diuexauit. Volebat uerò Biancina pro illa rogare lanctam uirginem, sed ansa non erat, sciẽs eius modestiæ & humilitati tales preces esse molestissimas. Curauit autem, ut dæmoniaca in uirginis conspectũ ueniret. Etsi autem illa hoc ægrè tulit, tamen cum eo tempore esset occupata quadam pace conficienda, dęmoni præcepit, ut ex eo loco se non moueret, donec ipsa reuerteretur. Postquàm autem illa abijt, dæmon per os miseræ clamabat: Cur hic me detinetis? Sinite ot abeam, nam atrociter nimis excrucior. Hos autẽ clamores illo subinde altius iterante, & sanctam uirginem criminante, illa uenit: mox autem ut cubiculũ est ingressa, dæmon fortiter clamauit: Quare me detinetis? Cui nirgo, Surge, inquit, miser, & quàmprimum ex hac Dei creatura discede. His dictis, dæmon toto mulieris illius corpore relicto, in solo gutture horrendos excitauit tumores. Sed uirgo sancta crucis

Aliam curat damoniacam

signũ illi imprimens, illum prorsus eiecit: fœminam uerò, quòd ex præterita nexatione esset debilis, aliquandiu suo pectori admouit & ulnis: deinde iussit cibum aliquem ei porrigi: quo sumpto, paulò post suis pedibus sana recessit, quæ eò ab alijs pertracta fuerat.

Mirabilis cognitio prophetica.

Vt uerò etiam aliquid de Propheticis reuelationibus dicamus, nouerit lector prophetiæ spiritu ità perfectè & continuè sacram hanc uirginem præditam fuisse, ut nihil eã Dominus celare uidetur de ijs, quæ nel ad ipsam, oel ad domesticos eius, nel ad eam pro animæ salute refugientes attinerẽt: nec poterant, qui cum ea nerlabantur familiariter, quicquam uel boni nel mali, quod alicuius esset momenti, ipsa absente agere, quin illa diuinitus id sciret: immò etiam secretas cordiũ cogitationes sæpè ità luculenter indicabat eis, ac si ipsa eas in suo corde oersaret. Fatetur ingenuè de seipso suspiciendus ille Pater Raimundus, cũ sancta nirgo sæpius in eo repræhenderet quædam, quæ ille tacitus secum cogitabat, ipseque se excusare uellet, illam dixisse: Cur mihi negas pater, quod ego euidentius cerno, quàm tuipse, qui id cogitas?

Fuit nerò Senis miles strenuus & nobilis, Nicolaus de Saracenis. Is post longam militiam domum reuersus, curabat rem familiarem, longosque sibi uitæ dies pollicens, indulgebat conuiuijs. Hortabatur autem eum coniux & quidam cognati, ut sua confiteretur peccata, & ob admissa in multis bellis flagitia ageret pœnitentiam. At ille pias admonitiones irridebat, ut solent homines mundo penitus affixi. Clarebat per id tempus sancta uirgo Catharina apud

Multos conuertit ad Deum.

Senas multis uirtutibus, præsertim uerò peccatorum etiam obstinatorum conuersione mirabili: nec quisquã, quantumuis durus & ferreus, illi loquebatur, ut quotidiana docebat experientia, qoi non uel totus resipisceret, quod ut plurimum contingebat: uel saltem à multis sese uitijs, quibus antea fuisset deditus, cohiberet. Quod cum non ignorarent illi, qni hunc Nicolaum ad confessionem inuitabant, precabantur illũ, ut nel semel sanctæ uirgini Catharinę loqueretur. Respondebat uerò cũ multa aspernatione: Quid mihi cũ illa muliercula negocij est? quid uel in cętũ annis illa mihi conferre posset? At uxor eius adijt sanctam nirginem, rogauitq; ut pro eo Dominum deprecaretur. Deinde in somnis sancta uirgo Nicolao apparet, monet, ni damnari uelit ut obtemperet coniugis suæ consilijs: Euigilans ille, dicit uxori, se nidisse Catharinam, nelleque se ei loqui. Lætatur pia coniunx, agit cũ uirgine de opportuna ad colloquẽdũ hora: cũ Nicolaus loquitur cũ ea, & toto corde cõuersus, peccata sua confitetur F. Thomæ, sanctæ nirginis confessario.

Nicolaus militaris homo conuertitur.

Posteà redit ad sanctam uirginem in tẽplo orantẽ, dicit se peccata omnia confessum: illa ei congratulatur, sed monet, ut uideat, num dixerit omnia confessario. Illo crebrò affirmante, se nihil, quorum fuisset memor, subticuisse, sancta uirgo traxit eum seorsum, & quoddam immane facinus, quod in Apulia occultissimè perpetrarat, ei in memoriam reduxit. Tum uerò ille obstupuit, seque oblitum asserens, confessarium petijt, eique explicauit etiam illud peccatum. Cœpit autem palam edicere, quòd uirgo sancta id ei indicasset, eamque mirificè prædicauit, atque deinceps haud aliter, quàm discipulus magistro, illi obediuit, eodemque anno feliciter ex hac luce migrauit.

F. Thomas, sanctæ nirginis confessarius, cum socio fratre Georgio Naddi, eques quãdoque profectus est ad monasteriorum uirginum, cui tum præerat Pater Raimundus. In itinere autem quieuerunt parumper, sed parum cautè propter uicinos latrones, qui erant in taberna quadam: qui cũ hos fratres conspexissent, decẽ ex illis à mẽsa surrexerunt, & illorũ iter ante uertẽtes, in loco quodã obscuro eorũ aduẽtũ sustinuerũt, eosq; uenientes equis deturbarũt, & penè uestibus oĩbus nudatos, ad loca ualde nemorosa, & opaca duxerũt, ut illic iugulatos clã humo obruerẽt. Rogabant fratres, ut sibi parcerent, sed illi nihil respondebant.

Cernens igitur F. Thomas præsentissimũ mortis discrimen ex signis minimè obscuris, mente sic est locutus: O dulcissima filia Catharina, uirgo Deo deuota, succure nobis in hoc tam crudeli periculo. Vix ea uerba mẽte protulerat, & eccè latro ipsis propinquior in hanc prorumpit uocem: Cur necem molimur his bonis uiris, qui nunq̃ nos læserunt? Immane isthuc flagitium est. Sinamus eos abire. non. n. prodent nos Mox. oẽs assentiunt, uestes, equos & ablata omnia restituunt, dempta parua pecunia, eosque illæsos à se dimittunt. Eodem autem ferè temporis puncto, quo F. Thomas sanctam uirginem mente appellauit, illa dixit sociæ suæ: Pater meus uocat me, & scio eum esse in magnis angustijs: moxque se contulit ad rogandũ Deum, nec prius cessauit, donec oĩa essent illis restituta. Aberat aũt à loco illo, ubi hæc accidere F. Thomæ ad uigintiquatuor Italica milliaria. Cogitet hinc lector, quàm facilè & scire res nostras & nobis opitulari possint sancti, iam Deo in cœlis perfectissimè cõiuncti, si tantum potuit sancta uirgo etiamnum degens in corpore mortali.

Liberat suis precib. confessarium suum.

Anno salutis millesimo trecentesimo septuagesimoquinto, ditiones oẽs Romanæ Ecclesiæ, Pontifici Gregorio XI. rebellarunt. Per tempus sancta uirgo Pisis erat in domo quadã hospitali. Superueniẽre aũt rumore de ciuitatis Perusinæ rebellione, Pater Raimũdus multo animi dolore incitatus, quòd nullus esset in hominibus Dei timor, nullus horrendi anathematis metus, nulla erga Romanã Ecclesiã, ecclesiarũ omniũ matrẽ & magistrã, reuerentia: mœstus iuit ad sacrã nirginẽ, & lachrymabũdus ei narrauit, quid audiuisset de Perusinis. Illa uidens multas eius lachrymas dixit: Noli pater ante tẽpus flere: multa adhuc lachrymarũ materia superest. Quod. n. nũc cernis, lac & mel est eorum comparatione, quæ sequentur. Et possunt

ne,

re, inquit Raimundus, peiora his accidere, quando uidemus Christianos tam nulla erga matrem Ecclesiam esse deuotione & reuerentia? Quid supereste po stea, nisi ut ipsius quoque Christi fidem negent? Respondit sancta uirgo. Quod modo fit, laici faciūt, paulo post deteriora uidebimus in Clero, cum Pontifex cœperit in eorum prauos mores animaduertere. Excitabunt enim immane schisma, & totam scindēs Ecclesiam. Præpara igitur te pater ad patientiam. Tu enim illhuc uisurus es. Huius schismatis initia fuere sub Vrbano VI. successore Gregorij XI. & durauit illud in annos plurimos.

Schismata sub Vrbano VI.

Apud Senas iuuenis quidam nobilis, Franciscus de Malauoltis nomine, cum esset in iuuenili ætate orbatus parētibus, ea immodica libertate in multa ruit uitia detestanda. Vidit id quidam eius sodalis, qui iā sacram uirginem sequebatur, & dolens eius uicem, aliquoties eum adduxit ad audiēdas sanctæ uirginis exhortationes, quæ quidem permultum ei conuulerunt, licet nondum perfectè uitijs & deprauatis moribus suis ualefaceret. Cernens autem sancta uirgo ad horam illum compungi, sed postea rursus redire ad ingenium & in pristina uitia recidere, quodam die in feruore spiritus dixit ei: Tu quidem crebro uenis ad me, sed mox instar auis reuolas ad uitia tua. Ego uerò quandoque talem restim injiciā collo tuo, ꝙ deinceps auolare non poteris. Hoc sanctæ uirginis dictum Franciscus & quotquot illic aderāt, notandum putarunt. Sed ante quàm id fieret, sancta uirgo diem suum obijt, & Franciscus tam etiam liberius repetebat facinora sua. Vt autem constaret nō frustra hæc eam dixisse Francisco, postquā illa obijt, mortua est Francisci uxor & socrus, & quidā alij, qui eius salutē retardabāt, & ille perfectè reductus ad cor, seculo ualefaciens, institutum fratrum montis Oliueti cū multa deuotione complexus est.

Francisci cuius dā mira mutatio.

Dñs Bartholomeus Rauennas, Prior Carthusiæ iuxta portū Pisarū, uir totius religionis & exactæ prudentiæ, mirum in modum amabat sanctam Christi uirginem propter eius eximiam sanctitatem & doctrinam mirabilem. Is igitur sæpe rogauit, ut ad insulam, in qua Carthusia illa sita est, accederet, ut possent fratres sanctis sermonibus eius in Dño confirmari. Fecit illa, ut erat rogata, & cum Raimundo Patre alijsque sexus promiscui fere uiginti illuc profecta est. Nocte autem illa, qua eò peruenit, Prior ille sanctam uirginem & socias eius hospitio recepit millia ri uno Italico à Carthusia, reliquos secum duxit ad monasterium. Altera autem luce fratres omnes adduxit ad eam, rogans obnixe, ut aliquid diceret, unde possent meliores euadere. Aliquandiu illa recusanit modestiæ causa, dicēs se potius debere audire uerba seruorum Dei, sed uicta Prioris & fratrū multa instātia, cœpit dicere de multiuarijs tentationibus hominum insolitudine degentium, & quibus rationibus sint superandæ. Dixit autem omnia tam apposité talique ordine, ut omnibus esset stupor. Absoluto sermone, Prior, qui fratrum suorum res omnes habebat bene perspectas ea confessione, dixit Patri Raimundo: Si sancta uirgo horum omnium audiuisset confessiones, non potuisset ad uniuscuiusq; salutem dixisse accommodatius, & conuenientius, quā modo dixit. Vnde mihi certo constat, plenam esse spiritu prophetiæ, & sanctum spiritum loqui per os eius.

Sācta uirgo egregiā habet orationē apud Carthusianos.

Alexia, iuuenis uidua Senēsis, feruenter amabat S. uirginem, ut propemodum absque illa nollet uiuere. Atq; ea causa habitum sororum de pœnitentia sancti Dominici libens accepit, & relicta propria domo, non longe ab ædibus Catharinæ aliam conduxit, ut posset maiori eius familiaritate gaudere, & erat crebro sanè cū illa uirgo sancta, & multis diebus apud illam non raro morabatur, interdum etiam septimanas atque menses integros in eius conductitijs ædibus exigebat. Accidit autem anno quodam, ut magna esset tritici apud Senenses inopia, uendebatur autem uile & male olens triticum, & eius partē quādam etiam Alexia emit, ne pane omnino careret.

Antequam autem illud putridum triticum absumeretur, nouum idque purum prostabat in foro. Ita que uolebat Alexia abijcere, id quod reliquum erat corrupti tritici, & emere recens: Prius tamē mentem suam sanctæ uirgini aperuit. Illa uerò respondit: Ita ne tu abijcere uis, quod Dominus uoluit esse hominum alimentum? Quod si tibi non libet illo uesci, da pauperibus, qui non habent quod edant. Alexia rursus dicente, non posse se tranquilla conscientia uel pauperibus tam fœtentem ufferre panem, uirgo sancta ait, Para aquam & affer illam corruptam farinā: ego ipsa panes inde cōficiam in usus pauperum. Alexia facit, ut erat iussa, & sancta uirgo ea modica farina celerrime tam multos efficit panes, ut Alexia & eius famula stuperent. Nam si multo etiam plus farinæ fuisset, non potuissent tot inde panes fieri, nec in his ullus sentiebatur fœtor: Immò qui illis uescebantur, dicebant se nunquam tam grati saporis panes gustasse. His aliud accedebat magis admirandum. Nāque & pauperibus & alijs multis largissime panes illi distribuebantur, & nihilo minus semper in cista panaria multi supererant, ita ut multis hebdomadibus consumi non possent à tam multis. Porro aliquot homines pij utriusque sexus, insigni miraculo permoti ea illis panibus quosdam pro reliquijs asseruarunt annis permultis.

Ex parua eaq; putida farina plurimos, eosque optimos panes facit.

Postea autem sancta uirgo secreto dixit Patri Raimundo, rem totam scire uolenti, zelo quodam se permotam, tum ne donum Dei despiceretur, tum ne pauperes negligerentur, cum feruore accessisse ad illam farinam, mox uerò beatissimam Mariam uirginem ipsi apparuisse cum multis sanctis & angelis, suisque sacratissimis manibus cum ipsa panes composuisse, atque indè sic auctos fuisse.

Vrbanus sextus Romanus Pontifex iussit quãdoquè, ut sancta uirgo Romam ueniret. Multi autem utriusque sexus, quos ipsa in Christo genuerat, fe Iucia sequebantur eam euntem ad Vrbem, sed ipsa pro pe inuita. Erant igitur apud illā uiri sedecim & octo fœminæ, ad quem numerum sæpe magna fiebat accessio, & tamen illa ex meris eleemosynis quotidiè emendicatis uictitans, omnes hilariter in suū hospitiū admittebat, nihil dubitans, quin Christus & posset & uellet illis uictum suppeditare. Accidit interim, ut quodam die uia tantum panis superesset, quod uel quatuor hominibus sufficeret, & hora tardior non sinebat mendicare panes necessarios.

Iussit autem sancta uirgo apponi singulis exiguas panis eius particulas, donec Dominus prouideret: ac deinde se ad preces solitas recepit. Mira res: Sumunt tā multi auide exiguas illas panis particulas, & semper superest quod edant, nec id possunt absumere. Non immeritò stupent omnes, panem non solum non minui, sed augeri etiā. Sedecim uiris abūdè sufficerat, & reliquiæ fœminis cūctis adeo fuere satis, ut etiam large eleemosynæ inde præstitæ sint egenis. Eiusdem modi miraculum fecit per sanctam uirginem Christus eodem anno etiam in Quadragesima. Scribit etiam Pater Raimundus, post obitum sanctæ uirginis, eius meritis quodam die paucissimos panes, qui quinque hominibus non suffecissent, adeò fuisse multiplicatos, ut amplius quinquaginta suffecerint, & reliquiæ in penarium deportatæ sint. Addit etiam,

Panis mirabiliter diminutus augetur.

etiam, crebro eam, cúm adhuc uiueret, eiusmodi miracula fecisse.

Apud Pisas sancta uirgo ob nimium meotis excessum ita corpore debilitata fuit; ut moritura putaretur. Cum autem nihil alimentorum uellet admittere, immò nec ferre ea posset etiam sana, Gerardus hospes eius misit ad quêdam amicum, orans ut parum uini euiusdam ad ipsum mitteret. Volebat enim ex triofecus illo uino tempora & pulsus arteriarum sanctæ uirginis delinire. Sed iam uasculum eius uini ad tres menses uacuum fuerat, nec aliquid mitti posse nidebatur. Voluit autem uir ille, ut Gerardi nuncius suis oculis uasculum inspiceret. Vidit ille, satisq; côperit diu uacuum fuisse. Et tamen, nè qua posset superesse ambiguitas, epistomium è uasculo extrahit herus domus illius. Sed ecce dum id facit, præter omnem expectationem uinum ualde præclarum indè promanans, humum madefacit abunde. Stupet ille incredibiliter, clausoq; epistomio, perquirit e tota familia, num quispiam uinum in illo uasculo fuisse conscius fit. Iurant omnes, intra menses tres nihil in illo uini fuisse. Mox per omnem ciuitatem res propalatur, nec alio quàm miraculi loco habetur. Postea uirgine sancta euote ad patriarcham quendam, nuncium Pontificis, omnes confluunt è tota urbe ad uidendam illam. Hoc uerò ipsa tulit molestissimè, nec cessauit piis querimonijs pulsare aures Saluatoris, donec cum uino in fæces repente mutato, fama quoque illa abolita est. Erat autem certè insigne miraculum, uas uacuum optimo uino magna sui parte subitò impleri diuinitus, multos ciues ex sola deuotione inde bibere, nec tamê quicquam illi decedere: rursus autem ad preces uirginis, hominum laudes & fauores abominantis, in fæces mutari.

Ex uase uacuo mul tũ hauritur, uini.

Iam lõge supra diximus, sacram uirginem crebrò sacram sumpsisse Eucharistiam, & quædã alia eò pertinentia. Solebat uerò etiam huius rei causa suos pati obtrectatores: sed reuerêdus Pater Raimundus, sciês eius feruens desiderium, pro uiribus dabat operam, ut illa tanto bono, quoties uellet; frueretur. Quandò autem meos eius eiusmodi inflammabatur ardore, dicere côsueuerat Patri Raimundo: Pater, ego esurio: propter DEVM porrige mihi cibum animæ meæ. Hac etiam ex causa Gregorius undecimus Romanus Pontifex pro eius consolatione Pontificio diplomate permisit ei, ut posset apud se habere aliquem quotidie, qui eam absolueret, & sacrosanctam Eucharistiã ei ministraret: immò etiam, ut liceret ei altare portatile habere, sicq; posset ubiq; Missam audire, & illud eximium sacramentum accipere.

Romanus Pôtifex quid ei concesserit.

Narrat autem Pater Raimundus, quodam tempore iuisse illam cum ipso & alijs ad inuisendos quosdam Dei seruos: deinde Senas reuertisse hora tertiarũ prope exacta, dixisseq; eam ipsi: O si scires pater, quãtum ego nunc esurio. facilè autê se intellexisse quid uellet, sed excusasse se à sacrificãdo tum temporis importunitate, tum sui ex itinere defatigatione. Ea uerò iterum dicente, se uehementer esurire, accessisse ipsum ad sacrificandum illa præsente: cumque illi sub finem esset præbiturus Eucharistiam, faciem illius instar angelicæ splẽduisse: tum uerò se mente ita dixisse: Veni Domine ad sponsam tuam: moxq; sacram hostiam, priusquam eam contingeret, ad ipsum ultro accessisse spatio latitudinis digitorum trium & eo amplius.

Alio quodam tempore sancta uirgo magno tenebatur sacræ communionis desiderio, sed nimis afflicta iliacis alijsq; doloribus, misit ad Patrem Raimũdum sociam suam, quæ rogaret eum, ut differret nonnihil Missæ celebrationem. ille libens annuit, sed morbis se non remittentibus, iterum misit sociam, quæ diceret se non posse præ doloribus sacram communionem percipere. Interim nihilominus, Raimundo nesciente, ipsa uenit ad têplum, ubi ille sacrificium offerebat, & se in extrema ferè parte reponens, preces feruentes ad Christum fudit, ut sicut ipse sacræ communionis desiderio eam affecisset, ita etiam per seipsum illud perficere dignaretur. Pergit Raimundus longo ab ipsa interuallo offerre sacrificium: ubi autem uentum est ad frangendam sacram hostiam, quædam pars magnitudine ferè nonius fabæ, diligenter aduertente Raimundo, exilijt ultra calicem in corporale, sed eam ille nulla ratione, cum diu multumq; quæsiuisset, postea inuenire potuit. Quam ob rem ualdè anxius & perplexus, tandem ad sanctam uirginem peruenit, & ab illa didicit, eam particulam ex ipsius Christi sacrosanctis manibus sese percepisse.

Cũ esset sancta uirgo Auinione, Romanus Pontifex Gregorius XI. iussit eam manere in quadam eleganti domo, attribuitq; ei ornatissimum sacellum. Soror autê Pontificis, domina ualdè religiosa, postquam cum sancta uirgine locuta fuit, multa eam beneuolentia cœpit complecti. Inter cætera autê dixit clam patri Raimundo, se peroptare adesse, Catharina sacram Eucharistiam sumente. Ille uerò promisit ei, se die Dominico id ipsi indicaturum. Eo autê die sancta uirgo hora tertiarum sacellum ingressa est, & more suo extra se rapta, expectabat sacram communionem. Misit itaque pater Raimundus Stephanum, qui postea factus est Carthusianus, & hæc commemorar in quadam epistola sua, ut indicaret sorori Pôtificis, Chatarinam iam sacram communionem sumpturã. Illa tunc Missam audiebat, sed ut uidit Stephanum, agnoscens eum esse è familia sanctæ uirginis, uenit ad eum celeriter, & ait: Quid quæris fili? Respondit Stephanus, se missum, ut diceret Cathariam côm unicaturam. Festinauit illa, & cum multis utriusq; sexus comitibus uenit ad sacellum: uenit cum ea pariter coniunx nepotis Pontificis, iuuencula indomita & mundi uanitatibus dedita. Et soror quidem Pontificis ualde religiosè se gessit: hæc autem misera, fortassis existimaut simulatè agere sanctam uirginem, peracto sacrificio fixit se eius pedibus præ deuotione ne faciem suam uelle supponere, & interim pedem alterum crebrò acerrimè acu compunxit. At sancta uirgo in Deum absorpta, nihil penitus sensit, nec se quicquam commouit. At postquam omnes abscesserant, & illa ad se redijt, magnos sensit dolores pedis, ita ut ægrè posset ingredi. Sociæ autem eius inspicientes ea loca, quæ dolere aiebat, uiderunt emortuum sanguinẽ: atq; indè depræhensa est perditæ illius mulieris malignitas & incredulitas.

Soror Rõ. Pontificis charã illam habet.

Nõ sentit acerrimos dolores.

Scribit porrò Raimundus pater, permultos utriusque sexus fide dignos homines ipsi retulisse, sancta uirgine percipiente sacram communionem, perspicue se uidisse sacram hostiam è sacerdotis manibus in os eius inuolare: & ipse Raimundus testatur semper se strepitum quendam sensisse, cum ei sacram Eucharistiam porrigeret, ab ipsa sacra hostia excitatum.

Fuit uerò diuinitus sanctæ uirgini reuelatum, ipsam parê in cælesti gloria futuram sorori Agneti de monte Politiano. Eius ergo Agnetis reliquias sacra uirgo summopere cupiebat inuisere. Ne sit autem lector prorsus ignarus, quænam hæc Agnes fuerit, nouerit fuisse Deo dicatã uirginem in monasterio Montis Politiani, cuius monasterij aliquot annis rector fuit pater Raimundus, & huius Agnetis historiam ex relatione quatuor discipularũ eius & scriptis quibusdam contexuit. Tanta autem gratiæ benedictione eam Dominus præuenit, ut ipsa nascente, mira

Agnes uirgo sanctissima de monte Politiano.

quæ-

quædam lumina uisa fint eo in loco, ubi mater eius parturiebat, sed post eius partum euanuerint. Procedente autem ætate semper aucta maioribus uirtutum incrementis, duo uirginum cœnobia condidit, in quorum altero ipsa condita est, in quo & uiuens & defuncta multis & magnis claruit miraculis. Post obitum autem uirginem corpusculum eius multis annis permansit incorruptum, & cum loci eius incolæ uellent illud balsamo condire, ut diutius duraret integrum, ex eius extremis manibus & pedibus liquor preciosissimus distillauit, isq; per sorores in uas uitreum collectus, asseruatus est, balsami colorem præ se ferens. Voluit ea re ostendere Deus, non indigere corpusculum illud balsamo, quod ex se ipso supra naturæ uim balsamum funderet. Ea autem hora, qua Christo spiritum reddidit, quæ fuit intempestæ noctis, utriusque sexus infantes, apud parentes suos cubantes, clamitabant: Soror Agnes iam migrat à corpore, & est sancta in cœlis: atque postero manè ingens multitudo uirguncularum solo Dei instigante confluxit, nullam admittens, quæ uirgo non esset, & cum candelis ardentibus, quadam instituta processione, ad eius monasterium accessit, uirgineam oblationem uirgini exhibens. Propter hæc autem & alia multa signa & miracula, etsi nôdum esset Raimundi ætate in sanctos relata, attamē annis singulis eius memoria à populo regionis illius honorificentissimè celebrabatur. Ad huius igit̄ præclaræ uirginis uirginale corpusculum uisendum atque uenerandum, uirgo Catharina cum bona uenia confessariorum suorum profecta est. cumq; eò uenisset, mox ad Agnetis uirginis corpusculum religiosè se contulit, cunctis ferè eius cœnobij sororibus sociabus suis præsentibus: moxq; ad pedes eius flexit genua, illos exosculari uolens. & ecce sacrum illud corpusculum alterum pedem, cunctis uidentibus, eleuauit, eiq; osculandū obtulit. Id uerò cernens Catharina, cœpit caput inclinare profundius, sicq; pes Agnetis seosim se retraxit in locum suum.

Mira res.

Nota res admirandas.

Aliud sane stupendū.

Alio tempore rursus ad illud monasterium ueniēs uirgo Catharina, non iā ad pedes, sed ad caput Agnetis uirginis accessit, diuqne genas suas admouit panois sericis & aureis, quibus eius uirginis genæ tectæ erant: deinde ad socias se uertēs, ait: Cur nō estis gratæ Deo pro munere illius? Tum illæ sursum erectis oculis, uident candidissimum manna instar pluuiæ de labi, corpusque Agnetis & uirginem Catharinā omnesq; adstātes sua copia operire, ità ut una ex eis manus illis granis impleuerit. Fuerat autem Agneti uirgini hoc usitatum, dum adhuc uiueret, præcipuè in preces incumbenti, ut manna super eam plueret: uoluit itaq; consodalem suam Catharinam etiā hoc miraculo cohonestare.

Manna decidit in Agnetē &c.

Iam suprà diximus, uirginem Catharinam prædixisse futurum schisma in ecclesia Dei, cuius initia fuere sub Vrbano VI. & in multos durauit annos. Cum igitur cerneret oculis suis iam euenire, quod ante p̄dixerat, horrendaq; mala eius schismatis occasione in Dei ecclesia, cuius zelo ardebat, existere, Christiq; Vicarium Romanum Pōtificem undiq; infestari: nocte ac die plorans & lugens, sine intermissione rogabat Dominum, ut pacē redderet Ecclesiæ suæ. Et partim quidem exaudita est, Deo ex hostibus insignes aliquot uictorias Pontifici largienti: sed citò eius dolores recruduerunt, maligno dæmone inter pontificem & Romanum populum excitante: quæ eousquè excreuere, ut populus Pontifici etiam necem intentaret. Cernēs itaque id sancta uirgo, rursus dat se precibus rogans Christum, ne tantum sinat patrari scelus. Vidit autem in spiritu, totam urbem plenam dæmonibus, plebem ad illud immane paricidium incitantibus, & ipsi quoque uirgini crudelē mortem minitantibus. Virgine autē in precibus ad multos dies perseuerante cum incredibili mentis feruore, tandē obtinuit à Domino, quod uoluit: sed ita tamen, ut ipsa reciperet pœnas, quas diuina iustitia à Romano populo erat repetitura, quæ etiam mortem ei attulerunt. Paulatim autem Romanæ plebis in Pontificem furor & rebellio se nonnihil remisit, & tandem penitus sopita est: sed in sacram uirginem, Deo permittē te, tartareorum dæmonū furor omnis conuersus est, eiusq; exhaustum corpusculum tot morbis illi maligni atrocissimè excruciarunt, ut credi nō possit nisi ab iis, qui coram intuiti sint. Nam cutis ita adhærebat ossibus, ut non tam uiui corporis, quàm cadaueris in terra consumpti speciem eius caro præ se ferre uideretur: & interim nihilominus ambulabat, laborabat, in continuas incumbebat preces, solito etiā feruentiores & prolixiores. Qui autem tunc illi aderant, perspicuè cernebant uestigia uerberum, quibus cædebatur à dæmonibus, nec tamen poterant ad ferre remedium. At uirgo sanctissima animi inuicto robore & uirili constantia ad pœnas omnes sese prō ptissimam offerrebat, omnia perferens hilariter, quæ illi procaces & damnati spiritus ei possent inferre, eorum & minas, & maledicta, & uerbera cōtemnēs. Etsi autem dolores illi quotidiana caperent incremē ta, & ipsa tum propter illum tormenta, tum alias suas ægritudines, anteà consueuisset ad horam tertiam differre Missæ auscultationem, at nūc tota Quadragesima manè longissimo itinere se conserebat ad San. Petri ecclesiam, atque inde sub precibus Vespertinis reuertebatur domum, ubi non nisi in lectulo potuit inueniri, in quo sanè quisquis eam esset intuitus, facilè iurare non posset eam indè se mouere. Et tamen sequenti die surgebat, & ibat properè ad S. Petrum, quo itinere etiam sanus posset fatigari.

Multa ei uerbera dæmones inferunt.

Intereà uero quotidie in ea augescebat sanctū illud desiderium, quo cupiebat dissolui & esse cum Christo: cuius desiderij fomentum erat perfectior diuinæ lucis in eius animum diffusio. Porro biennio ante obitum suum librum dictauit modo sanè admirabili, quem ex ore eius partim se scripsisse testatur Stephanus Prior Carthusiæ Ticinensis, idque tum, cum mens eius ecstasi pateretur. Extat ille liber & est typis excusus. Appropinquante tandem huius uitæ termino, uocauit ad se omnes utriusque sexus, quos in Christo genuerat, atque id tēporis secum habebat, egregiumq; de ad illos sermonem habuit, inter cætera hortando, ut totum amorem suum trāsferrent in Deum, nec sua corda paterentur ullius rei labentis uitioso amore affici, sed simpliciter ac purè tenderēt in Deum, asserens etiam se à teneris annis magnā illi cordis simplicitati dedisse operam. Hoc autem ut pertingerent, preces dicebat necessario adhibendas, easq; assiduas, & cum multa humilitate coniunctas. Valdè etiam cauendum, nè proximos iudicarēt. Multa præterea alia adiunxit, cumprimis salutaria, licet immanissimè membris omnibus dæmonum crudelitate torqueretur, ita ut etiam facilè aduerterent omnes, cruciatus illos nulla ratione potuisse ab illa tam æquanimiter tolerari, nisi magna Dei gratia eius animum confirmasset. Fatebatur etiā, se uitam suam p̄ Catholicæ Ecclesiæ salute profundere. Deindè ab omnibus ueniā petijt: & cum salutiferis Ecclesiæ sacramentis se curasset cōmuniri, & plenariam peccatorū omnium condonationem authoritate Gregorij XI. & Vrbani VI. Romanorum Pontificū sibi impendi, mortis angoribus cœpit corripi, & cū teterrimis dæmonibus in singulare certamen ingredi, ut posset & ex

Dictat librū in ecstasi.

ex factis & dictis eius id animaduerti. Quandoque enim tacebat, nonnunquam respondebat, interdum ridebat, tanquã irriderent ipsi obiecta: & cum semel parum per conticuisset, quasi auscultans quæ dicebantur, læto uultu respõdit: Vanam gloriam nunquã, sed ueram utique gloriam & laudẽ præpotentis Dei. Atque hoc loco præclarum ei reddit testimonium Raimundus pater, dicens se eius confessiones & generales & speciales sæpissimè audiuisse, & omnes actiones eius accurate considerasse, secureque proinde testari posse, facta eius omnia ex speciali Dei mandato uel instinctu esse profecta, & non modo nihil de hominum laudibus, sed ne de ipsis quidem hominibus eam cogitasse quouis modo, nisi cum pro illorum salute Dominum precaretur, uel eam salutem suo labore promoueret: additque, credi ab homine nõ posse, qui mores eius non habeat exploratos, quàm fuerit ab humanis affectionibus aliena, ut posset iurè dicere cum Apostolo: Nostra conuersatio in cœlis est. Tandem post lõgum agonem, superatis tartareis dæmonibus, ad se reuersa, confessionem illam generalẽ dixit, quæ solet publicè fieri, iterum sibi absolutionẽ & peccatorum condonationem impendi rogans, ut optimo sanè ad omnem posteritatem exemplo, in seipsa declararet, quod, teste Possidio in eius Vita, S. Augustinus dicere consueuerat, post perceptum baptismum, etiam laudatos Christianos & sacerdotes absque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere: tametsi uirgo sanctissima omnem ætatem ea puritate & seueritate exegit, ut merito dici de illa possit, tanta pœnitentia eam opus non habuisse. Postquàm autem absolutio rursus ei impensa est, repente cœpit uiribus destitui, nec tamen cessabat a sacris admonitionibus, donec adesset supremũ uitæ punctum: quo aduentante, ait. Dñe, in manus tuas commendo spiritum meum: sicq; felicissimè, ut diu optarat, ad Christum profecta est, anno salutis 1380. die 29. Aprilis, ætatis suæ anno plus minus 33. Eadem hora, qua obijt, Raimundo Patri, qui tũ Genuæ erat, spiritus sanctæ uirginis quædam locutus est, sicut ipse grauissimè asseuerat.

Raimũdi insigne de ea testimoniũ.

Phil. 3

Migrat ad Christũ felicissimè.

Sacrum aũt corpus eius clam ad fratrum Domini canorum ecclesiam deportatum est, sed res latere nõ potuit etiam nullo iudicante. Nam ferè totius Romanæ urbis populus accurrit, & pedes ac manus eius reuerenter osculatus est, eiusq; se precibus commendauit: sed cum nimius esset hominum concursus, sacrũ corpus intra cancellos ferreos collocatũ est: moxque edita sunt diuinitus multa insignia & ualdè præclara miracula, in signum euidens eius eximiæ sanctitatis. Per triduum autem propter miraculorum frequẽtiam non potuit sanctum illud corpusculum tradi sepulturæ. Postquàm autem humatum est, aucta sunt miracula, Christo sponsam suam mirabiliter clarificante: cui est cũ Patre & spiritu sancto omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Magnus populi concursus ad eius funus, & multa miracula.

Porrò anno Christi 1461. anno pontificatus sui tertio Pius 2. Romanus Pontifex sanctorũ catalogo uirginem sanctissimam ascripsit, cum præter alios multos id etiam peteret Fridericus Romanorum Imperator, eius nominis tertius, & Pascalis Venetiarum Dux: nec ea in re usus est leuitate aliqua Pontifex doctissimus, uti ipse in suis literis testatur, sed debitis habitis processibus, & accurata prius facta inquisitione in uitam & mores sanctæ uirginis, itemque in eius miracula, tam in uita, quam post obitum declarata.

MARTYRIUM SS. MARIANI Lectoris, Et Iacobi Diaconi: Cuius Quidem certum authorem inuenire non potui, sed pulchrè consentit cum uetustissimis Martyrologijs, habeturq; in insigni MS. codice.



BEATVS Iacobus, sicuti in uirtute fidei semper austerior fuit, iamq; Decianæ persecutionis infestationes semel superarat, uoluit se non solum Christianum, sed etiam diaconum profiteri. Marianum autem hoc fecit obnoxium, quòd se Lectorem dun taxat, uti erat, confitebatur. Pependit Marianus ad uulnera, sic tortus est, ut illum exaltaret & pœna. Nexus autem, qui pẽdentem retinebat, non manus, sed summos pollicum apices uinxerat, scilicet ut tenuis digitorum exilitas plus in cæteris ferendis membris laboraret. Addita sunt etiam pedibus multa pondera, ut discordantibus pœnis utrinque distracta, & uulnerum conuulsione resoluta, de neruis suis totius corporis compago penderet. Sed Marianus noster, Deo benè confidens, quantum corpore cruciabatur, tantum mente crescebat. Victa deniquè seritate torquentium, rursus in carcere, de triumpho suo multũ lætatus, includitur, ibique cum Iacobo & reliquis fratribus gaudium uictoriæ Dominicæ frequenti oratione celebrauit. Post illam igitur uexationem corporis, Mariano, altius in soporem resoluto, ostensum est tribunalis excelsi & candidi nimium sublime fastigium, in quo quidam iudex præsidebat. Erat illic catasta, non humili pulpito, nec uno tantum, sed multis distincta gradibus & sublimi ascensu. Audita autem uox est expressè dicentis: Marianum applica. Ascendit igitur Marianus in illam catastam. Et ecce de improuiso Cyprianus ei apparuit, sedens ad dexterã iudicis, porrectaque manu, leuauit eum in altiorem catastæ gradum, arridensque ei, Veni, inquit, sede mecum. Surrexit autem ille iudex, & deducebant eum ad prætoriũ suum. Iter autem erat eis per locum, prata ridentibus amœnum, & uiridantium nemorum læta fronte uestitum, opacum cupressis in excelsum comas attolentibus, in cuius medio per lucidi fontes exuberantibus uenis & multo latice redundabant. & ecce subito ab oculis eorum iudex ille recessit. Tum uerò Cyprianus phialam, ad fontis marginem iacentem, arripuit, & cum de fontis riuulis illam implesset, hausit: iterumque illam implens, Mariano porrexit, isque libenter bibit, & cum Deo gratias diceret, excitatus sua uoce, surrexit.

30. *Aprilis.*

Mariani immanes cruciatus.

Visio Mariani.

Hæc ut Iacobus audiuit, in mentẽ illi uenit, quòd hanc significasset coronam diuinæ dignationis ostẽsio. Nam superioribus diebus, cum eiusdem carrucæ uehiculo Marianus & Iacobus cõmuniter uiam carperent, ad medium ferè diem, inter illa itineris confragosa, mirabili & alto sopore correptus, euigilauit & ait: Perturbatus sum non sine gaudio fratres mei: sed & uos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, iuuenem inenarrabili & satis ampla magnitudine, cuius uestis distincta erat, & intantum candida luce, ut oculi in eum constanter intendere non possent: cuius pedes terram non calcabant, & uultus oris super nubes erat. Is cum transcurreret, unam tibi Mariane, & alteram mihi zonas purpureas in sinus nostros iaculatus est, & ait: Sequimini me citò. O quietem uigilijs omnibus fortiorem: qua fęliciter dormit, quisquis in fide uigilat.

Visio alia Iacobi.

Tunc

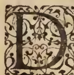
Alia uisio. Tunc Agapius, qui iamdudum martyrio suo consummatæ fidei sacramenta perfecerat, agenti Iacobo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam sub ipso ictu passionis, dum expectatur carnifex: Bene, inquit Iacobus, ad Agapij cæterorumque martyrum beatorum pergo conuiuium. Nam ista nocte, fratres, Agapium nostrum uidebam inter omnes lætiorem, quos una nobiscũ Cirtensis carcer incluserat, solenne quoddam & lætitiæ plenum celebrare cõuiuium. Quò cũ ego & Marianus, quasi ad agapen, spiritu dilectionis charitatisq; raperemur, accurrit nobis obuius puer, *Gemini cum matre passi.* quem costabar esse alterum ex geminis, ante triduũ cum matre passis, corona rosea collo circundatus, & in manu dextera palmam uiridissimam præferẽs: &, Quid properatis? inquit. Gaudete & exultate. cras enim & ipsi nobiscum cœnabitis. Dies a uisione primus illuxerat, & iam promissis Dei sententia Præsidis seruiebat, quæ Marianum & Iacobum & cæteros clericos, Patriarchis cum gloria redditos, è pressuris *Plectũtur capiti.* seculi emisit. Et perducti sunt ad locum coronæ, qui riparum collibus hinc & inde sublimis, media fluminis conualle subsederat: sed & spectaculo erat cella utriusque aggeris altitudo. Alueus ipse medio sinu fluorem beati sanguinis hauriebat. Sic igitur cõsummati beati martyres Marianus & Iacobus, ad illud nobile peruenerunt conuiuium, ubi sine fastidio iugi gaudiorum gratulatione lætantur, Deum deorum in Sion cum omni alacritate & mentis lætitia contemplantes, Amen.

Hactenus ex quodam egregio MS. codice: quibus pauca subiungemus ex Adonis Martyrologio, cui consentit Vsuardus, nisi quod Ado paulò est illo prolixior. Facient autem hæc ad totius præcedẽtis historiæ pleniorem cognitionem, quam suspicor à quodam aliquot locis nimis abbreuiatam, quibusdam parum consultò prætermissis.



Ex Adone pridie Calẽd. Maij. Natale sanctorum martyrum Mariani & Iacobi apud Lambesitanam ciuitatem. Quorum prior, Lector: sequens, diaconus erat: & cum iampridem infestationes Decianæ persecutionis in confessione Christi euicisset, iterum cum charissimo collega tentus apud Cirtensem Coloniam, post dira & exquisita tormenta, ita ut Marianus per summos apices pollicum suspensus, & graui pondere pedibus innexus, crudelissime torqueretur, diu in carcere macerati sunt. Sed diuinis reuelationibus mirabiliter confortati, deindè in Lambesitanam urbem ad Præsidem directi, & rursum longo tempore carcerali ergastulo mancipati, sed iterum diuinis reuelationibus alleuati, nouissime cum multis, aliis gladio consummati sunt.

HISTORIA BREVIS, SED FIde digna, Tametsi Author ignoratur, S. Maximi martyr. Habetur autẽ in antiquis MS. codicibus.



Ecius Imperator, uolens profligare legem Christianorum, promulgauit decreta per uniuersum orbem, ut Christiani omnes, relicto Deo uiuo & uero, dæmonijs sacrificarent: qui uerò id facere nollent, supplicijs afficerentur. *30. Aprilis.* Quo in tẽpore uir sanctus Maximus se palam Christianũ declarauit. Erat uerò plebeius, negocij sui curam gerens. Compræhẽsus igitur est & oblatus Optimo proconsuli apud Asiam. Dixit autem ei Proconsul: Quis uocaris? At ille: Maximus uocor, inquit. Proconsul dixit: Cuius cõditionis es? Maximus respõdit: Ingenuus quidem natus, seruus uerò Christi: mei autem negocij curã gero. Proconsul dixit: Christianus es? Maximus respondit: Etsi peccator, tamen Christianus sum. Proconsul dixit: Cognouisti decreta inuictissimorum principum, quæ nunc huc allata sunt? Maximus respondit: Quænam illa? Proconsul dixit: Vt Christiani omnes, relicta superstitione, cognoscant uerũ principem, cui omnia subiacent, & deos eius adorent. Maximus respondit: Iniquam huius principis cognoui sententiam, & ideo me palam ostendi. Proconsul dixit: Sacrifica ergo dijs. Maximus respondit: Ego non sacrifico, nisi soli Deo, cui me ab ineunte ætate sacrificasse gratulor. Procõsul dixit. Sacrifica, ne te uariis faciam tormentis affici. *Virile pectus & præclara constãtia Maximi.* Maximus respõdit: Hoc est, quod semper optaui, ut carens hac temporali & misera uita, perueniam ad sempiternam. Tunc proconsul iussit eum fustibus cædi: cumque cæderetur, ait Proconsul: Sacrifica Maxime, ut ab his liber sis tormẽtis. Maximus respondit: Hæc non sunt tormenta, quæ pro nomine Domini nostri Iesu Christi inferuntur: à quo si recessero, uera & sempiterna me tormenta manebunt. Tunc Proconsul iussit eum in eculeo suspendi atque torqueri, & dicebat ei: Iam cerne stultitiam tuam, & sacrifica, ut uitam lucreris. Maximus respondit: Lucrabor planè uitam, si non sacrificauero. Nam si sacrificauero, perdo eam. Mihi uerò, nec fustes, nec ungulæ, nec ignes tui ullum adferunt dolorem, quia in me manet Christi gratia. Tunc Proconsul tulit in eum sententiam, ità dicens: Eum, qui sacris legibus animum noluit accommodare, ut magnæ Dianæ sacrificaret, in terrorem reliquorum Christianorum, obrui lapidibus præcipio. Et raptus est confestim athleta Christi à ministris diaboli, gratias agens Deo, qui ipsum dignum iudicasset certando superare diabolum: perductusque extra muros, lapidibus cæsus, tradidit animam Christo, cui est honor & gloria, in secula seculorum, Amen *Lapidibus obruitur.*

Aprilis & Secundi Tomi Finis.

